Codex 2287

לי כמ"ד שאין צריך שתהיה התפיסה מרשות הרבים או מסימטא, וקים לי כמ"ד דתפיסא לאחר מיתה מהניא וכבר כתב מהר"י הלוי בסי' נ"ב דבתרי קים לי כתב מהריב"ל דמפקינן מיד המוחזק, הן אמת שמצאתי להריב"ל ח"ג סי' ס"ב דמספקא ליה אי מצי המוחזק למימר בכה"ג קים לי מהה"א דכתבו התוספות פ"ק דכתובות ע"ב והיינו דמספקא ליה אי ספק ספקא בפלוגתא דרבוותא מקרי ספק ספקא גם בסי' נ"ה מספקא ליה ובסימן כ"א ול"ג פשיטא ליה דהוי ס"ס ובח"א סי' פ"ב פשיטא ליה דלא הוי ספק ספקא שהרי כתב שם דמצו היורשים לומר קים לן כהרמב"ם שכתב דשבר הבית הוי דבר שלא בא לעולם וקים לן ככל הנך רבוותא החולקים על הרמב"ם דאינם מחלקים בין הדיוט לעניים עיין לעיל אות פ"ד ובערך כפ"ק ספק"א דפלוגת"א דרבוות"א ד"ה מטה יוסף: מטה יוסף ח"מ תשובה י' בסופה ועוד אני אומר דע"כ לא קאמרינן דס"ל קים לי כפלוני הגאון אעפ"י שהוא יחיד היכא דלא מצינו מי שמדבר בענין זה אלא שנים או שלשה פוסקים וכמ"ש מהריב"ל ח"א סי' צ"ב כלל י"ו דס"ל קים לי אפילו לגבי תרי אלא דוקא בששניהם שוים אבל בתלמיד עם רבו לא כיון דקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב ואע"ג דמצי למימר קים לי כמיעוט לגבי הרוב היינו משום דאין הולכין בממון אחר הרוב אבל בתלמיד במקום רבו לא אמרינן ואף להחזיק כ"ש להוציא וכ"ש בשאין דברי התלמיד מפורשים דלא מצי למימר קים לי דהכי ס"ל ופליג ארביה אלא אית לן לאוקמיה כשטת רביה ועיין מהרימ"ט ח"מ סי' ע"ג ומהר"א ששון ח"א סי' ק"ט.

ב"ה קים לי ודיניו שאלה: בשטר מתנת בריא מהיום ולאחר מיתה וכיוצא שבחזוקיו כתב ז"ל בכל לשון מסופק ודמשתמע לתרי אנפי יהא נדון לזכות ולתועלת הרוצה בקיום שטר זה ויוכל המקבל מתנה לומר קים לי כפ' הפוסק אפילו נגד כל חכמי ישראל וכל המנהגים נסתפקנו אם יוכל עוד היורש דאורייתא לומר קי"ל כיון שהמורישו התנה שמקבל מתנה יוכל לומר קי"ל ואם המוריש או הנותן יכול להתנות ככה להפקיע זכות יורשו או לא יורנו תורה ושכמ"ה.

תשובה. גרסינן בפ' הכותב אמר שמואל המוכר ש"ח לחברו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל וכתב בע' העיטור ואפילו עבד תנאה דלא מצי מחול לא מהני וסיים הב"י סי' ס"ו וטעם בעל העיטור שא"א להתנות שלא יכול לעשות מה שהוא יכול לעשות ע"כ ועיין סמ"ע ס"ק נ"ז דר"ל דכיון דמחלו כבר נפטר הלוה ואינו יכול המוכר לעשות תנאי לגרע בו זכות הלוה לבטל המחלה ול"ד למי שמתנה עם הלוה שלא ישמטנו בשביעית דהתם מקבל הלוה על נפשו התנאי לבטל זכותו ע"כ וסברת בעל העטור הנ"ל פסקוה הפוסקים ז"ל הטור ומרנא שם וכל שאר רבוותא וליכא מאן דפליג בהא כמו שהעיד לנו בעל ש"כ ס"ק ע"ח ועיין הטעם בבעל התרומות בגידולי תרומה שער נ"א ח"ו סי' ד' ולא עוד אלא שכ' מרנא בש"ע בעל חוה התנופה דאפילו אם סילק עצמו מכח ההוא לגמרי וריקן כל כחו בשטר לקונה אפ"ה אם מחלו מחול עוד בשם הרשב"א דאפילו כתב לו תח"ה שהוא פוסל כל עדים שיעידו על המחלה מ"מ יכול למחול וסיים ש"ך ס"ק ע"ט ופשוט הוא. — מכל הני דאמרן נראה ברור דאין כח ביד מלוה לסלק זכות הלוה כיון שלא קיבל הלוה עליו אותו תנאי דלאו כל כמיניה דראובן להפקיע כח שמעון הניתן לו מדינא דאין מחייבין לו לאדם שלא בפניו אף הבא בנר"ד אין כח ביד האב או האת להפקיע כח וזכות יורשיו הניתן לן מן השמים ואם הנותן התנה שיד הרוצה בקיום השטר על העליונה או שיוכל הרוצה במקומו לומר קי"ל כהני דפסקי כוותי מה לי ליורש לדידיה חייביה תנאה דיליה לבריה לא חייביה היורש דאורייתא הוא מוחזק והנכסים כל היכא דאיתי ברשותיה דיורש איתו בכל ספיקא ולמה א"כ לא יאמר היורש קי"ל כיון דהנכסים בחזקתיה. — ובתום לבבי אמינא ולא מסתפינא דהדין עם היורש דלא אלים כח האב או האח הנותן לסלק זכותיה מן הקים לי ולתת אותו למקבל מתנה כיון שמן השמים נתנו לו וראיתי עוד לומר שתי ראיות אחרות בריאים כראי מוצק חרא דפשיטא לי דכל שהנותן נתן אפילו כל נכסיו בחיים במתנת בריא בהקנאות המועילות קנה המקבל מחיים כל הנכסים ובמות המת אין כאן ירושה ולא שייך כאן הכלל דנכסים בחזקת יורשים ובדרך זו ג"כ כל מצוה מחמת

מיתה

ע"ג ובסי' נ"ד ובמ"ש בס' משפט צדק ח"א סי' כ"א וכ"ב. — אמר המאסף כל הך שקלא וטריא אי תרי פלוגתא דרבוותא חד ספקא הוא או תרי ספקי לדידן דאסיקנא דכל מה שאתה מרבה בספקית וספקי כפקות אין מוציאין מיד המוחזק לא נפקא לן מידי דבין אם נאמר חד ספק הוא בין אם נאמר תרי כפקי הוו אין מוציאין מיד המוחזק אין צורך לכלל זה אלא למי שיסבור דבס"ס מוציאין מיד המוחזק דאי תרי פלוגתא דרבוותא חד הוא הו"ל חד ספק ואין מוציאין מידו ואי הו"ל תרי ספקי מוציאין מידו ואפילו למאן דס"ל דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק אם יסבור דבתלתא ספקי מפקינן מיד המוחזק נפיק טובא לענין דינא דאם נאמר דשום פלוגתא דרבוותא חד הוא אפילו יהיו תלתא פלוגתי דרבוותא אין מוציאין מיד המוחזק ואי הוו תרי ספקי כל שיש ג' מחלוקת מוציאין מידו אי נמי אפילו לדידן דס"ל דאין מוציאין מיד המוחזק אפילו בהרבה ספקות ונפקא לן לענין אסורא דאי שום פלוגתא דרביוותא חד הו"ל חד ספק ובאסור דאורייתא לחומרה ואי הוו תרי ספקי הו"ל ס"ס ולקולא. — אות פ"ג תרי פלוגתא דרבוותא לקולא באסורי מהרח"ש ז"ל הובאו דבריו בס' משפט צדק ח"א סי' ב' וכן נראה מדברי הר"ם אלשקאר ז"ל בסי' כ"ו ומהרשד"ם ח' י"ד סי' צ"א וחלק א"ה סי' ל"ג אבל מדברי בעל משפט צדק ח"א סי' ו' נראה שחולק על זה והם דברים התוהים בעיני דכיון דהוא סובר דבממונא הו"ל תרי ספקי באסורא נמי תרי ספקי הוו ולקולא ואולי באסורא חשש להחמיר לדברי הסוברים דמשום פלוגתא דרבוותא חד הוא ולפי זה לא כתבו הנך רבוותא מהר"ם אלשקאר והרשד"ם ומהרח"ש ז"ל דתרי פלוגתא דרבוותא באסורא לקולא אלא כפי סברתם שהם סוברים דאף בדיני ממונות תרי ספקי הוו אבל לסוברים דשום פלוגתא דרבוותא חד הוא בממונא ה"ה באסורא והולכין להחמיר וכן ראיתי למהריב"ל ז"ל בס"ג סי' מ"א ונ"ה ותח"ד ס" ב' ולמהר"א די בוטין ז"ל בתשו' ב"י סי' כ"ו כתבו דבאסור בתרי פלוגתא דרבוותא אזלינן לחומרא. — אות פ"ד תלתא ספקי אפילו בפלוגתא דרבוותא מפקינן מיד המוחזק מהריב"ל ס"ג סי' ס"ג הראנ"ח ח"א סי' ק"ט ועיי"ש בסי' ע"ט אבל מדברי בעל משפט צדק ח"ב סי' י"א ונ"ב נראה דלמ"ד דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק ה"ה בתלתא ספקי וכן נראה ברור מדברי מהרח"ש ז"ל בתשו' הובאה בספר משפט צדק ח"ב סי' ב' וכן כתב בפשוט הר"י הלוי ז"ל בסי' כ"ב וכ"כ מורי הרב ז"ל בתשו' ח"א סי' קי"ד ובחלק ח"מ סי' כ"ח ונ"ג וס"ח וכיון דאינהו סברי דאפילו בתלתא ספקי דמציאות אין מוציאין מיד המוחזק כ"ש בתלתא ספקי בפלוגתא דרבוותא וצריך לומר דמה שכתב מהריב"ל ז"ל דבתלתא פלוגתא דרבוותא מוציאין מיד המוחזק נמשך למה שהסכים בקצת מקומות מספריו דתרי פלוגתא דרבוותא ס"ס הוא דאלו למה שכתב בקצת מקומות מספריו דתרי פלוגתא דרבוותא ס"ס הוא דאלו למה שכתב בקצת מקומות דשום פלוגתא דרבוותא חד הוא מה לי חד מה לי תרי מה לי תלתא מה לי מאה. מטה יוסף ח"מ תשובה ו' דף צ"ג ע"א. אות פ"ה תלתא ספקי בס' קרושין יש לסמוך עליהם להקל בשעת הדחק מהריב"ל ס"ב סי' ז'. — אות פ"ו אם הספק ספקא בענין שיהא מתהפך או אפילו בלתי מתהפך כתבתי בטור א"ה סי' ס"ח בהגהת הטור ששם כתבתי ספק ספקא ומשם יש ללמוד לדיני הקים לי. — אות פ"ז בטור זה סי' ד' בהגהת בית יוסף מאות ג' עד אות כ"ז כתבתי כללי התפיסה עיין שם שמשם יש ללמוד לדיני הקים לי. — אות פ"ח ממון המוטל בספק ולא תפס חד מינייהו כתב רבינו בעל הטורים ז"ל בטור זה סי' קל"ט ורבינו ירוחם בנתיב ג' ח"ה כתב ששה חלוקים בממון המוטל בספק ורמזו רבינו המחבר ז"ל בסימן קל"ט סעיף ט' ושם העתקתי לשונו ולשון הרדב"ז ז"ל עיי"ש. -- אות פ"ט דבר שהפוסקים חלוקים עליו ולא תפיס חד מינייהו נתבאר בדברי הרב בעל ת"ה סי' שנ"ב כתבתי דבריו בטור זה סי' קל"ט בהנהת ב"י אות נ'. — אות צ' הרב בעל המפה כתב כאן דיני הוראת אסור והיתר במחלוקת הפוסקים ואני כתבתים בטור י"ד סי' רמ"ב בהגהת הב"י ע"ש ובמה שכתבתי בסימן הכללים בכללי הגמ' שמשם יש ללמוד הרבה דינים דשייכי לכאן. תמו כללי הקים לי לבעל כנסת הגדולה.

מטה יוסף ח"מ תשובה ו' דף צ"ג ע"א צריכים המקבלי מתנה למימר תלת קים לי דהיינו קים לי כמ"ד דבמקום שכופין לחלוץ הנכסים בחזקת היבמה וקים לי

ז"ל הכי נקטינן דאין להוציא מיד המוחזק ואפילו איכא כמה ספקי ואם יגזור י"י בחיים אתקן כל המקומות שכתבתי הפך זה. — אות פ"ב ס"ס בפלוגתא דרבוותא חד ספקא הוא מהריב"ל ס"ג סי' מ"א וג"א ס"ד סי' ב' וכן נראה מדברי מורי הרב ז"ל ח"א סי' ק"ו ומדברי מהר"א די בוטין ז"ל בתשו' ב"י סי' כ"ז וקנ"ז וקע"א וקע"ד וקפ"א אבל מדברי מהריב"ל ז"ל עצמו בס"ג סימן נ"א ול"ג ומ"ז וס"ב וס"ד סי' ה' נראה ברור דס"ס מקרי וכ"כ הרא"ם אלשקאר ז"ל בסי' כ"ז אם לא נחלק בין אסורא לממונא אמנם לפי דעת הרי"י הלוי ז"ל ובעל משפט צדק שהכריחו שרעת הרשד"ם ז"ל דהוי ס"ס אע"ג דהמקומות שהכריחו הם אסורא הוי גם הר"ם אלשקאר ז"ל ס"ל דה"ה אף בממונא וכן דעת מורי הרב ז"ל בחלק א"ה סי' מ"ג וחלק ח"מ סי' מ"ז וס"ז וכ"כ הר"ש חיון ז"ל בתשו' סי' א' ג' ז' ח' י"ז כ"ד והרי"י הלוי ז"ל בתשו' סימן י"ב בשמו ובשם מהר"י סרוואל וכ"כ בסי' כ"ב ונ"ג ונראה מדבריו ובסי' כ"ב שנתעלם לו תשובת מהריב"ל ז"ל ועיין שם בסי' נ"ד גם בעל משפט צדק בח"א סי' ו' ומ"א וע"א כתב דהוי ס"ס וכן נראה מדברי הראנ"ח ז"ל ח"א סי' קי"ט וכתב בעל משפט צדק בח"א ס"א וט' וי' מס"ג וס"ה וס"ט ובח"ב סי' א' ומ"ב וס' וע"ח דמאחר דמהריב"ל ומהרש"ך ז"ל סותרים את עצמם בכלל זה והעיקר כדברי הרשד"ם ז"ל דתרי ספקי הוי ועיין בח"א סי' י"א וכ"כ בח"ב סי"א וי"ז ול"ז ומ"ד ונ"ב ועיין בסי' ל' ומ"א וס"ר ובח"א סי' א' וג' וסי' ו' וס"ג וכתב בח"ב סי' ע"ג דאם המוחזק יתלה עצמו במהריב"ל ומהרש"ך ז"ל מי יוכל להוציא מידו ובסי' נ"ח כתב ולענין גט יש להחמיר כסברת מהריב"ל ומהרש"ך ז"ל. — וראיתי למהרח"ש ז"ל הובאו דבריו בס' משפט צדק בח"א סי' ב' שגם הוא ז"ל מסכים דתרי פלוגתא דרבוותא ס"ס הוו אלא שלשון הרב נר"ו שם מגומגם אצלי שכתב בל' הזה אך מ"מ בענין הדין כבר נתפשט המנהג דמצי המוחזק לומר קים לי ואף בתרי פלוגתא דרבוותא אין מוציאין מידו ע"כ, ואני תמיה הרבה מה חרי האף הגדול הזה שכתב ואף בתרי פלוגתא דרבוותא אין מוציאין מידו דמשמע לט' בתרי ספקי דמציאות דאין מוציאין מידו אלא אפילו בתרי פלוגתא דרבוותא אין מוציאין מידו ואדרבא איפכא מסתברא דאפילו אם היינו אומרים דס"ס דמציאות מוציאין מיד המוחזק בתרי פלוגתא דרבוותא היה מקום לומר דאין מוציאין מידו משום דשום פלוגתא דרבוותא חד הוא ובתשו' כתבתי ליישב דבריו שכונת הרב נר"ו לומר שלפי דעתו שהכריח דתרי ספקי הוו אפילו תרי פלוגתא דרבוותא סיים דבריו וכתב וכבר נתפשט המנהג לומר המוחזק קים לי ואף בתרי פלוגתא דרבוותא וכו' כלומר אף לפי דעתי דתרי פלוגתא דרבוותא לאו חד ספקא הוא אלא תרי אין מוציאין מידו לא כן שאם בס"ס היינו מוציאין מיד המוחזק אף בתרי פלוגתא דרבוותא היו מוציאין מידו לפי דעת הרב נר"ו דתרי ספקי הוי ועם שהלשון מגומגם היה אפשר לומר שזו כוונת הרב נר"ו.

אבל עכשיו בינותי וראיתי שזה אי אפשר להאמר שהרי הרב ז"ל כתב עוד שם וז"ל וכבר כתבתי דתרי פלוגתא דרבוותא לאו חד ספקא הוא ולענין אסורא נראה דהוי כשאר ס"ס דעלמא ואע"ג דלענין ממונא אף בתרי פלוגתא דרבוותא נתפשט המנהג לומר קים לי וכו' אבל גבי אסורא מסתברא דיש להקל בתרי פלוגתא וחשבינן להו כס"ס לקולא וכו' ע"כ היה מבואר דבמה שכתב הרב ז"ל כאן ואף על גב דלענין ממונא אף בתרי פלוגתא דרבוותא נתפשט המנהג לומר קים לי וכו' אי אפשר להתפרש מה שפרשנו בדבריו הראשונים ולבי אומר שט"ס נפל בדברי הרב ז"ל במקום הזה וכן צ"ל ואע"ג דלענין ממונא אף בתרי פלוגתא דרבוותא נתפשט המנהג דמצי המוחזק לומר קים לי וכו' אי אפשר להתפרש מה שפרשנו בדבריו הראשונים ולבי אומר שט"ס נפל בדברי הרב ז"ל במקום הזה וכן צ"ל ואע"ג דלענין ממונא אף בתרי ספקי נתפשט המנהג דמצי המוחזק לומר קים לי וכו' ובאו דבריו אל נכון א"כ אפי' לפי הגירסא הכתובה בספרים אפשר דמ"ש תרי פלוגתא דרבוותא לא דוקא אלא לשון מושאל הוא והכונה לומר דכבר נתפשט המנהג דאף בתרי ספקי לומר ק"ל ותרי פלוגתא דרבוותא פירושו דתרי ספקי וכיון דלסברתי בין יהיה תרי פלוגתא חד ספקא בין יהיה תרי ספקי אין מוציאין מיד המוחזק לא דקדק בדבריו ועיין בתשובותיו דשייכי לא"ה סי' מ"ב דף קפ"ט

מהר"י בן עזרא ז"ל הובאו דבריו בתשובת הר"ש יונה ז"ל סימן ל"ה וכתב מורי הרב ז"ל בחלק ח"מ סי' כ"ח ונ"ג וס"ז מה שכתב מהריב"ל ז"ל דבספק ספקא מפקינן מיד המוחזק ואני בעניי לא סמכתי על זה ואף הרב ז"ל הן ולאו ורפיא בידיה כל שאתה מרבה בספקות וספקי ספקות מוקמינן ארעא בידיה וכן כתב בחלק א' סי' קי"ד ועיין שם בחלק ח"מ סי' מ"ז וס"ה וצ"ה והראנ"ח ז"ל בחלק א' סימן ע"ז כתב לא בריר לן אי ספק ספקא בממונא מהני במקום חזקה.

וכתב הרש"ך בחלק א' סימן ר"ח שדברי מהר"י בן לב ז"ל צריכין עיון שנראין כסותרין אלו את אלו וכן כתב הראנ"ח ז"ל בחלק א' סי' ק"ט ואף הרב מהרש"ך ז"ל נלכד ברשת זו טמן למהר"י בן לב ז"ל דבחלק א' סימן י"ו כתב דבספק ספקא מפקינן מיד המוחזק וכן כתב בסי' ס' והוסיף לומר דאף בספק ספקא דבתר מן הספקות לכולי עלמא לא קנה אלא שמצד השבועה חייב לשלם מיד המוחזק והוא מן התימא ובנוסחות סימן י"ז האריך לקיים סברתו דבספק ספקא מפקינן מיד המוחזק וכן דעת הר"י הלוי ז"ל בסי' י"ב דבס"ס מפקינן מיד המוחזק ועיין בהרש"ך חלק ראשון סוף סי' ס' וקכ"ד וקפ"ג וקצ"א ור"ח ובנוספות סי' י"ז וכ"ד ותראה שבכל אלו המקומות פעם כותב דמפקינן מיד המוחזק ופעם כותב דלא מפקינן וכבר עמדו על זה הבאים אחריו ובפרט בעל משפט צדק חלק ראשון סי' נ"ב וכתב מוהרח"ש ז"ל בתשו' הובאה בספר משפט צדק חלק ראשון סי' ב' כבר נתפשט המנהג דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק וכ"כ בתשובותיו השייכות לאבן העזר סי' כ"ט ועיי"ש בסי' נ' ונ"ר ועיין במשפט צדק חלק ראשון סי' כ"א מה שכתוב שם בשם מהרח"ש ז"ל ועיי"ש בסי' כ"ב וכן דננו הרבה פעמים הלכה למעשה דבספק ספקא אין מוציאין מיד המוחזק וכתב בעל משפט צדק בחלק שני סי' י"א דבנדון שלו אליבא דכ"ע מפקינן מיד המוחזק. — אות ע"ו הא דבספק ספקא מפקינן מיד המוחזק היינו דוקא בס"ס שהמוחזק טועה דמילתא דשכיח לטעות אבל בספק ספקא שאי אפשר שהמוחזק טועה אין מוציאין הרש"ך ז"ל חלק ראשון סי' י"ו. — אות ע"ז אפילו מי שיאמר דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק היינו כשהסברות מפורשות בפוסק ההוא אבל כשלא נתפרשה דעתו בזה יש לומר דלא ס"ל לפוסק ההוא כסברא ההיא והוי ליה כ"ג ספקות דלכולי עלמא מוציאין הראנ"ח חלק א' סימן ק"ט. — אות ע"ח אפילו למאן דאמר דס"ס מפקינן מיד המוחזק חזקת היזק ראיה וחזקת הנזקין אע"ג דאיכא ס"ס לא מפקינן מיד המוחזק מורי הרב ז"ל בתשו' ח"א סי' קי"ד ועיי"ש בסי' קל"ב ואין נראה כן מדברי הר"ש ששון ז"ל הובאו דבריו בהר"ש יונה ז"ל סי' ל"ה. — אות ע"ט אע"ג דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק מודה אני דמצטרפי בעלי הסברות לעשות היחידים מיעוטא דמיעוטא מורי הרב ז"ל חלק ח"מ סי' נ"ב. — אות פ' אפילו אם בס"ס לא מפקינן מיד המוחזק באיסורא אזלינן לקולא מהריב"ל ס"א סי' ע"ז וע"ח וכן נתבאר מדברי הר"ם אלשקאר ז"ל סי' כ"ו והרשד"ם חלק י"ד סי' צ"א וחלק א"ה סי' ל"ג ומהרח"ש הובאו דבריו בספר משפט צדק ח"א סי' ב' ומדברי כל הפוסקים והוא מבואר מן הכלל המסור בידינו ס"ס לקולא ועיין בהראנ"ח ח"א סי' ע"ז ובהר"ם נאלאנטי סימן נ'. — אות פ"א תלתא ספקי אפילו באיסורא לכ"ע מפקינן מיד המוחזק מהריב"ל ס"ג סי' ל"ג הראנ"ח חלק א' סי' ק"ט ועיין שם בסי' ע"ט ולא נתברר אצלי מ"ש ג' ספקות משני ספקות אבל מדברי בעל משפט צדק ח"ב סי' י"א ונ"ב נראה דלמ"ד דבס"ס אין מוציאין מיד המוחזק ה"ה בתלתא ספקי וכן נראה ברור מדברי מהרח"ש ז"ל הובאו דבריו בס' משפט צדק ח"א סי' ב' וכן כתב בפשוט הר"י הלוי ז"ל בסי' כ"ב ועיין בס' משפט צדק ח"א סי' י"ו איברא שאפשר לומר שדברי הר"י הלוי ז"ל הם בפלוגתא דרבוותא וסיהו מורי הרב ז"ל בתשו' ח"א סי' קי"ד וחלק ח"מ סימן כ"ח ונ"ב וס"ו כתב כל שאתה מרבה בספקות וספקי ספקות מוקמינן ארעא בידיה. אמר המאסף עם שפעמים רבות דנתי הלכה למעשה דבתלתא ספקי מפקינן מיד המוחזק כמו שיראה המעיין בס' תשובותי עכשיו הדרי בי לפי שכשכתבתי אותם התשובות לא נתגלה אצלי זולת סברת מהריב"ל והראנ"ח ז"ל שסוברים דבג' ספקות מפקינן מיד המוחזק וחשבתי שאין שום חולק על זה אבל עכשיו שנתגלה לי שיש חולקים על זה ומכללם רבינו הרב

ז"ל

אומר אכלת חלב והר"ן ז"ל בחדושי פ"ק דנדרים ובפסקים וכתבים סי' נ"ג וע"ג ע"א וכן כתב פליטת יהודה סי' ע' ג' ד' והרש"ך ז"ל ח"א סי' קמ"ה כתב דאי לענין אסורא איתשיל לא מצי לומר קים לי וזה דעת חכם אחד הובא בהר"י הלוי ז"ל סי' נ"ג וזה דעת הר"ם קלעי ז"ל הובא בס' פליטת בית יהודה סי' ע"ב ובהר"ש הלוי ז"ל חלק י"ד סי' י"ג אבל הר"י הלוי ז"ל בתשובה סי' ס"ב כתב דאינו יכול לומר קי"ל במילתא דאיסור וממונא וכן מתברר מרברי הר"ש הלוי ז"ל הובאו דבריו בתשו' נכדו הר"ש הלוי ז"ל חלק ח"מ סי' כ"ד ושם מבואר שכן דעתו ודעת הרב אביו מהר"ר ר' יצחק הלוי ז"ל. — אות ס"ז אפילו נימא דיכול לומר קים לי היינו באסורא דרבנן אבל באסורא דאורייתא לכ"ע אינו יכול לומר קים לי מהר"י הלוי ז"ל בתשובה סימן נ"ב ונ"ג. — אות ס"ח יש מי שסובר דהא דאיכא אסורא וממונא לא מצי למימר קים לי היינו היכא דאף לסברת המתיר איסור דרבנן איכא אבל היכא דלסברת המתיר אפילו אסורא דרבנן ליכא יכול לומר קים לי אפילו שאם נחוש לסברת האוסר איכא אסורא דאורייתא והר"י הלוי ז"ל בסי' נ"ב חלק עליו וזה לי עשרים שנה כתבתי בתשובה אחת לאנדרינופלה כדעת הראשון והוכחתיו בראיות ועיין בהרשד"ם חלק י"ר סי' ס"ב.— אות ס"ט נ"ל דהא דנסתפקו רבנן בתראי ז"ל אי אמרינן קים לי בדבר דאית ביה אסור וממון היינו דווקא היכא דבטענת הקים לי מיד זוכה בממון אבל אם בטענת הקים לי אינו זוכה בממון אלא דוקא להשביע שכנגדו אינו יכול לומר קים לי כמ"ש בס"ד בטור זה סימן ע"ה בהגהת הטור אות פ"ו. — אות ע' עוד נ"ל דע"כ לא נסתפקו אלא כשעובר האסור בשב ואל תעשה אבל כשעובר האסור בקום ועשה אינו יכול לומר קים לי ואפילו אם ת"ל דיש חולקין ה"מ באסור דרבנן ולא באסור דאורייתא כמ"ש בס"ד בטור זה סי' ע"ה בהגהות הטור אות פ"ו וחזקתיו בראיות ברורות עיי"ש. — אות ע"א יש להסתפק בשותף שיש על חברו שעבוד גופו ושעבוד ממונו כי היכי דיכול לומר קים לי לאפקועי שעבוד גופו מצי למימר קים לי לאפקועי שעבוד ממונו אעפ"י שחברו מוחזק בו או דילמא כיון דאינו יכול לומר קים לי לאפקועי שעבוד ממונא א"י לומר ג"כ קים לי לאפקועי שעבוד גופו או דילמא יכול לומר קים לי לאפקועי שעבוד גופו ולא מצי למימר קים לי לאפקועי שעבוד ממונא וכהך חלוקא בתרא מסתבר מהראב"ד בתשו' ב"י סימן ק'. — אות ע"ב צ"ע אם יכול המוחזק לישבע בעש"כ בטענת הקים לי הרנ"ח ז"ל חלק א' סי' ג'. — אות ע"ג אם חיוב ת"ח במסים הוי מלתא דאסורא עיין בס' משא מלך ח"ד ש"א משפט א' דין ה' ובהר"ש הלוי ז"ל חלק ח"מ סי' כ"ד. — אות ע"ד כי היכי דבממונא יכול המוחזק לומר קים לי כפלוגתא דרבוותא הכי נמי יכול לומר קים לי כמאן דאמר דאינו נשבע מהריב"ל ס"ב סי' מ"ו רשד"ם חלק ח"מ סימן מ"ה וקל"ז וקנ"ט הרדב"ז ח"א סימן קס"ט ח"ב סי' רס"א מהר"א ששון ז"ל סי' מ"ט מורי הרב ז"ל חלק א' סי' קי"ב וקנ"א חלק ח"מ סי' ק"ש הר"י הלוי ז"ל סי' נ"ט וע"ג משפט צדק ח"א סי' ע"ג והרש"ך חלק א' סימן ק' מגמגם בזה ועיין בהר"י הלוי ז"ל סי' נ"ג וכתוב בספר גדולי תרומה דף קס"א דמאן דס"ל דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה ה"ה דאינו יכול לומר קים לי כמ"ד אינו נשבע ובתשו' נדפסה בתשו' מורי הרב ז"ל חלק ראשון סי' קנ"א העלתי שלא כדברי הרש"ך ז"ל והסכים על ידי מורי הרב ז"ל ובאותו נדון הסכימו ג"כ עמי הרבנים מהר"ש בן תילסיר ז"ל ומהר"ר אגוזי ז"ל ועיין בהרש"ך חלק א' סי' קכ"ד ובנוספות סי' ו' וכמ"ש בס"ד בטור יו"ד סי' קס"ט בהגהת ב"י אחר זמן רב נדפסו תשו' מהרח"ש ז"ל השייכות לא"ה וראיתי שם בסי' י"ו הסכים ג"כ הוא ז"ל דיכול לומר קים לי כמ"ד דאינו נשבע. — אות ע"ה בספק ספקא מפקינן מיד המוחזק מהר"י בן לב ספר ג' סי' ל"ג ומ"א ומ"ב ומ"ז ונ"א ונ"ה וס' ד' סימן ב' וה' גידולי תרומה דף קנ"ד וכן נראה מדברי הראנ"ח ז"ל בתשו' חלק א' סי' ק"ט ומדברי מהר"א די בוטין ז"ל בתשו' כתיבת יד סי' קנ"ו וקע"ד וקע"ח וקפ"א ומורי הרב ז"ל בחלק יו"ד סי' נ"א כבר כתבו מקצת רבני האחרונים דבספק ספקא מפקינן מיד המוחזק אבל מהר"י בן לב ז"ל גופיה תבריה לגזיזיה בספר א' כלל י"ז סי' ע"ז וע"ח וס"ד סי' כ"ח וכתב כשם שאין הולכין בממון אחר הרוב כך אין הולכין אחר ספק ספקא אלא אוקי ארעא בחזקת מריה קמא ולזה הסכימו

מהר"י

סימן נ״ב. — אות נ״ו הרמב״ם ורבותי אפשר דאינה אלא כת א׳ הר״י הלוי ז״ל סי׳ נ״ב ובסי׳ נ״ג כתב שזה הוא דעת הר״י אדרבי ז״ל וחד דעימי׳ בסי׳ ע״ג ומי שיעיין במשפטי שמואל יראה דאין הכרח לדברי הר״י הלוי ז״ל ומכאן תראה דכל הפוסקים שסוברים שהמתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב שיכול המוחזק לומר ק״ל כהרמב״ם ורבותיו וכתבתי דבריהם בטור זה סי׳ ס׳ אות כ״ז בהגהת הטור סוברים דהרמב״ם ורבותיו ב׳ כתות נינהו. — אות נ״ז ר״ת והתוספות כת א׳ נינהו מהרי״ק שרש נ״ב אבל רשר״ם ז״ל בחלק א״ה סי׳ קכ״ז כתב דתרי כתות נינהו ועיין במהר״ם מפדוואה ז״ל סי׳ כ״ה ובמשפטי שמואל סי׳ קכ״ו. — אות נ״ח מדברי מהריב״ל ז״ל ס״א כלל י״א סי׳ ס״א נראה דרמב״ם וה״ה ז״ל כת א׳ נינהו ותמה עליו הר״א ששון ז״ל בסי׳ מ״ב ועיין במ״ש בס״ד בטור זה סי׳ ע״ז אות כ״ו בהגהת ב״י. — אות נ״ט הרא״ש ורבינו יעקב ז״ל כת א׳ נינהו רבינו המחבר ז״ל בטור זה ע״ב אבל מהריב״ל ז״ל ס״א כלל י״ו סי׳ נ׳ והרשד״ם חלק ח״מ קנ״ח משפטי שמואל בסי׳ ק״ג והרש״ך ח״ב סי׳ פ״ח וקנ״ז ור״י והר״א ששון ז״ל בתשובה סי׳ מ״ב ומהראב״ד ז״ל בתשו׳ ב״י סימן ק״א והר״ש הלוי ז״ל חלק ח״מ סי׳ נ״א כתבו דתרי כתות נינהו ועיין בתשובה למהראב״ד ז״ל סי׳ קנ״ו. — אמר המאסף כל זה שכתבתי אינו ענין למחלוקת הרמב״ם ז״ל עם הראב״ד ורש״י ז״ל בפ׳ י״א מהלכות סנהדרין דהרמב״ם ז״ל סבירא ליה דבדיני ממונות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים והראב״ד ז״ל סובר דנמנין ל״א וכתבתי דבריהם בטור זה סי׳ י״ח אות ו׳ בהגהת ב״י דהמחלוקת ההוא באב ובנו הרב ותלמידו שיושבין כ״א לדון וק״ל. — אות סמך כשאומרים הפוסקים קצת מהמפרשים אפשר דהוו ב׳ ואפשר דלא הוו אלא אחד הר״י הלוי ז״ל סי׳ ס״ה. — אות ס״א פוסק שכותב ולזה הסכים עמנו פלוני נראה שהם רבים הר״א ששון ז״ל סי׳ קכ״א והא ליתא שרוך הפוסקים לומר על סברתם בלשון רבים אעפ״י שהיא יחידית דרך ענוה וזו היא דרך הרי״ף ז״ל גם הרב בעל התרומות במקומות רבים מספרו דרכו בכך כמ״ש בטור זה סימן ק״א בהגהת בית יוסף אות י״א ובספר הכללים בכללי׳ בדרכי הפוסקים ע״ש אות מ״ט. ועיין הרש״ך ח״א סי׳ קכ״א. — אות ס״ב וכן נ״כ כשהפוסקים כותבים ותמהנו עליו אין לומר דהן רבים עתה המתמיהים דדרך הפוסקים לכתוב בלשון רבים דרך ענוה וראיתי למהרש״ך ז״ל ח״א סי׳ מ״ה נסתפק בזה ובסי׳ ק״ד מהחלק ההוא ובחלק ג׳ סי׳ קי״ב הסכים לומר דיכול המוחזק לומר קים לי ועיין במ״ש בטור א״ה סי׳ קי״ו בהגהת הטור. — אות ס״ג אין לומר קים לי במילתא דאסורא מהרי״ק ז״ל שרש קמ״ט תומת ישרים סי׳ ל״ו וכ״א וקכ״ה ומצאתי בתשו׳ בית יוסף למהר״ר שמעון ן׳ מהר״ר יחיאל קאטאלאן ז״ל דהיינו דוקא היכא דבעל הדבר מסופק הלכה כדברי מי אבל בדבר שבעל הדבר יודע בעצמו שלא ביטא בשפתיו ולא מקרי עבריין יש לו לסמוך ע״ס שהוא וראי וליתלות באילן המעמיד אותו בחזקת כשרותו נגד הבא להוציאו מחזקת כשרות ולהחזיקו לעבריין בכח ספק פלוגתא דרבוותא. — אות ס״ד מי שהחזיק בדבר ובחזקתו זאת עובר על שבועתו אין דנין אותו כמוחזק הרשד״ם חלק ח״מ סי׳ קפ״ג. — אות ס״ה כתבתי בתשובה אחת דאפילו מי שנמצא מהפוסקים שסובר דליכא למיחש לרציחה דבן או בת אצל האחים אין האחים יכולים לומר קים לן דליכא למיחש לרציחה משום דהוי מלתא דאסורא דשפיכת דמים ושוב בא לידי תשובת החכם השלם הר״י פורמון ז״ל בן בנו של הרב הגדול מהר״י פורמון ז״ל וכתב בנדון זה דרציחה ובנראה שדעת החכם הנזכר ז״ל דלא אמרינן דבמילתא דאסורא לא אמרינן קים לי אלא דוקא כשתיכף ומיד שאומר קים לי עושה האסור בודאי לדעת החולק אבל כאן דאינו עושה אסור בטענת קים לי אלא שיש לחוש שימשך מטענה זו אסור אמרינן קים לי ואעפי״כ במקומי אני עומד כמ״ש בס״ד בטור א״ה סי׳ פ״ב בהגהת הטור. — אות ס״ו מילתא דאית בה איסור וממון נראה מדברי מהריב״ל ס״ג סימן מ״ז גבי פטור ת״ח ממסים וארנוניות דאמרינן קים לי וע״ש בסי׳ ק׳ ובהרשד״ם חלק ח״מ סי׳ שס״א ובהר״א ששון ז״ל סי׳ קס״ב ובספר משא מלך משפט א׳ דין ח׳ ובתשו׳ למורי הרב ז״ל חלק ח״מ סי׳ קכ״ד וכ״כ הראנ״ח בתשו׳ ב״י וכתב שם וזה מדוקדק מדברי הרא״ש ז״ל פרק יש נוחלין והריב״ש ז״ל בתשו׳ והריטב״א ז״ל בקדושין גבי עד אחד

אומר

שאין זה ברור בעיניו. אות נו"ן יורש קרקע ממורשיו דעת חכם אחר הובאו דבריו בתשובת הר"י הלוי ז"ל סי' נ"ג דנקרא מוחזק לגבי בעלים ראשנים והר"י הלוי ז"ל שם כתב דלא הוי מוחזק ועיין בסוף הספר בשער המפתחות סי' נ"ג. אות נ"א היורש הוא מוחזק לגבי יורשים אחרים הר"י הלוי ז"ל בתשובה סי' ס"ט אמר המאסף הוא ז"ל רצה ללמוד דבר זה מהא דתניא בסוף פרק י"ג נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה אלא ירושה וירושה אין לה הפסק וכתבו המפרשים דמיירי אפילו כשהשני ראוי ליורשו ומכאן למד דכי היכי דהתם אמרו המפרשים שאעפ"י שהשני ראוי ליורשו הראשון נקרא בעל הנכסים הכי נמי כשיש כפק בין שני יורשים אית לן למימר דראשון נקרא מוחזק בספקא דדינא. — ופליאה דעת ממני דמה ענין זה אצל זה דברייתא דפ' יש נוחלין ליכא ספקא אלא האב רוצה להוריש לזה ולא לזה ולזה נתנו טעם המפרשים דכיון דהאב גלי דעתיה שרוצה להוריש נכסיו לזה האיש בלבד נמצא שזה הוא היורש האמיתי של תורה שהאב יש לו רשות מן התורה לעשות יורש מי שירצה מבניו אליבא דר' יוחנן בן ברוקא דקיי"ל כותיה וכיון שעשאו יורש אעפ"י שאמר ואחריך לפלוני ירושה אין לה הפסק אבל בספקא דדינא דלמר זכה היורש הראשון ולמר זכה היורש השני מנין לנו שזה נקרא מוחזק יותר מזה כיון ששניהם הם יורשים יש לנו ספק. אם הוריש לזה או לזה.

ולכן נראה דאפילו בספקא דדינא אפילו ספק דמציאות דשני יורשים שוים ואין לזה עדיפא יותר מזה להקרא מוחזק וכך מצאתי במשרים נתיב כ"ו ח"ב שכתב כל מקום ספק ירושה אפילו אחד מהיורשים מוחזק אין מועיל לו חזקה שנאמר המע"ה כי הנכסים הם בחזקת המת ע"כ וכיון שכן בנדון הר"י הלוי הדין כמו שפסק החכם השלם הפוסק הראשון וכמ"ש בס"ד בטור זה סימן רמ"ה אות כ"ח בהגהת ב"י ועיין בהרשד"ם חלק א"ה סי' קמ"ד ובמשפט צדק ח"א סי' מ"ה. אות נ"ב לפעמים יש אומרים הוי סברא יחידאה ואינו יכול המוחזק להשען עליה הרש"ך ח"א סי' קע"א ואחריו נמשך הר"י הלוי ז"ל בתשובותיו סי' נ"ב וס"ו וכתב אין לומר דכשאומרים הפוסקים י"א שיהיו רבים ולפחות ב' ועיין במשפט צדק ח"א סי' י"א אבל בהרא"ב ז"ל בתשו' ב"י סי' מ"ט כתב די"א תרי משמע ויכול המוחזק לומר קים לי אמר המאסף נ"ל דכל המחלוקת הזה הוא כשהוא כתוב בראשי תיבות י"א שיכול להתפרש י"א וכ"ש כשכתוב בפירוש יש אומרים אבל אם כתוב בפירוש יש מי שאומר לכ"ע סברא יחידאה היא וכן כתבתי בתשובה. אות נ"ג לפעמים מביא ר' המחבר ז"ל בספרו הקצר סברא מוסכמת שאין חולק עליה בשם יש מי שאומר מפני שלא נזכר סברא זו ג"כ בשאר פוסקים סמ"ע סימן ט"ז אות ח' ובמקומות רבים מספרו. אות נ"ד פוסק שמביא סברא אחת בסתם והסברא אחרת בלשון יש אומרים דעתו לפסוק כאותה סברא שכתב בסתם מהרי"ק שרש ל"ח וכן מתבאר מדברי הר"ש הלוי ח' ח"מ סי' ל"ו וכ"כ הרמ"ע מפאנו ז"ל בתשובה סי' ת"ך ומורי הרב ז"ל ח' א"ח סי' א' ותמהני מבוי' הרב ז"ל שלא הזכיר למהרי"ק ז"ל ובעל הזכרונות ברף ע"ב עמוד ב' נראה שסובר דלאו דוקא כשכותב הסברא הראשונה בסתם אלא אפילו כותב יש מי שאומר ויש מי שאומר נקטינן כסברא הראשונה וליתא כמ"ש בטור א"ח סי' שט"ו דף רי"ש ע"א שטה ג' בהגהת הטור וכן נראה מדברי הרמ"ע מפאנו סי' הנזכר. — וכתבו הרב הנזכר ומורי הרב ז"ל בסימנים הנז' כלל זה בדברי רבינו ב"י ז"ל בספרו הקצר וכתב הרמ"ע מפאנו ז"ל שם דאע"ג דמ"ש תחלה בסתם הוא פסק גמור ומוחלט זכר הסברא הב' בלשון יש אומרים או יש מי שאומר או יש חולקים לחלוק כבוד לבעל' שגם גדולים ורבים הם ובהרבה מקומות פשט המנהג כאותה סברא ובעל שפתי כהן בי"ד סי' רע"ב כתב שלכך כותב דברי היחיד שאם יביא שום אחרון ראיה לדבריו יתנו עדיהם ויצדקו א"נ משום שאולי יזדמן הדין שהוא במקום אחר שיהיה שם עוד איזה היתר וכה"ג אשכחן בפוסקים דמצרפי כמה צדדין להתיר א"נ מפני שאפשר שימצא בחבורים אחרים גם כן כדעת היחיד בענין שיהיו שקולים או היחיד יהא רבים או אפשר לענין שבעל נפש יחמיר לעצמו כדברי היחיד או הקטן ועיי' מ"ש שם בשם ב"ח. — אות נ"ה כשאומר הרמב"ם ז"ל ורבותי הורו אינו בהכרח שיהיו ב' מהר"י הלוי ז"ל

סימן

לזכות מטעם קים לי כיון שאני חייב לשלם בבא לצאת ידי שמים אבל אם הזוכה מטעם קים לי אפי' בבא לצאת ידי שמים אינו חייב לשלם וכמ"ש למעלה אות י"ב בהא ספק' לי אם יכול לומר איני רוצה לזכות מטעם קים לי לחוב לב"ח ולכאורה נראה להביא ראיה שיכול לומר שאינו רוצה לזכות מטעם קים לי מהא דאמרינן בפ' אעפ"י יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה שיכולה לומר אי אפשי בתקון חכמים וכי היכא דהתם יכולה לומר אי אפשי בתקון חכמים להפקיע זכות הבעל הכי נמי יכול לומר שאינו רוצה לזכות מטעם קים לי אעפ"י שמפקיע הבע"ח. וליתא דהתם אין שום חיוב לבעל עליה אלא בשביל מזונותיה ולכן יש לה כח לומר אי אפשי בתקון חכמים ולעמוד כל אחד בשלו זה במזונותיו והיא במעשה ידיה אבל היכא שחייב לב"ח חיוב החלטי בלתי שום תנאי או דבר אחר תמורתו לאו כל כמיניה להפקיע זכות הב"ח באמרו איני רוצה לזכות מטעם קים לי וכופין אותו על מדת סדום וכן נראה מדברי בעל משפט צדק חלק א' סימן י"ט שאינו יכול לומר איני רוצה לזכות מטעם קים לי לחוב לבעל חוב ועיין במהר"ש יונה ז"ל סי' ל"א. אות מ"ה אין בעל השטר נקרא מוחזק לומר קים לי דקיי"ל בזה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ת"כ וזה דעת הר"ן ז"ל בפ' שבועות הדיינין גבי סיטראי נינהו כמו שהכרחתי בתשובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מלוה ולוה והרשב"א בתשובה הביאה רבינו בית יוסף בסי' מ"ב מחודשין ה' והרדב"ז ח"א סי' קפ"ב והר"י הלוי ז"ל בסי' י"ט.

ונראה לי ראיה לזה ממה שאמר בב"ק פ' הפרה דהמחזיק בשטרותיו של גר לא החזיק בשדה וכ"כ הגהות מימוניות פ"א מהל' זכיה ועיין בכללי המגו שאכתוב בס"ד בטור זה סי' פ"ב בהגהות הטור בכלל דמגו להוציא לא אמרינן ותראה דכל אותם שסוברים דמגו להוציא לא אמרינן אף במקום שטר סוברים דבעל השטר לא הוי מוחזק ואפילו לאותם הסוברים דאע"ג דמגו להוציא לא אמרינן היכא דאיכא שטרא מעליא אמרינן לאו היינו טעמא משום דבעל השטר נקרא מוחזק דלא פליגי הנהו רבוותא אהלכה פסוקה דקי"ל כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי אלא דס"ל ז"ל דהוי להוציא במקום שטר אמרינן מגו להוציא והטעם כתבתי בתשובה ומהרי"ק ז"ל בשרש צ"ד שפסק דשטר העומד לגבות כגבוי דמי דבריו תמוהים כמו שכתבתי בתשובה ושוב מצאתי להרשד"ם ז"ל חלק חשן משפט סימן ל' ורבינו בית יוסף ז"ל בס' בדק הבית בהל' שמיטה סי' ס"ז ומורי הרב ז"ל בתשובה ח"א סי' ס"ה תפסו על מהר"י קולון ז"ל בזה. אות מ"ו שטר כתובה דהוי מעשה בית דין כגבוי דמי שלטי גבורים בפ' המקבל. אות מ"ז שטר שהלוה עשה השדה אפותייקי למלוה כגבוי דמי שלטי גבורים פ' המקבל דף קל"ח ע"א אמר המאסף זה חולק על מה שכתבתי למעלה אות ט' בשם הר"ש הלוי ח' י"ד סי' י"ד דמי שמשכנו לו קרקע באפותיקי סתם אינו נקרא מוחזק לענין שיכול לומר קים לי ואולי ס"ל לבעל שלטי גבורים ז"ל דאע"ג דהוי כגבוי אינו יכול לומר קים לי ורוחק אי נמי דמהר"ש הלוי ז"ל מדבר באפותיקי סתם ובעל שלטי גבורים באפותיקי מפורש ואני כתבתי למעלה באות הנזכרת דאפילו באפותיקי מפורש אינו נקרא מוחזק. אות מ"ח כ' מהר"א אבי"ב ז"ל בתשובת ב"י שקבל מרבו הרשד"ם ז"ל דכל שהמוכר החזיק מדעתו את הלוקח בשדה הלוקח נקרא מוחזק והביא ראיה מהירושלמי שהביא ר"ן ז"ל בפ' הניזקין בעלים אומרים היה בידינו ולקוחות אומרים לא היה בידכם השדה בחזקת הלקוחות שהמע"ה ע"כ אבל במשרים נתיב ל"א ח"ה הביאו רבינו המחבר בטור זה סי' רל"ו סעיף כ' אין כתוב בנוסח הירושלמי השדה ביד הלקיחות אלא בעלים אומרים היה בידינו ולקוחות אומרים לא היה בידכם המע"ה ומתפרש השדה בחזקת הבעלים ובתשובה למורי הרב ז"ל ח"א סי' נ"ט ראיתי שכתב שמצא בדפוס בנסחת הירושלמי השדה בחזקת הבעלים ובת' בית יוסף למהרא"ב ז"ל סי' קמ"ד ראיתי שדחה ראיות הרשד"ם ז"ל ומתוך דבריו נראה דס"ל אפילו הכי אין הלוקח נקרא מוחזק. אות מ"ט מהר"א די בוטין ז"ל בתשובות ב"י סי' קמ"א חוכך לומר דבספקא דדינא יכול כל מי שהוא עכשיו מחזיק בקרקע לומר קים לי כמאן דאמר דבספקא דדינא מי שהוא בגוף הקרקע נקרא מוחזק לבסוף כ' שאין

דמצטרפין דוקא בממונא אבל באיסורא אין מצטרפין הרי״ הלוי ז״ל סי׳ י״ח ופ׳ ואין נראה כן מדברי הרשד״ם ז״ל ח׳ אה״ע סי׳ ס״ה ובתשו׳ ב״י למהראד״ב ז״ל כתב דאה״נ בממונא מצטרפין כ״ש באסורא ואני תמיה על מהר״י הלוי ז״ל איך חשב כזאת וממקום שלמד מהרי״ק ז״ל דבר זה הוא אסורא אחר זמן רב שכתבתי זה בא לידי ספר שפתי כהן והוא באור לש״ע ח׳ יו״ד וראיתי שם בסי׳ רמ״ב כתב שמהרי״ק לא ברירא ליה דין זה וגם לא כתב שם כן אלא לישב מנהג אשכנזים בהדס וגם מסיים שם מכל מקום כל זה דוחק בעיני וכן משמע מדברי האגור בשם מהרח״ש ומביאו בית יוסף וד״מ ביו״ד סי׳ צ״ב דאין להקל בכה״ג באסור דאורייתא והעלה שם בעל ש״כ דפוסקים שהם מסכימים בדין ואינם מסכימים מטעם אחד דלא מקרי רבים באסור דאורייתא וכ״ש אם יש חולקין על שני הטעמים. אות ל״ז אין לומר קים לי בפלוגתא דרבוותא אלא דוקא כשהוא מריה קמא או שהתפיסו המלוה כדי שיהיה שלו מהריב״ל ס״א דף כ״א וכ״ד. אות ל״ח במלתא דיכול המוחזק לומר קים לי אם דן הריין להיפך צריך להתיישב אם דינו דין הר״א ששון סימן ר״ז והר״ש יונה בסי׳ מ״ט כתב בזה ע״ש ומהר״א רב בתשו׳ ב״י סי׳ קע״ב כתב דקם דינא ובהגהת הטור בסימן זה אות כ״ה הבאתי ראיה דאפילו כשהספק אינו שקול אלא שהמוחזק עומד בשלו מפני סברת ב׳ פוסקים המסייעים אותו נגד חכמי ישראל אם דן הריין להפך קם דינא ועמ״ש בשם הרב״ז ז״ל. טענו״ת א״ם מחייבי״ם. אות ל״ט אע״ג דהמוחזק מצי לומר קים לי סברת פוסקים המסייעים לי אם סברת התוס׳ הם ג׳ א׳ לקצה א׳ וא׳ לקצה אחרון וא׳ סברא אמצעית נקיטי כסברא אמצעית ולא מצי המוחזק לומר קים לי הרש״ך ח״ב סי׳ רל״ו והביא ראיה ואינה מכרחת ודבר תימא היא מ״ש לגבי סברת אחת או לענין שתי סברות לענין קים לי הרי יכול לומר קים לי כפלוני ולא קים לי כפלוני ופלוני החולקים על זה ואולי הוה כספק ספקא ספק אם הלכה כפלוני ואת״ל דאין הלכה כפלוני ספק אם הלכה כסברא האחרת ודעת הרב ז״ל דבס״ס מוציאין מיד המוחזק כמו שאכתוב לפנינו בס״ד בכלל ספק ספקא אם מוציאין מיד המוחזק אות ע״ה. אות מ״ם היכא דבהא פליגי אי הוה מוחזק או לא הוה מוחזק אין לומר קים לי כיון דבהא פליגי מהריב״ל ס״א כלל י״ג סי׳ ע״ז וכלל י״ד סי׳ ס״ד ופ״א ס״ב סי׳ מ״א הרש״ך ח״א סי׳ קל״ג הר״ש חיות ז״ל סכ״ד ול״ד מהרח״ש ז״ל בתשובותיו השייכות לא״ה שכ״ט ומ״ו ונ״ד מורי הרב ז״ל ח״א סי׳ ע״ב וקנ״א וקנ״ב, משפט צדק ח״א סי׳ י״א פליטת בית יהודה סי׳ כ״ח והתימא על מהרח״ש ז״ל שבסימן ן׳ זיכה למי שתפס לאחר שנולד הספק וכבר כ׳ למעלה באות ל״א שכן דעת הרי״ הלוי ז״ל בסי׳ נ״ב ונ״ג וס״ו ואפי׳ לבר פלוגתיה החולק שם יודה בכאן ועיין במהריב״ל ס״ב סי׳ נ״ה ובמהרש״ך ח״א סי׳ ק״ז שנראה ששנו את טעמם וכתב הר״ש חיות ז״ל דכיון דאינו יכול לומר קים לי אית לן למיזל בתר רוב הפוסקים וכן כ׳ הרח״ש ז״ל בסי׳ מ״ו. ובסוף הספר כנה״ג דף קצ״ו כתב אמר המאסף כתבתי בסימן כ״ה ששינו טעמם צ״ל מה שכתבו מהריב״ל בח״א סי׳ ע״ז ומהרש״ך ח״א סי׳ קל״ג ובני ישראל ה׳ ישמרהו אמר דאין כאן סתירה דהתם מיירי במטלטלי דשייכי בהו תפיסה והטיב לראות. אות מ״א נראה לי דאין כלל זה אמור אלא היכא דשני פוסקים אומרים דאינו נקרא מוחזק אבל אם אין כאן אלא פוסק אחד שאומר שאינו מוחזק ושאר רבוותא פליגי עליה יכול המוחזק לומר קים לי מטעם חזקתו. אות מ״ב מה שכ׳ מהר״י קולין ז״ל דאין לומר קים לי כפלוני היחיד היכא שרבים חולקים עליו ויש שחלקו דוקא כשהרבים פירשו דבריהם בפירוש שחלקו על היחיד היינו כשהיחיד פירש דבריו בפירוש שהוא כנגד הרבים אבל אם דברי היחיד יש לפרשם כדברי הרבים אפילו יחיד אין כאן משפטי שמואל סי׳ צ״ו. אות מ״ג לא אמרי׳ אוקי ממונא בחזקת מריה אלא כנגד חזקת דאתי מטילא כגון חזקת הגוף אבל היכא דהחזקה באה מחמת טעם כגון חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה מהר״י קולון ז״ל שרש ע״ב. אות מ״ד נסתפקתי במקום שהמוחזק יכול לזכות מטעם קים לי אם יכול לומר איני רוצה לזכות מטעם קים לי לחוב לב״ח ואם הזוכה מטעם קים לי בבא לצאת ידי שמים חייב לשלם הא ודאי פשיטא דיכול המוחזק לומר איני רוצה

לזכות

ס"א דף צ"ג ע"ד ועיין בהרש"ך ח"א סי' ק"ץ. אות כ"ח לא אמרינן דמצי המוחזק לומר קים לי אלא כשבא להוציא ממונו עפ"י ב"ד אבל אם בא להזיקו ולסתום אורו בפניו לא שייך לומר קים לי מורי הרב ז"ל בתשו' ח"א סי' קל"ב רשד"ם ח' ח"מ סי' רנ"ז ומתוך דברי מהריב"ל בס"א סי' פ"ד ופ"ה תראה שהוא חולק על זה. אות כ"ט אם בקרקע המשותף לשניהם אמרינן קים לי נסתפק הר"א ששון ז"ל בסי' פ"ו. אות ל' למ"ד לא אמרינן קים לי אלא היכא שלא קבלו עליהם לדון כפ' הפוסק אבל במקומות שנהגו לפסוק כדעת הרמב"ם או כדעת הרא"ש ז"ל אין המוחזק יכול לומר קים לי כנגדם הרדב"ז ח"א סי' ק"ז אמר המאסף נסתפקתי אם אפילו כשהוא יחיד בסברתו אינו יכול לומר קים לי כנגדו כיון דמטעם קבלה נגעו בה. אות ל"א היכא דיש ספק אם יכול לומר קים לי או לא אין לומר קים לי כיון דבהא קיימינן הר"י הלוי ז"ל סי' נ"ב ונ"ג וס"ו בסוף הספר בספר המפתחות סי' כ"ג ויש מי שסובר דהיינו דוקא כשהמחלוקת הוא בקרקע אבל מטלטלין חוזר הדין לקים לי הלוי ז"ל והעלתי כדברי החכם החולק. אות ל"ב ראובן ושמעון שבאו לדין ואותו דין היה תלוי בפלוגתא דרבוותא וזכה מטעם קים לי יכול לומר אח"כ בנידון זה בעצמו דלא קים לי כאותו פוסק שזכה בפעם אחרת אבל אם לא נפסק הדין בעסק הראשון יכול לבא עליו שמעון ממה נפשך אי קים לך כאותו פוסק שזכית בעסק הראשון גם אני זוכה בעסק השני לפי פוסק זה ואי קים לך כבר פלוגתיה וזכית בעסק השני א"כ אני זכיתי בעסק הראשון ת"ה סי' ש"י אמר המאסף נדון הרב ז"ל ששני העסקים הם בין ראובן ושמעון דהשתא שמעון בא אליו ממה נפשך ויש להסתפק אם העסק הראשון בין ראובן ושמעון והעסק השני בין ראובן ולוי ולא נפסק הדין הראשון אם יכול לוי לומר אי קים לך כפוסק פלוני וזכית כנגד שמעון אני זוכה בעסק זה ואי קים לך כבר פלוגתיה וזכית בעסק הזה יזכה שמעון בעסק הראשון ויראה מדברי הרב דראובן יכול לומר קים לי בשניהם ועיין במהריב"ל ס"א כלל י"א סי' נ"ט דף פ"ז ע"א ובהרשד"ם חלק ח"מ סי' רכ"ה ובתשובה למהר"א די בוטון ב"י סימן קנ"ו ובספר משפט צדק ח"א סימן א' ובהר"א ששון סי' קפ"ג ור"ז ובהרש"ך בנוספות סכ"ד ובהר"ש חיות ז"ל סי' י"ח וכתבתי דבריהם למעלה אות ב'. אות ל"ג מי שתפס וזכה בדבר מכח קים לי ואח"כ תפס האחר ורוצה לזכות מכח קים לי לא אמרינן קם דינא ואין האחר יכול לתפוס ואם תפס מפקינן מיניה אלא אם חזר ותפס לא מפקינן מיניה הרא"ם מטראני ח"ב סי' קמ"ג אבל הר"ש יונה בתשובותיו בסוף סימן מ' כתב דמפקינן מיניה ואפשר דלא פליג אמהר"ם מטראני ז"ל דמהר"ם מטראני ז"ל מיירי בשזכה ה"א בטענת קים לי בתפיסה שתפס ולא היה תופס מעיקרא אבל מי שזכה בטענת קים לי להיותו תפוס מעיקרא בנדון הר"ש יונה ז"ל מוציאין ובסי' מ"ט כתב הר"ש יונה בין שיהיה הדין בספקא דדינא דהתופס הא' זכה לגמרי והתופס הב' לא זכה כלל אמר המאסף מהא דאסקינן בפ' כל הנשבעין דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודיינא דעבד כר"א עבד יש ראיה לדין זה דוק ותשכח. אות ל"ד יש להסתפק במחלוקת הפוסק שי"א שחייב לשלם בידי שמים וי"א שאינו חייב אם תפס שכנגדו אם יכול לומר קים לי כמ"ד שאתה חייב בידי שמים ולא מפקינן מיניה ומשקול הדעת נראה דמפקינן מיניה ואינו יכול לומר קים לי. אות ל"ה שני פוסקים מצטרפין אע"ג דאין טעמם שוה מהר"י קולון שורש מ"א ונ"ב וצ"ב וצ"ד וק"ב ועיין שם בשרש ס"ד רשד"ם חלק אה"ע סימן מ"ה חלק ח"מ סי' רכ"ה ורפ"ח ותי"ב הר"י אדרב"י ז"ל סימן רל"ו הרש"ך חלק א' סימן י"ב בשם הר"ש טאייטאסאק הראנ"ח ז"ל בתשובה חלק א' סימן ב' וי"ג ומ"ה ונ"ב וע"ד וק"ט הר"א די בוטון ז"ל בתשו' כתיבת יד סי' קט"ו מורי הרב ז"ל בתשובה חלק יו"ד סימן ט' וי' הר"י הלוי ז"ל סי' י"ח וכ' וכתב ראנ"ח דמהר"ר איסרלאן ז"ל חולק על זה אבל מורי הרב ז"ל בתשובה הנזכ' סי' ט' כתב דאף מהר"ר איסרלאן ז"ל מודה למהר"י קולון ז"ל בזה והביא ראיה לדבריו שם ובסימן י' והר"י הלוי ז"ל בסימן ס"א כתב שהר"ן ז"ל חולק על מהר"י קולון ז"ל וע"ש בסי' ס"ה וע"ג ובפסק הר"י בארקי ז"ל הובא בסוף ספר התרומות שנדפס בשאלאניק"י ונראה מדברי מהר"י בן לב ז"ל בספר שני סי' פ"ב שכן דעתו ועיין בפ"ג סי' ס"ב. אות ל"ו הא

דמצטרפין

חלוקים עליו מהרי"ק ז"ל בהרבה מתשובותיו הרדב"ז ח"ב סי' ס"ו ומהר"י ארדבי ז"ל סי' ס"ו וכתב מהריב"ל ס"א כלל י"ז סי' ץ' דהיינו דוקא היכא שכל הפוסקים נושאין ונותנין בדין זה ומסכימים בסברא אחת ויוצא אחר מהם מכלל נגד סברתם אבל היכא דלא מצינו מי שמדבר בענין זה אלא שנים או ג' פוסקים יכול לומר קים לי כפסק הגאון אעפ"י שהוא יחיד וכ"כ מהר"א ששון בסי' קכ"א אבל הר"ש הלוי ז"ל בחלק ח"מ סי' ל"ו כתב שהוא מסופק וטוב לפשר והרש"ך ז"ל בס"ג בתשו' שאחר המפתחות כתב דאפילו כחד לגבי תרי אינו יכול לומר קים לי וכ"כ הראד"ב ז"ל בתשו' ב"י ק"א והכי אזלא סוגיא דעלמא אמנם מה שהקשה הרש"ך ז"ל שם על מהריב"ל ז"ל הוא מתורץ במ"ש מוהריב"ל בס"א כלל י"ו סי' צ' ועיין במהריב"ל ז"ל סי' צ"א וצ"ט ובהר"א ששון ז' סי' קל"ה ובתשו' להרא"ש חיות סי' י"ח ובמשפט צדק מ"ב סי' ל"ו ובתשו' להרח"ש ח' א"ה סי' ב'. אות ט"ז ע"כ לא קאמר מהר"י קולון ז"ל דאין לומר קים לי כפלוני היחיד ואפילו תפס מפקינן מיניה אלא כשלא היה הוחזק מעיקרא אבל אם היה מוחזק מעיקרא אפילו בסברת יחיד מומחה כר"ת לא מפקינן מיניה הרשד"ם ז"ל חלק י"ד סי' קס"ו וסוגיא דעלמא לא אזלא הכי ולא ראיתי לתופסי רגל הקים לי משתמשים בזה בתשובותיהם: אות י"ז נכסים ביד שליש לא מצי בעל הנכסים למימר קים לי משפט צדק ח' בסי' ע"ט וכן מתברר מדברי משפטי שמואל סי' צ"ו ועיין במהרר"ם מטראני ז"ל חלק ראשון סי' רפ"ד ובתשו' למהר"ש חיות ז"ל סימן כ"ב ובהר"א ששון ז"ל סי' ס"ז ור"ז: אות י"ח כי היכי דהמוחזק יכול לומר קים לי הכי נמי ב"ד טוענין ליורשים קים לי משפט צדק ח"ב סי' ה' וכן כתבתי בתשובה וכתבתי עוד דה"ה לנפרעין שלא בפניו והבאתי ראיות מכריחות לזה: אות י"ט פוסק שסובלים דבריו שני פירושים יכול המוחזק לומר קים לי בהאי פוסק כפי זה הפירוש מהריב"ל ס"א כלל ג' דף י"ז תומת ישרים סימן ס"ז ועיין בתשובת ב"י סי' מ"ז למהראד"ב ז"ל ובפסק הר"י ברקי ז"ל בסוף ספר התרומות: אות כ"ף יכול המוחזק לומר קים לי כהאי פוסק בהא ולא קים לי כותיה בהא אפילו בענין אחד מהריב"ל ס"א כלל י"א סי' נ"ט דף פ"ז ע"א הרשד"ם חלק ח"מ סימן רכ"ה מהר"א די בוטין ז"ל בתשובות ב"י סי' קנ"ו ומהרח"ש הובאו דבריו בס' משפט צדק ח"א סי' א' וכן נראה מדברי בעל משפט צדק ח"ב סי' ע"ח ועיין בהר"א ששון ז"ל סימן ר"ז שנראה שמודה למהריב"ל ז"ל בזה ובסי' קפ"ג חולק ע"ז ועיין בהרש"ך בתשובות הנוספות סימן כ"ב ובהרש"ח בתשובה סי' י"ח ועיין בתרומת הרשן סי' ש"י אכתבנו בס"ד באות ל"ב. אות כ"א אין לומר קים לי אלא היכא דפליגי בסברא וטעמא לא היכא שחולקין במנהג מהר"ר ישראל לאבא ז"ל הובאו דבר"ו בס' משפט צדק ח"א סי' ד'. אות כ"ב כי אמרינן קים לי ה"מ בספרי הפוסקים או בפוסקים מתוך כתבם אם לא ראו זה את זה ודברו זה את זה אבל חכמים ודיינים נקבצים יחד ושתיהם מתוכחים לא אמרינן קים לי אלא אותו המיעוט כמו שאינו והיינו דוקא כשהריב הזה מהחכמים והדיינין הנקבצים יהיו חכמים באמת הר"א ששון ז"ל סימן כ"ז. אות כ"ג לא אמרינן קים לי אלא היכא שזיכה עתה בודאי בטענה זו אבל בטענה שמא לכשיגדיל היתום ימצא טענה לבטל הצואה לא אמרינן קים לי הרשד"ם ח"מ סי' קצ"ז וש"ז ותנ"ה ומהריב"ל בס"א כלל י"ז סימן צ"ד ושם דף קמ"ג ע"ג חולק על זה וכן עיקר ואעפ"י שהרב מהר"א בוטון ז"ל בתשובה ב"י סי' קפ"ב הסכים בעיקר הדין עם הרשד"ם היינו מטעם המנהג מפני שאין לומר קים לי. אות כ"ד אע"ג דבעלמא יכול המוחזק לומר קים לי אפשר דלגבי יתומים קטנים לא עבדינן הך כללא הרש"ך ח"א סי' צ"ח וכלל זה תמו' אצלי מאד ומנהג פשוט לומר המוחזק קים לי אפילו לגבי יתומים קטנים וכן תמצא מפורש לגדולי האחרונים ז"ל בספריהם ועיין במה שאכתוב בס"ד בטור זה סימן ר"ן בהגהת ב"י. אות כ"ה בפלוגתא דמלמד אי דמי לפועל שחוזר בחצי היום או לדבר האבד לא שייך לומר קים לי מורי הרב ז"ל בתשובה חלק יו"ד סי' נ'. אות כ"ו לא אמרינן קים לי בדבר דלא מסתבר טעמייהו כך נראה ממהרב"ל ז"ל ס"ד סי' י"ד ועיין בהרש"ך ח"א סימן קל"ה וכמ"ש בטור אה"ע סי' ק' סעיף ג' בהגהת הטור. אות כ"ז לא מצי המוחזק לומר קים לי במאי דסלקא בתיקו בתלמודא לדעת הרא"ש ז"ל מהריב"ל

סיפא פטור מלשלם לא לעולם דלא קא תבע ליה ורישא בבא לצאת י"ש ופירש"י לצאת י"ש וכו' אבל סיפא הואיל ולא גזלן ידע ולא נגזל ידע ליכא שום טענת בריא לא צריך למיפק ידי שמים איתמר נמי דהיכא דבא לצאת ידי שמים אפילו פטר ליה מדיני אדם מדיני שמים מודה דחייב היכא דאיכא קצת טענת בריא וכו' ע"כ אלמא מאי דמחייב בדיני שמים משום דאיכא טענת בריא אבל בדליכא טענת בריא כגון איני יודע אם הליוותיך והלה אומר איני יודע אם הלותני פטור אף בבא לצאת י"ש וכמו שכ' רבינו בעל הטורים ז"ל בסי' ע"ה סעיף כ"ה וטענת קים ליה להא דמיא דלא התובע יודע בבירור שחייב לו ולא הנתבע יודע שאינו חייב לו אלא כולהו טענתייהו דתובע ונתבע שמא הוו ואע"ג דמהר"י קולון ז"ל בשרש קס"א כתב דטענת קים לי הויא כעין טענת בריא כעין קאמר ולא ממש טענת בריא ועוד דאפילו תימא דטענת בריא ממש הויא כ"ש דאינו חייב לשלם אפילו בבא לצאת י"ש כיון דבבריא קאמר דאינו חייב וקושטא דמילתא דאי טענת קים לי הוה טענת בריא כ"ש טענת התובע שתובעו כסברת רובא דרבוותא דהוי ליה טענת בריא והוה ליה בריא ובריא דאינו חייב לשלם אפילו בבא לצאת י"ש דהו"ל כאומר אין לך בידי כלום דאינו חייב לשלם אפילו בבא לצאת ידי שמים אך לבי מחסס דאפשר דלסברת מהריב"ל וסיעתו שסוברים דטענת קים לי הויא טענת התובע שתובעו כסברת רובא דרבוותא הויא טענת בריא וחזר הדין להיות בריא ושמא דחייב לשלם בבא לצאת י"ש וצ"ע ולמעשה פוק חזי מאי עמא דבר שלא ראינו לפוסקים המזכים בטענת קים לי שאמרו דבבא לצאת י"ש חייב לשלם אין גם אחד שיבאר בזה עוד אני מדבר בזה אני אומר דלפי מה שכתבתי דכיון דהוה שמא ושמא לא מחייב לצאת י"ש היינו דוקא כשמחלוקת התובע והנתבע הוא אי חייב מעיקרא חיוב כזה או אינו חייב אבל כשמחלקותם הוא אי הוה פרעון או לא הוה פרעון חייב לשלם אפילו בידי אדם דהוה ליה כאומר לחברו הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב לשלם, אחר זמן רב באו לידי תשובת ראנ"ח ז"ל ח"ב וראיתי שם בסימן א' וי"ט כתב אפשר שאינו יכול לומר קים לי אלא כשהספק הוא על עיקר החוב דלפי סברא אחת חייב ולפי סברא אחרת פטור ולא חל החיוב אלא כשהחוב הוא מבורר והמחלוקת הוא על הפטור לא מצי למימר קים לי ומהראב"ד בתשו' כיס"י קס"ר תלה זה במחלוקת מהרי"ק ומהריב"ל אם טענת קים לי הוה טענת בריא או טענת ספק ועיין במ"ש בס"ד סי' ס' בהגהת הטור ז"ל: אות י"ג המוחזק יכול לומר קים לי היכא דמסייעי ליה תרי רבוותא מהראר"ב ז"ל בתשובת ב"י סי' נ"ז משפט צדק ח"א סי' ט' פ"ט ח"ב סימן ה' ח"י י"ז כ"ב ל' ל"א ל"ג ל"ו נ' דף קמ"ז נ"ב נ"ט ס"ח ס"ט ע"ב פ"ט מהרש"ח ז"ל בתשו' סי' י' וכתב דאפילו יהיו אותם השנים קטנים בחכמה ובמנין בערך שאר הפוסקים יכול לומר המוחזק קים לי כותייהו ובספר תומת ישרים סי' ס"ז כתוב דלא אמרינן קים לי כפלוני אלא אם כן שניהם שווין ומפורסמים כאחד ונתפשטו ספרי שניהם בכל ישראל גם הרדב"ז בח"ב סי' ס"ו כתב דלא מצי המוחזק לומר קים לי כנגד הפוסקים המפורסמים וכ"כ בח"א סי' קי"ז גם מורי הר' ז"ל היה אומר לנו דאין לומר קים לי בגדולי הדור שלפנינו נגד הפוסקים הקדמונים המפורסמים כגון הרי"ף והרמב"ם ורש"י ותוספות והרמב"ן והרשב"א והרא"ש וזולתם גם מהר"י בן לב בס"ב סי' י' כתב דהיכא דאיכא רובא דמנכר בחכמה ובמנין לא מצי המוחזק לומר קים לי ותמהני דבס"א כלל י"ב סי' ע"ג וכלל י"ד פ"ד ופ"ז כתב אם יהיו שני גדולי המורים בכף אחת וכל רבני ישראל בכף שניה אין להוציא מיד המוחזק ועיין בס"ב בסימן פ"ב ובס"ג סי' ג' ע"ה וק"ג ובהרש"ך ח"א סי' קכ"ד ובנוסחות אחר חלק שני סימן כ"א וח"נ סי' י"ח ובהרד"ק בית ג' ובמשפטי שמואל סי' צ"ו ובהרשד"ם חלק א"ה סימן קפ"א ובספר שארית יהודה דף ע"א וצ"ט ובתשו' למורי הרב ז"ל ח"א סימן קל"ב ובתשו' הגאונים סי' כ"ג וסוגין דעלמא לומר המוחזק קים לי כשני פוסקים הראויים לסמוך בהוראותיהם אעפ"י שכל גדולי ישראל יהיו נגדם. אות י"ד לאו דוקא התופס עצמו שיכול לומר קים לי להחזיק בידו אלא אפילו להחזיק מה שבידו לאחר יכול לומר קים לי הר"א ששון ז"ל סי' ס"ו ועיין שם בסי' ר"ו. אות ט"ו לא אמרינן קים לי כפלוני היחיד היכא שכל חכמי ישראל

חלוקים

כמה״ר יחיאל בסאן ז״ל שהיה שואל מה טעם אמרינן קים לי בממון ולא במילתא דאסורא והרי בממון אם אין הלכה הן הוה ליה גזל ביד המוחזק וגזל נמי איסורא היא והשיב דבשלמא לגבי איסור אי אזלינן לחומרא יצאנו מידי איסור אבל כששנים חולקים על הממון אפילו אי לא אמרינן קים לי אין אנו יוצאים מידי איסור גזל שהרי אם הדין הוא כדברי האומרים להחזיק הוה לי גזל ביד המוציא ולכן היכא דקאי ממונא תיקום כדומה לזה ראיתי בתשובת כתיבת יד למהראב״ד ז״ל סי׳ קל״ב גבי הסכמה בחרם שכל בעל חזקה שימכור חזקתו שהשוכר קודם ולא נמצא השוכר בעיר ועכשיו בא להוציא מיד הלוקח וכתב דמשום ספק חרם אין לזכותו דכיון דהסכמות החזקות איכא חרם אם השוכר הזה אינו נכנס בכלל ההסכמה נכנס באיסור חרם הסכמת החזקות. — אות ח׳ כל מקום שהם טוענין על דבר שיכול להתברר ואין ידוע אם היה בפני עדים או לא אם תפס אחד מחברו בלא ראיה ב״ד מוציאין מידו ומעמידין הדבר על חזקתו עד שיביא ראיה בין אם היה קרקע או מטלטלין וכן נמצא ברוב מקומות דאין אדם יכול להחזיק בשל חברו בלי ראיה ואם נולד הספק בדין האיך הוא ותפס התובע אין כח ביד דין להוציא מידו ריא״ז הובאו דבריו בשלטי הגבורים פרק המקבל ועיין בהר״ש הלוי ז״ל חלק ח״מ סי׳ כ״ג. — אות ט׳ מי שמשכנו לו קרקע באפותיקי סתם אינו נקרא מוחזק לענין שיכול לומר קים לי הר״ש הלוי ז״ל חלק י״ד סי׳ י״ד ובאפותיקי מפורש לא נתבאר דעתו שם ויראה לי דאפילו באפותיקי מפורש אינו נקרא מוחזק ועיין בשלטי הגבורים פרק המקבל אכתבנו בס״ד באות ט״ו ועיין מ״ש שם. —- אות י׳ בעלי הקרקע שמכרו לשנים והקניה הראשונה היא מסופקת מחמת הדין יכול הקונה השני לומר קים לי מכח המוכר שנשאר הקרקע בידו מהר״ש יונה ז״ל בסי׳ ל״ו. — אות י״א נ״ל דלא אמרינן דיכול המוחזק לומר קים לי אלא כשאין ספק באותה טענה שטוען כגון מלוה על המשכון ונגנב המשכון יכול לומר קים לי כמ״ד דש״ח הוה ופטור מגנבה ואבדה אבל אם נאבד המשכון ואין ידוע אם נגנב או נאבד בפשיעה אינו יכול לומר קים לי כמ״ד דש״ח הוה פטור מגנבה ואבדה כיון דלא ברירא ליה שנגנב שלא בפשיעה ויראה לי לדמות דבר זה למ״ש מהריב״ל והסכימו עמו הבאים אחריו דלא אמרינן קים לי אלא בודאי מוחזק אבל היכא דפליגי אי הוי מוחזק או לא לא אמרינן קים לי וה״נ לא אמרינן קים לי אלא בטוען ודאי אבל בטוען ספק כיון דמעיקרא בטענא איכא ספיקא לא אמרינן קים לי. — אות י״ב יש לחקור במי שזוכה בטענת קים לי במקום דסוגיא דעלמא אזלא דלא כאותה סברא שזכה המוחזק בטענת קים לי אם בבא לצאת ידי שמים חייב לשלם ולכאורה נראה שחייב לשלם מהא דאמרינן בפרק הגוזל בתרא מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב נחמן ורב יוחנן אמרו פטור דאוקי ממונא בחזקת מריה ובתר הכי אמרינן אמר ר׳ יוחנן האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים ופסקי רבוותא הכי כמבואר בטור זה סי׳ ע״ה מכאן יראה דאע״ג דזכה הלה מטעם אוקי ממונא בחזקת מריה בבא לצאת י״ש חייב וה״ה נמי בטענת קים לי שזוכה בטענה דאוקי ממונא בחזקת מריה דבבא לצאת י״ש חייב לשלם ואע״ג דאיכא לפלוגא בין ספק דמציאות לפלוגתא דרבוותא בבא לצאת י״ש אין לחלק ולע״ד אדרבא ספק דפלוגתא דרבוותא גריע לענין זה דבשלמא במנה לי בידך הספק שקול אבל בזוכה בטענת קים לי אע״ג דרובא דרבוותא לא סבירא להו הכי אין הספק שקול. וכד מעיינינן שפיר חזינן דאדרבא מסוגיא זאת יש להוכיח דבטענת קים לי אינו חייב לשלם אפילו בבא לצאת י״ש דבשלמא בטוען מנה לי בידך דטוען בריא והלה האומר איני יודע טוען שמא חייב לשלם בבא לצאת י״ש אבל בטענת קים לי שהלה אינו טוען בריא אינו חייב לשלם אפילו בבא לצאת י״ש ואע״ג דהאי טעמא דבריא ושמא בריא עדיף רב הונא ורב יהודה קאמרי ליה וסברי דחייב לשלם ולא קיי״ל הכי אלא כר׳ יוחנן ור׳ נחמן דאמרי פטור מטעם דאוקי ממונא בחזקת מריה היינו דוקא לחייבו בידי אדם אבל לחייבו בידי שמים מהני ה״ט דבריא ושמא בריא עדיף תדע דפרכינן התם על רב הונא ור׳ יהודה דאמרי חייב מהא דתנן אבל אם אמר לו איני יודע עם גזלתיך פטור היכי דמי אילימא דלא קא תבע ליה רישא נמי דלא קא תבע ליה אמאי חייב אלא דקא תבע ליה וקתני

שחולקים עליו בפירוש מצי למימר קים לי וכ"מ למהריב"ל ח"א סי' צ"ב אבל בנד"ד שלא מצאנו מי שמדבר בפירוש אלא הרמב"ן והרמב"ם על כיוצא בזה לא כתב מהרי"ק, ובסי' י"ג כתב ז"ל אמנם בנ"ד עם היות דדברי הרא"ה מילי דס' נינהו ואפשר שכל הפוסקים יודו לדבריו מ"מ לא נוכל לצאת ידי ספק אם באולי חולקים עליו כיון שכתבו הדבר בסתמא ולא חילקו כמו שחילק הרא"ה וכיון שזה היבם הוא מוחזק בעצמו איך נכוף אותו על הספק עכ"ל ה"נ בנ"ד כיון שלא מצינו שכל חכמי ישראל חולקים עליו בפירוש מצו למימר מקבלי מתנות קים לי דכל הפוסקים ס"ל כמהרי"ק דהנכנסים בחזקת יורשי האשה, והא דכתב רשד"ם ח"מ סי' ס"א שאם יכול הלוה להפטר בטענת שמטה והקשו עליו מדכתב הרשב"א בתשובה דאפילו במקום שנהגו לכתוב בשטרות אם בשטר אחר לא נכתב לא אמרינן הו"ל כמו שנכתב והשיב שאף שהרשב"א ס"ל הכי מ"מ שאר פוסקים לא הודו לו ואם איתא דהכי ס"ל הו"ל לפרש חדוש כזה דמ"ש האי תנאה משאר תנאים ומהשתא חולקים עליו וטעם לזה כתבו הרא"ם שכשאנו רואים אחד מהפוסקים מביא דין משונה ולא הביאו הפוס' מסתמא לא ס"ל עכ"ל הרי דאפילו לענין קים לי לא מצי למימר מוחזק אפשר לומר דהיינו דווקא כשהוא דין משונה כאותו נדון שהוא חדוש גדול דמ"ש האי תנאה מהאי תנאה אבל במילתא דסברא אף שלא כתבוהו הפוסקים אמרינן דאפשר שיודו בכך ועיין ערך פוס"ק כות"ב דבר"ר אח"ר. ועיין עוד באותו תשובה כמה דיני קים לי. קים לי ודיניו מדינה סי' קפ"ה ח"ב קע"ר ורצ"ו. ת"ד ל"ט ו"מ. קלעי סי' מ"ט וצ"ו. תורת אמת ד' ר"ב שורש קים לי ופרטים רבים.

קים לי ודיניו עיין כנסת הגדולה שיחד להם מקום בטור ח"מ הלכות דיינים סי' כ"ה דף כ' עמוד רביעי שטה י' בהגהת בית יוסף והוא דף כ"ב ע"ב לספר כנסת הגדולה על ח"מ נדפס בפירדא לפרט ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום לפ"ק. — אות ו' ע"ד שיטה י"א אין מוציאין מיד המוחזק עכ"ל וכו' נ"ב ואני אומר שבזמן הזה פשט המנהג בכל גלילותינו לפסוק כהרמב"ם ז"ל זולת בקצת מקומות שהוקשו להם דבריו ולא ירדו לסוף דעתו ז"ל בדק הבית אמר המאסף במקום הרב ז"ל ובכל ארץ המערב נתפשט מנהג זה משום דאתריה דמר הרמב"ם ז"ל הוא אבל בקושטנדינא ושאלוניקי ושאר אתרוותא נתפשט המנהג לומר המוחזק קים לי וכ"כ הרא"ש ז"ל בתשובה כלל א' סי' ח' והרד"ך בית ב' חדר י' בית י' חדר א' ועיין בבית י"ב חדר י"ב וכ"כ מורי הרב ז"ל בתשו' חלק אה"ע סי' ב' ובעל משפט צדק ח"א סי' ע"ד וכן מתבאר מדברי רוב גדולי האחרונים וכמעט כלם וכמו שיתבאר מתוך דברים שאכתוב בכללים הללו בס"ד. — וכתב משפטי שמואל סי' קכ"ו דמה שכתב מהר"י קולין בשרש צ"ד דאין לומר קים לי אלא דוקא בנדונית חתנים סותר את עצמו דבמקום אחר כתב דיכול לומר קים לי בכל מחלוקת ואפילו למה שכ' בשורש צ"ד היינו דוקא כשהוא פוסק או שנים אבל כשהם פוסקים רבים וגדולים פשיטא דיכול לומר קים לי כהני ועוד דוקא בכה"ג דתפס והוציא יאמר מהרי"ק ז"ל דאין לומר קים לי אלא בנדונית חתנים אבל היכא שבאנו להעמיד הממון ביד המוחזק פשיטא דיכול לומר קים לי כהני וכן מה שכתב דלא אמרינן קים לי אלא באבות העולם כרש"י ור"ן ז"ל הוא עצמו כ' בהרבה פסקים דהלכה כבתראי דידעי במילי דקמאי ועיין בסמ"ע אות י' ובבעל משא מלך בח"א בדיני המנהגות בסוף מנהגי ממון תמה על הרא"ם ז"ל סי' י"ז שלא נשתמש בכלל הקים לי והרשד"ם בחלק י"ד סי' קס"ו כ' דמה שכתב מהר"י קולין ז"ל דאין לומר קים לי כפלוני היחיד היינו דוקא יחיד אבל אי לא הוה יחיד יכול לומר קים לי כוותייהו אפילו לגבי הרוב ויש תימא על מהר"י אדרב"י ז"ל שנראה מדבריו בסי' ק"ד דאין המוחזק יכול לומר קים לי וברוב פסקיו משתמש בכלל הקים לי והרדב"ז ז"ל בתשובה ח"ב סי' פ"ז כתב דעתו דלא מצי למימר קים לי כנגד הפוסקים המפורסמים כגון הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש ז"ל ובח"א סי' קפ"ב כתב במחלוקת פוסקים לא מפקינן ממונא אם לא יהיו הרוב שאנו רגילין לפסוק כמותם או אם יהיה אתריה דמר דאז אני רגיל לעשות מעשה כמותו אפילו לאפוקי ממונא ועיין בס' ים של שלמה ב"ק פ"ג סי' א' ובתשובה הארכתי הרבה בכללי הקים לי. — אות ז' שמעתי משם הרב הגדול

כמה"ר

שהמתירים הם רבים וגדולי המורים דנהגינן למפסק כוותייהו בכל דוכתא כרמב"ם ורא"ש ז"ל לכן בהכי שפיר יכול לומר קים לי. ספק ספקא מהני לאפוקי ממונא מיד המוחזק בן לב ח"ג סי' כ"א. מהרד"ך ח"א קל"ה בענין תרי קים לי דמפקינן מיד הנתבע. דברי ריבות ח"י. מהרר"י בן לב ח"א דף י"ו נראה שיכול אמורא לומר קים לי כהאי תנא לפי פירושי אעפ"י שיש תנא שחולק עליו בפירוש ועיין משפטי שמואל סי' צ"ו. בן לב ח"א פ"ז נראה שיכול המוחזק לומר קים לי כפלוני במ"ש בזה ולא כמ"ש בזה. תורת אמת פ"ז אם בדבר שהוא בשותפות מצי למימר אחד מהם קים לי. מהרר"א בן חיים ח"ב א' י"ט נראה דלא אמרינן קים לי אלא כשהספק על עיקר החוב אבל כשהחוב ברור ונפל הספק בפרעון לא. רשד"ם ח"מ קצ"ז אין אומרים קים לי בטענת שמא וחששא רחוקה. רשד"ם ח"מ סי' רנ"ז אין אומרים קים לי אלא בדבר שאין בו מעשה אבל בדבר שיש בו מעשה כגון לבנות ולהזיק חבירו בידים לא. בן לב ח"ג ק"ו אי אמרינן קים לי בכל מקום ועיין בח"ד דף י"ז. רשד"ם י"ד ס"ב בענין שיש בו אסורא וממונא אין אומרים בו קים לי ועיין תורת אמת סי' קל"ט קס"ב ובפליטת בית יהודה דף ז'. עיין כנסת הגדולה ח"מ סי' קנ"ה הגהות על הטור אות ע"ה. הגהות מהר"י גור אריה לוי על ש"ע ח"מ סי' כ"ה בסופו קצת דינים מחודשים של הקים לי. הליכות אלי אות תשנ"ט קים לי כפלוני בממון דאיכא אסור דרבנן אמרינן הר"ש חיות סי' נ"ח. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"מ ח"א סי' צ' אין לומר קים לי אלא בדבר שהוא מוחזק ודאי. מוהרח"ש שם סי' ע"ג אם מצטריך למימר תרי קים לי לאפטורי נפשיה. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סימן ח' יכול המוחזק לומר קים לי היכא שהוא מוחזק ודאי וכמה דיני קים לי שם. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' י"ו תרי קים לי. ועיין ספר תורת חסד להרב חסדאי תשובה רל"ט דף קס"ח ריש עמוד א'. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' י"ז מחלוקת אם יכול ראובן לומר קים לי כיון שהוא ספק איסור וממון. בני משה תשובה ט' מדף י"ו עד דף ך' תלתא קים לי לא אמרינן. בני משה לקוטים שלקט ופלפל בהם בסוף ספרו דף א' ע"א זה לשונו זה ימים נכספה וגם כלתה נפשי להתיצב בדרכי הקים לי כפי כל חכמי לב מורגל ועתה הנה נא בחרתי דרך לעצמי בכל אשר אני אחוזה לרקדק ולפלפל בעקרא דהאי מילתא ובמפתח שפתי אשים דברתי במ"ש התוספות בריש פ' המניח וז"ל קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב תימה מאי טעמא אין הולכין ליתי קל וחומר מדיני נפשות וכדאמרינן פ"ק דסנהדרין ומה דיני נפשות דהחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן ואפילו רובא ליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא וכו' וי"ל דהתם גבי דיינין שאני דחשיב מעוט דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא בית דין מפקו מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא עכ"ל והקשה מהרא"ש בסימן ר"ז שתי קושיות אחת דהתינח דמתרצי התוספות לדיינים אבל קשה מהא דפרק בן סורר ואמרינן התם דרובא דאנשי טעו בעבורא דירחא דהתם לא הוו דיינים ותו דכתבו התוספות דליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דכיון שהם תירצו דליכא מעוטא מאי מקשו מחזקה דליכא מעוטא דמסייע לחזקה למאי תהוי חזקה אלו דבריו ז"ל ואני הצעיר תמהתי בקושיתו זאת שנית דנראה דלאו ק"ו היא דהתוספות באו לגמור דבריהם אמאי לא חשיב ההוא מעוטא והוי כמי שאינו מאחר שיש חזקה דמסייע ליה ועל זה כתבו דליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מאריה וא"כ נחשב ההוא אפילו כנגד הרוב כי היכי דאמרינן בפ' המוכר דהא ב"ד מפקי מיניה. עיין מטה יוסף אה"ע תשובה ד'. — מהריב"ל ח"א סי' י"ג משמע מדברי התוספות בקדושין פ' האומר דאם יש תנא שסובלים דבריו שני פרושים שיוכל האמורא לומר קים לי כהא תנא כפי הפירוש שהוא מפרש, ולמר מכאן דאע"ג דפוסק אחד אמר דבר אחד ואין אנו יודעים אם הפוסקים חולקים עליו או לא לפי שלשונם סתום באותו הדין שלא חלקו שום חלוק דמצי למימר המוחזק קים לי שכל הפוסקים חולקים עליו. מטה יוסף ח"מ תשובה ו' דף צ"א ע"ב כתב מהרי"ק שורש קמ"ד דאין לומר קים לי כדברי היחיד ודלא כחכמי ישראל ואפילו תפס הוה מפקינן מיניה והיינו דווקא כשחלקו עליו בפירוש אבל כשלא מצינו

שחולקים

קילור תחבושת לעין הר"ן פ"א דשבת דף ק"ב ע"ב ד"ה תנו רבנן פותקין.
הוצא"ה ושיעו"ר. חול"ה שי"ש. טוב"ה טפ"ת צו"נן. לשד"ר לנ"ו. עיני"ם
עיי"ן. ער"ב שב"ת מלאכו"ת המותרי"ם. רפוא"ה אסו"רה בשב"ת.

קימה והידור ודיניהם עיין: אמינ"א ליך אנ"א דגב"ר דחי"ל חטאי"ן. אמ"ד
לי"ה ח"ד לחברי"ה. והדר"ת פנ"י זק"ן. זקנ"י גוי"ם. זק"ן ל"א יטרי"ח.
כבו"ד א"ב וא"ם. כבו"ד חבר"ו הב"א לכב"ד. כמ"ה הרפתק"י. כמ"ה טפשא"י.
כתב"י קד"ש אי"ן. מפנ"י לומרי"ה עומד"ין. נקטינ"ן דא"י מקי"ף. נשי"א הכ"ל
עומדי"ן מפני"ו תו"ך. ספ"ר תור"ה וכבו"דו. ר"ב וכבו"דו. שיננ"א קו"ם מקמ"י
אבי"ך. תלמי"ד חכ"ם אינ"ו רשא"י לעמו"ד. תלמ"יד חכ"ם שאינ"ו.

קימה והידור ודיניהם ש"ע יו"ד סי' רמ"ד. אלפסי ור"ן פ"ק דקדושין דף תרל"ד ע"ב
ודף תרל"ה. גמרא פ"ק דקדושין דף ל"ב ודף ל"ג.

קימוש עיין: צבו"ע זכ"ר.

קים ליה בדרבא מיניה משנה ב' פ"ג דכתובות. משנה ה' פ"ו דב"ק ר"ע תי"ט,
משנה ב' פ"ז ר"ע. אי"ן אד"ם לוק"ה ומ"ת. דלא אמרינן קים ליה בדרבא
מיניה אלא כדחיילי החיובים שניהם כאחד אבל חייב התשלומין קודם לחיוב כרת
ומיתה לוקה ומשלם. כד"י רשעת"ו. מתחיי"ב בנפ"שו.

קים לי ודיניו ואימתי מהני לומר קים לי מהרי"ק שורש צ"ד סי' ד'. תשובת
רשב"א סי' רנ"ג. תשובת רבי דוד כהן בית ג'. רשד"ם ח"ד סי' ס"א,
קלעי סי' צ"ז וקכ"ו. בפלוגתא דממונא יכול המוחזק לומר קים לי כהני תרי
גאונים תשובת הכהן ח"א סי' קכ"ד אך לא לאפטורי מאיזה שבועה תשובת הכהן
ח"א סי' קכ"ד. נפקא לן מפרק שור שנגח את הפרה ומימרא דשמואל דאין
הולכין בממון אחר הרוב עיין רשד"ם ח"ר סי' כ"ט מ' ס"א קכ"ז ק"ן תנ"ה. מפ'
המניח את הכד על ההיא דרובא קרו לכדא כרא בן לב ח"א סי' ע'. מהפוסקים
בבתראי ואימתי מהרי"ק שורש צ"ד ועיין ערך הלכ"ה כבתרא"י. אם בפוסקים
אחרונים אמרינן הלכה כבתראי תשובת אלשקאר סי' נ"ד. כל היכא דאיכא
פלוגתא דרבוותא אפילו רוב בנין ומנין נגד המעוט אנן בית דין לא מפקינן
ממונא רשד"ם ח"ד סימן ל"ט ו"ם. לא נאמר אלא כשכולם נושאים ונותנים בדין
ההוא בן לב ח"א סי' ע'. נתבע שצריך לשני קים לי הוי ספק ספקא ומוציאין
ממנו תשובות הכהן ח"ג סי' מ' ועיין ערך חזק"ה. אם יכול לומר קים לי כפלוני
בזה ולא בזה בן לב ח"א סי' פ"ז. רשד"ם פ"ר סי' פ"ח. כשיש ביד אדם
פוסקים מובהקים אין לחוש לספרים אחרים רשד"ם ח"ב סי' קע"ד ור"ז. שני
פוסקים שאין טעמיהן שווין מצטרפין לדעת אחת קלעי סי' ק"ד בשם מהררי"ק
שורש מ"א סי' ד'. רשד"ם ח"ד סי' מ"ג. אין לומר קים לי באיסור והיתור
ובשבועה מהררי"ק שורש קמ"ט שו"ת הגאונים סי' כ"ג רשד"ם ח"ב סי' ס"ב וח"ד
סי' קנ"ד ושס"א. אפילו באסורין אזלינן בתר הגדול בחכמה ובמנין הר"ן פ"ח
דיומא. היכא שנפל מחלוקת בין הפוסקים כרת מה לעשות שו"ת הרשב"א סי'
רנ"ג תשובת אלשקאר סי' נ"ג. תשובת מינץ סי' ט"ו. בשל סופרים הלך אחר
המיקל כשהחולקים שווים רשד"ם ח"ב סי' צ'. אי קים לי הוי טענת ספק או
וודאי בן לב ח"ב סי' ס"ז. אין לומר קים לי כשהוא יחיד וכולן חולקים ואפילו
יהיו דבריו דברי קבלה מהררי"ק שרש קמ"ט בן לב ח"א סי' כ"ב וכלל י"ב סי'
ס"ז. רשד"ם ח"ד סי' י"ח. דברי ריבות סי' שמ"ג. קלעי סי' קכ"ו. תשובת
הכהן ח"א סי' קכ"ד ורכ"ג ובדוכתי אחריני שנלאתי להביאם ללא צורך. קים לי
כפלוני במקומו אפילו היה יחיד אמרינן רשד"ם ח"ב סי' קע"ה. כל היכא דאיכא
סברא מכרעת נקטינן כוותה תשובת הכהן ח"ב סי' רל"ט. לא אמרינן קים לי
להוציא אלא להחזיק למוחזק שהנכסים בידו קלעי סי' מ"ט וצ"ו מדברי המדינה
ח"ד סי' כ"ט נראה דאפילו אינם בידו אם הם בחזקתו אמרינן קים לי. אין מועיל
טענת קים לי לנתבע אם לא נפטר בטענה זו מאותו ממון לעולם רשד"ם ח"ד
סי' קצ"ז ותנ"ה. היכא שיוכל לפרש הלשון בשני פנים אין לומר קים לי תשובת
קלעי סי' צ"ו. חוט השני תשובה כ"ו דף ל' ע"א אע"ג דבדיני אסור והיתר אי
אפשר לומר קים לי כפלוני המתיר כמבואר במהרי"ק שורש קמ"ט מ"מ שאני הכא

כתוב"ה רחוק. שט"ר מקוי"ם צרי"ך. שט"ר עשוי" שלא מדע"ת המתחייב. שט"ר פרו"ע א"ם. שט"ר ש"ל שלי"ח. שלי"ח עש"ה חבר"ו באגר"ת דמקיימין כתב זה שלא בפני בעל דין. שלש"ה נכנס"ו לב"קר. שלש"ה שיש"בו לקיי"ם. הקלו בו. שני"ם אדוקי"ם בשט"ר. שני"ם שחתומי"ם ע"ל השט"ר. שקר"א ל"א חיישינ"ן.

קיום שטרות רחוק מחתימת העדים כשר רמב"ם פכ"ז מה"ל מלוה ולוה. תשובת רמב"ן סי' צ"א. ריב"ש סי' שפ"ב. רשד"ם ח"ד סי' רס"ג היכא דליכא למיחש להרחקת הקיום כשר הוי.

קיום שטרות שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח פ' הגוזל בתרא אמר רבא הלכתא מקיימין וכו' רמב"ם פי"ב מה"ל מלוה ולוה ופ"ג מ"ה עדות הרא"ש כלל פ"ה סי' ז' ח"מ סי' מ"ו ו"ק. תוספות. לע"ש סי' מ"ו. בן לב ח"ג סימן ל"ה בן חביב סי' ק"ב. תשובות הכהן ח"א סי' קל"ב. אלשיך סי' קל"ז רשד"ם ח"ד סי' קמ"ו. אם אין חלוק בין קיום זה לשאר קיומים ח"מ סי' מ"ו. רשד"ם ח"ד סי' קמ"ו מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו הוי כתב ידו אלפסי ונ"י פ"י דב"ק דף מ"ב ע"א ושלטי גבורים שם אות ח'. ש"ע ח"מ סי' צ"ח סעיף ד'. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"מ ח"א סי' ל"ב מקיימים שטר נגד יתומים קטנים ואפילו כתב ידו. מקודש"ת לשני"ם מוהרח"ש מ"ב אה"ע. נכס"י יתומי"ם אי"ן בי"ת די"ן נזק"קין ובפרט ז"ה מוהרח"ש בספרו. עדו"ת של"א בפנ"י בע"ל די"ן שם תראה אם מקיימין שטר צוואה שלא בפני בעל דין ואם מקיימים שטר חוב על יתומים קטנים. שובר על מקצת כתובת אשת אבי"ו.

קיטע מותר לצאת במקל שלו לרה"ר וכתבו בשם ר"י שראה לרבינו תם ז"ל הלכה למעשה הר"ן פ"ו דשבת דף קכ"ח ע"ב וכל דיני הקיטע במה יוצא ובמה אינו יוצא בשבת שם באלפסי ור"ן. ש"ע א"ח סי' ש"א.

קיטע עיין: קט"ע.

קיימא לן בכל מקום היינו דקים לן שהדין כך ומצינו מחודש דפריך והא קיימא לן ופירש"י כלומר מעשים בכל יום קדושין דף כ"ג ע"א הליכות אלי אות תש"ס.

קיימא לן כל היכא דאמר מעשה בחסיד א' או ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר אלעאי תמורה פ"ב דף ט"ו. פרק מרובה דף פ'. מעש"ה בחסי"ד.

קיימו שטרייכו וחותו לדינא אמר ר' נחמן כראתו לקמן מלוין עם שטרותיהם בידיהם אע"ג דלוה אמר כתבתיו אמרינן להו תקיימו שטרותיכם עם העדים ואם לא תקיימוהו יכול לומר הלוה פרעתיו כתובות פ"ב דף י"ט. אין בית דין מגבין למלוה כי אם בשטר מקויים פ' האשה שנתארמלה קיימו שטרייכו וחותו לדינא רמב"ם פכ"ב מה"ל מלוה ולוה. כל שטר שאינו מקוים נאמן לטעון עליו כל טענה במגו דמזוייף רמב"ם פי"ד מה"ל מלוה ולוה ח"מ ולע"ש סי' מ"ו דברי ריבות סי' ק"ט המוציא שטר מקוים וחברו קובע זמן לפכלו תרומות שער ג' סי' ז' פסקי ריקאנאטי סי' תל"ג. מודה בשטר שכתבו צריך קיום ח"מ ולע"ש סי' ק"מ. אם יש בו נאמנות מחלוקת דבעל העטור ובעל התרומות בח"מ סי' מ"ו ולע"ש סי' מ"ו. מחלוקת רבי ורשב"ג פ' הכותב פלוגתא דרב הונא ורב נחמן הרי"ף ור"י וריא"ז פסקו כרב נחמן בריני, רמב"ם פי"ד מה"ל מלוה ולוה הרמב"ם והרשב"א עיין פסקי ריקאנאטי סי' תכ"ב ותרומות שער י"ז ושו"ת רמב"ן סי' נ"ג ובב"י מח"מ סי' מ"ו חולק הר"ר ברוך ור"ש. ועיין גמרא דכתובות פ"ב דף י"ט ע"ב שטה מ"ז תוספות או דילמא וכו'.

קיים זה מה שכתוב בזה ב"ק פ"א דף י"ז ע"י סי' ד'. עיין נ"י ספ"א דב"ק דף ח' ע"א. א"י בע"ית אימ"א אפי"לו אנוח"י. חזקי"ה כבו"ד עש"ו ל"ו במו"תו.

קיים שטרך וקום בנכסך אלפסי פ"ג דב"ב דף קע"ד ע"ב.

קיים שטרך ותנאיך וחות לדינא נ"י פ"א דכתובות דף תע"א ע"ב קיי"מו שטריי"כו.

קילון סיקיי"ו בלעז ומלשון קולתא שהוא תרגום וכדה על שכמה תי"ט משנה א' פ"א דמ"ק ד"ה ולא מימי הקילון.

קילון עיין: אמ"ת המי"ם להשקו"ת.

קילור קוליריאו תרופת העין עיין משנה א' פ"ח דשבת תי"ט כל משקים מרפאים לעין ונגלדין כרבק על העין לבד ממים דמסו ולא נגלדין.

קרובים הריב"ש סי' תי"ו. ב"י מח"מ סי' מ"ו. חותמין למטה ולא למעלה או מן הצד ח"מ ולע"ש סי' מ"ו. אם אין הנייר חלק מספיק לכתוב הקיום ב"י מח"מ סי' מ"ו. מאיזה כתב מקיימין חתימת עד ב"י מח"מ סי' מ"ו. הריב"ש סי' קל"ו. אין מקיימין שטר היוצא על שם אח הנושא ונותן בתוך הבית אא"כ יודעים שהוא שלו ב"י מח"מ סי' מ"ו. כל פרטי ודיני קיום שטרות כתובות פ' הכותב רמב"ם פ"ו ופ"ז מה"ל עדות ח"מ ולע"ש סי' מ"ו. עטור אות ק' הגהות מרדכי סוף בתרא. מישרים נתיב ב' ח"ח. בנימין זאב סימן נ"א. תשובת רמב"ן סי' קי"ח נקרא קיום שמקיים ומאשר ומחזק השטר. נקרא אשרתא על שם אישרנוהו. הנפק על שם שטרא דנן נפק קדמנא מעידים על כתב הסופר ועד אחד אינו קיום ב"י מח"מ סי' מ"ו. עדי השטר המעידים על כתב ידם צריך שזכרו העדות רמב"ם פ"ח מה"ל עדות אם אינו מקויים אלא עד אחד תרומות שער ט' ס' ב'. שטר שעדיו מרובין אם די בקיום השנים הרשב"א סימן אלף צ"ב. אם צריך קיום האחרונים או הראשונים ב"י וח"מ סי' מ"ה. עדים אומרים זה כתב ידינו ואחרים מכחישין ב"י מח"מ סי' מ"ו. — מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"מ ח"א סי' צ"ג כל שנתקיים חתימת יד הבעל חוב או של ערב אפילו לא נתקיימו חתימות העדים וחייב לפחות צריך לפשר קרוב לדין.

קיום שטרות מותר לכותבו קודם שיתקיים השטר כך היא סברת הרי"ף והרמב"ם, אבל הרא"ש והטור חולקין עיין אלפסי ור"ן ושלטי גבורים פ"ב דכתובות דף תע"ו ע"ב. ש"ע ח"מ סי' מ"ו סעיף כ"ד שפתי כהן שם ס"ק ס' כתב ולי נראה עיקר בגמרא כסברא ראשונה עיין שם ראיותיו. ועיין אלפסי ור"ן פ"ט דכתובות דף תקי"ד ע"ב. ומותר לכתוב הקיום בשטר קודם שיתקיים השטר שאין הכתבה עיקר אלא החתימה (רמב"ם ספ"ו מה"ל עדות וכ"כ הרי"ף בפ"ב דכתובות מהא דאמרינן שם דף פ"ה ע"א דליתא לרב פפי וכ"כ התוספות בשם ר"ת אהא דרב פפי שם דף כ"א ע"ב) ויש חולקים (שם בתוספות בשם י"מ דבשאר שטרות ליתא אבל באשרתא שהוא מעשה ב"ד לכ"ע חיישינן וכ"כ הרא"ש והטור בס' כ"א) ועיין אלפסי ור"ן פ"ג דגטין דף תקס"ו ע"ב. ש"ע ח"מ סי' מ"ו סעיף כ"ד. שקר"א ל"א חיישי"נן.

קיום שטרות עיין: אחריו"ת טעו"ת סופ"ר ד"ה מוהרח"ש ח"ג סי' ס"ג. אשרת"א. ג"ט הב"ל כשרי"ם להיו"ת שלי"ח. ג"ט המביא"ו בחו"צה לאר"ץ בשם שלחן ערוך א"ה סי' קמ"ב סעיף י"ו. ג"ט ודינ"י כתיב"תו מרד"כי בשם עבודת הגרשני כ"ר. ג"טי נשי"ם ושתרו"רי עברי"ם שו"ים. ג"ט ע"ל יד"י שלי"ח הלכ"ה. דיינים המכ"ירים. דייני"ם שאי"ן. דיינ"י קיו"ם. הגר"ה בעינ"ן. וע"ל ד"א שלח"ו לרב"י ירמי"ה מב"י מדרש"א. ז"ה אומר ז"ה כת"ב יד"י וז"ה אומ"ר. זיו"ף לא חיישינ"ן. ז"לו קיימ"ו שטריי"כו. חו"ב מהיתומי"ם גבית"ו בשם רשד"ם ח"מ ו'. ובשם מהרר"י טראני ח"ם ז'. כת"ב י"ד חתימ"תו. כת"ב ידי"ו הו"ציא עלי"ו. כת"ב ישרא"ל באגר"תו תרע"ו שהרג"ו א"ת פלו"ני דאין הכתב צריך קיום. מוד"ה בשט"ר שכת"בו. מלו"ה בשט"ר מקו"ים הוצי"א ה"מלוה. מסי"ה לפ"י תומ"ו נאמ"ן בעגונ"א דאת"תא. מעש"ה בי"ת די"ן אינ"ו. מחא"ה כתו"ב בש"טר שם תראה דבעגונא דאתתא הקלו. נאמנו"ת בשט"ר צרי"ך. נכס"י יתומי"ם אין בי"ת די"ן נזקק"ין. נכס"י יתומי"ם אי"ן נפרע"ין מה"ם אל"א. נפרע של"א בפני"ו. סומ"א בשת"י עיני"ו. ע"ד ודיי"ן אי"ן. עדו"ת מפיה"ם ולא מפ"י כתב"ם. עדו"ת קרו"שין בערבו"ביא. עדו"ת קרו"שין בשט"ר בשם דברי ריבות ובשם משפטי שמואל ומהרר"ש כהן. עדי"ם החתו"מים. עדי"ם נעש"ו קרובי"ם או פס"ולים. עדים שאמר"ו. עדי"ך קיו"ם. ע"ד מפ"י כת"ב ישרא"ל. ע"ד נעש"ה. ע"ד קצ"ר עדו"תו ע"ל הרו"ג אח"ד. פרוזב"ול מקו"שר. פרע"ון אימ"תי נפרעי"ן של"א בפנ"י לו"ה. קבל"ת עדו"ת שלש"ה הקילו בקיום שטרות, ושם בענין עגונא דאתתא. קט"ן נאמ"ן להעי"ד. קיו"ם בי"ת די"ן. קיי"ם שט"ר"ך. שבוע"ת אלמנ"ה ודיני"ה ה"ה מוהרח"ש ח"ג סי' ס"ג. שוב"ר ע"ל מקצ"ת כתוב"ת אש"ת אבי"ו. שט"ר בתו"ך זמנ"ו. שט"ר הרשא"ה הועת"ק ונתקיי"ם בבי"ת די"ן. שט"ר חו"ב המוכ"רו לחב"רו ישרא"ל. שט"ר חתו"ם בשנ"י עדי"ם מקויימי"ם. שט"ר חתו"ם בשנ"י עדי"ם מקויימי"ם. שט"ר כתוב"ה כתב"ו קיו"ם בי"ת די"ן ע"ל טופ"ס כתובה

ע"ב סי' קמ"ח מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין דקיום שטרות דרבנן, גמרא דכתובות פ"ב דף כ"א ע"ב. מהרריק שורש ע"ד לע"ש וח"מ סי' מ"ו פ"ב דכתובות, הר"ן פ"א דגטין דף תקנ"ד ע"ב ד"ה ורבא אמר, רמב"ם ריש פ"ו מה' עדות ידי אליהו תקון קס"ט קיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. ג"ט המביא"ו. הגד"ה בעינ"ן. זוי"ף ל"א חיישינ"ן. מצא"ו כתו"ב בשט"ר שם תראה דבעגונא דאתתא הקילו. עדיי"ם החתומי"ם. עדי"ם שאמר"ו. קט"ן נאמ"ן להעי"ד. קיי"ם שטר"ך. שלש"ה שישב"ו לקייי"ם הקלו בו. שני"ם ארוקי"ם בשט"ר.

קיום שטרות הנקרא אשרתא והנפק הוא על שבעה דרכים מרדכי בהגהות ב"ב דף רס"ו ע"ג סי' תר"ע. א' אם העדים מעידים בעצמם על כתב ידם כותבים במותב תלתא כחדא הוינא כד נפק שטרא דנא קדמנא דחתימי עליה פלוני ופלוני ומדאתו הני פלוני ופלוני ואסהידו כל חד וחד אחתימת ידייהו אתקיים שטרא דנן מניה וביה והרי הוא שריר וקיים, ב' אם אחרים מעידים על כתב ידם כותבין מדאתו פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת פלוני ופלוני דחתימי בשטרא אתקיים שטרא דנן כדחזי וכו'. ג' אם כתב ידם יוצא ממקום אחר כותבין איתקיים שטרא דנן קדמנא בחתימת סהדי אלין דחתימי עליה דאינון פלוני ופלוני וקיימא שטרא כדחזי. ד' אם העדים החותמים קיימים ואינן יודעין לקרות צריכין ב"ד לקבל עדותן ע"פ ואם נמצא עדותן מכוונת מקיימין אותו וכותבין הכי וכו'. ה' וכן כשעד ודיין מצטרפין כותבין הכי וכו'. ו' היכא דליתיה לחד מינייהו ואיכא חבריה דידע כתב חתימת ידיה אחספא וקיימיניה והדר אתא איהו ואחרינא ואסהידו אחתימת ידיה וכותבין וכו' עיי"ש. ז' שלשה שישבו לקיים שטר שנים מכירים חתימת ידי העדים וא' אינו מכיר כותבין וכו' עיי"ש וכ' גאון היכא דליכא רווחא בניירא לקיומיה מלפף ביה ניירא אחרינא וקיומיה דא מלפף ליה לגויה וכתב ביה סימן מובהק. ולכתחלה צריך לכתוב באחד משבעה דרכים מיהא אי כתב במותב תלתא הוינא ואקיים שטרא דנן קדמנא הרי הוא מקויים מבעל העטור. עיין רמב"ם פ"ו מהל' עדות. ש"ע ח"מ סי' מ"ו סעיף ז' אין מקיימין השטר משטרות אחרות אלא משתי שטרות של שתי שדות שאכלום בעליהם שלש שנים אכילה גלויה נכונה בלא שום יראה ולא פחד מתביעה בעולם כדרך שאוכלים כל בעלי שדות שדותיהם או משתי שטרות כתובות שישבו שלש שנים תחת בעליהן בשופי (סמע ס"ק י"ט) והוא שיצאו השתי שטרות מתחת יד אחר ולא מתחת ידי זה שרוצה לקיים שטרו שמא הוא זייף הכל ואפילו אם שתי השטרות מקויימים אין מקיימין מהם אם יוצאים מתחת ידו ויש חולקין, וכן מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערעור וי"א שאפילו לא קרא עליו ערעור רק שמקוים והוחזק בב"ד מקיימין ממנו לבדו כמו שמקיימין משטרי שני שדות או שתי כתובות, וי"א דמקיימים חתימה מספר שכתוב שם אבל לא מאגרת שכתב וי"א דאפילו מספר אין מקיימין אא"כ חתם שמו בסוף דאז מקיימים חתימתו ועיין חלוק הסברות בהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ה ע"א דלהראב"ד אין מקיימין את השטר משטר אחר ואפילו הוחזק אלא משנים ועיין שם חלופי הגרסאות, ועיין שפתי כהן ס"ק כ"ה דס"ל דדעת הרמב"ם דבעינן שטר שקרא עליו ערעור ואח"כ הוחזק בב"ד אבל הוחזק בב"ד לחוד לא מהני ודלא כסמ"ע ס"ק ס"ג דכתב דדעת הרמב"ם אינו מוכרע ויכול להיות דס"ל דאפילו לא קרא עליו ערעור נמי סגי. ועיין בתקוני דייל ויקיי"ו בכללי השמועה. שלטי גבורים על אלפסי פ"ב דכתובות דף תע"ו ע"ב דרכי הקיום בחמשה דרכים מקיימין השטר פ' הכותב רמב"ם פ"ז מהל' עדות. ח"מ וב"י ולע"ש סי' מ"ו בנימין זאב סי' שצ"ה ונ"א. נהגו לכתוב הדרך שנתקיים השטר ביניהם ואם לא נכתב כשר ח"מ וב"י ולע"ש סי' מ"ו. רמב"ם פ"ו מהל' עדות. אם צריך להזכיר עדי הקיום תשובת רמב"ן סי' קי"ב עד אחד המיר ואין מי שיעיד אחתימות ידיה מקיימין על כתב ידו אחר ב"י מח"מ סי' מ"ו. עדי השטר המעידים על כתב ידם צריך שיזכרו העדות רמב"ם פ"ח מהל' עדות עדים אומרים זה כתב ידינו ואחרים מכחישין ב"י מח"מ סי' מ"ו.

קיום שטרות ודיניו צריך שיהיה הקיום סמוך לחתימת העדים ואם הרחיק פ' גט פשוט סימרא דרב ח"מ וב"י ולע"ש סי' מ"ו. נמצא חתום שני דיינים

קרובים

מהרד"י טראני אה"ע ט'. ובשם רשד"ם אה"ע פ"ב פ"ג. ורשד"ם אה"ע קצ"ה. תומת ישרים ק"ד, ועבודת הגרשוני ל"ח, ג"ט ע"ל תנא"י ודיני"ו. כת"ב ישרא"ל באגרת"ו. מא"י לא"ו בכ"ל מקו"ם. נר"ר ח"ל ע"ל דב"ד מצו"ה. ע"ר מפ"י כת"ב ישרא"ל. שוב"ר ע"ל מקצ"ת כתוב"ת אש"ת אבי"ו. שט"ד חו"ב שי"ש ב"ו מתקי"ם. תופ"ם בשבי"ל בע"ל חו"ב. תנא"י בג"ט אי"ן.

קיום שטרות אי בעי קיום נ"ר מהירושלמי דלא עיין תשובת רמב"ן סי' צ"א. בן לב ח"ג סי' ל"ה אמנם בכתובות על הא דעד ודיין מצטרפין נראה דצריך והא דאמרינן אין מעשה ב"ד צריך קיום עיין בתוספות דהיינו דוקא בפרוזבול ע"ש ועיין ח"מ וב"י ולע"ש סי' מ"ו.

קיום שטרות אין צריך בשטר שנעשה להוציא בבית דין של העיר ואם נתקיים אתרע חזקתו רשד"ם ח"ד סי' קכ"ד.

קיום שטרות בלילה אין מקיימין רמב"ם פ"ג מהל' נחלות ופ"ו מהל' עדות ח"מ ולע"ש סי' מ"ו, חולק הרא"ש והרשב"א. מהרר"א מזרחי ח"א פ"ב דין חלוק בזה בין גם לשאר שטרות דעלמא. ועיין רמב"ם פ"ג מהל' סנהדרין. מהרר"א מזרחי ח"א פ"ב בדין אין מקיימין בשטרות בלילה. ג"ט ע"ל ידי"י שלי"ח ש"ע בשם מהרר"א מזרחי ח"א פ"ב.

קיום שטרות בשלשה דמעשה ב"ד הוא אלפסי פ"ג דב"ב דף ק"פ ע"א. ונקרא אשרתא דדייני והנפק שם. וכשמת אחד מהם קודם החתימה, צריכים לכתוב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי דאי לא מחזי כשקרא. וכתב הריטב"א דכיון דאמרו במותב תלתא לא מעכב אם לא אמרו וחד ליתוהי נ"י פ"י דב"ב דף ר"מ ע"א ורי"ף. ש"ע ח"מ סי' מ"ו סעיף כ"ט. ובסעיף ד' בהג"ה אם קיימו בשנים לא הוי קיום מרדכי פרק השולח והגהות מרדכי דקדושין ונ"י פרק חזקת הבתים ויש מי שכתב מאחר שנהגו שהרב התופס ישיבה מקיים ביחידי מנהג מבטל הלכה תרומת הדשן סי' של"ב וכן מנהג פשוט במדינות אלו ונראה לי הטעם דסבירא לן לענין קיום שטרות דרבנן דיחיד מומחה דינו כשלשה הדיוטות ומקרי בית דין כמו שנתבאר בסי' כ"ה ואע"ג דאין יחיד מומחה בזמן הזה מ"מ לענין קיום שטרות דרבנן יש לסמוך עליו כן נראה לי טעם המנהג. ועיין לע"ש וב"י מח"מ סי' מ"ו. אם צריך לכתוב במותב תלתא וכו' פ"ב דכתובות רמב"ם פ"ו מהל' עדות ב"י מח"מ ולע"ש סי' מ"ו תשובת רמב"ן סי' צ"א תשובת רשב"א סי' אלף קנ"ג ריב"ש סי' שי"ח. אין הדיינים נאמנים לומר לא נתקיים במעמד שלשתנו ואם עדים מעידים תשובת רמב"ן סי' צ"א ב"י מח"מ ולע"ש סי' מ"ו צריך להיות ביחד בשעת הקיום אך לחתום אינו מעכב תשובת רמב"ן סי' צ"א: תומת ישרים פ"ה פ' האשה שנתארמלה ואמר רב פפי האי אשרתא וכו', כתובות פ' האשה שנתארמלה דף כ"א ע"ב שטה י"א סוגיית הגמרא והא אמר רב פפא האי אשרתא דדיינא וכו' תומת ישרים סי' פ"ה דף כ"ב ע"א שטה ל"ז תוספות צריכין להכתב וחד ליתוהי וכו' בני שמואל בביאורי לחם משנה סי' מ"ו. שטר.

קיום שטרות דייני"ו אינם צריכים לידע הכתוב בשטר אלא די שיכירו חתימת העדים משנה ו' פ"ג דכתובות ר"ע. וכל דיני קיום שטרות ש"ע ח"מ סימן מ"ו. תשובת הרמב"ן סי' נ"ג. רב פפא אמר בגמרא דכתובות פ"ב דף כ"א האי אשרתא דדיינא דנכתב מקמי דנחזי סהדי אחתימות ידייהו פסולה דמחזי כשקרא, אשרתא לשון תוזק שמחזיקים השטר וכותבים אשרנוהו. נ"י פ"ג דב"ב דף קפ"ח ע"א. נ"י פ"ח דב"ב דף רכ"ז ע"א בשם הרא"ה מקיימי השטר צריך שיכתבו שמות המעידים על החתימות בפירוש או שיקראו שמות בעלי דבר, דאל"כ שמא יקיימוה בקרובים ובי דינא בתרא לא דייקי וגובים בשטר זה עיין משנה י' פ"ב דכתובות ר"ע ת"ט. מקיימין השטר אעפ"י שלא קראוהו פ' הכותב. רמב"ם פי"ז מהל' טוען ופ"ו מהל' עדות. ב"י מח"מ סי' מ"ו.

קיום שטרות דרבנן משנה ג' פ"ב דכתובות ת"ט: משנה י' פ"ב דכתובות ר"ע ת"ט. ויכולים עדי קיום להיות קרובים לעדי שטר שם ת"ט. עדי השטר יכולים להיות קרובים לדייני קיום אבל לא עדי קיום לדייני קיום הר"ן דכתובות דף תפ"א סוף ע"א. ודייני קיום אינם יכולים להיות קרובים למלוה או ללוה. ש"ע ח"מ סי' מ"ז. נ"י פ"ד דסנהדרין דף רפ"ב ע"א. מרדכי פ' הגוזל דף מ"ט ע"ב

ואם נתירנה יבואו לאכול גבינות של גוים העמי הארץ שאינם מבחינים בין טפה לטפה בין קיבה עצמה לעור הקיבה ואותם החכמים המתירים קיבת נבלות טריפות לשוק קורא אני עלידם כי רבים חללים הפילה ואפי' רמב"ם לא כיון לכתוב למעשה אלא להלכה.

קידה על אפים שנאמר ותקוד בת שבע אפים ארצה ותשתחו, כריעה על ברכים וכן הוא אומר מכרוע על ברכיו, השתחויה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה, ואע"ג דאשכחן אפים ארץ ישתחוו לך שמא קבלה היתה בידו דקידה על אפים ולא השתחויה ומייתי קרא דמסייעו בכורות ספ"ה דף ל"ד. שבועות פ"ב דף י"ו. מגלה פ"ג דף כ"ב. עיין הרמב"ם פ"ה מהל' תפלה.

קידה נועץ שתי גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעין אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו מתוך כך נצלע בבוקא דאטמא. ברכות פ"ה דף ל"ד ע"ב שטה א' תוספות קידה על אפים רצוף אהבה סימן י"ו. לו"י אחו"י קיד"ה. צריכ"א ל"ך.

קידושין באמירה דוקא ולא בשתיקה משנה א' פ"ב דיבמות תי"ט.

קידושין בביאה תופסין אבל מלקין המקדש מכת מרדות תי"ט על משנה ב' פ"ה דיבמות עיין חת"ן הדי"ר בבי"ת.

קידושין בגזל בפקדון במלוה באסורי הנאה דאורייתא או דרבנן ש"ע אה"ע סי' כ"ח. זאת אומרת מקדשין בגזלה ר"ן פ"א דחולין דף תרע"ד ע"א.

קידושין ביבמה עיין: מאמ"ר.

קידושין בשבת עיין ש"ע א"ח של"ט.

קידושין בשטר אינם צריכים שוה פרוטה משנה ג' פ"ג דמ"ק ר"ע.

קידושין עיין: קרושי"ן עיי"ן.

קידושין על תנאי ודיניהם משנה ב' ג' ה' פ"ב דקדושין, ומשנה ב' ג' ד' פ"ג ושאר הפרק.

קידושין שהפקיעו חכמים עיין: הו"א עש"ה.

קידושין תופסין בחייבי לאוין משנה ג' פ"ג דכריתות ר"ע. להצריכה גט משנה ג' פ"ה דיבמות ר"ע. תי"ט משנה א' פ"ג דכתובות.

קידושין ספק חולצת ולא מתייבמת משנה א' פ"ב דיבמות ר"ע. ספ"ק גירושי"ן.

קידושי תלמיד חכם עיין: צורב"א מרבנ"ן דאזי"ל.

קיוהא בעלמא הוא ולא חמרא הוא אמרינן ביין שנפל לתוכו ששה חלקים מים הר"ן פ"ה דע"ז דף שפ"ה ע"ב. ש"ע יו"ד סי' קל"ד סעיף ה'.

קיום בית דין לשטר חוב שבלה רמב"ם פכ"ג מהל' מלוה ולוה. שט"ר שבל"ה, שט"ר חו"ב שי"ש ב"ו מתקי"ם.

קיום בית דין צריכה האשה הבאה וגטה בידה, והי"ה באשה הבאה ומעשה ב"ד בידה שצריך קיום. מהרר"י בן לב ח"ב א'. אין הגט צריך קיום אלא כשהבעל מערער שהוא מזויף הגהות מהר"ר גא"ל על ש"ע אה"ע סי' קכ"ה ס"ק ז'. מהרריב"ל ח"ב פ' אשה הביאה גט בידה ואין עדים מצויים לקיימו והבעל מערער ואומר שעל תנאי כך וכך נתן לה הגט והיא אומרת לא היו דברים מעולם הבעל נאמן.

קיום הגט (היינו השטר) אינו אלא בחותמיו עיין: אש"ה כותב"ת א"ת גט"ה.

קיום הדבר בלשון חכמים הוא באמור הדבר תלתא זמני עץ חיים דשקלים פ"ג משנה ג'.

קיום הדבר וחזוק עיין: נכסי"ו הרוצ"ה שיתקיימ"ו.

קיום עיין: ויותי"ר שהי"ה קהל"ת תורה במי מתקיימת. מסי"ם קה"ל, אבלו"ת אי"ם י"ש לנהו"ג. אפטרופו"ס אי"ן ל"ו רשו"ת למכו"ר בשם רשד"ם ח"מ רס"ג. גו"י משי"ח לפ"י תומ"ו כש"ר בשם מוהרח"ש ו' אם עדות מפי כתב צריך קיום. ג"ט הכ"ל כשרי"ם. ג"ט המביא"ו. גט"י נשי"ם ושחרורי"י עבדי"ם שווי"ם, ג"ט ע"ל יד"י שלי"ח קבל"ה בשם הש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף כ"ז. ג"ט ע"ל ידי"י שלי"ח ש"ע בשם השלחן ערוך אה"ע סי' קמ"א סעיף כ"ד וסעיף ל"ג ובשם

מהרר"י

עבודה חוץ מקטרת שבכל יום שנאמר לא תעלו עליו קטרת זרה וכו' כריתות פ"ק. רמב"ם פ"כ מהל' כלי המקדש. סמ"ג לא תעשה רצ"ח.

קטרת מצוה להקטיר הכהן בכל יום שנאמר בפ' תצוה והקטיר עליו אהרן בבקר וכו' כריתות פ"ק רמב"ם פ"ג מהל' תמידין ומוספין. סמ"ג עשין קס"ז.

קטרת עיין: קטור"ת.

קיבה איזה היא. אם ניקבה טריפה ואם החלב שעל היתר סותם הנקב כשירה אבל שעל הקשת אינו סותם ש"ע יו"ד סי' מ"ח. עיין שער אפרים תשובה ס"ב קיבה שנמצא בסופה יתד או מחט תחוב ולא ניקבה מעבר אל עבר אך ראו יבלת קשה על הקיבה נגד אותו מקום שהמחט תחוב מבפנים ואותה היבלת לא היה מראה חלודה ודחו אותו המחט דרך הלוכה לצד חוץ ולא היתה נכנסת דרך אותו יבלת והכשירו אותה ויש מי שרצה לומר דאפילו אם ניקבה מעבר אל עבר נמי כשירה לפי שהחלב דאייתרא מכסה אותו הנקב צדד פנים לכת האוסרים והמתירים ודעתי נטה להתיר אם היה ברור שהיבלת היתה מכוסה בחלב שעל היתר וסותמו החלב דודאי כשר ע"ש ובמחלוקת העדים שהיה שם הורה דעדות המתירים שראו צד ההיתר בקיבה הם נאמנים כק' עדים נגד עדות המנגדת אותם עי"ש ועיין צמח צדק מ"ט דנטה להחמיר. עיין משנה א' פ"ג דחולין. יפ"ה כ"ח הב"ן. מח"ט בקיב"ה.

קיבה איזו היא רמב"ם פ"ט מהל' בכורים. מתנו"ת כהונ"ה.

קיבה אשר יצאו ממנה ג' ענפים באורך חצי אצבע ויותר ממנס כעין חתיכת מעי והיה סתום בסופו אך הבשר היה מעין בשר הקיבה בלי שינוי כלל, הורה להלכה להטריף אך העלה להתיר ולהכשיר ע"פ עדות שכך רגיל להמצא בהרבה בהמות השמנות מחמת כי השומן דוחק עצמו לפניהם ומפני כך נמשכו אלו הענפים ע"ש חוט השני ה' דף א' ע"ב דהיינו רביתייהו. ד"ק יוצ"א מ"ן הדקי"ן.

קיבה ישנה עיין: כליו"ת יועצו"ת.

קיבה עיין: אב"ר מ"ן החי' שאל"ה. גבינו"ת שהעמי"ד. גבינו"ת ש"ל. חל"ב שבתו"ך. טרפו"ת שמנ"ה י"ש בנקוב"ה. מתנו"ת כהונ"ה. קיב"ת. ר"ת בנמר"א. שש"ה דברי"ם מרפאי"ן א"ת החול"ה.

קיבה עיין ש"ע יו"ד סי' פ"ז. ש"ע יו"ד סי' פ"א סעיף ו' יש אוסרין לכתחלה להעמיד בקיבת טריפה שינקה מן הכשירה אפילו בקרוש משום מראית העין דנראה כאוכלין טריפות וכן נוהגין לכתחלה אבל בדיעבד או שנתערבה באחרות הכל מותר. תורת חטאת כלל ס"ח דין ח' זה לשונו טריפה שינקה מן הכשרה חלב הנמצא בקיבתה מותר וכשרה שינקה מן הטריפה חלב הנמצא בקיבתה אסור ודוקא הצלול אבל הקרוש מותר כן כתב הטור יו"ד סי' פ"א וכן כתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן והכי נהוג לכתחלה ודלא כהרי"ף והרמב"ם דמתירים אף הצלול, וב"י כתב דנקטינן כדבריהם וכתב שכן נהגו עכ"ל ואיני חולק במקום שיש מנהג אך במקום שאין מנהג נראה דנקטינן כדברי המחמירים דרובי ובתראי אינון ונראה מדברי מהרא"י בהגהת שערי דורא דנהגו לאסור לכתחלה קיבת טריפה שינקה מן הכשרה משום מראית העין. ועיין עוד שהאריך בכלל ע"ט.

קיבת נבלה כתב הרמב"ם בפירוש משנה ה' פ"ב דמס' ע"ז דמותרת וטעמו ונמוקו עמו לפי שהיא פרשא בעלמא כמו הצואה והלחות ואחריני טובי סוברים כמותו כתב הרב אלפסי ז"ל אין מעמידין בעור קיבת נבלה אבל בקיבת נבלה ובקיבת שחוטת נכרי מותר דחלב המכונס בעור הקיבה פרשא בעלמא הוא וכן סברת הר"ן בסוף פ' כל הבשר וגם בעל המאור הגדול אלא שרוצה שהחלב יהיה קרוש דאז נקרא פרשא בעלמא, אבל השתא דחזינן דמעמידין בקיבת כשירה אין מורים דבר זה, וגם הלום ראיתי אחרי רואי פסק הר"י קארו בית יוסף דשקיל וטרי בהכי ביו"ד סי' פ"ז ז"ל ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן דבין קרוש בין צלול פירשא בעלמא הוא וכן נהגו עכ"ל. עיין מ"ש הרב בפי' המשנה במס' חולין פ"ט בשם רש"י ז"ל שחזר בו והורה אסור בקיבת גוים ע"ש. עיין בש"ע סי' פ"ז אבל חוששני מחלול ה' של גוים שרואים שאנו מקילים וכדי שלא לזלזל באסור נבלה וטריפה

ואם

לפום חורפיה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון עיין רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה טור ח"מ סי' רל"ז ומיימוני פ"ד מהל' אשות טור אה"ע סי' מ"ג מ"ד קנ"ה הגיעו לעונת הנדרים נדריהם נדר והקדשן הקדש וכנגדו בקטנה חולצת רמב"ם פי"א מהל' נדרים טור יו"ד סי' רל"ב ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שנה רמב"ם פ"ק מהל' יבום טור אה"ע סי' קס"ז. רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה טור ח"מ סי' רל"ה. וכתב שלטי גבורים שם אות ג' עמוד ב' כתב הרא"ש ולית הלכתא כפסקא דרבא דהגיעו לעונת נדרים דהיינו בן י"א ויום אחד דחולצת דהא פסקינן פרק יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן ובפ' מצות חליצה נמי פסק כן ואינה חולצת עד שתביא שתי שערות לאחר שהיא בת י"ב והרי"ף ז"ל שהביאה שמא דעתו לפרש כפירוש רשב"ם וכנגדו בקטנה כלומר כנגד עונת נדרים דקטן בקטנה חולצת. עיין אלפסי ונ"י פ"ט דב"ב דף רל"ו עמוד ב'. נער"ה מאורס"ה. פעוטו"ת. קטנ"ה א"ם מתגרש"ת. קט"ן לעני"ן תרומ"ה ונדרי"ם:

קטן שמעשיו קיימים דינו כגדול בהונאה ובטול מקח פ' הנזיקין וטעותו עד כמה וכו' רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה. ואינו מקבל מי שפרע רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה. ואין מקחו מקח אלא במשך או המשיך רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה. בכדי חיין מעשיו קיימים אחרי בדיקות מתקנת חכמים רמב"ם פכ"ט מהל' מכירה. קט"ן למכו"ר. קט"ן גבר"ק. קט"ן פחו"ת מש"ש שני"ם.

קטן שמתו אחיו מחמת מילה ש"ע יו"ד סי' רס"ג סעיף ב' אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה שהכשיל כחו ומלה גם השני ומת מחמת מילה הרי הוחזקה שבניה מתים מחמת מילה (בריתא יבמות בגמרא דף ס"ד ע"ב וכרב דתרי זמני הויא חזקה דספק נפשות היא וספק נפשות להקל הרי"ף והרא"ש עיין אלפסי ור"ן פ"ו דיבמות דף תכ"ד ע"ב) לא שנא מבעל אחד או משנים ולא תמול השלישי אלא תמתין לו עד שיגדיל ויתחזק כחו (רמב"ם ספ"ה מהל' מילה ממ"ש מלה ראשון וכו' ולא אמרו מל ראשון בלשון זכר למד רבנו בין מבעלה הראשון וכו' כסף משנה שם) והוא הדין אם איש אחד מל בנו ראשון ושני ומתו מחמת מילה לא ימול השלישי בין שהיו לו מאשה אחת או משתים (הרב מנוח) ויש חולקין וס"ל דלא שייך באיש רק באשה (חדושי אגדה פ' ר' אליעזר דמילה) ונראה דספק נפשות להקל, וה"ה אם אשה מלה בנה ומת מחמת מילה וגם אחותה מלה בנה ומת מחמת מילה שאר האחיות לא ימולו בניהן אלא ימתינו עד שיגדלו ויתחזק כחם (הרא"ש שם בפסקיו ממימרא דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מעשה בארבע אחיות שם ביבמות). עיין אלפסי ורש"י ור"ן פי"ט דשבת דף קנ"ד ע"ב ושלטי גבורים שם אות א'. ער"ל שמת"ו אחי"ו.

קטע בכל מקום הוא מרגליו כמו קב הקטע ומצינו מקום דהוי מידיו ברכות דף נ"ט ופרש"י דהכלל הוא דכי תני קטע בלבד הוא מרגליו וכי תני ליה גבי חגר הוי מידיו מאמר קטע הליכות אלי אות תרע"ג.

קטע יד עבדו של חברו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה, רפואתו דידיה הוא דבעי איתסויי בה לא צריכא דאמדוהו לחמשה יומא ועבדי ליה סימא חריפתא ואיתסי בתלתא יומא מהו דתימא צערא דידיה הוא קמשמע לן דההוא וכו' אלפסי ור"ן פ"ק דגטין דף תקנ"ח ע"א. עיין ש"ע יו"ד סי' רס"ז. רמב"ם פ"ט ופ"י מהל' עבדים. ר"ב יכו"ל לומ"ר לעבר"ו.

קטע עיין: זמו"ן לקיט"ע. קיט"ע.

קטף עיין: אמ"ן קטופ"ה. כל"ל גדו"ל אמר"ו בשביעי"ת.

קטפרס ניצוק ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה משנה ט' דטהרות בתי"ט. ומשנה ט' פ"ח. משנה ח' פ"י דמקואות. רמב"ם פ"ז מהל' טומאת אוכלין.

קטפרס עיין: ג"ט זרו"ק ל"ה ולחצר"ה. משק"ה טופ"ח. ניצו"ק.

קטרת אסור לעשות כמתכונתה וכמשקלה להריח בה שנאמר בפ' כי תשא והקטרת אשר תעשה כמתכונתה לא תעשו לכם. כריתות פ"ק רמב"ם פ"ב מהל' כלי המקדש סמ"ג לא תעשה רצ"ד סמ"ק סי' קע"ב.

קטרת זרה אסור להעלות על מזבח הזהב שהוא בהיכל ושלא לעשות שם שום

עבודה

קטן שהגיע לחנוך עיין: חנו״ך.

קטן שהגיע לעונת הפעוטות עיין: פעוטו״ת. קט״ן שלי״ש מרוי״ת ב״ו.

קטן שהכה אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו אעפ״י שאין צריך תשובה כשהגדיל מ״מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אעפ״י שעבר קודם שנעשה בר עונשין ש״ע א״ח סי׳ שמ״ג בהגה״ה. פסקים וכתבים סי׳ ס״ב.

קטן שהשיאו אביו כתובתו קיימת שעל מנת כן קיימה משנה ט׳ פ״ט דכתובות. קט״ן השיא״ו אבי״ו.

קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק משנה ג׳ דשקלים אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל רמב״ם פ״א מהל׳ שקלים וכתב תי״ט ולדבריו נראה דאם מת אביו ועדיין הוא קטן דאין חיוב עליו ודלא כר״ע שאמר אם מת אביו הוא שוקל על ידי עצמו וסיים דאולי בבן שירש מאביו קאמר דס״ל דחובה חל על הנכסים. א״ב אינ״ו יכו״ל להשבי״ע ולהדי״ר. בע״ל חו״ב פריעת״ו. מחצי״ת השק״ל הכ״ל.

קטן שוטה וחרש יש להם מעשה ואין להם מחשבה משנה ח׳ פ״ג דמכשירין ומשנה א׳ פ״ו. רמב״ם פי״ג מהל׳ טומאת אוכלין דין ד׳ המוריד את הבהמה לשתות המים העולים בפיה תלושים ברצון וברגליה אינן כתלושין ברצון אלא אם חישב שיורחו רגליה ובשעת היחף והדיש אף שברגליה תלושים ברצון. הורידה חרש שוטה וקטן אעפ״י שחישב שיורחו רגליה המים העולים ברגליה אינם תלושים ברצון שיש להם מעשה ואין להם מחשבה. ובריש פ״ק יד׳ המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם הטל לא הוכשרו ואם נתכוון שירד עליהם הטל הוכשרו לפיכך אם העלום חרש שוטה וקטן אעפ״י שחשבו שירד עליהן הטל לא הוכשרו שיש מעשה להן דין תורה ואין להם מחשבה אלא מדברי סופרים. הפכו בהן הקטנים על הגג הרי אלו מוכשרין שאם היתה מחשבת של קטן נכרת מתוך מעשיו מחשבתו מועלת מדבריהם.

קטן שוטה וחרש פגיעתן רעה משנה ד׳ פ״ח דב״ק. ש״ע ח״מ ס״ס ת״ה ועיין סימן צ״ו. רמב״ם פ״ר מהל׳ חובל. קטני״ם נשי״ם.

קטן שיכול לאכול כזית בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו ומימי רגליו ד׳ אמות ואם יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח וממנים אותו עם בני החברה בריתא אלפסי ור״ן ספ״ג דסוכה דף שנ״ב ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ פ״א כתב בעל הגהת סמ״ק שגם במאכל שעושים לתנוקות שקורין פפ״א (ע׳ סי׳ י״ט, רמב״ם פ״ג מהל׳ ק״ש ופ״ב מהל׳ קרבן פסח, גדו״ל שאינ״ו. קט״ן הגי״ע.

קטן שיכול לרכוב על כתיפתו של אביו חייב בראיה משנה א׳ פ״א דחגיגה ומקשינן והא שמואל יכול לרכוב על כתיפתו של אביו הוה, ומקרא דעד יגמל קרריש דמשמע דסמוך לגמול היה ונקטינן דתינוק יונק והולך כ״ד חרש ומשנה ראשונה יכול הוא לרכוב על כתיפו של אביו א״ל אביי ולטעמיך תקשי לך חנה גופא מי לא מחייבה בשמחה אלא חנה מפנקותא יתירתא חזיא ביה בשמואל וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא. בגמ׳ דף ו׳, רמב״ם פ״ב מהל׳ חגיגה.

קטן שלא הגיע לעונת הנדרים אין הקרשו הקרש תיט משנה ז׳ פ״ח דפסחים. קט״ן לעני״ן.

קטן שלא כלו חרשיו עיין: אלמנ״ה שובבי״ת.

קטן שלוה אימתי חייב לשלם כשיגדיל רמב״ם פכ״ו מהל׳ מלוה לוה. ח״מ סי׳ רל״ה. תרומת הרשן סימן שמ״ת. ו

קטן שלש מרות בו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים, הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין והן כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כבר עשר כל חד וחד לפום חורפיה, הגיעו לעונת הנדרים נדריהם נדר והקדשן הקדש גטין פרק האומר התקבל גט: אלפסי ור״ן פ״ו דגטין דף תקפ״ד ע״א אמר רבא שלש מרות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה פי׳ כגון שמת אביה אבל בחיי אביה והיא ברשות אביה אביה מקבל את גטה ולא היא עיין רמב״ם פ״ב מהל׳ גרושין ש״ע אה״ע סי׳ קמ״א. הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין והן כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כבר עשר כל חד וחד

אפטרופים רמב״ם פכ״ט מה״ל מכירה אחר שהביא שתי שערות מקחו מקח במטלטלין ובקרקע שלו אם יודע בטיב משא ומתן פ׳ מי שמת רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה ואחר עשרים שנה בהבאת שתי שערות אפילו אינו יודע בטיב משא ומתן מוכר נכסי אביו רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה, קנינו של קטן אינו קנין גמור ר״ע ותי״ט על משנה ה׳ פ״ה דנדה.

קטן פחות משש שנים עיין: זכי״ה לקט״ן. זכין לקטן. קט״ן ב״ן ארב״ע עשר״ה. קט״ן למכו״ר. קט״ן מכ״ר. קט״ן קוני״ה ואינ״ו מקנ״ה. קט״ן שמעשי״ו קיימי״ם.

קטן פטור מכל דיני אבלות ולא שייך ביה חנוך עיין: אב״ל אסור בתלמוד תורה. קט״ן אינ״ו מתאב״ל. קט״ן קורעי״ן.

קטן פסול לדין ואם הוא בן י״ג שנה כשר ח״מ סי׳ ז׳ לע״ש סי׳ ז׳.

קטן פסול להעיד דכתב בערות אנשים ולא קטן והנלוה לזה ח״מ וב״י ולע״ש סי׳ ל״ה. קט״ן נאמ״ן.

קטן פסול להעיד ואם הוא בן י״ג שנה והביא שתי שערות אבל אינו יודע בטיב משא ומתן במטלטלים עדותו עדות ובקרקעות לא אלפסי ונ״י פ״ט דב״ב דף רל״ז ע״א. ש״ע ח״מ סי׳ ל״ה. אי סמכינן לאסור עפ״י קטן תשובת רשב״א סי׳ ר״ד.

קטן פסול להעיד עיין: אש״ה פסולי״ה לעדו״ת, ב״ן בנכס״י אבי״ו. ב״ן בנכסי״ו, עב״ר אתק״ש לאש״ה. קט״ן נאמ״ן.

קטן פסול לעבודה ואפילו תם מאימתי כשר לעבוד משיביא שתי שערות אבל אחיו הכהנים אין מניחין אותו לעבור עד שיהא בן עשרים חולין פ״ק דף כ״ד כתב איש מזרעך לדורותם מכאן א״ר אליעזר קטן פסול וכו׳, רמב״ם פ״ה מהל׳ כלי המקדש והעובדים בו דין ט״ו ופ״ג דין ט״ז בענין הלוי.

קטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ש״ע א״ח סי׳ תרנ״ח סעיף י׳. רמב״ם פ״א מהל׳ ערובין פסקא ד׳ קטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים עיין אלפסי ור״ן פ״ד דגטין דף תקע״ד ע״ב בענין עבד של שני שותפים וש״ע יו״ד סי׳ רס״ז סעיף ג׳: ועיין אלפסי פ״ח דב״ב דף רכ״ה ע״ב. קט״ן קנ״ה.

קטן קונה ואינו מקנה עיין: לול״ב משלב״ם בעני״ן. מזכ״ה לקט״ן. עב״ד ש״ל שנ״י שותפי״ן. קט״ן פחו״ת מש״ש.

קטן קורא בפרשת המוספין או בארבע פרשיות שמוסיפין באדר ש״ע א״ח סי׳ רפ״ב סעיף ד׳ ושם במג״א המנהג שאין קטן קורא במרכבה ולא ביום ו׳ של פסח ולא בשבת שובה שם ס״ק י״ב. עיין מהר״ם פאדווה סי׳ ע״ח. מהרר״ם טראני חלק א׳ ק״ט כשמוציאין ב׳ ספר תורה אין מעלין קטן למפטיר. ועיין תשובת הב״ח קנ״ח המורה היתר לקטן שיקרא בי״ט בקרבנות היום בספר שני ומפטיר דלא כריב״ש סי׳ שכ״א. תפילי״ן בחש״מ בחתימת הרב גירון.

קטן קורא בתורה ומתרגם ואינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא כפיו משנה ו׳ פ״ד דמגילה. ש״ע א״ח סי׳ רפ״ב סעיף ג׳. הר״ן פ״ג דסוכה דף שנ״ב ע״ב. ברכ״ת הודא״ת. קט״ן אינו. קט״ן עול״ה.

קטן קורעין לו מפני עגמת נפש ואם הגיע לחנוך קורע על קרוביו כשאר מצות שמחייבים אותו בהם אלפסי ור״ן פ״ג דמועד קטן דף שצ״ח ע״א. משאת בנימין ע״ט פ׳ על שמועה קרובה אינם בדין קטנים שלא הגיעו לחינוך, המלבוש שקורין רא״ק חייבין לקרוע. קט״ן אינ״ו מתאב״ל, קריע״ה ודיני״ה. שמוע״ה קרוב״ה.

קטן קנה קרקע ונתן דמים והחזיק קנה רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה.

קטן קרינן ליה לגדול הסומך על שלחן אביו עיין: גדול, קט״ן ואינ״ו. שתופ״י מבואו״ת א״ם אח״ד.

קטן שאינו צריך לאמו איזהו אלפסי ור״ן פ״ב דסוכה דף שמ״ד ע״א שלטי גבורים דף שמ״ג ע״ב. כל שנפנה ואין אמו מקנחתו, רשב״ל אומר כל שניעור משנתו ואינו קורא אימא אימא. ש״ע א״ח סי׳ תר״א סעיף ב׳ קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכן במצות, עיין רמב״ם פ״ו מהל׳ סוכה. חנו״ך.

קטן שהגיע לחנוך מוציא את הרבים ידי חובתן בכל מצוה שהיא מדברי סופרים שלטי גבורים פ״ג דברכות דף י״ד ע״א כגון הלל מגילה נר חנוכה. כ״ל שאינ״ו.

עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים (שם בבריתא וכדמפרש רב יהודה שם) בן י"ב חדש יוצא במטה, כל היוצא במטה רבים מצהיבים עליו (פירוש מרגישין ומצטערין ערוך) ושאינו יוצא במטה אין רבים מצהיבים עליו (לשון הרמב"ם פי"ב מהל' אבל מברייתא דרשב"ג שם) וכל הניכר לרבים רבים מתעסקים בו וכל שאינו ניכר לרבים אין רבים חייבין להתעסק בו (שם ומדברי ר' אליעזר (ש"ע יו"ד סי' שנ"ג סעיף ד' ה' אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק סוף שצ"ט ע"א. סעיף ז' אין מוציאין מת במטה אא"כ היה ראשו ורובו קיים (בריתא באבל רבתי וכת"ק) וכתוב בספר התניא ענין גזירת שבעה אות פ"ז ד"ה ותינוק, דתינוק שנפטר בתוך שלשים יום ללידתו דיודע בוודאי שכלו לו חדשיו ויצא מתורת נפל או אם נפטר לאחר שלשים דודאי יצא מתורת נפל בדין היה להתאבל עליו וכו' אלא מנהגנו שלא להתאבל על פחות מבן שנה וכו' עי"ש ואין כן מנהג פירארא ושאר גלילות איטליאה אשר שמעתי שמעם עיין ש"ע י"ד סי' שע"ד סעיף ח'. אבילו"ת על איז"ה מ"ת.

קטן מתרגם ע"י גדול ואין כבוד לגדול שיתרגם ע"י קטן אלפסי פ"ד דמגלה דף שע"ג ע"א. ש"ע א"ח סי' קמ"ה סעיף ב'.

קטן נאמן להעיד בגודלו מה שראה או ירע בקטנותו בקצת דברים דרבנן ואלו הן נאמן לומר זה כתב ידו של אבי או של רבי או של אחי דוקא כשיש עד אחר עמו שראה כתב יד אביו בגדלותו אז האמינוהו לזה הקטן שהגדיל להצטרף עמו אעפ"י שלא ראה כתבת יד אביו או רבו או אחיו מעולם בגדלותו כגון שמתו בעודו שהיה קטן, סמ"ע שם ס"ק ט' ויי"א דעל כתב של אלו נאמן אבל לא על של אחרים ועיין בבדק הבית סימן מ"ו. ונאמן לומר זכור אני באשת פלוני שנעשה לה כמנהג הבתולות כשנשאת יצאה בהינומא וראשה פרוע. ונאמן לומר המקום הזה בית הפרס פירש הר"ן דאי איכא בקעה שמוחזק לכך שיש בה בית הפרס והבקעה כולה בספק טומאה כי מעיד שהמקום הזה בית הפרס ושכל מה שהוא חוץ ממנו טהור נאמן והראב"ד פי' בענין אחר. ונאמן לומר אפילו לבדו ואין עד אחר עמו עד כאן היינו באים בשבת דתחומין דרבנן וה"ה בשאר אסורין דרבנן עיין יו"ד סי' קכ"ז סעיף ג' בהג"ה. ונאמן לומר שהיה פלוני יוצא מבית הספר לטבול ולאכול תרומה לערב ושהיה חולק עמנו תרומה על הגורן ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן ע"י עצמו פי' כך העיד התנוק על ידי היה אבי שולח לו חלה ומתנות אבל אם אמר שהיה שולחם לו ע"י אחר אינו נאמן דדלמא לא דק. ושאמר לי אבא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה מפני שאין בהם אלא גלוי מלתא משום הכי האמינוהו. ואם שנים קטנים הם שהגדילו פוסלים אפומיהו לגמרי ואם עד אחד הוא חיישינן ליה ולא מכריזין עליה כ"כ הראב"ד והר"ן פליג עליו ע"ש פ"ב דכתובות דף תפ"א ע"ב וכל אלו אם כשהוא כותי או עבד ראה אותם והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו נאמן משנה אלפסי ור"ן שם וע"ש שלטי גבורים אות ב'. ש"ע ח"מ סי' ל"ה סעיף ד' ה' ו' ז' וסמ"ע ושפתי כהן שם. ועיין רמב"ם פ"ז ופי"ד מה"ל עדות וכסף משנה שם. או שעשו איזה סימן להוריע שאחד מן המשפחה נשא אשה פסולה היינו שאכלנו בקציצה של פלוני שם ושם. והרב המגיד פי"ו מה"ל אשות כתב דכי אמרינן והוא שהיה גדול עומד על גביו לא קאי אלא אכתב ידו בלבד והר"ן כתב דקאי אזה כתב ידו של אבא ואיצאה בהינומא ואשהיה חולק על הגורן. ש"ע א"ח סי' שצ"ט סעיף י"א. עיין הרמב"ם ספ"כח מה"ל שבת על ענין תחום שבת. אונ"ס נות"ן ארבע"ה דברי"ם ודיני"ו פסק הרב בסאני. אח"ר מ"ן האחי"ם. גו"י מסי"ח לפ"י תומ"ו כש"ר בשם מהרריב"ל ח"א ג'. גלו"י מלת"א נאמנ"ים. מסי"ח לפי תומ"ו נאמ"ן בענונ"א דאתת"א. עד"י קיום יכו"לים. קט"ן אינ"ו נאמ"ן באסורי"ם דאורייתא. קט"ן נאמ"ן מדרבנ"ן בדרבנן. קט"ן פסו"ל להעי"ד.

קטן נאמן מדרבנן בדרבנן הר"ן פ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. ש"ע יו"ד סי' קפ"ז כמה חלוקי דינים על זה. קטן אין לו דין עד להיות נאמן באסורין ריב"ש סי' רמ"ה מ"מ בקטן חריף ובקי בדבר ואיכא רגלים לדבריו יש להחמיר אם מעיד על דבר אסור רשב"א סי' כ"ד ואם מעיד על אסור דרבנן להקל כגון בדיקת חמץ נאמן דהמניהו רבנן בדרבנן שם בריב"ש אבל אתחזק אסורא אינו נאמן כלל.

וע"ש

ובתשובת הרא"ם ח"א סי' ע"ז וע"ח ובת"י סי' צ"ה, ובהראנ"ח ח"א סי' קי"ב ובב"י א"ח סי' שמ"ג. מ"ת בשב"ת ודיני"ו ושא"ר טלטו"ל. קט"ן אוכ"ל נבלו"ת.

קטן לענין תרומה ונדרים מי הוא משנה א' דתרומות בר"ע ומשנה ג' ר"ע ותי"ט. ש"ע יו"ד סי' רל"ג. וקטנה. רמב"ם פ"ב מהל' תרומות. קטן שהגיע לעונת הנדרים אעפ"י שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול אם תרם תרומתו תרומה ואפילו בתרומה של תורה הואיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה. פסקא ה'. יד אליהו תשובה נ"א. קט"ן אימת"י נשבעין ע"ל טענת"ו. מוה"ל הו"א הא"ב. קט"ן ב"ן של"ש. קט"ן ב"ן שת"ם, קטנ"ה לעניין נדרי"ם, קט"ן של"א הג"ע. קט"ן של"ש מרו"ת, לענין נדרים והקדשות.

קטן לתפילין ודיניו ש"ע א"ח סי' ל"ז. קט"ן היוד"ע.

קטן מחל לבעל חוב של אביו מהררי"ק שרש פ"ט. קט"ן אימת"י מוח"ל.

קטן מכר אימתי יכול לחזור רשד"ם ח"ד סי' שמ"א. אימתי יכול למכור שטרות ח"מ סי' רל"ה. מוכ"ר עליי"ו להבי"א ראי"ה שהי"ה קט"ן. קט"ן אימת"י. קט"ן למכו"ר.

קטן מסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך לימול ואם לאו צריך לימול אלפסי ור"ן פי"ט דשבת דף קכ"ז ע"א. ש"ע יו"ד סימן רס"ד סעיף ו' קטן שבשרו רך ומדולדל או שהוא בעל בשר הרבה עד שנראה כאילו אינו מהול רואים אם בעת שמתקשה נראה מהול אין צריך לימול פעם שנית (כמימרא דשמואל שם וכ"כ רמב"ם בפ"ב מה' מילה וכ"כ בעל העטור וכ"כ הטור וכתב מהר"ר גא"ל ס"ק ז' דוקא שכבר נימול פעם אחת אבל הבא למול צריך לגלות העטרה שתהא נראית אפילו שלא בשעת קשוי ב"י ועיין בית חדש יו"ד סי' רס"ד הלכה למעשה בשמו ובשם הב"י שכל שלא נמול מעקרא כראוי אפילו היתה העטרה נראית בשעת קשוי צריך לחזור ולמולו) ומ"מ משום מראית העין צריך לתקן רבוי הבשר שמכאן ומכאן ואם אינו נראה נמול בעת הקשוי צריך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהא נראה כנמול בשעת הקשוי. ואינו צריך שיהא נראה בעת קשויו רוב העטרה הואיל ונמול פעם אחת כהוגן אפילו אינו נראה רק מעוט העטרה שנמול סגי ואין צריך למולו שנית ומ"מ אם אפשר יתקן על ידי שימשוך העור וידחקנה לאחוריה ויקשרנה שם עד שתעמוד ולא תחזור למטה תה"ד סי' רס"ד וכתב מהר"ר גא"ל ואין מברכין הואיל וכבר נעשית כמצותה. ציצי"ן.

קטן מקטין ברכות פ"ו דף מ"ד. כשלא גדל רביע גדולו. מקי"ז ד"ם ואוכ"ל.

קטן מקרי עד שלשים וחמש שנים ויום אחד אם לא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סמני סרים משנה ט' פ"י דיבמות בר"ע. אלפסי ונ"י פי"ג דיבמות דף תמ"ו ע"א. עיין רמב"ם פ"ב מהל' אשות הבן משיולד עד שיהיו לו י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך זמן זה אינו סימן אלא שומא הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות והוא מבן י"ג שנה וי"א ולמעלה נקרא גדול ונקרא איש הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא בזקן אם נראה בו אחד מסמני סרים הרי הוא סרים והוא גדול לכל דבר ואם לא נראה בו סמני סרים הוא קטן עד שלשים וחמש שנים ויום אחד. עיין אלפסי ונ"י פ"ט דב"ב דף רל"ו ע"ב ש"ע אה"ע סימן קנ"ה סעיף י"ב י"ג בענין קטנה והוא הדין לקטן עיין ש"ע אה"ע סימן קע"ב סעיף ו'. ב"ן עשרי"ם שנ"ה של"א הבי"א. יב"ם קט"ן אימת"י נקר"א שם תראה אימתי אדם נעשה גדול, סרי"ס אד"ם, קט"ן ב"ן תש"ע. קטנ"ה מקרי"א. קט"ן ע"ד כמ"ה שני"ם.

קטן מת בן שלשים יום מוציאין אותו בחיק לבית הקברות ולא בארון ונקבר באשה אחת ובשני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים משום יחוד (בריתא דמ"ק דף כ"ד ע"א וכת"ק) ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבילות ותנחומי אבלים ואפילו אם קים לן שכלו לו חדשיו) שורה פירש"י כשחוזרין מבית הקברות עוברים לפני האבל בשורה וכל אחד אומר לו תתנחם וברכת אבלים ברכה שאומרים ברחבה ותנחומי אבלים שהולכים כל שבעה לביתו לנחמו) בן שלשים יום גמורות יוצא בגלוסקמא (פי' ארון ויושם בארון ת"י ושוון יתיה בגלוסקמא) הנטלת באגפים (פי' נסר רחב ופי' אגפיים זרועות) ועומדים עליו

הדבר, נזדמנו להעיד אך לא העידו י״א דפסולים לדון. עדו״ת צוא״ה א״ם מקבלי״ם. עדו״ת של״א בפנ״י בע״ל דיי״ן.

קטן לא יאמר קריש וברכו עיין ברכ״ו. קטנ״י קטני״ם.

קטן לא תקנו לו רבנן נשואין ולכן אין לאשתו כתובה, ואם מת פטורה מן החליצה ומן היבום אלפסי וג״י פי״ד דיבמות דף תמ״ח ע״א. ש״ע אה״ע סי׳ ס״ז סעיף י״א. נחלת צבי ס״ק י״ו. רמב״ם פי״א מה׳ אשות דין י״א. ירי אליהו תיקון נ״ג דף ת״י ע״א. נשוא״י קט״ן, קט״ן השיא״ו אבי״ו.

קטן לוה בין לצורך מזונות בין לצורך משא ומתן להרא״ש חייב לשלם גדולי תרומה דף קכ״א. קט״ן שלו״ה.

קטן למכור בנכסי אביו צריך שיהיה בן עשרים שנה ואימתי פ׳ מי שמת, רמב״ם פ״ט מהל׳ מכירה הרשב״א סי׳ תתצ״ח הריב״ש סי׳ פ׳. ק״ח. שע״ה. שע״א. תס״ח. מקח וממכר שער ג׳. רשד״ם ח״ב סי׳ רל״ז, רמ״ג, שמ״א, בקרקע שהניח לו אפטרופוס יכול למכרה תשובת הכהן ח״א סי׳ קמ״ח. אם יש חלוק לאביו לשאר מורשיו רשד״ם ח״ד סי׳ רל״ז ורמ״ג. רמב״ם בפ׳ כ״ט מהל׳ מכירה לא חילק והרשב״א חילק וגם לירושה ומתנת בריא מאביו. אם היה תוך שנת עשרים נקרא לענין זה קטן אפילו היה חריף רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה רשד״ם ח״ד סי׳ רפ״ג. תשובת הכהן ח״א סי׳ קס״ט וח״ב סי׳ מ״ב אם לא מיחה אחר שנעשה בן עשרים ממכרו קיים רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה וחולק עם רבותיו בזה ע״ש ח״מ ולע״ש סי׳ רל״ה תשובת הכהן ח״א סי׳ קס״ט וח״ב סי׳ מ״ב. החזיק בו הלוקח שני חזקה אחר שהגדיל תשובת אלשקר סי׳ י״א אם קטן יכול לשעבר נכסי אביו. קטן אימתי יכול למכור שטרות ח״מ סי׳ רל״ה. בני שמואל כ״ט פחות מבן עשרים שמכר בקרקע לדודו שוה ז׳ או ח׳ בא׳ ותיכף שעבר מעשרים ערער על דודו וכן עשה בימי חולי דודו ועכשיו תובע מיורשיו, דין אונאה בקרקע וחלוקי קטן שמוכר בנכסי אביו וספק אם היה בן עשרים או לא. מהר״ם טראני ח״א קכ״ב אלמנה שהיתה מפקחת על נכסי יתומים וכשנגדלו עם כי לא הגיעו לבני עשרים מכרה היא והם קרקע של אביהם בלי הכרזה ונשבעו היתומים לקיים המכר והיה כתוב בשטר שמכרו לראובן ושמעון, ובערכאות כתיב שמכרו לראובן בתר שטר דידן אזלינן. מהרר״ם טראני ח״א פ״ז פ״ט, פחות מבן עשרים שמכר קרקע בנכסי אביו ומת אם יורשיו קטנים יכולים למחות בזמן שאביהם היה יכול, ואם הוא הדין לב״ד ואפטרופוס מהרש״ך ח״א קס״ט נראה דלכ״ע פחות מבן עשרים שמכר קרקע אביו ואחר שנעשה בן עשרים עברו שלש שנים ולא מיחה המקח קיים וע״ש בח״ב סי׳ מ״ב. אלמנ״ה ובנ״ה גדו״ל כב״ן י״ב א״ו י״ג שנ״ה. מוכ״ר עלי״ו להבי״א ראי״ה שהי״ה קט״ן. מק״ח וממכ״ר בקרקעו״ת בשם הרש״ך ח״א קס״ט. עישו״ר נכס״י ודיני״ו מהררי״ש כהן ח״ב מ״ב. פעוטו״ת מקח״ן. קט״ן אימת״י מוח״ל מוכ״ר ונות״ן. קט״ן ב״ן ארב״ע עשר״ה שנ״ה. קט״ן ב״ן שמונ״ה. קט״ן מח״ל לבע״ל חו״ב ש״ל אבי״ו. קט״ן מכ״ר. קט״ן שמעשי״ו. תינו״ק קרובה דעת״ו לגב״י זוז״י.

קטן לנכסי שבוי אין מורידין אלפסי פ״ג דב״מ דף פ״ח ע״א, ודף פ״ז ע״ב ועיין בנ״י, ג״ם דב״ם פ״ג דף ל״ט. ש״ע ח״מ סי׳ רפ״ה. אי״ן מורידי״ן קט״ן לנכס״י שבוי״י.

קטן לענין טומאת אוהל עיין ש״ע יו״ד סי׳ שע״ג כשם שכהן מוזהר שלא לטמאות כך מוזהרים הגדולים על הקטנים (בריתא דיבמות דף קי״ד ע״א) ודוקא לטמאותן בידים אבל אם הקטנים מטמאין מעצמם עיין בא״ח סי׳ שמ״ג אין צריך להפרישן הרשב״א סי׳ קכ״ד ומהרי״ו וטור בשם הרמב״ם (פ״ג מהל׳ אבל כתב אין הב״ד מצווין להפרישו אבל אביו צריך לחנכו בקדושתו) כתב כאן דאין צריך. כנסת הגדולה יו״ד סי׳ שע״ג בהגהות הטור דף שפ״ג ע״ב שיטה א׳ וכתב הרמב״ם שאין מוזהרים הגדולים על הקטנים וכו׳ נ״ב וכ״כ מהרי״י וויל בלקוטיו סי׳ מ״ו ועיין בב״ח ופרישה ודרישה. שיטה י״א ונ״ל שצריכין להפרישו וכו׳ נ״ב זו היא סברת הרב ר׳ יאונתן בפירושו להלכות טומאה וכבר תמה הרשב״א בתשובה סי׳ קכ״ח על סברא זו ומה שמקשה על זה מדברי הגמרא פ׳ חרש ומדברי הטור בעצמו בא״ח סי׳ שמ״ו עיין בפי׳ הרא״ם על התורה

ובתשובת

קטנים מזונותיתם מרובים משל גדולים ופרנסתם מעוטה משל גדולים משנה ז' פ"ח דב"ב ר"ע. משנה ד' פ"ט רב"ב תי"ט. פרנסה לבוש וכסות מזונות אכילה ושתיה. ש"ע ח"מ סי' רפ"ו סעיף א' מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים והגדולים צריכים להוציא יותר במלבושים והקטנים במזונות אין ניזונים ולובשים מן האמצע אלא חולקין בשוה וכל אחד ילבש ויזין משלו (לשון הטור וכ"כ רמב"ם פ"ט מהל' נחלות דין י"ב משנה פ"ח דב"ב דף קל"ט ע"ב) ודוקא בשמיחו דמחאה מהני אפילו כולם גדולים (מ"מ פ"ט מהל' נחלות בשם הרשב"א והביא ראיה מן התוספתא) אבל בסתם נזונים ומתפרנסים אלו עם אלו דסתמן שותפין נינהו ומוחלים זה לזה. ויש מי שחולק בזה (טור ס"ב בשם הר"ר ישעיהו) בד"א שאין תועלת לקטנים במה שלובשים הגדולים אבל גדול האחים הנושא ונותן בנכסים ויש תועלת לקטנים במה שהוא מלובש כדי שיהיו דבריו נשמעים ה"ז לובש מתפוסת הבית (לשון הטור ס"ג וכ"כ רמב"ם שם דין ט"ו ומימרא דרבא) ואם מיחו בידו הרשות בידן (שם בטור וכ"כ ה"ה שכ"כ הרשב"א בפ"ק דב"ק) יארו"ד ילד"ה.

קטנים נשים ועבדים פגיעתן רעה משנה ד' פ"ח רב"ק ומשנה ז' פ"ר דידים תי"ט. קט"ן שוט"ה ותר"ש.

קטנים עיין: ברכ"ת נטיל"ת. קט"ן עיי"ן.

קטני קטנים נקראים עד בני שש שנים משנה א' פי"ב רכתובות תי"ט. ש"ע ח"מ סי' רל"ה, פעוטו"ת.

קטני קטנים שלא הגיעו לחינוך שאומרים קדיש וברכו והקהל עונים אחריהם אמן מערער עליהם דבר שמואל תשובה ש"א דשלא כדין הם עושים ומ"מ מפני המנהג מעלים עין כאלו אינו רואה. ובשבוע שאחר הפסח בשנת התע"ו בא לביהכ"נ ספרדים פה פירארא מנחם מירם ובידו תינוק נכדו בן ה' שנים והיה רוצה שיאמר קדיש וברכו ועמדתי כנגדו כמנהגינו שאינו אומר קדיש וברכו בבהכ"נ הנ"ל אלא גדול דוקא והוא השיב לי שמוה"ר יהודה בריאל מורי ורבי נר"ו התיר במנטובה לתינוק בן שלש שנים ממשפחת הקילורנ"י לומר קדיש וברכו ותשובתי אליו היתה שלא ידעתי מה התיר מוהררי"ב הנ"ל לפי מנהג מקומו אבל כך הוא מנהגינו מיוסד על הדין ועל האמת ואחרי כן כתבתי למוהררי"ב הנ"ל והשיב לי ביום ו' אפריל התע"ו באגרתו המסולאה על ענין הקדיש טועה המידם כי לא ידעתי דבר מה מבן הקילורנ"י ולא היו דברים מעולם ואני לא אתיר לעולם לקטן בשום צד ושלום לו ולתורתו. עכ"ל. ואם תקשה מההיא עובדא דר' עקיבא הובא במנורת המאור כלל א' נר א' חלק ב' פ' א' שם כתב לאמר לכי גדל אוקמיה בבהכ"נ לברוכי בקהלא ומסתמא גדול הוה כמשמעו ואף לפי המעשה דאיתא במדרש ר' תנחומא הובא גם שם נראה דגדול היה דכמה יגיעות יגע ר' עקיבא ללמדו תורה וכו' ע"ש. עיין ש"ע א"ח סי' נ"ג סעיף ו' יש ללמד זכות על מקומות שנוהגים שהקטנים יורדים לפני התיבה להתפלל תפילת ערבית במ"ש וכתב מג"א שם ס"ק י"ב דהא אינו מוציא הרבים י"ח דהא אין מחזירין התפלה רק שאומר קדיש וברכו. ברכ"ו. קדי"ש ודיני"ו שם תראה תשובת הרמ"ע סי' פ"ד דקדיש התירו לו לקטן ברכו לא התירו לו. קדי"ש ע"ל. קט"ן שהגי"ע.

קטן ירד לממון חברו מוציאין ממנו פ' הגוזל בתרא רמב"ם פ"י מהל' מלוה ולוה.

קטנית מכחשת קרקע יותר מן התבואה נ"י פ"ט דב"מ דף קל"ד ע"ב ותי"ט על משנה ז' הביא השיטה מוחלפת בין רש"י ורמב"ם. ש"ע ח"מ סי' שכ"ד. חוכ"ר שד"ה מחבר"ו.

קטנית עיין: אור"ז האוכל"ו. אל"ו חייבי"ן במעשרו"ת ופטורי"ם מ"ן החל"ה. חוכ"ר שד"ה מחבר"ו, מולי"ן מלילו"ת.

קטן כשהגדיל אינו צריך עוד לאפטרופוס דברי ריבות סי' תי"א.

קטן כשלא בפניו ואין מקבלין עדות בחובו רמב"ם פי"ב מהל' מלוה ולוה. תשובת אלשיך סי' תכ"ז: מקבלין עדות בחובו להחזיק המוחזק וכן בדבר ברור רשד"ם ח"ד סי' תנ"ה, מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' י"ד עדים היודעים עדות נגד הקטן יכולים לחתום כתב ידם לזכרון ואפילו ליתן ביד בעלי

הדבר

המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעה"ז נעשה חפשי לעה"ב, ר"ל שלמד מכל אדם ואפילו מן קטן ממנו ומשפיל עצמו ועוסק בתורה תמיד כמו עבד שעובד ביום ובלילה ב"מ פ"ז דף פ"ה.

קטן ויתום לאו בני קנסא נינהו מהרי"ק שרש פ"א כנסת הגדולה בכללים נפרדים אורח חיים דף קס"ד ע"א אות מ"ט. יתו"ם וקט"ן. יתומי"ם לאו.

קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא אילונית נ"י פ"א דיבמות דף ת"ב ע"א. ש"ע אה"ע סי' קס"ז. אלפסי ונ"י פי"ג דיבמות דף תמ"ד ע"ב. בנ"ם ה"רי ה"ם. חליצ"ה כ"ל מעש"ה. חליצ"ת קט"ן. חליצ"ת קטנ"ה. קי"ם ל"י עיי"ן ספ"ר ג"ט פש"וט. יתומו"ת קטנו"ת א"ו חרשי"ות. קטן פחו"ת. רו"ב הולכים אחריו.

קטן זוכה ואינו מזכה עיין: קט"ן קונ"ה ואינ"ו.

קטן זוכה על ידי אחרים בחליפין עיין: שט"ר מתנ"ה מצ"ד אח"ד

קטן חייב לשלם הגזילה ופטור מכפל ומכין אותו כפי כחו עיין: ג"ט המביא"ו ממדינ"ת הי"ם צרי"ך לומ"ר בשם רדב"ז ר"ה ושאר פוסקים.

קטן חרש ושוטה ומי שאינו מודה בערוב אם מביאין ערובי תחומין אינו ערוב אבל בערובי חצרות קטן נאמן משנה ב' פ"ג דערובין וטעמא בתי"ט. ש"ע א"ח סי' ת"ט סעיף ח' וסי' שס"ו סעיף ג'.

קטני אמנה עיין: כ"ל מ"י שי"ש ל"ו פ"ת בס"לו. תפלי"ה המגבי"ה ב"ה קול"ו.

קטן יודע לנענע חייב בלולב מד"ם משנה ט"ו פ"ג דסוכה, ר"ע. קט"ן היוד"ע לנענ"ע.

קטניות נהגו בהם אסור בפסח ש"ע א"ח סי' תס"ה. ובתשובות מהר"ש כהן ח"א קס"ג אסור לאשכנזים פולין המטוגנים בשמן, והלק"ט ח"א תשובה קי"ב מורה להחמיר באכילת הדורא דהיינו הפורמנ"טין שקורין בלשון איטאליאה בפסח.

קטניות עיין: אור"ז. עבי"ד אינ"ש דמטע"י.

קטן יכול לומר ניחא לי בצוותא דאמי תשובת אלשיך סי' ל"ח. קט"ן א"ם מניחי"ן.

קטנים אם מותר לשוחטם להצילם מן השמד עיין: מאב"ד עצמ"ו לדע"ת.

קטנים אם נעשין סניף לגדולים בנשיאת כפים מהרר"ם מפאנו צ"ח. וכתב מהרר"ם טראני ח"א ס"ד דלא. ש"ע א"ח סי' קכ"ח סעיף ל"ד. ברכת כהני"ם ברכ"ה, קט"ן אינ"ו פורי"ם.

קטנים גדולים מוזהרים עליהם עיין: קט"ן אוכ"ל. יו"ם הכפורי"ם.

קטנים לאו בני מחילה נינהו משנה ו' פ"ז דב"מ ר"ע. משנה ו' פ"ז דכתובות תי"ט ואין מעשירם כלום משנה ז'. קטן או בן י"ג שנה שמחל חוב אביו מהררי"ק שורש פ"ט. מ"מ פכ"ט מה' מכירה והראב"ד שם. פעוטו"ת מקח"ן דלפעמים בתקנת חכמים בני מחילה נינהו, קט"ן אימת"י. קט"ן אי"ן נתינת"ו. קטנ"ה אי"ן מעשי"ה. שותפו"ת באתרו"ג.

קטנים לפעמים נאמנים בעדות אשה ופעמים לא, מכתב אליהו קונטרים סימן ב' אות נ"ד דף ב' ע"ד קטן אינו נאמן בעדות אשה כתבים סימן ר"ך. ע"ד מפ"י ע"ד אינ"ו כש"ר אל"א לעדו"ת אש"ה בריש הכל"ל ועיין ד"ה מכתב אליה"ו.

קטנים לפעמים קרי ליה לגדולים בני י"ג שנה כל שלא הגיע לגבורת אנשים וכן המנהג שאין גוזרים בתעניות על פחותים מי"ח לזכר וט"ו לנקבה מג"ד על א"ח סי' תקע"ו ס"ק י'.

קטנים מותרים בכל ביום הכפורים חוץ מנעילת הסנדל ומתי מתחילין להתענות ש"ע א"ח סי' תרי"ז. וכתב הרמ"ע בתשובה סי' קי"א השלמה מרבריהם ליכא אפי' ביום הכפורים ואין חכמה ואין תבונה להביא תינוקות לידי סכנה, וקטן הבריא דבעי לצעורי נפשיה והאב יהיב דעתיה עלויה כולי יומא שלא יבא לידי סכנה ומתענה עליהו כתיב וקווי ה' יחליפו כח ובלבד ביום הכפורים ובהשגחה מתמדת ושלא יהא צדיק הרבה, אבל בשאר צומות יאכלו התינוקות לחם ומים אפילו קטני קטנים להתאבל גם הם עם הצבור ודי להם בחנוך זה עד שיגדילו או עד שיהיו לששון ולשמחה במהרה בימינו. ועיין אלפסי ור"ן דיומא דף שכ"ב ע"ב. חנו"ך התינוקו"ת.

הראשון תצא מזה ומזה מפני שרומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונשאת ואח״כ בא בעלה ואין הילד מן השני ממזר ואם בא עליה ראשון קודם שגרש השני הולד ממזר אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ד ע״א, ש״ע אה״ע קנ״ה. רמב״ם פי״א מה״ל גרושין. שלטי גבורים אות א׳ שם פסק דכופין השני לגרשה שלא יהיה חוטא נשכר ונושא אותה ראשון, ועין בית שמואל על ש״ע שם ס״ק ל״ב.

קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה שתי שערות ואינה יכולה למאן ודווקא בסתם אבל ברקוה אחר שתים עשרה שנה ולא הביאה שתי שערות יכולה למאן, ולענין חליצה לעולם לא תחלוץ עד שיבדקו אותה וימצאו לה שתי שערות דכי קאמר רבא חזקה, דווקא למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ה ע״ב ודף תמ״ז ע״א. ש״ע אה״ע סי׳ קנ״ה סעיף י״ט. בד״א שיכולה למאן כשבודקין אותה ולא הביאה, כשלא בעל אחר היות לה שתים עשרה שנה ויום אחד דהוי ספיקא דרבנן, אבל אם בא עליה אח״כ אינה יכולה למאן שאעפ״י שאין מוצאין לה סמנים חוששין שמא נשרו שהוא ספק דאורייתא שם. ושם סעיף ב׳, ועיין רשד״ם אה״ע פ״ז. בוגר״ת וסימני״ה. שת״י שערו״ת.

קטנה שהשיאוה אמה ואחיה אחר שהלך אביה למדינת הים בין לענין אשות בין לענין תרומה עיין הר״ן פ״ב דקדושין דף תרמ״א ע״א ד״ה ולענין קטנה. ש״ע אה״ע סי׳ ל״ז סעיף י״ד קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה הוי קרושין וצריכה מיאון וכי אתי אביה לא בעיא קרושין אחרים (טור בשם השאלתות) וי״א שאינם קרושין ואפילו מיאון אינה צריכה (טור בשם התוספות מדברי אביו הרא״ש בפסקיו). קטנ״ה אש״ת כה״ן. קטנ״ה נתקדש״ה לדע״ת אבי״ה.

קטנה שהשיאוה אחיה ואמה עיין: גרוש״ה אסור״ה לכ״הן. יתומו״ת קטנו״ת. מיאו״ן. קרו״שי קטנ״ה אינ״ם. קטנ״ה אש״ת כה״ן. קטנ״ה נתקדש״ה לדע״ת אבי״ה. קטנ״ה שהגיע״ה.

קטן השיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה, היינו הכתובה שכתב לה כשהוא קטן וקמ״ל שאעפ״י שכשהגדיל הקטן היתה בעולה אעפ״כ כתובתה מאתים שעל מנת כן קיימה שתהא עכשיו כתחלת נשואה לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי משנה אלפסי ור״ן פ״ט דכתובות דף תקי״ט ע״ב ובתקוני דייל ויקי״ו. ש״ע אה״ע סוף סימן ס״ז אפילו הקטן מבן תשע שנים ומעלה שהשיאו אביו אין לה כתובה ואם בא עליה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה מאתים לבתולה מנה לאלמנה אבל תוספות שכתב לה בקטנותו אין לה ואפילו השיאוה בית דין, ואפילו העקר אינה גובה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי ב״ד לפיכך אינה גובה אלא מבני חרי ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו ואין ביניהם אלא שבזו אין כתובתה אלא מנה לרעת הרמב״ם בפי״א מה״ל אשות וכמ״ש המגיד שם דהגיורת שנתגיירה יתירה על בת שלש שנים ויום אחד ונשאת אח״כ אין לה אלא מנה וכל שכן זו ועיין אלפסי ור״ן שם דף תק״ב ע״א סוף הפרק. גיור״ת שנתגייר״ה. קט״ן ליא תקנ״ו. קט״ן פתו״ת.

קטנה נתנו לה רבנן נשואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר משנה ו׳ פי״א דכתובות תי״ט, אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ד ע״א. ופי״ד דף תמ״ת ע״א ש״ע אה״ע סי׳ ס״ז סעיף ד׳. רמב״ם פי״א מה״ל אישות דין י״ו. ידי אליהו תקון נ״ג דף ת״י ע״א. נישוא״י קטנ״ה. שנ״י אחי״ם פקחי״ם.

קטן ואינו סומך על שלחן אביו גדול הוא לענין מציאה משנה ה׳ פ״א דב״מ ואלפסי שם. ר״ע משנה ד׳ פ״ד דמעשר שני תוספות פ״ד דכתובות דף מ״ז ע״א ד״ה משום איבה ומציאה לקטן, ואם הוא סומך על שלחן אביו המציאה לאב ש״ע ח״מ סי׳ ר״ע סעיף ב׳. א״ב זוכ״ה. א״ב זכא״י. גדו״ל הסומ״ך. קט״ן קרי״נן.

קטן ואנפליא פסולין ואינן פוסלין אלפסי ורש״י ור״ן ריש פ״ג דגטין דף תקס״ו ע״א. ש״ע אה״ע סי׳ קס״ח סעיף כ״ב. חליצ״ה פסו״לה. חליצ״ת קטן.

קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא, אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעה״ז נעשה גדול לעוה״ב, וכל

המשים

קטנה נתקדשה ובשעת המיאון נפל ספק אם היתה עדיין קטנה וענין ידיעת השנים מהרר״י בן לב ח״ר דף ט׳. יתומ״ה נתקד׳שה.

קטנה נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ונשאת כאן או שהוא כאן ונשאת שלא לדעתו ומתה אין הבעל יורשה ואם הוא כהן אינו אוכלת בתרומה ואינו מטמא לה פסקי הרא״ש שלטי גבורים סביב הרי״ף פ״ב דקרושין דף תרמ״א ע״א אות ד׳ ואלפסי ור״ן שם דף תרמ״א ע״ב. רמב״ם פ״ח מה״ל תרומות פסקא י״ו קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה בין בפני אביה בין שלא בפניו אעפ״י שקדשה אביה אינה אוכלת בתרומה שאם מיחה תעשה זרה למפרע וזה שרואה ושותק כועס הוא לפי שנשאת שלא לדעת. קרו״שי קטנ״ה.

קטנה נתקדשה שלא לדעת אביה או נערה דכתב הרי״ף פ״ב דקדושין דף תרמ״א ע״א פסקי הרא״ש פ׳ האיש מקדש עיין מהרר״י בן לב ח״א דף מ״א.

קטנה נתקדשה שלא לדעת אביה בהיותו בעיר אחרת ומיאנה יש להצריכה ג״ב גט רשד״ם אה״ע ר״ו כ״ט. ומהררש״ך ח״א סי׳ ו׳ כתב שאינה צריכה וכ״כ דברי ריבות סי׳ שס״ו ועיין מהרר״א בן חיים ח״א סי׳ א׳ ח׳. האריך הרב ז״ל בדין זה בכמה חלוקים ודקדוקי פוסקים ותשובות המרדכי ז״ל. עיין אלפסי ור״ן פ״ב דקרושין דף תר״מ ע״ב ודף תרמ״א.

קטנה נתקדשה שלא לדעת אביה מי מהם מעכב הר״ן פ״ב דקרושין דף תרמ״א ע״ב ד״ה גרסינן תו. ש״ע אה״ע סי׳ ל״ז. ועיין רמב״ם פ״ג מה״ל אשות ומהרי״ק שרש ל׳.

קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה עולא אמר אפילו מיאון אינה צריכה הנהו ביתרי וכו׳ אמר רבינא וכו׳ מהרר״י קארו י״ב. עיין אלפסי ור״ן פ״ב דקרושין דף תרמ״א ע״א. קטנ״ה ביי״ן הי״א ובי״ן אבי״ה.

קטנה סמוכה על שלחן אביה או אינה סמוכה ודיניה עיין: א״ב ז״כאי מציא״ת חר״ש. שתופ״י מבוא״ת א״ם אח״ד.

קטנה עד כמה שנים נקראת קטנה רמב״ם פ״ב מה״ל אשות. קטנ״ה מקריי״א. קטנ״ה נקרא״ת.

קטנה עיין: א״ב נא״מן לומ״ר ז״ה בנ״י ב״ן של״ש. א״ב זכ״אי. איילונית. אש״ה ממהר״ת לב״א. בוגר״ת מוציא״ה. בוגר״ת אינ״ה רש״אה. ביא״ת קטנ״ה. בע״ל יור״ש א״ת אשת״ו משנ״ה בשם מהררש״ך ח״ג ע״א בת י״א התנית עם החתן שאם תמות בחייו יטול כל נדונייתה. ב״ת אח״ד עש״ר. בתול״ה נותנ״ים. ב״ת יו״ם. ב״ת כתובת״ה. ב״ת מעש״ה ידי״ה. ב״ת מציאת״ה. ב״ת של״ש שנ״ים. ב״ת קרושי״ה. ב״ת קנס״ה. ב״ת שתי״ם עשר״ה. גטי״ן שנ״ם. ג״ט ע״ל יד״י שלי״ח קבל״ה בשם ש״ע אה״ע סי׳ קמ״א סעיף ר״ח. חצר״ה ש״ל קטנ״ה. חוב״ל ב״ת קטנ״ה ש״ל אחרי״ם. ג״ט קטנ״ה. חצ״ר משו״ם. יבמ״ה חרש״ת. יב״ם חר״ש. יב״ם קט״ן וחליצת״ו. יבמות חרשו״ת קטנו״ת שתי״ם. יוצא״ת בג״ט והי״א קטנ״ה. כ״ל מקו״ם שנאמ״ר נע״ר. כתוב״ת אלמנ״ה ותר״ש. מגר״ש אשת״ו קטנ״ה. מוצי״א הוצאו״ת. מוצי״א ש״ם ר״ע ע״ל הקטנ״ה. מורד״ת נקרא״ת. מיאו״ן דווק״א בקטנ״ה. נדוני״א נד״ר אב״י. נוס״ח שנ״י גט״י קטנ״ה. סימנ״י קט״ן וקטנ״ה. מש״ל משל״ו. נשואי״ן מוציאי״ן. פתו״י קטנ״ה. צר״ת ערו״ה ש״ל קטנ״ה. קרוש״ין בשט״ר ודיניה״ם. קרו״שי קטנ״ה אינ״ם. קני״ן סור״ר מי״ר. רוב״א וחזקא. רור״ף אח״ר חבר״ו. רשו״ת קט״ן. רשוית קטנ״ה. שנ״י אח״ם פקחי״ם. שני״ם האומרי״ם בב״ן וב״ת. שעבו״ר נכסי״ם של קטנ״ה. תקנ״ה גדולה אימתי פריך גדולות מכלל דאיכא קטנות.

קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אחר שנבעלה אפילו בא עליה גדול כתובתה מאתים ויש לה טענת בתולים משנה אלפסי ור״ן פ״א דכתובות דף תע״א ע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ ס״ז סעיף ד׳. ביא״ת קטנ״ה. ב״ת של״ש שני״ם. קטנ״ה הפחות״ה.

קטן הפקיד או השאיל לגדול ח״מ סי׳ ש״ב.

קטנה שהגדילה ולא מיאנה ועמדה ונתקדשה לאחר תופסין בה קרושין של שני, ואם גרש הראשון יכנוס השני אבל אם גרש השני לא יקיים הראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה, ואם בא עליה שני קודם שגרש

הראשון

ולא בן י"ג וי"א כמ"ש מהר"א ועיין שירי כנסת הגדולה הר"ש הלוי תשובה א'. ש"ע א"ח סי' ל"ז אלפסי ה"ל ציצית דף פ"ט ע"ב. בריתא באלפסי פ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. לשמרן בטהרה שלא יישן בהם ולא יפיח בהם ולא לכנוס בהן לבית הכסא (רש"י) וי"א דהאי קטן שהוא בן י"ג שנים ויום אחד (בעל העטור) וכן נהגו ואין לשנות (דברי עצמו). חנו"ך אינ"ו. קט"ן לתפי"לין.

קטן היכול לאכול כזית דגן עיין: קט"ן שיכו"ל לאכו"ל.

קטנה לאו בת מחאה היא עיין: יתומ"ה שהשיאו"ה.

קטנה לא עביד איניש דמתפיס לה צררי מהרר"ש כהן ח"ג י"ח.

קטנה לענין נדרים בת י"א שנה ויום אחד אם יודעת לשם מי נדרה ונשבעה נדרה נדר ושבועתה שבועה אעפ"י שלא הביאה שתי שערות, ובודקין כל שנת י"ב וקודם זמן זה אפילו ידעה לשם מי נדרה אינו נדר. מי"ב ואילך אעפ"י שאינה יודעת לשם מי נדרה נדרה נדר אלפסי ונ"י פ"ג דיבמות דף תמ"ה ע"ב. משנה י' פ"ה דנדה, ש"ע י"ד סי' רל"ג. עיין שפתי כהן שם ס"ק א'. קט"ן לענ"ין תרו"מה.

קטן המוכר לו אם יש דינא דבר מצרא רמב"ם פי"ב מה"ל שכנים. ח"מ סי' קע"ה. הריב"ש סי' שכ"ט תפ"ג תק"א. פסקי ריקאנאטי סי' ש"ף. רשד"ם ח"ד סי' רע"ז. תשובת הגאונים סי' שצ"ה. אלפסי ונ"י פ"ט דב"מ דף קל"ו ע"א.

קטנה מעשיה כלום כרבי יהשע לפיכך כל זמן שלא מיאנה בעלה זכאי במעשי ידיה, במציאתה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון אלפסי ונ"י פי"ג דיבמות דף תמ"ב ע"ב. ש"ע אה"ע סימן קנ"ה סעיף י'. מזונו"ת ארוס"ה.

קטן המקנה לו נכסיו כדי להבריחם מבעל חובו זה היה מעשה ואמרו שאין הקנאתו הקנאה לבוש עיר שושן ח"מ ס"ם ב'.

קטנה מקרייא עד שלשים וחמש שנה ויום אחד אם לא הביאה שתי שערות ולא נראה בה סימני אילנות אלפסי ונ"י פי"ג דיבמות דף תמ"ו ע"א. ש"ע אה"ע סי' קנ"ה סעיף י"ג. אלפסי ונ"י פ"ט דב"ב דף רל"ו ע"ב. אילנו"ת. ב"ת עשרי"ם שנ"ה שלא הביא"ה. קטנ"ה נקרא"ת. קט"ן מקי"רי.

קטן הנולד כשהוא מהו"ל עיין: מי"לה ג"ר.

קטנה נערה ובוגרת יש בהם טענת דם בתולים אבל טענת פתח פתוח מצאתי בבוגרת אינה טענה משנה א' דכתובות ר"ע. ש"ע אה"ע סי' ס"ח סעיף ג' וסעיף י' עיין רמב"ם פי"א מה"ל אשות בריתא בגמרא שף דף ל"ו ע"א.

קטנה נקראת האשה עד סוף י"ב שנה, נערה היא כשהביאה שתי שערות אחר י"ב שנה ומשך זמן נערותה ששה חדשים שאין בין נערות לבוגרות אלא ששה חדשים בלבד, בוגרת וגדולה נקראת בת י"ב שנה וששה חדשים ושהביאה השערות כאמור עיין משנה ח' פ"ג דכתובות בפירוש הרמב"ם ובנדה פ"ה משנה ז' ופ"ב מה"ל אשות ופרק כ"ח מה"ל מכירה ברמב"ם. עיין הגהות מהר"ר נא"ל על ש"ע אה"ע סי' ל"ז אות א' קטנה נסתפקו במספר שנותיה ולא נבדקה בעת הספק ונתקדשה הם ספק קדושין מן התורה דכל ספק שיש בשנים יש ג"כ בסמנים והוי ספק דאורייתא לחומרא אבל אם נבדקה ולא מצאו לה סמנים אז הספק אינו אלא דרבנן דחיישינן שמא נשרו ומחמירין גם מדרבנן ואע"ג דאיכא למימר דהוי ספק ספיקא ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה ואת"ל הגיעה ספק הביאה ונשרו ספק לא הביאה מ"מ אין להקל עצמות יוסף פרק עשרה יוחסין ושם כתב ג"כ שכל שהגיעה לכלל שנותיה חזקה שהביאה סמנים ואינה צריכה בדיקה להקל ואם נבדקה ולא הביאה אמרינן דנשרו ולא תמאן ואם כשנסתפקו במספר שנותיה נבדקה ומצאו לה סמנין אע"ג שהיינו יכולים לומר הסמנים יוכיחו על השנים ותהיה גדולה וראית מ"מ אף בזו דנין כשאר ספיקות לחומרא ושם הביא ג"כ דין מי שקדש אשה ונסתפקו במנין שנותיו והביא ג"כ מ"ש רשד"ך ח"א כ"ג וכ"ט. בני"ם הר"י ה"ם. מש"ל משל"ו. קדו"שי קט"ן. קטנ"ה מקר"ייא.

קטנה נתחייבה בקנין בצמר שקנה בעלה אין עליה כלום מהרר"ם גאלאנטי ע"ב. אש"ה לות"ה א"ו ערב"ה.

דבתוליה חוזרין עיין אלפסי ור"ן פ"ג דכתובות דף תפ"ב ע"א. ש"ע אה"ע סי' קס"ז סעיף ד' קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ומעלה ביאתה ביאה לכל דבר וכו' ועיין תשובת מנהיר ק"ז והם תשובות מהרר"ם מלובלין. ב"ת שלי"ש שני"ם. בתו"לים חוז"רים. קטנ"ה פחו"תה.

קטנה וחרשת קטנה קנויה ואינה קנויה חרשת קנויה ומשויירת גמרא דיבמות פרק בית שמאי דף ק"י ע"ב שטה מ"א היכא יובן סוגית גמרא זו עיין הרשב"א תשובה אלף ור"ד.

קטנה חלצה לגדול חליצתה פסולה ונפסלה על כל האחים וכשתגדיל תחלוץ מאחר מהם ואינה צריכה לחזור על כל האחים ש"ע אה"ע סי' קס"ט סעיף מ"ט, אבל גדולה שחלצה לקטן אין חליצתה כלום ולא נפסלה אפילו עליו נ"י פרק מצות חליצה וטור וב"י אע"ג שכ' הטור דלדעת הרא"ש חליצת קטנה שוה לחליצת קטן. מהר"ר גא"ל שם. חליצ"ת קט"ן. חליצ"ת קטנ"ה.

קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה וקריאת שמע, היינו תורה צוה לנו משה ופסוק ראשון מפ' שמע, ואח"כ מלמדו מעט מעט בריתא דסוכה בגמרא דף מ"ב ע"א ש"ע י"ד סי' רמ"ה סעיף ה' אלפסי ור"ן ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. חנו"ך אינ"ו.

קטן היודע להתעטף אביו חייב ליקח לו ציצית לחנכו (בריתא בגמרא דסוכה דף מ"ב) ודוקא כשיודע לעטף שני ציצית לפניו ושנים לאחריו הגה"ה מיימוניות פ"ג מה"ל ציצית, ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע (מרדכי ס"פ לולב הגזול) עיין אלפסי ור"ן ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. ש"ע א"ח סימן י"ז סעיף ג'. חנו"ך אינ"ו.

קטן היודע לישאל ברשות היחיד ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור אלפסי ורש"י ור"ן פ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב בריתא. רמב"ם סוף פי"ו מה"ל שאר אבות הטומאה. ספ"ק רשו"ת ה"רבים.

קטן היודע לנענע לולב כדינו אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות ש"ע א"ח סי' תרנ"ז. משנה ט"ו פ"ג דסוכה בריתא באלפסי פ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. חנו"ך אינ"ו.

קטן היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות בריתא בגמרא ספ"ג דסוכה דף מ"ב. אלפסי ורש"י ור"ן ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. תרומ"ה אי"ן חולקי"ן לעשר"ה.

קטן היודע לשחוט היינו שיודע לאמן ידיו אם אחרים עומדים על גביו שוחט לכתחלה ומותר לאכול משחטתו בריתא דסוכה בגמרא דף מ"ג וכפירוש רש"י וכאוקמתא דרב הונא ש"ע י"ד סי' א' סעיף ה'. וקטן שאינו יודע לאמן ידיו לשחוט אין מוסרין להם לשחוט לכתחלה אפילו אחרים עומדים על גביהם, ואם שחטו שחטתן כשרה אם אחרים עומדים על גביהם, ואין מוסרין להם לכתחלה לשחוט כשאין אחרים עומדין על גביהן אפילו אם רוצים להאכיל לכלבים עיין משנה דריש חולין ובתוספות והרא"ש. אבל אם שחט בינו לבין עצמו שחטתו פסולה אעפ"י שיודע הלכות שחטה (הגהות אשרי רפ"ק דחולין ורשב"א ות"ה) ומקרי קטן לענין זה עד שנעשה בר מצוה דהיינו בן י"ג שנים ויום אחד (ב"י בשם עיטור) ויש מחמירין שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מבן י"ח שנה (מרדכי בשם הלכות א"י והגהות אלפסי החדשים) דאז גברא בר דעת הוא ויודע להזהר. עיין הברייתא הנ"ל באלפסי רש"י ור"ן ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב.

קטן היודע לשמור ידיו אוכלין על ידיו טהרות, ורש"י גורס, היודע לשמור גופו אוכלין על גופו טהרות, לשמור ידיו אוכלין על ידיו טהרות, פירש"י לשמור גופו מטומאת מגע משא ואוהל, אוכלים על גופו טהרות אם נגע בגופו טהרות אין חוששין להם אבל לא על ידיו כי ידיו הטהורות חוששין להם שיש שיודע לשמור גופו ואינו יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים שגזרו וכו' אבל היודע לשמור את ידיו כשנוטלים אינו נוגע בשום דבר ספק או בספר המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות נוטל ידיו אוכלין על ידיו טהרות שנגעו ידיו בהן, עיין אלפסי ורש"י ור"ן ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב ובתקוני דיל ויקיי שם. רמב"ם ספי"ו מה"ל שאר אבות הטומאה.

קטן היודע לשמור תפילין שחייב אביו לחנכו בהם היינו דווקא בן ט' שנים ולא

לקבל גטה ע"י עצמה אפילו מדעת אביה ועיין מהריב"ל ח"ב סי' ד' ובמהר"ם אלשיך סי' קיב ובמהרר"א בן חיים ח"א סי' צ"ט ובמהר"י טראני ס"ו ופרח מטה אהרן ח"א נ"ט הביא כל דבריהם לצורך הלכה למעשה עי"ש.

קטנה שקדשה אביה ועכשיו מתגרשת מן האירוסין יש ספק אם היא קטנה נערה או גדולה יקבל אביה גטה בתורת שליחות אם היא גדולה אם לאו תהא מגורשת מחמת שהיא ברשותו, או יכתבו שני גטין אחד יתן לה ואחד יתן לאביה עיין שם ובקונטרים אחות קטנה. — תומת ישרים ק"ל קטנה נתקדשה על ידי אמה שלא לדעת אביה ואח"כ בא אביה ונתרצה ושוב הלך לו ראוי שלא לגרשה אלא ע"י אביה ויעשה שליח קבלה עי"ש ופרח מטה אהרן ח"א נ"ט ושער אפרים ק"ח וק"ט. — מהרר"י בן לב ח"א דף י"ז קטנה שנתגרשה על ידי אביה בשביל חששת סבלונות ואחר קצת ימים הוציא המשדך קול שגדולה היתה בשעת הגרושין ואמר שיביא עדים ממקום אחר ונבדקה ע"י אשה חכמה וכשרה אין חוששין לו ודין גרושי ספק. — מהרר"י קארו דף פ"ב קטנה שהשיאה אביה אם אין בה דעת אינה מתגרשת לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה ואם יש בה דעת מתגרשת ע"י עצמה וכ"כ מהריב"ל ח"ב סי' ד' ומהררשד"ם סי' ל"ט ודברי ריבות סי' י"ב. — מהרר"א בן חיים ח"א צ"ב ואמר תן גט זה ליד ארוסתי והיא קטנה יתנהו בתחלה ליד אביה במעמד הבת ויטלנו מידו ויחזור ויתנהו ליד הבת במעמד האב ועיין בהלכות נתינת הגט בפנים חדשות במהר"ר לוי בן חביב נ"ה נ"ז. — מהרר"ם טראני ח"ב דף מ"ב מי שבא בהרשאה מבתו לקבל גטה והיא בוגרת אלא שלא נודע אם הביאה סמנים עי"ש דרך נתינתו. — מהרר"י בן לב ח"ד דף נ"ו קטנה עשתה שליח קבלה ואין ידוע אם קטנה או נערה או בוגרת היתה באותה שעה ואין שנותיה ידועות אלא על פי האב ויש להסתפק אם צריך בשטר קבלה להיות משולשין פלוני וכו' וגם אינו ידוע אם מצאו לה רבוי שערות או שתים לכוף ראשן לעיקרן. -- מהר"ם פאדווה א' ב' ג' ארוסה שהוא ספק אם היא קטנה איך לנהוג עם הגט והגט ניתן ע"י שליח וע"ז במהר"ם טראני ח"ב דף מ"ב, ופרח מטה אהרן ח"א נ"ט. — עיין משנה אלפסי ור"ן פ"ו דגטין דף תקפ"ג ע"ב ודף תקפ"ד ודף תקפ"ה וש"ע אה"ע סי' קי"ט. הר"ן פ"ט דגטין דף תקצ"ט ע"ב ד"ה גרסינן בגמרא בעא מניה. ועיין אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תר"ם ע"א.

קטנה אם מתגרשת עיין: חרש"ת יוצ"אה בג"ט. נער"ה מאורס"ה. קט"ן של"ש מרו"ת ב"ו.

קטנה אשת כהן אוכלת בתרומה דרבנן אלפסי ונ"י פי"ד דיבמות דף תמ"ח ע"א. רמב"ם פ"ו מה"ל תרומות. משנת אלפסי ור"ן פ"ה דגטין דף תקע"ט ע"ב יבמות פ' חרש דף קי"ב ע"א משנה ט' פ"ז דעדיות. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה. ועיין משנה ב' פ"ח דעדיות אעפ"י שלא נבעלה. קדוש"י קטנ"ה. קטנ"ה שהשיאו"ה.

קטן הבא לכבות את הדליקה בשבת אין שומעין לו עיין: קט"ן אוכ"ל.

קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב א"ר זירא פ' אעפ"י בכתובות בענין מורדת או מיאון, ופירוש הסוגיא מהרר"ם אלשיך ח'. קטנ"ה נתקד"שה של"א לדע"ת אבי"ה.

קטנה בת תשע עיין: קט"ן ב"ן תש"ע. שת"י שערו"ת.

קטן הגיע לכלל שאחר כיוצא בו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיכול גדול לאכול אכילת פרס מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו ש"ע א"ח פי' פ"א סעיף א' וכתב מהר"ר גא"ל ובכל ענין שיכול לאכלו אסור לקרות נגד צואתו כך פירש"י וב"י והר"ן ס"פ לולב הגזול. ברייתא באלפסי ספ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. קט"ן שיכו"ל לאכו"ל.

קטן הודה לטוען ממנו פסקי ריקאנאטי סי' ת"ב.

קטנה היוצאת בגט עיין: קטנ"ה א"ם מתגרש"ת.

קטנה הפחותה מבת שלש שנים ויום אחד אינה ראויה לביאה ואם נבעלה בתוליה חוזרין משנה ג' דכתובות ר"ע ת"ט. ומשנה א' פ"ג ר"ע קטנה קרי לה לאשה כל זמן שלא בגרה משנה ח' פ"ג דסוטה תי"ט. עיין לבוש אה"ע סי' כ' וכ"ב י"א. לבוש אה"ע סעיף י"ד סי' ו' וכן נראה מסי' ז' סעיף א' דין

דבתולה

ור"ן ספ"ו דכתובות דף תק"א ע"א וע"ב. שלטי גבורים שם אות ב' מתנתו מתנה אפילו יש שם אפטרופוס ובקרקעות שירש אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה בפחות מבן עשרים וכן פסק רמב"ם פ' כ"ט מה"ל מכירה. עיין ש"ע ח"מ סי' רל"ה. שלי"ש.

קטנה אם יש לה חצר ו"ד אמות עיין: מ"ר אמ"ר חר"א ומ"ר אמ"ר חר"א.

קטנה אם מתגרשת ע"י עצמה או על ידי אביה עיין: ג"ט אסור להוצי"א עליו לע"ז דבור המתחיל מהר"ם איסרלאס נ"ה נ"ו נ"ז נ"ח נ"ט צ"ט. נוס"ח ש"ני גט"י קטנ"ה. שוט"ה א"ם מתגרש"ת.

קטנה אם מתגרשת ע"י עצמה או ע"י אביה פלוגתא דפוסקים עיין ש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף ו'. קרשה אביה כשהיא קטנה ומת או נשאת, אם מבחנת בין גטה לדבר אחר דהיינו שנותנים לה צרור וזורקה אגוז ונוטלה. וי"א דהיינו משהגיעה לעונת הפעוטות מתגרשת ע"י עצמה, ואם אינה מבחנת וגרשה ע"י עצמה אינה מגורשת, אבל ע"י אביה מתגרשת אפילו אינה מבחנת, ויש מי שחולק ואומר שכל שאינה מבחנת אינה מתגרשת אפילו על ידי אביה. בן לב ח"ב סי' ד'. אדרב"י י"ב ורשד"ם כ"ח. גבי קטנה אם מתגרשת ע"י עצמה עיין בן לב ח"ב ד' וח"ג סי' ה' ובן חביב נ"ה פסק לכתוב שני גטין ועיין רש"ך דף ר"פ ועיין בדק הבית והמבי"ט ח"א רנ"ג כתב דאינה יודעת לשמור תתגרש ע"י אביה וכתב דאח"כ הסכים לתת שני גטין והסכים עמו בן זמרא, ובח"ב קמ"א כתב נוסח גט קטנה ע"י עצמה וע"י אביה, וגם בן חביב כתבו והמבי"ט כתב איך יאמר השליח מהר"ם אלשי"ך סי' ק"ך הסכים לדברי בן לב וגם הרי"ט א"ה ו' ושם האריך אם יכול האב להיות שליח לבתו הקטנה, ורשד"ם ל"ט כתב דאם יודעת לשמור איזה דבר דמתגרשת ע"י עצמה ודחה סברת האומר דכותבין שני גטין אלא יתנו לה ברשות אביה ובפניו ועיין סי' כ"ח ותשובות קארו דף פ"ב ועיין אדרב"י סימן כ' ותומת ישרים סי' ק"ל וסי' ב' ג' כתב דין שולח גט לגרש קטנה וכתב בשטר שליחות תן גט זה ליד ארוסתי ויש לה אב לדעת האומר אביה ולא היא עיין בן חיים סי' נ"ט באופן נתינתו ע"י אביה ועיין המבי"ט ח"ב פ"ח מה יעשה אם יש ספק דילמא בשעת קבלת אביה הביאה סימנים. נוסח שני גטין של קטנה המתגרשת ע"י אביה המבי"ט ח"א רנ"ג וח"ב דף ס"ט הרי"י טראנ"י סו' בן לב ח"ג דף ה'. מהרלנ"ח נ"ה פרח מטה אהרן ח"א נ"ט. הלכות קטנות מ"ש בס"ק בשם ה"ה בעל קונטרים אחות קטנה ועיי' לקט הקמח אה"ע דף קצ"ט עמוד ד'. נערה מאורסה אעפ"י שמתגרשת בקבלת גטה בידה כמו קבלת אביה, אביה יכול לעשות שליח קבלה אבל היא אינה יכולה לעשות שליח קבלה אלא אם כן אין לה אב או שנשאת ש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף ב'. כ"כ עצמות יוסף פ' האיש מקדש הלכה י"א וכתב שם דקטנה שעשתה שליח מדעת אביה אע"ג דאין שליחות לקטן הו"ל כאלו האב עשאו קטנה אפילו אין לה אב או שנשאת אינה יכולה לעשות שליח קבלה אבל אביה יכול לעשותו אם היא ארוסה. עיין ש"ע שם סעיף ג' ועיין בס' הגט בש"ע סעיף צ"ד סי' קנ"ד ומהר"ם פאדווה סי' א' ועצמות יוסף פ' האיש מקדש הלכה י' שהביא כל הסברות בארוכה. ש"ע סעיף ד' המקדש קטנה ע"י אביה וגרשה כשהיא קטנה בעודה ארוסה ואביה חי אביה מקבל גטה ולא היא שלא מדעתו ויש אומרים שהיא יכולה לקבל גטה. וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר שלא תקבלנו אלא ע"י אביה ועיין המבי"ט ח"א רנ"ב וח"ב דף ס"ט מהרי"ט ו'. בן לב ח"ג סי' ה' וי"א שצריך ב' גטין. קטנה היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט ש"ע אה"ע ס"ס קי"ו ויש לה כתובה וה"ה לכל שאר הדברים נחלת צבי ס"ק י"א. מהר"ר לוי בן חביב נ"ה נ"ז קטנה המתגרשת ע"י אביה לא בעינן שתדע היא את הגרושין ולא שתהיה שם בשעת קבלת הגט, ועיין רשד"ם סוף סימן כ"ח, ויש מצריכים שני גטין אחד בנוסח הנהוג ואחד כמדבר עם האב ותרוכית ית בתך פלונית וכו' ובדיעבד אם נתגרשה בגט הנהוג הרי זו מגורשת וי"א שאפילו לכתחלה לא ישנה מהמנהג. ועיין מהרריב"ל ח"ג סי' ה' ופרח מטה אהרן ח"א נ"ט ובהלכות קטנות בקונטרים הגטין בס"ק בשם ה"ה המחבר אחות קטנה. מהר"ר לוי בן חביב נ"ז אין לקטנה לקבל

במטה כדלקמן סי׳ שנ״ג סעיף ה׳. בני עשירים ובני חכמים מוסיפין קצת על שבח מעשיהם (שם מבריתא דאבל רבתי והרא״ש בסוף מ״ק) תינוק שיודע לישא וליתן מספידין אותו במעשי עצמו ואם אין לו מעשים מספידין אותו במעשה אבותיו ואם אין להם מעשים מספידין להם במעשי קרוביו (גם זה בבריתא שם פ״ג) ש״ע י״ד סי׳ שמ״ד סעיף ד׳ ה׳ ו׳. אלפסי פ״ג דמ״ק דף שצ״ט ע״א ושלטי גבורים שם אות ב׳.

קטן בן שלש עשרה שנה ויום אחד דאמרינן בכל מקום פי׳ דבעינן י״ג שנה שלמים וכיון שמתחיל היום שנולד בו יום א׳ קרינן בית חדש וצ״ל שנם דעת רמ״ע כך היא עיין מ״ש סי׳ נ״ה ס״ט וכ״כ הש״ך בח״מ סימן ל״ה באורך ובסמ״ע. מגן אברהם א״ח סי׳ נ״ג ס״ק י״ג. אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ז. ש״ע י״ד סי׳ רל״ג. ב״ר מצו״ה.

קטן בן שלש עשרה שנה ויום אחד הוא בר עונשין הלכה למשה מסיני תשובת הראש כלל י״ו סי׳ א׳.

קטן בן שלש עשרה שנה ויום אחד נדריו קיימים ובודקין כל י״ג. משנה ו׳ פ״ד דנדה. אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ה ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ רל״ג א״ב נאמ״ן לומ״ר זה בנ״י. קט״ן ב״ן שתים.

קטן בן שמנה או תשעה שנים שנתנו לו קרקע במתנה וחזר הקטן ונתנו לראובן במתנה יכולים קרובי הקטן להוציאו מידו אבל לא פירות שכבר אכל תשובת רמב״ן סי׳ ב׳. מתנת קטן מתנה שהוא יותר על שלש עשרה והביא שתי שערות ואפילו בקרקעות אביו רמב״ם פכ״ט מה״ל מכירה. דיני מתנת קטן תשובת אלשיך סי׳ ק״א. מתנ״ת קט״ן. פעוטו״ת. קט״ן ב״ן ארב״ע. קטן למכו״ר.

קטן בן שש או פחות יוצא בערוב אמו בערובי תחומין עסקינן עיין ערו״ב ושעורו.

קטן בן שתים עשרה שנה ויום אחד נדריו נבדקין משנה ו׳ פ״ה דנדה אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ה ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ רל״ג. ובודקין כל י״ג, וכתב ש״ך שם ס״ק א׳ שאפילו בדקו בתחלת השנה ונמצא שיודע לשם מי נדר אם נדר אח״כ בסוף השנה אינו נדר עד שיבדק פעם אחרת וקודם שתים עשרה שנה ויום אחד אפילו יודע לשם מי נדר אינו נדר ומי״ג ויום א׳ ואילך אפילו אינו יורע לשם מי נדר נדרו נדר. קט״ן לעני״ן.

קטן בן תשע עיין: ב״ן תש״ע.

קטן בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה הלכה למשה מסיני תשובת הראש כלל י״ו סי׳ א׳. ב״ן תש״ע שני״ם ויו״ם אחד. קט״ן פחו״ת מב״ן.

קטן בן תשע שנים ויום אחד שהביא שתי שערות שומא מבן תשע שנים ועד בן שתים עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ועדיין בי שומא ר׳ יוסי ב״ר יהודה אומר סימן, בן שלש עשרה שנה ויום אחד דברי הכל סימן אלפסי ונ״י פי״ג דיבמות דף תמ״ה ע״ב. קט״ן מק״רי. שת״י שערו״ת.

קטן בר כוונה הוא כשעומדין על גבו תרומת הדשן סי׳ רנ״ז.

קטן בשבת אין מעציבין (מלשון ידיך עצבוני ויעשוני) משנה ו׳ פכ״ב דשבת אלפסי ור״ן פכ״א דף קס״ה ע״ב בתומרי שדרתא דמיחזי כבונה. עיין ש״ע א״ח סי׳ ש״ל.

קטן בשבת ש״ע א״ח סי׳ שמ״ג. אסור להרגילו בחלול שבת סעיף א׳, תי״ט משנה ו׳ פט״ז דשבת שביתת קטן עלינו בקטן העושה לרעת אביו. קט״ן או״כל.

קטן גובה ערובי חצירות אלפסי דערובין פ״ג דף קצ״ז ע״א ר״ע משנה ב׳ פ״ג, רמב״ם פ״א מה״ל ערובין וכתב מ״מ שם אפילו נשים ועבדים.

קטן גנב ובן עבד שגנב רמב״ם פ״א מה״ל גנבה. ח״מ סי׳ שמ״ט. לע״ש סי׳ שמ״ט.

קטנה אינה עושה שליח עיין ש״ע אה״ע סי׳ קמ״א סעיף כ״ח. ג״ט ע״ל ידי״ שלי״ת קבל״ה דבור המתחיל סעיף כ״ח.

קטנה אין לה יד משנה ג׳ פ״ו דגטין תי״ט. וכן קטן משנה ז׳ פ״ט דב״ב תי״ט.

קטן וקטנה זוכים לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים רמב״ם פ״א מה״ל ערובין. א״ב זכא״י. בגרו״ת מוציא״ה. נשואין מוציאין. קטנ״ה א״ם מתגרש״ת. רשו״ת קט״ן. רשו״ת קטנ״ה. שעבו״ד נכסי״ה ש״ל קטנ״ה. שעבו״ד נכסי״ו ש״ל קט״ן.

קטנה אין מעשיה כלום בין במקום שליש בין במקום אפטרופוס משנה אלפסי

לא לתפלה ולא לבה"מ א"כ על כל פנים הנוהגים לצרפו לתפלה טעות הוא בידם הנלע"ד כתבתי הצעיר נתנאל בכמהר"ר אהרן יעקב סגרי ז"ל.

קטן אם מצטרף לזמון שלשה או לעשרה פלוגתא דפוסקים ש"ע א"ח סי' קצ"ט סעיף י'. עיין מ"ש נחלת יעקב ט' לענין אם קטן מצטרף לי' דפסק דאין לצרפו ושאין להתפלל כי אם בעשרה גדולים שהביאו שתי שערות ואפילו בשעת הדחק. עיין באר עשק ה'. ועבודת הגרשוני נ"ז בענין בה"ב המתענים בה"ב אחר הפסח וכו' ואין ביניהם רק ששה או שבעה שמתענים דסליחות יכולים לומר ואין לומר עננו בין גואל לרופא ולא להוציא ספר תורה במנחה ולא בבקר לקרות בו ויחל. עיין תשובת בן זמרא ר"ט. מהרר"א בן חיים ח"ב ל"ז בענין צרוף קטן לעשרה אי בעינן שנים וסמנים ענין בדיקות והיכא סמכינן אחזקה. אלפסי ור"י פ"ז דברכות דף ל"ח ע"ב. כתב מרדכי פרק שלשה שאכלו קטן אפילו מוטל בעריסה מצטרף לברכת המזון בשם אבל לא לזמון שלשה לר"ת. ולבראשית רבה אפילו לזימון שלשה מכ"ש ור"י כתב שאין לעשותו סניף לא לזימון שלשה ולא לעשרה. אלפסי פ"ז דברכות פסק בדף ל"ח ע"ב דאפילו בן תשע ובן עשר כשהוא יודע למי מברכין מזמנין עליו והכי חזינא להגאון. ועיין ר"י שם שהאריך בענין זה. ש"ע א"ח סי' קצ"ט סעיף י' קטן שהגיע לעונת הפעוטות (הריב"ש סי' תנ"א פירש דהיינו בבן ז' או בבן ח' בית יוסף) ויודע למי מברכין מזמנין עליו (ברכות דף מ"ח) ומצטרף בין לשלשה בין לעשרה (רמב"ם פ"ה מה"ל ברכות ודוקא לזימון אבל לכל דבר שבקרושה לא כדלעיל הגהת מהר"ר גא"ל ס"ק ב') וי"א דאין מצרפין אותו כלל עד שיהיה בן שלש עשרה שנה דאז מחזקינן ליה בגדול שהביא שתי שערות (הרא"ש ומרדכי פ' שלשה שאכלו וטור זהו דעת ר"ת הביאו הטור וכתב מהררי"ק הביאו ב"י שזהו ג"כ דעת הרא"ש וטור ור"י וסמ"ג ושאין להקל וכן נראה מדברי רבינו יונה שהביאו הב"י) עיין מטה יוסף ח"ב א"ח סי' י"ב. אמו"רא אי"ן דרכ"ו להלו"ק. מני"ן ודינ"יו. קדי"ש ודינ"יו. קט"ן עול"ה. ק"טן פור"ח.

קטן אם נתחייב שבועה ח"מ סי' צ"ו. פסקי ריקאנטי סי' ת"ב.

קטן במילתיה דאבוה ודאי לא ידע אלפסי דסנהדרין דף רע"ח ע"ב. ש"ע ח"מ סי' ב'.

קטן בן אחד מן האחים שמת אביהם אצל מי יהיה, וכל אחר מהאחים רוצים הבן אצלם מהר"ם סי' ש"ח. אחי"ם שמ"ת אח"ד מה"ם. קט"ן א"ם מני"חין.

קטן בן ארבע עשרה שנה אם יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר מרדכי דב"ב פ' מי שמת. ש"ע ח"מ סי' רל"ה עד שש אין קנייתו לאחרים כלום ומשש עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן היינו שבדקוהו שיודע ולאחר עשרה כל שאינו שוטה מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו מתנה מתקנת חכמים במטלטלים אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל, קטן בן שלש עשרה וקטנה בת י"ב והביאו שתי שערות דוקא בקרקע שלו שקנאו או שניתן לו במתנת בריא אבל בקרקע שירש מאבותיו או ממורישיו או שניתן לו במתנת שכיב מרע אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה שלמות ויבוא שתי שערות עי"ש סעיף ט', כל הסימן תשובת רמב"ן סימן י"ד דין מקח וממכר מי שאינו יודע בטיב משא ומתן. הרמב"ם פ' כ"ט מה"ל מכירה קטן מכמה שנים ואילך מקחו מקח וממכרו ממכר מהר"ם אלשקיר י"א קטן שלא הגיע לי"ג שנה ויום אחר אין ממכרו ממכר בקרקע כלל ואפילו בקרקע שלו. רמב"ם שם החרש והקטן נושא ונותן ומעשיו קיימים משום כדי חייו יד אליהו תקון קט"ח דף ע"א ע"ב. פעו"טות.

קט"ן ב"ן שמונ"ה. קט"ן למכו"ר. קט"ן פחו"ת מש"ש.

קטן בן יום אחד ממעט בחלק בכורה פסק הלכה פרק מי שמת. רמב"ם פ"ב מה"ל נחלות. תנו"ק ב"ן יו"מא.

קטן בן כמה שנים מספידין עליו עניים בני חמשה עשירים בני ששה בני זקנים כבני עניים (בריתא באבל רבתי וכתבה הרא"ש בסוף מ"ק וכ"ר יהודה משום רבי ישמעאל, ולעניים בנים הם שמחתם שאין להם ממון לשאת בהם) אבל צדוק הדין וקדיש אומרים על תנוק משעברו עליו שלשים יום (טור בשם רב האיי וכ"כ הרמב"ן בסת"ה) ואין נוהגין כן אלא כשיהיה בן י"ב חדש שיוצא

לקוחים הם בידי נאמן וכו' עיי"ש. חזק"ה אי"ן לאנשי"ם. חזק"ה אי"ן מחזיקי"ן בנכס"י מ"י. חזק"ת א"ב וב"ן. חזק"ת קט"ן. מכיר"ה ע"ל מנ"ת להחזי"ר ודיניה לעני"ן רבי"ת שאלה.

קטן אין נתינתו כלום אלפסי פ"ו דשבועות דף שכ"ד ע"א ועיין בהר"ן שם. משנה ט' פ"ט דכתובות בתוי"ט. מתנ"ת קט"ן. פעוטו"ת. קטנ"ה אי"ן מעשי"ה. קט"ן ב"ן שמונ"ה.

קטן אם יש לו אב אם בית דין נזקקין לו קלעי סי' צ'. לע"ש סי' רפ"ה.

קטן אם מניחין אצל קרוב הראוי ליורשו אה"ע סי' פ"ב. תשובת רמב"ן סי' ל"ח. אין מניחין בן קטן אצל מי שראוי ליורשו מישרים נתיב כ"ו ח"ב. רשד"ם ח"מ ש"ח אלמן יש לו בת קטנה בת שנה ויש לה אם אמה ונשא אשה נראה שאין כח ביד ב"ד להוציא הבת מרשות אביה דבאב ליכא למיחש לרציחה ומשפטי שמואל ודעימיה חולקים בסי' נ' ועיין כהר"ר לוי סימן ע"ד. מהרר"א בן חיים ח"ב דף ל"ט ש"מ עשה אפטרופום לאחיו על בנו הקטן בתנאי שאמו תניקהו שנתים ימים ואחר ארבע שנים בא אפטרופום מארץ הצבי והחזיק בנכסים ושדך את בתו עם היתום הנזכר להוליכו לארץ הצבי ואם הילד אינו רוצה בכך ושואלין מהב"ד אביהם של יתומים שורת ההלכה ומחו בידם משום מעשה שהיה. ב"ן אצ"ל הא"ם. יתומי"ם אצ"ל מ"י. קט"ן ב"ן אח"ר.

עפר יעקב תשובה מ"ד אל המשכיל כמו' קולנימוס מלאך יצ"ו אל נא תשת עלי חטאת אשר עם לב"ן גרתי ואחר עד עתה להשיב לאמריך הנעימים המתוקים בפי כדבש ונפת צופים שכמה טפולים גרמו. ויהי מה אהבתך חקוקה בלבי ואזכרך לטובה ואשיב לענין קטן אם מצטרף לזמון ולתפלה. ראיתי אחרי רואי שלא הנחת דבר קטן ודבר גדול שלא עמדת עליו ועל הסברות החלוקות ועיקר דין זה בפרק שלשה שאכלו א"ר נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו וכן הלכתא וכתב עלה הרי"ף ואמרי רבוותא והוא שנכנס בשנת י"ג שנה ואע"ג דלא פרח אבל קטן שלא הגיע לי"ג שנה אע"ג דפרח אין מזמנין עליו ואנן לא ס"ל הכי דכיון דקרי ליה קטן אפילו בן עשר ובן תשע כשהוא יודע למי מברכין מזמנין עליו עכ"ד וכתב עלה הר"י וז"ל הרי"ף פסק דאפילו קטן בן ח' או בן ט' כיון שיודע למי מברכין מזמנין עליו ואעפ"י שלא הביא שתי שערות והטעם שלו משום דאמרינן בגמרא תשעה ועבד מצטרפין שנים ושבת מצטרפין שני ת"ח המחדדין זה לזה בהלכה מצטרפין קטן פורח מזמנין עליו והאריך בסברות חלוקות והעלה בשם רבו שכיון שיודע למי מברכין מזמנין עליו מ"ד אפילו בן ח' שנים או בן ט' ואפילו לא הביא שתי שערות ודוקא לברכת המזון עושין אותו סניף מפני שכל אחד בפני עצמו יכול לפטור עצמו מחיוב בה"מ אבל לקדיש ולקדושה ולברכו שכל אחד ואחד לא היה יכול לפטור עצמו מחיוב בשום ענין צריך שיהיו כולם בני מצוה וכ"כ מקצת הגאונים ז"ל עכ"ד א"כ חמיר טפי דברים שבקדושה מבהמ"ז ולפי"ז הקטן אינו מצטרף לעשרה ומהרי"ק שרש מ"ט כתב וז"ל אנכי עיינתי בשאר ספרי חכמים ולא מצאתי בי כלל שיצטרף קטן פחות מי"ג לעשרה ושגגה זו מלפניכם כי מ"ש החכמים דסוגיא דעלמא לא עבדי כך היינו להצריך שתי שערות אבל מ"מ צריך להיות בן י"ג שנה לדברי החכמים והפוסקים אחרונים כמו רא"ש ובנו הר"ר יעקב בטא"ח לכך נלע"ד שאין ראוי לעשות כלל קטן סניף לעשרה דתפלה מאחר שר"ת לא רצה לעשות מעשה ורבנו יצחק כמו כך הלך לשטתו והאחרונים ג"כ הסכימו לדבריהם וכ"כ רבנו יהודה מפארי"ז וכן בסמ"ג כתבו שאין לעשות פחות מי"ג סניף לעשרה לכן אין להקל בדבר וכן נראה דעת ריב"ש תשובה תנ"א והרשב"א תשובה תי"ג מצריך שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד ויהא פורח ושידע למי מברכין וההיא דתשעה ועבד תשעה וארון מצטרפין לית הלכתא כחד מנייהו אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו וקראוהו קטן מפני שלא גדלו סמניו לגמרי. מכל הלין נפקא דאפילו לדברי המקילין מצטרף דוקא לזימון ולא לתפלה וכ"כ רמב"ם פ"ח מה"ל תפלה ומ"מ כמה רבוותא סבירא להו שגם לזימון אינו מצטרף עד שיהא בן י"ג כמ"ש הרשב"א שם ובעל הלבושים שהוא מן האחרונים פסק שאינו מצטרף

לא

קטן אינו נושא כפיו הר"ן ספ"ג דסכה דף שנ"ב ע"ב ופי' התוספות שהקטן נושא כפיו עם הגדולים לבסם את הקול אבל בפני עצמו אינו נושא כפיו. ש"ע א"ח סי' קכ"ח סעיף ל"ד. ועיין כנסת הגדולה שם על הגהות ב"י. מהר"ם טראני ח"א ס"ד כהן שעלה לדוכן וכהן קטן עמו לא יקרא להם כהנים. קטנ"ים א"ס. ק"טן קו"רא.

קטן אינו פורס את שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא כפיו אבל קורא בתורה ומתרגם משנה אלפסי ור"ן פ"ד דמגילה דף שע"ד ע"א. ש"ע א"ח קכ"ח. מפט"יר בנבי"א הו"א. שליח צבו"ר א"ס.

קטן אין לו יד עיין: קט"נה אי"ן ל"ה.

קטן אין לו שליחות משנה ב' פי"ג דיבמות בתי"ט. ואינו עושה שליח משנה ג' פ"ו דגטין עיין רמב"ם פ"ו מה"ל גרושין וה"ה שם והראב"ד כתב דטעמא אתם גם אתם לרבות שלוחכם ומה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת נמצא השליח והשולח צריכין להיות בני דעת ע"כ וכתב תי"ט שם ולכל התורה למדנו דין השליחות בשוה ועיין מ"ש ברפ"ב דקדושין. קט"ן אינ"ו עוש"ה. רשו"ת ק"טן.

קטן אין מאכילין אותו איסור בידים וכמה חלוקים על זה ש"ע א"ח סי' רס"ט ומג"א שם ומותר להאכילו בשחרית קודם קדוש דהא יש אומרים דאפילו גדול מותר לאכול כמ"ש הראב"ד עיי"ש. קט"ן או"כל.

קטן אין מורידין קרוב לנכסיו ולא קרוב מחמת קרוב עיין: אי"ן מורידי"ן.

קטן אין מחזיקין בנכסיו נ"י פ"ג דב"ב דף קע"ו ע"ב. ועיין בשלטי גבורים שם ואפילו החזיק בהן ג' שנים אחר שהגדיל הואיל והתחיל להחזיק בהם מקטנותו אין חזקתו חזקה שלא ידע הקטן שימחה בדבר. ועיין נ"י שם דף קפ"א ע"ב ובשלטי גבורים סי' ג'. עיין אלפסי פ"ג דב"מ דף פ"ב ע"ב לפי הדפוס המוטעה אבל לפי האמת הוא בדף פ"ז ע"ב ובשלטי גבורים שם אות ג' כמה דינים ותרש ושוטה דינם כקטן וכן חזקתן בנכסי אחרים אינה חזקה ש"ע ח"מ סי' קמ"ט רמב"ם פי"ד מה"ל טוען ונטען. המחזיק בנכסי קטן והיו בידו משהגדיל שני חזקה הוי חזקה רמב"ם פי"ד מה"ל טוען ונטען ח"מ סי' קמ"א. לע"ש סי' קמ"ט. רשר"ם ח"ד סי' רמ"ג ותכ"ד. רבותי הרמב"ם חולקים הראב"ד הרמב"ן הרשב"א עיין מגיד משנה פי"ד מה"ל טוען ב"י מח"מ סי' קמ"ט ועיין תשובת הרשב"א סי' אלף קנ"ג. פסקי ריקאנאטי סי' שע"ז פ' המפקיד אמר רבה שמע מינה מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל. ב"י מח"מ סי' קמ"ד. אם החזיק שני חזקה בחיי האב מהני אפילו נגד קטן דברי ריבות סי' קי"ב. שארית יהודה דף מ"ו בדין המחזיקים בנכסי קטן והגדיל. מוהרח"ש ח"א ח"מ בספרו תורת חיים סעיף נ"ז הראשון אע"ג דקיי"ל אין מחזיקין בנכסי קטן כל שירד לתוכה כשהיה גדול אף שהוא קטן כשמת אביו מהניא, לדעת הרא"ש דס"ל דבתרי ספיקי לא מפקינן ממונא היינו במוחזק גמור אבל לאוקמי ארעא ביד מי דקיימא השתא לא. מוהרח"ש שם סימן נ"ב אין מחזיקין בנכסי קטן חזקה בפני אפטרופוס לא מהניא למ"ד דמחילה לא מהניא בדבר דאיתיה בעינא אם כתוב שאין לו תביעה ולא דין ודברים מהניא, הוראת אפטרופוס לחיוב היתומים בדבר שאין מוטל עליו כגון שאין ליתומים תביעה עם אחר לא מהניא אא"כ נעשה בהסכמת ב"ד. מי שמנה שני אפטרופסים להלך הקדש שלו לפי ראות עיניהם אין להם להודיע כמה הוא ההקדש, אם מת אחד מהם אין ממנין אפטרופוס אחר עמו. ש"ע ח"מ סי' קמ"ט סעיף ד' הא דאין מחזיקין בנכסי קטן דוקא כשידוע שהיה של אביו אבל אם אין ידוע הוי חזקה במגו שהיה טוען לא היתה של אביך מעולם (לשון הטור סעיף כ"ד מעובדא דרבה בר שרשום בבא בתרא סוף דף ל"ב אלפסי ונ"י שם דף קע"ו ע"א דמשמע שם בהדיא דאי לאו דנפיק עלה קלא דארעא דיתמי היא היה נאמן לומר לקוחה היא בידי) ואם החזיק בה שלש שנים בחיי האב ואחר מיתת האב בא בנו הקטן לערער אין שומעין לו (שם בשם ה"ר יונה בפירוש דברי הרשב"ם שם והרמב"ם פי"ד מה"ל טוען דין ח' ורבינו האי במה שכתבו שהקול מבטל החזקה ולזה הסכים הרא"ש) ועיין ש"ע שם סעיף כ"א המחזיק בנכסי קטן ואמר משכונא הם בידי ויש לי עליהם חוב כך וכך הואיל ואילו רצה אמר

לקוחים

בקטנותו אעפ"י שאינו צריך תשובה כשהגדיל מכל מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אעפ"י שעבר קודם שנעשה בר עונשין. ועיין שה"ג והר"ן פ"יז דשבת דף קמ"ה ע"ב. ומשנה ח' פ"ד דראש השנה ובתי"ט דוקא ברלא מפרסמא מלתא אבל במלתא דמפרסמא כי הא שהקרן נשמע לרבים מעכבין דילמא נפיק מיניה חורבא לתקוע בשבת שלא בפני ב"ד ועיין הר"ן שם. כה"ן ע"ל. מ"ת בשב"ת ודינ"ו ושא"ר טלטו"ל. קט"ן אי"ן מאכי"לין. ק"טן בשב"ת. קט"ן לעני"ן.

קטן אי מכלימי ליה ומכלים אית ליה בשת ואי לא לית ליה משנה ד' פ"ח דב"ק ובגמ' אלפסי ונ"י פ"ח דב"ק דף ל"ב ע"ב. רמב"ם פ"ג מ"ה חובל ומזיק. ש"ע ח"מ סי' ת"ך סעיף ל"ז.

קטן אימתי מוחל מוכר ונותן פ' שנים אוחזים גבי מציאת בנו ובתו הקטנים רמב"ם פ' כ"ט מה"ל מכירה הרא"ש כלל א' סי' ח' וכלל מ"ה סי' י'. ח"מ סי' רל"ה. מישרים נתיב י"ט. תשובת רמב"ן סי' ב'. רשב"א סי' תתצ"ח. ריב"ש סי' ך' תס"ח תשב"ץ סי' תק"א. מקח וממכר שער ג'. תשובת הכהן ח"ב סי' רמ"א. תשובת אלשקאר סי' י"א. דברי ריבות סי' קל"ג. תשו' גירונדי סי' מ"ד. מהר"ם גאלאנטי מ"ו קטן שהגיע לעונת הפעוטות ונתן מתנת שכיב מרע אם היה לו אפטרופוס והסכים למעשיו או שלא היה לו מתנה לכ"ע, ואם לא הסכים או לא ידע להרמב"ם וסיעתו אין מתנתו מתנה. מהר"ם אלשיך ק"א קטן בן ט' שנים שנתן מתנה אעפ"י שיש לו אפטרופוס הרי זו קיימת, ואם הדבר ברור שהמקבל מתנה הטיב עמו לכ"ע מתנתו מתנה. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"מ ח"א סי' נ"ב. אלפסי ונ"י פ"ט דב"ב דף רל"ז ע"א ש"ע ח"מ סי' רל"ה סעיף י' קטן שהגדיל והביא שתי שערות הזכר אחר י"ג שנה והבת אחר י"ב מתנתם מתנה בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע שאלו לא הגיעה לו הנאה גדולה לא נתן והוא דבר שאינו מצוי תמיד ואמרו חכמים תתקיים מתנתם כדי שיהיו דבריהם נשמעים. חלוק"ה בי"ן אחי"ם שאל"ה שם תראה שלש דעות בענין מכירת יתומים את הקרקעות. אש"ה הכנים"ה שט"ר חו"ב. טבע"ת שאו"לה בשם מהריט"ץ קצ"א. מוכ"ר על"יו להבי"א ראי"ה שהי"ה ק"טן. פעוטו"ת. ק"טן א"ין מחזי"קין בנכס"יו. קטני"ם לא"ו בנ"י. קט"ן מח"ל לבעל חו"ב ש"ל א"ביו. ק"טן מכ"ר. קט"ן למכ"ור.

קטן אימתי נשבעין על טענתו רמב"ם פ"ב מה"ל שכירות. ופ"ה מה"ל טוען. ח"מ סי" צ"ו וש"ב. ק"טן א"ם נתח"ייב שבוע"ה.

קטן אינו משלים לשיירא רמב"ם פ"יו מה"ל שבת פיסקא י"ב. ש"ע א"ח סי' ש"ס סעיף א' בהג"ה. שלטי גבורים פ"א דערובין דף קצ"ג ע"א אות א'. גו"י אינ"ו מש"לים. שייר"א.

קטן אינו מתאבל עיין ש"ע י"ד ס"ס שפ"ד אבל שיש לו בנים קטנים אין לבטלם מלמודם עיין הגה"ה מיימונית פ"ה מה"ל אבל סי' ט' דאין אבלות לקטן. עיין ש"ע י"ד סי' שצ"ו סעיף ג' קטן שמת אביו ואמו ואפילו הגדיל תוך שבעה בטל ממנו כל דין אבילות ואין חייב בו. שפתי כהן שם ס"ק ג' כתב והב"ח פסק כדעת מהר"ם דבהגדיל תוך ל' מונה שבעה ושלשים משעה שהגדיל אבל אם הגדיל אחר שלשים בטל ממנו גזירת שבעה ושלשים מיהו מה שהקשה מלעיל סי' שמ"א סעיף ב' דמבדיל אחר שיקבר המת בקל יש לחלק ביניהם יד אליהו למהר"א מלובלין תשובה צ"ג בקטן שנתגדל תוך שבעת ימי האבלות מ"ש הט"ז וכו' והשיב המחבר לדחות ראית הט"ז ולא דמי למ"ש בי הרוגי ב"ד וכו' דשם בחבוט הקבר וכו' והביא המחבר ראיה להפך ממ"ש הט"ז ושם הקשה מתגר ביום טוב ראשון וכו' למה לו לנקוט תגר ולא קטן וכו' ובהרמב"ם וכו'. אב"ל אסו"ר בתלמוד תו"רה. בגר"ת אי"נה רשא"ה. קט"ן פטו"ר מכ"ל. קט"ן קורעין.

קטן אינו נאמן באסורים דאורייתא במלתא דקיימא בחזקת אסור הר"ן פ"ג דסוכה דף שנ"ב ע"ב. מבין שמועה כלל תכ"ב תכ"ג קטן דלא מהימן באסורי הוי כמלתא דקיימא בחזקת איסור אבל להעמיד דבר היתר על חזקתו מהימן שפיר. קטנים גריעי מאשה ועבד בכל מקום באסורא יבין שמועה כלל תכ"ה. אפילו קטן הוה מהימן בדרבנן היכא דהוה בידו אבל אינו בידו לא כלל תכ"ו. קט"ן נא"מן.

קטן אינו עושה שליח ואינו נעשה שליח עיין. ג"ט ע"ל יר"י שלי"ח ש"ע דברי המתחיל סעיף ד"ה. ק"טן אי"ן לו שליחו"ת.

כ"כ צרדים ולא נשאת והזווג הזה היה בטעות מי הוא זה אשר אמיץ לבו בגבורים יעיז פניו לכוף לעכור על דעתו וכנזכר: ועל דברת השבועה לית [דין צריך בשש דשבועה בטעות הוא שהרי מתחלה לא ידע שנשאת לשנים ואפילו תימא דהכיר בה מה שאינו לא נדע שיש חשש בדבר וכיון שכן נדר אין כאן קנין אין כאן כלל וכ"ש דאם בא לשאול יש לו פתח רחב כפתחו של אולם להתיר לו דמעיקרא ארעתא דהכי לא נדר וזה כ"כ פשוט שעמל הוא בעיני להאריך בו הרבור בעת שהנחץ השיאני להשיב שואלי דבר ואם יצטרך בלי נדר לכשאפנה אשנה פרק זה בעה"י: סוף דינא כריש דינא דאיש זה כיון שלא נשאה עדיין והרי הוא חושש על עצמו ודאי דלכל הדעות לא כייפינן ליה וכל המבקש לכופו בדרך אלמות וכדומה אין דעת חכמים נוחה הימנו זהו מה שהעלה מצודתי קל"ה כמות שהיא בנדון זה ואלקי הצבאות יצילנו משגיאות ויזכנו לראות רוב ברכות והודאות עד בלי די וסכום כמאמר נחום:

קטלנית עיין: אש"ה שנתארמל"ה. חזק"ה א"ס. חליצ"ה קודמ"ת ליבו"ס. יבמ"ה קטלני"ת. קטלי"ת ל"ך. תלת"א הוי"א חזק"ה.

קטלת לך תלתא ואתת למקטל אחרינא, כך אמרה אשת רבא בתו של רב חסדא אל חומה אלמנות אביי שהיתה יפה תאר מאד ובאת לפני רבא שיפסיק לה מזונות אחרי מות אביי וגלתה זרועה בבית המדרש ונפל אור גדול בבית המדרש עד שרבא בא לביתו ותבע אשתו לתשמיש אמרה לו אשתו מי היה עתה בבית המדרש אמר לה חומה דביתהו דאביי נפקא אבתרא מחא לה בקולפי דשידא עד דאפקת לה מכוליה מחוזא אמרה לה קטלת וכו' קולפא דשידא מנעול של ארגז: קטלת לך תלתא פי' שכבר נשאת לשלשה ומתו כדאמרינן ביבמות בפ' הבא על יבמתו: למקטיל אחרינא באת להראות יפייך שיקפוץ איש עליך כתובות פ"ה דף ס"ה: איגל"י דרע"א, נפ"ל נהור"א בב"י דינ"א.

קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו משנה ד' פי"ד דיבמות תי"ט. משנה ה' פ"ה דגטין תי"ט. ש"ע א"ח סי' שמ"ג סעיף א' אבל אביו מצווה לגעור בו ואם הגיע לחינוך אפילו ב"ד מצווה שם ואיכא מאן דפליג. גמרא דיבמות דף קי"ד. ועיין דף קי"ב. משנה ז' פ"ט דשבת תי"ט. ואם עושה לדעת אביו ב"ד מצווין להפרישו עיין משנה ו' פט"ז דשבת תי"ט בענין קטן המכבה הדליקה. ועיין נ"י ספי"ד דיבמות דף תמ"ח ע"ב בארוכה על כל חלוקי דינים אלו וכל זה באסור תורה אבל באסורא דרבנן סובר הרשב"א דמאכילין אותו בידים אלא שהרמב"ם כתב בסוף הלכות מאכלות אסורות שאפילו בשבות דרבנן אסור להאכילו בידים. ועיין תומת ישרים צ"ה על ההיא דפ' חרש לא ליספי להו לקטנים בידים. ועיין רמב"ם פ"ז מה"ל יבום וחליצה. ונ"י שם הוסיף והא דאמרינן במתניתין קטן שבא לכבות אין שומעין לו ששביתתו עליהם פריק ר' יוחנן בעושה על דעת אביו. עיין מג"א ומג"ד על א"ח סי' שמ"ג שהאריכו בדינים אלו וכתב מג"א בריש הסימן מילתא דנפיק מיניה חורבא כגון תקיעת שופר שהקול נשמע לרבים ויבאו לתקוע בשבת ב"ד מצווין להפרישו אביו מצווה להפרישו והאם לא וכן הוא בנזיר דף נ"ט ובת"ה סי' צ"ז מעשה בהילני אמו שהושיבה בניה בסוכה היא החמירה על עצמה תשובת מהר"ם ד"ק סי' ד' עיין סי' תרי"ו מג"א שם ס"ק א'. עיין הר"ן פ"ג דראש השנה דף שט"ו ע"א דבור המתחיל והני מילי קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו הני מילי במלתא דלא מפרסמא ולא נפיק מיניה תורבא אבל במלתא דמפרסמא כי הא שהקרן נשמע לרבים מעכבין את התנוקות דילמא נפק מיניה חורבא לתקוע בשבת שלא כראוי כלומר שלא בפני ב"ד. ש"ע א"ח סי' שמ"ג קטן אוכל נבילות אין בד' מצווין להפרישו (טור וסמ"ג ובעל התרומות מעובדא דאירכסו מפתחות וכו' יבמות קי"ג קי"ד ועיין בב"י שפירשו נ"כ לדברי הר"ם בפ' כ"ד על דין זה) אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו מאסור תורה (מסוגיא דיבמות והאריך הב"י בזה) ולהאכילו בידים אסור אפילו דברים שאסורם מדברי סופרים (רמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות) וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות. והתוספות בפ' כל כתבי אמרו דכל זה בקטן שלא הגיע לחינוך אבל הגיע לחינוך צריכין להפרישו, והכ"י כתב דלא שייך חינוך לב"ד אלא לאב בלבד, וקטן שהכה אביו או עבר שאר עבירות

בקטנותו

ואח״כ נתארסה לשמעון ומת אי נמי נפל מן האילן ומת שיש תלמיד שמתיר אותה לינשא לא לכתחלה וכו׳ הביא מימרא דפ׳ הבא על יבמתו ביבמות דקיימינן עלה וכתב וא״כ לפי״ז איכא קפידא בדבר דלשלישי לא תנשא לכתחלה דלמא יסתכן ותמירא סכנתא והביא ראיה מדברי הרא״ש ועוד האריך וקיים סברת הרמב״ם וסיים דלנשים ילדות דאיכא למיחש בהו וכו׳ ולא נחמיר עלייהו וכו׳ ע״ש וכ״כ ג״כ בסי׳ קנ״ו ע״ש הרי שגם הוא לא הקיל אלא בילדות וכדלעיל בשם מהרי״א מה שאין לו ענין בנד״ד ועל הראיה האחרונה שהביא שם מהא דאביי שנשאה לחימה כבר השבנו לעיל דשאני אביי דרב גובריה ועל זכותו נסמך ועכ״פ אנו למרים שכל זה הוא במאן דלא חש לדבר אבל מי שיחוש לנפשו שאנחנו נכוף אותו הא ליתא ודאי וכדלעיל: מהרלנ״ח סי׳ ל״ו אחר שהביא דעת הרמב״ם דאם נשאת לא תצא וביקש לה סמך הביא לבסוף דעת הרא״ש והעלה דביבמה אין איסור כלל וכתב ז״ל ולא אקיים דברי בטענה חלושה עם היות שכפי הפרסום והמנהג היה אפשר לסמוך עליה והיא כי בזמנינו זה אין מי שיחוש לאיסור קטלנית וכו׳ אבל אין רצוני בכך כדי שלא לחזק את עצמו בדבר שעיקרו הוא נגד ההלכה עם היות שהוא כפי המנהג וכו׳ גם כדי שלא לתת פתחון פה לבעל דין לחלוק ולומר דדוקא כשהאיש רוצה לישא האשה קטלנית וגם היא מתרצית להנשא אליו אז אין ב״ד שבדור נזקקין למחות בהם וכיון שהבעלים עצמם לא חסו על גופם ב״ד נמי לא יזהירום אמנם בנ״ד שלפנינו שאעפ״י שאין היבם חושש וכו׳ היבמה וכו׳ חוששין לשלא יבא על ידה אפילו ספק סכנה וכו׳ הרי שכפי דברי החילוק הזה אין בטענה הנזכרת כדי לקיים דברי ולכן גם כה אני איני סומך עליה אבל יש לי ראיה לזה ממקום אחר עי״ש, וכמה נאים הדברים למי שאמרן דהיינו ממש מה שאמרנו עד כה דאפילו לכל המקילים אין זה אלא היכא שאינם רוצים לחוש על עצמם אבל אם הבעל רוצה לחוש על עצמו למיכף ליה שלא יחוש זה ודאי לא עלה על דעת שום אדם ומהרד״ק בית ב׳ חדר י״ג לא נחה דעתו בדברי מהרלנ״ח וכתב דאפילו ביבמה הואיל והוחזקה קטלנית כופין אותה לחלוץ דהואיל וסכנתא חמירא מאסורא גזרינן עליו שלא ייבם אותה אטו שלא תעמוד עמו ועוד האריך עי״ש, אמור מעתה אם לדברי הרב הזה אפילו ביבמה כופין אותו לחלוץ בנ״ד דליכא מצוה ואיכא סכנה לא כל שכן שלא נכוף אותו לנשאה ואפלו לדברי מהרלנ״ח וכמדובר.

ואת אחרונים אני הוא שראיתי בהלק״ט ח״א סי׳ קי״ג אשה שנשאת לשנים זקנים או לשלשה תשובה אפשר הלא הוי קטלנית מההיא דדבר וכן נמצא במהרי״ן ז״ל עכ״ל עינינו הרואות דאפילו שנשאת לשנים זקנים לא מלאו לבו להרב להחליט אלא אמר אפשר וכל שכן שלא יעלה על דעתו לכוף היכא שלא נשאת כלל ובסימן קנ״ב ז״ל אשה שמת בעלה אחד ונשאת לאחר שהיה נשוי אשה אחרת ומת אי הוה קטלנית תשובה איברא דיש לצדד שהוחזקה דהא איתרע חזקתה ולא דמי לזקן דהתם הרעותה באיש עכ״ל הרי כמה הוא מחמיר בסתם משום דאיכא סכנה וכ״ש שיחמיר בנ״ד שלא נכוף אותו עם דכתב דאפשר דלא הויא קטלנית כיון שהאיש חושש לעצמו כדלעיל ואחרון אחרון חביב בעל חוות יאיר סי׳ קצ״ז שנשאל על בתולה שנשתדכה לשנים ומתו אחד בשלשול ואחד בחולי הראש שהיה מכת מדינה אם יש לפגוע בה מדין קטלנית והשיב ז״ל דעתי וכוונתי קשה מאד ליעץ בדבר נעלם סבתו וטעמו וענינו והוא דבר שיש בו סכנת נפש ובמסכת ע״ז אמרו פירוקא לסכנתא ר״ל בתמיה ועם שחקר להתיר באותו ענין מטעמא שאין קפידא באיש וכו׳ כתב ז״ל וחלילה להקל להורות להתיר בגין סברא זו וכו׳ אבל בדברי חכמי האמת וכו׳ נמצא טעם נפלא על פי הסוד ולאותו טעם יש סכנה וכו׳ מכל שכן בספק נפשות דאין לסמוך על טעם הזוהר להקל ולפי מה שאמר שהחתן השני מת בחולי ראש שהיה אז מכה מהלכת א״כ יש צד היתר ועכ״ז סיים ז״ל הרי כתבתי לך מה שיש לדבר בזה לכאורה אבל להכריע ולתת עצה למבקש לדעת מה יעשה מי יכנים ראשו להורות בדבר שיש בו ספק נפשות וקי״ל דקפיד קפדי בהדיה ועשה כחפצך עכ״ל מעתה אם הרב הזה אפילו בבתולה דאיכא כמה צדדים להקל לא מלאו לבו להורות לעשות מעשה אלא הניח הדבר ברשות האיש בנ״ד דליכא

כ״ב

קפיד על הענין אין בנו כח להכריחו לנשאה דלעולם יכול לומר קים לי בהפך וכנזכר, עלה בידינו א"כ דאם הוא שומר נפשו ואומר דמתחלה לא ידע שאשה זו נשאת לשנים אין כח ביד מי שיהיה לכופו לשאת כיון דאפילו אם נשאת איכא בזה גדולים דסברי דכופין אותו להוציא וכמדובר והגם כי במ"ש עד כה היה בו די והותר לכל מבין מ"מ בהיות לאל ידי לא אמנע טוב מהולכים בתמים והנני מציג לפני כל יודעי דת ודין עדרים אסופות דברי השו"ת עם כי קצתם הובאו במה שקדם כדי שיצא הדבר על בוריו נקי כעמר ואתחיל ואומר.

הרא"ש בתשובה כלל נ"ד הוא ראש המחמירים ואומר דאפילו אם נשאת כופין אותו להוציא דב"ד מצווין להפריש את האדם שלא יפשע בעצמו ויען כי דבריו מובאים למעלה לא נאריך בהם ע"ע הרשב"א בתשובה הובאה ביתה יוסף אחר שחתר לישב דעת הרמב"ם דאם נשאת לא תצא סיים ז"ל לבד זה מצאתי ולא נתישבה בו דעתי עכ"ל משמע מלשונו דאיהו נמי ס"ל כהרא"ש וגם זה כבר נזכר למעלה ע"ש: הריב"ש סי' רמ"א העלה כדעת הרמב"ם שאין האיסור אלא לכתחלה ע"ש ותמה אני עליו במה שסיים ז"ל גם הרשב"א ז"ל הסכים בתשובה כדעת הרמב"ם שאם נשאת לא תצא עכ"ל שהרי לא רחוקה ממנו תשובת הרשב"א דלעיל שעם שבקש דברי חפץ לסמוך דעת הרמב"ם כי היכא דלא ליהוי כמילתא טמירתא מ"מ סיים שלא נתישבה בזה דעתו וא"כ הדבר להפך ומעולם לא הסכים לדעת הרמב"ם אם לא שנאמר שגירסא אחרת נזדמנה להריב"ש בדברי הרשב"א, ומ"מ למדנו מדברי הריב"ש דלכל הפחות לכתחלה לא תנשא: עוד שם סי' רמ"ב כ' דאם התרו בו הדבר ספק אם כופין לפי דעתו דק"ל כהרמב"ם דאם נשאת לא תצא ובסימן רמ"ג נשאל עוד אם אחד מהם מת במגפה אם דינה כקטלנית או לא ואחר שחקר למצא סמך למי שהקל סיים ז"ל ומ"מ צריך שתהיה המגפה חזקה שרוב אנשי העיר ימותו בה וכן שימות מחולי המגפה ולא מחולי אחר דאזלינן ביה לחומרא למיסר לכתחלה משום סכנתא עכ"ל הנך רואה שעם שהרב הזה הוא מן המקילים בדיעבד מ"מ לכתחלה החמיר משום חומרא דסכנא וכנזכר: מהרי"ו סי' קפ"נ הביא תחלה דעת אש"רי הנזכרת דאפילו אם נשאת כופין וכתב אע"ג דאין העולם נזהר בכך לא ידענו טעם ברור על מה סמכו למעבד עובדא בנפשייהו, י"א שאם אחד מהם זקן אינו מן המנין וכו' ובנדון שלו החמיר אפילו לדעת הרמב"ם עי"ש מדבריו למדנו דהא דזקן אינה אלא דעת יחידית הרב עצמו לא מלאו לבו לחתום עליה אדרבא תמה על מנהג המקילים וא"כ כל שכן שיתמה על מי שיעלה על לבו לכוף הבעל לשאת לכתחלה וכאמור: מהרי"א בתה"ד סי' רי"א נשאל על כמה תלמידי חכמים גדולים ואנשי מעשה דלא הוו קפדי לישא אשה שמתו לה שני אנשים אם יש סמך לקולא זו או לא והשיב יראה דלאו שפיר עבדי וכן אמרו רבותינו דיש להקפיד והיו תמהים טובא מקצת ת"ח דלא הוו קפדי דהא אש"רי כתב דכופין גם הרמב"ם כתב וכו' משמע דאסור לכתחלה לעבור, אמנם בא"ז כתב בתשובה ז"ל הא דקבעי' הלכתא וכו' לא לאוסרה וכו' אלא לספק חששא עכ"ל אפשר דמהני מילי דא"ז סמכי עלמא ולא חיישי לספק חששא וכו' משום שומר פתאים ה' וגם נראה מתוך שאנו מתי מעט וצריכים אנו לישא אשה מאשר נמצאו דשו בה ושומר פתאים ה' וצ"ע אי אמרינן האי מילתא שומר פתאים לת"ח וכו' ואפילו באינש דעלמא קשה הדבר לצדד כל כך להתיר הואיל ואיכא חשש סכנה כדאמרינן פרק אין מעמידין פרוקא לסכנתא בתמיה אבל נראה דנזקקין אנו לדקדק משום עגונא דנשים ילדות עכ"ל עינינו הרואות דהרב הזה עם שחקר למצא סעד להתיר עכ"ז בראש וסוף דבריו סיים לחומרא ועוד שהטעמים אלו שהם או מפני שצריכים אנו לישא אשה מאשר נמצאו או משום תקנה דילדות לא שייכי כלל בנד"ד שהיא זקנה ואינה בת לידה ועוד שכל זה הוא למצא סעד למי שנוהג כך אבל לכוף אותו שישאנה אם הוא חש בדבר זה לא מצאנו בכתובים ובעובדא דמהרי"א הנ"ל איכא למידק מלשון השאלה שלא נהגו כן אלא חסידים ואנשי מעשה ואולי טעמם מפני שסמכו על זכותם וידעו כי רב כחם כי הא דאביי דאיתא בגמרא אבל באינש אחרינא דמיכתת שעוריה ודאי דליה חמירא וחמירא וכמדובר: הרב ב"ז סי' מ' נשאל על אשה שנשאת לראובן ומת

ואח"כ

בעלמא תלתא זמני הוי חזקה הכא דאיכא סכנות נפשות אזלינן לחומרא עכ"ל, והרב"ח בפי' שם ז"ל אשה שנשאת לשנים בריתא ס"פ הערל דפליגי רבי ורשב"ג ואיפסיקא הלכתא בנשואין כרבי דבתרי זמני הוה חזקה ואיכא למידק מדלא חלקו הפוסקים וכתבו בסתם בין במת על מטתו בין נפל מן הגג לא תנשא לשלישי אלמא דהלכה כרב אשי וכו' והשתא ודאי אפילו אירס ומת נמי אסורה כדאיתא בגמרא וא"כ קשה למה כתבו אשה שנשאת לשנים דאיכא למטעי ולומר דדוקא בנשואין אבל לא באירוסין וי"ל דכיון דכתב בסתם תו ליכא למטעי וכו' וממילא נמי ידעינן דבאירוסין נמי אסורה לשלישי ולא נקט נשואין אלא לאורויי דאפילו נשואין אם עברה ונשאת לשלישי כופין אותו להוציא כדפסק הרא"ש מיהו להרמב"ם ספכ"א דה"ל אסורי ביאה צריך לפרש איפכא דדוקא לא תנשא לשלישי לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא עכ"ל, הנה שהוא מסכים לדעתנו דכל עיקר המחלוקת הוא לראות אם תצא או לא בשנשאת אבל היכא דלא נשאת ובנד"ד ודאי לא עלה על דעת אדם לומר שנכוף אותו לנשאה וכ"ש שנראה דקפיד על הדבר כיון שבא לשאול וכמו שמוכיחים דבריו ובהא ודאי אמרינן מאן דקפיד קפדי ליה ומי זה יעייל נפשיה בקופא דמחטא לגרום לו מתתה כדאמרינן בעלמא פרוקא לסכנתא וכדבעינן למימר קמן בס"ד זאת ועוד דאפילו למרן שם דאזיל לשטת הרמב"ם דאם נשאת לא תצא ואם נתקדשה יכנוס אם לא הכיר בה אין לה כתובה משלישי וכתב עלה הרב חלקת מחוקק אות א' דמיירי שמיד שנודע לו רוצה לגרשה וא"כ אמור מעתה דנ"ד שלא הכיר בה מתחילה ולא נשאה ודאי שלא נכוף אותו לנשאה כיון שלא נשאת ואע"פ שבח"מ שם הקשה על מרן דהרכיב דעת הרמב"ם והרא"ש בהדדי ע"ש מ"מ בבית שמואל אות ג' תירץ דחסר לשון וצ"ל בש"ע וי"א תצא ואם הכיר בה וכו' דהשתא כולא מילתא הוה לדעת הרא"ש ואם תרצה ליישב גרסתנו עוד כתב דלענין כתובה יכול לומר קים לי כהרא"ש ולענין כפיה על הגט יכול לומר קים לי כהרמב"ם ואעפ"כ סיים מיהו אם רוצה לגרשה נ"ל דיכול לגרשה בע"כ ובכה"ג לא תקון ר"ת במקום סכנת נפשות עכ"ל ולמעלה מזה בבית שמאל שם אחר שכ' דעת הרמב"ם דאם נשאת לא תצא סיים כדעת הרא"ש הריטב"א ונמ"י וטור דכולהו סברי דכופין להוציא ע"ש והרמ"י בסי' הנ"ל כתב ז"ל אשה שנשאת או נתארסה לשני אנשים ומתו לא תנשא לשלישי אע"ג דבכל מקום קיי"ל תלתא הוי חזקה אזלינן לחומרא מיהו אם נשאת לא תצא דכולי האי לא מחמרינן וכו' נראה מלשונו זה שגם הוא סובב הולך על קוטב זה דמשום סכנת נפשות אזלינן לחומרא וכדברי הרא"ש הנזכרים ועם מ"ש בהאי דאם נשאת לא תצא דכולי האי לא מחמרינן לע"ד מובן טעם אחר בהא דמרן דל"ד הרמ"י זו חומרא יתירתא וכולי האי לא מחמרינן וממ"ש בין מור"ם בין הרמ"י ואין מוחין בידם לענ"ד מבואר בהריא דאפילו למקילים דוקא אין מוחין בידם אם רוצים לישא אבל לכוף לישא ובנ"ד ודאי זה לא יעלה ויבא על הדעת וכדלקמן בס"ד הרי דחמירא סכנתא ואפי' דאיכא תקנת ר"ג שלא לכוף להוציא מ"מ יכולים לכוף הבע"ל לגרשה וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו דהיכא דלא נשאה דאין לכוף אותו לנשאה וכמדובר וא"ת הרי מור"ם בהג"ה שם כתב ז"ל וי"א דוקא אם מתו אבל אם נהרג אינו כלום ולכן רבים מקילים בדברים אלו ואין מוחין בידיהם וא"כ הכא יש להקל תשובתך בצדק דדברי מור"ם סתרי אהדדי כמ"ש הרב ח"מ שם אות ב' שזה הי"א חולק על מ"ש לעיל או שנתארסה ועוד שזו היא דעת יחידית ומוהר"ם עצמו הוציאה בלשון י"א וא"כ שומר נפשו ירחק ממנה הא למה זה דומה למ"ש הבית שמואל אות ד' על מ"ש מר"ן משני יש לה כתובה בשם הרא"ש דלעולם הלכה כרשב"ג דבתלתא זמני הוי חזקה אלא משום סכנת נפשות קיי"ל כרבי בנשואין ומילה וכ"כ בטור בי"ד סי' ק' א"כ ה"נ דכוותיה וכיון שסכנה יש בדבר מאן ספין לכוף אותו לעשות מעשה כדעת יחידית אם רוצה לומר קים לי כאידך וכנזכר, וא"ת עוד הרי בר"מ בשם מהרי"ו די"א אם היה אחד מהם זקן דאין בה דין קטלנית וכאן כפי הנשמע שני אנשים מתו זקנים גם בזה לא צרקת אענך דהיא הנותנת דכיון דמור"ם בהג"ה לא הביא דעת זה ש"מ דלא סבר לה ואעפ"י שבבית שמואל נחלת צבי ובית הלל הביאוה מ"מ כולם לא איתי לה אלא משם י"א וא"כ חזרנו על האמור ויש סכנה בדבר והאיש

קפיד

ואסיקנא נשואין ומלקויות כר' מ"מ משמיה דרב הונא אמרו מעין גורם ורב אשי אמר מזל גורם, מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומת אי נמי נפל מדיקלא ומת ע"כ מעתה מבואר לפום פשטא דגמרא דלשלישי לא תנשא מעולם כיון דהלכה כרבי ועוד מתבאר דהואיל דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא דקאמר דמזל גורם מ"מ לא תנשא לשלישי, והרמב"ם בפכ"א מה"ל אסורי ביאה סתם לן אשה שנשאת לשני אנשים ומתו לשלישי לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואפילו נתקדשה יכנוס וטעמיה כתב הרב המגיד שאין להוסיף על גזירת של דבריהם אלא על מה שכתבו הם בפירוש ומ"ש לא תנשא הוא לכתחלה אבל דיעבד לא ולא מצינו שהזכירו הקטלנית בכל מקום עם אותם שכופין להוציא ובהרבה מקומות אמרו לא תנשא וביארו בגמרא שאם נשאת אינו מוציא וכתב רבינו שהקדושין כבגיסה וכבר כתב בכיוצא בזה פ"י מה"ל גרושין ע"כ ובב"מ שם כתב ז"ל כתב רשב"א על דברי רבינו חזרתי על כל הצדדין ולא מצאתי לו מקום שיסמוך עליו זולתי שאני מדמה שסמך על מה ששנו התם לא תנשא ולא סיימו אם נשאת תצא וכו' והריב"ש כתב שדעת רבינו נכון וכו' ורבינו עצמו כתב בתשובה שלאשה קטלנית אין בו וכו' אבל הוא על צד הניחוש וכו' ואין חלוק בין זה למכישא דאסר גננא וכו' ואעפ"י שיש חכמים שסוברים דלא תנשא אומרים לה אם נמצא מי שיקדש אותך לא נחייבנו לגרש וכו' ע"ש ואיברא דהא אם נשאת תצא תליא בפלוגתא דהרא"ש בכלל נ"ד כתב שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא מאיסורא ומצוה על הב"ד להפרישם וכו' עי"ש וכ"כ הגמ' שם אות צ' וכ"כ הנ"י פ' הבא על יבמתו בשם הריטב"א ז"ל אע"ג דבעי למנסב איתתא קטלנית ולאזוקי בנפשיה לא שבקינן ליה דהא איסורא הוא ובכלל שופך דם האדם הוא ומנדין אותו בב"ד עד שיגרש וכן ראינו לרבינו שעשה מעשה עכ"ל והטור אה"ע סי' ט' ז"ל אשה שנשאת לשנים ומתו לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקת להיות אנשיה מתים ואם נשאת לשלישי כתב ארוני אבי שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא מאיסורא וכמו שב"ד חייבים להפריש אדם מאיסור כך חייבים למונעו שלא יפשע מעצמו עכ"ל ומרן בב"י אחר שהביא כל הדעות הנזכרות כתב עוד ז"ל ובתשובות להרמב"ן סימן קכ"א על אחד שהתיר אשה קטלנית לשלישי איני יודע על מי סמך המתיר בזה שכבר נפסקה הלכה כרבי ודן אני את המתיר קצת לזכות כי שמא לא מת הראשון או השני על מטתו ופסק כמאן דאמר מעיין גורם ועכ"ז איני אומר שהוא כן דלית הלכתא אלא כרב אשי דסבר מזל גורם ובין שמת על מטתו או נפל וטבע הרי זו אסורה לשלישי וכן נמצא ב"ה הרי"ף וכ"כ בתשו' הרשב"א עוד כ' מרן שם ובת"ה סי' רי"א כתב הא דקבעו הלכתא כרבי לשלישי לא תנשא לא לאוסרה ולא לודאי חששא אלא לספק חשש ע"כ ואפשר דמהני מילי דע"ז סמכי עלמא וכו' ושומר פתאים ה' וכו' וצ"ע אי שייך למימר האי טעמא לתלמיד חכם שהוא יודע ומכיר ונזכר וכו' ואפילו באינש דעלמא קשה הדבר לצדד כ"כ להתיר הואיל ואיכא חשש סכנא כדאמרינן בפ' אין מעמידין פירוקא לסכנתא בתמיה אבל נראה דנזקקין אנו לדקדק משום עגונא דנשים ילדות וכו' שמא תצאנה לתרבות רעה ועוד האריך בדברים אחרים לא שייכי בנד"ד ע"ש, נמצא מבואר לפי"ז דלכ"ע כת הקודמין סוברים דלכתחלה לא תנשא ואין המחלוקת אלא באם נישאת ולכל הפחות שומר נפשו ירחק מסכנה וכמרובר, ומרן בב"י סי' ט' ס"ק ט' סתם לן אשה שנשאת (והוסיף בעל הג"ה או שנתארסה) לשני אנשים ומתו לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים ואם נשאת לא תצא וכו' איברא דמור"ם בהג"ה שם כתב וי"א דדוקא אם מתו מיתת עצמם וכו' אבל אם נהרג אחד מהם וכדומה אינו כלום ולכן רבים מקילים בדברים אלו ואין מוחה בידם עכ"ל, ובד"מ שם אות ב' ז"ל כתב מהרי"ו סימן רפ"ג אין העולם נזהר ולא ידענא אמאי סמכי למעבד עובדא בנפשייהו י"א שאם היה אחד מהם זקן או מת בדבר אינו מן המנין אמנם היכא שכולן מתו בחולי אחד יש לחוש ואפילו לדברי הרמב"ם ז"ל מ"מ בהא מודה עכ"ל מוכח מכל זה דגם דמוהר"ם ומהרי"ו מקילים קצת מ"מ לא באים אלא למצא סעד וסמך למי שלא חשש לזה או במקום חשש שמא יצאו לתרבות רעה אבל בלאו הכי לא וכ"ש בנ"ד שהנושא עצמו בא ושואל על הדבר ומתירא פן ישים אשם נפשו דלא מורינן ליה להקל וכמרובר ובדרישה שם על לשון הריב"ה כתב ז"ל ואע"ג דאמרינן

דכתובות בתי"ט דבתרי הוי חזקה למיהוי קטלנית. עיין ש"ע אה"ע סי' ט'. והלקט ח"א תשובה ק"ן אשה שנשאת לשני זקנים או לשלשה אפשר דלא הוי קטלנית מההיא דרבר. וכן נמצא במהרי"ו ז"ל. אלפסי וג"י פ"ו דיבמות דף תכ"ד ע"ב. אלפסי ור"ן פ"ד דכתובות דף תפ"ד ע"א דאפסיקא הלכתא כרבי בנשואין דבתרי הוי חזקה. מהרר"א מזרחי ח"א כ"ב אשה שנתארמלה שני פעמים ובפעם השנית נפלה לפני יבם ורוצה ליבמה הדין עמו וכ"כ מהר"ר לוי בן חביב סי' ל"ו שאין דין קטלנית ביבמה, ועיין שם אם יש כפיה ביבום וחליצה ואפילו יש לו אשה אחרת ועיין בתוכו.

קטלנית היא האשה שנשאת או שנתארסה לשני אנשים ומתו ואז לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים ואם נשאת לא תצא. ש"ע אה"ע סי' ט'. וע"ש בנחלת צבי ס"ק ג' דכ"כ רמב"ם פכ"א מה"ל אסורי ביאה, והרשב"א מתחלה תמה עליו ואח"כ הביא סעד לדבריו הביאו הב"י ע"ש, וגם ה"ה שם כתב וז"ל שטעמו שלא להוסיף על גזירה של דבריהם אלא על זה שאמרו הם בפירוש ומשמע לא תנשא לכתחלה ולא דיעבד ולא מצינו שהזכירו הקטלנית בשום מקום עם אותם שכופין אותן להוציא וגם הריב"ש הסכים לדעת הרמב"ם ולא כטור שכ' בשם הרא"ש (עיין שלטי גבורים על אלפסי פ"ד דכתובות דף הפ"ג עמוד ב' אות א') שכופין אותו להוציא, שמהרי"ו סי' קכ"ג כתב אם מתו כל השלשה בחולי אחד שגם הרמב"ם מודה בזה שכופין ע"ש ריב"ש רמ"א בנימין זאב ס"ס קכ"ו וסימן מ' דאין לחוש לקטלנית בזמן הזה ורא"ם סי' כ"ב כתב שמיבמין ואין חוששין וכ"כ אלשקר ע"ש בשם הרמב"ם ועיין בן חביב סי' ל"ו. רד"ק בית ב' חדר י"ג נגר סברת הרא"ש ריטב"א ונמ"י שכתבו להוציא ועיין תה"ד רי"א. ועיין הכ"מ פכ"א מה"ל אסורי ביאה בשם תשובת הרמב"ם ז"ל ובעל ח"מ הביאו ג"כ סי' אה"ע. הלכות קטנות ח"א תשובה ק"ן אשה שנשאת לזקנים וכן נמצא במוהרי"ו. ועיין שם שאלה קנ"ב אשה שמת בעלה ראשון ונשאת לאחר שהיה נשוי אשה אחרת ומת אי הוה קטלנית תשובה אברא דיש לצדד שהוחזקה דהא איתרע חזקתה ולא דמי לזקן דהתם הרעותא באיש, ועיין בחות יאיר סי' קצ"ז שנשאל בבתולה מן האירוסין שמתו לה שני חתנים אם יש לחוש לקטלנית וכתב דיש להקל אף מי שלבו נוקפו עליו נאמר מאן דקפיד קפדין בהדיה ע"ש. א"שה שנתא'רמלה.

קטלנית ודיניה ש"ע אה"ע סי' ט' וסימן י"ז.

קטלנית מזל גורם לה ולא המעיין גורם דקי"ל כרב אשי דבתרא הוא דאמר מזל גורם עיין נחלת צבי על ש"ע אה"ע סי' ט' ס"ק א'. ועיין בתיקוני די"ל ויקיי"ו על אלפסי ור"ן פ"ד דכתובות דף תפ"ג ע"ב. תוספות שם ד"ה טעמא דהשיאה דף מ"ג ע"ב. לכך כיון שנתאלמנה שני פעמים או מן ראירוסין או מן הנשואין הויא קטלנית. וי"א דה"ה אשה שנתגרשה שני פעמים אין לישא אותה משום קטלנית אבל י"א מתו דוקא וכן עיקר ש"ע אה"ע סי' ט' סעיף א' בהג"ה.

שאלה יעקב הסיתוהו אנשים להזדווג עם לאה זקנה באה בימים ושמע בקולם וכנהוג נטלו מידו קנין סודר על זה ויהי בלילה ותפעם רוחו על שהוגד לו שלאה זו נשאת כבר לשני אנשים והויא לה קטלנית, הן עתה לשאול הגיע אם יש חשש לפי שהוא מתירא מנפשו דחמירא סכנתא ואם יש בדבר חשש שואל התרה על שבועתו משום דארעתא דהכי לא נדר יורו נא המורים בקסת סופר היש ממש בטענתו זאת או לא ושכרם כפול ומכופל מן השמים.

תשובה טרם כל תנאי יהיו דברינו שלא יחשדני שומע כי אנכי בא לדין ולהורות במקום גדולים ממני בחכמה ובמנין אשר קטנם עבה ממתני ומשרת ההוראה על שכמם ה' עליהם יחיו רק הנני בא להציע משפל מצבי לפני רום הדרת יקרת משי"ח. על כל הנמצא כתוב בספר בנדון הנשאל וקמחא טחינא אני טוחן ואולי על ידי זה אזכה וימצאו דברי בעיניו חן וזה החלי בעזר צורי וגואלי ה' חילי.

גרסינן בפרק הבא על יבמתו תניא נשאת לאחד ומת, לשני ומת לשלישי לא תנשא דבתרי רשב"ג אומר וכו' לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא

ואסיקנא

קטורת של שחר ומטיב את הנרות ומקטיר איברי התמיד וכו'. קטור"ת לבד"ו.

קטטה עיין: מריב"ה עיי"ן.

קטיגור אינו נעשה סניגור אלפסי פ"ד דשבועות דף שט"ו ע"א פי' אין המלשין וההיטא נעשה דיין ופרקליט ברכות פרק הרואה דף נ"ט ראש השנה פ"ג דף כ"ו. גמרא דקרושין דף ה' ע"א ובתוספות. יבמות דף ז' ע"א תוספות ד"ה שנאמר. ב"ב דף י"ד ע"א תוספות ד"ה שבהם עומדים לכן עשה עמודים בארון של כסף ולא של זהב לפי שעשויין לכפרה ומכפר אפילו בחוץ ראין קטיגור. זרע בירך שני פ' וארא הטעם דלא הלך אהרן בשליחות לגאל ישראל משום רצפה הקב"ה שיעשה העגל ואין קטיגור נעשה סניגור. ש"ע י"ד סי' קל"ט סעיף י"ד. סנהדרין דף ל"ה ע"ב תוספות ד"ה שנאמר. חו"ץ מפ"נים. ישר כח"ך. תו"קע ר"ע מעל"לים.

קטיל קני באגמא עיין: רב"ך קטי"ל קנ"י.

קטינא חריך שקי היינו ר' זירא כדמפורש בב"מ פ' השוכר. עיין גמ' דברכות פ"ז דף מ"ו אי מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן רבי זירא הלש קבל עליו רבי אבוה אם יתרפא קטינא דהיינו ר' זירא אעשה משתה לרבנן. הליכות עולם שער א' פ"ג. נקרא כן לפי שהיה בודק את עצמו בכבשן אש אי שלטא ביה אור של גהינם יומא חד יהבו ביה רבנן עינייהו ואחריכו שוקוהי ונקרא קטינא לפי שר' זירא היה איש קצר. גמרא ורש"י שם ועיין שני לוחת הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד"ה קטינא חריך. ע"ד האיד"נא.

קטינא קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה א"ל ענשיתו אעשה א"ל בעידן ריתחא ענשינן אעשה מנחות פ"ד דף מ"א עי' סי' ו'. אלפסי הלכות ציצית דף פ"ט ע"א וע"ב. גן המלך והוא ספר גנת ורדים בין טור יו"ד לטור אה"ע אות ע"ח היינו כשמבקש תחבולות להפטר מן המצוה אבל אם לבר אינו משתדל בה לקיימה לא מיענש כ"כ התוספות בריש מסכת ערכין גבי הכל חייבין בציצית ונדפס בסוף הגמרא.

קטיעא בר שלם עיין: וו"י ל"ה לאילפ"א.

קטיר קא חזינא הבא כך אמר ר' יוסף פי' קשר של רשעים אני רואה על יהושע בן גמלא נאמר שמינוהו כה"ג שלא היה ראוי לכך ומנוהי על שנתן ממון דאמר ר' אסי תרק"בא דדנרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי המלך עד דמוקי ליה ליהושע בן גמלא בכהני רברבא תרקבא פירוש תרי וקב דהיינו שלשה קבין והאי יהושע קדש למרתא בת בייתוס שהיתה אלמנה ואח"כ נתמנה כ"ג וכנסה כדתנן התם אם ארס אלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס וכתבו התוספות שינאי זה לא היה אותו ינאי שהיה כ"ג יבמות פ"ו דף ס"א. תרקב"א.

קטלא עיין: אש"ה במ"ה יוצא"ה ובמ"ה.

קטליה פח לדין שבת פ"ט צ'. פח תולע שבתאנים נקרא פח וכן גורס אלפסי ויש גורסים פה וכן בערוך גרים פה. תולעי"ם מק"ק.

קטלנית אם יש לה כתובה מן השני מחלוקת היא בין המפרשים והרא"ש בפ' ד' דכתובות העלה דיש לה משום דלענין זה לא סמכינן אחזקה דבתרי זמני עד דאתחזק בתלתא כדאשכחן בשור המועד דלא כהר"ר משה עי"ש, ועיין מ"ש רפ"ך ז"ל נחלת צבי' על ש"ע אה"ע ס"ט ס"ק ד'. ועיין בבית שמואל שם פ"ק ד' ועיין אלפסי ור"ן פ"ד דכתובות דף תפ"ג ע"ב דהר"ן נדחק לפרש התנאי כתובה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אשר ממנו הוכיחו המפרשים שאין לה כתובה מן השני כיון שאינה יכולה להנשא לשלישי, ולא עלה בידו, ועיי"ש בשלטי גבורים אות א' הפלוגתא ועיין הרא"ש בגמרא דכתובות דף קפ"ו ע"ב שר' משה מנרבונה ס"ל דאין לה כתובה מן השני משום דכיון דלא שרי לאנסובי לא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. אמנם מן השלישי לדברי הכל לית לה כתובה אם לא הכיר בה, ואם הכיר בה יש לה כתובה, ש"ע שם, וע"ש בית שמואל ס"ק ג' דלדעת הרמב"ם אפילו לא הכיר בה יש לה כתובה כדמשמע מתשובה שהביא בכסף משנה, וכן הקשה בחלקת מחוקק ואפשר דחסר כאן וכו' עיי"ש, ועיין ש"ע אה"ע סי' קי"ז.

קטלנית אסורה להנשא משנה י' פ"ב דיבמות בתי"ט. ועיין משנה ב' פ"ד

דאנאריי"ס סטאבאט סיר פריציום דימיריו אבקטו"ס איס"ט פי"סט בארבא"רורום איקסקורסיו"נים אבקטורי פליני"ו ליבר"ו דואוריצים קאפיטו"לו דיצים"ו נו"נו ק"בו טאפורי באלסאמו"ס אי"ן יודיא"ה דיסיי"ט אי"ט צינאמומו"ס אי"ן אראביא"ה דיסידירא"רו ציפיסס"י. מאט"יולום אבטו"מאביט. אליקב"י איק"ס ראביני"ס, אבריאום קנמון ד"י אלוא"י דיקטום אינטירפרי"טאנטור. לא ידעתי לדבר על לבי כי יכול להיות החלבנה דבר אחר חוץ מן הגאלבא"נו כי כן גם בלאטינו נקרא וגם בלשון יון Καλβαvη לשון נופל על הלשון הוא גומו"ס או שרף אילן כאשר כתבו כל החכמים ריחו רע כדברי רבותינו כי על כן טעות גמור הוא היותו הסטורא"צי ריחו טוב וערב מאוד. ומעלת הרב באזילא הנ"ל באגרתו כתובה ביום ה' מרצו תצ"ג השיב ז"ל קבלתי אגרת מעכ"ת החכמה מאד מאד ומעכ"ת הוא באמת שפתים ישק משיב דברים נכוחים ולעולם אז יותר באה לי הנסיבה להשתחוות לעומת כח חכמתו וכו'. ואחד מן הרוקחים אמר לי כי רבש שחור של הרמב"ם יכול להיות האופופא"נאקו והקיף ודמה החלבנה עם האופופאנאקו וזה האחרון נראה לי שריחו רע יותר, ויותר שחור.

קטורת יום הכפורים בתוך המחתה ושאר ימים על המזבח ולא במחתה משנה ב' פ"ו דתמיד ר"ע עיין ביומא. ועיין רמב"ם פ"ב ופ"ד מהלכת עבודת יום הכפורים. ב"כל יו"ם. ה"וציאו ל"ו א"ת הכ"ף.

קטורת יום הכפורים מפי השמועה למרו חכמים שאינו נותן הקטורת אלא בקדש הקדשים על אש המחתה שנאמר ונתן את הקטרת על האש לפני ה', והצדוקים מניחים על האש בהיכל מחוץ לפרוכת וכשיעלה עשנה מכניסים אותה לפנים לקדש הקדשים שנאמר כי בענן אראה על הכפורת אמרו כי הוא ענן הקטורת, ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות משביעים אותו ערב יום הכפורים אישי כהן גדול אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח ב"ד משביעים אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל דבר שאמרנו לך והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשים ובוכים לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין שמא אין בלבו כלום והחושד בכשרים לוקה בגופו משנה ה' פ"א דיומא. רמב"ם פ"א מה"ל עבודת יום הכפירים.

קטורת לא שנה בו אדם מעולם משנה ד' פ"ב דיומא, משנה ב' פ"ה דתמיד, רמב"ם פ"ד מהלכות תמידין ומוספין דין ז'. חדשי"ם לקטור"ת.

קטורת לבדו קודם לתמיד של שחר פ' תמיד נשחט דף נ"ט פ"ה דפסחים. רמב"ם פ"ו מה"ל תמידין דין ד', ה'. קטו"רת ש"ל בי"ן הערי"בים. קטור"ת ש"ל ש"חר.

קטורת מותרו מה היו עושין בה משנה ה' פ"ד דשקלים. מותי"ר הקטו"רת.

קטורת נקטר על מזבח הזהב פעמים ביום רמב"ם פ"ג מה"ל תמידין ומוספין.

קטורת עיין: ארב"ע פייסו"ת. בי"ת אבטינ"ס. ב"כל י"ום. בריחו"ת שתי"ם. דברים שאי"ן חייב"ים עליה"ם. הוצי"או לו א"ת הכ"ף. יציב"א בארע"א. מות"ר הקטו"רת. מז"בח הזה"ב וחנו"כו. מחת"ה ש"ל. מ"י רגלי"ם. מלאכ"י השר"ת אמרו ר"בונו ש"ל עול"ם. ממוני"ם שבמ"קדש. מעלו"ת שעש"ו חכמי"ם בקד"ש. מ"שקל סממ"ני. פט"ום הקטו"רת. פ"רט וכ"לל נע"שה. קטור"ת. קר"א לקר"א מיי"תי. תרומ"ת הלשכ"ה מ"ה.

קטורת ריחו נשמע בירחו עיין: רי"חו.

קטורת של בין הערבים קריבה בין איברים לנסכים משנה ה' פ"ג דיומא. עיין רמב"ם פ"ב ופ"ד מה"ל עבודת יום הכפורים ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו ואח"כ נכנס להיכל ומקטיר קטורת של שחר ומטיב את הנרות ומקטיר אברי תמיד וכו' ובסוף פ"ד ומקטיר קטורת של בין הערבים ומטיב את הנרות של בין הערבים. ועיין רמב"ם פ"ג מה"ל תמידין ומוספין. קטור"ת לב"דו.

קטורת של שחר עיין: פ"רסו סד"ין של בו"ץ.

קטורת של שחר קריבה בין דם התמיד להטבת הנרות משנה ה' פ"ג דיומא. עיין רמב"ם פ"ג מה"ל תמידין ומוספין ופ"ב ופ"ד מה"ל עבודת יום הכפורים ומקבל את הדם וזורקו על המזבח כמצותו ואח"כ נכנס להיכל ומקטיר

קטורת

הכותב על דיוסקורי'די שנקרא בערבי עואד אך לא הסכים עם הרמב"ן בפ' כי תשא שכתב שנקר' בערבי אל עוץ אל טיב. החלבנה פירש הרמב"ם בערבי מיע"א וכתב שהוא דבש שחור וריחו קשה והוא שרף אילנות בערי יון. הכסף משנה כתב שנקרא מיע"א סיאל"ה, ולא מצאתי מה היא, המעתיק לאב"ן סינ"א העתיק מיע"א או מיאה הסטוראצ"י, וגם לי כתב המעתיק בפרק א' דכריתות, וזה אי אפשר: "רוקח אחד אמר לי שהלאסירפיציו כשהוא באבו הוא כדבש שחור, אבל מצאתי גם בספרי רוקחי מרקחות שהלאסירפיציו נקרא בערבי חלתית כאשר במשנתנו וכתבו היות מין אחר לפי שהחלתית אשר לנו אי אפשר לאכלו, הקנמון כתב הרמב"ן כי הוא הסקויינאנ'טו או פאליא'ה אורורא'טו וראיותיו באמת חזקות והסכים עמו גם השלטי גבורים, אך עומד לנגדו מ"ש הרב בעל כסף משנה כתב סמ"ג שקנמון אינה קנ"לא שהרי מקאני"לא יש הרבה ואלו מקנמון אמרינן בפ' במה אשה שנגנז ולא משתכח כי אם מעט בי גינזא דמלכא, לכן נראה מדמיון השם שהוא באמת הצינאמומו של ראשונים הדומה לקאנילא היפיפיה ורקה מן הדקה, ואפשר כי הקנמון היה שם משותף (איקיווק'ו) ורוצה לומר הוא שהיה גדל בארץ ישראל והיה גמלים אוכלים ממנו ושכתב הרי"ף שהוא דומה לתבן, ורוצה לומר גם כן הציאאמ"ו של ראשונים, ואם יש אומרים שהוא הקאנילא של אי ציילא'ן.

וזאת היתה תשובתי אליו:

באמת נראה לי זאת הלכתא למשיחא יען כי בשמות סממני הקטורת ושמן המשחה ובשמות בהמות וחיות טהורות וטמאות ובשמות אבני החשן אין לנו קבלה כלל לחייבני להדבק לסברא זו יותר מסברא זו. וגם כיון שאין לשאול ולהשיב בענינים כאלה כדאמרינן בגמ' בענין כיצד הלבישן, לא יכולתי ולא חפצתי לבלות זמני על ספרי חצונים, כי באמת שערי האמת ננעלו מעתה בין מבוכות דעות המפרשים והכותבים בענין. גם אני כמוהו חשבתי למשפט דטעה בעל שלטי גבורים אשר איננו מחלק כלל בין הקנילא'ה לקאסיא"ה ליניא'ה, וגם הרמב"ן אשר בשם הרמב"ם כתב שקנמון הוא קטר סליכה אם לא הוציא זה מאיזה ספר הרמב"ם לבד מפי' המשנה והחבור, או אם לא נאמר כי באמרו הרב רבי משה הוא רבי משה אחר ולא רמב"ם, ודאי גם הוא בטעות יען כי הרמב"ם היה להיפך בפי' המשנה ובחבור אשר ציין מעכ"ת ומעתה מעכתו"ר ישים עינו על ספר דיציונאריום לניקולו לימירי דף פ' מן האחרונים בקי מאוד מאוד בעשבים

וסממנים אלה הם דבריו: קאסיא"ה ליניא"ה קאסי"א אודוראט"א סילוכאסיא"ה היא קליפה חדא לה צורת, מראה, טעם וריח קאנילל"א אך היא עבה יותר בשמה מעט ומעט מן הקניל"א תפריש החיך, בלעוס אותה תהיה בפה עבה (היינו ויסקוס"א) ומעט מעט תהיה למים וכל זה לא יארע בקאניללא הקליפה הזאת מוציאים מן האילן דומה ממש לעץ המוליד את הקנילל"א, ובאי ציילא'ן בהינדי"א ערוב זה בזה איכא יען כי השני אילנות האלה לא יבדלו כי אם בקליפתם. וברף צ"ט מפרש הקניללא ושני מיניה, ובאות קורטיצי"ם ווינטיראנ"י קליפה אחרת

קנילל"א לבנה. אבנוסטינו"ס קאלמי"ט בריציונאריאו"ם איסטוריקו"ם אשר לו דף רל"ד. קאסי"אה ארו"מא ינט"יר אי"אה נימירא'טום קוב"ום סאקר"ום אילאום קונסיקראנדים ואסי"ס, אי"ט טאברנא'קולו קונפיציב"אטור. איבריאו"ס אבי"ט קידה אי"ט סיפטואגי"נטא ירים קאסי"אם אנ"ק דיקונ"ט אים"סי קורטיצי"ם ארבורי"ם צינא"מומו סימילל"מי אפוד ינדו"ס ספונטי פרובינינטים. והמחבר הזה בדף רמ"ו

צינאמו"מום גיינו"ס ארומאטי"ם איק"ם יי"ס קביבו"ס אולאום אד ינונגיינדו"ם

ט'אפלו"ם אי"ט ואס"א קונפיצייבאטו"ר ארבוסטו"ם אים"ט קורטיצ"י סואוויסים"י אודורי"ס קואם אליי קום כאניללא, אוט קאסי"א ארומאטיקא קינפונדינט, אליי דיסטינגוונט. צינאמומום קבו"ד גיינווינו"ס סי"ט ראר"ו אין אופי"צינים אוקורי"ט. מאטיאו"לום פרוסטי"רא סי איקסקויסיסי אסיריט, אי"ט יא"ם ינדי א"ה גאלעיני טימפורי נו"ן ניס"י אי"ן ימפיראטו"ם סקריניי"ם ריפירי"באטור. אולים מיללי

דאנאריים

קזא בפרק קמא דחגיגה בגמרא ירושלמית רבי יוסי בר חנינא אמר צירא דתרעא דגהינם קביע באודניה אמר לון למה דא כן אמר ליה דהוות ציימא ומפרסמה ואית דאמרי דהוות ציימא חד יום ומקזה לה תריי וכו' ופירש בעל יפה מראה שהיתה מתענה יום אחד ונפרעת בשנים שאוכלת ומתענת שני ימים תמורת יום התענית ולשון מקזא כמו פירוש קיזיי דלעיל פרק הרואה דקא מפרש מקיז חדא עם חדא ע"ש והערוך בערך פרוש פי' קוזאי נרחק שלא להזיק העוברים ושבים ומקיז דם בכותלים.

קזא בריש גמרא דפרק במה מדליקין מאי שמן קיק רב יצחק בריה דרב יהודא אמר משחא דקזא פי' הוא שמן של גרעינין שיש בצמר גפן שעושין בגדים ממנו ונקרא קנט"ן.

קז בפ"ח דבכורות בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם וכו' בכריתות פרק דם שחיטה דם הקזה שהנשמה יוצאה בו פירוש בגמרא כל זמן שמקלח.

קזז כרם רבעי מציינין אותו בקזוזות אדמה משנה א' פ"ה דמעשר שני פירוש עפר ארום ובלע"ז ב"ולו אר"מינו ערוך.

קזמקרטור בב"ר פ' נ"ח וירדף ארבעה מלכים קוזמקרטורין בפס' דכי תשא שלשה מלכים קוזמקרטורין שולטין מסוף העולם ועד סופו פי' בלשון יון קוסמי עולם קרטור תופש. ערוך.

קחה שרקים ולבנים תרגומו קהקין וחיורין ערוך.

קטב מרירי פ' ערבי פסחים דף קי"א. שבו"ע ש"חל. ש"ע א"ח ס"ס תקנ"א.

קטורה אם לא הקטירו בבקר יקטירו בין הערבים אפילו היו מזידין ואין מחנכין מזבח הזהב לא בקטורת של בין הערבים רמב"ם רפ"ג מה"ל תמידין. משנה ד' פ"ד דמנחות. מזב"ח ה"זהב וחנו"כו.

קטורת בשעה שמקטירין בקדש הקדשים כל העם פורשין מן ההיכל בלבד, ואינם פורשין מן האולם ולמזבח שאין פורשין מן האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל כמו שביארנו בהלכות תמידין פרק ג'. רמב"ם פ"ד מה"ל עבודת יום הכפורים גמ' פ' טרף בקלפי דף מ"ד.

קטורת וחפינתו עיין: שעורי"ם ומד"ות, ועיין רמב"ם פ"ג מהלכות תמידין ומוספין.

קטורת ומעשהו ביצד שהוא מצות עשה רמב"ם פ"ב מה"ל כלי מקדש והעובדים בו ועיין משניות פ"ו דתמיד ורמב"ם פ"ג מה"ל תמידין ומוספין. יציב"א. מעש"ה הקטו"רת.

קטורת וסממניו וסממני שמן המשחה כתב אלי מעלת הרב כמהר"ר אביעד שר שלום מבאזילה איש מנטובה, ביום ה' פיברוארו שנת תצ"ג ז"ל, הנני כמריח חכמת מעכ"ת תפארת דורנו אחרי השתחוות לעומתו למען יתרץ לי איזה קושיות דהכל צריכין למארי חטיא, וזו אחת מהנה, הנה הוא עמדי ספר הנקרא אנטידוטא"ריו רומא"ני הכותב בפירוש המיריא"קא של מלך ישמעאלים העתיק אותה רופא יהודי והוא העתיק סיליכ"א קאסי"אה ליניא"ה וכן מצאתי בפירוש הרמב"ם פ"ק דכריתות משנה ה' ושם המפרש למדנו כי קטר סליכה היא הקאסיא"ה ליניא"ה, ולכן ממ"ש הכסף משנה פ"ב מה"ל כלי המקדש נראה ברור דלפי דעת הרמב"ם קלופה היא קסיא"ה ליניא"ה ושטעה הרמב"ן בפירוש התורה פ' כי תשא ש"ב שהרמב"ם כתב שקנמון הוא קטר סליכה, וכן נראה כי שגג מאוד בעל שלטי הגבורים של שער אריה שכתב שהקסי"אה ליניא"ה היא הקני"לה שלנו, יען כי אחרי אשר בחנתי הקסיא"ה ליניא"ה והקניל"א נראה לי כי טעמם עמם בכל מכל כל האומרים דהקסיא"ה ליניא"ה הוא בושם משונה מהקני"לא, ראה יראה מעכ"ת הדונזי"ללי והאנטידוטארי"ו הנזכר לעיל על זה, כאשר נראה לי ג"כ כי טעה מאוד באמרו צאקו הוא האל"צי הנולד בסוציא"ה, יען כי תרגם אונקלוס יעלא והפסוק הרים הגבוהים ליעלים מראה כי באמת הוא הקאמיצא או העז מדברי, יונח שהסיליכ"ה הוא קאסיא"ה ליניא"ה לא יכולתי לחשוב מה הוא הבושם אשר בתרגום וערבי נקרא קציעה כאשר כתב הרמב"ם בפ' הנזכר והרמב"ן בפי' התורה פ' כי תשא וכי באמת המעתיק לאטינ"י העתק קציעה קסיא"ה לשון נופל מאוד על השם. הקנמון פירשו הרמב"ם בושם עור והמעתק בפירוש המשניות פ"ק דכריתות נראה לו שהוא אגאלו"קו או הליניי"ו אלואי"ם והסכים עם המאשי"אולו

הכותב

קושיא היא המחלוקת הבא על השמנעות ולא יחלוק החולק בהלכה מקויימת ואם היו החולקים לרבים הסימן מתיבי ואם ליחיד איתיביה והפירוק הוא פירוש הקושיא וכשלא נחלק היא הלכה מקויימת מבוא התלמוד לרבי שמואל הנגיד בסוף הליכות עולם.

קושיא חלושה מקשה וסומך על האחרת שהיא יפה ביבמות דף מ״ד תוספות כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ט ע״ב.

קושיא כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״י ע״א בפ׳ הערל דף ע״ח ולגרסא זו לא משני מידי אהך קושיא.

קושיא למה נשנית משנה דפשיטא אינה קושיא משנה ד׳ פ״ה דערכין תי״ט. משנ״ה דפשי״טא. עינינ״ים כל״ם שונ״ה אע״ג ראינ״ו צרי״ך. פשיט״א אורחי״ה.

קושיא מצד הענין עדיפא מקושיא מצד הלשון כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קי״ב סוף ע״א.

קושיא מקשה בהודאת סברת שכנגדו כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קי״ב ע״א.

קושיא מקשה לפעמים בתלמוד ומורה אותה ההקדמה המתרץ למקשה ואפ״ה משיב לו כפי הקדמתו אבל אה״נ שהיה יכול המתרץ להכחיש לו הקדמתו ולומר שאין קושיתו קושיא שו״ת מוהר״י בי רב סי׳ נ״ב.

קושיא מקשה לו ואינו חושש לקושיתו לא מצינו כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קי״ב ע״א בפ״ק דערובין ת״ש המקרה וכו׳ והא א״א לצמצם וכו׳ ולא נהירא דלא מצינו שיקשה לו ואינו חושש לקושיתו ויחזור ויתרץ כמו הראשון דהכא דכיון דפריק בנכנס ויוצא ומקשי ליה והא א״א לצמצם ותירץ במעדיף שיכול לכנוס ולצאת הרשב״א.

קושיא עיין: קש״יא עיי״ן.

קושיות כלם אחת אלא שרצה להקשות לכל הברייתא כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ז ע״ב.

קושיות עיין: קשי״א עיי״ן.

קושיות רבות עיין: מקש״ן מקש״ה קושיו״ת.

קושיות שתים זו הפך זו אין דרך הגמרא להקשות גמין כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ו ע״ב.

קושיות שתים מצינו ותירוץ א׳, וכתבו התוספות דלא חייש לשנויי הקושיא האחרת פ״ק דשבת דף י׳ ע״א ד״ה מריחותא למיסר הלק״ט ח״ב תש׳ ק״א.

קושיות שתים עיין: א״י לימא כשמקשה.

קושיות שתים שמקשה האמורא רצה לסדר זו אחר זו, ואיחר הקושיא ובין כך הורה רבה כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קט״ו ע״א תוספי הרא״ש בפ׳ הכונס אין לי אלא לביתו וכו׳ הק״ה רבי מאיר מאי פריך רבה לרב יוסף הא לדידיה נמי קשה דמודה רבה בבעל חוב, ותירץ דהאי פירכא אותביה מקמי דהודה רבה בבעל חוב והא הלא אקדמה משום שרצה לסדר שתי קושיות שהקשה רב יוסף זו אחר זו.

קושי עיין: קשו״י.

קושית הגמרא בפשיטות מאיזה דין מוכח דהכי קי״ל כגון בברכות דף כ״ה ע״ב והרי לבו רואה את הערוה אע״ג דאותו מ״ד לא ס״ל כך חוות יאיר תשובה צ״ד. וכתב גן המלך והוא ספר גנת ורדים בין טור יו״ר לטור אה״ע אות י״ד פעמים שמקשה התלמוד בלשון סתום אע״ג דאין הלכה כן ולא קיימא לן כוותיה ועיין בפסקי הרא״ש ס״פ בית כור שמביא שני מקומות דפריך תלמודא בסתמא ולא קיימא הלכתא. פירכ״א אשכח״ן.

קושית עם הארץ עיין: דרמ״א ליך.

קושר ומתיר בשבת ודיניו עיין: קש״ר המות״ר.

קושרי סופרים שעושים טבלאות משיורי דפי קרש איסור הם עושים מהר״ש דמרינה י״ד סי׳ קפ״ז.

אלא שלא תוסיף משום דהוה ליה כבונה משנה פכ"ג דשבת אלפסי ור"ן שם דף קס"ח ע"א פרק כ"ב. ש"ע א"ח סי' שי"ג סעיף ז'.

קור זחום של כל השנה עיין רא"ש השנ"ה יומ"א.

קורות ביתו ואבני ביתו של אדם מעידים עליו עיין: אבנ"י בית"ו וקורו"ת בית"ו.

קורות כותל הבית ככותל משנה ז' פ"ה דאהלות תי"ט. רמב"ם פפ"א מ"ה טומאת מת דין ה' קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה וקדירה תלויה מן הקורה והיתה הקורה נוגעת בפי הקדרה כולה ומכסה אותה כלים שבקדרה טהורים שהרי הוצלו בכסוי האהל להם ואם לא היה פי הקדרה מכוסה בקורה אלא ביניהם רוח כל מה שבקדירה טמא והקדרה עצמה טמאה.

קורות שתים אחת למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאלו הוא למטה ואת התחתונה כאלו היא למעלה ובלבד שלא תהיה העליונה למעלה מעשרים אמה ולא התחתונה למטה מעשרה. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ"ג, ואלפסי פ"א דערובין דף קצ"ב ע"א כתב דלית הלכתא כרבי יוסי ב"ר יהודה.

קורות שתים במבוי אחת יוצאת מכותל זה ואחת יוצאת מכותל זה ואין מגיעין זו לזה אם אין ביניהן שלשה טפחים כשרה ואם לאו פסולה אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"א ע"ב. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ"א.

קורות שתים מתאימות זו אצל זו לא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח לרחבו דהיינו טפח ואין זו לזו שלשה טפחים אינו צריך להביא קורה אחרת וי"א שצריך שיהיו קרובות זו לזו בתוך טפח אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"ב ע"א. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ"ב.

קורטוב הוא אחד משמנה בשמינית הלוג נ"י פ"ה דב"ב. אלפסי דף ר"ו ע"א והוא אחד מס"ד בלוג עיין תי"ט על משנה ד' פי"ב דמנחות ד"ה חסר קורטוב. גמרא דב"ב פ"ה דף כ'.

קורנים עיין: כ"לל ג"דול אמ"רו בשביעי"ת. צתר"י.

קורע בחמתו בשבת ועל מתו חייב לפי שהוא מתקן רמב"ם פ"ח מה"ל שבת אלפסי פי"ג דף קל"ז ע"א ע"ש בשלטי גבורים אות ב'.

קורע בשבת עיין: אבו"ת מלאכ"ות, אמיר"ה לגו"י לפתו"ח. קורע כדי.

קור עיין: אונ"קלי מע"לין אות"ו בשב"ת. ח"מרא אפי"לו, קו"ר ה"כל ח"ולים.

קורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי הפירות חייב אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל משנה אלפסי ור"ן פרק י"ג דשבת דף קל"ז ע"א, רמב"ם פ"י מה"ל שבת פסקא יו"ד ובפסקא י"א המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו הרי זה תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דבוקין או עורות דבוקין ולא נתכוון לקלקל בלבד הרי זה תולדת קורע וחייב.

קורקור עיין: אפיקו לי קורקור.

קורת רוח עיין: אי"ן אד"ם מו"צא. פלונית שפחתי במ"ב. שפח"תי פלונ"ית א"לא.

קושטא קאי שיקרא לא קאי פי' האמת יש לו קיים והשקר אין לו קיים לפי' אותיות שקר הם שלא כסדרן באלפא ביתא ולא מצי קאי ואותיות אמת קיימי שפיר כסדר שיש להם שתי רגלים ומושכם טוב שבת פי"ד דף ק"ד ע"י סי' ס"ד.

קושטא קא מפרש כללי גמרא למהר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קי"ג עמוד א' פרק קמא דנדרים י"ג סתמא תנא כר"מ והתניא וכו' כתבו התוספות ה"ה נמי דאי תנא ליה אחרינא קשיא ברייתא אלא קושטא קא מפרש וכ"כ פ"ק דיבמות ד' גבי ותכלת עמרא הוא.

קושיא אחת נראה שמקשה ועיקר כוונתו קושיא אחרת כלל, ג"ם למהר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק"ט ע"ב בפ"ב דמכות והא תנא דבי ר' ישמעאל זו היא שיבה וזו היא ביאה כתב הרשב"א לאו עיקר קושיא היא דהוה מצי לשנויי דכיון דאיכא דדמי ליה טפי לדדמי ליה דיינינן ועיקר קושיין דליגמר דהא דמי ליה וכן פירשו בתוספות עכ"ל.

קושיא אינה סותרת הדין עיין: מש"נה לא נרח"ית כהלכ"ה מכ"ח קוש"יא. שבוע"ות שת"ים ז"ה.

קור הכל חולים אצלו ומותר לגוי לעשות מדורה בשבת להתחמם בו ישראל אם הקור גדול ש"ע א"ח סי' רע"ו סעיף ה'. רו"יצה ביו"ם טו"ב שא"לה.

קורה מותר להשתמש תחתיה וכן כנגד הלחי, אלפסי ור"י פ"א דערובין דף ק"ץ ע"ב שלטי גבורים אות ג'. וה"מ היכא דהמבוי פתוח לרה"ר אבל בפתוח לכרמלית אסור בין תחת הקורה ובין כנגד הלחי דמצא מין את מינו ונעור שם ובש"ע א"ח סי' שס"ה סעיף ד'. ועיין בשה"ג שם מחלוקת דלהרא"ש והראב"ד תחת הקורה לעולם מותר אפילו פתוח לכרמלית. מבו"י מות"ר.

קורה משום הכירא ולחי משום מחיצה ר"ע משנה א' ב' דערובין אלפסי שם רמב"ם פי"ז מ"ה שבת. מבו"י שצד"ו.

קורה עגולה רואין אותה כאלו היא מרובעת משנה ה' דערובין ואלפסי רמב"ם פרק י"ז מה"ל שבת. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף י"ט צריך שיהיה בהיקפה שלשה טפחים שאז יש ברחבה טפח.

קורה עיין: ז"ה ב"א בחבי"תו וז"ה ב"א בקורתו. ח"מץ בבו"ר. ח"צר שנפרצ"ה למ"קום ראין חצר ניתרת בלחי או קורה אלא בפסים או בפס ד'. כש"ורא. ל"א לישתמי"ש. מ"בוי מות"ר להשתמ"ש תח"ת הקור"ה. מב"אן לב"על הקור"ה. מק"בל בהכ"ירות ש"דה חב"ירו. קורו"ת שתי"ם. תקנ"ה שהת"קינו שם המקורה דרבי פרת.

קורה על גבי מבוי בעינן לא על גבי יתדות אלפסי ור"י פ"א דערובין דף ק"ץ ע"ב. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ"ה דלפעמים על גבי יתדות שפיר דמי ע"ש.

קורה עקומה רואין אותה כאלו היא פשוטה אלא צריך שאלו ינטל עקמימותה שלא יהיה בין זה לזה ג' טפחים משנה ד' דערובין תי"ט ואלפסי דף קצ"ב רמב"ם פי"ז כה"ל שבת.

קור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שנלקח בכסף מעשר משנה ז' פ"ג דעוקצין. ועיין רמב"ם פ"א מהלכות טומאת אוכלין דשלקו וטגנו מתטמא טומאת אוכלין ועיין משנה ה' פ"ג דעוקצין ותי"ט. רמב"ם פ"ז מה"ל מעשר שני דין ח', ט'. קו"רא הו"א. ת"לא ליה קור"א.

קורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח דהיינו טפח. משנה ג' דערובין ר"ע תי"ט ובריאה כדי לקבל אריח משנה ד' ר"ע ואלפסי רמב"ם פי"ז מה"ל שבת. אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"א. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף ט"ז. והאריח הוא טפח ומחצה. ואם הקורה רחבה ארבעה טפחים אינה צריכה להיות חזקה לקבל אריח ש"ע שם סעיף י"ז. ושלטי גבורים שם לשון רבי ישעיה אחרון אות ג'. ומעמידי הקורה אם צריכים להיות חזקים לקבל קורה ואריח פלוגתא דפוסקים שם. ארי"ח.

קורה של מבוי לא תהיה למטה מעשרה טפחים, משנה ו' דערובין תי"ט. רמב"ם פ' י"ז מה"ל שבת ואם היה גבהו פחות מעשרה טפחים חוקק בה ארבע אמות על ארבע אמות לתוך המבוי על פני כל רחבו להשלימו לעשרה טפחים כאביי דכל פחות מעשרה טפחים לא מקרי דופן וצריך תקון כשעור משך המבוי אלפסי ור"י פ"א דערובין קפ"ט ע"א. שלטי גבורים שם אות ג'. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ"ו. היא למעלה מעשרה ועקמימותה למטה מעשרה רואין כל שאלו ינטל עקמומיתה ואין בין זה לזה שלשה אין צריך קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"ב ע"א. ש"ע שם סעיף כ'.

קורה של מבוי שהוא בתוך המבוי ועקמומיתה חוץ למבוי רואין כל שאלו ינטל עקמומיתה ואין בין זה לזה שלשה טפחים אין צריך קורה אחרת ואם לאו צריך קורה אחרת אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"ב ע"א ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ'.

קורה של מבוי שהוא למעלה מעשרים אמה ימעט משנה א' דערובין ר"ע תי"ט רמב"ם פי"ז מה"ל שבת. אלפסי ור"ן שם דף קפ"ט ע"א. וכיצד ממעטו שם. מקצת קורה למעלה מעשרים ומקצתה בתוך עשרים כשרה דחלל סוכה תנן חלל מבוי תנן עשרים אמה אלפסי ור"י שם ש"ע א"ח סי' שס"ג. היא למטה מעשרים ועקמימותה למעלה מעשרים רואין כל שאלו ינטל עקמימותה ואין בין זה לזה שלשה טפחים אין צריך קורה אחרת ואם לאו צריך קורה אחרת אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"ב ע"א. ש"ע א"ח סי' שס"ג סעיף כ'.

קורה שנשברה בשבת סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה אלא

בן יין עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה ב"מ פ"ז דף פ"ג. חו"מץ ב"ן יי"ן.

קוצים אתם מטילים לי בין עיני בני רבי חייא אמרו בסעודה אין בן דוד בא עד שיכלה ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל ורבי אמר קוצים וכו' סנהדרין פ"ד דף ל"ח.

קוצים אתם משימים לי בין עיני בימי רבי בקשו לעשות עיסה בבל לארץ ישראל פי' להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולבדוק אחר משפחות בבל כל הבאים לישא אשה מהם ומפני שרבי מבני משפחת בבל ומבני בניו של הלל היה אומר קוצים וכו' קדושין פ"ב דף ע"א. א'רצות כו"לן.

קוץ עיין: ב"מלה ד"עתו א"צל כ"ל אר"ם. בשע"ה שאמ"ר הקב"ה לאד"ם וקו"ץ ודר"דר. בשע"ה שע"לה מש"ה למרו"ם על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. ז"ה מע"לה ארוכ"ה. טלטו"ל ד"לת. מ"חט א"ו. מ"של לאד"ם שמ"הלך באי"שון ליל"ה. נד"וי הו"א הב"א"ה. רב"י ז"י"רא ושאלות"יו. שן ועיין.

קוצץ עיין: נטיעו"ת חבר"ו.

קוצר בשבת כגרוגרת חייב רמב"ם פ"ח מה"ל שבת, משנה ב' פ"ז דשבת, אלפסי שם דף ק"ל קכ"ט. מאן דקטל אספסתא בשבת חייב שתים א' משום קוצר וא' משום נוטע. וכן מאי דקניב סילקא. קוצר בוצר גודר מוסק אורה כולם מלאכה אחת הן. עיין בערך אחר זה. אבו"ת מלאכו"ת. ת"ולש בשב"ת.

קוצר בתבואה, מסיק בזיתים, בוצר בענבים, אורה בתאנים, גודר בתמרים, משנה א' פ"ח דפאה ר"ע. נ"י פ"ג דב"ב דף קע"ז ע"א. אלפסי פ"ז דשבת דף ק"ל ע"א. רמב"ם פ"ז דין ד' מה"ל שבת. וכולן מלאכה אחת הן. אלפסי ונ"י פ"ג דב"מ דף פ"ז ע"א. ש"ע ח"מ סי' רפ"ה סעיף ג'. משנה ב' דשביעית בר"ע. ועיין בתי"ט דמצינו וארוה כל עוברי דרך. אלפסי ונ"י פ"ז דב"מ דף קכ"ב ע"ב. משנה ב' פ"ו דשביעית. ש"בוי מורי"דין קרו"ב.

קוצר עיין: גמיל"ת חסד"ים גד"ולה. מלאכ"ה ב"חולו ש"ל מו"עד. מק"בל א"ו חוב"ר. ק"וצר בשב"ת.

קוקולאט"א עיין קיקולאטא.

קורא (הוא רב הגדל בדקל שענפיו גדולים ועורםרכים כמו שנה ראשונה וכשגדל הוא רך ובשנייה מתקשה) מברך עליו שהכל. אלפסי ור"י פ"ו דברכות דף כ"ט ע"א ש"ע א"ח סי' ר"ד סעיף א'. ברכ"ת ש"הכל. קור הרי הוא.

קורא ומקרא ודיניהם ש"ע א"ח סי' קמ"א. תור"ה כיו"ן. קרי"את ס"ת נה"יגו. משנה א' פ"ד דמגילה.

קורא לענין קדושין אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"ב ש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף כ"ה ע"א שאני יודע לקרות צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגם אונקולוס הגר (רמב"ם פ"ח מברייתא בגמ' פ"ב דקדושין דף מ"ט ע"א וכרב יהודה דס"ל דרב יהודה בתרתי פליגי) וי"א דאם יודע לקרות ולתרגם שלשה פסוקים סגי (טור ס"ל דבחדא פליג) ואם אמר לה על מנת שאני קראה צריך להיות יודע תורה נביאים וכתובים ברקדוק יפה (שם בגמרא ואלפסי שם).

קורא עיין: קי"ר הרי הו"א.

קורא פירדי"ץ לא קוק"א בר"ע ותי"ט על משנה ב' פ"ב דחולין.

קורדייקום מה הוא משנה א' פ"ז דגטין ובמפרשים. ג"ט צרי"ך הבעל להיות ברעת.

קורה גולל לקבר משנה ח' פט"ו דאהלות. רמב"ם פ"ו מ"ה טומאת מת דין ה' קורה שעשה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צרה אין טמא אלא כנגד פתח הקבר בלבד והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר טהור עשה ראשה גולל לקבר והרי הוא עומדת על הקבר כמו אילן הנוגע סמנה בארבעה טפחים סמוך לקבר טמא משום גולל ומארבע ומעלה טהור. בר"א בזמן שהוא עתיד לקוץ אותה אבל אם אינו עתיד לקוץ אותה כולה גולל. והראב"ד השיג עליו והכ"מ הליץ בעדו ועיין בתי"ט.

קורה העומדת מאליה מה דינה אם נרחק מכותל זה לכותל זה אם יוצאין בזה והשיב בלחי העומד מאליו הוי מחיצה ובקורה לא הוה משום היכר מ"מ לדידן שעושים משום צורת פתח אפילו מאליו מהני שבות יעקב חלק ב' תשובה ח'

קור

בנימין זאב תמצא אותם בהר"ן פ"ד דגטין דף תקע"א ע"ב ד"ה גרסינן בגמרא ההוא דאתיה לקטיה דרב הונא. ש"ע ח"מ סי' פ"ב סעיף ל"ז אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה הגהות מרדכי ריש מציעא דאיתא כן בהגדה מסמ"א.

קופת הרוכלים על רבי יוחנן בן נורי נאמר מה רוכל זה על כל מה ששואלין אליו אומר שיש לו למכור כך זה על מה ששואלין אותו היה בקי בהם מדרש תלמוד הלכות אגדות גטין פ"ו דף ס"ז. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד"ה תנאים המשובחים בחכמתם. קופ"ה ש"ל ב'שמים.

קופת הרוכלין אעפ"י שיש בה מינין הרבה המוציאה ואפילו בתוך כפו אינו חייב אלא חטאת אחת שם הוצאה אחת היא רמב"ם סוף פרק מ"ח מה"ל שבת, משנה אלפסי ור"ן פ"ט דשבת דף קל"ג ע"ב. קופ"ה כלאה פירו"ת.

קופת צדקה ועניים אותם צריכים פרוזבול ב"י ח"מ סי' ס"ז בשם רשב"א דלא יגוש את אחיו כתיב. וע"ש סי' ס"ז מנ"י פרק השולח נראה דיתומים גדולים ועניים בעו פרוזבול ב"י ח"מ סי' ס"ז, ולעד"נ דאפילו לרשב"א שהביא הב"י בסי' ס"ז שהביא ההוא דר' יוסף יד עניים אנן בפ' שור שנגח ד' וה' יש לחלק מעניים לקופת צדקה. יתומ"ים אי"ן. עסק"א שאל"ה.

קופת צדקה מתחלקת מערב שבת לערב שבת משנה ז' פ"ח דפאה בר"ע. נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה פי' מפני שהוא כדיני ממונות לעיין ולתת לכל אחד כראוי לו ב"ב פ"ק דף ט' הרמב"ם פ"ט מהלכות תקנות עניים אלפסי ונמ"י פ"א דב"ב דף קס"ר ע"ב ש"ע י"ד סי' רנ"ו סעיף ג' ולעניי אותה העיר שם סעיף ד'. עי"ר ש"אין ב"ה עשר"ה דברי"ם.

קוץ או זכוכית המצניען והגודר גדרו בקוצים והפריחו (רמב"ם פי"ג מה"ל נזקי ממון דין ב' משנה פ"ג דב"ק דף ל' ע"א אלפסי ונ"י שם דף ט"ו ע"א מימרא דר' יוחנן שם פי' הפריח שהוציא חוץ מרשותו הרב המגיד) לרשות הרבים והוזק בהם אחר חייב נזק שלם ואם גדר בקוצים בצמצום בתוך רשותו פטור לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותלים (מימרא דרב אחא בר איקא שם) כתב רבינו ירוחם נתיב ל"א ח"א דאם הוזק בהם אדם דווקא שהם יוצאים למטה סמוך לקרקע שעיני אדם למעלה אבל אם יוצאים כנגד עינא למעלה פטור דאבעי ליה לעייני ומיזל ואם הוזק בהן בהמה הדין להפך. סעיף ב' המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיק אם כותל רעוע הוא המצניע חייב ואם כותל בריא הוא בעל הכותל חייב (פירש"י דהו"ל לאצנועינהו) הג"ה ואם הזיקו בשעת נפילה י"א דבעל הכותל חייב בכל ענין (טור בב"י לא ביאר לנו מוצא דין זה והרב ב"ח כתב שלמדו מדברי הרא"ש שם ולענ"ד המעיין בדברי הרא"ש יראה בבירור שהוא בהפך שהוא מחייב המצניע בכותל רעוע ולא בעל הכותל שסתרו אבל ראיתי בני שכתב ג"כ דבכותל רעוע חייב בעל הכותל שסתרו והביא ראיה דלא גרע מהיתה אבן בחיקו אע"ג דלא הכיר מעולם ומבואר בסי' תכ"א סי' ומה שהשמיטו המחבר נלפענ"ד משום דלא דמיא להרדי דהתם ליכא למשתלם מאינש אחריני אבל היכא דאיכא המצניע משתלם מהמצניע וכרבי נתן מבואר בסי' ת"י סעיף ל"ב וכפשטא דגמרא שם) ואם נפלה הכותל מאליו אם היתה בריא פטורים ואם היתה רעוע המצניע חייב ואם סתרה אינש דעלמא הסותר חייב והמצניע פטור (נ"י פ' המניח) וע"ל סי' שנ"ו. מדת חסידות הוא שיצניע אדם קוציו ושאר כל דבר המזיק במקום שלא יבא מהם תקלה (לשון הטור ס"ג וכ"כ הרמב"ם שם דכ"ב בריתא שם) כגון שישליכם לנהר או ישרפם (כרעבדו רבא ורב ששת שם) ש"ע ח"מ סי' תט"ו.

קוץ ברשות הרבים המעביר אותו בשבת כדי שלא יזיקו בה רבים מוליכו פחות פחות מד' אמות ואם היה בכרמלית מוליכו כדרכו ואפילו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יותר מדאי ולא יכלו שכנים לעמוד מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית רמב"ם סוף פט"ו מה"ל שבת. אלפסי ור"ן פ"ג דשבת דף קי"ז ע"א. חמיר"א סכ"נתא.

קוצה עיין: כלל 'גדול אמ'רו בשביעי'ת.

קוצים אני מכלה מן הכרם, שלח רבי אלעזר לר' יהושע בן קרחא כששלח לו לאמר חומץ בן

קונם יין פרק ח' דנדרים.

קונם שאי אתה נהנית לי עד שתראי מאום יפה שביך לר"ש בר יוסי כך נדר אדם אחר לאשתו שהיתה כעורה ביותר, מאום כמו מאומה אם יש בך שום דבר יפה, א"ל ר"ש שמא ראשה יפה, א"ל סגלגל פי' גלגול מכוער הוא, שמא שערה נאה, דומה לאניצי פשתן נפוצות וכרוכות זו בזו, שמא עיניה נאות, טרוטות פי' ענולות כמו ההיא דעיניה טרוטות דפ' חלק דף ק"ז ודסוטה דף מ"ז. שמא אזניה נאות, כפולות, גדולות ונראות כאלו הן כפולות, שמא חוטמה נאה, בלום, סתום כמו אוצר בלום, שמא שפתותיה נאות, עבות, שמא צווארה נאה, שקוע, פי' קצר שראשה מונח בין כתפותיה, שמא כריסה נאה, צבה, שמא רגליה נאות, רחבות כשל אווז, שמא שמה נאה, לכלוכית שמה, א"ל יפה קורין לה לכלוכית שהוא מלוכלכת במומים ושריא לבעלה מפני שמה שיצא לה שיפה לה לפי מומין שבה. נדרים ספ"ט דף ס"ו, בית יהודה מאמר י"ח. יפ"ה קור"ין.

קונם תשמישך עלי ודיניו ש"ע י"ד סי' רל"ה.

קוסטאנטינא נוהגים לפסוק בדיני ממונות כרמב"ם ומהריק"א ספר גט פשוט להר"ם בן חביב על ש"ע אה"ע קונטרס הכללים כלל א' ד"ה והנה לענין ממון. מחלוק"ת הפוסקי"ם גרסינן דבור המתחיל והנה לענין ממון.

קוסטאנטינא עיין: מנהג קוסטאנטינא. רומאנ"יא ק"הלות רומאנ"יא.

קוסם אם עשה מעשה לוקה והנשאל לקוסם נאסר רמב"ם פי"א מה"ל עבודה זרה.

קוסם ואסורו ש"ע י"ד סי' קע"ט. שלא לקסום שנאמר בפ' שופטים לא ימצא בך קוסם. שלא לחבור חבר והוא כגון הלוחש על המכה. שלא לכשף שנאמר לא ימצא בך וכו' מכשף וחובר חבר וגו' שלא לדרוש אל המתים שנאמר ודורש אל המתים ד' מצות אלו סנהדרין פ' מיתות. רמב"ם פי"א מ"ה ע"ז. סמ"ג חלק לא תעשה סי' נ"ב נ"ד נ"ה נ"ז, יורה דעה סי' קע"ט, סמ"ק סי' קל"ו קל"ט ק"ם קמ"א חלק אדם נתיב י"ז, כלבו סי' צ"ז. כשפי"ם. מנח"ש. מעונן.

קוסם עיין: מסג"ני. כשפי"ם. צדקה מי שי"ש. מקלל כקו"סם. גונ"ב את הקס"וה.

קופה ותמחוי רשאים בני העיר לשנותם לכל מה שירצו ואם היה במדינה חכם גדול שהכל נותנים על דעתו הרי זה יכול לשנותו לכל מה שירצה לו מצרכי צבור אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ד ע"ב ודף קס"ה ע"א הרמב"ם פ"ט מהלכות מתנות עניים, ש"ע י"ד סי' רנ"ו סעיף ד' והאיך נגבים ומתחלקים שם. אורח כמה יהיה בעיר. הקר"ש עניי"ם העל"ה ד"ה מוהרח"ש,

קופה מלאה פירות אפילו מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא את כל הקופה וכן כל הדומה לזה שהכלי משים כל שרש בו כחפץ אחד המוציא מקצת החפץ מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא את כל החפץ רמב"ם פי"ג מה"ל שבת פסקא י"א אלפסי ור"ן פ"י דשבת דף קל"ר ע"ב.

קופה מצא עיין: ש"ק א"ו קופ"ה מ"צא.

קופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והטעם שם אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ד ע"ב, ש"ע י"ד סי' רנ"ו סעיף ג' ונגבית מערב שבת לערב שבת שם ושם. כמ"ה יהי"ה בעי"ר. ט"בילה ב"כלים.

קופה עיין: שופ"רות. קופ"ת. ש"ק וקופ"ה מצטרפי"ן לכלאי"ם. שת"י קופו"ת.

קופה של בשמים על ראב"ע נאמ' ודומה לקופת הרוכלים אלא שהרוכל מתוך שאומנתו לכך מרבה מינים יותר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מזומן לשואלו. גטין פ"י דף ס"ז. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד"ה תנאים המשובחים בחכמתם. קופ"ת הרו"כלים.

קופות צדקה עיין: תפ"לה בשע"ת. ע"ם הא"רץ מ"ה.

קופי"ם עיין: רגי"ם וסי"מנם.

קוף עיין: אד"ם בפ"ני. שר"ה בפנ"י ה"כל. ספ"ר תור"ה ודי"ן האותיות וצורתן החכם בפסק עפר יעקב ס"ה ס"ו וס"ז.

קופץ בשבועה בתוך המענות אם פוטרו בנימין זאב סימן רע"ה. אין משביעין מי שרץ אחר שבועה הגהות מרדכי ריש מציעא. ורוב ראיות הרב בעל

בנימין

או שהוקטר בשני פעמים ודיניו משנה ד׳ פ״ג דמנחות, רמב״ם פי״ג מה״ל פסולי המוקדשין כל דיני הקומץ, ועיי״ש פרק י״ט מה״ל מעשה הקרבנות.

קומץ ולבונה מעכבין זה את זה משנה ה׳ פ״ג דמנחות, רמב״ם פי״ג מה״ל מעשה הקרבנות דין י״ג.

קומץ ולבונה מעכבין זה את זה עיין: ע״ל ב״סמוך.

קומץ ושיעורו ספי״ג מה״ל מעשה הקרבנות אין קומץ פחות מכשני זתים. ואם הקומץ פחות משני זתים ואם הקטרה פחות מכזית מנחות דף כ״ו ע״ב פלוגתא ר״י ור׳ יוחנן אי קומץ פחות משני זתים. שם דף נ״ח ע״ב אי הקטרה פחות מכזית. פסחים דף מ״ד ע״א לאפוקי מראביי דאמר יש הקטרה פחות מכזית. נזיר דף ל״ו ע״א בסוגי׳ דפסחים הנ״ל. ועיין רמב״ם פי״א מה״ל פסולי המוקשין. שעור״ים ומר״ות.

קומצים חמשה הן משנה ג׳ פי״ג דמנחות עיין רמב״ם פי״ו מה״ל מעשה הקרבנות.

קומץ מעוטו מעכב את רובו היינו שאם חסר כל שהוא פסול משנה ה׳ פ״ג דמנחות, רמב״ם פי״ג מה״ל מעשה הקרבנות דין י״ג. בזיכ״י לבונ״ה טעונ״ין. האומ״ר ה״רי ע״לי במכתב״ת והבי״א במרח״שת. הקטר״ת הקו״מץ. הר״י ע״לי לבונ״ה. ה״רי ע״לי למזי״בח. ה״רי ע״לי מנח״ה. ה״רי ע״לי ע״צים. ז״ה ה״כלל כ״ל השות״ם. מי״ן ב״מינו ובשאינו מי״נו. מנח״ה כ״ל שממנ״ה. מנח״ה מקמיצת״ה. מנח״ה ש״לא נק״מצה. מנחו״ת כ״ולם. מנחו״ת נקמצ״ות. מנחו״ת שנתער״בו. עומ״ר ודינ״יו ה״יינו: קמי״צה. תערובת אסו״ר וכמ״ה.

קומהו של אדם בינוני ג׳ אמות ואמה א׳ לפישוט ידים ורגלים משנה ה׳ פ״ד דעירובין בר״ע ומשנה י״א פי״ג דנגעים בר״ע ומשנה י״ב בתי״ט. רמב״ם פי״ב מה״ל שבת דין ט״ו.

קומתי עלי עיין: האומ״ר קומ״תי ע״לי.

קונדס ועכביות מתקנין אותם בי״ט ש״ע א״ח סי׳ תק״י סעיף ז׳. אלפסי ור״ן פ״ד דיום טוב דף רצ״ח.

קונה כלים חרשים ובונה בית חדש וברכתו ודיניו ש״ע א״ח סי׳ רכ״ג.

קונה לעולם מרויח עיין: לוק״ח לעו״לם מרוי״ח.

קונה מגוי אין בו דינא דבר מצרא רמב״ם פי״ב מ״ה שכנים ח״מ ולע״ש סי׳ קע״ה פ׳ המקבל אריא אברחי מן מצרך רשר״ם ח״ב סי׳ רצ״ו. אלפסי ונ״י פ״ט דב״מ דף קל״ו ע״א. ארי״ אברחי״.

קונה מגנב אינו קנין ואסור רמב״ם פ״י מה״ל טוען ופ״ב מה״ל גנבה, מרדכי פרק הגוזל ומאכל, קרית ספר מצוה קצ״ג. ח״מ סי׳ שנ״ו ושס״ח. שו״ת הכהן ח״ב סי׳ ז׳, הקונה מלסטים או שולל בנימין זאב סי׳ רס״א ותמ״ט. גלו״י עריו״ת ש״אלה בפרט בפסק מהר״ר בר״ל. דברי״ם שחוק״תן. תקנ״ת השו״ק. מוחז״ק א״י הו״ה מוכ״ר א״ו.

קונה עיין: עו״ר בהמ״ה מכ״ר בק״נין סוד״ר ונאבד״ה הבהמ״ה הפסי״ד הקונ״ה.

קונה שטר יעשה פרוזבול ב״י ח״מ סי׳ ס״ז, דף פ״ו ע״א דין ל״ט ובטור.

קאנטראט״ן הכתוב בפנקס סופר הממונה מהשופטים מה דינו ואם יש דרך למכרו מהרר״ש כהן ח״ב ק״ב ועיין בגידולי תרומה דף שס״א ושם קיצר הלכות הללו.

קאנטראק עיין: דינ״ר שש״ה. סל״ע עשרי״ם וארבע״ה.

קונמות אי מפקיעין מידי שעבוד או לא משנה א׳ פ״ז דכתובות בתי״ט בקדושת הגוף דמי ומפקיעין מידי שעבוד דר״ן פ״ה דכתובות דף תצ״ג ע״א סוף דבור המתחיל גמרא, ועיין עמוד ב׳. עיין בית שמואל על אה״ע סי׳ פ״א ס״ק ג׳, הר״ן ריש פ״ז דכתובות דף תק״א ע״ב. הקד״ש חמ״ץ ושחרו״ר.

קונמות בכל שהוא למלקות אבל לקרבן בעינן שעורא הר״ן פ״ג דשבועות דף ש״י ע״ב, רמב״ם פ״א מה״ל נדרים דין ה׳, ופ״א מה״ל מעילה דין ג׳. קונמות עיין מעי״לה בקונמות.

קונם יין היום או לזמן וחלוק שביניהם ש״ע י״ד סי׳ ר״ד.

קונם

קום אהדר עובדא למריה אלפסי פ״י דב״ק דף מ״ו ע״א.

קום וכו׳ למה יתיב מר כך אמרו רבנן לרב נחמן בר יצחק שיסיים למודו כי פנה היום ב״ב פ״ב דף כ״ב.

קומה זקופה, אסור לאדם שיהלך בקומה זקופה ארבע אמות שנאמר מלא כל הארץ כבודו קדושין פ״ק דף ל״א. המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאלו דוחק רגלי שכינה דכתיב מלא כל הארץ כבודו ברכות פ״ו דף מ״ג מ״ו, עין ישראל מאמר צ״ח, אלפסי ור״ן פ״ק דקדושין דף תרל״ג ע״ב. גאו״ה.

קומה זקופה עיין: ג״ילוי ה״ראש.

קומה עיין: ב״על קומ״ה. אדם בינוני, מעשה בראשי״ת לקומתן. סנה״דרין אין מו״שיבין.

קום ואשני מרובתיך דרוחתי עלך מן שמיא, שני דוכתיה, למחר אשכחיה לפורייה דמרשם בסכיני רבא הביא גשמים בכח תפלתו בתקופת תמוז, במצות אפרא הורמיז ואמר לו אביו בחלום מי איכא דמטרח כלפי שמיא כולי האי ואמר לו לשנות מקום לכפרה וכן עשה וניצול תענית פ״ג דף כ״ד ע״י סי׳ ס״ה.

קום מחמיץ עיין: דע״ת א״דם. מי ח״ל״ב.

קום עשה לא חשיב הליכות אלי אות תרס״ו פי׳ דבהדי שבע מצות בני נח דחשיב אין הכי נמי דאיכא אחריני אלא דלא חשיב כי אם הנהו דאית בהו שב ואל תעשה הם שבעה אבל קום עשה לא חשיב כך העלו פרק ארבע מיתות, והתוספות העלו כך פ״ק דע״ז דף ד׳ ד״ה מנין למחוסר אבר דהא דלא חשוב מחוסר אבר בכלל שבע מצות משום דמאיש איש מרבינן שהגוים נודרים וקום עשה לא חשיב, וצ״ע דב״פ ארבע מיתות שהוא עיקר הכלל הקשו בגמרא והא דינין קום עשה הוא ומשני קום עשה ושב אל תעשה היא, הכי נמי קום עשה ושב אל תעשה הוא דאפילו לא היו מצווים שלא להביא מחוסר אבר, תו קשיא דכיון דבשמעתן מיירי להקריב לגבוה בבמה שלהם היכי ילפינן מאיש איש התם מיירי בבית המקדש דומיא דישראל דכתיב אבל בבמה שלהם ליכא אלא שב ואל תעשה, והתוספות החזיקו בזה סנהדרין דף נ״ט ד״ה והא פריה ורביה כתבו וא״ת דלמא משום דהוא קום ועשה, רק דתיקשי להו דמאי פריך והרי מילה דילמא משום דהוי קום עשה ולא שייך תירוצם ושמא גבי מילה נמי איכא שב ואל תעשה במי שהוא חולה שאין מלין אותו עד שיבריא או מי שמתו אחיו מחמת מילה דאינו נמול אי נמי י״ל עם מה שאמרו אדם הראשון משוך בערלתו היה ומזה הדין משוך אינו אוכל בתרומה שדומה לערל, ובזה ניחא דמי שמצווה ליטול מצוה שלא למשוך ערלתו שלא יהיה נראה כערל וכתבו תוספות דיבמות דף ע״ב דמשוך הוא מן התורה כשלא מל כלל.

קום עשה עיין: בי״ת די״ן מת״נין לעקו״ר. חכמ״ים העמי״דו דבר״יהם. מצוה שנאמ״רה. ש״ב וא״ל תעש״ה.

קומפרומיסו עיין: ברורים.

קומץ אינו משביע את הארי ובור אינו מתמלא מחולייתו ברכות פ״ק דף ג׳, סנהדרין פ״ק דף י״ז, ברכות פ״ב דף נ״ט. דרך הארי לתת קומצו לתוך פיו ומוצץ, מחוליתו לפירש״י אם יחפור ויחזיר עפרו אינו מתמלא ור״ת פי׳ מנביעתו וכו׳ פירש מה שתחפור מצד זה ותניח מצד אחר לא יתמלא שמה שנותן כאן חסר כאן מה שנוטל מן העשירים יתחסר לעשירים.

קומץ בימין ובכלי שרת דוקא עיין: כל מקום שנאמר יו״ד א״ו.

קומץ המעלה אותו בחוץ חייב כרת משנה ג׳ פ״ג דמנחות דהעלאה היא ובהאי כללא הוי נמי המעלה קומץ בפנים דהקטרה מעיילתא היא ר״ע ותי״ט שם, רמב״ם פי״ט מה״ל מעשה הקרבנות.

קומץ ודיניו משנה ב׳ פ״א דזבחים קמץ בשמאל פסולה, קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסל מפני שאמרו הקומץ היתר והחסר פסול, איזהו היתר שקמצו מבורץ וחסר שקמצו בראשי אצבעותיו כיצד הוא עושה פושט את אצבעותיו על פס ידו וזו היא עבודה קשה במקדש עיין שם בר״ע ותי״ט, עיין רמב״ם פי״ג מה״ל מעשה הקרבנות פסקא י״ג. קומץ שלא בכלי שרת

או

מקו"ם. אי"ן מעיד"ין אלא תו"ך שלשה י"מים בשם מהרר"י קארו מדף קי"ב עד דף קי"ז ובשם צמח צדק ק"א וק"ג. אלמל"א לוי"י את"ה פסו"ל את"ה. א"מן א"ל יגבי"ה. א"מן י"הא ש"מיה ר"בא. אש"ה ק"ולה. ב"על חו"ב מ"אוחר. ברכ"ת כהנ"ים. גבי"ני כרו"ז. גוי א"ם אי"תא. גו"י משי"ח לפ"י תומ"ו כש"ר בשם מהר"י קארו מדף ק"ב עד ק"ז. פני משה ח"ב כ"ו, מכתב אליהו אות כ"ד ואות כ"ו. ג"ט ז"מן מזכיר"ין ב"ו. ג"ט למ"י כופ"ין בשם עבודת הגרשוני ל"ז. ג"ט מעוש"ה בישראל כ"שר. ג"ט ע"ל תנ"אי ודינ"יו בשם מהרר"ש לוריא כ"ד כ"ה. דבו"ר. הזמ"ה בעי"די קד"ושין א"ם. הקד"ש א"ם אי"ת ליה ק"לא. ז"מן בשטר"ות כותב"ין משו"ם. ח"זן כתו"ב. חזק"ה רוב"א. יולד"ת א"ין ל"ה קל"א. כ"ל הנהג"ה. כליו"ת יועצו"ת. כתוב"ה וגביית"ה ודינ"יה מקור ברוך י"ב. כתוב"ה כמעש"ה בי"ת די"ן. מ"גו במקו"ם קו"ל. מדשמע"י אנ"א ואילפ"א ל"א ש"מע. מוד"עה ו"כל דיני"ה בשם שארית יוסף י"ו. מוכ"ר קרקע לחברו ויצאו עליו עסיקין. מומ"ר המנר"ש שאל"ה. מזונו"ת א"למנ"ה מהר"ם אלשיך ל"ה. מית"ה אי"תי ממ"זר ליכ"א בשם משפטי שמואל ק"ט ובשם מהרר"י בן ל"ב ח"א דף קמ"ט. מקו"מות ביהכ"נ א"ם י"ש בה"ם. משכנת"א דבי"ת ושר"ה יר"ד. משפח"ה שקר"א עלי"ה. מתורג"מן א"ל יגבי"ה. מתחיי"ב ברכ"ר שאינ"ו חיי"ב. נז"ק הקו"ל. נש"את ל"א ת"צא בשם מוהר"ם מלובלין קל"ה. סבלונ"ות א"ם חוש"שין. סוט"ה כש"ם. סומ"א בשת"י עינ"יו אינ"ו אינו יכו"ל להבי"א ג"ט. סי"מן מובה"ק וחלו"ק בשם חלקת מחוקק י"ז. ספ"ק קדו"שין בשם מוהרח"ש ל"ט. ענו"נא דאת"תא בע"ר אח"ד. ע"ד אח"ד ביב"מה. עד"ים שנמ"צא אח"ד מה"ם בשם משאת בנימין נ"א גטין שיצא קול גולנות על אחד מן העדים. עדו"ת אש"ה כ"ל שי"ש ספ"ק דבור המתחיל עד כאן לא אמרו הראשונים. פרנס"ה ק"לא אי"ת לי"ה. צוער"י הלווי"ם. קרוש"ין ודיני"הם מהרי"ט ח"א צ"ב. קד"ושין חלופ"י לשונו"ת בשם מוהרח"ש ל"ט. קדוש"י ע"ד אח"ד ודינ"יו סימן ב'. קד"ושי קטנ"ה בשם רדב"ז נ"ז. קו"ל בקד"ושין. קולו"ת. ק"טן אין מחזיק"ין. קטנ"ה אם מת"גרשת בשם מהרי"בל ח"א דף י"ז. קל"א. רא"ש השנ"ה ויו"ם הכפו"רים. ריחיי"ם עש"ה בחציר"ו. שופ"ר ש"ל רא"ש השנ"ה קולו"ת. שחיט"ה לשם. שטר"א. שיר"ה עיקר"ה בפ"ה. שלשה קולו"ת ה"ולכים מסו"ף ה"עולם וע"ד סופ"ו. שלש"ה מטיב"ין רע"תו ש"ל אר"ם. תור"ה א"ם ערוכ"ה. תפל"ה המגבי"ה. תר"י קלי"י.

קולפי טבי בלעי מאבימי עלה דהך שמעתתא. כך אמר רב חסרא פי' הכאות גדולות בלעתי מאבימי וכו' ואמרינן התם במנחות פ"ק דף ז' דאבימי נשתכחה ממנו מס' מנחות ובא לו לפני רב חסרא תלמידו להזכירה לו ואפילו כי היה תלמידו סבר הכי מסתייעא מילתא טפי משום יגעתי ומצאתי. ערכין פ"ה דף כ"ב. שכח"ה עיי"ן.

קול רחיים וכו' שבוע הבן פי' סימן הוא שיש שם ברית מילה והרחים סימן לשחיקת סממנים בעד מילת התינוק ובקמא פ"ז דף פ' גבי איקלעו לבי שבוע הבן פירש"י ברית מילה ע"ש שעברו עליו שבעת ימים וכן ס"פ חזקת הבתים דף ס"א פירש רשד"ם שבוע הבן כמו שפירש"י וכתבו התוספות בסנהדרין פ"ד דף ל"ב כי הכתוב בירמיה סי' כ"ה והאבדתי מהם קול ששון וכו' קול רחים ואור נר איכא למימר שגם בראשונה היו עושים סימנים אלו לשם שמחה ואחרי כן באה שעת הגזירה שגזרו שלא למול והיו יראים להוציא קול וקבעו גם הם סימן זה ועיין ברד"ק בפי' הפסוק, ועיין בתרגום ובערוך ערך אור. או"ר נ"ר בב"רור חי"ל.

קולר עיין: א"מר ליה חד לח"בריה. גו"י משי"ח ל"פי תו"מו כ"שר בשם מוהרר"א בן חיים ח"א כ"ז. יו"צא ב"קולר. מצו"ה מחמת מיתה. כ"שר ב"כהנים.

קולר עיין במרדכי פ' התקבל היוצא בקולר בירושלמי קאמר אפילו קולר של ממון דכל קולר חזקה ספק הוא, ופי' מסוכן ע"כ מכאן דקולר אינו רוצה לומר תמיד מסוכן נפש כסברת קצת חכמים.

קול רע ליין ויפה לבשמים עיין: ק"ול יפ"ה לבשמים.

קולת בית שמאי וחומרת בית הלל משנה ב' פי"ד רכלים. ק"ולי בי"ת.

אומר טמא והוא אומר טמא אומר טהור והוא אומר טהור, איברא דצריכא עיונא טובא לעשות הפך ממה שהנהיגו הראשונים אבל דבר פשוט כזה לכתחלה נמי יכול הוא לעשות כפי סברתו ושיקול דעתו עכ"ד. וכתב עוד שם ז"ל וכמה דברים שהרבנים שלפנינו הוו נהיגי בה אסורא וכאשר יצא לאור העולם ס' פר"ת דהוא בר סמכא חזרו לנהוג כמותו ע"כ, ואפילו אם היו בשברים עוקצים מה בכך אפילו לדברי המחמירים אם השבירה יצאה פעם אחת מחיים הא בענין שנודע בוודאי שיצאה מחיים וכ"כ הפ"ח והלה"פ באותו סי' ס"ק כ"ג וכתב עוד וז"ל אבל בהפסד מרובה יש לסמוך על התוספות ורוב הפוסקים שאין הדבר תלוי ביציאת רוב העצם אלא ברוב בשר קיים וחופה את רוב העצם אבל בעור ובשר חופין את רובו אף אם יצא לחוץ דרך נקב קטן דהיינו שנהפך ונתגלה לחוץ או יצא מעט לחוץ כשרה ע"כ. וחוזרני על הראשונים דאין כאן לא דין ולא מנהג אלא אבוד ממונם של ישראל ובפרט במקום שהבהמות רובם ככולם טרפות ויש הפסד מרובה וצורך כבוד שבת וי"ט ואורחים וחולה וקרוב אני לומר דבכה"ג מורה נמי מוהר"ם אביהם של כל המחמירים שהרי סיום דבריו שם וז"ל אם לא בהפסד מרובה לפי ראות עיני המורה שיש להקל ולהורות כהלכה ע"כ.

קולי תרי לא עבדינן היינו כי עבדינן קולי דמר צריך ג"כ להחמיר כמותו הר"ן בסוף פ' ראשית הגז. ומאן דעביד קולי דמר וכקילי דמר היכא דסתרי אהדדי נקרא רשע משנה ז' פ"ר דחלה ר"ע תי"ט. כנסת הגדולה כללים בדרכי הפוסקים דף קס"ב ע"ג אות ס"ה יכולים אנו לחבר קולי דמר וקולי דמר היכא דלא סתרי אהדדי הרא"ם ז"ל ח"א סי' נ"ו הרר"ך בית א' חדר כ"ח, ובאות ס"ו אין לנו לצרף חומרי כל הסברות הראנ"ח ז"ל חלק ראשון סימן ח'.

קולי תרי לא עבדינן כשסתרי אהדדי עיין: אב"ילות אימ"תי. שבו"ע ש"חל תשע"ה ב"אב.

קול לאחר ארוסין לא קול הוא מקור ברוך כ"ה. קד"ושי קטנ"ה בשם מקור ברוך כ"ה.

קול לו קול אליו רש"י פרשת ויקרא הר"ם אלשקר סימן צ"ג. לשון הרא"ם שם ויקרא אל משה הקול הולך ומגיע לאזניו תומת ישרים סימן קע"ד ועוד שם מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק תומת ישרים קע"ד יפה ענים דף קפ"ח ע"ד.

קול מבטל חזקה לא אמרינן היכא דאיכא שטר דברי ריבות ק"ץ. קו"ל א"י הו"ה כמחא"ה. קטן אין מחזיקין. חתמ"ה במסי"רת הקולמוס. ס"פר תור"ה ודינ"י כתי"בתו. עדות קדושין בשטר פני משה ח"ב א' חתמה בצוה לחתום במסירת הקולמוס אם יש לו דין שטר.

קולמוס עיין: ער"ב שב"ת ודבר"ים.

קד"ושין בשט"ר מקור ברוך כ"ז חתמה במסירת הקולמוס.

קול מראה וריח אין בו דין מעילה פי' קול הנאה משיר הלוים שבכנורות וכלי שרת ומראה הנאה מיופיו של היכל וריח קטורת כריתות פרק קמא דף ו' פסחים פרק ב' דף כ"ו, מרדכי פרק כל שעה. הלכות קטנות ח"א תשובה ו' אבל אסורא איכא ואמרו שלא יזונו עיניהם מבית קדש קדשים. גן המלך והוא ספר גנות ורדים בין טור יו"ד לטור אה"ע אות ק' קול מראה וריח אסור מדרבנן שמא יקרבו יותר מדאי כדי להנות תוספות דיומא דף ל"ט ע"ב משמע מדבריו דגבי עריות אין בדברים אלו רק אסור דרבנן בעלמא ולעד"נ דאין דברי התוספות אמורים רק בענין קדשים שמן התורה אין אסור הנאה מן ההקדש אלא במידי דאית ביה ממש וגם שעריין לא נעשית מצותו וקול ומראה של הקדש אין בהם ממש וריח כבר נעשית מצותו אבל קול מראה וריח דערוה חמורים טפי. מעיל"ה בקו"ל.

קולנית ופירוש המלה עיין: כרש"נין מעיקר"א.

קול עבה באשה מום כתובות פ"ז דף ע"ה. אש"ה קול"ה ער"ב. כר"שנין מעיקר"א, קולני"ת.

קול עב עיין: אל"מלא ל"וי את"ה.

קול עיין: אד"ם אינ"ו נ"חשד. אד"ם ניכ"ר. אומנו"ת חבר"ו. אונ"ס נות"ן ארבעי"ה דבר"ים ודינ"יו בפסק הר"ר סגרי ובפסקים אחרים. א"ח מ"כל מקום

במידי דלא קים ליה שפיר לא מהימן ליה כאברים הפנימים דאומר בדדמי. כיון שהבהמה בריאה ואינה צולעת אפילו היו עדים כשרים שנשמט פעם אחת מ"מ כיון דהדרא בריא חזינן דלא איפסק ולא איעכול ניביה וכשרה מכ"ש אי ליכא עדות ברורה דיש להכשיר ולכתחלה צריך בדיקה. בהמה שנפלה והיא צולעת צריכה בדיקה אולי נשמט בוקא דאטמא. חתיכ"ה הראוי"ה. מעש"ה הי"ה. נות"ן טע"ם לפג"ם. עצ"ם הקולי"ת. רוחב אצבע. משנה א' פ"ג דחולין ר"ע ותי"ט. כל הפוסקים שווים ומסקי הלכה משמא דגמרא דעצם הקולית שנשבר ועור ובשר חופין אותו שהוא מותר וכ"כ מהר"ש אבוהב סי' רס"ט ואפילו לא חזר ונקשר כלל וכ"ש כשחזר ונקשר, הן אמת דמהרי"ק בתשובה הובאו דבריו בב"י וש"ע שם סי' נ"ה ס"ל להטריף כשלא חזר השבר למקומו אלא שני שברים שוכבים זה על זה אבל כל פוסקים הבאים אחריו הביאו ראיות ברורות וסתרו דבריו, הרב בעל פרי חדש האריך למעניתו ואמר שנשתבשו בו טבחי מתא ואתו עמו להקת פוסקים רבים ונכבדים דלא חלקו בין חזר השבר למקומו הראשון ללא חזר והם מהרא"י רמזו בלחה"פ שם ס"ק ל"ב וב"ח בתשובה והש"ך והר"ר צבי בתשובה נ"ח ומנחת יעקב על הת"ח כלל פ"ו ומהר"ם חאגיז רמזו בלחה"פ שם ס"ק ב' ואביאנו עוד לקמן והלקט ח"א תשובה רצ"ג ז"ל ראיתי בספרי של הרב מהריק"ש וכו' ע"ב ואין בדבר זה מנהג כלל לא בין האשכנזים ולא בין הספרדים שהרי הפוסקים שהזכרתי ראשי אלפי ישראל הם קצתם אשכנזים וקצתם ספרדים ואעפ"י שבאיזה מקום מורים להטריף כמהרי"ק אינו אלא משום חומרא קלישתא דידהו ומוהר"ש מורפורגו שב"ב בתשובה סימן ס"ו שבעיר אנקונא מורים לאסור הורה ולא בוש בסימן נ' במעשה שהיה שלא הרגישו בשברים השוכבין זה על זה אלא בשעת האכילה שלהלכה ולמעשה נכונים דברי הרב פ"ח ודעימיה ושדא נרגא בתשובת הבאר עשק סי' ס"ט וקיים דברי הב"ח באשרתא דדיינא הוא ניהו מהר"ם חאגיז שהסכים עמו להקל להלכה ולמעשה, וגם מדברי מהר"י אבואב הובאו שם נראה כן ז"ל והאמת שכל זה הוא אבוד ממונם של ישראל ואין להשגיח בחומרות כאלו ומכ"ש בנדון דידן שהיו עור ובשר חופין דיש סימן מובהק שלא יצא לחוץ וכו' ע"כ, וכ"ש אם לא הרגישו בשבירה אלא אחר שנאכל הבשר ואין לעשות ספקא דאורייתא לאמר דשמא לא היו עור ובשר חופין דאם איתא דהכי הוה היו מרגישים בשעת מליגה הכהוב מליחה או בישול, והרב המופלג בחכמה כמהר"ר דוד פנצי ר"מ דק"ק מנטובה הובא שם באותה תשובה דמהר"ש מורפורגא קעקע ביצת סברא זו דתלי מלתא דא במנהגא ז"ל אפילו אם היה הרב מתיר לגמרי בין במליחה בין בבישול בין בהפסד מרובה בין בהפסד מועט בין בשביל שמחת יום טוב בין שלא בשביל שמחת יו"ט מה בכך ? וכי תימא כיון שהנהיגו הרבנים אשר לפנינו להחמיר בדבר אין האחרונים יכולים להתיר אטו קטלי קנא באגמא אנן הם הנהיגו שיודעים מאי זה טעם הנהיגו כדי לסלק עצמן מכל ספק ואנן עיינינן במלתא טובא אליבא דהלכתא וכי אין כח ביושבי על מדין בבה"ג דברירא מלתא טובא לעיוני בה שפיר וכ"ש שיש להם על מה שיסמוכו על מה אדני ההוראה הוטבעו ופוק חזי הני תרי אשלי רברבא דחתימי עלה שני עמודי ההוראה ש"ך ובעל פרי חדש וכו' אשר צווחו על חומרא זו טובא שאין לה שורש וענף ובעל פ"ח כתב שנשתבשו בו טבחי מתא ומה אדם שיבא אחר המלך אשר כבר עשהו אליבא דהלכתא, וכי תימא כבר פשט המנהג ואין לשנות לאו מילתא היא שהרי כ' הר"ן דפסחים עלה דההיא דאמרינן התם אל תשנו מנהג אבותיכם דהיינו דווקא במה שידע בו שהוא מותר מן הדין ואעפי"כ אסרוהו עליהם משום מגדר מלתא אבל במה דהוה ס"ל דמדינא אסור ובתראי חזו בה טעמא להתירא יכולין להתיר, ובנ"ד פוק חזי כמה רב גובריהו דמתירין וטעם נכון לפניהם עמס, ועוד אני אומר שאינו נקרא מנהג אלא בדבר שנתפשט אסורו בכל המדינות ובכל יושביה כגון ההיא דאקשתא ודאיתרא אבל בדבר שהנהיגו בו חכמי ההוראה מספק ועינינו הרואות שבכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה מורי ההוראה שבהם פעמים אשכנזים פעמים ספרדים איטלקים זה רואה דבר של זה היום וזה רואה דבר של זה למחר וכל אחד מנהיג לפי סברתו וכי מפני זה נקבע בדבר מנהג ידוע שאינו יכול להשתנות וכל הקהל או רובם לא ידעו מדין זה כלום אלא

דבר התמור משני צדדין אבל הכא חמור מצד אחד וקל מצד אחד פירוש חמור מצד אחר דתנן ב"ה אומרים לא תמכור וקל מצד אחר דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים, ואיתא נמי בגמ' דפאה בפרק בית שמאי. עיין תי"ט משנה ג' פ"ח דברכות טעם אחר בכמה משניות. גופי הלכות אות תצ"ו קולי בית שמאי וחומרי בית הלל דתני להו בעדיות היינו אף דלפעמים בהאי קולא דמיקל בית שמאי נפיק חומרא תני ליה מטעם שכתבו התוספות ריש קדושין גבי בית שמאי אומרים בפרוטה משום דכשנשאלה השאלה בבית המדרש לא נשאלה אלא לצד שיש בה קולא. ועיין תי"ט משנה א' פ"ד דזבחים ד"ה נתן את הראשונה. ועיין משנה ו' פ"ב דכלאים תי"ט וכללי גמרא למהרי"י קארו על הליכות עולם, יבין שמועה דף ק' ע"א כתבו התוספות ראש פרק האשה שנפלו בשם הירושלמי דלא תני גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה אלא דבר שהוא חמור משני צדדין וקל משני צדדים ושם מיישבים קצת קושיות שיש על זה. ועיין תי"ט משנה ה' פ"ד דכלאים ומשנה ב' פ"ו, תי"ט משנה א' דשביעית.

קולי בית שמאי וחומרי בית הלל עיין: בי"ת שמאי במקו"ם. טומא"ה וטהר"ה. מא"ן תנ"א קמ"א רב"י. ק"ולי ת"רי. קולו"ת.

קוליים האיספנין ומליחישן אין מדיחין אותן בחמין בשבת שהדחתן זהו בשולן גמר מלאכתן משנה אלפסי ור"ן פ' כ"א דשבת דף קס"ג ע"ב, ש"ע א"ח סי' שי"ח סעיף ד'. מב"של ב"שבת.

קולי כתובה כתב הרמב"ם פי"ו מה"ל אשות דין ג' כבר הודענו שחכמים תקנו כתובה וכו' ולא תקנוה לגבותה כל זמן שתרצה וכו' וכן התקינו שאם היו לבעל שדות וכו' וכן התקינו שכשתבא לגבות כתובתה אחר מותו לא תגבה עד שתשבע וכו' וכן התקינו שלא תגבה כתובתה אלא מן הקרקע וכו' ודברים אלו מקולי כתובה שתטול האשה מן הפחות שבמטבעות וכו' כל דינים אלו מפורשים במשניות כמו שהורה מקומם ה"ה ולדעתי חרא תקנה נינהו וכו' ידי אליהו להרב גליפאפא תקון נ"ז דף כ"ב ע"א.

קולי כתובה עיין: כתוב"ה אבר"ה, כתוב"ה אינ"ה נגב"ית מן הרא"וי. כתוב"ה אינ"ה נגבי"ת מן השב"ח. מעו"ת סת"ם כתו"ב בכתו"בה. נכס"י צא"ן ברז"ל ודיניהם.

קולי כתובה שנו כאן הר"ן פ"א דכתובות דף תע"א ע"א. רמב"ם פ"א מה"ל אשות דין ג'. (אלפסי ור"ן פי"ג דכתובות דף תקל"ז ע"א. ש"ע אה"ע סי' ק' סעיף ה' מעו"ת סת"ם כתו"ב בכתוב"ה).

קולי מטלניות עיין: מכרי"ע הלכ"ה כמו"תו.

קולי מקואות שאנו כאן הר"ן פ"ה דע"ז דף שפ"ד ע"ב.

קול יפה לבשמים ורע ליין משנה ז' פ"ח דמנחות ר"ע ותי"ט כלבו סימן ל"ח. ד"בור. כשם שרבו"ר.

קולית ודין יציאתו ממקומו ש"ע י"ד סי' צ"ה. עיין באר עשק תשובה מ"ח תרנגולת שנמלחה ונתבשלה עם בשר עגל ובשעת אכילה מצאו עצם קולית שלה שנשבר וחזר ונקשר אך לא שבר על שבר אף כי היה מקום לצדד להתיר הורה שרבותינו בהסכמת הרוב חזרו והסכימו להטריף כל הבשר והכלים שאפשר להגעילם דראוי הוא להגעילם וכלי חרס אחר שעברו כ"ד שעות מע"ל כשרים דהו"ל נותן טעם לפגם ע"ש ועיין תשובת ב"ח סי' קל"ט ודעתי נוטה להקל אפילו בעוף עצמו אך מפני מנהג ולכבוד מוהרי"ק מסיק לאסור באותו עוף אך לא בשאר הבשר שנמלח עמו אעפ"י שאין ששים כנגד העוף ושם בנה יסודות ההיתר על אדני פז ועיין לקט הקמח י"ד דף כ"ד ע"א דכתב ובתשובתו העלתי ג"כ להתיר עיין דבר שמואל תשו' רס"ט המורה שכבר בכל ארצות הללו נתפשט להתיר גם לדעת אשכנזים הדרים פה בעצם הקולית שנשבר ועור ובשר חופין אותו מכל צדדיו ודלא כמהרמא"י עיין פרי חדש סי' י"ט כ' המתיר. כתב הלקט ח"א תשובה רצ"ג ראותי בספרי של הרב מהריק"ש ז"ל סי' נ"ה שפסק להתיר בקולית אפילו שוכבים זה על זה השברים מכח ספק ספקא. שבות יעקב ח"ב תשובה נ"ט קנה בהמה שאין בה ריעותא ויהודים העידו שראו הבהמה צולעת ואמר להם הגוי שהירך נפל מהקערה אם היא מותרת אע"ג דכל טבח נאמן מ"מ במידי

להחמיר ולהניח את האשה בכבלי העגון ע״ע הובא בלקט הקמח אה״ע הלכות עגונא באתתא ס״ק תרכ״ר ותשל״ט. מכתב אליהו בקונטרסו סימן א׳. אות מ״ד דף א׳ ע״ד אם משיאין בקול הברה עיין ב״י סי׳ י״ז הר״י כי רב סימן י״ג הר״מ אלשקאר סי׳ קי״ג מבי״ט ח״א סי׳ קפ״ח ושכ״ו ובמיוחסות להרמבין סי׳ פ׳. עיין פני יהושע אה״ע סי׳ י״ג בתוך התשובה. גו״י משי״ח לפ״י תו״מו כש״ר בשם מהרר״י קארו ק״א. ומהרר״י קארו מדף ק״ב עד דף ק״ז, ומהר״ם טראני ח״א שפ״ו. מי״ם ש׳אין לה״ם סו״ף אש״תו אסור״ה בשם מהרר״ם טראני ח״א מסימן קפ״ו עד קפ״ט. מסי״ח לפ״י תו״מו נא״מן בעג״ונא דאתת״א. ע״ד מפ״י גוי״ מסי״ח לפ״י תו״מו בשם משאת בנימן ק״ה. ע״ד מפ״י ע״ד אינ״ו כ״שר בשם מהר״ם טראני ח״ב דף ל״ט, ורשר״ם אה״ע מ״ז. ע״ר מפ״י ע״ר א״ם צרי״ך משאת בנימין ק״ה ק״ט היכא יש לח״ש לקול הברה, ואם יש חלוק למעיד בין קודם שיצא הקול לאחר שיצא. קל״א ד״לא.

קול והשמעתו בשבת אינו אסור אלא קול שיר ושרי למיקש על תרעא ולמטרף אבבא בשבת ר״ע על משנה י״ר ס״י דערובין. ובגמרא שם דף ד׳ עולא שמע א׳ שהקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול בשבת וקסבר משמיע קלא אסור ואמר מאן האי ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא וא״ל עולא לא אסרו אלא קולו של שיר. ועיין א״ח סי׳ רנ״ב סעיף ה׳. אלפסי פ״י דעירובין דף רכ״ה ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ של״ח סעיף א׳. שלטי הגבורים שם. ודין הקש האצבעות בשבת לשתק את התינוקות פסקים וכתבים סי׳ קנ״ד. ות״ה סי׳ ס״ב כתב דמותר להקיש בגודל ואמה שבאצבעותיו לשתוק את התינוקות. ש״ע א״ח סי׳ של״ח הדברים האסורים משום השמעת קול, דינים גם בסימן ש״לט. ובאלפסי שם הביא הגמרא ירושלמית דמוכח משם דכל השמעת קול אסורא אפילו אינה קול של שיר ופסק דלגמרא בבלית שמעינן ולא לירושלמית ואינו אסור אלא קול של שיר עיין ערובין פ״ב דף ק״ד. הא״י דמחד״דנא. הלכ״ה כבתר״אי ד״ה ספר גט פשוט. השמע״ת קו״ל. משו״ה גומו״ת. סטיליצידי״ן. ער״ב שב״ת מלאכו״ת המותרי״ם. שבת חפצים. שומר.

קול ושוברו עמו עיין: אר״ם אינ״ו נח״שר. אש״ת אי״ש שי״צא עלי״ה ש״ם ר״ע ול״א. סבלונו״ת א״ם חוש״שין להם בשם פני משה ח״ב ק״ל. סוט״ה בשם בפסק מהר״ר פנצי, ע״ד אח״ר נאמ״ן קרוש״ין חלו״פי לשונ״ות בשם רדב״ז קכ״ט. קרוש״י קטנ״ה אינ״ם כ״לום מקור ברוך כ״ה. קולו״ת בקדושי״ן.

קולו של אדם אינו נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה מפני גלגל חמה שמנסר ברקיע כחרש שנמסר בארזים יומא פ״ק דף כ׳. אלמל״א גל״גל חמ״ה.

קולות בעבים לכל קול וקול שביל בפני עצמו ב״ב פ״ק דף י״ו. נדה פ״ו דף נ״ב. ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו כדי שלא יהיו שתי קולות יוצאות משביל אחד שאלמלא שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבות את כל העולם בין קול לקול לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי. איו״ב לאוי״ב.

קולות בקרושין וגוונו שוברים ששוברים את הקול בן ל״ב ח״ג ל״ז, ועיין רשד״ם אה״ע תשובה ד׳. סבלונו״ת א״ם חוש״שין. קו״ל בק״דושין. קו״ל ושוב״רו.

קולות שבירושלים ושומעים אותם ביריחו עיין. ירי״חו.

קולות שלשה הולכות מסוף העולם ועד סופו קול גלגל חמה קול המונה של רומי וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף וי״א אף לידה וי״א אף רידיא ובעי רבנן רחמי אנשמה וכו׳ ובטלוה, רידיא מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים ממעל ומן התהום מתחת יומא פ״ק דף כ׳.

קולות שנהגו בעדות הנשים העגונות ועיין בסי׳ ע״ג ובמהר״י ב״ל בח״א דף י״ג ובמהרר״י קארו דף ק״ך ובמהרר״י טראני אה״ע סי׳ כ״ד ל״א. מהרר״א בן חיים ח״א ס״ה. קו״ל בקדו״שין. קו״ל הבר״ה. קו״ל ושובר״ו.

קולי בית שמאי וחומרי בית הלל נשנו בעדיות פ״ד וכמה דינים שנראים כמוהם ולא נשנו שם בעדיות פ״ה או פ״ד מפני שאינם קלים משני צדדים ולא חמורים משני צדדים וכו׳ משנה א׳ פ״ח דכתובות בתי״ט. ועיין משנה ב׳ פי״ד דכלים, ועיין אלפסי סוף פ״ח דכתובות דף תקי״ב ע״א שהביא הירושלמי בעון קומי ר׳ יוסי למה לא תנינן מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה א״ל לא אתינן מיתנא אלא

דבר

ושנתקדשה בפניהם ואומרים לא היו דברים מעולם מבטלין קלא (טור בשם הרמ"ה) וי"א דבזמן הזה אין מבטלין קלא (ב"י שכן דעת הרמב"ם וכן משמע מהרי"ף וכ"כ הר"ן שם) שלח לה סבלונות והוא כדרך שאין חוששין לסבלונות ששלח לה אע"ג דיצא עליה מזה קול מקודשת אין חוששין לקול שכן דרך לקרא לסבלונות קדושין (כן משמע בתשובת הרא"ש כלל לה') וכל מקום שאין צריכין להחמיר אין להחמיר בקול כלל כדי שלא ליתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לעגנן או להוציא מהן ממון ב"י בשם הרשב"א. סעיף ה' יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא אחר וקדשה בפנינו בודקין על קדושי ראשון שהם בקול אם באו עדים ברורים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון אין קדושי שני כלום (שם מהא דשלחו מבי רב לשמואל וכו' וכדמפרש בגמרא שם אלפסי ור"ן שם דף תר"ה ע"א) ואם לאו מגרש ראשון שקדושיו בקול ונושא שני שקדושיו ודאי (ממרא דרב הונא שם) ואם גרש השני לא יכנוס ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר ואם כנסה שני קודם שגרש ראשון הרי זו אסורה עליו עולמית אף לאחר שגרש ראשון (טור ופשוט הוא וכמו שפירש שם כיון שמצריכין אותה גט מראשון הרי היא כחזקה שהיתה אשתו ונמצא שבא עליה השני בזנות ואסורה עליו עולמית ועיין לעיל סימן ל"א סעיף ד'). סעיף ו' יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא קול כמותו שהיא מקודשת לאחר אחד מגרש ואחד כונס בין ראשון בין אחרון (לשון הרמב"ם שם כאמימר דהלכה כמותי ריש דף צ'). סעיף ז' יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וגרשה אין חוששין לאוסרה משום הקדושין ואסורה לכהן משום קול הגרושין (משנה וכדמפרש בגמרא שם דף פ"ח ע"ב). סעיף ח' קול היוצא אחר הנשואין (ממרא דרב אשי שם ובריתא שם דף פ"ט ע"א) או אפילו אחר אירוסין (שם בברייתא) לומר שנתקדשה לאחר תחלה אין חוששין לו (ריב"ש ס"ס רס"ו זאב ס"ס ק"א) הג"ה ואפילו אם יצא עליה קול כבר רק שלא הוחזק בב"ד עד לאחר שנתארסה אין בודקין אחר הקול להחזיקו (כ"כ הב"י בשם הרמב"ן) מיהו אם היא מודה אח"כ שנתקדשה לראשון אסירה (כך משמע מתשובת הרא"ש כל"ה) הואיל ויצא הקול תחלה (הרב נתן טעם לשבת לחלק בין נדון דירן ובין ההיא שאמרה טמאה אני וכו' ועיין לקמן סוף סימן מ"ח. עיין אלפסי ור"ן פ"א דקרושין דף תרכ"ו ע"א כמה דינים בענין הקול לענין קדושין.

קול בקדושין עיין: טבע"ת ש"אולה בשם מהריט"ץ קצ"א. מומ"ר המנר"ש ש"אלה. מקודש"ת לשני"ם בשם לחם רב י"ח. סבלונו"ת א"ם חוששי"ן לה"ם בשם פני משה ח"ב ק"ל. ספ"ק קדו"שין בשם מוהרח"ש ל"ט. ספ"ק קדו"שין ש"אלה ובפרט באגרת בן פורת ובתשיבת הרב מורפורגו. ע"ד אח"ד בהכחש"ה אידוכא בפניו. עדו"ת קדו"שין בפנ"י הריו"טות. עדו"ת קדו"שין בש"טר בשם רשד"ם אה"ע כ"ז ומשפטי שמואל ס"ח. קדו"שין בפ"ני ערי"ם בשם רשד"ם קע"ב ומהררש"ך ח"ב ב'. קרושי"ן בשט"ר ודיניה"ם. קדו"שין ודיני"הם מוהרח"ש י"ח י"ט. קרוש"ין חלופ"י בשם רשד"ם אה"ע ד" ומוהרח"ש חלק ו' יו"ט ורדב"ז קכ"ט. קדו"שי ע"ד אח"ד ודיני"ו. קדוש"י קטנ"ה בשם מדינה אה"ע ל"ג ובש"ם מקור ברוך כ"ה ורדב"ז נ"ז. ק"ולות בקדושי"ן.

קול הברה דלא פסיק מכתב אליהו קונטרס עגונא סימן ב' אות ס"ב דף ג' ע"א מי שיצא עליו קול שנהרג ושוב באו עדים והעידו עליו שנהרג ולא הספקנו לבודקם מהיכן ידעו כן האם נחוש שלא אמרו כן אלא מחמת הקול שנשמע עיין רשד"ם מ"ז מהרד"ך ס"ס ך' כ"א חדר י' מהרש"ח סי' ב' מהרימ"ט ח"א סי' נ"ב מיהריק"א דיני גוי מסיח לפי תומו סי' ב' ג" מהרח"ש סי' ל' מהרימ"ט חא"ב סי' ל"ו משאת בנימין סי' ק"ה וק"ט פליטת בית יהודה סי' ח' מורי הר"ם ח"ב ס"ס כ"ז ות"א סי' נ"ג מהריב"ל ח"ב סי' י"ב הר"ם מלובלין ס"ס קכ"ח מהר"ם הלוי סי' נ"ב.

קול הברה דלא פסיק שמת בעלה אין משיאין אשה על פיו עד שאמר שמעתי שמת פלוני אם יש לחוש שמא מפי קול הברה שמע עיין פרח מטה אהרן ח"א נ"ו בעדות יהודי אחד שהעיד איך שמע קול הברה במקום פלוני איך נהרג פלוני שיצא מן העיר וכו' ועוד עדיות אחרות שנשא ונתן בהם כמנהגו הטוב והתיר את האשה אמנם רעהו הטוב ה"ה אב"ד של ק"ק מצרים יע"א בעל דרכי נועם קרא ושנה בנדון זה פעמים שלש באה"ע סי' כ"ב כ"ג ונתווכח עמו והעלה להחמיר

קול בקדושין ודיניו ואם מבטלין הקול ש"ע אה"ע סי' מ"ו. תשובת רשד"ם אה"ע סי' ד'. משמע שצריך שיצא הקול ויתחזק בב"ד ביום שאידע מעשה הקדושין. ועיין רשד"ם אה"ע ס"ו על בטיל קל"א, ועיין רשד"ם אה"ע קע"ב. משאת בנימין פ"ח קול קדושין שיצא על נערה אחת. דרכי נועם אה"ע ד' ראובן הוציא קול על אלמנה אחת שהוא קדשה והב"ד חקרו ודרשו ככל המצטרך בדבר הקול הזה אם יש לו שורש או ענף והנה איננו לא מינה ולא מקצתה רק שכוונתו היתה לעננה כדי שתנשא אליו בעל כרחה והאלמנה היא נשבעה וקבלה בחרם חמור שלא היו דברים מעולם וכאשר הב"ד עמדו על תכלית ראובן נתנו רשות לאלמנה שתקבל קדושין מהמשודך שלה כדי לבטל מעליה הקול, הוכיח והעלה דכל שהוא והיא בעיר והיא מכחישתו על ידי שלוחי ב"ד בפניו קרינן ליה ונאמנת והאיך בפניו לאו דוקא בפניו ממש והיא אינה צריכה לבא לב"ד כדי להכחישו בפניו ולא לענות דינה כדי לחקור על עד אחד שהוא אומר שיש לו במקום רחוק דאפילו תימא דכדבריו כן הוא הרי היא נאמנת להכחיש אותו עד כמבואר בספרי הפוסקים שאפילו כשיש שני עדים והם במדינת הים אפילו היו במקום קרוב מהלך שני ימים אין ממתינין לומר שמא יבואו ויאסרוה אלא מתירין לה מיד כמ"ש הריב"ש סי' קכ"ג. רשד"ם סי' ד'. ומהרי"ט ח"א ט"ו ובח"ב סי' א' ומוהרח"ש ט"ו וסוף סי' י"ט וכל שכן כשאין שם אלא עד אחד דאינו נאמן לאוסרה כל שמכחישתו א"כ אפילו שלא מכחישתו ממש אין ראוי לעננה. עיין לחם רב תשובה כ"ו בארוכה. רדב"ז י"ז. — משנה אלפסי ור"ן פ"ט דגטין דף תר"ד ע"א וע"ב ושאר דפים ש"ע אה"ע סי' מ"ו סעיף א' פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו חוששין לה והרי היא ספק מקודשת אעפ"י שאין שם ראיה ברורה (לשון הטור ממשנה דגטין דף פ"ח ע"ב ומה שאמרו במשנה הרי זו מקודשת פי' בחזקת ספק מקודשת וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ט מה"ל אשות) וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו (ממרא דרב אשי שם דף פ"ט ע"ב אלפסי שם ריש דף תר"ה) וכיצד הוא הקול שהוחזקת זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו שנים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין שם ונשים שמחות לה ואומרים נתקדשה פלונית היום (מימרא דעולא שם) אבל אם שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה (כדמקשה שם בגמ' וכדמפרש רב פפא שם (הג"ה וכן אם אמרו נתקדשה סתם ולא אמרו לפלוני או שאמרו נתקדשה בעיר אחרת לא מקרי קול טור סעיף ב'. — וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת ארוסין ושמענו הברה ושמענו מפלונית ששמעה מפלונית שנתקדשה פלונית ביום פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת (לשון רמב"ם ממרא דרב שם ומלשון הגמרא שם) הג"ה ויש אומרים דלא הוה קול אלא כששמעו הרי מתרי אבל חד מתרי לא (טור בשם הרא"ש והר"ן והמ"מ בשם הרשב"א) ואין חוששין לקול אלא כשהוחזק בב"ד שבית דין חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול כמו שנתבאר אבל כל זמן שלא הוחזק בב"ד לא אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה אז לא בעינן הוחזק בב"ד (מהרי"ק שרש פ"ז) ויש לב"ד לחזור ולדקדק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות (ב"י בשם התשב"ץ ובשם הרשב"א ז"ל). סעיף ג' בד"א שלא היה שם אמתלא אבל אם יש שם אמתלא ושמעו האמתלא כששמעו שנתקדשה לא הוחזקה מקודשת כיצד היא האמתלא פלונית נתקדשה על תנאי או קדושי ספק כגון שאומרים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו או ספק קרוב לה או אם יש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה (מעוברא דההיא וכו' לקמיה דאביי וכו' שם דף פ"ט ע"א) או שהיה קטן (מעוברא דההיא וכו' לקמיה דרבא שם ע"ב) לא הוחזקה אלא שואלין אותה וסומכין על דבריה הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק. סעיף ד' יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלא אם נראים הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ולא הוחזקה מקודשת ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקדושין אין חוששין לאמתלא (שם ממרא דרב זביד דס"ל דפליג עליה דרבא בר רב הונא וכפרישו במקום אמתלא במקום הוכחה שהאמתלא אמיתית) הנה נתברר אח"כ ששקר היה הקול כגון שבאו העדים שתלו בהן הקדושין

ושנתקדשה

מורי״דין ש״אלה. נותנ״ים ע״ליו. ספ״ק דבר״י סופר״ים. סת״ם תנ״א בתר״א לטפו״יי א״תא. ע״בד אתק״ש לא״שה. ענו״נא ראת״תא אי״ן לה״קל. עריות א״שה כל שי״ש ספ״ק בעיק״ר הער״ות. ע״ד השו״מע י״ש לה״קל בו מבע״ד הרוא״ה. ע״ד וע״ד ב״כלל. פוסק״ים הרב״ה מסכי״מים להית״ר ז״ה מטע״ם ז״ה וז״ה. ע״ד כ״ל מקו״ם שת״נא ח״ולק. פ״סולי ע״דות אזלי״נן בה״ו. פיר״כא ק״רי. פ״סולי ערו״ת דאוריי״תא מחמ״ת עבר״ה. צ״ד חמ״ור לרע״ת. פס״ק לה״קל משו״ם דמד״רש חכ״מים ה״וא. ק״רושי ספ״ק וקדו״שין דרבנ״ן. ק״ולי. ק״ולת. קר״יה עלי״ה ר״ב. ר״ב א״חא. ר״ב אמ״ר כ״ך וכ״ך. רבנים. רו״בא וחז״קה אוקי מלתא אחזקתיה אפילו לחקל. ר״וב הק״הל כו״פה. רמב״ם כ״ל שפ״סק בי״ד החז״קה. שא״ני או״מר לה״קל ל״א אמ״רינן. שבו״ע ש״חל תשע״ח ב״אב. שו״כר קור״ם לכ״ל אר״ם מכ״ח תקנ״ה רבתקנות ד״נין להקל אפילו בשל גאונים. שכי״חא ול״א. ש״מן ש״ל. שת״י לשונ״ות בל״שון איכ״א דאמ״רי בגמ״רא א״ו. ת״ולין נמצ״א. ת״יקו דממונ״א. תנ״א בתר״א. תנ״אי ודינ״יו כ״ל תנ״אי. תנ״א קול״י קו״לי קת״ני. תפש״ת מוע״ט. תקנו״ת אי״ן לדו״ן בה״ם אל״א לה״קל ואפ״ילו בשל גאונים. תקנו״ת הק״הל בזמ״ן הז״ה אי״ן כ״ח בבנ״י העי״ר לתק״ן תקנ״ה ע״ל פ״י פו״סק אח״ד בדינ״י אי״סור. תר״י ק״ולי.

קולא עיין: תשובת רדב״ז סימן ע״ג.

קול באשה ערוה אבל קול הרגיל בו אינו ערוה ש״ע א״ח סי׳ ע״ה סעיף ג׳ בהג״ה ר״י על אלפסי פ״ג דברכות דף י״ט ע״א. שנאמר כי קולך ערב ג״מ דברכות פרק ג׳ דף כ״ד. בית יוסף בשם אהל מועד והגהות מיימוניות. יש להזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע מרדכי בשם רבינו האי ושאר פוסקים. קרושין פ״ד ע׳. עי׳ סי׳ מ״ב. שמ״ע ודינ״יו. שמ״ע כנג״ד.

קולבון הוא דבר קל ומועט שמוסיפין על מחצית השקל להכריע ביניהם ר״ע על משנה ו׳ פ״א דשקלים. והרכיב פירש״י ופי׳ הרמב״ם עיין תי״ט שם.

קולבון הוא חצי מעה משקלה שמונה שעורות משנה ז׳ פ״א דשקלים. רמב״ם פ״ג מה״ל שקלים.

קולבון החייבים בו והפטורים ומה הוא משנה ו׳ ז׳ פ״א דשקלים, רמב״ם פ״ג מה״ל שקלים חצאי שקלים הכל צריכין להם כדי שיתן כל א׳ וא׳ חצי שקל שהוא חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל שולחני ומצרף שקל בשני חצאין יתן לו תוספות על השקל ואותו תוספת נקרא קולבון לפיכך שנים שנתנו שקל שניהם חייבין בקולבון. כל מי שאינו חייב בשקלים כגון שתי נשים או שני עברים שנתנו שקל פטורים מן הקלבון וכן אם היה אחד חייב ואחד פטור ונתן החייב על יד הפטור כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד פטור מן הקלבון וכן הכהנים פטורים מן הקלבון, והשוקל על יד כהן פטור מן הקלבון. הנותן שקל להקדש כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב בה ויטול חצי שקל ממה שנגבה מן אחרים חייב שני קולבונות שאלו היה שקל כולו לשקלים היה חייב קלבון אחד. הנותן שקל עליו ועל העני או על שכנו או על בן עירו אם נתנו להם במתנה פטור מן הקלבון שהרי נתן חצי שקל מתנה כדי להרבות בשקלים ואם נתן להם החצי שקל דרך הלוואה עד שיחזירו לו כשתמצא ידם חייב בקלבון. אחים שעדיין לא חלקו מה שהניח להם אביהם וכן השותפים שנתנו שקל על ידי שניהם פ״ורים מן הקלבון, בד״א בשותפים שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבום ועדיין לא נשתנו המעות ולא הוציאו הרי אלו חייבים בקלבון, נשאו ונתנו ולאחר זמן חלקו וחזרו ונשתתפו חייבים בקלבון עד שישאו ויתנו בשותפות זו אחרונה וישתנו המעות. האחים והשותפים שהיה להם בהמה וכספים והלקו בכספים חייבים בקולבון אעפ״י שעדיין לא חלקו הבהמה, ואם חלקו הבהמה ולא חלקו הכספים פטורים מן הקלבון. רמב״ם שם ומשנה ז׳ פ״א דשקלים ועיין בהשגת הראב״ד ובתי״ט, ומשנה ג׳ פ״ט דבכורות.

קולבון עיין: אחי״ם א״ו שותפ״ים.

קול בטולו עיין: ג״ט על תנא״י ודיני״ו בשם מוהר״ם מלובלין קכ״ה. קרו״שי ע״ד אח״ד ודינ״יו.

דקשיא רישא אסיפא אמרינן נעשה דיוק הרישא כדין הסיפא והויא חשיבות כמו כל דהו והטעם דכל שאין הפירכא מדין מבלעינן לה בק"ו וי"ל דבכלל חדא מחדא יש מק"ו וממה מצינו וכשכתב הפירכא לקולא וחומרא הוא כחדא מחדא דק"ו דכשהיא פירכא מסברא יש הבלעה וכשכתב פירכא מסברא היינו לגבי חדא מחדא דמה מצינו דיבמה מצינו לא שייך הבלעת פירכא אמנם בסוף לשונו כתב ז"ל וכגון מה לכסף שפודין בו הקדש שאינו לא קולא ולא חומרא ולא חשיבות גמור, וצ"ע אנה פנה חרב דהתם בריש קדושין בעי למילף שטר מכסף חדא מחדא ופריך מה לכסף שכן פודין וסתר הק"ו והאיך כתב אינו לא קולא ולא חומרא, ואחר העיון רציתי להגיה אות אחת וצריך לומר במקום ולא חשיבות אלא חשיבות ובזה נייישב גם מה שהקשינו קודם והוא עם מה שחשבו התוספות דפירכא דלא הוי קולא וחומרא מעין הק"ו דלא חשיבא ומבלעינן לה הגם שאח"כ סתרו וזה בחולין דף פ"ה ד"ה מה למילה וא"ת כיון שאין הפירכא מעין הק"ו שאנו באים ללמוד נשים הפירכא בגוף הק"ו עיי"ש מעתה מה שכ' הרב קודם קולא או חומרא או חשיבות קרי חשיבות לפעמים אפילו לפירכא שנבנית מקולא או חומרא כיון שאינה הפירכא מעין הק"ו קורהו חשיבות ולעולם דהוי קולא או חומרא ועל זה כ' דהא בפ"ק דקדושין דמה לכסף אינה לא קולא ולא חומרא פירוש שאינה חומרא מעין הכל וחוסר באשה גופה אלא בהקדש ומעשר שני ואפילו הכי הוי חשיבות גמור דבשלמא אם היה מוציא שקונה כסף בקנין אשה אחרת שהיה יכול לומר מה לכסף שקונה ביבמה היה קולא וחומרא מעין הק"ו אבל כיון שאינה מעין הק"ו קראה הרב חשיבות גמור וכן מה שכתב קודם כגון מה לשם דאע"ג דהוי קולא או חומרא לא קריה ליה מטעם שאינו בכל אלא במינו והוא מ"ש הכריתות לקמן סי' י"ד עוד איכא סוגיא פ' קבלה דזבחים וכו' עד מה לשם יושב שפסול לעדות אע"ג דהוי חומרא לא קרי ליה חומרא אלא חשיבות כיון שהוא חוץ מענין המלמד, ומ"ש אבל אל לשם כתב הוא עצמו לקמן סי' י"ד דאיכא מאן דפריך אלא כל דהו דקאמר מטעם שאינו בכל אלא במינו פירכא כל דהוא כגון מה לשם כל דהוא לאו דוקא דהא לכולי עלמא כל דהוא לא פרכינן ופרכת מה.

קול אחר נשואין לא חיישינן ל"ו משנה ט' פ"ט דגטין תי"ט. קול אי הוה כמחאה תורת אמת קנ"ה. קו"ל מב"טל חזק"ה.

קול אינו כלום אלא כשיש רגלים לדבר או שנים מפי שנים מהרר"א בן ל"ב ח"א. קל"א ד"לא.

קול עיין: או"י לנ"ו שש"קל. א"י אפש"ר מצי"נו. א"י מחוד"ש. אי"ן בי"ן ז"ה לז"ה. אי"ן שוני"ן בטהר"ות. א"ל ישי"נה אד"ם מפ"ני המ"חלוקת אפילו לקולא. בי"ן ה"שמשות נד"ון. בי"ת די"נא שר"יא. בי"ת שמ"אי במק"ום. בי"ת שמ"אי ובי"ת הל"ל דפ"ליגי. ברי"רה בדאורי"תא. ברי"רה ודיני"ה. ברכ"ת כהנ"ים ודיני"ה ד"ה שבות יעקב. גו"י משי"ח לפי תומ"ו כש"ר ד"ה מכתב אליהו אות ד' ואות למ"ד. גזי"רה שו"ה אמרינ"ן. דברי"ם ש"בלב אינ"ם דבר"ים גופי הלכות. דב"ר שהי"ה ב"כלל. דורו"ת אחרונ"ים בו"א ורא"ה. דינ"א דלא"ו די"נא אל"א תקנ"תא. די"ן שתח"לתו להחמ"יר. הורא"ה לא"סור מ"י אי"כא. היק"ש ודיניו. ה"כל נאמני"ם להעי"ד חוץ מחמש נשים. ה"לך א"חר המח"מיר. הל"ך אח"ר המי"קל. הלכ"ה כבתר"אי. הלכ"ה כדב"רי. הלכה פס"ק כת"רי תנא"י דפליגי אהדדי ולי"כא קוש"יא. הסכמ"ות הולכי"ן בה"ן. הצ"ד השו"ה שבה"ם. הרי"ף כשהתו"ספות. ו"כי ד"נין ק"ל. ז"ה ה"כלל כ"ל המשנ"ה. ח"רא מתר"תי. חדו"ש הו"א ואי"ן ל"ך. חזק"ת שלי"ח עו"שה. ח"יישינן אמ"רינן לפעמ"ים לקו"לא. חליצ"ה ה"קילו. יו"ם טו"ב חמ"ור. יו"ם טו"ב שנ"י ש"ל גלוי"ות ב"ני. ט"בילה ט"בל לחמ"ור. טע"ם אח"ר מצי"נו. כר"אי הו"א ר"בי פ"לוני. כלא"ים המי"קל. כ"ל הטומאו"ת כש"עת מציא"תן. כ"ל המיק"ל. כ"ל מי"לי דמ"ר. כ"ל מקו"ם שש"נה רב"י. כת"ב ישר"אל באגר"תו מכתב אליהו. לאוו"ין שאי"ן לוקי"ן עליה"ם אם חמורים או קלים מאותם שלוקין עליהם. ל"א רא"י ז"ה. לדבר"יו דפלו"ני. מחלוק"ת הפו"סקים גר"סינן. מחשב"ה בע"רלה להק"ל. מי"קל בכלאי"ם. מיקל כשא"נו אומרי"ם. מסי"ח לפ"י תו"מו ל"א. מעו"ט מצינ"ו. מעלי"ן בק"דש ו"לא מור"ידין

קולא וחומרא לחומרא עברינן יבין שמועה כלל קי"א כלל זה נאמר אף בגזירה שוה ואף גבי קל וחומר יבין שמועה כלל קט.

קולא וחומרא מקשינן לחומרא עיין: א"י מחוד"ש. חומר"א מקשינ"ן. ק"ל וחומ"ר כשעוש"ה.

קולא וחומרא מקשינן לחומרא עיין הליכות אלי אות תרע"ה דע דבתשובות דשייכי לספר משפטים סימן ל"ו תשובה המתחלת דעתי נוטה וז"ל קולא וחומרא שייכא בממון כמו באיסור ואפוקי ממון חומרא הוא כמו שפירש ר"י בריש פ"ק דב"ק דמשני דומיא דרגל: גופי הלכות אות תצ"ה קולא וחומרא מקשינן לחומרא דקאמר לאו דוקא בהיקש אלא בכל ילפותא ואף בק"ו דרכי א"שכחן פ' הצלמים דף מ"ו אמר ליה אנא קאמינא לחומרא ואת לקולא, וצ"ע להסכים זה הכלל עם סאי דקיי"ל פ"ק דזבחים תרי קולי וחומרי דסתרן אהדדי כל חד תיקו אדוכתיה ואמאי אמרינן כל חד תיקו אדוכתיה נחזי אנן ההוא דלחומרא וניזול בתריה כי ההיא דהצלמים שהבאנו דסתרי ותפשינן ההוא ק"ו דעביד רבא דהכל לחומרא וכפי הטעם שכתבו רש"י ותוספות בזבחים דף י"ו דהטעם שאמר כל חד תיקו ארוכתיה משום דכיון דיש להפך הק"ו ולא נדע איזה נתפוס הלכך כל חד תיקו ארוכתיה בכתובתה סתם כשהותר אנינות לכ"ג סתם בין ביחיד בין בצבור הותרה וכשנאסרת להדיוט אף בצבור נאסר וכו' הרי דכל חד תיקו ארוכתיה אמרינן ולא אזלינן בתר קולא וחומרא התם נמי בהצלמים נימא אתנן יהא אסור במחובר לגבוה ככתיבהו דסתמא כתב וכן נעבד יהא מותר במחובר לגבוה דסתמא כתיב ולא ההרים אלהיהם ולא ניזיל בתר קולא וחומרא אלא בתר מילתא דלא ידעינן האיך נדרוש, תו איכא למירק דהתוספות עצמם הקשו בתמורה פ' כל האסורין ד"ה או חלוף וא"ת אמאי לא קאמר כל היכא דאיכא למעבד קולא וחומרא ומאי קושיא הא הם עצמם כתבו בזבחים שהבאתי דהיכא שאנו מסופקים איך נדרוש גלך אחר סתמיות הכתובים בין לקולא בין לחומרא ומי שאומר לקולא סובר דלא אשכחן דנעבד שהוא אסור דסתמא דקרא בדבר שאין בו רוח חיים וכן כתב רש"י נעבד שהוא מותר דלא אשכחן דאסור: תו איכא למידק דמאי הקשו שם התוספות בתמורה דניזיל לחומרא כמו בהצלמים ואין הנדון דומה לראיה דהתם בתמורה על כרחך לתפוס ק"ו לקולא מדאצטריך מן הבקר להוציא נעבד ואי אמרת מן הבקר למה לי והלא דין הוא כמו שאמר קודם: תו איכא למידק כפי מה שהקשו בתמורה דניזיל לחומרא כפי מה שהקשו בשבת דף קל"ב ד"ה ומה צרעת וא"ת ונימא איפכא דיקוץ בהרתו ויעבוד הא אי אמרינן הכי הוה קולא דיעבור בקום עשה על השמר ואין לומר דהוי שקול דגם בההוא ק"ו שאומרים התוספות יש חומרא לגבי שבת שידחה מילה ולא יעבור מ"מ קשה דסוף סוף כיון דאיכא למימר הכי והכי נימא כל חד תיקו ארוכתיה: ויראה לי דמה שב' נימא איפכא לא בעי למימר דנגמר מיניה אלא כוונתם להקשות בעצם דכיון דא"ל קל וחומר איפכא מי דחקו לגמרא לפרושי או אינו דברייתא דבעי למימר ממאי דצרעת חמורה ונימא דאו אינו דקאמר ה"פ את ילפת ק"ו כהאי גונא דוחה שבת או אינו אלא נימא ק"ו איפכא דשבת דוחה מילה וכיון דסתרת אהדדי ליכא למילף מינייהו אלא מקרא ת"ל ביום הרי שמה שהקשינו היא בעצמה קושית התוספות. — גופי הלכות אות תצ"ו קולא וחומרא מקשינן לחומרא כתב מהר"ם דדוקא בקולא וחומרא אבל היכא דהכא והכא איכא חומרא אלא דבחד קיו חומרא רבא ובאידך זוטא אין לחוש וז"ל פ' משפטים סוף ד"ה אם היה כהן ורוצה לעבוד וז"ל ולא שייך הכא לומר כל היכא דאיכא למילף לקולא ולחומרא ילפינן דמה לי חומרא רבא מה לי חומרא זוטא כדאיתא בפ"ק דיבמות: ועיין גופי הלכות אות תפ"ז.

קולא חדא מחדא קולא וחומרא פרכינן כל דהו לא פרכינן גופי הלכות אות תצ"ג ודברי הכריתות לא הבינותי אם אין בהם שגגת סופר וז"ל וצריך בחדא מחדא פירכא שיש קולא או חומרא או חשיבות וצ"ע דמשמע חשיבות בלא קולא או חומרא כי הא דכ' ה"ע הקל וחומר תבנה מחשיבות כגון הנהו דאבות נזיקין ומה שן שאין כונתו להזיק ואם הפירכא תהיה מסברא היכי הוה פירכא אמרינן קולא וחומרא פרכינן דמשמע דוקא ולא חשיבות ואע"ג דמסיפא דקאמר כל דהו לא פרכינן משמע הא חשיבות פרכינן כיון

קוביוסטוס עיין: נמצ"א גנ"ב א"ו קוביוסטו"ס.

קובלנא מן התורה מכאן, לא אליכם כל עוברי דרך אמר רבה אמר ר' יוחנן מכאן לקובלנא וכו' פי' לקובלנא כשאדם מודיע צערו לאחר צריך שיאמר לו לא תבא זאת לך כמו שבאה אלי כי קשה הוא לשמוע שפעמים חוזרת עליו והמקפיד על כן אין בו משום ניחוש, ל"א קובלנא צעקה כשיש לו צרה יודיענה לרבים. ל"א נגד דמתרגמינן קבל כאדם האומר לחבירו לא כנגדו אני אומר חלק דף ק"ד. הר"ם אלשקאר סי' ק"ד ועיין בס' חסידים סימן תרל"ח. בטו"ל תמי"ד. צרי"ך להודי"ע צער"ו.

קובע זמן ביאור דברי הרמב"ן פ"ק דבתרא בקובע זמן לחברו מהריב"ל ספר ג' סי' נ"ג: זמ"ן.

קובע מקום לתורתו אויבים נופלים תחתיו אלפסי ור"י פ"א דברכות דף ה' ע"ב: נ"א לתפלתו עיין תקוני דיל ויקיי"ו: ש"ע א"ח סי' צ' סעיף י"ט יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך ואין די לו במה שיקבע לו ב"ה להתפלל אלא גם בבהכ"נ שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע הרא"ש בשם הירושלמי: הקוב"ע מקו"ם.

קובר מתו בי"ט קורע כשמתחיל האבלות מנהיר ע"ד. הגהות מהר"ר גא"ל על ש"ע י"ד סי' שצ"ט ס"ק ג'.

קובר מתים הייתי והייתי מסתכל בעצמות של מתים השותה יין חי עצמותיו שרופים, מזוג עצמותיו סבויין, כראוי עצמותיו משוחין. מי ששתייתו מרובה מאכילתו עצמותיו שרופים, אכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סבויין: כראוי עצמותיו משוחים. אבא שאול אומר כך: מזוג פי' יותר מדאי סבויין שחורים. ל"א שמעתי בלא מוח ומשיחה לא יבשה נדה פ"ג דף כ"ד: פעם אחד רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת ורצתי אחריו שלש פרסאות וצבי לא הגעתי וקולית לא כלתה כשחזרתי לאחורי אמרו לי של עוג מלך הבשן היתה, קולית עצם הירך: שם: פעם אחד נפתחה מערה תחתי ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמי כשחזרתי לאחורי אמרו עיין של אבשלום היה: שם.

קוגיל עיין: פרישי"ל.

קודם מתן תורה עולות או שלמים הקריבו בני נח. יומא דף ל"ד ע"א תוס' ד"ה העולה. חגיגה דף ו' ע"א וב'. עולה שהקריבו ישראל במדבר אי עולת תמיד או עולת ראיה הוי. זבחים דף קט"ו ע"א. יבמות דף ה' ע"ב,

קודם עיין: עוב"ר לעשיית"ן.

קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאכל ושתה אין לו אלא לב אחד ב"ב פ"ק דף י"ב שנאמר ואיש נבוב ילבב, עיין סי' כ"א.

קודשא ב"ה בעי לחרובי ביתיה ובעיה לכפורי ידיה בההוא גברא כך אמר נרון קיסר ברח ואיגייר ויצא ממנו רבי מאיר וזה היה כשעלה על ירושלים זרק חצים לכל צד ונפל לירושלים אמר לינוקא פסוק לי פסוקך א"ל ונתתי נקמתי באדום וכו' אמר קב"ה וכו' גטין פ"ה דף נ"ו.

קוטמו עיין: חנו"ת אקוטמ"ו.

קולא אין להקל בדבר שאינו מפורש בתלמוד עיין גו"י משי"ת לפ"י תומ"ו כש"ר בשם מוהר"י קארו מדף ק"ב עד דף ק"ו.

קולא בחמץ מבשאר אסורין משנה א' פ"ג דפסחים בתי"ט. היינו בתערובות חמץ דאין ענוש כרת אבל לוקה אם אכל כזית בכדי אכילת פרס ובשאר אסורי כרת כגון חלב ודם דתנן בהו במשנה פ"ג דכריתות שיש בהם עונש כרת האוכלן כזית בכדי אכילת פרס.

קולא במעיד מפי אחרים אשכחן מבמעיד מפי עצמו כתבים סימן ר"ך לחם רב סימן ל"ו הראנ"ח סי' ס"ה.

קולא וחומרא אשכחן בטעם אחד מהפך אותו הגמרא פעמים תופסו לחומרא ופעמים לקולא גופי הלכות אות תצ"ר ומצאתי כתיב ריש קמא דף ו' ע"א בשם תוספ' הראב"ד וז"ל לעולם דאפקרינהו וכו' מה לבור שאין כח אחר מעורב בו ועתה חשב זה הטעם לחומרא.

קולא וחומרא בממון אזלינן לקולא לפטור המחזיק בר ממלוה יבין שמועה כלל קי"א ובמפתחות ציין כלל רנ"ה ולא מצאתי: קול"א וחומר"א מקשינ"ן.

מי שהיה חייב במס והיה לו משכון ביד אחר ונכנסו לבית אחר ותפסו מטלטליו בחשבם שהיו של אותו החייב במס יש אומרים שמעכב הנפקד משכנו של זה בעבור מה שתפסו ממנו וי"א שיש לחלק בין תפסוהו על המס הקצוב לשאר מסים, המנהג פשוט שבני הקהל ממשכנים על המס ונכנסים לביתו ליטול משכונו ואין בזה משום לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו דלא דמי להלואה. — משפט הששי ראובן היה בידו פקדון משל שמעון ושמעון לא היה בעיר ואנסוהו הקהל מכח חרם לתת הפקדון של שמעון בעבור מס שחייב אם המפקיד היה באמת חייב במס פטור הנפקד מכלום ואם לא היה חייב כלום חייב הנפקד לשלם למפקיד שכפיית חרם הקהל לא חשיב אונס, ואם ראובן הנפקד היה הפקדון בירו אלא שלא היה יודע של מי הוא והוציאוהו הקהל מידו מכח חרם וטעו בחרם שהטילו עם כל זה הנפקד פטור כיון שלא היה יודע שם בעל מיוחד לפקדון זה. — משפט השביעי אם מכר גבאי המלך הקרקע בעבור המס אם היה מס הקרקע הוי מכר ואם בשביל כסף הגלגלת אינו מכר אלא אם כן המנהג לשלם מס גם בעד הקרקע ולמכור קרקע בעד המסים. — משפט שמיני עניים שאין להם יכולת לפרוע מס יכול ישראל חברו לשלם בעדו ולהשתעבד בו יותר מראי ואין בו אסור רבית. — משפט התשיעי מי שיצא מהעיר ויש הסכמה שכשיצא ולא יפרע כם שלש שנים ימכרו כל מה שיש לו וראובן הניח קרקעותיו וכשיצא נתערב שמעון בעדו ומת הערב וראובן אומר שכבר פרע לערב הקהל הם מוחזקים ויכולים למכור הקרקע כיון שראובן ודאי חייב להם אלא אם כן סלקו לראובן בפירוש מהחיוב. — משפט העשירי ישראל שחייב מס מן הקרקע למלך ובאו עבדי המלך ומכרו קרקעותיהם לעשירי ישראל בשביל אותו המס ממכרם מכר ואין מוציאין מיד העשירים ודוקא במס קרקע אבל בכרגא לא דאקרקפתא דגברי קמנח. — משפט אחד עשר מלך גירש אנשים למקום אחר כמו הסירגונים משלמים עם בני אותו המקום ואינם יכולים לפטור עצמם ולומר דמשום גזרת מלך באו לשם ואין משלמים.

קהל שותפים בפריעת המס עיין: מסי"ם ודיניה"ם. מסי"ם יחיד. מסי"ם כת"ב בעל נ"י. מסי"ם מנה"ג לפרו"ע. נאמנ"י הקה"ל כשומר"י חנ"ם. ש"ר פט"ר אח"ד מ"ן המ"ס.

קהלת אומרים בסוכות ודיניו ש"ע א"ח ס"ס ת"ץ ומג"א ס"ק ד' כתב מפני שהם ימי שמחה וכתב בקהלת ולשמחה מה זאת עושה ובענין הברכה עיין מהר"ם איסרלש תשובה ל"ה, עיין מטה משה אות תתקס"ו, מגלו"ת שקורי"ם. שלש"ה כתובי"ם קטני"ם.

קהלת אם מטמא את הידים משנה ג' פ"ה דעדיות ועיין ספ"ג דידים, רמב"ם פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות פסקא ו'.

קהלת בקשו חכמים לגנוז פ' במה מדליקין דף ל', עין יעקב מאמר י"ד ופרש"י וכ"ש שיש עוד בנתים וכו' עיין על זה הליכות אלי בסוף ספרו דף ע"ז ע"א אות ט', גופי הלכוה דף קי"ג ע"א למעלת הצדיקים שאול שאילתא לעולא מר' תנחום וכו' לא דייך שדבריך סותרים וכו' אלא שדבריך סותרים זה את זה וכו' יש מקשים וכו': צרכי"ו א"ל ישא"ל אד"ם.

קהלת עיין: ויות"ר מהמ"ה. ויות"ר שהי"ה. ר"ב ושמוא"ל ח"ד אמ"ר בק"ש קהל"ת להוי"ת כמש"ה.

קוביא בשבת עם בני ביתו עיין: מק"ח וממכ"ר אינ"ו.

קוביא גזל הוא משום אסמכתא משנה ב' פכ"ג דשבת ר"ע, ש"ע א"ח סי' של"ת. ואף בחול אסור. משחקי"ם באמנ"ה.

קוביא הוא שחוק מיוחד כנראה מפרש"י פ' השואל ומערוך ומהרמב"ם ז"ל פ"י מה' עדות ומבעל תולדות אדם וחוה וגם לשון בני אדם המפורסם בזמננו המשחק בקוביא הוא הצחוק בפספסים, מ"מ הסכמה שהסכימו בחרם שלא לשחוק בקוביא כונתם היתה לאסור כל מיני שחוק והראיה מפ' זה בורר ועיין הרמב"ם שם, תשובות מזרחי בס' מים עמוקים שלו ח"ב י"ד. הר"ם של"א לשחו"ק. גור"ל בשב"ת, גור"ל המטי"ל אות"ו, טב"ת שיצ"א, מק"ח וממכ"ר אינ"ו. משח"ק בקובי"א. נד"ר של"א לשחו"ק. נמצ"א גנ"ב א"ו קוביוסטו"ס. סת"ם עבדי"ם. פיי"ס בשב"ת אסו"ר. שבוע"ה של"א לשחו"ק.

באו היהודים לכלל חיוב מסים ופטר המלך למי שהיה אוהבו מכל מסים שיטיל על העם אחר שיכבש המדינה הוי פטור לגמרי: ויש להלק בענינים אלו בין זמן הרבנים הקדומים שהדברים נמשכו בענין הפרעונות בדקדוק לזמננו זה שכמה וכמה ראינו פטורים ממסים אין דורש ואין מבקש לפי שמלכות זה הוא רחב ידים ואין מדקדקין בכל זה אלא במקומות שאינן דומות למקומינו: משא מלך חלק שני שער א׳ משפט א׳: משא מלך חלק שני שער א׳ משפט ב׳ מי שהיה פורע בשותפות ורצה השר להפרידו שלא ישלם עמהם אלא ישלם לבדו אינו רשאי, ואם השר מעצמו פטרו ואמר שישלם לבדו בלא בקשתו מה שעשה עשוי: הבא לגור בעיר חדשה על מנת שלא להשתתף עמהם אינו רשאי: משפט ג׳ עיירות שהיו פורעים מס בשותפות עם בני מדינות המלך ומחל המלך העיירות לבנו וסלק ידו ורשותו מהן ובן המלך רוצה לוותר לבני העיירות בזה אמרינן דשותף חולק שלא לדעת חברו במקום דאיכא פסרא ובן המלך הוא שרוצה לוותר לבני העיירות, ואפילו שהמלך לא פטר לבני המדינות ממה שהיו נותנים מעיקרא קודם שיתן העיירות לבנו פטורים בני העיירות מלשלם עמהם, וכן בני העיירות בעצמם כשהם ברשות בן המלך אינם שותפים כיון שכבר נתפרדה החבלה עם בני המדנות נתבטל שותפותם מהם בעצמם, וכן בני המדנות לא נשארו בשותפות כיון שכבר נתבטל שותפותם עם בני העיירות ואם רצו לשלם בשותפות צריך לחרש השותפות מחדש. — משפט ד׳ מלך נתן עיירות לבנו הגוף מהיום ופירות לאחר מיתה עדיין יד המלך בהם ומשלמין כולם בשותפות. משפט ה׳ אדם בטל מת״ת ודרך ארץ ואינו עושה ריוח בעיר ועבדי המלך היו תובעים ממנו מס והצילוהו הקהל מן המלך חייב לשלם עמהם לפי שמה שמקילים לזה מוסיפים על הקיום, ואם ממונה המלך הוא שגובה מכל איש ואיש ושכחוהו לזה או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל וסבורים היו שאין לו ממון לדעת הרשב״ם אעפ״י שהכביד עליהם המס כדי שהיה לו ליתן פטור ודין פרדכאות אינו כ״כ מצוי בזמננו זה לכן קצרתי ועיין בפנים. — משפט ז׳ אם פטר המלך בחותמו לראובן ממסים וארנוניות ועשו הקהל הוצאה בצרכי הצבור ושאר שוחדי העיר צריך לשלם עמהם בהוצאותם המכל מאורע שיארע להם לא פטרו. — משא מלך ח״ב שער שני אם נהגו העיר מימי קדם שלא לתת מס בשותפות אלא כל א׳ וא׳ בפני עצמו ורצו כולם להשתתף ויחיד מוחה בדבר כיון שבאים לשנות ממה שנהגו עד הנה צריך שיהיה מדעת כולן ואפילו יחיד יכול למחות. — משא מלך ח״ב שער ג׳ משפט א׳ המס שגובה המלך מכל בעלי השרות אפילו הבניסו כולם תבואתם מן השרות לביתם ולא נשאר בשדה אלא א׳ מהם וגבה גובה המס ממנו בשביל כולם לא הוי גזל דאין למלך לטרוח ולגבות מכל א׳ וא׳ בר״א מבעלי השרות אבל מן הארים אין להם למשכנו בשביל בעל השדה והוי גזל, ומיהו אפשר שהארים חוזר וגובה מן המחויבים במס. — משפט שני יש רשות ביד גבאי המלך אפילו הוא ישראל למשכן בן עיר על מס בן עיר חברו אם אינו בעיר דדינא דמלכותא דינא ודוקא במס הקרקע או כסף הגלגלת של זאת השנה, ואם הגבאי פרע כבר למלך מהשנה שעברה כל הקצבה ומעתה המס שלו שוב אינו יכול למשכן את בן עיר זה על חברו שאינו כאן, ומ״מ הגבאי גובה מן החייבים במס: ואם היה דינא דמלכותא שיגבה המלך בשנה זו המס של שנה שעברה אף הקונה ממנו קנה כל זכות שהיה למלך בו ואעפ״י שפרע הגבאי למלך לא הפסיד. יש לקהל לעכב על חברו שלא יצא מהעיר עד שיפרע המס שלו ויש לחלק בענין המסים והכל לפי המנהג. משפט שלישי מי שפרע מס בעד חברו או בעד הקהל והגיעו לידו מעות א׳ מן היחידים לוקחו לעצמו כי הקהל היו אתראים זה לזה, והוא שתבע המלך או הקהל המס מזה אבל אם מעצמו נתן לקהל בעד חברו ואפילו היו בידו שטרות משלו ומשל חברו ונתנן לקהל חייב לשלם חלקו אשר לו בשטרות כי אין לו לפרוע שלא מדעת חברו ועיין בפנים באורך בתשובה. — משפט רביעי מי שנתמשכן ע״י נאמני הקהל על חלקו המגיע מן המס והתרו בו כמה פעמים ולא אבה ונגנב המשכן פטור נאמן הקהל מלשלם לפי שנאמני הקהל הם האפוטרופין לפקח על עסקי כל יחיד ויחיד לפרוע לשלטון או לבעל חוב שלוה מחמתו. — משפט ה׳

הקה"ל שנתפסו ברבר ונתפשרו אין יכולין לכוף קהל אחר לפרוע עמהם תשובת אלשיך סי' ק"ז. שר שהעליל על קצת קהל שעשו שלא כהוגן אם חייבים השאר לע"ש סי' קכ"ח וקס"ג. שר המעליל על קצת הקהל שלא כדין לא יתנו האחרים מרדכי בהגוזל בתרא. מהר"ם סי' נ"נ. עלילה הבאה על קהל אם מי שאינו נתפס או מי שאינו נכשל פורע תשובת הרשב"א סי' אלף צ"ט ואלף ק"ה. לע"ש וב"י ח"מ סי' קס"ג. בני העיר המצורפים יחד במסים יש להם כל דין שותפים לע"ש סי' קס"ג תרומת הדשן סי' שמ"ג, רשד"ם ח"ד סי' שס"ד, ח"מ סי' קכ"ח. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' ל"ח ראובן נתפס משר העיר וטוען שבעד כוללות הקהל תפסו השר מעליל עלילות, הנם דקיימא לן פשרה צריכה קנין כל שהוציא הנתבע ממון מידו ונתן לתובע הוי יותר מקנין, כל ששמע הפשרה ושתק שוב אין יכול לתבוע, הסכמת כל הפוסקים דפשרה אפילו ביחיד לכ"ע כל שהוא עלילה אינם שותפים. פני יהושע ח"מ תשובה ב' האריך. משא מלך ח"ב שער א' כל ערת ישראל שותפים בפריעת המס וכו'. — משא מלך ח"ב שער ד' משפט א' כל עלילה שיעלילו על מקצת הקהל אינם משתתפים שאר הקהל עמהם לא מבעיא אם ברחו בעת ההטלה מהעיר שפטורים אלא אפילו הטמינו עצמם עד שפרעו ואח"כ תבעו אנשי הקהל מהם פטורים. משפט שני אם באה עלילה לבני הקהל בסבת איש אחד שגרם הדבר כגון שהיה שוחק בביתו ובסבתו העלילו מ"מ פטור מלשלם, ואם העלילו עלילה על הקהל ואם היו תוספים ראובן היה חייב לשלם ועכ"ז סלקוהו הקהל ממנה אינו חייב לפרוע לקהל. ואם העליל המלך על הקהל וסלקו העלילה בדמים וקצת מהם אומרים שלא היו בהסכמת הדין עמהם. ואם היו שותפים בכל ההוצאות משלמים אפילו בעלילה שהעלילו למקצתן. ואם מנו שבעה טובי העיר על כל עסקי העיר ופרעו העלילה כולן שותפין בה. ואם היה ראובן גורם העלילה ופרע דמים לסלקה אין על הקהל לשלם לו ואפילו היו שותפים בהוצאות כיון שהוא היה הגורם בדבר. — משפט שלישי הוצאות שעושים הקהל אפילו שהם שותפים בהם אם לא יצטרך לראובן כלל מההוצאות כגון שהוא דרך משל מאומנות א' ונתנו שחד לקיימו אינו צריך ראובן ליתן מאותן ההוצאות ואין לו שייכות בה ואין להקהל לכוף אותו לשלם לפיכך מקצת הקהל שעשו הוצאה שיתקיימו שטרי חיובותיהם אותם שאינם נושאים בשטרות לא יתנו עמהם. מקום שנותנים השרים עיניהם בעשירי ישראל וכותבים אותם לאומנות המלך שבזה ודאי מעותיהם של ישראל ירדו לטמיון ויהיה המס מוטל על עניי העיר אפילו הכי אין להם לבני הקהל לשלם ההוצאה הצריכה לבטל זה אא"כ היו שותפין כל הקהלות בפירוש בכל הוצאה שתבא כיוצא בזה. — משפט ד' כשתבא עלילה שיש סכנה לכל ישראל במקום שהם הקרובים והרחוקים חייבים כולם לסייע בעלילה כל שעדיין לא נגבה המס במקום שהמלך שם, אבל אם העלילה היא במקום אחר ואין הסכנה ודאית בשאר מקומות אין לשאר מקומות לשלם מספק. היה רשע מלשין בעיר ובערוהו מן העולם ועשו הוצאות על זה אין תקנת היישוב גדול מזה וכל הדרים בעיר אפילו פורעים מס במקום אחר חייבים לשלם חלקם.

קהל שותפים במס עיין: דינ"א דמלכו"תא. הוצא"ת בנ"י העי"ר. הוצאו"ת לבע"ר מסו"ר. מחיי"ב עצמ"ו לפרו"ע. מסי"ם אח"ר דע"ת המל"ך. מסי"ם ודיני"הם בשם מהרר"א בן חיים ח"ב צ"ו. עלילה"ה הב"א על אח"ד.

קהל שותפים בפריעת המס ואם אחד תבע מהמלך שימחול לו חלקו ומחל המלך על פי בקשתו לדעת רבנו שמחה הוי לאמצע כיון שהם שותפים בכל מיני עולים מסתמא על דעת כל השותפים שאל ואם שם נפשו בכפו ועשה השתדלות גדול אשר בעבורו מחלו לו הוי שלו, ולדעת מהר"ם כל שבקש מהשר למחול לו סתם ולא פירש שרוצה שימחלו לעצמו מחלו לאמצע ואם בקש שימחלו לו ומחלו סתם הוי לעצמו, וכן אם שאל מהשר שימחלו סתם ואמר בשביל פלוני מחלתי הוי ג"כ לעצמו, אם קודם שנתפשרו עם השר הלך אחד ובקש מן השר שימחלו אותו ופטרו השר חייב לתת עם האחרים דמה שהשר פוחת מזה מכביד על הקהל, אבל אם השר אומר מעצמו פלוני לא יתן אלא פלוני ופלוני דבריו קיימים: אם אחד שנתפשרו עם הקהל פטר השר לאחד מהם הוי לעצמו והוא שפחת זה החלק מן הקהל: אם קודם שכבש המלך המדינה שעדיין לא

נתערב"ו בע"ד הקה"ל. פסו"לים לדון עיי"ן בערך ברורים עיין. פסו"לי עדו"ת מחמ"ת קורב"ה א"ם קה"ל מנ"ו. פסו"לי עדו"ת עיי"ן בערך ברורים עיין. פסו"לי קה"ל. צבו"ר במקו"מו. צבו"ר וכבו"דו. קצ"ת הקה"ל טע"נו. רא"שי קה"ל בא"ים לשנו"ת מסי"ם או הסכמ"ה. ר"ב הור"ה בקה"ל. רבי"ם מוחזק"ים. רו"ב הקה"ל. שבוע"ה ע"ל דע"ת חב"רו אינ"ה פני משה ח"ב נ"ג, הרש"ך. שותפו"ת בפ"ני הקה"ל ובממו"נים. שט"ר כתו"ב בש"ם ראובן. שער"ים. שתק"ת הק"הל. תפ"לות א"ם. תפס"ה מאח"ד מהק"הל. תקנו"ת הקה"ל.

קהל פטרו אחד ממס לזמן משום איזה הנאה ומת תוך הזמן חייבין היורשים הרשב"א, רשד"ם ח"ד סי' ש"ע. קהל פטרו אחד ממסים ומת אם חייבים יורשים ב"י מח"ם סי' קס"ג. קהל פטרו אחד מכך רשום ונתרבו המסים אינם יכולים למעון טעינו רשד"ם ח"ד סי' ש"ע. פטרו אחד ממסים בחזקת שהיה עני ונמצא עשיר פטור הרא"ש, רשד"ם ח"ד סי' שע"א. משפט צדק כ"ה סופר פטרוהו ב"ד מכל מס ויש הסכמה שב"ד לא יוכל לבטל דברי ב"ד ראשון שוב אין ב"ד אחר יכול לחייבו ומענותם. רשד"ם ח"מ שע"א יחיד פטרוהו בני קהלו ממס בשכר טרחו ושוב שאר הקהלות בקשו ממנו שיטפל ג"כ במעשה הערכין ופטרוהו מלשבע ומלהטיל גרגרים והוא מבקש מקהלו שיפרעו לו סך הגרגרים ההם מידי שנה בשנה הדין עמו. — מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' ק"ב מי שעשו לו טובי העיר וכתבו לו כתב לפטור אותו ולב"ב מכל מיני מסים כיון שלא חתמו כל בני הקהלות לא מהני ועוד דכל קהל וקהל הם בעיר אחד ולא חתמו מכל קהל אלא אחד ושנים ולא אפילו מנהיגיה ועוד דלא עלה על דעת אותם שחתמו שירד העיר בירידה גדולה כזאת ולא יהיה ספק רבים מוחזקים. שם מי שיש לו כתב מהמלך והשרים לפטור אותו מכל מיני מסים לא מהני כיון שהוא בקש מהם וגם איכא פסידא דמה שמיקל ליה מכביד לצבור וכ"ש שחייב בגאבילה שעשו להוצאת העיר. מסי"ם יחי"ד שפטרוה"ו. אומנ"ים שנשת"פו לאומנ"תם. עריכ"ת הק"ק. דברי"י הקה"ל. קה"ל דברי"ו. ש"ר פט"ר אחד מן המ"ס. הסכמה אינה. — משא מלך חלק ה' שער א' משפט ד' אם הקהל פטרו ליחיד פטור שהוא צורך לבני הקהל אין שום יחיד יכול לערער בו כיון שהפטור הוא צורך ותיקון דאל"כ אפילו יחיד יכול לערער ולמחות ובדבר שמתקיים פטורם אפילו היה פטור בדבר שאינו קצוב, או בדבר שלא בא לעולם או בדבר אסמכתא פטורן קיים. משפט ה' מה שעושים טובי הקהל ופוטרים אין צריך קנין אבל אם אחד נתחייב לקהל נראה דצריך קנין דלא אלימא מילתיה כל כך. משפט ז' אם הסכימו הציבור עם אדם אחד שיבא לדור אצלם ויפטרו אותו ממס זמן קצוב אם מת בנתים יש לספק אם חייבים היורשים לשלם. משפט ח' מי שנכתב לו פטור מן הקהל ולא נתברר שעור זמן הפטור יש לספק בזה ונראה דבשנה ראשונה הוי פטור, ואם טענו אח"כ בני הקהל לא פטרנוך אלא בשנה ראשונה לבד שומעים להם אבל אי לא טענו קצת נראה דלא טענינן להו.

קהל קדוש שכרו להם חכם לשלש שנים ובתוך זמן זה נפטר אחד מהיחידים חייב האפיטרופוס לתת חלק הנפטר משפטי שמואל ל"ח.

קהל קדוש קבלו עליהם בן החכם שלהם גם אחרי מות אביו וקצתם שלא חתמו ממאנים בו אין הדין עמהם מהרי"ם טראני ח"ב דף קפ"ו. ר"ב וכבו"דו בשם דבר"י ריבו"ת.

קהל קדוש קבלו עליהם חכם והתנו עמו לפרוע כל הפסד ועלילה שיבא לו מן הגוים והעליל עליו שר העיר והפסיד הרי אלו חייבים לפרוע מהרי"ם טראני ח"ב קצ"ז.

קהל קדוש שהסכימו שהמרים יד בבהכ"נ יתן קנס כך וכך עד ט"ו יום ואם יעברו ולא נתן יהיה מנודה הנותן משכון לא עבר תומת ישרים סי' פ"ח עיין מהרי"ם דמדינה י"ד צ"ז צ"ח ראובן הכה את חברו בבית הכנסת על לא דבר ועוד לוי טוען שיהודה חרפו והשיב לו כי חו"י ונדהו וא"ל יהודה אדרבא. בי"ת הכנס"ת וכבו"דו. נש"בע להב"דו.

קהל קצבו שכר עם מורה להבא שהורה להם לשעבר סתם מהל לע"ש סי' של"ה. מהר"ם פאדווה סי' מ' ש"ע שם סעיף א' בהג"ה.

קהל שותפים במס אך לא בעלילות לבוש עיר שושן סי' קס"ג. קצת אנשי הקהל

קהלות עיין: יתב"י וקמק"ו. עריכ"ת הק"ק ד"ה המשפט הרביעי. קה"ל פטר"ו אח"ד ממ"ס ד"ה מוהרח"ש. רו"ב הק"הל כו"פה ד"ה מוהרח"ש וד"ה משא מלך.

קהלות שלשה הם ביחד לכל דבריהם לשנים יש חכם ולאחת לא יש והשנים מהם הוסיפו פרס חכם הא' והקהל שהיה לו ג"כ חכם אינו רוצה לתת בפרס ההוא מאומה ודברים אחרים בענין הדיינות ובטול תורה משפט צדק מ"ט נ"א.

קהלות שתים אם עשו תנאי ביניהם לעזור לכל יחיד להצילו מטענת שקר מחמת מסירה ועמד אחד ותבע את חבירו לפני ערכאות של גוים תביעת ממון שלא כדין והוציא הוצאות להציל עצמו וממילא עמד דין תורה על תילו והרשות להושיב דייני ישראל חייבים הקהל לשאת בעול עמו מהרר"ם מלובלין ק"ך. מהרר"ם אלשיך קי"ז יהודים הכו בבית החיים מנערי שר העיר ושלח בעדם אין על הנמצאים שם מקהל אחר כלום.

קהלות שתים בעיר אחת אלו פורעים ארבעה חלקים בכל פרעון ואלו חלק אחד ועל זה הערך הלוו לראגלן סך זהובים והרי דם כאבודים בידו ועתה חזרו ועשו ערך חדש לחצאין ההפסד יגיע לכל אחת ואחת כפי הערך הראשון משפטי שמואל כ"ר. מהר"ם טראני ח"א ר' קהל בין הקהלות שהעני ואינו יכול לפרוע המס שעליו אם יחזרו להעריך. רשד"ם ח"מ תמ"ב בענין שתי קהלות אחת פורעת שני חלקים מהמסים והאחרת חלק אחד ויש להם ריוח מהבלתי כתובים הרי אלו חולקים כל אחת לפי מה שפורעים וכ"כ דברי ריבות סי' שי"ח. רשד"ם ח"מ ת"ב איש אחד שנפלה מחלוקת בין שתי הקהלות לאיזה מהן שילך. מהרר"א בן חיים ח"ב פ"ה קה"לות הסכימו לתת מנחה למלך ונתחדשה הערכה לקהל אחד שהיו בהם עניים והעשירו ועשירים והענו ועכשיו העשירים אומרים שיפרעו ממון הערכה כפי הפסק הקודם שכבר חל עליהם החיוב הזה קודם הערכה והעניים אומרים שלא יפרעו אלא על פי הפסק הח"ש. אור"ח כמ"ה יהי"ה שם כמה דיני יחיד הבא מחוץ לעיר באיזה קהל ילך. מסי"ם שת"י קהלו"ת. עריכת הק"ק ד"ה המשפט הרביעי, ק"הל פט"רו בשם רשד"ם ח"מ שע"א.

קהל חייבין ליחיד יכול לגבות חובו ממי שירצה מכל אחד מהם רשד"ם ח"ב סי' רכ"ה וח"ד סי' ע"ח.

קהל מה שעשה כל קהל כאלו עשאוהו סנהדרין קלעי סי' ס"ט וצ"ז. ב"י ח"מ סי' ב' בשם תשובת הרשב"א. מהר"ם גאלאנטי נ"ג יש כח ביד הקהל להוסיף ולפחות מן הסך הכתוב בפנקס המלך, אמנם מי שירד מנכסיו אין ראוי שיפרע מס כבתחלה. בני"י העי"ר רשאי"ם לקו"ץ. צבו"ר במקו"מו.

קהל נדו אחד עם שבועה ורוצים להתירו י"ד סי' רכ"ח. חרמ"י צבו"ר.

קהל נשבעו לשלות כל הארו' לבט"אן אחד וראו שמתקלקלים ישתדלו לפיים לבעל הבטא"ן ואם יהיה בלתי אפשר פטורים רשד"ם י"ד תשובה קכ"ג.

קהל עיין: ב"א לדו"ר בק"הל אח"ד. בי"ת הכנס"ת א"ם קה"ל. בי"ת הכנס"ת ש"ל יחי"ד. בנ"י העי"ר א"לו דבר"ים. בנ"י העי"ר רש"אים. ברורי"ם עיי"ן בשם משפטי שמואל סי' ע"ט נהגו להכשיר בצבור כל אדם לדון ולהעיד. ב"ת אצ"ל הא"ם. דברי"י הק"הל נראה שאינם צריכין קנין. דיינ"י קה"ל. דינ"א עבי"ר אינ"ש. די"ן מרומ"ה. ד"ר בעי"ר שני"ם עש"ר חד"ש. הוצא"ת בנ"י העי"ר. הסכ"מה. הסכמ"ה הרבה קהלות. הסכ"מה הפי"רו. הסכמ"ה על דע"ת יחי"ד. הסכמות. הסכמ"ות אם י"כולים. השט"אה. חובו"ת הקה"ל ד"ה מוהרי"ט. חזק"ה אם מחזיק"ין בנכס"י. חזק"ת י"שוב. חכ"ם הק"הל. חרמ"י צבו"ר. חר"ם שהוכר"ז בפנ"י רו"ב. חר"ם שהחרימ"ו. טוב"י העי"ר. טוב"י קה"ל בקה"ל. יחיד"י קה"ל א"ם. יחי"ד משוע"בד לקה"לו. יתב"י וקמק"ו. מומחה. מחצ"ה למח"צה. מיצ"ר לקה"ל מותר למוס"רו. ממונ"ה נתפ"ס בע"ד. ממונ"י קה"ל. מנה"ג המקו"ם. אנש"י קה"ל. מנוד"ה לעיר"ו דמנודה לקהל אחד מנודה לכל הקהלות. מנו"יי הקה"ל. מסי"ם. מסי"ם ודיני"הם בשם מהרר"א בן חיים ח"ב צ"ו. מעו"ט הקה"ל רוצי"ם לצא"ת. מצו"ה מכר"ו קה"ל. מצו"ת הנמכרו"ת. נאמ"ני קה"ל כשומ"רי חנ"ם. סבנ"ת הקה"ל. נתח"ייב ב"הן כל זמ"ן שמביא האי"ה סותר. סל"וק בשותפ"ים א"ו. ספ"ר תור"ה שהוח"זק. ער"י הקה"ל מעיר"ים. עוק"ר דרתו. ערבי"ם שני"ם נתערב"ו

אחרים שאם נתן גט מעצמו כופין אותו לתת כתובה משום דס"ל דאין לארוסה כתובה אבל מ"מ כ' ה"ה (ועיין בהר"ן שם) דאף לסוברים כן משכחת לה כגון באתרא דכתבי כתובה והדר מקדשי וכתבו עוד דאם הוא תלמיד חכם ויודע שהיא אסורה לעלמא ופירש שעל מנת כן הוא כותב להגט כדי שלא תתעגן אין כופין לתת כתובה עיין בדין זה מטה יוסף ח"ב י"ד סי' ב' דף כ"ד ע"א ד"ה עוד כתב מעכ"ת וז"ל הדין החמישי. מנה"גי אסו"ר וכ"ל ד"ה מטה יוסף ח"ב י"ד סי' ב' הדין החמישי. קרו"שין ודינ"י הכח"שה.

קדש תלתא הוו שנים בארץ ואחת בחוצה לארץ הר"ן ריש פ"א דגטין דף תקנ"ד ע"א.

קהל אחד אינו יכול לכוף לקהל אחר בתקנתם תשובות רבי דוד הכהן בית י"ג. דברי ריבות סי' קס"ב וקצ"ג. רשד"ם ח"ב סי' מ' וצ"ז וח"ד סי' י"ב. קלעי סי' כ"ה וכו' ס' ס"ה צ"ג צ"ה. תשובת אלשיך סי' כ"ט. אמנם בענייני נדוי מנודה לקהל אחד מנודה לכל הקהלות קלעי סי' כ"ט.

קהל אחד בעיר אחת הוי כעיר אחת ואין שאר הקהלות יכולים לכוף אפילו שהם רבים רשד"ם ח"ב תשובה קי"ז, ועיין תשובה קכ"ה. רו"ב ה'קהל כתבתי שם בשם רשד"ם.

קהל אימת יכולים לכוף בן עיר לצאת בנימין זאב סי' רצ"ז.

קהל אין יכולין לשנות דבר שנהגו בו הקדמונים רשד"ם ח"ד סי' שס"ה.

קהל אין לו כח להפקיע שלא היה חל החרם למפרע אלא מכאן ולהבא דוקא כרכתב הרשב"א דהיתר הצבור מיגז גייז וכהפרת הבעל מהרי"ק שרש נ"א.

קהל אם יכולים לייסר יחיד שאיננו נוהג כשירה בנימין זאב סי' רפ"ט.

קהל אם יש כח בידם לבטל מצוה דאורייתא או דרבנן עיין: חרמ"י צבו"ר. חר"סרבנו.

קהלא קדישא כתב הליכות אלי באות תר"ף דע שהליכות עולם כתב שקהלא קדישא הם ר"ש בן מנסיא ורבי יוסי המשולם, וטעות סיפר הוא שהרי פירש הוא היפך מדברי רש"י דגרסינן במסכת ביצה דף כ"ז ת"ש דתליא באשלי רברבי דאמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי אמר רבי משום קהלא קדישא וחבריו אמר הלכה כרבי מאיר ופריך והא אינהו קשישי מיניה טובא אלא בשטת ר"מ אמרו עכ"ל הגמרא ופרש"י השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על ר"ש בן מנסיא וכו' ובלשון אחר כתב קהלא קדישא קשישי מר"ש בן מנסיא ובמסקנא כ' אלא הכי אמור קהלא קדישא ר"ש בן מנסיא וחבריו שאמרו וכו' הרי מכל זה נתברר שסובר רש"י הפך הליכות עולם. והוא ז"ל האריך בקישיות עצומות לברר הפך מ"ש בעל הליכות עולם עיין הליכות עולם שער א' פ"ג. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד"ה קהלא קדישא הם ר' שמעון בן מנסיא ור' יוסי בן משולם שהיו משלשים ימותם שליש בתורה שליש בתפלה שליש במלאכה. ה"לכה כ"פלוני מצינ"ו אף שהא"מר כ"ן קר"מון.

קהל בהסכמות הרי הוא כב"ד עיין חזק"ת בית"ו מב"ר.

קהל במקומו עיין: צבו"ר במק"ומו.

קהל גרים לא איקרי קהל נ"י ספ"ז דיבמות דף תכ"ח ע"א. ש"ע אה"ע סימן ד' סעיף כ"ב. הר"ן פ"ד דקדושין סוף דף תרנ"ד ע"א ועיין ע"ב. אש"ה מנק"ת. גיור"ת. ג"ר ועב"ד משוחר"ר.

קהל דבריו אינם צריכין קנין דהוי כאלו כל דבריו נעשו בבית דין לבוש עיר שושן סי' קס"ג ועיין ש"ע שם ח"מ. אומ"נים שנשתת"פו. דבר"י הקה"ל. הסכ"מה אינ"ה צריכ"ה. ק"הל פ"טרו אח"ד ממ"ס ד"ה משא מלך.

קהל הכריזו שכל מי שיש לו זכות בדבר יבא תוך זמן פלוני ובא אחד אחר הזמן תשובת הרשב"א סי' תתצ"ג.

קהל הסכימו לתועלת אחרים אינם יכולים להתיר בלי הסכמתם תשובת הכהן ח"ב סי' קמ"ה. תפלה עיין יתב"י וקמ"קו. בקהל"ות.

קהל וממונים שנתפשרו עם אחד באיזה דבר ודור שאחריהם אינם רוצים באותה פשרה ורוצים לבטלם הרשב"א סי' תתקס"ז. דברי ריבות סי' ס"ג. טו"ב העי"ר מ"ה שע"שו.

שביעי״ת. קרוש״ן בקד״שי. שחט״ה כשר״ה בז״ר, שחט״ה כשר״ה בזרי״ם, שי״לה וירו״שלים. שר״פת קד״שים. שרפת קד״שי קדשי״ם.

קדשי קדשים ששחטן בדרום פרק א׳ דמעילה.

קדשי קדשים פ״ו דזבחים.

קדשי שעה עיין: דור״ות משע״ה.

קדש מבני ישראל עיין: קדש״ה אסור״ה. שפחי״תו הב״א עלי״ה.

קדש מוסיפין עליו מחול עיין: מוסיפי״ן מחו״ל ע״ל.

קדש מחול לא ילפינן שהוא הקב״ה מבשר ודם ליכא למילף בק״ו דאיכא למיפרך מה לב״ז שכן מתבייש יבון שמועה כלל ע״ר.

קדש עשה חליפין דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש הר״ן פ״ג דשבועות דף ש״ט ע״ב.

קדש עיין: בגד״י או״כלי תרומ״ה, בגד״י קד״ש. בש״ר ק״דש, גניז״ה. ד״ם קדשי״ם אינ״ו מכשי״ר. חב״תי הק״דש מכ״שיר. חומ״ר בקד״ש. חומ״ר בתר״ומה. טב״לה בכל״ים. טב״לה מ״עלות ע״שו. טב״לת יד״ים לקד״ש. טב״לת כל״ים בי״ט. טב״ל לקד״ש. טב״ל לתרומ״ה. טמ״א שא״כל קד״ש. טרפ״ה נשח״טה. כב״ש מקד״ש. כ״דאי ה״וא ר״בי פ״לוני ד״ה גם אשכחן. כ״ל הפו״סל. כ״לי אף. כ״לי הק״דש. כ״לים בתו״ך כ״לים. כלי״ם הנג״מרים. כ״לי שנשת״מש ב״ו קד״ש. לשכ״ות בנוי״ות בקדש. מזב״ח מקד״ש. מית״ה מת״ס. מעלו״ת חמ״ש ע״שו. מעלו״ת שעש״ו חכמ״ים בקד״ש. מקוא״ות ש״ש מע״לות. נטל״ת יד״ים לקד״ש דרב״נן. ספ״ק הטה״ור. צרו״ף קד״ש דר״בנן. קדש״ים עיי״ן. קרב״ן עו״לה ויור״ד בחטא״ת. קרב״ן עול״ה ויור״ד חמש״ה. רביע״י בקד״ש. רפפו״ת.

קדש עצמך במותר לך יבמות פ״ב דף כ׳ עי׳ סי׳ ה׳, וכתב הבאר שבע בתשובה כ״א דף ע״ד ע״א דפוס פראנקפורט שלא אמרו זה אלא דוקא שלא לילך אחר המותרות אבל לא לאסור עליו לגמרי דבר המותר. אד״ם חשו״ב.

קדש קדשים עיין: חוץ מפנ״ים. פרגו״ד כ״ל מקו״ם. רב״י נקר״א.

קדש שאינו נאכל אסור בהנאה משנה ה׳ פ״ו דכריתות בר״ע. רמב״ם ספ״ז מה״ל פסולי המוקדשין: חטאת העוף הבא על הספק אם משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר.

קדשתי את עצמי אמרה אשה ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא (בריתא בקדושין פ״ג דף ס״ג ע״ב אלפסי ור״ן שם דף תר״ן ע״ב) אבל לא לכונסה (שם ומפרש שם מפני שהיא מחפה עליו ופירש״י תתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא) ואם כנסה אין מוציאין מידו (הרב המגיד פ״ג מה״ל אישות בשם הרשב״א וכ״כ הר״ן בשמו מטעם שמן הספק אתה בא לאוסרה ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה) ואם יש עד אחד שהוא קדשה מותר לכנסה לכתחלה (הר״ן) ש״ע אה״ע סי׳ ל״ז סעיף כ״ה.

קדשתיך והיא מכחישתו או אפכא ש״ע אה״ע סי׳ מ״ח. משניות אלפסי ור״ן פ״ג דקדושין דף תרנ״א ע״ב גמרא דקדושין דף ס״ה ע״א האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי הוא אסור בקרובות האם והאם מותרת בקרוביו ומותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו. כל אלו הקרושין כשטען הטוען שהיו שם עדים והלכו להם למדנה אחרת או מתו אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים אין כאן קרושין. כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קדשתני והוא אומר לא קדשתיך מבקשין ממנו שיכתוב לה גט להתירה (מימרא דשמואל ושאר אמוראי שם) ואז נאסר בקרובותיה הואיל ונתן לה גט אבל אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנושאה אין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט (המחבר השמיט מ״ש הטור ופוסקים

אחרים

בזר"ים בנ"שים. שחי"טת קד"שים. שיל"ה חרב"ה. שלוח"ו ש"ל אד"ם כמו"תו, שעו"ת פו"סלות בקד"שים. שריפ"ת קד"שים. תמור"ה אסור"ה. תרומ"ה אסור"ה לז"ר.

קדשים קלים אין אוכלין אותם אלא לפנים מן החומה בירושלים ובכל הרואה בשלה משנה י"א דמגילה מעשר שני שם. ועתה אעפ"י שאין חומה נאכלים משנה ו' פ"ח דעדיות ובר"ע ותי"ט מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ חלונות ועובי החומה כלפנים ואגף עצמו ושהוא עובי הפסח כלחוץ משנה י"ב דפסחים פ"ז תי"ט רמב"ם פ"ט מה"ל קרבן פסח ופי' מה"ל מעשה הקרבנות. אב"ר שי"צא מקצ"תו. קרוש"ה ראשונ"ה.

קדשים קלים אין אוכלין אלא לאחר זריקת הדם עיין: קרש"ים בחו"ץ אסו"ר לאכ"ול.

קדשים קלים אין בהם מעילה אלא אחר זריקת דמים משנה ג' ר' דמעילה ובר"ע. משנה ב' פ"ג בר"ע. קרש"ים בחו"ץ אסו"ר לאכ"ול.

קדשים קלים היוצאים חוץ לחומת ירושלים נפסלים משנה ח' פ"ג דפסחים ור"ע, רמב"ם פ"י מה"ל מעשה הקרבנות דין ה' ופי"א דין ו'. מ"י שיצ"א מירו"שלים.

קדשים קלים היינו בכור ומעשר וזמן אכילתם עיין רמב"ם פ"י מה"ל מעשה הקרבנות.

קדשים קלים הם ממון בעלים עיין: מעש"ר א"ס.

קדשים קלים לענין טומאת איכלין עיין: טומא"ת אוכל"ין ומשק"ין.

קדשים קלים עיין: אב"ר שיצ"א מקצ"תו. עורו"ת קרשים. קרוש"ה ראשונ"ה דאוכלים קרשים קלים אעפ"י שאין חומה. קרוש"ין בפי"רות שביעי"ת. קרוש"ין בקדש"י. קרש"ים בחו"ץ אסו"ר לאכו"ל. קרש"י קרש"ים וקרש"ים. שילה וירושלים. שרפ"ת קרש"ים במ"קום.

קדשים שהמים פוסל אותם דבר ערוה ועכו"ם פוסלים בם משנה א' פ"ב דפרה תי"ט.

קדשים שמתו יצאו מידי מעילה תי"ט משנה ח' פי"ג דזבחים, רמב"ם דפ"ג מה"ל מעילה קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מועלים בהם מדברי סופרים.

קדשים שנפסלו חייבים עליהם משום פגול נותר וטמא עיין רמב"ם פ"ה מה"ל תמידין. לח"ם הפני"ם סרו"רו.

קדשים שנשחטו בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה עיין: כ"ל משק"ין טמא"ים.

קדשי קרשים וקרשים קלים אי ילפי מהדדי יבמות דף ד' ע"א תוספות ד"ה וכי מפני שסמכו, חולין דף קי"ז ע"א תוספות ד"ה אין לך דבר, ערכין דף כ"ח ע"ב במשנה ד"ה חרמי כהנים ושם דף כ"ט ע"א שיטה זו באורך מנחות דף נ"ו ע"א בפסוק אותו בצפון. שם דף ע"ג ע"א תוס' ד"ה איש חולק, שם דף צ"ה ע"א תום' ד"ה מר אמר, שם דף מ"ו ע"א בסופו תוס' ד"ה דרחמנא. זבחים דף מ"ט גבי אותו בצפון ואין שעיר נחשון ועיין תוס' שם. שם דף כ"ה ע"ב בסופו ובתוס' ד"ה זאת אמרת שם דף פ"ב ע"א בפסוק כל חטאת, שם דף פ"ה ע"א מאי לאו ל"ש קרשי קרשים וכו' שם דף ק"א ע"ב בפסוק לחם אלקיו מעילה דף ט"ו ע"א תום' ד"ה מחוורתא לומר.

קדשי קדשים וקדשים קלים וזמן מעילתם משנה ט"ז פ"ב דערלה תי"ט, רמב"ם פ"ב מה"ל מעילה.

קדשי קדשים לא יאכל זר שכן כתוב בפ' תצוה וכל זר לא יאכל בו זבחים פ' איזהו מקומן, רמב"ם פי"א מה"ל מעשה קרבנות סמ"ג לא תעשה שכו'.

קדשי קדשים לענין טומאת אוכלין עיין: טומא"ת אוכל"ין ומשק"ין.

קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים ובמקרש בתוך העזרה משנה י"א פ"א דמגילה הרמב"ם פ"י מ"ה מעשה הקרבנות, ועתה אעפ"י שאין עזרה נאכלים משנה ו' פ"ח דעדיות ובמפרשים. מן האגף ולפנים כל פנים מן האגף ולחוץ כלחוץ חלונות ועובי החומה כלפנים ואגף עצמו כלחוץ והוא עובי הפסח משנה י"ב ותי"ט פ"ז דפסחים, רמב"ם פ"ט מה"ל קרבן פסח. אב"ר שיצ"א מקצת"ו. קרוש"ה ראשונ"ה.

קדשי קדשים עיין: אב"ר שיצ"א מקצ"תו. מפרש"י טומא"ה. חומ"ר בחטאו"ת מבק"רשי. חתכו"ת קד"שי קרשי"ם. ע"כ של"א ה"וקם. עורו"ת קרשי"ם. קרוש"ה ראשונ"ה או"כלים קרש"י קרשי"ם אעפ"י שאין קלעי"ם. קרו"ש"ין בפירו"ת שביעית

קדשים טמאים היינו קדשים שנטמאו אסור לאכול שנאמר בפ' צו הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל זבחים פ"ב כריתות פ"ק, רמב"ם פי"ח מהל' פסולי המוקדשין, סמ"ג לא תעשה של"ח: פגו"ל.

קדשים טמאים היינו קדשים שנטמאו היינו בשר קדש שנטמאו מצוה לשרוף שנאמר בפ' צו לא יאכל באש ישרף שבת פ' במה מדליקין תמורה פ' בתרא ופסחים ומכות, רמב"ם פי"ט מהל' פסולי המוקדשין, סמ"ג עשין ר"ח, הר"ן פי"ח דשבת דף ק"ן ע"ב ואף תרומה טמאה מצוה לשרוף שם, ר"ן פ' ב' דשבת ד' קנ"ט ע"א: מ"י שיצ"א מירושלי"ם.

קדשים טמאים עיין: שר"פת קדשי"ם.

קדשים יאכלו הכהנים והבעלים מתכפרים שנאמר בפ' תצוה ואכלו אותם אשר כפר בהם לשון ספרי וזבחים פ' איזהו מקומן, רמב"ם פ"י מהל' מעשה הקרבנות, סמ"ג עשין קפ"ד.

קדשים כל הראוי לאוכלם בשעת הקרבן חולק ואוכל וכל מי שאינו ראוי לאכול בשעת העבודה אעפ"י שהוא ראוי לעבודה והרי הוא ראוי לאכול לערב אינו חולק כדי להניח חלקו לערב כיצד טבול יום ומחוסר כפורים ואונן ביום קבורה בין כהן גדול בין כהן הדיוט אין חולקין לאכול לערב. כל שאינו ראוי לאכול אינו ראוי לעבוד חוץ מכהן גדול אונן שהוא מקריב ואינו אוכל וכל שאינו ראוי לעבוד אינו ראוי לאכול חוץ מבעל מום שהרי נתפרש בתורה, כל שאין לו חלק בבשר אין לו חלק בעורות אפילו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים אינו חולק בבשר שנאמר המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה עד שיהא טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים. נטמא אחר זריקה וטבל הרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים הרבר ספק אם חולק ואם אינו חולק לפיכך אם הפס אין מוציאין מידו רמב"ם פ"י מה"ל מעשה הקרבנות משנה א' ב' פי"ב דזבחים ובר"ע ותי"ט.

קדשים להאכילן לכלבים אין פודים אותם משנה ב' פ"י דחולין בר"ע ומשנה ה' פ"ו דתמורה בר"ע, ומשנה ג' ו"ז בר"ע ומשנה א' דמעילה בתי"ט ומשנה א' פ"ה דמעילה בר"ע, אלפסי פ"ג די"ט דף רצ"ג ע"ב משנה ד' פ"ב דמעשר שני ר"ע משנה י"א פ"ג דמעשר שני פ"ח דמעשר בהרמב"ם פסקא צבי שלקחו. אי"ן פודי"ן א"ת הקד"שים. מע"שר שנ"י תל"תן.

קדשים מחולין לא ילפינן עיין: חול"ין מקד"שים.

קדשים מצוה להטפל בהבאתם אף מח"ל לבית הבחירה שנאמר בפ' ראה רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת וגו' ספרי, תמורה פ' ואל קרשים, רמב"ם פי"ח מה"ל מעשה קרבנות סמ"ג עשין קפ"ט.

קדשים עיין: אונ"ן בער"ב פס"ח. אונן מדאורייתא. אונ"ן נוג"ע ואינ"ו מקרי"ב. אות"ו וא"ת בנ"ו. אזהר"ה שמע"נו. אי"ן מביאי"ן. אכיל"ת קרש"ים. בהמ"ה בחז"קת. בהמ"ת קר"שים. בזיו"ן קרש"ים. בע"ל חו"ב בי"ן. גוזר"ין. גור"ל ביו"ם טו"ב. דב"ר הב"א מ"ן הה"קש בקד"שים. דב"ר שהי"ה בכ"לל. דורו"ת משע"ה. דח"וי אצ"ל מצו"ת. ד"ם קד"שים אי"נו. הי"כא דג"לי קר"א. הלכ"ה למשי"חא. הלכ"ה פסוק"ה. הפי"כת ק"ל וחו"מר. ואתא רב"י יו"סי למי"מר. ולדו"ת קר"שים. חב"ת הק"רש מכ"שיר. חו"מר בחט"את בהמ"ה. חזק"ה גדול"ה. ט"בול י"ום או"כל. טמ"א ל"א יא"כל. טע"ם בעי"קר. כי מטי"ת שחיט"ת קד"שים. כ"ל הנא"כלין לכהנ"ים. כ"לי חר"ם אינ"ו יו"צא. כ"לים הנמ"צאים. כ"ל ישר"אל י"ש. כמ"וי הר"ם נוה"ג. לא"ו שב"כללות. ל"א לשתמ"יט. ל"א תא"כלו ע"ל הר"ם. ליל"ה הול"ך את"ר היו"ם. למ"ד מ"ן הלמ"ד בקר"שים. מו"ם בקרש"ים. מוקר"שים. מזב"ח פג"ום. מחוס"ר כפור"ים. מחט טמא שנמצא בבשר. מחשבה הפוס"ל. מצו"ה ועכוב"א. מעי"לה בדמ"ים. מעיל"ה בקד"שים. מעל"יה יתר"יה. מעלו"ת שע"שו. מקי"ז ד"ם לבהמ"ת קר"שים. סי"פא דק"רא דרש"ינן. ספ"ק רשו"ת הרבי"ם. עורות קר"שים לכהנ"ים. עכו"ב בע"י בגמ"רא. עצמו"ת הקר"שים. פגמ"ה פו"סלת. פגמ"ות. פסו"לי המוקר"שים. קדו"שין בקר"שי קרש"ים. קרש עיין. ק"ל וחומ"ר שנ"י מינ"ים. שבוע"ה בעינ"ן. שחיט"ה אינ"ה. שחיט"ה כשר"ה

בזרי"ם

קדשים אסורים באכילה והאוכל כזית מבשרם לוקה רמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות.

קדשים אסורים בגיזה ועבודה עיין: בכ"ר בהמ"ה אסו"ר בעבוד"ה. פסולי המוקדשי"ם אסורי"ם.

קדשים אסור לאכול בטומאה עיין: דב"ר שהי"ה בכל"ל. טומא"ת מקר"ש וקדשי"ו.

קדשים אסורים לטמא טומאה חמורה אעפ"י שטבל והעריב שמשו כל עוד שלא הביא קרבן כפרתו משנה ג' פי"ר דנגעים, ר"י על אלפסי ד"יט פ"א דברכות דף ג' ע"א. רמב"ם פי"א כהל' טומאת צרעת דין ב' ופ"ט מהל' ביאת מקדש דין י' י"א.

קדשים אעפ"י שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם משנה ה' פ"ז דפסחים, רמב"ם פ"א מה' פסולי המוקדשין דין ל"ד כל הדברים של יחיד בין שנטמא הבשר והחלב קיים בין שנטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הירצה שהציץ מרצה על הטומאה וכן אמורים או אברי עולה שנטמאו והקטירן רציץ מרצה וכל קרבנות צבור שנטמא הבשר והחלב כולו הרי זה זורק את הדם. קר"בן פס"ח שנט"מא.

קדשים בחוץ אסור לאכול. חוץ לעזרה שנאמר בפ' ראה ונדריך אשר תדור וזה בשר העולה וגם בא זה הלאו אזהרה לכל מועיל שלא יהנה מהקדשים האסורים ברנאה. שלא לאכול בשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה שנאמר בפ' ראה לא תוכל לאכול וכו' בקרך וצאנך זה למדו מפי השמועה: שלא לאכול קדשים קלים קודם זריקת הדם שנאמר לא תוכל לאכול וכו' ונדבותיך אשר תדור כך למדו מפי השמועה שלשתן מכות פרק אחרון, רמב"ם פי"א מהל' מעשה הקרבנות, סמ"ג חלק לא תעשה סי' שכ"א, שכ"ר, שכ"ה.

קדשים בחוץ אסור להעלות שנאמר בפ' ראה השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה וכו' זבחים פ' השוחט ומעלה רמב"ם פי"ט מהל' מעשה הקרבנות, סמ"ג חלק לא תעשה סי' של"ב: קרבן חובה.

קדשים בחוץ אסור לשחוט שנאמר בפ' אחרי מות איש כי ישחט שור וגו' ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, זבחים פרק השוחט ומעלה וכריתות פ"ק, רמב"ם פי"ט מהל' מעשה הקרבנות, סמ"ג לא תעשה סי' של"ג.

קדשים בחוץ עיין: אותי"ו וא"ת בנ"ו אסו"ר. בש"ר אינ"ו צרי"ך להגבי"ה. בש"ר ז"ה. נדי"י מקול"ם. כסו"י הד"ם אי"ן חיי"ב ב"ו. צלי"י בלילי פסחי"ם. קרב"ן חוב"ה. שוח"ט בשב"ת בחו"ץ. שח"טה לש"ם.

קדשים בעלי מומין מצוה לפדות ויהיו מותרים באכילה שנאמר בפ' ראה בכל אות נפשך תאכלנו מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בפסולי המקודשין שיפרו, ספרי, תרומה פ' ואלו קדשים, בכורות פ' כל פסול ובחולין ערכין ומעילה מפוזרין רמב"ם פ"א מהל' אסורי מזבח, סמ"ג עשין סי' קע"ד. בהמי"ה נפרי"ת. בע"ל מו"ם. מנחו"ת ונסכי"ם א"ס. פסו"לי המוקדשי"ן.

קדשים המחלל אותם אין לו חלק לעוה"ב רמב"ם פ"ג מהל' תשובה, משנה פ"ג דאבו"ת, ניהנ"ם א"ס.

קדשים הקרבים במשכן או בבמה משנה י' פי"ד דזבחים.

קדשי מזבח בכלל העמרה והערכה משנה ד' פ"ז רב"ק קי"ט ועיין משנה ג' פ' בתרא דתמורה ורמב"ם סוף הל' תמורה.

קדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה משנה א' פי"ר דמעילה, רמב"ם פ"ה דמעילה דין ב'.

קדשי מזבח יש בהם מה שאין בקדשי בדק הבית ויש בקדשי בדק הבית מה שאין בקדשי מזבח משנה א' ב' פ"ז דתמורה. דב"ר שהי"ה בכלל ויצ"א מ"ן הכל"ל"א.

קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה ולפגול נותר וטמא משנה א' פ"ר דמעילה.

קדשי מזבח עיין: הקד"ש חמ"ץ ושחרו"ר. הקד"ש מזב"ח. י"ש בקדש"י מזב"ח. כסו"י הד"ם נוה"ג.

קדשים טמאים אין מתבערין מן העולם בי"ט ובהמת קדשים שמתה אסורה בהנאה וטעונה קבורה משנה ה' פ"ג דביצה בר"ע ומשנה ג' פ"ז דתמורה לא יזוזנה ממקומה בי"ט עיין: קדשי"ם אי"ן שורפי"ן.

ההיק"ש אינ"ו חוו"ר ומלמ"ד בגזיר"ה שו"ה. דב"ר שהי"ה בכל"ל ויצ"א מ"ן הכל"ל לי"א. הקר"ש בר"ק הבי"ת. הקר"ש חמ"ץ ושחרור"ה. י"ש בקרש"י מזב"ח. כסו"י הר"ם נוה"ג. קדש"י מזב"ח ועיין משנה ט' פ"ד דחלה ובר"ע:

קדשי גבול עיין: משנה ב' דיומא ר"ע.

קדשי גבול הם עשרה מתנות שזוכים בהם הכהנים בכל ארץ ישראל והן אותן שאמרו בהן עשר בגבולין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וכו' הביאה הרמב"ם בפירוש המשנה בסוף חלה ועיין אלפסי ור"ן פ"ד דקדושין דף תרנ"ו ע"ב, רמב"ם פ"א מהל' בכורים פסקא ט"ו. מעלי"ן מ"ן שטרו"ת.

קדשי דורות אי ילפינן מקדשי שעה עיין: דורו"ת משע"ה.

קדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן (לפי שקרא בתורה בבגדי קדש) וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו ועושה השעיר הנעשה בחוץ שהוא מכלל קרבנות מוסף יהכ"פ ומקריב אילו ואיל העם שנאמר ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ומקטיר האימורים של פר ושעיר הנשרפין ומקריב תמיד של בין הערבים ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הכף ואת המחתה ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ומקטיר קטורת של בין הערבים ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו ויוצא לביתו וכל העם מלוים אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לאוהביו על שיצא בשלום מן הקדש, משנה ג' ד' פ"ז דיומא רמב"ם פ"ד מהל' עבודת יוהכ"פ.

קדשי המזבח פ"ד דמעילה.

קדשים אי ממון בעלים הוא סנהדרין דף מ"ז ע"א תוספות ד"ה הואיל וירחו, שם דף קי"ב ע"א רבי יוחנן אמר זבח רשעים תועבה ור"ל אמר ממון בעלים הוא: ב"ק דף י"ב ע"ב ואליבא דר"י הגלילי דאמר ממון בעלים היא, ב"ב דף קכ"ג ע"ב ר"י הגלילי דאמר ממון בעלים הוא. בשיטה הנ"ל דב"ק, בכורות דף נ"ג ע"ב בשיטה הנ"ל, זבחים דף קי"ר ע"א ג"כ בשיטה הנ"ל בפסוק ומעלה מעל בה': ביצה דף כ"א ע"א תוס' ד"ה אבל נדרים ונדבות, פסחים דף צ' ע"א כל הדף ובתוס' ד"ה כי פליגי: קרושי"ן בקרש"י.

קדשים אין בהם דין נזיקין רמב"ם פ"ח מהל' נזקי ממון משנה ב' פ"א דב"ק ובר"ע ותיו"ט.

קדשים אין מביאין לידי פסול ר"ע משנה ה' פ"א דפסחים, ר"ע על משנה ח' פ"ט דפסחים, רמב"ם פרק י' מהל' מעשה הקרבנות דין י"ב, ופ"ב מהל' קרבן פסח. אי"ן מביאי"ן. יר"ק שביעי"ת אי"ן מביאי"ן ליד"י פסו"ל.

קדשים אין מבערין בי"ט ר"ע תי"ט על משנה ג' פ"ג דפסחים, קרשי"ם אי"ן שורפי"ן.

קדשים אין שוחטין בלילה משנה ח' פ"ד דסוכה, רמב"ם פ"ר מהל' מעשה הקרבנות דין א'.

קדשים אין שורפין בי"ט משנה ט', פ"ז דפסחים בר"ע ותי"ט ומלתא בטעמא דשריפת קדשים עשה ועשיית מלאכה בי"ט שלא לצורך אוכל נפש עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה הרמב"ם פ"ג מהל' יו"ט משנה ח', ש"ע א"ח סי' תק"ז: משנה א' פ"ב דשבת ר"ע תי"ט טעם אחר, אלפסי פ"ב דשבת דף ק"ז ע"א הר"ן פרק עשרים דשבת דף קי"ט ע"א. ר"ע ותי"ט על משנה ג' פ"ג דפסחים, רמב"ם פי"ט מהל' פסולי המוקדשין, הר"ן פ"ב דשבת דף ק"ז ע"א דכיון שקדשים אסורים בהנאה הוי ליה הבערה שלא לצורך ולכך אסורא בי"ט, תי"ט משנה א' פ"ב דשבת אין שורפין נותר בי"ט.

קדשים אין שורפין בי"ט עיין: חל"ה בי"ט. מיל"ה של"א בזמנ"ה. נדבו"ת ונדר"ים אינ"ם. נות"ר מצו"ה, קרשי"ם אי"ן מבעריי"ן. קרשי"ם טמאי"ם. שמי"ן שרפ"ה היינ"ו.

קדשים אין שורפין בלילה משנה א' פ"ב דשבת תי"ט, רמב"ם פי"ט מהל' פסולי המוקדשין.

הוזקו כליו פטור שאינו חייב על הכלים בבור וכל תקלה בור הוא כמו שנתבאר:
סעיף ב׳ הקדרים וכיוצא בהם שהיו מהלכים זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל והשני נתקל בראשון והשלישי בשני וכל אחד מהם יש לו לעמוד ולא עמד הראשון חייב בנזקי גופו של שני בין שהוזק בגופו של ראשון המוטל לארץ בין שהוזק במשאו (כתב הרב המגיד ודברים פשוטים שכשחייב רבינו במשא הראשון לא חייב אלא כשלא הפקירו שאם כשהפקיר ככר נתבאר וכו׳ ומבואר בש״ע סי׳ ת״ב סעיף ד׳ וכמ״ש שם בבאר הגולה וכ״כ הראב״ד שם בהשגתו וראיתי לרבי׳ הרי״ף שכ״כ אמרתי אי אפשר שהוא טועה אלא הענין כולו כשלא הפקירו וכו׳ ע״כ ומעתה אין המקום למ״ש הטור שאביו הרא״ש חולק על דברי הרי״ף והרמב״ם ולא למ״ש הרב רמ״א שכתב ויש חולקין וכו׳) הג״ה ויש חולקין וסבירא להו דאם הוזק במשאו אפילו גופו של שני פטור (טור בשם הרא״ש) והשני חייב בנזקי גופו של שלישי אם הוזק בגופו של שני אבל אם הוזק במשאו של שני שנפל פטור (פי׳ הראב״ד שם אע״ג דלא הפקיר משאו דהוא שעתא מיהת בורו של ראשון הוא ופטור הראשון דהא לאו בורו הוא ומפקיר נזקי אונסין פטור) שהרי אומר לו השני בור זה שהוא משאו אין אני הכורה אותו שהרי הראשון הפיל השני עם משאו ואם הזהירו זה את זה כולם פטורים:
סעיף ג׳ נפל הראשון והיה מוטל לרוחב הדרך ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו הרי הוא חייב בנזקי כלם הואיל והיה לו לעמוד ולא עמד (שם דין י״א ברייתא שם ואם מחמת הראשון נפלו וכו׳ וכדמפרש לה רב פפא שם ע״ב וכ״פ הרי״ף) וי״א דרוקא אם מונח הראשון באלכסון (טור בשם הרא״ש כמו שהגיה הבית יוסף שם וכדמפרש רב זביד כחוטרא דסמיותא וכפי׳ התוס׳ שם דפליגי ומסתפק הרא״ש הלכתא כמאן ונקטינן לקולא ואין מחייבינן ליה אלא כשהוא באלכסון) ש״ע ח״מ סי׳ ק״ג.

קדר עיין: לא ילמד אדם. מכנים פירות ברשות חברו שלא ברשות.

קדש אשה בארץ אחרת ונשאת לאחר וערער בלא עדים אין בדבריו ממש מהרר״א מזרחי ח״ב ל״א.

קדש בעי טבילת ידים במקוה משנה ה׳ פ״ב דחגיגה ר״ע קי״ט: רמב״ם פ״ח מהלכות שאר אבות הטומאות פסקא ז׳.

קדשה אסורה שאסור לבא על אשה בלא כתובה וקדושין שנאמר בפ׳ כי תצא לא תהיה קדשה מבנות ישראל ספרי וע״ז פ׳ אין מעמידין ויבמות רמב״ם פ״י מהל׳ אשות, סמ״ג סי׳ פ״ה, אה״ע סי׳ ו׳ חלק חוה נתיב כ״ג חלק א׳.

קדשה היא כל אשה המכינה עצמה לזנות בין מדעתה בין מדעת אביה ואין חלוק בזה בין בתולה לבעולה ורשאין הב״ד לקנוס הזונות כדי לעשות גדר ומעשה באחת שזנתת עם הגוי וחתכו את חוטמה כדי לנוולה ש״ע אה״ע סי׳ קע״ו תשובת הרא״ש כלל י״ח, ולוקה הבועל את הקדשה והנבעלת טור ועיין עצמות יוסף בשמעתא קמייתא, דין פלגש שהיא מיוחדת לאיש אחד כתב הרמב״ם להרב המגיד פ״א מהל׳ אשות שמותרת למלך ואסורה להדיוט וכ׳ כסף משנה שכן דעת רש״י וכן דעת עצמות יוסף בפתיחת המסכתא מיהו ראב״ד ורמב״ן בתשו׳ רפ״ד כתבו דגם להדיוט מותרת ועיין כ״מ פ״א, ריב״ש סים ו׳,

קדשה עיין ש״ע אה״ע סי׳ כ״ו בהג״ה, הרמב״ם פ״א מהל׳ אשות ועיין בית שמואל שם.

קדשה עיין: בוע״ל ארמי״ת. בי״ת די״ן מכי״ן. זו״נה האסו״רה. עב״ד שמ״ל. פל״גש האמו״רה. קד״ש מבנ״י ישרא״ל.

קדש ומעלותיו עיין: הכ״ל נאמני״ם ע״ל החטא״ת. טומא״ת אוכלי״ן ומשקי״ן. כלי״ם בתו״ך: מעלו״ת. שליש״י אינ״ו.

קדש חול עיין: פוכו ואמרו.

קדשי בדק הבית יש בהם מה שאין בקדשי מזבח עיין: הקד״ש חמ״ץ ושחרו״ר. קדש״י מזב״ח.

קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה, משנה א׳ פ״ד דמעילה, רמב״ם פ״ה מהל׳ מעילה דין ב׳.

קדשי בדק הבית עיין: בת״י כנסיו״ת. נחל״ת ש״ל הקד״ש. דב״ר הב״א מ״ ההיקש

הגיד זה שזכה בגורל ולמחרת לתפלת שחרית הגיד השני קדיש אחר תפלה ולמנחה שאומרים ג"כ קדיש על פרקי אבות נפל חלוק ביניהם הראשון אומר כבר זכיתי לומר קדיש בליל שבת ואתה לשחרית וחוזר עלי למנחה דאל"כ מאי אהני לי הגורל דמה לי ערבית ומה לי שחרית והשני אמר שלא זכה אלא לומר א' ורוצה להטיל גורל חדש הדין עם השני, בשנה ראשונה לעולם יום הקבורה עיקר ואחר שנה ראשונה יום המיתה עיקר משאת בנימין סי' פ"ד: עיין נחלת שבעה שאלה ע"נ לאחר אירע אבל בה' בניסן ולאחר בי"ג נמצא אבל של הא' נשלמו שבעה קודם הפסח ופסח מבטל גזרת שלשים ולאותו של י"ג אין הרגל מבטל רק גזירת שבעה ובשניהם היו יתומים קטנים שהולכים לביהכ"נ ופסקתי לענין קדיש שהבן שבעה אעפ"י שהרגל מבטל ממנו גזירת שבעה מ"מ יש לו קדימה על האבל של ה' בניסן שזה בן ז' וזה בן שלשים דהיינו עד כלות ז' ימים ממש דהיינו עד יום ג' של חה"מ ואח"כ יש לשניהם דין שלשים ואעפ"י שלזה של ה' בניסן בטלה ממנו גזירת שלשים מ"מ לענין הקדישים יש לו דין שלשים ואין לגזול את המתים ולכן אע"ג דרגל מבטל וכו' יש להדליק הנר כל ז' במילואם עי"ש ועיין טורי זהב סי' שע"ו נחלת שבעה ח"ב תשו' ל"ח בשם מהר"ם מינץ סי' פ' דמי שיש לו עשרה בנים ואחד הניח בן א' אם חולקים הקדישים לפי נפשות כי מזלו של זה גורם שהניח בנים הרבה לומר אחריו קדיש. — כנסת הגדולה י"ד סי' ת"ג בהגהות בית יוסף שטה כ"ז ובשנה המעוברת בשנה הראשונה יתענה ויאמר קדיש באדר ראשון ושאר השנים באדר שני וכו' ע"כ ומהר"י מינץ בסי' ט' כתב דאפילו בשאר שנים יאמר הקדיש ויתענה באדר ראשון ועיין תשובת מהר"ל סי' ל"א וקי"ב ועיין ב"י א"ח סי' תקס"ה ובספר החסידים סי' תשי"ב ועיין ב"ח ופרישה ודרישה סי' ת"ב. — אות ז' שטה ב' והשיב ירא יעשה בראשון וכו' ע"כ ומהרי"ל בתשובה ל"א וקי"ב ומהר"י מינץ ט' שהורו לצום בראשון למי שאין לו אב ואם ס"ל הכי אבל מהר"י ווייל בלקיטיו והביאו הרב המחבר בטא"ח סי' תקס"ח שהורה לצום בשתיהן משם מהר"י קולן ובר ברא דנפשיה לצום בשני חולקים על זה וכתב הר"ש הלוי בתשובה חא"ח סי' י"ו דנקטינן כהרב בעל ת"ה וסיעתו ועיין ב"ח ופרישה ודרישה סי' ת"ב. — אות ח' שיטה ז' והוא הבריא דביום המיתה עדיף טפי וכו' ע"כ בסי' רצ"ג וכ"כ מהרי"ל בתשובה סי' ז' ומהר"י ווייל בתשובה סי' קכ"א ומהר"י מינץ בתשובה סי' — ועיין פרישה ודרישה וב"ח סי' ת"ב. — אות ט' שטה ל' כן אמרתי בלבי ונהגתי במקומי וכו' ע"כ וגם בתפלה שאומר בשביל כפרת אביו בדק הבית.

קדיש שנים או שלשה כשאומרים יחד ואחד מקדים אם באים כל א' תוך כדי דבור יענה עם הראשון או עם האחרון אמן ויעלה לכולם ואם יש הפסק יענה על כל א' וא' הלקט ח"ב תשובה מ"ח.

קדיש תתקבל עיין: קדיש ע"ל מתי"ם מנה"ג.

קדריה פרסיקא הוא הנוספיר"סיקו פרי ידוע עיין: שופ"תי.

קדרים שנים שהיו מהלכין בדרך זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון (לשון רמב"ם פי"ג מהלכות נזקי ממון דין ח' משנה פ"ג דב"ק דף ל"א ע"א אלפסי ונ"י דף ט"ו ע"ב ודף י"ו ע"א) אם היה לראשון לעמוד ולא עמד חייב הראשון בנזקי שני שאעפ"י שהוא אנוס בשעת נפילה אינו אנוס בהיותו מוטל לדרך והרי הוא יכול לעמוד ואם לא היה לו לעמוד פטור ואעפ"י שלא הזהיר לזה שנתקל בו מפני שהוא טרוד בנפשו (פסק כר' יוחנן שם וכן פסק הרי"ף וכן ראיתי בהגמ' שם בשם א"ז ושכן פסק מהרי"ח) יש אומרים דחייב אם היה לו פנאי להזהירו ולא הזהיר (טור בשם הרא"ש כרב נחמן בר יצחק שם וכתב הב"י תמיהותיו של הרא"ש על הרי"ף שפסק כר' יוחנן אינם מכריעות דבקל יש ליישבם ע"כ ולענ"ד לא החליט הרא"ש לפסוק כרב נחמן בר יצחק וז"ל שם דלכאורה משמע דהלכה כרב נחמן ואעפ"י שאין אני כדאי להכריע מ"מ אומר אני כיון שגם הא"ז ומהרי"ח מסכימים לדעת הרי"ף והרמב"ם וגם הרא"ש לא החליט לפסוק כר"נ בר יצחק כדבריהם נקטינן וכן ראיתי אח"כ בב"ה שכ"ב) בר"א שהוא חייב בנזקיו של שני כשהזיק גופו של שני אבל אם

הוזקו

בנו בכהכ"נ עם שאר אבלים כיצד יתנהגו הנה בודאי משמעות רמ"א בסי' שע"א בהג"ה אומרים שאר הקרובים קדיש אלא שעושין ביניהם פשרה לאו דוקא כבן בנו כדסבר השואל אלא כן הדין בכל הקרובים שיאמרו קדיש וא"כ הוא הדין באביו יש לעשות הפשר, ומהרי"ק בשרש ל' שהוא מקור הדין מיירי אפילו באינם קרובים כלל, ועיקר השאלה ראיתי בספר אליהו זוטא א"ח סוף הספר אצל המנהגים שנשאלו ממנו והשיב לכאורה הדין עם שאר אבלים דקיי"ל אין אבא מזכה ברא אך תוספות דסוטה דף י' כתבו גבי אבשלום דדוקא בעע"ז איירי או על ידי תפלה מועלת, מיהו יש לחלק דדוד היה מתפלל על בנו אבל בקדיש שהטעם שיוצא ממנו זרע שמתקדש שם שמים על ידו באביו לא שייך כן וכו' : ולכל התירוצים בתוספות הא דאמרינן אין אבא מזכה ברא היינו דוקא בעבירות החמורות שע"י כן אין להם חלק לעוה"ב אבל סתם בני אדם אב מזכה ברא וכדאמרינן רשע וטוב לו : ומ"מ במקום שיש מנהג ידוע דוקא ואין צורך בזה להפים דעת המתים כיון שהבת אומרת קדיש בביתו ובבית הכנסת אין להניחה כלל לומר קדיש : שבות יעקב ח"ב תשובה צ"ד זקן וזקנה שמת בנם והניח אחריו בן והם גדלו אותו ולמדו עמו ושכרו לו מלמדים והוא יורש שלהם והאם רוצה למחות מלומר קדיש, השיב ז"ל בגוף הנדון אי האבלים מחוייבים להניחו לומר קדיש על דבר זה לא שאלת כי כבר יצא המוסכם בתשובת מהרי"ק סי' מ"ד ובתשו' רמ"א סי' ק"ח שנכדם יאמר קדיש פעם אחת ואבלים על אביהם ואמם יאמרו שני פעמים כמ"ש רמ"א שם בתשובה וכן פירש בי"ד סי' ר"מ סעיף כ"ר בהג"ה, ואח"כ האריך להוכיח דחייב בכבוד אבי אביו אפילו אבי אמו : לכאורה משמע דהאם יכולה למחות מלומר קדיש דדוקא באשתו אין יכול למחות מה שאין כן בכלתה שנתרחקה מחמיה וחמותה אפשר דיכולה למחות לבנה לומר קדיש וכן משמעות רמ"א סי' ק"ח לסוף מסיק לחלק דבנדון דידן ודאי אינה יכולה למחות שזהו כבוד בעלה בקבר ובטלה דעתה : אם למד עם בן בנו יאמר קדיש כמו שאר אבלים בשוה : כנסת הגדולה י"ד סי' ת"ג בהגהות ב"י אות יו"ד שטה ל"ד חלוקים בענין הקדיש נמצא במהרי"ק שורש מ"ר וגם באגור עיין עליהם ובתשובת מהרי"ל סי' ל"ו ס"ח וק"ד ובדרשותיו סוף הל' תפלה ובתשובת מהר"ם מינץ סי' מ"ג ופ' ובתשו' משאת בנימין סי' ע"ג ובס' לבוש א"ח. — אות י"א יכולים אבלי אב ואם למחות בשאר האבלים שאינם מאב ואם שלא יהיו גוזלים אותם בנימין זאב סימן ר"א ור"ב. — אות י"ב אמינא דרך פשרה שהאומר קדיש על אביו ואמו יאמר שתי פעמים והאומר על זקנתו יאמר פעם אחת מהרי"ק שורש מ"ד וכ"כ מהר"ם איסרלס סי' ק"ח שבן בתו יאמר קדיש פעם א' והאבל על אביו ועל אמו יאמר שני פעמים. — אות י"ג בן מומר אפילו מומר להכעים יאמר קדיש על אביו ועל אמו הרד"ק בית א' ועיין בנימין זאב סי' ר"ג וכן כ' הר"ש הלוי בתשובה חי"ד סי' כ"ט. — אות י"ד אבלים שאביהם נפטרו יהודים קודמים לומר קדיש לאבלים שאביהם נפטרו מומרים הרד"ק בית י"א. — אות ט"ו נהרג המשומד ע"י המלכות או ע"י לסטים כולם שוים ואין לו קדימה לאבל שנפטר אביו יהודי לזה שאביו נהרג הרד"ק בית י"א. — אות י"ו בן משומד שנהרג אביו קודם לבן משומד שמת על מטתו ולא שב בתשובה בנימין זאב סי' ס"ג. — ש"ע סי' שע"ז לטור י"ד וספרי לחם הפנים שם כל דיני הקדישים. —

קדיש על מתים עיין. — מי"ם שאי"ן לה"ם סו"ף. קדי"ש אב"ל. קדי"ש אורחי"ם קדי"ש ש"ל יו"ם. שלי"ת צבו"ר משפט"ו.

קדיש של יום שמת בו אב ואם עיין : ייא"ר ציי"ט. קדי"ש ע"ל. תעני"ת ביו"ם.

קדיש של יום שמת בו אב ואם שאנו קורים יארצייט שנים שנזדמן להם בשוה ביום אחד והטילו גורל על קדיש יתום אחר התפלה וזכה אחד על פי הגורל והגיד קדיש אחר תפלת ערבית ולמחרתו לשחרית בא עוד שלישי שלא היה בעיר באתמול בערבית צריך זה שהגיע אליו הגורל להגיד בשחרית להגריל עתה עם זה שבא עתה תשובת צמח צדק סי" כ"ה ובסי' כ"ו שנים שנזדמן להם יארצייט ביום שבת שנוהגים לומר קדיש באותו יום והטילו גורל בליל שבת

והגיד

אח"כ דסדר קדושה וקדיש שאח"כ מיקרי גמר תפלת י"ח ולכך אין אומר ש"ץ קדיש שלם עד אחר סדר קדושה ואותו קדיש שלם חוזר אתפלת י"ח שהרי אומר תתקבל ועל פסוקים וד"ת אין אומרים תתקבל וא"כ זה הוא גמר התפלה ע"כ דהיה נראה דהמתחיל את התפלה הוא יגמרנה ולא אחר. איברא דבר מעיינינן מ"ש האגור בס' צ"ר וז"ל השיב הראב"ר טעם על הקדישים שאומרים בתפלה הא' אחר פסוקי דזמרא שיש להם הפסק הפסוקים וקדיש אחר סיום תפלה מי"ח שהיא מצוה בפני עצמה ואינה דבוקה לאחריה וקדיש אחר קריאת התורה כי היא מצוה בפני עצמה בכנסת וקדיש אחר הקדושה והיא דבר שבקדושה וקדיש אחר אמירת מזמור או פרק או אגדה או משנה כדאמרינן בסוטה עלמא קאי אקדושא דסדרא ואיהא שמיה רבה דאגדתא וכו', מכאן נראה דסדר קדושה מצוה בפני עצמה ודייקינן דבהפלה הוסיף ואינה דבוקה לאחריה ולשון תתקבל צלותהון כולל כל הפלות ישראל מאיזה מין שתהיינה ולכן לא תקנו לומר צלותנא ובעותנא שפירושו תפלותינו ובקשותינו אלא ודאי שלא על הצבור הזה בלבד אנו מתפללים תתקבל וכו' אלא על כל ישראל הן יחיד הן רבים ולכן אנו אומרים תתקבל וכו' דכל בית ישראל וממתנינין לאמרו אחר גמר כל הבקשות הסדורות כמו אנשי משמר שהיו מתכנסין בעריהם ומתפללים על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון. לכן נ"ל שהגם שהוא גמר התפלה אין לחוש שיאמרנה מי שירצה כי סדר קדושה מצוה בפני עצמה היא ובשבתות וימים טובים ממתינים לאומרה עד קודם תפלת מנחה ולנו ראיה קצת מדברי בעל תה"ד עצמו שכתב בסוף התשובה הנ"ל דקריאת תורה בצבור חשיבא מלתא בפני עצמה דהא קמן במנחה קורין קודם התפלת ולא דמי לסדר קדושה דמענין תפלה ושבת הוא י"ל דבתר תפלה גרירא ואין ראיה לגמרי מהמתנת קדיש שלם דהא קמן יום תפלת מוספין אומרים קדיש שלם מיד אחר תפלת שחרית מפני שיש בלאו הכי קדיש שלם לאחר תפלת המוספין שחוזר וקאי ג"כ על סדר הקדושה וקריאת התורה ע"כ והגם שכתב דבתר תפלה גרירא מ"מ גם הוא יסבור דמצוה בפני עצמה היא ולכן אומרים קדיש אחר תפלת י"ח וה"ה כמו קריאת התורה שהרי בשבתות וי"ט אומרים אותה קודם תפלת מנחה וביום שיש בו מוסף אחר קרושא דסדרא מנהגנו לומר חצי קדיש קודם מוסף והנה בכמה מקומות נהגו שאחר קורא בתורה ולא הש"ץ ואין לנו לחלק בזה מסדר הקדושה דתרווייהו מצוה בפני עצמה היא והקדיש קאי אכלהו אתפלה אקריאה ואסדר קרושה והאומרו זריז ונשכר והגם שאחר לבא לבית הכנסת לפיענ"ד נראה דאין קפידא וה' יאיר עינינו בתורתו

נאם הצעיר נתנאל בכמהר"ר אהרן יעקב סגרי זצ"ל.

קדיש על מתים עבודת הגרשוני ס"ג יתמי ראובן שבאו לעיר שאביהם השתדל בבנין בית הכנסת והתנדב בו ס"ת וחפצים וגם הבנים סייעו בפריון בהכ"נ והן עוד היום נותנים בכם קצוב עליו להעמידו כאחד מיחידי הקק"י ורצונם לומר קדיש ולהתפלל בי"ב חדש של שנת אביהם כדרך שאומרים בני העיר ולא כאורחים עוברים ושבים והאבלים התושבים מוחים ואינם רוצים להניחם שיאמרו קדיש אלא כמו מה שנוהגים להניח לומר לאורחים יראה שהדין עם יתמי ראובן ועכ"ז מפשר ביניהם לאהבת השלום ועיין בס' אליהו זוטא שאלה א' דף של"ג דין אב שרוצה לומר קדיש על בנו ושאר אבלים מוחים שאין לו קדיש מדינא כלל רק במקום שיש מנהג קבוע וידוע ועם כל זה לאהבת השלום מפשר ביניהם ועוד שם שאלה ב' במנהג הנהוג שם בעניני קדיש האבלים מליארצייט בהטלת גורלות: אם בן הבן יאמר קדיש על זקנו במקום אבלים על אב ואם מהרר"ם איסרלס קי"ת: חות יאיר תשו' רכ"ב המורה שהיה להם לחכמי אמסטרדם למחות ברינה בת ראובן שהיתה אומרת קדיש בעשרה אחרי מות אביה כי צוה עליה יען באמת הוא דבר חדש וזר בעיני הרבים ויש לחוש שעל כך יתחלש המנהגים של בני ישראל שג"כ תורה הם ויהיה כל אחד בונה במה לעצמו ע"פ ספקו ומחזי מילי דרבנן כחוכא ואטלולא ויבואו לזלזל כמ"ש התוספות פ' אין עומרין על הבא לשחות בסוף כל ברכה: שבות יעקב ח"ב תשובה צ"ג מי שלא הניח בן ובתו אומרת קדיש בביתה במנין ואביו רוצה לומר קדיש על

בנו

אש״תו בשם הרמ״ע פ״ט אם הבעל חייב לשכור מי שיאמר קדיש וכיוצא. ברכ״ה מעי״ן שב״ע על ענין קדיש וענשה. ברכ״ו. דב״ר שבקדו״שה. השכב״ה אי״ן אומר״ים אלא למי שמתיר״ין א״ת אשת״ו. טע״נות בין חת״ן לחמי״ו. יב״ם קט״ן אימת״י שם באיזה יום פוסק האבל מלומר קדיש. כ״ל דב״ר שבקדו״שה. כתובי״ה וגביית״ה ודינ״יה מהרי״טץ ל׳. מומ״ר אי״ן מתאב״לין. מחי״צה של ברזי״ל. מי״ם שאי״ן לה״ם סו״ף. מני״ן ודינ״יו. מתנ״ה ע״ל תנא״י בשם מהרר״א בן חיים ח״א ע״ז. עדו״ת שאי״ן משיאי״ן אש״ה, תשובה לאשר אמרו קדיש שלא כדין וגזלו לאחרים. פור״ס על ש״מע. קרי״ש ער״יף. קט״ן א״ם מצטר״ף. ק״טן ב״ן כ״מה שני״ם מספי״דין. קט״ני קטנ״ים. קריא״ת ס״ת ודיני״ה טע״ם. ק״ריעה. שומ״ע כעונ״ה. שמ״ע מפסי״קין. תענ״ית בי״ום. תפי״לה ודינ״יה מ״ן ברו״ך. תפל״ה חזרת״ה. תפל״ה ע״פ הצבו״ר. תפלי״ן וברכ״תן. תקיעו״ת א״ם.

קדיש על מתים ועובדא דרבי עקיבא שהמת אמר לו תנות דעתך שהנחת את דעתי עיין: צרכי״ו ישא״ל אד״ם בלשו״ן ארמ״י שאל״ה.

קדיש על מתים מנהג בין איטאליאני שכל י״ב חרש האבלים מאב ואם אומרים קדיש וקרושת ובא לציון לפני העבור לפני הארון והם כמו חזנים ומתפללים ערבית. ועכשיו צריכין אנו לידע אם יש גמגום במה שאומרים ובא לציון וקדיש תתקבל דקאי אתפלת י״ח ונראה שיש לש״ץ לאומרם, וכן אם אירע שאחר האבל לבא לבהכ״נ ואין לו שעות להתפלל קודם שיגיע הצבור לסדרי קדושה אם יכול לירד לפני התיבה ולומר סדר קדושה עם קדיש תתקבל דנראה כשקר לומר תתקבל צלותהון והוא עדיין לא התפלל או הואיל ונוסח צלותהון משמע כלל תפלותהן של ישראל ולא מחזי כשקרא נא ישיב אמריו הנעימים כאשר יראה בעין שכלו הזך והיה זה שלום רב. עפר יעקב תשובה נ״ט.

תשובה לא ראיתי מי שכתב בזה אכן מעיר אנכי שבק״ק קאסאלי עיר גדולה של חכמים ושל סופרים אחר שהש״ץ התפלל ואמר אשרי הולך האבל לפני התיבה ואומר מזמור יענך וקדושת ובא לציון וקדיש תתקבל וכן במוצאי שבת מתפלל ערבית ואחר אומר סדר קדושה וכן ראיתי בק״ק לוגי אשר מעולם היו שם אנשי השם בחכמה וחסידות וכן בכמה קהלות גדולות וקטנות ואין פוצה פה ומצפצף והנח להם לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים ונילף דין זה מדין אמירת עננו ביום התענית כתב טא״ח סי׳ תקס״ו בשם רב נתן ש״ץ שאינו מתענה אינו יכול להתפלל שכיון שאינו מתענה אינו יכול לומר עננו וכן איתא בסוף הכלבו צבור שהתענו וש״ץ לא התענה ירידו לפניהם מי שהתענה שמי שלא התענה אי אפשר לו לומר עננו וכתב הב״י ודבריהם דברי קבלה ועליהם יש לסמוך אעפ״י שהטור תמה ואיני יודע למה, שאינו אומר ביום תעניתי אלא ביום תענית הזה ותענית הוא לאחרים ודאי אם אפשר שיהיה הש״ץ מתענה טוב הוא מאחר אבל אם אי אפשר נ״ל שיכול להתפלל וכתב עלה בעל שירי כנה״ג אות ז׳ בשם הב״ח סי׳ תקס״ח סעיף א׳ ולפי דבריו יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור צריך לומר עננו אפילו אינו מתענה רק שלא יאמר ביום תעניתי אלא ביום תענית צבור יום זה ואינו בכלל תפלת שוא ובסי׳ תקס״ה אות ג׳ בהגהותיו על הטור כתב אבל אם יאמר ביום תענית צבור זה אין כאן שקר אלא כדי שלא יטעו אין לומר אותו כל עיקר. ולפי״ז בנוסח שלנו שאנו אומרים ביום צום התענית יכול לומר בתפלת ערבית שחרית ומנחה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וליכא למיחש שמא ימצא שקרן עכ״ד וראיה מפרק סדר תעניות אלו רב פפא גזר תעניתא חלש לביה וטעם מידי שרף פינכא דרייסא בעא רחמי ולא אתי מטרא א״ל רב נחמן בר אושעיא אי שריף מר פינכא אחריתי דדייסא הוה אתי מטרא אכסיף וחלש דעתיה בעא רחמי ואתא מטרא הרי אעפ״י שאכל התפלל וידוע שהיו אומרים כ״ד ברכות ואומרים עננו ונראה שנוסחת רב נתן והנמשכים אחריו היתה ביום צום תעניתנו כמו הנוסחאות שלנו אשכנזים ואיטאליאני ולכן פסקו שש״ץ שאינו מתענה אין לו להתפלל דמחזי כשקרא באמרו יום צום תעניתנו והוא לא התענה אבל בקדיש תתקבל צלותהון בלישון נסתרים נראה דאין להקפיד. אך קשה ממ״ש בעל תה״ד תשובה ט״ו שאם התחילו להתפלל בעשרה בשחרית ולאחר קרושה הלכו מקצתן דרשאין לגמור סדר קדושה וקדיש

זה אחר זה הבעלי בתים אין כאן שום העדר כבוד כיון שמנהגם כך הוא ליכא קפידא כלל ואינו עושה בזה אביו ואמו רשעים במה שאומר קדיש יותר מי"א חדש כיון שגם שאר בעלי בתים אומרים. מטה יוסף ח"ב א"ח סי' י"ב מבאר מ"ש הב"י א"ח נ"ה שאומרים קדיש אחר אמירת מזמור או פרק או אגדה או משנה, גם מבאר מ"ש הב"י בשם אבודרהם התחילו בעשרה ברכת יוצר אור וכו' ומבאר גם מ"ש הרמב"ם אין פורסין על שמע בפחות מעשרה. גם מבאר מ"ש השירי כנה"ג בסימן זה בענין אם התחילו להתפלל בעשרה ויצאו מקצתן ע"ש גם אם יכולים לומר ברכנו בברכה המשלשת בתורה גם מבאר מ"ש הב"י בסימן דנזכר דף פ"ה ובסי' קצ"ט אכתוב שדעת הרא"ש אעפ"י שהוא קטן מצטרף לכל דבר אם הביא שתי שערות וכו'. מהרי"ל תשובה ל"ה רביאו כנה"ג י"ד בהגהות סי' ת"ג אות ג' לומר קדיש ואינו יודע אם אביו ואמו קיים מדינא אין אנו צריכים ולכן אין אני אומר קדיש ולפעמים אין אני פורס על שמע כשאין שם אחד מן האבלים לכבודי ואם אין יתום שיאמר קדיש אמיר ומה בכך וכן להתפלל אם אחה רגיל וכו'. מטה יוסף אות ס"ז שצריך להיות הקדיש בעשרה. אות ע' ביאור הקדיש. אות ע"ב שיש למשוך ת‧בת רבה בכל כחו. אות ע"ג ביאור כ"ח אותיות שבאמן ישר. טעם שאין להפסיק בין עלמיא ליתברך אות ע"ה. מי שלא היה בבהכ"נ מה יש לומר במקום דברים שבקדושה אות פ'. מה לומר במקום קדיש פ"א. מה לומר במקום יהא שמיה רבה. פ"ג לאמן. פ"ד לברכו. פ"ה לקדושה. אות ע"א ביאר ענין אמן בכל כח וטעם נכון במה שאומרים ועתה יגדל נא כח.
מטה משה אות שפ"ח טעם לקדיש אחר תפלת ערבית.

קדיש ודיניו עיין: ברכ"ה מעי"ן שב"ע עונש האנשים שאינם עונים קדיש. קדי"ש יתו"ם. קרי"ש ע"ל מתי"ם.

קדיש יתום עיין: אונ"ן אינ"ו. קדי"ש ודינ"יו. קרי"ש ע"ל מתי"ם. שלי"ח צבו"ר משפטו.

קדיש יתום ש"ע א"ח סי' קל"ב, ש"ע י"ד סי' שע"ו כנה"ג על י"ד סי' ת"ג בהגהות ב"י אות ב' יש נוהגים לומר קדיש בר"ח ושבתות וי"ט ויש נוהגים שלא לאמרו וכתב בנימין זאב סי' קס"א שהעיקר כאותם שנהגו לאומרו ומנהגינו בני ספרד לאמרו בר"ח חנוכה ופורים אבל לא בשבתות וי"ט וחש"ם ושמעתי שמנהג בני רומאניא לאומרו אף בחש"מ ועיין תשובת מהרי"ל סי' ל"ו (ופה פיראדא הספרדים אינם אומרים אותו בשבת ולא בי"ט ולא בחש"מ ולא בר"ח חנוכה ופורים אבל בשאר ימים אעפ"י שאין בהם תחינה אומרים אותו והאשכנזים אומרים אותו אפילו בשבתות וי"ט והאיטאליאני נהגו כהספרדים) אות ג' שיטה כ"ג מיהו נהגו העולם לומר לעולם קדיש אפילו בחיים האב וכו' וגדולה מזו נוהגים עמנו לומר קדיש על זקנו וזקנתו מהאם שלא עזבה בנים זכרים בחיים אביו ואמו וכן הנהגתי לבני לומר קדיש לזקנתו בחיים אביו ואמו כי לא נחש ביעקב. אות ד' טעם הקדיש ליתום עיין מ"ש הרב המחבר בטור זה סי' שע"ו בשם הכלבו והביאו ריב"ש תשובה קט"ו ועיין ספר שתי ידות להר"ם לונזאנו באצבע דרך חיים דף צ"ט ע"ב. עיין ספר לחם הפנים על י"ד סי' ש"ע כל דיני הקדישים מטה משה אות רי"ג הרבה מדין קדיש יתום. אות רי"ד אם ספק שמת אביו. אות רט"ו אם בני בנים אומרים קדיש. קדי"ש מצנ"ן. קרי"ש ע"ל מתי"ם.

קדיש מצנן אז גהינם שעתא ופלגא מעבר יבק דף ק"ך ע"ב שתי ידות דף צ"ט וכל דיני קדיש שאומרים על אב ואם או שאר קרובים ש"ע י"ד סי' שע"ו. גהינ"ם א"ם. קדי"ש יתו"ם.

קדיש עדיף עונייתו מעניית קדושה לכך מי שנזדמן לו זה וזה כאחד יענה הקדיש שי למורא ט' ועיין הלכות קטנות ח"א פ"ה דיכול לענות אמן על שני דברים ואם יאמר אמן ואמן אין כאן אמן שאינו צריך ועיין באר שבע תשובה ל"א דף ע"ז ע"ג דפוס פראנקפורט דעניית אמן יהא שמיה רבא גרולה מענין קדושה ומודים קדי"ש ודינ"יו.

קדיש עיין: אבלו"ת בשב"ת. אבלי"ם אי"ן אומרי"ם. אבלו"ת א"ם י"ש לנהו"ג על פ"י עד אחד ואמירת קדיש וכמה פלפולים. אבלי"ם המרבי"ם. אונ"ן אינ"ו. אמ"ן אין אומר"ים. אנוס"י הזמ"ן. אסוק"י מילת"א. בע"ל חיי"ב במזונו"ת

אשתו

בית יהודה תשובה צ"ב, עיין שבות יעקב ח"ב תשובה צ"ה. כנסת הגדולה י"ד ס"ס ת"ג בהגהות הב"י אות י"ז אין אומרים קדיש כל שנים עשר חדש אלא אחר עשר חדש וכן הנוהגים להתפלל בתוך י"ב חדש אין אומרים תפלה כל י"ב חדש אלא י"א חדש מהרי"ל בתשובה סי' כ"ב אמר המאסף ואני הנהגתי לומר קדיש ותפלה כל שנים עשר חדש חסר שבוע אחד דכיון דהטעם הוא משום דמשפט רשעים בגיהנם י"ב חדש כל שחסר יום אחד מהשנים עשר חדש סגי. קדי"ש ודיני"ו.

קדיש אין אומרים בלא תפלה לפניו ש"ע א"ח סי' נ"ה.

קדיש בלשון ארמי אנו אומרים והטעם כתב הרמב"ן בשלחן ארבע שלו שער הרביעי כדי שלא יכירו בו מלאכי השרת ויבינו שאנו מתפללים על הזמן ההוא של מלך המשיח שעתיד הקב"ה לברוא העולם כרצונו שאם היו מבינים היו מקנאים בנו במעלתינו באותו זמן ומתפללין על אחור הגאולה וכו' עיי"ש. קדי"ש בלשו"ן לע"ז.

קדיש בלשון לע"ז דבר שמואל תשובה שכ"א עשרה מישראל שאינם יודעים כי אם בלשון לעז יכולים להתפלל ולומר קדיש בעשרה בלשון עצמו שהם יודעים. עיין לקט הקמח א"ח דף י"ב ע"ד, לחם הפנים על ש"ע י"ד אחר קונטרוס אחרון על סימן שע"ו ד"ה וחות יאיר.

קדיש בעמידה ש"ע א"ח סי' נ"ו סעיף א' בהג"ה עיין טור ושלטי גבורים על מרדכי פרק תפלת השחר.

קדיש בתרא קנו הקהל לשליח צבור ויום אחד לא התפלל השליח צבור מחמת שלא היה שם ועמד א' במקומו ורצה לומר הקדיש הנזכר ובעל החסרונות מוחה והשיב דאם כשברכו הקה' המי שברך אמרו בפירוש שיאמר ראובן השליח צבור כל שלא נמצא בבהכ"נ יאמר בעל החסרונות ואם אמרו סתם שיאמר הש"ץ הרי זה כל מי שעמד במקומו להתפלל נכנס בשם הש"ץ והוא יאמר הקדיש שירי כנה"ג קמ"ד ס"ק א'. מצוי"ת הנמכר"ות. ס"ת הולכ"תו.

קדיש גמרא דברכות פרק א' דף ב' ע"ב שטה מ"ד תוספות ד"ה ואי ס"ד דעני קדיש וכו' מה"ר יונה בתשובות סי' ס"ח.

קדיש דרבנן היינו על ישראל ועל רבנן אין לומר על מזמור משפטי שמואל סי' קל"ג דף קע"ז ובני אשכנז ואיטליה שאומרים עלינו לשבח קודם קדיש טוב שלא לומר על ישראל תשובת רש"ל ס"ר, עיין כנה"ג א"ח סי' קל"ג בהגהות הטור אות ז'.

קדיש וביאורו דרכי נועם תשובה י"א, ועיין הלכות קטנות ח"א תשובה ט"ז כוונת מ"ש השליח צבור בקדיש ואמרו אמן ולמה אינו אומר כן בתפלה.

קדיש ודיניו טור א"ח סי' נ"ה וענין הקדיש ע"י הקהל שם סי' נ"ו. עיין מג"א סי' קל"ב ס"ק ב' כמה דינים וחדושים על הקדיש. צריך להפסיק בין אמן לישר"ך שני לוחות הברית דף רנ"ד ע"א. קדיש יתום התירו לקטן ברכו לא התירו לו ולא לאחרים בשבילו אעפ"י שבשעת הפטרה אומר ברכו מפני כבוד הצבור הרמ"ע תשובה פ"ד. כנה"ג א"ח סי' נ"ה בהגהות הטור אות ג' כתב כשם שטוב למעט בברכות כך טוב למעט בקדישים ובענין זה ראיתי פה פירארא שערוריה שמרבים קדישים בישיבות ללא צורך אבל בישיבתי לא הנחתי מעולם לומר אלא קדיש אחד ובליל הושענא רבה ואור ליום א' של שבועות שנים ותו לא, וכתב בעל באר שבע שאלה ל"א דף ע"ז ע"ג דפוס פראנקפורט דענין איש"ר גדולה מענין קדושה ומודים, עיין נחלת שבעה ת"ש ע"ג. א' מהאנוסים שנהרג ובנו רוצה לומר עליו קדיש כ"א מבני ישראל שמתו אבותם ביסורין כל שאפשר לבן לעשות לזכות אביו המת ואע"פ שהיה רשע גמור עושה מהרד"ך סי' נ"א. וכתב הרמ"ע תשו' ק"ב יחיד שנכנס לביהכ"נ ומצא צבור שכבר התחילו לענות קדושה או איש"ר כל שלא השלימו מותר לו לענות עמהם והביאו בעל לקט הקמח דף י"ד סוף עמוד ג' בשם הבאר שבע. אחר שסיים שמנה עשרה ברכות קודם אלקי נצור יכול לענות קדיש וקדושה וברכו ש"ע א"ח ס"ס ק"ד ועיין סי' קכ"ב. עיין תוכחה שראוי להוכיח הטועים להפריד בין עלמיא ליתברך כתובה בבית יוסף. שבות יעקב ח"ב תשובה צ"ה ישוב שכלם יש להם אב ואם ואחד מהם אבל לאחר י"ב חדש והם מחולקים מי יאמר קדיש יתום אחר התפלה והשיב דכיון שנתפשט המנהג במקום שאין אבל כלל וכולם יש להם אב ואם אומרים

זה

אשר עליהם תבוא ברכת טוב כי ראוי להתרחק מן הכיעור ולעשות סייג רדב"ז תשובה כ"ה. קדיר"ה שבשל"ו ב"ה בש"ר.

קדירה שבשלו בה בשר לא יבשלו בה חלב ואם בשל בתוך מעת לעת אסור בנותן טעם ואחר מעת לעת נותן טעם לפגם הוא ומותר התבשיל, והקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב ש"ע י"ד סי' צ"ג ודין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר סי' צ"ד ובסי' צ"ה, חוות יאיר תשובה ק"א קדירה של חרס שביום א' הרתיחה בה האשה חלב בבקר והותירה ממנה בקדירה לאכלו בצהרים והנה אחר האכילה שטפה הקדירה והניחה וביום שני נחלפו לה הקדירות וסמוך לחצי היום שפתה בו ובשלה בו הבשר הוכיח והעלה דהוראתו הוראה ישרה לאסור את הקדירה ולהתיר את הבשר מאחר שהקדירה אינה ב"י מזמן שהורק ממנה החלב מ"מ כבר היתה מקמי הכי צונן ונתקרר ועבר עליו מעת לעת דודאי נותן טעם לפגם ושרי ע"ש ועיין בהג"ה ריש סי' צ"ד ודלא כט"ז. ע"ש. מרדכי דע"ז פ' אין מעמידין קדירות הבולעות מבשר וחלב שנתבשלו בהן מותר לתת בהן דברי יבש כגון אגוזים ותפוחים. קדיר"ה שבשל"ו ב"ה איסור.

קדירות איסור והיתר שנתערבו ודיניהם ש"ע י"ד סי' ק"א. כלי איסו"ר והית"ר. קדיר"ה שב"שלו ב"ה איסו"ר.

קדירות בין השמשות סתמן רותחות הן משנה ז' פ"ב דשבת ר"ע. משנה א' פ"ד דשבת ר"ע. ש"ע א"ח סי' מ"ג.

קדירות חרשות כשמוללין אותן (פי' שנותנים קמח לתוך המאכל להקפית) אין מבשלין בהם אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה ש"ע א"ח סי' תס"ג. ועיין אלפסי ור"ן פ"ב דפסחים דף רל"ט ע"א. שלטי גבורים שם אות א' בגמרא קאמר דאפילו במצה אפויה אסור היכא דאיכא עבדי שמזלזלין במצוה או כיוצא בזה דאיכא למיחש דאתי לשרויי אף בקמחא. ואין מוללין אפילו בקמח של קליות שמא לא נאפו כל צרכן והקמח שלהם בא לידי חימוץ ולא התירו למלול אלא בקמח ערשים או בקמח מצה שנאפה כל צרכה.

קדירות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה משפשפן היטב בענין שלא יהיה חמץ ניכרת בהם ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו ומצניען בפסח במקום צנוע ש"ע א"ח סי' תנ"א סעי' א' כשמואל הובא באלפסי דפסחים דף רל"ג ע"ב. פרק ב', והבית חדש האריך בראיות וקרא תגר על המשימין כלי גדול של חמץ בגובה לנוי וכן כלי פסח מעמידין בגובה כל ימות השנה שהוא איסור גדול, וכתב מגן אברהם ומגן דוד ואפשר דנהגו כן משום דאינו בן יומא ואף אם ישתמש בהם רבו המתירין כמ"ש סי' תמ"ז סי' ומכ"ש באותן שרוב תשמישן בכלי שני או בצונן כגון קנקנים דאין לחוש והמחמיר תע"ב, יד אליהו תשובה ל"ו קדירות של חמץ ומסיק דבלוע ממש"ו ונותן טעם לפגם מותר בפסח.

קדירות שתים אחת של היתר וא' של איסור ולפניו שתי חתיכות א' של היתר וא' של איסור ולפניו שתי חתיכות א' של היתר וא' של איסור ונפלו ולא ידעינן היכן נפל האיסור והיכן נפל ההיתר באיסורא דרבנן תלינן להקל אפילו אין ההיתר רבה על האיסור אבל אין האיסור רבה על ההיתר ובאיסור תורה אין תולין להקל עד שיהא ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל מתוכו מדברי תורה ש"ע י"ד סי' ק"א, טור בשם סה"ת מבריתא דשני קדירות אחת של תרומה וכו' פסחים דף ט' ודף מ"ד ויבמות דף פ"ב וכדמפרש שם ועיין תוספתא פ"ט דתרומות ומשנה ה' פ"ז דתרומות דשתי קופות ועיין יבמות דף כ"ב מדהקשה לרבי יוחנן ממקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'.

קריש אבל ש"ע י"ד סי' שע"ו. עיין לקמן. קדי"ש ע"ל מתי"ם.

קריש אורחים הבאים מחוץ ללמוד בישיבה הוו כתושבים בענין קריש שבות יעקב ח"ב סוף תשובה ע"ט. קדי"ש ע"ל מתי"ם.

קריש אין אומרים אלא י"א חדש כמנהג מפני שמשפט רשעים בגהינם י"ב חדש וכדי שלא לחשוב אביו ואמו כרשעים שנדונו כל י"ב חדש בגהינם אבל אבלות נוהג כל י"ב חדש דענין אבלות לחוד וענין קריש לחוד לבוש התכלת קל"ג א' ובגן נטע על ש"ע א"ח סי' קל"ב, ש"ע ולבוש י"ד ס"ס שע"ו, ועיין חינוך

בית

עצמו במה שאינו חייב משא"כ ברבית ישראל שאין יכול לשעבר עצמי אם לא בצד היתר העסקא כתקון חז"ל ואם אינו מרויח ונשבע כפי התנאי אינו מחוייב ליתן לו כלום אם כן אין השיעביד חל מזמן הזה לעולם עדיין וזה הוא חלוק ברור על פי הדעת והסברא, וראיה לחלוק זה מצאתי תשובות הרשב"א עצמו בתשובות המיוחסות להרמב"ן ס"ס רכ"נ שכתב להריא וז"ל ומכאן נסתפק לי זה כמה שנים רבית הכתוב בשטר אם לזכותו במכר או במתנה כלל לפי שהוא כמלוה על פה וכ' והובא תשובה זו ג"כ בב"י סי' ס"ו כתודש א' ואע"ג דעיקר הראיה שמביא מפרק יש נוחלין דף קכ"ד ע"ב משמע דמיירי בהלוואת גוים ברבית ע"ש בפירוש הרשב"ם מ"מ היינו דוקא בלא זקף הרבית בשטר מה שא"כ בזקף הרבית בשטר ודאי דהו"ל דין קרן וגובה בו המוקדם כמו שפסק בסי' ק"ד בשם הרשב"א ובה"נ על כרחיך בלאו הכי צריכין לחלק כן כדי שלא יסתרו דברי הרמב"ן אלו מ"ש רבינו ירוחם והרשב"א בתשובה במכר לו שטרו של גוי ומחלו שצריך לו לשלם לו אף הרבית וכן פסק בש"ע סי' ל"ב וכ"כ שם הש"ך ס"ק ק"ז ומסכים לדברי תשובות הרמב"ן עיי"ש ובתשובת מהר"ם מינץ בכן פסקנו הלכה למעשה שאין לריוח עסקא שום דין קדימה דהוי רק כמלוה על פה לענין טרפא אף שאין יכול לומר פרעתי כיון שיש לו נאמנות בשטר גם פסקנו שמאותו היום והלאה שגילה עצמו שאין לו אם אין כאן רמאות אין צריך לשלם שום ריות עסקא.

קדימה מי שיש לו בעלי חובות הרבה עיין: אח"ריות טעו"ת סופ"ר דאחריות דאקנה טעות סופר. בע"ל חו"ב הגו"בה חוב"ו אי"ן צרי"ך לת"ת ערב"ון שאי"ן קור"מין. לו"ה ולו"ה. לו"ה שאי"ן ל"ו לשל"ם ל"כל בע"לי חו"בות. מ"טלטלים אי"ן. מסי"ם מאי"זה סמ"ון. נאמנו"ת א"ם מוע"ל. שט"ר מא"חר. שט"ר מוקד"ם. שט"ר שנעש"ה בע"ר כ"ל כ"ך ממי"ן שיקב"ל. שכי"ב מר"ע אמ"ר תנו מאתים לפלוני שלש מאות לפלוני וארבע מאות לפל"וני.

קדי"מו חשיכ"ו ועיי"לו לבי כנשת"א כי היכי דתיריכו חיי אמר ריב"ל לבניו ברכות פ"ק דף ח' פ' אלפסי ור"י שם דף ו' ע"א קדימו שחרית וחשיכי ערבית. סב"י בב"בל.

קדים עיין: כ"ל מקו"ם שנאמ"ר.

קדימת הרב לתלמיד אין לחוש תוספות דב"מ דף ר' ע"ב וכן קדימת תנא אחרון לראשון תוס' דמנחות דף ס"ה ד"ה רבי יהודה ובסוטה דף נתנו טעם התוס' וז"ל בן עזאי אומר הא דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא רבו משום דצלייה דאמר בן עזאי קודם לגמיעה דר"ע ובריש פ"ב דע"ז כתבו תוס' דפעמים מסדר דברי הראשונים לבסוף למימר דבהך מילתא הלכה כקמאי הליכות אלי אות הרע"ד.

קדימת חלוקות פשוט ושאינו פשוט יבין שמיעה כלל ס'. דרש"ה פשיט"ה דרי"ש התנ"א.

קדירה דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא משנה ז' פ"ב דב"ב בתי"ט. ע"י מאמר א'. גמ' פ"ק דעירובין דף ג'. ב"ב פ"ב דף כ"ד קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא פי' דבר של שותפים כל אחד סומך על חברו שיעשנו ואינו עושה כמו הקדירה של שותפים שיש בה תבשיל אינה מתבשלת שכל א' סומך על חברו. נמ"י דב"ב שם דף קע"ב ע"א ואלפסי שם, כנסת הגדולה אורח חיים דף קס"ג ע"ג אות ל' בכללים נפרדים יש מי שסובר דשלשה לא מקרי רבים לענין קדירא דבי שותפי אבל הר"מ ששון בסימן קצ"א כתב דמקרי רבים.

קדירא דבי שותפי עיין: חזק"ה ליכ"א בנכס"י. מקומו"ת בית הכנס"ת א"ם יש בה"ם. צרכ"י רבי"ם אינ"ם.

קדירה ביום טוב אין סומכין בבקעת ש"ע א"ח סי' תק"ב אלפסי ור"ן פ"ד די"ט דף רצ"ז ע"א הרשב"א ספר עבודת הקדש שער ה' משנה ה' פ"ד דביצה.

קדירא ביום טוב עיין: אה"ל בשב"ת וי"ט.

קדיר"ה ב"ת יו"מא רמב"ם פי"ז מה"ל מאכלות אסורות.

קדירה עיין: בו"א ורא"ה. בקדיר"ה שכש"לו. שלש"ה שלומו"ת ה"ן.

קדירה שבשלו בה איסור כגון בשר בחלב או חמץ בפסח שהם איסורי הנאה הורה להתיר להשתמש בהם ביבש ולא נהגו העולם אלא כדברי המחמירים

אשר

ואם קרם האחרון ותפס מחלוקת בין הפוסקים וה"ה במטלטלי ששעבדן אגב מקרקעי, אמנם זה במטלטלין ידועים שהיו לו בשעה ששעבדן אבל אם קנאם אחר ההלואות ולכלם כתב דאקנה או שלא כתבו לשום אחד מהבעלי חובות או שכתבו לאחד ולאחר לא ולא מכר כלם שווים ואם מכר אותו שכתב לו דאקנה טורף מלקוחות והאחר אינו טורף ועיין רשר"ס ח"ד סי' קמ"ה פסקי ריקאנאטי סי' תקכ"ד ובמעט עיון וישוב הדעת יתבאר לך הכל בסעייתא דשמיא בדינים אשר הצבתי לבדם. מי שיש לו חובות הרבה המוקדם גובה תחילה בקרקע שהיה לו כשלוה רמב"ם פ' עשרים מה"ל מלוה ולוה פסקי ריקאנאטי ס' תקכ"ד. מי שיש לו חובות הרבה מי שקדם שטרו אעפ"י שזמן פרעונו מאוחר קודם רשב"א תשובה נ"ז וסי' אלף קי"א, רשר"ם ח"ד סי' רפ"ה. מוקדם שבא ליפרע משביעין אותו אפילו היה נאמנות תרומות שער ה'. בעל חוב מאוחר שגבה קרקעות שהיו לו כשלוה ולא הניח אפילו זבורית פ' מי שהיה נשוי מחלוקת. ר"ת, רבינו האי, הרי"ף, רמב"ם פ"כ מהל' מלוה ולוה רמב"ן ורשב"א שלא גבה, חולקים רב צמח רב נחשון עיין רמב"ם ומגיד משנה פ"ק מה"ל מלוה ולוה קידם בעל חוב מאוחר וגבה מטלטלי ששעבדן אגב קרקע מוציאין מידו רמב"ם פ"ק מה"ל מלוה ולוה, ח"מ סי' ק"ד, ב"י סי' ס', תשובת רמב"ן סי' ס"א, רשב"א סי' תתקכ"ט ואלף ח' עיין תשובת אלשיך סי' קכ"ד זהו במה שקנה אח"כ ועיין דברי ריבות סי' שמ"א ו"ח. חולק מרינה ח"ד סי" ק"ח וקמ"ה ור"י. אם גבה מעות גבה ח"מ סי' ק"ד. תשובת רשב"א סי' תתקי"ד רשר"ם ח"ד סי' ק"ב וק"ח. ר"י חילק בין גבה מעצמו או שהגבוהו ב"ד ח"מ סי' ק"ד רשר"ם ח"ד סי' קמ"ה, חולק בזה הרמ"ה הר"ן והרא"ש עיין רשר"ם ח"ד סימן קמ"ה. לוה שפרע מטלטלי לב"ח מאוחר אין המוקדם מוציא מידו רשר"ם ח"ד סימן ק"ח וזה נראה פשוט דלא גרע מאם תפסן מעצמו. וכן אם זכהו ע"י שליח רמב"ם פ"ך מה"ל מלוה ולוה, רשר"ם ח"ד סי' ק"ח ופשוט דהא אין קרימה במטלטלין ולא מקרי תופס לבעל חוב כיון שהלוה נתנו לו. וכן במה שנמצא בידו או ביד יורשיו אין בו דין קרימה מישרים נתיב ו' ח"ה, תשובות הכהן ח"ב סי' מ"ד. היו לו בעלי חובות יהודים וגוים ואין לפרוע לכולם מי קודם רמב"ם פ"ו מה"ל מלוה ולוה. ח"מ סי' ק"א, תרומות שער ה' סי' ב'. רשר"ם ח"ד סי' קפ"ד, תשובת אלשיך סימן ל"ב. אם לא כתב לו דאקנה אין הקרקעות שקנה אחר החוב משובעדות פסקי ריקאנאטי סי' שפ"ת. כתב לו ומכר יחלוקו פסקי ריקאנאטי סי' שפ"ת. שכיב מרע ציוה ליתן מנה לפלוני שנתן לו בנערותו בעלי חובות קודמין תשובות הגאונים סי' קמ"ב. רשר"ם ח"מ סי' צ"ו בחלוקי דינים שישנם בקרימת בעלי חובות זה לזה שם סי' ק"ב קמ"ה ור"ה ובמהר"ר מ"ט ח"ב דף מ"ד ונ"ד ומהרר"א בן חיים ח"א סי' נ"ר. מהררש"ך ח"ג פ"ג ראובן מסר ביד שמעון פקידו כ"ב אדרות להלבישם וכתב עליו שטר מזה ושוב מכר השטר ללוי ויהודה מוציא שטר חוב שיש לו על ראובן מקידם לשטר שהיה לראובן על שמעון הרי יהודה גובה בו חובו משמעון וע"ש. שבות יעקב ח"ב תשובה קפ"ג בעל פליטה שאין לו די מחסורו לשלם חובותיו ולכן באו כלם המוקדמים והמאוחרים לבית דין לגבות בדיניהם והמוקדמין יש להם שטר עיסקא ובשטרי עסקא פה נהגו לכתוב שבכל חדש יכול לישבע שלא היה ריוח בעסקא וכבר עבר חלף זמן וזמנים הרבה שלא נשבע וא"כ מחוייב ליתן לו ריות כפי הקצוב בשטר עסקא אם יש לו ג"כ דין קרימה בגוף החוב בריות היינו אם קודם לענין הריוח כמו שקודם בגוף החוב והשיב דנראה דהוא מוקדם על הריוח של עיסקא כמו על הקרן כמבואר הדין לענינו בש"ע סי' ק"ר סעיף ט"ו שנים שהלוו לגוי וכו' והוא מתשובות הרשב"א דהובא בב"י שם, ואין מקום לחלוק דרוקא ברבית דגוי הכי דינא מה שאין כן ברבית דישראל זה אינו וכו' הרי דנלמד הדין מרין ישראל ששעבד ואין לחלק כלל גם לא נמצא מי שחולק ברבר וכן סתם בש"ע ואחרונים להלכה גם הש"ך בח"מ סי' ע"ב סי' קס"ב הביא דברי הרשב"א אלו בלי חולק וכן הובאו בדרישה ופרישה סי' צ"ז גבי מזונות אשתו שלוותה ובה"ג שם בהגהותיו לב"י בלי חילק כלל. - אברא דכד מעיינינן שפיר אין הנדון דומה לראייה דודאי אדם מחייב עצמו בשטר מהיום בשעבור גמור לזמן את פלוני וכה"ג יטורף אפילו ממשעבדי מהיום ויכול לשעבד

תמצ"א. רב"י יהוש"ע ב"ן לו"י כתב"ו. רב"י יהוש"ע ב"ן לו"י ל"א הקדימ"ו. רב"י יוחנ"ן ורב"י שמעו"ן ב"ן לקי"ש נקי"ט. רב"י יו"סי הגליל"י תלמי"ד. רב"י ירמי"ה קדמו"ן מרב"י זיר"א. רב"י עקיב"א ורב"י טרפו"ן עיין: רב"י עקיב"א חשו"ב. רב"י פד"ת ורבי"נא. רב"ן גמליא"ל סת"ם הדרך לתלות אחרון בראשון אבל לפעמים תולה הקדמון באחרון. רבי"נו נס"ים ל"א יכתוב בשם הריטב"א. ריו"ח עסק"א אי"ן ל"ו שו"ם די"ן קדימ"ה. ריחיי"ם בצואר"ו. שבוע"ה חל"ה ע"ל החר"ם. שבוע"ה חמור"ה מ"ן החר"ם. שר"ה ז"ז כשאמכרנ"ה. שוכ"ר קוד"ם לכ"ל אד"ם. שותפו"ת קוד"ם למכ"ר כתו"ב בש"טר. שטר"ות שזמ"ן כול"ם יו"ם אח"ד. שט"ר חו"ב המוכר"ו ובע"ל חו"ב מוקד"ם התר"ה לקונ"ה של"א יפר"ע. שט"ר חצ"י זכ"ר ודיני"ו בשם שארית יוסף ל"ז וס"ז. שטר"י חו"ב המוקדמי"ם. שט"ר כת"ב אח"ר נטי"לת קני"ן. שט"ר מאוחי"ר. שט"ד מוקד"ם. שכי"ב מר"ע אמ"ר תנו מאתים לפלוני שלש מאות לפלונ"י. שכי"ב מר"ע ודיני"ו לענין מתנה וזכוי. שכי"ב מר"ע צו"ה לת"ן שו"ה מנ"ה לפלו"ני. שכירו"ת בתי"ם בשם רשד"ם אה"ע קפ"ד. שלי"ח צבו"ר קבו"ע. שלש"ה מלכי"ם וארבע"ה הדיוטו"ת בנין בית המקדש בנין בית שלמה. שמעתת"א דאתא"מרא בב"י תל"תא. שני"י דברים הו"קשו ז"ה לז"ה אין קפי"דא בהקד"מתם. שני דברי"ם הכתוב"ים. שנ"י תינו"קות למו"ל. שפור"א גרי"ם. שקלים תרומתן. שרינ"א תגר"א דאתת"א ברי"שא. שת"י לשונו"ת בלשו"ן איכ"א דאמ"רי בג"מ א"ז דבור המתחיל וכן אשכחן. שני תירוצים הי מינייהו אמר ברישא אם הרחוק או המרווח. תדי"ר ומקוד"ש. תדי"ר ושאינ"ו תדי"ר. תו"ך כד"י דיב"ור. תור"ה ילמו"ד אד"ם ואח"כ. תיבו"ת שתי"ם כתו"בות בפסו"ק אח"ד. תיובת"א דמותי"ב באתרו"נה. תירוצ"ים שני"ם. תלמו"ד תור"ה מצו"ה. תלמידי"ם חולקי"ם על רב"ם. תמיד"ין אין מעכ"בין. תנ"א דור"ש לפעמי"ם סוף הפסו"ק ואח"כ. תנ"א שדברי"ו לטפו"יי את"א. תפ"לה אסו"ר לאד"ם להקדי"ם תפלת"ו לתפלת הצבו"ר. תפ"לה קצר"ה לעול"ם יקדי"ם. תפילי"ן וציצי"ת איזה מהם קוד"ם. תפילי"ן שנ"י זוגו"ת. תפל"ית השח"ר דבר"ים. תפל"ית מו"סף אסו"ר ל"ו. תפל"ית מנח"ה דברים. תפלת ערבי"ת וקדו"ש. תפיס"ה בעל חו"ב. תפיס"ה בעל"י חובו"ת. תקנ"ה במשנ"ה קדמ"ה, תרומו"ת ומעשר"ות ספרי"שין. תרומ"ת שקלי"ם. תר"י קרא"י למ"ה לי.

תשובי"ת ה"ן א"ו לא"ו. תשע"ה בא"ב אינ"ו דוח"ה שבת.

קדימה ואיחור שתי תיבות הכתובות בפסוק אחד זו אחר זו הדרך הוא שהם על הסדר וראשונה קודמת לשנייה ומה גם כי כתוב או כדאמרינן בע"ז ופסחים תתננה ואכלה או מכור להקדים נתינה למכירה גופי הלכות אות ת"ק ומצינו חידוש גבי סקילה סקול יסקל או ירה יירה וקיי"ל דכל הנסקלין נדחין בתחילה דהיינו ירה פ' נגמר הדין ברייתא והקשו התוספות דא"כ ירה יירה לכתוב ברישא ותירצו דסמך אקרא אחרינא דסמיך מיתה לסקילה דכתיב וסקלתם באבנים ומתו משמע דאי לאו משום כך יש לנו לומר דמאי דמוקדם בכתוב מוקדם ומה גם כי כתיב או דאע"ג דאין מוקדם בתורה אמרו הרי אמרו ג"כ דבחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם וכ"ש דכתוב בפסוק אחר שיש להקדים הכתוב תחילה. ומהר"ם תירץ קושיא זו בענין אחר ואפשר שדבריו בכלל דברי התוספות וכתב מהרא"ם פ' יתרו ד"ה מכאן לנסקלין שנדחין ז"ל וא"ת כיון דכל הנסקלין נדחין הול"ל סקל יסקל וירה יירה והמחבר הקשה על דברי מהר"ם ותירץ ופלפל בחכמה כמנהגו הטוב עיין שם.

קדימה ודיניה פ' הכותב. רמב"ם פרק עשרים מהלכות מלוה ולוה, הרא"ש כלל ל"ח סי' ו' וכלל פ', ח"מ סי' ק"ד מישרים נתיב ו', תשובת רמב"ן סי' ס"א, רשב"א סי' תתקי"ה, בן לב ח"ב סי' נ"ה, פסקי ריקאנאטי סי' תקכ"ד, דברי ריבות סי' רנ"ח ושמ"א, רשד"ם ח"ב סימן קמ"ג וח"ד סי' צ"ו וקמ"ה תשובות הכהן ח"מ סימן ל"ה וח"ב סימן מ"ד, פסקי ריקאנאטי סי' שין כל ספק דינו שיחלוקו דברי ריבות סימן שמ"א.

קדימה לבעל חוב בדבר שלא בא לעולם ליכא ב"י ח"מ סימן ס'. לו"ה ולו"ה וחז"ר וקנ"ה.

קדימה לשון קדימה מצינו שרוצה לומר שבא עמהן הרשב"א בתשובה סימן נ' כללים נפרדים לכנסת הגדולה א"ת דף קס"ג עמוד ד' אות מ"ה.

קדימה מי שיש לו בעלי חובות הרבה המוקדם גובה תחילה (היינו בקרקעות)

ואם

מהחו"ב שי"ש ל"י ע"ל פלו"ני. חטא"ת קור"מת לעו"לה. חל"ון הפות"חו ע"ל ג"נ. חלי"צה ואח"כ יבו"ם. חנו"כה במוצ"אי שב"ת. חצר"ו ש"ל אר"ם קו"נה ל"ו של"א מרע"תו. טענו"ת א"ם מחייב"ים. טר"פא ודיני"ה בשם מהר"ש כהן ח"א קע"א ובשם גדולי תרומה קצ"ה קצ"ח, ש"ע ח"מ ק"א בענין מוכר או נותן נכסיו בבת אחת או זה אחר זה ומהריט"ץ ר'. יבו"ם ואח"כ חליצ"ה. יב"מה אש"ר. יב"ם קט"ן אימת"י ריני קרימה בשני נערים שנכנסו בר מצוה זה באמצא השבוע וזה ביום שבת קרש ופסק דאין קרימה. י"ש א"ם למקר"א בשם הליכות אלי אות תקנ"ב. י"ש מנחו"ת טעונו"ת. כא"ן איי"רי הכ"י וכאן איירי הכי. כא"ן קור"ם בר"כה. כבו"ד א"ב וא"ם שם מי מהם קורם. כרפלו"ני אשכ"חן. כ"ל המתפל"ל. כתוב"ה וגביי"תה ודי"ניה. כתוב"ת בני"ן דיכ"רין ודינ"יה בשם פני משה ח"ב צ"ד. כתפו"ת בעצ"י היע"ר. לא"ה נשא"ת ליע"קב ונפט"ר. לא"ו שקדמ"ו עש"ה. לאפו"קי מרב"י פלו"ני. לדבר"ו דפלו"ני. לו"ה ולו"ה ות"זר וק"נה. לו"ה טע"ן שאי"ן ל"ו. לו"ה מכ"ר נכס"יו לשני"ם. לח"ם הפני"ם סלוק"ו. לימ"א הנ"י אמור"אי. לעו"לם יה"א ערו"ם להקד"ים בשלו"ם כ"ל אר"ם ואפי"לו לג"וי. לעול"ם יקרי"ם אר"ם. לקו"חות ודיני"הם. מא"ן יהו"רה ב"ר שוים"קל. מג"לה רו"חה כ"ל המצו"ת. מג"לה ורי"ן זמ"ני קריאתה. מגלה והברלה. מגלה מקרימין. מה לי זה. מו"הל הוא האב אם. מוהל יהיה א"יש כשר. מו"הל כה"ן וב"קי. מור"עא וכ"ל דיניה בשם מהר"ם טראני ח"א מ"ג ור"ה כנסת הגדולה אות ל"א ור"ה כנה"ג אות ל"ט. מוספ"ין אי"ן מעכב"ין. מוקר"ם שהו"א מאו"חר. מזו"נות אלמ"נה הני"ת נשי"ם רבו"ת. מזו"נות אש"ה א"ם קודמי"ן. מטלטלי"ם אי"ן בה"ם. מ"י כההכ"ם. מי"לה קודמ"ת. מכיר"ה ע"ל תנא"י ודי"ניה בש"ם רשר"ם ח"מ ר"ס. מכריע גו"פי הלכ"ות מכר"יע הלכ"ה כמו"תו. מלא"כי השר"ת. מלו"ה אי"נו חיי"ב להני"ח להפר"ע. מל"וה בש"טר מאו"חרת קודמ"ת למלו"ה ע"ל פ"ה המוק"רמת. מל"ך מצו"ה למנ"ות רמנוי המלך קורם למלחמת עמלק. מנ"חה ומו"סף לפני האב"ל. מנ"ין כ"ל מקו"ם. מני"ן כת"ב. מס"ים וכתו"בה. מסי"ם באי"זה ממו"ן. מסתב"רא כוו"תיה. מעש"ר ענ"י מחלק"ין. מצו"ה בזמנ"ה קודמ"ת למצ"וה של"א בזמנ"ה. מצו"ה בשעת"ה חבי"בה דפריון בנו קורם לפריונו. מצו"ת אי"ן מעביר"ין עלי"הם. מצי"ל חברו בסכ"נת עצמ"ו. מצר"נים הרב"ה מ"י קור"ם. מיצר"ן קו"רם. מקור"ש מחביר"ו. מקו"ר קו"רם ש"ם הפעו"לה. מק"ח וממכ"ר וריני"ו בשם תומת ישרים קצ"ו. משבש"תא הי"א אומ"ר. משו"ה דברי"ם ז"ה לז"ה. משכי"ר קור"ם לכתוב"ת אש"ה. משכ"ן ארו"ן וכל"ים. משנ"ה דרכ"ה לשנ"ות. משנ"ה נשני"ת תחל"ה והדי"ר הברי"תא. מש"נה ראשו"נה ומש"נה אחרו"נה. מת"נת ברי"א מהיום ולאחר מיתה. מת"נת שכ"יב מר"ע אי"זה. מתנ"ת ש"מ ודי"ניה. נביא"ים וכתובי"ם. נדוני"א וחזר"תה כשמ"תה דבור המתחיל מוהרח"ש נ"ר. נ"ר חנו"כה מרליק"ין תחלה. נ"ר חנו"כה קור"ם. נש"ים שתי"ם נש"א ומכ"ר. נשי"ם שתי"ם נש"א ראוב"ן. סר"ר הגמר"א כ"י מתר"צי. סר"ר לגמר"א. סר"ר לי"ל. סר"ר למשנ"ה. סחור"ת תלמיד חכ"ם. סימ"ן התחתו"ן אפש"ר לבו"א. סעור"ת פורי"ם אי"ן עושי"ן. סעור"ת קרו"ש החר"ש. ספ"ק מי"לה. סת"ם ברי"תא בתר"א. סת"ם משנ"ה בתר"א ערי"ף. עוב"ר לעשיית"ן. עומ"ר ג"ם. עוק"ר רירת"ו. עזו"ב תעזו"ב. עזר"א ראו"י הי"ה. עכו"ב בע"י בגמר"א: עלי"ה אשכח"ן. ענייך. ער"ב לשל"ם לב"ח מוקר"ם לכתו"בת אש"ה. ערכאו"ת ש"ל גוי"ם אסו"ר משפ"ט צד"ק ס"ח. פריו"ן בכו"ר אר"ם היינ"ו. פריו"ן הב"ן פריו"ן בנ"ו קור"ם לפריו"נו. פורענו"ת אינ"ו ב"א לעול"ם אל"א בזמ"ן. פרוזבו"ל מוק"רם. צדק"ה עש"ה הקב"ה. צורב"א מרבנ"ן שרי. ציצי"ת ותפילי"ן איז"ה מה"ם קור"ם. ציצי"ת קור"ם לתפילי"ן. קרושי"ן בגז"ל. קרושי"ן ע"י שלי"ח. קרו"ש קור"ם. קרימ"ת הר"ב להלמי"ר. קרי"ש ע"ל מת"ים. קרי"ש ש"ל יו"ם. קהל"א קריש"א. קור"ם מת"ן תור"ה. קני"ן רברי"ם. קני"ן נט"ל תחל"ה ואח"כ נכת"ב שט"ר. קשי"א מסיפ"א לפעמי"ם קור"ם. קשי"א מקש"ה ע"ל אמו"רא. ראוב"ן מחזי"ק בבי"ת אח"ר שקנה משמעו"ן. ראי"ה גרול"ה זימני"ן. ראי"ה מבי"א מרב"רי קבל"ה. ר"ב אס"י הוו תר"י. רב"א צרי"ך רב"ה ב"ר נחמנ"י וענ"ין. רב"ה גדו"ל מר"ב חסר"א. ר"ב ור"ב יוס"ף. ר"ב ושלי"ח צבו"ר. ר"ב חסר"א גדו"ל מרב"א. ר"ב אח"א ב"ר הושעי"א. רב"י אליעז"ר ב"ן עזרי"ה

רשד"ם ח"ד סי' ק"ב, רברי ריבות סי' תי"ו: שטרות שזמנן שוה מי שגבה גבה רמב"ם פ' עשרים מהל' מלוה ולוה כשמואל דמודה לרב בהוראות והלוואות: ר"ח עטור הרשב"א דקאי בשורא דדייני כשמואל פ' מי שהיה נשוי: שני שטרות היוצאים ביום אחד ויש כתובה ובעל חוב בעל חוב קודם פסקי ריקאנאטי סי' תקי"ט.

קדימה ואיחור בגט ש"ע אה"ע סי' קכ"ז.

קדימה ואיחור בין בעלי חוב וקהל וכתובת אשה וצרכי קבורה נ"י פ"ח דב"ב דף רכ"ו ע"א, ש"ע אה"ע סי' ק' נשוי שתי נשים ומכר שדהו וקנו מאשה ראשונה השנייה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם: משפט צדק ח"ב דף רע"ו ס"ח לקט הקמח אה"ע דף קל"ד ע"ב.

קדימה ואיחור בין בעלי חוב וקהל וכתובת אשה וצרכי קבורה עיין: בע"ל חו"ב וכתו"בת אש"ה. מחיי"ב עצ"מו. מטלטל"ים אי"ן. נדוני"א נגבי"ת. שבוע"ת אלמ"נה ודי"ניה רדב"ז רע"ב.

קדימה ואיחור בין בעלי תובות שנים הוציאו שטר חוב על אחר זה זמן ההלואה קודם וזה זמן הפרעון קודם מהרר"ם טראני ח"ב צ"די קרי"מה מ"י.

קדימה ואיחור בקריאת ספר תורה עיין: קריא"ת ס"ת וסו"דה,

קדימה ואיחור עיין: אבי"דתו ואבי"דת. אבי"י ור"בא כ"ל מקו"ם אבי"י מוזכ"ר קו"דם. א"ב קו"דם לכ"ל. אד"ם נב"רא בע"רב שב"ת. א"ו לחל"ק. אזה"רה כתו"בה בפ"סוק קו"דם הנזה"ר א"ו. אזה"רה קו"דם לנזה"ר. את"ד ז"ה ואח"ד ז"ה דרך הגמרא להקדים ההן ללאו אעפ"י שאינו פשוט, א"ת נתחיי"ב בש"טר. איי"די דאת"י מדר"שא חבי"בא. אי"ן בי"ן כה"ן משו"ח מלחמי"ה. אי"ן הלכ"ה כתלמי"ד במקו"ם הר"ב: ד"ה כנסת הגדולה. אי"ן למדרי"ן מקוד"ם מת"ן תו"רה. אין מוקדם ומאוחר בהורה. אלי"הו ב"א קו"דם המש"יח. אלמל"א חמ"ה ש"ל כסי"ל. אלמלא לא בא גבריאל, אמו"רא אהר"ון מס"דר, אמוראי"ם הליכו"ת אל"י. אמו"רא מק"שה קשי"א. אנ"א הוא במניי"נא. א"נא קד"ים שתי"ן נור"א אפוטר"פוס מו"כר בה"מה. אר"ץ ושמי"ם אי"זה מה"ם. אר"ץ ישרא"ל נבר"את. — אש"ה מטהר"ת לב"א, א"ת לרבו"ת דלפעמים את נדרש להקדים דבר לחברו. בהר"ת כגרי"ם בעי"נן. בו"א ורא"ה של"א, בי"ן דידי"ה לר"בא אי"כא טו"בא. בי"ן ז"ה ובי"ן ז"ה דרך הגמרא להקדים הן ללאו אעפ"י שאינו פשוט. בי"ת ז"ה כשמכ"רני. בי"ת יו"סף אבי"א באחרו"נה. בי"ת מכ"ר ראו"בן לשמעו"ן. בי"ת משכי"ר נפ"ל. בכ"י ר"ב יו"סף צדיק"ים קודמ"ים לפורענ"תן. במ"אי פלי"גי מחו"דש. ב"ן קו"רם לב"ת. בעי"א בע"י דב"ר שהו"א. בעיו"ת שתי"ם. בע"ל הטורי"ם אבי"א באחרו"נה. בע"ל חו"ב אי"נו גו"בה תו"בו מ"ן הפירו"ת ש"ל נכ"סי מלו"ג. בע"ל חו"ב א"ם י"ש ל"ו די"ן קדי"מה בשט"ח שנ"י ש"ל לו"ה. בע"ל חו"ב א"ם צרי"ך. בע"ל חו"ב וכתו"בה. בע"ל חו"ב מאו"חר. בע"ל חו"ב מוקד"ם, בע"ל חו"ב מכ"ר כל שדו"תיו. בע"ל שמכ"ר נכסי"ו ואח"כ. בצל"אל בשע"ה שא"מר ל"ו. בריתו"ת כ"י רמ"ו. בר"כה א"כ צרי"ך. בר"כת המזו"ן מ"י קו"דם. ברכ"ת הרי"ח ודיני"ה בשם ג"ן המל"ך. ב"ר מצ"רא. ב"ר פר"א המוז"כר. בשע"ה שהקדי"מו ישר"אל נע"שה לנש"מע. גדו"ל התלמוד. ג"ט ותלייצה. ג"ט זרו"ק ל"ה ולחצי"רה. ג"ט קדי"מה ואיחו"ר גמ"רא. מסד"ר לפעמי"ם דב"רי האחרו"נים לפ"ני הראשו"נים. דחי"ה. דיד"יה אמ"ר. דיעב"ר ל"א פת"ח קר"א. דר"שה עיין בגמ"רא תי"נא מקד"ים האי דאתי מדרשא משום דחביבא ליה ולפעמים אומר פתח בדאורייתא: הבר"לה בפו"רים. היו"דע בחביר"ו שהו"א. ה"י מיניי"הו אמ"ר לה"ו ברי"שא. הלוא"ה מצו"ה להלוו"ת. הלכ"ה כבתר"א. הל"כה כפלו"ני מצי"נו. הל"כה כר"בי עקי"בא מחבי"רו כנ"סת. הל"לו בע"ל פטסי"ן. ה"ן קודם ללאו שם כמה דברים מאוחרים והוה להו להיות מוקדמים. הקה"ל אי"נו דו"חה שב"ת. הק"ם תקי"ם. ואת"ם ל"א תצ"או. והש"קה מ"ה תלמו"ד לומ"ר והל"א. ז"ה הכ"לל כ"ל הקו"דם. ז"ו א"ף ז"ו. זי"ז המוציא"ו מבותל"ו על אוי"ר של חלו"ן חב"רו. זמ"ן עצ"י כהנ"ים. זמ"רי גב"רי וע"ני. זרע כי כתו"ב. חביבי"ן ישר"אל לפ"ני הקב"ה. חגי"גה ל"א דח"יא שב"ת. חו"ב לפלו"ני של"א יפ"רע מהחו"ב

שלטי הגבורים בפ' ערבי פסחים הוכיח מדברי הגמ' דלאו ש"ד לקדש מבעוד יום בשבת עד צאת הכוכבים, ומנהגינו כדברי הרמב"ם ז"ל כנה"ג על א"ח סי' רע"א.

קדוש של שבת מי שאין לו יין לקדש בליל שבת וממתין שיהיה לו למחר לא מפני זה יתענה עד למחר הלק"ט ח"ב תשובה קע"א.

קדוש של שבת נאמר בכל לשון אפילו אינו מבינו עולת שבת על א"ח סי' רע"א ס"ק א'. זכ"ר ליציא"ת מצרי"ם בלי"ל שב"ת.

קדוש של שבת עיין. קרו"ש דאוריי"תא. קדו"שה בקדו"ש. קד"וש עיי"ן. שהחיי"ני אי"ן.

קדוש שנת החמישים שהיא שנת היובל רמב"ם פ"י מה"ל שמיטה ויובל. יו"בלי

קדו"שת דמי"ם עיין: מרד"כי יהוד"ה נשמ"ע.

קדושת הגוף עיין: מרד"כי יהוד"ה נשמ"ע. קרו"ש קדוש"ת הגו"ף.

קדושת היום עיין: יע"לה וי"בא. תפיל"ה מ"י.

קדו"שת ה"שם עיין: אלמלא תודוס את"ה. קדו"ש הש"ם. קמ"אי מס"רי.

קדושת ובא לציון ודיניה ש"ע א"ח סי' קל"ב ביחיד ואיכא מאן דפליג אלפסי ותלמידי ר"י פ"ג דברכות דף ט"ו ע"ב מהר"ר גא"ל על א"ח סי' נ"ט אות א' כתב רמ"ע בתשובה סי' ק"כ בקרושת יוצר וקדושת ובא לציון אין לעמוד ואם עמד הרי זה טועה מיהו ב"י כתב דלא נהגו העולם כן אבל מנהג כל קהלות פיררא כן הוא שלא לעמוד.

קדו"שה ורי"ניה. קדושת יוצר. קרי"ש ע"ל מתי"ם מנה"ג. תפל"ה חזר"תה.

קדושת יוצר אור אם אמרינן בלא עשרה וטעמא משנה ג' פ"ד דמגילה קי"ט, ש"ע א"ח סי' נ"ט, ואיכא מאן דפליג אלפסי ותלמידי ר"יפ"ג דברכות דף ט"ו ע"ב.

קדושת שילה יש אחריה היתר במות, קדושת ירושלים אין אחריה היתר משנה י"א דמגילה, עיין רמב"ם רפ"א מה"ל בית הבחירה ופ"ז פסקא י"ד ומשניות פ"ד דזבחים. שי"לה וירושלים.

קדחת עיין: אשת"א דסית"ווא. אש"תא אתלתא. אש"תא צמיר"תא. דבו"רא קש"י לעי"כא. חו"לה בש"בת כתב. טעונא"י. סימט"א פרונק"א דאשת"א. ער"לה אסו"רה בהנ"אה.

קדימה בברכות אם היה שם יין מביאין כוס מחזיק רביעית או יותר על רביעית ומביאין בשמים ואוחז את היין בימינו ואת הבשמים בשמאלו ומברך ברכת המזון ואח"כ מברך על היין ואח"כ מברך על הבשמים אם היו הבשמים שמן ערב וכיוצא בו טחו בראש השמש ואם היה השמש תלמיד חכם טחו בכותל כדי שלא יצא מבושם לשוק רמב"ם פ"ז מה"ל ברכות אלפסי ור"י פ"ו דברכות דף ל"ה ע"א. במא"י פלי"גי.

קדימה בברכות עיין: ברכ"ת אש"ר יצ"ר ואל"קי. מוקד"ם בפסו"ק. מי"ני פי"רות הר"בה

קדימה בברכות ש"ע א"ח סי' רי"א בענין ברכות הפירות אשר לפניו אלפסי ור"י פ"ו דברכות דף ל"ב.

קדימה במלוה על פה אם יש רמב"ם פ' עשרים מהל' מלוה ולוה, ח"מ סי' ק"ד, תרומות שער ס"ה: מלוה על פה מוקדמת למלוה בשטר מלוה בשטר קודמת הרי"ף סוף בתרא, ח"מ סי' ק"ד, רשב"א סי' תתקי"ד, דברי ריבות סי' שי"ז, רשד"ם ח"ר סי' צ"ו ור"י וח"ב סי' קמ"ג. תשובת הכהן ח"א סימן ל"ה וח' ב' סי' קע"ח: חולק הר"ן ריש פרק מי שהיה נשוי ורבינו האי רמב"ן הרשב"א והרמב"ם כפי דברי המגיד משנה פ"ב ופ' כ' מהל' מלוה ולוה: תשובת רמב"ן סי' כ"ב: לגבות מיתומים כ"ע מודו דמלוה בשטר קודמת עיין תשובת הכהן ח"א סי' ל"ה: מלוה בשטר מאוחרת קודמת למלוה בקנין שלא כתבוה תשובת הגאונים סי' ה', ועיין הר"ן פרק עשירי דכתובות דף תק"ב ע"ב דמלוה בשטר מאוחרת קודמת למלוה על פה המוקדמת ועיין בב"י מח"מ סי' מ"ז דנראה בהפך ועיין מטה יוסף ח"מ תשובה ו': תופ"סי שטר"ות. מל"וה ע"ל פ"ה מוקד"מת למל"וה בש"טר מאו"חרת:

קדימה בשטרות אם יש הרא"ש כלל פ' סימן ה', ח"ם סי' מ' וקי"ו וב"י ס"ס ס"ד, רשד"ם

לנר"ד סמ"ג דאם זה שנמנע מהיין קים ליה כאותם הפוסקים שסוברים דבשאין חביב לו היין יקדש על הפת גם הוא יקדש על הפת ואם חושש להההיא דר"ת וא"כ צריך לחזור אחר יין א"כ חזר דינו כ"ד כוסות של פסח והא פסק הרשב"א דידחוק עצמו וישתה זק"ו הדברים אם בשתיה מרובה שקרוב הדבר שיזיק לו כתב כן כ"ש בטעימת קדוש המועטת זהו מה שהעלתה מצודתי לעת עתה ועינא פקיחא כיומא דכולי שמשא יצרף וילבן הדברים כנתינתן מסני.

קדוש על השכר רבא אמר תיהוי שקיותיה שיכרא מאן דמקדש אשיכרא ערבי פסחים דף קי"ז מי שקדש על השכר יהיה משקהו שכר כלומר שיהיה עני ולא יוכל לקנות יין מרה כנגד מדה. ש"ע א"ח סי' רע"ב סעיף ט' במקום שאין יין מצוי י"א שמקדשים על השכר ושאר משקים חוץ מן המים (הרא"ש לדעת הר"י ובשם הראב"ן ושכן הסכימו רוב הגאונים מהא דפסחים ק"ג) וי"א שאין מקדשין (רמב"ם פכ"ט מה"ל שבת והמגיד בשם הר"י בן גיאות ושכן עיקר וההגהות בשם רשב"ם והגאונים והג' והאלפסי וראבי"ה והר"ם והמרדכי בשם ריף) ולהרא"ש בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת (שם בפסחים) ובבקר יותר טוב לקדש על השכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא, שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שנוי ודברי טעם הם. הג"ה וכן המנהג פשט כדברי הרא"ש.

קדוש על מים כסבור שהוא יין פסקים וכתבים סי' קט"ו עיין ש"ע א"ח סי' רע"ב סעיף ט'.

קדוש קדושת הגוף נפסל בלינה משנה י' פ"ד דסוכה כר"ע. רמב"ם ספ"ג מה"ל בית הבחירה הכיור היו לו שנים עשר דד כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים ממנו כאחד ומוכני עשו לו שיהיו בה המים תמיד והיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה שהכיור מכלי הקדש ומקדש וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל ובפ"ה מה"ל ביאת מקדש מי כיור נפסלים בלינה וכיצד היו עושים משקעים אותו במי מקוה או במי מעיין ולאחר מעלין אותו וממלאין אותו בכל יום בבקר עכ"ל נראה מדבריו פה שהם כפי פירוש רש"י והראב"ד בפי' מוכני ואפשר שרבינו מפרש שני פירושים וכאן כתב האחד ושם כתב האחר בסוף משנה.

קדוש קודם לנטילת ידים משנה אלפסי ור"י פ"ח דברכות דף מ"ב ע"א, ש"ע א"ח סי' רע"א סעיף י"ב. וי"א דלכתחילה יטול ידיו קודם הקדוש שם בהג"ה.

קדוש למאן.

קדוש קודם לעומר ש"ע א"ח סי' תפ"ט. עומ"ר ג"ם.

קדוש של י"ט דרבנן מג"א א"ח סי' רע"א ס"ק א' בסופו.

קדוש של י"ט עיין: קדו"שה בקר"וש.

קדוש של סוכות וסדרו ודיניו ש"ע א"ח סי' תרמ"ג. סוכו"ת וסד"ר.

קדוש של ראש השנה בליל שני יאמר בו שהחיינו אפילו ליכא פרי חדש ש"ע א"ח סי' ת"ר. שהחיי"נו אי"ן, ועיין מטה יוסף אות תתכ"ג.

קדוש של שבועות עיין: ערך שבועות עיין.

קדוש של שבת דאורייתא ועל היין דרבנן ע"ש א"ח סימן רע"א ס"ק ג'. נוהגים לומר י'ום ה'ששי ו'יכלו ה'שמים רמז להויה בר"ת ועוד להשלים ע"ב תיבות שבקדוש לה' ובויכלו לה', ומי שאינו אומר יום הששי יחשוב שמור וזכור כדעת התקונים או שיחשוב בשתי פעמים שאומר בא"י שהש"י חתם השבעים שמות בשמו כדברי הרב משה ליאון או שיאמר סברי מורי וכדברי הר"י ריקאנטי והר"ר יוסף שרגא ובסדורים כתוב כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ואין לאמרם הר"ר חיים עובדיא בתשובה כ"י. עוד טעם אחד לאמר יום הששי ויכלו השמים לומר שלבסוף הששי כלו מעשי שמים וארץ ולא נגע ביום השביעי וכדאמרינן במדרש. מצוה לקדש יום השבת שנאמר בפ' יתרו זכור את יום ור"ל זכרהו על היין. פסחים פ' ערבי פסחים. ב"ב פרק המוכר פירות. רמב"ם פ' כ"ט מה"ל שבת. סמ"ג עשין כ"ט, סמ"ק סימן רפ"א, א"ח סי' רס"ב ר' ירוחם חלק ארם נתיב י"ב חלק א', כלבו סי' ל"א, רוקח סי' נ"ב, אגור סימן שצ"ו. סעוד"ת לי"ל שב"ת. קדו"ש דאורי"תא. קדו"ש עי"ן. קדו"ש ע"ל היי"ן שאל"ה. שהחיי"נו אי"ן.

קדוש של שבת יש לו לקדש בע"ש מבעוד יום הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת אבל בעל

שלטי

שפ' זה בבירור שהרי בטור שם אחר שכתב פלוגתייהו דר"ת והשב"ם בענין אי מקדשין על הפת או לא כתב בשם רב האי דאפילו אם יש לו יין אם אינו מקיבל עליו ואינו חביב לו שיקדש עליו שאין לו לברך על דבר שאינו נהנה ממנו והב"י כתב ג"כ בשם הרמב"ם שאם היה מתאוה לפת יותר מן היין מקדש על הפת אעפ"י שיש לו יין ולפי"ז מי שאינו שותה יין אינו צריך לחזור אחר יין לקדוש דהא ודאי חביבא ליה ריפתא אבל בהגהות כתב שם דהא דמקדשין על הפת כשאין לו יין דוקא היא וכן ראיתי נוהגים דאפילו מי שאינו שותה יין מחזר אחר יין לקדוש עכ"ל, והנה יש להסתפק במ"ש הטור בשם רב האי שאין לו לברך על דבר שאינו נהנה ממנו אי בשאינו שותה כלל קאמר או דילמא מיירי בששותה אלא שאינו ערב לו וקרי ליה שאינו נהנה ממנו וכן מוכח מלשונו שאמר אם אינו מקובל עליו וגם מצד הענין ולמאי דסמך ליה דבעי שיקדש על הפת ונפקא מיניה דאם נפרש אינו שותה כלל גם דברי הב"י מסתמא עולים בסגנון זה ומדברי רב האי והרמב"ם שמעינן להגהות מיימוניות ולמה שראה נוהגים לחזר אחר יין דהיינו לקדש עליו בלא שיטעום הוא אבל אם נפרש בששותה אך שאינו ערב לו ולהכי קריה ליה אינו נהנה א"כ גם לדברי הב"י צ"ל דמ"ש לחזור אחר יין בשותה איירי וכן משמע מסתם ההגהות דאי בלא שתיית המקדש לא נמצא זה שם אפילו ברמז ולפי"ז לא היה לו מקום לרמ"א בד"מ להמציא זה הדין מהב"י שיקדש על היין וישתו אחרים דזה לא עלה על דעת הב"י לפי פירוש זה, ואפילו תימא דפירוש הא' עיקר ודינו של רמ"א דין אמת עכ"ז אינו ענין לנר"ד דאין למדין אפשר משאי אפשר דכל דלא אפשר כדיעבד דמי ואף זה שנדר עצמו מן היין איסורא רביע עליה ומצוה רמיא עליה ולכן כתב שיקדש על היין (ולדידן דנהגינן לחזור אחר יין אעפ"י שאינו חביב לו וחיישינן לדר"ת הגם שרוב מנין ורוב בנין הפוסקים דלא כוותיה) וישתו אחרים המסובין עמו ויוצאין כולן בברכתו אע"ג דבקיאין הן מאחר שגם הוא יוצא י"ח עמהם בברכה זו דלא כהמג"א דאגב שטפיה לא דק והי"ט ליה גמריה דס"פ ראוהו ב"ד וא"ת לרמ"א שפסק דמצי לקדש וישתו האחרים מאי שנא מהא דקיי"ל גבי הבדלה דמי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אא"כ נתכוון להוציא בני ביתו הקטנים דוקא או למי שאינו יודע וגבי נר להבדלה נמי אמרינן דסומא אינו מברך אע"ג דקיי"ל כרבנן דפורס על שמע וכמ"ש מוהרימ"א בסי' רצ"ז ורצ"ח לאו מילתא היא ושאני התם שאינם ראויים לבילה כלל ועוד דקילי טפי מקידוש היום בשמים אינם אלא מנהגי בעלמא והאור אין צריך לחזור אחריו מה תאמר דפסק הטור ביו"ד סי' א' דהשומע ואינו מדבר שוחט אפילו לכתחילה אם אחר מברך דאלמא אף שאינו ראוי לבילה יוצא בברכת אחרים אפילו לכתחילה הא נמי לאו קושיא היא ולא דמי כלל דהתם המברך עצמו ראוי לברך ולשחוט ועוד הא מסקי האחרונים התם דמיירי כשהוא המברך שוחט גם הוא דאל"ה לא היו שרינן לכתחילת דזה יברך וזה ישחוט ודוגמא לזה בפ' ג' שאכלו אמרינן היכי מברך ברוך שאכל ינאי ותפידיו משלו והא דפסק הטור בא"ח סי' תקנ"ה דאם בירך על התקיעה ואינו יכול לתקיע השני תוקע על סמך אותה ברכה נראה דבדיעבד דוקא היא ואי קשיא לך מההיא דתניא בתוספתא דתני לה מעשה בר"מ שקרא מיושב ונתנה לאחר ובירך עליה ופריך עליה בירושלמי זה קורא וזה מברך א"ר ירמיהו מכאן שהשומע כעונה ומשמע דאפילו לכתחילה הא נמי יש לדחות דשמא ר"מ לא היה יכול לעמוד ולברך ולכבוד הברכה נתן לאחר לברך או מטעם אחר וחזרנו לדין דכל דלא אפשר כדיעבד דמי אבל בנר"ד אפשר ואפשר הוא לו שיטעום ופורתא כי האי יועיל ולא יזיק לו כלל ושומר מצוה לא ידע דבר רע ומן הראוי שידחוק עצמו ויטעום והא לך מה שהשיב הרשב"א בתשובה סי' ול"ט הובאה ג"כ בב"י א"ח סי' קע"ב וז"ל בקיצור שאלו מי שאינו שותה יין כל השנה מפני שמזיקו או שונאו מהו שיעשה כל הסדר על הפת? תשובה. מסתברא שכל שיש לו יין צריך לדחוק עצמו ולשתות וכדעבד וכו' ואעפ"י שמי שאין לו יין עושה סדרו על הפת אין דנין אפשר משאי אפשר עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא שאל זה דינו ביין של קדוש של כל השנה אלא ודאי צ"ל שהיה טועם טעם ולא היה מקפיד א"נ כל השנה היה מקדש על הפת שהיה לו חביב יותר והשתא דיו מנה ומינה

לנר"ד

איתמר דצריך שיטעום המברך אבל לא לעכוב דאם לא טעם הוא וטעם אחר יצא ולפי זה צ"ל דמאי דפרש"י בפ' בכל מערבין גבי זמן ביהכ"פ אהא דקאמר התם ליברך עליה ולנחיה המברך צריך שיטעום ליתביה לינוקא לית הלכתא וכו' ופירש ז"ל ליתביה לינוקא לשתותו לאחר שיברך עליו דהאי שיטעום דקאמר, לאו דווקא קאמר המברך דה"ה כי שתי אחרינא וכו' ע"כ לאו למימרא דבעלמא נמי מצי למיעבד הכי לכתחילה דליתא והתם שאני דלא אפשר בלאו הכי דטעימה אסורה לגדול ביהכ"פ וכל דלא אפשר כדיעבד דמי אבל בעלמא כ"ע מודו דלכתחילה צריך שיטעום המברך דוקא וכן התוספות בפ' ע"פ דף ק"ו אף שכתבו מעיקרא דבקדוש אין חובה לשתות למברך כתבו וז"ל ומיהו בירושלמי דברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך ריב"ל אמר שותין אעפ"י שלא שתה עכ"ל וכן הביאוהו להירושלמי הזה בפ' שלשה שאכלו והרא"ש ג"כ הביאו שם וכאן בפ' ע"פ וכן נראה שפ' הרמב"ם בפ' י"ט מה"ל שבת דמוכח מיניה מירושלמי הנ"ל דהמברך עצמו צריך ליטעום דע"כ לא פליגי אלא אי קדים למסובין או לאו אבל לכ"ע צריך ליטעום ולא עוד אלא דאם זקוקים לכוסו אסור לטעום עד שיטעום המברך אלמא מצוה רמיה עליה טפי מאחרים ובהדיא חלקו התוספות עצמם בין לכתחילה לדיעבד לענין טעימת כל המסיבים לעיל דף כ' גבי הא דאמר רב ידי קרוש יצאו וכן חלק רשב"ם שם וג"כ גבי הא דהמברך צריך שיטעום וכ"כ הרא"ש שם גבי הא דר' אשי דאיקלע למחוזא דאם זקוקים המסובים לכוס המקדש אינם רשאים לטעום עד שיטעום המקדש ואם כל אחד כוסו בידו אנו רואים כאילו כל א' קדש על כוסו ואעפ"י שאין צריכים לשתות לכתחילה מיהא מצוה לשתות ואפילו בבה"נ שכל א' כוסו לפניו יש שנוהגים שלא לשתות עד ששפך קצת מכום המברך לכוסו עי"ש וכן עמא דבר, ולפי"ז מה שפסק מוהריק"א בא"ח סי' רע"א וכ"כ הטור שם דמצוה מן המובחר שיטעמו כל המסובין ומשמע נמי דאפילו המקדש עצמו מצוה מן המובחר הוא דאיכא ותו לא איני מדוקדק דמי הגיד לו דמצוה מן המובחר בלחוד היא דלמא מצוה ממש היא וצריך לטעום לכתחילה ונראה דיצא לו זה ממה שכתב הרא"ש וז"ל ואעפ"י שאין צריכים לשתות וכו' אבל אי מהא לא אריא דדוקא לצאת ידי חיבה קאמר אבל לכתחילה ודאי צריך לטעום וצריך שיטעמו כולם כעובדא דההוא סבא וכדמוכח בירושלמי ולא שייך למימר אסורין לטעום עד שיטעום המברך אי לאו דהמברך חייב לטעום גם מ"ש על דעת הגאונים דס"ל דאם לא טעם המקדש עצמו לא יצא שראוי לחוש לדבריהם יש לתמוה עליו דלמאי הלכתא פסק הכי דאם לומר שאם לא טעם המקדש וטעם אחר שיחזור ויקדש מאחר שלא יצא לדברי הגאונים א"כ מאי ראוי לחוש דקאמר וסתם חששא לחומרא האי חומרא דאתא לידי קולא היא דקי"ל ספק דרבנן להקל ועל היין דרבנן הוא אלא מאי אית לך למימר דמ"ש דראוי לחוש לדברי הגאונים היינו שיטעום המקדש עצמו לכתחילה אכתי קשה למאי הלכתא תלה הדבר בסברת הגאונים הא כולהו מפרשים ופוסקים נמי ס"ל הכי דלכתחילה בעינן שיטעום המקדש ואפילו כל המסובין נמי והיה נראה לומר דדעתו בזה שאם לא טעם המקדש וטעם אחר מייתי כסא אחריני ובריך עליה בפה"ג וטעים ליה אבל לא יחזור ויקדש דידי קדוש כבר יצא וכדכתב הטור בשם בה"ג אלא דא"כ דכך היתה כוונתו לא הוה ליה לסתום אלא לפרש ולכתוב תקנתו בצידו דמ"ש אח"ז מיירי בשלא נטעם כלל ועיקר, ומ"מ ממילא נפקא לן דלדעת כל הפוסקים צריך שיטעמו לכתחילה כל המסובין והמקדש עצמו בראש כולם ותפשוט מיהא בעיין דזה שנתרחק מן היין מצד שמזיק לו ועשה משמרת למשמרת לא מצי פטר נפשיה מיין של מצוה ולאו כל כמיניה לקדש על היין ויטעום אחר וכ"ש לדעת הגאונים דאפילו בדיעבד לא יצא אם לא טעם המקדש וככר פסק הרב דראוי לחוש לדבריהם והב"ח הביאו בשירי כנסת הגדולה כתב דפירוש הגאונים עיקר שאם לא טעם המברך עצמו לא יצא, ואם נפשך לומר אדרבא נשמעיניה מן הרא דפסק רמ"א איפכא שהרי כתב בא"ח סי' רע"ב דמי שאינו שותה יין משום נדר יכול לקדש וישתו אחרים המסובים עמו לאו מילתא הוא והיא גופא קשיא ומספקא לן מהיכא אתיא ליה הך פשיטותא דאי מהב"י וכדמוכח מס"ש בר"מ הביאו המג"א שם אני בעניי עיינתי שם בב"י ולא מצאתי

שכ'

פירש הר"ן ז"ל דברי הרי"ף שם וגם הרמב"ם פכ"ט מה"ל שבת והמ"מ ג"כ פירש כך דבריו דרב ברונא ס"ל אם נטל ידיו לא יקדש ר"ל לפי שגלה דעתו שהיין אינו חביב לו ואינו יכול לקדש על מה שאינו חביב לו וגם ס"ל לרב ברונא שאינו מקדש על הפת לפיכך אינו מקדש כלל לפי שגלה דעתו שהיין אינו חביב לו וכו' כמ"ש ולית הלכתא כוותיה דרב ברונא מהא דאותביה רב יצחק שם אלא מקדשין על הפת וכתב הר"ן ז"ל מהא דלא איתותב רב ברונא שאין מקדשין על דבר שאינו חביב בזה הלכתא כוותיה וכך פי' רב עמרם ועיין בב"י סי' רע"ח א"כ הוא אינו יכול לקדש לאחרים וכך פי' רשב"ם ז"ל לא יקדש הוא אבל אחרים יקדשו לו ואעפ"י שהרשר"ם ז"ל פירש בענין אחר מ"מ ליכא מאן דפליג עליה בזה וגם הר"ן הביא סברתו הנז' ולא חלק עליו ובזה ניחא כאשר חלק הגה"ה בין אחרים מסובים עמו או לאו דוקא גבי נדר חלק בזה ואפילו שבד"מ הביא לשון הגה"מ מי שאינו מקובל עליו וכו' כאשר כתב ההגה"ה חזר בו משום הא דרב ברונא כמ"ש שיש יותר להחמיר אם אין היין חביב עליו מגבי נדר וזה רמזתי ג"כ לעיל ותמיהא על המ"א שלא הרגיש בזה דודאי יותר יש להחמיר אם אין היין חביב לו דנדר שאני דחביב לו ואריא הוא דרביע עליה, ואם מזיק לו היין פשיטא שאינו יכול לברך לא לאחרים ולא לעצמו בדבר שמזיק לו וכאשר הארכנו לעיל ובנר"ד שהיין חביב עליו רק שהרופאים אסרו לו לשתות הרבה והוא מחמיר בעצמו אפילו במעט אינו יכול לפטור עצמו מיין של קדוש ואם רוצה לקדש ורוצה לברך בין לאחרים בין לעצמו ישתה מעט ואפילו שהגאונים ז"ל כתבו מהא דפסחים שצריך שישתה מלא לוגמיו מ"מ הואיל והרא"ש ושאר כל הפוסקים ז"ל מקילים בזה שאינו צריך הוא לטעום מלא לוגמיו בדוקא אלא בצירוף אחרים יש להקל עליו כזה ואם אינו רוצה לשתות כלל א"כ דינו שוה למי שאין היין חביב עליו לזה יברכו לו אחרים ומה תאמר שריחתהו בידים א"כ מציה זו היא דחויה אצלו ואפילו אחרים לא יוציאוהו י"ח ביין רק שיקדש הוא על הפת מ"מ נ"ל הואיל שהיין חביב עליו ודחהו מטעם הרחקה ואם ירצה לשתות יכול לשתות ואין מונע א"כ אינו נקרא דחויה בידים וכאשר פי' התוס' במסכת סוכה דף ל"ג ד"ה נקטם ראשו שאני התם דבידו ללקט וכו' ע"ש ע"כ ודי בזה.

שאלה מי שהוזהר מהרופאים שלא לשתות יין מפני שמזיקו ונתרחק ממנו מכל וכל ואפילו יין של מצוה איננו טועם רק מקדש ומברך על הכוס ואחרים שותים אי שפיר דמי למיעבד הכי לכתחילה?

תשובה. מסוגיין דנזיר פ"ק ופ' שלשה מינים מוכח בהדיא דשתיית יין קדושא ואבדלתא מעיקר המצוה היא. לדברי המפרש שם מדאורייתא, ולדעת הפוסקים שם ובפ' ע"פ מדרבנן, וכיון שכן פשיטא דלאו שפיר קעביד, ולא מבעיא לדעת הגאונים ובה"ג דס"ל דבעינן שיטעום דווקא המקדש עצמי וכמ"ש הטור בשם בא"ח סי' רע"א אלא אפילו לדעת רש"י בר"ה ס"פ ראוהו ב"ד ובעירובין פרק בכל מערבין ורשב"ם והתוספות והרא"ש בפרק ערבי פסחים דס"ל דבטעימת אחד מן המסובין סגי ה"מ לענין יציאת ידי חובה אבל לכתחילה כ"ע מודי דבעינן שיטעום המקדש דהכי איתא פרק ערבי פסחים דף ק"ז ואיתי' נמי בעירובין פ' חלון א"ר הונא אמר רב וכן תני רב גידל דמן נריש המקדש וטועם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא ולעיל דף ק"ה אהא דתניא הנכנס לביתו במ"ש מברך על היין וכו' ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו אמרינן דשמע מינה מההיא דהמברך צריך שיטעום והכי איתא בברכות פרק אלו דברים ובעירובין פ' בכל מערבין ולשנא דהמברך צריך שיטעום מוכח דדוקא קאמר המברך עצמו מדנקט האי לשנא ולא אמר יין קדוש או הבדלה בעי טעימא איברא דמההיא ברייתא דשמעינן לה מינה לא מוכח דשני לן בין טעימת מברך לאחר מ"מ אי אמרת דלאו דווקא מברך לא הוה משתמיט בחד דוכתא למימר כי האי לשנא ברכת יין בעיא טעימה כיון דאיתיה בכמה דוכתי אלא ודאי דכיון דשמעינן מהיא ברייתא דברכת יין בעי טעימא מסתברא ליה לתלמודא דהך טעימא אמברך ומקדש דווקא רמיא ובהא תליא פלוגתייהו דגאונים ושאר פוסקים ז"ל דהגאונים סברי דהאי המברך צריך שיטעום הוא לעכובא ואם לא טעם הוא אך שטעם אחר לא יצא ואינך מפרשים סברי דדוקא למצוה ולכתחילה

חזי לא להיהנה ולא לאותתים ולא לכהנים ולזה מביא רש"י ג"כ ראיה מהקדש הואיל ולא חזי לשום אדם לא שייך גביה הואיל כאשר ביארנו בשם תוס' בעירובין וא"כ הכא נמי לא אמרינן הואיל בפאה להביא לרשותו דבר שאינו שלו וא"ת הא חזי לעניים ואונו דומה כלל להא דרש"י ז"ל י"ל הר"נ לטעמיה אזל דס"ל התם בסוגיא זו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו דהוי כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים וה"ה הכא נמי גבי פאה לא אמרינן הואיל להביא ברשותו לפי שהוא חב לעניים אחרים ולזה מצינן למימר דלא אמרינן מגו כלל וכ"ש תרתי ואפילו שיש בידו לעשות אבל בשאר מקומות היכא שבידו לעשות אמרינן אפילו תרתי הואיל התהא הוא ובזה מתורץ הקושיא שהקשינו לעיל להג"ה ז"ל הואיל שבידו לשתות אחר שהתירו לו הנדר חד הואיל ולא תרי ונמצאו דברינו מכוונים וכל זה שייך דוקא בנדר מטעם הואיל אבל שמזיק לו היין לא שייך הואיל וגבי קדוש כבר אמרנו בשם הגאונים ז"ל דלא שייך למימר מטעם דחזי לאחריני דבעינן דוקא דחזי ליה בשלמא מטעם הואיל חזי ליה מקרי אבל לזה האיש לא חזי ליה כלל ולכתחלה כתב המחבר שצריך לחוש לסברת הגאונים ז"ל שהמקדש צריך שיטעום והאיך נימא אי בעי הוה שתי דאנן סהדי דלא בעי ולא חזי ליה כלל ע"כ.

כלל העולה בנ"ד אדם זה שמזיק לו היין והרופאים הזהירוהו שלא ישתה לא יברך הוא על היין להוציא אחרים ידי חובתן כפי פסק המחבר ז"ל שלכתחלה צריך לחוש לדברי הגאונים ז"ל והגה"ה לא השיג עליו כלל לכן יברכו אחרים לו ופעת ותו לא מידי, אח"ז הוסיף השואל לפרש דבריו שהרופאים לא אסרו לו הטעימה רק שלא ישתה הרבה והוא מונע עצמו אפילו מן הטעימה להרחיק עצמו מן היין וממאס בו מכל וכל וע"ז אמרתי להוסיף שנית ידי ואנכי נרא אכתוב מה שנשמט מהקולמוס לעיל בתשובה לפי שני הפירושים שכתבתי שם טעמי של מערבין לנזיר ביין אי משום דחזי לאחריני אי משום הואיל ואי בעי מתשיל ותלקנו בזה דלטעם דחזי לאחריני אפילו מי שמזיק לו היין מכל וכל שאינו יכול לטעום כלל היה יכול לברך לאחרים וגם אחרים לו אבל מטעם הגאונים ז"ל דלא סגי גבי קדוש חזי לאחריני א"כ הוא לא יברך לאחרים אבל אחרים יברכו לו אך חוכך אני בזה דילמא עיקר הטעם משום הואיל וגבי מזיק לו לא שייך הואיל א"כ אפילו אחרים אינם יכולים דהא גבי מערבין לנזיר אחרים מערבין בשביל הנזיר הואיל שהנזיר יכול לישאל מנדרו מ"מ הסכמתי לפי שקדוש היין הוא מדרבנן רק אסמכוהו אקרא אחרים יכולים להוציאו דאיבא למימר עיקר פירושו משום דחזי לאחריני וכן כ' הפוסקים סברא זו ובענין שאלתינו זה יכול לטעום מעט אם ירצה רק הוא ממאס בעצמו נמצא שרחה היין ממנו בידים שיכול לשתות ואינו רוצה לשתות א"כ אינו דומה לקדוש שעושים בביהכ"נ שאעפ"י שהיה יכול לשתות כדי רביעית ואינו רוצה לשתות מ"מ מוציא אחרים י"ת דהתם שאני שאינו דוחה היין בידים שעדיין ישתה בביתו והכא הוא דוחה אותו וגרסינן בפסחים דף צ"ו א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קרבה ותמורת הפסח אינה קרבה וכו' אר"ע אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב ופירש"י הואיל ושניהם עומדים לפנינו ודחה זה בידים לא יקרב עוד וכן תמורתו ואפילו מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכ' קרבן פסח ה"ל ל"ו שפסק וה"ב יקרב שלמים כבר השיגו הראב"ד ז"ל והכ"מ המליץ בעדו להשוותו ז"ל לדעת הראב"ד גם פי' אחר דס"ל דב"ח אינם נדחים, אמנם תוספות ז"ל כתבו שם דאפילו מאן דאמר אינם נדחים דחויה בידים שאני ולדידן ג"כ אפילו מאן דס"ל אין דיחוי אצל מצות דחויה בידים שאני א"כ לא יברך הוא לאחרים כיון שממאס בו שהאיך יכול לברך על הכוס והוא ממאס בו לטועמו כלל.

נמצא שיש כאן ה' חלוקי דינים אם נדר מהיין יקדש על הפת אם אין אחרים עמו ואם אחרים מסובין עמו יכול הוא לברך לאחרים אפילו היודעים ואחרים לו הלהידיה נקרא חזי ליה מטעם הואיל או מטעם דחזי לאחרים ואפילו לדעת הגאונים דאמרו המקדש צריך שיטעום כבר הכריע בעל הגה"ה ז"ל דאם חזי ליה או לאחריני די בזה, ומי שאינו מקובל עליו היין שאינו חביב לו אינו יכול לקדש לאחרים על היין דקיי"ל בהא כרב ברונא בפסחים דף ק"ו וכאשר

פירש

אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקריש לן וכי הוה אתו אריסי מדברא הוה מקריש להו ונ"ל שמכאן הוציאו הגאונים ז"ל הואיל שאין לנו ראיה ברורה להוציא אחרים מקרוש אם כבר יצאו אלא מהא דאתא אריסא מדברא אפשר לפרש משום דאריסי אינם יודעים לברך ומכאן הוציאו ז"ל אבל גבי נדר או מי שהיין מזיק לו אם הוא עצמו עדיין לא יצא יכול לברך לאחרים ואע"נ דלא חזי ליה חזיה לאחרים כדאשכחן גבי עירוב הנזכר אבל אי קשיא להגה"ה הא קשיא דגרסינן בפסחים דף ק"ז א"ר חונא א"ר המקדש וטעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא וכתבו הגאונים ז"ל והטא"ח בסי' רע"א זכ"כ בה"ג שלא יצא המקדש אא"כ טעם מלא לוגמא והא דמשמע בעירובין דף מ' דסגי בטעימת אחר היינו דוקא בשאר דברים הטעונות כום כדאיתא התם לענין זמן ביחכ"פ אבל בקדוש לא יצא ויצא להם ז"ל מרקאמר ואם לאו לא יצא ש"מ דוקא קא' והמחבר כתב בש"ע סי' רע"א ס"ר שראוי לחוש לדבריהם והגה"ה לא השיב עליו כלום וא"כ אם לא יצא המקדש צריך הוא לקדש לעצמו על הפת דדינו שוה למי שכבר יצא שאינו יכול להוציא היודעים לברך והאיך כאן סתם אם נדר יכול להוציא אחרים דמשמע אפילו היודעים וא"ל דס"ל לרמ"א ז"ל שאעפ"י שהוא עצמו אינו יוצא יכול להוציא אחרים כמו הקדוש שעושין בבהכ"נ וכי הא שהביא הטור ואם עדיין לא קדש לעצמו יזהר שלא יטעום עמהם ש"מ אף שלא יצא י"ח עצמו יכול להוציא אחרים זה אינו דנוכל לומר התם הטעם הוא משום הואיל שאם רצה לשתות רביעית הוה כבמקום סעודה כאשר הביא הב"י בסי' רס"ט שאם שתה כום יין שחייב עליו ברכה וכו' ולפ"ז יכול המקדש בבהכ"נ להוציא אחרים הואיל שיכול לשתות ואעפ"י שאינו שותה אבל אם נדר מן היין מאי איכא למימר דהא לדברי הגאונים ז"ל גבי קרוש טעם דחזי לאחריני אינו כדאי וצ"ל מטעם אי בעי מתשיל מנדריה הואיל ואי בעי הוה שתי מלא לוגמא והוה חזי ליה מ"מ עדיין לא נמלט דהוי תרי הואיל ובמציעא דף ט' גבי פלוגתא דר"א ורבנן מי שלקט מן הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ס"ל לרבנן חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן, אבל כד מעיינת ביה שפיר לא קשיא ולא מידי דהא בע"כ צריך לתרץ קושיא מאי מקשה סתמא דתלמודא אסומכוס בעירובין א"ה תרומה נמי אפשר דמתשיל עליה ואפי' דהדרא לטבלא ולפרוש מינה ובה ומאי קושיא חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן אי בעי מתשל עליה ואי בעי מפריש מינה ובה וגם לפי' השני שכתבנו דת"ק דסומכוס ג"כ ס"ל הכי מטעם הואיל וכרבי וכו' קשה ג"כ קושיא זו אלא ודאי צ"ל הואיל ובידו לתקן אפילו במחשבה לא נחשב זה להואיל כאשר פי' רש"י ז"ל בפסחים דף ל"ח ע"א גבי מאי דמקשינן דלמא חד הואיל אמרינן תרי הואיל לא אמרינן וכד"ה או דלמא חד הואיל אמרינן מקשה רש"י ז"ל א"ת בחלת מעשר גופיה תרי הואיל איכא וכו' ומתרץ הוא ז"ל הכא לא קרינן הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה ופריך א"כ ה"נ גבי נדר דתרומה הואיל שיש בידו לעשות בלי מעשה ואפי' במחשבה כאשר פי' רש"י ז"ל שם ואפשר שלזה דייק רש"י לפי שהבעה"ב השולח עירובו יושב בביתו יכול לתקן במחשבתו התרומה בצפונה ומעשר שני ברומו וכו' וא"ת א"כ גבי פאה נ"כ יכול לעשות לזכות בשביל עני ולמה פליגי רבנן עליה דר"א דחד מגו אמרינן תרי לא אמרינן י"ל דהתם א"ל ר' נחמן לעולא וליטא מר מעני לעני מחלוקת ק' א"כ לרבנן אפי' חד הואיל לא אמרי' ודלא כב"ה ואפי' תימא דלפי הס"ד אמרו כך דלא פליגי ב"ש וב"ה במגו וכאשר פירשתי בפלוגתא דרבה ורב חסדא בסוגיא דלעיל ומה נעשה לבעלי הכללים הבריתות בכללי מגו שלו בסימן קצ"ג וגם הכנסת הגדולה בח"מ בכללי מגו שלו סי' פ"ב אות רט"ו מביאין סברהו של ר' נחמן ג"כ ואפשר דרבנן אפילו מעני לעני לית להו מגו אלא צ"ל כי הא דפירש ז"ל בפסחים דף מ"ח ע"א ד"ה אבל הכא דכולהו חזי לאורחים מותק הוא הגירסא ברישא דשמעתת' בפלוגתא דר"א ור' יהושע דאמרינן התם דפליגי בהואיל ואי בעי מתשל וע"ש דאין אומרין בדבר שאינו שלו ואי בעי איתי ליה ברשותיה פי' הדברים הואיל והחלה היא של כהן אין אומרים גביה הואיל להביאה מחמת הואיל לרשותיה להיות מוזהר עליו וא"ת והא גבי תרומה אמרינן הואיל ואי בעי מתשל עליה י"ל דהתם גבי חלה בטומאה שאני דלא

חזי

דפלוגתא דר"א ור' יהושע בפסחים דף מ"ו במתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט בטובת הנאה מיין קא מפלגי אי נמי כדאמר רב שישא בריה דרב אידי ברף מ"ח עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם דלא אמרינן הואיל אלא וכו', ואפילו לסתמא דתלמודא כספקא ליה במאי פליגי כדאיתא התם דף מ"ח אימור — שתק ליה למתניתין ומהדר ליה ברוכתא אחריתי ספוקי מספקא ליה במאי פליגי ולעולם אי הוה סלקא ארעתייהו בהא דמוקים ר' יוחנן התם בביצה רב"ש וב"ה במתוך פליגי לא מוקמינן פלוגתייהו שלא כדברי ב"ה אחר שבררנו זה נוכל לפרש מאי דמקשינן התם אמתניתין בדמאי הא לא חזי ליה אליבא דכ"ע מקשינן ומשנינן מגו דאי בעי מפקר ליה לנכסיה ואפילו לרבנן וג"מ בין הני תרי פרושי אי אמרינן עיקר טעמייהו דב"ה משום דחזי לאחריני או מטעם הואיל אם אחר נמנע מלשתות יין על פי הרופאים שמזיק לו היין אם יוכל לערב בשבילו ביין אי אמרינן טעמא דב"ה משום הואיל כאן לא שייך האי טעמא ואי טעמייהו משום דחזי לאחרים יכולים לערב ג"כ בשבילו.

ומעתה נבא לנד"ד כתב מהרמ"א בהגה"ה סי' רע"ב ס"ט מי שאינו שותה יין משום נדר יכול לקדש על היין וישתו האחרים המסובים עמו וכתב עליו בעל מגן אברהם וז"ל בדרכי משה כתב דלדעת הב"י שהביא הגהות מיימון אם אין היין מקובל וחביב עליו ויש יין בעיר אין מקדשין על הפת ומקדש על היין ומחזר אחריו, ובתשובת מיימון ספר הפלאה כתב שיקדש על הפת או ישמע מהאחרים ותירץ הוא ז"ל בד"מ לחלק אם אוכל עם אחרים יקדש על היין וישתו אחרים ואם אוכל לבדו יקדש על הפת והקשה עליו בעל מג"א דלא קשה מידי דהרב"י מיירי בשאין חביב עליו אעפ"כ יקדש על היין ובתשובות מיימון ספר הפלאה מיירי באינו שותה משום נדר ומסיק דאסור לקדש על היין כדי שישתו אחרים כיון שאחרים יודעים לברך וכמ"ש המחבר סי' רע"ג ס"ק ד' ע"ב והמיהני עליו מה עלה בדעתו להקל אם אין היין מקובל עליו ולהחמיר משום נדר דהא אם אין היין מקובל צ"ל שיכול לקדש על היין אע"ג דלא חזי ליה מ"מ חזי לאחריני א"כ גבי נדר ג"כ מהאי טעמא יכול לברך הואיל וחזי לאחרים כדאשכחן גבי עירוב דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה לפי' הראשון דבדחזי לאחריני קא מפלגי ב"ש וב"ה ואפילו תימא אם אין היין מקובל עליו מ"מ חזי ליה מקרי הואיל ואי בעי שתה ומה נעשה אם אינו מקובל עליו בשביל שמזיק לו וכ"ת אם מזיק לו הוא דומה לנדר שאינו יכול לקדש עליו עדיין לא פ"ט מקושיא דלעיל דאשכחן גבי נדר כמו נזיר ותרומה מטעם דחזי לאחריני יכול לברך ישראל שמברך על העירוב כשמניח בשביל הישראל התרומה וא"א לו שהכהן מערב בשביל ישראל דהא כיון שהגיע התרומה ליד כהן לא מצי מתשל עליה כדאיתא בסוף פרק הנודר מן הירק וכאשר פירש הרא"ש ז"ל שם והב"ם הביאו בהל' תרומות פ"ד הל' י"ז ואעפ"י שהכ"מ כתב שהרא"ם כ' שיכול עדיין הישראל להשיל עליה מ"מ מגמגם הכ"מ בזה ורוצה להשוות דברי הרמב"ם לדברי הרא"ש ז"ל שהישראל אינו יכול לתשיל עליה ואין לדחוק דמיירי מתניתין שהישראל שולח ע"י כהן לערב בשבילו על מנת שלא לזכות בה דלא אשתמיט תלמודא מלאשמיעינן רבותא בזו ומתניתין סתמא קתני אלא ודאי צ"ל או מטעם הואיל דאי בעי מתשל עליה או מטעם דחזי לאחריני מצי לערב ישראל בשביל ישראל אחר א"כ ה"ה ג"כ כאן אי טעמא משום דחזי לאחריני אם אין היין מקובל עליו אפילו מטעם שמזיק לו וכן אם נדר מן היין הכל שוה ושרי לברך לאחרים ואי נימא דפלוגתייהו דב"ש וב"ה גבי עירוב מטעם הואיל א"כ גבי הנדר הוא יותר קל ממזיק לו היין ובעל מ"א ז"ל מחמיר בנדר יותר ממי שאינו מקובל עליו וק' כמ"ג דאי משום טעמא דחזי לאחרים שניהם שוים ואי מטעם הואיל הנדר יותר קיל ואפשר דהרב בעל הגה"ה ז"ל פי' אינו מקובל משום מזיק ג"כ ולזה כאשר כ' הגה"ה כתב הא דנדר ולא כתב הא דאינו מקובל עליו גם מה שרוצה לדמות המ"ג מ"ש הגאונים מי שקידש לאנשי ביתו אינו מקדש לאחרים אם יודעים לקדש ע"ש בטור סי' רע"ג התם שאני דגרסינן בר"ה דף כ"ט תנא אהבה בריה דרב זירא כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין בעי רבא ברכת יין של קדוש מהו וכו' ת"ש דא"ר

ודאי דלכאורה נראה דתרווייהו ת"ק וסומכוס ס"ל כרבנן דאמרי כל שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות ואפילו לדבר מצוה לפי שקיימא לן אין מערבין אלא לדבר מצוה אלא בהא פליגי דת"ק סבר טעמיה דב"ה דשרי לנזיר לערב ביין הואיל דחזי לאחריני ולהכי מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ואפילו דלא חזי להו חזי לאחרים, וסומכוס ס"ל מאי דחזי ליה בעינן וגבי נזיר מערבין ביין הואיל ואי בעי מתשל עליה והוה כמאן דחזי ליה אבל תרומה לא דאפילו מתשל עליה הדרא לטבלא וב"ה לא שרי אלא נזיר ולזה צריך שנדחוק עצמנו דהאי דמקשינן אמתני' מערבין בדמאי הא לא חזי ליה ופסקינן מגו דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וכו' דוקא לסומכוס מקשינן ופרקינן הכי דאלו לת"ק אפילו לא חזי ליה חזי לעניים ואין אנו צריכים להאי מיגו וראיתי תוספות ז"ל שכ' נראה דלסומכוס פריך הכא אך הוקשה להם דבפרק מפנין פריך נמי הכי ומשני מיגו ואליבא דרבנן הוה מצי לשנויי הכי דחזי לעניים ותירצו התם בעי לשנויי כי הכא ולענד"נ דנוכל לומר דתרווייהו ת"ק וסומכוס ס"ל דב"ה מתיר מטעם הואיל ואי בעי מיתשל עליה ובהא פליגי דת"ק ס"ל כרבי דאמר כל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות להפריש תרומה אפילו מודאי לדבר מצוה דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכן מוכח בסוגיא דהלכתא כר' דאמרינן התם אמתני' נותנה בראש הקנה רמי רב אדא בר מתנא לרבא וכו' מני רבנן היא דאמרי כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ומשני התם רבינא אמר כולה ר' היא וסיפא גזירה שמא יקטום א"כ סתם מתניתין אתי' כר' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' ערובין הל' ט' שכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ב"ה לדבר מצוה וא"ת א"כ למה נקטו בית הלל טעמא דחזי לאחרים דאמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביהכ"פ לימא להו טעמא דהואיל ואי בעי מתשיל עליה זו אינה קושיא דב"ש לית להו הואיל כדמוכח במס' ביצה דף י"ב גבי הא דתני תנא קמיה דר' יוחנן המבשל גיד הנשה בחלב בי"ט לוקה ג"כ משום הבערה וא"ר יוחנן הבערה אינה משנה דב"ש היא דלא אמרי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ע"ש א"כ בית הלל לדבריהם דב"ש קא' להו לדידי מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה מטעם הואיל לדידכו דלית לכו הואיל אודו לי מיהת מטעם דחזי לאחריני והשיבו ב"ש וכו' וא"ת א"ה הקדש נמי למה אין מערבין בו הא שייך טעמא דהואיל ואי בעי מתשל עליה וכאשר דחה הרשב"א ז"ל בתשובותיו סי' תר"ב דהוה מספקא ליה לשואל בשתי טעמים אלו אי טעמא משום דחזי לאחריני או משום הואיל ודחה הוא ז"ל וכתב לגבי עירוב עיקרא דמילתא לאו משום הואיל דא"כ אפילו הקדשות נמי אבל זו אינה קושיא דכבר תירצו התוס' שם בעירובין דף ל' ע"ב ולפרוש עלי' ממקום אחר דקאמרי התם דאינו מועיל הואיל שראוי לתקנו אלא במידי דחזי לאחריני דהקדש וטבל דלא חזי לשום אדם אינו מועיל לגבי זה הואיל (ועיין עוד במסכת פסחים דף מ"ו ע"ב ד"ה הואיל ואי בעי שאר תרוצים לזה) ולפי תירוץ זה בעירוב לא סגי ליה בהואיל לחוד בלי טעמא דחזי לאחריני ואל תשיבני למה לא מוקים סתמא דתלמודא דטעמא דב"ה משום הואיל דזו אינה קושיא דהכי אשכחן ג"כ גבי פלוגתא דרב חסדא ורבה במסכת פסחים דף מ"ו דרב חסדא לא ס"ל הואיל ורבה ס"ל הואיל ובדף מ"ז מקשינן לרבה ברייתא דהמבשל גיד הנשה וכו' הו"ל לתרץ רבה אפיק הבערה וכו' והוקשה להם לתוספות ז"ל שם ד"ה אהבערה לא לחייב דה"ל לרבה להשיב הבערה אינה משנה דב"ש היא והשיבו דרבה דאמר הואיל אפילו לב"ש ר"ל דלא עלה על דעת רבה דב"ש וב"ה במתוך פליגי היינו הואיל אלא באתקפתא דרבא שם בביצה דב"ש וב"ה בעירוב והוצאה לי"ט פליגי וגם צריך לפרש דרב חסדא ג"כ ס"ל הכי דאל"כ אתי כב"ש ברם לקושקא דמלתא דאמרינן במתוך פליגי א"כ ב"ש לא ס"ל הואיל וב"ה ס"ל הואיל, וכאשר זכינו לזה נוכל לפרש מתני' דעירובין ב"ש וב"ה בהואיל פליגי ורבנן וסומכוס פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן וא"ת יהכ"פ דלא שייך ביה הואיל מא"ל זו אינה קושיא דהא אליבא דסומכוס צ"ל הואיל וחזי מבע"י ובודאי זה היה ראוי לכל מבע"י א"כ לדידן נמי גבי סעודה הראויה לכל אם ראויה מבע"י סגי ושתקו ב"ה לב"ש בזה והשתא דאתינן להכי נוכל לומר

דפלוגתא

בזה יתרפא מחליו ובהיות שבשמרו מצות הרופאים לא ירע עוד דבר מחולי הנ"ל מאום מאם לא טעימת היין בלבד אלא ריחו לא נמר ולבל יהיה נזוק מן הריח ממנו הוא בורח ולזה בלילי ש"ק וי"ט מקדש איהו על היין בלא טעימה כלל וכלל ושותים בני ביתו מכוס של קדוש: נראה דאין אנו יכולים לחייב את ראובן שישתה מכוס יין שמקדש עליו הגם כי מזיקו, כראשכחן בענין שתיית הד' כוסות בליל פסח שכתב הרשב"א בתשובה סי' רל"ח שמי שאינו שותה יין כל השנה כולה מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתותם וכדעבד ר"י בר אלעאי דלא הוי שתי חמרא ושתי ד' כסי ואמר חוגרנא צירעאי מפסחא ועד עצרתא וכו' יונה דגרסינן בירושלמי ר"י שתי ד' כסי בלילי פסחא וחזיק רישיה עד עצרתא ר"י בר אלעאי שתי ד' כסי בלילי פסחא וחזיק רישיה עד חגה עכ"ל הביא דבריו הרב המשביר זצוק"ל בא"ח סי' תע"ב וכן פסק הדין בקצר שלו סי' הנ"ל לפי שאפשר דשאני התם דטעמא הוא דלא מצינן שאדם א' ששותה הד' כוסות יוציא מחיוב זכר הד' גאולות שכנגדן נתקנה שתיית הד" כוסות למי שאינו שותה אותם ולכך אף מי שהיין מזיקו צריך לדחוק עצמו ולשתותם משא"כ הכא בענין יין של מצוה דקידוש דחזינן שאחר יוכל לקדש להוציא את חברו גם שאינו טועם כלל, דהא טעימת המסובין אינה אלא משום מצוה מן המובחר אבל כיון דגם הרא"ש ז"ל ס"ל כדברי הגאונים ז"ל דלכתחלה צריך שיטעום המקדש מכוס של קדוש ולא די שיטעום ממנו אחד מן המסובין הגם כי חולק עליהם בענין אם בדיעבד לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין כנראה מדברי הב"ח בא"ח סי' רע"א כאן הבן שואל אם נוכל לומר דלפיכך אנחנו חייבים למנוע לראובן שלא יקדש איהו כיון דאינו טועם כלל אלא יקדש א' מבני ביתו אך עדיין צריכין אנו למודעי אי נימא דאף כשיקדש א' מבני ביתו יהיה חייב לטעום אע"ג שמזיקו כיון דקיי"ל בטא"ח סי' רע"א סי"ד שמצוה מ"ה שיטעמו כל המסובין והגם שטעימת המסובין אינה אלא משום מצוה מ"ה אבל לכתחלה אינם חייבים לטעום הכא בנד"ד שנראה שיותר טוב יהיה שיקדש על הפת דחביבא ליה ויאכל ממנו כרב דזמנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא וזמנין דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא כדאיתא בפ' ע"פ ממה שיקדש א' מבני ביתו על היין דלא חביבא ליה אבל מזיקו והוא לא יטעום נימא דאם רוצה לצאת י"ח עם הקדוש שמקדש א' מבני ביתו על היין יהיה חייב לטעום דלענין זה נחשב כאלו לכתחלה יהיו חייבין המסובין לטעום או דילמא נאמר דכי קיי"ל שמצוה מ"ה שיטעמו כל המסובין הוא כשאין היין מזיק אותם אבל כשהיין מזיק אותם אה"נ דאינם חייבים לטעום אפילו משום מצוה מ"ה ואם בענין הד' כוסות בליל פסח מחייבינן גם לכי שהיין מזיקו שישתה אותם הוא לפי שחיוב שתייתן הוא מדינא ולא משום מצוה מ"ה יורני מעכ"ת מדרכיו ואלכה באורחותיו כי הנה שכרו אתו ית' ולפניו פעולותיו ויזכה לבוא קל מהרה למשכנותיו אבי"ר.

קדוש על היין שאלה: אם נמנע אחד מלשתות יין על פי הרופאים היכול לקדש על היין ולהוציא אחרים י"ח או לאו תשובה לפום רהיטא דבר שאינו צריך לפנים הוא מכל מקום הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא גרסינן בערובין פ"ג מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ובגמרא מתניתין דלא כב"ש דתניא בית שמאי אומרים אין מערבין וב"ה אומרים מערבין א"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביה"כ ופירש"י הואיל וחזי לקטן והוא הדין ה"נ הואיל וחזי לאחרים והשיבו ב"ש בעינן סעודה הראויה מבע"י ופירש"י ערב יה"כ וכאן לא חזי כלל והתם בגמרא אהא דסומכוס ורבנן אמרינן התם ואי לנזיר ביין לא פליג מ"ט אפשר דמתשיל אנזירותיה א"ה תרומה נמי אפשר דמתשיל עילוה ופרקינן אי מתשיל עליה הדרא לטבלא ומקשינן ולפרוש עלה מינה ובה ופרקינן סומכוס ס"ל כרבנן דאמרי כל דבר שהיא משום שבות גזרו עליו בין השמשות פירוש ואפילו לדבר מצוה ופירש"י דכיון דמעיקרא לא תקנה ובעית למיטר אי בעי הוי חזי להוא שעתא דמיתשל עליה בכל מקום שהיא והדרא לטבלא והדר יאמר תרומה בצפון שבה ומעשר ראשון בדרומה וכן כולם א"כ מתקן לה בין השמשות וקעבר אשבות שאסור לתקן הטבל בין השמשות דתנן ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי, ע"כ.

כן צוו לו להמלט מחולי הפודאגרא ועשה והצליח כי מהיום ההוא והלאה לא הרגיש בה שום צער ובכן גמר בדעתו לעזוב שתייתו לגמרי כל ימי חייו לבל יחזור ויעור חי׳י
ילמדנו רבינו האיך יתנהג ביין של מצוה דקדוש והבדלה מי אמרינן מידי דהוי קדוש של ש״ץ שהוא מקדש בבהכ״נ בדאיכא אורחים דאיהו מברך ואורחים טעמים ה״נ יקדש ויברך ובני ביתו יטעמו או דילמא התם להוציא את שאינו בקי הוי דבבהכ״נ נחשב כמלמד המלמד סדרן של ברכות לשאינו בקי ודומה לתפלת י״ח אבל הכא כיון דאיכא בני ביתו הבקיאים לכתחלה לא מצי לברוכי בעבורן כיון שאינו נהנה והכי מוכח מלשון הש״ע א״ח רע״ג שיוכל לברך להוציא גם שאינו נהנה בלא יודעים הא בדאיכא יודעים לא נכון לעשות כן וכמ״ש בתשו׳ מהר״ר צבי אשכנזי זצוק״ל כי כל עוד דאפשר לטועם לברך איהו קודם ומ״ה קרא תגר כי לא היה מן הראוי לתת כוס של ברכה לאורח ההוא שלא היה שותה יין ה״נ אינו מן הראוי לשיקדש איהו דלא טעם אלא בניו הטועמים: גם מי ניחוש בהא לברכה לבטלה כיון שאינו נהנה מן היין כלל, ומדאיצטריך למיתני סומא פורס על שמע דטעמא אית ביה שנהנה הוא בראיית אחריני הא לאו הכי לא וה״נ לא בר ברוכי כפה״ג הוא כיון שהקצה מדעתו לשתות יין את״ל אכתי נהנה מן הענבים באוכלם קודם סחטה מ״מ כיון שעליהם לא יקדש הרי איננו ביין של קדוש ובברכת בפה״ג אלא בבפה״ע, וא״כ לדידיה הוי ברכה לבטלה, ואת״ל אכתי אפשר שכשיתמיד בבריאות שנים רבות יתרצה לשתות אם נדר שלא לשתות מהו ודאי כי הקצה עצמו לגמרי ואינו שייך בגפן כלל, וא״כ נמצא ברכה לבטלה: עוד כיון שהורנו הרמ״א בסי׳ רע״ב שאם אין אחרים מברכים לו יקדש על הפת א״כ האי גברא לא חזי ליה יין כלל ואינו מחויב בקדוש על היין, האיך מצי להוציא המחוייבים ביין לכתחלה, שכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים י״ח, וכי היכי דהורונו הגאונים ז״ל בטא״ח סי׳ רע״ג עפ״י חלוקו של בה״ג שאם יבא אצל שאינו בקי אע״ג שיצא מוציא אבל אצל מי שבקי אם יצא אינו מוציא, א״כ הכא הוי ליה כיצא ועדיף מיניה כי היצא גברא דחזי הוי אבל זה לעולם יצא ועומד הוא לענין היין ואינו מוציא את הבקי בפרט, ועוד איהו גופיה האיך נפיק י״ח בקדוש שעושה על היין כיון דלדידיה ליכא יין, וקיי״ל שלכתחלה ראוי לחוש לגאונים ז״ל הובאו בש״ע א״ח סי׳ רע״א דלכתחלה צריך שיטעמו כולם ומי ישטע למקדש להוציא ובדידיה אינו מוציא וגם דהא רב כד הוה חביב ליה ריפתא הוה מקדש אריפתא כ״ש האיש הזה דודאי דחביבא ליה ריפתא ולא חמרא כלל.
עוד יורני נא מורה צדק אם אמת היא מה שכמדומה לי שראיתי אומרים כי את אשר סמכו רז״ל אומרם זכור את יום השבת לקדשו על היין הוי משום דכתיב לקדשו וקיי״ל דלקדשו ר״ל במאכל ומשקה וא״כ מינה סמכו רז״ל לזכור את יום השבת על מאכל ומשקה היותר חביב כי ממנו יקדש ויתענג ביום השבת ולא מצאו היותר חביב מן היין ומ״ה אסמכוהו ליין וא״כ האי גברא לא מצי לענג את יום השבת במשקה ההוא החביב והיותר חביב אצלו לענג הוי הפת וא״כ יקדש על הפת והיינו טעמא דרב כד הוה חביב ליה ריפתא בריך אריפתא כי הוי מאכל היותר חשוב שרוצה לענג בו את השבת ומכ״ש על הנודר דלכאורה לית דינא ולית דיינא למשרי ליה כי אפילו הכוס בילו משמע שאינו יכול ליקח ע״ד לך לך אמרינן נזירא ואינו גברא חזי ליה.
עוד י״ר אם יש לחוש על הנה״ה התמוה בסי׳ רע״ב דמשמע שאפילו מי שאסר על עצמו היין בנדר יקדש על היין ויטעמו המסובין או דילמא נקוט בידן מ״ש עליו הרב ב׳ מ״א מלבד כי בד״מ לא כתב משום נדר ואז אפשר לתקן את דבריו דמיירי במי שאינו שותה יין משום דחביבא ליה ריפתא ואז הוי כדברי הרב ב׳ מ״א והרמב״ם ז״ל, א״נ נימא שכל מה שכ׳ כאן רמ״א ז״ל היינו לקדש ולא לברך בפה״ג כי בפה״ג יברכו השותים אח״כ, וכה״ג חשבינן קדוש על הכוס אע״ג דבפה״ג בסיפא כברכת נישואין שישנה על הכוס ואפ״ה בפה״ג אתי בסוף. י״ר כדת מה לעשות ושכרו כפול מאת ה׳ מן השמים.
שאלה. ראובן לימים עברו חלפו למו אחזו חולי הפאדאגרא ולכן הזהירוהו הרופאים בהשמר פן ואל ישתה יין אפילו כל שהוא מכאן ולהבא כי

בזה

לקד"וש. יי"ן מזו"גתו. יי"ן של"פני. יין שרף עיין כ"ל שטיבו"לו במשקה. כל מצ"ות עש"ה שהז"מן שהיא אחת מחמש מצות עשה שהזמן גרמא והנשים חייבות. לו"לב נטי"לתו ובר"כתו. מב"דיל בתפ"לה צרי"ך. מו"סף שב"ת ורא"ש ח"דש דאם חתם בשל שבת לבד יצא בתפלה ולא בקדוש. מו"רה ור"וי. מח"זיק בדר"ך לק"נות שבי"תה. מי"לה בשב"ת ודי"ניה המל בשבת קודם קדוש אי ישתה היין. מי"מי ל"א השת"נתי. מי"ם מו"תר. מצו"ת אי"ן עושי"ן אות"ן. מקד"ש א"ם צרי"ך לטעו"ם. סב"רי מרנ"ן. סד"ר לי"ל פס"ח מוז"גין. סחי"טה ודי"ניה בשב"ת. סעוד"ה. סעו"דה שלי"שית. סעו"דת לי"ל שבת, סת"ם יינ"ם ראו"י. פסי"עה ג"סה. צמ"א ורע"ב שמו"תרים לאכו"ל קוד"ם תפ"לה אין צריכין לקדש. קדו"ש אי"נו. קדוש"א רב"א. קדו"ש בבי"ת. קדו"ש ביי"ן א"ו בפ"ת. קדו"ש בעי"נן. קד"וש בפ"ה. קדו"ש בפ"ת. קדו"ש בר"כה. קדו"ש דאוריי"תא. קדו"שה בקדו"ש. קדו"ש היו"ם הזהי"ר. קדו"ש המקו"בלים. קדו"ש ודי"ניו. קדו"שות שת"ים. קדו"ש ישת"ה. קדו"ש לי"כא. קדו"ש למא"ן. קדו"ש מברכי"ן ע"ל היי"ן. קדו"ש מעו"מד: קדו"ש נשי"ם. קדו"ש ע"ל. קדו"ש קוד"ם, קדו"ש ש"ל. קט"ן אי"ן מאבי"לין. שא"לו תלמי"דיו. שבו"עה אי"נה חל"ה לבט"ל א"ת המצ"וה אלא בכולל בשם הר"ש הלוי י"ב. שביעה שלא לטעום. שבו"עות עיי"ן. שב"ת קו"בע. שהת"יינו אי"ן, שהחיי"נו בשמי"ני. שהחיי"נו ע"ל פר"י המתחד"ש. שו"פר וברכו"תיו. של"שה מט"תינין. תלמי"ד חכ"ם שש"ה. תפלת ערבית וזמנה. תפלת ערבית וקדוש. תפ"לת ערבי"ת ש"ל שב"ת למ"ה. בנ"ן ש"ל קדו"שים. רב"י מנח"ם. רבי"נו הקדו"ש.

קדוש על אששה של יין שהיה בה שיעור ל"ג קדושין קדוש לילה ויום והבדלתא (היה מקדש בעל שירי כנה"ג סי' רע"א) ולוקח ממנה בכל פעם מה שהיה שעור לצאת י"ח ומשייר מקדושא להבדלתא ובאמצע הסעודה שותה מיין אחר ואין בזה משום אין עושין מצות חבילות חבילות דהא דאמרו דאין אומרים ב' קדושות על כוס א' היינו דוקא בקדושות משונות כגון קדוש וברכת המזון אבל קדושא והבדלתא חדא מלתא נינהו ואומר אותה על כוס אחד וכ"ש ב' קדושות אם נסתפק על מה שהיה נוהג לומר בהמ"ז באותה אשישה מטעם דכיון דנעשה בה מצות קדוש יעשה ג"כ מצות בהמ"ז ומהאמור לעיל נתבאר דקדוש ובהמ"ז תרי מילי נינהו ואין לאומרם על כוס אחד עכ"ז כתב דהא נמי ליתא והא דאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד היינו כשאומר אותם בפעם אחת רצופות זה אחר זה אבל כשאומר אותם בשעות חלוקות כגון הא דהקדוש הוא קודם המזון וברכת המזון היא אחר גמר אכילתו ובודאי יכול לאומרם על יין דכוס אחד ולא מקרי חבילות עיי"ש בס"ק ד'. וכ' לקט הקמח א"ח דף ל"ג ע"ג בתשובה שלי הארכתי ש' תס"א והבאתי על קרקר חכם קטן אשר היה עמי במעשה שהיה במסבתי ונשאל מה דינו של בן א"י שנמצא עם בן ח"ל בליל מוצאי שביעי של פסח שבן א"י צריך להבדיל ובן ח"ל צריך לקדש שמיני ולא היה לפניהם אלא כוס אחד עם רביעית יין מזוג כיצד יעשו זה לקדש וזה להבדיל, והשבתי דאחר שהם שני גופים מוחלקים בקדושתן כגון הא ודאי קדושא והבדלתא אמרינן דלאו מלתא חדא נינהו וקדושות שונות אקרו וע"ז אמרו דאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד ובפרט דהכא ליכא אלא רביעית יין מזוג ובכן הסכמתי דכיון דקיי"ל דמקדשין על הפת ואין מבדילין עליו בכום רביעית יין זה שיזכה בו הבן א"י ויבדיל עליו והבן ח"ל יקדש על הפת והוכחתי דבזה אין אומר ואין דברים לחכמים יודעי עתים לחלק בין מלתא למלתא וכן הסכים עמי מוהר"ר חנניה קזיס, ע"ש הארכתי על שאלה אם חל להיות מוצאי שביעי של פסח בליל שבת ששניהם הנזכרים צריכים לקדש על היין ואין לפניהם יין אלא השיעור הנ"ל והעלתי דבכגון זה ודאי יזכה בכום הבן ח"ל ויקדש בו קדוש היום ויכוון להוציא י"ח להבן א"י בקדוש שבת הנוגע לו וגם הבן א"י יכוון לצאת ובזה יצאו י"ח לפי דוחק השעה דמאחר שהבן ח"ל מוכרח ועתיד להזכיר בקדושו קדושת שבת כי בר חיובא הוא ודאי דיכול להוציא בקדושו לבן א"י והוכחתי בראיות דאין צד ואופן אחר כלל לתווך השלום ביניהם כאשר כל חכם לב בלבבו יבין ויודה על האמת. קדושות שתים.

קדוש על היין שאלה א' שנמנע משתיית יין לגמרי, עפ"י מצות הרופאים, כי

הם זקוקים לכוסו וצריך לאכול כזית, ואם לאו לא יצא ידי קדוש תשובת הרשב"א סי' תשל"ד בשם ר"ש ז"ל. מקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא אלפסי ור"י פ"ז דערובין דף רט"ו ע"א, ש"ע שם סעיף י"ג, רמב"ם פ"ט מהלכות שבת. קדוש המקובלים. קרו"ש ע"ל היי"ן שאל"ה.

קדוש לאור הנר בעינן, וי"א שאין הקדוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר או מפני הזבובים מקדש בחצר ואוכל שם אעפ"י שאינו רואה הנר שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער ש"ע א"ח סוף סימן רע"ג.

קדוש ליכא אלא במקום סעודה אלפסי פ"ה דפסחים דף רמ"ז ע"ב. תלמידי ר"י על אלפסי פ"ו דברכות דף ל"ד ע"א, ש"ע א"ח סי' רס"ט, אלפסי ור"י פ"ח דברכות דף מ"ה ע"ב, ש"ע א"ח סי' רע"ג סעיף ד'. יכול אדם לקדש לאחרים אעפ"י שאינו אוכל עמהם דלדידהו הוי מקום סעודה, רמב"ם פ' כ"ט מה"ל שבת.

קדוש ליכא אלא במקום סעודה עיין: ברכו"ת כו"לן. קיד"וש אי"נו. קד"וש בבי"ת. קד"וש ביי"ן. קרו"ש ע"ל היי"ן שא"לה.

קדוש למ"ד שמקדשין ואח"כ נוטלין לידים הוא משום היסח הדעת, אם יתנה מותר ליטול תחלה ולקדש אבל אית דאמרי שהוא מפני שנראה כמזלזל בקדוש ונואש מלקדש דאלו דעתו לקדש לא היה לו ליטול ידיו שהנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח הרשב"א תשובה קכ"ח, עיין ש"ע א"ח סי' רע"א סעיף י"ב אם נטל ידיו קודם לא יקדש על היין אלא על הפת, וה"ה נמי שאין להפסיק בברכה אחרת בין ברכה לדבר שבירך עליו הרא"ם ז"ל ח"א סי' ד', עיי' תשובת הראב"ן סי' ר"ב סדר ליל פסח להרשב"א דליטול ידו אחת קודם קדוש אין מקפידין אפילו בליל פסח ועיין רמב"ם פ' כ"ט מה"ל שבת. קרו"ש קו"דם לנט"לת.

קדוש מברכין על היין ואח"כ מברכין על היום, משנה אלפסי ור"י פ"א דברכות דף מ"ב ע"א. ש"ע א"ח סי' רע"א סעיף י'.

קדוש מי חטאת ודיניו פ"ה, פ"ו, פ"ז, פ"ח דפרה במשנה. רמב"ם הלכות פרה אדומה כמה פרקים ובפרט פ"ט.

קדוש מי חטאת עיין: כל"י חר"ם שני"קב. נו"טל שכ"ר לה"זות ולק"דש.

קדוש מעומד וי"א בישיבה ש"ע א"ח סי' רע"א וכן כתוב בתשובת כ"י להר"ר חיים עובדיה ז"ל בשם הר"ר משה די ליאון ז"ל והר"ר דוד בן הר"ר יהודה החסיד וכן מנהג פשוט בין הספרדים אבל האשכנזים נהגו לקדש מעומד בפ"ג שם. אנו מקדשים מעומד לכבוד המלך כטעם הכלבו ובהבדלה אנו מבדילים מיושב מטעם שכתבו התוס' פ' כיצד מברכין צ"ע קצת מהבדלה איך אנו מבדילים מעומד איך אנו פוטרים זה את זה מיין ומהבדלה אחר שאין אנו לא יושבין ולא מסובין ע"כ, ובקדוש לא קשיא דהוי מקום סעודה, הר"ר אליעזר דיל מידינו בחשובת ב"י. ש"ע שם סעיף י' מקדש על כוס יין מלא שלא יהיה פגום (הרי"ף מהא דפסחים ק"ו וכ"כ רמב"ם פכ"ט והתוס' בברכות דף נ"ב) וטעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז (רמב"ם שם) ואומר ויכלו מעומד ואח"כ אומר בפה"ג ואח"כ קרוש (ב"י לדעת רמב"ם) הג"ה ויכול לעמוד בשעת הקרוש ויותר טוב לישב (כלבו) ונוהגים לישב אף בשעה שאומר ויכלו רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם כי מתחילין "יום "הששי "ויכלו "השמים ונרמז השם בראשי תיבות וכשמתחלין יתן עיניו בנרות (מהרי"ל ושכל טוב) ובשעת הקדוש בכוס של ברכה וכן נראה לי, עיין סי' קפ"ג סעיף ד'.

קדוש נשים חייבות בו דאורייתא ומוציאות את האנשים, ש"ע א"ח סי' רע"א סעיף ב' ועיין סי' רפ"ט ומג"א שם, אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ד ע"א. כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה,

קדוש עיין: אגוואדיליאש. אמור"אים הליבות אלי. ארבעה כוסות. אש"כול ש"ל ענב"ים סו"חט אד"ם ואו"מר. בארבע"ה פרקי"ם בש"נה. ב"ן אר"ץ ישרא"ל. בציע"ה. ברכ"ות תפ"לות. בר"כת חתנ"ים בבר"כת המ"זון. בר"כת חתנ"ים בעשר"ה. גז"לן נק"רא. גמ"ר סעו"דתו וק"דש הי"ום. דיל"מא אדאזלי"תו. הב"דלה ודי"ניה. חכ"מת אד"ם תאי"ר פנ"ו. טע"ם מב"דיל. טע"ם מקד"ש. טרח"נא. יה"א רע"וא דתיטום. יו"ם טו"ב אח"ר שב"ת. יי"ן גו"רם. יי"ן לב"ן

אסורה לכל העולם עד שיאמר נודע לי למי קדשתי (משנה אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין דף תר"נ ע"ב גמרא דף ס"ג ע"ב).

ואפילו לא נודע לו עד שבגרה (הרמב"ם פ"ט מהלכות אישות ומהטעם שכ' הרב המגיד שם שאפילו אחר נאמן להתירה לעצמו כ"ש האב נאמן ואפילו אחר שבגרה, וי"א דאם החתן עמד לפניו תחלה ולא הכירו ואח"כ אמר שמכירו אינו נאמן ב"י בשם התוספות) סעיף כ"ב בא אחד ואמר (בפני האב הר"ן ור' ירוחם) אני קדשתיה נאמן ומותרת לו (כדאמר רב אסי שם דתניא כוותיה ומפרש בגמרא משום דמרתת לשקר שמא האב יכחישו ויאמר לא אתה קדשתיה, וכתב הר"ן אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה מעמידה בחזקתה אלא שאמר שנתקדשה לו) כיון שהאב אמר איני יודע וכשכונסה אינו צריך לקדשה, אבל אם האב מכחישו יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט. סעיף כ"ג באו שנים ואמרו כל אחד מהם אני קדשתיה שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס (וצריך קדושין כשכונסה מאחר שנתגרשה כבר מאחר (הר"ן והרשב"א). סעיף כ"ד בא אחד וכנסה (בריתא שם) ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לאוסרה עליו, וי"א דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי (הר"ן בשם הרשב"א כדאמרינן בשבויה כתובות דף כ"ב ע"ב). סעיף כ"ו אב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן לפוסלה מן הכהונה (משנה שם דף ס"ד ע"א) ודווקא שאמר גרשתיה תוך כדי דיבור לקדשתיה אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו אינו נאמן עוד לומר לאחר זמן גרשתיה (הר"ן שם וכ"כ ר"י) אם אחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן (שם במשנה). סעיף כ"ח אב שאמר שקדש את בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואינם כלום אינו נאמן (הרשב"א בתשובת שאלה מעובדה דדהיא אתתא וכו' כתובות דף כ"ב ע"א) ולי נראה דווקא תוך כדי דבור נאמן כמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ו. --

משנה אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין דף תרנ"א ע"ב ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף י"ח מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים וכולן בידו לקדשן ואמר למקדש בשעת הקדושין קדשתי לך את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. סעיף י"ט וכן אם אמר לו קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות. יד אליהו תשובה מ"ד. —

קדושי קטנה דאורייתא או דרבנן עיי' מהרי"ט ח"א דף ל"ט שאלה ז' ומ"א.

קדו"שי קטנ"ה אינ"ם כלו"ם בשם מהרי"ט.

קדושי קטנה עיין: א"ב זכא"י. א"בלות דספק קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והיא בוגרת לפנינו. בריקת נשים ודיניה. בעל יורש. חזקת שתים דהתירא: חרש"ת יוצא"ה. טבע"ת שאו"לה פני משה ח"ב ד'. כו"לי עלמ"א כיי"לי לי"ה. מג"ו הי"כא דל"א הו"י אלא פירש דבריו. מחלוק"ת הפוסק"ים גרס"ינן ד"ה עוד מצאנו. סבלונו"ת א"ם חוש"שין לה"ם פני משה ח"ב ג'. ספ"ק קדוש"ין מוהרי"ט ח"א ק"נ. עד"ות קדו"שין נתק"בלה בשם רשד"ם אה"ע כ"א. ע"ד קר"וב לא"ב ורח"וק לב"ת. קדוש"ין בשטר. קדושין ודיני"הם בשם רדב"ז וכו'. קדוש"ין חלופ"י לשונ"ות בשם רשד"ם אה"ע י"א, ובשם רשד"ם אה"ע י"ג ול"ח, ומהררש"ך ח"ב קכ"ח. קדוש"ין לאח"ר זמ"ן. קדוש"ין ע"י שלי"ח. קדו"שין ש"לא נמס"רו לבי"אה בשם דרכי נועם אה"ע ב' מהריט"ץ צ"א. קדו"שי קט"ן בשם מהרר"י קארו ז', ובשם מהרד"ם טראני ח"ב דף מ"ה, ובשם רשד"ם אה"ע ה', ורשד"ם אה"ע ט', ובשם משפטי שמואל ק"ז קכ"ח, לחם רב כ"ה. קטנ"ה נקרא"ת. קט"נה נתקד"שה לדע"ת אבי"ה. קטנ"ה שהשי"אוה אמ"ה ואח"יה. קטנ"ה תקנ"ו. קנו"י ודיני"ו. שליחו"ת הא"ב בקדו"שין. שת"י כת"י עדי"ם מכחי"שות בשם מוהרח"ש ל"א על אשה שנסתפקו במנין שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא מצאו בה סימנים.

קדוש ישתה המקדש בתחלה ואח"כ המסובים ש"ע א"ח סי' רע"א סעיף י"ו אם

הם

ח"א כלל א' י"ח י"ט וכו' ואמונת שמואל י"ב כתבתיו בערך קדו"שי קט"ן אינ"ם כלו"ם לקט הקמח אה"ע הלכות קדושין דף צ"ו עמוד ג'.

קדושי קטן וקטנה ש"ע אה"ע סי' ל"ז ומ"ג.

מהררח"ש ל"ו מקיים ומקיים קדושי קטנה שקבלה הקדושין היא ואביה, ומבטל ערעור אחר שאמר שקרשה מקודם, ושם אבאר דין המקדש ספק קטנה, (ועיין סי' ל"א) עדות ששמעו מפי אביה שהיא קטנה. ספק אם הגיעה לכלל שנותיה. אם לא מצאו לה סמנים. דאחר שנטלה הטבעת הזכיר הקרושין ושתקה דהוי שתקה דלאחר מתן מעות. על מי שנתן סתם ואח"כ הזכיר הקרושין עיי"ש ועיי' ריב"ל ח"א נ"ב וח"ב ו' וח"ג י"ט מוהרש"ך ח"א ט' מוהרשד"ם אה"ע ל"ד, שו"ת מוהררי"קא ב' ומהרדב"ז נ"ז ומקור ברוך כ"ה.

ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף ד' נתקרשה קודם שתבגור שלא לרעת אביה אינה מקודשת, (מהא דרבינא לא ס"ל להא דרב ושמואל קדושין דף מ"ו ע"א אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תר"א ע"ב ורף תרמ"א ע"א) שם סעיף י"א קטנה או נערה שקרשה עצמה בלא דעת אביה או נשאת אינו כלום, (כעולא וכרבינא דלא ס"ל להא דרב ושמואל ועיין ריב"ש י"ד קע"ט קצ"ג ח"ה נתיב כ"ב ח"ה עצמות יוסף פ' האיש מקדש הלכה י"ג הביא כל הדיעות וביארם) ואפילו מיאון אינה צריכה, ואפילו שרכה אביה תחלה ואפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקרושין (הרי"ף שם ובשם רבוותא קמאי כגון רב אחא משבחא ובעל הלכות גדולות ורבינו האי בתשובותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מ"ה אישות) וי"א שאם נתרצה האב כששמע הוי קרושין משעת שמיעה אפילו אם לא שירך (טור בשם הרא"ש והרבה מן הגדולים דסברי דלא פליגי הנך אמוראי אלא בחיישינן אם נתרצה האב, אבל אי ברי לן דנתרצה מיד כששמע לכ"ע הוו קדושין ושכן משמע כולה סוגיא שם) ואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה הוכית סופו על תחלתו והוי קרושין משעת שמיעה (שם בשם הרא"ה) אפילו נתאכלו המעות קודם שמיעה (מהא דרב ושמואל קרושין דף נ"ט ע"א) וי"א דאם נתאכלו המעות קודם לא הוי קרושין (מרדכי פ' האיש מקדש בשם רשב"ם וראבי"ה ור"ן), בר"א שלא מתה היא או אביה קודם שנתרצה אבל אם מתתה היא או אביה קודם שנתרצה לא הוי קרושין אפילו נתרצה האב אח"כ, הג"ה וי"א דאם שמע האב ושתק ולא מחה מיד הוי כאלו נתרצה שם (עצמות יוסף באורך) ואם לא שמע האב או שהלך למרינת הים ונתגדלה הבת ושתקה ולא מתתה גדלו הקרושין עמה וצריכה גט (ריב"ש סי' קע"ט) וי"א דבעינן שבעל אחר שנתגדלה (רשב"א אלף רי"ט) ויש להחמיר כסברא הראשונה. סעיף י"ב קטנה שקרשה עצמה למי שגלה האב דעתו שחפץ לקרשה חיישינן שמא נהרצה (עצמות יוסף פ' האיש מקדש הלכה י"ג, גמרא ואלפסי שם ושם וכתב הב"י שהם מדברי הרמ"ה ומלתא דסברא היא, ובב"ת כתב שלמד כן מעוברא דהנהו בי תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי דף מ"ה ע"א וכדלעיל בסימן ל"ה וציינתיו שם וא"כ ה"ה בקטנה). סעיף י"ג נתקרשה לרעת אביה ונשאת שלא לדעתו בין שאביה כאן (כמימרא דרב הונא שם ע"ב) בין שהלך למרינת הים (כמימרא דרב אסי דהא חש לה רב להא דרב אסי וכו' שם) אינם נישואין, ואם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה (מימרא דרב שמואל בר רבי יצחק שם) וי"א דה"ה אם מת האב קודם שנשאת ונשאת (כן משמע במרדכי פ"ב דקרושין בשם מקצת רבותינו).

ספר גט פשוט על ש"ע אה"ע להר"ם בן חביב בקונטרס הכללים כלל א' ד"ה גם לענין גטין כתבתי לשונו בערך מחלו"קת הפוס"קים גרסי"נן.

ספר גט פשוט להר"ם בן חביב על ש"ע אה"ע סי' קכ"ט ס"ק כ"ב אב המומר אם קבל קרושין בעד בתו קטנה או נערה קרושיו קרושין וכמו כן יקבל הגט בעודו מומר, אך אם קבל קרושי בתו בעודו ישראל ואח"כ המיר אינו יכול לקבל הגט בעודו מומר. —

פרי הארץ למהרי"ם מזרחי אה"ע תשובה ג' אב קבל קרושין בעד בתו קטנה ולשון הקרושין מגומגם ויש הכחשה בעדים והעלה דאין בית מיחוש בקרושין.

ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף כ"א האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי

אסורה

מהר"ם טראני ח"א ס"ו מי שהיה שכיר בחנות ולקח משל בעל הבית ואמר לאחר תקחנו בקדושי בתך וקבל ושתק ויש לו ארבע בנות האחת בוגרת והשלש קטנות כולן מותרות. מהר"ם טראני ח"א ס"ז המקבל טבעת מחברו הנותן אומר שנתנו לקדושין והמקבל אומר שלא קבלו אלא למשכנו על היין ויש בעדים חלוף. מהר"ם טראני ח"א פ"ח המקבל קדושין בעד בתו והיתה בעיר אחרת ומת המקדש ולו אח קטן והיא טוענת שהיתה אז גדולה. מהר"ם טראני ח"א קכ"ז מי שהיו לו שלש בנות ושדך הגדולה בפירוש וקבל קדושיה בסתם בהיותם עסוקים בקדושין היא המקודשת, ועיין ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף י"ו, מי שיש לו שתי בנות אפילו שתיהן קטנות ושידך אחת מהן לאחד ואחר זמן קבל ממנו קדושין ואמר סתם בתך מקודשת לי אפילו היו עסוקים בה שתיהן אסורות לו (עיין רשד"ם אה"ע סי' ג') וצריכות גט ממנו, עיין גאלאנטי כ"ג שנראה חולק אם היו עסוקים לבקש ממשודכת וקבל אביה קדושין בשבילה.

דברי ריבות רל"א המקדש את הקטנה לפני שני עדים ואחד מהם קרוב אל האב ורחוק מן הבת אינם קדושין. בת נתקדשה קודם שתבגיר שלא לדעת אביה מהרר"י קארי ז'. מהרר"י קארו ט' בת נתנה רשות לאמה לקבל קדושיה על מנת שירצה אביה ואביה לא רצה הרי זו ספק מקודשת עד שימות האב, ובלבד שהיתה בוגרת ויש עדים שנתנה רשות לקבל קדושיה ואם חסר אחד מאלו אינה מקודשת כלל וכ"כ מהר"ם טראני ח"א סי' קנ"ח. רשד"ם אה"ע י"ט קדושין שיש בהם הכחשה ועד אחד פסול מן התורה. רשד"ם אה"ע תשובה כ' קטנה שקבל אביה קדושי ספק מאחר ושוב קדשה לשני קדושי וודאי, והאומר קח זה לחשבון של קדושין. רשד"ם אה"ע ל"ג ראובן ושמעון העידו בב"ד שלוי קיבל קדושין בעד בתו קטנה מיד יהודה, וראובן הוא בן אחי אמו של לוי, והנערה בשמעה הדברים עשתה שליח לקבל גטה, גם זמן הרבה יצא בעיר קול קדושיה הרי היא מותרת, וכ"כ מהררש"ך ה"א סי' ג' ענין קורבה מצד האם וקרוב לאב ורחוק לבת. רשד"ם אה"ע ר"י כ"ט קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה בהיותו בעיר אחרת ומיאנה יש להצריכה ג"כ גט, ומהררש"ך ח"א סי' ו' כתב שאינה צריכה, וכ"כ דברי ריבות סי' שס"ו ועיין מהרר"א בן חיים ח"א סי' א' ח'. האריך הרב ז"ל בדין זה בכמה חלוקים ורקדוקי פוסקים ותשובות המרדכי ז"ל, משפטי שמואל קכ"ד אב אמר קדשתי את בתי הקטנה והרי היא גדולה שאינו נאמן, ואם יש עדים בדבר ונתקבלה העדות בפני האב הוי כאלו לא נתקבלה בפני בעל דין. מהר"ר בצלאל י"ט שנים נתנו טבעת זה לזה וזה לזה לקדושי בנותיהם ולשון הקדושין גרוע, לשון הרשב"א בזה (עיין מגיד מראשית חלק ז' סי' ג') והעדות מוכחשת ויש קורבה בעד אחד ודעת הרמב"ם בקורבה מצד האם. מהר"ם מלובלין קל"ט ק"מ בן ט"ו קידש בת י"ב שנים ושני חדשים ובדקוה נשים ולא מצאו לה סימנים גם שני נערים שהיו שם בשעת קדושין אמרו לה מה את עושה הרי את מקודשת לו ואז החזירה לו הטבעת אעפ"כ אין לרתירה בלא גט, ועיין לשון הרב בב"י בנדון זה פלוגתא דתנאי גם מהרמ"א בהגהותיו סי' קנ"ה וקס"ו וחוט השני נ"א מהרר"י לוי א', בוגרת עשתה שליח לאביה לקבל קדושיה מיד שליח בעלה שפיר דמי.

דברי ריבות קכ"ה בת הגיעה לכלל שנותיה וקבל אביה קדושין בשבילה ונבדקה והיו לה סימנים מוקמינן לה בחזקת בוגרת משעת קדושין לכ"ע ואין לאביה רשות בה, ומהרר"א בן חיים ח"א סי' ח' נסתפק בדבר גם מהרר"י טראני חלק עליו בסי' מ"ב. מהרר"ש הכהן ח"א קנ"ב אחד נטל קנין בעד קדושי בתו גם אמר לו שיתן הטבעת על לוח של חברו וכשנפל הטבעת ע"ג קרקע נטלו בשתקה ולא היה לי בקדושין. מהרי"ט ח"א דף ל"ט שאלה ז' ומ"א במעשה שהיה בקטנה שנתקדשה שלא מדעת קרוביה ובדקוה נשים ואמרו שלא מצאו לה שתי שערות ואמה ואחיה אומרים שהיא בת י"א שנה ושם הורו להקל באמרם דספקא דרבנן היא דקדושי קטנה דרבנן והוא ז"ל הורה להחמיר ולא סמך על עדות אמה ואחיה וחשש שמא הביאה סמנים ונשרו ושאין בדיקת הנשים מוציאתה מאסור תורה הוכיח כן מדברי הרי"ף עיי"ש, ועוד שם שם לו חקור דין עם גדולים מחקרי לב ע"ש ובדף נ"ו ע"ד דף כ"ח שאלה נ"א, ועיין מהרח"ש ל"ו ובגנת ורדים

סי' אלף ורי"ט וכ"כ בתה"ד בשם תשובת מהר"ם ושכן עשה בבתו] הגה"ה וצריך שיאמר לה בן בפני עדים דהרי שליח קבלה צריך עדים (פסקי מהרא"י סי' נ' עיין באורך בן ליב ח"א י"ז) כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ה סעיף ג' ואם גלוי לכל שמכינה לחופה ולקבל קרושיה כאומר לה בפני עדים דמי (ריב"ש סי' תע"ט ואין חילוק בין נערה לקטנה הר"ן פ"ק דקרושין) וכן עיקר, אבל יש חולקין ואומרים דאין בת קטנה יכולה לקבל קרושיה אלא האב בעצמו צריך לקבלם (הרי"ף והמרדכ"י בשם הר"ם) וכדי להוציא נפשו מפלוגתא וכו'. משנה אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תרל"ח ע"א ש"ע שם סעיף א' האב מקדש את בתו שלא לרעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה רשותה בידו וקרושיה לאביה (לשון הרמב"ם פ"ג מהלכות אישות ממשנה דקרושין דף ע"א וכפי' רש"י שם) סעיף ח' מצוה שלא לקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה (מימרא דר"י אמר רב ומסייע ליה ממתניתין שם דף מ"א ע"א) הג"ה יש אומרים דנוהגים בזמן הזה לקדש בנותינו הקטנות משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד ספוק כדי צרכי נדוניא גם אנו מתי מעט ואין מוציאין תמיד זיווג הגון וכן נוהגין, תוספות ריש פ"ב דקרושין ועיי' בתקוני די"ל ויקיי"ו על אלפסי שם.

עיין אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תר"א ע"א וע"ב, ודף תרמ"ר ע"ז ד"ה וגרסינן בגמרא תא שמע המקדש את בתו סתם.

אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תרנ"ו ע"א ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף ה' קדשה אביה בבקר (כמימרא דרב וכרמוקי לה בגמ' שם דף ע"ט ע"א) וקרשה עצמה בערב ושניהם ביום שנשלם בו ששה חדשים של ימי נערות ובדקוה ומצאוה בוגרת מחזיקין אותה בחזקת בוגרת וקרושי האב אינם כלום וי"א דאפילו אינה מכחישתו לומר שבאו הסימנים בבקר (הרא"ש שם ממסקנת הגמ' שם וכרב) ויש מי שאומר דרוקא מכחישתו אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם (טור בשם הרמ"ה וכמ"ש טעמו לפי פירושו שם) אם בתוך הששה חדשים של נערות קדשה אביה שלא לרעתה והיא קרשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גט משניהם (פשוט בגמרא שם).

קדושי קטנה אינם כלום דאורייתא אא"כ קדשה אביה משנה ג' דסנהדרין תי"ט,

אלפסי ונ"י פי"ג דיבמות דף תמ"ר ע"א. ש"ע אה"ע סי' ל"ז כל דיני קרושי קטנה. מרדכי פ' האיש מקדש מעשה באחד שקבל לבתו הקטנה קרושין ומת האב בעודה ארוסה והקטנה היתה חולנית והארוס אמר לכנוס כי ירא פן תמות כי היא ראויה לירש נכסים מרובים, ואם לא תנשא ירשוה יורשים אחרים והקרובים מוחים מלכונסה והארוס רוצה לכנוס בחזקה ירבו בזה הדעות, והשיב ר"ת איך יעלה על לב איש שלא יירשנה בעלה.

שם יש מקילין להניח לקטנה לקבל קרושיה לעצמה ויש מחמירין והמיקל לא הפסיד.

אלפסי ונמ"י פ"ג דיבמות דף תמ"ב ע"ב מאימתי יורש אדם את אשתו קטנה בה"א משתכנס לחופה ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף י"ג, ובית שמאל שם ס"ק כ"ו אע"ג דאם נושא קטנה מיטמא לה וכו'.

מהריב"ל ח"ר סי' ח' ראובן היתה לו בת וקרשה לבחור אחד והתנה הבחור אם אבא עמך לעירך ואשב שם י"ב חדש בתך מקודשת לי ואם לאו לאו ולא ישב י"ב חדש ולא נודע אם הוא הלך מרעתו אם חמיו גרשו.

מהר"ם מינץ ד' מי שיש לו בת קטנה משודכת אם יכול לומר לה צאי וקבלי קרושין דידך ודין שליח בזה.

מהרר"י מינץ ב' ג' אב עשה שרוכין לבתו קטנה וכתב בשטר הקשור הנני מארס וכו' אין לחוש שהיא מקודשת מחמת כמה טעמים.

מהר"ם אלשקאר י"ר י"ו קטנה שנישאת שלא לדעת אביה יכולה להנשא לאחר בלא גט. חוט השני נ"א נ"ב. מהר"ם טראני ח"א נ"ז מי שנתן טבעת לחברו להוליכו לביתו לסימן וכו' ולא רצה ללכת ואמר לו זה שלש פעמים תחזור לי הטבעת אם לא תהא בתך מקודשת לי והוא לא אמר אלא הרי הטבעת בידי, ושוב אמרו לו לא ידעת שפלוני קידש את בתך ואמר להם אם יהיה מזלו איני רוצה יותר טוב ממנו נראה שאין לחוש ועיין בתוכו.

מהר"ם

העלה דליכא בית מיחוש לדברי קרושין מכח טענות רבות שביאר עיי"ש ובת"א כ"ח וע"א ודברי ריבות ח' ו"צ ורשד"ם אה"ע י"א כ"ד פ"ח ותורת אמת קע"ה והרש"ך ח"א וח"ב קכ"ט וח"ג ל"ג ונ"ט והמבי"ט ח"א קכ"ז ורנ"ה ומהרי"ט ח"א ל"ט, אה"ע ל"ו ז' ח' מ' וריב"ל ח"א י"ו וח"ג ד' ומהרח"ש ט"ו ל"א והראנ"ח ח"א ח' וס"ח, לחם רב כ"ג ופני שמואל מ"א והרלנ"ח קל"ד וריש"ץ רל"ו ורדב"ז נ"ו נ"ז ורכ"ט ופני משה ל"ה וח"ב מס' מגיד מראשית סי' ג', לקט הקמח אה"ע הלכות קרושין דף צ"ר ע"ז.

מוהרח"ש כ"א הביאו לקט הקמח אה"ע הלכות קרושין דף צ"ח סוף עמוד ד' במעשה שהיה בקטנה שקרשה האם שלא מדעת האב דכיון שלא היו שדוכין תחלה וגם כששמע האב מיחה לאלהר הוכיח והעלה דאינה מקודשת ואינה צריכה גט ולא מיאון ואפילו הגיע הטבעת ליד הקטנה, ושם ביאר דין קטנה שנתקרשה שלא מדעת אביה אי חיישינן שמא נתרצה האב ועיין רשד"ם אה"ע כ"ט הרש"ך ח"א ו' הראנ"ח א' ומהר"ם אלשקאר י"ז.

רדב"ז נ"ו הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ג עמוד ג' השלים למנין עשרה טעמים על מה שהתיר את האשה שנשאת לראובן בקטנותה מחמת אונס אביה כי מאן אביה לתתה לו ואנסוהו ובעודה קטנה נשבה ראובן ולא נודע איו ונתקבלו קצת עדיות ומרישת וחקירת העדות העלה דכיון דאביה היה אנוס ע"י גבר אלים ותקיף כהני דבי ריש גלותא ורלא מחזקי ולא מחזקינן בהו ודאי דלית בה חזקה וגריעי טפי לבטל הקול שיצא שהרי לא הוחזקה לאשת איש כלל דהו"ל קול ושוברו עמו ולפיכך התירוה להנשא ובניה כשרים עיין שם באילו עשרה שרשי הרינים שהשרישו לחזוק דבריו זה לשונו.

א' דבזוגא קמא דסהדיא איכא עד פסול ופסיל לחבריה. ובזוג שני איכא חד זומם ופסיל לחבריה: לפי שנתקבל עדותן שלא בפני בעל דין והם לא חולים ולא מבקשים לילך למדינת הים ולא למקום רחוק מאוד ולא שלחו לו ולא בא (ועיין מוהרח"ש י"ט מהרריב"ל ח"א י"ח וי"ט ודף קל"ח גבי אם מקבלין ואם קבלו בדיעבד אם חוזרים ומגידים ובח"ב ס"א ובח"ג ז' דף י"ב וסי' ב' ובדף ק"ט ומהרשד"ם סי' כ"א, ועוד צריך אני לעיין בהמבי"ט ח"א מ"ט ומוהרי"ט ח"ב ל"ו וס' ל"ח ול"ט ודף ס"ד ופרח מטה אהרן ח"ב י"ח דהויא כדיני נפשות כיון דאתו לאסור אותה על בעלה ולהענישה ולעשות בניה ממזרים). ותו דהוי בלא דרישה ותקירה. ותו דלא היתה אשת איש אלא חזקת עגון בטעות וגרוע הוא מקול בעלמא: ותו דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומוקמינן לה אחזקת פנויה: ותו דאם נשאת איכא מאן דאמר דלא תצא וכל ספק אזלינן לקולא: ותו דכבר היתה נשואה כשבאו העדים האוסרים אותה: ותו דסהרי דשרו לה אתו ברישא: וכל אחד מאלו היה מספיק לן להתירה כל שכן בהצטרפות כולם ביחד עיי"ש, ולחם רב י"ת והר"ם אלשקאר פ"ג ד' ה' צ"ט וקי"ד ומוהריק"א ב"ד וי"א והר"ם מפאדווה ל"ב ל"ז והר"ס אלשיך ק"ד והרב אשכנזי ה' והרלנ"ח קל"ו, ועיין סתירת כל הדברים אילו בשו"ת הר"י בי רב סי' נ"ו דהאריך והעמיק להחמיר ולאסור את האשה עיי"ש דכ' דאפילו אם נשאת תצא.

שער אפרים כ"ז הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ח עמוד א' על מה שנשאל איך לסדר קדושין לקטנה מאחר שאביה נחבש בבית הסהר ואין יוצא ואין בה כדי לצאת ידי כל הדיעות כמ"ש בש"ע סי' ל"ז סעיף ז' והורה שיעשה אביה שליח שיעמוד במקומו לקדש בתו עכ"ד, ואנכי לא ידעתי מה טעם לא הורה שיעשה אביה למקדש עצמו שליח לקדש בתו באמור לו לך ותן לבתי קדושי כסף ותהיה מקודשת לך דהוי כאומר תן לפ' דאליבא דכ"ע הרי זו מקודשת, ואפילו אם אין אביה שם יכולה היא לקבל הקדושין בשליחות אביה, וצריך אני לחקור על הדבר דוודאי טעמו ונמוקו עמו אך כעת הדרך שבחרתי הוא טוב וישר.

עיין הר"ן פ"א דקדושין והרי"ף דף תרכ"ד ע"ב ודף תרכ"ה ע"א. כל דיני קדושי קטנה ובש"ע אה"ע סימן ל"ז. הר"ן שם דף תרכ"ז ע"ב. ש"ע אה"ע שם סעיף ז' כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו (משנה דקדושין בגמ' דף מ"א ע"א) או על ידי עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושיך [הרמב"ם פ"ג מימרא דרבא אמר ר"נ שם דף י"ט ע"א וכ"כ הרשב"א בתשובה

סי'

דלאו כלום הוא, ועוד דהוי קול ושיברו עמו מאחר דהעדים לפנינו ואומרים דקדש בכוס ובלשון שאלה והם הם אשר הוציאו הקול דקדש בכוס ושלא אמר לי ושהיה בלשון שאלה א"כ פשיטא דלא הוי קול שהוחזק בב"ד דהא שוברו עמו, ואפילו תימא דהוי קול הוי קול דלאחר אירוסין ולכולי עלמא אינה מקודשת כלל אפילו להצריכה גט, עיין שם ובגטין צ"א.

עבודת הגרשוני מ"ה מורה להקל במעשה שהיה בחור אחד קדש ביום שבת קדש בתולה אחת בת י"א שנה וי"א חדשים בלתי ידיעת אביה ובפני עד אחד ואחר שלשה ימים ששמעו אביה ואמה צוחו ומיחו ואמרו הכזונה נעשה את בתנו, העלה דאין כאן לחוש לקדושין כלל דהא רובא דרובא פסקו כעולא ורבינא דאמרו בפירוש דלית הלכתא כרב ושמואל דאמרי דחיישינן שמא נתרצה האב והלכתא כהרי"ף והרמב"ם דסברי דאפילו נתרצה האב בפירוש אחר שקבלה הקדושין שלא מרעת אביה דלא מהני הרצוי עי"ש, והריב"ש י"ד והרש"ך ו' ומהרח"ש כ"א ומוהר"ם אלשקר סי' י"ד וי"ז והמבי"ט בח"א נטה אחר דעת רבו מוהר"י בי רב סי' מ"ט עיי"ש ומוהרי"ט סי' י"א.

פני משה ח"א כת עדים העידו שהיה ביד שמעון ארגז קטן של עצם שוה שתי פרוטות ושבפניהם אמר לו ראובן תן לי הארגז שאני רוצה להוליכה לבתי שתשחוק בה ושמעון ענהו יהיו אילו עדים שאם תקבלנה לקדושין בעד בתך אתננה לך ואז חטפה ראובן מידו ושם אותה תוך חיקו מבלי השיב לו דבר וילכו איש לדרכו, ואחד מהעדים מסתפק בלשון אם אמר ראובן להוליכה לבנותיו בלשון רבים או לבתו כנזכר ואז שמעון השיב לו כן אם תוליכנה, ובכל השאר עדותם מכוונת ולו שתי בנות אחת בת חמש או שש שנים ואחת בת ט"ו ימים נשאל מה יהיה משפט הבנות התהיינה צרורות לשמעון ויש חשש לדברים אילו או אין חשש, והשיב דאין בדברים אילו ממש ומותרת לשוק, חרא דלא אמר לקדושין, ועוד רצריך שיאמר לשון הרי את מקודשת ולא קדושין שהוא שם דבר, ועוד שלא אמר לשם בתך אלא בעד וטעם זה בטלו עיי"ש: עוד צירף ועשה הדבר ספק ספיקא, עוד כתב שכל המעשה היה דרך שחוק והתול, ועוד בנה יסוד בהכחשת העדים בהפרש גדול שיש בין תוליכנה או תקבלנה, ועוד שראובן הוא שהתחיל לומר תן לי הרי שגלה דעתו שלשם מתנה היה רוצה, ועוד שתשובת שמעון היתה בלשון שאלה אם ולא בלשון החלט. עיין שם פרטי הביאור ועיין רשד"ם אה"ע י"א ול"ד וע"ו ומוהרח"ש ט"ו ל"ה פני שמואל נ"ו נ"ז מוהרריק"א דף ג' תורת אמת קע"ה מהרש"ך ח"ב קכ"ט מהרי"ט אה"ע ל"ח ודרכי נועם כ"ב ופני משה ל"ה.

פני משה ח"ב ב' ראובן אבי לאה נכנס לבית יצחק בעודו אוכל ושותה עם אחוזת רעים והיה מבקש ראובן תרנגולת אחת וא"ל יצחק אין לי כי אם תרנגולת בבית שהיא של יעקב בני אם תקבלנה בעד קרושין לבתך לאה בשביל בני אתננה לך וראובן שתק והמסובין נתנו לו כוס של יין לשתות וביני וביני צד יצחק את התרנגולת ונתנו לו ולא אמר לו כלום בעת הנתינה את זה העיד עד אחד, ועוד עד אחר מעיד כיוצא בזה בשנוי קצת, ואח"כ שאלו בית דין אחר המסובין ובאו שנים מהם והעידו כי לא היו דברים מעולם ואחר הדרישה והחקירה נתנו לבם ונשבעו שכל עדות הראשונים לא היה ולא נברא, הנה אחר שבירר כל הצדדים שיש לצדד בדין שתי כתי עדים במעמד א' והכת האחת מעידה על הקדושין והשנית מכחשת ואומרת לא היו דברים מעולם אי מקרי הכחשה או לא, ועוד בירר מה שיש לצדד בדין תרי ותרי אי הוי ספיקא דאורייתא או ספיקא דרבנן, ולמאן דאמר דאורייתא אי הוה חומרא דאורייתא או מדברי סופרים, ולמ"ד מדברי סופרים אי הוה דווקא באיסורי לאווין אבל באיסורי כריתות הוי דאורייתא או לא שנא, ועוד ביאר אי מה שאמר בלשון לעז סי' ל"ה דים כי"ס פו"ר קרושין אי הוה לשון קרושין וחלוקת האת"ל עיי"ש, ועוד מבאר היכא דהאשה שאלה מאיש אחד סתם ואח"כ אמר לה בלשון שאלה אי יהיבנא ליך מקדשת לי ושתקה ואח"כ נתן לה החפץ בשתיקה או אם א"ל בלשון שאלה ואח"כ אמר לה בלשון החלטי התקרשה לי בזה ושתקה, ועוד מבאר האב שקרש אשה לבנו אי הוה שלוחו והצדדים והאופנים עיי"ש, כי הכל עשה יפה וסוף דבר בעיקר המעשה

העלה

כי ראובן ג"כ היה קטן לפי דברי הרבים, דוד ראובן הוא נפתלי נכנס מעצמו בטבעת ונתן ליד אבי רחל וא"ל הרי בתך מקודשת לראובן בטבעת זו כדת משה וישראל ועמד ראובן בבית עם משודכתו ימים רבים ויהי כאשר גדל והיה לאיש יצא מן הכלל, העלה דאשה זו מותרת לשוק ואין לחוש לקדושין שקדשה נפתלי על שם ראובן, דאפילו תימא דראובן עשאו שליח מאחר שהיה קטן אין שליחות לקטן עיין שם שלפי הנשמע לא עשאו שליח עיי"ש.

מהר"ר גא"ל על ש"ע אה"ע סי' ל"ז אות א', האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה אבל לא הבן, ואם קדש האב את בנו קטן ואח"כ הגדיל אין לחוש לקדושיו כלל ואפילו לא מיחה אחר שהגדיל קולין ועצמות יוסף פרק האיש מקדש הלכה י"ג, ופרק האומר דף ס"ג כתב שהאב נאמן לומר על הבן שהוא גדול להחמיר בענין קדושין ועיין סי' מ"ג. קטן שקדש ואחר שהגדיל בעל מקודשת חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שלטי גבורים אלפסי ונ"י פ"ב קדושין דף תרמ"ד ע"א ש"ע אה"ע סי' מ"ג סעיף א'.

ש"ע אה"ע סי' מ"ג סעיף א' אלפסי ור"ן ומשנה פ"ב דקדושין דף תרמ"ד ע"א קטן קידש ושלח סבלונות משהגדיל לא חיישינן שמא שלח לשם קדושין, גמרא דקדושין דף נ' ע"ב.

קדושי קטן אינם כלום עיין: בודקין: חזק"ות שת"ים דהתי"רא: יחיד ורבים הלכה כרבים ספר גט פשוט ד"ה ומה שעלתה, אב קדש בעד בנו קטן.

מחלו"קת הפוס"קים גרס"ינן דבור המתחיל גם מצינו בענין קדושי קטן, ואב שקדש לבנו קטן.

סבלו"נות א"ם חושש"ין לה"ם פני משה ח"ב ג' קטן קדש אין קדושיו קדושין אפילו שלח סבלונות משהגדיל: מגיד מראשית ג' דיש מי שחושש לקדושי קטן ושם חלוק ה' י"א קטן קדש לו אביו אשה ושלח סבלונות אח"כ כשהגדיל וכמה דינים: עדיין ל"א: קדו"שין חלו"פי לשו"נות מרינה אה"ע ל"ח, מהרדש"ך ח"ב קכ"ח בדיקת הנער. קדו"שי קט"נה. קט"נה נקר"את.

קדושי קטנה אינם כלום דאורייתא אלא אם כן קדשה אביה, דרכי נועם אה"ע תשובה א' ראובן בא לשדך את בתו ובתקנת החכם באו ליטול הרשות והחכם בחכמתו דרש וחקר אותו עד שהוציא מפיו מלין שהגיד לו דכשנולדה הבת ההיא במשתה היין בסעודתה היה ביד שמעון אחד מן המסובים כוס של יין ונתנו לראובן בעד קדושי הבת שנולדה אך ורק שהיה דרך שחוק, אז הרב חקר אחר הלשון שאמר לו שמעון כשנתן לו הכוס ומה שענהו ראובן בקבלתו ולפי דבריהם שהזכיר לו שתיית היין העלה דודאי היתה מקודשת וצריכה גט, אך ורק להיות שכתב אל המקום שאירע בו המעשה שהעדים היו נמצאים שם והב"ד ההוא חקרו ודרשו את העדים ולא מצאו ממש בדבר לכן נפטרה בלא גט, אמנם לענין הדין קיימו וקבלו את דבריו עי"ש ומהורשד"ם כ' ומוהרי"ט ח"ב מ"א ומוהרח"ש סי' י"ג ול"א.

מקור ברוך י"ו ראובן היתה לו בת קטנה והיה רוצה לקדשה ליעקב וביני וביני הלכה הקטנה וקדשה עצמה ליעקב שלא מדעת אביה שתק ולא אמר כלום ואחר יום נתרצה אביה והיא אחר יום אחר מחתה בקדושין העלה מתוך באור הדין דלא חיישינן מאחר שמחתה והוא שתק עיי"ש, והרש"ך ו' ועבודת הגרשוני פ"ה. מקור ברוך כ"ה ראובן אחר שקדש בתו הקטנה לשמעון יצא עליה קול שהיתת מקודשת ליהודה וכשבא יהודה מן הדרך צעק בפני הב"ד על הדבר הזה וב"ד החרימו על מי שיודע עדות בזה שיבא ויעיד האמת בפניהם, ויבואו שני אנשים כשרים והעידו כל אחד בפני ראובן בלי הכחשה איך יום אחד עשה ראובן סעודת מצוה והיה יהודה בסעודה עם ראובן ובתוך הסעודה בהיות דעתם שפוי היה ביד יהודה כוס מלא יין ושאל ראובן ממנו שיתן לו הכוס לשתותו וא"ל יהודה אם אתנה לך תתקדש בתך וראובן שתק ותיכף נתן לו יהודה הכוס מלא יין ואחר שהיה בידו של ראובן חזר ואמר לו בזה הלשון הרני מקדש בתך בכוס זה ושתק ראובן ושתה היין הוכיח והעלה עפ"י עדות זה דאין בקדושי יהודה ממש משום חסרון תיבת לי. וגם דשתיקת ראובן היתה לאחר מתן מעות

דלאו

קדושי קטן אינם כלום: משנה ו' פ"ב דקרושין קי"ט: כתב מהר"ם טראני ח"ב צ"ז קטן שנכנס עם קטנה לחופה בשבע ברכות יש להסתפק אם כשהגדיל צריך לחזור ולקדש ולברך פעם שנית: אלפסי פ"ט דב"ב דף רל"ו ע"א: ש"ע אה"ע סי' מ"ג: ש"ע אה"ע סוף סימן ל"א בהג"ה.

מהר"ר לוי בן חביב ס"ט קדושי קטן אינם כלום ואפילו שלח סבלונות אחר שהגדיל אלא אם כן נתייחד עמה בפני עדים.

תומת ישרים ק' מי שקדש והלך לו בת אחת אומרת גדול היה וכת אחת אומרת קטן היה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ועיין בתוכו.

מהרר"י קארו ז' שנים היו יושבין אחד היה לו בן ואחר היתה לו בת אמר אבי הבן לאבי הבת הרי בתך מקודשת לבני בטבעת זו או בכוס יין זה וקבל אבי הבת, אפילו נתרצה הבן אח"כ בפירוש ואפילו היה גדול אינה מקודשת, כל שלא ידענו שעשאו שליח או שגלה דעתו שחפץ באשה זו, ואם היה הבן קטן אפילו עשאו שליח לאו כלום הוא, ודין בת שנתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה, חזקה אין הבן עושה אביו שליח לקדש לו אשה ואפילו איתינה קמן אין צריך לשאול להם על כך, ועיין מהר"ם טראני ח"א סי' רנ"ה ומהרר"י טראני סי' מ"ג.

מהר"ם טראני ח"ב דף מ"ה קטן נכנס עם קטנה לחופה כשיגדיל אם צריך לחזור ולקדש ולברך שבע ברכות.

רשד"ם אה"ע ה' האומר לחבירו הרי בתך מקודשת לבני בכוס של יין זה ושניהם קטנים ושוב לא ראו זה את זה אין לחוש לקדושין הללו ועיין בתוכו.

רשד"ם אה"ע ט' מי שקדש את בתו הקטנה לנער אחד וטען לפני ב"ד שבן י"ג שנה הוא ושוב כשנתקבלו עדיות על הדבר חזר ואמר שעל הספק אמר בתחלה שבן י"ג שנה היה נראה דהאשה בחזקת פנויה עומדת: שוויא אנפשיה חתיכה דאסורא אמרינן אפילו היכא דאיכא עדים מכחישים דבריו ועיין מהררש"ך ח"ג סי' צ"ה.

משפטי שמואל קי"ז קכ"ח מי שקרש את בתו עם נער אחד ובאו שתי כתי עדים אלו אומרים גדול היה ואלו אומרים קטן היה נטה הרב להיתר, היכא דאיכא תרי חזקי דהתירא כ"ע מודו דלא מחמרינן.

אין קדושי קטן קדושין מכח זכין ועיין משפט צדק סי' ס"ה.

משפטי שמואל קכ"ח קדושי קטן אינם כלום ואם קדש על ידי אביו יש חוששין, ומהר"ר בצלאל כתב בסי' ד' שאין לחוש אפילו השיאו אביו וכל שכן ע"י אחרים עם דקדוק לשונות רש"י ז"ל: ועיין מהרר"א בן חיים סי' מ"ז ומהר"ר ש"ך ח"א סי' צ"ד ובתורת אמת סי' ס"ה ובמהרר"י טראני סי' מ"א ובשארית יהודה דף ס"ו לקט הקמח אה"ע דף ק"ך ע"ג.

מהרר"י טראני אה"ע מ"ג אב נתן קדושין בעד בנו מי חיישינן דלמא שויה שליח לאב, גרעון לשונות קרושין כגון קח זה לקדושין מבני. עד לא ראה מה נתן ביד האשה: בטול עדות בהכחשה ובפיסול ואם העידו על הפיסול שלא בפניהם. מגיד מראשית ח"ב סי' ג', לקט הקמח אה"ע דף קכ"ב ע"ב, משפט צדק ס"ה מי שקדש ויש מחלוקת אם קטן או גדול היה וגם נתחייב סך מה מכ"כ ספרים בקנין סודר ושבועה.

תורת אמת ס"ה על מהרי"ק סי' ל' בן י"א שנה שקדש לו אביו בטבעת ועדים אם ימאן צריכה גט ועיין מהרריק"א סי' ז'.

אמונת שמואל י"ב ראובן קדש אשה אחת ואביו בא לומר שהוא קטן פחות מי"ג שנים ויום אחד ובדקו את הנער ומצאו לו שני שערות נסתפק אי נאמן האב באמירה זו להקל שלא יהיו קדושיו קדושין ושהסימנים הם שומא בעלמא או לאו ותלה הדבר אי נבדק הבן תיכף לקדושין או אחר זמן עיי"ש, עיין מהרי"ט ח"א דף ל"ט שאלה מ' ומ"א כתבתיו בערך קדו"שי קט"נה אי"נם כלו"ם ולקט הקמח אה"ע דף צ"ו ע"ב הלכות קדושין, קדושי קטן וקטנה ש"ע אה"ע סי' ל"ז וסי' מ"ג.

לחם רב כ"ה הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"א עמוד ד' הסכימו קרובי ראובן ורחל הקטנים לשדכם יחד על ידי שיקבל אבי רחל הקרושין בערה ולהיות

כי

הוא מגזע בני אשכנז, יש לנו להורות להם כדעת רבניהם שהם גם הם המה מרבותינו בעלי ההוראה, ובפרט בענין גטין וקדושין שכבר פשטה הוראת הרדב"ז והרשד"ם ז"ל שכתבו והעידו דכבר נהגו בדורות אחרונים להחמיר בכל מיני חומרות בענין הנוגע לערוה החמורה, לפי שנתמעטו הלבבות, א"כ כל היכא דחזינא מרבני אשכנז ומאחרוני זמנינו כמו הרב בעל חלקת מחוקק בית שמואל בית הלל שכתבו והורו הלכה למעשה רב לחוש לדעת הסמ"ג ודעמיה ולא מלאום לבם להתירו, עם היות כי עינם ג"כ ראו רוב מנין ובנין שלא חשו לסברת הסמ"ג ולא מפני זה נבהלה רעיונם של המחברים הנזכרים לסמוך על הרוב, א"כ הואיל וגם רבני הק"ק תפסו להחמיר לצאת מידי ספק עפ"י סברת המחמירים כראוי לכל דיין ירא אלקים ולכל מודה על האמת, אשר לזאת אין מי שיהיה רשאי להקל באתרייהו כההיא דאמרו חכם שאסר וכו' עיין שם, כי יתר הראיות שנכתבו על ענין זה להצריכה גט מסודרים בספר תשובות שלי עם פסקי הרבנים המתירים ה"י דידענא בהו רב חליוהו לאורייתא רק שהצעת המעשה שהציגו לפניהם החליף השטה מלמעלה למטה וגרמא להם להתיר, ואנו על רבני הקק"י והגאון מוהררי"ב ה"י סמכנו כי הם אמת ודבריהם אמת ומ"ש הגאון המחבר הלא בספרתו עיי"ש.

ובספר מגיד מראשית ח"ב סי' א' ראיתי דהולך מסכים להחמיר בעד אחד ע"ע עכ"ל לקט הקמח במעט תוספות, ואתה הקורא תבין בפסקים דלעיל ותמצא כל מבוקשך, ודע לך כי למעשה האשה נפטרה בלא גט ונשאת לכהן.

עיין הר"ן פ"ז דגטין דף תקפ"ט ע"ב ד"ה ולא תתיחד וכתב הרשב"א ז"ל ומסתברא כגון שראה הוא את העדים, אבל ראו אותו שנים מן החלון והם רואין ואינן נראין לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אעפ"י ששניהם מודים אינה מקודשת, הלכך כשבעל זה שלא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא.

שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ח על המעשה הנ"ל כתב לכאורה יש לפקפק על שקבלו עדות שלא בפני בעל דין אע"ג דקיימא לן בדיני ממונות בדיעבד הוי קבלת עדות מ"מ נדון דידן לדיני נפשות דמיא לדעת קצת פוסקים, ויש חולקים דלענין זה כ"ע בעל דבר ניהו לאפרושי מאסורא ולפי זה אם אמר אחד איני יודע באיזה יום למ"ד לדיני נפשות דמיא עדותן בטלה, אף שניכר מתוך דברי השואלים שלא חשו לדיעה זו ולפי שהיו העדים נחפזים לכך גבו העדות אפילו לכתחלה שלא בפני בעל דין, והעלה לדעת רמ"א אפילו בעד אחד חוששין להחמיר אבל מאן דלא חושש לעד אחד בקדושין ודאי אין כאן חשש כלל כיון שהיה רק שחוק וגם כ"ע מודו דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא: מה שמרמה השואל להחמיר דאף שאומר העד שאינו זוכר אולי יזכור האריך לסתור כל זה, ודין שבועה תמורה מערוה ולא חיישינן לבירור הדבר ומסיק דהמיקל בנדון זה לא הפסיד, קדושי עד אחד עיין: ג"ם למ"י כו"פין עבודת הגרשוני ל"ז. ית"יר ורבי"ם הל"כה כר"בים, ספר גט פשוט ד"ה ומה שעלתה. מחלוקת הפוסקים גרסי"נן, ע"ד אח"ד או"מר נתקד"שה. ע"ד אח"ד בהכחשה, משפטי שמואל קכ"ד. עבודת הגרשוני מ"ו. עד"ות קרו"שין בפ"ני הריו"טות. עד"ות קרו"שין בשטר בשם מהרר"י קארו י"א אחד מן העדים זומם אין חוששין לקדושין לפי שהכיר בפסלות הזומם ותהם עמו. קרו"שין בפ"ני עד"ים בשם מהרר"י קארו י' ומהרר"ם טראני ח"א רצ"א ומהררש"ך ח"ב ב', ושבות יעקב ח"ב תשובה קפ"ז. קרו"שין ודיני"הם מוהרח"ש י"ח י"ט ושם עד אחד מעיד שבפניו ובפני אחים היו הקדושין. קרו"שין חלו"פי בשם רשד"ם אה"ע ד' י"ת ומהררש"ך ח"ב קכ"ח פני משה ח"א כ"ט, מוהרח"ש ט"ו, עד אחד מעיד שבפניו ובפני אחרים נתקדשה אם אותם אחרים מתו, קרו"שין לפ"ני פסו"לי עדו"ת ד"ה שלה. קרו"שי קט"ן אינם בשם מהרר"י טראני אה"ע מ"ג. קרו"שי קט"נה דברי ריבות, מדינה אה"ע י"ט קדושין שיש בהם הכחשה ועד אחד פסול מן התורה, מדינה אה"ע ל"ג, מהר"ר בצלאל י"ט. עבודת הגרשוני פ"ה.

קול בקרו"שין והי"נו דרכי נועם ד'. רו"ב הולכ"ים את"ריו, ד"ה הרשב"א בתשובה. משנה ה' פ"ה דנדה קי"ט.

מעיד עד אחד ועד אחר יעיד שראה שימת הטבעת אך שאינו זוכר באיזה יום ומה שאמר לה האיש, רק שעל פי אותם הדברים התחילו לצחוק, ומכח אומדנות וטענות שטיבו של אותו האיש להיות ברחן ומצחק, ושהאלמנה צווחת שהכל היה דרך שחוק היו כמה וכמה חכמים ורבנים שכתבו להתירה [ואני המחבר הבאתי דבריהם לעיל ודברי החוששים לאסור] והעמידו דבריהם בעד אחר, אמנם רבני העיר כתבו לאסור מכח שבעת נתינת הטבעת לא אמרה האשה כלום, ושמעשה זה הוא חמור ממעשה דמהר"ם מלובלין, וכל מה שהוסיפו המתירין בהצעת המעשה נתברר שלא כך היה, ומגדולי הדור שבגליל שהוא ה"ה הרב הגאון מהר"ר יהודה בריא"ל נר"ו אב"ד ור"מ של ק"ק מנטובה נשלחו לידינו הפסקים שנכתבו להקל ולהחמיר והיתה דעת הגאון המחבר ודעתי להסכים אחר העיון שלא להקל כל עיקר, ובטלנו ענין האומדנות דאנן לא בקיאין האידנא בשעור האומדנא וכמ"ש הרא"ם ח"א בדף י"ח עיין שם דהא אין לנו אומדנות גדולות מאותן שהיה דן ר"ת ז"ל מעצמו להתיר את בת העשיר שקדש בנו של הר"ר אושעיא הלוי באמרו בתך מקודשת לי סתם ולא פירש פלונית ורצה להתירה מכח אומדנות דמוכחי, ועכ"ז למעשה חזר בו ולא עבד עובדא כרכתבו התוספות בשני דקרושין וכתבו הרא"ש עיי"ש דאם היות דאין לנו אומדנות גדולות דמוכחי מהנהו דדן ר"ת ז"ל עכ"ז הוא ובית דינו הצדק לא נשתמשו מהם משום דהלכתא כאביי ביע"ל קג"ם ונאסרו כל האחיות על המקדש והצריכו לכל בנותיו גטין, עיין בהגהות טיימיניות דפ"ט מהל' אשות, ומ"ש הרב המגיד באותו פרק דעת הרב ותלמידו הרשב"א דהעלו להחמיר כי בדבר ערוה החמורה אין בידינו לדון על פי האומדנות ואמתלאות אף כי תהיינה נכונות לפי דעתנו, וכמ"ש מהראנ"ח ח"א נ"ב דאפילו היה ספק בעלמא מספקא ראוי לנו להחמיר דלאו בכל ספק ספיקא בדאורייתא או בספיקא דרבנן ניתן הרשות להקל, דהרי יש כמה מקומות דאף בספק ספיקא ובספיקא דרבנן החמירו כמ"ש המרדכי פרק החולץ עיי"ש, ובדבר שמואל סי' ס"ו ורצ"א, והגאון המחבר כ' על ענין האומדנות דמאן לימא לן דלא חשקה נפשה בו ותמתין עד שתמות אשתו, וכאותה ששנינו בקרושין דף ס"ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתמות אחותך ותשרא כדשהיא ליה בת רב חסדא לרבא עשר שנין כדאיתא בפרק ארבעה אחין דף ל"ר אף שהיתה לרבא אשה אחרת כמ"ש התוספות שם, ואף שכ' בשם ר"ת ז"ל שהיתה מצפה שתתקיים נבואתה בפ"ק דב"ב, א"כ אפשר שגם לזו רוח זנונים התעה ליכנס בספק זה או שתכנים קטטה בבית של זה עד שיבא לגרש את אשתו ופתויי יצה"ר רבים הם, וכמעשה שהיה בנדון דומה לזה שהאיש והאשה טענו שהיו מצחקין בקרושין, וכשנאמר להם שאעפ"כ היו צריכים להתגרש נשמע מהשכנות שהיו אומרים זה לזה א"כ מה הרווחנו וסוף סוף צריך להתגרש, וכשהוגדו דברים לב"ד נחקר ונדרש על מה אמרו דברים אלו והאשה הודית כי מחמת שהאיש ההוא רודף אותה לשכב אצלה, ושהיא גם היא היתה מבקשת תפקידה אך אמנם דהיא היתה אשת חיל ודבהתירא הוה ניחא לה בכל דהוא ולא באיסורא, ולכן נועצו יחדו ועשו קנוניא להתקדש בדרך צחוק בפני עדים ובכן לא ירגישו, אזי ברכנו את ה' והזכרנו לטובה את נפש ר"ת וב"ד ז"ל, דלא נשתמשו מהאומדנות, דהא זה ג"כ היה נשוי ומושבע שלא לישא אשה אחרת והוי ליה בנים ולא היה מצי למיקם בספוקיהו, ואח"כ נודע כי אותה החשובה היתה מפרנסת אותו, א"כ דל מהכא אומדנות כי יצר לב הארם רע, ועמקו מחשבותיו כמ"ש בתשובתו להגאון מהר"ר יהודה בריא"ל נר"ו.

ועוד נשא ונתן הגאון המחבר בעיקר דין המקדש בעד אחד ומוקי נדון זה דהוה ליה כאלו עד אחד אומר נתקדשה בפני ובפני פלוני ואין חברו מכחישו דלכ"ע לא תנשא, ומה שאומר איני זוכר אינו כאומר איני יודע, ולפע"ד הוכחתי דאין כאן עד אחד אלא שני עדים דהא לא היה ביניהם הכחשה והטוב שבעדותם היה שלא אמרו שניהם ממש בשפה אחת כמ"ש בירושלמי פרק זה בורר, רב כד הוי חמי סהדי מכוונים הוה חקר, כד הוה חמי סהדי הכן והכן היה מכוון, ופי' פשוט דאם לא אמרו בסגנון אחד ובענין אחד אז לא היה דורש כ"כ, א"כ הכא אפילו נימא דאין כאן אלא עד אחד להיות כי אותו ק"ק

הוא

ח"ב קכ"ח קדש לפני שנים ואחד מהם קרוב או פסול הוי כמקדש לפני ע"א מהרר"ם פארווה ל"ז ועיין תשובת קארו דף ד'.

מהרר"י טראני אה"ע מ"ג עד לא ראה אם נתן ביד האשה.

קדושין פרק האומר אמר רב יהודא המקדש בעד אחד מהרר"י קארו ב'.

מהר"ם מלובלין ס"ד בדין המקדש בע"א ואם יש הכחשה, ושליח שטעה ואמר לי עיי"ש, ותשובת הב"ח צ"ד ומהרח"ש ט"ו וסוף י"ט וחוט השני נ' ועבודת הגרשוני מ"ו עיין לקט הקמח על אה"ע דף קכ"א עמוד ד', ופנים חדשות דף נ"ח ע"ב.

בית הלל מ"ב מעשה באיש אחד שקדש את הבתולה בעד אחד והצריכה למעשה ממנו גט, וכתב משם הח"מ שכתב וז"ל והרב בית חדש חילק בין עד אחד לשני עדים בטענת השטאה וכתב דנאמן לומר טענת השטאה בעד אחד ושכך פסק הלכה למעשה, ושאין דברים אלו מוכרחים להקל לכתחלה עכ"ל, ע"ש אה"ע ס"ע ס"ג [הרב המחבר לא ראה תשובת הב"ח ע"ע בסי' צ"ז עיין לקט הקמח אה"ע הלכות קרושין דף צ"ז סעיף ע"ד].

מהרי"ט ח"א ט"ו עד אחד מעיד שבפניו ובפני עד אחד קבלה לאה קרושין מראובן ולאה מכחשת ואומרת לא היו דברים מעולם והעד הא' כבר מת צדד להקל שאין לחוש לדברי הא' כיון שהיא מכחישתו והו"ל כמקדש בע"א שאין חוששין לקרושיו ואין דבר שבערוה פחות משנים. אך צדד להחמיר להצריכה גט, אם האיש הכניסה מהימן עליה עד זה כבי תרי דאזי אסור עליו לכונסה.

מהריט"ץ נ"ב מבטול הערות שהעידו על לאה שנתקרשה ליעקב יען העד האחר לא היה מכיר אם היתה לאה שקבלה הטבעת או אשה אחרת ואין כאן ערות, ולפי דברי העד השני משמע שלאה שתקה אחר מתן הטבעת ושתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא, ועוד דמעיד דהיא התלה לה בו ואמרה לו אי אי דמשמע שאינה רוצה, ועוד דלסברת קצת הפוסקים אפילו אמרה האשה הן לא מהני כיון דמתחלה לא יהיב לה בתורת קרושין אלא סתם, ועוד שהלשון שקידש בו הוא גרוע שהרי בא בעדות שאמר לה זו בקרושין ולא פירש למי וגם לא אמר לה שלי זה בקרושין, ועוד שעד אחר אמר שא"ל זה בקרושין והשני אומר שאמר לה הרי את מקורשת לי והוה ליה ערות מוכחשת, וכה שהעד האחר פירש דבריו אח"כ לאו כלום הוא דכיון שאמר בבית דין אין אנו יודעים שוב אין יכולין לחזור ולומר יודע אני ואפילו באמתלאה, ובפרט שהב"ד התרימו על כך דאיכא למימר דאין ארם משים עצמו רשע, ובצרוף כל הרעותות הנזכרות התירה להנשא, לקט הקמח אה"ע דף ק"ב ע"א ררב"ז תשובה רצ"ח מבאר לשון הגה"ה בקרושין לשון המתחיל המקרש בע"א אין חוששין לקרושיו נראה דאפילו גט אינה צריכה וכו' ע"ש.

מהר"ר צבי קט"ו לקט הקמח אה"ע דף ק"ח ע"ב בעסק קרושין שנתהוו באשכנז בפני עד אחד הורה דאין להקל וצריכה גט כי המקום גורם לחוש לגאוני אשכנז נ"ע, דחשו לסברת הסמ"ג בשם רא"ם ומוהר"ם מפאדווה בסימן ל"ב מצינו דחייש אפילו בהכחשת בעל הדבר, ומשיג על הרב בעל חלקת מחוקק דכתב דמהר"ם מפאדווה חזר בו בסימן ל"ז עיי"ש שהאריך בהשגות על החלקת מחוקק ובית שמואל, וסוף דבר הוכיח בנדון שנשאל עליו דהיא מקודשת אף לדעת הרא"ה מטעם דלא שדיכינהו עיי"ש דכתב דאין לפקפק על לשון הקרושין אף שלא אמר לי, וגם אני איני חושש באמת כי בלשונות הנכרים לפעמים תיבת לי מובלעת תוך משמעות תיבה אחרת, וכל שיש במשמעות דבריו משמעות לשונות המועיל כפי לשונינו לשון תורה ולשון חכמים יש לנו להחמיר ולא להקל, ככתוב אצלי בתשובה.

מהר"ר צבי קל"ה לקט הקמח דף ק"ח עמוד ג' בעסק הקרושין שנתהוו בעיר קא"סאל, מונפירא"טי מאיש אחד שהיה לו אשה ובנים וגבה טורא ביניהו וגם הוא מקהלה אשכנזית ובמרינה שנאסר לקחת שני נשים והיו ביר האיש שתי טבעות אחד דיאמאנטי ואחד משער הסוס ובהיותו מדבר עם אלמנה אחת מדברים בעלמא אמרה לו האלמנה להראות לה הטבעת שבידו והוא נתן טבעת שער הסוס באצבע קטנה של האלמנה ואמר לה הרי את מקורשת לי, ועל זה

השלמים המתירים וכל דבריהם אמת וצדק, כ"ש שמדברי הב"ח נראה דלא אתי מטעם מגו, אלא הטעם הוא משום דאפילו למאן דמחמיר בעד אחד היינו דוקא היכא דשניהם מודים לדברי העד, אמנם אם אינם מודים או אפילו אחד מהם שאינו מודה לדברי העד אין לחוש לעדותו, וע"כ לא פליגי הרב ח"מ וב"ש אלא בששתקה בשעת קבלת הקדושין ואח"כ אמרה שלשתוק נתכונה, כללו של דבר שאשה זו מותרת לינשא ואין להצריכה גט.

קדושי עד אחד ודיניו ש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ב' אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין גמרא שם דף ס"ה ע"ב.

מהר"א מזרחי ח"ב ל' עד אחד אומר שהיה אחורי הפתח בשעת פלוני לפלונית קדושין ושהיו שם כמה עדים רואים בדבר וכולם אמרו שלא ראו כלום, מחלוקת במקדש בעד אחד, והלוק בין מודים לשאינם מודים, ודין בפסול ק"א, ועיין מהר"י ז"ל ה"ה סי' ו', ומהר"ר צבי קמ"ז קל"ה ושם אבאר דאינו אומר אינו כאומר איני יודע, עיין הלקט הקמח אה"ע ק"ג ע"ג.

מהר"ם אלשקאר צ"ט ק"ד קדושין בפני שני אחים, ודין קדושין בע"א ונמצא בעדים קרוב או פסול, ותוך כדי דבור ושתיקה דלאחר מתן מעות, ועיין מהר"ם פאדווה סי' כ"ט עבודת הגרשוני מ"ז והמחבר ס"ה וחוות יאיר י"ז, י"ח י"ט.

תומת ישרים תשובה ע"ג קדושין ע"י שליח ועד הוי קדושין, דשליח נעשה עד.

תומת ישרים פ"ג קדושין בפני שני גיסים צריכה גט דגיסים כשרים מן התורה לדעת הרמב"ם.

תומת ישרים קפ"ד ראובן העיד שבפניו נתקדשה לאה ליעקב ואומר עוד שבמרומה לו שלוי היה עמו ונשאל לוי ואמר שאינו זוכר ולאה ג"כ מכחשת מה דינה, ופסק הרב דאין חוששין לקדושיו ואין להצריכה גט אפילו מספק.

מהריב"ל ח"ב ו' עדי קדושין שלא הוו מכוונים.

מהריב"ל ח"א נ"ח עד אחד אומר בפני נתקדשה ועד אחד אומר בפני הודית שנתקדשה, עד אחד ששמע דברי הקדושין אבל הוא לא היה מכוין.

מהר"י קארו ב', ד' עדים שהעידו על קדושין ונמצא אחד מהם קרוב או פסול, רוב הפוסקים סבירא להו דאין חוששין בקדושין לע"א, ואם הוו שנים והכחישו זה את זה או שנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן במלה לכולי עלמא: אי בעינן דרישה וחקירה בגטין וקדושין ואם הדין מרומה לכ"ע בעינן, ושתיקה לאחר מתן מעות.

מהר"ם גאלנטי כ"א ראובן טען שקדש אשה אחת והביא עד אחד והעיד שהוא ועד אחר שכבר מת נמצאו בשעת הקדושין, והיא אוסרת לא היו דברים מעולם מותרת בלא גט: עיין רשד"ם אה"ע תשובה ד' כבר ידוע שהלכה רווחת כפי המנהג שעד אחד אין חוששין לקדושיו, ועיי"ש תשובה ח'.

רשד"ם אה"ע ל' כ"א עד עבר על חרם הקהל שלא לקדש אם לא שימצא שם חכם הקהל וממונה הקהל דאפילו ימצאו שם השלש קהלות יע"א אין לעדים לעמוד בשעת קדושין אם לא יעמוד החכם והממונה, ועד אחד מפי עד אין עדותן עדות, והעובר על החרם פסול לעדות, וכבר כתבתי דברי רשד"ם בערך חשוד על השבועה אין בענין זה, ועוד העד אחד מוכחשה לאו כלום אליבא דכ"ע, וכיון שהנערה הכחישה את העד אפילו היה העד כשר אינו כלום וכל שכן שהעד קרוב להיות פסול דאורייתא ועד מפי עד אינו כלום אליבא דכ"ע: קדושי עד אחד דברי ריבות תשובה ח' ד"ה הטעם הרביעי.

מהר"ם מלובלין ס"ד בדין המקדש בעד אחד ואם יש הכחשה.

מהרש"ך ח"ג ל"ג קדושי עד אחד: המקדש שלא בעדים ואפילו בעד אחד אינם קדושין ש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ב', גאלאנטי כ"א ריב"ש ס"ס ו': המקדש בפני עדים ואמר אחד מהם שאינו מכיר בנערה וחזרו וקראו אותה תגלתה פניה והכירה אין עדותו עדות אם לא חזר ואמר לה הרי את, המבי"ט ח"א; ויש מתירין אם מקדש לפני עד אחד אם שניהם מודים תנהה שם: ובעל עצמות יוסף הביא ראיה להחמיר במקדש בעד אחד ואפילו הודתה בפני עד אחד שהיא מקודשת פ' האומר, ואם יש ספק אחד בקדושין מקילין מהרש"ך

וקדושין לא בעינן דרישה וחקירה כדיני נפשות ממש, אלא שצריך הזמן לחקור בו כל מה דאפשר, אבל לא שאם אמר באחת מן החקירות איני יודע שתהא עדותן בטלה וכו' יע"ש, והב"ח בחה"מ סי' ל' הביא דבריו אלה וכתב דה"ה בתבלות וגטין וקדושין יע"ש וכו', גם מודר"ר בצלאל בסי' ה' אעפ"י שהלק על דברי הריב"ש לענין ממון, מ"מ בערוה החמורה חש לה כאשר יראה הרואה בדבריו יע"ש, וכבר נודע לכל מבין מה שכתב הש"ך בחה"מ סי' ל"ג דחלק ע"ד הריב"ש אלה ובהסכמה עלה בראיות ברורות ונכוחות דאפי' בדיני ממונות דלא בעינן בהו דרישה וחקירה מ"מ אם חקרו ב"ד את העדים ואחד כהם אמר בחקירות איני יודע עדותן בטלה, דאין סברא כלל לחלק בין עדות המוכחשת לאומר איני יודע, וכאשר כתבת אתה ידידי בטעם ראשית אמריך ככתוב בקונטרסך המוצג לפנינו ואמטו להכי הוצרכנו לחוש לחומרא ולישא וליתן ולדון ולהור בחכמה בדברי רבותינו כת הקודמים ז"ל, בכל מידי איכא לחוש ולמיזל לחומרא בהאי מילתא כל דברי הש"ך ז"ל, בנ"ד שלו העד השני אמר לפני בית דין שאינו זוכר באיזה יום היה המעשה הלז פשיטא דעדותו בטלה, דהויה ליה הכחשה בחקירות ואין לח"ש שמא היום או למחר יזכור זה העד השני ויעיד כדברי העד הראשון ויהיו שני עדים בדבר ונפיק מינא חורבא ח"ו, דהא פשיטא כביעתא בכותחא דכיון שאמר בפני ב"ד שאינו זוכר המעשה הלז באיזה יום היה והדברים שאמר לה שוב אינו יכול לחזור ולהגיד בפני ב"ד, וכדכתב הרא"ש בתשובה כנודע, והביאו דבריו הסמ"ע והש"ך הלא בספרתם וע"ש, ומה שחשש הרשב"א דשמא יזכור אח"כ כאשר יראה הרואה בדבריו הובאו ביתה יוסף מר"ן ז"ל וע"ש, התם תוך לב"ד הוי עובדא כאשר ידקדק הרואה בדבריו שם באורך וראה יראה דאין לנטות ימין ושמאל אפילו למתעקש בדעתו ואין להאריך.

העולה מכל הני מילי מעלייתא וטעמי הריצי אשר טפחתי ורביתי ואספתי באמרים מדברי רבותינו כת הקודמים זלה"ה, דאתתא דא ברעות נפשא שריא לאתנסבא לכל גבר דתצבי, ואינש לא ימחה בידה וכל המחמיר בדבר זה לע"ד אינו אלא נפש רעה לעגן את בנות ישראל וכן לא יעשה, כאשר הזהירונו רבותינו נוחי נפש וכדכתיבית בס"ד דאין רוח חכמים נוחה הימנו, ואם שקדו חכמים על בנות ישראל לשמחן הלהן תעגנה, ובפרט במידי דברירא מילתא כשימשא בטיהרא, ומאחר דאיכא ספקי לספקי דספקי וכולם להקל כי בשל סופרים אזלינן אחר המיקל וכדכתיבית, והלנע"ד צעיר המשתלח כתבתי, וצור ישראל יצילנו משגיאות, וברוב חסדיו יראנו מתורתו נפלאות, נאום הגבר אין איל, שף מדוכתיה, ואראזיל ואתי לא מיתבא דעתיה, מקוה חסדי צור מנת חלקי, ותפילתי על חקי, כאור בקר לאברהם, בוקר לא עבות יוצא לאור משפטי לחוק.

הצעיר יהודא יצחק.

קדושי עד אחד ודיניו מטה יוסף אה"ע תשובה ה' על הקדושין אשר נתנו בעיר קאסאילי הנ"ל הארוך מאד ואסף וקבץ כל הסברות וצדד צדדין וצדדי צדדין ובסוף דבריו העלה ז"ל וכפי האמור בנ"ד אין לנו אלא עד אחד ובמקדש בע"א הסכימו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים דאין חוששין, זולת סמ"ג בשם הרא"ם והמרדכי שכתב בשם ר"ת דחוששין, וכבר כ' רשד"ם בתשובה סי' י"א שפשט המנהג פסק סברת הסמ"ג ודעמיה יקבעו הלכה שלא לחוש וכ"כ בסי' כ' ע"ש, גם מהרש"ך בח"ג סי' ל"ג כתב ז"ל בענין המקדש בעד אחד נקטינן דאין חוששין לקדושיו וזהו הפך מ"ש בח"ב סי' קכ"ח וסי' ר"ב, גם בארצות אשכנז נראה שלא קבעו הלכה כסמ"ג כנראה מדברי הרב בנימין זאב סי' ל"ה ומהר"ם מלובלין סי' ס"ד, וכן נראה מדברי הב"ח בתשובה סי' צ"ז כ"ש דבנ"ד אפילו הסמ"ג והמרדכי מודו דאין חוששין כיון דהאיש והאשה אומרים שלא נתכונו לשם קדושין אלא לשחוק בעלמא וכיון שאינם מודים לדברי העד אין לחוש, וכמ"ש הב"ח בחבורו סי' מ"ב ובתשובה סי' צ"ז, ואין לחוש לדברי חלקת מחוקק ובית שמואל שחלקו על הב"ח כי דברי הב"ח נכונים בטעמם, ואף אם נאמר שטעם הרב הוא משום מגו שפיר קאמר דיש להאמינם מטעם מגו, וכמ"ש ריב"ש שכתבו בתוס' פרק ח"ה וכמו שהאריכו למעניתם בזה החכמים השלמים

קלא דאקרשא לקטן נראה כגדול ומסיק בהיתרא בההוא עובדא מפני שעדיין לא הגיע לפלגות ראובן והלכך אפי' קלא נמי לא הוי, וגם מעיקרא נמי משמע דאי לאו האי טעמא מתסרי משום קלא וכו' וע"ש, אמור מעתה כיון דאיכא הר"ן דכתב דלדעת הרי"ף לא מבטלינן קלא, ורבינו פרץ ומוהר"ם נמי דחיישי למ"ר דלא מבטלינן קלא, וא"כ בנ"ד נימא ודאי עדיין יש מקום לבעל דין לדון ולהחמיר לקלא דנפק עלה עד השתא, אף אנכי אעננו ומילין אשיבנו דלא מן הש"ס הוא זה ואין זה נכון לדון ולהחמיר, דהא הרא"ש ז"ל דאיהו בתראה ובנו בעל הטורים אזיל לשיטתו דמבטלינן קלא. וכן הוא דעת הרמ"ה ז"ל כאשר יראה הרואה, וכן כתב הרא"ש בשם מוהר"ם לפסק הלכה דמבטלינן קלא, ומהגם כמו שכתב הוא ז"ל דחששא לקלא אינו אלא מדרבנן שלא יוציאו לעז על הב"ד כנודע, וכיון דכן הוא הא קיימא לן דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וכן העלה מוהריב"ל בח"א להלכה ולמעשה, וכיון דמוהר"ם והרמ"ה והרא"ש ובעל הטורים פוסקים לקולא דמבטלינן קלא הכי נקטינן, ועוד הביא שם תשובת רבני קאטאלונייא דפסקו לקולא דמבטלינן קלא נדחו דברי הר"ן שכתב ויחס לדעת הרי"ף דסבירא ליה כמאן דאמר דלא מבטלינן לקלא ולהכי לא פסקה בהלכותיו, וכתבו דלא הוצרך לכתבה דהא סברא הוא וכו' וע"ש, וכיון דמוהריב"ל דבתראה איהו נטה קו ימינו להקל בדבר ולא חש לדברי מוהר"ם ורבינו פרץ המחמירים, וודאי דאבתריה אזלינן להקל בנ"ד נמי, ומה גם דמההיא דפסקי הקדושין שבהגהות המרדכי דלעיל ממנו נקח עזר כנגדו של הבעל דין הדן להחמיר, דהרי אבי העזרי נמי אית ליה דמבטלינן קלא וניסף הוא על כל כת המקילין וודאי דאבתרייהו אזלינן וכדכתיבית, גם הרואה ולבו נוקפו ומהסס בדבר, הלוך ילך וראה יראה בספר פני משה ח"ב סי' ק"ל כי שם אסף וקבץ את כל סברות האחרונים כת הקודמים ז"ל ויש בהם די השיב לצורך עניננו זה, וממנו יקח אומדנות מוכיחות נכוחות לכל מבין מדע, ורובא דרובא שייכים נמי לנדון זה שלפנינו, והרוצה לעמוד בדבריו דרש ידרשנו מעמו הלא בספרתו מה בצע לשניות מדברי סופרים ומה גם כי לא עת האסף.

עוד מילין אשיבנו למאן דקהי קהיותא ולבו מהסס, דלע"ד הכא בנ"ד ליכא למיחש לקלא כלל, כי הנה ראיתי אחרי רואי לשון המסדר בראשית אמריו כתב הוגד הגד לרבני העיר בלחישא שראובן וכו' יע"ש, ובאומרו בלחישא משיחתו ניכר דדייק בלישניה וכונתו רצויה כי החיל אשר נגע יראת אלקים בלבם אתו קמי רבנן ולחישי להו באודנייהו איך גופא דעובדא למען סקל המסלה הרימו מכשול מדרך עם ה', ויעמדו ביחקירת חכם לחפש ולתור אם יש ממשות בקרושין הללו או לאו, נראים הדברים לעין כל שלא היה שם שום קלא דקרושין כלל, והדברים מעידים על עצמם ומסדר דווקנא הוי.

ועוד בה שלישיה ושבה והיתה לבאר לבער המעוררים ונוקפים, דלע"ד הן לו יהא דהוי תמן קלא דקרושין אין חוששין לבת קול כזה, כי אנכי הרואה סדר זמנים מנינן ולא טעינא דנדון זה מיום שנעשה המעשה הלז עד עתה כזה משלש שנים דרבנן אפיכו בעסקייהו גם זה לעומת זה עשה האלקים, כי הנם דהללו אוסרים והללו מתירים אלו ואלו דברי אלקים חיים ונאמן היא בעל מלאכתם לשלם להם שכר פעולתם כי כולם לש"ש נתכונו ביראת ה' אשר על פניהם יתלוף לבלתי הקל בדבר ערוה החמורה, והקול נשמע במחנה העברים דפלוגתא דרבותא הוה, גם היום כי ישמעו בהתירא מימר אמרו עיינו בה רבנן ורבו המתירים על האוסרים, וכההיא דאמרינן התם ההיא אתתא דנפיק עליה קלא דקרשא לחד מבני פלניא וכו', דאסיקנא התם מימר אמר דעיינו בה רבנן דקטן הוה וכו' יע"ש, וההוא עובדא נמי דאיתא התם דנפק עלה קלא דאקרשא לקטן הנראה כגדול ואסיק התם רב מרדכי ואמר ליה לרב אשי הוה עובדא ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן, והיינו אי מהאי טעמא דמימר אמרי עיינו בה רבנן וכו' וכדפרש"י יע"ש, הכא נמי בנר"ד מימר אמרי עיינו בה רבנן והתירוה בבנופיא.

ועל ארבעה לא אשיבנו דהא מעולם לא באנו לידי מידה זו כי אם מסיבת דרצונינו לחוש לדברי הריב"ש שכתב בסי' רס"ו דבדיני ממונות גיטין

וקרושין

לא היה לשם קדושין אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, ושכן השיב הבעל שהטבעת אינו שוה כלום ונמצא שהוא גם הוא טועה כמותו, מ"מ אהני לן דקושטא קאמר השתא שלא היתה כוונתו לשם קדושין, ואף מוהר"ם ז"ל מורה בנדון זה כדכתיבית דאומדנא רבתי היא, ועוד נלע"ד דעד כאן לא קאמר מוהר"ם ז"ל דלית לן למסמך אאומדן דעתא למימר דלא נתכונה לשם קדושין וכו', אלא דוקא בנדון דידיה דביה היא קאמרה הכי להכחיש דברי המקדש אותה, וטעמיה משום דאית לן נמי חזקה דאיתתא בכל דהו ניחא לה וכדקאמר ז"ל התם יע"ש, ויש לדין דלמא בההיא שעתא נתרצית והשתא היא דקא הדרא, אבל הכא בנ"ד דמקדש עצמו צווח ככרוכיא וטעין ואזיל דמעולם לא היתה כוונתו לשם קדושין כלל אלא לצחוק והתול בעלמא, אמאי לא מהימנינן ליה אפי' לגבי תרי סהדי דשמעו מיניה לישנא מעליא לקדושין, כיון שהוא מעיד על עצמו שלא נתכוין לשם קדושין, אטו אחזוקי אינשי ברשיעי מי מחזקינן, דודאי נאמן הוא על עצמו למימר שלא היה בלבו לשם קדושין, דלא היה לו להתירה לזר להרבות ממזרים בישראל חלילה, דפשיטא דאין אדם משים עצמו רשע לפני קונו לעוות אדם לא יוכל לתקון, זה הבא על הערוה וכו', ובודאי נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, וכדאמרינן בכתובות אמר לו אחר נטמאת והוא אמר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים מכחישים אותו א"ר מאיר אם הביאוהו שנים למיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל, א"ר יהודא נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, ואמרינן התם א"ר נחמן הלכה כ"ר יהודא יע"ש, א"כ מינה לדון לענייננו דנאמן המקדש הזה המעיד על עצמו שמעולם לא נתכוון לשם קדושין יותר ממאה עדים, דבשלמא בדידה לא מהימנינן לה דאמרה שלא נתכונה אלא להתלוצץ משום דחזקה דאיתתא בכל דהו וכו', ודלמא יצרה אלבשיה בההיא שעתא והשתא הוא דקא הדרא בה, ואפילו בדידה אלמלא אמרה מור"ם ז"ל דרב גובריה או גדול שכמותו לא צייתנא ליה לחשוד אותה בערוה החמורה, אמנם בדידיה מהיכי תיתי לחשוד אותו והא פסיק רב נחמן הלכה כ"ר יהודא דאמר נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, ואל תשיבני שהרי הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' שגגות כתב וז"ל היה טמא ואמרו לו שנים נכנסת למקדש וכו' עד והואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם הרי אלו נאמנים ומביא קרבן על פיהם, אם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל שהרי הכחישן יע"ש, הרי הרמב"ם סבר שאין האדם נאמן על עצמו נגד שני עדים, א"כ הכא נמי אי איכא תרי סהדי דקא מסהדי ואמרי דקדיש איתתא קמייהו מי יימר דמהימן למימר שלא היה בלבו לשם קדושין, דליתא הא, דבשלמא התם דקא מכחיש להו לסהדי הכחשה גמורה שהרי אמרו לו שנים נכנסת למקדש והוא אמר לא נכנסתי הא ודאי הכחשה גמורה היא, אבל הכא בנ"ד דאין בו הכחשת העדים, שהרי הוא אינו אומר להם שלא אמר לאשה הרי את מקודשת לי כמו שמעידים הם, אלא שאומר שמה שאמר לה כך לא איכוין לשם קדושין אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, והעדים אינם מעידים שנתכוין לשם קדושין, דהעדים אינם יודעים מה שבלבו, ואפשר דקושטא קאמר, א"כ ודאי דאפילו הרמב"ם יודה דבכגון דא נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים שהרי הוא אינו מכחישן, ומה גם כי עינינו הרואות מה שהשיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דאיך פסק דלא כרבי יהודא מאחר דרב נחמן פסק כ"ר יהודא דנאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, אע"ג דמר"ן בכ"מ גם הרב בל"מ האריכו הרחיבו למעניתם ליישב דברי הרמב"ם, הרואה יראה כמה נדחקו ליישב דבריו, הלא בסברתם מ"מ מידי ספיקי לא נפקא לנ"ד דהראב"ד סבר דהלכתא כרב נחמן דפסק כר' יהודא דנאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, וסוגיין דעלמא מוכחא כוותיה, וכעת אין הפנאי מסכים להאריך בדבר הזה אמנם אודיע למעיין מה שראיתי למוהרי"ט בח"ה סי' י"ד לבסוף שכתב וז"ל, ובר מן דין הכא בנ"ד כבוד תורה המורה במקומו מוכחת, כי אין אנו צריכין לראות אם שנים אלו נוגעין בעדותן או לא, שאם אתה בא לכוף את זה לקיים שבועתו עפ"י אלו שמעידים עליו שנשבע בפירוש אפילו לא היו נוגעים בעדותן, אין מקום לכופו כיון שהוא אומר שבריא לו שלא הוציא שבועה מפיו, ומהו חושש לאלו אם הוא יודע בודאי שאין עליו עונש שבועה, וראיה מההיא דכתובות וכו' עד הרי דאין מקום לכוף את האדם במה שבינו לבין

שיורע חזקתה מחמתו אלא עד אחד, ואם היתה מכחשת אותו ודאי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ותנשא לכתחלה, כדכתבו התוספות בקושייתם דאוקי חד לגבי חד ואוקי איתתא אחזקתה ותנשא לכתחלה, א"כ מי גרם לנו למרע חזקתה הוראתה ודאי דמהימנינא לה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכיון שהיא אומרת שלא נתכונה לשם קרושין וחזקתה כרקאי קאי מהימנא דאוקי איתתא אחזקתה ותנשא לכתחלה, והיינו נמי טעמא דאמרינן דאף מאן דחייש לקרושין בעד אחד דהיינו הסמ"ג ודעימיה, מעולם לא חששו אלא כשהיא שותקת דהיינו שאינה מכחשת אותו, אבל היכא דאיכא הכחשה דידיה או דידה או אם אחד מכחישו ודאי מורו דאין לחוש, דעד א' בהכחשה לאו כלום הוא, ואוקי איתתא אחזקתה ובחזקת פנויה היא עומדת ותנשא לכתחלה וכדכתבו התוספות, והן והן דברי הרב בעת"ה שכתב בסוף דבריו דאוקמינן איתתא אחזקתה כאשר יראה הרואה לשם בעומק עיונו יע"ש.—

אמור מעתה שאף אם נדון שכיון שהיא הודית לדברי העד הראשון שהעיד שאמר לה לשון הגון לקרושין, ונדון ג"כ שגם שהעד השני שמע ושכח ונמצא שכבר נתקדשה בפני שני עדים לפי דבריה, סוף סוף הוראתה גרמה לנו לדון כל זה והיא עצמה אומרת שלא נתכונה אלא לצחוק והתול, ומהימנינא לה במגו דאי בעיא מכחשא ליה לעד ואמרה ליה דלהדר"מ, אי נמי שלא אמר לה לשון מספיק לקרושין ועד א' בהכחשה לא כלום הוא, השתא נמי דקאמרה דלא נתכונה לשם קרושין אלא לצחוק והתול בעלמא מהימנא. עוד יש לדון ולהקל בנדון זה מדברי העד הבא להריע חזקתה, כי הנה שמעון הלז המעיד שנתן הטבעת בידה ואמר לה הרי את מקודשת לי, משיחתו ניכר דיש לדון שלא היו הדברים לשם קרושין אלא לחוכא ואטלולא, כי הלא הוא אמר שאמר לראובן המקרש אלו היתה הטבעת שוה וכו', והוא גם הוא השיב לו שאין הטבעת שוה כלום ככתוב בשאלה. א"כ נחזי אנן איתתא דא במאי מקדשא, כיון שלדעתם אין בטבעת הלז כדי לקדש בו אשה, א"כ למדנו מדבריו שהוא גם הוא מודה שלא נעשה המעשה הלז לשם קרושין כי אם צחוק עשה לו דאינש בדיחא הוא, וזה דרכו כסל לו לצחוק עם הנשים ובפרט בדברים כאלו דאפשר דנפיק מיניה חורבא, ובודאי ראוי הוא לגערת חכם ולהבדילו מדרכים אלו כי קרוב הדבר להכשל בדבר ערוה החמור בה, ולאו אדעתיה, איך שהיא בנד"ד לא נתנו אלקים להרע ולא אהנו מעשיו כלום, דכיון שהוא והיא מעידים על עצמן שלא נתכונו לשם קרושין, וגם מדברי העד עצמו איכא אומדנא דמוכחא שפיר שלא נתכוונו לשם קרושין, שהרי הטבעת לדעתם לא היה בו די השיב לקדש בו אשה, אע"ג דטועים היו ברעתם דאשה נקנית בפרוטה ופרוטה מילתא זוטרתא היא כנודע, מ"מ אהני לן טעותייהו להודיע כונתו כי לחוכא בעלמא איכוין, וכנים הם דבריו דקאמר השתא שלא נתכוין מעולם לשם קרושין, דהא לדעתו לא היתה ראויה לקרש בו, וגם העד עצמו היה סבור כן, ואפשר נמי שגם העד השני והאשה היו סוברים כן דאיתתא לא מתקדשא בכי הא ולא סמכה דעתא להתקרש בו, א"כ מה יועל לנו היות העד השני נמצא באותו מעשה, וגם אמרת העד הראשון שנתקרשה בפניו ובפני חברו לא תוסיף תת כח לקיום המעשה, לפי דעתו שאין הטבעת שוה כלום, נמצא שמדבריו למדנו שלא היתה כוונתם אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, א"כ ודאי מהימנו כיון דהאיש והאשה קא אמרי השתא דלא נתכוונו לשם קרושין, ואין לך אומדנא דמוכחא גדולה מזאת, ואף מהרר"ם זלה"ה יודה בנ"ד דמהימנו, דעד כאן לא קאמר מוהר"ם ז"ל דהוו דברים שבלב ולא אתו דברים שבלב לבטל מעשה אלא היכא דליכא אומדנא דמוכחא, והכי דייק לישניה שכתב אע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ומעולם לא נתרציתי לקרושין דברים שבלב אינם דברים, ואע"ג דאיכא למימר אנן סהדי דלא נתכונה אלא להתלוצץ ודאי אזלינן גבי קרושין משום חומרא דאשת איש לא נסמוך על אמרן דעתא לומר לא היה בלבה כך וליכא אומרנא דמוכחא דאיתתא בכל דהו ניחא לה ע"ש, משמע מדבריו אלה ודאי דבכל גרון דאשכחן ביה אומרנא דמוכח בדבריה אלא שטוענת שלא כיונה אלא להתלוצץ ודאי אזלינן אבתרא להאמינה השתא, וליכא אומרנא דמוכח גדולה מזאת שבנד"ד שמדברי העד עצמו למדין אנו שהדבר

לא

ואוקמה אחזקת פנויה מהימן, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואין לומר דלא מהימנינן ליה דכיון דאתחזק אסורא בפני עדים שאמר לה הרי את מקודשת לי, א"כ תו לא מהימן לאפוקה מחזקת איסורא דא, דליתא, שהרי בנדון זה עפ"י עצמו אתחזק איסורא וכיון שעפ"י עצמו היה אמרינן דמהימן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכמו שכתב הרשב"א בתשובה הנז' וז"ל, ואם תאמר הרי בסוף גטין כיון דבעידנא דהוי קלא לא הוי אמתלא, לאו כל כמינך דמחזקת לאמתלא, יש לומר דהתם יצאו קול מעלמא ולא הוא הוציא הקול עכ"ל וע"ש, א"כ הכא נמי בנ"ד כיון שהוא הוציא הקול ע"י מעשיו מהימנינן ליה כי אמר נמי השתא דלא נתכוין לשם קדושין וכדכתיבית. **ואו"ת** והרי מצינו לדברי הר"ן ז"ל שהביא שם מר"ן ז"ל גבי האב שאמר על בתו קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה וכו', וכתב הר"ן דכי אמרינן קדשתיה וגרשתיה נאמן דוקא בתוך כדי דבור, אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה דלא הימניה רחמנא בגירושין, וגם רבינו ירוחם כתב שיש אומרים כן וכו' וע"ש, א"כ בנ"ד נמי נימא הכי דכיון שהוחזקה אשת איש על פיו תו לא מהימנינן ליה להתירה על פיו כיון שאינו תוך כדי דבור דכדבור דמי, דליתא, דעד כאן לא קאמר הר"ן רבינו ירוחם התם אלא גבי אב משום דאין בידו לגרשה ובגרושין לא הימניה רחמנא, אבל הכא בנ"ד כיון שבידו לגרשה ודאי מהימנינן ליה כמ"ש שלא נתכון לשם קדושין כלל, דבהדיא אסיקנא התם פ' האשה רבה דכל שבידו נאמן מידי דהוי אטבל הקדש וקונמות, וכיון שבידו לתקנו ולפדותו מהימן דחזקה לא שביק אינש התירא ואכיל אסורא וכד אמרינן בעלמא, אמור מעתה בנ"ד דודאי בידו לגרשה ולהתירה פשיטא ופשיטא דמהימן נמי למימר השתא שמעולם לא נתכוין לשם קדושין כי אם לחוכא ואטלולא בעלמא" ככתוב בשאלה, דודאי לא מחזקינן ליה ברשיעא כיון שבידו לגרשה ולהתירה, זאת לא זאת בנדון הר"ן ורבי ירוחם שהרי אין בידו לגרשה ולהתירה, דבגרושין לא הימניה רחמנא לאב וכדכתיבית, א"נ יש לחלק בין נ"ד לנדון הר"ן ורבינו ירוחם ז"ל, דעד כאן לא הצריכו שיהיו דברי האב שאומר שגירשה אלא תוך כדי דבור, דוקא התם משום דליכא התם שום אומדנא דמוכחא בדבריו אלה שאומר שגירשה אלא מפיו אנו חיים, ואמטו להכי הצריכו שיהא תוך כדי דבור דכיון דעל פיו אנו חיים ובגרושין לא הימניה רחמנא לא סמכינן עליה להתירה לשוק, אבל הכא בנ"ד דאיכא אומדנות טובא דמוכחא כדבריהם אלה דקאמרי שלא נתכונו לשם קדושין, אי מדברי שמעון העד שהעיד בלשון הקדושין כל דעתו שלא היתה הטבעת שוה כלום א"כ לא היו שם קדושין, אם מתשובת ראובן המקדש שהעיד שמעון שהשיב לו, אם מהדברים שאמרה לו האשה שמכחישים דבריו ומעשיו ככתוב בשאלה, ואם מסברא כי רב המרחק ביניהם וגבה טורא בינייהו, כי ע"כ השיבה לו דרך שטות ומנפחא ליה נפוחא כלאחר יד, כי לא נפל ספק בלבה ככתוב בשאלה. ודאי דמודו הר"ן ורבינו ירוחם דאף לאחר כדי דבור מהימני, דלא גרעי הני אומדנות דכתיבה מהאומדנות שאמרו ז"ל בש"ס גבי אשה שאמרה נתקדשתי ואח"כ קרשה עצמה ונתנה אמתלא לדבריה, שלפי שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים אמרה כן ומהימנינן לה כנודע ושרינן לה לעלמא. אף הכי בנ"ד פשיטא לע"ד דמהימנו לומר שלא נתכונה מעולם לשם קדושין כלל, ואף לגביה דידה שאין בידה להתגרש מהימנינן לה במאי דקאמרה השתא שלא נתכונה לשם קדושין כלל, כיון דאיכא אומדנות דמוכיחות שפיר כדבריה, והן הן דברי מוהר"ם זלה"ה דהוכחתי לעיל מדבריו דהיכא דאיכא ,אומדנא דמוכחא שלא נתכונה אלא להתלוצץ וכו' אזלינן בתר אומדנא וכדכתיבית יע"ש, וכ"ש במקדש עצמו שאומר ומעיד על עצמו שמעולם לא נתכוין לשם קדושין דפשיטא דמהימנינן וכדכתיבית, וכן מצאתי למוהר"ם זלה"ה בתשו' הובא בהגהות פסקי הקדושין אשר במרדכי שנשאל על ראובן ששלח לקדש לו לאה וכאשר בא שמה הושיב שמעון השליח וכו', עד ובשעת הקדושין כשהיה לו לומר הרי את מקודשת לראובן אמר לי, ואמרו העדים לא אמרת לראובן, נשבע השליח כסבור היה לומר לראובן וח"ו לא נתכונתי לקדשה אלא לראובן, ועוד כי אשה יש לי ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, ואם אמרתי לי לא היה רק מחמת דחיפת הבחורים וכו', והשיב

מוהר"ם

המקום עפ"י אחרים ואפי' בפהרסיא וכו' יע"ש, ובאמת נוראות נפלאתי מרברים הללו והאיך החליט המאמר שאדם נאמן על עצמו אפי' שהעדים מכחישים אותו מהך סוגיא דאסיק רב נחמן הלכה כר' יהודא ולא זכר שם דברי הרמב"ם בפ"יא מהלכות שגגות שהבאתי לעיל, ואף אם נאמר שנטתה דעתו לדעת הראב"ד ז"ל אין זה הדרך פוטרתו, דהרי הוא בא לדון עם המורה שכנגדו ואין בידו כח לדון עמו כיון שדעת הרמב"ם ז"ל קאי כשיטת המורה, ואמטו להכי הוצרך לבא בטענת שהעדים נוגעין בעדותן, איך שיהיה דבריו צריכין עיון אצלי, דהא התם הכחשה ודאי הויא שהרי הם מעידים שבטא בשפתיו והוציא שבועה מפיו ואין לך הכחשה גדולה מזאת, ופשיטא דלדעת הרמב"ם אינו נאמן על עצמו אעפ"י שהוא דבר שבינו לבין קונו, שהרי הקרבן נמי דבר שבינו לבין קונו הוי, ואעפ"כ פסק הרמב"ם דמחויב להביא קרבן, והוא הדין נמי בשבועה שכופין אותו ב"ד שלא לעבור על שבועתו ולחלל את ה' בפרהסיא נגד דברי העדים.

מעתה נחזור לנ"ד שראובן המקרש הלז נאמן על עצמו יותר ממאה עדים, דהא אין דבריו מכחישים את העדים אלא הוא מסהיד אנפשיה מאי דהוה בלביה ופשיטא שהוא נאמן, דהא אין כאן הכחשת העדים דאין העדים יכולים לדעת מה שבלבו בשעה שאמר לה הרי את מקודשת לי אם לשם קדושין נתכוין או לחוכא ואיטלולא בעלמא, והם דברים המסורים ללב ועל כיוצא בהם נאמר ויראת מאלהיך והוא יחוש לעצמו, ולדידן ודאי דנאמן וכההיא דתנן סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל, כיצד הרי עלי כבשר מליח כיין נסך אם של שמים נדר אסור ואם של ע"ז נדר מותר ואם סתם אסור, ועוד תנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים, נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבן של מלכים וכו' יע"ש, הרי לך שכיון שפירש דבריו שכך היה בלבו הרי זה נאמן על עצמו, שכל דבר שהוא בינו לבין קונו הוא יחוש לעצמו כדכתיבית, א"כ גם בנ"ד נימא הכי שכיון שהוא העיד על עצמו שלא נתכוין לשם קדושין כלל מהימנינן ליה אפילו לגבי תרי, דנאמן אדם על עצמו כמאה עדים וכדפסק רב נחמן הלכה כר' יהודה, כיון שאין כאן הכחשת עדים וכדכתיבית, וגם הרמב"ם ז"ל מודה בזה, ואין לחלק ולומר דשאני התם כי נדר בקרבן וביין נסך ובחרם וכיוצא דהוי מילי דלגביה דידיה ולגרמיה הוא דעבד, אבל הכא בנדון זה שבטענתו זאת הוא בא להתיר את האשה לשוק ולדידן לא מהימן לגבי תרי, דמאן לימא לן דמהימן לגבי אחריני, דליתא, דאטו התם נמי לא משכחת לה באחריני כגון שאמר הרי נכסי עליך חרם או שאמר הרי זה כבר עליך כיין נסך או כקרבן וחזר הוא ופירש דבריו שלא נתכוין אלא לקרבן של מלכים או ליין נסך של ע"ז או לחרמו של ים הגדול מי לא מהימן דהא לא אישתמיט שום פוסק מכל הקודמים לאשמועינן אסורא בדנא מילתא, ובודאי כיון דלא מצינו שום פוסק להגיד לנו דבר זה לא חיישינן לה, וכמ"ש הרב האלפסי ביבמות על חדוש שחדש רב יהודאי גאון כתב וז"ל, וכי איתנו להנהו מילי דרב יהודאי גאון לא הוה שתיק גמרא מינייהו ע"כ יע"ש, ומה גם דמדברי מוהר"ם יש ללמוד כן וכדבעינן למימר לקמן בס"ד, ותו דהרי אב שאמר קדשתי את בתי וגרשתיה נאמן להשיאה לשוק, אעפ"י דבגרושין לא הימניה רחמנא ואפילו הכי מהימן לאחריני, ואפילו לאחר זמן מרובה, וכדכתב הרשב"א ז"ל הובאו דבריו ביתה יוסף מר"ן ז"ל ס"ס ל"ז גבי אב שאמר שקדש את בתו ואח"כ קרשה לאחר. ואמר שקדושי ראשון בפסולי דאורייתא הוו ואינם כלום, ופסק דנאמן משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכו' יע"ש, הרי לך דמהימנינן ליה אפילו לאחריני וסמכינן עליה למעבד עובדא, ותו אשה שאמרה נתקרשתי ואחר זמן קדשה את עצמה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, וכן אשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני נאמנת אם נתנה אמתלא לדבריה, אף הכי נמי בנ"ד מהימנינן ליה לאחריני וסמכינן אאמתלא דידהו, ולא חיישינן דילמא משקרי, הכא נמי מהימנינן ליה אפילו לגבי סהדי דהא אין כאן הכחשת עדים כרכתיבית, ותו דהא אסיקנא להדיא בפ' האשה רבה דעד אחד נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא, והכא נמי לא איתחזק איסורא דהא בחזקת פנויה קיימא, והשתא הוא דבעי לאוסרה ע"י מעשה זה ואמירה שאמר לה הרי את מקודשת לי, וכיון שהוא בעצמו מסהיד אנפשיה שלא נתכוין לשם קדושין

ואוקמה

לא היה לשם קדושין אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, ושכן השיב הבעל שהטבעת אינו שוה כלום ונמצא שהוא גם הוא טועה כמותו, מ"מ אהני לן דקושטא קאמר השתא שלא היתה כוונתו לשם קדושין, ואף מוהר"ם ז"ל מודה בנדון זה כדכתיבית דאומדנא רבתי היא, ועוד נלע"ד דעד כאן לא קאמר מוהר"ם ז"ל דלית לן למסמך אאומרן דעתא למימר דלא נתכונה לשם קדושין וכו', אלא דוקא בנדון דידיה דביה היא קאמרה הכי להכחיש דברי המקדש אותה, וטעמיה משום דאית לן נמי חזקה דאיתתא בכל דהו ניחא לה וכדקאמר ז"ל התם יע"ש, ויש לדין דלמא בההיא שעתא נתרצית והשתא היא דקא הדרא, אבל הכא בנ"ד דמקדש עצמו צווח ככרוכיא וטעין ואזיל דמעולם לא היתה כוונתו לשם קדושין כלל אלא לצחוק והתול בעלמא, אמאי לא מהימנינן ליה אפי' לגבי תרי סהדי דשמעו מיניה לישנא מעליא לקרושין, כיון שהוא מעיד על עצמו שלא נתכוין לשם קדושין, אטו אחזוקי אינשי ברשיעי מי מחזקינן, דודאי נאמן הוא על עצמו למימר שלא היה בלבו לשם קדושין, דלא היה לו להתירה לזר להרבות ממזרים בישראל חלילה, דפשיטא דאין אדם משים עצמו רשע לפני קונו לעוות אדם לא יוכל לתקון, זה הבא על הערוה וכו', ובודאי נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, וכדאמרינן בכתובות אמר לו אחד נטמאת והוא אמר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים מכחישים אותו א"ר מאיר אם הביאוהו שנים למיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל, א"ר יהודא נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, ואמרינן התם א"ר נחמן הלכה כ"ר יהודא יע"ש, א"כ מינה לדון לענייננו דנאמן המקדש הזה המעיד על עצמו שמעולם לא נתכוון לשם קרושין יותר ממאה עדים, דבשלמא בדידה לא מהימנינן לה דאמרה שלא נתכונה אלא להתלוצץ משום דחזקה דאיתתא בכל דהו וכו', ודלמא יצרה אלבשיה בההיא שעתא והשתא הוא דקא הדרא בה, ואפילו בדידה אלמלא אמרה מור"ם ז"ל דרב גובריה או גדול שכמותו לא צייתנא ליה לחשוד אותה בערוה החמורה, אמנם בדידיה מהיכי תיתי לחשוד אותו והא פסיק רב נחמן הלכה כ"ר יהודא דאמר נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, ואל תשיבני שהרי הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' שגגות כתב וז"ל היה טמא ואמרו לו שנים נכנסת למקדש וכו' עד והואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם הרי אלו נאמנים ומביא קרבן על פיהם, אם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל שהרי הכחישן יע"ש, הרי הרמב"ם סבר שאין האדם נאמן על עצמו נגד שני עדים, א"כ הכא נמי אי איכא תרי סהדי דקא מסהדי ואמרי דקדיש איתתא קמייהו מי יימר דמהימן למימר שלא היה בלבו לשם קדושין, דליתא הא, דבשלמא התם דקא מכחיש להו לסהדי הכחשה גמורה שהרי אמרו לו שנים נכנסת למקדש והוא אמר לא נכנסתי הא ודאי הכחשה גמורה היא, אבל הכא בנ"ד דאין בו הכחשת העדים, שהרי הוא אינו אומר להם שלא אמר לאשה הרי את מקודשת לי כמו שמעידים הם, אלא שאומר שמה שאמר לה כך לא איכוון לשם קרושין אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, והעדים אינם מעידים שנתכוין לשם קרושין, דהעדים אינם יודעים מה שבלבו, ואפשר דקושטא קאמר, א"כ ודאי דאפילו הרמב"ם יודה דבכגון דא נאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים שהרי הוא אינו מכחישן, ומה גם כי עינינו הרואות מה שהשיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דאיך פסק דלא כרבי יהודא מאחר דרב נחמן פסק כ"ר יהודא דנאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, אע"ג דמר"ן בכ"מ גם הרב בל"מ האריכו הרחיבו למעניתם ליישב דברי הרמב"ם, הרואה יראה כמה נדחקו ליישב דבריו, הלא בסברתם מ"מ מידי ספיקי לא נפקא לנ"ד דהראב"ד סבר דהלכתא כרב נחמן דפסק כר' יהודא דנאמן אדם על עצמו יותר ממאה עדים, וסוגיין דעלמא מוכחא כוותיה, וכעת אין הפנאי מסכים להאריך בדבר הזה אמנם אודיע למעיין מה שראיתי למוהרי"ט בח"ה סי' י"ד לבסוף שכתב וז"ל, וכר מן דין הכא בנ"ד כבוד הורה המורה במקומו מוכחת, כי אין אנו צריכין לראות אם שנים אלו נוגעין בעדותן או לא, שאם אתה בא לכוף את זה לקיים שבועתו עפ"י אלו שמעידים עליו שנשבע בפירוש אפילו לא היו נוגעים בעדותן, אין מקום לכופו כיון שהוא אומר שבריא לו שלא הוציא שבועה מפיו, ומהו חושש לאלו אם הוא יודע בודאי שאין עליו עונש שבועה, וראיה מההיא דכתובות וכו' עד הרי דאין מקום לכוף את האדם במה שבינו לבין המקום

שיורע חזקתה מחמתו אלא עד אחד, ואם היתה מכחשת אותו ודאי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ותנשא לכתחלה, כדכתבו התוספות בקושייתם דאוקי חד לגבי חד ואוקי איתתא אחזקתה ותנשא לכתחלה, א"כ מי גרם לנו למרע חזקתה הוראתה ודאי דמהימנינא לה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכיון שהיא אומרת שלא נתכונה לשם קדושין וחזקתה כדקאי קאי מהימנא דאוקי איתתא אחזקתה ותנשא לכתחלה, והיינו נמי טעמא דאמרינן דאף מאן דחייש לקדושין בעד אחד דהיינו הסמ"ג ודעימיה, מעולם לא חששו אלא כשהיא שותקת דהיינו שאינה מכחשת אותו, אבל היכא דאיכא הכחשה דידיה או דידה או אם אחד מכחישו ודאי מורו דאין לחוש, דעד א' בהכחשה לאו כלום הוא, ואוקי איתתא אחזקתה ובחזקת פנויה היא עומדת ותנשא לכתחלה וכדכתבו התוספות, והן והן דברי הרב בעת"ה שכתב בסוף דבריו דאוקמינן איתתא אחזקתה כאשר יראה הרואה לשם בעומק עיונו יע"ש. —

אמור מעתה שאף אם נרון שכיון שהיא הודית לדברי העד הראשון שהעיד שאמר לה לשון הגון לקדושין, ונרון ג"כ שגם שהעד השני שמע ושכח ונמצא שכבר נתקדשה בפני שני עדים לפי דבריה, סוף סוף הוראתה גרמה לנו לרון כל זה והיא עצמה אומרת שלא נתכונה אלא לצחוק והתול, ומהימנינא לה במגו דאי בעיא מכחשא ליה לעד ואמרה ליה דלהר"ם, אי נמי שלא אמר לה לשון מספיק לקדושין ועד א' בהכחשה לא כלום הוא, השתא נמי דקאמרה דלא נתכונה לשם קדושין אלא לצחוק והתול בעלמא מהימנא. עוד יש לרון ולהקל בנרון זה מדברי העד הבא להריע חזקתה, כי הנה שמעון הלז המעיד שנתן הטבעת בידה ואמר לה הרי את מקודשת לי, משיחתו ניכר דיש להון שלא היו הדברים לשם קדושין אלא לחוכא ואטלולא, כי הלא הוא אמר שאמר לראובן המקדש אלו היתה הטבעת שוה וכו', והוא גם הוא השיב לו שאין הטבעת שוה כלום ככתוב בשאלה. א"כ נחזי אנן איתתא דא במאי מקדשא, כיון שלדעתם אין בטבעת הלז כדי לקדש בו אשה, א"כ למדנו מדבריו שהוא גם הוא מודה שלא נעשה המעשה הלז לשם קדושין כי אם צחוק עשה לו דאינש בדיחא הוא, וזה דרכו כסל לו לצחוק עם הנשים ובפרט בדברים כאלו דאפשר דנפיק מיניה חורבא, ובודאי ראוי הוא לגערת חכם ולהבדילו מדרכים אלו כי קרוב הדבר להכשל בדבר ערוה החמור בה, ולאו ארדעתיה, איך שהיא בנד"ד לא נתנו אלקים להרע ולא אהנו מעשיו כלום, דכיון שהוא והיא מעידים על עצמן שלא נתכונו לשם קרושין, וגם מדברי העד עצמו איכא אומדנא דמוכחא שפיר שלא נתכוונו לשם קרושין, שהרי הטבעת לדעתם לא היה בו די השיב לקדש בו אשה, אע"ג דטועים היו ברעתם דאשה נקנית בפרוטה ופרוטה מילתא זוטרתא היא כנודע, מ"מ אהני לן טעותייהו להודיע כונתו כי לחוכא בעלמא איכוון, ובנים הם דבריו דקאמר השתא שלא נתכוין מעולם לשם קרושין, דהא לדעתו לא היתה ראויה לקדש בו, וגם העד עצמו היה סבור כן, ואפשר נמי שגם העד השני והאשה היו סוברים כן דאיתתא לא מתקדשא בבי הא ולא סמכה דעתא להתקדש בו, א"כ מה יועל לנו היות העד השני נמצא באותו מעשה, וגם אמרת העד הראשון שנתקדשה בפניו ובפני חברו לא תוסיף תת כח לקיום המעשה, לפי דעתו שאין הטבעת שוה כלום, נמצא שמדבריו למדנו שלא היתה כוונתם אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, א"כ ודאי מהימנו כיון דהאיש והאשה קא אמרי השתא דלא נתכוונו לשם קרושין, ואין לך אומדנא דמוכחא גדולה מזאת, ואף מהרר"ם זלה"ה יודה בנ"ד דמהימנו, דעד כאן לא קאמר מוהר"ם ז"ל דהוו דברים שבלב ולא אתו דברים שבלב לבטל מעשה אלא היכא דליכא אומדנא דמוכחא, והכי דייק לישניה שכתב אע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ומעולם לא נתרציתי לקרושין דברים שבלב אינם דברים, ואע"ג דאיכא למימר אנן סהדי דלא נתכונה אלא להתלוצץ ודאי אזלינן גבי קרושין משום חומרא דאשת איש לא נסמוך על אמרן דעתא לומר לא היה בלבה כך וליכא אומדנא דמוכחא דאיתתא בכל דהו ניחא לה ע"ש, משמע מדבריו אלה ודאי דבכל נרון דאשכחן ביה אומדנא דמוכח בדבריה אלא שטוענת שלא כיונה אלא להתלוצץ ודאי אזלינן אבתרא להאמינה השתא, וליכא אומרנא דמוכח גדולה מזאת שבנד"ד שמדברי העד עצמו למדין אנו שהדבר

לא

נתכונו לא מהימנו וע"ש, וכן כתב להדיא בתשובותיו סי' צ"ז כאשר יראה הרואה לשם, א"כ דון מינה לנד"ד דדיינינן ליה כשני עדים דאמרינן נמי דלא מהימני לומר דלצחוק והתול נתכונו — הן אמת כי דברי הב"ח אלו לבי מהסס בהם טובא ולע"ד לא באו אל נכון וכדבעינן למימר לקמן בסי"ד, גם דברי מהרי"א ומוהר"ם מפאדווה שנסתייעת מהם בקונטרסך אף כי לא ראיתי הדברים בשרשן בצביונן ובקומתן, מתוך שיהתך מכיר אני שאין דבריהם ז"ל אלא בעד אחד, אכן בנד"ד דדיינינן ליה כשני עדים אפשר דמודו כדכתב הב"ח.

אמנם הנה כל הרשום בכתב אמת ראיתי ונהון אל לבי שיש מקום לבעל דין לדון ולהחמיר בענין זה, והן הן הדברים דמבעתי עלמא ולבב אנוש ילבב בתחלת עיונו, אכן כל היד המרבה לבדוק בנשים המוזרות כת הקודמים נוחי נפש אשר הזהירונו בכמה מקומות, הלא בספרתם כי ראוי לכל מורה לחוש לעצמו ולתור ולחפש כיד ה' הטובה עליו שלא לעגן בנות ישראל בחומרות וחומרי חומרות הנמצאים בדברי הפוסקים, כי אם לאחוז הדברים בשרשן אחר השקידה וישוב הדעת בדרכי העיון ביראת ה' הראויה כפי חומר הנושא לדון בערוה החמורה, אמינא הנלע"ד דכל יודע מבין ישפוט בצדק ויראה יראה לעין כל עין משפט שאין שום בית מיחוש בקרושין הללו לעגן האלמנה הנ"ל כאשר עלתה מצודתך והלכתא כוותך ולא מטעמך, דלענ"ד דאף אם נדון עדות זה ע"י הוראתם במקרש בפני שני עדים וכדכתיבית, אעפ"כ אין לחוש לעדות זה מכמה טעמים חדא דהלכה רווחת בידן דבכל ספקי דקרושין אמרינן אוקי אתתא אחזקתה ואתתא דא בחזקת פנויה היא עומדת, ואין בדברי העדים שום מלתא דמוכחא שפיר דאיתרע חזקתה מאן קא מפיק לה מחזקתה, הוראתה שעל ידה אנו דנין לעצמנו לעדות זה כעדות גמור וכדכתיבית, הא היא גופה קאמרה שלא נתכונה אלא לאחוכא ואטלולא בעלמא, וא"כ מהימנינן לה באומרה שלא נתכונה לשם קרושין כלל, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ודמיא הא להָהיא דאמרינן בעלמא גבי אב שאמר קרשתי את בתי וגרשתיה נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אף הכי בנד"ד נמי כיון דבעיקר הדין אם באים אנו לדון אין כאן אלא עד אחד דמרע לה חזקתה, שהשני אמר שאינו זוכר ולא מרע בה מידי מחמת מה שאמר שראה נתינת הטבעת באצבעה, כל שלא שמע מפיו שום לשון קרושין, ואם הוא שמע באותה שעה וזוכר היה כל שאין בפנינו שני עדים המעידים ששמעו דברים מריעים חזקתה, ודאי מוקמינן לה אחזקתה ואין בידינו אלא עד אחד דמרע לה חזקתה ואלמלא הוראתה שהורית שאמר לה הרי את מקודשת לי פשיטא שאין לחוש למרע חזקתה עפ"י עד אחד לדעת רובא דרובא דרבוותא אשר בית ישראל נכון עליהם שאין לחוש בקרושין עפ"י עד אחד כנודע, ומי גרם לנו ליכנס לבית הספק אם לא מחמת הוראתה שהורית שאמר לה הרי את מקודשת לי, כי ע"פ דונו מעצמינו דיש לדונה כנתקדשה בפני שני עדים נמצא שפיה היא שאסרה אותה כי אלמלא הכחישה היא את העד, עד אחד בהכחשה ודאי לאו כלום, וגם השני הרי הוא כמי שאינו כיון שהיא הכחישה לראשון, ולא דמיא הך דידן להָהיא דכתבו התוס' בפ"ב דכתובות שאם זרק לה הקרושין ואחד אומר קרוב לו ואחר אומר קרוב לה, דכיון שהזריקה היא וראית הורעה חזקתה אע"ג דליכא אלא חד סהרא דקא מסהיד שהיה קרוב לה, דבשלמא התם זריקת הקרושין היתה ברצונה ודאי דהא אין האשה מתקדשת אלא ברצונה, וכיון שכן משעה שנתרצית לקבל הקרושין בפני שנים אלו וזרק לה קרושיה בפניהם א"כ כבר הורע כח חזקת פנויה עפ"י שנים עדים, ולא נשאר לנו ספק בזריקה אלא אם היו קרוב לו או קרוב לה בהא ודאי אמרינן לא תנשא לכתחלה, כיון שכבר הורע כח של חזקת פנויה עפ"י שנים עדים שאמר לה הרי את מקודשת לי וברצונה, אלא שלא נודע אם נגמר המעשה כפי הדבור שאמר לה, דמספקא לן אם היו הקרושין קרוב לה, וליכא למימר אוקי חד להדי חד ואוקי איתתא אחזקתה דהא הורע כח חזקתה כדבר האמור, זאת לא זאת בנד"ד דליכא תרי סהדי דקא מסהדו ששמעו מפיו שאמר לה הרי את מקודשת לי, וגם לא שנתרצית היא, א"כ אין מי שיורע חזקתה אלא עד אחד וגם זה אינו מעיד שנתרצית לו אלא דמספקא לן אם נתרצית, וכיון שכן ככחה אז כן כחה עתה דאין שום דבר

שיורע

לשם קרושין כי אם צחוק עשה לו דבריהא דעתיה ומאינשי כדיחי הוא, אלא ודאי שלא שפט בדעתו שום דבר סותר למעשה הקרושין הללו רק שאין המטבעת טובה, והוא גם הוא הודה לו בזה דאינהו סבר שאין אשה נקנית כי אם בדבר ההגון וראוי לה מה שאין האמת כן, חוזרנו לדון דמי הוא אשר לא יחוש לעצמו לדון נגד סברת מוהר"ם ז"ל, גם הרב בעל ת"ה בסי' רי"ב הנז' רוצה להחמיר בנידון דידיה דליכא אלא חד סהדא דקא מסהיר שנתקדשה בפניו ובפני חברו דלפי דבריו אם האמת כמותו הרי איכא תרי סהדי שקבלה קדושין ובהא כולי עלמא מודו דחוששין לעד אחד וע"ש, ואעפ"י שחזר בו כאשר יראה הרואה בסוף דבריו מטעמא דהעד השני והם מכחישים אותו וע"ש, מ"מ ממנו נקח להחמיר בנ"ד דעדיפא מדידיה דהרי שניהם מודים לדברי העד הראשון ולדבריהם מוכרח שגם העד השני כן שמע כדברי העד הראשון, אלא שעתה אינו זוכר כי שכחה מצויה לפניו ובפרט במלתא דלא רמיא עליה וכדכתיבית, א"כ הרי כאן שני עדים, ומי יימר דמהימני תו למימר דלא נתכונו אלא לאחוכא ואטלולא בעלמא, ומעתה גם מאותה תשובה מוהרשד"ם חאה"ע סי' ל"ו שנטה להחמיר, והרב האוסר חשש לה ונסתייע ממנה להחמיר בנדון זה ודחית דבריו, וכתבת עליו דלא דק דשאני התת דאיכא שני עדים וכו', אמור מעתה כי דבריך הם דחויים מעצמן, דהרי כאן שני עדים לפי דבריהם דמודו ואזלו לדברי העד הראשון וכדכתיבית, ויותר היה לך לדחות דשאני התם דגם השני הזכיר בעדותו לשון קדושין, מה שאין כן בנ"ד שאינו זוכר כלל, ועיין עוד בסי' י"ד שראיתי למוהרשד"ם חוכך להחמיר אפי' בחד סהדא, אם לא שמצא בתרי סהדי ואבי הכת מכחישים אותו הפך מה שכתבת וע"ש, ויש לישב וק"ל, ומה מאד תמיהתי על הרבנים כת המחמירים כי לא שתו לבם לדבר הזה כפי מה ששמעתי, ועדיפא להו הא מכל מה ששמעתי משמם גם עליך תגדל תמיהתי, אך לא נטית לבך לחוש ולהחמיר ולדון כראוי לכל בעל נפש לתור ולדון בכל הרעותות השייכי למיחש בההוא עובדא, ואם יש בידו לדחותם ידחם במצטרך, גם ראיתי מה שהעתקת בקונטרסך תשובת מוהרי"ט סי' מ"ג שמדבריו נלמד דאין אנו צריכין להכחשה של האשה לבטל דברי העד, אלא כל שאין בעל הדבר שותק ומודה אין העראתו של עד אחד כלום, דאפי' בשאר איסורין דעד אחד נאמן בהם לא הימני' רחמנא אלא בשתיקתו דבעל הדבר דהויא כהודאה, שאם שתק בדבר שלא היה שם שאין לו לידע אין שתיקתו כהודאה ולא מהימן העד כמ"ש התוספות, כ"ש בדבר ערוה החמיר טפי, הילכך אפילו תימא דלא מקרי זו הכחשה גם הודאה לא מקרי, שיהיה עד אחד נאמן עליה עכ"ל, לענ"ד אין משם ראיה כלל דלא דמי כעוכלא לדנא, דכיון דבנ"ד דיינינן ביה בשני עדים כפי האומדנות שכתבתי ומה גם דשניהם מודים לדברי העד הראשון שאמר לה הרי את מקודשת לי, ומדבריהם למדנו שגם העד הראשון ודאי שמע כדבריהם כיון שלא היו שם דברים אחרים כפי הודאתם, מי יימר דמהימנו תו למימר דלצחוק והתול נתכונו, אבל בנ"ד דלא הוה תמן אלא עד אחד וכמ"ש הוא ז"ל שם בהרהבה ודאי בכל מידי ואפילו בגילי דחיטתא דחינן ליה, מה שאין כן בנד"ד כדכתיבית.

ומעתה עליך לדון מעצמך כי כל שכתבת ונסתעיית בקונטרסך מדברי הרב בעל ב"ח שכתב בסי' מ"ב ז"ל דלאו דוקא במכחיש את העד לומר להד"ם כי מעולם לא קבלתי קרושין מיד פ', או מעולם לא קרשתי את פלונית, אלא אפילו הוא אומר נתתי והיא אומרת קבלתי אלא שטוענין שמעולם לא נתכונה לקרושין שתהא לו לאשה בקרושין אלו כי לא נתכונה אלא להשטות לו אי נמי לצחוק והתול בעלמא בטענה זו נמי אינו מורה לדברי העד קרינן ביה וכו' וע"ש. הנה כפי היסוד אשר יסדנו דבנ"ד מחמת הודאתם כמקדש בשני עדים קרינן ליה וכדכתיבית, א"כ גם הרב בעל ב"ח מודה דחיישינן לקרושין, דהא איהו ז"ל נמי מודה היכא דאיכא שני עדים בדבר וכמ"ש ליישב תשו' מהר"ם שכתב דהוו דברים שבלב ולא אתו דברים ומבטלים מעשה, ויישב הוא ז"ל דשאני נדון מוהר"ם דהוו שני עדים ולא מהימנא להכחיש שני עדים, דכיון שאם היו מכחישים ואומרים להד"ם לא מהימני הכא נמי כי אמרה דלצחוק והתול נתכונו

מודה הרשב"א דמקדשה, והכי מיכח מתוך לשונו של הרשב"א מדנקט בלשונו שהיא השיבה הבא מיהבא ולא נקט היכא דהשיבה הב דהוא רבותא טפי, אלא ודאי דדוקא בהבא מיהבא הוא דקאמר דהלשון גרוע וכדכתיבית, וידעתי כי יש מקום לבעל דין לחלוק בזה אך לא עת האסף לדון בדבר דלא שייך לעניינו, ומהגם דהרואה יראה מאי דכתב הר"ן בתר הכי וז"ל, ולי נראה כל שלא אמרה בלשונות האמורים בגמ' איכא לספוקי בלשון קדושין וצריכה גט, שכל כיוצא בזה אין לנו אלא מה שאמרו חכמים ז"ל עכ"ל וע"ש.

עוד נראה לי ברור לומר ולחלק דנר"ד אינו דומה כלל להנך עובדי דאיתא בגמ', דהנה ראובן היו בידו שתי טבעות אחד של דיאמאנ"טי וא' של קרי"נא שכפי מה ששמעה אזני אינה שוה שלשה סולד"ום א"כ הדעת נוטה שכאשר שאלה ממנו להראות לה הטבעת שבידו ודאי שלא שאלה אלא על אותו של דיאמאנ"טי כי באותו של קרי"נא מה ראיה שייכא בדבר קל כזה, וכן נראה מדברי העד שאמר וראובן הוציא הטבעת של קרי"נא משמע דעד השתא לא משתעי בזה דאי לא הוה למימר הוציא ונתנו וכו' אלא ודאי שלא שאלה זה, א"כ אין לנו עוד לדין דאדבורא קמא קא סמכא שהיא שאלה ממנו לראותו ולא לשם קדושין דהא הוא לא קדשה באותה ששאלה ממנו, אלא דאמר ולא נכנס בספק שאלה אלא תיכף ומיד עשה מעשה ואמר לה לשון הגון לקדושין, וכיון שהיא לא פרשה לדבריה ודאי שיש לחוש אפי' לדברי הרשב"א ז"ל.

ומהגם כי הוגד הוגד לנו מקצת המחמירים כי דברי השאלה הנ"ל לא באה ברקדוק במה שכתוב שהאלמנה אמרה לראובן בעת ששם הטבעת בידה וכו', שלא היה כך המעשה אלא כי באותה שעה שתקה ואחר שעה צווחה ואמרה דברים הנ"ל, בשאלה ודאי דהיא נמי היא חברא דכיון ששתקה באותה שעה איכא למימר דנתרצית והשתא הוא דקא אהדרא בה, ואפילו אמרה הבא מיהבא וכיוצא לא מהני, ואע"ג דאיהו הוי קאמר לה בלשון שאלה וכהנהו עובדי דהגמ' וכמו שהסכים מוהרי"ט זלה"ה בחאה"ע שלו סי' ל"ת דשתיקה בשעת מתן מעות כהוראה הויא, ומדקדק לה מדברי הרשב"א וע"ש, וכיון שכן ודאי שראוי להחמיר, כיון שהיש אומרים שהביא הר"ן והרא"ש והראב"ד ז"ל קיימין בחדא שיטה שכל שאמר לה הרי את מקודשת לי אין לחוש במה שאמרה הבא מיהבא וכדכתיבית, וגם הר"ן עצמו כתב לבסוף שכל שאינו בלשון שאמרו חכמים איכא לספוקי בקדושין כאשר יראה הרואה שם, א"כ בנ"ד ולע"ד שלא מצאתי בכל דבריה דבר הדומה ללשונות הגמר' ודאי דיש לחוש להצריכה גט, וגם אין להקל בדבר כל שלא פירשה בדבריה שלא רצונה בקדושין אלו, דמאחר ששניהם מודים לדברי העד הראשון שהעיד שאמר לה בשעת נתינת הטבעת באצבעה אמר הרי את מקודשת לי ומודים שדברים אלו היו בפני העד השני אלא שטוענין דלצחוק והתול נתכוונו וטענה זו אינה הכחשה שאין הכחשה אלא בגופו של עדות, א"כ אמור מעתה כי אין לנו לדון אלא בטענה זו אם נאמנים הם לומר שלשם צחוק והתול נתכונו או אינם נאמנים, והנה אם לא היה כאן אלא עד אחד בשעת מעשה אפשר שתהיה נאמנת לומר שלא נתכונה אלא לשם צחוק והתול, אבל בנד"ד דהיו שני עדים באותה שעה ומודים הם כזה שבאותה שעה שמעו העדים הדברים שאמר לה, מי יימר דמהימני תו לומר דלחוכא ואטלולא בעלמא נתכונו, דילמא לא מהימני תו למימר הכי נגד שני עדים, והן הן דברי מוהר"ם ז"ל שהביא מרן בבית יוסף דדברים שבלב נינהו ולא מבטלו המעשה, ואע"ג דאיכא לומר אנן סהדי דלא נתכוונה אלא להתלוצץ, גבי קדושין משום חומרא דאשת איש לא נסמוך על אומדן דעתא לומר וכו' וע"ש, ומי הוא זה יערב אל לבו לדון ע"פ אומדנות, דמוהר"ם דרב גובריה לא סמך על אומדנות דודאי גם בנדון דידיה היו אומדנות מוכיחות לומר שלא נתכונו לשם קדושין, מדכתב ואנן סהדי שלא נתכונה אלא להתלוצץ וכו', א"כ איך אנן יתמי דיתמי נסמוך על האומדנות להקל באיסור ערוה החמורה, ומה שכתבת שמדברי העד בעצמו יש להוכיח שלא היתה כונתו אלא לצחק ופירשת דבריו כרצונך, לא יישרו הדברים בעיני דודאי כונת דבריו מורים שאין חסרון במעשה הזה כי אם שהטבעת אינה טובה, ולדידך אף אם היתה הטבעת טובה הרי הוא מכיר במעשיו שלא היתה כונתו

לשם

האשה מתקדשת אלא לרצונה, א"כ נימא שכל שגלתה דעתה בגלוי כל דהו שאין רצונה בקדושין אלו לסגי כי היכי דאמרינן בהב שרי אשקיין, דע דליתא כי שרש כל הדברים אצלנו בגדולה חזקה דקים לה בגוה דאתתא בכל דהו סגי לה משום דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא, וחזקה זו היא לפנה ולמוסדות בכל ספיקי אומדנא דקדושין ובחלוק כל דהו מטין אתמר לחלק מנדון לנדון ע"פ החזקה, והנה מאי טעמא דארבורא קמא סמכה כתבו הר"ן ז"ל בשם יש אומרים כאשר יראה לשם ולדדהו קאמר נמי התם דאם חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי בזה ואיהי השיבה הבא מיהבא אשקויי אשקיין וכיוצא מקודשת, ולא אמרנן דארבורא קמא דקא אמרה איהי הב לי שלא לשם קדושין קא סמכה ואמרה השתא אשקויי אשקיין וכיוצא, ואע"ג דהלשון גרוע דפשיטא ליה לתלמודא דלאו כלום הוא ואעפ"כ כיון שהוא אמר בשעת מעשה הרי את מקודשת לי וכיוצא לישנא מעליא לא סמכינן אלישנא דידה שודאי היה לה לפרש דבריה לבטול דבריו להדיא, והיא סברת הרא"ש ז"ל וכתב שכן הראב"ד ז"ל וע"ש. אף הכי בנ"ד כיון שהוא אמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי היה לה ודאי לפרש דבריה שאין רצונה לקבלה לשם קדושין או למשדייה אארעא או כל מידי דמוכח טפי שאין רצונה בכך, וכבר דקדקתי בכל הדברים המוצגים לפני בשאלה ולא מצאתי על מה לסמוך בדבריה הוכחה מעליא דברים המורים שאין רצונה בקדושין אלו, דאפילו באשקויי אשקיין והבא מיהבא דפשיטא ליה לגמרא דלאו כלום נינהו כתבו ז"ל דמקודשת, כ"ש בהנך מילי דלענ"ד אית בהו מששא, ואפילו לדברי הרשב"א שהביא הר"ן ז"ל דסבר שכל שאמר לה בלשון שאלה אי יהיבא לך מקודשת לי ואיהי לא הדרא ליה אין מקדשנא לך אלא אמרה לו הב או הבא מיהבא אפילו חזר ואמר לה הוא הרי את מקודשת לי בזה לא מהניא ולא מידי, דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דבלשון שאלה קאמר לה אם איתא דארצייה הוה לה להדורי אין מקדשנא לך, ומדלא אהדרא הכי אלא אמרה הבא מיהבא וכיוצא ודאי הכי קאמרה לא ניחא לי בקדושין אלא במתנה וע"ש, אין ללמוד משם לנד"ד דכיון דהשיבה לו דרך שטות וכונת דבריה שאין לאיש אחד ליקח שתי נשים כפי מנהג המקומות א"כ הוי לה כאלו אמרה לו בפירוש שאין רצונה לקבל קדושין אלו, ולענ"ד יש ויש לדון ולחלק דשאני התם שהוא דבר אליה מתחלה בלשון שאלה אם רצונה לקבל קדושין או לא, וכיון שהוא היה מתהפך ברצונה ורצונו היה לגלות רצונה כל שלא בירדה היא רצונה בפירוש כיון שהלשון גרוע ומורה טפי שאין רצונה בקדושין וכדאסיקנא בגמ' התם דלאו כלום הוא וע"ש, ודאי אינו דנים בפשיטות הלשון דלאו כלום הוא, אבל הכא בנד"ד הוא לא דבר אליה כמסתפק בדעתה ורצונו לדעת רצונה אלא תיכף ומיד אמר לה הרי את מקודשת לי וכיון שכן אין לנו לדון כדברי הרשב"א התם דשאני התם שהוא התחיל לדבר בלשון שאלה אמטי להכי דקדק הרשב"א דהוה לה למימר הן, אבל הכא בנד"ד לא שייך למימר הן דלאו בלשון שאלה קא משתעי לה, א"כ אפילו אמרה הבא מיהבא דאסיקנא בגמ' דלאו כלום הוא הכא מודה הרשב"א דמתקדשת, דהא כל טעמא ז"ל הוא דהוה לה למימר אין שהיא תשובת שאלתו אשר שאל לה אבל הכא לא שייך למימר אין, לכן כל שלא פרשה דבריה שאין רצונה בקרושין אין לנו לבטל הקדושין באומדנות בעלמא כך נראה לי ברור, אחרי כתבי זה מצאתי למוהרשד"ם חאה"ע שלו סי' י"א שכתב כן וז"ל נראה בפירוש דטעמא דכיון דאיהו אמר בלשון שאלה ולא השיבה אין משום האי טעמא אינה מקודשת, הא אי איהו לא אמר בלשון שאלה כי אם בלשון גזירה דאינו נופל לשון אין מודה הרשב"א דמקודשת, ונלענ"ד דרוב הפוסקים הכי סבירא להו וכו' וע"ש ושמחתי לדבריו, עוד נראה לי לדון בדברי הרשב"א דעד כאן לא קאמר הרשב"א דאינה מקודשת אף כי חזר ואמר לה התקדשי לי בזה אלא דוקא כשהיא השיבה הבא מיהבא דהלשון מעצמו מוכיח שרצונה לומר תן לי נתינה שאמרתי לך, ואמטו להכי נסתפק הגמ' בהב לחוריה אי הוי הוראה או לא, דדילמא הב לי כדקאמרת, ואע"ג דאסיקנא התם דבהב נמי לאו כלום הוא היינו משום דבלשון שאלה איהו קאמר לה, אבל כי חזר הוא ואמר לה התקדשי לי בזה אע"ג דאיהי אמרה הב

למה חזר ואמר ודרך שטות השיבה לו, כנראה מדברים אלו כיון שלא נפל בלבה ספק קדושין לא הוצרכה לפרש דבריה שאין רצונה לקבל קדושין, שמעולם לא נכנסה לבית הספק שיהיו קדושין ולכן לא פירשה דבריה, וא"כ איך נתפרשם אצלו כוונתה בדברי שטות שאמרה לו שהיה בהם דברים כדאים לבטל מעשיו ודבריו אם לא הוצרכה לפרש שלא נפל ספק בלבה, אם כן הוו תרתי דסתרי, דאם פירשה כוונתה לא סתמה ואם סתמה לא פירשה כוונתה, לכן נכרים דברים אלו שלא היו אלא דברים שבלב כדכתיבית, כי לא פורשו בדבריה אלה דברים המבטלים מעשיו ודבריו להדיא, אלא מתוך שיחתה הבין המסדר הלז מעצמו שכוונתה היתה לכך כפי שקול דעתו וסברתו הטובה היא אם רעה, ומאן לימא לן דכיון יפה, ובפרט מאחר שאני רואה אותו שאין דבריו בפלס מאזני משפט הראויה לשיתת תורת האדם כל שכן לשיתת תורה. — ועוד דיש לדין עדיין דאף אם נימא דהמסדר דייקנא הוא ושפיר דייק בדברי האשה ופירשם ככל המצטרך ומורה סדור דבריה, או אם נאמר שהן הן דברי האשה בעצמה, אף כי אין הלשון מוכיח כן, עדיין יש לדון שאין בדברים אלו בטול מעשיו ודבריו, דמה שטענה שאין לאיש אחד ליקח שתי נשים כפי מנהג המקומות הא לא תברא לבטול המעשה אשר עשה, חדא דאף אם נהגו כן לאו סכנתא איכא ולא איסורא איכא, דאפילו חרגמ"ה ליכא דרגמ"ה לא גזר אלא עד סוף אלף החמישי כנודע, ואם אותם מקומות נהגו סלסול בעצמם להנהיג הדברים אי משום דאהנייא להו מילתא ודטבא להו עבדי, אי משום שלמא בעלמא שלא יכנים אדם מחלוקת בתוך ביתו, לא מנהג זה יגרום בטול קדושין, דהא אפילו אם עברו על חרם דקהלות שגזרו שלא לקדש כי אם בפני עשרה וכיוצא בתקנות אלו לא מפני זה יגרמו בטול לקדושין כנודע מדברי מרן ביתה יוסף וכמה מן אתרונים ז"ל, וא"כ דברים אלו אין בהם טעם לפגם הקדושין כל שלא אמרה שאין רצונה בקבלת הקדושין כדי שלא לעבור על מנהג המקומות והעיקר חסר מדבריה המוצגים לפנינו, ואף אם נדין ונאמר שאין זה חסרון הניכר בדבריה ויהיו דבריה אלה מוכיחות לכונתה שאין רצונה לעבור על המנהג, מ"מ עדיין יש לדון שאין בדברים אלו בטול לקדושין, דדילמא תנאה הוי דמתנה היא עמו שאין רצונה להתקדש לו נגד המנהג, שהרי לא תלתה הדברים בעכוב רצונה אלא בזה, ולא מפני מצד האיש בעצמו והאשה בכבודה שזה לא הוזכר בכוונת דבריה כאשר כתב המסדר שלא נתן טעם זה אלא לתת טעם מפני מה לא נפל ספק בלבה רק לא דקדקה אלא שאין לאיש ליקח שתי נשים, אף אם גרש יגרש את אשתו הראשונה נראה ודאי דתאות לו להתקדש לו, אכן כל זמן שלא יגרש את הראשונה לא יהיו חלות קדושין אלו כלל ועקר. אמנם תנאה בטל כי אינו נעשה כמשפטי התנאים כנודע, וכיון שכן התנאי בטל והמעשה קיים, איך שיהיה לא ראיתי בכל דברים אלו דבר המועיל לבטול הקדושין, והדברים ידועים ומבוררים מצד עצמן, ואם תאמר מאי שנא האי נדון דידן מהנהו עובדא דמייתי תלמודא ההוא גברא דהוה זבין חומרי פתכייתא וכו' ההוא דהוה שתי חמרא וכו' ההוא דהוה שדי תמרי וכו' דבכולהו אסיקנא התם דאפילו הב שדי אשקיין לחוד לאו כלום הוא, אלא כוונתה לומר לו תן בלבד ואל תצחק בי בדבר אחר, וכן פסקו כל פוסקי הלכות ז"ל הלא בספרתם יע"ש, א"כ אף אנו נאמר בנ"ד נמי דמאחר שהיא שאלה מאתו שיראה לה הטבעת שבידו והוא נתנו באצבעה ואמר לה הרי את מקודשת לי והיא השיבה לו דרך שטות בדברים המוכיחים שכונתה שאין לאיש אחד ליקח שתי נשים וכן מנהג אותן המקומות, וא"כ נדון בהם כאלו אמרה שאין רצוני שתצחק עמי בדבר זה, שאפשר דעדיפי דברים אלו מכי אמרה לו הב או שדי או דאשקיין, דע"כ השיבה לו דרך שטות כמלעגת על דבריו כי תוהו המה ואין להם שחר, דמידי הוא טעמא התם אלא משום דאמרינן דאדיבורא קמא סמכא דעתה דאמרה ליה מעקרא הב לי שלא לשם קדושין, הכא נמי נימא הכי דאדבורא קמא סמכא ששאלה ממנו שיראה לה הטבעת שבידו, א"כ אף כי הוא יהיב לה לשם קדושין והיא השיבה לו דרך שטות דברים המוכיחים בטול מעשיו ודבריו למה לא יועילו דבריה בגילוי דעתא בעלמא בדברים המוכיחים חפצה ורצונה שאין רצונה לקבל קדושין, ובגלוי דעתא בעלמא לסגי כיון דאין

האשה

ומעתה דון מינה ואוקי באתרין דעד כאן לא כתב הרמב"ם דלא תצא אלא מטעמא דהיא מכחישתו, אבל אם מודה לדבריו ודאי תצא כ"ש בנד"ד ששניהם מודים לדברי העד הראשון שאמר לה הרי את מקודשת לי אלא שטוענין שלצחוק והתול היו מתכוונים, ודאי דלא דיינינן בה כדין המקדש בעד א', ומאן דאמר הכי לא חש לקמחיה דמה שאומר העד השני שאינו זוכר מה שאמר לה באותה שעה ודאי דלא גרע מכי ליתיה קמן אלא חד דקא מסהיד שנתקדשה בפניו ובפני עד אחר והיא מודה לו דאסורה לינשא, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל וכדכתיבית, וכ"ש כששניהם מודים לדברי העד הראשון שאמר שקדשה בלשון ראוי והגון, ומדבריהם למדנו שגם העד השני שמע כן אלא ששכח פשיטא ודאי דאין ספק שלו מוציא מידי ודאי שלהם, ואף אם תדון שאין כאן אלא עד אחד המעיד שקדשה כהוגן כיון שהם מודים לדבריו פשיטא שהוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו דכבר שוו אנפשייהו חתיכה דאיסורא, כי הודאתם ודאי תכריע יותר ממאה עדים, גם הרב בעל תרומת הדשן סי' רי"ב שהבאת בקונטרסך כתב להדיא שאם היא מודה לדברי העד שאמר שנתקדשה אמאי לא תצא דהא שויא אנפשא חתיכה דאיסורא, והקשו לו דברי התוספות הנזכרים לעיל דפ"ב דכתובות והוצרך ליישבם בשהיא שותקת לא מורה ולא מכחשת וע"ש.

עוד רואה אני בדבריך אלה אשר בקונטרסך המוצג לפנינו נשאת ונתת וכפלת הדברים לא אחת ולא שתים דמה שאומרת היא שלא נתכוונה לשם קדושין אלא לשם צחוק והתול בעלמא מיקרייא הכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוא, ואנכי לא כן ארמה ולבבי לא כן יחשוב כי אמירתה זו לא מיקרייא הכחשה לדברי העד שאמר שנתקדשה בלשון ראוי והגון והיא מודה לו אלא שאומרת לחוכא ואיטלולא כוונתי זה אינו מכחיש דברי העד, שהרי הוא לא העיד דלשם קדושין נתכוונה רק העד מעיד מה שראה ושמע ובוחן לבות וכליות ה', ומנא ידע הוא מה דבלבא, נמצא דאין לדון בו כדין עד אחד בהכחשה דלאו כלום הוא, אלא לדון דמאן לימא לן דמהימנא השתא למימר הכי דילמא השתא הוא דקא הדרא בה, אבל בההיא שעתא יצרא אלבשה וקבלתו לשם קדושין, ואת"ל דמהימנא שלכך היתה כוונתה אף באותה שעה מי יימר דמהנייא לה טענה הלזו הא הוויין לו דברים שבלב ולא אתו דברים שבלב ומבטלו מעשה ואמירה שאמר לה הרי את מקודשת לי כנודע. ועוד רואה אני מה שכתוב בשאלה שהאלמנה אומרת שאמרה לו לראובן בעת ששם הטבעת בידה דברי שטות המכחישים מעשיו ודבריו, וכוונת הדברים שאין לאיש א' ליקח ב' נשים וכפי מנהג מקומות ודרך שטות השיבה לו יען לא נפל הספק בלבה במאומה לחוש שיהיו קדושין אם מצד האיש וכו' יע"ש, ונמגומי דברים אני רואה בלשון הזה כי מדבריו מוכיחים שהוא מפרש דברי האלמנה וכוונתה ואינם העתק לשון האלמנה ממש, ובאמת כי לאיש המספר הזה אנכי הריתי עמל וכעס כי מי בקש זאת מידו לפרש כוונת דבריה ושיחותיה, הלא יותר טוב היה לנו להעתיק לנו דבריה אות באות תיבה בתיבה בלשונה כראוי והגון לדנין לפני חכמים, והמורה יהון בשקול דעתו בלשונה ויפרש כוונתה, ואם הדברים נושאים פנים לכאן ולכאן איך אסמוך אני על ברירתו ופירושו לדון בדבר ערוה החמורה, וידוע כי בשינוי כל דהוא משתנה הדין ואין יד כל אדם ממשמשת בכתבי קדש להבין שיחת ת"ח כראוי, ועוד כי מכיר אני משיחתו כי הוא עמים בלשונו ולא כיון יפה בסדור הדברים, כי הנה מאמרו שהאלמנה טוענת שאמרה לו לראובן בעת ששם הטבעת בידה דברי שטות המכחישים מעשיו וכו' עד וכפי מנהג המקומות, כי הנה מדברים אלו משמע שאמרה לו דשאין קבלתה כוונתה לקבל קדושין אלו יען שאין לאיש א' ליקח שתי נשים דאי אפשר לה לקיים מאמרו להתקדש לו דכפי מנהג המקומות אין זיווגם עולה יפה, וזהו שאמר בראשית אמריו שדברי שטות השיבתו המכחישים דבריו ומעשיו, ואין לך הכחשה גדולה מזאת שאמרה שאין רצונה לקבל הטבעת לשם קדושין יען וביען שאין לאיש א' לישא שתי נשים, א"כ מה הוא זה שחזר ואמר ודרך שטות השיבה לו יען לא נפל ספק בלבה במאומה לחוש שיהיו קדושין אם מצד האיש בעצמו וכו', דמאי שייך דקתני ודרך שטות השיבה לו וכו', שהרי לפי דבריו כבר פירשה דעתה שאין רצונה לקבל הקדושין ודברים אלו הם הכחשת מעשיו א"כ

למה

קדושין כי אם לצחוק והתול עדיפא מינה הוה לה לטעון שלא אמר לה לשון קרושין כלל רק כאשר דנת מעצמך והבטת צר מעון. הן כל אלה הדברים יעידון יגידון לכל מודה לכל האמת כי מדברי כולם למדנו וקבלנו הכחשה למאי דצדדת לדין בדברי העד במה שאמר ששמע מלת לך, ודברי שניהם המקדש והמתקדשת מורים שמודים לדברי העד הראשון שאמר לה הרי את מקודשת לי ואין לנטות ימין ושמאל, אמור מעתה כיון ששניהם מודים שאמר לה לשון ראוי ומספיק לקרושין איך יבא ספיקו של זה העד השני שאומר שאינו זוכר מה שאמר לה וידחה ודאי שלהם שאומרים שכן אמר לה, ושגם הוא שמע ושכח בודאי כדבריהם שמע, שהרי לפי רבריהם לא היו שם דברים אחרים ודאי להם שומעים ותולים אנו שגם זה ראה מעשה ושכח כיון דלא הויא מילתא דרמיא עליה, א"נ שגם הוא דימה שאין במעשה זה ממש דהוא גם הוא סבר כאשר דימה העד הראשון והמקדש עצמו, כיון שאין הטבעת שוה ואין בו די השיב לקרש בו אשה ואמטו להכי לא יהיב דעתיה למרכר מילתא לאסהודי עלה, ועדיפא מינה מצינו בפ' שבועת הדיינים גבי ההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפיתך א"ל ולא פרעתיך בפני פ' ופ' ואמרו לא היו דברים מעולם, אמר רב ששת הוחזק כפרן, רבא אמר כל מילתא דלאו רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה וקיימא לן כרבא, וכדפסק הרמב"ם בה' טוען ונטען יע"ש. ומאי דקשה עלה מההיא דפרק גט פשוט מההוא עובדא ד"ר יצחק הוה מסיק ביה ההוא גברא זוזי אמר ליה פרעתיך בפני פ' ופ', ראסיקנא התם דיבואו פלוני ופלוני ויעידו דצריך לברר יע"ש, והם הפך דברי רבא הנזכרים לעיל, והרמב"ם ז"ל פסק שתיהם לא עת כזאת הוסיף פה דלא שייך לענייננו, מ"מ לפי דברינו למרנו דהלכתא כרבא דאמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לא יהיב ארעתייהו, אף הכי בנד"ד אלה שאמר העד השני שאינו זוכר מה שאמר לה אינו מן המתמיהים ולא מקרייא הכחשה וכדכתיבית, וגם אין לדין ולומר רכיון שאמר שאינו זוכר הרי הוא כמי שאינו ואין לנו לדין בדבר אלא במקרש בפני עד אחד דאין חוששין לקרושיו לדעת רובא דרבוותא כנודע, דליתא דכיון שזה העד אומר שקידשה בפניו ובפני חברו ושניהם מודים לדבריו יש לדון בו כמקרש בפני שני עדים, ודוגמא לדבר מצינו בדברי רבותינו בעלי התוס' שכתבו בפ' ב' דכתובות גבי שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ותרגמה אביי התם בעד אחד, והקשו בתוספו' ותנשא לכתחלה ומשני דאיירי דזרק לה קדושיה ואחר אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה ולהכי לא תנשא לכתחלה דכיון דודאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקתה וכו' יע"ש, ולדבריך התם נמי נימא סמי מכאן העד שאמר קרוב לו והרי הוא כמי שאינו דלא אהני לן מידי דחזקתא כדקאי קאי, ונמצא דליכא אלא חד סהרא דמרע לחזקתא דאמר שהיה קרוב לה ואין חוששין לקדושיו כדאמרת הכא, אלא ודאי דכאן שזריקת הקדושין היתה בפני שנים מההיא שעתא איתרע חזקתה ואמטו להכי לא תנשא לכתהלה, אף בנד"ד כיון ששני העדים מודו שראו נתינת הטבעת באצבע האלמנה ועד האחד מעיד שאמר לשון הגון והאיש והאשה מודים לדבריו שכן אמר לה, ומדבריהם למרנו שגם העד הזה שאמר שאינו זוכר כדברי העד הראשון שמע ולא אתו למרע קרושין הללו אלא מחמת צחוק והתול, וגם מדברי העד הזה בעצמו שאמר ששמע מלת לך ידים מוכיחות הוויין ידים דמה ששמע הוא כדברי העד הראשון וכדכתיבית, ודאי יש לחוש בדבר הזה אף לדברי הסוברים דהמקרש בע"א אין חוששין לקרושיו הכא מודו דחוששין, דהא כפי הוראתם הרי כאן שני עדים, תדע דאטו אם עד א' אומר לאשה שנתקרשה בפניו ובפני פלוני והיא מודה לדבריו מי איכא מאן דאמר ראין חוששין הרי זה ודאי דלא, עד הא איירי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות אישות ולא התירה שלא תצא אלא מפני שהיא אומרת לא נתקרשתי וע"ש, וכונתו רצויה שהעד אומר שנתקרשה בפניו ובפני אחר דאי לא שאינו אומר אלא שבפניו לבדו נתקרשה הא מאי אריא מפני שהיא מכחישתו אפילו שניהם מודים לדבריו אין חוששין לקרושיו וכדכתב בפ"ד, אלא ודאי דמיירי באומר שנתקרשה בפניו ובפני אחר וכאשר כתבת אתה משמא דרבוותא, וזכורני כי גם הרב בל"ם פירש כן דבריו יע"ש, כי כעת אין ספרו מצוי לפני, ומעתה

קדמה לנו אמירה נעימה כתיבה יהיבת לן ולמדנו מתורתו של הריב"ש זלה"ה, וזכורני כי הדברים ממשמשים ובאים מדברי רבותינו בעלי התוספות בפ"ק דר"ה ובכמה דוכתי, דכל מאי דמצינו להשוות דברי העדים שלא תהיה הכחשה ביניהם משוינן ואפי' באנפי דחיקי ורחיקי כנודע לכל מבין עם תלמיד, והובאו דבריו ביתה יוסף מרן ז"ל בחה"מ אשר לו יע"ש, כ"ש הכא בנד"ד שאם נפרש ונוסיף על מאמרו שאמר ששמע מילת לך דהיינו שאמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו שאני נותן לך וכדכתיבית יהיו הדברים קרובים אל הדעת והשכל מחייבן מכמה אנפי, העיקרית כדי שיהיו דבריו ודברי שמעון העד הראשון מכוונים לדבר אחד וענין אחד ולא תהיה הכחשה ביניהם, ותו כי אין דרך לשליח לקדש אשה למשלחו אם לא שיראה הרשאתו ויקיימה באשרתא דדייני ולהודיע לאשה שהוא שליח, ותו אם במתנה קאמר לה מה צחוק עשו לו, ואם הרי את מקודשת לך קאמר כדקאמרת באמת אמרו דדרשינן לשון הדיוט אך לא להבל ירמה, תא חזי כמה רחוקה שכלך משכלנו לשוט בארץ לא נתנה לאמר וכ"ש להכתב, ודרכנו היותר סלולה ונכוחה לא דרכו בה והיא קרובה לכל מבין שודאי שמע בההוא דהיינו בענין בנוגע לאיש ולאשה הנז', והדברים מוכיחים שמה ששמע הוא כאשר דברנו שאמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו שאני נותן לך ונמצא שקדש בשני עדים, ואיך מלאך לבך שלא לחוש כלל אולי היו הדברים כן כאשר דברנו אתמהא. —

ומה שהבאת ראיה לדבריך מדברי מוהרשד"ם ותומת ישרים והר"ן ובעל משפטי שמואל זלה"ה ככתוב בקונטרסך המוצג לפננו אין דעתנו מסכמת לדברך ושיתך, כי אין משם דמות ראיה כלל שכל אחד מהם כפי מקומו ושעתו יפה דן ויפה זיכה, אם מסיבת שהן אמת כנדון מוהרשד"ם ז"ל שאמר העד שאינו זוכר מה שאמר וכו', עוד זאת היתה שם כי הוא גם הוא הודה שהאב מיאן בדבר פעם ושתים ושלש שלא רצה לקבלו בעד קדושי בתו, וכיון שאינו זוכר העד מה אמר לו המקדש בעת נתינת הטבעת איך נדון מעצמנו שחזר בו האב מדבריו הקודמים דודאי לית לן לשווייה חררנא, ועוד טעמים אחרים ככתוב בדברי קדשו שם, ואתה בררת לעצמך את אשר ייטב לך להנאתך וכן לא יעשה לכל בר בי רב אשר ימלא את ידו ונראתה הקס"ת במתניו לדון בדבר הלכה וכ"ש בדבר מעשה, כי ידוע כי זו היא דרך כבושה לכל הפוסקים זלה"ה לאסוף כל הריעותות הנמצאות באותו נדון בכדי שהדעת נוטה, אבל אין סומכין אלא על רוב בנין ורוב מנין באומדנות מוכיחות בריאות וטובות, וכזה ראית וקדשת לעצמך כל הראיות אשר הבאת משאר הפוסקים ז"ל המוצגות בקונטרסך המוצג לפנינו כי כל לב חכם יבין מדעתו וראה יראה כי בכל אחת מהן יש ריעותות שונות אם הגוף העדות כאשר דקדק בדבריהם שהעתקת אם מצד לשון הקדושין אם מצד היות הענין נסתר בלתי הודע על מי מדבר או מי הוא המדבר, וכאלה רבות תשלחנה פארותם ילכו יונקותם אל מים רבים הלא בספרתם המה בצביונן ובקומתן ומה יתרון לאדם בלהג הרבה יגיעת בשר להעתיק דבריהם, כי קצר המצע והזמן יקר מפנינים הלוך ילך באפס תקוה, והרוצה לעמוד על דבריהם יתור אמרי בינה וראה יראה כי כן דברתי, הלא סמכה דעתם של ראשונים נוחי נפש לדחות עדותו מפני זה דוקא כי אם מסבות אחרות.

ועוד תימה על עצמך איך רבת את אנוש המחמיר במילין על גבי מילין כי הלא מאן דמצדר מצדודי להחמיר היינו טעמא ונימוקא משום דיש לדון דאף כת הסוברים דאין חוששין לע"א בקדושין הכא בנד"ד מודה דחוששין יען שגם העד השני מודה ואזיל שראה נתינת הטבעת באצבע קטנה של האלמנה ובאותה שעה זוכר היה מה ששמע טובה ולא היתה הכחשה ביניהם כנראה ממה שאמר לו שמעון לראובן המקדש אלו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים ואם היתה הכחשה ביניהם הרי אין כאן עדים ואפי' עד אחד, דעד אחד בהכחשה לאו כלום וגם ראובן המקדש לא כחש לו לאמר לא אמרתי לשון קדושין כלל אלא בא בטענה שאין הטבעת שוה כלום, ולדבריך יותר היה ראוי לו לומר שלא אמר אלא דברי תהו כאשר צדדת אתה דעדיפא ליה להכחישו בעיקרו של דבר ובגופא של עדות ולא לדון בערכין בטבעת אם טובה היא אם רעה, והיא גם היא מה לה לעצבי"ם כי תצעק למו אב כי לא נתכוונה לשם

קדושין

על מה שכתב הרשב"א בתשובה על א' שהוציא קול שקרש אשה א', אני רואה כי היום רבו אנשים המתפרצים ולפיכך מן הראוי לחקור הרבה ולדרוש להוציא הדבר לאמתו דאף כשתמצא לומר שהוא בר"מ הואיל ועדיין לא נשאת לאחר ואין כאן עדיין דיני נפשות ראוי לנעול דלת לפני בעלי הוללות וסכלות וחוקרים אותן להוציא לאמת משפט ע"כ בב"י סי' מ"ו, ואף כאן מן הראוי היה לחקור העדים אם נעשה המעשה בדרך שחוק והתול לסקל מסילת הפריצות בבנות ישראל, וכן לדרוש בעד האשה ולשמוע עניה וצעקתה אם יש לה טענת בטו"לין שתכף ומיד צווחה בפניו בדברים של טעם שאין ממש בדבריו אלה, ולא חציפי העדים להכחיש האמת והצדק. —

הן כל אלה ראתה עיני התשוכה קלה" כמות שהיא בחס"ר הכב"ד ובטפש"א דליבא סרוכה, ובערבוביתא דרישא כרוכה, נפשי צמאה ומייחלת כל היום בתוחלת ממושכה לפתורא די דהבא דיהב לן האי פיהא דשלמה מלכא אי קם דינא אי תכם דינא, רהוטי רהוט מהתם ולהכא ואנהיר לן עיינין סתימין ברב חסרא ורב עינא פקיחא יהא רעוא דיפוש ליה פשיו"ן צמחי"ה וימליך מלכותיה יומא אריכא, עד דמתון ומסיק הלכתא למשיחא, דלאו מלתא היא אלא ריחא גוולא סרוחה.

ב"ה תשובה אנכי בדרך נחני ה' להיותי גול"ל ודופ"ק פתחי עם אלקי אברהם לקיום עיר עז לנו היא עיר האלקים כי ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה והנה כבואי לעיר ליגורנה שמעה אזני מעשה שהיה בעיר קאסא"ל יע"א באחר שקרש אלמנה אחת ורבו האוסרים והמתירים ושניהם לשם שמים נתכוונו לדעת מה יעשה ישראל, ובשמים עדי וסהדי במרומים כי לא מלבי להטפל בדבר הוראה אפי' כביעתא בכותחא יען כי גולה אנכי בדרך יום כה ובדרך יום כה לשובב נתיבות ושמעתתא בעיא דעתא צלותא וידענא בנפשאי דשפאי עידין ולא צילא דעתאי, אכן חמד בחורים משכיל על דבר ימצא טוב החכם המרומם כהר"ר יוסף אירגיאז יצ"ו הפגיע בי עד בוש ויקרב לפני מנחה בלולה במדב"ר בערב"ה בכתא דהתירא עדיף, ההוא אמר כי רצונו להשתעשע בדבריו לדעת את מי נועץ ויבינהו, ולא יכולתי להתאפק אל יוס"ף כי בחור הוא מעם וכל מן דין סמוכו לנא, אמרו לפעלא יישר אמרתי ויהי מה אלקטה באמרי"ם וה' אלקים יעזור לי לשמוע בלמודים.

ראיתי ידידי קונטרסך המוצג לפני וזבחי שלמים עלי מראות עוצם תשוקתך, וזה ימים אמרתי נואש לדבריך מיום היותי בעיר ריגי"ו שקבלתי קונטרסך ולא יכולתי להשיב מפני הכבוד ולא בעצלתים חלילה, כי זו היא שמחת לבבי להתעדן באמרי בינה וכי נשבעתי כי אהבת עולם אהבתיך יען היותך נפרד מקי"ן ילידי הזמן ושתה בטוחות חכמה, יהיה אלקינו עמך עוד כל ימי הארץ לעבדו כרצונו, ויען כי כן דרכו של אומן להקיש בקנקנים היפים, אמרתי טרם בואי לפרק נגמ"ר הדין אשוט באר"ש רחבת ידים, כי ראיתי קונטרסך לפני יסודתו בהררים התלויים בשערה וליתר רעוע תקעת אהלך כי זאת היתה לך לפנה ולמוסרות לדון עם שכנגדך, דהכא בנד"ד ליכא אלא עד א' דהעד השני האומר שאינו זוכר מה שאמר לה בשעת נתינת הטבעת כי אם מלת לך, ובהסכמה עלית כי בטל הוא ומבוטל דאמאי קא מסהיד, אי משום שראה נתינת הטבעת באצבע קטנה של האלמנה אין זה כלום כיון שאינו זוכר מה אמר לה דדילמא קרשה לאחר ואמר הרי לך טבעת זו ותהא מקודשת בזה לפלוני, אי נמי הרי לך במתנה קאמר, א"נ הרי את מקודשת לך קאמר, ומשום הכי התחילו לצחוק העומדים שם כאשר העיד הוא בעצמו, אלא ודאי שכל שלא העיד העד בבירור ששמע מפי המקרש לשון שמוכיח מי הוא המקרש ומי היא המתקדשת לאו עדות הוא כלל וזה פשוט אין צורך לראיה כלל עכ"ל. כעת באמת הפרזת על המדה ויצאת ממחצתך וממחצה הראויה לכל יראי ה' להקל באיסור ערוה באומדנות אשר הולדת ובדית מלבך, ולמה לא חששת ומי העיד לך אוזן דלא קאמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו שאני נותן לך, ויהיו דבריו ושמיעתו מכוונים לדברי שמעון העד הראשון, והם הם ששכת העד הראשון כי הוא אמר כי אינו זוכר מה אמר לה, עוד במוצג בלשון השאלה ונמצאת עדותן שלמה וכן ראוי לכל בעל נפש לדון ולהחמיר, חדא דהלכה רווחת היא לעיני כל ישראל דכל היכי דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא, לחומרא מקשינן ולא לקולא ובפרט בערוה החמורה כי רבים חללים הפילה, ותו כי כבר

והרא"ש במה יש לנו לעשות עיקר מרבותינו בעלי הצרפתים, כדקא מסהיד גברא רבא בהקדמתו בעל ים של שלמה דחולין אפילו נגד הרמב"ם ושאר גדולי ספרד, כ"ש שהושוו בזה שלא לחוש לע"א כל גדולי ישראל, ועוד דכלל גדול רהיט בכל התלמוד דאין דבר שבערוה פחות משנים. ואליבייהו דהני רבוותא דפסקי כרב פפא צריכים לרחק עצמם במיני חלוקים דחוקים שלא להתפס מן הכלל הגדול ההוא העיקרי בגמר', וממנו מקשים בכמה דוכתי יעויין במהרי"ק בתשובותיו הנ"ל, אמנם כשנרצה להחמיר נוכל להשען ולצרף עד השני מטעם שכתב הרא"ם בתשובה הנזכרת במרדכי וז"ל, היכא דאחד מן העדים לא ראה נתינת הטבעת אין לבטל בכך הקדושין, חדא דחוששין לדברי רב פפא דאמר חוששין לקדושין ואע"ג דבסמ"ג פוסק כמ"ד דאין חוששין וכו', ועוד אם עד רואה דבר מוכיח ונראה, נראה שיוכל להעיד ונדון כאלו ראה גוף המעשה, כדאמרינן בגטין ובקרושין ובהא הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה ע"כ, והוא ז"ל פוסק בהדיא דלא כהרשב"א דבעינן ידיעה וראיה ממש, ומצרף עד ב' לראשון והואיל וראה דבר הנכר שקבלה הטבעת, ומשמע מכל שכן לדידיה שיצטרף הב' בנר"ד כיון שראה ממש נתינת הטבעת אף על גב דמסופק במה ששמע, וכד מעיינין במלתא היה צד להקל ממשמעות הלשון שאמר העד אלו היתה הטבעת טובה, ומתשובתו של ראובן שענה אחריו שאינה שוה כלום, שמדברי שניהם נראה שלא כוונו לקדש, וכמ"ש הרא"ש גבי ההוא גברא דאקדיש בציפתא דאסא א"ל והא לית בה ש"פ, א"ל תקדוש בד' זוזי דאית בה וכו', ומסקנא דהויא שתיקה דלאחר מתן מעות ולא הוי קרושין, וכתב הרא"ש והא דלא חש ליה משום דשמואל דאמר חיישינן שמא ש"פ במדי, שאני הכא שרצה לחזור בו ממה שרצה לקדשה בפחות משוה פרוטה, וגם היא לא נתרצית כשאמרו לה שאינה ש"פ ע"כ, ומ"ש שחזר בו וכו' לא שירצה לומר חזרה ממש דאף תוך כדי דבור לא מהני לכולי עלמא, אלא ה"ק דהשתא שא"ל שאינו שוה פרוטה ואמר תקרוש וכו', גלי דעתיה למפרע שלא רצה לקדשה בפחות משוה פרוטה כדי שנחוש לשמואל, אלא היתה דעתו לקדשה במה שיהיה בו כראי לקדושין וטעה דסבור היה שהיתה בההוא ציפתא פרוטה ולפיכך ליכא הכא חששא דשמואל כיון דהוי קרושי טעות דאינן קדושין כמ"ש מהר"ם מלובלין סי' ס"ד ונמצינו למדין להרא"ש מסוף דברו שאמר שהטבעת אינה שוה כלום הוי גלוי מלתא שלא רצה לקדשה במה שאינו שוה כלום אבל אינו כן לפי הרמב"ם שפ"ד מהלכות אשות כתב וז"ל נתן לה אגודה של הדס וכיוצא בה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו וקבלה אותו א"ל והלא אין בה שוה פרוטה ואמר תתקרש בד' זוזים שיש בתוכה אם אמרה הן ה"ז מקודשת ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת מספק מפני האגודה שמא תשוה פרוטה במקום אחר וכתב הה"מ ויש חולקים ואימרים דהכא ליכא למיחש להכי שלא היה דעת המקרש לקדשה באגודה אלא בד' זוזים שהיו בה ודברי רבנו נראים לי עיקר להחמיר ע"כ, וכן מבואר מדברי הר"ן שטרח למצוא מקום שלא היה בציפתא שום תפיסת קדושין אפילו לשמואל כגון שלא היה דבר המתקיים אי נמי שמעיקרא כיון לקדש בד' זוזים הכרוכים בה אבל בלאו הכי אין כדאי טעם הרא"ש לומר שגילה בדעתו שלא כיוון בדעתו לקדש בדבר גרוע כזה אלא וראי אף על פי כן יש חששא דשמואל וגם כן בנר"ד ליהוי קדושין ואין קפידא אם אמר שאינה שוה כלום וגם לא כדברי העד מצרף לזה דלא בעינן נמי יחוד עדים לומר אתם עדי ועל האומדנא דמוכח אי יהיבנא ראשי בין שיני אריותא מחו לה מאה עוכלי בעוכלא אך לא אחרל מלומר למעכ"ת דקשיא טובא בדברי הרב הגדול אך לדידיה קיימא טעמא דאתתא בכל דהו ניחא לה אם לא היה בענין איזה גמגום או צד המבטל כח הקדושין כגון שתכנס לבית בעלה לצרת אשתו ראשונה וכיוצא בזה ואפ"ה נאמר הטעם דמקודשת משום אתתא בכל דהו וכו', ועוד דקאמר טעמא דחרם רגמ"ה הא כבר הורה לנו זקן מופלא מהרי"ק בשרש פ"ד דלא עדיף חרם ר"ג מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין ולא מחלקינן בין ניחא לה ללא ניחא לה, סוף דבר כדי לעמוד על עיקרן של דברים ולהוציא מססגר אסיר ומהחשך אור האמת תווהנא עלבי דינא דרבנא אשי אי לא אשגחי

על

למהרי"ק ז"ל בדיני קרושין סי' ט', ובראשונה הובאת שם תשובה משם הר"ר יהודה חן וז"ל לענייננו, ואם תבין בהכחשת מה שיש מן ההפרש והחלוף בין דברי יצחק ואבשלום, שזה אומר שאבשלום היה בכותל צפון וזה אומר בכותל שבחצר מערב, או שזה אומר שאמר לה הרי את מקודשת לי וזה אומר שאמר לה זה אני נותן לך לאשתי, גם זה הבל, שאם היו מכחישים זה את זה בדרישות וחקירות ודאי היתה מתבטלת עדותן, אבל בבדיקות שלא שמו לבן כ"כ לאו הכתשה היא, ודוקא עדות נפשות בטלה כה"ג משום דמהדרינן אזכותא, וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח וכו', אבל באיסור אשת איש לא חיישינן, ואדרבא חידושי' משמע וכו', ועיד שם להר"ר אברהם'ן נחמיאש, וא"ת והא הכא אפילו שנים אינם שוים בדרישות וחקירות שהרי אבשלום העיד שאמר זה אני נותן לך לאשתי, ויצחק העיד שאמר לה הרי את מקודשת לי, ואף על פי שנראה כמכחישים זה את זה בחקירות, יש לי לומר שאפי' אם היו שניהם מעידים שאמר לה בזה הלשון אני נותן לך זה לאשתי לא היה לפוטרה בלא גט, שהרי יש מן המפר' ז"ל דס"ל דאף על גב דבכל התורה כולה ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים לגבי קרושין מספקא לן ואזלינן לחומרא והויא ספק מקורשת, ואף לרשב"א ז"ל שאלו מי שאמר לאשה אני נותן לך זה לקרושין מהו, והשיב דאף על גב דהוי ידים שאינן מוכיחות יש להחמיר, שמא בקרושין בענין כזה לא בעינן ידים מוכיחות וצריכה גט, וכל שכן עכשיו שהעד הא' מעיד שאמר לה הרי את מקורשת לי ואעפ"י שנראים כמכחישים זה את זה בחקירות, יש לי לומר שכיון שיצחק העיד שאמר לה הרי את מקודשת לי אבשלום נמי הכי בעי למימר אלא דטעה ולא ידע לכוון הרברים בלה"ק, וכל מאי דאפשר לפרש סהרותייהו כי היכי דלא ליכחוש אהדדי מפרשינן ותלינן בטעותא, וראיה לרבר וכו' ע"ש שהאריך למעניתו, ואחריו החזיק במעוז הרב המורה מהרי"ק ז"ל, ומה שלפי דרכנו למדנו שאף שבברי קא מסהיד האי בלשון גרוע ומכחיש חברו, יש לנו לתלותו בטעותא כיון דהא' מעיד שאמר לה הרי את מקודשת לי, ודון מינה ק"ו בנדון דידן שיש לנו הוכחה ברורה שהעד הב' תועה בדרך השכל ולא ידע לכוון דבריו, ודיינו שמראה באצבע שרוצה להעיד מענייננו של חברו ויניד עליו רעו, ומה שיש חלוק בין הגאונים הנזכרים מהם חקירות או בדיקות בקרושין, כבר האריך יותר מדאי הר"ר בצלאל סי' ה', וליכא לערער ולומר דמשום שלא פשטה את ידה וקבלה אלא ראובן נתן הטבעת באצבעה דלא הוי קרושין אף בדלא שדיך, דהא כגון דא הויא שתיקה בשעת מתן מעות ראפילו הרמב"ם דפסק בפרק י' מהלכות אשות רשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא, דלא כיש אומרים שהביא הריב"ש ראינו מחלק בין שדיך לדלא שריך והוי קרושין, יורה ויודה מיהא דבשעת מתן מעות כהוראה דמיא, כמו שכתב מהרי"ט צהלון סי' קי"א, ונדון דידן פשיטא דלא גרע ממ"ש במרדכי בסוף גטין וז"ל מה שהעד אומר שראה שלקח ידה בע"כ ונתן הטבעת בידה, מאחר שלא זרקה צריכה גט, ואף על פי שיש עדים שלא דבר עמה בשעת נתינה כיון שדבר עמה תחלה הוי קרושין ע"כ, והכי פסקו מהר"ם ובעל הלבוש, וממלא נלמוד לנר"ד דדבר עמה בשעת נתינה והיא לא זרקה הטבעת מידה לא מיד ולא לאחר שעה.

עד כה יגעתי להתלמד ביני לבין עצמי על מה הוקבעו אדני האמת של מעב"ת, שיהיה בנדון כל שני העדים עדים גמורים, אבל בבטול עד השני מן העדות היה ק' בעיני עניותי לחוש למעוטא דמיעוטא דחוששין לע"א, ואפשר דהב"ח לא שקיל וטרי בחבוריו אלא להגדיל תורה, דהרי אפילו סמ"ג לפי תשובות הרא"ם עצמו הנמצא במרדכי סוף פרק האומר לא ס"ל כר' פפא, ועוד מקרוב דהרב בעל פרח מטה אהרן איכפל תנא למיחשב טורי רברבי הידועים ושאינן ידועים דס"ל דלא כרא"ם, ומכללם תוספות דכתובות פ"ב, וקבלה בידנו מס' יוחסין וז"ל ור' אליעזר קיצר התוספ', ואותם הם סתם התוספות שמימיהם אנו שותים ע"כ, ובודאי הוא רא"ם שקודם לזה לא הביא בתוך בעלי התוספ' אלא רא"ם ואח"כ אומר שהוא היה תלמיד ר"ת, ודבור בכתובות הוא בסתם וא"כ מן התימה שלא הכנים ז"ל דבריו בתוך דבריהם, וכבר נמצא בתשובות הרמב"ן

והרא"ש

ומדראב"ן פסל בכלהו, נשמע לרי"ו דמכשיר בכל גונא, והרב מהרלנ"ח בתשו' קל"ז הביא תשובת מהרר"ם אלשקאר שכתב וז"ל, עוד שהעד הב' של הכחשה העיד סתם וידוע הוא שצריך העד לפרש דבריו בפי' כדאיתא בסנהדרין פרק ד' מיתות דגם אני כמוהו אין מקבלין אותו אלא בברכת השם, דלא מצי מפרש מפני כבוד השם וכמו שכתו' במישרים נ"ב חלק ב' ובחוקות הדיינים, וכמו שכתבו מן המפרשים שצריך העד לפרש עדותו בפי' ע"כ, ושמחתי שכונתי לדעת גדולים שהרי ז"ל רי"ו צריך כל אחד מהעדים לפרש עדותו, ואם העיד עדותו האחד והשני אמר אף אני כמוהו אין מקבלין אותו, ומכל מקום היכא דלא אפשר לחזור ולקבל עדותו בפירוש כגון שהלך לו אינו מפסיד התובע וכו', ואי מלתא פסיקתא שרי"ו לא חילק בין הלך למדינת הים למי שהוא בפנינו כמו שהסביר לנו הרב המסביר, איך אפשר שחכם גדול כמהרר"ם אלשקאר העלים עינו הזך והבהיר להסתייע מן המישרים בנדון דידיה? אלא ודאי דפליג עליה וסובר דע"כ לא מכשרינן אלא בהלך למדינת הים ולא בעומד לפנינו ואומר שאינו זוכר פרטי העדות, ויש קצת הוכחה ממשך ל' רי"ו עצמו דאמר אין מקבלין אותו, ומכל מקום היכא דלא אפשר כגון שהלך לו למדינת הים וכו', ומשמע דאין מקבלין אותו ולאו עדותו כמי שנחקרה בב"ד דמי, אלא אם כן בא לו איזה עכוב אחר כך דומיא דשהלך למדינת הים כגון שמת וכיוצא בזה, אבל לא בין דיעבד ולכתחלה, ומכל מקום הדבר תלוי בשערת הרים גבנונים הללו, עד שבא אחריהם אומן גדול ולימד דעת להכריע בינירם בחווק יד חכמתו הרלנ"ח ז"ל וממקום גבוה קאתי, דלישנא דגמר' לא משמע הכי, (דאמתניתין דמגרף ארשב"ל שמע מינה אף אני כמוהו כשר בד"מ ובד"נ, ומעלה הוא דעבוד רבנן והכא כיון דלא איפשר אוקמוה אדאורייתא, דאי ס"ד וכו', וממלא משמע דלא הוי כי אם מעליותא בעלמא ולא החמירו בחומר תקנתם, וגם לא ל' רש"י (שכתב שהצריכו העדים לפרש עדותן) ודוקא לכתחלה הצריכו לעדים לפרש אבל אם לא פירש השני ואמר אף אני כמוהו מקיימת, וראיה עוד לזה ממאי דכתב הרי"ף ז"ל בפ' הנזכר בפי' מ"ש הגמר' מה לעדים זוממין שכן ישנן באיה, וז"ל שם הואיל וישנן באיה כגון שהעיד א' מהעדים והשלים עדותו ואמרנו לחברו כך וכך אתה מעיד כמו שאמר חברך ואמר איה או אין הרי עדותן עדות, ואם נמצאו זוממין חייבים והאי מלתא איתא על עיקר מתניתין דתנן והב' אומר אף אני כמוהו אמר ר"ל ש"מ אף אני כמוהו כשר בד"מ ובד"נ, ומעלה הוא דעבוד רבנן עכ"ל, וכן הרמב"ם ז"ל העתיק דין זה בפרק ב' מהלכות עדות וזה לשונו, העיד העד הראשון ונחקרה עדותו ואמר השני אף אני כמוהו אם שאמר הן וכיוצא בזה והוזמו שניהם הרי שניהן נהרגין או לוקין או משלמין ע"כ, הרי שזכינו מפי הוראת עמודי עולם שמהם תצא תורה לישראל דרהטא שמעתא בתלמודא דאפי' בפנינו שאמרנו לך כך אתה מעיד ואמר הן דיו אף שלא שאלו את פיו לאמר כל פרטי העדות, וראיה ברורה לזה שעל מה שפסק הטור ח"מ אבל אם נזכר לעדות אף מתוך הכתב לא יעיד וכו' [בעל בני שמואל צדד לומר דהראב"ד פ"ה מה' עדות סבירא ליה אע"ג שאינו נזכר כלל יכול להעיד על פי כתבו, וכתבו עוד שדעת הרב בעל העיטור ורבינו תם שכל שהוא נזכר שהוא עד בדבר אפי' מתוך הכתב, כלומר שבעבור שרואה חתמתו נזכר שהיה עד בדבר יכול להעיד מתוך הכתב כל שא' העדות עכ"ל, וא"כ אף כשאמר אני כמוהו ידעתי כבר נזכר שהיה עד בדבר ועל השאר סמך אדחבריה כאלו היה כתוב בכתבו — כלל העולה מדברינו אלה דבנדון דידן שבברי אומר הב' שזוכר שהיה עד בדבר וראה נתינת הטבעת רק שאינו זוכר ממש דברי ראובן יש לנו לסמוך עליו לעד גמור, ולתלות ששמע מה שמעיד העד הראשון דהוי כמו שהיה לו כתב שכתוב בו כל הצעתה של עדות, אמנם יש קצת גמגום מכיון שאמר ששמע מלת לך נעשה כמכחיש את חבירו ואיך נסמוך ששמעו שנידם כאחד, ועוד דכשם שיש לחוש שאמר ראובן קודם לכן בהדי מלת לך דברים אחרים שיש בהם יד ואחיזה בקרושין, כמו כן יש להקל ולומר שאולי לא אמר כי אם הרי את מקודשת לך, או שאמר לשונות גרועים ושפלים דלא הוי אפילו ידים לכ"ע, ועל כל אלה יש אתנו מורים גדולים להשען עליהם, ה"ה התשובות המיוחסים

למהרי"ק

ידיעה בלא ראיה מה שאין כן בנשים דאינה עדות אלא"כ איכא תרתי ידיעה וראיה, כמו שמוסכם בפי כל הפוסקים דחרא בלא אידך יש אמתלתא לאשה בשום פנים, אם בראיה בלא ידיעה יכולה לומר במתנה נתנה לי ואם בידיעה בלא ראיה יודעת הייתי שאין קדושין בלא עדים, ובנד"ד מעיקרא היה ידיעה וראיה ששם נמצא ושם היו במעמד א' העדים שניהם יחד, וכמו שהעיד הב' ג"כ שראה נתינת הטבעת ואומר שאינו זוכר בפרטות מה שאמר ראובן רק שזכור הוא ששמע מלת לך, מכלל דגם הוא יודע כמוהו ולא דמי לגמרי לנדון דהרשב"א דשם לא ראו כלל העדים את האשה ולא ידעו כלום, רק על ידי מעשה המוכיח שיצתה והאתרוג בידה, ולפיכך אפילו כשהיא מודה סובר ז"ל דמדין הודאתה אתה בא לאוסרה אל תאסרנה, אמנם מה שיש לדרוש ולתור בנרון שלפנינו אם מוכיח הוא שיזכור הב' כלל לשון העדות כהויתן בכלל ובפרט להחשיבו עד בדבר, ובכתובות פ"ב אהא דת"ר כותב אדם עדותו על השטר וכו' אמר רבה שמעינן מר' יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא ומנשי חד מניהו מדכר חד לחבריה, ולכאורה נראה שצריך שיזכור כל דקדוקי התנאים והדברים בלי גמגום, וכדמשמע מלשונו של רש"י, שפי' לר' יוחנן דאמר אף על פי שאינה זוכרה מעצמו אלא לאחר שראה בשטר נתן אל לבו ונזכר שלא נשתכח ממנו כ"כ שכשמזכירים לו ונזכר, אבל אינו נזכר לגמרי לא, דרחמנא אמר מפידם ולא מפי כתבם וכן כתבו התוספות, ומן אריכות הלשון נדקדק שכונתו לומר שמתוך שמתכון על השטר עומד על הענינים הכתובים בו, שלא נשתכח ממנו הצעתה של עדות כ"כ שכשמזכירים לו ונזכר, והכי הוא כונת הטור שמימרא זו הוציא וכתב ומיהו דוקא כשזוכר הדברים על ידי הכתב אבל אם אינו נזכר לדברים אף מתוך הכתב לא יעיד, ואלו למה שמעכ"ת מלמדנו דהוי כמו שיאמר העד הא' דנעשו הקדושין בפניו ובפני חברו יש לחלק דמיירי כשא' מהם אינו בפנינו והלך לו למ"ה, דמסתמא תלי' שיודע כל מה שעבר בין המקדש והמקודשת עוד היום, וכך מכוון לומר העד המעיד שהיה חברו עמי, אבל אם הוא בפנינו העד האחר ואומר לנו שאינו זוכר, למאי הניא עדותו כל עיקר, ולכן נוראות נפלאתי מגדולות צורבא מרבנן מצויין ומזוין במקצוע היותר עקרי שבתורה, שכתב התם איני זוכר דמי להלך למדינת הים, הא קמן דין ערוך שחידש לנו רי"ו הובא בח"מ סי' כ"ח סעיף י' בהגהה"ת מהרמא"י אם העד הא' אמר עדותו והב' אמר אף אני כמוהו ידעתי לא מהני, אלא אם כן הלך למדינת הים ואי אפשר לו להעיד בפירוש, אלמא אף על גב שאמר שיודע כעד הראשון לא דייני בזה אלא א"כ הלך למדינת הים שאז א"א לו להעיד, אבל לא מחמת חסרון הזכירה דאי איתיה קמן ודאי דיעיד עדותו כראוי כמו חבירו ואם לא יזכור לאו עד הוא, וכל שכן כי קאמר איני זוכר רק שהייתי עמו בשעת העדות ומסתפק אם שמע אם לא שמע בנד"ד, והכל הוא מתקון רבנן שיצריכו שיברר עדותו מטעם שכתב בעל הלבושים שמא יבוא לידי הכחשה, והכי דייק ל' הרמא"י המגלה לנו אור בשנותו את טעמו בהעתקת דברי רי"ו, והקדים בכונת מכוון הסבב למסובב אא"כ הלך למדינת הים משום שא"א לו להעיד בפירוש, שבזה הודה לנו שהוא נושא א' אבל אם היה מהפך סדר הלשון היינו יכולים לפרשו לשתי נושאים, או שאי אפשר להעיד לו בפירוש משום מפני ששכח, או שהפסיקו הדרך והלך לו למדינת הים, והמרדכי בפ' גמר הדין כתב מעשה במגאנצא בשטר של קבלה שבא לפני ב"ד והיה מפורש בו עדות של ראשון ועדות של שני לא היה מפורש בו אלא והשני כמוהו והכשירוהו כדר' לקיש, וראב"ן פסק כיון דעביד רבנן מעלה לפרש, צריך לפרש ואי לא פריש לאו עדות הוא וכו', ואני בעניי סברתי שלא לאפושי בפלוגתא, דאף ראב"ן יודה לרי"ו בהלך למדינת הים, ומה שפסל ההוא שטרא לפי שהיה כתוב בו סתם והשני אמר אף אני כמוהו, וראב"ן חשש לב"ד טועין שהיה בפניהם העד הב' כשכתבו השטר ולא הצריכוהו לבאר עדותו, אחר זה נבהלתי שראיתי להגאון ב"י שהביא ל' המישרים, וא"כ כתב וכ"כ במרדכי פ' נגמר הדין מיהו כתב שראב"ן חולק בדבר, דלפ"ז למדנו רבנו להיפך דעתי הקצרה שלא יש שום חלוק בין הלך למדינת הים למי שהוא בפנינו ולא מבחר עדותו,

ומדראב"ן

דהש"ך לאו נחית בכל אגודות של ראיות שאגד וחבר ותלאן זה בזה, רק להוכיח רדינו של הריב"ש לאו בר סמכא לממונא, וכמו שמבואר למעיין בספרו דפשטן של הסוגיות לא מוכחי בלבד דבעינן בדיני ממונות עדות שאתה יכול להזימה, ואם אמרנו שאפילו אמר אחד מן העדים בדרישות וחקירות של דין מרומה איני יודע לא בטלה עדותן, עדות שאי אתה יכול להזימה מקרי, אבל בערוה החמורה אף הרב ש"ך בכבודו ובעצמו יראה ישר בעיניו ללכת אחרי רבים הגדולים אשר אסף ולקט הרב בעל כנה"ג סי' ל' על דברי הריב"ש וזה לשונו, וכן דעת הרד"ך לחכם אחד הובאו דבריו בתשובות מהרח"ש ז"ל חלק אבן העזר סימן י"ח, ומהר"ר בצלאל סי' ה' הביא כמה אשלי רברבי שסוברים שהדין מרומה בדיני ממונות כדיני נפשות ממש, וכל שלא נעשה דרישה וחקירה עדותן בטלה, וכתב הוא ז"ל דבד"מ ראוי לסמוך על סברא זו ובערוה החמורה ראוי לחוש לריב"ש ז"ל, ועיין במהר"א ששון ז"ל סי' י"ז ומהר"ש חקאן הלוי תפס בדברי ע"כ, הרי מבואר דבנ"ד יגידו ויאמרו דהוו כשני עדים, דכולהו לא פליגי אלא בד"מ שיש בהם דין מרומה, אבל בערוה כגון זו שאין בה מרמה אפילו השני אומר איני זוכר היום שנעשה הדבר הקשה הזה עדותו עדות, ולא יקשה דאם כן דיני קדושין לא הוו לא כדיני ממונות ולא כדיני נפשות דאשכחן כה"ג בידיעה וראיה כדבעינן למימר קמן. —

ומעתה אנס אותי הענין לצאת חוץ לתחומי לפי שראיתי הנקל בעיני מע' הפוסקים הראשונים הכמוסים והחתומים באוצרותם לבטל עדותו של שני, לפי שבגופו ועקרו של עדות קאמר איני זוכר מה שאמר ראובן אל האלמנה וכו', ותוקעים יתד סברתם במקום נאמן העומד לנס עמים תשובת הרשב"א המוסכמת פה א' מכל הפוסקים מלבד הרא"ם דבעינן ראיה וידיעה בקדושין ולא די באחד מהם בדיני ממונות, ובנדון שלפנינו שהעד הב' אומר איני זוכר מה שאמר ראובן אעפ"י שראה נתינת הטבעת לידה לא שוה מידי דאין לו כי אם ראיה בלא ידיעה, וצריך להודות שמנדון מהרש"א מויניציאה שרצה להסתייע מעב"ת לפי שהצריכה גם אע"ג שהמקודשת היתה מכחשת ואומרת לא היו דברים מעולם, והעד הב' לא ראה את האשה והיא לא ראתה אותו, אחרי נשיקת עפר מרגלותיו הטהורות אמינא דמינה תברא, דשאני התם דהעד הב' מעיד לא ראיתיה בפניה אלא הכרתיה בשמעי את קולה אחורי הדלת שאמרה לאהרן הנ"ל מה אתה רוצה ואהרן השיב שלי טבעת זו ורו"סא פשטה ידה חוץ לדלת דרך שבר שבזכוכיות ואז אמר לה הרי את מקודשת לי וכו' ונתנה בידה והיא קבלתה בעוד שאמר הדברים הנ"ל, ולבסוף בהודאת רו"סא כתוב שם וכפרה שריקות ופשיטות ידה חוץ לדלת דרך שבר זכוכיות וכו', והעיקר לנו שכשהיא מכחשת ואומרת שלא קבלה אינה נאמנת, כמו שפסקו בסי' מ"א סעיף ג' דאפילו לא ראו אותה שניהם רק שמעו שקבלה והיא מכחישתם הוי קדושין, דמשום שלא ראתה אותם אינה יכולה לטעון אלא מצחקת אני אבל בהכחשת קבלתה לא מהימנא, ואינו כן בנדון דידן, אבל מכל מקום הם לא נתנו אל לב השכלתם לחלק בין מלתא למלתא, על כן מחויבני מפני יראת רוממות מעכ"ת ומפני כבוד תורתו תורת אמת להשיב אליהם שממנו פנה ויראו אור גדול, דהכי גרסינן בשבועות פרק שבועת העדות רבי יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלי ידיעה, וידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר, ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו ויעידו זוהי ראיה בלא ידיעה, ידיעה בלא ראיה כיצד מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני יבאו ויעידו וזוהי ידיעה בלא ראיה, אמר ליה רב פפא לאביי לימא דר' יוסי הגלילי לית ליה דרב אחא, דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו, דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה כר' שמעון בן שטח, דתניא אמר ר' שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי א' שרץ לחרבה אחר חברו ורצתי אחריו מצאתי סייף בידו ודם מטפטף וגו', ואפילו תימא אית ליה דר' אחא בשלמא דידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה לא בעי מידע אם נכרי הרג או ישראל הרג וכו', שמעינן מינה דהדיני נשים אינן שוים לא לדיני ממונות ולא לדיני נפשות דאפילו בד"נ משכחת לה

ידיעה

הדבר מבלי חלוק ומבלי טעם דאין לילך בקרושין אחר אומדנות והוכחות, וכל זה שאמרתי עד הנה בענין זה הוא כלפי האשה דאילו כלפי האיש לא צריכינן לכל זה כיון שאין צריך שיקדש בכוונה ורצון לא בכוונה ודעת שאם קדש נים ולא נים תיר ולא תיר מעשיו קיימים, כמ"ש רשב"ץ בתשו' הובאת בב"י אה"ע סי' מ"ב ולא ברצון, שהרי אם אנסוהו עד שקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת, כמ"ש הרמב"ם רפ"ד מהלכות אישות ואף על פי שאחרים נחלקו עליו כבר הכריע הרשב"א בדבריו כמ"ש שם ה"ה, (וכן דעת הגהות מיימוניות) ובסוף דבריו כתב הדברים הללו (כתבם על לוח לבך) ולא ראיתי שהצריך שם הר"א ז"ל שיאמר רוצה אני, אלא כל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא ע"כ, ואולי שזאת היא כוונת רמ"א בהגה"ה סי' כ"ז ס"ב כשכתב וז"ל אבל האיש אינו נאמן לומר שלא כוון לשם קדושין ע"כ, כלומר דלעולם בקדושין אינו נאמן מטעמא דכתיבנא.

ומעתה כיון שזכינו לדין שהקדושין הללו היו בשני עדים ושאינם נאמנים לומר שלשחוק נתכוונו אין לנו עסק בטעם שלישי של ס"ס, שעליו ג"כ בנו יסודם איזה מן המתירים כי מעצמו יפול לא יוטל.

זהו מה שהעלתי מים הפוסקים במצודת שכלי הקצר, ואם באולי לא ימצא לעין איזה מן המעיינים בדברי אלה די הצורך באיסור האלמנה הלזו, אמרתי לעשות להם סמוכות מבית מדרשו של הרב הגדול מהררשד"ם בתשו' שנדפסו בראשונה שלא על ס' הד' טורים סי' נ"ט שכתב וז"ל, מכל אלה הטעמים היה אפשר להאריך בהם ולהוכיח שהאשה הזאת פטורה אלא שאין כוונתינו עתה זאת להיות חומר ענין הערוה גדול על כן לא מלאנו לבנו ולא עמדו לפנינו כל הטעמים אשר מהם היה אפשר להקל ולפטור הבחורה הזאת בלי גט מן הראשון, ואף על גב דקלא דלא פסק הוא כי חכמי דורנו הקדושים הגדולים והעצומים אשר בארץ המה היו מורים להקל, עם כל זה אנחנו תלמידיהם חששנו לדבר וגזרנו אומר שהבחורה הזאת צריכה גט וכנ"ל, עתה ברוך ה', ושא ק"ו בעצמך אם חכם גדול מובהק ומופלא בדודו כרשד"ם חשש לעצמו ורצה להחמיר בדבר אעפ"י שהיתה דרך החכמים הגדולים שקדמוהו סלולה לפניו להקל, אנן יתמי דיתמי ניקום ונרמי מילתא במאי דלא איתבריר ונחשוב מחשבות ונצדד צדדין להקל, במה שידענו שהחמירו בו חכמי דורנו מהר"ן טרכוס"י, ומהרש"א מויניציאה זצ"ל, כמו שכתבתי למעלה לא יעשה כזאת בישראל.

לבי נוקפי, ויגע על פי מוכיח על פני תוכחת מגולה הטרם תדע כי ערום אתה וחסר לחם ושמלה ושמן על ראשך לא יכש"ר מבינתך הר"ל דעה והשכל יחסר ראשי מתכסה במים עכורים ומי המשרה, הלא יראה בך ערות דבר באור פני מלך הרב המופלא בחדרי התורה המחדש בכל יום תמיד מעיינות חכמה, לו שמשו המאורות בבית מדרשו אשר ברמה אין לך בו אלא חדושין בטיב גטין וקדושין חמורין וקשין, ואתה לא ה"ן תחשוב מחשבה מועל"ת לעשות גווני"ם במת הצר כל שהוא מעשה פטפוטין מחברת מילין ע"ג מילין לא מורידין ולא מועילין, ואין מביאין לעזרה חולין, האמנם הכליות יעצוני לוחשות ולחצות אומר רבא אנא תלמידא וזוהי המדה, והונ"א האמורא בתורה היא נובעת ויוצאת מפי הגבורה כזוקקין דינור לחכימייא ברמיזא ארוכה וקצרה, ומרוב אהבה מסירת התלמידין יושבין צפופין לפניהם בקרקע הרצפה מסתולין כלפי מעלה נושאים ונותנים הפוך בה והפוך בה עשרת מונים, ואת לרבות טפל לתלמידיו כמצווה ועושה אחרי ששנינו ושלשנו קריאתה זו הלילא אגרת הקדש של מעכ"ת בכוונת הלב, עד שידנו הכהה מגעת לירד לעומקא דדינא דנפיק מבית דינו הצדק, ונתחדשה הלכה להוכיח בשער חמרת הנושא שיהיה בו שני עדים תצלנו שתי אזנינו אשר שמענו ונדעם מן הקונטרסים אשר יצאו לפנינו בראשונה ממשמשים ובאים ע"ג זה, ומהם מי שהקשה והתרים סברא זו ממה שהאריך הרב ש"ך בח"מ סי' ל"ג ס"ק ט"ז לנגד לתשובת הריב"ש הפוסקת וגומרת אומר מדלא מצריכים בד"מ דשוין לדיני נשים דרישה ותקירה אלא בדין מרומה, אפילו בזה או בדיעבד שדרשו וחקרו בשאינו מרומה אם אמר אחר מהם איני יודע לאו עדותו בטלה, ואיהו ז"ל כיפי תלה מסוגיות רבות דעדותן בטלה, ועל כל פנים מעכ"ת לא חת לקמחייהו דהני, לכן שפטנו מגדולת חכמתו שפשוט הדבר בעיניו המאירות אותנו בהלכה

כל אלה חברו אל עמק השידי"ם למשרי נרגא בקרושין הללו למען לא יחשבו למאומה, ואף על פי שבמשנה אמרו ובכולן אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת, וטעמא משום דדברים שבלב אינן דברים, וכל שכן בנידון דידן שבאנו להקל לא קשיא מידי דמצינן למימר דהתם טעמא הוי משום דלא אתיא מחשבה סתומה ומבטלת דבור ותנאי מפורש בעל מנת, אבל הכא אין לנו דבר שינגד ויכחיש כוונתה וכוונתו, אדרבא כל מה שנעשה מראש ועד סוף בענין הקרושין הללו מסייעם, אלא שעומד בפניו כהר גבוה ותלול מאי דכתב רמ"א בהגהותיו לא"ה סי' מ"ב בראשו, העתיקו מתשובת מהר"ם דאין הולכין בענין קרושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות שלא כיוונו לשם קרושין, הא קטן שכל שנתקרשה כראוי אינה נאמנת לומר שלא כוונה מתחלה רק לשחוק בעלמא, ואף על גב שיש שם אומדנות גדולות המוכיחות שכנים דבריה, וכשם שכשקירשה ואמר לה הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי וכיוצא באחד מן הלשונות הללו אינה נאמנת לומר שלא הבינה דשמא משקרת, ולפיכך מקודשת מספק כמ"ש הרב בעל ב"ש אה"ע סי' כ"ז ס"ק ה', הכי נמי כשאמרה לשחוק נתכוונתי אינה נאמנת שמא משקרת, ואע"ג דיש שם אומדנא דמוכח ומוכח כמו שכתבתי, כל זה ברור ומבואר לענ"ד בהבנת דברי מהרי"ש כמו שיוכל המעיין לראות, והאריכות בזה אך למותר, אלא לפי שראיתי לרב גדול שאדרבא מדברי מהר"ש הנ"ל רצה להוציא היתר האשה הזאת, משום שכתב דבקרושין ליכא אומדנא דמוכח שכוונה לשחוק באופן דליכא למימר בה איתתא בכל דהו ניחא לה, ולא טעמא אחרינא שיגרע או יחליש כח האומדנא (כבנ"ד שהמקדש יש לו אשה ובנים ואין אשה רוצה להכנס בבית וצרתה עמה) פשיטא ופשיטא שמהר"ם גם הוא יורה ויודה דאזלינן בתר אומדנא ומחשבה והקרושין בטלים מעקרם, ואני לא כן דעתי כמו שכתבתי אלא שמעולם אין לנו לילך בקרושין אחר אומדנא, ואף על גב דמוכחא ומוכחא מוכרח אני להציג לפניך כל הלשון של מהר"ם כדי שמתוכו תוכל ללמוד דבר מי משננו יקום ואתה תבחר ולא אני, וזה לשונו של מהר"ם ואף על גב דאיכא למימר דאנן סהדי שלא נתכוונה אלא להתלוצץ (כמו שהיא טוענת) וכל כי האי גונא אזלינן שפיר בתר מחשבה, כגון גבי מברחת וכר"ש בין מנסיא שכתב כל נכסיו לאחר וכ' וכיוצא בהן רבות בתלמוד דאזלינן בתר אמרן דעתא, גבי קרושין משום חומרא דא"א לא נסמוך על אמרן דעתא לומר לא היה בלבה כך ודאי, וליכא אמרן דעתא דמוכרת כיון דאיכא נמי למימר איתתא בכל דהו ניחא לה עכ"ל, הבט נא וראה כמה רעוע יסודו של הרב הנ"ל, הוא הבין לשונו של מהר"ם כאלו הוא נעוץ סופו בתחלתו, ולפיכך יצא לו מזה להחליט שכל כחו של מהר"ם לומר דבקרושין לא אזלינן בתר אמרן דעתא הוא לפי שבענין זה א"א לעולם שהאומדנא תהיה מוכחת משום דאיכא למימר דאיתתא בכל דהו ניחא לה, ברם כד מעיינן שפיר לא זו הדרך בכוונת והבנת דברי מהר"ם, דוק ותשכח שב' טעמים נתן בדבר הא' משום חומרא דאשת איש כלומר וחמירי קרושין, ולפיכך לא אזלינן בהו בתר אומדנא, כי היכי דמחמרינן בהו ואמרינן דתוך כדי דבור לאו כרבור דמי אע"נ דבשאר מילי כרבור דמי, וכבר הזכיר זה מהר"ם עצמו למעלה באותה תשובה, והטעם השני הוא דאפילו אם תמצא לומר דלא שאני קרושין משאר מילי ושאף בקרושין אית לן למיזל בתר אמרן דעתא, אין מציאות לזה, לפי שטבע הנושא בעצמו אינו סובל זה שא"א שבקרושין נמצא אומדנא המוכחת משום דאיכא נמי למימר וכו', והנך רואה בעיניך שלא חזר בו מהר"ם מהטעם הראשון רק הוסיף גם השני לרווחא דמילתא הלא זאת חקרתיה כן היא הבנת וכוונת דברי מהר"ם, ואין אצלי ספק בדבר כמבואר ממאי דקאמר בוא"ו וליכא אמרן דעתא דמוכח כיון דאיכא למימר וכו' שמורה באצבע שהוא מטעם אחר נוסף על הראשון, ועוד שאם כדבריו של הרב הנ"ל שכל טעמו ונימוקו של מהר"ם הוא מטעמא משום דאיכא למימר וכו', מאי האי דקאמר דבקרושין משום חומרא דאשת איש לית לן למיזל בתר אמרן דעתא, והלא לפי דרכו אין אנו מחמירים בזה הקרושין יותר מבשאר מילי, דאף בהנהו כל שיש שם דבר המחליש כח האומדנא לא מקרייא אומדנא דמוכח ולא אזלינן בתרהו אלא ודאי כדאמרינן, דתרי טעמי אינון, וכן הבין דבריו רמ"א, ולפיכך בהגה"ה כתב וסתם

הרבר

והב׳, שיאמר הרי את מקודשת וגו׳ או לשון א׳ מלשונות המועלים, ואין ספק שהתנאי הראשון הוא יותר עקרי ויותר מעכב מהב׳ בגמר הקדושין שהרי יש שם קדושין גמורים, אף על פי שלא אמר לה כלום וקדש עמה בשתקה, כשהיה מדבר עמה או עם אחרים בפניה על עסקי קדושין, מה שלא מצינו כשחסר התנאי הא׳ שקדשה בפני ע״א בלבד, או שהכמין העדים.

ומעתה אם בנדון שהעד אחד ראה האשה והיא ראתה אותו, והעד השני לא ראה אותה ואף גם היא לא יכלה לראותו, מצינו למהרש״א מוניציאה זצוק״ל תשובה רצ״א שהצריכה גט, ואף על פי שהמקודשת היתה מכחשת ואומרת שלא היו דברים מעולם, ושלא פשטה ידה ולא קבלה מעולם הטבעת, ואף על פי שהיתה משודכת מקדמת דנא לכהן באופן שנפסלה עליו ע״ש, ואנן ניקום וניסא שכשקדש בפני שנים שראו זה את זה, ושראו את האשה, ושהאשה ראתה אותם, שמפני שא׳ מהם לא שמע בבירור מה שאמר לה בשעה שקדשה או ששמע ושכח, שאין בקדושין הללו אפילו ריח קדושין, אתמהא כה תאמר שהצריכה גט כיון שהא מיהא היה שם ע״א השמע לאזניך הרב הנ״ל חש לדברי הסמ״ג, ואני שאיני כדאי להיות מתלמידי תלמידיו לא אחוש לא לדברי הסמ״ג ולא לדבריו, אלא שאין אנו צריכין לכל זה דכבר אמרתי דבנד״ד כאן נמצאו וכאן היו ב׳ עדים ואין כאן מקומו של הדין דהמקדש בעד אחד, דכל שהיו שם שנים אף על פי שלא היה לפנינו אלא אחד מהם ואמר בפני ובפני פלוני נתקדשה אשה פלונית אליבא דכולי עלמא מקודשת מספק כל שהיא אינה מכחישתו, תדע שכן הוא, צא ולמד מה שכתב הרמב״ם פרק ט׳ מהלכות אשות שכתב וזה לשונו אמר עד אחד מקודשת היא זו, והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת ע״כ, ופשיטא שהעד אומר שנתקדשה בפני שני עדים דעלמא או בפניו ובפני אחר, דאי כשאמר שנתקדשה בפניו לבד איכפל הרב להשמיענן מה שכבר השמיענו לעיל בפרק ד׳ שהמקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו, ועוד ששם כתב שאין חוששין ואף על פי ששניהם, וכאן כתב דדוקא כשהיא אומרת לא נתקדשתי, ה״ז מותרת, וכן הבין מהר״ם גאלאנטי תשובה כ״א, אם כן נמצינו למדים דמפי עד אחד אנו חיים אליבא דכולי עלמא לאוסרה מספק, כל שאמר בפניו ובפני פלוני נתקדשה אשה זו והיא אינה מכחישתו, ואעפ״י שאין כאן העד האחר בפנינו שנוכל לבדקו ולשאול את פיו לידע אם מכוין עדותו עם זה או אם מכחישו, ובנ״ד הכי הוי שהעד האחד אמר שבפניו ובפני חברו קדש ראובן אלמנה זו, והעד האחר לא די שלא הכחישו אלא שכוון עדותו בכל מכל כל בגוף מעשה הנתינה, ומאי נפקא לן מיהא אם אמר שאינו זוכר מה שאמר.

ואגב ארחין אלמד דעת למקילין למעשה בקדושי עד אחד, שבא לידי תשובת כתיבת יד מהרב ר׳ אליעזר נחמן פיאה מדייו זצ״ל, על ראובן שהיה משחק עם רחל (כך הוא לשון השאלה בדמותה כצלמה) וכן דרכו עם שאר נשים, ויהי היום ויאמר לה רצונך להתקדש לי והיה שם שמעון (לבדו) אמר לה אמור הין ונטל ידו בידה ויאמר לראובן שים הטבעת באצבעה ואמור הרי את מקודשת לי, נטל ראובן הטבעת והניחה באצבעה ואמר הרי את מקודשת ולא אמר לי, והרב הנ״ל חשב להתירה לפי שהיו קדושין בעד אחד ועוד שלא אמר לי, ותפשו עליו הרב המובהק בדורו ר׳ נתנאל שרכושו וכל בני ישיבתו, כנראה מכתבו השני שחזר וכתב להרב שרכושו הנ״ל, ואף על פי שלא זכיתי לראות השגותיו של הרב הנ״ל, מכותלי תשובתו שנית של הרב פואה נראה שעקר יסוד חומרתם למעשה היה, לפי שהי׳ חוששים לסברת הסמ״ג, אף על פי שראובן המקדש היה טוען ואומר שמשטה היה בה ולשחוק נתכוון.

ועתה אחרי שהוכחנו שאין צד ואופן להתיר האשה הזאת מבלי גט מטעם שאין כאן אלא עד אחד, חל עלינו חובת ביאור ובירור חקירה אחרת, אולי מתוכה נלמוד להתיר האשה הזאת מבלי שום ספק ופקפוק, והוא שהנה מכל מה שבא בשאלה נראה שכל מה שנעשה לא נעשה אלא דרך שחוק וקלות ראש ולא נתכוונו לשם קדושין, אם מפני שהכל מכירים בו בראובן שאיש ברחן הוא, אם מפני שהשיב שהטבעת אינה שוה כלום, ואם מפני שהוא נשוי ויש לו בנים, וסוף דבר לפי ששניהם צווחים ואומרים שלא נתכוונו אלא להוללות וסכלות לא זולת.

כל

בספר מילי רק בסתר ובחשאי גליתי דעתי לא' מהחברים או לאיש סודי, האמנם בפעם הזאת לא אלך כפעם בפעם לקראת חששים, ביען כי לא יכולתי להתאפק לכל הנצבים עלי שהפצירו בי לחוות דעתי אף אני, עד שבושתי להשיב פניהם ריקם, וכ"ש שנעניתי להם לחומרת הנושא, כיון שראיתי שרבו המתירים את האשה הזאת בראיות וטעמים שאין בהם צורך, ואם החרש אחריש בעת הזאת חוששני לי מחטאת. ע"כ אמרתי אקומה נא ואסובבה בספרי הפוסקים ומתוכם אלמוד להבין, אף לא להורות מה יהיה משפט האלמנה הזאת ומעשה הקדושין הללו.

ושלשה המה מטיבי סעד היתה האשה הזאת לשוק. כפי דעת הרבנים המתירים מבלי שנחוש כלל ועיקר לקדושיה, הא' להיות שאין כאן אלא ע"א המעיד עדות המועיל, כבר ידענו שכל הפוסקים כולם קרמאי ובתראי דחו בשתי ידים דברי הסמ"ג ודעימיה ופסקו שהמקדש בע"א אין חוששין לקדושין, וכן עמא דבר כמ"ש מהר"ם גאלאנטי בתשובותיו, הב' לפי שעצמו של המעשה ודברים שהיו בין המקדש והמתקדשת באותה השעה מוכיחים ומראים בבירור מראש ועד סוף שלא נתכונו שום אחד מהם לשם קדושין, וכל מה שנעשה לא נעשה כי אם דרך שחוק והתול. והג', משום שאף אם יהיו הדברים בספק מכל מקום יש להתירה מחמת שיש כאן ב' ספקות כמ"ש המורים המתירים, וכל היכא דאיכא ס"ס. אף באיסור דאורייתא ואפי' ברבר שבערוה אזלינן לקולא.

אמנם אחרי העיון וההשקפה, כמדומה לי שמצאנו ראינו שאין בשום א' מאלה הטעמים די בער מן העולם כח הקדושין הללו, וראשונה במה שנוגע למה שאמרו שאין כאן אלא ע"א דחלקו לשתי כתות, יש מהם מי שנתן טעם לזה לפי שהשני מכחישו, ומהם מי שאמר לפי שלא שמע אלא מלת לך, ופליאה דעת ממני ולא זכיתי לירד לסוף דעתם, שאם כדברי האומר שהשני מכחישו א"כ עדות שניהם בטלה, וזה כלל גדול בעדיות נמצא שאין כאן אפילו עד אחד, ואם מפני שלא העיד בפירוש כדברי הראשון שאמר לה הרי את מקודשת לי, והלא לא אמר אלא שאינו זוכר מ"ש ראובן כשנתן לה הטבעת, ומכיון שכיוון עדותו עם הא' בשאר הדברים ובפרט בגוף המעשה אין זה מספיק להחשיבו כמאן דליתיה, דאדרבא מדקאמר שאינו זוכר ממשמעות דבריו נמצינו למדים שגם הוא מעיד שכששם הטבעת באצבעה אמר איזה דברים אלא שאינו זוכר אותם, וכיון שא' מהם מעיד בפירוש שאמר לשון המועיל בפניו ובפני חברו, באופן שהוא גם הוא היה יכול לשמוע מה שאמר, והוא אינו מכחישו ואומר לא אמר כלום מסתמא אית לן למימר שבאמת היו דבריו, ושגם האחר שמעם אלא שחזר ושכחם או שלא שמעם בבירור (ומאי איכפת לן) ולפיכך אמר שאינו זוכר אותם, וא"ת הא ניחא אם לא היה אומר אלא שאינו זוכר, אבל כאן שהוסיף ואמר ששמע מלת לך ופשיטא שהאומר מקודשת לך אין אלו אלא דברי הבל ואין בם מועיל, הרי זה כמכחיש עד א' ונמצא שאין כאן עדות מכל וכל, ואין זו קושיא דנוכל לומר שמ"ש ששמע מלת לך היינו שאומר לשון זה הרני נותנו לך בתורת קרושין דמהני ומהני, ותרווייהו אקדושין גמורים קא מסהדי, ויש לנו הוכחה גדולה מורה באצבע שאין אני יכולים לחוש שאמר הרי את מקודשת לך או הרני מקודש לך, ממה שראינו בעדיות שהוצגו לפנינו שכשאמר ר' משה אל המקדש אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן ב' עדים, הוא השיב לו שהטבעת אינה שוה כלום, ולמה לא השיב לו תשובה נצחת ודעדיפא מיניה, לאמר אני לא אמרתי אלא הרי את מקודשת לך, והאלמנה גם היא בפני הב"ד לא טענה כזאת רק אמרה שהכל היה דרך שטות, ולאו בהדיוטות עסקינן אלא באלו שיודעים בטיב לשון המועיל בקדושין, שהרי הוא כבר קדש אשתו והיא גם היא כבר היתה לאיש, אלא שהאמת יורה דרכו שקדשה בלשון המועיל כדברי הע"א וכיון ששניהם המקדש והמקודשת לא הכחישו זה נמצא שיש כאן ב' עדים, אף על פי שהאחד אומר שאינו זוכר.

ומלבד כל זה הנני דק בדבר הלכה זו בקל וחומר מעליא דלית ביה פירכא, ואומר מן התנאים היותר הכרחיים בקדושין לשיהיו קדושין גמורים, האחד הוא שינתנו בפני ב' עדים שיראו את האשה, והאשה גם היא תראה אותם

והב"

מרבן של נביאים כשאמר לו הקב"ה לך רד ועלית אתה ואהרן עמך השוה כבודו של משה לכבודו של ישראל כאלו היה כאחד העם ופשוטו של מקרא בלי דוחק כלל רק הוא ויאמר אליו ה' לך רד כלומר אל תתרעם לומר איך אני שוה לשאר העם בנתינת התורה ובמעמד קדוש ונבחר כזה כי הנני מודיעך שתעלה אתה ואהרן לקבל הלוחות שנא' עלה אל ה' אתה ואהרן נתן לו הבשורה כי כן ועלית מורה לשון עתיד ועלה צווי מזה נראה ברור שאפי' משה רבנו לא היה בהר בעת שמיעת עשרת הדברות אלא עם העם בתחתית ההר כדי לחלוק כבוד לישראל. כמו שהוכיח במשור הרב הכולל מהרי"א ז"ל. צא ולמד מאשה גדולה אמרה לאיש האלקים בתוך עמי אנכי יושבת שת"י בגו עסקי עמי אנא מסוברא להודיע לנו חכמה ומוסר דאל ישגיח אדם לתועלת עצמו בלבד אלא לתועלת הקהל.

צבור לכבודו עיין: אבל אסור בשאלת שלום דאסור להרבות דברים אם לא לכבוד צבור. אבילות בפורים אינו. ברכת התורה ודיניה. דיינים וכבודם. טומאת אהל. טורח צבור. כבוד צבור. מגלה בצבור. מדלגין בנביא. מצוה שנאמר בה לכם. ספר תורה מוטעה ויתר פסק המתחיל מעשה שהיה. שבועה על דעת חברו הרש"ך. שליח צבור שהעבירוהו. —

צבור עיין: אונס נותן ארבעה דברים ודיניו בפסק הר"ר באסאן. איל קרב. איש נדחה מפני טומאה. אל תקברוני מנכסי. אשת איש הודית שזינתה עכ"ל שנים וכו' שאלה דהעובר מוטל על הצבור. במות צבור, ובמות יחיד. בני העיר. דברים הנקנים באמירה. דור ותשובתו. הסכמה. הסכמות נעשות. זבחי שלמי צבור. חזקה אין צבור ממנה אלא דיינים הגונים בדורם. חצוצרות. טומאת מת דחויה בצבור. טורח צבור. יוהרא מקרוב הנהינו. יחיד המדיין. יחיד מצבור. יחיד נדחה. כלך אצל צבור. כהן משיח גמרא. לעולם לישתתף אינש. מגלה בזמנה. מוסר אם צריך התראה. מטיל אימה על. מינים שלשה טעונים שלש מצות. מנויי הקהל. מעביר ראשון ראשון. מציל עצמו וצבור עמו. מקמי דליפוש. מתנה מרובה. נדבות. סדר תפילות הצבור. סדר תורה אין הצביר רשאים לצאת מבית הכנסת. ספר תורה הקריש. עבירות שהתודה עליהן מיום הכפורים שעבר. עגל עשו. עדים צריכים לקרות השטר. עולת צבור. פורשים מדרכי צבור. פורש מן הצבור. פר העלם דבר של צבור. פר קרב. צרכי צבור. קהל. קרבנות צבור והיחיד. קרבן צבור. רבים מוחזקים. רוב הקהל. רמי רב פפא. שררה על הצבור. תענית שלא קבלו. תפילה עם. תשובה מקרעת גזר דינו.

צבור שאני. הליכות אלי אות תרס"ב יש שני פירושים או צבור שר"ל קרבן צבור אי צבור הדבר שהוא צביר ועומד במקום אחד פסחים דף ל"ו ובסוף תפילת השחר בצבור שנו כתב שני פירושים או צבור הקהל ובשם כה"ג כתב צביר שהוא צבור. פ"ד דברכות דף כ"ז עמוד ב' שטה ח' תוספות שאני צבור וכו' משפט צדק ח"ב סי' כ"ג. כנסת הגדולה אורח חיים דף צ"ח ע"ב.

צביעה באוכלים נראה דאיכא הקדמת עץ חיים לס' מועד דף ט"ו ע"ב סי' ד'. ש"ע א"ח סי' ש"כ סעיף י"ט ליתן כרכום בתבשיל מותר ואין לחוש משום צובע דאין צביעה באוכלים.

צביעה בשבת ושיעורו ודיני' אלפסי ור"ן פי"ג דשבת דף קל"ז ע"ז. רמב"ם פ"ט מ"ה שבת. ש"ע א"ח סי' ש"ג סעיף כ"ה אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע ומטעם זה אסירה לכחול בשבת ומטעם זה אסור לטוח על פניה בצק וכשניטלתו מאדים הבשר. עיין משנה אלפסי ור"ן פ"י דשבת דף קל"ה ע"א. ועיין רמב"ם פ' כ"ב מ"ה שבת פסקא כ"ג. הצובע חוט שאורכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב ואין הצובע חייב עד שיהיה צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל ונחושת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור. העושה עין הצבע הרי זה תולדת צובע וחייב. כיצד כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור או שנתן איסטים לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה וכמה שעורו כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבעה טפחים רמב"ם פ"ט דשבת פסקא י"ב י"ג. משנה ד' פי"ג דשבת. צביעה עיין ש"ע.

אם יש לישראל עבדים ושפחות גוים אוכלים עמו ביום טוב ולא ראינו מי שנזהר מזה וגם שליח גוי שנשתלח לישראל אוכל עמו בבית ביום טוב.

צאן עיין: גזלן אסור לקנות ממנו.

צאנצארא עיין: בקא.

צא תן לו עיין: שנים שבאו.

צבאות עיין: מיום שברא קב"ה את עולמו.

צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף. עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד. ערפד לאחר שבע שנים נעשה קימוש. קימוש לאחר שבע שנים נעשה חוח. חוח לאחר שבע שנים נעשה שד. שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש וה"מ דלא כרע במודים לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כדאשכחן בברכות פ"ק דף י"ב ברב ששת, מדה כנגד מדה שנעשה נחש וזהו עכשו גנאי הוא לו שנעשה נחש ב"ק פ"ק דף נ"ו. ע׳ סי׳ א׳.

צבועים עיין: פירושים.

צבור אינו מתפלל תפילת נדבה כלל אע"ג דצבור מביאים עולת קיץ משנה פ"ד דשקלים מלתא דלא שכיחא אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף ט"ו ע"א. ש"ע א"ח סי׳ ק"ז סעיף ה׳. מגן אברהם ס"ק ה׳. תפילת נדבה.

צבור אינו עני נ"י פ"א דבב"ב דף קס"ד ע"ב.

צבור אין מטריחין אותו יותר מדאי עיין: גזירה על. דעבד לגרמיה.

צבור במקומו כגאונים לכל ישראל. כן כתב רשב"א בסי׳ תשכ"ט וכ"ת מזרחי נ"א ומשא מלך מ"ד שהממונים תורת מלכות יש להם והגהת ש"ע ח"מ סי׳ ב׳ וכן נוהגים בכל מקום שטובי העיר כב"ד עיין מהררי"ק שורש קפ"ט מרדכי פ"ה דב"מ, כב"ד הגדול. רשד"ם ח"ב תשובת קכ"ח כל מה שעושים הקהל או ראשי הקהל הוא מאושר ומקובל עליהם כדבר הנגזר מפי ב"ד הגדול וכמה תשובות יש במהר"י הרא"ש כתב בתשובה ז"ל תקנה שעושים בני העיר בסתם כל בני העיר בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאינם פורעים מס כיון שלא הוציאו אדם ע"כ. ולמדנו מכאן שכל מה שעושים הקהל אפי׳ בסתם כולם נכנסים תחת הסכמתם. רשד"ם ח"מ סי׳ תמ"ז פשוט הוא כי מה שעושים הקהל או ראשי הקהל הוא מאושר ומקוים עליהם כדבר הנגזר מפי ב"ד הגדול וכמה תשובות יש בזה וכו׳ וסיים בסי׳ קכ"ח פי"ד. רשד"ם תשובה י"ד ק"ן אם כל הקהל נתנו רשות לטובי העיר ולממונים להתקן כל תקוני העיר ואדעתא דהכי הסכימו וכו׳ הרשות נתונה בידם להתיר הסכמות ומה שעשו עשוי. כל מה שאדם מקבל בפני ראשי הקהל אינו יכול לחזור בו ב"י ח"מ סי׳ כ"ב. קהל כה. תקנות עיין.

צבור המתענה על שום דבר ונענו קודם חצות לא ישלימו (הרא"ש ממשנה דהיו מתענין וירדו להם גשמים וכו׳ דף כ"ו וכן משמע מדברי הר"מ ב"ם ז"ל) ואם תלמידי חכמים ורוב הצבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי לפרוש עצמו מהם. צבור ששמע אחר חצות שקבלו התענית בטעות אין צריכים להשלים תה"ד סי׳ ר"פ. ש"ע א"ח סי׳ תקס"ט. יחיד המתענה על הצרה.

צבור העומדים עמהם בצרתם והפורשים מהם ושכרם ועונשם אלפסי פ"א דתענית דף רס"ז ע"א. ש"ע א"ח סי׳ תקע"ד. ומשה רבנו נצטער עם הצבור שנאמר ויקחו אבן. תענית נותנים עליו.

צבור הפורש ממנו אינו רואה בנחמתם והמצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתם ש"ע א"ח סי׳ תקע"ד. אלפי ור"ן פ"א דתענית דף רס"ז ע"א. דבר בעיר. פורש מן הצבור. תענית נותנים עליו. —

צבור וכבודו משנה תנן התם קורא את המגילה עומד ויושב וכו׳ ואמרינן שם עלה דדוקא ביחיד אבל הקורא אותה בצבור לא יקרא אותה לכתחילה יושב מפני כבוד הצבור. עיין ש"ע א"ח סי׳ תר"ץ. וכבוד צבור גופיה ילפינן מיתרו שהוכיח למשה באמרו מרוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך הוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל שראהו יושב על כסאו כמלך וכל ישראל עומדין כאמרינן במכילהא. וקב"ה למד דעת את העם לחלוק כבוד לקהל אפי׳

מרבן

תומרים נצא בקצרה, כי חומרת המצריכה גט בטלה כעפרא, והאל הדר בנהורא יודיענו משפטי התורה, ויוציאנו מאפלה לאורה, כה דברי רב קטינא וזעירא, שמואל דוד בכ"מ יחיאל אוטונגי ז"ל.

אל המשכילים המזהירים המאירים לארץ ולדרים רוכבים צמדים בתורה ועבודה וגמילות חסדים מזהב ומפז רב נחמדים, החה"ר אברהם סגרי והחה"ר גור אריה פינצי אדברה נא שלום.

ידידי ורעי שלום לכם אל תיראו מחרפת אנוש ומגדפותם אל תחתו, פועלי האון והמטים עקלקלותם, אמנם אתם אשר כל מעשיכם באמונה וכונתכם רצויה לש"ש כאשר ידוע כל שער עמי כי בחורי חמד אתם וחשקה נפשכם בחכמה ודעת ומזמה, ומגמת פניכם אל נקודת האמת מבלי פנות אל רהבים ושטי כזב, גיל תגילו אך גילת ורנן, מחלקכם יהא חלקי ומגורלכם יהא גורלי, כל זה גלוי וידוע לפני כי ידעתי טיבכם מנעוריכם ועד עתה, ואותכם ביחוד ראיתי צדיקים לפני במעשה הקדושין שאירע אצלכם כי בחם לבבכם כתבתם על ספר מה שכתבתם על דבר אמת המושכל לכם וענות צדק. ובמודעא רבא התרתם דלא ליתעביד דינא מפסק דינכם, אם לא ייטב בעיני המורים ואנכי מראשית בראותי אותו הפסק אעפ"י שלא יישר בעיני כ"מ באלקים הללתי את הכותב כי מקולמסו ונמוסו היה ניכר שלא כתב לגאה וגאון ודרך רע, אלא כמודיע דבריו לגדולים ממנו לברר וללבן הדברים להוציא הדין לאמתו, והנה אחרי האורה אשר זרחה לנגד עיני בא עב הענן להקדיר שמכם הזכים והבהירים, בתלונית ותמונות ודברים אשר לא כן, ורע בעיני מאד המעשה בקראי מגלות עפות טעונות טענות ותשובות ותהום אל תהום קורא בני, לא זו הדרך לעבוד את ד' בכל לבב בסוד ישרים ועדה גם כי האמת אתכם חדלו הריע תרועה והחרישו לכבוד ה' יתברך, למען לא יתחלל שמו בין ההמון אשר לא יבחין בין טוב לרע ויאמר זונות מפרכסות וכו', שימו כבוד לשמו ולמשרתיו הגדולים מכם לימים ואל תפנו אל אלילי הרעיון המלחש באזנכם למה נגרע, מדוע נהיה כמטרה לחצי המורה היורה בנו זקים, הן לזאת יגדל כחכם וירב כבודכם ויתפשט שמכם הטוב בעולם, בראות עיני כל העדה כי אתם בולמים עצמכם בשעת מריבה והיה כל העובר אצלכם כלא היה, רב לכם שתענו לשואלים ותאמרו לנרגנים נדר נדרנו לאלקים אלהי ישראל לשים מחסום לפינו על כבוד ומורא הרב כי רב הוא עלינו, כך היא חובתנו וכך היא יפה לנו ונדום ולא נצא פתח, כי לפתח הקנטורים חטאת רובץ, ואם רוח אחרת אתכם כי שמעתם הרב לומר מסכת עוקצים והרגשתם כמחט בבשר החי, שנו ושלשו מסכת מכשירים והכשירו עצמכם לעבוד עבודת ה' בשני יצרים, וכל הדברים האלה הנני מתחנן לפניכם למען ה' להעביר על מדותיכם ולבקש השלום ולרדפו בכל כחכם, ובעל השלום ישיב ביניכם אהבה אחוה וריעות ושלום בל ימוש במחניכם קדוש והנה שפתי לא אכלא מלהגיד לכם את אשר אמר לי איש חכם א' על אודותיכם דאעקרא דמלתא פירכא, שהיה לכם במחלה להתיעץ עם מאריה דאתרא ולהראות לו בסתר רעם טוב טעם דעתכם לשמוע מה בפיו, אמנם אתם חשבתם לטוב שלא לדבר עמו בדבר זה כיון שבפיו מלא לומר שאינו רוצה להטפל בענין קדושין הללו כלל ועיקר, והשא השאתם את נפשכם שלא יודעו הדבר שאתם הכותבים וקוה קויתם שמן הסתום שלכם יצא הדין לאור מפורש מפי היושבים על כסאי ההוראות, וטעיתם בחשבנותיכם כי הכל נתפרסם ומשאת הקלקול החלו לעלות. ולכן נא בלשון בקשה במימי התורה שלכם תכבו את הבערה, וענותכם תמשל בכם להמתיק ולהשתיק מדת הדין המתוחה צדיקים יראו וישמחו, עד עתה דברתי בענין התלונות, ועתה אבא בדרך קצרה לענין דינא ואומר כי גם אני הייתי מן המתירין, ולא מטעמכם כאשר חזיתם, ואפ"ה כשרבו עלי חברי הכנעתי ראשי לדעתם והחזרתי בי לענין מעשה, ובקראי בהג"ה מיימוניות שבפ"ט מה' אשות אמרתי דרך צחוק כבר נתקיים, מה שהיה הוא שיהיה שהמעשה שהובא שמה היה על בת מוריל מאינגליטירא, ונ"ד הוא ג"כ בבת מוריל מקאס"אל ויתקיים ספיה דקרא ומה שנעשה (אז בנדון ההוא שר' יעקב החמיר למעשה) הוא שיעשה

מלבד היות דברי הב״ש נדחים כנ״ל בסי׳ ל״ט וס״ל לב״ח דטענת שחוק הויא הכחשה, ואתו עמו מהר״ם פאדווה והרב בעל דברי ריבות והרב בעל נ״ץ, ואפי׳ אם היה הב״ח בא מכח מגו המגו היה טוב כנ״ל בסי׳ ל״ח, וכ״ש בנד״ד דאיכא מגו טובא וכנ״ל, חמישאה, מחמת האומדנות ובפי החלוקים אשר כתבנו בסי׳ ל״ג שלא ימנעו לכל הפחות מהיות סניף, וכמ״ש המע״ת בש׳ קל״ט, ונשתמש מהם ב״ש ס״ד, ועי״ד מ״ש מהרשד״ם כנ״ל בסי׳ ל״ו. שתיתאה, מכח הס״ם דלעולם אפי׳ בדאורייתא עבדינן ליה להתיר, הגם כי בנ״ד לא צריכא ליה להיותו מדרבנן בלבר, ועוד איכא ס״ס״ס׳ למעיין ורעותא דבהא אפי׳ מהריב״ל דמחמיר טפי בקרושין דאורייתא מודה, שביעתא, דאזלינן בתר חזקה דאוקי איתתא אחזקתה כנודע, וכמ״ש מהרשר״ם אה״ע ש׳ י״ז, והפ״ח וכנ״ל בסי׳ מ״ח, תמינאתא, דאיכא למיחש לספק עגונא כמ״ש מהר״ם ב״ב שמא יתן כתף סוררת וכו׳, וודאי פסול כהונה וכרכתיבנא, ואי אזלינן בתר בתראי ותו לא כפי הצעתו יש לנו בעל פמ״א דבתרא טפי ולא חייש לע״א, וכתב שכך הוא דרך מהרמא״י להביא כל הסברות ולא משום דס״ל הכי ומשתמט מס״ם מלבד שהמעיין יראה דמכח הצעותיו אזל ליה כל הפסק ואלימא טעמא דשריותא ועדיפא טובא, וכ״ש הרשד״ם שאין ליקח כל התוספות ומהרש״ך ושם קאי בדאורייתא כנ״ל בסי׳ ל״ו, ואם יגרע כח איזה טענה מטענות האלה יחוזקו מכמה טעמי אחריני דאיכא, ומכל אילין טעמי אתבריר לן דמותרת היא להנשא אפי׳ לכהן, דע״כ לא קאמרינן דמעלה עשו ביוחסין וכמ״ש מהרשד״ם בש׳ נ׳ בסופה אלא בדליכא אלא ס״ס בספקא דאורייתא, אבל בספקא דרבנן ובדאיכא כמה טעמי אחריני בודאי ליכא שום חששא. —

ושמנה אלה יולדו להרפה ולהרפה לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס ולעקור הקרושין האלה משרשם, מלבד שא״א לאסור מבלי קבלת עדות בפני ב״ד כנ״ל בסי׳ ב׳, וכן נראה לנו להלכה ולמעשה אם ככה תעלה הסכמת בעלי ההוראה אשר עליהם המשרה לדון דין אמת לאמתו לא זולת, ושלום על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ותלמידי תלמידהון פה קאסא״לי סדר ויצום אל בני ישראל.

תשובה להשגות הנ״ל:

אזנים לקיר לב שומע מאזנים להכיר לב יודע מורד נפשו, מאז נדרשתי לאשר שאלוני על אודות האיש המצחק עם הנשים אשר לא כדת, ויושט טבעתו אל האלמנה וישם באצבעה ויעידו העדים על מעשה שהיה האיך היה לפני בעלי דת ודין, והכל בכתב, ועל דבר אמת ואהבת צדק מראש מקדם דברתי, ואחוה דעתי להתיר את האשה בלתי גרושין, ומראשית על זאת הודעתי ומלפנים אותה גליתי שאין חוששין לקדושין ההם, והם בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין, ואחרי כן על טענת מחמיר הוספתי שנית לשון מענה מקיים את הראשון ומי יחליפנו ומי ימיר, שבתי וראה בנותי בספרים כתבים רבים ונכבדים שקלתי בפלס הרים הגבוהים המועלים המגיעים שמכסה לספונים על דברת שוקל וסופר היראים בנ״ד להקל, נמצאתי לאשר בקשוני עתה אם ככחי אז כחי עתה, ושלא להשיב השואל ריקם, ממני עוד באה שלישי ושבה והיתה לבאר להתיר את האלמנה ושאין דרך נכונה לפוסלה מן הכהונה, על טעמים מעטים אף בל נטעו אף בל שורשו צדק ואמת נפגשו לפתור אותה, והראיות לע״ד חזקות בריאות וטובות העת לי לחוץ והעט נחוץ, ורוב טרדותי לא יתנוני השיב ברוחי ולהרחיב שיחי, וגם אך למותר לאמר על ימין שהוא ימין, לא אמין שיבא שום טובינא דחכימי מרגניתא דלית בה טימי ודינא אדינא קא רמי להפריז על המדה בחומרא יתירתא דכל יתר כנטול דמי.

נאום יצחק חיים כהן מהחזנים פה פאדווה כ״ד אדר תע״א.

גם אני אוסיף שנית ידי ובגרון אקרא כיהודה, ועוד לקרא דעל השגות הצעות הרב המחמיר (נר״ו) שנים שלשה דרדרים בראש אמיר כאשר יראה יודה כל דסביר וגמיר, ולפי שכבר באנו בארוכה להעלות ארוכה, אל האשה לבלתי תהיה גרושה אחרי כי מעולם לא היתה מקודשה, ורוב רובי המורים ככה אומרים

ונומרים

לנו שלא בפי' איתמר אלא מדיוק לשונינו שכתבנו בתחלה, והאשה טוענת וכו' ודרך שטות השיבה לו שבאמת נפלאה דעת כל מעיין איך נמצא כזה באיש אשר רות אלקים בו, הא קמן שאין זה אלא לנגדנו והיא הנותנת לדקדק הדקדוקים ולימודים בלתי לימודיים, וכמו שלפי האמת כל המתירים מתירים בלי טעם דברי האשה וגם אנחנו לפי דרכנו, וכמו שיראה המעיין בפסקינו אם כן אין מקום להשגתו וגם לא לפתח שפתח להם על הלשון שכתב ומע' המורים יאמרו דלא סיימוה קמיהו דזה אינו מעלה ומוריד טעם המתירים וכנ"ל.

ובטוחים אנו וכו' נז) גם לנו לבב כמוהו ובטוחים אנחנו כי האמת יורה דרכו ואין מקום לדברי מהרי"ק בנד"ד וכנ"ל.

ואמרו לנו וכו' נח) ברוך זוכר הנשכחות שראינו התשובה הנ"ל יחד אתו עמו עם מעלי' הרב, והוא עצמו אמר שאינו שייך לנ"ד ששם הטעם היה שהיה חשש רמאות וכמו שנראה מתשובה שכתב, הן אלה קצות דברי נעוץ סופן בתחלתן בתכלית הקיצור וגילוי מילתא בלי נתינת טעם כעת על מה אדניה הטבעו כי כן צוותי, ומה שהורשתי בלבד אתבונן וכו' ועכ"ז לא נסתיר פנים גם בזה, כי יש הפרש מעניינינו ברור ששם תרוייהו מעידים על כוונת הקדושין גמורים כי לכן הוזמנו כנ"ר מה"ש, והיא מוכחשת מהשני עדים ואינה נאמנת עוד בטענת צחוק, ודמיה להה"א דמהרר"ם פ' ש"א הביאה מהרמא"י ומהרמ"י בסי' מ"ב, ושם ליכא מגו והוא ספקא דאורייתא ואיתרעא חזקתה כיון שיש שני עדים שהוזמנו לכך, ועוד שמדברי הערים נראה שנתרצית בקדושין שהיא השיבה לו לך לשלום ובאת לכאן על ידי שריקת אהרן, שהם אומרנות המוכיחות כאלו נתרצית וכאלו היו עסוקים באותו ענין, ועוד שהעד השני היה סבור שראתה אותו וקרוב לודאי, וא"כ אינו יוצא מספקא דאורייתא, מה שאין כן בנד"ד וכדכתבנא.

כללא דמילתא לשריותא דהאי איתתא מכמה טעמים, חדא שאם הם שני עדים יש ביניהם הכחשה אליבא דמאן וכנ"ל בסי' ל"ח, וא"כ אין כאן עדות, תניינא דלרידן אין כאן כ"א עד א' דהעד השני כמאן דליתיה דמי וכנ"ל בסי' כ"ט ול"ט, וא"כ הויא מדרבנן ולא אחמור רבנן ברבנן, מלבד דהויא מחלוקת בין הפוסקים ורבו המתירים גאוני הארץ דלא חיישו לע"א אפי' בשניהם מודים, ואזלינן בתר רובא אפי' בדאורייתא ואפי' אי הוי ספק קי"ל ספקא דרבנן לקולא, תליתאה ממ"ש מהר"ר איסרלן ש' הביאה הרב מוירונה נר"ו, ומהרש"ך בשאלה קכ"ט שכשיש איזה ריעותא אחרת לא חיישינן לע"א, ובנ"ד איכא כמה ריעותי וכנ"ל בסי' ל"ו, רביעתה: מכח דברי הב"ח שנראה דלאו מכח מגו קאתי אלא מסימרא דגמ' דשניהם מודים וכנ"ל בסי' ל"ח, דבזה אזלא לה קושית הח"ם וב"ש, מלבד

נז) ובטוחים אנחנו כי אחרי שיראו מ"ע החכמ' המתירים שלעת המעשה באמת וביושר כמו שכתבנו, יאמרו דלא סיימוה קמייהו גופא דעובדא ידו ויודו יורו ויורו יגידו וישמיעו ויודיעו כי אפי' לפי דבריהם יועילו להתלמד במקום אחר אף בנד"ד א"א להתיר בשום פנים, וזה ע"פ מ"ש מהרי"ק שורש קע"א ענף ג' הביא דבריו בעל המגיה בטור י"ד סי' רי"ב, ושלום רב על ישראל ועל רבנן ואנו מוסיפין ועל תלמידהון, אלה דברינו וחתמתנו פה קסאלאי בס' דן ידין עמו שנת התע"א ליצירה:

ויהי אחרי כתבו כל הנ"ל בפנים נכתב ונחתם מידי מעלת המורים, אמרנו להאלוף עמיתי שלמען ה' לא ישלחוה הזולה כי אם ככה יעשו ההכרח לא יגונה ולא ישובח, ושנלך לחוות ולהגיד אמיתתן ויושרן של דברים כנ"ל, אך אם ירנה להציע טענותיו וראיותיו לענין דין זה חשקנו ובאלה חפצנו להודות על האמת, ומשך ידו האלוף עמיתי מלשלחה ככה וע"י נתפרדה החבלה, ויודע לנו אחרי כן כי בהגיע לכת שולחה בלי חתמה, בהפרט איזה דברים כנ"ל ואולי כדי שלא נודיע דעתינו עליה או לטעמים אחרים.

נח) ואמרו לנו שהוסיף וז"ל וכבר כתב מהרש"א ס' רל"א וז"ל בענין ספק קדושין שבא לפניו שאעפ"י שהבת היתה משודכת לכהן לא חשש לפוסלה לכהונה, וממנו יש סיוע רב להחמיר בנד"ד אלא שאין כאן מקום להאריך כי הוא בנדון שלו לא רצה ליתן טעם לדבריו, כנראה כי חשש שמא מתוכם ילמדו לבקר ולכן סתם דבריו להחמיר, כראוי לכל יראי ה' כמוהו היכא דאיכא למיחש שיבואו להקל באיסורים החמורים.

נתינת הטבעת וגם העד השני הסברא מכרחת שמה ששמע מלת לך היה בעת נתינת הטבעת כנר' מלשונו וא"כ יכולים להקרא מכחישים כמו שהארכנו למעלה ואפי' אם יונח שאינם מכחישים אין לומר כי בנד"ד סובר מהריק"א להצריכה גט שהרי אינו זוכר וכמאן דליתיה דמי כמ"ש מהרשד"ם אה"ע סי' כ' וש"ת ת"י סי' קפ"ז, ועוד שאפי' עדות זה וכו' והר"ן בתשובה ל' והרא"ש כלל נט"ו ש"א וש"ת רבינו בצלאל ש' ה' ובש"ע אה"ע סי' ל' סעיף כ"ג כתב וצריך שיעידו כל א' על דבר שלם וכו', אם כן אין כאן עדות הגם שאמר שאינו זוכר, מלבד שכפי הצעותיו שהציע שלעולם אזלינן בהר בתראי יעויין בש"כ ח"מ סי' ל"ג סוף סעיף קטן י"ו שהאריך למעניתו וכוונתו לומר דאף בדבר שאין אנו צריכין לעשות חקירות ובריקות מ"מ אם חקרו ונמצאו מכחישים וגם שאמר אינו יודע עדותן בטלה, ועיין ג"כ בסי' ל' ס"ק ה' כל זה כתבנו לדעת הרוצים לישב דבנד"ד יש שני עדים אבל לדירן העד השני כמו שאינו וכנ"ל.

והראיה ממה ששנינו וכו' נ) אבל עדיין צריך לשאול להם באיזה יום מן השבוע כנודע ופשוט הוא כי על ידי זה חוזר הדבר לשרשו ואין משם ראיה לנד"ד.

עפ"י דברי וכו' נא) נאריך בכללא דמילתא וכבר כתבנו בזה למעלה במספיק.

למקודם אסרנו וכו' נב) הבו דלא לוסיף עלה ואין זה כי אם ברעיון לב אם הוא.

היא גרמה וכו' נג) לא מצאנו שהיא גרמה לעצמה שהרי לאו נשי דינא גמירא, כ"ש לפי תקונו שתיקן שאמר הרי את מקודשת לי לך, די"ל דסברה פטפוטי מילין הם כ"ש שהיא אומרת שהשיבה וכמו שנאריך למטה.

שלא היה לך וכו' נד) היל"ל שהי"ל להשליך הטבעת כיון וכו', אלא ודאי מדלא השליכה הוא דסברה פטפוטי נינהו ואדיבור קמא קא סמכא ועוד מתשובתה שהשיבה וכנ"ל.

אחר שכתבנו וכו' נה) מ"ש חוזרים אנו לכתוב שאמרו לנו מפי האשה וכמ"ש למעלה, ואף על פי שהוא אומר ולנו נתברר הדבר אין לו ברירה לענין זה שאף אם אמרו לו העדים שאינו מה שאי אפשר, שהרי אחד הלך חוץ לעיר ועדיין לא החזירתה עכ"ז לא נקרא ברור והאשה מוכנת לקיים דבריה לפני ב"ד.

הגם כי המתיר וכו' נו) זה קשה מכולם שהרי לא יראה ולא ימצא בדברינו שכתבנו שהחזירה לו הטבעת, ופשפשנו בדיוק לשונינו אולי מקרה הוא ולא מצאנו ונתרעמנו עם אלוף עמיתי על מה חפאו עלינו דברים אשר לא כן ואמר לנו

מלת לך, ואפילו אם נאמר שכשאמר מלת לך חזר בו ממילא לי כבר אמרנו דקדושין אפילו תוך כדי דבור לא מצי הדר ביה, ולעולם כל עוד שאנו יכולים לפרש דברי העדים שלא יהיו מכחישים זה את זה אנו מסכימים דבריהם וכו'.

נ) והראיה ממה ששנינו אפי' בד"נ א' אומר בשנים בחדש וא' אומר בג' א' אומר בג' שעות וא' אומר בה' עדותן קיימת כי אנו תולים שא' מהם טעה ולא חשבינן להו כמכחישים, ע"כ, וכיון דבנ"ד אין כאן הכחשה אית לן למימר דגם מהריק"א יודה דחיישינן לקדו', ואעפ"י שהעדים הזדמנו שם דרך מקרה ולא נתייחדו לעדים, בזה לא איכפת לן ולא גרע בזה כח הקדושין כמ"ש הריב"ש ס' תע"ט דעידי קדושין אין צריך להזמינם, ולכל זה אמרנו לרווחא דמילתא כי אעיקרא דדינא סמכנו דברינו.

נא) עפ"י דברי מהרמ"א ומהרמ"י ואחריהם הרבנים בעל ח"מ ובעל ב"ש ובעל בית וכפי הג' הצעות אשר הצענו וכו'.

נב) ומקודם אסרנו בפומביה בפירוש לעיני כל באי שער עירנו ואם נמצא אתה פוסלה לכהונה וכו'.

נג) היא גרמה לעצמה וכו'.

נד) שלא היה לה לקבל הטבעת כיון ששמעה לשון הקדושין וכו'.

נה) אחרי שכתבנו כל הנ"ל בא לידנו העתק המעשה אשר עשה המתיר וראינו כתוב בה שהאלמנה אמרה למקדש בעת ששם הטבעת בידה דברי שטות המכחישים דבריו, ולנו נתברר הדבר שאינו כן כי בעת נתינת הטבעת לא אמרה כלום אך אחרי ששמעה שאמר העד אל המקדש הרי יש כאן שני עדים שקדשתה אותה אז אמרה שכל זה שטות, והוא ממש כידון מוהר"ס מלובלין שכתבנו, והמתיר נד"ד שאם החזירה הטבעת וכאן לא החזירהו.

נו) הגם כי המתיר כתב שהחזירה לו ברור לנו שזה אינו וכו'.

ותמהים אנו איך לא יזכר מ"ע הפוסק מה שכתב בהצעותיו דאזלינן בתר בתראי ועדיין לחלוחית הדיו קיים בכתב וז"ל רק לפסוק ע"פ הכללים וכו' והלא מהרמא"י ומהרמ"י סבירא להו דאמרינן מגו דהעזה כמ"ש בח"מ סי' פ"א סעיף כ"ג במגו דהחזרתים יעש"ם ויעוין שם בש"כ ח"מ סי' פ"א סעיף כ"ג ס"ק נ"ח ובכללי המגו סי' ו' שהשיג על נמוקי יוסף וכתב שדבריו תמוהים וכל הפוסקים חולקים עליו, וכן מצאנו באופן חמישי למאריה דמגו דהוא בתרא שפי' דסבירא ליה דאמרינן מגו דמעיז לשאינו מעיז וא"כ למה לא הלך בתר בתראי, וכ"ש דמהרמא"י ומהרמ"י ס"ל ג"כ הכי כמ"ש בח"מ כנ"ל דבהדרא אזלו, הא קמן שדברי הב"ח נכונים מלבד ממ"ש לעי"ל, ואפי' אי איכא כאן העזה מה שאינו וכמ"ש לעיל כיון דחשש קדושין בע"א אינו אלא מדרבנן ולענין מגו אוקמוה אדיניה אעפ"י שהוא מגו דהעזה וכמ"ש הפוסקים, ובפרט מהריב"ל ח"א דף כ"ג ע"ד בשם הרא"ש ושפתי כהן חשן המשפט סי' נ"ג ס"ק ד', א"כ בנד"ד אין הכי נמי דנימא דיכולה למיעז פניה ושפיר אמרינן מגו הגם כי אפי' בלא זה יש ויש צדדים להתיר וכנ"ל.

ולרווחא דמילתא וכו' מה) מלבד מה שכתבנו שהב"ח לאו מכח מגו אתי עלה עדיין לא הרויח כלום לדעתנו, שהרי העד השני שראה נתינת הטבעת לענין מגו אינו לא מעלה ולא מוריד כיון שאחר שאינו זוכר רק מלת לך עדיין יש להם מגו שלא אמר לשון קרושין וכנ"ל בסי' ל"ו.

אין כאן הכחשה וכו' מו) בענין ההכחשה אין להשיב עוד כי כבר כתבנו למעלה במספיק מלבד שעל כל פנים אין העד השני מעיד.

שכתב והיכא דהוו תרי וכו' מז) בזה לא זכינו לירד לסוף דעתו, שהרי על זה כבר תפסו מוהר"י מהחזנים מפאדווה בהשגותיו על פסקו הראשון בדברים ברורים, והיה לו להשיב הקושיות ואח"כ לחזור לכתוב מלבד שלפי דעתנו לא נגע וכמו שכתבנו בפסק המתיר.

מ"מ מצינו למהרשד"ם וכו' מח) ואנחנו עיינו ומצאנו שהוא עצמו כתב באותה התשובה וכנ"ל שגם סברא זו דחה הרשב"א, ועוד גם בסוף לשונו אמר שהטעם הוא ממ"ש התוס' ששניהם מעידים שזרקו לה לשם קדושין, או שהיו הנרות דולקות דאיתרע חזקתה, משא"כ בנד"ד שהעד השני לא ראה ולא ידע אפי' ריח קרושין מלבד מ"ש למעלה שהבעל ת"ה עצמו סתר דבריו וכנ"ל.

ואינו זוכר וכו' מט) מלשון המעשה ב"ד נראה שמה שאינו זוכר הער"א הוא מה שרבר המקדש אחר נתינת הטבעת שז"ל ואינו זוכר אם עוד אמר לה איזה דברים אחרים על ענין זה נראה שמה שאינו זוכר על הענין היינו אח"כ ולא בעת נתינת

אלא ה"ק אין אדם מעיז פניו בפני מי שיודע האמת כמוהו, א"כ בנד"ד נמי דלא בעיא למיעז פניה להכחיש העד אחרי שנפשה יודעת מאד דאילו אמרה כן היה יודע העד ששקר היא דוברת ולכן אמרה מילתא דהעד אינו יכול להכחישה כי אין אדם יודע מחשבות לבה דבכה"ג ליכא מגו כמה שכתב וכו'.

מה) ולרווחא דמילתא נימא דכיון דאפושי פלוגתא לא מפשינן אפשר לומר דעד כאן לא קאמר הרב ב"ח דנאמנת משום מגו אלא בדלא הוה תמן רק ע"א, אבל בנד"ד שבשעת המעשה היו שם שני עדים גם הוא יודה דלא אמרינן מגו כיון דתרוייהו חזו נתינת הטבעת, ואעפ"י שהעד השני אמר שאינו זוכר מ"ש לה המקדש הנה גם הוא העד על נתינת הטבעת ובאמרו שאינו זוכר אין כאן וכו'.

מו) הכחשה של כלום וכבר הבאנו בפסקנו הקודם דברי הרב בעל ת"ה וכו'.

מז) שכתב והיכא דהוו תרי אצל המעשה וה"א מעיד שנעשה הקדושין בפניו ובפני חברו אע"ג דחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורים אם האמת כדבריו כ"ע מודו דחוששין, ואע"ג דמהר"י קארו כתב שאין דבריו נראים לו וכו'.

מח) מ"מ מצינו למהרשד"ם בחלק א"ה ס' י"ג שחשש לדבריו כאשר יראה המעיין, ועוד דכבר הוכחנו שעד כאן לא פליג מהריק"א אלא כשההכחשה היא לגמרי, אבל בנד"ד שאין כאן הכחשה שהרי העד הראשון אמר ששמע מלות הרי את מקודשת לי וכו'.

מט) ואינו זוכר מ"ש אח"כ והעד השני אומר שאינו זוכר מ"ש קודם לכן אך ששמע מלת לך א"כ אית לן למימר דהא והא הוה שבתחלה אמר הרי את מקודשת לי ואח"כ אמר מלת

גם הרב בעל ב"ש וכו' לט) כבר כתבנו בפסק המתיר שאין ראיה מלשון ריב"ם לדברי ב"ש, והתם הטעם דלא אמרינן מגו הוא מפני שהעד מחייבו שבועה דאורייתא וכל כה"ג לא אמרינן מגו, אבל בנד"ד לא שייכא שבועה וכמ"ש רש"י על ההיא דבי דינא רבה והכא שבועה לא שייכא, והגם שיש א' מן הגדולים שנדחק לקיים דברי הב"ש בעוצם פלפולא עכ"ז לא נחה דעתנו, ואח"כ מצאנו לסמ"ע שפי' דברי ריב"ם כפי מה שפי' הב"ש והחכם הנ"ל שהוציא מדבריו דלא אמרינן מגו במקום ע"א שלא במקום שבועה הגם שלענין דינא סובר סמ"ע דאמרינן מגו, ובעל בית הלוי בכללי המגו דף נ' כתב וז"ל ודלא כמו שהבין סמ"ע והכי משמע מקיצור פסקי תוס' וכש"כ ח"מ סי' ע"ה ס"ק ל"ט ובכללי המגו סי' נ"ז אשר לו, ובריש סימן קמ"ו שפירשו כוונת ריב"ם כפי פשט סברתינו וכן נראה בבירור ממה שכתב בעל פ"ג ח"מ סי' פ"ב בכללי המגו סעיף קל"ג וע"ש שהכריח דמאן דס"ל דלא אמרינן מגו במקום ע"א שאינו מחייבו שבועה יליף מההיא דרבא בר שרשום לבד שלעולם לא נפיק מספק, וכפי הצעתו אמרינן שפיר מיגו דבתראי נינהו דס"ל דאמרינן וכמו שנבאר, וגם על דיוקו בדברי הרשב"א א"א להולמו נגד הפשט ונגד מה שפרשו ראשונים, שאם הוא כדברי הב"ש היה לו להרשב"א לפרש ולא לסתום וכמו שכתבנו בפסק המתיר מלבד שהיא טוענת שהכחישה בפי' דבריה דבהא אפי' הב"ש מודה.

וחלקו עליו וכו' מ) לפי סברתו ולא לבד עליו חלקו אלא גם על מהר"ם פאדווה והרב דברי ריבות והב"ח ונ"ץ, ולדידן לא חלקו עליו בהחלט שהרי בעל ח"מ לא כתב אלא שאין דבריו מוכרחים להקל לכתחילה ואחריו נטה תלמידו בעל ב"ח וסברת בעל ב"ש נדחית וכמו שכתבנו בשם בית הלוי וש"כ וכנ"ל, וכבר כתבנו לעיל שאם היו שלשה אלה רואים תשובת הרב בעל ב"ח הנדפסת אח"כ היו מרכינים ראשיהם אליו, וכ"ש בנ"ד דקיל טפי מההיא עוברא מכמה ראיות שהוכחנו שבזה כולם כאחד היו מודים להתיר, וא"כ אין לסמוך עליהם בנ"ד אפי' מכח ההצעה השנית ויהיה איך שיהיה מכח ההצעה ההיא יש לנו בעל פמ"א דלא חייש לע"א במאומה וס"ל הס"ם בכל אופן שיהיה כנ"ל, דע"כ לא קאמר מהרמ"א ומהרמ"י דאזלינן בתר בתראי אלא היכא דליכא אלא פלוגתא חדא אבל לסתור הכללים שיש לנו דבכל מקום דאיכא ס"ס אזלינן בתרייהו ואפי' בדאורייתא ובעל פ"ח דבתראי ג"כ דס"ל דאוקמי איתתא אחזקתה וכנ"ל ומכ"ש שבע"א אינו אלא מדרבנן ולא אחמור רבנן ברבנן ואפי' לשיטת המחמירים אינו אלא משום חומרא בעלמא. —

והנם כי מה וכו' מא) הילדות שהיתה בנו היא הליצתנו והחליצתנו לדבר ועכ"ז אין לרחותינו כ"א בראיות ברורות מלבד לפי מ"ש בענין האומדנות וטעמים אחרים וכנ"ל נראה לנו דבידון דידן מותרת לדברי הכל.

כי די לנו וכו' מב) על זה אנו רוצים לידע ולהבין ולהשכיל הבריהם כי אדם לעמל יולד.

ואין אנו כדאין וכו' מג) יראה בתשו' הרשב"א סי' רנ"ג הביאה מהרשד"ם אה"ע ש' נ' שאפי' בשל תורה יש כח ביד המורים להכריע אף אם היו שקולים, וכן כתב הפ"ח במנהגי אסור סי' י"א דהוא בתרא, מלבד שאם באנו לפסוק בכלליו יש לנו אחרונים וכנ"ל ועיין למעלה סי' כ"ו מ"ש בשם הש"כ.

להעמיד סברת וכו' מד) אינה עמידה לעזרה שהרי בעל ב"ש לאו מכחו קאתי ותמהים

לט) גם הרב בעל ב"ש חלק על הב"ח מטעם אחר משום דדמי לאומר אין חספי ודידי חספי ואינו נאמן במגו דהיה יכול להכחישו כמ"ש התוס' וכו' וכיון דאיכא שלשה עמודי ההוראה שראו דברי הב"ח וכו'. מ) וחלקו עליו עליהם סמכנו על פי ההצעה השנית אשר הצענו וכו'. מא) והנה כי מה אנו להכניס עצמנו בין הרים הגדולים וכו'. מב) כי די לנו להבין דבריהם וכו'. מג) ואין אנו כדאין להכריע ביניהם רק לפסוק על פי הכללים המסורים לנו כנ"ל מ"מ לרווחא דמילתא נימא וכו'.

מד) להעמיד סברת הב"ש כי המגו דהיותה יכולה להכחיש העד לא מגו מעליא הוא דאמרינן חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ופי' הנ"י בפ"ק דב"מ דלאו דוקא ב"ח אלא

מגו דהוה מצי וכו' לח) זה נראה לפום ריהטא ומתחלת לשונו של דברי הב"ח, אבל כד מעיינן בסוף דבריו ובתשובתו סי' צ"ז נראה משם דלאו מכח מגו אתי עלה וכמ"ש חכמי ליוורנו בשם ת"י, והבעל ח"מ הסביר דברי הב"ח מכח מגו וא"א להחזיק דברי ב"ש מכח מגו דהעזה כמו שכתב הרב לקמן בפנים שהרי הב"ח עצמו סובר דלא אמרינן מגו דהעזה, ועיין בב"ח ח"מ סי' צ"ג שהשיג על סמ"ע לדעת בית הלוי דף כ"ה, והגם שהוא השיג על ב"ח שהיה די בזה להיותו בתרא וכפי הצעותיו, מ"מ נפקא לן כי לדעת הב"ח לא אמרינן מגו דהעזה וא"כ כיון דס"ל לב"ח דמגו דהעזה לא אמרינן מוכרחים אנו לומר דס"ל דאינו צריך למגו אלא דמפרשי' בההיא דבי דינא רבא דחוששין בששניהם מודים, דדוקא בששניהם מודים הא אם אינם מודים שנתכוונו לקדושין גמורים אעפ"י שאינם מכחישים אין כאן חשש קדושין, וכן נראה מלשונו שכת' בתשובותיו סי' צ"ז שנגלו אחרי ח"מ וב"ש וב"ה וז"ל שם דף ע"ב עב' אבל במקדש בע"א הלדברי המחמירין נמי אין חוששין לקדושין אלא בשניהם מודים כל שאומר הוא או היא שלא נתכוונו אלא להתלוצץ א"כ אינם מודים בקדושין ואין חוששין להם עכ"ל, לענייננו, ואולי אם הח"מ וב"ש היו רואים תשובותיו לא היו באים ומקשים עליו מכח מגו ואין לפלפל דאין זה שייך לנ"ד מפני שהעד השני ראה נתינת הטבעת ואינו זוכר מה אמר וא"כ לשני עדים יחשבו, דהא ודאי ליתא שהרי מן התורה אין דבר שבערוה פחות משני עדים ברורים ולא שאינו זוכר או שלא שמע, וכמ"ש בתשו' מהר"ר בצלאל תשובה ה' ובעל ת"י שאלה קפ"ז וכמו שנאריך בסי' מ"ט, וידוע כי מה שחוששין לע"א אינו אלא מדרבנן בשניהם מודים וכמ"ש בב"ח סוף סי' מ"ב וכנ"ל, וא"כ בנר"ד שלפי האמת אין כאן אלא עד א' כנ"ל עדיין צריכים אנו להודאת האיש והאשה לקים הקדושין שעדיין לא נחקרו בב"ד עמו וכמו שכתבתי בסי' ב', הגם שבנר"ד להפקת רצון המעיין איכא מגו טובא מגו שהיה יכול לומר שהיה ברעתו לומר הרי את מקודשת לך דרך שטות ופיו הכשילתו וכמ"ש מהר"ם ב"ב בתשובה ג', והגם שכתב שם אמתלא לאמת טענת הטוען מטעם שחזקה שליח עושה שליחותו אף בנ"ד איכא אומדני טובא וא"כ אילו היה טוען שכוונתו לצחוק לומר לך דרך שטות ואמר לי הטענה היתה טובה, וכיון שכן גם באמרו שכוונתו לצחוק אית ליה מגו, וכ"ש כפי פי' הרב הפוסק שהשוה דברי העדים באמרו שאמר המקדש הרי את מקודשת לי לך ואין כאן העזה לא בטענה ולא במגו, וגם במגו שהיתה יכולה האשה לומר שאמר הרי את מקודשת לך דאין כאן העזה כ"כ כיון שהעד מסייעה קצת, וכמ"ש בעל כ"ג סי' קכ"ו ז"ל בדליכא חוצפא יתירתא אעפ"י שהוא יודע בשקרו אמרינן מגו דהעזה, מלבד שבפסק הרב נין ונכד בעל תי"ט ואחריו נטה הרב של טורי"נו ומהר"ר חפץ מוירונה וא' מגדולי הדור ג"כ דס"ל שיש הכחשה בין העדים, והגם כי מעיקרא לא דרכנו דרך סברא הזאת עכ"ז לקיים דברי חכמים וסברתם נאמר שכוונת העדים אינה אלא להעיד על מה ששמעו בעת נתינת הטבעת, כי במה שהיה אח"כ אין לנו עסק בהם וכיון שאחד מהם אמר ששמע שאמר מקודשת לי ואינו זוכר אם אמר לה דברים אחרים על ענין זה היינו אחר נתינת הטבעת וזה פשוט, והעד השני שאומר ששמע מלת לך על כרחין צ"ל ששמע שאמר בעת נתינת הטבעת, והעד הראשון אמר שלא אמר אלא הרי את מקודשת לי א"כ מכחישים זה את זה ואין לפלפל בלשון אחר שאינו מורגל בקדושין דומיא למה שכתב מהרשד"ם בש' י"ז דף י"ט ריש ע"ד ואם יוחקרו העדים על זה תמצא יושר סברא זו ולא יכחד מהיותו הכחשה מלבד שבאמרו ששמע לך אין כאן עדות של כלום וכמו שנאריך בסי' נ"ב. —

גם

לח) מגו דהוה מצי מכחשה ליה אמנם הרב בעל ח"מ חלק עליו וכתב דילמא דכמה דבב' עדים טענת המטעה לאו כלום היא דדברים שבלב אינן דברים ה"ה עד אחד ומה בכך דיש לה מגו אמו אכן אין מאמינים לה אלא מטעם דדברים שבלב אינם דברים ואף שאנו יודעים שכוונתה להטעות אפי' הכי חוששים לדברים שבפה ולא לדברים שבלב, ובעל ב"ח חלק וכו' ואין דבריו מוכרחים וכו' עכ"ל, ודבריו אלו הובאו אות באות בס' בית הלל משמע שגם הוא כן סברתו לחלוק על הב"ח וכו'.

וכתב בסוף לשונו אח"כ בא אלינו הצעת המעשה שעשה המתיר ואנחנו לא כתבנו הדברים האלה כדי שיאמנו דבריהם שלא בפני ב"ד אדרבא כתבנו אותם אחר חתימת שם הדיינים של קבלת העדות ולא עשינו שום עיקר מדבריה וכמו שיראו מפסקנו אלא לרמוז שעדיין לא נעשה מעשה ב"ד לשמוע מה בפי האשה, שבאמת הוא דבר זר לפני יודעי דת ודין במקום שהיה אפשר להתברר כנ"ל בסי' ב' כ"ט לפי דעת מע' הפוסק שנצטער על זה וכנ"ל, ובחלוק האומדנות אשר כתבנו אין שום קושיה מאוחה התשובה של מע"ת, והמעיין יראה שגם הוא כתב שם בנידון דידיה צ"ל דהא בנד"ד נמי ליכא אומדן דעתא המוכח והטעם להיותם פנוי ופנויה דאיכא למימר נמי איתתא בכל דהו וכו' כמ"ש למעלה בשם מהר"ם ב"ב, ואעפ"י אי הוה טעמא אחרינא היה עושה אומדנות סניף כמו שעשה מוהר"ם בתשו' ג' שכתב כ"ש שלא נתרצה משום חרם רגמ"ה וכמ"ש שם, וכמו שעשה המ"ת בסי' ס"ד בטענת ה"ג, וא"כ בנד"ד דאיכא טעמים אחרים אפילו אליבא דמהר"ם מלובלין היתה פטורה ומותרת בלי ספק כנ"ל וכנ"ל, מלבד שהיו שם שני עדים שראו ושמעו כמו ההיא דמהר"ם ב"ב, מה שאין כן בנ"ד שאין כאן אלא ע"א, ואפילו אליבא דבעל ח"מ שאין דברי הב"ח מוכרחים להקל בע"א יודה בנד"ד מכח האומדנית שלכל הפחות הם סניף וכנ"ל, וכמ"ש מהרשד"ם לדעת המחמירים כשהמקדש לא הזכיר לי אז שאפי' לדבריהם אם ימצא טעם לחסרון מלת לי יודו למתירים, כ"ש בנד"ד שכתב שאין דבריו מוכרחים להקל ולא אמר שאינם נכונים, ועל דרך זה גם בעל ב"ש ובה"ה יודו ויודו לענייננו, וגם מטעם הצעותיו איכא בעל פמ"א ופ"ח דבתראי טפי וכמו שנאריך עוד בכללא המילתא והארכנו גם אנחנו לעומתו ללא צורך.

וחמיר טפי נידון דידן וכו' לז) הטעם שלא החזירה הטבעת בנד"ד הוא מפני שלא אמרו לה שהיא מקודשת אדרבא העד אמר שאם היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך וגם המקדש השיב שאינה שוה כלום וא"כ לא היה לה לקדושין, ואיך תחכם מכל האדם אשר היו שם, ועוד למה לה לזרוק הטבעת מאחר שהיא שאלה לראות הטבעת ואדבורא קמא קא סמכא, וא"כ לא חמיר טפי נד"ד אלא קל טפי מכל הני טעמי דכתיבנא לעיל.

מגו

חוכא ואטלולא נגיע שאלת מהר"ס מלובלין סי' קל"ס, על מעשה אירע בימיו שנער אחד היה לו טבעת א' בידו ואמר מי זה אשר יחפוץ הטבעת והיתה שם נערה אחת בת י"ב שנים וב' חדשים ואמרה תן אותו לי ודחף הטבעת באצבעה ואמר הרי את מקודשת לי והלכה לה והיו שם שני נערים וא"ל מה את עושה הרי את מקודשת לו אז החזירה לו הטבעת, ואחרי שהאריך שם הרב להוכיח שאין לה דין קטנה כתב וז"ל ועדיין יש לבעל דין פתחון פה בנ"ד לומר שכיון שמיד שאמרו הנערים להבתולה מה את עושה הרי את מקודשת לו החזירה לו הטבעת יש לדמותו להא דתניא וכו' אכן אין לסמוך על זה להקל, שהרי בנד"ד לא זרקה הטבעת תכף כששמעה שאומר הרי את מקודשת אלא הלכה לה עד שאח"כ אמרו לה נערים מה את עושה וכו' וא"כ שמא מתחלה נתרצית לקדושיו אלא שאח"כ כיון שא"ל הנערים חזרה בה, וכתו' בתשו' מיימון סוף ס' נשים ז"ל דכשנתרצית מתחלה אע"ג דתוך כדי דבור לקבלתה שדיתינהו משום חומרא דא"א קיל"ן תוך כדי דבור לאו כדיבור דמי ואע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ומעולם לא נתרציתי לו דברים שבלב נינהו ואינם דברים, ואע"ג דאיכא למימר דאנן סהדי דלא כיונה אלא להתלוצץ גבי קדושין משום חומרא דא"א לא נסמוך אאומדן דעתא לאמור לא היה בלבה כך ודאי וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא למימר דאיתתא בכל דהו ניחא לה עכ"ל, וא"כ בנ"ד יש להחמיר מטעם זה ואע"ג דאיכא למימר דאנן סהדי דהא קבלה הנערה הטבעת והלכה לה משום דלא הבינה דמה שאמר הרי את מקודשת לי שהוא לשון קדושין החזירה לו הטבעת הלא כבר כת' בתשובה הנ"ל דמשום חומרא דא"א אין לסמוך על אומדן דעתא וכו' דהא בנ"ד נמי אין כאן אומדן דעתא דמוכח עכ"ל, האריכנו להביא כל לשונו משום דהוא ממש כנדון דידן וכו'.

לז) וחמיר טפי מנ"ד שלא החזירה הטבעת והן אמת כי הרב בעל ב"ח חלק בטענת השטאה בין כשיש שני עדים לאין שם אלא עד אחד דכשיש שני עדים אז לא משגחינן לטענת השטאה אבל כשאין שם אלא עד אחד נאמנת בטענת השטאה וכו'.

בקשת המחלה אם הוא דעת עצמו נימא דאין משם ראיה שהרי המקדש נים ולא נים הוא משום דחיישינן לרצון וברצון מועט סגי, וכן המקדש באונס טעמא הוא דקדושיו קדושין למאן דס״ל הכי משום דאנן סהדי דגמר ומקדש ברצון בקנין בע״ב וע״ש בח״מ וב״ש, ומפני שיש בידו לגרשה בע״כ אם ירצה ולא מפני שאין צריך לאיש רצון בקדושין, ומפני שידענו שחכם גדול הוא לא נרבה לדבר על זה עד אשר נשתעשע בדבריו לירד לעומק אם נזכה, ועוד נוכל לומר שמעולם לא אמרו יבוטלו האומדנות אלא בקדושי תורה אבל בספק דרבנן לעולם כולהו ס״ל דאזלינן בתרייהו דלא אחמור רבנן בדרבנן וכנ״ל.

וכיון דמקשינן וכו׳ ל״ד) ראינו הלכה ונזכרנו מעשה ותהירנא דבר הוה דחיסתיה עזיזא אחרי בוא פסק מוהרי״ב אמר לנו הקושיה הזאת על האומר׳ והר מינן השיב לו על זה פה אל פה, ועכשיו שהדברים בכתב נימא ששורש דין זה הוא בתשו׳ הר״ן סי׳ מ״ה דף ק״ב וק״ג דאיכא מאן דס״ל דעבדינן שליח קבלה ואיכא מאן דאמר דלא עבדינן, והובאו דבריהם בש״ע סי׳ ק״מ סעיף ה׳ ובת״ה סי׳ רל״ז ואשר יראה במקומם ימצא בבירור דמאן דס״ל דעבדינן שליח קבלה הוא משום דס״ל דזכות הוא לה, ומאן דס״ל דלא עבדינן הוא משום דס״ל דחובה הוא לה, ואי איתקש הויה ליציאה יראה שם בת״ה שכתב שם בשם רש״י דאנן סהדי וכו׳ ואזלינן בתר אומדנות, ולא ידענא למה נותן טעם לדינים מדעתו היכא דאפשר להתברר מפי כתבם של הראשונים, ועוד דאפי׳ יהיה כדבריו הכא נמי איכא למימר משום דניחא ליה להחזירו אל הדת אם תוכל איכא אומדנא דמוכח דניחא, ועוד שאין האשה כורתת ברית אלא וכו׳ וטב למיתב טן דו ודמיא לאיתתא בכל דהו וכו׳, ועוד שכתב מהרשד״ם בא״ה תשובה כ״ד וז״ל דהיקש דהויה ליציאה הוי כשהי׳ הקדושין בשטר דאז הוי דין הקדושין כדין הגט. —

ולא שמנו לבנו וכו׳ ל״ה) זה אינו שייך לענייננו שהרי אנו אומרים שמעולם לא היו קדושין ולא ידענו למה לא שם לבו לדברי העד שאמר אם היתה מזהב היתה מקודשת לך והשיב המקד׳ שלא היתה שוה כלום אשר על כן נהג בה דרך שטות ואם נמצא אח״כ ששוה פרוטה נר׳ לנו שזהו כמו הקדש בטעות, דמה לי שיכוין לומר לך ואמר לי, מה לי שהיה סובר שאינו שוה כלום ונמצא שיש בה שוה פרוטה וכמו שבהקדש בטעות נאמן כמ״ש מהר״ם ב״ב בתשו׳ ג׳ וכן כמה וכמה פוסקים כן בנר״ד דאיכא אומדנא דמוכח.

ועל מאי דהמקודשת וכו׳ ל״ו) זה משלנו הגם שעשה עצמו כאלו לא ידעו וכתב

ל״ד) וכיון דמקשינן יציאה להויה נימא אנן דודאי אשה שהמיר בעלה הסברא מוכחת דניחא לה בגט כי היכי דלא ליהוי אגידא ביה, והנה דאית לן למימר דלמא הדר ביה דודאי דמילתי דלא שכיחא הוא דרובא כל באיה לא ישובון ואם שבו צריכין להרחיק נדוד וללכת למקום רחוק למקום שאין מכירין אותם כידוע, אעפ״כ הורו הפוסקים דלא די שהבעל יעשה שליח קבלה שיזכה בשבילה בגט אע״ג דמסתמא זכות הוא לה אלא צריך ג״כ שיעשהו שליח הולכה כמוזכר בפוסקים ומשום דלא סמכינן אומדנא בקדושין נמי דכוותא לא סמכינן על שום אומדנא וכו׳.

ל״ה) ולא שמנו לבנו אל עדות העד שהעיד כי אחר הקדושין אמר המקדש שהטבעת אינה שוה כלום דמילי דבדי ניגהו, שאם נאמר שבזה הוכיח סופו על תחלתו שמעולם לא היתה כוונתו לשם קדושין, מה לנו לכוונתו דברים שבלב אינם דברים דלא אזלינן אלא בתר פועל המעשה, נוסף כי כבר אמרנו כי אין הולכין בדיני קדושין אחר אמדנות והוכחות ואם אפי׳ להחמיר לא משגיחין בדברים שאמר אחר הנתינה כמ״ש בלבוש א״ה סי׳ כ״ז ס״ג ז״ל דבכל מקום דאמרינן דלא הוו קדושין אפי׳ אם חזר אח״כ וא״ל הרי את מקודשת לי אינו כלום כיון שלא אמר כן בשעת נתינה, א״כ ק״ו להחמיר בנ״ד שאין משגיחין בדברים שאמר אחר הקדושין ואם נאמר שהיתה כוונתו לחזור בו כבר אמרנו שאפי׳ בתכ״ד אינו יכול לחזור בו, וכיון שעינינו הרואות שהטבעת שוה לפחות פרוטה חצי גרעין כסף שהוא דבר כ״כ מועט דבריו לומר שאינו שוה כלום אין בהם ממש כ״ש הוא שאפי׳ אם היה אמת מה שאינו שלא היה בו שוה פרוטה במקום הזה איכא למיחש שמא שוה פרוטה במקום אחר כמ״ש הפוסקים.

ל״ו) ועל מאי דהמקודשת צווחא ככרוכייא כי לא היתה כוונתה לשם קדושין וסברא דהוי חוכא

אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא למימר נמי איתתא בבל דהו ניחא לה, ולאו למימרא דלא אזלינן בתר אומדנות אלא ה"ק מהר"ם ב"ב משום טעמא דאיתתא וכו' ליכא אומדן דמוכח בקדושין וא"כ צ"ל דס"ל ג"כ דאף בקדושין, היכא דליכא טעמא דאיתתא בכל דהו אזלינן בתר אומדנות וכמ"ש הרב הגדול מגדולי הדור, זאת ועוד דבר מעיינת שפיר בדברי ב"י ומהרמא"י ומהרמ"י כולם בסגנון א' כתבו שאין הולכין אחר אומדנות וכו' לומר שהיא לא נתכוונה וכו' רצונם לומר דדוקא באשה אין הולכין וכו' מטעם דאיתתא וכו', אבל באיש דליכא ביה האי טעמא שפיר אזלינן בתר אומדנות שהרי אם היתה כוונתם לסתום היה די שיאמרו שאין הולכין אחר אומדנות בקדושין ותו לא, וא"כ בנ"ד דאיכא כמה אומדני באיש שפיר אזלינן בתרייהו אליבא דכ"ע דאם אין באיש דעת לקנות איך תהית האשה נקנית לו, נאין זה נק' חלוק מדעתנו נגד מהרמא"י אלא ברור וליבון הבנה ברקרוק במוטל עלינו חובה, ועוד אפי' באשה ובכל ענין שיהיה דוקא אחר האומדנות גרידא הוא דס"ל לפוסקים דלא אזלינן בתרייהו אבל אה"נ דאי אית לן טעמא אחרינא עבדינן האומדנות סניף לטעם אחר להתירו, וכמו שמצינו בעל מע"ח שנשתמש מהאומדנות לסניף בטעם הג' בש' ס"ד, וכן כתב בש"ק ל"ט שמוהר"ם ב"ב עשה האומד' סניף לטעם אחר, שכתב וז"ל וכר מעיינת באותה התשובה תמצא דלא על סברא זאת לחוד סמך להתירה בלא גט כי לא עשת סברה זו אלא סניף לסברות אחרות, אבל על סברא א' לחוד לא נראה להתיר, ומשם נראה שאלו היה שם בנידון דידיה טעם אחר עם האומדנות היה משתמש מהם, שכתב וז"ל דהא בנר"ד נמי ליכא אמרן דעתא דמוכת וכו' וא"כ בנד"ד דאיכא טעם האומדנ' ושמדברי הער נראה ונכר היות הכל דרך צחוק ובדיחותא וטעם הס"ס, ואומדני באיש וטעמים אחרים ושאין כאן אלא עד אחד דלא אחמור רבנן ברדבנן, מש"כ בנידון דידהו שהיו שם שני עדים כשרים אין כאן בית מיחוש לקרושין, ואפי' בעל ח"מ שכתב שאין דברי הב"ח מוכרחים להקל בעד אחד ולא אמר שאינם נכונים יודה בנ"ד מכח כל הטעמים הנ"ל, עוד מ"ש הרשר"ם בתשובה כי אפי' לדברי המחמירים כשהמקדש לא הזכיר מלת לי יודו למתירים אם ימצא טעם אחר עם חסרון מלת לי, וכ"כ בתשובה ד' וז"ל השתא דאיכא הגריעות הנז' קרוב לנראי דלכ"ע ליכא למיחש כלל, ואפי' שעכ"ז היינו רוצים להחמיר היינו במקום דליכא טעם אחר אבל בנר"ד דאיכא טעמים רבים וכו' ומשם יראה מהמעיין שאין להחמיר בשום ענין במקום שיש טעמים רבים ויראה ג"כ טעמים רבים לשבח השייכים לנר"ד ועה"ז גם ב"ש וב"ה יודו בעניננו, ומכ"ש מכח תשובת האשה בעת נתינת הטבעת כמ"ש בפסק המתיר דבההיא אתיא אליבא דכ"ע, וכפי דעת מע' הפוסק נר"ו והצעותיו יש לנו פמ"א דהוא בתרא טפי ולא חייש לע"א וכתב דעבדינן כל ס"ס אפי' בדאורייתא מלבד דאי איישר חילין הוה אמינא דאפי' מוהר"ם ב"ב עצמו נשתמש מטעם האומדנות בלבד ב"ש ג' משום דליכא התם טעמא דאיתתא בכל דהו, דאנן סהדי דניחא לה בבלתי נשוי מהנשוי, ומהאומדני דאיש כיון שיש הוכחות שלא הערים, אלא שכן דרך הפוסקים שכל מה שיכולים להרבות בראיות מרבים לענין מעשה ובזה אין ספק דלא פליג אדידיה במאומה, ומדי כתבנו זאת שמענו בשם א' מגדולי דורינו שבעומק שכלו חלק דברי מהר"ם ב"ב ל"ב טעמים, הגם כי לא זכינו עדיין לעיין בדבריו ובאמת כי סברתו זאת היתה נבונה וישרה בעינינו בדיוק לשון מהר"ם עצמו אי לא מטעמי דכתיבנא שהיה די שיאמר שאין הולכין אחר אומדנות בקדושין וכו' מחומר א"א ותו לא. ועוד דחזינן לבעל הלבושים דכתב וז"ל, ואע"ג דאיכא למימר ואנן סהדי וכו' אע"ג דאיכא אומדנות מוכיחות וכו' שנראה משם דהתר טעמא הוא ולא פליג דבוריה דמהר"ם ב"ב ועש"ב, ובזה א"ש דברי מוהר"ם ב"ב בפום רהיטא דגמ' דלעולם קאזלינן בתר אומדנות וכו', עוד שמענו שכתב באיש לא אזלינן בתר אומדנות ממ"ש הרשב"ץ ההמקדש נים ולא נים קדושיו קדושין, וממ"ש בש"ע שהמקדש באונס קדושיו קדושין, ואחר

בקשת

לחלק ולהתיר מדעתנו מכח אומדנות אפילו שיהיו מוכיחות, ואם בענין הקדושין להחמיר בטלת כל דיני האומדנות מה בכך, יבוטלו ויבוטלו הדברים שבלב שאינם דברים כמו שיבא, ולא נקל בסברתינו נגד מהרמ"אי כנ"ל.

מפני זה יבוטל דעת המעיין וידוע אמיתותן של דברים מלצדד להקל מלבד שאין ללמוד להחמיר מאותה תשובה נגד כל תשו' כנ"ל, שהרי כתב שם בפירוש שאין כוונתינו עתה להיות וכו' ודוק מלת עתה ללא צורך ודי למבין, מש"כ כאן דהוי ע"א והוא מדרבנן וכמ"ש הב"ח סוף סי' מ"ב והתוס' עלה דההיא ע"א אומר נתקדשה, ק"ו בנד"ד דלאו מכח דינא באנו עליהם אלא מכח חומרא משום דליכא עגונא והאומדנות ברורות וכמו שנראה בסי' ל"ג ויש כאן ס"ס, ומהרשד"ם עצמו בסי' ל"ו ובסוף ה"ל כתב להעמיד האשה על חזקתה להקל כנ"ל, ומ"ש הפ"ת הרי דלא שייכי כאן דברי מהרשד"ם שאמר למעלה וגם ההיא דבן זמרא איירי ב"ב עדים דהוו קרושין דאורייתא ואין כאן מקומה, מלבד שלא היו שם אומדנות אדרבא להפך שכיון לקדשה, וכמו שנראה מהשאלה שלא נאמרו הדברים במעשה ערטילאין כאלה והוא לא דבר, אלא בסמ"ק ענין א' ולא ליקח כל החומרות והרא"ה שהוא עצמו כתב בתשו' נ"ו דבספיקא דרבנן גרידא אפי' בקרושין אזלינן לקולא, נגד מ"ש מהרש"ך ומהרשד"ם ואפושי פלוגתא לא מפשינן, מלבד שלפי דרכו כבר כתבנו בשם פ"ת האחרון שכל ספק קרושין אוקמינן אחזקתיה וכ"ש בע"א דהוא מדרבנן כנ"ל. —

ועל פי דברי וכו' לא) כבר כתב במספיק מלבד שגם מוהררי"ב מעמודי אשכנזים שבמאנטובה וגם מהר"ר מנשה חפץ מוירונה ומהרר"י מהחזנים מפאדווה שהם מתנהגים ביותר ממנו במנהג אשכנזים גם הם פסקו להקל, ואפי' יהיבנא ליה כל שיטתיה מה שאינו כנ"ל עדיין הדברים במקומם עומדים היינו טענת המגו וס"ס והאומדנות וכמו שנאריך, וגם מהרמא"י ומהרמ"י בנ"ד יודו דמלבד ע"א איכא כמה ריעותא כנ"ל. —

ומוהר"ם מלובלין וכו' לב) אותה התשובה מלאה אומדנות וז"ל והרי הוא לא רצה להוציא דבר אפי' רק שחק גם גילה דעתו בזה שלא היה ניחא ליה בזה כלל וא"כ פשוט הוא שאין כאן חששא דקדושין כלל וכו', שהגם שאין המעשה מכוון לענינינו עכ"ז נראה לפום רהיטא שדבריו הם מכח האומדנות ונאריך יותר למטה, וכבר השגנו על זה לפסקו הראשון ובפרט בלשון המתחיל הטענה השלישית וכו' כנ"ל ברור דאזלינן בתר האומדנות, ואם יקשה מניה וביה על תשובה אחרת סי' קל"ט שכתב להפך מההיא דמהר"ם בר ברוך בחלוק האומדנות אשר כתבנו הכל עולה יפה, ועכ"פ עשאם סניף וכשיש טעם אחר אזלינן בתריה וכמו שנבאר, מלבד החילוק דשני עדים לע"א שאינו אלא מדרבנן כנ"ל אפי' לחוששין, וכ"ש בנד"ד שהיה מתיר בפה מלא, ועוד שם בשאלה הנ"ל דנאמן לומר שכן היה ברעתו להוציא בפיו וטעה וכו', וא"כ גם בנ"ד מגו שנאמן לומר שהיה ברעתו לומר הרי את מקודשת לך דרך שטות ואמר הרי את מקודשת לי וטעה שבזה אין כאן העזה ונאמן, דאין לומר דשאני התם דחזקה שליח עושה שליחותו וכו' שגם בנ"ד יש ויש אומדנות המוכיחות להיותו נשוי וכו' כמו שכתבנו בפסק המתיר וכו'.

ומאחר שכתבנו וכו' לג) עדיין הניח לנו פתח פתוח בענין האומדנות ומוכרחים אנו לחלק בהם, שהרי אפי' מהר"ם ב"ב עצמו נתן טעם לדבריו וקאמר וז"ל וליכא אומדן

לא) ועל פי דברי השאלות האלה יראה טעמו ונימוקו אשר חששו אל הקדושין האלה כי כיון שמהרמא"י ומהרמ"י כתבו ופסקו להחמיר במקדש בע"א כיון שאין כאן הכחשה כמו שיבא, ודאי שאין לנו לזוז מדבריהם שכל הוראותינו הם על פיהם כנזכר בהשאלה הראשונה, ולכן אמרנו בפסקנו הראשון אמנם האחרונים אשר מימיהם אנו שותים חששו לקדושי ע"א, כוונתינו באומרנו אשר מימיהם אנו שותים לומר שעל פי הוראותיהם אנחנו סומכים וכו'.

לב) ומוהר"ם מלובלין שא' ס"ד הביא גם הוא מחלוקת הפוסקים במקדש בע"א ולא התיר בנדון שלנו רק מפני שהמקודשת והאחותה הכחישו העד שלו בפי' יאמרו לו שקר אתה דובר כי מעולם לא היה הדבר הזה ולא כיוצא בזה כמבואר בשאלה, מש"כ בנ"ד כמו שיבא, ועוד מטעם אחר שאפילו לדברי אותו העד לא היו הקדושין כלל כמבואר בספרו שאלה הנ"ל, אבל אם לא היתה הכחשה מפורשת כבנ"ד לא היה מתיר.

לג) ומאחר שכתב מהרמא"י ז"ל ואין הולכין בענין הקדושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות שלא כיוונו לשם קדושין, וסתים לה סתומי ולא חילק בין אומדנא לאומדנא מאין לנו לחלק

הפוסקים אעפ"י שעוברים על דרבנן מנהג אבותיהם בידיהם אבל כאן אם היה זה המנהג היה בין לאסור בין להתיר מה שאינו וכו' וע"ל. —

ההצעה השנית וכו' כ"ט) מכח דין זה יש לנו בעל פרח מטה אהרון תשובה י"ח בא"ה שפוסק שאין חוששין לע"א, אדרבא כתב שמהרמ"א ומהרמ"י אינם חוששים לע"א אלא שדרכם להביא כל הפוסקים אבל הם אינם סוברים כן, ויש לנו בעל פ"ח שמיקל הרבה בענין קדושין שכתו' בס"ס שיש לנו להקל מפי בקרושין מבגרושין פי' להעמיד האשה על חזקתה, כ"ש בנד"ד שיש כמה צדדים להתיר מכח האומרנות וכמו שנאריך, ועוד שיש כאן ס"ס הגם שרין זה מבואר בש"כ ח"מ סי' כ"ה ובי"ד סי' רמ"ב וכתב שיש כח ביד המורה להכריע, ועיין בסי' מ"ג מ"ה שכתבנו בשם הרשב"א ובעל פ"ח הובא במהרשד"ם שיש למורה כח ור"ל אפילו בשל תורה. —

ההצעה הג' וכו' ל) המעיין באותה תשובה יראה שאין הנדון דומה ששם הי' שני עדים ברורים על הקרושין והיו קרושי תורה והיו משודכים וא"כ הוי קצת כאלו מדברים על עסקי קרושין, כיון דאיכא למימר שהיה מהדר לקדשה מאחר שהשיאוה לאחר הוצרך כפייה על הגט, דבהיא גם הרשב"א מורה לפי דעת בן זמרא כתב ב"ש שבזה אפי' בשתיקה תפסי. ועוד שהתפוחים היו על השולחן הפקר לאוכלן ולא הוי גזל, ואי הוי גזל אפשר שנקרא גזל דידה שהרי היא הוציאם ונתנם על השולחן, ופשוט שהמקדש בגזל דידה אפי' בשתיקה במשודכין הוו קרושין וכמ"ש, וא"ש מ"ש בסוף התשו' ההיא דקרוב הדבר שהיא אסורה לו ודאי מן התורה והיא פסולה אם תבעל לו דהוי זונה קרוב לודאי ובניה ג"כ פסול, וכו' ולא ספק תורה בלבד קראו אלא קרוב לודאי שאינו ספק שקול, והגם שכתב למעלה כיון שמשום חומרא בעלמא הוא וכו' שנראה שאינו אלא משום חומרא, עכ"ז כפי פשט דבריו אמר אבל סמך אמאי דקא פסיק ותני בלישנא בתרא ואזלינן בתריה שכתב כנ"ל וכזה לא תקשה סברתו, וא"כ למ"ש שם בתשו' י"ג בטעם י"ו בתשו' כ"ד וכשיש איזה רעותא עם חסרון מלת לי אזלינן לקולא וכמ"ש בתשובה נ' ובשאר מתשובותיו ג"כ וגם מתשובה י"ג נראה דעביד ס"ס בספקא דדינא, וכת' דאפי' בענין ערוה החמורה אם הספק הראשון חלוש היינו כבנד"ד שרוב הפוסקים מתירים בע"א בהצטרף הטעם השני מספיק, ואפי' המחמירים בע"א מודים בדאיכא ריעותא אחרת כמ"ש מהרש"ך שאלה קכ"ח ומהר"י איסרלן ש' ר"מ שהביאה הרב רמ"ח סוף פסק וירונה, ובזה כל התשובות על מקומם יבואו בשלום שכתוב בתשו' נ' שאין ליקח כל החומרות, וכמ"ש ג"כ מהרש"ך תשובה קכ"ח דאיירי בקרושין שאין ליקח כל החומרות בשום מקום, ונוסף שעל אותה התשובה י"ב שלא היו שם אומרנות אדרבא להפך שהיו משודכים כנ"ל, ואף אם יבוטלו כל האומרנות לא מפני

פוסק מפורסם, והראיה שלא מצינו שום פוסק שהזכיר דבריו, אנו שכל ענייננו והוראתינו מתנהגין ע"פ שני עמודי התווך מהרמ"א ומהרמ"י אשר נתפשטו ספר הוראותיהם בכל ישראל עא"כ יש לנו ללכת אחריהם ועל פיהם נלך לא נטה ימין ושמאל.

כט) ההצעה השנית נ"ע דברי מהרמ"א שכתב בחו"מ סי' כ"ה וז"ל כל זמן שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים אחרונים חולקים עליהם כמו שלפעמים הפוסקים חולקים על הגאונים הולכים אחר אחרונים דהלכתא כבתראי מאביי ואילך עכ"ל, הרי שלעולם יש לנו לילך אחרי האחרונים כשראו דברי הראשונים והקשו עליהם ופסקו באופן אחר יש לנו להורות כדברי האחרונים.

ל) ההצעה הג' נ"ע מ"ש מהרשד"ם ס' י"ב חלק א"ה וז"ל ומכל אלה הטעמים היה אפשר להאריך בהם ולהוכיח שאשה זאת פטורה, אלא שאין כוונתינו עתה זאת להיות חומר ענין הערוה גדול ע"כ לא מלאנו לבנו ולא עמדו לפנינו כל הטעמים אשר מהם היה אפשר להקל ולפטור הבחורה הזאת בלא גט מן הראשון, ואע"ג דקלא דלא פסיק הוא כי חכמי דורנו הקדושים והשלמים אשר בארץ המה היו מורים להקל, עכ"ז אנחנו תלמידיהם חששנו לדבר וגזרנו אומר שהבחורה זו צריכה גט עכ"ל, למדנו מדבריו שאף על פי שבאיזה דברים הראשונים היו מקילים אנן יתמי דיתמי לית לן להקל, וכן כתב בכמה תשובותיו להיות ענין הקדושין חמור מאד, גם מהר"ד בן זמרא כתב בס' כ"ס ז"ל כבר נהגו בדורות הללו להחמיר בכל חומרות הפוס' בגטין וקדושין עכ"ל.

א"כ אחר שאנחנו וכו' כ"ה) כבר כתבנו שהוא לא אסר וא"כ היה כח ביד כל מורה צדק להתיר, ואם כדבריו שאסר היה לו לפרש סברתו ולבררה ולבוא על החותמת שבזה יכירו כולם וידעו היותו אוסר, הן אמת שאז היו כלם יושבים בשב ואל תעשה לבלתי השיב אם היו יודעים שרוצה לבא בכח חכם שאסר כדי שלא יראה הדבר כחוכא ואיטלולא כנ"ל בסי' ב', שהרי למה לא שלח לו פסקו כדי שבעל כרחו יענו אמן אמן, כן יאמר מי שבעל כרחו יספר שבח פסקו, ויעיין במהרשד"ם א"ה ש' י"ז שאין כל חדש תחת השמש ובדף כ' רי"ז ע"ד תשובת כל החכמי' האלה בצדו שכתב וז"ל מה תצעק אלי למה התרתי, אם אתה סלקת ידך והשלכת המשא על ב"ד וכו' והכא נמי דכוותיה שהוא שלח ספקותיו החוצה וכתב נלכה נא וכו'. —

להיות שקצרנו וכו', כ"ו) אם קצר דבריו בכתב לענין מעשה כ"ש בעל פה להלכה, ואם החכמים המתירים אשר די להם ברמיזה לא נחה דעתם בדבריו איך ינוחו דעת התלמידים שלא הגיעו להוראה, והיה לו להסביר להם פנים באלף אופנים ולשום דבריו בפיהם ק"ד פעמים ואפי' עד ת' פעמים, ולמה יתרעם עלינו שהיה לנו לדון לפניו בהלכה אם שלחנו החוצה לידע הסברת הדבר, ואפי' אם יהיה כדבריו שלא הלכנו (הגם כי הלכנו) שאם הלכנו היה משיב (ואפי' אם היה משיב מה שאינו) וכי משום דתני ליה איהו חלא לה עד שלא נוכל לשמוע דעת רבים.

כי כן קבלו וכו' כ"ז) הקבלה הזאת לא יכולנו לקבלה משום דזיל קרי בכללי מנהגי אסור סי' י"א שבענין או"ה אזלינן בתר רובא ואם יש איזה קהל שרוצים לקבל הסכמה צריך שיקבלו עליהם קולי וחומרי דההוא רבוותא ובמקום הזה הרבה דברים ובפרט בענין הבדיקה דמחמרינן טפי ממאי דחמירי מהרמא"י ומהרמ"י. ועוד ראיה ברורה דליתא להאי כללא מהשאלה ששאל רבו של מ"ע הרב הפוסק הנ"ל אל החסיד וענו מהרש"א על ענין המתנת כ"ד חדש על המנקת בסי' פ"ב אשר מהרמא"י ומהרמ"י מחמירים וכת' שם בתשובה שמתוך דברי השואל נר' שצדד להתיר, ואם איתא שקבלה היא דאזלינן בתר תרי עמודי ההוראה הזאת היכי תיסק ארעתין שיפיל ספק בלב הרב השואל רבו זצ"ל, הלא דיינא יתיב וספרא פתיחין על זה הדבר במהרמא"י ומהרמ"י, זאת ועוד שכשחכמי ליוורנו שאלו את שואלם בענין הזה אם יש איזה הסכמה ללכת אחר האשכנזים ומע' הרב הפוסק נר"י בפני המשכיל הנ"ל שלוחו של המשאיל מאת הקצין כמ' עזריאל כהן יצ"ו ובפנינו אמר בפירוש שאין כאן הסכמה זאת ואם היתה הקבלה הזאת למה לא אמרה אז לשמעתיה ולהכתיבה שמה, ועוד אחרת שגמ' ערוכה היא שאם אחר מעשה אמרה אין שומעין לו. —

על הנוהגים וכו', כח) ראיה זו אינה דומה לנד"ד שהרי לקיים המנהג כתבו הפוסקים

כה) א"כ אחרי שאנחנו אסרנו אין כח ביד שום מורה להתיר אמנם אעיקרא דדינא מצאו מקום החכמים המתירים להשיג עליו וכו'.

כו) להיות שקצרנו דברינו ולכן נחזור על הראשונות להוסיף ביאור במה שכתבנו ונציע תחלה ג' הצעות אשר עליהם הטבעו אדני יסודות סברת' ההצעה הא' היא להודיע ולהוודע כי הקק"י שלנו יש להם מנהג אשכנזים ולכן כל הוראותינו בענייני אסור והתיר נמשכים אחר דעת מהרמא"י בעל ההג"ה ומהרמ"י בעל הלבושים, כי כל זמן שאנו רואים שני עמודי ההוראה אלו בחדא שיטתא שכך הוא ברוב פעמים (זולת פעמים מועטים) בתרייהו אזלינן ודכוותייהו מורינן וכו'.

כז) כי כן קבלנו מקדמונינו נ"ע וממ"ע המורים אשר היו לפנינו וכן קבלו הם ממע' המורים שקבלו מהם וא"כ אין אנו בני חורין ליבטל ממה שכתבו הם אפילו כמלא נימא, וראיה עצומה נראה לנו בזה ממה שמצינו א' עטרת תפארת הפוסקים הרמב"ם שקרא וכו'.

כח) אגב על הנוהגים שלא תטבול היולדת עד מ' לזכר ופ' לנקבה ורצה לבטל בכל תוקף המנהג להיות מנהג מצדוקים, ואפ"ה כת' מהרי"ק שהלועזים הנוהגים המנהג הזה הוא ע"פ ס' תניא שהם נוהגים כל מנהגיהם ע"פ אותו הספר כמנהגם יחזיקו ולא יסורו ממנו כמבואר דבריו שרש קע"ד ומעתה הדברים ק"ו אם מנהג שהרמב"ם חשב לו למנהג צדוקים כתב הרב שכיון שהלועזים עושים כל ענייניהם ע"פ אותו הפוסק אינם רשאים לבטל מנהגם הגם כי אינו פוסק

ולא שם אל לבו וכו' יט) מפני שלא היה מן הראוי ומוחזק לשים אל לבנו שאסר מה שלא אסר אך שם בכתב כל ספקותיו וכמו שהוכחנו לעיל אם היה כמו שאמר ששלחנו אותו הגם שאינו וכנ"ל, ועוד שבכמה מקומות הגיעו ספקותיו בתחלה כמו שיראו מפסקי ליוורנו ומפסק וירונה ולא חשו לקמתייהו כנראה מתשובותיו הנ"ל. —

והר' חזקיה אסרה וכו' כ) והוא לא אסרה כמו ר' חזקיה, והראיה ששלח דבריו בלשון ספק וכנ"ל, ובמחלה מכבודו אישתמיטתיה מכמה פעמים שהלכנו אליו כנ"ל, ובפרט שאחרי בוא פסק פאדווה ומנטובה וניציאה חזרנו ג"כ בפני המשכיל הנ"ל וכנ"ל. ואז השיב שאינו רוצה להכנים ראשו בפלפולים וכנ"ל, הגם כי בנד"ד דברים שבכתב היו ובלי תתמה ומכ"ש שהוא לא אסר ולא היתה עלינו חובה לשאת ולתן לפניו ודין שאמר ואם הייתי בפניו הייתי נושא ונותן הנם שאסר.

וזה התלמיד וכו' כא) כבר כתבנו שעשינו מה שלא היה מוטל עלינו לעשות.

עוד טעה באחרית וכו' כב), לא ידענו מבטן מי יצא הכרח זה שצריך השואל לשאול אם הגיע להוראה או לא. הן אמת שלא מצאנו הכרע לדברי מע' הפוסק נר"ו שהרי לעיל קאמר שעשינו פסק ועכשיו קורא שאלה, ק"ו שלא באנו על החתום שהוא כתספא בעלמא כנ"ל. —

ושאנחנו אסרנו וכו' כג) משום ודובר אמת בלבבו לא עלה על דעתנו שדעתו לאסור בהחלט כיון שהיה מסתפק ואמר בפי' שאינו רוצה להטפל בזה, וכי אשר לכן אפי' אם אנחנו שלחנו דעתנו התוצה לא היינו אומרים שחכם א' אסר, אדרבא חל עלינו חובת ביאור שחכם א' התיר ונתן הפסק החתום ביד בעל הדבר כנ"ל, מלבד שאם באנו לחלוק על דין חכם א' שאסר צריך שחל הוראתו ונתפשטה מה שלא היה כאן בשום ענין דבלאו הכי יכול אחר להתיר וע"ש מ"ש בטורי זהב ס"ק י"ח.

וחשבו שהמחלוקת וכו' כד) מניה וביה אבא אזיל ביה נרגא לחתור מה שכבר אמר שתלמיד א' וכו' עשה זה כדי להתפאר וכו', שאם הם חושבים כמו שאמר וכו' מהשגות פאדווה ופסק ליוורנו בודאי שלא ידעו מי היה התלמיד, ואיך אמר ששלח פסק א' וכו' לאלופיו ומיודעיו, והן עתה נודיע אמיתותן של דברים, והוא כי מע' הרב המסתפק נתן ספקותיו שכתוב בהן נלכה נא אל הגדולים וכו' כנ"ל לשלוח אנה ואנה, ושלוחו כמותו כתב שהמחלוקת הוא בין מעלת המורים למען ישיבו המורים לעיין דבר דבור על אפניו כך אמר לנו אח"כ המשכיל הנ"ל וכן אמר ג"כ אל הרב הנ"ל, ומה לנו ולצרה הזאת וגם לפי דרכו אם אמת שאסר אין מורה אחר רשאי לנגדו, ורשות ההוראה לענין זה אינו מעלה ומוריד וידענו נאמנה שזהו מה שקשה לפניו להולמו וע"ל סי' ז'.

א"ב

יט) ולא שם אל לבו מ"ש הרשב"א בתשובה סי' תתל"ג בענין אשה שיש רגלים לדבר שזינתה וכו'.

כ) והר"ר ר' חזקיה אסרה וכתב עליו מהר"ם בר ברוך ז"ל חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וחלילה לי להתיר מה שאסר מורי יחזקיה ואם הייתי בפניו הייתי נושא ונותן וכו'.

כא) וזה התלמיד לא רצה לדון לפנינו וכו'.

כב) עוד טעה באחריתו שכיון שהוא לא הגיע להוראה אם היה דעתו לשאול לאחרים היה לו להודיעם כי הוא לא הגיע להוראה וכו'.

כג) ושאנחנו אסרנו וכמ"ש הרב המגיה בטור י"ד סי' רמ"ב ז"ל ולכן אין אסור לשאול לשני ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור, וכנר' שהוא לא הגיד להם כלל עד אחרי שנשאלו להם פסקנו וכו'.

כד) וחשבו שהמחלוקת הוא בין המורי הוראה שבעירנו מה שאין הדבר כן כמו שאמרנו, והנה בענין חכם שאסר אין חברו רשאי להתיר הגם כי מדברי מוהרי"ק שרש קע"א ע"ב משמע דדוקא חברו אינו יכול להתיר אבל הגדול ממנו יכול להתיר, מ"מ הרב מהר"ד בן זמרא בשאלה כ"ו כתב בפי' דאפי' גדול ממנו בחכמה ובמנין אינו רשאי להתיר וכת' ז"ל הנך רואה בעיניך שהחכם לא היה רשאי להתיר ואפילו שיאמר שלא ידע שאסרו אחרים אין התרתו כלום עכ"ל.

שנים אנחנו ואין דבריו של א' במקום שנים אי לאו דנימא דמשום ויל הבא וכו' וזיל הבא וכו' קאמר הכי, והיה ללמוד ממנו להשיב לפי דרכו אבל לא בסתר דברינו, אדרבא נאמר הכל בפניו אם ירצה.

שלא הגיע להוראה וכו' יג) לא ירדנו לסוף דעתו בדבריו אלו שאפילו תלמיד עם רבו וגם עם רבו מובהק, הגם שהוא קשה המציאות בזמן הזה כידוע יכול לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה אם יש לו ראיות והוכחות בדבריו שהדין עמו, דאל"כ בטלת תורה מישראל והושוו כל הפוסקים בזה, ואם הרשאת ההוראה היא נותנת רשות להבין ולפלפל בענין הדין להלכה, הי' כמה וכמה מהחפצים לשמוע דבר"ת ולירד לעומקה של הלכה, שהיו מפזרים כל ממונם ללכת ממקום למקום למצוא חן בעיני מלאכי אלקים שיתנו להם רשות ההוראה כדי שיזכו גם הם בחלק אלוק בתורתנו הקדושה, אבל איפכא מסתברא שכל מי שרוצה ליטול את השם יבא ויטול לסדר דבריהם הן בכתב הן בעל פה כי לא נתנה תורה לשיעורים אלא אפילו לצעירים, ומצינו שהקב"ה אמר טהור וכל מתיבתא דרקיעא אמרו טמא והיו נושאים ונותנים ולא נשאו פנים להקב"ה עד שהוצרכו להכרעה, כי זה חשקו יתברך לומר נצחוני בני, ואין להקשות שלא בשמים היא שהרי הפלפול היה בשמים ולא בארץ כההיא דר' אליעזר, ואפי' במורא רבו אמרו רבותינו ז"ל כמורא שמים ותו לא, ואם יאמר האומר שהטענה היתה לפניו יתברך נשיב שאין להאריך במקום שהקצור משובח, ולדחויה בעלמא נאמר שכיון שאמר שאינו רוצה להטפל לא חשנו ללכת לפניו מלבד מה שכתבנו ושנכתוב בסי' י"ח.

עשה פסק וכו' יד) עשינו ספק ולא באנו על החתום ולהפקת רצון הנ"ל עשינו למען יוליכנו לבעלי הוראות, והדבר ברור שלענין הוראה הוא כחספא בעלמא כיון שלא נזכר שם פעלו, אדרבא כתוב בו ולא יתעביד מיניה דינא.

ושלחו החוצה וכו' טו) לא שלחנו אותו החוצה כי בעל הדבר הוא שלח ליה שלוחו, הן אמת שאחר שבאו הפסקים מרוב חשקנו לידע אמתותן של דברים שלחנו אותו לקצת מאלופנו ולא הערנו אזנם להיות יציאת הדברים האלה מאתנו וחלינו פניהם להשיב הן או לאו ולא רפיא כי אם מלתא בטעמא.

להתגדל ולהתפאר וכו' טז) אם הוא בוחן לבות יכול לומר דבר זה אבל איפכא מסתברא, ויעידו עלינו שמים וארץ ומע' הדיינים המצויינים של כל הישיבות החתומים על דבר זה שלא ידעו מבטן מי יצאו הדברים, ואם לא היה הרב הפוסק מגלה עצמו עדיין היה הדבר בלא הודע הגם שלא ידענו מה תפארת איכא בענין זה כיון שזה אומר בכה וזה אומר בכה.

וזה התלמיד וכו' יז) יהי רצון שכל הטעויות שאנו עתידים לטעות יהיו כאלה.

הראשון שהיה לו וכו' יח) זה לא מצאנו שהרי לאו מכללא אלא בפי' אתמר אין אדם למד אלא ממי שלבו חפץ, ואעפ"כ הלך הלכנו שנים ושלשה פעמים ויותר כנ"ל בסי' י"א ואמר בפי' שאנו מקפחים אותו בהלכות כמו שהגיד לנו ג"כ האלוף עמיתו, ואפי' אם היה מוטל עלינו חובה לדין לפניהם להלכה כיון שהוציא בעצמו שאינו רוצה לפלפל מי יעכב על ידינו ללכת אנה ואנה למצוא מי שיעמיד אותנו על האמת, מלבד שלא מצאנו החיוב הזה בשום פוסק אדרבא גמרא ערוכה היא בחולין ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה וכו', ואם אין הנדון דומה הטעם שוה בכל חלקיו ולא נופל ממנו ארצה, ובלאו הכי ח"ו אבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו מלבד שא' מן המורים אמר שלא ירד לעמקה של הלכה כנ"ל מלבד שכאשר אמר לנו ללכת הלכנו וגם קודם לכן ובאמת שעלו למעלה באמרם לדון לפנינו בהלכה, ובזה נשיב בנדון קסתינו וכי מפני שלפי דעתו תעינו מה שאינו חלקה מרת הדין על האלמנה הזאת לומר שאסר מה שאינו, למען לא יעיינו עוד החכמים על זה וכמ"ש מהרשד"ם אה"ע ש' י"ז וע"ש בדף י"ט ע"ד.

ולא

יג) להוראה בעירנו וכו'. יד) עשה פסק א' להתיר וכו'.

טו) ושלחו החוצה אל איזה מורי הוראה אלופיו ומיודעיו וכו'.

טז) להתגדל ולהתפאר וליטול עטרה לעצמו וכו'.

יז) וזה התלמוד עשה בחרפי וכו'.

יח) הראשון שהיה לו לדון לפניו להלכה וכו'.

כרצונם והם לא ידעו שמע' הרב יתננה החוצה בלי ידיעתם ושלוחו כמותו שלחה עם השמות.

ועלתה הסכמתנו וכו' ו) בנר"ד הם דברים שבלב.

וגם הוא הסכים לדבריו וכו' ז) לא יכולנו להתאפק ממה שברוב חסידותו אמר לנו מעלת הרב חבירו הנ"ל שמכובד הפלפולים לא ירד לעומק דין זה אלא שביקש הדינים במקומם והוליכם אל מע' הפוסק נרו ומאז והלאה לא נטפל בזה עוד, ולא אחד ולא שתים אמר לנו כדברים האלה, כ"א ארבעה וחמשה פעמים ובפרט פעם א' כשנתווכחנו עמו אחרי אשר משך עצמו מלחתום הפסק אמר לנו כדברים הנ"ל בפני בעל תורה שבעיר הזאת, הגם שלא ידענו מאי אהנייה חבירו בהא שהרי אם מטעם חכם שאסר היה די שיאמר שהוא אסר, ואם להודיע שהושוו להוציא מלב מי שכתבו, וראה ראיתי ב' תשובות מרבני וגאוני העיר שזה חרה לו לא בשלנו הצער הזה וכאשר נכתוב בסי' כ"ד עיין שם, ולא ידענו למה לא קנאה, ואם שבפסק כזה בא על החותמת עם מע' הרב הפוסק נר"ו אמר לנו בפירוש שעשה כך כדי שלא לנגד דברי הרב הפוסק הנ"ל ושהוא סמך על דבריו שמובטח בו שרברים של הרב הפוסק הנ"ל הם שרירים וקיימים ולא נאריך.

הודענו דעתנו וכו' ח) בכל הלשון הזה לו יהיה כדבריו ולא מצאנו שהורה לאסור כמו שכתב ואנו לא שמענו אלא ספקותיו מלבד מה שכתבנו בסי' ב' ועמ"ש הודענו דעתנו והראנו דברינו בלשון רבים כבוד מלאכי אלקים הסתר דבר.

שיש לו וכו' ט) צריך לומר שהדברים כפשוטן לפי ששאלנו פי בעלי תורה שבעיר הזאת ואין מגיד לנו אבל בפסקו השני אמרו לנו שחזר בו והשמיט כל זה אחרי שהרב עמיתו לא רצה שתצא החוצה חתמתו אשר עשה תחת פסקו, ורבו הטעמים בזה, וא"א לומר דבר הנשמע וכנ"ל. ואם יבוא ליתנו יעבוד עליו על כל קוץ וקוץ קן קולמוסנו ע"ד אמת וענות צדק.

ואמרנו בפי' וכו' י) כך אמר לנו אבל אמרו יותר מט"ו ימים אחרי הליכת שאלת קרובי האשה וספקותיו החוצה ומפני שהיו מגבירי העיר הזאת מרננים עליו למה לא העיר אוזן כל בעלי תורה לשמוע את קולם ומה בפיהם בענין כזה אמר כך, ואם כדבריו שכבר אסר ואין שום מורה להתיר כמ"ש בפנים למה שאל את פי צעירי הצאן ללכת ולהתווכח ולדון עמו בהלכה, ובפרט שלא אמר בפי' שאם יש לנו איזה טענה סותרת דבריו נאמרוה הגם שהליכתנו קודם לכן ובאמצע ובסוף לא עשתה פירות כמו שנבאר מלבד שיש מבני הישיבה שאומרים בפירוש שלא נאמר להם כנ"ל וגם זה אמרו לנו שהשמיטו בפסקו השני ששלח החוצה בלי חתמה והיודע יבין למה נשמט.

ואין דובר וכו' יא) בודאי צ"ל דס"ל שאין בנו אפי' ריח תורה מפני שאחד ממנו הלך עם שו"ת מרנה והראה לו בה הסתירה הנכתבת בהשגות לפסקו ואחר הלך עם אשכנזי א' מוכר ספרים ת"ח להתווכח על לשון הגמ' וב"ש ולא השיב אלא דחיות בעלמא, ופעם אחר נתוכחו עמו זה בלא זה שניהם יחד פה אל פה ובפרט פעם א' אח"כ הלכנו שנינו ביום בוא פסק ויניציאה בבית הקצין המשכיל הנ"ל להתווכח על ענין זה עם הש"כ ח"מ והשיב שדברי הספר הם פלפולים בעלמא ואינו רוצה להכנס בפלפולים וגם זה אמרו לנו שנשמט כנ"ל.

לא ידענו יב) מאי קא בעי למימר בלשון יחיד שהרי לא נעלם ממנו כי שנים

ו) ועלתה הסכמתנו לאסור בלי גט והראה הדברים אל עמיתו המורה כמותו הח"מ.

ז) וגם הוא הסכים לדבריו בכל מכל כל ואמר לפי מה שהבין ועיין גם הוא בדברי הפוסקים כך דעתו לאסור ואז שנים כאחד וכו'.

ח) הודענו דעתנו להחמיר ולא להקל והראנו דברינו לכל מי וכו'.

ט) שיש לו ריח תורה בעירנו ופרסמנו דעתנו וכו'.

י) ואמרנו בפי' שאם יש איזה תלמיד מבין הגם כי לא הגיע להוראה שיהיה לו דעת אחרת יבוא וידון עמנו בהלכה יען כי אין כונתנו אלא לש"ש ולא לשום פנייה חלילה וחס וכו'.

יא) ואין דובר אלינו דבר אח"כ שמענו אומרים וכו'.

יב) כי תלמיד אחד שלא הגיע להוראה וכו'.

לילך באותו פרק למקום רחוק מאד ולא שלחו לה ולא באת, ובאמת נלע"ד שאם היתה הוראה כזאת יוצאת אפי' מב"ד הגדול היתה חוץ לזמנה, וכ"ש לפי סברתו, ובמה שנצטער בסוף הפסק סי' נ"ה לומר ולנו נתברר ע"ש, שאל"כ למה יכנס לתגר זה מלבד שלפי האמת הוא לא אסר: ולהסיר מעלינו תלונות בני ישראל הקרושים חל עלינו חובת ביאור גופא דעובדא ביראת השם על פנינו להודיע קושט ואמתות הענין, מעלת הרב בעל הפסק אמר בפי' לנו ולכל מי שרבר עמו בזה הענין שאינו רוצה להטפל בעסק זה וכמ"ש בפנים וכו' ובאו אלינו קרובי האשה וחלו פנינו שנעשה לו שאלה א' לשלוח אותה לכל רבני איטאליאה למען יורו על הדבר כיון שמורה צדק אינו רוצה להטפל ולגמור הדין כנ"ל ולא יכולנו להשיב פני' ריקם מרוב הפצרותם, ואמרנו להם שיתנו לנו קבלת העדות שנעשית בפני הדיינים כדי שנדע המעשה בבירור, וכשראינו הצעת המעשה השתוממנו על המראה איך העיקר היה חסר משם והיא הצעת דברי האשה, ונתרעמנו על זה עם מעל' הדיינים,והשיבו שהיה שם מ"ע המורים וחקרנו עד שנאמר לנו בפי' כל מה שנכתב בשאלה וז"ל, וראובן והאלמנה צווחים וכו', ועדיין הם קיימים לקיים דבריהם לפני כל יודעי דת ודין ולפני ב"ד כנראה היות מן הדין וההלכה כנ"ל ולהיות שהדברים הנ"ל לא נשמעו ממ"ע הב"ד כתבנו כל מעשה ב"ד ככתבו ובתימותי"ו ואח"כ הוספנו דבריהם ואחרי כן כתבנו מה שנראה לע"ד להלכה ולמעשה, כי ידענו גם אנחנו פרט שנותינו אדרבא כתבנו בסוף דברינו וז"ל, אך לא יתעביד מדברינו אלה דינא ונתננו דברינו אל המפצירנו להעתיקם ולעשות מהם כטוב בעיניהם, הגם שבא אח"כ העתק לידנו ומצאנו בו איזה טעויות ובעל הדבר הפציר גם מ"ע הפוסק הנ"ל שיעשה לו שאלה ג"כ להוציאו החוצה ונתרצה לו ועשאו ונתנו ביד בעל הדבר, והוא עשה מה שעשה, ומכל הנ"ל מוכנים אנו לאמת דברינו בכל אופן שיהיה לפני כל יודעי דת ודין כי ציותי דינא אנן וברוך אשר נתן לנו תורת אמת, ואם להפקת רצונו רוצה לומר שאסר ויאסור, מה לנו בכך אם יתנו לה כמה גטין איהו בדידיה להשתמש בשרביטו לגמור הדבר בנגע לו ואנן בדירן ללמוד ולהבין כי לכך נוצרנו.

מלבד וכו' ג) אמת כי חכמי ישיבת ויניציאה הסכימו לדעתו אבל לא מטעמו וכנראה למעיין, הגם כי קשה בעינינו להלום דבריהם מכמה טעמים אשר שלחנו אליהם ומבטחנו ברוב חסידותם שיתנו טעם לדבריהם ואין לנו להתרעם על להקת החכמים מפני חכמי ישיבת ויניציאה נר"ו שהרי קהלת הלהקת הנ"ל קדמו עליהם כנודע, ועל שהשתמש בכתרו של האלוף כמהר"ר אשש"ם נר"ו לא ידענו למה חברו בכת המחמירים כיון שהוא בעצמו הניח הדבר בספק, וממ"ש מהרמא"י ומרמ"י בי"ד סי' רמ"ב סעיף ל"א נראה דאם התיר הראשון אין לשני לאסור משקול הדעת, ולע"ד נר' שנקראת חלה הוראת המתירים כיון שניתנו הפסקים חתומים מבעלי הוראות לבעל הדבר, זאת ועוד שגם בחכם שאסר כשרבו עליו חבריו כתב בעל פ"ח מנהגי אסור סי' י"א, שלא יהיה גדול מרבן גמליאל שבטלו דבריו בפניו בחיוו דיחיד ורבים וכו', הגם שיש מי שחלק מטעם דשויה אנפשיה חתיכה דאסורא לא שייך זה בנר"ד שהרי עדיין לא נגמרה בחקירה כנ"ל וא"כ אין מקום להורות לאסור כנ"ל.

ד) מיוחד ודי בזה.

דלא איכפת להו וכו' ה) לא חשו בהזכרת השמות בשאלה הנעשית מהרב הפוסק נר"ו מפני שאמרו בלבם כיון שהשאלה באה בידם לעשות ממנה כרצונם

ג) מלבד חכמי ישיבת וויניציאה אשר הסכימה דעתם הרחבה עמנו וגם האלוף כמהור"ר אבי עד שר שלום ממאנטובה, לכן ראינו לחזור על הראשונות ולהאריך מעט במקום אשר קצרנו, וקודם כל דבר נודיע גופא דעובדא היכי הוי האמת כי מתחלה תכף שנגבה העדות מן העדים.

ד) אמר אחד מן המורים הת"מ שלא היה רוצה להטפל בזה לא לאסור ולא להתיר האמנם באו קרובי המקודשת ובקשו ממנו לעשות הצעת המעשה, ושאל אותם אם רצונם זהו כבודם שיעלים השמות ואמרו לו דלא ה) איכפת להו שיזכירם בשם, אז נתן אל לבו לעיין בדברי הפוסקים עד מקום שהגיעה יד שכלו.

הלכה למעשה, ועוד ראינו מ"ש מהרי"ק וכו' ויש להחמיר, או אם נאמר כיון שאינו מעיד בבירור וכו' ואחרי עבור הספק הזה על פנינו מצאנו למהרשד"ם וכו'. עוד נפל עלינו ספק במה שנחלקו האחרונים הרב ובעל ב"ח וכו', וחתם דבריו ומכח כל הדברים הללו לא מלאנו לבנו להתיר וכו', הרי שהיו הדברים מסופקים בעיניו שלא אמר בפירוש להצריכה גט, נמרא, נגמר זה מדברי מ"ע הרבנים אשר ראו דבריו ובפרט בפסק ליוורנו כתוב בפירוש הראשון חשש להחמיר וכו', וגם מפיורינ"צא כתבו שראו הספקות ועוד שהרב נין ונכד של תי"ט אחרי אשר שמע מפיו של בעל הפסק כל ספקותיו עשה פסק להתיר פה קאס"אלי, וכמו שהעיד אח"כ מפי כתב ידו מויניציאה לפה קאס"אלי שהוא התיר בתחלה, וחזקת חבר שאינו עושה דבר שאינו מתוקן, אם האמת שהרב הנ"ל כבר אסר, סברא, שהרי פסק הנ"ל נעשה להפקת רצון אבי האלמנה כמו שכתוב בפנים וניתן לו כדי שישלחהו למי שירצה לשמוע מה שבפיהם, וזה להיות שהרב הנ"ל אמר בפי' ובפומבי ובפרט לנו כמה פעמים שאינו רוצה להטפל בענין זה בשום אופן אשר על כן לא בא על החותמת, רק עשה הפסק להפצרת בעלי הדבר בדרך שאלה כנ"ל, ואיך יתכן אחרי אשר אסר בפירוש כמו שאמר בפנים יתן הפסק ליר מבקשו שישלחנו בארבע כנפות הארץ, וגם כי מעלת הרב הפוסק נתן אותו הפסק לא' מאוהביו כדי שישלחנו גם הוא למורי צדק שבאיטאליאה בלי חתמת ידו לידע מה בפיהם, ואחרי ששמע וראה דברי המתירים יאמר שהוא כבר אסר, אם ככה יעשה היה הדבר נראה כחוכא ואטלולא לעיני כל בעל תורה, מלבד שאחרי שהגיעו כאן פסקי פארווה ומנטובה וליוורנו אמר עוד בפי' לפנינו ארבעה וחמשה פעמים שאינו רוצה להטפל בזה, ובפרט פעם א' בפני משכיל א' מגבירי עירנו הלומד עמו אמר בפי' כנ"ל שהוא חי וקיים, ואח"כ לאפקת איזה יחידי סגולה חזר בו ורצה לתלות עצמו בטענה זו: הגם שכולם יעידון להפך ובאמת שאמרו לו בפירוש כמה מאוהביו שאל ישים בכתב טענה זו, ועכ"ז לא השיב ידו, ולמה כאשר שאלו ממנו השאלה לא אמר לו שצריכה גט בפירוש בתשובתו ולא לתת לו הספקות בכתב וכי כתיבת הספקות על הנייר בכתב נקראת הוראה, וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שלא עלה בלבנו שבלבבו יבין ויחשוב לומר שאסר אותה לגמרי, והראיה שכתבנו בסוף השגות לפסקו הנ"ל, ואם עדיין רוח הספק על פניו יחלוף להיות שלא נשמע ריח טענה זו אדרבא הכל היו ממתינים לשמוע מה בפיהם של רבני החוצה, ועוד שמורה הוראה שיסתפק היות כאן בא' כמוהו אל יורה ואל יאסור על דבר שלא נגזר ויכול להתברר, כי הכא במקום שהרי בנד"ד חסר העיקר והוא גמר החקירה לחקור את האלמנה ולשאל את פיה כי הוא יסוד הכל שאם היתה אומרת שלא שמעה לשם קדושין או ששמעה מקודשת לך או שתכחיש בפירוש שלא אמר הרי את וכו' מותרת לינשא בלא גט, ובשלמא המתירים סומכים לפי שבקבלת העדות נראה שכונתו לצחוק ואפי' אם האשה תודה לדברי העד מתירים ומכ"ש אם תכחיש, אבל עדיין צריכים האוסרים לידע מה בפיה, ובדיני גטין וקדושין נגמרים על פי בת קול במקום שאפשר להתברר.

זאת ועוד שנראה היות דין שצריך חקירות ובדיקות מחמת בלתי השואת דברי העדים וכמ"ש מהרמא"י ומהרמ"י בסי' מ"ב סעיף ד', ועוד שהקבלת עדות נעשית שלא בפני האלמנה ודמיא הא למ"ש מהרשד"ם ש' כ"ז וז"ל רוב הפוסקים קמאי ובתראי כתבו דאפי' בדיעבד לא הוי עדות כלל וכיון שלא נתקבל בפני בע"ד כלל הרב בעל הטורים סתם כן ואעפ"י שדרכו להביא כל הסברות לא חש כלל להביא סברת ראבי"ה, והר' דוראן, ושו"ת הרשב"א, הרמ"ה, וריב"ש שהוא אחרון כתב וז"ל וידעת שאין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד ואם קבל אין דנין על פיהם, וכן הוא בירושלמי וכן כתב הרשב"א והרמ"ה והרב הגדול אליה המזרחי, ומעתה אפי' אם תמצא לומר שעדות אשה שלא בפניה הוי עדות שאני הכא שאיכא רגלים לדברים דבכה"ג כ"ע מודו דאין עדות שקבל שלא בפניה עדות כלל ואפי' בדיעבד כו' עכ"ל, ואף אנן בדידן נימא דהיינו הך למאן דס"ל דטענת צחוק הוי הכחשה וכ"ש הכא שהיא טוענת טענה שיוכל להיות שע"א תכחישנה דבהא כ"ע מודו שהרי בנד"ד היו הב"ד והעדים בעיר ולא היו חולים ולא מבקשים

לילך

ועוד אפי' איכא לא אזלינן בתריה משום חומרא דא"א אלא ודאי המשמעות כמו שאמרנו וחד טעמא הוא בלחוד דקאמר, והמעיין בהגהות מיימוניות שאלה ג' יראה דמהר"ם אזיל בתר אומדנא דמוכח לגמרי, ונשען על הא דאמרינן בגמ' שארית ישראל לא יעשו עולה וכו' ולא לסניף בלבד אמרה, והנה מצאנו ראינו דאזלינן בתר אומדנא גם בענין קדושין כמ"ש הרא"ש ז"ל על ההיא דאדם חשוב, וצריך הקירות חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט ע"כ, הרי לך בטול קדושין מכח אומדנא, דלמא לא אמרינן השתא בדורות הללו דלהוי כלהו כאדם חשוב, כיון דבענינן הטרפיות אמרו אחרונים דאין בקיאים אנו בבדיקה ואפי' בדבר התלוי בחוט, ולמה נסמוך על אומדן דעתנו אי לא אזלינן בתר אומדנא, אלא שיש לחלק בין אומדנא לאומדנא והוטל הדבר על החכם לחקור היטב ולסמוך על שקול דעתו הברורה מאד אצלו כי יש לחלק בין אומדן לאומדן גם בענין קדושין, וכן אמרו בדין המקדש בגזל דידה שאם קבלה בשתיקה ולא שידך תחלה דאינה מקודשת ואינה צריכה גט והלא גם זה מכח אומדנא, וראיות גדולות וחזקות מאלה באו בהגהות מיימוניות בארוכה פ"ט מה' אשות ע"ש, ועל כן אמרתי דאם לדין ולהלכה יש הוכחה מן הגמ' דאזלינן בתר אומדנא דמוכח לגמרי, שאין שום טעם להתיר עצמו לעיני המורים במקום המאורע כאשר הברתי באר היטב בפסקי אשר כתבתי, ועל מה שהעיד החכם השלם חגי"ז נר"י שבעיר ראזי"ר אירע מעשה כזה והצריכוה גט ושמעו אח"כ מפי האשה שאמרה שנעשו הקרושין כדי להזרוג בהיתר אעפ"י שמתחלה היתה אומרת שנתכונה לצחוק, ואשיב ואומר שזה הדבר רחוק מאד מכמה אנפי והוא מלתא דלא שכיחא דלא גזרו בה רבנן ואין לשנות הדין וההלכה מחמת מציאות רחוק כזה.

סוף דבר אלו באנו לדין עפ"י הכללים והדינים המובאים בגמ' זכין לדין לע"ד שהאשה הזאת פטורה בלא גט, מכל האומדנות הגדולות והברורות שרמזתי שאעפ"י שמקצתם נפרדות לא יספיקו לבטל הקדושין מ"מ כולן כא' תצטרפוה להוכחה גדולה ועצומה הנחשבת כמראה עינים.

אמנם למעשה בראותי כי שלמים וכן רבים לא הסכימו לסברתי, ובקראי המעשה שנעשה בב"ד של ר' יעקב המובא בהגה"ה הנ"ל וכן מ"ש בהגה"ה מיימוניות סי' כ' ז"ל ואעפ"י שאנו מדמים לא הייתי רוצה לעשות המעשה ולהפקיעה בלא גט ע"כ, ונוסף על זה כי ראיתי מגדולי אחרונים שפסקו שאין הולכים בדבר ערוה אחר אומר הדעת אפי' בדברים שהיו לעיניהם ברורים, גם אנכי אענה אמן לדבריהם ואומר שלא יפקעו הקדושין בלא גט ונוסרו כל הנשים ושלום על ישראל.

נאום הצעיר יהודה בכ"מ אליעזר בריאל ז"ל הכותב במנטובה בפ"ו לחדש שבט התע"א ליצירה.

עוד אחד מאנשי סגולתנו האריך למעניתו בדמותו הקדושין לנדרי' ורצה להוכיח מההיא דנודרים לאנסים דדברים שבלב אינם דברים, והחלוק מבואר להמעיין כי הוכחה ברורה אין לה דין דברים שבלב, ותו מאי חזית דמדמית להו לנדרי אנוסים ולא לנדרי שגגות, עיין בי"ד סי' רל"ב, הכלל העולה שלא מצאתי להלכה דבר שיכריחני לחזור בי ממ"ש בפסקי הראשון, אבל לענין המעשה אם רבו עלי חברי גם אנכי עמהם כאמור, וכאשר למדני דר"ש דקדושין על משנת המקדש את בתו סתם ע"ש, גם זאת יצאה מאתי הצעיר י ה ו ד ה הנ"ל.

שמענו וכו' א) לא לבד שמעו אלא ראו כל הפוס' היינו השגות פאדובה על ספקותיו ופסק ליוורנו מאנטובה וירונה ואחרים ג"כ שכולם מתירים הם וניתנו בידם.

במקום אשר אסרנו וכו' ב) אחרי בקשת המחלה זה אי אפשר להולמו אב"א קרא אב"א סברא וגמרא, קרא, זיל קרי בפסק הראשון שכתב וז"ל ורוח הספק על פנינו יחלוף וכו', אמרנו נלכה נא אל הגדולים יודיעונו דעתם הרחבה, הלכה

א) שמענו אומרים כי נמלאו להקת חכמים שכתבו נגד סברותינו להתיר.

ב) במקום אשר אסרנו על ענין הקדושין אשר אירע בעירנו ולא שוה להם כל הראיות אשר כתבנו.

יען אפי' המצא ימצא בדבר הזה ס"ם רב לי דעת שנים ושלשה פוסקים המחמירים הכתו' בספר כנסת הגדולה בכללי הס"ם סי' פ"ג פ"ד שלא להקל בחומר א"א, בפרט היכא דליכא למיחש לעגונא דאתתא — סוף דבר לא מצאתי און לי להפקיע האשה בלא גט אלא מטעם אומדנא, אם ייטיבו דברי בעיני המורים הנצבים על כסא ההוראה במקום המאורע, והכל רמזתי במעט דברים כי מדרכי שלא להאריך ולהכביר במילין, רק הארכתי קצת בבאור וישוב דברי מהר"ם הכתובים בהגהות מיימונית בהל' אשות לברר וללבן דעתי כאשר יראו הרואים.

ועתה בראותי שלמים וכן רבים שכתבו להחמיר בקדושין הללו והטיב אשר דברו בטעמיהם ונמוקיהם ובתוכם מצאתי שרחו בשתי ידים דבר האומדנא אשר כתבתי, ראיתי חובה על עצמי להשיב על ראיותיהם ולהראות לכל יודעי דת ודין שאם לדין ולהלכה באנו לדעתי אין להשיב, וטעם האומדנא על עמדו יעמוד חזק כראי מוצק לבטל הקדושין, האמנם למעשה גם לי לבב כמוהם לחוש לסברתם כי אינני מכת העומדים על הנצות בפרט במלתא דאסורא כי האי, וארכין ראשי לדעתם כי המה גדולים ורבים ממני ולהם משפט ההוראה, ובזה אראה לתרץ מה שהקשו עלי.

הראש והראשון הקשה מהא דאמרינן בא"ה סי' ק"מ שאין הבעל מזכה הגט לאשתו ע"י אחר אפי' במקום קטטה והוא מוכה שחין ותובעת הגט, וכן המשומד לאשתו, אעפ"י שיש אומדן גדול שחפצה בגט וזכות הוא לה, ומכאן דלא אזלינן בתר אומדנא בגירושין וה"ה בקדושין, ואני אומר דאי מהא לא איריי שאין אומדנא זו מוכחת לגמרי דזימנין דרחמא ליה ויושבת ומצפה שיבריי, או שישוב לתורת אלקים ומתחרטת מתביעתה, ענין הכתוב שם בב"י בשם מהרי"ל ואין זו כאומדנא דנ"ד מלבד דשמא אפשר לחלק בין אפוקי לעיולי, ועוד דכיון שאמרו חכמים שאין אשה עושה שליח לקבל גטה לא חלקו.

עוד הקשה אלי איש כלבבי מהא דהמקדש שניות לעריות או אסורי לאוין שקדושיו קדושין גמורים, ונראה אפי' לא הכיר בה כיון שחייב בתוספות, ולדידי יהיה מה שיהיה לא קשיא שהדין הוא שהקדושין תופסים אם נתכונו לקדושין ומאן לימא לן שאם יאמרו לצחוק נתכונו תרע שלא נחשדנו לעבור עבירה כזו ולהנשא באסור בפרהסיא לעיני כל העם שאמרן זה לא יבטל הקדושין, דהא הפוסקים לא דברו בזה באותו הדין, ועוד איכא למימר דגזרינן בהו בלא הכיר אטו דהכיר. —

עוד הקשה עלי גבר עמיתי מהא דכתבו התוס' דגטין דף מ"ו דלהר"ם לא מהני גלוי דעת כיון דבעי תנאי כפול, ואני השיבותי דיש לפרש בין גלוי דעת לאומדנא דמוכח, וגם יש הפרש גדול בין אומדנא לאומדנא, וכמ"ש התוס' עצמם בפ' האיש מקדש דף מ"ט, וכמ"ש הר"ן דכל שהדברים מוכיחים וכו', ועוד הקשה ומי איכא אומדנא גדולה מתנאי שהותנה ולא נכפל ואעפ"כ המעשה קיים, ועל זה אני משיב שכיון שלא כפל אולי חזר בו, ועוד שכך אמרו חכמים והמקדש על דעתם מקדש.

עוד הקשה רב א' גדול בדורו אלופי לראש בסתירת כל הבנינים אשר בניתי על דברי מהר"ם ואמר דכונת מהר"ם לבטל כל אומדנא אפילו ברורה מבלי שום ספק משום חומרא דא"א, וזהו הטעם הראשון שהביא לדבריו שלא כשאר דינים דאזלינן בהו בתר אומדנא, ואח"כ הוסיף ואמר ואפי' תימא דשוו דינים דאסורא לדיני דממונא בענין האומדנא מ"מ אין להקל דליכא אומדן דמוכח כיון דאתתא וכו', ואנכי הבנותי דברי מהר"ם דמשום חומרא דא"א לא אזלינן בתר אומדנא אפי' דמוכח, דאע"ג דבשאר מילי אזלינן בתר אומדנא דמוכח ולא מבטלינן ליה לאומדנא במלתא כל דהו, כאן משום חומרא דא"א לא אזלינן בתרה בטעמא קלישא דאיכא למימר למדחייה לאומדנא דאתתא בכל דהו ניחא לה, וה"ק גבי קדושין משום חומרא דא"א לא נסמוך וכו', וכ"ת הלא איכא אומדן דעת דמוכח, לפי' הוסיף ואמר דליכא אומדן וכו' כלומר ליכא שום אומדן שנוכל לקרותו אומדן המוכח כיון דאיכא נמי למימר וכו', ואם תפרש דבריו שהם ב' טעמים כיון שמשום חומרא דאשת איש לא אזלינן בתר אומדנא, מה לי להוסיף טעם אחר גרוע מן הראשון הל"ל איפכא דליכא אומדן דעתא דמוכח,

ועוד

היה בדררא דממונא היה מחייב שבועה לכן חיישינן לקדושין, אבל במגו ועד המסייע בדררא דממונא היה פטור לגמרי כדאיתא בח"מ בדברי סמ"ע והש"ך כי עד אחד המסייע פוטר מן השבועה מק"ו אם הוא עד אחד המכחישו מחייבו שבועה כ"ש שעד המסייע פוטר אותו משבועה, בודאי הרב בעל בית שמואל מודה בזה בנר"ד דלא חיישינן כלל לקדושין והיא מותרת לכל אדם, וגם הרב בעל חלקת מחוקק שאומר טעמא שחוששין לקדושין מטעם שאנחנו מאמינים לו לדבריו שאומר לצחוק כונתי רק דברים שבלב אינם דברים נ"ל שאינו כלום, כי דבריו סותרים כי הוא מביא ראיה משני עדים ואומר כך אם הוא היה מקדש בפני שני עדים ואומר לצחוק כונתי אינו נאמן מפני דברים שבלב אינם דברים, ואני אומר לו דלמא הטעם מפני שני עדים שיש ולא מפני דברים שבלב ומה מביא ראיה משני עדים שדברים שבלב אינם דברים ועוד הוא יסד דינו בהיכא דמכחיש או המקדש או המתקדשת ובכאן שניהם אומרים לצחוק כוונו והדבר מוכרח מעצמו כנ"ל ואין הנידון דומה לראיה. כל זה נראה לפי עניות דעתי שהיא מותרת לכל אדם בלי פקפוק. — כה דברי החותם פה קאז"ל דמונפירא"ש לדינא, יום ג' כ"ג חשון תע"א לפ"ק. אברהם הלוי.

פסק הר"ר אביעד שר שלום:

אחרי שהרשני הרב הגדול מורי ורבי כמהר"ר יהודה בריאל נר"ו לומר לפניו דבר א' ממה שלמדני ולדון בקרקע לפניו ע"ד הקדושין שנתנו בק"סאלי מר' פ' אל בת מ"ר פ' אומר, שלעניות דעתי אין צורך לפלפל אם המקדש בע"א חוששין לקדושיו או לא כיון ששניהם מודים שנתהוו הקדושין בפני ב' עדים אלא שאומרים שבדעתם היתה לצחוק, אעפ"י שאמרה האשה שאמר דברים שמוכיחים שדעתם לצחק אעפ"כ לא אמרה בפי' שבצחוק קבלה הטבעת שהרי היא מודה שלא נפל ספק קדושין בלבה, ואעפ"י שע"א היינו ר' טוביה אומר שאיני זוכר אין בכך כלום, ואעפ"י שדבר פשוט הוא אביא ראיה ממה ששנינו האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה אעפ"י שהאשה מכחשתו ופסקו כל הפוסקים דבאומר קדשתיך בפני עדים מיירי והלכו להם למ"ה אף כאן ר' טוביה כמאן דליתיה דמי, ואין לומר דהתם טעמא משום דהתם שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, וכאן אומרים שדרך צחוק היה שהרי כתב הרב בעל ח"מ בסי' מ"ב וז"ל ועוד אפי' במשטה יש לדון וכו' ומה בכך דיש לה מנו אטו אנן אין מאמינים לה אלא הטעם שדברים שבלב אינן דברים, ואף שאנו יודעים שכונתם להשטות אפ"ה חוששין לדברים שבפה ולא לדברים שבלב עכ"ל, ומטעם הזה ג"כ אין מקום לפלפל אם יש כאן ע"א או ב' עדים שכיון שהרב בח"מ ובעל ב"ש מספקא עלינו אפי' בע"א, איך יערב לבנו לעשות מעשה נגד סברתם ולפסוק כרב ב"ח ונ"ץ כיון דליכא כאן עגונא דאיתתא.

אמנם מה שיש לעיין הוא בדברי מהר"ם בת' בסוף סדר נשים שכתב שם ז"ל משום חומרא דא"א לא נסמוך על אומדן דעתנו לומר לא היה בלבה כך ודאי וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא נמי למימר אתתא בכל דהו ניחא לה עכ"ל, נראה בבירור שטעמא דלא היה בנדון דמהר"ם אומדנות מוכיחות אבל כל היכא דאיכא אומדנות מוכיחות פסקי' להקל מהיא דמברחת ודר' שמעון בן מנסיא ובפ' מרובה, אבל בסוף אותה התשובה נראה שהיו שם אומדנות ברורות ואעפ"כ שאין מוכיחות קרי להו משום דאתתא בכל דהו ניחא לה, שהרי כתב ב"ש בנדון זה שהכל יודעים ואנן סהדי ואומדנא דמוכח דלא היה דעתה להתקדש אלא לחוכא ואטלולא עכ"ל.

אבל עדיין אני אומר שהטעם הוא משום דאתתא בכל דהו ניחא לה וטב למיתב וכו', אבל בודאי לא ניחא לה לעבור על תקון רגמ"ה ולהכניס עצמה בצרת הצרה כיון שר' פ' נשוי הוא, ועוד שמחק המלכות אינו יכול לישא ב' נשים, והראיה לדבר שהאשה שאלה לר' פ' הטבעת כדי לראותה בלבד ומצינו שמהר"ם עצמו בת' אחרת עשאה לתקנת רגמ"ה סניף להתיר אשה שנתקדשה שכתב ז"ל ב"ש דלא נתרצית לשליח משום חרם ר"ג שהשליח יש לו אשה אחרת ולא נתרצית להיות צרה לחברתה ע"ש, מצורף לזה שמעדות עצמו נראה שדרך

פסק הר"ר אברהם הלוי שליח צפת:

מעשה אירע בקא"ול שאדם א' נשוי ויש לו בנים קדש אלמנה אחת דרך צחוק והיא קבלה ג"כ דרך שחוק, ועל זה נעשה מעשה ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא בי דינא חשוב לחקור עדים, במעמד המקדש ואבי האלמנה במקום בתו, וזה נוסח העדות העיד הקצין משה בכהר"ר עזריאל כהן אחר שגזרנו עליו בתורת ערות ואם לא יגיד ונשא עונו להעיד כל מה שיודע באמת, העיד ויאמר איך יום א' לפני ער"ה שנת תע"א לפ"ק נכנם לבית הקצין כמ' יהודא חיים מורא"ל, ואח"כ כמו שעה סביב בא כמ' יהורה לוצאטו והיה מדבר עם האלמנה מרת גוטלא בת הקצין מורא"ל הנ"ל על דבר ביאת לסליחות ודברים אחרים, וביד כמ' ידידיה הנ"ל היה שני טבעות א' מדיאמאנ"טי ואחרת מקרינ"א ר"ל משער הסוסים, והכבודה האלמנה הנ"ל אמרה לו שיראה לה הטבעת הנ"ל, וכמ' ידידיה הוציא הטבעת של קרינ"א מידו ונתנה באצבעה קטנה של אלמנה הנ"ל, ואמר לה הרי את מקודשת לי ואינו זוכר עוד אם אמר לה איזה דברים אחרים על ענין זה, והקצין כמ' משה הנ"ל אמר לו אלו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים ומ' ידידיה השיב שהטבעת אינו שוה כלום עכ"ל.

עד שני בא כמ' טוביה לפני ב"ד וגזרנו עליו כנ"ל להגיד באמת כנ"ל בענין הנ"ל מה שיודע באמת כנ"ל, והגיד איך קרה מקרה ללכת לבית הקצין מורא"ל הנ"ל ואינו זוכר בפרטן איזה יום היה ועמדתי שם וראיתי איך כמ' ידידיה הנ"ל לקח הטבעת של קרינ"א מידו ושם באצבע קטנה של אלמנה הנ"ל איני זוכר מה שאמר כמ' ידידיה הנ"ל לאלמנה הנ"ל רק שמעתי שאמר מלת לך על הדברים האלה התחילו לצחק, הלא המה האותיות אות באות מלה במלה.

ולכן להיות דין הקדושים כהררים התלוים בשערה וצריך עיון גדול שלא לטעות ח"ו ולנגוע באסור אשת איש יורנו רבינו זה תורף השאלה ששאל אותי.

תשובה. הלא לא נעלם מחלוקת אשר בין הפוסקים הראשונים בטור א"ה סי' מ"ב המקדש בע"א אם חוששין לקרושין או לאו דלהרמב"ם ולרוב הפוסקים שעמו אין חוששין כלל ועיקר, ולסמ"ג ודעימיה חוששין לקרושין, ואעפ"י שמהרר"י קארו פסק כרמב"ם ורוב הפוסקים, וגם מהרשד"ם כתב בא"ה שאלה כ' שכבר נתפשט הלכה למעשה שלא לחוש כלל, וגם כתב מהר"י קארו סי' מ"ב בשם הרב בעל תה"ד דהיכא דאיכא תרי סהדי אצל המעשה ואחד מעיד שנעשו קרושין בפניו ובפני חברו אע"ג שחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קרושין גמורים אם אמת כדבריו וכו', ומהר"י קארו כתב עליו ואין נראה כלל וגם לא נעלם מחלוקת בין הפוסקים אחרונים הלא הרב ב"ח ולסברתו הסכים בעל נחלת שבעה דהיכא דליכא אלא עד א' ואמר המקדש לצחוק כונתי נאמן במגו דלהר"ם והיה יכול להכחישו, והרב בעל חלקת מחוקק השיג עליו על הב"ח, ולסברתו הסכים הרב בעל בית שמואל ר"ל שחוששין לקרושין בע"א, אבל בנר"ד הכל מורים שאין חוששין לקרושין כלל ועקר, ואין בית מיחוש בענין שכתב בעל תה"ד שהיכא שהעד מעיד שנעשה קרושין בפניו ובפני חברו צ"ל שהעד השני מכחיש את הראשון בענין הקרושין ולא מסייע שום דבר למקדש, אבל בנר"ד לדקדק בדברי העד השני שהיה אומר אבל שמעתי שאומר מלת לך לכאורה אין לה שתר וקשה להולמו. וגם לסברת הבית שמואל שחוששין לקרושין המקדש בע"א והיינו טעמא משום אם היה בענין זה בדררא דממונא עד המכחיש מחייב שבועה דאוריתא לכן בקרושין שאין שייך לפטור אותו בשבועה נמי חיישינן לקרושין, אבל בנר"ד ביש לו מגו ועד המסייע בודאי כולי עלמא מודים שאין חוששין כמו בנד"ד, וגם שאין להמקדש מגו דלהר"ם באשר יש עוד אחד שראה נתינת הטבעת כנ"ל אבל יש לו מגו יותר טוב ועד המסייע באשר שהמקדש לצחוק היה עומד שם בשעה שחקרו העדים ואי היה רוצה לשקר יכול לומר אמת שנתתי הטבעת באצבעה אבל אמרתי הרי את מקודשת לך ואז היינו מצטרפים המלת לך שאמר העד השני והיה לו עד מסייע, בודאי בעל תה"ד מודה בענין זה שאין חוששין כלל שאינו דומה לנרון שלו כנ"ל, ואף בית שמואל מודה בענין זה שאין חוששין לקרושין כלל כי טעמו באשר במגו דלהר"ם אם

העור טפי מהבהמה עצמה כידוע. שוב הוסיף לומר ואי משום שאין עושין סחורה בנבילות וטריפות ג"כ לא שייך כאן כיון דבהיתר עושה אותה נבילה הו"ל אח"כ כאלו נזדמנה בתוך ביתו דכיון שהוא עושה תחילה בהיתר בשביל הנאה שלו אין אח"כ שום איסורא דלא אסרו חכמים אלא במכוין לעשות מעיקרא באסור כגון לצוד מינים טמאים משא"כ כאן ע"כ. ודבריו תמוהים בעיני דבמתני' שבשביעית לא התיר להסתחר בטמאים אלא כשזרה הרשת מתחילה לעין כל בעל כנף דלא היה כוונתו לצוד טמאים ומש"ה התירו לו למכור משום שנפל לו בהזדמן ומקרה (כאשר יבא לפנינו) מטעמא שלא כיון מלאכתו לאיסור משא"כ הכא שהוא עשאה נבילה בידו ממש מכח הנאתו ואיך נאמר דהוי כאלו נזדמנה לו נבילה בתוך ביתו שהרי בההוא עניינא ה"ל נבילה מקדמיתא והוא לא עשאה מש"ד מותר דהוי כנזדמן לו בתוך הרשת אבל בנדון זה שהיה כשירה בתיך ביתו והוא עשאה נבילה בידיו ממש אין השכל נותן ואין הסברא מחייבת לומר שיהא מותר להסתחר דא"כ מצינו חוטא נשכר וכיוצא בזה ראיתי בבעל פר"ח סי' קי"ז ס"ק ח' שפלפל הרבה בזה ותמה על המתירים יעו"ש.

וכתב עוד וראיתי בתשו' נדפסת מחרש להרב בעל בנימין ז"ל התיר ג"כ נחירות התיישים אך שבהגהה שם כתוב דהא דהתירו בגמרא לנחור ולעקור כדי לצבוע הצמר היינו שישליך הבשר אח"כ משום שאין עושין סחורה בנבילות וכתב עליו והוא טעות לע"ד דא"כ הל"ל בגמ' שישליך הבשר לכלבים ותו דא"כ היה לו לאסור תחילה גם הנחירה דשמא לא ישליך הבשר ויאכלנו וכו' ע"כ. גם זו אינה טענה דבודאי דס"ל להגמ' כדעת המגיה שישליך הבשר לכלבים ומה שלא הזכירו היינו משום דלא איצטריכו ליה דכיוון דלא התירו לנחור אלא כדי להשתמש בדם למה יתירו להאכיל הבשר לגוי דלא משום אכילתה התירו ואדרבה אי איתא כדבריו לשמועינן רבותא דאפי' הבשר יאכלו דהיינו ימכר לגוי וחששא דס"ל שהיה לו לאסור תחילה גם הנחירה דשמא לא ישליך הגמ' לא חיישא להכי דכיון שעיקר ההיתר היינו משום צביעת הצמר בוודאי דיזדהר וליכא למימר אטו והיתר של מהר"ר בנימין לא מהני כלל שכתב בכה"ג בהגהת טור י"ד סי' קי"ז אות ט' דבהגהה שם כתב בנו החכם המגיה שקרא תגר לפני הרב אביו ז"ל בהתר וכתב בסוף ימיו תשובה זו צריך למוד במה שהשיב לי בני יצ"ו וכן תפס ש"כ לאיסור וכתב שגם הבת סי' תקנ"א אוסר יע"ש. ובודאי שאף הט"ז אלו היה רואה דברי חמיו נרו ודברי מהר"ר בנימין שכתב בסוף ימיו לא היה קל להקל בהריא שמוהר"ר חמיו אסר אפי' ע"י גוי וכן ראיתי להרב בעל פר"ח בסי' הנ"ל לאסור לסוף דבריו כתב ואעפ"י שראיתי לבעל ספר ט"ז שהטיח דברים כלפי האוסרים ושהדבר פשוט בעיניו להתיר כבר ראיתי כל ראיותיו וסמוכותיו ולא ראיתי בדבריו שום ממשות לסמוך עליו להתיר ולפיכך יש לגעור במי שעושה כן כל זמן שאין בידינו ראיה מכרעת להתיר עכ"ל.

ולענין הלכה נראה בעיני דכיון דהב"ח אסר אפי' ע"י גוי והסכים עמו הש"ך ואף שמהר"ר בנימין התיר אפי' בישראל השיג עליו החכם בנו והוא ז"ל בעצמו נסתפק בפסק דינו אחר השגת בנו החכם והפ"ח נמי שהוא מן אחרוני אחרונים השיג עליו ופסק לאסור ואף רב בעל כנה"ג הגם שלא הכריע נראה דדעתו לאסור כ"ש שראיות הט"ז בעצמם אינם מוכרחות הכי נקטינן ואין להקל כלל.

ומהשתא קם ליה נ"ד לאיתנו דאסור בלי ספק ונ"ל להוכיח דאף הט"ז המקל בההוא נדון הכא יודה דטעמיה דהתם הוי דמכיון שצריך לדם או לעור הוי בשר אח"כ כאלו נזדמנה לו נבילה ומותר למוכרה לגוי משא"כ הכא דלא איצטריך ליה כלל אלא עביד האיסור בידים כדי להסתחר דאסור כאשר יבוא לפנינו בקוצר מילין. ואפי' היינו באים לומר דכ"ז עושה כדי להרויח או למצוא מזון לנפשו הרי יכול לעשות בהיתר לתפשם חיים כגון לצוד צפרים טהורים ע"י רשת או בדבק כמנהג דהרבה ציידים.

אמנם אכתי ראוי להקשות על מ"ש רמ"א בעל ההגהות בטי"ד סי' נ"ז סעיף י"ח גבי דרוסה דאין למכרו חי לעכו"ם רק ימיתנו קודם שמא יחזור וימכרנו לישראל וקשה דהא אמרינן לעיל דאסור לעשות נבילה בידים ואמי לא קאמר

טריפות לבהמה בידים עכ"ל ונ"ל שאסור לישראל עצמו לומר לגוי לעשותו בשלו וכ"ש הכא דסופו ליהנות ממנה ואעפ"כ שהתוספות הקשו על פירש"י והתירו לגרום להם טרפות יש לנו לתפוש כרש"י לחומרא ואף לפי התוספות כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנבילות וטריפות כמבואר בי"ד סי' קי"ז.

כמה הלכתא רברבתא נקטינן מיניה. חדא דל"מ ישראל עצמו שאסור לנחור אלא אפי' גוי אסור לנחור בשבילו וכ"ש כי הכא לצוד ציד בכלי זיין הישראל עצמו דאסור.

שנית דאע"ג דהתוספות פליגי עם רש"י אזלינן כרש"י לחומרא ונימוקו עמו וכן מצינו מתניתין דעכו"ם פ"ק משנה ה' דמסייעא ליה דתנינן ר' יהודה אומר מותר למכור לו לבן בין התרנגולים ובזמן שתוא בפני עצמו קוטע לו את אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבין חסר לע"ז ואמאי נקט דוקא אצבע ותחתוך לו רגלו או אגפיו או ישמוט ירכותיו וכיוצא אלא ודאי טעמא רבה איכא דלא בעינן שיעשה טריפה בידים וכ"נ שהסכימו כוותיה הרמב"ם בפ"ט מ"ה ע"ז והטור ומר"ן בי"ד סי' קמ"ט דלא נקטו אלא נושר פרסותיה מן הארכובה ולמטה ותו לא מידי. ואלו לדעת התוספות אפי' טפי מיניה יכול לעקר ואמאי שתיקו אדרבה לשמיעינן רבותא אלא ודאי דלא שמיעה להו כלומר לא ס"ל כוותייהו ובהכי מתיישבא שפיר תמיהת בעל שלטי הגבורים על מהר"ף שדחק עצמו לו בבגד הנקרע על מת לא שייך בל תשחית וכו' ולמה לו לדחוק כולי האי תיפוק ליה דמשום האי קריעה לא הוי הבגד נשחת ע"כ. וליתא דס"ל למהר"ף דבכל מידי דנשחת איכא משום בל תשחית ולא כהתוספות ומש"ה הוצרך לי' דשרינן משום ראתי מצות קריעה ודחי ליה ומההיא דרבי ל"ק דשאני הבהמה דכיון דבלא"ה היתה ראויה למלאכתה חרגילה בתחלה תו לא הויא בל תשחית משא"כ גבי בגד דאע"ג דראוי הוא עוד להתכסות בו כר מעיקרא מיהא אינו ראוי שהרי א"א שלא יתגלה איזה מקום שהיו כסויים מקרם ובפרט במקום הקריעה ועוד דידוע הוא דבגד קרוע קמעא מתקרע והולך תמיד בכל יום ובזה איכא בל תשחית והדק היטב.

שלישית דאפילו התוספות מודים כיון שנהנה וכו' דלא דמי לממון ע"ז שאינו נהנה כדכתיבנא וכ"ש הכא דיורדה כיון דקעביד הישראל מעצמו מעשה בידים כמבואר.

יצא לנו מהאמור דכל הפוסקים מתנבאים בנ"ד פה א' דאסור:

ברם עדיין לא נוכל להחליט הדברים לאסור יען כי מצאנו ראינו להרב בעל ט"ז בסי' קי"ז ס"ק ד' איך שנשאל בדינא דקאסר הב"ח והביא ראיות להתיר אפי' כשנוחר הישראל בידו ומדבריו נראה שיש להקל נמי במקומינו דמ"ש מיהו ראה ראיתי שאין ראיותיו מוכרחות ואין לסמוך עליו כלל וכלל וכדי לברר הדברים כשמלה נביא ראיותיו ונשיב עליהם בקצרה אחת לאחת למצא חשבון.

מתחילה כתב יראה לי דהיתר גמור הוא דאי ניחוש לבל תשחית וכדרך שכתבתי בס"ם הקודם לזה בשם התוספות דלא ישתה מים מגולים אפי' לבהמה טמאה אינו דהא יש לו הנאה מזה ואין כאן בל תשחית וכמ"ש סמ"ג לאוין סי' רצ"ט שכל שיש לו הנאה מרובה מהשחתה אין כאן איסור בל תשחית ע"כ ובמחילת כ"ת אינה ראיה כלל לנדון דידיה שהרי הוא ז"ל נשאל על תיישים הגדולים דדרכן של בעלי מלאכות שלא לקנות העורות אלא כשנוחרין אותם אבל לא שחוטין מפני שתתקלקל קצת הוה דעיקר הנחירה הוא משום מכירת העור ולא הבשר דבבשר שפיר דמי השחיטה ובודאי דריוח העורות שבשבילם נוחר ליכא הנאה דריוח מרובה דהשחתה כל שאינו מוכר הבשר נמי וא"כ הדרינן ליה לאיסורא דבל תשחית.

ומה שכתב וכן איתא בתוס' פ"ק דע"א דף י"א כבר כתבתי לעיל דע"כ לא קאמרי התוס' אלא גבי ע"ז או בדלא נהנה ע"ש ודוק משא"כ הכא.

והראיה שרצה להביא ממה דמצינו בהשוחט וכן בפ' כסוי הדם דהשוחט וצריך לדם נוחר או מעקר ומפרש לה התם בחיה וצריך לדם לצבוע בו צמר ה"נ ממש דכוותיה עכ"ל. לפע"ד לא ראי זה כראי זה דבשלמא התם גבי צמר בזמן יהא ליה רווחא טפי מנחירת הבהמה משא"כ העור כנ"ד דמעולם לא שוה

העור

חששו בתלמוד לזה כמו שחשש הרשב"א שם ופוק חזי הת"י שם וז"ל ואם פגע בך איש יהיר דגמר ורבה לקנטר ולהחמיר ולומר דרב פפא אפי' בדאיכא הכחשה קאמר חוששין מושכהו בטענות אלו וכו' הרי לך בהדיא שמי שרוצה להחמיר קראו יהיר ובעל קנטור ואין לנו להחמיר מה שלא החמירו הפוסקים אשר מי באר שלהם אנו שותים, זכינו לדין ונמצינו למדין מכל מה שאמרנו להלכה ולמעשה שבשום צד אין לחוש ולהחמיר בקרושין אלו, וזהו מה שנ"ל ע"ד ואעפ"י שאיני מן חבריא וידעתי בני ידעתי כמה שפל ערכי כי מי אנכי לבא עד הלום לא הגעתי להוראה לא בחכמה ולא בשנים, אמנם דרך נושא ונותן אמרתי וסמכתי על בעלי ההוראה אשר מהם תצא תורה, וצור יצילנו משגיאות ונזכה לביאת משיחנו במהרה לראות זמן הגאולה אכי"ר.

אחר כתבי הנ"ל כדי שלא לסמוך על דעתי הרצתי הדברים לפני חכמי הישיבה וכולם שוין לטובה ואפי' א' אין חולק, ופה א' יעידון יגידון שכן הוא האמת והסכימו למה שאמרתי פה חתום הכל באלפי עמינו.

אליעזר בכמהר"ר יעקב ספינו זלה"ה.

ואלה תשובות בעלי הפסק

הא אדוני לא מראש בסתר דברתי היותי לבדי כי כבר אמרתי לו כי שנים אנחנו וכיווננו א' בענין ספקי קרושין הללו ולכן תשובתי זאת אל מעכ"ת תהיה לשנא כלילא ואען ואומר הן אמת חפשתי בדברי מכ"ת ומצאנו אותם מלתא בטעמא, להעיר דעת ומזימה במזימת נפשו החכמה ומעיני כל חי לא נעלמה כי מאתו היתה שומה לאסור איסר על עצמו של חומר א"א מספק שהזמן גרמא ולבו יהגה אימה, ותהי משכורתו שלמה בכל יראה המחמיר דרך גבר בעלמא ויצא ממחיצתו הטהור זכה וברה, להשיב איפוא ולהעיר כל חמתו להאיר עינינו להראות פני תואר ב' עדים ובקשתים ולא מצאתים ולא קבלה קבלנו לבלתי היות כאן כ"א ע"א כי הלכה פשוטה נ' לנו ופלפולא לא מצאנו שהרי הסברא מכרחת להפך, ומה שלא נכתב בסי' ד' שצריכים העדים לשמוע הוא מגודל הפשיטות ונלמד סתום מן המפורש בשכל שכל מה שצריך המקדש לומר צריכים העדים לשמוע וכמ"ש בפי' בן זמרא תש' קכ"ט דף נ' ע"ג וז"ל אבל בנ"ד שאין שם עדים שהיה מדבר על עסקי קרושין אינו כלום דאפי' מודים שניהם שאמר לה הרי את מקודשת לי אינו כלום דאין קרושין בלא עדים עכ"ל ושם העדים ראו ואעפ"כ מפני שלא שמעו אמר אין קרושין בלא עדים והוא הוא השייך לברר אמיתות סברתינו, שאל"כ במלת מה שכתב בח"מ סי' מ"ב ס"ק ח' שצריך שהעדים ידעו אמיתת הקרושין דבהכי א"ש מ"ש הרשב"א ב"ש, א' קצ"ג ובעל הלבושים ג"כ בסי' מ"ב ס"ד דקאמר אעפ"י ששמעו וכו' ור"ל הגם ששמעו והוא העיקר אעפ"כ וכו' וזה להיות דעדים ברורים בעינן בשעת ראיה ובשעת מעשה.

א"א לומר דשאני בשניהם מודים כמ"ש הרשב"א שא"כ היה להם למפרשים לכתוב העיקר החסר מן הספר ועוד שרברי הרשב"א בש' הנ"ל הם להפך, וליכא

מאן

השגות לפסק הראשון המתיר

מי אנכי אדוני ומה בידי כי הבאתני עד הלום באתר דזקוקין דנור ובעורין דאשא מערכה מול מערכה דשקלו וטרו בהלכה ובביתי אין לחם ואין שמלה ובלשוני אין מלה, ואיך אצא ממחלתי ואיך אלין משוגתי כי הלא נודע הא דאמור רבנן כל שאינו יודע בטיב גטין וקדושין לא יהא עסק עמהם, אמנם לעשות רצון מעכ"ת חפצתי ולמצותו אצתי לא להורות ח"ו ולא להכריע כי אין דעת תלמיד מכרעת אלא כנושא ונותן לפני רבותיו ומעורר ספקותיו, הלא כה דברי פתח דבריו יאיר נתיב ואורח סלולה לאסורים יפקח כח דהיתרא יעדיף ויכביר כי פלפל פלפולים ולדד נדדים והעלה ברים פסקו דאין כאן אלא ע"א אמינא אם הלכה אקבל ואם לדין יש תשובה מהרמ"א כתב בש"ע אה"ע בהגה"ה סי' מ"ב ס"ד וז"ל וצריכים העדים לראות הנתינה ממש לידה או לרשותה וכו', ואעפ"י שמעכ"ת על זה פקח עיניו בהשגותיו וז"ל כ"ל פשוט שכשלא

חששו

לאו א"א אני מה לי לומר לשחוק כונתי היינו הך דהא במה שהעיד העד שהיא מקודשת ר"ל שהיא א"א ובמה שהיא אומרת משטה הייתי ר"ל שלאו א"א היא, ובפי' נראה מדברי מהר"ם פ' שם דאפי' כשהיה מן החוששין בזה היה מורה א"כ משום צד איני רואה סמך לדבריו, ומ"ש המיימון בתשובה סוף ס' פ"ג ראע"ג שאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ולהתלוצץ בו וכו' אינה נאמנת שדברים שבלב אינם דברים, שאני התם דאיכא שני סהדי (וכמ"ש הב"ח שם בתשו' ובספרו) דאיהי מעיקרא אמרה לו בא וקדשני לך אז לא כל הימנה לחזור בה דיש ידים מוכיחות וכן הם דברי רמ"א בהג"ה שכתב אמרה תחלה קדשני, אבל כשאיהי מעיקרא לא אמרה מקודשני לך ויש אומדנא ומוכחא מלתא שלא כונו לשם קדושין כנ"ד אה"נ דאין לחוש כמ"ש הוא עצמו בסוף דבריו וז"ל מכל הדברים שכתבנו לא היתה צריכה גט אפי' בידוע ששניהם נתכונו לקדושין, כ"ש בנד"ד שהכל יודעים ואנן סהדי ואומדנא דמוכח דלא היה דעתו להתקדש אלא לחוכא ואטלולא שלא להצריכה גט ע"כ וזהו נגד רמ"א, הרי לפנינו בפי' שבנד"ד שאין הוא והיא מכחישים שלא כונו לשם קדושין אליבא דכ"ע אין לחוש לקדושין אלו, והוא כ"כ פשוט שאפי' ראיה אינו צריך כמ"ש מהר"ם אלשיך סי' מ' על מ"ש בעת"ה סי' רי"ב וז"ל אבל לטעם הראשון שגם המקדש מכחישו לא היה אומר שמ"מ יש לחוש לדברי העד כי אפי' ראיה לא הוצרך אל הטעם הא' וברור הוא ע"כ, ואין לומר דהכא איכא שני עדים בהיות שאמר העד הראשון שהיה שם ב' עדים דהא העד השני לאו עדותו עדות במה שאמר שראה נתינת הטבעת דכל שלא העיד על שמיעת דברי הקדושין לאו עד מקרי, שוב מצאתי שכ"כ בהריא הת' שם דז"ל ועל מה שכתבת שהעד שמעיד על הקדושין אומר שכמדומה לי שע"א היה עמו אשיבך שאעפ"י שהיה אומר שבודאי נתקדשה בפני שניהם ואותו העד הא' היה עמו אין כאן בית מיחוש כלל, ועוד שהעד השני אומר דלא נתקדשה בפניו וכו' שאנחנו השורש בידנו שאין דבר שבערוה פחות משנים, ושנים אלו צריך שיהיו שנים בשעת מעשה ושנים בשעת עדות אבל כל עוד ששנים בשעת מעשה ואין שם שנים שיעידו על זה כגון האומר בפני נתקדשה ובפני אחר שהיו שנים בשעת מעשה כיון שאין שם שנים שיעידו על זה לא מקרו שנים ע"כ, ובהריא כתב הרשב"א שם שאין אוסרין את האשה ואין מקבלין מן העדים אלא עדות ברורה, ועוד שהוא ממש מכחיש את הראשון בעיקר הקדושין דהא הא' אומר ששמע מלת לי והוא שמע מלת לך לבד ואין הכחשה גדולה מזו דהא פסקו הטור והב"י בסי' כ"ז וכל הפוסקים רובם ככולם דאם לא אמר מלת לי אינה מקודשת א"כ דבריו לא מעלין ולא מורידין להצטרף עם הא', ואע"ג שהבעת"ה כתב להחמיר כבר חבריו חולקים עליו הדא כתב המשפטי שמואל שם וז"ל ואם בעת"ה נטה להחמיר בטלה דעתו אצל כל הרבנים האדירים האלה שזכרנו ע"כ, והלחם רב סי' כ"א כתב דאין משגחינן בהך סברא והב"י כתב שהוא עצמו סתר סברא זו וכ"כ מהר"ר גאלאנטי סי' כ"א וז"ל ראה לשונו שם ותראה שחזר בו מההיא הרי לך בהדיא דליכא אלא ע"א, וע"א בהכחשה כ"ע מודו שאין לחוש, וכ"ש בנ"ד דאפי' ריח קדושין אין כאן דאפי' הב"ש מודה דעד כאן לא קאמר שיש לחוש לע"א אלא כשמעיד ששניהם נתכונו לשם קדושין, אבל בנ"ד שמדברי העד נראה שגם הוא מודה שלשחוק נתכונו אין שום חשש ולא צד פקפוק בקדושין אלו, והוא מה שאמר לו העד אלו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת ע"כ ואם הוא סובר שלשם קדושין כונו למה ליה לאהדורי שאם היתה טובה היתה מקודשת מאי דהוה הוה וכבר היא מקודשת, וכן תשובתו לו שאין הטבעת שוה כלום ר"ל אני אין כונתי לקדושין בהיות שאני המקדש בזה שאינו שוה כלום, א"כ ש"מ שבין הוא ובין היא והעד ספרו שלחוכא ואטלולא היה הדבר ונמצא שאין שום צד עדות קדושין ומינה שאינה צריכה גט כמ"ש הרשב"א סי' תתנ"ו ואפי' מספק כמ"ש הת"י שם, וכ"ת נצרכה גט לחומרא, היא חומרא דאתי לידי חורבא כמ"ש המיימון שם הביאו הב"י וז"ל וטוב בעיני שלא להחמיר להצריכה גט לחומרא פן יתן המקדש כתף סוררת כדי לעגנא או ירחיק נדוד ונמצאת זאת העלובה כל ימיה עגונא ע"כ, וכבר ידוע כמה הקילו חכמים והפוסקים ימשום עגונא דאתתא, ועוד שנמצאת פוסלה מן הכהונה וכמה פעמים

חששו

וכמ"ש מהר"ם פאדובה בסי' ל"ז דא"א בהכחשה לא יאמן שמורה צדק יאמר לחוש, וכ"כ בר"מ משמו וההכחשה שאין צורך שיהיה דוקא בעיקר הקדושין כלומר להד"ם או שלא ראו הקדושין או כיוצא בזה, אלא אפי' שניהם מודים ואומרים אמת נתתי וקבלתי הקדושין אבל היה דרך שחוק והיתול נאמנים ואינם קדושין כלל, כמ"ש הב"ח בספרו ובתשו' שם דלאו דוקא, ולשטתו אזיל הנ"ל וכמו שנראה מדברי הרשב"א דס"ל באומרו דטוענת דמשטה היתה וגדולה מזו כתב הב"ח בתשובה שם, וקיצור המעשה כך הוא נער א' היה לו מטבע ודבר אל בתולה א' פעם ושתים שהיה רוצה לקדשה וענתה לו תן לי אותו וקדשני בו אז השליך הנער וכו' ועד א' העיד המעשה ושניהם מודים לעד אבל אמרו שהיה שחוק והתול ולעולם לא עלתה על לבה לשם קדושין ומסיק דבין אמרו שנתכונו לשחוק א"נ שלא הבינה א"נ משטה היתה בו וכל כיוצא בזה מן הטענות כיון שאין שם אלא עד א' אין חוששין לקדושיו אלו ע"כ, ואפי' מהר"ם פאדובה שרוצה לחוש לסמ"ג, כשאמרה לשחוק נתכונתי מודה, ולדבריו כ"ש הוא שכתב סי' ל"ב וז"ל ועוד נ"ל שנ"ד חשיב מקדש בפני שנים וכו' דטעמא מלתא שמפרש רשב"א עצמו הטעם דמידע ידעה דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקדושיו ורצתה לשחק בו והכא אין שייך לומר מידע ידעה דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושין כדעת רוב הגאונים ושחקה בו שהרי לא אמרה הכי אלא אמרה להד"ם, ואפי' אם תטעון מעתה ששחקה בו דהא במה שטענה כבר להד"ם הודתה שלא שחקה בו, ודומה ממש וכו' ע"כ הא קמן דאם מתחלה היתה אומרת ששחקה בו לא היה חושש אעפ"י שהוא מכת החוששין וכ"ש דהדר ביה בסי' ל"ז כמו שנראה מדבריו וכמו שכתבו הח"מ וד"ם ואעפ"י שהח"מ והב"ש חולקים על הב"ח מתוך דברי הח"מ נראה דאיהו ג"כ הדר ביה מדהביא בתחלה דבריו וכתב עליו דאינו נראה לכתחלה ואח"כ סמך על מה דהדר בזה מהר"ם פ', וכבר ראינו לעיל דכשאמרה לשחק בו הוא כ"ש שאין לחוש לקדושיו, ומדברי הב"ש לקמן ח"ל אע"ג דאיתא בסמוך דאינו נאמן לומר לשחוק כוונתי היינו כששני עדים מעידים אבל נגד ע"א נאמן במגו דיכול להכחישו, ואין נ"ל דדומה לאומר חטפי ורידי חטפי דאינו נאמן במגו וכו', ומ"ש הרשב"א משטה הייתי הוה הכחשה היינו כשאומר בעת הקדושין בפ' להשטות ולא לשם קדושין, ע"כ נראה מדבריו דקשיא ליה ההיא נסכא דר"א ולדידן לא קשיא מכמה טעמים חדא דשאני התם דהעד מחייבו שבועה ומשום שהוחזק גזלן אינו יכול לשבע וחייב כמ"ש שם הגמ' דאם אינו מחייבו שבועה אה"נ דפטור במגו כמ"ש בפי' שם התוס' ד' ל"ד, ועוד דבהדיא כתב הרשב"א סי' קע"ט ונאמן האשה להכחיש את העדים במגו, ועוד שאין לדמות לכל מילי דבר קדושין לדברי ממונות כמ"ש מהר"ם פ' שם על מורה א' שרצה לדמות קדושין לממון וקראו שטעה המורה וכתב עוד שאין לדמות קדושין לממון כלל בדבר הזה, ומהרר"ט כתב בא"ה סי' ל"ח וז"ל אבל לאסור אשה בעדות קדושין לא שייכא כלל לדיני ממונות ע"כ, הא למה זה דומה למאי דכתב מוהרי"ק שורש ל"ג וכן פסק הש"ע בי"ד סי' א' דע"א שהעיד על שוחט ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו דלאו כלום הוא וכתב שם הטעם דרוב מצוים אצל שחיטה מומחים הם א"כ הרי הוא בא להוציא אדם זה מחזקת כשרות ופשיטא דלא מהימן להוציא דבר מחזקתו היכא דאין בידו וגם הלה מכחישו ע"כ, ועוד דשייך ג"כ מיגו דיכול לומר לא שחטתי, הכא נמי בנ"ד זאת בחזקת פנויה עומדת והוא והיא מכחישין והרי בחזקתה במגו דיכול להכחישו דכה"ג אמרינן בכתובות דף פ"ג בע"א אומר נתקדשה וע"א לא נתקדשה תרוייהו בפנויה ובחזקת פנויה נשארת וע"ש וא"ל דשאני התם דאיכא עד א' המכחיש ואינו הבע"ד כי הכא דכ"ש הוא כמו שנראה בהדיא בש"ך י"ד סי' קכ"ז ומ"ש שמ"ש הרשב"א משטה הייתי היינו שאומר בפי' תמוה הוא בעיני דזהו פשוטו לבר בי רב ואין צריך לומר, ועוד דכל הפוסקים שהביאו דבריו לא אשתמיט שום מנייהו לפרש כן ואיהו מנין ליה, ועוד דממה נפשך איני רואה טענה לדבריו דאם הוא סובר דבע"א אפי' בהכחשה והיינו שאומר להד"ם או כיוצא יש לחוש הוא נגד הגמ' דלעיל דכבר הוכחנו דבזה רב פפא מודה וכ"ש הנמשכים אחריו ואין שום חולק ע"ז, ואם הוא סובר דהכחשה הוא באומר לשחוק כונתי מה לי להד"ם דד"ל

לאו

וכו׳ ועוד חוששים אנחנו דלמא נפיק מינה חורבא דשמא למחר יארע עוברא דלא בריר כ״כ ובמקום עגון וישתו התלמידים הבאים אחרינו מי מרים לאמור הן כזה החמירו קדמונינו ואיך לא נחמיר אנחנו ויורו להחמיר אף במקום עגון.

זהו מה שנראה לנו ברור כשמש בנ״ד ושלא להצריך גט לאלמנה כלל ועיקר, אכן על המורים מורי צדק במקומם ועל רוב חכמי ישראל הכותבים בדין זה אנו סומכים לפסוק כפי רוחב דעתם, ואלקים יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אכי״ר.

פה אנקונה יום א׳ י״ב לחדש שבט התע״א.

יוסף בלא״א שלמה פיאמיטא ז״ל.
אברהם בלא״א יהודה אלקוסטאנטיני.
שמשון בלא״א יהושע משה מורפורגו יצ״ו.
אליהו בלא״א משה מוגיאגוני ז״ל.

פסק אליעזר בכמהר״ר יעקב סופינו זלה״ה.

שאלה: מעשה אירע בעירנו ק״ק קסאלי שאדם א׳ נשוי אשה ויש לו בנים וקדש אלמנה א׳ דרך צחוק וכו׳ עד אלה הם הערויות אות באות מלה במלה.

יד תשובה: אעפ״י שדיני קרושין כהררים התלוים בשערה וצריך עיון גדול עליהם לראות להוציא הדין לאמתו כדי שלא ליכשל ברם, מ״מ אחר חפוש אמתחות הפוסקים מפיהם ומפי כתבם אנו חיים ונראה בהדיא דאין לחוש לקרושין, דהא כתב הרמב״ם בפ״ד מה״א המקדש בע״א אין חוששין לקדושיו ואעפ״י ששניהם מורים, ק״ו למקדש בלא עדים ע״כ, וכן פסקו הטור והב״י בא״ה סי׳ מ״ב וכל קדמאי ובתראי וכן מסקינן בגמ׳ בפ׳ האומר כמ״ש שם ה״ה, וכן כתב מוהררי״ק בתשו׳ ק״א בשם כל הפוסקים שהמקדש בע״א אין חוששין לקדושיו אפי׳ שניהם מודים, וז״ל המשפטי שמואל סי׳ פ״ג סברא זו דחאוה כל הפוסקים ראשונים ואחרונים בשתי ידים וכו׳ וכן פשט המנהג מ ל בתי דינים שראינו וששמענו שאין חוששין לקדושי ע״א וכ״כ הריב״ש בתשובה בפשיטות ע״כ, ואעפ״י דהסמ״ג חושש לקדושיו כמו שהביא רמ״א שם והביאו המרדכי וכתב שראוי להחמיר מ״מ אין לחוש, דאפי׳ נימא שהדין כמותו מ״מ בראותנו כל הפוסקים חולקים עליו אין לנו להלוך אחר היחיד נגד רבים, וכ״ש בנד״ד איהו ג״כ מודה דהא כתב הב״י בשם הרשב״ץ הביאו המשפטי שמואל שם והב״ח בתשו׳ סי׳ צ״ה וז״ל וכתב הרשב״ץ בתשו׳ דאפי׳ לדברי סמ״ג שחוששין לע״א לעדות נשים לא חייש כלל ואפי׳ בע״א לא חשש החושש אלא כששניהם מודים אבל אם יש הכחשה ביניהם לא, כמ״ש הרשב״א באשה טוענת דמשטה היתה, ע״כ נראה מדבריהם דכשיש הכחשה אפי׳ הסמ״ג ודעימיה מודו כמו שהאריך הרא״ש בתשו׳ ל״, והרשד״ם בא״ה סי׳ י״א ובתומת ישרים סי׳ קפ״ז והא טעמם משום הא דאיתא בפ׳ האומר ד׳ ס״ה אמר רבי יהודא המקדש בע״א אין חוששין לקדושיו וכו׳ מאי הוה עלה רב כהנא אומר אין חוששין רב פפא אמר חוששין והם פסקו כרב פפא לחומרא, והנה כתב ת״י שם וז״ל כל מאי הוה עלה שבגמרא הוי איכא פלוגתא בדין ואנו רוצים לרעת מה העלו בישיבה באותו דבר, והכא גבי המקדש בע״או כו׳ אין שם חולק בזה עד שנצטרך לומר מאי הוי עלה ועל כרחן לומר דלא קאי אלא אשניהם מודים וקאמר לעיל רב נחמן אמר שמואל ואפי׳ שניהם מודים ואלו רב יהודא הוי רפיא בידיה פעם אומר דבששניהם מודים חוששים לקרושין, ופעם היה אומר דאין חוששין ועלה קא בעי גמר׳ מאי הוי עלה וקאמר דרב כהנא אמר דאין חוששין, וקאי כרב ושמואל דקאמרי דאין חוששין ואפי׳ שניהם מורים, ורב פפא פליג עליהם וקאמר דכיון ששניהם מודים חוששין, ע״כ שמעינן מינה דכשאין מודים דהיינו שיש הכחשה מודה רב פפא דאין חוששין כמ״ש הוא עצמו לעיל וז״ל אבל בהכחשה מודה ליה לרב כהנא דאין חוששין וכן נראה מדברי הר״ן בפ״ב דכתובות ד׳ תע״ח ומינה, והסמ״ג ודעימיה שנמשכו אחריו ג״כ מודו, א״כ נראה בהדיא דכשיש הכחשה כ״ע מודו ואין שם פלוגתא ולא חולק ע״ז דאין חוששין לקרושין וכמ״ש

סוברים שבדין מרומה כגון המקדש אשה חשובה בלא שדוכין ושלא בפני קרובים וכיוצא ככתוב בדבריהם לדיני נפשות דמי, וכן המקדש דרך שחוק וכו' ובכלהו צריך דרישה וחקירה, אלא שיש אומרים והוא הריב"ש ראע"ג דבעו דרישה וחקירה לא דמו לדיני נפשות ממש ואם אמרו איני יודע לא בטלה עדותן, וי"א דלדיני נפשות ממש דמו כמהר"ר בצלאל וחבריו כאשר כתב בבנה"ג וח"מ סי' ל' אות ר' ז"ל, ומהר"ר בצלאל הביא כמה אשלי רברבי דסברי שבדין מרומה כדיני נפשות ממש דמין, וגם מהרי"ט כתב ז"ל דעדי קרושין דלא הוי אלא לאסור אשה לבעלה או להתירה לכ"ע כדיני נפשות דמיא ואף אם הוכחשו בבדיקות עדותן בטלה, ומהר"ם בנבנישתי בסי' כ"ח סוף ע"ב הביא וכתב שנראה משם שאף שאין הכחשתם בגוף העדות דלא נפקא מינה לענין דינא מידי אכתי הכחשה בבדיקות מקרי, ואף שלא סמך עליו הרב לגמרי עכ"ז עשאו סניף לנדון דידיה, והרב בעל מגדול עוז בתירוץ השגת הראב"ד להרמב"ם בריש פ"ב מה"ע כתב דלדעת הרמב"ם כל שאמר איני יודע על מה שכיון חברו יפה הויא הכחשה בבדיקות ועדותן בטלה, ואף שדברים אלו לא ברירי לן לפי שמשמעות הכחשה היינו שא' מבטל דברי חברו בדברים שא"א לקיים דברי שניהם ולחלק עדותן כמו שכתב הר"ן בתשובה וכן כתב בעל בנימין זאב ומהרשד"ם ואדרבי, אמנם מה נעשה אחר שמהריק"א בתשובות סי' ב' כתב ז"ל אבל יש מקום לבטל העדות מפני שהעד הא' אמר שאינו יודע אם שמעה היא תהא לי מקודשת, ואם אינו ברור לי ששמעה אין כאן עדות שהרי זה מכחיש את חברו בחקירה שהוא עיקר העדות עכ"ל, והרב הגדול מהר"ם בנבנישתי בתשובה סי' כ"ט דף ע' עמוד ג' הביא הא דמרנא ועשה ממנו ק"ו לנדון דידיה, ואחרי האריות האלה השואגים מי יבוא ואליהם מי לא יירא לגשת, ואם נתן רשות לקטנים לדבר במקום גדולים נימא במילהון טעמא דכיון שהיו העדים שם באותו מעמד ומושב זה אצל זה, וזה אומר ששמעה היא וזה אומר שאינו יודע אם שמעה הוה ליה כאלו אומר לא כך היה המעשה, עוד איפשר לומר בדרך יותר נכון דהואיל וקדושין לדיני נפשות דמו כמדומה לן שאם בדיני נפשות ע"א אומר שמע התוטא ההתראה שעשינו לו וע"א אומר איני יודע אם שמע ודאי דלא הוה דיינינן ליה למיתה א"כ לדעת הרב ז"ל ה"ה בעדות קדושין.

ומעתה נבוא לפסק ההלכה ונימא דבנ"ד איכא תריסר גמלי ספק ספקא הא' דילמא הלכה כהני רבוותא דסברי כל שאמר א' מהעדים איני יודע בדבר הנוגע לגוף העדות אין כאן עדות כלל, ואת"ל דאין כאן הלכה הואיל ואינם מכחישים זה את זה להדיא ואפשר לחלק העדות ולקיים דברי שניהם מ"מ אין כאן אלא ע"א שהרי העד הב' אינו מעיד כלום שיאסור האשה ואין עדות לחצאין וכיון שאין כאן אלא ע"א הרי כל גדולי המורים צועקים לומר אין חוששים לע"א, ואת"ל דאיכא למיחש לע"א כדברי החוששים פנה לך לשמא לך אל העד ה"א הנראה, שוב וראה שאין בדעתו ועדותו לאסור האשה ולהחזיקה כא"א שהרי בפירוש אמר שלדעתו לא היתה הטבעת ש"פ וכן סבר המקדש עצמו וכ"ע ידעי דאין האשה מתקדשת בפחות מש"פ אי ידעינן ליה בבירור וכמו שיתבאר עוד לפנים בע"ה א"כ לא היה דעתו לקדש, ואף שאפשר שהיתה הטבעת ש"פ עכ"ז בתר דעת המקדש והמתקדשת אזלינן, שהרי לדעת כל הפוסקים אם ראו העדים לאחורי הגדר ושמעו נתינת הקדושין כראוי אמרינן מידע ידעה האשה דאין קדושין שלא בפני העדים וכונתה להשטות אף כאן נימא הכי מידע ידעי המקדש והמתקדשת והעד דאין קדושין בפחות מש"פ ולהשטות ודאי נתכוונו כמו שאומרים עתה בפירוש, ואת"ל כיון שסוף סוף איכא ש"פ איכא למיחש דפחות מע"א לא הוי חשו ליה אחרונים.

אף על זה נשיב אמרי' אמת ונימא הכי אף אותם שחשו לע"א בהצטרף אליהם ריעותי אחריני כגון כשיש אומדנות מוכיחות דלהשטות נתכוונו לא חיישי לע"א כמו שפסקו הרב ב"ח ונ"ץ הלכה למעשה, וא"ת לדעת ח"מ ובית שמואל ובית הלל דסברי דבע"א והשטאה יש להחמיר ושכן פסקו למעשה הלא גם בנ"ד צריך לחוש, עדין אנו אומרים בנ"ד גם הני רבוותא יודו דאין לחוש דהא בעל ח"מ רפויי רפיא בידי' ולא אמרו אלא כל דלמא וסיים דבריו ועיין בר"ם ובעל בית שמואל תקן דברי הרשב"א שצריך שתאמר האשה בפי' דלשטות נתכוונה

וכן

ראובן היו שם שני עדים ובאמת היו שם אלא שאינם אלו שראה ראובן עכ"ז לא חש לה הרב כלל, ואם נפסק לומר שנוכל ללמוד זה מדברי בת"ה שכתב דהיכא דהוו תרי סהדי אצל המעשה וא' מעיד עליו ועל חברו שנעשו הקדושין בפניהם אע"ג דחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורין ובה"ג כ"ע מודו דהחששים עכ"ל, וא"כ נוכל לומר אם כשהיו שנים אצל המעשה אע"ג דחברו מכחישו כתב הרב דלכ"ע חוששין כ"ש בנד"ד דאין חברו מכחישו דיש לחוש.

הן זאת לא צדקת נענך לא סמך הרב על שהיו שם בשעת המעשה ב' עדים אלא על שהיה עד א' מעיד עליו ועל חברו שראו מעשה הקדושין כראוי שבזה לדעתו יש כאן קדושין גמורים, אבל אם נמצאו שם ב' עדים וא' מעיד כראוי וא' אינו מעיד כלום או אינו מעיד דבר המחזיקה למקודשת לא הוה חש לה הרב כלל, וא"כ מכאן ראיה דכל שאין א' מחזיקה למקודשת אין לנו לחוש כלל כיון שע"א אינו מעיד עליו ועל חברו כבנ"ד, עכ"ז אף נידק דיריה ודינו הוה מתנא מדברי הרשב"א ומהרי"ט באה"ע סי' מ"ג דף ס"ג עמוד ג' הביא דברי בעל ת"ה ודברי מהריק"א והחייתו, וכתב דחלוק בת"ה נכון הוא ושמדברי הרשב"א אין לו קושיא כלל, דלעולם איכא לחלק ולומר דדברי בת"ה מיירי דע"א מעיד שהוא וחברו ראו שניהם מעשה הקדושין כראוי ולזה יש לחוש, ודינו של הרשב"א מיירי שע"א מעיד שגם חברו נמצא שם במעשה הקדושין אבל אינו מעיד שגם חברו ראה וידע כמוהו ואיפשר דהיה שם ולא שם לב לדעת, ועכ"ז בסוף דבריו דחה גם הוא בת"ה הנ"ל מהלכה. —

א"כ הן מינה ק"ו לענינינו לא די שנד"ד אינו דומה לנידון בת"ה שע"א אינו מעיד עליו ועל חברו אלא אפי' לנידון הרשב"א אינו דומה שהרי העד הא' אינו מעיד על חברו כלום והעד ה"ב לא שם לבו ודאי לא עשה שהרי אינו מעיד לנו דבר ואם דינו של בת"ה נדחה כ"ש וק"ו שיש לדחות דין שהוא קל מדינו של הרשב"א דאין מי שיחוש לו ואל תטעה ברעיונך לומר דהתם משום דהוו עדות מוכחשת לא חש אבל בנ"ד דליכא הכחשה ניחוש דהא אם תדייק היטב תראה דלענין למוד זה לא שמו לב להכחשה וכמו שתוכל להבין בבירור מדברי מהרי"ט, עוד יש לנו להביא ראיה מדברי הרימ"ק ודעימיה בעובדא דנאזאל אל בעל בבי דהוא הוא עובדא דמהר"ר בצלאל ומהר"ם אלשיך דכולם פסקו להקל ואל תתבהל מטה שאומרים בסוף שרוצים שיסכימו עמו אחרים שכן דרך הוראה מכל חכמים הקדושים והגדולים במילי דערוה וכיוצא בהם לומר דברי ענוה כאלה וחשבנו שלא להאריך מרחא במקום שאינו צריך-שיש בידינו די במה שאמרנו, וא"ת עדיין צריכין אנו למודעי שהרי העד ה"ב אומר שאינו זוכר לא שאינו יודע, א"כ איפשר דידע מה שאמר המקדש תם שמע אלא שעתה אינו זוכר להיות שאיתרו הוסים על זה נשיבך מילין כי אין לדיין בדיני קבלת עדות אלא מקומו ושעתו וכדברי מהרש"ך, וכ"ש בנידון הזה דמעיקרא לא חשו לה כלל כי כשתוק היה בעיניהם, אכן עוד צריך לדעת שכל האומר איני זוכר כאומר איני יודע דמי, וכן עלה בדעתנו מתחלה בלי ספק ואח"כ מצאנו כן בבירור בשו"ת מהר"ר בצלאל סי' ה' דף ל"ב ע"ג דכל האומר אינו זוכר כאיני יודע דמי, וכן הוכיח מהרשב"א ודעימיה דפשיטא להו והניח ספקו של הר"ן ע"כ, ודברי הרשב"א הנ"ל הביאם מרנא ביתה יוסף סי' מ"ב שכל האומר איני זוכר בב"ד אינו יכול עוד לומר נזכרתי ואתתא שריא בלא גט עכ"ל, והנה מהרמא"י כאן לא כתב כלום אבל בח"מ סי' כ"ט כתב ואם נתנו אמתלא לדבריהם אחר שיצאו מב"ד חוזרים ומגידים עכ"ל, דהיינו היכא שנזרו חרם בבה"כ שכל היודע עדות יבא ויגיד קודם שיצא מבה"כ תראה דכתבו מהרמא"י שם ולא בא"ה משום הא דהריב"ש דאפי' אמרי שהעדים חוץ לעיר אין חוששין שמא יבואו ויעידו ולא נתיר האשה, אלא מתירים, ולא חיישינן, אלמא באשה מתירים ולא חיישינן משום ענן אבל לענין ממון חיישינן, מ"מ לנד"ד לא צריכינן לכל זה שהרי העד שאמר איני זוכר אחר כמה נזירות שנגדו עליו ואחר כמה ימים איך יזכור אחר כמה חדשים ואפי' יאמר שזוכר לפי דעתנו ודאי היה לחוש דשקר הוא אומר ותו ליכא למיחש לספקו של הר"ן ולא מהמנינן ליה אכן עוד לאלפי' מילין בנ"ד להוסיף טעם לשבח להקל דכיון שכבר ידוע מחלוקת הפוסקים בענין קדושין אי דמי לדיני ממונות או לדיני נפשות ורובא דרובא

סוברים

האי הכי לא הוי ליה להרשב"א ולמרנא לסתום אלא לפרש, ואחריהם נמשך בעל בית הלל ובעל נ"ץ נמשך אחר ב"ח הלא יראה דברינו למעיין, אשר אמרנו שרבוי החבורים הוא לנו בהרבה דברים למכשול ופגע בהוראה בהעמיד לנו ספק על ספק וחומרא על חומרא ולתלות הרים רמים בשערה קטנה לסגור לפנינו הדרך לבוא העירה עיר גדולה לאלקים הפסק הנאה והנכון, ואם נשים לבנו לכל פוסק ומעלה דבריו ברפוס לא נמצא לעולם ידינו ורגלינו בבה"מ, ומה הועילה לנו התורה באמור לנו אחרי רבים להטות וכמו שנאמר עוד לפנים, וכל הדברים הללו אמרינן לדרך פסק הלכה, אמנם לנ"ד נראה דאף לדעת הני בתראי האלמנה הנ"ל מותרת בלא גט, שהרי בנ"ד הכל מעידים ומגידים שבדרך שחוק נעשה והאשה מותרת (כמו שבא בשאלה) שבעת הקדושין אמרה למקדש דברי שטות ודברים המכחישים דבריו ומעשיו וזה אפי' לבית שמואל מהני לבטל הקדושין כאמור, ותו שיש אומדנא רבא שלשטות נתכונו שהיו בידיו שתי טבעות א' של זהב וא' של קרי"נא ונתן לה של קרי"נא, ותו שלדברי העד הא' שאלה האשה הטבעת והוא נתנה לה, ולדברי העד הא' הוא נתן לה בלא שאלה ואין לנו לדון אלא לדברי הספורים שלפנינו כמו שהן כמו שכתב מהרש"ך ח"ג סי' דדייקינן דברי העדים ולא אמרינן שמא אמר כך, ותו שהעד הא' אמר בפירוש שלא היה בטבעת שוה פרוטה וגם המקדש כן אמר.

הן כל אלה ודאי הלא יתאספו לעשות שיסכימו אף אלה האחרונים, אבל לענין פסק הוא דמטרפא רוחנו שלא לחוש לכל הני ספק ספקא. וכמו שנתבאר עוד לקמן.

מעתה, נבוא אל העמוד ה"ב ונחקור אם בנד"ד יש עד א' או עדות וחצי או שני עדים והיה אפשר לומר שכשם שאין לחשוב כאן ב' עדים שהרי העד ה"ב אינו זוכר כלום כך אין לחשוב שיש כאן ע"א לבד, כיון שנמצא שם העד ה"ב וראה נתינת הטבעת ואמר שאינו זוכר והוה ליה כההיא דאמרינן במהר"ם פאדובה שעדות אבשלום מסייע ליצחק שהעיד שקבלה הקדושים אף שלא ראה, הלא תראה שגם הרב שאמרו לא חש להאי טעמא וכתב דלא חיישינן ליה אלא בע"א ועד כאן חש לה הרב משום טענת להר"מ שטענה האשה ונגד דבריה אלה היו שני עדים אחד שראתה אותו וא' שלא ראתה אותו אבל אם היתה טוענת לשחוק נתכוונתי, מודה היה הרב שאין כאן אלא עד א' שהרי נגד ראית נתינת הטבעת מועלת טענת שחוק לכ"ע כיון שלא שמע העד דברי קדושין כלל וכמו שנוכל להבין מדברי הרב הנ"ל בפסקו הנ"ל שנראה כמחמיר בע"א כיוצא בזה, וכ"ש דבנידון דידי' ראה העד הקדושין ושמע ג"כ אלא שלא ראתהו האשה ובנ"ד לא שמע העד קדושין כלל לפי עדותו, א"כ הואיל והאשה ראתה ה"ב עדים ו'ב עדים ראו נתינת הטבעת חמיר טפי מעובדא דמהרמ"ף דהתם יכולה לומר משטה הייתי הואיל ולא ראתה שני עדים דמידע ידעה דאין האשה מתקדשת אלא בפני ב' עדים, אבל הכא דאיכא ב' עדים אינה יכולה לומר משטה הייתי, אמור נא אחינו ודאי דאין אנו מאמינים לאיש ולאשה לכל דבר שאנו יכולים לעמוד עליו מתוך דברי העדים, אבל הכא אם האשה טוענת אמת שקבלתי הטבעת אכן לשחוק והתול כוונתי וגם אמרתי אז שלשחוק אני מקבלת אותו (וכמו שבאמת טענה) מה יכול העד לענות לה? הרי הוא אמר שלא שמע או שאינו זוכר מה ששמע א"כ ודאי אין העד הזה מועיל לפנינו כלל והרי הוא כאלו אינו כיון שאינו מעיד על שמיעת קדושין כלל, עוד ראה במהרימ"ט פ"א סי' של"א ב"ג שראו נתינת הטבעת ושמעו הקדושין שנתן פ' לפ', והמקדש אמר לאשה את היא פ' בת פ' וענתה הן ואמר הוא לעדים ראו שאני מקדש לפ' בת פ' ואח"כ הקרו ב"ד את העדים וא' אמר שהיה מכירה לשעבר, וא' אמר שיכירנה, וא' אמר שאיפשר שיכירנה ופסק הרב דאין כאן קדושין כלל להיות כאן ע"א בלבד ולא חש ליה כיון שבעקר הקדושין לית לן עדות שלם ואין עדות לחצאין לפי שהעד צריך שיאמר דברים האוסרים אותה, וגדולה מזו כתב בסי' י"ד בראובן שנתן אשכול של ענבים בפני ר' שניאור ור"י, וקראו לר' שניאור והעיד כראוי, וקראו לר"י ואמר שלא נמצא בשעת מעשה אלא אח"כ, ואמר ר' שניאור שנמצא שם ר' אברהם וקראו לר' אברהם והעיד כר' שניאור אכן שאלו לראובן אם ראה ר' אברהם ואמר לא, ופסק הרב ראע"ג דהיו שם ב' הואיל ולא ראה אותם ראובן אין כאן אלא ע"א ואע"ג שלדעת

ראובן

קרושין ראנן סהדי כי לא היה הכל אלא דרך שחוק והתול ואין כאן בית מיחוש של קרושין כלל דוגמא מהתשו' שכתב בת"ה סי' רי"ב עכ"ל, למוד והבן שאעפ"י שבת"ה היה חוכך להחמיר בע"א עכ"ז בנד"ד שע"א העיד שלשם קרושין נתקרשה ועמו היה ע"א, וע"א העיד שלא נזכר שם קרושין (והוא לא היה חושש להכחשת עד הב' כנראה מרבריו שם) אפ"ה פסק להקל ולא להצריכה גט משום דהוא כחוכא והתולא שלא היו שם נרות דולקות וכו', כמו שהבין רבריו המנהיר הנ"ל ואוקמה בחזקת פנויה כמבואר שם, ומעתה נבוא לרברי האחרונים ונימא הנה המקרש בע"א אין קץ לגדולי המורים שצועקים לאמור שאין חוששין לקרושיו כלל ה"ה הרי"ף, והרמב"ם, והטור, והגאונים, ומהרי"ק שורש ק"א כתב וז"ל שוו כל הפוסקים מלבר סמ"ג שהמקרש בע"א שאין חוששין לקרושיו, והר"ב גאלאנטי סי' ל"ב כתב דפשיטא ליה כביעתא בכותחא ראין חוששין לקרושין, והביא מה שכתב הרשב"א לתלמידו מי סנו לך הרי"ף, והרמ"ה, והטור, ללכת אחר סמ"ג, וכן כתב הרא"ש וכן פסק מרנא בשלחנו הטהור, והאחרונים ג"כ כה דעתם, מהרריב"ל, מהרשר"ם, מהרש"ך, מהרמ"ט, ובנו מהרי"ט. וארדבי, והרב בנבינישתי בפני משה, והרדב"ז, ובעל בנימין זאב, וה"ר בי רב, והר"ש קלעי, והר"י הלוי וחברו, והרב צהלון, כמה וכמה גדולים אחרים כלהו ס"ל ראין חוששין לע"א:

והנה בא מהר"י והחמיר עלינו את הקל לחוש לע"א היכא דשניהם מודים רלשם קרושין נתכונו אבל אם יש הכחשה ביניהם לא, כמו שכתב הרשב"א ובי' בשם הרשב"ץ שסמנו למר מהרא"י לדינו, וכתב הרשב"א ראם אשה טענת רסשטה היתה מקרי הכחשה ובזה יורה אף הסמ"ג, לכן בא הרב בעל ב"ח ובטוב טעם ורעת לומר לנו רין נאה וברור שהמקרש בע"א אם א' מהחלקים טוען דדרך השטאה ושחוק היה לכ"ע אין חוששין לקרושיו הואיל ויש כאן הכחשה, וזה ברור בב"י בשם הרשב"א ולא חש מרנא לכתבו בשלחנו מפני שלרעתו אין חוששין לע"א כלל אף בלא הכחשה והרין רין אמת, ולכל הני רבוותא רלעילא כ"ש וק"ו הוא ומה אם בשאר ספקות וחששות רחששו וספקו גרולי המורים כגון ההיא רהרני נותן וכו' וירים מוכיחות רכתבינן לעיל עשו משחוק והתול סניף ועמור להתיר, זו רע"א רלא חשו לה כלל הלא וראי יאמרו ראף לרעת הסמ"ג אין כאן ספק כלל, וגם מהרא"י עצמו כתב בר"ם רעברינן סמוכות וחיזוק מאומרנות רמוכיחות רשחוק והתול כמו שכתב מ"ע הפוסק הא', ואף בעל ת"ה רחש לער אחר עשה סמוכות משחוק והתול כרברי המנהיר הנ"ל ומי זה יעלה על לבו לחלוק עליו ולחוש יותר מזה? אבל יראו רבים ויתמהו מה גרם לנו שבירת הלוחות ויחוס ויתמול על מורי הוראות בזמן הזה כי לא נמנע בעל חלקת מחוקק לבא לבלבל רעתנו ברלמא שאמר ברין זה וז"ל, והרב ב"ח חילק בין ע"א לשני ערים בטענת השטאה וכתב רנאמן לומר טענת השטאה בע"א ולכן פסק הלכתא למעשה ואין רבריו מוכרחים להקל לכתחלה, ועיין במהרמ"ף סי' ל"ב שחוכך להחמיר אם הכחשת בעל רבר מהני ובסי' ל"ו חזר בו ע"ש ובר"ם עכ"ל וחי ראשנו כי הרברים האלה מקשקשים בנו כפעמון איך חשב להכחיש קרמוננו ברלמא ואמר שאין רבריו מוכרחים והלא ברברי הרשב"א וב"י רבריו מוכרחים ונלמרים בלמור שלם ואיך ילמור חוא ממי שחזר בו ולא ילמר הב"ח מב' גאוני עולם המה הרשב"א ומהריק"א ורבריו אין מוכרחים, ראיך רצה לרמות מצרים לשכם ולומר רלמא כשם שבב' ערים אינה מועלת השטאה וכו', ואיך נאמר כן שאם אמרנו בב' ערים שהם נאמנים לכל רבר שבתורה, לערוה, להמית, ולכל רבר, תאמר בע"א שלא האמינתו התורה לכלום, וכל ראיתרע כחו, לכל הרברים איתרע, לכן כתב מהריק"א בשם הרשב"א רטענת השטאה מועלת נגרו וחשבינן ליה הכחשה גמורה רזה אומר מקורשת וא"א היא, וזו אומרת אינה מקורשת רלשטות נתכונתי והן הנה רברי הב"ח וא"כ לא צרכינן למיגו ריליה, ונראה רגם הוא ז"ל רפויה רפיא בירה שכתב עיין בר"ם והוא סובר רכשיש אומרנות מוכיחות רלשחוק נתכונו לא חיישינן לקרושין כאשר כתבנו לעילא, אלא שבא אחריו בעל בית שמואל ועשה לו סמוכות ואמר שגם הוא הבין רברי הרשב"א כרברי הב"ח החק עצמו וחשב להכניס פילא בקופא רמחטא לומר ררברי הרשב"א הם שטוענת עתה שבשעת קרושין אמרה בפירוש שהיא משטה בו זהו וראי כונת רבריו אעפ"י שהוא ז"ל סתמם ובוראי

רא

והריט"ץ עצמו כתשו' הנז' סי' נ"ר סיים רבריו וז"ל הלכך אין כאן בית מיחוש אם יסכימו עמי בעלי ההוראה ואם יראה בעיניהם שלא להוציאה בלא גט לצאת מידי ספק יתן לה גט עכ"ל.

פסק רבני אנקונה.

יג. **תשובה:** קול ענות גבורה משיבי מלחמה שערה בעוסק ובסברא ישרה ושפה ברורה אל קול בת ציון אלמנה ענונה תתיפח ותפרש כפיה לעזרה להנצל מפח יוקשים פחים טמנו לרגלה כמתלהלה ירו בה חצים באמור הלא מצחק אני והנה קמו לעזרתה עדת ה' בגבורים אשר מעולם אנשי שם שכתבו לזכותה רברים עתיקים חזקים כראי מוצק דברים מועטים והלכות מרובות אשר כמעט עליהם אין להוסיף, עכ"ז נכספה וגם כלתה נפשנו לטייל ארוכות וקצרות ברברים הראשונים כי מיום שרבו מחברי חבורנו ונתמעטו הלבבות ורבו הרעות וכל א' וא' בא להוסיף בתירור חרושים ורינים ואינם אלא לגרוע כח הבא אחריהם כי כבהמה ירעו בשרות אחרים ומחמת רוב הרעות לא ימצאו ידיהם ורגליהם בבית המררש כיום הזה אנן וכיוצא בו יתמי דיתמי.

ומעתה נבוא לדבריהם ונראה אם נוכל להבין לברר וללבן נ"ר ונימא ראין ספק שהעמודים שרינגו נסמך ועומר עליהם הם שנים הא' המקרש בדרך שחוק והתול לפי הנראה והנשמע מרבריהם מה רינו, והב' כשיש בלבול וחסרון ברברי העדים או שיש ע"א בלבד ועד ב' אינו מעיד כלום או שנעשה המעשה בפני ב' והא' מעיד עדות חסר, והב' עדות הנראה שלם או שאינו מעיד אלא ראית נתינת הטבעת ונבוא על ראשון ראשון לענין שחוק והתול, ונאמר הא כבר קי"ל ותלמור ערוך לפנינו שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה ורעתה היינו שתתכון להתקדש לו ושהאיש יכוין לשם קרושין ולרצונו רהא קי"ל כמר בר רב אסי ראמר תליוהו וקריש אין קרושיו קרושין, ואין ספק רהמקרש דרך שחוק והתול אי הוה ירעינן ביה בבירור כ"ע מורו ראין כאן קרושין כלל אפי' אמר כל לשון טוב של קרושין, ובפני ב' ערים כשרים כל שאמר בעת הקרושין שלשחוק הוא או היא עושים אין כאן בית מיחוש כלל, וער כאן חשו הפוסקים משום דרברים שבלב אינן רברים ולא הניחום ללכת אחרי אומרנות והוכחות משום רלמא משעת קרושין לקרושין ממש נתכונו והשתא הוא רהררו בהו מ"מ כל הפוסקים הראשונים ראתא לירייהו רין זה לא סמכו עליו לגמרי אף באומרנות מוכיחות משום חומרא רקרושין, אבל עשו מזה סמוכות ועמור ברזל לשאר ספקות וסמכו עליהם להקל, פוק חזי בשו"ת הר"י הלוי שאלה ר' שכתב שלסברת הרשב"א המחמיר אף כשלא אמר הרני נותן זה לקרושין רהוי כירים שאין מוכיחות רוקא כששניהם מורים שלקרושין נתכונו אבל בנ"ר אבי הבנות צועק לומר שמעולם לא היה על רעתו לקרש בתו לנשוי וכו' והכל היה דרך שחוק והתול באופן שנראה הרבר ברור ששתי הבנות הן מותרות ואינן צריכות גט כלל עכ"ל וכרבריו כתב הרב ן' חיים שם ז"ל בנ"ר איכא כמה אומרני להבריח שאב הזה לא קבל טבעת זה לשם קרושין כלל ראין דרך לקרש ארם בנותיו בזה האופן דרך שחוק והתול עכ"ל, גם מהררש"ך ח"ג סי' כ"ט עור אני אומר שראוי להקל הקרושין הללו ושלא להחמיר כיון שהריב"ש שפסק להחמיר באומר הרני וכו' לא הוה אלא לחוש מספק וא"כ היו הערים בסגנון א' מ"מ יש להקל כי לראובן יש ג' בנות וכו' כמו שיוכל המעיין לראות בעריות כי כל זה מורה באצבע שלא היו הרברים אלא כחוכא והתולא ולא כונו לשם קרושין ועל כן יש להקל ואין לחוש עכ"ל, עור כס' בנימין זאב סי' ל"ז ברין פ' נתן ב' תאנים לפ' ואמר ליהוי קרושין לבתך וכו' והיו לו ב' בנות ופסק הרב להקל מכמה טעמים, והשאלה ל"ח כתב הר"ר חייא מאיר ז"ל וגם אחשוב שבמעשה שנתן הנותן הב' תאנים לא היה מעולם רעתו לשם קרושין מאחר שלא פירש איזה בת וכו', וכל מה שעשה הכל דרך שחוק והתול עשה וגם אם אח"כ נתעורר לאיזה סיבה נראה לעינים שכונתו הראשונה לא היתה בכך מרלא פירש וכו', גם בשו"ת מנהיר סי' ס"ר כתב מאחר ראין נהוג בזמננו לקרש אשה כי אם בכניסתה לחופה וכו', אפי' היה האמת כמו שהעיר הער הב' היה דרך שחוק והתול, ולא היה כאן שום כונת

קרושין

ורבו עוללי עלילות ברשע להוציא שם רע על בתולות ישראל ולפגום בכבודן אבל כשאין האיש מודה ואינו חפץ בקיום הקדושין למאי אית לן למיחש ולמה נקל? עכ"ז עדיין יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר במה יתקיימו הקדושין האלו הרי עדות שלמה אין כאן, דברי שחוק והתול יש באן קודם מעשה ובשעת מעשה ואחר המעשה גם האיש והאשה שניהם אומרים שלשחוק נתכונו וגם העד הב' אומר שאחר נתינת הטבעת התחיל לצחק, גם כולי עלמא ידעי שהאיש הזה ברחנא הוא ודרכו לצחק עם הנשים כמוזכר בשאלה א"כ איך נעזוב כל אלה ההוכחות והאומדנות בשביל חצי עדות ומעשה רעוע ומטפוטי מלין בעלמא כדי להקל מעלינו משא העיון וכובד ההוראה ולהחמיר על אחרים חומרא יתירתא לפסול בת ישראל לכהונה? איברא הדברים באלה לבאורה דברי טעם הם ואין להחותם בשתי ידים אך אמנם במעט ההשקפה תשובתם בצדם דמשום חומרת א"א אין לנו ללכת בתר אומדנות ודברים שבלב, הלא דבר גדול הוא מה שכתב מהרשד"ם בתשו' סי' צ"ט הנ"ל ז"ל הלב אומר שעדי שקר הם אבל מה נעשה שאלו הדברים לא ניתנו לדין באומר הרעת עכ"ל, ואלו היה כאן ב' עדים מעידים עדות גמורה לית מאן דפליג שהאלמנה הזאת מקודשת מדאורייתא אפי' שניהם מכחישים כ"ש אם יטעון טענת שחוק והתול ברם השתא דהעד הב' מעיד במקצת המעשה היינו נתינת הטבעת ומלת לך אף אם נחשוב אותו כמי שאינו אכתי יש לן חדא שמעיד עדות גמורה ואפי' למ"ד אין חוששין לקדושין בע"א דאין לך דבר ערוה בפחות מב' בנד"ד דהוי תרי סהדי אצל המעשה ואין הכחשה בלל בניהם לא בחקירות ודרישות ולא בבדיקות אמאי לא נחוש לקדושין להצריכה גט מדרבנן לא יהא אלא משום חששת לעז ומפני כבודן של ראשונים דלדידהו ודאי יש לחוש ואולי דלקצתם קדושין גמורים הוי.

סוף דבר בהא סליקנא ובהא נחיתנא הלכה זאת עדיין רופפת היא בידי ומלתא דלהרב הפוסק נר"ו וסיעתו פשיטא ליה, לדידי מספקא לי ואולי מפני קוצר שכלי וכושל כחי ומיראתי לטעות בדבר הלכה ואיסור תורה, אחת היא על כן אמרתי אשמרה לפי מחסום ובמקום גדולים אל אעמוד.

אחרי שכתבתי כל זה שבתי ונתון אל לבי שאפי' למ"ד חוששין לע"א היכא דהוי תרי סהדי אצל המעשה כנ"ד יורו דאין לחוש דטעמא מאי אמרי התם חוששים שמא יבא העד הב' ויצטרף בעדותו אם הא' ואם נשאת וילדה נמצאו בניה ממזרים, ולכן כל זמן שהעד הב' חי אין מתירים אותה להנשא בלא גט אבל בנד"ד שהעד הב' לפנינו ואינו מעיד עדות שלמה הוה ליה כמי שאינו, גם העד הא' שנשאר היה כלא היה ואף שלדעת הסמ"ג והמרדכי בשם הרא"ם היכא דליכא חוששים הנה הרב בעל פני משה בתשו' סי' כ"ט כתב וז"ל על דא אמינא כי עינינו הרואות שרובא דרובא מגדולי האחרונים העלו להקל דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו עכ"ל וכן כתב הריט"ץ בתשו' סי' נ"ד. — אמנם מצאתי בבית הלל אה"ע סי' מ"ב סי' ג' אחר שהביא חלוק הב"ח דמה שכתב בתשו' מיימוני דזה שאמר שלא היה בלבו אלא לשחוק ולהתלוצץ הויין דברים שבלב ואינן דברים מיירי בשני עדים, אבל בע"א כל שאומרים שלא היה לשם קדושין היינו אינם מודים ואין כאן קדושין כלל.

הוסיף אח"כ הרב מרליה וכתב ז"ל, הנה פעם אחת באה מעשה לידי בזה בהיותי אב"ד ור"מ בק"ק המבורג ופסקנו למעשה שצריכה היתנו גט אח"כ מצאתי בס' חלקת מחוקק שכתב וז"ל והרב בב"ח חלק בין ע"א לב' עדים וכתב דנאמן לומר טענת השטאה בע"א ושכך פסק הלכה למעשה ואין דבריו מוכרחים להקל לכתחלה עכ"ל ובראותי גברא רבא כי האי שעשה מעשה להחמיר בע"א וטענת השטאה ושמח לדברי בעל ח"מ כמוצא שלל רב, אמרתי כמה רב חיליה של מהרא"י ז"ל וכמה גדול כחן של אלו דמסייעי ליה, גם הלום ראיתי בפני משה סי' כ"ח שעשה שחוק והתול וטעם ספק וס"ס וחזקת פנויה סניפים להקל ובהצטרף כל הטעמים האלו או רבים מהם ודאי נראה דאין להחמיר כל כך לחוש לקדושין ולהצריך גט ובנד"ד כל דעת הרב הפוסק נר"ו ודעימיה כלהו איתנהו ביה המחמיר נראה כמתעקש. — אמנם עדיין לבי ירא וחרד אחרי רואי שהלכה זאת במחלוקת שנויה ולדעת הרבנים האשכנזים זלה"ה רובם ככולם אין כאן לא ספק ולא ס"ס

והריט"ץ

גם היא אמרה דברים של שחוק כגון וכי שתי נשים אתה רוצה לישא אין בדברים אלה ממש דדלמא תמוהי קא מתמה כההיא דאמרי אי אי בל' ערבי כמוזכר בסוף תשובות הריט"ץ סי' נ"ה ע"ש, ושם פסקו דהואיל ולא השליכה החפץ ארצה גליא דעתה שרוצה היא בכך, ומי יימר שבדבריה אלה לא רצתה לגלות עוד דעת המקדש אם גם הוא נתכון לכך או משטה הוא בה, דכל שנאמר לאשה בשעת נתינה והיא פושטת ידה ולוקחת הטבעת בשתיקה אז היא מתקדשת, שקבלתה הטבעת או כסף קדושין היא הודאה כיון שכבר שמעה שנתן לה לשם קדושין, דאי לא ניחא לה לישדנהו וכדרב הונא בריה דר"י כמוזכר בתשובת ריב"ש סי' ק"ע, ולא עוד אלא אפי' ניתן לה בלשון שאלה כל שקבלה בשתיקה פסק המבי"ט בתשו' לאה"ע סי' ל"ת דהוי ספק קדושין.

זאת ועוד הוא עצמו זלה"ה בסי' ס"ז כתב וז"ל ומה שאמר אח"כ לא לקחתיו כ"א למשכנו בעד יין לאו כל כמיניה כיון ששמע שאמר לו לקדושיו ולקחו ולא אמר בשעת הלקיחה אלא אח"כ ואפי' תכ"ד דאין תוך כדי דבור כדבור בד' דברים כדאיתא בבמה דוכתא וחד מנייהו מקדש עכ"ל.

גם היות האיש נשוי ולו בנים אינה הוכחה דלהשטות נתכון לא בכל ולא במקצת ואין להסתייע מינה לבטל הקדושין ולא להתיש כחם אם מפני שתקנת ר"ג לא נתפשטה בכל הקהלות אם מפני שלא נעשית אלא עד האלף החמישי, ואף אם נתפשטה ולא נפסקה אין בה כח להפקיע הקדושין כנראה ממהריק"ו שורש פ"ד ומתשו' מהריק"א סי' ו' ולא עוד אלא שאפי' בהפקעה גמורה ובהפקר ב"ד לא סמכו הראשונים לעשות מעשה לבטל הקדושין הובא בתשובת המבי"ט רשייכי לאה"ע סי' ט"ל.

מי הוא זה איפה ואיזה הוא הירא את דבר ה' רואה ויודע כמה החמירו בעלי ההוראה קמאי ובתראי משום חומרת א"א אפי' במקום שהמקדש והמתקדשת אומרים להד"ם ולא ישיב אל לבו שלא חשו לטענת שחוק והשטאה אלא כשאין שם עדות כלל או כשהעדים מוכחשים הכחשה גמורה, ולא יאמר אם מהרשד"ם, מהר"ר אלשקר, מהרלנ"ח, ומהר"ר בצלאל, כולם עולים בסגנון א' דהרבה יש לחוש במקום ערוה החמורה אפי' הם מעוטא דמעוטא, והר"ר בצלאל כתב בתשו' סי' ה' וז"ל, מעתה לא נשאר לנו אלא שיטתו של הרמב"ם וכו', ומיהו בערוה החמורה ראוי לחוש לדבריהם ואין להוציאה בלא גט עכ"ל, ואיך לא נחוש אנחנו יתמי דיתמי משום טענת שחוק והתול וע"א שאינו זוכר הדברים שנאמרו בשעת נתינת הטבעת במקום שכולם מודים המעשה וע"א מעיד ששמע הרי את מקודשת לי ואין מי שמכחישו ואין כאן לא חזקת פנויה ולא חששת עגונה. חזקת פנויה אין כאן הואיל והעדים מעידים שקבלה הטבעת ורמיא קצת להא דכתבו התוס' על ההיא דאמרינן בגמ' פ"ב דכתובות ת"ר ב' אומרים נתקדשה וכו' דכיון דודאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמוה אחזקתה ואי לא בטלה החזקה בנד"ד לגמרי לפחות מקצתה איתרעא, גם חששת עגונא אין כאן דאף אם יתן המקדש כתף סוררת שלא לגרשה הואיל והיא עשתה שלא כהוגן שעברה על מנהג בנות ישראל המתקדשות בכנופיא, גם יש קצת נדנוד חרם ר"ג ותקנות הקהלות כח ב"ד יפה לכופו בכל מיני כפיות לגרשה כאשר הורה לנו מהרשד"ם בתשו' סי' י"ב ע"ש. ואף שאין עדות זו עדות גמורה ואין הקדושין ודאים (ואולי גם לא ספק קדושין) מ"מ לא מלאני לבי לאמר שאין לחוש להם כלל ועקר ולהתיר האלמנה ההיא להנשא בלא גט מכח דיוקים ודקדוקים דקים ואומדנות שונות.

אמת הוא שברוב המעשים המוזכרים בספרי הפוסקים זלה"ה אשר עליהם רבו הספקות והמבוכות היה המקדש עצמו מודה בקדושין ורוצה בקיומם ואולי יאמר אומר תינח בענין כזה שהמקדש מכוין לעדות איזה מהעדים ומצטרף באופן מה להעיד דיש לנו להחמיר הואיל ויש ידים מוכיחות אך בנד"ד שאין האיש המקדש מקיים הקדושין אלא אדרבא אומר שלשחוק נתכון איך יפול ספק בדבר ולמאי ניחוש ? אמנם שתי תשובות בדבר חדא דאם אין המקדש מקיים הקדושין אינו מכחיש ג"כ המעשה אלא שמערער נגד הכונה ועוד דע"כ לא הקלו הפוסקים זלה"ה אלא דוקא כשהמקדש רוצה בקדושין דחיישינן לקנוניא בינו ובין א' מהעדים ובכגון זה מהדרינן בתר ההיתר ומהפכינן בטענות להקל כדי שלא

אם לא בתנאי שיסכימו עמו חכמי העיר ותופסי התורה ומעייני בה, ובסי' י"א במעשה שהיה בו כמה חסרונות מצד הלשון והכחשה בין העדים גם המקדש והמתקדשת היו מערערים, ועוד כמה ספקות אחרות וספקי ספקות כאשר יראה המעיין, גם אירע הענין במשתה דרך צחוק שהיה ראוי להקל מכמה וכמה טעמים, עד שהיה הדין נראה בעיניו פשוט וברור עכ"ז חתם פסקו שלהיות חומרת ערוה אינו רוצה לסמוך על דעתו למעשה אם לא יסכימו בהיתר ג' או ד' מוחזקים בהוראה. היכא ניקום אנן ונתיר בנ"ד שע"א מעיר עדות שלמה והער הב' מעיד המעשה ואינו מכחיש את חברו בשום ענין גם המקדש והמתקדשת אינם מכחישים העדים ולא זא"ז וגם שלדברי העד הא' היא א"א ולדברי שניהם היינו האיש והאשה שטוענים שלשחוק נתכוונו אין כאן קרושין ואין לך הכחשה גדולה מזו עכ"ז אינה הכחשה בדברי העדות אלא בנפקותא דדינא.

ואם הר"ר בצלאל זלה"ה בתשו' הנז' סי' ה' גם כי היתה הכחשה גמורה בין העדים בעיקר העדות וכונת המעשה והעד הא' מוכחש מניה וביה ואין א' משניהם היינו המקדש והמתקדשת מודים עכ"ז הצריכה הרב שם גט לא מדינא אלא משום דחוששין ללעז ולכבודן של ראשונים, איך לא נחוש אנן בנ"ד דלדעת הרבה מהפוסקים זלה"ה קדושין אלו כמעט קדושי ודאי הם.

ולמען יצא דין אמת לאמתו נחקור עוד בקצרה על כל חלקי ההיתר הנופלים בנדון שלפנינו בין להקל בין להחמיר ונאמר כל מקום שב' עדים מעידים שהאיש נתן שוה פרוטה לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי אפי' מכחישים זא"ז בדברים שאינן עיקר העדות והמקדש והמתקדשת אומרים להר"ם אפ"ה קדושין גמורים הוי, ואם היו מדברים על עסקי קדושין ונתן הוא לה החפץ והיא קבלתו בשתיקה נחלקו הפוסקים זלה"ה אי ידים מוכיחות בעינן או לא, ואיזה נקראו ידים מוכיחות ואיזה שאינן מוכיחות, וכן נחלקו ג"כ בין שרך ללא שרך, ולמהרשר"ם הלכה כר"י דכל שיש לנו הוכחה במעשה סגי אעפ"י שלא באו הדברים בפי' גמור, וכששניהם או אפי' אחד מהם מודים לדעת רבים חוששים לע"א וכשהיו שם ב' עדים ושניהם מודים במעשה אלא שאין שניהם מעידים עדות גמורה למהרשר"ם כמעט קדושי ודאי הם, דדוקא היכא שא' מהם אומר שמעולם לא היה באשה ספק קרושין ושלא ראה ושלא שמע שום דבר מקדושין תנשא לכתחלה אבל אם ע"א אומר שנתקדשה, וע"א אומר לא נתקדשה לא מבעיא להרמב"ם ודעימיה דאיכא למיחש, אלא אפי' להרמב"ן, הרשב"א, הראב"ד, הר"ן, תוספות, בעל הטור, הגהות אשרי, כנראה מתשו' הרשר"ם סי' א', כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו כשע"א מעיד עדות גמורה והב' ג"כ אומר שראה ושמע אלא שאינו זוכר מה ששמע כבנד"ר דלכלהו יש לחוש, דודאי לא גרע זה מע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה והיא אינה מכחישתו גם אינה מודה דחיישינן. וכתב שאני התם דאיתרעא חזקת פנויה הואיל והעדים שניהם מעידים שנזרקו לה קרושין אלא שא' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה, י"ל דאף בנד"ר איתרעא בפנים מה חזקתה בהעדאת נתינת הטבעת, ואטורת דברים דשייכי לקרושין א"ב ה"ה והוא הטעם, מה עוד שגם האיש והאשה מודים אלא שאומרים שלשחוק נתכונו ולא לקרושין.

והנה טענת השטאה ושחוק כלפי האיש אינו טענה כל שלא אמר בפי' בשעת מעשה הריני עושה זה להשטות ולא לשם קדושין. וכלפי האשה ג"כ אינה טענה כל שלא אמרה כן קודם קבלת החפץ דתכ"ד לאו כרבור דמי, ודברים שבלב אינן דברים, וכשם דלא אזלינן בתר אומדנות בענינים אלו להחמיר כך לא נזיל בתרייהו להקל אפי' באומדנא דמוכח, דמאן לימא לן שלא נתכונו תחלה האיש והאשה לשם קרושין ותכ"ד חזרו בהם, ואי משום שאטר המקדש אח"כ אין הטבעת שוה כלום האי לאו טענה היא, תחלה דאין לך טבעת כזו שאין שוה פרוטה, ועוד דהמקדש בדבר שאין בו ש"פ הוי ספק קרושין וצריכה גט, ודבר זה אין בו מחלוקת ופשוט הוא הביאו מרנא ביתה יוסף בסי' ל"א. ואי משום דגלי דעתיה בדברים אלו שלא נתכון לקדושין אלא לשחוק והתולה נמי ליתא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אמרינן אבל מעשיו נכרים מתוך מחשבתו לא אמרינן, תרע דאפי' אמר להר"ם במקום עדים אינו נאמן, ואי משום שהאשה

על הכוונה, גם אין להאמינם בטענת מגו דאי בעו אמרי להד"ם השתא נמי שלשחוק נתכונו ליהמנו, משום דהוי מגו במקום עדים, ולא אמרינן מגו במקום עדים.

ועל החלוק ה"ב היינו אם יש לחוש לרברי הע"א או לא, הנה ידוע ומפורסמת מחלוקת הפוסקים זלה"ה היינו הסמ"ג והמרדכי והנמשכים אחריהם דסברי שחוששין לע"א בקרושין והר"ן והרשב"א ומהריק"א וכל האחרונים פה א' דסברי אין חוששין, ובין שתי הכתות האלו דסתרי אהדדי בא הכותב ה"ג היינו מהרא"י בת"ה סי' רי"ב והכריע ביניהם שכל שאין שניהם מכחשים יש לחוש, אמנם אם שניהם מכחשים הוי להו דברי העד הא' במקום ב' ואין דבריו כלום. —

והר"ש צמח בתשו' כתב דאפי' לדברי סמ"ג שחוששים לע"א לערות נשים לא חשש כלל, ואפי' בע"א לא חשש החושש אלא כששניהם מודים אבל אם יש הכחשה ביניהם לא, והיכא דהוו תרי סהדי אצל המעשה והא' מעיד שנעשה קרושין בפניו ובפני חברו אע"ג דחברו מכחישו איכא מ"ד דהואיל ולפי דבריו של זה הרי הם קרושין גמורים אם האמת כדבריו כ"ע מודו דחוששין, וכל שאין הכחשה גמורה ביניהם לדעת מהרשר"ם כמעט קרושי ודאי הם שכן כתב בתשו' סי' ל"ז וז"ל אמנם כל מי שיעיין בדבריו (היינו בדברי בעל ת"ה), יראה שאנו לומדים מדבריו דמה שאמר חוששין וגם דאינה מקודשת היינו מטעמא שהער הב' מכחיש את הא' לגמרי אבל בנ"ד דלא מבעיא שלא הכחישו אבל אדרבה קיים דבריו שנמצא וגם שראה שנתן לה הקאלסא"ם לשם קרושין בהא פשיטא דלא הוי חשש קרושין אלא קרוב לודאי עכ"ל, לכ"ע מיהא היכא דהוו תרי סהרי אצל המעשה אפי' אין דבריהם מכוונים לגמרי חוששין לקרושין, ובנין אב לזה דברי מהרא"י בסי' הנ"ל דמניהו נסתייע להרשר"ם בתשובה הנ"ל להצריך גט הואיל וב' עדים היו מעידים שנתן החפץ לאשה אלא שהער הא' לא שמע דברי המקרש האחרונים, והשני לא שמע דברי המקרש הראשונים, שהרי כתב וז"ל, וכ"ת הרי שאין כאן אלא ע"א ונתפשטה ההלכה שאין חוששין לע"א בקרושין שהעד ה"ב לא אמר ולא העיד אותן הרברים רק שאמר טומ"ה וכו', י"ל דהא דאמרינן אין חוששין לע"א היינו כשאין שם אלא עד א' אבל בנר"ד ששניהם מודים שנמצאו שם כשנתן הקדושין לא מקרי עד א' עכ"ל, אמת הרבר דנ"ד גרע קצת מנרון מהרשד"ם לפי ששם גם העד ה"ב מעיד קצת דברים היינו טומ"ה וכו' ובנר"ד העד ה"ב אינו זוכר כי אם מלת לך עכ"ז לא גרע כ"כ שאם בנרון ההוא הוי כמעט קרושי ודאי לא יהיו בנר"ד לפחות ספק קרושין, א"כ גם אנו לפי דרכנו נוטר הואיל דבנר"ד הי' ב' עדים אצל המעשה ושניהם ראו נתינת הטבעת ושניהם שמעו אלא שא' מהם אינו זוכר כי אם מלת לך, אמת הדבר שאין כאן עדות גמורה ואין הקרשין גמורים (שהרי אעפ"י שמצטרפים העדות בריני ממונות צריך שיעיר כל א' משניהם בכל דבר אבל אם העיר ע"א במקצת דבר והעד ה"ב במקצתו אין מקיימים הדבר מעדות שניהם כמבואר מדברי הרמב"ם פ"ד הלכות עדות) אמנם למיחש להו מיהא בעינן למיחש, וכמו שנבאר עוד לקמן גם מדברי מהרח"ש בתשו' סי' י"ח יש להסתייע קצת שהרי עד כאן לא חש הרב שם לעדות מרדכי אלא מפני שבעדות אחיעזר הלוי לא היה ממש כלל מכמה טעמים, ועוד מפני שהוכחשו העדים הכחשה גמורה, הא לאו הכי ודאי שהיה חושש אעפ"י שאחיעזר לא העיד עדות שלמה.

ועל ה"ג היינו אם יכולים האיש והאשה לפטור עצמם במה שאומרים שלשחוק נתבונו ממה שרמזתי לעיל בשם מרנא ביתה יוסף ודאי נראה דמטעם זה אין להקל, דהאיש משנתן החפץ והאשה משקבלתו, תו לא מהמני במקום עדים ואולי דאף במקום שאין עדות גמורה כבנ"ד אתר כרי דבור לא מהמני דרברים שבלב אינן דברים ועוד אפי' אומר האיש לא קרשתי אינו נאמן ואינו מצטרף עם עד א' לבטל דברי חברו כפסק הר"ר בצלאל בתשו' ה' הנ"ל וכמו שהוכיח מדברי הרשב"א ודברים של טעם הם, שהרי כשאומר שלא נתקדשה הוה ליה נוגע בעדות דלא מיתסר בקרובותיה, ואף שרבים עשו טענת שחוק והתול סניף להקל בהצטרף אליה טעמים אחרים לא מפני זה נקל בנר"ד הואיל ואין כאן לא גרעון לשון ולא הכחשה ולא פסול העדים, ואם מהרשד"ם זלה"ה מופלא בהוראה בתשו' סי' י"ג במקום שהיה ע"א מוכחש מכל שאר העדים בידים שאין מוכיחות ובס"ס ובחזקת פנויה, להיות הענין חמור ודבר הנוגע לערוה לא הסכים למעשה

אם

הא' עוקר ומבטל לגמרי דברי חברו לא הויא הכחשה נקטינן מהכא לענינינו דכל שלא הוכחשו העדים הכחשה גמורה עדותן קיימת, וכל שהעד הא' אומר אינו יודע אפי' בדרישה וחקירה, אפי' בדין מרומה למ"ד שצריך דרישה וחקירה כנ"ד אין העדות בטלה כבדיני נפשות ממש, א"כ בנד"ד את"ל דדין מרומה הוא לפי שהיה המעשה בחשאי שלא בפני י' כסברת מהרח"ש בתשו' סי' י"ח עכ"ז במה שאומר הב' איני זוכר אינו מכחיש חברו המעיד שאמר לה הרי את מקודשת לי וא"כ לא בטלה העדות. — גם אין לאומר לומר שיהיה בין לי ולך הכחשה אחרי שגלוי וידוע לעין כל משכיל שכל מקום שאנו יכולים לתקן וליפות לשון העדים באופן שלא יהיו מכחישים זא"ז אין לנו להחזיק א' מהם שקרן, כמו שכתב הר"ן בתשובה הביאה הר"ר בצלאל בתשו' סי' ה', ובנד"ד שעד הא' אומר שאינו זוכר שאר הדברים שנאמרו אחר מלות הרי את מקודשת לי מאן לימא לן שלא אמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו שאני נותן לך ונמצאו שניהם קיימים.

אולם מה שצריך עיון הוא מה שנמצא למהריק"א בתשו' סי' ב' שצדד לבטל העדות מפני שהעד הא' היה אומר שאינו יודע אם שמעה היא תהא מקודשת לי דהואיל ואינו ברור לו אם שמעה אין כאן עדות שהרי זה מכחיש את חבירו בחקירה שהוא עקר העדות, ומינה נסתייע הרב בעל פני משה בתשו' סי' כ"ט בנדון דידיה שעד א' ראה נתינת הטבעת וע"א לא ראה ולפי זה בנד"ד דלא מבעיא שאינו יודע העד אם שמעה האלמנה או לא אלא שהוא עצמו אינו זוכר מה שאמר המקדש נראה דסכ"ש אין כאן עדות.

אמנם כי מעיינינן בה שפיר אין הדבר כן כי מלבד שדברי מהריק"א אינם מדוייקים שהרי גוף המעשה לא נקרא חקירה אלא דרישה, דחקירות הן הן הדברים שבהן שייכא הזמה היינו הזמן והמקום לכן בר"נ אם אמר א' מהעדים איני יודע בטלה העדות משום דהויא עדות שאין אתה יכול להזימה, לא כן בדיני ממונות שאם אמר איני יודע העדות קיימת. —

ועוד איך כתב דאם אין ברור לו ששמעה אין כאן עדות שהרי זה מכחיש את חברו וכו', הלא אין זו הכחשה לכ"ע אם לא שנדחוק עצמנו לומר שכיון שהיו כולם במעמד א', וע"א אמר ששמעה האשה שר"ל ודאי שמעה והב' אומר איני יודע אם שמעה הוי כאומר לו איך אתה מעיד ששמעה ודאי והלא עמי היית באותו מקום ואיני יודע אם שמעה או לא אם כן שקר אתה מעיד, משא"כ בנד"ד דליכא הכחשה ביניהם כלל, ומלבד שהריט"ץ בתשו' סי' כ"ט בנדון שהיו כמה וכמה הכחשות בזמן ובמקום צדד להקל ולהחמיר ולבסוף כתב שהאשה שבאה להנשא עליה להביא ראיה הלכך לא תנשא בלא גט, עוד י"ל דלא מטעם הכחשה ההיא פסק מהריק"א שם דאין לחוש לקדושין, אלא מכמה טעמי אחריני ובפרט מטעם פסול ע"א מראורייתא כמבואר שם ולעולם דאם לא היה מוצא מרנא צד פסול אחר אלא הוא לא היה פוסק להקל, תדע לך שכן הוא שהרי בתשו' סי' ד' בדין מרומה כתב שאם אמר בא' מהחקירות איני יודע העדות בטלה כריב"ש וכפי הרא"ה וכדברי הר"ם מקוצי, ואף שנומר דשאני עקר העדות כבנ"ד משאר חקירות דעלמא לא מפני זה באומר איני יודע בטלה העדות לגמרי אלא שכמעט נחלקה. ראיה גדולה לדברי מה שנמצא להר"ר בצלאל זלה"ה בתשו' סי' ה' שהעלה והסכים אחר הפלפול והעיון הדק והארוך שכל שהוכחשו העדים בין בחקירות דהויא עדות שאתה יכול להזימה בין בדרישות דהיינו כוונת המעשה, עדותן בטלה אף שאין אתה יכול להזימה, ואחרי שדחה מה שכתב בספר התרומות די"א דעדים המכחישים זא"ז בחקירות כשר בדיני ממונות משום דסברת יחידית היא נגד כל רבוותא, נתן טעם לדבריו שהרי בקרושין דהיינו ערוה החמורה ותליא במילי ודאי דייקי סהדי, ואי אית כחוש סהדי עדותן בטלה דוק מינה דוקא אי אית כחוש סהדי בחקירות או בכוונת המעשה אז עדותן בטלה, הא אם אמר א' מהעדים איני יודע אפי' בכוונת המעשה אין העדות בטלה לגמרי ולא הויא לה כמי שאינה אלא שע"א מעיד בכל וחברו במקצת, כ"ש בנד"ד שאף לפי העד השני שזוכר מלת לך נראים הדברים שבעת נתינת הטבעת דבר האיש המקדש עם האלמנה במילי דשייכי לקרושין א"כ לא די שאינו מכחיש דברי חברו אלא שכמעט מקיימם.

ניתוסף על זה שגם המקדש והמתקדשת אינם מכחישים המעשה אלא שמערערים על

כבנד"ד ודאי דטענת השטאה לאו כלום היא, דהא טעמא מאי נאמנת האשה לומר משטה הייתי מגו דאי בעיא אמרה להד"ס, א"כ במקום עדים דלא אמרינן מגו ודאי דאינה נאמנת, גם זה שטוען המקדש לשחוק נתכונתי אינו לא מעלה ולא מוריה, הואיל ולא אמר אז בפי' הרני עושה זה להשטות ולא לשם קרושין כן פי' הבית שמואל בסי' מ"ז אות ז' וז"ל, ומה שכתב הרשב"א אם אמר משטה הייתי הוי הכחשה היינו כשאומר בעת הקדושין בפי' להשטות ולא לשם קרושין עכ"ל וכל שנעשה המעשה כבנד"ד תו לא מהניא חזרה אפי' תכ"ד כמבואר שם אות ז', גדולה מזאת שאפי' השליכה האשה הטבעת כל שלא היה תכ"ד לאו כלום הוא כאשר יראה המעיין בדברי מרנא סי' מ"ב דהא משום חומרת א"א תכ"ד לא כדבור דמי, ואע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לצחוק דברים שבלב נינהו ואינן דברים, ואע"ג דאנן סהדי שלא נתכוונה אלא להתלוצץ גבי קרושין משום חומרת א"א לא נסמוך על אומדנת דעתנו לומר לא היה בלבה כך ודאי וליכא אומדת דעתא דמוכח כיון דאיכא נמי למימר איתתא בכל דהו ניחה לה ע"כ, ואם יטעון טוען דבנדרון מרנא האשה אמרה בתחלה תן לי חפץ זה לקדושין או קרשני דאיתרעא חזקתה ומשום הא אע"ג שאומרת אח"כ בלבי לא היה אלא לצחוק לא מהמנינן לה, אבל במקום דלא איתרעא חזקתה למה לא תהא נאמנת? אף אני אומר לו אם כששמעה האשה בפני עדים כשרים הרי את מקודשת לי אעפ"י שלא ידעה ולא הבינה מה טיבן של מלות אלו היא מקודשת ואינה נפטרת בטענת סכלות וחסרון דעת כששמעה והבינה וקבלה אלא כשאומרת משטה הייתי לא כ"ש שאין להאמינה? ומה שכתב מרנא בסי' הנ"ל שאין להצריכה גט לחומרא פן יתן המקדש כתף סוררת כדי לעגנה או ירחיק נדוד ותשאר עגונה כל ימיה, התם היינו טעמא משום דהמקדש היה רוצה לכנסה, אלא שהיא לא היתה רוצה להנשא לו, אמנם בנד"ד שהמקדש עצמו אינו רוצה לכנוס למה יתן כתף סוררת אדרבה יגרשנה ויגרשנה, זאת ועוד אפי' האיש והאשה שניהם מכחישים כל שיש שם עדות אינם נאמנים, פוק חזי מה שכתב מהרשד"ם בתשו' סי' צ"א וז"ל, ידוע שכפי הדין דבריו לא מעלים ולא מורידים שאם יש כאן ב' עדים שאומרים ראובן קרש את לאה אפילו שניהם רצוני המקרש והמתקרשת אומרים שלא היו דברים מעולם היא מקודשת, אלא שמ"מ היה צריך חקירה גרולה לאלה העדים כי הלב אומר שעידי שקר הם אבל מה נעשה שאלה הדברים לא ניתנו לדון באומד הדעת עכ"ל, א"כ הדבר איפה מה שצריך לחקור בנ"ד הוא אם מפני שהעד השני אינו זוכר הדברים שנאמרו בשעת נתינת הטבעת בטלה עדותו או לא, ואת"ל דבטלה אי חיישינן לקרושין עפ"י העד הא' בהצטרף אליו ראית הב" או לא, ואת"ל דחוששין, אם בטענת צחוק והיתול יכולים לעקר הקדושין מכל וכל או לא.

על הא' היינו אם מפני שהעד השני אומר שאינו זוכר בטלה עדותו או לא?

הנה רוב הפוסקים זלה"ה הסכימו דקרושין לד"מ דמו, דלא בעי חקירה ודרישה, ואם אמר א' מהעדים איני יודע אפי' בדרישות וחקירות עדותו קיימת, וכן אם הוכחש בבריקות (ויש שחולקין על זה כנודע) אולם אם הוכחשו בחקירות אעפ"י שאין צריך לחקור להרמב"ם ובעל הטור ומהריק"א בתשו' וריב"ש ומהר"א ששון והר"ר בצלאל בטלה עדותו, אולם מהרשד"ם סובר ברין שאינו מרומה, כיון שמן הדין לא בעי דרישה וחקירה אע"פ שהוכחשו העדים בדרישות וחקירות עדותן קיימת, ואפי' ברין מרומה למ"ר שצריך דרישה וחקירה כנ"ד אין ר"ל כדיני נפשות ממש היינו שאם אמר א' מהעדים בחקירות איני יורע שתהא העדות בטלה, אלא שצריך הזמן לחקור ולדרוש כל מה שאפשר, כן פי' ריב"ש בתשו' סי' רס"ב ומהריק"א בתשו' סי' ד' ואחרים עמהם. ועל ענין הכחשה מחלוקת גרולה בין הפוסקים זלה"ה שהרי מהר"ר יוסף אלרוטי סובר דבדיני ממונות לא מקרי הכחשה אם לא שהעד השני אומר לא כי אלא וכו' שפירושו לא כדבריך כמו שהכריח מלשונות הרמב"ם ז"ל, והר"י אדרבי בתשו' א' דחהו לגמרי וכן כתב הסמ"ע סי' ל' אות א' וב"ח, ומהרשד"ם והר"א ששון ורבים עמהם בפ"ז בכנה"ג סי' ל' אות כ"א, ומלבד מה שכתב בעל גדולי תרומה לדחות דברי אדרבי הנה מדברי מהרשד"ם עצמו בתשו' סי' ל"א נראה שכל שאין במשמעות דברי העד ה"א כאלו אמר לא כי אלא וכו' לא הויא הכחשה כאשר יראה הרואה שם, לכ"ע מיהא כל שאין העד

ומקלו יגיד לו ואח"כ אמר ובמקום שיש שני פוסקים שווים שא' מיקל וא' מחמיר שהולכים אחר המחמיר בשל תורה דוקא כשהם א' כנגד א', אבל אם הם שנים כנגד א' הולכים אחר הרוב עכ"ל, ובסוף דבריו כתב עוד וז"ל ומה שכתבת בענין הקדושין דע לך קדושין בעד א' אין אנו משגיחים בהם כל עיקר, ואין חוששין להם כלל עכ"ל ז"ל, הא קמן שמסכים הרב דאפי' בספקא דאיסורא ודאורייתא הולכין אחר הרוב, א"כ בנד"ד דרובא דרובא הם המקילים והמתירים את האשה בלא צורך גט כלל אפי' מספק ראוי להסכים עמהם משום אחרי רבים להטות, לכן בהא נחתינן ובהא סלקינן דכהוגן וכראוי עשו מעלת הפוסקים על שאלת הנ"ל להסכים שתשאר אותה האשה בחזקת פנויה כמו שהיתה בלי צורך גט כלל ועיקר אפי' מספק ויישר כוחם, וכמו כן גם אנו מסכימים עמהם זהו מה שנראה לע"ד, וה' אלהים אמת ינחנו בדרך האמת ויצילנו מן השגיאות, ולתוספות ביאור על הפסק הנ"ל לא נניח ג"כ מלהביא מה שכתב בעל ב"ה באה"ע סי' מ"ב וז"ל, והנה פעם אחת בא לידי מעשה כזה שהיה איש אחד מקדש את הבתולה בעד א' בהיותי אב"ד ור"מ בק"ק המבורג ופסקנו למעשה שצריכה הימנו גט, ואח"כ מצאתי בספר חלקת מחוקק שכתב וז"ל, והרב בעל בית חדש חילק בין עד א' לשני עדים בטענת השטאה, וכתב דנאמן לומר טענת השטאה בע"א ושכך פסק הלכה למעשה ואין דבריו מוכרחים להקל לכתחלה עכ"ל, נראה מזה שההוראה שנתן מ"ע הפוסק הנ"ל להצריך גט לאותה האשה שנתקדשה בע"א היה קודם שראה החילק שעושה מ"ע הרב בב"ח שהביאו הבעל חלקת מחוקק שאם ראה אותו קודם הוראתו הרב בעל בית הלל, שמא לא היה מורה כמו שהורה ועל כל פנים נראה שכתב בבאור הרב הב"ח שנאמן לומר טענת השטאה בע"א כמו בנד"ד שאם כן אינה צריכה גט כלל, ואעפ"י שכתב בעל ח"מ בסוף דבריו שאין הדברים מוכרחים להקל לכתחלה אינו כלום, כיון שנרצה ממנו דבדיעבד כמו בנ"ד אפי' לפי דעתו אינה צריכה גט כלל בודאי, כל זה ראינו להוסיף להחזיק ידי מ"ע הפוסקים הנ"ל וגם אנו נגררים אחריהם להסכים עמהם כנ"ל.

נאום תולעת ולאו גברא, עפרא דארעא יוסף בכמהר"ר יצחק ידידיה בורגי זצו"קל כותב וחותם פה פירארא ביום ה' ט' ימים לחדש שבט משנת תע"א לפ"ק למספר בני ישראל. ונאום הצעיר שבצעירי הצאן מרדכי בכמהר"ר יעקב צהלין זצ"ל. נאום נבזה וחדל אישים הצעיר שבתי אלחנן בכמהר"ר חזקיה מנחם סאנגויניטי זלה"ה. נאום משקה שאינו טופח הצעיר שבתי אלחנן בכמהר"ר יהודה רפאל חיים ריקאנטי זצו"קל.

דברי אחד מהמורים המסתפק לאסור:

י"ב. אף כי בעיני הרב הפוסק נר"ו ענין השאלה מלתא זוטרתא היא כי כאיש גבורתו לגבי דידי קוף בפני ארי מלתא רברבתא והלבתא טמירתא היא וצריכה לפנים הרי בנד"ד אין העדים מכחישים זא"ז, גם אין האיש המקדש ולא האלמנה המתקדשת מכחישים לא העדים ולא זא"ז שהרי כולם כאחד מודים בנתינת הטבעת, גם העד השני באמרו שאינו זוכר הדברים שנאמרו אז אינו מכחיש דברי חברו המעיד שאמר המקדש לאלמנה הרי את מקודשת לי אלא אומר שאינו זוכר כ"א מלת לך לבד ואין בין לי ולך הכחשה כלל כמו שנוכיח הכל לפנים, ומה שאומרים האיש והאשה שלשחוק נתכוונו אמרתם לאו כלום היא דכל שהיו שם ב' עדים שוב אין האשה נאמנת לומר משטה הייתי, ודוקא כשאין עדים או אפי' כשיש עדים אלא שהיא לא ראתה אותם אז נאמנת דיכולה היא לומר יודעת הייתי שאין קדושין אלא בפני עדים, אבל כשיש שם עדים טענת השטאה לאו כלום הוא דדברים שבלב אינן דברים, כמבואר מדברי חלקת מחוקק אה"ע סי' מ"ב ס' ב' אות ד' ז"ל, ואף שאנו יודעים כי כוונתם להשטות אפ"ה חוששין לדברים שבפה לא לדברים שבלב ע"כ, אח"כ הביא חילוק הב"ח ופקפוק מהרמ"ף וסברת הר"מ יע"ש. ואף שאולי אין להחמיר במקום ע"א מכח דיוקו אחרי שרבים חלקו עליו ובפרט הב"ח ותלמידו אחריו בעל נ"צ, מ"מ כשהיו ב' עדים אצל המעשה

כבנד"ד

ואפי' שניהם מודים, בפ' האומר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד א' אין חוששין לקרושיו ואפי' שניהם מודים וכן אמרו משמיה דרב ופסקו כן הרי"ף והרא"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ד, והסמ"ג כתב אמנם בסוף הסוגיא אמר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין ורב פפא אמר חוששין ולא נפסקה הלכה למעשה כמי וראוי להחמיר כך פסק הרב ר' אליעזר עכ"ל של סמ"ג, וכתב הר"ש בר צמח בתשובה דאפילו לדברי סמ"ג שחוששין לעד א' לעדות נשים לא חייש כלל, ואפי' בעד א' לא חשש החושש אלא כששניהם מודים אבל אם יש הכחשה ביניהם לא, כמו שכתב הרשב"א באשה טוענת דמשטה היתה, כ"ש בנד"ד דשניהם טוענים וצווחים דדרך צחוק ושטות היה המעשה שאין לחוש כלל אפי' לדברי הסמ"ג כנ"ל. וכתב עוד הר"ש בר צמח הנ"ל שאין דברי סמ"ג נכונים במה שפסק כרב פפא, וכך כתב הרשב"א לא' מן התלמידים שהיה רוצה לסמוך על סמ"ג בזה, מי סנו ה"ג והרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה רוצה להחמיר על עצמך יותר מכל אלו עכ"ל של הר"ש בר צמח הנ"ל, וכתב מהרי"ק בשורש ק"א שוו כל הפוסקים מלבד סמ"ג שהמקדש בעד א' אין חוששין לקרושין, ואפי' שניהם מודים, ואעפ"י שכתב סמ"ג וגם המרדכי שם דיש להחמיר מ"מ חזינא סמ"ק דהוא בתרא טפי ומחמיר טובא פוסק דאין חוששין לקדושיו ואפי' שניהם מודים ע"כ, ומדברי ת"ה נראה שנוטה להחמיר ואינו נראה לענ"ד עכ"ל, וכמו כן נראה ממה שכתב הרב ר' משה גאלאנטי בתשובותיו סי' כ"א על שאלת מעשה באשה אחת שנתקרשה בעד א' אם חוששין לקרושיו או לא, תשובה נראים הדברים בעיני פשוטים כביעתא בכותחא, אחר דקי"ל המקדש בעד א' אין חוששין לקרושיו דקיימא לן כרב כהנא, וכמו שפסקו כל הפוסקים חבל נביאים נתנבאו כולם בסגנון א' לבד מסמ"ג שכתב שחוששין עכ"ל, ובסוף דבריו כתב ג"כ וז"ל מי לנו גדול מהרשב"א זלה"ה שכתב בתשובה שלמה וז"ל אותו העד שהעיד לפנינו נתקרשה, כיון שאחרים אומרים לא נתקרשה בפניהם אין חוששין לו דלא הוי אלא עד א' וקיימא לן המקרש בעד א' אין חוששין לקרושיו, באופן שנשארה האשה הזאת פטורה ומותרת ואינה צריכה גט כלל, ואין צורך להאריך במקום שאמרו לקצר כן נמנו וגמרו רבותי וחברי עכ"ל, וכמו כן בנר"ד, וכן נראה דעת בנימין זאב בתשובותיו סי' ל"ה על ענין הזה שהאריך הרבה, ובסוף דבריו אמר וז"ל כל הפוסקים שוו בזה דהמקדש בעד א' אין חוששין לקרושיו ואפי' שניהם מודים כדכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פ"ד, והטור בא"ה סי' כ"א ואע"ג ד"ר אליעזר ממיץ כתב והביא דברי סמ"ג בעשאין סי' מ"ח שראוי לחוש לעד א', וראוי להחמ' כיון דלא איפסקא הלכתא או כרב כהנא דאמר אין חוששין, או כרב פפא דאמר חוששין, כדאיתא בקרושין פ' האומר, מ"מ כל הפוסקים לא הודו לו, ואין לחוש לעד א' אפילו שניהם מודים והכי חזינן סמ"ק דהוא בתראה טפי ומנהגו להחמיר, והכא פסק דאין חוששין לקרושין אפי' שניהם מודים עכ"ל, הרי שמכל זה נראה שדעת כל הפוסקים היא שאין חוששין לקרושין בע"א בנ"ד, מלבד סמ"ג ודעימיה כנ"ל, הגם שנוכל לומר שבנר"ד אין לחוש אפי' לדעת המחמירים בהיות המעשה דרך שחוק כמ"ש וכמו שנראה בשאלה, ואעפ"י שהיה נראה לכאורה שבענין ספקא דאורייתא ודאיסורא כנ"ר היה צריך לחוש לדברי המחמירים, ולהצריך לפחות גט מספק, כבר החכים בזה מ"ע הפוסק הראשון אשר לא נחתם שמו והסכימו ג"כ הרבנים האחרים נר"י עמו שהוכיחו שבנד"ד הוי הדבר ספק ספקא כמו שנראה מדבריהם שאין ראוי להאריך, ומלבד כל זה נוכל לומר שאפי' לא היה הדבר ספק ספקא אלא ספקא בלבד אין לחוש כלל לדברי המחמירים בהיות רובא דרובא של פוסקים המתירים בלי שום גט ונגררין בתרייהו כמ"ש הרב אלשק"ר בתשובותיו סי' נ"ג וז"ל בשאלה להודיעך דעתי כדת מה לעשות במחלוקת הנמצא בין הפוסקים — תשובה כבר כתב הרשב"א ז"ל בענין מחלוקת הפוסקים מה שיספיק וכן כתב בתשובת שאלה וז"ל, כיצד שורת הדין אם יהיו שני פוסקים זה אוסר וזה מתיר, אם נודע הא' גדול בחכמה ובמנין ויצא שמו כן הולכין אחריו בין להקל ובין להחמיר, היו שניהם שווים ולא נודע מי גדול בשל תורה הולכין אחר המחמיר דהוה ליה כספקא דאורייתא, ובשל סופרים הולכין אחר המקל, ומי שסומך על המיקל בשל תורה עובר, וזה מאותם שנאמר עליהם

ומקלו

את כל המלכים האלו יוצאים, ונימוקם עמהם ולא יצא, ואמינא גם אנא כדן בקרקע לפני רבותיו כי בחד מהני טעמי דמעליותא סגי להתירה, כ"ש דאיכא טפי, וכדפסק ג"כ הרב משה גאלנטי בשאלה כ"א דף י"א ע"ג וז"ל, ראובן אשר טוען כי קדש אשה והביא עד א' בפני בית דין והעיד העד כי הוא ואחר נמצא בשעת קדושין כשקדש את לאה והעד האחר שאמר המקדש כבר מת, והעד הזה מעיד שבפניו ובפני העד המת נתקדשה, והיא מכחישתו, וכו' והעלה נראין הדברים בעיני פשוט כביעתא בכותחא אחר דקי"ל המקדש בעד א' אין חוששין לקדושיו דקיימא לן כרב כהנא, וכמו שפסקו כל הפוסקים חבל נביאים נתנבאו בסגנון א' לבד סמ"ג וכו' וסוף דבר וכן עמא דבר דליכא בית מיחוש כלל, והביא גם הוא דברי ר' שמעון בר צמח וכו' וכתב ואי מספקא לן על עד המת אינו כלום, כ"ש בנד"ד ששניהם חיים ואין בעדות לוי ממש דלא שמע אלא מלת לך, והרי הוא עד א' המעיד ואין חוששין לקדושין זאת ועוד אחרת, לבטל הקדושין שאיש ואשה לא זכו א"כ אין שכינה ביניהם ואין במעשיהם ממש, אלא להתיר את האלמנה באמור האיש הטבעת אינה שוה כלום והראיה כי בידו שתים ולא היתל אלא על הגרועה, והיא גם היא אמרה אין לאיש א' ליקח שתי נשים מוכחא מילתא דלאו לשם קרושין קבלה וכל קדושין שאין ידים מוכיחות אין חוששין, ואעפ"י שיש מן הראשונים שכתבו היינו דלא הוין קדושי ודאי אבל קדושי ספק מיהת הוין לא נראו דבריהם אצל רובא דרובא, וכך היא הכרעת גדולי האחרונים הרשב"א והרא"ש והר"ן והריב"ש שהכריעו הלכה למעשה שלא לחוש לקדושין שאין בהם ידים, וכן פסק הרב יוסף טראני באבן העזר שאלה ל"ח תחלת תשובתו, וגדולה מזה אירע בעיר לוגו בעת וזמן מעלת הרב כמהר"ר מנוח פרווינצאלי נרו' שנשי אותה העיר דרך החול ושחוק נתנו טבעת לאיש בלא דעת אמרו ליה קדש אשה הזאת פנויה המשרתת בבית הגביר כמ' יעקב פעצי וכן עשה ואמר הרי את וכו' כרמלי"ש נשמע הדבר אל מעלת אבי הבחור שקדש כמהר"ר שלמה יחייא והיה רוצה בקיום הקרושין, לא כן הגביר והאשה הנ"ל באמרם לא היה אלא דרך שחוק עד שנשאו ונתנו הרבה אם הקדושין בטלין לפי שאין לאיש המקדש דעת ולא הועיל, כי עליו נאמר גם בלא דעת נפש טוב הוא לקדש, כי בוחר בטוב ומואס ברע ולאו שוטה הוא כדאמרינן בגמרא ולא הותרה האשה ההיא בלי גט, אלא לפי שלא היה אלא עד אחד גם שכל שאר הדברים הצריכים היו שם, כ"ש הכא דאיכא תרי תלתא וטובא, דלא חיישינן, ולכן אני קורא אחרי מעלת הרב הפוסק והרבנים המסייעים אותו יישר כי תורת אמת היתה בפיהם ואין בפסק דינם אפי' נדנוד עבירה שהדין דין אמת נהיר צהיר ובהיר, נאם דבטל במיעוטו דדחיל ורחים ומוקיר רבנן

שלמה בכמ"ר משה מלויקין פה צינטו.

פסק ישיבת פירארא יע"א:

י"א מה נדבר ומה נצטדק ומה נוכל עוד להוסיף להשיב בתשובה השאלה הנ"ל יותר ממה שהשיבו והורו כבר מ"ע החכמים המפוארים בתשובתם שלמה שהביאו דעת רבני הפוסקים מסכימים לדבריהם ואינם צריכים חזוק בהיותם נכוחים למבין ומיוסדים על אדני החכמה והיושר וכתורה והלכה, ובודאי שהיתה שתיקותנו יפה מדבורינו, אמנם כמצווים ועושים ולאפושי גברא בעלמא ולעשות נחת רוח לאשר יוכל לצוות אותנו, הנה אנו מוכנים לענות אמן אחר מעלת המברכים התתומים למעלה ולהיות סניפים למעלתם ולהרבק בעפר רגליהם ולהיות נגררים אחריהם לומר יישר כוחם ממה שעשו והסכימו שהאלמנה המתקדשת בעד א' כפי המובא בשאלה שאין חוששין לקדושיה כלל כאלו אינם, ולהניח את האשה בחזקת פנויה כמו שהיתה ושאינה צריכה גט אפי' מספק אלא שתהיה מותרת לינשא לשוק, וזה מטעם הראיות שהביאו מעלותם מרבוי הפוסקים שמסכימים כולם לדעת א' שהמקדש בעד א' כפי מה שהיה בנד"ד אין חוששין לקדושיו, וזה לפי שעד השני לא שמע אלא מלת לך, א"כ אין עדותו נחשב לכלום, ויותר שהיה המעשה ההוא דרך שחוק כאשר נראה בשאלה אומרת שראובן והאלמנה צווחים ואומרים שהכל נעשה דרך שחוק בעלמא ולא זולת א"כ אין לחוש כלל לקדושיו, וזה נראה מבואר ג"כ ממ"ש מהרר"י קארו סי' מ"ב וז"ל המקדש שלא בעדים ואפי' בפני עד א' אינם קרושין ואפי'

דינא אבל לא באותו מעשה שלא נמצא ממש, הא קטן דאע"ג דהיה דרך צחוק לילדה בת יומא אעפ"כ הצריכה הרב הגדול ההוא גט, ונראה מספרו היותו בקי במילי דקמאי ובתראי טובא, וכמתאבק בעפר רגלי רבותי ודן לפניהם בקרקע המתי מהחמירים ולא מהמקילים כדי שלא ירגילו עצמם לעשות צחוק מהקדושין, ומה שצר לי יותר הוא הטעם השני שהטבעת מקרינ"א אינה שוה כלום, וכמובא בשאלה וז"ל, ושמעון אמר אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים וראובן השיב הטבעת אינה שוה כלום, הא קמן שלא אמר באותו העת צחקתי ומשטה הייתי אלא סמך עצמו על טענת שהטבעת אינה שוה כלום, ובזה ידוע שמהררי"ק בשורש פ"ד הוריד מכתר הרבנות לא' שהיה נקרא אליהו קאפסל"י להיות שהתיר אשה אחת שנתקדשה בתאנה, והביא הרבה פוסקים שאומרים שצריכה גט דחיישינן דילמא שוה פרוטה במדי, ולא עוד אלא אם בתאנה שיש אומרים שהואיל ואינה מתקיימת להוליכה עד מדי היה איזה צד היתר ואעפ"כ הוצרכה אותה האשה גט, כאן שהיא טבעת מקרינ"א שאפשר שבמקומות הרחוקים תשוה שוה פרוטה לא עאכ"ו שצריכה גט הואיל וראובן סמך דעתו על זאת הטענה: וכמרומה לי שהגם דבכמה מילי מעלייתא ומרגניתא דלית בהו טימא נאמרו מהני רבנן דלעילא בשריותא דהאי איתתא דא עקא מכולהון להצריכה גט, ועל ענין הטעם השלישי דאין כאן אלא עד א' לא ידענא מאי אידון בה דהלא לשון השאלה מגומגם בא, בראשונה העד השני אמר נקרא נקראתי, איני יודע אם היה נקרא או נזדמן, ובזה נפקא מינה לענין דינא הרבה, ועוד אומר שאינו זוכר רק ששמע מלת לך, שהבנת הדברים הוא ששמע יותר אבל אינו זוכר, דאלת"ה היה לו לומר לא שמעתי שום דבר, ולא איני זוכר, וזה על הב"ד הצדק מוטל להוציא הדבר לאמתו, ועוד שהוא אינו מכחיש שלא יתהוו הקרושין, ועוד מי לנו גדול בדבר הזה, שמעון שאמר אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת להיות כאן שני עדים א"כ רבותי מה נענה ומה נאמר בזה, ויהיה מה שיהיה הרב הגדול בעל בית הלל בחבורו על א"ה סי' מ"ב אחר שהביא דברי הב"ח וכל המקילים האומרים האיש המקדש והאשה המתקדשת צוחקים וע"ש שהאריך כתב וז"ל, והנה פעם א' בא לידי מעשה שהיה איש א' מקדש את הבתולה בעד א' בהיותי אב ב"ד ור"מ בק"ק המבורג ופסקנו למעשה שצריכה ממנו גט אח"כ מצאתי בס' חלקת מחוקק שכתב וז"ל והרב ב"ח חילק בין עד א' ל"ב עדים בטענת השטאה וכתב דנאמן לומר טענת השטאה בעד א', ושכך פסק הלכה למעשה, ואין דבריו מוכרחים להקל עכ"ל דברי הרב בעל בית הלל, ואין לנו אחרון, וראה כל דברי הפוסקים מהרב בעל בית הלל, ואעפ"כ פסק למעשה שצריכה גט אעפ"י שלא היה שם רק עד א', ועל ענין ספק ספקא לא ארבר כי להיות בנוי על טענת האיש והאשה מהשטאה וצחוק וזה נופל בדברי הרב בעל דרכי נועם, ברור מללו שאין לצחק בקדושין, וטענת שאין הטבעת שוה כלום הלכה לה מכח דברי מהרי"ק ושאין עד א' שוה כלום אינה טענה מדברי הרב בית הלל, מי יכניס את עצמו בספק אשת איש ולא יצריכוה גט, לצאת מהמבוכה הזאת לא אאריך להביא דברי הסוגיות והרבה פוסקים דמה ידעתי ולא ידעו הם, א"כ דעתי היא שצריכה גט, אך בתנאי שאם אחרי הראות דברי אלה לפני ה"ג מ"ע הרבנים נר"ו הא' והוא פלא, ומעלת הרב הכהן, ומעלת הרב הישראל, ומבינתם יורוני ויאמרו לי שלא כוונתי להלכה, יהיו דברי בטלים מעיקרם כי מי יכניס לוי בין הכהן וישראל, מתיירא אני שמא ירוצו את גלגלתי. — י"ר מלפני א"ש שנהיה בין כולנו כל"י מחזיק ברכה לכוין אל האמת ושלום על דייני ישראל.

כ"ד הצעיר נתנאל בכמוהר"ר משולם הלוי זצק"ל חותם פה לוגו.

פסק הרב ר' שלמה בכמ"ר משה מלויקיו:

י מה ארחיב פה, ומה אוסיף לדבר, ואאריך לשון במקום שרבו הדעות בין גאוני עולם קמאי ובתראי, בדבר המקדש בע"א דלא חיישינן לקדושין כאשר הביאום מעלת הפוסק ורבני דעמיה, שהאירו לארץ ולדרים להתיר לאלמנה בלא בלא גט להנשא למי שתרצה, רק אען ואומר על פי הספרים אשר הורוני והצעת למעשה לדעתי ג"כ כל אפייא שוין אפי' לדעת המחמירים שריא להנשא כי לא היה בינה ובין ראובן רק שחוק והתול כאשר חכמים יגידו, ומי הוא זה רואה

הרי מבואר דהיכא דליכא ריעותא אחריתי כגון בנר"ד אין לחוש לע"א ואין לחוש בקדושין האלו. מנשה חפץ.

פסק הרב ר' ידידיה זכריה בכמוהר"ר יוסף ברוך מאורבינו זצוק"ל:

ח דברי פי חכם חן, מעלת הרב הפוסק הראשון, אשר עד הנה את שמו לא הגיד מפני ענותנותו, ועוד נלוו עמו שני צנתרות הזהב ממעלת רבני פאדווה ה' עליהם יחיו אינם צריכים חזוק, כי כל רז לא אנוס להו, ובטוב טעם דברו כי אין שום חשש קרושין לאלמנה הנ"ל, הן מפני שראובן הנ"ל סביר וקביל, שאין הטבעת קרינ"ה הנ"ל שוה כלום, וכן חשב שמעון העד, והאלמנה צווחת וצועקת כי לא היו רק דברי שחוק והיתול, ושהתריסה נגדו בדברים שונים באותו פרק, ובאותה שעה, וראובן ושמעון הנ"ל אין מכחישים אותה, רק אומרים שאין זוכרים כנהוג במלתא דלא רמיא עליה דאיניש, וכאשר יפה דבר הרב הפוסק הראשון בפסקו הנ"ל, ומחשבת שמעון שהיו שם שני עדים לא באה לידי מעשה כי לוי העד השני לא שמע אלא מלת לך, אשר לפי הצעת המעשה לא יצאה אלא מפי שמעון; ואנן ראיה וידיעה בעינן, כפסק הרשב"א אשר הביא הרב הנ"ל בפסקו הנ"ל בתחלת אטריו, וא"כ בודאי אין כאן אלא עד א' אשר לפי עדותו לא כוונו לא האיש ולא האשה לקרושין, והעד הנ"ל גם הוא כאחד מהם לפי סברתו שהטבעת קרינ"ו הנ"ל לא היה שוה כלום, וכן סביר וקביל בנ"ר הנותן, כנראה בהצעת המעשה הנ"ל, ובודאי הגמור שבעדות גרועה כזאת אפי' הרב בעל ב"ה מודה שאין חוששין אעפ"י שעשה מעשה להצריך גט בער א' כנראה בספרו, בא"ה סי' מ"ב בנרון ההוא היה ער גמור בקרושין ולא כשמעון הנ"ל, זאת ועוד כי הרב בעל ב"ח שעשה מעשה שלא לחוש לעד א' כפי רוב חכמי ישראל כנראה בתשובותיו סי' צ"ז הוא פסקן יותר מפורסם בגלילותינו, נוסף כאשר אמרנו שלא בלבד היה מורה הרב בעל בית הלל בנר"ד וגם הרב בעל חלקת מחוקק שהביא אין דעתו אלא בעד א' ברור ולא כבנד"ר, ואין ספק ששניהם יורו וידונו כמונו דאין חוששין לדברי העד שמעון הנ"ל, ובנר"ד תוספות מרובה על העיקר הוא האומרנא דמוכח שאין בקרושין האלו כונת קרושין ואפי' ריחא דלאו מילתא היא כאשר הגיד הרב הגדול הפסקן הראשון בפסקו הנ"ל אשר הוא בעיר אשר אירע המעשה הלז והכיר וידע ושמע כל הדברים הנ"ל מפי החלקים הנ"ל ולא מפי כתבם והסכים שלא היה דעת קרושין בשום א' מהחלקים הנ"ל ולכן כאשר גזרו אומר הרבנים השלמים שלשה מטיבי צעד הנ"ל שהאלמנה הזאת מותרת בלא גט להנשא לכל מי שתרצה ותחפוץ וה' הטוב ינחנו בדרך אמת ושלום שלום לרחוק ולקרוב אביו"ר.

פיסארו, יום הששי ס' וקח אתך מזקני ישראל י' שבט התע"א. — תולעת ולא איש, צעיר אנכי ונכזה, ידידיה זכריה יצ"ו בכמוהר"ר יוסף ברוך מאורבינו זצוק"ל משרת ק"ק פיסארו כנ"ל.

פסק הרב נתנאל בכמוהר"ר משולם הלוי זצוק"ל:

ט ראיתי ונתון אל לבי על אשר שאלוני משפטי צדק על דבר השאלה הנ"ל אמינא כדאמר ר' ירמיה בפ' ג"פ אני איני כדאי שאתם שלחתם לי אעפ"כ דעת תלמידכם נוטה שצריכה גט, והטעם כי על ג' עמורים הוטבע ההיתר לאשה הזאת, הא' שהיה דרך צחוק והשטאה, ושמניהם לא נתכוונו לשם קרושין, ב' שהטבעת מקרינ"א אינה שוה כלום, ג' שהואיל והשני לא שמע אלא מלת לך הוי כאילו אינו, והמקדש בעד א' אין חוששין לקרושיו, ואשיב בקצרה להיותי מרבר על אוזן שומעת ולא אאריך בראיות.

הנה ל"א שאמר שהיה דרך צחוק, אין לצחק בקרושין וכ"כ בעל דרכי נועם בתשובה א' לא"ה וז"ל בהיותי וכו' ויהי היום בא ראובן לשרך בתו, דרשתי וחקרתי כמנהגי ויאמר לי כמתלהלה הבת הנ"ל במשתה היין בסעודה היה ביד שמעון אחד מן המסובין כוס יין ונתנו לראובן הנז' בעד קרושי הבת שנולדה אבל היה דרך צחוק, באותה שעה חרה אפי עליו לאמור וכי באיסור ערוה תעשנו צחוק וע"ש שהאריך ובסוף העלה שצריך גט וקיימו דבריו חכמי מצרים לענין

דינא

פסק הרב מנשה חפץ:

ז **שאלה:** בק"ק קאסאלי היה אדם א' נשוי אשה ויש לו בנים וקרש אלמנה א' דרך צחוק והיא ג"כ קבלה דרך צחוק וע"ז נעשה ב"ד חשוב לחקור הדבר ועד א' אמר שנתן הטבעת מקרי"נו לידה ואמר לה הרי את מקודשת לי ואינו זוכר אם עוד אמר לה דברים אחרים, ועד הב' אמר שאינו זוכר מה שאמר האיש הזה אל האלמנה הנ"ל, ובענין קדושין לא שמע אלא מלת לך ועל הדבר האלו התחילו לצחוק אבל ראה שהאיש הזה שם טבעת קרי"נו באצבע קטנה של האלמנה, עתה יורנו אם יש לחוש לקדושי הנ"ל, או אם צריכה גט, יודיענו דעתם הרחבה להלכה ולמעשה:

תשובה: גרסינן בגמ' מסכת קרושין דף ס"ה ע"ב אר"י בר שמואל בר מרתא משמיה דרב המקדש בעד א' אין חוששין לקרושין אפי' שניהם מודים, אמר רבה בר רב הונא המקדש בעד א' בי דינא רבה אמרי אין חוששין לקדושין מאן בי דינה רבה. רב, א"ד אמר רבה בר רב הונא אמר רב המקדש בעד א" בי דינא רבה אמר חוששין לקרושיו מאן בי דינא רבה, רבי, ופסק מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקרושיו רב פפא אמר חוששין וכל הסוגיא דוקא מיירי כשהמקדש מודה וטוען שקרשה מרעתו והיא ג"כ קבלה מרעתה ואעפ"כ הרי"ף הרא"ש והרשב"א פסקו כרב כהנא ראין חוששין לקרושיו ואפילו שניהם מודים, אך הטור בשם הסמ"ג הביא וכששניהם מודים יש לחוש לקדושי ער א' אבל אם א' מכחיש העד אין לחוש כאשר הובא ג"כ בש"ע א"ה סי' מ"ב סעיף ב' וכששניהם מודים דקצת מאחרונים אשר מימיהם אנו שותים פסקו כסמ"ג וצריך גט רצונם לומר כשהמקדש והאשה המקבלת קרושין מודים דהיו קרושין גמורים ובדעתם קדש כרת משה וישראל, אבל בנד"ד דשניהם מודים דלא היה דעתם לקדש אלא הוא אומר שנתן דרך צחוק, והיא קבלה ג"כ דרך צחוק יותר נוכל לומר דהוי כששניהם מכחישים, והגם כי ידענו נאמנה דאם היו שני עדים המעידים שראובן נתן קרושין לשרה דרך צחוק צריכה גט בהיות כי הנותן דרך שחוק נוכל לומר כי בעת נתינתם כיון בדעתו לשם קרושין, אבל בנד"ד שאני, שהרי זה המקדש דרך צחוק הוא בעל אשה ובנים ויש חר"ג שלא ליקח אשה על אשתו א"כ אין לחוש שכיון ברעתו לעשות דבר שאינו יכול לעשות והטעם שהרב הפוסק סומך להצריכה גט מספק מטעם דאין כאן הכחשה וראית לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי כי ודאי הוא כמקרש בע"א כלבד שהרי העד ה"ב אינו מעיד אלא על ראיית הטבעת וזה פשוט דאינו ער שאינו מזכיר שם קרושין כלל וכן פסק מהרשד"ם בחלק א"ה סי' ב' א' אמר שהמקדש אמר ליתן אותה בעד קרושין וה"ב אמר שאמר בחשבון קרושין, ושניהם מעידים שנתן לה המעות ומסיק דנקראו מכחישים זה את זה בלשון דלא ראי זה כראי זה בשתי תיבות שהם גוף העדות ופסק דהכל בטל דאין כאן עדים יעידו על אלו הקרושין אלא דחששא לשון חשבון ולשון בעד אצל אדם עם הארץ יהיה ענין א' ולכך נטה להחמיר אבל בנד"ד כי א' מעיד שלא שמע אלא מלת לך אין לנו לחוש וגם הרב המגיד כתב בפ"ג מהלכות אישות שאם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי שהרמב"ן והרבה מן המפרשים כתבו שאינה מקודשת והוכיחו כן מן הסוגיא דידים שאינן מוכיחות לא הוויין ידים, ואנן ידים מוכיחות בעינן אם לא שיהיו מדברים תחלה בענין קרושין והכא לא הוויין ידים מוכיחות וגם מעולם לא דברו ולא עלה על דעתם ליתן קרושין נגד תקנת מהר"ר גרשם וגם העד ה"ב לא שמע מלת מקודשת אלא מלת לך לבד, א"כ לא אמר שקרשה לו ואין כאן ידים מוכיחות, ולעד"ן שאין ממש בדברי העד ה"ב, ושאין כאן אלא עד א' כי ראיית נתינת הטבעת באצבע אינו עדות ויש כאן הכחשה גמורה בלשון דלא ראי זה כראי זה ואין לחוש לקרושין אלא מכל הראיות שאמרנו וכל זה להלכה ולמעשה, והאל אמת יורנו דרך אמת. —

כ"ד הצעיר **מנשה** בכמוהר"ר **יעקב חפץ** ז"ל.

עוד אחרי כתבי חפשתי ומצאתי כהר"ר ישראל איסרלן בתשובותיו סי' ר"ס להחמיר כדברי הסמ"ג היכא דאיכא ריעותא אחריתי שראוי לחוש לעד א'

הרי

נמי דטוענת הן קבלתי ולשתוק קבלתי אמאי לא תהיה נאמנת במיגו דלא קבלתי, וכ״ש לפי מה שכתב שם הש״ך דאפי׳ לפי׳ ריב״ם היינו דוקא כשהעד מעיד לא זזה ידו מתוך ידי משעת החטיפה וראיתי שלא החזירו, דאל״כ נאמן לאמר דידי תשפתי במגו דהחזרתי יע״ש, אלא ודאי דכל דברי הב״ש אינם אלא כשגגה היוצאה מלפני השליט, ודברי הב״ח שרירין וקיימין, ועוד אני אומר דלאו הכחשה ממש הוא דבעינן במקדש בעד א׳, אלא כל שאין שניהם מודים לדברי העד אינה מקודשת, וראיה לזה מרכתב הרב בעל תומת ישרים סי׳ קפ״ז דכל מאי הוי עלה שבגמ׳ איכא פלוגתא בדין ואנו רוצים לדעת מה העלו בישיבה באותו דבר, וא״כ על כרחן האי מאי הוי עלה קאי אשניהם מודים דקאמר לעיל רב נחמן המקדש בעד א׳ אין חוששין לקדושין ואפילו שניהם מודים ואלו רב יהודה הוה רפיא בידיה פעם היה אומר דכששניהם מודין חוששין לקדושין, ופעם היה אומר דאין חוששין, ועלה קא בעי בגמרא מאי הוי עלה וקאמר דרב כהנא אמר דאין חוששין וקאי כרב נחמן דאמר אין חוששין אפי׳ כששניהם מודים, ורב פפא פליג עליה וקאמר דכיון ששניהם מודים חוששין, ומאי דמספקא ליה לרב יהודה פשיטא ליה לרב פפא, נמצא לפי זה דלא חייש רב פפא אלא בששניהם מודים הא אם אינם מודים נהי נמי דאינם מכחישים מ״מ אין חוששין, נמצאת אומר דכ״ש בנד״ד דל״מ דליכא הוראה דבעל דבר אלא הכחשה נמי איכא דאע״ג שאינם מכחישים המעשה מ״מ מכחישים הכונה שהרי אומרים שלשחוק נתכונו והנה אחרי היותי עוסק בדקרוקים הללו אנה ה׳ לידי תשובת מהרי״ט סי׳ מ״ג ורציתי להעתיק דבריו כי מהם תצא תורה לנד״ד ז״ל בדף ס״ג ע״ב, ונראה דאף לאותם החוששים במקרש בעד א׳ הכא ליכא למיחש ליה כלל הואיל והאשה מכחשת וכו׳ ושמא תאמר הכא לא מקרי הכחשה מה שהיא אומרת להד״ם דבהא יש ב׳ עדים מכחישים אותה דלדבריה היא אומרת שלא יצתה ולא זזה ממקומה לעולם וגם שלא דבר לה על עסקי קרושין מעולם, וב׳ העדים אומרים שיצתה וקבלה הקדושין אלא שזה ראה מה שנתן וזה לא ראה, מ״מ לדברי שניהם שקרנית היא ואין הכחשה כלום, הא ליתא דאין אנו צריכים להכחשה של אשה לבטל דברי העד אלא כל שאין בעל דבר שותק אין העדאתו של עד א׳ כלום דאפילו בשאר איסורין שעד א׳ נאמן בהם, לא הימניה רחמנא אלא בשתיקותא דבעל דבר דהויא כהודאה, שאם שתק בדבר שלא היה שם שאין לו לידע אין שתיקתו כהודאה ולא מהימן העד כמ״ש התוספות כ״ש בדבר ערוה דחמיר טפי הילכך אפילו תימא דלא מקרי זו הכחשה גם הודאה לא מקרי שיהא עד א׳ נאמן עליה עכ״ל, ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

ומעתה אחר כל אלה הרברים הגם שנעלים עין ממ״ש הש״ך ח״ב סי׳ קכ״ח שאין ראוי לתפוס כל החומרות ולחוש עליהן להחמיר כי אין זה ראוי לעשות בשום מקום, ואנן לא ניחוש לה וננקוט חומרי דמר וחומרי דמר, מ״מ בנד״ד כל אפיא שוין דאין כאן בית מיחוש של קרושין, ואם באולי עדיין לב האוסר קוהה עליו אמאי לא קא סמיך אס״ם דרבוותא כמו שנשתמשו האחרונים זלה״ה אפי׳ בדבר ערוה, וכמ״ש מעלת הרב המתיר ספק אם הלכה כרמב״ם ודעימיה או כהסמ״ג ודעימיה, ואפילו תימא דהלכה כסמ״ג ספק אי טענת השטאה מהני בהכחשה או לא, והנה גם הוא מתהפך ובזה יצאנו מידי כל החששות באופן דאיתתא דא שריא בלא גט ותלך ותנשא לכל מי שתרצה הכל כאשר כתב מעלת הרב המתיר בפסקו כי כל דבריו האמת והצדק ואמינא לפעלא טבא, יישר ויישר, יורה יורה, ידין ידין וה׳ עמו שהלכה כמותו, זו היא דעתי הקצרה להלכה ולמעשה, אם יסכימו עמי מעלת רבני דהאי מתיבתא עלאה מנהון מעלת מורי ורבי מאריה דהאי אתרא.

נאום הצעיר עבד לכל יודעי דת ודין מחוי קידה ברעדה עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה, החותם פה ליוורנו י״א לחדש כסלו שנת וסדר קח נא את ברכתי אשר הבא״ת ל״ך כ״י חנני אלקים לפ״ק.

וכן הסכימו כל מע׳ הישיבה של העיר ההיא ומלבד פסק אחר שיש עוד המגנד אל דברי פסק א׳ שעשה המסתפק לאסור:

פי המדבר יוסף בלא״א כמוהר״ר עמנואל אירגאס זצ״ל.

פסק

אני במחילה מכ"ת דאגב חורפיה לא דק שהרי הרשד"ם שם קעסיק במעשה שהיה בב' עדים א' העיד ואמר שהמקדש אומר לאישה טו"מה איסט"אם קאלא"סאם פו"ר קרושין וקבלתם מידו, והעד השני העיד שאמר לה רוצה את לקחת אלו הקאל"סאם מידי בתורת קרושין, והשיבה לו אני לוקחת אותם בעד קרושין וכו' כאשר יראה הרואה בשאלה הלא היא כתובה בתשובות מוהרריב"ל ח"ג סי' ח' ובשו"ת דברי ריבות סי' רצ"א, ושניהם המליכום לבבם למרע הקרושין הנ"ל ולפטור אשה בלא גט, והרשד"ם ז"ל דחשש להחמיר היינו מטעם דשניהם מודים דנתן לה הקאל"סאם לקרושין, הא בנר"ד דאין שניהם מודים שנתן לה הטבעת לקרושין, שהרי העד השני אינו זוכר אי למתנה אי לקרושין אי לעצמו אי לאחרים ודאי דליכא מאן דפליג דאין בעדותו עדות כלל וכמ"ש למעלה.

האמנם אע"ג דהלכה רווחת בישראל דאין חוששין לעד א' בקרושין מ"מ להיות שהרש"ך ח"ב סי' קפ"ח חשש להחמיר זולת במקום דאיכא ג"כ איזה ריעותא או גמגום, וגם הרמ"א סי' מ"ב הגיה דאין להקל אלא בשעת הדחק, וגם אותו הקק"י הוא מבני בניהם של המחמירים ונמשכים אחר הוראותיהם ופסקיהם כמובא בתשובת הרב האוסר, צריך אני לבאר דבנדון זה אף לפי סברא זו אין מקום להחמיר דז"ל הב"י בסי' מ"ב וכתב הרשב"ץ בתשובה דאפילו לדברי הסמ"ג שחוששין לעד א', לעדות נשים לא חייש כלל, ואפילו בעד א' לא חשש החושש אלא כששניהם מודים, אבל אם יש הכחשה ביניהם לא כמ"ש הרשב"א באשה טוענת דמשטה היתה עכ"ל, וחכי מוכחא ודאי סוגיא דקרושין דף ס"ה דאפילו למאן דס"ל דהמקדש בעד א' חוששין לקרושיו ה"מ כששניהם מודים אבל אם א' משניהם מכחיש אותו או אי איכא חד סהדי דמכחיש ליה ליכא למ"ד דחוששין לקרושין משום דעד א' בהכחשה לכ"ע לא מהימן, וכן פסק רמ"א בהגהות סי' מ"ב.

מיהו עדיין צריכין למודעי אי הכחשה הוי דוקא כשאומר האיש או האשה שקר אתה דובר פי' להד"ם אבל כשהוא אומר נתתי הטבעת בידה והיא אומרת ג"כ קבלתי אלא שטוענין שמעולם לא כונו לקרושין אלא לשחוק והיתול וכנר"ד אי זה נמי מקרי הכחשה או לא, וחזינן להרב בעל ב"ח סי' מ"ב דכתב דשפיר נקרא אינו מודה לדברי העד, שהלא העד מעיד שזה קדש את זו והיא א"א ושניהם או א' מהם אומר שלא קרש אותה ואינה א"א כי לא היה אלא דרך שחוק והשטאה, ועפ"י הדברים האלה פסק הלכה למעשה שאינה צריכה גט כנראה מתשובותיו סי' צ"ו, גם שם ראינו למוהר"ם פאדווה סי' ל"ב שהיה מכת החוששין לסברת הסמ"ג, ואפ"ה הוא ז"ל כתב שם דדוקא בשטענה כבר להד"ם, אז אינה נאמנת אח"כ לטעון משטה הייתי דהא במה שטענה כבר להד"ם הורתה שלא שחקה בו, אבל אם מתחלה היתה טוענת משטה הייתי היתה נאמנת וע"ש, גם הרב בעל דברי ריבות סי' ח' כתב וז"ל דעד כאן לא קאמר סמ"ג והרא"ה דחוששין לקרושין אלא כששניהם מודים, אבל אם יש הכחשה ביניהם כמו שהוא בנר"ד שהרי היא אמרה בפירוש שלא קבלה לשם קרושין כ"ע מודו דאין חוששין לקרושיו כלל עכ"ל, ומבואר הוא שאע"ג שלא הכחישה את העד במציאת המעשה מ"מ כיון שהכחישו בכונה שהרי אמרה שלא קבלתי לשם קרושין הכחשה הוי, וכל זה הוא כדברי הב"ח שכתבתי למעלה, ונראה שפי' מתוקן ומקובל מן הראשונים זלה"ה.

אמנם הרב בעל בית שמואל כתב על דברי הב"ח וז"ל, ואינו נ"ל דהא דמי לאומר תטפתי ורידי חטפתי דאינו נאמן במיגו שהיה יכול להכחישו כמ"ש התוספות פח"ה בשם ריב"ם ובח"ה סי' ע"ה, ואני הדיוט שמעתי ולא אבין דהא אין הנדון דומה לראיה כלל, וכמו שהקשה מעלת הרב המתיר בפסקו, שהרי כונת ריב"ם היא לומר דאע"ג דהוי מגו מעליא מה שהיה יכול להכחיש העד מ"מ כיון שהתורה האמינתו לעד א' לענין שבועה מוכרח הוא לישבע נגדו לשלם אבל במקדש בעד א' לא האמינתו התורה אפילו למאן דמחמיר אלא דוקא כששניהם מודים, אבל אם הוא או היא מכחשת העד, נאמנת דהכא לא שייכא שבועה, וכדכתב רש"י ז"ל עלה דההיא דעד א' בהכחשה מי מהימן והלכך כיון שאם היתה אומרת להד"ם היתה פטורה ומותרת בלא שבועה ובלא כלום, השתא

תהא מקודשת לפלוני ומי יימר דקרשה לעצמו, א"נ הרי לך במתנה אמר, א"נ הרי את מקודשת לך אמר ומש"ה התחילו לצחוק העומדים שם כאשר העיד הוא בעצמו, אלא וראי כל שלא העיד העד בבירור ששמע מפי המקרש לשון שמוכח מי הוא המקרש ומי היא המקודשת לאו עדות הוא כלל, וזה פשוט אין צורך לראיה, ומ"מ כדי שלא יהיה פתחון פה לבעל דין לחלוק אמינא ליה ז"ל קרי בהרשד"ם סי' ד' שכתב גם בעדות ר' שבתי פשיטא שאין עדותו עדות כיון שאמר שאינו זוכר מה שאמר בשעת נתינה וכו'. ובשו"ת תומת ישרים סי' קפ"ז ז"ל, ועוד שאפילו עדות זה שאומר שעד א' היה עמו אינו אומר אותו בתורת עדות וראי אלא כמדומה לו ולא הוי עדות וכו'. וכ"כ הר"ן ז"ל בתשובתו סי' ל' ז"ל עדות אנ"יום טו"ב אין ספק שאין לחוש לו כלל שכבר ענה ואמר שאינו זוכר מה ענו אותם האנשים וכו' וע"ש הרי בהדיא רעדות לוי הנ"ל בטל ומבוטל הוא וכמאן דליתיה רמי, השתא נחזי אנן בסהרותיה דעד קמא שכשראה נתינת הטבעת ביד האשה אמר בזה הלשון אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן ב' עדים דמשמע אף לפי עדותו דלא כונו אלא לשחוק והיתול ומשום הכי אמר לו אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן ב' עדים כלומר אתה משחק ומהתל בענין שיוכל לבוא לידי היזק להיות מקודשת לך אף שכונתך להיתול, נמצא לפי זה ראף העד מעיד דדרך שחוק עשו ומעולם לא כונו לשם קרושין, ראלת"ה אלא שכונת העד לשם קרושין קרשה הל"ל בלשון זה אינה מקודשת לך שהרי הטבעת אינה טובה, ומדלא קאמר הכי ש"מ ראה העד והבין מתוך מעשיהם ומעיד בדרך שחוק והיתול נתקרשה, ועד כאן לא קאמר בתשובות מיימוני רזה שאמר שלא היה בלבה אלא לשחוק ולהתלוצץ דהוי דברים שבלב אלא בכה"ג, אבל כשהכל יודעים והעדים עצמם מעידים שלא היה דעתם להתקרש אלא לחוכא ואטלולא אף הוא יורה דאין להצריכה גט ובר מן דין אף אם נרצה להחמיר במקום ערוה החמורה, ולא לסמוך אדיוקין, הלא לכל המדבר אין כאן אלא עד א', ואנן קי"ל וכל הפוסקים הושוו בזה זולת הסמ"ג ורא"ם רהמקרש בער א' אין חוששין לקדושין, והרשב"א ז"ל כתב לא' מן התלמידים שהיה רוצה לסמוך על סמ"ג כזה, מי סנו ה"ג והרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמך יותר מכל אלו, ואם יאמר אומר דעד כאן לא קאמרינן הכי אלא כשהעד אומר שקדשה בפניו לבד, אבל כשהעד אומר בפניו ובפני חבירו קרשה כנר"ד אע"ג שחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורים אם האמת כדבריו וכה"ג כ"ע מודו דחוששין כדכתב בת"ה סי' רי"ב הא לאו מלתא היא, חדא דהוא עצמו סתר שם סברא זו, ועוד דהב"י סי' מ"ב כתב עליו שאין לחוש כלל, ושהרשב"א חולק עליו גם מהרא"ם ח"ב סי' ל' כתב שאם העד מעיד שנתקרשה לפניו ובפני ראובן, ובא ראובן והכחישו מוקמיה לה אחזקתה להתירא להנשא לכתחלה, כ"כ בתומת ישרים סי' קפ"ז שאנחנו השרש בידינו שאין דבר שבערוה פחות משנים ושנים אלו שאנו צריכים בענין ערוה, צריך שיהיו שנים בשעת מעשה ושנים בשעת עדות ויע"ש וכן העלה הריב"א בחרושיו פ' האומר, והנה המעיין בדברי הרמב"ם ימצא דין זה מבואר בפ"ט מה"א רז"ל אמר עד א' מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת, והכונה שאומר העד שנתקדשה קרושין גמורים בפני שנים, שאם לאו אלא שיטעון מקודשת היא זו שנתקדשה בפניו לבד היינו דינו שכתב בפ"ד המקרש בעד א' ורבותא יותר השמיענו לעיל שכתב ואעפ"י ששניהם מודים אין חוששין ואצ"ל כשהיא מכחשתו אלא וראי הכונה היא שאומר כבנר"ד שנתקדשה קרושין גמורים והיא מכחשתו הרי זו מותרת כך דקדקו מוהריב"ל ח"ב סי' ז', ומוהר"ם גאלאנטי סי' כ"א, ומוהר"ם אלשיך סי' מ' ומוהר"ם בוטין סי' ו', וכן פסק ג"כ מיהריק"ש בספרו ערך לחם סי' מ"ב הרי לך חבל נביאים בסגנון א' מתנבאים ואומרים ראף אם עד אחד אומר בפני ובפני חברי נתקרשה וחברו מכחישו או היא מכחישתו הרי זו מותרת לכולי עלמא.

והנה מה שנסתפק מעלת החכם האוסר דבנר"ד שאין העד הב' מכחיש הא', אלא אומר שראה נתינת הטבעת אך שאינו זוכר מה אמר לה, אי בזה כ"ע יורו דחוששין, והביא תשובת הרשד"ם סי' ל"ו כנראה מפסקו וע"ש, אומר אני

כונה לא היא ולא הוא לשם קדושין ואין כאן חזרה, רק יש ויש הוכחות נכוחות אומדנות נכונות וראיות אמיתיות מאז ועד עתה מפי שניהם וגם מפי העדים שרחקה מחשבתה מן הקדושין כרחוק מזרח ממערב, ולא היו עוסקין בדברי קדושין והכל עשה דרך בריחותא כדקאמר בעל מנהי"ר ע"ח בההיא בת קצינים וכאשר כבר כתבתי במענה לשון ראשון ובקוצר עיני ראיתי ובחוסר עיוני חזיתי ועל השנות החזון פעמים כי נכון הדבר לפני העדים יודעי דת ודין בבולי אנפי צדדין וצדדי צדדים הם יבינו יבחינו ומשפטו משפט לבקר ידונו, ואם מהר"ם ב"ב רבא דעמיה חתם דבריו בנדון הנז' וז"ל ואם יסכימו רבים מוטב ואם לאו הנני נגרר ונמשך אחריהם לכל אשר יעשו וטוב בעיני שלא להחמיר להצריכה גט וכו' ע"כ מה אומר ומה אענה עוד על היתול ובטול הקדושין האלה אני התפל כמו פי השפל באלפי האפל בערכי יורו המורים המאירים לארץ ולדרים וה' יגיה חשכי ויתן תמים דרכי.

נאום הצעיר יצחק חיים כהן מהחזנים

פה פאדובה ס' מלאכי אלקים עולים ויורדים שנת תע"א לפ"ק.

תשובת כמהר"ר עמנואל אירגאס זצ"ל.

ו שמוע שמעתי המחלוקת שהיא לש"ש בישיבה המפוארה מעירו הרמתה יע"א עיר גדולה לאלהים של חכמים ושל סופרים מלכי ואפרכי וראה ראיתי שתי תשובות מרבני וגאוני העיר ההיא בראשון חשש להחמיר ולא מלאו לבו להקל בעניני עדות החמורה הראוי ליראי השם ולחושבי שמו, והשני כחא דהיתרא עדיף ליה וכל א' טעמו ונמוקו עמו כנראה מפסקיהם, ומרוב ענותנותם בקשו לדעת דעתנו הקצרה הגם כי אינם צריכים לא לדעתנו ולא לגמרתנו כי עמהם תלין חכמה אפ"ה מטבותייהו אמינא דעתא דידי קרמייהו ומודיע אני נאמנה כי כאשר קדמא ואתיא תשובת מעלת הרב האוסר לבית מלוני, שמתי עליה חולשת עין עיוני וממה שהשיגה ידי וגם ראתה עיני מדברי רבותינו בעלי התשובות יושבי בשבת התחכמוני להקל ולא להחמיר דנתי ושלחתי ידי בקולמוסי לסדר ענ"ד והנה יד שלוחה אלי בתשובת הרב המתיר ויהי בקראי שמח לבי ויגל כבודי, ותליםת נתתי מהודי שכונתי בכל מכל כל לדבריו הן בעיקר הדין הן בדקדוקי הראיות עד שלא הניח לי מקום להשתטח ומ"מ להוציא השואל חלק אי אפשר ואען ואומר דידוע הוא דאפילו לסברת הפוסקים דעדי גטין וקדושין לעדי ממונות מרמינן להו ולא צריכי דרישה וחקירה, מיהו ה"מ כששניהם מודים לעדים אבל כשהיא מכחשת כ"ע מודו דבעי דרישה וחקירה כמ"ש מהרא"ם ח"א סי' כ"ד, ומוהריב"ל ח"א דף קל"ט, נמצא א"כ דבנד"ד דשניהם מכחישים העדים ואומרים שכל מה שעשו היה דרך שחוק והיתול ושמתוך מעשיהם היה ניכר שמעולם לא כיונו לשם קדושין, הכחשה הוי וצריכים לדרוש ולחקור העדים כאלו היו דיני נפשות ממש, וכיון שלוי אמר שאינו זוכר איזה יום היה המעשה עדותו בטלה כדתנן בפ' היו בודקין ובחקירות אמר א' איני יודע עדותן בטלה, משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה.

אמנם אחר זה ראיתי מה שכתב ריב"ש בסי' רס"ו ז"ל נראה דכל הוראות והלואות אפי' בדין מרומה לא בעינן דרישה וחקירה כדיני נפשות ממש, אלא שצריך הדיין לחקור בן כל מה דאפשר לא שאם אמר בא' מן החקירות איני יודע שתהא עדותן בטלה כדיני נפשות וכו' וע"ש. והב"ח ח"מ סי' ל' הביאו וכתב עליו נראה דה"ה בחבלות וגטין וקדושין וכו'.

והנה הגם שהש"ך סי' ל"ג חלק על זה והאריך בראיות ומסיק דנהי דבד"מ לא בעינן לכתחלה דרישה וחקירה מ"מ אם חקרו ואמר איני יודע עדותן בטלה דאין סברא כלל לחלק בין עדות המכחשת לאומר איני יודע וכו' וע"ש, עכ"ז אין בידנו להכריע אלא כדחזינא למוהר"ר בצלאל סי' ה' דבענין ממון לא פסקינן כהריב"ש, אבל בערוה החמירה ראוי לחוש לדבריו, א"כ משום הא אין לבטל עדות לוי הנ"ל, ומ"מ מבואר למעיין דאין ממש בעדותו דאמאי קא מסהיד אי משום שראה נתינת הטבעת באצבע האלמנה הלא אין זה כלום כיון שאינו זוכר מה אמר לה דדלמא קדשה בשליחות לאחר ואמר לה הרי לך טבעת זו ובהא

תהא

הא' לא אמר בפני ב"ר שעכשיו בשעת עדותו הוא מעיד בפניו ובפני הב' נעשה הקרושין אלא שאז אמר שיש שם ב' עדים כן נראה לעניות דעתי.

נחלקו האחרונים היכא דליכא אלא עד א' והמקדש אומר לשחוק נתכונתי אם נאמן הוא במגו דהיה יכול להכחישו כבעל ב"ח ובעל נ"ץ או אינו נאמן כדברי ח"מ וב"ש ואיך נבטל הקרושין בראותינו דברי הרמ"א א"ה סי' מ"ב בשם מהר"ם ב"ב שכתב ואפילו חזר בו תוך כדי דבור כדבור אינו דומה בקדושין וכיון שקדש לאו כל כמיניה למהדר ביה אפי' תוך כדי דבור כ"ש אח"כ, ע"כ הרב המחמיר, ולדין יש תשובה כי מבלעדי הטעמים החזקים כראי מוצק על חלק הא' מהטענה שפיל לסיפה וענית ואמרת כאשר אמר העד הא' אילו היתה הטבעת טובה היתה מקורשת השיב המקדש שהטבעת אינה שוה כלום לא מקרי מהדר מן הקרושין ואיפכא הוא דאתא לאגלויי דעתיה דמעיקרא לא כיון לשם קרושין וכאלו אמר מצחק הייתי ומתחלה נתתי לה הטבעת מקרי"נו שאינה שוה כלום ולא האחרת מאבן יקרה ואחשוב את הטבעת למאומה להרחיק ולהסיר כל חשש קרושין, אי הכי לא שייכי בנ"ד שם חזרה אבל הוראה והודאה בשעת המעשה שכל כונתו היתה לצחוק כי כן דרכו להשתעשע ולצחק במילי דבדיחותא, וגם עתה האיש עודנו צוות ואומר משטה ומצחק הייתי, והאלמנה גם היא אומרת שלא כיונה לשם קרושין, וא"כ אינו א' בלבד המכחיש אלא שניהם מכחישים, והעד הב' איננו כי לא העיד שאמר הרי את ועוד גם הוא העיד שהאיש והאשה היו מצחקים על המעשה, וכרברי העד הא' אי לאו בפי' אתמר מכללא אתמר שלא כיון לשם קרושין והכל בדרך צחוק והתול בהגידו תשובת המקרש שהטבעת אינה שוה אשר מזאת גלוי דעת ואומדנא דמוכח שלא כיון לשם קרושין מעיקרא אלא לצחוק, ואך בכל זאת יעלה על הרעת להחמיר ולהצריכה גט.

שוה פרוטה הוא דבר מועט היינו חצי גרעין של כסף וטבעת זו שוה גרעין, ועוד יש להחמיר אפי' שוה פחות וכו' א"כ אין לבטל הקרושין מטעם שאמר המקרש אינה שוה כלום, ואתה תרוץ רוץ אל התירוץ כי לא באנו לבטל הקרושין מטעם שאינה שוה ואב"א ומטעמא אחריתי בשביל ערך הטבעת לא חיישינן לקרושין היינו שהוא חשב את הטבעת לכלום ולגבי דידיה למגן שויא ובכן הראה לדעת שלא כיון מעולם לשם קרושין ומהכא תתי ראיה ברורה שהכל היה דרך צחוק ששניהם לא כיונו לשם קרושין.

הא דכתב מהרמ"א א"ה סי' מ"ב בשם מהר"ם וז"ל אין הולכין בענין קרושין אחר אומרנות והוכחות המוכיחות שלא כונה לש"ק ע"כ, ממהר"ם מענה לשון דשאני התם בעובדא דיליה וז"ל שם בנרון זה כיון ששמעו הדברים דאיהי אמר' לו פלוני הוא וקרשני וגם שוב בשעת הקרושין כשאמרה בפני כולם פלוני' בקשה ממנו לקרשה וכן זה עשה ושתקה אעפ"י לבתר דנפיל לתוך חיקה שדיתנהו איכא למימר מעיקרא קבלה לשם קרושין וכי שדיתנהו בתר הכי מיהדר קא מיהדרא ביה דכיון שקבלה לש"ק תו לא מצי הדרא, דאע"ג דבתוך כדי דבור לקבלה שדיתנהו בקרושין משום חומרא דא"א תכ"ד לאו כדבור דמי, ואע"ג דאמרה, בלבי לא היה אלא לשחוק ולהתלוצץ דמעולם לא נתרציתי לו דברים שבלב אינם דברים, ואע"ג דאיכא למימר דאנן סהדי דלא נתכונה אלא להתלוצץ, וכל כה"ג אזלינן שפיר בתר מחשבה כגון גבי מנחות וכר' שמעון בן מנסיא וכו' וכיוצא בהם רבות בתלמוד דאזלינן בתר אומרנא דרעת גבי קרושין לא נסמוך על אומרנא דרעתא לו' לא היה בלבו כך ודאי וכו' עכ"ל מהר"ם, ועכ"ז הלכה למעשה בנרון דידיה אחרי עיונו ודקדוקו פסק שאינם קרושין וז"ל, ועל הדברים שכתבתי שאינה צריכה גט אפי' ידוע ששניהם נתכונו לשם קרושין בנרון זה שהכל יודעים ואנן סהדי ואומרנא דמוכח דלא היה דעתה להתקרש אלא לחוכא ואטלולא שלא להצריכה גט ע"כ מסקנא דמלתא בדברי מהר"ם, וגם מהרמ"א. בהגה"ה פסק שאין הולכין אחר אומרנות להוכיח שלא כיונה בנרון שהאשה אמרה למקרש קרשני וזרק הקרושין לתוך חיקה וא"ל הרי את וניערה הבגדים וכו', ואומרת שלא כונה מתחלה רק לשחוק עכ"ל, אמור מעתה נידון דירן אינו כנידון הנז' בשום פרט, וע"כ בנר"ד אינם קרושין שהאשה לא אמרה קרשני אלא איפכא מסתברא שמתחלה ועד סוף נראים הדברים וברורים שלא

כונה

בא"ה סי' ל"א שהמקרש בכלי פחות משוה פרוטה חוששין שמא שוה פרוטה במקום אחר, והר"י קארו שדרכו להביא כל הסברות לא הביא חולק על זה מכח כל אלה הטעמים לא מלאנו לבנו לבטל הקדושין ולהתיר האשה בלא גט — עוד הוסיף אח"כ:

עוד הדבר ידוע שכל מה שאנו יכולים להשוות דברי העדים שהעידו על איזה דבר שיהיה שלא יהיו מכחישים זה את זה צריכים אנו לעשות כן ויש בזה חבילות של ראיות א"כ בנד"ד חד אמר חרא וחד אמר חרא בלא הכחשה כי יתכן שמתחלה אמר המקדש הרי את מקודשת לי כדברי העד הא', ואח"כ מלת לך והעד הראשון אינו זוכר כמ"ש בעדותו ואח"כ אמר מלת לך כדברי העד השני ואפי' אם נאמר שבאמרו מלת לך חזר בו ממלת לי כבר הוכחנו שבענין קדושין לא אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי וחזרתו אינה כלום, והרב בעל הלבושים בא"ה סי' מ"ז ס"ג כתב וז"ל אבל אם שניהם מעידים שזרק לה קרושין אלא שא' אומר קרוב לו והא' אומר קרוב לה הרי שניהם מוציאין אותה מחזקתה שכיון ששניהם מודים בזריקת הקדושין יכול להיות דהוי הקדושין קרוב לה אלא דעבידי אינשי דטעו וחיישינן שמא בשעת הקדושין שניהם ראו שקרוב לה היא וזה טועה עכשיו, לפיכך לא תנשא ואם נשאת לא תצא עכ"ל, והדברים ק"ו בן בנו של ק"ו ומה התם שיש הכחשה גמורה שזה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה אמרינן דלא תנשא בנד"ד ששניהם ראו נתינת הטבעת באצבעה אלא שה"א אומר שאינו זוכר המאמר לא כ"ש דהוי קדושין ונעל"ד שזה ק"ו שאין לו פרכא.

התשובה: אני אמרתי לנפשי כל האדם עוזב חקור דין ומסקנא דפלוגתא למרייהו דהלכתא הרי זה משובח, הן אמת נטיתי לבי להסיר חשש קרושין בעוברא דהוה וגם עתה עודני מחזיק בתשובתי ובכתבי הראשון, ולגבי דידי טפי אלימי טעמי דהני רברבי דאזלי לקולא כדכתיבנא, ודיוקי ופלפולי דפליגי לאידך גיסא אית להו פרכא ופרכא.

הטענה הא' שהדבר תלוי במחלוקת בין הפוסקים אם המקרש בע"א חיישינן לקרושיו איברא לרובא דרובא קמאי ובתראי אין חוששין, ותו בהא לחוד לא תליא מלתא דאיכא טעמא אחרינא ואחרינא וכללא דעובדא לחוכא ואטלולא בעלמא.

שנית הא דכתב בעל ת"ה סי' רי"ב דהיכא דהוי תרי סהדי אצל המעשה והא' מעיד שנעשה קרושין בפניו ובפני חברו אע"ג דחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קרושין אם האמת כדבריו וכה"ג כ"ע מודו דחוששין עכ"ל כבר כתב על זה מוהרר"י קארו ז"ל ואינו נראה לע"ד כלל וכן כתב הרשב"א בתשובה שאכתוב בסמוך והוא בעצמו סותר אח"כ סברא זו ע"כ.

ומוהרשר"ם א"ה סי' של"ו המובא מן הרב המקשה ז"ל כל מי שיעיין בדבריו יראה שאנו לומדים מדבריו במ"ש חוששין לבד במסקנת דבריו כתב שאינה מקודשת וכו' ע"כ, ובר מן דין מהרשר"ם עצמו כתב שם וז"ל אבל בנ"ד שהעד השני קיים דבריו שנמצא וגם ראה שנתן לה לשם קרושין בהא פשיטא דלא הוי חשש אלא קרוב לודאי שהם קרושין עכ"ל השתא בנ"ד שהעד הב' אינו מקיים שנתן לה לשם קרושין ולא שמע שאמר הרי את מקודשת אין בית מיחוש לקרושין, עוד הקשה המחמיר דבנ"ד שהעד הא' מעיד שהיו ב' עדים כנ' מעדותו והב' אינו מכחיש אפילו מהרר"י קארו יודה ויודה לבעל ת"ה שחוששין לבר מטעמי אחריני, יש לתרץ דנ"ד לא דמי לגמרי לנדון בעל ת"ה בהא שהעד הא' לא קיים בעדותו שבפני חברו נעשה מעשה הקרושין ר"ל מעשה גמר קרושין גמורין ובכל תוקף תנאי קרושין ושגם הב' שמע שאמר הרי את ושכוון לפתית לשם קרושין, רק הגיר המעשה ומה שהיה בשעת המעשה וכאלו אמר שאז היה מרומה לו שגם הב' הטה אוזן ושמע כמוהו, ואולם אולי אחרי כן כאשר העד הב' לא השיב אליו דבר באמרו אילו היתה הטבעת טובה היו קרושין להיות כאן ב' עדים נתבשר או נסתפק לו אם חברו באמת ירע או שמע שהיו לשם קרושין א"כ אינם קרושין גם לפי דברים של ראשון כנדון בעל ת"ה, ודלמא גם לפי דעת ת"ה אין שייך לומר בנ"ד שחוששין, ואע"ג דבענין קרושין לא בעינן בעדים דרישה וחקירה וכעין דינא דממונא אם לא הדבר שנ' שהוא מרומה וכן מהרמ"א א"ה סי' מ"ב בשם רשב"א שאלה אלף ר"ן בנ"ד העד

לה הרי את מקודשת לי ואינו זוכר אם עוד אמר לה איזה דברים אחרים על ענין זה, והקצין כ"מ משה הנ' אמר לו אלו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים וכמר ידידיה השיב שאין הטבעת שוה כלום.

בא כמר טוביה לפני ב"ד ונגזר עליו כנ"ל להגיד באמת מה שיודע על ענין הנ"ל כנ"ל והגיד איך נקרא ללכת לבית הקצין מוריללו הנ"ל ואינו זוכר בפרט איזה יום היה ועמד שם וראה איך כמר ידידיה לקח טבעת קרי"נו מידו ושם באצבע קטנה של הכבודה מרת גיטלא הנ"ל ואינו זוכר מה שאמר כמר ידידיה הנ"ל אל הכבודה הנ"ל רק שמע שאמר מלת לך ועל הדברים האלה התחילו לצחק.

אלה הם העדיות אות באות מלה במלה ולכן להיות דיני הקדושין כהררים התלוים בשערה וצריך עיון גדול שלא יבא ח"ו לטעות בהם ואנחנו הח"מ מי ראי הוראה ורוח הספק על פנינו יחלוף אם יש ממש בקדושין אלו אם לאו אמרנו נלכה לנו אל הגדולים יודיעונו דעתם הרחבה להלכה למעשה וזה כי לא נעלם ממנו המחלוקת אשר בין הפוסקים הראשונים במקדש בעד א' אם חוששין לקדושין או לא דלהרמב"ם ורוב הפוסקים עמו אין חוששין ולסמ"ג ודעימיה חוששין לקדושין ואעפ"י שמהרר"י קארו פסק כרמב"ם ורוב הפוסקים וגם מהרשד"ם כתב בא"ה שאלה כ' שכבר נתפשטה הלכה למעשה שלא לחוש כלל הלא נגד כל זה הפוסקים האחרונים אשר מימיהם אנו שותים ואנו מבני בניהם שהחמירו ולא רצו לעשות מעשה, עוד ראינו מה שכתב מהרר"י קארו בשם הרב בעת"ה דהיכא דהוי תרי סהדי אצל המעשה והא' מעיד שנעשה קדושין בפניו ובפני חברו אע"ג דחבירו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורין אם האמת בדבריו וכה"ג כ"ע מודו לחוששין עכ"ל, ומהרר"י קארו כתב עליו דאינו נראה כלל ואיסתפקא לן בהאי פלוגתא בנד"ד דהעד השני לא הכחיש בפי' העד הא' רק אמר שאינו זוכר אם בכה"ג אפי' מהרר"י קארו יודה דכיון שלדברי הא' היו ב' עדים כנראה מעדותו, והעד השני אמר שראה נתינת הטבעת אך שאינו זוכר המאמר א"כ אין כאן הכחשה בפירוש ויש להחמיר או אם נאמר מכיון שאינו מעיד בבירור על מאמר הקידושין א"כ אין כאן אלא עד אחד, ואחרי עבור הספק הזה על פנינו מצאנו למהרשד"ם שכתב בחלק א"ה שאלה ל"ו שהביא לשון הרב בעל ת"ה וז"ל כל מי שיעין בדבריו יראה שאנו לומדים מדבריו דמה שיאמר חוששים לבד וגם דבמסקנת דבריו כתב דאינה מקודשת היינו מטעמא שהעד הב' הכחיש לראשון לגמרי אבל בנד"ד דלא מבעיא שלא הכחישו אלא אדרבה קיים דבריו שנמצא וגם שראה שנתן לה לשם קדושין בהא פשיטא דלא הוי חשש אלא קרוב לודאי שהם קדושין עכ"ל, א"כ בנד"ד שאין כאן הכחשה וראית וגם העד השני אמר שראה נתינת הטבעת באצבע קטנה כמו העד הא' אלא שאמר שאינו זוכר המאמר א"כ אין כאן הכחשה גמורה ויש לחוש אל הקדושין, עוד נפל עלינו ספק במה שנחלקו האחרונים הרב בעל ב"ח ולסברתו גם כן הלך הרב בעל נחלת צבי דהיכא דליכא אלא עד אחד ואמר המקדש לשחוק כוונתי נאמן במגו דהיה יכול להכחישו והרב בעל חלקת מחוקק והרב בעל בית שמואל נחלקו עליו הכל כנראה באר היטב בשא"ה סי' מ"ב הובאו בפי' דברי האחרונים הנ"ל ולכן לא מלאנו לבנו לבטל הקדושין הנ"ל בראותינו דברי המגיה הרמ"א שכתב בסימן הנ"ל וז"ל ואין הולכין בענין קדושין אחר אומדנות והוכחות והם דברי מהר"ם הובאו במיימון בסוף סדר נשים ושם כתב מהר"ם דאפי' חזר בו תוך כדי דבור אע"ג דבכל התורה תוך כדי דבור כדבור דמי, בקדושין אינו כן, וכיון שקדש לאו כל כמיניה למיהדר ביה אפי' תוך כדי דבור כ"ש אחרי כן.

גם אין לבטל הקדושין מטעם מ"ש העד שהמקדש אמר שהטבעת אינה שוה כלום יען כי שוה פרוטה הוא דבר מועט מאד וכלי כל דהו שוה פרוטה שהוא חצי גרעון שעורה של כסף כמבואר בפוסקים ובודאי טבעת יהיה ממה שיהיה שוה חצי גרעון שעורה של כסף כ"ש דאפי' את"ל שאינו שוה פרוטה במקום הזה אין לנו להקל ח"ו שהרי מצינו למהרר"י קולין שורש פ"ד שמפני שר' משה קאפ"סאלו התיר לשוק אשה שנתקדשה בתאנה גזר שלא יקרא בשם מורה והאריך שם להוכיח שהמקדש אשה בפחות משוה פרוטה חוששין שמא שוה פרוטה במקום אחר לדברי רובא דרובא דהפוסקים וכן פסקו בפי' הטור והש"ע

באר"ה

חוששין ע"כ ויוסף עוד ז"ל ואם יטעון הטוען הלא בעל ת"ה דהוא בתרא טפי מהסמ"ק נוטה להחמיר אף אתה אמור לו הלא בעל ת"ה פסק שם דהיכא דהאשה מכחישתו לא מהימן לכולי עלמא וכו' עכ"ל ובנד"ד לפי דברי הרשב"א אם אמר משטה אני הוי הכחשה מלבד אשר בזאת וגם בטעם ספק ספקא אזן וחקר ותקן פלפולים הרבה החכם הפוסק נר"ו ויוציא פרח מטה אהרן אחרון אחרון חביב מתכים ומסכים שאין לחוש לדעת סמ"ג ור"א ממיץ והוא דבר הרשב"ץ המובא בבית יוסף וז"ל וכ"כ הרשב"א לאחד מן התלמידים שהיה רוצה לסמוך על סמ"ג בזה מי שגו ה"ג הרי"ף והר"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמך יותר מכל אלו ע"כ, וזהו הקוטב הא' אשר עליו סובב סובב הולך רוח דעת ועל סביבותיו שב במשענת השני עמוד הימיני אשר בו יתמך גם הסמ"ג הלא כולם מודים האיש והאשה והעדים שפה אחת ודברים אחרים על כוונתם שהיתה רק לשחוק ואעפ"י דבענין קרושין החמורים אין ללכת אחר אומדנות והוכחות שאני הכא דאיכא ואיכא אומרנא דמוכח שהכל היה מתחלה ועד סוף דרך התול בעלמא ואין חשש דמעיקרא קבלה לשם קרושין והעד הראשון מגיד גם על ראובן שאמר באותו פרק באותו מקום באותה אשה אין הטבעת שוה כלום והעד השני מעיד שאמר לך וכדאמר בעל מע"ח הנ"ל בההיא בת קצינים דאנן סהדי שהיה הכל דרך שחוק ובדיחותא ואין בית מיחוש גם קלא דאיתחזיק ליתא ומבטלינן קלא, תו הר"ם בתשובה הביאה הרשב"א וב"י אה"ע סי' מ"ב ז"ל וכי תימא נצריכה גט לחומרא נמצא אתה פוסלה לכהונה וכו' אחת היא על כן אמרתי תם וישר הוא המורה פנים בתורה כהלכה המעיין הגדול רבא באתריה ובכל אתר שפתים ישק.

נאום הצעיר: יצחק חיים כהן מהחזנים פה פאדווה.

פסק הר"ב ש"ד אוטולינגו מורה צדק בפאדווה:

ג דברי גדולת מעלת הרב נר"ו הפוסק בטהרת התרת האלמנה נכוחים למבין וישרים לישרים בלבותם כי ברר ולבן וטהר את דברי לוי וזקק אותם דלא יתעביד מינייהו דינא וא"כ חזר הדין כמ"ש בעל ב"ש בעצמו סי' מ"ז ס"ק ג' דע"א בקדושין לרוב הפוסקים לא מהני ומהדברים שדברה האלמנה לראובן בעת שימת הטבעת אנן סהדי דלא קבלתו לשם קדושין א"כ דבר פשוט הוא דאין לנו לענן בנות ישראל ולחוש למיעוטא דמיעוטא נגד רוב הפוסקים ועוד נראה לומר דע"כ לא פליגי הרב בעל ח"מ וב"ש אב"ח אם נאמן במגו דהכחשה אלא כשאמר הוא המכחיש אבל בנד"ד דכל חד מינייהו אמר הלא מצחק אני כמובא בשאלה והעד בעצמו העיד שכשאמר לו לראובן אלו היה הטבעת טובה היתה מקודשת לך הוא בעצמו השיב שאינו שוה כלום נראין הדברים דאף אינהו מודו דמעיקרא פטפוטי דברים היו שם, ומעשה פטיט וקרושיה קלושים ומאוסים ולאו דסמכא נינהו, ומעלת הרב שי' בשלם חוקו ונימוקו עמו כי האלמנה הנ"ל מותרת בלא גט להנשא לכל מי שתחפוץ ותרצה, וכל ערעור ופקפוק לא יראה ולא ימצא.

כ"ד זעירא דאינשי:

שמואל דוד אוטולינגי בכהר"ר יחיאל ז"ל פה פאדווה.

פסק הרב יצחק חיים כהן מהחזנים מפאדווה:

ד שאלה מעשה אירע בעירנו פה ק"ק קסאלי שאדם אחד נשוי אשה ויש לו בנים קדש אלמנה אחת דרך שחוק והיא קבלה ג"כ דרך צחוק ועל זה נעשה מעשה ב"ד ובמותב תלתא כחדא ישבו ב"ד חשוב לחקור העדים במעמד המקדש ואבי האלמנה במקום בתו וזה נוסח העדיות העיד הקצין משה בכמהר"ר יוסף עוזריאל כהן זצ"ל אחר שנגזר עליו בתורת אם לא יגיד להעיד כל מה שיודע באמת העיד ואמ' איך יום א' לפני ער"ה שנת ת"ע שעבר עלינו לשלום נכנס לבית הקצין כמהר"ר יהודה חיים מוריללו ואח"כ כמו שעה סביב בא כמר ידידיה לוצאטו והיה מדבר עם הכבודה האלמנה מרת גוטלא בת הקצין מוריללו הנ"ל ע"ד ביאה לסליחות ודברים אחרים וביד כמר ידידיה הנ"ל הי' ב' טבעות אחד מדייאמאנט"ו ואחד מקרי"נו והכבודה הנ"ל אמרה לו שיראה לה הטבעת הנ"ל וכמר ידידיה הוציא הטבעת מקרי'נו מידו ונתנו באצבע קטנה של הכבודה הנ"ל ואמר

לה

בית חדש סי' מ"ב כתב דנאמן ושכן הורה למעשה וכדבריו כתב בעל נחלת צבי, ובסי' הנ"ל כתב בעל חלקת מחוקק דאין דבריו מוכרחים להקל ואחריו נטה בעל בית שמואל וכתב הטעם דדמי לאומר חטפי ודידי חטפי דאינו נאמן במגו דהיה יכול להכחישו וכו', הרי שכל הספק בקדושין הללו הוא בשביל לשון השנים אלו הנ"ל, ונראה שאין ראיה מלשון הבית שמואל משום דטעם ההכחשה שהביא בשם התוספות הוא מטעם שאין טענת מגו במקום שבועה דאורייתא וכאן לא שייכא שבועת דדמי לעד אומר אכלת חלב והוא אמר לא אכלתי דנאמן וגם דיוקו בדברי הרשב"א אינו נראה היות פשטן של דברים שהרי לא כתב אלא שמשטה היתה ולא שאמרה כן בפירוש בשעת מעשה, דאם כוונת הרשב"א היתה כפירושו היה לו לפרש ולא לסתום והכא אפילו לדברי העד יש גלוי דעת דבהשטאה היה המעשה והמדקדק בדברי האשה יראה שהכחישה בשעת מעשה דבהא אפילו הבית שמואל מודה.

ומלבד שדברי הב"ח ברורים לעיני המעיין כטוב טעם ודעת מצאנו הון לו מדברי הרב פני משה שאלה כ"ח דף ס"ט בענין כזה וז"ל יש להקל בנד"ד מטעם ספק ספקא ספק אם הלכה כהרמב"ן והרא"ש או כהרמב"ם והתוספות, ואת"ל דהלכה כהרמב"ן וכו' דלמא וכו' והא ספק ספקא מתהפך הוא כמבואר וכמו שכן הוא קי"ל דכל ספק ספקא לקולא אפילו בדאורייתא עכ"ל ולענייננו לתוס' חזוק דברי הב"ח נאמר ספק אם הלכה כהרמב"ם וחבריו או כסמ"ג ור"א ממיץ ואפילו תימא כסמ"ג דלמא במקום דאיכא מגו דהכחשה היו מקילין ומכ"ש בנד"ד שמדברי העד בעצמו ניכר דלאו אדעתיה היה להעיד מטעם שהיה סובר שאין בה שוה פרוטה ושראה עשיית הדבר דרך שחוק והוי ליה כמלתא דלא רמיא עליה להעיד שזהו הטעם שאינו זוכר מה שהשיבה האלמנה הנ"ל משום דלא אנפשיה, וא"כ אנן בדידן מגו שראובן יכול לומר שלא דבר כלום בעת נתינת הטבעת או שאמר הרי את מקודשת לך בדרך שחוק אין בו שום ספק קדושין ומכל שכן דאיכא תגלים לדבר וידים מוכיחות באומדנא דמוכח שהרי ראובן בשעת השחוק והתהול שלא היו חושבים לא הוא ולא היא ולא העד אפילו לריח קדושין השיב שאין הטבעת שוה כלום ופנה מחשבתם מזה אלא שבמקרה אחרי עשרים יום סביב נתגלגל הדבר ונודע במקרה כנראה מדברי השאלה, והגם שמוהר"ם בר ברוך כתב שאין הולכין אחר אומדנות בקדושין וכמו שהביא מהרמ"א סי' מ"ב עכ"ז הוא עצמו כתב בסוף תשובתו וז"ל כ"ש בנדון זה שהכל יודעים ואנן סהדי ואומדנא דמוכח דלא היה דעתה להתקדש אלא לחוכא ואיטלולא שאינה צריכה גט, הרי שהוא עצמו חייש לאומדנא דמוכח, כל זה כתבנו לצאת מידי כל הספקות של האחרונים שמימיהם אנו שותים.

אח"כ מצאנו בעל פרח מטה אהרן בא"ה שאלה י"ח שגם הוא נשתמש מטעם ספק ספקא המתהפך בענין קדושין וע"ש שכתב ג"כ בפירוש שאין לחוש לדעת סמ"ג ור"א ממיץ והוא מאחרוני האחרונים שהיה די בזה לענייננו זאת, ועוד שיש לחוש לעגונא דאתתא שמא יתן ראובן כתף סוררת מלגרש וכמ"ש הפוסקים, ועוד שאין להחמיר חומרא על חומרא כיון שעל ידי זה נפסלת מן הכהונה וכמ"ש הרשב"א סי' תתנ"ז יע"ש, ואין צריך לפנים אך לא יתעביד מדברינו אלה דינא עד אשר יסכימו עמנו בעלי ההוראות כי מיראי ההוראה אנחנו וה' אלקים אמת ינחנו בדרך אמת — אכי"ר. פלוני בן פלוני: פלוני בן פלוני.

תשובת הרב יצחק חיים כהן מהחזנים ספאדובה:

ב יישר כח הרב הפוסק נר"ו דבריו חיים וקיימים נאמנים ונחמרים הדק היטב היטב הדק בנדון קדושי האלמנה בעד אחד כי האחד אינו ועדותו הוא שלא שמע אלא מלת לך ויכון ויבנה על דיוקי בית שמואל וחלקת מחוקק מגן הוא על בית חדש ונחלת צבי דנאמן לאמר לשחוק כוונתי נגד עד אחד במגו דהכחשה ויצב גבולות גאוני בתראי הנה גם מן קדמת דנא מוהר"ם במנחיר ע"ת, ט' ס"ד ז"ל המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים והכי פסק הרי"ף כהרמב"ם הרא"ש והטור וכל הפוסקים אף שהסמ"ג והמרדכי בשם ר' אליעזר ממיץ כתב וכו' שחוששין, ומהרי"ק שורש ק"א ז"ל ואעפ"י שכתב סמ"ג וכו' דיש להחמיר מ"מ חזינן דסמ"ק הוא בתרא טפי ומחמיר טובא ופסק דאין חוששין

ע"א ופ"ב דף ת"ה ע"ב אלפסי ונ"י פ"ה דיבמות דף תכ"א ע"ב ודף תכ"ב. הר"ן פ"ג דקדושין דף תרנ"ג ע"א ד"ה מתניתין כל מקום. יבם כיון שלא. קדושין לאחר זמן. שניות מדברי. —

קדושי ספק וקדושין דרבנן והחלוקים דאיכא בינייהו עיין מהרר"ם מלובלין סי' קל"ט ואם הקולות שהקלו חז"ל שוין בתרוייהו ועיין מהרר"י בן לב ח"א י"ז וח"א כ'. סבלונות אם חוששין להם פני משה ח"ב ג', סבלונות הם קדושין דרבנן או ספק קדושין דאורייתא. ספק קדושין. קדושין מתי חוזרין.

קדושי עד אחד ודיניו ומעשה היה בעיר קאסא"ל, בשנת הת"ע.

שאלה: הוגד הוגד לרבני העיר בלחישה שראובן נשוי אשה ויש לו בנים קדש אלמנה אחת דרך שחוק זה עשרים יום סביב ויען כי רבני העיר קרובים הם לראובן העמידו בית דין לחקור את הדבר, האמת הוא אם לאו ואיך נעשתה הפעולה הזאת, וזה לשון קבלת העדות במותב תלתא כחדא הוינא יתבין נחנא בי דינא דחתימי כד אתא קדמנא שמעון ואחרי שגזרנו עליו להעיד כל מה שיודע באמת מה שנתהוה בין ראובן ובין האלמנה והעיד איך יום א' לפני ערב ראש השנה שנת ת"ע שע"ל נכנס לבית אבי האלמנה הנ"ל ואח"כ כמו שעה סביב בא ראובן הנזכר אשר כבר נשוי אשה והיה מדבר עם האלמנה הנזכרת על דבר ביאה לסליחות ודברים אחרים וביד ראובן הנ"ל היו שתי טבעות אחד דייאמאנט"י ואחד מקרינ"א והאלמנה הנ"ל אמרה לו שיראה לה הטבעות הנ"ל וראובן הוציא הטבעת מקרינ"א מידו ונתנו באצבע קטנה של האלמנה הנ"ל וא"ל הרי את מקודשת לי ואינו זוכר אם עוד אמר לה איזה דברים אחרים על ענין זה ושמעון הנ"ל א"ל אילו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים וראובן השיב שהטבעת אינה שוה כלום. — בא לוי לפנינו כנ"ל וגזרנו עליו כנ"ל והגיד איך נקרה ללכת לבית אבי האלמנה הנ"ל ואינו זוכר בפרט איזה יום היה ועמד שם וראה איך ראובן לקח טבעת קרינ"א מידו ושם באצבע קטנה של האלמנה הנ"ל ואינו זוכר מה שאמר ראובן הנ"ל אל האלמנה הנ"ל רק שמע שאמר מלת לך ועל הדברים האלו התחילו לצחק והעדות הנ"ל קבלנו בפני אבי האלמנה אשר בא לפנינו לשם בתו כפי מה שסדרנו עליו וגם כן בפני ראובן הנ"ל בסדר הנ"ל והיה זה יום ג' כ"ז לחדש תשרי שנת תע"א: פלוני בן פלוני דיין: פלוני בן פלוני דיין: פלוני בן פלוני דיין: וראובן והאלמנה צווחים ואומרים שהכל נעשה דרך צחוק לא זולת והאלמנה בפרט אומרת שאמרה לו לראובן בעת ששם בידה הטבעת דברי שטות המכחישים מעשיו ודבריו, וכוונת הדברים שאין לאיש אחד ליקח שתי נשים כפי מנהג מקומינו, ודרך שטות השיבה לו ויען כי לא נפל ספק בלבה במאומה לחוש שיהי' קדושין אם מצד האיש בעצמו והאשה בכבודה אם מפני היותו נשוי ויש לו בנים וגבה טורא בינייהו ומטעמים אחרים ג"כ עד כי פה אחד כולם יעידון יגידון שלשטות נתכוונו שניהם וזהו טיבו של ראובן לצחק עם זאת וזאת כי איש בדחן הוא ועתה יורנו רבנו אם יש בקדושין אלו ממש.

א תשובה: ראה ראינו השאלה לא נאריך במקום שראוי לקצר להיות הדבר קמחא טחינא מהאחרונים והראשונים יען אין כאן כי אם עד אחד למעיין היטיב והטעם כי העד השני לא ראה אלא נתינת הטבעת ושמע מלת לך דרך שטות וכבר כתב הרשב"א בתשובה אלף קצ"ג דבענין קדושין בעינן ראיה וידיעה ולא דמי אפילו למ"ש בעל ת"ה סי' רי"ב דף פ"ח, והטעם שהעד הא' אמר אלו היה הטבעת וכו' היתה מקודשת להיות כאן שני עדים להיותו סובר שחברו ראה ושמע כמוהו ולא שידע בבירור, והעד השני אמר שלא שמע כלום ואין הכחשה ביניהם א"כ נפקא מינה שאין כאן כי אם עד אחד.

ובענין עד אחד פסקו הרמב"ם וב"י וכמעט כל חכמי ישראל ובפרט מהרשד"ם שאלה כ' וגם בשם בעל ת"ה שנפשטה ההלכה שאין חוששין וכמ"ש מהרריק"ו שורש ק"א דהושוו כל הפוסקים בזה זולת הסמ"ג ור"א ממי"ץ שפסקו להחמיר כשמואל, ואפילו למ"ד דעד אחד נאמן בעדות דידן שהאלמנה וראובן אומרים שדרך צחוק, נפלה מחלוקת בין הפוסקים אם נאמן ה"א במגו דהכחשה לומר הלא מצחק אני והרי הוא כאילו אומר לא היו דברים מעולם או לא, היינו שהרב בעל

בית

להתירן לשון דעליו הן אסורות משום אחות אשה עיי"ש ובח"א מהרא"ם דף י"ח מהראנ"ח ח"א נ"ב והמבי"ט ח"א קכ"ז ומהר"ם גאלאנטי כ"ג ומוהררש"ך ח"א קצ"ב והרשד"ם י"א ודבר שמואל סי' ס"ו ורצ"א ובמהר"ר צבי קל"ה ובתשובה שכתב בעל לקט הקמח על אותו נדון עצמו ופני משה ח"א כ"ח ובני משה ל"ה. ולענין היות הקדושין בלילה אין לפקפק כל עיקר וכמ"ש מהרריב"ל ח"ג פ"ה ותומת ישרים א' ופרח מטה אהרן ח"ב ל"ה.

מהריט"ץ צ"א הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ב עמוד ג' הורה להתיר את בנות שמעון ולא להצריכם גט מראובן על מעשה שהיה כאשר היה ראובן מיסיב בסעודה עם שמעון וכום היין מלא בידו אמר לו שמעון למה תעכב הכוס בידך או שתה או תן לשתות א"ל אם אתן לך תקחהו לקרושין של בתך ולא השיב דבר אלא לקחו ושתהו א"ל והרי בתך בוגרת א"ל עדיין לא בגרה ועוד אמר והרי יש לי בת קטנה א"ל ראובן הן לו יהי כדברך על בתך האחת הקטנה שבה אני חפץ יותר דמאחר שבשעת מתן הכוס לא היה בדעתו על הקטנה אלא אח"כ נמשכו הדברים נמצא אחת פוטרת חברתה ואין להצריכן ממנו גט עיי"ש ומקור ברוך כ"ה. מהריט"ץ רל"ז לקט הקמח אה"ע דף ק"ג ע"א העלה שאין בית מיחוש לדברים שאמר ראובן לשמעון כשהיו מהלכין בדרך כאשר היה שמעון מרבר על עסקי בנותיו א"ל ראובן אם ירצה לקבל קרושין בעד אחת ואז ענהו לוי מה אתה אומר שיקבל קרושין בעד בתו ובתו בגרה ואינה ברשותו ואז שתק, אח"כ הוציא ראובן גבינה מאמתחתו וא"ל שמעון שיתן לו ממנה וענהו ראובן בלשון לע"ז תקחהו לקרושין מבתך א"ל שמעון תנהו צדד על כל הצרדים וביטל דברי ראובן כאלו לא היו.

משנה אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ד ע"ב ש"ע אה"ע סי' מ"א, מקדש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהיה שוה פרוטה לכל אחת ואחת (קרושין דף נ' ע"ב) ויכולה אחת מהן לקבל הקרושין בשביל כולן לדעתן. המקדש שתי נשים כאחת שאסור לישא שתיהן משום ערוה אינן מקודשות כיצד כגון שקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאמר הרי שתיהן מקודשות לי אינן מקודשות ואין שום אחת מהן צריכה גט, ואם לא קדש אלא אחת מהן ולא פירש איזו כגון שאמר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי וקבל האב הקדושין או עם שתים או שלש אחיות עשתה אחת מהן שליח לחברתה לקבל קדושיה ונתן בידה ואמר לה אחת מהן מקודשת לי כולן צריכות גט ממנו ואסור לבוא על שום אחת מהן שמא היא אחות אשתו (כאביי בגמרא שם דף נ"א ע"ב דקי"ל כוותיה דקדושין שאין נמסרין לביאה כגון שקדש אחת משתי אחיות ולא פירש איזו מהן דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו הוי קדושין). קדש נשים רבות כאחת והיו בהן שתי אחיות, אשה ובתה אם אמר הראויה מכם לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ משתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן (שם במשנה דמעשה בחמש נשים כאוקמתא דאביי שם) ואם אמר כולכן מקודשות לי נכריות מקודשות ואחיות אינן מקודשות (טור בשם הרי"ף וכרב נחמן דאמר קנה את ותמור קנה דקי"ל הלכתא כוותיה). וי"א שאף נכריות אינן מקודשות (שם בשם בה"ג וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מה' אישות כאוקמתא אליבא דאביי שם דמוקי למתניתין דאמר הראויה לביאה וכו' דלענין קדושין מודה רב נחמן כיון שהוא מקדשן במלה אחת לא נחלק דבורו וכיון שאין האחיות מקודשות מספק (אף המותרות אינן מקודשות) הלכך נכריות מקודשות מספק ואם אמר אחת מכולכן מקודשות לי כולן בין נכריות בין אחיות מקודשות מספק. אם היתה בתוך הנשים שקדש שפחה או גויה או שהיא ערוה עליו כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן ואמר הראויה מכן לביאה מקודשת לי שאר נשים מקודשות (מדברי רמב"ם שם) ואם אמר כולכם מקודשות לי שאר נשים מקודשות מספק (דברי עצמו ולחומרא וכמ"ש בסעיף דלעיל.

קדושין שלא נמסרו לביאה עיין: אביי ורבא. ספק קדושין שאלה. קדושי עד אחד מהר"ר צבי קל"ה. קדושי קטנה.

קדושין תופסין בחייבי לאוין משנה ב' פ"ט דגטין תי"ט. משנה ה' פ"ג דקדושין תי"ט. ובחייבי עשה וכל שכן בשניות דרבנן ש"ע אה"ע סי' י"ח ועיין סי' ט"ו. נ"י פ"א דיבמות דף ת"ג ע"א, ופ"ב דף ת"ה ע"ב. אלפסי ונ"י פ"ה דיבמות דף ת"ג ע"א

כאומר על מנת שיאמר הן ולהרמב"ן הרי הוא כאומר על מנת שלא ימחה. ויש ללמוד מדינין אלו לדיני ממונות ולכל מקום שיש בו תנאי. חזקת ביתו מכר בפסק שני.

קדושין על תנאי עיין: את מכל מקום שם מעשה רב בענין יבם מומר קדושין לאשה על תנאי בהוראת בית דין. גבור איזהו. גם ישן איזה. דברים שבלב אינם דברים גופי הלכות. חכם איזהו. מקודשת לשנים בשם מהרימ"ץ קכ"ח. מתנה על מה שכתוב בתורה. נתינה בעל כרחו. ספק קדושין שאלה. עשיר איזהו. צדיק איזהו. קדושין אסרה. קדושין במנה ונמצאו חסר. קדושין מתי חוזרין. קדושין על ידי שליח. קדושי קטנה בשם מהריב"ל ח"ד ס"ח, ובשם מהדר"י קארו ס'. רשע איזהו. שונה בענין קדושין. תוך כדי דבור. תלמיד הראוי. תלמיד חכם הראוי למנותו. תנאי בקנם עשה. תנאי ודיניו כל תנאי.

קדושין על תנאי עיין ש"ע אה"ע סי' ל"ח כל דיני קדושין על תנאי. פ' האיש מקדש על מנת שאני בן עיר ונמצא בן כרך, בן כרך ונמצא בן עיר עיין מהרד"ם אלשיך תשו' פ"ח. אמונת שמואל ל"ד מבאר מ"ש הב"י אה"ע סי' ל"ח בשם הרא"ש דצריך שיהיה התנאי בדבר אחר ומעשה בדבר אחר. הר"ן פ"ט דגטין דף הקצ"ח ע"א ד"ה גרסינן בגמרא בעי רבי אבא בקדושין האיך. ש"ע שם סעיף ל"ט האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני, כלומר שלא תאסר עליו אלא תהיה אשת איש לכל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו ספק מקודשת כלשון רמב"ם פ"ז מה' אישות פסקא י"ג מבעיא דר' אבא גטין דף פ"ב ע"ב מדקאמר התם אם תמצא לומר איתא לדר' אבא וכו' ומפרש רבנו אם תמצא לומר דאיתא לספיקא ולבעיא לדר' אבא וכו' ה"ה שם) אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהיה מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה לו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקיימו (שם וכתב ה"ה שנתבאר שם בגמרא ובהלכות דבעל מנת אפילו רבנן מודו דהוי גט וה"ה לקדושין שהוא מקודשת). אלפסי ור"ן ומשניות פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"ב ודף תרמ"ג.

קדושין על תנאי שאין לה שאר וכסות תנאו קים (ברייתא דכתובות דף נ"ו ע"א ובב"מ דף צ"ד ע"ב וכר' יהודה. אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין דף תרמ"ח ע"ב) ואינו מתחייב לה בהם אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה תנאו בטל וחייב בה (שם וכמו שפירש הר"ן דצערא דגופא לא אתיהב למחילה) הג"ה דכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אם אינו ממון (ר"ע) וי"א דכל מאי דתקון רבנן הוי כמו שכתוב בתורה (הג"ה מיימון ריש הכותב) ש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף ה'. קדושין על תנאי האומר ד"ה פרח מטה אהרן.

קדושין עשרה וטבילות חמש טובל ומקדש כהן גדול ביום הכפורים משנה ג' פ"ג דיומא. רמב"ם פ"ה מה' עבודת יום הכפורים דין ב'.

קדושין קרוב לו או קרוב לה עיין: עד אחד אומר נתגרשה. עד אחד אומר נתקדשה.

קדושין שלא נמסרו לביאה משנה ח' פ"ג דקדושין תי"ט. אלפסי ור"ן פ"ב דיבמות דף ת"ז ע"א. הוי קדושין ש"ע אה"ע סי' קע"ז סעיף א'. דרכי נועם אה"ע ב'. מעשה היה במסיבה שהיתה בלילה שראובן אמר לבחור שמעון אני רוצה ליתן לך בתי רחל לאשה וכיוצא מדברים אלו לענין קדושין. ואזבא הבחור ולקח כוס יין ונתן לראובן ואמר לו קח כוס יין זה בעד קדושין לבתך ולקח הכוס מידו והניחו על השולחן ואח"כ אמר בעד בתי רחל אני מקבלו ושתה הכוס וכיוצא מעדיות אלו שנתקבצו בבית דין דהבקר אור א"ל קצת אנשים הדע עליהם המעשה שהיו משתקים באסור אשת איש ענה ראובן ואמר שמרצונו הטוב היה נותן לו בתו א"ל חדשו הקדושין ואז לקח הבחור כלי זהב ונתן לראובן בעד קדושי בתו רחל מפורש כדת משה וישראל, וכשנודע הדבר לרב חקר וידע שהיה לו עוד בת אחרת קטנה מרחל ונכנס בספק שבקדושי הלילה לא הזכיר הבחור בשעת נתינת הכוס שהיה נותן הקדושין לרחל אלא א"ל לבתך סתם וא"כ שתי הבנות נלכדו בפח מוקשי הקדושין ושתיהן נאסרו עליו משום דהוי קדושין שלא נמסרו לביאה וצריך לתת גט לשתיהן ונשא ונתן בדבר וכך העלה בהסכמת רבני מצרים דזו היא אמת מיע"ל קג"ם דהלכה כאביי, ובהא דאמר בתך מקודשת סתם אפי' רבא יודה שתפסו הקדושין בשתיהן וצריכות גט

להתירן

בטל והמעשה קיים וכיון שאין כאן נדר כמו שהוכיח הקדושין חלין ואי אפשר שתפטר בלא גט עיין שם כי שאר דברי השאלה שייכי להלכות גרושין בשאלה שנשאל עוד והעלה לכתוב שם האשה בגט מקארינא ועוד שם אם יכול המגרש הזה לדור בחצר אחת שיש הפסק בינו לבינה כ"ה בתים של דיורים והעלה דיכול לדור עיין שם ביאור שורש הדין מההיא דנשאו ונתנו בסוף פ"ב דכתובות דבעי אביי מה לעשות בגרושה כן וכו' והביא דעות המפרשים ודברי הירושלמי עיין שם.

פרי הארץ למהרי"ם מזרחי כהן קדש ובעל ארוסתו על תנאי וימים שבנתים הלכה וזנתה ותהר ותלד ושוב עברה על תנאה והעלה דיש לדין ולהכשיר הולד ולמעשה לא מלאו לבו אה"ע תשובה ב'. קרושין על תנאי שאין.

קדושין על תנאי ובעל או כנס סתם עיין. קדושין על מנת שאין.

קדושין על תנאי ודיניו משנה אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין דף תרמ"ח ע"א, ש"ע אה"ע סי' ל"ח. המקדש את האשה ואמר סבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה, לויה והרי היא כהנת, עניה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא עניה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו אלא הוא הטעה את עצמו שם דף תרמ"ט ע"א, ועיין שם דף תר"ן ע"א, וש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף י"ב, אמר לה התקדשי בפרוטה על מנת שאעשה עמך כפועל בטל או ארבר עליך לשלטון אם יש עדים שעשה עמה כפועל או דבר עליה לשלטון מקודשת בודאי (משנה שם בגמ' דף ס"ג ע"א וכדמפרש לה ר"ל שם בגמרא) ואם אין עדים מקודשת מספק (כאוקמתא דגמרא שם דף ס' ע"ב). י"ג לא נתן לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון אינה מקודשת שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה ליה כמקדיש במלוה (כתנא דמתניתין דס"ל הכי וכדדייק רבא שם ע"א). סעיף ח' האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אביה רצה האב מקודשת, לא רצה או ששתק או שמת קודם ששמע הדבר אינה מקודשת, (לשון הרמב"ם רפ"ז מה' אישות ממשנה וגמרא שם דף ס"ג ע"א וכפי' רבינו שהאומר על מנת שירצה אבא הוי כאומר על מנת שיאמר הן בפירוש וכ"כ הרשב"א והוא מוכרח כן מהתוספתא ה"ה וכן פירש הר"ן שם דף תר"ן ע"א וע"ב. (סעיף ט' על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת לא מיחה או שמת הרי זו מקודשת ועיין בסמוך סוף סעיף י', מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהיו קדושין ולא תפול לפני יבם, וי"א דהאומר על מנת שירצה דינו כאומר על מנת שלא ימחה (הראב"ד שם בהשגות לתירוצא בתרא דשמעתא), ויש מי שאומר שדינו כאומר על מנת שישתוק (טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן). סעיף י' אמר על מנת שיאמר הן אעפ"י שאמר בתחלה אינו רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב (טור בשם הרמ"ה וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א מטעם שכל התנאים שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם) והאומר על מנת שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת אעפ"י שחזר ומיחה (פשוט בגמרא שם ע"ב) מיהו אם לא היה בביתו כששמע וכשבא לביתו מיחה הוי מחאה דמה ששתק בתחלה משום שלא היה בביתו כך משמע בריב"ש סימן י"ד וקנ"ג, ואם מיחה בשעת שמיעה אפילו חזר ונתרצה אינה מקודשת (ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א) מת האב עד שלא שמע מקודשת, והאומר על מנת שלא ימחה כל זמן שמיחה נתבטל התנאי ואפילו נתרצה בשעת שמיעה, וי"א דאם אמר הן פעם א' שוב אינו יכול למחות. סעיף י"א מת הבן מלמדין את האב שימחה כדי שלא תזקק ליבם. עיין הר"ן שם בארוכה ובתקוני די"ל ויקיי"ו שם כללי השמועה על מנת שיאמר הן, אמר הן מקודשת אעפ"י שחזר בו, וכן צוות בתחלה ואח"כ אמר הן מקודשת מת האב ולא אמר הן מותרת, מת הבן אסורה עד שימות האב, על מנת שלא ימחה אפילו נתרצה תחלה אינה מקודשת שמא ימחה, מת האב ולא מיחה מקודשת, על מנת שישתוק ושתק בשעת שמיעה מקודשת אעפ"י שמיחה אח"כ, מיחה בשעת שמיעה אינה מקודשת מת האב עד שלא שמע מקודשת. על מנת שירצה להרמב"ם ולהרשב"א הרי הוא

כאומר

תליא מלתא, אבל קדשה על מנת שאין עליה נדר זה אפי' דלא קפדי בה אנשי יכול להתנות. המקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונים אינה מקודשת ואינה צריכה גט. (ואם רוצה למחול בארנו בש"ע אה"ע סי' ל"ח דחלין הקרושין למפרע ואין צריך קדושין אחרים ומ"ש בסי' ס' דצריך לקדשה מחדש בקדושי טעות איירי בטעות אחר או איירי בקפיד כששמע תו לא מהני מחילה כמ"ש שם בשם הר"ן בית שמואל ס"ק ב') וה"ה לנדרים שבינו לבינה דהוי בכלל נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם, (וכתוב בחלקת מחוקק דלאו כל נדרים שבינו לבינה המבוארים בי"ד סי' רל"ד אלא דברים גדולים כגון נטולה אני מן היהודים וכיוצא בזה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם וכ"כ הר"ן בית שמואל ס"ק ג') נמצא עליה נדר חוץ מאלו אעפ"י שהוא אומר מקפיד אני אפי' על זה הרי זו מקודשת ואם אמר לה ע"מ שאין עליה כל נדר אפי' נמצא שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת ויש מי שאומר שחוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה לכן אסורה לינשא בלא גט עיין בבית שמואל ס"ק ד' הפלוגתא דאיתא בירושלמי ופסק הפוסקים. היו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירם מקודשת ואפי' היא אשה חשובה בר"א שהתירה החכם קודם שנודעו לבעל אבל אם נודעו לבעל קודם התרה מיד נתבטלו הקדושין ויש מי שאומר שאם היא אשה חשובה אפי' אם קודם שנודעו לבעל התיר החכם היא ספק מקודשת (היינו כשאומר אי אפשר לי באשה נדרנית אז לתירוץ דרבא ניחא ליה שאל יחולו הקרושין כלל באשה חשובה כי היכא דאין צריך לגרשה ואל יאסור עליו קרובותיה והיינו פירוש אשה חשובה ולתירוץ דרבה שם אפי' אשה חשובה מקודשת והגאונים מסופקים אם הלכתא כרבא נגד רבה שהוא בתרא או הלכתא כרבה שהוא רבו משום הכי באשה חשובה הוי ספק מקודשת מיהו נראה מהרא"ש וטור ורי"ו דס"ל עיקר כרבא אלא דרך חומרא פסקו כרבה אם כן אם קדשה אחר מקודשת לשני מדאורייתא וכן מוכח ס"פ קמא דב"מ שם פסק הרא"ש כאביי נגד רבה לענין עדים בחתומיו זכין לו א"כ מ"ש כאן ספק מקודשת היינו הר"ן כ"כ בשם הרמב"ן ולהרא"ש לאו ספק קרושין הוא ועיין שלטי גבורים פ"ז דכתובות דף תק"ד כתב אפילו אשה שאינה חשובה ספק קרושין הוא דהלכה מסופקת היא וא"י מה הספק באשה שאינה חשובה ואפשר דאיירי בהתירה אחר ידיעת הבעל ומסופק בסברת הר"ן בית שמואל ס"ק ו'. קדשה על מנת שאין עליה נדרים ובעל סתם עיין ש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף ל"ה מקדש על תנאי ובעל סתם או כנס סתם הרי זו צריכה גט אעפ"י שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כנס ואם קדשה אחר צריכה גט משניהם. אלפסי ור"ן ומשנה פ"ז דכתובות דף תק"ג, תק"ד, תק"ה, ש"ע אה"ע סי' ל"ט. עיין משנה אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תרמ"ג ע"ב. מקדש אשה. נטולה אני מן היהודים. רבא תלמידו של.

קדושין על תנאי האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך כך מעות והתנו שלא יוכל לטעון שום טענת אונס בעולם ושלח לה סבלונות וטוענת שאינה רוצה לקבלם בתורת המעות שאמר ליתן לה מהרר"ם אלשקאר ל"ב, ועיין במהריק"א סי' ג', ובמהרדמ"ט ח"א סי' מ"א. עיין אלפסי ור"ן פ"ג דקרושין דף תרמ"ח וש"ע אה"ע סי' ל"ח.

פרת מטה אהרן ח"ב י"ז הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ז סוף עמור ג' מבאר דין ראובן שקדש לאה על תנאי ואמר לה תהא מקודשת לי על מנת שתהא לי כבתי וכבלתי והיא גם היא אמרה הקרושין שאקבל ממך על מנת שתהיה לי כאבי ועוד אסרה לאה הנאת גופו וממונו של ראובן ושמע באסור זה ראובן ונתרצה על אסרה אשר אסרה על נפשה באופן שנתקרשה על מנת שראובן לא נתחייב לה בשום דבר מהדברים שאדם חייב לאשתו לא בשלש אלה דכתיב בקרא ולא בשאר שבעה דברי סופרים וגם היא שלא תתחייב לו בשום דבר שתקנו חכמים שהאשה עושה לבעלה רק שיקרא שמו עליה ותהיה נקראת בשם אשת ראובן כדי שעל ידי זה תפטר משמעון שהיה רודף אותה להשיאה והוכית במשור דהויא האשה מקודשת ואין לפוטרה בלא גט כי התנאי

אם קרושין על ידי שליח צריכין ברכת אירוסין. חזקה שליח עושה שליחותו. יבמה שנשאת לזר. שליח קדש לעצמו. ממזר ליכא בשם מהר"ר בצלאל ו'. קרושין בכסף שאינו שלו ד"ה פרי הארץ. קרושין חלופי לשונות בשם מהר"ר בצלאל סי' ו' ובן לב ח"ר וב'. קרושין שלא נמסרו לביאה. קרושי עד אחר בשם מהר"ם מלובלין ס"ד. רבי חייא דאמר. שליח אינו נעשה עד.

קדושין על מנת שאין לאשה מומים ונמצאו בה אחד מן המומים הפוסלים בנשים אינה מקודשת, נמצא בה מום אחד חוץ מאותם המומים אעפ"י שאמר מקפיד אני אף על זה הרי זו מקודשת וכתב בית שמואל ס"ק ח' דאפשר דאם אמר בפירוש ע"מ שאין בה כל מום אז אפי' שאר מומים מעכב כמו בנדרים שאמר על מנת שאין עליך כל נדר, מומים הפוסלים בנשים הם המומים הפוסלים בכהנים עיין רמב"ם פ"ח מ"ה ביאת מקרש ובמשתנת במטה או מצורעת פסק הב"י דהוי מום ובד"מ הניחו בצריך עיון ובט"ז כתב דצריך ליתן לה הכתובה אבל יכול לגרשה בעל כרחה אף בזמן הזה דאיכא חרם רבינו גרשום ואיש המשטין במטה כתב ב"ה בשם באר שבע דלא הוי מום. יותר עליהם בנשים ריח רע, וזיעה, וריח הפה, ויש אומרים אף ריח החוטם מרדכי בשם הר"ם וקול עבה ודדים גסים מחברותיה טפח וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת ושומא שעל הפדחת אפי' היתה קטנה ביותר ואעפ"י שאין בה שער וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים והוא שעומדת תחת כיפה שבראשה פעמים נראית ופעמים אינה נראית שאם תמיד נראית הרי ראה ונתפיים עיין בית שמואל ס"ק י"א שהאריך הרבה על זה) ואם תמיד אינה נראית אינו מום [דוקא בשומא קטנה ואין בה שער אין מום כשאינה נראית אבל שומא גדולה כאיסר או שיש בה שער אפילו אינה נראית הוי מום וכן צלקת אפילו אינו נראה, אבל רמב"ם כתב דשומא לא הוי מום רק בעור הפנים ח"מ בית שמואל ס"ק י"א] ואם יש מרחץ בעיר אפילו מומים שבסתר אין מבטלים בד"א כשדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל במקום שאין הבנות הולכות למרחץ רק בלילה ובהחבא אפי' מומים שבגלוי מבטלים הקדושין. נכפה אם הוא לזמן קבוע הוי מום שבסתר ואם אינו לזמן קבוע הוי מום שבגלוי, ועיין אה"ע סי' קי"ו מדיני מומים, י"א דנכפה וריח הפה אין חלוק בין מרחץ בעיר או לא ר' ירוחם נתיב כ"ג. קרשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בכהנים הרי זו מקודשת מספק כתב בח"מ דאיירי מיד כשרואה המום מקפיד ואינו חפץ בה אבל בשותק כשנודע לו המום אף רצוות אח"כ הוי קרושין וראי וכן אם קרש סתם וכנס ובעל סתם מקודשת ואין לה כתובה, ובש"ס לר"ח צריכה גט מדבריהם ולרבא הוי ספק קרושין, והרמב"ם והטור פסקו כרבא ולא כב"ח שכתב מ"ש הטור ספק קרושין משום דמספקא ליה אם הלכתא כר"ח או כרבא וליתא קרשה על מנת שאין בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת אפי' אם נתרפאה קודם ידיעת הבעל דנמאסת בעיניו אף אחר שנתרפאת ולא כן בנדרים ואם היו בה מומים קודם הקדושין ונתרפאת מקודשת דלא התנה על זה ה"מ. ואם היתה מצורעת קודם הקדושין או שהיתה נכפית בילדותה אפשר דהוי מום דיש לחוש שמא תחזור ותהיה מצורעת ונכפית תחתיו חלקת מחוקק בסי' קט"ו בית שמואל ס"ק ט"ז, אבל אם התנה האשה שאין בו מומין והלך אצל הרופא ורפאו ה"ז מקודשת שאין גנאי לאיש במומים שכבר נתרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת. קרשה על מנת שלא יהיו בה מומים ונמצאו בה מומים ורפאן הרופא הרי זו מקודשת למפרע משנה אלפסי ור"ן פ"ח דכתובות דף תק"ג ע"ב ודף תק"ד ודף תק"ה, ש"ע אה"ע סי' ל"ט, ועיין סי' ל"ח סעיף ל"ה מקרש על תנאי ובעל סתם או כנס סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כנס ואם קרשה אחר צריכה גט משניהם, ועיין אלפסי ור"ן שם דף תק"ו, ועיין ש"ע אה"ע סי' קי"ז ובית שמואל ונחלת צבי שם כמה דיני מומים. עיין אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין ומשנה דף תרמ"ג ע"ב. מומים באשה. מומים בכהנים.

קדושין על מנת שאין לאשה נדרים, אמרינן בכתובות פ"ז דף פ"ב ע"ב ומידי דקפרי בה אנשי הוי קפידיה קפידא, דלא קפרי בה אנשי לא הוי קפידיה קפידא. פי' התוס' כשהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים שאז בקפידא

קדושין על ידי שליח ודיניה ש"ע אה"ע ל"ה ל"ו, אלפסי ור"ן פ"ב דגטין ומשנה דף תרל"ח ע"א, אלפסי ור"ן פ"ו דגטין דף תקפ"ג ע"ב. סעיף י"א האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קדש לו אשה או לא קדש הרי זו בחזקה שקידש שחזקת שליח עושה שליחותו והואיל ואין ידוע איזה אשה קדש לו הרי אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן שאם תאמר ישא זו שמא קדש לו שלוחו אמה או אהותה או בתה (לשון הרמב"ם פ"ט מה' אסורי ביאה ממימרא בנזיר דף י"ב ע"א וגטין דף ס"ד ע"א) ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח (מימרא דרבא שם) אעפ"י שנתגרשה קודם שימות השליח הרי זה מותר בה (מסקנת הגמרא שם) ואין אומרים שמא קדש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אשה אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. הגה"ה וכן אם באו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו ועמדו ונשאו מותר באשה זו דהא ודאי לא נתקדשו הקרובות (הר"ן פ' התקבל ריב"ש סי' ןפ"ב) י"א דה"ה אם צוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקת שליח עושה שליחותו (תוספות פ' התקבל) ויש חולקין בזה.

האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וקדשה במקום אחר אינה מקודשת (משנה פ"ב דקדושין דף נ' ע"א ואפי' ייחד לו אשה מ"מ אמרינן אמקום קפיד וכן מוכח בגמרא כ"כ הרש"ל ועיין אלפסי ונ"י ומשנה פ"ב דקדושין דף תרמ"ג ע"ב) וכן בכל זה שישנה השליח שאם אמר לו לקדש סתם וקדשה על תנאי או שאמר לו לקדשה על תנאי וקדשה סתם או ששנה בתנאי אינה מקודשת (הרמב"ם פ"ז מה' אישות וכתב ה"ה שזה פשוט ומבואר בהרבה מקומות שכל ששונה שליח שליחותו אין דבריו קיימים וכו') אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת שאינו מקפיד אלא מראה מקום הוא לו. ש"ע אה"ע סי' ל"ה סעיף ז' ח'.

סעיף ט' העושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך השליח וקדשה לעצמו הרי זה מנהג רמאות ומה שנעשה עשוי (משנה ריש פ"ג דקדושין דף נ"ח ע"ב אלפסי ומשנה ור"ן שם דף תרמ"ו ע"א וע"ב) אם לא קדשה במעות המשלח (המרדכי שם בשם רב דאל"כ ה"ל כמו מקדשה בגזל) אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת הקרושין אומר לה את מקודשת לי הרי זו מקודשת לשליח (טור מדברי התוספות שם במשנה וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו וש"ע) ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי דאם לא כן ארעתא דמה שאמר לה בתחלה לקרשה לפלוני קבלה הקדושין (שם בפסקי הרא"ש) אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש (שם) ונאמן השליח לומר דטעה, ויש מי שמחמיר להצריכה גט (מרדכי שם בשם תשובת ר' ידידיה) אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אינה נקרא רמאות (מעובדא דרבנן חסידא וכו' שם שם דף נ"ט ע"א). עיין עצמות יוסף ר"פ האיש מקרש מקדש ור"ב אשכנזי סי' ו'.

משנה אלפסי ור"ן פ"ד דקדושין דף תרנ"ו ע"א ש"ע אה"ע סי' ל"ז סעיף ט' האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחר ושלוחו קדשה לאחר איזה מהם שקדם הוי קדושין ואם אינו ידוע איזה קודם אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם גמרא דף ע"ח ע"ב, וכן אשה נתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קדושיה קדושין ואם של שלוחה קדמו קדושיו קדושין. אינו יודע שניהם נותנים גט אם רוצה להנשא לאחר ואם רצו אחר נותן גט ואחר כונס.

קדושין על ידי שליח ועד ולא היו שם עדים אחרים והיא מודה שקבלה הכסף אך כופרת בקדושין מה דינה והשיב שכל עוד שהיא מודה בכסף שליח נעשה עד והוי מקודשת, ובתשו' זאת הציל את הרמב"ם ממה שהשיגו אותו על דין שליח נעשה עד תומת ישרים ע"ג, שליח אינו נעשה עד.

קדושין על ידי שליח עיין: אשה נעשית שליח. ברכת חתנים בעשרה מנין

אם

ורחוק לבן. עושה מעשה. עכברא לאו. ערב שבת אסור. ערות אחות אבי אמו. פריאוס. פלגינן דבורא בשם משפטי שמואל קכ"ד. פסולי עדות אין. צורבא דרבנן דאזיל. צרה אינה נאמנת. קדושי אנוסים. קדושי טעות. קדושי מומר. קדש אשה בארץ אחרת ונשאת לאחר וערער בלא עדים. קדשתי את עצמי. קדשתיך והיא מכחישתו. קול בקדושין. קולות בקדושין וגווני שוברים. קול לאחר אירוסין. קול מראה וריח. קטנה אם מתגרשת בשם ן' חביב י"ז ומהרר"י טראני ו' קטנה קדשה אביה ועכשיו מתגרשת מן האירוסין ויש ספק אם היא קטנה או נערה או גדולה איך יתנהגו. קטנה נתקדשה. קטנה שהגדילה ולא מיאנה. קטנה שהשיאות. קטן שלש מדות. קידושין. קל וחומר שני מינים. קנין איש ואשתו שם תראה שלא ישא אדם אשה עד שיראנה. קנס בקדושין. קנס שדוכין ודיניו בשם מהררש"ך ג"ג ג', עבודת הגרשוני ל"ד. קראים אסור מקדש לפני פסולי עדות אין קדושיו קדושין. רב ורבי יוחנן. רבי אלעזר הלכה כמותו. שאול אמר. שבועה נשבע. שבועה שלא לקבל קדושין לעולם כי אם ברשות שלשה אנשים מפורשים. שבוע שחל. שבועת היסת בתר דתקיני. שוויא אנפשיה חתיכת אסורא. שומא בקדושין. שטר הרשאת קדושין. שטר חוב המוכרו. שטרי אירוסין. שטרי קדושין. שטר עשוי שלא מדעת המתחייב. שיראי לא צריכי שומא. שכירות אינה משתלמת. שליח אינו נעשה עד. שליח בקדושין ודיניו. שליחות האב בקדושין. שליחות האם בקדושין. שליח עושה שליח בקדושין. שליח קבלת קדושין. שניות מדברי סופרים אחר קרש. שני עדים אומרים. שנים קדשו שתי נשים. שפחה שהיא. שפחה שלא טבלה לשם. שפחתו הבא עליה. שתי כתי עדים מכחישות בשם מוהררח"ש ל"א כמה דיני קדושין. שתי לשונות בלשון איכא דאמרי בגמרא או. שתי נשים אסור פרח מטה אהרן ח"ב תשו' צ' ודבור המתחיל שאלה. שתיקה בשעת מתן מעות. שתיקה כהודאה י"ג. תאגא. תוך כדי דבור אם. תלוהו. תנאי ודיניו כל תנאי. תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך. תקנות הקהל לא אלימי להפקיע הקרושין. תקנות שנתקנו תקנה שביעית.

קדושין עיין פסקים וכתבים סי' מ"ט גלוי מלתא באמירת האב לבתו קטנה קבלי קדושיך, ובסי' נ' אי צריך האב עדים כשאומר לבתו צאי וקבלי קדושייך, וע"ש סי' ס"ז, ובסי' רל"א אשה מסרה מודעא שלא מחלה לצאת עם בעלה ממקום אביה.

קדושין על ידי שליח אם האב יכול להיות שליח לקדש את בתו בוגרת פלוגתא דפוסקים עיין ש"ע אה"ע סי' ל"ו סעיף י' וכתב בני משה בלקוטים שבסוף ספרו דף ז' ע"ב ד"ה טור אה"ע סי' ל"ו דין ח' כתב ז"ל, כתב הרשב"א שאין האב וכו' וכתב א"א הרא"ש ז"ל יכול ליעשות וכו' ע"כ וכתב הב"י כתב הרשב"א וכו' כ"כ בתשובה ונתן טעם וכו' והרא"ש בתשו' כלל ל"ו כתב וכו' וכתב הר"ן בפרק האיש מקדש וכו' כדאמרינן בסמוך בגמרא הב"ע דשויתיה שליח כלומר וכו' ע"כ. ונ"ל שיש לתרץ לדעת הרשב"א דע"כ לא קאמר הרשב"א דאין האב נעשה שליח בקדושי בתו אלא כשעשאו שליח הבעל להביא לה קדושיה דאז גזרינן שמא יחליף להם הדבר בין הגדולה ובין הקטנה שיאמרו כי כמו שבתו הקטנה בהגעת הקדושין ליד האב היא מתקדשת ה"נ בגדולה שכ"כ בהדיא בתשובותיו הקטנות סי' רי"ד וז"ל שלא יחליפו בקטנה ויאמרו כי בקבלת הקדושין מתקדשת ע"כ אבל היכא שעשאתו בתו שליח שיהיה ידו כידה אז ודאי אפי' לדעת הרשב"א יכול להעשות שליח דאז ליכא למיגזר מידי אם שיאמרו שבקבלתו מתקדשת כקטנה ה"נ הוי דינא דבקבלתו מתקדשת ומאי איכא למימר דנגזור שליח קבלה אטו שליח הולכה הוי גזרה לגזרה וא"כ ההיא דפרק האומר דף ס"ד מיירי בשליח קבלה דאי בשליח הולכה נחזי אי נתנו לידה או לאו בגמרא משמע שאין הוכחה כלל למיקדשה אלא בקבלתו תליא מלתא אי מקבל אדעתה דידה או לא והכי נמי מודו הפוסקים וכמ"ש הטור סי' ל"ז וכיון דהתלמוד מיירי בשליח קבלה לא קשה מידי לרשב"א דאיהו בשליח הולכה הוא דאמר דאינו נעשה שליח מכמו שכתבתי אבל לדעת הרא"ש קשה דמאי מייתי ראיה מדברי בעל העטור דמיירי בשליח קבלת הקדושין.

קדושין על ידי שליח הכלה עיין: ערב לאשה בשם משפט צדק דף קנ"ז נ"ג׳

ודיניה. ברכת חתנים. בת בוקתא. בתולה נותנים. בת קרושיה. גוים לאו בני. גט על ידי שליח ש"ע דבור המתחיל המביא גט לאשה ואינו מכירה. ובשם רשר"ם אה"ע ץ'. גט על תנאי המגרש. גט על תנאי ודיניו משפט צדק מ"ג, מ"ד, מקור ברוך כ"ו, ומוהררח"ש בספרו, וד"ה מכתב אליהו. גט פסול ודיניו. גט צריך הבעל להיות בדעתו. גרושה אסורה לכהן. דבור שמשמע עקירת הקדושין. דבר אפילו. דברים הנקנים באמירה. דברים שבלב אינם דברים גופי הלכות. דברים שבלב דברים. הוא עשה. הויה ליציאה איתקשא. הזמה בעדי קדושין. הזמין עדים להעיד. התרה בקידושין. זמן בגט. חדא חדא. חולו של מועד אין נושאין. חולין בעזרה. חומרא מקשינן אי הוי חומרא לומר שהקדושין תופסין, או שאין תופסין. חומרות כולן לא נקטינן לאסור אשה ולעגנה. חופה בלא קדושין אם חופה עושה קדושין. חזקה אין ארם עושה. הזקות שתים דהתירא. חיישינן אמרינן לפעמים לקולא. חליפין לא הוי קדושין. חמץ בערב פסח. חמש פרוטות. חציה שפחה וחציה בת חורין אם קרושין תופסין בה. חציו עבד וחציו בן חורין שקרש. חקירות ובדיקות אי בעינן. חשוד לקדושין. חתימה במסירת הקולמוס. טבילת כלים מברכין. טבעת של אבן המקדש בו. טבעת קדושין. טבעת שאולה. יאוש כדי. יאוש ושינוי רשות קנה. יבום כל. יבמה מעוברת לענין בשם מהר"ם טראני ח"ב דף ע"ז. יבמה שנשאת לזר. יבמה שנתקדשה לזר. ידים מוכיחות. ידים שאינם מוכיחות. יהודה ועוד. יוכיח או פרכת. יחיד ורבים הלכה כרבים סוף פ' גט פשוט ד"ה ומה ששאלתה. יעוד כיצד. יתומה נתקדשה מיאנה. כבוד אב ואם וכל. כדאי הוא רבי פלוני. כרפלוני אשכחן. כהן אמר לישראל צא וקדש לי אשה. כולי עלמא כיילי ליה. כותים האידנא. כותי ספק. כל הנכנסת. כל מי שאינו בקי. כל מקום שיש קדושין ועיין עבירה. כל שיש בקדושין. כנס לא יוציא. כתובה מן האירוסין. לא עביד אינש דמקדש. מאמר. מהדר אחר הזיוף. מודעא וכל דיניה בשם שארית יוסף י"ו. מומים באשה. מומר אעפ"י שחטא ישראל הוא. מומר החזיר גרושתו. מחילה באונס אלשיך ל'. מיאנה בראובן ונתקדשה. מיכיל בת שאול. מלוה לחברו לא יעשה. מסאנא. מעשר אם. מעשר בהמה אין. מקדש ארעתא למה אמרינן כדת משה וישראל. מקדש על תנאי ובעל סתם. מקודשת לשנים. מת אסור בהנאה. מת לו מת. מתנה על מה שכתוב בתורה. מתנה על מנת. נישואין מלת נישואין. נכסי אשתו. נערה מאורסה. נערה נתקדשה שלא לרעת אביה. נישאת לא תצא. נשבית ופריתיה. נשים בכתובה. נשים שתים קדש בשתי מקומות. נתינה בעל כרחו שמה בשם בן חביב קל"ד. נתינה סתם ואח"כ הזכיר קדושין. נתינת אשה. סבלונות אם חוששין פני משה ה"ב ג' סבלונות הם קדושי דרבנן או ספק קדושי דאורייתא. ומוהרח"ש סי' ס'. סבלונות מתי. סעודת ארוסין. ספק גירושין. ספק זקוקה שנתקדשה לשוק. ספק ספיקא בקדושין. ספק קדושין. סרים נאבד מן העולם אם קדושי סרים קדושין. עבדים לאו. עבדים שנים המשחררם דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת כגון שתי נשים נכריות שהקדושין תופסין בהם בזו אחר זו תופסין ג"כ בבת אחת אבל בעריות שאין הקדושין תופסין בזו אחר זו אינן ג"כ בבת אחת והמקדש אשה ובתה בבת אחת לא תפסי הקדושין ועיין בהרי"ף פרק מי שהוציאוהו בענין ערוב דף ר"ג. עבד עברי מצוה. עגונה נתקדשה בלא ראיה. עד אחד אומר נתגרשה. עד אחד אומר נתקדשה. עד אחד בהכחשה בשם משפטי שמואל קכ"ד, עבודת הגרשוני מ"ו. עדות מיוחדת כשרה. עדות קדושין בא העד להעיד ואמרו לו הדיינים. עדות קדושין בערבוביא. עדות קדושין בפני הדיוטות. עדות קדושין בשטר. עדות קדושין נתקבלה שלא בפני הנערה. עדות קדושין על יד שני עדים בכתב האחד כשר. עדות שלם בעינן. עדי גטין קדושין וזנות. עדיין לא. עדים אומרים שלא ראו ושוב אמרו שנתקדשה. עדים אחר הטלת חרם אמרו פלוני קדש את פלונית. עדים אינם נעשים. עדים הביא ונתבטלה עדותם, אם יכול להביא עדים אחרים. עדים החתומים על השטר ואינם יודעים לקרות בשם מהר"ם דבוטין. עדים נטלו שכר להעיד. עדים שאינם יודעים לקרות. עדים שנמצא אחד מהם קרוב או פסול. עדי קדושין שלא היו מכוונים. עד מפי עד אינו כלום בקדושין. עד קרוב לאב

ורחוק

שגם הרמב"ם דס"ל דקרובי אשות הם רק דרבנן מ"מ ס"ל דדינייהו כפסולים מדין תורה לענין המקדש בפני פסולי עדות דדהו ולכל מילי ועיין חוות יאיר תשו' י"ט, א"כ לא נשאר לפני ארוני כי אם ענין קדושי עד אחד וס"ס אם הלכה כרא"ם וסמ"ג או לא ואת"ל דהלכתא כוותייהו ספק אי חיישינן לבעל הספה או לא וכבר כתב משפטי שמואל קכ"ד דעדיף עד אחד לבדו משני עדים ואחד מהם פסול ועיין פרח מטה אהרן ח"ב תשו' י"ח א"כ גם אני משים ידי יד כהה עם פסק מעכ"ת להקל ולדבריו שומעים שאמר כהלכה.

יצחק בכמה"ר שמואל לאמפרונטי זלה"ה.

קדושין לפני פסולי עדות עיין: אנוס שנשא אנוסה. מקודשת לשנים, מקדש בפסולי עדות דרבנן. ספק ספיקא בקדושין מהרי"ט ח"א קל"ח ט' עדים של קדושין עברו על ההסכמה. עדות קדושין בשטר פני משה ח"ב א'. עדים שנמצא אחד מהם קרוב או פסול. פסולי עדות מחמת קורבה. קדושי אנוסים ודיניהם. קדושין בעשרה עדי קדושין עברו על חרם הקהל. קדושין בפני עדים דוקא. קדושין בפני שני גיסים. קדושין חלופי לשונות בהם פני משה ח"א כ"ט.

קדושין מוציאין הבת מרשות האב לענין קנס עיין: נישואין מוציאין.

קדושין מקדושין גמרינן, קדושין מביאה לא גמרינן ג"י פ"ב דיבמות דף ת"ה ע"ב.

קדושין מתי חוזרין ש"ע אה"ע סי' נ', אלפסי רש"י ונ"י פ"ט דב"ב דף רל"א ע"א, המקדש את האשה בין שחזרה היא בה ובין שחזר הוא בין שמתה היא או שגירשה אין הקדושין חוזרין לעולם (בריתא בב"ב דף קמ"ה ע"א כאוקמתא דגמרא שם וכ"ר יהודה הנשיא דסבר קדושין לטיבועין ניתנו וכדפסק אמימר שם, לטיבועין פי' לחלוטין והב"י פי' כאלו נטבעו בים ולא ישובו אליו עוד) ואפילו קדשה באלף דינר הרי הם מתנה גמורה שאין לה חזרה (לשון רמב"ם פ"ו מ"ה זביה ומתנה) ואם הם קדושי טעות חוזרים המעות (מאוקמתא דרב נחמן בר יצחק כתובות דף ע"ו ע"ב) וכן אם היתה ממאנת (ה"ה שם בשם הרמב"ן בשם גאון) וכן אם היו קדושין על תנאי ולא נתקיים התנאי (הגהת מרדכי דקדושין וכן פירש"י שם בכתובות) וכן אם היו קדושי ספק, הג"ה וכל זה לא מיירי אלא מן הארוסין אבל מן הנשואין הקדושין חוזרין מהרי"ל סי' ס"א.

קדושין נפקעין בלא מיתה בלא גט בלא חליצה ולא למפרע משעת הקדושין: חידה: פתרונה: כגון שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן, ואח"כ נשתחררה מן אדוניה השני ואז היא משוחררת מכל וכל ואליבא דרב נחמן דפקעי קדושין ראשונים ע"י השחרור השני דכמו קטנה שנולדה דמי, ומתחלה היתה מקודשת לראשון דאמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין ונמצא שפקעו קדושיה הראשונים ע"י השחרור השני בלא גט ובלא מיתה ובלא חליצה מקודשת לשני גמרא דפרק השולח.

קדושין עיין: אב אם יכול לעשות שליח לקדש בתו הגדולה. אב זכאי. אביי ורבא. אבלות על איזה מת בשם הרח"ש נ"ה דתליא בחופה ולא בקדושין ולא בברכת ארוסין ולא בברכת נישואין. אב מקדש אשה לבנו אם היה שלותו. אומנות בקדושין. אומן איננו קונה בשבח כלי. אונס בקדושין. אחד מהם תני ולא איזה שיזדמן. את מכל מקום מעשה רב בענין קדושין על תנאי במקום את מומר. איכא דניחא ליה בחלא. אילונית וסימניה. אין כמין. אירוסין. אלמנה מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה. אלמנת אחי אמו מן האב. אמוראים מוקשים ממשניות. אמר לעשרה כתבו. אם תמצא לאמר. אנוסים המגרשים. אנוסי ספרד. אנוס שנשא אנוסה. אנשי אלכסנדריאה. אסור לאדם שיקדש את האשה. אסמכתא בקידושין. ארוסה אין לה כתובה אם לא. אשה אומרת נתקדשתי וחזרה. אשה אינה מתקדשת. אשה הנונף אותה ויצאו ילדיה. אשה נעשית שליח. אשה נקנית בשלשה דרכים. אשה נתקדשה קדושין גמורים ואמרה שקודם לכן נתקדשה לאחר. אשה שאמרה אשת איש. אשת איש הפושטת. אשת איש חשודה רדב"ז רפ"ח. אשת איש יצאה מעיר אחת בחזקת גרושה. אשת איש שהלך בעלה למדינה אחרת. בגרות מוציאה. בדיקת נשים ודיניה. ביאה אירוסין עושה. ביאה קונה. בכור מוכרין. בנך הבא. ברכת אירוסין

ודיניה

וכמו שכתב כל זה בארוכה הריב"ש סי' י"ד דברי ריבות ומהרשד"ם ורוב האחרונים ומהר"ם אלשקר הביאו בתשובות סי' ס"ח דעת רב שרירא גאון ז"ל שכתב בתשובה שאלה וז"ל ואלו הן הקרובין מן התורה אחיו ואחי אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אמו וחמיו וכו' ובסוף דבריו כתב וכל מי שאשתו קרובה לו בעלה כמותה ופסול לו ובסוף אותה תשובה כתב בשם רב שרירא גאון ז"ל בתשובתו הרמתה, וחכמת הגאונים ז"ל ופלפוליהן הוא הדבר אשר צוה ה' אל משה ואעפ"י שאומרים הכי הוא ואין מביאין ראיה באיזה מקום הוא אין לחוש על דבר קטון או גדול וכל החולק על שום דבר מדבריהם כאלו חולק על ה' ועל תורתו ע"כ וכבר ידעת מה שכתב ג"כ עליהם הראב"ד ז"ל שכל הטועה בדברי גאון כטועה בדברי משנה ואין אדם בזמננו שרשאי לחלוק על דברי גאון! ע"כ הא קמן כמה אשלי רברבי דפליגי עליה דרשב"ם בהא, איברא כי מהרי"ק רבן של כל בני גולה פסק בשא"ה סי' מ"ב ז"ל ונר' לי לסמוך על זה הכא דכבר נישאת אבל אם לא נישאת עדיין הדין עם החולק להצריכה גט משניהם כדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ז כיון שראינו מהר"ר אלקלעי קכ"ד רשד"ם אה"ע ל"ג ובשאר מקומות מהר"י אדרבי מהר"ם אלשקר דאינהו בתראי טובא לא חשו להיא דמהרי"ק וקצתם התירו אשה לשוק משום דס"ל דלא כהרמב"ם מבלי צרוף טעם אחר כמבואר בספריהם ובפרט רשד"ם ודברי ריבות אפשר שגם בנ"ד יחשב העד הקרוב פסול מדאורייתא ונמצאת לאה נתקדשה בפני ע"א לבד, והנה דין המקדש בע"א ראינו שלמים וכן רבים שפסקו דאין חוששין לקרושין ואין לנו אלא סמ"ג ורא"ם דסבירא להו דחוששין, וכבר פסק מהרי"ק בשא"ה סי' מ"ב דלא כוותיהו, והביא דברי הרשב"א אשר כתב לתלמיד שרצה להחמיר מי לנו ה"ג והרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמנו יותר מכל אלו וגדולה מזאת אני אומר כי בנ"ד אפילו רא"ם וסמ"ג יודו שאין בקדושין הללו בית מיחוש כלל ועיקר דאינהו שקלו וטרו בההיא שמעתא דאיירי בנתקדשה בע"א דווקא אמנם בנ"ר דהוזמנו להעיד יחד הקרוב והרחוק והעידו יחד בב"ד משנה שלימה שנינו נמצא א' מהם קרוב ופסול עדותן בטלה, וא"כ בנ"ד אין כאן עדות כלל, והגם כי מהר"ם פאדובה בתשובה סי' ל"ז רצה לתת טעם לרבני ספרד כי היכי דלא ליהוי מלתייהו כהלכתא בלא טעמא, וכתב כי המקדש בשני עדים וא' מהם קרוב למקדש או למקודשת חוששין לקרושין ומשם חפר אוכל בעל המפה סי' מ"ב ס"ב כבר הכה על קדקדם מהר"ם כמבואר בב"י שם ולית דחש להא דבעל המפה לפיכך הדרינן לכללין נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה כללא דמלתא בקרושין הללו יש תרי ספק ספיקא ספק אם הרמב"ם סבר דקרובי אשתו מדאורייתא או מדרבנן, ואפילו תימא שהם קרובים מדרבנן ספק אם הלכתא כוותיה אם לא, ובעד השני ספק אם הלכתא כרא"ם וסמ"ג אם לא ואפילו תמצא לומר דהלכתה כוותייהו ספק אי חיישינן לבעל המפה אי לא, ורשד"ם אה"ע סי' ל"ג דברי ריבות רל"א הסכימו דכל היכא דהוי ספק ספיקא יש להתיר אפי' בענין ערוה ודלא כהר"י ן' ל"ב ח"א כלל ג' שאלה נ"ז ובדף נ"ח ע"ד וסתם כי בדף מ"ב כתוב תירוץ וישוב על החומרות ההם לא חש להם כנר' בכ"מ בתשו' ובפרט בח"ג סוף תשובה ע"א ועיין מהרר"ם פארווה תשו' ל"ז מהר"ם אלשקאר תשו' צ"ט משפטי שמואל סי' קכ"ד לכן נראה להקל אם ככה יראה בעיני חכמי הדור ואם הם יורו להחמיר להם שומעין שאמרו כהלכה.

אביעד שר שלום באזילה.

הסכמת הרב כמהר"ר יצחק לאמפרונטי:

אפי' תרי לגבי תלת חשיבי התרי יחיד והתלת רבים דהלכה כרבים כדמוכח בהריף פ' אלו טרפות גבי גלודה ועיין בי"ד סי' נ"ב ועיין בנימין זאב תל"ז ובכה"ג בכללי הגמ' סי' ס"ז ע"ש עיין רדב"ז סי' קי"ו ומהרי"ט י"ד סי' ל"ג לענין ספק ספיקא בפלוגתא דרבוותא דאם המחלוקת מעוט כנגד רבים לא חשיב ספק כיון דמן התורה אחרי רבים להטות ולא עבדינן ספק ספיקא בפלוגתא דרבוותא אלא במחלוקת שקול וכן דעת רוב האחרונים ועיין ספר גט פשוט להר"ם בן חביב כלל ה') כי על כן לפי דעתי אין לו למר צורך ספק ספיקא ראשון ואחרון ומה) גם דכתב השפתי כהן על ח"מ סי' ל"ג ס"ק א' (שהאריך והביא כמעט כל הפוסקים

שגם

שאלה: ראובן קידש לאה בפני שני עדים וא' מהם גיסו היינו בעל אחותו כדקרי ליה ר' יוחנן לריש לקיש בגמרא חולין יורנו רבנו אם יש ממש בקדושין אלו אם לא. —

תשובה: לא נעלם ממני כי הנכנס להורות בדבר ערוה צריך להיות בקי בגמ' בספרא ובספרי ובכולי תלמודא ובספרי הפוסקים כלם, אמנם יען אש המחלוקת בערה בחלקי ואחר כמה ארפתקי דעדו עלייהו הטילו הפרשותיהם בחכמי ישיבתנו הוכרחתי לחוות דעי אף אני.

ראשונה, צריך לחקור אם אחי אשתו כשר לעדות אם לא כי הרמב"ם בפי"ג מ"ה עדות כתב אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב בלבד וכו' אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך האישות כולן פסולין מדבריהם א"כ בעל אחותו שהוא מקרובי אשתו כשר להעיד מדאורייתא ונ:צאת לאה מקודשת לראובן כדת משה וכ"ש דלפי הנראה הראב"ד הסכים עמו הואיל ולא השיגו וגם הגהות מיימוניות השיגו שם בקרובי האם בלבד נר' דבקרובי אשות סבירא להו כהרמב"ם ומי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לחלוק על גאוני עולם ובפרט להקל באיסור ערוה החמורה אשר כמה וכמה חשו בה חכמים וכמה גדרות גדרו בה וכמבואר בארוכה בס' תומת ישרים סי' פ"ג עם כל דא ברשותייהו דהנהו רבנן קדישי אמינא מילתא דרך שקלא וטריא, ואען ואומר, כי א"א שיעלה על לב שום אדם שסברת הרמב"ם הוא שקרובי אשתו כשרים מדאורייתא כאשר הוכיחו בטוב טעם ודעת המ"מ והכ"מ, ואבוהון דכולהון רשב"ץ, ואע"ג דקא תייך עליה תומת ישרים בתשובה הנזכרת לא אכחד כי טוב לנו לסבול דוחק מעט ולאמר כי הרמב"ם נקט למימר דקורבת האם והאישות הוא מר"ם משום דחביבא ליה סברתו שחידש במניין המצות וכדאמרי' בעלמא משום דאתייא מדרשה חביבא ליה, אמנם בעיקר הדין מודה שהם פסולים מדאורייתא וכמו שהוכיחו המפרשים ז"ל ממה דנשוויה להרמב"ם כטועה בדבר משנה ונעשה דבריו סותרים זה את זה כמבואר בארוכה בדברי מפרשי דבריו, ולי הדיוט הכרח גמור להראות שא"א שרמב"ם יאמר לקרובי האם והאישות שהם מר"ם דוקא וכשרים מדאורייתא מ"ש רשר"ם בתשובת לא"ה סי' ל"ג וראיתי בכריתו' ז"ל וכשבא דרשה זו דאם אינו ענין בתלמוד לא חשיב דרשה אלא מקרא מלא יתורא ומילה מיותרת דרשינן מגזירה והוי יותר מהיקש משום דחשיב כאלו נכתב בתורה וכו' וקרובי האם ילפינן אסורייהו באם אינו ענין דהכי אמרינן בגמרא אשכחן קרובי האב, קרובי האם מנלן אמר קרא אבות תרי זמני אם אינו ענין לקרובי האב תנהו ענין לקרובי האם ע"כ וא"כ איך מצא ידיו ורגליו רמב"ם על קרובי האם לומ' שאינם מדאורייתא, אלא ודאי כי אומרו מר"ם פירושו כמו שהבינו המפר' וכ"כ ש"כ ח"מ סי' ל"ג ס"ק א' ופסול לעדות מדאורייתא ועם זה הרוחנו לאמר שמה שלא השיגו הראב"ד אינו כדברי תומת ישרים משום דס"ל כותיה אלא דלא נפקא מידי לענין דינא הואיל וגם הראב"ד אפשר שהבין דעת רמב"ם כדברי הגאונים דקרו מה שאינו מפורש בתורה ד"ס מהיא דנראין דברי ר' טרפון בשן ועין, ובכן נסתלקו מעליו רוב הקושיות העצומות שהקשו עליו כמבואר בספרי הפוסקים ובראש כולם הריב"ש סי' י"ד ומה שכתב עוד תומת ישרים שם ז"ל וגם ההגהות גמגמו על הרמב"ם במה שכתב על קרובי האם והניחו הדבר בצ"ע ובקרובי אשתו לא דברו כנראה דאף אינהו מודו להו בהא, הא ודאי ברותא היא כי הרמב"ם כתב בחדא מחתא אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך האשות כולן פסולין מדבריהם, א"כ האיך נוכל לחלוק ביניהם ולומ' דההגהות סברי כוותיה בחדא ופליגי עליה בחרא ועוד ז"ל בתר טעמא דקושיית ההגהות זו היא צ"ע דגרסינן התם אשכחן קרובי האב, קרובי האם מניין וכו' ע"ש, וא"כ קרובי אשות ג"כ אמרינן בהדיא פ' ז"ב אשה כבעלה מ"ל אמר קרא אל אשתו לא תקרב דודתך היא והריב"ש בתשו' הנ"ל הוסיף ובעל כאשתו ואשה כבעלה חדא קורבא היא וכו' ע"ש אלא ודאי חד מינייהו נקטי וה"ה לאידך. — זכינו לדין כי הרמב"ם והראב"ד וההגהות כולהו סברי דקרובי האם וקרובי אשתו פסולי' מדאורייתא, ואם רות אחרת אתך ועדיין תפרש דברי הרמב"ם כפשוטן דקרובי האם וקרובי אשתו פסולין מדרבנן כבר סתר דבריו הרשב"א בתשובה וכתב כי רבינו האי גאון והרי"ף והרמב"ן פליגי אההיא סברא

וכמו

לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה ספק מקודשת (בעיא דרב אושעיא קדושין דף ס"ב ע"ב דמספקא ליה אי אמרינן מגו דתפסי קדושין השתא תפסי נמי לאחר כן ולא נפשטא) אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרש או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינו כלום (מימרא ד"ר אושעיא). האומר לחברו אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום (שם במשנה) ולרמב"ם וקצת מפרשים אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר העובר הבת מקודשת (שם בפ"ז וכ"ר חנינא שם וכמו שהעמידו שם בלשון אחרון כשהוכר עוברה ודברי הכל) וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד כדי שיכניסנה בקדושין שאין בהן דופי (הרמב"ם שם).

קדושין לאחת מחמש נשים ואינו יודע איזה מהן קדש נותן גט וכתובה לכל א' וא', משנה ז' פט"ו דיבמות, אלפסי ונ"י פ"ג דב"מ דף פ"ו ע"א, דוקא אם קדש בביאה קנסינן ליה דיתן כתובה לכל א' וא' כיון דעביד אסורא דרבנן, אבל אם קדש בכסף או בשטר וכתב לה כתובה ואינו יודע איזו היא וכל א' וא' אומרת אני הוא אסור בקרובות כולן ונותן גט לכל א' וא' ומניח כתובה ביניהם ומסתלק. משנה אלפסי ונ"י פ' ט"ו דיבמות דף תנ"א ע"ב, ש"ע אה"ע סי' מ"ט. ורדב"ז קנ"ו ראובן קדש אשה בפני עדים ואחר מהם אומר שלא היה מכיר אותה ולא ידע את שמה ולא ידע אם היא נשואה או פנויה אך שאם תבוא לפניו עם אותן הנשים שהיו עמה בשעת קדושין שיכיר אותה העלה דהיא מקודשת מן התורה ודבר זה שלא היה מכירה אינו מעלה ומוריד מאחר שעכשיו אם יראנה יכירנה ונחזי אנן אם היא נשואה אין הקדושין תופסין בה ואם היא פנויה ודאי תפסו בה אף אם אינו מכיר אותה אפילו לבדה אזי אמרינן דזו היא ששנינו קדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזה מהם קדש וכו' עיין שם והמבי"ט ח"א דף כ"ו, שכ"ח, של"א. מהר"ם רבותין הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ז ע"א דאעפ"י דהעדים אינם יודעים את האשה אם האשה מודה בקדושין יש לחלק. אב זכאי, דרך זו אין. נופל הבית עליו ועל בשם מהריט"ץ רע"ג.

קדושין לטיבועין ניתנו עיין: קדושין מתי חוזרין.

קדושין למפרע עיין שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ט. קדושין בכסף שאינו שלו ד"ה שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ט. קדושין לאחר זמן. קדושין על מנת.

קדושין לפני פסולי עדות המקדש אשה בפני אנוסים שאחר שעקרו דירתם מפורטינאל"י נתעכבו בויניציא"ה מהו לחוש מהרר"י ב"ל ח"א נ"ח ועיין רשד"ם אה"ע י' בענין קדושין אנוסה בפני אנוסים בהיותם כבר בפלאנדרי"ש, בדין מה שאמרו אעפ"י שחטא ישראל הוא מה כח קרושין, מוהרח"ש סי' מ"ב על רמב"ם פי"ב מ"ה אישות המקדש בפני פסולי עדות של תורה אינה מקודשת וכו'.

לחם רב כ"י הביאו גם לקט הקמח אה"ע הלכות קדושין דף קי"ב סוף עמוד ג' ראובן קדש את לאה בפני עשרה ונמצאו השמונה פסולים אשר מהם נתייחדו מעצמם שנים לעדים ונשארו אחד כשר ואחד שלישי בראשון עם הכלה והוחזקה זמן רב למקודשת הורה שם פנים לבטל הקדושין הן מחמת חסרון שני עדים כשרים והן לסבת שנתייחדו שנים פסולים להעיד אבל סוף כל סוף העלה דצריכה גט מדין תורה ואי אפשר לפוטרה בלא גט מאחר שהשלישי בראשון אינו פסול אלא מדרבנן ומצטרף עם הכשר ותפסו בה קדושין וחותכין עדות על פיהם כיון שהם באו לראות ולא לכוון להעיד עדותן מהני אעפ"י שנתייחדו הפסולים להעיד אם לא שבדקו הב"ד בכל הפסולים והעד הפסול מדרבנן יאמר לאסהודי כוונתי דהוא מצטרף עם הכשר והא ליתא ולפיכך אזי תהא מותרת בלא גט, אבל על הסתם צריכה גט כאמור עי"ש ומוהררש"ך ח"ב כ"ה דף נ"ט ומוהרי"י בי רב ומוהר"ם אלשקר ל"ז צ"ט וקי"ד ושם ביאר דתרי ספיקי בפלוגתא דרבוותא כחד הוי ועיין פרח מטה אהרן ח"ב י"ח מהררב"ז נ"ו נ"ז ומוהררח"ש מ"ב והרשומים שם.

שבות יעקב ח"ב תשובה קפ"ו בענין קדושין לפני פסולי עדות דרבנן ואפילו לפני ספק פסולין.

משרא ואמר רב זביד כל שרי וכו' ולא הוי קרושין וכתבו התוספות דאיצטריך לכתוב הני תלתא עובדי לאשמועינן דבשום דבר אינו מועיל הך לישנא לא במידי דאכילה ושתיה ולא בשאר מילי. ועיין תורת אמת קעי"ה ברין הבא מיהבא חלוקים ודעות הפוסקים ז"ל ובני משה וגם תשובת מהרר"י קארו מ"ח, ועיין תשובת מהרר"ם טראני ח"א י"ר אחר היה דורך ענבים של חברו ואמר שהיו ברשותו לאכול ולתת למי שהיה רוצה ועברה אשה דרך שם ואמרה תן לי מאותם הענבים והשיב לה רצונך שתנשא לי והשיבה לו הן ונתן לה והלכה לה אין לחוש, רשד"ם אה"ע כ"ד שני עדים שיש כמה הכחשות בינידם ומ"מ לדברי שניהם היא אמרה תן לי החפץ הזה ואמר הוא אם תקבלנו לקרושין לי, ואם אמר לעדים ולא לה הוו עלי עדים שנתתי לה לקדושין, וענין הם לדעת הרשב"א שיש להחמיר כדעת רוב הפוסקים, עיין ש"ע אה"ע סי' כ"ט סעיף י', עיין הר"ן פ"ז דגטין דף תק"ץ ע"א בסוף דבור המתחיל ומה שכתב הרי"ף ובתקוני די"ל ויקיי' שם איבעיא להו הב אשקה שרי מהו אמר רבינא מקודשת רב סמא בר רקתא אמר תגא דמלכא (בכתר המלך נשבע) אינה מקודשת והלכתא אינה מקודשת גמרא דקרושין פ"ק דף ט' ע"א. אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ר ע"ב. בני משה תשובה ל"ה דף ע"ה ע"ו. קרושין חלופי לשונות ברם בשם בני משה. תגא דמלכא.

קדושין לאחר זמן כגון לאחר שתלד ודיניו ש"ע אה"ע סי' מ', ובסעיף ו' האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שיחלוץ לך יבמיך הרי זו ספק מקודשת, מהרר"ם טראני ח"ב קפ"ח על אחר שקרש אשה זקוקה ליבם מעכשיו לאחר שיחלוץ לה יבמה ושוב קרשה אחר. ש"ע אה"ע סי' מ' האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שלשים יום אעפ"י שנתאכלו המעות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום (משנה ריש פ"ג דקרושין דף נ"ח ע"ב אלפסי ונ"י שם דף תרמ"ו ע"א כרב ושמואל שם דף נ"ט ע"א) ואם חזר בתוך השלשים יום או חזרה היא אינה מקודשת (כרבי יותנן שם) הג"ה ויש אומרים דאם קרשה בשטר ואינו בעין לאחר שלשים יום אלא נקרע או נאבד תוך שלשים אינה מקודשת (הר"ן פ' האומר) המקרש אשה לשלשים יום מקודשת לעולם שם. בא שני וקדשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לעולם שם. בא שני וקרשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני לעולם לפי שבשעה שקרשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קרושי שני ונעשית אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קרושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקרש אשת איש שאין קרושין תופסין בה (שם במשנה ולשון הרמב"ם פ"ז מה' אישות) אבל אם מת השני או גרשה תוך שלשים חזרו קרושי ראשון (טור בשם יש אומרים וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ושכן הוא בירוש' ושכן נראה דעת הרמב"ם) ולכן צריכה גט מן הראשון ויש חולקין (טור בשם הרא"ש גם זה שם בשם הרשב"א וכתב הטור שלזה הסכים הרא"ש), האומר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר וקרשה בתוך השלשים הרי זו מקודשת מספק לשניהם לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום (גם זה ממשנה שם וכרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה שם דף צ"ט ע"ב). אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום וכן אמר שני וכן אמר שלישי על הסדר הזה קרושי כולם תופסים וצריכה גט מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת לכולן (גם זו מימרא דאביי שם וכעולא וכרב אשי משמיה דר' יוחנן שם דף ס' ע"א וכדמפרש טעמא בגמרא שכל אחד מצא מקום זמן פנוי לקרושין ותפסו כולם לאוסרה וכדעת ר"ת והרי"ף). האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעלך לאחר שתמות אחותך אינה מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקרשה (משנה שם דף ס"ב ע"א ובגמרא שם כשמואל) האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שיחלוץ לך יבמך הרי זו ספק מקודשת (כשמואל דמספקא ליה אי קרושין תפסי ביבמה אי לא ואמר בעניינינו צריכה גט יבמות דף צ"ב ע"ב ומוקי למתניתין דהכא דתנן אינה מקודשת כר"ע דאמר אין קרושין תופסין בחייבי לאוין). הנותן שתי פרוטות

לאשה

רדב"ז תשובה קכ"ט ראובן קדש נערה אחת בפני שני עדים שטרח ראובן להביאם מן השוק האחד העיד שאמר לה הרי זה הפרח אני נותן לך בקדושין והשני אומר שאמר לה קחי זה הפרח לכתובה וקדושין והנערה אומרת שאסרוה שתקבל על עצמה לאסור כל הנאת קדושין שבעולם אא"כ ימצאון שם עשרה ות"ח, החזיק ביד אותו בית דין שהורו שאין לחוש להני קדושין כלל, דאפילו תימא כפי דברי המחמיר בטענת שיצא שמה בעיר מקודשת מכל מקום הרי יצא הקול הראשון וכמה שוברים עמו ששמעו שהב"ד חולקים ושנתקדשה בלשון שאינו מועיל ושהנערה אסרוה מתחלה שלא תהנה מכל קדושיה ועוד שהב"ד המחמיר לא היה דעתם אלא לחוש ולא להחזיקה למקודשת גמורה כדי שתקרא יצא עליה קול מקודשת, ושם הוכיח על פניו של המחמיר דטעה בהוראתו להחמיר כמה טעיות וכשם שאסור לומר על אסור מותר כך ניכר חסרון ידיעה של האומר על מותר אסור עיין שם וע"ל סי' נ"ו, והרח"ש ט"ו וי"ת ל"א וליט.

שי למורא נ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ד עמוד ד' מבאר לשונות המועילים לקדש בהם ואיזה הלשון יוהר מובהר והלשונות המסופקים ואם צריך שיהיו עסוקים באותו ענין ועד מתי חשובים עסוקים באותו ענין עיין שם וירוה צמאונך. — מהר"ם די בוטין הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ז ע"א ידים שאינן מוכיחות לא הוויין ידים. ע"ש דמ"ש בלשון שיא"ם עדי"ם קו"מו ל"ה ס"ו מקד"ש ר"ל תהיו עדים איך אני מקדשה דלא הוי יד כלל, וכן טו"מא איס"טו פו"ר קדו"שין דרוצה לומר קח זה בעד קרושין דלא הוויין ידים כלל.

בני משה תשובה ל"ה דף ע"ה ע"ו ראובן קדש נערה אחת באישקומרי ושוב חזר וקדשה בסודר עם תמרים והרב המחבר המציא לה היתר אי משום דלפי העד הא' לא אמר מלת לי ואי משום שאמרה תן והוי כהבה מיהבה ועוד שיש סתירה בין העדים ועוד שאמר קבלי ולא אמרה תן לי כמו שהתיר בזה מהרימ"ט ועוד שהזמין עד פסול לעדות ועוד שאמר הרני נותנו לקדשין וגרע מידים שאינם מוכיחות ועוד שהיה הדבר בערמה והיא אומרת שלא שמעה כל כל הקדושין ובצרוף כל אלו הטעמים התירה להנשא.

קדושין חלופי לשונות בהם ולשונות מקוטעים עיין: אב זכאי בבתו בקרושיה וכו' בשם מהר"ם גאלאנטי תשובה כ"ג. טבעת שאולה בשם פני משה ח"ב ד', ובשם מהריט"ץ קצ"א. יחיד ורבים הלכה כרבים ספר גט פשוט ד"ה ומה שעשתה. מחלוקת הפוסקים גרסינן. מקודשת לשנים בשם מהריט"ץ קכ"ח. סבלונות אם חוששין להם בשם מגיד מראשית ג' חלוקה י"א. ספק ספיקא בקדושין מהרי"ט ח"א קל"ח ט', ספק קדושין איש פנוי. עדים אחר הטלת חרם אמרו פלוני קדש את פלונית. קדושי טעות משרת. קדושין בגזל. קדושין בכסף שאינו שלו מוהרח"ש י"ג. קדושין בפני עדים דוקא בשם מהרר"י קארו י' ודברי ריבות ח' ט'. קדושין בשבת שלא בעשרה ולא אמר לי. קדושין ודיניהם ובפרט בשם רדב"ז נ"ו. קדושין כל אשקויי. קדושין שלא נמסרו לביאה בשם מהריט"ץ צ"א, רל"ז. קדושי עד אחד ודיניו בפרט בפסק י"ב. קדושי עד אחד ודיניו ש"ע בשם מהריט"ץ נ"ד. ובשם מהר"ר צבי קט"ו. קדושי קטנה בשם בהר"ר בצלאל י"ט. ובשם מהרר"י טראני אה"ע מ"ג, בשם מהררש"ך ח"א קנ"ב. מקור ברוך כ"ה. פני משה ח"ב ב' אם מה שאמר בלשון לעז סי' ל"ה רוסי"בים פו"ר קרושין אי הוי לשון קדושין וחלוקת האת"ל. וספר פרי הארץ. שתי כתי עדים מכחישות בשם מוהררח"ש ל"א. שתיקה דלאחר מתן בשם מהררש"ך ח"ג ל"ג עד אחד לא הזכיר מלת לי בקדושין.

קדושין כל אשקויי אשקיין לאו כלום הוא: איש אחד היה שותה בחנות ובאת אשה אחת ושאלה ממנו כוס א' ואמר לה לקדשה בכך והיא אמרה אשקויי אשקיין, ואמר רב חסדא כל אשקויי וכו' ולא הוי קדושין, קדושין פ"ק דף ט' עוד שם כל הבא מיהבא לאו כלום הוא פי' איש אחד היה מוכר בוטוני"ם בדיל ואשה אחת שאלה ממנו שובה (פילצה א') וא"ל אי יהיבנא לך מקדשת לי א"ל הבה מיהבה, ואמר רב חמא דלאו כלום הוא ולא הוי קדושין, עוד שם כל שרא משרא לאו כלום הוא איש א' היה משליך תמרים מן הדקל ואוכלם ובאת אשה אחת ואמרה לו שישליך לה מהם, וא"ל לקדשה בכך והיא אמרה לו שדי

משרא

ואמר לו בשביל הגדולה ואח"כ נתן לנער כוס של יין ואמר בשביל שהוא חתנו וכו' אין לחוש כי אין כאן לי ולא היה בדבר אלא עד אחד, בריקת הנער, ודעת הריב"ש באומר הרני ועיין שם בח"ג סי' ל"ט ונ"ט.

רשד"ם אה"ע תשובה ד', עד אחד מעיד שאמר קח זה לקרושין ואחד אומר לחשבון בתוך החמיר. לקט הקמח אה"ע דף קכ"ד ע"ב, פני משה ח"א כ"ט לקט הקמח אה"ע צ"ב ע"ג, מרדכי מעיד בתורת עדות גמור איך בהיותו בביתו בא ראובן דוד ושמעון אבי לאה ובבואם יצאה לאה זו שהיתה יושבת בביתו לקראת האנשים הנזכרים וראובן הוציא טבעת זהב לקדש את לאה ושהוא עצמו מרדכי אומר ראו כי אני פסול לעדות יען אני קרוב לאשה הזאת וענה דוד לראובן בקש לך עוד אחר שיעיד עמי כי מרדכי הוא קרוב ופסול אז השיב ראובן שהוא היה יודע הדין יותר מהם ושהקדושין היו קדושין ותיכף אמר בפניהם בלשון לעז קח זה הטבעת בעד קדושין בשבילי והאשה קבלה הטבעת מיד ראובן (קורבת מרדכי היתה שאשתו עם לאה הן בנות שתי אחיות) ודוד הנזכר העיד בתורת עדות גמור איך באותו יום ראובן הוליכו עם שמעון אבי לאה במרמה לבית מרדכי לאכול ובגמר האכילה יצאתה לפניהם לאה ותכף ראובן תפס יד האשה וא"ל בלשון לע"ז תהיו עדים שאני נותן לה טבעת זה בעד קדושין בשביל כלתי ושהוא דוד עצמו כששמע חרה לו ויצא משם בכעס שמחמת הכעס לא ראה הטבעת שביד ראובן רק שמע שראובן הזכיר שם טבעת ושהוא לא היה יודע דבר מזה קודם ביאתו ובפני ב"ד שנתקבל העדות היה מרדכי וכחש בדוד עמיתו וא"ל איך אפשר שאתה לא ידעת ולא שמעת ולא ראית ואתה הוא שאמרת לראובן שיבקש עוד עד אחר כי הדין עמי שאני קרוב, ודוד השיב לו כי אינו זוכר מדברים אלו ושהוא לא ראה ולא ידע כי אם מתפיסת היד של האשה ובאותו רגע ע ד י ו ת אלו נתקבלו שלא בפני ראובן ולאה ונשאל על משפט הקדושין ואחר הביאור העלה דאין בהם ממש וביאר אופן פסלות מרדכי זה לעדות דאף שהוא מחמת אישות עדותו בטלה, גם מכח הכחשת עדיות זה לזה, ושלא ראו הטבעת ועל אומרו קרושין בשביל כלתי, ולפי העד הא' שאמר בעדי והוה ליה כהוכחשו בחקירות והלשון של המקדש היה כלפי העדים ולא כלפי האשה לפי עדות דוד וכאלה רבות אסף וקבץ לבטל הקדושין.

והוכיח שקבלת העדות שלא בפניהם דאינו מעכב דיש מהאחרונים דסברי דיש לקבל לכתחלה עדי קדושין שלא בפני בעלי הדבר עיי"ש ועיין רשד"ם אה"ע ל"ג הר"י הדרכי ז' ורל"א מהרח"ש מ"ב, מהרי"ט אה"ע ל"ז הרש"ך ח"א מ"ז.

אמונת שמואל ה' ראובן קדש אשה אחת בל"א וא"ל איהר זאללט מיין זיין וכו' שר"ל הרני נותן לך במתנה שתהיה פעם שלי ונסתפק בלשון שתהיה דאמר לה דמשתמע לאחר זמן ולא עכשיו אם יכולה לחזור בה כל זמן שלא נתרצית לו והעלה דצריכה גט ממנו עכ"פ ע"ש.

מוהררח"ש ט"ו הביאו לקט הקמח אה"ע הלכות קדושין דף צ"ח ע"א מבטל עדות הקדושין במעשה שהיה גרוע הלשון עיין שם ומבאר דין עד אחד המעיד שבפניו ובפני אחרים נתקדשה אם אותן אחרים מתו. אם לא אמר תיבת לי דהוי ידים מוכיחות עיין סי' י"ח י"ט ל"א זה קדושין בעד בתך דאינו כלום דבעינן דברים שהאשה מתקדשת בהם אבל תיבת קדושין הוא שם דבר. קדש בדבר שאול עיין סי' ל"א ופני משה ח"ב ד', אי חיישינן לקלא בקרושין ועיין מהרריב"ל ח"א ב"א, ורדב"ז נ"ו ודרכי נועם אה"ע ד'.

מגיד מראשית ח"ב ג' הורה להחמיר בעסק מעשה בית דין שנעשה בענין קדושין שבתחלה אמרה תן לי והוא ענה קבלי לשם קדושין ושתקה, מוהרח"ש ל"ט מאחר שנטה וצדד להקל משום חומר ערוה והקול של הקדושין שיצא לצאת ידי ספק הזקיק לאשה ההיא גט עיין שם במעשה שהיה ושם מבאר הצדדים בידים שאין מוכיחות, ברשדך איהו ידים מוכיחות, גם שלא אמר לי, (ועיין סי' ל"א ורדב"ז קכ"א) לחוש לדברי הריב"ש באומר הרני וכו' לשון טוס'ה אים"טו ק"י ט"י ד"ו פו"ר קדושין ר"ל קח זה שאני נותן לך בעד קדושין, אם חזר העד תוך כדי דבור עיין סי' י"ח וי"ט כמה הוא תוך כדי דבור ע"ש, ועיין רשד"ם ל"א ונ' ועבודת הגרשוני ל"ד וסקור ברוך כ"ה, מהריט"ץ נ"ד, לקט הקמח אה"ע דף ק"ב ע"א.

ורדב"ז

מקודשת בפ"ק דקדושין וכפי דעת התוספות אפי' שנתנתו אח"כ בחיקה לא הוי קדושין דכאמרה תנהו על הסלע גלתה דעתה שאינה חפצה בקדושין וכן הוא לענין גט.

רשד"ם אה"ע ל"א אמר הילך כובע זה בעד קדושין גם אחד מן העדים העיד שבשני בשבת קדש והאחד העיד שבחמשי בשבת קדש אעפ"י ששניהם הושוו לומר שט"ו יום קודם חנוכה היה אין לחוש לקדושין ופירוש לשונות הרמב"ם בענין הכחשת עדים. וכ"כ דברי ריבות בסי' א' וע"ש ובגדולי תרומה.

רשד"ם אה"ע סי' ע"ו הזורק טבעת לאשה על שוליה ואמר לה בלשון לעז בו"נה רו"נה שו"מה אים"טי אני"יל א"י מי"רא ק"י וו"ש ל"א ד"ו פו"ר קדושין והיא לקחה הטבעת אי אפשר לפוטרה בלא גט גם חילוק בין נטילת הטבעת למנוחתה ובין זרקה לנתנה בידה פני משה ח"א כ"ח. אם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי אם שניהם מודים הוי קדושין כן כתב ראב"ד עיין תשובת רשד"ם ל"ד ל"ו בטור אה"ע. הגהות מהר"ר גא"ל על ש"ע אה"ע סי' כ"ז ס"ק ה' ז"ל ונ"ל דאם אמרה הן בקדושין כדלקמן בש"ע סי' כ"ח סעיף ד' דמקודשת כך היה נראה לי אלא שמצאתי בתשובת רשד"ם סי' ל"ד בשם הרב ר' משה אלמושנינו והחביב והאלשקר שאפילו שאמרה הן אינה מקודשת ודאי אבל קדושי ספק נינהו ובסוף תשובה ל"ז כתב החביב והאלשקר עשו מעשה להצריכה גט על מי שאומר בלבד שומ"א איסט"ו פו"ר קדושין היינו קח זה לקדושין, עיין עצמות יוסף פ' האשה נקנית הלכה ה' ו' שהביא כל פסקי דינים בקצור ושם כתב שאם אמר חפץ זה אני נותן לך בתורת קדושין או אמר קח זה שאני נותן לך לקדושין או הרי אלו לך לקדושין והרבה לשונות כאלו שבאו בדברי הפוסקים וכן ביאר האומר בלשון הקדש או לעז. —

רשד"ם אה"ע צ"ט קרושין שלא אמר לי ולשון הקדושין ולשון הקדושין היה אחר הנתנה וגמגום בעדים. דברי ריבות ח' ט' לא אמר לי. ועיין מהרר"ם אלשקר ל' קדושין שיש בהם חילופים. משפטי שמואל פ"ג המקדש ולא אמר לי, וגרעון לשונות בקדושין ואם יש תקנה שכל המקדש בלא עשרה וכו' ואם שנים מעידים על תקנה זו אף כי אין אחרים זוכרים אותה כל שאין מכחישים עדותם עדות ועיין מהרשד"ם סי' ן'. משפטי שמואל קכ"ז ס"ח האומר לאשה תקחי שני זהובים לקדושין בעד פלוני לשון קדושין הוי.

מהרר"י לוי ב' ג' ד' בקדושין שלא אמר לי ולא אמר הרני ודקדוקים בלשונות הפוסקים ז"ל ודין דהיה מדבר עמה.

מהרר"י טראני אה"ע ל"ח בקדושין שלא אמר לי ולשון תקחנו לקדושין שתקה בשעת מתן מעות והכחשת עדות ובני משה לה' ופני משה ח"א כ"ח, וח"ב מספר מגיד מראשית סי' ג'. מהררש"ך ח"ב קל"ד קדש ולא אמר לי.

מהררש"ך ח"ג ל"ג לא הזכיר מלת לי בקדושין. מהרר"י טראני אה"ע ל"ט, מ', מי שאמר לאשה קחי השושנים הללו לקדושין לי כמנהג אסטאנבו"ל מהו המכוון וגרעון לשונות בקדושין, עיין עבודת הגרשוני ל"ד.

רשד"ם אה"ע י"א המקדש שלא אמר לי ואמר לאב לשם קדושין בעבור בתך גם היו לו הרבה בנות ויש הכחשה בעדים ועיין בתוכו במהררש"ך ח"ב סי' קכ"ח ופני משה ח"א כ"ח.

רשד"ם אה"ע י"ג אחד שחטף מיד חברו סודר והיה קשור בו לבן אחד והחזיר לו את הסודר ועל הלבן אמר לו תרצה הלבן הזה לקדושי בתך והשיב לו תנהו לי יהיה לשם מי שיהיה אין כאן לי ועוד רעותא אחרת וענין משמעות התשובה ותשובת הב"ח צ'.

רשד"ם אה"ע ל"ח שלשה שהי' איכלים כאחד ואחד מהם קרא לאחר שהיה עובר בשוק ואמר לו הכנס כי נשתרכתי עם פלוני זה והיה טבעת בידו ואמר לאבי הבת קח זה הטבעת לקדושי בתך ובהיותם באלה הדברים חטף האחד את הטבעת מידו ונתנו ביד אבי הבת בשתקה אין לחוש.

מהרר"י טראני אה"ע מ"ג גרעון לשונות קדושין כגון קח זה לקדושין מבני. עיין ח"ב סי' ג' מספר מגיד מראשית. לקט הקמח אה"ע דף קכ"ח ע"ב.

מהרר"ש כהן ח"ב קכ"ח אחד שאל מנער אחד פרי שהיה בידו ואמר לו אם תחפוץ בו בעד קדושי בתך אתננו לך ולקחו ושוב שאל אבי הבנות בעד מי

ואמר

האשה צריכה גט משניהם. לדעת רוב הפוסקים ידים שאינם מוכיחות לא הוויין ידים בקרושין כלל מהר"ר לוי בן חביב קל"ו קל"ז פרת מטה אהרן ח"ב י"ת, ועיין מהר"ם אלשקר סי' ט"ב ובמהרר"ם טראני ח"א סי' מ"א, ומהרר"י טראני סי' ל"ז, ומהרש"ך ח"ג סי' א'. מהרר"ם אלשקר פ"ג, פ"ד, פ"ה, אחד אמר לאשה זה אני נותן לך לאשתי אין כאן אפילו ידים וכן האומר תהי מקודשת בזה ולא אמר לי אין בודקין עדי נשים בדרשה וחקרה אא"כ יש חשש לרמאות ודין נמצא אחד מהם קרוב או פסול והכחשת עדים ועיין מהר"ם פאדווה סי' ל"ב ומהרר"י קארו ב' ופרת מטה אהרן ח"ב י"ח. תומת ישרים תשובה פ"ב ראובן שרך את בת שמעון ועשו סעודה ובתוך הסעודה אמר למסובין תנו דעתיכם שמעו דברי שאני רוצה לקרש משודכתי וקרא לשמעון חמיו ואמר לו קבל ביצי דגים הללו לקדושי בתך ושלח שמעון את ידו ואמר כדי שתהיה בטות אני רוצה לקבל הקדושין מידך ותהא בתי מקודשת לך כדת משה וישראל נפל ספק בקרושין אלו מפני שאמר לקרושי בתך סתם ולא פירש למשודכתו וגם לא אמר לי, והשיב הרב כיון דבנדון זה קדמו שרוכין לבתו פלונית מסתמא המשודכת קרש וכיון דעסוקים באותו ענין אף לי אינו צריך. מהריב"ל ח"א דף כ"א, נ"ז ט' משורך אמר לעדים שהיה רוצה לקרש משורכתו בפירות שהיו בידו ובשעת נתינה אמר לה זה אני נותן לך בעד קרושין ושוב קרשה אחר קרושי ודאי קרושי ראשון הוו קרושי ספק, ומהרשר"ם בסי' ג' כתב דהוי קדושי ודאי, ברין כשלא אמר לי ואם אמר הריני אני ואם לא אמר לא זה ולא זה והיתה משודכת לו ואם אמר קודם לעדים אני רוצה לתת לארוסתי זה לקרושין דין חורת עדים וקבלת עדות בפני הדיוטות, ואם האשה הרכנה בראשה ואמרה שנתקדשה לראשון ושוב נתקדשה לשני ונתנה אמתלא או לא נתנה ולשון המרכי בשלהי גטין ועיין בתוכו. מהריב"ל ח"ב ז' בלא אמר לי. עיין ש"ע אה"ע סי' כ"ז.

מהריב"ל ח"ג ח' כ', האומר לאשה קחי חפץ זה בעד קרושין, הכחשת עדים, קבלת עדות שלא בפני האשה, חששת סבלונות, נטה הרב להקל, ה"ה בנתן לה כסף סתם ואח"כ אמר וכו', ועיין מהרר"י טראני סי' מ"ג ומהרשר"ם נטה להחמיר בסי' ל"ו ל"ז ועיין דברי ריבות סי' רנ"א.

בן לב ח"ד י"ב לאה נתקדשה בספק ואח"כ עשה ראובן שליח לאחיו לקדשה לו ואחיו אמר לה הרי את מקודשת לו ואמר שטעה בלשונו ושוב חזר וקרשה לראובן בפירוש, שתי תשובות למהרר"ם במרדכי בריש האומר דנראה דסתרי אהדדי ועיין מהר"ר בצלאל סי' ו'.

מהרר"י קארו ח' מי שהיה בידו חפץ ובאת אשה ואמרה לו תנהו לי ואמר לה קחי אותו לקרושין אין כאן לי, ולשון זה אפשר שגרוע יותר והיא אמרה מעיקרא הב ושניהם מודים שהחפץ אינו של המקרש ואעפ"י שאין העדים יודעים בזה אין לחוש לקרושין הללו ודברי ריבות סי' י' כתב שיש לחוש להצריכה גט.

רשר"ם תשובה ד' אחד שאמר הרי אלו לך לקרושין והלך אחד מן העדים לדרכו והיא הודית לאביה ולקרוביה שאמת הדבר ושיב בפני עד אחד חזר וקרשה כנ"ל איימו ונזמו עליה ומכחשת, יש לראות אם נתקבל הערות בב"ד ואימתי יצא הקול משמע שצריך שיצא הקול ויתחזק בב"ד ביום שאירע מעשי הקרושין.

רשר"ם אה"ע ח' אשה נכנסה בבית ראובן והיו בידו כמו עשרה זהובים ואמר לה תרצי אלו הזהובים לקרושין לשלשלת אחת אז אמרה תנם על גבי קרקע ואקחם (ועד אחד אומר שאמרה תן אחד על גבי קרקע) והניח זהוב אחד והיא לקחתו והלכה לה אין כאן חשש קרושין לפי שלא אמר לי, ולא את מקודשת, ולא התקרשתי באופן שאין כאן ידים מוכיחות לא למקרש ולא למתקרשת, ועוד לפי ערות העד הראשון אין כאן בית מיחוש כלל משום דהוי כאלו אמר לה התקרשי לי במנה זה שאינה מקודשת עד שישלים כל המנה, ואפילו שלפי העד השני אמרה תן אחד על גבי קרקע מ"מ כיון שהוא אמר באלו אין הרעת סובלת שהוא ירצה לקרשה בעשרה והיא רצתה בפחות כ"כ אלא יש לפרש דבריה תניח אחד ע"ג קרקע ואקח ואח"כ תתן לי האחרים וכיון שחזרה קודם אינו כלום, ואפי' אם נניח שכפי דברי העד השני יש לחוש מ"מ כיון שלדברי הראשון אין כאן חשש כלל אין כאן אלא עד אחד. ועוד התקרשי לי במנה תנהו על הסלע אינה

מקודשת

יוסף פ"ק הלכה ת' האריך בדין עסוקים באותו ענין בין בקדושין בין בגרושין) הג"ה מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה חוששין לקדושין כי שמא אמר שנותן לה שיהיה אהבה וחבה ביניהם והוי כאלו אמר לה מיועדת לי או מיוחדת לי (תשובת מיימון סוף קדושין), י"א דאע"ג דלשונות אלו לא מהני אם לא דבר עמה מעסקי קדושין מ"מ אם היא אומרת שקבלה לשם קדושין הוי ספק קדושין (הר"ן) ואפילו נתן לה בשתיקה ולא דבר כלום והוא והיא אומרים שכוונו לשם קדושין הוי קדושין (מרדכי פ' האיש מקדש ותשובות מהר"ם) ובמקום דלא הוי קדושין אפילו אם חוזר אח"כ ואומר לה הרי את מקודשת לי צריך לחזור וליטול הכסף ממנה וליתן לה בתורת קדושין (המ"מ בשם הרשב"א). סעיף ד' אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת (מסוגיית הגמרא אמימרא דשמואל שם דף ה' ע"ב וכ"כ הרא"ש והר"ן וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א משם הרבה מהמפרשים וכתב ר' ירוחם בנכ"ב ח"ה שכן נראה עיקר ושכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם, ריב"ש רס"ו ואם יש שדוכין ביניהם הוי ספק בן לב ח"א י"ח ועיין תשובת רמב"ן שהביא ב"י ומ"ש בבדק הבית סימן זה א"ל הרי את מקודשת בשבילי לא מהני עצמות יוסף ריש קדושין וכן אם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי אם שניהם מודים הוי קדושין כן כתב הראב"ד, עיין תשובת מדינה סי' ל"ד ל"ו. ונ"ל דאם אמרה הן בקדושין כדלקמן סי' כ"ח סעיף ד' אלא שמצאתי רשר"ם סי' ל"ד בשם הר"ם אלמושנינו והחביב והאלשקר שאפי' אמרה הן אינה מקודשת אלא שמדברי מדינה נראה דאינה מקודשת ודאי אבל קדושי ספק נינהו ובסוף תשובה ל"ז כתב שהחביב והאלשקר עשו מעשה להצריכה גט על מי שאמר בלבד יטום"ה איסט"ו פו"ר קדושין) וכן עיקר אבל יש מחמירין ואומרים דהוי קדושין תמצאם בתשוב' הרשב"א ורמב"ן והרא"ש כלל ל"ו, ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הרי זו מקודשת (עיין עצמות יוסף פ"ק הלכה ו', טור מדבר אביו הרא"ש דס"ל דהוי ידים טפי מנזיר עובר לפניו) ואם קדש תחלה אשה אחת קדושין גמורין ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקדושין (שם בשם הרמ"ה מדין הנזיר ופירוש ידים מוכיחות כמו שהאוחז בית יד הכלי מושך עמו הכלי כן אלה הדברים מוכיחין שמושכין אחריהם לשון לי). סעיף ה', יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הרני נותנו לך בתורת קדושין הוי כאומר לי (ריב"ש תשובה ס') הג"ה וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא כגון שאומר הרי הן קדושין או קדושין יהיו אבל אמר הן קדושין לחוד אינו כלום, (ב"י בשם תשובת הר"י דוראן ובעצמות יוסף פ"ו פסק להחמיר). סעיף ו', אמר לה הרני אישיך, הרני בעליך, הרני ארוסיך, אינו כלום אפילו היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין (מימרא דשמואל שם) משום דכתיב כי יקח ולא יקיח את עצמו (שם דף ו' ע"א), נתן הכסף לאחר ואמר לו הרי אתה חמי ולא אמר בתך מקודשת לי אין בזה כלום הגהות אלפסי פ"ק דקדושין. אמר הרני מקדשך עיין ריב"ש ובן לב ח"א סי' ת' אי הוי כמו לי. סעיף ז', נתנה היא לו כסף ואמרה הרני מקודשת לך אינה מקודשת בריתא שם דף ה' ע"ב. סעיף ח' נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין ואם לאו הוי ספק קדושין (טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו משום דלא גרע מנתן לה בשתיקה בלשנא בתרא שם בגמרא) ואם ענה הבעל הן בשעת נתנה הוי ודאי קדושין אפילו אין עסוקין באותו ענין (שם בשם הרמ"ה). סעיף ט', נתנה היא ואמרה לו הילך דינר זה מתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו הקנתה עצמה לו (לשון הרמב"ם בפ"ה כמר זוטרא משמיה דרבא וכרמפרש שם) וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט (טור בשם אביו הרא"ש בפסקיו) ויש מחמירין אפילו לא אמרה תחלה כשנתנה ואתקדש לך רק נתנה סתם ואמר לה התקדשי וכו' ושתקה, תשובת הרשב"א סי' תרי"ג. שי למורא נ"ט הביא סברת פוסקים דכל שאין האשה מכרת באותו לשון שקדשה לא הוו קדושין עש"ב. מחלוקת הפוסקים גרסינן. קדושין חלופי לשונות בהם, ולשונות מקוטעים. האומר לאשה בחיי שתקחי זה הדינר בקדושין לי ושוב קדשה אחר ויש דברים בעדים ובלשונות

האשה

ועיין כמה דיני קדושין הובאו אגב בערך קדושי עד אחד בפסקי רבני איטאליה בענין מעשה שאירע בקאסאלי ובפרט בפסק י״ג. רדב״ז נ״י הביאו לקט הקמח אה״ע דף ק״ג ע״א בחור אחד אמר שנתן מעות לנערה אחת לקדושין ויש עדים שמעידים שראו שנתן לה המעות עיין שם בקבלת עדותם ובקבלת העדות השני מעידים אחרים עדות שכמעט הם מכחישים לראשונים עיין שם גם מה שפלפל בפרטי הלכות אלו. אי תרי ותרי הוי ספיקא דאורייתא או דרבנן (עיין סי׳ צ״ג) אי עבדי אנשי דטעו כולי האי היינו דטעו יותר מ״ב שעות. אי הוי עדות מוכחשת או מוזמת (עיין פרח מטה אהרן ח״ב י״ח), אם אפשר לקיים העדות, אם תלינן טעותא בשני עדים או בשתי כתות. אם הלשון שאמר שתקחי זה הדינר לקדושין לי הוא לשון מועיל, אם מה שהבחור הזה היה משורך עם הנערה כמה שנים ולבו גם בה יועילו או לא. אם עדות הרחוק שאומר שהנערה עדיין לא בגרה בשעת קדושין יש לחוש או לא מאחר שהיא היום בפנינו גדולה בסימנים, ואם ימצאו נשים מעידות כדברי העד נאמנות אי לא. ואם יש לה עתה סמנים נאמר כאן נמצאו וכאן היו או דלמא עתה הוא שנולדו וצריכה עוד ששה חדשים ואם יש תקנה בעיר שלא יקדש אלא ברשות בית דין ואם התקנה מועלת להפקיע הקדושין או לא הוי אלא עבריין לבד, ואם חכם שאסר חברו רשאי להתיר. ואם בעדות השני אין כתוב זמן וכתוב בו ביום חמישי שעבר ולא ידעינן איזה חמישי. ואם יש לחוש לעדים שניים מפני שהם משרתי הבית. ומביאור ודרישת וחקירת כל פרטי הדינים הללו העלה בידו בהסכמת רבים להצריכה גט ודלא כמהר״י בי רב ועיין סימן קכ״ט. —

קדושין זמן לא תקנו בהם עיין: זמן בגט תקנו ולא בקדושין.

קדושין זרק לחצרה וידה ש״ע אה״ע סי׳ ל׳. עיין משנה אלפסי ור״ן פ״ח דגטין דף תקצ״ד ע״ב ודף תקצ״ה ע״א. גט זרוק לה ולחצרה. קדושין באיזה מקום.

קדושין חוזרין לקדש בשעת החופה האשה שנתקדשה בלא חופה כפי הגהת ש״ע אה״ע סי׳ ל״ד. כך הוא מנהג פיררא ועיר אורבינו כן מצאתי כתוב בכתבי הרב יהודה עשאל מה טוב שהיה מורה צדק באורבינו ובפירארא.

קדושין חלופי לשונות אלפסי ור״ן פ״א דקדושין דף תרכ״א ע״א וע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ כ״ז הרי את מקודשת לי בזה וי״א שיש לומר לה כדת משה וישראל (כלבו) וכן נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתקוני הזהר, וה״ה אם אמר לה הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה (ברייתא שם דף ו׳ ע״א) וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין (לשון הטור מדברי אביו הרא״ש וכ״כ רמב״ם פ״ח מ״ה אישות) ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין ונתן לה אפילו בשתיקה הוי קדושין (משנה ז׳ פ״ד דמעשר שני ומייתא לה שם בגמרא) והוא שעדיין עסוקים באותו ענין (כמימרא דרב יהודה שם) וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מבינה אותה דהוי קדושין (פי׳ אדלעיל קאי שהיה מדבר עמה תחלה וכו׳ ואח״כ אמר לשון קדושין ודאי ועיין שי למורא נ״ט ובית חדש), הג״ה יש אומרים דלא בעינן מדברים באותו ענין ממש אלא מדברים מענין לענין באותו ענין דהיינו שאין מדברים רק בצרכי זיווגם (מרדכי ס״פ האיש מקדש וכ״כ הרשב״א) וי״א דלא בעינן מדברים עמה אלא כל שמדברים לפניה סגי (מרדכי ריש קדושין וכן משמע לשון הטור).

סעיף ב׳ אמר לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי הרי את ארוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את לקוחתי מקודשת (ברייתא שם עיין עצמות יוסף פ״ק הלכה ז׳ ושם האריך אם יש לחלק מזמן הגמרא לזמננו), הג״ה אם הבינה דבריו או שדברו תחלה מעסקי קדושין (הר״ן והמ״ם) אבל האיש אינו נאמן לומר שלא כיון לשם קדושין ב״י בשם הרא״ש סעיף ג׳. אמר לה הרי את מיועדת לי, מיוחדת לי, עזרתי, נגדי, צלעתי, סגורתי, תחתי, נצורתי, תפוסתי הרי זו ספק מקודשת (בעיא שם ולא נפשטה) הג״ה והוא הדין אם אמר הרי את תרופתי אבל אמר הרי את נשואתי י״א שאינו כלום, והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין ואם לאו אין חוששין למלות אלו (טור וכ״כ הרמב״ם שם וכ״כ הר״ן וכתב עוד שאם היא אומרת שידעה ולשם קדושין קבלינהו ספיקא הוי עצמות

ונתן לה גטה וקדושיה ולא פירש ר׳ יוסי אומר דיו וכן הלכה ע״ש במפרשים, לקט הקמח אה״ע דף קט״ו ע״ד הביא ההיא דמהרר״י בן לב ח״ב ל״ג וציין הרא״ם ח״א סי׳ פ״ה במקום מהר״א בן חיים, אמונת שמואל כ״ב ראובן לקח טבעת אחת וקפל אותה בתוך פאטשי״ל וקדש אותה עיין שם העדיות שבאו בלשון אשכנז והבתולה מכחשת כל הענין שלא בא לידה הפאטשי״ל רק זרק על הארץ ואמר הליכי הפאטשי״ל ובאה אחותה הקטנה והגבהו ומצא בו טבעת ומעולם לא באה הטבעת לידה ומיאנה בו וגערו בו שילך מאצלה והטבעת החזירו לבית פ׳ וכו׳ עיי״ש, הוכיח והעלה דאין במעשה זה בית מיחוש לקדושין מאחר שהפאטשי״ל היה שלה והוא בגזל בידו אפילו תימא שקבלה אותה מיד ליד וגם שהטבעת היה כרוך בתוכו ולא נראה לעיני הכל וגם היא לא ידעה ובכן התירה לשוק עיין שם ועיין בפני משה ח״ב ד׳ ותשובות הב״ח צ״ו. אמונת שמואל מ״ג מבאר כוונת התוספות בקרושין דף ח׳ ד״ה תנם לאבא או לאביך וכו׳ עיין שם.

מוהרי״ט ח״א צ״ב הביאו לקט הקמח אה״ע הלכות קדושין דף צ״ז ע״ב נערה נתקדשה ועכשיו אומרת שקודם מזה חמש שנים קבלה קדושין מאחר ואומרים שקול זה יצא קודם שנתקדשה לזה אלא שלא הוחזק הוכיחוה עלה דלא מהימנא כלל לקלקל עצמה על בעלה דלאו כל כמינה ע״ש ופני משה ח״ב א׳ ולחם רב י״ח. מוהרח״ש י״ח י״ט הביאו לקט הקמח הלכות קדושין אה״ע צ״ח ע״ב. יבטלו

עדות שקר ודבר כזב שדבר משודך אחד על משודכתו שקרשה והשכיר עדים על זה ואחר שהעידו הודו ששקר ענו עיין שם מעשה וסדר קבלת חקירת העדות והא לך פרטי סעיפי המשא והמתן של התשובה שהורו בהן להפר מחשבות ערומים כדי להתיר לאשה הזאת, בבתי עדי קרושין שחזרו והודו על ידי חרם שמה שהעידו בראשונה היה שקר, אומדנא דמוכח שלא היתה מקודשת, אם העד המעיד שהיתה מקודשת נמצא בשדוכי השני ולא אמר כלום, אם לא יצא קול קרושין בכל כך זמן דהוי אומדנא דמוכח שלא נתקדשה. עדים שעברו על חרם והסכמות העיר שלא לקדש בפחות מעשרה אם פסולים לעדות זה עיין מוהר״ם אלשקר סי׳ מ״ח ורשד״ם אה״ע כ״א כ״ז, י״ל והמבי״ט ח״א ר״ו ומוהרש״ך ח״א כ״ט וריש ח״ג כתב להקל ומוהראנ״ח סי׳ ס״ח חולק עליו היכא דלא נתכוונו להעיד עי״ש ומוהרי״ט ח״א סי׳ קל״ח ובח״ב ל״ט ו״מ דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל הרבר עיין סי׳ מ״ב. עדות שנתקבל בלילה, דכשאינו בעיר מקבלין עדות שלא בפניו עיין סי׳ מ״ב, בענין עד כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, למקרש אשה חשובה שלא בפני עשרה שם שהוא דין מרומה, דין מרומה בדיני נפשות דצריך דרישה וחקירה. בענין חזרו תוך כדי דבור חברו כדבור דמיא עיין ס׳ ל״ט אם תוך כדי דבור חברו חשיב כתוך דבור עצמו. שחרם הקהל הוא מראורייתא, דבעינן עדות תחלתו וסופו בכשרות. אם במה שהלקו אותו בית דין הוי כעשה תשובה. דייני קבלת עדות זה שהיו בהדיוטות ואם היה בתוכם חד דגמיר, אם קבלו עליהם להדיוטית כב״ד הגדול. בענין הסכמות אזלינן בתר אומדן דעתייהו דמתקני ההסכמות, כל שלא אמר תיבת לי דהוי ידים שאינם מוכיחות (ועיין סי׳ ט״ו ול״א) איך הוי מדבר על עסקי קדושין, אם השדוכין הוי כמדבר על עסקי קדושין דעד אחד בקדושין לאו כלום הוא, עדים ראו הקדושין בפחות מעשרה שלא במתכוין דאינם עוברים על החרם (עיין סי׳ מ״ב) אם גם בעדי קדושין אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין עיין סי׳ מ״ב. כשהיו עדים פסולים תוך העדים כשרים אם בטלה כל העדות. אם בעל שפחה ארמית אם פסול לעדות מן התורה. המקדש בפסולי עדות דרבנן עיין סי׳ מ״ב ומ״ד ודף קנ״ז, עדי נשים צריכים דרישה וחקירה. המקדש בטבעת של אבן, דבעינן לשון שהאשה מתקדשת ולא תיבת קדושין שהוא שם דבר עיין סי׳ ט״ו ול״א, ההיא דהרשב״א עד אחד שהעיד בפניו ובפני אחרים היו קרושין, היכא שהוחזק שקרן להביא עדי שקר, מבואר מכל פרטי דינים אלו לבטל דברי המשדך והעדות שקרש את משודכתו בטבעת של אבן עיי״ש ועיין בני שמואל א׳ ג׳ כ״ו וכ״ח, מהררש״ך ח״א כ״ה ס״ז, וח״ג א׳ וח״ב ע״ו והר״ם אלשקר ט״ו י״ו י״ז וע״ה, רשד״ם ח״א י״ח, הרא״ם כ״ד, דברי ריבות ד׳, מהר״ר בצלאל ה׳, ריב״ל ח״א כלל ג׳, י״ח, י״ט ח״ג ד׳, פ״ד, ק״ד ק״כ, ועבודת הגרשוני ל״ד, ודרכי נועם אה״ע ד׳.

מקור ברוך כ"ו הביאו לקט הקמח אה"ע דף צ"א ע"ד מורה להתיר ולהקל באותו קול שהוציאו על נערה שנתקדשה והוציא חתימת עדים והעד אחד היה שכור באותה שעה ויש אחר שחתם במסירת קולמוס ולא הוא ולא החותם קראו השטר דהוא פסול ודאי עי"ש כי האריך בביאור דין החתימה במסירת הקולמוס כיצד מהניא עי"ש דף ע"ב ועיין מוהר"ם די בוטין סימן י'.

בפרק השולח והוא ג"כ בריש כתובות פ"ק דף ג' ע"א שטה ח' סוגית הגמר' תינח דקדיש בכספא וכו' הריב"ש סי' שע"ו.

קדושין בשטר עיין: הויה ליציאה איתקשא. יוכיח או פרכת. עדות קדושין בשטר. קדושין באיזה מקום. קדושין לאחר זמן. קדושי עד אחד ודיניו סימן ד'. קל וחומר שני מינים.

קדושין דבי לוי הם ברייתות במסכת קדושין שסדר לוי כמו שסדרו ר' חייא ור' הושעיא אלפסי ונ"י פ"ג דב"ב דף קפ"ח ע"א.

קדושין דרבנן עיין: גרושה אסורה לכהן. סבלונות אם חוששין בשם מהריב"ל ח"א כ', וח"א י"ז. פני משה ח"ב ג' סבלונות הם קדושין דרבנן או ספק קדושי דאורייתא. קדושי ספק וקדושין דרבנן.

קדושין ודיני הכחשה בין האיש והאשה משניות אלפסי ור"ן פ"ג דקדושין דף תרנ"א ע"ב ש"ע אה"ע סימן מ"ח. קדשתיך והיא מכחישתו.

קדושין ודיניהם לאה פרעה לראובן מעות בעבור בעלה והיה משחק עמהם על השולחן ורחל חטפה ממנו מטבע אחר ותבע ממנה להחזירה לו ולא רצתה ואז אמר בפני עדים הנני מקדש אותה באלה ושתקה והחזיקה המעות ואז בא בעל לאה ואמר לה אל תתני לו דבר כי רבי משה יפרע לו חובי ואז השיב ראובן המעות ללאה וגם רחל השיבה לה המטבע יתן גט ואין כופין שישאנה וכו' מהר"ם פארווה כ"ד. שארית יוסף סי' כ"ח. מהריב"ל ח"ב ל"ג האומר לאשה התקדשי לי במנה וטול אותו מעל גבי קרקע יש להסתפק אי הוו קדושין גמורים או ספק קדושין ועיין במהרשד"ם סי' כ"ג ובמהרר"א בן חיים ח"א סי' פ"ה, ועיין ש"ע אה"ע סי' כ"ז. נתן לה כסף סתם ואח"כ אמר וכו' עיין הריב"ל ח"ג ח' ד' דנטה להקל עיין מהרר"י טראני סי' מ"ג ומהרשד"ם נטה להחמיר בסי' ל"ו ל"ז, ועיין דברי ריבות סי' רנ"א. בן לב ח"ג ס"ו האשה שהיתה מדברת עם האיש או עם אחרים לפניו על עסקי קדושיה והוא שותק ונתן כסף בידה מהו, עיין מהר"ם איסרלאס ל' על חששת סבלונות ודברים אחרים, ועיין מהר"ש לוריא סי' כ"א. שארית יוסף כ"ח בחור אחד היה עוסק במעות על השולחן ונפל מידו מטבע ע"ג קרקע והיתה שב אלמנה ולקחתו ותבע ממנה פעם ושתים ולא רצתה אם אמר לה תן לי או את מקודשת לי בזה והיא הלכה לדרכה דרך שחוק והבחור טוען שהיה דרך שחוק וגיזום. מהר"ש כהן ח"א ט' ראובן קרא לבתו של שמעון ואמר לה תקחי זה הפרי שאביך שולח לך ואחר שנתנו לה החזיר פניו לעדים ואמר הוו עדים איך אני נתתי זה הפרי לזאת הנערה בתורת קדושין והיא שתקה והלכה לה אין כאן בית מיחוש ודעת הרשב"א ז"ל בנותן לה כסף סתם ועיין מהררש"ך ח"ג סי' ל"ג.

מהרר"י לוי כ"א המקדש את האשה ואביו אינו רוצה שיכניסנה מה יעשה לתקנת רבנו גרשום. מהררש"ך ח"ב ק"ו אשה נשאת לראובן ובעודה בגיותה היתה מיוחדת לאנוס אחר בלי שום צד נישואין ועתה מדאגת ממון רוצה להעליל עליה ואומר שנתקדשה לו אחר שהודה מקודם שמעולם לא היה לו עמה שום זיקת קדושין אין לחוש לדבריו ואפילו יביא עדים. מהררש"ך ח"ג א' על ערעור קדושין והזמת עדים שלא בפניהם ובני משה ל"ה. מהרר"י טראני אה"ע ל"ט מ' שבועה שלא לקדש עד החופה והפקר כל הסבלונות שיתן. תורת אמת קע"ו אשה אמרה תן מנה לפלוני ולא עוד ובשעת הנתינה אמר לה הרי את מקודשת לי וכו' מחלוקת הוי. בת גדולים רמה אותה מי שאינו ראוי לה וקדשה והיא אומרת שמואסת בו עיין הרא"ש כלל לה' הביאה ב"י סי' קכ"ד הגהות מהר"ר גא"ל אה"ע סי' מ"ב אות ב'. תשובת רשד"ם אה"ע תשובה כ' האומר קח זה לחשבון קדושין. הרמב"ם פ"א מ"ה אישות דיני קדושין.

משנה ז' פ"ד דמעשר שני היה מדבר עם האשה על עסקי גטה וקדושיה

ונתן

קדושין בשטר ודיניהם ש"ע אה"ע סי' ל"ב. סעיף א' בשטר כיצד (ברייתא ומימרא דקדושין דף ט' ע"א עיין אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ד ע"ב ודף תרכ"ה ע"א) כותב לה על הנייר או על החרס אעפ"י שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי ונותנו לה בפני עדים עיין רבנו עובדיה משנה ג' פ"ג דמ"ק וכתב מהר"ר גא"ל ס"ק א' הא דאמרינן אעפ"י שאין בו שוה פרוטה דוקא בדלית ביה עדים אבל אי אית ביה עדים פסול דלמא אתי למסמך עליה בעדי חתמה בלחוד וה"ל מזוייף מתוכו ופסול ברק הבית בשם הר"ן ושטר חתום בשני עדים שפלונית נהקדשה לפלוני עיין קולון ע"ד דמהני ועיין שם היאך מקיימין אבל רשב"א אלף ר"ט ר"י כתב דלא מהני ואחריו נמשכו הגהות מרדכי דקדושין אדרבי קפ"ו, רכ"ה, רכ"ו, רכ"ז, שס"ט, ובשני סמנים אלו כתב להחמיר ועיין ריב"ש קצ"ג ר"י והרמ"ף בפסקו הארוך ע"ד הארוס כתב שאם כתוב בשטר שהאשה אמרה להם כתבו וחתמו ותנו ליד פלוני שנתקדשתי לו או שהיו עדי השטר בקיאים בכך עד שתהא החזקה בהם שלא היו כותבין עדות קרושיה אלא מדעתה אותה עדות קיימת ודנין ע"פ כבשטרי ממון ועיין קלעי קכ"ז ובני שמואל א' ב' ג' והגה"ת מהר"ר גא"ל על ש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ד' ורשד"ם אה"ע כ' באורך וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת כמו בגט ואם כתבו שלא לשמה אינה מקודשת (בעיא ונפשטה שם ע"ב דמקיש הויה ליציאה דבעינן לשמה) ואינו כותבו אלא לדעתה ואם כותבו שלא לדעתה הרי זו ספק מקודשת (פלוגתא דאמוראי שם ואיכא פלוגתא דרבוותא הלכתא כמאן מנייהו וכתב הרא"ש דעבדינן לחומרא וכמ"ש הטור בשמם). סעיף ב' אעפ"י שהשטר פסול לקדש בו שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו הרי זו ספק מקודשת. (טור בשם הרמ"ה). סעיף ג' אם היא קטנה או נערה ומקדשה על ידי אביה בשטר כותב בתך מקודשת לי (בריתא ומימרא דרבא א"ר נחמן שם דף ט' ע"א, הר"ן פ"ק דקרושין הביא חלוקים וגם ברק הבית סי' ל"ז ע"ש ועיין בן לב ח"א דף ל"ח). סעיף ד' יש מי שאומר שצריך שיזכיר שמות האיש והאשה בשטר קרושין כשם שצריך להזכירם בגט (הרשב"א בתשובה סי' ת"ר) הג"ה כתבו על דבר מחובר לקרקע (עיין הר"ן על משנה א' דקרושין דף תר"כ ע"א) או על אסורי הנאה יש אומרים שהוא פסול (מגיד משנה פ"ג מ"ה אישות) ויש מכשירין (הרשב"א סי' תר"ג עיין שם ותמצא שתי סברות האחד דכשר מדאורייתא ופסול מדרבנן השני דפסול אפילו מדאורייתא והר"ן והריטב"א בקרושין פרק האומר כתבו בשם רמב"ן דכשר אפילו מדרבנן וגם כתב סופר ועד יש ג"כ מחלוקת ועי"ש בנ"י ותוספות) ואין צריך לכתוב זמן בשטר קרושין (רבנו ירוחם) כתבו בכתב ידו ואין עליו עד מקודשת מספק (נ"י פרק ארבעה אח"ן) נתן לה שטר ואמר לה על מנת שהנייר שלי אינה מקודשת (הר"ן פ"ק דקרושין). —

דרכי נועם אה"ע נ"ב ברין בחור שקרש נערה בקרושי שטר היינו שכתב בכתב ידו הרי את (פלונית בת פלונית מחלוקת הריטב"א והר"ן עי"ש) מקודשת לי כרת משה וישראל ונתן כתב ידו זה לידה ולא היו ברבר לא עדי חתימה ולא עדי מסירה הביא שורש הרין ומשאו ומתנו בגמרא ופי' וסוף רבר הסכים לרעת החכם השואל דמידי ספק מקורשת לא יצאת אעפ"י שאין שם עדים כיון שהוא כתב ידו וריינינן בה לחומרא להצריכה גט כדי להתירה לעלמא ואם קרמה וקבלה קרושין מאחר צריכה גט משניהם וצרתה חולצת ולא מתיבמת, ובמקומו הארכתי במעשה שהיה הכתב יד בכתב ולשון לעז מחמת כי הוא והיא היו מעם לועז דהוא הרין נמי רמידי ספק מקורשת לא יצאת, אך מכח שהבחור נתחכם ביותר ושם בתוך הכתב מטבע והיו הרברים מוכיחים שהוא עצמו לא היה יורע במה לקרשה אם בשטר אם בכסף ועוד שנמצאו רבריו מוכחשים על פי ערים שהוא אמר שנתן בפניהם והיא גם היתה מכחישתו בפניו שלא קבלה מצורף לזה שהיתה תקנת הקהל שלא לקרש כי אם בפני עדים כרת משה וישראל כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות והבחורים נותנים עיניהם בבנות הארץ רנתי בעצמי שתקנתו היתה קלקלתו ולא תקעתי עצמי לרבר הלכה וקיימתי בעצמי לקבל שכר על השתיקה במה שהותרה לשוק על ידי מי שהיה מוטל עליו צרכי צבור עכ"ז נתתי שבח והודאה לשי"ת שפטרני מענשם ומשכרם.

מקור

הרשב"א דחושש בכה"ג שעד שני אינו לפנינו כל שלא מת חיישינן להצריך גט כי אולי יביא העד וכ"פ תשובת מהרח"ש סי' ט"ו וכן מסיק בבית שמואל סי' מ"ב סס"ק ז' וכן נראה לי עיקר.

קדושין בפני עדים דוקא עיין: אנוס שנשא אנוסה. אשה ענונה נשאת למומר. גט ודיני יחוד דרב"ז ד'. הוראת בעל דין. הכמנת עדים ודיניה. זרע של קיימא בשם מהרר"י קארו דף ט'. עדות קדושין בשטר. ערוה דבריה. פסולי עדות מחמת קורבה. קדושין בשטר ודיניהם שטר חתום בשני עדים שפלונית נתקדשה לפלוני בשם קולון ע"ד ואחרים ובפרט בשם מקור ברוך כ"ז אחד מן העדים שכור ואחר חתם במסירת קולמוס. קדושין לפני פסולי עדות. קדושי עד אחד. קדושי קטן בשם מהרר"י טראני אה"ע מ"ג. קדושי קטנה מהר"ם טראני ח"א ס"ז יש בעדים חלוף. שליח קבלת קדושין.

קדושין בפני שני אחים אינם קדושין עיין. קדושי עד אחד.

קדושין בפני שני גיסים, ראובן קדש את רחל בפני שני גיסים ואחד מהם הוא שני לרחל ויצא ונכנס הארוס בבית הכלה ואכל ושתה עמה פעמים רבות בפני כל הקהל, ואח"כ באו במריבה צריכה גט או לא, השיב הרב דלדעת הרמב"ם ז"ל תרי גיסי הם פסולים מדרבנן וכשרים מן התורה וא"כ צריכה גט תומת ישרים פ"ג. מהרר"י בן לב ח"א י"ט המקדש בפני פסולים דרבנן אי צריכה גט מספק. פסולים הנוגעים בעדות וקרובים שם. פסולי עדות מחמת קורבה מצד האם. קדושין לפני פסולי עדות שאלה ותשובה שם. קרובים אין מעידין זה לזה.

קדושין בפקדון ודיניהם ש"ע אה"ע סי' כ"ח. סעיף ד' נתן לה פקדון ואמר לה כנסי הפקדון זה וחזר ואמר הרי את מקודשת לי בו אם אמר לה כן קודם שנטלתו ונטלתו אעפ"י ששתקה הרי זו מקודשת (ברייתא דקדושין דף י"ג ע"ב) הג"ה וי"א דוקא שנטלתו בידה אבל אם זרק לה הקדושין אפילו לתוך חיקה שתיקה כי האי גוונא לאו כלום היא הואיל ולא נתרצית תחלה לקדושי ליה (טור בשם הרמ"ה) ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת לי בו וזרקה אינו כלום אבל אם אמרה הן הרי זו מקודשת. אלשקר צ"ט. בן לב ח"א ז' וח"ג פ"ר ועיין באורך עצמות יוסף פסקא וב"ה הלכה ה' שיש להחמיר כל שלא באו בתחלה לידה בתורת פקדון וכן נתן לה כסף סתם ואמר התקדשי בו ושתקה יש לחוש ולהחמיר עיין שם ורשד"ם אה"ע ע"ו. הר"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"א ד"ה וגרסינן תו.

קדושין בפקרון עיין: קדושין בכסף שאינו שלו.

קדושין בצנעה עיין: עביד אינש דמקדש.

קדושין בקדשי קדשים או בקדשים קלים אינה מקודשת לפי שלא הותרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקדש בתרומה גדולה, בתרומת מעשר, בבכורים, וכן לוי שקדש במעשר ראשון וישראל שקדש במעשר שני מקודשת רמב"ם פ"ה מה' אישות. עיין עין ישראל פ"ב דקדושין סי' ל"ה. משנה ח' פ"ב דקדושין הכהנים משלחן גבוה קא זכו ר"ע. קדושין בפירות שביעית.

קדושין ברבית קצוצה עיין עצמות יוסף פ"ק הלכה י'.

קדושין ברצון האשה דוקא ודיניהם ש"ע אה"ע סי' מ"ב. קדושין באונס. קדושין באיזה מקום שם כמה דינים בענין. קדושין בעל כרחה.

קדושין בשבת אסור לקדש עיין הר"ן פ"ח דגטין דף תקצ"ר ע"א. ועיין ש"ע א"ח סי' של"ט סעיף ד' בהג"ה דיש להתיר גם הקדושין גם החופה בשבת בשעת הדחק. קדושין ביום טוב. קדושין בלילה.

קדושין בשבת שלא בעשרה ולא אמר לי ושוב נתקדשה לאחר בפומבי כופין לראשון לגרש בכל מיני כפייה רשד"ם אה"ע י"ב. קדושין ביום.

קדושין בשוק אפילו בכסף פריצותא ורב מכה מכת מרדות המקדש בשוק ונהרדעי אמרי דלא היה מכה אלפסי ונ"י פ"ה דיבמות דף תכ"א ע"ב. עיין שלטי גבורים אות ג'. שי למורא נ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ד עמוד ד. רב מנגיד, שמתא רב שלטי גבורים.

דאורייתא לרוב הפוסקים ולרמב"ם פסולים דרבנן דהוי קורבה מצד האם עיין פי"ג מה' עדות, גם לא אמר לי, ואחד אמר קידש ואחד אומר לא קידש אינה מקודשת דברי ריבות ח' ט', עיין מהרר"ם אלשיך תשובה ק"ד קדושין שיש בהם חלופים ופסולות בעדיות ועיין מהר"ר בצלאל סי' ה' כי האריך בכמה דברים דברי ריבות רל"א בדין עדים שיש להם קורבה בין מצד האב בין מצד האם. משפטי שמואל קכ"ד עדי קדושין שאחד היה רחוק בשעת קבלת הקדושין וקרוב בשעת העדות ושוב חזרו והעידו שאפילו משעת קדושין היה קרוב וכל זה שלא בפני האשה אלא בפני האב עם כמה דקדוקי עדות בענין ונטה הרב להתיר. קדש ולא אמר לי, והעדים לא הכירו את הנערה ויש מהם פסולים ושתיקה דלאחר מתן מעות מהררש"ך ח"ב קל"ד. מהררש"ך ח"ב ב' האשה נתקדשה ויצא הקול שהיא מקודשת במקום אחר והיא אומרת שהאיש הוא אביו נכרי גמור היה, ולא נודע לי אם אמו מזרע ישראל היא ועוד כי בשעת קדושין היו שם חמשה אנשים וארבעתם פסולי קורבה אין לחוש. מהררש"ך ח"ג א' על ערעור קדושין והזמת עדים שלא בפניהם. עדים העידו שהמקדש היה חוזר אחר עדי שקר בני שמואל נ"ו נ"ט. צריך שיראו המקדש והמקדשת את העדים ש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ג', הרשב"א בספ"ח דגטין וכ"כ הר"ן בשמו פ"ז דגטין והרב המגיד פ"ז מה' אישות וריב"ש סי' רס"ו ובנימין זאב סוף סי' ל"ה, מהרר"י טראני אה"ע ס"ג עד לא ראה מה נתן ביד האשה.

שבות יעקב ח"ב תשובה קפ"ו בחור אומר שקידש בת פלוני בפני שני עדים כשרים והביא עד אחד שאומר שבפניו ובפני פלוני קדש הבחור את בת פלוני בקדושין גמורין והעד השני נסע לדרכו ואינו כאן והבתולה מכחישו שלא קבלה קדושין אם צריכה גט או לא, תשובה כבר דברו הראשונים ואחרונים בזה כמבואר באה"ע סי' מ"ב ורבו המקילין בדבר דדוקא בעד אחד ושניהם מודים אז יש מחמירין ופוסקים כדברי האומר בגמרא דקדושין דחוששין לקדושין משא"כ כשהיא מכחישתו כי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אף שרש"י פי' שם עד אחד בהכחשה היינו שנכחש מפי עד אחר אחר מ"מ הוא לאו דוקא כדמוכח שם בסוגיא דקדושין כל שאינו מודה לדברי העד ומכחישיו אין דבר שבערוה פחות משנים וכמו שהאריך בזה הש"ך בי"ד סי' קכ"ז ריש ס"ק י"ג, אכן הרשב"א מחמיר בזה שאמר שקדש בפני ובפני פלוני ואותו פלוני אינו כאן להצריכה גט כי אולי יבוא אותו פלוני ויהיו בניה ממזרים אף שראיתי בתשובת מבי"ט סי' פ"ו ופ"ז וסי' ק"ל דמיקל בזה ובתשובת מהרי"ח ח"א סי' ט"ו מרחיק דעת המחמיר מכח סוגיא דקדושין דמותיב בגמרא אמ"ר מקדש בעד אחד ומאי קושיא אפילו אי מיירי בעד אחד י"ל דמיירי שהעד אמר שעד אחר היה עמו לכך חוששין לדבריו להצריכה גט משא"כ בשאר עד אחד אין חוששין אלא ודאי דאין חלוק עכ"ל, ואף שכתב שם בתשובה דלאביי דס"ל הטעם דעד אחד אין חוששין לקדושין משום דהוו המעות מתנה כיון שקדש בפני עד אחד משא"כ כשאומר העד שקדש עוד בפני האחר יש לחוש לקדושין מ"מ כיון דלרבא הטעם משום שאין דבר שבערוה פחות משנים א"כ בכל ענין אין עד אחד נאמן וכיון דקי"ל הלכתא כרבא לגבי אביי נראה דאין כאן חשש קדושין כלל.

אכן אחר העיון ראיתי שאין כאן אפילו קצת ראיה דהרי בלא"ה צריכין להבין לפי מאי דקי"ל המקדש בפני פסולי עדות דרבנן צריכה גט וכן לפני ספק פסולין א"כ אמאי לא מוקי הגמרא הכי ובודאי על המקשן שלא ידע לתרץ אין קושיא כלל רק על המתרץ קשה אמאי לא מוקי בהני גווני, ובאמת לא קשה מידי אע"ג דכל כה"ג חוששין לקדושין אפילו אם היא מכחישתו מ"מ אם יש עד המכחיש גם עד זה והיא ג"כ מכחישתו בזה אפילו לפני פסולי עדות וכן בעד אחד שאמר שעוד אחר היה עמו לכ"ע אין חוששין כאן שיש הכחשה נגדו או בפסולי עדות נגד פסולי עדות או בעד אחד נגד עד אחד ואפשר דלזה כיון רש"י שפי' שם עד אחד בהכחשה שאחר מכחישו היינו לומר דמש"ה אפילו שאומר העד שעוד אחד היה עמו ג"כ אינו נאמן ולפי זה אין אנו צריכין לרחוק ולשבש ספרים בגרסאות שונות בפי' רש"י עיין תשובת מהר"ם פארווה סי' ל"ב ובש"ך סי' קכ"ז ס"ק י"ג וכל זה נ"ל ברור והכלל דיוצא דיש לחוש לדעת

הרשב"א

במזיד אינה מקודשת לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר במעשר לה' הוא. כהן שקדש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו אלא לאכילה בלבד אבל כהן שקדש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ובבכורים, וכן לוי שקדש במעשר ראשון וישראל שקדש במעשר שני הרי זו מקודשת, מתנות שלא הורמו הרי הם כמו שהורמו לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן והפריש מהם תרומה ומעשרות הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו, ואם קדש בהן אשה הרי זו מקודשת שאעפ"י שאינן ראויים לו לאכילה יש לו למוכרן למי שהן ראויין לו אבל ישראל שקדש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למוכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה לפי שנותנה לכל כהן שירצה וטובת הנאה אינה ממון רמב"ם פ"ה מה' אישות ועיין משנה י' פ"ב דקדושין ובמפרשים ועיין בהר"ן שם דף תרמ"ו ע"א ד"ה תנן בפרקין פירוש אחר וד"ה וגרסינן בגמרא. נוטל שכר. קדושין בקדשי קדשים.

קדושין בפני עדים אין צריך שיאמר אתם עדי ש"ע אה"ע סי' מ"ב, אמנם לכתחלה טוב לייחד העדים, וכן נוהגין בפיורדא, אבל במאנטובה השמש קורא אותם בשם בקול רם. עיין מרדכי פרק זה בורר אם קדש אשה בפני שנים אין צריך לומר אתם עדי כן פירש רשב"ם.

קדושין בפני עדים דוקא ואם קדש שלא בפני עדים ואפילו בפני עד אחד אינה מקודשת אפילו שניהם מודים בדבר ש"ע אה"ע סי' מ"ה, ויש מחמירים בקדושי עד אחד אם שניהם מודים, הר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"א, משנה א' דקדושין תי"ט למה לא אמרינן בקדושין הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אלא בעינן עדים והוא מן הגמרא פ"ג דף ס"ד דיליף וכו' ומשני התם לא קא חייבת לאחריני בהודאתו, הבא קא חייבת לאחריני. מקדש אמר שיש לו עדים במקום פלוני מהריב"ל ח"א נ"ח. בן לב ח"ג פ"ה ראובן זימן שני אנשים בחלון אחד באישון לילה ואמר להם עמדו עד שאכנס ואצא, וראו שנכנס שם עם שלשה או ארבעה נשים ושמעו קול באשה אחת שאמרה הן והאשה אמרה שראובן הוא בעלה ואח"כ אמרה שלא נתן לה לקדושין פרח מטה אהרן ח"ב ל"ה. בן לב ח"ג פ"ו המקדש אשה כסבורים שאין שם עדים והיו עדים בדבר הרוצה להחמיר לכתחלה הרשות בידו. בן לב ח"ג ק"כ ראובן הזמין עדים לקדש אשה וראוה מכוסה הפנים ושאלו לה מי את ואמרה פלונית בת פלוני והוא ניכר בעיר ועיין מהר"ם טראני ח"א רכ"ו. מהרר"י קארו י' אחד שקדש בשלשה עדים אחד העיד שאמר הרי את מקודשת לי וכו', ואחר העיד שאמר אני נותן לך זה לאשתי, והשלישי הכחיש את שניהם שלא קדשה והוא קרוב לה בני אחיות עוד העידו שנים הראשונים שבשעת קדושין לא ראתה המקודשת אלא אחד מהם ואת קרובה כי האחר היה נחבא והעידו עליו שעשה כמה עבירות מדרבנן ושהוא עם הארץ גמור מכל מקום אין לפטור האשה בלא גט. שלשה שהוזמנו להעיד ונמצא אחד מהם קרוב או פסול אין העדות בטלה אלא במסייעי אהדדי אבל במכחישי תתקיים העדות בשנים, ואם היה פיסולו מדברי סופרים אפילו מסייע עמהם תתקיים העדות בשנים, מהר"ם טראני ח"א רכ"ו שכ"ח, של"א, המקדש את האשה ולא היו העדים מכירים אותה או אם היתה מכוסת הפנים ואח"כ נודע מי היא, מהר"ם טראני ח"א רצ"א חלופי עדיות בפסולי עד אחד ומהם אחד שאמר שהוציא ממנו ממון בשבועה יותר מחובו, מהר"ם טראני ח"א של"א שלשה עדים נמצאו בנתינת קדושין לאשה אחד מהם אומר שהיה מכירה, והשני אומר אכירנה והשלישי אמר אפשר שאכירנה והיא הוציאה שטר שאסרה על עצמה כל שוה כסף שינתן לה לקדושין בלי רצון אמה בלי היתר וחרטה, והמקדש הביא עדים שעשה לה התרה קודם ועיין בתוכו. רשד"ם אה"ע קע"ב קדושין שנמצאו בהם עדים קרובים ודין קל"א ועיין מהרש"ך ח"א סי' כ"ה מ"ז, ואלשקר ס"ח, ועבודת הגרשוני מ"ו, ופרח מטה אהרן ח"ב י"ח. רשד"ם אה"ע תשובה ר"כ עדות שני עדים חתומים בשטר של קדושין שנפסלו, ואשה שאסרה עליה כל ממון שיתנו לה בתורת קדושין מלבר וכו' עיין מהרש"ך ח"א קס"ה ופרח מטה אהרן ח"ב י"ז. קדושין לפני שני בני אחיות שהם פסולים

דאורייתא

עיין שם. היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקדש בו אשה הרי זו מקודשת וכו' ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ב וכתב מהר"ר גא"ל ס"ק י' פ"י שא"ל הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי על משכון זה וכמ"ש רש"י והר"ן או שהודיע לה שהוא משכון שאם קדשה סתם היא סבורה שהיא שלה לחלוטין והוו קדושי טעות א"נ שקדשה סתם ואח"כ נחלט לו המשכון ע"י בית דין או הלוה דאז הויא מקודשת למפרע כמ"ש רמב"ן פ"ק דקדושין ריב"ש רצ"ו ועיין מהר"ם מינץ סי' מ"ט ונ' שחולק עליהם מיהו כשהחליטו הלוה צריך שיאמר לו אין לי עליך כלום ולא לך עלי כמ"ש רמב"ן הביאו נ"י פ' הזהב דף פ"ו. אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ד ע"א אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליהם אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן עיין שלטי גבורים שם אות ב' בארוכה.

קדושין במשכון עיין: טבעת שאולה בשם פני משה ח"ב ד', פנים מאירות נ"ג. מקדש במלוה. קדושין במלוה.

קדושין בעל כרחה של אשה לפני ערכאות של גוים רשד"ם אה"ע ק"א. מהרד"י טראני אה"ע ל"ט מ' קרושין בעל כרחה ונשאת אם יש לכוף ולגרש, ש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף א' אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת (וכתב עצמות יוסף ר"פ האשה נקנית דכיון דבה"ג ורב אחא משבחא מספקא להו אי הויא מקודשת אין להקל אם לא יסכימו חכמי הדור) אבל האיש שאנסוהו עד שקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת וי"א שאינה מקודשת הלכך הוה ליה ספק.

קדושין בעל כרחה של אשה עיין: נישואין בערכאות של גוים, קדושין באונס. קדושין ודיניהם אמונת שמואל כ"ב. תלוהו וקדיש.

קדושין בעשרה כפי התקנה עיין: חרם העובר עליו אם פסול לעדות. מקודשת לשנים מוהרח"ש מ"ב. סבלונות אם חוששין להם. דלא מהניא תקנה זו. ספק ספיקא בקדושין מהרי"ט ח"א קל"ח ט'. עדות קדושין בשטר לחם רב כ"ג לענוש המקדש והעדים שקדשו בלא עשרה. קדושין בשבת שלא בעשרה. קדושין ודיניהם מוהרח"ש י"ח י"ט, עדים שעברו על חרם והסכמות העיר שלא לקדש בפחות מעשרה פסולים לעדות זו רדב"ז נ"י. קדושין חלופי לשונות בשם משפטי שמואל פ"ג ועיין רשד"ם סי' ק'. תקנות שנתקנו תקנה שביעית.

קדושין בעשרה עדי קדושין עברו על חרם הקהל שלא לקדש כי אם בעשרה אעפ"כ עדותן עדות דברי ריבות שם"ט וכן נראה במהרריק"א סי' י' ועיין מהרר"א בן חיים ח"א סי' ס"ח ובמהרד"י טראני סי' ל"ט מ', ומהר"ם אלשיך סי' ק"ד וברשד"ם סי' ל'. ומהר"ם מלובלין סי' נ"ח, מהרד"י טראני אה"ע ל"ט מ' תקנה שלא לקדש אלא בפני עשרה מה כחה במתקנים ובעדים. מהר"ם טראני ח"א ר"ו מי ששידך אשה וקדשה בפני עדים והסכמת העיר היתה שלא לקדש אלא בפני עשרה ומת ויש לו אח הרי היא זקוקה לו. עיין גנת ורדים אה"ע ח"ב י"א ב' ג', עבודת הגרשוני ל"ד, ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף כ"א בהג"ה קהל תקנו ועשו הסכמה ביניהם שכל מי שיקדש בלא עשרה או כיוצא בזה ועבר אחד וקדש חיישינן לקדושין וצריכה גט אעפ"י שהקהל התנו בפירוש שלא יהיו קדושיו קדושין והפקירו ממנו אפילו הכי יש להחמיר לענין מעשה (מהרי"ק שורש פ"ד ועיין בית יוסף בשם ריב"ש וקולן ובן חביב סוף סימן קל"ו. לחם רב כ"ג. רדב"ז נ"ו אם יש תקנה בעיר שלא יקדש אלא ברשות בית דין, ואם התקנה מועלת להפקיע הקרושין או לא הוי אלא עבריין לבד. שי למורא כ' לקט הקמח אה"ע דף ק"ד ע"ג עיר שיש בה הסכמה להפקיע הקרושין אם לא יהיו שם עשרה ותלמיד חכם שיש עליו עול צבור והנה להוציא לעז על הקדושין הראשונים, ועוד מבאר שם דהיכא שיש ספק שקול לא אמרינן ספק ספיקא עיין שם וריב"ל סוף ח"א וח"ג י"ו רשד"ם אה"ע ל' ונ' והרש"ך ח"ב ע' ומקור ברוך פ"ג ומוהריק"א בתשובותיו ז'.

קדושין בפירות שביעית, או באפר פרה אדומה או במים שמלאן לעשות מי נדה הרי זו מקודשת, המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי זו מקודשת והוא ישלם קרן וחומש להקדש ויביא אשמו כדין כל מועל בשגגה, ואם קדש בו אשה במזיד אינה מקודשת, קדשה במעשר שני בין בשוגג בין

במזיד

וכ"כ הרי"ף דס"ל דלא שבקינן לישנא דגמרא ותפסינן לישנא דאמוראי ה"ה) הג"ה וי"א דבהדא מנייהו כגון שאומר מאה דינרין אלו או שמתחיל למנות (הרא"ש והטור כאוקמתא דרב אשי שם בגמ' דס"ל דרב אשי לאו לאדחויי אוקמתא קמייתא אתא) אינה מקודשת עד שישלים לה ואפילו בדינר אחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה אא"כ אמר לה דינר החסר יהיה עלי כמלוה ונתרצתה, וכן אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהם דינר נחושת ולא הכירה בו תחלה אינה מקודשת (שם בגה' אי דידעה ביה הא סברא וקבלה) ויכולין לחזור בהם (דעת רש"י) וי"א דאפילו בלא חזרה אינה מקודשת (הר"ן פ"ק דקדושין) עד שיאמר לה אח"כ התקדשי בזה ושתקה ואם יכולה להוציאו על ידי הדחק הרי זו מקודשת (שם בבריתא וכדמפרש רב פפא עיין עצמות יוסף פ"ק הלכה י"ח ופ' האיש מקדש על מתניתין האומר לאשה ועל מתניתין התקדשי לי בדינר של כסף ועיין ש"ע סי' ל"ח סעיף כ"ד וסימן ל"ה). סעיף ח' האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מנה והיא אומרת על מנת שתשלים לי מאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האישה יעשו דברי האשה וישלים לה מאתים ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה — (תוספתא כתבה הרי"ף פ"ק דקדושין דף תרכ"ד ע"א והרא"ש בפ"ק דקדושין וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה' אישות). —

קדושין במשכון היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקדש בו אשה הרי זו מקודשת (בריתא וכדמפרש בגמרא דקדושין פ"ק דף ח' ריש ע"ב אלפסי שם דף תרכ"ד ע"א והר"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"א בארוכה) לפי שבעל חוב יש לו קנין בגופו של משכון אפילו משכנו בשעת הלואתו (וכמו שכתבו התוספות על הברייתא וכדמפרש לה בגמרא דף ח' ריש ע"ב, וכ"כ הרמב"ם שם פ"ה מה' אישות סתם דמקודשת) וי"א דוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו (טור בשם הרא"ש) וכל זה במשכון שיש לו מישראל אבל מגוי אינה מקודשת (מרדכי ריש קדושין) ואם מכרו המלוה לאחר וקדש בו הויא מקודשת (מהרי"ו סי' קל"ח), ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ב. ועיין מהר"ם מינץ בדין המקדש בטבעת שהיתה ממושכנת ודין המקדש בביאה בסי' מ"ט ו"נ. מהררש"ך ח"ג צ"ה לאה היה בידה טבעת של ראובן ונתנו ללוי במתנה להתקדש בו וטוענת שראובן חייב לה מעות והיא תופסת הטבעת בשביל החוב אעפ"י שלא יהיה בדבר מגו דלקוח או דהחזרתי מ"מ לפי דבריה אין להתירה בלא גט וע"ש ובמהררשד"ם סוף סי' ט'. בני שמואל נ"ו נ"ט המקדש בדבר שיש לחברו חלק בו. עיין חוט השני נ"א ונ"ב ולקט הקמח אה"ע דף קי"ג ע"ג. פנים מאירות נ"ג אחד שלח את הנערה לבקש מאת בנו טבעת שהיה לו למשכון בידו והיא תבעה ממנו בשליחות אביו והוא היתל בה שהיה נותן לה לשם קדושין עיין שם שהתירו את הבתולה בלי שום גט אפילו משום חומרא בהסכמת הגאו' אב"ד מפראג.

שי למורא ס"ג לקט הקמח אה"ע דף ק"ו עמוד ב' מבאר על דברי הפוסקים בדין המקדש את האשה במלוה שיש לו עליה על המשכון ואם יש חלוק בין החזיר לה המשכון או לא, וכן בין משכנו שלא בשעת הלואתו או בשעת הלואתו, ודין המקדש את האשה במשכון שיש בידו של אחרים, לדינא קמייתא כתב וז"ל אם החזיר לה המשכון מקודשת בודאי אפילו לא הזכיר לה המשכונות בשעת הקדושין אלא החזירו לה וכמ"ש רבנו ירוחם בשם הרמ"ה, אבל אם לא החזיר את המשכון אפילו הזכיר את המשכון הוא מחלוקת ולכן הוי ספק מקודשת ומגרש ראשון ונושא שני כדין כל הספקות. ומ"ש הטור ור' ירוחם בשם הרמ"ה דדוקא היכא דמטא לידיה בתורת משכון אע"ג דמדינא מצי למתפסיה אזוזי לא דכל כמה דלא גלי דעתיה דנקטי' ליה בתורת משכון אינה מקודשת ע"כ יש לדקדק מדבריו דדוקא משום דלא גלי אדעתיה דבעי למתפסיה אזוזי אי גלי דעתיה כגון שקודם לכן אמר שמעכב בשביל מעותיו וחזר אח"כ וקדשה בו מקודשת וה"ל כאלו מטא לידו בתורת משכון ולכן אם אמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי עליך והחזיר לה המשכון מקודשת ולענין הדין השני כתב ג"כ ז"ל אם קדש את האשה במשכון של אחרים אם היה ממושכן ביד המלוה, שלא בשעת ההלואה ודאי מקודשת אבל בשעת ההלואה הוי מחלוקת הפוסקים ודיינינן ליה כדין כל הספקות

עיין

שלא יבא לידי כך עכ"ל והנך רואה בעינך דיש להזהר שלא לבא לקדש ולכנוס בשבת אבל בלילה אם אינו שבת אין שום נרנוד עבירה. נישואין בלילה. קדושין שלא נמסרו לביאה בשם דרכי נועם אה"ע ב'.

קדושין במה הם תופסים ובמה אין תופסים משנה ז' פ"ב דקדושין ושאר הפרק ומפרשים, מי שנתן למשודכת שלו צעיף או שאר דבר אי חשיבי קדושין פסקים וכתבים סי' רכ"ו, ש"ע אה"ע סי' כ"ח המקדש בגזל במלוה באסורי הנאה ראורייתא או דרבנן. בפקרון.

קדושין במלוה ובעל סתם בפני עדים שראו שנתייחד עמה צריכה גט מספק ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ו, מימרא כתובות דף ע"ר ע"ב, שלטי הגבורים סביב אלפסי והר"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ד ע"א, חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

קדושין במלוה ודיניהם ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף ז' היה לו מלוה אצלה אפילו היא בשטר ואמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי אצלך (והה"ה לפלגא מלוה דעסקא ועיין י"ר קע"ז סעיף ב' עצמות יוסף הלכה ב' וד' מימרא דאביי פ"א דקדושין דף ו' ע"ב ודרב דף מ"ז ע"א אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"א ע"ב) אינה מקודשת אפילו עדיין המעות בידה ולא שלחה בהם יד כלפי שהני מעות דידה נינהו ומלוה להוצאה ניתנה ועיין פרש"י שם וכ"כ הראש וכן כתב הר"ן כיון דלהוצאה ניתנה ה"ל כדידה ואיהי אין דעתה על הנאת מחילת מלוה אלא אזוזי ולא יהיב לה מידי) הג"ה ואפילו החזיר לה השטר ויש בו שוה פרוטה (טור בשם רמב"ם) ויש מחמירים בזה (הר"ן פ"ב דקדושין והמ"מ פ"ה) והוא הדין אם היא חייבת לו שכירות פעולה שעשה לה אפילו הגיע זמן המלוה והשכירות לגבות (מברייתא דעשה לי שיריים וכו' וכחכמים וכדמפרש טעמא שם בגמרא דף מ"ח ע"א פרק ב' וממשמעות הברייתא דהא כשעשאם ונתנם ה"ז הגיע הזמן לגבות, רמב"ן ורשב"א עיין ע"י שם ועיין סעיף י"ג שנראה שכן הדין במלוה דאחרים), סעיף ח' אמר לה התקדשי בשטר חוב ונתנו לה שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו הרי היא ספק מקודשת (טור מבריתא שם וכחכמים וכדבעו לאיקומי שם בשט"ח דידה ואע"ג דדחי לה מ"מ ילפינן מינה דבשטר חוב דידה אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם אין בו שוה פרוטה ספק מקודשת כשמואל דאמר שמא שוה פרוטה במדי. וכתב עצמות יוסף שאין חולק על דין זה). סעיף י"א היה לו אצלה מלוה על המשכון (מימרא דרב נחמן שם דף י"ט ע"א) אפילו לא מטי לידיה בתורת משכון אלא בתר הכי (עיין עצמות יוסף) אפילו במשכנו בשעת הלואה (פי' דלא קני לה כר"ר יצחק וכו' כמ"ש התוספות והרא"ש) וקרשה באותה מלוה והחזיר לה המשכון (הרמב"ם בפ"ה כפי פרושו וכתב ה"ה שכן עיקר ושכן הסכים הרשב"א ושכן נראה מדברי הרמב"ן וכ"כ הטור בשם הרמ"ה וכ"כ הר"ן) או שהיה המשכון ברשותה (ר"י בשם הרמ"ה) הרי זו מקודשת, וי"א שאפילו לא החזיר לה המשכון מקודשת (טור מדברי התוספות והרא"ש שם וכתב עצמות יוסף שיש להחמיר) עיין שלטי גבורים על אלפסי פ"א דקדושין דף תרכ"ב ע"א אות א'. והר"ן שם דף תרכ"ג ע"ב ד"ה וגרסינן בפ' האיש מקרש, אלפסי שם דף תרכ"ה ע"א מקדש במלוה שיש עליה משכון. הר"ן פ"ב דקדושין דף הרמ"ב ע"א כל דיני מקדש במלוה או במלוה ופרוטה ואלפסי שם. מקרש במלוה. ספק קדושין שאלה. קדושין אינם תופסין בפחות. קדושין בהנאת מחילת מלוה. קדושין בהנאת מלוה. קדושין בחוב. קדושין במשכון. קדושין על תנאי ודיניו. שטר חוב המוכרו. שכירות אינה משתלמת.

קדושין במנה ונמצא חסר או רע ש"ע אה"ע סימן כ"ט סעיף ז' האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דנרים ונתן לה אפילו דינר אחד הרי זו מקודשת משלקתה הדינר והוא ישלים לה השאר שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאתן לך מאתים זוז שהיא מקודשת לו מעכשיו (מימרא ד"ר אלעזר בגמרא דקדושין דף מ' ע"א עיין אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ג ע"ב) הג"ה וה"ה אם חסר דינר אחד או שהוא רע הרא"ש והרמב"ן, ויש חולקין הרשב"א, במו"א כשאמר לה במאה דנרים סתם אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרים אלו והתחיל למנות לתוך ידה (בריתא וכאוקמתא קמייתא שם וכ"כ

שיחזור ויקדש בפני שני עדים באותו שבת ואין מן הצורך לחופה חדשה ואין זה כקונה קנין בשבת דהיחוד דקדושין היא החופה בפעם ראשונה עיין שם ובש"ע סוף סימן ס"א גבי אם קדשה בטעות.

פרי הארץ למהרי"ם מזרחי אה"ע תשובה ד' מי שעשה שליח לקדש לו אלמנה ותתן האלמנה טבעת משלה לשליח לקדשה בו והיא אומרת שלא נתכוונה לתתו במתנה אינה נאמנת והיא מקודשת גמורה וסמך שתי ידיו עליו החכם השלם כמה"ר ישועה זין.

שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ט מי שנתן לאשה טבעת בתורת מכירה וחליפין ולאחר זמן אמר שקידש אותה בה השיב דאין כאן חשש קדושין כיון שהעדים מעידים שלא קדש אותה כלל רק בתורת חליפין ומכירה באה הטבעת לידה ועכשיו אומר שכבר קדש אותה למפרע והכל יודעים שהוא שקר, האריך להוכיח מגמ' ופוסקים דלשון למפרע לא מהני לענין קדושין ואם בא לקדש בתורת שטר מהני מסיק דבנדון זה אין לפקפק דלא הוו קדושין וראוי לקנוס ולענוש הנער שלא ירגיל לעשות כן בלא שדוכין. הצד השוה שבהם כשאומר. טבעת שאולה. מקדש במלוה. עדות קדושין בפני הדיוטות להם רב כ"א. עדות קדושין נתקבלה דברי ריבות ר"ט. קדושין בגזל. קדושין בחוב שיש לו על אחרים. קדושין בפקדון. קדושין ודיניהם בשם מהר"ם פארובה כ"ד. קדושין כל אשקויי בשם מהרר"ם טראני ח"א י"ד. קדושי קטנה בשם מהר"ם טראני ח"א, ס"ו.

קדושין בלא ברכה באר שבע סי' מ"ט נתן טעם ועיין ספר פרי הארץ למהרי"ם מזרחי א"ח תשובה ט' דף ע"ב.

קדושין בלא ברכה עיין: גט על תנאי ודיניו בשם רדב"ז פ"ח. ספק קדושין דבור המתחיל שבות יעקב.

קדושין בלא שדוכין רב מכה מכת מרדות למי שמקדש בלא שדוכין ונהרדעי אמרי וכו' אלפסי ונ"י פ"ה דיבמות דף תכ"א ע"ב. שלטי גבורים שם אות ג' כתבתי לשונו בערך שמתא רב. ש"ע אה"ע סי' כ"ו סעיף ד'. עיין שי למורא נ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ר עמוד ד', שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ט. קדושין בביאה. קדושין בכסף שאינו דבור המתחיל שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ט. רב מנגיד. שמתא רב. שתי נשים אסור לישא דבור המתחיל שבות יעקב ח"ב תשובה קי"ב.

קדושין בלילה אין לפקפק בהם כלל מהריב"ל ח"ג פ"ה תומת ישרים א', פרח מטה אהרן ח"ב ל"ה כתב ובינותי בספרים ולא מצאתי שום גילוי על זה לא בגמרא ולא בפוסקים וכו' ואשכחתן בגדולי הפוסקים שנשאלו בקדושי אשה לענין ספיקי אחריני ואגב בספור מעשה הקדושין הוזכרו שהיו הקדושין בלילה ולא מצינו שום פוצה פה ומצפצף בזה בהיותם הקדושין בלילה סוף דבר אנו בעירנו זאת עיר גדולה לאלקים של חכמים ושל סופרים נהגו מימי קדם ומשנים קדמוניות לקדש בליל יום ד' ולא מצינו שום פוצה פה ומצפצף עכ"ל וכן הוא מנהג פירארא, אבל תמהני איך כתב דלא מצא שום גילוי בגמרא ואנן כי חזינן בפ"ק דקדושין דף י"א ע"א (עיין גם בחדושי רשב"א שם דף י"ז ע"ב דפוס קוסטנטינא) בפסקא בכסף בש"א בדינר וכו' מאי טעמייהו דבית שמאי אמר ר' זירא שכן אשה מקפדת על עצמה ואינה מתקדשת בפחות מדינר אמר ליה אביי אלא מעתה כגון בנתיה ד"ר ינאי דקפדן אנפשייהו ולא מקרשן בפחות מתרקבא דדינרין הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה חד זוזא מאתר הכי נמי דלא הוו קדושי א"ל פשטה ידה וקבלה לא קאמינא כי קאמינא קדשה בלילה אי נמי דשוויה שליח (פי' והשליח לא נמלך בה) ובדף ח' ע"א האי דינר של נחושת היכי דמי אי דידעה ביה הא סברא וקבלה לא צריכא דיהביה ניהליה בלילה אי נמי דשכיח ליה ביני זוזי. ועיין בעץ חיים משנה א' פ"ק דקדושין ד"ה בדינר, עיין ש"ע א"ח סי' שליט סעיף ד' בהג"ה ויש מתירין לקדש (בשבת) היכא דאין לו אשה ובנים ר"ת, ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי סמ"ג ואע"ג דלא קיל"ן הכי מ"מ סומכין על זה בשעת הדחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדונייא ביום ששי עד הלילה דעושין החופה והקדושין בליל שבת הואיל וכבר הכינו לסעודה ונישואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנוס אז ומכל מקום לכתחילה יש להזהר שלא

דקרושין אלפסי ור"ן דף תר"ך דקרושין ע"א. ש"ע אה"ע סי' כ"ז סעיף י' שעור הכסף שמקדישין בו משקל חצי שעורה כסף צרוף כ"כ הרי"ץ אמשנה דריש קרושין עיין בי"ד סי' רצ"ד סעיף ו' שעור שוה פרוטה עיין פ' האשה נקנית פסקא ובית הלל. בריש פ' השולח ובריש כתובות פ"ק דף ג' ע"א שטה ח' סוגית הגמרא תינח דקדיש בכספא הריב"ש סי' שע"ו. ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ו קדש בפחות משוה פרוטה ובעל הרי היא מקודשת קרושין גמורין בבעילתו וכן קטן שקדש ובעל לאחר שהגדיל וכו' שלטי גבורים סביב אלפסי ור"ן פ"ב דקרושין דף תרמ"ד ע"א ועיין הר"ן פ' המדיר והטעם הוא משום חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ועיין ש"ע אה"ע סי' ל"א סעיף ט'. תשו' יד אליהו למהר"ש מלובלין תשובה ק' ראובן קדש אשה בשתי חתיכות כסף בשני פעמים ובכל פעם לא היה רק שוה חצי פרוטה והמחבר השיב שהרבה הלכות סותרות זו את זו בכמה מקומות ברמב"ם והאריך לתרץ כל אלה ולמה סתם רבנו פעם כן ופעם כן. איש מתאבל על אשתו. חמש פרוטות. יוכיח או פרכת. מקודשת לשנים לחם ר"ב י"ח. פירכא קרי; קרושין אינם תופסים בפחות. קרושין באיזה מקום. קרושין במנה ונמצא חסר או רע. קרושין בשטר בתור קדש בשטר ובתוכו מטבע. קרושי עד אחד ודיניו סימן ד' ח' ט' ושאר פסקים ובפרט פסק י"ג.

קדושין בכסף שאינו שלו הבט בדברי ריבות ר"ט, ובמהררש"ך ח"ג צ"ה, ועיין בני שמואל נ"ו נ"ט מי שטען שקדש למשודכתו בפירות ויין שהביאו אנשים לאכול בביתו והכוס לבדו היה שלו והביא עדים, ואחרים העידו שהיה המקדש חוזר אחר עדי שקר ודין ידים מוכיחות והמקדש בדבר שיש לחברו חלק בו מוהרח"ש י"ג מאשר ומקיים הקרושין במעשה שהיה ומבאר דין המקדש בדבר שאינו שלו, קדש בדבר שאין בהע"ב מקפיד דהוי ודאי מקודשת כשנכנס ברשות וזמנו אצלו עיין סי' ל"א בענין ידים שאינן מוכיחות, אמר לקרושין לבתך לי אי מועיל כמו בתך מקודשת לי, בענין כשאמר לשון גרוע כגון הרני אישך, אמר הרי קרושיך מאי ע"ש כל סעיפי דינים אלו ועיין רדב"ז נ"ו ופנים מאירות נ"ג, לחם רב כ"א קרושין בירך עוף מסעודת אבי הכלה והמטפחת שברך בו את הירך היתה שאולה מאחיו, לחם רב כ"ב העלה בספק מקודשת לבת ראובן שקדשה שמעון בפת שבתוך הסעודה שעשו הם עם אחרים בשותפות ונשא ונתן בדבר הקרושין שלא הזכיר בו שם האשה ודין אין ידים מוכיחות ודין אם היה מרבר עם אביה על עסקי קרושין. שי למורא ס"א הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ה ע"ב מבאר דין המקדש את האשה בדבר שהוא שלו אלא שאינו תחת ידו כגון פקרון שיש לו ביד האשה או ביד האחר ואם נאבד הפקרון ולענין פסק הלכה כתב דהמקרש בפקרון שיש לו בידה וא"ל פקרון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב אם ידעה סכום הפקרון אינה מקודשת ומ"מ אם היא שומרת שכר מכיון שנשאר בו שוה פרוטה מקודשת דה"ל כמקרש במלוה ופרוטה כיון דמ"מ היא חייבת לשלם וה"ה אם נאבד בפשיעה אפילו בשומרת חנם מקודשת אם נשאר בו שוה פרוטה, ובשומרת שכר אם נאנס הפקרון אינה מקודשת כיון שידעה סכום הפקרון וה"ה בשאלה ומתה מחמת מלאכה ובשוכר ובשואל ובעליו עמו במלאכתו מכיון שהיא פטורה מלשלם והיא ידעה סכום הפקרון אבל אם לא ידעה סכום הפקרון מקודשת כיון שנשתייר ממנו שוה פרוטה בין בשומרת חנם ובין בשומרת שכר בין בשוכרת בין בשואל, ואע"ג דשוכר ושואל הכלי קנוי לשוכר ולשואל לזמן השכירות והשאלה מ"מ גוף הכלי קנוי לבעליו ואין השוכר והשואל יכולים למוכרו וליקח דמיו והשתא האשה יכולה ליהנות מהכלי למוכרו וליקח דמיו ולפיכך הויא מקודשת ונראה ה"ה אם יש ביד האשה גזל או גניבה מהאיש והוא קודם יאוש וגזילה קיימת מכיון שהדין נותן שחוזרת לבעלים וקדשה ואמר הרי את מקודשת לי במה שגזלת או גנבת ממני והיא נתרצית שהיא מקודשת עיין שם. שי למורא ס"ה נושא ונותן בדין המקדש את האשה בחפץ זהב וכסף שעשה לה משלה על שלה ומבאר דין אם אומן קונה בשבח כלי וכפי הנראה מדברי המגיה אם לא באו דבריו בזה בשלימות וצ"ע מתוכו, לקט הקמח אה"ע דף ק"ו ע"ד, ועיין ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף ו'. שער אפרים קס"ו הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ח ע"ב החזיק במעוז הרב האב"ד שהורה לחתן אשר קדש בטבעת שאינה שלו בלתי ידיעת הבעלים

שיחזור

דף ק"א ע"א הורה שאין ראוי לקדש לכתחילה בטבעת שיש עליה מרגלית או אבן טובה ואפילו בדיעבד ראוי לחזור ולקדשה אך לא לברך דמהיות טוב אל תקרי רע. ספק קדושין שאלה. שומא בקדושין. שיראי לא צריכי שומא.

קדושין ביבמה רמב"ם ר"פ א' מה' יבום וחליצה מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה ובשוה פרוטה וזהו הנקרא מאמר וכו' הכי איתא בפ' ר"ג א"ר הונא מצות יבמין מקדש ואח"כ בועל ואם בעל ועשה מאמר קנה אם בעל ועשה מאמר פשיטא דהא קנה בביאה אלא אימא אם בעל בלא מאמר קנה, והתניא לוקה מכת מרדות מרבנן דרב מנגיד מאן דמקדש בביאה וכו' הרי בהדיא שהקדושין תקנה מדבריהם, ידי אליהו למהר"א גאליפאפה תקון פ"ב דף מ"ב ע"ד, פלפל על תקנה זו. מאמר ביבמה.

קדושין ביום טוב אסורים ש"ע א"ח סי' תקכ"ד ובשבת ש"ע א"ח סי' של"ט ואם קדש מקודשת ועיין משנה אלפסי ור"ן כ"ה דיום טוב דף רצ"ח ע"ב ודף רצ"ט ע"א, שער אפרים דף קמ"ו חתן קדש בטבעת שאינה שלו בלתי ידיעת הבעלים, יחזור ויקדש בפני שני עדים באותה שבת ואין מן הצורך לחופה חדשה ואין זה כקונה קנין בשבת דהיחור דקדושין היא החופה בפעם ראשונה עיין שם ובש"ע סוף סי' ס"א גבי אם קדשה בטעות. קדושין בכסף שאינו שלו שער אפרים קמ"ו. קדושין בשבת. —

קדושין בימי אבלה לא מסמנא מלתא דרכי נועם י"ד תשובה כ"ח, ומהסס בה אם היא אשת איש לכל דבר. ספר תורה מוטעה ויתר פסק מתחיל מעשה שהיה.

קדושין בכוס זה אלפסי פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"א, משנה ור"ן שם ע"ב, ש"ע אה"ע סי' כ"ט סעיף ט' התקדשי לי בכוס זה אם היה מלא מים הרי זו מקודשת (בריתא בגמרא שם דף מ"ח ע"ב כדמפרש לה שם) בו ובמה שבתוכו דמצטרפו לשוה פרוטה (כפי' ר"ת שם בתוספות וכ"כ רמב"ם בפ"ה מה' אישות) ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת בו ולא במה שבתוכו, אם היה מלא שמן הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת מספק, (פי' דחיישינן שמא שוה פרוטה בשאר מקומות) ואם היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ודאי, ויש חולקים ואומרים במים בו ולא במה שבתוכו וביין במה שבתוכו ולא בו ובשמן או בציר דגים בו ובמה שבתוכו (בפירש"י שם ובפ' ר"ח) נתן לה כלי ואמר לה התקדשי לי בטבעת זו עיין תשובת רמב"ן קכ"ו.

קדושין בכוס מלא יין ובכוס שאינו שלו עיין: שתי כתי עדים מכחישות בשם מוהרח"ש ל"א.

קדושין בככר עיין: קדושין באיזה מקום.

קדושין בכסף ודיניהם ש"ע אה"ע סי' ל"א אין מקדשין בפחות משוה פרוטה בן לב ח"ג צ"ט המקדש בדבר שיש להסתפק אם הוא שוה פרוטה ואם היה יכול להתברר על ידי עדים, ש"ע אה"ע סוף סימן כ"ז שעור הכסף שמתקדשין בו משקל חצי שעורה כסף צרוף עיין ביורה דעה סי' רצ"ד סעיף ו' שעור שוה פרוטה עצמות יוסף פ' האשה נקנית פסקא וב"ה פירש כסף שעור חצי משקל שעורה, מהרר"ך בית ס"ד ועוד נלע"ד דדוקא במקדש בפחות משוה פרוטה מהרר"י הלוי ו', אמונת שמואל ל"ג מבאר דין המקדש בפחות משוה פרוטה, קדושין בכסף במתנה שלמה ש"ע אה"ע סי' כ"ט לאיזה מקום יתן הכסף ל' לא פחות משוה פרוטה וצריך שומא ל"א, לחם רב י"ח מקדש בדבר שאינו שוה פרוטה, שי למורא נ"ז לקט הקמח אה"ע דף ק"ד עמוד ג' מבאר דין האומר לאשה התקדשי לי במנה זו או במנה סתם ונתן בידה דינר או חסר דינר, הורה פנים דלדעת ר' ירוחם במחלוקת היא שנויה באומר מנה סתם ונמצא חסר דיש אומרים אינה מקודשת אפילו רצה המקדש לתת הדינר והרמב"ם כתב ומקודשת ולענין מנה זו ונתן לה דינר אחד כתב הר"ן דמקודשת דהא קא חזיא שאין כאן מנה וסברה וקבלה עי"ש מה שתמה על דברי הר"ן פ"ק דקדושין. שי למורא כ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ד ע"ד מבאר דין המקדש בשוה כסף אם הוא כמקדש בכסף, משנה ז' פ"ד דעדיות ובריש קדושין פליגי ב"ש וב"ה ב"ש אומרים אשה מתקדשת בדינר ובשוה דינר וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. משנה א'

דקדושין

לו המקדש למלוה מרוית לה הזמן מ"מ מקודשת כר"ת שלא מצינו מי שחולק עליו לענין דין קדושין וקיי"ל שגם אם לא הגיע זמן הפרעון וכגון שזה מקדשה באדר וזמן הפרעון הוי בניסן והיא נתרצית שיתן המקדש פרוטה למלוה כדי שירויח לה הזמן, וכן אם בא המלוה עצמו וקדשה בשעה שמלוה לה המעות בההיא הנאה דמרווח לה הזמן מקודשת כיון רעתה נותן לה המעות בידה וזהו דינו של הרמב"ם ור"ת וה"ה אם הגיע זמן הפרעון ובידה מעות מזומנים ומסרם ליד המלוה וחזר המלוה ונתנם בידה וקדשה בההיא הנאה שמרויח לה הזמן מקודשת וזהו דינו של התוספות רי"ד ובזה אין חולק. אמנם אם יש ביד האשה מעות מזומנים והגיע זמן הפרעון דהיינו דינו של הראב"ד נראה שהרמב"ם ור"ת חולקים עליו וע"כ אינה מקודשת ודאית עד שאם פשטה ידה וקבלה קדושין שלא תהיה מקודשת לשני כלל, אברא שאני הייתי מתירה לראשון בלי שום קדושין אחרים כיון שהראשונים פרשו כן ולדברי הריף והרא"ש רש"י והרמב"ן והרשב"א והריטב"א ג"כ מקודשת, ואם הגיע זמן הפרעון ואין ביד האשה המעות מזומנים והמלוה קדשה בהנאת מחילת מלוה שמרוית לה הזמן שהיינו דינו של הרי"ף והראש ג"כ הוי ספק מקודשת והר"ם כתב שצריך גט משניהם ולאו דוקא אלא מגרש ראשון ונושא שני אבל לא מגרש שני ונושא ראשון וכדי שתהיה מותרת לשוק צריכה משניהם גט, וכן אם לא הגיע זמן הפרעון כגון שזמן הפרעון הוי בניסן והוא מקדשה באדר ומרוית לה הזמן עד אייר דהיינו דינו של רש"י הוי ספק מקודשת וה"ה המקדש במחילת כל המלוה הוי ספק מקודשת אם מטעם דודאי שהרמב"ם ור"ת והראב"ד חולקין על זה ואם משום דאפשר דדוקא נקט בגמרא על הרוחת זמן משום דדעת האשה על הנאת המחילה ולא על גוף המעות שהם מלוה אבל מחילת המלוה אפשר דדעתה אעיקר זוזי וכמ"ש הר"ן ואפשר שהרי"ף יודה לזה, והמקדש בריבית קצוצה שכתב ר' ירוחם ג"כ יש לחוש לדבריו והוי ספק מקודשת אבל היותר נראה היא סברת הריטב"א עכ"ל ע"ש.

קדושין בהנאת מלוה אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"א ע"ב ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף ט' הלוה לה עתה מאתים זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארוית לך במלוה שהיתה בידך כך וכך יום ואיני תובע ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת ואסור לעשות כן מפני שהוא כרבית (לשון רמב"ם פ"ה מ"ה אישות מימרא דאביי דף ו' ע"ב וכפי פירושו שסובר שצריך שיתן לה בשעת הקדושין דבר וכמ"ש ה"ה שם ושכן דעת ר"ח).

קדושין בהנאת מלוה עיין: תן מנה לפלוני ואקדש אני לך.

קדושין בחוב שיש לו על אחרים שי למורא ס"ד הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ו עמוד ד' בדין המקדש האשה בחוב שיש לו על אחרים במעמד שלשתן מדקדק בחלוקי הדין במה שיש המלוה לחזור ואם מסר בידה השטר ואם שמו את הנייר ומ"מ כתב דכיון שיש מחלוקת הויא ספק מקודשת עיין שם כי סיים דבריו שמה שכתב בזה היה כמורה מקום אך עדיין צריך עיין. ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ג, היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן הרי זו מקודשת (לשון הרמב"ם פ"ה מ"ה אישות מבריתא היתה לו מלוה קדושין פ"ב דף מ"ז ע"ב וכאוקמתא אחרונה דף מ"ח ע"א וכר"מ קיימא לן בספק דגטין דא דרב לא שנא מלוה ולא שנא פקדון ועיין הר"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"א שהאריך בדינים אלו) וי"א שאינה מקודשת (ה"ה שם בשם י"א וכ"כ הר"ן ושכן נראה דעת הרי"ף שהשמיט כל זה) אבל אם לא אמר לה במעמד שלשתן אפילו היא מלוה בשטר (טור וכאוקמתא דלעיל שם מיניה בקדושין דמוקי דבשמואל קמפלגי ואנן קי"לן כשמואל דהמוכר שט"ח לחברו וחזר ומחלו מחול) והקנה לה השטר כראוי בכתיבה ומסירה אינה מקודשת אלא מספק.

מקדש במלוה. קרושין במלוה.

קדושין בטבעת שאולה עיין: טבעת שאולה.

קדושין בטבעת שיש בה מרגליות אם צריך לחזור ולקדש יש צדדים בדבר ורובם להקל מהררש"ך ח"ב ע"ו ועיין ח"א סוף סי' קנ"ב ועיין ש"ע אה"ע סי' ל"א קדושין בדברים הצריכים שומא בסעיף ב', לחם רב ב', לקט הקמח אה"ע

דף

ולא אמרה הן אם קודם יאוש אין כאן חשש קדושין אבל אחר יאוש כיון די"א יאוש כדי קני והרא"ש ור' ירוחם הצריכוה גט ה"ל ספק קדושין עיין שם ותשובת הב"ח צ"ו ורשד"ם י"ב וי"ג. עיין בפוסקים ותמצא שצריכים העדים שיעידו בגזל היינו שנגנב או גזל הקדושין ובלאו הכי מוקמינן לה בחזקת המקרש עיין מהר"ם מינץ מ"ט רשד"ם אה"ע י"ג דברי ריבות סי' ר"ט ר"ץ, עצמות יוסף דף נ"ב הקשה על סעיף א' של הש"ע שכתב ונודע שקנה אותו דבר ביאוש הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת והאריך לחוש לכל החומרות ועיין שם דף מ"ט. ש"ע שם סעיף ב' גזל את האשה או גנבה או חמסה וקדשה בגזל או בגניבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת לי בו אם לא קדם ביניהם שדוכין ונטלה ושתקה אינה מקודשת (כאוקמתא דגמרא אברייתא דקדושין דף נ"ב ע"א ומימרא דרב שם ובדף י"ג ע"א) אבל אם שידך תחלה (דהיינו שנתרצית לישא אותו אעפ"י שלא היו שוין בנתינת הנדוניא הגהות אלפסי פ"ק דקדושין) או אפילו לא שידך תחלה (מברייתא כנסי סלע זו וכו' וכדמפרש בגמרא שם) וכשאמר לה התקדשי לי בזה ונותנו בידה אמרה הן הרי זו מקודשת וצריך לשלם לה גזלותיה (הר"ן פ"ב דקדושין) אבל אם אחר שבא לידה אמר התקדשי לי בו אעפ"י שאמרה הן אינה מקודשת אעפ"י שמברך תחלה שם בברייתא לאחר מתן מעות ואפילו רצתה אינה מקודשת) ואינה נאמנת לומר שבתחלה קבלה לשם קדושין) כ"כ הר"ן בשם הרשב"א והב"י הביאו, וכתב מהר"י גא"ל העיד אחד שאמר הרי את וכו' קודם מתן מעות והאחד העיד שאמר אחר מתן מעות או שאחד אומר שאמר לי ואחר העיד שלא אמר לי מקרי הכחשה כה"ג ח"מ סי' ל' דין י"ו אחד אומר קודם מתן מעות ושנים אומרים אחר מתן מעות עדותן בטלה שם י"ז) עיין אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ו ע"ב ותרכ"ז ע"א ש"ע שם סעיף א' המקדש בגזל בגניבה או בחמס מימרא דרב ומברייתא וכר' יוחנן שם קדושין דף כ"ב ע"א) ונודע שקנה אותו דבר ביאוש הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת (מעובדא דההיא אתתא וכו' לקמיה דרבא וכו' שם ריש ע"ב). הג"ה קרשה בגזל או גניבת גוי הוי מקודשת (מהרי"ו סי' קל"ח עיין שם בתשובה דאיירי התם במשכונו של גוי דדמיא להפקעת הלואתו דשריא במקום דליכא חלול השם) קרשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן (רבנו ירוחם), אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ה ע"א. ר' ירוחם ספר חוה נתיב כ"ב ח"א ובגזל דעלמא ר"ל שגזל מאחרים וקדש בו את האשה וכו' ספר גט פשוט להר"ם בן חביב על ש"ע אה"ע סי' ק"ב ס"ק ז'.

קדושין בגזל עיין: יאוש ושנוי רשות קנה. יאוש כדי כלך אצל יפותי. מאן פלג לך. פרושי קא מפרש. קדושין בכסף שאינו שלו, ובפרט בשם שי למורא.

קדושין בפקדון. קדושין ודיניהם אמונת שמואל כ"ב. קדושין על ידי שליח ודיניה.

קדושין בדבר שאין בעל הבית מקפיד עיין: קדושין אינם תופסים ד"ה שבות יעקב ח"ב קל"ב. קדושין בכסף שאינו שלו. שתי כתי עדים מכחישות בשם מוהרח"ש ל"א.

קדושין בהנאת מחילת מלוה אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרכ"א ע"ב, ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י' היה לו מלוה אצלה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מחילת מלוה (טור וכפי פירש"י שם בקדושין דף ו' ע"ב וכ"כ אביו הרא"ש שם בפסקיו) וכן אם אמר לה הרי את מקודשת לי במה שאני מרויח לך הזמן מקודשת ואסור לעשות כן משום רבית (הרי"ף כפי פירושו אמימרא דאביי וכ"כ הראב"ד בהשגתו שם וכן הסכים הרמב"ן והרשב"א) וי"א שאינה מקודשת הרמב"ם שם וכמ"ש בערך קרושין בהנאת מלוה ויש לחוש לשתי הסברות ואם קרשה אחר צריכה גט משניהם (כלבו בשם הרמ"ה ובטור הביאו) היתה חייבת לאחרים ובא אחד ונתן פרוטה למלוה להרויח לה הזמן וקדשה בזה היא מקודשת תוספות ומרדכי והר"ן ריש קדושין.

קדושין בהנאת מחילת מלוה, שי למורא ס"ב לקט הקמח אה"ע דף ק"ה עמוד ד' מבאר דין המקדש את האשה בהנאת מחילת מלוה לענין פסק הלכה כתב שאם נתן המקדש פרוטה למלוה וקדש את האשה בההיא הנאה שמרויח לה זמן הפרעון בין בתחילת ההלואה בין אם הגיע זמן הפרעון ובאותה פרוטה שנותן לו

תרמ"ה ע"א וע"ב, משנה המקדש בערלה ובכלאי הכרם ובשור הנסקל ובעגלה ערופה ובצפורי מצורע ובשער נזיר ובפטר חמור ובבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת מכרן וקדש ברמיהן הרי זו מקודשת ובג' אינה מקודשת כדתניא בתוספתא המקדש ביין נסך ובע"ז ובכל דבר שחל עליו איסור ע"ז כולן אעפ"י שמכרן וקדש ברמיהן אינה מקודשת ומיהו שייר חמץ בפסח ונותר ופגול שאם קדש בהן אינה מקודשת ומכרן וקדש ברמיהן מקודשת. עיין רמב"ם פ"ה מה' אישות.

קדושין באסורי הנאה עיין: נישואין בערכאות של גוים. קדושין אסרה. **קדושין** בפני עדים דוקא בשם מהרר"ם טראני ח"א של"א אשה אסרה על עצמה כל שוה כסף שינתן לה לקדושין בלי רצון אמה, ובח"ב דף מ"ט נערה אסרה עליה כל קדושין אם לא במעמד אביה ובשם רשד"ם אה"ע תשובה ר"ד.

קדושין באצבע רביעי של אשה הנקרא קמיצה ביד ימין נוהגים לתת בכל גלילות איטאליא ויש סמך לזה כי להתחיל למנות מזרת שביד שמאל יש מנין שמות הויה מתורת ה' תמימה עד שנוגע פסוק הנחמדים מזהב לאצבע קמיצה ואני ראיתי מקובלים מקדשים באצבע סמוך לגודל הנקרא אצבע יען כי מתחילים לספור מגודל שביד שמאל ומגיעם לאצבע שביד ימין לומר הנחמדים מזהב. עין בבית מועד.

קדושין בביאה כיצד ודיניהם ש"ע אה"ע סי' ל"ג. עיין רמב"ם פ"י מה' גרושין כל המקדש בביאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתיחד בפניהם ויבעול. ובבית הלל דמשנה ט' פ"ח דגטין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה עיין תי"ט שם. רב מלקה מכת מרדות למקדש בביאה משום פריצותא אלפסי ור"ן פ"ה דיבמות דף תכ"א ע"ב ש"ע אה"ע סי' קס"ו סעיף ב'. ואם בא עליה בלא מאמר קונה ומכין אותו מכת מרדות ודוקא שבא עליה בפני עדים ש"ע אה"ע ס"ס כ"ו ועיין עצמות יוסף רפ"ק הלכה ד'. ועיין שלטי גבורים פי"ג דיבמות דף תמ"ה ע"א אות א' ובית שמואל על ש"ע אה"ע סי' ק"ס ס"ק ב'. לא שמענו במקדש בביאה שתהא כביאתו ביאת זנות הר"ן פ"ז דכתובות דה' תק"ד ע"ב, ועיין מהר"מ מינץ מ"ט נ' על דין מקדש בביאה, רשד"ם אה"ע ס"ה נערה נתעברה מבחור אחר ורצונה שיתן לה גט בחשבה כי כיון שנתפרסם שילדה ממנו הרי זה כמאה עדי ביאה אין בדבריה כלום, ועיין חוט השני נ"א נ"ב, לקט הקמח אה"ע דף ק"ג ע"ג, ועיין פרח מטה אהרן ח"ב י"ח ולקט הקמח אה"ע דף קי"ט ע"ב. שי למורא נ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ד ע"ד נושא ונותן בדין מי שמקדש בשוק או בלא שדוכין או בביאה ומנגיד ליה רב הונא ומביא סברת הפוסקים בזה ומה שיש להקשות עליהם עיין שם, ועיין הר"ן פ"ז דגטין דף תקפ"ט ע"ב דבור המתחיל ולא תתיחד וד"ה וכתב הרשב"א עיין משנה א' דקדושין אלפסי ור"ן דף תר"ד, גמרא דכתובות פ"ק דף ג' ע"א שוטה ה' תינח דקריש בכספא וכו' ואיתא נ"כ בריש פ' השולח עיין הריב"ש תשובה שע"ו. ביאה קונה. בן שלש שנים ויום אחד. גט ישן איזה הוא. הצד השוה שבהם כשאומר. חרש שאינו. יוכיח או פרכת. כל המצות כלן. נישואין בערכאות של גוים. ספק קדושין שאלה. קדושין בלא שדוכין. קדושין לאחת מחמש. קדושי עד אחד ודיניו ש"ע ד"ה עיין הר"ן פ"ז דגטין דף תקפ"ט ע"ב. רבי יושב ודורש. רב מנגיד. שפחתו הבא עליה.

קדושין בגזל ודיניהם ש"ע אה"ע סי' כ"ח. שי למורא נ"ט הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ה ע"א מבאר דין המקדש בגזל או גניבה שגנב מאחרים או מהאשה ומקשה על דברי הטור סי' כ"ח וריב"ל ח"א מ' ועוד מבאר אם סתם גניבה הוי יאוש בעלים וסיים בכלל הדברים דבגזל של אחרים אחר יאוש מקודשת לגמרי וקודם יאוש אין כאן חשש קדושין ובסתם גזלה לא חיישינן ליאוש משום דלא הוי יאוש כלל אבל בגניבה ס"ל סתם גניבה הוי יאוש בעלים ולפי שיש מחלוקת העלה דהוי ספק מקודשת, ובקדש בגזל וגניבה של אחרים אין חילוק בין שידך ללא שידך ובין אם אמרה הן או לא אמרה, ובקדש את האשה ואח"כ נתייאשו הבעלים ג"כ דעתו נוטה שאין כאן חשש קדושין, ובמקדש בגזל של האשה עצמה אם שדך קודם או שאמרה היא הן בשעת הקדושין הוי מקודשת ודאית בין קודם ולאחר יאוש דמרקבלתיה אחילתיה אבל אם לא שדך ולא

(בריתא שם וכמו שפירש"י שם דמשטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחר וכ"כ התוספות שם וש"פ) אבל אם אמרה שיקבלום לי מקודשת (שם בברייתא) אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם (טור וכ"כ הב"י ופשוט הוא). סעיף ט' התקדשי לי במנה ואמרה לו הניחהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה הסלע שלה מקודשת, הג"ה וי"א דוקא בייחדה לו הסלע כגון שאמרה לו תן על סלע פלוני או על סלע שלי אבל אמרה סתם תן על הסלע ונתן על שלה אינה מקודשת (טור בשם הרמ"ה) היה הסלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק (בעיא שם וסלקא בתיקו, הג"ה והרא"ש כמו שכתב ב"י בשמו והתוספות כמ"ש הטור בשם מפרשים דכל זה מיירי שנתן אח"כ לחיקה אפילו הכי אם אמרה תחלה תן על הסלע אינה מקודשת ובסלע שלה וכו'). סעיף י' התקדשי לי בככר זה ואמרה לו תנהו לעני פלוני אפילו היה עני הסמוך עליה אינה מקודשת (שם בגמרא), הג"ה וגם זה מיירי כשנתנו אח"כ לחיקה טור. סעיף י"א התקדשי לי בככר זה ואמרה לו תנהו לכלב זה אם היה הכלב שלה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת (שם בברייתא ועיין באלפסי ור"ן) ואם היה רץ אחריה לנשכה הרי זו ספק מקודשת (בעיא שם וסלקו בתיקו), הג"ה וגם זה מיירי בכה"ג שנתן אח"כ בחיקה (טור בשם התוספות) אמרה היא מתחלה תן ככר לכלב או תן דינר על הסלע ואתקדש אני לך י"א דדינו כתן דינר לפלוני (טור בשי"א) וכמו שנתבאר לעיל סי' כ"ט סעיף ב' ויש להחמיר בדבר (טור). אם אמר לה טלי קדושיך מע"ג קרקע נראה מדברי מהרי"ל בתשובה ע"ד שאינה מקודשת דומיא דגט עיין הג"ה ג' למהר"ד גא"ל על ש"ע אה"ע סי' כ"ח. גט זרוק לה. קדושין בפקדון, קדושין זרק לה ולחצרה.

קדושין באסורי הנאה דאורייתא או דרבנן ודיניהם ש"ע אה"ע סי' כ"ח. נערה אסרה עליה כל קדושין אם לא במעמד אביה ועיין בתוכו מהרר"ם טראני ח"ב דף מ"ט. ובח"א של"א אשה אסרה על עצמה כל שוה כסף שינתן לה לקדושין בלי רצון אמה. המקדש בערלה שלא כדרך הנאתו הויא ספק מקודשת עצמות יוסף פ' האיש מקדש הגהות מהר"ר גא"ל על ש"ע שם ס"ק י"ד. רשד"ם אה"ע ר"ך אשה שאסרה עליה כל ממון שינתנו לה בתורת קדושין מלבד וכו'. סעיף כ"א המקדש באסורי הנאה דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת (טור בשם אביו הרא"ש בפסקיו בפ"ב דקדושין וכתב הב"י ובכסף משנה שאף דעת הרמב"ם ה' אשות פ"ה כן הוא מימרא דרב גידל אמר רב פסחים דף ז' ע"א וכמ"ש התוס' בשם ר"ת) ואם בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא (כדעת הרמב"ם דחייש לגזירת הרואים וכו') ספק מקודשת (לדעת הרז"ה שכתב דליתא לדרב גידל וכו' אעפ"י שכתב בב"י שאין דבריו נכונים מ"מ פסק להחמיר, ועיין אמונת שמואל ל"א המבאר שורש הדין חמץ דאורייתא ושעות דרבנן או שעות דרבנן וחמץ דאורייתא ספק מקודשת וכו' עיין שם ואסורי הנאה דרבנן לגמרי שאין לי עיקר בדאורייתא היינו חולין שנשחטו בעזרה אליבא דמאן דאמר ואין אופן אחר לדעתו), ואם באסורי דאורייתא לגמרי כגון חמץ דאורייתא בטעות דאורייתא אינה מקודשת (ממשנה דקדושין דף נ"ו ע"ב וכמ"ש התוס' שם) הג"ה אשה נדרה הנאה מאדם אחד או מכל מה שיתנו לה שלא בפני פלוני ופלוני ועבר אחר וקדשה אינה מקודשת דהוי כאלו קדשה באסורי הנאה ודוקא שקדשה בתורת כסף אבל אם קדשה בשטר הוי קדושין (רשב"א סי' תר"ב ותר"ג). סעיף כ"ב עבר ומכר אסורי הנאה וקדש ברמיהם מקודשת (משנה וגמרא דף נ"ו ע"ב) ואם מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם אסורי הנאה ולקח המוכר דמיהם וקדש בדמיהם ספק מקודשת (טור מדברי אביו הרא"ש בספ"ב דקדושין ממשנה דבכורות דף ל"ז ע"א ומהירושלמי וכו' ומטעם שכתב שם דהנך דמי לאו גזל הם וכו' אבל הנך זוזי להוצאה ניתנו לו וכ"כ הר"ן), במה דברים אמורים בשאר אסורי הנאה חוץ מע"ז (מסקנת הגמרא שם דף כ"ח ע"ב) שאם מכרה וקדש בדמיה אינה מקודשת. סעיף כ"ג בכור בזמן הזה אם קדשו בו בעלים הוי ספק מקודשת (הרא"ש בפסקא בפ"ק דב"ק דמספקא ליה אי הלכה כרבי יוסי הגלילי אי כרבנן ושם בגמרא דף י"ב ע"ב), עיין אלפסי פ"ב דפסחים דף רל"א ע"ב, אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף

סבורה שהוא זהב דלאו קדושי טעות הן שהרי יש באותו טבעת שוה פרוטה וכן אם קדשה בטבעת עם אבן מקודשת. מקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט, חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלפסי ור"ן פ"ז דכתובות דף תס"ה ע"ב וע"ש שלטי גבורים אות א'. ש"ע אה"ע סי' ל"א כל דינים השייכים לענין זה. נתן לה כלי ואמר לה התקדשי לי בטבעת זו עיין תשובת רמב"ן קכ"ו סעיף ז' אמר לה התקדשי לי חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה או שאמר לה חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה או חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר או שני חצייך בפרוטה (בעיא דרבא בפ"א דקדושין דף ז' ע"ב ופירוש שאמר לה כך בפעם אחת וכמ"ש התוספות שם וכ"כ הר"ן פ"א דקדושין דף תרכ"ב ע"ב ד"ה והך בעיא בשאמר לה כן זה אחר זה תוך כדי דבור) או שאמר לחברו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, או בתך מקודשת לי וקרקעך מכורה לי בפרוטה (בעיא דרב פפא שם) הרי זו ספק מקודשת (מסקנת הרא"ש בפסקיו כדברי ר"ח הביאו הטור שכל הבעיות סלקי בכאן בתיקו ולחומרא כמ"ש הראב"ד וכ"כ הר"ן, והרמב"ם פסק בהני בעיי דסלקי באם תמצא לומר כמנהגו כאלו הפשיטו) התקדשי לי בחצי פרוטה ובחצי פרוטה מקודשת עצמות יוסף פ"ק הלכה י"ב. נתן לה פרוטה ואמר לה התקדשי לי חצייך בפרוטה וחזר ונתן לה פרוטה אחרת וא"ל התקדשי לי חצייך האחר בפרוטה אינה מקודשת בית חדש בשם ריטב"א. סעיף ח' האומר לאשה התקדשי לחציי הרי זו מקודשת הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש אבל אם אמר חצייך מקודשת לי אינה מקודשת שאין אשה אחת ראויה לשנים, וכן האומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת (מימרא דרבא שם ע"א עיין הר"ן שם). משנה אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ד ע"א, וש"ע שם סעיף ט' קדשה בכסף פחות משוה פרוטה אעפ"י ששלח לה סבלונות אח"כ אין חוששין ששלח אותן סבלונות לשם קדושין. אחד מהם תני ולא איזה שיזדמן. חזקה אין אדם. טבעת קדושין. מתנה על מנת להחזיר. פרוטה קדושין בכוס. קדושין בכסף ודיניהם. קדושין שלא נמסרו לביאה. שומא בקדושין.

קדושין אסור לאדם לקדש את בתו עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה קדושין פ"ב דף מ"ו ופ"ב דף פ"ו. ש"ע אע"ה סי' ל"ז סעיף ח'. הג"ה שם י"א דנוהגין בזמן הזה לקדש בנותינו הקטנות משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד ספוק כדי צרכי נדוניא גם אנו מתי מעט ואין מוצאין תמיד זיווג הגון (תוספות ריש האיש מקדש) וכן נוהגין.

קדושין אסרה על נפשה אשה כל שוה כסף שיתנו לה בתורת קדושין שלא מדעת אמה בלי שום היתר וחרטה והתירו לה הנדר ולא התנאי מהרר"ם טראני ח"א של"א. קדושין באסורי הנאה. קדושין על מנת.

קדושין באונס עיין ש"ע אה"ע סימן מ"ב קדושין לרצון האשה. אונס בקדושין. ספק קדושין שאלה. קדושין בעל כרחה. קדושין עד אחד ודיניו ש"ע בשם מהריט"ץ נ"ד.

קדושין באיזה מקום צריך ליתן הכסף או השטר ש"ע אה"ע סי' ל' כל דיניהם. וכתב מהר"ר גא"ל אעפ"י מה שכתב הטור סי' קל"ט שאפילו זרק לה גט בתוך ביתה אינו גט עד שיגיע גט לידה ועיין ערוך ערך גט וב"ח שם והוסיף המגיה שאפילו נתנו לה תוך מלבושה לא הוי גט נראה דה"ה לא הוו קדושי ודאי עד שיגיעו לידה, ועיין רשד"ם אה"ע ע"ו ע"ז, ש"ע שם סעיף ז' אמר לה התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לים בפניו או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת (ברייתא וגמרא פ"א דקדושין דף ח' ע"ב אלפסי ור"ן שם דף תרכ"ר ע"א וע"ב) ואין צריך לומר אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד שזה מוכית שאינה חפצה בקדושין (פי' דבזריקתו לים וכו' איכא למימר דכיון דמחייבת בהו קריש נפשה והא דקא עבדא הכי סברא אבדקיה להאי גברא אי רגזן הוא או לא אפילו הכי לא הוו קדושין גמרא והר"ן שם) ועיין לקמן סי' מ"ב סעיף א'. סעיף ח' אמר לה התקדשי לי במנה אמרה תנהו לאבא או לאביך או לפלוני ונתנו להם אעפ"י שאמר לה התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה מקודשת

כשחוזר ומקדשה אין צריך עוד לא כניסת חופה ולא ברכה וגם כתובה הראשונה כשרה אעפ"י שהיא מוקדמת כנראה מתשובת רש"י ור"ש משאנץ בהגהות מרדכי קדושין סי' תקמ"ה תקמ"ו ומב"י ר"ס זה בשם רשב"א וכ"כ בנימין זאב ל' וכ"ב המגיה סי' ס"א. ועיין תשובה מיימונית לה' אישות י"ח י"ט כ' ואם בא עליה אחר שנודע שאין קדושיו קדושין אם נתייחד עמה בפני עדים אמרינן דבעל לשם קדושין ווי"ל סי' ז' ועיין ריב"ש ס"ס פ"ב) ואם קדשה אחר קדושין גמורים יגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון (טור שם משום שלא יאמרו גרש ראשון ונשא שני ונמצא זה מחזיר גרושתו גטין דף פ"ט ע"ב ועיין בן לב ח"א אם כנס הראשון) ודוקא שלא בא עליה השני קודם גירושין אבל בא עליה הרי נאסרת לראשון וכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל (מרדכי פ"ק דקדושין ועיין לקמן סי' מ"ו סעיף ה' עיין בתשובת מרינה סי' ס"ב דוקא נבעלה אבל נכנסה לחופה אעפ"י שאמרו שבע ברכות לא נאסרה כיון שלא נתיחדה במקום סתר עם השני דהוי חופה אליבא דהרמב"ם) ויש אומרים שאם ילדה משני ולא גירש הראשון הולד כשר (טור בשם הרמ"ה וכדעת ר"י דאשה לא מקניא עצמה בפחות משוה פרוטה במקומה ומשום גזירה דבאותו מקום ששוה פרוטה) משנה אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרל"ח ע"א ואלפסי ור"ן שם דף תרמ"א ע"ב ודף תרמ"ב ע"א. ש"ע אה"ע סימן ל"א סעיף ה' האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שמא תשוה תמרה זו פרוטה במקום אחר, משנה בגמרא דף נ"ו ע"א וכדמפרש שם בגמרא) ואם אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו כולהון מצטרפות שאם יש בכולן שוה פרוטה מתקדשת ואם לאו אינה מתקדשת אלא מספק, היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שאותם תמרים שאכלה הרי הם כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת שאין קדושין אלא בתמרה אחרונה. אם אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה אותם ראשונה ראשונה גם אותם שאכלה מצטרפות לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום אם כן מיד כשנתן לה הראשונה בתורת קדושין באה לידה ומדידה קאכלה (מימרא דרבא שם דף מ"ו ע"א) וה"ה אם אמר בזו ובזו וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה (הטור בשם הרמ"ה וכ"נ מדברי רש"י) ויש מי שחולק בזה (שם בשם ר"י). עיין בספר בני חיי אה"ע סי' ל"ט בהגהות על הטור אות ב' כתב נראה דהמקדש את האשה בדבר שמצד עצמו אינו שוה פרוטה אמנם מצד שיש לקיים מצוה באותו דבר כגון חוטי ציצית או שופר שוה יותר מפרוטה הא ודאי מקודשת דמה לי אם שוה פרוטה מצד עצמו או מצד מצותו סוף סוף הרי יש באותו דבר הנאת פרוטה והביא ראיה מדברי התוספות דסוכה דף ל"ח, והביא תשובת מהר"ם מינץ סי' קי"ג, ודברי הרב כמהר"ר יהודה רוזאנים שמסתפק להפך ומביא ראיה מרמב"ם פ"ד מ"ה ממרים, אבל במחילה מכבוד תורתו אין הכרח בדבריו דלא נחית הרמב"ם להכי אלא הוא מדבר על לולב וציצית דשוה פרוטה.

שבות יעקב ח"ב תשובה קל"ב משרת בקשה המשרתת ממנו לחתוך לה לחם ותתך לה ואמר הרי את מקודשת וכו' אם יש לחוש לקדושין והשיב דמדי ספק קדושין לא יצאנו דשמא שוה פרוטה במקום אחר ופלפל בזה מאד בדעת הרמב"ם ור"י, ויש לחוש לדעת ר"י ושבעל חלקת מחוקק מתמיה על הש"ע ולק"מ. בבית שמואל הניח בצ"ע מכח דברי התוספות וג"כ לא קשיא מידי דדעת התוספות לפי המסקנא כפירוש שני דרש"י. אף אם נימא דהנאת חיתוך הלחם אינה שוה פרוטה בשום מקום מ"מ הלחם שוה פרוטה אף שאינו שלו מ"מ אין בעל הבית מקפיד עליו ומסתמא כיון שקדש בו זכה תחילה לעצמו מ"מ בעינן דוקא שאמר כן בשעה שנתן לה ושתקה אבל לא בשתיקה דלאחר מתן מעות.

קדושין אינם תופסים בפחות משוה פרוטה. משנה א' דקדושין ומשנה ו' פ"ב תי"ט, ש"ע אה"ע סי' ל"א. כתב מרדכי דקדושין פ"ק שאם אמר אדם התקדשי לי בזהב של טבעת אפי' יש בה אבן או אפי' יש לחוש שיש תחתיו בדיל או עופרת מקודשת דכיון שפירש בזהב שבו לא סמכה דעתה אלא אזהב שבו ומקודשת. ושם השיב רבנו שמשון על א' שקדש בטבעת של כסף והיא

סבורה

נחושת ולא הכירה בו תחלה אינה מקודשת ועיין עצמות יוסף פ״ק הלכה י״ח, ופ׳ האיש מקדש על מתניתין האומר לאשה התקדשי לי בדינר של כסף ועיין ש״ע אה״ע סי׳ ל״ח סעיף כ״ד וס׳ ל״ה.

קדושי טעות עיין: אילונית וסימניה. היא לדיוק. ספק קדושין שאלה. קדושין אינם חוזרין. קדושין אינם תופסין בפחות. קדושין בכסף שאינו שלו שער אפרים קמ״ו. קדושין מתי חוזרין. קדושין על מנת.

קדושי מומר קדושין וצריכה הימנו גט, מרדכי ר״פ החולץ והגהות יבמות ג״כ, ש״ע אה״ע סי׳ מ״ד סעיף ט׳, ישראל מומר שקידש קדושיו קדושין גמורים וצריכה ממנו גט, ואפילו זרעו שהוליד משהמיר אם קדש אותו זרע ישראלית קדושיו קדושין ודוקא שהולידו מישראלית אפילו מומרת אבל אם הולידו מן הגויה דינו כגוי אפילו היה המוליד ישראל שאינו מומר, אבל ישראלית מומרת שיש לה זרע עם הגוי שקדש קדושיו קדושין, עיין הרב המגיד פ״ד מ״ה אישות ועיין באורך רשד״ם אה״ע י״א, בקדושי מומר למומרת דחיישינן לקדושין מהר״ם איסרלאס ס׳. עיין ספר גט פשוט על ש״ע אה״ע סי׳ קכ״ג ס״ק ז׳ וסי׳ קכ״ט ס״ק כ״ב הביא דברי הרמב״ם פ״ד מ״ה אישות ישראל מומר שקידש אעפ״י שעובד ע״ז ברצונו הרי אלו קדושין גמורין וצריכה גט ממנו עכ״ל גם הטור סי׳ מ״ד כתב וז״ל מומר שקדש קדושיו קדושין וצריכה גט ממנו וי״א דמומר לחלל שבתות בפהרסיא ולע״ז דינו כגוי גמור ואין קדושין ולא נהירא עכ״ל ולכאורה משמע מדברי הרמב״ם דהוו קדושין גמורים שאין בהם ספק וכן נראה מדברי מרן הבית יוסף סי׳ מ״ד שהבין דברי הרמב״ם אף מהרשד״ם אה״ע סי׳ י׳ מפרש דברי רמב״ם דר״ל דהם קדושי ספק ודייק לה מהא דמסיים הרמב״ם וצריכה גט ממנו נראה שר״ל הרי אלו קדושין גמורים למאי הלכתא להצריכה גט ממנו ואם קדשה אחר צריכה גט מזה ומזה, גם בעל פני משה ח״ב סי׳ ל״ח דף ס״ח ע״א מפרש דברי הטור על דרך זה ע״ש ואיכא למידק וכו׳ עיין שם שהאריך. בנך הבא. מחלוקת הפוסקים גרסינן. קדושי גוי אינם קדושין. קדושי קטנה ד״ה ספר גט פשוט.

קדושין אין מוציאין הבת מרשות האב שהרי אין נדריה מופרים עד שיפירו הבעל והאב עיין: יתומה שנתארסה דלענין קנס קדושין מוציאין הבת מרשות האב. מפתה נותן. נדרי נערה. נישואין מוציאין דלענין קנס קדושין מוציאין הבת מרשות האב.

קדושין אינם חוזרין אחור לעולם בקדושי וראי דהנם מתנה גמורה רמב״ם פ״ו מ״ה מתנה. וגם בקדושי טעות בדבר שאין לטעות דומיא דהמקדש אחותו מחלוקת רב ושמואל בפ״ק דב״מ ופ׳ האיש מקדש והלכתא כשמואל דהם מעות מתנה רמב״ם פ״ו מ״ה מתנה מתנה על מנת להחזיר לאו.

קדושין אינם תופסין בחייבי כריתות עיין ש״ע ולבוש אה״ע סי׳ י״ח י״ט. עריות אם.

קדושין אינם תופסים בפחות משוה פרוטה ש״ע אה״ע סי׳ ל״א סעיף ג׳ קדש באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות משוה פרוטה הרי זו מקודשת מספק (מימרא דשמואל פ״א דקדושין דף י״ב ע״א חיישינן שמא שוה פרוטה במדי הסכמת הפוסקים) שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר ים של שלמה ב״ק פ״ק סי׳ כ״ב דמאי דאמרינן שמא שוה פרוטה במדי מדרבנן הוא דחיישינן אבל מדאורייתא אפילו שוה פרוטה במדי מאחר שאינו שוה פרוטה במקומו ובשעתו אינה מקודשת ועיין עצמות יוסף פ״ק פסקא וב״ה הלכה ב׳) וי״א שאם קדש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היה שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל, (רמב״ם פ״ד מה׳ אישות וכתב ה״ה בשם הרמב״ן שהדברים נראים ומתקבלים ויש חולקין וכן כתב הטור בשם ר״י ואביו הרא״ש דלעולם הוו ספק קדושין ועצמות יוסף שם כתב גם הוא דלענין הלכה גם בזה יש להחמיר וחוששים שמא יש כאן ארם ממקום אחר ועיין הר״ן על אלפסי פ״א דקדושין דף תרכ״ה סוף ע״ב וריש דף תרכ״ו ע״א שכתב בשם התוספות כן) שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהיה שוה פרוטה. סעיף ד׳ הא דאמרינן שהיא מקודשת מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר צריכה גט להתירה לעלמא (שם בפירוש רש״י) ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים (טור ופשוט הוא מיהו

כשחוזר

ע"י בית דין כתובתה ותוספת אחר שנשבעה שבועת אלמנה כנהוג ונכתב ונחתם במעשה ב"ד ונתן בידה ואח"כ לאה נשאת לאיש שנים מספר וימת האיש והנה לאה היתה רוצה להנשא ונשאת לשמעון אחי ראובן בעלה הראשון שבא בעת מספרד וטוענת שהיא לא היתה עם ראובן כדין אשה בקדושין אלא כמו פלגש מיוחדת בלא קדושין שהרי בספרד אין מקדשין כדת משה וישראל וכשבאו לליוורנו לא הספיק להם הזמן להתקדש שכל העם יודעים שבתוך ימים מועטים להגעתם חלה ומת, פרנסי העיר מיחו בידה מכמה אומדנות וחששות דמוכחו שקדשה ואחת מהן היא גביית הכתובה ובפרט לפי מנהגם שאומרים שאפילו בשעה שמתוודים למות הם מקדשין את אלו נשותיהן ונכנסין לחופה וסובבים בכנפי הטלית את בניהם ומתארים אותם בשם ליגיטימו"ס ווהאדירו"ס שר"ל שיהיו נחשבים כאלו נעשו בכשרות אמיתי אחר חופה בקדושין עיין שם.

והנה אחר דצדר כל הצדדים שיש להקל ולהחמיר בפרטי דינים אלו העלה דשורת הדין מחייבת להפריד את לאה משמעון שיגרשנה בגט כריתות ולא על ידי ההרחקה שהמציא רבנו תם דחמירא להו לאנשי יותר מכפייה על ידי נדוי עי"ש וריב"ש ה' ו' י"א קצ"ג. ריב"ל ח"א כ"ג, וח"ב י"ה, וח"ג פ"ה. ומהרד"ך בית ט', ורשד"ם אה"ע ו' וי"ו ונ"ח, ומהרש"ך ק"ב, ובנימין זאב ע"ה ודברי ריבות רפ"ג, ועיין מוהריט"ץ דנ"ב נטה כדעת המחבר אכן הפריז על מדותיו עי"ש.

עיין קרושי וחליצות האנוסים עיין הר"י מינץ י"א.

קדושי גוי אינם קדושין ולא חיישינן שמא מעשרת השבטים הוא עיין אלפסי ורש"י ור"ן פ"ג דקדושין דף תרנ"א ע"ב ודף תרנ"ב ע"א. ש"ע אה"ע סי' מ"ד סעיף ח' המקדש גויה ושפחה אינו כלום שאינן בני קדושין (טור ממשנה דקדושין) וכן גוי ועבד שקדשו ישראלית אינו כלום (פשוט בגמרא דיבמות דף מ"ה ע"א וע"ב שם). בנך הבא. גמירי דההוא דרא. עבד או גוי. קדושי מומר.

קדוש ידים במקדש עד לפרק, לחולין עד לפרק, לתרומה עד לפרק אלפסי ורש"י ור"י פ"ח דברכות דף מ"ה ע"א. רמב"ם פ"ה מ"ה ביאת מקדש. נטילת ידים עד קנה. —

קדוש ידים ורגלים ביום הכפורים קודם פשוט בגדים ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן לבש וקדש ידיו ורגליו משנה ו' פ"ג דיומא. רמב"ם פ"ב ופ"ד מ"ח עבודת יום הכפורים.

קדוש ידים ורגלים כיצד ת"ר מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ומקדש ר' יוסי בר יהודה אומר מניח שתי ידיו זו ע"ג זו וע"ג שתי רגליו זו על גבי זו ומקדש דס"ל דבעינן רגליו גידיו כא' ירחצו כדכתיב בקרא ואמרו לו הפלגת אי אפשר לעשות כן זבחים פ"ב דף י"ט, ועיין רמב"ם פ"ה מ"ה ביאת מקדש. מגלה בחמשה.

קדוש ידים ורגלים מצוה על הכהן לקדש לעבודה שנא' בפ' כי תשא ורחצו ממנו אהרן ובניו וגו' זבחים פ"ב, ופ' אלו הן הנשרפין בסנהדרין. רמב"ם פ"ה מ"ה ביאת מקדש. סמ"ג עשין קע"ה.

קדוש ידים ורגלים עיין: בכל יום. זה הכלל היה במקדש. טבילות חמש ועשרה קידושין. כיור היו לו. כל המיסך. מגלה בחמשה. מנחות בולם. נטילת ידים ודיניו. פרסו סדין של בוץ. קדוש קדושת הגוף. קדש ידיו ורגליו.

קדוש ידים ורגלים צריך קודם הקרב אל המזבח או לשום עבודה משנה ד' פ"א דתמיד ר"ע. רמב"ם פ"ה מ"ה ביאת מקדש. דהיא מצות עשה.

קדוש יום חמישים של ספירת העומר והוא חג השבועות רמב"ם פ"ח מ"ה תמידין ומוספין. שבועות ודיניו.

קדושי חרש שוטה וקטן עריות ולאוין ש"ע אה"ע סי' מ"ד.

קדושי טעות משרת אחד לקח כוס של יין בידו ואמר לבתו של פלוני תקחי זה הכוס ששלחה לך אמך ובעודו בידו אמר לה תקחי זה בקדושין ולקחתו בשתיקה נראה דאינה מקודשת ועיין מהרש"ך ח"א סי' ט', מהר"ם טראני ח"א רצ"ט. נתן לה כלי ואמר לה התקדשי לי בטבעת זו עיין תשובת רמב"ן קכ"ו. ש"ע אה"ע סי' כ"ט סעיף ו' וכן אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהם דינר

נחושת

קדוש השם מצוה לקדש שמו ברבים ומי שאינו מקדשו בזה האופן הוא מחללו שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל בפ' אמור, ומצוה אחרת שלא לחלל שם השם יתברך שנאמר שם ולא תחללו את שם קדשי. שתיהן ע״ז פ' אין מעמידין, פסחים פ' כל שעה. סנהדרין פ' זה בורר פרק בן סורר, יומא פ' בתרא, ספרי. רמב״ם פ״ה מ״ה יסודי תורה. סמ״ג לא תעשה סי' ב' עשין סי' ה'. יורה דעה סי' קנ״ז, חלק אדם נתיב י״ח ח״ג. סמ״ק סי' פ״ג.

קדוש השם עיין: בזמן שאדם קורא ושונה. בקרובי אקדש, גזל הגוי אסור. זקן נתאספו ושאלוני. חלול השם. חנניה מישאל ועזריה. טעות גוי. יהרג ולא יעבור. ישראל וגוי הבאים לפניך לדין. עבודה זרה גלוי. קמאי מסרי. שמד שגוזרים אומות. —

קדוש ודיניו בשבתות וימים טובים וכיצד רמב״ם פ' כ״ט מ״ה שבת. קדוש אין.

קדושות מי תקן אותן עיין: עשר תקנות.

קדושות עשר הן משנה ו' פ״א דכלים עד סוף הפרק, בין האולם ולמזבח אין ישראל נכנס לשם אפילו להקיף בערבה שהיא מצוה הר״ן פ״ד דסוכה דף שנ״ג ע״ב. רמב״ם פ״ז מ״ה בית הבחירה פסקא י״ג.

קדושות שתים הן שני ימים של יום טוב עיין: יום טוב אחר סעודת שחרית. שבת ויום טוב שתי קדושות.

קדושות שתים על כוס א' אין אומרים אלפסי פ״ה דפסחים דף רמ״ח ע״א. וקדושא והבדלה חדא מלתא היא אבל ברכת המזון וקדוש היום תרתי מילי נינהו שם. הר״ן פ״ק דכתובות דף ת״א ע״ב. רמב״ם פ' כ״ט מ״ה שבת. ברכת אבלים. ברכת חתנים. הבדלה וקדוש. מצות אין עושין אותן חבילות. קדוש החדש עיין. קדוש על אשישא.

קדושי אנוסים ודיניהם מהרר״י מינץ י״א ואם היו לפני פסולי עדות ועיין בתוכו. ועיין עבודת הגרשוני ל״ד. לקט הקמח אה״ע דף קי״ג ע״ד הסכמה קדומה נכתבה ונחתמה בסאלוניקי יע״א ע״ד האנוסים שבפורטוגאל ושאר מדינות הנמצאים להודע לכל רואה כתבנו זה כי הוסכם על פי כל חכמי העיר הזאת עיר סאלוניקי הן החכמים השלמים אשר בארץ המה זלה״ה הן אותם אשר בחיים חייתם י״ה שכל אשה שנשאת לשום איש מבני ישראל בעודם בגזירת השמד אעפ״י שקדש אותה בפני ישראל העומדים אשר צפו מי השמד על ראשם שאין לחוש לאותן קדושין כלל, והרי היא מותרת לכל איש ישראל אשר ירצה לכנום אותה הן שהם במקום השמד הן אחר הנצלם מחרב השמד, וכן אנו נוהגים בעיר הזאת שכל אשה אשר תבוא מפורטוגאל אין אנו חוששין כלל לקדושין שנתקדשה אחר השמד ואנו מתירין אותה להנשא לכל אשר תרצה להנשא כי אין שם עדים כשרים בכל צד וכיון שהעדים אינם כשרים הקדושין אינם קדושין כלל ואם תשאר ג״כ זקוקה ליבם אין זיקה כלל ואינה צריכה גט חליצה כלל ומותרת להנשא וכו'.

יעקב בן חביב. שלמה טיאיטצאק. מאיר ערמא.
יוסף פיסו. משה ארוכים. אליעזר השמעוני.

הסכמה הזאת העתקתי אותה מספר הזכרונות כתוב מיד ה״ה כמה״ר אליעזר השמעוני ז״ל עם יתר ההסכמות הקדומות כולם רשומות ותתומות בכתב ידו שמעיד הוא ז״ל על אמתתן ועל זה אני מעיד הצעיר משה אלמושנינו. הרשום בכתב אמת ועל זה סמכתי אני למעשה הצעיר שמואל די מדינה. רשד״ם אה״ע י' בענין קדושין לאנוסה בפני אנוסים בהיותם כבר בפלאנדים שהוא מקום חירות ועיין לעיל ברין מה שאמרו אעפ״י שחטא ישראל הוא מה כח קדושיו עי״ש ובני משה נ״ו. ודרכי נועם סי' ל״ו. אנוסי ספרד. אנוס שנשא אנוסה. עדים שנמצא אחר מהם. קדושין לפני פסולי עדות.

קדושי אנוסים ודיניהם פני משה ח״א ס״א, ראובן ואשתו לאה מאנוסי ספרד שבאו לליוורנו ועמהם בנותיהם וישבו בבית אחד ימים אחדים ותכף ומיד נפל ראובן למשכב כמו עשרה ימים וכל אחד בחדר לבדו ויצו ראובן אל ביתו על בנותיו ואמר שהן לו ויראת ליגיטימא״ס וירדאדירא״ס וימת ולאה גבתה

פותחין. אלמלא לא. את נחיתת לעבורא. גוזר אני. החיות. דמות. הגרה בעינן. זה הכלל כל עדות שאין. זיל לעין טב. חכמים להם. טעות בקביעא דירחא אי טעו אנשים. יום טוב של גליות. יחיד מומחה. יעלה ויבא בראש. מנהג אבותיכם. משואות כיצד משיאין. סעודת קדוש החדש. עבור שנים. עביד אינש דמטעי בין. עדות החדש. עדי קדוש החדש. עד נעשה. ראש בית דין אומר מקודש. רב ותלמידו. שבת אין בו לא שופר ולא לולב ולא מגלה. שלוחין יוצאין, שפורא גרים.

קדוש היום הזהיר בה זוכה וממלא גרבי יין שבת פ"ב דף כ"ג. קדוש הזהיר.

קדושה לא חלה מספק שולחן ערוך א"ח סי' שפ"ו סעיף ט', מגן אברהם ס"ק י"ב.

קדושה לא פקעה מספק ש"ע א"ח סי' שפ"ו סעיף ט' מג"א ס"ק י"ג.

קדושה מביאה לידי ענוה משנה דסוף סוטה, תורה מביאה.

קדוש המקובלים נוהגים לשתות כוס מלא של קדוש על כוס יין מלא ברכת ה' ועוד משום בריאות דכתב הלבוש א"ח ה' סעודה סי' קע"ר ע"ו שהיין ששותה אדם קודם סעודה הוא בא לפתוח הבני מעים ולהמשיך את האדם לתאות האכילה. יין אדם. קדוש ישתה.

קדושה עיין: אדם מטמא עצמו מעט. אמת ויציב. אונן אינו. אורחים עיין בגמרא. בית הכנסת קדושתו. בית המקדש וחנוכו. דבר שבקדושה. וקדשתו. טפל. כהנים בעבודתם. כל דבר שבקדושה. מחילה ודיניה ד"ה ספר פרי הארץ. מנין ודיניו. מעלין בקדש כתבתי שם דקדושת לשון קדש אומרים בצבור וקדושת תרגום ביחיד וסימנך שנים מקרא ואחד תרגום. מעלין בקדש ולא מורידין שאלה. מצוה שנאמר קדושה דמיושב צריך הדור. משל למלך ב"ו שסרחה עליו. ספק דברי סופרים בשם גן המלך. פה קדוש. פורס על שמע. קדושה בלשון. קדושה ודיניה. קדיש. קטן אם מצטרף. שומע כעונה. שמע מפסיקין. תפלה ודיניה מן ברוך. תפלה חזרתה. תפלה עם הצבור. תפילין וקדושתן. תקיעות אם. תרומה שומרין. תשמישי קדושה.

קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא היינו דוקא בבית המקדש ובירושלים אבל בא"י לא קדשוה עד שבאו עולי בבל וקדשוה לעתיד לבא משנה ו' פ"ת דעדיות ובמפרשים. עיין חולין דף ז' ע"א. שם דף י"ז ע"א תוס' ד"ה וכ"ש השתא. זבחים דף ס' ע"ב ודף ק"ז ע"ב המעלה בחוץ בזמן הזה דפליגי באי קדשה בשעת אסור הבמות חייב, שם דף קי"ט תוס' ד"ה זו וזו שילה. שם דף ע"ג ע"א ובדף ע"ב ע"א ובהתחלת הדף ע"ג ע"א מתחיל בעי למימר דקסבר קדושה ראשונה בתוספות. עיין תמורה דף כ"א ע"א בסופו. מכות דף י"ט ע"א למאן דקדשה לעתיד ה"ה בקדושת הבית ובכור ומעשר טעונין הבאת מקום. שבועות דף ט"ז ע"א וט"ו ע"א בתוספות ד"ה אין למ"ד אין מנחה בבמה א"כ קדשה לעתיד, וא"נ אין דנין אפשר, יבמות דף ט"ז ע"א תוס' ד"ה עמון ומואב שם דף פ"ב ע"ב תוס' ד"ה ירושה ראשונה ושנייה, מגילה דף י' ע"א שם דף ג' ע"ב תוס' ד"ה והתניא, ערכין דף ל"ב ע"א גבי אשר לוא חומה אי קדושה ראשונה קדשה לשעתה, נדה דף מ"ו ע"ב בסופו ומוכח שם אי לא קדשה לעתיד תרומה בזמן הזה דרבנן (ובחלה איתא שני דעות אי קדשה לעתיד קדושה שלישית אין לה תרומה בזמן הזה דאורייתא) ביצה דף ה' ע"ב תוס' ד"ה ובקש ר' אליעזר להפקירו לעניים. ב"ב דף נ"ו ע"א תוס' ד"ה חייב אף דהרבה כרכים שכבשו עולי מצרים לא נכבשו בעולי בבל אפ"ה חייב במעשר דקדשה לעתיד. יפה מראה ברף ע"ט ע"א פליגי אי נתחייב בבית שני המעשר. ר"ה דף ל"א ע"ב תוס' ד"ה ובקש ר' אליעזר. עיין ר"ע תי"ט משנה א' פ"ו דשביעית. הר"ן פ"א דמגילה דף שנ"ח ע"ב, ולכן אמר ר' יהושע שם במשנה ו' פ"ה דעדיות שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית ואוכלים קדשי קדשים אעפ"י שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אעפ"י שאין חומה. ועיין רמב"ם וראב"ד סוף פ"ו מ"ה בית הבחירה ופי"ט מהלכות מעשה הקרבנות דין ט"ו. עיין ילקוט שמעוני פ' נצבים על פסוק והביאך ה' אלקיך אל הארץ, ובתניא דסדר עולם רבא פרק ל'. חולין מקדשים. קדושת שילה. קדשים קלים. קדשי קדשים. —

קדושה רבה מטה משה אות תס"א. שבת תפלת מוסף.

קדוש החדש אין מקדשין בלילה משנה א' פ"ג דר"ה ר"ע, ולא הוי ביחידי שם ר"ע, הר"ן פ"ד דסוכה דף שנ"ג ע"א אע"ג דהשתא ידעינן בקביעא דירחא הרי אנו כאלו לא ידעינן דזמנין גזרו שמרא ואתו לקלקולא. פרי חדש על א"ח סי' תכ"ז האריך על מולדות ותקופות. ראש חדש תפלתו.

קדוש החדש אין עולין לסעודתה אלא בפת וקטניות ברכות פ"ו דף מ', רמב"ם פ"ג מה' קדוש החדש פסקא ו', סנהדרין פ"ח דף ע'.

קדוש החדש דאורייתא עיין: עד נעשה דיין.

קדוש החדש ודיניו רמב"ם פ"א ושאר פרקים מה' קדוש החדש ומפרשיו. עיין תי"ט משנה ט' פי"א דמנחות, ותי"ט משנה ז' פי"א דמנחות ד"ה חל להיות. ב"י א"ח סי' תכ"ז וש"ע ומפרשיהם שם.

קדוש החדש ועבור שנים אינו אלא בארץ ישראל שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ ואם עבר וקבע ועבר לא עשה כלום רמב"ם סוף פ"א מה' קדוש החדש.

קדושי החדשים וחשבון השנים בבית דין בלבד שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים פ' בא. סנהדרין פ"א, ראש השנה פ' ראוהו בית דין וברכות. רמב"ם ה' קדוש החדש, סמ"ג עשין סי' מ"ו, סמ"ק סי' ק"א. רבנו ירוחם נתיב י"א חלק א' חלק אדם. עיין ר"ע ותי"ט על משנה ט"ו פ"ב דר"ה מעשה דר"ג ור"י.

קדוש החדש עיין במסכת סופרים פי"ט הלכה ט' בר"ח ישבו בחבורות של זקנים ושל תלמידים ביום הראשון מן המנחה ולמעלה עד שישקע החמה וצריך בברכת היין לומר בא"י אמ"ה בפ"ה, בא"י אמ"ה אשר בעגולה גדל דור דורשים הורם ולמדם זמנים חדשים טובים ירח כליל לבנה מנה נבונים סודרי עתים פילם צורנו קיצי רגעים שבם תיקן אותן חדשים ומועדים דכתיב עשה ירח למועדים שמש ידע ואומר כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וחותם בא"י מקדש ישראל וראשי חדשים וגו' הודו לה' כי טוב כהיום הזה בירושלים ששים ושמחים כלנו במקום אליהו הנביא במהרה יבא אלינו המלך המשיח יצמיח בימינו, את הימים בשנים בבנין ב"ה ירבו שמחות ויענו העם ויאמר אמן ירבו בשורות טובות בישראל ירבו ימים טובים בישראל ירבו תלמידי תורה בישראל מקודש החדש מקודש בר"ח מקודש בזמנו מקודש בעיבורו מקודש בתורה מקודש כהלכה מקודש בעליונים מקודש בתחתונים מקודש בארץ ישראל מקודש בציון מקודש בירושלים מקודש בכל מקומות ישראל מקודש בפי רבותינו מקודש בבית הועד הודו לה' כי טוב ואומר וכולכם ברוכים ועל כל ברכה וברכה אומר הודו לה' כי טוב חוץ מברכת לוים. הלכה י' וכשהוא מקלסו מקלסו בשני עשר טובי העיר כנגד שנים עשר שבטים ושנים עשר חברים ושנים עשר חדשים ושנים עשר מזלות. הלכה י"א ואעפ"י שאמרו יעלה ויבא בבונה ירושלים וגומר על כל הכוס ברכת הזימון אותו כוס נותנו לאשתו לקיים מה שנאמר להניח ברכה אל בתיך ומביא לו כוס אחר ומברך בורא פרי הגפן ואחריו אשר בעגולה כולה וכן אתה אומר בברכת חתנים ובברכת אבלים לפי שאין אומר שתי קדושות על כוס אחד ונהגו רבותינו לומר בבקר ברכת חתנים וברכת אבלים על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה וכן בערב קודם סעודה. ועיין בתיקוני די"ל ויקיי"ו על הר"ן פ"א דכתובות דף ת"ע ע"ב שורה ארוכה א' ז"ל וכן צ"ע כלה וכו' נראה לי אשר בעגולה כלה והכי איתא במס' סופרים וכו' מברך עליו ברכת הזמון אותו כוס נותנו לאשתו לקיים מה שנאמר להניח ברכה אל ביתך ומביא לו כוס אחר ומברך בפ"ה ואחר אשר בעגולה כלה וכן אתה אומר וכו' והיא ברכה פותחת בא"י אמ"ה אשר בעגולה גדל דור דורשים הורם ולמדם זמנים חדשים וכו' והיא באלפא ביתא והיו מברכים אותה בקדוש החדש כדאיתא במס' סופרים פי"ט ויש ספרים אשר כתוב בהן אשר בעגלה.

קדוש החדש עיין: אב ובנו. אין אומרים למי. אין מעברין את השנה. אין פותחין

וכן אח״כ מצאתי כתוב בספר כתב יד וזה לשונו: בכתר גדול שאומרים בשבת אומרים עם עמך ישראל ובכתר קטן שאומרים בר״ח אומרים ועמך ישראל ולא הוה ידענא מה נשתנה כתר גדול מכתר קטן עד שהאיר ה׳ את עיני במסכת סנהדרין פ״ד דף ל״ז ע״ב בתוספות וז״ל מכנף הארץ זמירות שמענו כתוב בתשובת הגאונים שאין בני ארץ ישראל אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב גבי חיות שש כנפים לאחד וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי המעשה וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבונו של עולם אין לנו עוד כנף והקב״ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומרים לפני שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו עכ״ל וכפי זה יצא לנו טעם למנהגנו שאנו אומרים כתר בכל יום שיש בו מוסף לפי שבחול של כל יום אומרים שירה בכנף אחד משש כנפים המלאכים הם עיקר ולכן אומרים מלאכים המוני מעלה ועמך ישראל שהמלאכים הם עיקר שמקדימין אותם ואח״כ ועמך ישראל אבל בשבת שאין למלאכים כנף וישראל הם הכנף לכן אומרים עם עמך ישראל שישראל הם העיקר ע״ד קטן נתלה בגדול (ואני המחבר נראה לי מן המדרש הזה טעם למנהג איטאליאני שאומרים כתר קטן בכל יום וכתר גדול בשבת) אחר זמן רב מצאתי בכלבו דף מ׳ מסכים למה שאמרתי שכשאומרים עם עמך ישראל הוא שישראל הם עיקר וז״ל בתחלת דף מ׳ תפלת המוסף אבות וגבורות וקדושת השם וקדושה רבה וכו׳ וכתב הרב יוסף וז״ל ומה שאנו אומרים בכל הקדושות נקדש את שמך (הוא מנהג אשכנזים בפיראר׳א) או נקדישך ונעריצך (הוא מנהג ספרדים בפיראר׳א) שאנו עושים המלאכים עיקר ובקדושת מוסף אנו אומרים המוני מעלה עם עמך ישראל כו׳ כלומר הרי אנו עושין ישראל עיקר על פי המדרש ניתקן שש כנפים לאחד כל כנף אומר שירה ביומיה ובשבת אומרת החיה אין לי עוד כנף והקב״ה אומר יש לי עוד כנף אחד בארץ שאומר שירה אל ישראל וש״ה מכנף הארץ זמירות שמענו ושלא לחלק בתפלת יוצר לא תקנו כך אלא במוסף עכ״ל שמא תאמר תינח בשבת דליכא כנף אבל ביו״ט כשחל בחול מה איכא למימר י״ל שכנפי החיות לא נתייחדו לומר שירה אלא בימי החול שהם ימי המעשה אבל בי״ט כיון שאינו חול הוי כשבת וישראל הם עיקר וכן דייקי דברי התוספות בכתבו בששת ימי החול ולא כתבו בששת ימי השבוע כן נלע״ד עכ״ל הרב נר״י.

קדושה ודיניה ש״ע א״ח סי׳ קכ״ה וכתוב בספר תרומת הדשן סי׳ כ״ח יש ליחיד לכוין רגליו בשעה שאומר קדושה עם ש״ץ, ובתשובת הרשב״א סי׳ תתס״ב כשהגיע ש״ץ לקדושה מפסיק לענות באמצע אפי׳ בקריאת שמע. כשאומרים ברוך כבוד ה׳ ממקומו וימלוך צריך ג״כ להרים עקביהן כמו בקדושה שני לוחות הברית דף רנ״ד ע״ב ועיין מג״א ומג״ד ס״ק ב׳ ועולת תמיד ועטרת זקנים שם ס״ק ב׳. איתא בתנחומא פ׳ צו והביאו המג״ד שם שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים וגו׳ בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו וגו׳ וקרא זה אל זה ואמר קדוש וכו׳ מכאן תקנו חכמים לעוף בגופו בשעה שאומרים קדוש ע״ש והב״י כתב בשם שבולי הלקט וז״ל מה שנוהגים בני העולם לנענע עצמם בקדושה מצאתי הטעם בשם רש״י דכתיב וינועו אמות הספים מקול הקורא וכו׳ אם העצים והאבנים היו מתנועעים מאימת המלך כ״ש אנו שאנו מכירים שיש לנו להזדעזע מאימתו של מלך. וכתב הלקט ח״ב תשוב׳ קס״ז א׳ שענה קדוש קדוש קדוש ועדיין הש״ץ היה אומר וקרא זה אל זה ואמר אפשר שיצא ואין צריך לחזור. אחר שסיים שמנה עשרה ברכות קודם אלקי נצור יכול לענות קדושה קדיש וברכו ש״ע א״ח סימן ק״ד ועיין סי׳ קכ״ב. ש״ע א״ח סי׳ ק״ט סעיף ב׳ אם מתחיל להתפלל עם שליח צבור כשיגיעו עם שליח צבור לנקדישך יאמר עמו מלה במלה כל הקדושה כמו שהוא אומר וכן יאמר עמו מלה במלה ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפלה וכו׳ (וכתב מהר״ר גא״ל ס״ק ב׳ ולא מבעייא אם התפלות שוות אלא אפילו היחיד מתפלל שחרית ושליח צבור מוסף ב״י) ועיין בהג״ה בסוף הסימן.

קדוש הזהיר בו זוכה וממלא גרבי יין אלפסי פ״ב דשבת דף קי״ז ע״א. קדוש ביין. קדוש היום.

והגאונים וה"ג ואלפסי וראבי"ה והר"ם והמרדכי ב"ש ר"פ) שאין מקדשין ולהרא"ש בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת ובבקר יותר טוב שיקדש על השכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי ודברי טעם הם. קדוש אין אומרים. קדוש בפת. קדוש על היין שאלה. שאלו תלמידיו.

קדוש במקום סעודה עיין: קרוש אינו. קדוש ליכא.

קדוש בעינן בו זכר ליציאת מצרים אלפסי דפסחים דף רנ"ד ע"ב, רמב"ם פ' כ"ט מה' שבת. כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך מארץ וכתיב התם זכור את יום השבת.

קדוש בפה מדאורייתא יוצא אפילו בלא פת ובלא יין עולת שבת א"ח סי' תרע"ח, ועיין מג"ר שם ס"ק ב' דצריך לקדש על הפת מדאורייתא, עיין רמב"ם פ' כ"ט מה' שבת. קדוש דאורייתא.

קדוש בפת ש"ע א"ח סי' רע"א אלפסי ור"י פ"ח דברכות דף מ"ב ע"ב ודף מ"ג ע"א, משנה ב' פ"י דפסחים ר"ע ובחביבותא תליא מלתא ולא בנטלה אלפסי פ"ה דפסחים דף ר"נ ע"א, ועיין אלפסי ור"ן פ"ה דפסחים דף רנ"ה ע"ב, וש"ע א"ח סי' תפ"ג מי שאין לו יין בליל פסח מקדש על הפת שמברך המוציא ובוצע ומניח ידיו עליו עד שגומר הקדוש ומברך על אכילת מצה ואוכל ואח"כ אוכל שאר ירקות ומסלק השולחן ואומר מה נשתנה וכל ההגדה עד גאל ישראל ומברך על המרור ואוכל ואח"כ כורך מצה ומרור ואוכל, ועיין שלטי גבורים אות ד'. הבדלה על הפת. קדוש ביין או בפת. קדוש על היין שאלה.

קדוש ברכה שירה על היין לבדו אלפסי פ"ה דפסחים דף ר"ן ע"ב, והר"ן שם הראוי לנסך ע"ג המזבח לאפוקי שריחו רע ומגולה. יהא רעוא דתיטום.

קדוש דאורייתא אבל על היין דרבנן הר"ן פ"ג דסוכה דף ש"ן ע"ב, רמב"ם פ' כ"ט מה' שבת. עיין גופי הלכות אות רכ"ג בארוכה. זכר ליציאת מצרים בשם גופי הלכות. עומר גם. קדוש בפה. קדוש על היין שאלה. קדוש של שבת.

קדושה אינה חלה על קדושה משנה ב' ג' פ"י דחולין ר"ע.

קדושה בלשון קדש אומרים בצבור וקדושת תרגום ביחיד וסימנך שנים מקרא ואחד תרגום, וכתב רדב"ז תשו' י' שאין ליחיד לומר קדושה מיושב ולא שלש עשרה מדות אבל קדושת ובא לציון ראוי לאומרה לפי שהיא בלשון ארמי, ועיין בית יוסף א"ח סי' נ"ט דף נ' ע"ד ד"ה וכתב רבנו וכו' שהביא דברי הזהר פ' תרומה והוציא מהם ז"ל מכאן תבין שהטעם שאנו אומרים קדושת תרגום שבובא לציון בלחש הוא מפני שדבר שהוא בלשון תרגום אין לאומרו ברבים ולכן אומר אותם כל יחיד בפני עצמו עכ"ל. אבל מן הטעם שכתב הרמב"ם פ"ט מה' תפלה פסקא ה' וקוראו תרגום כדי להבין העם יש לומר דכיון דהאידנא קשה לעם להבין לשון תרגום מלשון הקרש לכן אמרינן התרגום בלחש, ש"ע א"ח סי' נ"ט סעיף ג' יש אומרים שקרושת יוצר אור יחיד אומרה לפי שאינה אלא ספור דברים, וי"א שיחיד מדלגה ואינה נאמרת אלא בצבור ויש לחוש לדבריהם ליזהר שהיחיד יאמר אותה בנגון וטעמים כקורא בתורה וכבר פשט המנהג כסברא הראשונה ויחיד אומר אותה. עיין אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף ט"ו ע"ב ושלטי גבורים שם אות א'. ובא לציון. מעלין בקדש. קדושה ודיניה. שלש עשרה מדות.

קדושה בקדוש אומר קדשנו במצותיו בלשון עבר, בתפלה קדשנו במצותיך מאי טעמא רחמי אינון אלפסי ורש"י ור"ן פ"ה דפסחים דף רנ"ד ע"ב. עיין רמב"ם פ' כ"ט מה' שבת, ובפ"ב מה' תפלה, טור א"ח סי' רע"א רס"ח, אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי בשבתא בין בצלותא בין בקדושה מקדש השבת, ביומא טבא בין בצלותא בין בקדושה מקדש ישראל והזמנים וכן הלכתא אלפסי שם.

קדושה ודיניה, כתב בעל גן המלך והוא גנת ורדים בין טור י"ד לטור אה"ע אות קל"ד זה לשונו, על דברת נוסח קרושת הכתר שיש נוהגים לומר עם עמך ישראל וכו' ויש אומרים ועמך ישראל וכו' שאלתי לאדונינו הרב דוד גרשון נר"ו מהטעם השינוי הזאת, וזאת תשובתו: בקטנותי שמעתי שבכתר של שבת אומרים עם עמך ישראל וכו' ובכתר של ר"ח אומרים ועמך ישראל וכו'

לטעום מידי שמא כשילכו לבית אושפיזה ימצאו הנרות כבויות ואפי׳ ילכו לישן בלי אכילה לא נפקי מידי קדוש היום ובלשון הזה אמר להם דלמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא פ׳ ערבי פסחים דף ק״א. ש״ע א״ח סי׳ רע״ג. אלפסי ור״ן פ״ה דפסחים דף רמ״ב ע״א וע״ב. דיני קדוש רמב״ם פ׳ כ״ט ול׳ מה״ל שבת.

קדוש אינו אלא במקום סעודה עיין: קדוש בבית. קדוש ביין. קדוש ליכא.

קדוש אם לא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד יש לו תשלומין למחר כל היום ואומר כל הקדוש של לילה מלבד ויכולו ש״ע א״ח סי׳ רע״א סעיף ח׳. עיין רמב״ם פ׳ כ״ט מה׳ שבת.

קדוש אם מברכין תחילה על היין, או על היום פליגי ב״ש וב״ה משנה ריש פ״ח דברכות ומשנה ב׳ פ״י דפסחים, והלכה דמברך על היין ואח״כ על היום כב״ה, וה״ה למקדש על הפת, ש״ע א״ח סי׳ תע״ג סעיף א׳. רמב״ם פ׳ כ״ט מ״ה שבת.

קדושא רבא הוא קדוש יום שבת שאין בו אלא בורא פרי הגפן ולא מקדש השבת כדרך שקורין לעור סגי נהור ע״ד כנוי אלפסי פ״ה דפסחים דף ר״ן ע״א והר״ן שם. ש״ע א״ח סי׳ רפ״ט. ואינו כלל דאורייתא מג״א ס״ק א׳ בשם הרמב״ם פ׳ כ״ט, וכתב נחלת שבעה תשו׳ ל״ה דמקדשין בשחרית של שבת על יין שרף. וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום סעודה רמב״ם פ׳ כ״ט מ״ה שבת. יין בתוך. יין שרף.

קדוש בבית הכנסת ש״ע א״ח סי׳ רס״ט אע״ג דאין קדוש אלא במקום סעודה שם מטה משה אות תל״א. ובליל פסח אין מקדשין בבית הכנסת סי׳ תפ״ז, כתב הגן נטע א״ח סי׳ רע״ג ס״ק ג׳ אם ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע להש״ץ בבית הכנסת לא יצא דאין כוונת הש״ץ להוציא אלא מקדש מפני המנהג וכ״כ הלבוש. מפני האורחים שהיו אוכלים שם רמב״ם פ׳ כ״ט מ״ה שבת. אלפסי ור״ן ריש פ״ה דפסחים דף רמ״ז ע״א. מטה משה אות תר״ו. קדוש ליכא. קדוש על היין שאלה. שהחיינו בשמיני.

קדוש ביין או בפת משנה ב׳ פ״י דפסחים ר״ע ובחביבותא תליא מלתא ולא בנטילה אלפסי פ״ה דפסחים דף ר״ן ע״א׳, ש״ע א״ח סי׳ רע״א דיני קדוש ועל איזה יין מקדשין סי׳ רע״ב וגם קדוש על הפת שם, הקדוש יהיה במקום סעודה סי׳ רע״ג, אלפסי פ״ה דפסחים דף רמ״ז ע״ב, קדוש ראש השנה בליל שני בעי פרי חדש לומר שהחיינו סי׳ ת״ח, ועיין סי׳ תע״ג קדוש של פסח, של סוכות תרמ״ג, קדוש הזהיר בו זוכה למלאות גרבי יין שבת פ״ב דף כ״ג, נשים חייבות מדאורייתא בקדוש היום ומוציאות אנשים, ש״ע א״ח סי׳ רע״א סעיף ב׳ ועיין סי׳ רפ״ט ומג״א שם, וב״פ ע״פ דף ק״ז אמר רבא תיהוי שקיותיה שיכרא מאן דמקדש אשיכרא מי שמקדש על השכר יהיה משקהו שכר כלומר יהית עני ולא יוכל לקנות יין מדה כנגד מדה עיין רש״י שער אפרים י״ח שאסור לקדש על היין שמסריח קצת אחר התביות משום דאינו ראוי לנסך ע״ג המזבח ועיין כמה דינים בנ״י פ״ו דב״ב דף ר״ח ע״ב, אלפסי פ״ה דברכות דף כ״ו ע״ב ור״י קדוש על היין ובתפלה, עיין רמב״ם פכ״ח מה׳ שבת, ש״ע סי׳ רע״א סעיף י״ב, אחר שקדש על הכוס נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים ואם נטל ידיו קודם קדוש גלי דעתיה דריפתא חביבא ליה ולא יקדש על היין אלא על הפת טור בשם רב עמרם והר״ן בפי׳ דברי הרי״ף מהא דפסחים בגמ׳ דף ק״ו ובאלפסי דף ר״נ ע״א והרמב״ם פ׳ כ״ט מה׳ שבת, וי״א דלכתחילה יש ליטול ידיו קודם הקדוש ולקדש על היין הרא״ש ומרדכי פ׳ ע״פ ורשב״א והגהות מיימוניות וכן מנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות רק בליל פסח כמו שיתבאר סי׳ תע״ג, אלפסי ור״ן פ״ה דפסחים דף ר״נ ע״ב אין מקדשין אלא על היין ולא על שכר, ובמקום שאין יין מצוי הוי שכר ושאר משקין חוץ מן המים חמר מדינה ומקדשין עליו, ואם אין לו אפילו שכר ושאר משקין אוכל בלא קדוש ש״ע א״ח סי׳ רפ״ט סעיף ב׳, ועיין שלטי גבורים אות ב׳ לשון ריא״ז, ש״ע א״ח סי׳ רע״ב במקום שאין יין מצוי י״א (הרא״ש לדעת הר״י ובשם הרמב״ן ושכן הסכימו רוב הגאונים מהא דפסחים ק״ג) שמקדשים על שכר ושאר משקים חוץ מן המים, וי״א (הרמב״ם פ׳ כ״ט מה׳ שבת והמגיד בשם הר״י ן׳ גיאת ושכן עיקר וההגהות בשם רשד״ם

והגאונים

ומורי הר"ם ח"א דף רמ"ת וח"ב סי' ה', והר"ם אלשקר דף נ"ג בשם הרמ"ה, מהרח"ש סי' ל', עיין לעיל אות י"ט.

אות ס"ג. כיון שאמר שהים היה מוליכו ומביאו ועם הגלים הגדולים היה מכה ראשו בספינה כל זה מורה ודאי שהיה מת ולא בעי קברתיו מהרא"ש סי' ג'.

אות ס"ד, מי שאמר שראה לפלוני מת על שפת הים ורוצה ליטלו ולהביאו אליו אלא שנשמט ממנו נראה שיש מקום לומר דכיון דהיה רוצה ליטלו ולהביאו אליו דהוה קים ליה שהוא פלוני בוראי שאם היה לו שום ספק מי היה מכניסו בתגר זה וכל כי האי לא בעי קברתיו מהרא"ש סי' א', עיין הראנ"ח סי' נ"א, ובמהרש"ך סי' קפ"ג, מהרח"ש סי' ד'.

אות ע"ז, במה שהקשה הרא"ש על הרי"ף דבעי קברתיו אף בתרי סהדי עיין מורי הר"ם ח"א סי' צ"ז וצ"ה.

אות צ"ז, אם במים או במלחמה מהני הזכרת שם המת כדי שלא להצריך קברתיו עיין מורי הר"ם ח"ב סי' ה' ו', ועיין: טענה בדדמי בשם מכתב אליהו סי' ח' אות צ"ז.

אות צ"ט, הא דבעו הרי"ף והרמב"ם קברתיו במים או במלחמה אי הוי לאפוקי נמי מחשש בדדמי דהכרה עיין ריב"ש שע"ח, והר"ן סי' ע"א, ומהרא"ש סי' ו' י"ג, ובקונטרים מהרח"ש דף כ"א ע"א, ובהראנ"ח ח"א סי' נ"א, ובמורי הר"ם ח"א סי' ט'.

אות ק', מי שהעיד על פלוני שנטבע במים וקברו אין לספק דלמא מצאו חוץ למים ואיכא חשש אשתהי אלא תלינן שמצאו תוך המים מהרא"ש נ"ט.

מכתב מאליהו סימן ט' אות ז' מת בצמא היינו רעבון וצ"ל קברתיו הר"ם אלשקר סי' ס"ז וכן תפס מרן ב"י סי' י"ז דף מ"ח ע"ד, עיין: קברתיו מועיל ברעבון.

אות ל"ה, מי שאמר שראה שהכו לחברו מכת מות עד שפרכס בידיו וברגליו וברח לנפשו ובא הרוצח עצמו והזכיר על המוכה הריגה החלטית קרוב לומר דלא יהיה נאמן בדבר זה עד שיאמר קברתיו שיש לחוש שגם הרוצח לא הספיק לעמוד שם עד שתצא נפשו הרימ"ט ח"א סי' ח', עיין מהר"ם אלשיך סי' צ"ה, ובמהרמ"ה דף ק'. — פני יהושוע אה"ע תשובה י"ג בתוך התשובה.

קדור אין עושין בהרים ובגאיות אלא בחבל של ד' אמות ואין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני שהם של תורה אלפסי פ"ה דערובין דף ר"ו ע"ב, ש"ע א"ח סי' שצ"ט, רמב"ם פ' כ"ח מ"ה שבת, רמב"ם פרק ח' מה' רוצח ושמירת נפש פסקא ה' ופ"ט שם פסקא ד'. מקדרין.

קדוש אין אומרים אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח אלפסי ור"ן פ"ה דפסחים דף ר"ן ע"ב, רמב"ם פ' כ"ט מה' שבת, ש"ע א"ח סי' רע"ב, אין מקדשין על יין שריחו רע אע"ג דריחיה וטעמיה חמרא ולא על יין מגולה אפי' האידנא דלא קפרינן אגילוי. יין מגתו מקדשין עליו וסוחט מרם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום, מקדשין על יין שבפי החבית אעפ"י שיש בו קמחין ויש אוסרים לקדש עליו אלא יסננו תחילה להעביר הקמחין (הגהות מרדכי פ' המוכר פירות וב"י בשם א"ח ותוספות) ועל יין שבשולי חבית אעפ"י שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין מתוק ועל יין דריחיה חלא וטעמיה חמרא, ואין מקדשין-על היין דריחיה חמרא וטעמיה חלא, ומ"מ מצוה לברור יין טוב לקדש עליו, מקדשין על יין לבן והרמב"ן פוסלו לקדוש אפי' בדיעבד אבל מבדילים עליו ומנהג העולם כסברא הראשונה. יין חי אפי' אם הוא חזק דדרי על חד תלת מיא מקדשין עליו ומ"מ יותר טוב למזגו ובלבד שיהיה מזוג כראוי, ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה. יין צמוקים מקדשין עליו והוא שיש בו לחלוחית קצת בלא שריה. שמרי יין או חרוצים שנתן עליהם מים אם ראוי לברך עליו בפה"ג מקדשין עליו ועיין סי' ר"ד סעיף ה' מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש טור בשם בעל העטור ובתום' שם בב"ב על פי הירושלמי והרא"ש והר"ן ושפ"ה. וי"א שאין מקדשין עליהם הר"ר שמעיה בשם רבינו שלמה והר"י ן' גיאת ורב האיי והרמב"ם והמנהג שמקדשין עליו אפי' יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש. רמב"ם פ' כ"ט מ"ה שבת יין שנתערב בו דבש או שאור אפילו כחרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו. קדוש ביין. קדוש ודיניו.

קדוש אינו אלא במקום סעודה לסברת רבה דהוא כשהיה מקדש אמר לתלמידיו לטעום

אות נ״ג, כיון שאמר סתם הפשיטוהו ולקחו את בגדיו ה״ז כאלו אמר בפני הפשיטוהו והו״ל כאלו אמר קברתיו רימ״ט א״ה סכ״ד.

אות ס״ג, אם יש חלוק בין אומר נהרג לאומר ראיתיו הרוג עיין מורי הר״ם ח״ב דף נ״ג ע״א ודף נ״ה ע״ד.

אות ס״ד, הא דבעי הרמב״ם קברתיו הוי לברר הדבר שמא מתוך שראה הגוי דברים קרובים למיתה אומר שמת וזהו כשהגוי לפנינו שאפשר לברר מפיו אבל היכא דלא אפשר לא חיישינן מהרימ״ט חא״ה סי׳ ל״ב, מורי הר״ם ח״ב סי׳ ח׳, מהראנ״ח ח״א סי׳ ס״ה וע״ה.

אות ס״ו, היכא דמכירו ומזכירו בשמו יש להתיר בפה מלא בלא קברתיו ואפילו היה שם הגוי כשנהרג סגי בהכי מורי הר״ם ח״ב סי׳ כ״ז, דף נ״ב ע״ג ודף נ״ד ע״ג, וח״א סי׳ נ״ג, מהרח״ש סימן ה׳ מהר״ר בצלאל סי׳ ל״ב.

מכתב מאליהו סי׳ ח׳ אות ב׳ הא דבעי הרי״ף קברתיו בעד אחד במלחמה ה״ה במים, הריב״ש סי׳ שע״ח, הרמב״ן סי׳ קכ״ח, הרשב״א ס׳ תתק״פ, עיין ס׳ תפ״ד סי׳ ר״מ, כתבים סי׳ רכ״ג, הר״ן סי׳ ע״ח, ת״י סי׳ קמ״ז, הריב״ל ח״א סי׳ ב׳, וח״ב פי׳ י״ד, המבי״ט ח״א סי׳ ס׳, רשד״ם סי׳ ס״ט, מהרח״ש סי׳ מ״ה וי״ד, מהרא״ש סי׳ א׳, מורי הר״ם ח״ב סי׳ ס״ז.

אות י״ב, לדעת הרז״ה בעינן קברתיו דוקא ולא סגי בטלטול וכיוצא ומה שמחלק בין ראה הטביעה ללא ראה ריב״ש שע״ח, עיין מהרא״ש סי׳ א׳, מהרח״ש סי׳ ד׳ ו׳, מהרמ״ה דף ק״א.

אות י״ג, הנכון דאין לחלק בין ראה הטביעה ללא ראה לא בעינן קברתיו ולא בעינן אישתהי הריב״ש סי׳ שע״ח, ת״ה סי׳ ר״מ, מ״ב סי׳ מ״ה ומ״ו, הרמ״א סי׳ כ״ה וכ״ו, בנימין זאב סי׳ ג׳, הרא״ם סי׳ ל״ו ול״ט, הר״ם מלובלין סי׳ קל״ג, רשד״ם סי׳ ח״י, לחם רב סי׳ ל״ד, מהרא״ש סי׳ א׳, קונטרים מהרח״ש דף מ״ט, מ״י סי׳ קנ״א. —

אות י״ט, אפילו בשני עדים בעי הרי״ף קברתיו הריב״ש שע״ט, עיין המבי״ט ח״ב סי׳ מ״ט, מהריב״ל ח״א סי׳ ב׳, עיין לקמן אות ס״א.

אות מ״ג, הא דבשני עדים לא בעינן קברתיו לא דוקא כשרים אלא אפילו שני גוים נמי המבי״ט ח״ב סי׳ מ״ט, הריב״ל ח״א סי׳ ב׳ עיין הר״ם איסרלאס סי׳ ק״כ, ובהר״ם מלובלין סי׳ קכ״ט וקל״ז, רשד״ם סי׳ ע״ט, רשי״ך ח״א סי׳ כ״ו וח״ב סי׳ ד׳ ובמהרח״ש סי׳ ד׳ ול׳, הר״ם דיבוטין סי׳ א׳, רשד״ם סי׳ ס״ט מורי הר״ם ח״א דף פ״ח, וח״ב ס״ס כ״ז.

אות מ״ד, אעפ״י שישראל אחד העיד בשם ישראל אחר ובשם גמל״ת אפילו הכי שני עדיות הן וכאלו העיד אחד בשם אחד ואחד בשם אחר והו״ל שני עדים דלא בעי קברתיו המבי״ט ח״ב סי׳ מ״ט, הר״ם מלובלין סי׳ קכ״ח עיין הר״ש הלוי ס״ס י״א.

אות מ״ז, בעד מפי עד תלינן להקל לענין קברתיו דדלמא העד הראשון שינה אותו ממקום למקום או שינו אותו אחרים בפניו דחשיב כקברתיו אברא שאני לא סמכתי על סברא זו לבד להתיר בקברתיו דים אלא בדאיכא תרתי לטיבותא חדא דליהוי עד ועוד דליהוי העד הראשון במשיח לפי תומו הריב״ל ח״ב סי׳ י״ב י״ד וח״א דף י״ה, עיין הרשד״ם סי׳ ח״י, ובהר״ם אלשיך סי׳ מ״ד, ובלחם רב סי׳ ל״ד ל״ה, ל״ו, הר״ר בצלאל סי׳ ל״ב, הרשי״ך ח״א סי׳ ז׳ וח״ג סי׳ ק״ו, מהרא״ש סי׳ א׳ ד׳ ח׳ י׳ י״ב ט״ו, הראנ״ח סי׳ כ״ז ונ״א ס״ה וע״ה, קונטרים מהרח״ש דף מ״ג, ובתשובות סי׳ ל׳ ומ״ה, ומהרימ״ט ח״א סי׳ י״ג ומ״ח, הר״ם די בוטין סי׳ א׳, משפט צדק דף ל״ז, מורי הר״ם ח״א סי׳ י׳ וח״ב סי׳ ה׳ וח׳ ובדף נ״ד וצ״ה, ובהר״ם אלשקר סי׳ כ״ה כ״ו, ורשד״ם סי׳ נ״א, ובמהריק״א סי׳ י״א, מהרימ״ט חא״ה סי׳ ל״א וח״א סי׳ קל״ט, הר״ר בצלאל סי׳ כ״א, הרח״ש סי׳ ד׳.

אות מ״ח, נראין דברי הרב בת״ה שכתב דהרמב״ם מחלק בין ראה הטביעה ללא ראה לענין קברתיו מ״מ לא מצאתי בכל האחרונים שחלקו כן לדעת הרמב״ם מהריב״ל ח״ב סי׳ י״ד, עיין הר״ם מלובלין סי׳ ו׳, ובמהרא״ש סי׳ א׳, ובהר״ם מלמד דף מ״ד, ובהרא״ם ח״א סי׳ ל״ו.

אות ס״א, אין לחוש לדעת הרי״ף דבעי קברתיו אפילו בשני עדים הרשי״ך ח״א סי׳ כ״ו, מהרא״ש סי׳ ד׳, עיין הר״ם די בוטין סי׳ א׳, משפט צדק סי׳ ו׳ וח׳, ומורי

בנוי מפי גוי כיון שהגוי השני ראה הריגתו שהרי הוא מגיד מפי הראשון לא בעי קברתיו מהרי"א סי' רע"א, משפט צדק סי' ו', הר"ש הלוי דף ס"ד.

אות ל"ו, כיון שאמר הגוי היהודי שהרגו אותו הערביים הנה הוא במקום פלוני שלא בא להודיע הריגתו אלא המקום שהיה מושלך שמה לא מעייל נפשיה בהכי אי לאו דקים ליה שמת ולא בעי קברתיו דעריפא האי מהכרזה מהר"ר בצלאל סי' ל"ב, מורי הר"ם, ח"א סי' פ"ד, ש"א סי' ק"ג.

אות ל"ז, גוי שאמר היהודי שהרגו אותו הערביים הוא מושלך במקום פלוני משמע שאחר שנהרג הושלך לאותו מקום דאי לאו הכי הול"ל הרגוהו במקום פלוני הרב בצלאל סי' ל"ה.

אות ל"ח, גוי שאמר שהיה מתבייש מפלוני יהודי שראה לחתנו מת ולא הביאו לקבורה נראה ודאי דמוכיחים הדברים שנתברר לו שמת ודאי עד שהיה ראוי לקבורה ובהא לא בעי קברתיו, הרשב"ך ח"א סי' קפ"ג, מהרא"ש סי' ד', לחם רב סי' ל"ד. —

אות ל"ט, כיון שאמר קברתיו ליכא שום חששא מתרי גווני דבדדמי שהראשון הוא שמא חשב שהיה מת ולא מת והשני שמא אין האיש הזה המת האיש אשר הית מכיר בחייו מהרא"ש סי' ו', מורי הר"ם ח"א סי' ט', הרלנ"ח דף רל"ח, קונטרים הרח"ש דף כ"א, ראנ"ח ח"א סי' נ"א.

אות מ', הא דבעי הרמב"ם קברתיו ובדברי המפרשים אשר דברו עליו עיין מהרא"ש סי' י"ד, ובמורי הר"ם ח"א סי' פ"ד, ח"ב דף נ"א ונ"ג, מהריט"ץ סי' ל"ו, קונטרים הרח"ש דף ד'.

אות מ"א, היכא דאמר העד מיתה מבוררת לא מהני אלא לדחות צורך קברתיו במלחמה אבל צורך קברתיו שמצריך הרמב"ם בכל גמל"ת עדיין במקומו עומד הראנ"ח סי' כ"ז מר"ן דף קכ"א ע"ב.

אות מ"ב, הא דמצריך הרמב"ם קברתיו בגמל"ת הוא הדין בישראל המעיד הרח"ש בק"ו דף כ"ג, מורי הר"ם ח"א סי' י' הרד"ך בית י"ו ח"א, הרימ"ט ח"א סי' נ"ב, הרש"ך ח"ב סי' ד', מהרא"ם ח"א סי' ע"ה, הריט"ץ סי' כ"ד ול"ו.

אות מ"ג, מי שאמר שראה לפלוני מת נפות משמע ודאי שמת ולא בעי קברתיו הר"ם די בוטין סי' א', הר"ם אלשיך סי' קי"ט.

אות מ"ד, מי שאמר שראה לפלוני מת וירד לראות הטבעת שהיה לו באצבעו בחיים חייתו ולא מצאו משמע דנגע בו ובדק באצבעו ולא בעי קברתיו הר"ם די בוטין סי' א'.

אות מ"ה, לא בעינן שיאמר קברתיו ממש אלא כל שאמר דברים שהם ברורים כגון נגעתי בו מהני הר"ן סי' ג' וע"ח. ריב"ש סי' שע"ח, מ"ב סי' ס"ח, המבי"ט ח"א סי' ש', ושב"ז ח"ג סי' ר"ד, רשד"ם סי' נ"ה, הר"ם אלשיך סי' קי"ט וקכ"ב, הרש"ך ח"ב סי' קנ"א וח"ג סי' כ"ג, מהרא"ש סי' א', הראנ"ח סי' כ"ז ונ"א, קונטרים הרח"ש דף כ"א, ובתשובות סי' ד' ו', מהרים"ט אה"ע סי' ל"ג, מהרמ"ה דף ק"א, משפט צדק דף מ"ד, הר"ש הלוי סי' ג', מורי הר"ם ח"ב סי' קי"ב, הרש"ך ח"א סי' קפ"ג, רשד"ם סי' ס"ט.

אות מ"ו, כיון שאמר הגוי שהרוצח לבש בגדי הנרצח מסתמא בתחילה הרגו ואח"כ הפשיטו שכן דרך הרוצחים וא"כ הרי טלטלו בשעה שהפשיטו והו"ל קברתיו משפט צדק ס"ס ו'.

אות מ"ט, הא דאמרינן דהיכא דמזכירו בשמו לא בעי הרמב"ם קברתיו יש לחלק בין כשהוא מזכיר שמו דרך הכרה שהיה מכירו לשעבר להיכא דלא היה מכירו רק ששמע שהיו מזכירין אותו בשם זה מו' הר"ת באסן קובץ קטן סי' י"ד, ועיין תשובה כ"ז להחכם השלם כמר יצחק גאייגו.

אות נ', כיון שאמר הגוי ונתאמת אצלי שמת הרי הוא כאלו אמר קברתיו מו' הר"ח באסן קובץ קטן סי' כ"א, מורי הר"ם ח"א סי' י'.

אות נ"א, כיון שאמר הגוי שהכירו הכרה שלמה ראוי לתלות ולהקל שטלטלו והכירו היטב מ"ז הר"י באסן קובץ גדול סי' ב'.

אות נ"ב, כיון שאמר אני יודע שנהרג ומקום קבורתו ידוע אצלי הו"ל כאלו אמר קברתיו מ"ז הר"ח באסן קובץ גדול.

קברו הקבורה לא מעלה ולא מוריד, הרד"ך בית כ', עיין בנימין זאב סי' י"ז, הרלנ"ח סי' קל"ה, המבי"ט ח"א סי' שכ"ה, הריב"ל ח"א דף י"ד, הר"ם מלובלין סי' קכ"ט וקל"ו. הרשד"ם סי' קל"ט, הר"ם אלשיך סי' מ"ה וקי"א, לחם רב סי' ל"ה, הר"ר בצלאל סי' כ"א, מהרא"ש סי' ה' קונטרים מהרח"ש דף ב', מורי הר"ם ח"א דף רי"א, רשד"ם ח"מ סי' שפ"ב.

אות י"ז, כל שאמר הגוי במילתא דעבידא לאגלויי לא בעי מימר קברתיו הרדך בית כ"א חדר ט', הר"ר בצלאל סי' ל"ב הרש"ך ח"ב סי' קנ"ג.

אות ח"י, כל שאמר הגוי שהוא הרגו לא בעי מימר קברתיו דכיון שהוא הכיר בו דקדק בו היטב הרד"ך בית כ"א חדר ט', עיין בתשובת הר"ם מלובלין סי' ק"י, מהר"ם אלשיך סי' מ"ד וצ"ה, מהרש"ך ח"א סי' כ"ו, קונטרים מהרח"ש דף כ' וכ"א, מורי הר"ם ח"ב סי' ח', מ"ב סי' ס"ח, הר"ר תם סי' ע"ד.

אות י"ט, מה שכתב הרד"ך דהרי"ף מסכים עם הרמב"ם בקברתיו דיבשה לא ידעתי מנין לו בנימין זאב סי' י"ד, עיין הר"ר תם סי' קמ"ה, המבי"ט ח"ב סי' ק"ד, הר"ם מלובלין סי' קל"ג, רשד"ם סי' ל"ה מ"ב ע"ה וע"ט ופ', מהר"ם אלשיך סי' מ"ד, משפטי שמואל סי' פ"ב, פליטת בית יהודה סי' ח', ועיין הר"ם אלשיך סי' מ"ג, צ"ה וק"ה, הר"ר בצלאל סי' ל"ב, מהרש"ך ח"א סי' ז' וכו', ובקונטרים מהרח"ש דף כ"ב, ובתשובות סי' ה' וסי' ט', מהררי"מט ח"א סי' נ"ב וא"ה סי' ל"ב, מהר"ם גלאנטי סי' ס"ה, מהר"ם מלמד סי' ו' וס"ם ס"ח, מורי הר"ם ח"א ס"ם נ"ג ובדף רי"א וח"ב סי' ח'.

אות כ"א, מה שכתב הריטב"א לחלק אההיא דהרמב"ם דבעי קברתיו ביבשה היינו דלא הכירו אבל היכא דהכירו לא אין חלוקו עולה יפה מהר"ר תם סי' קל"ו ועיין סי' קמ"ז, מהר"ם אלשיך סי' מ"ד, מהר"ר בצלאל סי' ל"ב, ובקונטרים הרח"ש דף ב', ובתשובות סי' מ"ה, ובמהר"ם גלאנטי סי' ס"ה, מורי הר"ם דף רי"ב.

אות כ"ב, לא קאמר הרשב"א דיש לחוש לדעת הרמב"ם דבעי קברתי' ביבשה אלא במלחמה וכיוצא דאיכא למיחש לבדדמי אבל בקברתיו דבעי הרמב"ם ביבשה לא חייש ליה המבי"ט ח"א סי' מ"ט מהריב"ל ח"ב סי' י"ב, מהר"ם מלובלין סי' קל"ג, רשד"ם סי' ל"ה וע"ה ומ"ב וע"ט ו"פ ורמ"ג, מהר"ם אלשיך סי' מ"ב מ"ג מ"ד קכ"ו, משפטי שמואל סי' פ"ב, לחם רב סי' ל"ו, מהר"ר בצלאל סי' ל"ב, מהרש"ך ח"א סי' ז', מהרא"ש סי' ב' ג', מהראנ"ח סי' ב', ובקונטרים מהרח"ש דף כ"ב, ובתשובות סי' ה' ו"ט, מהרימ"ט ח"א סי' נ"ב, מקור ברוך סי' כ"ג, מורי הר"ם ח"ב דף נ"ב, מהר"ר תם סי' קל"ג, הר"ם איסרלאם סי' ק"א, מהריט"ץ סי' ל"ב, הר"ם אלשקר סי' קי"ב וקי"ג.

אות כ"ג, ביבם משומד שהעיד עד אחד שמת ולא אמר קברתיו יש לדון ולהקל מהריב"ל ח"ב סי' י"ד, ועיין תשובות הר"ם מלובלין סי' ל"ז ונ"ו, הרשד"ם סי' נ"ה.

אות כ"ה, למ"ד דהיכא דמזכירו בשמו לא בעי הרמב"ם קברתיו ה"ה אם לא ידע מי הוא אלא שמזכירו בסימנים מובהקים מהר"ם מלובלין סי' קכ"ח, דהיכא דמזכירו בשמו אפילו לא ידע שמו אלא על פי המת ש"ד ש"ה סי' קל"ג, הר"ם אלשיך סי' מ"ב ומ"ה, מהר"ר בצלאל סי' ל"ב, הרש"ך ח"ב סי' מ' וקנ"ב וח"ג סי' כ"ג, עיין ראנ"ח סי' כ"ז ומ"ה, משפט צדק ס"ם ה', מורי זקני הר"י באסן נסתפק בזה בתשובה כ"ו, רשד"ם סי' קס"ה ופ"ה, מהריט"ץ סי' כ"ד.

אות כ"ו, אין ספק שנתפשט המנהג לסמוך על סברת האחרונים דברי דאין צריך לומר קברתיו במת ביבשה רשד"ם סי' מ"ב וקס"ה, עיין הר"ם אלשיך סי' מ"ד, משפטי שמואל סי' כ"ז ו"פ ופ"ב, הר"ר בצלאל סי' ל"ב, הרש"ך ח"ב סי' מ' וקנ"ב וח"א סי' ז', קונטרים מהרח"ש דף כ"ב, ובתשובה סי' ה' ט', ל"ה, מ"ד, מ"ח, הרימ"ט ח"א סי' ח' ונ"ב, וא"ה סי' ל"ב, משפט צדק סי' י' וס"ם ס"ח מורי הר"ם ח"א דף רי"א וח"ב סי' ח' וכ"ז, מהריב"ל ח"א ס"ם ב', כתבים סי' רכ"ג.

אות ל"ג, הא דבעי הרמב"ם קברתיו היינו דוקא בדליכא הוכחה בעדות ההוא אבל אי איכא הוכחה רבה דהוא ניהו הרוג ודאי חשיב כאלו אמר קברתיו משפטי שמואל סי' פ', מהרא"ש סי' י"ד, מהרש"ך ח"ב סי' מ'.

אות ל"ה, לדעת הר"י סאגי"ם דהיכא דלא נמצא בעת הריגתו לא בעי קברתיו

בגוי

מהר"ר צבי תשובה צ"ה הביאה לקט הקמח הלכות עגונא דאתתא ס"ק תשכ"ג עגונא שהועד שחמיה אמר לכמה בני אדם שהיה יודע שבנו פלוני נהרג ודאי בלכתו בדרך פלוני, ועוד העיד עד אחר שחמיה אמר דברים אלו בשעת מיתתו והתאונן על בנו באר תחלה מקור הדין מהיכן הוציא הרמב"ם בפי"ג מה' גרושין דבאשה אפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו דאינה נאמנת ודקדק בלשונו והשיג על מה שכתב הרא"ם ב"ס כ' עי"ש דסמך דעתו לדעת המפרשים דפירשו דכל היכא דאין העד עומד בסכנה ודאי דבמת לחוד סגי ועד כאן לא מצריך הרמב"ם קברתיו אפילו במלחמה קטנה לדעת מוהר"מ מלובלין אלא דוקא כשהעד נ"כ היה בסכנה ומינה תיתי דכל דלא ידעינן ודאי שהעד היה בסכנה תלינן להקל לא מהניא לדעת הריב"ל ולדעתו דס"ל דבעד מפי עד אפילו בדבר הנוגע לגוף העדות כגון ספק שלשה ימים וספק אישתהי דלא דייקינן ביה דבנד"ד אפילו תימא שהעד הראשון היה בסכנה עם הנהרג ועל שניהם נפלו הלסטים דלמא אי הוה קמן ושיילינן ליה לסהדא קמא הוה אמר קברתיו או דומה לו, אלא דאפילו לדעת מוהר"ם אלשקר ומוהראנ"ח בקצת מתשובותיהם ומוהרי"ט בשניות ל"א ומוהרח"ש דכתבו דאין להקל בעד מפי עד בדבר הנוגע לגוף העדות הכא בנד"ד יודו דאין לחוש דהא לא ידעינן שהעד היה בסכנה ומעיקרא לא ידעינן אם נפלו עליהם ליסטים עיי"ש.

מוהר"ם די בוטין א' הביאו לקט הקמח הלכות עגונא דאתתא ס"ק תשס"ד אמר הגוי ירדתי לראות טבעת אחד שהיה לו באצבעו ולא מצאתיו משמע דנגע בגופו ודי למצריכין שיאמר קברתיו עיין מוהררש"ך ח"ג כ"ג.

בני משה כ"ב התיר בעדות ראובן שאמר לאשה ששמע מגוי אחד שנהרג בעלה מכח תשובת רבנו משולם שהביא הכ"י והואיל והזכירו בשמו ומכירו יש להקל בלא קברתיו ובפרט שהוא עד מפי עד והוא מפי גוי כמבואר במהריב"ל ע"ש.

מכתב מאליהו סימן ז' אות ב' קונטרים בסוף ספרו דף י"א ע"ב הקברתיו לא הוי כקברתיו הריב"ש סי' שע"ת הרמב"ן סי' קכ"ח הרד"ך בית כ"א חדר ד' ט', הרא"ם סי' ל"ו הר"ר תם סי' קל"ג הריב"ל ח"ב סי' יד הרשד"ם ע"ש מ"ב וקצ"ה מהרא"ש סי' א' קונטרים מהרח"ש דף כ"א, מורי זקני הר"י בסאן תשובה כ', אות ג' מ"ש המרדכי מאן לימא לן דגמל"ת אומר שמת לא יהא צריך לומר קברתיו יחידאה הוא הריב"ל ח"ב סי' ב' ועיין מהר"ם אלשקר דף קע"ב כתבים סי' רכ"ג.

אות ה' במ"ש הרמב"ם דגמל"ת שראה לפלוני מת ביבשה בעי לומר קברתיו עיין הר"ן סי' ג" ריב"ש שע"ז שע"ח מהר"ם סי' תקע"ב כתבים סי' רכ"ג, משאת בנימין סי' מ"ד, הר"ם אלשקר סי' קי"א הרד"ך בית כ"א וכ' בנימין זאב סי' א' ח' י"ג י"ד כ"ו הר"ם סי' ל"ו, הר"ר תם סי' קל"ג, קל"ו קמ"ז, ריב"ל ח"א סי' ב' וח"ב סי' י"ב, הר"מ מלובלין סי' ו' וקליב, רשד"ם ע"ה ע"ט הר"ם אלשיך סי' מ"ג משפטי שמואל סי' כ"ה מהרי"א סי' רע"א מהר"ר בצלאל סי' ל"ב, הראנ"ח סי' ע"ה ע"ו, קונטרים מהרח"ש דף ד', מהר"ם הלוי דף ק', עיין הרלנ"ח סי' כ"ז נ"ז וקל"ה, מהר"ר תם סי' ע"ד, מהר"ם גלאנטי סי' נ"ב. וס"ה מהרימ"ט אה"ע סי' ל"ב וח"א סי' נ"ב מהר"ם אלשיך סי' צ"ה, מהרח"ש סי' מ"ד,

אות ו' לא בעי הרמב"ם קברתיו אלא בעד המעיד שראה המיתה או ההריגה אבל האומר שמעתי שמת פלוני או נהרג לא בעי קברתיו משאת בנימין סי' צ"ח, עיין מהר"ר תם סי' קל"ג וקמ"ח, הראנ"ח סי' ס"ה, הריב"ל ח"א דף י"ג, מהריק"א דף ק"כ:

אות ח', כל שהגוי מכירו לא בעי לומר קברתיו אפילו לדעת הרמב"ם הר"ן סי' ג', הריב"ש שע"ח, כתבים רכ"ג, מהרי"ב סי' י"ו, עיין הרמ"א סי' ס"ח, וקי"ג ת"י קל"ג קל"ד קל"ו וקמ"ז, המבי"ט ח"א סי' ש"ג וח"ב סי' ק"ר, הר"ם איסרלאס סי' ק"א, הר"ם מלובלין סי' ו', רשד"ם קס"ה, קונטרים מהרח"ש דף כ' ובתשובות סי' ה' י"ט, מהר"ם מלמד סי' ו' מורי הר"ם ח"א דף רי"א.

אות י"א אין הפרש בין מת לנהרג אלא כשהוא במקום מלחמה הר"י בי רב סי' ו' ועיין מורי הר"ם ח"ב דף נ"א ובמהר"ם אלשקר סי' קי"א ודף קע"ז, ת"י סי' קמ"ט.

אות י"ו, היכא דבעי קברתיו דוקא שקברו הוא בעצמו אבל היכא דאחר

קברו

העד הראשון טלטל אותו ומכ"ש בנידון דידן שלשון העד מורה כן. עיין הר"ש הלוי י"א, מהריב"ל ח"ב י"ד כתב דאין להקל בהכרתיו דהריב"ש כתב בפירוש דלא מהני הכרתיו, וכן נמי אין לחלק בין ראה הטביעה ללא ראה ובתרווייהו בעינן קברתיו ועי"ש.

מוהרש"ך ז' הלכה רווחת בישראל דלית חשש לסברת הרמב"ם שמצריך ושיאמר קברתי ביבשה ע"ש במקום ספק ספיקא והוא מתהפך מתירין עגונא עי"ש ח"א ודברי ריבות ט"ו ועי"ד עי"ש ובסי' א' ומהרשד"ם מ"ב הר"ש הלוי ג' פני משה ח"א נ"ג ועיין מוהררח"ש סוף סימן א' דמתיר אף בשאינו מתהפך ועוד שם סי' ד' ומשפט צדק ח'.

מוהרש"ך ח"א קפ"ג אם העד נתן טעם למה לא קבר אותו הוי כאלו אמר קברתיו. יש להתיר מכח ספק ספיקא שמא הלכה כהרא"ש דמי שלא ראה את הטביעה אין צריך לא את הסימנים ולא לאלתר היכא דהגוף שלם ואת"ל דיש לחוש לדעת המחמירין אפילו גופו שלם ולא ראה את הטביעה דבעינן לאלתר וסימנים אכתי איכא לספוקי דלמא המחמירין בהיכא דלא ראוהו לאלתר, היינו היכא דברר לן שלא ראוהו באותה השעה דפלטו הים אבל היכא שהדבר בספק למעיד תלינן בשעתיה ראה, ואפילו את"ל שנתפוס כל החומרות מ"מ יש להקל בעד השומע דדלמא הראשון ראה בשעתיה עי"ש ובח"ג ק"ג. ועיין המבי"ט סי' ש"ג בדין ספינה שהיה בה חמשה יהודים השנים יצאו משם ואחד מת והשנים אחרים אמר גוי אחד שנטבעו מתו ויצאו לחוץ בין אם דכונה שראו הטביעה או לא ראו הטביעה יש להתיר דלא שייך בדרדמי והלשון מורה דחזייהו בשעתיה גם הענין מורה על כך.

תורת אמת ב' גוי משיח לפי תומו שאמר גם לחברך ולשני מצאתים הרוגים וקברתים אשתו מותרת ושם יבאר טביעות עין בגוי עיין שם ופרח מטה אהרן סי' קכ"ה.

מהר"י בי רב י"ז הולך ומסכים למה שפירשו המפרשים דמה שמצריך הרמב"ם קברתיו היינו דוקא בשלא הזכיר הגמל"ת שם היהודי המת אבל אם הגמל"ת הזכיר בשם ואמר פלוני נהרג גם הרמב"ם יודה דאצ"ל וקברתיו ולא דמי לנהרג במלחמה דצ"ל וקברתיו שכבר נפסקה הלכה מהפוסקים דאין הפרש בין נהרג פלוני למת פלוני אלא כשהוא במלחמה אבל כשאינו במקום מלחמה אין הפרש בין נהרג למת וכ"ש בנדון שאין אנו צריכין לעדות הגוי אלא להתירה לכתחלה אבל להתירה בדיעבד בעדות היהודי סגי (ודברים אלו צע"ל לפרש מה הלשון אומרת להתירה בדיעבד שאינו מרויק לענ"ד.

פני משה ח"ב ה' ו' צדדו להתיר והתירו בעדות ששמעו מהיהודים אבל לא הזכירו אם היה מבחורים או בעלי בתים אבל שמעו מהיהודים שנהרג הקדוש הרופא דוד מק"ק פרהבי"ן בעלה של הינריל וספרו המעשה איך שמעו שנהרג ולפיכך לא הוצרכו שיאמר שקברתיו ולעולם לא בעינן שיאמר וקברתיו אלא בדרדמי אבל בנדון הזה שהאנשים המודים היו בורחים ממקום למקום ליכא למיחש בדרדמי ובפרט שכבר הזכירו שמו הנזכר ומשם יתבאר היכא שמכירו ומזכירו בשמו אין צ"ל וקברתיו ואם אמרי שצריך היינו דווקא במלחמה אבל כשנפלו לסטים על שיירה אחת דאפשר שאצ"ל וקברתיו, ועוד שם אי בתרי עדים בעינן שיאמר קברתיו עי"ש, והמבי"ט ח"ב מ"ט, ומוהרי"ט ח"א י"ג, והראנ"ח ח"א ע"ג, תורת אמת א' ובנדון דומה לזה האריך בתשו' המאור הגדול הגאון המפורסם הרב אב"ד דבק"ק יאפו מהר"ר יחזקאל נר"י שהשיב לרבני ק"ק ווילנא יע"א ושם שם יישב דברי הטור דלכאורה סתרן אהדרי מסימן ל"ג לסי' כ"ו עיין שם כי אין כאן מקומו, לקט הקמח אה"ע הלכות עגונא דאתתא ס"ק תרע"ט.

שער אפרים ק"א ב' ג' התיר עוד הספק שלא הזכיר הגוי קברתיו ויש לחוש לבדרדמי בהיותו מביא שורש הדבר מבטן מי יצאה הצטרפות אמירת קברתיו שהוא הרמב"ם ז"ל ומ"ש מפרשים עליו דלא דוקא קברתיו אלא כל שטלטלו ובנדון דידן שהועד שגררוהו ממקום ההריגה ליער והיה רוצה להראות לו את עצמותיו א"כ דל מהכא חשש בדרדמי עיין שם ובסימן ק"ג ובגנת ורדים אה"ע כ"ג סי' ה' ובני יעקב סי' ז' דף ר"ח ע"א.

מהר"ר

ואות קכ"ז. וד"ה מטה יוסף אה"ע תשובה ו' דבור המתחיל הספק הרביעי כמה דינים בענין קברתיו ביבשה ובלא מלחמה וד"ה מטה יוסף אה"ע תשובה יו"ד. גוי משיח לפי תומו מפי גוי משיח לפי תומו. גוי נאמן לפעמים. הרגתי פלוני יהודי. טענה בדרמי בשם צמח צדק פ"ח. ומוהר"ם די בוטין א' וכמה פוסקים. יהודי מעיד כתב גוי. כתב ישראל רשר"ם ח"מ שפ"ב. בני משה כ"ה. מוטר משיח לפי תומו בשם. מים שאין להם סוף תורת אמת א', דרכי נועם אה"ע ט', בני משה כ"ז וד"ה מכתב אליהו. מסיח לפי תומו נאמן בשם רשד"ם אה"ע פ"ה ק"ב. מפולת הרי. מת וקברתיו. נשאת לא תצא עיין עד מפי עד אינו בשם מהר"ם טראני ח"ב דף כ"ו. סימן מובהק וחלוק בשם מזרחי ע"ג ע"ד ע"ה ודין וקברתיו לרמב"ם. ומהר"ם מלובלין קכ"ה ומזרחי ח"א ל"ו ל"ט ע"ג ע"ד ע"ה. מהרר"י קארו דף ק"י קי"א ומהר"ם מלובלין קכ"ט קל"ז אם בגוי משיח לפי תומו צריך לומר קברתיו, מהרר"א בן חיים ח"א ע"ו, ודברי ריבות ע"ד לא בעינן קברתיו בשלא נמצא הגוי בשעת מיתה, ופני משה ח"א ש"ל ול"ו, וח"ב פ"ד ה' ו', ספינה טבעה בים דבור המתחיל מכתב אליהו. עגונא דאתתא הקלו בה מתרי טעמי ד"ה מכתב אליהו, עגונא דאתתא שאלה. עד אחד ביבמה מהריב"ל ח"ב י"ג. עד אחד במים. עד אחד במלחמה. עדיות מוכחשות בשם מהר"ם מלובלין ק"ג בית חדש צ"ד. עדות אשה לא בעינן בעדיו. עד מפי גוי מסיח בשם הר"ם אלשיך מ"ה, תורת אמת ו' וט"ו, ומהרר"ם טראני ח"ב דף כ"ו מה שהסכימו הפוסקים דבתרי עדים אין צריך לומר קברתיו לאו דוקא עדים כשרים הוא הדין עד אחד וגוי מסיח לפי תומו או שני גוים מסיחים לפי תומם ואפילו ישראל אחד המעיד בשם אחד ובשם מסיח לפי תומו מקרי שני עדיות, ובשם דרכי נועם אה"ע ח', בני יעקב ז', ובני יעקב ט'. עד מפי כתב ישראל. עד מפי עד אינו בשם תומת ישרים קנ"א, מהר"ם אלשיך ע"ד, שארית יוסף ל"ב, ואמונת שמואל כ"ד. בן חיים ח"א ס"ה כמה קולות שהקלו קצת פוסקים, מהרר"א בן חיים ח"א סי' ע"ד, פני משה ח"ב ע"ט ודה מכתב אליהו. עד מפי עד וגוי. ערכאות של גוים. רעב גרוע. שם עיין פני בשם פני משה ח"ב קי"ב ג' ד', דאחר המלחמה לא בעינן קברתיו, כשהגוי מכירו לא בעינן קברתיו, כשאינו בדרך ההרוג לא בעינן קברתיו, דלא בעינן קברתיו כל שנתברר אצלנו על פי הגוי מדבר בשם בני משה י"ח, פני משה י"ג, ומ' וד"ה מכתב אליהו קונטרים. שני יוסף בן שמעון בשם הר"ם מלובלין ו' ונ"ז.

קברתיו עיין מהריב"ל ח"ב י"ד לשון הרב ר' ישראל בספר הפסקים בסי' רנ"ג ואף כי הר"ן סבר דאפילו הנטבע במים לא בעינן קברתיו וכו' דיש לתמוה דלכאורה איפכא משמע ועיין תורת אמת סי' א'. מהרר"ם גאלאנטי נ"ב ס"ה אימתי הצריך הרמב"ם לומר קברתיו, תורת אמת א' אי בעינן קברתי' במים שאין להם סוף, ואם מקלינן בזה בעד מפי עד, כלל דעות הפוסקים ז"ל כזה: ודין צף על פני המים. והיכא דאיכא תרתי לטיבותא עד מפי עד ולא ראה הטביעה עד אומר ששהה עליו ועד אומר שראוהו אח"כ מת, ועיין על ענין קבורה משפט צדק ח', עיין מהרר"י קארו דף ק"י קי"א, לקט הקמח על אה"ע דף י"ז ע"ב דבור המתחיל אך כתב כמה דיני קברתיו: מהר"ר בצלאל ל"ב על יהודי משרת פלוני שנהרג מעיר פלוני כתב הרמב"ם ז"ל הוא יחיד בסברא זו להצריך לומר קברתיו בגוי משיח לפי תומו אף בלא מלחמה ומים פוק חזי דבעל תרומת הדשן כתב דלא נהגו כותיה בזה כלל וכ"כ הרדב"ז ונהגו כל חכמי הדורות להקל ומוהר"י טייטאסק העיר שבעיר סאלוניק נהגו להקל ואף לדעת רמב"ם רבו מפרשי דבריו, והרדב"ז תפס פירוש הרב המגיד דכל היכא דאינו מזכיר שמו בעינן קברתיו דוקא עיין שם מ"ש הר"ן והרא"ם ומוהר"י סאגי"ש והריטב"א דכל אחד פירש כדברי הרמב"ם פ"א, וסוף דבר כתב דכיון שהגיד שהוא משרת פלוני הוי כמזכיר שמו אע"ג דכמה משרתים היו לו דהא כמה חסא איכא בשוקא ואפילו הכי די בהזכרת שמו עי"ש ובלחם רב ל"ו ומוהרח"ש ו' וח', עוד מדקדק לשון הגוי שטלטלו ממקום למקום מדקאמר הוא מושלך במקום פלוני ולא אמר הרגוהו במקום פלוני שמעת מינה שנהרג במקום אחר ואח"כ הושלך למקום שהוא בו ואפילו בעד מפי עד מצינו להריב"ל דמיקל לומר דדלמא

קבר מה יעשה בו האדם למען לא תשב שם חיה רעה בצלו עיין: צל קבר.

קבר מטמא כל סביביו אם יש שם חלל טפח על טפח על רום טפח בין המת והגולל, אפילו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע הכל טמא שהכל כקבר רמב"ם פ"ז מ"ה טומאת מת. ועיין ש"ע י"ד סי' שע"א סעיף ה'. ותנוך בית יהודה תשובה צ"ד. קבר סתום.

קבר מטמא כמת אלפסי הלכות טומאה דף ע"ב ע"ב. ש"ע י"ד סי' שע"ב. קברות שלשה. —

קבר משפחה המוכרו בני משפחה קוברים אותו בתוכו בעל כרחו של לוקח ומחזירין דמיו ודיני אשה הנקברת אצל אביה או אצל בעלה ש"ע י"ד סי' שס"ו ואשה שירשה קבר ממשפחתה שם. קבר המוכרו.

קבר סתום היינו שיש במקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח מטמא כל סביביו במגע משנה א' פ"ז באהלות ר"ע ותי"ט. ודין קבר סתום רמב"ם פ"ב פסקא ט"ו מה" טומאת מת. בית סתום. דרך הטומאה לצאת בפסק מהר"ם זכות. חצי הקבר. קבר מטמא.

קבר עיין: בגר בקבר. בית הקברות. בן אינו יורש את אביו ואת אמו בקבר. בעל אינו יורש את אביו ואת אמו בקבר. דוד אמר אגורה באהלך עולמים. הא איכא שמואל. הזמנה בגוף. יושבי צריפין. ישיבה על הקבר. מתים אם מרתיקין זה מזה בקבורתם. נחל או. ערב ראש השנה. פותח טפח מוציא. פתיחת הקבר בלא דם. ציון קברות. צרכי רבים בחש"מ. שבת מלאכות.

קבר'שו עיין: אדם עשוי שלא להשביע.

קבר שנפתח באשה אין לה פנאי להלך משנה ד' פ"ז דאהלות, רמב"ם סוף הלכות טומאת מת. יולדת ומפלת.

קברתין מועיל ברעבון דגרוע ממלחמה ואינו מועיל במלחמה דעדיף ומלתא בטעמא מהרלנ"ח קל"ה הובא בלק"ט הקמ"ח אה"ע דף כ"ג ע"ד. עד מפי עד וגוי משיח לפי תומו בשם מהרלנ"ח קל"ה, קברתיו עיין מהריב"ל דבור המתחיל מכתב אליהו סי' ט' אות ז'.

קברתיו עיין: אומדנות בעגונא דאתתא בעל דרכי נועם אה"ע נ"ו ונ"ז עד אחר בדבר אין צריך לומר קברתיו. אין מעידין אלא אם ראוהו בית תרש ע', אין מעידין אלא על פרצוף בשם מהרר"ש כהן ח"א קפ"ג, אין מעידין אלא תוך שלשה ימים בשם צמח צדק ק"ג. פני משה ח"א פ"ה ו' ז'. מוהר"ם די בוטין א' קולא בעד מפי עד לענין דחזייהו בשעתיה ולא כן בענין קברתיו לדעת ריב"ל ולמה, ושם ד"ה מכתב מאליהו אות כ"ט ל' ל"א דפלטה שם הקולמוס בשגגה. אשה נאמנת לומר מת בעלי. גוי משיח לפי תומו כשר בשם כמה פוסקים ובפרט בשם מהרר"ם אלשיך מ"ה דאין חילוק בין אומר קברתיו לאומר שראה שקברוהו או שידע קבורתו, ובשם מהרר"ם אלשיך ק"ה קי"א. ובשם רשד"ם אה"ע י"ת. ומהר"ר בצלאל ל"ב ומהר"ם איסרלס ק"א. מהרר"ש כהן ח"א קפ"ג ולא קברו. תורת אמת ב', ג'. מהריק"א דף ק' ובשם מהר"י קארו דף ק"ח ק"ט. ומהרר"י קארו מדף קי"ב עד דף קי"ז ומדף קי"ו עד שם ת', ומהרר"י קארו י"א דף קב"ה דאפילו לרמב"ם דמצריך קברתי' גבי גוי משיח לפי תומו היינו באומר שראוהו מת או הרוג אבל האומר ששמע שמת או נהרג אין צריך לומר ששמע שקברוהו דעד המעיד מפי השמועה מפי אחר לא חיישינן בדדמי. הר"ש הלוי ג' ד'. לחם רב ל"ד ל"ה. הריט"ץ ב"ד דבגוי ומכירו אפילו אינו מזכיר שמו לא בעי קברתי': ובשם הרמ"א ק"א. והרב אשכנזי כ"א. מהריב"ל ח"א וט', וח"ב י"ב וח"ג ב' דאין לחוש לדברי המרדכי המצריך קברתיו בגוי משיח לפי תומו שנהרג, ובשם מהרי"ט ח"א ח' וח"א י"ג, וח"ב כ"ד. מהרר"ם גאלאנטי כ"ב ס"ה. ומוהרר"א בן חיים ח"א כ"ז. ומהר"א בן חיים ח"א ע"ה. ותורת אמת י"ד. ובשם דרכי נועם אה"ע יו"ד גוי משיח לפי תומו מפי גוי משיח לפי תומו שהגוי הראשון לא אמר קברתיו. וי"א, פני משה ח"א צו"ח, וח"ב ז', ח' וח"ב כ"ו, ובשם פרח מטה אהרן ח"א לג' ולז'. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ח. וד"ה מכתב אליהו אות כ"ב. מכתב אליהו סימן ג' אות נ"ז ואות ק"א ואות

קבר אחר מברך ודעתו שלא לברך ואם ראה קברות ובירך וחזר וראה קברים אחרים מברך אפי' תוך שלושים יום הרדב"ז תקפ"ט אלפסי ור"י פ"ט דברכות דף מ"ז ע"ב נוסח הברכה ורינה. ועיין יד אליהו תשובה ל"א דשתי בתי קברות בעיר או בשתי עיירות ספק ברכות ולהקל.

קברות הבודקן לראות אם יש עוד שם מתים וכו' עיין: בודק קברות. דרך קבר. שלשה מתים אם.

קברות ואופן יישובן וכוכיהן משנה ח' פ"ו דב"ב ובתי"ט. רמב"ם פרק כ"א מ"ה מכירה וב"י וש"ע ח"מ סי' רי"ז.

קברות וטומאתן עיין: קברות שלשה. קבר מטמא.

קברות וטומאתן רמב"ם פ"ו מ"ה טומאת מת. ופרק ח'.

קברות ופנויין עיין: קברות שלשה.

קברות מרחיקין מן העיר חמישים אמה. ש"ע י"ד סי' שס"ה סעיף ב'. משנה ט' פ"ב דב"ב.

קברות עיין: קבר עיין.

קברות שלשה הן קבר הנמצא, קבר הידוע, קבר המזיק את הרבים. קבר הנמצא מותר לפנותו מקומו טהור ומותר בהנאה, ידוע אסור לפנותו, מקומו טמא ואסור בהנאה, מזיק את הרבים מותר לפנותו, מקומו טהור ואסור בהנאה, אלפסי ור"ן פ"ו דסנהדרין דף רפ"ד ע"ב. ש"ע י"ד סי' שס"ד. ובקבר בנין עסקינן אבל קבר דחפירה דליכא עליה בנין לא מיתסרא מ"ט קרקע עולם היא ואינה נאסרת דהא קבריה דרב שקלי מניה עפרא לאישתא בת יומא. בית הקברות לא.

קברות שתים מתקנים להם בית דין אחד לנסקלין ולנשרפין ואחד לנהרגין ולנחנקין ודבר זה הלכה למשה מסיני, נתעכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהם ויש לקרוביהן לעשות להן ארון ותכריכין רמב"ם פי"ד מ"ה סנהדרין פסקא ט' משנה ה' ו' פ"ו דסנהדרין. הרוגי בית דין אין קוברין. רשע אין קוברין.

קברי גוים הרואה אותם אומר בושה אמכם עיין אלפסי ור"י פ"ט דברכות דף מ"ז ע"ב ש"ע א"ח סי' רכ"ד. אוכלוסי. קברות אם ראה.

קברי גוים עיין: אדם אתם. גוים אם.

קברים עיין: שבועה על דעת חברו יעקב ד"ה בני משה תשובה א'.

קברי מתים הולכים עליהם בתשעה באב ובערב ראש השנה ש"ע א"ח ס"ס תקפ"א. יד אליהו תשובה ל"א שתי בתי קברות בעיר אם צריך לילך על שניהם בתענית צבור, פלפל בפלוגתא למה יוצאים בבית הקברות וכו' וה"ל איכא בינייהו שתי בתי קברות, וסיים דנכון לילך על שתיהם. ובערב יוה"כ מטה משה אות תתל"ט הטעם ועיין ש"ע א"ח סי' תר"ה. ערב יום כפור. תשעה באב. תפלתו גם בתשעה באב.

קברי צדיקים עיין: נדר לילך.

קברי רבים שהגביהו עפר ע"ג בגובה עשרה טפחים ויותר לקבור אחרים מלמעלה ויש מצבה ידועה על א' מהמתים של מטה מכוסה לגמרי עד שאין ציונה משמש כלום למי שנעשית וא' מן השרים שפתויו בעין אונס מבקש לקנותה וקרוביו של מת שואלים אם יספיק להתיר להם מכירת המצבה מה שיקבלו עליהם להוציא את דמיה בתקון המקום עצמו מסתברא דליכא איסור בדבר לכ"ע שהרי כל מה שקנה וזכה המת באויר הקבר מחול הוא לרבים עם העפר שהגביהו עליו והאבן הזאת שבטל ציונה נמי לא שנא ואם יוציאו דמיה בצרכי בית הקברות או בשאר צרכי רבים אין להרהר בדבר אפי' למשנת חסידים הרמ"ע מפאנו תשו' נ"ו. יד אליהו למהר"א מלובלין סי' צ"ד אם מותר ליהנות מן המצבות והשיב המחבר דיש שני טעמים לאיסור זה אחד מצד איסור הנאה ואחד מצד בזיון המת אחד מדרבנן ואחד מדאורייתא והנפקא מינה בינייהו ויש חילוק בין קבר בולט וכו ושם קושיא על זה מפרק בן סורר ושם פירוש הירושלמי דמשמע דלא משום איסור ציצית בקבר נגע בה, ועיין יד אליהו סוף תשובה ג'. מת ותכריכיו ד"ה יד אליהו תשובה ג' בענין המצבות. קבורה בקרקע. קבר אסור.

קבר

קבר התהום משנה ב׳ ג׳ פ״ג דפרה היינו קבר שאין עליו אהל טפח שהיא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה רמב״ם פ״ב י״ג׳ דפרה ארומה. טומאת התהום.

קברו את המת וחזרו אבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולים העם להתחיל ולגמור אפי׳ פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו אם יש שהות ביום לקרות אח״כ, העומדים בשורה לנחמו הפנימים שרואים פני אבל פטורים, והחיצונים שאינם רואים פני אבל חייבים משנה אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י״ד ע״א ש״ע א״ח סי׳ ע״ב סעיף ד׳ ה׳.

קברו המת מה עושים בצאתם מבתי חיים ש״ע י״ד סי׳ שע״ו סעיף ד׳ בהג״ה. ורוחצים ידיהם במים שם. תשב״ץ סי׳ תמ״ט כתב יש חרם מן הקדמונים שלא ליטול ידיהם מן הנהר כי פעם אחת בקשו עלילה והרגו כמה יהודים. ותולשים עשבים ומקנחים בעפר לזכור בנ״י שבאנו מטפה סרוחה, בתלישת עשבים לזכור תחיית המתים, בעפר מקנחים לזכור יום המיתה, שלטי גבורים פ״ג דמ״ק דף שצ״ט ע״א. וכת׳ מעבר יבק פי״ט מאמר שפתי רננות שאין לקנח הידים ולנגבם אחר נטילתם למען יזכור יום המיתה ואל ישליכנה אחרי גוו. כנסת הגדולה י״ד סי׳ ש״ע, בהגהות הטור אות י״א שטה ל״א נשאל לגאון נוהגים אצלנו כשחוזרים מבית הקברות רוחצים את ידיהם וכו׳ ג״כ רבנו בחיי פרשת חוקת כתב שיש רמז לתחיית המתים ומהרי״ל בתשובה סי׳ כ״ג כתב משום רוח הטומאה השורה בבית הקברות ונט״י מעבירו. אות י״ב מקובלני מפי מורי שיש לרחוץ גם הפנים ורחיצה זו אסמכוה אקרא ורחצו את ידיהם סופי תיבות מת מהרי״ל בתשובה סי׳ כ״ג ועיין ע״ש שהובאו בתשובת הרשב״א ח״ב דף צ״ו ע״ד. אות י״ג הקדמונים החרימו שלא ליטול מן הנהרות כי פעם אחת בקשו גוים עלילה והרגו כמה יהודים מטה משה בח״ה בהלויית המת. אות י״ד מנהגנו שלא לקנח הידים מאותה רחיצה אלא מניחים שיתנגבו מעצמם ולא שמעתי טעם נכון לזה (ובפירא״א יש ג״כ המנהג הזה בקצת ההמון אבל אני ראיתי כמוהרר״י במיל וצק״ל ממאנטובה ומהררי״ב קוים רבותי גדולי הדור שהיו מקנחים ידיהם ואני רצתי אחריהם ועשיתי מעולם כמוהם). אות ט״ו כשיושבין נוהגים לומר ויהי נועם ויש לכפול אורך ימים או מתחילין יושב בסתר עד כי אתה ה׳ מחסי לא כאותם המתחילים יושב בסתר עד אליך לא יגש ולא ידעו ולא יבינו מה ידברו מטה משה ח״ה בהלויית המת שער א׳ סי׳ ד׳. אות י״ז שטה ל״ח לא נהגו מעולם לקנח ידיהם בבבל נ״ב עיין בב״ח ובפרישה. שטה מ׳ ולתלוש עפר מן המחובר אחר קדיש וכו׳ נ״ב ולתלוש עפר ועשבים בחול המועד הגה׳ מיי׳ פ״ח מהל׳ אבל אוסרים והרי״ל מטראני ח״א סי׳ ר״נ מתיר. אות י״ט יש להקפיד שלא יכנס אדם לבית קודם שירחץ ויושב ג׳ פעמים בחצר ב״ה ומנהג אבותינו תורה היא מהרי״ל מטה משה בח״ה בהלויית המת שער א׳ סי׳ ה׳.

כנה״ג שם בהגהות ב״י אות א׳ דף שפ״ח ע״א שטה ח׳ ונושקין הקבר ועפרו דרך כבוד וכו׳ נ״ב וכ״כ ספר תמים דעים סי׳ קמ״ה אות ב׳ שטה ב״ו ומשליכים אחרי גוום וכו׳ נ״ב מה שמשליכים לאחריהם ולא לפניהם שראיתי במדרש שהנשמה מלוה את הגוף של מת עד הקבר ואינה רשאי לחזור לאחורה עד שיתנו לה הקהל רשות וזריקה לאחוריהם הוא סימן נתינת רשות כלומר תלבי למנוחיכי מטה משה בח״ה בהלויית המת שער א׳ סימן ה׳ בשם הרוקח והתשב״ץ.

קברו של משה למה נסתר עיין: צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה.

קברות אם ראה אותם ובירך עליהם ובתוך שלשים יום ראה קברים אחרים חוזר ומברך עליהם והראיה מהרואה חכמי ישראל שצריך לברך על כולם ומנוסח הברכה אשר יצר אתכם בדין חן אתכם מראה שלא בירך אלא על אותם מתים והרב ר׳ גור אריה לוי ממנטובה כ״ת בהגהותיו לש״ע סי׳ רכ״ר סעיף י״ב שכן נראה ממ״ש הרב המשביר בש״ע ס״ם רכ״ה שכתב לא עליהם ולא על אחרים. לקט הקמח על א״ח דף כ״ט ע״א ז״ל ברכת קברי ישראל אם נתחדש ח״ז שם מת אפילו תוך שלשים יום יחזור ויברך כך כתוב בכ״י משם הנ״ז. הלק״ט ח״ב קע״ח דהרואה קבר אביו אחר ל׳ יום לא יברך ברוך דיין האמת כנראה דחזר בו ממ״ש בח״א תשובה רי״ב דיברך, ועיין שם דהרדב״ז כתב דאפילו על

קבעו לחליצה למחר ומת אבי האשה ולא היה סיפק לחלוץ אחר הקבורה ולא רצה מהרר"א בן חיים שתחלוץ לפי שהיתה אוננת י"א לפי דבעינין כוונה בחליצה ובאנינותה לא תוכל לכוון והרב כתב דלא היא אלא דחליצה מצוה היא ואונן פטור מכל המצוות מהר"י טראני אה"ע י"ו. קביעות מקום.

קבר אין לחצוב ולהניחו פתוח אם אין נותנים בו המת מבעוד יום, ואם יניחנו פתוח עד הבקר בימים מועטים ימות אחד מבני העיר. צוואה שנית לרבי יהודא החסיד נדפסו מחדש בריש ספר החסידים בק"ק זולצבאך. ועיין הר"ן פ' עשרים דשבת דף קנ"ט ע"א דדרכם היה לחפור קברות לצורך מתים שימותו לאחר מכאן ואסור בחש"מ לחפור קבר לצורך מתים שימותו לאחר המועד וכך הם דברי רמב"ם פ"ח מה' יום טוב וז"ל אין חופרין (בחש"מ) קבר להיות מוכן למת שימות וכו'. ובעיר פירארא כשמת הזקן ר' שמואל ראווינה בשנת התפ"ב הוצרכו הקברים לחצוב לו קבר ביום שלפני קבורתו לקברו ביום המחרת בבקר בהשכמה, ובאו לפני הב"ד ושאלו אם חוששין לצוואת ר' יהודה החסיד, והיתר להם לחצוב אך בתנאי שאחר החציבה יכסוהו במחצלאות או נסרים ולא יניחוהו מגולה בלילה וכן נעשה. ש"ע א"ח סי' תקמ"ז סעיף י"א. ש"ע י"ד סי' של"ט סעיף א' בהגה ואסור לחצוב שום קבר להיות פתוח עד למחר שלא יקברו בו המת באותו היום ויש סכנה בדבר (רבנו ירוחם בשם ר' יהודה החסיד ז"ל) וכתב שם שלא יעברו ימים מועטים עד שימות אחר. גוסס כחי לכל דבריו אבל. מת בחולו של מועד.

קבר אסור בהנאה והאבן והבנין ש"ע י"ד סי' שס"ד. ואסור לפנותו ואם פנהו במקום המותר לא יעשנו בית התבן ולא בית העצים, ולא בית האוצרות עיין כנסת הגדולה שם בהגהות הטור אות א' דף שפ"א ע"א שטה י' קבר אסור בהנאה ודוקא קבר בנין וכו' נ"ב בעל ש"ג בפרק נגמר הדין נתקשו אצלו דברי הרמב"ם פ"ה מ"ה אבלות ודברי הסמ"ג פ"ה אבל ודברי הטור כאן והעלה דיש חלוק בין בתי קברות של יחיד לקברות של רבים דבבתי קברות של רבים אין חלוק בין קבר של בנין לקבר של קרקע דכולהו אסירי אפילו במקום שאין שם מתים קבורים כיון דאקצו ההוא קרקע לבית הקברות אבל בקבר של יחיד יש חלוק בין קבר של בנין לקבר קרקע. ואיסור הנאה בקבר דרבנן הוא רשד"ם חי"ד סי' ק"ק. לחצוב עפר ולעשות לבנים ממקום נאמר עליו מאנשים הרבה וכו' כפי הדין הוא מותר וראוי לאסור רשד"ם חי"ד סי' ק"ק. צוה לגוי שיחצוב לו מאותו מקום לר"ת והרא"ש אין שליחות לגוי בין לקולא בין לחומרא רשד"ם חי"ד סי' ק"ק. לקבור מת אחר בקבר שפנה את הראשון משם מותר וכ"ש במצבות שנהגו עכשיו להניח על הקברות לכבוד בעלמא אם פנהו מקבר זה להניח שם יפה ממנה שמותר הרשב"א בתשובה סי' תקל"ז הביאה בבדק הבית מ"ב באורך ובש"ג פ' נגמר הדין כתב בצ"ע לענין מעשה ובפרט למה שנוהגים עכשיו שכל אחד קונה מקום קבורתו וא"כ מקום קבורתו מאן מחיל ומאן שביק. אות ו' שטה כ"א וא"א הרא"ש לא היה אוסר להושיב על האבן וכו' נ"ב וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' רצ"ו וכתב הרמ"ע מפאנו סי' מ"ד דהיכא דאיכא (זוכה) שנפסלה? מותר לעשות בו קברים אחרים ואפילו לשאר צרכי צבור מותר ובלבד שאם היו שם כתובים שמות הבעלים שיעקרו שם הבעלים מהם. קברי רבים בענין המצבות ואיסור או היתר הנאתן.

קבר החופרו פטור מק"ש תפלה ותפילין ומכל המצות ואם הם שנים אם יכולים לתת מקום זה לזה ש"ע י"ד סי' שס"ה.

קבר המוכר את המקום לחברו לעשות לו קבורה או המקבל מחברו לעשות לו, קבורה עושה מערה וכו', אלפסי ספ"ו דב"ב דף ר"י ע"ב. ש"ע ח"מ סימן רי"ז סעיף ו'.

קבר המוכרו ואשה שירשה קבר ממשפחתה ש"ע י"ד סי' שס"ו. אלפסי ונ"י סוף פרק ו' דב"ב דף ר"י המוכר קברו או דרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה, וה"ה מי שבא לישא אשה שאינה הוגנת לו שיכולים למחות בידו לכתחילה. קבר חדש נמדד ונמכר ונחלק, והישן אינו נמדד ולא נמכר ולא נחלק (בריתא באבל רבתי פי"ד ש"ע י"ד סוף סי' שס"ח ועיין באורך שלטי הגבורים פרק נגמר הדין אם קבר נמכר). בית הקברות לא. כל הנושא אשה. קבר משפחה.

קבר

פ"א דתענית דף רס"ז ע"ב אימתי מקבלו רב אמר במנחה ושמואל אמר בתפלת מנחה וכתב ב"י דלפי רש"י רב מודה לשמואל דס"ל דבזמן המנחה מקבל ואפילו בשוק וכ"ש בתפלת המנחה ושמואל אינו מודה לרב אלא ס"ל דדוקא בתפלת המנחה מפני קבלה משום דהוי סמוך לתחלת יום תעניתו אבל לא קודם וכ"כ הר"ן ולפירוש המרדכי במסכת תענית סי' תרכ"ד ובהגהות מיימוני פ"א הביאם בסימן זה בסימן שאחר זה שמואל מודה לרב דמקבלו בתפלת המנחה וכ"ש קודם לכן ורב לית ליה דשמואל וס"ל דקודם תפלת המנחה צריך לקבלו אבל משהתחיל להתפלל מנחה לא מהני קבלה מיהו בעל לחם משנה פ"א מה"ת פירש בע"א לפ"ד ה"ה וס"ל דהך דקאמר שמואל מקבלו בתפלת המנחה לאו למימרא שאם קבלו קודם אינה קבלה כלל אלא לא הוי קבלה מעלייתא לדחות י"ט של דבריהם אבל מ"מ קבלה הוי וכו' ופי' זה נראה קרוב מאד לפי' המרדכי וב"י בסימן שאחר זה כתב שפי' רש"י הוא עיקר ופסק שהדרך הטוב וישר לצאת ידי כולם הוא לקבלו בסוף התפלה קודם שיעקור רגליו וכמ"ש כאן המגיה וכל הפוסקים חוץ מראב"ד פסקו כשמואל לכן לדעת המרדכי והגהת מיימוני וראב"ד לכתחלה יכול לקבל תענית יחיד קודם תפלת המנחה אבל לדעת רוב הפוסקים לכתחלה צריך לקבל בתפלת המנחה כדאמרן וכן ראוי לנהוג אבל אחר תפלת המנחה אעפ"י שעדיין יום הוא כ"ע מודו ואפילו ר"ן דלכתחלה אינו יכול לקבלו ובדיעבד אם לא קבל התענית עד אחר המנחה ואעפ"י שעדיין יום הוא וכ"ש אם קבלו בלילה אינו תענית לצאת ידי נדרו לדעת כל הפוסקים חוץ מר"ן ובזה בטלה דעתו אצלם ואינו תענית כ"כ להתפלל עננו לדעת הרי"ף והרמב"ם ור"ן והרא"ש והקארו לאפוקי דעת ר"י ומרדכי דס"ל דהוי תענית להתפלל עננו ואם קבל התענית קודם המנחה לדעת המרדכי והגהות וראב"ד ובעל לחם משנה הויא קבלה גמורה אבל לדעת שאר הפוסקים דפסקי כשמואל כפרש"י ור"ן לא הוי תענית לא לצאת ידי נדר ולא להתפלל עננו וכן הוא דעת המחבר והמגיה וכן ראוי לנהוג ואם לא קבל התענית עד לאחר תפלת המנחה לדעת הרא"ש ור"י ומרדכי והר"ן ואחרים הביאם ב"י אעפ"י שעדיין יום הוא יוכל לחזור בו ולאכול אבל לדעת תוספות טור וב"י אעפ"י שלא קבלו עד הלילה חייב להשלים את נדרו ונ"ל דכל היכא דליכא צער טובא ראוי לחוש לדעתם ולהחמיר להשלים את נדרו כיון שקבלו עליו וכ"ש היכן שקבלו קודם תפלת המנחה דהא אפי' לדעת מרדכי והגהות והראב"ד ולחם משנה הויא קבלה גמורה וחייב להשלים את נדרו וקבלה אינה צריכה לתעניות הכתובים בפסוק ולא לאותן הרגילין להתענות מי"ז בתמוז עד ט"ב וכיוצא וכ"מ בטור סי' רי"ד דמקובלים ועומדים הם מכח מנהגם וכ"ש ת"ה וב"י אבל תעניות שהצבור גוזרים אותה לדעת רמב"ם, ראב"ד, רא"ש, וטור, והגהות, וב"י, כל שהשליח צבור הכריז אעפ"י שהיחיד לא ידע ולא קבל חייב להתענות עמהם ולדעת רמב"ם ור"ן הביאם ב"י סימן זה וסוף סימן תקע"ה צריך כל א' וא' לקבלו ונ"ל דלכתחלה צריך לחוש לדעתם אבל בדיעבד יש לסמוך על הדעת הראשון ואם קבל עליו ג' או ד' תעניות שאינן רצופים כגון בה"ב נסתפקו הרא"ש והטור וב"י אי סגי בקבלה אחת או לא ולדעת ראב"ד מרדכי הגהות מיימוני ולחם משנה קבלה אחת מהני ולכן לכתחלה יש לחוש לספקת של ראשונים וכ"ש דריא"ז אית ליה בודאי שצריך לקבל כל א' וא' כמ"ש שלטי הגבורים פרקא קמא דתענית דף רס"ז ובדיעבד יש לסמוך על דעת המקילים אבל אם קבל תעניות רצופים לכ"ע קבלה א' סגי לכולם. מהר"ר גור אריה לוי ס"ק ב'.

קבלת תענית עיין: חנוך התנוקות. קבלה בלב. ראש חדש אסור. תענית לילה. תענית עקרו. תענית קבל. תענית שלא. תענית שני וחמישי שני קבל.

קבסתן איכפל תנא לאשמועינן מחט. פי' צערתני הוצרך תנא לטרוח להשמיענו קנייני מחטין. גם בסנהדרין פ"י דף נ"ה איכא קבסתן ופרש"י צערתני ששאלתני דבר שאי אפשר כך אמר רב יוסף לרב שמואל קדושין פ"ק דף כ"ו. ונ"י פ"ה דב"ב דף כ"ד. ורי"ף שם ע"א פי' הפכת את בני מעי להקיא. וזה נאמר בענין קנין נכסים שאין להם אחריות עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה דלאו צבורים בקרקע בעינן. ש"ע ח"מ סי' ר"ב. אכפל תנא.

הם לא נתקיימו כי אם בפני שנים לא נרע מעד מפי עד הר"ם מלובלין סי' ח' ועיין סי' ל"ז ונ"ז, מכתב אליהו שם אות ל"ב קבלת עדות שלא נתקיים כי אם על פי עד אחד מהני לכ"ע, הר"ם מלובלין סי' נ"ז, מכתב אליהו שם סי' א' אות מ"ג במקום שאנו באים להתיר מטעם שהם שני עדים אם צריך שיקובל עדותם בב"ד עיין רשד"ם סוף סימן ס"ט ומהרי"ש הלוי סוף סי' י"א דף קי"ב ובתשובת מוהרח"ש סי' ו' ובתשובת הר"ם מלובלין סי' כ"ו, ובתשובת מוהרד"ם חלק ב' סי' ו'. מכתב אליהו שם סי' ב' אות ל"ג היכא דאנו צריכים לסמוך אשני עדים יש לספק ולומר שצריך שהם עצמם יבואו להעיד בב"ד ולא יספיק כשאחרים יעידו בשמם הרשד"ם סי' ס"ט עיין המבי"ט ח"ב סי' מ"ט, מהר"ם מלובלין סי' קכ"ח קונטרס מוהרח"ש דף מ"ט ובתשובותיו סי' ד'. קבלת עדות בלילה ובאנשים שאינם.

קבלת שבת עיין: הדלקה עושה. הלכה תמורך טרפון. יום המעונן בערב שבת. מוקצה דאורייתא או בסוף הפלפול. נר של שבת. שופר של ראש השנה ודיניו. תקיעות בערב שבת.

קבלת שבת עיין ש"ע א"ח סי' רס"א, ובסי' רס"ג בין לענין איסור מלאכה בין לענין תפלת מנחה. ואם תלויה בנר של שבת או לא שם סעיף י'. ובתפלה תלויה אבל אינו מועיל תנאי שם סעיף י"א. והלק"ט ח"א תשובה נ"ב בואי כלה שאומרים בערב שבת הויא קבלה. ועיין ש"ע סי' רס"ג מג"ד ס"ק ג' בתשובה שמי שקבל עליו שבת מותר לומר לחברו שלא קבל לעשות לו מלאכה ומותר ליהנות מאותה מלאכה בשבת וכ"ש במוצאי שבת מי שאחר להתפלל ע"ש ולפי שרבים נטו דעתם להחמיר נגד סברת הרמ"א נשאל הב"ח בתשובה ק"י להורות דעתו והוא ענה וביאר דאלו ואלו דברי אלקים חיים והמחמיר תבוא עליו ברכה. אם רוב הקהל קבלו שבת מבעוד יום המעוט נמשכים אחריהם, אדם שבא לעיר וכבר התחילו הקהל ברכו ויש עליו מעות מניח ליפול ש"ע שם סעיף י"ב י"ג. עיין מגן אברהם על ש"ע א"ח סי' של"א ס"ק ב' שהאריך ועיין אלפסי פ"ב דשבת דף ק"ו ע"ב ודף ק"ז ע"א הר"ן שהאריך בראיות לקיים כדברי בעל הלכות נגד סברת וטעמי הרמב"ן דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר של שבת. ועיין שלטי גבורים ספ"ב דשבת דף קי"ב ע"א אות א' שהאריך הרבה להוכיח במה תלויה קבלת שבת.

קבלת תענית בתענית יחיד צריכה ודיניה. ותענית צבור אינה צריכה קבלה וכמה דיני עננו ש"ע א"ח סי' תקס"ב, ושאר תעניות שאינם צריכים קבלה שם. ואומר הריני בתענית מחר וכו' בשומע תפלה או אחר שסיים תפלתו קודם שיעקור רגליו. עיין בהלק"ט ח"א תשו' כ"ה ביחיד המתענה שהתפלל עננו ובא לישאל שהחכם עוקר הנדר אבל לא שיעשה התפלת שקר והורה אופן טוב לקבלת תענית דהיינו שיאמר הרי אני בתענית למחר עד שאקרא פרק זה שבזה אין עוד חשש ואין צורך להתרה אלא קורא ואוכל, וכתב מהרי"ק שורש כס"א ענף ו' דקבלת תענית אין צריך להוציא מפיו אלא די במחשבה. וכתב הלק"ט ח"א תשו' ח' דמי שאמר בשעת מנחה קונם עלי כל מאכל למחר או שבועה שלא אוכל למחר דהוי קבלת תענית ומתפלל עננו. ובח"ב תשובה קמ"א כתב הלק"ט ומערער על היהי רצון שאומרים בקבלת תענית שאינו נכון פן יאחזנו בולמוס. תענית פ"ק דף י"ב אי יתיב מאי אמר רבה בר שילא דמיא למפוח דמליא זיקא פירוש אם ישב בתענית מי שלא קבלו עליו מאתמול מבעוד יום.

קבלת תענית בתפלת מנחה מקבלו בשומע תפלה או אחר שסיים תפלתו קודם שיעקור רגליו (טור בשם ר"ת) אומר הריני בתענית יחיד לכחר יהי רצון שתהיה תפלתי ביום תעניתי מקובלת ואם לא הוציא בפיו אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר הוי קבלה (טור בשם ר"ת דהוי בכלל נדיב לב מהא דשבועות דף כ"ו) והוא שיהרהר כן בשעת תפלת מנחה וז"ל הש"ע תקס"ג מי שהרהר בלבו שלא בשעת תפלת המנחה להתענות למחר לא הוי קבלה דלא עדיף מהוציא בפיו להתענות למחר דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בתפלת מנחה, וטוב יותר לקבלו אחר תפלה מבשעת תפלה כדי שלא להפסיק בתפלתו המגיד, הגהות מיימוני כלבו ובי"ז. ש"ע א"ח סי' תקס"ב סעיף ו'. אלפסי ור"ן

קבלן של יתומים קטנים אם נפרעין מהם, תשובת רמב"ן סי' ט'.

קבלן תרי גווני נינהו אלפסי ורש"י ונ"י פ"י דב"ב דף רמ"ה ע"ב, ערב קבלן.

קבל עליו קרוב או פסול להעיד ב"י מח"מ סי' ל"ג. פסולים לדין או להעיד קבל עליו.

קבלת אחריות סחורה עליו לא חשיבא כאלו היא שלו ותפטר מן המכס אם הוא פטור וכן לחיוב, דברי ריבות סי' ת"א, רשד"ם חיו"ד סי' קצ"א.

קבלת דברי חברות עיין: דברי חברות.

קבלת דברים עיין: אמן בו.

קבלת דם אינה כשרה ביום הכפורים אלא בכהן גדול, משנה ד' פ"ג דיומא ר"ע. רמב"ם פ"א מה' עבודת יום הכפורים.

קבלת דם בימין עיין: כל מקום שנאמר יד או.

קבלת דם זמנה כל היום, משנה ה' פ"ב דמגילה. אלפסי ור"ן שם דף שס"ד ע"ב. רמב"ם פ"ד מה' מעשה הקרבנות:

קבלת דם טעונה צפון עיין: וא"ו יתירה.

קבלת דם עיין: חוץ מפנים.

קבלת עדות ביום ולא בלילה דהוי תחלת דין, הר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ו ע"ב, ש"ע ח"מ סי' כ"ח סעיף כ"ד. לע"ש סי' ה'. אין מקבלין עדות בלילה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו, רמב"ם פ"ג מה' סנהדרין, תשובת אלשקר סי' ט"ו, ב"י ח"מ סי' ה' וכ"ח, נתקבל פסול מ"מ פ"ג מהלכות נחלות בשם תנ"י ב"י ח"מ סי' ה', לע"ש סי ה' וכ"ח. קבלוהו עליהם הבעלי דינים מקבלין אפי' לכתחלה, ב"י ח"מ ולע"ש סי' כ"ח, אפילו השביעום בב"ד יחזרו ויעירו בפני הב"ד ואם כתבו עדותן עדותן קיימת ב"י ח"מ סי' כ"ח. עדות בלילה.

קבלת עדות בלילה ובאנשים שאינם ראויים אפילו בדיעבד זה וזה פוסל מהרד"ם אלשקר ט"ו.

קבלת עדות כגמר דין דמי הר"ן פ"ד דשבועות דף שט"ו ע"ב.

קבלת עדות עיין: מלוה על פה שלא נתקבל העדות. עד אחר הנשאת על פיו. עדות. קרושין ודיניהם מוהרח"ש י"ח י"ט קבלו עדות בהדיוטות ואם אחד מהם גמיר ואם קבלו הדיוטות כב"ד הגדול. קנס שרוכין. עבודת הגרשוני ל"ד. שטר קבלת עדות. שלשה נכנסו לבקר את החולה.

קבלת עדות שבא לפני ב"ד אם צריך שיחזרו לשאול העדים רשד"ם ח"ד סי' י"ת.

קבלת עדות שלשה דיינים דוקא בעינן ביה והאידנא מקבלין ביחיד חנוך בית יהודא תשובה קט"ז. ח"מ סי' כ"ח סעיף כ' כ"א, ובקיום שטרות הקלו דהא שנים מהדיינים מעידים לפני השלישי על כתב ידם של עדים ומצטרפין השלשה לקבל עדות עצמן, אלפסי ור"ן פ"ב דכתובות דף תע"ו ע"ב. ש"ע ח"מ סי' מ"ו סעיף כ"ד, קבלת עדות צריך בית דין ומומחין, מרדכי פרק בתרא דב"ק תשובת הרשב"א סי' ס"ו רמב"ן סי' קי"ג, הרא"ש כלל נ"ט, לע"ש סי' כ"ח, ב"י ח"מ סי' כ"ח, משרים נתיב ב' ח"א, קהל תקנו שסופר הקהל יגבה העדות וכיוצא לזה תקנתם קיימת ב"י ח"מ ולע"ש סי' כ"ח, משרים נתיב ב' ח"א. שנים שקבלו עדות אינו כלום, תשובת רמב"ן סי' קי"ג, תשובת רשב"א סי' השמ"ט. מהר"ם רבוטין הביאו לקט הקמח אה"ע דף ק"ז ע"א קבלת עדות בשנים אינה קבלה והוזר ומעיד ולא אמרינן דמהני קבלת עדות שחתמו בה שלשה אלא כשכתוב בלשון שמורה שנעשה בפני שלשה ואפילו למ"ד דקבלת עדות שלא בפני ב"ד מהני אם יש רגלים לדבר ואמתלאות שלא לקבל לא מהני. מכתב אליהו בסוף ספרו קונטרים עגונא דף א' ע"ד סי' א' אות מ"ב צריך שלשה בקבלת עדות של עגונא ואם קבלו העדות שנים לא עשו ולא כלום גם הב"ד צריכים להיות רחוקים זה מזה ומן העדים ומן האשה וכאשרתא מן העדים, הרשב"א סי' תשמ"ט ותשו"ן ועיין תשובות המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח. רשד"ם אה"ע סי' פ"א עיין נמוקי יוסף שלהי יבמות ועיין הר"ן סי' נ"ב, ועיין מכתב אליהו שם סימן ב' אות ל"א קבלת עדות של עגונא שלא נתקיימו החתמות כי אם שנים לבר וגם

הס. שטר חוב המוכרו לחברו ישראל, שוטה אינה. שליח צבור מברך הקהל. שליח צבור פנוי. שלש עשרה מדות. שתי לשונות בלשון איכא דאמרי בגמרא או. תוספות לפעמים. תלמוד תורה מצוה. תלמיד חכם שמורה הלכה ובא. תלמידי בית. תענית ביום שמת בו אב. תענית ששה. תפילין בחולו של מועד נבהלתי. תפילין שני זוגות ד"ה יד אליהו תשובה ה'.

קבלה עיין ביבמות פ"ק דף י"ו בענין צרת הבת ועיין ש"ע י"ד סי' רמ"ו סעיף ד' בהגה ובש"ך שם ס"ק ו'.

קבל הפסול אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל משנה א' פ"ג דזבחים. רמב"ם פי"ד מה' פסולי המוקדשין.

קבלה קארי ליה כל מקום שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל ובכל מקום שלא נצטוה הנביא על אותו דבר אלא מספר והולך המעשה שאירע לו לא קארי ליה קבלה כ"כ בפרש"י תענית פ"ב משנה א' הביאו התי"ט. דברי תורה מדברי. קבלה נקראת.

קבלן ממנו עיין: הודו לו.

קבלן אינו נקרא עבד לע"ש סי' רכ"ז. עבד לוה.

קבלן דינו כפועל כן כתב הרמב"ן מגיד משנה פ"ט מ"ה שכירות חולק הו אב"ד. אם שכיר הוא. ארים אינו כפועל. פועל נשכר להשקות השדה.

קבלנות וחכירות ודיניהם עיין משנה וגמרא דפרק המקבל, רמב"ם פ"ח מ"ה שכירות, טור ח"מ מסימן ש"ך עד של"א, ולע"ש שם, משרים נתיב י"ב.

קבלנות וחכירות ופירושם משנה א' פ"ו דדמאי ר"ע. משנה א' פ"ט דב"מ ר"ע תי"ט וכל הפרק ובמפרשים, רמב"ם פ"ח מה' שכירות. ש"ך ח"מ סי' ר"ד. שכירות וחכירות.

קבלנות עיין: ישראל וגוי שקבלו לענין שבת. מלאכה על ידי גוי בחש"ט. שבת מלאכות שיכול. שטרי אריסות וקבלנות. שטר קבלנות.

קבלנות שכירות היא לעבור עליה בבל תלין נ"י ואלפסי פ"ט דב"מ דף קל"ט ע"ב, רמב"ם פי"א דשכירות, ב"י ח"מ סי' רכ"ז, תרומת הדשן סי' שי"ח. עיין הר"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ב ע"ב. ש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף ט"ו בהגה. ש"ע ח"מ סי' של"ט סעיף ו' נתן טליתו לאומן לתקנה בקבלנות וגמרה כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר נתנו לו אפילו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין שקבלנות היא כשכירות לפורעו בזמנו. אומן אינו קונה בשבח כלי. בעיא דרך הגמרא. שכירות איזה הוא.

קבלן ידו על התחתונה אם חוזר בו לא כן פועל אלפסי פ"ו דב"מ דף קי"ו ע"א ור"ע תי"ט על משנה ב'. ש"ע ח"מ סי' של"ג סעיף ד'. פועל יכול לחזור בו.

קבלן יכול לחזור בו עד נתינת המעות פסקי ריקאנטי סי' רצ"ד. ב"י מח"מ סי' קכ"ט.

קבלן יתבענו תחלה אפילו יש נכסים ללוה ואימתי רמב"ם פ' כ"ה מה' מלוה ולוה, ח"מ וב"י ולע"ש סי' קכ"ט: אם לוה רוצה לפרוע אם יכול לחזר על הקבלן ב"י מח"מ סי' קכ"ט. ערב לא יתבענו תחלה. ערב קבלן אם גובים מנכסים.

קבלן לא בעי קנין, ח"מ ולע"ש סי' קכ"ט, פסקי ריקאנטי סי' רצ"ב. מלמד ודיניו אם עפר יעקב.

קבלן עיין: אבל אסור בעשיית. אונאה בקבלן. אם שכיר הוא. אשה ערבה. גזלן אסור לקנות ממנו. חוכר ושוכר. כתובה וגבייתה ודיניה, מהרר"ם טראני ח"א צ"ה ק"ו. לוה לא דבר עם המלוה. מלוה לחברו על ידי ערב. מלוה עשה מעשה עם הלוה לחובת הקבלן. מלמד ודיניו אם ובפרט עפר יעקב. מקבל באריסות. מתנה מתחייב לתת לחברו ונתן לו קבלן. סופר כתב כתובה אם סופר הוי קבלן. ערב וקבלן. ערב וקצת דיניו ד"ה שבות יעקב ק"ן. ערבים שנים כל אחד בשם גאלאנטי ב'. ערב לאשה בכתובתה בשם מהרר"ם גאלאנטי ל"ט ומהרר"ם גאלאנטי ע'. ערב מעיד ללוה. ערב קבלן. פועל יכול לחזור. שכיר וקבלן. שכירות אינה משתלמת.

קבלן על תנאי הוי כערב על תנאי דלא משתעבד ב"י מח"מ סי' קל"א.

קבלה ממנה ואילך מצות כהונה משנה ו' פ"ה דפסחים. משנה א' דמעילה ר"ע. משנה ה' פ"ב דמגילה תי"ט. רמב"ם פ"ה מה' מעשה הקרבנות ופ"ט מה' ביאת מקדש.

קבלה מניה עיין: רב אשי פריך לרב כהנא.

קבלה מניה רבי שמואל כדי רשעתו משום רשעה אחת וכו' ברשעה המסורה לב"ד וכו ופרש"י קבלה מניה רבי שמואל תשובה זו ושני עלה ברשעה המסורה לב"ד וכו' וכן פי' הריטב"א וכתב פי' אחר קבלה מניה האי תירוצא דברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר ולשון קבלה מניה מורגל בגמרא יותר בפי' ראשון ולשון קצר הוא, כללי גמרא למהר"י, קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק"א ע"ב. ועיין שם דף קי"א ע"ב פירוש קבלה מניה שהיה תלמידו.

קבלה נוהגת באנשים ולא בנשים משנה ח' דקרושין.

קבלה נקראת מה שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל ב"י על א"ח סי' תקע"ט על ובקבלה הוא אומר, וכן נראה מדברי הר"ן ריש פ"ב דתענית דף ר"ע ע"א שכתב ובקבלה שהנביא מצוה לישראל. והאי דכתיב ביונה לא קרי ליה קבלה שהנביא אינו מזהיר את ישראל אלא מספר והולך דבר נינוה ויליף מניה מלתא אגב אורחי. עיין פירוש רש"י במסכת תענית פ"ב משנה א' והביאו תי"ט. קבלה היכא. קבלה קארי ליה.

קבלה עיין: אבא היינו רב דאכוה דשמואל אתא בשם ושמש. אדני אלקיכם אמת. אין הלכה כתלמיד במקום. אי תניא תניא. אל תקרי. אמר רבי פלוני משמיה דגמרא. בית הקברות שעדיין. בית יוסף. בן אמוץ. בן יעצים. בן נח אסור בהרבעת. בעיא בעי הא בעיין. בציעה בשבת. בר ברך. בריתא אם אינה מפורסמת. ברכה אחרונה אחר. ברכה ראיתי. ברכת החדש. גאולה לתפלה בשבת. גאונים. גזירה שוה אין ארם. גלגול אם יש להאמין בו דאין לדרוש ברבים ובפני עם הארץ דברים שהם כבשונו של עולם כמו גלגול וספירות ושאר סתרי תורה. גמל הפורת. גמרא וקבלה. דורש שדרש. הבדלה ודיניה. היכא. הלכה כבתראי כתכתי שם בשם רדב"ז רצ"ד. הלכה למשה מסיני. הלכות גדולות. הרוג אורמי. השכבה לא נהגו. ודבר דבר. זוהר. זכרנו. זפק שניקב. זקן נתאספו וישאלוני עיין שם שרבר סרה והאריך על המקובלים אשר בזמננו זה וכמה דברי קבלה שם. חי העולמים. חליצה קודמת. חליצה קודמת או יבום בהקרמת תשובה שנית ובתשובה חמישית ושאר תשובות. טבחא דלא. טובי הקהל. טרפא דאסא יש אומרים. יוסי פשוט. יוצר אין לשנות. יחיד ורבים הלכה כרבים ספר גט פשוט דבור המתחיל אמנם. יין שרף של פסק כתוב יד ותשובתו בצדו. ישתבח. כבד אפילו. כך מקובלני. כליות יועצות. כל משקין טמאין. לא אמינא לך לא תחליף גברי. לא היה צריך לומר דפליגי. לבבתיני אחותי כלה. לב לעולם. לוי יציק. לולב ארבעה. לולב ונענועו. למוד וסדרו לפניו אין מגדל הפורח באויר. מהיות טוב אל. מוהל יהיה. מוהל סנדק ואבי הבן. מוסף ביום הכפורים. מחילה חשיב כקבלה. מי סברת כך וכך. מלתא דמתאמרה מבי תלתא שזה קבל מזה. מצוה שנאמר בה לכם. מקיז דם בערב. מקשן מקשה קושיות רבות בפעם אחד. מרגלא בפומיה וכו'. נזיר שני מינים. נקטינן. נורא משאב. נר להבדלה. סמיכה. ספרים נוכל לומר. ספרים שנפלו. ספר תורה ודין האותיות וצורתן התכם. עגלה ערופה אינה משנה. עוף טהור וסימניו. עוף טהור נאכל. עצם הגולגולת. פוסקים הרבה מסכימים להיתר זה מטעם זה וזה מטעם אחר. פוסק שכותב. פרשת מסעי. צבור במקומו. צפרנים וסדר. צפרנים נהגו. צרכיו אל ישאל ארם בלשון ארמי שאלה אם רמב"ם בסוף ימיו לימד חכמת הקבלה. קבלה אם. קבלן. קבל עליו קרוב או פסול. קבלת. קדושה בלשון קדש. קדוש המקובלים. קדושין באצבע. קטלנית מזל. קים לי ודיניו. קיקולאטא ברכתה. קפיצה על. קרי הרואה. ראש השנה אין לישן. רב ומעלתו. רבנו תננאל. רבנים אם יש כח בידם. רופא רשע מבזה הקב"ה. רזיאל. רמב"ם למר קבלה. שאלתות דרב אחאי דבריו דברי קבלה. שבועה אין נשבעים. שודא דדייני שני. שוחט עיין ש"ע. שוחט שברקוהו. שומר פקרון. שחיטה מי

הם

וכן היה מעשה פה פיראר‌א בחליצת מרים בת יהודה לוי מעיר פינאלי מיבמה כ"מ יצחק ב"ר דוד מהירמידי ב"א בשבת י"ט לחדש טבת שנת חמשת אלפים ארבע מאות ושמונים לבריאת עולם ואני הייתי אחד מן הדיינים, כאשר היית דיין מקדמת דנא שמנה פעמים אחרים כלם מצויינים בספרי נחלת צבי, וגם אחרי כן כמה פעמים.

קביעות סעודה ש"ע א"ח סי' קנ"ז: סעודה וזמן.

קביעות עיין: יין מתנדב או. יש קבע לנסכים.

קביעה מועדים ש"ע א"ח סי' תכ"ח: מועדים וסדר.

קביעת ראשי חדשים ש"ע א"ח סי' תכ"ח, ופרי חדש שם האריך על תקופות ומולדות. —

קבלה איש מפי איש וסדרה הליכות עולם שער א' פ"ב. חכמים ושמותם.

קבלה אם יש לקרב או לרחק למוד הקבלה חוות יאיר תשובה ר"י דף קצ"ז ע"א.
ועיין ספר שאגת אריה נגד הקבלה והמקובלים והם ל"א פרקים חברו הרב הכולל כמהר"ר יהודא אריה ממודינא זצ"ל לתלמידו הרופא כמהר"ר יוסף חמוץ ז"ל. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל כבוד אלקים הסתר דבר בענין הסוד ומאמרי רבה בר בר חנה. הרא"ם ח"א סי' א' כל דבר שלא הוזכר לא בגמרא בבלי ולא בגמ' ירושלמי ולא דברו בהם הפוסקים אעפ"י שבעלי קבלה דברו בו אין אנו יכולים להכריח למי שאינו נוהג כדברי הקבלה. ררב"ז סי' קי"א אין לנו להגיה שום ס"ת ע"פ מדרש ולא ע"פ המסרה ולא על פו מדרשי רשב"י כשאין להם זכר ואסמכתא בתלמוד. גמרא וקבלה. קבלה עיין.

קבלה אם שייך בה פלוגתא או טעות עיין: דרך הטומאה לצאת בספק הר"ם זכות.

קבלה אין גמרינן קבלה דבית הכסא צניעות ושתיקותא, קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי כך אמרו רב אמי ורב אסי, שהיו הולכים יחידים בבית הכסא דטבריה ואמרינן התם ראפי' בי תרי כי הוו עיילי ליה בימסא מתזקי מפני המזיקים ושאלו להם חכמים מדוע לא יפחדו מן המזיקין והם השיבו אנן קבלה גמרינן וכו' פי' מסורת ומנהג שקבלנו מרבותינו בבית הכסא, קבלה דיסורי שתיקותא שלא יבעט ביסורין הבאים עליו ברכות פ' הרואה דף ס"ב, ושאר דיני בית הכסא שם.

קבלה בטעות עיין: מחילה בטעות דבור המתחיל ש"ע שם בהגה. עוף טהור נאכל.

קבלה בידינו דיותר יש לסמוך על הפסקים מעיקרן של דברים, גנת וורדים על א"ח כלל א' תשובה ל"ו לענין דין דלא הביאוהו התוספות בפסקים. תוספות כתב. —

קבלה בלב אינה קבלה לענין מי שקבל תענית שלא לאכול עוד אלא צריך להוציא בשפתיו ש"ע א"ח סי' תקנ"ג. ועיין סי' תקס"ג. ובסימן תקס"ד הכל תענית שאוכלים בו בלילה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר והוא שלא יישן שינת קבע אא"כ התנה, וי"א דלשתיה אין צריך תנאי. ובתשובת רדב"ז סי' רמ"ז דמותר לשתות בליל תענית אפילו אחר השינה בלי שום תנאי כל זמן שהוא לילה. ועיין ש"ע א"ח סי' תר"ת בענין סעודה שמפסיקין בה בערב יום כפור אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית ועיין לעיל סי' תקנ"ג דאם קבל בלב לא הוי קבלה. ועיין אלפסי ור"ן פ"א דתענית דף רס"ז ע"ב ודף רס"ח ע"א, ושלטי גבורים שם דברים שבלב. קבלת תענית.

קבלה הולכה שחיטה וזריקה כולם או א' מהם פוסלת הזבח משנה ד' פ"א דזבחים ותי"ט. רמב"ם פי"ג מהלכות פסולי המוקדשין דין ד' ופרק ט"ז שם.

קבלה היא מר"י יהודא החסיד ז"ל אדם היוצא מביתו שחרית קודם שיתפלל יש לו לומר פ' שמע ישראל ה' אלקנו ה' אחד, מטה משה סי' כ"ז.

קבלה היא מרבי יהודה היוצא מפתח ביתו שחרית ינשק את המזוזה ויאמר בכונה ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם ומובטח בה' שיחזור לביתו בלא היזק. מזוזה יניח.

קבלה היכא נקראת כן דברי נביאים משנה א' פ"ב דתענית תי"ט. דברי קבלה. קבלה נקראת.

קבלה וגמרא החולקים זה עם זה הלך אחר הגמרא והפוסקים עיין: גמרא וקבלה.

קבלה

שאלה בפסק מהר"ר פיאמיטא. גנב נתלה. גר שמת ואין לו יורשין. דיספ"ד יספרו"ניה. דרך קברו המוכרה. האידנא. הסכמה שלא לקבור. הרוג או הרוגי בית דין, אין הרוגי מצוה. והודעת להם. חבוט הקבר. חולה בשבת. חכם מת. חכם שמת. יבמה קבורתה. יבמה שנפלו. יבם זוכה בנכסי אחיו דבור המתחיל רדב"ז קס"ו חיוב אשה לקבור בעלה ומאיזה נכסים. יולדת שמתה. יוסף חיכן היה. ירושה בחברות. כמה יהיה בעיר. כרגא מזוני קבורה. כתובה אבדה האשה שכתב בעלה בשם משפט צדק נ"ו. כתובה אינה נגבית. כתובה וגבייתה ודיניה בשם משפט צדק נ"ו. לא היו ימים טובים לישראל. לוה מן. מאבד עצמו לדעת. מבטלין תלמוד תורה. מבכרת המקשה. מחייב עצמו. מילה קודמת. מנה קבור. מנודה ומוחרם. מצוה לקיים. משה וקבורתו. מת אין מוציאין. מת ביום טוב שני. מת המלינו שם רמז לקבורה מנין. מתים וקבורתם. נוטה למות. נושאי המטה. נכסי הגר שמת ואין לו יורשים. נכסי יתומים אימתי. נפל אסור לקברו שם תראה אם מצוה לקבור הנפלים או לאו. עד מפי גוי מסיח לפי תומו בשם מהרר"ם טראני ח"ב דף כ"ו. עכנא עכנא. עניי גוים מפרנסין. פורשים מדרכי צבור. צרכי קבורה מוטלים. קברו המת. קבורות שתים. קברתיו. קרימה ואחור. קטן מת בן שלשים יום. קנה מקום לעשות לו קבר. רוצח נגמר דינו לגלות. רשע אין קוברין אצל צדיק. שבועת אלמנה וגרושה. שבועת אלמנה ודיני מהריט"ץ ס"א. שבת מלאכות. שומרת יבם מזונותיה. שטר חוב היוצא על הנפטר והשטר הוי מקבל מתנה ועל מי מוטל צרכי קבורה. שעבוד קבורה.

קבורת אלמנה עיין: אלמנה ניזונת.

קבורת ארוסתו אין הארוס חייב לקבור ארוסתו לפי שאינו יורש כתובתה כדי שנאמר שיקברנה תחת ירושת כתובתה אלא ממלא נפטר מטנה הר"ן פ"ד דכתובות דף תפ"ט ע"א. ש"ע אה"ע סי' פ"ט בית שמואל שם ס"ק א' קבורה תקנו רז"ל תחת נדונייא ולא תחת כתובה דהא ארוסה לית לה קבורה כ"כ התוספות דף מ"ז ולא תחת נכסי מלוג כמ"ש בסי' ע"ז.

קבורת אשתו ודיניה עיין: ש"ע אה"ע סי' פ"ט. בעל אינו יורש את אשתו רדב"ז קמ"ד. בעל חייב במזונות אשתו ובפרקונה. נדוניא וחזרתה ד"ה מוהרח"ש ח"ג סי' ס"ה.

קבורת מת מצוה אם דוחה שבת עיין: בראצטריך דרך הגמרא.

קביעות מקום לחליצה יבם שנתחרט לחלוץ במחרת היום שקבעו צריך לקבוע פעם שנית תומת ישרים קכ"ב.

קביעות מקום לחליצה מהרר"ם מלובלין דף קי"ב על הגהה ש"ע אה"ע סי' קס"ט סעיף י"ד וי"ו דנראין כסתרי אהדדי.

קביעות מקום לחליצה נהגו בקצת מקומות לחלוץ בבית היבמה ופסק הרב לקיים המנהג מהרי"ו לוי י'.

קביעות מקום לחליצה נראה דבאמירה בעלמא סגי תומת ישרים פ"ז.

קביעות מקום לחליצה עיין: קבעו לחליצה למחר.

קביעות מקום לחליצה צריכים הדיינים לקבוע ולומר נלך למקום פלוני לחלוץ אלפסי ונ"י ריש פי"ב דיבמות דף תל"ז ע"ב. ש"ע אה"ע סי' קס"ט. וכת' נחלת צבי ס"ק י"ג משמע אפילו הליכה לא צריך רק אמירה בעלמא וכדעת א"ז. ובית שמואל ס"ק ה' קביעות מקום היינו משום פרסום וכן צריך להיות בגובה שבעיר ואם יש פרסום בלא זה עיין תשוב' ר"י לבית הלוי סימן י'. חלץ בלא קביעות מקום כשרה ואם חולץ ביום ראשון אין קובעין מקום ביום שבת משום דמיחזי כבונה ומתקן אלא מע"ש קובעין, וכתב ב"י שאין לו טעם, ומורי וחמי כתב שיש לו טעם והביא ראיה לדבריו מאין נותנין כלי תחת הנר ערב שבת ואני אומר שאינו דומה דסוף סוף שם עושה מעשה בידים וכו'. ולמנהג כתב מורי וחמי שנהגו לקבוע מקום קודם מנחה בין בחול בין בשבת וכן נהגו בקראקא נחלת צבי שם ס"ק י"ז. וכתב בית שמואל ס"ק ה' אין קובעין בשבת וכו', ומנהג פיורארא כאשר עיני ראו ולא זר בימי הדיינים הזקנים לקבוע מקום לעולם בין מנחה לערבית וכשחולצין ביום ראשון אין קובעין מקום בשבת אלא בערב שבת בין מנחה לערבית,

וכן

רשע אצל צדיק, ולא שני שונאים ולא צדיק בינוני אצל חסיד מופלג, ובעל תשובה אצל צדיק גמור מותר שם סי' שס"ב, ואסור פנוי המת והעצמות ממקומן והיכא מותר סי' שס"ג, אין קוברין מעומד, אין קוברין מת ע"ג מת אפילו אינן זה ע"ג זה אלא שנוגעים זה בזה, דמת תופס ארבע אמות לטומאה וגם הקבר תופס ד' אמות שלטי הגבורים פ"ו דב"ב דף ר"י ע"א. אלפסי ונ"י דסנהדרין פ"ו דף רפ"ד ע"ב. שפתי כהן על ש"ע י"ד סי' שס"ב ס"ק א' אעפ"י שהארון קבור בקרקע מ"מ לא יהא הארון סתום מכל צד אלא יקבר המת בקרקע ממש, ועי"ש ובפרישה תמהו על מה שנוהגין עכשיו לעשות לכהנים ארונות שלמים דהיינו שעושים מלמטה דף ושוכב על הדף ואומרים טעם משום חשיבות הוא אדרבה הרי טוב הוא לשכוב על העפר ולפי מ"ש בדרישה דבזמנינו שנותנים חרסים על פיו ועיניו הוי במקום עפר דבזמנם ניחא עי"ל דאי אפשר לארונות שעושים עכשיו שלא יהיו נקובים בצדדים ובנקב סגי כדאיתא בטור ובפוסקים. שבות יעקב ח"ב תשובה ק"א מי שנולדה לו מכה ברגלו והוצרך לחתוך לו רגלו נראה דיש לקבור אותו אבר כדאיתא בכתובות דף כ' ע"ב ומוכי שחין זרועותיהן וכו' ע"ש וכן מצינו במדרש ויקבר בערי גלעד וכו' אבל כד מעיינין שפיר תראה שכל זה יש לדחות דאין זה מצד החיוב והביא ראיות דאין צריך לקבור אבל צריך ליתנם בחדר שלא יכנסו בו הכהנים ויטמאו בו כי אבר מן החי מטמא. ומנהג פירארא לקבור האבר מן החי כמו שעשו אל הזקן כמ' שלמה ריאיטי ז"ל שחתכו רגלו מחמת מכה ונקבר. וגם אין עושין ארון סתום תחתיו לשום אדם אלא למי שמצוה לעשות כן כמו שנעשה לכמ"ר מנחם ריאיטי המכונה פיק"ייו גיסי וקרובי שנקבר שני ימים קודם פסח בשנת התצ"ט.

קבורה חכם גדול שמת בע"ש צריך לעיין אם מוטב שיקברוהו קודם שבת כדי להקל מעליו חבוט הקבר ולא ימתינו למשוך כדי לכבדו יותר באבוקות והספדות וכיוצא ונר' ששגו ברואה פה פירארא בפטירת הר"ר מנחם קזיס שנפטר ע"ש שחרית והמתינו לקברו במש"ק, והיה להם לקברו קודם הכנסת כלה לפוטרו מחבוט הקבר ולא לעבור על בל תלין, והראיה ממאי דהובא בירושלמי דכלאים בפטירת רבנו הקדוש אותו היום ע"ש היה ונתכנסו כל העיירות להספידו ועוד ראיה נצחת מבעל ראשית חכמה שער הקדשה פ"ב בשם ס' הזהר פרשת תרומה דף קנ"א וז"ל כתב הרשב"י ע"ה דהא לית לך כל צדיק וצדיק בעלמא דלית ליה דינא דקברא. כתבי הר"ר מה-טוב. חבוט הקבר.

קבורה יקרא דשכבי הוא כמו הספדא ולכן עני שמת והניח בן עשיר שאינו רוצה ליתן צרכי קבורה הוכית והעלה דהא דנראה מדברי הפוסקים שאין כח בידנו להוציא מיד הבן הוצאת הקבורה היינו דוקא היכא דהאב היה עשיר וחלק נכסיו לאחרים בשעת מותו דאז הדעת נוטה דאם לא הניח לבניו כלום לאו כל כמיניה לתת נכסיו לאחרים ולהעני עצמו כדי שבניו יוציאו עליו לצרכי קבורה ולפיכך לא מחייבינן להו אבל בנדון הזה שהאב היה מזלו עני אין ספק דחייב הבן בקבורתו ושלא להטיל צרכיו על הצבור, מנחת יעקב ח'. גלוי עריות שאלה בפסק הוולי"טירא. הספדא יקרא.

קבורה ברגא ומזוני עיין: ברגא.

קבורה כתב מהרר"י הלוי מ"ט אם שנגררה אחר דעת בנה אחד רשע ויש לה שני בנים יראי השם יש לקברה בקברי ישראל ולמגדר מלתא אם יראה בעיני בית דין יניחנה על פני האדמה. מומר אין.

קבורה נהגו בקהלות גדולות ובפרט בפירארא שאחרי שנקבר המת מציינין את הקבר להיכרא ולטביעות עין עם אחד מהרעפים מכוסה בעפר הקבר וחותמים אותו בחותם של עץ או של עופרת שרשום בו שלום בכתב אשורי משום חטוטי שכבי כדי שהגוים לא יגעו בקבר ולא יפשיטו המתים ח"ו ומנהג נכון הוא.

קבורה עיין: אבא שאול אומר. אלמנה אם חייבת. אל תקברוני מנכסי. אמירה אל גוי שבות. אמסור עלמא בידא דטפשאי. אנא מעיילנא. ארוסה אין בעלה. ארץ ישראל מעלתה. אשה אין מניחין. אשה נאמנת. בעל חוב וכתובה. בעל חוב מעכב. בעל חייב במזונות. ברא מזכי אבא. גלוי עריות

כדי להביאם וקבלו עליהם כל אונסא דמתיליד לסוף אסתכר נהרא שעשו בו סכר שלא יכלו הספינות לעבור ואמרו אל הספנים שאחרי שקבלו עליהם אונסא כי ישכרו חמורים להביאם וא"ל רבא קאקי חיווארא וכו' דהאי הוו אונס דלא שכיח ולא נתחייבו בו. עיין אלפסי ורש"י ור"ן פ"י דכתובות דף תקכ"א ע"ב, ועיין ש"ע ח"מ סי' רכ"ה, עיין אלפסי ור"ן פ"ז דגטין דף תקפ"ט ע"א, שלטי גבורים שם אות ב'.

קארדו עיין: דרד"ר.

קבא מארעא ולא כורא מאיגרא: פי' טוב ללכת למקום קרוב ולהשתכר מעט מלהשתכר הרבה ללכת למרינת הים פ' ע"פ דף קי"ג. — עי' סי' נ'.

קבא רבא וקבא זוטא מינגרר ואזיל לשאול פי' קב גדול וקב קטן כלומר כל הפסולים יורדים לשאול והוא שם מקום שהיו כולם פסולים מינגדר פי' מתגולל יבמות ספ"ק דף י"ז.

קב ארבעה ועשרים ביצים משנה ב' פ"ח דערובין ר"ע, משנה ז' פ"ח דפאה ר"ע, אלפסי פ"ה דפסחים דף רנ"ב ע"א. נ"י פ"ה דב"ב דף ר"י ע"א.

קב ארבעה לוגין משנה ב' פ"ב דכלים בתי"ט. משנה ה' פ"ח דפאה בתוי"ט, פ"ח דפסחים דף רנ"ב ע"א. נ"י פ"ב דב"ב דף קס"ה ע"ב, משנה ח' פ"י דתרומות תי"ט: נ"י פ"ה דב"ב דף ר"י ע"א: רמב"ם פ"א מהלכות עירובין.

קב הוא ששית הסאה כ"ר ביצים תכיל המדה, קע"ג אצבעות בחלל המדה, רפ"ה דראמי שקל קמח חטים, תל"ב דראמי שקל המים. — גודו מקוה ושעורו הרי"ף. סאה ששה קבין שם תראה שהוסיפו על הקב.

קבולה עיין: שבת מלאכות. שבת שאלה.

קב ונקי הוא רבי אליעזר בן יעקב במשנתו: גטין פ"ו דף מ"ז: שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ר"ה תנאים המשובחים בחכמתם. — משנת רבי אליעזר.

קבוע במחצה על מחצה דמי עיין: כל דפריש. כל הקבוע. סבלונות אם חוששין להם מגיד מראשית ג'. תערובת אסור וכמה חלוקי דינים שיש דאין לו ביטול אפילו באלף.

קבוץ גליות גדול כיום שנבראו בו שמים וארץ, פסחים פ"ח דף פ"ח. שם שנויו.

קבוץ עיין: בשעת המכניסים.

קבוראי דקברי מיתא ביום טוב ראשון כשרים לעדות אפילו נדו אותם ושנו בדבר מפני שהם סוברים שמצוה הם עושים ושלא נדו אותם אלא לכפרה, אלפסי ונ"י פ"ג דסנהדרין דף רע"ה ע"א, ש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף ד' סנהדרין סוף דף כ"ו וכגרסת ספרים דידן דאכשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו.

קבור בארץ ישראל כאלו קבור אצל המזבח כתובות פי"ג קי"א. — ארץ ישראל מעלתה.

קבורה אם בכלל חיוב קבורה נכנס מה שנהגו ליתן לגבאי החברה של גמילות חסדים לצורך קבורת עניים, רדב"ז קס"ו. יבם זוכה בשם רדב"ז קס"ז.

קבורה בבגדיהם להרוגים ולנופלים וליולדת וכיוצא עיין: יולדת שמתה.

קבורה בלילה מותרת במקום צורך ורבקה הוציאו מטתה בלילה כדאיתא במדרש, שבות יעקב ח"ב תשובה כ"ו.

קבורה בסיד שבות יעקב ח"ב תשובה צ"ח בשעת הדבר צוה השרה שלא יקברו המת בקברות אם לא ישפכו עליו סיד לעכלו תחילה ואם לאו יקברו אותו ביער איזה מהם עדיף, פלפל בתשובת הרשב"א סי' שס"ט ובסוגית הגמרא והעלה דמשום כבודו לקברו בבית הקברות שרי לשפוך עליו סיד.

קבורה בקרקע עיין: הרוג מצוה. זה הכלל כל שישן. חכם מת. כרגא. מתים אם מרחיקין. מתים וקבורתם. מת מצוה. קברו. קברי רבים. קבר משפחה.

קבורה בקרקע ש"ע י"ד סי' שס"ב ודין אומר אל תקברוהו מנכסיו שם סי' שמ"ח ואופן נתינת המת בארגז ובקרקע ואין לקבור שני מתים אם אין דופן הקבר מפסיק ביניהם והיכא קוברים שני מתים כאחד ואין קוברין

ב"ד סי' ל"ח דקרוב בעיניו דהוי רבית קצוצה לבד בדרך אחר מותר והוא שקונין בעלי המעות הסחורה בכאן ומוכרים אותה לסוחרים במקום המכר בתוספת כך למאה ואחריות הסחורה עד הגיעה למחוז חפצם על המוכר כגון זה מותר ובלבד שלא יערים. ועיין מהר"ם אלשיך סי' ד' ל"ט וכמהרשד"ך בח"ג סי' ב' ובגידולי תרומה דף רכ"ב ורכ"ג ע"ב. = ריב"ל ח"א כלל ח' כתב בכל עניני הקאמ"ביום שהם רבית ואפי' ביתומים אין להתיר ע"ש ובפסקי בעל לקט הקמח הארוך עיין לקט הקמח דף י"ר מ"ז ע"ב.

קאמ"ביו עיין: יתומים מעותיהם. ליטיר"א ד"י קאמ"ביו. מחייב שבועה ואינו מהרר"י בן לב ח"ג קט"ו. מלוה בקאמ"ביו. ערב וקצת דיניו בשם המודינה ח"מ פ"א. רבית קציצה טען מהרר"י לוי נ"ב נ"ג. שטר שכתוב בו רבית.

קאמביו, ראובן נתן מעות לשמעון בתורת קאמביו בזה האופן שאחריות הסחורה על ראובן עד שתגיע למקום פלוני ושמעון נותן לראובן ריוח כך וכך בשביל שקבל עליו האחריות כמו שהתנו ביניהם כנראה כשטר שיש ביניהם ועתה הגיעה הסחורה למקום שהיתה הולכת שם ונפטר שמעון לבית עולמו קודם שיגבה ראובן מעותיו משמעון וראובן רוצה לגבות מעותיו עם הריוח, וב"ד טוענים בעד היתומים ואומרים שאינו מן הראוי שהיתומים יפרעו ריוח מהמעות לראובן כמו שהתנו רק מה שנתן יקח, וראובן טוען כיון שהאחריות היה עלי ואם היתה נאבדת הסחורה הייתי מפסיד אני מעותי ולא היו היתומים פורעים לי מעותי שהוצאתי נ"כ עתה אני רוצה ליקח הריוח כמו שהתנתיתי עם שמעון אביהם של יתומים, והשיב הרב דייני דחצצתא אמרי הכי בלא טעם ובלא ריח שלא יפרעו היתומים הריוח, אלא ודאי בשעה שהגיעה הסחורה למקום המותנה ביניהם חל החוב על הסחורה והוה ליה כמשכון ביד ראובן עד יפרע לו שמעון כל חובו וכו' רשד"ם י"ד תשו' ע"א. — יתומים מעותיהם.

קא מרנני רבנן אבתרך כך אמר רבא לבת רב חסדא שהיתה אלמנה, והיא השיבתו אנא דעתאי עלך הוה פי' כי אשה ששהתה י' שנים אחר מיתת בעלה אם לא היתה דעתה להנשא אינה יולדת עוד והיא נשאת קודם לרמי בר חמא ומת ואח"כ נשאת לרבא, והתוס' כתבו בשם ר"ת כי היתה מצפה שתמות אשת רבא ולהנשא לו, כי כן אמרה היא כשהיתה קטנה לאביה שהיתה רוצה שניהם רמי בר חמא ורבא כדאמרינן בב"ב פ"ק דף י"ב. יבמות פ"ג דף ל"ה. ל"ד.

קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין הליכות אלי אות תרע"ח יש שני פירושים או מאי דשייר במתניתין תני בברייתא והלכה היא אי נמי ה"פ אין הלכה כברייתא משום דתני בה מה דלא תנן במתניתין ורבי לא שנאה רבי חייא מנ"ל ביצה דף ו' ע"ב, רש"י ותוספות. — רבי לא שנאה.

קא משמע לן עיין: קמש"מע ל"ן.

קאנדיאה עיין: טריפות חקי.

קא סבר עיין: קסבר.

קא סלקא דעתך הליכות עולם שער ב' פ"א וסברוה. — סברוה.

קא סלקא דעתך מצינו דבמסקנא קאי חכי כללי גמרא למהר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ט' ע"א.

קאפא"רא עיין: ערבון כנגר.

קאקאים עיין: קיקולאטא ברכתה.

קאקי חיווארי משלחי גלימי דאינשי פי' אווזים לבנים כלומר אנשים זקנים מפשיטים בגדי אנשים כך אמר רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע בכתובות פ"ט דף פ"ד נאמר על אחר שמת והניח ספינה והיו לו חובות שלח א' מהבעלי חובות שליח לתפים הספינה בעד חובו פגעו ביה בשליח רב פפא ורב הונא ואמרו לו התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ותפסו הם הספינה שאף הם היו נושים באותו מת בעל הספינה, ובתר הכי באו לקמיה דרבא ואמר להם כך מפני שהתפיסה לא מהני אלא מחיים דבעל חוב. ובגטין פ"ז דף פ"ג אמרי הך גבי שומשמין שקנו רב פפא ורב הונא ומסרום לספנים

כדי

אבל אותן שלא ראיתי בהן ממש תשובתי היא השתיקה ובזאת שיצאה ראשונה אשאלך והודיעני מרוע כבודך ראה את הנכנסות ולא ראה את היוצאות הנה בסוף דבריו כתוב שם לאמר אבל הבא לישאל אפשר שלא הייתי מתיר לו כי אין להקל באיסורין בלא ראיה ברורה, דוודאי לא כתב דברים אלה לך אלא כדי שלא ישעו התלמידים שלא שמשו כל צרכן להורות ע"פ דמיונים כאלו שלא הותרו אלא לגדולי ישראל הבקיאים ומומחים ודי בזה כעת לרוות צמאון רוזני על הדברים שנאמרו בכת' ובעל פה מאיזה חכם ורב שבעיניו הוא א"ב לכל חכמי ישראל עם היות שיש רבים כמוהו תל"י ולא אלמן ישראל ופה תהיה שביתת קולמוסי כדי שלא לצאת מתבלין המבוקש במלאכתי זו ובפרט כי סוף כל סוף נפלאה אהבתכם לי וידעתי כי קדמה לכם ההרטה על העבר ורב שלום בגיך קרינא עלייכו מלכי ואפרכי. — עיין פרח מטה אהרן ח"ב סי' ל"ג דכתב על דבר החמאה והיי"גורט של גוים הנקרא בלע"ז לי"ני אגר"א שר"ל חלב נקפא חמוץ מחלב שחלבו גוי ואין ישראל רואה דהביא כל הדעות שיש בזה וסוף דבר בענין החמאה תלה הדין בענין מנהג המקומות וכת' שמנהג סאלוניק הוא שאם החמאה היא תוך הנאד מצד השער אוכלין אותה ואם היא מצד הבשר והשער נשאר מבח"ץ אין אוכלין אותה: וע"ד הייגור"ט כתב שנוהגין להתירו ע"י שמשימים אותו בשק של פשתן ומניחין אותו עד שיזוב ממנו כל החלב שאינו קרוש ואח"כ מדיחין אותו היטב עד שילך ממנו צחצוחי החלב ואוכלין אותו, ובדרך אגב כתב משם בעל כנה"ג טור אורח חיים סי' תמ"ז להתיר חלב חמוץ הנקפא בשאור קודם הפסח ומאותו חלב כבר נעשה ג"פ ההקפאה דמותר אח"כ לאכול בפסח מהחלב שנקפא אחר ג"פ עיין שם. —

קאי לדבר אחד ולא לכל מה ששנה לעיל כללי גמרא למהר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק"י ע"א בפ' הערל כתב עד שיהיה בן עשרים שנה לסרים ואילונית קאי כאוהה שאמרו לעיל ואסור לקיימן דלא קאי אזקן אלא אשארא ויש כיוצא בהן בגמרא.

קאלוס, עיין: תפילין אין כותבין.

קאזאלייאנטי, עיין, כיון שנצרך אדם.

קאמ"ביו האומר לחברו תן לי מעות כסף בדינרים של זהב מה' מעה בדינר כמו שהוא שוה במקום זה ואני אתן לך הדינרים במקום פלוני ששוים שם חמישים אם יש לו באותו מקום בשעת המכר כל אותן הדינרים שפסק לו עליהם מוה"ר מהר"ם אלשקא"ר נ'. — חלוף מטבעות, מטבעות העולים.

קאמ"ביו, כתב בעל פני משה נ"א שנשאל על דבר שמקצת סוחרים נתרעמו שהפא"טורים שבויניציא הלוקחים מהם בכל הסחורות ששולחים להם ט' למאה בכל שנה בתורת קאמ"ביו והן כעת יש ביד הסוחרים נכסי הפא"טורים ה"ם אם יכולים לגבות כל אותו הסך וצדדו צדדים להקל ולהחמיר וסוף דרך העלה דלמאן דסבר דאופן הקאמ"ביו הזה הוא אבק רבית אינם יכולים לעכב הנכסים שבידם ובפרט שכפי הנראה הנכסים הם של אחרים ולא מחשבינן משטרא לשטרא. ועוד שהפא"טורים הם כמו ערב שאינו נהגה מהרבית שהרי לגוים הם נותנים וכיון שלא הגיעה לו הנאה לא מגבינן מיניה, ולדעת הסבי"ט ובע"ל תורת אמת דסברי דרבית קצוצה מקרי כרהוכיחו בספריהם ע"ש ותמצא דפשיטא דמעכבים הנכסים שבידם דהא לפי דעתם אפי' שלא יהיו תפוסים הוי מפקי מנייהו בדינא ובדיינא וכ"ש השתא דהם תפוסים דיכולים לומר קים לי כהמבי"ט ודעמיה ע"ש שהאריך. וכתב הלקט הקמח י"ד דף ל"ט ע"ד בתחילת דבריו ראיתי דכתב דבגדים וראזי"ז מקרי שומא ידוע ואם מכר שוה מאה בק"ט דהוי רבית ולא סבירא לי דכיון דנדרון דידיה הוא דרך מקח וממכר בזה כ"ע מודו דהוי רבית דרבנן כמ"ש ריש סי' קס"א בש"ע י"ד. — מהר"י בן ל"ב ח"א דף ע"ט על אורות הקאמ"ביום הנהוגים בקצת המקומות שמלוים מעות לסוחרים ומעלים אחריות הדרך שמקבלים עליהם מהסחורות ביותר ממה שיצא השער אסר אפילו בנכסי יתומים, ומהרשד"ם בי"ד סי' ע' ורי"ח ורכ"א כתב דהוי רבית קצוצה וע"ש במפתחות סי' ע"א ובדברי ריבות סי' פ"ט וכ"כ מהרר"י טראני

ב״ד

דהא ליכא למיחש שמא ימלך וישתה ממנו כשעור ואין בידו לתקן כדאמרינן בעלמא והואיל דלדידהו מברך לפניו שמא ישתה ממנו רביעית בכדי אכילת פרס משום דס"ל דאפשר בהכי גם לאחריו יברך שמא שתה כשעור בכדי אכילת פרס ואפילו תימא דספק שתה ספק לא שתה ותלינן להקל משום ספק ברכות היינו דווקא בספק אחר שקול אבל בנר"ד דאיכא כמה ספיקי לברך כמ"ש ודאי דהכי נקטינן. — עיין הרב בעל בני חיי א"ח סי' ר"ד בהגהות בית יוסף אות א' הביא דברי בעל כנסת הגדולה הנ"ל והאריך הוא בפלפולים עיין שם.

שבות יעקב ח"ב א"ח שאלה ח', כיצד יש לברך על הקאווי והט"יי ואם יש איסור לשתותם בפסח, ופסק דיש לברך שהכל ולא דמי למי שלקות וכן בט"יי אי ט"ע דלא כמ"ש בעל פנים מאירות בתשובה נ"ה לברך בורא פרי אדמה דדמי לשלקות ולא דק. ועל דבר לשתותן בפסח העלה למעשה כל שנתרכו קודם פסח משום דהוי כמיני קטניות דבנתרכו אפילו לכתחילה מותר אכן בט"יי יש לאסרו בפסח.

קאוו"י עיין: ארבעה כוסות. מבשל בשבת. קיקולאט"א ברכתה ובפרט בסוף, בשם בני חיי.

קאוו"י קודם תפלה אסור לשתות עיין. מים מותר.

קאוו"י של גוים מותר לשתיתו באר עשק ק"ח וט'. בני חיי יו"ד סי' קי"ג ד"ה דף ק"ז ע"א הביא דברי באר עשק וכתב עוד שם שאין לחוש ג"כ שערב בתוכו פת של בעלי בתים ע"ש, אמנם בכתבי האר"י לוריא מצאתי שלא היה שותה קאוו"י של גוים משום בשולי גוים עיין בספר הכוונות ואפשר שהרב היה מחמיר על עצמו כנ"ל וכ' מהר"ח בנבנשתי היה נזהר ג"כ ולא היה מוחה למי ששותהו. — פת גוים התירו. —

קא חזית דלא מקבלי מרות עיין: חזית כמה יקרא. שמעון בן שטח ודבריו.

קאיימא"ק של גוים, מורה בה פנים לאיסור ולהיתר אכילתה הלקט ח"א תשובה א', והיא הנקרא בלשון איטאליא פווי"נה אשר רבתה בתוכה החמאה, או בשם אחר קאוו"י די לאט"י, וכתב בלקט הקמח על י"ד דף י"ז ע"א ז"ל, יען ראיתי בק"ק פראג א' מהחכמים בעיניהם והוא כיום אהובי שכת' סביב ספר עצמו וז"ל במחילה לא דרך דרך קדמונינו הקדמונים ובדה מלבו ע"פ שכלו לבד בדרכי הפילוסופים ואנו על פי הקבלה סמוכים ומקובלים אנחנו שנקפא נקרא החמאה ולכך לא הזכירו הפוסקים כי אם התרת החמאה ועוד הקיימא"ק עומדת מאליה כששוהין זמן וכבר זכרו הפוסקים מזה אלא שרע עלי ענין טעמו ונימוקו להתרת הוראת רז"ל עכ"ד האוהב והשונא בהלכות אלו, ואני אומר שהמשיג הזה לפי שקצרה ידיעתו בעומק המושג מלאו לבו לדבר באופן הזה ולכן באתי להודיעו כי כך מקובלני מהגאון מרי הרב אבי אמא המפורסם כמהר"ר משה גאלאנטי ז"ל ורבים בתורה אשר שתו מימיו כי דעת ארוני אבי ז"ל היה שלם בדורו כדעת הרמב"ם בזמנו בקי בחדרי תורה לפי שהיה כרסו מלא בשר ויין של תורה כאשר פעולותיו בספריו ורוב בניו אלו יעידון ויגידון עליו כי לא היה אסור לאיש כמוהו ללמוד וללמד דברים אלו וכיוצא בהן ע"פ החקירה במהות המציאות וטבעיהן כדרך הפילוסופים האלקיים יען כי עי"ז נודעת גדולת ארון הכל יתברך שמו שברא כל בחכמה בד' יסודות מוסדות ארצה וראשם מגיע השמימה (לפי שהלקט הנ"ל הבין בחלב הד' יסודות) ומי לנו גדול בגאוני אשכנז ופולין שנקבעה הלכה כמותו בכל מקום כמהר"ם איסרלאס ז"ל ובתשו' בכמה מקומות והא לך א' מהן בסי' ה' על ענין הטינרא ומראיהן הוכיח והביא ג"כ ראיה לדבריו מדברי ארסט"ו בהויות המתצבים. וכתב תשו' נצחת לגאון רעהו הטוב מוהרש"ל ז"ל קחנה אתה המשיג משם ובלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר על גדול מגדולי ישראל שיצא שמו וטבעו מטבע שטבעו חכמים בעולם ומפי השמועה תלמיד שקטנם של קטני תלמידיו עבה ממתניך, ועם היות כי לא היה מן הראוי להשיב לך תשובה שנתנה לשלמה מלך ישראל ולהשתמש בשרביטו של מלך עכ"ז להיות כי ראיתי רוב השגותיך לא במרד אלא במע"ל שנתעלמה ממך דרך הלומדים השלמים ודברי חכמים וחידותם עוררתיך בהערה זו ומכאן מודעא כי לכל ההשגות שראיתי שיש לחוש להן לא אשיבך ריקם במלאכתי זו

אבל

הנהנין מאכילה ביום הכפורים דהתם ביתובי דעתא תליא מילתא וביותר מכדי אכילת פרס לא מיתבא אבל הכא בהנאה תליא, וכיון שהגוף נהנה ברביעית או כזית גם ביותר מכדי אכילת פרס מצטרף, ולמעשה כתב בעל עולת תמיד סי' ר"י אות א' שצריך עיון הואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא והגם שהמגן אברהם בסימן הנ"ל אות א' כתב דאם שהה יותר מכדי אכילת פרס דאין מצטרף דטעמא דבעי כזית בברכה אחרונה היינו משום דכתיב אכילה ואכילה בכזית א"כ בכל איסורים נמי כתיב אכילה ואם שהה בכדי אכילת פרס לא מקרי אכילה וה"ה לענין ברכה עכ"ל, מ"מ במקום דאיכא ספיקי אחריני בבנד"ד וכמו שנוכיח לפנים גם המג"א יודה שחייב לברך, ועוד דלמא עד כאן לא כתב המגן אברהם אלא גבי ברכת המזון דאורייתא אבל גבי שאר ברכות דלאו דאורייתא נינהו ובפרט בנ"ד יודה גם המגן אברהם דגמיעות מצטרפות משום דאיכא כמה ספיקי, ספק אם הלכה כר"י דאפילו על שבעה מינים אפילו בפחות מכזית יברך בנ"ר, ואם תמצא לומר שאין הלכה כמותו ספק אם הלכה כמותו שמברכין בנ"ר על פחות מכשעור, ואם תמצא לומר דבהא נמי אין הלכה כמותו דלמא ע"כ לא פליגי הרמב"ם והרא"ש וסיעתייהו אלא כשאכל או שתה חצי שעור אבל כשאכל או שתה הרבה אלא ששהה יותר מכדי אכילת פרס מאן לימא לן דלא יודו לר"י שחייב לברך דהא שאני אכילה ושתייה ביום הכפורים מאכילה ושתייה דעלמא דהתם ביתובו דעתא קא תליא מילתא וקים להו לרבנן דלא מיתבא דעתא בבציר מהכי אבל גבי ברכה בהנאה תליא מלתא והרי נהנה בשתייתו על ידי גמיעות כמו בבת אחת ואולי יותר, וכי תימא מאי שנא גבי טומאה ואיסור דגמיעות לא מצטרפות י"ל דשעורי טומאה הם הלכה ובבציר מהכי אין הגוף נטמא הלכך אם אכל או שתה דבר טמא ע"י הפסק ביותר מכדי אכילת פרס קמא קמא בטיל ודמי ממש לאיסור תערובות דהתם נמי אמרינן הכי כמו גבי סתם יינם ודומיהם והיינו נמי טעמא דאוכל ושותה חלב ודם על ידי הפסק ושהייה שאינו חייב משום דאכילה ושתייה בעינן והא ליכא כ"ש וק"ו גבי שתיית הקאווי שדרך שתייתו בכך, ומה שכתב בהלקט שמה שטוענים שדרך שתייתו בכך אינה טענה במחילה מכבוד תורתו ורוב חכמתו מ"ש הוא אינה לא טענה ולא ראיה שהרי גבי יין שרוף כתב הט"ז א"ח סי' ר"י אות א' דכיון דא"א לשתות רביעית לסתם אדם קרינן ביה שפיר ושבעת ודכוותא נמי הכא בנ"ד הואיל דאי אפשר לשתות רביעית קאווי בבת אחת ודרך בני אדם לשתותו על ידי גמיעה שפיר קרינן ביה ושבעת ובלאו הכי נמי גבי בנ"ר יש לסמוך אתוספות דמספקא להו אי בעיא שעור או לא כמ"ש הוא ז"ל שם כל שכן הכא דדלמא כל אפיא שום שחייב לברך הואיל ושתה כשעור וגמיעות מצטרפות, ואת"ל דלא חלקו הרמב"ם והרא"ש בין פחות מכשעור ליותר כל ששהה מתחילה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס דלמא היינו דווקא כששהה ודאי אבל במקום דאיכא ספק ופעמים ששתה רביעית בפחות מכדי אכילת פרס כולי עלמא יודו שחייב לברך א"כ בנ"ד אם הלכה כמ"ד ששעור שתייה כשעור אכילה דהיינו כזית כמ"ש הג"ם פ"ג מ"ה ברכות פשיטא ודאי דבשתיית כזית קאווי אין אדם שוהה יותר מכדי אכילת פרס ואי נמי ליתא להאי שעורא אלא למלא לוגמי' אכתי איכא למימר דלמא מלא לוגמי' היינו חצי רביעית בלבד כמ"ש הכ"מ שם ועדיין ספק קרוב לודאי הוא שאין אדם שוהה בשתייתו יותר מכדי אכילת פרס ואפילו תימא שמלא לוגמיו היינו פחות מרביעית ויותר מחציו כמ"ש הרמב"ם ז"ל והגמ' אכתי פעמים שהקאווי אינו כל כך חם ואדם שותה רביעית בבציר מכדי אכילת פרס כמ"ש שכנה"ג סי' הנ"ל וכיון דאיכא ספיקי טובא דמסייעי לברך הכי נקטינן כ"ש בנ"ר דאם אתה אומר שלא יברך אחריו משום דגמיעות לא מצטרפות גם לפניו לא יברך דהא טעמא מאי אמרינן בעלמא דהשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים מברך תחילה ברכה הראויה לאותו המין והחמירו יותר בראשונה שהוא מדרבנן מבאחרונה שהיא מדאורייתא לפי שחשו חכמים שמא ימלך ויאכל כשעור ונמצא שהיה שצריך ברכה לפניו ואין בידו לתקן אבל לאחריו אוקמא אדינא שאם אכל או שתה כשעור יברך ואם לא לא יברך כמ"ש בעל אור חדש בשם עטרת צבי ואולי למדו ממ"ש הכ"מ בפ"ג מ"ה ברכות א"כ בנד"ד ששותה הקאווי גמיעה גמיעה מחמת חומו ולדברי האומרים שאין לברך אחריו גמיעות לא מצטרפות א"כ גם לפניו לא יברך

דהא

צת בפרק הזהב בגמרא כשם שאונאה אל תקרי מוצאת אלא מוצת בפרק שני שעירי עד שיצת האור ברובן מלשון ויצת אש בציון. בערוך.

צתרי סיאה לתרי ערוך כבר פירשנו בערך סאה זה לשונו שם, סאה בשביעית פר"ת ובעוקצין פ"ב, ובפרק מפנין בגמרא חבילי קש, ובפרק בא סימן בגמרא כל שהוא חייב בפאה סיאה איזוב וקורנית גמרא סיאה צתרי, איזוב אברתא, קורנית חשאי, פירוש סיאה פוליא"ו ויש אומרים סוסימבר"ו, איזוב איסופ"ו, קורנית אוריג"נו, ויש אומרים סטורגי"א וכולן מיני אזוב הן.

אות ק׳.

קאוו"י ד"י לאט"י עיין: קאיימאק.

קאווי מה שנהגו לברך עליו שהכל ודין ברכה אחרונה בורא נפשות רבות וכן הסכים בספר פרח מטה אהרון ח"א מ' דלא דמי למיא דסלקא ולכן יש לברך שהכל: הלקט ה"א תשו' ט', ועיין שירי כנסת הגדולה א"ח סי' ר"ד שמסכים לברך ברכה אחרונה עליו כמו שנהגו העולם וימצא שורש דבר למ"ד שלא לברך עי"ש ובהלקט דגמיעות מצטרפות. — זמנים קודם לכן זרזני מעכ"ת באמירה רבה וצוני במצותו התביבה עלי לחוות דעתי הקלושה והחלושה אם יש לברך אחר שתיית הקאווי אם לאו ואף כי ידעתי נאמנה כי לחרודי קאמר ולנסותני בא כי מי כמוהו מורה דעה מבין שמועה הדר הדור עמוד ההוראה עב"ז משום אין מסרבין לגדול, ארברה נגד מלכי רבנן ולא אבוש ובמקום שאני בא ללמד אמצא למר ואקבל שכר על הדרישה יותר מן הפרישה, דבר זה נפתח בראשונים קדושים אשר בארץ המה כמו בכנסת הגדולה טור א"ח סי' ר"ד ס"ק ג', גם בעל הלכות קטנות (למהר"ם חאגיז) שאלה ט' ח"א הביא סעד למברכים דיש אומרים דשעור אכילה כשעור שתיה, ועוד תלמידי ר"י מברכין לבסוף אף שאין שם שעור וכתב שם המנ"ח בשם מהרמ"ג שדעתו היה שלא לברך מכח ההיא דהרמב"ם ז"ל הלכות אבות הטומאות גבי יניקה ולמעשה משום דא"א שישהא אדם מגמיעה לגמיעה יותר מכדי אכילת פרס היה מברך וסיים דהואיל ונהגו העולם לברך משמע דהכי הלכתא ולהיות שרוב טענות האומרים דגמיעות לא מצטרפות מיוסדות על ההיא דמנקת ודכוותיהו טובא לענין טומאה היא נלע"ד לחלק בין טומאה לאבילה ושתיה ביה"כ וברכה חדא שהאוכל שני חצאי זיתים משני מינים לענין טומאה פטור כדתנן בפ"ג דכריתות משנה ב' ולענין ברכה חייב כמו שנוכיח לפנים מדברי כנסת הגדולה בהגהת טור א"ח סי' ר"י הרי דשאני צירוף טומאה מצירוף ברכה, ועוד דשעור שתיית משקים אסורים לכולי עלמא רביעית דומיא דאוכלים בכזית ולענין ברכה איכא פלוגתא דלהרמב"ם פ"ג מ"ה ברכות משנה י"ב: השותה פחות מרביעית אינו מברך כמ"ש הכ"מ שם והתוספות מסופקים אם על היין ושאר משקים מברכין לאחריו אפילו בכזית א"נ דוקא בכביצה דומיא דאכילה וכמ"ש בהג"ה מיימונית יע"ש באורך ועוד דצירוף שתיית המשקין לענין טומאה בכדי אכילת פרס כנראה מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות אבות הטומאות משנה י"א וגבי יום הכפורים שערו ברביעית כדבריו זלה"ה פ"ב מהלכות שביתת עשור פרק ד' ועוד דשעור שתיה לענין טומאה רביעית וגבי יוה"כ ולענין ברכה מלא לוגמיו דהיינו באדם בינוני פחות מרביעית ולא חצי רביעית הרי לך בהדיא כמה חלוקי דינים בין טומאה ליוה"כ והנאה וא"כ אין ללמוד משם דגמיעות לא מצטרפות לענין ברכה דדלמא כשם שעשו חזוק בטומאת גויה של דבריהם שתצטרף השתייה כמ"ש הכ"מ פ"ב מהלכות שביתת עשור כך נימא שעשו חזוק ג"כ לענין ברכה אחרונה שהיא מדבריהם שתצטרף השתייה ביותר מכדי אכילת פרס ואם איתא דשעור שתיה בכזית או בחצי רביעית אין לך אדם שיתעכב בין תחילת שתיית כזית או חצי רביעית קאווי לסוף שתייה יותר מכדי אכילת פרס דהיא שלשה או ארבעה ביצים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ועוד דאפילו לענין ברכת המזון כשאכל מעט וחזר ואכל מעט יותר מכדי אכילת פרס איכא למ"ד דמצטרף משום דשאני ברכת

הנהנין

צרעת טומאתה וארבעה אבות הטומאה בה עיין: טומאה דאורייתא סי׳ י״א.

צרעת עיין: נגעים עיין.

צרעת רבה עיין: דם רבה.

צרעת עיין: רומניא קהלות רומניא.

צררי ודיניו התפסת צררי לא שכיחא רשד״ם ח״ב סי׳ קע״ד, חזקה לא מתפיס אינש צררי בגו זמניה הרא״ש, רמב״ן פרק קמא דבבא בתרא, בן ל״ב ח״ג סי׳ ל״ה, רשד״ם ח״ד סי׳ קצ״ו ותנ״ד, דברי ריבות סי׳ פ״ט, סברת רבנו יונה עביד איניש דמתפיס צררי ויהיב משכון גו זימניה, אימתי לא חיישינן לצררי הרא״ש כלל פ״ה בית יוסף חושן משפט ס׳ ובית יוסף אבן העזר סי׳ צ״ו אין נזקקין לנכסי יתומים דחיישינן לצררי לרב הונא בריה ד״ר יהושע פ׳ שים היתומים עיין טור ח״מ סי׳ ק״י ופרק גט פשוט אימתי חיישינן לצררי בערב שפרע למלוה גוי סוף בתרא ההוא ערבא דפרעיה לגוי וכו׳ ח״מ סי׳ ק״ל, לע״ש סי׳ ק״ל, רמב״ם פרק כ״ו מהלכות מלוה ולוה, ועיין הר״ן ריש פרק י״ב דכתובות סוף דף תקל״ב ע״א, פליטת בית יהודא דף ז׳ אי אפילו בתוך זמנו חיישינן לצררי, עיין אלפסי ונ״י פרק י׳ דב״ב דף רמ״ו ע״א בענין ערב שפרע היכי חיישינן להתפסת צררי.

צררי עיין: אלמנה המוכרת או הנותנת. אלמנה מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה. בעל חוב פריעתו מצוה. חוב מהיתומים גביתו בשם גאלאנטי דף ס״ז. לאה נשאת ליעקב. מזונות אשתו האומר לאשתו שהתפיסה צררי. נכסי יתומים אין בית דין נזקקין וכפרט בשם מהרר״א בן חיים ח״א צ״ד נאמנות נגד צררי. קטנה לא עביד איניש דמתפיס לה צררי. ראובן היה מוחזק לעני. שבועת אלמנה ודיניה פני משה ח״א ע״ב, וד״ה בני משה תשובה ח׳ דלא חיישינן לתפיסת צררי בענין הנרוניא דחזקה אין אדם פורע חובו תוך זמנו. שובר לא חיישינן. שטר בתוך זמנו. שטר כתובה אין לאשה.

צררי פי׳ שמא צרור הכסף נתן ביד המלוה למשכון.

צרת אילונית מותרת אפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו אילונית אלפסי ונ״י פ״א דיבמות דף ת״ג ע״ב.

צרת הבת לאחין ועניינה יבמות פרק קמא דף י״ו, אלפסי ונ״י פרק א׳ דיבמות דף ת״ד ע״ב, ופרק י״ג דף תמ״ג ע״א.

צרת הבת עיין: אשריך שזכית לשם. חגי. צרת אילונית. רועה בקר.

צרת זקוקתו חולצת ולא מתיבמת משנה ו׳ פרק ג׳ דיבמות בר״ע ש״ע עבן העזר סי׳ קס״ב, קע״ג.

צרת סוטה אסורה, אלפסי פ״א דיבמות דף ת״ג ע״ב, רמב״ם פרק ו׳ מהלכות יבום וחליצה, צרת סוטה ספק חולצת או מתייבמת שם, ש״ע אה״ע סי׳ קע״ז.

צרת סוטה עיין: אמינא לך אנא. כל דתקון.

צרת ערוה אינה אסורה אלא בנופלת לפניו ליבום מאחיו משנה ג׳ פ״א דיבמות ר״ע תי״ט, דאין צרת ערוה אסורה אלא מאח אלפסי ונ״י פ״א דיבמות דף ת״ד ע״ב, ש״ע אה״ע סי׳ קע״ג סעיף ב׳, נ״י פ״ד דיבמות דף תי״ו ע״א. צרה ליכא. צרת קרובת חלוצתו דרש״י סבר בה דצרה אסורה אפילו אינה מאח.

צרת ערוה פוטרת צרתה משנה ב׳ פ״א דיבמות בר״ע. חמש עשרה. צרה ליכא.

צרת ערוה שאסרה תורה דוקא במקום מצוה משנה א׳ פרק י״א דיבמות תי״ט. צרה ליכא.

צרת ערוה של קטנה עיין: מגרש אשתו קטנה שהשיאה.

צרת קרובת חלוצתו אסורה ומילתא בטעמא אלפסי ונ״י פ״ד דיבמות דף תי״ו, ש״ע אה״ע סי׳ קס״ב סעיף ה׳, נחלת צבי שם ס״ק א׳, לפי׳ רש״י אפילו היא נשואה לאיש נכרי, ולרבנו חננאל אינה אסורה אלא אם כן נשואה לאחיו ושכן היא מסקנת אביו הרא״ש, עיין רש״י סביב אלפסי הנ״ל ובית שמואל ס״ק ג׳ כתב אבל אם נשואה לאחר אז הצרה מותרת כן הוא לדעת תוספות הרא״ש והנ״י בשם הריטב״א וכ״כ בש״ג.

להם עתה, ואם הם עשויים כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנם, ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם אבל מותר להמשיך מים לתוכם (ברייתא שם) אפי׳ אין צריך להם עתה (הסכמות הפוסקים) ש״ע א״ח סי׳ תקמ״ד ועיין שלטי גבורים שם אות א׳ בארוכה, עיין רמב״ם פ״ז מ״ה יום טוב, ויוצאין אף על הכלאים בחש״מ משנה שם ובאלפסי דף שפ״ב ע״ב מאי שנא בחש״מ משום שכר פעולה דמוזלי גבן וכתבו התוספות למ״ד לקמן שכר פעולה שאין לו מה יאכל ניחא שיכולין ליטול שכרן אלא למאן דאמר אסור לא ידעינן היכא ישכרו פועלים במועד ושמא י״ל דהני דמצות התירו.

צרכי רבים בשבת עיין: הכרזה בשבת. ודבר דבר. ועוזבי ה׳ יכלו. חפציך אסורים. צרכי צבור. צרכי רבים כל דבר. שבת מלאכות.

צרכי רבים וציון קברות בט״ו באדר משנה א׳ דשקלים ובר״ע וגם בחש״מ משנה ב׳ דמ״ק וטעמא שם בתי״ט בשם הראב״ד ובכלל צרכי רבים איכא גם תנוך הכוכין יען רבים שתו ורבים ישתו משנה ו׳ דמ״ק תי״ט. אלפסי והר״ן שם דף שפ״ב. ש״ע א״ח סי׳ תקמ״ד והר״ן כתב שיש הפרש בצרכי רבים בין מעשה אומן למעשה הדיוט. אבא שאול כנס. אדר בחמשה עשר ושם מפורשים כמה דברים הנקראים צרכי רבים.

צרכי רבים כל דבר המזדמן תדיר אעפ״י שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי נראה וצרכי רבים נינהו הר״ן בתשובותיו סי׳ פ״ט דפוס קוסטאנטינא יען באותם שנדפסו ברומה ליכא תשובה זו ועיין שם דטעמו ונימוקו עמו ועיין הגהת מהר״ר גא״ל על ש״ע א״ח ש״ו סעיף ג׳ ז״ל ריב״ש סי׳ שפ״ח וש״ץ, וכתב בשם הר״ן שכל דבר המוזדמן תמיד ויש בו תקון המדינה אע״ג שבכל פעם הוא דבר פרטי נראה דצרכי רבים נינהו ומותר בשבת כדלעיל סעיף ו׳.

צרכי רבים עושין באדר בחמשה עשר בו עיין: אדר בחמשה עשר ושם מפורשים כמה דברים הנקראים צרכי רבים.

צרכי רבים עיין: צרכי צבור.

צרכי שבת השאלה וקנין והדחת הכלים ותקונן וטבילתן בשבת ודיניהם ש״ע א״ח סי׳ שכ״ג. מטה משה אות מ״ה.

צרכי שבת עיין: הכרזה בשבת. ערב שבת.

צרעה האי בר שתא דטריק ליה זיבורא ביומא דמשלים שתא לא חיי פירוש: תינוק בן שנה אחת שעקצתו צרעה אינו יכול להחיות אלא ברפואה בדוקה מאי אסותיה אצוא דדיקלא במיא נשפייה ונשקיה פי׳ אצוא דדיקלא סיב שגדל סביב דקל תומר כעין וודלייד״א נשפייה ונשקייה תמשחנו ותשקנו ממנו כתובות פרק ד׳ דף נ׳ ועיין בית יהודה סי׳ י״א.

צרעה הבולעה אינו יכול לחיות ואם ישקוהו מעט תומץ חזק אולי יחיה מעט עד שיעשה צואה ע״ז פרק קמא דף י״ב. האי מאן דבלע זיפורא מיחייא לא חיי מיהו לישקייה רביעתא דחלא שמגז איפשר דחיי פורתא עד דמפקיד אביתיה פי׳ זיבורא צרעא, חלא שמגז חומץ חזק. האי מאן דבלע זיבורתא במ״ב.

צרעה ותרופה לנשיכתה עיין: מי רגלים בני.

צרעה עיין: דבש צרעין. האי מאן דבעי למצמד. האי מאן דטרקיה. כל שברא. מאי תקנתיה. מי רגלים בני. צידה האסורה.

צר עיין: צרות עין.

צרעת אדם מצוה להורות בה ולהיות מצורע טמא ומטמא שנאמר בפ׳ תזריע איש צרוע הוא נגעים פ״ק. רמב״ם פ״א מהלכות טומאת צרעת, סמ״ג מנה אותו כשתי מצות בסימן רל״ג רל״ד.

צרעת אסור לתלוש סימניה לשנות מראיהן שנאמר השמר בנגע הצרעת (בפרשה כי תצא) זה לשון ספרי, מכות פ׳ הלוקין, רמב״ם פ״י מהלכות טומאת צרעת, סמ״ג סי׳ שס״ג.

צרעת דוחה את העבודה גמרא דשבת פרק רבי אליעזר דמילה דף קל״ב ע״א שטה ל״ב, תוספות מה צרעת דוחה את העבודה וכו׳, קרבן אהרן דף צ״ג. מילה שלא בזמנה.

צרכי צבור א"ח סי' נ"ג סעיף כ"ד וכו' בש"ע ושם סי' נ"ד של צרכי צבור מותר להפסיק בין ישתבח ליוצר וכן בשלש ראשונות ושלש אחרונות של שמונה עשרה שם סי' קי"ב. צרכיו ישאל אדם.

צרכי צבור הטל עליהם והם כלים מאליהם סנהדרין פ"ק דף י"ז. כל דמותיב.

צרכי צבור וצרכי יחיד נשבע חכם שלא להטפל בהם מצוה שיתירו לו שלא מבני העיר רשד"ם י"ד קמ"ח.

צרכי צבור יש אומרים שמותר להלוות ברבית קצוצה לצורך קהלה עיין. רבית וכמה בשם יעקב י"ז ולקט הקטח י"ד דף מ"ח ע"ג.

צרכי צבור ממשכנין עליהן אפי' על ידי גוי ומותר ליכנס לבית הב"ח לראות מצפוניו נ"י פ"ט דב"מ דף ק"ט ע"א.

צרכי צבור עיין: אבל קרוב למלכות. אומנים נשתתפו דהסכמתם קיימת בלא קנין ואין אחד מהם יכול לחזור בו שכח הרבים יפה ואפילו לא נכנסו כולם בהסכמה אלא רובם ככולו. בני חכמים. ברכו ועניתו ד"ה מטה יוסף ח"ב סי' ט"ו. דברי הקהל שם תראה שאינם צריכים קנין. הסכמות נעשות דהולכין בהן אחר הרוב. הקדש עניים העלה ד"ה מוהרח"ש. התרה מצוה. ועד. זכותא. זכרנו. זמירות אסור לספר ד"ה מטה יוסף ח"ב א"ח סי' ט"ו. חפציך אסורים. מנויי הקהל ועיין מהרי"ט נ"ח המבאר לשון הסכמה בענין העריכה בעדת הקראים שהחרימו לעשות וועד כללי כדי לברר חמשה שיעשו המנוי כמנהג ע"ש דף מ"ח וס"ט וע' שאלת נ"ז ח"א. מסים אחר. מצות עשה ומצות לא תעשה בטלו. פיוטים אין מפסיקין. צורבא דרבנן דאיכא. צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה דצרכי צבור שואלין בכל לשון. צרכיו ישאל. צרכי רבים. קבר אסור בהנאה שם היתר הקבר והמצבות לצרכי צבור. רוב הקהל כופה. תענית צבור בבבל.

צרכי קבורה מוטלים על היורשים דברי ריבות סי' קל"ב ח"מ סי' רנ"ג. תשובת הרא"ש כלל י"ג ופ"ו. אם היורשום אינם יורשים כל כך שדי לקבורה יחזרו על מקבלי מתנה, הניח מתנות רבות ושייר ליורשים חייבים היורשים בקבורתו ח"מ ולע"ש סי' רנ"ג, צרכי קבורה שהם כחוב אימתי מוטלין על המקבל מתנת שכיב מרע רשד"ם ח"ד ח"ד סי' ר"ג. אם שעבוד קבורה מוטלת על שעבוד נכסיו ח"מ סי' רע"ה ורנ"ג. מי שמת והניח כתובה ובעל חוב ואין כל כך נכסים שיפרעו שניהם וצרכי קבורתו יפרעו הם מהר"ם סי' קפ"ג. תשב"ץ סי' תצ"א פסקי ריקאנטי סי' תקי"ז, תשובת רמב"ן סי' ס"ד, אבן שעל גבי הקבר בכלל צרכי קבורה הרא"ש סוף כלל ע"ו ב"י סי' חמ"ח, אה"ע סי' פ"ט, שבות יעקב ח"ב תשובה קס"ג. אלמנה אם חייבת. בעל חוב וכתובת אשה וקהל וצרכי קבורה ד"ה שבות יעקב ח"ב קס"ג. קרימה ואחור בין.

צרכי רבים אינם נגמרים כי אם בשעת הבטלה דדמו לקרא דבי שותפי הר"ן פ"א דמ"ק דף שפ"ב ע"א ולכן מותרים בחולו של מועד ועיין ש"ע א"ח סי' תקמ"ד דיני צרכי רבים המותרים והאסורים בחולו של מועד ועיין סי' תקמ"ה הר"ן פרק עשרים דשבת דף קנ"ט ע"א משנה ב' פ"א דמ"ק תי"ט ד"ה ומתקנין את קלקולי. צרכי רבים בחולו שם.

צרכי רבים בחולו של מועד מותרים כגון לתקן את הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות כדי שיזהרו מהם הכהנים ולתקן המקואות (משנה ריש מ"ק ובריייתא בדף ה' אלפסי ור"ן פ"א דמ"ק דף שפ"ב ע"א וע"ב) ודוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם אבל שאר צרכי רבים כגון בנין בית הכנסת אסור לעשותו במועד (ב"י בשם תשוב' הרשב"א) וה"ה דלשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד (ריב"ש סי' רכ"ו) בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו מותר לתקנם ואפי' אין רבים צריכים להם עתה (אוקמתא ד"ר יוחנן שם) כיון דאינו מעשה אומן אבל לחפור להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכים להם עתה מותר, אפילו אם כיוונו מלאכתם במועד ואפילו בפרהסיא ובטרחא יתירא (הרא"ש שם בשם הראב"ד) ואם אין צריכים להם עתה לא יעשו, אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש (שם והרמב"ם פ"ח מהלכות יו"ט ממסקנת הגמרא שם) ואפילו צריך להם

והתלונה ראו וידעו מראות אלקים דנהירי להן שבילי דרקיעא ויש להם על מה שיסמוכו סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר וכל החולק עליהם כחולק על האמת ובכן אצא בכי טוב ידי חובתי לבטל את המעוררים הקולות יחדלון והבשת והחרופים לא תהיה עוד בין ב' ת"ח המחדרים זה את זה, המעמיד המנהג יעמוד בשמועתו ואפי' כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו לא יזיזו אותן ממקומו והחולק עליו אם תוכו כברו יניח דבריו דברי יחיד וישמע לדברי המרובים כי הגם שרבו לשונות המפרשים המסייעים אותו כנמשכים לדעתו או הוא נמשך לדעתם אפילו הם ק' כיחידים דמו להיות שכל א' וא' קבל בעצמו סברת הראש או מרבו שלמדו חכמה טבעית ואלקית בלתי מקובלת והחולקים עליו ועליהם קבלו מפי רבים בעלי הקבלה האמיתית שהיא למעלה מן השכל כמאמר הנבאי ואין שום תתבולה להשיג הדברים האלו מפי יודעיהם באמת כי לא נתנו לשכל האדם בשום ענין לפי שהם תלוים במחשבה שאין לאדם בה שום השגה וכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם והדברים קשורים קשר אמיתי עם סתרי תורה והכל נובע ממקום א' ואלו יחיה האדם שנים אין חקר נמנע בחקו לפרש דבר א' מהם על אפניו וע"ד זה תיקוני התפלות כי יש בהם סגולות נפלאות המערכות ולהמשיך הרצון אל הנמצאים עכ"ל, א"כ בעלי הקונטריסים שקריתי ושניתי בהם ינהגו כבוד זה בזה בהדור וקומה אם שניהם שוים ואם הא' גדול מחברו בחכמה ומנין ימחול על עלבונו כדי שישא הקטן ממנו ק"ו בעצמו להשבית דין וקלון כי זו דרכן של ת"ח המרבים שלום בעולם וה' יברך את עמו בשלום.

קומץ מנחת הדל באלפי אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן מכתיב וחותם פה אתקונה סדר ושנת על כן יאמר בספר מלחמות א"ת והב בסופה שמשון בכמו"ה יהושע משה מורפורגו ז"ל.

צרכין ישאל אדם בשומע תפלה ובכל ברכה אמצעית מעין הברכה אבל בשלש ראשונות ושלש אחרונות יחיד לא, צבור שואל כגון זכרנו מי כמוך וקרובץ, אלפסי ר"י ושלטי הגבורים פ"ה דברכות דף כ"ו ע"א, ש"ע א"ח סי' קי"ב. אלפסי ור"ן ס"ד דתענית דף רע"ה ע"א. שלש ראשונות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו אלפסי ור"י שם. פסקי הרא"ש בסוף פרק אין עומדין זה לשונו אמר רב יהודה לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות ופירשו ר"ת ור"ת ז"ל דוקא בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי דהא כולהו שלש אחרונות צרכי צבור נינהו ועם זה שעבד מסדר שבחו לרבו יכול לשאול צרכי צבור דשבח וכבוד הוא לרבו שרבים צריכים לו וכן נהגו לומר זכרנו בראשונית ומטעם זה נהגו לומר קרובץ בשלש ראשונות וכן ר' אליעזר הקלירי ז"ל שהיה מא"י מקרית ספר ובימיו היו מקדשין עפ"י הראיה שהרי לא תקן שום קרובץ ליום שני וי"א שתנא היה כדאיתא בפסיקתא וכו' והוא דרשן ופייטן ותקן קרובץ לאומרה בג' ראשונות, ועוד שאנו אומרים אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא ועל הניסים בג' אחרונות אלמא צרכי צבור שאני עכ"ל. צרכי צבור א"ח.

צרכין עיין: אהל בשבת. אלו נאמרים. בני חכמים ותלמידי חכמים, ברכת נטילת. דין מנין שלא יפסע. הלכה בסעודה אחד מהם יוצא. זה הכלל היה במקדש. כל המיסך. לעולם ילמד אדם. קניה עיין. רחמנא ידכרינך. שפיל ואזילי. תפלת השחר דברים. —

צרכי יחיד עיין: התרה מצוה. צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה דצרכי יחיד בלשון הקדש דוקא ואם הוא חולה מתפלל בכל לשון והמתפלל עליו שלא בפניו בלשון הקדש תורת האדם הובא בב"י י"ד סי' של"ה, תמים דעים סי' קפ"ד. צרכי צבור וצרכי.

צרכי ירושלים מגדלותיה וחומת העיר ואמת המים שבעזרה באין משירי הלשכה עיין: שירי הלשכה.

צרכי מילה עיין: כלל אמר רבי עקיבא.

צרכי סעודה עיין: פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מנייכו.

צרכי עמך ישראל נוסחתו והיניו עיין: תפלה קצרה שנאמרה.

אוי להם בזה ובבא כי אין להוסיף ואין לגרוע כי לא יסדו בחנם תיבה אחת ואפילו אות אחת ע"כ, והגם שעל סדר התפלות נאמרו הדברים ממש גם הפיוטים והבקשות נלמדים מן הכללית לא בלבד שלא למנוע אחרים מלאומרם אלא שאף היחיד באלו אינו רשאי להוציא עצמו מן הכלל בשב ואל תעשה כאשר הורה לעשות גבר חכם בעוז ררב המפורסם בעל חוות יאיר סי' רל"ח גבי ההפסקות שעושים האשכנזים באמרם הפיוטים באמצע הברכות וז"ל ומ"מ בגלילות אלו שנתפשט אין ליחיד לפרוש כלל אף שיהיה נראה פשר דבר שיאמרם אחר תפלתו בפני עצמן או לבחור דרך ומקום לאמירתן אחר גמר ברכה או בשירה חדשה גבי זולתות מ"מ נראה דאפי' החסיד בכל מעשיו אל ישנה מנהג הצבור מאחר שיש לנו גאוני עולם לסמוך עליהם מלבד כל המחברים עצמם וכו' והב"ח כתב ששני גדולי רבנים נענשו על שבטלו לומר פיוטים בקהל שלהם וע"ש לכן כל יחיד יחוס לעצמו שלא יפרוש מלאומרם בצבור עכ"ל הצח והטהור, ומי לא ידע בכל אלה דבמילי דאבות דרשינן סמוכים אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין בעצמך ואל תדון את חבירך וכ"ש רבך ורבה דרבך עד שתגיע למקומו ומדרגתם בחכמה יראת חטא וענוה גדולה מכולם בפרט בענינינו ששרשם ומקורם עמוק עמוק מי ימצאנו דברים שהם כבשונו של עולם אחוזים למעלה ראש ממעל לכסא מלכות שמים שלימה דלאו כל מוחא ומוחא סביל להו ואם בכמה מקומות מצינו שדברה תורה בלשון בני אדם או לשבר את האוזן וקבלה בידינו מאבותינו הקדושים שעמדו רגליהם על הר סיני ושמעו מפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך דמלכותא דרקיעא כעין מלכות דארעא הלא הם דבר ריק הוא בעיני משכילי עם שמקדימים נשמע לנעשה אמירת אותן הבקשות היה להם לתלות חסרון המכוון בקוצר המשיג ולא בעומק הבלתי מושג מהם ומרומיהם האם איכשור דרי אחר חתימת התלמוד והפסקת שלשלת הגאונים ורבתה כ"כ הדעת בדור יתום כזה עד שבכל תלמיד ומבין יודע לתקן את אשר עוותוהו דראשונים שקדמונו לפי העולה על רוחנו רוח נשבר ונדכה רוח קצרה רוח הולך ומתמעט מדי יום ביומו.

אמנם אחרי שנכרים הדברים ולבי אומר לי שהמערער על אותן הבקשות וקורא תגר לשרש אחריהן כונתו להרבות כבוד שמים ירא וחרד שלא יתגלגלו הבריות לטעות דור אנוש חלילה וחס וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח לקטר למלאכת השמים מלאכים המוני מעלה לשפוך לפניהם שיחנו ולבקש מהם את בקשותינו או לפתות לתלות בטחונגו בשרים היושבים ראשונה במלכות שמים ודמה בעצמו לגנוז עם האזכרות שבהן כחזקיה מלך יהודה שגנז ס' רפואות והודו לו, אענה אף אני חלקי ואומר שאם זאת לבד היתה כונתו ומחשבתו נדון אותו לזכות ונאמר עליו כחלום הכוזרי כונתך רצויה אבל מעשיך אינם רצויים למען יחשוך עצמו מן הדין אם בעל נפש הוא ויקבל שכר על הפרישה יותר מעל הדרישה מבלי הכנים הוא ואחרים עמו בסכנה מהטעמים שהראתי בתשובתי נדפסה בשנת תע"א בתוספות בכורים ובפסקי הארוך שנתפרסם בשנת תע"ו בענין הנחת התפילין בח"ה שלא אחזור עליהם עתה ללא צורך ,ומובטחני בו הגם שאיני יודע מי הוא שישמע לעצתי ויבטל רצונו מפני רצון אחרים רבים וגדולים ראשי אלפי ישראל עמודי ההוראה אשר כל רז לא אנים להו וכל סתום לא עממוהו יען וביען השלי"ת נעברו גלולים מן הארץ ואלילי דורות הא' כרות נכרתו ובכל מקום מוקטר מוגש עולת התמיד ומנחתה ועבודה שבלב לשם ה' במטה ובמעל ואין מקום לטעות אחר המלאכים לדמותם אלקות בחשבונו שיש לאל ידם למלאות את משאלותינו ולעשות את בקשתינו איש בער הלא ידע וכסיל יבין את זאת כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מלבדו אותו נעבוד ובו נדבק ואליו נתחנן ואם אין בנו מעשים ותפלתנו בלתי זכה מפני רוע ההכנה ומחיצת ענן או סבה אחרת מבדלת לא די שהרצון והחפץ העליון לא יתעורר כרגע ולא יפעול בהם בלתי זאת כמנהגו הטוב אלא שעל ידי רוע ההכנה יתעלמו המתפללים מהרצון ההוא ולא יפעל בהם כמה שנאמר על על ידי נביאו נאמן ביתו ואנכי הסתר אסתיר ואז נצטרך לסיוע ועזר בסוד כתר יתנו לך מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה ודי בזה לחכימא וממנו יבינו המשכילים שמסדרים אותן הבקשות שעליהם רבתה התרעומות והתלונה

רחמים אומנותם בכך ללמד סנגוריא על ישראל השרויים בצרות ועל משמרתם יעמודו לקבל התפלות ולהכנים מחיצה לפנים ממחיצה עד קדש הקדשים לרצון לפני ה׳ למה נחדל מלבקש מהם שיעמודו לימין אביונים ושפלים לדבר טוב על ישראל ומה שמץ פסול ימצא בדבריו אלה כל עוד שכוונותינו לשמים ולבנו תמים להאמין באמונה שלמה שה׳ הוא האלקים אין עוד מלבדו העונה בעת צרה וזולתו כאין וכאפס יחשב להרע או להטיב דאם לגבי רבים כל עוד ששכינה שרויה ביניהם תפלתם נשמעת ואין צריכים סיוע לגבי יחיד מיהא צריכא מילתא טובא כדכתב רש"י ברפ"ז דסוטה וז"ל יחיד צריך שיסייעוהו מלאכי השרת צבור לא צריכי להו ואחריו החזיק מהרש"א שם שכתב ואע"ג דגבריאל יודע בלשון ארמי אל ישאל צרכיו בלשון ארמי דאפשר שהוא אינו ממונה לקבל התפלות להביאם לפני האל יתברך, ואם בעיני פלוני אלמוני אשר לא ידעתי אכנהו כי שמו לא הוגד לי יפלא הפלא ופלא הרבה מנהגים הנראים בעיניו תמוהים וראויים ליבטל כההוא דכפרות של עיוה"כ שקראו מנהג של שטות גם בעיני יפלא איך לא שת לבו אל כמה גאוני עולם שקדמוהו שקיימו אותם בעצמם ונתנו טעם בעיקר, ואסהדנא עלי שמים וארץ איך בימי חרפי בהיותי מתאבק בעפר רגלי גאון ישראל כמוה"ר אבוה"ב זלה"ה שמעתי ממנו שהדברים הרשומים בש"ע א"ח קודם סי׳ תר"ה מנהג הכפרות בעיה"כ מנהג של שטות דהוא קבלה היתה בידו שאינם דברי מהריק"א אלא דברי מסדרי הסימנים והמפתחות והראיה שהמחבר לא כתב בפנים אלא שיש למנוע המנהג ולא הלעיג עליו, ובב"י אחר שהביא תשובת הגאונים ופסקי הרא"ש והתשב"ץ שקיימוהו סיים בתשו׳ הרשב"א ז"ל שאעפ"י ששמע מפי אנשים הגונים מאשכנז שכל רבני ארצם עושים כן וגם שמע שנשאל רבינו האר"י ואמר שכן נהגו עכ"ז מנע המנהג ומפני זה פסק גם הוא בשלחנו הטהור דיש למנוע המנהג ותו לא דחס ליה לרבינו המשביר ז"ל לקרוא מנהג רבני אשכנז, מרדכי, רבינו האי, הרא"ש, והתשב"ץ, מנהג של שטות, ומעתה שריה ליה מאריה לאותו פלו׳ המלגלג על רבים וגדולים בחכמה ומנין בעלי תורה בעלי סברא שראויים היו שתשרה עליהם השכינה מנהגים מנהגי יהוא מנהגים זרים יולדו להם, ואם באמר שבעונותינו הרבים אין חסרון משוגעים בערת ה׳ כונתו לומר על ע"ה שמעשי אבותיהם בידיהם ואין מבחינים בין טוב לרע מה לו כי נצעק נגדם הלא לא עליהם תלונותיו אלא על הקדמונים שילדום וטובה צפרניו מכרסנו, ואם באולי רוח המליצה השיאו והוציאו חוץ מן השיטה ואגב שטפיה לא דק בלישניה יקיים בעצמו מן היום ההוא והלאה שומר פיו ולשונו דבודאי הגמור לא ניחה ליה למרייהו דנימא להו הכי והואיל שלא יצאתי זאת הפעם ממחיצתי אלא לתווך השלום בין ב׳ כותבים הבאים כאחד ורוח המחלוקת עברה ביניהם פעם ושתים לעשות ספרים רבים בלעג הרבה לא אתקע עצמי לדבר הלכה זו לבדוק בקנקנים חרשים מלאים ישן נושן דברי חכמים וחרודם הלא בספרתם ליטחן קימחא טחינא ולהכריע בין הדיעות, אחת לבד שאלתי מאת המערער אם כונתו לבד להתרעם על נוסח אותן הבקשות ולגלות דופין לעיני העמים והשרים חכמי חרשים ונבוני לחשים אם מגמתו לבטל אמירתו ולשרש אחריהן, אם דעתו לבד לגלות את נבלותן כמוצא דבה על המחברן מה יתרון לבעל הלשון, ואם ערב אל לבו לבערן ולהשבית מאר"ש זכרן כחס על עצמו ועל אחרים לאמר קבלו דעתי ובטלו רצונכם מפני רצוני מלבד שהם ראשים ולא הוא להיות שעמהם רובא וחזקה היה מן הראוי שישים אל לבו מה שכתב הרב בעל שער אפרים בתשובה סי׳ י"נ אם יבוא אליהו ויאמר לנו שנשנה ממנהגינו גם אנחנו לא נשמע לו, והאר"י ז"ל שרות ה׳ דבר בו ברר לעצמו מן הבקשות והודויים הטוב והישר בעיניו עינא פקיחא והנית הצבור והרבים על מנהגם וסדרם בכלל שהוא צריך לפרט ללמד על אחרים הובא בהקדמת כנף רננים ומיוסר על ההוא דירושלמי שלח להו ר׳ ייסא אעפ"י ששלחנו לכם סדר המועדות אתם אל תשנו מנהג אבותיכם, ואולי על כיוצא בזה אמר שלמה בחכמתו ואל תטוש תורת אמך תורה שבע"פ המקובלת איש מפי איש כדבר איש תם וישר מקנדי"א במצרף לחכמה שלו דף י"ד סוד התפלות קבלו רב מרב עד נביאים וזקנים וחסידים ואנשי כנה"ג שתקנוהו והמוסיף והמגרע אות אחת או תיבה אחת

להכריע בין הדעות :היא רחוקה ממני לא ראי זו כראי זו הצד השוה שבהם שכונתם שלא להזיק ושמירתן על כל הבא לעבוד עבודה שבלב זו תפלה וכשהזיק בדבר או במחשבה חב המזיק ופוגם בכבוד שמים לשלם תשלומי נזק במיטב האר"ש א' היא ידיעתי תמתי תאומתי א' היא לאומה העבריה ברה היא למולידה יראוה בינות ויאשרוה במלוכות ופירושים ויהללוה תורה אחת ומשפט אחד לבני ישראל עם קרובו לידע נאמנה שגבוה מעל גבוה שומר בוחן כליות ולב ממנו הכל ומידו החזקה ניתנו לנו הטובות אשר גמלנו ויגמלנו חיי בשרים ולב מרפא חיי עולם חיי שעה בזכות אבותינו הקדושים ישיני מעלה מסייענו בגלותינו וצדקתם עומדת לעד לבקש רחמים בעד שארית הנמצאה ולזה כיונו הלועזים בצום גדליה לומר שלומי עליון ישיני מעלה וכו' חלו נא פני אל וימציאם ארוכה גם יש מלאך מליץ קושר כתרים לקונו מקריב תפלותינו כשהפרגוד ננעל ונפסקה חומת ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים כי נצעק ונשוע ואם עונינו מבדילים מעבור תפלה כת יש למעלה מלמדת זכות על בן בכור קדש ישראל לה' העם בחר לו יה, לכן מסדרי דבקשות אשכנזים ולועזים כד סיימי צלותייהו ובעתייהו דכל בית ישראל לעילת העילות וכול' חפץ ורוצה נהגו לומר מכניסי רחמים הכניסו רחמינו משמיעי תפלה השמיעו תפלתנו מכניסי דמעה הכניסו דמעותינו ומסיימים בשבח מהר עננו ד' אלקינו ופדנו מכל גזרות קשות, והושיעה ברחמיך הרבים משיח צדקך ועמך, ודבר הלמד מענינו הוא שענינינו על המלאכים אינה אלא כדי שילמדו סנגוריא על השופכים כמים נכח פני ה' בעל היכולת לבדו לרחם על פליטתנו ולקבל ברחמים וברצון סדר תפלותינו והלעוזים מלבד תתנת שלומי אמוני ישראל ישיני מכפלה המסודרת בסליחת צום גדליה יצאו גם המה בעקבות האשכנזים בתפלת נעילה אל יוה"כ לומר ידידי אל שומרי זבול ארמונים וכו' ופתחו אליהם שערי עתירות עם תחנונים ובעדם חלו מורה צדק אלהי מעונים והגם שהמפרש בעל קמחא דאבישונא הרחיב פה האריך ל' להכריע בין הריעות וביטל גרסת מלאכי מרומא סמוכי יתנא מן הטעמים שהזכיר במקומו הנה בבקשה זו לא שלח ידו להחליפה ולהמירה ולא עוד אלא שנתן מהודו ומהדרו עליה וביארה באר היטב בלשונו הטהור ידידי אל שומרי אלו הם המלאכים הממונים על התפלה אשר אותם המלאכים הקדושים אוהבי אל וכו' וחלו פניו שיקבל תפלת עמו באהבה ורצון עכ"ל, וגדולה מזו מצאנו בריא"ז בפ"ב דברכות שעושה סמוכות למנהג ותיקין וז"ל ומה שנהגו לומר פסוקי דרחמי מלאכי מרומא סמוכו יתנא ומדברים למלאכים בל' ארמית לפי שאמרו חכמים שמלאך גבריאל מכיר בכל לשון ע"ש אחת הוא דלפי מסקנת התלמוד רפ"ז דסוטה עלה דההיא מתני' ואלו נאמרים בכל לשון ורפ"ק דשבת צרכי צבור שואלים בכל לשון משא"כ צרכי יחיד הטעם לפי מ"ש הרב"י בא"ח סי' ק"א בשם ר"י מפני שהצבור אינם צריכים מליץ לפני הקב"ה אבל היחיד צריך אליו כענין שנאמר אם יש מלאך מליץ וכו' ומש"ה אינם נזקקין אלא ללה"ק וה"ה והוא הטעם גבי חולה דשכינה עמו שאינו צריך מליץ שיכנים תפלתו וכסברת הרמב"ן בת"ה שלו הובא בב"י טור יורה דעה סי' של"ה דהמתפלל על החולה שלא בפניו לא יבקש אלא בלה"ק או מפני שמ"ה אינם מבינים לשון ארמי או מפני היותו מגונה בעיניהם להזקק לו כפי' הרא"ש והתוס' ז"ל וכמו שהאריך הרב בעל התמים דעים סי' קפ"ד ולפ"ז היה נראה לומר דאין מקום לבקשות הללו שנתקנו בצבור אחרי שאל כביר לא ימאס ואין הפרגוד ננעל בפניהם דע"כ לא אמרו באלה הדברים רבה ויתפלל אליו ויעתר לו מלמד שהיו המלאכים מסתימים החלונות ברקיע שלא תכנם תפלתו ותתר הקב"ה הרקיע וקבל תפלתו אלא להיותו יחיד אבל רבים דזכותייהו עריף ושכינה שרויה ביניהם אין תפלתם חוזרת ריקם ומה צורך למליצת המלאכים, אך אמנם מבלי להכנים עצמנו להשיב ע"ז ולומר שהצבור נדון אחר רובו כדברי בעל תולעת יעקב בהקדמתו ואם החוטאים רבים סותמים צנורות הקדושה ומסתלק השפע מעל הצורות הקדושות ואזי מפסקת מחיצת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים וצועקים ואינם נענים וזהו שכתוב סכות בענן לך מעבור תפלה נקטינן מהא פלגא בידן דאין שום חשש איסור בדבר לבקש ממלאכי רחמים שיליצו בעדנו ויכניסו תפלותינו, והאמת עד לעצמה שאם מלאכי

רחמים

כאילו ניתנו למשה מסיני ועליהם נאמר לא תסור מן הדבר שפיל לסיפיה נקנית בהמשכת דבריהם כדברי הרא"ש בתשובותיו דף צ' ועל מ"ש מגזרת השכל והרת מה אשיב על זה לא תהא תורה שלנו כשיחה בטלה שלכם חכמת הגיונם וכו' והלא חוצבי מקורה לא האמינו בתורת משה ובמשפטם וכו' כי חכמת הפילוסופיא והתורה אינם ע"ד אחד כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני והחכם ידרוש בה וכו' ומדמה מילתא למילתא אעפ"י שאין הדברים נמשכים אחר הטבע אנו הולכים עפ"י הקבלה אבל חכמת הפילוסופיא היא טבעית וכו' ומרוב חכמתם העמיקו שתתו והוצרכו לכפור בתורת משה וכו' ע"ש ושפיל לסיפיה דמתניתין ובקבלת היהודים קום שני מדוכתיך דרתחי עלך מן שמיא דקב"ה תבע ביקריה ומי אמר לך דיש מלאכים ממונים על התפלות ה"ה מי שכתב בתיקונים דף י"ו ולא אית תמן דמקבל צלותין דישראל וכן דף כ"ב ומלאכין דממונין על צלותין לבד וכו' ולא אית לון לצלותין אתר לאעלא וכו' רק בעיניך תביט באגורתי אגודת איזוב ד"ה ותשע הידות ואל יליזו מעיניך בסוף פ"א דברי בעל של"ה כי המפרש פסוק או מאמר עפ"י סברות בדויות וכוזבות שהמציאו הפילוסופים עובר על לא תעשה לך פסל וכו' ועתה צא איש הדמים ממחיצתך ותדלג שור המפסיק בין עיניך כי אם הרמב"ם ז"ל חזר בו ממה שכתב כדאיתא באגרתו מירושלים להלמידו אשר במצרים תרון ק"ו בעצמך שלח לך מדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח הרחק מעליה דרכיך ונאמת באחריתך איך שנאתי מוסר ותוכחת נאץ לבי כי ינשא שופט הארץ ישיב גמול על גאים.

א"ה אגב אורחין אם המאמין לדברי הזהר יניח תפילין בח"ה וכו': מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא אם כן מי שאינו מאמין בדבריו ואינו מניח תפילין עליו נאמר הזהרו מן הצבועין דבשלמא לדידן ניחא כאשר כתבו הפוסקים (מגן אברהם א"ח דף ט"ו) שברבר שבעלי הקבלה והזהר חולקים על הגמרא הלך אחר הגמ' וזה די לך והותר כי כבר הקהו את שיניך כל חכמי איטאליא החיים והמתים ז"ל ומה לי עכבם בני צרו"יה את אשר תתיצבו כמלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, כי עצור במילין לא אוכל ושפתי לא אכלא מלומר שנית כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקה.

א"ה תלי תניא בדלא תניא כי זה לא יראה ולא ימצא במדרש שיר השירים אם לא יהיה מדרש שלא יצא לאויר העולם מדרש לפרושים: הגיתי בכל פעליך ובעלילותיך אשיחה והנה זדון לבך השיאך לשכון בחגוי סלע מרום שבתך אזור נא כגבור חלציך אשאלך והודיעני הבאת עד נבכי ים החכמה ובחקר מדרשי רז"ל ההתהלכת ומי שם ממריה כי תדע כי לא יראה ולא ימצא מדרש, כזה האם חכם אתה מדניאל כל סתום לא עממוך.

והנה סוף דבר הקול נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם שבשכלו לבד לא נמשל כבהמות נדמה הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך לפשט עקמומיות שבלב ולמה תריעי רע המלך אין בך אם יועציך אבד? הלא אלקים בישראל קומה ונלכה דותינה משפט נבחרה לנו נרעה בינינו מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת צדק דברי חכמיו ובינת נבוניו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל שמור ושמעת.

ראיתי והנה מאורת זהב כולה וגולה על ראשה תורה וגדולה במקום א' אור גדול ולא פסק ושנים זיתים עליה יפה פרי תואר אחד מימין הגולה קורא תגר ומתרעם על בקשת מכניסי רחמים ודומיהם שאומרים ראשכנזים בימים שבנתים ואחד על שמאלה מליץ וממליץ בעד המתברן ואומרן ושניהם כאחד שוים לטובה וכוונתם לשמים אלו ואלו דברי אלקים חיים מיוסדים על אדני פז כי אנשי מופת חותך ובלתי חותך המה ויש להם על מה שיסמכו ד"ת ודברי קבלה עיונית ואלקית שבכתב ושבע"פ קטנתי מכל החסדים והאמת אשר עשה השואל אותי כי בקלותי עברתי בהר"ם נהרים שם הא' פרת ופישון פרה ורבה ופושה חבילות ראיות ותשובות על מסדרי הבקשות והנהר השני חד וקל להשיב על כל קוץ וקוץ על חד תרין, א' מרובה כשתים ועתה הייתי לב' מחנות מערכה מול מערכה מיימינים ומשמאלים כשזה קם זה נופל אמרתי אחכמה

להכריע

א"ה זאת אינה טענה כלל, אך יש להתיצב מנגד מאמר גלו לאדום: עד מתי פתאים תאהבו פתי וכסילים ישנאו דעת כי היא טענה וכלל גדול חוקים כראי מוצק כי מאמר גלו לאדום הוא ע"ד ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם ומאמרי הזהר בתיקונים דף י' כ"ב וכ"ח אשר הצבתי לברנה יוכיחו הציבי לך ציונים.

א"ה ואחרי כן הקימות לך אבנים גדולות מרברי רז"ל ובנית ערי מסכנות ודלות לא כי אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד את הבית אבני גזית יכין ובועז אשר הבית נכון עליהם אלה פקו"די המשכן משכן העדות אשר פוקד ע"פ משה בהיותו עם ה' מ' יום ומ' לילה ובהיר הוא בשחקים להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך וכל המוסיף בזה גורע כי קצר מצע שבלך מהשתרע.

א"ה אמרת שיעקב התפלל למלאך היית בכזי"ב וראה תראה כי התפלה לאל היתה: ישמעו התרשים דברי ספר כי עדין בן זומ"א מבחוץ מרעתו אם תפלת יעקב למלאך באומרו המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים רצינו (היינו בעל ראש אמנה) לאל היתה אף כי בזה שייך אין מקרא יוצא מידי פשוטו דהיינו שסובל הפשט ומדרש אפילו הכי כ"ש שאנו יכולים להתפלל למלאכים שיכניסו תפלותינו ויחלו בעדנו ומה תאמר על לא אשלחך כי אם ברכתני אל תהי חכם בעיניך ואל בינתך אל תשען.

א"ה ועל מאמר ר"י וכו' והוא אשר העיר רוח החכם ריקאנטי נר"י בחכמתו לומר ואפילו נימא דפלוגתא איכא בין גמר' בבלית לירושלמית (פלוגתא פשיטא דליכא כלל): היאכל תפל מבלי מלח ואם יש טעם ברי"ך חלמו"ת פלוגתא ליכא? לרבריך זה אוסר וזה מתיר ולא פליגי? בשלמא לדידן ניחא וזהו אימרו ואפילו נימא דפלוגתא איכא ואם לא ידעת זיל קרי בי רב כי כשהגמר' ירושלמית חולקת עם הבבלית סמכינן על דידן כדברי הרר"י יששכר (באר שבע דף ק"י) דכיון דסוגין דגמ' דילן להתירא לא איכפת לן במאי דאמרי בני מערבא דעל גמר' דילן סמכינן דבתראה היא וכו' ע"ש דזהו טעם הרי"ף באמת וקשה מן הראשונות.

א"ה בא ואראך בעל אגורת איזוב וכו' שיטת הכלבו וצריך כל בעל שכל וכו': ראה זה חדש הוא? כבר היה לעולמים ואתה בעל סכל התבונן בו למה דוקא נקט לשאול צרכיו למלאך שיצטרף לתפלתו ולא להקריבה ולהשמיעה לפני השי"ת ולא נקט שיסייעו לתפלתו ויכניסוה לפניו ית' ויהיו מליצים בעדו כי משמעות לשאול צרכיו למלאך הוא שלא יבקש ממלאך להצילו מרעתו ושיצטרפו לשמוע תפלתו דהוי משתתף ש"ש ודו"א וכן להשמיעה ולהקריבה היינו שלא יאמרו לא יראה יה ולא יבין אלקי יעקב וכבר העירותיך בצדק אמרי כוונת הירושלמי באומרו לא תצווח וכו' ודי בזה והותר אם תרצה להסיר מעיניך מחיצה של ברזל המפסקת ותפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה דאל"כ קשיא מאמר דסנהדרין לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצים כחו ואל יהיו לו צרים מלמעלה וכן דברי אליפז אם יש עליו מלאך מליץ א' וקרא באגורת איזוב את הקריאה אשר אני דובר אליך בנינוה בדבור המתחיל והקמונו עליו שבעה רועים ויגיד עליו ריעו ושמונה נסיכי אדם וממנו תשובה נצחת עמ"ש אמר הכותב וכו' ולבך תשית לדעתי כי מי לנו גדול מרש"י ז"ל אשר האיר עינינו בפי' ואם כבר הודית אי שרי מכניסי רחמים וכו' כי אם זה חובה הוא הסר המצנפת והרם העטרה עטרת גאות וציצת נובל צבי תפארתך לבלתי הודות גם על מלאכי רחמים הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, כאשר בסוף דבריך אמרת אם לא תאמר מלאכי רחמים לא תאונה אליך רעה ובזה נגע לא יקרב באהלי שכלך רמוזה במקצת כמורה בכולו ושום שכל והבן במראה.

א"ה ולדברי בעל באר שבע וכו': כל דברים אנו שומעים ותבונה אין אני רואים זולתי קל מסובין היינו איסורא היינו אין צריכים? ולמה לא נשאת ולא נתת באמונה בדברי הזהר אשר עליהם נשבעתי באמת במשפט ובצדקה.

א"ה כל מה שהבאתי מדברי הזהר ודנת חובה לעצמך ולזולתך להאמין בו כדברי אלקים חיים אפי' היהיה דבר כן וכו': הוי החוקקים חקקי און וכותבי עמל כתבו כי מאס את תורת ה' ואת קדוש ישראל ניאץ הגוי לא נכסף מלחשוב ולהאמין לדבריו אפילו היה הדבר כן? שומו שמים על זאת תאבל הארץ ואם התורה נקנית באמונת חכמים כלומר שיאמין כל מה שיאמרו רז"ל

א"ה חשבת לעשות אור כשלמה ולהיות נתלה באילן גדול ק"ק אשכנזים אשר בפיראררה יע"א אשר שם התהלכת כדי שיחזיקו האנשים וכו' כי אם הטוב והמטיב וכו': ה' לא יחשוב לי עון כי כן צוותי כי יפלא ממך דבר למשפט וקמת ועלית ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל כדברי רז"ל וחיוב כל אשר בשם ישראל יכונה לא בשביל סער לתומכו כי דברי תקועים כיתד במקום נאמן דברי רז"ל אשר אין בהם נפתל ועקש דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בל ימוטו לעולם כי אם מכת המתפלספים שמים מר למתוק ומתוק למר אוי לנפשם כי גמלו להם רעה ולהג הרבה יגיעת בשר להשיב על דבריך שם הבל המה מעשי תעתועים בעת פקודתם יאבדו ימים ירבו ויודיעו חכמה כי כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ומה לי לחפש באמתחות סדורי האיטליאני או ספרדים אם אומרים מלאכי רחמים והדומים אם הוא מותר לאומרו ושרגא בנהירא מאי מהניא ושאלתך להם ותשובתם אליך כמתעתעים בחרוזים שלהם מה לי ולצרה הזאת כל עורב למינו וכל בר נש ובר נש זכותיה בקופתיה אבל הדין לברו יקוב את ההר הר גבנונים כתר לי זעיר ואחווך.

א"ה ואוסיף שנית ידי באזהרת ראשית את שאר עמי ואתוה תיו וכו: אזהרות זרות ברש"ית לעמך נתת להעבירם על עשה ול"ת והתוית תיו כאיש לבוש הבדים וכבר העירותיך בצדק אמרי פי דלא ראי זה כראי זה ובזה סמא דכולא משתוקא כי גם אני התויתי ת"ו של דיו.

א"ה ובעל באר שבע מתמיה למה אין אנו מתפללים בכריעה וכו' וחיתם ואומר כי מאחר שקבעו הכריעה בחוקי ע"ז ע"כ אנו אינו כן נעשה: הרוצה לשקר ירחיק עדיו כי לא כתבת מקומו ושקר אין לו רגלים כי חצבת לך בורות נשברים אשר לא יכילו המים ואקרא שמה שטנה כי מלבך אתה בוראם יען קריתי שניתי ושלשתי כל ס' באר שבע ולא מצאתי מד"ש לכריעה להתפלל בזקיפת ידים למעלה ואחר דשקיל וטרי (ב"ש דף קי"ו) חתם דבריו ושמא מאחר שעכשיו נוהגים עכו"ם להתפלל בזקיפת ידים למעלה לכן אין אנו נוהגים עכשיו להתפלל כך. הלא תראה דל' שמא קתני וק"ו שלך יש לו פירחא כמגדל הפורח באויר וכמוץ גנבתו סופה.

א"ה על מה שאמרתי מהרב אברבנאל וכו' אני לא אוכל לעשות כן כי כל דבריך אינם אלא קליפה: לא אירא חרפת אנוש ומגדופותם לא אחת מקול מחרף ומגדף ומה לי ולצרה זו להשיב עליהם הלא מפיו יצאו לכן אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי כי ארון ק"ו בעצמי וגאה וגאון ופי תהפוכות שנאתי וראה תראה מה שכתבתי בראשונה מדברי בעל ראש אמנה והב' אין ראוי לשים אמצעיים בין אדם לבוראו והיה זה לפי שהוא ית' המנהג האמיתי באומתנו יעקב חבל נחלתו ולכן ימשך מהעיקר הזה איסור ע"ז כלו עב"ד, והלא מה טעם קאמר ובכוונת ההנהגה שייך איסור הממצעים החרשים שמעו והעורים הביטו לראות דברי שם בארוכה המשבירים שבר לכל עם האר"ץ.

א"ה ואין לומר אין נכנסים אלא ע"י מלאכים אלא נכנסים ע"י מלאכים: מי שנטרפה דעתו לא יאמר דברים כאלו אלא מי שילך בשרירות לבו לבלתי האמין לדברי הרשב"י ז"ל בתקונים דף י"ו כ"ב ופ"ח ולבך תשית לדעתי באגודת איזוב פ"א ובאת אל הקדש פנימה לדברי בעל ראשית חכמה (דף רל"ד) וקשה שמאחר שהקול עולה ובוקע הרקיע למה יצטרכו המלאכים וכו' ובתירוץ הזה צריכים אנו לומר עמ"ש בזהר שיש כמה מלאכים המעלים התפלה מרקיע לרקיע ולמה יצטרכו אלא כדי. . . . . כדי שתעלה למעלה קום קרא בבר בי רב דחד יומא כי לא דברי הם אלא דברי אלקים חיים.

א"ה מן התורה אי לאו מפירושא איתמר וכו': כבר בשרתי צדק בקה"ל רב דברי רז"ל על כל קוץ וקוץ ודרדר אשר תצמיח לך תלי תלין של הלכות ודעת חז"ל אשר חשובים לפני הקב"ה כאמיתתה של תורה אשר א"א רשאים לחלוק עליהם ואפי' במדרשים אשר אין מהם נפקותא לא לדיני ממונות ולא לדיני איסור והיתר (מ"ש דף ע') קחנו ועיניך שים עליהם מול דברי הרמב"ם גמרא ירושלמית אברבנאל אשר גלית פני תורתם שלא כהלכה כעוזבים ארחות אשר ללכת בדרכי חשך הנה זאת חקרנוה כן היא שמענוה ואתה דע לך.

א"ה

א"ה וכל דברי תורה נביאים וכתובים אשר הבאתי הנה במשאות שוא ומדוחים פירשת כרצונך: משאות שוא ומדוחים לפרש הכתובים כדברי רז"ל ומפרשי התורה? לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה הנה לא בקשת אבטח וחרב"י לא תושיעני כי אם דברי נגידים אדבר ומפתח שפתי משרים, אם יש מילין תשיבני. למה בקשו לגנוז ספר קהלת ואל תאמר לרואים אל תראו ולחוזים אל תחזו לנו נכחות דברו לנו חזקות חזו לנו מהתלות.

א"ה וחי ה' כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו לעולם אלא במקום הלכה למשה מסיני: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו נשבע להרע ולא ימיר הלא הראיתיך בעיניך מה ת"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואם ביתך פתוח לרווחה ולמגילת זכריה אני את נפשי הצלתי.

א"ה אתה ריש מתיבתא מן הכת הא' מן השלש וכו': אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר דיו לעבד להיות כרבו מן המשוגעים אשר בעדת ה' אשר מנהגים זרים ילדו לנו אולם זאת נחמתי בעוני כי אינני לא שלישי ולא רביעי מאותם שאין להם חלק לעה"ב בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו.

א"ה תא ואחוי לך דרד"ק ז"ל לא היה מאותם שכתוב בהם פתי יאמין לכל דבר: גם בזה מושכות כסי"ל תפתח המאמין כדברי רז"ל יאמר עליו פתי יאמין לכל דבר? שפיל לסיפא וערום יבין לאשו"רו בעם עור ועינים יש כי מה שהבאת אתה הוא דרש ומה שהבאתי אני הוא תרגום יונתן בן עוזיאל ובעלי הגמ' ז"ל, וכן עתה באתי הלא תראה שאם לא נטה דעתו לדרש א' נטה לדרש אחר ולא כחש שום דבר כמוך, ואפ"ה לא נטה לדעת המתפלספים שמלאך יהושע היה בכת המרמה הביטה וראה.

על מה שהבאתי בספרי אשר קריתי לי אגודת איזוב מדברי בעל עץ שתול וסיימתי דבריו ומכאן יתבאר טעות המזכירים שמות המלאכים בתפלתם וכו' ענית בקול רם ואמרת מאי דקמן? מה אמולה לבתך אולת אדם תסלף דרכו בשלש אשר לא תשבענה וארבע לא אמרו הון כן ישוב חרבו ילטוש קשתו דרך ויכוננה ולשונם חרב חדה גם נגד ר' שמעון הגדול והוא במלכים יתקלס ורוזנים משחק לו כאלו כולם ישנו ברואה פקו פליליה והבאים אחריהם בהמה ירעו? ולא דעת ולא תבונה לראות בעוללים אשר לא ראו אור דברי בעל עץ שתול אבל המתפלל או המשתחוה למלאך מצד עצמו וכח המיוחד לו ומצד מה שיורה עליו שמו הוא מה שהוזהר בדבור לא יהיה לך ומכאן יתבאר טעות וכו' אלה הם דבריו בדעת בינה והשכל צדק ומשפט ומישרים שלא להזכיר שמות המלאכים בתפלתם בהתפלל להם כדי שיעשו להם שום פעולה מצד עצמן וכחן אבל להזכירם בלשון ספור כבוד יתב' וגדלו מאן לימא לך דאסור אך לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו.

על מה שהבאתי ראיה לסתור וכו' ענה בך מריך כי עם קשה עורף אתה מלהאמין בדברי רז"ל שאני משה דנפיש זכותיה, אלא רק במשה דבר ה' ועתה הניחה לי והאיש משה ענו מאד אמר זכור לאברהם וגו' ולולי האמנתי ממך כרום זלות לבני אדם הייתי אומר דברי רז"ל האבות הם מרכבה לשכינה מה שאמרת בדוד ע"ז נאמר שחוק בפי כסילים ינות כי היה ונברא ודבריך שמה למשל ולשנינה כי בבוא אליו נתן הנביא כתיב וזה היה קודם סעודתו ותשובתו אליו גם ה' העביר חטאתך לא תמות כי כך נראה מדברי רש"י ז"ל על פי' הן אמת חפצת בטוחות והריני מודה על האמת כי חטאתי, תשמיעני ששון ושמחה סליחת החטא, אלמא לא נתבשר עדיין וכאלה ראיות רבות ולא תשמור באותו מזמור, ענין חזקיה כבר אמרתי לך שהיה לו אמצעות ישעיהו ומה שהוא התפלל בעצמו שאני חולה דשכינה עמו.

א"ה מורי ורבי נר ישראל: השאיר אליו ברכה פטיש החזק . . . . . ת"ל יודע אני את ערכי ושש ומתפאר בגונים שלי נבזה בעיני נמאס ואת יראי ה' אכבד ובוזיו יקלו לא לפני חנף יבא כי כבודי לאחר אתן ותפלתי לכסילים אשר שמו פניהם כחלמיש צור כי עם קשה עורף המה מאותם אשר ניבא עליהם ישעיהו הנביא סי' ל'.

א"ה ואתה תארוב במסתר לירות במו אופל: לטובתך נתכוונתי כדברי רז"ל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כי אנכי ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה ותהי להפך ממרה שביעית שבחכמים אשר גולמ"ך ראו עיניך בצביונו ובקומיו בדברי בעל מדרש שמואל (דף ק"ץ) בשם הרמב"ם ז"ל.

תחזינה עיניך באגודת אזוב בר"ה ולא תוסיפו הביא מנחת שוא וכו' אם לא כמו פתן חרש תאטם אזניך ודבר שפתים אך למחסור.

א"ה צאו וראו פטפוטי דברים וכו' : ב"ו שיש לו פטרון אינו נכנס אליו פתאום אלא הולך ועומד על פתח חצירו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו ואומר לו איש פלוני עומד על פתח חצירך וכו' מה זה בב"ו אינו נכנס אליו פתאום אינו אלא שמכיר את מקומו בשפלות ומה עושה קורא לעבדו וכו' היינו שאומרים מלאכי רחמים וכו'.

כסם עגור כן יצפצף אך הבל יפצה פיהו ובלי דעת מילין יחביר הרה עמל וילד און כי מה שאינו נכנס אליו פתאום לא מפני שפלות ולא רוממות הנותן אלא ע"ד שאמר אליהו בהר הכרמל כי שיח וכי שיג לו וכו' וע"כ אומרים לו איש פלוני עומד על פתח חצירך ולא להכנים בקשתו ושאלתו אליו ולא מצד גאותו כי כן דרך מלכי חסד להביא אליהם צעקת פחותים שבעם לא מצד שאין להם ידיעה אלא כב"ו כי האדם יראה לעינים בלבד כעין דוקא שאמרתי ויאמר המלך מי בחצר מה שאין כן באלקים יתברך כי אם באת אליך צרה לא תצווח לא למיכאל ולא לגבריאל היינו דומה לנמשל כדי שיאמרו לו ח"ו איש פלוני עומד ומתפלל כי אל אלקים הוא יודע מי צועק אליו אלא צווח לי ואנא עני לך כדבריך קרוב ה' לכל קוראיו אבל כבר אמרתי לך לכל אשר יקראוהו באמת ואם בינה שמעה זאת האזינה לקול מילי ולא יתאמת עליך אוי אומרים לעץ הקיצה עירי לאבן דומם ולבו שם שמיר ושית משמיע אל התורה ואל הדברים אשר שלח ה' ביד הנביאים הראשונים דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ורבות כאלה כי לא ידעתי ספורות ומה מאוד מתקו מדבש ונופת צופים דברי בעל נויה שלום (נוה שלום דף ס"ח) הכת הד' הם העובדים למלאכים והם השרים על האומות כמ"ש ברניאל שר מלכות . . . . כי אם מיכאל שרכם או שיחשבו שיש להם יכולת או להיותם מליצים בינו ובין האל בעבוד אותם וע"ז נזהר לנו בתורה ונראה דאפילו להתפלל אליהם בדרך זה אסור לנו כמ"ש בהגהה ב"ו שיש לו פטרון וכו', והיא הגדת ירושלמית אשר עליהם שמת יסודותיך ודוק דבריו שיחשבו שיש להם יכולת וכן בעבדו אותם ובדרך זה אסור לנו להתפלל דהיינו או בהיותינו חושבים שיש להם שום יכולת או בעבוד אותם דוקא, ולא שייך זה בנ"ד כי לא מראש בסתר דברתי שאין אנו מתארים שום יכולת במלאכים ואין אנו עובדים אותם בשום עבודה וטפל לסיפיה דקריאה שם ולפי זה אנו אומרים במיכאל שרא רבא קום ובעא רחמי על עמא רבא ובמכניסי רחמים וכן נראין דברי הרב בספר המרע עכ"ד ואם בימיו היו אומרים כן ובימי בעל ספר התניא (תניא דף ק"ב) היו אומרים במטותא מינך מט"ט ספרא רבא ושואלים משר הפנים להמליץ בעדם אנו יתמי דיתמי דאתסור דרי נחשב עצמנו כפנחס בשטים דאין אנו צריכים סיוע? הלא מרום וקדוש ישכון את דכא ושפל רוח ותועבת ה' כל גבה לב.

א"ה זה חשך ענן וערפל כי בפירושא ובכללא איתמר מה שהם עושים ואעפ"כ נמנעו מלהתפלל אליהם: גם חשך לא יחשיך ממך כי זה הוא מן הערפל אשר שם האלקים כי וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם קאי אפי' בפירושא על הכנסת התפלה לדידך שאמרת כי מושבעים הם על פעולתם מרקאי אחריו וכולם פותחים את פיהם וכו' ע"ד שאמרו אין מלאכי השרת אומרים שירה מלמעלה עד שאמרו ישראל מלמטה — (חולין פ"ז) . —

א"ה מאמר כלב הוא ע"ד משל : מי זה מחשך עצה במילין בלי דעת מאמר כלב ע"ד משל? מי שלבו נוקפו אומר כן כשרצו רז"ל לדבר דרך משל דעת שפתיהם ברור מללו ואם הוא דרך משל איך פליאה דעת ממנו למה אין אנו אומרים אבות העולם בקשו עלינו רחמים אם כבר אנו אומרים למלאכים המכניסים תפלותינו הזכירו לפניו תורה ומעשים טובים של שוכני עפר ומה שאמר הכתוב כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל צא וראה בפי' רש"י ז"ל דלעתיד איתמר וזמן תורה לחוד ובודאי רשאים אנו לומר ג"כ כמו שהראתי אליך והצגתי לפניך ועד אשחק נאמן סלה ועתה הניחה לי ומדרשי רז"ל יוכיחו בין שנינו מש"ה ויבא עד חברון וכן ולו אתן את הארץ אשר דרך בה וזה ברור למי שיש לו מוח בקדקדו אל תאמר כבן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום.

אם לסטאי בלסטאותי קא ידע כי אין מקר"א יוצא מדי פשוטו, ודברים בהוויהן נאמרין באגרתך אוגרת ומסוכסכת עולה ויורד לזלזל ובראש נגעו שא"ת ספחת ובהרת צרעת ממארת אין זה כי אם חכמת מצרים אין זה מן הדרת קדש זאת אינה אמכם אלא שפחה מצרית ונוסף עליהם דברים רעים כהנה וכהנה לכן קראתי לזאת רה"ב הם שבת ומעוות לא יוכל לתקון באמרם אח"כ במחילה מכבודם והטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם ומקרא נדרש לפניו ולאחריו וכמו שאמרתי כבר יאמרו הם ז"ל כ"ר חנינא בן תרדיון.

א"ה והוא עתיד ליתן את הדין: אלו הדברים אשר ארבר אל בני ישראל כמ"ש הר"ר לונזאנו כשנלך לפני בוראנו נדע מי יטול חלקו וחלק חברו בג"ע.

א"ה לא נופל אנכי ממנו ולמעלה מעשרה טפחים: אפי' משה ואליהו לא עלו למעלה מעשרה והוא את כל גבוה ידאה הוא מלך על כל בני שחץ.

א"ה איכה יהיו דברי רז"ל וכו' המאמין בדבריהם כן לא יחוש לזה כי כלבר דברי בעל הדרת קדש ז"ל לכן אני מבקש מכם אתם מלאכי רחמים וקרובים אל השגת המושכלות הלא בסתר דבר בעל המדרש שמואל (מדרש שמואל דף ע"ד) בענין אפיקורוס והוא הסכל הבלתי יודע המושכלות האמיתיות המושגות מלימוד תורתינו וכו' איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קרש בראש כל חוצות הפילוסופיא איכה נחשבו לנבלי חרש מעשי ידי יוצ"ר.

א"ה ומה יוסיף ומה יתן לך אם הרמב"ם היה פילוסוף או מקובל: הנה שפתי לא אכלא מהוסיף שנית ידי לומר אליך כי במה שכתב הרמב"ם ז"ל כפילוסוף א"א חייבים לילך אחריו ולהאמין בדבריו הלא ראה הראה אם איתא כדבריו שמלאך גדעון היה בכח המדמה, כמו מנוח, הגר, ויהשוע, היאך נקטו מדבריו לגדעון שמותר לשאול בשלום חברו בשם ומשנה שלימה היא ואם הרמב"ם ז"ל חזר ממה שכתב כדאיתא התם האם אתה חשוב יותר ממנו כי עודך מחזיק בטומאתך?!.

א"ה אזור נא כגבור חלציך נגד האברבנאל וכו' כבר אמרתי להוללים אל תהולו ולכסילים אל תרימו קרן למה תשימו כיום להשמיע במרום קולכם לא לעזר ולא להועיל כי אם לבושת וגם לחרפה אחת דברתי ולא אענה כי כבר הראיתיך בעיניך ושמה תעבור עור ואם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך אז תבין צדק ומשפט ומשרים כל מעגל טוב מאי נקטינן מדברי הרמב"ם וראש אמנה ז"ל לענייננו רטין מנושא ולא ידע מה רטין.

א"ה אבל באמרנו מלאכי רחמים מיד עונה איתנו: ברוך אתה לה' הקימות את דבר ה' התודה על אשר חטא עליה והמתחיל במצוה אומרים לו גמור ואין אנו בטוחים בסיוע מה"ש אלא אולי יחוס אולי ירחם וכו' האי ואולי.

א"ה ואם קריתי בספרי ע"ז הרמב"ם קרא יותר ממני: צץ הכט"ה פרח הזדון ובשרירו"ת לבו ילך למען ספות הרוה על הצמאה, דמית האם יהיה כמוך, את הטוב לך תקבל מדברי הרמב"ם ז"ל ואת הרע לך לא תקבל מדבריו (ס' היד הלכות עכו"ם) צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל וכו' ובענין זה נאמר ופן תדרוש וכו' ודברי בעל החינוך כי הוא מכלל לא יהיה לך אלקים אחרים וכבר כל העולם כי כל עע"ז לפנים מקדם היו גודים באל אחר אבל טעותם היה באמרם עזב ה' את הארץ והיו עובדים למזלות כדנקטינן מדברי הרמב"ם וכבר כתב בעל באר שבע בפרק חלק באיסור קריאה בספרים החצונים שהם ספרי אריסטו וסיעתו ואחר שהביא דעת כל הפוסקים לאסור חתם דבריו ואמר שאני הרמב"ם דרב גובריה ולימד כל התורה כולה ע"ש באורך לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדיך.

א"ה כשם שכלי חרש אינו יוצא מידי דופיו לעולם כך אין מקרא יוצא מידי פשוטו לעולם: בשלמא לרידך שפיר קאמרת ברישא אבל קשיא לך סיפא כי כלל אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכו' כבר פירשו הר"ר ישעיה הלוי (הליכות עולם דף ט') כל היכא דאמרינן אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכו', ולא אמרו אין מקרא אלא כפשוטו אבל יש לו פשוטו עם מדרשו ואינו יוצא מידי כל א' מהם אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת ל' הרמב"ם ז"ל ואם במדרש כך מה תאמר על ואם קרית בדברי רש"י ז"ל זכור ואל תשכח כמה פעמים נקט ל' התרגום בפי' החומש ואחר שהביא פשוטו הביא גם מדרשו ובפרט באיש כי ישטה וכבר השיבותי לך לשיטת רב שימי ולפסוק מי לא יראך מדברי רד"ק כאשר

תחזינה

כמגלה עפה שראה אותה הנביא אמת הוא אשר מארש תצמח כנבואת יחזקאל סי׳ ג׳ ואף אם תרצה לדמות אותה למגילת זכריה לא באה אל ביתי אלא ממנו יצאת להלק בהבערה.

א״ה אגודתו על ארם יסדה: יסודתה בהררי קדש דברי רז״ל ומדרשיהם אשר היו לך לזרה וסוף מעשה תחילת מחשבה לא תבואני רג״ל גאוה.

א״ה ובתוהו ילל ישימון: גם אני ידעתי כי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי אכן משפטי את ה׳ ופעולותי את אלוקי.

א״ה וברוך ה׳ צורי המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה: לא ה׳ פעל כל זאת כי אין רע יורד מלמעלה ובמלחמת הוב״ה הכתו״ב מדבר אלא כי גוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה.

א״ה גודו האגודה: זיל קרי עליך גודו אלנא כי גבוה מעל גבוה שומר.

א״ה יתרון חץ שחוט ובעל הלשון עם להג הרבה נייר מחוק כי בשתיים אלה מאד נעלה: שתיים אלה נפלאו ממנו ותחת שלש רגזה אר״ש כי אינני אוכל ענבים קהות ושותה יין מגיתו.

א״ה אכן רובא דרובא יטו שכם אחד אחרי מנהגם מנהג יהוא ובעונותינו אין חסרון משוגעים בעדת ה׳: לבו יצוק כמו אבן ויצוק כפלח תחתיו ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו האם נתקיים בנו בלבד ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתר? בודאי כי אין אנו כרור של ר׳ פנחס בן יאיר ואת חטאי אני מזכיר היום כי לא היה חיוב לקנא אלא כפנחס אבל מה אעשה כי מזלי גורם כדברי קהלת ומזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל כי שרים עצרו במילין וכף יקימו ישימו לפיהם כל נגידים נחבאו וחכם ללשונם דבקה.

א״ה כמה מנהגים זרים ילדו להם: אוי לי בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו לחלל גאון כל צבי להקל כל נכבדי ארץ על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם וכלהו בחדא מחתא מחתינהו.

א״ה כמו מנהג כפרות בעו״ה דמנהג שטות הוא ויש למנוע המנהג ההוא: לא ראיתי כהנה בכל אר״ש מצרים לרוע איש איש כי ישט״ה למעול מעל ב״ה ואשמה הנפש ההיא בתועבת כסילים סור מרע מלזלזל בדברי רבותינו הקדושים אשר בארץ המה לבן בקש לעקור את הכל ותלית אותך על עץ גדול המדבר לפי מנהג עמו באתר דמאריה ביתה הלה זייני כולבא רעיה קולתיה תלה? רועה אפר לב הותל הטהו ולא יציל את נפשו ולא יאמר הלא שקר בימיני? להדמות לבעל ש״ע ז״ל ולמלאת את דבריו לומר מנהגים זרים ילדו להם? ואף כי לבו לא נכון עמו ולא נאמן בבריתו וקיים במאמרו שלא לדבר דבר בענין המנהג אני לא אבא אחריו למלאות את מקומו לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה להתפש בדין מי שפרע כי מכיר אני את מקומי ובעל ההגהה ז״ל אינו צריך סעד לתמכו כי הן הנה היו בעוזריו מרדכי ז״ל סי׳ אלף קפ״ב בשם הגאונים ז״ל ושאנו שוחטים תרנגולים עי״כ בכונה טובה אנו עושים כן וכן נמי מנהג בכל חכמי ישראל וכן כתב הרא״ש ז״ל בפסקיו (הרא״ש מ׳ יומא פ׳ יה״כ) כי יש סמך מן הגמרא גם לזרוק בני מעים על הגג והאבוד״רהם אעפ״י שהיה ספרדי כתב כנ״ל האם גם בזה תאמר לא תאמינו ברע אל תבטחו באלוף בודאי על כגון זה נאמר כי עם מרי הוא בנים לא אבו שמוע תורת ה׳ לען ספות חטאת על חטאת הלא כתב על זה מגן אברהם א״ח סי׳ תר״ה וכ״כ האר״י ז״ל בכוונות ובעל של״ה והיה נוהג ליקח למעוברת ג׳ תרנגולים והיה שוחטם באשמורת הבקר ותמה אני למה לא קרא תגר גם על מנהג לאכול ראש איל בר״ה ודברים אחרים כי כמו״ת זה כמו״ת זה הוסד עפ״י הגמר׳ אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא האם גם בזה תאמר כי אינה אמכם אלא שפחה מצרית? תשור על אנשים ותאמר חטאתי וישר העויתי כדברי רז״ל בפ׳ חלק אפיקורוס רב ור׳ חנינא דאמרי תרוייהו זה המבזה ת״ח ולדברי ריב״ל נקרא מגלה פנים בתורה ופי׳ רש״י ז״ל מעיז פניו כלפי עוסקי תורה, וכ״ש לדברי רב פפא כגון דאמרי הני רבנן וכן פסק הרא״ש.

יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה כי גואלם חזק ה׳ צבאות שמו הוא יריב ריבם.

א״ה אבל אין זה כי אם רוע לב וגו׳: כהלל בן שחר תעלה על במתי עב תדמה לעליון הלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב אין זה כי אם

דשלהי מנייהו הוי וכשל עוזר ונפל עזור ואין בדברי שום מפרש סיוע אליך אם לא תוליכם במעקשים ובחבלי האדם תמשכם כאשר עשית.

כללו של דבר אתה האיש הניכר בקולמסו אשר כתבת ס' אגודת אזוב אין לך על מה להסמך אלא על יסוד שכבר נימות והלך לו וכל רבוי אחר רבוי שהבאת אינו אלא למעט, הלא היה טוב לך אחרית מאמר איוב אשר הודעת ריש פרקך כמתנצל על ההעצל בדבר מראשיתו אמרת הן עתה שכבתי ואשקוט ואני אומר לך כי אלו ישנת אז ינוח לך האמנם האלם צדק תדבר אתה הדאת לדעת דברי הכלבו ובן תביב חיים וקיימים מוסיף על הראשונים מה תאמר מה תדבר ובמה תצטדק? והלא במאמר אחד אתה יכול להבראות בבריאות הרעת בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר ותדע ותשכל מטוצא דבר כי אפי' אליבא דידך ומכח דברי בעל באר שבע אם לא תאמר מלאכי רחמים לא תאונה אליך רעה.

ואם כן הוא אתה בן אדם אל תשא בעדי רנה ותפלה ואל תפגע בי ללכת אחרי אשר לא ידעתי ואשר לא צויתי כי אינני שומע אותך באמרך לי תיקר נא נפשך בעיניך ודומיהם כי יהיו לך ולגבר עמיתך רק בדבר הזה כי מבלעדיו אני צריך לעצמי הרבה התקוששו יותר מלקושו ובכן אסים בדבר טוב ואתחנן אל ה' יאר פניו אליך ויחנך וידריכך בדרך ישרה להסיר מתוכך מוטה ודבר און.

שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ואוסר כעגל לא לומר חרל להשכיל ולהטיב

כאשר לבי אמרי דעת שפתי ברור מללו בספרי אשר קריתי לי אגודת אזוב להקהות את שיניו באמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים אשר קדשנו במצותיו וצונו את ה' אלקינו תירא לרבות ת"ח ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך והוחלתי כי לא ידבר כי יעמוד ולא יענה עוד לחשוך נפשי מני שחת וחיתו מעבור בשלח ולא יוסיף על חטאתו פשע אולם הגם הלום ראיתי אחרי רואי אפרים רועה רוח ורודף קרי"ם כל היום קרב ושוד ירבה ויצא הראשון ארמוני שוא מדבר ולבו יקבוץ און ולא יצא לחוץ ידבר שיניו חנית וחצים ולשונו חרב חדה לתת רוזנים לאין שופטי ארץ בתהו עשה חרב בא לעולם על עיוי הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו גבה עינים ורחב לב אותו לא אוכל גדול התשובה שזדונות נעשות לו כזכיות האלו הותרה הרצועה לזלזל בכבוד התורה ולומדיה ז"ל ואחרי מות קרושים בְּהַר ושנה לאמר בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ובמדבר נשא את ראשו לעלות לשלח קרחה בזאת חוקת התורה אשר צוה ה' וארא בקנאו את קנאתי ואדבר אל ראשי המטות לבני ישראל ואלה מסעי באלה הדברים ואתחנן עקב ישמעון את המשפטים האלה ויראו אשר אנכי נותן לפניהם היום שפטו נא וצאו למלחמת חובה ותבאו נצבים כלכם היום לכו והאזינו ברכה הנה שפתי לא אכלה ה' אלהים אתה ידעת כי קנאת ביתך אכלתני וחרפת חורפיך נפלו עלי ואף כי אני כיחזקאל אל בני ישראל יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן אל אשא פני איש ואל אדם לא אכנה שמתי פני כחלמיש ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש אשר נדרתי אשלמה ראו והבימו והתמהו ותמהו היתה כזאת בימיכם ואם בימי אבותיכם למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם על כן יאמר בספר מלחמות ה' לאות, זאת מנחת הקנאות.

א"ה וגמרתי אומר כפי כמה עמודי עולם ומצד החקירה והשכל שלא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב המתפללים לאביהם שבשמים להכניסם אמצעיים.

הא דרכך בראש נתתי ירשיעך פיך ולא אני מפי כמה גאוני עולם כמעיד עדות שקר בעצמך כי חזרת באחרונה לומר כי איסורא ליכא באמירת מלאכי רחמים אלא ללא צורך להן אמת כי כל דבריך אינם אלא מצד החקירה והשכל כי כן דרך הפילוסופים מאמינים לבד מה שההקשה השכלית מחייבת כי ביין הגאוה התעו ובשכר גסות הרוח היוני תעו מגלים פנים בתורה שלא כהלכה בהפוך משפט צדק למספח צרעת ממארת ראש ולענה סבזי חכמת הקבלה האמיתית אותה עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים, ולחשוף מים מגבא מי המרים המאררים כדברי בעל נוה שלום בהקדמתו כמוך כמוהם.

א"ה והעליתי על עולת התמיד לעיני כל ישראל עפ"י הראיה וכו' עפ"י הראיה דווקא כי האדם כמוך יראה לעינים כי בשר המה רו"ח הולך ולא ישוב מפני כל.

אמרת שיעקב התפלל למלאך היית בכוז"ב בלדת אותו וראה בראש אמנה כי התפלה לאל היתה.

על מאמר ר"י בסוטה אשר לדעתך הוא נותן עוז ותעצומות לעם זו יצרו מלאכי רחמים והוא העיר את רוח החכם ריקאנטי בתוכמתא לאמור ואפילו נימא דפלוגתא איכא בין גמר' בבלית לגמר' ירושלמית (ופלוגתא פשיטא דליכא כלל) בוא ואראך בעל אגודת אזוב אתה וכל העם אשר ברגליך הממצעים את דברי בעל הכלבו ובן חביב והתמו ודומו סלה וצריך כל איש בעל שכל להתבונן במאמר הזה ולא יטעה לומר שרעת ר"י שיכוון השואל לשאול צרכיו למלאך שיצטרף לתפלתו ולא להקריבה ולהשמיעה לפני השי"ת כמו שאמרו לא תצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא צווח ואני עני לך פרק זה הוא בארח צדיקים ודין זה יקוב את ההר עיניך ולבך שם האם אתמול אנחנו לא נדע אפי' כוונת הירושלמי אמנם אולי דרך עקש יהיה בוצע ברך דמירי בשיצטרף לתפלתו גרידא ויפרש ולא להקריבה כאלו כתוב במקום להקריבה אע"ג דאאופתא קאמר מכחא דגופא לסיפא דמימרא מ"מ אי שרי מכניסי רחמים ע"כ אסור השתדלו והרבו וכו' חלו נא וכו' ולחכמיא ברמיזא ועוד התכם ן' חביב הכותב על מאמר (שבת פ"א) ת"ר הנכנס לבקר את החולה בבהירות וצחות לשון פתח ואמר אמר הכותב כיון שהוזהרנו שאין להכנים שום אמצעי בתפלתנו וכו' ואחרי שהרס כל הבנין שעשית על המאמר ההוא כתב ורחמנא ליצלן אל תשוב שצריך המתפ' לבקש מלפני מלאכי השרת שיכניסו תפלתו לפנים אלא וכו' השמעת אגודת אזוב ולדברי בעל באר שבע דבצבור שואלין בכל לשון מפני שאינם צריכים מליץ אם כן לא יפה אמרתי שהתפלה להם כזורה לרוח, ולדעתיה אם אינם צריכים כל המוסיף גורע ותפלת מלאכי רחמים אין צורך בו מיהא פלגא ושב ואל תעשה עדיף ואם בשאט נפש גזרת דיש להתפלל למלאכים מן הטעם שנשבעת חי ה' כי אין התפלה נכנסת אלא באמצעות ושצריכים וצריכים אנו לסיועם לטעמיך בטלו דברי בעל באר שבע.

אמרת למה כעוללים לא ראו אור אומרים בפזמון ה' מדת הרחמים וכו' בעד ישראל צדק למדו וכו' ואין פורץ ואין יוצאות ואין צווחה מהם ברחובותינו פקח נא עיניך וראה שוממות דברותיך לא מראש בסתר דברתי ורבות כאלו כאשר עיניכם תחזינה אנה ואנה כל מה שהבאת מדברי הזהר ודנת חובה לעצמך ולזולתך להאמין בו כדברי אלקים חיים אפי' אם היה הדבר כן נכזבה תוחלתך כי לריק יגעת אם לא יצא הפסדך בשכרך אשר שם מקובל קנית כי אין הענין דומה לראיה כלל ועיקר וכבר אמרתי כמה פעמים דלא עסקינן אם יש מלאכים ממונים על התפלות או לא אולם מאי דנגיד ונפיק מן קדמוהי אשר הקשית לשאול היא נפקותא אשר העלית אותה מן שאול אך אשאלך והודיעני אגב ארחין אם המאמין לדברי הזהר כדברי אלקים חיים יניח תפילין בחש"מ ולא יחוש אם יהיה לו חלק באלקי ישראל ומי ישלח ידו במשיח ה' הרשב"י ונקה? מדרש שיר השירים הביא בעל ספר התניא וכו' תלי תניא בדלא תניא כי זה לא יראה ולא ימצא בפירוש שיר השירים אם לא יהיה המדרש אחר אשר לא יצא לאויר העולם מרש לפרושים יהיה מה שיהיה אין מביאין ראיה מן הדרש לפי שגם רק אין משיבין על הדרש.

ברוב דברים לא יחדל פשע הלא נוקשת באמרי פיך ואיה איפוא שכלך לפרש האברבנאל אשר הוא לך כסות עינים לכל אשר אחך לא ישימו בתפלותיהם אמצעיים בינם לבין אלוקיהם בחיי ראשך תצדק בדבריך תזכה בשפטך ותעריך הדברים האלה מול, אם לא ירבו אמצעי אמצעיים וכפי רבוי אמצעי אמצעיים דבע' הדרת קדש ותשקלם במאזני צדק אם תעשה שלום ביניהם ה' ישפות שלום לנו.

אמרת כי יש לך כל המפרשים ברי לי כי אין לך לא אותם אשר הצבת לברה שכבר הוכחתי מעיקרא חלושת ראיית והני ברכי דרבנן

רשלהי

ופתחי להם שערי וכו', ונפלאתי איך לא חפשת סדורי האיטליאני להכזיבני על פני, אבל אם בתום לבבי עשיתי זאת וגיליתי מה שאחרים אפשר היו מכסים אותו באותו תום עצמו אומר כי שאלתי להרבה איטליאני על זה והשיבו שיש לדלג החרוזים ההם ואם אינך שומע לי פוק חזי בבעל קמחא דאבישונא אשר שם שקל וטרי באורך וברוחב על כל הדברים האלה השייכים לנר"ד ומסיק דכל מיני אמצעיות אסור ושמטעם זה מדלגים חרוז, מלאכי מרומא וכו' ע"ש היטב.

ואוסיף שנית ידי באזהרת ראשית את שאר עמי ואתוה תו ommy sancti Arielie כי אם לא יהיה אסור רק מחמת שהוא נהוג ומפורסם בין הנוצרים דיו ובעל ספר באר שבע מתמיה למה אין אנו מתפללים בכריעת ברכים ומביא שם מעשה להלכה משלמה ודניאל וזולתם וחותם ואומר כי מאחר שקבעו הכריעה בחוק ע"ז אנו לא כן נעשה והלא דברים ק"ו ומה כריעה שיש לה שורש ועיקר ממש מן התורה ומן הכתובים, ומן הנביאים והונהג בהם עצמם דבר המתיישב על הלב וכמוכרח לאדם כי במה נחשב הוא, דבר המביא לידי הכנעה וכוונה גדולה נוכח פני ה' אעפ"כ נתבטל משום חוקי ע"ז, קריאת המלאכים שאין לה שום עיקר מכתבי הקדש, דבר המביא לידי שמץ ע"ז דבר שנאסר מכמה אנשי חיל יראי אלקים דבר שחובר זמן ארוך אחר שקבעו כי האי גוונא מעובדי ע"ז אינו דין שתתבטל משום חוקי ע"ז?

וכל זה שהבאתי מהרב הברבנאל בס' ראש אמנה הן באמת אם אתה עשית כמי שתוכו אבל קליפתו זרק איני יכול לעשות כן לפי שכל דבריך קליפה הם לא מהם ולא מהמונם ולא מה מהם משל הדיוט אין חרש כממאן לשמוע לא תוכל להתעלם בדבריו ובתכלית קושייתו הלא היא והוא קשה לפי שהמאמין שהשם אמת ותורתו אמת אלא שהוא מתפלל למלאך גבריאל או רפאל שיליצו בעדו לשם יתעלה איך תפיל התורה בכללה ולמה יהיה איסור האמצעיים עיקר ויסוד וברצונך העמדת כאלו טוב לו עמך ואני באתי בדבריו והיית למשיסות למו היה טוב לך לומר דפליג אהדרת קדש ודלית הלכתא כוותיה ואי ארישא השים בקרירי רישך, אסיפא נתן בחמימי רישא דרישך סליק במאי דפתח וגם היום הוא מפורסם באמונת הנוצרים אשר הסתרת פניך מהם והתעלמת מהם כאלו לא ראית אותם פוק חזי באמונת הנוצרים אם גם הם אומרים מלאכי רחמים או לא ובחיי ראשי דבריך כצפצוף צפרים עפות הן והנה אנחנו שנינו לפני פליטת סופרי זקני ישראל וישפוטו הם:

אמרת בפ' שני שהתפלות אינם נכנסים אלא ע"י מלאכים: זה אינו צריך כלל כי ידעתיו אבל לעולם אליבא דכלהו הם מושבעים על פעולותם ואין להם בחירה כלל והספק בזה הוללות וסכלות ואין לומר אינם נכנסים אלא על ידי המלאכים אלא נכנסים ע"י המלאכים, אמרת שהתורה ומפרשיה אינם אוסרים להתפלל למלאכים להכניס תפלתנו מן התורה היא לאו מפירושא איתמר (לפי שלא היו אשכנזים בימים ההם) מכללא איתמר או זולת לומר ומפרשיה כי רבו כמו רבו, גמר' ירושלמית, רמב"ם, אברבנאל, בעל המבריע, בעל קמחא דאבישונא, ועוד אראך מה שלא תרצה ותשתומם על המראה ובין תבין.

אמרת כי אין מקום לטעות דור אנוש, כבר זה נכתב בספר, אבל ראוי להעיר כי סחור סחור אמרין לך נזירא והנה אין ע"ז בקהל ה' כי אין אפוד ותרפים כתוב חלילה וחס, אבל היא שמץ מנהו.

אמרת כי בחוצה לארץ אנו מושפעים ע"י מלאך זאת אינה טענה כלל אף כי יש להתייצב מנגד מאמר גלו לבבל שכינה עמהם גלו לאדום שכינה עמהם. ואחרי כן הקימות לך אבנים גדולות מדברי רז"ל ובנית ערי מסכנו"ת ודלות תקיל תקלת במאזנים ואשתכחת חסיר בשקלא וטריא למשפט שמתם ולהוכיח יסרתם אם יש מלאכים ממונים על התפלות למה אין אנו רשאין לומר להם הכניסו תפלתינו זה הבל ורעיון רוח לא ראי זה כראי זה, אין אנו רשאין מפני שהם מושבעים על פעולתם אין להם בחירה להכניס או לא להכניס כמו שאין בחירה לשמש לצאת ולבא ומפני שהוא שמץ ענף ע"ז עבר והווה, ומפני שאין דוגמתו בכתוב ובלא כתוב ומפני שנאסר מכמה גאוני הדור ומפני שאין לנו צורך בו ומפני שמבטל כוונתינו אשר היתה מול האלקים לבדו ואיך אחרי אשר דברתי אל המלך אדבר אל שר הצבא?

שבע כיתרון האור מן החשך, והלא גם בת שבע נשתטחה לארץ לפני המלך דכתיב ותשתחו למלך כלל העולה כל מה שעשה יהושע למלאך עשו אחי יוסף ובת שבע וזולתם, אבל אחזור ואומר בעצם הדבר יהושע היה מכבד המלאך ואם כן נתפלל למלאכים? מפי עוללים ויונקים לא כן הוחלתי.

על דברי תורה נביאים וכתובים אשר הבאתי הנה במשאות שוא ומדוחים פירשתם כרצונך וחי ה' דאין מקרא יוצא מדי פשוטו לעולם אם לא במקום הלכה למשה מסיני, ואתה ריש מתיבתא דהכת ראשונה מהשלוש שזכר הרמב"ם בפירוש משנת כל ישראל ד"ה וממה שאתה צריך לדעת סיימת דדברי רד"ק לא מעלין וכו' וחלילה ליה לרד"ק להכחיש התרגום ודברי רז"ל תא ואחוי לך דרד"ק ז"ל לא היה מאותם שכתוב בהם פתי יאמין לכל דבר ואלה הדבורים הם שנים מני אלף:

ביהושע ג' ד"ה בזאת תדעון כתב וז"ל וזה הדרש רחוק, כי אלו היה זה הפלא היה נזכר בכתוב ובפ' ג' עתה באתי וזה הדרש רחוק כי אין שעת מלחמה וג' ועוד כי כותב הדרש חזה טעה בפסוק וילן וכו'.

אמרת ומכאן יתבאר טעות המזכירים שמות המלאכים בתפלתם: מאי דקמן מלבד רבוי המלאכים אשר נקבו בשמות בתפלות המקובלים איך בעל הדרת קדש טעה כאשר סדר בפזמון דשבת נישואין חובר כאשר העיד הוא בסוף פירושו וחתום בו שמעון בר יצחק והוא ר' שמעון הגדול ובו נמצא כתוב מיכאל וגבריאל כורעים לאל ומהדר הדרניאל וכו' רגש מטטרון וכו' ובשבת בראשית ואתם מטטרון, פסקון, אטמון, סגרון האינך מתירא לומר שבעל הדרת קדש ור' שמעון הגדול שגו ותעו ואם תעו למה אי אפשר שטעו בתקנת מלאכי רחמים? חסד הוא לאומרים לשאינו רע רע ולרע טוב.

על מה שהבאתי ראיה למתור ממשה מדוד וזולתם השיבות שכולם צדיקים היו ולא היה להם צורך לאמצעי כאלו לא נכתב זכור לאברהם ליצחק וג' כי לא על צדקותינו וכו' ורבות כאלה ושהשם ענה לדוד מיד כאלו חנני אלקים כחסדך וכל הנמשך לא היה ולא נברא, ושחזקיהו היה לו אמצעות ישעיה כאלו לא התפלל כלום כאשר נאמר לו כי מת אתה עד אנה תשית עצות בנפשך תשפוך בוז על נדיבים ותתעם בתוהו לא דרך.

על ובודאי שתיקותא בתרין אמרת בגאוה ובוז שלא ידבר כזב הרחק ממני ודובר שקרים לא יכון כי כל אשר ראתה עיני שמעה אזני ותבן לה תראינה עיניך כי צריכים אנו סיוע מסה"ש לתפלותינו החרש ואאלפך חכמה. מורי רבי ואלופי נר ישראל עוד מעט יראו עינינו מי הוא הדובר שקרים, ואיכה תוכל לומר תראינה עיניך כי אני נתתי אגרתי בחיקך ואתה תארוב במסתר לירות במו אופל ואנכי לא ידעתי לולי על צד ההזדמן האלקים אנה לידי העתק מכתבך: ואמת ה' לעולם כי שתיקותא בתרין בתורה שבכתב ושבע"פ מלהתפלל למלאכים.

חשבת לעשות אור כשלמה ולהיות תולה באילן גדול עיר גדולה לאלקים ק"ק אשכנזים שבפיררא יע"א עיר גדולה של חכמים ומקובלים אשר שם התהלכת כדי שיחזיקו האנשים בידך אבל לא עלתה לך כי ממצוא חפציך לא דבר דבר רק מעלת הטוב והמטיב הרב ריקנאטי אשר יסודו מוסר הוא על המנהג, ועל אמרי כי הספרדים אינם ממצעים ענית האם חייבים כולנו להתפלל בסגנון א' האם לא ראו עינינו מאמר ירושלמי ומי לא ידע דלאו בהפרש סדר תפלות אשכנזים לספרדים קא עסקינן אלא אם הם מתפללים למלאכים להכנים תפלתם או לא באיזה סדר שיהיה וברוך ה' שגם באשכנז היו מפקפקים כמו שאמר בעל הדרת קדש אבל האמת אגיד לך ושמתי לך מקום אשר תתן ליראיך גם להתנוסס שמה ותכבד לבך לבלתי שלח ממנהגך כי אני חוזר בי ממה שאמרתי וכמו כן בסידורי איטליאני יען כי מצאתי בתפילת נעילה שלהם ידידי אל שומרי שערי זבול ארמונים התאוששו לקול קורא עבדי אל נאמנים

ופתחי

הירושלמי כי בודאי צריכא למימר כי לעבדו ולבן ביתו קאי על המלאכים היושבים ראשונה במלכות מלכו של עולם ולא על הצדיקים כי האיך כלב כפר בעיקר וניצל באמרו אבות העולם בקשו עלי רחמים וכונת הירושלמי הוא להודיענו ידיעתו ית' מי דורש ומי מבקש אותו הכך ידיעת ב"ו ויאמר המלך מי בחצר, והן אמת כי יכולים אנו לבוא לפניו בכל עת כמאמר המשורר בטחו בו בכל עת מצד ידיעתו יתברך לצורך כל אחד ואחד כמד"א לתת מטר ארצך בעתו כי הא דרב דניאל בר רב קטינא בתענית פ"א אבל מה נאמר על ואני תפלתי לך ה' עת רצון. וכן בעת רצון עניתיך בעידן דאתון עבדי רעותי אנא מקבל צלותהון כי לא דבר רק הוא מכם יכולים אנו לבוא לפניו בכל עת מצד ענותנותו יתברך אבל אינו עונה אותנו בכל עת דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב כפי' האמיתי מרד"ק ז"ל בפ' כל אשר יקרא בשם ד' ימלט והוא שיקראוהו באמת וק"ו בזמן הזה דאין אנו מחדשין על פי הראי"ה כי לא תצווח לא למיכאל ולא לגבריאל היינו שהם יצילוך מעין דוגמא של מעלה כמד"א כל אשר יקרא בשם ה' ימלט ודוק דברי הירושלמי אם באת אליו צרה אבל אם המלאכים מושבעים על פעולתם כדעת הכותב הפה שאמר הוא הפה שהתיר כי מי שצוה להם להכנים תפלותינו הרשה לנו בנאות אלקים לשאול מהם שיקיימו מצותיו. — צאו וראו פטפוטי דברים לא לעזר ולא להועיל כי אם לבושת, זה לשון ירושלמי: „בשר ודם שיש לו פטרון אם באת עליו צרה אינו נכנס אליו פתאום אלא הולך ועומד על פתח חצרו של פטרונו והוא קורא לעבדו לבן ביתו והוא אומר לו איש פלוני עומד על חצרך" הביטה וראה והתבוננת אם המשל אשר על כרחך צריך שיהא כולו דומה לנמשל אם לא תהיה לשנינה ולמשל, למה זה הבשר ודם אינו נכנס לביתו פתאום איננו אלא מפני שמכיר מקומו בשפלות ורוממות קדושת הנותן ומה עושה קורא לעבדו היינו שאומר מלאכי רחמים חלו נא פני אל, השתדלו והרבו וגו' אבל הקב"ה איננו כן, כזה יהיר מלך ב"ו אשר אין ראוי לבוא לפניו אם לא ירבו אמצעי אמצעיים אלא אם באת עליו צרה ושאתה צריך להתפלל לא תצווח לא למיכאל ולא לגבריאל לא כדי שיצלוך מעין דוגמא של מעלה כמאמר ב"ע אגודת אזוב (ומה זה מעין דוגמא של מעלה) אלא להכנים תפלותינו לפניו דבדא קא עסקינן מן המשל דלעיל אלא צווח למי שראוי לצעוק ואנא עני לך קרוב ה' לכל קוראיו איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים ולמה תדבר עוד דבריך כי כל רואיה יכירום רקות ורעות תאר מאד אבל האמת כי קשה אתה וגיד ברזל ערפך.

על ולא התקינו לקרוא אותם אמרת בין תבין וכו' וק"ו בזמן הזה ולמה תדבר עוד דבריך כי כל רואיהם, הלא אמרת שמושבעים על פעולתם א"כ ככללא אתמר וכו' וזה ברור לאוהביו כצאת השמש בגבורתו, וזה חשך ענן וערפל כי בפירושא ובכללא אתמר מה שהם עושים ואעפ"כ נמנע מלהתפלל אליהם.

מאמר כלב הוא על דרך משל ואין לו יתרון ממאמר בן דורדייא ואם הממצעים מביאים ראיה עצומה ממ"ש כלב אבות העולם וכו' אשאל ואנסה שנית למה אינם אומרים גם כן כמוהו כ"ש דחביבי צדיקי ממלאכי השרת ומה יענו מלאכי גוי בהתחשבם יתר שאת עליהם אתה בן אדם הסתכל בעוצם תבונתך והשיבני דבר.

אמרת ולא דמי לותקוד בת שבע, ומי יתן התחש תחריש אמריך, אם קרית מכתבי לא שנית מה שאמרתי היה מכברו כדין הקטן לגדול או שוה לשוה וכן הוא ואין עוד ואם יהושע נפל על פניו ארצה גם אחי יוסף כן עשו כפרש"י בוישתחוו משוטח לארץ ועוד כתב בהריא ויפלו לפניו ארצה ומה יתרון בעמלך שאמרת יתרונה מותקוד בת

שבע

אם רוע לב להבאישני ביושב הארץ והוא עתיד ליתן את הדין איהו קאמר אנא לא קאמינא כי מי שנה בראה במחילה מכבודם, כבודם במקומם מונח ודומיהם אשר כל איש לא יכול לדון אותי לכף חובה, לא נופל אנכי ממנו ולמעלה מעשרה טפחים ממה שראוי לזולתי ובפרט לת"ח אף לא אשא פני איש ולא אחנף שום אדם על דבר אמת וענוה צדק ודי והותר בזה.

עתה אליך בעל אגודת אזוב הנני נשפט אתך פנים בפנים ממבחר ומיטב רעיונך כי שתי ידות מבוטלים הם בעצמם כי יפול הנופל ממנו והמשיב עליהם גברא קטילא קטל.

על מי יתן וארע מה אלה המושכלות הראשונות אמרת אם לא ידע איהו גרמא בניזקין ולמה לא יהיו מושכלות הראשונות חכמת הקבלה ודברי רז"ל, מעולם לא שמעו לא האזינו כי מושכלות הראשונות אשר עקבותיו לא נודעו ואף שמו לא הוגד רק בספרי החכמה שאתה קוראה פילוסופיאה שהי' דברי רז"ל ואיכה יהיה דברי רז"ל אם בעל הדרת קדש עצמו נותן טעם במושכל ראשון ואומר כי בשאלת צרכיהם ע"י אמצעיים מה רב גדלו של מלך או מפני שמכיר מקומו בשפלות וזה אמת במושכל ראשון וכזאת וכזאת יענוך הנוצרים מכח היקש מושכל ראשון אבל הוא שקר וכזב אל ה' אלהינו, ועל זה אמרתי הלא קראתם לפילוסופיאה שפתי זרה ואנה למדתם אלו המושכלות הראשונות, ומה יתן לך ומה יוסיף לך אם הרמב"ם ז"ל היה פילוסוף או מקובל אדרבא בהיות דבר זה נגזרת מהמושכלות הראשונות והוא אף על פי שהיה פילוסוף דחה אותה בשתי ידים ואם לא שמעת משמעות פילוסוף תדע שאינו רוצה לומר אלא אוהב חכמה ותדע ג"כ ששם זה לא יירע ולא ייטיב אפילו אם תאמר במקום רבותינו ז"ל פילוסופינו ז"ל כמו שהם אמרו חכמי אומות העולם חכמי אטיני.

כתבת ונעיין עכשיו דרך העברה בעלמא מאי נקטינן מדברי הרמב"ם ז"ל וכו' אזור נא כגבר חלציך נגד האברבנאל ותשורי מרא"ש אמנ"ה אשר שם תדע מאי נקטינן מדברי הרמב"ם וזה בנין אב לכולן.

אמרת וה' אלהים צדיק בוחן כליות ולב האם אין אנו מודים וכו' מעין תפלות מרע"ה זכור לעבדיך.

התנצלות הזה אין לו מקום כי איני סובר שאתה עובד ע"ז באמרך מלאכי רחמים אך השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך ואל תוציא דבר לפני האלקים אלא כמו שאמר מרע"ה זכור לעבדיך וכו' כי כרחוק מזרח ממערב הוא להתפלל למלאך התפלל בעדי או אתה ה' זכור לעבדיך.

על שאמרתי שצריך להאמין בעוז מבטחה שהקב"ה שומע תפלותינו והכתוב צווח ואומר כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו ענית ואמרת כאיש שנה ופתי עד מתי פתיים תאהבו פתי? הקב"ה מקשיב לעולם תפלתינו ועונה אותנו? אבל באמרנו מלאכי רחמים מיד הוא עונה אותנו.

אמרתי אלו ידע המחבר בטיבה של עבודה זרה השיבות דלאו מיושבי לשכת הגזית איהו מאן דמסיק דאין מקום לטעות דור אנוש מטעם שהוא מודה במלך מחייב ומחוייב לידע עבודה זרה דאנוש ומה יעשה בה להבין ולהורות וכבר הראיתי שכל עע"ז היו מודים באל אחד אם כן טעמו הוא טעם לפגם ואם קריתי בספרי עבודה זרה הרמב"ם ז"ל מורה ח"ג, פ' ס"ט קרא ושנה בה הרבה יותר ממני.

על ואומר כי ממזרח שמש וכו' אמרת כמדומה לי שלא ראה מאורות התרגום מימיו.

כשם שכלי חרש אינו יוצא מידי דפי' לעולם אף מקרא אינו יוצא מידי פשוטו לעולם. איכה יתרגם פסוק זה על כונתי שהקב"ה יקבל תפלת עמו כאשר יהיו עושים רצונו לא ראית (מנחות פ' י"ג) תירוץ קושית רב שימי דקרו ליה אלהא דאלקייא ומה תאמר על מי לא ייראך מלך הגוים? —

לקול צללי שפתי כאשר קריתי מה שכתבת על מאמר ירושלמי בני איש עד מה כבודי לכלימה תאהבון ריק תבקשו כזב סלה אם יחד אשורים שאננו לא שמעו קול נוגש הלא שפתותיהם דובבות בקבר האם תמול אנחנו לא נדע אפי' הבנת שיטת

הירושלמי

דברי הגמר׳ ועיין עוד מה שכתב מהרדי״ק ז״ל שורש ט׳ שהביא ראיות רבות על קיום המנהג ובפרטן ההוא דגרסינן בפ׳ בתרא דתענית רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בר״ח סבר לאפסקינהו שמעינהו מדלגי ואזלי אמר ש״מ מנהג אבותיהם בידיהם, ש״מ דבאתריה דרב לא הוו רגילים לקרותו אפי׳ בדילוג, ופשיטא דלא סבירא ליה הכי ואפי׳ הכי כיון דחזא דמנהג אבותיהם בידיהם לא רצה למחות בידם ואע״ג דפשיטא שהיו מברכים עליו ולפי דעתו של רב היה אוסר אותו מנהג משום ברכה לבטלה שאינה צריכה ואמר בפ״ק דברכות דעובר משום לא תשא וגו׳, מ״מ סמך על מנהג אבותיהם ולא רצה לבטלם והאריך בזה הרבה יעויין שם, וגם הריב״ש ז״ל אומר שאין לשנות המנהגים מפני המחלוקות ק״ו בנידון דידן שאין בו שום איסר שאין לשנות המנהג.

ועל ענין התלמיד אם יכול לחלוק על רבו בד״ת כמה מעשי איתנהו בגמ׳ שהתלמיד חולק על רבו בדבר הלכה, ואע״ג דאין הלכה כתלמיד במקום הרב, הרבה הלכות יש דהלכה כתלמיד, ועוד בלחם משנה דבוטין הל׳ תלמוד תורה ובתשו׳ מהר״ם פראווינציאלי משמע דהאידנא לית שום רב מובהק וכל דיני רבו מובהק ליתינהו האידנא וע״ש דנמוקם עמם. — ובנד״ר נימא בלא כיסופא הן הלכה כתלמיד במקום הרב דמסתבר טעמיה ורבו עד למעלה ראיותיו לקיים המנהג גם לפי הדין וגם אנן ח״מ גררינן בתריה לטובה ותו לא מידי —

נאום קל מסובין וקדם רבנן נתון שבתי אלחנן בכמהר״ר יהודא רפאל חיים ריקאנאטי חותם פה פירארא יום ד׳ עי״ב ס׳ והיתה זאת לכם לחקת עולם שנת תפ״ח לפ״ק.

אחרי אשר נתתי אל לבי לחקור ולדרוש בענין קריאת המלאכים בתפלה וגמרתי אומר כפי הנראה מכמה עמודי עולם ומצד החקירה והשכל שלא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב המתפללים לאביהם שבשמים להכניסם אמצעיים והעליתי על עולת התמיד לעיני כל ישראל על פי הראיה טוב טעם ודעת יצא הקצף מלפני פלוני אלמוני בעטותי קנאה בלבשי נקם על מעשה הכתב ועוד ידי נטויה כי ירט הדרך לנגדי.

ואשא עיני ואראה הנה מגלה עפה כמדה אשר ראה אותה הנביא ושמה אגודת אזוב, ואשר שם טמון בארץ מגיד כי אגודתו על הרס יסדה, קול קורא במדבר ובתהו יליל ישימון יסובבנהו לבעל הדרת קדש, יבוננהו לבעל עץ שתול ונטה עליהם קו תהו ואבני בהו, ויפן כה וכה להרכיבם על במתי ארץ כאלו הם המרברים אשר דבר ה׳, ויעיר כל חמתו נגד החולק עליהם כי א״א מעולם שלא יצא עתק מפי אנוש אנוש עפר ואפר להבל דמה וכל אדם כוזב ואפי׳ כל עדת ישראל ישגו אלו הסנהדרין.

ואני את האלהים לבדו אני ירא ואפס זולתו הכל הבל ורעות רוח אקום מתוך העדה וצדק לפני יהלוך ואשים לדרך פעמי לתת לאיש כדרכיו וברוך ה׳ צורי המלמד ידי לקרב ואצבעותי למלחמה בדין כתבא די רשים וכרווא קרי בחיל גודו האגודה התר אגודות מוטה באגרת הזאת השנית פן יאמר אויבי יכלתיו ועזוב אעזוב לו יתרון חץ שחוט בעל הלשון עם להג הרבה גייר מחוק כי בשתים אלה מאד נעלה.

ובריש כל אתוות אנא אימא דידעתי כיני ידעתי כי לפליטת ישראל אותותי אלה אשר שמתי בקרבם לא יקובלו בסבר פנים יפות אלא לאחד מעיר ושנים ממשפחה אשר נתן ה׳ חכמה ותבונה בלבם אכן רובא דרובא ימו שכם אחד אחרי מנהגם מנהג יהוא ובעונותינו אין חסרון משוגעים בעדת ה׳, כי לא זו בלבד אלא כמה מנהגים זרים יולדו להם כמו כפרות דעיה״כ דמנהג שטות הוא ויש למנוע המנהג ההוא, ואעפ״י כן עונים ואומרים בקול רם מנהג אבותינו תורה היא וכל אחר יצרנהו כאישון עינו ואף גם זאת לא מנעתי את עצמי ולא אירא מרבבות עם כי האמת יורה דרכו ועתה השומע ישמע עם סוף פסוק.

כחו וראשית אונו של בעל אגודת אזוב היה כמקנא בכבודן של ת״ח ודלא לישמוע בזילותא דרבנן ולשתוק עד שבתמהון לב תמה ואמר תימא כי שם עטרה לראשו הפחות שבפחותים, אבל אין זה כי אם

הן זה שכחה כי היא היתה כתובה לפני, לא אחשה עד אם שלמתי להראות תקנת חכמי פירארא ז"ל לתפלתם להתפלל על הקבר כדאיתא במעבור יבק דף נ"א ובתוכה. העתיקו לומר וגם אתם כמונו תרבו תפלה בעדינו העתירו אל ה' אלקינו וכו' ואל יעלם אזנו משמוע תפלתנו ותחנונינו הצועקים לפניו ע"ש האם גם בדם ה' מסך בקרבם רוח עועים הפרו תורות עברו ברית חלפו חק ודורש אל המתים? הלא טובה צפרנם מכרסינו ודי בזה. — — — —

עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול מאן מלכי רבנן לרעות אותם בינה והשכל ואחר כמה שנים דשב ואל תעשה עדיף עלה ברעתו לשנות מנהגם באמירת איזה סליחות מאשר היו אומרים מימי קדם כמנהג האשכנזים למיום הוסדה ועד עתה ומשום כבוד הבריות שדוחה לא תעשה לא סרו ימין ושמאל מלעבור על רצונו בפניו וכולם שלא בפניו לא שנו מנהגם, ויהי היום קם אחד ממשכילי עם ובמגילת ספר כתוב עליו כתנא דמסייע ליה, ודוד הוא הקטן מתלמידיו, בהגינו תבער אש דבר בלשונו ובידו מלא לאמר להכחיש, דעת המשכיל ההוא נשמע דבת רבים מגור מסביב, כי בן יכבד אב ועבד אדונ' ואין תלמיד יכול לחלוק על רבו מובהק שרוב תורתו הימנו ויאמר העבד הוא אדוני אכן היתה דרכה של תורה בימי התנאים כי כמה פעמים ר"י חולק על אביו ורבו רשב"ג. באמוראים רבא על רבה, בגאונים אשיר"י על מהר"ם רבו מובהק ומי לנו גדול מרש"י ז"ל. ועתה אליכם המצוה הזאת ראשי אלופי ישרי אל אשר חושן המשפט על לבם אם יוכל עבד אדוני זה לחלוק ולסתור דעת המסייע לו ואגב אורחיה אף לדעת רבו וכבודו במקומו מונח וה' יברך את עמו בשלום:

עבד נרצע לכל יודעי דת ודין וליושבי על מדין ....

תשובה. על מה ששאל מ"ע השואל יצ"ו על המנהג שנהגו ק"ק אשכנזים לומר סליחות מכניסי רחמים, וסליחת מלאכי רחמים משרתי עליון אנו אומרים שיש לו שורש וענף ואפי' נימא דפלוגתא איכא בין גמ' בבלית לגמ' ירושלמית הלכה כבתראי היינו בבלית דבתרא הוא כדכתבו כל הפוסקים, ועוד דהמנהג לעולם חיילים יגבר, והמונעו כמונע בר וגורם מחלוקת כחבש בר ובר מן דין אמרו במציעא, לעולם אל ישנה אדם מהמנהג שהרי משה עלה ולא אכל, ומלאכים ירדו ונראין כאוכלים, וכ"ש בדבר ומנהג שנתפשט בקהלות גדולות וקדושות באשכנז ופולניא בימי ולפני אשלי רברבי ויש להם על מה לסמוך כנראה מס' הזהר פר' ויקהל דף ר"א ע"א וע"ב פתח ואמר ויאמר לי עבדי אתה וגו' הכא בצלותא דבעי בר נש לצלאה קמי קב"ה וכו' יעויין שם, ויראה דאית מלאכי דמקבלי צלותא ומכניסין אותה לגנו ז' היכלות דנראה דהיינו מאי דאמרינן מכניסי רחמים וכו', ומלאכי רחמים וכו'. ועוד בש"ע ס"ס תקע"ט ז"ל שבעה תעניות האלו אחר שמתפללים יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם וכו' ושם במ"א סי' קי"א, אבל יש עוד טעם בגמ' כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו ולפי זה צריך דוקא קברי ישראל, לפי נסחא שלנו אומרים בער"ה ועיה"כ צריך דוקא קברי ישראל עכ"ל אם כן גם מותר להתחנן ולבקש המתים שיבקשו רחמים עלינו ולא נק' דורש אל המתים, וגם בזוהר פרשה אחרי מות דף ע' וע"א נראה דאי לאו צלותיהון דימתייא על חייא לא מתקיימין, ושם מעשה מוכיח על זה, ועוד שם אמר ר' ייסא בשעתא דאיצטריך עלמא למטרא אמאי אזלינן לגביהון דמיתייא והא כתיב ודורש אל המתים ואסור וא"ל וכו' יעו"ש. מכל זה נראה בגמ' ובזוהר וכמו כן במעבור יבק דלית שום חשש איסור לומר מכניסי רחמים ומלאכי רחמים ותורה הקדושה התחנני בבקשה וכו' כאשר הוסד עפ"י ותיקים דיש להם על מה שיסמכו על הרבה מאמרים המובאים בזוהר דמשמע ונראה ברור שיש מלאכים קדושים הממונים להכניס תפלתו של אדם לפני הקב"ה ועטרין לה בכמה עטורין ואית כמה חבילי טהירין דמסאבי צלותיה דבר נש ולא עיילין לה קמי מלכא קדישא כמא דלא יימא ליה בכוונה דליבא או דטניף פומיה. בהבלין דשקרא כמובא בראשית חכמה שער הקדושה יעו"ש ומנהג ותיקין הוא ומנהג אבותינו תורה היא ולא תימא דגמ' וקבלה דפלגו אהדדי פסקינן כגמ' ולא כזוהר ודברי קבלה דבנד"ד דברי קבלה הובאו לאשר ולקיים

מושבותיהם לפעמים, לבר על צד העונש והשכר נגלים להם כדי שישמחו בלבם עם הצלחת קרוביהם או יצטערו בכל צרתם, כי אם הבנים הם צדיקים ואוחזים מעשה אבותיהם ומצליחים אז יודעים האבות מענינם ששון ושמחה ישיגו וכו' והדברים הללו עין לא ראתה וכו', כי מי עלה שמים וירד, אבל הם כפי' חז"ל אשר להם נגלו כל תעלומות ואין לנו אלא מה שעיניהם ראו ע"כ, ואם המתים אינם יודעים ומה גם שנשמות הצדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד ושם מתעדנים ואין להם שום עסק עוד בעינני העוה"ז כדברי מו"כ הכותב מאי איכפת ליה ליעקב וקברתני בקבורתם, ולמה אלישע החיה אותו הנביא ומה צער יש לצדיקים כשיקברו אצלם גוף הרשע, אם נשמתו כבר עלתה אל קצה תעל"ת הברכ"ה העליונה אל המקום אשר היה אהלה בתחלה, והיאך ברא מזכה אבא בכמה דברים ובפרט בענין הקדיש כההיא עובדא דר"ע שהמת א"ל תנוח דעתך שהנחת את דעתי, ואם הראשונים ז"ל בכת היחודים היו שואלים אל המתים מה שהיו צריכים כאשר ראו עינינו בכתבי איש האלקים נורא מאוד האר"י ז"ל בהשתטחו על ציון שמעיה ואבטליון לשאול מאתם רזי תורה ומדבר עמהם כאשר ידבר איש אל רעהו בכת היחודים אשר מסר לא' מתלמידיו להשתטח על קבר ר"י בר אלעי, אנו לא נוכל לילך אל המתים כדי שיליצו ויגינו בעדינו ויבקשו רחמים עלינו ויקרא זה דורש אל המתים? האם לא קרינו ושנינו ולא פ' לנו רבותינו יפה מהו נקרא דורש אל המתים הלא האברבנאל ז"ל במרכבת המשנה אשר לו דף ס"ג כתב ודורש אל המתים הוא המעלה את המת באיזה אופן ויעלה אותו וכו', עוד לפי דעת אחרת הוא ההולך לבית הקברות לדרוש אל המתים שיבואו אליו בחלום ויודיעהו מה שירצה וכו', וכזה כתב הרמב"ם ז"ל בה"ל עכו"ם, כללו של דבר כל העושה מעשה כדי שיבוא המת ויודיע לו הוא שנ' לא ימצא בך וגו' ודורש אל המתים.— ואל ירע בעיני כל מי אשר נתן ד' חכמה ותבונה בהמה אם נביא לחתמת דברינו בקיצור האפשרי דברי הזוהר פרשה אחרי מות אמר ר' ייבא ובשעתא דאיצטריך עלמא למטרא אמאי אתינן לגבי מתיא והא כתיב ודורש אל המתים ואסור וכו', א"ל ודורש אל המתים אל המתים דייקא דאינון חייבי עלמא דאינון משאר עממין עע"ש, אבל ישראל ואינון זכאין וקשוט על עלמא, שלמה קרא עלייהו המתים שכבר מתו וכו', וכד איצטריך עלמא רחמין וחיין יתיבון בצערא, אינון מצלי צלותא עלייהו ואזלין ומודיעין מילה לאינון דמיכי חברון וכו', ואינהו נפשא דצדיקייא משתבחין בהאי עלמא לאגנא על חייא ור"ב, והאי הוא דאמרי חבריא דמיתי ידעי בצערא דעלמא וכו', ובשעתא דאיצטריך עלמא רחמי וחייא אזלין ומודעי להו לנפשיהו דצדיקיא ובכן על קבריהו וכו' כדין אתערין נפשייהו דצדיקייא ומתכנסין ואזלין ושאטין לדמיכי חברון ומודעי להו צערי דעלמא וכו' ומלאכי עילאין אזלי בינייהו וכו' וכולהו בעאן רחמי על חיין וחס הקב"ה על עלמא בגינהון וכו' בגין כך לא יהבין תמן (כלומר לבית הקברות) בלא תשובה ובלא תעניתא למבעי רעותא קמייהו (דווקא כמ"ש עושים בער"ה) ועוד שם מעשה ד"ר חייא ור' איסא בגוש הלבא סמוך לבי קברי ודבריהם עם מת א' ע"ש, ושוב אחרית דבר כראשיתן קמו ר' חייא ור' איסי ואזלי אמרי ודאי בשעתא דזכאין לא אשכחו בעלמא עלמא לא אתקיים אלא בגינהון דמיתיא וכו', וכד ישראל אתין למתיהון אתין בתשובה לקמיה קב"ה בתבירו דליבא ובתעניתא וכולה בגין דנשמתהון קדישין יבעון רחמי לקמיה קב"ה עלייהו וחיים קב"ה על עלמא וכו', ע"ש בארוכה כי במקום שאמרתי לקצר איני רשאי להאריך, ועתה מי ישלח ידו במשיח ה' הרשב"י ז"ל וניקה מלאו דלא תסור, הכי אחי אתה מ"ע הכותב תיקר נא נפשך בעיניך כי אם ר' יונתן הדר ביה חזור בך יעידו בך מכשרך אשרי הדור שגדולים נשמעים לקטנים כמוני בער ולא אדע.

קח נא את ברכתי אשר הובאת לך כי חנני אלקים וכי יש לי כל המפרשים עמדי את אשר ישנו פה עמנו היום שאי סביב עיניך וראי כי כולם נקבצו באו לך, ואם ר' יוחנן אמר לבני ביישן שמע בני מוסר אביך ק"ו בנדון דידן, ולא יאמר לך אם לא ערלה אזנם לא יוכלו להקשיב אם לא כי דבר ה' להם לחרפה לא יחפצו בו אלא ולקח אזוב וטבל במים איש טהור עד אשר יקוים בנו וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם והסירותי את לב האבן מבשרכם הוא יטע יראתו בלבנו ויבדילנו מן התועים, עזרנו אלקי ישענו על דבר כבוד שמך וכו'.

הן

מסכים לדברי רז"ל דמיתי ידעי ואם הפילוסופים עצמם מודים לדברי רז"ל בזה, המאמין בהם והנמשך להם לא יאמין לא בזה ולא בזה? והא לכם זרע אשר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסר, והנה עתה נדבר מזה כפי האמונה הנאמנה ונלמוד מדברי ארסט"ו וכו' שהנה המתים יאשרו בטובת הנשארים אחריהם או יצטערו כשיתהפכו רשים בלתי הצלחתם מ"ב פנים הא' בעצם וזה כפי דעתנו שהנפש נשארת אחר המות ותשוב שכל נבדל ולכן ידע את כל מה שהיה בעוה"ז ולכן שמח בטובת והצלחות או שלמות בניהם או דורם אחריהם ויתעצבו בהפך מזה אשר ע"כ מרע"ה היה אומר זכור לאברהם וכו' כי ראוי שימחול להם בעבורם כדי שלא יתפעלו מזה וכן ארז"ל שהאבות מצטערים בקבר וכמה הפליגו רז"ל לדבר בזה ממה שהיו האבות מצטערים בחרבן הבית וגלות ישראל וכו' ואין לספק באמיתות זה כפי השרשים האמיתיים, הן אמת שלא יהיה ההתפעלות והעצב כ"כ גדול כמו שהיה אם היו בחיים ממש להיותם שם שמחים בשמחה אמיתית את פניו ית' עכ"ד, והיא כונת משה באמרו ואל אראה ברעתי, ועוד ביאר בדבריו המחבר הנ"ל כי גם לגוף יגיע תועלת משלמות הנשאר בזה העולם אחר מות השלם וכו', כי אחר שזה מוסכם בפי הכל שהמתים שמחים ומתעצבים מענייני העולם ע"ש, כי קצר המצע מהשתרע, והסכים אח"כ שהמתים יודעים ומתפעלים מהצלחות או רעות העה"ז, ושזה היה סוף מעשה ותכלית מחשבת צדיקי יסודי עולם בשעת מיתתם לצוות לבניהם אחריהם ושמרו דרך ה' כדי שלא יבעתו אושרם וכזה פירש גם בספרו, ובעולת תמיד דף ק"ג כי האבות מצטערים ומתפעלים בתוצאות הבנים ומקריהם ע"ש ולפי דעתן ז"ל זו היתה כונת צוואת דוד לשלמה למען יקים ה' את דברו, כי בלא זה מה יתן לו ומה יוסיף אחר מותו מהבאים אחריו, אלא שבהיות בניו בלתי ראוים יבעתוהו ויזיזוהו מאשרו, אלו הם עיקר דבריו ודעת שפתיו אשר ברר מללו בפי' המדרש מה לידידי בביתי ע"ש, ולמה יהא אסור לילך בבית הקברות בתפילין וציצית מגולים אי לאו דמיתי ידעי.

ובהיות כי המשכיל בחושך הולך בהבנת קהלת בפי' כי החיים יודעים מכל אשר נשמת רוח חיים ואשר בחרבה מתו הא לך דבריו ז"ל דף כ"ד כי החיים שהם הצדיקים אשר במיתתם קרוים חיים יודעים שימותו כי לכל עת וזמן, עת ללדת ועת למות, ואף שלא ידע האדם את עתו מתי, עכ"פ החי יתן אל לבו וכו' והמתים שהם הרשעים אפי' זה אינם יודעים וכו' ועליהם כתב ואין להם עוד שכר וכדמתרגם וחלק טב לית להון עוד עם צדיקי וכו' ולא תימא דמדעתו הוא אלא נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון אשר מחזה שדי יחזה מדרש רות הנעלם ר' פרחיה יומא חד הוה אזיל בחקלא וכו' כיון דאגניז ואקבר ההוא גופא נפשא דיליה עלאה לגו מתיבתא עלאה, אמרו ליה זיל ואשלים טיבו למאן דאשלים לך, יומא חד הוה יתיב ר' פרחיא אפתחא דלוד והוה עציב דדחיקא ליה שעתא אתא חד בר נש לגביה אמר ליה ר' תבעי למיהך ברוך פלן בהראי ואתן לך מאני כסף וכו' פתח כי החיים יודעים שימותו אלו הצדיקים והמתים אינם יודעים אלו הרשעים אמר ליה חייך רבי אפי' הרשעים ידעי בההוא עלמא בצערא דידהו ובצערא דאחריני וכו' א"ל א"ה מאי והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה בהאי עלמא יתיב דצדיקייא דאקרון חיים מסתכלין וידעון דימותון וזמינון למיתב דינא וכו' אבל חיבייא דאיקרון מתים לא ידעי ולא משגיחין וכו' ע"ש ומעתה בפרוש הפסוק במונחות כוזבות כדעת הכותב יכחיש כמעט בעיקר שכר ועונש כאמור ושכר אין להם ונעשה מתיבתא דרקיעא כמתיבתא דארעא, ומה ידבר ומה יצטרק, ומה יצדק אנוש עם אלה עמודי עולם אשר הבית נכון עליהם, אשר דבריהם מפוזרים ומפורדים בכל מדינות מלכותם לכל אשר בשם ישראל יכונה ר' חייא ור' אבא דהווי שקלי ואזלי לבית הקברות וכו' ואבוה דשמואל כדאיתא התם פר' מי שמתו ועוד אמר רבה מלמד שהלך כלב ונשטתח על קברי אבות ב"מ סוטה רבה א' רב אמי דכתיב אגורה באהליך עולמים וכו' אמר דוד רבש"ע י"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעה"ז כדי שיהיו שפתותי דובבות בקבר בג' יבמות ר' דהוה אתי כל בי שמשי לביתיה, בכתובות רב דאמר לשמואל אחים בהספראי דהתם קאימנא, וההוא דשכב בשכיבותיה ד"ר יהודא בפ' השואל, אספרם מחול ירבון, ופסק דברי בעל נשמת חיים, אמנם הדברים השייכים להם ואינם נאמרים במקום

מושבותיהם

כדאיתא ביומא באבוה דכידור שהיה כים מונח ארישיה ועוד שם דף מ"ג, וכשישראל בצער הגלות נשמת יעקב לובשת המלבוש וכו' ומבקשת רחמים ובכח תפלתה ממשכת כח הרחמים לבניו ושם דף מ"ד והאיך יודיעו למתים צער החיים, ומה תועיל התפלה בבית הקברות א"ל ישהה בקבר חלק חיות מה, ואמרו בזוהר שמות דאי לאו בעותא דמתי על חיי לא יתקיימו פלגות יומא.

ועתה הביאה למוסר לבך ואזניך לאמרי דעת שם צ"ב מצינו שהמתים מהפללים על החיים שכן כלב נשתטח על קברי אבות, וממעשה שאירע לר' אבא בזוהר שמות וכו' וכבר נודע התעוררת המתים להתפלל בעד החיים בעת צרתם באמצעותם, וס"ת כשר וכו' כאשר הובא בזוהר פ' ויחי דף רכ"ה, ובפ' אחרי מות דף ע"א וכו' וכן בליל ה"ר שבו תחימת חיי האדם וכו' ובלילה ההיא הנשמות יוצאות ומתפללים על החיים. וכתיב בזוהר תרומה דף קמ"א כי הנפש נמצאת תוך הקבר כשהגוף כלה בעפר ואז נתגלגלת בעולם ונמצאת בין החיים, ויודעת צער שלהם ומתפללת עליהם וכו' ובליל ר"ה כל הנפשות משוטטות ומתפללות על דין החיים, וזהו סמך למנהג האשכנזים שהולכים ער"ה להתפלל על הקברות, ומנהג מיוסד על פי ותיקין הוא כדי לעוררם בכח התשובה שעושים להתפלל בלילה וכו', וכן דף צ"ד והמתים שמחים על מות אוהביהם ומתפללים עליהם קודם מותם אלמא מיתי ידעי ומתפללים עלינו.

ותחת ארבע לא אוכל שאת מלהביא דברי בעל נשמת חיים, ואביא דבריו בקצור האפשרי.

הראיה הא' משם דף ט"ו וז"ל כי כן כתוב לכלות עיניך ולאדוב את נפשך ממש וכך פירש הרב בעל כלי יקר והוא הנכון ולא כהרי"א והרד"ק וכו' אלא עיניך ונפשיך ממש של עלי קאמר שברא מזכה אבא, והאבות מצטערים בעולם הנשמות מפורענות בניהם בעה"ז וכו'.

הב' מדבריו שם דף י"ט בענין מצבת אבשלום וז"ל כי אם במות הגוף תכלה ותפסד הכול מאי איכפת לו לאבשלום אם יזכר שמו או לא יזכר אבל מכאן הוכחה רבה שבהיות הדבר ידוע, וכן מן המושכלות הראשונות שהנפש היא נצחית אנשי השם והמעלה מבקשים להניח בחיידם שם וזכרון טוב אשר בם בעולם הנשמות ששון ושמחה ישיגו עכ"ד. ואם המתים אינם יודעים מאומה מעניני העה"ז היאך ששון ושמחה ישיגו כאשר על טוב יזכר שמם, ומה נא' על פי' רש"י ז"ל על פ' וירעו לנו מצרים ולאבותינו מכאן שהאבות מצטערים בקבר בפורענות הבא על ישראל בודאי המכחיש זה עוכר על עיקר השארת הנפש. ועוד אם איתא דאין המתים יודעים מדברי העה"ז מה יוסיף ומה יתן לו לנפש דוד הבטחתו ית' ע"י נתן הנביא כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך והקימותי את זרעך אחריך וכו' וכוננתו את כסא ממלכתו עד עולם.

הג' שם בקללות יואב ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו עד עולם וג' הא לך פסוק מלא אשר לא לבד יורה הנצחיות אבל שהמתים אחר המות יודעים מה שעובר בזה העולם ומצטערים ברע ושמחים אלי גיל ורז"ל יקראו לעונש הזה תטותי דשכבי וסמכו זה בפ' והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם וכו'.

ועתה דרש דרש משה והנה פורש בספרו דרש משה דף כ"ב עד כמו שהטובות הזמניות הם עזר גדול אל האושר וכו' בעוד בחיים חייתו, כן על זה האופן יהיו אחרי מותו כי במציאות הטובית הזמניות בזרעו אחריו ובנשאר ממנו יתמרו אושרו ובהעדרם ממנו יבעתוהו ויחשיכוהו שם בעה"ב באופן מה ואח"כ בביאור החלוקה הב' אלה הם דבריו מתוקים מרבש, אמנם הנמשך גם הוא חקר בו החוקר בא' ממדות ואמר כי אין ראוי לומר שלא יגיע למת דבר מתוצאות בניו או קרוביו אחריו כי זה חולק על המפורסם בין האנשים שרככם לאשר את המת כשהנשארים ממנו ידרכו אחריו ויהיו מוצלחים, ובהיפך זה כשהזמן ירע להם וכו' ואנחנו כפי' שם (רצונו בס' ראשית דעת) רצינו להכריח מזה שהפילוסוף יאמין בהשארת הנפש אחר שהניח שהמתים יודעים את אשר ישנו פה בעוה"ז

מסכים

צורות רבות כפסילים אשרים וחמנים וכו׳ שמעו שמוע אלי ואכלו טוב דברי בעל של״ה דף שי״ז לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אוסר כל עבודה בלתי לה׳ לבדו, אוסר עבודת המלאכים ועכו״ם שהם לא אלוה כאשר האריך הרמב״ן בפי׳ זה הפסוק, והנה כתב הרמב״ם במדע ובמורה שהתחלה לעבוד ע״ז היה לשם שמים כי חשבו מגדולת העבד נודעת גרולתו של ארון וכו׳ ובזה הטעות טעו דור אנוש שהוחל לקרוא עבודת המלאכים בשם ה׳ כלומר לשם גדולת ה׳ ואח״כ התפשטו לעבוד צבא השמים עד שבא להמון העם שאינם יודעים ועובדים העצבים וכו׳ וכתבו כאן כדי לתרץ למה לא נעבוד אלקים אחרים כדי לקיים מגדולת העובדים וכו׳ וע״ז אומר כי אצלו ית׳ איננו שייך כי הם תלוים בו והוא איננו תלוי בהם רק הוא ית׳ קיים ונצחי, ועתה שנאו רע ואכלו טוב דעת שפתי הרמב״ן ברור מללו בפ׳ יתרו וז״ל הראשונים החלו לעבוד המלאכים שהם השכלים הנבדלים בעבור שידעו למקצתם שררה על האומות וכו׳ וחשבו שיש בהם יכולת להטיב או להרע וכו׳ א׳ עובר לשר שלו וכו׳ ואלה הם הנקראים בתורה ובכתובים אלוהים אחרים מאלקי העמים וכו׳ ואעפ״י שהיו העובדים יודעים שהכח הגדול והיכולת והגבורה לאל עליון וכך ארז״ל דקרו ליה אלקא דאלקיא ובזה אמר זובח לאלהים יחרם, וכן דעת בעל מנחה בלולה על פ׳ לא יהיה לך אלהים אחרים והזהיר קבלתם לאלוק ולעבדם, הלא יראו הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם עם דברי הר״ר בעל הררת קדש האם יש בהלוך דרכיו מקום לטעות דור אנוש ותוקף איסור עבודת מה״ש הוא בעביד אותם כעין של מעלה כי להן נקטו עבודה ולא תפלה, וטעות אנוש היה לעבוד המלאכים עבודה גמורה ובזה נתפשט הטעות גם בעכו״ם באמרם כי הם המשפיעים בעולם, ובזה בלבד ההתפשטות הוא דומה להתחלה ואף את״ל דעבודה שבכאן כולל אף עבודה שבלב דלא הויא היינו למתפללים הכניסו רחמינו ובאלה האם אין אנו מודים כי הם תלוים בו באמרנו מהר עננו ה׳ אלהינו והעבודה כי טעם זה הוא העיקר שלא יעקר כי אם בהנחות הפילוסופיא אשר על זה מכתב אלקים חרות על הלוחות, של״ה דף מ״ב אבל המפרש מאמר או פסוק או טעם מצוה ע״פ סברות בדויות וכוזבות שהמציאו הפילוסופים ואינם מפי משה מפי הגבורה הוא עובר על לא תעשה לך פסל כראיתא בזוהר ודי בזה ודי והותר וה׳ הטוב יכפר בעדי :

הפרק השני.

תרבינה סרעפותיו ותארכנה פארותיו יבררו וילבנו ויצרפו ככסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים הליכתנו לבית הקברות מיוסדת על ארני פז הגמ׳ והפוסקים ואינו נקרא דורש אל המתים וכי המתים יודעים ומצטערים על ישראל ובזכותם ותפלותם עלינו ירחמו עלינו מן השמים וזה יצא ראשונה ש״ע סי׳ תקע״ט ד׳ תעניות אלו אחר שמתפללים לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם וכו׳ וכתב בעל מ״א אבל יש עוד טעם בגמ׳ כדי שהמתים יבקשו רחמים עלינו ולפי זה צריך דוקא קברים של ישראל ולפי נוסחא שלנו שאנו אומרים בער״ה ועיה״כ צריך דוקא קברי ישראל ועיין בזוהר. וכזה הובא אף בשל״ה דף רי״ג, ואחריו יאיר נתיב דברי רבי חמא בר חנינא סוטה פ״א מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני ב״ו מפני שגלוי וידוע לפני הקב״ה שעתיד בה״מ ליחרב ולהגלות את ישראל מארצם שמא יבואו לקבורתו של משה ויאמרו לו עמוד בתפלה בעדינו ועומד משה ומבטל את הגזירה. אלמא יכולים לשאול מן המתים שיבקשו רחמים עלינו כההיא דכלב.

ואבוא אל מבוא השלישי מעבר יבק דף ט״ו כשהלך רב חסדא לבית עולמו אזל ר״י בריה ובת תמן על קבריה בליליא וכו׳ שמע דהוו אמרין מה לחייא בהדי דילן וכו׳, זיל ואימא ליה לר׳ מני דיגמור תלמודיה דהא ביום פ׳ ייתי הכא וכו׳ עכ״ד, אלמא מיתי ידעי במילי דעלמא הדין ולא תימא דמיירי דצדיקייא ולאו כוליה עלמא צדיקי נינהו, כי אפילו בשאינם צדיקים כת׳ הוא ז״ל דף ל״ט דיש להם הרגשה אחר המיתה

כראיתא

אזוב היוצא בקיר איזה כח וממשלה אנו בפיוטנו כאלה מתארים ומאמינים במלאכי עליון משרתיו ית' ומה פקפוק יש בזה ואם נרגיד שמץ ע"ז יש כזה, הלא כל המפרשים כולם פה אחד כפי' על הפסוק לא יהיה לך אלקים אחרים והדומים בענין ע"א משפטיהם אמת צדקו יחדיו לא דברו מזה ודבר בעטו מה טוב הרב אברבנאל ז"ל דף קע"ד היא אזהרה שלא יחללו בכבודו בקבלם אלקות מזולתו וכאלו הזהירם שלא יפלו באפיקורסות וכו' ושלא יקבלו ושלא יזכרו בשם אלוק בלתי לה' לבדו ואיה כאן קבלת אלקות מאתנו למלאכים ואיה אפוא חלול כבודו יתברך בהעידנו כי השכלים הנבדלים אינם יכולים לעשות דבר כי אם ברשותו יתברך והלא טוב אמנה וב"ר ב"ר נהרות דמשק, אבל ד"ת עניות הם במקום אחד ועשירות בביאורו על התורה אפס קצהו תראה על פ' לא תעשון אתי אלהי כסף וכו' דף קע"ז, ואין הכונה להזהירם שלא יעבדו את הפסילים כמו שפירש הרמב"ן לא לצוותם טעם האמנה באלקותו לא ישימו בתפלותיהם אמצעיים בינם לבין אלהיהם ולא יעשו צורות להוריד שפע הכוכבים להצליח קנינם יען וביען אינם צריכים אליהם שאלקים קרובים אליהם וכו' ולכן לא יעשו אותו אלקי כסף ואלהי זהב והם הטלמסאות שהיו עושים הקדמונים להוריד רוחניות הכוכבים וכו', וכזה כתב הרב בעל תפארת ישראל דף מ"א ביאור הכתוב כי אחר שהוא ית' בעצמו דבר עמהם בלי שום אמצעי, א"כ אל תחשבו שהוא ית' בשמים ואין לו ח"ו עסק בארץ ואם יעשו אלקי כסף ואלקי זהב אין זה מעוט מן מציאות הש"י שהוא מסולק ח"ו מן הארץ ולכך הקדים לומר אתם ראיתם לא תעשון אתי והלא זהו דברי שאפי' תשב"ר יודעים אותו כי איסור הכנסת אמצעי הוא כשעובדים אותו ומשתחוים לו מצד מה שמאמינים בו צד אלקות אבל לא בנידון דידן, דאלת"ה יהיו דברי האברבנאל סותרים זה את זה והפה שאסר הוא הפה שיתיר? — ומה יאמר ומה ידבר ומה יצטדק מע"ה לעומת דברי בעל של"ה דף מ' והנה האחדות נחלק לג' חלקים הא'. והוא האחדות במוחלט כי הוא ית' בורא לבדו וכו', החלק הב', שהוא ית' המשגיח האמיתי ואין מבלעדיו והחלק הזה אינו אחדות במוחלט כחלק הא' לפי שהשי"ת לבדו ברא העולם מאפס המוחלט אך החלק הב' לפעמים ע"י אמצעי ולפעמים לבדו כמאמר לעושה נפלאות גדולות לבדו אבל אחר שהכל בחפצו ורצנו ואין כח לשום א' מהאמצעיים לשנות מאמרו כאומרם ז"ל שפעולתו אמת נאמר עליו שהוא אחד באמתות והחלק הג' אינו בזמן הזה רק עתיד להיות וכו', ועכ"ז יאמר לנו שאסור לומר מכניסי רחמים והדומים האם אין אנו מודים אחדותו ית' במוחלט ובאמתיות ושאין כח בשום אמצעי לשנות מאמרו ית': ובר מיניה האי דעתא זרה שבזה יש מקום לטעות דור אנוש כי אפי' בר בי רב דחד יומא לא לימא כי האי מילתא ועתה אל נא אחי תרע לאמר אל תאמינו ברע וכלפיד בוז לעשתות שאנן תבהל ברוחך לסתור דבר אמת וענות צדק אשר כתב בעץ הדעת ותסיר המסוה מעל פניך לחסות תחת ענפיו בארזי אל ברף ע"א רבים הקשו איך אנו מתפללים בי' ימי תשובה פזמון מלאכי רחמים וכיוצא בזה הרבה תפלות שאנו מתפללים נגד המלאכים. אמנם אין בקושייתם כלום כי מ"ש מתפללים להם אינו מצד הכח שיש להם בעצמם כי אם מהש"י. וזהו היתר גמור כמ"ש המחבר כאן וכן משמע מל' הפזמון וכו' ולא בעבור שיש להם איזה כח מצד עצמם עד שיחוייב הש"י לעשות רצונם חלילה כי אין להם שום כח וכו' וכן מ"ש אין ר"ל שיש להם איזה כח ויכולת מצד עצמם לרחם על דבר מה רק שהם ממונים מהש"י על הרחמנות וכו' ולא זולת וכן מל' סיום הפזמון אולי ירחם וכו' אמנם אותם המזכירים שמות המלאכים בתפליתם שזה הוראתה שהתפלה היא למלאכים מצד הכח שיש להם מצד עצמם זהו מה שהוזהר בדבור לא יהיה לך וכו' עכ"ד ואנחנו עם בני ישרי אל בצל דליותיו נשכון אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים ונשמור פריו ממעל ושרשיו מתחת, הלא כתב לנו הברבנאל ז"ל בספרו דף קע"ז בשם הרמב"ן ז"ל והוא האמת שהעובדים לאלה הם אשר התחילו מימי קדם לעשות

צורות

והדרים חוץ ממנה לא יונהגו באותה השגחה העליונה כי אם בהנהגת השרים וזו היא ע"א שזכרו (ר"ל בדוד כי גרשוני היום) ובזה ראה וחדש שם להגיד שלא בכל מקום שיהיו שמה בניו וזרעו תדבק בהם ההשגחה האלקית כי זה א"א אלא בהיותם בארץ הקדושה ההיא אז יהיה להם לאלקים מנהיג ומשגיח בהם מבלי אמצעי שר ולא מלאך וכו' ולכן שלח הקב"ה מלאך להנהיגם בדבריו שם, כך המדבר הזה אינו מוכן לסבול הדבוק העליון והשגחתו האלקית ופי' דעתו שם כי מלאך הזה היה שר הפנים באמרו שם לפי שהמלאך השלוח לישראל היה העלול הראשון היושב ראשונה במלכות וכו' משפיע ביתר השרים כולם עכ"ד וזו היא דעת אמת ויציב ונכון וקיים ולזה נטו דעת המפרשים רובם ככולם חוץ מהמתפלספים כי באים הם במעוטם והכתוב כאן מעיד על זה הנה אנכי שולח מלאך לפניך וקנינן מזה כי ההשגחה ודבוק אלקי עם ישראל בלי שום אמצעי אינה אלא בארץ הקדושה אשר אוה ה' למושב לו ובח"ל אנו מושגחים ומושפעים ממנו ית' ע"י אמצעות מלאכי רחמים משרתיו עושי רצונו וצריכים אנו למליצי יושר ועד בשחק נאמן סלה האיש לבוש הבדים לדניאל כי אם מיכאל שרכם וכל המפרשים יעידון יגידון שר מבקש רחמים עליהם ובפרט דברי הרב הלוה ז"ל במרכבת המשנה אשר לו דף י"ו ואין להקשות ממ"ש כי אם מיכאל שרכם וכו' אשר הכוונה בו כמ"ש הרמב"ן ז"ל שר משרת לבקש רחמים עליכם לא שר מלכות וממשלה והוא שר צבא ה' שבא אל יהושע וענין זה הוא שלפי שהיו ישראל בגלות, ואף ה' חרה בם ושרי האומות היו כנגדם לכן מלאכי שלום מר יבכיון, ובכיון מיכאל וגבריאל מהשרים היושבים ראשונה במלכות צעקו חוצה להליץ בעד ישראל לפני המקום וכו' לפי שנכמרו רחמיהם עליהם בעת צרתם וכו' וזש"ה ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך ר"ל שעמד להליץ טוב עליהם וכן בעל של"ה ז"ל בדף מ"ה ומה שהשיב עוד ממיכאל שנקרא שר ישראל כבר פירשו רז"ל שלא נקרא כן כ"א על שהוא תובע צרכיהם ומדבר המליץ טוב עליהם ע"ש וא"כ על מה הסער הגדול הזה עלינו לאסור איסר שלא להלות להם שיחלו בעדינו ויכניסו תפלותינו ומה עבודה היא זו הלא כבר קדמנו הנ"ל (רצוני האברבנאל) באמריו דף קפ"ו הנה מפני זה הוצרך במקום הזה להזהירם לא תשתחוה להם ולא תעבדם שאעפ"י שינהגם המלאך ישמרו עצמם מהשתחוות ומעבוד אליו ולא לשרים אחרים בלתי וכו' שמא תאמרו הוא השר לנו אנו עובדים והוא נושא פשענו לא ישא לפשעכם וכו' (והוא דעת מדרש רבה) ואעפ"י שהמלאך ינהגם הנה הם עכ"פ יעבדו את ה' אלקים בהיותו מחויב המציאות ומנהיגם האמיתי והנה באמרנו למה"ש שיהיו לנו מליצי יושר לפני הקב"ה ושיכניסו תפלתינו האם אנו משתחוים ועובדים אותם האם אין אנו מורים בו ית' ויתעלה שמו למנהגינו האמיתי באמרנו אולי יחום אולי ירחם מהר ענינו ופדינו והושיעה . . . . נוסיף עליהם דברים רבים כהנה וכהנה וכגון זה לא שייך שימת אמצעי בינינו לבין בוראינו חס וחלילה לומר כדבר הזה ולהוציא לעז על דברי חכמים והקדושים אשר בארץ המה, והעבודה כי המאמין זה הוא מקטני אמנה בדבריהם ז"ל ועתיד ליתן את הדין ולא יכירו את מקומם בהיותם בארץ אויביהם והקב"ה אינו מתאוה לתפלותינו כדברי בעל של"ה דף י"ד משא"כ בארץ העמים שהוא מקום הקליפות ומתלבשת התפלה באויר הטמא אין שייך לומר הקב"ה מתאוה ליה וכו' וזהו שאמר יעקב התחת אלקים אנכי כלומר כי אני בארץ העמים ותחת שר שלהם ושם אין הקב"ה מתאוה לתפלה, ואם יעקב אמר כן אני עאכ"ו בגלות הזה אשר בעו"ה שנתאמת בנו דברי הברבנאל ז"ל שם דף של"ז, אמנם הרעות כבר יבואו עליהם וכו' ופעמים להסתרת פני השי"ת מהם שאז (רצונו בזמן שחטאו) יהיו מוכנים לקבל כל הרעות אשר תורה עליהם המערכה וגם לא יהיה להם בשמים שר מליץ בעדם וכו' ואנחנו לא נדון בעצמינו ק"ו מימי עזרא האלקי בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך כי עוונותינו רבו וגו' וחי ה' כי לא ידעתי ולא אבין אף כי ידעתי את ערכי כי אנכי עפר ואפר

אזוב

אחרים מכל מלאכי מעלה, והיא מניעה שלא יאמין בא׳ מהם ולא יקבלהו לאלוק ויאמר לו מי אתה וכו׳ והנה הזהיר בדבר הב׳ שלא נקבל עלינו אדון מכל אלקים זולתי לה׳ לבדו ואיה איפוא אמונתינו במה״ש וקבלתם לאלוק, אם אנו מודים שאין להם שום יכולת בלתו ית׳, בחיי ראשי אין זה כי אם זדון לבו השיאו, הלא נהירי לנו שבילי דנהר דעה דברי בעל החינוך דף י״ט מלת שלא נאמין אלקים זולת הש״י לבדו שנא׳ לא יהיה לך אלהים אחרים וכו׳, וזאת המצוה היא עיקר גדול וכו׳ ואחד המקבל לאלוק שום דבר זולת הש״י או העובד אותו בדרך עבודתו וכו׳ ואם יעבדנו ב״א מ״ד עבודות שהם זיבוח, קיטור, ניסוך, והשתחויה, עבר על לא יהיה לך וכו׳ ופרטיה כגון מ״ש אם קבל לאלוק א׳ מכל הנבראים ואפי׳ מודה שקב״ה שולט עליו ועל אלקו׳ אפ״ה עבר על לא יהיה לך וגו׳ וסוף דבר הקול נשמע שם ולמדנו מכאן עם סיוע כתובים אחרים ש״ד עבודות הם שהקפידה תורה בהם בכל ע״ז שבעולם, הרי לא אסרו לנו אלא קבלהם לאלוק, ומשנה שלמה היא בסנהדרין אלו הם הנסקלין העובד אליל, א׳ העובד, מזבח, מקטר, מנסך, משתחוה, וא׳ המקבלו לאלוק ואומר לו אלי אתה, ומי הוא אשר ידבנו לבו לומר שאנו מקבלים המלאכים לאלוק בשאול מאתם שיכניסו תפילותינו, אם באותו פרק אנו מכירים ומודים בו ית׳ לבעל הרחמים, האם כזה יקרא עבודה בהכיר אותם שלא יוכלו לעשות דבר כי אם ברשותו ית׳, ופן יהיה דבר עם לבב המערער שתפלתינו היא כעין עבודת פנים כאשר שמעתי אומרים נלכה נא דותינה בשיטת הגמ׳ על ההיא מתני׳ יכול שאני מרבה מגפף וכו׳ ת״ל זובח, זביחה בכלל היתה, ולמה יצאת להקיש אליה מה זביחה וכו׳ אף כל שהיא עבודת פנים חייבים עליה דהיינו קיטור וניסוך, יצאת השתחויה לירון לעצמה, יצאת זביחה לידון על הכלל כולו. אלמא אלו הם עבודת פנים ולא התפלה כי לא יצא כהשתחויה, ומש״כ דבנדון דידן לאו תפלה כלל איכא להם כמו בעלי שום יכולת ובזה פי׳ בהדיא הסמ״ג דף ח׳ ולד״ש לתפלה וזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם הגדול בענקים הר״ן בדרשותיו דף כ״ד בענין השתחוית יהושע למלאך וז״ל והוא מן התימא איך היה מותר ליהושע שהרי כתיב אשר בשמים ממעל לרבות מה״ש ואין ספק שכמו שאסור לזבוח ולקטר בלתי לה׳ לבדו כן אסור אף להשתחוות כמ״ש בפ׳ ד״ מיתות וכו׳ אבל התשובה בזה, כי המלאך הנראה לו הוא המלאך שהובטח למשה באמרו הנה אנכי שולח מלאך ומפני שירע שזה המלאך היא שנאמר עליו כי שמי בקרבו ראה שמן הראוי להשתחוות לו כמשתחוה לה׳ ועשה כן ע״כ, והנה בכל זה לא אסר התפלה לשום מלאך, ואם השתחויה שהיא עבודה גמורה עשאה יהושע למלאך כמשתחוה לה׳, אנו בהתפלל לו ית׳ לא נוכל לבקש ממה״ש להכנים תפלותינו אליו ? ומה גם למלאך סנד״ל הקושר כתרים לקונו מתפלתינו, וכ״ש בגלותינו כי עונינו ענו בנו ומבדילים בינינו לבין אלקינו ואין אנו מושפעים ממנו ית׳ אלא ע״י אמצעי ואמת מאר״ש תצמח.

לְאַמֵר ששה עשר דברי בעל בית אלקים דף ז׳ כי מצד היות ח״ל נמסרת לשרים ולמזלות הם כמחיצה בינינו לבין בוראינו לשאין אנו מושפעים מאתו ית׳ כמו בא״י ובזה דומה כמי שאין לו אלוה; ואחריו קם כמוהו הרב האברבנאל אשר האיר עינינו בפי׳ על התורה כי דבקות ההשגחה הנפלאת עם הש״י וישכיל בלי צורך לאמצעות השכלים הנבדלים לא היתה כי אם בא״י, וז״ל דף ס״ב לכן הודיעו כי לא יהיה כן אלא כי ראשינה ירשו את הארץ ואח״כ תדבק בהם ההשגחה לא בהיותם ח״ל כי השוכן בח״ל דומה כמי שאין לו אלוה ולזה אמר והייתי להם לאלהים וככה כתב במשפטים דף קכ״ה האמנם מפני שהיתה לארץ הנזכרת סגולה נפלאה ויחס גדול לקבול הניצוץ האלקי ולהיות העם היושב בה מושגח ומודבק מהאל ית׳ מבלי אמצעי ויתר הארצות היו מונעות ובלתי סובלות אותו הוצרך הוא ית׳ לתת לישראל עמו הארץ הנבחרת אשר תמיד עיני ה׳ אלהים בה וכו׳ ואמנם ששאר הארצות הם משוללות מהסגולה הנפלאת הזאת יראה מכמה מקומות הנה בארץ מצרים לא היה משה מתפלל וכו׳ ועוד שם, והסבה בזה שארץ ישראל אינה תחת ממשלת שרי מעלה כי היא מיוחדת להנהגתו ית׳

והדרים

זה כי אם בית אלקים ודבריו כדברי אלקים חיים דף ד׳ להורות שאין רשות לשאול ולבקש כי אם מהאל ית׳ ולא משרי מעלה שאין אנו כפופים תחתם ולא גם מהמלאכים כי אם כהש״י לבדו וכו׳ כי גם כשישראל בגדו נאמר הנה אנכי שולח מלאך וכו׳ כלומר גם כי שלחתי מלאך לפניכם, אמרתי לכם השמרו מפניו וגו׳ עכ״ז לענין התפלה שהיא עבודה שבלב אין לכם להתפלל אלא לה׳ שהוא אלקיכם ביחוד אחת דבר אלקים שתים זו שמענו שם ע״ד כי אפילו מלאכי מעלה כל א׳ ממונה על דבר א׳ ואינו יכול להשלים רצון איש במה שאין ברשותו וכו׳ וזה שכתב בירושלמי אם באת לו צרה לאדם לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא צווח לו והוא יענה לך ובדף ה׳ אלא שכוונת התפלה היא להודות ולהכיר שאין מי שיוכל לספק צרכיו ולהצילנו מרעתו כי אם האל ית׳ ואנחנו יוצאים י״ח להתפלל על הכונה הזאת וכו׳. ועתה החרשים שמעו והעורים הביטו לראות כי האיסור הוא להתפלל למלאך שיצילהו מרעתו וזו היא כוונת הירושלמי אשר בנו המפקפקים פינת יסודותם והאבן אשר מאסו הבונים היתה להם לראש פינה, האם באמרנו מלאכי רחמים אין אנו מתפללים בכוונה הנ״ל ראם אין אנו משליכים יהבנו עליו ית׳ לבדו שיצילנו אולי יחוס אולי ירחם אתמהה?.

ונות בשלושה עשר בו דברי בעל העקידה דף קי״ז על פסוק ברכו ה׳ מלאכיו וגו׳ אמנם הן עושים כן לשמוע בקול דברו וכו׳ והוא היותם מעתיקים השפע וההנהגה במאמרו ית׳ שהוא הסיבה הראשונה, ועוד דף קכ״ג שאחר שהוא אלקינו וקרוב אלינו ויכול ע״כ אלקים, מה לנו להודות אלקות ועבדות לשום נמצא וכו׳ וכן דף קכ״ט, אולם הנראה שיש לקבל מדברי התורה האלקית הוא שיש לנו לדעת ולהאמין שהמלאכים וכו׳ הנה הנם אמצעיים בינו ובין השכלים האנושיים, ובדף קמ״ה ויאמר אני אעביר כל טובי וכו׳ ירצה וכו׳ והוא ענין קשר הנמצאות והשתלשלות העולמות ודרך המשך השפע מקצתם לקצתם עד שתדע ידיעה אמיתית שכל הטוב המושפע על הנמצאים כולם הם מאתו ורק בזדון יתן מצה שאין אנו מודים בכל זה? ומה עבודה היא זו אם אנו מודים ברגע כממריה שאין להם שום יכולת, הלא הזהרת התורה ומפרשיה יעידון יגידון כולם כאחד איסור חשיבותם לאלוקי.

ארבעה עשר לחידוש הר״ר בעל ס׳ האמונה והבטחון דף כ״ג ואחר שהודי׳ להם כי הוא אלוק אשר הטיב להם וכו׳ הזהירם שלא לעבוד אל אחר שלא יאמרו אחר שעושה מלאכיו רוחות וכו׳ יאמרו ודאי ראוי לעבוד גם השלוחים וגו׳ ובדף כ״ד כתב הנה אנכי שולח מלאך וגו׳ דע שעתיד מלאך להועיל ולהיטיב לך אך לא מרשות עצמו וכו׳ ואין לך לתלות הטובה ההיא הבאה אליך ע״י אלא בי וכו׳ או לעבדו בא׳ מ״ד עבודות. הרי מכלל דבריו נראה כי עבודה גמורה היא האסירה לעשות למלאכים בכוונה כי הם המשפיעים בעצמם ואף לדידיה (רצוני לדעת הכותב) דתפלה היא עבודה (דלא היא) דאסורה, וכ״ש בנידון דידן וכמ״ש אח״כ באיסור צורת האמצעיים בהחשיבם לאלקות ע״ש.

ובחמשה עשר אלף הר״ר בחיי ז״ל דף צ״ח לא יהיה לך אלקים אחרים הזהיר שלא נקבל עלינו לאלוק שום כח מן הכחות העליונים שהם המלאכים והעיקר כי נקראו אחרים לפי שהם מקבלים מאחר וכו׳ ומעתה בנידון ד״דן באמרנו אליהם שיכניסו תפילותינו נרפים אנו מאלקותו ית׳ לקבל אותם לאלוק ואף כי הוא ז״ל כתב בדף ר״י בפ׳ ופן תשא עיניך השמימה וכו׳ צבא השמים י״ב מזלות, כל לרבות מה״ש הלא כתיב אחריו והשתחוית להם ועבדתם האם אנו משתחוים ועובדים אותם, והיה בהניח לומר אותם הפיוטים יקוים בנו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל? הייטב בעיני ה׳? כאלו לא נגלו אלירם תעלומות חככה דברי הרמב״ן ז״ל פ׳ וישלח למה זה תשאל לשמי אמר אין לך בידיעת שמי שום תועלת כי אין הכח והיכולת בלתי לה׳ לבדו אם תקראני לא אענך ומצרתך לא אצילך ושם פ׳ יתרו, והנכון גם לפי הפשט יאמר כי לא יהיה לנו בלתי ה׳, אלהים

התפלה מלעלות מעלה והוא הענן וכו', ויאמר לנו שאין אנו צריכים לסיוע? הלא אנכי הרואה שם דף ל"ב לרוח מזרח יש ממונה א'........ שמיה ועמו משרתים אחרים ממונים על התפלה העולה דרך שם וכ' וכן עולה מרקיע לרקיע עד הרקיע ה"ז וסנדל' רבא ויקירא שכל מפתחות בידו מכנים התפלה וכו' ועולה ומתעטרת וכו' ע"ש באורך ומי ראה את אלו יוצאים ולא יצא להתפלל שיכניסו תפלותינו, ומעתה נא בלשון בקשה יבין וישכיל המערער לאלה מסעי תפלות בני ישראל והמלאכים הממונים עליהם במעלות העולות בית אל ואם נתן לו ה' לב לדעת ועינים לראות יעיין בדברי הזוהר פ' פקודי בענין ההיכלות וידע כמה מקטרגים יש לתפלותינו כי רבו מארבה ואין להם מספר ואיך לא יהיה לנו רשות לשאול מהם שיכניסוה כי לא תוכל לבוא לפני המלך פנימה אלא ברשותם ופוק חזי דבריו שם דף רמ"ב חד ממנא קיימא על פתחא דא........... שמיה והוא ממנא על כל פתחא דא בגין לסגרא פתחא דא על ההוא בר נש וכו' בגין דלא יתקבל בצלותא וכו' ואנחנו לא נכיר את ערכנו היות צורך לנו לסיוע מה"ש נהי דלא נחזיק עצמנו כרשעים ואל תהי רשע בפני עצמך אבל לפחות נחשוב עצמנו כבנונים ובפרט בזמן ש"נ ספרים נפתחים ויש כמה מקטרגים כדברי הזוהר פ' בראשית וכמה נטורי תרעין אין להיכלין ומקבלין צלותין וכל צלותא לא תיעול אלא במדה ובמשקל וכו' האם עינים להם ולא יראו דברי בעל עשרה מאמרות דף ק"ד, ויש שאינו יודע להתפלל אלא במדת הנפש ושר א' קושר כתרים מכל התפלות כגון זו סנד"ל שמו, ואחרים במדת הרוח מט"ט שמו, ועל הנשמה להם שר גדול ונורא מאד אכ"ת שמו וכן בפי' מאמר פ' היה קורא שמואל מני אפרוחי אלו כתות מלאכים המעלים אותה בכנפיהם ור' חייא מאן עיילי קאמי מלכא על המלאכים כנ"ל וכו' אלה איפה הם מה"ש הנזקקים לכל התפלות לקשירת כתרים לרבים לא זולת ואינם מכירים פני המתפלל בלשון ארמי אלא א"כ היה המתפלל עני בדעת שאינו מבין לה"ק, ולפני ה' דוקא ישפוך שיחו הבוחן כליות ולב וכו', האם אין אנו מבינים ומתפללים בלה"ק, ודוק דבריו לפני ה' דוקא ולמה אין אנו צריכים סיוע האם טחו מראות עיניו דבריו שם דף ק"ה ויש תפלות שאין צריכות סיוע וכו' כמו פנחס בשיטים וכו' דוק דבריו שם באריכות כי כל התפלות יש שרים מיוחדים להכניסם ואיך איפוא נדין את עצמנו כפנחס אם כל שאר התפלות חוץ ממנה צריכים סיוע, כי מכלל לאו נשמע הן, ומי הוא אשר ימלאו לבו לאסור לנו לשאול מהמלאכים להכנים תפלותינו לפנים?

ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבאר מדרש שיר השירים, הביאו בעל ס' תניא דף ק"ב אמרה כ"י למלאכים העומדים על שערי תפלה ועל שערי דמעה הוליכו תפלתי ודמעתי לפני הקב"ה ותהיו מליצי יושר לפניו שימחול לי על הזדונות ועל השגגות ע"ש דבריו ונופלים על פניהם ואומרים מכניסי רחמים וכו' ואין זה משום משתף ש"ש וד"א, ואם בימיו היו אומרים במטותא מנך מט"ט ספרא רבא וכו" ושואלים משר הפנים להכנים תפלתם ולהליץ בעדם אנו יתמי דיתמי דאחסור דרי לא נוכל לשאול זה ממלאכי רחמים, ואחשבה לדעת זאת והיא עמל בעיני איך יפטירו בשפה יניעו ראש על מדרש הנ"ל האם אף בזה לא נאמר אל תבוז כי זקנה אמך? ואיה לאו דלא תסור ומי שאין עיניו טרוטות ידון ק"ו בעצמו של דבר כי אם המלאכים הם אמצעים להורדת השפע למה לא נוכל להשים אותם אמצעיים להכנים תפילותינו? כי בהורדת השפע בלבד אסור להתפלל אליהם.

עשתי עשר עזר אל דברי הר"ר שם טוב בפי' על התורה דף פ"ה והנה תורתנו לא תכחיש שהנהגת העולם הוא באמצעות מלאכים אף שהש"י הוא הראש וכו' והכונה שהש"י יפעל כל הנמצאות באמצעות המלאכים וזה ברור.

שנים עשר אלף חלוצי צבא דברי בעל עולת שבת דף ע"ד כי הוא תג האסיף ולהתפלל לפניו על העתיד שינהיג צבא המרום במרום לתת משאלות לבנו וכזה שם דף פ"ז הנה זה בבחינות הדעות האמיתיות שהשכלים השלמים הם אמצעיים להוריד השפע ע"כ ובזה הוא האיסור להתפלל אליהם שישפיעו לנו ואין

זה

עמו לחנן מגדול עם ג׳ תרוזות שלאחריו בעד ישראל צדק למרו הנני האדון ה׳ עמדו וכו׳ ורבות כהנה ואין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה מהם ברחובותינו.

לתשע הידות דברי המקובל ריקאנטי ז״ל פ׳ וירא וז״ל כל הבקשות שאדם מבקש לולי המקטרגים והמונעים שיש באותה בקשה היתה בקשתו נעשית וכו׳ אמנם בהגיע התחנה ההיא דרך צפון ששם מעבר כל התפלות אותן הכוחות מערערים ואומרים נעמוד לדין עליהם ואם אינו ראוי לא ישיגוה וכו׳ ואם בע״ה עונותינו עברו ראשינו לא ננום לעזרת מה״ש להיות מליצי יושר בעדינו נגד המקטרגים ומה גם כי בענין התפלה זה כל הארם שלא להיות צדיק בעיניו וידוע מאמר המשורר תפלה לעני כי יעטוף וראו עינינו דברי בעל העיקרים מאמר ד׳ ואין לומר שזה כמו אמצעי בינינו דלא הוא מה״ת דאסור הלא הקב״ה אמר למשה הנה אנכי שולח מלאך, וכתב הוא ז״ל שם פרק ל״ז ועכ״ז אמר הקב״ה למשה שיהיה יותר טוב להם שתהיה הנהגתם ע״פ מלאך וכו׳ וזו היא דעת רז״ל במדרש רבה שמות דף צ״ג שתי מדות טובות בטל הקב״ה מא״ה וכו׳ ושלא ימסרו לשר כל ימי משה כיון שמת חזר אותו השר למקומו שכן יהושע רואהו כמד״א אני שר צבא ה׳ וכו׳, ואם הקב״ה נתרצה שיהיו מנהיגים ע״פ אמצעי בהנהגה גמורה, לנו יתמי דיתמי יהא אסור לחלות לאמצעיים להכנים הפלותינו לו ית׳ ומה שמץ הנהגה היא זו אם תכ״ד נודה שאין להם שום יכולת באלקותו ית׳ ? ומה גם כי התפלה אינה נכנסת בלעדם, ועד אנה לא יאמינו בדברי האלהי רשב״י ז״ל והאיך יאמר חכמים אנחנו והורת ה׳ אתנו אכן לשקר עשה עט שקר סופרים, תקונים דף י״ו כתב ר״ש ואמר באומאה עלך וכו׳ מלאכי השרת דאתמר בהון הן אראלם צעקו חוצה צווחין לבר מהיכלין ולא אית קמן מאן דקביל צלותין דישראל, אלמא זולתם אין התפלה נכנסת ועוד שם דף כ״ב וכד ישראל הוו מצלאין כל היכלין הוו מתפתחין גבייהו וכען בגלותא אתמר בהון כל השערים ננעלו ושכינתא וקב״ה לבר וכו׳ ומלאכין דממונין על צלותין לבר וכו׳ ולא אית לון לצלותין אחר לאעלה וכן שם דף כ״ח וכמה מלאכים סלקין עמה (רצונו עם התפלה) דאתקריאו אזני ה׳ דממנן ע״כ קלין דצלותין ועל שיחת בני ארם למשמע צלותין, וכבר גלוי וידוע לכת המאמינים בדברי הרשב״י זצוק״ל שדבריו דברי אלהים חיים שם דף ל״ו ואילין קליפין אינון מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים ועוד בדף נ״ב א״ל ארענא במשירין סגיאין וכו׳ ואינון משירין דמלאכין דנחתין מזרזן לקבלא צלותין: ואל תראה תולעת יעקב דף י״חונק׳ זמירות מלשון כריתה וכו׳ ובזה היה דהע״ה כורת הקוצים סביב כרם ה׳ צבאות ובזה היתה תפלתו עולה בלי מונע וכו׳, ובשביל זה תקנו לנו לומר הזמירות קודם התפלה לפי שיש כמה מונעים בדרך ומעכבים התפלה מעלות אל מקומה כענין סכות בענן לך מעבור תפלה וכו׳ ואם יש כ״כ מונעים ומקטרגים המתהווים בעונותינו ומבדילים בינינו לבין אלהינו לא נשאל סיוע למלאכי רחמים באמר להם סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול ומה גם כאשר נדרוש לה׳ בהמצאו וזה יאמרו על מ״ש רש״י בנתן דרצוציתא שהמלאך פשט לקבל תשובתו, וק״ו באמרנו הסליחות קודם עלות השחר בלי זמירות עת שליטת מרה״ד תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער כדאיתא בזוהר פנחס אינון דליליא כתיב בהו מחנה אלהים ואינון דימסא כתיב בהו זה עכ״ד ומ״מ דין ורחמים כידוע למי אשר נתן ה׳ חכמה בלבו ואיזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם להכנס תפלתו לאל ית׳ כי אם לשאול ממלאכיו המופקדים ממנו ית׳ ע״ז שיכניסוה הלא זה דבר ה׳ ביד עבדיו השכם ושלוח ולא שמעתם שם דף כ״ז, והכי אינון צלותין מעכבין ואי חזרון בתשובה מט״ט מאריה דצלותין איהו א׳ לשליחא דצלותין מה תצעק אלי מלל לצלותן דנטלין במטלונתהון וכו׳ הרי יש ממונה לתפלות ובלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו להכניסה ומה גם בגלותינו ח״ל בדבריו שם וטעם התפלה נוכח המקדש לפי שאנו בח״ל חלק שר האומות ויש כמה מונעים שמעכבים

התפלה

למשה מי ששמר את האבות ישמור את הבנים, וכן אתה מוצא באברהם וכו׳ וכן יעקב אמר לבניו המלאך הגואל אותי הוא גאלני מיד עשו הוא הצילני מיד לבן הוא זנני הוא פרנסני בשני רעבון וכו׳ ולא עוד אלא כל זמן שישראל צועקים לפניו תבוא להם תשועה וכו׳ אלמא רשאים אף לצעוק למלאך כשאין עובדים אותו וכמו שהאריך שם בענין מלאך גדעון לך בכחך זה וכן לעתיד הנני שולח מלאכי. —

וכן לששה הקנים היוצאים מן המנורה, כי למה לא נוכל לשאול מן המלאכים שיליצו בעדינו ויכניסו תפלתינו מעלה מעלה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה׳ אלהינו נתן לנו, הלא אלה דברי אליהוא אם יש עליו מלאך מליץ אחד ואל יקשה לנו דבריהם ז״ל שהפרקליטים הם תשובה ומ״ט כי ידועים לנו דברי ר״א בשבת אפי׳ תתקצ״ט באותו מלאך ודברי רש״י ז״ל דשייך למלאך ומליצה, אלמא יכולים לשוות מלאך מליץ בעדינו בהיות תפלותינו נעשית אליו ית׳ כר״א יעתר אל אלוה וירצהו והלא יעקב התפלל למלאך בכה ויתחנן לו לא אשלחך כי אם ברכתני, ואנחנו לא נרע מה נעשה מדברי אליפז שם קרא נא היש עונך, ואל מי מקדושים תפנה כי מכלל לאו אתה שומע הן, ולמה לא עברת אל מעבר יבוק דף כ״ז ואמרו אם יש מלאך מליץ א׳ מני אלף שמלאך מזלו של אדם מתפלל עליו קודם שיתפלל האדם וזהו טרם יקראו אני אענה למלאך מזלו וכשמתפלל האדם על עצמו וכבר קדמו אחר ברחמים נקל להיות תפלתו נשמעת וכו׳. —

והקימונו עליו שבעה רועים במעט מחזיק את המרובה דברי ר״י בסוטה פ״ז כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, ואם איתא דמה״ש אין מכניסין תפלותינו ואין אנו רשאים לשאול מהם שיכניסוה מאי נזקקים דקתני ומה גם לפי׳ רש״י ז״ל דקאמר יחיד צריך שיסייעוהו מלה״ש, ושמע ארוני קול יהודה בפי׳ על הכוזרי בדברי בעל עקידת יצחק על מאמר הנ״ל וז״ל שכיונו לזרז האנשים וכו׳ בבואו להתפלל לפני אלהיו בל׳ התורה הקרושה כדי שימצאו לו האמצעיים הנאותים להשלים רצונו ולא ישים אדם עצמו מאותם שאינם יודעים לבקש רק בל׳ הריוט וכו׳, כי אנשים כאלה כאשר יצטרכו לבקש צרכיהם מבוראם לא ימצאו להם מליצים ואמצעיים מפני חסרונם והוא מ״ש שמה״ש אינן נזקקין להם עכ״ל, וזו היא דעת הרא״ש ז״ל בברכות פ׳ מי שמתו, ומעתה אם הוא דבר שיש לנו צורך בזה יהא אסור לשאול מהם? והשלישית יותר בה בעל באר שבע באומרו דף נ״ה דזה דוקא ביחיד אבל בצבור שואלין בכל לשון מפני שאינם צריכים מליץ אצל הקב״ה ואם איתא כדעת המעררים הוה ליה למנקט אין רשאים ולא אין צריכים.

לשמנה נסיכי אדם במאמר הנ״ל שבת פ״א שאני חולה דשכינה עמו פ׳ רש״י ז״ל ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מה״ש להכנים תפלתו לפנים מן הפרגוד ואף לדברי הכותב שם אף כי נוטה לדעת אחרת אעפ״כ א׳ שם שכאשר יתפלל בלה״ק ובכונה הראויה תהיה ראויה להתקבל ומה״ש עצמם מישרים ומכניסים אותה לפנים מן הפרגוד ר״ל שבמאמרו ית׳ יהיו המעכבים בטלים, אלמא צריכים אנו סיוע מהם להכנים אותה, ואם יאמר האומר שאנו משתפים ש״ש ודבר אחר, שוטטו נא בחוצות ירושלים וראו אם במקדש היו אומרים ליה ולך מזבח ופי׳ רש״י ז״ל ליה אנו מודים שהוא אלהינו ולך אנו משבחים שאתה חביב לפניו ומכפר עלינו ולא הוי משתתף שם שמים וד״א, וכו׳ וכך גם אנו מכירים גדולתו ית׳ אפי׳ שאנו שואלים למלאכים שיכניסו תפלותינו ואין בזה לא אמצעות ולא שיתוף, אבל אותם חרשים מקרוב באו אשר ה׳ מסך בקרבם רוח עועים שלא לומר מלאכי רחמים ומכניסי רחמים למה כעוללים אשר לא ראו אור אומרים בפזמון בתענית שני וחמישי ושני לאשכנזים ה׳ ה׳ מדת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך תחנתינו הפילי ובעד ישראל עמך רחמים שאלי כי לדעת המקובלים ז״ל הוא קיצוץ בנטיעות, וכזה בער״ה ויה״כ בתפלה תקח ויעמוד המושל שר הגדול בעד בני

עלי הוא עושה עבירה גדולה עכ"ל ובחיי ראשי אין עבירה גדולה מזו ומלעיג על דברי חכמים יותר מזה ואם גדל של"ה עד שכתב בדף ע"ד בענין משמוש הסירכא וז"ל והמ"א בהגהת ש"ע טור י"ד סי' ל"ט כת' וכו' אף שמן המובן מדבריו כשר לעשות כן מ"מ לא מיחה כי כן דרכו שלא לסתור מנהג הנהוג וכו' אמנם קנאת ה' צבאות תעשה זאת לבלתי שמוע אל המנהג הרע הזה עכ"ד, האם בעל של"ה ז"ל בהיותו אשכנזי לא ראה הסליחות המזויפות שלנו ולא הגיד ונשא עונו בהניחנו לעבוד אלוקים אחרים? האמת כי בזה אשלמה עין תלעג לאב ותבוז לקהת אם וע"ז אשים קנצי למילין כי תעה לבבו פלצות בעתתני והוא רחום יכפר עון. ועתה נשבעתי ואקיימה להראות העמים והשרים כי מנהגינו לאמר מלאכי רחמים והדומים להם הכל מיוסרים על אדני פז פנת יקרת מוסד מיסוד האתנים מוסדי ארץ רז"ל אשר כל זרע ישראל יעבדנו והנה שתים הנה קריאותיך כקול ענות גבורה לשחוק וללעוג מרבה להכיל הא' על הכנים אמצעיים בתפלתנו, והב' על הליכתנו לבית הקברות ודרש אל המתים ולאלה תחלק הארש לב' פרקים ואענה אף אני חלקי.

פרק ראשון.

תשבע עין לראות אם שכחנו שם אלקינו ונפרוש כפינו לאל זר בשאול ממלאכי עליון שיכניסו תפלותנו לפניו ית'.

שהתפלות אינם נכנסים אלא ע"י מלאכים הממונים על כך.

שהתורה ומפרשיה ז"ל אינם אוסרים להתפלל למלאכים להכנים תפלותינו, ודבריהם על פ' לא תעשון אתי אלהי כסף ואלקי זהב וענין השתחוית יהושוע למלאך.

כי במה שאנו אומרים אין לטעות דור אנוש.

כי בח"ל אנו מושפעים ממנו ית' על ידי מלאך לא כאשר היינו על אדמתנו אשר תמיד עיני ה' אלקינו בה.

ולמה לא נאמין בדברי הר"ר גדליה באשר תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו.

ראשון לציון הנה הנם דברי רז"ל בסנהדרין דף ק"ח לעולם יבקש רחמים שיהיו הכל מאמצים כחו ואל יהיו לו צרים מלמעלה ופי' רש"י ז"ל שיסייעוהו מה"ש לבקש רחמים אלמא צריכים אנו לסיוע ולהתפלל אליהם.

השנים יעמדו נגדו יומא פ' י"ח דף ע"ז ואני באתי בדבריך, באותה שעה אפקוהו לגבריאל ומחיוהו חייבים מלאכי שמים ללמוד זכות עלינו ונענשים כשאינם עושים כן, יהא אסור לנו לשאול מהם שיעשו חיובם?

ובגפן שלושה שריגים והיא כפורחת עלתה נצה הבשילו אשכלותיה ענבים במדב"ר ישרי אל שמות רבה דף פ"ג מהו שומע תפלה אמר ר' פנחס בשם ר"מ בשעה שישראל מתפללים וכו' המלאך הממונה על התפלות נוטל כל התפלות שהתפללו בכל הכנסיות ועושה אותם עטרה לראש הקב"ה וכו', ואם המלאך ממונה על הכנסת התפלה לא נוכל לשאול ממנו ע"ז?

וארבעה מטיבי לכת דברי רז"ל שם דף פ"ח, שני דברים שאלו ישראל מלפני הקב"ה כיון שנגלה עליהם פרחה נשמתם וכו' אבל התורה בקשה עליהם רחמים, וכן במדרש אסתר רבה מיד א' הקב"ה לשטן הבא לי מגילה וכו' מיד יצאת התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה וגם מה"ש וכו' שנא' הן אראלים צעקו חוצה וגו' רץ אליהו ז"ל בבהלה אצל אבות העולם ומשה וכו' חזר אליהו ואמר למשה וכו' א"ל לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם ואני מכאן בתפלה ונבקש רחמים וכו', ואם התורה מבקשת רחמים עלינו ומלאכי שלום מר יבכיון בעדינו אנו לא נוכל לומר תורה הקדושה התחנני בבקשה וכו' מלאכי רחמים חלו נא?

וחמשית יוסיף עליו שם דף צ"ג הנה אנכי שולח מלאך וג' א"ל הקב"ה למשה

אדם לבוראו והיה זה לפי שהוא ית' המנהיג האמיתי באומתינו יעקב חבל נחלתו ולכן ימשך מהעיקר הזה אוסור ע"ז כולו עכ"ד, הלא ראיות רבות ולא ישמור לפקות עינים עורות כחכם אשר עיניו בראשו כי איסור שימת האמצעיים הוא כדי שישפיעו עלינו לא כעין שאנו אומרים ה' שמעה, ה' סלחה, ה' הקשיבה ועשה ולא תוסיפו הביא מנחת שוא מהיא דמנחות כי אף לפי נפקותת דבריו מילתא דפשיטא היא דשייך לאמצעיות ההשגחה ולזה השיבו לרב שימי דקראו ליה אלהא דאלקיא דאלת"ה מאי ע"ז היא זאת ואיך בזה אינם מכירים לא לישראל ולא להקב"ה הלא כמעט אמרו דוד הודו לאלהי האלהים ותרגומו שבחו לאלהי אלהיא, ובן עזרא הוא על כל אלוהים כי לדברי הרד"ק חול הוא ומקרא נדרש לאחריו, וכן מאד נעלית על כל אלהים אתעלית על כל דחליא והלא שלמה אמר כי גדול אלהינו מכל אלהים, וכן בני ראובן ובני גד וגם דוד אמרו אל אלהים ה' ופי' רש"י ז"ל אל אלהים ה' שמו וא"כ מאי עבודת ע"ז היא זו, והיאך אין מכירים את הקב"ה בזה? אלא אמת מארץ תצמח כי שפיל לספיה דקריאה ואין ספק שזה היה סעיף מסעיפי ע"ז המיחסים גאוה להשי"ת ולזה היו מתפללים לאמצעיים וכו' כי שייך להתפשטות טעות דור אנוש כדברינו לעיל בפירוש דברי הרמב"ם ז"ל בפ' חלק והגאוה שהיו מיחסים לו יתברך, באמרם עזב ה' את הארץ להנהגת השפלים ולכן היו מתפללים לאמצעיים בהשפעה, ולא היו מכירים את ישראל המושפעים ממנו יתברך. (בפרט בא"י) ולא להקב"ה המנהיג ומשפיע ראשון וזה הוא דקארו ליה אלהא דאלהיא ותנא דמסייע לי דברי הרד"ק ז"ל בנבואת ירמיהו סי' יו"ד אל דרך הגוים אל תלמדו ואם נעבוד הכוכבים בדרך הגוים כי הם שולטים בארץ ואותותם נראים להטיב ולהרע כמו השמש שיש לו ממשלה בתבואות ופירות וכו' אלמא הגוים עובדים לכו"ם בכונה זאת וזו היא אסור שימת האמצעיים, והיא היא התפשטות טעות דור אנוש כמ"ש כי מעבודת הכוכבים באו לעבודת הצלמים וכו' והרגילו אותם בזאת הרעה עד שארכו השנים בזה הדעת עד שיחשבו ההמון כי זה הצלם הוא מטיב ומריע להם וכו' ומלבד זה המחבר הנ"ל כתב וזהו אומרו כאן מי לא יראך וגו' ר"ל מי הוא זה מלך הגוים שלא יראך וכו' לפי שאתה הוא הפועל הגדול ולא שמים ולא מניעיהם וכו' ובאחת יבערו ויכסלו וגו' ר"ל הכא בסיבה ה"א כל חכמי הגוים מודים במעלת מציאותה אמנם סכלתם הוא בענין האמצעיים שמשימים בינם לבין הבורא יתברך ועושים הטלמסאות להוריד השפע מהעליונים ואלה דבריו ז"ל בפי' על התורה דף ס' בענין טעות העולם לפי שהיו רוב העולם כופרים במציאותו ואומרים שלא היה אלוה אחר אלא הכוכבים, ומי שהיה מודה במציאותו היה מכחיש השגחתו ומהם היו מכחישים יכלתו בב"ת ע"כ הרי לך בפי' אמונות כוזבות מהקדמונים וזו היא אמיתת כונת המחבר ז"ל ואדם להבל דמ"ה מ"ש אומרים מלאכי רחמים ומכניסי רחמים כי צלל במים אדירים והעלה חרש בידו.

א"ה ואל תחושו אם הדברים עתיקים כי אין לך שבוש גדול מזה: הן זו היא דרך רעה שידבק בה אדם תועה מדרך השכל ומוציא לעז על כל הפוסקים ז"ל שתקנו שלא לשנות המנהג ולולא שנשבעתי לה' נדרתי לאביר יעקב שלא להשים יסודותי בהררי קדש דבריהם ז"ל בענין המנהג הבאתי תקנותיהם בנידון זה אבל הדין לבדו יקוב את ההר.

א"ה כי זאת איננה אמכם אבל שפחה מצרית ואיננה ישנה כי אם מ"ג מאות שנה, כל שומעיו תצילנה שתי אזניו עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו משלש אשר רגזה ארץ האם מנהגינו אשר הוסד עפ"י דברי רז"ל ומדרשיהם ועפ"י דברי אלהים חיים רשב"י והזוהר יקרא ארש רפאים ושפחה מצרית על כגון זה בודאי כתב בעל של"ה דף ק"ח בענין מלעיג על דברי חכמים ונ"ל דבכל זה האומר על איזה סברא המוזכרה בגמ' או ברש"י או בתוס' או איזה תירוץ ואומר דבר רחוק הוא זה, ואילו הייתי אומר דבר כזה היו משחקים עלי

כזה להכנים תפלתינו לפני בוראינו ואם מתוקן ומקובל לכל כלל ישראל דברי הרשב"י ז"ל שיש מלאכים על הכנסת התפלה, מי הפקיד אותם על ככה הלא ה' זו חטאנו לו אבל הלא כתבתי לך שלשים וגם רבעים במועצות ודעת כי אסור האמצעות הוא בענין ההשפעה וההשגחה והראיה ע"ז תשורנה עין רואי בדבריו שם כ"ש הנביא אלי תשוב ולא לאמצעי, האם אנו שואלים ממלאכי שמים לסלוח עונותינו, ושתים זו שמענו מדבריו שם וכן דרשו רז"ל על פסוק כה' אלהינו בכל קראינו אליו. אליו אתה צווח, ולא למיכאל ולא לגבריאל, כלומר צווח להצילך כי אוזן שמעה ותעידנה דבריו שם) ואין ראוי להקשות ממה שהתפלל יעקב למלאך באמרו המלאך הגואל אותי כי התפלה לאל היתה וכו' ואם בראית אנוש תראה הוד דבר הלמד מענינו ממה שהביא שם וז"ל, וכבר ביארו רז"ל בתכמתם זה עצמו בפ' הנה אנכי שולח מלאך לפניך אמרו אל תמר בו אל תמירני בו כלומר שלא יעשה לו עבודה כי העבודה ראויה לו ית' ולא לנמצא זולתו עכ"ד, כלומר אל תמירני בו לעבדו כמו מנהיג ראשון וזהו הוראת אל תמירני בו רצוני שלא נאמין בו מה שנאמין באל ית' כמ"ש אחריו כי לא ישא לפשעם כמר"א כי עמך הסליחה, ובענין השתחויות יהושע נאריך דברינו בס"ד בפה"א, פגעתי את שיש בדבריו שם אשר מתוכם ילמדו לשקר המעררים באמרו ואמנם מה שנראה ממאמריהם ז"ל וממנהגיהם גם היום להשתטח על קברי מתים וכו' הנה הוא לא' מב' דברים אם להכנע נפשינו וכו' וזהו דעת החכם הא' וכו', ואם כדי שנתפלל אליו ית' יזכור לנו זכותם וכו' ולזה כיון החכם האחר כדי שיבקשו המתים רחמים עלינו ובאולי משענת קנה רצוץ כזה היתה לראש פינת דעת הכותב המלעיג על מנהגינו לילך לבית הקברות, אבל תיוהא רבתא קא חזינא הכא חדא כי מילתא דלא איפשיטא בגמ' הלכתא למשיחא היא, וכונת ההולכים לבית הקברות הוא פלוגתא דר' לוי בר חמא, ורב חנינא ודעביד כמר עבד, כי אם כן אמר בתפלת מנחה כ"ש בנידון דידן דאין מחשבה פוסלת, ומי הוא אשר ימלאו לבו לעשות כן להכנים ראשו בין הרים גדולים במילתא דלא איפשיטא מתנאי ואמוראי, ותרתי כי החכם האחר פי' דבריו ואמר כדי שהמתים יבקשו רחמים עלינו, והיאך שייך לפי' דבריו שנתפלל אל ה' שיזכור לנו זכותם כי דברי החכם לאו בסתמא אתמר אלא בפירושא ולדעתו תפלה כזו מה צורך להיותה בבית הקברות ומה נעשה מן הכתוב רחל מבכה על בניה, ומדברי בעלי התוס' שם תענית פ"ב ובודאי דברי בעל ראש אמנה לא מעלין ולא מורידין והם היפך דעת עצמו בפי' התורה כאשר יתבאר בע"ה כעצם השמים לטוהר. ובשבע לא יגע בנו רע אשר כתב הנה באלה הפנים ודומיהם וראוי שיובנו מאמרי רז"ל לא שהם יכניסו אמצעיים בתפלותם אחרי אשר הם יזהירו ע"ז וימנעוהו ממנו וכו' דמה אמצעות שייכא בדברינו כדלעיל וכבר עד בלי די כתבנו על זה ושפת אמת תכון לעד בע"ה בפרקים שיבואו כי אסור האמצעות הוא לשאול מהם שישפיעו לנו כעין של מעלה לא כעין שאנו שואלים מהם שלא ישנו את תפקידם, והלא כתב הוא בעצמו שם דף י"א וכן ביסוד הה' ולכללו גם כן ב' אמונות, הא' שהוא ית' ראוי לעביד וכו' ולא לגלגלים ולכוכבים ולשרי מעלה שיכלתם בעל הכלית ואין להם שולטנות ולא חפץ ולא רצון, ועתה החרשים שמעו והעורים הביטו לראות כי כ"ז שייך למתפללים להשפיע להם כי כ"כ אח"כ כתרי ביאורי דסמיכי אהדדי ולכן לא תועיל להם התפלה לפי שלא יוכלו להרע וגם היטיב אין אתם אלמא לא תועיל התפלה להרע או להיטיב דוקא ומהיכא נפקא אסורא לדידן? בודאי נפקותא דא היא משאות שוא ומדוחים, ונדין ק"ו בספר אלה הדברים שם.

ואם היות דעת החכמים שהשכלים הנבדלים פועלים בחפץ ורצון אכן הגרמים השמימים וכו' הנה אין ספק שאין בהם בחינה לפעול זולת מה שיפעלוהו כי פעולותיהם מסודרות ולא יוכלו לפעול זולתם, ואמת ויציב ונכון כי כ"ז שייך בפעולות המיוחדות להם כמו שר הברד ושר האש דפליגי אהדדי בתניא מישאל ועזריה, ומה ידבר ומה יצטדק לדבריו שם, והב' אין ראוי לשים אמצעיים בין

אדם

דשכיח היזקא וחמירא סכנתא ואיה אפוא את ד' אלהים תירא, הלא הצאן ירעו הרועים? האם כל הראשונים דטובה צפורנם מכרסינו הוו עובדי ע"ז כדור אנוש? אשר מהם נתפשטה ע"ז בין שאר האומות וצורם לבלי שאול בפרט היוצא מן הכלל? שומו שמים על זאת כי חי ראשי אין לך חלול ה' יותר מזה, וכאלה אמרו נוצר פיו שומר נפשו וד"ל.

א"ה אין להמנע מלהביא מ"ש הרב אברבנאל בספרו ראש אמנה וכו' כי הוא משיב לבעל הדרת קדש וכל ההולכים בדרכיו, באמת אשרי האיש ירא ה' ההולך בדרכיו וחי נפשך ארוני אם אעזבך מלהשיב אותך דבר ואת כל הנועדים על עדת ה' כעדת קרח בהצותם על ה' ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים, כי מלאך ה' צבאות הוא ובוזים דברי תורה שבע"פ ומתעתעים בנביאיו חכם עדיף מנביא, ועל רגעי ארץ דברי מרמות יחשובון, לא ידעתי נפשי שמתני איפוא המה הני הלכתא רברבתא דאיכא למשמע מהני שיטתא א"ל מילי דבדותא, ובהיות כי קצר המצע מהשתרע, אבל אעשה כ"ר עקיבא תוכו אכל קליפתו זרק ואביא עיקר דבריו בקיצור האפשר. כי זה חפצי בכל עמלי: קול האות הראשון אשר תשורי מראש אמנה היא קושית המחבר לפי שהאמין שה' אמת ותורתו אמת אלא שהוא מתפלל למלאך מיכאל או גבריאל שיליצו בעדו לשם ית' איך תפול התורה וכו' ולמה יהיה זה עיקר ויסוד אלא הם דברי המחבר נגד הרמב"ם ז"ל ובמחילה רבה מכבודו הנחתו זאת אינה לא עיקר ולא יסוד כי בדברי הרמב"ם ז"ל בעיקר ה"ה בפ' חלק הובא ממנו (רצוני מבעל ראש אמנה) בדף ד' לא יזכר ולא יפקד איסור התפלה למלאכים אלא לשאול מהם שיעשו לו שום הצלה כאשר בארוכה השיבונו אליך לעיל ע"ש והקריב את אשר לחטאת ראשונה, יש אחד והן שני גם בן ואח הן לו מאמונות אמיתיות דנקט המחבר ההוא, הא' שהוא השי"ת פועל ברצון ואינו כשאר הנמצאים מהמלאכים וכו' שכולם ממונים על פעולותיהם ואין שלטון ולא חפץ לפעול מה שיפעלו וכו', הנה בהיר הוא כשחקים וכצאת השמש בגבורתו כי כל דבריו שייכים בענין ההשפעה שעליה מופקדים ומצווים הגלגלים והמלאכים כפי ערכם ומעלתם והוא הביאור האמיתי מדבריו, ובערו שניהם יחדיו כי לדבריו אשר לו ית' תאות העבודה והשירות הלא גם אנו עובדים ומהללים לה' בהדרת קדש בהכירנו אותו כפי הרצון והחפץ, והחוט המשולש לא במהרה ינתק כהנתק פתיל הנעורת שיכלתו ית' בב"ת וכו' ופעולותיהם מוגבלות ומסודרות וכו' אמנם ה' יתברך כל אשר יחפוץ יעשה וכו' ומי יאמר לו מה תעשה וכו' האמת כי שלשה המה נפלאו ממני מאי קמ"ל לענינינו האם אנו מכחישים שום שמץ מזה אפי' כחוט השערה להחטיא במאמרינו מהר ענינו אולי יחוס אולי ירחם, הן השלישית תזרה לרוח: וארבעה לא ידעתים מה נקטינן מדברי המחבר ההוא לענינינו ממ"ש, והאמונה הג' שכל האומות ולשונות יוחדו להנהגת עליונים וכו' זולתי האומה ישראלית שלא נתיחדה להנהגת שר או כוכב בלתי לה' לבדו, וכתב הראב"ע ז"ל דבר מנוסה וכו' אותו היחס יש להשי"ת עם ישראל כשהוא המנהיג אותה בלתי אמצעות שר או כוכב וכו' ומ"ש כי אם מיכאל שרכם וכו' לפי שהיה מליץ טוב בעדם לפני ה'. אלה הם דברי המחבר ז"ל אשר לא יועילו ולא יזיקו לנו כי כל דבריו מודים בפי' בדבר ההנהגה ואמת ויציב כי אנו עם בני ישראל הננו תחת הנהגתו יתברך ויתעלה שמו, ומה ענין זה למ"ש אומרים למלאכים הממונים על הכנסת התפלה שיכניסוה האם אנו שואלים מאתם שום השפעה או הנהגה, האם אין אנו מודים שהנהגתינו היא מאתו ית' לבדו, רחמנא חוס רחמנא פרוק רחמנא רחם עלן אולי יחוס אולי ירחם האם לא יתאמת בנו מאמר המשורר ה' חננו לך קוינו האם זאת מנהי הלכתא רברבתא דקא' דנקטינן מיניה האמת שהיא מהני הלכתא דר' טרפון באהלות פ' י"ו. חמשה בסעיפיה פוריה מן מעלת הכותב אשר לא כן ירמה ולבבו לא כן יחשוב כי אם לעשות משקל לרוח מדברי המחבר ז"ל אשר כתב וכאלו אמר שמפני העיקר אשר אמר ראוי שלא ישים אמצעיים בינו לבין בוראו כי היעלה על לב כל אשר יש בו רוח חיים שאוסרים לשים אמצעיות

כזה

א"ה משה רבינו ע"ה אמר וכו' אמת שאמר זכור לאברהם וג' אבל לא מצינו אבות העולם בקשו עלי רחמים ואם אמר יאמר וכו' אם זה הוא כמו אם כסף תלוה את עמי כי ספק קרוב בודאי הוא דמתרצינן בגמ' תענית פ"א שאני משה דאלים זכותיה כרבים דמי כי כבר א"ל הקב"ה ועתה הניחה לי והבן.

א"ה הנה דוד בהתנפל לפני ד' על חטא בת שבע וכו' וכן עשו כל הנביאים והחסידים שמואל חזקיהו וכו'. טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח להשיב עליו כי מלתא דפשיטא הוא, אם בדוד לבד דברי רז"ל בענין חטא זה, לא היה צריך סיוע, ואף אם נאמר שחטאו היה כררך כל הארץ הלא תכף שאמר חטאתי נאמר לו גם ה' העביר חטאתך לא תמות מיתה נצחית, שמואל כבר כתוב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וגו' וכן אם יעמוד משה ושמואל כי הם היו אמצעיים בין ישראל לאביהם שבשמים, שלמה היה מתפלל במקום אשר תמיד עיני ה' אלוקינו בה הן זה בית אלוקים וזה שער השמים ושם אין צריך סיוע כמ"ש בע"ה, חזקיהו היה לו אמצעות ישעיה באמרו אליו שישא תפלה בעד שארית הנמצאה וכבר ידענו שתפלת הנביא יותר נשמעת מתפלת זולתו כדברי הרלב"ג בתפלת חנה, ודניאל וחבריו נביאים היו, האם אנו דומים לאלו הלא ההפרש בינינו כיתרון האור מן החושך ותועבת ה' כל גבה לב.

א"ה ובודאי שתיקותא בתרין תורה שבכתב וכו' שוא לדבר כזב הרחק ממני כי כל אשר ראתה עיני שמעה אזני ותבן לה תראנה עיניך בפרק ראשון כי צריכים אנו סיוע ממה"ש לתפלתנו החרש ואלפך חכמה.

א"ה סוף דבר אין אלו כי אם בני אשכנז ופולין גרידי בדד ישבו. זאת תורת מוציא שם רע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו האם בני האשכנזים והדומים להם ערום ילינו מבלי לבוש אשר באו בצל קורתו כל בני איטאליה להתחמם לאורו אור של ת"ח בתקנותיו אשר נתפשטו בכל ישראל וגלותם אשר כתב בפירוש ואומרים מכניסי רחמים, ולדבריו האם כל אשכנז ופולין אשר מהם תצא תורה וקהלות איטליה האומרים כמונו ובפרט עיר גדולה לאלוקים ק"ק אשכנזים אשר בפיראר יע"א עיר גדולה של חכמים ומקובלים הוכו בסנורים למקטון ועד גדול וילאו למצוא הפתח פתחה של תורה ועוברים על לאו דלא יהיה לך, ומ"ע הכותב רוח ה' נשבה בו? ומה איכפת לנו אם הספרדים ואחרים אינם אומרים כמותנו האם חייבים אנחנו כולנו להתפלל בסגנון א', האם לא ראו עיניו מאמר הירושלמי אעפ"י ששלחנו לכם סדר תפלותכם אל תשנו מנהג אבותיכם וכן דברי מעבר יבוק דף ל' ובזה ניתן טעם לחילוק סדרי התפלות הנמצאים בתוכנו ספרדים לועזים וכו' והנה אין לנו אלא אלוק א' וכולנו ליה עינינו, אך טעם השתנות זה יהיה, שכל א' מי"ב שבטי ישראל יש לו חלון א' ברקיע כפי בחינת נשמת שבטו מצד ממונה מיכאל או גבריאל וכו' וכל שרף מעלה תפלת בני שבטו וכו' עכ"ד וכזה כתב בעל כנסת הגדולה דוק ותשכח ואנחנו נרדה ונבלה שם שפתם?

א"ה אין זה כי אם ש' שנה אשר הונהג בהם. ולא גמיר ולא סביר ברתניא, בתניא אשר חבר ר' יהורא בשנת ע"ד לאלף הששי (כדברי בעל שלשלת הקבלה דף נ"ו) והם יותר מ"ת שנה אשר בספרו דף ק"ב וז"ל ונופלים על פניהם ואומרים תחנה ומכניסי רחמים כמ"ש דבריו באורך במקומו בע"ה, ועתה רוח ה' נוססה במעלת הכותב וכי ישעיהו יאמר אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו? הנני עושה חדשה? ומה הוא למ"ע הכותב אם הוא ש"ן או ת"ו כי בלע ה' ולא חמל את כל נאו"ת יעקב הרס בעברתו מבצרי בת יהודה הגיע לארץ, חלל מלכה ושריה הלא מה איכפת לנו אם אמירת מכניסי רחמים היה אף מתמול אף משלשום או מאז דברך אל עבדך אמרתי ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה אכן רוח היא באנוש ואין טעם ברצון והלא לא אפקיה אמירת מלאכי רחמים בלשון מנהג אלא בדין גמור.

א"ה למה מאד להפלא וכו' אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום כי עת לחשות ולא לדבר על אשר אמרנו ללשוננו נגביר וגו' הדוברות על צדיקים עתק בגאוה ובוז בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא בכל היכא

עליו ודברי הרד"ק לא מעלין ולא מורידין בענין זה כי אף לפ"ד ואם ב"ו לא ידע וכו' ידיעה זאת היא ידיעה פרטית להצילו מרעתו וזה בב"ו אינו יכול לעשותו אלא בחייו דאל"כ קשיא בתחית המתים והוא דבר הלמד מענינו ומדברי הרד"ק עצמו בשכבר הכל נשכח ריש מילין אמר כי אתה אבינו והאב לא יתאפק על הבן אלא ירחם מיד עליו כי אברהם לא ידענו וכו' עם שבא באחרונה אתה ה' אבינו אתה גואלינו מכל צרה אלמא ידיעה בכאן הצלה היא כמ"ש שם ועתה ה' אבינו אתה ופירש הרד"ק עצמו אעפ"י שחטאנו לפניך אנחנו בניך ואתה אבינו והאב לא יזנח את הבן ואעפ"י שחטא וכו' ולא כן שאר עכו"ם כי אין השגחתך עליהם תמידה וכו' וזו היא כונת הזוהר פרשה ויגש כי אברהם לא ידענו לא אשתדל עלנא כמה דאשתדל על ישמעאל וכו' אתה ה' אבינו אנת קיימא עלן תדיר לברכא ולאשגחא עלון כאבא דאשגח על בנין. ומה נעשה לפי רש"י ז"ל על תרגומו שם הרי אברהם לא אסקנא ממצרים, וישראל לא עבד לנא פרישן במדברא וחלילה ליה לרד"ק ז"ל להכחיש התרגום, ודברי רז"ל במסכת שבת, ובפרט על שלא הזכיר הנביא יצחק אע"ה.

א"ה ומשולש בכתובים כי החיים יודעים שימותו וגו' הג"ה ברוחו הקשה ביום קדים ואם בדור הכמי הגמרא בקשו לגנוז ס' קהלת ק"ו אם היה בדור הזה, ועדיין בן זומא מבחוץ ובעתתו רוח רעה לבאר פסוקיו כפשוטם כי לפי דעתו מה יאמר על השאר כמו ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, ומותר האדם מן הבהמה אין, כי אין מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה תרובו כבילו, והנביאים יהיו לרוח? מאמרי רשב"י ורז"ל ע"ז, ודבריהם יהיו כמוץ לפני רוח? המה יתנו עיניהם ויצדקו בפרק שני בע"ה.

א"ה ומהר"ר גדליה איש פוילן הרי הוא בן גילו של הרב בעל הדרת קדש וכו' עד האלקים יבוא דבר שניהם. מאי איכפת ליה אם הוא בן גילו, הלא צריכים אנו לקבל האמת ממי שאמרו ואוי לנו מיום הדין כאשר עד האלקים יבא דבר שניהם מן המפרש ז"ל אשר היה כעץ שתול על מים והשגות הכותב ערע"ר כערב"ה לא ראי זה כרא"י זה, אז נדע מי יטול חלקו וחלק חברו בג"ע.

א"ה איכה יועם זהב וכו' אין זה כי אם דמיונות שוא ובחינה כוזבת וכו'. רבה שבעה לה נפשם הלעג מן מ"ע הכותב אשר חרבות שיניו ומאכלות מתלעותיו לאכול ענוים בארץ דמיונות שוא ובחינה כוזבת? להתפלל למלאך מצד שהוא מלאך ה'? וזה מתנגד למ"ש שם בעל העיקרים אין זה כי אם מאותם אנשי העיר אשר הוכו בסנורים כי הר"ר יוסף אלב"י כ"ש המשתחוה למלאך מצד עצמו וכחו הוא מקצץ בנטיעות, אבל המשתחוה לו מצד שהוא שליח ה' מותר וכו' ובעבור זה היה מותר ליהושע וכו' שעם האמת ההשתחואה א' מ"ד עבודות שאסור לעשותה אפי' למה"ש וכו" אבל לפי שזאת היתה לכבד ה' להיות זה שלוחו היתה מותרת, אבל המתפלל או משתחוה למלאך מצד עצמו וכחו המיוחד לו ומצד מה שיורה עליו שמו הוא מה שהוזהר בדבור לא יהיה לך, ומכאן יתבאר טעות המזכירים שמות המלאכים בתפילתם וכו' וזהו מה שהוזהר בדבור לא יהיה לך וכו' ע"ש הנה ברור דבר זה כאור בקר יזרח שמש כי דברי בעל העיקרים שייך במתפלל למלאך משמו וכחו שנעשה לו איזה דבר בפועל כעין השבעה ויפה דקדק הרב איש פולין ונשא ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר שהותרה התפלה למלאך מצד שהוא מלאך ה' ואנו בצל דליותיו נשכון באמרנו מלאכי רחמים משרתי עליון כי אם הותרה השתחויה שהיא א' מ"ד עבודות כ"ש תפלה כגון זו שהיא דוקא לכבוד ד' ודי בזה והותר לע"ע.

א"ה ומכותלי ביתם ניכר שלא שמשו כל צרכם, בדבר זה כבודם במקומם מונח, כן איש רימה את רעהו ואמר הלא משחק אני, ואם משה לא ידע אהרן מנא ליה, לו יש בינינו מוכיח ישים ידו על שנינו, את מי חרפת וגידפת ועל מי הרימות קול ותשא מרום עיניך אל קדוש ישרי אל? ובזה יאמרו הם ז"ל כר" חנינא בן תרדיון ולזות שפתים ארחק ממני.

א"ה

מה לתבן את הבר נאם ה'? Cicerone de notura deorum הלא לא מראש בסתר דבר הרמב"ם ז"ל חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה בס' היד החזקה אלו הם דבריו בדף כ"ה ע"א בימי דור אנוש טעו בני אדם טעות גדול וכו' וזאת היתה טעותם אמרו הואיל והאל ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג העולם, ונתנם במרום ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וכו' כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות ההיכלות לכוכבים ולהקריב להם קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחות למולם וכו' וזה היה עיקר עכו"ם וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה לא שהם אומרים שאין שום אלוק' אלא כוכב, זה הוא שירמיהו הנביא אומר מי לא יראך מלך הגוים וגו' כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא ע"כ דברי הרמב"ם ז"ל ולא תעלו עליו קטורת זרה, הלא יראה הרואה אם ה' לא הכה אותו בשגעון ובעורון ובתמהון לבב כי ארבעה המה משיבי סעד לדברי בעל הדרת קדש ז"ל ושפתיו ברור מללו כי אין מקום לטעות דור אנוש. הא' כי טעותם היה בכו"ם ולא למלאכים, הב' בחשבם כי הם מנהיגים העולם ולהם עזב ה' את הארץ כאשר נתפשט טעות זה גם באנשי סדום כמ"ש רש"י ז"ל על וה' המטיר על סדום אלו אומרים אילו היתה החמה מושלת לא היינו חרבים וכו' וכמו שכתב אח"כ בספר היד ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה להם וראוי לעובדה וכו' וזהו אמרו שם בענין אברהם כיון שנגדל איתן זה וכו' והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג עד שהשיג וידע שיש שם אלוק א' והוא מנהיג הגלגל וכו'. הג', שהיו משבחים ומפארים אותם וחולקים להם כבוד, והאחרון הכביד שהיו עושים להם צורות, בונים היכלות מקריבים ומשתחוים כאשר כתב אח"כ ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות, להקריב להם ולהשתחוות, ומעתה שא נא עיניך וראה אם יש מקום לטעות דור אנוש באמרנו מלאכי רחמים ומכניסי רחמים והיכן הוא אפי' הכבוד שאנו מחלקים להם ואדרבא אפכא מסתברא לנו שהמלאכים אינם יכולים לעשות שום דבר אם לא ברשותו, ודי בזה לע"ע כי גלוי וידוע הוא אפי' לגמולי מחלב עתיקי משדים, ושמוע תשמע מ"ש שם עיקר הציווי בעכו"ם, שלא לעבוד א' מכל הברואים לא מלאך ולא כוכב וכו', ואעפ"י שהעובד יודע שה' אלקינו והוא עובד הנברא הזה ע"ד שעבדו אנוש ואנשי דורו תחלה הרי זה עובד כו"ם, נא פקח עיניך וראה סימנא למה לי ואל תקשני ממ"ש בהלכות תשובה וכן העובד כוכב או מזל זולתו כדי להיות לו מליץ בינו לבין רבון העולמים כל א' מחמשת אלו הוא יוצא מן הדת. כי זו אינו קושיא מג' טעמים: הא', כי שם בעבודה גמורה עסקינן, הב', כי לד"ש למלאך, והג', דבכללא איתמר בהנהו חמשה כדאיתא התם ודו"ק, מכ"ז נקטינן אופן טעות דור אנוש וכונת הכתוב מי לא יראך וכו', ומה לי ולכם בני צרוי"ה להקריבכם אש זרה ותלכו אחרי ההבל כי ערל וטמא לא יבוא אל הבית.

א"ה ואומר כי ממזרח שמש וגו', כמדומה לי שלא ראה מאורות התרגום מימיו כי תרגומו הוא ובכל עידן דאתון עבדין רעותי אנא אקבל צלותכון, ואף מדברי הרד"ק ז"ל אין לו סיוע אף במקצת כי אף שהוא ז"ל כתב אף שעובדים לצבא השמים מודים בי שאני סבה ראשונה אלא שעובדים אותם לפי דעתם שיהיו אמצעיים בינו לבינם. אינו דומה הנידון, לראיה, ואף כי אני מכיר את ערכי, ושש ומתפאר שאיני יודע בטיב ע"ז ומשמשיה אפ"ה ממ"ש לעיל דברי הרמב"ם ז"ל בטעות דור אנוש, עבודה דקאי כאן היא עבודה ממש, כעין דור אנוש, בצורות והיכלות, הקטר זיבוח ניסוך, והשתחויה בשינוי במקצת, כי אינם אומרים עזב ה' את הארץ ומכירים הסבה הראשונה, אלא שמשימים אותם אמצעיים דווקא כעין שאנו אומרים בתקנת עזרא הסופר שהם משתחוים להבל לריק וכו'..... ובזה שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

א"ה ומן הירושלמי אין להם ראיה ומי שאינו רואה בו ראית קורא אני עליו והיית משוגע וכו', בני איש עד מה כבודו לכלימה

מהר ענינו, לך מתחנינן, כמאמר המשורר ה׳ חננו לך קוינו, בינו בוערי"ם בעם והקשיבו לדעת בינה.

א״ה כי התורה הקדושה מזהרת על זה: הרוצה לשקר ירחיק עידיו ודעת לנבון נקל מדברינו בע״ה ויראה ויבין על מי ועל מה באו הזהרות התורה ומפרשיה.

א״ה כתוב ויבטחו בך כל יודעי שמך וגו׳: אמת הוא אבל ע״ד דע את אלהי אביך ועבדהו ובתנאי דברי איוב ותפילתו זכה ומקרא נדרש לפני פניו והוא ישפוט תבל בצרק וגו׳ ומה טעם ובשפתי נבון תמצא חכמה בפי׳ רש״י והראב״ע ז״ל דאלת״ה דלעתיד איתמר אלמא ניבא הנביא אז יזעקו אל ה׳ ולא יענם ויסתר פניו מהם בעת ההיא באשר הרעו מעלליהם.

א״ה חלילה לך וכו׳ רחמנא ליצלן מהאי דעתא כי לא על צדקותינו וגו׳ הדרא קושיא לדוכתיה כי גם אנו מפילים תחנונינו לפניו יתברך אולם צריכים וצריכים אנו לסיוע מלאכי רחמים הממונים ע״כ כמו שיבוא ואם ראשונים כאנשים אנו כחמורים והתימא אם לא ירבו אמצעיים היא דעת הזוהר שהתפלה נכנסת ממלאך אל מלאך עד מלאך סנדלפון ורחמנא ליצלן מדעת הכותב ולא מדעת המפרש, ומי יתן אלוק, ידבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמתו.

א״ה ואתם חכמי ישראל אל יחר בעיניכם וכו׳, הקדים רפואה למכה כעין אל יחר אפך בעבדך והגם כי אין אני רואה מדבריו שום חובה לעצמנו אשיב על דבריו פן יאמר אויבי יכלתיו.

א״ה והכתוב צווח ואומר כי מי גוי גדול אשר לו אלקים וכו׳. עד מתי פתיים תאהבו פתי הקדוש ברוך הוא מקשיב לעולם תפלתינו? ועונה אותנו? יבוא נא עוד מ״ע הכתוב ויורנו דברי הכותב שם ובקשתם משם את ה׳ אלוהך ומצאתם כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, כי לפ״ד הכתובים מכחישים זה את זה, גם כי אזעק ואשוע סתם תפלתי, וקרא זה אל זה, סכות בענן לך מעבור תפלה אולם אם בינת שמעה זאת הן אמת כי הרב״ע דרש סמוכים בכתוב הזה באומרו שיש לו אלקים שיהא קרוב אליו ויענהו תמיד בכל מה שיבקש ממנו בחכמה אבל כונת הכתוב כי הקדוש ברוך הוא יקשיב צעקותינו באשר מצד מעשינו יהא נק׳ ה׳ אלקינו הוא שאמר הנביא גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידכם דמים מלאו והוא בעצמו אמר כי כשלה ברחוב אמת ונכוחה לא תוכל לבוא, ובודאי חוץ מדעת זה נגששה בעורים קיר.

א״ה וכי אלקי ישראל זה יהיר וכו׳. אם בעל נפש אתה בין תבין אשר לפניך, ומה יוסיף ומה יתן לך לשון רמיה? ליכא מאן דפליג שמלאכי השרת ממונים על הכנסת התפלה כי חיוב כל איש אשר בשם ישראל יכונה להאמין במה שהאמין האלקי רשב״י במ״ש ובן אדם יתנחם על מה שכתב כי כולם מושבעים בפעולתם, היחשב זה לגאות הש״י אין זה כי אם מאתנו כי אנו גרמא בנזיקין שאינו שומע לתפלותינו און אם ראיתי בלבבי לא ישמע ה׳, ובודאי אין שום מכריע יכול להכריע היפך דעת זה, והראיה מלא תעשון אתי לא מלתא היא אלא באנפי נפשא כמ״ש בע״ה.

א״ה לו ידע המחבר בטיבה של ע״ז וכו׳ אין יתרון לבעל הלשון בידיעת בטיב ע״ז ומשמשיה כי לאו מיושבי לשכת הגזית איהו או ר׳ חנינא בן תרדיון בע״ז אדרבה עבירה היא וחוזרין עליה עורכי המלחמה, ופליאה דעת ממני איך לבו אשר ראה הרבה חכמה ודעת ונעלם ממנו והוא ידע ואשם כאשר כתב הרמב״ם עכו״ם פ״ב וז״ל, ספרים רבים חברו עכו״ם בעבודתם היאך עיקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטה, צונו הקדוש ברוך הוא שלא לקראות באותן הספרים כלל וכו׳ ובענין זה נאמר ופן תדרוש לאלקיהם איכה יעבדו הגוים האלה וגו׳ שלא תשאל ע״ד עבודתה האיך הוא אעפ״י שאין אתה עובדה, וראה תראה דברי ספר החינוך דף י״ט וכן מה שאסרו רז״ל לקרות בספרי עע״א המחוברים בעניני עבודתה או בעניינים אחרים שלה וכו׳ כי הוא לפ״ד מכלל לא יהיה לך אלהים אחרים.

א״ה בהיות כי כל ע״ז וכו׳, למה תשגה בזרה ותחבק חיק נכריה ובילדי נכרים תשפיק:

מה

בהכיר אותו לבעל היכולת ולמקור הרחמים אולי יחום אולי ירחם? ושלא יעשו כזה שתחתיו במציאות מן המלאכים וכו' לפי שכולם מושבעים על פעולתם אין משפט ואין בחירה אלא להשי"ת לבדו, איני יודע בחיי ראשי מה רצונו להראות בזה, שלא יעשו כזה? ומי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, האם אנו מעידים שום יכולת בזה למה"ש אלא להכנים תפלותינו לפניו, ולחלות פניו שימלא רחמים עלינו, וכו' האי ואולי ואם איתא שהיינו מכירים בהם שום יכולת היינו מחלים פניהם במוחלט להשפיע עלינו בהיותם אמצעיים בהשפעה בפרט בח"ל כמו שיבוא בעזרת הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט ודובר שקרים לא יכון לנגד עיניו, ומה טעם קאמר לפי שהם מושבעים על פעולתם, דהיינו על פעולת ההשפעה כדעת האברבנל ז"ל בפי' על התורה פ' ואתחנן ואם איתא דמושבעים קאי להכנסת תפלתינו בשביל זה יהא אסור לנו לשאול מהם שיעשו פעולתם? אלא יאמר המלך כן: וכן אין ראוי לעובדם כדי להיותם אמצעיים וכו' למה לא נקט אין ראוי להתפלל אם לא כי דעתו ז"ל הוא במילת וכן כי כמו שחייבים אנו לעבוד לו ית' כדלעיל דהיינו לגדלו וכו' כן אין ראוי לעבוד למלאכים וכן משמעות ושלא יעשו כזה מה שלא שייך בנידון דידן, חתם דבריו הכותב בדברי הרמב"ם ז"ל אלא אליו בלבד יכוננו המחשבות ויניחו כ"מ שזולתו ורוב התורה מזהרת על זה עכ"ד, והנה שכח בין מדעתו ובין שלא מדעתו תוקף דברי ז"ל, וזה היסוד ה"ה הוא שהזהיר על זה ורוב התורה מזהרת על זה, ואם כלל דבריו ז"ל הם לכונן מחשבות אדם אליו ית' ולהניח מה שזולתו הלא זה דברי בעל הדרת קדש ז"ל סוף דבר רחמנא לבא בעי, ויהי העם כמתאונים כוננו חצים על יתר לירות במו אופל לישרי לב האם מדעת קונו יש בו? וה' אלהים צדיק בוחן כליות ולב, האם אין אנו מודיעים מן השפה ולחוץ מחשבות לבנו קרובים אל ה' אלהינו יומם ולילה באמרנו מכניסי רחמים וכו' הזכירו לפניו וכו' מעין תפלת מרע"ה זכור לעבדיך וגו' מהר עניגו ה' אלהינו והושיענו, אולי יחום אולי ירחם.

האם אין אנו מניחים מה שזולתו, האם אין אנו מודים שאין שום יכולת להושיע ולרחם ולענות כי אם לו ית' חפץ ויכול ויעוין מה ששכח הוא שהזהיר על ע"ז ומה ע"ז היא זו שאנו עושים כי אם מה"ש מצווים להכנים תפלותינו ולהליץ בעדינו כמ"ש בע"ה אין אנו מחלים פניהם אלא שיקיימו גזירתו של מקום ורוב הזהרות התורה קאי לדסליק מיניה דהיינו הוא שהזהיר על ע"ז והוא ששכח תלמודו מחמת אנסו כי התורה או רז"ל אינם אוסרים מה שאנו אומרים בשום מקום כמו שנביא בס"ד.

א"ה א"כ התפלה להם כזורה לרוח, הקץ לדברי רוח אכתי אף לפ"ד איסורא ליתא.

א"ה ותפלה היא בכלל עבודה כי עבודה היא תפלה. הן אמת כי נקטוהו רז"ל מקרא דולעבדו בכל לבבכם אבל דייקא דקתנו איזו היא עבודה שבלב רצונם איזו היא עבודת הקדוש ברוך הוא התלויה בלב היא התפלה ולא אמרו איזו היא עבודה סתם דהרי אף בזמן העבודה היו מתפללים, אלא דעתם בשעת הדחק כלומר כשאין העבודה בפועל דהיינו קרבן, איזו היא עבודה בכח זו היא תפלה, והראיה כי בענין עבודת כו"ם לא נזכר לתפלה ובפרט הרמב"ם ז"ל בהלכות עכו"ם אין עושין עיר הנדחת וכו' עד שיאמרו נלך ונעבוד, נלך ונזבח, נקטיר, ננסך, נשתחוה או נקבל לאלוק, והם שימעים ועובדים אותה דרך עבודתה או ב"א מ"ד עבודות, או שקבלוה לאלוק עכ"ד והעיקר חסר נלך ונתפלל ומה תפלה עושים אנחנו למלאכי מעלה לא בפה ולא בלב אלא שיעשו רצון קונם.

א"ה הייטב בעיני ה': משבשתא כיון דעל על, כי מה עבירה היא זו שכאשר כלינו להתפלל לו יתברך להפק צרכינו רחמנא דעני וכו' שואלים ממלאכים הממונים על הכנסת התפלה להכניסה וחי ה' כי בלעדם אין התפלה נכנסת כמו שיבוא בע"ה וכדברי הרשב"י וסיעתו ואליו יתברך אנו מפילים תחנונינו שישמענה

מהר

אמת כי קרוב ה' לכל קוראיו אבל שפיל לספיה דקרא לכל אשר יקראוהו באמת, ואיה איפוא דברי ירמיהו ובקשתם אותי ומצאתם כי תדרשוני בכל לבבכם.

א"ה ולמה יושם מסך מבדיל וכו', אפי' קטיל קני באגמא לא יאמר דבר זה, כי כבר צוות הנביא, כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם וחטאתכם הסתירו פנים מכם משמוע.

א"ה אין זה כי אם חכמת מצרים. בוודאי על כגון זה נאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלוהים וגו', האם גם המשורר למר חכמה כזו באמרו ה' אלהים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך ותרגומה עד מתי לא קבלת צלותא דעמך?

א"ה מי יתן ואדע מה אלה מושכלות ראשונות וכו'. אם לא ידע איהו גרמא בנזיקין, ולמה לא יהיו מושכלות ראשונות חכמת הקבלה ודברי רז"ל, ולא עלינו תלונותיו כי אם עליהם ז"ל אשר בזה כינו אותה כולם מקצה, חוץ מהמתפלספים, כי כשמה כן היא שומר נפשו ירחק ממנה.

א"ה ואני ירא כי הם ראשונות מימי תרח ונחור וכו'. לא ידעתי למה לא נקט דור אנוש לפנים מזה, ותשובתו במקומו מונח כי לא נאמר לה' אלהינו חטאנו אנחנו ואבותינו מנעורינו עד היום הזה כמ"ש ישעיהי' זרע מרעים.

א"ה ותימה כי במושכלות הראשונות היה לו בראשונה ללמוד מהרמב"ם ז"ל וכו'. אגב חורפיה לא דק בכונתו ז"ל מה המה המושכלות הראשונות כי קרא להם שם ע"ד שכתב למטה לכן אני מבקש מכם אתם מלאכי רחמים וקרובים אל השגת מושכלות שאתם משרתי עליון והכותב גילה דעתו בזה כי הם חכמת הטבע והפילוסופיא וספר אריסטו אשר הי' ב"ב הרמב"ם ז"ל, והן אמת כי בתורת אמת אשר היתה בפיהו עולה לא נמצא בשפתיו אבל במה שנוגע בדברי הפילוסופים לא נדע מה נעשה לדברי מנשה בן ישראל בספרו, והנם לפניך, צור תעודה חתום תורה בלימודיו נשמת חיים דף ק"מ אכן ידעתי קורא ידיד וכו' דע כי הרמב"ם ז"ל היה פילוסוף גדול וכמעט לא האמין אלא מה שההקשה השכלית מחייבת וכו' וא"כ יצא לנו מזה שהוא ז"ל בהרבה מקומות נשא פנים לפילוסופיא ואתה תחזה שפי' המראה מהסולם שהיגיע ליעקוב והמרכבה העליונה אשר ראה יחזקאל אשר לו בפתחי השמים וראה מראות אלהים ע"ד המחקר, (רצונו במורה דף פ"ז ודף ק"ד) וכפי דעתו כל מה שראו והשיגו, כבר השיגוהו אריסט"ו וחכמי יון מבלי שהיו נביאים, וא"כ לא היתה ההשגה שהשיגו נבואיית אלא מחקריית ע"ש שאר דבריו כי מטעם הכמוס עמדי לא העלתי אותם וד"ל וחתם דבריו אמרתי טוב וישר הוא לצאת בעקבי הצאן שה פזורה ישראל כי הם קבלו האמת והצדק על משכנות הרועים ולברות מאהלי קדר אדום והגרים אשר הלכו חשכים עכ"ד, והנה שכח מה שכתוב במורה חלק ב' פ"ו בענין מלאך לוט כי הוא היה הכח המדמה, וכן הנה אנכי שולח מלאך לפניך כי הוא נביא והוא היפך דעת רז"ל ורד"ק בענין מלאך יהושע ע"ש וכן בחלק ב' פ' מ"ב במלאך יעקוב, ומלאך מנות, והגר, כי הם דמיון לבד ויעויין היטב שם בפי' הר"ר קרשקש ע"ז ברחותו דעות כאלו ודי בזה כי הוא דבר הלמד לענינו וד"ל וכן דף קמ"ב, וכן להפליא אם מירו (רצונו מהרמב"ם ז"ל) היתה לנו זאת כי הרב לא היה מקובל, ובהרבה מקומות מהמורה, דבר כפילוסוף והלך בעקבי אריסט"ו וסיעתו מאמין לבד כ"מ שהעיון גוזר, וכתב בעל שלשלת הקבלה דף מ"ד וראיתי בס' אגרות חמודות שחיבר ר' אליה חיים אני ראיתי אגרת הרמב"ם מירושלים למצרים לתלמידיו והיה אומר אחרי בואי לארץ הצבי מצאתי זקן א' שהאיר עיני בדרכי הקבלה, ואילו ידעתי אז מה שהשגתי עתה, דברים רבים שכתבתי לא הייתי כותב עכ"ד והמ"י.

ונעיין עכשיו דרך העברה בעלמא מאי נקטינן מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' חלק בנ"ר באשר אח"כ בע"ה נביא ראיות בזה לסתור דעת הכותב בארוכה ומרפא בשב"ר בת עמי, אלו הם דברי הרב ז"ל שהוא ית' ראוי לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולעשות מצותיו האם באמרנו מכניסי רחמים, ומלאכי רחמים אין אנו עובדים אותו ואין אנו מגידים אלקותו וגדולתו

בהביר

בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים להלל יה, כי כך היא דרכה של תורה, בכל מדינה ומדינה עיר ועיר מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע ששון ושמחה ליהודים לקיים דבריהם ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל קומו השרים משחו מגן לעזרת ה' בגבורים וכבית דוד דינו לבקר משפט אם אמת יהגה חכי ותועבת שפתי רשע כי לא אפתחה במשל פי לא אביעה חידות מני קדם אלא אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו, וידעו תועי רוח בינה ורוגנים ילמדו לקח, והנה בשמים עדי וסהדי במרומים ה' אלוהים צדיק בוחן כליות ולב כי ספר אלה הדברים אינו אלא כנגד הכותב ההוא ודעתו וכבוד הרב במקומו מונח ואין דעתי לנגוע בכבודו אם מעט ואם הרבה, ח"ו לזרעיה דאבא כי מורא רבך כמורא שמים, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליכם עינינו חכמים כמלאכי אלוקים יודעי טוב ורע צאו וראו איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם שהוא תפארת לעושהו וע"כ דבר פשע חבורת אריכות דברי בטחתי בענותנותם כי רבה וחסדם כי כבדה מאד ירדו נא ויראו סוף מעשי ותכלית מחשבתי הלא היא להקל מן הקורא לשוטט אנה ואנה בשיטות המפרשים ובאשרי יאשרוני לכלה פשע ולהתם חטאת שמעו עמים כולם הקשיבי ארץ ומלואה ויהי ה' בינינו לעד, ואלה המשפטים אשר אשים לפניהם, שמעו חכמים מילי ויודעים האזינו הנה נא הואלתי לדבר ואנכי עפר ואפר ולקחתם אגודת אזוב.

א"ה משביע אני עליכם שתשיבו לי וכו', מיותר הוא כי כבר מושבעים דלא לשמוע בזילותא דרבנן ולשתוק ק"ו מר' אלעזר ב"ר שמעון דנפיק ריחשא מאודניה בפ' השוכר את הפועלים.

א"ה אל תאמינו ברע וכו', כי אולם על דבריו משענת קנה רצוץ כאלו מפי השמועה למדום ודבריו דברי אלוהים חיים? ופליאה דעת ממנו היאך נתן סמיכת כתר הגאון למי שלא שמש כל צרכו ומי גבר כמותו ז"ל ישתה לעג כמים כאלו הלך לחברה עם פועלי און וללכת עם אנשי רשע?.

א"ה כי זה בענפיו מרובים ושרשיו מועטים וכו'. והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו? גורו אילנא וקציצי ענפוהי? בודאי מכותלי ביתו ניכר שפ"ה ח"ם הוא, ולמה לא נשגיח בדברי בעל העקרים ופי' אשר אשרו וקיימו אותו כל חכמי פולניא ופראג, ובפרט בעל של"ה ומכאן מודעא רבה לאורייתא, שבכל מקום שנמצא תנא דמסייע לבעל הדרת קדש שלא נאמין בו ונרגן יפריד אלוף? הן אני קורא עליו כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיע וגו'.

א"ה כמה יפה היתה להם השתיקה וכו': אמת כי אין אדם דן גזירה שוה אבל דן מיהא ק"ו בעצמו.

א"ה אין זה הדרת קדש וכו'. לאו כל כמיניה דההוא גברא אלא לנקוט לשון המשורר השתחוו לה' בהדרת קדש.

א"ה ואני אתנהלה לאיטי וכו' להפיל יסודותיו ארצה בע"ה: לא תקום ולא תהיה, כי אם כולם ישא רוח, יקח הבל, ומקרא מלא ואל הבל ואל מנחתו לא שעה.

א"ה לא יכולתי להתאפק וכו' ולהודיע רוע המעשה הזה. האם בדיק מתי"ם יחרישו, ותלעג ואין מכלים כאלו חייבים אנו לומר חטאנו עם אבותינו העווינו והרשענו?.

א"ה חדשים מקרוב באו. קשיא דידיה אדידיה כי בסוף דבריו כתב זה כ"ג מאות שנה.

א"ה כתב ע"ד המרומם כמהר"ר ז"ל. תימה כי שם עטרה לראשו פחות שבפחותים, אולם דברי שפתיו אך למחסור במקום הזה ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט.

א"ה ואפילו רשע גמור כמנשה. זיל קרי בי רב דברים רבה דף קצ"ח ויחתר לו כתוב מלמד שהי' מלה"ש מסתמים חלונות הרקיע כדי שלא תעלה תפילתו השמים, מה עשה הקב"ה חתר לו הרקיע מתחת כסא הכבוד וקיבל תפילתו ע"כ. אלמא אמרו בגמ' דסנהדרין פ"ט בההיא עובדה דפנחס בקשו מה"ש לדוחפו וכו' ובודאי צ"ל דקאי אתפלתו כי האלוהים בשמים והוא על הארץ, והן

האומר בתשובת השאלה, למה נצא בעת הצרה לבית הקברות שאמר הרי אנו כמתים, וזה לעניין ההכנעה, וכענין מה שתשיבו בענין השק הרי אנו כבהמות, ואם כדי שנתפלל לאל ית' ויזכור לנו זכותם וצדקתם אשר היא עומדת לעד, ולזה כיון החכם האחר שאמר בתשובת השאלה כדי שיבקשו רחמים המתים עלינו, הנה באלו הפנים ודומיהם ראוי שיבינו מאמרי חז"ל, לא שהם יכניסו אמצעיית בתפלותם אחרי אשר הם יזהירו אותו על זה וימנעוהו ממנו, ובמסכת מנחות אמר רבא בר רב יצחק מצור ועד קרטגיני מכירים את ישראל ואת אביהם שבשמים, ומצור כלפי מערב וקרטגיני כלפי מזרח אין מכירין את ישראל ולא אביהם שבשמים, איתיביה רב שׁמי והא כתיב ממזרח שמש ועד מבואו גדול שימי בגוים ובכל מקום וגו' אמר ליה שימי התם דקרו ליה אלהא דאלקיא, הנה גלו בזה המאמר כי בחלק המיושב מכירין את האל ית' ויודעים אמונתו כאשר הם מכירים את ישראל המאמינים כי באמצעותם יכירו את אביהם שבשמים, אמנם במקומות אחרים שאינם מכירים את ישראל אינם מכירים את הקב"ה ורב שימי הקשה על זה מפסוק כי ממזרח שמש שיראה ממנו שבכל מקום ובכל אומה יכירו אלהותו ית' והשיב שהם מכניסים אמצעיים ומתפללים אליהם שיהיו מליצים בעדת אל האלוה המרומם וזהו שקראוהו אלהא דאלקיא, ואין ספק שזה היה סעיף מסעיפי ע"ז המיחסים גאה להשי"ת ולזה הי' מתפללים לאמצעיים, ונשאר הדעת ההוא בידי בני אדם, וגם היום הוא מפורסם באמונת הנוצרים, ואנחנו לא כן נחשוב אבל נתפלל לד' אלוהינו בכל קראינו אליו עד כאן לשונו.

ואנוכי בתומי אלך אחר גמר דין, כי מי יבוא אחרי המלך עת אשר כבר עשוהו אך עוד לאלוק מילין למי שחננו ה' חכמה ותבונה לדעת לעשות יקר יותר ממני.

אחלי יכונו דרכי לפני כסא תפארתכם היות לרצון אמרי פי ואל תכירו פנים במשפט, ואל תחושו אם הדברים עתיקים כי אין שבוש גדול מזה לחשוב מחשבות אל תבוז כי זקנה אמך כי זאת אינה אמכם אלא שפחה מצרית ואינה זקנה כי משלוש מאות שנה סלו המסילה סקלו מאבן הגו סיגים מכסף ונגלה כבוד ה' אשר לו לבדו (עיקר ה') ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל, ואתם מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני אל במיטב הגיון אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם. אכי"ר.

אגודת אזוב.

ליקב"ה. אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם, שוכני בתי חמר אשר בעפר יסודם בבת קול יוצאת מהר הרב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ומפרשים את ה' אלוהיך תירא ולא תעשה עריף לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, הן עד עתה שכבתי ואשקוט תחת רודם א' נאלמתי דומיה החשתי מטוב, ואף כי כאבי נעכר שם בנימין צעיר רוד"ם כבן וכבד אב וכעבד ארוניו החולק כבוד לרבו מובהק שרוב תורתו ממנו שלא לסתור את דבריו, אכן שמעתי ותרגז בטני לקול צללי שפתי, אחזו לנו שועלים קטנים מחבלים כרם ה' צבאות בית ישראל להטיל מום בקרושים אשר בארץ המה, אז אמרתי אלכה לי אל הגדולים ואדברה אותם כי המה ידעו דרך ה' משפט אלוהינו אם במלחמת הרשות או חובה הכתוב מדבר שאין תלמיד יכול לחלוק על תנא המסייע לרבו ואגב דידיה לסתור את דבריו, ויענו ויאמרו אלי טוב הדבר אשר דברת לעשות כי הכל צפוי והרשות נתונה כאשר יראה וימצא בתשובתם גם ברכות יעטה מורה, אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי כי לעשות רצונך אלהי חפצתי קנא קנאת לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחותיך הרסו אופן עבודה שבלב ואת נביאך הרגו בחרב לשונם בספר אשר בתב איש ריבי אשר יקוש כסלו ובית עכביש מבטחו ואקחהו שדי צופים אל ראש הפסגה, פסגתי ארמנותיו למען יספרו לדור אחרון ועם נברא יהלל יה, אחותיו ולא ארפנו עד שהבאותיו אל בית עמי, הכנסתי את ראשי בעובי הקורא, קריתי, ושניתי ושלשתי בו בצלו חמדתי וישבתי ופריו מר לחכי שורש פורה ראש ולענה, הלא כל דבריו כאש, אמרתי עת לעשות לה', ולכבוד משרתיו עושי רצונו העומדים

גם כן שהנית הרב (ר"ל הרמב"ם) שהשם יתעלה הוא לבדו ראוי לעבדו ולא יעשה לזולתו, ושאין ראוי שנשים אמצעיים בין אדם לבוראו והוא קשה לפי שהמאמין שהשם אמת ותורתו אמת, אלא שהוא מתפלל למלאך גבריאל או רפאל שיליצו בעדו לשם יתעלה איך תפיל התורה בכללה על זה, ולמה יהיה אסור אמצעיים עיקר ויסוד. ובפרק י"ב השיב על זה הספק וז"ל אל ספק שהוא למה הניח הרב בכלל העיקרים העיקר החמישי שאין ראוי שנשים אמצעיים בין בני אדם והקב"ה נשיב ונאמר שכבר זכרתי בהקדמה החמישית שבעיקר הזה יוכלו אמונות אמיתיות עליונות, הא' הוא שהש"י פועל ברצון ואינו כשאר הנמצאים מהמלאכים והגלגלים והכוכבים והיסודות ומה שהורכב מהם שכולם מטונים על פעולותיהם ואין להם שלטון ולא חפץ ולפעול מה שיפעלו, אבל השי"ת הוא פועל כפי הרצון והחפץ, ולכן אליו תאות העבודה והשירות, ההלול והשבח, והאמונה השנית היא שיכלתו ית' הוא בלתי בעל תכלית וזהו אמרו כי כולם ממונים על פעולותיהם, ר"ל שפעולותיהם וכחותיהם מוגבלות ומסודרות וכחם בעל תכלית לא יעברו מהמסודר אצלם, אמנם השי"ת כל אשר יחפץ יעשה וכמאמר המשורר כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, ולכן ראויה אליו העבודה כי הכל בידו כחומר ביד היוצר ואין מי יאמר לו מה תעשה, והאמונה הג' היא שכל האומות והלשונות ייוחדו להנהגת העליונים המושלים עליהם וכמו שאמרו שר מלכות יון, שר מלכות פרס, זולתי האומה הישראלית שלא נתייחדה להנהגת שר ולא כוכב בלתי לה' לבדו, וכמאמר משה אדונינו ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחוית להם ועבדתם אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים, ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה, וכתב הראב"ע ז"ל דבר מנוסה הוא כי לכל עם ועם כוכב ידוע ומזל וגם כן לכל עיר ועיר, והושם לישראל מעלה גדולה להיות השם ולא כוכב להם והיה ישראל נחלת ה' ע"כ, וע"ז אמרו בפרקי ר' אליעזר ששבעים שרים הפילו ביניהם גורלות על ע' אומות ונפל גורל לכל שר מהם על אומה ואומה מהם ונפל גורל של הקב"ה על ישראל ש"נ כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו רצו לומר בזה כי היחס אשר לכל שר ושר עם אומתו אשר מנהיג אותה בלתי אמצעית שר וכוכב ומזל ומזה נמשך הרחקת הע"ז כולה. ומה שנאמר על ישראל כי אם מיכאל שרכם אינו להיותו ממונה עלידם כי אם לפי שהיה מליץ טוב בעדם לפני ה' ולא אמר הרב שיהיה זה העיקר שלא ישימו האמצעיים כי היא מצוה מעשית ר"ל מצות לא תעשה פרטית אבל אמר הרב מזה העיקר נמשך אותה מצוה וכאלו אמר שמפני העיקר אשר זכר ראוי שלא ישים אדם אמצעיים בינו לבין בוראו, וכמו שאמר הנביא אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב ר"ל ולא לאמצעי, וכן דרשו חז"ל על פסוק כ"ה אלוהינו בכל קראינו אליו, אליו אתה צווח ואין אתה צווח לא למיכאל ולא לגבריאל, ואין ראוי להקשות ממה שהתפלל יעקב אל המלאך באמרו המלאך הגואל אותי וכו' כי התפלה לאל היתה כמו שאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו האלוהים הרועה אותי, והמלאך היה שלוח ההשגחה להצילו ולכן אמר המלאך הגואל אותי מכל רע כי פעולות האל ית' בדברים המורגשים מחוייב הוא שיהיה על ידי אמצעיים עם היותו ית' הפועל המשגיח בפרט בפועל ההוא וכמו שבארתי במאמר עטרת זקנים, ומסכים לזה מצינו באברהם שאמר ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי וגו' הוא ישלח מלאכו לפניך, ובכל מקום שנמצא תפלה אל המלאך הכונה בה תפלה להשי"ת ששלח מלאכו שליח השגחתו לעשות אותו פועל, וכבר ביארו רז"ל בחכמתם זה עצמו בפרשת הנה אנכי שלח מלאך לפניך, אמרו אל תמר בו, אל תמירני בו כלומר שלא יעשה לו עבודה, כי העבודה היא ראויה לאל ית' ולא לנמצא זולתו, ומה שמצאנו ביהושע שהשתחוה למלאך נאמר שהשתחוה לשם אשר זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל לשלוח המלאך ההוא לפניהם להורישם את הארץ, או שהכניע עצמו לפני המלאך לעשות מצותו כדרך הקטן שנכנע לפני מי שגדול ממנו, ואמנם מה שנראה ממאמריהם ז"ל וממנהגינו גם היום להשתטח על קברי המתים כדי שיבקשו רחמים עלינו וכמאמר הנביא רחל מבכה על בניה וגו' הנה זה הוא לאחד משני דברים, אם להכניע נפשינו לפניו ית' ונחשב לפניו כמתים וזהו דעת החכם האומר

כתוב בתורה ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי.

שנוי בנביאים, ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלך מאתך, ותרוייהו איתינהו ביה באליהו, ועוד כתוב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו וגו' ומלבד כי הפסוק מובן במעט התבוננות מעצמו כתב עליו רד"ק וז"ל כי אף על פי שאברהם אבינו הנה כמה דורות שמת ואב בשר ודם לא ידע בנו ובן בנו אלא בחייו, אלא אתה אבינו חיו וקיים מעולם ועד עולם ואין לנו לצעוק אלא אליך ובכל הדורות שעברו וכו'.

ומשולש בכתובים, כי החיים יודעים שימותו, והמתים אינם יודעים מאומה ואין עוד להם שכר כי נשכח זכרם, גם אהבתם גם שנאתם כבר אבדה וחלק אין להם עוד לעולם בכל אשר נעשה תחת השמש, הרי עדות מתקיימת בשלשה והיא עדות ה' נאמנה מחכימת פתי.

ומהר"ר גדליה בן שלמה איש פולין הרי הוא בן גילו של בעל הררת קדש ע"ש כי קיים זה מה שכתוב בזה עד האלהים יבוא דבר שניהם.

איכה יועם זהב וישנא הכתם הטוב בכתם, דשאני התם דאין להתפלל למלאך מצד עצמו אלא מצד שהוא מלאך ה' אין זה כי דמיון שוא וכוונה כוזבת, ומכותלי ביתם ניכר שלא שמשו כל צרכם בדבר הזה כבודם במקומם מונח.

דרשו מעל ספר ה' ולא תמצאו אף שמץ מנהו לא מפירושא ולא מכללא ואדרבא רבו ראיות לסתור.

משה רבינו ענו מאד מכל האדם כשהיה צריך רחמים מרובים על עמו בעידן ריתחא, על פשע שאין למעלה ממנו, אמת שאמר זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב, אך לא מצינו אבות העולם בקשו רחמים על בניכם, או מלאכי רחמים משרתי עליון, ואם אמור יאמר שאני משה דנפישא זכותיה ולא היה צריך לזה, הנה דוד בהתנפל לפני ה' על חטא בת שבע כאשר העיד בפירוש כאשר בא אל בת שבע, וכן חפשנו כל ספר תהלים לארכו ולרחבו אשר רובו תפלה ותחנונים נגד עצמו ונגד צבור ולא העלינו בו אפי' בקוץ מחט וכן עשו כל הנביאים, והצדיקים והחסידים אשר מפיהם אנו חיים, שמואל, שלמה, חזקיה, דניאל, עזרא, נחמיה, כללא דמילתא לא תמצא בשום עת מן העתים מימות אדם הראשון עד אשר חוברו הסליחות ההם שום אדם אשר בשם ישראל יכונה כי יקרא אל השמים מעל למלאכי ה' שיכנים תפילתו לאלהיו.

ובודאי, שתיקותא בתרין, תורה שבכתב ותורה שבעל פה מדברי קבלה משיתא סדרי מדברי אגדה ואפי' מן הקבלה עצמה מספר הזוהר וזולתם מן חכמי האמת האמיתיים כולם כאחד בדממה דקה מן הרקה אין יוצאת ואין צווחה ואין זכרון לראשונים.

ומודעת זאת בכל הארץ שהיהודים אשר נקראו ספרדים בכל סדרי תפלותיהם לא נראה שום רמז מאמצעות זה אפי' כמלא נימא אך שלא לנוכח כמו כולם אהובים כולם ברורים וכו' וכמו כן בסידורי איטאליאני ובכל ארץ תוגרמה וארצות המערב, כללא דמילתא, אין אלו כי אם בני אשכנז ופולין גרידא בדרך ישבו ואין זה כי אם ש' שנה אשר הונהג בהם.

ומה מאד להפלא מאותם החוששים כחוט השערה בלא תלכו בחוקות הגוי, בחוקותיהם לא תלכו, עד שהעלו מנהג (מהרי"ל) לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר משום חוקות העכו"ם, ומדוע לא הקפידו על לשונם, בדבר העומד ברומו של עולם משום חוקות הגוי, אשר באמת ובתמים המה היו לבנין אב הצועקים ואומרים:

Omnes sancti Arjeli et Arearajeli orosi pro iis dis איך לא נבוש ולא נכלם לעולם ועד בצד השוה שבהם אין לך חלול השם גדול מזה.

ואין להמנע מלהביא מ"ש הרב הברבנאל ואף כי יארך והנה יצא ההפסד בשכר כי כמה הלכתא רבוותא איכא למישמע מיניה וביה, והוא סבום נמרץ על כל מה שבו הוצרך בנדון דידן ועיין הקורא בו, כי הוא משיב לבעל הררת קדש באר היטב וכל ההולך בדרכיו וז"ל (ראש אמנה פ"ג) הספק ג' בעיקר החמישי ההוא

מכניסי רחמים הכניסו רחמינו השתדלו והרבו תחינה ובקשה, אלא צווח ואני אענה לך, הה"ד והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט ע"כ, הדור אתם ראו אם ביכולת ניב שפתים דבור יותר בהיר וצהיר, וחי נפשי כמרומה לי שצפה בעל המאמר ברוח הקדש ומדבר פנים בפנים עם בעל הדרת קדש אשר הביא המאמר הזה והרגיש ברעתו ואמר מכל מקום אין אסור, והיה לו לצור מכשול ולאבן נגף מניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא.

כי יאמרו אם במשרתים כך מה רב גדלו של מלך, בחיי ארוני מי הם שיאמרו או על מה יאמרו כאשר קוראים בספר תהלים וכל מה שהובא תוך ספר הקדוש מגדולתו וגבורתו של הקב"ה אשר ילאה כל רעיון מלספר מאלף אלפי אלפין וריבי רבבות, ורבוי צבאותיו ומשרתיו ומלאכיו אלף אלפין ישמשוניה ורבא רבבן, אז יאמרו אם במשרתיו כך מה רב גדלו של מלך, וכבר על זאת הפנה תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה יוצר משרתים וכו' כולם עומדים ברום עולם וכו' כולם ברורים כולם גבורים וכו' וכולם עונים ואומרים ביראה קק"ק ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, מה רב גדולתו של מלך, ולא שנשימם אמצעיים ובכך יהיה הגדלתו ומשם רצוני מספור המלאכים ראיה עצומה נכח פני הממצעים כי מה ראו להזכיר שבחיהם והאריכו למעניתם באופן שירותם לאל עליון ולא התקוננו לקרוא אותם ולהתחנן להם שיכניסו התפלות האם אין אנו צריכים בכל יום ובכל עת ובכל רגע לחסד אלהים, ובכל יום אנו צריכים להכיר מקומו בשפלות כמ"ש הבעל הדרת קדש ז"ל, אך ידענו כי אין ערך ומבוא בינו ובינינו, כי מה אנו מה חיינו כי הכל הבל ובמה יתקן זה בחשוב כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניו כי על רחמיו הרבים, בזה הדבר חי ה' אין בו דופי והוא דבר אמת וענות צדק אין ספק בו, ונשמתו של אדם מעידה עליו והיא נחה שקטה ומצאה מנוח, ולא לדרוש למי שהוא מושבע על פעולתו ולמי שאין לו בחירה לאמור השתדלו והרבו תחינה ובקשה ולמי שאינו שומע לי כלל כמו שיבוא בע"ה על אלהים ישעי וכבודי צור עוזי ומחסי באלהים.

כלל העולה רחמנא לבא בעי כי כונת יהושע היה לכבד השליח לשם משלחו וכ"ש המתפלל, כל שכן שתפלה היא זאת ונפקותא רעועה מאד, יהושע היה מכבד המלאך וא"כ נתפלל למלאכים, היה מכבדו כדין הקטון לגדול או שוה בשוה, השתחויה זו אין קפידא שתהיה גם מצד עצמו ואינה יותר מותקוד בת שבע אפים ארצה ותשתחו למלך, וישתחו לו אפים ארצה ורבות כאלו. ומלכו של עולם חפץ בזה שכן אמר למשה ועתה הניחה לי. כל אלו דברי רוח, ואינו פועל עומר כי אם פועל יוצא ממחיצתו, ומה ענין זה לזה. ובני ישראל אמרו אל שמואל התפלל אל ה'. אם כן אנו נאמר למלאכים שיתפללו בעדינו? אי שמים הראיתם מעולם מגדל פורח באויר מזה ויצא לנו גם כן דלא די להתפלל למלאכים אלא אף לצדיקים, ואיברא מסתברא כי חביבים צדיקים יותר ממלאכי השרת, ומעתה גם אני לא אבחין בהם כלל בויכוח הלז, כי בחדא מחתא מחתינהו, ובזה הדין עמו.

וכן אמרו שנשתטח כלב על קברי אבות ואמר אבות העולם וכו'!

מן התימה שלא התיר קריאת הרים וגבעות, חמה ולבנה שיתפללו בעדינו, והלא בן דורדיא צעק הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, וכל שכן לדעת הרמב"ם ז"ל (הלכות יסודי תורה פ"ג ט') כל הכוכבים והגלגלים כולם בעלי נפש דעה והשכל והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם כל א' וא' לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרם כמו המלאכים עכ"ל. ואולם קשיא לי למה מצינו אמצעות במלאכים ולא בצדיקים, ע"כ לשון בעל הדרת קדש ז"ל וכמרומה לזה כתב בדף מכניסי רחמים ע"ש.

ואני אומר כי נפשותם של צדיקים הם גנוזות תחת כסא כבודו ית' ואין להם אלא ליהנות מזיו השכינה ולתענוג נעלה לא ישוער ואין אנו יודעים אם הם יודעים כלל מענייני העה"ז, ואיפכא יש ראיות על שאינם יודעים מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים אין פה להשיב ואין מצח להרים.

כתוב

ברוך הוא, ותפלה היא בכלל עבודה בלי ספק כי עבודה זו תפילה (ברכות) ונאמר (דניאל) אלהא די אנת פלח ליה והקריאה היא ראשונה לתפלה, שאין שום תפלה בלא קריאת שם או כינוי ועיין היטב. ג' שאליו יתברך בלבד יכונו כל המחשבות אך בקריאת המלאכים על כרחך רבות מחשבות בלב איש הייטב בעיני ה' לומר „רחמנא דעני לעניי ענינא" דקאי לאדון הכל ואחר כן לשוב מאחריו ולתפוש במחשבה כוונת משרתיו (סדר סליחות) „מכניסי רחמים הכניסו רחמינו" ואדהכי והכי „מרן דבשמיא לך מתחננן" אין זה כי אם בלבול דעת ובטול כוונה לנטות מנכון היום ללכת באישון לילה ואפילה ועליהם נאמר העוז בים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך. ד' כי התורה הקדושה מזהרת על זה, וכוונתה ומגמתה להדריך הלבבות והנפשות לקונם יתברך, ולדבקה בו בלי פירוד ובלי העתקה ויבטחו בה' אלקיהם שישמע צעקתם ככתוב ויבטחו בך כל יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך ה'. ובשאלתם על ידי אמצעיים היא הודאה לשואל שמכיר מקומו בשפלות ורוממות קדושת הנותן עד כי איננו ראוי לבוא אל פני המלך אפי' באמצעי א' אם לא ירבו אמצעיי אמצעיים. חלילה לך השופט כל ארץ אשכנז לא יעשה משפט לעיין מר במילים אם לא ירבו אמצעי אמצעיים. רחמנא ליצלן מהאי דעתא לקול קורא בקרא „כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים", אין לנו אלא בוראינו הממלא חסרונינו ברחמיו ולא במלאכיו היהיה מדת אלוהינו ב"ה כמדת בשר ודם? אשר אין ראוי לבוא לפניו כי אם באמצעות, והכתוב צווח ואומר „ומי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו כ"ה אלהינו בכל קראינו אליו", ואתם חכמי ישראל אל יחר בעיניכם אם אביא דברי חכם (Lent. Teologia Judaie cap. 8) מאומות העולם כי אינו אלא כסופר ספור אמונתינו וז"ל. וכי אלהי ישראל יהיה זד יהיר שלא יקבל תפלת עמו עד שיהיו כפויים להתפלל לאמצעיים על קבלת תפילתם עכ"ל, צאו וראו מה שכתב איש חכם ונבון (מכריע חלק ב') מנשה בר ישראל על פסוק לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב ואומר בסכום דבריו כי מה שאמצעות צריכה במלכי ב"ו ‎-Conir) (lia odot. היינו משום גאותם שאינם שומעים לאלתר לאנשי מדינתם כדי שאימתם תהיה מוטלת עליהם, אבל אתם בני ישראל אשר ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם בלי אמצעי גם אתם אל תשימו שום אמצעי ביני וביניכם, ע"ש, כי למוכיחים ינעם (ואין מקום לטעון דור אנוש מאחר שהוא מזכיר בתפלתו שיחלו ממנו בעדו לפני מלך שהוא מודה במלכותו. אלו ידע המחבר הזה בטיבה של ע"ז לא היה מבחין בהיות כי ידוע ומפורסם שכל עובדי ע"ז האלילים שלהם לא היו כי אם אמצעיים וכולם היו מודים באלקי הגדול Gioue אך בחשבם המרחק הגדול שבין צורה ליוצרה האמינו בשניות ושלישיות ואמר בזה יהיה גדול כבוד האל הגדול „יובי". והביטו וראו אם מותר בספר ע"ז (Ciceron de naturde orum:) מבחינת האלילים כי טעמם שוה, ואם כן יפה אמר מנשה בחלמא לרב אשי אלו הוית התם הוית נקיט בשפולי גלימאי, כי אין פתוי גדול מזה קרוב מאד להתפתות כאשר ידע היודע בטיבה הרחמן יצילנו, והכתוב צווח על מה שאמרנו שכל עע"ז היו מודים באל אחד באמרו מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וכו' ואומר כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים.

והנה כמעט יצאתי ממחיצתי ואין כאן מקום להאריך בזה: ומן הירושלמי אין להם ראיה, מי שאינו רואה בו ראיה ברורה כצאת השמש בגבורתו קורא אני עליו והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה ולמען ה' למרו היטב דרשו משפט אחריו „בשר ודם שיש לו פטרון אם באת עליו צרה אינו נכנס אליו פתאום, אלא הולך ועומד על פתח חצירו של פטרונו והוא קורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר לו איש פלוני עומד על פתח חציר" איכה יצדק זה עם זה מה שהובא למעלה, ושאלתם ע"י אמצעיית היא הוראה לשואל שמכיר מקומו בשפלות, ואולי כיון בעל המאמר באמרו לעבדו על המלאכים ולבן ביתו על הצדיקים ועל החסידים ומוסיף והולך אבל הקב"ה אינו כן אלא אומר לו אם באה צרה לא תצווח לא למיכאל ולא לגבריאל היינו שלא תאמר מלאכי רחמים משרתי עליון,

מכניסי

אם אליהו או יוסף שידא אמרינהו להני שמעתתא, האמת והשלום אהבו אשר יישר בעיני האלהים דרשו חקרו היטב לא המדבר כי אם הדברים, ואם בהם תמצאו חפץ תהיה ימינכם מקרבת, יבא טוב מכל מכל מקום, ואם תגעל נפשיכם את דברי הספר הזה, באופן שיש בכם משפחה או שבט אשר לבבו פונה לאמצעיים משביע אני עליכם שתשיבו לי תשובה גמורה בראיה ברורה על כל קוץ וקוץ איש לא נעדר, כי בלא זה מעלה אני עליכם כאלו לא עשיתם ולא כלום.

אל תאמינו ברע הגאון בעל הדרת קדש ואל תבטחו באלוף מהר"ר גדליה בן שלמה איש פולין כי זה (ספר עיקרים עם פי' ענפים דף ע"א ב') בענפיו מרובין ושרשיו מועטין, וזה בפירושו על המחזור הפליאו עצה הגדילו תושיה, המתשת כח עם ה' אלה, ההולכים לתומם הישרים בלבותם בלי חקור דין, דאמרי תרוייהו בחלוקות חלקות, משתדלים בכל תוקף להחזיק ידי המפקפקים כמה יפה היתה להם השתיקה.

במחילה מכבודם (גם כי במקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב) אין זה הדרת קדש מה שכתב בעל הדרת קדש בדברים ארוכים אשר אין בהם ארוכה כאשר ישפוט הקורא בצדק וביושר היות כל ראיותיו ומוצאיו ומובאיו בלי משען ומשענה בזדון ובשגגה.

ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני להפיל כל יסודותיו ארצה בעזרת ה' היודע מצפון לב, כי לא לכבודי עשיתי זאת אלא לכבודו, כי כבודי לעפר ישכון סלה ולא יכולתי להתאפק מלהעלות על ספר ולהראות העמים והשרים את רוע המעשה הזה, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין וירחיק כמלא עיני תבונתו כל מה שיש בו נזק לנשמתו, חדשים מקרוב באו לא שערים אבותינו ואבות אבותינו מיום ברא אלהים אדם על הארץ, ואוחיל לה' עוד ידין אותי לכף זכות וכן אקוה מאת כל איש אשר ידבנו לבו בחכמה בתבונה ובדעת והאמתיורה דרכו.

כתב הרב עטרת ראשי המרומם כמוהר"ר בעל הדרת קדש וז"ל ופקפוקים אלו הם הפך הסברא המוחלטת דוק ותשכח כי הסברא הנכונה נותנת יחד כסיל ובער טף ונשים יעידון וינידון להיפך, ונשמתו של אדם מעידה בו כי קרוב ה' לכל קוראיו ואפי' רשע גמור כמנשה בן חזקיה ולמה יושם מסך מבדיל בין נשמת כל חי לאלקים אין זה כי אם חכמת מצרים.

ומושכלות ראשונות.

מי יתן וארע מה אלו המושכלות הראשונות הלא קראתם לפילוסופיא שפתי זרה ואנה למדתם אלו המושכלות ראשונות מצד העיון או מצד הטבע, ואני ירא כי הם ראשונות בהיותם בימי תרח ונחור, ה' אל תזכור לנו עונות ראשונים:

לפי שאדרבא מוספים תפארת וגדולה למלך בשאלת צרכיהם ע"י אמצעיים וכפי רבוי אמצעי אמצעיים עוד יודו בני איש כי הוא מלך מלכים ואין עוד מלבדו.

הרי הוראה בפירוש היות המלאכים אמצעיים ממש ואין להנחם ודוק, ותימה כי במושכלות הראשונות היה לו בראשונה ללמוד מהרמב"ם ז"ל נר ישראל ותפארתם לעיני העמים הן בתורת אמת הן במה שנלמוד המושכלות וז"ל (רמב"ם פירוש משנת כל ישראל יש להם חלק.) היסוד ה"ה שהוא ית' הוא הראוי לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולעשות מצותיו ושלא יעשו כזה למי שהוא תחתיו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות ומה שהורכב מהם לפי שכולם מושבעים על פעולתם אין משפט ולא בחירה אלא לו לבדו הש"י, וכן אין ראוי לעבדם כדי להיותם אמצעיים לקרבה אליו אלא אליו בלבד יכונו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו, ורוב התורה מזהרת עליו עכ"ל, יצא לנו מפה קדוש מפיק מרגליות אשר בדבריו אלה די והותר, לסתום פיהם של מבקשי האמצעים ד' דברים עיקריים. א' שכל מה שנאצל ונברא ממנו יתברך אינו בבחירה חוץ מהאדם כי לכך נוצר, אלא הם מושבעים בפעולתם בהכרח ואינם יכולים לשנות את תפקידם כלל ועיקר, אם כן התפילה להם כזורה לרוח. ב' שאומר בפירוש שאין ראוי לעבדם כדי להיותם אמצעיים לקרבה אליו היינו להכניס התפילות ולהיות רצוי בעיני המקום

ברוך

החכם עפר יעקב נ"ג נ"ד וס"ר. ספר תורה ודין האותיות וצורתן שאלת בפסק רבני פירארא. ספר תורה ודיני תליית הדלוג ד"ה תשובה. צריך כך וכך. צריך כתב. קריאת שמע צריך. שליח צבור פניו. תקיעות אם הש"ץ המתפלל מוסף יקרא באגרת החבר ר' שבתי מלויקייו השנית ובתשובתה בצדה כל דברי הפוסקים על זה אם צריך משמע לכתחילה דוקא ולא לעכובא או אם הוא לעכובא.

צריך לפרוש מן האשה עונה קודם לוסתה ודיניהם ש"ע י"ד סי' קפ"ד דוקא מתשמיש שנאמר והזהרתם את בני ישראל מטומאתם אלפסי ור"ן פ"א דשבועות דף ש"ג ע"א והרוצה לצאת לדרך יפקוד את אשתו אפי' סמוך לוסתה ר"ל דברי פיוסין ורבנו שמשון כתב תשמיש ממש מרדכי ה' נדה הובאו אחרי אלפסי דשבועות דף של"ה ע"ב. עיין ש"ע שם סוף סעיף יוד ובהגהה ועיין אלפסי ונ"י פ"י דיבמות דף תכ"ד ע"א. טובלת יש שבליל והיא חירה. עונה שיעורה.

צריך עיין: אינו עושה כך וכך פירושו. אין צריך. מראצטריך דרך הגמרא.

צרין עיירות של גוים שלשה ימים קודם שבת ועושין עמהם מלחמה בכל יום ויום ואפי' בשבת ער שכובשין אותה, פחות משלשה ימים לא ועד רדתה כתיב אפילו בשבת אלפסי פ"א דשבת דף ק"ד ע"א רמב"ם פ"ב מ"ה שבת. גוים שצרו.

צריפין עיין: יושבי צריפין.

צרכי בהמה מותר לעשותן בחה"מ ש"ע א"ח סי' תקל"ו. בהמה כל צרכיה.

צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי דאמר ר' יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין נזקקין לו מלאכי השרת לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי אלפסי ור"י פ"א דברכות דף ט' ע"א, ש"ע א"ח סי' ק"א שבת פ"ק דף י"ב, סוטה פ"ז דף ל"ג. וכתבו תוספות אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי חוץ מגבריאל כדאמרינן פ' ואלו נאמרין, ותימה והלא אפילו מחשבה שבלב בני אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים. ובס' כלבו בסי' י' בה"ל ק"ש וברכותיה פי' כי הכוחות הטובות אשר מהם נמשכו המעלות הטובות נקראים מלאכי השרת והכחות הרעות נקראו מלאכי חבלה והזהיר שלא להתפלל בלשון ארמי שאין כוחות הנפש מורגלים באותו לשון, ואין יכולים לכוון בתפלה מפני זרות הלשון ואינו שגור בפי האדם וטבע הנפש להתערבה בו, ולי הצעיר הכותב נראה דאין כאן קושיא מעיקרא דהא לא ידעי מלאכי בהאי עלמא אלא מה דאיתמסר להו למנדע כדאיתא בזוהר ובספר שני לוחות הברית בענין ויאמרו אליו איה שרה אשתך וכו' וכי לא הוו ידעי מלאכי עלאי שרה אמנו היכן היתה אלא לא ידעי בהאי עלמא וכו'. עיין רצוף אהבה סי' קמ"ח. גם הנביא אמר וה' העלים ממני ולא הגיד לי, ונתן אמר לדוד לבנות בית המקדש ואח"כ ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' וגו' הוא יבנה בית לשמי וכוננתי את ממלכתו עד עולם.

צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי עיין: חולה הנכנס. מנהג וקצת דיניו. רחמנא ידכרינך. שואל צרכיו. תפילה בלשון לעז.

צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה.

אליכם אישים אקרא וקולי אל אותם הקרויים אדם, שמעו אלי בעלי שכ"ם וישמע לכם אלוהים, אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, אך על מקצתכם אחרי בקשת המחילה הראויה ממעלתכם אומר כי דין ודברים יש לי עמכם והנני נשפט אתכם על אמרכם לא חטאנו על דבר אשר אתם מכניסים אמצעי בתפלתכם כדי שתקובל ברצון לפני אלהים חיים ומלך עולם ואומרים (סדר סליחות ע"ש.) מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני אל וכו', מכניסי רחמים הכניסו רחמינו וכו' מכניסי דמעה, מכניסי תפלה וכו' השתדלו והרבו תחינה ובקשה וכו' ורבות כאלו כאשר עיניכם תחזינה אנה ואנה כי ברי לי הדבר הזה רע בעיני ה' להעלותו במחשבה בלבד, אף כי בתורה שבכתב בסדרי הסליחות כמו שיבוא בע"ה.

אל תביטו למראה הכותב, ואל תחושו לדעת אם הוא בר אוריין או בר אבהן כי זה הבל הוא, ואל תחקרו אם בת קול יוצאת מן השמים או מהר חר"ב,

אם

שמואל הנגיד נדפס בסוף ספר הליכות עולם. כללי גמר' למהרר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק' ע"א תוספות פ' המדיר דרך לעשות שתי צריכותות דאי איתמר בההיא הא בהא קאמר רב אבל לא באידך ואי איתמר בההיא הא בההיא קאמר שמואל אבל לא באידך, ולפעמים אינו אומר אלא צריכותא אחת. כללי גמר' לההרר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קי"ר ע"ב במציעא קי"ב ואי אשמעינן גזל וכו' לא היה צריך להאי צריכותא אלא משום דמשכת צריכותא אפי' מעשיה בהדיא תוספות. תוספות י"ט על משנה ב' פ"א דמנחות ר"ע משנה ג' פ"ב שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל לשונות, סוגיות, אות ו' ד"ה לפעמים עושה גמרא שתי צריכות אף על פי שהיה די באחת עיין שם הראיות.

צריכותא עיין: ואזדא לטעמיה. והא איפליגי בה חדא זימנא. וצריכא. חדא מכלל. לא ראי זה. ליתני הא וכל שכן הא. מדאיצטריך דרך הגמרא. מעשה אתא לאשמועינן. פלוגתא תלתא בחדא. פרטים שנים. צריכא עיין. שקצים ורמשים.

צריך כך וכך כי קתני פשוטו הוא דבר זה צריך לעשות ויש לו תקנה הליכות אלי אות תרס"ד ומצינו בענין אחר צריך כך וכך, ואי אפשר, וכיון דאי אפשר אין לו תקנה יומא דף ס"א ע"ב גמר' ורב חסדא אמר לך מאי צריך דצריך ואין לו תקנה ובעי ותני תנא הכי ומשני אין דהתניא נזיר ממורט בש"א צריך העברת שער ואמר רב אבינא כשאמרו בית שמאי צריך היינו צריך כדי שיהא לו תקנה לעשות העברת שער וזהו ממורט שאין לו שער אין לו תקנה ובברכות דף ט"ו ע"ב גמר' מאי צריך ואין לו תקנה. צריך לכתחילה.

צריך כתב הרב בצלאל אשכנזי כל צריך הוא מדרבנן דאי מדאורייתא חייב מבעי ליה נ"י פ' הערל דף תכ"א הלכות אות תפ"ד, חייב דאורייתא משמע.

צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים רחמים עליו קרא דוטמא טמא יקרא קריש שהוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי, והרבים יבקשו עליו רחמים מ"ק פ"ק דף ה' שבת פ"ו דף ס"ז נדה פרק בתרא דף ס"ו, חולין פ"ד דף ע"ח, סוטה פ"ז דף ל"ב, רמב"ם סי' מ"ה טומאת צרעת. בטול תמיד. טמא טמא. קובלנא מן התורה.

צריך לכתחילה משמע ולשון הטור בא"ח פי' רי"ט, באר שבע דפוס ישן דף ק', דפוס שלי דף ע"ז ע"ב תשובה כ"ט. כללי גמרא למהרר"י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק"ג ע"א כתב רש"י בברכות צריך לכתחילה משמע הא בדיעבד שפיר דמי ובריש חולין כתבו התוספות דאין צריך לכתחילה משמע. כללי גמרא שם דף ק"ט ע"א בפרק הוציאו לו דף ס"א תני תנא צריך לעשות כך וכך ופירשו צריך לעשות וכיון דאי אפשר אין לו תקנה. כללי גמרא שם דף ק"ו ע"ב תוספות דחולין דף כ"ג כי אמר אין צריך לומר כך וכך אי משמע דיעבד או לכתחילה. כנסת הגדולה אורח חיים דף קס"ג סוף עמוד ג' בכללים נפרדים אות ל"ב לשון צריך אם הוא לכתחילה או אפילו בדיעבד איכא פלוגתא ביני רבוותא הרב מהרר"י קארו בכללי הגמרא כתב דכתב רש"י ברכות פ"ק צריך לכתחילה משמע הא בדיעבד שפיר דמי וכן מוכח מדברי רבנו ירוחם בספר אדם וחוה נתיב כ"ד בראש חלק שלישי וכן כתב הרב בעל תומת ישרים בסי' ל"ז וקי"ג, וכן כתב הרב בעל הטורים בטור אבן העזר סי' רי"ט וכן מתבאר מדבריו בטור הנזכר סימן תר"ץ, ומדברי התוספות פ"ק דמגלה גבי הא דאמרינן וצריך לומר עשרת בני המן בנשימה אחת וכן כתב בעל משפט צדק ח"א סי' מ"א אבל הרב מהרר"י קארו בטור אה"ע סי' רי"ט ובטור א"ח סי' קמ"א כתב דלשון צריך לעכובא משמע ויש לתמוה עליו דבגטין פרק המביא תניין אמרינן אי מההיא הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל והכי משמע בברכות פרק היה קורא גבי מתניתין דהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו וכדכתב רש"י שם. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל לשונות סוגיות אות ו' ד"ה וצריך, עיין בסוף שו"ת הרב בעל ב"ש.

צריך לכתחילה משמע עיין. אין צריך לעשות. יבמה שרקקה בפני היבם אינה צריכה לאו דוקא אלא לא שבקינן לה. ספר תורה ודין האותיות וצורתן

צרות לא נפטרות אם חלץ לאחיות עיין אלא הליכות עולם.

צרות עיין: בוא ואראך דוגמתו, צרות תכופות זו לזו. דאגה מן הצרה, דיה לצרה. הלל נביאים. חצוצרות. טובה אין מתפללין. כל המרפה עצמו מדברי תורה. כל המשתתף שם שמים בצערו. נדר בעת צרה. עמו אנוכי בצרה. תעניות וסדרן. תפילה לצרה לעולם יקדים.

צרות עין, מנין שאפילו עופות מכירים בצרי עין שנאמר כי חנם מזורה הרשת לעיני כל בעל כנף, לעיל מניה איירי בצרי עין דכתיב נארבה לדם וכו' כל הון יקר נמצא וכו'. מזורה לשון וזורה על נוהו גפרית, ואלו צרי עין בחנם זורים מזונות ברשתם בפני כל בעל כנף שאף הם מכירים בהם ואין נהנים ממזונותיהם סוטה פ"ח דף ל"ח ל"ט. ב"ב פ"ה דף ע"ה. כל מי שעיניו צרות בת"ח בעה"ז מתמלאות עיניו עשן לעה"ב פירוש עיניו צרות שאינו מהנה אותם מנכסיו.

צרות עין עיין: אורחים עיין, אשה צרה עיניה באורחין. לשרר לנו. משרבו הרצחנים. נגעים באים. עולם הזה נברא בה"א. ציקנין. קרבן פסח שנטמא כולו. תשובה ודיניה סי' י"ח.

צרות רבו משמת רשב"ג משנה ט"ו פ"ט דסוטה.

צרות רבות באות על הדור צא ובדוק בדיני ישראל, שבת פ"ך דף קל"ט. פרנסתו.

צרות שמתענים ומתריעין עליהם ש"ע א"ח סי' תקע"ו. דבר. יחיד יתענה. ימים שמתענים. צרות כולן. רעש. תענית מתענים.

צרות שתים אין מתפללין אלא על אחת עיין: כי יהיב.

צרות תכופות זו לזו עיין: בוא ואראך דוגמתו.

צריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום משנה ב' פ"ג דשקלים, בתורה בנביאים בכתובים מצינו שצריך אדם לצאת וכו' ירושלמי דשקלים פ"ג דף ה' ע"ד.

צריכא לך ולמטלעתך, לוי תמה על שא"ר בשעת פטירתו גמליאל בני נשיא, אמר לוי פשיטא וכי צריכא למימר כי הלא הוא הבכור, ר' שמעון ב"ר השיבו צריכא וכו', ולוי פסח היה כדאמרינן לוי אחוי קידה קמי ר' ואיטלע, והיה צריך ר' לצוות על זה מפני ששמעון ב"ר חכם היה, ור"ג אעפ"י דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה, ביראת חטא ממלא מקום אבותיו היה, כתובות פי"ב דף ק"ג ע"ב סי' ל"ה. הא והא גרמא.

צריכא עיין: והא אפליגו בה, וצריכא, לא צריכא, מדאצטריך דרך הגמרא צריכותא.

צריכותא, לפעמים כשהגמ' נותנת צריכותא לבבות של המשנה הנראות יתירות מהפך הצריכותא ולפעמים אינו נותן צריכותא אלא לבבא שניה ואינה מהפכא לפי שכשהתנא שמע כל הבבות כאחת ואעפ"כ שנאן אז צריך לתת טעם ולומר למה נשנית השניה ואחר שנתן טעם למה נשנית השניה צריך לחזור ולומר למה לא כתב השניה והניח הראשונה, אבל כשהתנא שמע הראשונה ואח"כ השניה אז אין צריך לתת טעם אלא למה נשנית השניה ולא הראשונה מפני שכשכתב הראשונה לא היה יודע השניה ואחר שכתב השניה שלא היה נלמדת מדין הראשונה אעפ"י שראשונה נלמדת מן השניה לא רצה להסירה כדאמרינן בעלמא, משנה ראשונה לא זזה ממקומה אעפ"י ששנה משנה סותרת אותה, וכשהגמ' מהפכה קים להו דתנא שמעינהו לכולהו בבי קודם ששנה אותם לפיכך מהפכה, ע"כ הבריתות בטעם לא זו אף זו, והביאו בעל עץ חיים בהקדמתו כלל ה' ע"ש. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל בפ' המפקיד דף ל"ח ע"א וז"ל לרבנן איצטריך לאשמועינן מילתא דרבנן תנן לתרוייהו, ואי תנא כלים הכא נמי דלא איצטריך תו למתני מעות, אבל השתא דתני מעות ברישא תנא כלים למימר לא זו בלבד דליכא פטירא דשבירת כלי אבל אף זו דאיכא פסידא דגדול אמרינן הכי. עיין במשנה ה' פ"ג דב"מ בר"ע, ובין שמועה כלל תקפ"ג צריכותא עושה הגמר' כסדרה מחלוקות שנשנו במשנה או בריתא ופעמים עושה שלא כסדר להשמיענו הלכה. הליכות אוי אות תרס"ה צריכות כתב הריטב"א במכות גבי איתמר עיר שאין בה זקנים נראה דאף על גב דדרך הגמ' למעבד צריכות כי פליגו תרי אמוראי בתרי דיני שזה נשמע מזה מכל מקום פעמים לא מצריך משום דידע בגמרא דבהנהו תרי דיני בחדא איפליגי האמוראים בחדא זימנא אלא דהגמרא פלגינהו להכי לא שייך לאצרוכי. ההצרכה היא הבאה לקיים שני עניינים והסימן צריכא, ספר מבוא התלמוד לרבי שמואל

בשם בני משה בסי' י"ז ע"ש וצ"א לעיין בישוב כי לא ראיתיו רק הדרך העברה בעלמא לקט הקמח אע"ה דף כ"ג ע"ד ד"ה בשעת הסכנה. גוי משיח לפי תומו כשר בשם מוהרר"י קארי טרף ק"ב עד דף ק"ז. מומר המגרש שאלה. משיאין על פי בת קול.

צרה ליכא אלא מאה, אלפסי ונ"י פ"א דיבמות דף ת"ב ע"ב. אבל אם אחת מכל העריות נשואה לזר שאינו אחיו ומת מותר לישא צרתה ש"ע אה"ע סי' קע"ג סעיף ג'.

צרה עיין: אשת איש שהלך בעלה וצרתה. חליצה ודיניה למה. חמש עשרה נשים. מומר המגרש שאלה. מושלך בבור. משיאין על פי בת קול. צרות לאחין. צרת. צרות עיין.

צרוף אחר צרוף פ"א דכתובות דף קי"ב בע"י מאמר נ"ו פ' י"ג.

צרוף למנין עיין: מנין.

צרוף עיין: דיין היודע בחברו שהוא גזלן. דעות שתים המתירים מטעמים שונים עדות וצרופו. פוסקים הרבה מסכימים להיתר זה מטעם זה וזה מטעם אחר. שני תלמידי חכמים.

צרוף קדש דרבנן כ"מ פי"ב מ"ה שאר אבות הטומאות. אפר הפרה שנגע טמא. מעלות שעשו חכמים בקדש.

צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אעפ"י שמיצר לי דודי בין שדי ילין אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עיין גדי שכרמתי לי פי' אעפ"י שמיצר שאמר הורד עדייך מעליך בין שדי ילין א"ל מיד לעשות לו משכן וצמצם שכינתו בין שני הבדים שנראו במקדש ראשון כשני שדים דוחקים ובולטים בפרוכת שכנגד הפתח כדאיתא ביומא פ"ה דף נ"ד, עין גדי עון העגל שהוא מין בהמה, לשון אחר לשון ע"ז העורכים לגד שולחן שכרמתי שאספתי להתאוות אלוקים הרבה כדכתיב אלה אלוקיך ישראל שבת פ"ט דף פ"ח.

צרורות פטורים מן הכופר נ"י פ"ד דב"ק דף כ"א ע"א. עיין רמב"ם פ"י מ"ה נזקי ממון דין ב' תם פטור מן הכופר.

צרור עיין: הוצאה ושעור. מעות היה שולח ראובן לשמעון ושותפו מחשבון לוי צרור אחד. קומץ ודיניו. שברי כלים העושים. שולח יד במעות פקדון. שולח יד בפקדון נאמן בשבועה. שומר הפקיד אצלו צרור. שליש ששנה מודינה ח"מ קל"ב.

צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו בשבת והתולש ממנו בשבת חייב חטאת אלפסי ור"ן פ"ח דשבת דף קל"ג ע"א, שלטי גבורים שם אות א' חולק, רמב"ם פ"ח מ"ה שבת גבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום תולש, היתה ע"ג יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע פסקא ד' ופסקא ג', צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלתה בסנה, ועשבים שצמחו ע"ג החביות, התולש מהן חייב שזהו מקום גדולן לכל דיני תולש ש"ע א"ח סי' שכ"א.

צרות אחרונות משכחות את הראשונות משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצול הימנו, והיה מספר והולך מעשה זאב, פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי, פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות דכתיב אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו הנני עושה חדשה עתה תצמח וכו' כי לא יזכרו עוד יציאת מצרים ושעבוד מלכיות, חדשה היא מלחמת גוג ומגוג, ברכות פ"ק דף י"ג. בוא ואראך דוגמתו.

צרות כולן מתריעין עליהם חוץ מרוב גשמים לפי שאין מתפללים על רוב טובה משנה ח' פ"ג דתענית תי"ט ופירוש הדבר בר"ע, ש"ע א"ח סי' רפ"ח על איזו צרה מתריעין בשבת ועיין סי' תקע"ו. צרות שמתענים.

צרות לאחין מתירין בית שמאי ובית הלל אוסרין, חלצו בית שמאי פוסלין מן הכהונה ובית הלל מכשירין, נתיבמו בית שמאי מכשירין ובית הלל פוסלין משנה ח' פ"ד דעדיות משנה ד' פ"ק דיבמות רמב"ם פ"א מ"ה יבום וחליצה.

צפרנים בכלי, (בריתא שם בגמרא דף י"ז ע"ב, ופירוש בין דיד בין דרגל כמימרא דרב ענן שם דף י"ח ע"א ומימרא דרב חייא בר אשי וכו' וכדעת הרי"ף והרמב"ם וכן הסכים הרמב"ן בס' תורת האדם שבכלי אסור כל שלשים יום) אבל בידיו או בשיניו מותר אפילו תוך שבעה (כדעת הרי"ף והרמב"ן בספר תה"א והביאם הטור) ואשה שאירעה טבילתה אחר שבעה תוך שלשים אם תיטול צפרניה בידיה או בשיניה אינה נוטלת יפה אלא תאמר לנכרית ליטלם לה בתער או במספרים (הגה"ה מיימונית בשם הר"ם מאונגלטירא ונעל"ד שאע"ג דפסק המחבר לעיל סעיף ה' דאשה מותרת בנטילת שער יש לומר דלא התירו אלא בנטילת שער שהיא נמאסת בה ביותר) ולאו דוקא נכרית אלא הוא הדין ישראלית וסרכא דלישנא דחול המועד נקט (דעת הבעל הגה"ה). טי"ד סי' ש"ץ בשם מהר"י בן גיאת בע' הלכות גדולות וס' המצות דמתירים ליטלם לאחר שבעה אף בכלי עיין ב"י שם, וכיון שהיא מחלוקת הפוסקים והלכה כדברי המיקל באבל אף בפוסקים, מנהג פירארא ליטול אותם אף בכלי לאחר שבעה. יד אליהו למהר"א מלובלין תשובה צ"ז בדין נטילת צפרנים בימי אבל ושם השנה על הטורי זהב גם על הש"ך בדין שהתיר לומר לגוי לחתוך הצפורן כי מלאכה שאפשר לעשות מעי"ט וכו' ושם דנטילת הצפורן מצד הדין קצת ע"פ הזוהר.

צפרנים עיין: אבל אסור בגלות. אבר שיש בו צפורן. ברכה מעין שבע. גוזז בשבת. ולד הנולד בשבת. זרע של קיימא. חמשה דברים העושה אותם. חנניה מישאל ועזריה. טבילה וחציצתה. טבילה וכל דיניה. מילה בשבת. נר להבדלה. סחורה בחולו של מועד. ערב שבת ודיניו. פחד. רפואת בהמה בחש"מ. שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה, שאלה. שלשה דברים נאמרו. שמע מינה תלת.

ציץ עיין: ציצין. ציצית.

צקלג ומדמנה וסנסנה רב אתא מבי חזאה אמר בה הכי מי שיש לו צעקת לגימא על חברו שוכן בסנה עושה לו דין פ"ק דגטין.

צרבת וצלקת ופירושם עיין: צלקת.

צרדה איזה אצבע היא משנה ז' פ"א דיומא בר"ע ותי"ט א"ר אצבע הסמוכה לגודל, וא"ר אצבע אמצעי, רמב"ם ספ"א מ"ה עבודת יוה"כ.

צרה אינה נאמנת להעיד לחברתה שמת בעלה, ולפיכך אם בת ישראל לכהן היא תאכל בתרומה כרבי טרפון דהלכה כמותו, משנה אלפסי ונ"י פט"ו דיבמות דף תנ"א, ש"ע אה"ע סי' י"ז סעיף מ"ה בית שמואל שם ס"ק קל"א בגמ' מבואר דמחזיקין את בעלה שהוא חי, ואם הוא כהן תאכל בתרומה לפ"ז י"ל דאין תופסין בה קדושין של אחר מיהו תוס' כתבו שם בשם ר"י דמספקא אם אוכלת תרומה דאורייתא לפ"ז תופסין בה קדושין של איש אחר. כלה אינה נאמנת.

צרה, אינה נאמנת להעיד לחברתה שמת בעלה שהלך למדינת הים, וכשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה, כגון מי שיש לו שתי נשים והלך למדינת הים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי וצרתה מכחישה ואומרת לא מת הרי זה תנשא. זאת אומרת מת וצרתה אומרת נהרג הואיל ושתיהן אומרות אינו קיים הרי אלו ינשאו כר' יהודה ור' שמעון משנה אלפסי ונ"י פט"ו דיבמות דף ת"ן ע"ב ודף תנ"א ע"א שלטי גבורים שם אות ג'. ש"ע אה"ע סי' י"ז סעיף מ"ה מ"ו מ"ז וסעיף ג' ו"ד ועיין שם בבית שמואל ס"ק קל"ד הר"ן ואלפסי פ"ב דקדושין דף תרמ"ה ע"א ד"ה שמע מינה ממתניתין. אשה נעשית שלית. הכל נאמנים להעיד, תמות נפשה.

צרה חולצת ולא מתייבמת כל עור שצרתה יכולה למאן ולא מיאנה משנה ב' פ"א דיבמות ובמפרשים, רמב"ם פ"ה מ"ה יבום וחליצה.

צרה לא חיישינן לה מוהרר"י קארו מדף ק"ב עד דף ק"ז. מהרלנ"ח קל"ז בשעת הסכנה כשם שאין חוששין לשד ולצרה כך אין חוששין לגוי אפילו אומר בהדיא השיאו את אשתו דאי הוי גוי לא הוי מהימן עיין מוהרר"י הלוי י"ב י"ג מה שהקשה על הגאון המחבר ובעת מצאתי קצת יישוב בשו"ת חדשות נקראת בשם

ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. ופרש"י כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו ור"ן פירש דהיינו כלפי הגוף וצריך לחוש לשני הפירושים. ש"ע א"ח סי' שכ"ח סעיף ל"א. רמב"ם פ"ט מ"ה שבת פסקא ט'. אלפסי ור"ן פי' דשבת דף קל"ה ע"א ועיין שלטי גבורים שם אות ה'.

צפרנים גדלים. ראיתי אני הצעיר המחבר אנשים שאין צפרניהם גדלים כלל ובפרט בפירארא הבחור כמ"ר משה בכמ"ר ברוך קאוולייירו וגם הבחור כמ"ר חנניה בכמ"ר פנחס צאמוראנו תלמידי כל צפרניו גדלים חוץ מצפורן אצבע יד ימינו וזו היא אחת מפלאות התולדה והבחור ישמעאל בכמ"ר משה צאמוראנו תלמידי בן י"ב שנים הוא היום ומעולם לא נתגדלו צפורניו. צפרנים נהגו.

צפרנים לסדר נטילתם ש"ע א"ח סי' ר"ס בהג"ה. שלשה דברים נאמרו בצפרנים השורפן חסיד הקוברן צדיק הזורקן רשע ורש"י ותוספות כתבו דחסיד עדיף מצדיק דכשקוברן איכא למיחש דהדרי ומגלו וכתבו בשם הערוך ששריפת צפורן מזקת לאדם וכל דבר הבא מן האדם כדאמרינן ספ' כלל גדול גבי דם נדה דאיידי דחלשא לא מצנעהו לשונרא ולכן הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג דמזיק לו ובערוך בערך שלש ז"ל משום הכי נקרא חסיד דאע"ג דידע ששריפת צפרניו מזקת לגופו אפילו הכי שורפן שלא יהיו לעולם למכשול, קוברן צדיק שזה דיגם ע"כ בערוך, זורקן רשע משום שאם תעבור עליהם אשה מעוברת תפיל והיינו שזורקן בתר קציצתן אבל אם נטלן במקום אחר ונפלו או אם הניחם בארץ ואח"כ מאסף להו וזורקן חוץ לית לן בה כדמסיק במ"ק דאמרינן התם ד"ר יוחנן שקלינהו לטופרי בחול המלמד בשיני וזרקינהו בבית המדרש דאיתתא בבי מדרשא לא שכיחא וכי תימא זימנין דמכנשי להו ושדי להו אבראי כיון דאישתני אשתני פי' ההוא דוכתא דהוה מעיקרא נדה פ"ב דף י"ז, מ"ק פ' בתרא דף י"ח, אלפסי ור"ן שם דף שצ"א ע"א, עיין בעולת שבת סי' ר"ס ס"ק א', אבל מגן דוד כתב בשם התשב"ץ ובשם מהר"י לוריא שמהר"ם לא דקדק בסדר נטילת הצפרנים וגם מגן אברהם כתב כן והעלה דיש להזהר לכתחילה, וכמה דינים בענין נטילת צפרנים בכנסת הגדולה שם, ד' ב' ה' ג' א' בשמאל תחילה, ב' ד' א' ג' ה' בימין אחרי כן ש"ע שם, ועיין אליהו רבה דף שע"ט ע"א בסוף הראשית חכמה ובעל העקידה שער צ"ז, ובסוף ספר אבודרהם דף קמ"ז ע"ב הנוטל צפרניו צריך ליטול אותם על זה הסדר: יד ימין א' ג' ה' ב' ד' יד שמאל ד' ב' ה' ג' א' ומצאתי כתוב בענין זה סימן אחר והוא ק"שיא ב"לא ת"ירוץ פירוש קמיצה, שמאל ימין, אצבע באזהרה לך אתה תקוץ יום רביעי והלאה צפורניך, והטעם שעד יום רביעי הוא משבוע שעבר, ולכן הזהיר לקוץ צפרניו מיום ד' והלאה כדי שיהיה התיקון לכבוד שבת וסימן זה רומז כי נטילתם על זה הסדר קשיא ואין לשאול טעם למה כי אין בו תירוץ, ושמעתי בשם חכמי צרפת ופרוונציה שהנוטל צפרניו כסדר קשה לעניות ולשכחה ולקבור בנים אלא נוטל אותם על הסדר שאמרנו, כתב רש"י פ ואלו מגלחין על מימרת פנחס אחוה דמר שמואל שזורקין צפרנים היכא דליכא למיחש שתעבור עליהם מעוברת ותפיל, ואם תקרא בספר המוסר פ"ד תמצא חדושים על סוד הצפרנים ע"ש דף נ"ה. עיין בתיקוני די"ל ויקי"ו על אלפסי פ"ג דמ"ק דף שצ"א ע"א. מטה משה אות תי"א דף נ"ה ע"ב פירש המאמר והסדר. צפרנים אם.

צפרנים נהגו להסתכל בהם ובכפות הידים במוצאי שבת ויש לראות בצפורני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל ויש לכפוף האצבעות לתוך היד שאז רואה בצפרנים עם הכפות בבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים, זוהר פרשת בראשית ופרשת ויקהל. ש"ע א"ח סי' רצ"ח סעיף ג'. ועיין ר"י על האלפסי פ"ח דברכות דף מ"ג ועל זה סמכו העולם להסתכל בצפרנים בשעה שמברכים על הנר להראות שכבר יכול ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע, ומה שנוהגין להסתכל בצפרנים יותר מבשאר דברים מפני שהם בגופו ומזומנים אליו יותר. ויש אומרים מפני שגדלים והגדול הוא סימן ברכה נהגו להסתכל בהם לסימן טוב בהכנסת השבוע. נר להבדלה. צפרנים גדלים. מוצאי שבת תפילתו.

צפרנים נטילתם באבל אסור. ש"ע י"ד סי' ש"ץ. אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף ש"ץ ע"ב ודף שצ"א ע"א. כשם שאסור לגלח כל שלשים יום כך אסור ליטול

ביום טוב שאלה. שבת גוי המביא כתבים לישראל צדיק. תנוק נולד מהול צריך. תענית ופדיונו.

צער עיין גמרא דר"ה פרק אם אינן מכירים דף כ"ג ע"ב שטה ל"ג. תוספות או דילמא לישנא דצערא וכו' רשד"ם ח"מ סי' קי"א תוך התשובה.

צפויים טהורים. משנה א' פ' כ"ב דכלים ועיין תי"ט על משנה אחרונה החגיגה. ועיין תי"ט משנה ט' פ"ב דביצה ובר"ע ד"ה ומשום כלי מתכות דלפעמים הצפוי עקר והעץ בטל אצלו ומקבל טומאה הצפוי של מתכות. עיין משנה ד' ו' פי"א ומשנה ה' פי"ד דכלים. עיין רמב"ם פ"י מה"ל כלים דין י"ה, רמב"ם פי"א מ"ה מטמאי משכב ומושב דין י"א, ופ"ר מ"ה כלים דין ד' ומ"ש הכ"מ משם הר"י קורקוס.

צפון עיין: הרוצה שיעשיר. עגלה בצפון. רוח צפונית.

צפור טהורה עיין: בריה לא בטלה והיא חידה. סתם צפור.

צפורים עיין: סתם צפור. שלשה שלומות הן.

צפורי מצורע אסורים בהנאה משנה ט' פ"ה דע"ז דף שפ"ו ע"א אלפסי ור"ן. רמב"ם פי"א מ"ה טומאת צרעת דין ז'. תי"ט משנה ט' פ"ב דקרושין פלוגתא דר"י ור"ש בן לקיש ופיר' התוספות.

צפורי מצורע מצותן שיהיו שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחד נשפך הדם תמות המשתלחת, מתה המשתלחת ישפך הדם משנה ה' פי"ד דנגעים. רמב"ם ספי"א מ"ה טומאת צרעת. ה' יתירה. סתם צפור. שלשה צריכים שיראו.

צפורי מצורע עיין: מצורע טהור מתוך הסרג. עגלה ערופה אינה משנה. קדושין באסורי הנאה.

צפורנים עיין: צפרנים.

צפורת כרמים עיין: הוצאה ושיעור.

צפצפה עיין: ערבה ושיעורה ומה בין ערבה לצפצפה.

צפרא דמרי טב עיין: כל המתפלל ואח"כ.

צפרדע עיין: אלמלא תודוס אתה. לדידי חזי לי.

צפרנים אם עדיף ליטלם ביום חמישי לכבוד שבת ולא ביום ששי לפי שגורם גדול ביום השבת, וכן לגלח או לגלח וליטול צפרנים ביום ששי עדיף דמחזי טפי לכבוד שבת, הורה פנים לומר דעדיף וכשר הדבר להסתפר ביום חמישי מביום ששי מטעם הנזכר שהשער מתחיל לגדל פרע ביום השני לתספורת, ראיה מהמלך כי מטעם זה היה מתגלח בכל יום, ועל כן כתב משם אחד מרבותיו דיום חמישי עדיף, גם אצפרנים קאי, אך שרי נרגא בההיא ראיה לסוף דבר כתב שמנהגו היה להסתפר ביום ו' ולא ביום ה' אלא בראי אפשר להסתפר ביום ו' כגון אם יש לחוש שלא ימצאון הספרים או שהיה צריך לילך לדרכו ביום ששי או שהיה יום ששי ר"ח שאז היה נוהג להקדים ליום הכניסה ולגלח ולקוץ ביום חמישי ושם נסתפק היכא דנפל ר"ח ביום ו' ולא נסתפר ביום ה' שלפניו מחמת שכחה או אונס אם יסתפר ביום ר"ח שהוא יום ו' לכבוד שבת ושומר מצוה לא ידע דבר רע או נימא דחמירא סכנתא ומסיק כי שב ואל תעשה עדיף, אעפ"י דראויה היא שבת שתגין עלינו שירי כנסת הגדולה סי' ר"ס ס"ק א' וכתב בית יעקב מ"ח נטילת צפרנים וגלוח שערות מותר ביום חמישי דלא כדעת קצת פוסק, ויש להלק בין אם יש מי שיטריח בשבילו בשבת. צפרנים וסדר.

צפרנים בחש"מ בין דיד בין דרגל מותר ליטול אפילו במספרים אבל יש מחמירין וכן הוא המנהג להחמיר אם לא לצורך טבילת מצוה שאז נוטל כדרכו בחול ש"ע א"ח סי' תקל"ב. אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף שנא' ע"א, בית יעקוב מ', וכתב נחלת שבעה תשובה נ"ו הרגיל וזהיר בקציצת צפרנים בכל ערב שבת אף כשחל בחולו של מועד מותר לקוצצן. סחורה בחולו של מועד, צפרנים וסדר.

צפרנים בשבת עיין: גוזז בשבת.

צפרנים בשבת צפורן שפירשה וציצין שהם כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן אם פירשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו להסירן

ביד

צעקה עיין: אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. אחד הצועק ואחד הנצעק. ארבעה דברים מקרעין. ארבע צומות. בואו ונצווח. כל מי שיש לו צעקת לגימא. כמשלם שערי. משתקת. צועק לשעבר. צקלג. שלשה צועקים. תפילה.

צער בעלי חיים בבהמה ולכן התירו איזה דברים לרפואתה בשבת ש"ע א"ח סי' של"ב. ועיין ש"ע ולבוש יו"ד סי' ה' דכתב מותר למרוט נוצות האווזות חיות ואין חוששין לצער בעלי חיים שהרי משום טובתן עושין שטובות יותר ונכון לעשות זה על ידי גוי דבסוף הסעיף כתב שהוא אכזריות. ומרדכי פ' השוחט נהגו למלוג נוצות הצוואר בעופות אף שיש צער בעלי חיים, חולין דף תשכ"ט. ע"ד סי' תקצ"ט. ועיין ש"ע י"ד ס"ס כ"ג דמשום חשש שהייה יש להזהר שלא למרוט הנוצות אם אפשר לשחוט בלאו הכי. מי שהחשיך בדרך לפרוק המשא. שהייה בשחיטה.

צער בעלי חיים דאורייתא נ"י פ"ב דב"מ דף פ"ג ע"א ש"ע א"ח סי' ש"ה סעיף י"ט מגן אברהם שם ס"ק י"א ועיין סי' ש"ה סעיף י"ח י"ט ד', פסקים וכתבים סי' ק"ה. פסקי תוספות פ"ק דע"ז אין אסור צער בעלי חיים אלא כשמצערה בלא ריוח. ועיין אלפסי פי"ח דשבת דף קנ"ב ע"א, ש"ע ח"מ סי' רע"ב, גופי הלכות אות תפ"ג צער בעלי חיים כתב נ"י פ"ב דב"מ וז"ל פסקו הגאונים והרי"ף כרבא דאמר דאורייתא ומיהו דוקא בצער גדול אבל צער מועט לא וא"ת כיון דצער בעלי חיים דאורייתא זקן ואינו לפי כבודו אמאי יפטיר ותירץ הרנב"ר דכיון דהותר צב"ח לתשמישן של בני אדם כל שכן שמותר לכבודן דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. מוקצה דאורייתא או בסופו.

צער בעלי חיים עיין: בהמה אין מפרכסין ואין סכין. בהמה חיה ועוף. המראת האווזות בשבת. טומאת אהל. טלטול מקצת שמיה טלטול. כלאי עוף, כלב רע. מוקצה דאורייתא או, בסופו. מוקצה ליכא. מי שהחשיך בדרך. מניקה בשבת. משא בשבת פורקין מעל הבהמה. צידה אסורה. שבת אדם. שהייה בשחיטה. שונא שאמרו.

צער גדול בנים עיין: כי אתה אבינו. מכאן לבעל הקירה.

צער דגופיה לא אקניה ליה רחמנא לאב עיין: מפתה נותן.

צער המביא לידי שמחה עיין: אף על פי שמצירה.

צערו אפילו הביא כל אילי נביות אין נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה ב"ק פ"ח דף צ"ב. אמורא אעפ"י שחושש.

צער כיצד משערין משנה אלפסי ונ"י פ"ח דב"ק דף ל"א ע"ב ודף ל"ב ע"א, ש"ע ח"מ סי' ת"ך.

צער, נזק, רפוי, שבת, בושת, כיצד ודיניהם משניות דפ"ח דב"ק, ש"ע ח"מ סי' ת"ך.

צער עיין: אבות נזיקין עשרים וארבעה. אדם אינו נתפס. אדם בשעה שמצטער. אונס נותן ארבעה. אונס נותן צער. אוקמתא מוקי רישא. אמורא אעפ"י שחושש. אף על פי שמצירה היא עכשיו. אשה הנוגף אותה ויצאו ילדיה. אתה הוא שצערת את אבא. בושת. בזיוני עדיף. בן שמונה או ספק. בית עשה חוק למקרש. בעילה בשבת. גט על תנאי מגרש. גלות בחולו של מועד. דילמא חס ושלום. ולד הנולד בשבת. חובל. חובל באשת איש. חובל בחברו אעפ"י. חובל בחברו ודיניו. חובל בת קטנה של אחרים. חלש לדייהו. טמא טמא. יתיר איזהו. יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם. יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו. כי איכא צערא בעלמא. כל אלו שאמרו. כל המשתתף שם שמים בצערו. כל מי שיש לו קנאה. לא ליצטער מר לדידי חזי לי ספרא. לרכובה שלש. מבריח ארי מנכסי חברו. מוסר אין לו חלק. מורדת נקראת. מכה בשבת ודיניה. מפותה, מפרק. מפתה את הבוגרת. מסיע אבנים יעצב בהם. סוטר לועו. עונג שבת. ערל שלא נמול מחמת צער. פירכא הוה דמצי למיפרך מחר קרא. צדקה מי שאינו. צוערי הלויים. צריך להודיע. קבעתן. קרושין על תנאי שאין לה. קובלנא מן התורה. קלני. רבי יושב ודורש. רחיצה ביום

דמתקן על ידי שינוי הוא שאינו עושה אלא ברגלו במקום פסידא לא גזרו רבנן ש"ע א"ח סי' של"ו סעיף ט'. כתובות סוף ברייתא. וכתבוה הרא"ש והרי"ף ור"ן פב"א דשבת דף קס"ג ע"א. כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין. תולש.

צנור ומזחילה ברה"ר עיין: מזחילה וצנור.

צנורות עיין: סתם צנורות.

צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה. קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה. אלפסי רש"י ונ"י פ"ד דב"ב דף קצ"ו ע"א. ש"ע י"ד סי' ר"א סעיף ל"ד. אין הכלי חשוב לפסול המים שבו משום שאיבה אא"כ הוא ראוי לקבל קודם שיקבענו (בריתא דב"ק דף ס"ז ע"א. וב"ב דף ס"ח ע"ב) ושיתמלא לדעת (ממשנה ב' פ"ב דמקוואות) ואז פוסל בין אם הוא כלי גדול (משנה שם בריש הפרק) המחזיק מ' סאה (לפי התוס' דשבת דף י"ז) בלח שהם כוריים ביבש בין אם הוא כלי קטן ביותר ואפילו הם כלי גללים. כלי אבנים כלי אדמה. אלפסי ור"ן פ"ב דשבועות דף ט"ז. כלי אבנים כלי. מים שאובים. מקוה.

צנים פחים ופירושם משנה ד' פ"ט דב"ב במפרשים. הכל בידי שמים חוץ מצנים.

צניעות דרך ארץ רמב"ם פכ"א מ"ה אסורי ביאה. תשמיש המטה.

צניעות ודיניה ש"ע א"ח סי' ר"מ ורמ"א. ועיין סי' רל"ט וסי' ג'. ובגמר' דמנחות סוף פרק בתרא דף ק"י רב שימי איתביה לרב על דבר א' שאמר, ואמר לו רב, שימי את, בתמיה. ופרש"י אתה הוא שימי חכם גדול ומקשה לי דבר זה. וי"א רב לא זקף עיניו אלא כובשן כל שעה מפני צניעות. ובשבת פ"ה דף נ"ג איש א' נשא אשה ולא הכיר בה בעלה עד יום מותה ואמר רב כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה. ור' חייא אמר זו דרכה בכך שדרך כל אשה לכסות עצמה. וכ"ש זו שהיתה צריכה לכך. אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו. גופי הלכות דף קי"ג ע"א למעלת הצניעות. תוס' דשבת ד"ה טריחותא. ובמחזור ויטרי פי' משום שלבו רואה את הערוה. וק"ק דלפ"ז כיון דלא הוה להו מכנסים לישני עדיפא מינה משום שלא יהיה לבו רואה את הערוה. ואמאי שאני משום הכין דהוי אסמכתא.

צניעות מחתול ערובין פ"י דף ק'.

צניעות עיין: אהל בשבת. ארבעה דברים אמרו. ארבעה דברים הקב"ה. ארום לא יכנס. אשה המסתכל. אשה לא תעמוד. אשר בנינו כנטיעים. בגוי נבל. בנות ישראל לא. בר בי רב. גברא רבא קא אתי. דברי חכמים כל המקיים. דברים שבצנעה. דמי פומיה. דת יהודית. הלך בקילעא. הסכמה למגדר. וישא בלעם את עיניו. חזקה אין ברברים דאין לעכב לבנות ישראל בחצר השותפים הכביסה כי אין דרכם להתבוזת על הנהר. חליצה קודמת או יבום בתשובה שנייה. חמוקי יריכיך. יהודה אמר צדקה ממני תמר צנועה. יצה"ר אינו שולט אלא. כי קרי. כלה. כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה. כל המקדש. כל המתגאה. כל מצות שנתן להם הקב"ה. כמה צנועה אשה זו. מריים. מימי לא נסתכלתי. מימי לא ראו. מתנה עבידי אנשי דיהבי בצנעה. נזקי שכנים מעשה. נצרך לנקביו בשבת מי שיצא. נר של שבת. נשים היוצאות ליריד. פאה נכרית. פירות מכנים ברשות חברו שלא ברשות. עכסה למה. עקר הוא. צנוע. צנועות. קללות עשר. שיחה יתירה. שימי את. שלשה שנאתי. שער באשה. תהא. תורה העוסק בה מבפנים. תמר. תשמיש בעדים. תשמיש המטה עיין מרדכי.

צנצארה עיין: בקא.

צנצנת המן נגנז עיין רמב"ם פ"ד מ"ה בית הבחירה. ארון הקדש אם. ארון משנגנז.

צעא אפומא דחיצבא קשה לעניות פ"י להחזיק קערה ע"פ הכד מהמים פ' ע"פ דף קי"א.

צעקה יפה לאדם בין קודם גזר דין ובין לאחר גזר דין. אלפסי פ"א דר"ה דף ש"ח ע"ב. גמרא דר"ה פ"ק י"ו י"ח. ש"ע א"ח סי' ר"ל צועק לשעבר הרי זו תפילת שוא.

דף ל"ב ע"א ואפשר לצמצם או תוך כדי דבור דמי. בכורות דף ט' ע"א בילדה שני זכרים דאינו קדוש אלא אחד שם דף י"ז ע"ב. שם דף י"ח ע"א בילדה שני זכרים ד"א לכהן אי אפשר וכו' חולין דף כ"ח ע"ב שחט מחצה על מחצה. שם דף ל"ח תוס' ד"ה אלא בהיא פרשה למיתה והולד לחיים דאפשר לצמצם שם דף ס"ט. ערובין דף ט"ו ע"ב וה' ב'. תוס' ד"ה וספק דבריהם ע"ש. מחצה למחצה.

צמקה הריאה ודיניה ש"ע י"ד סי' ל"ז. ריאה ודיני טריפות.

צמרא בעלמא הוא דנקיט להו פי' אלים המנגחים זה את זה ואח"כ דואגים וכואבים לא חיישינן לריסוק אברים. צמרא פי' חמימות חולין פ"ג דף נ"א.

צמר גפן עיין: סחורה פוסקין בשם בני שמואל כ"ז. קזא בריש.

צמר הסכימו ק"ק שלא יורשה שום איש וכו' לקנות להעבירו לגוי והחתמו בה קצת חכמי הקהילות והיה איש א' מכר צמר ליהודי מקהל שלא חתמו חכמיו בהסכמה והתנה עמו שלא ימכרנו לגוי נראה שאין זה בכלל ההסכמה.

צמר סתם אינו אלא צמר אלים וכרים משנה א' פ"ט דכלאים בר"ע ותי"ט. משנה ב' פי"א דנגעים תי"ט.

צמר עיין: גזלן אסור לקנות ממנו. הסכמה שלא. חזקיה עיין ד"ה מוהרח"ש. טלטול מן הצמר תרי. כל עמי. סחורה פוסקין מהרר"א בן חיים. ח"ב, כ"א, ס"ב. פשתן בולע. שבת סממנים על גבי הצמר.

צנא דמלי ספרי דחסר. מגילה פ' בתרא דף כ"ח. מועד קטן פ"ג דף כ"ד. ע"י סי' י"ב. נפטר חכם אחד דהוה תני הלכתא ספרא ספרי ותוספתא אמרו ליה לרב נחמן להספידו אמר היכי ניספדיה. אי צנא וכו' אינו אלא כסל מלא ספרים ואין מבין מה בתוכן אף זה ששנה הרבה ולא למד תלמוד אינו יודע מה שונה. ועוד אפשר לפרש לשבח שהיה זוכר כל מה ששנה ולא הפסיד מאומה כמו הסל מלא ספרים שכולם שלמים מתקיימים בתוכו.

צנה עיין: קור עיין.

צנון או שאר מאכל חריף שחתכו בסכין של בשר ודיניו לענין בשר בחלב ש"ע י"ד סי' צ"ו. מאכל חריף. סכין גוי.

צנון טמנו בארץ ומקצת עליו מגולים (כלאים פ"ב) ולא השריש וגם לא נתכוון לזריעה נוטלו משם בשבת אעפ"י שבנטילתו מזיז עפר ממקומו ואעפ"י שהוסיף מחמת לחות הקרקע מותר דטלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר. ואפילו הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת דאין באוכלין משום בסיס לדבר אסור (כלבו) ש"ע א"ח סי' שי"ז סעיף ח' דלא כדעת התוספות והרא"ש דס"ל דדוקא בשוכח או במניח על מנת ליטלם בשבת. ועיין אלפסי ור"ן פ"ב דשבת דף ק"ס ע"ב.

צנון נותחך אוכל. חזרת מהפך אוכל קשות מרחיב מעיים צנון ראפאנ"ו חזרת לטוג"ה קשות צוק"ה. חתוך והיפוך מועילים למאכל. ומסיק דקישואין צריך שיהיו זוטרי דרברבי קשין לגוף של אדם כחרבות ע"ז פ"ק דף י"א. עיין בע"י מאמר כ"ז.

צנון עיין: אמוראים מוקשים ממשניות. אתרוג צנון. זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים. רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי, שום ירק.

צנועות עיין: אינס בגטין ליכא. תשמיש בעדים.

צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ע"ז פ"ג דף מ"ז.

צנור היה לראובן פתוח לצנור של חברו ולא נשתמש בו זה כמה שנים אבל לא סתם פי החור תורת אמת ס"ה.

צנור המוציאו להצר חברו לקלח שם המים פ' חזקת. רמב"ם פ"ח מ"ה שכנים. אלפסי ונ"י ומשנה פ"ג דב"ב דף קצ"ב ע"א. ש"ע ח"מ סי' קנ"ג. ושם דין הרוצה לסתום הצנור למען לא ירדו עוד מימיו לחצר חברו בעל החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך מימיו לחצר חברו כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו של חברו באים אצל רשותו.

צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים ועשבים שסותמים ומעכבים קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית ממעכן ברגלו בצינעה דכיון

הקנה נוטה ישפע הבנין ויעשה שפוע ארוך שלא יהיה נוטה לו צל ואעפ"י שכשתסוב החמה יהיה לו צל לצד אחר כיוון דבההיא שעתא ליכא צל תו לא אתיא חיה להתלונן בצלה דההיא שעתא אזלא עד דמשכחא ועוד דלאחר ד' שעות אף הצל חם ולא איכפת לה לחיה בצל ערובין פ"ד דף מ"ג והיראה היא פן תשב שם החיה ותריח ריח בשר המת ותוציאנו מקברו.

צוקת וצרבת ופירושם משנה ח' פ"ו דנגעים תי"ט ומשנה ב' פ"ט.

צמאון משביע השתיה בגמיעות גסות לא בשתיות הרבה כי אינו כמו האכילה התלוי שביעתה במלוי הכרס. ב"ב פ"ד דף מ"ט. צורבא מרבנן דלא.

צמא ורעב שמותרים לאכול קודם תפילה אין צריכים לקדש פרי הארץ להרי"ם מזרחי א"ח תשובה ח'. אוכל ושותה ואח"כ מתפלל.

צמא עיין: זלדקאן קורטמאן. מים השותהו לצמאו. מנעי עצמך מן. נחוניא חופר שיחין. נשמה מי ששמרה בטהרה שם שני משלים. קברתיו מועיל ברעבון.

צמד או בקר מכר פ' הספינה ח"מ ולע"ש סי' ר"כ. משנה אלפסי ונ"י פ"ה דב"ב דף קצ"ח ע"ב. רמב"ם פ' כ"ז מכירה. ש"ע ח"מ סי' ר"ך סעיף ד'. מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד אפי' במקום שקורין מקצתן לצמד בקר. משנה וגמרא דב"ב דף ע"ז ע"ב ודוקא שאינם קשורים ביחד אבל קשורים ביחד מכורים. טור בשם הר"י הלוי. והמגיד פכ"ז דמכירה בשם פירושי הרב אבן מגש גבי מכר הצמד וכו' דילפינן ליה מקרון ופררות וכתב הרשב"א וכן דעת הרמב"ן ותנא דבריתא תנא בקרון וה"ה לצמד דהד טעמא אית להו. ועיין נמוקי יוסף שם.

צמד בקר וכליו ארבע אמות משנה ה' דשביעית ר"ע.

צמחים גדלים מהרה עיין ע"ז פ"ב דף ל"ח. ואכלי מינייהו.

צמוקים וגרוגרות לענין מוקצה עיין: גרוגרות וצמוקים. תרומה אין תורמין זיתים.

צמיד פתיל אינו מציל אם אינו כלי משנה ב' דידים. כלים ולא שברי כלים.

צמיד פתיל אינו מציל באוהל המת אלא כלי חרס אוכלים ומשקים דברים שאין להם טהרה במקוה. משנה א' ב' פ"ט דכלים ר"ע. רמב"ם פכ"א מ"ה טומאת מת ופי"ד מ"ה כלים. כלי חרס אינו. כלי חרס אין מצילין.

צמיד פתיל אינו מציל בכלי שטף משנה ו' פ"ח דכלים ר"ע תי"ט. משנה א' ב' פ"ט ר"ע. משנה ו' פ"ט דכלים תי"ט. כלי שטף.

צמיד פתיל אינו מציל על הטומאה שתחתיו שלא תטמא הבית משנה ו' פ"ח דאהלות ר"ע. עיין משנה ט' פי"א ר"ע תי"ט.

צמיד פתיל אינו צריך לדבר המציל משום אוהל משנה ז' פ"י דכלים ר"ע תי"ט.

צמיד פתיל המציל באהל המת ודיניו רמב"ם פ' עשרים מ"ה טומאת מת. ועיין פ' כ"א ופ' כ"ב.

צמיד פתיל לטומאה רמב"ם פי"ד מ"ה כלים.

צמיד פתיל לטומאה שלא תצא אינו מועיל. משנה ט' פי"א דאהלות ר"ע תי"ט. משנה ד' פט"ו ר"ע. משנה ו' פ"ח דכלים ר"ע.

צמיד פתיל ליכא אם אין לו תוך. משנה ו' פ"ט דכלים בר"ע.

צמיד פתיל מבפנים איכא. משנה ו' פ"י דכלים בר"ע.

צמיד פתיל מציל על הטהורות שבתוכו מלקבל טומאה ואינו מציל על הטומאה שבתוכו שלא לטמא אחרים משנה ו' פ"ח דכלים בר"ע ומשנה י' ובתי"ט. רמב"ם פ' עשרים מ"ה טומאת מת דין א'.

צמיד פתיל עיין: ארם אינו מציל. אין מצילין. כל המציל. כלי חרס טהורים. כלי חרס טמא. כלים המצילין. כלי עץ אינו. כל מציל. פותח טפח להביא.

צמל עיין: משל משלו חכמים באשה.

צמצום עיין מנחות דף צ"ח ע"ב. תוס' ד"ה תרי הוו (ושייך אי מנורה נתונה בין צפון לדרום או בין מזרח למערב) דצמצום אי אפשר. שבועות

דף

צלמים עיין: בית גוי. כתב מהלך תחת הצורה. צורות. תפילה בדרך ולא במלון גוים.

צלמים צורות ודיניהם ש"ע י"ד סי' קמ"א.

צל עבודה זרה וצל צלה אסור בהנאה כל שנעשה לצל. הר"ן פ"ג דע"ז דף ש"ע ע"ב וע"א. ורמב"ם וגמרא ירושלמית אסרו צלה והתירו צל צלה וכן ה"ר ר' מאיר הלוי ותמה עליהם הר"ן שם. והש"ך טורי זהב על ש"ע י"ד סי' קמ"ב סעיף י"ג דפסק לאסור אף על הצל שכן הוא תלמוד ערוך. ופירוש צל צלה פירש"י והירושלמי שם בר"ן כל זמן שלא עברה מרת אורך הצל את מרת גובה האילן מיקרי צל והוא עב וחשוך. מכאן ואילך הצל דק וקלוש והוא צל צלה. אשירה בין. בבואה דבבואה.

צלעות ודיני טרפותיהן. ש"ע י"ד סי' נ"ד כתוב בהגהת מהר"ר יעקב קאשטרו נשתברו צלעות העוף סמוך לשדרה מקום רביצת הריאה אם היו בהם עוקצים טריפה רדב"ז סי' קצ"ב ואפשר דה"ה אם נשתברו העצמות שכנגד בני מעים שא"א לבודקן מנקב מ:הו אלא שהר"ן בשם הרשב"א כתב בהיפך. ולכן צ"ל דדוקא במקום רביצת הריאה בעוף שאני שהיא דחוקה שם ומ"מ אם יש רעותא כנגד השבר חיישינן. נ"ל שאין טרפות בשבר צלעות העוף כשאין בהם עוקצים כנגד האברים שנקיבתן במשהו. והרדב"ז הנ"ל מטרף ברין הנ"ל מכ"ש וק"ו מנשבר הגף סמוך לגוף דחיישינן שמא ניקבה הריאה ואין אנו בקיאין בבדיקתה וכ"ש הכא דחששא קרובה היא שוראי נקבה ובפרט שהיו יוצאים ראשי הצלעות דעדיף טפי להטריף מקוץ שנכנס בבת כי הרי הריאה שוכבת תדיר בין הצלעות ההם וע"י הנפות וההנעה פוגשת בשבירת הצלעות שהן כמין מחטין ודברים של טעם הם. שבות יעקב ח"ב תשובה ס' עצם שנמצא על הריאה וראינו שהוא מצלעות שבצירה אף שהט"ז אוסר ושכן שמע מהרר"ם יפה מ"מ בשחיטות אחרונים כתבו שנתפשטה ההוראה בזה דלא כט"ז וכן הסכמת הפרי חדש וכן הסברא נותנת כיון שעצם מצלעות הוא מונח שם תמיד לא חיישינן לנקיבת שאר איברים. גם הריאה אלו היתה נקובה היתה עדיין תחובה בו כיון שהריאה בחייה נפוחה ודוחקת עצמה תמיד בצלעות ודוקא שהריאה תחתי' יפה בלי שום ריעותא ועלתה בנפיחה ומ"מ אין להתיר אלא בבהמה גדולה של ישראל ובהפסד מרובה כיון שמהרר"ם והט"ז אסרו וגם הנה"כ לא השיג עליו כדרכו. עיין משנה א' פ"ג דחולין. ומנינם י"א מכאן וי"א מכאן. פני יהושע י"ד תשובה י"ב נקב עגול הנמצא בין הצלעות והכשיר. חוליות.

צל עיין: אילן כל הנפיש. גדיש החוטט בו. סוכה העשויה. סוכה לשם סוכת רקב"ש. צל עבודה זרה. שבועה אינה חלה לבטל בשם הירושלמי. שידא.

צלע יתרה כשנמצא בבהמה מצד זה ומצד זה אין מניחין לחצי חלק האחוריים יותר מצלע אחת משאת בנימין ס"ו ודברי מהרי"ל שנויין להפך.

צלע נשבר וחזר ונתקשר ויש סרכא חוץ לשבר או רובה חוץ לשבר טריפה מהרר"י טראני י"ד ט'.

צלפחד לשם שמים נתכוון. אמרו במדרש הביאוהו הבעלי תוספות פי"ג דשבת וא"כ למה נהרג והלא גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מבארו עבודת הגרשוני צ'. הוא היה המקושש, מקושש.

צלף עיין: אילן הוא. תרומת של תלתן ושל.

צלף של ערלה זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין אלפסי פ"ו דברכות ור"י דף כ"ט ע"א. ערלה אטרין. קפריסין מברך.

צל צילה עיין: צל עבודה זרה.

צלצל עיין: ממונים שבמקדש.

צל קבר הרוצה שלא תשרה בו חיה רעה נועץ קנה בארבע שעות ביום ויראה להיכן צלו נוטה משפיע ועולה משפיע ויורד ר"ל כשבא לעשות הבנין ינעוץ קנה בארבע שעות שבאותה שעה מתחיל השמש לחמם והצל צונן ונות כדאמרינן בברכות וחם השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר זו שעה רביעית ולפיכך חיות מתאוות לצל באותו שעה ולאותו צד שיראה זה שצל הקנה

צלוב קרובו בעיר אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף שצ"ט סוף ע"ב ורף ת' ע"א. ש"ע י"ד סי' שמ"ו מי שהיה בעלה צלוב עמה בעיר או אשתו עמו צלובה בעיר או אביו ואמו ועדיין לא כלה הבשר לא ישהה בתוכה אא"כ היתה גדולה כאנטוכיא (ברייתא באבל רבתי פ"ב ופי' הר"ן בסוף מ"ק לפי שהוא גורם לבזות את המת שאומרים אותו האיש הצלוב הוא אחיו של פלוני וכשכלה הבשר ואין הצורה קיימת לא יזכרוהו לרעה עוד) שאין אלו מכירין את אלו ולא ישהה בצד זה אלא בצד זה. קרובו.

צלוחיות עיין: כוסות קערות צלוחיות סכינים שלחן.

צלוחית שהניחה מגולה פרק י"א דפרה.

צלוחית של פלייטון עיין: תלמיד חכם דומה.

צלוחית שנפל לתוכה מים פ"ט דפרה.

צלי אש כתוב בקרבן פסח ולא צלי דבר אחר משנה א' פ"ז דפסחים ר"ע רמב"ם פ"ח מ"ה קרבן פסח. צלי בלילי.

צליבה עיין: אין מעידין אלא אם ראוהו שמת ודאי בשם בית חדש ע"י. נשאת לא תצא בפרק אות י"ד. צלוב.

צלי בלילי פסחים מקום שנהגו לאכול אוכלים מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין ודיניהם ש"ע א"ח סי' תע"ו וכ"ת בית יעקב תשו' כ"ד מבושל אחר שנצלה אף במקום שנהגו שלא לאכול צלי שרי לכן ראוי לעשות הזרוע שעושין זכר לפסח. וכן צלי קדירה שרי. משנה ד' פ"ד דפסחים ואלפסי ור"ן שם דף רמ"ד ע"ב. ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלקה בו אבר והוא מחובר הרי זה מותר במקום שנהגו אפילו בשר עגל ועוף כל דבר שטעון שחיטה אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי ש"ע שם. אלמלא תודוס. צלי אש.

צליה ביום טוב דברים האסורים בי"ט להכנת צלי אין מלבנין את האבנים לצלות או לאפות עליהם מפני שמתחסמת ואין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות עליהם ואין פוצעין את הקנה לעשות ממנו שפוד לצלות בו ש"ע א"ח סי' תק"ח. משנה אלפסי ור"ן פ"ד דרי"ש דף רצ"ו ע"ב והף רצ"ז ע"א. ורף רצ"ח ע"א. משנה ה' פ"ד דביצה.

צלי עיין: בשר לצלי. חתיכה עצמה נעשית נבלה. נורא משאב. שבת ודיניו עיין בספר מנחת כהן. שפוד שצלה. תערובות אסור וכמה חלוקי דינים שיש אסור והיתר שנגעו זה בזה.

צלי של מוצאי שבת גמרא פ"ד דברכות דף כ"ז ע"ב שטה א' תוספות צלי של מוצאי שבת וכו' משפט צדק כ"נ כנה"ג א"ח דף צ"ח ע"ב.

צל לידע מדת ארך הדקל עיין: דקל.

צללה במים אדירים והעלית חרס בידך כלומ' לחנם יגעת לפטור עצמך ולא עלה בידך רק שברי חרסית ב"ק פ"ח דף צ"א.

צלם בהיכל העמיד אפוסטומוס. ועליה רמו קראי אהדדי כתיב לתת שקוץ משומם שנראה שהיה צלם א' וכתיב ועל שקוצים משומם שנראה שהיו ב'. אמר רבא שנים היו ונפל חד על חבריה ותברי ליה לידיה ואשתכח דהוה כתיב את צבית לחרובי ביתא ידך אשלימת ליה פי' הצלם אומר לחברו אתה רצית להחריב ביתו של מקום שהטעית ישראל אחריך ואני עשיתי בך נקמה ושלמתי לך. תענית פ"ד דף כ"ט.

צלם דמות אדם רשע עיין: מימי לא נסתכלתי.

צלמים הנמצאים בכפרים אסורים בהנאה ושל כרכים מותרים אם אינם עומדים על פתח מדינה ואין ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה וטבעת ש"ע י"ד סי' קמ"א אלפסי ור"ן פ"ג דע"ז דף שס"ו ושס"ז, ושבריהן מותרים אבל תבנית יד או תבנית רגל עומד על בסיס אסור. שם ופלפול ארוך בר"ע. ע"י שבריה.

סי' נ' מס' שבת תוספות גבי קדש ה' וכו' שכתוב בציץ קדש למ"ד בסוף שיטה ויו"ד ה"א בתחילת שיטה. בן תמליון. פרוכת.

ציץ שאין בו אלא הזכרה א' ק"ו לתפילין שיש בהם כמה אזכרות ומ"ש מהר"ם יפה בסי' נ"ז סעיף ה' שמצנפת יש בו קדושה יותר מן התפילין את הכל ביאר שער אפרים בתשובת ך'. כהן גדול אינו. תפילין אדם.

ציקי קרירה פירש"י עיסה שמכסין בה הקרירה שתהא שואבת הזוהמא ותלמידי ר"י פירשו הדברים שמבשמים הקדירה ומתקנים אותה עיין אלפסי ור"י פ"ב דברכות דף י"א ע"א. משל לבת מלך.

ציקנין עיין: קרבן פסח שנטמא כולו.

ציר אין בו משום גילוי עיין: גילוי. גילוי אמר. דבש וציר. כל הציר. שטיא הוה.

ציר דגים טמאים אסור מדרבנן ש"ע י"ד סי' פ"ג. שאינו אלא זיעה בעלמא הר"ן פ"ב דע"ז דף שס"ה ע"א. ולכן ציר גוים שיש בה דגה מותר ודיניו אלפסי ור"ן שם ע"ב. גוי אינו משקה. כליבית. ספק דברי סופרים אין לא. ספק ספיקא להקל.

ציר דגים עיין: דבר טמא במאכל והוא חידה. מתלתא קראי שמיע לי.

ציר דרבנן וספיקו להקל עיין: בשר ששהה במליחתו.

ציר הבשר ש"ע י"ד סי' ס"ט וסי' ק"ח. בשר שלא שהה. בשר שנמלח כשעור. בשר ששרה במליחתו. כלי שני אינו מבשל. מלח דמעמידים כתבתי בשם מרדכי דכל מיני ציר בטל בששים.

ציר ומוריים שורפים היין הבלוע בכלים עיין אלפסי ור"ן פ"ג דע"ז דף שס"א ע"א. הכשר כלים של יין. כלים של גוים.

ציר חגבים טמאים טהור משנה ב' פ"ז דעדיות. משנה ט' פ"י דתרומות. רמב"ם פ"ג מ"ה מאכלות אסורות כתב ציר חגבים טמאים מותר מפני שאין בהם לחלוחית וכתב עליו הראב"ד בירושלמי שאינו מכשיר ע"כ ובפ' ט"ז מה טומאת אוכלין כתב אינו מכשיר אבל מטמא והשיג הראב"ד דאף אינו מתטמא ועיין בפירוש הראב"ד בסוף עדיות.

ציר חגבים טמאים מותר ש"ע י"ד סי' פ"ה סעיף ג'. וטעמא משום דאין בהם לחלוחית מה שאין כן בציר דגים רמב"ם פ"ג מ"ה מאכלות אסורות חגבים.

צירי דלתות וכלים היכא מותר להחזיר ולהסיר לצורך יום טוב ש"ע א"ח סי' תקי"ט.

צירי דלתות וכלים שיצאו היכא מותר והיכא אסור להחזירם בשבת ש"ע א"ח סי' שי"ג אלפסי ור"י פ"י דערובין דף רכ"ד ע"ב. טלטול דלת.

ציר נבילה דאורייתא וספיקא לחומרא תורת חטאת כלל כ' דין ב'.

ציר נפל על הכלי צריך הגעלה ואם הוא כלי חרס צריך שבירה וכל זה מיירי שנפל עליו הרבה ציר אבל אם נפל עליו טפת ציר בין בכלי עץ בין בכלי חרס סגי בקליפת מקום הטיפה. תורת חטאת כלל י"ג.

ציר עיין: בשר שלא שהה. בשר שנפל לתוך הציר. בשר ששהה במליחתו. חמץ בפסח אוסר. מקוה יש מעלין.

צירתי עיין: אונקלי מעלין אותו בשבת.

צירת שמיא פירוש ראש קדקוד.

צל הצל עיין: צל עבודה זרה.

צלו בלשון גמרא יש שני פירושים לדעת רש"י הוא תפילה כמו צלותא ולדעת אחרים שהביא רש"י הוא נדר תענית דף י"ב ד"ה יוסר בצלו ויראה דרש"י תופס גבי חד אמר ייסר בצלו שכך היתה גרסתו וע"ז כתב דהאי בצלו דהכא י"מ נדר. אבל בצלו דלעיל דאמר רב יוסף כוותיה דשמואל מסתברא אפילו י"מ מודו דפירוש בצלו דתחילת סוגיא הוה תפילה. הליכות אלי אות תרס"ג י'.

צלוב עיין: תלוי.

הקורא בלא ציצית כאלו מעיד עדות שקר. שבעה כמנודים. שבת תפילת שחרית ודיניה שהחיינו בציצית שמע ודיניו שמע כל הקורא. תיתי לי דלא סגינא תכלת אינו מעכב תכריכי המת מותר תעשה ולא מן העשוי תפילין וברכתם תפילין וציצית תפילת ערבית בטלית. תקיעות אם. תשמישי מצוה נזרקין.

ציצית עיין מנחות פ"ד דף מ"ד. ובשער אפרים סי' כ"ב מבאר תוספות פ"ק היבמות דף ד' ע"ב ד"ה ואמר רחמנא עביד ליה תכלת וכו'. רמב"ם סוף פ"ד מ"ה תפילין אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית או בלא תפילין.

ציצית על גבי ציצית שכתב ב"י סי' י' הלכות קטנות ח"ב סי' ק"ז. עיין שירי כנה"ג סי' ט"ו ס"ק ז'.

ציצית פסול על האדם בשבת בכרמלית לא יסירנו מעליו הגדול כבוד הבריות ש"ע א"ח סי' י"ג. וכתב שירי כנה"ג שם מעשה בראובן שנפסקו הציצית מהטלית קודם מוסף והסיר הטלית והתפלל מוסף בלא טלית וא"ל דטעה דאין להסירו משום גדול כבוד הבריות. והגאון החזיק בידו ששוב עשה הדוקא בבואו לב"ה וקודם לבשו הטלית מצאו פסול אזי יש בו משום גדול כבוד הבריות ולפיכך מותר ללבשו בלא ברכה אבל כשבראשונה היה לבוש וראוהו שכבר היה לו ציצית כשר ואח"כ נפסקו לו הציציות לא שייך עוד טעם כבוד ולא בושה ובפרט אם האיש אינו מתבושש גלה כבוד ע"ש. טענות רבות ס"ק ז' וח'. עיין נמוקי יוסף על אלפסי סוף ה' ציצית. ציצית בשבת.

ציצית צריך שתהא נוטפת על הקרן אלפסי ה' ציצית דף פ"ז ע"ב. ש"ע א"ח ס"ס י"א. ציצית וסדר עטיפתו ודיניה.

ציצית קודם לתפילין או זה לזה עיין הלק"ט ח"א תשו' נ"ד מ"ש על שכה"ג. ותש' רדב"ז סי' רמ"ד כתב על דרך האמת צריך להתעטף בציצית תחילה ואח"כ להניח תפילין והנזהר בציצית קטן אין קפידא אם ישים תפילין קודם ואח"כ יתעטף בגדול ובעל ראשית חכמה פ"ו שער הקדושה דף ר"א ע"ב שנכון להניח קודם אף טלית גדול ואח"כ תפילין והחכמים שמניחים קודם התפילין לא נכון הם עושים. יד אליהו תשובה מ"א. ציצית ותפילין איזה מהם קודם. שני תינוקות למול ד"ח יד אליהו מ"א. תפילין וברכתם.

ציצית שכרו וענשו ש"ע א"ח סי' כ"ד. קשה ענשו של לבן מענשו של תכלת ומשל שם אלפסי ה' ציצית דף פ"ה ע"ב. ציצית גדול ענשו. ציצית כל.

ציצית שליש גדול ושני שלישי ענף אלפסי ה' ציצית דף פ"ז ע"ב. ש"ע א"ח סי' י"א.

ציצית שקולה כנגד כל מצות שבתורה אלפסי ה' ציצית דף פ"ט ע"ב. ציצית ותפילין איזה מהם קודם.

ציץ מכפר עיין: בגדי כהונה מכפרים. גלוי מלתא אמרינן לפעמים.

ציץ מעשהו כיצד הרמב"ם פ"ט מ"ה כלי מקדש עיין ספר גט פשוט למהר"ם בן חביב על אהע"ע סי' קכ"ה ס"ק ט"ו.

ציץ מרצה עיין: גילוי מילתא אמרינן לפעמים. נזיר ועושה פסח. קדשים אע"פ שנטמא הבשר.

ציץ מרצה על הטמא ואין ציץ מרצה על היוצא משנה י"ב פ"ח דזבחים. משנה ג' פ"ג דמנחות.

ציץ מרצה על טומאת הדם והקרבן לא על טומאת הגוף ודוקא. משנה ז' פ"ז דפסחים ובתי"ט, רמב"ם פ"ד מה קרבן פסח. ופ"א מ"ה פסולי המוקדשין פסקא ל"ד ועיין פ"ד מ"ה ביאת מקדש על מה הציץ מרצה.

ציץ מרצה על טומאת התהום בנזיר ובעושה פסח משנה ז'. פ"ז דפסחים אף על טומאת הגוף רמב"ם פ"ד מ"ה קרבן פסח.

ציץ עיין: אשה במה יוצאה ובמה. ברכת כהנים וכמה. גלוי מילתא אמרינן לפעמים. חותמות שבכלים. חציצה ברצועות. תפילין חייב אדם.

ציץ ראהו ר' אליעזר ב"ר יוסי ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשטה אחד. מהרח"ש סי'

אם נוטל הציצית מטלית זו כדי להניחו בטלית אחרת מותר כי חלף הלך לו בזוי המצוה דכן כתוב בשאלתות דרב אחא הובא במגן אברהם ובב"ח סי' ט"ו כשמוכר טלית לחברו אסור ליטול הציצית אא"כ רוצה לקובעו בטלית אחר ע"כ וה"ה כשרוצה לעשות בגד לעצמו. ובפ' התכלת פסק אביי כשמואל דמתירין מבגד לבגד וכן פסק הב"י א"ח סי' ט"ו מותר להתיר ציציות מטלית זו וליתנם באחר ואין בזה משום ביזוי מצוה לציצית ע"כ. א"כ כיון דבנטילת הציציות כדי להניחם בטלית אחר אין בו שום ביזוי הרי מותר לחתוך טלית כדי לעשות ממנו בגד אבל דוקא להתיר הציציות ולהניחם בטלית אחרת. ואם בפ' במה מדליקין כתב רש"י מטילין מבגד ישן לבגד ישן הנראה דדוקא ישן בישן אבל חדש בחדש לא כבר כתב הב"ח סי' ט"ו דלא נחית בלישניה לומר דוקא ישן בישן אלא אורחא דמילתא נקט דאין דרך להטיל ציצית מטלית שעומד ללבישה אבל מדינא שרי אפילו מחדש לחדש. מכל זה מוכח דאסור לפסול טלית כדי לעשות ממנו בגד אם לא להניח הציציות בטלית אחרת ותו לא מידי.

ציצית מותר להתיר מבגד להניחו בבגד אחר אבל שלא להניחה לא. ומטלית של מתים מותר בכל ענין אבל אין ליקח הכף כמו שהוא ולהניחו בטלית אחר ש"ע א"ח סי' ט"ו. אלפסי ה' ציצית דף פ"ו ע"ב. אלפסי ור"ן פ"ב דשבת דף ק"ו ע"א ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר משום ביזוי מצוה נ"י ב"ה ציצית דף פ"ו.

ציצית מותר לזורקו אם נפסקו החוטין מפני שהיא מצוה שאין בה קדושה. וי"א דאין לנהוג בהם מנהג בזיון לזורקן במקום מגונה. ויש מדקדקין לגונזן והמחמיר תבא עליו ברכה ש"ע א"ח סי' כ"א. ציצית מותר להתיר.

ציצית מותר ליכנס בו לבית הכסא ש"ע א"ח סי' כ"א סעיף ג' ועיין בע"ת שם שהביא שם ראיה מכנף שאול שכרת דוד שהוכיחו בגמ' דציצית היה שם. ועיין שם במגן דוד שאסר בטלית מיוחד לתפילה. עיין רמב"ם פ"ג וב"י בשם גאון מההיא דמנחות מ"ג. לרקם פסוקים. ציצית בבית הקברות שם תראה שחלק ר"י בין טלית שהוא מלבוש לטלית מיוחד למצוה. ציצית מותר להתיר מבגד לבגד שאלה.

ציצית מצוה לעשות על כנפי הכסות שנא' בפ' שלח ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם. ואין הנשים חייבות בה כמו שנתבאר בקדושין פ"ק ספרי ומנחות פ' הקומץ ופ' התכלת רמב"ם פ"א מ"ה ציצית. סמ"ג עשין כ"ו. סמ"ק סי' ל"א. א"ח סי' ח' חלק אדם נתיב י"ט חלק ג'. כלבו סי' צ"ב. רוקח סי' שס"א. אגור סי' ח'. הרי"ף ה' ציצית ועיין שם פ"ה ע"א. ציצית חובת.

ציצית נשים פטורות ממנה דמצות עשה שהזמן גמרא היא אלפסי ה' ציצית דף פ"ה ע"א. סמוכים דרשינן. ציצית חובת. ציצית מצוה.

ציצית עובר בחמשה עשה מי שאין לו ציצית בבגדו אלפסי ה' תפילין דף פ"ג ע"ב. ציצית ותפילין איזה.

ציצית עוברי דרכים שנהגו שמניחים טלית כשהוא מקופל ומשלשלים אותו סביב הצואר על כתפיהם אין יוצאין בו ויש למחות להם מפני שאינה עטיפה כלל משאת בנימין שאלה מ"ג.

ציצית עיין: אבוך במה. אברהם בשכר שאמר. ברכה אחרונה אחר. גאולה לתפילה ועניה. ברכת שלש. גבר לא ילבש שמלת אשה. הדור מצוה עד שליש משלו. זקן נתאספו ושאלוני. הקלו בכסוי הציצית ובהטלת הציצית במלבושים עליונים שיש להם ד' כנפות ולמה. חביבין. חולו של מועד ודיניו. חנוך אינו. תציצה ברצועות. חתן יברך. טלית יציאת מצרים גבי רבית. כוונה ולבישה. כלאים בציצית. כל המצות כלן כלי קופסא כל מילי דמר כל שיש לו תפילין כסות לילה לילה אינו. מעוט אחר. מעלין בקדש. מצוה קלה. מצוה שנאמר בה לכם מצנפת אינה ראויה. נדרים בעוונם ניחא ליה. נשים פסולות סרין בציצית סומא בקריאת שמע עם הציצית. סומא חייב. סמוכים דרשינן. עטיפת. עם הארץ איזה הוא עניבה עשה דוחה. פת הבאה. ציציות. ציצית לבן קטינא קטינא. קטן היודע להתעטף קים לי עיין ספר בענין בעלת חמש אם פטורה או חייבת בציצית קריאת שמע הקורא בלא בערך ציצית ותפילין איזה דרעיא מהימנא כתב דאף

הקורא

ציצית חובת גברא למימרא דכלי קופסא (היינו המונחים בארגז) פטורים מציצית. וציצית חובת מנא הוא למימרא דאין אדם חייב לקנות טלית בתי ארבע כנפות להתחייב בציצית אלפסי ה' ציצית דף פ"ו ע"ב. שלטי הגבורים שם בשם הטור. ש"ע א"ח סי' י"ט ועיין סי' י"ז סעיף א' בהגה. כלי קופסא.

ציצית כל הזהיר בה זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה עבדים שבת פ"ב דף ל"ב. אלפסי דשבת דף ק"י ע"א. אלפסי ה' ציצית דף פ"ט ע"ב. ובב"ק פ"ו דף נ"ח כל טצדקא דאית לה למעבד עבדא ונפקא. טצדקא תחבולות וכן טצדקי לפטור נפשך מציצית שבמנחות פ"ד דף מ"א דא"ל מלאכא לרב קטינא. ופירש"י תחבולות. ובשבת פ"א דף כ"ג ע"י סי' י"א זוכה לטלית נאה, כאלו מקבל פני שכינה. אלפסי ה' ציצית דף פ"ט ע"ב. אלפסי פ"ב דשבת דף ק"ז ע"א. ש"ע א"ח סי' כ"ד גדול עונש מבטל מצות ציצית ועליו נאמר לאחוז בכנפות ארץ וגו' הזהיר בציצית זוכה ורואה פני שכינה. אברהם בשכר שאמר. ציצית שכרו. קטינא קטינא.

ציצית לבן אינו מעכב בו את התכלת ותכלת אינו מעכב את הלבן אלפסי ה' ציצית דף פ"ה ע"ב. הרמב"ם ה' ציצית פ"א. משנה א' פ"ד דמנחות התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. ציצית עיין.

ציצית למה נהגו העם להתעטף בטלית חברו שלא מרעתו מ"ש מלולב ולמה צריך לתפלה תומת ישרים מ"ו. ניחא ליה.

ציצית למת אין קוברין את המת אלא בטלית שיש בו ציצית כהכרעת הרמב"ן בס' ת"ה ענין ההוצאה דף ל"ב. וי"א שאין צריך ציצית טור בשם יש אומרים. ונהגו לקברו בציצית אך שפוסלין תחילה הציצית או כורכין א' מן הכנפות. ש"ע י"ד סי' שנא' סעיף ב' ובהגה. והטור כתב קושרין וכתב שם בשעה שקוברין אותם. כתב מרדכי דשבת פ' במה מדליקין סי' רע"ב דף קע"א ע"ג דפוס סביוניטא הא דמסירין ציציות מן המתים סומכין אהא דמס' שמחות דאבא שאול וכת' המרדכי בפ' התכלת אם מסירים ציצית מן המתים או אם מטילים להם ציצית רבו הדעות והנכון לקשור אותו בכנף א' ועיין טורי זהב ס"ק כשנפטר רבנו גרשום אמר ציצית חוץ ונחלקו בפי' דבריו י"א יסירו הציצית מהטלית וי"א שישימו אותו חוץ לארץ. וכתב הב"ח והביא דבריו גם בעל שפתי כהן, דאין לפוסלן אלא יש לקושרן זה עם זה או לכסותם תחת הכנפות. עיין טור בשם רמב"ן והמרדכי בהלכות קטנות תתקפ"ה ורבנו ברטנורה בפרק במה מדליקין ועיין ב"י. ציצית מותר להתיר.

ציצית מותר להתיר מבגד לבגד. שאלה. אדם רוצה לעשות מטלית שיש בו ציציות בגד ללבוש אם אסור לפוסלו כיון שנשתמש בו לדבר מצוה או מותר יען כי תשמישי מצוה הן וליכא קדושה. ת ש ו ב ה. לכאורה היה נראה דמותר לאדם לפסול לכתחילה הטלית כדי לעשות ממנו בגד דאמרינן בפרק בני העיר תשמישי מצוה נזרקין תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה, סוכה, ולולב, שופר, וציצית, ומהאי טעמא יכול לכנוס בהם לבית הכסא וקייםא לן נמי דציצית חובת גברא וכן פסק הב"י א"ח סי' י"ט וליכא קדושה בציצית עצמו ומטעם זה פסק הטור א"ח סי' כ"א דמותר לעשות לכתחילה מה שהוא רוצה בטלית של מצוה אעפ"י שהוא כשר ושטוב להחמיר. אבל הב"י קרא עליו תגר ואמר דלא היא אלא דמדינא אסור ומביא ראיה משאלתות ז"ל אסור למעבד צרכיהון במידי דעביד למיפק ביה ידי חובת מצוה כגון חוטין הקבועין בציצית לעשות בהם מידעם וטעמא משום ביזוי מצוה דכשהוא פוסל טלית כשר אין לך בזיון גדול מזה ורבו ראיותיו ע"ש ומתניתא דאמרה תשמישי מצוה נזרקין מיירי אחר שכבר נפסל הטלית דהשתא ליכא ביזוי כי פסול ועומד הוא ואי משום דקי"ל ציצית חובת גברא הוא עכשיו הציציות אתקצי למצוותייהו וכן כתב הרמב"ם וכן פי' הר"ן במגילה ורבנו הגדול מהר"י בשם העטור הובאו דבריו בב"י ע"ש וכן כתב לבוש התכלת בסימן כ"א אבל כל זמן שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם שום תשמיש חול וכו' משום ביזוי מצוה. וה"ה בטלית עצמו כי כל אחד צריך לחברו וכן כתב הב"ח שאסור כשאינו פסול ע"ש. מכל זה עינינו רואות שאסור לפסול טלית כדי לעשות ממנו מלבוש שלא במקום מצוה. אבל

חובת הגוף מה שאין כן בתפילין ומטעם זה תירץ הלבוש ריש הלכות תפילין דלא אמרינן בגמרא עדות שקר גם בציצית וע"ש וז"ל בכה"ג בכללי הפוסקים סי' א' כל דבר שלא הוזכר לא בגמרא בבלית ולא בגמרא ירושלמית ולא דברו בהם הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים ועליהן אנו סומכים בכל הכת אעפ"י שבעלי קבלה דברו בהם אין אנו יכולים להכריח בו למי שאינם נוהגים בדברי קבלה (הרא"ם ז"ל ח"א סי' א') והרדב"ז ז"ל בתשובה ח"א סי' מ"ט ופ' כתב כל מקום שנמצא הקבלה חולקת עם הגמרא הלך אחר הגמרא והפוסקים ואם אין נזכר בגמרא ובפוסקים הלך אחר הקבלה וכ"כ בספר יוחסין וכ"כ הר"י ז"ל בתשובה סי' מ"א בשם הר"ש הלוי הכל שהזהר אינו חולק עם הגמרא נקטינן כוותיה ולא פליגי על הרא"ם ז"ל דהנך רבוותא מדברים בהנהגה שינהג אדם עצמו והרא"ם ז"ל מדבר במי שאינו רוצה לנהוג כדברי הקבלה שאין להכריח אותו עכ"ל. וא"כ ציצית דמעיד עדות שקר שלא הוזכרה בגמרא אין להכריח משא"כ תפילין שיש להכריח לנהוג כן כיון שנזכרה בש"ס ובג"ד שאין ידו משגת לקנות שתיהן לא יבטל הא דיש להכריח כדי לקיים הא דאין להכריח וכדכתבתי: וגרסינן תו בספרי מי שאינו מניח תפילין יש עליו עונשין בכל שנה כנגד ימות החול שבשנה הראויים להניח בה תפילין שאין לנו מצוה שתהא אות ועדות כי אם ג' מילה ושבת ותפילין שנכתב בשלשתן אות ואין ישראל מברר יחדותו אלא בשני עדים הלכך בשבת א"נ ביו"ט שיש מילה שבת פטור מלהניח תפילין אבל בחול אם אינו מניחם נמצא כי לא נשאר לו אלא עד אחר וידוע כי עד אחד אינו כשר להעיד וזה אם יושב בלא תפילין הרי עדותו פסול משא"כ אם הוא בלא טלית מצוייץ דלא כתיב ביה אות ואיתא במנחות פ' התכלת אמר רב ששת כל מי שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה כל שאינו עשה לו ציצית עובר בחמשה עשה כל שאינו מניח מזוזה לפתחו עובר בשני עשה וא"כ מוטב לבטל חמשה מלבטל שמונה ועוד כי קדושת תפילין חמירא ואין סברה לבטל קדושה חמורה כדי לקיים מצוה קלה והאי דבעינן בתחילה עיטוף דציצית ואח"כ הנחת תפילין לא משום דציצית מעלי טפי אלא אדרבה משום דכיון דזיל טפי קדושתיה מקדמינן ליה דמעלין מקדושה קלה דציצית לקדושה חמורה דתפילין וכדכתוב בש"ע ריש הלכות תפילין וא"כ כשאין ידו משגת לקנות שתיהן עליו להקדים התפילין דחמירי טובא דלא כבעל כנה"ג ומיהו נראה והאי דציצית ומזוזה ציצית קודם כיוון שהיא שקולה כנגד כל המצות משא"כ מזוזה ועוד שהמבטל ציצית עובר בחמשה ובמזוזה ב"ב עשה וכוונתו לדעת בעל עולת תמיד על א"ח סי' כ"ה ס"ק א' עי"ש. ועיין הלכות קטנות ח"א תשובה נ"ד מ"ש על שכה"ג. ועיין יד אליהו למהר"א מלובלין סי' מ"א. ציצית קודם לתפילין, שני תינוקות למול ד"ה יד אליהו סי' מ"א.

ציצית ותפילין יש להניח בברכת עוטר ישראל מטה אות ז'.

ציצית זמנו ש"ע א"ח סי' י"ח. טלית קטן צריך. לילה אינו. ציצית בבית הקברות. ציצית בתשעה.

ציצית חובת גברא או חובת מנא מנחות דף מ' ע"א תוס' ד"ה סדין בציצית. (ועיין בנזיר דף ב' דאיכא תנא חד דמפיק מראשו דעשה דוחה לא תעשה הצמר ופשתים לכרבא) שם דף מ"א ע"א. שם דף מ"ד ע"א תוס' ד"ה טלית שאולה, ש"ע א"ח סי' י"ט. ובתיב באר שבע דפוס פראנקפורט דף פ"ו ע"א שאלה נ"ב למה אנו מברכים אקב"ו להתעטף בציצית אם אין אדם חייב לקנות טלית. וי"ל דכיוון שאם רוצה להתכסות בטלית בת ארבע כנפות חייב מדאורייתא להטיל בה ציצית לפיכך שפיר שייך לומר וצונו לפי שר"ל עכשו שאני רוצה להתכסות בטלית בת ד' כנפות צונו הקב"ה להתעטף טלית זה בציצית אבל לא קאי וצונו אחובת גברא כמו גבי תפילין ושאר מצות. ש"ע א"ח סי' י"ז,

ציצית חובת גברא אי חובת מנא עיין בשער אפרים י"ט שמבאר מה שמחלק מהרש"ל בפ' ים של שלמה פ' כל הבשר סי' נ"ג בין נשים לשאר פטורים הגבי ציצית אפשר לכל העולם להיות בלא ציצית, ש"ע א"ח סי' י"ט, ועיין בסי' י"ז סעיף א' בהגה דכתב הואיל ואינו חובת גברא דאם ידעת לפרשו לא פליג עם מ"ש בסי' י"ט חובת גברא הוא ולא חובת מנא. ציצית מותר להתירה. ציצית נשים. ק"ש כל אדם.

אעפ"י שאין בהם עטוף יוצאין בהם ידי חובת ציצית וטוב להניח אותו על ראשו רחבו לקומתו ולהתעטף בו ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הלוך ארבע אמות ואח"כ ימשכנו מעל ראשו וילבשנו תרומת הרשן ומהרי"ק קמ"ט והאגור ומהרי"א. ש"ע שם. ועיין נמוקי יוסף על אלפסי ה' ציצית דף פ"ו ע"א ד"ה אמר רב אחר שהביא דין העיטוף כתב אבל משורת הדין כל כסות של ארבע כנפות חייבת בציצית ויוצא בו ממצות ציצית אעפ"י שאין בו לא כסוי ולא עטוף וכו' וכן פשט המנהג בכל ישראל כי רובם אין להם טלית גדולה הראויה לעטוף ועושין טליתות קטנים שלובשין אותן וכו' וזו נראית ראיה ברורה וכן פסק הרב בעל הלכות ז"ל ואין להרהר בזה ומ"מ מצוה מן המובחר שיהיה כולו מעוטף במצוה זו. ועיין מטה משה אות ט"ו לבדוק הציצית קודם עטיפה.

ציצית ותפילין איזה מהם קודם זהר פ' ואתחנן. מי שהוא זהיר בטלית קטן ילבשנו ויניח תפילין בביתו וילך לבוש בציצית ומוכתר בתפילין לבית הכנסת ושם יתעטף בטלית גדול והעולם נהגו להתעטף אף בטלית גדול קודם ולברך עליו ואח"כ מניח התפילין והולך לבית הכנסת ש"ע א"ח סי' כ"ה סעיף ב'. וכתב נימוקי יוסף על אלפסי ה' ציצית דף פ"ו ע"ב ד"ה וכבר נשאלתי נראה שראוי להקדים מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת בין ביו"ט ותדיר קודם וכן מצאתי לרבנו יונה זצוק"ל בספר היראה ומ"מ אותם המתעטפים בטלית גדולה כיון שאין דרך להתעטף אלא אחר כל המלבושים ושנתנו מקשוריהם בראשיהם מצות תפילין באה לפניו תחילה ומברכין עליה תחילה לפי שאין מעבירין על המצות.

נשאלתי מי שאין ידו משגת לקנות תפילין וציצית איזה מהם קודם לקנות.

תשובה. גרסינן בירושלמי שלהי מגילה תפילין ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת רב הונא אמר תפילין קודמין מאי טעמא דרב הונא שכן נוהגין מפרשי ימים והולכי מדברות וכתב עלה הרא"ש ז"ל מסתברא דהלכתא כרב הונא דמצוה דגופא עדיפא וכן פסק בנו בעל הטורים ומהר"י קארו בשולחנו א"ח סי' ל"ח סעיף י"ב, ובנימין זאב סי' קצ"ג דתפילין קודמין כיון שהם חובת הגוף מה שאין כן מזוזה ומצוה דגופא עדיפא. וא"כ הוא הדין נמי בנ"ד דתפילין קודמין כיון דתפילין חובת הגוף מה שאינן כן ציצית. עיין לבוש ריש הלכות תפלין ובטור ריש סימן כ"ר ולבושין שם ודו"ק אבל מצאתי בכנסת הגדולה ריש הלכות תפילין על הטור דסבירא ליה דציצית קודם משום דשקולה כנגד כל המצות כדתניא בפ' התכלת ותמה אני דתפילין נמי הוקשה כל התורה כולה לתפילין וזה לשון הרא"ש בה"ק בה' תפילין שנו חכמים ליום הדין אם היה זהיר במצות תפילין כף זכות מכרעת ואם פשע בהם כף חובה מכרעת שאין לך גדול בכל מצות עשה שבתורה ממצות תפילין שהוקשה כל התורה כולה לתפילין שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך לכן צריך כל אדם להזהר במצות תפילין עכ"ל. ואם כן האיך נבטל מצות תפילין מפני מצות ציצית כדברי בעל כנסת הגדולה מכח מה ששקולה ציצית כנגד כל מצות שבתורה. והנה במצות תפילין איכא תרתי לטיבותא חדא שהוקשה לכל התורה כולה ועוד שהיא חובת הגוף מה שאין כן מצות ציצית כדכתיבנא. ועוד איתא במסכת ראש השנה דפושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילי ולא אמרינן דלא מנח ציצית ומהאי טעמא הוכיח בעל בנימין זאב בסי' הנ"ל גודל מעלת תפילין לגבי מזוזה וע"ש. ותו גרסינן בפ"ב דברכות אמר עולא הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו ובין לרש"י שפירש דעל עצמו ר"ל על השי"ת ובין לר"י שפירש על אותו הקורא ק"ש כלומר שכיון שקורא וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך ואינו מניחם נמצא שהוא מעיד עדות שקר בעצמו שמה שאומר אינו אמת איך יתכן לעבור עשה ולא תעשה דתפילין לקיים עשה דציצית גרידתא והגם שברעיא מהימנא פ' שלח לך דף קע"ה ע"א כתב שאף הקורא ק"ש בלא ציצית כאלו מעיד עדות שקר בעצמו מ"מ כיון שהגמרא לא זכר כלום מזה אין להכריח לנהוג כן כשאין יכולת בידו לקנות שתיהם כנ"ד שהרי אין אדם חייב לקנות טלית בת ארבע כנפות ולעשות בו ציצית שכל זמן שאינו לובש בת ארבע אינו חייב מעולם בציצית וכמ"ש הטור ולבוש ריש סי' כ"ד כיון דציצית אין בו חובת

טוב שיתקן אותו עם שמנה חוטין האחרים משום מצוה מן המובחר ועיין במנורת המאור על אותו שעלה לסולם ונפסק חוט א' ולא רצה לירד עד שתקנו. חוטין צריך שיהיו טווין לשמן (מנחות מ"ב. סוכה י"ז כשמואל הרי"ף והרא"ש ועיין הר"ן פ"ד דגטין בארוכה ד"ה גרסינן בגמרא) הגהה. ויש מחמירין אפילו לנפצם לשמן (והמנהג להקל בנפוץ) שיאמר בתחילת הטווי שעושה כן לשם ציצית או שיאמר לאשה טווי לי ציצית לטלית (מרדכי ה' ציצית) ואם לא היו טווין לשמן פסולים (הרא"ש) טוואן גוי וישראל עומד על גביו ואומר שיעשה לשמם להרמב"ם פסול להרא"ש כשר (הגהה. ונוהגין שיסייע ישראל קצת וכדאיתא לקמן סי' ל"א סעיף ט' וביו"ד סי' רע"א גבי תפילין וס"ת) וצריכין שזירה ושיהיו שזורין לשמן (ממשמעות גמרא דערובין צ"ו והרא"ש בהלכות ציצית בשם ספרי) אין עושין הציציות מהצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצים בניהם ולא מהניטין הנתלשים מהבהמה ולא משיורי שתי שהאורג משייר בסוף הבגד והטעם משום בזוי מצוה (מנחות דף מ"ב ועיין הר"ן פ"ד דגטין דף תקע"ז ע"א ד"ה גרסינן בגמרא דנראה דמשום הזמנה נגעו בה) ועיין מטה משה אות י' מקום הציצית בטלית. אות י"א לעשות אימרא סביב הנקב. אות י"ב ענין הכריכות וטעמם דלא כבית יוסף. אות י"ג טעם שמתכין ראשי החוטין בשנים. אות י"ד אם אשה כשרה לתקן הציצית. ציצית וסדר.

ציצית ודיניו רמב"ם פ"א מ"ה ציצית. הר"ן פ"ק דקדושין דף תרל"ו ע"א כמה דיני ציצית.

ציצית וסדר עטיפתו ודיניה ש"ע א"ח סי' ח', והבגדים הפטורים מן הציצית והחיבים שם סי' ט'. ודיני כנפות הטלית ותעשה ולא מן העשוי שם סי' י'. טלית שנקרעה אחת מכנפותיה לגמרי אם רוצה לחזור ולתפרה בטלית עצמו צריך להתיר הציצית בתחילה ועיין בתורת אמת ובפירוש הרמב"ם פ"א מ"ה אלו למהר"ר עדאמה ספר פנים חדשות בשם מהרר"ם מינץ י"ג. ועיין בש"ע א"ח סי' ט"ו וכתב בעל שכ"ג בהגהות ב"י סי' י' סעיף ה' בשם הב"ח דנכון לעשות מצוה מן המובחר כמ"ש בעל העטור ז"ל בשם רבותיו ז"ל ויתקן הציצית בשני נקבים ותלוים מצד אחד כענף מן הבד אלא לפי דמחזי כיוהרא ומן המתמיהים וכמ"ש הב"י לכך לא ישנה הציצית בגלוי בטלית שעליו ממנהג העולם אבל מתחת למדיו שהוא מכוסה יתקן בו הציצית כסברת בעל העטור שהוא העקר לענ"ד ע"כ דבריו. ודיני חוטיו ש"ע א"ח סי' י"א ודברים הפוסלים בציצית סי' י"ב ודין ציצית לענין שבת סי' י"ג. ודיני טלית שאולה או של שותפים וציצית שעשאו גוי או אשה סי' י"ד. ודין התרת ציצית מבגד לבגד וקריעת הטלית שם סי' ט"ו. ושעור טלית סי' ט"ז החיבים בציצית סי' י"ז. זמן ציצית סי' י"ח וכתוב בתשובת מהרי"ל סי' מ"ה כשמשכימים לסליחות מתעטף שליח צבור בציצית אעפ"י שאינו זמן ציצית כדאיתא התם הקב"ה נתעטף בציצית כש"ץ ואמר וכו' אלא כשאומר י"ג מדות יתעטף בציצית עיין שם. זמן ברכתו סי' י"ט. לקיחת ומכירת טלית סי' כ'. ציציות שנפסקו וטליתות ישנים סי' כ"א ושהחיינו יברך הקונה טלית חדש סי' כ"ב. ציצית בבית הקברות סי' כ"ג. לבישת ציצית וכונה ושכרה וענשה סי' כ"ד. ציצית למת סי' כ"ג. ציצית בתשעה באב סי' תקנ"ה. טלית ששתיו. פת הבאה. ציצית המון. ציצית עוברי. ציצית צריך. תעשה ולא.

ציצית וסדר עטיפתו ש"ע א"ח סי' ח' ועיין בית יעקב צ"ב טוב יותר להחזיר שתי ציציות לאחריו ע"י שכורכין הצד א' של הטלית ומשימים על כתפיהם שני ידיהם באמצע רוחב הטלית דאז לפעמים נגררים הציציות על גבי קרקע אף דמשמע שאין קפידא כ"כ אם יהיו נגררים בשעת ק"ש יחזיר כל ארבעה ציציות לפניו וכן במנחה בשבת ובתעניות כתב דבר שמואל תשו' קכ"ג מצוה שתהיה הטלית על הראש ולא על הכתפים והכל כפי מנהג המרובים. עיין הלכות קטנות ח"ב תשובה ס"ג וס"ר אופן עטוף הציצית שכתב הרדב"ז בשו"ת כ"י סי' תקע"א משם ר"ס. מותר להתעטף בטלית בעת שידיו מטונפות ואח"כ ממשמש בטלית ומברך מרדכי פ' היה קורא ופ' התכלת. סדר עטיפתו כדרך בני אדם שמתכסים בכסותן ועוסקים במלאכתן פעמים בכסוי הראש ופעמים בגילוי הראש ונכון שיכסה ראשו בטלית טור בשם בעל העטור. טליתות קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבוש

כאן מקום לספק זה ובוראי שאין צריך לחזור ולברך מאחר שלא נפל מכל וכל עי"ש ס"ק ט'. ועל מי שהיה מתפלל ונפל טליתו והניחוהו אחרים עליו השיב דאם נפל מכל וכל צריך לברך דמה לי החזירוהו אחרים או החזירו הוא ודמי למי שנתעטף בציצית ואין ידיו נקיות דכשנוטל ידיו ממשמש בציציות ומברך וה"נ אחרי שסיים תפילתו חל עליו לברך עי"ש ס"ק י'. חתן יברך. לרקם פסוקים של תורה. ציצית בגדים.

ציציה בשבת אסור להפריד הציציות ומותר לתקן קציציות בשבת בשביל שיהיו נוטפין על הקרן. גן המלך והוא ספר גנת ורדים בין טי"ד לטאה"ע אות ס"ה ס"ו. אסור לברוק הציציות בשבת בבקר לאור הנר מטה משה אות תמ"ג. נר של שבת ודיניו. שבת תפילת שחרית ודיניה.

ציצית בשבת ודיניו אם היא מצויצת כהלכתם יוצאין בו לרשות הרבים אפי' בזמן הזה שאין תכלת ואם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית פסול לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו הגדול כבוד הבריות ש"ע א"ח סי' י"ג. וכ"ת מרדכי בשם ר"י בפ' התכלת דמי שנפסקו ציציותיו בשבת סותר ללבשו דכיון שבשבת אינו יכול לתקנו אינו עובר ש"ע א"ח סי' ש"א סעיף ל"ח. אלפסי ור"ן פ' עשרים דשבת דף קנ"ט ע"א לפירוש רש"י האידנא דליכא תכלת חוטי ציצית פסולים בטלי לגבי טלית ויוצאין בהם בשבת אבל לפירוש הרמב"ם פי"ט מ"ה שבת משמע אפו' בזמן הזה דלית לן תכלת חשיבי ולא בטלי והיוצא בהם חייב חטאת ועיין ר"ן שם. ציצית פסול.

ציצית בתשעה באב ש"ע א"ח תקנ"ה. תפילין וציצית.

ציצית גדול ענשו של לבן מענשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחר אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן ענשו מרובה הוי אומר זה שאמר לי הבא לי חותם של טיט ולא הביאו פרש"י חותם היו עושין לעבד כשקונין אותו לשם סימן עבדות. כתבו תוספות מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכך עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה מנחות פ"ד דף מ"ג. אבל קרוב למלכות. ציצית שכרו וענשו.

ציצית החייבים והפטורים ש"ע א"ח סי' י"ז. עיין בבית יעקב סי' צ"ב צריך לתת טעם דלא הזכירו הפוסקים דין דמוכרי כסות פטורים מן הציצית. ציצית חובת.

ציציה המון העם נהגו אם הם בני י"ג ללבוש ציצית במלבוש קטן ככף איש דאפי' קטן בן חמשה שנים אינו מכסה בה ראשו ורובו וגם לא נמצא שום גדול בין י"נ שלא יהיה בוש לצאת בו אפילו באקראי לשוק וחייבים לבטל המנהג הזה שהכל מברכים ברכה לבטלה עטרת צבי סי' י"ל ב'. כתב מרדכי ומהרש"ל בדיני טלית ששעור הגודל יש לשער במקום הרחב שבגודל ולא מראשו עטרת צבי סי' י"א סעיף ד'. ושעור הטלית ש"ע א"ח סי' ט"ז. הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה שבת פ"ב דף כ"ג. טלית קטן.

ציציה ודברים הפוסלים בו ש"ע א"ח סי' י"ב וכת' בית יעקב ס"ג אם ע"י צירוף שני ראשי החוט יש כדי עניבה ובאם אין בו כ"ע לסברת האומר מן הענף מצטרפין. ולדעת האומר כדי עניבה מן הגדיל אין מצטרף ואף אם מצטרף בעינן שיהיו ראשי החוט שווין דהיינו חצי כדי עניבה מצד זה וחצי מצד זה ועיין באר עשק תשו' נ"א אם הציצית נעשה גדיל או פתיל. ועיין הלכות קטנות ח"ב תשו' קי"ח בדין שנפסקו לו חוטי הגדיל ואין לו חוטי אחרים כיצד יעשה. עיין שם בש"ע חוטין שנפסקו ודיניהם ובסי' כ"א בדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליתות ישנים שיכול לזורקן לאשפה שהיא מצוה שאין בגופה קדושה ואעפ"כ אין לנהוג בהן מנהג בזיון.

ציצית ודין חוטין ש"ע א"ח סי' י"א ושירי כה"ג בהגהות ב"י סי' י' סעיף ה' בשם הב"ח, וחוטין האסורין ומנין הקשרים שם בש"ע סי' י"א. אין שום פיסול אם אין בציצית אלא ז' חוטין אפילו לר"ן עיין ש"ע סי' י"ב. הן אמת שכפי הדינים הפשוטים מז' חוטין כשר וגם משה כשיש סימן בראשי החוטין שניכר שהם משנים אבל כל זה בדיעבד אם כבר ברך עליו ונתעטף אמנם

טוב

הקברות כלל, בית הקברות לא, ציצית מותר ליכנס שם תראה בעל עולת תמיד שמחלק בין ציצית שהוא בבגד לציצית המיוחד לתפילה. קברי רבים תשובת יד אליהו סי' צ"ד.

ציצית בגדים הפטורים מן הציצית והחייבים ש"ע א"ח סי' ט'. טלית קטן שיש בו כדי לכסות ראשו ורובו וע"י התפירה אין בו שיעור פטור מציצית בית יעקב ס"ז. טלית של פשתן כתב הלכות קטנות ח"א תשו' קס"ח עד שאתה שואלני אם מברכין עליו שאלני אם יש ללובשו עיין בפוסקים. וע"ש ח"ב תשובה קי"ו שהביא לשון ב"י ס"ס ט' דהתיר לברך עליו היכא דלא אפשר ליה באחר ותמה עליו דבסי' תרמ"ט גבי לולב יבש פסק שיטלנו בלא ברכה ועיין ס"ס ל"ג גבי נפסקה הרצועה אי מהניא תפירה שהניח הדבר בספק ושטוב להניחם מלהתבטל אם יברך אלפסי ה' ציצית דף פ"ה ע"א ודף פ"ח ע"ב ודף פ"ט. עיין רמב"ם פ"ג מ"ה ציצית כסות החייבות בציצית. שבות יעקב ח"ב מהדורא בתרא מחלק א' שאלה א' הקשה לי חכם ז"ל מה שתירץ אמ"ו דהב"י בסי' ט' סמך עצמו על שלושה עמודי הוראה וכו' א"כ מאי האי דכתב בסוף דבריו משיתבטל ממצות ציצית משמע מדבריו דבקושי התירו וכמו כן בסי' ל"ג ובשעת הדחק ואדרבה מדקדוק לשונו משמע טפי לסמוך אמתירין גבי תפילין מגבי ציצית של פשתים בסימן ט' דגבי ציצית כתב הטעם משיתבטל וכו' וגבי תפילין כתב בפירוש ויש לסמוך וכו' בשעת הדחק ואף אם שווים הם יביאו שניהם ול"נ ברור כשמש דלא דמו אהדדי כאוכלא לדנא דודאי אין לברך על ספיקא דפלוגתא דלא אפסיקא הלכתא דאיך יאמר בנוסח הברכה וצוונו כיון דאפשר דהציווי לא היתה כך משא"כ בסי' ט' גבי טלית שנעשה בהכשר וכהלכתו רק מה שאסור לכתחילה משום גזירה דאולי יטיל בו ציצית של צמר בטלית פשתים משום חששא בעלמא משום מברכין עליו כנ"ל ברור ואמת עכ"ל החכם. תשובה לא עיינת היטיב בב"י באורך שמבואר להדיא בדברי והדבר אין צריך ראיה ומ"ש כ"ת מדקדוק לשונו וכו' אין זה אפילו דקדוק עניות וכבר אמרו חז"ל על כהאי גוונא אי דייקת כולי האי לא תנאי. ומה שכ"ת רוצה לתרץ דהתם בציצית הנעשה בהכשר וכהלכתו וכתב כנ"ל ברור ואמת הנה נעלם ממנו מקור מחלוקת הפוסקים בזה בב"י והוא דעת התוספות בשם ר"ת וסייעתו וסיים ואומר רבנו תם דאין לעשות טליתו של פשתים ולעשות בו ציציות אפילו מינו דבבית שמאי קי"ל דפטירי והמברך מברך ברכה לבטלה עכ"ל. והרא"ש בהלכות ציצית הביא דברי בעל העטור שכתב בשם רבנו האי מאן דרמי ליה עובר משום לא תשא עכ"ל הרי מבואר להדיא דלהחולקים הוי ברכה לבטלה ולדעת קצת פוסקים מדאורייתא הם פסולים וא"כ צ"ל כמ"ש הא דפסקי לברך עלה היינו משום דסמכינן על גדולי ההוראה המתירין והן הן הדברים הנאמרים באמת וצדק. טלית שאולה. טלית ששתיו. קים לי.

עיין ספר בענין בעלת חמש אם חייבת בציצית.

ציצית בלילה עיין: טלית קטן צריך. לילה אינו. ציצית זמנו. ראש חודש אלול ודיניו. שמע לה קדמה.

ציצית בעינן ארבעה חוטין בתוך שלש אצבעות לטלית ומשולשת הציצית ד' אצבעות אלפסי ה' ציצית דף פ"ו ע"א. ש"ע א"ח סי' י"א.

ציצית ברכתו ש"ע א"ח סי' ח' סי' י"ח וסי' י"ט. כשיחזור ללבוש הטלית בבהכ"נ צריך לחזור ולברך דהליכה הוי הפסק ואם דר בחדר סמוך לבהכ"נ דאז לא הוי הליכה הפסק בכ"ב אמות ואין צריך לברך על טלית גדול ויש לחלק בין ציצית לשאר עניינים בענין הליכה דהוי הפסק. ואף ציצית יש סברה להקל, כשהנחש כרוך על עקבו בתפילה מותר לילך להסיר הנחש ולא הוי הפסק ודלא כט"ז בית יעקב ט"ז ובסי' כ"ד כתב אם הוא בדרך ואין לו טלית אחר מותר להעלים עיניו ולברך בלא בדיקה. בציצית יברך בשעת עטיפה ולא קודם שם סי' פ"ח. ובהלכות קטנות ח"ב תשי' קנ"ג מי שבתוך הברכה של הטלית נאבד ממנו ימשוך בברכה עד שיגיע למקום שיש שם טלית ויסיים אקב"ו להתעטף וכו'. נשאל שכנה"ג סי' ח' על מי שלקח טלית להתעטף בשתי ידיו וכשהגביה הידים לעטפו נשאר הטלית בידו אחת אם צריך לחזור ולברך דדמי למי שנפל טליתו שלא במתכוין וחזר ולובשו דצריך לחזור ולברך והשיב דאין

כאן

לא תתן מכשול אלפסי והר"ן פ"א דמ"ק דף שפ"ב ע"ב ועיין רמב"ם פ"ח מ"ד טומאת מת כמה דיני ציון קברות. ובחש"מ היו יוצאין מב"ד לציין על הקברות.

ציון קברות עיין: אינו עושה כך וכך פירושו. צרכי רבים בחש"מ. רבי בנאה הוה מציין. רבי שמעון בן לקיש הוה מציין. רמז לדבר זה מן התורה.

צייד הרמאי עיין: לא יחרוך רמיה צידו.

צייד עיין: משל לצייד ששולה דגים. ראיה גדולה זימנין נקיטברישא.

צייה דינא עיין: אטו כקבא דקירא. אי צייתת צייתת. גלוי עריות שאלה. הזמנה לבא לבית דין. זכאי יצא מבית דין. נדוי לכבוד הרב. סרבן דנין אותו בעל כרחו. עכוב אי עבדינן. ערב לא יתבעו אותו תחילה. פשרה אסור לבקש. צדדין. צורבא מרבנן דינא. שבועה להחזיק. תובע הולך אחר הנתבע. תלמיד חכם המבזהו. מהררי"ק שורש קס"ח.

צינה ברגלים מעביר את השינה עיין: לילי יום הכפורים. צונן הרגלים.

צינה עיין: אלמלא חמה של. הכל בידי. תענות. לילי יום הכפורים. מקיז דם ונצטנן. צונן. צנים. שליא טומנין.

ציניתא דבבל איתינהו מאדם הראשון ועד השתא. ציניתא דקלים רעים ואינם נושאים פירות הם אותם שבבבל ובפ' חלק דף צ"ו רפינו את בבל ולא נתרפאתה עולא אמר זה נבוכדנצר, רב שמואל בר נחמני אומר אלו נהרות בבל ותרגמא דציניתא צרידתא דבבלאי פרש"י דקלים מרים של נהרות בבל שהם רעים כתובות פ"ה דף ל"א. סוטה פ' בתרא דף מ"ז. ברכות פ"ה דף ל"א. ע"י סי' ע"ב.

ציציות ארבעתן מעכבות זו את זו אלפסי הלכות ציצית דף פ"ה ע"ב. ש"ע א"ח סי' י"ג. משנה ז' פ"ג דמנחות. ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת.

ציציות של פשתים או של צמר רחלים פוטרים בכל מיני בגדים חוץ משל פשתים לצמר או של צמר לפשתים בזמן הזה דליכא תכלת מפני שהם כלאים וי"א שלא לעשות ציצית של פשתים בלל אפילו בשאר מינים סמ"ק סי' ל"א. והכי נהוגי ציציות של שאר מינים אינם פוטרים אלא במינם אבל שלא במינם אינם פוטרים. ש"ע א"ח סי' ט'. ועיין אלפסי וג"י ה' ציצית דף פ"ח ע"ב ודף פ"ט ע"א.

ציצין בשבת עיין: צפרנים בשבת.

ציצין מעכבין את המילה ודיניהם ושאינן מעכבין ש"ע י"ד סי' רס"ד. בשר החופה את רוב העטרה משנה ו' פי"ט דשבת. כל זמן שלא פירש המוהל חוזר בשבת בין על ציצין המעכבין את המילה בין על ציצין שאינן מעכבין פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל שאין מעכבין אינו חוזר אלפסי שם דף קנ"ד ע"א. ש"ס י"ד סי' רס"ו סעיף כ' מילה דוחה שבת ויום טוב בזמנה (יליף לה ר' יוחנן מקרא ותניא בברייתא כוותיה אבל שלא בזמנה אינה דוחה (משנה שם ובגמרא דף קל"ז ע"ב) ואפילו בזמנה אינה דוחה אלא המילה עצמה ופריעה ומציצה ואפילו פירש חוזר על ציצין המעכבין בברייתא שם ע"ב ובפירוש רש"י שם וכן (כתב הטור בשם אביו הרא"ש) דהיינו אם נשאר מהעור עור החופה רוב גובהה של עטרה אפילו במקום אחד. ועל שאינם מעכבים אם לא פירש חוזר ואם פירש אינו חוזר. מילה. מילה וברכתה. קטן מסורבל.

ציצית אין לו שיעור למעלה אלפסי ה' ציצית דף פ"ז ע"א. ש"ע י"ד סי' י"א סעיף ד'.

ציצית בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת אסור משום לועג לרש ש"ע א"ח סי' כ"ג. וכן תפילין וספר תורה ולקרא בתורה. אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ג ע"ב. ואין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת ואפילו דברי תורה. וא"ד דמילי דעלמא מותרים בכל גוונא ועיין ש"ח שם. ור"י שם חילק בין ציצית של טלית המונח במלבוש לצורך עצמו לטליתות שאינם מכוונים למלבוש אלא לקיים מצות ציצית וכתב הציצית שמטיל במלבוש סגולה לה שירדה אותה מעל הקברות אבל ציצית של טלית לקיים מצוה אין ליכנס בה בבית

הקברות

ולהשיב עליהם אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה וכל אחר ואחד מביא ראי' לדבריו וגם בענין עיין הרע לא מעטו חכמי אוה"ע החוקרים כאובי"דו וזולתו, וגם פליניו נלוה עמהם דהאמינו דבר עין הרע כמונו. עיין אלפסי פי"ו דשבת דף קמ"ו ע"א חמשה נהרגין בשבת זכוב שבמצרים. צרעה שבנינוה. ועקרב שבהדייב. ונחש שבארץ ישראל. וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו מותר להרגן לדברי הכל. ועיין שלטי גבורים שם אות א' בענין הריגת פרעוש בשבת. נחש דורסו לפי תומו. עקרב דורסו לפי תומו. הצד נחש. חכמי ישראל.

צידה כל בעלי הארס הנושכים וממיתים ודאי מותר אפילו בשבת להרגן מיד אפילו אין רצין אחריו ואותם שאינם ממיתים ודאים רצים אחריו הורגם ואם לאו כופה עליהם כלי. ואם דרסן לפי תומו מותר. ולצוד נחש מפני שרוצה לצחק בו אסור משנה ז' פ' ט"ז דשבת ר"ע תי"ט. ש"ע א"ח סי' שי"ז. פגע בו כיוצא בו.

צידה לדרך אלמלא הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים ולא נטרר דואג האדומי ולא נהרג שאול ושלשת בניו. פי' הלווהו לשון לויה. לא נהרג נוב שלא היה דוד צריך לשאול לחם מכהני נוב ולא היה דואג מלשין עליהם ולא היה נהרג שאול על אותו עון פ' חלק דף ק"ד. עיין ש"ע י"ד סי' ר"נ ורנ"א.

צידה עיין: אבות מלאכות. אישות ועכברים. דברים הבאים. דגים צד אדם בחולו של מועד. דגים שהביאום. הצד נחש. זה הכלל כל מחוסר צידה. זה הכלל כל שבמינו ניצוד. זה הכלל מחוסר. זמון בבעלי חיים. כל מחוסר. לא יתרוך רמיה צידו. לויתן עתיד גבריאל. ספק צידה. פקוח נפש דוחה את השבת רמב"ם. צדי חיה. צידת. צייד הרמאי. שמנה שרצים. שני ימים טובים. שרצים שמנה.

צידה עיין ש"ע א"ח סי' תצ"ז ונ"ץ שם ב' אסור צידה ביום טוב מדאורייתא ודלא כלבוש שפסק דהויא מדרבנן. כל שבמינו ניצוד חייב שאין במינו ניצוד פטור אלפסי ור"ן פי"ג דשבת דף קל"ז ע"א. רמב"ם פי' מ"ה שבת. אלפסי ור"ן פ"ג דערובין דף קצ"ט ע"א. ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דניצוד ביום טוב של גליות הראשון ואשתחיט ביום טוב שני רב נחמן ורב חסדא אכלי דקסברי שתי קדושות הן ורב ששת לא אכל דקסבר קדושה אחת הן אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל א"ל תני מר מידי בקדושות א"ל חנינא מודה ר' יוסי לחכמים בשני ימים טובים של גליות אמר ליה אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי.

צידון אם היא ארץ ישראל עיין: ערלה ודיניה. שביעית בזמן. שמטת קרקעות.

צידי עיין: צדדים.

צידי צדדים של עזרה פסולים לשחיטת שלמים היינו הלשכות שבצידי העזרה ואפילו תוכן קודש אבל אחורי ההיכל כשר משנה ז' פ"ה דזבחים תי"ט. ועיין רמב"ם פ"ח מ"ה מעשה הקרבנות.

צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו אלפסי פ"ט דערובין דף ר"כ ע"ב אלא ככרמלית ש"ע א"ח סי' שס"א סעיף ב'. ועיין הר"ן פ"ט דכתובות דף תקיו ע"ב. גט לאחר זמן. חצר שנפרצה במילואה או.

צידת התרנגולים בתוך הבית בשבת שאסור גם ביום טוב עיין במהרש"ל משאת בנימין סימן ס'.

ציהוב עיין: מי איכא ספקא קמי שמיא.

ציון עיין: עקיבא נחמתנו. רננו צדיקים בה'. שנים עשר.

ציון קברות בשביעית בסיד וממחה ושופך משנה א' פ"ה דמעשר שני ר"ע ותי"ט. רמב"ם פ"ח מ"ה טומאת מת דין ט'.

ציון קברות וצרכי רבים בט"ו באדר משנה א' דשקלים ובר"ע. ובחש"מ יוצאין סב"ד לציון קברות רמב"ם פ"ח מ"ה טומאת מת דין ט'. אדר בחמשה עשר.

ציון קברות מדאורייתא היכא נרמז. אצלו ציון. טמא טמא יקרא ולפני עור

לא

וגבול חז"ל עיין הקדמת ע"ץ חיים מועד דף י"ש. הרמב"ם סוף פ"י דשבת ומגיד משנה שם. ובפ' י"א משנה ב' חלוק בין פרעוש לכינה דזה אסור וזה מותר להרגו והוא החילוק בין הרמשים שהם פרים ורבים מזכר ונקבה או נתהוין מן העפר, ובין הרמשים שהויתן מן הגללים ומן הפיחות שהבאישו וכיוצא. ושם במ"מ שני פירושים על פרעוש. ואני הצעיר הכותב אי לאו דמסתפינא אמינא דבזמננו שחכמי התולדות הביטו וראו וידעו וכתבו דכל בעל חי יהיה מי שיהיה הוה מן הביצים וכל זה הוכיחו בראיות ברורות א"כ שומר נפשו ירחק מהם ולא יהרוג לא פרעוש ולא כינה ואל יכנים עצמו בספק חיוב חטאת. ובדבר הזה אמינא דאם ישמעו חכמי ישראל ראיות אוה"ע יחזרו ויודו לדבריהם כמו בגלגל חוזר ומזל קבוע. עיין אלפסי ור"ן פ"א דשבת דף ק"א ע"ב ושלטי הגבורים שם אות ב' דנחלקו הפוסקים אם הפרעוש הוא הלבן או השחור אלא ששאלתי את פי מ"ע מוהררי"ב נר"ו ממנטובה וקיים ההיתר. בתשובתו זאת נשאלתי אם בעת הזאת שמלאת הארץ דעת החוקרים העסקנים בדברים האומרים כי כל בעל חי נולד ומתהוה מביצה מותר להרוג כנה בשבת. והשיבותי שאין לשנות הדינים המיוסדים על קבלת קדמונינו בשביל חקירת חכמי א"ה. הלא תראה שהרבה מן החוקרים מכחישים בראיות דבר עין הרע והרמב"ן ז"ל כתב שרי לסתור דבריהם במ"ש בגמ' לענין דינא אסור לעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמותיה. ואין צורך למאמין לבקש ממקום אחר ראיות וטענות אע"פ שישנן רבות ועצומות כי תספיק קבלת רבותינו שעל אדני הדבר הזה הטביעו ויסדו דין ומשפט גמור ועוד ערות נאמנה אצלי מ"ש בגמ' דפסחים על ענין אם הגלגל קבוע ומזל חוזר שחזרו חכמי ישראל באותו הזמן והודו לחכמי א"ה, וסוף דבר אחרי מאות רבות משנים כל התוכנים מא"ה בחקירתם עפ"י הנסיון והמופת שבו לדברי חכמינו וקבלתנו הקדמונית וא"כ אין לזוז ממה שנפסק עפ"י גמרתנו אפי' כל רוחות החקירות האנושיות שבעולם באות ונושבות בו כי רוח ה' דבר בנו. אבן חסר דעת החוקר ואין שכלו מגיע לעומק חכמת הטבע ומעשה בראשית כי רב הוא וכתוב מגיד דבריו ליעקב וסוד ה' ליראיו וחכמי א"ה לא ידעו ולא הבינו בטבע כי אם שטחיות הדברים הנראה לעין ולא פנימותם כאשר השכילו מקבלי מעשה בראשית כמ"ש הר"ן ז"ל בדרשותיו. ועוד אפי' יהבינן להו בהא מילתא כל טענתייהו לא אמרו שכל הדברים פרים ורבים מחבור זכר ונקבה, אלא שכל הנולד מתחלה מביצה וגם מכנים יתאמת מאמרם שנולדים מביצה המתהוה מן הזיעה. ורש"י ז"ל כתב במס' ע"ז על ביצי כנים מינא הוא דמתקרי ביצי כנים ודקין הן ובלעז לינדרים והוא מנ' דשבת פ' שמונה שרצים וא"כ הדין אמת ויציב ונכון וקיים על מקומו ואין לשנותו כלל ועיקר מחמת תואנות החקירות החדשות מקרוב באו. בוא וראה מה שכתב הנשר הגדול אבי אבות החכמים בתורה ובכל חקירה הרמב"ם ז"ל בפי' למשנה פ' העור והרוטב על עכבר שחציו עפר וחציו ארמה ותו לא מידי נאום הצעיר **יהודה בכמ"ר אליעזר בריל ז"ל**
פה מנטובה צום העשירי תע"ח לפ"ק.

והיתה תשובתי אליו: ראיתי פסק מעכ"ת על הכנים ואמרתי יישר ויישר אע"ג דמנגד לסברא בכל מכל כל יען כי להחמיר ולא להקל אנן קיימין בדבר דבין הפוסקים נבוך ומסופק הוא אם הפידוקקיו או הפוליצי מותר להרוג בשבת ליעיין מר בשלטי גבורים פ"א דשבת דף קי"א ע"ב אות א' ב' ואם הוא הפירוקייו מה הוא אם של ראש או של מקום אחר ועל הכל דמוללו וזורקו אמרינן בגמרא דשבת פ"א וזה כבודו אפי' בחול והחוקרים הודיעו בראיות ברורות דאין מין בא מן העפוש ואין הביצים מתהוים מן הזיעה אלא מן הבעלי חיים וחכמי ישראל שחזרו והודו לחכמי אוה"ע בענין מזל קבוע וגלגל חוזר הורו באצבע דלאו כל מילי דאתמרו בגמ' מפי הקבלה הם אלא דחכמי ישראל דברו גם הם לפעמים מפי השכל והחקירה האנושית ולא מפי הקבלה דאל"כ למה להם להודות היה להם להתחזק בקבלתם ולא לשוב מפני כל ראיות אוה"ע ואם בזמננו איכא ואיכא חכמי אוה"ע הסוברים כקאפערניקום דגלגל קבוע לא מעטו הסוברים ג"כ ומוכיחים להיפך והדברים ההם אינם כחכמה למודית היינו מאטהעמאטיקע שיוכל האדם להביא ראיות ברורות ואמיתיות ומופת חותך עד אשר לא ישאר לבעל דין מקום לחלוק ולהשיב

שחוק וטיול דכמושב לצים הלא יחשב וכשופך דמים יהי נקרא וידוע דכל ליצנותא אסורא חוץ מליצנותא דע"א דשריא.

ויותר נמי לנ"ד מאי דגרסינן תו התם אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים אשרי מי שלא הלך לתרתסאות ולקרקסאות ובדרך חטאים לא עמד בקניגינן ומפרש רש"י בקניגינן צידת חיות ע"י כלבים וכל מעשיהם ע"י שמחה ושחוק. הנה עינינו רואות כמה החמירו בצידת חיות אפי' ע"י כלב דאיפשר שלא ימות ושלא יטרף ואפ"ה החמירו עליו טובא וקארו ליה דרך חטאים כ"ש וכ"ש זה שעושה מעשה בידיו ממש והורג ומטריף רחוטא ועבריין איקרי והידים ידי עשו יכונה לו.

ועוד דכיון דאומות העולם עא"א רגילים בזה ודרכם לצוד ציד חיה או עוף בכלי זיין ע"י שחוק וטיול בכי הא הכתוב צווח ואומר ובחוקותיהם אל תלכו בנימוסות שלהם החקוקין להם כגון הטרטראות והקרקסאות והאצטדראות וכו' א"כ האיש העובר בזה לאו בשם ישראל יכונה ועוד בדרך שחוק וטיול יבא לצוד נמי במרד ובפשע.

סוף דבר אינני מוצא פתח לזכות והמיקל בזה כל שאין בידו ראיה מכרעת נותן יד לפושעים איקרי שכבר ישראל קרושים נהגו בו איסור ומדינא נמי אסורא וצור תעודה הצילני משגיאה, כי דעת ממני פליאה וחתום תורה בלימודי עד בלי די. פה ליגו סרר כל העדה כלם קדושים. כה דברי לישנא קלילא הראוי לבילה

שבתי בכ"מ אלישע מלויקיו.

צידה אסורה משום. עיין: נבילות אין עושין. נחירה עיין. סחורה אסור לעשות. צדי חיה עופות ודגים.

צידה ביום טוב אין צדין דגים מן הביברים אפילו במקום שאינם מחוסרים צידה לפי שהביבר רחב הרבה והדגים נשמטים אילך ואילך. דגים ועופות וחיה שהם מוקצה אין משקים אותם ביום טוב ואין נותנים לפניהם מזונות שמא יבוא לקחת מהם וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו. אפילו ספק צידה אסור. ספק מוכן מותר ביום טוב שני דהוי ספק ספיקא. אם סכר אמת המים בכניסה וביציאה מערב יום טוב מותר ליקח ממנה דגים ביום טוב דהוו להו ניצודין ועומדין מאחר שאמה המים היא צרה ואין יכולין להשמט. אווזים ותרנגולים ויונים שבבית או שבחצר העומדים לאכילה מותר לצודן ואין צריכים זימון. שאר כל חיה ועוף שמחוסרים צידה שצריך לומר הבא מצידה ונצודנו אסור לצודן וליתן לפניהם מזונות וכל שאינם מחוסרים צידה מותר לצודם וליתן לפניהם מזונות. איל וצבי שקנו בפרדס וילדו בו עפרים ועדיין הם קטנים שאין צריכים צידה מותרים בלא זמון ודוקא בפרדס הסמוך לעיר בתוך שבעים אמה דרעתיה עלויה והאם אפילו זמון אין מועיל לה כיון שמחוסרת צידה. יוני שובך ויוני עליה וצפורים שקננו בטפיחים אסור לצודן משניות אלפסי ור"ן פ"ג דיום טוב דף רצ"א ודף רצ"ב. ש"ע א"ח סי' תצ"ז. זמון בבעל חיים. צידה עיין.

צידה בשבת ודיניו ותולדותיו רמב"ם פ"י מ"ה שבת. משנה ה' ו' ז' פי"ג דשבת ואלפסי שם דף קל"ז. ש"ע א"ח סי' שי"ו. אבות מלאכות. פגע בו כיוצא בו. צידה האסורה. שרצים שמונה.

צידה האסורה והמותרת בשבת והריגת כינה ואסור לשפשף הרוק ברגליו על גבי קרקע משום משוה גומות ש"ע א"ח סי' שי"ו. פרעוש אסור לצודו אא"כ הוא על בשרו ועוקצו ואסור להרגו ואף לא ימללנו בידו אלא יטלנו בידו ויזרקנו אבל כינה מותר להרגה סעיף ט' וכמה חלוקי דינים שם אלפסי פי"ד דשבת דף קל"ז ע"ב, ושלטי הגבורים אות ה'. ועיין חות יאיר תשו' קס"ד דאסור להשליך פרעושים במים בשבת אעפ"י שאינם מתים תיכף ולפעמים יוצאים. ושם מתבאר דאסור לצור התרנגולת כדי שלא תאבד ביצתה משום צידה דאורייתא ומשום טלטול דרבנן ולענין המניעה לנשים וכיוצא בדברים אלו שאינם מפורשים בתורה צריך שתקדים הידיעה למוכיח שישמעו ממנו תוכחתו ואזי יוכיח ואם לא ישתוק דמוטב שיהיו שוגגין משא"כ בדבר תורה המפורש דחייב להוכיח עד שיעור וגבול

דכל זה לא מיירי אלא בצדן ע"י רשת כלו' שהשליך הרשת והעלה טמאים לבד או טהורים וטמאים כדכתב מר"ן בב"י סי' קי"ז ואפ"ה לא שרינן אלא ברנפלו ברשת בהזדמן ובאקראי שלא כיון לטמאים וכדכתבו בהריא הרמב"ם בספ"ח מ"ה מ"א והטי"ד ס"ס ק"ע הגם כי לא קעביד נבילה וטריפה בידים שטמאים טומאתן עומדת בלא"ה ואפ"ה ברכיון אסרי' למוכרן וגדולה מזו אמרו וכתבו הפוסקים הנז' דאפי' בהזדמן ואקראי בעלמא אסור בדרך מקח וממכר כ"ש וק"ו בנ"ד שצר בכלי זיין וקא עביד טריפה או נבילה בידים ומשחית ג"כ מיני טהורים וכוונתו בכך דבודאי כל נברא יודע שההולך לצוד ציד חיה או עוף בבלי זיין א"א שלא יטרף או שלא ימית דפשיטא בודאי דלכולהו פירושי ולכולהו רבוותא הס"ל דאסור גמור להסתחר כ"ש בדבר האסור באבילה דאסור להסתחר מדאורייתא וכ"ש לדעת מרן דפסק גבי הצד ברשת דהיינו דווקא לצייד שאומנתו בכך אבל שאר כל אדם אעפ"י שנזדמנו לו בצידה לא התירו לו דכי מצינו חוטא נשכר ובחלוקה הזאת לא הייתי צריך להטריח עצמי באריכות כי הוא דבר פשוט אבל ללמוד הימנו במקום אחר עשיתי.

ולענין חילוק האחרון אחרון חביב אם האנשים העושים כן לשחוק ולטיול בעלמא אם גם עליהם תעבור כוס האיסור או לא ולפע"ד דאסור גמור הוא דהוי כמתלהלה היורה זיקים חצים ומות ואומר הלא משחק אני וכי משום שחוק וטיול יהא מותר לו לעשות נבילה בידים ולעבור על בל תשחית והלא לא נענש אבנר אלא מפני שעשה דמן של נערים שחוק ועוד הגע עצמך אם אדם יורה בקשתו נגד חברו להכותו בדרך שחוק וטיול ומת אטו לא ענוש יענש פשיטא בודאי ומ"ש בבהמות וחיות דרחמיו על כל מעשיו כתיב, ואע"ג דהותר לשוחטן להורגן ולהמיתן בידים לא הותר כדכתבתי. לעיל ואעפ"י שהיה אפשר לומר דמכיוון שאינו עושה הכי אלא בדרך שחוק וטיול איפשר דלא כיון מלאכתו לאיסור אפ"ה לא מהניא כלל בדבר ידוע שאם יורה איש חץ ותנית נגד בהמה חיה ועוף מסתמא יהרגהו או יטריפהו וה"ל מתכוון ועוד דבשבת אמרינן דבר שאינו במתכוין מותר היכי דלא הוי פסיק רישיה אלמא היכא דהויא פסיק רישיה כי הכא אסור אפי' בדלא מכוין והרי זה דומה למאי דגרסינן בגמר' דיבמות ובסוף גמ' ד"פ הלוקח בהמה בכתובות מודה ר' שמעון דפסיק רישיה ולא ימות פי' מי שחותך ראשו של חי הכל יודעים דבחתיכת ראשו ימות ואם אמר איני מתכוין להמיתו אלא להוציא ממנו דם לדבר צורך אין ממש בדבריו אלא הוי במתכוין להמיתו ורוצה הוא וה"נ דכותה.

וכ"ש דיש אומרין דבשאר איסורין דלא אמרינן הכי שא נא עיניך וראה בהלק"ט ח"א סי' רנ"ח שנשאל וז"ל:

שאלה. הסורק זקנו ונופלות לבנות מתוך שחורות אם אסור משום לא ילבש.

תשובה. אע"ג דבשבת דבר שאינו מכוין היכא דלא הוי פסיק רישיה מותר התם משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורין הוה משמע דלא הוי הכי אלא שמצאתי להיפך בכמה דוכתי מיהו בנדון זה נראה דהוי פסיק רישיה ואיכא למימר דאי ניחא ליה שאסור ואי לא ניחא ליה אין בכך כלום לכ"ע ולא דמי לשבת עכ"ל. אף הכא אפי' לא נרצה לפשוט לה אלא מטעמא דאי ניחא ליה זה שהולך לצוד ציד לשחוק וטיול וניחא ליה וכ"ש אם מוצא לטרוף טרף אסור. זאת ועוד מצינו להרב בעל הטורים בא"ה סי' ה' דקאמר לשתות כוס של עיקרין אפי' אינו מכוין אלא לרפואה וכתב שם בעל נחלת צבי ס"ק י"ט דכתבו התוספות משום דהוי פסיק רישיה דהרי מעקר ליה ואפי' לדברי הערוך שאומר דפסיק רישא דלא ניחא ליה מודה ר"ש איכא למימר דה"מ לענין שבת אבל באיסורא בעלמא לא ע"כ. ואם במקום רפואה אסרו כ"ש בדבר הרשות כי הכא ודוק.

ותו אית לן להחמיר מהיא דגרסינן בפ"ק דעכו"ם תניא ההולך לאיצטדינין וכו' הרי זה מושב לצים ומפרש רש"י איצטדינין מקום שמנגחין את השור ומקשו התם וכו' איצטדינין אאיצטדינין קשיא דתניא אין הולכין לאיצטדינין מפני שהם שופכים דמים וכו' וק"ו הדברים בנ"ד ומה התם שאינו עושה אלא רואה אפ"ה מושב לצים איקרי וכשופך דמים הוא נחשב כ"ש בנ"ד שעושה הוא בעצמו משום

שחוק

ולכוין מלאכתו בדברים האסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה ואי איתא דס"ל דמדרבנן דוקא הוא דאסור מאי האי דקאמר חוץ מן החלב כל שאר מילי דאסור נמי באכילה תיפוק ליה דמותרים בסחורה כבחלב אלא ודאי דסבר הרב דאיסור הסחורה הוי מן התורה וכדכתב בעל פר"ח ר"ס קי"ז דכי היכי דהיתר הנאה לא נתפרש בתורה אלא מפי הקבלה וכמו שפירש הרב ז"ל גם איסור הסחורה נתפרש מפי הקבלה זולתי החלב שנתפרש התירו מן התורה ולפ"ז הא דאמרינן בפ' כ"ש דהיתר הנאה בשרצים מפיק לן מרכתיב לכם שלכם יהיה ופריך א"ה אפילו לכתחילה נמי ומשני אמר קרא יהיו כהווייתן יהיו אפשר לומר בזה חדא מתרתי לדעת הרב ז"ל או דהנך קראי דרשא גמורה נינהו אלא דקרי להו מפי הקבלה לפי שאינו מפורש בהריא בקרא אלא דאתי מדרשא א"נ אסמכתא בעלמא נינהו אבל הדינים נאמרו בע"פ למשה מסיני ומקרי איסור דאורייתא והאי דפריך א"ה לכתחילה נמי היינו לומר דכיוון דאסמכינן היתר הנאה אקרא דלכם מינה משמע דאף לכתחילה שרי ומשני דאיסור לכתחילה נמי אסמכינן ליה אקרא דיהיו וכן משמע לשון הרב שכתב ולא אסרו לעשות סחורה דאע"ג דמלשונו משמע דמדרבנן הוא דאסרי כדעלה ע"ד תי"ט היינו לומר משום דס"ל דהני קראי אסמכתא בעלמא נינהו אבל הדינים נאמרו בע"פ למשה בסיני ומקרו איסור דאורייתא וכן דעת התוספות בפ' כ"ש והרא"ש בפ' מרובה וכ"כ ב"ח משאת בנימין סי' כ"ה. מהר"ם די בוטין סי' ה' וכ"נ מתשו' הרשב"א סי' ש"א ואעפ"י דמתשובת הרשב"א שהביא רבינו בב"י לא מוכח הכי כבר מהר"ש יונה סי' י"ז ומהר"ם די בוטין סי' ה' והפ"ח ריש סי' קי"ז פירשו תשובת הרשב"א שהביא רבינו ב"י בענין שיסכים דאיסור זה דאורייתא כדמוכח מירושלמי ומ"פ ב"ש. אמנם בעל ת"ה בסי' ד' כתב בשם גליון דאיסורו מדרבנן אלא דאסמכוהו אקרא וקרא אסמכתא הוא וכתוב בספר פני משה סי' ג' שרברי ת"ה מלבד שהם מוקשים דברי יחיד הם וע"ע בט"ז וכן השיג מהר"ש יונה בס' י"ז שי למורא סי' י"ז ופר"ח בסי' הנ"ל לסיים אלא הדבר פשוט שאין להשגית בגיליון הנז'.

נקטינן א"כ דכולהו רבוותא כמעט הסכימו דאיסור סחורה במילי דאסור באכילה הוי איסורו מן התורה.

ואסורה נא ואראה מעתה באיזה ענין התירו רבנן להסתחר באיסורי אכילה.

תנינן בשביעית פ"ז משנה ד' ציידי חיה עופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאים מותרים למכרן רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנתו בכך וחכמים אוסרים ורבו כמו רבו בפירושים בהאי מתניתין דר"ע ור"ש פרישו דר"י פליג את"ק דאמר ציידי דווקא וס"ל דאעפ"י שאינו צייד אלא שמצא עופות טמאים לוקח ומוכר וחכמים פליגי עליה ואוסרים אף למי שאינו צייד ואפילו אין אומנתו בכך יע"ש טעמייהו. ועיין במהר"ש יונה בסי' י"ז ובע"ח דיש להר"ש פ"א ומהר"ש יונה בסי' הנזכר הרבה להביא ראיות דשאר הפוסקים לא ס"ל כפי' ר"ע והר"ש דמחלוקת ת"ק עם ר"י היינו בין צייד לשאינו צייד אלא הם מפרשים מחלוקת ר"י ורבנן בציידין גופיהו דלרבנן דוקא ציידין שנזדמנו להם מותרים למכרם אבל מי שנזדמנה לו לפי דרכו כלומר שפגע בקן טמאים אסור לצודן ור"י התיר אף כה"ג כיוון דאין אומנתו בכך והאריך לי' דהכי ס"ל לשאר פוסקים וכתב שאף מהרח"ש מסכים ולזה גם מהרמ"ע מפאנו סי' ל' פסק דאפילו צייד שאינו קבוע וכל אדם שנזדמן לו מותר למוכרם אבל דרך מקח וממכר אפי' בהזדמן ואקרעי בעלמא לקנות מהם אלא שאם עבר ולקח לא אסרום רבנן בהנאה ע"ש. וכת' מהר"ש יונה שאף הרב בעל לח"מ מפרש כן ועיין במהרם די בוטין סי' ה' כלל הדברים כתב בעל פר"ח בס"ס ו' וז"ל ומ"מ כמעט כולנו מסכימים בעיקר הדין דהלכתא כת"ק ולכ"ע אין לחלק בין צייד לאינש דעלמא שאינו צייד אלא בכל גונא כל מה שמוצא בתוך הרשת מותר למכרו אבל אם מצא קן צפורים טמאים לא יכוון להשליך שם הרשת לצודן ואם עבר ולקח בין בדרך צידה ובין בדרך מקח וממכר כיון דעבד איסורא אין לו למכרן אלא בכדי שקנאן ולא יותר וגם מחייבינן ליה למכרם כולם ביחד ולא על יד על יד דמאי דשרינן למוכרם ע"י בפ' מרובה אינו אלא בנפלו לו הזירים בירושה דלא עבד איהו איסורא אבל היכא דעבד איסורא קנסי' ליה מידא בכה"ג. ודע

כדאמרו בגמ׳ דעכו״ם שיעקר פרסותיה מארכובתיה ולמטה או נועל לה דלת ותמות מאליה י״ל דשאני התם שכבר הבהמה אסורה ועומדת היא ומש״ה אם אמרינן לנשר פרסותיה הרי מכיון שלא נאסרה בכך יחזור וימכרנה לישראל ואי נימא שיסגירנה בבית שמא תברח ויבוא להטעות ולאכול ולבל תשחית לא חיישינן דכיון שדרוסה היא בל תשחית דגופא עדיף ומש״ה ניחא ליה טפי שימיתנה כיון שעכ״פ נבילה ועומדת היא דעתידה למות מהר מכח ארס הדריסה וכ״מ מהרב בעל ט״ז שכתב בסי׳ הנ״ז סעיף כ״א ודוקא ספק טריפה יש לחוש שמא ימכרנה לישראל והישראל לא ידע אבל ודאי טריפה מותר למכור לע״א ועודה חיה דהא ודאי לא יקנה אותה שום ישראל שהרי יראה שהוא טריפה וכו׳. ועכשיו נחזור לענין הדין לנ״ד ונימא:

דיש עוד להביא ראיה לדברינו ממ״ש בע״ל כה״ג בהגהת טו״ד סי׳ קי״ז אות ח׳ קצבים ששוחטים הם עצמם הבהמות ומנבלים אותם לכתחילה למכור לגויים לבלתי פרוע שכר השוחטים והגא״בילה אסור וראוי לב״ד להתרות בהם שלא יעשו כך לכתחילה עוד לנבל הבהמות בידים דעברי אדאורייתא ואדרבנן ואם ימרו את פי ב״ד ראוי להענישם בכל מיני עונשים ובנידוי ושמתא עד ישובו מדרכם הרעה מהר״ם די בוטין ז״ל כלל ה׳ ע״כ. ולדידי בודאי דאין חילוק בין דין זה דמהר״ם לצייד שמושך בקשת ללכוד הצפרים כדי להשתכר דאסור גמור הוא ועבר אדאורייתא ואדרבנן.

הביטה וראה האיך הזהירו רבותינו הראשונים בענין הזה שהרי הזהירו שהשוחט תרנגול צריך ליזהר שלא ידחוק רגלו בקרקע או יגביהנו שלא ינעוץ רגלו בקרקע כדי שלא יעקור הסימנים. ולך לך אל אר״ש המוריה ה״ה הרב הכלבו ב״ה שלוח הקן ולא נרחיק טעמו שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין ואעפ״י שהתיר השחיטה והנה ההורג אם ובנים ביום א׳ או לוקח אותם בהיותם רובצים על הבנים כאלו יכרית המין ההוא ומה שאח״זל על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו מפני שעשה מדותיו של הקב״ה רחמים דאינם אלא גזירות הענין כך הוא שאין התועלת במצות להקב״ה בעצמו יתברך אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה או לזכור הנפלאות והניסים לדעת את ה׳ וכן ל׳ אגדה וכי מה איכפת לו, להקב״ה בין שוחט בהמה ואוכל או עוקר ואוכל כלום אתה מועילו או מזיקו ומה איכפת לו בין אוכל טהורות לאוכל טמאות הא לא ניתנו המצות אלא לצרף הבריות שנא׳ אמרות ה׳ אמרות טהורות וכו׳ אין התועלת אלא לנו וכו׳ וכן אמרה תורה לטוב לך עכ״ל. וא״כ מי הוא זה אמר ותהי ליטול משלו ולפגום בתועלתו כאנשים ההולכים לצוד ציד חיה בבלי זיין כמעשה עשו שהיה אדם בטל וצודה בהמות וחיות בקשתו.

ופה אשית מגמת פני לבוא אל מול החלוקה השנית אם מותר לעשות בהם סחורה או לא:

ואען ואומר דבר זה פשוט ממתני׳ פ״ז דשביעית משנה ג׳ דקתני התם שאין עושין סחורה לא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים ופירש שם רבינו עובדיה דמאחר דכתב רחמנא טמאים הם מה צריך לו׳ תו טמאים יהיו לכם אלא א׳ לאיסור אכילה וא׳ לאיסור הנאה וא״ת הרי חמור וגמל וסוס ופרד שאני הני דלמלאכתן הם גדלים ולא אסרו לעשותן סחורה אלא בדבר העומד לאכילה וכל דבר שאסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה אלא סתם יינם דאע״ג דאסור מדבריהם אסור לעשות בו סחורה.

וראשית כל דבר ראוי לברר לן בקיצור נמרץ אם איסור הסחורה בדברים האסורים באכילה אסור מן התורה או לא. והרב בעל תי״ט נתקשה קצת בלשון הרב שם שכתב ולא אסרו לעשות וכו׳ דמשמע דרבנן הוא דאסרי והרי ממקרא הוא נידרש במ״ש טמאים יהיו לכם והאריך שם ובסוף הכריע דאיסורו מן התורה אלא שהכותב מסר לחכמים מה יהיה אסור ומה יהיה מותר דוגמא דמלאכה דח״ה (וכ״כ ט״ז) לסוף דבריו כתב ודברי הרמב״ם בספ״ח מ״ה מאכלות אסורות אין להם הכרע אי סבר דמאורייתא או מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ״ל. ול״נ דמדברי הרמב״ם אית להם הכרע דס״ל דאיסור סחורה מן התורה שכתב בספ״ח מ״ה מ״א וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה

ולכוין

העור טפי מהבהמה עצמה כידוע. שוב הוסיף לומר ואי משום שאין עושין סחורה בנבילות וטריפות ג"כ לא שייך כאן כיון דבהיתר עושה אותה נבילה הו"ל אח"כ כאלו נזדמנה בתוך ביתו דכיון שהוא עושה תחילה בהיתר בשביל הנאה שלו אין אח"כ שום איסורא דלא אסרו חכמים אלא במכוין לעשות מעיקרא באסור כגון לצוד מינים טמאים משא"כ כאן ע"כ. ודבריו תמוהים בעיני דבמתני' שבשביעית לא התיר להסתחר בטמאים אלא כשזרה הרשת מתחילה לעין כל בעל כנף דלא היה כוונתו לצוד טמאים ומש"ה התירו לו למכור משום שנפל לו בהזדמן ומקרה (כאשר יבא לפנינו) מטעמא שלא כיון מלאכתו לאיסור משא"כ הכא שהוא עשאה נבילה בידו ממש מכת הנאתו ואיך נאמר דהוי כאלו נזדמנה לו נבילה בתוך ביתו שהרי בההוא עניינא ה"ל נבילה מקדמיתא והוא לא עשאה מש"ד מותר דהוי כנזדמן לו בתוך הרשת אבל בנדון זה שהיה כשירה בתיך ביתו והוא עשאה נבילה בידיו ממש אין השכל נותן ואין הסברא מחייבת לומר שיהא מותר להסתחר דא"כ מצינו חוטא נשכר וכיוצא בזה ראיתי בבעל פר"ח סי' קי"ז ס"ק ח' שפלפל הרבה בזה ותמה על המתירים יעו"ש.

וכתב עוד וראיתי בתשו' נדפסת מחדש להרב בעל בנימין ז"ל התיר ג"כ נחירות התיישים אך שבהגהה שם כתוב דהא דהתירו בגמרא לנחור ולעקור כדי לצבוע הצמר היינו שישליך הבשר אח"כ משום שאין עושין סחורה בנבילות וכתב עליו והוא טעות לע"ד דא"כ הל"ל בגמ' שישליך הבשר לכלבים ותו דא"כ היה לו לאסור תחילה גם הנחירה דשמא לא ישליך הבשר ויאכלנו וכו' ע"כ. גם זו אינה טענה דבודאי רס"ל להגמ' כדעת המגיה שישליך הבשר לכלבים ומה שלא הזכירו היינו משום דלא איצטריכו ליה דכיון דלא התירו לנחור אלא כדי להשתמש בדם למה יתירו להאכיל הבשר לגוי דלא משום אכילתה התירו ואדרבה אי איתא כדבריו לשמועינן רבותא דאפי' הבשר יאכלו דהיינו ימכר לגוי והששא דס"ל שהיה לו לאסור תחילה גם הנחירה דשמא לא ישליך הגמ' לא חיישא להכי דכיון שעיקר ההיתר היינו משום צביעת הצמר בוודאי דיזדהר וליכא למימר אטו והיתר של מהר"ר בנימין לא מהני כלל שכתב בכה"ג בהגהת טור יד סי' קי"ז אות ט' דבהגהה שם כתב בנו החכם המגיה שקרא תגר לפני הרב אביו ז"ל בהתר וכתב בסוף ימיו תשובה זו צריך למוד במה שהשיב לי בני יצ"ו וכן תפס ש"כ לאיסור וכתב שגם הכה סי' תקנ"א אוסר יע"ש. ובודאי שאף הט"ז אלו היה רואה דברי חמיו נרו ודברי מהר"ר בנימין שכתב בסוף ימיו לא היה קל להקל בהדיא שמוהר"ר חמיו אסר אפי' ע"י גוי וכן ראיתי להרב בעל פר"ח בסי' הנ"ל לאסור לסוף דבריו כתב ואעפ"י שראיתי לבעל ספר ט"ז שהטיח דברים כלפי האוסרים ושהדבר פשוט בעיניו להתיר כבר ראיתי כל ראיותיו וסמוכותיו ולא ראיתי בדבריו שום ממשות לסמוך עליו להתיר ולפיכך יש לגעור במי שעושה כן כל זמן שאין בידינו ראיה מכרעת להתיר עכ"ל.

ולענין הלכה נראה בעיני דכיון דהב"ח אסר אפי' ע"י גוי והסכים עמו הש"ך ואף שמהר"ר בנימין התיר אפי' בישראל השיג עליו החכם בנו והוא ז"ל בעצמו נסתפק בפסק דינו אחר השגת בנו החכם והפ"ח נמי שהוא מן אחרוני אחרונים השיג עליו ופסק לאסור ואף רב בעל כנה"ג הגם שלא הכריע נראה דדעתו לאסור כ"ש שראיות הט"ז בעצמם אינם מוכרחות הכי נקטינן ואין להקל כלל.

ומהשתא קם ליה נ"ד לאיתנו דאסור בלי ספק ונ"ל להוכיח דאף הט"ז המקל בההוא נדון הכא יודה דטעמיה דהתם הוי דמכיון שצריך לדם או לעור הוי בשר אח"כ כאלו נזדמנה לו נבילה ומותר למוכרה לגוי משא"כ הכא דלא איצטריך ליה כלל אלא עביד האיסור בידים כדי להסתחר דאסור כאשר יבוא לפנינו בקוצר מילין. ואפי' היינו באים לומר דכ"ז עושה כדי להרויח או למצוא מזון לנפשו הרי יכול לעשות בהיתר לתפשם חיים כגון לצוד צפרים טהורים ע"י רשת או בדבק כמנהג דהרבה ציידים.

אמנם אכתי ראוי להקשות על מ"ש רמ"א בעל ההגהות בטו"ד סי' נ"ז סעיף י"ח גבי דרוסה דאין למכרו חי לעכו"ם רק ימיתנו קודם שמא יחזור וימכרנו לישראל וקשה דהא אמרינן לעיל דאסור לעשות נבילה בידים ואמי לא קאמר

כדקאמרי

טריפות לבהמה בידים עכ"ל ונ"ל שאסור לישראל עצמו לומר לגוי לעשותו בשלו וכ"ש הכא דסופו ליהנות ממנה ואעפ"כ שהתוספות הקשו על פירש"י והתירו לגרום להם טרפות יש לנו לתפוש כרש"י לחומרא ואף לפי התוספות כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנבילות וטריפות כמבואר בי"ד סי' קי"ז.

כמה הלכתא רברבתא נקטינן מיניה. חדא דל"מ ישראל עצמו שאסור לנחור אלא אפי' גוי אסור לנחור בשבילו וכ"ש כי הכא לצוד ציד בכלי זיין הישראל עצמו דאסור.

שנית דאע"ג דהתוספות פליגי עם רש"י אזלינן כרש"י לחומרא ונימוקו עמו וכן מצינו מתניתין דעכו"ם פ"ק משנה ה' דמסייעא ליה דתנינן ר' יהודה אומר מותר למכור לו לבן בין התרנגולים ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע לו את אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבין חסר לע"ז ואמאי נקט דוקא אצבע ותתתוך לו רגלו או אגפיו או ישמוט ירכותיו וכיוצא אלא ודאי טעמא רבה איכא דלא בעינן שיעשה טריפה בידים וכ"נ שהסכימו כוותיה הרמב"ם בפ"ט מ"ה ע"ז והטור ומרן בי"ד סי' קמ"ט דלא נקטו אלא נושר פרסותיה מן הארכובה ולמטה ותו לא מידי. ואלו לדעת התוספות אפי' טפי מיניה יכול לעקר ואמאי שתיקו אדרבה לשמיעינן רבותא אלא ודאי דלא שמיעה להו כלומר לא ס"ל כוותייהו ובהכי מתיישבא שפיר תמיהת בעל שלטי הגבורים על מהר"ף שרחק עצמו לו בבגד הנקרע על מת לא שייך בל תשחית וכו' ולמה לו לדחוק כולי האי תיפוק ליה דמשום האי קריעה לא הוי הבגד נשחת ע"כ. וליתא דס"ל למהר"ף דבכל מידי דנשחת איכא משום בל תשחית ולא כהתוספות ומש"ה הוצרך לי' דשרינן משום דאתי מצות קריעה ודחי ליה ומההיא דרבי ל"ק דשאני הבהמה דכיון דבלא"ה היתה ראויה למלאכתה חרגילה בתחלה תו לא הויא בל תשחית משא"כ גבי בגד דאע"ג דראוי הוא עוד להתכסות בו כד מעיקרא מיהא אינו ראוי שהרי א"א שלא יתגלה איזה מקום שהיו כסויים מקדם ובפרט במקום הקריעה ועוד דידוע הוא דבבגד קרוע קמעא מתקרע והולך תמיד בכל יום ובזה איכא בל תשחית והרק היטב.

שלישית דאפילו התוספות מודים כיון שנהנה וכו' דלא דמי לממון ע"ז שאינו נהנה כדכתיבנא וכ"ש הכא דיודה כיון דקעביד הישראל מעצמו מעשה בידים כמבואר.

יצא לנו מהאמור דכל הפוסקים מתנבאים בנ"ד פה א' דאסור:

ברם עדיין לא נוכל להחליט הדברים לאסור יען כי מצאנו ראינו להרב בעל ט"ז בסי' קי"ז ס"ק ד' איך שנשאל בדינא דקאסר הב"ח והביא ראיות להתיר אפי' כשנוחר הישראל בידו ומדבריו נראה שיש להקל נמי במקומינו דמ"ש מיהו ראה ראיתי שאין ראיותיו מוכרחות ואין לסמוך עליו כלל וכלל וכדי לברר הדברים בשמלה נביא ראיותיו ונשיב עליהם בקצרה אחת לאחת למצא חשבון.

מתחילה כתב יראה לי דהיתר גמור הוא דאי ניחוש לבל תשחית וכדרך שכתבתי בס"ס הקודם לזה בשם התוספות דלא ישתה מים מגולים אפי' לבהמה טמאה אינו דהא יש לו הנאה מזה ואין כאן בל תשחית וכמ"ש סמ"ג לאוין סי' רצ"ט שכל שיש לו הנאה מרובה מהשחתה אין כאן איסור בל תשחית ע"כ ובמחילת כ"ת אינה ראיה כלל לנדון דידיה שהרי הוא ז"ל נשאל על תיישים הגדולים דדרכן של בעלי מלאכות שלא לקנות העורות אלא כשנוחרין אותם אבל לא שחוטין מפני שתתקלקל קצת הוה דעיקר הנחירה הוא משום מבירת העור ולא הבשר דבבשר שפיר דמי השחיטה ובודאי דריוח העורות שבשבילם נוחר ליכא הנאה דריוח מרובה דהשחתה כל שאינו מוכר הבשר נמי וא"כ הדרינן ליה לאיסורא דבל תשחית.

ומה שכתב וכן איתא בתוס' פ"ק דע"א דף י"א כבר כתבתי לעיל דע"כ לא קאמרי התוס' אלא גבי ע"ז או בדלא נהנה ע"ש ודוק משא"כ הכא.

והראיה שרצה להביא ממה דמצינו בהשוחט וכן בפ' כסוי הדם דהשוחט וצריך לדם נוחר או מעקר ומפרש לה התם בחיה וצריך לדם לצבוע בו צמר ה"נ ממש דכוותיה עכ"ל. לפע"ד לא ראי זה כראי זה דבשלמא התם גבי צמר בזמן יהא ליה רווחא טפי מנחירת הבהמה משא"כ העור כנ"ד דמעולם לא שוה

העור

לדישה עכ"ל דמשמע דמשום שעדיין היו ראוים למלאכה אחרת ליבא בהו משום בל תשחית והכא נמי אכתי בהאי עיקור ראויות לדישה הן ואפשר דשאני עיקור דהכא שהוא למעלה מן הארכובה דשווינהו לגריעותא כ"כ שאינן ראויות אפי' לדישה וצ"ע. וכיון דליכא בל תשחית אלא כשהדבר נשחת מכל וכל צ"ע א"כ למה לי למהר"פ ז"ל בהגהות סמ"ג לרחוק עצמו לומר דבבגד הנקרע על מת לא שייך בל תשחית משום דאתי מצות קריעה ודחי ליה ולמה לו לדחוק בולי האי תיפוק ליה דמשום האי קריעה לא הוי הבגד נשחת דהא ראוי הוא עוד למה שהיה ראוי קודם לכן וצ"ע ליישב דברי מהרי"פ ז"ל ע"כ.

ואיכא למידק עליו ז"ל, במה שכתב ואפשר דשאני עיקור דהכא שהוא למעלה מן הארכובה דשווינהו לגריעותא כ"כ וקשה והא בגמר' אמרינן מן הארכובה ולמטה ומטעמא דפירש"י דלא הויה עיקור שתטרף ומשמע דדמי לפודנייתא דרבינו הקדוש דלא הויה ביה בל תשחית מטעמא שהיתה ראויה לדישה והאיך קאמר דהכא שהוא למעלה מן הארכובה דבגמ' לא משמע הכי. ומה שהתוספות מוכיחין מהכא דלעקור הבהמה איכא משום בל תשחית שמא לאו כוונתם לומר בעיקור דהכא שהוא מן הארכובה ולמטה אלא היינו לומר דכל היכא דמעקרין ליה טפי מהשיעור הנז' איכא בל תשחית וטעמא דלא קא הצריכו הכא לעקר טובא היינו כדי שלא יבוא להטריף או להשחית למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וס"ל דסני קנפא בהכי תיתא לי דטעמיה דהרב בעל שלטי הגבורים היא שראה להתוספות דפליגי עליה דרש"י וס"ל דמארכובה ולמטה דאמרינן בגמר' לאו דוקא אלא היינו לומר דדי בכך ויכול להיות שמותרת בהנאה ואע"ג דבשאר דברים אסורים בהנאה מ"מ בבהמה סגי בקנס זה ולא צריך לעקור יותר ואם רוצה מעקר יותר ולא כפירש"י שאסור לגרום טריפות לבהמה ועיין בש"ך ובב"ח ופרישה ובט"ז סי' קמ"ט ובהכי מתיישב שפיר הוכחת התוספות ותירוץ בעל שלטי הגבורים דמדאמרינן הכא גבי איסורא דע"ז דתעקר הבהמה מן הארכובה ולמטה ול"ד אלא ה"ה יותר שמעינן דהשחתה איכא בעיקור מכיון דקנסינן הכי גבי ע"ז דטעונה השמדה ומש"ה תירץ דשאני הכא שהוא למעלה מן הארכובה דהיינו לדעת התוספות ודו"ק.

וא"ת ולתוספות קשה האיך התירו לעקור דבר מן התורה דבל תשחית ל"ק היא דגרסינן התם בגמ' והביאו בעל תיקונים דיול וקיויו על הרי"ף בדף שנ"ב ע"א אמר מר בהמה תעקר והא איכא צער ב"ח אמר אביי את סוסיהם תעקר אמר רחמנא פירש"י את סוסיהם ביהושע כתיב אלמא מותר לרדותן בכך וכתבו בתוספות דאע"ג דהתם ע"פ הדבור הוה יש כח ביד חכמים לעקר דבר מן התורה היכא דנרא' טעם קצת לעקור ע"כ.

ומעתה נדין מכל האמור ק"ו לנ"ד ונימא ומה אם גבי ע"ז דהחמירא טובא דבעינן השמד לשרוף וכלה ואסרינן בהנאה בל ממונה ואפ"ה לא בעינן להטריפה בידים הגם כי אסורה בהנאה היא ולבל תשחית נמי לא הוי לן למיחש כיון דאתי מצוה ודחי לה כרעת הר"פ גבי קריעת בגדים ואפ"ה חיישינן כ"ש לצוד חיה ועופות דאפי' יהיו טמאים מותרים בהנאה ול"מ נבילות כדכתב הכ"מ בספ"ח מהמ"א דאית לן למיסר להורגן בידים לעשותם נבילות דהוי דבר הרשות. וכ"ת תיתא לדעת רש"י אבל לר"ן דפליג עליה וס"ל דמותר לגרום טרפות בבהמה ה"נ הוה לן להתיר לאו מילתא היא דשאני התם גבי ע"ז דלא קפדינן בהכי משא"כ הכא מטעמא דכתיבנא לעיל דבודאי אפי' התוספות יודו לאסור וראיה לדברינו ממ"ש התוספות עצמם על מאי דאיתא בגמר' משקין מגולין שלא סיננן אסור להשקות מהן לבהמתו ופירשו התוספות בפרק הגוזל והביאם בעל ט"ז ס"ם קי"ו הטעם דלא ישקה לבהמה מים מגולין משום בל תשחית ומ"ה אפ"י בבהמה טמאה לא ישקה ע"כ ואמאי וישקנה וימותנה וכ"ש טמאה שהרי לא הקפידו על טעם זה גבי ע"ז אלא ודאי מוכח כדברינו וק"ל.

ופוק חזי עוד גדולה מזו בספר ב"ח בשא"ח סי' תקנ"א סעיף י"א ומי שיש לו תיישים שזמנן הגיע לשוחטן ולמכור העורות מר"ח ואילך ורוצה ליתן לקצב גוי לנוחרן נראה דכיון דישראל אסור לנוחרן וכדתניא עקור שיש בה טריפה אסור ושאין בה טריפה מותר ופירש"י בפ"ק דע"ז (דף י"א) עקור שיש בה טריפה שהבהמה נטרפת בו אסור לעשותן ואעפ"י שאין סופו ליהנות ממנו אסור לגרום

טריפות

נראה ודאי דעבר אהא דכאן שנה רבי לא ישפוך וכו'. אם לא שהיתה הבהמה של גוי וכו' ואפי' שישתטנה בכשרות לא יתנו לישראל ממנה עכ"ל. וכתב בעל פ"ז ביו"ד סי' ש"ג כי יש משום בל תשחית לאסור אוכל נפש שלא לצורך, (והריק"א בטי"ד סי' א' כתב כי לחשו"ק אין איסרים להם לכתחילה לשחוט, וכתב שם בפ"ת ס"ק כו' וז"ל לפי שמועדין לקלקל ואיכא משום בל תשחית ע"ש וגם בס"ק ל"ה) וכן גם איתא בגמר' דשבת פי"ט (והובאת בע"י מאמר צ"ה) וכן גם בגמר' דבבא קמא פ"ח. וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהלכות מלכים (וע"ש בסמ"ג סי' רכ"ט דמביא הרבה מאלו) אם כן אלו שהולכים לצוד להורגים העופות ודאי עוברים משום בל תשחית את עצה. דוטיא דההיא דלא ישפוך אדם מי בורו לאחריני. וגם דוגמת מה שכתב במג"ד בשא"ח סי' רצ"ו בענין שפיכת יין הבדלה וכן גם בעל באר שבע בחלק הנקרא באר מים חיים סימן ח' דף צ"א עמוד ב' דפוס פראנקפורט דאסר לשפוך יין הבדלה גם כי עושה כן משום מצוה. וכן גם כתב הרב הנ"ל במסכת תמיר דף כ"ב ע"ג דפוס הנ"ל ד"ה וכשאתה שותה וכו' וכן דומה למה שכת' הרמב"ם פ"ז מ"ה ברכות כי אין מפסידין אוכלין ומשקין דרך ביזוי ובעיטה. וכ"ש הכא שיעשו לטיול ולשחוק דיש ביזוי הרבה. זה הנראה לענ"ד למען כל איש אשר בשם יהודי יכונה יעזוב ולא יעשה הצידה הזאת עוד בדרך זו ואם ירצה לצוד יצוד ברשת כמובא בפוסקים.

שאלה. האנשים ההולכים לצוד ציד חיה או עוף בבלי זיין אם יש אסור בדבר לעשותם נבילה בידים ואם מותר לעשות בהם סחורה והאנשים העושים כן לשחוק ולטיול בעלמא את גם עלידם תעבור כוס האסור או לא.

תשובה. אנהירנא לעיינין הני זיקוקין דנהורא כבוצינא זהירא דנפקין מגו כתבא מהימנותא דמור השואלין ודורשין למינדע מיני דעתי הקלושה על דינא דאינשי, ההולכים לצוד חיה או עוף וחזה חזיתי דהויה כגופנא דנפקין מינה תלתא שבשין לחין ולא יבשין ואילין אינון.

הא' אם יש אסור בדבר לעשותם נבילה בידים.

שנית אם מותר לעשות בהם סחורה.

שלישית אם העושים כן לשחוק וטיול אם גם עלידם תעבור כוס האסור. ובנ"ד אשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון בעזר אני הוא ראשון ואני הוא אחרון.

על הראשונה ברירא בעיני מילהא כבעיתא בכותתא דאיסורא איכא בעושה נבילה בידים והעושה פועל רע ומר כזה עשו איש יודע ציד איש שדה איקרי ובריש מילין נציע ברייתא דפ"ק דע"ז הביאוהו הרי"ף בהלכותיו והרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל מכאן אמרו הנושא ונותן ביריד של גוי בהמה תעקר כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח. איזה עקור מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה וה"מ בלוקח מן התגר דשקלי מיניה מיכסא אבל בלוקח מבעל הבית דלא שקלי מיניה מיכסא שרי ופירשו רש"י והר"ן תמן מן הארכובה ולמטה אבל עיקור שתטרף בו אסור לעשות בבהמה בידים אעפ"י שהיא אסורה בהנאה וגרסינן תו התם תניא אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש או העריך או החרים בהמה תעקר פירות ירקבו כסות וכלים יקברו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה ואי פריק ליה בשוה פרוטה ש"ד ופירש הר"ן נועל דלת ואין לה מה תאכל ותמות ואע"ג דאמרינן לעיל בעיקור היינו מנשר פרסותיה הכא משום בזיון קרשים לא שרי למעבד הכי וכן אינו רשאי לשוחטה כדי שלא יבוא בה לידי תקלה שיאכלנה וכן אינו רשאי להורגה בידים דכתיב ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה' אלקיכם לעשות דבר השחתה בשל גבוה הכי מפרשין מזבחותם לא תעשון כן ומש"ה לא סגי אלא בנועל דלת לפניה ע"כ. וכתב בעל שלטי הגבורים סביב הרי"ף וז"ל ומדא דאמרינן הכא בהמה תעקר יש ראיה דלא חיישינן לצער ב"ח במקום מצוה והתוספות מוכיחין דלעקור הבהמה איכא משום בל תשחית וצ"ע דהא ב"פ קמא דחולין גבי עוברא דרבי פנחס בן יאיר ורבינו הקדוש על ההוא כודנייתא דקאמר רבי עקרנא להו פירש"י וז"ל עקרנא להו שלא יוכלו לבעט ובל תשחית ליכא שהיו ראוים לרישה

נגד בעל ט"ז. ומסיים אעפ"י שראיתי לבעל ט"ז שהטיח דברים כלפי האוסרים וזה דבר פשוט בעיניו להתיר, כבר ראיתי ראיותיו וסמוכותיו, ולא ראיתי בדבריו שום ממשות לסמוך עליו להתיר, ולפיכך יש לגעור במי שעושה כן, כל זמן שאין בידנו ראיה מכרעת להתיר וכו' ע"ש. ועיין בכנסת הגדולה טור י"ד סי' הנ"ל בהגהות הטור וב"י שם. ומה שאמרו בגמר' הצריך לדם נוחר או מעקר. התם היינו טעמא לפוטרו מכסוי הדם יען הוא צריך לדם. ואם היה מכסהו אין לו דמים עוד אם כן בדוחק התירו לנחר בשצריך לדם במקום כסוי דוקא. אבל בבהמה דאין מכסין דמה התיר רבי לר' חייא להטריף הבהמה. (היינו שלא לבודקה) וחייבו לשוחטה להוציא דמה לצבוע צמר כדכתב בעל ט"ז שם ולא אבה לנוחרה ולעשותה נבילה בידים, כאשר התיר בעל שער אפרים בסי' נ"ז למכור לחיילות ע"ש. ועיין עוד בבית הלל טור י"ד סי' כ"ח סעיף קטן ה' שמפרש גם הוא הגמר' שאמרה נוחר או מעקר, ועבד הוא כסברת בית חדש שכתב בשא"ת בהלכות תשעה באב סי' תקמ"א להחמיר בתישים. שלא לנחור לכתחילה ולגרום טריפות. כמו שכתוב בתוספות ורש"י ע"ש. אם כן עינינו ראו ולא זר כי אפי' להשתכר אסרו רוב האחרונים לעשות נבילה בידים. ומה שאמר הכתוב בנבילה או מכור לנכרי התם איירי כשנזדמנה לו נבילה וטריפה בתוך ביתו כאשר כתבו הפוסקים עיין בטור סי' הנ"ל ובית יוסף שם. כי תנן בפ"ז דשביעית אין עושין סחורה בנבילות וטריפות, שקצים ורמשים. וגם כשנזדמנה לו נבילה לא ימכרנה יותר ממה שקנאה כאשר כתב מהרר"ם די בוטין סי' ה'. אך כתב בעל כנסת הגדולה סי' הנ"ל על הגהות הטור אות ו' וסיגיא דעלמא אזלא דלא כוותיה. וכן בעל ש"ך בשם בית חדש, זה לשונו. משמע דוקא אותו האיש, אשר נזדמנה לו, יכול למוכרה לגוי מפני הפסד ממונו אבל ישראל אחר אסור לקנות מחברו הנבילה והטריפה שנזדמנה לו כדי להרויח בה למוכרה ביוקר לעכו"ם דהיינו נמי סחורה עכ"ל. וכן משמע בתוספות דסוכה דף ל"ט ע"א ד"ה וליתיב לה. וכן משמע דעת רבינו שמשון בפירוש המשניות פ"ז דשביעית משנה ג' ע"ש. ועיין גם בתשובת הרמ"ע מפאנו סוף סי' ל' ועיין בספר הלבושים בסי' קי"ז בי"ד.

הרי כי ברירא לנא בהדיא דאסור לילך לצוד חיה ועוף בכלי זין יען מסתמא יעשנה נבילה וטריפה אם ירצה לצוד אותם. וכאשר התירה התורה הצידה רצתה לומר לפרוש הרשת והמכמורת כאשר נראה בפוסקים בסי' הנ"ל. ומה שצוה יצחק לעשו, ועתה שא נא כליך תליך וקשתיך וצא השדה וצורה לי צידה כבר פירשו בבראשית רבה פרשה ס"ה ועתה שא נא כליך, שחוז מאני זינך שלא תאכילני נבילות וטריפות. וכן כתב רש"י בפירוש התורה. אם כן יצחק צוה לעשו לשחוט בדרך יריית חץ וזריקה. עיין בש"ע י"ד סי' ג' דמותר, יען שחיטת חולין אינה צריכה כוונה. את הדברים האלה דברתי לקיים דברי משנה סוף קדושין כפשוטן מצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה וכו'. וכתבו חכמינו ז"ל דגם בניו ובני ביתו הלכו בעקבותיו ולמדו הדבר הזה מן הכתוב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. אבל הצידה שעושים בימים האלה בזמן הזה בכלי זין שאינם מתוקנים וראוים לשחיטה, אסורה בודאי לכל יהודי מטעמא דלעיל דעושה נבילה בידים, ואין לו צורך לדם ואחר כך יבואו לעשות בהם סחורה, וזה איסור תורה, כאשר אמרו רוב הפוסקים עיין בכנה"ג סי' הנ"ל. וגם האנשים העושים כזה לטיול ולשחוק בעלמא עליהם נאמר כמתלהלה היורה זקים חצים ומות. כי יש חשש שיבואו אחרי כן להשתכר בהם, וזה לא נקרא נזדמן, אך מקרי עושה נבילה בידים, ואסור להסתחר בה. והנני מוסיף על טעמך דההולך לצוד לטיול ולא להשתכר מה הנאה יש לו להרוג החיות ועופות חנם. בודאי עובר משום בל תשחית את עצה ומהרש"ם י"ד סי' נ' כתב כי לשחוט הבהמות בסכין פגום ולעשות הנבילה בידים אסור דומיא למאי דאמרו בגמר' דיבמות פ' החולץ (והביאה סמ"ג לאוין בסי' רכ"ט) אמר רב יוסף לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו אם כן הכא אם הבהמה שזה ישראל שוחט בסכין פגום צריכין לה בני ישראל ואם היתה נשחטת בכשרות היו ישראל יכולים לאכול ממנה.

שום אדם בשבילו. וכן אסור להמרות עם חבריו שקורין אפושטר. ש"ע י"ד סי' רי"ז סעיף מ"ח. ועיין ב"י י"ד סי' ר"ז ורכ"ח. נשבע שלא לשחוק אינו יכול לשחוק אחר בשבילו מהרר"ם סי' רצ"ט. שבועה שלא לצחוק כי אם פירות מה בכלל ב"י י"ד סי' רי"ז. חרם שלא לשחוק. נדר שלא. שבועה שלא לשחוק.

צחוק עבירה הוא או לא עיין חרם שלא לשחוק עשו בוויניציאה שאלה.

צחוק עיין: שחוק עיין.

צחוק עם גוים מותר אליבא דכולי עלמא אם יש לו אומנות אחר ועם ישראלים פעמים מותר לפעמים אסור עיין חרם שלא לשחוק עשו בוויניציאה שאלה.

צחוק עם גוים רמב"ם פ"ו מ"ה גזלה. ח"מ סי' ש"ע. ועיין תשובת כהחר"ר יהודה אריה ממודינא בערך חרם שלא לשחוק עשו בוויניציאה שפי' דברי הרמב"ם.

צחוק של סקאקי בשבת אסור ובחול עיין שם תורת אמת תשובה ק"פ. ועיין באר עשק פ"א מיני שחוק ששוחקים בשבת אי שרי כדי להרויח. צחוק של סקאקי היא חכמה עיין מנחה בלולה על פסוק ורופו טכם חמשה מאה. בהמה חיה ועוף אסור לטלטלו. צחוק בשבת. שבועה שלא לשחוק ראובן.

ציבא עיין: נצא בר נצא.

ציגונייאה עיין: עוף טהור נאכל במסורת.

צידה אסורה משום מושב לצים ועיין גבעת שאול פרשת וישב מאי טעמא צידה אסורה ליהודים. עיין ש"ע ולבוש א"ח סי' שי"ו צידה עם הכלבים ותיות וכיוצא אסורה לנו משום ובמושב לצים לא ישב.

שאלת ממני ידיד נפשי תלמידי הנחמד כ"מ יואב ברוך לאמפרונטי על אנשים ההולכים לצוד ציד חיה או עוף בכלי זין אם יש אסור בדבר לעשותם נבילה בידם ואם מותר לעשות בהם סחורה, והאנשים העושים כן לשחוק ולטיול בעלמא אם ג"כ עליהם תעבור כוס אסור או לא:

תשובה גרסינן בגמ' דמסכת חולין (הביאה הרי"ף פ' כסוי הדם דפום סביוניטה דף תש"ה ע"א) השוחט וצריך לדם צריך לכסות כיצד הוא עושה או נוחרו או עוקרו ורבי התיר לר' חייא להטריף הבהמה ולשוחטה כדי להוציא דמה לצבוע הצמר. (והמעשה הזה הביאו בעל ט"ז בסימן קי"ז בטי"ד) וכן פסק הטור ומהרר"י קארו בשלחנו הטהור י"ד סי' כ"ח. הנה ראינו כי מותר לעשות נבילה בידים דוקא כשצריך לדם. וגם בעל ט"ז שם בסי' קי"ז התיר לישראל אומן בשחיטה, לנחור התישים כדי למכור עירותיהם שלימות בלתי קלקול לבעל המלאכה וליכא משום בל תשחית כיון דיש הנאה וריוח. וכתב עוד דגם הבשר מותר למוכרו לגוי. ודלא כבעל משאת בנימין בהגה"ה סי' כ"ח דהתיר הנחירה ואסר מכירת הבשר מפני שאין עושים סחורה בנבלות. ומפני טעם מכירת הבשר חזר בו ואסר גם הנחירה דהא ליתא. וכל שהתחיל בהתר כגון שצריך לדם או לעור הוי הבשר אחר כך כאלו נזדמנה לו נבילה ומותר למוכרה לגוים. אבל מי שאינו יודע לשחוט ורוצה למכור בשר לגוי ורוצה למכור באסור, זה ודאי אסור שמתחילה עושה נבילה בשביל למוכרה לחוד ולא משום דבר היתר עכ"ל. ובעל שער אפרים סי' נ"ז כתב שמי שצריך לתת בשר לחיילות. דישחוט בתחילה בלא ברכה. (עיין על זה בשו"ת חינוך בית יהודה סי' כ') ולא ינחור ע"ש. ומהר"ם דיבוטין סי' ה' הורה לאסור לנבל הבהמות לכתחילה כדי למוכרם לגויים וראוים להענש בכל מיני עונשים, ואין להם מקום פטור בטענה שמרויחים שכר השוחטים ובעל עבודת הגרשוני סי' י"ג כתב שאין ראיה מכרעת לאסור הנחירה כל זמן שעושה להשתכר על ידה והוכיח במשור והעלה להתיר, אך לא רצה להורות היתר למעשה ממה שכתב הבית חדש בשא"ח סי' תקמ"א ע"ש כי האריך למעניתו. וגם בעל נחלת שבעה סי' ע' אסר כשעיקר הנחירה היה מפני הבשר. ועיין עוד בחות יאיר סי' קמ"ב וקע"ח. וראיתי לבעל פרי חדש בי"ר סי' קי"ז כי אסר גם הוא כהגהת בעל משאת בנימין לנחור התישים אם צריך לעורות וכ"ש אם צריך לבשר ועיין שם בסי' הנ"ל ס"ק ח' כי נימוקו עמו

אלא לרפואה ובאסורי תורה למנקט לחומרא עדיף כיון שיש בדבר שמץ ע"ז וקרוב לודאי שצורת האריה נעבדת והיא מכלל נושאי המרכבה ובבית הכנסת מבוער הרבה משום ובחוקותיהם אל תלכו ואסור להסתכל בדיוקנאות ואיכא חלול ה' ואין מכוונים לבם לשמים ומפני החשש ומכמה טעמים אסור לגמרי ושם מבאר כל דיני הצורות ואוסרם כל עיקר ומטעם זה אסור להתפלל כנגד המראה שלא יאמרו משתחוה הוא לבבואה שלו רדב"ז תשובה ק"ז ועיין צמח צדק ט' בדין דלתות ארון הקודש שהיה מצוייר עליהם מנורה ובקני מנורה מזמור אלקים יחננו בפרקי קני מנורה בא א' והסיר הציור ההוא ועשה ציור אחר מהודר ממנו דבזה אין חשש אסור אבל כמה שחרש לכתוב שמו ודאי לא טוב עשה. ועיין מהרר"ם טראני ח"א ל'. אבן אחת מצוייר בה צורת ארי בולט שהונח בהיכל קדש יש ליטלו. ציורי בהמות וחיות בבית הכנסת יש אוסרים ויש מתירים מרדכי פ' כל הצלמים עיין פרטי דינים אלו בב"י י"ד סי' קמ"א וש"ך וט"ז שם. וא"ח סי' צ' סעיף ל"ו. גבאי צדקה שכר לרוקם. פרוכת של. צורת חתן.

צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון על כלים מכובדים אסורים ואם הם מבוזים מותרים אלפסי ור"ן פ"ג דע"ז דף שס"ז ע"ב.

צורת חתן וכלה וצורת חמה ולבנה בכתובה שעושין דהדבר נוגע לאסור תורה ומכוער הדבר ואין לעשותו לכתחילה אך בדיעבד אין לקורעה ואין אסור להשהותה עיין לחם רב תשו' ט"ו. צורות. צלמים.

צורת פתח עיין ש"ע א"ח סי' תר"ל וסי' שס"ב סעיף י"א מהו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן (ערובין דף י"א) אפילו אינו נוגע בהן אלא יש ביניהן כמה אמות ובלבד שיהיה גובה הקנים שמכאן ומכאן עשרה טפחים שם (וכרב נחמן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פ' ט"ז דשבת) ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון וכו'. ודיני צורת פתח רמב"ם פי"ו מ"ה שבת דין י"ט. מבוי מפולש. פתח.

צורת פתח שאמרו צריכה שתהא בריאה לקבל דלת אפי' דלת של קש אלפסי ור"י פ"א דערובין דף קצ"א ע"א. רמב"ם פי"ו מ"ה שבת. ש"ע א"ח סי' שס"ב סעיף י"א.

צורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ואין צורך שקנה העליון יגע בתחתונים. אלא אפי' יש ביניהם כמה אמות הואיל וגובה הקנה שמכאן ומכאן עשרה טפחים הרי זו צורת פתח. אלפסי ור"י פ"ק דערובין דף קצ"א ע"א. רמב"ם פי"ו מ"ה שבת. ש"ע א"ח סי' תר"ל. כתב מהר"ר גא"ל שם ס"ק א' בכל מקום שצריך צורת פתח צריך להזהר שהקנה העליון יהיה קשור למעלה משני הקנים שמכאן ומכאן שצריך שהמשקוף יהיה למעלה מן המזוזות אבל לא יקשרנו בצד הקנים רש"י והר"ן פ"ק דסוכה. ש"ע א"ח סי' שס"ב סעיף י"א. וכתב הלבוש דמאי דצריך צורת פתח בסוכה העשויה כמין גא"ם היינו כדי להכשיר כל אורך הכותל שיהיה נחשב לתוך הסוכה דאל"כ אינו נחשב סוכה אלא עד שבעה טפחים דאם יש בדופן השלישי שבעה טפחים כדי כל אורך הסוכה כשירה דה"ל כפסל היתר מן הסוכה. פתח שצורתו כיפה.

צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום כגון שעשאה מצדו של כותל דהויא ליה פתחא ופתחא בקרן זוית לא עבדי אנשי אלפסי ורבנו האיי פ"א דערובין דף קצ"א ע"א. רמב"ם פי"ו מ"ה שבת. ורש"י ור"י שם פירשו פירוש אחר כגון קנה מכאן וקנה מכאן וקנה באמצעיתן ולא על גביהן.

צחוק אם אינו תלוי בחכמתו גמרי ומקנו אהדדי מספק מרדכי פ' איזהו נשך.

צחוק בשבת עיין: משחקים. צחוק של.

צחוק בשבת שלחן ערוך א"ח סי' של"ח סעיף ה'. ובלבוש נראה דמותר לשחוק בשבת בעצמות הנקראים ערקום בלע"ז באגאלוסו ובאראנקקינקלו והוא העצם בבהמה בין הארכובה הנמכרת עם הראש ובין השוק כנראה בי"ד סי' נ"ה אבל שוחק כדי להרויח אסור בהם ובכל צחוק. צחוק של סקאקי.

צחוק מותר וליכא משום גזל לע"ש סי' ר"ז וש"ע כשמעות מוכנים מוציאים ממנו ח"מ וב"י סי' ר"ז. משחק אימתי פסול.

צחוק מי שנדר שלא לצחוק שום צחוק או נשבע אסור להטיל גורלות. ולא

שום

יהיבנא אכרגא. נורא שם ע"ז ופי' הר"ן ולבו לשמים כדכתיב ה' אלוקיך אש אוכלה הוא והרא"ש פי' דלצורבא מרבנן לא חיישינן שמא יתפקר ויזלזל יותר לכן התירו לו לומר הכי אלפסי פ"א דב"ב ונ"י דף קס"ד ע"א. שרי ליה לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה. ש"ע ח"מ סי' ט"ו. מטה משה שער ד' בהנהגת לומרי תורה דף כ' ע"א וע"ב. תלמיד חכם פטור.

צורה בתוך צורה, צר הקב"ה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים ודריש אין צור כאלקינו אין צייר כאלקנו ברכות פ"ק דף י'. מגילה פ"ק דף י"ד.

צורה עיין: צורות עיין.

צורות אסור להסתכל בהן שנאמר אל תפנו אל האלילים אלפסי ור"ן פ' כ"ב דשבת דף קס"ו ע"ב סמג עשין י"ד לאוין. רמב"ם פ"ב מ"ה ע"ז פסקא ג'.

צורות עיין: אבות רואים. אדם תחילת יצירתו. אותיות וצורתן. בא וראה שלא. גוים אסור לומר. ה"א וצורתה. ולד אינו. זכר ונקבה יצירתם. כתב מהלך תחת הצורה. מטבע של ירושלים. סנקיט. נייר שעושים בו רושם. ספר תורה ודין האותיות וצורתן. פירות עשבים. פרחים מרוקחים לענין ברכה. צורת. צלמים. שאקאלאדע ברכתה ברכת פירות שהפסידו צורתן.

צורות שבמדור שכינה אסור לצור כגון ד' פנים בהדי הדדי וכן צורת אדם לבדו ואסור לעשותם אפילו לנוי בד"א כשהם בולטות אבל שקועות מותר לעשותם וצורת חמה ולבנה כו"מ אסור בין בולטות בין שוקעת ואם הם להתלמד כולן מותרות אפי' בולטות. ויש מתירים בשל רבים דליכא חשדא. ודין טבעת שיש עליה חותם צורה בולטת אסור להניחה ומותר לחתום בה. צורה שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה. וצורת בהמות חיות עופות ודגים אילנות ודשאים מותר לצור אותם אפי' צורה בולטת וכל חלוקי דינים עיין אלפסי ור"ן פ"ג דע"ז דף שס"ח. רמב"ם פ"ג מ"ה ע"ז, ש"ע י"ד סי' קמ"א. וכן לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם. חצר תבנית עזרה. שלחן תבנית שלחן. מנורה תבנית מנורה. וכו' ע"ש. גמרא דר"ה ה' אם אינן מכירין דף כ"ד ע"ב שטה ג' תוספות חוץ מפרצוף אדם וכו' רצוף אהבה סימן מ"ה. שטה י"א תוספות לא תעשוק אתי וא"ת וכו' רצוף אהבה סי' ס"ו. כתב רבנו ירוחם בחלק ד' נתיב י"ז וז"ל ואם נמצא צורת אשה ובנה בחיקה או צורת שתי וערב ואדם נתלה בו אסורים ואפשר דגוים שאינם ארוקים בע"ז כל מה שעושים בצורות הללו אין עושים אלא לנוי ומותרים כולם בהנאה ואסור להשהותן משום חשד אם הן בולטין עכ"ל. והוסיף דבני חיי בי"ד סי' רפ"א בהגהות הטור ד"ה עוד כתב ר' ירוחם וז"ל הרי שכתב דצורת תלוי לנוי עבידא ולא אסר להשהותן אלא משום חשד ובבולט דוקא א"כ כל שאינם בולטים ועשוים למכור לישראל בודאי ליכא חשד דהכל אומרים לנוי עביד. טבעת שיש עליה חותם צורת אדם.

צורך עיין: בתי כנסיות ובתי מדרשות. נדר בעולם הבא.

צורך קרבן כקרבן משנה א' פ"ד דשקלים ר"ע. רמב"ם פ"ד מ"ה שקלים. צרכי.

צורנייתא קא בעין למיכל בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב יהיב וקא מתאבל עליה א"ל אבוה צורנייתא וכו' ופירש"י ור"ן מטעמים שמאכילים את האבל אתה רוצה לאכול לכך אתה מתאבל אבלות חנם אלפסי פי"ט דשבת דף קנ"ו ע"א. ש"ע י"ד סי' שע"ח. הבריאה. נפל אינו. צוורוניתא.

צור עיין: מצור ועד קרטגיני. צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה.

צורפים עיין: עסקו עם הנשים.

צורת אדם בולטת לנוי שאסור לעשותה אעפ"י שאינה ע"ז רמב"ם פ"ג מ"ה עבודה זרה.

צורת אדם שמציירין על מנורות אסור לקיימן אפי' כשאין כל הצורה שלימה שלא כדברי הרא"ש ז"ל מהרר"י טראני י"ד ל"ה. ש"ע י"ד סי' קמ"א.

צורת אריה היה רוצה אחד לצייר על ההיכל וכתר בראשו ויפה עשו לבטל לפי שעיקר הדין מחלוקת ויש לחוש לאחרונים לפי שהראשונים לא התירו אלא

להו במילי דשמיא אביי אמר כן כתובות פ' בתרא דף ק"ה. ס"א דמרחמין פי' חכם שאוהבים אותו בני עיר אינו משום צדקתו אלא מפני שאינו מוכיחם. אלפסי ונ"י פ"ב דב"מ דף פ"ב ע"ב גרים דרחמו עליה.

צורבא מרבנן דרתח אורייתא היא דקא מרתחא ליה שיש לו רוחב לב מתוך תורתו ומשים ללבו יותר משאר בני אדם חייבים לדונו לכף זכות. צורבא מרבנן בחור חרף כמו ביע דצריב במס' ביצה פ"ק דף ז'. תלמיד חכם זקן לא קרי צורבא אלא ההוא מרבנן תענית פ"ק דף ד' אפי' הכי מבעי ליה לאניש למילף נפשיה בניחותא שם בע"י מאמר ה'.

צורבא מרבנן דשמע מילתא ולא ידע פירושה לישייליה קמיה דשכיח קמיה רבנן דלא אפשר דלא שמעי ליה מן גברא רבא מגלה פ"ב דף כ"ז.

צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא עיין: תהי ליה.

צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדדי מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולע"ה נמי אמרינן ליה תוב ואי קאי לית לן בה שבועות פ"ד דף ל'. ש"ע ה"מ סי' י"ז סעיף ב'. הגה שם ת"ח שבא לפניך לדין מותר לעמוד לפניו ולא חיישינן שיסתמו טענות כנגדו הר"ן פ' שבועת העדות.

צורבא מרבנן חזי לנפשיה. פי' בודק סכין לשחוט בו הוא עצמו בהמה שלו ואין צריך להראותה לת"ח אחר ערובין פ"ו דף ס"ג.

צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק בנשי ואפי' הגיד בעדות נשים חוזר ומגיד ואי דק דק. אלפסי ונ"י פ"י דב"ב דף רמ"א ע"ב. ש"ע ח"מ סי' כ"א. אלפסי ונ"י פ"ד דיבמות דף תי"ו ע"א. ספר גט פשוט להר"ם בן חביב סי' ק"ך ס"ק י"ד על ש"ע אה"ע פרק גט פשוט לאו אנא הואי וכו' ש"מ שיכול לסמוך ע"פ עד אחד וכו' והביא בעה"ת שער ל"ג סוף ת"ג בענין צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק בנשי ומה שהקשה עליו בעל גדולי תרומה. עד כיון שהגיד. צורבא מרבנן ראזיל. תלמיד חכם אין דרכו.

צורבא מרבנן לא מעני ואי מעני אהדורי אפתחא לא מהדר רב יוסף אמר זה דהכי נקטינן שבת פ' כ"ג דף קנא. ע"י מאמר ק"ב.

צורבא מרבנן משלח גלימי דאינשי דקא אמרן דלא משבעינן ליה שלא פרסו הלוה כך אמר רב יימר לרב אשי אם צורבא מרבנן הוא אין משביעין אותו משלח פי' מפשיט שבועות פ"ו דף מ"א. אמרינן התם מי שהוציא שטר חוב על חברו וא"ל הלוה השבע לי שלא פרעתיך משבעינן ליה ואי צורבא מרבנן הוא לא משבעינן ליה וא"ל רב יימר לרב אשי צורבא מרבנן וכו' ומסקינן דלא מזדקקינן ליה לדיניה להשביעו דמחזי דחשידנא ליה ולא לגבות שטרו דהא אמר מלוה השתבע לי שלא פרעתיך. שטר הוציא מלוה על הלוה.

צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה עיין: דינא עביד. צורבא מרבנן דינא.

צורבא מרבנן עיין: דדחיל מרבנן. זכות ראוי להפך בזכותו של צורבא מרבנן. חכם. לא משכחן. תהי ליה. תלמיד חכם.

צורבא מרבנן פירוש בחור. וההוא מרבנן ת"ח זקן תענית פ"ק ה'. גבי ההיא דאמרינן ההוא מרבנן דרתח אורייתא היא דרתחה לפרש"י צורבא מרבנן בחור כמו ביעי דצריבן בי"ט פ' ביצה ת"ח זקן לא קרו ליה צורבא מרבנן אלא ההוא מרבנן קרו ליה עכ"ל. וההפרש שבין חכם לתלמיד חכם, חכם יודע לדרוש מעצמו דבר הלכה ותלמיד חכם יודע להבין ולשמוע דבר הלכה ואינו יודע לדרוש לעצמו ועיין רש"י מתניתין דיומא אם חכם הוא דורש שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל לשונות סוגיות אות צ' ד"ה צורבא.

צורבא מרבנן שאינו משקר מהדרינן ליה אבירה בטביעות עיין אלפסי דמציעא דף ע"ז ע"ב ור"ע משנה א' פ"ב. אבידה מהדרינן. חמרי כלהו.

צורבא מרבנן שרי ליה למימר שרי לי תגראי ברישא צורבא מרבנן אנא פי' הקדימו דיני לשל אחרים בשביל כבוד תורה. והרא"ש פי' פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מתלמודי לילף ליה מדכתיב ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל בראש והר"ן פי' שבני דוד תלמידי חכמים היו לדינם ככהנים נדרים פ"ח דף ע"ב עוד שם שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא אכרגא: עוד שם שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא

תהיה גדולה מהחלב עצמו ע"ש כי המחבר חולק על דבריו פרי חדש יורה דעה סי' פ"ז דף ע"ד ע"א ס"ק ז'.

צוקארו עיין: מבשל בשבת. פירות עשבים. פרחים מרוקחים.

צורבא מרבנן דאזיל לקדושי אתתא לידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפו לה מניה, דעם הארץ מסתכל בנשים ולא כן תלמיד חכם ב"ב פי' דף קס"ח. יבמות פ"ד דף תי"ו ע"א אלפסי. אלפסי פי' דב"ב דף רמ"א ע"ב. תלמיד חכם אין דרכו לדקדק.

צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דבמתא עליה רמיא פירוש תלמיד חכם כל צרכי העיר מוטלים עליו דאיהו גמיר מ"ק פ"ק דף ו'.

צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מילתא לא להדר ליה חבריה מילתא טפי ממאי דא"ל חבריה דאיהו א"ל מה זו סמיכה וקאמר ליה מה זו שתיקה. אחד מתלמידי הלל הביא עולתו לעזרה לסמוך עליה מצאו אחד מתלמידי שמאי א"ל מה זו סמיכה שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש א"ל מה זו שתיקה שהיה לך לשתוק ואינך שותק שתקו בנזיפה וגערו והלך לו ולא יסף עוד לדבר אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן וכו' יום טוב פ"ב דף כ'.

צורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא דכי מדכרו ליה מדכר נדה פ"ג דף כ"ה, כ"ד.

צורבא מרבנן דידע סהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל ומסקינן דהיינו בממונא אבל באסורא כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד חכם זה יודע שבעלה חי ילך להעיד משום אין חכמה וגו' נגד ה' שבועות פ"ד דף ל'. ועיין בקדושין פ"ב דף ע' הדברים שבין רב נחמן לרב יהודא בר יחזקאל. ש"ע ח"מ סי' כ"ח. תלמיד חכם אינו חייב.

צורבא מרבנן דינא עביד לנפשיה במילתא דפסיקא ליה זה נאמר גבי תלמיד חכם שנדה למי שביזהו שנדויו נדוי ופרש"י דפסיקא ליה שודאי הוא לו ולא ספק מ"ק פ"ב דף י"ז. ובספר משפטי שמואל תשובת קי"ז אחד שאמר לחבירו לפני הדיין אתה חייב נדוי ונדהו החכם על שאמר כן נדויו נדוי. כל עם הארץ לפני הרב שבעיר חשובין כתלמידיו ואין אדם יכול לטעון בנדוי שוגג הייתי. ואין הנדוי צריך התראה. בזוי אעפ"י שיכול לומר לאו לבזויי נתכוונתי חייב נדוי. ובתשובה צ"ח תלמיד חכם בזה לעם הארץ חזר ובזהו ונדהו תלמיד חכם נראה דנדויו נדוי אלפסי ונ"י פ"ג דמ"ק דף שפ"ט ע"ב. אין לרב לנדות המביישו אם הוא ציית דינא מהרר"ק שורש קס"ח. חכם שנדה לצורך עצמו אפילו כהלכה ואימתי אין נדויו נדוי תרומת הדשן סי' רע"ד. פסקי ריקאנאטי סי' תקע"ט. תשובת הרשב"א סי' תר"ט. רשד"ם ח"ב סי' קס"א. דברי ריבות ס"ר וקי"ז קל"ח. תשובת אלשיך סי' ע"ג. עיין שלטי גבורים במ"ק פ"ג דף שפ"ט ע"ב אות א' פרש"י אפילו לדין ולהוציא ממנו ממון ולנדותו אם לא יתן לו והראב"ד כתב ודאי בעין ממון אינו יכול לדון לעצמו אבל מי שמפקיר עצמו כנגדו אם הדין פסוק וכו' עי"ש שהאריך. ועיין ש"ע י"ד סי' שלי"ד. דינא עביד. נדוי גזרו. תלמיד חכם המבוזהו.

צורבא מרבנן דלא נפיש ליה חמרא ליגמע גמועי פי' בלגימות גסות דאמר רבא התם כי שבע אינש חמרא מגיסוניה שבע פי' על ידי ששותה בלגימות גסות וגרון מלא הוא משביע ולא ע"י שתיה מרובה שמכנים הרבה יין במעיו ע"י לגימות דקות כי השתיה אינה כאכילה שהשובע הוא במילוי הכרס כי השתיה היא במילוי הגרון ב"ב פ"ד דף מ"ט. סוכה פ"ד דף מ"ט.

צורבא מרבנן דמי לפרצדא דתותי קלא דכיון דנבט נבט. דומה לגרעין שתחת גוש הקרקע כשמתחיל לעלות עולה למעלה כך ת"ח כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה תענית פ"ק דף ד'.

צורבא מרבנן דסאני שומעניה כגון שמתעסק בספרי אפיקורוס ושוחק במיני זמר או שחבריו מתביישים ממנו ושם שמים מתחלל על ידו משמתינן ליה ש"ע י"ד סי' של"ד סעיף מ"ב. אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף שפ"ט ע"ב מעובדא דההוא צורבא מרבנן ועיין שלטי גבורים. אב בית דין שסרח. תלמיד חכם שסרח.

צורבא מרבנן דרחים ליה בני מתיה לאו משום דמעלי אלא משום דלא מוכח להו

שבר יש להתיר מספק ספקא כיון די"א דבעצם האמצעי אפילו נחתך לגמרי כשרה וא"כ אי דנשבר ולא נקשר אפילו בצומת הגידין כל שהגידין שלמים כשרה ועוד שהיה עור עצם האמצעי שלם. (ועיין בתשובות מהר"י חאגיז סי' רצ"ג). שבות יעקב ח"ב תשובה ס"ד בסוף התשובה שמע שאיזה מורה סמך עצמו על בדיקת צומת הגידין בזה ודאי שפתיו ברור מללו שאין אנו בקיאים בדבר רק כמו שמסיק הש"ך בשם מהרש"ל. ועט"ז שאם יש שם נפוח ונצרר דם וראה אם אין שם רקבון וריעותא בגידין אבל לא לסמוך על בדיקת צומת הגידין ממש. ומשנה ו' פ"ד דחולין ובמפרשים.

צומת הגידין עיין: גף העוף. טרפיות אדם. רגל פרקיו. רוחב אצבע.

צונן בצונן סגי בהדחה לפיכך יין נסך שנפל על הענבים ודיחם והם מותרות. וכן אם סכו קרבן פסח בשמן של תרומה. אם של ישראל אם חי הוא ידיחנו משנה ג' פ"ג דפסחים. רמב"ם פ"ח מ"ה קרבן פסח. אלפסי ור"ן פ"ה דע"ז דף שפ"א ע"א. ש"ע י"ד סי' קל"ד סעיף י'.

צונן הרגלים מסיר השינה משנה ז' פ"א דיומא ר"ע תי"ט. רמב"ם פ"א מ"ה עבודת יום הכפורים דין ח'. צינה ברגלים.

צונן עיין: אמבטי של מרחץ. בוא וראה כמה מחבבין זה את זה. הטמנת הצונן. הטמנה בשבת מותר להטמין. מוליד קור. מיחם שפינה ממנו. מים יפים ברעים. מים צוננים. קתון של מים. תבשיל לתוך הבור.

צו עיין: כל מקום שנאמר צו.

צועק לשעבר הרי זו תפילת שוא ש"ע א"ח סי' ר"ל. משנה אלפסי ור"י פ"ט דברכות דף מ"ח ע"א. חולה מתפללין.

צועק עיין: צעקה עיין.

צוערי הלויים היו נקראים מתניתין ס' פ"ב דערכין דף י"ג פי' כי הלויים קטנים היו עומדים בארץ בין רגלי הלויים שעל הדוכן והלויים היו מצטערים שלא היו יכולים לבסם קולם כמותם ולכך קרי להו תנא דמתניתין צוערי ותנא דברייתא קרי להו סועדי שהיו עוזרים הלויים ומנעימים קולם. לויים קטנים.

צופים הוא המקום אשר מכל צדדי ירושלים מבחוץ רואים משם המקדש משנה ח' פ"ג דפסחים תי"ט ושם בשם בעל כפתור ופרח שהוא רחוק מירושלים מהלך יותר מחצי שעה. ועיין ש"ע א"ח סי' תקס"א. מי שיצא מירושלים.

צוקארו בפסח עיין שירי כנסת הגדולה המאריך בביאור איסור אכילתו יהיה כמו שיהיה בכל שבעת ימים ובי"ט אחרון מתיר הצוקארו קאנדיל דוקא סי' תס"ז ס"ק י"ב. וכתב הרב מהטוב כך מקובלני מבית אבי אבא מ"ע הגאון זקני שמותר לאכול בפסח צוקארו פינ"ו השלם מקובץ בפאניטי לבנים וקשים שאין בהם שום חשש חמוץ וכן נהגו בפירארא ונתאמת לי בנסיון שהצוקארו פינו מהותך תוך קדירה על האש לא נמצא בו שום סיג ופסולת אלא משקה זך ובהיר. וכ"ש שמותר לאכול צוקארו קאנדידו היותר רחוק מן השכל שיהיה בו שמץ חמוץ כי הוא קשה וחזק אמנם הצוקארו שבור ודק לעפר ודאי שאין לאכלו בפסח וגם לא להשהותו ברשותו כי יש בו חשש חמוץ ונקל בעיני התגרים לערב בו חלב חטה ובאלו מיירי מהרמא"י בהגה שלו עכ"ל ואנשי אמת העידו לי שראו כמה פעמים אופן עשיית הצוקארו ולא ראו בו שום חשש חמוץ ולא תערובת חמץ.

צוקארו מברך עליו בורא פרי אדמה. אמנם רמב"ם פ"ח מ"ה ברכות כתב שעל הצוקארו אינו מברך אלא שהכל ר"י על אלפסי פ"ו דברכות דף כ"ט ע"ב. ש"ע א"ח סי' ר"ב סעיף ט"ו.

צוקארו נהגו לתת בתוכו בשעה שמבשלין אותו חלב של בהמה טהורה ואמרו האומנים שנותנים תרי למאה נשאל אם מיתר לאכול הצוקארו עם הבשר והשיב הרדב"ז בכ"י דאין כאן בית מיחוש ושהוא מתבטל גם ברוב המים שנותנים בכפלים עם הצוקארו ושאין זה נקרא מבטל אסור לכתחילה דהא בשעה שמבטלו אינו אסור אלא האסור הוא בשעה שאוכלו עם הבשר ואז כבר מבוטל. ועוד כי החלב מתמעט על ידי האור מה שאין כן הצוקארו ובליעת הכלי לא תהי'

וסופו בכשרות בשם תורת אמת צ׳. עדים שאמרו אנו כתבנו מעכשו. עדי צוואת שכיב מרע. עסקא ודיניה ראובן. פלוני בני יירשני. פסולי עדות בעבירה ד״ה נשאלתי. פרנסה האומר בשעת מיתתו אל יתפרנסו בנותי. צוואה. צרעת הבולעה. קיום שטרות שלא בפני. ראה אביו שהטמין מעות. ראובן צוה מחמת מיתה שלאה אשתו תשלוט בכל נכסיו ואחר. שבועה נשבעה. שבועה שלא פקדנו ודיניה. שטרות העולים בערכאות בשם הרמ״ע פאנו נ״ר. שטרות ודיניהם. שטר צוואה. שכיב מרע דבריו. שכיב מרע ודיניו. שכיב מרע צוה. תנאי כפול לא. תפוס לשון ראשון אימתי. תפיסה מכח.

צווי המצוה את חברו לא בעי קנין ח״מ סי׳ ע״ג. שליח אינו צריך.

צווי עיין: מצוה. מתחייב בדבר בלא לשון צווי. שליח אינו צריך.

צוורוניתא קא בעית למיכל ובמ״ק צורנייתא בשבת נאמר על בריה דרב רימי בר יוסף שמת לו מת בתוך ל׳ יום והיה מתאבל עליו א״ל צוורוניתא וכו׳ מטעמים שמאכילים את האבל קבעית למיכל. לכך אתה מתאבל חנם ובמ״ק נאמר על שהיה רוצה להתאבל על אחי אשתו וגערו בו שלא אמרו משום כבוד אשתו אלא חמיו וחמותו שבת פי״ט דף קל״ו. מ״ק פ׳ בתרא דף כ׳. עיין אלפסי ור״ן פי״ט דשבת דף קנ״ו ע״א. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ג ע״א. נפל אינו. צורנייתא.

צוחה עיין: צעקה עיין.

צום עיין: תעניות. תענית.

צומת הגידין היאך לשער רחוקים מן הגוף פסקים נכתבים סי׳ קמ״א. ועיין סי׳ קפ״ג שעור צומת הגידין וכל דיני טרפות צומת הגידין. ש״ע י״ד סי׳ נ״ו עיין סי׳ נ״ה. וכתב מהררש״ך ח״א סי׳ קל״ד עצם שהיה חתוך למעלה מצומת הגידין ובשר נימוח מקיפו אינו מועיל. מהר״ם אלשקר סי׳ מ״ה בדין צומת הגידין ראוי לחוש בשל חוץ ובשל פנים ובסי׳ מ״ו מקום צומת הגידין בעוף כמו בבהמה. ובית חדש תשו׳ קל״ג מבאר דהאי דכת׳ האו״ה בדין צומת הגידין ונצרר הדם עליהן טריפה דלאו דוקא עליהן אלא אפילו תחת הגידין ותומרא הוא ראתא לאשמעינן דאפי׳ עליהם טריפה ומכ״ש אם נצרר הדם תחתיהן ע״ש להחמיר ודלא כמאן דהוה מכשיר מטעם זה ומטעם שלא היה נפוחה וביאר דמאי דקאמר ונצרר עליהן טריפה ר״ל אי נצרר עליה.

וכתב דבר שמואל תשו׳ קצ״ז ששעור וגדר אורך צומת הגידון הוא עד חצי עצם האמצעי והוא שעור שוה בין לגדול בין לקטן. כתב הלקט ח״א תשו׳ רצ״ג על ש״ע י״ד סי׳ נ״ו סעיף י׳ נשבר העצם וכו׳ והיכא דמצינן לידע בריקת הגידין כגון בבהמה דלא ידעינן אם יצא לחוץ ראיתי כתיבת הרב כמהראנ״ח ז״ל שראת באזמיר פסק כ״י הרב מוהרח״ש ז״ל דפסק להתיר כיון שהגידין קימים וליכא בהו רעותא ווה מכח ס״ס. ספק אם יצא או לא. ואת״ל יצא ספק אי הלכתא כרש״י דהיא סברה אחרונה הכתובה בסי׳ נ״ח סעיף א׳ או הלכה כהרשב״א שהיא הסברה הראשונה הנזכרת בסי׳ הנזכר ואפילו דמספקא לן אי הוי שבר על שבר או שבר עם שבר פסק להתיר מכח ספק ספיקא ושכן הסכים עמו הרב מוהר״ם קלעי ואין לתמוה על בעל המפה דכיון דפסק לעיל סי׳ נ״ה כסברת רש״י א״כ היכי כתב הכא דלהידן דלא בקינן בבריקת העוף טריפה. דמשמע דהא בבהמה כשרה דהכא מיירי כשנתקשר יפה דליכא למיחש אלא לצומת הגידין וק״ל. עיין כנסת הגדולה על הגהות ב״י ס׳ נ״ו אות נ״ג דצדד להתיר בבריקה ההיא דנשבר העצם במקום צומת הגידין ונקשר ונתרפא יפה. וכן הוא מנהג פיררא להתיר ע״י בדיקה וכן ראיתי גדולי ההוראה מתירים. ועל ענין נפוח ונצרר הדם במקום צומת הגידין עיין ש״ע י״ד סי׳ נ״ו סעיף ט׳ בהגה וש״ך ס״ק י״א וט״ז ס״ק ח׳ וכנסת הגדולה בהגהות ב״י אות נו״ן סיים כל שיש רעותא במקצת דנשתנה מראית העור מבחוץ צריך לחתוך ולעיין אם לא נראה בו רקבון ונמוח בשר ואין צריך לברוק צומת הגידין אבל כשנראה ריק בין אם הוא עוף יש להטריף ואין סומכין על הבדיקה אבל בבהמה יש לסמוך על הבריקה אפילו יש שם רקבון ונמוח כיון שאין שם רעותא מבוררת. ב״ח סי׳ נ״ו אות ט׳. מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ג סי׳ ט״ו עצם שנשבר בשוק במקום צומת הגידין וחזר ונקשר יפה וצומת הגידין שלמים הבהמה כשרה ואף אם יש ספק אם שבר עם שבר יחדו ידובקו או שבר על

שבר

לאחר שאלה. מצוה מחמת מיתה. מתנות שכיב מרע אימתי. נכסי יתומים אין בית דין נזקקין. צוואה ודיניה.

צוואת שכיב מרע יחלוקו לשון מתנה הוא יקח לשון יטול. צוה ואח"כ צוה כל דליכא זכוי וקנין דברים האחרים קיימים מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' ד'. יחלוקו לשון. יקח לשון יטול. צוואת שכיב מרע הכל.

צוואת שכיב מרע כותבין וחוזרין וכותבין לכל הנוגע בדבר הרשב"א סי' תתקע"ח תשו' רמב"ן סי' פ"ג. ב"י מח"מ ולע"ש סי' רנ"ג. אין כופין אותם לכתבה לאחר תשובת רמב"ן סי' פ"ג. ב"י מח"מ ולע"ש סי' רנ"ג. שכיב מרע הודה.

צוואת שכיב מרע כל דבריה חשיבי תוך כדי דבור דברי ריבות סי' רנ"ג.

צוואת שכיב מרע כתוב בה מעכשו כתבתי בערך שכיב מרע ודיניו ועיין דברי ריבות תשובה תי"ד אם פירש שנתן במתנת שכיב מרע אינו מועיל.

צוואה שיש בה זמן אינו כמעכשו מישרים נתיב כ"ד ב"י סי' ר"ן ורנ"א. רשד"ם ח"ד סי' שי"ו ושל"ז. בן לב ח"א ס"ג בדין צוואת שכיב מרע שכתוב בה מעכשו דהוי כמתנת בריא בעי קנין ואם כתוב בסוף הצוואה שכל הנ"ל מצוה מחמת מיתה הצוואה קיימת. עיין רשד"ם שי"ו של"ז. דברי ריבות סי' ר"ם תי"ד. מהרש"ך ח"א ס"ם ק"ח וקמ"ו ובח"ב סי' ן' ובתורת אמת סי' מ"ב. בן ל"ב ח"א ס"א ג' צוואה שבתחילתה ובסופה כתוב צוותה מחמת מיתה ובאמצעה כתוב ועתה מעכשו יהיו נתונים להם במתנה גמורה היכי דיינינן לה ועיין תורת אמת סי' מ"ב מ"ג. ובבני שמואל סי' ל"ד. מהרר"ש כהן ח"א ק"ח צוואת שכיב מרע כתוב בה מעכשו. והיכא שהמצוה פירש שמצוה מחמת מיתה וכתוב בה מעכשו ולא קנו מידו אי נמי דקנו מידו ולא פירש דהקנין הוי כמיפה כחו מהו. מהרר"ש כהן ח"ב ץ' צוואה כתוב בה מלת מעכשו והעדים מעידים שהשכיב מרע לא אמרה והם כתבוה ליפוי כח אינם נאמנים ומהרר"י ל"ז י"ו. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' ג' צוואת שכיב מרע כתוב בה שצוה מחמת מיתה ושוב כתב שיקנה מעתה אינה מתנה ואפילו תפס. צוה שיתנו לפלוני לאחר שנה וכיוצא לאו כלום היא. מחילה בטעות לא הוי מחילה. וי"א דכל דליכא איסורא אמרינן דהוי מחילה. לדעת רוב הפוסקים דמחילה בטעות הוא דוקא היכא שירע שהוא שלו ומחל. מצוה מחמת מיתה ודיניו בשם בן לב ח"א ס"א ג'. ובן לב ס"ב ח"א. וד"ה שאלה. שכיב מרע ודיניו.

צוואת שכיב מרע לזכות גר ודן בשוה והיורש מערער ונתפשר עם אחר אין מזיק לו עם האחר לומר כיון שנתפשר סימן הוא שהדין עמהם תרומת הדשן סי' שנ"א.

צוואת שכיב מרע מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' ט' ותשובה בחלק ראשון סי' ע"ד.

צוואת שכיב מרע נקרעה הריב"ש סי' קע"ט.

צוואת שכיב מרע עיין: אומדנות בצוואת שכיב מרע. אחזוקי אנשי ברשיעי. אחריך לפלוני. אלמנה נטלה קנין. אנוס שהיו לו בנים כבר. אשה נותנת מתנה בעת חליה. בן בין הבנים שכתב לו אביו. בנות שתים ללאה. דיתקי. האי מאן דמחו ליה באילונכי. הלואתי לפלוני. המוציא מחברו עליו הראיה בשם מדינה ח"מ סי' ש"ז דהרוצה להוציא מהיתומים מכח צוואה לא אקרי מוציא לגמרי. חוב לפלוני עלי יפרע מחוב שיש לי על פלוני. יורשי אם משמע יורשי יורשי. יורשים אימתי יורדים לירושה בשם משפט צדק מה'. ירושה אין אדם עוקרה. ירושה ודיניה ד"ה מוהרח"ש בספרו. לי אימתי. לשון שטר יש לדקדק. מחלק נכסיו. מנה לפלוני וישא בתי. מצוה מחמת מיתה ודיניו. מת ותכריכיו אסורים בהנאה. מתנה טמירתא ודיניה. מתנת שכיב מרע. מתנת שכיב מרע שניתק. מת שאין לו יורשים ועשה צוואה. נדונייא וחזרתה כשמתה תנאי להחזיר חצי הנדוניא והיא צוותה בשעת מיתה לאחר או לבעלה. נחלת אבותיו אחד רצה לשוב לה הדין עמו מטעם צוואת זקנו ושאר טעמי. נכסי יתומים אין ב"ד נזקקין. נכסי לבני. נכסי לפלוני סובל לשון מתנה וירושה. ספרים אם הם בכלל מטלטלים. ער אינו נעשה. עדות צוואה אם מקבלים. עדות שלא בפני בעל דין אם מקיימין שטר צוואה שלא בפני בעל דין. עדות תחילתו

את החולה וצוה לפניהם רצו כותבים והם עדים או רצו עושים דין והם דיינים. שנים כותבין ואין עושין דין וכל דיניהם שם ובש"ע ח"מ סי' רנ"ג שלשה נכנסו לבקר את החולה.

צוואת שכיב מרע בלשון בקשה כתבי איסרלן סי' כ"ט. ב"י מח"מ סי' רנ"ג.

צוואת שכיב מרע בלשון מניח. תורת ח"א תשובה ב' למהרח"ש. לשון הנחה. צוואה כתוב בה לשון עוזב.

צוואת שכיב מרע במתנות עודפות על נכסיו ואשתו נטלה קנין לקיים אם כתובתה משתעבדת ב"י מא"ה סי' קיח. מהרח"ש כהן מ"א מ"ח בדין שכיב מרע שנתן מתנה ונאבדו הנכסים ואם בשעת פטירתו לא היו כל כך כמו שחשב יש שאינו מפסיד המקבל מתנה. ואם אחר כל קנין ליתן לכל אחר חלקו הרי זה קנין בטעות. שכיב מרע ודיניו כתבתי על כיוצא בזה בשם כמה פוסקים אעפ"י שאין שם קנין. שכיב מרע צוה לתת לפלוני שלוש עשרה תביות.

צוואת שכיב מרע בערכאות של גוים מהרר"ם פאדווה נ"ד מ"ז. צוואה בערכאות של גוים.

צוואת שכיב מרע הכל הולך אחר התחתון תשובות הכהן ח"ד סי' ק"ח. צוואת שכיב מרע שכתוב בה איזה לשון הפוסל ואח"כ בסוף בהפך כשרה בן לב ח"א סי' ס"ג. צוואת שכיב מרע יחלוקו. תפוס לשון ראשון אימתי.

צוואת שכיב מרע ודיניה מישרים נתיב כ"ד. תשובת בן לב ח"א כ"ל י"א. תשובת רד"ק בית ל'. לא מתקנינן לישנא דשכיב מרע מגיר משנה פי' מ"ה זכייה. הרשב"א סי' תש"ד. רשד"ם ח"ד סי' שס"ו ושמ"ז. דברי ריבות סי' קצ"ו. תשובות הכהן ח"ב סי' קס"א. ב"י מח"מ סי' ר"ן כל דבר יוצא מכלל סתמיות הדין ואין אנו עושים הענין אלא מכח דברי המצוה יש לנו לבטלם בכל האפשר רשד"ם ח"ד סי' של"ט. צוואת ש"מ שאין בה ומגו מרעיה אתפטר או כד קציר ורמי על ערסיה ולא לשון בריא ואין עדים מצויים נכסים בחזקת יורשים עד שיביא ראיה שמת מאותו חולי. תנן פ' מי שמת לא כתב בה ש"מ וחכמים אומרים המוציא מחברו עליו הראיה. ובגמ' כאביי השתא ומה ספינה וכו' רמב"ם פ"ח מ"ה מתנה ח"מ ולעש סי' רנ"א. מישרים נתיב כ"ר. מהרר"ם מפ"א סי' נ"ב. רשד"ם ח"ד סי' ק"פ וח"ב סי' קע"ב. לא מצא ראיה ח"מ ולע"ש סי' רנ"א. רשות נתנו חכמים לכתוב לאחר מיהה כדי שיאמרו ומגו מרעיה ועשאוה כמעשה ב"ד שכותבין שלא בשליחות בעל הדבר ב"י מח"מ סי' רנ"ה. צוואה שאין כתוב בה דדעתו מלשבת וכיוצא ב"י בשם הריטב"א סי' ר"ן עטור במתנת ש"מ כתב דמילתא יתירתא היא ועיין בן לב ח"ב סי' פ"א וח"ג סי' ל"ו. רשד"ם ח"ד סי' ב"ן. תשובות הכהן ח"ב סי' קי"ח. צוואה כתוב בה וכתבו ואימת אמרינן דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה פ' יש נוחלין ש"מ שאמר כתבו ליפוי כח מועיל רמב"ם פ"ח מ"ה מתנה. ח"מ ולע"ש סי' ר"ן מישרים נתיב כ"ד. רשד"ם ח"ב סי' קע"ג וח"ד סי' שי"ז דברי ריבות סי' שס"ז ושס"ח. הריב"ש סי' קס"ח. תשובת הרשב"א סי' אלף מ"ד. פסקי ריקאנאטי סי' תקכ"ה. תשו' הרמב"ן סי' פ"ג. בנימין זאב סי' תי"ז. בלשון ירושה אפילו לא גמר להקנות אלא בשטר מועיל בן לב ח"ב סי' ל"ו. אם נתנו לו הצוואה קודם שמת מהני דברי ריבות סי' שס"ז ושס"ח. אם צריך שיגיע שטר צוואה מחיים ליד המקבל ח"מ וב"י סי' רנ"ג ורנ"ג. צוה תנו כל כך בגדים וכיוצא לנדוניית בתי והוקרו או הוזלו הריוח ליתומים מעשה סוף פ' נערה שנתפתתה רמב"ם פי"א מ"ה מתנה. צוה תנו ארבע מאות זוז לבתי בכתיבה ב"מ ס' המקבל רמב"ם פי"א מ"ה מתנה. מהרר"ם טראני ח"א נ"ט. צוואה שכתוב בה וכתבו וחתמו אין זה ככתוב ותנו. מהרר"ם טראני ח"ב פ"ג צוואת ש"מ על אשתו ומזונותיה ועזבונות אחרים. מהרר"י טראני ח"מ כ"ג ש"מ והי' לו חמש בנות נשואות אחת לת"ח ושתים לשני אנשים סוחרים ושתים פנויות. ובשעת מיתה צוה בלשון הזה והשתי חנויות הנזכרים יש בו בהם חתניו יצ"ו שהם סוחרים ובירם יהיו המאתים טולורו"ם של הקרש ע"כ. אין בכלל רבדין אלא חתניו דהשתא לאפוקי לוקחי בנותיו הפנויות להבא. וכ"כ פליטת בית יהודה סי' נ"ו. שבות יעקב ח"ב תשובה קס"ט. מעביר נחלה מבניו ליתנה

לאחר

צוואה כתוב בה בכל חזוקי סופר וכו' דלא כאסמכתא אם אינה נעשית כתקון חז"ל אינה מתקיימת בכך. מהרר"ש כהן ח"ב ק'.

צוואה כתוב בה הנער יוסף והילדות בנותיו יחלוקו שוה בשוה והערים מעידים שאמר בפי' שליש לכל אחד עדותן קיימת מהרר"ם טראני ח"א קצ"ז. מחצה עיין אלפסי.

צוואה כתוב בה כי אם אחד מבניו ידרוש ברבים בבה"כ שינתן לו סך מה מעזבונו יותר משאר אחיו. בכן אחד דרש ואחיו טוענים נגדו שלא דרש היטב גם למד מאחרים או מפי כתבים מה דינם. מתחילה מהפך בזכות הדורש כיון שהוא מוחזק לחבר מה שטוענין שלא דרש בטוב אין כל הדעות שוות בענין הדרוש וגם כוונת אביהם לא היה שידרוש דוקא מן המובחר. אך מה שטענו שלא למד מעצמו והתלבש בטלית שאינו שלו אם טענה זו מבוררת טענתם טענה ואין מוציאין ממון מהיורשים על פי האומר. ואם טענתם אינה מבוררת לאו כל כמינייהו לסתור צוואת אביהם בלי ראיה רק יכולים להחרים סתם על זה או להבחינו אם יכול לומר מעצמו פשט בדרוש. שבות יעקב ח"ב תשובה קס"ו. זכות ראוי להפך בזכותו.

צוואה כתוב בה לשון עוזב ולקמן בעד ירושה מהו תורת אמת פ"ג. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' י"ד לשון מניח הוא גרוע מלשון עזיבה. לשון הנחה.

צוואה לתת לפלוני לאחר זמן איך מהני שהרי היורשים קודמים וירושה אין לה הפסק בני שמואל י"ט.

צוואה נעשית בלשון מנהג המקום וכפי קצת המורים אותו הלשון אינו מועיל קיימת רשדים ח"ר סי' שכ"ח.

צוואה עיין: צוואת שכיב מרע עיין. קנין דברים. רבי עיין כתובות צוואות רבינו הקדוש.

צוואה על אלמנתו כך וכך. ועוד צוה והבתים גם כן יהיו ברשותה כל ימי חייה אין מעוט רבים שנים אלא רצונו כל הבתים הידועים בני שמואל י"ט.

צוואה על ידי משארו והניח יורשים כוללים לדודיו ולאחותו וכתוב בה אשת יוסף ובעלה נקרא בנימין ושם אביו יוסף מהרר"י לוי ע"ה ע"ח.

צוואה פסולה בדבר אחד כשרה בשאר הכי נראה מבן לב ח"ב סי' מ"ח. מדברי רמב"ם פ"ט מ"ה מתנה גבי מי שמת ונמצאת דייתקי על ירכו נראה דצוואה שקיימת במקצת קיים גם השאר אעפ"י שלא היה מדין תורה.

צוואה שכתוב בה וכתבו וחתמו אין זה ככתוב ותנו מהרר"ם טראני ח"א נ"ט.

צוואות ודקדוק לשונות בהן מהרר"א בן חיים ח"ב צ"א. תורת אמת מ"ב מ"ג לשון אם יש הפרש באומר בחיים ובמות לאומר במות ובחיים ובין האומר מעכשיו ולאחר מיתה לאומר לאחר מיתה ומעכשיו. אם האומר בחיים ולאחר מיתה דמי למי שאומר בחיים ובמות. והאומר מחיים ולאחר מיתה אי דמי למעכשיו ולאחר מיתה. עיין הרמ"ע מפאנו נ' קצת דקדוקים בצוואה. מתנת שכיב מרע בתנאי.

צוואות שתים. המחלקת נכסיה שליש לבנה ושני שלישים לבנות בנה המת ואח"כ חזרה וצוותה שהבית שלה יהיה לבנה ומה שצוותה יקום ותחת הבית היו חנויות פתוחות לי"ד הרוחות יותר מ"ד על ד' זכתה הבת בשליש ובבית ולא יכנס הבית בחשבון השליש והחנויות דינם כדין שאר הנכסים ויחלקו לשלישים משפט צדק ט"ו.

צוואר בעוף מלוכלך ברם הבא לפנינו ודיניו יש"ע י"ד סי' ל"ג סעיף ח'.

צוואר כלו כשר לשחיטה משנה דפ"א דחולין אלפסי ור"ן שם דף תרע"ח. ש"ע י"ד סי' כ' סעיף ג'.

צוואר עיין: בנים שמוטים.

צוואת מת שאין לו יורשים. ומי שיש בידו משלו רוצה לה חזוק בו ומקצת מעות צוה ליתן לצדקה שארית יוסף ג'. דר בעיר שנים עשר חדש בשם משפטי שמואל צ"ט מי שמת ולא היה שם יורש. מעות הלואה או פקרון.

צוואת שכיב מרע אלפסי ונ"י פ"ח דב"ב דף רי"ד ע"א. שלשה שנכנסו לבקר

את

העיר ואין שם יהודים הרי זו בטלה. אין דין למצוה מחמת מיתה במי שהוא בריא וצריך קנין. וכ"כ מהרשד"ם סי' ש"ד ומהרר"ם גאלאנטי סי' י"ג ומשפטי שמואל סי' ק"ג. ועיין דברי ריבות סי' ת"ר. משפט צדק נ"ב שכיב מרע עשה צוואה ע"י סופר גוי ועדיו גוים ונותן מתנות ליורשיו והשאר לאשתו ושתתן היא ליתומה המשרתת ממה שתרצה ומת לשוב חלתה אלמנתו וצרתה שתקח המשרתת הכל וקמה מחליה ואחר שתי שנים מתה ולא צוותה דבר. ועיין מהרר"י הלוי סי' ע'. מהרר"ם פאדווה נ"ד מ"ז. מהרר"י טראני ח"מ ו' על דין הש"ע ח"מ סי' אם עשה צוואה במקום שנהגו לדין בערכאות של גוים ובא אח"כ במקום אחר לדין בדיני ישראל, כנסת הגדולה ח"מ סי' ס"ח בהגהות הטור אות ל"ט צוואה שנעשית בערכאות בלא קנין ואין כתוב בה שהיה שכיב מרע או שמצוה מחמת מיתה אדרבה מוכיח מתוכה שהיה בריא בטלה. אעפ"י שמנהג המקום לעשות צוואותיהן בערכאות של גוים. הר"י הלוי סימן ע' ועיין שם סי' ע"ה אבל בעל משפט צדק ח"א סי' צ"ב נשאל על הנדון שנשאל ח"י הלוי בסי' ע' וכתב שהצוואה קיימת אם יתברר שהיה שכיב מרע ואם יעידו נשים ועבדים דאתפטר מגו מרעיה. מהרי"ק שורש קפ"ז נשאל אם יש לדין שטר גוים בדיני גוים באותו שטר או לא כגון לענין בעל השטר על התחתונה שדיניהם בהפך והעלה דאע"ג דמכשרינן ליה למימר דלא העידו שקר מ"מ אזלינן בתר דינא דידן עכ"ל בשם מהרש"ק. אנוס מאנוסי הזמן צוה. מעביר נחלה מבניו ליתנה לאחר שאלה. צוואה על ידי נוטארי"ו, צוואת ש"מ בערכאות. שטרא אחר מיתה ליכא בשם הרמ"ע מפאנו נ"ד. שטרות העולים. שטר צוואה אינו אלא.

צוואה בפני עד אחד ובפני נשים מה תקנתה מהרר"ם טראני ח"ב ע'. ועיין רשד"ם ח"מ סי' רע"ג שכיב מרע צוה בפני התנו ובת אחותו לא יכולים היורשים לחזור במה שלא נתנו עדיין. שבות יעקב ח"ב תשובה קס"ט מביא תשובת מבי"ט ח"ב סי' קמ"ח דאין צוואה על פי עד אחד קיימת אעפ"י שהוא חכם ודיין ואעפי"כ יוכלו לומר ליורש שיקבל חרם סתם שאינו מאמין שהוא אמת מה שאומר העד והוא תמה על דבריו ואומר דמה לו ולחרמו כיון שלא האמינו התורה והאריך בראיות ברורות על זה כי הצוואה בפני עד אחד לאו כלום היא. מצוה מחמת מיתה ד"ה שבות יעקב ח"ב קס"ט.

צוואה בשבת או ביו"ט עיין: גירושין בשבת.

צוואה ודיניה עיין: צוואת שכיב מרע ודיניה.

צוואה ודיניה. ראובן היו לו שתי נשים וצוה בעת מותו שכל אחת תקח נדונייתה וחפציה וכל מה שתחת ידה לבית גדול במקום פלוני שלאשתו הגדולה ובית קטן במקום פלוני לאשתו הקטנה ותהיינה שתיהן בבית אחת, ואם תרצה הקטנה להנשא לאיש יתנו לה כל נדונייתה ותכשיטיה וחפציה ולא יהיה לה חלק בבית ונסתפקו בהבנת צוואה זו מהרר"א בן חיים ח"א כ"ז. מהרר"ש כהן ח"ג קכ"ב לאה היו לה שלשה אחים ובעת מותה צותה שיחלקו ביניהם שלשלת אחת של זהב שהיתה ביד אחיה הקטון והוא לא נמצא שם ובבואו טען שאחותו נתנה לו בחייה במתנה גמורה בעבור שהייתה בביתי אין להם עליו אלא חרם סתם, ואם יאמר לעכב לעצמו השלשלת וליתן להם חלקם במעות בעין הרי זה דין של שלום. מהרר"ש כהן ח"ב קס"ד דינה צותה שיתנו לשני יתומים בני בת אחות אביה אלף לבנים לכל אחד ואחד והשאר מנכסיה יתנו לבן ולבת של אחות אביה מחמת ירושתן ואיזה יורש אחר אם ימצאו שיחלק ביניהם על פי התורה. ארבעתם יחלוקו בשוה והיה מקום לומר שהראשונים יטלו מתנה וירושה. מהרר"ש כהן ח"ב ק' אשה שהיתה חולה מחולי המגפה בר מינן צותה שבתה תירש אלף לבנים, ותנתן ליתומה פלונים בגדים כך וכך וכל הנשאר ינתן לאחיה מעתה ומעכשו וכו' שתי המתנות בטלות.

צוואה החתומים בה שלשה עדים ואחד מהם ממקבלי מתנה יעידו השנים על פה בפני בית דין מה ששמעו. ואם יש תקון בסלוק תומת ישרים נ"ד. עדים החתומים על השטר ונמצא אחד מהם.

צוואה טענו האפטרופסים שנפל בה טעות סופר שבמקום בת אחיו כתב בת אחותו ופסק הרב כמותם מהרר"ם גאלאנטי י"ז.

צואה ומי רגלים לענין ברכות המזון נסתפקו תוספות והרא"ש אם צריך לחזור ולברך ומשום מי רגלים פשיטא שאינו חוזר לברך. ש"ע א"ח סי' קפ"ה. ברכת המזון.

צואה ומי רגלים לענין ק"ש ש"ע א"ח סי' פ"ז. וסי' ע"ו ומי שנזדמנה לו צואה בשעת קריאה סי' ע"ט. ודין צואת קטן סי' פ"א ודין צואה יבשה סי' פ"ב. אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ו ע"א ודף י"ה ע"ב. צואה עוברת אסור לקרות ק"ש לפי חזיר כצואה עוברת. צואת כלבים וצואת חזירים. וצואת תרנגולים. צואת חמור הרכה. צואת חתול. נמייה. נבלה מסרחת דינם כצואת אדם. ש"ע א"ח סי' ע"ט וצואת תרנגולים דוקא אדומה או בלול שלהם. וצואת חמור שבא מן הדרך דוקא אלפסי ור"י ושלטי גבורים דף י"ט ע"א. וצואת כלבים וחזירים דוקא שיש בהם עורות. מרדכי פ' מי שמתו אותם הספסלים נקובים שנפנים שם מותר לקרות כנגדן כיון שאין צואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב תמיד מכוסה בדף. ואסור לקרות כנגד אשפה שריחה רע. אלפסי וש"ע שם. — בית הכנסת בענין. גרף של רעי לענין. חזקת אשפה. חזקת בית. ספק מי רגלים. ספק צואה. צואה כחרס. קטן הגיע לכלל. שמע אין לקרותו. תותבי עיין. תפילה במקום שהוא שם חמצא גם דין קריאת שמע.

צואה כחרס שאם יזרקנה תתפרך מותר לקרות ק"ש כנגדה והוא שלא יהיה בה ריח רע וי"א דלא הוי כעפר רק אם נפרכת על ידי גלילה בלא זריקה וכן עיקר ש"ע א"ח סי' פ"ב. אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ט ע"א.

צואה כל שהוא מבטלה ברוק והוא שיהיה רוק עבה אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ט ע"ב. ש"ע א"ח סי' ע"ו סעיף ו'.

צואה עיין: יד תהיה לך. שלשה דברים מרבין את הזבל. שלש עבירות עליהן.

צואה על בשרו או ידיו מטונפות שהכניסן בבית הכסא דרך חור והצואה מכוסה בבגדיו ואינו מריח ריח רע יש מתירין לקרות ק"ש ויש אוסרין. וי"א שלא התיר המתיר בצואה על בשרו אפילו מכוסה בבגדיו אלא במקום שנכסית מאליה בלי מלבוש ונכון לעשות כדברי המחמיר. צואה בפי הטבעת אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל אפילו אינה נראית כשהוא עומד ונראית כשהוא יושב. אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ח ע"ב. ש"ע א"ה סי' ע' סעיף ד'. ה'. שלטי גבורים האריך באות ג'.

צואה רבה עיין: דם רבה.

צואת הזוזן והחוטם רובן קשה ומעוטן יפה. ב"מ פ"ט דף ק"ז. רוב קשה.

צובע עיין: אבות מלאכות. בעילה בשבת. צביעה. שמנה שרצים.

צוואה אומדנת דעת לבטלה או לקיימה תורת אמת קב"ד.

צוואה איזה לשון יתר בה ח"מ סי' רנ"ג. שטר צוואה.

צוואה אי חיישינן בה למתנה טמירתא רמב"ם פ"ה מ"ה זכיה. ח"מ וב"י סי' רמ"ב ורנ"ג משרים נתיב כ"ד. מתנה טמירתא ודיניה.

צוואה אם היורשים נאמנים לומר פרענו ס"פ גט פשוט אמר רבא ש"מ שאמר מנה לפלוני וכו' ואמרו יתומים פרענו וכו' רמב"ם פ"י מ"ה מתנה. ח"מ סי' רנ"ה וב"י סי' רנ"ג. תשובת רמב"ן סי' פ"ג ופ"ז. והרשב"א סי' אלף מ"ד ואלף מ"ו. לע"ש סי' רנ"ה. ב"י מח"מ סי' קי"א בשם הרא"ש כלל פ"ו סי' ה' ובסי' רנ"ג. מישרים נתיב כ"ה. לע"ש סי' רנ"ה.

צוואה בלשון ירושה ובסופה כתוב אם אינו מועיל בלשון ירושה תהא בלשון מתנה מהרם מינץ ס"ו והנותן בכתנה חפץ לכל אחד ואחד מבניו ומת אחד מהם אחר הצוואה. לשון ירושה למי. מתנה לכל אחד ואחד מבניו.

צוואה בערכאות של גוים נעשית כשרה ח"מ ולע"ש סי' רנ"ג. הריב"ש סי' נ"א. ב"י ס"ח הרא"ש כלל י"ח סי' ג'. ועיין מהרר"ם מפ' א' סי' נ"ד וסי' וס"ה. רשד"ם ה"ד סי' ש"ן. צוואה הנעשית בערכאות של גוים בהיותו בריא ובלי שום קנין פסולה מהרד"ם מפ"א סי' נ"ב ס. ש"מ עשה צוואה במקום שנהגו לדין בדיניהם ובאו אח"כ לדין בדיני ישראל דנין לו כדינהם לע"ש רמ"ח. מהרר"י בן לב ח"א ס"ב צוואת בריא שהוציאה אשת המת אחר שלש שנים למיתתו והסופר גוי והעדים גוים בלשון ירושה ובלי דרכי ההקנאה והיא טוענת ממנהג

צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה אחר ר' אליעזר ללוד אחר ר' יוחנן לברור חיל וכו' גמרא דסנהדרין פ"ד דף ל"ב. לע"ש סי' י"ד אימתי בעל דין יכול לומר לבית דין הגדול קא אזילנא מהרי"ק שורש כ"א ח"מ וב"י ולע"ש סי' י"ד. יש חרם קדמונינו שכל אחד ידין בעירו קלעי סי' נ"ה. אחר ר' יהושוע לפקיעין. אחר ר' גמליאל ליבנה. אחר ר' עקיבא לבני ברק. אחר ר' מתיא לרומי. אחר ר' חנינא בן תרדיון לסיכני. אחר ר' יוסי לציפורי. אחר ריב"ד לנציבין אחר חנינא אחר ר' יהושוע לגולה. אחר רבי לבית שערים. אחר חכמים ללשכת הגזית. פי' גולה פומבדיתא. אחר חכמים לישיבה פי' בית הועד שלהן. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"מ ח"א סי' פ"ו בעל דין בלאריסו וקבלת עדות בשאלוניקי לא שייך להך טעמא דלב"ר הגדול קא אזילנא. אלפסי פ"ד דסנהדרין דף ר"פ ע"ב. המסמא. שרבן דנין. עדות שלא בפני בעל דין דקור המתחיל מוהרח"ש בספרו. תובע הולך אחר.

צדקתך ודינו ש"ע א"ח סי' רצ"ב. אין אומרים בכל חדש ניסן סי' תכ"ט. ולא מיום כפורים עד סוכות. ש"ע א"ח ס"ס תרכ"ד בהגה. מנהג לומר צדקתך בשבת שבין ר"ה ליום הכפורים ש"ע א"ח סי' תר"ג סעיף א' בהגה. ראש השנה שחל להיות בשבת אומרים צדקתך במנחה. (טור בשם רב עמרם והכלבו בשם רב האי) ויש אומרים שלא לאומרו ר"ן פ"ג דר"ה דף שי"ר ע"ב וכן אנו נוהגין ש"ע א"ח סי' תקצ"ח. יום הכפורים שחל להיות בשבת אומרים צדקתך ובמדינות אלו אין אומרים צדקתך ש"ע א"ח סי' תרכ"ב סעיף ג' ועיין הר"ן שם פ"ג דר"ה דף שי"ר ע"ב ד"ה ג"מ מכלל דבראש השנה וכו' יש מן הגאונים שכתבו דכיוון שאין הלל בראש השנה אם חל להיות בשבת אומרין בו צדקתך דכלל מסור בידם דכל יום שיש בו הלל אין אומרים בו צדקתך לפי שאומרים אותו על צדוק הדין של משה וזה כיוון שאין בו הלל שפיר דמי למימריה וגאונים אחרים חולקים ואומרים דראש השנה נמי ראש חדש הוא וכיוון דבשאר ראשי חדשים לא אמרינן צדקתך אף בראש השנה נמי לא אמרינן ליה. וה"ר יהודה בר ברזילי אלברגילוני כתב שאין אומרים צדקתך בראש השנה ויום הכפורים שחל להיות בשבת ולא אבינו מלכנו ומנהגנו עתה שלא לאומרו בראש השנה שחל להיות בשבת אבל אומרים אותו ביום הכפורים שחל להיות בשבת. ואפשר טעמא משום דכיוון דבר"ה איכא שמחה באכילה ושתיה כשאר ימים טובים לא אמרינן ביה צדקתך אבל ביוה"כ כיוון שהוא יום ענוי אומרים אותו ואבינו מלכנו נמי כיון שהוא שאלת צרכים בשבת לא התירו לאמרו אבל ביום הכפורים שחל להיות בשבת שהוא שעת גמר דין שאם לא עכשו אימתי. הספרדים והאשכנזים אין אומרים אבינו מלכנו בשבת ולא בר"ה ולא ביוה"כ שחלו להיות בשבת. ראש השנה שחל. ראש חדש ניסן. שבת תפילת מנחה. תחינה אין. תענית אסתר. תשעה באב במוצאי.

צהבו פניו של ר' יהודה בן נחמיה א"ל ר' עקיבא יהודא צהבו פניך שהשבת את זקן תמהני אם תאריך ימים אמר ר"י אותו הפרק פרק הפסח היה כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו. יהודה בן נחמיה היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו עיין עץ חיים על משנה ו' פ"י דמנחות ותי"ט שם.

צהוב עיין: ציהוב עיין.

צהרים עיין: יום הולך אחר הלילה.

צואה אסור לקרות ק"ש כנגדה עד שירחיק ארבע אמות אם היתה לאחריו אבל לפניו צריך להרחיק כמלוא עיניו אלפסי וצ"י פ"ג דברכות דף כ' ע"א. ש"ע א"ח סי' ע"ט סעיף א'. ברכות פ"ג דף כ"ה לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן לתוכן עורות.

צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש והוא שלא יהיה סנדלו נוגע בה אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ט ע"ב. ש"ע א"ח סי' ע"ו סעיף ב'.

צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף י"ט ע"א. ש"ע א"ח סי' ע"ו סעיף א'.

צואה בשבת עיין: גרף של רעי.

כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אומר מהכא וכבגד עדים כל צדקותינו מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה וכו'. גטין פ"ק דף ז'. משל לשתי רחלות שהיו עוברות במים אחת גזוזה ואחת שאינה גזוזה גזוזה עברה ושאינה גזוזה לא עברה זה המשל נאמר על הפסוק וכן נגוזו ועבר ר"ל מי שגוזז מנכסיו ועושה מהם צדקה עובר כלומר אינו רואה פני גהינם. ב"ב פ"ק דף י' משל למלך ב"ו שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורים וצוה עליו שלא להאכילו ולהשקהו הלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא כעס עליו ואתם קרויים עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים גוי אמר לר' עקיבא שהצדקה שישראל עושים לעניים היא מחייבת לגיהנם ואל המשל הזה כלומר גם העניים אחרי שככה נגזר עליהם הרי לך כי מי שמפרנסם הולך נגד גזירת המקום ב"ח ור"ע השיב לו המשל הבא משל למלך בו שכעס על בנו וחבשו בבית האסורים וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו הלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא דורון משגר לו ואנחנו קרויים בנים דכתיב בנים אתם לה' אלוקיכם.

צדקה עשה הקב"ה לישראל שהקדים גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת. דכתיב ביה בגלות יכניה החרש והמסגר אלף חרש כיון שפותחין הכל נעשו כחרשין. מסגר כיון שסוגרין בהלכה שוב אין פותחין וכמה היו אלף. עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם א"ר אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמארי עלמא תמני מאה וחמישין ותרתין הוו. פי' שהקדים גלות צדקיה ומצאו בבבל כשגלו גלות יכניה שהיו חכמים שלמדום תורה כיון שסוגרים דברי הלכה הנעלמת מהן אין לה פותחין אחרים והם גלו לסוף תתנ"ג שנה שנכנסו לארץ שאם היה ממתין להגלותם עד גימטריא ונושנתם היה מקיים בהם כי אבד תאבדון והשמד תשמדון דכתיב בההיא פרשה שמע מינה מהרה דמארי עלמא וכו' דכתיב כי אבד תאבדון מהר וגימטריא של ונושנתם קרי ליה מהר סנהדרין פ"ד דף ל"ח גטין פ"ב דף פ"ח. והדרש הראשון דרשו מרי בר מר מ"ד וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלוקינו משום דצדיק ד' אלוקינו וישקוד על הרעה ויביאה עלינו. אין צדקה עושה וכו'.

צדקה עשה הקב"ה לישראל שפיזרן לבין האומות שאין יכולין לכלותן ומפיק ליה מקרא דצדקות פרזונו בישראל פסח שני דף פ"ז.

צדקה שנודבים לבית הכנסת כגון מנורה או נר אסור לשנותה לדבר הרשות אם לא נשתקע שם בעליה אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ד ע"ב ודף קס"ה ע"א הרמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים. ש"ע י"ד סי' רנ"ט סעיף ג'. הקדש בזמן הזה. הקדש בית הכנסת.

צדקה שקולה כנגד כל מצות שבתורה. אלפסי פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. הרמב"ם פי' מ"ה מתנות עניים.

צדקות אין משתכרין בהן עיין: מצות הנמכרות.

צדקיה בן מעשיה עיין: יהושע בן יהוצדק.

צדקיה ושבועתו לנ"נ ומרדו בו היינו שהתיר שבועתו שלא בפניו שנשבע שלא לגלות דהוה אכיל ארנבתא וכתבו התוס' דהא שהתירו סנהדרין לצדקיה דיש לומר לדבר מצוה מתירין וצדקיה היה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות וע"י כך מתבטל ממלאכת שמים וגם מצות המלך שמצוה עליהם להתירו מצוה היא עליהם לקיים נדרים פ"ט דף ס"ה. אשכחיה צדקיה לנבוכדנצר דהוה קא אכיל ארנבתא חייא פי' ארנבת חייא י"מ שאינה מבושלת וי"מ חיה ממש שהיה אוכלה בחיים.

צדקיה עיין: אלה בו שבועה. חמשה נכו'או מעין דוגמא של מעלה צדקיהו בעיניו. נדר על דעת חברו ש"ע. צדקה עשה הקב"ה.

צדק עיין: ושפטתם צדק.

צדק צדק תרדוף אמר הכתוב וכתיב בצדק תשפוט עמיתך אחד לדין ואחד לפשרה אלפסי ונ"י פ"ד דסנהדרין דף ר"פ ע"ב. ש"ע ח"מ סי' רע"ב סעיף י"ד. תמורים שרגליו. ספינות שתים העוברות.

צדקה עיין: אב אינו חייב במזונות. אבות גנזו. אוי לו לזה שהרגו נחמיה. אוי לנו שראינוך. אומדנות בצדקה. אורח כמה יהיה בעיר. את עשיר. אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. אין אדם מקנה. אין לו ואינו רוצה להתפרנס. אין משתכרין. אל ההרים. אינה חייבת. אלמנה נדרה צדקה. אלף בית דרשו הנהו. אל תקברוני מנכסי. אמירה לגבוה. אמן ועניתו. אנא שכיחנא. אין יד עניים. אסמכתא בצדקה. אסמכתא לא. אפטרופוס יש לו רשות. אפילו מוניני. ארבעה דברים מקרעין. אשה הנושאת ונותנת. אשת איש הודית שזנתה עם שנים וכו' שאלה. אשריכם זורעי על כל מים. בא זה ואבד את זה. בואו ונחזיק טובה לרמאים. בואו וראה שלא. בודקים לכסות. בית הכנסת עדיפא. בן הכותב לו נכסיו. בני העיר הלכו לעיר אחרת. בן עשיר אם כופין. בעל חוב אם הוא. בעל חייב במזונות אשתו ובפרקונה וקבורתה. ברא מזכי אבא. בת אצל האם. גבאי צדקה. גבאי תמחוי. גדול העושה צדקה בסתר. גדול העושה צדקה יותר. גדולי החכמים. גזל אסור בהנאה. גמילות חסדים גדולה מן הצדקה. דבר אחר. דברים שבלב דברים. דבר שאין בו ממש. דבר שלא בא לעולם. די מחסורו. דליקה שנפלה בשבת. דרך שדהו. האומר סלע. הון ועושר בביתו. הכל לפי רוב המעשה. הלוואה מצוה להלוות. הסכמה שלא לקבור. הקדש חמץ. הקדש עניים. הקדש תלמוד תורה. הרוצה. השיא בתולה. התרה יש. לדבר דברי זוזאי. זכרון נשמות. חמוקי יריכיך חרש או שוטה. טוב המלבין. ידות צדקה. יד לצדקה. והא חלקי מגבאי. יום הכפורים נהגו. ירושלים אינה נפדית אלא בצדקה. יש לו ואינו רוצה. יתומים אין פוסקין. כל העולם. כל שאינו משייר. לא ימנע. לא כדין. לויים אסור. לעולם יבקש אדם רחמים. לפום גמלא. מבזבז. מדאצטריך דרך הגמרא. מדיר את החכם. מודר הנאה מחברו מהרי"ט ה'. מותר שבוי. מזונותיו מצומצמים. מוכה לעניים. מחלקי צדקה. מחלקך. מלאכי השרת אמרו. מלוה גדול. ממון שאינו. מעדנים. מועת אין נקנין. מעכשיו מבטל. מעשר הריות. מצוה בשעתה חביבה. מצוה לתת. מציל עצמו. מקבלי צדקה מן הגוים. מתנת בריא ודיניה. מתנת שכיב מרע במקצת ואין. מתנת שכיב מרע לעניים. מתנת שכיב מרע נתן. מתנת שכיב מרע שכתוב. מתפים בצדקה. מת שאין לו יורשים עשה צוואה ליתן מקצת לצדקה ומי שיש בידו משלו רוצה להחזיק בו שארית יוסף ג'. נדוי חייב. נדר אין מתירין. נדר ליתן. נדר לקבל. נדר על דעת חברו מהריט"ץ ר"ל. ניחא לך. נכסי בעלי. נפקד ממעות צדקה. נשבע לחברו לפרעו טורי זהב ח"מ סי' ע"ג. עושה צדקה בכל עת. עושק דל להרבות לו. עני. עניות. עניי ארץ ישראל עיין. עניי דפומבדיתא. ענייך. עניים. עני תובע. ערכאות של גוים הסכימו. עשה עד. עשיר כופין אותו לסייע לנדוניית. פסח ביום שמיני. פשיעה במעות. פתוח תפתח. צדיק נעזב. צדקה עיין בגמרא. צדקה עשה הקב"ה. צוואת מת שאין לו יורשים ומי שיש בידו משלו רוצה להחזיק בו ומקצת מעות ציוה ליתן לצדקה שארית יוסף ג'. קופה ותמחוי. קופת צדקה. קטע יד עבדו. קנס לצדקה. קרובים עשירים. רבונו של עולם אפילו. רמי רבי יוחנן. רש ואיש תככים נפגשו. שבועה לקבל. שבועת אלמנה וגרושה. שבת הגדול. שוטה או חרש. שומר מעות צדקה. שמו ראוי. שנים שהם מהלכין בדרך. תמחוי. תענית גדולה מן הצדקה. תענית שמלינין בו את הצדקה. תפילה בשעת.

צדקה עיין בגמרא דתענית פ"ג דף ד' רב הונא כי הוה כריך ריפתא פתח לבביה ואמר כל מאן דצריך ליתי וליכול ועוד כי הוה ליה מלתא דאסותא הוה מלי כוזא דמיא ודלי ליה ואמר כל מאן דצריך ליתי וליעול דלא ליסתכן. שיבתא מנהג שדים שמזיקין למי שאוכל ואינו נוטל ידיו דשיבתא דהך דגרסינן במס' יומא אמר אביי משום שבתא. ובגיטין פ"ק דף י"ו כל הגוזז מנכסיו ועשה מהם צדקה ניצול מדינה של גהינם. ע"י ס"י ה'. רבא אמר להו לבני מחוזא. עושו אהדדי כי היכי דתיהוי לכו שלמא במלכותא ב"ב פ"א דף ט'. ע"י סי' ט'. ובגמרא דשבת פרק ג' דף נ"א ע"י סי' ק"ב. א"ר חייא לדביתהו כי אתי עניא קרי אבבא אקדים להו ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אלפסי ור"ן פ' כ"ב דשבת דף קס"ח ע"ב. ב"ב פ"ק דף ט' מאי דכתיב וילבש צדקה כשריון מה שריון זה כל

נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלפסי שם רמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים. יש לו ואינו רוצה. יתום שבא.

צדקה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי. מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה ואם יש לו מאתים זוז ואינו נושא ואינו נותן בהם או חמישים זוז ונושא ונותן בהם לא יטול צדקה. ואם יש לו מאתים זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן בהם אפילו נותנים לו אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו מאתים זוז הרי זה יטול ואין צריך למכור כלי ביתו אפילו הם של כסף או זהב. בר"א בכלי אכילה או שתיה ומלבוש וכיוצא בהם אבל מגרה או עלי שהם של כסף מוכרם ולא יטול צדקה והא דאין מחייבין אותו למכור כלי תשמישו של כסף וזהב דוקא כל זמן שאינו צריך ליטול מן הקופה אלא נוטל בסתר מיחידים אבל אם בא ליטול מן הקופה של צדקה לא יתנו לו עד שימכור כליו משנה פ' אחרון דדמאי אלפסי רש"י ור"ן פ"ו דכתובות דף תצ"ט ע"א ש"ע י"ד סי' רנ"ג. שם סעיף ג' מי שהיו לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים ימכרם בזול ואם יניחם עד ימות החמה מוכרן בשוויין אין מחייבין אותו למכור. (ברייתא דב"ק פ"א דף ז' ע"א וע"ב) אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה (כגרסת הר"ף שם כפי פי' רמב"ם פ"ט מ"ה מתנות עניים) ויש אומרים שאין מאכילין אותו רק עד שיכול למכור קרקעותיו בחצי דמיהן (טור כפי פירוש התוספות לדברי הרי"ף) היו שאר בני אדם לוקחים ביוקר והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבין אותו למכור אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למכור. עיין אלפסי וכ"י ושלטי גבורים פ"א דב"ק דף ג' ע"א. עושק דל להרבות לו.

צדקה מי שיש לו צדקה יטול צדקה עיין: עושק דל להרבות דל והוא חידה.

צדקה מי שמת ומינה שלשה אנשים ליטפל בנכסי צדקה שהניח ומת א' מהם ולא נמצא מי שיכנס במקומו השנים חייבים ליטפל בהם כאשר בתחילה תומת ישרים סי' ט"ו. מהרר"ם גאלאנטי ר"ה אב שמסר קודם פטירתו סך מעות ביד בנו ליתן מהם הריוח לעניים ונתברר שאינו מצליח בנכסיו מסלקין אותו אפי' יהיה כשר.

צדקה מכפרת עין בית יעקב קס"ד עיין. נדר ליתן כך וכך לעני.

צדקה ממשכנין עליה אפי' בערב שבת והוא דאמיד אלפסי וכ"י פ"א דב"ב דף קס"ה ע"א. ש"ע י"ד סי' רמ"ח סעיף ב'. הרמב"ם פ"ז מ"ה מתנות עניים. ופקדתי על. צדקה כופין.

צדקה ממשכנין עליה אפי' ע"י שליח גוי נ"י פ"ט דב"מ דף קמ"ו ע"א וע"ב. צרכי צבור.

צדקה מן הגוים אין מקבלים אם אפשר בלאו הכי. ומן המלך מקבלים ומה יעשו בה ש"ע י"ד סי' רנ"ד אם נותנים לבית הכנסת מותר לקבל אבל לא מן העכו"ם ע"ש סי' רנ"ט סעיף ד'. אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. מקבלי צדקה מן. צדקה אסור.

צדקה נוהגים לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח וכל מי שדר בעיר י"ב חודש חייב ליתן לזה ש"ע א"ח סי' תכ"ט. ובמגינים שם עני הדר בעיר י"ב חדש נותנים לו חטים ועכשיו נוהגים לתת לעניים מצות ולא חטים.

צדקה סדר גבייתה ושלא לאחרה ועוברין עליה בבל תאחר ש"ע י"ד סי' רנ"ז אבל על צדקה שנודרין לבית הכנסת אין עוברין עליה בבל תאחר אא"כ תבעו הגבאי. צדקה לאלתר.

צדקה ספק חייב ליתן לצדקה ש"ע י"ד סי' רנ"ט סעיף ה'. מצא כיס עם מעות וכתוב עליה שהם של צדקה סמכינן אכתיבה דברי ריבות סי' רכ"ג. אם עדים מעידים שם. מי שיש בידו מעות ומסופק אם הם של צדקה חייב לתתם ספק. ריקאנאטי סי' נ"ט. תשובת הכהן ח"ב סי' ח'.

צדקה לעניי ישראל מצוה לתת שנא' בפ' ראה פתוח תפתח את ידך. שלא למנע מלתת צדקה שנא' שם לא תאמץ את לבבך שתיהן כתובות פ' מציאת האשה ופ' אעפ"י. ב"מ פ' אלו מציאות ופ' איזהו נשך. ב"ב פ"א ובפ"ב. ב"ק פ' הגוזל ופ' מרובה. וערכין פ"ק. וראש השנה פ"ק. וגטין פ' הנזקין. ופאה פרק אחרון. סנהדרין פ' זה ברור. מגילה פ' בני העיר. קדושין פ"ק. רמב"ם פ"ז מ"ה מתנות עניים. סמ"ג עשין קס"ב. וחלק לא תעשה סי' רפ"ט. סמך סי' ד', ר"ן רנ"א. י"ד סי' רנ"ג. חלק אדם נתיב י"ט חלק א'. כלבו סי' פ"ב. נדר על דעת חברו מהריט"ץ ר"ל.

צדקה לעניים בשבת פוסקין עיין: ודבר דבר. חפציך אסורים.

צדקה לעניים התנדבו ק"ק שהקרן יהיה קיים והפירות ינתנו להם ובתוך זמן זה נפל כותל מבית הכנכת אין יכולים ליקח חלק מאותם המעות לבנותה תומת ישרים סי' קט"ז. בית הכנסת עריפא. הקדש עניים.

צדקה לפי ממון נגבית ויש מקומות נוהגים ליתן לפי הנדבה ויש לפי המס ש"ע י"ד סוף סימן ר"ן בהגה.

צדקה מותר להלוות מעותיה ברבית אבל אם הקדיש מעותיה לעניים מיוחדים אסור מהרש"ל סי' רכ"ב. אין מלוים מעות צדקה ברבים מהרר"ם סי' ק"א וק"ט. תשו' גירונדי סי' ועיין בפסקי ריקאנאטי סי' ס"ה. מלוה על המשכון לא ישתמש.

צדקה מותר לשנותה בין לו בין לאחר עד שלא באה ליד הגבאי לא שנא אמר זו אי אמר עלי אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ד ע"ב. הרמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים. ש"ע י"ד סי' רנ"ט סעיף א'. עיין מהרר"ם טראני ח"ב דף ק"ז בדין מי שנדר לצדקה ורוצה לשנותה לצדקה אחרת. ועיין מהרר"ם טראני ח"א קצ"ה האומר לחברו מרות סחורה זו תן כך וכך לפלוני העני ולא הספיק למכור כל הסחורה עד שמת העני וכתב למשלת והשיב לו שיתן המותר לעני אחר מעתה אין יכול לשנותו לאלמנה ענייה — . מהרשד"ם י"ד קס"ט מי שמת והניח בית לחלוק הריות לעניים בערבי פסחים אין יכולים לשנות לצרכיהם וחילוקים. מהרשד"ם י"ד קס"ח איש א' מת חוץ לעירו גם אחיו לא היה שם. וצוה שיתן סך מה ליתומות ולישיבות שבא"י ורוצים לחייב לאחיו לתנם במקומו והוא טוען שהניחם ברשותו הדין עמו בזה. וע"ש האיך יתחלקו הנכסים לקרובות המת או לבנות העיר ועיין דברי ריבות סי' ע"ב. — הרשד"ם אה"ע קנ"ב מי שהלך לעיר אחרת ופסק שם צדקה ואמר שכוונתו היתה ליתנה בעירו הדין עמו ע"ש. דברי ריבות ס"ב מי שהלך לעיר אחרת ופסק שם צדקה שקבל עליו בעת צרה לפסוק ואמר שמתחילה פירש שתהיה לעני פלוני הדין עמו. משפטי שמואל ס"ה בדין שינוי קופה של צדקה אחרת. אין משנין מעות תלמוד תורה אלא להצלת נפשות בן לב ח"א מ"ט בשם הראש רשד"ם סי' ל"ו נדבת יחיד אין בני העיר רשאין לשנותה בן לב ח"א מ"ט. — הקדש אין משנין. הקדש בזמן הזה. הקדש הקדיש איזה. הקדש עניים. מותר עניים. מצוה לתת. נדבות על דעת צבור. נדר על דעת חברו מהריטץ ר"ל. ענייך קודמין. צדקה היכא. צדקה המניחה לעני.

צדקה מחייב בה במחשבה עיין: מעות פורים אין מדקדקין.

צדקה מי הוא החוטא אם אינו נוטלה ומי הוא החוטא אם נוטלה. ודין הנוטל מן התמחוי ומן הקופה ומן לקט שכחה ופאה. משנה ז' ח' ט' פ' בתרא דפיאה ש"ע י"ד סי' רנ"ה. יתום שבא.

צדקה מי שאינו צריך ליטול ומרמה העם ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות. וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אא"כ יטול כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל ה"ז שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא עוונות וחטאים וכל מי שיצטרך ליטול ומצער עצמו ודוחק את השעה בחיי צער כדי שלא יטריח את הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' אלפסי ור"ן פ"ו דכתובות דף תצ"ט ע"א. ש"ע י"ד סי' רנ"ה אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה ואם אינו מקבל

נותנים

ובפסקים אחרים דכופין האונס לזון ולפרנס ולתת נדוניא. כל מצות עשה שמתן. לויה כופין. צדקה ממשכנין. קרובים עשירים.

צדקה כמה חייב ליתן וכיצד יתננה ושמנה מעלות בצדקה זו למעלה מזו ש"ע רמ"י י"ד סי ט'.

צדקה כמה ראוי ליתן לכל א' ש"ע י"ד סי' ר"ן.

צדקה לאלתר מתחייב עליה דהא קיימי עניים אלפסי פ"ד דב"ק דף כ' ע"א. אלפסי ור"ן פ"א דראש השנה דף ש"ה ע"א. שלטי גבורים שם אות ב'. הצדקה הרי היא ככל הנדרים לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה. הרי סלע זו צדקה חייב ליתנה לעניים מיד. ואם איחר עובר בבל תאחר שהרי בידו ליתן מיד ועניים מצויים הם רמב"ם ריש פ"ח מ"ה מתנות עניים ועיין כל זה גמר' דר"ה דף ו' ע"א. וכל זה בצדקה שיש בידו להלקה בעצמו אבל צדקה שנודרין בבית הכנסת ליתנה ליד גבאי או שאר צדקה שיש לו ליתן לגבאי אינו עובר עליה אע"ג דעניים מצויים אא"כ תובעו הגבאי ואז עובר עליו מיד אי קיימי עניים והגבאי היה מחלק להם מיד ואם אין ידוע לגבאי צריך להודיע הוא לגבאי מה שנדר כדי שיוכל לתבעו (מרדכי פ"ק דב"ב ופק דר"ה) ולא מקרי עניים מצויים אלא עניים הצריכים לחלק להם אבל אם אין דרך לחלק להם לא מקרי עניים מצויים (גם זה במרדכי דב"ב) ואם אמר אתן סלע לצדקה לפלוני אינו עובר עד שיבוא אותו פלוני אע"ג דשאר עניים מצויים (ג"ז שם) ואם אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עניים. (כ"כ הטור בשמו ותמה עליו והב"י תמכו שם מהא דאמרינן שם בגמרא חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ולא אקריב) ודווקא במפריש צדקה סתם אבל כל אדם יכול להפריש מעות לצדקה שיהיו מונחים אצלי ליתנם על יד על יד כמו שיראה לו. וכן אם התנה בשעה שנדר בצדקה או התנדב אותה שיהיו הגבאים רשאים לשנותה ולצורפה בזהב הרי אלו מותרים. ש"ע טור וב"י י"ד סי' רנ"ז סעיף ג'. נדר שעבר עליו שלשה רגלים, צדקה סדר.

צדקה למי נותנים ומי קודם למי ש"ע י"ד סי' רנ"א ומי הוא ראוי ליטול צדקה שם סי' רנ"ג. ועיין רדב"ז תשובת קנ"ח דף ג"ח ע"ד ראובן שאמר שהוא עני ועמדו ופרנסהו בכלל העניים ואח"כ נודע בבירור שיש לו אם מוציאים מידו' תשו' הדבר ברור שאם הפרנס מעצמו עמר ופרנסו ודאי דמוציאין מידו מה שלקח כיון דאגלאי מילתא דאית ליה דמאן פיים ומאן שביק. אבל פרנסו מדעת צבור איכא פלוגתא בירושלמי ע"ש. וסוף דבר העלה דאם המתנה מרובה מפקינן מיניה ואם היא מועטת לא מ"מ אם טוען העני שאח"כ הרויח או מצא מציאה משביעין אותו והוי יודע שאם הוא עשיר וא"א להתפרנס מנכסיו כגון שהם במדינת הים או ממושכנים מתפרנס מן הצדקה ופטור מלשלם שהרי עני היה באותו שעה. מהרר"י ן' לב ח"א ע"ה על ראובן שנשא אלמנה והיה לה ילד קטן והכניסו לביתו והיה מאכילו ומלבישו ומעמידו בבית הספר עד שנתגדל ונפטר הנער ונמצאו כל נכסיו ביד ראובן ועתה טוען שרוצה להפרע מכל מה שהוציא עמו נראה שהדין עמו אף כי לפעמים מועטים היה נהנה ממנו באיזה שירות. מהרר"ם אלשיך ע' על מי שהכנים לביתו יתום בן אחיו ופרנסו וכלכלו מסתמא אין לו עליו כלום וחלוקים בדבר ועיין במהררמ"ש ח"ב דף י'. מהרר"י טראני א"ה א' ב' הובא בלקט הקמח י"ד דף צ"א ע"ד על משודך שהיה חמיו זנו בביתו ושוב מטה ידו של חמיו והלך המשודך ליקח לו אשה וחמיו תובע המזונות ממנו והוא מביא ראיה מנוסח שטר חוב כי לשם מצוה הוא עושה גם לבסוף א"ל בני הנני רואה כי אין בידי לתת לך כלום ואין לי עליך שום תביעה גדולה וקטנה וזכה המשודך גם המחילה מהני להבא על מה שזן אח"כ. מהרר"ם טראני ח"ב ק"ב על ראובן שתובע מזונות שהוציא עם אחות אשתו אחר שנפלה לה ירושה ומתה וע"ב רשד"ם ח"מ שמ"ה על מי שפרנס אביו ונערו חמש שנים בסתם והם היו בעלי מלאכה ומרויחים לעצמם ושוב מטה ידו ותובע הוצאותיו הדין עמו אחר שיקבל חרם סתם שמעולם לא מחל סי' שי"ב ושע"ג ובא"ה סי' קנ"ז. — יש לו ואינו רוצה. מגרש אשתו מן הנישואין. עושק דל להרבות לו. ענייך קודמין. צדקה מי שאינו צריך. צדקה מי שיש. רבינו של עולם אפילו.

צדקה המקצב עונש עליו לצדקה והשליש המעות אם יצא מן העיר בלי רשות הדיינים ויצא מהלך יום א' ושב טרם בא בעל דינו יעשו פשרה לטובת הצדקה מהרר"ם פארווה סי' ג'. טורי זהב ח"מ סי' ע"ג. נשבע לחברו לפורעו.

צדקה המתפיס בה כמתפיס בנדר ש"ע י"ד סי' רנ"ח.

צדקה הנותנה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א. אלפסי פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. עיין הרמב"ם פ"י מ"ה מתנות עניים. צדקה היא.

צדקה הקצובה היה נוטל ראובן העני מן הקופה בכל שבוע ויש עליו בעל חוב וראובן המחה הב"ח על הגבאי שיקח הצדקה בחובו במחלוקת היא שנויה אם הגיע הצדקה ליד העני דאמ"ד דאין לב"ח ליטלה אבל בנדון זה שעדיין הם ביד הגבאי אין ב"ח גובה מהם ובפרט שכפי הנראה היא פרנסתו ואיך יעלה על הדעת שימות ברעב ויפרע בעל חוב ואם הוא מרויח פרנסתו למה יטול מן הקופה. הלכך ס"ל דבנ"ד אפי' הגיע ליד העני לא יטול הב"ח ומעשה היה וחייב לב"ח להחזיר לקופת הצדקה מה שלקח במשך שנה. ובאר שם לדעתו שאפי' היתה הצדקה מרובה והגיעה ליד העני שלא יגבה ב"ח ממנה דאמרינן דעת הנותן ועוד יש שם ראיות ע"ש רדב"ז קנ"ט. בעל חוב אינו.

צדקה הרגיל לתת עם הצבור אינו יכול לפרוש מהם מהר"ם ס' בנימין זאב סי' רצ"ו.

צדקה ודיניה רמב"ם פ"ז מ"ה מתנות עניים. מטה משה דף ק"ב מדבר בצדקה ופרקיו תשעה. הפרק הראשון במעלת הצדקה. השני דף ק"ג בענין מהות הצדקה. השלישי דף ק"ד ע"ג בכמות הצדקה. הרביעי דף ק"ה ע"א באיכות הצדקה ויש בה י"א מדרגות. החמישי בדף ק"ו ע"ג בשעור נתינה ויש שם שמונה מעלות. הששי דף ק"ח ע"ב בענין גבאי צדקה. השביעי דף ק"ט ע"א בצדקות הנשים. השמני דף ק"ט ע"ב בענין מעשר. התשיעי דף ק"י ע"א בהכנסת אורחים.

צדקה והקדש יש להם שאלה ואין אסמכתא נוהגת. והאומר שאם ישאל על נדרו יתן כך וכך לצדקה ונתחרט יתירו לו בתחילה את נדרו ואחריו נדר הקנס ואם הוא דבר מועט אין ראוי להתיר וישלם. מהרר"ל ן' חביב תשו' ד'. עיין תשו' הכהן סי' קמ"ד. קנס לצדקה קבלו.

צדקה ומעלתה עיין גופי הלכות דף קי"ט ע"ב ודף ק"כ ע"א.

צדקה ושכרה דבעיא מיכסא רש"י פ"ו דסנהדרין דף מ"ד. ע"י סי' פ"ד.

צדקה טוב ליתן קודם תפילה ש"ע א"ח סוף סי' צ"ב. אלפסי ור"ן פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. רבי אלעזר הוה יהיב פרוטה לעניים והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך. תפילה בשעת חזרתה.

צדקה יעשה אפי' עני המתפרנס מן הצדקה גטין פ"ק דף ז' ורבא אמר לבני מחוזא במטותא מנייכו עושו בהדרי הדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא במלכותא. כלומ' כפו זה את זה דגדול המעשה יותר מן העושה דכתיב והיה מעשה הצדקה שלום ולא אמר והיתה הצדקה ב"ב פ"ק דף ט' והמעלים עיניו מן הצדקה כאלו עע"ז. עיין כתובות פ"ו דף ס"ח. ש"ע י"ד סי' רמ"ח. שני עניים שיש להם ליתן צדקה יכולים ליתנה זה לזה פסקי ריקאנאטי סי' ס"ב. מזונותיו מצומצמים. צדקה המעלים.

צדקה כופין עליה וי"ד חלוקות יש בדין זה מהרר"ש דמודינה י"ד קס"ו ופי' באושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו אלפסי ור"ן פ"ד דכתובות דף תפ"ו ע"ב. ודף תפ"ז ע"א. ש"ע י"ד סי' רמ"ח סעיף א'. רמב"ם פ"ז מ"ה מתנות עניים. דעת הרשב"א דלא נחתינן לנכסי אניש אמיד לשום צדקה ואפילו לזון בניו הר"ן חילק לצדקה דעלמא בפניו ולמזון בניו אפילו שלא בפניו נחתינן. רמב"ם פי"ד מ"ה מ"ע אבל לויה וצדקה כופין ומכין וממשכנין עליה. הגהות מהר"ר גא"ל ע"ל ש"ע י"ד סי' רמ"ח ס"ק א' אם כופין על הצדקה וחילוקים רבים על זה עיין רשד"ם י"ד קס"ו רש"ך ח"ב קק"א ור' בצלאל אשכנזי ט"ו וע"ל סי' רנ"ג ס"ק ג'. גופי הלכות אות שי"ז האריך. אונס נותן ארבעה דברים ודיניו בפסק הר"ר סגרי

ובפסקים

הנאה לעניים בעכוב המעות ביד הגבאי כדי לעשות לאחרים ליתן הרי הגבאי מותר ללוותם ולפורעם (לשון הרמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים מאוקמתא ד"ר ינאי שם יזיף ופרע). גמרא דב"ב פ"ק ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה ומסקינן דהיינו לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה ואמרינן נמי התם לעיל מניה האומר סלע זה לצדקה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה וכתבו התוספות דהאי לשנותה ללותה קאמר אבל לשנותה ממש אסור וכתבו עוד תוספות ויש להזהר מללוות מעות צדקה העיר משבאת ליד הגבאי ואפילו ברשות הקהל כיון שאין זה צרכי מצוה כ"א צרכי צבור כך מצאתי כתוב ע"כ בתוספות. ערכין פ"ק דף ו' האומר סלע זה לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר בין אמר הרי זו בין אמר הרי עלי. פי' לשנותה לצרכיו ולאחר זמן ישלים. הקדש עניים העלה. נרבות על דעת צבור. צדקה מותר לשנותה.

צדקה המניחה לעניי העיר ודיניה ש"ע י"ד סי' רנ"ו סעיף ו'. מי שהלך בסחורה ופסקו עליו אנשי העיר שהלך שם צדקה הרי זה נותן לעניי אותה העיר. ואם היו רבים ופסקו עליה צדקה נותנים וכשבאים לחזור לביתם מביאים אותה עמהם ומפרנסים בה עניי עירם (לשון הרמב"ם סוף פ"ז מ"ה מתנות עניים מברייתא דמגילה דף כ"ז ע"א הביאה אלפסי ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ו ע"ב) ואם יש שם חבר עיר יתנו לחבר עיר והוא מחלקה כפי שיראה לו. והא דצריכים ליתן מפני החשד לכן חוזרין ולוקחין מהם ומביאין לעירן (רש"י ור"ן שם ומרדכי פ' בני העיר) ודווקא בצדקה שלא היו נותנים אילו נשארים בעירן ולכן איכא חשדא אבל צדקה שאף בעירן היו נותנין אין צריכין ליתן כלל דוראי יתנוה בעירן. (מרדכי פ"ק דב"ב. פירוש שרגילין ליתן כל שעה וחק קבוע בכל מקום כ"כ שם) עיין בערך הבא.— מעשר בשם ש"ע י"ד סוף סי' רנ"ו.

צדקה המניחה לעניי עיר יד כולן שוה בה תשו' רמב"ן סי' רס"ח יחידים שפסקו צדקה נותן לעניי אותה העיר י"ד סי' רנ"ו תשו' הכהן ח"ב סי' כ"ח ההולך לעיר ופסק צדקה אימתי נותן לעניי אותה העיר מרדכי פ"ק דב"ק. דברי ריבות סי' ס"ב קנ"ו ורכ"ז. ש"מ שהניח לעניים והגבאי רוצה להלקם למי שירצה והיורשים רוצים שישארו בידו דברי ריבות סי' ע"ב וקנ"ו. עיין בערך דלעיל.

צדקה מותר לשנותה רשד"ם אה"ע קנ"ב פוסק צדקה בעיר אחרת ואמר שכוונתו ליתנה בעירו.

צדקה המעלים עינו מן העני המבקש עובר בלא תעשה והרי הוא כעובר ע"ז אלפסי ור"ן פ"ו דכתובות דף תצ"ט ע"א. רמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים. גמרא דכתובות פ"ו דף ס"ח כל המעלים עינו מן הצדקה כאלו עובד ע"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגומ' וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל. ב"ב פ"א. ע"י סי' י"ב. צדקה גודל. צדקה יעשה.

צדקה המצות ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה ואסקינן זו ארנקי של צדקה ב"ב פ"ק דף י' רבי ינאי חזייה לההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא א"ל מוטב דלא יהבת ליה השתא דיהבת ליה כספתיה חגיגה פ"ק דף ה'. איזוהי שמצלתו מדינה של גהינם ההוא דכתיב ביה עברה דכתיב יום עברה היום ההוא. ואיזוהי שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה. ומסקינן דהיינו שנותן לתוך ארנקי של צדקה. פי' לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות אחת שמצילתו מגהינם ואחת שמצילתו ממיתה משונה ועליהן קאמר איזוהי וכו' ואיזוהי וכו'. ב"ב פ"ק דף י'. עין יעקב סי' ט"ו סוף ספר הליכות אלי דף ע"ז ע"ב אות י"ג וקשה דהתם בשבת בעוברא דברתיה דר"ע דידעה למי נתנה וניצולה ושמא אפשר לחלק בין נותן מעות לעני שצריך לטרוח ולבקש לחם אז בצדקה כזאת צריך נותנה ואינו יודע למי נותנה ואולי ינצל ממיתה משונה אבל כשנותן פת שהוא מוכן כברתיה ד"ר עקיבא צדקה זו מצלת טובא. ויש ראיה גמורה לזה החילוק מעובדא דאבא חלקיה פ"ד דתענית דקדום עננא מזוויתא דדביתהו משום שנותנת פת.

צדקה

ספיקו. מתנה מועטת. מתנה מרובה. נדר ליתן. נדר על דעת חברו מהרי"טץ ר"ל. נכסי יתומים הרי הם כהקדש. צדקה אין אדם יכול.

צדקה אין מקבלין מן הנשים דבר מרובה אבל דבר מועט מקבלים ברייתא היא ורבינא לקח מנשי דמחוזא זהב וצמידים לאמר הני לבני מחוזא דבר מועט הוא כלומ' עשירים היו ב"ק פ' בתרא דף קי"ט ש"ע י"ד סי' רמ"ח ולא מן העבדים ולא מן התינוקות ודיניהם שם. אלפסי ונ"י פ"י דב"ק דף מ"ח ע"ב. סעיף ג' גבאי צדקה אין מקבלין מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גנוב או גזול משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם. (גמרא בסוף ב"ק ומעובדא דרבינא שם) וה"מ בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם (טור בשם תשובת אביו הרא"ש). נשים עבדים וקטנים אם שקלו.

צדקה אסור ליטול מן הגוים למען לא יזכו במצוה אלפסי פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. ש"ע י"ד סי' רנ"ד סעיף א' ומשום שלום מלכות מותר ויתנוה לעניי גוים שם ובהרמב"ם פ"ח מ"ה מתנות עניים והעני עצמו אינו יכול ליטול צדקה מן הגוים בפרהסיא אם אפשר בלאו הכי. שם. סוטה פ"ב דף מ"ז משרבו מקבלי צדקה היו ישראל למעלה והם למטה ישראל לפנים והם לאחור. וב"פ זה בורר דף כ"ו א"ר נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. וה"מ בפרהסיא אבל בצנעה לא. ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר ליה לאיזוני בצנעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא. אוכלי ד"א פי' מקבלי צדקה מן הגוים. עיין רמב"ם פ"י מ"ה מלכים ד"ה אבל הכותי שנתן צדקה וכו' משנה שם עד וצ"ע. עיין בספר רצוף אהבה סימן רנ"ט. עיין אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף קס"ה ע"ב. ח"מ סי' ל"ד סעיף י"ח. אוכל בשוק. צדקה מן.

צדקה דאסמכתא פסקים וכתבים סי' נ"ג. חייב ליתנה ש"ע י"ד סי' רנ"ח סעיף י'. אסמכתא בצדקה.

צדקה בסתר עיין: לשכת חשאים.

צדקה גודל שכרה ועונש המעלים עיניו ממנה. מעשרת ושרי לנסות. וי"א דוקא במעשר שרי לנסות. ש"ע י"ד סי' רמ"ז. ועיין זהר דבראשית על מעלת הצדקה. צדקה היא. צדקה המעלים.

צדקה הוקשה לקרבנות לבל תאחר עיין: נדרי תענית בשם רדב"ז רפ"ד.

צדקה היא מכפרת על האדם אחר החורבן במקום מחצית השקל. ואם אינו נותן באין אומות העולם נוטלים בזרוע. ואעפ"כ נחשב להם לצדקה ב"ב פ"ק דף ט'. עוד שם כל הרגיל לעשות צדקה זוכה והויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה. וכל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות. צדקה גודל. צדקה הנותנה. שלחנו של.

צדקה היכא מותר לשנות הסלע או היכא לא. אלפסי וכ"י פ"ר דב"ק דף כ' ע"א. אלפסי וכ"י פ"א דב"ב דף קס"ד ע"ב. הרמב"ם פ"ט מ"ה מתנות עניים. הגהות מרדכי דכתובות ראובן נדר בעת צרה מעות ובגדים לעניים וכאשר נתרפא חילק המעות מיד ועל הבגדים שאל כיצד יעשה אם יתקן או יחלק הבגדים לא יספיקו כי אם למעוט עניים או יש למכור הבגדים ויספיקו לרוב עניים דמיהן והשיב דימכור ויחלק הדמים לעניים אם ירצה דיחיד וכו' לשנות צדקה דיליה לדבר מצוה כמו טובי העיר בצדקת אנשי העיר ולא חיישינן דילמא יימרו פלניא אמר למיתב לבוש ולא יהיב דקלא אין למלתא. נדבה לעניים אין הגבאי וכו' לשנותה פסקי ריקאנטי סי' תפ"ג. צדקת ונדבת יחיד למצוה מיוחדת אימתי מותר לשנותה תשובות הכהן ח"ב סי' ל"ח. ש"ע י"ד סי' רנ"ט סעיף א' האומר סלע זה לצדקה או שאומר הרי על סלע לצדקה והפרישו עד שלא בא ליד הגבאי יכול לשנותו ללותו לעצמו בין להלוותו לחברו ויפרע אחר תחתיו (לשון הטור מימרא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה ובבריתא שם בערכין דף ו' ע"א ובפרש"י ותוס' ועיין בדק הבית הרבה דינים לסימן זה) וכן אם הקדיש כלים יכול למוכרם לפני שלשה בקיאים בשומא ונותן דמיהם לצדקה. (ב"י בשם הגהות מרדכי דכתובות) משבא ליד הגבאי אסור ללותו בין לו בין לאחר בין לגבאי ואם היה

הנאה

אלעזר ואתן אדם תחתיך ברכות פ' בתרא דף ס"ב. גטין דף נ"ז פ"ה. חזקה אם.

צדיק נוטל חלקו וחלק חברו בג"ע חגיגה פ"ב. ע"י סי' י"א.

צדיק נעזב לא ראיתי שכל המבקש לחם נקרא נעזב לשון רש"י פ' ויצא מבארו מטה משה פ"ח בשעור נתינת הצדקה דף ק"ח ע"א.

צדק שמש נקרא עיין: הספרא עיין.

צדקה אין אדם יכול לחזור בו אא"כ נשאל לחכם והתיר לו ואם הגיע ליד הגבאי אין יכול להשאיל עליו ש"ע י"ד סי' סנ"ח סעיף ו'. ש"ך ע"ש ולעיל סי' רכ"י סמ"ג דברי ריבות ס"ם תשובת רש"ך ס"ם קמ"ד רשב"א תקס"ג רשר"ם י"ד קע"ג. בדק הבית סי' רנ"ח וסי' רנ"ט בן חיים סי' ק"ז אי אמרינן אמירתו לגבוה. ואם פירש לאיזה עני אינו יכול לשאול על נדרו ואם נשאל החכם המתירו חייב נדוי בן זמרא קל"א ואם הוא אומר חכם פלוני התיר לי והחכם מכחישו כופין אותו ליתן ואם אמר פלוני שהלך למ"ה התיר לי אין מאמינים לו. עיין אלפסי ונ"י פ"ד דב"ק דף כ' ע"א. צדקה אינו יכול.

צדקה אין גבאי העיר חייבים ליתן לעני שקרוביו עשירים אעפ"י שנותנים בכים של צדקה ש"ע י"ד סי' רנ"ז סעיף ח'. עני שיש לו קרובים עשירים אין הגבאי חייב לפרנסו. פסקי ריקאנאטי סי' נ"ו, מהר"י מינץ סי' א'. קרובים עשירים.

צדקה אינה כהקדש ולכך מהני בה מחילת העני בית יעקב קס"ד. נדר ליתן כך וכך לעני.

צדקה אינה משתלמת אלא לפי גמילות חסדים שבה פי' הנתינה היא הצדקה והטורח להוליכה לביתו או שטורח שתועיל לו הרבה כמו שנותן פת אפויה או בגד ללבוש או מעות בעת שהתבואה מצויה שנותן לבו לטובתו של עי. סוכה פ"ד דף מ"ד.

צדקה אינו יכול לחזור בו הנודר סלע לצדקה אפי' אינו בידו מגו דחייל נדרא עליה משתעבד כולא ממונא לנדריה אפילו מאי דעתיד למקניה דאמר מר בפיך זו צדקה אלפסי ונ"י פ"ד דב"ק דף כ' ע"א. רדב"ז תשו' קל"ה ראובן אמר לשמעון העני אתן לך צדקה כך וכך רוב הפוסקים פסקו דלא כהרשב"א והדבר ברור דאינו יכול לחזור בו. ואם נשאל והתירו לו הוא מותר ומי שהתיר לו חייב נדוי מפני שמפסיד את העני. ואם רואים ב"ד שהוא מערים לומר שנשאל והותר כופין אותו ליתן או שיאמר בפני מי נשאל והתיר נדרו ושואלין לאותו פלוני. ואם אמר מעולם לא התרתי נדר זה כופין אותו ליתן, וכן אם אמר בפני פלוני שהלך למדינת הים דאחזוקי אנשי ברשיעי לא מחזקינן שהתירו נדר זה. ואם אמר לעני אחר אני נותן אם הוא כמשתמט כופין אותו. ואם אמר יבא פלוני העני ואתן לו בזה נסתפק אם קנה ראשון ויש מי שכתב דלא קנה א' ויכול הוא ליתן לעני אחר והוא ז"ל דעתו לומר דמאחר דאמר אתן לך דזכה ואינו יכול לשנותה וכופין ליתן לו אבל אם אמר אתן לעני אז יכול ליתן לכל עני שירצה ואם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו ס"ל דחייב ליתן משום קרא דכתיב כל נדיב לב אבל אין כופין אותו על כך ע"ש וריט"ץ דפ"ד ובית יעקב קס"ד. עיין נחלת שבעה ח"ב פ' א' במעשה שהיה בשנת תכ"ו לפ"ק שהיו עיני כל ישראל מצפין לתשועת ה' היא הגאולה ורבים מנו וטעו ובאותו זמן כשבאו שלוחי ארץ ישראל בקשו מת"ח א' שינדב ויכתוב בפנקס נדבה לא"י ליתן מדי שנה בשנה. ולסבה הנזכרת נדר ונדב דבר שלא היה כפי יכלתו רק באמונת לבו ובטחון שבמהרה יגאל עשה מה שעשה ותכף נתחרט והלך אצל החכם והתיר נדרו הורה פנים להקל דהנדר לא היה נדר מכח האומדנא ובפרט שכבר נשאל עליו ואחר שהותר ודאי הותר עיי"ש. ומוהר"ם גאלאנטי סי' ח'. ש"ע י"ד סי' רנ"ח סעיף ו'. עיין הרשב"א תשובה תקס"ג ובתקוני דילויקייו שם בב"ק דף כ' ע"א. הר"ן פ"א דקדושין דף תרל"ב ע"ב דצדקה נמי קניא באמירה כדכתיב בפיך זו צדקה ומשמע לי נמי דכי היכי דאמרינן בפרק הנזקין דנכסי יתומים הרי הם כהקדש הכי נמי דיינינן בצדקה שאף היא נכסי יתומים. דברים הנקנים באמירה. דבר שלא בא לעולם. הקדש אינו חוזר בו. הקדש אין מתירין נדריו אלא מרוחק. הקדש עניים

ספיקו

טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקצץ נופו נמצא כולו עומד במקום טומאה וכך הקב"ה משפיע להם טובה לרשעים בעה"ז כדי לטורדן ולהורידן למדרגה תחתונה שנאמר יש דרך ישר לפני איש וגו' פי' למה צדיקים דומים ביסורים הבאים עליהם וכו' ונופו מעט ממנו. נקצץ נופו וכו' כך נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם ונמצאו כולם נקיים. ולמה רשעים דומים בעה"ז בטובה שמשפיעים עליהם. נופו מעט ממנו. אף אלו שיש בידים מעוט טובות וזכיות נקצץ נופו שכרם הוא קציצת נופו. יש דרך ישר כשרואין הרשעים שלותן נראין דרכם בעיניהם ישרה ואחרית אותה שלוה הזמנת דרכי מות היתה. קדושין ספ"ק דף מ'.

צדיקים נקראים קטנים על שם הלבנה אלפסי דפ"א דשבועות דף ש"ג, ע"א.

צדיקים עיין: אדם יחידי נברא אוי להם לבריות שרואות. אוי להם לרשעים. אחר אכלו לשם מצוה. איוב בקש לפטור. אליהו מחיוהו כח תפילתם. אמן ועננייתו. אפילו בשעת כעסו. ארך אפים לצדיקים ולרשעים. אשרו ילדותנו. בהמתן של. בכי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומים צדיקים קודמים לפורעניות. במקום. בנות צלפחר. בשעה שהפיל. בתי צדיקים. גהינם אין לעתיד. דוד אמר רבונו של עולם. דוד ותשובתו. דרכי אדני עיין. ואתם לא תצאו. ולד במעי אמו למה הוא דומה לפנקס. וזקנים שברור שכל צדיק וצדיק עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו. חברת הצדיקים והרחקה מן הרשעים. חופות. חכמי הגמרא למה מצדיקים הצדיק. חשיב את. טובה של. טוב לצדיק. יבא זכאי. יהא חלקי ממתים. יוסי פשוט. יין לרשעים. יכין רשע וצדיק ילבש. יצר הרע דומה לזבוב. יצר הרע עיין ברכות. ישראל בזמן. כל העולם. כל מה שברא הקב"ה. כל צדיק וצדיק עושין לו מדור. כנוס לרשעים. כסות היורדת. לא אברי עלמא. לית דין בר נש נקראו מלאכים. לפום גמלא. מה קדוש. מיום שחרב בית המקדש נגזרה. מיתתן של רשעים. מיתת צדיקים מכפרת. מרים למה נסמכה מיתתה. מלאכי השרת. מלאך ממונה. ממון צדיק אובד. מעשי צדיקים גדולים. מצבה אין טוב. משה עשה דקדוש ברוך הוא ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום. משל לאדם שיש לו פרדס. משל לשני בני אדם זה אשתו ואחותו. משקולת זכיות לעוונות. נשמות של. סאה בסאה בסוף התשובה. עובדים לארום מאי שנא. עוברי בעמק הבכא. עולם הזה נברא. עולם מתקיים. עולם נברא אפילו בשביל צדיק אחד. עלוב ושאינו עלוב. עשה דוחה. עתיד הקב"ה להיות עטרה. עתיד הקב"ה לעשות מחול. עתיד הקב"ה לעשות סעודה. עתידים צדיקים. פורענות אינו בא. פזור. פרנסני. פשוט גלימך. צורבא מרבנן. קלני. קרי עליה. רבא כי היה. רבונו של עולם בראם. רב יוסף. רבי יוחנן פעם אחת. רמי רב הונא. רמי רב חסדא. רמי רבי חייא בר פפא. רמי רבי יונתן. רשע אין קוברין אצל צדיק. רשעים בגיהנם אומרים. שונא שאמרו. שינה לרשעים. שלשה נקראו. שלשה ספרים. שלשה שריגים. שמא הוה. שקט לרשעים, תפילת צדיקים למה נמשלה לעתר. תפילת צדיקים נמשלה לאילן. תשת חשך.

צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עה"ז בעה"ז אשריהם הוריות פ"ג דף. דאטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי סני להו. לפום גמלא.

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא אם נאמר ארז למה נאמר תמר ואם נאמר תמר למה נאמר ארז. אם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיקים ח"ו אין גזען מחליף לכך נאמר ארז. אילו נאמר ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק ח"ו אינו עושה פירות לכך נאמר תמר ונאמר ארז. פי' אין גזעו מחליף אם נפסק אף צדיק אין לו זכר בתחיית המתים. אין לו פירות אין לו שכר לעתיד. תענית פ"ג דף כ"ה. ב"ב פ"ה דף פ' ע"ב ד"ה מה ארז יש ממנו עושה פירות ויש שאינו עושה תוס' פ' המוכר את הספנה דף פ' ע"ב.

צדיק מבטל גזירת השם עיין: דוד ותשובתו.

צדיק מושל ביראת אלקים עיין: דוד ותשובתו.

צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו. ר' אלעזר על לבית הכסא אתא רומאה דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא נשכיה לכרכשיה קרא עליה ר' אלעזר

פ"ג כלל י' ח"ב ובתיקוני זהר חדש דף ל"ח ע"ג. אוי להם לרשעים. משה בקש. צדיקים נמשלים. רשע וטוב לו. —

צדיק טוב וצדיק רע קרושין פ"א דף מ'.

צדיקים אינם פושטים ידיהם בגזל. וילך ראובן בימי קציר חטים וכו' מכאן לצדיקים וכו' פ' חלק דף צ"ט. והנפש אשר תעשה ביד רמה. צדיקים ממונם חביב. —

צדיקים במיתתם גדולים מבחייהם חולין פ"ק דף ז'. עיין חגיגה פ"ק דף ה' ר' יוחנן כי הוי מטי להאי קרא בכי אי בקדושיו לא יאמין במי יאמין חזייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאיני שביק הנך דמטו ושקל הנך דלא מטו א"ל לא הני מעליון טפי א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נטרן אמר היינו וכתיב הן בקדושיו לא יאמין. ובב"ק פ"ו דף ה' טיבותא הוא לגבייהו. טובה היא לצדיקים מיתתן שלא יראו ברעה העתידה לבוא דכתי' כי מפני הרעה נאסף הצדיק. גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם שנאמר והנה הם קוברים איש וגו' וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו חולין פ"ק דף ז'. —

צדיקים במיתתם קרוים חיים עיין: אטו כל העולם. מתים אם יודעים.

צדיקים גדולים יותר ממלאכי השרת שנאמר ענא ואמר הא אנא חזי גוברין ארבעה שרין וכו' ורויוה די רביעאה דמי לבר אלקין פירוש דברישא חשיב לתלתא צדיקי ומלאך חשיב ליה לבסוף פ' חלק דף צ"ג. חביבין ישראל לפני.

צדיקים גמורים עיין: כל שאפשר בידו למחות. נביאים כולם. שלשה ספרים. שלש כתות.

צדיקים הללו גדולים שנזדמנו להם שלשה פסוקים של צדוק הדין על ר' חנינא בן תרדיון נאמר שגזרו עליו לשריפה מפני שעסק בתורה על אשתו להריגה ועל בתו לישב בקובה של זונות ע"ז פ"ב דף י"ח.

צדיקים הקב"ה ממלא שנותיהם מיום ליום ר"ה פ"ק דף י"ג. משה נולד. תפילה מצוה.

צדיקים הקב"ה מתאוה לתפילות עיין: אבותינו עקורים מפני מה. גשמים היו מתענים שם שני משלים שאין הקב"ה רוצה בתפילת רשעים.

צדיקים לא דיין שמחזירים להם אבידתם אלא שנותנים להם שכר. אמו של משה. סוטה פ"ק דף י"ב. דכתיב גבי משה ואני אתן את שכרך נתנתו אל אמו להניקו ונתנה לה שכרו.

צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם וכ"כ למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל סוטה פ"ק דף י"ב ותקח לו תיבת גומא מאי שנא גומא אמר ר' אלעזר מכאן לצדיקים שממונם חביב וכו'. כתיב ויותר יעקב לבדו א"ר אלעזר שנשתייר על פכים קטנים מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם. וכ"כ למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל חולין פ"ג דף צ"ל ונ"ל הכותב דדריש לבדו לשון בד בפ' אלו מציאות שתולין בהן מחטין שהן דקים אף אלו הפכים קטנים הן. א"נ לשון בית הבד האמור במשנה וגמרא על מקום שדורכין בו הזיתים והוא נשאר על פכים שהן כלי בית הבד. צדיקים אינם פושטים.

צדיקים ממיתים בעיניהם. גמרא דסוטה פ"ט דף מ"ו בענין הנערים שהמית אלישע מאי ויראם אמר רב ראה ממש כדתניא רשב"ג אומר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו או עוני או מיתה. ועיין חגיגה פ"ק דף ה' פי' אם נרנו שום אדם או מת או נופל בעניות. ובשבת פ"ב דף ל"ג כשיצאו רשב"י ור' אלעזר בנו מן המערה כל מקום שנותנים עיניהם מיד נשרף. דלי גבינאי. נתן עיניו. עולא דמשגש דמשימים איש אלם. רבי דרוש ולך נאה לדרוש. רבי שמעון בן יוחאי דעמדו. תא מקמיה.

צדיקים נמשלים בעולם הזה למה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא ייסורין על הצדיקים בעה"ז כדי שיירשו העה"ב שנאמר והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאוד. ולמה רשעים דומים בעה"ז לאילן שכולו עומד במקום

שבדורו לא פרכי אלא ודאי שהחכמים שבדורו פרכי צד חמור ומטהרים אלא שכיון שהיה מטמא לא היו יכולים לפניו לטהר לכן אמר בזמני הוא כך אבל עתיד דור אחר לקום אחר מותי לטהר שהם יפרכו הק"ו ולא יש בקרא לטמא. תו איכא למירק דלפי האמת דר"ע סבר לדרוש מקרא שהוא טמא א"כ צ"ל דצד חמור פריך דאם לא כן כיון דאתיא במה הצד קרא למה לי דטפי עדיף למימר הכי דצד חמור פריך מלמימר בדוחק מלתא דאתי במה הצד טרח וכתב לה קרא ושמא איכא למימר דלהכי טרח קרא כדי לאשמעינן בעלמא דצד חמור לא פרכינן ולמימר שהק"ו אמת דכלל גדול הוא דכמה פעמים אמרינן דאתי קרא לגלויי דהק"ו אמת לפי שהק"ו הוא סברא שאדם דן מעצמו וכתבו התוספות דזימנין אצטריך קרא לאשמעינן דהסברא אמת כ"כ. אי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא הקשו כיון דאיכא סברא קרא למה לי ותירצו דפעמים דהקרא משמיענו הסברא. עיין הליכות עולם שער ד' פ"ב ד"ה ופעמים יש חומרא במלמד שאינה בלמד. עיין כללי גמרא למהרי"י קארו על הליכות עולם בספר יבין שמועה דף ל"ז ל"ח ל"ט אימתי צד חמור לא פרכינן. —

צדי חיה עופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאים מותרים למוכרם וכו' משנה ד' פ"ז דשביעית. הרמ"ע מפאנו תשו' כ"ט. סחורה אסור. צידה אסורה משום.

צדי עיין: ספר תורה ודין האותיות החכם עפר יעקב פסק ס"ה ס"ו וס"ז.

צדיק אבד לדורו אבד מגילה פ"א דף ט"ו ע"י סי' כ"ד. משל לאדם שאבדה לו מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה.

צדיק אי בעי ברא עלמא סנהדרין פ"ז דף ס"ה שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדילים. ע"י סי' ק"ד. —

צדיק איזהו אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ג ע"א. ש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף ל"א הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו. גמרא דקדושין דף מ"ט ע"ב. — רשע איזהו. —

צדיק אינו נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו. קדושין פרק בתרא דף ע"ב. יומא פ"ג דף ל"ח. שנאמר וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי. כשמת. —

צדיק בשעה שנפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה צדיק בא. אומר יבואו צדיקים ויצאו לקראתו כתובות פי"ב דף ק"ד. עוד שם שלש כתות מלאכי השרת יוצאות לקראתו אחת אומרת יבוא בשלום. א' אומרת הולך נכוחו, וא' אומרת יבוא שלום ינוחו על משכבותם.

צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה אבד את הראשונות קדושין פ"ק דף ד'. היינו בתוהא על הראשונות שניחם ואומר בלבו ומה הועלתי בעשייתן הלואי לא עשיתי. הרי זה אבד את כולן שנאמר וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו ואמר ר' שמעון בן לקיש בתוהא על הראשונות. רמב"ם פ"ג מ"ה תשובה. אלפסי ור"ן פ"א דר"ה דף ש"ז ע"ב. —

צדיק גמור עיין: במקום שבעלי תשובה. האומר סלע. משה בקש. רשע גמור כל ימיו. —

צדיק גמור עיין גמרא דפסחים פ"ק דף ח' ע"ב שטה א' הרי זה צדיק גמור וכו'. הראנ"ח בדרשותיו דף ק"ל.—

צדיק דר בין שני רשעים עיין: עובריה לאדום מאי שנא.

צדיק הרבה עיין: בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול.

צדיק וגר איזה עדיף עיין: גר וצדיק. קבורה בקרקע. —

צדיק וטוב לו. גופי הלכות דף קי"ב ע"א אמר לו מי שלבו נוקפו אומר כן ק"ק דאמאי לא אמר אל תתחר במרעים במיליה דידיה או בשעת משחקת לו. פ"ק דברכות ע"י ס"י כ"י. —

צדיק ורע לו רשע וטוב לו עיין תשובת מהר"ל בן חביב ע"י דף ק"א ע"א. ספר החסידים סימן שכ"ב טעם למה צדיק ורע לו. עיין באבות ד"ר נתן פ' ר' נתן דף ז' ע"ב. עי' סי' כ"ו פ"ק דברכות. עיין מנורת המאור נר ג'

למימר דהיכי קאמר ר' יצחק דאמר לך מני ב"ש וכו' ואימא דברי הכל וכי משני נמי מאי שנא וכו' עד אלא אתיא מבינייא הוא דאתיא ברייתא כדברי הכל וא"כ היכי קאמר ר' יצחק דאמר לך מני ב"ש היא וכי תימא ד"ר יצחק הדר ביה מכח קושיית וממאי דב"ה וכו' ולהכי אוקי דאתיא מבינייא והוי כדברי הכל אם כן זה שאמרו בגמרא בסוף אלא אתיא מבינייא מלת אלא הוה ליה למימר לעיל והכי ה"ל למימר אלא מאי שנא משלמי נדבה דלא גמרי שכן מצויין מעולת חובה נמי לא גמרי שכן כליל אתיא מבינייא דהוה משמע דהדר ביה רבי יצחק לכן סובר הרמב"ן מטוסא הפך רש"י דהאי דקאמר מאי שנא משלמי נדבה וכו' הוא תירוץ לקושיית וממאי דב"ה וכו' ושפיר קאמר רבי יצחק דאמר לך מני ב"ש היא משום דהיא ב"ה היא מאי שנא משלמי נדבה דלא גמירי שכן מצויין מעילת חובה נמי לא גמרי ליכא למילף שכן כליל אלא אתיא מבינייא פירוש אלא מאי אית לך למימר לתרץ בעי' ב"ה דאתיאי מבינייא משלמי נדבה ועולת חובה לא אפשר ולא הוצרך מסדר הגמרא לפרש טעם הדחייה משום דברור לו מאד כי כשתחילת הדין נבנה במה מצינו פרכינן צד חמור והכא במסכת ביצה נבנה תחילת הדין במה מצינו וסובר הר"ם ממוסא דהאי דקאמר אינו אלא חזרה שחוזר בו ר' יצחק דא"כ בתחילת התירוץ שהוא מתחיל ממאי דקאמר מאי שנא וכו' קודם מלת מאי שנא הל"ל אלא מאי שנא וכו' ולא הכא ומכח דקדוק זה סובר לפרש האי אלא אתיא מבינייא שאינו חזרה אלא על דרך שיש בגמרא פעמים הרבה אלא מאי אמרת כך וכך בתמיהא. ומאי דלא פירש טעם התמיהא משום דאין צריך לפנים והוא מבואר לגמרא כפי הכלל הידוע להם דפרכינן צד חמור כשתחילת הדין נבנה על מה מצינו ולא על מעלות הק"ו וראה אני ששיטתו נכונה מאוד כי לפי הכלל שלו מתיישב ההיא דכתובות דף ל"ב וההיא דסנהדרין דנשיא ודיין וההיא דכיצד צולין דף ע"י שנדחקו התוספות בכתובות דף ל"ד ליישבה ודו"ק. —

גופי דלכות אות ת"פ צד חמור לא פרכינן וגרסינן בסנהדרין דף ס"ח ע"נש שמענו אזהרה מנין וכו' עד הצד השוה שבהם שכן בעמק אא"א אביו וכו' ולמד אזהרה לאביו מנשיא ודיין וחרש במה הצד ופריך מה להצד שכן משונים וכתב רש"י דאי צד חמור לאו פירכא הוא דאביו נמי אית ביה צד חמור וק"ק דכיון דאביו הוקש כבודו לכבוד המקום א"כ הרי נשתנה משאר בני אדם לגדולה כדיין ונשיא ואמאי לא אמרינן בדלקמן שכתב רש"י והא ליכא למיפרך שכן משונין דנשיא משונה הוא ושמא דוקא דיין ונשיא נקראים משונים לכל העולם שחייבים לכבדם מפני גדולתן אבל האב אע"ג שיש לו גדולה יותר מהם שהוקש כבודו לכבוד המקום מכל מקום אינו לגבי שאר כל אדם כנשיא ודיין אלא לגבי בנו בלבד. אמנם קשה במ"ש דאביו נמי אית ביה צד חמור וקשה דאע"ג דאביו נמי אית ביה צד חמור פירכא הוא משום דאביו הוא הלמד וכבר כתב הכריתות משיבין על ק"ו או על בנין אב אם יש במלמד אחת שאינה בלמד אעפ"י שיש בלמד אלף חומרות סותרין הדין א"כ לימא דפירכת שכן משונין אינה כל דהו רק חומרא ואעפ"י שיש באביו חומרא אחרת כיון שאין לאב חומרות המלמדין סתרינן הדין ותו קשה וכו' עיין שם שהאריך ואח"כ כתב הכלל העולה דאע"ג דלא פרכינן צד חמור מחומרות חלוקות במה הצד מ"מ כשנכנסין החומרות תחת סוג אחד שכן הכא שכן משונים נקרא צד שוה ועיין שם שהאריך. —

גופי הלכות אות תפ"א צד חמור כי פרכינן מה להצד אי בעינן דלהווי כל הצדדים שוים פלוגתא דתנאי סוטה דף כ"ט גמרא ודור אחר פריך צד חמור וריב"ז צד חמור לא פריך וקשה דכיון דפלוגתא היא אי צד חמור פרכינן או לא איך בעלי הכללים לא כתבו דהוא פלוגתא וכתבו בפשיטות דלא פרכינן והרי תליא באשלי רברבי דור אחר פריך וריב"ז סבר לא פרכינן ודוחק לומר דכי קאמר בגמרא ודור אחר לא פריך צד חמור הוא לפי סברת ריב"ז שעתיד דור אחר ליטהר דסובר ריב"ז דמה שעתיד לטהר הוא מטעם שלא דיינו ק"ו ופרכי צד חמור אבל האמת אינו כן דכ"ע מודו דצד חמור לא פרכינן זה דוחק דודאי דריב"ז שמע לכל החכמים שבדורו דסברי צד חמור פרכינן ולפיכך אמר שהדור אחר הביא גם הם יהיה להם סברת חכמים שבדורו מסתמא שהם רבים דאם לא כן וכי בנבואה דבר שהחכמים שיבואו בדור אחר יפרכו צד חמור אחר שהחכמים

שבדורו

חזן קבוע בק"ק איטאליאנו מפיראר שע"ד אמירת צדוק הדין נוהגים לאמרו בלילה כמו ביום בלא שום שנוי כשהנפטרים גדולים יותר מבן שנה (אולי לפי שקודם שנה אינו עונה אמן וסתם בן שנה עונה אמן) ואותם שיש להם יותר מחדש א' שחל עליהם חובת אבילות עד בן ששה חדשים אומרים אותו כולו ביחד בהלוך. וע"ד הימים שאין אומרים בהם תחינה וכן ערבי שבתות וערבי י"ט אחר חצות אומרים אותו ג"כ יחד בהלוך. ובחש"מ אין אומרים אותו כלל אמנם הולכים אח"כ יום אסרו חג בעשרה לאומרו יחד בהלוך. גזירת תתנ"ו שאומרים בצדוק הדין עיין בצמח דוד גאנז של פראג שבשנה ההיא נתקבצו הנוצרים מאשכנז, איטאליאה, צרפת, ספרד ואינגליטי"רה יותר משש מאות אלף אנשי חיל והסכימו לעלות ירושלים לנקום נקמת משיחם וישימו צלם אדום על בגדיהם לאות והיו בשנה ההיא ליהודים צרות רבות. בשנה כל"י כלי יחד בגימטרי' נ"ו במספר האחדים והעשרות של תתנ"ו.

צדוק הדין עיין: ברוך דיין אמת. בשעת פטירתו של אדם מצדיק את הדין ואומר יפה דנתוני. דילמא ח"ו. הספדא עיין בגמרא. הספד. העוסקים. מצדיק את עצמו. עוברי בעמק הבכא. צדיקים הללו. צדקתך. קטן בן כמה שנים מספידין. רשעים בגיהנום אומרים.

צדוקי אם אינו עובד עבודה זרה כישראל הוא ומבטל רשות כישראל. משנה ב' פ"ו דערובין ר"ע. ש"ע א"ח סי' שפ"ה. ישראל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות ר"ע שם. ש"ע סעיף ג'. יד אליהו תשובה י"ב. כותים האידנא.

צדוקי אשתו אשת איש מהרר"א מזרחי סי' צ"ד מכאן הוכיח שאשת הצדוקי היא אשת איש. מהרר"י הלוי ז"ל.

צדוקי הרי הוא כישראל ומבטל רשות אבל עירובו אינו מועיל כיון שאינו מודה בעירוב אעפ"י שהוא מחלל שבת במילי דרבנן מ"מ אנוסים הם דמנהג אבותיהם בידיהם ש"ע א"ח סי' שפ"ה סעיף מג"א ס"ק א'. אלפסי ור"י פ"ו דערובין דף ר"י ע"ב. יד אליהו תשובה י"ב. אפיקורסים שאינם. כותבים האידנא.

צדוקי ומומר בעירוב ודיניהם ש"ע א"ח סי' שפ"ה. ר"ע על משנה ב' פ"ו דערובין. יד אליהו תשיבה י"ב. כותים האידנא.

צדוקי כישראל עיין: אמירה לצדוקי אסורה. צדוקי הרי הוא כישראל. —

צדוקים אומרים לעולם עצרת אחר השבת ומעשינו למען לא נראה כמסכימים עמהם כשחל יום טבוח אחר השבת משנה ד' פ"ב דחגיגה.

צדוקים הקובלים עלינו ותשובותיהם בצדיהם משנה ו' ז' ח' פ"ד דידים.

צדוקים מטמאים באהל עיין: טומאות אהל, קראים.

צדוקים עיין: אמירה לצדוקי אסירה. אמרה תורה. אפיקורסים שאינם. גוים אם מטמאים באהל. גטי נשים ושחרורי עבדים שוים. יום טבות. מלאכה בי"ט. מפני מה אמרה תורה. נסוך המים שבעה. עברו מכר לגוי או לגר תושב. עומר ודיניו היינו. פרה כל מעשיה. פרושים. קטורת יום הכיפורים. קראים. שבויה הותרה לכהן. שבועות ודיניו בשם גנת ורדים. שחיטת גוי.

צד חמור לדעת הרמב"ן אף שתחילת הדין יהיה בנוי על מה מצינו ולא על קל וחומר כיון שאנו יודעים שיש חומרא בלמד לא פרכינן צד חמור יבין שמועה כלל פ"ד. הכא דהלמד קל יש מחלוקת להרמב"ן איכא מאן דפריך צד חמור ואיכא מאן דלא פריך ולהרמב"ן ממוסא היכא דלמד קל לכולי עלמא לא פרכינן צד חמור יבין שמועה כלל פה. הליכות אלי אות תרס"א צד חמור לא פרכינן כבר ידעת הכלל שכתב הרמב"ן ממוסא והביאו מוהרי"ק ז"ל בכללי הגמרא שיש חלוק בין כשהדין נבנה תחילה על מעלות ק"ו לא פרכינן צד חמור אבל כשנבנה על בנין אב אז פרכינן צד חמור וכתב על זה החלוק וסוגיא דסמיכה פ"ב דר"ט סומכת דברי אלה וכתבנו ביבין שמיעה לתמוה כזה דאדרבה סוגיית סמיכה שם פ"ב דף כ' סותרת דבריו דרוש משם ואפשר ליישב בעדו דחולק בפירוש הסוגיא ההיא עם פרש"י משום דקשיא ליה על פירושו דכשהקשה וממאי דב"ה וכו' בעי למימר

מרבן של נביאים כשאמר לו הקב"ה לך רד ועלית אתה ואהרן עמך השוה כבודו של משה לכבודו של ישראל כאלו היה כאחד העם ופשוטו של מקרא בלי דוחק כלל רק הוא ויאמר אליו ה' לך רד כלומר אל תתרעם לומר איך אני שוה לשאר העם בנתינת התורה ובמעמד קדוש ונבחר כזה כי הנני מודיעך שתעלה אתה ואהרן לקבל הלוחות שנא' עלה אל ה' אתה ואהרן נתן לו הבשורה כי כן ועלית מורה לשון עתיד ועלה צווי מזה נראה ברור שאפי' משה רבנו לא היה בהר בעת שמיעת עשרת הדברות אלא עם העם בתחתית ההר כדי לחלוק כבוד לישראל. כמו שהוכיח במשור הרב הכולל מהרי"א ז"ל. צא ולמר מאשה גדולה אמרה לאיש האלקים בתוך עמי אנכי יושבת שת"י בגו עסקי עמי אנא מסוברא להודיע לנו חכמה ומוסר דאל ישגיח אדם לתועלת עצמו בלבד אלא לתועלת הקהל.

צבור לכבודו עיין: אבל אסור בשאלת שלום דאסור להרבות דברים אם לא לכבוד צבור. אבילות בפורים אינו. ברכת התורה ודיניה. דיינים וכבודם. טומאת אהל. טורח צבור. כבוד צבור. מגלה בצבור. מרלגין בנביא. מצוה שנאמר בה לכם. ספר תורה מוטעה ויתר פסק המתחיל מעשה שהיה. שבועה על דעת חברו הרש"ך. שליח צבור שהעבירוהו. —

צבור עיין: אונס נותן ארבעה דברים ודיניו בפסק הר"ר באסאן. איל קרב. איש נדחה מפני טומאה. אל תקברוני מנכסי. אשת איש הודית שזינתה עכ"ל שנים וכו' שאלה דהעובר מוטל על הצבור. במות צבור, ובמות יחיד. בני העיר. דברים הנקנים באמירה. דור ותשובתו. הסכמה. הסכמות נעשות. זבחי שלמי צבור. חזקה אין צבור ממנה אלא דיינים הגונים בדורם. חצוצרות. טומאת מת דחויה בצבור. טורח צבור. יוהרא מקרוב הנהיגו. יחיד המדיין. יחיד מצבור. יחיד נדחה. כלך אצל צבור. כהן משיח גמרא. לעולם לישתתף אינש. מגלה בזמנה. מוסר אם צריך התראה. מטיל אימה על. מינים שלשה טעונים שלש מצות. מניי הקהל. מעביר ראשון ראשון. מציל עצמו וצבור עמו. מקמי דליפוש. מתנה מרובה. נדבות. סדר תפילות הצבור. סדר תורה אין הצביר רשאים לצאת מבית הכנסת. ספר תורה הקדיש. עבירות שהתודה עליהן מיום הכפורים שעבר. ענל עשו. עדים צריכים לקרות השטר. עולת צבור. פורשים מדרכי צבור. פורש מן הצבור. פר העלם דבר של צבור. פר קרב. צרכי צבור. קהל. קרבנות צבור והיחיד. קרבן צבור. רבים מוחזקים. רוב הקהל. רמי רב פפא. שררה על הצבור. תענית שלא קבלו. תפילה עם. תשובה מקרעת גזר דינו.

צבור שאני. הליכות אלי אות תרס"ב יש שני פירושים או צבור שר"ל קרבן צבור אי צבור הדבר שהוא צבור ועומד במקום אחד פסחים דף ל"ו ובסוף תפילת השחר בצבור שנו כתב שני פירושים או צבור הקהל ובשם כה"ג כתב צבור שהוא צבור. פ"ד דברכות דף כ"ז עמוד ב' שטה ח' תוספות שאני צבור וכו' משפט צדק ח"ב סי' כ"ג. כנסת הגדולה אורח חיים דף צ"ח ע"ב.

צביעה באוכלים נראה דאיכא הקדמת עץ חיים לס' מועד דף ט"ו ע"ב סי' ד'. ש"ע א"ח סי' ש"כ סעיף י"ט ליתן כרכום בתבשיל מותר ואין לחוש משום צובע דאין צביעה באוכלים.

צביעה בשבת ושיעורו ודיני' אלפסי ור"ן פי"ג דשבת דף קל"ז ע"ז. רמב"ם פ"ט מ"ה שבת. ש"ע א"ח סי' ש"ג סעיף כ"ה אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע ומטעם זה אסירה לכחול בשבת ומטעם זה אסור לטוח על פניה בצק וכשניטלתו מאדים הבשר. עיין משנה אלפסי ור"ן פ"י דשבת דף קל"ה ע"א. ועיין רמב"ם פ' כ"ב מ"ה שבת פסקא כ"ג. הצובע חוט שאורכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב ואין הצובע חייב עד שיהיה צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל ונחושת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור. העושה עין הצבע הרי זה תולדת צובע וחייב. כיצד כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור או שנתן איסטים לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה וכמה שעורו כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבעה טפחים רמב"ם פ"ט דשבת פסקא י"ב י"ג. משנה ד' פי"ג דשבת. צביעה עיין ש"ע.

אם יש לישראל עבדים ושפחות גוים אוכלים עמו ביום טוב ולא ראינו מי שנזהר מזה וגם שליח גוי שנשתלח לישראל אוכל עמו בבית ביום טוב.

צאן עיין: גזלן אסור לקנות ממנו.

צאנצארא עיין: בקא.

צא תן לו עיין: שנים שבאו.

צבאות עיין: מיום שברא קב"ה את עולמו.

צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף. עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד. ערפד לאחר שבע שנים נעשה קימוש. קימוש לאחר שבע שנים נעשה חוח. חוח לאחר שבע שנים נעשה שד. שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש וה"מ דלא כרע במודים לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כדאשכחן בברכות פ"ק דף י"ב ברב ששת, מדה כנגד מדה שנעשה נחש וזהו עכשו גנאי הוא לו שנעשה נחש ב"ק פ"ק דף נ"ו. ע"י סי' א'.

צבועים עיין: פירושים.

צבור אינו מתפלל תפילת נדבה כלל אע"ג דצבור מביאים עולת קיץ משנה פ"ד דשקלים מלתא דלא שכיחא אלפסי ור"י פ"ג דברכות דף ט"ו ע"א. ש"ע א"ח סי' ק"ז סעיף ה'. מגן אברהם ס"ק ה'. תפילת נדבה.

צבור אינו עני נ"י פ"א דבב"ב דף קס"ד ע"ב.

צבור אין מטריחין אותו יותר מדאי עיין: גזירה על. דעבד לגרמיה.

צבור במקומו כגאונים לכל ישראל. כן כתב רשב"א בסי' תשכ"ט וכ"ת מזרחי נ"א ומשא מלך מ"ד שהממונים תורת מלכות יש להם והגהת ש"ע ח"מ סי' ב' וכן נוהגים בכל מקום שטובי העיר כב"ד עיין מהררי"ק שורש קפ"ט מרדכי פ"ה דב"מ, כב"ד הגדול. רשד"ם ח"ב תשובת קכ"ח כל מה שעושים הקהל או ראשי הקהל הוא מאושר ומקובל עליהם כדבר הנגזר מפי ב"ד הגדול וכמה תשובות יש במהר"י הרא"ש כתב בתשובה ז"ל תקנה שעושים בני העיר בסתם כל בני העיר בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאינם פורעים מס כיון שלא הוציאו אדם ע"כ. ולמדנו מכאן שכל מה שעושים הקהל אפי' בסתם כולם נכנסים תחת הסכמתם. רשד"ם ח"מ סי' תמ"ז פשוט הוא כי מה שעושים הקהל או ראשי הקהל הוא מאושר ומקוים עליהם כדבר הנגזר מפי ב"ד הגדול וכמה תשובות יש בזה וכו' וסיים בסי' קכ"ח פי"ד. רשד"ם תשובה י"ד ק"ן אם כל הקהל נתנו רשות לטובי העיר ולממונים לתקן כל תקוני העיר ואדעתא דהכי הסכימו וכו' הרשות נתונה בידם להתיר הסכמות ומה שעשו עשוי. כל מה שאדם מקבל בפני ראשי הקהל אינו יכול לחזור בו ב"י ח"מ סי' כ"ב. קהל כה. תקנות עיין.

צבור המתענה על שום דבר ונענו קודם חצות לא ישלימו (הרא"ש ממשנה דהיו מתענין וירדו להם גשמים וכו' דף כ"ו וכן משמע מדברי הר"מ ב"ם ז"ל) ואם תלמידי חכמים ורוב הצבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי לפרוש עצמו מהם. צבור ששמע אחר חצות שקבלו התענית בטעות אין צריכים להשלים תה"ד סי' ר"פ. ש"ע א"ח סי' תקס"ט. יחיד המתענה על הצרה.

צבור העומדים עמהם בצרתם והפורשים מהם ושכרם ועונשם אלפסי פ"א דתענית דף רס"ז ע"א. ש"ע א"ח סי' תקע"ד. ומשה רבנו נצטער עם הצבור שנאמר ויקחו אבן. תענית נותנים עליו.

צבור הפורש ממנו אינו רואה בנחמתם והמצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתם ש"ע א"ח סי' תקע"ד. אלפי ור"ן פ"א דתענית דף רס"ז ע"א. דבר בעיר. פורש מן הצבור. תענית נותנים עליו. —

צבור וכבודו משנה תנן התם קורא את המגילה עומד ויושב וכו' ואמרינן שם עלה דדוקא ביחיד אבל הקורא אותה בצבור לא יקרא אותה לכתחילה יושב מפני כבוד הצבור. עיין ש"ע א"ח סי' תר"ץ. וכבוד צבור גופיה ילפינן מיתרו שהוכיח למשה באמרו מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך הוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל שראהו יושב על כסאו כמלך וכל ישראל עומדין כאמרינן במכילתא. וקב"ה למד דעת את העם לחלוק כבוד לקהל אפי'

מרבן

פחד יצחק

צא—צאן

צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בהחכמה יונית ר' ישמעאל אמר כך צא ובדוק דבר שלא יהיה בעולם מנחות דף צ"ט, ע"י סי' כ"א חכמה יונית.

צא והכריז על בניהם שהם ממזרים ועל יינם משום יין נסך ועל תורמוסן משום בשולי גוים משום שאינם בני תורה, רבי חייא בר אבא אקלע לגבלא חזא בנות ישראל דמיעברן מגוים שמלו ולא טבלו, חזא חמרא דמזגו גוים ושתו ישראל, חזא תורמוסא דשלקינהו גוים ואכלי להו ישראל ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דר"י יוחנן א"ל צא והכרז וכול' ע"ז פ"ר דף נ"ט.

צא מאצטגנינות שלך שאין מזל לישראל כך אמר הקב"ה לאברהם שראה באצטגנינות שלו שלא היה ראוי להוליד בן, שאין מזל לישראל פי' דתפילה וזכות משנה המזל לטובה, וביומא פ"ג דף כ"ח איצטגנינות גדולה היתה בלבו של אברהם אבינו וכן בב"ב פ"ק דף י"ו, שבת פ' בתרא דף קנ"ו, נדרים פ"ז דף ל"ב. אצטגנינות. מזל אין לישראל.

צאן ברזל אסור לקבל מישראל משום רבית ש"ע י"ד סי' קע"ז ב"מ פ' המקבל. עיין משנה אלפסי ונ"י פ"ה דב"מ דף ק"ד ע"ב ודף ק"ה ע"א ודף ק"ט ע"ב אין מקבלין נכסי צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין מן הגוים ובסימן קע"ו סעיף ד' מותר לשכור פרה ולשומה בדמים כגון שיאמר פרתך עשויה עלי בשלשים דינר (בריתא שם ד' ס"ט ע"ב) אם תמות (כדמפרש רב ששת שם וה"ה אם תשבר וכל כמה דלא קביל עליה זולא לא מלוה היא גביה) וכל זמן שהיא אצלי אעלה לך סלע בחודש בשכירות. וי"א דאם תמות משערין כמה היתה שוה בשעת מיתה (רמב"ן ורבנו ירוחם והטור) אלפסי שם דף ק"י ע"א. נכסי צאן. עסקא. פלגא באגר. שכירות אסורה או.

צאן לדיר אין מכניסין בחול המועד לזבל השדה ואם הכניסן הגוי מעצמו מותר אף בשבת אפילו אם מחזיק לו טובה על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר ואפילו אינו נותן לו אלא שכר מזונו אסור וביום טוב יכול ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכר אחד. ובחול המועד אפילו אם נותן לו שכר אחר מותר, ובלבד שלא ישכירנו (טור ובפי' הנמוקי יוסף) ולא יסייענו (שם בברייתא וכת"ק) ולא ימסור לו שומר לנער הצאן (פירוש מוליכה ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתנערים) ואם היה הגוי שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה מסייעין אותו בחול המועד ומוסרין לו שומר לנער הצאן ש"ע א"ח סי' תקל"ז סעיף י"ד אלפסי ור"ן פ"ב דמ"ק דף שפ"ו ע"א ובשלטי גבורים שם אות ג' כתב הראב"ד ז"ל ביום טוב במזונות פירוש אחר יום טוב יתן לו דמי מזונותיו אבל ביום טוב לא יאכל עמו דהא אין מזמנין את הגוי ביום טוב ולא נראה דאף ביום טוב מותר שיאכל שלא אסרו חכמים אלא לזמן את הגוי שהוא רוצה לכבדו ומרבה מנות בשבילו אבל

ספר

Pahad Yitshak

פחד יצחק

ot Tsadi-kof ve-helek me'ot kof

אות צד״ק וחלק מאות קו״ף.

יוצא לאור פעם ראשונה מתוך כ״י

הנמצא באוצר הספרים

בפאריז

על ידי חברת

Mekitse Nirdamim

מקיצי נרדמים.

V. 5

Pachad Jizchak.

Lyck, 1874.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'kize Nirdamim.

(L. Silbermann.)

Schnellpressendruck von Rudolph Siebert.

ספרים

היוצאים לאור בפעם ראשונה

על ידי חברת

מקיצי נרדמים

תחת השגחת ראשי החברה:

משה מונטיפיורי בלאנדאן,
אברהם הכהן (המכנה ד"ר אלבערט כהן) בפאריז,
אליעזר הלוי (המכונה ד"ר לעווע) בברייטאן,
אליעזר ליפמאן זילבערמאן בליק.

שנה חמישית תרל"א – תרל"ד.

Pachad Jizchak.

Lyck, 1874.
Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'kize Nirdamim.
(L. Silbermann.)
Schnellpressendruck von Rudolph Siebert in Lyck.

תקונים והערות

דף	שורה	תחת	צ"ל
מ"ב ע"ב	45	פי'	פיו
מ"ג ע"א	32	השיבות	חשיבות
" "	36	אלא	אלא על
" ע"ב	34	פ"ק	פ"ג
מ"ד ע"א	1	זה	ז'
" "	7	משנה	משנה ו'
" ע"ב	28	כ'	ו'
" "	31	ב'	משנה ב'
מ"ח ע"א	31	(אין)	אי
מ"ט "	1	ולאנ"ש	ולע"ש
נ"ג ע"ב	8	מעין	מנין
נ"ה ע"א	46	וקמ"ג	דף קפ"ג
נ"ו "	32	הרס"ט	תרס"ט
נ"ח "	13	אפסי	אלפסי
" "	29	ק"ש	קורא ק"ש
" ע"ב	13	מחנה	מנחה
נ"ט ע"א	7	משתו	מטתו
" "	23	תלמיד	תלמיד חכם
ס"ב "	30	ותוסר	וסותר
ס"ד "	20	קררנא	קרנא
" "	40	ויד בהרמב"ם	ונראה דהרמב"ם
ס"ו ע"ב	38	לו	לימר ליה
ס"ט ע"א	5	לא	קא
" "	6	האומר	האמורא
" "	9	וב"ק	ובפרק קמא
" ע"ב	4	מ"ח	א"ח
ע"ב "	46	גווייבנא	גוביינא
ע"ג "	3	א"ו	א"י
ע"ו ע"א	8	שנה	שוה
" ע"ב	1	פסוהל	פסולה
" "	33	מר"ה	מר"ח
ע"ח "	2	שנראח	שנראה
" "	44	לפסי	אלפסי
פ' ע"א	25	ל"ת	ר"ת
פ"ג ע"ב	16	ושניג וריו	ושני גוריו
פ"ז ע"א	43	כוותי,	כוותי'
פ"ח "	17	מהי ושיעינו	מה יושיעינו
צ' ע"ב	37	ממטלטין	ממטלטלין
צ"ז "	44	שאלמא	שאלמלא
צ"ט ע"א	29	בס' ב"ה	בעל ס' כנסת הגדולה
" ע"ב	32	הליכות	הליכות עולם
ק"א ע"א	4	משהו	משהא
" "	10	שער	ספר
" ע"ב	36	דרא"ה	הרא"ש
" "	46	ד"א	דא"כ
" "	48	משום	חשוב
ק"ג "	32	עיין	ע"י
" "	43	בחשבון	בחשון
ק"ד ע"א	43	ק'	כ'
ק"ה "	11	כ'	ב'
" ע"ב	17	עיין	ע"י
ק"י "	21	מגיו	מנוי
קי"ג ע"א	3	לשבר	לשכר
קט"ז "	2	דמי'	ראיה
קי"ז ע"ב	12	(על ידי)	לבקשת
קי"ט ע"א	32	ועץ	גועץ
קכ"ד ע"ב	44	ל"ו	א'
קכ"ה ע"א	29	הלא	דלא
" ע"ב	46	דרך ארץ, ודרך	דרך, ודרך ארץ.
קכ"ח ע"א	39	ק"ב	כ"ב
ק"ל "	24	ס"ז	ט"ז
קל"ג "	5	עוד עם	עמם
קל"ד ע"ב	4	דהאינדרא	דהאידנא
קל"ז ע"א	30	היה	פי'

א) דף כ"א ע"ב שורה 44 אחר „אמרו". צריך להוסיף „חולין פי"ב דף קמ"א. ע"י סימן נ"ה."

ב) „ כ"ז „ „ 8 ההגהה בהסגר הוסיף מה"ו חיים הירשנזאהן מירושלים בהיותו פה וראה איזה גליונים מהכ"י ולזה שייך גם ההגהה בדף כ"ט ע"ב, ל"א ע"ב שורה 30, מ"א ע"ב ובדף ס"ט ע"א.

ג) „ ל"ב „ „ 5 אחר תיבת „כלום" צריך להוסיף: „קנין נעשה. קנין סודר כל זמן, רבה ורב".

ד) „ מ"א ע"א „ 22 צריך לתקן התפ"ז במקום התפ"ג ועוד צריך למחוק שם תיבות „לראש שורה"; וצריך להתחיל ערך חדש בראש השורה „קנס שוה".

ה) „ פ"ז ע"ב „ 20 אחר „הוה" חסר „נמצא ששם לא היה רוצה שיהיה הלכה כמותו משום דהלכתא כותיה אלא משום שהיה בקי בדינין הורה שיחזיר השבח משום דגזלנא עתיקא הוא.

ו) כמה פעמים צריך לתקן ע"י (עין יעקב) תחת עי'.

Druck von LÖWY & ALKALAY, Pressburg, Langegasse 33.

ועיין שם בסוטה פירושים אחרים על רשע ערום. אלפסי פ"א דסנהדרין דף רע"א ע"ב. ש"ע ח"מ סי' י"ו וי"ז.

רשע ערום. כתובות פי"א דף צ"ה איזה רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כדרשב"ג דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר מאוכל ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר הראשון. ב"ב פ"ח דף קל"ז. סוטה פ"ג דף כ"א. ערובין פ"ה דף כ"ג. ובסהדרין פרק ט' דף ע"ו. זה המשהא בתו בוגרת לפ שהוא עני ואינו יכול לקנות שפחה לשמשו. אלפסי ונ"י פ"ח דב"ב דף רכ"ה ע"א. ש"ע ח"מ סי' רמ"ח.

רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו. מגילה פ"ק דף ו'. ברכות פ"ק דף ח'. ויבמות פ"ב דף קכ"א אם יבואו רשעים על האדם ינענע להם ראשו. כלומר לא יתגרה בהם אלא יהי' נכנע לפניהם.

רתת. בגמרא פרק הרואה קיבה והרתת ויותרת הכבד פירוש קיבה לא הקיבה שבבהמה גדולה היא אלא שבבהמה קטנה שמעמידין בה את הגבינה. רת היינו חתיכה רכה ולבנה של בשר שיש בכבשים קטנים שעדיין יונקין החלב הוויא על לובן כלפי הצוואר חתיכה יתירה וזו הוא הרת וקורין אותה בלשון לע"ז אנמיל"י. יותר הכבד כמשמעה מרפאין בה את בעלי שברורין שבעין זה פירוש רבינו האי גאון. ובערוך ערך הרת, כתב בסוף גמ' דפ' כיצד מברכין ובסוף הלכה קמא דבפרק הרואה. ובפ' אין מעמידין בסוף הלכה מתרפאין מהם ת"ר ששה דברים מרפאין החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבשה וקיבה והרת ויותרת הכבד פי' הרת הרחם של אשה או של תרנגולין תרדין בליטא"ש סיסין פולין.

נשלם אות ר' תהלה לאל עולם.

תקונים והערות.

דף	שורי'	תחת	צ"ל
ג' ע"א	47	אפוררופסא	אפוטרופוס
" ע"ב	45	כננד	כנגד
ד' ע"א	12	דמהרש"ח	דמהרח"ש
" "	47	כרדפ"ז	כרדב"ז
ה' "	13	לבן	לכן
ו' ע"ב	11	במידי	במים
ח' "	33	ק"ב	כ"ב
" "	40	צריך למחוק תיבות דרכן להיות	
" "	42	לברך	לחלק ולברך
" "	"	ספר	ספק
ט' ע"א	15	חכ"מ	חדש
י' ע"ב	29	ש"ת	ש"ח
" "	31	ולב'	ולכן
י"ח "	30	והתלמוד	והתלמיד
כ' ע"א	48	בחקום	בחומץ
כ"א "	5	באו	באותו
" ע"	42	די"ש	דיו"ט
" "	"	ת'	ח' דביצה
כ"ב ע"א	4	ק"ט	כ"ט
" "	41	ק"ח	כ"ח

דף	שורי'	תחת	צ"ל
כ"ג ע"ב	5	אבל	אבל היכא
" "	9	דף	דף י"ד
" "	11	לענין	לקנין
כ"ד ע"א	6	פ"ט	פ"ח
כ"ו "	27	קלסוהו	ולא קלסוהו
" ע"ב	40	בפ'	בפ"ט
ל"א "	22	וק"ס	וכ"מ
" "	30	קיל"א (נ"ל דצ"ל כולע)	כולו
ל"ב ע"א	44	זנ"ב	ש"ע
" ע"ב	3	סדור	סודר
ל"ה "	34	צריך למחוק תיבת „מהר"י"	
" "	46	וב"י	ונ"י
ל"ט "	9	משעבר (?)	משעבד
מ' ע"א	31	קנם	קנם
מ"א "	9	ל"ר	ל"ד
" "	17	כתכ	כתב
" "	34	עי'	על
" "	37	שמא	טמא
" "	"	שפיר	טהור

רשע בן צדיק אם קורין רשע בן רשע. סנהדרין פ״ז דף נ״ב ע״א. אמר רב אשי כמאן קרינן רשיעא וכו׳. אלפסי דסוף מגילה דף שע״ו ע״א והר״ן שם. אלפסי דסנהדרין פ״ז דף רפ״ה ע״ב. ש״ע ח״מ סי׳ ת״כ סעיף ל״ח בהג״ה. הקורא לחברו מלשין בן מלשין אם הוא לבד מלשין פטור מן הבושת. האי מאן דסני שומעני שרי לבזויי בגמ״ל ושי״ן פי׳ בן שפחה בן גויה. ועיין במרדכי בב״ק בדין מי שחרף את חברו וקרא אותו רשע בן רשע.

רשע בשעה שנאבד מן העולם שלש כתות מלאכי חבלה יוצאים לקראתו אחת אומרת אין שלום וכו׳ ואחת אומרת למעצבה ישכב ואחת אומרת לך ושכב את ערלים. כתובות פי״ב דף ק״ד ק״ה.

רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שוב רשעו. קדושין פ״ק דף מ׳. עיין אלפסי ור״ן פ״א דר״ה דף ש״ז ע״ב. רמב״ם פ״ב מהל׳ תשובה פסקא ב׳.

רשעים אוי להם שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עוה״ב בעוה״ז. הוריות פ״ג דף י׳.

רשעים אם יבואו על האדם ינענע להם ראשו. יבמות פי״ד דף קכ״א. בע״י סי׳ נ״א. אלפסי ונ״י פי״ו דיבמות דף תנ״ג ע״א.

רשעים בגהינם אומרים יפה דנת יפה זכית יפה חייבת ויפה תקנת גהינם לרשעים וגן עדן לצדיקים. ערובין פ״ב דף י״ט. כך אומרים בגהינם ומצדיקים עליהם את הדין. ודרוש כל הפסוק עוברי בעמק הבכא עליהם אמר ריש לקיש רשעים אפי׳ על פתחי של גהינם אינם חוזרין שנאמר הפושעים בי. ומוקי לה בפושעי אוה״ע. ועיין בח״א למהרש״א דבפ״ק דר״ה מוקי להאי קרא גם בפושעי ישראל הגמור שאין להם חלק לעוה״ב. והם המינים והמוסרים והמומרים וכו׳. שם.

רשעים בחייהם קרויים מתים. ברכות פ״ג דף י״ח. ע״י מאמר ס׳.

רשעים הקב״ה מואס בתפילתן. עיין גשמים היו מתענין שם שני משלים.

רשעים לא דיין שנוטלים ממון מזה ונותנין לזה שלא כדין אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו כי המשפט לאלהים הוא. כי המשפט לאלקים הוא דריש. פירש״י כי המשפט לאלהים כאלו אתה דן ומוציא ממון מיד הקב״ה שהרי עליו להחזיר ממון לבעליו. סנהדרין פ״ק דף ח׳.

רשעים לא דיין שעושין סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי. כך אמר הקב״ה סלע שלי פומבי חותם שלי שאני חותם בו הפקר לכל שכל הרוצה לחתום בו יחתום. כלומר שבאים על הערוה על כרחי ומולידים ממזרים. אלא שמטריחין אותי שאני יוצר הולד על כרחי שהרי גזירה הוא מלפני שינהוג העולם כמנהגו ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין ור״ל אמר כך. ובתנחומא דריש מפסוק צור ילדך תשי. ע״ז פ״ד דף נ״ד.

רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגהינם. חגיגה פ״ב. ע״י סי׳ י״א.

רשע עד לא יהי׳. היינו שלא יעיד בעל עבירות שנאמר בפ׳ משפטים אל תשת ידך עם רשע וגו׳. סנהדרין פ׳ זה בורר. רמב״ם פ״י מהל׳ ערות. סמ״ג לא תעשה סי׳ רי״ד. סמ״ק סי׳ רל״ו. ח״מ סי׳ ל״ד. מישרים נתיב ב׳ חלק ד׳. כל בו סי׳ פ״א. אלפסי ונ״י פי״ו דיבמות דף תנ״ד ע״א שלא להצטרף עמו להעיד פרק שבועות העדות מנין לעד שיודע בחברו וכו׳. ח״מ וב״י ולע״ש סי׳ ל״ד. אלפסי פ״ז דב״ק דף כ״ט ע״ב. אלפסי פ״ג דסנהדרין דף רע״ד ע״א.

רשע ערום זה המטעים טענותיו לדיין קודם שבא בעל דין חברו. סוטה פ״ג דף כ״א. ע״י סי׳ ס״א. רב שהי׳ לו דין עם שמעון ובירור ביניהם בירורים והלך שמעון והטעים דבריו לדיין שלא בפני הרב וקרא בליעל ורק שמעון ופשט לו הרגל וכו׳ בר נדוי הוא. מהרר״א בן חיים ח״א ד׳.

ועיין

רש"י דרכו לפרש המשנה כסלקא דעתך דבגמ׳ אבל ר"ע לא. וטעמא. שם. משנה ב׳ פרק ב׳ דפאה בתי"ט.

רש"י הי׳ אחר בעל הערוך והביא דבריו במס׳ שבת דף י"ג ע"ב בפי׳ האוכל אוכל ראשון ואוכל שני נפסל גופו וכו׳. דלא בעי הערב שמש כמו שפי׳ הוא בערך וכו׳.

רש"י והדרכים להבין ולדקדק בדבריו. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל רש"י. והביא מהר"י קולין תשובה פ"ו ושאר מפורשים וכמה דרכים אשר למד מרבותיו בהבנת דברי רש"י.

רש"י והרמב"ם דפליגי אהדדי ורבנו תם פוסק כאחד מהם הלכתא כהאי דפסק ר"ת כוותי׳. שלשלת הקבלה מדון יחייא דף מ"ט ע"א והטעם שם משום דרב ושמואל ורבי יוחנן בסוד הגלגול.

רש"י זקנו של הרשב"ם הי׳. משנה ו׳ פ"י דשביעית תיו"ט. טור א"ח סי׳ ת"ד.

רש"י כשכותב בפירושו לקמי׳ מפרש ר"ל בסמוך והיכא דכתב לקמן ר"ל רחוק מן המקום הזה וכשנמצא לקמי׳ והוא מופלג ולקמן והוא סמוך צריך להפוך דטעות נפל בספר. כן כתב בעל מהרר"י נמרים להרדב"ז בכללי גמרא דף י"ח ע"ב עיין לקמן. וכתב בים של שלמה פ"ק דב"ק סי׳ כ"ג שכל מקום שפירש רש"י בגמ׳ מוקי לה ס"ל להלכה כך. חוות יאיר תשובה צ"ד.

רש"י כשכתב בפירושו פסוק הוא במקום פלוני אנו נוהגין לדקדק בדבריו מה קמ"ל. כן דקדק רש"ל בים של שלמה קמ"א גבי פסוק הוא בספר משלי גם מהר"י קולין מדייק היכא שאמר רש"י לקמן מפרש ואזיל או כדמפרש ואזיל בענין אונס בגיטין. הלקט ח"ב תשובה כ"ט עיין לעיל.

רש"י מפרש דברים פשוטים. כללי גמרא למהר"י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף קי"ד ע"ב. בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה שור חרש שוטה וקטן שנגחו. ר׳ יעקב משלם חצי נזק. רבי יעקב מאי עבידתיה. אלא אימא רבי יעקב אומר משלם חצי נזק. כתבתי תשובה זו למתמיהים על רש"י האיך מפרש דברים פשוטים מצד הענין וטעמא משום שמצד הלשון הוא מגומגם. שור חרש שוטה וקטן שנגח ר׳ יהודה מחייב ורבי יעקב אומר חצי נזק אמרינן והכי קאמר מה שחייב ר׳ יהודא פירש רבי יעקב.

רשע איזה. אלפסי ור"ן פ"ב דקדושין דף תרמ"ג ע"א. ש"ע אה"ע סי׳ ל"ח סעיף ל"ב. הרי את מקודשת לי ע"מ שאני רשע. אפי׳ צדיק גמור הרי זה מקודשת מספק (גמרא שם דף מ"ט ע"ב) שמא הרהר ע"ז בלבו (וסיים הרמב"ם פ"ח מהל׳ אישות ומשהרהר לעבוד בלבו נעשה רשע שנאמר פן יפתה לבבכם וכתוב למען תפום את בית ישראל).

רשע אין קוברין אצל צדיק. מנין שנאמר ויהי הם קוברים איש וגו׳. וישליכו איש בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו. סנהדרין פ"ו דף מ"ז. רשע חמור אצל רשע קל. עיין ר"ע משנה ה׳ פ"ו דסנהדרין. אלפסי ונ"י ורש"י פ"ו דסנהדרין דף רפ"ד ע"ב. ש"ע י"ד סי׳ שס"ב סעיף ה׳.

רשע אל תשת עד שנאמר אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. אלפסי ונ"י פ"ב דיבמות דף ת"ח ות"ט. ורבא בעי רשע של חמס ולא קיימא לן כוותי׳. אלפסי פ"ז דב"ק דף ק"ט ע"ב. עיין אלפסי ונ"י פ"ג דסנהדרין דף רע"ד ע"א ודף רע"ה ע"א.

רשע אם יאמר אדם לחברו יורד עמו עד לחייו. קדושין פ"ק דף כ"ח. אלפסי ור"ן פ"ז דשבועות דף של"ה ע"א. אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תרל"ב ע"א. ש"ע סי׳ של"ד. רמב"ם פ"ו מהל׳ תלמוד תורה.

לפי מידותיהם. ש"ע א"ח סי' שמ"ה. אלפסי ור"ן ורש"י ושלטי גבורים פ"א מהל' שבת דף צ"ח ע"א ע"ב. רמב"ם פי"ד מהל' שבת. שלטי גבורים שם אות ג'. ועיין הר"ן פ"ה מהל' שבת דף קכ"ג ע"ב ד"ה אבל קשה הרבה מאוד. ר"ע האריך על ארבע רשויות משנה א' פרק י"א דשבת.

רה"ר כשם שאין מקלקלין בו כך אין מתקנין בו. משנה י' פ"ג דשבועות. רמב"ם סוף פ"ב מהל' שמטה ויובל.

רה"ר למעלה מעשרה טפחים ליכא אלא הוא מקום פטור. משנה ז' פ"י דערובין וברע"ע. אלפסי פ"ב דערובין דף רכ"ב ע"ב. ש"ע א"ח סי' שמ"ה סעיף י"ב.

רה"ר לשבת ורשות היחיד לטומאה משנה ג' פ"ו דטהרות בר"ע ותיו"ט. רמב"ם פרק עשרים מהל' שאר אבות הטומאה.

רשות הרשה ראובן לשמעון להשתמש דרך חצרו ומת ומוחה בידו בנו הדין עמו. מהרר"א בן חיים ח"א פ"ח.

רשותו של אדם אימתי קונה לו. רמב"ם פ"ד מהל' זכי'. ח"מ סי' ר' ורמ"ג. לע"ש סי' רמ"ג. פ"ק דב"מ. אם רשותו קונה לו לענין שלא יוכל אחר לקנות סחורה שהביא מוכר לרשותו. מרדכי פ"ק דב"מ. כל בו סי' קכ"ג דין ש'. תרומות הדשן סי' ש"י. לע"ש סי' רס"ח. אימתי רשותו קונה מציאה. רמב"ם וקרית ספר פי"ז מהל' גזילה. ח"מ ולע"ש סי' רס"ח.

רשותו של אדם אינו קונה לו בעל כרחו דוק ותשכח בדיני חמץ א"ח סי' תמ"ח.

רשותו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואימתי. מימרא דר"י בר חנינא בפ"ק דב"מ. רמב"ם פי"ז מהל' גזילה ופ"ב ופ"ד מהל' זכיה. ח"מ ולע"ש סי' רמ"ג. מדכתיב אם המצא תמצא בידו ה"ה שאר רשותו.

רשות יורש לאו כרשות לוקח. משנה פ"י דקמא בתי"ט. ועיין ברי"ף ונ"י. הרי"ף פ"ג דב"מ דף קפ"ג ע"א. ח"מ סי' שנ"ג ושס"א. הלכתא כרבא דאמר הכי בפ"י דב"ק דף ק"א ע"ב.

רשות. כי קתני דבר זה רשות יש בו שני פירושים. או רשות בית דין. או רשות מצוה. מציעא דף ק"ח מאי לאו רשות דב"ד לא רשות דמצוה. הליכות אלי אות תרפ"ד.

רשות נתונה לכל אדם אם לטוב ואם לרע. רמב"ם פ"ה ופ"ו מהל' תשובה.

רשות נתן לחברו לעבור דרך גבולו על מנת שיתן לו כך וכך לשנה ושוב מסרב ליתן וטוען שמעולם לא פרע מאומה אין הדין עמו ואפי' בא מחמת טענה שמחל לו וחייב לפרוע אפי' על מה שעבר שלא פרע. מהרר"י טראני ח"מ. מ'.

רשות קטן אינו קונה לו דנתרבה משליחות פ"ק. דב"מ. רמב"ם פ"ד מהל' זכיי' ופי"ז מהל' אבידה ופכ"ט מהל' מכירה. אלפסי ונ"י פ"א דב"מ דף ס"ט ע"ב לפי האמת. ש"ע ח"מ סי' רמ"ג ורס"ח.

רשות קטן וקטנה אימתי קונה להם. ח"מ סי' רמ"ג ורס"ח.

רשות שוכרין מן הגוי אפי' בפחות משוה פרוטה. אלפסי פ"ו דערובין דף ר"ט ע"א וטעמא כר' יהונתן דף ר"ח ע"א. ש"ע א"ח סי' שפ"ב.

רש"י. אמרו לאביו בחלום הוא סימא עינו של ע"ז (שלא אבה לתת לצורכה האבן יקרה בעשרת אלפים ככר כסף לשומה בעין ע"ז חסרה או נאבדה כמובא בשלשלת הקבלה להרב יחייא דף מ"ח ע"ב דף מ"ט) מן השמים יסייעוהו ויתנו לו בן מאיר עיני כל ישראל בהלכה. לשנה הבאה יצא ממנו רש"י רבן של המפורשים האשל הגדול מאור הגולה רש"י ז"ל. כך ראיתי בספר מדרשות כ"י הכמוס אצלי הגם שהר"ר יחייא הנ"ל אמר שנשמעה הבת קול בבית מדרשו לכל תלמידיו.

ארבעה על ארבעה על גבו רשות היחיד ואם חוקק בו ארבעה על ארבעה אפי' באמצע רחוק מן הכותלים נעשה אף תוכו רשות היחיד. סעיף ט"ו. גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג וכו' ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי רשות היחיד. סעיף י"ז. ש"ע א"ח סי' שמ"ה. אלפסי ור"ן פ"א מהל' שבת דף צ"ח. רמב"ם פ"ד מהל' שבת. זיזים הבולטים מן הכותל ויש בהם ארבעה על ארבעה אם חלון הבית פתוח להם הוי רשות היחיד.

רה"י ורשות הרבים מקום פטור וכרמלית. ש"ע א"ח סי' שמ"ה. ודיניהם. משנה א' פ"א דשבת בר"ע בארוכה. אלפסי פ"א דשבת דף צ"ח. רמב"ם פי"ד מהל' שבת. משנה א' ב' פ"א דשבת ובר"ע ובתי"ט.

רה"י לשבת ור"ה לטומאה. משנה ו' ז' ח' ט' י' פ"ו דטהרות. עיין רמב"ם פי"ח מהל' שאר אבות הטומאות ופי"ז ושאר פרקים.

רשות הרבים אינו מקום קניה. סימטא הוא מקום קניה. משנה ג' פ"ט דכתובות תי"ט. רמב"ם פי"ז מהל' גזילה ואבידה פסקא ט'. משנה ד' פ"א דב"מ ר"ע תיו"ט.

רה"ר אין מערבין לחצאין אלא או כולה או מבוי ומבוי בפני עצמו ובונה כל מבוי ומבוי מצבה (פי' אצטבע) על פתחו אם רצה לחלוק רשותו מהם. בד"א שאין מערבין אותה לחצאין בעיר מוקפת חומה גבוה עשרה טפחים ויש לה דלתות אבל אם לא היתה העיר כולה מוכשרת במחיצות ובאו להכשיר חציה ולערבה הרשות בידם. זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין היינו לומר שאין לחי או קורה מועיל לסלקם זה מזה אבל בפס ארבעה או בשני פסים שני משהויין נחלקים אלו מאלו ומערבין לחצאין ואם הוא רחב מעשר אמות עושה פתח או יעשה מחיצה גבוהה עשרה לפתח. מביאו ש"ע א"ח סי' שצ"ב סעיף ד' ה' ו'. אלפסי ונ"י פ"ה דערובין דף ר"ז ע"א. שלטי גבורים שם אות א'.

רה"ר אשכחן דקאמר אפילו באמורא שדרכו לפרש וקאמר בגמ' דאינו אלא סימטא. בתרא דף פ"ח ע"א. וז"ל הגמרא כאן בסימטא ואמאי קרי לי' רשות הרבים שאינו רשות היחיד. גופי הלכות אות תקי"ט.

רה"ר דידן כרמלית הוי. עיין ש"ע א"ח סי' ש"ג סעיף י"ח.

רה"ר הם רחובות שווקים רחבים י"ו אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין דלתותיו נעולות בלילה הוי רשות הרבים. וי"א שכל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים רש"י. בריש ערובין. וכן נראה דעת הרא"ש בפ"ק דערובין ופ"ג דביצה וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומות והרוקח בסי' קע"ה והתוס' בפ"א דשבת. דמשמע קצת כן. וכ"כ בפ"י דשבת. אבל הרמב"ם לא הזכיר תנאי זה בפי"ד מהל' שבת. וכ"כ הרב המגיד בשם הרמב"ן והרשב"א והסכים עמהם. וכ"כ בהגהות מרדכי ממסכת שבת שבסוף ערובין. וכ"כ הר"ן בר"פ במה אשה. והריב"ש בתשובה שאף שאין ששים ריבוא עוברים בו הוי רשות הרבים. מבואות הרחבים י"ו אמות ומתקצרים בקצתן ואין בהם י"ו אמה י"א שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הם רשות הרבים. הרב המגיד פי"ד מהל' שבת בשם הרשב"א. מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב י"ו י"א שהוא ר"ה הרא"ש פ"ק דערובין בשם ר"י כל דבר שהוא בר"ה אם אינו גבוה שלשה טפחים אפי' אם הם קוצים או צואה שאין רבים דורסים עליהם חשובים כקרקע והוי רשות הרבים. ואם הי' גבוה תשעה טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים אפילו אין רוחב ארבעה. גומא בר"ה אם אינה עמוקה שלש הוי כרשות הרבים. חורים שבכותלים כלפי ר"ה אם הם גבוהים למעלה משלשה אינם כרשות הרבים אלא נידונים לפי

רקיעין שבעה הם. וילון. רקיע. שחקים. זבול. מעון. מכון. ערבות. חגיגה פ׳ אין דורשין דף י״ב. ע״י מאמר ז׳. רקיע שכיהה כברזל מלהוריד טל ומטר בשביל מעשה הדור שהם מקולקלים. תענית פ״ק דף ז׳ ח׳. מה תקנתם. יתגברו ברחמים שנאמר וחיילים יגבר ויתרון הכשר חכמה כ״ש אם הוכשרו מעשיהם מעקרא. רב אמי דריש לי׳ לקרא דאם קהה הברזל.

רקם תרי הוי. גטין ריש פרק א׳ בהר״ן דף תקנ״ד ע״א.

רקקה דם היבמה אינה צריכה לרוק פעם אחרת. וי״א דדוקא במוצצת דא״א לדם בלא צחצוח רוק אבל בשותת מאליו לא. אלפסי ונ״י פ״ב דיבמות דף תל״ט ע״ב. שלטי גבורים שם אות א׳. ש״ע אה״ע סי׳ קס״ט סעיף א׳. אם אכלה שום או גרגיר וכיוצא בו מדברים המרבים רוק והי׳ הרוק זב מפיה אינו כלום. אלפסי שם דף תמ״א ע״א. ש״ע סעיף מ״א. מעצמה בעינן וליכא.

ראשים בני העיר להסיע וכו׳. מהרר״א בן חיים ח״ב נ״ב פ״ב מהר״י קולין סי׳ א׳ וראי׳ לדבר שהרי כתב המרדכי וז״ל רואין בני העיר. מהרר״ם אלשיך נ״ט. אלפסי ונ״י פ״א דב״ב דף קס״ד ע״ב. ברייתא פ״ק דב״ב דף ח׳ ע״ב ח״מ סי׳ רל״א. רשב״א יש מי שחושב סברתו נגד רוב הפוסקים. עיין רשד״ם ח״ב סי׳ ל״ח ע״ה קל״ו. קע״ד קפ״א ר״ז. וחלק ד׳ סי׳ מ״ג קע״ה.

רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ד׳. בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדיני תורה. אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה׳. ואם לאו עשיר ורש נפגשו עשה כלם ה׳. מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טפש. טפש לזה עושה אותו חכם. תמורה פ״ב דף י״ו. ר׳ נתן דרש כך. ור׳ יהודה הנשיא דורש כך. רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ד׳ בשעה שעני הולך אצל בעל הבית ואומר פרנסיני אם מפרנסו מוטב ואם לאו עשיר ורש נפגשו עושה כלם ד׳. מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו עני. עני לזה עושה אותו עשיר.

רשות אם כתב בשטר שכירות לא יוכל להשכיר לאחר אם לא ברשות המשכיר אם רוצה שצריך שירשה בפירוש או אם די בשתיקה דבעלמא כהודאה דמיא או אם מחייב המשכיר להרשות כל עוד שימצאו סוחרים הגונים עפ״י מורי צדק היושבים על מדין ואם יש חילוק בין לשון רשות ללשון רצון היינו בין אם לא רשות המשכיר לאם לא ברצון עיין ערך חזקת ביתו מכר בפסק השני ד״ה ועיין צריכין אנו למודעי.

רה״י בוקע ועולה עד הרקיע בוקע ויורד עד התהום. אלפסי פ״ג דערובין דף קצ״ז ע״א. אלפסי פ״א דשבת דף צ״ט ע״א. ש״ע א״ח סי׳ שמ״ה. משנה א׳ פי״א דשבת ר״ע אמר רשות היחיד כרשות היחיד עד הרקיע.

רה״י הוא מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר. וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה. ובהגהת אשר״י פ״ק דשבת באלו הארבעה על הארבעה הן ואלכסונן (ועיין ש״ע א״ח סי׳ שמ״ט סעיף ב׳.) כותלים המקיפים רשות היחיד על גביהן רשות היחיד אפילו אינם רחבים ארבעה. חורים שבכותלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד הם רשות היחיד ואם הם כלפי חוץ ואינם עוברים כלפי פנים נדונין לפי גובהן ורחבן כמו שיתבאר בסעיף י״ג. ב״י בשם הרשב״א והמגיד. ואפי׳ כלי כגון שידה תיבה ומגדל או כוורת אם יש בו לרבע ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה הוי רשות היחיד. גומא ברשות הרבים עמוקה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה הוי רשות היחיד. סעיף י״א. בית שאין תוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה יש בו

ארבעה

דנדרים דף כ״ב ע״ב. תירוץ אחד יגדיל תורה ויאדיר הפירוש על כתר אותיות שהיו מבינים דורות הראשונים הדברים מכח הרמז ותגי אותיותי ולא היו צריכין להטריח כ״כ בלמוד התורה אך מכח החטא נטמטמו הלבבות ונתמעטו והוצרכו להרבה ספרים. תירוץ שני אלמלא לא חטאו ישראל לא היו צריכין לדברי תוכחה ומוסר. תירוץ שלשי דודאי התורה היא מכפר׳ והיא זכות לישראל וכשחטאו היו צריכים בתורה יותר. והרבה להם עול יותר לכפר עונותיהם ולזכותם.

רצה והחליצנו. עיין ש״ע א״ח סי׳ קפ״ח. אלפסי ור״י פ״ז דברכות דף ל״ט ע״א. ועיין ש״ג אות ג׳. התוס׳ ורש״י כתבו דבין בחול ובין בשבת מתחיל ברחם וחותם בבונה ירושלים ומזכיר ענין היום באמצע כגון רצה והחליצינו ורבינו אפרים כתב דאעפ״י שמתחיל בנחמנו לא מצינו מסיים מנחם עמו ישראל דהוה לי׳ חותמים בשתים והרא״ש הי׳ נוהג בפתיחה כדברי רבנו ובחתימה כדברי התוס׳. ומיימון כתב כדברי רבינו אבל לדידי׳ בין בחול בין בשבת אי בעי פותח ברחם וחותם בונה ירושלים. ואי בעי פותח בנחמה וחותם מנחם עמו ישראל. אלפסי ור״י שם דף מ׳ ע״א. טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך אתה ה׳ אלקינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית. ברוך אתה ה׳ מקדש השבת. שם סעיף ה׳. גנת וורדים דין שי״ד אות ל״ח. הסועד סעודה יתירה בשבט וטבת ולא הזכיר שבת ודין ר״ח שחל בשבת.

רצועה שהוא של עגל מנין דכתיב ארבעים יכנו וסמוך לי׳ לא תחסום שור בדישו. מכות פ״ג דף כ״ג משנה י״ב פ״ג דמכות. רצועה של מלקות ודיני׳. רמב״ם פרק ט״ז מהל׳ סנהדרין פסקא ח׳. ועיין ש״ע א״ח סי׳ תר״ז סעיף ו׳ בהג״ה.

רצועות תפילין עם התפילין מטמאים את הידים. משנה ג׳ פ״ג דידים. רמב״ם פ״ט מהל׳ שאר אבות הטומאות פסקא ו׳.

רצועות תפילין שחורות הלכה למשה מסיני. הר״ן פ״ג דמגילה דף שס״ו ע״א. אלפסי הל׳ תפלין דף פ׳ ע״א. ש״ע א״ח סי׳ ל״ג סעיף ג׳. וכתב הרא״ש רצועות שחורות וכו׳. יש שעושים בתים של תפלין מעור לבן דלא נאמר שחורות אלא ברצועות ומ״מ נויי תפלין שיהיה הכל שחור.

רציחה אינה דוחה שבת ולא יום טוב. אלפסי דסנהדרין דף רפ״ג. ונ״י דף רפ״ג ע״א. ולכן אין דנין דיני נפשות בערב שבת ולא בערב יום טוב שמא יתחייב וא״א להורגו למחר. רמב״ם פ׳ י״א מהל׳ סנהדרין דין א׳.

רק בפני חברו ונמאס בה עליו נאמר כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע. חגיגה פ״ק דף ה׳.

רקוד אנשים עם נשים נראה דאסור ממ״ש בא״ח סוף הל׳ יום טוב סי׳ תקכ״ט והרמב״ם ז״יש להזהיר שלא יתערבו אנשים ונשים בבתים.

רקוד אסור ביו״ט. ש״ע א״ח סי׳ תקכ״ד. ובשבת. של״ט. עיין מגן אברהם ריש סי׳ תרס״ט א״ח אעפ״י שאין מרקדין ביום טוב מ״מ לכבוד התורה מותר. בליוורני מתירים כפי מנהגם. ועיין טעמים בלבוש. ועיין אלפסי ור״ן ריש פ״ד דיום טוב דף רצ״ה ע״א הנח להם וכו׳ דבענין זה נאמר. ועיין משנה אלפסי ור״ן פ״ה דיום טוב דף רצ״ח ע״ב ודף רצ״ט ע״א.

רק חזק לבלתי אכול את הדם כי הדם הוא הנפש וגו׳ ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר גזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להן ומחמדתן הפורש מהן עאכ״ו שיזכה לו ולדורותיו עד סוף כל הדורות. משנה ט״ו פ״ג דמכות.

רקין ואכין מועטין הן. משנה ד׳ פ״ח דעירוכין בתי״ט.

הוא שמן ואם נתרפא נתרפא: ברכות ל״ו ברייתא וכפי׳ הרמב״ם פכ״א מהל׳ שבת: סעיף ל״ו אין לועסין מוסטב״י ולא שפין בו השינים לרפואה ואי משום ריח הפה מותר. תוספתא הרי״ף והרא״ש פי״ד דשבת. והרמב״ם בפרק נ״א. עיין משנה ג׳ פי״ח דשבת וברע.

רפואה בחוה״מ מותרת. ש״ע א״ח סי׳ תקל״ב סעיף ב׳. תוספתא כתבוה הרא״ש והרי״ף והר״ן פ״ק דמ״ק דף שפ״ד ע״ב.

רפואה הקב״ה מקדים למכה. עיין עד דלא שכיב שכבא.

רפואה שאין לה קצבה כמזונות דאלמנה. נ״י פ״ט דב״ב דף ר״ל ע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ ע״ט. המתחייב לזון חברו אינו חייב ברפואתו אה״ע סי׳ קי״ד. וח״מ סי׳ ס׳ בהג״ה. ב״י מח״מ סי׳ ר״ז. איזה רפואה בכלל מזונות. ב״י ח״מ קע״ו וקע״ז. עיין אלפסי ור״ן פ״ד דכתובות דף תפ״ח ע״א. אה״ע קי״ד. רשד״ם ח״ד סי׳ קס״א. תשובת הכהן ח״מ סי׳ קי״ו. ב״י ח״מ קע״ז. וטור ח״מ סי׳ קע״ז. לע״ש סי׳ ס׳ וקע״ו וקע״ז.

רפואה שיש לה קצבה. ש״ע אה״ע סי׳ ע״ט. אלפסי ור״ן פ״ד דכתובות דף תפ״ח ע״א. ושם באלפסי עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה.

רפואת אשתו כיצד לקתה חייב הבעל לרפאה בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה. אבל אלמנתו אינו מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קצבה שהוא דומה למזונות: רצו היתומים לקצוב את הרפואה כדי שתהי׳ לה קצבה ויפטרו ממנה הרשות בידם: ראה הבעל שהחולי ארוך יכול לומר לה הרי כתובותיך מונחת או רפאי עצמך מכתובותיך או הריני מגרשך ונותן כתובה. ואין ראוי לעשות כך מפני דרך ארץ. ש״ע אה״ע סי׳ ע״ט. אלפסי ור״ן פ״ד בכתובות דף תפ״ח ע״א וע״ב שלטי גבורים אות ה׳.

רפואת בהמה בחש״מ מותרת. אלפסי ור״ן פ״ד דמ״ק דף שפ״ד ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ תקל״ו. מי שצריך לרכוב בחה״מ לטייל או לצורך המועד ולא נסה ללכת ברגליו יכול ליטול צפרני הסוס ולתקן ברזליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. ומותר לרכוב במועד אפי׳ מעיר לעיר וכו׳. אלא שאסור לתקן צרכי רכיבה אם אינו רוכב לצורך או לטייל (ב״י). מותר לסרוק הסוס כדי ליפותו. רמב״ם וסמ״ג ואלפסי שם מהא דרב שבא לסרוקי סוסיא.

רפואת בהמה בשבת ודיני׳. ש״ע א״ח סי׳ של״ב ומותר לגוי להקיזה אם הוא ספק שתמות. אחזה דם מותר להעמידיה במים.

רפוי כיצד משערין. משניות אלפסי ונ״י פ״ח דב״ק דף ל״א ע״ב ודף ל״ב ע״א. ש״ע ח״מ סי׳ ת״כ סעיף י״ח. רמב״ם פ״ה מהל׳ חובל ומזיק דין י״ח. ידי אליהו תיקון קמ״ח כיצד משערין הריפוי אומדין כמה ימים יחי׳ זה מחולי זה וכמה הוא צריך ונותן לו מיד ואין מחייבין אתו ליתן דבר יום ביומו. ודבר זה תקנה הוא למזיק. ברייתא פרק החובל, והמחבר חולק על תיקון זה בחכמה שם.

רפוי נזק צער שבת בשת כיצד ודיניהם. פ״ח דקמא. ש״ע ח״מ סי׳ ת״כ. רמב״ם פ״ב מהל׳ חובל ומזיק.

רצה ה׳ אלקינו בעמך ישראל כו׳ אומרים בכל התפילות ודלא כנוהגים שלא לאומרו במנחה. ש״ע א״ח סי׳ ק״ב. מטה משה אות קמ״ט.

רצה הקב״ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. משנה בסוף מכות. אלפסי ונ״י דף ש״א ע״א. שבות יעקב ח״ב תשובה קפ״ב קשיא על האי דמתניתין דמס׳ מכות שהרבה הקב״ה זאת לישראל כדי לזכותם. ובנדרים אמרינן להיפך שאלמלא לא חטא ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע משמע דריבוי הוא חובה. עיין פ״ג

דנראה משום ביטול רפואה. עי״ש דביאר אותם והעלה להתיר. הקדמת אוצר החיים דף א׳.

רפואה אם הוא בכלל אכילה ושתי׳. עיין רפואה שאין לה קצבה.

רפואה אסורה בדברים אסורים אם אינם בדוקים ומנוסים. חוות יאיר ק״ב.

רפואה אסורה בדברי תורה: עיין דברי תורה אסור.

רפואה אסורה בשבת משום שבות. משנה י״ד פ״י דעירובין בר״ע. ש״ע סי׳ שכ״ח. גזירה משום שחיקת סממנים דחייב משום טוחן. משנה ג׳ ז׳ פי״ד דשבת. ובבהמה התירו קצת רפואות בש״ע סי׳ של״ב א״ח. וכתב מג״ד שם ס״ק ב׳ דברפואת בהמתו אין אדם בהול כ״כ שיבא לשחוק סממנים.

יין בתוך העיין אסור ע״ג העין מותר. ורוק תפל אפי׳ ע״ג העין אסור. אלפסי ור״ן פי״ד דשבת דף קל״ח ע״א: מעבירין כלי ע״ג העין בשבת דוקא כלי הניטל בשבת. אלפסי ור״ן פכ״א דשבת דף קס״ה ע״ב. ש״ע סי׳ שכ״ח סעיף מ״ו. כהן שלקה באצבעו שלא במקום עבודה כגון ע״ג אצבע כורך עליו גמי במקדש אבל לא במדינה דרפואה הוא ואסורה משום שבות. חוץ למקדש. אבל במקדש אין שבות. ואם להוציא דם כאן וכאן אסור. משנה אלפסי ור״י פ״י דערובין דף רכ״ה ע״א. ושלטי גיבורים שם מי שלקה באצבעו אסור לכרוך עליו גמי בשבת שהגמי מרפא המכה. וכל דבר שהוא משום רפואה אסור לעשות בשבת. אבל מותר לכרוך עליו בגד. וכן נוהגין לתת ע״ג מכה עלין בשבת שאינה אלא משמרה, חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה. וזה מבואר בתלמוד א״י. רמב״ם פכ״א מהל׳ שבת. מי שלקה באצבעו לא יכרוך עליו גמי כדי לרפאותו ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממנו דם. עיין רמב״ם פ״י מהל׳ כלי מקדש והעובדים בו. רמב״ם פכ״א מהל׳ שבת פסקא כ״ה. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ח. אין נותנין יין לתוך העין. ולתני על גביו אם פותח וסוגר העין אסור אם אינו פותח וסוגר ומותר. ורוק תפל אפי׳ ע״ג אסור דמוכח מלתא דלרפואה עביד. שורה אדם קילורין מע״ש ונותן ע״ג העין שאינו נראה אלא כרוחץ. והוא דלא עמיץ ופתח ולא חיישינן משום שחיקת סמנים דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מערב שבת איכא היכרא. עיין הר״ן ואלפסי פי״ד דשבת דף קל״ח ע״א: משנה אלפסי ור״ן פי״ד דשבת דף ק״מ ע״א. רמב״ם פ׳ כ״א מהל׳ שבת פסקא כ״א. לא יאכל דברים שאינם מאכל בריאים כגון אזוב יון ופואה. ולא דברים המשלשלים כגון לענה וכיוצא בו. וכן לא ישתה דברים שאין דרך הבריאים לשתותן כגון מים שבשלו בו סממנים ועשבים, אבל אוכלין ומשקים שדרך הבריאים לאכלן ולשתותן כגון הכסברא כשות אזוב אעפ״י שהם מרפאים ואוכלן כדי להתרפאות מותר הואיל והם מאכל בריאים. שתה חלתית מקודם השבת והרי הוא שותה והולך מותר לשתותו בשבת במקומות שנהגו הבריאים לשתות החלתית. ושותין זיתום המצרי בכל מקום וכן סממנים שדרך הבריאים לסוך בהם מותר לסוך בהם בשבת ואעפ״י שנתכוון לרפואה. ושאין הבריאים סכין בהם אסורים. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ח סעיף ל״ז כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאוכלם ולשתות לרפואה. אעפ״י שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפילו הכי שרי. וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכול ולשתות לרפואה. ודוקא מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא. אבל אם אין לו שום מיחוש מותר וכו׳ עיי״ש. עיין משנה אלפסי ור״ן ס״פ י״ד דשבת דף ק״מ ע״ב: ש״ע שם סעיף ל״ב החושש בשיניו לא יגמע בהם חומץ ויפליט אבל מגמע ובולע או מטבל פתו בחומץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא: החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל בולע

הוא

בין ידיו שלא יהי' מרסק. ש"ע א"ח סי' ש"כ סעיף ט'. י'. י"א. וכתב עולת שבת אות כ"ו בשם הרב המגיד ותוספתא דאפי' לרסק לתוך הקערה מותר וכ"כ הר"ן. והטעם דכיון שיש מים או יין בקערה אעפ"י שנמחה וזב ע"י רסוקו כיון שהוא מתערב במשקה שבקערה ואינו ניכר שרי. וכן קיים מג"א ס"ק י"ג משם רמב"ן הר"ן והרמב"ם ומ"מ בשם התוספתא דטעם האיסור שמא יסחוט פירות העומדים למשקים וכיון שנתערב בו מים לא גזרו: אלפסי ור"ן פ"ד דשבת דף קכ"א ע"א אין מרסקין את הברד ואת השלג וכו'. ש"ע שם סעיף י"ג דורס שלג ברגליו ואינו חושש. הר"ם מרוטנבורג מתיר להטיל מי רגלים בשלג. והרא"ש נזהר.

רעב גרוע ממלחמה לענין אשה שבאה בשנת רעבון ואמרה מת בעלי דאינה נאמנת עד שתאמר מת וקברתיו. ואפי' אמרה מת על מטתו אינה נאמנת אם לא אמרה קברתיו. ש"ע אה"ע סי' י"ז סעיף נ"ג. וכתב נחלת צבי שם ס"ק קכ"א וטעמא דמלתא משום דשמא שבקה לו וברחה מפני הרעב ואומרת בדדמי. וכתב רי"ף ז"ל ולא דמי לאומרת מת על מטתו כשיש מלחמה בעולם דנאמנת דשם לא שייך לומר שאומרת בדדמי דהא לא שייך לומר שברחה ושבקה לו על מטתו כי מאי איפכת לן במלתא שהיא במדינה אחרת. אלפסי ונ"י פרק ט"ו דיבמות דף תמ"ט ע"א.

רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים. לערבי ציון. ולתוקע עצמו לדבר הלכה. אלפסי פ"א דסנהדרין דף רע"א ע"א. ש"ע ח"מ סי' ו'.

ריעותא לא מחזקינן. פי' אין מחזיקין טרפות במקום שאין ניכר ריעותא. חולין פ"ג דף ט"ו.

רעי' חגרא ועיזין רהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא. שבת פ"ב דף ל"ב הרועה חיגר והצאן רצים ואינו יכול להגיע ולהלקותן על סרחנן. וכשמגיע אל הפתח של גדרות צאן ולמקום הדיר שלהן אז עושה חשבון עמם ומלקה אותם. גדרות צאן תרגום חוטרין דעאן כלומר דהאשה כשהיא בבריאותה פעמים שזכיותיה תולין ואין כח במקטרג. אבל כשתגיע לפתח הסכנה וצריכה לנסים דהיינו בשעת לידתה מזכירים עוונותיה ומעשיה אם ראוי היא לנס אם לאו.

רעים לעולם לא ירבה אדם לתוך ביתו שנאמר איש רעים להתרועע. ברכות פ"ג דף ס"ג. פרק חלק דף ק'.

רעמים לא נבראו אלא לפשט עקמימיות שבלב דכתיב והאלהים עשה שיראו מלפניו. ושם אמרינן מאי רעמים שמואל אמר שהם עננים שמכבים בגלגל ונשמע הקול שנאמר קול רעמך בגלגל. ורבנן אמרי עננין דשפכי מיא אהדדי דכתיב לקול תתו וגו'. ר' אחא בר יעקב אמר ברקיע של אש ששוברים חתיכות הברד ואותו הקול היינו רעמים. ר' אשי אומר ענני חלחולי מחלחולי ואתי זיקי ומנשב אפימייהו והיינו רעמים. ומסקינן כדרב אחא בר יעקב מסתברא. ברכות פ"ט דף נ"ו. נ"ט. ע"י סי' קי"ו.

רע עושה יותר מטוב מקבל טוב יותר מרע. חידה. עיין טוב עושה מרע.

רע רע יאמר הקונה. אלפסי פ"ה דב"ב דף ר"ב ע"ב.

רעש מתענין ומריעין עליו. ש"ע א"ח סי' תקע"ו.

רפאינו ופי' ברכה זו. ש"ע א"ח סי' קי"ו. בתפלה ובקשה מותר לשנות מלשון רבים ללשון יחיד אבל מזמור שלם אסור לשנות מלשון יחיד לרבים או להיפך. שם. תוספתא בביאור הרי"ף והרא"ש. ועיין טור והרא"ש פ' הקורא עומד בשם הר"י ומטה משה אות קל"ד.

רפואה, אם מותר להתרפא ברפואות מכה הא דתנן בפסחים מ"ד חזקיה גנז ספר הרפואות והודו לו וכמה מן הענינים דאיתנייהו בגמרא

דנראה

מצילו ממיתה משונה שהוא אינו יודע למי נותן. והנוטל אינו יודע ממי נוטלו

רמי ר׳ יונתן כתיב והי׳ מספר בני ישראל כחול הים וכתיב לא ימד ולא יספר. ל״ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כו׳. ר׳ יוסי אומר ל״ק כאן בידי אדם כאן בידי שמים. יומא פ״ב דף כ״ב. ע״ס י״ח.

רמי ר׳ יצחק כתיב אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב ויתן שלמה את הכסף בירושלים כאבנים. ל״ק כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה. סנהדרין פ״ב דף כ׳. ע״ס ל״ו.

רמי ר׳ לוי כתיב לה׳ הארץ ומלואה וכתי׳ והארץ נתן לבני אדם. ל״ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. ברכות פ״ו דף ל״ה.

רמי רב פפא כתיב ואל זועם בכל יום וכתיב לפני זעמו מי יעמוד. ל״ק כאן ביחיד כאן בציבור. ע״ז פ״ק דף ד׳. פי׳ ביחיד מי יעמוד. בציבור אע״פי שבכל יום כועס הם מתקיימים.

רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא. פי׳ שוכב על בטנו כלפי קרקע ור״ל היה בעל בשר ובתו אמרה לו. בגיטין פ״ד דף מ״ז לא בעית מידי למזגא עלה וכתבו שם התוס׳ וז״ל כרסי כרי דרכו הי׳ לשכב על בטנו כדאמרי׳ בזבחים ר״ל רמי אמעוהי וכו׳. ושומן שבמעיו הי׳ כר וכסת שלו זבחים פ״ק דף ה׳.

רמשים אין עושין בהם סחורה. משנה ג׳ פ״ז דשבועות. ובמפורשים.

רננו צדיקים בה׳ לישרים נאוה תהלה אל תקרא נאוה תהלה אלא נוה תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה. משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אוהל מועד. קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו היכא אמר רב חסדא תחת מחילות של היכל פי׳ מצודת ציון היא עיר דוד וביתו כדכתיב בשמואל. וכשבאו גוים בימי חזקי׳ טבעו דלתות השערים שהיו של נחשת או של זהב. וע״כ לא נשאו אותם.

ריסוק איברים הוא אחד מי״ח טריפות דתנן נפל מן הגג ואע״ג דלא חזינן בי׳ מכה אלא שאינה יכולה לעמוד. ואמרינן התם אם שהתה מעת לעת כשרה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת. ההוא תורא דנפל לאוריתא דדלאי שחטי׳ מריה. טרפיה ר׳ נחמן ואמר אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא ואזיל תני בי׳ מדרשא אם שהה מעת לעת כשרה לא אפסדי׳ לתורא דשוי כמה קבין. ב״ק פ״ה דף נ׳. אלפסי ור״ן פ״ג דחולין דף תרפ״ח תרפ״ט. ש״ע י״ד סי׳ נ״ח וסי׳ ל״ב. סמ״ג עשין ס״ג. רמב״ם פ״ט מהל׳ שחיטה. גן המלך והוא גנת וורדים בין טור י״ד לטור אה״ע אות ל״ג. כתב הרמב״ם פ״ט מהל׳ שחיטה בדין ריסוק אברים בדין עוף שנתחבט על פני המים שאם קדם לתבן או לקש שמהלכין ע״פ המים הרי זה שט מעצמו ואין חוששין לו עכ״ל. ולענ״ד דאין לסמוך ע״ז שהרי אם תשליך למים הללו עץ כבד הוא מקדים להלך יותר מן התבן והקש וא״כ עוף זה הגם שנתרסקו אבריו הלא מפני כבדו יותר מן התבן והקש לפיכך הוא מקדים להם. ובפרק אלו טריפות דף נ״א סוף ע״ב דאמרו ואי שדי ציבי וקדמי׳ הא קדמי׳ וכו׳ יש ליישבן דהנך ציבי משוערין לכובד העוף שנתחבט ולכן אם קדם להם העוף מהניא הך בדיקה. ולכן דברי הרמב״ם והפוסקים דחוקים הרבה וצ״ע. עיין משנה א׳ וג׳ פ״ג דחולין.

ריסוק שלג וברד בשבת דהיינו לשברם לחתיכות דקים כדי שיזוב מימיו אסור. אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאליו ואינו חושש ואם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשרו מותרים. מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים מתחתיו והנוטל ידיו בשלג או ברד לא ידחוק

בין

יקרא אלא בשמו. לא כשאני נכתב. למדו שני שמות שם הקריאה ושם הכתיבה.

רמי רבי אלעזר כתיב ולך ד׳ החסד וכתיב כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. בתחלה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ולבסוף ולך ד׳ החסד. פי׳ ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים בדין. ר״ה פ״ק דף י״ז.

רמי ר׳ יהודה כתיב ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו וכתיב ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארוות סוסים הא כיצד אם ארבעים איצטבלאות היו כל אחת ואחת היו בו ארבעת אלפים ארוות ואם ארבעת אלפים איצטבלאות היו כל אחת ואחת היו בו ארבעים אלף ארוות. בסוסי שלמה עסקינן. סנהדרין פ״ב דף כ״א. ע״י סי׳ למ״ד.

רמי רב חמי (חנינא) בר פפא כתיב ולקחתי דגני בעתו וכתיב ואספת דגנך ותירושך. ל״ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום. פי׳ בזמן שעושין רצונו של מקום הדגן שלהם. וכשאין עושין נוטלו ומראה להם שהוא שלו. ברכות פ״ו דף ל״ה. וכל הני רמי דר׳ חייא בר פפא בעין ישראל הובאו בשם רב חנינא בר פפא.

רמי ר׳ חייא בר פפא כתיב לקראת צמא התיו מים וכתיב הוי צמא לכו למים. אם ת״ח הוא לקראת צמא התיו מים ואם לאו הוי כל צמא לכו למים. תענית פ״ק דף ז׳. פי׳ אם הוא הגון שרוצה ללמוד ממך מצוה לרב לילך אחריו ואם לא ילך הוא אצל הרב.

רמי ר׳ חייא בר פפא כתיב מרום קיצו וכתיב מלון קיצו. אמר אותו רשע (סנחרב) בתחלה אחריב דירה של מטה כדכתיב מרום מראשון מקום מקדשינו מלון קיצו משמע דירה של מעלה בית מלונו.

רמי רב חייא בר פפא כתיב שגיא כח לא מצאנוהו וכתי׳ גדול אדונינו ורב כח וכתי׳ ימינך ד׳ נאדרי בכח. ל״ק כאן בשעת דין כאן בשעת מלחמה. ע״ז פ״ק דף ד׳. פי׳ לא מצאנוהו שיהא שגיא כח בשעת הדין שאם שגיא כחו יתחייבו עולם כליי.

רמי רב חמא בר חנינא כתיב חימה אין לי וכתיב נוקם ד׳ ובעל חימה. ל״ק כאן בישראל כאן באומות העולם. ע״ז פ״ק דף ד׳. עין ישראל סי׳ ז׳.

רמי רב חנינא בר חייא כתיב יפוצו מעיינותיך חוצה ואם לאו יהי׳ לך לבדך. פי׳ אם הגון הוא אמור לו דברי תורה ואם לאו יהי׳ לך לבדך ואין לזרים אתך. תענית פרק קמא דף ז׳.

רמי רבי יהושע בן לוי כתיב בעתה וכתיב אחישנה. זכו אחישנה לא זכו בעתה. ריב״ל רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי וכתיב עני ורוכב על החמור. זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על החמור. סנהדרין פרק חלק דף צ״ח. ע״י סי׳ ק״ע.

רמי ר׳ יוחנן כתיב גבי אהרן זר זהב וקרינן זיר. זכה נעשין לו זיר לא זכה זרה הימנו. יומא פ״ז דף ע״ב. ע״י סי׳ ס״א פירוש זכה ללמוד ולקיים.

רבי יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשית ארון עצי שטים. מכאן לת״ח שבני עירו מצווים לעשות מלאכתו. פירש״י אע״ג דקראי לאו בהדיא בהאי סדרא כתיבא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר שהארון בתחלה הטילו על משה ואח״כ הטילו על הציבור. ר׳ יוחנן רמי כתיב פקודי ה׳ ישרים משמחי לב וכתיב אמרת ד׳ צרופה. זכה משמחתו לא זכה צורפתו. ובעין ישראל גרסינן ר׳ יונתן רמי. ב״ב פ״ק דף י׳ רבי יוחנן רמי כתיב לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתי׳ לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. שתי צדקות הללו למה. אחת שמצילו ממיתה משונה ואחת שמצילו מדינו של גהינם. ואמר דאותה שכתוב בה עברה היא שמצילו מדינו של גיהנם. ומי שנותן לקופה של צדקה

מצילו

רמי אילפא כתיב ורב חסד וכתיב ואמת. בתחלה אמת ולבסוף ורב חסד. ר״ה פ״ק דף י״ז. עין ישראל סי׳ י״ג.

רמי ברייתא אמתניתין אפי׳ במקום דברייתא גופא קשיא. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ד ע״א. פ״א דב״מ דף י״ט הא דידי׳ הא דרביה. כתב הר״ן וא״ת א״כ לא הוה לי׳ למירמי ברייתא אמתניתין דהא ברייתא גופא קשיא אמאי לא יחזיר. יש לומר דאין הכי נמי אלא מילתא למיסמכא אדיוקא דמתניתין.

רמי לשון רמיה. גופי הלכות אות תק״ג כתב הליכות עולם שרוצה לומר משליך קראי אהדדי שסותרין זה את זה ומצאתי חדש פסחים פ״ג רבי אבינא רמי כתיב זה שמי לעלם וכתיב וזה זכרי ופירש״י לפי פירוש אחר דפריך פשיטא ואינו סתירה ויצא לו זה מדאמרינן בבתרא ר׳ חייא בר אבא רמי כתיב לא יועיל וכו׳. שתי צדקות הללו למה.

רמי עולא כתיב בלע המות לנצח וכתיב כי הנער בן מאה שנים ימות. לא קשיא הא בישראל הא בא״ה. פסחים פרק אלו דברים דף ס״ח. ע״י סי׳ ל״ג. ועיין בפי׳ חלק.

רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלקיך ישראל. רבה בר רב הונא הי׳ נותן אנפילאות חשובות ברגליו בשעת תפלה. הכון פי׳ התנאת לפניו בשעת תפלה. וכתבו תוס׳ מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בתשעה באב וביום הכיפורים, שבת פ״ק דף י׳. אלפסי ור״ן שם דף ק׳ ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ צ״א. שם באלפסי אמר רב אשי חזינא לי׳ לרב כהנא כי איכא ריתחא (נ״א צערא) בעלמא לביש ומכסי פכר ידי׳ ומצלי. אמר כעבדי׳ קמי׳ מארי׳. כי ליכא ריתחא מציין נפשי׳ ומצלי אמר הכון לקראת אלקיך ישראל. שם בש״ע ובהג״ה. ועיין בתיקוני ד״ל ויקי״ו.

רמי רבא כתיב אני אמית ואחיה וכתיב מחצתי ואני ארפא פשיטא מחויי מחיי אסויי לא כל שכן. אלא אמר הקב״ה כשם שמחצתי אני ארפא כך כשאני ממית אני מחיה. פסחים דף ס״ח. ע״י סי׳ ל״ג. ובפרק חלק דף צ״א רבי יוחנן (רבא) רמי כתיב אני אמית ואחי׳ וכתיב מחצתי ואני ארפא פשיטא אחיי מחיי אסויי לא כל שכן. אלא אמר הקב״ה מה שאני ממית אני מחיה כמו שמחצתי ואני ארפא. ואמרינן נמי התם ברייתא אחרת ד״א בתחלה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שאני מחצתי ואני ארפא. וצ״ע פי׳ בתחלה כשמחיה המקום הן חיין במומן אם חגרין חגרין אם סומין סומין. ואח״כ מרפא אותם.

רמי רבא כתיב יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי. אם תלמיד חכם הוא כטל ואם לאו ערפהו כמטר. תענית פ״ק דף ז׳. פי׳ כטל משמע נחת ומטר בא בחוזק. ועריפה לשון הריגה וכמו וערפו.

רמי רב הונא מה דכתיב צדיק ד׳ בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. בתחלה צדיק ולבסוף חסיד. ר״ה פ״ק דף י״ז. פי׳ צדיק במשפט אמת חסיד נכנס לפנים משורת הדין.

רמי רב חסדא כתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה וכתיב והי׳ אור הלבנה כאור החמה וכו׳. לא קשיא כאן לעוה״ב כאן לימות המשיח. ולשמואל דאמר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד כאן במחנה שכינה כאן במחנה צדיקים. פסחים פרק אלו דברים דף ס״ח. פרק חלק דף צ״א.

רמי רבי אבינא כתיב זה שמי לעלם וכתיב זה זכרי לדור דור. לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני בי״ה ונקרא אני באל״ף דל״ת. פסחים פ״ג דף נ׳. ע״י סי׳ י״ז. פי׳ לעלם חסר וי״ו לשון העלמה וזה זכרי משמע קריאה ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתיב זה שמי פשיטא דזה זכרי האיך

יקרא

הפוסקים דף קס״א ע״ד סי׳ ל״ח בשם משפט צדק ח״א סי׳ כ״ג כשהשיג הראב״ד על הרמב״ם ולא השיגו הרמ״ך אין ראי׳ שסובר הרמ״ך כהרמב״ם דאפשר דאחר שהשיג עליו הראב״ד לא חש הרמ״ך להשיגו משפט צדק ח״א סי׳ כ״ג ויש ללמוד מדבריו דכשלא השיגו הראב״ד ולא השיגו הרמ״ך ודאי דסברי כוותי׳. וה״ה לשארי המשיגים על הרמב״ם כל שלא השיגו עליו במקום שלא השיגוהו עליו הקודמים ס״ל כהרמב״ם ז״ל. וכ״כ בעל משפט צדק ח״א סי׳ ח״י כ״ג וח״ב סי׳ מ״ט ונ״א וע׳ וע״ב והרר״י הלוי סי׳ א׳ וספר הזכרונות דף ו׳ ע״ב. וכן יש לדקדק מדברי הרשב״א בתשובה הביאה הרב בעל כסף משנה פ״י מהל׳ רוצח. וכן יש לדקדק מדברי הרב בכ״מ פ״ה מהל׳ שבועות. ועי׳ בס׳ כסף משנה הל׳ כלי בית המקדש פ״ט דף קפ״ו ע״ב שטה ל״ז ובמה שכתבתי שם בהגהת הרמב״ם.

רמב״ם כל מה שפסק ביד החזקה שלא כפירושו על המשנה או דלא כתשובותיו לדברי היד החזקה שמעינן. עיין לקח הקמח אה״ע דף י״ז ע״א דבור המתחיל סתר דברי הרב. כנסת הגדולה א״ח דף קס״א עמוד ג׳ אות כ״ז בכללים בדרכי הפוסקים לפעמים רמב״ם בפירוש המשנה תופס הגירסא אחת ובספר היד הגירסא האחרת. ולפעמים יש סברות שקולות ובפירוש המשנה נוטה לסברא אחת ובספר היד לסברא אחרת. ופעמים יש אוקימתא ובפירוש המשנה נטה לאוקימתא אחת ובספר היד לאוקימתא אחרת. ולפעמים בפירוש המשנה נוטה לקולא ובספר היד נוטה לחומרא. וליכא לאקשוי מדידי׳ לדידי׳. אבל היכא דליכא נוסחאות חלוקות ולא אוקימתות מתחלפות איכא לאקשוי מדידי׳ אדידי׳. הרא״ם ח״א סי׳ ה׳. ועיין בס׳ משפטי שמואל סי׳ ו׳ ובהר״י אדרבי סי׳ ע״ז ע״ח. כנסת הגדולה שם אות כ״ט מה שראוי להקשות בדברי רמב״ם הוא קושיא או סתירה מדבריו על דבריו. אבל בהיות כוונתו מפורשת אין ראוי שיקשה עלינו מדבריו לא להפילם ולא אפי׳ למעטם ממקומם אף כי יקשה עלינו על דבריו מתוך שטת הגמרא המפורסם אצלינו וראוי והגון לנו לתלות החסרון במיעוט השגתינו. הרלנ״ח סי׳ י״ב. הרש״ך ח״ב סי׳ קצ״ו.

רמב״ם לא בלבד נזהר שלא יחסרו כל הדינין הבאים במשנה ובגמרא אלא אפילו אחר שהביא הדין ויש בו מעשה עליו בגמרא מביאו אחר שמביא הדין ספר מעשה חייא דף נ״ז ונ״ח. כללים בדרכי הפוסקים לכנסת הגדולה א״ח דף קס״ב עמוד ד׳ אות ע״ט.

רמב״ם לא פסק כספרי לפי שלא מצא שום אדם שאמר דבר זה לא כתב כמותו אעפ״י שסתם ספרי ר׳ שמעון. עיין כסף משנה פ״א מהל׳ ציצית פסק י׳ ד״ה כתב הראב״ד.

רמב״ם תלמידו של הר״י מג״ש. נ״י פ״ג דב״ב דף קפ״ח ע״ב.

רמה קשה למת כמחט בבשר החי. ברכות פ״ג דף י״ח. שבת פ״ק דף י״ג ופכ״ג דף קנ״ב. דכתיב אך בשרו עליו יכאב. עיין תשובות הרשב״א סי׳ שס״ט שיראה בפשיטות סתיר׳ דברים אלה ועיין שבות יעקב ח״ב תשובה צ״ז. ספר החסידים סי׳ ת״ת שס״ד פי׳ דקשה רמה בבשר המת היינו לנשמה שרואה צער גופא שנדון כ״כ בבזוי.

רמון עצו אינו מפיק מיא. משנה א׳ פ״ז דפסחים בר״ע. רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח.

רמות רוחא הוא דנקיט להו הפרסיים שרוכבים הסוסים ולא מסגי אכרעייהו אינו משום תענוג אלא משום גסות הרוח. שבת פ״י דף צ״ד.

רמז לדבר זה מן התורה קאמר. ואעפ״י שאמר רמז אינו מדרבנן אלא מן התורה בסוכה ותענית רמז לנסוך המים. כן כתב הר״י ליאון. ואני מצאתי עוד ראי׳ מפ״ק דמ״ק רמז לציון מן התורה וכתבו שם דהוי דאורייתא. הליכות אלי אות תרפ״ז.

רמי

במקום שנוהגים לפסוק כהרמב"ם ובפירוש דברי הרמב"ם איכא תרי פירושי לתרי רבוותא יש לחקור היכי לידינו דייני להאי דינא. ונראה דאי מלתא דאיסורא היא אזלינן בתר פי' המחמיר ואי מלתא דממונא הוא נקטינן כפירוש דהוי קולא לנתבע. ושמעתי שברודי"ס יע"א נוהגים ע"פי הרמב"ם כפי פי' הרב המגיד כנסת הגדולה א"ח דף קכ"א ע"ד בכללים בדרכי הפוסקים אות ל"ה. ל"ו. ל"ז. מטה יוסף ח"מ תשובה ה' דף צ' ע"ב בענין אם נאמר קים לי נגד הרמב"ם. עיין מטה יוסף ח"ב נ"ב סימן ב' דף כ"א ע"ג ד"ה הדין השלישי שהאריך בחדושים ופלפולים בענין ונמשך עד דף כ"ד. ובדבור המתחיל איברא שיש כמה דינים וכו' כתב וז"ל דאינם חייבים לילך אחר הוראתו אלא כשכבר נתפשטה הוראתו ונהגו כדבריו. אבל אם מתחלה אינם רוצים לנהוג כמותו אין עליהם שום חיוב. כן נראה מלשון ריא"ז ומתשובות הרשב"א סי' רנ"ג עיי"ש. ודוקא כשאנו יודעים דנהגו דלא כוותי' אבל בסתמא דלא ידעינן מנהג העיר צריך לפסוק כהרמב"ם שהוא מאריה דאתרא וכמו שנראה מדברי מוהריק"א בתשובה הל' עיגון סי' י"א וכן ממ"ש מהר"ם אלשקר סי' י"ו בענין עד זומם שאין לחוש לסברת הראב"ד דפליג אהרמב"ם שמצרים אתרא דהרמב"ם הוא ואם לקולא אמר כך כ"ש לחומרא.

רמב"ם אע"ג דמביא בחיבורו כמה תוספתא שלא באו בגמרא היינו דלא רמיזא כלל והאי דינא לא מצינן למילף מגמרא דילן אבל כי רמיזא בגמרא דידן לא משגחינן בתוספתא כלל. מהר"ר בצלאל סי' י"א. כללים בדרכי הפוסקים לבעל כנסת הגדולה א"ח דף קס"א עמוד ג' אות ל"ו.

רמב"ם בממון נהוג רובא דעלמא כוותי'. בית יוסף בח"מ סימן קס"ד. והגדיל מעלתו הרשד"ם בפרט בה"ב סי' קל"ו. וקמ"ב. ועיין רשד"ם ח"ב קצ"ב.

רמב"ם דייקינן לישני' כמו לשון משנה. הליכות אלי אות רס"ה.

רמב"ם דרכו לסתום ולסמוך על מה שפירש במקום אחר. עיין תוך כדי דיבור.

רמב"ם דרכו לפסוק היפך שטת הגמרא היכא שספרא או ספרי מוכיחים היפך שיטת הגמרא תומת ישרים סי' ק"ע. כנסת הגדולה א"ח דף קס"א ע"ג כללים בדרכי הפוסקים אות כ"ח.

רמב"ם הרא"ש ורב אלפסי החולקים במקום ששנים מהם מסכימים לדעת אחת נפסוק הלכה כמותם. אם לא במקצת מקומות שכל חכמי ישראל או רובם חולקים על הדעת ההוא ולכן פשט המנהג בהפך ובמקום שאחד מן השלשה העמודים הנזכרים לא גלה דעתו בדין ההוא והשני העמודים הנשארים חולקים בדבר הנה הרמב"ן והרשב"א והר"ן ומרדכי וסמ"ג לפנינו אל מקום אשר יהי' שם הרות רוח אלקין קדישין ללכת נלך, כי אל הדעת אשר יטו רובן כן נפסוק הלכה. ובמקום שלא גלה דעתו שום אחד מהשלשה עמודים הנזכרים נפסוק כדברי החכמים המפורסמים שכתבו דעתם בדין ההוא ודרך זו דרך המלך נכונה וקרובה אל הדעת להרים מכשול. ואם בקצת ארצות נהגו איסור בקצת דברים אע"פי שאנו נכריע בהפך יחזיקו במנהגם כי כבר קבלו עליהם דברי החכם האוסר ואסור להם לנהוג היתר, כדאיתא בפרק מקום שנהגו. בית יוסף בהקדמת בעל הטורים. עיין כנסת הגדולה כללים בדרכי הפוסקים דף קס"א ע"ג אות כ"ו בשם הר"א גלאנטי סי' נ' אע"פי שכתב הרב ב"י בהקדמתו דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש במקום ששנים מהם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן אם יש רבים מסכימים כסברת היחיד נקטינן כאותם רבים.

רמב"ם כל שלא השיגו עליו משיגיו במקום שלא השיגוהו הקודמים סבירא להו כהרמב"ם ז"ל. כנסה"ג על טור א"ח בכללים בדרכי הפוסקים

רישא וסיפא רבי מציעתא רבנן. בפרק הרי עלי. וה״ק דבר זה מחלוקת רבי ורבנן. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף קי״ו ע״א. היינו רישא מצינו ורוצה לומר הברייתא הראשונה וכו׳. וגו׳ דפעמים הגמ׳ תופס רישא דקרא או משנה והוי כמו וכו׳ וגו׳ דלא סמיך ארישא אלא אסיפא.

ריש גלותא דדאין דינא דפרסאה למה לי (פירוש שאין דן דין תורה). ב״ק פ״ו דף נ״ח.

רישיך והר, פירוש הכה ראשיך על ההר או קבל לאחור דינר שלך. חולין פ״ב דף ל״ט.

ריש נהרא אתא למתא והאידנא נכים אבא לפום ברא וברא לפום אבא. ומיגנזו כולי עלמא. פי׳ אבוה דר׳ זירא הי׳ גובה מס ממלך פרס י״ג שנים וכשהיו רבנן מיושבי העיר אומר להם לך עמי בואי בחדריך דלא נחזינא ריש נהרא שהוא שר העיר ורואה שיושבי העיר רבים ושואל ממון הרבה לכל שנה. והוא הי׳ מיקל להם המס ומדחה את שר העיר לאמור שיושביה מועטין ואין ממי לגבות וכשהי׳ רואה את שר העיר אומר ריש נהרא וכו׳. ישחוט הבן לפני האב ר״ל יגבה מהן ממון הרבה ומתחבאים כולם. סנהדרין פ״ג דף כ״ה.

ריש קטיעא ימלל, פי׳ מי שראשו קטועה שאין לו בנים ליטול חלק בארץ ידבר בפנינו. כך אמרו אל יהושע כשרצה להשיב נגד המרגלים. והערוך פי׳ בערך רי״ש פי׳ שראש שמו קטועא לפי שהיו״ד הוא י׳ קטנה. סוטה פ״ז דף ל״ד ל״ה. ע״י סי׳ ע״ט.

ריש תורא בדיקולא סליק לאיגרא ושדי דרגא מתותך, פי׳ סל שתולין בראש השור ואוכל ממנו, ר״ל אפי׳ שעסוק הוא לאכול ברח ממנו. ושדי דרגא לאו דוקא, ור״ל עלה לעלייה ותקח סלם מתחתיך כלומר הזהר ממנו הרבה. ומסיק שמואל דהיינו בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו כי כל ימי הסתו הארץ היתה יבשה ועתה רואה אותה מלאה דשאים וזחה דעתו עליו ונכנס בו יצה״ר. פרק ע״פ דף קי״ב. ברכות פ״ה דף ל״ג.

רוכב כמהלך דמי. ש״ע א״ח סי׳ ק״י. הגהות מו״ה גאל שם אות א׳. אלפסי פ״ק דקדושין דף תרל״ה ע״א. ש״ע י״ד סימן רמ״ד סעיף ב׳. גמרא דקידושין דף ל״ג ע״ב.

רמאי ברמאותי׳ זהיר. ב״ב פ״י דף קס״ז. רמאי דפומבדיתא. אלפסי רש״י ונ״י פ״ג דב״ב דף קפ״ה ע״א.

רמאים אין אנו אחראין להם ולעשות להם תקנה למען לא יחטאו אלא הלעיטהו לרשע וימות. משנה ג׳ פ״ג דדמאי תיו״ט. רמב״ם פ״ט מהל׳ מעשר שני. ועיין משנה א׳ פ״ה דמעשר שני.

רמאים לא חיישינן להו היכא יובן. עיין הר״ן פ״ב דגיטין דף תקס״א ע״א ד״ה גרסינן בגמרא אמר לי׳ אביי לר׳ יוסף. ועיין אלפסי ונ״י פ״ב דב״מ דף פ׳ ע״א. ועי׳ ש״ע ח״מ סי׳ רס״ז סעיף ד׳.

רמב״ם אין דרכו שלא יזכיר האוקימתות והחלוקים שנאמרו בגמ׳. מהרי״ק שורש קכ״ו. כללים בדרכי פוסקים לכנסת הגדולה א״ח דף קי״א עמוד ג׳ אות ל״ב. ושם אות ל״ג. יש לתפוס על הרמב״ם כשלא יזכיר האוקימתות והחלוקים שנאמרו בגמ׳. מהרי״ק שורש קכ״ו.

רמב״ם אין לזוז מדבריו במצרים אפי׳ במקום שיש חולקים עליו. הרב אלשאקר סי׳ י״ו. במקום שנוהגים לפסוק כהרמב״ם הוא כשבפירוש חולקים עליו אבל אם לשונו הוא בסתם ופוסקים אחרים מפרשים איזה חילוק נלמוד הסתום בלשונו מן המפורש כשאר פוסקים. הרא״ם מטראני חלק ב׳ סי׳ ק״כ.

במקום

ריחא חלא וטעמא חמרא. אלפסי פ״ה דפסחים דף ר״ן ע״א. נ״י פ״ו דב״ב דף ר״ח ע״א. ש״ע א״ח סי׳ ר״ה סעיף ג׳. ועיין ש״ע ח״מ סי׳ ר״ל דיני מוכר לחברו מרתף של יין והלוקח יין והחמיץ.

רחיים בצווארו ויעסוק בתורה (בתמיה). ר׳ יוחנן אמר לומד אדם תורה ואח״כ נושא אשה, כי אם יהי׳ לו רחיים בצווארו דהיינו עול הבית לא יוכל לעסוק בתורה. ושמואל אמר הלכה נושא אשה ואח״כ ילמוד תורה. ולא פליגי הא לן והא להו. בני בבל ההולכים ללמוד תורה בא״י ואין עול הבית עליהם נושא אשה ואח״כ ילמוד תורה. בני א״י שלומדים במקומם אם נושא אשה תחלה יהי׳ עול הבית עליו ולא יוכל ללמוד. קידושין פ״ק דף כ״ט. ש״ע י״ד סי׳ רמ״ו סעיף ב׳. אלפסי ור״ן פ״ק דקדושין דף תרל״ג ע״א.

רחיים המצפה לשכרן ולשכר אשתו אינו רואה סי׳ ברכה לעולם. פסחי׳ פרק ד׳ דף נ׳. ועיין שם היכא מתוקמא.

רחיים עשה בחצרו הסמוכה לחצר חברו ופתוחות שניהם לרה״ר ומשמיע קול הברה בחצר אחרת אין זה היזק. מהררי״ לוי בן חביב צ״ז.

ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד׳ אמות ממקום שכלה הריח וקורא ק״ש. ואית דפסקי ממקום הצואה מרחיק ד׳ אמות. אלפסי ור״י ושלטי גבורים פ״ג דברכות דף י״ח ע״ב. וריח שאין לו עיקר כגון ריח מלמטה אסור לקרות ק״ש עד שיכלה הריח. אבל בד״ת מותר כשיצא מחברו. ש״ע סי׳ ע״ט.

רים אית דגרסי רוס בוי״ו ששיעורו רס״ו פסיעות. משנה ז׳ פ״ז דב״ק בתיו״ט. והוא מאתים וששים (וששה) אמה ושני שלישי אמה. נ״י דב״מ פ״ב דף פ״ג ע״א. משנה ד׳ פ״ו דיומא בר״ע ותיו״ט. גמ׳ דב״מ פ״ב דף ל״ג. תוס׳ וערוך גרסי רוס פי׳ מה הוא רוס כמטחוי קשת ולמה נקרא רוס מפני שחשבון רוס שהוא מאתים וששים ושש אמות הוא שעור כמטחוי קשת. ואם תכפול ז׳ פעמים וחצי רס״ו יהי׳ אלף תתקצ״ה הרי אלפים פחות ה׳ וזה חסרון הא׳. אל יקשה בעיניך לפי שלא הי׳ יכול לעשות רס״ז שהי׳ עולה החשבון יותר מאלפים לכך העמידום ברוס. עיין בגמ׳ דיומא פ״י דף ס״ז. שעור ריס במשנה והוא הוא אשר ציינתי לעיל שבעה ומחצה לכל מיל. נ״י פ״ב דב״ב דף קע״א ע״ב. משנה אלפסי ונ״י פ״ז דב״ק דף ל״ו ע״ב.

ריסקא דהזמנותא רוצה לומר שטר הזמנה דאמרינן בקדושין פ״ד דף ע׳ מפיק ריסקא דהזמנותא מבי חדיה ואחזי לי׳ לרב נחמן. ששלחו אליו למען יבא לפניו לדין. בע״י סי׳ מ״ב.

ריעותא בתר ריעותא יש להחמיר ולהטריפה. בית חדש תשובה ק״ל.

רישא אגב סיפא אין דרך הגמ׳ אבל סיפא אגב רישא אורחא הוא. גופי הלכות אות רנ״א. עיין הר״ן פ״א דקדושין דף תרכ״א ע״א ד״ה אמר שמואל תני רישא אגב סיפא. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכת עולם. יבין שמועה דף ק״ו ע״ב במפתחות תני רישא משום סיפא אבל בתוך הספר לא מצאתי.

רישא אתיא מדיוקא דסיפא או סיפא אתיא מדיוקא דרישא ואעפ״כ אורחא דתנא למתני בהדיא ברישא מאי דשמעינן מדיוקא דסיפא ואף למתני בסיפא בהדיא מאי דשמעינן מדיוקא דרישא. דהוי רבותא טפי. הריב״ש סי׳ רל״ג ד״ה ואני אומר. כללי גמרא לבעל כנסת הגדולה א״ח דף קנ״ט עמוד ד׳ אות פ״ט.

רישא דומיא דסיפא קתני כשאמרו בגמ׳ אינה אלא כפירוש המאמר עצמו בדברים הנכללים. הרא״ם ח״א סי׳ מ״ח. כנסת הגדולה א״ח כללי גמרא דף ק״ס ע״ד אות קע״ב.

טריפה בשמייהו לא אזלינן בתר טעמא כמו"ש הש"ך עיי"ש חילוקי וחידושי דיני' המסתעפים מדין זה.

ריאה, תולעים הנמצאים בה שנקבו ואינו ידוע אם נקבוה קודם שחיטה או לאחר שחיטה כשירה. ודיניה. ש"ע י"ד סי' ל"ו סעיף ה'. עיין פ"ח שם ס"ק י"ב י"ג י"ד. ובסי' ל"א ס"ק ח'. ובסי' כ"ט ס"ק א' ד"ה וראית. ז"ל וא"ת לשטת הר"י תיקשי הא דאמרינן בפרק אלו טריפות גבי תולעים שבריאה והלכתא לאחר שחיטה פריש וכו'. ועיין רשד"ם י"ד סימן ל"ח ול"ט ובמהרש"ך ח"א סי' ע"ז ובהר"י אדרבי סי' ש"י ובמהריב"ל ח"ב סי' ע"ח.

ריב"ש ורבינו ירוחם פסקינן כרבינו ירוחם. רשד"ם אה"ע סי' צ"ג. כנסת הגדולה א"ח דף קס"ב אות נ"ז בכללות בדרכי הפוסקים.

ריוח העומד לגבות אין פורעין ממנו מס. תרומת הדשן סי' שמ"ב. רשד"ם ח"ב תשובה תל"ו. לע"ש סי' קס"ג. ורשד"ם הנ"ל השיג על בעל תרומת הדשן דחייב לפרוע מס על רבית הנזקף. עיין שם.

ריוח עסקא אין לו שום דין קדימה דהוי רק כמלוה על פה לענין טרפה אך שאינו יכול לומר פרעתי כיון שיש לו נאמנות בשטר. שבות יעקב תשובה קפ"ג.

ריחא לאו מלתא הוא. משנה ג' פ"ג דמכשירין תי"ט. ובחמץ בפסח יש חולקין. ש"ע א"ח סי' תמ"ז סעיף א' בהג"ה. עיין ש"ע י"ד סי' ק"ח סעיף א' בהג"ה. משנה ג' ד' פ"י דתרומות. עיין מהר"ם מלובלין ק"ו תבשיל שהושם בפסח תוך התנור של בית החורף או על גביו מותר בדיעבד. ולפעמים מלתא הוא. ש"ע י"ד סי' צ"ז. אלפסי ור"ן פ"ה דע"ז דף שפ"א ע"ב. דמידי דעביד לריחה מלתא הוא. מרדכי פרק גיד הנשה פ' הרי"ף דריחא לאו מלתא הוא לאסור בדיעבד. וצלי של היתר עם צלי של איסור בדיעבד מותר לכתחלה אסור. ודיני ריחא מלתא הוא או לא עיין תורת חטאת כלל ל"ה. ל"ו. חנוך בית יהודה תשו' ס"ב תבשיל הנאסר מאיסור ריחא מלתא הוא גם הכלי שנתבשל בו אסור ואין ראי' מס"ק י"א בש"ך. רמב"ם פרק ט"ו מהל' תרומות פסקא י"ד.

ריחא לא בטיל אפי' באלף היכא אמרינן. יד אליהו למהר"א מלובלין תשובה פ"ח. ריח ביום הכפורים ובתשעה באב כתב ספר שיורי כנסת הגדולה ס"ס תקנ"ט משם ספר שתי ידות שלא מצינו איסור להריח בתשעה באב וביום הכפורים. ולפענ"ד דאע"ג דאין בריח איסור משום עינוי, דחמשה עינוים שמענו והריח אינו בכלל, מ"מ יש לאוסרו בת"ב משום תענוג דלא גרע מכמה דברים שאסרו בתשעה באב אפי' לטייל אסור מפני שמסיח דעתו מן האבל. והריח הוי עונג גדול שהנשמה נהנית ממנו. ומטעם זה יש לאסרו בתשעה באב לא מטעם עינוי. וכפי זה ביה"כ מצוה לכבדו בכל מיני דתענוג כיון שאין בזה מטעם עינוי. גן המלך. והוא ספר גנת וורדים. בין טור י"ד לטור אה"ע אות קמ"ה. טאבאקע מותר.

ריח גט פוסל אשה מן הכהונה. יבמות פ"י דף צ"ד. מרדכי סוף פרק מי שאחזו. כהן ש"מ הנותן גט לאשתו על תנאי אין בזה ריח גט אם עמד. אלפסי ונ"י פ"ד דיבמות דף תל"ד ע"ב. ש"ע אה"ע סי' ק"נ סעיף ג'. הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם על מתניתין ג' פ"י דיבמות אע"פי שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה. עיין רשד"ם אה"ע סי' ס"ב. ומהר"ש כהן ח"א סי' קצ"ה. עיין אלפסי רש"י ור"ן פ"ב דגיטין דף קס"ה ע"א. ופ"ג דגיטין דף תקס"ו ע"א. אלפסי ור"ן פ"ח דגיטין דף תקצ"ז ע"א. אלפסי ור"ן פ"ט דגיטין דף תר"ג ע"ב.

מ"ו זצוק"ל, בספר פרי חדש. ועיין כל דיני סרכות הריאה בי"ד סי' ל"ט ובסי' ל"ז.

ריאה ודיני טריפות הנמצאים בה. ש"ע י"ד סי' ל"ו. כגון נקב תולעים וכו' וכן אם צמקה וכו'. בודק מצא נקב בריאה או בבני מעיים ולהיות שמצא מקום לתלות במשמושא דטבחא או בזאב ותולעים הכשירה. ואח"כ הבודק עצמו הקיף ולא נדמו הנקבים להדדי: אין לומר מטעם שמתחילה הכשירה ע"פי התלי' יצאתה להתיר ושוב אין אוסרין אותה, אבל אם לא היה מתירה וכ"ש אם הי' אוסרה מתחלה פשוט שלא נתיר אותה אח"כ בהיקף אפילו שנדמו דהא קיי"ל חכם שאסר אין חברו רשאי להתיר. זה אינו דהיינו דוקא היכא שאסר משום דטעה בשיקול הדעת לאוסרה, אבל הכא דטועה בדבר משנה וכל היכא דטועה בדבר משנה יכול לחזור בו ולא אמרי' שוי' אנפשי' חתיכא דאסורא. ובנדון זה אעפ"י שמתחילה הכשיר אותה הרי זה טריפה כי טעה בדבר משנה ברור. מהרי"ט ח"א. ל"ז. דף ל"ג. נקב מפולש בלי שום סתימת סרכא פוסל בחצר החזה ובמקום חתוך שבין אונא לחברי' עם כמה לשונות הפוסקים בעיקר הדין. מהרר"י מטראני י"ד ז'.

נקב בריאה וסרכא בצדו סרוכה לדופן אפי' למיקל בסירוך לא מהני כל שאין הדופן שוכב על הנקב וסותמו מכל צדדיו. מהרר"ש כהן ח"ב רכ"א. וכתב ב"ח בתשו' ק"ל שהורה להטריף ברואה שחסחה בגב האומה כמו סדק והעור ובשר קיים וכנגדו בדופן נראה שהצלע הי' נשבר ונטרפה דהוי ריעותא בתר ריעותא ולפיכך יש להחמיר. עיין משנה א' פ"ג דחולין. רמב"ם פ"ז מהל' שחיטה. פני יהושע י"ד תשובה י"א. בענין נקב בריאה שנקבו הקרומים זה שלא כנגד זה וענין הנפיחה.

ריאה ודיני מליחה. ש"ע י"ד ס"ס ע"ב. נהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שלה ומנהג יפה הוא אע"ג שאין הריאה צריכה חיתוך.

ריאה ודיני סרכותיה. ש"ע י"ד סי' ל"ט. כתב הט"ז בס"ק י"א שמצא בשם א"ז מעשה בבהמה שהיתה שמינה ביותר והי' ראשי האונות מובלעים בשומן מרוב חלב והפרידו רבינו יוסף השומן מן האונות ולא הי' נשאר דלדולי שומן בריאה ועלתה בנפיחה והכשיר עכ"ל רשד"ם י"ד ט"ו מ"ג. ועיין הלקט ח"ב תשו' רכ"ד המבאר מ"ש הב"י בסי' ל"ט בשם הרשב"א גבי סרכא היוצאת מאונא לאונא וכו' שהורה להקל. ע"ש מרדכי פרק גיד הנשה מעשה בריאה של כבש שנמלחה עם כמה חתיכות ומצאו יותרת הכבד דבוק בריאה.

ריאה חשובה מכבד ולפיכך מכר את הריאה מכר את הכבד. ומי שמוכר את הכבד לא מכר את הריאה. משנה ה' פ"ה דב"ב. אלפסי ונ"י שם דף ר"ב ע"א. רמב"ם פ"ז מהלכ' מכירה פסקא ט'. ש"ע ח"מ סי' ר"כ סעיף י"ד.

ריאה שאסרה הבודק משום שהיתה קשה במשמשותא כעץ ואח"כ נתערב חתיכה אחת מן הריאה הזאת עם חתיכה של ריאה אחרת ונפל מאותו התערובות למקום אחר הורו פנים בית יעקב לומר שהוא ספק טריפה ויש פנים שהוא וודאי טריפה. וכל התערובות אסורים יעיין בסי' פ"ה המבאר דין איסור שנתערב בהיתר יבש ביבש והיתה שם אשה ואמרה לאותה שעשתה התערובות שתוסף היתר בתערובות זה כדי שיהי' ששים לבטל. וכן עשתה ונתבטל. אם יש לאסור המאכל מאחר שאין מבטלין איסור לכתחלה. וצדדים שם אם נחשוב זה כשוגג ומותר או נימא דהוי' לכתחילה ואסור. ובסי' קע"ב אבאר דין חתיכת בשר טריפה שנתערב בבשר שחוטה ונתבשל עמו ונשפך הרוטב בענין שאינו יכול לעמוד עליו בששים. הוכיח והעלה בדברי הרמ"א דתרי מיני נינהו כיון דזו נבילה וזו טריפה

קמא של הריאה ושאינה ארוכה ועבה יותר מן האונא העליונה של ימין כשר עכ״ד א״כ כ״ש שיש להכשיר לצד ימין שדרכה להתפצל. ויש שנראי להם להטריף. ילמדנו רבנו כדת מה לעשות.

תשובה. ונתון אל לבי דברי פי חכם חן ונהנה מגיע כפיו ורואה טריפה לעצמו בכחא דהיתרא עדיף שבמקום שאמרו להכשיר אינו רשאי להחמיר דמכללות דברי מהרי״ק ומנהג מהר״ם נראה דבתר שרשה אזלינן וכל שתחילתה ר״ל שרשה בדרי דאונא אפי׳ נוטה לגבה כשרה דתרווייהו ס״ל להכשיר יתרת מקמא. וא״כ בנ״ד שהוא בחדוד ולא ע״ג ממש יתרת מקמא קרינן לה כשלא נרצה לקרותה יתרת בדרי דאונא שהוא היותר מכוון אצלי. ומה שהשיב רבי שמעון כהן לשואלו דבר בחלוק אם נוטה לצד זה או לצד זה הי׳ לפי מה שעלה בדעתו שהמעשה שהי׳ כך היה דהיתרת נמצאת בגב האונה העליונה במקום שכלה שכיבת העצמות כי שם נקרא בסאלוניקי׳ חצר העליון ע״ש הבליטה שיש שם גומא לחדוד והוא מחציה ולמעלה שכתב מהרי״ק דשרי. אבל לפי המובן אצלי מדברי מעכ״ת שלא על גבה קיימא בחדודה הדומה לשאר חדודי האונות אלא שזה הוא למעלה ולכן קראה האדון חדוד העליון ובזה אין מקום חלוק בין מעלה למטה דבכל מקום שרי. ודברי מהרי״ו אינם מקובלים אצלי למעשה מהטעם האמור וכ״ש בנ״ד דהוי רביתייהו. זהו העולה על חולשת דעתי הקלושה. ולזה מסכים ר׳ שמעון הכהן. כה דברי הצעיר יצחק לוי וואלי. ראה ראיתי האותיות המעולות של מעכ״ת מתוכן נראה שהיתרון אינו באמצע האונא העליונה בחוטם כאשר חשבתי שבשביל זה חלקתי בין פונה לפנים לפונה לחוץ אבל היה בחדוד העליון ההולך לערוגה והוא כשר מפני שהוא בדרי דאונא והוי רביתייהו. ובעצם היום הזה אנה ד׳ לידי ג׳ בהמות שחשקתי ומצאתי כהצעת המעשה הנזכר וכיון דאתא לידן רציתי להראותם למעלי׳ המורגו נ״י כי אמת מארץ תצמח על כסא הוראת מעכ״ת כל הימים. השפל שמשון הכהן.

ריאה ודיני בדיקה. ש״ע י״ד סי׳ ל״ט. כתב מהרי״י בן לב ח״ג דף מ״ו ריאה שהוציאוהו בלא בדיקה איכא פלוגתא דרבוותא. פני משה קכ״ז. קכ״ח. בהמה כשקרע השוחט הטרפש לבודקה קפץ עליו קלות גדול של מים עכורים. והכנים ידו ובדק ומצא ריאה זכה ברה ונקיה מכל מום סרכא ופגע רע הורה שאין להטריף אותה מפני זה. ושם מבאר מה הם מים עכורים ומאין באו. ומצדד כל מה שיש וראוי לצדד ומסיק להכשירה. ומסיק ומצדד שאין להכשירה כי אם בנפיחה ועיין ריב״ל ח״ב ע״ב ומוהרי״ט ח״א ל״ז וע״ת ח״ב. ועיין הלכות שחיטה ובדיקה בקצור על הצד סימני הטור מהרר״ש דמכונה י״ד. ובתשובה מ׳ קכ״ט. קהל שהיו נוהגים כפי רוב הפוסקים לקולא בענין הבדיקה ובאו אחרים ונוהגים חומרות וקולות יתירות סאלוניקי הלכו להם מותרים לחזור למנהגם הראשון. ואסור לאכול בשר בנפיחה. ועיין דברי ריבות סי׳ נ״ב ומהרש״ך ח״א סי׳ ע״ב. והרשד״ם בתשובה מ״ב בדין הנפיחה לספרדים עם אשכנזים. ועתה רצו לחזור בהם. הטוב שיחזיקו במנהגם. ועם עכ״פ ירצו לעשות נפיחה ישאלו התרה ע״פי חכם. ובתשובה מ״ד. מנהג ק״ק סאלוניקי בדיני הריאה אווזה נדתקה בעצים והוכתה ונצרר הדם תחת הכתף נגד הריאה ומבפנים לצלעות לא נראה מאומה אבל נמצא סמוך לריאה ובחזה הרבה דם קפוי אות ומופת שעברה המכה תוך הגוף כבריש סי׳ נ״ג. תא חזי שהריאה היתה עבה ונפוחה והטרפתיה. ואם הי׳ החזה מלא דם בלחוד אין להוסיף על הטריפות כי לפעמים נפתחים ורידים ויצא הדם והוא חולי שיש לה רפואה. הגהת מהרר״י בריא״ל

מ״ו

שהוא אפי׳ אינה כעלה של הדס טריפה עכ״ל. וכן נראה בדברי מהריק״ש בהגהותיו יע״ש. אם על גבי האונא זו עוברת סרכא מן הקצה אל הקצה ועוברת על אונא זו ונכנסת בגומא אם כשנופחין הריאה נעשית כסרכא קצרה ונדחקה בדוחק על האונא טריפה ואם לא כשרה. אם יש יתרת על גבה אלא שאין בה כטרפא דאסא רק ע״י בועה שבה בין אם יש בה חוט בשר מקיף בין אם אין בה חוט בשר מקיף טריפה משום דהבועה משלמת לטרפא דאסא, דהא אמרינן לעיל שאם חסרה אחת מהאונות ויש אונא שהיא פחותה מטרפא דאסא דע״י בועה שבה משלמת להכשיר כ״ש שנשלמת להטריף. אם יש יתרת בגוף הערוגות שהוא כלפי שומן היותר בין שתי הערוגות שמעתי מכשירין ושמעתי שיש מטריפין. וטעם המכשירין משום שאינו דופק בצלעות אלא בשומן היותר בין שתי הערוגות. וטעם המטריפין משום דדוקא מקמא מכשירין שאינה דופקת בשום מקום. אמנם בערוגה טריפה דהא יש מטריפין אפילו מקמא ודי לנו להכשיר כשהוא מקמא ממש. אבל כל שאינה מקמא טריפה והכי נקטינן.

אם בועא באונא ועל ידה יש בה שעור עלה הדס אם יש בה חוט בשר מקיף טריפה משום חסרה. ואע״פי שנוהגין בסאלוניקי להכשיר בועה בשפולי אונא אעפ״י שאין בשר מקיף מ״מ הכא בנ״ד דאין בה שעור אלא עם הבועה שהוא בשפולי טריפה. ומזה הטעם נראה שאם יש אונא פחותה מטרפא דאסא ויש בועה אחרת שמשלימה לטרפא דאסא אם יש בה ליחה סרוחה או עכורה טריפה. אף למנהג בסאלוניק״י שנהגו להכשיר בועה בליחה סרוחה או עכורה בנ״ד טריפה דהוי תרתי לריעותא.

ס״ז חסרה א׳ מהאונות הימין הוורדא משלמת. וי״א שאינה משלמת. ובמקומות תוגרמא ומנהג ספרדים להכשיר.

הסרה מהאונות הימין וכו׳. אבל אם חסר אחת מהאונות של שמאל ויש שם וורדא אינה משלמת כיון שאין דרכה לעמוד בצד שמאל ודי לנו שנתיר אם נמצא הוורדא בצד שמאל כדעת הגאונים נגד שאר הפוסקים. וכן נראה דעת כל הפוסקים. וכ״כ מרן בב״י עכ״ל כלומר דכשאונות שלימות במנינם אלא שהוורדא שינתה מקומה מימין לשמאל דלדעת בעה״ע ושאר הפוסקים טריפה ולדעת הגאונים כשרה. ואנן קיי״ל כדעת הגאונים. אבל כשחסרה אחת מהאונות של שמאל אז אין הוורדא משלמת אף כשהוא בשמאל לדעת כל הפוסקים והכי נקטינן.

ס״ח ריאה שאין לה חתוכא דאונא וכו׳ מצאתי בב״י וז״ל ריאה שאין לה וכו׳. אלא כשתי ערוגות בעל המפה כתב אפילו כל שהוא ואפילו אחר הנפיחה ואם אין נראה סדק כלל שמעתי מפי בקי שאם נראה כעין שירטוט כל שהוא אפילו שלא במקום חתוכא דאונא וגם מלמטה נראה כעין שרטוט כל שהוא מכוין כנגד השרטוט של מעלה כל שהוא כשירה דמוכחא מלתא דעתיד להיות חתוכא דאונא. וגדולה מזו דאפי׳ אינו נראה שום שרטוט אלא שהיא ריאה דדמיא לאופתא שא מהמפורשים הוא שהיא חלקה כעין מפרקין אותה בסכין חד במקום שמשער בדעתו ששם דרך להיות חתוכא דאונא ויבדוק בנפיחה אם תבצבץ כל מקום שחתך טריפה. אבל אם נמצא בתוך החתך מקום שאינו מבצבץ אפי׳ כל שהוא כשרה דמוכחא מילתא דאית לי׳ חתוכא דאונא. ועיין הימין משה סי׳ ל״ה ס״ב בשם רש״ל הלכה למעשה עיי״ש עכ״ל. ועיין מ״ש בעל הט״ז בסי׳ זה ס״ק י״ד בשם רש״ל. עפר יעקב לכמהר״ר נתנאל כבמהר״ר אהרן יעקב סגרי זצ״ל הביא שאלה זו. בודק מצא פצול באונא העליונה מצד ימין בחודה למעלה מחציו לצד השורש יש שנראה להם להכשיר דהיינו רביתייהו ומההוא שכ׳ הגהת הבדיקות של מהר״י ווי״ל ז״ל אם יש פיצול בחוד אונא העליונה בצד שמאל וכשנופחין הריאה אפי׳ אם נוטה הפצול לצד

שמנו החכמים ואין מדמים בהם דזה אינו הוספה ודמיון כי אם פירוש הטרפות שמנו החכמים. ע״ש ובהלק״ט ח״א תוך סי׳ רצ״ד.

ריאה דיני אומותיה ואונותיה ואי חסר או יתיר או חליף טריפה. ש״ע י״ד סי׳ ל״ה. ועיין ט״ז שם ס״ק י״ד מעשה ששחטו פרה שמינה ולא מצא בריאה לא אומא ולא אונא ולא וורדא ולא שום סדק רק כולה חלקה והיתה כחתיכת בשר והי׳ שם בודק מגודל בין חכמי אוסטריך ולקח סכין חד וחתך בקרום עליון פירוש באותו לבוש וכיסוי עליון שנתקרם עליה ונתח אותה בנחת והי׳ קולף אותו ופשטו בנחת והפרידו כולו מעליה אז ראו אותה הריאה כשאר הריאות והכשירוה מאחר שראה מעשה כזה באוסטריך והכשירוה חכמי אוסטריך, כך ראיתי גם בהגהת מהרש״ל. דברי ריבות דף י׳ ריאה שנמצא בה יתרת יותר מטרפא דאסא מצד פנים שלא בדרי דאונא כשירה. וכ״כ מוהרש״ך בח״א סי׳ מ׳ וכתב שמסקנת סאלוניקי בזה להחמיר. ושם דין בועה שנמצאת בשפולי אונא מעשה הנ״ל. עיין שם בפרי חדש דף כ״ב ע״ב. מהריט״ץ תשובה ס״ח המורה לאסור ריאה שלמעלה מחתוכא דאונא במקום השלם נמצאת אונא אחת שהיה לה חתוך שלא במקום חתוכה. ובתוך סירכא מחדוד לגב ודלא כדעת השוחטים שהיו רוצים להתירה. וכן הורה לאסור בריאה דלית לה חתוכא דאונא כמנהג אלא כמעט כשעור כטרפא דאסא דלפי הדין כשירה ונמצאת סירכא באותו שטח השלם ממקום למקום וגב לגב דכיון דהוה מקום דרגיל להיות לה חתוכא דאונא אע״ג דזו אין לה חשבינן כאלו אית לה ומגב לגב הא קיי״ל דטריפה ומטעם זה עצמו אסרה לעיל עיי״ש. דבר שמואל שורה צ״ו צ״ז קא מסיק ותני בההוא יתרת דאשכחת באונא עליונה הימנית מחציה ולמטה לצד הקנה שאינה לא מגבה ולא מקמא אלא חודה של אונא ועיקר שורשה הוא א׳ דלאו יתרת מקרייא אלא חילוק או פיצול אונא יקרא לה שאינה נחשבת אלא בלי שום חולק. דבר שמואל שי״ב מורה להקל להלכה בשתי ערוגות של ריאה א׳ שנמצאו פרודות כמעט כל אחד משתיהם ממקום דבוקם בסמפון היורד ביניהם עד למטה אך למעשה שנשאל הורה להחמיר מאחר כי כך המסורת בידם מרבניהם עיי״ש. הגהות הר״ר צבי בר יעקב על מהר״י ווי״ל דף כ״ב ע״א מעשה שבא לידי שנמצאת ב׳ אונות בצד ימין ובאונה העליונה היתה אונא קטנה ובאונה האמצעית היתה גדולה יותר מהאונה הסמוכה לאומא והכשיר הגאון מהר״ם איסרלס וג״כ כל הבודקים מסכימים עמו. וטעמם כי חשבו האונא הקטנה העומדת באונא עליונה שהי׳ נחשבת לאונא האמצעית והאונה התחתונה הסמוכה לאומא הקטנה מן האמצעית היו חושבין ליתרת העומדת בדרי דאונא ואני הטרפתי מכמה טעמים. עי״ש. והודו לו מוהר״ם איסרלס וכל הבודקים.

מטה יוסף ח״ב י״ד תשובה י׳ ד״ה ספר ב״י מסאלוניקי מגאונים וז״ל. אם נראה מעט מהריאה באונא קטנה ויצאה מחתוכא דאונא ואין ידוע אם מקמא אם מגבה נפחינן לריאה אי פונה לפנים הוי מקמא וכשירה ואי פונה לחוץ הוי מגבה וטריפה. ודוקא בליטה יתירה אבל נתעקמה והולכת למעלה אין כאן בית מיחש כיון שעומדת ומושרשת במקום הבשר בשביל שבולטת לחוץ לא מיטרף ע״כ ובתר שורשה אזלינן להכשיר ולהטריף עכ״ל. וביאר בליטה יתירה היינו כטרפא דאסא עיין בלבוש וש״ך ס״ק כ״ד. וכן אם יש יתרת מקמא אלא שבולטת ע״י שנתעקמה והולכת למעלה אעפ״י שבולטת יותר מטרפא דאסא כשרה ואם שורשה ועיקרה ע״ג אלא שפני׳ לצד פנים טריפה דבתר מקום עיקרה אזלינן. וכן אם יש אונא על גבי הריאה ובועה תחתיה וכשנופחים הריאה נופלת לתוך הגומא ושוה לשאר הריאה ואינה בולטת למעלה כשרה, ואם יוצאה חוץ לגומא כל

שהוא

רחמנא ידכרינך לשלם. ר׳ אלעזר כשהי׳ הולך לבקר את החולה פעמים היה אומר בלשון הקודש ופעמים הי׳ אומר בלשון ארמי רחמנא וכו׳. ומסיק התם (שבת דף י״ב) דסתם חולה שכינה עמו ולכן אין קפידה אי הוה אומר בלשון ארמי. דבתפילות אין לאדם לשאול צרכיו בלשון ארמי כדאמרינן התם. ובסוטה פ״ז דף ל״ג אמרינן שאין מלאכי השרת נזקקין לו מפני שאין מכירין באותו לשון. וכתבו התוספת שם בשבת בד״ה שאין מלאכי השרת וכו׳ תימא הוא זה דהא אפי׳ מחשבות שבלב אדם יודעים ואיך נאמר דבלשון ארמי אינם יודעים. וכתבו עוד שם דגבריאל מכיר דהא אמרינן בסוטה בריש פרק אלו נאמרים דאמר מר בא גבריאל ולמדו ליוסף שבעים לשונות, שם פ״ק דף י״ב. וי״א דיחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שהוא רוצה חוץ מלשון ארמי, ש״ע א״ח סי׳ ק״א. שלטי גבורים פ״ב דברכות דף ט׳ ע״א סי׳ פ׳. אלפסי פ״א דשבת דף כ״א ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ של״ה.

רחמנא לבא בעי. סנהדרין פי״א דף ק״ו. ע׳ מאמר רל״א.

רחמנא ליצלן ממידי דקשה ממותא. רב חייא היה מברך כך לרב והוא אמר ומי איכי מידי דקשה ממיתא נפק דוק ואשכח ומוציא אני מר ממות את האשה. ורבי חיי׳ ורב נשותיהם הוו מצערין להו.

רחמנא ליצלן מההוא דעתא. כך אמר רבי אילעא לר׳ חנינא והוא השיב לו אדרבא רחמנא ליצלן מדעתא דידך. ב״ק פ״ז דף ס״ה. (שבת פ״ט דף פ״ד ע״ב.) כתובות פ״ד דף מ״ה ע״ב.

רחת העשוי לקבלה טמא לכנוס טהור. משנה ה׳ פט״ו דכלים. רמב״ם פ׳ ה׳ מהל׳ כלים פסקא א׳ רחת הגרוסות.

רחת שקורין פאל״א י״א שאין מועיל לה הגעלה וצריך לקנות חדשה לפסח. ש״ע א״ח סי׳ תנ״א סעיף י״ט. ועיין י״ד סי׳ ק״ח סעיף ג׳.

רטיה ודיניה בשבת אם נפלה אם מחזירין או לא. אלפסי דשבת פ״ו דף קי״ח ע״ב. אלפסי דערובין פ״י דף רכ״ד ע״ב. אם פירשה ע״ג כלי מותר להחזירה למקומה ואם פירשה ע״ג קרקע אסור. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ח. אלפסי ור״ן פי״ט דשבת דף קנ״ה ע״א. רמב״ם פרק כ״א מהל׳ שבת. רטיה שפירשה ע״ג כלי מחזירין אותה ואם פירשה ע״ג קרקע אסור להחזירה ומניחין רטיה ע״ג המכה לכתחלה במקדש שאין איסור שבות במקדש ובכל מקום מקנחין פי המכה ואין מקנחין את הרטיה שמא ימרח. היה ירדד דיסטינדר בלע״ז. ש״ע שם סעי׳ כ״ה וע״י גוי מותר להניחה אפי׳ לכתחלה ומותר לומר לגוי לעשות רטיה על מכה או חבורה (א״ו הארוך) ואסור ליתן עליה אפר מקלה דמרפא כ״א ע״י גוי (מרדכי פרק שמנה שרצים) ובסעיף כ״ז מכה שנתרפאה נותנין עליה רטיה שאינה אלא כמשמרה. מגלה קצת רטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצת השני ומקנחה ורטי׳ עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח. וכתב שבולי הלקט סי׳ קי״ז דדוקא דליכא צערא יתירה אם לא יחזירנה אז לא יחזיר.

ריאה ודיניה אבעבועותיה וסרכותיה. כתב מו״ה יעקב קאשטרא בהל׳ טריפות מעשה בא לידי סירכא יוצאת מן הבועה וגדולה כאגוז והטרפתי משום דלא הוי מקום רביתייהו כי מפני הבועה הגדולה א״א לשכב זו על זו כמו ששוכבת כיש סירכא לבד או נקב וכ״כ הרוקח עיין כל דיניה בש״ע י״ד סי׳ ל״ז. שער אפרים תשובה נ״ה בועה גדולה כמו אגוז שנמצאת באונא האמצעית על גבה כנגד הצלעות והיא בולטת לחוץ ואין לה דבוק בריאה אלא השורש שהיא דבוקה בה והשאר הוא לחוץ. אחר שהוכיח והעלה שלעולם בבדיקת הריאה הי׳ אחר נפיחה דקדק מלשון השאלה שכפי הנראה אף אחר הנפיחה היתה בולטת יותר מטרפא דאסא ולפיכך הטריפה וזלזל בדעת המכשירים שאין לנו להוסיף על הטריפות

לרחוץ וכן נראה לשון מיימוני פכ״ב מהל׳ שבת. וסמ״ג לאווין פ״ה מחלק בין חמי טברי׳ שהם בכלים ובין שהם מקרקע. ואפשר לומר דמיימוני לאו דוקא משתטף נקיט דה״ה רחיצה. דהכי משמע להדיא בפ׳ כירה.

רחיצה בתשעה באב אסורה ודינה ומה התירו. ש״ע א״ח סי׳ תקנ״ד. ועיין שלטי גיבורים דיומא על אלפסי דף שכ״א ע״ב אות ב׳ וז״ל וכן נראה בעיני דהנשים המבשלות בתשעה באב וצריכות לרחוץ הבשר אין חוששין בהם משום רחיצה.

רחיצה אסורה בתשעה באב בין בחמין בין בצונן. אפי׳ להושיט אצבעו במים אסור (מימרא דר״א פסחים דף נ״ד). טבילה של מצוה בזמנה מותרת (ברייתא דתענית דף י״ג וכת״ק). אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הלכך לא תטבול. תוספת בשם ר״י ביצה דף י״ח וכן נהגו. מהררי״ק בסי׳ ל״ה. אם הי׳ ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר לרחוץ להעביר הלכלוך (הרא״ש בסוף תענית). ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. ואם עשה צרכיו אם מותר לרחוץ דינו כמו ביום כפור, ועיין סי׳ תר״ג סעיף ג׳. נוטל אדם ידיו שחרית וצריך לזהר שלא יטול ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו. (רבינו ירוחם בשם הסכמת הפוסקים). ולאחר שנגב ידיו ועדיין לחות קצת מעבירה על עיניו (טור בשם הירושלמי כפי גרסתו ופירושו.) ואם הי׳ לפלוף ע״ג עיניו ודרכו לרוחצם במים רוחץ ומעביר ואינו חושש דהוה לה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש (שם בשם הרי״ץ בן גיאת וכ״כ הרמב״ן בתורת האדם). ההולך להקביל פני רבו או אביו או אמו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצורכי מצוה עובר במים עד צווארו ואינו חושש אבל בחזרה אסור (ברייתא דיומא דף ע״ז אלפסי ור״ן דיומא דף שכ״ח ע״ב.) וכן בחזרה מותר (מהא דר׳ יוסף שם). הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים (טור בשם הירושלמי שם). ומותר לשרות מפה במים בערב תשעה באב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומדיח בה ידיו פניו ורגליו. אפי׳ אינו עושה רק לתענוג שרי כיון שהיא נגובה. טור. ועיין אלפסי ור״ן שם דף שכ״ב ע״ב.

רחל וצניעותיה למען לא תבוש אחותה. מגילה פ״ק דף י״ג. ב״ב פ״ח דף קכ״ג. אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו סימנים ניהלה. רחל מסרה הסימנים שנתן לה יעקב ללאה אחותה שלא תתבייש כשיעקב ישאלה לה ולא תדע להשיב. אית לי אחתי דקשישי מנאי ולא מינסב לי מקמה כך אמרה רחל ליעקב. מגילה דף י״ג.

רחל ילדה עז או עז ילדה כמין רחל פטור מן הבכורה. משנה ה׳ פ״ב דבכורות ת״ט. משנה ז׳ פ״ד דחולין. רמב״ם פ״ב מהל׳ בכורות פסקא ו׳.

רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים. עיין בסיפא הדר בו׳ אמאי דאמר ברישא.

רחם אי יתיב ארעא ושריק אתי משיחא. כך גמירי חולין פ״ג דף ס״ג.

רחמי דאב אבנו רחמי דבנו אבנו דהוו להו. פירוש האב מרחם ואוהב בנו ובנו אוהב בנו. ורב הונא מצא תמרא חשובה שיש להם ריח ונתנה אל רבה בריה וכשבא אבא בנו דרבה נתנה לו א״ל רב הונא בני שמחת את לבי והקפית את שיני היינו דאמרי אנשי כו׳. כי הראית שאהבת את בנך יותר ממני שלקחת התמרה ממני ונתת אותה לבנך. סוטה פ״ט דף מ״ט. עתירי בבלי יורדי גיהנם. שם. המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של א״א.

רחמנא בטולך או בטולא דבני עשו. גיטין פ״ב דף י״ז. בע״ סי׳ ו׳. או בצלך או בצל דבני עשו כי בני פרס רעים היו. רבה בר בר חנא אמר כך.

בשתיה. חמין שהוחמו מערב שבת אסור לרחוץ בה כל גופו אפי׳ כל אבר ואבר לבד. (בר״ן אם בכלי או בקרקע בין אם הם בכלי או בקרקע (כשמואל) ואפי׳ לשפוך המים על גופו ולהשתטף אסור אבל מותר לרחוץ בהם עיניו ידיו ורגליו או שאר איברים כל שאינו רוחץ בהם כל גופו. ב״ח בשם הרא״ש פרק התינוקות.) וה״מ בחמי האור אבל בחמי טבריה מותר לרחוץ אפי׳ כל גופו יחד ואין צריך לומר בצוננן והא דשרי בחמי טבריה דוקא בקרקע אבל בכלי לא דאתי לאחלופי בחמי האור (טור בשם הסמ״ג וכ״כ בספר התרומות). ויש אומרים דהא דשרי בחמי טבריה דוקא בשאין המקום מקורה אבל אם המקום מקורה אסור משום דאתי לידי זיעה ואסור. (הרי״ף פרק כ״ב. והרמב״ם פרק כ״ב והרב המגיד בשם הגאונים). ויש אומרים דמותר להזיע בחמי טבריה. ר״ן ור״י ורמב״ן וש״ע. ועיין אלפסי ור״ן שם דף קי״ו ע״א.

אסור ליתן על גבי בטנו כלי שיש בו מים חמים ואפי׳ בחול מפני הסכנה שפעמים שהם רותחים. אבל מותר להחם בגד וליתנו על בטנו. ברייתא שם. באלפסי ור״ן מיחם אדם אלונטית ומניחה על גבי מעיים בשבת, ובלבד שלא יביא קומקום של חמין ויניח ע״ג מעיים בשבת. ודבר זה אפי׳ בחול אסור מפני הסכנה.

מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירין שער מעורבות עם דברים המשירין שער ובלבד שלא יהי׳ הרוב בדבר המשיר.

מותר לרחוץ ידיו במורסין דגביל כלאחר יד שרי. ואסור לרחוץ ידיו במלח כל שכן בבורית (בנימין זאב סי׳ רע״ח.) או בשאר חלב שנימוח על ידו (מטה משה סמ״ג והגמ׳ פרק כ״א וטור סי׳ שכ״ח) ש״ע א״ח סי׳ שכ״ו סעיף י׳ אלפסי ור״ן פ״ד דשבת דף קכ״ד ע״ב. אלפסי ור״ן פ״ד דשבת דף ק״מ ע״א. ש״ע א״ח ס״ם שכ״ח. רוחצין במי גררה ובמי המתן ובמי טבריה ובמים היפים שבים הגדול אעפ״י שהם מלוחים שכן דרך לרחוץ בהם. וליכא הוכחה דלרפואה קא עביד. אבל לא במים הרעים שבים הגדול. ובמי משרה שהם מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה. ודוקא ששוהה בהם אבל אם אינו שוהה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר: רמב״ם פכ״א מהל׳ שבת פסקא כ״ט. אין רוחצין במים שמשלשלין. ולא בטיט שטובעין בו. ולא במי משרה הבאושין ולא בים סדום ולא במים הרעים שבים הגדול. מפני שכל אלו צער הם וכתוב וקראת לשבת עונג. לפיכך אם לא נשתהה בהם אלא עלה מיד אפי׳ שיש חטטין בראשו מותר. שלטי גבורים שם אות א׳. רוב המפורשים כתבו הטעם משום רפואה ורמב״ם סמ״ג לאווין ס״ה כתבו משום עונג ובאלה יש צער. ורשב״א כתב דבמים הרעים שבים הגדול אפילו לא נשתהה אסור. ודחו הפוסקים דבריו. אלפסי ור״ן פ״ק דשבת דף ק״מ ע״ב. וש״ע א״ח סי׳ שכ״ו סעיף ז׳. הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה כשעולה מן הנהר מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ארבע אמות בכרמלית. לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו. אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו לא הקפידו בו.

ש״ע א״ח סי׳ ש״א סעיף מ״ט. מותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת ובלבד שלא יוציאם עם המים עליהם חוץ לנהר ארבע אמות. (רבינו ירוחם חלק י״ז). עיין אלפסי ור״ן פרק כ״א דשבת דף קס״ה ע״א בארוכה. וכתב שלטי גיבורים שם אות א׳ רבינו ומיימיני פרק כ״ב מה׳ שבת פירשו שהם חמי טבריה הנתונים במערה מתוך דנפיש הבלייהו אסור לרחוץ בהם בשבת דאתי לידי זיעה. והראש והרשב״א והרמב״ן ותוס׳ פירשו דמי מערה הם חמי האור שהוחמו מערב שבת. אבל במי טברי׳ שרי. ולפי זה נראה דלהתוספות והרא״ש מותר להשתטף אפי׳ בחמי האור שהוחמו מערב שבת. ולפי רבינו ומיימוני נראה דבחמי טבריה שרי דוקא להשתטף ולא

לרחוץ

יחמם בי״ט וירחץ כל גופו בי״ט וזה הוא כדעת התוספת דבי״ט אסור להחם כנ״ל כמו בשבת. ובש״ע בהג״ה סי׳ הנ״ל כתוב ויש אוסרים בכל ענין וכן נוהגים. ע״ש. ולא פלגי בין י״ט ראשון ליו״ט שני. אלא לענין מת ולכחול את העין ולענין חולה שאין בו סכנה. והמקילין רהיטי אחרייהו דהרי״ף והגאונים והרמב״ן והרמב״ם דלהחם מים כי האי אינו אסור אלא מדרבנן וא״כ אמירה לגוי הוי שבות דשבות ובמקום מצוה ליכא. ונ״ד הוא מצוה כמו שכתבנו. א״כ מנהג כל א׳ מהם הוא מנהג וותיקין מיוסד על אדני פז ה״ה הפוסקים הנ״ל. הכלל העולה שמותר להחם את המקוה במקום שנהגו. אמנם במקום שנהגו להחמיר אין להקל. אבל ע״י ישראל לכ״ע אסור והנראה לע״ד כתבתי פה פירארא י״א לחדש ניסן ה׳ תכ״ב ליצירה נאמן למעכ״ת. אני מרדכי בן כמהור״ר יעקב צהלין נר״ו הנראה לע״ד כתבתי. הצעיר יעקב בכמהור״ר יצחק צהלין זצ״ל יצ״ו מסכים לדעת בנו הנ״ל יצ״ו. ואני המחבר הצגתי האלה תחת עין שכלך למען תכיר ותדע המנהג אשר בפירארא כפי עדות מע״ל הפוסק השני שלא להחם המים אפי׳ בי״ט שני ואפי׳ ע״י גוי. ולא דבר נכונה הפוסק הראשון באמרו דמנהג קבוע בפירארא להחם. ובערב חג הסוכות כאן התפ״ד ליצירה עמדנו לחקור עוד על הדבר הזה בישיבה הכללית יע״א ושאלנו את פי היהודית העומדת לשרת במקואות ובפרט במקוה העומד בבית הרב הריקאנטי. והעידו על נכון כי מעולם לא חממו המי מקוה בי״ט לא ע״י ישראל ולא ע״י גוי. לכן צוינו ליצחק ריאטי שמש דק״ק לילך לכל השלש מקואות העומדות היום בפירארא ולצוות על המשרתות שם להחזיק כמנהג הישר והקדום מנהג וותיקין שלא להחם המקוה אפי׳ ע״י גוי. והנשים אשר לא תתפוצנה להטביל גופן במים קרים תאחרנה טבילתן עד אחר יו״ט. וכן נהי׳ ונעשה ונכתב לזכרון בספר.

ועל ענין העששיות של ברזל שהיו מחממין מערב יום הכפורים לכ״ג עיין הר״ן סוף פרק י״ד דשבת דף ק״י ע״ב. ובתיקוני די״ל ויק״ו שם.

רחיצה בשבת ביום ג׳ למילה או לפני המילה או לאחר המילה ודיני׳. משנה ג׳ פי״ט דשבת. ש״ע א״ח סי׳ של״א. אלפסי דף קנ״ד ע״ב. רמב״ם פ״ב מהל׳ שבת.

רחיצה בשבת ודיניה. ואסור להכנס למרחץ להזיע. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ו. י״א שצריך ליזהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר נטילה אם לא ינגבם תחלה יפה.

לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה. מפני שמפשיר מים שעליו ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין. שם סעיף ד׳. וכ׳ הגן נטע האיסור הוא משום שרוחץ כל גופו. אבל משום שמפשיר מים שעליו ליכא אסורא דהפשירן לא הוי בשולו. וכ״כ התוס׳ ע״ת.

עיר שישראל וגוי גרים בתוכה ויש בה מרחץ המורחצאות בשבת אם רוב גוים מותר לרחוץ בה במוצאי שבת מיד ואם רוב ישראל או אפי׳ מחצה על מחצה אסור למוצאי שבת עד בכי שיחמו. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ו סעיף ג׳. מג״ד שם ס״ק ד׳ דאם יש לתלות לקולא כגון שיש שר שיש לו עבדים הרבה ואפשר שחממוהו משחשיכה אסור וכו׳. ע״ש. עיין אלפסי ור״ן פרק כ״ב דשבת דף קס״ז ע״ב. ועיין משנה אלפסי ור״ן פ״ג דשבת דף קט״ו ע״א ודף קט״ז ע״א. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ו סעיף ג׳.

אמת המים שהוא חמה אסור להמשיך לתוכה אפי׳ מערב שבת סילון של צונן ופי הסילון יוצא חוץ לאמה ומימיו נמשכים לגומא שבקרקע (משנה ובפי׳ התוס׳ בשם ר״י ור״ן.) ואם המשיכו אסורים. אפי׳ המים שנכנסו לה מערב שבת ברחיצה ובשתיה כאלו הוחמו בשבת. ואם הביא סילון של מים מעי״ט בי״ט כחמין שהוחמו בי״ט אסורים ברחיצה ומותרים

לראייה לפי דרך זה היינו יכולים לומר שאחר שירדה האשה במים צוננים של מקוה ואז היא מצטערת ולהקל צערה הי׳ ראוי להתיר השלכת מים חמים במקוה שהוחמו ע״י גוי. ועל מה שכ׳ מעכ״ת דהאידנא איכא טבילת מצוה. כבר כתבתי ע״ז לעיל. ומההוא דאם היה כ״ג זקן וכו׳. עד דאין שבות במקדש. נלע״ד דליכא ראי׳ מניה בנ״ד דאפשר לומר דשאני מקדש משום דכהנים זריזין ולכן התירו השבות לכהנים בידים. מה שאין כן בגבולין שאין לדחות השבות גרידא מפני איזה מצוה. ונ״ד כדעת התוס׳ הוא שבות כדלעיל. ולפיכך א״כ אין מכאן ראיה דבגבולין יהי׳ מותר ע״י גוי במקום מצוה בשבות דרבנן דאין בי׳ משום מלאכה, ועוד דההוא דכ״ג היתה טבילת מצוה בזמנה בלי תשלומין לא כן בנ״ד, ומה שכ׳ ס׳ האגודה הביאו הבנימן זאב סי׳ קנ״ח וז״ל יש מביאין ראיה גם לנשים בחורף לעשות כן. ע״כ נראה בהדיא דמיירי בחול דאיכא פלוגתא בין הפוסקים אם יכולים להשליך מים חמים בתוך המקוה דנפישי האוסרים גזרה משום מרחץ. כמו שאסרו לטבול בכלים. ויש מתירים דאין לנו אלא מה שגזרו. כמ״ש הוא ז״ל ועל הא מלתא קיימא וכמ״ש בן זמרא בתשו׳ צ״ה. ואין לדמות נ״ד לטובלת ביום ח׳ דמשום צינה התירו משום סרך בתה דהוא ספק לחוד. ושבות חמור טפי דנסמוך אקראי דלא יעשה וכו׳. נמצינו למידין כלפי סברת בעלי תוספת דלהחם חמין לרחיצת כל גופו מדאורייתא אסור אף במקום מצוה ע״י גוי אסור להו שהוא שבות גרידא. ואף לדברי הרי״ף והרמב״ם אמירה לגוי בשבות זה אסורה. ולפי סברת הרי״ף והנמשכים אחריו דמדאורייתא שרי במקום מצוה ג״כ התירו ע״י גוי דהוי שבות דשבות. לפי מה שכתבנו נ״ד לא במקום מצוה דהאידנא ליכא טבילה בזמנה. ועי״ז אחר העיון נ״ל להקל בנ״ד מתרתי. חדא דאף דטבילה בזמנה ליכא מצוה מיהו איכא ה״ה מצות עונה דהוא מצוה דאורייתא. דכ׳ הבנימין זאב סי׳ קמ״ח וז״ל ונ״ד לענ״ד לחלק בדברי ר״ת דכ׳ דקיי״ל דטבילה בזמנה אינה מצוה ולא תטבול בשבת היינו היכא דאין בעלה בעיר אבל אם בעלה בעיר שרי. משום מצות קיום עונה לטבול בשבת. ולאו דוקא בשעת עונה אלא אפי׳ שלא בשעת עונה חשוב מצוה מה שהאיש משמח את אשתו בתשמיש המטה. כדאיתא בפסחים בפ׳ אלו דברים. ופירש״י לשמח את אשתו אפי׳ שלא בשעת עונה אם רואה שמתאוות לו ע״כ. וזה כדעת מעכ״ת שכ׳ דאיכא מצות פריה ורביה. וכן כ׳ תרומת הדשן סי׳ רנ״ה ור״נ. וחדא דאפשר לומר דאע״ג דלענין ת״ב וי״כ אמרינן דהאידנא ליכא טבילת מצוה היינו טעמא דלא חשוב מצוה שלא תעמוד בטומאה דאזלינן בתר זמנה דאורייתא. והאידנא ליכא. ולפי שבימים הללו איכא איסור רחיצה. ליכא מצות עונה. כיון דאסורים בתשמיש המטה לכן החמירו שלא תטבול בהן. אבל מ״מ אפשר שתקרא טבילה בזמנה בזמן דרבנן. וכמו שלא היתה יכולה לעמוד בטומאתה בהגיע זמנה מדרבנן היינו אחר ספירת ז׳ נקיים א״כ מצוה איכא. ולזה מסכים בנימין זאב סי׳ קמ״ח וז״ל אבל האידנא דכל הנשים הן בספק זבות אפי׳ לא ראתה אלא טיפת דם כחרדל בלבד ונפסק הדם סופרת ז׳ נקיים מיום שפסקה מלראות כדאיתא בנדה פ״ב. וכיון דההוא טעם מדאורייתא ליכא דהא כולהו ספק זבות שווינהו רבנן בשביל חמרא דר׳ זירא ע״כ האידנא טבילה בזמנה מצוה ע״כ. ולפי שיש קצת קהלות מנהגן להחמיר וקצת להקל. אפשר לאוקמא תרווייהו דיפה הן עושין. דנוהגין לאסור אף ע״י גוי נמשכים בתר התוס׳ ואחרים דסברי דלהחם מים בי״ט לרחיצת כל גופו מדאורייתא אסור א״כ אמירה לגוי ג״כ אסור אף במקום מצוה. כמו שהוכחנו לעיל. וכן כתב בעל הלבושים לבוש החור סי׳ תקי״א וז״ל ונוהגים לאסור לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מעי״ט משום גזירה שמא

יחמם

דסברי דלהחם מים ביו"ט לרחיצת כל גופו מדאורייתא שרי נראה דע"י גוי דהוי שבות דשבות במקום מצוה וקצת חולי מותר. ועדיין יש לספק אם נ"ד הוא במקום מצוה ואי שייך בי' קצת חולי, ולכאורה הנה משמע דליכא למימר בנ"ד במקום מצוה דקיי"ל דהאידנא ליכא טבילת מצוה בזמנה. ב"י א"ח סי' תקנ"ד. ובסי' תרי"ג כתב וז"ל וכתבו התוס' בפ"ב דביצה דאפי' למ"ד טבילה בזמנה מצוה בזמן הזה אין טובלין לא בט"ב ולא ביה"כ ע"כ. ואם איתא דבזמן הזה איכא טבילת מצוה ביה"כ הוה שרי דלא שייכא בי' טעמא דכדאי חורבן בית אלקינו וכו'. שם בשם התוס' כתב וי"א אבל השתא שכל נשותינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה שהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אינן טובלין בט"ב ויה"כ ע"כ. ועוד היה אפשר לדחוק ולומר דחולי אין כאן וצער אין כאן דנימא במקום חולי וצער לא גזרו. דע"כ התירו בשבות דשבות אם קדם החולי או הצער. אבל בחולי הבא מצד בחירתה ולא נולד עדיין כמו בנ"ד דקודם טבילתה ליכא חולי וצער זה לא מצינו. ודייקינן הכי מלשון הרמב"ם שכ' או שיהי' שם קצת חולי. א"כ בין לדעת הרי"ף בשם גאון בין לסברת בעלי התוספת והרשב"א והרא"ש הוה משמע דאסור להחם המקוה ביו"ט בנ"ד ואפי' ע"י גוי דלא צורך לכל נפש קרינן בי'. דלדעת הרי"ף אפשר לומר דאין כאן לא מצוה ולא חולי ולדעת ר"י בעלי התוספת אף במקום מצוה כמו שכתבו. ועי"ז יש להשיב על ראשון ראשון על מ"ש מעכ"ת דלא שייך בנ"ד רחיצות תענוג דאינה שוה לכל נפש כיון דרובא אינם יכולין לטבול במים קרים בימי החורף וא"כ הוא דבר השוה לכל נפש. י"ל כמה שכ' בתשו' בן זמרא סי' צ"ה דטבילה במים חמים הוא מלתא דלא שכיח אלא למעונגות כעובדא דדביתהו דריש גלותא דפרק בתרא דנידה עיי"ש. ובהרבה עיירות במקומות נוהגות נשים לטבול בנהרות כל השנה כנראה בת"ה סי' רנ"ד. ועוד מנהג קבוע בעירינו ק"ק פירארא שלא להחם המקוה ביו"ט אפי' ע"י גוי. ועל מה שכ' מעכ"ת דאמירה לגוי שבות ואין שבות במקום מצוה. כבר כתבתי דאף הרמב"ם שסובר כהרי"ף דלהחם מים ביו"ט לרחיצת כל גופו מדאורייתא שרי לא התיר אלא במקום מצוה וקצת חולי ומטעמא שכתבנו. בנ"ד ליכא. והתקנה שהביא מעכ"ת מוסדות על יסוד הגהות אחרונות דמרדכי בשם ראב"י. נראה דבנ"ד היא הערמת גלוי' ומפורסמת ואמר רב אשי טפי החמירו בהערמה מבמזיד. מגיד משנה הלכות י"ט פ"א וכן פסק הרמב"ם שם ולא דמי לתינוק דהתירו להחם לכתחלה מים הרבה להדיח הקערות ומן השריים רוחצין אותו בהן. דהוי מלתא דלא מנכר כל כך. וכן ממלאה אשה קדרה בשר וכו' סוף סוף הוא דבר צריך אוכל נפש לפיכך התירו. אבל בנ"ד לא שייך האי טעמא. ודכוותה מצינו דהקלו לצורך אוכל נפש לעשות מלאכה גמורה ביו"ט ע"י שנוי אעפ"י שהי' יכול לעשותה מאתמול כגון דיכת מלח. וכיוצא כדעת הסמ"ג הובא בת"ה סי' פ"ד. וכן באפיית הפת התירו למלאות התנור מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא. כ"כ המגיד הלכות י"ט פ"א. ועל מה שכ' מעכ"ת בשם בעל העיטור דאמירה לגוי שרי לגבי מכשירי מילה אפי' במלאכה גמורה. כבר יש לנו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דתרוויהו אסרו כמ"ש הר"ן פרק ר"א דמילה. והתוס' לא פליגי עם הרי"ף קיימא לן כהרי"ף מהררי"ק שורש ס"ה ענף ה'. וע"כ נדחה דעת בעל העיטור. ועל מ"ש מעכ"ת דבנידון דידן יש צער. כבר כתבתי דאינה דומה. דע"כ התירו הבערה לחמם הגוף לפי שהצער כבר קדם אבל אם הצער בא ע"י מעשיו כנ"ד דהצער עדיין לא בא לעולם אימא דאסור. הא למה זה דומה למה שאמרו רז"ל אין מגלחין במועד והטעם כדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול ויעמוד בנוולו אעפ"י שהוא נגד עונג י"ט. ואלו שהתירו להם לגלח במועד לפי שהיו מוכרחים להתעכב עד ח"ה. ולדמות הנידון

לראייה

יושר יגידו דבר חוק ומשפט בפנינו. אמרותם ובי"ם צו"ף דבש דברותם נכספה וגם כלתה נפשי לתשובתם הרמת"ה מ"ר עובר נוטפה כסלת נפה לא אעמים מעכ"ת ברוב דברים על אופניהם בלתי נדברים אף ברגלי אעבורה וככהן הדיוט אפרוש כפי אל ד' על מי מנוחות ינהלם. שובע שמחות ינחילם ובימיהם ובימינו יגאל ד' בנו היקר בשובו את שיבת ציון אמן כן יהי רצון. רווינו יום ע' ש"ק ה' תכ"ב א' לחדש כסלו לפני מעכ"ת עודרי מלחמה של תורה בלא לב ללב. נאם כב"ד פ"ה וכב"ד לשון התכ"ב בנשף שכלו ואישון. באצ"ר ודישון לימי השבע בראשון מול מעכ"ת סרנים ורוזנים חיים משה בן לא"א כמהר"ר ישעיה עזריאל כ"ץ מהחזנים.

תשובת הרב צהלין על הנידון הלז. ראיתי מגילה עמוקה מאירה כאבוקה אמרותיה טהורות דולקות כנרות חיי"ם הם למוצאיהם שובע שמחות לשומעיהן. וארא את המלאך הדובר בי בקול נעים והוא בראש הרועים לחוות דעתי הדלה והחלושה כא"בן הרא"שה לא לעזר ולא להועיל ללבוש חשן אפד. ומה יתרון יהיה לחכם מן הבער כמוני היתר הכנים ראשי בין הרים גדולים קטנם עבה ממתני ואיך ישאו פני מש"ה ידע והוא הרואה ואני אנה אני בא כסומא בארובה מאן יהיב לי מעפרהון ומייליגון עיינין. אך אמרתי אין ראוי להשיב פני הדרת מעכ"ת ריקם בהיות דבריך עלי חובה. שקולו ק"ל חסור ונמוך אענה אמן אחר המברכין. על מה שנשאלתי ללא צורך וזה נוסחה: מנהג קבוע ונימוס גלוי וידוע כן בעיר פאדוב"ה יר"ה כמו בעיר פירארא"א יברכה השם וינצרנה. וכמעט בכל גלילת איטליאה ישמרם אל נשגב ונורא מיום היותם לגוי ישראל גוי אחד ועד הנה. שכל בת ישראל שאירע טבילתה ליל יו"ט שני אשה אשר לא מבני עמנו מחממת לה מים להשליכם תוך מקוה כי אינם יכולים לסבול קרירות המים והנה היום יצא א' מאתנו ובידו רצפת אש. הן מלה בלשונו לאסור איסור לא על נפשו אלא על אחרים שאסור לחמם אפילו ע"י עכו"ם מידי פעם בפעם ואם אינם יכולים לכנס תוך המים קרים ימתינו לטבול עד כלות יום טוב. לקול הדברים האלה רבים מעמי הארץ מתיהרים ונעשו כתין כתין חבורות חבורות לאמר לו מי שמך לאיש שר ושופט עלינו למנוע נשים מטבילתן ולבטל מנהג אבותינו אשר משנים קדמוניות בידינו הראשון אדם יודע דעת תולד ולפני גבעות אמהות הקדושות חוללת מה ידעת ולא ידעו תבין ולא עמם הי' אשר בם התעוללת גם שב גם ישיש בם כביר מאביך ימים ולא כזאת לעולמים ע"כ. ותשובת מעכ"ת הרמה בצדה עומדת הלא הוא כמוסה עמדי צרורה בידי כצרור הכסף. ואען ואומר בקוצר שכלי דעיקר דין זה תלוי בדעת אשלי רברבי ה"ה בעלי התוס' והרי"ף בפ' יו"ט שחל. דהרי"ף סבר דלהחם מים ביום טוב לרחיצת כל גופו מדאורייתא שרי ולפי זה מותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מעיו"ט דלא גזרינן עי"ט אטו יו"ט. והתוספת סברו דמדאורייתא אסור ולכן אסור לרחוץ כל גופו אף בחמין שהוחמו מעיו"ט דגזרינן אטו י"ט דומיא דשבת דהלכתא כשמואל דתניא כנראה בהדיא בפרק כירה כמו"ש הר"ן שם ובפרק יו"ט שחל יעויין שם. ולפי דעת ר"י נראה דיש לאסור בנ"ד אף ע"י גוי. דלא אמרינן אין שבות במקום מצוה או דאיכא קצת חולי אלא בשבות דשבות כגון לעלות באילן או להביא מים דרך חצר שלא עירבו דמדאורייתא שרי. אבל במידי דמדאורייתא אסור לא שרינן ע"י גוי אפי' במקום מצוה כמבואר מהטור א"ח סי' ש"ז. והרמב"ם עצמו דנמשך אחרי דעת הרי"ף רבו לא התיר אלא בדבר דלית בי' משום מלאכה ואית בי' משום שבות דרבנן. כנראה בהל' שבת פרק ו'. ולסברת בעלי התוס' אפי' בשבות דשבות אסור משום מצוה אחרת חוץ ממילה ויישוב א"י. וכן דעת הטור והרשב"א ב"י שם. ולפי סברת הרי"ף בשם גאון והרמב"ם

דסברי

דלא אפשר כגון דחלו ב׳ ימים טובים ביום ה׳ ו׳ אמרינן דחופפת ברביעי וטובלת בליל שבת שלא לדחות הטבילה. ע״כ נראה לדעתי החלושה דמנהג אבותינו תורה הוא ויכולה האשה לחמם מים ע״י עכו״ם בליל ב׳ של יו״ט משחשכה להשליכם תוך מקוה שטובלת בו כדי לחמם מי המקוה בשביל חקור כי יראה מפני צינה. כי מצאנו ראינו דגם רבי יהודא דפומבדיתא הקיל לטבול ביומא תמינאה משום צינה אע״ג דאסור לאשה לטבול מבעוד יום אפי׳ ביום ח׳ כאשר קיימו בעלי התוספת משום סרך בתה וקבלו הטור וסמ״ג בלאוין סי׳ קי״א. ואם שרי לטבול ביום בשעת הדחק היינו משום צינה כנ״ל אין דחק גדול מזה. דאם לא נתיר להם לעשות כאשר נהגו מימי קדם יניחו מלטבול באותן הלילות וימנעו ממצות פריה ורביה והא אמרינן בעירובין אמר רב פפא לא נענש יהושיע אלא שביטל ישראל פעם אחת מפריה ורביה. יגעתי ומצאתי סמך לדבר זה במס׳ יומא פרק אמר להם. אם הי׳ כהן זקן או איסטנים וכו׳. תניא אמר ר׳ יהודא עששיות של ברזל הי׳ מחממין מערב יה״כ ומטילין לתוך צונן כדי שתפוג צינתן. וכתב הרמב״ם הלכות עבודת יה״כ פרק ב׳ הי׳ כהן זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותם במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש. או מערבין מים חמים במי מקוה עד שתפיג צינתן כנראה מדברי ר״י עיי״ש. וכ׳ ס׳ האגודה הביאו הבנימין זאב ז״ל שאלה קנ״ח. אם הי׳ כהן זקן או חולה עד יש מביאין ראי׳ לנשים בחורף לעשות כן עכ״ד בפ׳ אמר להם סי׳ ו׳. ואם אמרינן דהגם מותר לחמם המקוה בהשליכם אותן העששיות של ברזל בתוכו משום שאין שבות במקדש גם בנידן דידן נימא דמותר דלא שייך שבות במקום מצוה. ובמקום קצת צורך חולי היינו צינה כאשר כתבנו. ובכלל זה אם הנשים יראות לטבול מפני הצינה שרינן להחם מים ע״י עכו״ם להפיג צינת המקוה שלא לאחר טבילתן דאסור לאשה לעמוד בטומאתה כדאיתא בירושלמי פ׳ כל היד מייתי לה הסמ״ג קי״א ולטבול במים קרים אי אפשר לה לטבול מפני הצינה. אבל לקצץ בנטיעות המחלוקת נלע״ד שכל בת ישראל שמתרמי טבילתה בליל יו״ט שני תוכל לחמם המקוה מעי״וט ראשון ולסתום כל נקביו היטב. ובליל יו״ט ב׳ משתחשך בעוד שמחממת מים לרחוץ פניה ידיה ורגליה וכו׳ תחמם יורה גדולה ע״י עכו״ם ותוציא ממנה צרכה לרחוץ כו׳. כדעת כל הפוסקים. ותשלך השאר תוך המקוה שכבר הפיג צינתו מעיו״ט. ודוגמא זו מצינו דאסור לחמם מים לרחוץ בהם תינוק אבל מותר להחם מים הרבה להדיח קערות ומן השירים רוחצין גוף התינוק כאשר כתב הב״י סי׳ תקי״א בשם הכל בו. ובעל הלבושים בסי׳ הנ״ל כ׳ דלכתחלה מותר לעשות כן דכולה חדא טרחא היא דומיא דממלאה אשה קדרה בשר וכו׳. ונחתום מיחם של מים ואע״פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. ואם יקשה דאליבא דמאן אסור לטבול כל גופו ביג״ט אפי׳ בחמין שהוחמו מעי״וט. אף על זה פקחתי עיני ומצאתי דאיתא כי הרמב״ם והגאונים פה א׳ הסכימו דמותר שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת. וכן דעת הרמב״ן ז״ל הביאו הרי״ף בפ׳ כירה ורחיצת כל גופו בחמין אינו אסור אלא משום גזרת מרחץ וזה לא שייך בטבילת מצוה אלא ברחיצת תענוג ובטל המסיבה בטל המסובב נוסף ע״ז בי״ט שני הוא שבות דאינו אלא משום מנהג אבותינו בידינו ואמירה לגוי שבות ואין שבות לדבר מצוה ובמקום שיש בו קצת צער. זהו הנראה לקוצר שכלי וכ״ש לנהוגים היתר כי לשמע אוזן לא ישמעו לנו לסתור מנהג ובפרט שיש להם סמך להשען עליו וחומרא הוא דאתיא לידי קולא. וכל המרבה חומרא כאלה מבטל בנות ישראל מפריה ורביה וכן לא יעשה. א״כ איפה מעכ״ת בצדק קול אומר פיהם נופת תטופנה שפתותיהם יוציאו היום לצדק דיננו כי קדוש היום לאדוננו ולאין מליץ

יושר

עד כלות יום טוב. לקול הדברים האלה רבים מעמי הארץ מתיהרים ונעשין כתין כתין חבורות חבורות לאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו למנוע נשים מטבילתן ולבטל מנהג אבותינו אשר משנים קדמוניות בידינו. הראשון אדם יודע תולד ולפני גבעות אמהות הקדושות חוללות מה דעת ולא ידעו תבין ולא עוד עם הי׳ אשר כה התעוללת. גם שב גם ישיש בם כביר מאביך ימים ולא נשמע כזאת לעולמים. ואשא עיני וארא כי שתים הנה ראיות לאסור דבר זה וכולן כקליפת השום בעיני קוצר שכלי הרזה. חדא דאסור לאדם לחמם מים ביום טוב לרחוץ בהם כל גופו. ועוד קאמר כל מה שאסור לישראל אסור לומר לגוי שיעשהו. אך אנכי אענגו כי אם קרא לא שנה ואם שנה לא שלש וכו׳. כי איסור להחם מים לרחוץ כל גופו מיירי ברחיצה של תענוג ולא בטבילת מצוה כזו. ועוד דמלתא זו בטעמא מצינן משום שהוא דבר דאינו שוה לכל נפש אלא למעונגין. מה דלא שייך בנידן שלפנינו כיון דרובן אינם יכולים לטבול במים קרים ובפרט בימי החורף כגלוי ומפורסם. ומשום גזירת מרחץ ליכא למגזר דהאידנא המרחצאות שלנו אינם לטבילה כי אם לזיעה. וכיון דעברה החששה עבר הטעם. כדמצינו בהדיא בס׳ בנימן זאב דף רנ״ט. ואי משום אמירה לגוי שבות. גם זה אינו דטבילה בזמנו מצוה ואמירה לגוי במקום מצוה שרי כנמצא בטור י״ד א״ת סי׳ ש״ז דכתב הרמב״ם שאמירה לגוי מותר בשבות דרבנן בדבר שיש בו לצורך מצוה או שיש בו קצת צורך חולי כו׳. ובסוף הגהות אחרונות במרדכי כתוב בשם ראב״י דאמירה לגוי בדאורייתא נמי לא אסירא אלא בדבר שאי אפשר למצוא תקנה ע״י ישראל לעשותו כגון להחם חמין וכו׳. ונ״ל דזה מיירי להחם חמין בשבת ושלא לדבר מצוה. דבי״ט יש תקנה להחם ע״י ישראל כי הא דלחוף כלים כו׳. הביאו הב״י תקי״א. ועוד דלדבר מצוה ודאי מותר כדכ׳ ר״ן בסוף פ׳ ר״א דמילה בשם בעל העיטור שמותר לומר לגוי להדליק לו הנר לסעודת שבת. והטעם לפי שהוא מפרש השמועה בענין דשרי אמירה לגוי אפילו בדבר שיש מלאכה גמורה גבי מכשירי מילה והוא משוה שאר מצוה למכשירי מילה כדרך שהשוה אותם הרמב״ם לפי שיטתו. ומה שכ׳ הרמב״ם שאמירה לגוי מותרת במקום שיש בו קצת צורך חולי אין כוונתו שיהא בו חולי כולל כל הגוף ולא סכנת אבר אלא קצת צער הנמצא בנשים דידן דהכל חולים אצל הקור. וכ״ש בי״ט דמתוך שהותרה בו הבערה וכו׳. ועוד דבטור סי׳ של״ח כתב אבי עזרי התיר לומר לגוי לנגן בכלי שיר בחופות. דאמירה לגוי במקום מצוה שרי. והוסיף שם וכ״ש הכא. דאפילו ישראל אין בו איסור אלא משום גזירה. ואין לאסור לאומרו לגוי עכ״ד. א״כ מוכח מזה דמותר להחם מי המקוה ע״י גוי כיון שהוא במקום מצוה. ולחמם מים לישראל לידים אינו אסור כי כבר הותר לו להחם מים לרגליו כמאמר הטור א״ח תקי״א. ולטבול במים חיים ביו״ט ג״כ לא אסרינן משום גזירה דמרחץ. דאותה גזרה נגזרה לרחיצת תענוג ולא לטבילת מצוה כדלעיל. ואם אמור יאמר האיש הלזה דהאידנא ליכא טבילת מצוה אשוב אמר לו זיל קרי בי רבינו חננאל גזר אומר ויקם לו דטבילה בזמנה מצוה. וכן כתבו התוס׳ בפ׳ המפלת ובפ״ק דיומא. והכי איכא בירושלמי דפסק שאסור לאשה לעמוד בטומאתה. וכן דעת סמ״ג. ע״ז הי׳ סומך ר׳ שמשון שהיה מנהיג בתו לטבול אף בחורף בזמנה אע״פי שאין בעלה בעיר. וכתבוהו הגהות מיימונות והמרדכי בריש שבועות הביאם הב״י בסי׳ קצ״ז. וכתב סמ״ג בעשין סי׳ רל״ג דמסקינן בפ״ק דיומא דר׳ מאיר ור׳ יוסי ור׳ חנינא סגן הכהנים סוברים טבילה בזמנה מצוה. ומה שאמר שידחו הטבילה עד כלות י״ט דבריו בטלים ומבוטלים. כי כל מגמתינו תמיד שלא לדחות הטבילה. כדאמרינן בענין חפיפה כי מדינא סמוך לחפיפה טבילה ומ״מ היכא

דלא

של זרועו. והוא שלא יהיו המים רודפים דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה אפי' אם אינם מגיעים אלא עד מתנים. ודוקא לעבור בגופו במים עצמם. אבל לעבור בספינה קטנה יש מי שאוסר. (דחכמים עשו תיקון לדבריהם שאין להם סמך מן התורה יותר משל תורה ב"י.) וכ' שלטי גבורים שם אות ד' וכ' בה"ג ודוקא עד צוואריו אבל מיעבר לשוט אסור. ותימא אם התירו לו רחיצה גמורה דהא אסמכוה אקרא כל שכן שיטה דקילא עכ"ל. ואין זו קושיא דחכמים עשו תיקון כדלעיל. הרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמיד. ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים בהליכה אבל לא בחזרה דלא שייך בי' נמצאת מכשילן לעתיד לבא וכל מקום דמותר לעבור במים אפי' הי' לו דרך שיכול להלוך להקיף ביבשה מותר לעבור דלמעט בהלוך עדיף טפי. אור זרוע. מי שהוא איסטניס ואין דעתו מיושבת עד שיקיר פעם במים מותר. ונהגו בזה להחמיר. אפי' ברחיצת העינים שהוא קצת רפואה נהגו להחמיר (וכתב מוהר"ר גא"ל שם אות ב' מיהו שמ"ג בשם הרב הביא ב"י כתב דמותר לרחוץ עיניו במים ביום הכפורים. וכ"כ שבולי הלקט סי' שי"ט.) ואסור לרחוץ פיו ביוה"כ כמו שנתבאר לעיל בסי' תקס"ז. אסור להצטנן בטיט לח אם הוא טופח ע"מ להטפיח. ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים בין של חרס בין של מתכת. אבל אם הם ריקים מותר וכן בפירות. וכן בתינוק. ואסור לשרות מפה מבעוד יום ולעשותה כמין כלים נגובים ולהצטנן בה ביום הכפורים דחיישינן שמא לא תנגב יפה ויביא לידי סחיטה. (הגהות מיימנית פ"ב ומרדכי וסמ"ק ומנהגים.) ב"י שאם סחטה מבעוד יום עד שאין טופח ע"מ להטפיח למחר יכול להעביר על פניו ועיניו. וע"ל סי' תקנ"ד סעיף ד'. החולה רוחץ כדרכו אע"פ שאינו מסוכן רמב"ם. כלה כל שלשים יום מותר לרחוץ פני'. ועיין אלפסי ור"ן דיומא דף שכ"ג ע"א בענין המלך והכלה ירחצו את פניהם.

רחיצה ביום טוב. מותר להחם ביום טוב מים לרחוץ ידיו. אבל לא כל גופו. ואפי' אינו רוחץ בבת אחת. אבל מותר לרחוץ קטן במים שהוחמו ע"י ישראל בי"ט (מרדכי פ"ב). אבל אסור להחם לצרכו אפי' ע"י גוי. מהר"א מפראג. אבל כשצריך להם לבשל או להדיח אז מותר להרבות בשבילו (כל בו). אבל במים שהוחמו בערב יו"ט מותר לרחוץ כל גופו כאחד מיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור. ויש אוסרין בכל ענין וכן נוהגין (טור והרא"ש). ש"ע או"ח סי' תקי"א סעיף ב'. עיין רי"ף ותוס'. מהא דאמרו להם חכמים. שבת דף ל"ח. ממשנה ב' פ"ג דשבת. ורמב"ם פ"א מהל' שביתת י"ט.

רחיצה ביום טוב שאלה. אליכם אישים אקרא אלופינו מסובלים בחכמה בתבונה ובדעת ובשררה קובעי עתין לתורה קושרי קשרים לאותיות חכמי הרזים באלקיות וטבעיות שפתותיהם שושנים וכל ביתם לבוש שנים אבני קדש בראש כל חוצות צפירת תפארה לכל ארצות אושר וכבוד אתם ישרים בלבותם עטרת אהב' גדולה על ראשם עוז והדר לבושם חכמי לבב ונבונים עדת אבירים לפניכם שרי צבאות ד' עתה באתי ולהוציא הדין לאמיתו יצאתי: מנהג קבוע ונימוס גלוי וידוע כן בעיר פאדובה יר"ה כמו בעיר פירארא יברכה יוצרה. וכמעט בכל גלילות איטליאה ישמרם אל נשגב ונורא מיום היותם לגוי ישראל גוי אחד ועד הנה. שכל בת ישראל שאירע טבילה ליל יום טוב שני. אשה אשר לא מבנות עמנו מחממת לה מים להשליכם תוך מקוה כי אינם יכולים לסבול קרירות המים. והנה היום יצא אחד מאתנו ובידו רצפת אש הן מלה בלשונו לאסור איסור לא על נפשו אלא על אחרים לאמר שאסור לחמם אפי' ע"י עכו"ם כאשר עשו מדי פעם בפעם. ואם אינם יכולים ליכנס תוך המים קרים ימתינו לטבול

עד

רוקק באשת איש. בהדיוט או בת״ח. פסקי ריקאנאטי סי׳ תנ״ח. תנ״ט.

רוקק בהדיוט. עיין רוקק באשת איש.

רוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה. מהרי״ל בשם א״ז וירושלמי פרק כלל גדול. ש״ע א״ח סי׳ ש״ח בהג״ה.

רוק בת״ח עיין, רוקק באשת איש.

רות. מאי רות אמר ר׳ יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו לקב״ה בשירות ותשבחות, מנין דשמא גרים דכתיב לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ קרי ביה שמות. ברכות פ״ק דף ז׳. ב״ב פ״ק דף י״ד.

רזיא. בפרק סדר תעניות האלו הא דאתיא ניחא הא דאתיא רזיא. בפרק נגמר הדין בגמ׳ ואם לאו נוטל את האבן. ובפרק אלו הן הלוקין. ובגמ׳ המכה כי היכי דתיתי מרזיא. פירוש בכח. בסוף גמ׳ בפרק המוכר את הספינה וקרי לי׳ רוז. פירוש מידה. רז פפא שחישב ברזי. פירש אחר למדה היו קורין בלשונו רוז. חרש למימר. ותבוא אליו בלט תרגום ועלת רות ברז.

רזיאל. אומרים שיש מלאך אחד שנקרא רזיאל. וכן תרגום עוף השמים יוליך את הקול קהלת י׳. מלאכא רזיאל מכריז בכל יומא מן שמיא. ואומרים שהוא בעל סודו של הקב״ה בלע״ז סיקרעטארא״י מלשון כל רז לא אנס לך דניאל ד׳. גם נמצא ספר קבלה שנקרא ספר רזיאל. אלה דברי ר׳ אליה בס׳ התשבי הביאה גם הצמח דוד.

רחב הזונה שמנה נביאים והם כהנים יצאו ממנה. נריה. ברוך. שריי. מחסיה. ירמיה. וחלקיה. חנמאל. ושלום. ר׳ יהודה אומר אף חולדה. מגילה פ״ק דף י״ד ע״ב. זבחים פ׳ י״ד דף קי״ו. רחב עשר שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים. וזינתה מ׳ שנה שהיו ישראל במדבר. אחר נ׳ שנים נתגיירה. אמרה יהיה מחול לי בשכר חבל חלון ופשתים. פירש״י יהי׳ מחול לי וכו׳ במכילתא תניא דהכי אמרה בשלשה דברים חטאתי בשלשה דברים תמחול לי. בחלון וחבל ופשתים. שהיו מנאפים עולים אלי׳ בחבלים דרך חלון ויורדים וגם טמנתם בפשתים. ובאותן שלשה דברים עצמן זכתה להציל השלוחים. עיין בעין ישראל פ״ד דזבחים מאמר י׳.

רחוק ממקום. היינו פסיעה אחת. גמ׳ דפסחים הביאה העץ חיים. משנה ב׳ פ״ט דפסחים. בין לענין מעשר שני בין לענין קרבן פסח.

רחיצה ביום הכפורים ודיניה ולמי התירו. ש״ע א״ח סי׳ תרי״ג. כלל זה מסור בידך כל שאינו מכוין להנאת רחיצה אפי׳ שאין בה אלא משום הכון לקראת אלקיך מותר רדב״ז ח״א סי׳ ל״ז. וכ׳ הר״ש פליגי בת״ש א״ח סי׳ ט׳. שהלוים ירחצו ידיהם ליצוק מים ע״י כהנים לעלות לדוכן. ועיין מהרי״ וייל סי׳ קצ״ד אף מי שנגע במקום הטינופת ורוצה להתפלל. וכתב התשב״ץ סי׳ קל״ו מותר לרחוץ עיניו ביום הכפורים מפני שהיא רפואה לעינים והמגיה ההמיר בסעיף ד׳. וכ׳ לקט הקמח א״ח דף נ״ה ע״ב יכול הלוי ליטול ידיו תחלה ביה״כ כדי להטיל מים ע״י הכהנים. מוהרח״ש מוהרר״י הלוי. מלך וכלה ירחצו את פניהם. משנה א׳ פ׳ ח׳ דיומא. רמב״ם ריש פ״ג מהל׳ שביתות עשור. עיין אלפסי ור״ן דיומא דף שכ״א ע״ב. ואם הי׳ מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש. וכ׳ שלטי גבורים שם אות א׳ שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג הלכך בבקר דסתם ידים כמו מלוכלכות מותר לרוחצם. וכן בכל היום אחר שנעשה צרכיו וקנח או הטיל מים ושפשף בידיו. ובלבד שלא ירחוץ אלא מקום הצריך כגון ראשי אצבעותיו ולא כל היד.

ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצוה יכול לעבור במים עד צוארו בין בהליכה בין בחזרה. ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו של

רק בתפלה. הרוקק לא יתפלל עד שישהא ארבע אמות. ודוקא לרצונו אבל נזדמן לו רוק מותר. ש״ע א״ח סי׳ צ״ב סעיף ט׳.

רוק היוצא מפי עם הארץ מטמא אדם וכלים מדרבנן. וכ״ש אוכלים ומשקים. משנה פ׳ דטהרות בר״ע.

רוק ושתן הוו כמונחים במקום ארבעה על ארבעה. והמשתין מרשות היחיד לרשות הרבים או איפכא חייב חטאת. משנה ה׳ פ״י דערובין ת״י ור״ע. ורוק שנתלש מפיו ומוכן לזורקו. יש מי שאומר שלא ילך ד׳ אמות ברשות הרבים עד שירוק. ש״ע א״ח סי׳ ש״נ.

רוק בשבת. רמב״ם פי״ג מהל׳ שבת פסקא ג׳. אלפסי ונ״י פ״י דערובין דף רכ״א ע״ב.

רוק טפל הוא כל שלא טעם כלום מבערב. נדה פ״ט דף ס״ג. עיין במשנה ובר״ע.

רוקין כלן הנמצאים בירושלים באמצע הדרך גזרו עליהם טומאה כשאר רוקין הנמצאים בכל מקום. וכל הרוקין הנמצאים בצדדים בירושלם טהורים. שהפרושים הם ההולכים כדי שלא יטמאו במגעו עם הארץ. ובשעת הרגל שבאמצע הדרך טהורים. שכל ישראל טהורים ברגל. ושבצדדים טמאים. שהטמאים ברגל מעטים. והם פורשים לצדי הדרכים. משנה א׳ פ״ח דשקלים. רמב״ם פי״ג מהל׳ שאר אבות הטומאה. ספיקות ששה.

רוקין ספיקן טמא גזרה. משנה א׳ פ״ח דשקלים בר״ע חוץ לירושלים תי״ט. ועיין משנה ה׳ פ״ד דטהרות.

רוק מחמיץ. משנה ז׳ ובתיו״ט פ״ב דפסחים. ש״ע א״ח סי׳ תס״ו. וכן המי רגלים ומי הפה. והחוטם. והעין. והאוזן. והטל. שם. וכ׳ הב״ח תשו׳ קט״ו דלא מחזקינן אסורא לאסור קמח שהיה בשק ובאו העכברים וגנבו בכמה מקומות מן השק. אף שאכלו מן הקמח מותר להשהותו עד לאחר הפסח כל זמן שיראה שלא נשאר לחלוחית רירו בקמח מאחר שאכילת העכברים היתה קודם פסח. אבל לאכילה אסור.

לא ילעום אדם חטים ויתן על מכתו בפסח מפני שהן מחמיצין. משנה אלפסי ור״ן פ״ב דפסחים דף רל״ח ע״א.

קמח של פסח מונח בשק ובאו העכברים ונשכו את השק ואכלו את הקמח כתב בתשו׳ א״ר סי׳ תנ״ג אות ב׳ בסופו שכך דינו. אם הוא קודם פסח צריך לנהל הקמח ואם ישאר על הנפה כמו פרורי עיסה יבישה זורקו והקמח מותר להשהותו עד לאחר הפסח, ואם נמצא כך בפסח הכל אסור בהנאה כמה שנעשה קצת עיסה כמו שבפי העכבר ונתייבש מיפרך ונתערב ואין מועיל לו ניהול. ואם השק מונח במקומו נענע ולא נתערב הקמח אז יאחז עובי מקום הנשוך ויקשור שם השק תחת הנשיכה עם קצת קמח ויבער כל הקמח שבשק וינהל אותו וחוזר להשהותו. ואפ״ה אסור לאוכלו בפסח. וכל זה דוקא כשנראה שאכל העכבר קצת הקמח אבל אם נשך רק השק ואיכא ספק שמא לא אכל כלום אפילו אם נמצא בפסח מותר להשהותו. ואסור לאכול אפי׳ אם נמצא כך קודם הפסח דדילמא איכא חמץ ונתיבש וניפרך. ואין צריך ניהול כיון דליכא דחמץ. ובתשובה הנ״ל סי׳ קס״ו ביארתי כ״ז עכ״ד. אמנם מהר״ם מלובלין סי׳ ק״ט הביא דברי בעל מגן אברהם סי׳ תס״ו אות ח׳ מיקל קצת בשקין שנשכום עכברים בשעת הדחק עיי״ש. ובעל מגן דוד שם אות ד׳ דב״ח הפריז על המדה בדין זה והוא ז״ל התיר ליקח סביב מקום הנשוך וירקדנו ויאכלנו בפסח. וגם בעל חק יעקב סי׳ הנ״ל אות ט׳ כתב שאין להחמיר כלל בעכברים שאכלו בקמח והתירו ע״י ריקוד בכל ענין והביא ראיה לדבריו ממתניתין פ״ה דפרה. וחילק בין קמח לחטים. עי׳ שם שהאריך גם בענין מי רגלים. ובאות י״ד.

רוצח בשגגה מצוה להגלותו לערי מקלט. שנאמר ונס שמה מכה נפש בשגגה וכו׳ בפ׳ מסעי. מכות פרק הגולין ומקומות אחרים. רמב״ם פ״ה מהל׳ רוצח. סמ״ג עשין ע״ח.

רוצח הגולה לעיר מקלטו ורוצים בני העיר לכבדו יאמר רוצח אני וכו׳. משנה ח׳ פ״א דשבועות. עיין הר״ן פ״ד דגיטין סוף ע״א דף קט״ו ד״ה דגרסינן תו המחזיר חוב. משנה ח׳ פ״ב דמכות. רמב״ם פ״ז מהל׳ רוצח ושמירת נפש. רוצח ששב לעירו. רוצח ושמירת נפש. רמב״ם פ״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש.

רוצחים שלשה מיתתן בידי שמים. אמרה תורה שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא ע״י שליח. אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג את עצמו. מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר את חברו לפני חיה לטורפו. מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרים להרוג את חברו. וכ״כ רמב״ם פרק הרוצח ושמירת נפש. סמ״ג לאווין קס״ג. אמת שכתב הרמב״ם שם שרשות נתונה ביד ב״ד לחייב מיתה אם הדור פרוץ בשפיכות דמים. ובפ״ג מהל׳ תשובה מנה שופכי דמים בכל אלו שאין להם חלק לעולם הבא.

רוצח נגמר דינו וברח ובא לבית דין אחר אין סותרין את דינו. משנה י׳ פ״א דמכות. רמב״ם פי״ג מהל׳ סנהדרין. מי שנגמר דינו בב״ד שהיה בחוץ לארץ וברח לב״ד שבארץ ישראל סותרין את דינו עכ״פ. ואם היה אותו ב״ד עצמן שנגמר דינו בפניהם אין סותרין את דינו אע״פי שגמרוהו בחוץ לארץ והם עתה בארץ ישראל.

רוצח נתערב עם שאר העם אחר שנגמר דינו ולא נודע מי הוא מאלו. או מי שלא נגמר דינו שנתערב עם מי שנגמר דינו ולא נודע מי. כולם פטורים. לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו. רמב״ם פי״ז מהל׳ סנהדרין. משנה ג׳ פ״ט דסנהדרין. עיין רמב״ם פ״ד מהל׳ רוצח ושמירת נפש.

רוצח. עיין אמר ליה מאריה דוראי זיל קטיל לפלניא. כל ישראל יש להם חלק. מוסר מותר להרגו. קטנים אם מותר לשוחטם להצילם מן השמד. רוצח ששב לעירו אע״פ שנתכפר אינו חוזר לשררה שהי׳ בו לעולם. רמב״ם פ״ז מהל׳ רוצח ושמירת נפש פסקא י״ד. משנה ה׳ פ״ב דמכות.

רוק בשבת דורסו לפי תומו. אלפסי פי״ז דשבת דף קמ״ו ע״א. וש״ע א״ח סי׳ שי״ו סעיף י״א לא ישפשף ברגליו רוק על גבי הקרקע משום משוה גומות אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מכוין למרות ולהשוות גומות. ואע״ג דממילא ממרח הוא כי לא מכוין שרי משום מאיסותא.

רוק בתפלה אסור לרוק ואם אי אפשר לו שלא לרוק מבליעו בכסותו. ואם אינו יכול זורקו לאחוריו או לשמאלו. אבל לא לימינו. וכ״ש לפניו דאסור. ש״ע א״ח סי׳ צ״ז ובמגנים שם על ענין ימין ושמאל. והרק בתפלתו כאלו רק לפני המלך. אלפסי ור״י פ״ג דברכות דף י״ח ע״א. וכתב הבית יוסף בשם אביו. וז״ל והא דלקמן בריש סי׳ קכ״ג שהיפך פניו לצד שמאלו תחלה שהוא ימין של הקב״ה. י״ל הטעם כיון שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה א״כ אין השכינה כנגד המתפלל. ולפיכך חלקו כבוד לימין דידי׳ ברקיקה שהוא בשעת התפלה. אבל כשהוא פוסע שלשה פסיעות האדם מרחיק עצמו ממקום תפילתו והוא כנגד השכינה. ולפיכך נותן שלום לשמאלו שאז הוא כנגד ימינו של הקב״ה. הרק בתפלה כאלו רק לפני המלך. ברכות פ״ג דף כ״ד.

היותר בשר נבלה והרופא הרשע עלה לבימה והכריז להיפך בודאי על אחד מאלה חייב נדוי עד שישוב אל ד׳. ולהיות כי שאלה זו נשאלה מרבני אמסטרדם לבד ולא נראה בעליל הרופא לדעת מה בפיו לטענת פטור על שמועותיו הרעות כתוב שאם בלי ערמה יקבע לו הרופא ב״ד חוץ לעיר להתחנן לפניו ולסדר טענותיו אז לא יהיה חל עליו החרם אלא יעמדו לדין עמו ועפ״י הב״ד יקום דבר ואם לא יאבה לברר האמת בפני ב״ד שיחול החרם עליו משעת כתיבת הכתב עי״ש. ומי יגלה עפר מעיניו לראות את כל התועבות הנעשות כיוצא באלה בזמן הזה שודאי הדור צריך לקנאים שיחוסו לכבוד ד׳ ותורתו לגדור את הפרצה כי כאלה רבות בגלותי זה ראיתי. והמה נחשבים לבני עליה וחולקים להם כבוד כאלו דבר ד׳ בפיהם אמת. ואין דורש ואין מבקש ואין איש שם על לב כאשר שמו באותו זמן רבני אמסטרדם שבאו לדרוש את ה׳ בבית מדרשו של שם הוא הגאון בית חדש תשו׳ ד׳. ועיין הרב דבוטין ל״ו. ובפני משה ח״ב כ״ח בשו״ת למורי חכם המכז״ה.

רוצה אדם בקב עדית משני קבין זבורית. משנה ד׳ פ״ז דב״ב ר״ע. ועיין תיו״ט ורמב״ם פכ״ד מהל׳ מכירה. ש״ע ח״מ סי׳ רי״ח סעיף ב׳.

רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. גוזמא משנה ו׳ פ״ג דב״מ ר״ע ותי״ט. רי״ף ר״ן. עיין ש״ע ח״מ סי׳ רצ״ב סעיף י״ו י״ז.

רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות דוקא. משנה ו׳ פ״ג דב״מ תי״ט. משנה ד׳ פ״ג דסוטה ר״ע תי״ט. ואין הגירסא מעשרה קבין ובתי״ט על משנה דסוטה גרסי׳ ט׳. וכן בתוס׳ דכתובות. והערוך גריס מט׳. ועיין הערוך כמו פי׳ התוס׳ גמ׳ דכתובות פ״ה דף ס״ב. סוטה פ״ג דף כ׳. אלפסי ור״ן פ״ה דכתובות דף תרצ״ו ע״א.

רוצה אשה בתקנת בתה ובושה מחתנה. ולכן מחלפת במתקלקל. כדתנן התם במס׳ דמאי ונזיר בחולין ובגיטין פ״ו הנותן העיסה לאפות צריך לעשר מה שהוא נותן לה ומה שנוטל ממנה מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל. גיטין פ״ה דף ס״א. חולין פ״ק דף ו׳. דמאי פ״ג דף י״ב מ״ו. בר בי רב לאכול כו׳.

רוצה בקיומא של איסור. כגון ישראל נושה בגוי מנה ואמר לו הגוי המתן עד שאמכור ע״ז ואביא לך. עד שאמכור יין נסך ואביא לך אסור לפי שהוא רוצה בקיומו. אלפסי ור״ן פ״ה דע״ז דף ש״פ ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ קל״ב סעיף ז׳. יין נסך תופס. ע״ז תופסת.

רוצה בקיומו של איסור ע״י כלי או ע״י דבר אחר. ש״ע א״ח סי׳ ת״ן סעיף ז׳ ס״ק י״א. ובפ״ח ובע״ש שם. והרמב״ם פ״ו מה׳ עירובין דין י״ז. הר״ן פ״ב דע״ז דף ש״ס ע״א. רוצה בקיום יינ״ס לא בשבילו אלא בשביל החרס הדריינו לסמוך בו כרעי המטה ופסק דאסור. וע״ש שנראה דלא אמרינן לסברת הר״ן רוצה בקיומו ע״י דבר אחר אלא בחרס הדריינו דאיכא איסור יין נסך בעיניה.

רוצח אסור להרגו עד עמדו בדין. שנא׳ בפרשת מסעי ולא יומת הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט. מבואר היטב במכילתא ומכות פרק הגולין. רמב״ם פ״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש. סמ״ג לא תעשה קס״ג.

רוצח אשר הורג נקי עובר בלאו הכתוב בפ׳ יתרו לא תרצח. סנהדרין פרק חלק. סמ״ג חלק לא תעשה סי׳ ק״ס. סמ״ק סי׳ פ״ג. ח״מ תכ״ה.

רוצח בראותו כי כלתה אליו הרעה הודה בלי נגישות שהרג את הנפש. גם בשעת מיתתו חזר והודה והגיד שעמד על ההרוג הוא ואשתו וחפשו אם הי׳ לו מעות. ולא היתה לו שום נשימה בעולם. אשתו מותרת. וכ״כ מהר״ם מלובלין סי׳ ק״י. משאת בנימין סי׳ ס״ח.

רוצח

חוץ לתחום מלילך ולהלך ברגליו. ואם הוא בקרון שרחב ארבעה ירד ויהלך ברגליו.

רוכלים המחזירים בעיירות אין בני המדינה יכולים לעכבם שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין כדי שיהיו הבשמים מצוים לבנות ישראל (מימרא דרב נחמן בר יצחק מודה רב הונא וכו'. גמ' דב"ב פ"ב ריש דף כ"ב. אלפסי ונ"י שם דף ק"ע ע"א.) הג"ה ולכן נראה לי דוקא מוכרי בשמים וכי האי גוונא אבל בשאר דברים אין חילוק בין רוכל לאחר. אבל אינם קובעים מקום ויושבים בו אלא מדעת בני העיר ואם תלמיד חכם הוא קובע בכל מקום שירצה. וה"ה מלמדי תינוקת דינם כתלמיד חכם הוא. (טור מימרא דר' יוסף ומודי רב הונא במקרא דרדקי וכו'. וגם הרמב"ם כתבה בפ"ב מהל' ת"ת. וכתבו הטור ביו"ד ס"ס רמ"ה) עיין ש"ע סי' קנ"ו סעיף ו'. רמב"ם פ"ו מהל' שכנים דין ט'. ידי אליהו תקון ק"ו דף ע"ב ע"ב:

רוכלים טענינן להו עיין. טענינן לרוכלים.

רומי הי' נשמע קול המונה אלמלא גלגל חמה ואלמלא קול המונה של רומי נשמע קול גלגל חמה. יומא פ"ק דף ב.

רומניא. קהלות רומניא הקודמים בעיר קוסטאנטינא מיוחסים ע"פי אשכנז וצרפת ולא ע"פי חכמי טוליטולה וספרד והספרדים נמשכים אחריהם. מהריב"ל ספר שלישי סי' ס"ז. כללים בדרכי הפוסקים לבעל כנסת הגדולה א"ח דף קס"ג ע"ב אות צ"ז.

רוסיא ופולין לא נתחרבו אלא בשביל הרבית. הלכות קטנות ח"א תשובה קס"א.

רועה בהמה דקה. עיין בהמה דקה גוים ורועה.

רועה בקר או רועה צאן היו קוראים לת"ח סנהדרין פ"ג דף כ"ו (יבמות פ"א דף ס"ז). עיין חדושי אגדות אשריך שזכית לשם. ואי קרי לכו רועי צאן מאי אמינא לך. א"ר יוחנן אל רב חייא ואל רב שמעון שנתרעמו לפניו על ריש לקיש שקראן רועי בקר.

רועה בתרמילו בי"ט. עיין מעשה חול.

רועה הניח הבהמה ונכנס לעיר ובא ארי ודרס זאב וטרף ודיניו. אלפסי ונ"י פ"ג דב"מ סוף דף פ"ה ע"ב. ודף פ"ו ע"א. ש"ע ח"מ סי' רכ"א סעיף י"ב. וסי' ש"ג סעיף ו'.

רועה זונות. עיין שמועה זו נאה.

רועים שבעה מאי ניהו. דוד באמצע. אדם שת ומשותלח מימינו. אברהם יעקב ומשה משמאלו. ס"ה פ"ה כ"ה נ"ב.

רופא בלשון משנה ר"ל אומן ומקיז דם קרורג"ז בלע"ז. משנה ג' פי"ב דכלים. (משנה ה' פ'). משנה ג' פ"ה דאהלות. ורש"י פ"ב דב"ב דף ק"א ע"א פי' רופא מוהל. ובאלפסי משנה ו'. ובסנהדרין ת"ט אסיא. טוב שברופאים. עיין. עיר שאין בה עשרה דברים. עשרה דברים נאמר בגרע. רופא ודינו ש"ע י"ד סי' של"ו. רופאים טוב שבהם לגהינם. עיין טוב שברופאים כו'.

רופא ישראל מותר לסדר לחולי גוי כל מה שצריך לו ישראל. אבל לחולי ישראל לא יסדר לו רק מה שצריך היום בשבת. כך מ"כ בשם מוהר"ר גור ארי' לוי ממנטובה"ה. וכ' בתשו' הרשב"א סי' ק"ב רופא ישראל מותר לעלות רפואה לנכריות בשכר בשבת כדי שתתעבר.

רופא רשע אשר באמסטרדם נוטה אחר הפלוסופיא שהוא עיקר המינות והיה מושך אחרים ומלעיג על דברי חז"ל ומדבר דופי על חכמת הקבלה שהוא עיקר שהוא מקור התורה וכולה יראת שמים. והתרים כנגד אנשי המעמד והחכמים שהכריזו על הבשר ששחט אדם אחד שבדקוהו ומצאוהו ריקם בהלכות אומר על אסור מותר ועל מותר אסור. הבשר

טוב. אבל כשאומר אין בתחלה הוא רע גמור. גופי הלכות אות ל״ד, כבר כתבתי ע״ז בהליכות אלי ומצאתי בפי׳ הר״ן ז״ל להלכות וז״ל על מה שכ׳ הלוה מעות מן הגר אין רוח חכמים נוחה הימנו ואיכא למידק אמאי אינו נוחה הימנו אם הוא רוצה ליזוק בעצמו לכך פירש״י ז״ל שאין חכמים מחזיקים לו טובה שלא הצריכוהו לכך אבל אין במשמע הלשון כך בכל מקום אלא שעשה שלא כהוגן. ובמס׳ קדושין דף י״ז אם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו פירש״י אין מחזיקין לו טובה אם החזיר שלא היה צריך להחזיר. עיין אלפסי רש״י בפ״א דקדושין דף תרכ״ז ע״ב. משנה י׳ פ״ג דאבות פי׳ רוח חכמים נוחה הימנו.

רוח מצוי׳ ופירושה. משנה ד׳ פ״ו דב״ק בתיו״ט. דיבשה ודים. ש״ע א״ח סי׳ תרכ״ח סעיף ב׳. רוח שאינה מצוי׳ הוא שאין העולם מתנהג בה תדיר אלא לפעמים אעפ״י שהיא באה בעתים הרבה ואין צ״ל רוח סערה שאינה אלא לעתים רחוקים. וכן מפרש בירושלמי פ״ד מהל׳ נזקי ממון. טור ח״מ. וב״י. וש״ע סי׳ קנ״ה.

רוח צפונית יפה לחטים ורוח דרומית יפה לזיתים. ב״ב פ״ט דף קמ״ז. יומא ספ״א דף כ״א.

רוח צפונית לא נשבה לישראל כל אותם ארבעים . שנה שהיו במדבר. תנו רבנן יבמות פ״ח דף ע״ב. מאי טעמא אי בעית אימא משום דנזופים היו ואי בעית אימא דלא (נבדור) ענני כבוד. נזופין היו ממעשה העגל ולא היו ראוים לאור נוגה. ואי בעית אימא משום הכי לא נשבה כי היכי דלא יתפזרו ענני כבוד שהיו מקיפים אותם ולא היתה חמה יכולה ליכנס. וכתבו התוס׳ לא נשבה רוח צפונית בפני עצמה אבל אין לפרש דלא נשבה כל עיקר דהא אמר בס״פ כל הגט ארבע רוחות מנשבין בכל יום ורוח צפונית מנשבות עם כלם שאלמלא כן אין העולם מתקיים. נזופים היו. אומר ר״י ממעשה מרגלים ולא כמו שפי׳ הקונטרס ממעשה העגל. שהרי מחל להם הקב״ה ואמר להם סלחתי כדבריך. ואח״כ נעשה משכן והשרה שכינתו ביניהם.

ת״ר כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה. שנא׳ ויהי בחצי הלילה וד׳ הכה כל בכור וכול׳ מאי תלמודא הא קא משמע לן דעת רצון מלתא הוא. חצות לילה עת רצון הוא למכת בכורות הואי נמי עת רצון לרוח צפונית. ואפי׳ אותם מ׳ שנה דנזופים הוי ולא נשבה בהם בימים נשבה להם בחצות הלילה.

רוחות קצרות עיין רבה. משנה ה׳ פ״ב דבכורות רוח קצרה מחמת שרוחו קצרה מחמת מרה השחורה הגוברת עליו. רמב״ם פ״ח מהל׳ ביאת מקדש.

רוכב והגיע זמן התפלה אינו צריך לירד ולהתפלל אפי׳ יש לו מי שתופס בהמתו אלא מתפלל דרך הלוכו. אלפסי נ״י פ״ד דברכות דף ר״ג ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ צ״ד ס״ד.

רוכבי אתונות צחורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו. רוכבי אתונות אלו ת״ח שמהלכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. צחורות שעושין אותה כצהרים. יושבי על מדין שדנין דין אמת לאמתו. והולכי אלו בעלי מקרא. על דרך אלו בעלי משנה. שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה. ערובין פ״ה דף נ״ד.

רוכב על סוס והחשיך לו בדרך מותר לו לרכוב ולבא דאז אינו עובר לא משום שבות אם הוא בתוך התחום. כן יש אומרים. ואינו נראה כן. הגהות מרדכי דסוף שבת. הגהות מו״ה גא״ל על ש״ע א״ח ריש סי׳ רס״ו הרוכב על סוס בשבת וחשכה לו מותר לו לרכוב ולבא אם הוא

חוץ

של איש דקבוע ארוכתי׳ קאמר. הצעיר משה ישראל ס״ט שליח עה״ק תובב״א פה פיררא. ביום פורים ה׳ תפ״ח. אחר כתבי אינה ד׳ לידי ספר קול בן לוי להרב רפאל הלוי דף ח׳ ע״ב על רמב״ם פ״ב מהל׳ ת״ת דין ד׳. אשה לא לומד תינוקות וכו׳. כתב מרן הקדוש ז״ל כלומר ואפי׳ נשואה. דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד וכו׳ עכ״ל. וכתב הרב בעל בני חייא בדרושיו על הרמב״ם ז״ל וקשה דא״כ היכי כתב הרמב״ם בפכ״ב מהל׳ אסורי ביאה שאינו צריך שתשב אצלו. ואם כפי טעם שאשתו משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בביתה וכו׳. צריך שתשב בבית הספר לשומרו. ואפשר ליישב בדוחק. הא דהוא יושב במקומו לא שישב רחוק מביתה אלא בתוך החצר סמוך לביתה כדי שתוכל לשומרו. אלא שאין צריך שתשב בבית הספר ממש עיי״ש. עיין בב״ח סי׳ רמ״ח. ופרישה ודרישה. ובבית שמואל אה״ע סי׳ כ״ב.

רווקים ישינים בטלית אחד דלא נחשדו ישראל על משכב זכר. אבל גדולי חכמים מחמירים על עצמן ומרחיקין אפי׳ מן הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה. משנה א׳ פ״ד דזבים בתיו״ט. משנה י״ד פ״ד דקדושין.

רווחא לבסומי שכיחא. ש״ע א״ח סי׳ תרי״ב סעיף ו׳ בהג״ה. עירובין פ״ח דף פ״ב. מגילה פ״ק דף ז׳. ריות מצוי בתוך המעיים לדבר המתוק.

רווחא לקרנא משתעבד. אלפסי ונ״י פ״ט דמציעא דף קכ״ז ע״ב. ב״מ פ״ט ק״ה.

רוחב אצבע דמשערינן בי׳ מהו. והשיב הלקט ח״א תשובה קצ״ג שלש דעות בדבר. א׳ כפשוטו אצבע ממש. ויש אומרים שרוחב אצבע האמור בכל מקום הוא גודל. ומביא ראיה לדבריו ממ״ש הרמב״ם בסוף פרק נשיאת כפים. ויש מן האחרונים סברו דלפחות בעי רוחב שתי אצבעות. ולכן מחמירים ואומרים דיותר נכון לשער מחצי עצם אצבעי ולמעלה ששם ודאי (לא) יש צומת הגידין ויש לסמוך על זה בין בעוף בין בבהמה. ורבנו הי׳ נוהג רוחב גודל והי׳ מרגלא בפומיה שבענין הזה הכל לפי ראות עיני הדיין באופן השבירה אם עור ובשר חופין את רוב או אם חזר ונקשר וכיוצא. הכל למראה עיניו ישפוט. בי די לנו שאל יטה ימין ושמאל. מידיעת טעמי וכלל הפוסקים עיין כנסת הגדולה טור י״ד בהגהות ב״י אות ב׳. שטה ג׳ פחות גודל וכו׳. ג״כ גודל האמור בכל שעורי תורה הוא אצבע הבינוני וכבר דקדקו בשעורי ומצאנוהו רוחב שעורן בנונית זו בצד זו ברוחב וכן באורך שתי שעורן בריות. הרמב״ם פ״ו מהל׳ ס״ת.

רוח הקדש הופיע משלשה מקומות בבית דינו של שם. ושל שמואל. ושל שלמה. הופיע נגלה והוכיח בעת הצורך אפרובא״ר בלע״ז. כך שמעתי. ל״א הופיע בקול גדול. מכות פ״ג דף כ״ג. ע״י פ״ב.

רוח הקדש ונבואה וחלוק שביניהם. עיין ר ו ח ה ק ד ש מביאה לידי תחיית המתים. משנה דסוף סוטה.

רוחות ארבעה מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כלם שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפי׳ שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולם ואלמלא בן נץ מעמידה מחרבת כל העולם כולו שנאמר המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן. פירש״י רוח צפונית נוחה הוא לא חמה ולא צונן וממתקת שאר הרוחות. בן נץ מלאך העשוי כנץ. מעמידה בכנפיו. יאבר לשון אברתו יגדיל כנף. גיטין פ״ג דף ל״א. בבא בתרא פ״ב דף כ״ה.

רוח חכמים נוחה הימנו באיזה דברים אמרינן. משנה בסוף שבועות. ועי׳ מהרר״א בן חיים ח״א ק״ח המפרש. אין רוח חכמים נוחה הימנו. הליכות אלי אות קכ״ח. אין רוח חכמים נוחה הימנו כתב הריטבא ז״ל בשטת קדושין שיש לחלק בין בשאומר אין רוח חכמים נוחה הימנו לכשאומר רוח חכמים אין נוחה הימנו. דכשאומר כך ר״ל אינו לא רע ולא

דפריש בדעתי׳ דקסבר דבעינן דלהוי תמיד יושב בבית ואחר הדלת והמזוזה קובע לו מקום. דא״כ לא הוי שתיק מלאודע נפשי׳ דבקבועי ויושב ומצפה שכר אשתו שאין לו עסק החוצה שפיר דמי. אכן קושטא דמלתא דמ״ש מר״ן ז״ל שאין דרך האיש לשבת בית היינו לשבת בעיר דשבת אדם בעירו חשיב זה שבתו הבית והיינו דקאמר דחוששין לה מפני היחוד כיון דאין דרכו של איש להיות בביתו בקביעות כי היכי דלא נבא לבית החשש מטעם דבעלה בעיר כי דרכו של איש לחזור בעסקיו מעיר שנים חדשים בביתו ומפיק לו לשתא בלך ושוב וכיון דלא קביע לי׳ דוכתא אסורה ולא תלמוד אפי׳ בימים שבנתיים שלא תחלק דבתר רובא אזלינן לעולם. ולא תתמה השומע דמתרגימנא לך לישנא דבביתו אישיבה בארעא. במתא דודאי הכי משתעי אינשי וזכר לדבר כי אין האיש בביתו וגו׳. דבהרחק נדוד איירי ומי דבקרא כתיב חדש יהי׳ בלבנון שני חדשים בביתו מי נימא כפי דנועלין תנן באותן הימים מאין יוצא וכהנה רבות דמוכחי להדיא דכל היוצא מן העיר ופנה לסובב איננו גדול בבית קרינן בי׳ וממילא לתפארת אדם לשבת בית דבמתפרנס בעירו תדיר וזה פשוט וברור. ואולם לכי יהיבנא לי׳ להאי מרבנן שעותא דביתו האמור בענין בבתי גואי בעי מהוי וטלא דביתו היינו כעומד בעירו מה שאין זה אמת עם כל זה לא תהוי תיובתא למר״ן ז״ל מההוא דבעלה בעיר ואין דאמת מקום יש בראש לחלק בין דמתייחד ובא בדרך מקרא למתייחד בכל יום תמיד לקובעם חובה ועל השעת ליומא דאברא היכא דבעלה בעיר נקטינן לקולא ולא חשו לגזור עליו שלא יתחד. למר אפי׳ לכתחילה. ולמר דעבד. כיון דאיכא טעמא דאימת בעלה. מיהו היינו במתייחד באקראי שאינו רגיל והוי להיות עסק עם הנשים דאלו ברגיל ומרגיל עצמו בכך חוששני לו מחטאת משום אקרובי דעתא דכל דמסריך בההוא מלתא חוששים בדבר ואין ישיבת בעלה בעיר מוציאנו מידי חשש דכל הקרב הקרב יצא בגרעון. וכההוא דאמרינן התם אעובדא דרב ביבי (בקדושין פ״ד דף ע״א רבי ביבי איקלע לגבי ר׳ יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והאמר רבא בעל בעיר אין חוששין משום יחוד שאני ר׳ ביבי דשושבינתי׳ הואי וגייסי בי׳) דכל דגייסי אהדדי אסורים להתייחד ואפי׳ בעלה במתא. ופסקוה כל פוסקי הלכות דאע״ג דבעלה בעיר. די״ל איסור אם הי׳ גם בה שנתגדל עמה או קרובה וכו׳ אסור. אלמא כל דאיכא טעם אקרובי דעתא אין דרך זו מוציאנו מבית המיחוש וכאלו אמרו שלא לסמוך. ומזה הצד באשה המלמדת סופרים דרגילות הוא לבוא להוציאם ולהכניסם לבית הספר הכל לכפי רחמי האב על בניו איכא למיחוש אפי׳ בעלה בעיר היכא דאיכא למיחוש אבי דינא רמי למיחוש לאקרובי דעתא. ודינם כגייסי דאפי׳ בעלה בעיר חוששין ולא תימא דמאי דאשכחן דוקא בגמרא חוששנו לו. והוא כשושבינה, ודגיים בה. הא שארה הבו דלא לוסיף עלה. ומה מקום לחוש דלמא גייסי כיון דבעלה בעיר. דלא הוא דודאי דבר הלמד מענינו הוי ומדמינן באיסורין מלתא למלתא להרחיק מן העבירה כיון דטעם בעלה בעיר אינה אלא מסברא בעלמא ורוח קמעא עוברתו. תדע הרי כתב הג״ה בתשובה הביאה ב״י דאם קנא לה בעל מחד לא תתייחד אפילו בעלה בעיר. ואם איתא כי נמי קנא לאשתו מה הוי הא גזירה עומדת לעומתו דכל שהוא בעיר מתיחדת ומי ישמע לו כיון דלא גייסי ואינו שושבינה. ואימא הבו דלא לוסיף. אלא על כרחן כדכתיבית. דכיון מטעם בעלה בעיר קליש בבל דהו מדחי וכל הבא לחוש בטעמא כל שהוא תלינן להחמיר דומיא דהתם דמשום אקרובי דעתא אסורין. ובכן נקיים אנחנו מדברי החכם המשיב על דבר מר״ן ז״ל. ובאמת אפילו לשיטתו מוצל הוא מר״ן מהדין ערעורא. אמנם קושטא דמלתא דמר״ן מפרשה כמשפט הראשון דאין דרכו

של

דקיימי אליבי׳ אחד זה ואחד זה במשמע כדכתבנו ואין כאן אפי׳ שמץ קושיא כלל. ואולי גם ליישב דבריהם דאפשר דס״ל דיש להחמיר טפי בנ״ד שהיא מלמדת דכיון שקבעה עצמה ללמוד התינוקות ואבותיהם באים בשביל בניהם לבית המלמדת אי אפשר שבעלה לא ילך חוץ לעיר אחר כמה שנים דרך יום או יומים ומכיון שאבותי׳ רגילים אצל אשתו מחמת בניהם שמא וקרוב לוודאי שיבא לידי עבירה עם האשה דנוחה להתפתות אז שאין אימת בעלה עליה. ומאי דקאמר רבא אין חוששין מיירי באדם שאין מתייחד עמה אלא לפרקים באקראי ובהזדמן כפי הצורך והשעה. ואשמעי׳ דבהאי לית לן למיחש למידי כיון שהוא בעיר דאפי׳ יקך החוצה לא יקרב שום אדם אל פתח ביתה כדי שלא יבואו לידי חטא ודו״ק.

ברם עדיין לא יצאנו מידי קושייתנו. דכל זה ניחא והוי ישוב לדעת הט״ז והב״ח. אבל לדעת הכ״מ שהוסיף להחמיר אפי׳ כשבעלה עמה לא נוכל להולמו. ותו יש לדקדק בלשונו ז״ל שכתב דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו. (דאלת״ה אלא שדרכו לילך החוצה מאי שמירה איכא) ולבתר הכי הפך השיטה וקאמר אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו. והרי ברור לעין כל מעיין בצדק דבריו סתרי אהדדי. ולפי כלל זה לא ימנע דיש לאמר בין לאיש בין לאשה. לאיש שאין דרכו להיות תמיד בבית. והיכן הוא שמירת אשתו. ולאשה שאין בעלה עמה. וראיתי להרב בעל בית שמואל שהרגיש במעט בקושיא ראשונה שהקשיתי ז״ל מיהו הא מבואר כאן אפי׳ אין אשתו עמו מותר א״כ לא שייך דהיא משמרתו. ואפשר דס״ל אפי׳ אין אשתו עמו בבית הספר מ״מ בכל עת תבוא אליו ושייך לומר היא משמרתו. ואם היא בעיר אחרת אסור עכ״ל. וכמדומה לי דאתי לנחומי וצעורי קא מצער. דאם האשה בכל עת תבא אליו א״כ אמאי לא שרינן לאשה ג״כ שתלמוד כיון שכמעט בכל עת לפי דבריו בעלה עמה. וגם הוא משמרה מהיחוד. ועוד מה יעשה בלשון הכ״מ לפי פירושו דקאמר בהדיא והאשה דרכה להיות תמיד בבית. ומשמע שהוא הולך אלי׳ ולא היא אליו. וצ״ע במאמר מאוד כי לפענ״ד קשה לישוב. בין בפרישה בין בדרישה. ותמהיני איך לא העירו האחרונים על לשון זה ולא הזכירו מכ״מ כלום. ויותר אני תמה על אחרון שבאחרונים בעל בית שמואל הנ״ל דהואיל והזכירו היאך לא סיפר בתמיהתו ואדרבה סיפר בשבחו וכתב עליו דבריו מתמיהים כדפרישנא על לשון רמב״ם ודעמי׳ דאחד האיש ואחד האשה במשמע גבי למוד התינוקות. וכל היכא דשניהם דרים בעיר כאחד אין עון אשר חטא אליבייהו. וכן שמענו וראינו דהנשים מלמדות לתינוקות ולא מיחו חכמים בידם שמא הבינו דברי הרמב״ם ודעמי׳ כדפרישנא. וצור ישראל יצילנו משגיאה מעוטה ורבה כי דעת ממני פליאה ולא אוכל לה כי נשגבה.

תשובה. כתב הרמב״ם פ״ב מהל׳ ת״ת מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני אמות הבנים מהם באים אל הבנים ופי׳ ונמצאו מתייחדים וכמו שמתבאר בפ׳ ק״ב מהל׳ אסורי ביאה. ע״ש וכתב מר״ן ז״ל בטעם האשה משום דאשה דרכה לשבת בית ומשמרתו אבל אין דרך האיש לישב תמיד בביתו ואיכא יחוד. וראיתי לחד מרבנן ואת שמו לא הגיד צהבו פניו לשפוך סוללה על עיר וקדוש מר״ן ז״ל כי לא זכר שם. מה דאסיקנא בגמ׳ ופסקנוה כל פוסקי הלכות דהיכא דבעלה בעיר אין חוששין ליחוד וטעמא אמרו בה דאימת בעלה מקדמתה והולכת לפניה. והיכי פסיק ותני דאינו תמיד בבית איכא יחוד. דנראה אפי׳ איתי׳ במתא. ומזה נשתרבב מענין לענין לאותו ענין. בונה עולמות ומחריבן. וסלקא ליה מלתא כצריך תלמוד הן הן דבריו בדרך ארוכה וקצרה. ובעניותי עקרא דמלתא יסוד רעוע הוא זה ולא צדק בדעת מר״ן מוהריק״א ליחם לו מה

דפריש

אשה ואפילו שאינה עמו. ובאשה אסור כשאין בעלה עמה. וכדי ליישב בדחקו כנקב מחט סדקין אחר כמה גלגולי מחילות דגם הב״ח תירץ דשאני איש דלא שייך בו אלא חששא דגירוי מכיון שיש שם שורות שורות כת מן לומדי מקרא וכת מן לומדי משנה כת לומדי א״ב. אין שם יחוד כלל וכו׳. וכשיש לו אשה אין לחוש אף לגירוי. וכו׳. אבל אשה שאינה מלמדת לקטנים אלא בבית שהיא שם איכא חששא וכו׳ ע״ש. והט״ז חולק דבאיש פת בסלו מקרי משא״כ באשה. ע״ע. והחלקת מחוקק בסי׳ כ״ב ס״ק כ״א הרכיב רישא אתרי תרוצי דט״ז וב״ח וערבבן כחדא. ואחרי המחילה אגב שטפיה לא דק וע״ש. ובקושטא אנא לא חילק ידענא ולא בילק שמענא ואמרי׳ טעם ז״ל של אלו הגאונים לפי מצודת שכלי הקלוש וריב לי עמהם על הפרכא ועל הפרוק. על הפרכא דטפי מינה הוו״ל לאקשויי ובתרי אנפי. הפן הראשון מאשה עצמה דדין פשוט בגמ׳ דאין חוששין ליחוד כל שבעלה בעיר. הפן השני דלפי לשון הכסף משנה נראה דאפי׳ היכא דבעלה עמה אסור. ועל הפירוק בין למר ובין למר קשה ממימרא דרבא הנ״ל. דכלפי תירוץ הב״ח דרצה לחלק דבאיש שיושב בבית הספר שורות התלמידים לפניו משא״כ באשה שהיא דרה בבית. מאי איכפת לן בזה הא עכ״פ אימת בעלה עלי׳ כיון שהוא בעיר. ומה שכתב וראיתי לגדול אחד שכתוב כאן דברים שאינם ברורים ע״כ לא כתבתי וכו׳ עכ״ל. אין לי עסק בנסתרות. ואולי הם בעל דברי הגהת דרישה בעל פלוגתי׳ שהזכיר הבית שמואל ובהיות שספרו אינו מצוי בידי להיות במופלא ממני אל תדרוש. ולפי תירוץ הט״ז ג״כ קשה ע״פי דרך זה וק״ל. אברא דקשה לי להאמין ששני גאונים הללו לא שמו עיניהם ולבם על מימרת רבא הפשוטה ובטור. שעליהם כתבו רוב תורתם. ולכן כדי שלא להטיל מום בקדשים (לאחשבינהו כאלו לא שמשו כל צרכם) לאשר בארץ המה לפני ד׳ בארצות החיים כי לא נסיתי באלה להשתרר בגאוה ובוז ובגדולות ונפלאות על הגבורים אשר מעולם אנשי השם כי מה לא ידעתי ולא ידעו הם הלא קטנם עבה ממתני וארדפה להליץ בעדם ואומר דאפשר דס״ל להב״ח וט״ז דמימרת רבא לא קמיירי אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה. דהרי אשכחן דפליגי בפירושה רש״י ותוס׳. דלדעת רש״י הא דאין חוששין היינו דוקא בדיעבד אבל לא לכתחלה. ולתוס׳ אפי׳ לכתחלה נמי. ואינהו סברי כדעת רש״י דדוקא דיעבד. ולהכי חלקו מה שחלקו והדק היטב. שוב האיר ה׳ עיני ומצאתי בב״ח באה״ע סי׳ הנ״ל אות ז׳ שהביא המחלוקת שבין רש״י ותוס׳ וחתם להלכה דהכי נקטינן דלכתחילה אסורה להתייחד אפי׳ בעלה בעיר כפירש״י והר״ן. ולפי זה יש להליץ ג״כ בעד הרב בעל הכ״מ דהכין ס״ל ג״כ ודו״ק. אבל מה אעשה דמתוך מה שקריתי שניתי ושלשתי מתוך לשון הב״ח חזור ונעור שורש התמי׳ על פני, שפירש שם דס״ל לריב״ה דאין חוששין לה דקאמר רבא ה״ק מותר להתייחד עמה ושכן נראה מדברי רמב״ם ומפסק הש״ע דאפי׳ לכתחלה שרי ליחד כשבעלה בעיר וע״ש. והשתא מה אדבר ומה אצטדק תמיה גדולה היא בעיני. א״כ למה כתב הוא על דברי הטור גבי אשה לא תלמד תינוקות ואפי׳ בעלה בעיר אסור. וכן הט״ז בש״ע וה״מ על דברי הרמב״ם שהוסיף עוד לחומרא דאפילו עמה בבית כנראה מדבריו במש״ל וחלקו מה שחלקו והרי על כרחך בחדא שייאטא שייטי דכולהון ס״ל דאפי׳ לכתחלה אין חוששין. והן אמת שכל החרדה הזאת לא חרדו אלא להידהו שהבינו דברי הרמב״ם אשר דבריו לקטו במלקט רבנו הטורים ורבינו המשביר בש״ע. דמדכתב גבי מלמד דוקא ואם יש לו אשה כו׳. יכול ללמוד תינוקות אפילו אינה עמו וכו׳. ודייקא אלמא משמע דבאשה כה״ג לא אלא בעינן בעלה עמה דוקא. דאלו לדינא לרמב״ם וטור ורבינו משביר

דקיימי

מעירו ובהא הוא דחיישינן דלפעמים איננו מצוי בעיר אשר אשתו שם. ואין כאן תו טעמא דאימתיה עלי׳. וכלומר אבל באינש דשכין ויתיב תדיר בעירו לא חיישינן ודייקא נמי שאחר לשון הב״ח פירש והיינו הוא בדרכו ליסע למקום אחר דוקא. דאין לומר כן מתרי טעמא חדא דאם איתא הו״ל לפרושי ולחלק כן בהדיא. ותורינא דאין לשון הב״ח סובל זה הפירוש דהא קא כולל ותני דאין דרך האיש להיות תמיד בביתו ולא חילק כלל. וקאמר נמי בביתו דמשמע דעיקר הקפידה הוא שיהא בביתו אבל כשהוא חוץ מביתו אפי׳ באותה העיר איכא חשש יחוד. דאי לא תימא הכי הול״ל אין דרך האיש להיות תמיד בעירו ודו״ק. ומעתה הדרה קושיא לדוכתי׳ דלא הו״ל לפוסקים הנ״ל ובפרט להב״ח למיסר אשה נשואה היכא דבעלה בעיר. ואין לדחוק ולומר דדלמא ס״ל לכ״מ דגזרינן בעלה בעיר אטו אין בעלה בעיר ומכיון שדרך האיש שלא לישב בביתו איכא למימר ג״כ שמא יצא חוץ לעיר דבודאי דחיקת רגל אל הקיר בלא סעד וסמך הוי. דא״כ אמאי קאמר רבא בסתם דאין חוששין. דאי איתא אמאי התיר. אלא ודאי דלא קפיד. והיכא שהבעל בעיר לא חיישינן. וכשהוא חוץ לעיר חיישינן. ועוד דאלת״ה גבי בעל נמי ניחוש בעיר אטו חוץ לעיר ואין אשה עמו וע״ז בודאי אין חולק דכל הפוסקים פה אחד התירו כשהוא במקום אשתו ולא חששו לדאטו. וש״מ כדכתיבנא. וזאת ועוד אם כדבריך ניחוש אפילו ליחוד אשה אפי׳ לא גם בה בעלה אטו גם בה. וזה לא יעלה על דעת אינש דא״כ לעולם חוששין ואפי׳ בעלה עמה והא ודאי דליתיה. גם ממ״ש הרמב״ם וכל אשה לא תלמוד תינוקות. ודמיניה הוכיח דכל אשה במשמע ואפילו נשואה ובעלה עמה אינו מוכרח. ומלת וכל דקאמר לא שמעינן דאפי׳ בעלה עמה בעיר נמי. וראי׳ לדבר שהרב בעצמו בהל׳ אסורי ביאה הנ״ל פסק בלשון זה וכן אשה לא תלמוד קטנים מפני אבותיהם. (וכן הוא לשון הטור אה״ע ס״ס ס״ב. ובש״ע ג״כ.) אלמא משמע דכל דקאמר לאו דוקא. אלא משכחת לה באשה נשואה נמי שמלמדת והיינו היכא שבעלה עמה בעיר. והכי מדייקא שפיר לשון הרב שם דקאמר מי שאין לו אשה. וכו׳. לא ילמוד מטעם יחוד. ומדמסיק ותני בתר מי שאין לו אשה דאיכא למיחוש לגירוי דמשמע הא יש לו אשה אין כאן תו בית מיחוש. וקאמר אח״כ וכן אשה. מבורר בעין כל מעיין בצדק דכוונת רמב״ם הוא מ״מ וכי היכא דבאיש בשאשה עמו לא חיישינן לגירוי דאשה משמרתו ה״ה והוא הטעם אשה נמי דבכי האי גוונא כשבעלה עמה לא שכיח תו חששת יחוד משום דאימת בעלה עליה. וא״ת א״כ כי היכא דקאמר בהדיא הרמב״ם דאין המלמד צריך שתהיה אשתו שרוי׳ עמו בבית הספר וכו׳. ה״נ נימא גבי אשה דאין צריך בעלה אצלה כל שהוא בעיר. י״ל דלא הוצרך הרב לפרש הא מלתא. דבשלמא גבי האיש כיון דעיקר טעמא דשריותא הוא מפני שאשתו משמרתו הוה אמינא דלעולם צריך שתדיר עמו אלא ולא שתהיה היא בבית והוא במקומו דמש״ה איתא מאן דס״ל בגמ׳ דבכה״ג אסור לו ללמוד ובהיות דס״ל להרמב״ם דלא הכי הלכתא וכדכתב שם ה״ה הוצרך להשמיענו דאפ״ה שרי. אבל לגבי אשה דכבר הודיענו דטעמא דידה הוי מפני שאימת בעלה עילוה דטעמא היא שייכא אפי׳ בדרחיק בעלה ממנה כ״ש בעיר לא הוצרך לפרש היתר זה כלל וכלל. וסמך על המעיין שם בספרו דלעילא מיני׳ כתב דאשה שבעלה בעיר אין חוששין ליחוד. והדק היטיב כי דברים ברירים הם. ונפקא לן. להכי לא איבעיא להו בגמ׳ אלא גבי איש כשאין לו אשה שרוי׳ עמו ואלו גבי אשה לא קא מבעיא להו כלל מכיון דכבר פשיטנא לי׳ מדרבא. והבן. ובהיות כי אסתייע מלתא ונגלה הדבר שנסתם לחכמי לב פתוח כפתחו של אולם לפני לב בריה קלה כמוני להכי הקשו מניהו בעל ט״ז וב״ח בסימנים הנזכרים לעיל דמ״ש איש דשרינן טפי כשיש לו אשה

בו השמר ועל תמסר. ואם העיז פניו ואמר אמסרנו מותר להרגו. וכל הקודם להורגו זכה. וצ״ע דהא קי״ל דיש לדקדק בלשון הרמב״ם כמו בלשון המשנה ואמאי איכפל כל כך ולערב ולכתוב הכי אלא כשאומר הריני אמסור פלוני והתרו בו והעיז פניו ואמר אמסרנו מצוה להורגו. לכן יראה מתרתי קאמר דהיינו ברישא כתב התיר עצמו למיתה והיינו אף בלא התראה דה״ל גברא קטילא לגבי דנמסר דהבא להרגו השכם להורגו. ומ״ש אח״כ ומתרין בו. היינו שיהי׳ מצוה להורגו ביד כל אדם והיינו דסיים וכתב וכל הקודם להורגו זכה. זה הי׳ נראה לי חדש. וראיתי דברי מגיד משנה הל׳ חובל. והכרתי מבין ריסי עיניו שאינו מודה בזה החילוק ממ״ש וז״ל. ור׳ שילא אפשר דלא היה לו פנאי. הא קמן דלענין התראה אינו מחלק בין גבי נמסר לגבי אחר. דאי מחלק מאי מקשה מר׳ שילא שהי׳ הנמסר. אבל דאיתי׳ תשובה להריב״ל שכתב זה הכלל בשם הרא״ה בפשיטות דלגבי נרדף פשיטא דאין צריך התראה. ושמח לבי.

רווק אינו מלמד סופרים. משנה י״ג פ״ד דקדושין. כתב הרמב״ם פ״ב מהל׳ ת״ת פסקא ד׳ ומי שאין לו אשה לא ילמוד תינוקות מפני אמותיהם הבאות אצל בניהם. וכל אשה לא תלמוד תינוקות מפני אבותיהם שהם באים אצל הבנים. ע״כ. וכתב תמן בעל כ״מ ז״ל ומ״ש וכל אשה כלומר ואפי׳ נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה תמיד להיות בבית. אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו עכ״ל. ואיכא למידק דמדבריו משמע דאשה לא תלמוד תינוקות מעולם ואפי׳ בעלה עמה בבית. ומטעמא ומסברא דאין דרך האיש לישב בביתו (וכן נראה שהבין בעל בית שמואל באה״ע סי׳ כ״ב ס״ב.) ותמהיני דהא גרסינן פרק בתרא דקדושין אמר רבא בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד ומימרא הכא הביאה הרי״ף בהלכות פרק הנ״ל והרא״ש בפסקיו וכ״פ הרמב״ם פכ״ב מהל׳ אסורי ביאה פסקא י״ג וביאר שם הטעם מפני שאימת בעלה עליה. וא״כ איפכא כיון דעיקר טעמא דאסורא שבאשה הוי מפני חששת היחוד כדביאר בהדיא הרב הנ״ל שם פסקא י״ג (ועיין טור אה״ע סי׳ כ״ב ושם בב״ח. ובאפי רברבי בש״ע סי׳ הנ״ל.) אמאי נאסר את המותר ע״י חלוק מחודש דלא נזכר בגמרא ולא בפוסקים. והוא לפי שאין דרך האיש להיות תמיד בביתו. דהא כי ניחוש להאי טעמא לא מהני ולא מידי דסוף סוף בעיר הוי ואמאי ניחוש ליחוד דכבר פשטא לן בגמרין דאין כאן חששא כלל מפני שאימת בעלה עליה. זאת ועוד דלדידיה אסור אפי׳ כשבעלה עמה בבית. ולא מבעיא כשבעלה בעיר. וזה דלא כגמרין. ואפי׳ אתאן לפרושי לשון הכ״מ כדפירש בעל טורי זהב ביו״ד סי׳ רמ״ה ס״ק ז׳ על דברי רמב״ם דמדקאמר הטעם שמתייחדים עמהם משמע דלא מהני כאן אם יש לה בעלה בעיר אא״כ הוא דר עמה באותו בית דאז אין איסור יחוד עכ״ל. מ״מ הקושיא עומדת ועולה ומתגברת ג״כ על הט״ז דאמאי לא מהני כאן אם יש לה בעלה בעיר והרי השוו המדות אהדדי. וטעמא דידהו משום יחוד. וכיון שכן היאך תלקה מדת הדין לחלק מדות הדומות בלתי שיווי כלל וכלל. והרי סתמא קתני בעלה בעיר אין חוששין ליחוד. ולפי דעתי כדין כ׳ בעל בית שמואל סי׳ הנ״ל דלא כט״ז. ומ״מ דברי בעל בית שמואל בעצמם ג״כ לא נוחים אצלי דנראין כמעורבבין וכסתרי אהדדי. דפתח דבריו האירו אל עבר פני לשון כ״מ הנ״ל באמרו והיינו הואיל דדרכו ליסע למקום אחר משום הכי אסור אבל אם הוא בעיר מותר וכו׳. דלא כהג״ה דרישא ותיכף ומיד נראה שהפך דבריו כעתר. וז״ל לפי זה יש לומר אפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר וכו׳. ובוודאי סברא הפוכה היא ממ״ש בראשונה דמהכא משמע דל״מ כשהוא בעיר דאסור. וליכא למימר דדעתו לחלק באינש דאמיד לילך במקום אחר וכלו׳ חוץ

מעירו

רודף או נרדף שהזיק. ח״מ ולע״ש סי׳ ש״ע. רמב״ם פ״ו מהל׳ חובל רודף לדבר עבירה והזיק ממון חברו פטור. רמב״ם פ״ח מהל׳ חובל. אלפסי ונ״י פ״י דב״ק דף מ״ז ע״א.

רודף אחר בהמה לרבעה או רדף לעשות מלאכה בשבת או לעבוד עבודה זרה אין מצילין אותן בנפשן. משנה ז׳ פ״ח דסנהדרין. רמב״ם פ״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש.

רודף אחר חברו להרגו. אחר זכר. אחר נערה המאורסה. מצילין הנרדף בנפשו של רוצח. משנה ז׳ פ״ח דסנהדרין. אלפסי ונ״י דף רפ״ו ע״ב. רמב״ם פ״ק מהל׳ רוצח. וה״ה הרודף אחר כל העריות שיש בהם חיוב כרת ומיתת ב״ד אבל רודף אחר חייבי לאוין לא. ואם נעבדה העבירה אין מצילין עוד בנפשו של רודף. ח״מ סי׳ תרכ״ה. משנה ז׳ פ״ח דסנהדרין. ועיין יד אליהו תשו׳ י״א. ביום ה׳ ששי לחדש תשרי שנת התק״ג שאלני מעלת הרב הגדול כמוהר״ר אביעד שר שלום ממנטובה. זה לשונו נחלקו כאן על פירוש המשנה בסנהדרין ואלו מצילין אותן בנפשם. ועל מ״ש התי״ט שם בשם התוספת שמי שפי׳ שאעפ״י שמדברי הקונטרס נראה שקטן בן תשע שנים והלאה הרודף אחר נערה מאורסה קטנה אין מצילין אותה בנפשו כיון שאינה בת עונשין. עכ״ז איכא כאן קלון. והגם שהרי אסורה לכהן אפי׳ תהיה היא קטנה. ובלבד שהיתה יותר משלש שנים וערוה ומצילין אותה בנפשו. שהרי הלמוד מפסוק צעקה הנערה מאורסה. הוא דוקא בגדולה בת עונשין. ואז אפי׳ הרודף קטן מצילין דומיא דרוצח. יבאנא דבר מעכ״ת וכבדנוהו ויורינו הדרך נלך בה ואלקי מרום יגדלהו וינשאהו כנפשו וכנפש הלותך עפר רגליו הצעיר וכו׳. ותהי זאת תשובתי הסבירה לי. החכם והרופא כמוהר״ר שלמה לאמפרונטי בני נ״י. על ענין מחלוקות לש״ש אשר היתה במקום קדשו בענין רודף קטן ונרדפת קטנה היא אינה נכנסת תחת הסוג הנזכר במשנה. וגם בדברי הפוסקים חדשים וגם ישנים לא נזכר דין זה כלל ועיקר. עכ״ז לא מלאני לבי לאמור שהם סוברים דאין מצילין אותה בנפשו יען כי הסברא היא נותנת דיותר יש לנו להציל את האשה הזאת מיד רודפה בכל טצדקי האפשר מאחר דמלבד השלש אלה הנעשין בה. היינו קלון. ופגם. וערוה. אף גם זאת איכא ואיכא דאין לאל ידה להציל עצמה מיד מכה גופה ונפשה כי לחולשת נשים הטבעית (קרקע עולם הנה) יש בה חולשה אחרת מפני קטנותה. וא״כ אפשר דהפוסקים לא כתבו דין זה דמקל וחומר ומכל שכן אתיא. וגם בעלי התוס׳ יש לומר דככה סברוה ולא אתי למעטה. אבל באו להגיד לנו שלמוד זה לאמן הכתוב ההוא נפיק מאחר רבבות עונשין דוקא הכתוב מדבר. וא״כ לא מצינן למימר נער י״ב לרבות את הקטנה דהוי לן תרתי דסתרן. אבל מ״מ אימא שבא להם הדין דין אמת במכ״ש. וכך נראה לענ״ד נכון. והרב הגדול הנ״ל הוסיף שנית ידו וקיים הדברים האלה.

רודף אחר רודף להציל הנרדף. והזיק ממון פטור. רמב״ם פ״ח מהל׳ חובל תקנה א׳. אלפסי ונ״י פ״ו דב״ק דף מ״ז ע״א. ש״ע ח״מ סי׳ ש״פ. ידי אליהו תקון קמ״ח דף ע׳ ע״א.

רודף אין לרחם עליו. שנאמר בפרש׳ כי תצא לא תחוס עינך. ספרי רמב״ם פ״א מהל׳ רוצח סמ״ג עשין סי׳ ע״א. וחלק לא תעשה סי׳ פ״ג סמ״ק סי׳ ר״ח ח״מ תכ״ה. אלפסי ונ״י פ״י דב״ק דף מ״ז ע״א.

רודף אם צריך התראה. הליכות אלי רס״ה ד״ע שיראה לו להוציא כלל מחודש בדין רודף אף למ״ד רודף צריך התראה. הני מילי לגבי אחרים אבל לגבי נרדף עצמו לא בעי. וזה ממ״ש הרמב״ם בדין מסור׳ המוסר לחברו בין בגופו בין בממונו מותר להרגו קודם שימסרנו אלא כשאמר הריני מוסר פלוני ביד גוי הרי זה התיר עצמו למיתה ומתרין בו

ובדקינן לי'. משנה א' דחולין ר"ע. אלפסי פ"א דחולין דף תרע"ו ע"א. ועיין שלטי הגבורים שם אות א'. עיין הר"ן פ"ז דחולין דף ת"ז ע"א. ד"ה גרסי' בגמרא השולח.

רובן בגזל מיעוט בעריות והכל בלשון הרע. ב"ב פ"י דף קס"ה. מאמר קכ"א בעין ישראל.

רוב נשים בתולות נשאת. משנה י' פ"ב דכתובות בר"ע ותי"ט. הר"ן דף תע"א ע"א פ"ב דכתובות. ואלפסי ור"ן ספ"ב דכתובו' דף תפ"א ע"א. סמ"ע על ש"ע ח"מ סי' ל"ה ס"ק י"א. גמ' דכתובות פרק האשה שנתארמלה דף ט"ז ע"א שטה נ"ה רש"י כיון דרוב נשים בתולות נשאת וכו'. הר"י אדרבי' סי' שס"ד. כנסת הגדולה א"ח דף ק"ד ע"ב.

רוב נשים יולדת ולד קיימא. ש"ע א"ח סי' תקכ"ו סעיף ט'.

רוב נשים יש להם דם בתולים. פ"י דנדה בתי"ט. דם בתולים ודיניו.

רוב נשים מתעברות ויולדות. נ"י רפ"א דיבמות דף תנ"ב ע"א. ועיין בנימין זאב סי' ר"ע דף קי"ט.

רובע הוא רובע הקב והוא ששה ביצים. נ"י פ"ה דב"ב דף ר"ו ע"א.

רובע ונרבע הפסול להקרבה. רמב"ם פ"ד מהל' איסורי המזבח.

רובע ונרבע. כתב ספר יד אליהו תשובה ל"ה אם הרובע ונרבע בזמן הזה אסורה הבהמה באכילה. ואם יש חלוק בין בהמת ישראל לבהמת גוי. ובין רביעת ישראל לרביעת גוי. ואם שחטה אי מהני. ועוד כמה דינים לענין לכתוב ע"ג עורה ס"ת. ופסק דזה פשוט דמותרת באכילה ואפי' מצוה לשוחטה ולא להניח בחיים. עיין הרב צמח צדק בסי' מ"ו התיר בפירוש בלי שום ראיה. ועיין טורי זהב סי' רצ"ז סעיף ב' ובסי' קנ"ו. והב"ח בתשובה סי' קי"א האריך ופסק דבהמת ישראל מותרת אבל ברביעת גוי אסורה באכילה ובהנאה ונהרגת. והשיג על הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים. גם בשו"ת בית יעקב סי' קי"ח כתב דאסור לכתחלה לישראל לשחוט בהמה הנרבעת וכו'. והשיג על בעל גור אריה שהתיר. אף מתיר למכור לגוי. והמחבר השיג השגות רבות על הבית חדש שהשיג על הבעל גור אריה. ושם צ"ע על שלא כתבו הפוסקים לענין שלוח הקן וכו'. ושם טען בעד הרמב"ם ושלא היתה לו גרסא אחרת בדעת הב"ח ופלפל שם ליישב אפי' לדעת הב"ח בכוונת הרמב"ם. אבל באמת השיג על כ"ז וס"ל הפך דעת הבית חדש. ובהמה הנרבעת מגוי כשרה לאכילה אפי' בזמן סנהדרין ומביא ראיות ברורות מכמה סוגיות הגמ' בפלפול גדול וארוך. ושם אם הגוים מצווים על מיתת הבהמה. ומסיק דמכל ראיות ברורות דאין רביעת גוי אוסרת בזמן הזה וכו'. ושם השגה על שו"ת ב"י במ"ש דלגוי אסורה באכילה. ושם לענין לכתוב על עורה ספר תורה דאינו נכון משום מיאוס דומיא לדין א"ח סי' קנ"ג סעיף כ"א. נר שנתן גוי לע"ז וכבה אותה אסור להדליק בבהכנ"ס אע"ג שהותר להדיוט. וכן שופר של עכו"ם כמ"ש בסי' תקפ"ו. ובי"ד סי' קל"ט. ואשרה שבטלה אין מביאין ממנה בכורים. ופסולה ללולב. ואפי' אם בדיעבד כתב על עורה ס"ת תפילין ומזוזה חוכך להחמיר שלא לקרות בו ולגונזו. כמ"ש בסי' פ"ט. ושם כמה קושיית בהרמב"ם. ושם מסיק דלא דמי לדון מיין נסך דמותר בדעבד.

רוב עמי הארץ מעשרין הם. משנה א' דדמאי בתי"ט ומשנה ג'. משנה ו' פ"ה דדמאי בר"ע ואינן חשודין על החדש. משנה פ"ה דדמאי בתי"ט. משנה ב' פ"ו בתי"ט. משנה ט' פ"ה דשבועות בר"ע. משנה ט' פ"ה דגיטין בר"ע. ר"י פ"ש דברכות דף ל"ו ע"א על אלפסי. הר"ן פ"ב דשבת דף קי"א ע"א. משנה ז' פ"ב ר"ע. גופי הלכות אות רל"ה.

רוב קשה ומיעוט יפה בשמנה דברים ואלו הן. דרך ארץ. ודרך עושר. ומלאכה. יין. ושינה. חמין. והקזת דם. גיטין פ"ז דף ע'.

רודף

הכי רובא עדיף. ועיין שלטי גבורים שם סי׳ א׳ ואע״ג דאיכא קורבא דמוכח עיי״ש. עיין גופי הלכות אות קל״ז. גופי הלכות אות ש׳ בארוכה. הליכות אלי תרצ״א רוב וקרוב הלך אחר הרוב. אע״ג דרובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות. וקורבה דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה וכו׳. ואפי׳ דליכא אלא חד רובא. בתרא דף כ״ג ע״ב. ונדה דף י״ח ד״ה הלך. וכתבו התוס׳ דרב חנינא סבר דאפי׳ בקורבה דמוכח אזלינן בתר רובא. והביאו ראי׳ מפ״ק דביצה שהביא וז״ל הגמ׳ כדאמר אביי בדף. ק״ק כיון דהך מימרא דאביי הוי אסיפא דמתניתין דקתני בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים אמאי נטר אביי לפרושי דמיירי בדף בסיפא ולא פירשו ברישא. ותו רבא דפליג עליה לקמן ואמר בשני קנין וכו׳. משום דס״ל דבדף לא אצטרך כדכ׳ רש״י לקמן. א״כ לדידי׳ היכא מיישב קושיית לימא מסייע לרבי חנינא ברישא. ונראה. דהכא אביי לא איצטרך לאוקומי ברישא בדף משום דסבר דהרישא ודאי בהא מיירי ואפי׳ רבא בר פלוגתי׳ מודה לי׳. אבל בסיפא היינו דאיצטרך אביי לפרושי בדף למעוטא סברת רבא. וכ׳ מ״ש רישא דהוי פשיטא בדף דאפי׳ רבא מודה. ומ״ש סיפא דלא מודה. י״ל דסבר דבסיפא אי הוי בדף פשיטא דאסור דזיל בתר רובא אבל ברישא דהיונים נמצאו בתוך הקן א״כ סד״א דיש לתלות באותן שבקן דליכא אלא חד ספק אי איתפוך. אבל אי תלינן מעלמא הוו תרי ספיקא ספק אי אתו היום מעלמא ואזיל אתא ספק חזרו ללכת ספק נכנסו ואפי״ה קתני אסורים משום דתלינן מעלמא אע״ג דהכא חד ספק והכא תרי. אבל בסיפא דמצא לפני הקן ובקן אין כלום פשיטא דאסורים דכיון שהם בדף. דליכא אלא חד ספק אי מעלמא. אי נמי י״ל דהא דכ׳ התוס׳ דברישא אשמעינן רבותא אפילו דנוקי בדף כיון דאיכא קרוב דמוכח. דהיינו שני מינים כדכתבו התוס׳ הכא וסלקא דעתך למימר איתפוך. וא״כ הוה אמינא דעדיף מרוב. גופי הלכות אות תקי״ו רוב וקרוב הלך אחר הרוב כתב הר״ן פרק לא יחפור אמר ר׳ חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב רבי חנינא אתי להשמיענו דאע״ג דקורבה דאורייתא דכתיב העיר הקרובה, ורובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות אפ״ה רובא עדיף. ואפי׳ בקורבה דמוכח. וכן תוך חמשים אמה דמרבה היכא הלא הוי שביל של כרמים דאלו בקורבה אחרינא תנינא תשע חנויות. ומסקינן פ״ק דחולין דאפי׳ ברובא דליתיה קמן אמרינן ניזל בתר רובא. וכ״כ התוספת דסנהדרין דף ג׳ ד״ה דיני ממונות דאפי׳ בדיני נפשות אזלינן בתר רובא ואפילו רובא דליתיה קמן. עיין ש״ע ח״מ סי׳ ר״ם ס״ח.

רוב חולים לחיים. עיין הר״ן פ׳ מי שמת. אמר אביי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד וכו׳. חולים שרובן לחיים לא כש״כ. ב״י י״ד סי׳ רכ״ח. אלפסי ור״ן פ״ג דגטין דף קס״ז ע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ קמ״א סעיף ס״ח. גמ׳ פ״ד דקדושין דף ע״א ע״ב. אלפסי פ״ט דב״ב דף רצ״ה ע״ב.

רוב מדינות מסתמא מקיפין חומה תחלה ואח״כ מיישבין אותן. הר״ן פ״א דמגילה דף שנ״ט ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ תרפ״ח סעיף א׳ בהג״ה.

רוב מצויין אצל כל המצות מומחים הם. וכדאמרינן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם וה״ה לשאר מצוין. הר״ן פ״ז דחולין דף תש״י ע״א. ד״ה גרסינן בגמ׳ השולת.

רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם. ש״ע י״ד סי׳ א׳ סעיף א׳. ר״ן פ״א דחולין דף תרע״ג ע״ב. עיין כנסת הגדולה על טו״ד סי׳ א׳ אות כ׳ האריך לפרש דהרוב הזה ר״ל כל. ובסוף דבריו הביא דברי הרשב״א דכל שהוא רוב מצינו אבל רוב שהוא כל לא מצינו. ר״ן פ״ק דפסחים דף רכ״ח ריש ע״א לא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה וכו׳ אלא היכא דאזל לי׳ לעלמא וליתיה קמן דנשאליה אבל איתיה קמן לא סמכינן אחזקתי׳

ובדקינן

קדושות לפקח בענייני הקהלות והם טובי העיר ועיני העדה המאורות הגדולים ובתר רובא מינייהו אזלינן כיון שכן הוא המנהג שנועדים לימים בשבוע בבית ווער לדין ולהורות. ואפי׳ שהחכמים מופלגים מהחכם המנהיג בחכמה ובזקנה בטלים לגבי המנהיג משום דכיון שהוא ממונה עליהם תורת מלכות עליו. ונראה דצריך שיהיה מנהיג הקהל בקי בדינים והלך בדרכי ההוראה דאם לא כן הרי הוא בכלל לא תטע לך אשרה וכו׳. והמעיין הבקי עם שאינו מנהיג הקהל הוא החשוב כמלאך אלקים. ואם היתה הסכמת הרוב לנקום מיחיד היא הסכמה בטלה עיין בפנים בסוף זה המשפט. המשפט השני. אף שבשאר התיקונים יש מחלוקות אם הרוב יכולים לכוף את המיעוט או לא בדיני מסים אין שום מחלוקות ולעולם הולכים אחר הרוב כיון שהוא תיקון שוה לכל. המשפט השלישי. כל תיקון שמתקנין הקהל בענין שהוא צורך ותקנה אין צריך שיהי׳ הרוב מתוך כולו. אבל אם הוא דבר שאינו למגדר מלתא ויש הפסד לשום א׳ בעינן שיהי׳ הרוב מתוך כולו. ואם נתמנו עשרה מן הקהל שיהיו במעמד. ואפי׳ התנו שילכו אחר רובן. ומת א׳ מהם או הלך לו למדינת הים לא נתפרדה החבילה וצריך שיסכימו להוציא עוד אנשי מעמד כפי הסכמים. בדיני המסים לא בעינן רוב מתוך כולו. ועיין בפנים. כל תקנה שעושים בני הקהל בסתם כל בני העיר בכלל. אעפ״י שעשאוה לצורך המס ויש מהם שאין פורעים מס.

רוב הקהל כופין את המיעוט במגדר מלתא במסים בהוצאות הנהגת עסקי העיר. וצריך להיות רוב חשוב במנין בחכמה ומדעת חבר. עיין חרם שלא לשחוק עשו בווענעציא״ה שאלה.

רוב הקהל רוצים למכור או ליתן או להשאיל ס״ת מקהלתם לקהל אחר ויש שם מוחים. הורה א׳ מן הגדולים דאפילו המוחים הם מעוטא דמעוטא יכולים לעכב. זולתי אם יש בק״ק פרנסים ממונים לפקח על עניני ציבור שנתמנו עפ״י הק״ק והנה הממונים מסכימים עם הרוב אזי ודאי דאין המועט יכולים לעכב עיי״ש. וגדול אחר סתר הוראה זו והעלה דאפי׳ אין שם פרנסים הרוב כופין את המיעוט. ויכולים למכור לתת ולהשאיל לק״ק אחר שאין להם ס״ת לקרות בו. או שאין להם ספר שני של מוספין לחובת הי״ט. ובח״מ בס׳ פרח מטה אהרן סי׳ ק״ח על דין בני חבורתה שמכרו בתי הקדש לפי שהי׳ מתמוטטים. ולא (הסכימו) מהיחידים שבעיר. והסכימו על המכירה רוב גבירי העיר המובחרים ונגמר המכר בשטר נאמנות וחתמו בו כעשרים איש מהנזכרים. העלה דמכירתם מכירה ואין כח ביד שאר היחידים לערער על המכר. ומייתי לה מההוא דאמרו בפ׳ בני העיר שכל שמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר דמקחם קיים. ויכולים להוציא המעות לחולין. והלוקח יעשה מה שירצה. וכן העלו הפוסקים והריב״ה. בטור א״ח סי׳ קנ״ג. ועוד מייתי מה שכ׳ הר״ן שאם מכרו שבעה טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר ממכרם ממכר אלא דבעי עילוייא וכו׳. עיי״ש שהאריך הביאור בשקליא וטריא עיי״ש הרשב״א סי׳ תרי״ז ועל לשון ראבי״ה ומייתי תשובת הרא״ש דבבתי הקדש אין חלוק בין של כרכים לשל כפרים. והקשה. עיי״ש. ובמוהר״ם די בוטין סי׳ נ״א. ובתורת אמת סי׳ קפ״ג דבזמנינו הממונים ופרנסים נאמני. אף על עניני בהכנ״ס. עיי״ש. כנה״ג קנ״ג.

רובו ככולו. משנה ד׳ פ״ח דזבים ר״ע תיו״ט. בכל התורה כולה רובו ככלו. הר״ן פ״ב דחולין דף תרע״ח ע״ב. תי״ט על משנה ל״ו פ״ב דחולין. חוץ מהוראות בית דין דבעינן כל הגוי כולו.

רוב וקרוב הולכים אחר הרוב. משנה א׳ פ״ז דשקלים ר״ע. משנה ד׳ דביצה תי״ט. הר״ן פ״א די״ט דף רפ״ג ע״א. משנה ו׳ פ״ב דב״ב תי״ט. אלפסי דב״ב דף קע״א ע״ב. אע״ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא ואפי׳

הכי

לעשות תקנה נגד יחיד שלא כדין הריב״ש סי׳ תע״ז. רשד״ם ח״א סי׳ ת״א ותכ״א. בכל דבר שבמנין יכולים להקל על עצמם ולהחמיר. הרשב״א סי׳ תשכ״ט. ריב״ש סי׳ שצ״ט. תשובת אלשקר סי׳ מ״א. מ״ת. רשד״ם ח״ד סי׳ רל״ה. הסכמה אם אין בה חרם אין כח לרוב להכריע את המיעוט. קלעי סי׳ צ״ה. הסכמה עושין בלי דעת כל הקהל מהרי״ק שורש קע״ה. ק״פ.

אם הוא במגדר מלתא ופירושה. מהרי״ק שורש ק״פ.

בשנת התמ״ג ליצירה בעיר פלורינצי״א רוב הקהל הסכימו להביא חכם עמנואל רי״ך יצ״ו. דהיינו תשעה אנשים של הוועד. וששה אנשים אחרים מן הוועד לא נתקבצו בקיבוץ הנזכר. ותשעה הנזכרים מנו אותו בלי ידיעתם כלל. והששה הם העשירים אשר פורעים יותר במס. וכעת התשעה טוענים אחרי רבים להטות. ויש רובא דמנכר. והששה אומרים אנחנו הרוב בפריעות המס. וגם בהוצאות הצריכה לחכם הנזכר מידי שבת בשבתו. ואם כן אין אתם יכולים לעשות הדבר הזה בלי ידיעתנו. ולא נעלם מעיני אדוני כי השאלה הנזכרת הלא היא כתובה כדמותה כצלמה סי׳ ל״ה השייכה לא״ח בתשובת רשד״ם ומזכה לעשירים. ועיין שו״ת צמח צדק שאלה א׳ וב׳ והרא״ש בתשובותיו כלל ז׳ סי׳ נ׳. והסמ״ע פי׳ דבריו סי׳ קס״ג סעיף ג׳. יורנו מורינו אם יש בספרו איזו חידוש בדבר הזה. ויסלח נא. וכן כתבו לי הצעיר המחבר רבני וגאוני חברון תובב״א באגרתם היקרה כתובה בערך דיני תפילין דיני סדר פרשיותיהן עיין שם. ועיין מוהרח״ש בספרו תורת חיים סי׳ כ״ט, ל״ו, ל״ח, נ״ד. ובקונטרס עוללת הכרם שם, ס״ז, וט׳, וי׳, מוהרח״ש בספרו תורת חיים סי׳ ק״ז ח״ג בעיר שבא עבד המלך לבדוק המדות ובא זקן אחד ולקח ממדות המלך לתקן מדותיו. מה שקמו אנשי העיר לקונסו באמרם כי הם היו שוחדים לתוגרמים שלא יערערו בדבר להגדיל המדה. לא מבעיא אם הי׳ הדבר בין הסוחרים לבד בלי עצת כל טובי העיר וחכם העיר דלא מהני. אלא אפי׳ בעצת כל טובי העיר אין יכולים לכוף לשום אדם אלא כשהתנו ויאותו כלם מתחלה. שם. אף למ״ד שיכולים הרוב לכוף את המעוט. בנ״ד שלא הי׳ ברשות החכם שבעיר לא מהני. ועוד כיון שכל קהל וקהל בפני עצמו אינו מחויב יחיד מקהל אחר לעמוד בתקנתם ומה גם שלא ידע מתחלה שיתפשרו עם הדיין ששוחדו שלא יגדיל המדות ועתה שידע נתרצה. משא מלך חלק ה׳ בהנהגות העיר קצתם בקצת ואם יש יכולת לרוב על המיעוט. והמסתעף מזה ושעריו שנים. השער האחד. אם יכולת לקהל או לטובי העיר לתקן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. ועניינם מסתעפים מזה משפטיו שמנה. המשפט הראשון. הרבים יש לאל ידם לכוף ליחיד או יחידים ואפי׳ במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי אם הוא דבר שרוב הציבור יכולים לעמוד בה ויש בדבר קצת ממגדר מלתא. ואם יש בדבר חרם חייב היחיד לשמוע בקול הרבים אע״ג דלית בדבר מגדר מלתא כלל. ואם אין חרם בדבר והיחיד הוא מוחזק כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא די״א דדוקא בי דינא דאלימי הוא דיכולין לתקן כבר האי גוונא אפשר שהיחיד יהיה מוחזק בעצמו ויוכל למחות לרבים. ואם רוב הקהלות מסכימים בדבר אחד וקהל אחד אינם מסכים עמהם. אם כל הקהלות משותפות יחד בפרענות ובכל התיקונים שביניהם והם כקהל אחד. שבעבור שאין המקום מכיל אותם הוא שהם במקומות רבים אז ודאי ופשיטא שהולכים אחר הרוב. אבל אינם משותפים אלא שכל קהל וקהל מוציא ממונה והולכים אחר רובם ואם ירצה אחד מהם לסרב בני אותו הקהל אינם מקבלים אותה הסכמה כאשר היא היום בשאלוני״ק אז ודאי אין שום מקום לומר שילכו אחר רוב הקהלות ואין רוב הקהלות יכולים לכוף למיעוט. ועיקר הדבר הוא מ״ש מוהריב״ל. שחכמי הקהילות מרביצי תורה בקהלות שכבר ניתן להם רשות מקהלות

קדושות

עיין הרא״ם נ״ז. ריב״ל ח״א דף קמ״ד וקמ״ט. מ״ע י״א. עיין רשד״ם י״ד ק״ח. ח״מ ת״ח. ומהר״ם בצלאל ר״ה. לחם רב ס״ג. מהררי״ט ס״ח. ס״ט. ועיין דרכי נועם תשובה ח׳ טור י״ד ק״ק שמינו עליהם חכם כמנהג ואחר שכתבו וחתמו טובי הקהל ורובם ונשבעו לו ע״ד וע״ד הקב״ה מקצת הקהל שלא התמו נחלקו ובחרו להם חכם אחר ונשבעו לו. העלה שהדעת נותן שזכה הראשון כיון שלא ערערו מיד כ״א אח״כ לסבת המחלוקת ושטוב וישר הוא שיתפשרו ביניהם כדי שלא להכשילם בחומר השבועה. עיין מהר״ש כהן ח״ג מהל׳ הסכמה. כל מה שיעשו בהסכמת רוב הברורים יהיה קיים כאלו נעשה במעמד כלם. ומה גם בהיות מוסכם ועומד מהר סיני אחרי רבים להטות ועמדו ט׳ ברורים מט״ו שלא היו שם. ששה יעשו הסכמת לפרנסת בעלי תורה. יש לקיימה. עיין משפטי שמואל תשובה צ״ב הסכמת הרוב ולא מתוך משא ומתן של כלם אין בה ממש ואפי׳ שיתקבצו אח״כ כולם. משפטי שמואל תשובה צ״ה חלוק יש בין הסכמה שיש בה חכם לשאין בה להכריח המיעוט אם קצת עברו את הסכמה ולא מיחו בידם. היתר הדבר לאחרים לעבור עליה. ובתשובה צ״ו ראשים בני העיר להוסיף הרחקות יתירות על תקנותיהם בין על העובר ובין על אחרים שלא ישתתפו עמו. דברי ריבות״ אין כח ביחידים להוציא עצמם מההסכמת הרבים. מהרשד״ם א״ח. בד׳ קהלות בעיר אחד והתחילו לבנות בתים לתת להקדש הג׳ רוצים לסייע להשלמתם וא׳ אינה רוצה כופין אותה. עיין הר״י בן לב ח״ב ע״ב בהסכמת הקהלות במה יכולים לכוף את המיעוט ובמה אינם יכולים ומה כח קהלות עם קהל. מהר״י בן לב ח״א ע״ז יחיד הנכנס להסכמת קהלות אחרות בני קהלתו יכולין להכריחו שלא ליכנס בה. רשד״ם י״ד ק״ז על גזירת הרבים שעשו לתקנת הקהל אפי׳ דהווי רווחא להאי ופסידא להאי חייבים המועטים לקיים הגזירה ואפי׳ גזרו חרם חייבים בני המועטים. אך בתנאי שיהיה בהסכמת טובי העיר. רשד״ם ס י קכ״ה ח״ב הרוב יכולים לכוף את המיעוט כשהם מקהל אחד. אבל ב׳ קהלות כל אחד נחשב כעיר בפני עצמו. ואינו יכול לכוף את האחר אע״ג שהם הרוב. ואימתי חייבים מיעוט הקהל לקבל מה שמסכימים הרוב הרא״ש כלל ו׳ ס״ה. שו״ת הרמב״ן סי׳ ר״ע. שו״ת מזרחי ס״ם צ״ג. מהררי״ק שורש קנ״א. דברי ריבות סי׳ ס״ח רס״ה. וש״ג. רשד״ם ח״א סי׳ ב׳ ול״ו. וח״ב סי׳ צ״ז. קי״א. קי״ז. קכ״ז. תשובת אלשיך סי׳ נ״ט. רשד״ם ח״ד סי׳ י״ו שצ״ח. ות״ז. וח״ב סי׳ קנ״ג. קנ״ה. תשובת הכהן ח״ד סי׳ קצ״ה. קלעי סי׳ ס״ה. צ״ה ק״א. וק״ה וק״ו. בנימין זאב סי׳ ר״ץ. לבוש עיר שושן סי׳ קס״ג. אם יש רווחא להאי ופסידא להאי. מהררי״ק שורש א׳. וק״פ. קלעי סי׳ כ״ה. א״ח סי׳ ס״ה וק״י. רשד״ם ח״ב סי׳ ע״ה וצ״ג. וקי״ז. קכ״ב. קס״ז. וח״ד סי׳ שס״ג שצ״ח. ות״ו. ות״ז. תשובת אלשיך סי׳ נ״ט. בנימין זאב סי׳ ר״ץ. אימתי בכל מקום דצריך רוב צריך רוב מתוך כולו. מהררי״ק שורש ק״פ. ב״י י״ד סי׳ רק״ח וח״מ ס״ם י״ג. קלעי סי׳ צ״ב וק״י. רשד״ם ח״ב סי׳ קע״ח. פ״ב. פ״ה. וח״ד סי׳ שצ״ח ות״ו. שו״ת בן חביב. סי׳ קמ״ה וצ״ז. וקנ״א. דברי ריבות סי׳ נ״ג. נ״ד. סי׳ ק״ץ. רצ״ח. תשובת הכהן ח״א סי׳ קכ״א. וח״ב סי׳ פ״ט. וק״ט. במגדר מלתא. מהררי״ק שורש ק״פ. קלעי סי׳ ק. רשד״ם ח״ב סי׳ קי״ז. בנימין זאב סי׳ ר״ץ. ורצ״ו. וש״ג. רוב מקרי אפי׳ עניים דברי ריבות רפ״ד. רוב הצריך צריך שיהיה רוב בנין ואימתי, רשד״ם ח״א סי׳ ל״ו. בענין נותני המסים בעינן רוב מנין. רשד״ם ח״א סי׳ תכ״א. וכן בדבר ממון. דברי ריבות סי׳ רכ״ד. וס״ח. קלעי סי׳ כ״ה. תשובת בן חביב סי׳ מ׳. בענין צרכי הקהל בעינן רוב בנין או רוב מנין בשוים. רשד״ם ח״מ סי׳ ל״ו. וח״ד סי׳ תכ״ד. אין כח לקהל בדבר דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי. או מגדר מלתא. מהררי״ק שורש א׳. אין קהל יכולים

רוב הקהל יש להם כח להתיר חרם שקבלו עליהם כל הקהל. דברי ריבות סי׳ רכ״ד. ובשו״ת הכהן חלק ב׳ סי׳ ק״ב וקמ״ה נראה דדוקא כשנהגו כך. הריב״ש סי׳ תס״ז. וזכור שיש תשובת הרשב״א דאם יש אחד מוחה אינם יכולים להתיר. הביאה הריב״ש סי׳ תר״ז. ועיין ב״י י״ד סי׳ רכ״ח אין שום אדם יכול להתירו אלא מדעת הרוב. קלעי סי׳ מ״א. פסקי ריקאנאטי סי׳ תקע״ח. ועיין בן חביב תשובה מ׳ אם יכולים רוב הקהל להתיר הסכמת הקהל. במגדר מלתא אין כח לרוב להתיר הסכמת הקהל. ב״י י״ד סי׳ רכ״ח הריב״ש סי׳ קע״ח. דברי ריבות סי׳ נ״ג. תשובת הכהן ח״ב סי׳ רל״ה.

רוב הקהל כופה את המיעוט אפי׳ במלתא דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. הרשד״ם תשו׳ קי״ז הכריע כן מכח רוב הפוסקים. אבל לענין דינא אינו נראה כן. אלא המיעוט מצי לומר קים לן כהני רבוותא דאמרי דאין הרוב כופה המיעוט בכה״ג. כמ״ש בעל משפטי שמואל שאלה כ״ה. ועוד נ״ל דאף מהרשד״ם ז״ל אינו סובר דרוב יכול לכוף המיעוט אלא א״כ כבר נעשתה ההסכמה בחרם דספק חרם להחמיר כנראה מדבריו ז״ל שם. ועוד בתשובה קכ״ב כתב וז״ל וכבר אמרנו דכל היכא דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי לא מצי למעבד תקנה אפי׳ רבים נגד מועטים וכו׳ עיי״ש. וכן דעת מהר״ר לוי בן חביב תשובה ל״ט דכשעשו אין המיעוט מצי לעכב אבל אם לא עשו מצי ומצי. וכן כתב מהרי״ק שורש א׳ ותומת ישרים באהלי תם סי׳ פ״ו. וגם בעל דרכי נועם סי׳ ל״ח. ובעל באר עסק הסכים בפירוש לסברת ר״ת דלא מצי הרוב לכפות את המיעוט. וגם כשעשו מעשה סובר הפני משה סי׳ ד׳ דאין הולכין אחר הרוב במקום דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. ובעל לחם רב תשובה כ״ג בטל הסכמה חדשה של גביל״א במקום דהוי׳ רווחא להאי ופסידא להאי והמיעוט מוחין. ואחרון אחרון חביב מהר״ם חאגים אשר הוא סבר והיה לאחדים בידו את כל דברי הפוסקים חדשים וגם ישנים ולקטם אחד הנה ואחד הנה ושמם איש על דגלו ומשאו לצבאותם והוא העיד בעדות נאמנה שלמאות ולאלפים נודעו ונוסדו עברו יחדיו לפסוק בדבר הדומה לנד״ד.

עיין הלכות מסים והם ארבעה תשו׳ שעשו ארבעה גאוני ארץ. הראשון מוהררע״י מ״ו נר״ו ממנטובה. והשני מהר״ם חפץ מוירונה. והשלישי מהר״ם חאגים איש ירושלים הנ״ל. והרביעי מהר״ש אייליאון מאמסטרדאם. וכל זה יובן במלתא דליכא למגדר מלתא ולא לאפרושי מאיסורא. בנימן זאב תשו׳ ר״ץ פסק כר״ת. ועיין מהר״ם אלשקר נ״ט הולכין אחר הרוב בין שהוא מגדר מלתא במילי דשמיא בין במילי דעלמא אע״ג דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. ואם יש בעיר קהלות הרבה רוב כופין את המיעוט בדין קהל א׳. עיין פני משה ד׳. רוב בני העיר ורבנים ומנהיגים וז׳ טובי העיר הסכימו בחרם על הציבור שכל מי שישחט עופות שיפרע על כל עוף א׳ פרוטה אחת כדי להקל מעליהם משא מלך ושרים. ורובו ת״ח ומיעוט הק״ק מוחים בדבר בטענה שהם מטילים מס על פטורים כגון ת״ח יתומים ואלמנות ומי שיש לו קצבה בעיר על ענין המסים שקצבו עמו באלה ובשבועה שלא ליקח מהם יותר. ועוד טוענים דכיון דהסכמה זו הוא לתועלת המסכימים דהיינו שעי״ז מקילים מעליהם משא המס דלאו כל כמניהו להסכים במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. נשא ונתן בדבר הלכה והראה פנים לקיים ולבטל ועכ״ז שדעתו נטה והוכית והורה שאין הסכמה זו כדאית לחייב את הפטורים ולהקל מעליהם לא מטעם רוב ולא מטעם ז׳ טובי העיר. כתב שעל צד היותר טוב אף שהם פטורים מצד הדין יעשו הפטורים הטוב והישר בעיני אלקים ואם להעלים עין לפנים משורת הדין ולתת קצת על קצבתם לסייע בני העיר. עיין הראב״ד ח״ב.

עיין

משנה א׳ בר״ע. עיין הר״ן פ״ק דקדושין דף תרל״ז ע״א ד״ה גרסינן. הרשב״א בתשובה הביאה הב״י ח״מ בסי׳ י״ג וז״ל אין הולכין אחר הרוב אלא כשרבו וכו׳. ורמי עלי׳ מתשובה אחרת סי׳ רנ״ג לאתשובה שהביא מרן הב״י אה״ע סי׳ מ״ב בדין מקדש בעד אחד. עיין גט פשוט להר״ם בן חביב על ש״ע אה״ע בקונטרס הכללים כלל א׳.

רוב בכל מקום אינו אלא רוב הבא מגוף הכלל. כנה״ג ח״מ סי׳ י״ג אות כ״ב ע״ש. ודלא כמהרר״ק סי׳ קי״ו דס״ל דגם בפוסקים אזלינן בתר רובא מן התורה. עיין ספר גט פשוט למהר״ם בן חביב על ש״ע אה״ע קונטרס הכללים סוף כלל א׳. מוהרח״ש בספרו תורת חיים חלק ב׳ סי׳ מ׳ אין הדבר תלוי ברוב מנין ההמון ודלת העם אלא ברוב בנין. תי״ט משנה ז׳ פ״ה דתרומות דבדרבנן לא בעינן רביה אלא מחצה על מחצה שרי. עיין פ״ד משנה ה׳. הרי״ף ונ״י פ״ב דב״ב דף קע״א ע״ב. כמה דינים הליכות אחר הרוב. עיין יד אליהו תשובה ס״ט ע׳ ע״א.

רוב הולכים אחריו מצוה דאורייתא שנאמר בפ׳ משפטים אחרי רבים להטות. סנהדרין פ״ק ופ״ב. רמב״ם פ״ח מהלכות סנהדרין. סמ״ג עשין צ״ח. סמ״ק סי׳ רכ״ח. ח״מ סי׳ י״ח. הר״ן פ״ג דע״ז דף שפ״ו ע״ב. ר״ן פ״א דחולין דף תרע״ה ע״ב. רשד״ם סוף א״ח כתב בכל דאמרינן בקהל הולכים אחר הרוב הוא רוב טובי העיר הם בעלי כיסים הם מה שנקראים רוב אפי׳ הם מיעוט בערך דלת העם מ״מ הם הנקראים רוב. ומוכיח במישור בעינים מאירות וראיות נכוחות ובפרט ז״ל לכן אמרה תורה בכל דבר הסכמה של רבים אחרי רבים להטות זה מרגלא בפי כל העולם. אבל רואה אני שמה שאמרה תורה אחרי רבים להטות אין הפירוש כפי הנשמע לבני אדם שהם אמרו ביבמות פ״א על פלוגתא דבית שמאי ובית הלל וכו׳. (עיין בעין יעקב פ״א מאמר ג׳.) בית שמאי מחדדי טפי הרי בפירוש דלא אמרה תורה אחרי רבים להטות אלא כשהם שוים החולקים אז הוי מעלת הרוב מכרעת אבל כשיש הבדל בין שתי הכתות אפשר שאיש אחד יעלה לאלף. ולא בכל הדברים אנו הולכין אחרי הרוב שהרי כתב מהרר״ק שורש ל״ו בשם רבנו שמחה שאפי׳ יחיד יכול לעכב החזנות. סוף דבר להלוך אחר הרוב אי זה רוב שיהי׳ ח״ו תלקה מדת הדין. יעמוד בעיר אחד או בקהל אחד מאה בני אדם. עשרה מהם נכבדי ארץ חשובים ועשירים והתשעים אנשים מדלת העם וירצו התשעים להקים עליהם רועה ראוי להם והיו מוכרחים העשרה חשובים כפופים לאותו רועה יהי׳ מי שיהי׳. חלילה אין זה דרכי נועם כי תורתינו הקדושה קראה לעשירים פנים. שאר העם הם אחורים. ואין אחוריים ראוים להיות מנהיגים לפנים. אלא הפנים הם המנהיגים. וכו׳. א״כ מ״ש שיש לילך אחר הרוב היינו בשוים ברוב בנין ורוב מנין וכו׳. ומביא ראיה מפ״ק דב״ב דלא מבעיא לרבים אחרים גדולים וטובים. שסברו דאין יכולין הרוב לכוף את המיעוט במלתא דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי. אלא אפי׳ לסוברים דהמיעוט כפופים לרוב היינו בתנאי שיהיה רוב חשוב בחכמה ובמנין. עוד כתב כי העושר קרוב למעלת החכמה. כי בצל החכמה בצל הכסף. ואמרו חכמים ג׳ מתנות נתן הקב״ה חכמה עושר וגבורה. וממה שמביא ההג״ה מיימנות פ״א מהל׳ תפלה למדנו שמה שאמרו רוב היא רוב טובי העיר בעלי כיסים אפי׳ הם מיעוט בערך כל העם נקראו רוב. עוד כ׳ וההמונים אין להם בחינה בזה ודבר תלי ברוב בנין בעלי שכל ומביני מדע נמצא דלילך אחר הרוב לא מילתא פסיקתא רוב מנין אלא אדרבה רובן בנין עיקר וכשהיו שוים אז ילכו אחר רוב מנין וכו׳. תשובה בן חביב סי׳ קמ״ה. רשד״ם חלק ד׳ כ׳ וח״א סי׳ כ׳. אלפסי ונ״י פ״ב דב״ב דף קע״א ע״ב.

רוב

י׳ מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. ואמרינן התם על רובא דאיתי׳ קמן כגון סנהדרין ותשע חנויות מוכרין בשר שחוטה לא קא מבעיא לי׳ דהרי כתיב אחרי רבים להטות. אלא על רובא דליתי׳ קמן כגון קטן שבא על יבמה קטנה דתנן ביבמות יגדלו זה עם זה שלא חיישינן שמא הקטן ימצא סרים או הקטנה איילנות ונמצא פוגע בערוה דאשת אח דאמרינן זיל בתר רובא דקטנים שאינם סריסים. והיינו רובא דליתי׳ קמן. ואיכא התם כמה דעות מהיכא ילפינן לה. ורב אשי דהוא בתרא יליף לה מן השחיטה עצמה דאמר רחמנא שחוט ואכול ודלמא במקום נקב שחוט אלא לאו דאמרינן זיל בתר רובא. בתוס׳ שם בחולין דף י״ב ע״א ד״ה לר״מ דחייש למעוטא בדף י״א מביא הרבה דברים דלא אזלינן בתר רובא מכמה טעמים והוכחות. שם דף פ״ו ע״א. בענין חזקה ומיעוט נגד הרוב עיי״ש בתוס׳ דקדושין דף פ׳ ע״א. יבמות דף כ״ה ע״ב תוספת ד״ה רבא אמר. שם דף י״ז ע״א תוס׳ ד״ה רוב היולדת. שם דף ס״א ע״ב כהן לא ישא קטנה דלמא היא איילנות והיא כביאת זנות. שם דף ס״ה ע״א תוס׳ ד״ה נשאת דהקשו דאזלינן בתר רובא באסורא ולא בממונא. שם דף ס״ז ע״ב ד״ה אין חוששין. שם דף קי״ט ע״א ותליא אי מחצה על מחצה כרוב. קדושין דף פ׳ ע״א. גטין דף ל״ג ע״א. תוס׳ ד״ה ואפקעינהו. סנהדרין דף ס״ט ע״א אי אזלינן בדיני נפשות אחר רובא. שם דף מ״א ע״ב תוספת ד״ה שזה יודע. ב״ק דף פ״ב ע״ב תוספת ד״ה ואין מביאה עגלה ערופה הקשו התוס׳ תיפק ליה דאזלינן בתר רובא. ע״ז דף ב׳ ע״ב כל הצלמים אסורים דר״מ חייש למעוטא. בכורות דף ב׳ ע״א ע״ש בתוס׳. מנחות דף ס״ו ובתוס׳. ש״ע י״ד ס״ס רנ״ט. ש״ע א״ח סי׳ תקט״ו סעיף ו׳. הרמב״ם פ״ו מהל׳ שבת משנה ד׳ ז׳. עיין הר״ן פ״ג דע״ז דף שס״ו ע״ב. עיין תי״ט משנה ד׳ פ״ה דתרומות דר׳ יוחנן סבר דבדרבנן לא בענין רביה אלא מחצה למחצה להקל. ור״ל פליג ובעי רבי׳ אפי׳ בדרבנן. אלפסי ור״ן פ״ו דשבת דף קמ״ו ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ שכ״ו סעיף י״ג ערים שישראל ועכו״ם דרים בה ויש בה מרחץ. עיין הר״ן פי״ט דשבת דף קנ״ו ע״א רובא דאמוראי דקבעי כיחידאי עדיף טפי מרובא דתנאי. עיין בגמ׳ דנדה פ״ג דף כ״ט. עיין תשו׳ הר״ן סי׳ נ״א דף נ״ז ע״א מנא הוא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. הליכות אלי אות תרפ״ח רובא דאורייתא סובר רבא אליבא דר׳ חייא דהיינו אפי׳ רובא דליתי׳ קמן דאי איתיה קמן בהדיא כתיב אחרי רבים להטות תוס׳ דבתרא דף כ״ד ע״א. הליכות אלי אות תרפ״ט רוב מצינו דאמר דר״מ לא אזיל בתר רובא ומסיק בגמ׳ דאזלי בתר רובא ואפי׳ ברובא דליתי׳ קמן דהיינו דתנן קטן וקטנה לא חולצין דברי ר״מ וחכמים פליגי עליה. ואמר להם ר״מ קטן שמא ימצא סרים ואמרי לו. רבנן זיל בתר רובא ורוב קטנים לאו סריסים הם. הליכות אלי אות תר״ץ עוד כלל אחר רבינא אמר כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דתלי במעשה שבא מאליו כגון ההוא דקטן וכיוצא. אבל ההוא דתנן פ״ג משנה א׳ דבכורות דתנן עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. ופרכינן אמאי ספק. הלך אחר הרוב בהמות שמתעברות ויולדות תוך שנתן והוא ודאי אולידי מוליד ואמרינן דכיון דהרוב תלי במעשה דהיינו עיבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמא לא יעלה זכר. עולת שבת על א״ח סי׳ תר״ז ס״ק ד׳ בשם הרשב״א דדבר תורה הולכים בכל מקום אחר הרוב אפילו ברובא דליתיה קמן, כקטן וקטנה וכו׳. ועיין פרי חדש שם ס״ק ד׳. גופי הלכות אות תקי״ז כתבו התוס׳ בסנהדרין דף פ׳ ע״ב ד״ה הנסקלין הקשו דניזיל בתר רובא להחמיר אפי׳ בדיני נפשות דהכי אמרינן בחולין. ותירוצם הראשון צריך עיון. אך בחולין דף י׳ ע״א הקשו זאת. ותירץ ר״ת כלל י׳ וז״ל דכיון דממה נפשך נהרג לענין באיזה מיתה נהרג או קלה או המורה לא אזלינן בתר רובא. עיין בכלאים פ״ט

עד אחד נאמן באסורין אי הוי דאורייתא או דרבנן. ועוד מבאר מה שכ׳ הריטב״א דלא אמרינן האמינה תורה עד אחד במקום שנים בשאר איסורין דהיינו בכל דבר דבעי טעם כגון ממון וערוה ודומיהן ע״ש ביאור ראיותיו ומה שהפך בזכות ריב״ל ח״א דף קל״ב במה שהשיגו עליו ע״ש. וחוות יאיר תשובה קכ״א. שארית יוסף כ״ב טבח קבוע ששחט שני פעמים סי׳ אחד בבהמה מה לעשת בדינו ובדין הבשר. ועיין בית יעקב ל״ב המורה פנים דכיון דקי״ל דלכתחילה בעינן שחיטת שני סימנים היכא ששחט רוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף וראה איש אחד שלא שחט כי אם הרוב דחייב לגמור אותו אדם אחר שחיטת שני הסימנים והוורידים ואין אסור מפני דנראה כמו שהייה ומאחר דלכתחילה שני סימנים בעינן צריך לגמור. וכן הדין בשאר מצות אם עושה מצוה ולא נגמרה דבדיעבד האיש ההוא יוצא י״ח המצוה והאיש האחר שרואה שלא נגמרה חייב לגומרה כגון שיש קצת מצוה לכתחילה עיי״ש דיש פנים לאפכא דמסתברא. משנה א׳ פ״ב דחולין. אלפסי ור״ן שם דף תרע״ח ע״ב.

רוב אמוראים עדיף מרוב תנאים. כנסת הגדולה א״ח בכללי גמרא דף קנ״ט ע״ב אות ס״ה ואות ס״ו.

רוב בני אדם אינם טהורים לחטאת. משנה י״א פרק י״א דפרה. עיין רמב״ם ספ״ט מהל׳ פרה.

רוב בני אדם אינם נשבעים לשקר. תי״ט פ״ד דשבועות משנה ד׳. הר״ן שם דף שי״ו ע״ב.

רוב בנים הולכים אחר אחי האם. משנה ו׳ פ״ח דנדרים בתי״ט. עיין גמ׳ דב״ב פ״ח דף ק״י.

רוב בעילות אחר הבעל. גמ׳ דסוטה פרק ח׳ דף כ״ז. נ״י פ״ז דיבמות דף תכ״ז ע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ ד׳ סעיף כ״א בהג״ה. ש״ע שם סעיף ש״ו. ופסק הבית שמואל שם ס״ק כ״ו דאפי׳ פרוצה ביותר לא אמרינן בבנים שום חשש ממזרות לדעת רוב הפוסקים.

רובד הרביעי שבהיכל. משנה ג׳ פ״ד דיומא. עיין ע״ז הרמ״ע מפאנו תשובה י״א.

רובד. לו שני פירושים. או תקרה משנה ד׳ פ״ד דמדות בר״ע ותי״ט. או מעלה משנה י׳ פ״ג דמדות בר״ע ותי״ט.

רוב הולכים אחריו דוקא היכא דרובא ומעוטא תרווייהו תלו במעשה. אי נמי לא תלו במעשה וכ״ש דמעוטא תלי במעשה ורובא לא תלי במעשה. אבל היכא דרובא תלי במעשה ומעוטא לא תלי במעשה לא אזלינן בתר רובא. דלא עדיף רובא דתלי במעשה ממעוטא דלא תלי במעשה. ר״ן פ״א דחולין דף תרט״ו ע״א.

רוב הולכים אחריו. מהריב״ל ספר א׳ כלל ה׳ דף ע׳ כתב אפי׳ בשל תורה. כנסה״ג א״ח דף קנ״ה בכללי רובא וחזקה אות כ״ו.

רוב הולכים אחריו. אבל בדבר איסור יש לנו לחוש לחומרא. אפי׳ רבו המתירים על האוסרים. הרר״ף ז״ל בית י״ג. כנסת הגדולה א״ח בכללים בדרכי הפוסקים סי׳ מ׳. ואני הצעיר לא מצאתי דבר זה שם ולא בבית ג׳ אע״ג דשם איתא איזה דין במחלוקת הפוסקים.

רוב הולכים אחריו דאורייתא. משנה א׳ פ״ז דשקלים תי״ט היכן יובן הכלל זה עיין בס׳ גט פשוט להר״ם בן חביב על ש״ע אה״ע קונטרס הכללים כלל ה׳. עיין יד אליהו תשובה ה׳.

רוב הולכים אחריו מחצה למחצה להחמיר פ״ב דמכשירין. עיין משנה ד׳ דסוכה תי״ט. תי״ט על משנה ח׳ פ״ו דנגעים. ש״ע א״ח סי׳ רע״ו סעיף ב׳. באיסורא דוקא אמרינן ליזל בתר רובא אבל בממונא לא. והמוציא מחברו עליו הראיה אלפסי ונ״י פ״ה דב״ק דף כ״א ע״א. ובחולין פ״ק דף

אות י״ב. לא אזלינן בתר רובא כנגד חזקת אשת איש. הרדב״ז ח״ב סי׳ נ״ד. ומהרי״ק בשורש ע״ב כתב שיש ללכת אחר הרוב אף במקום ערוה.

אות י״ג. לא אמרינן סומכין על החזקות אלא שהי׳ לו חזקה מקודם ועכשיו לא ידעינן. אבל איפכא דעכשיו ידעינן ומעיקרא לא ידעינן לא אמרינן אוקי מילתא אחזקתיה. הר״ם מטראני חלק א׳ סי׳ ל״ז.

אות י״ד. אוקי מילתא אחזקתיה אפי׳ להקל אמרינן. תוס׳ פ״ק דחולין. הר״א ששון סי׳ רי״ד אפי׳ באיסור ברור ובאיסור ערוה אוקי מלתא אחזקתיה. מורי הרב בתשובה ח״א סי׳ י״א בשם רבו הרב.

אות ט״ו. אע״ג דאזלינן בתר חזקה בין לקולא בין לחומרא היכא דאיכא תרי חזקה ומכל אחת נמשך קולא מצד אחד וחומרא מצד אחד ראוי לילך בתר חזקה שנמשך ממנה חומרא תיכף ומיד ולא בתר חזקה שנמשך ממנה קולא מיד. הרשד״ם חלק י״ד סי׳ ר״א.

אות ט״ז. לעולם אזלינן בתר חזקה ראשונה. אם לא היכא דאיכא תרתי לריעותא. מורי הרב בתשובה חלק א׳ סי׳ ל״ז.

אות י״ז. כל חזקה שרגילה היא להשתנות אינה חזקה. כל שכן חזקת קטנות שבכל יום ויום היא גדלה לעינינו. מורי הרב בתשובה ח״א סי׳ מ״א וסי׳ נ״א כתב שמהר״ם קאשטילא״ץ חולק דחזקת קטנה הוי חזקה. ומורי הרב שם הרבה להקשות על הר״ם קאשטאלי״ץ בזה.

אות י״ח. כל חזקה שלא נתבררה לאו חזקה היא. וכי אתיילד ריעותא לא מוקמינן ליה אחזקתי׳. מורי הרב בתשובה סי׳ פ״ב. ובסי׳ ל״ז הביא ראיה לזה. ועיין בטור י״ד סי׳ פ״א. וכ״כ הרדב״ז ח״א סי׳ ר״ה.

אות י״ט. כי היכי דמחלקינן בין רובא דתלי במעשה לרובא דלא תלי במעשה הכי נמי יש לחלק בין חזקה דתליא במעשה לחזקה דלא תלי׳ במעשה. הראנ״ח ח״ב סי׳ ל״ז אפי׳ לדעת מהרי״ק דבעי עם חזקה מעשה דמוכח היינו לענין מיתה אבל לענין איסורא ומלקות לא בעינן מעשה דמוכח עם החזקה. ולי נראה שלא שנא ואדרבא מסתברא דחזקה דאין עמה מעשה דמוכח עדיפא מחזקה דיש בה מעשה דמוכח. הרדב״ז ח״א סי׳ רמ״ה.

אות כ׳. מיגו דמסייע לחזקה עדיף מרובא. תומת ישרים סי׳ ע׳.

אות כ״א. אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה. היכא דאיכא חזקה דממונא כנגד חזקה דגופא. לדעת הרי״ף לא מוקמינן גברא אחזקתי׳. ולדעת ר״ת מוקמינן. הר״ש חיין בתשובה סי׳ כ״ד.

אות כ״ב. לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה אלא כנגד חזקה דאתיא ממילא כגון חזקת הגוף. אבל היכא דהחזקה באה מחמת טעם כגון חזקה דאין אדם פורע חובו קודם זמנו וכיוצא בה לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה. מהרי״ק שורש ע״ב.

אות כ״ג. עד אחד נאמן באסורין היכי דלא אתחזיק איסורא. היינו בחזקה שאינה עשויה להתבטל שאינה תלויה בזמן. אבל בחזקה שתלויה בזמן נאמן אפי׳ בדאתחזיק אסורא. מורי הרב תשובה ח״א סימן י׳.

אות כ״ד. אע״ג דבהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת היכא דהיא נקובה לפנינו אע״ג דליכא תרתי לריעותא איתרעי לה חזקה קמייתא. מורי הרב בתשובה ח״א סי׳ ל״ז.

רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה. ש״ע י״ד סי׳ כ״א. עיין לחם רב תשובה רכ״ט המבאר שיש להאמין לשוחט שהוא מוחזק בכשרות שטוען בברי שבשעת שחיטה ראה שהיה קרוב לודאי ששחט רוב שנים אך שעדים מעידים ששם היו ומחמת קלות הדם לא יוכלו לראות אם שחט רוב שנים ושגם הוא לא היה יכול לדאות. ועוד מבאר הא דאמר

רל״ב. ועיין תשובות רש״ך סעיף א׳ סי׳ מ״ה. וצ״ע. ועיין בית שמואל ס״ק ג׳ נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל שמכר הבעל או מה שבלה מנ״מ שלא כדין פסק בח״מ שצריך להחזיר לה משום דהיא כאנוסה במום זה אע״ג דאין לה תוספת שאני תוספת דהיא אינה יכולה להוציא ממנו משא״כ להפסיד את שלה לא תפסיד. ש״ע יו״ד סי׳ קפ״ז סעיף י״ג הבועל את הבתולה כמה פעמים וראתה דם מחמת תשמיש ודיניה. אשה שמצאה דם בהשתנה בשם מהרי״ט טראני יו״ד ל׳. ושבות יעקב ח״ב ע״ו.

רואה כתם הרי היא מקולקלת ואם חוששת משום זוב. משנה י״ג פ״ו דנדה. ועיין רמב״ם פ״ט מהל׳ אסורי ביאה פסקא ג׳.

רואה כתם מטמאה את בועלה טומאת שבעה. משנה ג׳ פ״ב דנדה. רמב״ם פ״ג מהל׳ מטמא משכב ומושב פסקא ח׳.

רואין אמרינן ולפעמים לא אמרינן רואין. עיין הר״י על אלפסי פ״א דערובין דף קצ״ב ע״א בארוכה. משנה ט׳ פ״ח דזובחים ר״ע. עיין משנה י״א פ״ח דזובחים בר״ע ותי״ט. כנסת הגדולה א״ח דף קס״ד ע״א אות נ״ד בכללים נפרדים. כל מה שביד האדם לעשות רואין כאלו הוא עשוי ולא אמרינן לכשיעשה. הרא״ש בתשובה כלל פ״ו סי׳ י״ד. ובפסקיו פ״ק דב״ק. אבל שלטי גבורים פרק המקבל חולק בזה ובפרט כשאין בידו לעשות כגון שצריך לאותו מעשה גם דעת אחרים. עיין שלטי גבורים פ״ט. וב״מ דף קל״ב ע״א לפי הדפוס המוטעה. אבל לפי האמת היא דף קל״ח ע״א ד״ה ומההוא דאמרינן בפרקין.

רואי פנים בדין משרבו. בטל לא תגורו. ופסק לא תכירו ופרקו עול מלכות שמים ונתנו עליהן עול בשר ודם. סוטה פרק ט׳ דף מ״ז.

רובא וחזקה וכלליהם. כנסת הגדולה א״ח דף קנ״ד עמוד ג׳.

אות א׳. רובא וחזקה רובא עדיף לחומרא תומת ישרים סי׳ ע׳.

אות ב׳. רובא וחזקה בדרבנן נסמוך מעוטא אחזקה. תומת ישרים ס״י.

אות ג׳. הא דרובא וחזקה רובא עדיף היינו דוקא בחזקה שאינה באה מכח סברא ולא מכח רובא אבל חזקה הבאה מכח סברא עדיף מרובא. מורי הרב בתשובות חלק ב׳ חלק אה״ע סי׳ כ״ז.

אות ד׳. רובא דתלי במעשה לא הוי רובא. גמרא פ״ב דבכורות ותוספת דפרק האשה בתרא והרמב״ן בספר המלחמות ומורי הרב בתשובה חלק ב׳ חלק אה״ע סי׳ כ״ח ובחדושיו על הרי״ף למס׳ קדושין דף ע״ג.

אות ה׳. סמכינן ארובא אפי׳ דאיתי׳ קמן. רש״י פ״ק דחולין. והרא״ש שם. והטור בי״ד סי׳ ל״ט. אבל הרמב״ם פ״א מהל׳ שחיטה והתוס׳ סברו דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא. וכ״כ בעל הלכות גדולות.

אות ו׳. לא סמכינן ארובא אלא היכא דהוברר הדבר להיות רובא. שלטי הגבורים פרק לא יחפור.

אות ז׳. לא בכל דוכתא אזלינן בתר רובא. הרשד״ם חלק ד׳ סי׳ כ״א.

אות ח׳. תרי רובא עדיף מרובא וחזקה. פסקים וכתבים סי׳ קכ״ח.

אות ט׳. רוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב נשים יולדת ולד מעליא. מהרר״י מינץ סי׳ י׳.

אות י׳. ספק ספיקא עדיף מרוב. פסקים וכתבים סי׳ קכ״ט.

אות י״א. היכא דאיכא חזקה בהדי מעוטא חיישינן למעוטא כר״מ. והיכא דליכא חזקה לא בהדי מעוטא ולא בהדי רובא הלכה כרבנן דלא חיישי למעוטא. מהרריב״ל ספר ג׳ סי׳ י״ו דף ב׳. ועיין בנימין זאב סי׳ כ״א וכ״ו.

והוא זקן ובעל בשר שהי' עם אשתו הבריאה יותר מארבעים שנה וילדה לו כמה בנים (אע"פי שכלם מתו קצתם כי נפלים היו וקצתם מחמת חולי) ויהי בלילה ליל טבילתה בא עלי' בעלה כדרך כל הארץ האיש ואשתו מצאו על החלוק ועל העדים כתמים של זרע ורובו דם וחשבו שראתה דם מחמת תשמיש ופירשו וכן עשו שלש פעמים ואח"כ שאלו את פי מה יעשו. ואני בינותי בספרים וחקרתי בטבע האיש ובדרכיו שמימי קדם שטוף זמה הי' ועתה אין לו עוד כח בכלי הזרע (הנקראים ואס"י ספירמאטיצ"י) להפך הדם לזרע בשלימות כדרך כל איש ולכן יוצא ממנו הזרע בלתי מושלם ועדיין לא נהפך מדם לזרע. ואין זו רואה דם מחמת תשמיש אלא דם היוצא מן האיש והתרתיה לבעלה. ומה גם כי בליל שני לטבילה לא שכב עמה וראה קרי ונמצא כל חלוקו הנקי מגולל בדמים. ואיני מביא שם האיש והאשה על הספר כי הם אוהבי. ואחרי כן ראיתי בכתבי הרב מהטו"ב ז"ל וזכרתי כי בחודש תמוז תל"ב ראיתי חלוק ר' בנימין מילי וחלוק אשתו עם כתמים גדולים של זרע דומין למורסן עם סמיכות דם ולילה ראשונה לטבילתה שימש עם אשתו בבואו מן הדרך שנתחמם הרבה. והוליד זרע כמו דם. אבל רובו היה זרע. ואחרי ההשקפות הנאותות וכמה חשו חכמים לטהר אשה לבעלה וטהרתי אותה שכן היה הדין נותן כנראה בלבוש וש"ע סי' קע"ח אפי' הי' בה סמיכות דם וכו'. זולת מה שהתיר כיוצא בזה ויותר הר"ר יוסף טראני בפסקים שלו טור יו"ד סי' ל'. והר"ר פלטיה אמר לו שכיון שראתה ג' פעמים מחמת תשמיש יפרוש מאשתו שאין להם תקנה. ובמחילה מכבודו לא זו הדרך. אמנם מצאתי תקון לראות בבירור אם אלו הכתמים טהורים היינו כל עונה שבעלה נתחמם ובא מן הדרך וטרח וכו'. ישמש באשתו ותניח במושב תחתי' סמרטוט ועד. וקודם שתשמש עמה יוציא שני טפין זרע בסמרטוט הנ"ל וישמרנו עד הבוקר. וכן יעשה שלש פעמים ובכל פעם שבא יעף מן הדרך יראה כי זרעו אדום כמו דם ולא יהי' לבם נוקפם. (ובמחילה מכ"ת אין דרך בדיקתו טוב וישר לישראל קדושים להוציא ש"ז לבטלה). שלטי גבורים פ"א כתובות דף תע"א ע"ב אות ג'. יש להוכיח דבין בוגרת ובין נערה שכנסה בחזקת שלא נבעלה וראתה דם בפעם ראשונה ופירש וחזרה וטבלה ובעל וחזרה וראתה דם בבעילה זו ופירש וכן הרבה פעמים זה אחר זה אין תולין לומר שראתה דם מחמת תשמיש לאוסרה על בעלה בשלש ביאות אלא תולין כל דם שראתה בסבת בתוליה עד שתתרפא המכה ויבעול פעם אחד בלי דם כי כן דרך כל הבתולות לראות דם כמה פעמים זו אחר זו מחמת מכת הבתולים. ואפי' היא בוגרת ויש ראי' לזה וכו'. ועיין ש"ע אה"ע סי' קי"ז הנושא אשה והיא רואה דם מחמת תשמיש אם אירע זה פעם אחר פעם שלש פעמים סמוכות זו לזו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה. שהרי אינה ראויה לתשמיש ויוציא ולא יחזירנה לעולם. וע"ל י"ד קפ"ז. מהרר"ם פאדווה סי' ט'. רשד"ם אה"ע סי' קי"ח. בד"א שהיתה כך מתחילת נשואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם. אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתפחה שדהו לפיכך אם בעל פעם אחת ולא מצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה כולה ולא יחזיר עולמית. אם אינו רוצה לישא אחרת ורוצה לשרות זו ע"י שליש בשכונה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים אין צריך לגרשה. ב"י בשם תשו' הר"ם. וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תת"ס. ועיין רמב"ם פכ"ד מהלכות אישות. עיין בית שמואל שם דלדעת הרמב"ן והעטור אם נמצא דם יש לה תוספת. ועיין מגיד משנה פכ"ה שכ' ג"כ בשם הרמב"ן ועטור דס"ל איילנות הוא וכו'. ובח"מ מאריך בחנם. ועיין יו"ד סי' קי"ט. ובח"מ סי' רל"ב.

ונתקלקל באופן זה דהיינו שאחר טבילתה שהיתה משמשת עם בעלה היתה רואה דם תיכף בביאה ראשונה. אבל בין וסת לוסת כשהיתה טובלת אחר מציאת הדם של ביאה ראשונה או שניה שמשה כמה לילות ולא היתה רואה דם ופעם אחת ע״י תרופה נמנעה לראות דם בביאה ראשונה ותיכף בוסת שאחריו טבלה ושמשה וחזרה לראות. שם כ״ג אשה שראתה דם מחמת תשמיש תיכף אחר ביאה ראשונה לאחר טבילתה וכן בשני׳ ובן בשלישית ובכל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה בדקה ומצאה דם ג׳ פעמים רצופים הן אמת כי היתה מרגשת צער וכאב גדול מאוד בשעת תשמיש ובכל פעם הי׳ הדם הולך ומתמעט ומביאה ראשונה בטלה וסתה הקבוע בכל חודש דיכול להיות שנתעברה מביאה ראשונה והדם שראתה הפעם שני׳ הי׳ בשעת וסתה סמוך ונראה דיש לתלות שהי׳ דם הוסת. וזה הוא הפתח של היתר שמצאו לה שני גאוני עולם לטבול עוד פעם אחרת. כי אין כאן ג׳ פעמים רצופים. ואזי אם תראה באותו פעם צריכה בדיקת שפופרת. או תתגרש. עיי״ש כי האריכו בביאור דין זה. עיין בית חדש תשובה פ״ג המבאר דין בתולה שנשאת בבגרותה ואינה פוסקת לראות דם מחמת תשמיש ימים רבים ואינה מרגשת שום צער בעת תשמיש גם אין לה וסת קבוע. הנה אחר ביאור סוגיין ר״פ התינוקת וכל דברי הפוסקים העלה להקל ולומר דכל דאיכא למיקל בדם מכת בתולים תלינן והא הכא מאחר דלא פסקה מלראות שום פעם מחמת תשמיש יש לומר דעדיין לא היתה המכה. עיי״ש באורך ביאר הדין. ושער אפרים תשובה ע״ו. עיין אמונת שמואל נ״ז מורה שיש לסמוך בבדיקת שפופרת באשה שהרגישה עם בעלה הראשון צער וכאב בשעת תשמיש וראתה דם ג״פ מחמת תשמיש ודלא כהרש״ך עיי״ש. עוד כתב שראוי לבדוק תחלה שלא בשפופרת ע״י מוך ועץ כעובי השמש המשתמשת בו אולי הי׳ הדם מן הצד כדי שלא תצטרך עוד לבדיקת השפופרת, ובאם נמצא דם בראש המוך אזי לא תועיל לה הבדיקה לחומרא וחוזר׳ ובודק׳ בשפופרת. וכתב כי הדבר הזה ישר בעיניו כדי שלא תאסר האשה לעולם ע״י בדיקת השפופרת ואולי תמצא לה תרופה קודם בדיקת השפופרת. עיין משאת בנימין מ״ט בדין בדיקת השפופרת. ובסי׳ מ״ז בדין בתולה שראתה דם מחמת תשמיש ג״פ ואח״כ בפעם ד׳ וה׳ ראתה יותר אין תולין בדם בתולים. והשגות על הבית יוסף בנדון זה. וגם אין נראה פי׳ הסוגיא בפ׳ התינוקת בתש׳ מהרר״ם פאדווה סי׳ י׳. עיין הרש״ך י״ד המבאר להרב המגיד ולהרמב״ם פ״ד מהל׳ אסורי ביאה ל״ה מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו חוזרת לשמש כשתטהר פעם שניה. עיין שם בקונטרס אחרון מח״ב אמונת שמואל נ״ז. עיין מהרשד״ם אה״ע ק״ח בדין אשה שראתה שלשה פעמים ואם היא זבה רוב ימים מהו לישב עם בעלה. ועיין מהררש״ך ח״א סי׳ מ״ה. מהרר״ם מלובין נ״ב אשה שראתה דם אחר מעשה כמה פעמים אם יש לה היתר ע״י בדיקה. מרדכי הל׳ נדה נשאל להר״ם על אשה ששמשה שלא בשעת וסתה ולמחרת שמושה מצאה דם על הסדין במה תתכפר והשיב דבזמן הזה דליכא טהרות לא בעיא בדיקה וא״כ אינה צריכה כפרה. ועיין ש״ע סי׳ קפ״ה סעיף ד׳ ובהג״ה דאשה שפרסה נדה בשעת תשמיש אינה צריכה כפרה. ואיזו כפרה ובאיזה ענין חייב האיש. ובסי׳ קפ״ז הבועל את הבתולה אפילו כמה פעמים וראתה דם בכל פעם מחמת תשמיש מחזקינן לי׳ לדם בתולים ומותרת לבעלה עד שתשמש פעם אחת ולא תראה דם מחמת תשמיש שאז אנו רואין שכלו בתולי׳ כיון שפסק ממנה דם בתולים. שם סעיף י״ג בהג״ה מי שיוצא ממנו דם דרך פי האמה ושמש עם האשה תולה בו (ב״י בשם תשובת הרשב״א) וע״ל סי׳ ק״צ. ואני הצעיר הרופא הכותב נקראתי בבית אחד מן הגבירים פה פירארא

והוא

תשובה ב׳ שמוטת הרגל מן העוף אמנם קודם שחיטה לא היה שמוט בודאי והספק אם נעשה בשעת שחיטה או אחר שחיטה פלפל ממה שכתב המרדכי דאם מצאה לאחר שחיטה דאמרינן אם ידע שלא היתה שמוטה בשעה שהובאה לשחוט בשעה מועטת כזו לא איעבל ניבי׳.

רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה. אלפסי הל׳ שבת פ״א דף צ״ז ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ רנ״ד. רמב״ם פ״ג ופ״ט ופרק כ״ב מהל׳ שבת. אסורה בשבת משום מעשה חול ולא משום שבות. הר״ן שם בשבת. אלפסי ור״ן פי״ו דשבת דף קמ״ג ע״ב.

רהט בתריה תלתא פרסי ואמרי לה פרסא בחלא ולא אדרכי׳. פי׳ אביי רץ אחר אריסו להשיגו אחר שנשא ונתן עמו בעסק ארוסין בתוך ט״ו חודש דמניקה. ורבה. בע״ז. אחר ישראל שמכר לו ההוא חמרא שהי׳ חשוד למכור לפרסי וא״ד שרץ פרסה אחת בין החולות שהוא מקום קשה להלוך ולא הגיעם. כתובות פ״ה דף ס׳. ע״ז פ״ק דף ט״ו.

רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא. פי׳ א׳ נדר שלא לקחת אשה עד שישנה הלכות ולא אסתייעא מלתא. גפא סולם. תובליא חבל. ומשל של בני אדם הוא רץ למעלה ולמטה לעסוק ולשנות. כלומר נשתדל בכל כחו ללמוד ולא הועילה כלום. נדרים פי״א דף פ״ט.

רהיט ונפל אמעברא ויזופתא יזיף. כך מקוננות נשי. מ״ק פ״ג דף כ״ח.

רהיט ונפל תורא ואזיל שדי ליה סוסיא באורייה. פי׳ כשרץ השור ונפל מעמידין סוס במקומו באבוסו מה שלא הי׳ רוצה לעשות קודם. שהי׳ חביב שורו עליו. וכיון שנתרפא השור קשה לו להוציא הסוס מפני השור לאחר שהעמידו שם. כך הקב״ה כשנפלו ישראל נתן גדולה לאומות העולם ושעבדו בהם. וכשחוזרין בתשובה ונגאלין. כמו במעשה דסיסרא וכדומה לו. היה קשה לו לאבד את האומות ההם מפני ישראל. סנהדרין פרק חלק דף צ״ו צ״ח.

רואה דבר שאינו הגון בחברו צריך להוכיחו. אלפסי פרק ה׳ דברכות דף כ״ו ע״ב. רמב״ם פ״ו מהל׳ דעות. גמ׳ דערובין פ״א דף י״ג. מנין לרואה דבר מגונה בחברו שצריך להוכיחו שנא׳ הוכח תוכיח. הוכיחו ולא קבל ממנו מנין שיחזור ויכיחנו ת״ל תוכיח מ״מ. יכול אפי׳ פניו משתנים תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא.

רואה דם בשעת תשמיש ואמרה לבעלה ופירש מיד חיב. שיציאתו הנייה לו כביאתו. משנה פ״ב דשבועות דף י״ד. כיצד יעשה ועץ צפרני רגליו בארץ ושוהה בלא דישה עד שימות האבר ופורש באבר מת. (מימרא דרב הונא משמיה דרבה שם דף י״ח ע״א.) אלפסי ור״ן שם דף ש״ג ע״א. וימלא פחד ורתת על העבירה שבאה לידו (ב״י בשם סמ״ג) ולא יסמוך עליה רק יסמוך על רגליו וידיו שלא יהנה ממנה. ואם פירש ממנה בקשוי ובשוגג שלא ידע שאסור לפרוש ממנה באבר חי יתענה ארבעים יום. ואין צריכים להיות רצופים רק כל שבוע שני ימים כגון שני וחמישי ובליל התענית אסור ביין ובשר. ואם לא יוכל להתענות יפדה כל יום בממון שיתן לצדקה כפי ערך ממון שיש לו. כי עשיר יתן יותר קצת מעני. ויש להחמיר בתשובתו וכל המרבה לשוב זכות הוא לו. (פסקי מהאר״י סי׳ ס׳) והאשה אינה צריכה כפרה. ואם שמשה שלא בשעת וסתה ומצאה אחר התשמיש דם אפי׳ נמצא על עד שלו מקרי אונס אפי׳ לא בדקה תחלה ואינה צריכה כפרה לא הוא ולא היא (מרדכי והרא״ש כלל כ״ט). ש״ע י״ד ס״ס קפ״ה.

רואה דם מחמת תשמיש ודיניה. משנה א׳ פ״א דנדה תי״ט. אלפסי דשבועות פ״ב דף ש״ד ע״א. הר״ן שם. ש״ע י״ד סי׳ קפ״ז. ודיני הבדיקה בשפופרת עיין אמונת שמואל א׳ אשה שהיה לה וסת קבוע

ונתקלקל

כי שם הבאתי מנהג פירארא בענין כלל זה אפי׳ באבל על אביו ועל אמו ודברי כנסת הגדולה י״ד סי׳ שצ״ט בארוכה דאינו מסכים למנהגינו אבל מדבריו נראה דהן ולאו ורפיא בידיה כי בעודו לא ראה המנהג ההוא. גלות בחש״מ. ושם מעשה שהיה בפירארא בר׳ משה אליעזר קאמארינו אבל על מיתת אמו ודברי כנסה״ג ושאר פוסקים.

רגל מצוה לשמוח שנא׳ בפרשת ראה ושמחת בחגך. פסחים פ׳ ערבי פסחים. חגיגה פ״ק. רמב״ם פ״א מהל׳ חגיגה. סמ״ג עשין סי׳ רכ״ט. סמ״ק סי׳ צ״ב.

רגל עולה למנין שלשים. ש״ע י״ד סי׳ שצ״ט סעיף ב׳. בעיא במ״ק דף י״ט ע״ב. ונפשטה דעולה דף כ׳ ע״א. ומימרא דאמוראי שם. ועיין ש״ע א״ח רס״י תקמ״ח הקובר את מתו בתוך הרגל לא חל עליו אבלות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג בהם אבלות ומונה שלשים מיום הקבורה.

רגל. עיין משנה ו׳ פ״ג דחגיגה בתי״ט דהכל מסתמא מטהרים עצמם ברגל. כל ישראל טהורים ברגל. רמב״ם פי״ג מהל׳ שאר אבות הטומאה. יומא פ״ק דף כ״א בשעה שישראל עולין לרגל עומדים צפופים ומשתחווים רווחים ונמשכים אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת. יומא פ״ה דף נ״ד בשעה שישראל עולין לרגל היו מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים פניהם איש אל אחיו. ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה.

רגל ופרקיו ודיני טרפותה ש״ע י״ד סי׳ נ״ה. כתב הרמ״ע תשובה נ״ז עוף שנשבר בו העצם מן הארכובה התחתונה ולמעלה ואין עור ובשר חופין את רובו אין להתירו מכח ספק ספקא שאינו מתהפך. אמונת שמואל ל״ט השיב על דברי א׳ מהגאונים חבריו במה שרצה להטריף אם נחתך או נשבר הרגל העוף בתוך הפרק בין עצם התחתון ובין עצם האמצעי ממש ונסתפק אם נכלל זה במה שכ׳ הש״ע והרמ״א סי׳ נ״ו ס״ז. ושם השיג על כת האחרונים וביאר הדין הנזכר. ובנדון זה הכשיר דוקא במקום הפסד מרובה ואף דעתו במיעוט. דברי שמואל קצ״ז מורה שאין להקל מאחר שנתפשט המנהג לאסור בעוף שנשבר עצם מאמצעי ולמעלה מצומת הגידין ואפי׳ בלא רושם נקב כלל מבחוץ ועור ובשר מקיפו. עיין חוות יאיר תשו׳ קמ״ח בהמה שהיתה נפוחת הרגל וצולעת וכששאלו קודם מכירתה מה הי׳ לה השיב שזה כמה שנים שנשברה רגלה ויהודי׳ אחד אף שראה אותה נפוחה בשוקה סמוך לארכובה קנאה ושחטה ואכלה מבלי שום שאלת חכם. וכעת הוא מתנצל שבעת שחיטה וכשהפשיט את עורה לא ראה בה ריעותא גלה דעתו בזה דאין התנצלות האיש הלז עולה יפה שאחר שראה רגל הבהמה נפוחה וצולע הי׳ לו לבדוק ולחתוך בשר ירכה וקנה שמא הי׳ שם שבר במקום צומת הגידין וקי״ל אפי׳ חזר ונתקשר ונתרפא יפה לדידן טריפה הוא אם לא חזר העצם למקומו הראשון ויש לחוש ג״כ שמא נפסק רוב בנין ומנין של שלשה גידין דאז היא ג״כ טריפה מדאורייתא וכו׳. ולכן כ׳ דענוש יענש לפי מה שהוא אדם ושבזמן החכמים הי׳ חייב נדוי. והאריך בביאור נאמנות הגוי לאסור את המותר ולהתיר את האסור. והשיג על הט״ז. וביאר דין הכלים אם צריך להכשירם. הלקט ח״א תשובה תרצ״ג ראיתי בספרי של הרב מהרי״ק שבשבר עצם אמצעי שלא במקום צומת הגידין התיר מכח ספק ספקא. חנוך בית יהודה תשובה נ״ג כבש חסר ברגליו האחרונים כל הפרק הנמכר עם הראש רק חתיכה קטנה היתה במקום הפרק הנ״ל מחובר לשוק שהוא עצם האמצעי וקבוע בו פרסות והי׳ הכבש הולך עליו כבעל רגלים גמורות והכשיר. עיין תורת חטאת כלל פ״ו וכלל פ״ז. משנה ג׳ פ״ד דחולין. ובמפרשים. פני יהושע י״ד

תשובה

רגלו אחד בתוך התחום ורגלו אחד חוץ לתחום יכנס. אלפסי פ"ד מהל' ערובין דף י"ד ע"ב. ש"ע א"ח סי' ת"ה סעיף ב'. רמב"ם פכ"ז מהל' שבת.

רגלוהי דבר נש אינון ערבין לי' לאתר דמתבעי תמן מובילין יתיה פי' רגליו של אדם הן ערבון לו לשמים למקום שמתבקש שם. וזה אמרה שלמה על הנהו תרי כושאי שראה שלמה מלאך המות עצב שלא הי' יכול ליקח נשמתן אלא בשער לוז ושלמה הביאם שם ע"י שדים. ושם מתו. סוכה פ"ה דף נ"ג. ירושלמי דכלאים פ"י סי' כ"ח.

רגל ושן ברשות הרבים פטורים משום דאורחייהו הוא. נ"י דב"ק דף ב' ע"א. ש"ע ח"מ סי' ש"ץ.

רגל ותולדותיו. רמב"ם פ"א מהל' נזקי ממון וש"ע ח"מ סי' ש"ץ כל דיניו. משנה אלפסי ור"ן פ"ב דב"ק דף י' ע"ב. ש"ע שם סעיף י"ב. כלב וגדי שקפצו מראש הגג מלמעלה למטה ושברו את הכלים משלמים נזק שלם מפני שמועדים הם לדבר זה (משנה שם דף כ"א ע"ב.) וכן אם נפלו והזיקו. שעליתן לראש הגג פשיעה הוא ואעפ"י שנפילתן אונס כל שתחלתו בפשיעה וסופו אונס חייב. (מבואר בגמ' שם) הג"ה וי"א דאם היו הכלים סמוכים לכותל שאין ראוים לשבר ע"י קפיצה ונפלו פטור דאונס הוא (כ"כ התו' שם והרא"ש מברייתא ואוקמתא דגמ' שם. עוד כתבו התוס' שם שאם היו לא מקרובות ולא מרחוקות ותברי בין בנפילה בין בקפיצה. ולענ"ד י"ל דבהכי מיירי הרמב"ם והרי"ף שלא חלקו בזה בין שהיו סמוכים לכותל או רחוקים. או שהי' להם גרסא אחרת כמ"ש ה"ה). ואם הכלי ארוך וראשו אחד קרוב לכותל וראש השני רחוק בענין שראוי להשבר ע"י קפיצה ונפלו קרוב לכותל ושברו חייב שתחלתו בפשיעה ע"י קפיצה. ואם הכותל צר אפי' קרובים לכותל ונפלו חייב. (אוקמתא דגמרא שם) והוא שקפצו כדרכם אבל אם קפץ הכלב ברקידה והגדי נסרך דהוי שינוי גבייהו אין משלמין אלא חצי נזק. (מבואר כמ"ש בסמוך) קפצו מלמטה למעלה משלמים חצי נזק. (רמב"ם שם דין ט"ז. וכתב ה"ה שהוא כפי גרסת ההלכות מברייתא שם וכדמתרגמה רב פפא שם ריש דף כ"ב.) והוא שנתלה הגדי ונסרך וקפץ הכלב אבל נסרך הכלב ודלג הגדי בין מלמעלה למטה ובין ממטה למעלה משלם נזק שלם. (נסרך פי' שנעץ צפרניו בכותל ואין דרכן בכך ומשונים הם) וכן תרנגול שדלג בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה משלם נזק שלם. (שם בברייתא סוף דף כ"א) וה"ה מי שמסר ביתו לשמרו והי' בו חרש שוטה וקטן צריך לשומרם שלא ידלגו מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה. (טור סעיף י'. כ"כ התוס' בד"ה אדם ותרנגול אדם מועד לעולם ותרנגול אורחי' הוא. וכ"כ הרא"ש שם וש"ע.)

רגלים לדבר. משנה ב' פ"ט דנזיר. עיין משנה ב' פ"ו דסוטה ר"ע תוס' י"ט. ובפ' הנשרפין. ובאהלות פ"ז משנה ג'. ופי' שלא הי' דבר זה מחמת דבר פלוני כמו שהיו חשובים אלא וכו'.

רגלים מצוה לחוג שלשתן שנא' בפ' משפטים שלש רגלים תחוג לי בשנה ואין הנשים חייבין בה. חגיגה פ"ק. רמב"ם פ"א מהל' חגיגה סמ"ג עשין רכ"ז. ש ל ש רגלים ישב אדם אחר מות אשתו קודם שישא אחרת. עיין אבל אסור כל שלשים יום.

רגל מבטל גזירת שלשים וכל דיניו וגזירת שבעה. ש"ע י"ד סי' שצ"ט עם כמה דינים. בש"ע א"ח סי' תקמ"ח. רגל מפסיק ואינו עולה למנין שבעה אבל למנין שלשים עולה. הרי"ף והר"ן פ"ג דמ"ק דף שצ"ב ע"א. ורחיצה אסורה עד דחייל הרגל. משנה ה' פ"ג דמ"ק. עיין בערך גלות בחש"מ כי

ופליג. ומהררי״ק כתב בכללי תלמוד שלו וז״ל ותירץ הריטב״א דטעמי׳ משום הא מתניתין בת״כ דהוא ספרא דבי רב. ולי נראה לתרץ בענין אחר דשאני הכא דרב גידל אמרה משמי׳ דרב וטפי עדיף לומר דטעי רב גידל מלומר רב תנא ופליג עכ״ל.

רגזן לא עלה בידו אלא רגזנותו. פי׳ לא עלה בידו מהכעס אלא כחש בשרו. קדושין פ״ק דף מ״א. עיין רמב״ם פ״ב מהל׳ גיטין.

רגיל במצוה כגון גלילה וארעו אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר ואח״כ העשיר ורצה שיחזירו לו המצוה אם בראשונה הי׳ ספק בידו אבד זכותו ואם לאו חוזר למצותו. ש״ע א״ח ס״ס קנ״ג. רמב״ם פ״ד מהל׳ כלי המקדש. עיין הרש״ך בתשובותיו דף ע״א שאין להסיר יששכר וזבולון ממצותם וחזקתם ולהקטין זכותם לסלק מעליהם אפי׳ קצת מהמצוה בשום פנים הואיל והם מושבעים על כך (על ידי) שלוחי הקהל כנזכר בשאלה ועוד שמוחזקים הם ימים ושנים כדאיתא התם בשם התוס׳ ובשם רש״י ובשם הגמ׳ ופסק הכהן ז״ל שם רמ״א בח״מ ס״ס קמ״ט יחיד שיש לו ס״ת והחזיק שהציבור קוראים תמיד בו וכו׳.

רגיל לבוא לבהכנ״ס ולא בא יום אחד הקב״ה משאיל עליו שנא׳ מי בכם ירא ד׳ וגו׳ אשר הלך חשכים ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר עבירה הלך אין נוגה לו יבטח בשם ד׳ משום דהו״ל לבטוח בשם ד׳ ולא בטח. ברכות פ״ק דף ו׳. ובספרים מדוייקים ואם לדבר הרשות הלך כו׳.

רגיל לפרוע מס עם הציבור אינו יכול לפרוש מהם. מהר״ם סי׳ י׳. עיין בנימן זאב סי׳ רצ״ו הפורע מס עם אחרים אם יכול להפרד. הרשב״א סי׳ תתמ״א. לע״ש וב״י מח״מ סי׳ קס״ג.

רגל אסורה במקומה אוסרת שלא במקומה. משנה ט׳ פ״ו דערובין ר״ע ת״ט ומשנה י״ אלפסי דף רי״ג ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ שע״ח סעיף ה׳. עיין יד אליהו תשובה י״ג.

רגל. אסור לעלות לרגל בלא קרבן שנאמר בפרשת משפטים ולא יראו פני ריקם. חגיגה פ״ק. רמב״ם פ״א מהל׳ חגיגה. סמ״ג ל״ת שם.

רגל בהמה רועה. לענין מעשר בהמה. שעורה ששה עשר מיל. משנה ב׳ פ״ט דבכורות. רמב״ם פ״ו מהל׳ בכורות דין ג׳.

רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה. משנה ט׳ פ״ו דערובין אלפסי דף רי״ג ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ רע״ח סעיף א׳. אלפסי ור״י ורש״י שם דף י״ב ע״ב. שתי חצרות זו לפנים מזו פנימית פתוחה לחיצונה וחיצונה למבוי ויש לפנימית דריסת הרגל על החיצונה אם ערבה הפנימית לעצמה או שערבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת וחיצונה אסורה. ערבה חיצונה ולא הפנימית או שערבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות. ערבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצירה. ערבו ביחד ונתנו ערובן בחיצונה ושכח אחד מן הפנימית או מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבטל רשותו. ואם נתנו ערובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות. אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית מותרת. ואם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה או שנים בחיצונה וערבו אין יחיד שבפנימי אוסר על החיצונה. והוא הדין רבים שהם כיחיד ואינם צריכים לערב. (כגון אב ובנו הרב ותלמידו כמבואר בש״ע א״ח סי׳ ש״ע סעיף ג׳. ע״ש.) ש״ע א״ח סי׳ שע״ח סעיף ב׳. ג׳. ד׳. רמב״ם פ״ד מהל׳ ערובין מ״מ ד״ה שתי חצרות. ש״ע א״ח סי׳ שע״ה סעיף א׳. יד אליהו תשו׳ י״ג.

רברבנותי׳ דמר וסרורותי׳ דמר גרמה לי׳ למר דלא תימא שמעתא משמיה. כך אמר ר׳ יהודה לר׳ יצחק בנו שא״ל אביו שיביא סל של פירות דורן לעולא שאיקלע לאתרי׳ כדי שיראה האיך מבדיל במוצאי שבת ויום טוב והוא לא הלך ושלח שם אביי עם הדורן. וכששב אביי קבל ר׳ יצחק תשובתו והביאה לאביו וא״ל כך אמר אביי בשם עולא ור׳ יהודה אביו א״ל על רברבנותי׳ וכו׳ פי׳ גדולו. וכעס עליו על שלא הלך הוא בעצמו דלא תימא שמעתא מפומי׳ אלא מפומי׳ דאביי ואמרינן כל ת״ח שאומרים שמועה ממנו בעוה״ז שפתותיו דובבות בקבר. פסחים פרק ערבי פסחים דף ק״ד. עיין בספר בני חייא מלקוטים דף קפ״ג ע״ג דבור המתחיל דף ק״ד ע״ב.

רב שגלה לעיר מקלטו מגלין ישיבתו עמו. רמב״ם פ״ז מהל׳ רוצח ושמירת נפש.

רב שמחל על כבודו כבודו מחול. קדושין פ״ק דף ל״ב ודיניו ש״ע י״ד סי׳ רמ״ב. בית הלל הארוך ביו״ד סי׳ ח׳ ס״ק ג׳. ש״ע י״ד סי׳ רמ״ג. אלפסי ור״ן פ״ב דכתובות דף תע״ג ע״א. אימתי אין ת״ח מוחל על כבודו ב״י נ״ח סי׳ של״ד. בנימן זאב סי׳ רמ״ז. רמב״ם סוף פ״ז מהל׳ תלמוד תורה. אם חרפו בפרהסיא מוחל על כבודו ולמה. בנימן זאב סי׳ רמ״ד. אלפסי ור״ן פ״א דקדושין דף תרל״ד ע״ב ודף תרל״ה ע״א.

רב ששת ברייתות שגורות בפיו. עיין גופי הלכות אות רט״ו.

רב ששת הלכה כמותו באיסור. הלקט ח״ב תשו׳ ק״נ. כנסת הגדולה כללי גמרא א״ח דף קנ״ט ע״ג אות ע״ו שמעינן מדברי המרדכי פרק כיצד מברכין דאע״ג דרב נחמן ורב ששת הלכה כרב ששת באיסורי אם הם רבים דפליגי עלי׳ פסקינן כרבים ולא משגחינן לכללא דהלכה כר׳ ששת באסורי. אלפסי פ״ג דסנהדרין דף רע״ה ע״א.

רב ששת ודבריו עם ריש גלותא ועבדיו שהיו רוצים להאכילו אבר מן החי ולהמיתו ואיך בחכמתו ניצול. גיטין פ״ז דף ס״ז. ועין ישראל סי׳ מ״ג.

רב ששת ורב חסדא הלכה כר׳ ששת. תוס׳ דערובין דף מ׳ ע״ש. ובזבחי׳ דף צ״ו ע״ב. והוכיחו זה ממה דקיי״ל סיני עדיף מעוקר הרים עיין הטעם ביוחסין דף קי״א ע״א. ונראה דגם זולת זה דגם רב ששת הי׳ חריף גדול כבמנחות דף צ״ה ע״ב. חוות יאיר תשובה צ״ד. הליכות אלי אות תרפ״א פרק עשרים כללי הרי״ש ר׳ ששת ורב חסדא הלכה כרב חסדא תוס׳ דעירובין דף מ׳. אתמהה. רב חסדא מירתת מברייתות דרב ששת. גופי הלכות אות רט״ו.

רבתי עם שהיו משיאין גדולה לקטן וקטנה לגדול כדי שיהיו להם בנים הרבה. סנהדרין פרק חלק דף ק״ד.

רב תלמידו דרבי היה. גופי הלכות אות קנ״ו. רמב״ם סוף פ״ד מהלכות תפלין רב תלמידו דרבינו הקדוש.

רב תלמידו דר׳ חייא. אלפסי ור״ן דשבת דף קכ״ט ע״א.

רב תלמידו דרב יצחק בר אבדימי. עיין רב יצחק.

רב תנא ופליג לא אמרי׳ אלא בשעת הדחק. משנה ה׳ פ״ד דמדות תוי״ט ד״ה ראשי פספסין. הליכות עולם שער ב׳ ע״ב ד״ה דרך התלמוד להקשות לאמורא ור׳ יוחנן לא חשיב לרב כהנא. כללי התלמוד למהר״י קארו על הליכות עולם. בס׳ יבין שמועה דף י״ח ע״א מצינו דמותיב על רב מברייתא ונשאר מוקשה ולא משני רב תנא ופליג. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל אלף הוא ענין ד״ה בפ״ג דמכות אמר רב גידל אמר רב זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה לוקה מתיב רבא וכו׳. אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב גידל אמר רב זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. וקשה אמאי אצטריך לשבש מימרא דרב לימא רב תנא ופליג

במקום שנאמר בהם תוץ ואין סומכין על הכלל זה אלא במקום שיש ראי׳ או דמסתבר טעמי׳ עד כאן סמיכות הרב ממאי דאמרינן בפ״ב דע״ז גבי עורות לבובין הלכה כרשב״ג וגם ממאי דאמרינן בפ׳ המדיר ר׳ שמעון בן גמליאל אומר במומים קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא ואתמר עלה בגמ׳ אמר ר׳ יוחנן הלכה כרשב״ג ורבא אמר רב נחמן הלכה כחכמים ובפ׳ הכותב תנן רשב״ג אומר אם מתה יירשנה ולא קי״ל כוותי׳ דבדבר שבממון תנאו קיים ע״כ ולי נראה דאין מכל המקומות האלו ראי׳. ומה שרצה הרב לומר דלא קי״ל כרשב״ג אלא במקום שיש ראי׳ או דמסתבר טעמי׳ דההוא דפ׳ המדיר שאני דאיכא אמורא דפסק כחכמים ומ״ה קי״ל כוותי׳ וההוא דפרק הכותב לא קי״ל כרשב״ג משום כלל אחר דאית לן כל דבר שבממון תנאו קיים אבל מההוא דע״ז גבי עורות לבובין דאין לנו סתירה בזה הכלל הי׳ נראה כדברי הרב ז״ל. אבל אין צורך לזה שכבר כתבו התוס׳ שם דהנהו אמוראי לית להו כללא דכל מקום ששנה רשב״ג הלכה כמותו. ורש״ל בס׳ ים שלמה ב״ק פ״ה סי׳ י״ב כתב אין הלכה כרבה בר בר חנא דאמר כל מקום ששנה רשב״ג הלכה כמותו. להראנ״ח ז״ל בדרשותיו פרשת מצורע דף ק״ז כתב כלל דכל מקום ששנה רשב״ג הלכה כמותו אמוראי נינהו ואליבא דר׳ יוחנן. אות ק״א. אע״ג דקי״ל כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו היכא דמסתבר טעמי׳ דבר פלוגתא שאני. מהרר״י קארו בב״י חשן משפט סי׳ רל״א. שני לוחות הברית תורה שבע״פ כלל הלכה ד״ה כתב בהליכות וד״ה אמר רבה בר בר חנא אר״י כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראי׳ אחרונה. וכ׳ רשב״ם בפרק יש נוחלין דוקא במשנה ולא בברייתא. וכתב הרי״ף בפרק קמא דב״ב דלא קי״ל כההוא כללא דפלוגתא דאמוראי נינהו ואליבא דר׳ יוחנן כדאיתא בבמה דוכתי׳ ואיכא טובא דלית הלכתא כוותי׳ ע״כ. ובפ׳ גט פשוט כתב הרי״ף והדין כללא לאו דוקא דלא אמרינן הלכתא כרשב״ג אלא עד דאיכא טעמא עכ״ל. דוקא בדאיכא טעמא הר״ן דמשנה אחרונה דפ״ג דכתובות. תי״ט משנה ז׳ פ״ד דערובין. משנה ה׳ פ״ד דפסחים תי״ט. משנה ט׳ פי״ח דאהלות בתי״ט דלא אמרינן כללא הלכות על נגעים ואהלות שאינם נהוגים. בשם מהרר״ק. נ״י פ״ה דב״מ דף ק״ח ע״ב. אבל בברייתא לא. שם. והר״ן פ״ה דע״ז דף שפ״ח ע״ב. לאו כללא הוא. משנה ה׳ פ״א דב״ב תי״ט. ועיין נ״י שם דף קס״ג ע״ב. תי״ט משנה ה׳ פ״ה דמעשרות. הר״ן פ״א דכתובות דף תק״ט ע״א. אמר פלוני אמר פלוני אם הוא רבו מובהק של רבא או לא.

רב פפא אמרה. ולא אמר ר׳ נחמן בר יצחק אמרה. והטעם למה. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ז ע״ב. שבת דף כ״ז תוס׳. לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה דאין להחליף דברי רבא לרבי נחמן אלא ברב פפא שהי׳ תלמידו ומלך אח״כ אחריו וכשאומר דבר לא היו יודעים אם מדעתו אמרה או למדה לפני רבא.

רב פפא ורבא הלכתא כרבא. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם. בספר יבין שמועה דף צ׳ ע״א. אפי׳ במקום שעשה שום אמורא מעשה נגד סברת רבא הלכה כרבא משום דהוא הוא מארי׳ דגמרא טפי. כן כתב הר״ן פ׳ גיד הנשה גבי ההוא בינותא.

רב פפא תלמידו של רבא. עיין גופי הלכות אות רי״ז. הליכות אלי אות שפ״ט.

רב קורא לפעמים לבללות חכמים. יבין שמועה. כלל שמ״ת. גיטין דף ו׳ תוס׳ ד״ה מכי אתא לבבל כתבו ויש מפורשים מכי אתא רב לא רב ממש אלא רבנן ובעלי תורה.

דמי׳. ראי׳ אחרונה. הא דתנן אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים הבא דמי׳, אמר אין לי ראי׳ ואחר זמן מצא עדים ומצא ראי׳ אינה כלום ארשב״ג מה יעשה לא הי׳ יודע שיש לו עדים ומצא עדים וכו׳. אלפסי פ״י דב״ב דף רמ״ה ע״א. אלפסי פ״ג דסנהדרין דף רע״ח ע״ב נ״י שם. עיין בתוס׳ הביאם בעל תקוני ד״ל ויקי״ו על הלכה דכתובות פ״ה דף קצ״ה ע״א אלפסי שורה אחרונה ז״ל והא דקי״ל כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו וכו׳ אין זה אותו שהי׳ בימי ר׳ אליעזר. ויש מתרצים בענין אחר. ועיין תוי״ט משנה ה׳ פ״ב דכתובות. עיין משנה ה׳ פ״ג דמעשר שני ובתי״ט. ועיין בר״ן פ״ג דגטין דף תקע״ד. משנה ז׳ דמקואות בתי״ט. עיין עץ חיים משנה ה׳ פ״ב דכתובות שמסיג על התוס׳ דסברי דתרי רשב״ג הוו. עיין אלפסי ור״ן פ״ז דגטין דף תק״ץ ע״ב. וסיים הר״ן שם וז״ל וכתב הרי״ף ז״ל בפרקגט פשוט דהדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הלכה כרשב״ג אלא עד דאיכא טעמא. עיין תי״ט על משנה ח׳ פ״ג דסנהדרין האריך על הכלל הזה. ושם ראי׳ אחרונה. הליכות אלי אות תרפ״א פרק עשרים שמות התנאים רשב״ג ששונה במשנה עם ר׳ אלעזר כתבו התוס׳ שאינו אותו שאמרו עליו כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו אלא הוא אחר ולכן כשמזכיר ר׳ אלעזר עם רשב״ג במשנה אין לומר דודאי הלכה כרשב״ג וזה כלל גדול. כתבו התוס׳ כתובות דף ס״א. גופי הלכות אות קצ״ז דע שהכלל הזה ביארו התוס׳ סוף אעפ״י וז״ל הלכה כר״א ואע״ג דקי״ל כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו אין זה אותו שהי׳ בימי ר׳ אלעזר. לכאורה הי׳ נראה דאין זה חוזר על רשב״ג דמתניתין דידן וה״פ זה הרשב״ג השנוי כאן אינו שהיה בימי ר׳ אליעזר ולכך כאן הלכה כר׳ אלעזר. ואותו רשב״ג שהלכה כמותו הוא אותו רשב״ג שהי׳ בימי ר׳ אלעזר. ולפ״ז צריך לידחק דאע״ג דמתניתין דידן מדבר ר׳ אלעזר לאו דחולק בהדיה פנים בפנים אלא מר אמר בדידי׳ ומר אמר בדידי׳ ורבי קבצם כעמיר גרנה. אמנם הפי׳ הנכון הוא בהפך שמלת זה חוזר לכלל וה״פ אין זה הכלל נוהג להיות כרשב״ג על אותו שהי׳ בימי ר״א דעל אותו הלכה כר״א ולהכי מדבר הכא ר״א אמנם כשאמרו בכל מקום הלכה כרשב״ג היינו אותו רשב״ג שלא הי׳ בימי ר׳ אליעזר. וכן מצאתי בספר יוחסין שכ׳ כל מקום שאמרו הלכה כרשב״ג במשנתינו הוא רשב״ג בנו של רבי וכן פירש דברי התוס׳ מרן מוהרר״י קארו בכללי התלמוד וזהו הכלל העולה בזה. אמנם יש לתמוה בתוס׳ ז״ל ממה נפשך אם סבירא להו דאמורא יש לו כח לפסוק הלכה הפך הכלל מה הקשו ואי סברו דאין כח לאמורא לפסוק הלכה הפך הכלל א״כ תקשי להו דהא קי״ל אין הלכה כר׳ אליעזר דשמותי הוא וצ״ע. גופי הלכות אות שס״ו הליכות עולם שער ה׳ פ״א. גופי הלכות אות תק״ט רשב״ג כתב המרדכי סוף כתובות דעל הכלל שאמר רבה בר בר חנא כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו ליכא מאן דפליג משום דגבי ההוא דצידן פריך והא קי״ל בהא ומדקאמר בהא אין הלכה כרשב״ג משמע אבל בכולהו קי״ל הלכה כרשב״ג. ויש לדקדק דבהדיא אמרינן פ׳ המפקיד ופ׳ זה בורר ופ׳ המדיר אמוראי נינהו ואליבא דר׳ יוחנן דאיכא אמוראי דסברי דלא אמר ר׳ יוחנן הלכה כרשב״ג. וי״ל דהמרדכי קאמר ליכא מאן דפליג היינו אע״ג דאיכא אמוראי דפליגי אבל מסדרי התלמוד רבינא ורב אשי ליכא מאן דפליג וסבר דאין הלכה כרשב״ג. וכתב כנסת הגדולה א״ח בכללי גמ׳ דף קנ״ז ע״ד אות ב׳ ז״ל כתב הרי״ף בפרק גט פשוט בשם ר׳ יוחנן כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו והר״מ אלשקר בסי׳ ל״ב הביא ראי׳ לזה מהירושלמי בפרק מי שאחזו וכ׳ הרשב״א בתשובה סי׳ מ״א אע״ג דאמרינן כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו אין למדין מן הכללות אפי׳

במקום

לתרוצי בהני דותקי. ולישנא דלא הודו לו אינה דברי מסדר הברייתא דקתני דלא הודו לשמעון בן גודע עדות זו שהעיד אלא ולא הודו לו הם ספור דברי ר״ש בן גודע שמעיד שלא הודו לו החכמים לר״ג שהתיר ומאי דקתני הכא והודו לו לא קאי ארבן גמליאל אלא הם דברי מסדר הברייתא דקאמר דהודו לו החכמים דשפיר העיד שכך הי׳ מעשה שר״ג התיר. ועיין ספר קבלה להראב״ד ד״ה הלל ושמאי קבלו מהם והם הדור השמיני. עיין תי״ט סוף משנה ה׳ פ״ה דכתובות.

רשב״ג כל מקום ששנה במשנתינו הלכה כמותו כדאיכא טעמא. הר״ן על משנה אחרונה דכתובות. אלפסי פ״י דב״ב דף רמ״ה ע״א. משנה ז׳ פ״ח דערובין תי״ט. משנה ה׳ פ״ד דפסחים תי״ט. משנה ו׳ פ״ח דב״מ תי״ט. משנה ה׳ פ״ה דכתובות תי״ט. משנה ז׳ פ״ד דב״ב תי״ט. איכא מאן דלית לי׳ האי כללא. משנה י׳ י״א פ״ה דב״ב תי״ט. משנה ז׳ פ״י דב״ב תי״ט. נ״י פ״ט דב״מ דף ק״מ ע״ב. דלאו כללא הוא. והטעם משום דאיכא מאן דאמר בסוף חולין דהלכה כרשב״ג דסתם לן תנא כוותיה משמע דאי לאו הכי לית הלכתא כוותי׳ אעפ״י דשנה במשנתינו. אלפסי פ״א דב״ב דף קס״ז ע״ב דהלכה כמותו. דמסתבר טעמיה. הרי״ף דב״ב רמ״ה ע״א. משנה ה׳ פ״ח דכתובות תי״ט. משנה ה׳ פ״ח דנדרים תי״ט. משנה ד׳ פ״ח דגטין תי״ט. תשובות רמב״ן סי׳ נ״ג הלכה כר׳ שמעון מהבירו ולא מחביריו.

חוות יאיר תשובה צ״ד. כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה. גיטין דף ע״ה ע״א. ספ״ז דכתובות. ב״ק דף ס״ט ע״א. ב״מ דף ל״ח ע״ב. ב״ב דף קע״ד ע״א. ע״ש ברי״ף. ושם דף קל״ח ע״א פירש הרשב״ם דדוקא במשנה ונ״ל ראי׳ מגמ׳ דכתובות דף ק״ט ע״א ומנחות דף ל״א ע״ב. והרשב״ם בב״ב דף קל״ג ע״ב כתב דשמואל לית לי׳ האי כללא וכן רבא. (ע״ע מס׳ ע״ז דל״ב ע״ב.) וכ״פ הרי״ף בפ״ד דב״ב דלא קי״ל הכי וכ״כ הרא״ש בב״ק ריש דף קל״ג. תשובת הרשב״א סי׳ מ׳. ובהרא״ש פרק השולח גט. ובר״ן פרק מי שאחזו. ובפי׳ עץ החיים. כתובות פ״ה משנה ה׳ ופ״ו משנה ד׳. תי״ט פ״ח דערובין משנה ז׳. ערובין פ״ו משנה א׳. ב״מ דף ל״ח ע״ב. כתובות דף ע״ז ע״א אמוראי נינהו אליבא דר״י אי ס״ל הכלל הנ״ל או לא. ומשם נראה להוכיח דלא קי״ל כר׳ נחמן דגם שם פסק כחכמים נגד רשב״ג וש״מ דלא ס״ל הך כללא וא״ת א״כ אמאי איצטרך ליפסק כחכמים י״ל משום דמסתבר טעמי׳ דרשב״ג. (עיין תי״ט פסחים פ״ד משנה ה׳. ובכה״ג כתבנו לעיל) וע״כ פסק ר׳ אבא אליבא דר״י כוותיה וכ״כ הרי״ף פרק גט פשוט דהיכא דמסתבר טעמי׳ קי״ל כרשב״ג. וצ״ע דבבכורות דף כ״ד ע״א משמע דכ״ע ס״ל לזה הכלל. וע״ע סנהדרין דף ל״א. אין הלכה כרשב״ג בטריפות. הליכות עולם דף ל״ד ע״ב. ב״י ח״מ סי׳ רל״א על דינא דסיטון מקנח מדותיו דפסק דלא כרשב״ג כמו שפסק ג״כ הרמב״ם פ״ח מהל׳ גניבה משום דמסתבר טעמי׳ כת״ק. נ״י פ״י דב״ב דף רמ״ב ע״א. ב״י ח״מ סי׳ קס״ב דלפעמים פוסקים דלא כרשב״ג. ובתי״ט פ״ד דפסחים משנה ה׳. מגן אברהם על אורח חיים סי׳ תקע״ה סעיף א׳. נ״י פ״ח דב״ב דף רכ״ג ע״א דהיינו היכא דלא פסקא הלכתא בהדיא דלא כוותי׳. תי״ט משנה ג׳ פ״ב דפסחים דהרמב״ם לית לי׳ האי כללא במשנה דווקא ולא בברייתא. נ״י פ״ח דב״ב דף רכ״ו ע״א. ערב. המלוה את חברו ע״י ערב. אם אמר ע״מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב״ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. (צידון) הא דתנן אמר רשב״ג מעשה בצידון באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע״מ שתתני לי איצטלתי ואבד אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את

דמי׳

רבנן כעין דאורייתא תיקון. משנה ז׳ פי״ד דכלים ר״ע תוי״ט.

רבנן, כתב שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל רבנן ארבעה דברים הם מישך שייכי ברבנן. א׳. הוא דרבנן והוא דאורייתא. ב׳. הוא ענין אסמכתא. ג׳. הוא גזירת חכמים שגזרו בהרבה דברים לאסור שחששו שלא יגעו באיסור תורה ועשו משמרת למשמרת התורה. ד׳. הם התקנות שתקנו מן מרע״ה ואילך.

רבנן לא צריכין נטירותא. אלפסי ונ״י דב״מ פ״ט דף קל״ה ע״א. גמ׳ דב״מ פרק ט׳ דף ק״ח. ב״ב פ״ק דף ח׳. אלפסי שם דף קס״ג ע״ב ודף קס״ד ע״ב. ש״ע יו״ד סי׳ רמ״ג סעיף א׳ וח״מ סי׳ קס״ג סעיף ד׳. ופטורים ממסים. ומכירת סחורתם מוקדמת. ש״ע י״ד סי׳ רמ״ג.

רבנן סבוראי. אלפסי פ״ד דמגלה דף שע״ב ע״א הם היו אחר חתימת התלמוד ולא הוסיפו על התלמוד ולא גרעו ממנו מ״מ נמצאו דבריהם בתלמוד שהוסיפו על חיבור רב אשי בתחלת קדושין ובשאר מקומות. רב אחאי ור׳ אבהו נזכרו בתלמוד והם מרבנן סבוראי. כן כתב ר׳ שמעון מקינון בספר כריתות חלק ד׳ המתואר ימות עולם. ר׳ יוסי ראש רבנן סבוראי. ר׳ אבינא. ר׳ סמאי. ר׳ אחאי בר רב הונא. רב הונא ריש גלותא. רב אחא ברי׳ דרבא בר אבהו. רב תחנא ומר זוטרא בני חיננא. ר׳ יוסף. רב סימנא ורב עינא. עיין צמח דוד לר׳ דוד גאנז דפוס פראנקפורט דף ל״ד. עיין הליכות עולם שער א׳ פ״א ועיין שם פ״ב. עיין כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. בספר יבין שמועה דף צ׳ ע״א יש מקום שפסק הלכה בגמ׳ והוא מרבנן סבוראי. שני לוחות הברית תורה שבעל פה. כלל בתראי הם רבנן סבוראי ז״ל הליכות עולם אחר שנכתב התלמוד עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע רק רבנן סבוראי שעמדו אחריו הוסיפו בו קצת תוספת כאשר מקובל מפי הגאונים כגון בריש קדושין ופריך רב אחאי. וזה מקבלתם ומסברתם עכ״ל. עוד כתב בעל הליכות עולם בענין פריך רב אחאי בפרק החולץ ומגדף ר׳ אבהו פרק אין מעמידין מפני שינוי וזרות הלשון שלא נמצא כן בחבור האמוראים רבינא ורב אשי. יש מי שאומר דהני רבנן רב אחאי ור׳ אבהו לאו אמוראי נינהו אלא מרבנן סבוראי הם שהוסיפו קצת תוספת בתלמוד. עיין בריש קדושין.

רבן של תרסיים אני. כך אמר רבי אליעזר בן פרטא. תרסיים גרדיים ע״ז פ״ק דף י״ז.

רבי שמעון ב״ג יש שנים. הליכות אלי אות תרצ״ב. האחד הזקן אביו של רבן גמליאל דיבנה שהוא ר׳ גמליאל הי׳ זקנו של רבי. ורשב״ג זה אין לו אח. ויש רשב״ג אחר אביו של רבינו הק׳ והוא בנו של ר׳ גמליאל. ולרשב״ג זה יש לו אח. רבי חנינא בן גמליאל דודו של רבי. כן כתבו תוס׳ דע״ז דף ל״ב ע״א ד״ה אבל מודו לי׳ וכו׳. אי נמי ר׳ גמליאל דהכא זקנו של רבי ובנו של ר׳ חנינא בן גמליאל. ואיכא למידק לכאורה בדבריהם מי דחקם לפרש דבנו מודה לי׳ דקאמר היינו בנו של חנינא בן גמליאל ודלא בנו רשב״ג קאמר דמודה לי׳. ומאי דקתני רשב״ג אומר משום קפוסאי אסור היינו רשב״ג אחר הזקן. ושמא אפשר דהא דלא פירשו הכי משום דאי בנו מודה לי׳ היינו רשב״ג וסיפא דקתני רשבג״א משום קפוסאי בהיפך היינו רשב״ג הראשון איפכא הו״ל לסדר ברישא הו״ל למתני נודות הנכרים רשבג״א משום קפוסאי אסור והדר הו״ל למתני הדרדורין וכו׳. העיד שמעון בן גנדע וכו׳. דאין ראוי לסדר דברי רשב״ג האחרון קודם הראשון אבל השתא דפירשו דבנו מודה דקאמר היינו בנו של ר׳ חנינא בן גמליאל דסיפא משום קאפיסאי הוא אחיו של ר״ח בן גמליאל וליכא קושיא. אכן צ״ע בשמעתי׳ מי דחקי׳ לתרוצי

ישעי׳ בן אמוץ וגו׳. קיפח פי׳ קבר שהאריך ימים יותר מהם שע״י שמתנשאים ברבנות הם מתים.

רבינו תם בן בנו של רש״י ופליג עליה בכמה דברים. מהרי״ק שורש קמ״ב.

ר״ת ומעלתו. רשד״ם ח״ב סי׳ ע״ה.

רבנות אינו תלוי בפלפול. מהרי״ק שורש קס״ט.

רב נחמן בר יצחק תלמיד רבא. גופי הלכות אות תקי״א.

ר׳ נחמן ורב ששת הלכה כר׳ נחמן בדיני וכר׳ ששת באיסורי. אלפסי פי״ז דשבת דף קמ״ז ע״ב. הליכות אלי אות שכ״ו. הליכות עולם שער ה׳ פ״ב. שני לוחות הברית תורה שבע״פ כלל הלכה ד״ה ענין פסק הלכה.

ר״נ סתם. גופי הלכות אות תקי״א כתבו התוס׳ הוא רב נחמן בר יעקב ובכל התלמוד אינו מזכיר שם אביו רק סתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יעקב זולת כשמזכירו אצל רב נחמן אחר או רב נחמן בר יצחק או רב נחמן בר רב חסדא אז מזכירו בשם אביו רב נחמן בר יעקב. תוס׳ בתרא דף כ״ה. וק״ק כיון דסתם ר׳ נחמן הוא בר יעקב גם כשמזכירו אצל ר׳ נחמן אחר למה שינה להזכירו בשם אביו. ויזכיר אותו סתם והאחרים בפירוש וסתמו כפירושו. עוד כתבו התוס׳ באותו דיבור דרב נחמן בר יצחק הוא תלמיד רבא. ויש להכריע דרב נחמן סתם הוא בר יעקב. דאם הוא בר יצחק שהוא תלמיד רבא היכי אמר רבא משמי׳ דהא אשכחן בתרא דף פ״ב ע״ב רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמנה ועד שש עשרה. וכן סוף מציאות האשה. הליכות עולם שער א׳ פ״ג. שני לוחות הברית תורה שבע״פ כלל יחוסי החכמים ד״ה ור׳ נחמן סתם הוא רב נחמן בר יצחק. ודעת רש״י בגטין בפ׳ כל הגט ד״ה לא. ולדעתי הוא רב נחמן בר יעקב. ועיי״ש בתוספת ובפ׳ מי שהוציאוהו דף מ״ג. ובפ׳ חזקת הבתים דף מ״ו.

ריב״ז אמרו עליו שלא הקדימו אדם שלום מעולם. פ׳ הי׳ קורא. באר שבע דפוס ישן דף ק״ב.

ריב״ז פעמים קוראו בן זכאי. והוא ניהי דאמרו בסנהדרין דף מ״א כשהי׳ תלמיד קרו לי׳ בן זכאי על שם אביו וכשנתגדל קרו לי׳ ר׳ יוחנן בן זכאי. הליכות אלי אות תרפ״א שמות התנאים. הליכות אלי אות ק״צ בן זכאי סתם הוא ר׳ יוחנן בן זכאי. ואפי״ה בחד משנה קוראו על מעשה אחד מעשה ובדק בן זכאי. ובאידך משנה על אותו מעשה עצמו אמר מעשה ובדק ריב״ז. ולא קשיא דהוא אמר הדבר בבחרותו כשהי׳ תלמיד וחד משנה קראו בן זכאי על שם אותו שעה שאמר הדבר קטן ומשנה אחרת קוראו אפי׳ באותו שעה רבי יוחנן בן זכאי על שם העתיד. סנהדרין דף מ״א ע״ב.

ריב״ז תלמידו של הלל. הר״ן פ״א דשבת דף כ״א ע״ב ד״ה אמר ר׳ הונא.

רבנים אם יש בידם להקל בדבר שהחמירו גאונים כשיש ראי׳ להיפך. פסקים וכתבים סי׳ רמ״א. ובסי׳ רנ״ה רב שרוצה לעשות דינא לנפשי׳. ובסי׳ רנ״ב מקצת מדינה שעשו תקנות ואחרים אינם רוצים לקבל עליהם. כנסת הגדולה א״ח דף קס״ב עמוד ג׳ אות ס״ד אין כח ביד הרבנים עכשיו לחלוק על החבורים שנתפשטו ברוב ישראל אם לא שהוא מקובל מפי רבותיו הגדולים שנהגו כן. אבל מסברת עצמו לא. פסקים וכתבים סי׳ רט״ו.

רבני צרפת הם בעלי התוספת.

רבנן דבי רב ר״ל תלמידים בני ישיבה. וכל היכא דאית מר בי רב לאו רב ממש אלא בית המדרש הוא. והכי מפרשינן בקדושין. הליכות עולם שער ב׳ פרק א׳.

ר' גמליאל ובית דינו אביהם של יתומים ולכך אין יתומים צריכים פרוזבל שאין שביעית משמטת חוב של אביהם המת. ר' גמליאל ובית דינו כלומר נשיאי ישראל שבכל דור אביהם של יתומים הם. וממונים עליהם ועל ממונם והוי שטרותיהם כמסורים לב"ד. והא דנקט ר' גמליאל שהיה בית דינו קיים ונוהג הנשיאות. גטין פרק ד' דף ל"ז.

ר' גמליאל סתם מי הוא. מחלוקת רש"י ותוס' ורשב"ם. יבין שמועה כלל שני. גופי הלכות אות תק"כ. ר' גמליאל סתם כתבו תוס' פ"ק דחולין דף ה' ד"ה ר' גמליאל שפירש"י שהוא בנו של רבי והקשו עליו דסתם ר' גמליאל הוא ר"ג הזקן ובודאי הדבר ברור דגם רש"י מודה בעלמא דסתם ר' גמליאל הוא דיבנה ושאני ההוא שמעתא כמו שכתבו ג"כ התוס' דמדקאמר דר' גמליאל כר' מאיר ס"ל משמע שהוא האחרון בנו של רבי שאם הוא ר' גמליאל דיבנה הוא קודם ר' מאיר וכ"כ רש"י לקמן א"כ אם הוא ר"ג דיבנה איפכא הו"ל למימר ר"מ כר' גמליאל ס"ל שהדרך הוא לתלות האחרון בראשון. וגם התוס' הודו באותו דיבור בזה הכלל אלא שכללו כלל אחר דפעמים תולה הקדמון באחרון היכי שהקדמון לא מצינו לו הדבר בהדיא ובאחרון מצינו. גם לרש"י יש הכרח לפרש בההוא סוגיא ר' גמליאל האחרון להנצל מקושית התוס' וא"ת דקשה ר"ג דידי' אדידי' עם ההוא דערובין ואם הך דהכא בנו של רבי ההוא דהתם דיבנה. ואיכא למידק וכו'. והאריך בפלפול עיי"ש כי בחרתי בקיצור. גופי הלכות אות תק"ח. ר' גמליאל סתם מחלוקת רש"י ותוס' פ"ק דחולין, דרש"י פירש שפעמים הוא ר' גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא. והתוס' הקשו עליו דלר' גמליאל בנו של ר' יהודא הנשיא בכל מקום רגיל לקרותו או ר"ג ברבי או ר' גמליאל בנו של ר' יהודה אבל לא ר"ג סתם. וק"ק לפירושם דודאי כשקורא ר"ג ברבי מצינו דלא בעי למימר ר' גמליאל בן רבי אלא גדול הדור. שבת דף קט"ו ע"א וז"ל מעשה באבא חלפתא שהלך אצל ר' גמליאל ברבי א"ל זכורני בר"ג אבי אביך. ואם ר' גמליאל ברבי הוא ר' גמליאל בן ר' יהודא הנשיא האיך אמר לו ר' גמליאל אבי אביך. והלא אבי אביו של בן רבי אינו ר"ג אלא ר' שמעון.

רבינו הגדול הוא רב ופעמים הוא רבי. עיין בית חדש על א"ח סי' קל"ב סעיף ב' דף נ"ג ע"ב.

רבינו הקדוש רוח ה' דבר בו. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל י"ב.

רבינו חננאל דבריו דברי קבלה. ומעלתו. תשובת הרשב"א סי' אלף רי"ט. רשד"ם ח"ב סי' ע"ה. תשובת הכהן חלק ב' סימן ק"פ.

רבינו ירוחם תלמיד הרא"ש. עיין פרי חדש י"ד סי' פ"ב ס"ק ט'.

רבינו נסים ומעלתו. הריב"ש.

ר' נסים לא יכתוב בשם הריטב"א. כ"כ הר"ם אלשקר בסי' ק"ד. וכ' כנסת הגדולה בכללים בדברי הפוסקים א"ח דף קס"ג ע"ב אות צ"ה נראה לי שכוונתו לומר שבפירוש ההלכות לא יכתוב בשם הריטב"א דאלו בתשובה הרי מצינו להר"ן בתשובותיו הביא מחלוקת הריטב"א והרדז"ל אם האשה אינה מצווה משום פריה ורביה. ואפשר כשהביא הר"ן אותה תשובה הי' בסוף ימיו ובאו לידו תשובת הריטב"א.

ר' נסים תלמידו של רשב"א. מהרר"י הלוי כלל ט' סוף סי' ס"ט.

רבינו שמחה תלמידו של רש"י שעשה מחזור וויטרי. בספר כנף רננים דף ז' ע"ב.

רבנות אוי לה שמקברת את בעליה. פסחים פרק האשה דף פ"ז. שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכים בימיו שנאמ' חזון ישעי'

אליהו קבליה. א״ל אטרחתן ת׳ פרסי א״ל מי גרם לי לאו עניותא יהיב לי׳ שיפי דדינרי. שם עין ישראל סי׳ כ״ה.

רב כהנא ור׳ הונא כי פליגי אהדדי נקטינן כרב הונא משום דדייק וגמר שמעתא מפומי דמרא בר רב חמא. פסחים דף נ״ב. הליכות אלי אות תרפ״א פרק עשרים.

רב כהנא תלמיד חבר לרב. גופי הלכות אות תק״מ.

רב כהנא תרי הוו. הראשון תלמיד חבר לרב. רב כהנא חמוה דרב משרשיא תלמיד רבא והי׳ בזמן רב אשי. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יתוסי החכמים ד״ה אלו הן האמוראים.

רב (רבך) קטל קני באגמא הוי. שבת פ״י דף צ״ה. (פי׳) חתך קנה מן האגם שלא ידע לפרש משנה כך אמרו בנהרדעי לרב נחמן בר גורייא שהשיב להם כי חולב בשבת חייב משום חולב ומחבץ פי׳ מעמיד החלב בקיבה חייב משום מחבץ.

רב מנגיד על דמקדש בשוקא. ועל דמקדש בביאה. ועל דמקדש בלא שדוכי. ועל דמבטל גיטא. ועל דמסר מודעא על גיטא. ועל דמצער שלוחי דרבנן. ועל דחלא שמתא עילויה תלתין יומין. ועל חתנא דדייר בי׳ חמוה. דדייר אין חליף לא. והא האי חתנא דחליף אבבא דבי׳ חמוה נגדי׳ רב ששת ההוא מידם הות דיימא חמתי׳ מיני׳. נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שדוכי ואיכא דאמרי ואפי׳ בשדוכי נמי משום פריצותא. קדושין פרק קמא דף י״ב. בית יהודה פ״ק דקדושין מאמר ג׳ פי׳ רב מנגיד (מאן דמקדש בביאה) משום פריצתא. ועל דמבטל גיטא השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לי׳ גט שנתתי לך בטל הוא דלמא לא ידעי לי׳ אינשי דבטלי׳ קודם שיבא לידה ושמא יתננו השליח לאחר שבטלו ותנשא בו. ועל דמסר מודעא אגיטא כגון בגט המעושה בישראל דמוציא לעז על בני׳. דמצער שלוחי דרבנן שהזמינו לדין מפי הדיינים וזה קם עליו ומכהו. ועל התנא דדייר בבית חמוהו. שמא יכשל בה שסתם חמות אוהב את חתנה דאמר מר הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון. מידם הוי דיימא חשדוה ממנה לשון דומה ובת דומה. תוס׳ בכולהו לא מנגיד רב. על זה סומכים החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם. ואפי׳ למאן דחייש לעיל מה שדרים עכשיו הוא בשביל טובת הנאה שדרים בלא שכירות בבית דיש הוכחה שאינם דרים בשביל חמות׳ אלא בשביל שאר טובות שעושים להם. אלפסי ור״ן פ״א דקדושין דף תרכ״ו ע״א וע״ב. ש״ע אה״ע סי׳ כ״ו סעיף ד׳ אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ואם עבר וקדש בביאה מכין אותו מכות מרדות. (עיין עצמות יוסף פ״ק הלכה ד׳ ודין חתן הדר בבית חמיו דלדעת רמב״ם מכין אותו מכות מרדות.) ואפי׳ בכסף או בשטר אם לא שידוך תחלה. (כרב שם וכלישנא קמא. רמב״ם פ״ג מהל׳ אישות או שקידש בשוק מכין אותו מכות מרדות והיא מקודשת.) (גם זה כרב כדאמרי נהרדעאי משמי׳ דרב. שם.) הג״ה וי״א דאין מכין אם קדש בכסף או בשטר אפי׳ בשוק ובלא שדוכין. (טור בשם הרא״ש) ולא ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שדוכין. ובענין הנדוי עיין ש״ע וטור ובי׳ י״ד סי׳ של״ד.

רב מרי בר איסק תרי הוו. אחד בימי רב אשי ואחד בימי ר׳ חסדא. יבמות דף כ״א. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יתוסי החכמים ד״ה אלו הן האמוראים.

רב מרי בר רחל בת שמואל היתה ונשבית ונשאה גוי ונתגייר ושמי׳ איסור גיורא ורב מארי הורתו שלא בקדושה היתה ומחמת כבודו יחסוהו על שם אמו. הליכות עולם שער א׳ פ״ג.

ר׳

לה ההוא חזקה שאמרו דאין אדם תובע אא״כ יש לו, ולפיכך אין להשביע לנתבע כי דין מרומה הוא עיי״ש. מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ג סי׳ כ׳ בדין חצר שעשוי לשבר או חוב בעלמא אם נתן לו דמים יותר על החוב ולא קצץ בשעת ההלואה וקצץ בשעת הרווחת הזמן היא מחלוקת אי הוי רבית קצוצה. ואם מעות הרבית ביד הלוה או נשאר לו מהחוב יכול לנכות. ואם לא אין מוציאין מן המלוה. שם אם המעות ביד הלוה וכופר המלוה שלא היה שום רבית נשבע הלוה ויפטר. ואם הוציא המלוה ממנו בערכאות של גוים מוציאין ממנו אף דהוי אבק רבית ואם טוען המלוה שמדעתו נתן לו או שלא לקח שום רבית ישבע ויפטר. שם על הא דקי״ל כל דבר שהוא דרך מכר דהוי אבק רבית היינו במכר שוה עשר בי״ב. אבל אם א״ל אני מוכר לך בעשר ובשביל שאמתין לך על המעות תתן לי ב׳ דינרים וכיוצא בו הוי רבית דאורייתא. שם אף אם טוען הלוה שלקח ממנו ר״ק נאמן המלוה לומר לא הי׳ דברים מעולם כיון שהוא מוחזק. אך אם ראובן תובע משמעון מנה וטוען שמעון שאותו מנה הוא רבית ישבע שמעון ויפטר. ואם יש בשטר נאמנות חייב שמעון לשלם. ואינו יכול להשביע לראובן אף לאחר הפרעון. ועיין לעיל סי׳ י״ט. שם אם טוען שמעון שהוכרח להוסיף בההלואה כדי שירויח לו זמן מחמת שהיו נוגשין אותו בערכאות של גוים אם יש חשש נאמנות בשטר אינו יכול להשביעו בטענה זו עד לאחר הפרעון.

רבית קצוצה יוצאה בדיינים. אבק רבית אינה יוצאה בדיינים. אלפסי פ״ה דב״מ ר״ע ואין איסור אבק רבית אלא אצל המלוה בלבד נ״י שם דף ש״ז ע״ב. ש״ע י״ד קע״ד ממנו אבל מן הבנים לפעמים לא. רשד״ם י״ד תשו׳ ע״ג גדולי תרומה דף רט״ו הלוהו ברבית ונתן לו דבר שהוא מסויים ונשתמש בו ונתבלה ועכשיו אינו שוה דמיו הראשונים צריך להחזירו לו וישלם השאר מביתו. ועיין טור שם אם מחל לו הלוה החפץ מסויים זה מה יעשה בו. ורבנו ז״ל ורוב אחרונים ז״ל מסקי דמהני מחילה לרבית שכבר פרע והשתא היכי לעבד האי מלוה אי מקיים לי׳ להאי גלימא דידי׳ ומתכסה בה אמרי גלימא דמכסי בי׳ וקאי גלימא דרביתא הוא דלא כולי עלמא ידעי במחילה זו ואי מהדר לי׳ הא כבר מחל לי׳ ומה תועיל מחילתו ואם היה מתרצה הלוה לחזור לקנותה ממנו בשוויה ניחא אבל אם לא ירצה בכך מה יעשה. סוף ע״ד ודף רי״ו לא הי׳ חפץ מסויים זה שוה על הרבית שקצץ ונתרצה המלוה בו בעד כל הרבית כשמחזיר אינו מחזיר אלא החפץ לבדו. גדולי תרומה. ש״ע י״ד סי׳ קס״א. על מה שכתב הטור י״ד סי׳ קס״א סעיף ו׳ לקח רבית קצוצה ומת אין הבנים צריכים להחזיר אא״כ הי׳ דבר מסויים כגון פרה וטלית ועשה אביהם תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת (ברייתא בב״מ דף ס״ב ע״א.) אלפסי ונ״י פ״ה דב״ב דף ק״א ע״ב. אלפסי פ״ה דב״מ דף ק״ג ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ קס״א סעיף ח׳ מי שהי׳ נושה בחברו דינר של רבית ונתן לו בשבילו ה׳ מדות של חטים והיו נמכרים ד׳ בדינר צריך להחזיר לו ה׳ מדות ואם רצה להחזיר לו דמיהם דינר ורביע רשאי שהמקח קיים אעפ״י שנעשה באיסור. ועיין לקמן סי׳ קע״ה (ב״מ דף ס״ד ע״א וכרבא) הי׳ חייב לו דינר של רבית ונתן לו גלימא או כלי צריך להחזיר לו הואיל והוא דבר מסויים. טור אלפסי פ״ה דב״מ דף ק״ו ע״א וע״ב.

רב כהנא איכא תרי אחד קדמון ואחד בזמן רב אשי. תוספת דמנחות דף ק״כ. הליכות אלי תרפ״א פרק עשרים.

רב כהנא הוי קא מזבין דיקולי. פי׳ הי׳ מוכר סלים. קדושין פ״ק דף מ׳. תבעתי׳ האי מטרנותא. סליק וקא נפל מאיגרא לארעא. ואתא

יודע באמיתות הענין ולא עפ״י הטענות ולא בדדמי ואומדנא דלא מוכח כדי להוציא ממון.

מהר״ם טראני ד׳ ל״ט מ״ה המלוה מעות לממוני ירושלים תוב״ב בריוח קצוב הוי רבית קצוצה. ודין לוקח אדם שטרותיו של חברו בפחות ומקבל עליו אחריות.

מהר״ם טראני ח״א קל״ב. האומר לחברו חזור לי הרבית שלקחת ממני והלה טוען ריות סחורה הוא הדין עמו עיי״ש. ועיין מה שכתבתי בערך רבית בהערמה בשם מהר״ם טראני ח״א רצ״ח.

לחם רב תשובה ס״ז ד״ה ועל השאלה השלישית דרוב הפוסקים ס״ל דאין ראובן יכול להשביע לאברהם וליעקב אחיו על דברי הרבית שלקח אביהם ושלקח אברהם. ואברהם ויעקב פטורים משבועה. דין זה מחלוקת בין הפוסקים דהמרדכי בריש מציעא כתב בשם רבנו שמחה דבאומר לחברו גזלתני או גנבתני דלא נתקנה שבועת היסת על זה דבדבר איסור לא מהימנינן לתובע וכן בתשובות הרמב״ן כתב אם ראובן תבע את שמעון גזלתני או הלויתני ברבית אין משביעין אותו כיון דלדברי התובע נעשה חשוד. והרב בח״מ סי׳ ע״ה כתב ותלמידי הרשב״א כתבו ומיהו הטוען לחברו מנה של רבית יש לי בידך וכו׳. דעת מורי שאינו נשבע מפני שלפי טענתו כו׳. וטעמא דאינו ראוי וכו׳ ועוד דלפי דבריו של זה אעפ״י שמחזיר הרבית אכתי פסול הוא דהא לא מתקן וכו׳. ובי״ד סי׳ קס״ט כתב הטור ראובן אמר לשמעון לקחת ממני רבית מיד ליד ושמעון משיב לא לקחתי אלא ע״י גוי כתב א״א הרא״ש ז״ל בתשובה וכו׳. אבל אם משיב איני יודע אם נתת לי וכו׳ צריך לשבע וכו׳. ע״כ. אברא דהרשב״א הביאו הב״י בכ״י הנ״ל סבירא לי׳ דנשבע שבועת היסת. מ״מ רוב הפוסקים סבירא להו דפטורים משבועה.

מהריט״ץ דף ס״ז. ראובן ושמעון שזה דרכם לקחת מעות מלוי באחריותו לקנות מהם סחורות ואח״כ היו חוזרים לקנות הסחורה ממנו לזמן ידוע ומרויחים לו. והנה יום מהימים באו אצל לוי וא״ל הלוה אותנו כמנהגך כדי שיקנה לך סחורה א׳ שיש בה ריוח וכנהוג נחזיר אנחנו לקנות ממך. לוי נתן להם. והנה אח״כ כתב שט״ח עליהם בסך המעות. ובשעת הפרעון טוענים שלא קנו הסחורה מהמעות שנתן להם רק שפרעו לגוי אחד שהיו חייבים. ומה שאמרו לו שקנו ששקר ענו בו לפי שהיי׳ נצרכים למעות אכן עתה ריות שכ׳ בשטר היא רבית ולוי טוען לאו כל כמינייכי לשום עצמיכם בחזקת שקרנים ורשעים כדי להתעסק במעות שלי בחנם ולא לתת לי הריוח ומאחר שכן גם אתם הלוו לי סך כזה בחנם והורה פנים שבודאי אינם נאמנים לומר שלא קנו מאחר שאומרים שקנו והודאתם הוי כמאה עדים. ואין טענתם בריא כנגד לוי שודאי קנו הסחורה כדי שלא לעשות אותם רשעים שלוו ברבית והדין עם לוי. אך מה ששואל שילוו לו מעות ע״ד שהוא הלוה אותם הורה פנים להיתר אך יותר נטה לצד איסור, ומאחר שכן אין כח להכריחם על כך עיי״ש.

בית חדש י״א פוטר כל עיקר לשמעון שמתחלה שאל ממנו ראובן עשרים זהובים באמרו שלקחם ממנו ברבית קצוצה ולהיות ששמעון טוען כנגדו שלקחם ממנו בהיתר פטרוהו משבועה כדפסק המרדכי בפרק השולח. ולכך אחר ימים חזר שמעון לתובעו סתם הסך הנזכר באמרו כי ידוע לו בודאי שחייב לו ושמעון טוען שיברר דבריו אם החיוב הוא דרך הלואה או גזילה ופקדון וראובן שהוא יודע בודאי שחייב לו ולהיות שחושש שאם יברר דבריו לא יפסקו הב״ד הדין לזכותו. העלה דאין בדבריו ממש וצריך שיברר תחלה ובפרט כי רגלים לדבר דהסך הראשון שתבע בטענות רבית הוא מה שחוזר לתובעו לעת עתה ולכן אזלה לו

קודם. ואמר רב נחמן אמר ר׳ הונא לא נצרכה אלא אפי׳ לגוי ברבית וישראל בחנם. ואי לאו דמצוה קא עביד מאי קמ״ל. להלות לנכרי ברבית שנאמר בפ׳ כי תצא לנכרי תשיך וזה לדעת הרמב״ם מצות עשה כמו שנתבאר בספרו. ולדעת סמ״ג אינה מצוה לעצמה. ב״מ פ׳ איזה נשך. רמב״ם פ״ה מהל׳ מלוה ולוה. י״ד סי׳ ק״ס סמ״ק סי׳ רס״א. כל בו סי׳ פ״ד. משנה אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף ק״ט ע״ב. ודף ק״י ע״א וע״ב. וש״ע י״ד סי׳ קנ״ט. דבר תורה מותר להלוות לגוים ברבית. (משנה בגמ׳ דף ע׳.) וחכמים אסרוהו (שם בגמ׳ אמר ר׳ יוחנן אמר לי הונא וכו׳). אם לא כדי חייו (שם דף ע״א). או לת״ח או ברבית דרבנן והאידנא מותר בכל ענין. הטור. תוס׳ בדף ע׳ ד״ה תשיך. והרא״ש שם בפסקיו. ב״י. הרא״ש רש״י הרשב״א. הרב המגיד פ״ה מהל׳ מלוה ולוה. מהררי״ק קצ״ב. מ״ש הסמ״ג בהקדמתו לנכרי תשיך זו מצות עשה וכו׳. שארית יהודה בהגהותיו לסמ״ג.

רבית מן הגר או לגר. אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף ק״ו ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ קע״א ישראל לוה מעות מהגוי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה הקרן והרבית. ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה הקרן ולא הרבית (ברייתא בגמ׳ דב״מ דף ע״ב). אבל גוי שלוה מישראל ברבית וזקף עליו את הרבית במלוה אעפ״י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית (שם ברייתא וכר׳ יוסי) שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה וגובה ישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהי׳ גוי. (מימרא דרבא שם. וכן דעת הרמב״ם פ״ה מהל׳ מלוה. וכן נראה שהוא דעת תלמידי הרשב״א) ועיין משנה שם דף ק״ט ע״ב. ואלפסי שם דף ק״י ע״א. שם דין גר תושב.

רבית מפסיד יותר ממה שמרויח. ואומרים אלו הי׳ יודע מ״ר שיש ריוח בדבר לא הי׳ כתבו. ב״מ פ״ה דף ע״ה אפי׳ רבית שנוטל ישראל מן הגוי יורד לטמיון גמ׳ דף ע׳.

רב תנא הוא ופליג. עיין מתניתא רמית עלי׳.

רבי תנחום. עיין כל דזכי למלכא.

רבית נשבע לתת אין אומרים לו לעבור במקום עשה. מהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ג סי׳ י״ז.

רבית ספק. בכל ספק רבית שהוא מחלוקת הפוסקים אי הוי רבית קצוצה או אבק רבית מוציאין וכן ספק אי הוי אבק רבית או לא. לא מפקינן. עיין רשד״ם י״ד ס״ב ר״י לבית לוי סי׳ נ״ב. אין אדם משים עצמו רשע לא אמרינן כלל זה בענין רבית.

רבית קצוצה טוען ראובן משמעון שלקח ממנו מיד ליד ושמעון משיב לא כי אלא המעות נתתים בתורת עסקא ומה שלקחתי הוא חלק בריוח אי משביעין לי׳ כתב רדב״ז תשובה רצ״ז דבמחלוקת היא שנוי׳. ודמי׳ להא נידון שנשאל עליו הרשב״א וסיעתו וחייבוהו שבועה והרא״ש וסיעתו פטרוהו וכן דעתי נוטה שלא להשביעו מכח הא דקיי״ל דאין אדם משים עצמו רשע לומר נתתי לך רבית ואי שמעון לפי דעת ראובן חשוד אממונא שלקח ממנו רבית חשוד נמי אשבועתא ולא משבעינן לי׳ וכיון דשבועת היסת היא דרבנן ופלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא ומטעם זה משדי בי׳ נרגא ע״ש. אך יש טעם אחר שלא הזכירו הרשב״א והוא דגדולה הוא חזקת ישראל הכשרים דלא שבקי התירא ואכלי אסורא איך הכא דודאי דלא שביק היתר ריוח דעסקא ואכיל אסורא דרבית ולכן פטרום מהשבועה אם לא שהדיין ידע בודאי שרבית קצוצה היא וזה כלל גדול שהירא את דבר ה׳ אם הוא דיין כזה או כיוצא בזה ידין לפי מה שהוא

יודע

בשעת ההלואה ואין עוד חשש בדבר. וכן יעשה פרנס הלוקח מעות בעד כל הקהל.

טור י"ד סי' קכ"ט. ישראל שאמר לחברו לוה לי מעות מהגוי ברבית אם יתן לו משכון. תורת אמת קע"ז. אלפסי ונ"י דב"מ דף ק"א ע"ב. ודף ק"ו ע"א. וע"ב.

רבית, מותר לו לאדם להלוות בניו וב"ב ברבית כדי להטעימן טעם רבית שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנו ויבינו כמה עונשו גדול ולית הלכתא כוותי' משום דאתי למסרך. פי' שירגיל ויחמוד אותו ריוח. ב"מ פ"ה דף ע', שבת פ' כ"ג דף קמ"ט. (בס"א ציין ב"מ פ"ה ע"ה. שבת פ' כ"ג קמ"א). רבית מותר ליקח ואסור לתת. ח י ד ה. מומר אסור ליתן לו רבית ואעפ"י שחטא ישראל הוא ואתה מכשילו. אבל אתה מותר להלוות לו ברבית שאין אתה מצווה להחיותו דזה טעם איסור רבית. מרדכי פ' איזהו נשך ויש חולקין עליו.

רבית מן הגוי היכי שרי והיכי אסור. אלפסי ונ"י פ"ה דב"מ דף כ' ע"א. מן המומר מותר, ולתת לו אסור. נ"י פ"ה דב"מ דף ק' ע"ב. וכתבו התוס' פרק איזהו נשך דף ע' ע"ב ד"ה תשיך וא"ת כיון דרבית גוי שרי לאידך לישנא למה לא היה אותו שהלוה ברבית במתים שהחי' יחזקאל בבקעת דורא. כדאמרינן בתרגום של והוה כד שלח פרעה. וי"ל שמא בני נח הי' מוזהרין על הרבית כמו שהוזהרו על הגזל ואע"ג דרבית לא אתי מגזל מ"מ כי היכי דדרשינן בפ' ארבע מיתות דבני נח מוזהרין על הגזל מכל עץ הגן ולא מן הגזל ה"ה לא רבית ולא אונאה. ועי"ל דבני נח לא נזהרו על הרבית. וההוא גברא דלא קם בבקעת דורא זה לא היה עונש שלא היתה שעת תחיית כל המתים. ולא נענש זה יותר משאר מתים שלא חיו באותה שעה. אלא חבריו זכו בשביל שנזהרו מן הרבית אעפ"י שלא נצטוו. כמו שקיימו אבותינו את התורה אעפ"י שלא נתנה להם: ש"ע י"ד. קס"ח. קס"ט. אלפסי פ"ה דב"מ דף ק"י ע"ב. ישראל לוה מעות מגוי ברבית וביקש להחזירם לו ואמר לו חברו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור (ברייתא דב"מ דף ע"א ע"ב תוס' שם והרא"ש בפסקיו) ואפי' כתב ישראל שני שטר בשמו לגוי ונתן משכנות וגם נתן הרבית לגוי אסור. (הרא"ש כלל כ"ח סי' י"ג.) וכל מה שנתן לגוי מפקינן מישראל ראשון דהוי רבית קצוצה. ב"י בשם תשובת הרא"ש כלל כ"ח. אבל אם קבל הגוי המעות מיד ישראל הראשון ונתן לשני מותר אפי' אם נותן הרבית ליד הישראל הראשון (כשנוי' דרב פפא שם). וכן העמידו אצל הגוי ואמר הניחם ע"ג קרקע וכן עשה ונסתלק ולקחם השני משם מותר. (כשנוי' דרב הונא בר מנות וכו' שם.) סעיף ו' גוי שלוה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר (שם ברייתא.) ואפי' א"ל אני אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו מותר שבשביל הגוי נותנם לו. (שם בתוס' והרא"ש.) ואם העמידו אצל הישראל אפי' שנתן הגוי המעות בידו הואיל ומדעת ישראל נתן אסור (שם בד"ה כגון. בשם רש"י ור"ת וכ"כ הטור בשם רש"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מה"מ וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן והרשב"א לדעת הרמב"ן והרשב"א אסור. ולדעת הרמב"ם שם הוי רבית קצוצה) ויש מקילין ואפי' אם העמידו אצלו. טור בשם הר"ן והרא"ש. אבל העיקר כסברא הראשונה. ב"י בשם נ"י שכ"כ בשם הר"ן. אבל במקום שנהגו להקל אין למחות בידם.

רבית מן הגוי. עיין תשובות הרמ"ע סי' קי"ג. הא דתנו רבנן לנכרי תשיך זו מצות עשה איכא למימר דברים כפשטן. ותדע שהלוואתו מצוה אעפ"י שכספך מתרבה מתניא דתני ר' יוסף אם כסף תלוה את. עמי וגוי עמי

קודם

ובודאי חוזרין להם בלי שום הפסד. וגם זיכה לשמעון בריוח על פרט הרבית דודאי הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים. מאחר שהפאטו"ר לא עשה שליח לב"ח ללות מהגוים ברבית וגם אין הגוים מכירין את ראובן ולא סומכין עליו אלא מבעלי חובות. אפי' תימא שהם שלוחים עיי"ש.

בית יעקב י"ז ולקט הקמח י"ד דף מ"ח עמוד ג'. ראובן שהי' חייב מסים לקהלה וע"י שעשו לו נגישה נתפשר עמהם שלא יתן כלום רק שילוה להם סך קצוב כדי שיסלקו מעל הק"ק חוב חמור שיש עליהם לאחד פריץ. הורה פנים לאסור משום רבית. אך בזאת נאות לו להתיר שראובן יעשה ההלואה חנם לקהלה. ואח"כ אנשי הקהל יעמידוהו אצל הפריץ והוא יקח המעות מידם ויתן אותם לפרעון החוב הפריץ בידו והפריץ יצוה לאנשי הק"ק שיתנו לראובן ואז יכולים אנשי קהל לוותר לו חלקו במסים. והיינו דין דאמרינן דבהעמידו אצלו שרי. והאי דקאמר אני אעלה לך לאו דוקא דאפי' נותן לישראל שרי כיון דההלואה לא נעשית בשביל הישראל רק הם כשלוחים של הגוי הפריץ ומה שנותנים לו ויתור המסים לא מיחזי כרבית רק בעבור מתנה ולגבי הקהלה נראה דיש להתיר באופן זה מאחר דיש אומרים דמותר להלוות לצורך הקהלה ואפי' ברבית קצוצה. ומכאן הוכחתי ומצאתי סמך להתיר דבר שהי' מותר להם כבר ליחידי ק"ק וועניציאה להלוות לקהלה לצורך העמדת החנות הידוע שהם מוכרחים מהשררה ירה"ו להעמיד החניות כדי להלוות לעניים דודאי אין לך צורך גדול מזה. וכמעט זה הוא פקוח נפש שכ' הרמ"א בסי' קס"ט סעיף י"ז. ובסי' ק"ס סעיף כ"ב. ומה גם דאין הרבית בא מיד הלוה למלוה רק ראשי הוועד שעלי' מוטל כל צרכי הקהלה הם הלווים והם כשלוחים שיש צד היתר כמו"ש המגי' בסי' ק"ם סעיף ט"ז. וגם דהוי ישראל שלוה מחברו לצורך הגוי וקצב עם הגוי על הרבית ביוקר ועם הישראל בזול דכ' הש"ע בסעיף י"ד דזכה הלוה. ועוד דהיחידים המלוים יש להם כמעט אחריות בנכסים אם ח"ו תפול שריפה בחניות או כיוצא ממקרים רעים שיכולים לבא להם. ומה גם כי הם נושכים ונשוכים כי הרי כמסי הקהלה שבכללם הוא פריעת רבית זה שנותנים להם ליתן חלק בראש כפלים ממה שמקבלים מהם. ולפעמים המלוים הם עצמם הממונים על הקהלה שלהנאת עצמם הם עושים להלוות מעותיהם כדי שלא ללכת דחופים ודחוים להצטרך לקחת מהגוים א"כ הרי אלו מלוים לעצמם ואין כאן לוה ולמלה נשוך ונושך דאסר לן קרא. ובתשובה שלי הארכתי בביאור היתר זה. וסתרתי דברי אותם שכתבו על עסק זה. ועל טעם זה האחרון דכשהמלוים הם הנושכים והנשוכים מהלוים יש לצדד להקל כתבו זה לשונם הס שלא להזכיר היתר חדש זה ואין אומר מתיר שלא נמצא בגמ' ובפוסקים. דא"כ שנים או שלשה שותפים יהיו מותרים ללות ברבית מאחד מהם ולכן אין לדבר הזה שום סמך ורמז וראי' עכ"ל. ושם הוכחתי דיש זכר וראי' לדבר והרסתי ארמנות מי שבא לאסור להם הלואה זה נגד מנהגם הקדום שהנהיגוהו בזמן שהי' בעיר ההיא מגדולי ישראל שקטנם היתה עבה ממתניהם וכרסם של אלו הבאים לאסור מה שאותן הראשונים הורו בשתיקתם שאין ראוי למחות והבא לשאול אין מורין לו להתיר. זו הוא מסקנתי שם. עיין עליו. ובס' נשאל דוד בב"י קי"ג דהוא מהאוסרים עפ"י דרכי.

גד חייב לתוגר ברבית והן קבל עליו החוב והתוגר שכחו מי זוכה בו. תשו' אלשיך סי' א'. רשד"ם חלק ב' סי' ס"ד. מנהג מבטל הלכה. עפר יעקב.

פנים חדשות בסוף ספרי השמטת הדפוס בשלהי הלכות רבית. שותף לוקח מעות מגוי ברבית לצורך השותפות יתן הרבית לגוי מיד

בשעת

לא יפרע לוי כלום מהריוח דהוי ר"ק ואם שכח התוגר המעות זכה שמעון בחלקו ובחצי חלק לוי.

רשד"ם י"ד סי' ס"ו. ראובן לוה מגוי מעות ברבית לשמעון ומידי שנה בשנה היה נותן הרבית לגוי ומת ראובן והגוי תובע מעותיו מהיתומים והיתומים משמעון, שמעון חייב.

שארית יוסף ס"א בענין רבית ממשכון של גוי ביד ישראל ומשכנו ישראל אחר.

מהרר"א בן חיים ח"ב ו'. ישראל שהלוה לגוי ברבית וזקף הקרן והרבית בשטר מותר לישראל אחר להיות ערב קבלן על הכל.

משאת בנימין ט"ז. הנושה בחבירו מנה ואמר שישתדל המעות ברבית ע"י משכון ועכשיו טוען שהוא רבית הדין עמו.

תורת אמת קע"ז בדין שכ' הטור קס"ט.] ישראל שאמר לחברו לוה לי מעות מהגוי וכו'. נראה דהוי רבית קצוצה.

מהררי"ט מ"ו. לוה שעשה שליח למלוה שילוה בעדו על משכונות שיש בידו ממי שמותר ללות הימנו ברבית ליפרע מחובו מותר ובלבד שיהי' אחריות המלוה על המשכון. לקט הקמח י"ד דף נ"ד ע"ד. פנים חדשות דף ט"ז ע"א.

גדולי תרומה דף רכ"ו סוף ע"ד ודף רס"ז ע"א. מעותיו של ישראל מופקדות ביד גוי ואחריות על ישראל והלך הגוי והלוה לישראל על משכון. לרבנו הם שרי אבל לרבוותא דפליגי עליה לא.

לקט הקמח י"ד דף נ"ו ע"ב ופנים חדשות דף י"ז ע"ב. הלוה מעות מגיו ברבית לקנות סחורה לחברו ישראל ושוב נוטל הרבית ממנו הרי זה איסור גמור. ספר הזכרונות זכרון ז'.

מהריט"ץ מ"ד. ראובן שבהיותו פאטו"ר לרבים וגם לשמעון שלקח בעד שמעון מעות הרבה ברבית לצורך שמעון והרבית הי' פורעו לסרסורים היסורים שהיו אומרים שלוקחים המעות מגוים ידועים להם אך ראובן לא נתראה עם הגוים כלל. וג"ב לשמעון הנזכר הי' לו בעל חובות אחרים שנתחייב לפורעם לזמן קצוב. ואם יעבור התנה שיהי' חייב הפאטו"ר שלו ליקח מעות ברבית מן הגוים כדי לפורעם. ויהי כאשר לא מצא ידו של שמעון למלאות את ידו בזמן הקצוב הב"ח לפי דבריהם לקחו מעות מהגוים ברבית וראובן פורע להב"ח הרבית מידי חודש בחדשו. ועוד נשאר ראובן ערב לקצת ב"ח של שמעון בפריעת הרבית ולא הקרן ויהי היום כאשר רבו חובות שמעון קמו כל הב"ח ובאו לתבוע מראובן ונתן להם על הנכסים שבידו הן מה שהיו לו מנכסי שמעון והן הנכסים ידועים בסי' מארק"א של סוחרים אחרים שהיו נכסי יתומים ואלמנות ות"ח. וקצתם נתן ראובן מדעתו במקום שהי' ערב בעד שמעון. וקצתם לקחו ממנו הב"ח באלמות. ואחר שהביאו הנכסים לרשותם עשו באופן שיתרצה ראובן. והנה בעלי הנכסים צעקו אל הב"ד שאיך אפשר שבעלי חובות של שמעון ישלחו יד בנכסים הידועים שאינם של שמעון ואפי' מה שנתן ראובן מדעתו לאו כל כמיני' והוא כגנב שפרע בחובו ועוד שהוא היה ערב ומחויב בעד הרבית אשר מן הדין אין חיובו חיוב מאחר כי לא הכיר ולא ראה לגוים המלוים כי אם לסרסורים יסורים ולבעלי חובות ישראלים. שהם היו אומרים שלקחו המעות מהגוים כי מי יודעם אם כנים הדברים. והרי נמצא שכל מה שנתפרעו מהרבית היה שלא כדין. ויש להם להעלותו במקום הקרן ובזה ימצא שמעון נקי מחובותיו. אפי' תימא שהחפצים שלקחו הב"ח היו של שמעון כ"ש שאינם שלו. הוכיח והעלה דראובן ודאי פשע וכגנב יפרע בחובו השבינן לי'. ולא שייך בי' תקנת השוק ולא קנה הנכסים מבעלים הראשונים. ובחזקת הבעלים הראשונים קיימי והמארק"ע תוכיח

ובודאי

הי׳ בדעתו מתחילה ליקח לו חלק ברבית. דאזי בהצטרפות כולם יחד מותר. ועיין הלק״ט ח״א קס״ב.

לחם רב תשובה ז׳ העלה דהנותן מעות לחברו ברבית באמרו שהם של גוי ופרע הקרן והרבית ואח״כ תפס משלו דהוי תפיסה משום דהוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים וחייב שמעון להחזיר לראובן הרבית שלקח ממנו דאין שליחות לגוי ובפרט דראובן מוחזק בנכסי שמעון בודאי יכול לעכבם. ושם ביאר גם צדדי ההיתר שיש לישראל האומר לחבירו לוה לי מהגוי ברבית ואלו הן. הא׳, שנתן משכון ואמר לי׳ ללות עליו מותר לפי שהגוי סומך על המשכון. הב׳, אם אמר לחברו לוה לי מעות על שמי והגוי סומך על המשלח ואחריותו עליו מותר דהשני אינו אלא שליח בעלמא. הג׳, היכא דהמעות של גוי מופקדות אצל הישראל והם באחריות הגוי אז נמי מותר להלות ברבית לצורך הגוי. אלא שאסור מפני מראית העין אא״כ אית לי׳ קלא דהוי אפוטרופוס של הגוי. והיכא דליכא חד מהני תלת ודאי אסור עיי״ש.

לחם רב תשובה ח׳. ראובן עכב נכסי שמעון בעד חובו ומשכנם ע״י שליח בדרך מכר לגוי ברבית ונתפשרו בעד המכר ברבית ונתרצה הלוה לתת הסך שנתפשרו עם הגוי ולקחת הנכסים ונתעכב זמן רב מלפדותם. ובין כך וכך עלה הרבית סך מה והוקרו הנכסים יותר מאותו הסך. העלה דאף שראובן לא כדין עשה במה שציוה למשכן נכסי שמעון עכ״ז הוא פטור. ומאחר שנתן המשכן ביד הגוי בדרך מקח שאין אחריות על השליח ודאי שמה שפורע שמעון מן הרבית אינו אלא כפודה נכסיו שמשכן לו אצל הגוי ולא כפורע לראובן והוא במה שנתעכב לפדותם גרם לעצמו ההיזק עיי״ש. עיין במרדכי דב״מ פרק הזהב דף קמ״ה ע״א סי׳ של״ח.

מהר״ם אלשקר פ״ז. ראובן הי׳ חייב לשמעון ושמעון אל הגוי ונתפשר ראובן עם שמעון שיפרע לגוי בעבורו קרן ורבית שבכל חודש וכן עשה וגם ישאר שמעון לגוי ערב בעבורו אפי׳ קדם הגוי וגבה ממנו חוזר על שמעון.

מהר״ם גלאנטי ד׳. ישראל שלוה מעות מישראל חברו לגוי ונתן לו משכון וקצב זמן לפרעון ולא נתן יפרע מהמשכן קרן ורבית. ואם אין המשכן כדאי יפסיד מביתו.

מהר״ם גלאנטי. הלוה מעות לגוי ברבית מישראל חברו צריך שיזכיר לו שם המשלח שיסמוך עליו ולא על השליח או יביא לו משכון מהמשלח שיסמוך עליו בלבד. ואם הגוי אמר שלא הלוה מעולם ישבע שליח או יקבל חרם שאמר לו בשמו של המשלח. ומגלגל עליו שהם מעות הגוי. ונוטל הקרן והרבית.

מהר״ם אלשיך א׳. ראובן הי׳ חייב לתוגר סך מעות בריוח. אחר זמן קבל שמעון הסך מראובן ולא מדעת התוגר והי׳ נותן הריוח לתוגר ומת התוגר יגבה שמעון מהדמים הריוח שנתן והשאר יחזיר לראובן. ומ״מ ראוי לתת חלק לשמעון. וחילוק בעיקור הדין בדין הלואה על משכון.

רשד״ם י״ד ס׳. ראובן היה ערב בעד שמעון לגוים וברח שמעון ואסרוהו בבית הסוהר ולקח מעות ברבית והקהל נותנים לו ג׳ בתים משמעון לפרוע הרבית מהשכירות ומת ונשאר לו יתום. ואח״כ בא שמעון אין לשום שכירות הבתים לחשבון המעות שפרע ראובן בעדו.

רשד״ם י״ד ס״ד. ראובן לוה מתוגר עשרים אלפים לבנים ברבית ונפטר ראובן והוא מבקש מעותיו משמעון בנו ונשתתף שמעון בנו הנ״ל עם לוי ולוי קבל על עצמו להעלות הריוח מי״ב אלפים ושמעון משמנה

לא

לויתים. והמלוה אומר לגוי אמרת הדין עם ראובן. אבל אינו בכלל שארית ישראל לא יעשו עולה.

משפט צדק ע״ח דף קע״ג ח״ב. ראובן הלוה לגוי מאה פייסא״ס ברבית. באמצעות וערבות שמעון ולוי שנתן להם ראובן שכרם ע״ז ועפ״י זה הוא שנתרצה להלוות לגוי אך הגוי לא ידע דבר מהערבות וכתב השטר חוב על שמו מקרן ורבית וגם שמעון ולוי כתבו שטר מבואר בקנין ושבועה חמורה איך מחוייבים הם לפרוע לראובן כל נזק והפסד שיקרה לו מהגוי על סך החוב שחייב לו שהוא כך וכך בין שיתנהג עמו בחזקה להוציא מידו המשכונות וכיוצא הכל יהיה עליהם מעכשיו בחוב גמור. ונכתב בכל חוקי סופר ע״ש. ויקר מקרה שהגוי התנהג בחזקה ולא פרע ושמעון ולוי רוצים לפטור עצמם בטענות רבית. הוכיח והעלה שאין בזה חשש רבית וזכה ראובן בדין עיי״ש באורך.

הרש״ך תשובה י״ט קונטרס אחרון מח״ב. ראובן שהי׳ לו משכון של גוי בידו על מעות שהלוהו. והביא המשכון ההוא לשמעון כדי שילוה לו עליו וכן עשה והלוהו עד סך הקרן שהלוה ראובן לגוי ונתחייב ראובן להשתדל לגבות מהגוי הרבית ולהביא לשמעון יען סלק עצמו ראובן מכל כח וזכות שהי׳ לו על המשכון. והנה אחרי שראובן הביא לו הרבית מהגוי טוען שהרבית ההוא אינו כי אם משלו ושיחזירנו לו. העלה שאין בדברי ראובן ממש. ולאו כל כמיני׳ לשום עצמו רשע ולומר שהרבית הוא משלו. מאחר שהוא נתחייב לגבות אותו מהגוי. ושקבל שמעון אדעתא דגוי קבל. והרי זה כמוכר לו חובו של גוי.

פני משה ח״ב ס״ב. ראובן שהי׳ דר במצרים שהתנה עם שמעון שהיה דר בנא אמון לשלוח לו חלק מכל מה שיקנה בעירו מדבר ידוע ביניהם באחריות הדרכים על שמעון. נשאל אם פעמים יצטרך ראובן ללות מהגוים ברבית למשך שנה או שנתים כדי לקנות הדבר ההוא. מה שיעלה על חלק שמעון רבית הנוגע לחלקו. הוכיח והעלה שאין כאן חשש איסור רבית ושרי לי׳ להעלות ריוח המעות על הסחורה.

רדב״ז תשובה רל״ג. ראובן לקח מאת שמעון בשביל הנכרי מעות ברבית אך המשכון נתנו ראובן מביתו כדי להבטיח לשמעון על הקרן בתנאי שיחלקו הריוח ביניהם. ובסוף השנה פרע הגוי לראובן וראובן אמר לשמעון אינו לקחת שום חלק ברבית והכל יהי׳ שלך זולתי שתמתין עוד שנה אחרת על הקרן. אם תמצא לומר דהחלוקה ראשונה מותרת אם השניה אסורה. אם זה שמעון היה רגיל להלות לנכרים בשנים למאה לערך שנה והן כעת ע״י מה שראובן אינו לוקח חלק ברבית כאשר היה התנאי. נמצא הוא לוקח כמנהגו שנים למאה. יען ראובן התנה עם הגוי לערך ד׳ למאה. הוכיח והעלה לאסור בכל ב׳ החלוקות אלו. וכמעט קרי לי׳ רבית קצוצה שחוזרת בדיינים. דכיון דזכה ראובן בחלקו ברבית שהרי הוא שלו מן הדין עפ״י התנאי אבל מה שחוזר ומוותר לו בשביל המתנת הזמן הוי רבית קצוצה אעפ״י שעדיין הרבית ביד הגוי ולא גבהו ראובן או שגבה שמעון את כולו באומר לא אקח ממך איסור גמור אף אם ראובן פסק ערך הרבית עם הגוי. ועם שמעון לא פסק ככפי הדין לא זכה ראובן בחלק הרבית יען הוא כשליח שלו אז על המתנת הזמן אין חשש רבית ומותר. ואף ראובן טוען שמתחילה לא הי׳ בדעתו לקחת חלק ברבית ושלא עשאו אלא להנאת שמעון לפי שהוא עוסק בתורה ושעכוב המעות הוא בתורת הלואה. חות יאיר נטה להקל בתנאים מפורשים. שיהי׳ דרכו של ראובן ורגילתו להנאת ת״ח מנכסיו בסך ומתנה מרובה כזו שהוא מוותר עכשיו לזה ושיהי׳ הרבית עדיין ביד הגוי. ושיהי׳ כך האמת שלא

הי׳

מוהרי"ט ח"א קי"ו. קי"ז. ראובן הקדיש לחברת ת"ת סך מעות ע"מ שכל ימי חייו יהיו בתוך נכסי הקדש של ת"ת שהגבאים מתעסקים בהם להשתכר ומהפירות שיגיעו לחלקו יתנו לו כל ימי חייו חמשה או ששה למאה לשנה כדרך שנותנים לשאר המקדישים כענין זה אשר אחרי מותו הקרן והפירות יהיו קודש לת"ת. הורה דלדברי ראובן כפי משמעות התנאי אין כאן בית מיחש דודאי שרי. וליכא חשש רבית שהרי לא נתחייב אלא מהפירות שיהיו ואם לא יהיו לא יתנו לו וגם הוא לא יקח. ומה שגמגם וביאר הוא במה שמשתכרין הגזברים בנכסים הללו של ת"ת אם יש בו איסור רבית. והעלה שיתנו לראובן מעות כנגד חלקו הנוגע לו בהיתר ושמחייבים הגזברים לקיים תנאם מאחר שבתנאי היו דבריהם מתחילה וחזר הדין עד הקצבה שהיתה מחמשה למאה. וצדד בזה פנים לאסור ולהתיר עיי"ש דדעתו נוטה יותר לצד היתר כאשר כתב בח"ב יו"ד סי' מ"ה עיי"ש דהעלה דהמקדיש סך ע"מ שיהי' לקרן קיים לאכול מפירותיהם רבנן ותלמידיהון דמותר אפי' ברבית קצוצה כיון שאין להם בגוף כלום. וגם הלוקחים אינם אנשים מיוחדים דליכא למימר בהו קנין פירות כקנין הגוף דמי עיי"ש. ופ"מ ח"א צ"ד דמצדד ג"כ להקל. ועיין הר"י בי רב סי' ל"ז.

רשד"ם י"ד ח"א נ"ז. ראובן לקח מעות משמעון ברבית ואומר שאותה הנאה תהי' בעד ת"ת ובעד הישיבה. הוי רבית קצוצה. ואעפ"י שנתן שמעון אותם המעות להקדש מוציאין מידם ונותנים אותם לראובן ויעשה בהם כרצונו וכתב עוד שם הרשב"א בתשובה הביאה הב"י ביו"ד סי' ק"ס וז"ל ששאלת על מה סמכו עכשו להלות מעות ת"ת ברבית לישראל. תשובה. אפשר היה לדון ולהתיר כיון דאין הרבית באה מלוה למלוה שאין לממון הזה בעלים ידועים אלא שאין ראוי לעשות כן פן יפרצו גדר בזה במקום אחר. ע"כ. הרי שאין בדבר הזה שום איסור אלא גזירה וכו'. גם תשובה אחרת כתב וז"ל ומעות של הקדש עניים מסתברא שמותר להלותן ברבית וכו'. וקרוב אני לומר שאין רבית אף להקדש עניים לפי שמעות אלו אין להם בעלים ידועים. וגזבר לאו משל עצמו הוא מלוה. ונמצא שאין רבית זה באה מלוה למלוה. עיין ש"ע י"ד סי' ק"ס סעיף י"ד.

מרדכי דב"מ פ' המפקיד דף קמ"ב ע"ג סי' רפ"ז. פסק ראבי"ה מעות צדקה ומעשר אסור להלותן ברבית דדינו כהדיוט ויש פוסקין דמותר להלותן והאריך בראיות אונאה להקדש ליכא שנאמר עמיתך ולא של הקדש. פרק הזהב אלו דברים וכו'. רמב"ם פרק י"ג מהל' מכירה. מישרים נתיב ט' ח"ג ח"מ וב"י סי' רכ"ז.

רבית הונאה נזיקין להקדש ליכא להדיוט איכא עיין.

רבית ואסורו. ועד היכן צריך להזהר. ש"ע י"ד סי' ק"ס. ב"מ פ"ה דף ע"א. אפי' רבית דגוי יורד לתמיון פי' יורד לאיבוד.

רבית וכמה דינין. אלפסי ונ"י פ"ה דב"מ דף קי"א ע"ב. ודף קנ"ב ע"א. ש"ע י"ד סי' קע"ג.

רבית וכמה דיניו באמצעות הגוי. ש"ע י"ד סי' קס"ח קס"ט. והרבה פרטי דיני רבית סי' קע"ג. מרדכי דף ק"נ ע"ד לפי תקוני הר"ר ד"ל ויקיי"ו בב"מ ס"ה סי' של"ג. נתערב ראובן לשמעון בשביל הגוי בקרן ורבית ולא פרע הגוי ראובן חייב לשלם הקרן ולא הרבית. אבל אם הלוה לגוי ע"י חשבון או ערב גוי ובא ישראל והקיף החשבון ממנו או פטר את הערב חייב לשלם קרן ורבית. וכתב ת"ה סי' תתנ"ו. ראובן שאמר לשמעון תן לי מעות ואתנם לגוי ברבית ולקחם לעצמו. ובשעת הפרעון אומר לעצמי

לויתים

רבית דרבנן שרי מפני מנהג הסוחרים. עיין עסקא אסור למתעסק לקבל עליו אחריות.

רבית הבאה מלוה למלוה אסרה תורה. אלפסי פ״ה דב״מ דף ק״ט ע״א. ולכן שרי לי׳ למימר לחברי׳ שקיל לך ארבע זוזי ואמור לי׳ לפלוני לאוזפן זוזי. מ״ט שכר אמירה קא שקיל. כי הא דאבא מר ברי׳ דרב פפא הוי לוקח מתגרי שעוה חלות קטנות של שעוה והי׳ אומר לאביו להלוותם מעות וא״ל רבנן כי בנו היה לוקח באופן זה רבית. ורב פפא השיב להם כל כי רביתא ניכל. גמ׳ דב״מ פ״ה דף ס״ט. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף ט״ז.

להם רב. תשובה י״ב הורה הוא גם לאסור לראובן שיאמר לשמעון הילך מעות אלו ואמור לאשתך שתלוה לי מנכסי מלוג שלה כ״כ מעות כיון דיד אשה כיד בעלה אסור דהוי רבית קצוצה, ואפי׳ א״ל כדי שיסלק עצמו מפירות נכסי מלוג של אשתו והיא תלוה אסור משום הערמת רבית.

מותר לישראל לומר לחברו יש לך דינר ולוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית. ומותר אח״כ לתת הרבית לזה השליח להביאו לו. דלא אסרה תורה רבית אלא הבאה מיד לוה ליד מלוה. והשליח אינו עושה שום איסור. ואי משום ששלוחו של אדם כמותו אין שליח לדבר עבירה. ואין לפרסם הדבר בפני עם הארץ. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף י״ו. בהגה פסק כן אע״ג שהלבוש ושאר פוסקים צווחים עיי״ש. ש״ע ולבוש ס״ס קס״ו לוה שאינו לוה המעות אלא בשביל לתת הנאה למלוה. כגון ראובן שהי׳ לו חרבה והוא אינו צריך לה לבנותה ואין רצונו לבנותה עכשיו ואמר לו לשמעון בנה לי חרבתי שהוא שלי. לך ודור בה וחשוב כל הוצאותיך והעלם לחשבון עלי וכשתתבעם ממני אחזירם לך ולא אקח ממך שכירות הרי זה מותר.

אסור להלות לישראל ע״מ ליתן ריוח כך וכך לעניים או לשאר מצות. כיון דבשביל הלוואתו יהיב ובשליחתו מה לי נותנו לישראל אחר או להקדש. וכן כתבו התוס׳ בפרק הזהב גבי אין רבית להקדש. וכ״כ המרדכי וז״ל בפשיטות. גדולי תרומה דף רי״ג עמוד ד׳.

תשובה ס״ג לבעל חנוך בית יהודה בדבר רבית ע״י שליח שהביא המרדכי בשם רש״י להתיר. מובא בש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף ש״ז בהג״ה והסכים הד״מ. והש״ך כתב שהב״ח הסכים וגם המגדול דוד עיי״ש. והמחבר חולק על הש״ך ופסק דקיי״ל כתלתא עמודי ההוראה בית יוסף בעל הלבושים וטורי זהב לאסור. ועיין שם בתשובה ס״ד בענין רבית ע״י שליח וע״י אחר שלא יקצב בשעת הלואה ואפי׳ אם בא לצאת ידי שמים אינו חייב להחזיר ואם תפס הלוה משל מלוה מפקינן מיני׳. בבא מציעא פ״ה דף ס״ט שרי לי׳ לאינש למימר לחברי׳ הילך ארבעה זוזי ואוזפי׳ לפלוני זוזי. לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. הר״ן פ״א דקדושין דף תרכ״ב ע״א רבית הבאה מלוה למלוה וכו׳. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף י״ג מותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה עשרה דינרים לפלוני (מימרא דרבא פ׳ איזהו נשך דף ס״ט ע״ב ואלפסי שם פ״ה דב״מ דף ק״ט ע״א.) והוא שלא יחזור ויקחנו מהלוה. (עימ״ש שם בפסקיו ותוס׳ דקדושין דף ו׳ והרשב״א בתשובה וש״ע.) וגם לא יאמר הלוה למלוה פלוני יתן בשבילי. (הרא״ש שם) וי״א שצריך ג״כ שלא יפייסנו הלוה לתת למלוה בשביל שילוהו. (שם דבאיזה צד מאלו הדברים נראה כשלוחו ואסור.) וכ״כ תלמידי הרשב״א בשם הראב״ד.

רבית הונאה נזיקין להקדש ליכא להדיוט איכא. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף י״ח. וכן לצורך ת״ת או לצורך בית הכנסת מותר.

בדבר הלכה והסכים ע״י הן בדבר הקצוב שמוכרים בזול בשביל קדימות המעות ממה שדרכו למכור במעות מזומנים והן במה שהמוכרים מקבלים עליהם יוקרא וזולא וכל מיני אחריות עד עת הגיע הסחורה לידם עיי״ש דאיכא למילף מיני׳ כמה הלכתא רברוותא דנפקא מתוך האי דינא רבא.

פרח מטה אהרן ח״א ק״כ. ראובן קבל סחורה משמעון בהקפה אשר לסבה זו העלה עליו שמעון סך גדול יותר משיווי הסחורה וזקף הכל ראובן עליו בשטר מלוה מסך קצוב לפורעו בסוף השנה. והנה עתה טוען שיש בערך זה צד רבית שהוסיף עליו שמעון בדמים יותר מכדי שיווי להיות שנתנה לו בהקפה. והנה אחר דשקיל וטרי בעיקרי דין זה והדעות שם. העלה דאם יש עדים שיעידו כדברי ראובן שהוסיף לו שמעון ערך הסחורה בעבור שהי׳ בהקפה. אז וודאי דאין ראובן חייב לפרוע לשמעון היתרון ההוא שהי׳ יותר מכדי דמי שיווי הסחורה ותלה הדבר כפי עדות העדים או הודאות המלוה עיי״ש פרטי עיקר הדין ושרשיו. ועיין רלנ״ח ע׳. ומהרמ״ט ח״א קי״ד וריב״ל ח״א כלל ס׳ סי׳ א׳. ופני משה ח״א ע״ג. ורשד״ם י״ד ע׳. ועיין מהרר״ם טראני ח״ב דף ק״ה קניות בגדים בקנוני׳ וסכסוכים. ויש בדבר משום רבית.

מהר״ם אלשיך ק״ו. המלוה את חברו ע״מ שיקנה באותן מעות סחורה ואם ירצה אח״כ למוכרה לו הרשות בידו. ומכרה לו ועשה שטר חוב ביותר ממה שהלוה לו הרי זו רבית קצוצה.

רשד״ם י״ד ס״ז. ראובן שלח סחורה לשמעון למוכרה ולשלוח לו סחורה אחרת ושמעון מוכרה לגוי. אחר שהי׳ חייב לו. לסוף ד׳ חודש נחתך הדיט״ה ולקח סחורה ושלח לראובן. ושם לו בהוצאת ט״ו דוקאט מחתיכת הדיט״ה אין בו לא משום רבית ולא משום גזל.

רשד״ם י״ד ע״ב. ראובן מעדנגי ושמעון סוחר נתפשרו ששמעון ילוה לצורך המעדין כ״כ מעות בכל שבוע להוצאות וראובן שם הזהובים והגמלים בסך ידוע פחות ממה שהיו שוין בשעת התנאי והריוח הי׳ לחצאין וכל האחריות על שמעון ונשבעו ע״ז. ועבר שמעון על תנאו. ראובן פטור. וכ״כ מהררש״ך בחלק א׳ סי׳ קנ״ז. ושם לשון מהר״י קארו ז״ל בח״מ סי׳ ר״ח. וממה שהתבאר בסמוך נדחו דברים הללו וכו׳ והלק עליו.

מהריט״ץ דף קל״ב. ראובן אמר לשמעון אני נותן לך מעות אבל איני נותן לך מעות בעין כי בהם אני מרויח. אבל אתן לך סחורה ביותר משויה שתמכרנה כדי שלא יהי׳ איסור רבית. ויהי׳ כדרך המוכרים בהקפה לזמן ביותר משוויה באופן שמה שהייתי מרויח במעות ארוויח בסחורה העלה כי סיפק בזה שנכשל באיסור אבק רבית ולא ניצול ממנו. ובכן שמעון לא יפרע לו הסחורה בזמן המוגבל כי אם לפי הערך שהי׳ שוה במעות מזומנים בעין בשעת שנתנה לו. ואינו חייב להחזיר לו הסחורה אם עדיין הוא בעין והוקרה. ודייק הכי מלשון הרמב״ם פ״ה מהל׳ מלוה לשון המתחיל אסור להרבות על המכר וכו׳. עיי״ש ובמחבר סי׳ קס״א בדין זה כשהעלה לו הסחורה יותר מכדי שוויה.

הר״ן פ״ד דכתובות דף תפ״ה ע״א. מכאן למדו התוספת דפחות משוה פרוטה אין בו רבית של תורה. ש״ע י״ד סי׳ קס״א סעיף א׳. כל דבר אסור ללוות בתוספת אפי׳ בפחות משוה פרוטה יש איסור רבית אבל אין מוציאין אותו בדיינין. עיין אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף ק״א ע״ב. ומוהררח״ש בספרו תורת חיים ח״ג סי׳ כ׳. על האי דקיי״ל בכל דבר שהוא דרך מכר דהוי אבק רבית היינו כשמכר שוה עשר בי״ב אבל אם א״ל אני מוכר בעשר ובשביל שאמתין לך המעות תתן לי כ׳ דינרים וכיוצא הוי רבית דאורייתא.

רבית במכירות קרקעות וענינים. עיין רשד״ם ח״א רכ״ב.

רבית במכר איכא כשם שיש רבית בהלואה. כיצד מכר לו דבר השוה עשרה זהובים בשנים עשר זהובים בשביל שימתין לו המעות אסור אפי׳ אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות ואין הסחורה נפסדת אצלו. כ״כ ריב״ם בי״ד סי׳ קע״ו. רשב״ם י״ד תשובה ס״ט. רמב״ם פ״ח מהל׳ מלוה ולוה. טור יו״ד סי׳ קע״ו. תשובת הכהן ח״ב סי׳ ר״ג. משנה אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף ק״א ע״א וע״ב. ודף ק״ב ודף ק״ג ע״א וע״ב ודף ק״ד.

רבית בקרקעות ליכא. נ״י פ״ד דב״מ דף ק״א ע״ב. והר״ן כתב בפ״ד דכתובות דף קפ״ה ע״א מכאן למדו בתוספת שהנותן קרקע ברבית אין בו משום רבית דאורייתא.

רבית, גד חייב לדן, ושאל לו מעותיו ואמר לו שילך וימשכן את חפצו שבידו ממילא משמע בלי רבית. הרא״ש. וטור ח״מ סוף סי׳ ע״ג. תשובת הכהן ר״ג סי׳ ק״א.

רבית, גזבר גוי הממשכן ישראל ע״ד המסים ולוה מישראל על המשכון ברבית כשיבא לפדות המשכון שרי לקבל ממנו רבית. מהררי״ק שורש י״ו ענף א׳.

רבית דאורייתא בכל ספיקא לא מהני לומר קים לי. מהרר״י לוי נ״ב נ״ג. גדולי תרומה דף רי״א המלוה לחברו חמש גפנים טעונות בחמש ודינר לתוס׳ אי מקרי רבית דאורייתא או לא.

רבית דאורייתא ודיניו ואיזהו. ש״ע י״ד סי׳ קס״א. אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף ק״א ע״ב.

רבית דברים. משנה י׳ פ״ה דב״ב ובתוס׳ ונ״י. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס סעיף י״א י״ב. אלפסי דב״מ פ״ה דף ק״ג ע״ב. נכש עמי ואנכש עמך.

רבית דרבנן דרך מקח וממכר. משנה א׳ פ״ה דב״מ ר״ע. נ״י דף ק״ב ע״א. וביתמי שרי. נ״י פ״ה דב״מ דף ק״ט ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ ק״ס. ועיין סי׳ קע״ז. פני משה ע״ג. ראובן ושמעון שלקחו מיהודה סחורות בהמתנה לזמן מוגבל ביניהם. ביותר מכדי שווים הרבה כדי לפרעם לו לזמן המוגבל. מכ״כ ככרים של צמר לערך אשר שוויו הוא פ׳ לככר והם קצבו ביניהם לפורעם לו קרוב למחצית הערך הנזכר ובבא זמן הפרעון פרעו מחצית החוב מכ״כ צמר לפי התנאי שהיה ביניהם. וכעת טוענים שבסך ההוא שנתנו לו שיהי׳ פרוע מכל דמי חובו בשלימות לפי השער הנמכר בשוק צדר ברעיתות שהיו בעסק זה. כי שתים רעות עשה המלוה. יהודה גזל את אחיו לכלול את הקרן עם הרבית מאחר שהסחורה שנתן להם העלה אותה יותר מכדי שוויה הרבה בעד המתנת והרווחת הזמן. ועוד הוסיף ידו לבלע ולהרע להם שהתנה דאוזיל אוזילי גבי׳ בפרעון הצמר שרצה לקבלו בפחות מערכו. ולכן העלה שראובן ושמעון צדיקים בדינם ואינם חייבים ליתן לו עוד. מאחר שכמה שנתנו לו יש די והותר לפרעון הקרן האמיתי. עיי״ש והמבי״ט ח״א קי״ר. וח״א מס׳ פרח מטה אהרן ק״כ וריב״ל ח״א כלל ח׳ סי׳ א׳ והרלנ״ח ע׳. ורשד״ם י״ד ע׳.

פני משה ע״ד ע״ה. סוחרים שלפעמים הם צריכים למעות ומהסחורות שיש להם לבא דרך אניה בלב ים זה דרכם למכור מאותה הסחורה ע״פ הפאט״ורא במעות מזומנים ומוזילי לגבי הקונה סך ידוע ולפעמים שהסחורות הבאות הם מרובות ומוכרים קצתם בפחות מעשרה למאה מערך מה שמכר בעל הסחורה שאר סחורות במעות מזומנים יתנגה לקונה זה שמקדים לו המעות עכשו עפ״י הפאט״ורא טרם בואה. והמוכר מקבל עליו כל האחריות והוצאות עד עת הגיעה ליד הקונה. הנה גאון אחד הורה להם להתיר למכור ולאוזילי כי רצונם בהוצאה שנכתבה לעיל בקבלת אחריות כאמור ושאין בו חשש רבית. והמחבר נשא ונתן עמו

ברבר

נראה דמותר. ועיין תורת אמת סי׳ קס״א כ׳ ובגדולי תרומה דף ר״ג. מוהר״ר לוי בן חביב תשובה ק״ד הלוה מחבירו לפרוע לו לזמן פלוני ואם לא יוסיף לו בכל חודש סך מה דרך קנס הרי זה אסור מן התורה שאין שום תנאי מועיל להתיר הרבית לא דרך מתנה ולא דרך מחילה ולא דרך המתנה שלא יתחייב לו מיד ולא כשהלוה כותב לו מעצמו. ואם נשבע ליתן רבית אפי׳ הוי רבית דרבנן הרי זה לא יתן שאין אומרים טעם נשבע בכולל לעבור בקום עשה אפי׳ בשל סופרים. וישאל על שבועתו ואם לא ימצא מי שיתיר לו ישב ולא יעשה. ומהררמ״ט בח״א סי׳ נ״א שאין הכרח לומר שיהי׳ אסור מן התורה גם כ׳ בענין השבועה וכ״כ גידולי תרומה דף רמ״ט דלא הוי מן התורה וע״כ. ובמוהרר״א בן חיים ח״ב סי׳ כ״א. מהר״ם מטראני ח״א רצ״ח הלוה בשטר שיש בו נאמנות והודה כשהוא חייב ששים פרחים ואם לא יפרע לזמן פלוני שיפרע ס״ו לסוף ג׳ חדשים והוא ממון של יתומים. ועכשיו טוען כי העשרה מהששים הם רבית והששה ג״כ היו רבית קצוצה אין מוציאין מידם. גדולי תרומה דף רכ״ב האומר לחברו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי חטים במנה יש לי ונתן לו חטים במנה וחזר ולקחם ממנו בתשעים אפי׳ התנה לפרוע לו חטים במנה אסור לפורעו במעות. מכר הלוה חטים לאחר בתשעים יכול המלוה לקנות ממנו בתשעים אפי׳ יפרע לו הלוה המנה במעות. ש״ע י״ד סי׳ קס״ג סעיף ג׳. גדולי תרומה דף ר״ג ע״א. הלוה מעות דנכסי יתומים או דהקדש בזמן הזה בתנאי שאם לא יפרע בסוף הזמן ירבה החוב מותר ואפי׳ להתנות מעיקרא על כל הזמנים. לקט הקמח י״ד דף נ״ו ע״א בשם ספר הזכרונות זכרון ז׳ כל דבר שיש בו רבית אין תיקון הלשון או שינוי השם מוציא מידי איסור שיש בו. הלכות קטנות ח״א תשובה קס״א מורה לאסור לראובן שקנה קרקע משמעון לחזור להשכיר לו בסך חמשים זהובים מאחר שאין שכירתו שוה אלא חמשה זהובים משום דנראה דיש הערמת רבית. הלכות קטנות ח״א תשובה קס״ב ובהערמת רבית אי מוציאין מלוה למלוה או לא הוי פלוגתא עיין הרב המגיד פ״ה מה׳ מלוה ולוה ועיין הריב״ש סי׳ של״ה. הלכות קטנות ח״ב תשובה צ״ו מורה לאסור לאמר לחבירו שילוהו אלף זוז ע״י שכל פעם שיחזירם יתן לו כך וכך ואפי׳ אם יחזירם לו באותו רגע עצמו דאנן סהדי שאינו נותן לו אלא בשביל ההמתנה אע״ג דכתבו גבי ההוא דפ״ו דכתובות דאין רבית במה שמוסיף הבעל שליש על הכספים ואפי׳ אם מגרש מיד צריך להוסיף לא דמי כלל. דהתם משום כבוד, אפי׳ על זמן מועט דרך להוסיף. ועוד חפצם ותאותם שלא יבואו לידי גבוי מעולם ואין שם הלואה אלא דרך מקח וממכר. פני משה תשובה מ״א דף פ״ה פ״ו.

פני יהושע ח״מ תשובה ט׳. ראובן חייב לשמעון ודחקו שמעון בזמן חיוב הפרעון ותקע ראובן כפו לשמעון ליתן לו ריוח אי הוי שמעון נשבע לבטל את המצוה. כיון דאיכא מאן דס״ל דאע״ג דלא קצץ בשעת הלואה מקרי רבית קצוצה. או דילמא כיון דאיכא מ״ד דכה״ג הוי אבק רבית כמבואר בש״ע סי׳ קס״ו בהג״ה. וא״כ כיון דמספקא לן אי הלכה כמר או כמר. ואיסור תקיעות כף הוא ודאי. ואיסור רבית הוא ספק דאי הלכה כמר דהוי אבק רבית אין כאן איסור על הנותן כמבואר בתשו׳ הרשב״א שהביא הב״י בסי׳ ק״ס א״כ נימא דליעבד אסורא זוטא ולא אסורא רבא. דוגמת שכתב הרשב״א בתשובה הנ״ל. צדד כל הצדדין ופסק דכופין למלוה למחול.

אגר נטר בשם רלב״ח תשובה ק״נ ובני משה תשובה מ״א.

רבית בין תלמידי חכמים מותר ומלתא בטעמא. אלפסי פ״ה דב״מ דף ק״ג ע״ב.

רבית

ר' שמעון בן מנסיא תלמידו דר' עקיבא. עיין אי פליג ר"ש בן מנסיא.

ר' שמעון התימני גרסינן בחיריק והוא מעיר תמנת כמו חתן התימני. כ"כ רש"י ז"ל פ"ב דביצה. הליכות אלי אות תרפ"א שמות התנאים.

ר' שמעון מצינו דפליג אבבא דרישא ושקיל וטרי בגמרא אי פליג ארישא וה"ה אסיפא או דוקא ארישא. כללי גמרא למהר"י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק"א ע"ב.

ר' שמעון סתם ר' שמעון בן יוחאי. תוי"ט על משנה י' פרק ג' דבכורים. הליכות עולם שער א' פ"ג. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כללי יחוסי החכמים ד"ה כל רב.

רבי שמעון שזורי הלכה כמותו במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי. עיין הר"ן פ"ו דגטין דף תקפ"ד ע"ב ד"ה גרסינן בשחיטת חולין ואלפסי שם.

ר' שמעון שזורי כל מקום ששנה הלכה כמותו. אלפסי הל' ס"ת דף ע"ד ע"א. משנה א' פ' ח' דכלים תי"ט. חוות יאיר תשובה צ"ד. מנחות דף ל"א ע"ש בתוספת ובמס' חולין דף ע"ה ע"ב ובשפתי כהן י"ד סי' רע"ו ס"ק ז' ובשו"ת להרב ב"ח סימן קט"ז. הליכות אלי אות רס"ב הלכה כר' שמעון שזורי בכל מקום במשנתו זה דעת רבין בר חנינא בשם עולא וחולק עליו רבי יוחנן ואמר הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן ותרומת מעשר. וכתבו התוספת דכרבי יונתן פסקינן. חולין דף ע"ה. כללי גמ' למהרר"י קארו על הליכות עולם דף פ"ט ע"א בספר יבין שמועה.

ר' שמעון תרי יש. אחד רשב"ג. ושני ר' שמעון בן אלעזר שהוא בפרק חזקת הבתים דף קכ"א ע"א שורה כ"ד הרי"ף.

רבית. אסורו הוי בתחלת ההלואה אע"פ שהלוה לא יתן הרבית. תורת אמת קס"ב.

רבית. אסור להלות ברבית שנא' בפ' בהר סיני את כספך לא תתן לו בנשך וגו'. ב"מ פרק איזה נשך. ב"ק פ"ט. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה. סמ"ג לא תעשה סי' קצ"א. י"ד סי' ק"ס סמ"ק סי' רס"א. מישרים נתיב ח' חלק א'. אלפסי ונ"י פ"ה דב"ב דף ק"א ע"א.

רבית. אסור להשית יד בין מלוה ברבית ללוה להיות ערב או סופר או עד שנאמר בפ' משפטים לא תשימון עליו נשך. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה. ב"מ פ' איזהו נשך. סמ"ג לא תעשה קצ"ג. י"ד סי' ק"ס. סמ"ק סי' רס"א. משרים נתיב ז' חלק א'.

רבית. אסור ללות ברבית. רוצה לומר שלא לקחת מעות ולתת רבית. וזו אזהרה ללוקח שנאמר בפ' כי תצא לא תשיך לאחיך רוצה לומר לא תושך מאחיך. ב"מ פ' איזהו נשך. סמ"ג סי' קצ"ב. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה. יו"ד סי' קנ"ט. סמ"ק סי' רס"א. כלבו סי' פ"ד. משנה אלפסי ונ"י פ"ה דב"מ דף ק"א.

רבית קצוצה יוצאה. נ"י דף ש"ז ע"ב דב"מ דאין אסור אבק רבית אלא אצל המלוה.

רבית בהערמה להלות מעות בתנאי שאם לא יתן לו המעות עד יום פלוני יתחייב לו כך וכך לכל חודש לגבי דין והלכה מותר כי בן העלה המרדכי פרק איזה נשך טופס שטר בלשון הזה בש"ם הרר"י מאורילא"ש. אבל אסור לעשות כן מפני הערמת רבית. והמחמיר תעב"ט. תשובת בן זמרא סי' נ"א ועיין לחם רב י"א. ומהרש"ל סי' רנ"א. מי שכתב בשטר אם לא אפרעך בזמן פלוני אתן לך כך וכך דינרים אין בו משום רבית. ולכתחלה אין לעשות כן דהוי כמו רבית מאוחר. עיין המרדכי בהגהות אחרות למס' בבא מציעא דף קנ"ה עמוד ג' לפי דפוס סאביוניט"ה סימן תנ"ה. ועיין ש"ע י"ד סי' קע"ז דיני הערמת רבית. מהרר"א מזרחי ח"ב כ"ג הלוה מעות מיתומים בתנאי שאם לא יפרע לזמן פלוני יוסיף דינר אחד

נראה

עיניהם מיד נשרף יצאתה ב״ק ואמרה להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם וחזרו אל תוך המערה לאחר י״ב חודש אמרו משפט רשעים בגיהנם י״ב חודש יצאתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם ונפקו כל היכי דהוה מחו רבי אלעזר הוה מסי ר׳ שמעון א״ל בני לעולם אני ואתה פי׳ די בעוסקי בתורה אני ואתה.

רבי שמעון בן לקיש גדול הי׳ כשבא לפני ר׳ יוחנן. תוס׳ פרק בני העיר. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ו סוף ע״ב.

ר׳ שמעון בן לקיש גדול מר׳ יוחנן. עיין ר׳ שמעון בן לקיש ור׳ יוחנן.

ר׳ שמעון בן לקיש היה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתי׳ דרבי חייא איעלמא ממנו חלש דעתי׳ אמר רבש״ע לא פלפלתי בתורה כמותו יצאת ב״ק ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא רבצת. ב״מ פ״ז דף פ״ה.

רשב״ל הלכה כמותו בהני תלת. יבמות דף ל״ו ע״א. ב״ב דף קכ״ט ע״ב. חולין דף כ״ט בתוס׳ דלא נכלל בזה מ״ש בשם אחר וכבר כתבתי מ״ש התוספת בשבת דף ע׳ ע״ב. חוות יאיר תשובה צ״ד. נימוקי יוסף פ״ח דב״ק על משנה ד׳ וביבמות פרק החולץ בתרא בהרי״ף. עיין אלפסי פ״ח דב״ב דף ר׳ ע״ב.

ר׳ שמעון בן לקיש. הרואה רשב״ל בבית המדרש כאלו עוקר הרים וטוחנן זה בזה. סנהדרין פרק ג׳ דף כ״ד.

רשב״ל ור׳ יוחנן. אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מנאי א״ל ר׳ יוחנן לריש לקיש כשאמר לי׳ שופרך לנשי אחר אמרו אליו חילך לאורייתא. ב״מ פ״ז דף פ״ד ולפי שר׳ יוחנן אמר לי׳ ליסטנאה בלסטיותי׳ ידע השיב מה אהנית לי התם רבי קרי לי הכא רבי קרי לי. עיין פירש״י ותוספת בדיבור דאי הדרת בך. כתבו ומכאן משמע שמתחלה ידע תורה אלא שפרק עול תורה מעליו ונעשה ע״ה וקא״ל ריש לקיש התם רבי קרי לי דמעיקרא נמי קרי לי אלא ששכחתי. יבמות פרק הבא על יבמתו דף נ״ז בדיבור אתא גברא רבה אחרינא וכו׳ כאן משמע שהיה ר״ל גדול כשבא לפני ר׳ יוחנן כמו שפי׳ ר״ת בב״מ שהיה לומד תורה לפני רבי אושעיה רבו של ר׳ יוחנן. וביומא ריש פ״ק סוף דף ג׳ מצינו דר׳ יוחנן קאמר מר לר״ל וריש לקיש לא קאמר מר לר׳ יוחנן ושם בפרק הבא על יבמתו אמרינן ובעא מיני׳ רבי יוחנן מר׳ אושעיא מצינו דבת כהן שנשאה בן גרים מהו שיאכילנה בתרומה אישתק ולא אמר לי׳ ולא מידי אתא גברא רבא אחרינא ובעא מיני׳ מלתא ופשט ליה ומנו ריש לקיש א״ל ר׳ יהודה נשיאה לר׳ אושעיא אטו ר׳ יוחנן לאו גברא רבא הוא וכו׳. ואני הכותב אומר כי גם חזקי׳ בנו של ר׳ חייא הי׳ רבו של ר׳ יוחנן כדמשמע בשבת פרק אלו קשרים דף קי״ב ובפרק עושין פסין דף ק״ד דקא״ל ר׳ יוחנן לחזקי׳ רבי שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו וכו׳. וכן הוכיחו התוס׳ מכאן בפרק לולב וערבה דף מ״ד בדיבור דאמר רבי יוחנן דילכון אמרי דחזקי׳ רבו של ר׳ יוחנן הוה וכן כתבו עוד תוספת בגיטין פ״ב דף פ״ד בדיבור דר׳ יוחנן אומר וכו׳. ובע״ז פרק ר׳ ישמעאל דף נ״ד בדיבור דאמר חזקי׳ כו׳. דחזקי׳ רבו דרבי יוחנן הוה.

רבי שמעון בן לקיש ור׳ יוחנן הלכה כר׳ יוחנן. עיין ר׳ יוחנן ור׳ שמעון.

רבי שמעון בן לקיש כשמדבר עם אדם בשוק היו נותנים לו סחורה בלא עדים. יומא פ״ק דף ט׳. וחכמתו להרוג לודאי. גיטין פ״ד דף מ״ז. הרואה ר״ל בבית המדרש כאלו עוקר הרים וטוחנן זה בזה. סנהדרין פ״ג דף כ״ד. ורוצה לומר שהי׳ חריף טובא ור׳ מאיר חריף ממנו כאלו עוקר הרים.

הי׳ קא מכתש בי׳ גבה טורא בינייהו וכתב רש״י דגרסינן מבתש בבי״ת ולא בכ״ף כשחזר רבי פנחס בן יאיר מהפדיון שבוים על דעת לסעוד עם רבי כמו שהבטיחו אירע שנכנס דרך פתח שהי׳ שם פרידות הרבה ואמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו והי׳ רבי מפציר בו הרבה ולא הסכים לרצונו והוגבה הר ביניהם והבדילם זה מזה וילך לו. השתא מסרהיבנא דמלתא דמצוה קטרתנא כי הדרנא עיילנא לגבך פירוש עתה יש לי חפזון ללכת כי בדבר מצוה אני עסוק וכשאשוב אבא אצלך לסעוד עמך כך אמר רבי פנחס בן יאיר לרבי שהיה מפציר בו לסעוד עמו. היה אזיל לפדיון שבויים פגע ביה בגינאי נהרא אמר לו גינאי חלוק לי מימך. כתבתיו בערך גינאי חלוק. היה ההוא גברא דהוה דארי חטי לפסחא. אמר לי׳ חלוק לי׳ נמי להאי דבמצוה עסיק חלק לי׳. ההוא טייעא הוה דלווה בהדייהו א״ל חלוק נמי להאי דלא לימא כך עושין לבני לויה חלוק לי׳ וכו׳. איקלע להההוא אושפיזא רמי לי׳ שערי לחמריה לא אכיל חבטינהו ולא אכל נקרינהו לא אכיל אמר להו דלמא לא מעשרן. עשרינהו ואכל. אמר עניי׳ זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילים אותה טבלים.

ר׳ צדוק יתיב ארבעין שנין בתענית דלא ליחרוב ירושלים. גיטין פ״ה. עיין ושם גרוגרותיו. ורפואתו סי׳ ק״א.

ר׳ צדוק תבעה אותו גוי׳ לזנות ורצה להשמט ממנה ונכנס בתוך התנור שלה שחממה אותו לצלות בשר ואמר לה דעביד הא נפול בהא אמרה אי ידעי כולי האי לא צערתיך. קדושין פרק קמא דף מ׳.

ר׳ יצחק בר אבדימי תרי הוו אחד רבו של רב ואחד בזמן רבא. תוספת ריש יבמות. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד״ה אלו הן האמוראים.

רבי רבי בר ברתך אנא. רב אחאי ב״ר יעקב גדל בביתו ר׳ יעקב בן בתו כשגדל ר׳ יעקב אמר לי׳ רב אחאי השקיני מים א״ל לאו ברך אנא היינו דאמרי אינשי רבי רבי בר ברתך אנא. סוטה דף מ״ט פ״ט.

ר׳ ירמי׳ תלמידו של רב הונא. תוס׳ פ״ב דקדושין דף מ״ו ד״ה נראין דברי תלמיד. (ורש״י שם והר״ן דף תרמ״א ע״ב) משמע הכא דרב ירמי׳ תלמידי׳ דר׳ הונא הוה וקשה דבפ׳ תפלת השחר משמע דתלמיד חבר דרב הוה וכו׳ ונראה דתרי רבי ירמי׳ הוו.

ר׳ שמעון בן אלעזר כי פליג דידי׳ אדידי׳ לא אמרינן תרי רשב״א הוה. תוס׳ דמנחות דף ל״א ע״ב ד״ה רשב״א אומר. הליכות אלי אות תרפ״א שמות התנאים.

ר׳ שמעון בן אלעזר כל מקום ששנה מחלוקת הלכה כמותו. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד בסוף ספר הליכות עולם.

ר׳ שמעון בן אלעזר משמע שהוא תלמידו דר׳ מאיר. תוס׳ דמנחות דף ל״א ע״ב. הליכות אלי אות תרפ״א שמות התנאים.

ר׳ שמעון בן אלעזר תלמידו של רבי עקיבא הוא. משנה פ״ג דבכורים תוי״ט.

ר׳ שמעון בן חלפתא תלמידו דרבי. עיין עין ישראל מאמר ב׳ במועד קטן פ״א דשבת איפטר מיני׳ דרבי. וכ׳ רש״י תלמידו דרבי הוה ואמורא הוה אבל ר׳ יוסי בן חלפתא תנא הוא.

ר׳ שמעון בן יהוצדק תרי הוו אחד רבו של ר׳ יוחנן. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל יחוסי החכמים ד״ה אלו הן האמוראים.

ר׳ שמעון בן יוחאי ועמדו במערה. ומה שעשה אחר צאתו מהמערה. שבת פ״ב דף ל״ג.

כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף על ר״ש ובנו רבי אלעזר אמור דף ל״ב כשיצא מן המערה כשנטמנו שם י״ב שנה ראו בני אדם חורשים וזורעים אמרו מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה כל מקום שנותנים

עיניהם

כנסת הגדולה א"ח דף ק"ס ע"א. אות קי"א. רבי פלוני אומר בא לחלוק. אמר ר' פלוני לא בא לחלוק אלא לסיוע או להוסיף. הרא"ש פ"ק דקדושין. מהרח"ש בתשובות השייכות לאה"ע סי' ל"ח. הליכות עולם שער שני פ"ב ועיין שם בכללי הגמ' למהרר"י קארו. כללים בדרכי הפוסקים לבעל כנסת הגדולה א"ח דף קס"ב עמוד ד' אות ע"ה מדברי הרב ב"י בספרו הקצר במקומות רבים יש ללמוד דאף בפוסקים כשאומר רבי פלוני אומר הוא לחלוק. וכשאומר אמר רבי פלוני לא בא לחלוק אלא לפרש או להוסיף. וכ"כ הרח"ש בתשובות השייכים לאה"ע סימן מ"א. תי"ט משנה ז' פ"ה דמנחות שני לוחות הברית. תורה שבעל פה כלל לשונות סוגיות אות א' ד"ה כתב הליכות עולם וז"ל.

רבי פלוני ופלוני דאמרי תרווייהו. הליכות עולם שער כ' פ"א.

רבי פלוני כמאן. גופי הלכות אות שס"ב מצינו דכי היכי דמקשים לאמורא מן התנאים רבי פלוני דאמר כמאן הכי נמי מקשים לאמורא שבא סברתו הפך משני האמוראים אחרים ששניהם אמרו הפך ממנו מקשה עליו רבי פלוני דאמר כמאן. ולפעמים משני רבי פלוני טעמא דנפשיה קאמר. ולפעמים פריך הכי ולא משני. סנהדרין דף כ"ד ע"א אלא אי אמרת בין בזו ובין בזו מחלוקת רבא דאמר כמאן ויש בזה חלוק. דמעיקרא משני טעמא דנפשיה קאמר ולבסוף לא משני עיי"ש ברש"י ותוספת. כללי גמרא למהרר"י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף כ"ז ע"א. תוספת ריש פרק חבית אעפ"י שהיה שונה במתניתין וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך אפי' הכי נקט כר' מאיר לפי מה שאחרים שונים המשנה ה"נ נקט ר"י ב"ר יהודה בשמעתין. וכן בסוף פ"ק דסוכה כמאן כר' אלעזר ס"ל להשיב כרבנן ולא כר' אלעזר כיון דאיהו תני איפכא. אלא כך דרך הגמרא.

ר' פלוני לטעמיה קאמר אע"ג דברייתא הוא משום דאותו ר' פלוני הביאה לבית המדרש תחלה. יבין שמועה כלל תע"ו. גופי הלכות אות רע"ח. תוספת דערובין דף ל"ח ואע"ג דקאמר לטעמיה לאו מימרא דידיה הוא אלא ברייתא ולפי שהוא הביא הברייתא תחלה לבית המדרש קאמר לטעמיה. ואיכא למידק כיון דברייתא הוא הא כללא איכא דבדרכי התנאים כל היכי דקשיא רישא אסיפא אמרינן נעשה הכי נמי ביצה דף ב' מרישא דתני חול מכין לשבת משמע הא שבת אינה מכינה לעצמה אימא סיפא אין שבת מכינה ליו"ט משום דקדושה גרוע ממנה הא שבת מכינה לעצמה. וכיון שכן נימא נעשה הדירשא כמו הדיוק דסיפא דאינו מכין לעצמו י"ט ושבת וכיון שכן אמאי איצטרך לרבה לתרוצי כל ביצה דמתילדה האידנא מאתמול גמרה לה ואפי' היום נגמרה הא אין יום טוב מכין לעצמו אלא מחול בעינן. תו איכא למידק דכיון דאין יו"ט מכין לעצמו אמאי מוקי פלוגתייהו ביו"ט אחר השבת ויו"ט דעלמא משום גזירה ולוקי בכל יום טוב ומדינא דבית הלל אין להו הכנה ובית שמאי לית להו. תו איכא למידק דכיון דבית שמיא ובית הלל פליגי משום הכנה אדאיפלגי בביצה ליפלגו בתרנגולת עומדת לגדל ביצים מאתמול דלבית שמאי תאכל היום דלא בעי הכנה ביום טוב ולבית הלל לא תאכל דהא מאתמול לא הוכנה.

ר' פנחס בן יאיר כשהלך לפדיון שבויים שקרה לו עם רבי שקראו לסעוד אצלו. וקריעת גינאי נהרא לעבור בו. חולין פ"ק דף ז'. אמרו עליו שלא בצע על פרוסה שאינו שלו ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו. יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה. וכתיב אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמך. ואתה רוצה ויש לך. פירש"י כמו שער כאלו אתה פותח שער בבטנו. וי"א לשון מרירות כמו התאנים השוערים.

רב אשי הלכה כמותו מרחש לי׳ רב לרב אשי. בפרק האיש מקרש פליגי רב ורב אשי הוי עובדא וחש רב לדרב אשי ופסקו הרי״ף והתוס׳ כרב אשי מרחש לה רב. ודלא כרבנו תם שחולק על זה. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם דף קי״ד ע״א בספר יבין שמועה (צ״ל רב אסי. עיין בגמ׳ דקדושין דף מ״ה ע״ב.)

רב אשי ומר זוטרא הלכה כרב אשי. כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף צ׳ ע״ב. תוספת והרא״ש פ״ק דב״מ. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל הלכה ד״ה ענין פסק הלכה.

רב אשי ורבינא דרכם לקצר לדלג להפך להוסיף לפרש לסדר. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל ה״א כסדרן ד״ה וכ׳ עוד בשארית יוסף לקצר ולדלג הם דברי התוספת בשמעתא דבהרת וכן אמרו בסוכה פ״ק וכמה מקומות דדרך הגמ׳ לקצר המשניות של טהרות ולא לבד קיצור לשון כי אם בקיצור ענין או דין שכן מצינו וכו׳. להיפך בפרק המפלת מביא המשנה ומהפכה וכו׳. להוסיף מצינו בפ׳ המפלת וכו׳. דתניא חמשה שעורן טפח וכו׳. לשנות ר״ל שינוי סברא וכו׳. לפרש ר״ל שדרך רבי אשי לפרש בכל ענין כל הצורך. ואין להקשות והלא אמרת שדרכו לקצר וכו׳.

רב אשי ורבינא סוף הוראה נ״י פ״ח דב״ב דף ר״ך ע״ב. נ״י פ״ג דסנהדרין דף רע״ז ע״ב ובתראי שחברו התלמוד הם רב אשי ורבינא. ובימיהם נחתם התלמוד. מבוא התלמוד לר״ש הנגיד בסוף הליכות עולם. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל ה״א כסדרן דבור המתחיל דרך המסדר. ידוע הוא לכל שרב אשי סדר הגמ׳ כמו שהביאו התוס׳ בריש חולין ובשבת פ״ק ובשאר דוכתי ז״ל רש״י ריש השוכר את הפועלים על הא דאמר רב אשי ורבינא סוף הוראה כל האמוראים עד ימיהם לא היתה גמ׳ על הסדר אלא כשהיתה שאלה נשאלת בטעם המשנה בבית המדרש או שאלה על מעשה המאורע. כל אחד אומר טעמו. ורב אשי ורבינא סדרו שמועות האמוראים שלפניהם וקבעו על סדר המסכתות כל א׳ וא׳ אצל המשנה הראוי׳ והקשו קושיא שיש להשיב ופירוקא שראויין לתרץ הם והאמוראים שעמהם וקבעו הכל בגמ׳ וכו׳. ע״א שהביא גם דברי השארית יוסף.

רב אשי ורבינא פסק ר״י כר׳ אשי. ובעל הליכות עולם. דרבינא הי׳ תלמיד חבר לר״א. מגילה דף כ״ו ריש ע״ב. וקרוב לפסק רמ״ך. אבל הרא״ש פ״ק דקדושין דף פ״ח ע״ב דכנה״ג ור״י ש״ע פסקו כרבינא ונ״ל קצת טעם כי אוירא דארץ ישראל מהני לרבינא מנחות דף מ״ב ע״ב עיין בתיקוני די״ל ויקיי״ו על אלפסי דכתובות פ״ו דף ת״ק ע״א שורה כ׳ ז״ל אם זה הוא רבינא חברו של ר׳ אשי המוזכר סתם בתלמוד קשה שהרי אמרו בסוף קדושין כשמת רבא נולד רב אשי. ודוחק הוא לומר שרבינא הי׳ גדול ממנו בשנים שהרי תלמוד חבר הי׳ לו. ועוד שרב אשי מלך ששים שנה ורבינא האריך ימים אחריו כדאמרינן לקמן רבינא אגבייה לברתי׳ דרב אשי ממר בר רב אשי וכו׳. - וי״ל דתרי רבינא הוו. דבכמה דוכתין אשכחן בגמ׳ א״ל רבינא לרבא. יבין שמועה כלל רמ״ו רבינא ורב אשי הלכה כמי מחלוקת. הליכות עולם שער ה׳ ע״ב. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל הלכה ד״ה ענין פסק הלכה.

רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנא. הליכות עולם שער ע׳ פ״ב דף ל״ה ע״א. הליכות עולם שער ה׳ פ״ב. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל הלכה ד״ה ענין פסק הלכה.

רב אשי סדר התלמוד. פסקי תוספת פ״א דחולין סי׳ ד׳ עיין מנורת המאור. כלל א׳ ח״ב פ״א נר ששי.

רב אסי ורב הונא הלכה כרב אסי. כללי גמרא למהרי"ו קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף צ' ע"ב. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל הלכה. ד"ה ענין פסק הלכה.

רב אסי ורב הלכה כרב דחש לה לדר' אסי. עיין ר"ש ל"ה רב אסי תלמידו דשמואל. עיין רב ושמואל הלכה.

רב אסי תלמיד חבר לרב. תי"ט על משנה ה' ד' דכתובות. אמר פלוני. אמר פלוני. רב סחורא לא הי' רבו מובהק של רבא.

רבא. צריך לדעת בגמ' כשמביא שם רבא דלפעמים צריך להיות רבא באל"ף. ולפעמים צריך להיות רבה בה"א. ויש סימנים בדבר כתבו התוס' דיומא דף ק"ו. ומנחות דף ק"ו כי כשמביאו על רב חסדא אם מביא הגמ' דבריו קודם רב חסדא צריך להיות רבה בה"א משום דבכולה גמ' אמרינן רבה ורב חסדא. וכשמביא דבריו אחר רב חסדא גרסינן רבא באל"ף זולת היכא דמוכח בהדיא דלא רבא באל"ף משום דכבר שני שנוייא אחרינא. וכ' רש"י ז"ל בכתובות דף ל"ד דהיכי דאשכחן אמר לי' רב פפא לאביי לרבה דאמר כך וכך צריך להיות רבה בה"א דאי גרסינן באל"ף קשה דכיון דרב פפא תלמידו של רבא באל"ף אדבעי מאביי איך הוא סברת רבא חברו ליבעי לרב גופי' זה הוא סברתו שהוא רבו. אלא וודאי ורבה בה"א גרסינן שלא ראוהו רב פפא. ולכך שאל רב פפא לאביי אתה אביי תלמידו של רבה אמור לי סברת רבך אם שמעת מפיו שום דבר. וקי"ק לדבריו דסוף סוף אפי' אם יהי' רבה בה"א כיון דאביי ורבא תרוייהו תלמידי רבה בה"א הוו א"כ אדבעי רב פפא לאביי היכי שמע מרבו רבה ליבעי רב פפא לרבא באל"ף שהוא רבו ותלמידו של רבה בה"א איך שמע מרבו והדרה קושית רש"י ז"ל לדוכתה. וכתבו התוס' דזבחים דף ט' ע"ב ד"ה חד לעברה שנתו כשמדבר רב משרשיא עם רבא צריך להיות באל"ף ולא רבה בה"א וכתבו לפי' ל"ת דנדרים איתבי' רב משרשיא לרבה קשה כנראה דרב משרשיא תלמידו של רבא באל"ף ולא של רבה. וכתבו התוס' דרבא כשמביא אחר רב אשי לא גרסינן רבא אחר רב אשי. וכתבו התוס' דערכין דף ד' ע"ב תוס' א"ל אביי לרבא והא מר הוא דאמר וז"ל רבה בה"א גרסינן שהוא רבו כאלו רבא באל"ף הוא חברו ואין דרך לקרוא לחברו בשם מר. ואיכא למידק דבמס' שבת גרסינן אמימר ומר זוטרא. ורב אשי הוו יתבי בסעודתא אייתי לקמייהו בדראי וכו'. עד אמר לי' אמימר ורב אשי למר זוטרא ולא סבר לי' מר וכו'. הרי דקראו למר זוטרא חברם מר. ושמא שאני התם שהיתה כנויו מר. אי נמי יש לחלק דהתם דיתבי בסעודת' בפני אחרים דרך ת"ח לכבד זה את זה בפני רבים אבל כשנושאים ונותנים ביניהם אין דרך שיקרא אדם חברו בשם מר. הליכות אלי אות תרפ"א פרק עשרים באות רי"ש. עיין אלפסי פ"ג דגיטין דף תקצ"ט ע"א. עיין הראב"ד פ"ה מהל' נזירות על פסקא ח' ז"ל הגרסאות מתחלפות. אלא בפסחים גרסי' רבה שהוזכר קודם אביי ובנזיר גרסינן רבא שהוזכר אחר אביי. וזה כלל גדול כתבוהו התוספת בפ' במה מדליקין ובנזיר נקיט אביי סברא דרבה דהוא רביה עכ"ל.

רב ארוך בדורו הי' ורב יהודא מגיע לכתפו. נדה פ"ג דף כ"ה.

רב אשי אמר הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי. פירוש משברות גגין ועליות. פירוש קשה לשומעיהם שאינם מבינים הטעם. קדושין פ"ג דף ס"ג.

רב אשי בתראי הוא והלכה כוותי' לגבי רבא. אלפסי ור"ן פ"ב דכתובות דף תע"ז ע"ב ודף תע"ח עמוד א'.

רב אשי דחיק נפשי' דלא תסייע הברייתא לדרב אם כן ליתא לדרב. כללי גמרא למהרי"ו קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף קי"ד ע"ב. בפרק הזהב כתב הר"ן משמע דליתי' לדרב מדחזינן לרב אשי דדחיק נפשי' בהך ברייתא דמייתי לסיועי לרב כי היכי דלא לסיוע ליה.

כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ז ע״א. תוס׳ פ׳ בכל מערבין היכי מפרש שמואל דברי רבי יהודא שהי׳ תלמידו אלא ודאי דרבי יהודא ברייתא קתני.

רב אינו חייב להשיב לתלמיד כששואל שלא כהוגן ולחדודי קא מכוין. והראיה ממה דאמרינן בפ׳ המפקיד בב״מ אמר רבא יתיבנא קמיה דרב נחמן ופרקין דהמפקיד הי׳ ואמינא לי׳ שילם ולא רצה לישבע ולא אהדר לי ולא מידי שפיר עביד דלא אהדר לי ולא מידי. כל זה הוא לתועלת התלמיד שיעיין בישוב הדעת קודם שיקשה.

רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא. טריף להוא ידא על גבייהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו ברכות פ״ט דף נ״ז פירש״י מקום יש בבבל שאין בהמה יוצאה משם אם אין נותנים עליה מעפר אותו המקום והוא סי׳ השמד ומקללותיה של בבל היא.

רבא לטעמייהו קאמר מצינו אי נמי מקמי דקם לי׳ רבא בשיטתי׳ דאביי. כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ד ע״ב רבא למה נקט מילתיה כר׳ יוסי. כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ז ע״א. כדי לעשות. כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ז ע״א כדי לעשות כלל ולומר כנגדו בקטנה.

רב אלפסי מנהגו שכל דבר שאינו הלכה שהוא מדלג ומשמיט אותה סוגיא כדדייק הר״ן בכמה דוכתי. ובפרט במס׳ ע״ז. ויש להתיישב שפיר בזה. כי גם יש סוגיות שהשמיט אותם שכבר נכללו במקום אחר כמו״ש מרדכי פ׳ הדר. גם יש דברים שאינם נהוגים לדורות.

רב אלפסי קים לן כמותו כשאין התוספת חולקין עליו. ואם חולקין מהרר״י״ק שורש י״ח סי׳ ה׳ ונ״ב. רשד״ם ח״ד. סי׳ נ״ז. ר״ע רפ״ח תנ״ז ח״ב סי׳ פ״ג וק״ד. אמנם המדינה ח״ד סי׳ נ״ה כתב דלא פשט מנהג זה עיין דברי ריבות תשובה רל״א.

רב אמי ורב אשי הוו יתבי וגרסו ביני עמודא וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעברא דדשא ואמרי אי איכא דאית לי׳ דינא ליעל וליתי. שבת פ״ק דף ו׳. אלפסי ור״י פ״א דברכות דף י׳ ע״א. אע״ג דהוו להו תליתר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלי אלא ביני עמודא היכא דהוו גרסי. ש״ע א״ח סי׳ צ׳ סעיף י״ח.

רב אמי ורב אסי הוו יתבי קמי׳ דרב יצחק נפחא חד מנייהו אמר לימא לן מר מילי דאגדתא ומר אמר לימא לן מר שמעתתא. פתח למימר שמעתא ולא שבק מר. פתח למימר אגדתא ולא שבק מר. ואמר להם המשל הזה. משל לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקנה ילדה מלקטת לו לבנות זקנה מלקטת לו שחורות נמצא קרח מכאן ומכאן. ב״ק פ״ו דף ס׳.

רב אמר כך וכך אומר הגמ׳ ולא נמצא שאמר רב כך אלא בגמ׳ ירושלמית. כללי גמ׳ למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ג ע״א. מצינו שמקשה הגמ׳ הא למה לי השתא חמירתא אמר רב קילתא לא אמר ולא נזכר ההוא דאמר רב כחמירתא בגמ׳ דידן אלא בגמ׳ ירושלמית כ״כ רש״י בנזיר דף ב׳.

רב אסי הוו תרי. רב אסי חברו של רב כהנא ורב אסי חברו של רב אמי. תוספת דשבת דף מ״ה ע״ב. וכ״כ הר״ן ז״ל בנדרים דף כ״א דרב אסי לחוד ורב אמי לחוד. ורב אסי כתבו התוספת שהוא רבו של רב הונא. רב אסי ושמואל. כתב הרא״ש פ׳ עשרה יוחסין דהתוס׳ פסקו הלכה כרב אסי שהי׳ גדול משמואל לא במנין אלא בחכמה. רב אסי ורב כהנא. רב כהנא גדול בשנים מרב אסי שבכל מקום מוזכר קודם. הרא״ש ז״ל שם. הליכות אלי אות תרפ״א פרק עשרים.

רב אסי לגבי דרב. עיין בקדושין דף מ״ה ע״ב.

רבינא לקולא וכו׳. בפסקים וכתבים ק״א תמה על אריכת לשון זה דהל״ל בכל התורה הלכה כמיקל. ועוד צל״ע מאי טעמא דגמ׳ דלא זכר בפירוש מי ס״ל כך ומי כך במקומו. ומצינו בכה״ג בכמה אמוראים כגון כרב ושמואל בב״ב דף צ״א ע״א וגם גבי תנאים בפלוגתא דר״י ור״מ במכות דף י״א ע״א ושם ע״ב רב אמי ור׳ יצחק נפחא וי״ל דאותן אמוראי דבימי רב אשי ידעו שנחלקו יחד בדבר ולא ידעו בבירור דעת כל אחד. וגם זה בפלוגתא דרב אחא ורבינא דבכל ענין שנחלקו לא כיון המחמיר להלכה וגם תמיה קצת בכמה כללים שבפסקי הלכות (והוא שאלת השואל שבתחלת המאמר. ואף שישבנו קצת מ״מ נשאר תמי׳.) ומ״ש בעל הליכות עולם דף ל״ה ע״ב דהיינו כשאין אחרים חולקים עמהם לא הבינותי ולא מצאתי. וכלל הנ״ל הוא בגמ׳ דחולין דף צ״ג ע״ב. וצ״ע מהל׳ ע״ז דף ל״ג ע״ב ויבמות דף ל״ט ע״ב אלפסי ור״ן פרק אחרון דשבת דף ק״ע ע״א. ב״י א״ח ריש סי׳ רע״ט. אלפסי פ״ג דשבת דף קי״ח ע״א. רב אחא ורבינא הוו אחר רב פפא. תוספת דמציעא דף פ״א. הליכות אלי אות תרפ״א פרק עשרים. אלפסי ור״ן פ״ז דחולין דף תש״ח ע״א וע״ב בכל התורה כולה דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא וסימנך ח׳ ח׳. חיי״ת חומרא ח׳ דרב אחא חומרא הלכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא. וסימנהון אומצא ביעי ומיזרקי. וסיים הליכות עולם שער חמישי פרק ב׳ וכולן הלכות קבועות הם. בחולין פרק גיד הנשה יעיין שם ואין צורך לכותבן. וה״מ כשחולקין הם בפני עצמן אבל כשאחרים חולקים עמהם לא שייך למימר הכי. כן ראיתי בתוספת. גופי הלכות אות קס״א. עוד מצאתי בכללי הרב מהור״ר בצלאל וז״ל לא אמרינן רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אלא במחלוקות סתם רב אחא ורבינא חד אמר וחד אמר אז אנו אומרים הלכה כדברי המיקל שהוא רב אחאי אבל כשמזכירין בפירוש סברותיהם כגון ההוא דפ׳ הנשרפין רבינא מחייב וכו׳. שם הלכה כרבינא דמחייב. הרב המאירי ז״ל שם עכ״ל. אמר המעתיק אודה את ד׳ אשר זיכני בימי חרפי שכתבתי כן מדעתי בס׳ יבין שמועה מלתא בטעמא ופירשתי כן בדברי תוס׳ ז״ל. הליכות אלי אות שכ״ו. כללי גמר׳ למהרי״י קארו על הליכות עולם בספר יבין שמועה דף צ׳ ע״ב וכתוב כתוס׳ הרא״ש בפרק מרובה היכי דלא פליגי אמוראי אחריני וכתב בעל התרומות דכשנחלקו בממון הוי קולא למלוה. וכ״כ הר״י בפ״ק דב״מ כנסת הגדולה א״ח דף קנ״ט עמוד ד׳ אות צ״ו בהא דאמרינן בפרק גיד הנשה בכל התורה כולה רב אחא לקולא. פסקים וכתבים סי׳ ק״א. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל הלכה ד״ה בפסקים וכתבים סי׳ ק״א. רב אחא ורבינא הלכה כרבינא חוץ משלשה אומצי. ביעי. ומיזרקי. מבוא התלמוד לר״ש הנגיד בסוף הליכות עולם.

רב אחא ורבינא יש אחרים קדמונים. יבין שמועה כלל רי״ג.

רב אחא ורב אבוהו אם הם אמוראים או מרבנן סבוראי. עיין ורמינהי הליכות עולם.

רב, אחר ימים רבים שהי׳ דורש ברבים ועוסק בצרכי ציבור בלי קצבת שכר רצה לילך לו והקציבו לו הקהל שכר להבא ועל העבר לא דברו מאומה לא הוא ולא הקהל. ושוב תבע שכירות למודו וטרחו אף על העבר אין הדין עמו. וע״ש מהר״ם פדווה מ׳.

רב אין דרכו להשיב לתלמיד כששאל ממנו דבר כפי מה ששאל ממנו היינו כפי דרכו כיון שהתלמיד מסופק. יבין שמועה כלל שע״ז.

רב אין דרכו לפרש דברי תלמידו. כך כתבו התוס׳ דע״ז דף נ״ד ד״ה אמר חזקי׳. וכן כתבו בזבחים דף פ״ו ד״ה אמר בי רב אין דרך הרב לפרש דברי תלמידו זולת רב הונא שמצינו שמפרש דברי רב חסדא אף שהוא תלמידו. הליכות אלי תרע״א פרק עשרים בפי׳ הרי״ש שמות התנאים ואמוראים.

כללי

דאיתא בכנה"ג א"ח סי' תפ"ט השיג על מהרש"ל ע"ש באופן דדברי מהרש"ל אינם מחוורים בעיני, ומה שנראה לענ"ד דגם מנין ר"ת חשוב מנין לגבי עומר והי"ה לענין תנאי בגיטין כי היכי דאשכחן דהכשירו אם כתב בגט י"ב לחרש ולא זו בלבד אלא אפי' אם רצה לכתוב בגט בי"ז בחדש וכתב טו"ב לחדש גם בזה יש להכשיר דפעמים רגילים לכתוב כה"ג בזמן השטרות ואגרות שלוחים גם לענין מספר השנים רגילים לכתוב באגרות פסוקים שהם רומזים למספר אותה שנה וכו' עיי"ש, ועיין כנה"ג א"ח סי' תפ"ט בהגהות על בית יוסף שטה י"ט ולפיכך יש להזהר.

ראשי תיבות אין לכתוב בגט. עיין ש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף כ"ד בהגהות מו"ה גא"ל י"ב.

ראשי תיבות אין לכתוב בהרשאת הגט. ש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף כ"ד בהגה ומהר"ר גא"ל שם אות י"ב.

ראשי תיבות אין לכתוב בספרים למען לא יפול בהם טעות. משנה ד' פט"ז דיבמות. תי"ט.

ראש כבש שנמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש היא והקיפו הראש לצווארו של אחד מהכבשים ונמצאו התכיפות דומין ומכוונות יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרות. ש"ע י"ד ס"ס ק"א.

ראש שנתבשל שלם הכל אסור אלא א"כ יש ששים כנגד המות וקרומו. ש"ע י"ד סי' ס"ח סעיף ד'.

ראש משמר קודם לראש בית אב. רמב"ם פ"ד מהל' כלי מקדש.

ראש תור. משנה ז' פ"ב דכלאים. משנה ט' פ"ב תי"ט פלוגתא אי אמרינן ראש תור בירך או לא. משנה א' פ"ג תי"ט בלשון רמב"ם. ומשנה ג' בר"ע. בכור הנולד בשני ראשים לענין תפילין. ולענין פריון.

רב אדא בר אבא לחוד ורב אדא בר אהבה לחוד והיו בזמן רבי ע"ה. תוספת דב"ב דף כ"ב. הליכות אלי אות תרע"א פ' עשרים.

רב אדא האריך ימים הרבה. משמת רבי עד דורות אחרונים בימי רב נחמן בר יצחק. ור"י פי' דשני רב אדא בר אהבה הוו. תוספת דקרושין פ"ד דף ע"ב ע"ב. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כל ייחום החכמים ד"ה אלו הן האמוראים תרי רב אדא בר אהבה הוו: אחד חבר לרב ושמואל. ואחד תלמיד דרבא כמ"ש התוס' בפ' סדר תעניות.

רבא דאמר כמאן מקשה לגבי רבא אע"ג דאתי כר"ל. כתבו תוס' פ' זה בורר דדוקא גבי רבא פריך הכי משום דמדקאמר רבא בתלת מילי הלכה כר"ל לגבי ר' יוחנן משמע דבכל שאר דוכתי לא. גופי הלכות אות שס"א.

רבי אושיעא. כתבו התוספת ביבמות דף י"ט ע"א דאינו ר' אושיעא בעירובין דף ס"ה ד"ה אמר ר' אושיעא. הוכיחו דרבי אושיעא הי' אחרון. וכן נראה פרק כל הגט בעא מיני' ר' אושיעא מרב יהודה. ואלו בעירובין דף פ' אמר רבי יהודה אמר רב מעשה בכלתו של ר' אושיעא הרי שר' אושיעא קדמון אפי' מרב רבו של רבי יהודא. הליכות אלי אות תרפ"א פרק עשרים. כללי הרי"ט.

רב אחא ורבינא בכל התורה כולה הלכה כדברי המיקל. אלפסי על משנה א' פ"ג דשבת דף קי"ג ע"ב ור"ן שם. אלפסי דסנהדרין דף רע"ד ע"ד ופ"א דב"מ נ"י דף ע"ג ע"א. ואלפסי דשבת פכ"ג קודם משנה אחרונה ובר"ן שם. אלפסי דב"מ פ"ג דף פ"ב ע"א ונ"י שם. אלפסי פ"ח דב"מ דף קכ"ד ע"ב ונ"י שם. ולעולם רבינא הוא המיקל. לפסי פ"א דסוכה דף של"ט ע"א. פסקים וכתבים סי' קי"א. אלפסי ונ"י פ"ו דב"מ דף ר"ח הר"ן פ"ד דע"ז דף שע"ט ע"א. אלפסי ור"ן פ"ב דע"ז דף שס"א ע"א. אלפסי ונ"י דיבמות פ"ד דף ת"ו ע"ב ופ"ה דף תכ"א ע"ב ותכ"ב ע"א. חוות יאיר תשובה צ"ד רב אחא ורבינא בכל התורה

ראשי חדשים חנוכה ופורים ודיניהם לענין הספד. משנה ט׳ פ״ג דמ״ק. ש״ע א״ח סי׳ ת״כ, סי׳ תר״ע, סי׳ תרצ״ו, תרצ״ז.

ראשי הקהל באים לשנות מסים או הסכמה ויש מעכב. בנימין זאב סי׳ רצ״ו. רצ״ח. רצ״ט. וש׳.

ראשי שיטין שבמזוזה שהם עשרים ושנים. רמב״ם פ״ה מהל׳ תפלין ומזוזה וספר תורה.

ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ ה״ה במתנות. תי״ט משנה א׳ פי״א דחולין ואלפסי שם.

ראשית הגז ושיעורו ודיניו משנה ב׳. פי״א דחולין. ש״ע יו״ד סי׳ של״ג. ראשית הגז מצוה לתת לכהן שנאמר ראשית גז צאנך תתן לו בפ׳ שופטים. חולין פ׳ ראשית הגז. רמב״ם פ׳ מהל׳ בכורים. סמ״ג עשין קס״ג. יו״ד של״ג. חלק אדם נתיב כ׳ ח״ג.

ראשי תיבות אין לכתוב בגט. ש״ע אה״ע סי׳ קכ״ו סעיף כ״ה. אם הי׳ לו לכתוב בשנים עשר וכתב בי״ב כשר. ובבעל ספר גט פשוט שם להרב בן חביב ס״ק ע״ג כ״כ מרן הב״י בשם הגהות מרדכי בשם הרב מטראני וכ״כ רבינו ירוחם. גם מור״ם כתב דין זה לעיל סעיף ד׳ ועיין מ״ש שם ס״ק כ״א. ויראה דהיינו דכתב נקודות על אותיות ב׳. ומכאן ראי׳ דאין להקפיד אם יכתוב נקודות בגט להורות על האות דלא כרשד״ם סי׳ ר״ה דחושש שלא יכתוב נקודה על שם ג״אמילא, וג״ייוזא, ואם יבא מעשה לידו דיכתוב שני גיטין, וכבר כתבתי לעיל דיש חוששין לסברת רשד״ם לכתוב שני גיטין. ויש מקומות שכותבין גט אחד בלי נקודה וכן הוא המנהג פה עה״ק ירושלים תוב״ב. ויש להסתפק אם כתב בי״ב אם מכשירין אותו לכתחלה או דילמא אין מכשירין לתת לכתחילה וצריך לכתוב אחר. ומסתברא דמהיות טוב צריך לכתוב גט אחר כיון דלא נהגו לכתוב בגיטין ראשי תיבות וגמטריאות אך אם יש קצת דוחק דאין יכולין לכתוב גט אחר נותנים אותו לכתחילה. (ועיין סדר הגט דר״י מינץ סי׳ כ״א ע״ד שטר שליחות שכותבין בפנינו עדים ח״מ דפסלו מהרי״א מפני שכתוב חתימי מטה בראשי תיבות כי לא טוב לכתוב ראשי תיבות ולא נקודות רק תיבות שלימות עכ״ל וחומרא יתירא הוא, ליעיין בח״מ סי׳ מ״ב ס״ד.) וכי היכי דלענין הזמן מכשירינן היכי דכ׳ י״ב במקום שנים עשר. יראה לי דה״ה לענין התנאי בשעת מסירה אם אמר ה״ז גיטך אם לא באתי מכאן עד י״ב חודש דהוי תנאי שפיר מה שאמר י״ב חודש במקום שנים עשר איברא דראיתי בתשובת הר״ש הלוי א״ח סי׳ ה׳ על שליח ציבור שהתחיל לומר ווידוי אחר העמידה של ערבית של ל״ג לעומר א״ל שמעון אין לומר ווידוי שהוא ל״ג לעומר ונסתפק שמעון אם יכול למנות איזה הלילה כיון שכבר אמר שהוא ל״ג לעומר והשיב הר״ש דיכול לחזור ולמנות ואו׳ מן הטעמים שכתב הוא משום דסבירא לי להרב דמנין בראשי תיבות אינו נקרא מנין. ואע״ג דלענין גיטין אם כתב בי״ב כשר שאני התם דהזמן בגט היא מדרבנן ע״ש, ולפי חילוקו של הרב א״כ לענין תנאי בגט אם אמר אם לא בא מכאן ועד י״ב חודש לא חשיב תנאי כי היכא דלא חשיב ליה מנין לגבי ספירת העומר. ובוודאי דבר תמוה לומר דלא חשיב תנאי בשביל שאמר י״ב בראשי תיבות, ועוד התימה על מהרש״ל דכתב שם בתוך התשובה דמי שהיה עומד בד׳ ימים לעומר ובירך ואמר היום דל״ת ימים לעומר אעפ״י שלא אמר ארבעה בפירוש ואמרו בר״ת כיון שבירך יצא וכו׳, אבל אם לא בירך וכו׳ נראה לענ״ד דאינו חשבון ע״כ. דק״ל טובא לא ימנה אם מנין בראשי תיבות חשיב מנין אפילו לא בירך יצא והאיך כתב דיחזור וימנה בברכה ואי לא חשיב לי׳ מנין אפי׳ בירך לא יצא ואיך כתב דאם בירך יצא אטו הברכה משווי למנין שאינו מנין מנין, ותו דכיון דאם מנה בר״ת בברכה אמרת דיצא ה״ה בלא ברכה דברכות אינן מעכבין ושוב

דאיתא

ובין לצרכי הבית. וכשר"ח הוא יום א' אליבא דכ"ע אין להתיר להן לפי שמצוה להן מן התורה מימות משה רבנו ע"ה כ"ז מספר משא מלך. ועיין בב"ח מ"ש ע"ז. והר"ן כ' פירש"י דר"ח אין בהם איסור מלאכה ע"כ. וכ"כ עוד בסוף מועד קטן ותלמוד ערוך הוא בפ"ב דחגיגה דף י"ח. עיין משנה ב' פ"ב דר"ה תי"ט איסור מלאכה לנשים בר"ח. עיין משא מלך נעילת שערים מנהגי איסור דת הנשים מטה משה אות ת"כ בענין איסור מלאכה בר"ח.

ר"ח קביעתו. ש"ע א"ח סי' תכ"ח סעיף ב'. ובעל פרי חדש שם האריך על תקופות ומולדות.

ר"ח שחל להיות בשבת וסדר התפלה והפרשה והפטרה ואם חל ראש חדש בארבעה פרשיות מפטירין בשל פרשה חדשה. ש"ע א"ח סי' תכ"ה ואם חל בא' בשבת מפטירין מחר חדש בשבת שלפניו ובמוסף חותם מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. והלקט ח"ב תשו' קע"ה כתב לא תקנו בקריאת ס"ת של ר"ח אופן אחר בסדר העולים משום חשש שנכנסין ויוצאין. שבת פ"ב דף כ"ד ר"ח שחל להיות בשבת הי' המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח.

ר"ח שני ימים אם טעה ולא התפלל מנחה ביום ראשון והתפלל ליל שני שתי תפילות א' לשם ערבית וא' לתשלום ולא הזכיר של ר"ח לא אמרינן בשני' שהוא לתשלום מנחה לא תעלה לו ויחזור דכיון שטעה אינו חוזר. ועיין שם סי' קל"א עמ"ש הב"י בשם א"ח דבערבית ליל שני אם לא הזכיר דמחזירין אותו ועיין מוהר"ם ביטין סי' קל"ג בדין הנזכר דאינו חוזר. ואם שכח ערבית בליל ר"ח ובשחרית בתשלומין שכח ולא הזכירו דחוזר ועיין הלקט ח"א ע"ח בדין מי שהי' מתפלל ונזכר שהוא ר"ח וכשהשלים נסתפק אם הזכיר עיין שיורי כנסה"ג סי' זה דמסיק שטוב לחזור ולהתפלל בתורת נדבה ע"ש. שי למורא נ"ג. עיין ש"ע א"ח סי' תכ"ב וסי' רצ"ד סעיף ד' וה' וסי' קכ"ז.

ר"ח שני ימים האיך כותבין בשטרות. ש"ע א"ח סי' תכ"ז. ובעל פרי חדש שם האריך על מולדות ותקופות ביום ראשון כותבין ר"ח שהוא יום שלשים לחדש שעבר. (טור וכ"כ באה"ע סי' קכ"ו ובשם ר' פרץ.) והמנין לחדש מיום השני וכותבין בו בא' לחדש. טור.

ר"ח תפילתו וסדר ההלל ואלהינו בשמנה עשרה. ש"ע א"ח סי' תכ"ב. ובסי' תכ"ג סדר תפלת מוסף. ומנהג ספרדים לחלוץ תפילין כשרוצים להתפלל מוסף מי ששכח והתפלל תפילת יוצר במקום תפילת מוספין צריך לחזור ולהתפלל. ולא נפטר מתפלת מוספין עיי"ש (ומה שכ' הש"ע סי' רס"ח) ורדב"ז סי' רס"א.

שליח ציבור שטעה ולא אמר אלהינו בתפלה אין מחזירין אותו מפני טורת הציבור שהרי תפילת מוספין לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח. ואם נזכר קודם שהשלים תפילתו חוזר לרצה דאין זה טורח ציבור. אבל יחיד מחזירין אותו חוץ מתפילת ערבית שאין מחזירין אפי' ליחיד דאין קדוש החדש בלילה. אלפסי ור"י ספ"ד דברכות דף כ"ד ע"א. ש"ע א"ח סי' קכ"ו סעיף ג'. סי' תכ"ב, מטה משה אות תקי"ט. מתי יש להכריז ר"ח בערב. תק"כ דין יעלה ויבא. תקכ"א דין ההלל. תקכ"ב דין ברכת ההלל. תקכ"ג שקורין הלל בדילוג. תקכ"ד טעם הדילוג. תקכ"ה טעם שכופלין מאודך ואילך. תקכ"ו דין הפסקה בהלל. תקכ"ז יחיד הקורא הלל. תקכ"ח ענין קריאת הפרשה. תקכ"ט חולצין התפילין בר"ח קודם תפילת מוסף.

ראשי אברים עשרים וארבעה באדם אינם מיטמאים משום מחיה. משנה ז' פ"ו דנגעים. ומשנה ח'. עיין אלפסי ור"ן פ"ד דגיטין דף תקע"ו ע"א ורש"י שם. ש"ע יו"ד סי' רס"ז סעיף כ"ז. עיין רמב"ם פ"ו מהל' טומאת צרעת.

אם התחילו להתענות יום א׳ אם יתענו אף בר״ח כאשר נראה מהש״ע סי׳ תקע״ב ופסק דלא כוותי׳ בנר״ד שאף אם התחילו יפסיקו בר״ח וט״ו בשבט. כיון שבשעה שגזרו הב״ד לא עלו בדעתם שיפלו ימי ר״ח וט״ו בשבט ביום ב׳ שודאי לא עליהם ירדו לגזור ואין צריך תשלומין. וגאון א׳ נושא ונותן עמו. ומסיק דלא עלה על דעתם בנ״ד ואף אם התחילו מפסיקין. רק שצריך תשלומין כדעת התוס׳ דדינא הכי הוי אף ביחיד ושכן דעת הש״ע.

ר״ח בשבת ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ויאמר יעלה ויבא בעבודה ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא. ובמוסף כולל בברכה רביעית שבת ור״ח ומוסיף מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. אלפסי ור״ן פ״ב דיו״ט דף רפ״ז ע״א. ש״ע א״ח סי׳ תכ״ה. ברייתא דביצה דף י״ז וערובין.

ר״ח טבת שחל להיות בשבת שלשה ספרים מוציאין וקורין ששה בפ׳ השבוע. ובשני קורא א׳ בשל ר״ח. ומתחיל וביום השבת. ובשלישי קורא מפטיר דשל חנוכה. (מימרא דר׳ יצחק נפחא מגלה דף כ״ט. אלפסי ור״ן פ״ג דמגלה דף שס״ח ע״א) ואם חל בחול מוציאין שני ספרים וקורין באחד שלשה בשל ראש החדש ובשני קורא א׳ בשל חנוכה. ואם טעה החזן וקרא ארבעה בשל ראש חדש אם לא הוציאו ספר שני אין צריך לקרות יותר אבל אם הוציאו ספר שני משום פגמו צריך לקרות חמישי בשל חנוכה. (רוקח והכל בו בשם רש״י) ואם טעה והתחיל צריך להפסיק לקרות בשל ראש חדש. (אבודרהם הל׳ ברכות.) ואם צריך לברך על קריאת ר״ח עיין לעיל סי׳ ק״כ דפלוגתא דפוסקים הוא. ש״ע א״ח סי׳ תרפ״ד סעיף ג׳.

ר״ח טבת שחל להיות בשבת מפטירין רני ושמחי. פרי חדש על א״ח סי׳ תכ״ה ש״ע א״ח סי׳ תרפ״ד סעיף ג׳. ומפטיר רני ושמחי. (במאי דסליק מיני׳. ועוד דפרסומא ניסא עדיף. הרא״ש).

ראש חדש יש מקפידין שלא להסתפר בו משום סכנה כדאיתא בצוואת דר׳ יהודה החסיד. עיין שבוע שחל ת״ב להיות בתוכה שאלה בסוף הפסק.

ר״ח מצוה להרבות בסעודה. ש״ע א״ח סי׳ ת״ט.

ר״ח ניסן מתחילתו עד אחר אסרו חג אין נופלין על פניהם לא ביום ולא בלילה. ואין אומרים צ״ץ ואין מתענין ואין מספידין הכי איתא במס׳ סופרים. הר״ש הלוי מבאר להב״י ריש תכ״ט ל״ה מראש חדש ניסן עד אסר חג. וכו׳.

ר״ח ניסן נשים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות בפני המת דוקא. ואם אומרים צדוק הדין פלוגתא. ש״ע א״ח סי׳ ת״כ.

ר״ח סעודתו כשבת אין עושין. ומאחרין ולא מקדימין. אלפסי ור״ן פ״א דמגלה דף ש״ס ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ תי״ב דמצוה להרבות בסעודת ר״ח. וכתב בעל עולת שבת דמשמע בירושלמי שהוא מצוה כמו סעודת פורים. ומג״א שם ודיני יעלה ויבא בברכת המזון. שם סי׳ תכ״ד. מטה משה אות תק״ל.

ר״ח פלוגתא אי כל מלאכה מותרת בו או מלאכת דבר האבד דוקא. משנה ב׳ פ״ד דמגלה ר״ע ת״ט. ש״ע א״ח סי׳ ת״ז. ועיין במפורשים שם דנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה מפני שלא רצו לתת נזמיהן למעשה העגל. עיין בעולת שבת ונתן הקב״ה שכרן שמשמרות ר״ח כדאיתא בפרקי דר״א. והרוקח כ׳ כשהחודש מעובר אין להחמיר עליהן ביום שני שאינו אלא מנהג מדינה ולדבריו אפשר להתיר להן ע״י חרטה. ומיהו כתב כיון שדעתן קלה אפשר דמסרכי ותבאנה להקל בשני הימים. וצריך שהמנהג הזה יהי׳ מקובל עליהן בשלימות ולא יעשו מלאכה בין להשתכר ובין

שבעה פסוהל. (מימרא דרב הונא סוגיא דף ג׳ ובפי׳ הרא״ש שם והרי״ף בסוף פ״ב ובגמ׳ דף ט״ו). ולענין גודל אין לה שיעור למעלה. עיין משנה אלפסי ור״ן פ״ב דסוכה דף שמ״ג ע״ב.

ראש וזקן אין להם אלא טומאת נתקים. עיין זקן וראש.

ראשון בזכותם זכו ישראל לשלשה. ראשון להכרית זרעו של עשו. ולבנין בית המקדש. ולשמו של משיח. בשכר שלשה ראשון. פירש״י שביתת הרגל דפסח. שביתת הרגל דחג. ונטילת לולב שנקראו ראשונים. פסחים פ״ק דף ה׳.

ראשון חוזר לעבודתו. שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. כהן גדול משום איבה כהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין. פי׳ כשאירע פסול ביוה״כ ומינו אחר תחתיו. אבל כשמת שני חוזר לעבודתו. מגילה פ״ק דף ט׳. יומא פ״ק דף י״ב. הוריות פ״ב דף י״ב.

ראשונים אם גדולים או אחרונים. שאלו את רבי אליעזר. ואמר תנו עיניכם בבירה. א״ד עידיכם בבירה. יומא פ״ק דף ט׳.

ראשונים אם הם בני מלכים אנו בני אנשים. ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים. עיין אם הראשונים.

ראשונים אשריהם שעושים דין אפי׳ על אונס שינה. שלא על אונס שינה עאכ״ו. זה היה כשמוצאין שומרי בהמ״ק ישינים שהיה להם רשות לשרוף כסותם ולחובטן במקלות. תמיד פ״ק דף כ״ח ע״א.

ראשון לא שייך למימר אלא היכא דאיכא מנין בתחילה. להכי דרשי בפרשה ולקחתם לכם ביום ראשון ראשון לחשבון עוונות ולא דריש בהני תרי ראשון דאיכא בהדיא פרשתא. רדב״ז תשובה.

ראשון לחשבון עוונות יום ראשון של סוכות. מטה משה אות תת״ק דף צ״א.

ר״ח אב שחל להיות בשבת אם מפטירים שמעו או השמים כסאי. ש״ע א״ח סי׳ תכ״ה. בהג״ה מטה משה אות תש״ח.

ר״ח אומרים האשכנזים קריאות ר״ח בפסוקי דזמרה והספרדים לא. ש״ע א״ח סי׳ תכ״א.

ר״ח אין אומרים בו שיר של חול. הלקט ח״א רצ״ז.

ר״ח אלול ודיניו פלוגתא אי אמרינן בהפטרה השמים כסאי או עני׳ סוערה. ש״ע א״ח סי׳ תכ״ה מהרר״א מזרחי ח״א ז׳. מטה משה אות ת׳ שע״ז. הספרדים מפטירים עניה סוערה. והאשכנזים השמים כסאי.

ר״ח אלול ודיניו. מטה משה. תשע״ח. טעם למנהג שתוקעין מר״ה אלול. תשע״ט. טעם המנהג לעמוד לסליחות. תש״פ. ענין ברכת התורה בימי הסליחות. תשפ״א. ענין עטיפת ציצית קודם שיאיר היום. תשפ״ב. מי הגון להתפלל הסליחות. תשפ״ג. ענין יום הראשון מהסליחות. ומי שמתענה שלשה ימים רצופים וכו׳. תשפ״ד. מי שמתענה שלשה ימים רצופים יתפלל בכל יום עננו במנחה. ואם התחיל במוצאי שבת יבדיל אחר וישתה והוא לא ישתה. תרומת הדשן קנ״ז.

ראש חדש אם לא הזכירו בתפלה מחזירין אותו. בברכת המזון אין מחזירין אותו. הר״ן פ״ב דסוכה דף שמ״ג ע״א.

ר״ח אסור בתענית וכן בחנוכה ופורים. והמתענה בהם תענית חלום צריך למיתב תענית לתעניתו. ש״ע א״ח סי׳ תי״ח. עיין גבורות אנשים דף ל״ה. ל״ו. ל״ז. הובא בלקט הקמח א״ח דף נ״ב ע״ג מעשה שגזרו במדינות ליטא להתענות כל שני חמישי שני. ונשאל מה יעשו בר״ח וט״ו בשבט כשיחולו ביום שני. והב״ד לא שתו את לבם שיהיו הימים הנזכרים ביום שני. הורו שהשמש יכריז בקהלה שלו להתענות כל יום שני וחמישי זולת ימים שאין בהם תחינה. ונסתפק בשאר מקומות במדינה שהכרוז הי׳ התם אם

ר"ה נפקדו בו שרה רחל וחנה. עיין פ"א דר"ה סי' ב'. והר"ן פ"ג דמגילה דף שס"ט ע"א. אלפסי ונ"י פ"ו דיבמות דף תק"ד ע"ב. אלפסי ור"ן פ"א דר"ה דף ש"ו ע"ב.

ר"ה עושים שני ימים אף בארץ ישראל. ש"ע א"ח סי' תר"א.

ר"ה קריאת התורה בו ודיני'. ש"ע א"ח סי' תקפ"ז. וסדר יום שני. ש"ע א"ח סי' תר"א. מטה משה אות תת"ב טעם לקריאת הפרשה וההפטרה. לע"ש אות ת"ת כ"ד. טעם הקריאה והפטרה ביום שני.

ר"ה שוה ליובל לתקיעה ולברכות. עיין יובל שנה.

ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בו שופר ואסור לטלטלו. אם לא לצורך גופו ומקומו. ש"ע א"ח ס"ס תקפ"ח. ואם אומרים צדק פלוגתא ש"ע א"ח סי' תקצ"ב.

ר"ה שני ימים כיומא אריכתא דמיא וקדושה אחת להם. ומערב אחד ומלתא בטעמא. משנה ז' וח' פ"ג דעירובין. ר"ע ואלפסי שם. מטה משה ה' פ' י"ט דשבת. ש"ע א"ח סי' שצ"ג וסי' תט"ז. רמב"ם פ"א מהל' יו"ט. פסקא כ"ד שני ימים טובים של ראש השנה קדושה אחת הן וכיום אחד הם חשובים לכל אלו הדברים אלא לענין המת בלבד אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה אסורה בשני וכן כל כיוצא בזה. ועיין כ"מ שם. ועיין פ"ח מהל' עירובין ברמב"ם ומ"מ ד"ה אמר אברהם אבל בשני ימים טובים של ר"ה פשיטא להוא דקדושה אחת הן אפילו לקולא. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל בספר קצר שלו. ועיין מגן אברהם ש"ע א"ח סי' תט"ז ס"ק א' אבל בראש השנה אפילו נאכל הערוב ביום הראשון יוצא בשני דקדושה אחת הן אפילו לקולא. מגיד משנה ורשב"א ורמב"ם. וצ"ע דבסי' תק"ג פסק דאסור לבשל מיום טוב לחברו אפי' בראש השנה דלהקל לא אמרינן דקדושה אחת הן. וצ"ל דקיימא לן דראשון עיקר וא"כ אסור לבשל בו ליום שני. אבל גבי תחומין כיון דראשון עיקר הוה לי' יום שני חול ומותר לצאת חוץ לתחום.

מטה משה אות תתכ"ב ושוהין בין מנחה למעריב כשאר יו"ט ואין עושין שום מלאכה לצורך הלילה. והא דאמרינן דקדושה אחת היא היינו דווקא לחומרא לענין צידה ומחובר וביצה לאוסרו כל שני הימים ולא לקולא. מטה משה אות תתכ"ז. ר"ה שחל ה' ו' והובא דורן לישראל ביום ה' והוי חששא מחובר או צידה וכן ביצה הנולדת בראשון אותו דורן אסור עד מוצאי שבת דראש השנה כיומא אריכתא דמי. וכן מסקנת הפוסקים. אות תתכ"ח דבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל בי"ט ראשון של ר"ה מותר בי"ט שני ולפי שאין בו איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה שנאמר קדושא אריכתא הוא אלא כעין קנסא היא שמא יאמרו לו להביא. ודיו לקנוס אותו בראשון. וכן ביו"ט ושבת. וכן הוא בא"ח בסי' תכ"ו. וכן דייק מהר"ש מדברי סמ"ג דלא אסר בשני י"ט של ר"ה אלא דבר שיש בו הכנה או דבר הנעשה בו מלאכה כלומר ע"י מלאכה ממש. וכן פסק מורי ז"ל בפסקיו.

ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ואכל כאלו לא אכל בסוכה אפי' אם הוא סוכה גדולה גזירה שמא ימשוך אחר שולחנו. משנה ז' פ"ב דסוכה. ש"ע א"ח סי' תרל"ד. אלפסי ור"ן פ"ב דסוכה דף של"ג ע"א וע"ב. ושלטי גבורים שם אות א' הכי פסקי הלכות גדולות ומיימוני כרבנו. והרי"ץ גיאת. והר"ר ישעיה והר"ז הלוי פסקי שיצא. ולזה הסכים הרא"ש. ועיין שלטי גבורים שם אות ב' כתב הרא"ש ז"ל בסדר רבי עמרם פסק בשש מקומות הלכה כבית שמאי והך דהכא שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו חדא מנייהו. ועיין שם שהאריך. סוכה שאין לה שבעה על

ובתשובות רש״ל סי׳ ה׳. וכן הוא מנהג פירארא להקל היינו בראש השנה ויוה״כ כרגלים לכל דבר גם להפסיק. פסקי הרא״ש ואלו מגלחין הקשה הראב״ד מכדי רב פפא כרשב״ג ס״ל דאמר ר״ה ויו״כ כרגל הוא ומפסיק מהרר״י בן לב. ח״ג נ״ו. עיין משנה ו׳ פ״ג דמ״ק. ש״ע י״ד סי׳ שצ״ט. סעיף ו׳ וט׳ וי׳.

ר״ה ויו״כ. מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך. אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה. ולכך בר״ה ויוה״כ יש לדלג והחיות ישוררו וכרובים יפארו. ערכין פ״א דף ה׳ בית יהודא סי׳ ב׳.

ר״ה ויוה״כ מתפללין בקול רם. מטה משה אות תשצ״ג. ש״ע א״ח סי׳ תקפ״ב.

ר״ה ויוה״כ נקראים רגלים לענין שלשה רגלים אחר מיתת אשתו. פסקים וכתבים סי׳ ב׳ וסי׳ א׳ ג׳ י׳. ובסי׳ נ״א על מה נהגו לישא אשה בתוך שלש רגלים למיתת אשה. עיין סי׳ כ״ח. ועיין סי׳ קי״ז אימתי אומרים בראש השנה עולת החדש. ובסי׳ קי״ח, סדר על חטאים שאומרים ביום כיפור. עיין משנה ו׳ פ״ג דמ״ק.

ראש השנה ותפלת מוסף וסדר ברכותי׳ ותקיעותי׳. משנה ה׳ ו׳ פ״ב דר״ה ר״ע תי״ט. ש״ע א״ח סי׳ תקצ״ב ושאר סימנים שם.

ר״ה יהא רגיל לאכול המוציא וגם התפוח בדבש. והגם דנראה דבאחד סגי העלה דעיקר לאכול שלשתם יחד דהיינו המוציא ותפוח בדבש דאז יוצא ידי כל הדעות לענין ברכה. שבות יעקב ח״ב תשובה כ״ז והביא דברי הלבוש א״ח סי׳ תקפ״ג ושירי כנסה״ג בהגהות הטור ס״ק א׳. מטה משה אות תש״ץ.

ר״ה יהא רגיל לאכול ראש איל. עיין סימנא מלתא הוא. ר״ה יהא רגיל לאכול רוביא. כרתי סלקא תמרי קרא. כריתות דף ו׳ ע״א. הוריות דף י״ב. ש״ע א״ח סי׳ תקפ״ג ושאר מנהגים שם. ואין אוכלים אגוזים בגימטריא חטא. ועוד טעם אחר שם.

ר״ה יומא קמא אי חמים כולא שתא חמימא. אי קרירי כולא שתא קרירי. ב״ב פ״ט דף קמ״ז.

ר״ה לאילן. עיין משנה א׳ דר״ה. מרדכי פ״ק דראש השנה ציבור שבקשו לגזור תענית בה״ב ופגע בתענית ט״ו בשבט יש לחוש לראש השנה דכל הני ארבעה ראשי שנים ולדחות אותו דכיון דתני ארבעה ראשי שנים בהדי אהדדי בהא דמי אהדדי.

ר״ה מצוה לשבות והוא יום ראשון של חדש שביעי שנאמר בפ׳ אמור בחדש השביעי בא׳ לחדש יהי׳ לכם שבתון. אסור לעשות בו מלאכה שנאמר שם כל מלאכת עבודה לא תעשו. שתיהן מס׳ יו״ט פ״ק. ופ״ט של ר״ה. רמב״ם פ״א מהל׳ י״ט. סמ״ג עשין סי׳ ל״ו וחלק לא תעשה סי׳ ע״ג סמ״ג סי׳ קצ״ג. א״ח תר״ב תר״ג. חלק אדם נתיב ו׳ חלק א׳. כל בו סי׳ נ״ח.

ר״ה מתענין בו. עיין ריא״ז. הובאו דבריו בשלטי גבורים פ״ב דר״ה דכתב דאם רוצה לקיים כלו לד׳ ואין לו פנאי באכילה ושתי׳ כדי שלא יבטל מלמודו או מתפלה יכול להתענות. וכ״כ בפ״ק דר״ה. והמרדכי בפ״ק כתב בשם רב נחשון כמה ראיות שאסור להתענות. וכן בתשובה לרבנו אביגדור הובאו בהג״ה אשר סבי מרדכי דפוס קראקא. וכתוב בליקוטי מהרר״י ווי״ל סי׳ נ״ו שהמתענה צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות לקיים כלו לד׳. המתענה בו אינו יכול לאפות ולבשל לאחרים מהרר״י ווי״ל סי׳ נ״ה. ועיין מטה משה אות תש״ץ בשם כמה פוסקים דאסור להתענות.

ר״ה נהגו לילך אצל ימים ונהרות ולמה. מטה משה אות תת״ך.

מתנת בריא מחיום. מתעסק נתן מתנה מן העסק. נדוניא אם אין האב מביא ראי׳. נזקין דנים דיניהם. ניזק נאמן ונשבע ונוטל. נכסי מלוג ודיניהם. נמסר נשבע ונוטל. נפקד שבועות שלש. נפרע שלא בפניו. נשבע ונפטר בשבועתו ואח״כ. נתבע אמר לתובע עשה לי ראי׳ שלא נשאר לך עלי כלום. נתחייב בדין כל זמן שמביא ראי׳ סותר. ספק נולד ברשותו עליו להביא ראי׳. עגונה נתקדשה בלא ראי׳. עדות מפיהם. עדות נזקין. עליו הראי׳. עסקא מוציא הנותן. ערב לא יתבעו אותו תחילה. פנקס השותפות אם מה שכתוב בו. צוואת שכיב מרע. קרקע אם הוא בחזקת משכיר. ראי׳ אין מביאין. ראיות אין סומכין עליהם. שבועות אלמנה וגרושה. שוכר אם נאמן לומר פרעתי. שותפים לא. שותף שמת בטלה שותפות. שטרות העולים בערכאות. שטר חוב המוכרו. שטר חוב נקנה דוקא בכתיבה ומסירה בשם מהר״ם טראני ח״א קמ״ז. אלפסי ור״ן פ׳ עשרים דשבת דף קנ״ח ע״ב ודף קנ״ט ע״א.

ר״ה בשבת עיין מטה משה אות תתי״ג. ותתי״ט.

ר״ה ויו״כ אומרים בהם זמן. אלפסי פ״ג דערובין דף קצ״ט ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ ת״ר. והלכתא אפי׳ בשוק אומר זמן ולא בעי׳ לי׳ כוס. אלפסי שם ועיין ש״ע א״ח סי׳ תרי״ט. ועיין אלפסי ור״ן סוף פ״ג דר״ה דף שי״ז ע״א. ושלטי גבורים שם אות ד׳.

ר״ה ויו״כ כרגלים אם לא לענין הכרזה באבידה כנראה מפשט המשנה דף פ״ב דב״מ. עיין באלפסי ונ״י דף ע״ט ע״ב ועיין רמב״ם פי״ג מהל׳ גזילה ואבידה.

ר״ה ויו״כ כרגלים לבטל אבלות. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ב ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ תקמ״ח סעיף י״א. הר״ן שם וז״ל וכ׳ הרמב״ן הלכה למעשה דר״ה ויו״כ כרגלים גמורים הם לענין אבלות לפיכך הקובר את מתו אפי׳ שעה אחת קודם ר״ה בטלה ממנו גזרת שבעה ונוהג בגזירת שלשים עד יוה״כ ויוה״כ מבטל ממנו גזירת שלשים. ומגלח ערב יוה״כ. לא גלח בעיו״כ מותר לגלח יום אחר יוה״כ וכו׳. שלטי הגבורים שם אות ב׳. ואחר שהקובר את מתו קודם ר״ה אין יוה״כ מבטל ממנו גזירת שלשים. וכן אם קברו קודם יוה״כ אין החג מבטל ממנו גזירת שלשים דתרי קולי בחדא אבלות לא עבדינן וכו׳. עיי״ש רמב״ם פ״י מהל׳ אבל פסקא ג׳. הרגלים וכן ר״ה ויום הכיפורים וכו׳. וכל הקובר את מתו אפי׳ שעה אחת קודם הרגל או ר״ה ויוה״כ בטלה ממנו גזרת שבעה. נמצא מונה לאחר ר״ה ויוה״כ כ״ג יום. ולאחר פסח י״ז יום וכו׳. והראב״ד השיג עליו ואמר יש כאן שיבוש שהרי יום א׳ לפני ר״ה הרי הוא שבעה. וראש השנה שבעה. ע״כ. וגם הכסף משנה תמה על הרמב״ם והביא דברי הרמב״ן לחלוץ כנגד הרמב״ם וכתב דס״ל דאין דבריו נראים. ועיין תשובות השייכות לספר שופטים הובא ברמב״ם עם פי׳ מגדל עוז סי׳ י״ז שהאריך וחילק בין תספורת וגיהוץ דשייכי בגוף האבל לשאר מילי. עיין כנסה״ג א״ח סי׳ תקמ״ח בהגהות הטור וז״ל יש מי שסובר דאפי׳ מת לו מת ז׳ ימים קודם ר״ה או יוה״כ אינו מגלח לא ער״ה ולא ערב יו״כ. אלא ז׳ ימים לפני ר״ה ור״ה הרי י״ד ושמנה שבין ר״ה ליו״כ וז׳ דיוה״כ. הרי כאן כ״ט. ויום שלאחר יוה״כ הרי כאן שלשים. ואין ספק דלא עבדינן כסברא זו להחמיר מהריב״ל ח״ג סי׳ נ״ג. אמר המאסף בעל סברא זו סובר דמה שפסקו בפ׳ אין מגלחין כרשב״ג שאמר ר״ה ויוה״כ כרגלים היינו שהרגל יחשב לשבעה כמו שלש רגלים אבל להפסיק לא. וכו׳. נ״ב זו הסברא הוא מגדולי המורים. ומי שירצה לעשות מעשה כזאת הסברא אין מוחין בידו מ״מ טוב להחמיר. מהריב״ל ח״ג סי׳ נ״ג אמר המאסף ומנהגנו להקל כסברא זו. עיין בתוספת

ובתשובות

ראיה מצוה להראות לפני ד׳ ברגלים שנאמר שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך בפ׳ משפטים. ואין הנשים חייבים בראי׳. חגיגה. מ״ק. רמב״ם פ״א מהלכות חגיגה סמ״ג עשין רכ״ח. ראיה הכל. ראיה עיין.

ראיה מצי לאתויי והו״ל לאתויי מההוא דר׳ יוסף גופי׳ אמרה אלא איכא למימר דלמא לא שמעה מיני׳. כללי גמרא למהרי״ק על הליכות עולם. יבין שמוע דף ק״ו ע״א בעירובין הרא״ש קי״ג כי איתי אביי מלחי הבולט ה״מ לאתויי מההוא דלקמן אלא מחדא מנייהו מייתי ואע״ג דטפי הוי ניחא לי׳ לאתויי משום דר׳ יוסף גופי׳ אמרה דלמא לא שמעה מיניה. אין מורא אלא של בשר ודם. אוי להם לבריות. טרנאות. אלמלא נתנה רשות. אסור לאדם שיקדש את האשה. אין הבטה אלא מלמעלה למטה. בעיא בעי׳ לפעמים. ברכות הראי׳. דחזינן מחזקינן.

ראי׳ עיין. האי דמחדדנא. הודאה בפני שנים. היזק ראי׳. והי׳ עיניך רואות את מורך. ומה ראי׳. לאו דלא יראה. זב הרואה שני ראיות. חגיגה כו׳. חזקה אין לאנשים. האלו. בדאיכא עדים וראה. חמי טבריה בירושלים. טוען טענת אונס בפקדון. יראה יראה. יש אם למקרא בשם הליכות אלי אות ת׳ קנ״ב. יש רואה אינו נאמן בשבועה. יש אדם שיש לו קרקע עולה. כל שישנו בביאה. כתב מה לך תחת הצורה. ליל ה׳ אינו. לפניו אין לשין. לוקח הוא ביד. אינו נאמן לומר בדאיכא עדים וראה. מאי שנא ומאי שנא. מה ראית. מומים באשה. מימי טבריא. מעילה בקול. ספק ברשות הרבים. עדות בידוע שלא בראי׳. עדות וצרופו. עד כיון שהגיד בשם מהר״ם טראני ח״א קע״א. מימי לא נסתכלתי. עולת ראי׳. עינים עיין. ערי יהודה. פיה פתחה בחכמה. שם חמשה ברכי נפשי. פירות גינוסר. צורות אסור להסתכל. קטן שיכול. קרי כתיב. ראי׳ בעזרה. ראי׳ הכל. ראי׳ מצוה. ראי׳ עיין. ראית. רגל אסור לעלות. רגלים מצוה. רואה. שותפים אין להם חזקה בדאיכא עדים. ראה. ראוהו. ראות עינים. שלמי חגיגה. שלמי שמחה. שלש מצות. תלמוד הלומד תורה.

ראי׳ עיין׳ אגב דבעית. אומן שומר שכר. איידי לא אמרינן. אין לא ראינו. אין לא שמענו. אין למידין מקודם מ״ת. אין מביאין ראי׳. אסור אין להתיר. אעפ״י שאין ראי׳ לדבר. בן עשרים שנה לא הביא. בת עשרים שנה שלא הביאה. גזלן אין לו חזקה. גט שאבד אחר שנתגרשה אין כותבין אחר לראי׳. גט שחרור. דאתמר או דאמר. דיין ידין בדיני ממונות. דרך שדהו. המוציא מחבירו. זמן בית דין. חזקה אין לאיש. חזקה אין לאשה. חזקה אין לאנשים האלו. חזקה גדולה היא שסוקלין. חזקה לניזקין. חזקה שלש שנים דוקא באין לו ראי׳. חזקת הבתים וחצרות. חלוקת שותפים ודיני׳. וקרהו פעם מחמת השותפות. טוען טענת אונס בפקדון. טוען טענת המנהיג. טען אחר גמר דין. טוען טענת המנהיג. יחיד ורבים הלכה לענין גר. יחיד ורבים הלכה כרבים ספר גט פשוט דבור אמנם דאין סומכין על הראיות לסתור סברות הקדמונים אפי׳ להכריע בין גדולי הפוסקים. יש רואה. יתומים אין נפרעין מהם אלא. יתומים השביחו הנכסים. כדי נסבא. כל זמן שהוא מביא ראי׳ סותר את הדין. לוקח מקרי מוחזק. לוקח הוא בידי׳. לשון מסופק. מחט שנמצא בעובי בית הכוסות. מטבע נקנה באגב. מטלטלי לפלוני אמר שכיב מרע. מקח וממכר ודיני׳. משכיר בית לחבירו בשטר. מתנה בשם מהר״ר גמ״ל בענין מחלוקות אם המקבל מתנה צריך להביא ראי׳ שאלו הנכסים היו בשעת המתנה. מתנת בריא דיינינן בה משמעות הלשון דבכל לשון דמסופק על המקבל להביא ראי׳.

מעשה או דיבור והלא דברים פשוטים הם ליעיין מר במילי בש״ע סי׳ ש״ז סעיף ח׳. וכההוא דפרק השוכר את הפועל הביאה הרי״ף בע״ז דף שפ״ג דפוס סביוניטא ההוא חמרא דהוה בספינתא שמע ישראל קול שיפורא דבי שמשי ואזל. אמר רבא חמרא שרי מימר אמר גוי השתא אתי השתא אתי. ואי משום שבת הא אמר לי׳ איסור גיורא בגיותא אמינא יהודאי לא מינטרי שבתא דאי אנטרי כמה כיסי משתכחין בשוקא ואע״ג דלענין מגע גוי למען ליהוי נתפס כגנב להתיר היין דיה סברתו דלא מנטרי ישראל שבתא מ״מ משם משמע דיכול הישראל לבוא בספינה לראות את יינו בשבתא דאין שם מעשה ולא דיבור אלא הרהור וראי׳ בעלמא והדברים פשוטים. ורמ״ף מ״ח הביאו מוהר״ר גור ארי׳ ל״ו בהגהותיו על ש״ע א״ח סי׳ ש״ז ס״ק א׳ כתב דמותר לעיין בגוי העושה מלאכה בשבתות כדי ללמדה. והט״ז א״ח ס״ס רמ״ד בענין הגוי העושה מלאכה בעד הישראל שכתב המגיה ויזהר שלא ישב ישראל אצל הגוי בשבת כשעוסק במלאכתו במטבע או בקבלת המכס כתב ואם יושב שם כדי שלא יגנוב הגוי מעות המכס מותר וכן ברחיים מותר רק יזהרו שלא ידבר כלום. ובמג״א שם איתא וכן סמוך לפסח רשאי הישראל לשמור הרחיים שלא יתחמץ וכו׳. ועל הכל מצאתי דאיתא בס״ס ש״ז בהגהות רמ״א וכן בב״י בשם מהר״מ וא״ח ז״ל וכן גוים העושים גבינות בשבת וישראל רואה יקנה אותם ממנו מ״ט גוי אדעתא דנפשי׳ קעביד ואעפ״י שהי׳ ישראל עומד בעדר חדש או חדשים ואדעתא למוכרם לישראל קא עביד שרי וכו׳. ובכגון דא אמינא ולא מסתפינא פוק חזי מאי עמא דבר והיהודים שלנו הולכים לשמור בעדר עומדים שם אף בשבת ורואים ואינם מדברים ומעולם לא מיחו בידם הרבנים המובהקים אשר קדמוני וגם אנחנו הבאים אחריהם אמרנו הנח להם לישראל אם אינם נביאים המה בני נביאים. ומאי דסליק אדעתי׳ דמר בענין חלוב בהמות של ישראל וכו׳ דדוקא בהמתו של ישראל מותר ולא של גוי. במחילה מכבוד תורתו לעיין בשאר דינים באותו סי׳ ש״ה אשר ציין בשאלתו ויראה דקיל טפי בהמתו של גוי מבהמת ישראל וכבר הוכחתי לעיל דאמירה לגוי במלאכת הגוי מותרת בשם המ״מ אבל אין הדין ההוא פגע ולא נגע כלל לענין הדין הנשאל בענין ראות בשבת הכשר הגבינות דשם דיבור איכא וכאן אפי׳ דיבור ליכא אלא ראיה והרהור בעלמא זאת היתה לי דעתי הקלושה וקלה כמות שהיא וכיהודא ועוד לקרא. יאמר נא אדוני בעדי שלום שלום למעלת החבר זלמן נ״י. וגם לאדוני אני כופל שלום. הצעיר יצחק בכמהר״ר שמואל לאמפרונטי זלה״ה כותב וחותם פה פירארא ביומא תלתאה ותלת עשר למב״י שנת ה׳ תצ״ב.

ראיה מביא הגמרא לפעמים דריש ראש הפסוק ועיקר ראיתו סמוך אסיפא. וכן איפכא. יבין שמוע בכלל ק״ץ.

ראיה מביא מברייתא ולא ממשנה משום שדרך הברייתא לפרש ואם איתא הוו״ל לפרושי. כללי הגמרא למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף קט״ז ע״א.

ראיה מביא מדברי קבלה והדר מייתי מדברי תורה בסוף יומא ופי׳ התוס׳ דפ״ק אפי׳ לא הי׳ לפוסקים לאסור מן התורה יש לנו לאסור מדברי קבלה. וכ״כ בפרק כירה דף נ״ו ובריש ב״ק גבי ברייתא דכאשר יבער מן הגלל. ועפי״ז יתפרש מה שכתבנו לא דמי דהתם איכא לאקשויי לעולם קרא ל״ל ונהי בלא קבלה מ״ט מייתי הגמרא קרא וסברא אמנם בההוא דיומא ובב״ק אין להקשות תרתי קראי ל״ל דחד דברי תורה וחד דברי קבלה. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף קי״ב ע״ב.

וכו׳ ע״ש. מקטן מקשי׳ לי׳ ותירץ כדתירץ איסי דלמא אית לי׳ טעמא עדיף מהאי. משכח רברבי. משל לצייד. שתי לשונות כלשון איכא דאמרי בגמרא א״ו. ד״ה וכן אשכחן.

ראיה הכל חייבים בה חוץ מחרש כו׳. משנה א׳ דחגיגה. רמב״ם ריש פ״ב מהלכות חגיגה נשים ועבדים פטורים מן הראי׳ וכל האנשים חייבים בראי׳ חוץ מחרש ואילם ושוטה וקטן וסומא וחגר וטמא וערל וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאוד שאינם יכולים לעלות על רגליהם כל אלו אחד עשר פטורים החרש אעפ״י שהוא מדבר אפי׳ חרש באזנו אחת פטור מן הראי׳ וכן סומא בעינו אחת או חגר ברגלו אחת פטור האלם אעפ״י שהוא שומע פטור. טומטם ואנדרוגנוס פטורים מפני שהם ספק אשה, חציו עבד וחציו בן חורין פטור מפני צד עבדות שבו. שנאמר יראה כל זכורך להוציא את הנשים ומצות שאין הנשים חייבים בה אין העבדים חייבים בה ועוד הרי נאמר בבא כל ישראל להוציא עבדים. ונאמר בבא כל ישראל ליראות כשם שהם באים להראות לפני השם כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו להוציא סומא שאינו רואה אפילו נסמית עינו אחת שהרי אין ראיתו שלימה ושם נאמר למען ישמעו להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה ולמען ילמדו להוציא מי שאינו מדבר שכל המצווה ללמוד מצווה ללמד ונאמר בעלותך לראות פני ד׳ שלש רגלים מי שיכול לעלות ברגליו להוציא חגר חולי וזקן וענוג. וכבר ביארנו בהל׳ ביאת מקדש שאין הטמא ראוי לביאה וכן הערל מאום כטמא. מקמץ מצרף נחושת והעבדנים הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות. כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנאמר יראה כל זכורך ואם הי׳ הקטן חגר או סומא או חרש אפי׳ באחת אינו חייב לחנכו אעפ״י שהוא ראוי לרפואה שאלו הי׳ גדול והוא כך הוא פטור גמרא דחגיגה פ״ק דף ו׳ ע״א. שיטה א׳ ד״ה הכל חייבים בראי׳ וכו׳. מעשה חייא דף י״א ע״ב שיטה א׳ תוספת תקנתם את רבו וכו׳. רצוף אהבה סי׳ קכ״ז מהר״ש יונה סי׳ ע״ט. עיין יד אליהו למהר״א מלובלין תשובה צ״ג בענין הגר ביום ראשון. קטן אינו מתאבל בענין הגר ביום ראשון. יראה יראה. כל שישנו בביאה.

ראיה והרהר בלא אמירה לגוי מותרת בשבת. שאל ממני מעלת הרב ר׳ יצחק בכמר מנחם ממודינא מלוגו באגרתו כתובה ביום ראשון יום עשירי לספירת העומר שנת ה׳ת״צ״ב ז״ל מידי קראי בא״ח סי׳ ש״ה בענין מותר לומר לגוי לחלוב בהמתו בשבת. נשאלתי אם היהודי אשר נתחייב לו הגוי ליתן כמה גבינות כשרות יכול לעמוד ביום ש״ק ולראות לחלוב בהמות הגוי ולפי שדעתי נוטה להחמיר דדוקא אמינא בהמתו של ישראל מותר ולא של גוי דאע״ג דגוי בדידי׳ קא טרח מ״מ ראיית ישראל מסייע לי׳. יורינו מר דרך זו אלך דאמינא מלתא דאמרה הוד מלכא ושלום רב מיני הטרוד ונעלב נבזה והדל אישים יצחק בכמר מנחם ממודינא זלה״ה חותם בלוגו יומא קמא ועשיראה למב״י. ומעל׳ החבר זלמן משתחוה לפני מעכ״ת ונותן לו אלף תנות על מה שעשה עמו. וזאת היתה תשובתי לאסקולסתיקא דאורייתא. שלום רב. הנני בא בתשובה שלימה לאגרת מעכ״ת לאמר דאין שום חשש איסור לראות בשבת את הגוי החולב בהמותיו אע״ג שהוא מחויב ליתן אח״כ הגבינות לישראל. הגוי בדידי׳ קטרח ואפי׳ אמירה במלאכת הגוי מותרת גמורה ר״ל דמותר לישראל לומר לגוי לעשות מלאכת הגוי כדכתב המ״מ על הרמב״ם פ״ו מהל׳ שבת על פסקא כ״א. וכ״ש הכא דאין הישראל עושה ומדבר כלום. ומי מעכב על ישראל שלא יראה פרות הגוי וגם פרותיו בשבת בדליכא בישראל שום

מעשה

משנה ד׳ ע״ו דנידה. ממזר כשר לדון דיני ממונות ופסול. אחריך לפלוני אמר נותן וכו׳ שאלה. אסמכתא ליכא אלא. אסמכתא ליכא במחול. בכור אינו נוטל. בן יורש בראוי. בנן נוקבין. בעל אינו יורש את אשתו בראוי. בעל חוב אינו גובה מראוי. בעל אינו נוטל בראוי. יבם אינו נוטל בראוי. יבם זוכה. ישראל הבא מכח גוי. כתובה אינו נגבית אלא. כתובה וגבייתה מן. דאינה נגבית מהראוי. כתובה וגבייתה מן המוחזק. כתובה ועישור נכסים לא. כתובות בנין דכרין ודיניה. מה מכר ראשון לשני. מלוה בשטר נקראת ראוי. נדוני׳ שלה הבאה לגבות. נדוני׳ נגבית מן הראוי. עישור נכסים אינו. עישור נכסים ודיני׳ מהרר״א ן׳ חיים ח״א ס״ב. פלגא מלוה דעסקא. שטר חצי זכר. ובפרט בשם מהרר״ש לויריא ענין ראוי. ועבודת הגרשוני ע״ה. ראות עינים עיין. בני מחוזא. פ״א ופ״א גרמה לי׳. כעס עיין ברכות. מלוה ברבית כמה סמיומות. סומא. עינים עיין. ראי׳ עיין. רבי זירא ושאלותיו.

ראיה אין מביאין עיין. אין מביאין ראי׳.

ראיה בהבטלה. לא יבטל מה שעליו. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. ובין שמוע דף קי״ב ע״ב. כתב הר״ן פ״ב דנדרים כשאנו דוחים את הסיוע לא מפני זה נדחית הראי׳ וכן אמרו חכמי הגיון לא בהבטל ראי׳ יבטל מה שעליו הראי׳. וזה שאמר הלכתא כוותיך ולא מטעמיך. וכ״כ תוס׳ פ״ב דגיטין דף מ״ז אעפ״י שהראוי שהדיחוי אמת כדמסיק מ״מ ראי׳ גמורה ליכא ולעולם מצי למימר דרבה סבר אין קנין. הלכתא כוותיך.

ראיה ביד חבירו כגון הקונה שעבוד שטר כופין אותו להוציאה לזכותו מ״מ ולע״ש סי׳ ס״ו. תרומות הדשן ש״ע כ״ח. שטר שבידך.

ראיה בעזרה דוקא משנה א׳ פ״ג דחגיגה. ת״ט. רמב״ם פ״א מהלכות חגיגה דין א׳.

ראי׳ גדולה זימנין נקיט ברישא והדר זוטרא וזימנין נקיט איפכא. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף כ״ח רי״ט ע״ב בפ״ד דב״ק תנו רבנן ובעל השור נקי מחצי כופר א״ל ר״ע והלא הוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו הביאהו לב״ד וישלם לך א״ל ר״ע אין דיני אלא כשהמית עפ״י עד אחד או עפ״י הבעלים, תניא אידך א״ל ר״ע אין דיני אלא במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם. הי אמר לי׳ ברישא רב כהנה אמר מתכווין אמר לי׳ ברישא. רב טביומי אמר המית אמר לי׳ ברישא. רב כהנא אמר מתכוין אמר לי׳ ברישא משל לציד ששולה דגים מן הים משכח רברבי שקיל משכח זוטרי שקיל. רב טביומי אמר המית א״ל ברישא משל לציד ששולה דגים מן הים משכח זוטרי שקיל משכח רברבי שדי זוטרי ופרש״י מתכוין א״ל ברישא דראי׳ גדולה היא אבל המית עפ״י עד אחד ראי׳ קטנה היא דאיכא לאותבי׳ וכו׳. משכח רברבי ברישא שקיל להו וכי הדר משכח זוטרי שקיל להו ה״נ אע״ג דראי׳ גדולה אמר לי׳ ברישא כי הדר משכח ראי׳ זוטרתי אמרה ניהילי׳ משכח זוטרי ברישא שקיל להו סבר דלמא לא משכח אחרינא וכי הדר משכח רברבי ולית לי׳ מנא כולי האי דלוחזקי לכולהו שדי זוטרא ושקיל רברבי. ה״נ המית א״ל ברישא דאכתא לא הוה ידע מילתא דעדיפא מינה כי הדר משכח האי הדר בי׳ מקמייתא. כתבתי זה ללמד למתווכחים שאע״ג שטען טענה חשובה אל ימנע מלטעון טענה אחרת אעפ״י שאינה כ״כ חשובה ואין נ״ל אם הוא בהיפך. שני לוחות הברית תורה שבע״פ כלל לשונות סוגיון אות ר׳ ד״ה ראיות ממקרא ומשנה ומביא הראי׳ באחרונה מהמשנה וקשיא בהנ״ל להביא ראיה מהפסוק באחרונה הואיל והוא ראי׳ יותר חזקה וי״ל וכו׳

ראובן שלח שמעון לקנות לו בית מגוי ונתחרט ראובן והכרית הגוי לשמעון שיקח הבית ראובן חייב בהיזקו מהר״ם טראני ח״ב קע״ב.

ראובן שימש בכהונה ט״ו שנים ושוב קידש אשה גרושה ואמר שאינו כהן לאו כל כמיני׳ לחזור בו וכ״כ מהרר״י לוי סי׳ ל״ג וכתב דנראה דפסל עצמו ממעלות כהונה על פיו לומר שאינו כהן. באר שבע דף קט״ז ובדפוס פראנקפורט דף צ׳ ע״א. שאלה ע״ה ועיין בת״י סי׳ ק״ו. ושבות יעקב צ״ג מוהרי״ט ח״א קמ״ח מקיים פסק רבני ויניציאה לכוף בשוטים לכהן שהחזיק זה ט״ו שנים לישא את כפיו ולעלות לתורה ראשון בכינוי כהן ואח״כ קדש את הגרושה באמרו שאינו כהן דלאו כל כמיני׳ ואין חשש בכפי׳ זו לגט מעושה יעו״ש. ורדב״ז רס״ג. וכתב לקט הקמח אה״ע דף כ׳ ע״א ובתשובה שלי כתבתי לחלק בין היכי דהוא אומר שאינו כהן להיכי דבאמת יש עדים עליו ששקר ענה במה שהחזיק עצמו לכהן ושאינו אלא בן ישראל. וביארתי דין כל הבכורות שנפדו על ידו וודאי ואותן שהן בספק שהיתה השאלה שנשאלו עלי׳ אם יצאו מידי פדיון או צריכין לחזור ולפדות את עצמן. עיי״ש ובת״י ק״י שנשאל והשיב קרוב למה שכתבתי ועיין במבי״ט ח״א רי״ט ורדשד״ם אה״ע רל״ה ומוהרר״י הלוי ל״ו ופרח מטה אהרן ח״א צ״א לקט הקמח אה״ע דף קע״ט ע״ב ועיין הרא״ם מ׳ וצ״ז וריב״ש שע״א בכהן שרצה להחזיר גרושתו שכפוהו בשוטין להוציא וקי״ל דמעשין לפסולות. יד אליהו למהר״א מלובלין תשובה ל״ז אחד החזיק עצמו בכהן ונפדו על ידו ופסק דזה פשוט דהבנים הידועים צריכים לחזור ולפדות והמעות חמש סלעים חייב להחזיר אך מה שחזר ונתן כבר כנהוג זה ינכה דמסתמא לא מכווין למתנה. והילדים שהם בספק אם נפדו על ידו אין צריך לפדות מחדש. ומאימתי נקרא רשע אך צ״ע אם הי׳ זה בן גרושה ופלפל שם אם מתה כהונה אי בטלה כהונה. וביאר דברי הרמב״ם פ״ו מהל׳ רוצח ותירץ עמ״ש הכ״מ בצ״ע ופסק דאין צריך להחזיר המעות וכמה קושיות בדברי הרמב״ם. שם השגה על תשובות חוות יאיר סי׳ ק״י. ולא דמי זה לבעל מום וממזר לא חי וזר ששימש בשבת והניח בצ״ע בבן גרושה.

ראובן שעבד שטרי חוב לשמעון בחובו ובפרט נכסים שביד שותפו ושמעון תובע מהשותף שיפרעהו. גם בעלי חובות אחרים באים ותובעים והוא טוען שכל הנכסים נאבדו. מהר״ם טראני ח״ב ע״ו.

ראו גדילים שגדלתם אומרים לאב כשסוקלין בתו נערה מאורסה שזנתה על פתחו. אלפסי ור״ן פ״ד דכתובות דף קע״ד ע״ב. מגיד משנה פ״ג. מהלכות איסורי ביאה ד״ה והיכן סוקלין.

ראוהו אביו. עיין ב׳ דתמיד.

ראוהו ב״ד פ״ג דראש השנה.

ראוי׳ היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית אלא שבאה עליו במכאוב אלא שאכלה פגה סנהדרין פ׳ י״א דף ק״ז. עין ישראל סי׳ רל״ג.

ראוי הי׳ רבינו שתשרה עליו שכינה אלא שבבל גרמה לה. מ״ק דף כ״ה כך הספיד רבי אבא על רב הונא עין סי׳ ל״ג. הספדא עיין בגמרא.

ראוי ומוחזק מה נקרא ראוי ומוחזק תשובת מ׳ אלשקר סי׳ כ״ח תשובת אלשו״ך סי׳ י״ח. כל דבר שיש בו צד הפקעה משוי׳ לי׳ ראוי. דברי ריבות סי׳ ע״ח. פלגא מלוה דעסקא נקרא ראוי שם. ועיין מטה יוסף ח״מ תשובה י׳ שאסף כמעט כל מיני ראוי ומוחזק הבאים בפוסקים חדשים גם ישנים. מחוסר גוייבנא נקרא ראוי.

ראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש שראוי לדון דיני ממונות ואינו ראוי לדון דיני נפשות. וכגון ממזר. ועיין משנה ד׳ פ״ד דסנהדרין

משנה

והשליש יתום ביד לוי בטענה שקנאם ראובן ממנו הרי זה פשע ויורשי שמעון רצו גובין משליש רצו גובין מלוי. וכ״כ תורת אמת סי׳ ק׳ וק״א. ואם גבה משליש חוזר הוא וגובה מלוי. מהרר״ש כהן ח״ג ע״ג.

ראובן נאמר לו שמשפחה אחת שכינויה שלה ככינוי שלו היו כהנים והי׳ נוהג עפ״י רב אחד חומרי כהנים ולפעמים לא הי׳ מקפיד. ולימים נשא אשה גרושה אין חייב לגרשה. מהר״ם טראני ח״א רי״ט.

ראובן נדר שאם הקהל לא יעשו לו דין נגד שמעון שביזהו לא יכנס להתפלל בתוך הקהל ההוא ונתוועדו טובי הקהל וגזרו על שמעון שאם בתוך הזמן כך יבקש מחילה מהק״ק ישאר בכבודו ואם לאו יורידוהו. נראה שלא יוכל ראובן לבא בתוך הזמן הזה להתפלל בקהל. מהרר״א ן׳ חיים ח״ב ק״ח.

ראובן נשא אשה וכתב לה שאם תמות בלי זרע של קיימא שיחזיר הנכסים ליורשי׳ ומתה האשה והניחה בן ומת בתוך שלשים יום. יורשי האשה אומרים שהוא נפל ולא כלו חדשיו הדין עם ראובן הבעל דיש שלא שהה שלשים יום באדם הוי ספק נפל ועל יורשי האשה להביא ראי׳. אמנם אם הי׳ התנאי אם ישאר ממנו וולד של קיימא לא יחזיר כלום. על הבעל להביא ראי׳. ת״ש הרמב״ן סי׳ י׳. זרע של קיימא.

ראובן נשבע לשמעון לשלם לו כל מה שיתן ללוי. נראה דיכול לומר קים לי כהרמב״ם ופטור. והקשה עליו מהררש״ך ח״ג סי׳ ל״ד. ובני שמואל סי׳ ל׳. ועיין מהררי״ט בי״ד סי׳ כ״א. מהרר״י בן לב ח״א דף ק״א.

ראובן נתן לאשתו הבית אשר הי׳ דר בו. גם לקרובתו בשעת מיתה נתן בית אחרת ורוצה להשתמש בשל האלמנה. מהר״ם טראני ח״ב ל״ג ע״ב.

ראובן עיין. ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר. חטא בשביל. כל האומר דוד. שלש ערים הבדיל משה.

ראובן עשיר נתן ללוי סך מעות להתעסק והריוח לאמצע ונכתב שטר שותפות ומת לוי והניח חובות הרבה ובאים לתבוע מראובן אין להם עליו כלום. מהררש״ך ח״ב קנ״ו.

ראובן צוה מחמת מיתה שלאה אשתו תשלוט בכל נכסיו ואחר פטירתו נתנה לאה קרקע לדינה בתה וכתבה בשטר המתנה שמכח כתובתה נתנה לה ונפטרה לאה ונשאר בן בנה של ראובן ולאה. זכתה דינה. בני שמואל ל״א.

ראובן ראו מה בין בני לבן חמי דאלו בן חמי אע״ג דמדעתי׳ זבני׳ לבכורתי׳ ככתוב וימכור את בכורתו ליעקב. חזי מה כתיב בי׳ וישטום עשו את יעקב. ואלו בני אע״ג דע״כ שקלי׳ יוסף לבכורתיה אפילו הכי לא איקני בי׳ דכתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם. אמרינן התם דע״כ קראה שמו ראובן על שם העתיד כדאמרינן התם שמא גרים ברכות פ״ק דף ז׳.

ראובן שהפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותבע הפקדון מיד שמעון מפני ששמעון חייב לו וראובן אמר ללוי מה לך אצל ממוני ושמעון מודה שהממון של ראובן. דבר פשוט הוא שלוי חייב להחזיר הממון לראובן. מרדכי דף ל״ט. עיין בסוף מהרש״ל.

ראובן שותפו של שמעון מת ואחר כמה יגיעות פרע שמעון לאשה כתובתה ועכשיו אפוטרופסי היתום שנשאר טוענים על שמעון ואומרים שפשע במה שלא פרע מיד והוציא הוצאות למזונות ולפרנס האלמנה הדין עמהם והיתום קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד בכל מה שנתעסק שמעון ולא נטל רשות מבית דין מהרר״ש כהן ח״ב ק״ח.

ראובן

והיכא לא. ופטר ראובן ושמעון מטענת לוי. מטה יוסף מ״ח תשובה ז׳. שכחה היכי חיישינן.

ראובן ושמעון נתפסו להריגה בר מינן, ועמד איש אחד והשיג כתב מן המלך להצילם. וטרם הגיע הכתב יצא ראובן לחירות ונשאר שמעון לבדו וברור הוא שלא יתרבה ההוצאה בעבור שנים יותר מאלו הי׳ אחד בלבד יפרע שמעון את הכל. מהר״ם פדווה ס״ג.

ראובן חייב לשמעון מנה בעד שטר חליפין ומת ראובן והניח סחורה ביד לוי ושלח שמעון לקנותה בשעת הפרעון מעכב הדמים בעד המנה הדין עמו אם היורשים גדולים ואם השטר חליפין חשוב כשטר גמור מהרר״ש כהן ח״ב קט״ו.

ראובן חייב לשמעון מנה והמחהו אצל גוי אחד בעד סחורה שמכר לו ונעשה ראובן ערב בעד הגוי וכתב שטר ערבות ואחר כמה שנים מת שמעון והיתומים תובעים המנה מראובן והוא טוען שיביאו ראי׳ שלא נתפרע אביהם הדין עמו מהרר״א ן׳ חיים ח״ב. א׳. ט׳. ערב ישראל בעד גוי.

ראובן לא רצה לעמוד עם שמעון בדין תורה ושמעון מחמת זה עבר עמו על שבועתו שמחלו זה לזה ותבעו בערכאות של גוים נקרא עבריין בין על השבועה בין על התביעה. מהר״ר בצלאל מ׳. מחילה עיין.

ראובן לוה משמעון סך מה ליתן כל כך כסף לערך סך מה פחות שהי׳ שוה ן׳ לבנים כיון דלראובן לא הי׳ אז כסף ולקח כ״כ פחות משוויו בשביל הקדמת המעות לכ״ע הוי רבית אך כיון שכתוב בשטר שנתחייב לתת לו סך כסף בעד סך מעות שקבל ממנו ולא כתוב בעד סך מעות שהלוה לו הוה לי׳ אבק רבית. ולכן מה שגבה המלוה אינו מוציא ממנו, ובמה שלא גבה אין מוציאין הרבית מהלוה מוהרר״ט בספר תורת חיים ח״ג סי׳ ל״ז. שם אף שנשבע ראובן אין אומרים לו לעבור בקום ועשה לפרוע רבית ולקיים השטר ואסור למלוה לקבל ומונעים לו ב״ד שלא יעבור אך מה שגבה גבה. ואעפ״י שעדיין לא פרע הראובן הקרן אין לו לגבות הרבית שנתן כיון דיש לו שבועה אבל מה שהי׳ לו יותר על הקרן לא ישלם. שם כיון שנשבע לו לפרוע לזמן פ׳ ועבר הזמן איכא פלוגתא אם יש עוד חיוב שבועה עליו ועוד מחלוקת אחר אם יכול ראובן לומר קים לי כיון שהוא ספק אסור וינכה מהקרן כפי ראות הדיינים. פוסקין על הפירות. פירות אין פוסקין. רבית דרבנן דרך מקח וממכר.

ראובן מחזיק בבית אחד שקנה משמעון ושטר המכירה בידו ובן שמעון מוציא שטר מוקדם שאביו מכרה לו. וראובן טוען לו שהוא הי׳ סרסור במכירת הבית ועוד מביא עדים שהוא קנאו קודם לזמן שטרו והוי הוא מוקדם אלא שאיחור מלכתוב השטר עד חמש שנים. והדין חוזר וטוען. מהרר״א ן׳ חיים ח״ב מ״ב. זכותו אבד כל העושה מעשה.

ראובן מכר ביתו לשמעון ודר בו שמעון שנה או יותר ושוב יצא מהבית וחזר ראובן לביתו ושמעון לוה מעות מלוי ומשכן ביתו שטר המכר והי׳ משלם לו שכירות הבית. שוב הלך לו ולוי תבע את ראובן תן לי הבית או תפרע השכירות הוציא ראובן כתב ידו של שמעון מוקדם לשל לוי איך חזר ומוכרו לו ולוי טוען קנוניא עשיתם יש דרכים שזוכה בהם ראובן וחיישינן לקנוניא אפי׳ במקום שהרמאי יכול לבוא לידי הפסד ומחלוקות בשטר ראי׳. איכא דאמרי דנקנה בכתיבה ומסירה. ואיכא דאמרי דדוקא שטר קני׳. מהר״ם אלשיך ס״ב. בית מכר ראובן לשמעון.

ראובן מת ושמעון תפס בעד חובו קצת מנכסיו שהיו בביתו ואחר ימים נטה למות ומסר הנכסים הנזכרים ביד שליש שיתנם ביד יורשיו והשליש

הספינה שטען בו ראובן עופרת וגם לקחו מה שאומר שהוליך וראובן טוען כי שקר הוא דובר. יעו״ש תורת אמת צ״ה.

ראובן הי׳ מוחזק לעני ויורשיו זנין ומפרנסין אותו וכשנפטר תפסה אשתו את כל הנמצא אחריו ויצא עלי׳ קול ולא יאסף שהשאיר אחריו ממון רב ויורשיו תובעין מהאשה שתגבה כתובתה והשאר שתחזור להם וזאת אומרת שאין הקול אמת ונשבעה שלא אתפסה בעלה צררי וגם שלא השאיר אחריו כלום. והיורשים הכחישוה והביאו את האיש שהי׳ בידו ואת האשה שמסרה לו מלבוש אחד שהי׳ תפור בתוכו סך אלף ומאתים זהובים באופן שנתברר שנשבעה לשקר. והנה מחמת האיום והגיזום שעשתה האשה ליורשים לא הוציא כל זכותם מידה מהסך הנזכר אשר נתברר לא זו אף זו נודע אח״כ שמסרה ביד איש אחר סך גדול כנזכר ויותר ממנו ויהי בחלותה את חליה נתנה במתנה הנכסים שהיו תחת ידה וגם המופקדים ביד שליש מאתה ויורשי הבעל לשאול הגיעו כל מה שהניחה האשה אחרי׳ יען כי בגזל באו לידה והנה אחר שבירר הכחשת האשה וגזלתה הועלה כל הנכסים בחזקת יורשי הבעל קיימו כיון שהיא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית וכיון שכן זכו בכל יורשי הבעל ושהדרך הטוב והישר הוא לפשר ביניהם בסך היותר על סך האלף ומאתים זהובים שנתפרסם בבית דין שנשבעה לשקר שעד הסך ההוא בלי ספק יורשי הבעל יגבו אותה משלם ועל השאר יתפשרו. עיין פני משה ח״ב פ״ז ובח״א סי׳ ו׳. ועי״ב. ותורת אמת כ״ג ל״ד וקצ״ח הר״ם אלשקאר ל״ג. מהררי״ט ח״א קנ״א. בני שמואל ל״ז פרח״ש מ״ו. לקט הקמח אה״ע כ׳ קמ״ז עמוד ד׳.

ראובן הלוה לשמעון מנה ושמעון שעבד לראובן מקומו בבהכנ״ס. אבל לא התנה עמו שישב עליו בחנם וראובן ישב שם עד מות שמעון וישב שם עוד אחרי מות שמעון הלוה. והן עתה יורשיו רוצים לסלק ראובן מן המקום ורוצים לנכות לו שכירות מכל השנים שעברו יראו דמנכין לי׳ משום דהויא אבק רבית. עבודת הגרשוני ק״ט.

ראובן הקנה סחורה לשמעון בקנין גמור שיוליכנה בשותפות למוכרה במקום פלוני ושוב עשה עמו קנין שלא ימכור סחורות עצמו קודם סחורות השותפות ונטל ולא קיים הקנין הוי קנין דברים. מהרר״ם טראני ח״ב דף ק״ח.

ראובן ושמעון ולוי שותפים. ולוי נכנס בינו בלי ממון השותפות. והוא גובה כל החובות שיש להם על אחרים ופורע החובות שהם חייבים לאחרים. לימים באו לחלוק, עומדים לחשבון. אמר לוי לראובן ושמעון אתם חייבים לי סך ממון שלויתי מאחרים לפרוע חוב אחד. כי באותו העת לא הי׳ נמצא בידינו מעות. ראובן השיב שאינו יודע שום דבר מזה כי הוא לא הי׳ אמר לו מעולם שהוצרך ללות מאחרים כדי לפרוע ושמעון השיב כי אמת הוא שאמר לו לוי שהי׳ צריך ליקח מעות בהלואה כדי לפרוע חוב אחר והוא אמר לו שיקח בהלואה וכן עשה ולקח בהלואה זה הסך שהוא טוען עתה אמנם אינו זוכר עתה למי פרע ומי הי׳ הבעל חוב ועוד שהרי בפנקס שבידם כתוב בפרטות כל ההכנסות וההוצאות שמזמן השותפות אחת לאחת ולא נמצא כתוב רמז מזה החוב שאומר לוי שלקח בהלואה וגם מצאו כי כל פרעון הב״ת הי׳ מהמעות שנכנס בידם ממקום אחר וגם אין אחד בהם שהוצרך להפרע ע״י הלואה וגם בריא להם שלא הי׳ להם חוב אחר זולת זה שכתוב בפנקס וכיון שכן ודאי שכבר נתפרע לוי מה שלקח בהלואה מן הממון שנכנסו בידו ולכן לא נכתב בפנקס החוב הזה. המחבר מצדד צדדין ומביא פוסקים על ההוא דהחוב ודאי והפרעון ספק ואח״כ הביא פוסקים להוכיח אי חיישינן לשכחה לכתוב בפנקס. והיכא חיישינן

והיכא

ראב"ד עיין הראב"ד.

ראבי"ה הוא אבי העזרי והוא אבי אסף. מהר"י מינץ. עיין מהרי"ק סוף דף ס"א בתשובה י"ד מדיני נשואין המפקפק בזה כללים בדרכי הפוסקים מ"ת לבעל כנסת הגדולה דף קס"ג ע"ב אות צ'. חליצה קודמת או יבום שאלה.

ראב"ע עיין הראב"ע.

ראה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך. אלפסי פ"ט דסנהדרין דף רפ"ח ע"א. ש"ע י"ד סי' ר"ח סעיף י"א.

ראה אביו שהטמין ממון ואמר של פלוני הם של הקדש הם אם במוסר דבריו בלשון צוואה דבריו קיימין ואם כמערים שלא יחזיקוהו כעשיר אין צריך לקיים דבריו בדינא פ"ג דסנהדרין דף ל' ע"א.

בא אחד ואמר ראיתי את אביך שהטמין ממון. ואמר של פלוני הם או של מעשר שני הם או של הקדש הם אם הם טמונים במקום שהמגיד היה יכול ליטלם נאמן ואם לאו אינו נאמן. הי' פקדון ביד אביהם ואינו יודע היכן הניחו ואמרו לו בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם ושל פלוני הם או של מעשר שני הם ומצאם במקום שנאמר לו ובמנין שנאמר לו. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין אלא הרי הם שלו. ש"ע ח"מ סי' רנ"ה סעיף ז' ח' ט'. עיין אלפסי ונ"י פ"ג דסנהדרין דף רע"ז ע"ב. ורמב"ם פ"י מהלי' זכי'. דברי חלומות.

ראה ויתר גוים משנה ג' פ"ה דב"ק. תי"ט ב"ק פ"ד דף ל"ח. יבמות פ"י דף צ"ב. אלפסי ונ"י פ"ד דב"ק דף כ' ע"ב דוקא לענין נזיקין דסברא אבל שאר גזל אסור. אתגורי אתגור א"כ מצינו חוטא נשכר. פי' יש להם פתחון פה לעורר תגר כך שמעתי ונ"ל שר"ל יש להם שכר. ע"ז פ"ק ד"ב.

ראה מעשה ונזכר הלכה. שאלו להלל מי ששכח ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו וכו'. ואמר כך מקובלני מפי שמעי' ואבטליון פרק אלו דברים דף ס"ו.

ראובן אמר לשמעון אתה הולך למקום פלוני השתדל נא לגבות מיהודה כך וכך מעות שחייב לי וכנגדם מסר שמעון ביד ראובן כל כך שטרות שיגבה אותם לחשבונו. והי' מיהודה לא יגבה דבר ונפטר ראובן והיתום שואל משמעון דמי חוב של יהודה באומרו שהוא עשה בשטרותיו חליפין עם אביו ושמעון משיב שלא הי' הדבר כן אלא שכל אחד הי' טורח בעד חבירו. רשד"ם ח"מ רכ"ב.

ראובן בא בהרשאת שמעון ותבע לוי ואמר לוי לא הי' דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהי' מונח בבית דין עד שיבא שמעון וישבע ויטול. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהי' הממון מונח בב"ד עד שיבא שמעון וישאל. ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחר שנתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכב ולומר לו אינו נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים אחרונים כדי שיכוונו הבעלי דינין טענותי' ואין מעכבים שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה. רמב"ם סוף פ"ג מהלי' שלוחין ושותפין יד אליהו תקנ"ד דף ע"ד ע"ב.

ראובן הודה ולא בוש. עיין ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר. בתי הרבה יין עושה.

ראובן הי' לו עסק עופרת עם שמעון ושמעון אמר לערל שהי' חייב לו עופרת שיוליכם למקום המיוחד לראובן ובאו שודדי לילה ושללו הספינה

מרישא וסיפא והגמ׳ חלקת לשנים והתוס׳ כתב בריש נזיר דרך הגמ׳ להקשות כעין קושיא ראשונה ולתרץ תירוץ ראשון ובלבד שישמיענו שום חידוש.

קשיא רישא לסיפא כנסת הגדולה א״ח בכללי גמ׳ דף קנ״ט עמוד ד׳ אות צ״א חקירה א׳ במשניות ובריתות דקשיא רישא לסיפא אמרינן דתנא גופי׳ ספוקי מספקא לי׳ מהריב״ל ספר א׳ דף קנ״א עמוד ג׳ יבין שמועה דף צ״ו.

קשר המותר והאסור בשבת ש״ע א״ח סי׳ ש״ז הרמב״ם פ״י מהל׳ שבת קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב כגון קשר גמלים והספנים. קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור אבל אסור. קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה. משנה א׳ ב׳ פרק ט״ו דשבת ר״ע אלפסי ור״ן פט״ו דשבת דף קמ״א. בני אדם הרגילים לתפור בתי זרעותיהם בחוט או במשיחה וכשפושט עצמו מתירה ומרחיבה וכשלובשו מהדק התפירה אסור בשבת לעשות כן. אבל אם כל הנקב מוקף תפירה שחלל הנקב נראה מותר. מרדכי פ׳ כלל גדול. כתב מו״ה גא״ל ס״ק א׳. ובית הצואר שקושרו בחוטין ואינו יכול להתירם אלא א״כ חותכם אסור, ב״י, ועיין שלטי הגבורים שם בארוכה אות א׳ עיין משנה אחרונה דשבת פוקקין מודדין וקושרין בשבת. ובאלפסי ור״ן פ״י דשבת דף ק״ן ע״ב שהקשרים שאינם חייבים עליהם משנה ב׳ פט״ו דשבת משמא דגמרא.

קש שעל המטה מנענע בגופו דסתמו מוקצה להסקה. ואם הניח עליו מבעוד יום כר או כסת מנענע אפי׳ בידו שהרי הכינו מבעוד יום לשבת עליו וכן אם חשב לשכב עליו הרן ס״פ במה טומנים משנה ואלפסי פרק עשרים דשבת דף ק״ס ע״ב ש״ע א״ח סי׳ ש״א סעיף ח׳ דטלטול בגופו אפי׳ לצורך דבר אסור מותר.

קיתון של מים או שאר משקין מותר ליתן בשבת כנגד האש להפיג צינתן ובלבד שיהי׳ רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדות בו. (פי׳ מתחמם ונכווית דהיינו מקום שכרסו של תינוק נכווית בו. אבל אסור לקרב אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו ואפי׳ להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו אסור כיון שיכול להתבשל שם הר״ן בשם הירושלמי ובשם ר״י וש״ע ש״ע א״ח סי׳ שי״ח סעיף י״ד סעיף ב׳ מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקים בכלי שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור שם באלפסי ור״ן פ״ג דשבת דף קי״ו ע״א בגמ׳ שם מ׳ בעובדא דר׳ יצחק בר אבדימי וכהנה שם. וה״ה בפירות או שאר דברים הנאכלים כמות שהם חיים מרדכי פ׳ כירה ועיין לעיל סי׳ רכ״ד סעיף ד׳. ועיין הר״ן שם ובשלטי גבורים אות א׳ שהאריך בדינים אלו רמב״ם פ׳ כ״ב מהל׳ שבת מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפשר לא שיחם וסך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה והוא שלא יחמו המים עד שתהא כרסו של תינוק נכווית בהן ומחמם בגד ומניחו על גבי מעים בשבת.

קשר של תפלין צריך שיהי׳ למעלה כדי שיהי׳ ישראל למעלה ולא למטה. וצריך שיהי׳ כלפי פנים כדי שיהי׳ ישראל לפנים ולא לאחור. למעלה פי׳ בגובה הראש ולא למטה בצואר. כלפי פנים ממול עורף ולא בצידי הראש, ל״א שיהי׳ הקשר מבפנים והנוי של דלת מבחוץ, מנחות פ״ג דף ל״ה. ועיין פרקים וכתבים סי׳ קע״ט דצורת הדלת בקשר ולא ברצועות וכצורת דלת דוקא. אלפסי הל׳ תפלין דף פ״א ש״ע סי׳ כ״א.

תם ונשלם אות ק׳ מספר פחד יצחק שבח לאל ב״ע.

ראב״ד

פרק המדיר דף ע״ג. כללי גמרא שם ע״א בריש נדה הוה מצי למפרך מרב לרב אלא דפריך לשמואל טפי בפשיטות.

קשיא מקשה אעפ״י שהתירץ פשוט. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמוע דף קט״ז ע״א. כנסת הגדולה מ״ח בכללי גמ׳ דף ק״ס ע״ב אות ק״ע בפ׳ כירה כל הני דמקשי ידע הגמ׳ שיש לתרץ כן אלא רוצה לראות אם יש לתרץ בענין אחר אינו אלא על צד הדוחק כשאי אפשר לתרץ באופן אחר. הראנ״ח בדרשותיו דף רע״ו ע״ד.

קשיא מקשה הגמרא אף מדבר דלא הויא הלכתא. כללי גמרא למהר״י קארו הליכות עולם יבין שמועה דף צ״ח ע״א וע״ב.

קשיא מקשה לאוקמתיה וצ״ל דההוא מתניתין דמותיב מינה לאוקימתא בתרייתא אדם לא אסיק אדעתי׳. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק׳ ע״א.

קשיא מקשה לאחד מן החולקים ולפי האמת גם לשניהם קשה אלא דמקשה להחוא דמצי פריך לי׳ בהדיא טפי תוס׳ פרק עשרה יוחסין. ובזה אני מיישב רש״י פ״ק דביצה דף ט׳ ע״ב ד״ה מכלל וכו׳. פליגי יחידים בהלכה. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק׳ ע״ב שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל אלף הוא ענין ד״ת מצי הגמ׳ וכו׳. פעמים שהי׳ יכול להקשות לשני אמוראים אשר באותו סוגיא ולא הקשה אלא לפי שהקושיא אליו יותר בפשיטות פ״ק דנדה דף ב׳.

קשיא מקשה לאידך גיסא ולא דניחא לי׳ גיסא אחרינא כי מצינו דהדר מקשה ג״כ לאידך גיסא אחרינא. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ט ע״א.

קשיא מקשה לא ממשנה ולא מברייתא אלא מכח המציאות כההוא דפרק במה טומנין דפריך מ״ש מיחם ע״ג מיחם וכתב שם ר״י דלא מכח ברייתא פריך אלא ממעשה בכל יום שנותנים מיחם ע״ג מיחם וכן הוא הפירוש בברייתא דרבי חייא מדפתי וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל אלף הוא ענין ד״ה מצינו קושיא.

קשיא מקשה לרבי יוסי ב״ר יהודה במקום דקשה גם לת״ק דידי׳. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ו ריש ע״ב ור״י ברבי יהודה האי אחד מאי עביד לי׳ כתבו תלמידי הרשב״א ה״ה דקשיא לת״ק דידי׳ אלא דניחא לי׳ לאקשויי לרבי יוסי ב״ר יהודה דלדידי׳ קשיא ולת״ק לא קשיא אלא דמייתר.

קשיא מקשה על אמורא והי׳ יכול להקשות על אמורא שקדם באותו סוגיא וכן מה שהקשה לאותו שקדם הי׳ יכול להקשות לזה וכתב התוס׳ בפרק מרובה דף פ״ז שכמו שהוקשו בבית המדרש הוקבעו בגמ׳. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל אלף הוא ענין ד״ה מצינו הגמרא מקשה.

קשיא מרישא דמשנה אע״ג דאיכא לדחויי מקשינן אלא דסמוך אסיפא הליכות עולם שער ב׳ פרק ב׳.

קשיא מרישא חביב לי׳ לגמרא לאקשויי ומדיוקא ולא מסיפא דאיתא בהדיא. הר״י הלוי ס״ט ה׳. כללי גמ׳ לכנסת הגדולה א״ח דף ק״ם ע״ב אות ק״ל.

קשיא ראשונה חוזר ומקשה ומתרץ תירוץ ראשון. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ג ע״א. בפ׳ הזהב מקשה מן האונאה ארבעה כסף וכו׳ ודחי לי׳ והדר פריך מסיפא כדפריך מרישא ודחי לי׳ כדדחי ברישא ומצאתי כתוב שהמקשה הקשה בבת אחת

מרישא

לאמורא דאמרי לי' גברא אגברא קא רמית כדאיכא בסנהדרין פרק זה בורר וכן הרבה. ולפעמים אמור דברי פלוני מימרא הוא ומימרא לא ס"ל כי הא דאמרינן בפ' חזקת הבתים דאקשינן מרב ביבי וכו' וכתב הרשב"ם שם מימרא שהי' אומר משם אחרים ואי הוה אמר רב ביבי משמיה דנפשי' קאמר גברא הוא וגברא אגברא לא רמית ע"כ הרי כשמקשינן מאמורא לאמורא ודברי האומר שמקשינן הוא מגופי' אז מתרץ גברא אגברא קא רמית וכשדבריו הם דברי אחר אז מתרץ דברי פלוני מימרא הוא ומימרא לפלוני לא ס"ל. ולפעמים מקשינן מאמורא לאמורא משום דהלכתא כוותי'. וב"ק די"ט מקשינן מימרא דרב לרב חנן ופירש"י אע"ג דרב אמורא הוא מקשינן מיני' משום שרבן של בני גולה הי' בדור חוץ משמואל עכ"ל. ולפעמים מקשינן מאמורא לאמורא היכא דקים לן הלכה כמותו כי הא דקאמר והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים וכו' ורבים כמוהו וכו'. והרמב"ן בחידושי מס' ב"ב כתב דאקשינן נמי משמואל דרב גובריא. וכן מרב כהנא מקשינן משום דגברא רבה הוא. כמו שמצינו במעשה דרבי יוחנן דהוי' חריף טפי.

קשיא מאיסורא דרבנן לאיסורא דאורייתא מצינו דמקשה. הליכות עולם שער ב' פ"ב.

קשיא מדידי' לדידי' מקשה ומשני הא דידי' הא דרבי' ולפעמים משני תרי תנאי ואליבא דפלוני. וכן בתרי אמוראי. הליכות עולם שער ב' פ"ב ד"ה זמנין כשמקשה. ועוד שם ניחא לן למימר דפליגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו מלומר דפליגי אליבא דחד שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל למד. זה הוא ד"ה מצינו דאין ח"ו לחשוד אחד מהם משקר כי נאמנים הם בבית ה'. וכל אחד מה שאומר בשם רבו הוא אמת. רק זה שמע מה שאמר רבו מתחלה ואח"כ חזר הרב מדבריו ולא הי' זה אצל החזרה ואידך הי' אצל החזרה. (לא ידעתי למה צריך לכל זה כבר אמרו בשבועות כ"ו במעשה דרב כהנא ורב אסי לבך אנסך עיי"ש ועיין יבמות ל"ב. חיים) ובמס' יו"ט פרק אין צדין בפלוגתא דרב ולוי ואמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת. דאנא ולוי הוי יתיבנא קמי דרבי כי אמר רבי להא שמעתתא באורתא אמר מותרים באכילה. בצפרא אמר מותרים לקבל. אנא דהואי בבי מדרשא ושמעתי הדרי בי וקבלתי ולוי דלא הוה בבי מדרשא לא שמע ולא הדר בי'.

קשיא מינה ובה היא קושיא יותר חזקה מאשר ממנה לזולתה כ"כ שארית יוסף. וכ"כ הרשב"א בשיטותיו. והדבר מבואר מנפשו. וכן נראה מהתוספת פרק המוציא יין דף ע"ט גבי מה ששנינו קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה. דפריך הגמרא מן הברייתא מרישא והדר פריך מסיפא. וכתבו שם התוס' דה"מ למפרך ברייתא גופה רישא לסיפא ותירצו בשם ר"י שכן מצינו בהמפקיד גבי רמי גזל אגזל. אבל רש"י נראה לו כל זה דוחק. וכתב וז"ל ורמי סיפא וכו' וקשיא רישא מסיפא ע"כ. ונפקא מינה שכאשר יקשה המקשה ממשנה לזולתה או מן הברייתא והי' יכול להקשות במשנה או בברייתא מינה ובה ולא הקשה שצריך לבקש טעם לפחות לדעת רש"י והרשב"א דאלו לפי' ר"י אין כ"כ קפידא עכ"ל.

קשיא ממשנה שיש לדחות בנקל דרך הגמרא להקשות והדר מקשה ממשנה שאין לדחות. הליכות עולם שער ב' פ"ב.

קשיא מסיפא לפעמים קודם שמקשה מרישא. כללי הגמ' למהר"י קארו על הליכות עולם דף ב' ע"ב בס' יבין שמועה ושם הטעם.

קשיא מצי לאקשויי דרב אדרב וצריך לומר דלא שמיע לי'. כללי גמ' למהר"י קארו על הליכות עולם. יבין שמוע דף ק"ו ע"ב. תוס'

פרק

זה אמר קשיא ופירש״י וז״ל קשיא לשון הפסוק קשה לתרץ למ״ד חולקין אבל לא איתותיב. סנהדרין דף ק״ב ע״ב. ואפשר דרש״י דקדק לפרש כן ממה ששינה לשונו דמעיקרא כי פריך לי׳ מקרא קאמר איתיבי׳ שכן על הפסוק חוזר לשון תיובתא ולבסוף אמר קשיא והו״ל תיובתא ומדקאמר קשיא ש״מ שאינו מקשה לאמורא על הדין אלא קשיא לשון הפסוק ליישב אליבא דאמורא ואנחנו לא נדע.

קשיא המקשה מקשה בכח. והדוחה דוחה בקש. עיין תשובה הראוי׳ להתכבד.

קשיא זימנין מקשה מדיוקא דרישא בהדיא מלתא תני לה בהדיא בסיפא. כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמוע דף צ״ז ע״ב.

קשיא טעם לכשמקשה הגמרא מאמרים וברייתות אהדדי ומביא איזה מאמר למה מביאו. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף צ״ז ע״ב.

קשיא כל שיש להקשות בענין אחד מטעם אחד לבד ומשתי מקראות מקשינן מאיזה פסוק שיהי׳ אבל כל שיש להקשות משני טעמים ומשני מקראות אין דרך להקשות מן האחד לחסר האחר הרשב״א בתשו׳ רנ״ו כללי גמרא לכנסת הגדולה א״ת דף ק״ס ע״ג אות קנ״א.

קשיא לא חש להקשות דלא מצי לשנויי כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם שער ב׳ ד״ה דרך התלמוד להקשות לאמורא ועיין עוד באותו פרק דבור המתחיל מצינו דמקשה לאמורא מברייתא והדר קאמר מאן נימא לך דמתרצתא הוא דלמא משבשתא הוא. ועוד שם טעם למה מביא ברייתא ומאי דאתמר עלה דאמורא אעפ״י שלא הי׳ צריך. פעמים מקשה האמורא לחבירו מכח משנה או ברייתא. וגם לדידי׳ קשיא ומצי למפרך לי׳ ולטעמך או ולדידך מי ניחא. ולא פריך לי׳. וזה בתלמוד אין מספר כמו״ש תוס׳ בכל מקום דהוה מצי למימר לי׳ ולטעמך ולא אמר. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם שם, יבין שמועה דף י״ז ע״א למה מותיב מברייתא לאמורא אע״ג דאיתותיב.

קשיא לאמורא מברייתא ומוסיף על דברי הברייתא כדי להקשות ממנה וטעם למה עשה כך. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ב ע״ב ואמרינן בגמ׳ דהטעם שעשה כן רב פפא המקשן משום דסברת אותו אמורא לא נהירא לרב פפא ואם אותה מימרא היתה סברא דנפשי׳ הי׳ חוזר בו מכח הברייתא ואם היתה קבלה בידו הי׳ נדחק ליישב הברייתא.

קשיא לאמורא ממה שסוברים בני הישיבה. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף כ׳ ע״א. וכן מצינו שמקשה ממעשים בכל יום.

קשיא לא מקשה למשנה אע״ג שהי׳ יכול להקשות לה ונטר לה עד דמייתי ברייתא ופריך אתרווייהו. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף קט״ו ע״א.

קשיא ליכא אלא משום דסמוך אמסקנא. כללי גמ׳ למהר״י קארו על הליכות עולם יבין שמועה דף ק״ד ע״ב. בריש פרק הזהב אלא אי אמרת פרי הוי ה״ל סאה בסאה ואסור ואיכא למידק לפי מה שכתבנו במשנתינו וכו׳. מאי קשי׳ לי׳ וכו׳. וי״ל דהשתא סמוך אמסקנא דשמעתא דאסור ללות בדינר אא״כ הוי טיבעא.

קשיא מאמורא לאמורא אם מקשינן הליכות עולם פרק ב׳ שער ב׳ כללי גמ׳ למהר״י קארו שם בס׳ יבין שמועה דף י״ז ע״א. שני לוחות הברית תורה שבעל פה. כלל אמוראים. דרך התלמוד כשמקשה מאמורא

קרקפתא דלא מנח תפלין פי' זה נקרא מפושעי ישראל בגופן דהיינו כשאין מניחן מפני שהמצוה בזוי' עליו. אבל ירא להניח מפני שצריכים גוף נקי והוא אינו יכול להזהר לשומרם בטהרה אין זה פושע. ר"ה פ"ק דף י"ז עיין בתוס'. עיין ס"ו וסי' י"א.

קשה יומא דמטרא כיומא דדינא שאין בני אדם יכולים לעשות צרכיהם כיומא דדינא פי' שני וחמשי שמתקבצים בני אדם לדין כתקנת עזרא. ויש קולות ואוושות ביום הגשמים כיום הדין ב"מ פ"ז דף פ"ה. פ"ח. תענית פ"ק דף ח'.

קשה לזווגן בקריעת ים סוף עיין.

קשה רמה למת עיין רמה קשה למת.

קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים שנא' התקוששו וקושו. אלפסי ונ"י פ"ג דב"ב דף קצ"ג ע"א, גמ' דב"מ פ"ט דף ק"ז. סנהדרין פ"ב דף י"ח.

קישוי ליכא אלא לדעת הר"ן פ"ב דפסחים דף רל"ב ע"א רמב"ם פ"א מהל' איסורי ביאה דין ט' הבועל אין לו אונס דאין קישוי אלא לדעת.

קשות בכרם אי הוי כלאים אלפסי ור"ן פ"ב דשבת דף קנ"ח ע"ב. רמב"ם פ"א פ"ה ופ"ח מהל' כלאים. טור י"ד סי' רצ"ו.

קשות עיין בגיטין פ"ז דף ע' מאמר מ"ז בעין ישראל קשות. שלא בזמנה קשה (היינו בשבת) בזמנה (היינו תמוז) יפה. יומא ניסן ויומא תשרי לא מעליא ולא קשיא.

קשיא אומר אף כשהוא קושיא חזקה. ואינו אומר תיובתא לפי שאינו מברייתא, יבין שמועה כלל נ"ג.

קשיא אורחא דגמ' לאקשויי קושיא אחריתא ואע"ג דמיפרקא בהאי פרוקא גופי'. כללי למהרי"י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק"ז ע"ב. מקשן מקשה קשיות רבות בפעם א'.

קשיא אורחא דסתמא דסוגיא דפריך מחד תנא כדסבירא לי' כוותי' תי"ט משנה ה' פ"ד דשבועות.

קשיא או תירץ מקשה או פשוט מברייתא אע"ג שהי' יכול להקשות או לפשוט ממשנה כל שהברייתא מפורשת יותר. הליכות עולם שער ב' פ"ב ד"ה זימנין ניחא לי'. ועיין שני לוחות הברית תורה שבעל פה כללי הש"ס כללי ברייתות ד"ה כתב בהליכות עולם דמקשה על ראיות ההליכות עולם ואפי"כ קיים הכלל.

קשיא אין דרך הגמ' להקשות מדבר שאינו עומד ונדחה בריש שמנה שרצים כתבו התוס' וז"ל ואמר אביי וכו' מסקנא דפירכא דאביי ותימא הוא דכיון דלא קיימא שינויא דאביי היכי פריך מיני' ע"כ. אבל קשה דבפ' האשה שנתארמלה דף כ"א כתבו התוס' בשם ר"ת דדרך הגמ' להקשות אפי' מדבר שאינו הלכה, וכ"כ תוס' פ' השואל דף צ"א, וכ"כ הר"ן בפרק אין מעמידין דפרכינן מדבר שאינה הלכה, ותירץ בשארית יוסף דשאני דבר שאינו הלכה לדבר שמציאותו בעצמו שקר כההוא דשמנה שרצים מציאותו שקר שהברייתא אומרת אלא למה שמנו חכמים ואביי אמר שלא מנו וכפי זה סברת אביי דחויה, ולכן לא פרכינן מינה אבל דבר שלא נדחה מצד עצמו רק שאנו לא קיימא לן הכי פריך התלמודא אליבי' כדי לתרוצי מתניתין אליבי' דלא תהוי תיובתא. שני לוחות הברית תורה שבעל פה כלל אלף הוא ענין המקשן דף ד"ה לפעמים המקשן מקשה.

קשיא גופי הלכות אות תק"ב, מצינו שהקשו לאמורא אחר שמוכיח איזה דין מפסיק בהפך ממה שפסק ותירץ לו הכתוב ואח"כ חוזר ומקשה אי הכי כוונת הפסוק לכתוב קרא כך וכך ולא מצא תשובה ועל

זה

מדין עבד כנעני. הג"ה והוא שאותו פלוני חפץ בזה כגון שעשאו שליח או שאמר למוכר שדך קנוי לי במה שנתן לך פלוני. סעיף ה'. וכן יש אומרים שהוא הדין לאומר לחברו תן מנה לפלוני ויהי' שדי מכור לו לאותו פלוני עצמו. כיון שקבל אותו פלוני המנה מזה נקנה לו לאותו פלוני עצמו השדה והוא שהלוקח חפץ בזה וכדרך שנתבאר בסמוך. (שם ס"ז ממימרא דרבא גבי קידושי אשה.) סעיף ו' וכן יש אומרים שה"ה לאומר לחבירו הילך מנה ויהי' שדי מסור לך עצמך בו כיון שזכה במנה נקנה לו השדה. (שם סעיף ז' בעי' דרבא גבי קדושי אשה ונפשטה שם וכל אלו הי"א הוא לפי גרסת הספרים דגרסי הא דאמר רבא וכן לענין ממונא לבסוף אחר האבעיא) והוא שיהי' אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה. הכי מוקי לה שם בגמרא. בני משה תשובה נ"ב.

קרקע נקנה בכסף כיצד ש"ע ח"מ סי' ק"ץ. קרקע נקנה בשטר כיצד ח"מ סי' קצ"א. קרקע נקנה בחזקה ש"ע ח"מ סי' קצ"ב. ושם כל דיני נעל גדר ופרץ ועיין אלפסי. ונ"י פ"ג דב"ב דף קפ"ח ע"א. קרקע אינו נקנה באגב.

קרקע עולם לא מיתסר אלפסי דסנהדרין דף רפ"ד ע"ב ודף רפ"ה ע"א ולפעמים נאסר. ש"ע י"ד סי' קמ"ה. ואם נעשה בו מעשה כגון שחפר בו בורות שיחין ומערות לאלילים נאסר שם סעיף ז'. הר"ן פ"ד דע"ז דף שע"ד ע"א. מצוה על היתומים לשלם חוב אביהם.

קרקע קנה על שם בנו קטן ונתנו לאחר ונתחייב לבוף בנו כשיגדיל לכתוב לו שטר והבן אינו רוצה לכותבו. הרשב"א סי' אלף ל"ג. הריב"ש סי' ר"ן ב"י מ"ח סי' ס'.

קרקע רע מכר כדי לקנות בדמי' שדה יפה. או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום קרוב אין בהם דין בן המצר שוה בנתים שיודע למצרן וקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות. ש"ע ח"מ סי' קע"ה סעיף מ"ב. הלוקח קרקע מעו"ע אי אין בה דיני דבר מצרא. ב"י סי' קע"ה בשם נ"י פ' המקבל.

קרקע שהוא הקדש לעניים כל בני העיר פסולים לדון עליו ולהעיד עליו ואם נתרצו כלם להחליפו או למוכרו הרשות בידם שכולם שותפים בו. הר"ן פ"ג דמגלה דף שס"ה ע"ב.

קרקע של אחד ובנין או אילנות של אחר אם יש לבעל הבנין או לבעל אילנות זכות בקרקע כל אחד מהם בן המצר של חבירו (פי' אפי' אין לו בתוך הקרקע כלום אלא לזמן ידוע כיון שאינו יכול לומר לו בכל זמן שירצה עקור אילניך או הרוס בניניך אזי כל משך אותו הזמן שיש לו זכות בקרקע הוא כשותף ומסלק המצרן. וכתב הב"י דלדברי הרמב"ם בפירוש ה"ה כשאמר הרי"ף כגון ההוא דתנן וכו' ארישא נמי קאי דאע"ג דלא קנה קרקע וכו' יוע"ש.) לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו חברו מסלק הלוקח אפי' הוא מצרן (טור סי' ע"ט) אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין זכות בקרקע אלא כל זמן שירצה אומר לו עקור אילניך או הרוס בניניך ומכר בעל הקרקע זכה הלוקח ואין בעל האילנות או בעל הבנין מסלק אותו. ואם מכר בעל הבנין או בעל האילן הרי בעל הקרקע מסלק אותו אלפסי ונ"י פ"ט דב"מ דף קל"ט ע"ב. ש"ע ח"מ סי' קע"ה סעיף נ"א. רמב"ם פי"ד מהל' שכנים.

קרקע של ישראל וביד הגוי לפדותו דין טלטל יש לו. רשד"ם ח"ד סי' ר"ע בשם תרומות הדשן סי' של"ט. מזה הי' נראה דלחזקות יש דין טלטל. ודו"ק.

קרקפנא חזיתי' לרישך בי עמודי כי אמר ר' יוחנן להא שמעתא. פי' אדם גדול ראיתי ראשך בין העמודים של בית המדרש כך אמר רב דימי לאביי עירובין פ"ב דף כ"ב. יבמות פ"ח דף ע"ח.

קרקפתא

קצ"ה וקצ"ב. פתח"מ סי' ק"ץ רשד"ם ח"ד סי' רע"ה רפ"ה ר"ץ תשו' הכהן ח"ג סי' ע"ג תרומות שער ס"ד הר"ן פ"ק דקדושין אימתי נקנה במקצת דמים ח"מ סי' ק"ץ לע"ש סי' ק"ץ בריש האומנים. הרי שמכר שוה באלף זוז. ונתן ר' וכו'. אלפסי ונ"י פ"ק דב"ק דף ל'. ע"ב.

גוי מכר או קנה קרקע מישראל אינו קונהו עד שיכתוב לו את השטר פ' חזקת. רמב"ם פ"א מהל' זכי'. ח"מ סי' קצ"ו ורע"ב. קרית ספר פ"א מהל' זכי' תשובות הכהן ח"ב סי' קי"ז. וקי"ז. וח"א סי' קי"ד. ב"י מח"מ סי' קצ"ב. לע"ש סי' קצ"ד. עיין הר"ן פ"א דקדושין דף תר"ל ע"ב. תורת אמת ר"ז במאי דאמרינן דבעינן נתינת דמים אם הקונה מסר שוה כסף ביד אחד באפותקי או ביד המוכר ממש אי סגי בהכי. מהרי"ו בן לב ח"א דף ק"י ע"א. שאלה פ' אם מאי דקאמר בגמ' פ"ק דקדושין הביאה הרי"ף והר"ן שם דף תר"ל ע"א וע"ב. לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש כי הא דרב אידי ב"ר אבין כי זבין ארעא כו'. אמר אי בעינא בכספא איקני ואי בעינא בשטרא איקני. דאי בעינא למיהדר הדרנא בי אי אמרינן נמי הכי בההוא דאמרינן לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן דמים. וכן נמי ההוא דאמרינן במוכר שדהו מפני רעתה דקנה בשטר לחוד אי נמי אמרינן הכי דליקני בכסף לחוד או שמא היכא דגלי גלי. והיכא דלא גלי לא גלי.

רשד"ם ח"מ שע"ז שותף שמכר לחבירו חלק או חלקים מקרקע שמוציאים ממנו עפרות זהב וכסף וכבר נתפרע ממנו ולא הי' במכר ההוא שום קנין רק שפרע ההופרים פעם ושתים ורוצה לחזור בו. אין הדין עמו.

ש"ע ח"מ סי' קצ"ב. בחזקה כיצד מכר או נתן לו בית או שדה, כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא והועיל במעשיו הרי זה קנה. (עיין ששון קל"ז, קמ"ז, קמ"ח.) בד"א בשהחזיק בפני המוכר או הנותן אבל שלא בפניו לא קנה אא"כ אמר לו לך חזק וקנה. (רמב"ם מיהו לדעת הרמב"ן נמי צריך שטר במקום שכותבין ונדחו דבריו. רשד"ם י"ד קס"ד. ועיין סוף סי' זה בהג"ה.) ואם מסר לו המפתח הוי כאומר לו לך חזק וקנה. (אלפסי ונ"י פ"ה דב"ק דף כ"ג ע"ב אם היה הקרקע מושכר אצל הלוקח אינו קונה אותו בחזקה. אלא א"כ עשה בקרקע דבר שאינו רגיל לעשות בו. עיין הלוקים רבים. מהרי"ו בן לב קכ"ב, וכתב מרדכי פרק האומר בקדושין תתי"ת אשה שהשכירה בית מראובן מפסח עד ר"ה והיא קבלה עמו קודם פורים בביתו שלא בתורת שכירת מיד ולא א"ל קני בחזקה מעכשיו אלא קבלה מאהבה מיד או מפני דבר אחר ועתה חוזר בו קודם הפסח. נראה דיכול לחזור בו דכל חזקה היינו לאחר גמר המעשה שראוי להחזיק מיד.) וכן המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דלא הוי כאומר לו לך חזק וקנה.

ש"ע ח"מ סי' ק"ץ סעיף ג'. האומר לחבירו תן מנה לפלוני וקנה לך קרקע שלי כיון שנתן קנה. (טור סי' ד' מימרא דרב שם בקידושין פ"א גבי אשה דמקודשת מדין ערב ומדין עבד ומדין שניהם. ואתמר שם דף ז' ע"א משמי' דרבא וכן לענין ממונא. וכ"כ הרמב"ם פ"א מהל' מכירה דין ו'. ומה שהשמיט הרמב"ם דינים הנזכרים בסעיף ד' ה' ו' כתב בב"י ובכ"מ דרבנו הוי גריס הא דאמר רבא וכן לענין ממונא סמוך לתן לו ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב וטעמא דרבא דלא אמר מדין עבד כנעני אפשר מטעמא שכתב הר"ן דדוקא לענין קדושין גמרינן מעבד כנעני. עיין אלפסי ור"ן פ"א דקדושין. דף תרכ"ב ע"ב.) סעיף ד'. י"א שהוא הדין לאומר לחברו הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני כיון שקבל זה ממונו נקנה השדה לאותו פלוני. טור ס"ה מימרא גבי קידושי אשה שם

מדין

קרקעות אפי' של חוץ לארץ אין נשבעין עליהן ופטור בשם הגאוני' כתב דבחוצה לארץ כיון דעומדים לימכר הו"ל כמטלטלים ונשבעין עליהם. עיין בסמ"ע על ש"ע ח"מ סי' צ"ה ס"ק ב'.

אין נשבעין על הקרקעות ולא על שעבודם. רמב"ם פ"ה מהל' טוען. ח"מ סי' צ"ה וש"א. פסקי ריקאנאטי סי' של"ב. משפטי שבועות דף ו'. לע"ש סי' תק"ו וש"א. יש פוסקים שחלקו בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן פסקי ריקאנאטי סי' של"ב. ח"מ וב"י ולע"ש סי' ק"מ.

קרקעות והקדשות אין בהם אונאה עד פלגא משנה ב' פ"ז דערכין ר"ע ותי"ט. ואיכא דאמרי דאין בהם אונאה כלל. עיין אלפסי ונ"י פ"ד דב"מ דף צ"ט ע"א וע"ב. ור"ע על משנה ו' פ"ג אלפסי דב"ק פ"א דף ז' ע"ב. משנה ו' פ"י דשבועות תי"ט משנה ג' פ"ז דב"ב תי"ט. משנה ו' פ"ח תי"ט ב"ב. רמב"ם פי"ג מהל' מכירה ח"מ סי' רכ"ז ורל"ב. וקרקע כל שהוא שוה כל תוב. ב"י מח"מ ולע"ש סי' ס"ה.

קרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהם. פי' לפדותן צריך עשרה בני אדם וחד מניהו כהן. אית דמפרשי לענין ערכין משנה ג' דסנהדרין ובמפורשים. משנה ג' פ"ג דמגלה, רמב"ם פ"ה מהל' ערכין דין ב' כשמעריכין את הקרקע או אם הוזקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקע שלו אין מעריכין אותן אלא בעשרה וא' מהן כהן שהרי כהן כתיב בפרשה. וכן האומר דמי או דמי פלוני עלי כששמין אותו כמה הוא שוה או כמה דמי ידו ורגלו שמין בעשרה ואחד מהן כהן.

קרקע כל שהוא חייבת בפאה בבכורים. ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמה מטלטלים. בכסף בשטר ובחזקה. משנה ו' פ"ג דפאה. ר"ע. תי"ט. שם אלפסי פ"ה דב"ב דף ר"ד ע"א ומוסיף וידוי מעשר תוס' ס"פ לא יחפור דף כ"ז ובוידוי פי' בקונטרס לא גרסינן ובוידוי דלא כתיב במעשר שני שיש שום וידוי לא מארצך ולא מאדמה אשר נתת לי. אע"ג דכתיב בי' וברך את האדמה אשר נתת לנו ולא שיהי' לו חלק אלא לכל ישראל. ומיהו על כרחך אין וידוי בלא קרקע דתני עלה בירושלמי אף בוידוי ומ"מ לא גרסינן לי' מתני עלה בירושלמי מבלל דבמשנה ליתי' ע"כ. תוס' פ"ק דקידושין דף כ"ז ובוידוי פי' בקונטרס דלא גרסינן ובוידוי דאף מי שאין לו קרקע מתודה על המעשר ויכול לומר וברך את עמך ישראל את האדמה אשר נתת לנו ולא דמי לביכורים דבעי למימר אשר נתת לי. וכן פרי' דלא גרסינן ובוידוי. ולא מטעם דרש"י אלא משום דבירושלמי פריך אהא מלתא גופא אמאי לא תני ובוידוי אלמא משמע דלא גרסינן לי'. וגם משמע מי שאין לו קרקע מתודה כגון פירות לקוחים. ע"כ.

קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה משנה י' פ"ג דעוקצין בר"ע. נ"י פ"ד דב"מ דף צ"ד ע"ד משנה ו' פ"ג דפאה ר"ע תוי"ט נ"י פ"ז דב"מ דף ק"ז ע"ב. אלפסי פ"ח דב"מ דף קכ"ז ע"א משנה ז' פ"י דשבועות. ר"ע תי"ט. משנה ה' דגיטין תי"ט משנה ה' דקדושין וצריך לו הזק וקנה. אלפסי ונ"י פ"ה דב"ק דף כ"ג ע"ב. אלפסי ונ"י פ"ה דב"ב דף ר"ד ע"א. בכסף שנאמר שדות בכסף יקנו. בשטר דכתיב ואקח את ספר המקנה. בחזקה דכתיב וישבתם בעריכם אשר תפשתם. ש"ע ח"מ סי' ק"ץ. רמב"ם. וקרית ספר פ"א מהל' מכירה. ורשד"ם ח"ד סי' רע"א. הרא"ש כלל צ"ז. ח"מ ולע"ש סי' קצ"א. רשד"ם ח"ד סי' רצ"א. תשובות הכהן ח"ג סי' ע"ג דיני קנייתו בשטר. ודין קניינו בחזקה פי' חזקת נעל גדר ופרץ משנה וגמ' רמב"ם וכ"מ פ"א מהל' מכירה. מ"מ ולע"ש סי' קצ"ב אינו נקנה בפחות משוה פרוטה פ"ק דקידושין משנה פחות משוה פרוטה אינו כסף. רמב"ם פ"א מהל' מכירה. ח"מ ולע"ש סי' ק"ץ אם נתן משכן לא קנה פ"ק דקידושין נסבא אין כאן וכו' מ"מ ולע"ש סי' ק"ץ אם נקנה בחליפין ב"י סי' קצ"ה

משנה ו׳ פ״ו דשבועות תי״ט משנה ב׳ פ״ט דב״ק. ר״ע משנה ד׳ פ״ה דב״ב תי״ט. הר״ן פ״ב דסוכה דף שמ״ג ע״א. ושלטי גבורים שם עמוד ב׳. ש״ע א״ח סי׳ תרל״ז ס״ג משנה ב׳ דערלה תי״ט. נ״י פ״ג דב״ב דף ק״פ ע״ב ודף קפ״ג ע״א. ודף קפ״ז ע״א. אם אבי הבכור יש לו קרקע ביד הגזלן בכור נוטל בה פי שנים. וכן אם נתנו לאבי הבכור קרקע מהיום ולאחר מיתת הנותן ומת אבי הבכור בחיי הנותן הבכור נוטל בה פי שנים דקרקע בחזקת בעלים עומדת ואינה נגזלת. נ״י פ״ח דב״ב דף רט״ו ע״ב דומיא דבנות צלפחד בנכסי חפר. ש״ע ח״מ סי׳ שע״א. ח״מ ולע״ש סי׳ ק״מ פ׳ חזקת הבתים. רמב״ם פי״א מהל׳ טוען. ספר פרי הארץ למהרי״ם מזרחי חנוך טען על קרקע שביד שמעון שהוא שלו והלה טען שבא לידו בתורת נדוני׳ הדין עם חנוך. מטה יוסף ח״מ תשובה ב׳.

קרקע בית הכנסת הכניסו הבנאים בתוך ביתו של ראובן הסמוך לה שלא מדעתו כמו חצי אמה יש למכרה לו. מהרר״ם טראני ח״ב דף קס״ז.

קרקע ההלואה וקרקע הרבית שרי. כגון שהלוה חמש גפנים טעונות בשש. אבל המלוה לחברו חמש גפנים טעונות בחמש ודינר אם מקרי רבית דאורייתא לתוספת או לא. עיין גידולי תרומה דף רי״א. עיין תוספת פ״ד דכתובות דף מ״ו ע״א ד״ה אתיא והא דאתמר בעירכין גבי בתי ערי חומה רבית הוא אלא שהתורה התירתו התם חשיב רבית לפי שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו אבל אדם לוה שדה שאם שטפה נהר יפרע לו שדה וחצי או עשר גפנים טעונות פגים או בוסר באחד עשר דלכולי עלמא כקרקע דמיין לשבועה ולכל דבר שמא כי האי גוונא לא הוי רבית בקרקע. עיין גמרא דעירכין דף ל״א. אלפסי ור״ן דכתובות פ״ד דף תפ״ה ע״א.

קרקע הקדיש לבדק הבית ובא לפדותו בעינן שיהו עשרה בני אדם בשומתו ואחד מהן כהן. והיינו בקרקע דלאו שדה אחוזה דאלו בשדה אחוזה כבר פירש הכתוב פדיונו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. משנה אלפסי. ורש״י ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ב ע״ב. ואדם כיוצא בהן. שם במשנה. ופירשו רש״י ור״ן שם. מפרש בגמ׳ באומר דמי עלי דהוי קדוש לדמיו וצריך לפדותו בשומה של בני אדם עשרה. אבל באומר ערכי עלי לא צריך עשרה בני אדם דהא ערכו כתוב בתורה אם מבן חודש וגו׳ אם מבן עשרים וגו׳.

קרקע וכל מטלטלין נקנין בחליפין. ואיזה דבר אינו נקנה. פ׳ הזהב אמר רב פפא אפי׳ למ״ד וכו׳ דכתיב לקיים כל דבר. רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה. תשובות הרשב״א סי׳ אלף ק״ד. ב״י מח״מ סי׳ קצ״ה ר״מ. ולע״ש סי׳ ר״ג.

קרקעות אין נשבעין עליהן אלא ע״י גלגול. ר״ן פ״ד דשבועות דף שי״ז. ש״ע ח״מ סי׳ ש״א סעיף ב׳. אלפסי פ״ח דב״מ דף קכ״ז ע״ב. וקכ״ח ע״א. נ״י שם. משנה ב׳ פ״ו דשבועות הדברים שאין נשבעין עליהם. אלפסי שם דף שכ״ה ע״א. וכל טענה הבא מחמת קרקע הרי היא כקרקע ואין נשבעין עליה שם ע״ב ר״ן. היכא דעקר הפקדון מחובר לקרקע אע״ג שבשעת תביעת הפקדון הוא תלוש הרי הוא כתובע קרקע שם. דעת רוב המפורשים שכל תביעה שהיא נמשכת מקרקע אעפ״י שעכשיו נעשת חוב דינה כקרקע ואין נשבעין עליה. שבועות פ״ז דף שכ״ח ע״ג. ש״ע ח״מ סי׳ צ״ה.

אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלא מדרבנן הר״ן פ״ז דשבועות דף של״ג ע״ב.

לקחה מגוי גזלן מה דינו. לפיכך אם אירע בה קלקול הבא מאליו כגון ששטפה נהר אין אחריות ההפסד על הגזלן שבחזקת בעליה עומדת ואומר לו הרי שלך לפניך. (לשון הטור ס״ג וכ״כ הרמב״ם שם רפ״ט במשנה ובריי׳תא וכרבנן. ועיין משנה אלפסי ונ״י פ״י דב״ק דף מ״ו ע״א.) אבל אם הפסידה הגזלן בידו כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות או שקצץ את האילנות ושחת את המעיינות והרס את הבנין חייב להעמיד לו בית או שדה כמו שהי׳ בשעת הגזילה או ישלם דמי מה שהפסיד (כתב ה״פ בפ״ק דב״מ באוקימתא דרבא בההוא דלאכילת פירות דף י״ב ע״ב.) ושם וכשם שהקרקע בחזקת הנגזל שיוכל לומר לו הרי שלך לפניך כן הוא ברשותו לטובתו דאע״ג דלגבי מטלטלין אינו משלם אלא כשעת הגזלה גבי קרקע אינו כן אלא אם נשתמש ואכל פירותיה צריך לשלם מה שנהנה ממנה. (טור).

אימתי בקרקע הוי גזל ואם יש בו דין יאוש וכל הנלוה לזה. רמב״ם פ״ח מה׳ גזלה. פ׳ הגוזל בתרא. ח״מ סי׳ שע״א עד שע״ד. לבוש ע״ש סי׳ שע״א

לעולם קרקע חוזרת לבעלים בלא דמים. רמב״ם שם. ח״מ סי׳ שע״א. מסיג גבול ובונה הכותל בשל חבירו והכניס מהקרקע לתוך שלו ובנה על אותו כותל בניינים גדולים חייב לסתור הכל שלא עשו תקנת השבים בקרקע וכן כתבו הגאונים בתשובה. בית יוסף ח״מ סוף סי׳ שע״א ובסוף סי׳ שע״ו כתב בשם הרשב״א שאלת במסיג גבול ובנה כותל בחצר חבירו והכניס הקרקע בתוך שלו ובנה על אותו כותל בית גדול שסמך עליו ועכשיו בא בעל החצר להרוס כל בנינו אם נדון בזה כדין מריש או לא. תשובה לא עשו תקנת השבים רק במטלטלין אבל בקרקע לא אמרו שימכור זה את שלו וישחית את נחלתו. ועיין רבינו ירוחם. מישרים נתיב ל״א ח״ו. גזלן הפסיד את השדה ואכל הפירות ודיניו ח״מ סי׳ שע״ב. ש״ע ח״מ סי׳ ש״מ סעיף א׳ בהג״ה גזל קרקע ובנה עליה בנינים גדולים צריך לסתור הכל ולהשיב קרקע לבעלים. שלא עשו תקנת השבים בקרקע. רבינו ירוחם נתיב ל״א. עיין מטה יוסף ח״מ תשובה ב׳.

קרקע אינו נקנה באגב. הרשב״א סי׳ תתקנ״ד הריב״ש סי׳ שמ״ה. ב״י ח״מ סי׳ ר״ב וקצ״ה. מישרים נתיב י״א תשובות הכהן ח״ב סי׳ רי״א. תשובת אלשיך סי׳ פ״ז. לע״ש סי׳ ר״ב. אם כתב בו קנין, ב״י ח״מ סי׳ קצ״ה מהרר״ם טראני ח״א רמ״ט המקנה להברו ארבע אמות קרקע ואגבן שליש הבתים אע״ג דאין קרקע נקנה באגב שטר זה קיים משלש טענות.

קרקע אין לך אומנות פחותה ממנה.

קרקע אם הוא בחזקת משכיר אין מוציאין ממנו אלא בראי׳ גמורה. רמב״ם פ״ז מהל׳ שכירות ועיין טור ח״מ סי׳ שי״ב. ושט״ו. ושי״ז. הריטב״א סי׳ תתקע״ב. דברי ריבות סי׳ שב״ה. שכ״ו. שכ״ז. שכ״ח. רשב״ם ח״ד סי׳ רצ״ג. לע״ש סי׳ שט״ז ושי״ז. בפ׳ השואל מימרא דרב נחמן.

קרקע אם חייב במס. עיין מסים מאיזה.

קרקע אסור לתקן בחולו של מועד לצורך הרישה ואם ניכר שמכוין לדוש לצורך המועד כגון שמשוה כולה מותר. ש״ע סי׳ תקל״ו סעיף ט׳. אלפסי ור״ן פ״א דמ״ק דף שפ״ב ע״ב.

קרקע ארבע אמות בולע סאתים מים שאדם עשוי להסתפק מהם בכל יום. משנה ט׳ פ״ח דעירובין ר״ע ותי״ט. רמב״ם פט״ו מהל׳ שבת שעור מקום המחזיק סאתים. הוא חצי אמה אל חצי אמה ברום שלש חומשי אמה. ועיין ש״ע א״ח סי׳ שנ״ז.

קרקע בחזקת בעליה עומדת משנה ה׳ פ״ח דב״מ ר״ע אלפסי ונ״י שם דף קכ״ט ע״ב ודף ק״ל ע״א. ופ״ט דף קל״ח ע״א. ואינה נגזלת

משנה

של קרפף שלא הוקף לדירה יתר על שנים כרחבו אפי׳ אמה אחת לכ״ע אין מטלטלין בתוכו. אלפסי ור״י שם. רמב״ם פי״ו מהל׳ שבת. ש״ע שם. עיין סי׳ שע״ב.

קרפיפות גנות וחצרות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. משנה א׳ פ״ט דעירובין אלפסי פ״ז דף ר״ד ע״ב ש״ע א״ח סי׳ שע״ב סעיף א׳.

קרפף לעיר אין נותנין אלא בין שתי עיירות משנה ב׳ פ״ה דעירובין ר״ע.

קרפף לענין התרת עיצים המכונסים בו ביו״ט די בו א׳ מתרי או פותחת או סמוך לעיר כרבי יוסי משנה ב׳ פ״ד דביצה ר״ע ומהו קרפף שם. ש״ע א״ח סי׳ תק״א סעיף ג׳. ד׳. קרפף וקירוד מה הם אלפסי פ״ב דיו״ט דף ר״ץ ע״ב משנה פ״ב דביצה דף כ״ג וראב״ע דאמר מקרדין ובפי׳ הרמב״ם וכן איתא בערוך מסורין זבובים הנגלים בבהמה אעפ״י שהן עושים חבורה. ש״ע א״ח סי׳ תקכ״ג סעיף א׳. וסעיף ב׳. אין מגרדין בהמה במגררת ביו״ט מפני שמשרת שער.

קרקבן ודיני הנקב בו. עיין ש״ע י״ד סי׳ מ״ח וסוף סי׳ מ״ט. משנה ג׳ פ״ג דחולין. פני יהושיע אה״ע סוף תשובה י״ד מה שרצה מעכ״ת לעמוד על דעתי בענין מחט שבקרקבן וניקב הכיס וגם רוב עובי הבשר אלא דאינו מפולש רק ששביל יוצא מבשר הקרקבן והבשר שעל השביל נראה שלם. דבר זה פשוט כביעותא בכותחא אם בשר הבליטה הוא בשר הקרקבן ומראהו מה לי להוסיף על הטריפות וכן הכשירות כמה פעמים. אבל לפעמים יוצא שביל וכן אין מראהו כמראה קרקבן זהו נראה שהוא קרום ועלה מחמת מכה ואינו קרום וטרפה אבל אם הוא מראה הקרקבן וניכר שהוא מגופו לית דין ולית דיין דכשר ואין להאריך בדברים הפשוטים.

קרקבן ודיני טריפתו ש״ע י״ד סי׳ מ״ט בהגהת מהר״ר יעקב קאסטרי הל׳ טריפות.

קרקבן טוחן. טחול שוחק. באר שבע דפוס ישן דף קי״ג.

קרקבן שניטל טריפה לפי שא״א לחיות בלי קרקבן ולכן הפוסקים הגדולים לא הביאו דין זה לפי שא״א שימצא עוף דרך טבע בלי קרקבן. ותו אמרינן אבר שאמרנו אם ניקב במשהו טריפה כך אפי׳ ניטל כלו טריפה בין שניטל בחולי בין בידים ש״ע י״ד סי׳ נ׳. מרדכי פרק אלו טריפות בשם מיימוני. ג״כ קרקבן שנמצא בו מחט ולא הרגישו אלא אחר שנתבשל. רדב״ז סי׳ נ״ח ש״ע י״ד סי׳ מ״ח סעיף א׳ וסי׳ מ״ט. ועיין הגהות מוהר״י גא״ל על ש״ע י״ד סי׳ מ״ט ס״ק ג׳.

קרקבן שנמצא בו מחט תחוב בפנים ולא ניקב העור החיצון ומלחוהו תלינן לקולא מהרר״י ן׳ לב ח״א. נ״ג נ״ח.

קרקבן תולעים יוצאים ממנו כשר דלאחר שחיטה פריש ש״ע י״ד סי׳ מ״ט וכתב מהר״ר גא״ל ס״ק ה׳ וה״ה בכל העופות לאפוקי סברת בית חדש סי׳ ל״א שלא להכשיר רק בעוף הנקרא פלומי״ל.

קרקע אין בה תפיסה דלעולם בחזקת בעלים. לבוש עיר שושן סי׳ רמ״א.

קרקע אין בה לב״ד אלא גוביינא ולא ממשכנין. נ״י פ״ט דב״מ דף קמ״א ע״ב.

קרקע אינה נגזלת לעולם אלא ברשות בעלים עומדת אפי׳ נמכרה לאלף זה אחר זה ונתיאשו הבעלים הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים וכל מי שיצאה מתחת ידו חוזר על זה שמכרה לו. וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון עד שיחזור הלוקח מהגזלן על הגזלן ויטול ממנו. (לשון הרמב״ם סוף פ״ח מהל׳ גזילה פסק כרבנן במשנה ובריתא פ״י דב״ק דף קי״ז ע״ב ובפירש״י שם. ש״ע ח״מ סי׳ שע״א סעיף א׳. וע״ל סי׳ רל״ח אם

המגיד שהוא מהתוספתא בסוף המסקנא. ועיין המבי״ט ח״א סי׳ ק״ד וק״ז שצדד להכשיר. וכן כתוב בתשובות קארו דף ס״ז. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין כשר. נמוך או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר. נמחק או שנשטשטש ובבואה (פי׳ רשומו) שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לא אינו גט. בד״א כשהי׳ הגט יוצא מתחת ידם בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה. (רמב״ם שם וכתב ה״ה שם דבגיטין לא בעינין כתב שאינו יכול להזדייף כל שיש עדי מסירה וכר״מ. ומה שנזכר בתוספתא לקיים המחקים הוא כשאין עדי מסירה לפנינו אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט בפניהם והי׳ כשר הרי זה כשר. אעפ״י שהי׳ תורף הגט על המחק או בין השיטין או שהי׳ קרוע שתי וערב כשנותן לה בפניהם. ויש מי שפסל בקרוע שתי וערב. (ה״ה בשם הרשב״א.) וה״ה כשנשטשטש עד שאינן יכולין לקרותו. כ״כ המ״מ שם. ולכולי עלמא משום דלא כתב הוא ואין האשה מתגרשת אלא בכתב ושזה מבואר בדברי רבנו וכו׳.) ש״ע אה״ע סי׳ קכ״ה סעיף ב׳ כ״א. גט שנמחק או שנקרע עיין תשובות קארו דף ס״ח. ס״ט. תורת אמת ל׳ חלוקים הרבה בגט שנקרע.

קרע בית דין בשטרות הוא כשנקרע מקום העדים והזמן והתורף או שקרוע שתי וערב. ש״ע א״ח סי׳ נ״ב. אלפסי ונ״י פ״י דב״ב דף רמ״ב ע״ב.

קרפף הוא היקף גדול חוץ לעיר להכנים שם עצים לאוצר. ר״ע פ״ב דעירובין משנה ג׳. ועיין משנה ב׳ פ״ד דביצה. ש״ע א״ח סי׳ שנ״ח כל דיני קרפף. ש״ע א״ח סי׳ שמ״ו סעיף ג׳. קרפף פי׳ מקום שמוקף מחיצות בלא קירוי כמו חצר.

קרפף וגינה רבי אלעזר אומר (במשנה ה׳ פ״ב דעירובין.) אם היתה ארכה יותר על רחבה אפי׳ אמה א׳ אין מטלטלין בתוכה עיין בזה הרמ״ע מפאנו תשובה ח׳. אלפסי ור״ן. ומשנה פ״ב דעירובין דף קצ״ד ע״ב ודף קצ״ה ע״א. ש״ע א״ח סי׳ שנ״ח כל הדינים השייכים לקרפף.

קרפף וקצת דיניו. ש״ע א״ח סי׳ שמ״ו סעיף ג׳. לענין שבת. ושאר מקומות הנקראים מוקפים לדירה ושאינם מוקפים שאסרו או שהתירו חכמים לטלטל בתוכם בשבת שם סי׳ שנ״ח ושנ״ט. דין רחבה שאחורי הבתים. וכתב שיורי כנה״ג שם ס״ק ב׳ גינה אחת גדולה מבית סאתים ולא הוקפה לדירה כדי שיהיו יכולים לטלטל בה בשבת הורה להם תקון קל מפורש בגמ׳ ובס׳ הפוסקים. כמה שיבנו חוץ הגינה בית א׳ ד״א על ד״א ופירצו בכותל הגינה פירצה יותר מי׳. ובזה יתבטל ההיקף ונמצא בית פתוח בו בלי היקף ויחזרו ויגדרו הפרצה והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף כמ״ש בפ׳ עושין פסין. ונפסקה הלכה מהפוסקים. והר״י הכהן הקל עוד דאם אינו רוצה לגדור הפרצה שפרץ כולה יגדור אמה היתירה על עשר והעשר אמות פתח הן כמו״ש בש״ע ואף לפי מה שמסתפק הרב המגיד בדברי הרמב״ם שהכל תלוי בכוונת הגדרים. אם נעשו ע״ד דירה. אבל אם היה דעתו לקרפף ואינו סמוך לבית דירה שאין גדרתו מועיל הכא בנקל הוא להניח אדם א׳ שידור שם דאזי ודאי הגדר הוי לשם דירה ומותר גמור הוא. ובתשובות רדב״ז סי׳ ע״ו מבאר מ״ש בפי׳ רבנו יהונתן לעירובין שכל השובת במקום הראוי לדירה הוא חשוב כארבע אמות וחוצה לו אלפים אמה. אלפסי וב״י פ״ב דעירובין דף קצ״ד ע״ב ודף קצ״ה ע״א ולא קפדינן אם יהי׳ שם שומירה ולא בית דירה. ולא סמיכה לעיר ולא בור ושיח ומערה. ודי שלא יהי׳ בו יותר מבית סאתים. ולא קפדינן אמרובעות או אעגולות ואפי׳ ארוך וקטן מותר. ואפי׳ הוי אפי׳ אמה א׳ יותר מסאתים אין מטלטלין בתוכו אלא בארבע אמות כרה״ר. ואם הוקף לדירה אפי׳ יש בו כמה מילין מותר לטלטל בתוכו. ואי ארכו

של

בדרך שאל לחכמים אשר הלכו עמו ללותו דין פסק ההלכה היאך הוא חד א"ל הכי וחד א"ל הכי וא"ר ספרא נקיט בידך כהאי דאמר מתבערין בכל מקום שהם וקרי עליה רבי יוסף הכי. כלומר כיון שהקיל לו לבערן במקום שהן ולא הוצרך להחזיר יינו לא"י מגיד לו סבר כוותי'. ערבי פסחים דף נ"ב.

קריעת תלמיד על בגדיו במיתת רבו מובהק ואינו מאחה לעולם. רמב"ם פ"ה מהל' תלמוד תורה.

קרי רב עליה דר' אליעזר טיביינא דחכימי. כריתות פ"ג דף י"ג. פ"ג דכתובות דף מ' ע"א. אלפסי ור"ן שם ורש"י דף תפ"ב ע"ב. הר"ן פ"ב דגיטין דף תקס"ד ע"ב ד"ה ולענין הלכה. אלפסי ור"ן פ"ג דגיטין דף תקס"ו ע"ב.

קרי שמואל עליה פסחים בזוז בז אחוה דשמואל בעא מילתא מני' דשמואל ולא ידע להשיבו קרי שמואל עלי' וכו' פי' שאין הדעת סובל שהתגדים בוזזים ביזה כלומר אתה אינך מחודד ושאל שאלה כזו שאיני יודע תשובה. בכורות פ"ו דף ל"ט.

קרית חברך ולא ענך רמי גודא רבא שדי בי' פי' קראת לחברך ולא ענך הניחהו ויפול ברשעו דחה הדלת עליו עיין בהרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין בהגה"ה דף תשמ"ב. ב"ק פ"ח דף צ"ב ויליף לה מדכתיב יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד.

קרנא בלא שבועה חמירא מכפלא בשבועה. נ"י פ"ח דמציעא דף קכ"ד ע"ב על משנה ראשונה דפ' השואל ופירושו שם. מדות אהרן לבעל קרבן אהרן על מדת גזירה שוה פ"א פסקא ד'.

קרן ותולדתו בני משה בליקוטים סוף ספרו דף ב' ע"א על מ"ש רמב"ם פ"א מהל' נזקי ממון דין י' כתב ה"ה תולדה דקרן הוא ופי' ז"ל שהנשיכה בזמן שהיא וכו'. ורבנו לא חלק ואפשר שהוא מפרש ה"מ היכא דיש הנאה להיזקה דדוקא שנהנית שאכלה הא לא אכלה לא וכו'. ותמהני עליו דלפי גרסתו היכי קאמר בגמ' ה"מ היכי דיש הנאה להיזקה הא אין וכו'. דמשמע דהיכי דיש הנאה להיזקה חשיב נשיכה תולדה ואם איתא דהרמב"ם ס"ל להאי דנשיכה דאמרינן שאין הנאה להיזקה היינו האכילה א"כ אב נזק הוי ולא תולדה ולענ"ד דכוונת הרמב"ם הוא דכל דאמרינן גבי קרן דסתם נשיכה מילתא דפשיטא היא שאין הנאה להיזקה תולדה דקרן הוא. ודייק לה הרמב"ם מהא דאמרינן בגמ' תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה וכו'. והדר פרכינן נשיכה תולדה דשן היא ומשני שן יש הנאה להיזקו הא אין הנאה להיזקה. ע"כ נראה דס"ל דכל היכי דיש הנאה להיזקה לאו תולדת דקרן הוא ולאו נשיכה סתם חשיבא. וכן נראה בהכרת דהא ברביצה ובעיטה נמי תיקשי אמא לא חלק הרמב"ם בין רביצה ובעיטה דדרכה בכך להיכא שאין דרכה בכך דהא בגמרא שיילינן ארביצה ובעיטה תולדה דרגל הוא ומשנינן רגל היזקו מצוי הני אין היזקן מצוי וזה פשוט, וה"ה נראה דהי' גורס דלא כגרסתינו ותמה עליו והוצרך לדחוק את עצמו, וי"ד בהרמב"ם גרס כגרסתינו, ובהכי אתי שפיר דבריו.

קרנים ליכא אלא לבהמה לחיה טהורה. משנה ט' פ"ו דנדה ד"ע עיין תיו"ט דהיינו במפולצות לא כרוכות חדודות וחרוקות.

קרן עגולה מקבלת טומאה. קרן פשוטה אינה מקבלת טומאה. משנה ז' פי"ו דכלים. עיין רמב"ם פ"י מהל' כלים דין ט"ו, והראב"ד שם ד"ה החצוצרות, העגולה יש לה בית קבול והפשוטה לא.

קרע בגט היינו בגט שנמצא קרע שתי וערב שהוא קרע בית דין הרי זה גט בטל כשאר שטרות. (רמב"ם פ"ד מהל' גירושין וכתב הרב המגיד

(גם שם בברייתא וכרבי יהודה בן בתירא שם בגמרא וכפירושו דיב״ב פליג ארישא דרישא ולא אסיפא דרישא. וכתבו הרמב״ן ורבינו ירוחם שכן עיקר). מי שמתו לו שני מתים כא׳ או שבאה לו שמועה משנים כא׳ קורע קריעה אחת על שניהם (לשון הטור מדברי הרמב״ן בס׳ ת״ה ושם בברייתא). קרע ואח״כ מת לו מת א׳ תוך שבעה קורע קרע בפני עצמו בין באותו קרע עצמו שמוסיף בו וקורע עוד טפח או מרחיק שלש אצבעות וקורע טפח. ולאחר שבעה מוסיף על קרע ראשון כל שהוא. מת אביו או אמו וא׳ משאר קרוביו קורע תחלה על אביו או על אמו עד לבו ומרחיק שלש אצבעות וקורע טפח על המת האחר. מת אביו וקרע ואחר שבעה מת אחד מן הקרובים מוסיף על הקרע הראשון ותחתון מתאחה ועליון אינו מתאחה. מת אחד מהקרובים וקרע ואח״כ מת אביו או אמו בין תוך שבעה בין אחר שבעה מרחיק שלש אצבעות וקורע מן הצד בשפת הבגד שהרי צריך להבדיל קמי שפה וקורע עד שמגיע ללבו. מת אביו ואמו כאחד קורע קרע אחד על שניהם. ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף כ״א כ״ב כ״ג. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״ב ושלטי גבורים אות א׳.

קריעה שעורה טפח. ועל אביו ועל אמו עד שיגלה לבו. ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף ג׳. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״ב. ואין מוסיפין על קרע של אביו ואמו. שם. ודף שצ״ד ע״ב פ״ג דמ״ק. שיעור קריעה טפח ברייתא שם שנאמר ויחזק דוד בבגדו ויקרעם ואין אחיזה פחותה מטפח.

קריעות שאינן מתאחין על אביו. אמו. רבו שלמדו תורה. נשיא. אב בית דין. שמועות רעות ברוב צבור ברכת ד׳, ס״ת שנשרף, ערי יהודה. מקדש, ירושלים. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״א ולא הקונה ולא המוכר יכולין לאחותן. ולפיכך צריך המוכר להודיע ללוקח. ואם לא הודיעו הוי אונאה. שמואל קרע על רב י״ג מלבושים וכן רבי יוחנן על רבי חנינא. עיין ב״י במחודשים י״ד סי׳ ש״מ ש״ע י״ד כל חלוקי דינים ע״ז. ש״ע שם סעיף י״ט כשם שאסור לאחות קרע שאינו מתאחה כך אסור להפוך צד עליון של בגד למטה ולאחותו (ברייתא דמ״ק דף כ״ו ע״ב וברשב״א הרי״ף והרא״ש וכ״כ הרמב״ן בשם כה״ג). ואפי׳ הלוקח אותו אסור לאחותו. לפיכך אם בא למכרו צריך להודיעו ואם מכרו לו סתם ולא הודיעו אסור לאחותו עד שידע שאינו מהקרעים שאינם מתאחים (ברייתא דאבל רבתי. והא דאיתא לעיל סי׳ ט״ז סעיף ו׳ וסי׳ שט״ז סעיף ו׳. דבלא הודיעו אינו חושש שאני הכא שרגלים לדבר דאם היו מהקרעים המתאחים הי׳ הוא תופרו שהקרע פוחת בדמים). ואסור למוכרו לגוים (גם זה באבל רבתי שם). סעיף ל״ט. כל אלו הקרעים רשאי למללן ללקטן לעשותן כמין סולמות למחרתו אבל אין מתאחין לעולם. (כ״כ הנ״י ורבינו ירוחם בהדיא וכ״נ מדברי הרמב״ם ספ״ט מהל׳ אבל והרמב״ן ז״ל . . . גמ׳ דמ״ק פרק ואלו מגלחין דף כ״ו ע״א שטה י״ט סוגיות הגמ׳ ומי קרעינן אשמועות רעות וכו׳. הראנא״ח בדרשיותיו אהבת עולם דף קכ״ו.

קרי עלי׳ זורו רשעים מרחם. נפק מניה שבתי אוצר פירי אמו של שבתי הריחה ריח מאכל ביום הכפורים בהיותה מעוברת וא״ל דיה״כ הוא ולא הועיל קרא עלי׳ ר׳ חנינא וכו׳, פי׳ מהרחם נעשים זרים ונתנכרו לאביהם שבשמים. אוצר פירי פי׳ להפקיע שערים לסתום שער הזול ולמכור ביוקר יומא פרק בתרא דף פ״ב ואמו של רבי יוחנן הריחה ביה״כ ואתו לקמי׳ דר׳ אמר להם לחשו לה באזנה דיה״כ הוא אולי תתאפק וכן עשו והועיל. וקרו עלי׳ בטרם אצרך מבטן ידעתיך. שם. ש״ע א״ח סי׳ תרי״ז.

קרי עליה רב יוסף עמי בעצו שאל ומקלו יגיד לו. כל המיקל לו מגיד לי. רב ספרא הוציא יין מא״י בשנת השמיטה לסחורה או בשגגה. ופליגו התם אם מתבערין בכל מקום שהם או אם יתחזרו למקומם ויתבערו ויהי

בדרך

דהכי ס״ל) וצריך לחזור ולקרוע (טור בשם ר״ץ גיאת והרא״ש) ולכתחלה צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת (ב״י בשם הסמ״ג).

קריעה על כל המתים אם רצה מניח שפת הבגד שלימה וקורע מהשפה ולמטה. על אביו ועל אמו. צריך לקרוע כל השפה כדי שיהיו הקרעים מובדלים לשנים. וי״א דאף על שאר המתים צריך לקרוע השפה (מרדכי כרבי יהודה שם בברייתא). וכן נוהגין. מהרי״ו סי׳ ו׳. ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף י״ב. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ד ע״ב.

קריעה על כל המתים יש לו לקרוע בפנים שלא בפני אדם לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים וקורע בצנעא אבל על אביו ועל אמו אינו קורע אלא מבחוץ בפני כל אדם. (לשון הרמב״ם ממימרא דר׳ חייא בר אבא וכו׳. ותופס שני פירושים פירש״י בפנים בחדר ומבחוץ בפני העם. ופי׳ הרי״ץ גיאת שמכנים ידו תחת חלוקו וקורע וכן פירוש הרמב״ן וברש״י שלפנינו כפי׳ הרמב״ם.) ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף י״ג. אלפסי ור״ן פ״ג דף שצ״ה ע״א. וכן לנשיא נשיאי שכב וכו׳. עיין שם.

קריעה על כל המתים קורע שפת בבגד העליון (ברייתא דמ״ק דף כ״ב) ודיו על אביו ועל אמו קורע כל בגדיו אפי׳ הי׳ לבוש עשרה עד שמגלה לבו ואם לא קרע כל בגדיו לא יצא וגוערין בו. וכל זמן שאינו הבגד עליו אומרים לו קרע אפי׳ אחר שלשים (כן דקדק ראב״ד מברייתא וכתבוה הרמב״ן והרא״ש והטור כתב בקיצור). ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף ט׳. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ד ע״ב.

קריעה על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בכלי על אביו ואמו ביד. על כל המתים אם בא להחליף תוך שבעה ימים מחליף ואינו קורע. על אביו ועל אמו אם מחליף תוך שבעה קורע כל הבגדים שהוא מחליף ואינו מאחה לעולם כמו בפעם הראשון (ברייתא בגמ׳ דף כ״ד ע״א). על כל המתים יכול להחזיר קרעו לאחריו תוך שבעה. אבל לא באביו ואמו (רבינו ירוחם בשם הראב״ד מדין דלעיל דמחליף ואינו קורע.) ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף י״ד. אלפסי ורש״י ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ב ע״א. ועיין דף שצ״ה ע״א.

קריעה על כל המתים שולל (פי׳ תופר תפירה בלתי שוה) לאחר שבעה. ומאחה לאחר שלשים ואין חילוק אם פגע בהם הרגל או לא. על אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים יום ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללת לאלתר מפני כבודה וכו׳. כתב מהר״ר גא״ל על ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף ט״ז ס״ק ג׳. ז״ל כלומר אע״ג דרגל מבטל גזירת שבעה ושלשים כדלקמן סי׳ שצ״ד היינו דוקא לענין אבלות אבל לענין קריעה וכל מילי דקריעה בעינן שבעה ושלשים ממש. כ״כ ב״י בשם ראב״י שאם קרע יום א׳ לפני ר״ה מותר לאחותו שני ימים אחר יום הכפורים ואע״ג דאבילות בטל לגמרי משום ז׳ ימים קודם יום הכפורים. מיהו האידנא נהגו לאחות הקרע כל שפסק האבלות עיי״ש בארוכה. עיין אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ד סוף ע״ב.

קריעה. קרע על המת ומת לו מת אחר תוך שבעה קורע קרע אחר. לאחר שבעה מוסיף על קרע הראשון כל שהוא. מת לו שלישי אחר שבעה של שני מוסיף עליו כל שהוא (לשון רמב״ם פ״ב מהל׳ אבל. וכמ״ד דתוך שבעה קורע. שם במ״ק דף כ״ו ע״ב. וכ״פ הרי״ף והרא״ש). וכן מוסיף והולך עד טבור. הגיע לטבורו מרחיק שלש אצבעות וקורע. נתמלא לפניו מחזירו לאחריו. נתמלא מלמעלה הופכו למטה. נתמלאו מכאן ומכאן נעשה כמי שאין לו חלוק שאינו קורע (שם בברייתא). אמרו לו מת אביו וקרע ואחר שבעה מת בנו והוסיף מתאחה התחתון ולא העליון. אמרו לו מת בנו וקרע ואחר שבעה מת אביו ואמו. כתוספת.

גם

ואפי׳ אם לפעמים עשה עבירה לתיאבן או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח (טור בשם מהר״ם מרוטנבורג). אבל רגיל לעשות עבירה אין מתאבלין עליו וכו׳. מרדכי סוף מועד קטן ועיין בנימין זאב תשו׳ קי״ב ד״ה וכן במרדכי פ״ק וכו׳. שלטי גבורים פ״ג דמ״ק דף שצ״ו ע״ב אות א׳ מטה משה חלק ה׳ פ״א דף קי״ו ע״א אות ב׳ מצוה לעמוד על אדם בשעת יציאת נשמה ולמה.

קריעה הוא קורע הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחרבנם ודיניהם ש״ע א״ח סי׳ ה׳ תקס״א. הקורע על המקדש מוסיף על ירושלים. אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״א. ועיין ש״ע י״ד סוף סי׳ ש״מ קריעה על שמועות רעות.

קריעה ודיני׳ בחול או בחש״מ על מי קורעין. וחילוקים בין קריעה על האב ורבו שלמדו תורה ואם הוא חכם או העומדים בשעת יציאת נשמה. משנה ז׳ פ״ג דמ״ק ר״ע ותי״ט ורי״ף ור״ן דף שצ״ב ע״א ודף שצ״ה שצ״ו. מי שמת אביו בפורטגאל כשאר אנוסים חייב לקרוע עליו ולומר קדיש להביאו לעולם הבא מהרש״ל סי׳ כ״ט. עיין הרי״ בי׳ רב סוף סי׳ מ״ב עיין שם הרש״ל למעשה כי רבו התנאים. והלקט הקמח י״ד דף קכ״ג ע״ג. ש״ע י״ד סי׳ ש״מ כל דיני קריעה ובאיזה זמן קורעין. וכתוב בהלכות ודינים שבסוף מהרי״ ווי״ל סי׳ י׳ העומדים אצל המת בשעת יציאת נשמה וקורעין למטה נהגו כרבי יהודה דסבר למטה הוי קריעה. עיין משאת בנימין סי׳ ע״ט פ׳. אינם בדין קריעה קטנים שלא הגיעו לחינוך. המלביש שקורין ראק חייבין לקרוע וכו׳. מי שמת לו אביו ביו״ט ראשון יקרע עליו אחר המועד כשיתחיל לישב ז׳ ימי אבלות. מהר״ם מלובלין ע״ד. קריעה על המתים רבים זה אחר זה. יקרע מלפניו בתחלה אין מקום עוד בבגד מלפניו יקרע לאחריו ואם אין עוד מקום לאחריו יקרע למטה אלפסי ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ד ע״ב. ועיין בבית הלל דעל אביו ואמו קורע משמאל ועל שאר מתים מימין. וכן הוא מנהג פירארא. והוא לשון מהרש״ל בש״ע דפוס אמסטרדם י״ד דף רע״ו ע״ב. הג״ה מהר״ר גא״ל אות ב׳ כתב מהרש״ל דנהגינן דעל אב ואם מקרעין מצד שמאל ועל כל שאר קרובים כגון בניו ואחיו מצד ימין. שם עיי״ש. וכ״כ מעבר יבק בס׳ אמרי נועם פסק ל׳ ל״א. ועיין אלפסי ונ״י סוף פ״ב דב״מ דף פ״ג ע״ב. קריעה כל שקורעין עליו בשעת מיתתו קורעין עליו בשעת לקיטת עצמות. וכל שאינו מתחה בשעת מיתה אינו מתחה בשעת לקיטת עצמות הר״ן פ״א במ״ק דף שפ״ג ע״א. אבל רבתי ש״ע י״ד סי ת״ג סעיף ב׳.

קריעה לאו בכלל אבל דהא איכא קריעה בחולו של מועד וליכא אבל. הר״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״ב. הלכה כדברי המיקל באבל ובקריעה אין הלכה כדברי המיקל.

קריעה לחתן או לכלה בתוך ימי הנישואין עיין מ״ק ל״ו מת לו מת שחייב. דבור המתחיל מי שנכנס לחופה.

קריעה מן הצדדים או מלמטה לא יצא ידי חובתו וגם לא לאחריו. כהן גדול פורם מלמטה אלפסי ור״ן פ״ג דמ״ק דף שצ״ז ע״ב. ש״ע י״ד סי׳ שע״ז רמב״ם פ״ח מהל׳ אבל דין א׳.

קריעה מעומד וראי׳ מן הכתוב. ויקם המלך ויקרע את בגדיו. אלפסי פ״ג דמ״ק דף שצ״ה ע״א. ואם קרע מיושב כתב הראב״ד שיצא. והר״י ן׳ גיאת כתב שלא יצא. וכן הוא מסקנת הרא״ש. שלטי גבורים שם ש״ע י״ד סי׳ ש״מ סעיף א׳ וצריך שיקרע מעומד (מ״ק דף כ׳ ע״ב) ואם קרע מיושב לא יצא (מעובדא דאמימר שם כדעת הרי״ץ גיאת והרא״ש הביאם הטור. וכן נראה מדברי הרמב״ם פ״ח מהל׳ אבל וגם הרי״ף אפשר

דהכי

דפליגי עלי'. אבן דהבאי וסבר הר"ן לפסוק כרבנן. אלא דק"ק לזה הכלל מהא דקדושין בההוא סוגיא גופה ואיהי מנ"ל דלא מחיבה דכתיב תפדה והא התם דאינו בכלל המקרא כי הכא דבשלמא לעיל בין תפדה בין תיפדה הוא עושה מעשה הפדיום או פודה עצמה או אחרים והכל בכלל המקרא אבל הכא תפדה היינו שהיא פודה עצמה ותיפדה שאחרים פודין אותה, ואפשר דסובר הר"ן דבסוף הסוגיא כי קאמר ואיהי מנ"ל דלא מפקדא דכתיב תפדה תפדה אינו דורש מקרא ומסורת אלא דריש ייתור תרי תפדה. הרי כתוב וכל בכור בניך למאי הדר למכתב תפדה את בכור האדם, ואפי' דאצטרך. בכור האדם תפדה מיותר, ש"מ כי היכי דנדרוש חד מנייהו לתפדה זה מפרש בסוף שמעתא ומעיקרא מפרש דמפיק לי' לפדות עצמו ממשמעות תפדה או תפדה את עצמך או את אחרים אבל רש"י כתב בד"ה פדה תפדה וז"ל לו' קרי בי' תפדה פי' שמפיק לי' מכפל פדה תפדה חד לומר קרי בי' תפדה, ואין לפרש דרש"י תופס לשונו לקמן. דהא בתר זה הלשון כתב ואיהי מנ"ל וכו'.

קרימר"ר די' טאר"טארו שרוצה לומר תמצית היין של גוים שנקרש מאחר שאין בו הנאה לחיך מעיד על התפשטות המנהג להתירו בהנאה שמו"ץ תש"ו ס"א.

קריעה א' האיש וא' האשה שוים בענינה אלא שהאשה קורעת התחתון ומחזירתו לאחריה וחוזרת וקורעת העליון. עיין אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף שצ"ד ע"ב, ש"ע י"ד סי' ש"מ סעיף י"א.

קריעה אחר שבעה ליכא אלא בכבוד אביו ואמו אלפסי פ"ג דמ"ק דף שצ"ג ע"א, ש"ע י"ד שצ"ו.

קריעה אסורה אפי' ביו"ט שני אפי' לקרוביו. ש"ע א"ח סי' ת"ק כ"ו.

קורע בחמתו כאלו עובד ע"ז. משנה י"ג פ"ג דשבת דף ק"ה ע"ב אלפסי ור"ן שם דף קל"ז ע"א רמב"ם מהל' דעות פסקא ב'.

קריעה בטעות ודיניה. אלפסי ור"ן פ"ג דמ"ק דף שצ"ב ע"ב. עיין הלקט ח"א תשו' קי"ו אם מקרעין לגדול ואם קרע לו יותר משיעור קריעה אם חייב לשלם ועיין ח"א מס' פרח מטה אהרן סי' צ"ט על דין מי שחייב לקרוע בגד עליון ושכח וקרע הבגד התחתון אם עלתה לו קריעה ודעתו נוטה דודאי יוצא ותוסר דברי א"ש דהעליון שאמרו הוי לעבודה. עיין ש"ע י"ד סי' ש"מ סעיף כ"ד אמרו לו מת אביו ואח"כ נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה, והוא שנודע לו תוך כדי דבור, (בריתא וכדמפרש לה בגמ' נדרים דף פ"ז ע"א, וכדעת הרי"ף והרא"ש והר"ן. וה"ה אם אמר לי' מת אביו ונהג אבלות ואח"כ נודע שהוא בנו. תמים דעים קכ"ח הגהות מהר"ר גמ"ל ס"ק ד'.) ואם לא נודע לו עד אחר כדי דבור לא יצא. אבל אמרו לו מת לך מת וקסבר אביו הוא וקרע ואח"כ נמצא שהוא בנו יצא אפי' לא נודע לו עד אחר כדי דבור, הי' לו חולה ונתעלף וקרע עליו ואח"כ מת אם מת תוך כדי דבור של קריעה אין צריך קריעה אחרת. שם בנדרים בריתא וגמ'. אמרו לו מת אביו וקרע ונהג קצת ימי אבלו ואח"כ אמרו לא מת והפסיק וחזרו ואמרו לו בפעם הראשון מת כמו שאמר הראשונים יצא ידי קריעה טור בשם הרי"ץ גיאת וכמ"ש בשם הרמב"ן עין שלטי גבורים שם אות ב'.

קריעה בשעת יציאת נשמה. משנה ז' פ"ג דמ"ק ר"ע תי"ט ורי"ף ור"ן דף שצ"ב ע"א. ועיין דף שצ"ה שצ"ו שצ"ז. וכתב בהלכות ודינים שבסוף מהרי"ו וז"ל סי' י' העומדים אצל המת בשעת יציאת נשמה וקורעין למטה נהגו כרבי יהודה דסבר למטה הוי קריעה ש"ע י"ד סי' ש"מ סעיף ה' העומד בשעת יציאת נשמה של איש או אשה מישראל חייב לקרוע

ואפי'

ואח"כ מזמור שיר למעלות אשא עיני אל ההרים (ואם תרצה לידע הכונות עיין בקיצור של"ה סי' הנ"ל). ואח"כ יאמר בידך אפקיד רוחי הנסדר בשערי ציון. ואח"כ יאמר זה הלחש הובא בזוהר שהוא מסוגל למקרה לילה ס"ך, ספא"ן, אנזר"א, אגזרנ"ש, קרדונ"א, תקי"ל, פו"ק, פו"ק, דאבו"ה, קדוש"א דשבת"א הוא. ואח"כ יאמר שרי לי' מארי' למאן דמצער לי. ואח"כ ד' מזמורים הראשונים של תהלים שהמה מסוגלים עד מאד לטומאת קרי. ואח"כ יאמר אדון עולם. יברכך. המפיל חבלי שינה על עיני וכדמסיים בשערי ציון. מי שאינו יכול לעיין או שאינו יודע אותם הכוונות שהזכיר בשערי ציון טוב שיאמר תפלה זו.

רבש"ע אתה יודע כי לא בינת אדם לי ואין אני יודע צירוף שמותיך הקדושים והטהורים. וכוונת כל ברכה וברכה וכל פסוק ופסוק שהתפללתי ואמרתי אני לפניך וכל היחודים וזיווגי מדות הקדושים הראויים לבוא על ידיהם לכן יהי רצון מלפניך יאו"א שתהיינה חשובות לפניך בתפלתי כאלו נתכוונתי בכל צירופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל היחודים וזיווגי מדות הקדושים הראויות לבוא על ידיהם ותצטרף מחשבתי הטובה דרך כלל למעשה פרטי לכל תפלה ותפלה אמן. וטוב שיאמר תפלה על קבלת התפלות הנדפסת בספר מרגליות טובות דף י"ב. וכשהולך לישן ילך לפני המזוזה ויניח ידיו עליו ויאמר ד' שומרי ד' צילי על יד ימיני ד' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם. שדי ישמרני מכל חלאים רעים ונאמנים ומחלומות רעים וממקרי לילה, (ויאמר) בכל דרכיך דעהו. ויכוין בה"ו של דעהו שהוא קב"ה ושכינתי'. ומי שלא יוכל לישן יאמר אלו הפסוקים כמה וכמה פעמים עד שתחטפנו שינה. א) תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ב) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. ג) סעפים שנאתי ותורתך אהבתי. ד) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. וכשאומר אור זרוע לצדיק יכוין ס"ת הוא קרע, שהוא אחד מן שמות של מ"ב. קרע שטן. האל יקרעהו וינתחהו לגזרים במהרה בימינו אמן.

קרי ולא כתיב, כתיב ולא קרי. עיין ש"ע א"ח סי' קמ"א כל תיבה שהיא קרי וכתיב הלכה למשה מסיני, שתהא נכתבה כמו שהוא בתורה ונקראת בענין אחר, ומעשה שנדו והורידו מן התיבה שלשה גדולי הדור מי שלא רצה לקרות כפי המסורת שם.

קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא. פי' מי שקרא הכתב הוא יהי' השליח. בסנהדרין נאמר על בנות מואב, ובפרק חלק על נבוכדנצר סופר בלאדן. ובב"מ על רבי אלעזר ברי' שמעון סנהדרין דף פ"ב סנהדרין פרק חלק דף צ"ו, ב"מ פ"ז דף פ"ג.

קרי, כתוב הליכות אלי אות תרע"ז קרי בי' כך, וכך מחודש, פ"ק דקדושין לפדותו מנ"ל דכתיב תפדה כתב הר"ן דכתיב תפדה קרי תיפדה וז"ל ולא מקרא ומסורת דריש תפדה תיפדה דהא אמרינן פ"ק דסנהדרין דכל היכי דהדדי נינהו מקרא עיקר דמקרא גופי' מסורת הוא אלא הכי קאמר דלשון תפדה משמע או תפדה אחרים או תפדה עצמך והלכה הא בכלל המקרא. הכלל העולה מדבריו דכל היכא דקאמר על פסוק אחד קרי בי' הכי והמקרא והמסורת כי הדדי נינהו אין חילוק אלא בנקודות אף דקאמר בגמרא קרי בי' הכי אין הכוונה לומר שדורש מקרא ומסורת אלא צריך שהשתי דרשות תהיינה בכלל המקרא והוא כלל גדול. וצ"ע לכאורה דאיך הכריע הר"ן זה הכלל מפ"ק דסנהדרין משם אין הכרע אלא לפי סברת קס"ד דקאמרו הגם הני מילי כגון חלב וחלב כי הדדי נינהו אכלו בסוף סוגיא הא מחו להאי חלוקא אמותא והקשו דהא יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי ומכח קושיא זו הדר בי' ואמר אלא דרך בישול וכו', ואפשר דסובר הר"ן דנהי דקאמר דיראה יראה אף דכי הדדי נינהו פליגי מיהו לרבנן הם

אחרי מות המורה על זה בר״ה בכל זמנא דצדיקיא מסתלקי מעלמא עד ויתכפר עלייהו הכתוב בדפוס מנטובה בדף ט׳ ע״ב. ועוד שם דף י׳ ע״ב ד״ה תאנא אמר רבי יוסי עד יאריך ימים. ואח״כ יאמר י׳ר׳מ׳א׳א׳וא׳א׳ שקריאת פ׳ אחרי מות בענין מיתת בני אהרן תועיל ליחד הקב״ה ושכינתי׳ וכקרבנות שהקרבנו ע״ג המזבח לכפר בעדנו ובעד כל בני בתינו ובעד כל קהל ישראל כדכתיב ונשלמה פרים שפתינו. וכן יר״מ שקריאת ענין שני השעירים א׳ לד׳ וא׳ לעזאזל ויועיל ליחד וכו׳. ולהפוך כל קטגורים שיעשו סניגורים להליץ בעדינו לפניך.

חמישית יקרא ביחזקאל ס״ס י״ז הפטרת מצמרת הארז עד סוף סי׳ י״ח. ואח״כ יאמר רבונו של עולם בזמן שבהמ״ק קיים הי׳ אדם חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו ועכשיו בעונותינו אין לנו מקדש ולא מזבח ולא קרבן ולא כהן שיכפר בעדנו אלא זכרון דברים תהא כפרתינו ונשלמה שיח שפתותינו תחת קרבנותינו שכן כתיב שובה ישראל עד ד׳ אלקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ד׳ אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו.

ששית יפשפש במעשיו ויצטער ויבוש ויאמר אוי לי עד ובריסוק אברים המובא בקיצור של״ה.

שביעית יתודה ואח״כ וידוי של מהרר״י פואמיטא זצוק״ל הנדפס בתיקון שובבים. וכשמגיע לאהה צורי תקותי ותקות אבותי שים עיניך עלי לטובה ומחוק מספרך שגגותי וסגור פתחי מעילותי ופתח שערי זכיותי כי אתה בוחן לבות וכליות צופה ורואה עליות ותחתיות גלוי וידוע לפניך כי מה שאירע לי קרי בליל יום הכפורים היה באונס והכרח כי עשיתי תיקונים וסייגים להתרחק מזה ולא שוה לי שרצוני הי׳ לעשות רצונך שלכך בראתני ואני חייב לעשות רצונך ומעולם לא עלה על רצוני להמרותך ולעשות נגד כוונתיך אלא יצרי פתני ועל כרחי נטה ארחי כי הנני כחומר ביד היוצר ואלך מר בחמת רוחי ואותי ענה ושסה השאור שבעיסה וכשל כחי ואוני למנע הטוב ממני. ואתה ד׳ שופט צדק החזק בדק ביתי הרעועה והיתי השסועה מרוב הרעה להרגיעה ותקן כל אשר עוותתי ותלקט כל אשר פזרתי. ותכרית ותשמיד כל ילדי פשע זרע שקר אשר בעונותי הרע להרגיעה ותרחיקם לי ומגבולי ולא תאונה לי רעה ונגע לא יקרב באהלי ותשבור ותשבית עולו של יצה״ר מלבי כי גלוי וידוע לפניך שאין בי כח לעמוד בו אלא יר״מ יאו״א שתשביתיהו מעלי ותכניעהו ואעשה רצונך כרצוני ותשכון בפוריי אהבה אחוה שלום וריעות ותצליח סופי אחרית ותקוה ותעלה לי שנתי עם אריכות ימים ושנים למען אעסק בשלימות בתורתך הקדושה ותרבה גבולי בתלמודים ואשיש בחלקי בגן עדן ותבא לפניך קורת נפשי לטובה (וטוב שיאמר אחר זה). ובכן רבון העולמים תצילני מיצר הרעה כמובא נוסח תפלה זו בספר מרגליות טובות ליום ששה עשר. ויאמר אותה בכוונה ואח״כ יסיים וידוי של מהררי״פ הנזכר לעיל היינו ובכח שמך עד סופו. ואחר זה יאמר אלקי ואלקי אבותי ואנא אב הרחמים ורבש״ע וע״ח המובא בקיצור של״ה בהלכות תשובה. וטוב שיאמר ג״כ ע״ח באור ישר ואור חוזר שנדפס בעמק המלך דף י״ט ע״ב והובא הק׳ של״ה בעניני ק״ש על המטה. ואח״כ יסיים יהי רצון שאם חטאתי עוותי פשעתי הנזכר בשערי ציון בתיקון ק״ש ואנא בכח ופסוק אם תשכב לא תפחד. ובטוב אקיץ. ואח״כ יאמר הפסוק גד גדוד יגודנו והוא יגיד עקב יגיד והוא יגידנו גדוד גד. סנוי וסנסנוי וסמנגלוף. ואח״כ יאמר כדנא תמרון להון אלהיא די שמיא וערקא לא עבדו יאבדו מן ארעא ומן תחות שמיא אלה. ואחר כל יאמר לישועתך קויתי ד׳. לישועתך ד׳ קויתי. קויתי ד׳ לישועתך. קויתי לישועתך ד׳. ה׳ לישועתך קויתי. ה׳ קויתי לישועתך.

ואח״כ

תיקון למי שראה קרי מחמת אונסו בליל יום הכפורים יוסיף לבו לתורה אם רגיל ללמוד דף א׳ ילמוד שני דפין כי גדול ת״ת שמביא לידי מעשה. ואם הוא אינו בעל תורה ילמוד בספרים שיש לו אפי׳ אותם ספרים בלשון א׳ המדברים ביראת ד׳. ועתה נתפשט כמה ספרים המדברים בעניני התשובה. קצור ראשית חכמה, כתקוני האר״י ז״ל ועמק המלך. וספר תורת האשם. וס׳ המדות. וס׳ אורחות צדיקים וספר דרך חכמה. וספר חובת הלבבות ומורה חטאים. ושער התשובה למה״ר יונה. וכיוצא. ובהם יהגה וילמוד כל השנה. וכן כתב בספר החרידים שמצא כתוב בשם התנא דבי אליהו האר״י ז״ל כל מה שתמצא בדברי הראשונים תוכחות על עון וסיגופים ויסורים קשים. שלג וחרולים והפסקות ועינויים לא נזכר אלא למי שאין עמלו בתורה. אבל למי שתורתו אומנתו ויודע דעת יראת ד׳ זאת הוא תקנתו. לא יחליש ולא יתבטל מלימודו. כי מכח העינויים מחליש לבו ומערבב מוחו באופן שלא יוכל לעיין היטיב פשט עמוק. אך יום אחד בשבוע או יום א׳ לט״ו יום. או יום א׳ בחודש ולא יפחות מזה וכו׳. ומי שירצה לילך בדרך זה לעת ערב קודם בין השמשות יטבול א״ע במים לשם תשובה ובא השמש וטהר יוע״ש. וב״ק של״ה להל׳ תשובה (וכתב עוד ה״ק של״ה שם) ואם הוא בעל עסקים הרבה שטרוד במחייתו יסייע בממונו להחזיק ידי לומדי תורה ויקנה ספרים ממנו וישאילן לת״ח עניים או יתן הספרים לת״ח עניים במתנה ללמוד בשבילו בכל יום זמן מה ואם אפשר לו לקבוע עתים לתורה ולשמוע כל יום שיעור אחד מת״ח מה טוב ומה נעים. ולכן טוב ונכון שבכל לילה קודם שינתו יקרא תחלה תיקון ק״ש על המטה מהאר״י זללה״ה הנדפס בשערי ציון עד אלקינו ואלקי אבותינו ואח״כ יעשה התיקון באופן זה.

ראשונה יקרא פרשת עריות באחרי מות עד סוף הסדרה ויכון בעונשן ובאזהרות האל ית׳ שמצוה לעמו הנבחר שיקדישו עצמן מהן וישברו תאוותן הגופניות. וכתב הרמב״ן בפירוש התפלות שלו כי כ״ד עריות כתובות באחרי מות. ובאמור אל הכהנים כ״ד כפרות. ד׳ מהם כפורים. ו׳ לכפר. ט׳ וכפר. ד׳ יכפר. א׳ מכפר הרי כ״ד כפרות לכפר על כ״ד עריות שבפרשת אחרי מות. וכ״ד גלוין בעריות. ולכפר על כל העובר על כ״ד ספרים. לכפר על כ״ד שעות ביום וכ״ד אכילות בבראשית מן ולכם יהי׳ לאכלה עד ואכל וחי לעולם. וכן ט״ז כפרות כתובות בענין יום הכפורים באחרי מות. וט״ז קרבנות היו מקריבים בו ביום להנצל מט״ז פנים של חרב של הקב״ה. ולכפר על ט״ז כריתות שעל כל מצוה ומצוה וכו׳.

שנית יקרא בנביאות יונה מרישא ועד סופה ואח״כ מי אל כמוך עד מימי קדם אשר בסוף מיכה לפי שיש בה גודל כח התשובה. ואח״כ יקרא בזוהר פרשת ויהי בשלח ד״ה ר׳ יהודה פתח ואמר ויתפלל יונה עד אל ד׳ אלקים.

שלישית יקרא בדניאל סי׳ ט׳ וי׳. ויאמר אלו הפרשיות בכוונה ויחשוב בלבו עונותיו. גם יקרא הפרשיות בנחמי׳ סי׳ ח׳ ט׳ וי׳. ואח״כ יאמר בתהלים נ״א. ויסיים בתורה ועתה ישראל מה ד׳ אלקיך שואל מעמך כ״א ליראה בפ׳ עקב עד ארץ זבת חלב ודבש ואח״כ הי״ר הנדפס בשערי ציון. שער ג׳ סי׳ ס״א ע״ב. גם יאמר פרשת תשובה באתם נצבים מן והי׳ כי יבואו עליך עד סוף הסדרה וצריך לכוין אדנות במילואו כזה: אל״ף דל״ת נו״ן יו״ד. גימטריא תרע״א שהוא שער לדופקי בתשובה. ואח״כ יאמר יהי רצון המובא בשערי ציון סי׳ הנ״ל.

רביעית יקרא פ׳ אחרי מות עד פ׳ עריות ויצטער על מיתות הצדיקים נדב ואביהוא. כי מיתת הצדיקים מכפרת ויחשב כאלו הוא מקריב קרבנות לכפר עליו. ויראה זרע יאריך ימים. ואח״כ יקרא בזוהר אחרי.

קריבה אשכחן בקרא ומפרשינן לפעמים מאי קריבה הרחקה שבועות דף י״ח ע״ב אמר רב פפא מאי לא תקרב לא תפרוש היינו דכתיב האומרים קרב אליך אל תיגע בי. גם בירושלמי פ״ב דהוריות קורא אני עליו אל תקרב אל תפרוש קריבה פרישת כהדא דכתיב האומרים קרב. הליכות אלי אות תרע״ו.

קרי המהרהר ביום בא לידי טומאה בלילה. ולכן אל יהרהר. כתובות פ״ד דף מ״ה. ע״ז פ״ק דף כ׳.

קרי הרואה אותו ביום הכפורים עוונותיו סדורים. וטבילתו אלפסי ור״ן דיומא דף שכ״ז ע״ב וש״ע א״ח סי׳ תרט״ו. ועיין בסי׳ תר״ג סעיף י״א וגמ׳ דיומא דף פ״ח. עי׳ מפיש חיי סגי ומסגי. ועיין ש״ע א״ח סי׳ תר״ח סעיף ד׳ ובהג״ה דאין לאכול מאכל חלב בערב יום הכפורים שמרבים זרע. אבל בסעודת שחרית נוהגין לאכול מהרי״ל. תנא דבי ישמעאל הרואה קרי ביוה״כ עונותיו מחולים והתניא עונותיו סדורים. מאי סדורין, סדורין להמחל. תני תנא קמי דרב נחמן בר יצחק הרואה קרי ביוה״כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא. תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע כי אתא רב דימי אמר מפיש חיי סגי ומסגי בטיבותא. הרואה קרי ביוה״כ יורד וטובל ואינו צריך לשפשף מפני שהקרי שעל בשרו עודנו לח ואינו צריך שפשוף לפיכך לא ישפשף. ואם מבערב שהוא ליל יוה״כ ראה קרי כשירד לטבול ביום ישפשף בידו על מקום שנפל בו הקרי מפני שכבר יבש על בשרו. מי שראה קרי בזמן הזה ביוה״כ אם לח הוא מקנחו במפה ודיו. ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל. ואסור לרחוץ גופו או לטבול אעפ״י שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבול לתפלה. ש״ע א״ח סי׳ תרי״ג סעיף א׳. כתב בעל באר היטיב (על הש״ע א״ח סי׳ תרט״ו סעיף ב׳ הרואה קרי בליל יום הכפורים ידאג כל ימות השנה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא.) זה לשונו בספר הכוונת. סוף פ״ג דיום הכפורים תמצא תיקון לזה והוא מנוסה. ועיין הגהות מהרי״ל מה שכתב מענין זה. ועיין בס׳ מענה לשון גם כן. ואני הצעיר הכותב בקשתי בספר הכוונת כתב יד בדיני יום הכפורים ולא מצאתי בו כלום על ענין זה. ואולי בספר הכוונת הנדפס יראה וימצא התיקון למען לא יבוא אדם לידי קרי. ועיין בעטרת זקנים על הש״ע סעיף הנ״ל אות ב׳ ז״ל ע״כ צריך לומר ארבעה מזמורים הראשונים של תהלים שהם מסוגלים לקרי (לחם מן השמים) כי כל התיבות שלהם עולים כמנין קרי. ועי״ז ינצל מקרי. כי הקרי בא מסמאל ולכן יכוין בראשי התיבות ובסופי תיבות של ארבע מזמורים ועם ארבעה כוללים הם קל״א. ויכוין לסלק מעצמו סמאל העולה קל״א ע״כ, וכן הוא מנהג כל ק״ק הספרדים לאמר הארבעה מזמורים הנ״ל קודם עלינו לשבח כבתוב בכל מחזורים בתפלת ערבית ליל כפור. וכתב בהגהות מהרי״ל דף נ״ח ע״ב פעם אחת שאלו למהר״ש על הרואה קרי ביום הכפורים ונצטער ע״ז במאוד עד כי לא יכול ללמוד ולעשות שום דבר לכן הי׳ מבקש לידע פירוש הגמרא הרואה קרי ביום הכפורים ומה דינו. והשיב מהר״ש שיהי׳ מפשפש במעשיו ואי תעלה לו השנה אז מובטח וכו׳. ואל יצטער עצמו ואל יבטל את לימודו מחמת זה כי ראה כמה גדולים אנשי מעשה שראו קרי וחיו אחרי כן כמה שנים. ויעסוק בתלמוד תורה דהוא מכפרת עכ״ל. וגם אני הצעיר המחבר ראיתי כמה אנשים חשובים שראו קרי וחיו. ומנהגי הוא לישן בליל כפור ברגלים מגולות במקום אויר ובזה אני בטוח שלא אראה קרי. וכתב ב״י דף תי״ז ע״ב שטה מ״ט ולאפוקי ממי שכתב דרואה קרי ביום דוקא קאמר וכו׳. וכתב בצידו הוא השואל למהרי״ל ז״ל בתשובותיו סי׳ קמ״ד. ומהרי״ל ז״ל בסי׳ רל״ב. וקנ״ב השיב שטעה בזה. ועיין בספר חסידים סי׳ תנ״ה על הגהות ב״י סי׳ תרט״ו.

תיקון

אות ד׳. ש״ע א״ח סי׳ רל״ח. ועיין ש״ע א״ח סי׳ נ״ח. קריאת שמע שני. קריאת שמע של ערבית. קריאת שמע של שחרית. קריאת שמע צריך כוונה לפי שזו היא עיקר המצוה שיכוין לבו ליחוד הבורא ית׳ וזהו קבלת עול מלכות שמים. ושם יתבאר לפי דעתו שכמעט כל המצות צריכות כוונה. ומישב דברי הרמב״ם דסתרן אהדדי דהל׳ חמץ ומצה להלכות שופר רדבז״ז ד׳. עיין בית יעקב ע״א אם לא כיון לבו בפסוק ראשון צריך לחזור. ועיקר הכוונה הוא עד על לבבך. ואין הפרש אלא שאין צריך לחזור. וכתב הש״ע א״ח סי׳ ס׳ סעיף ה״ה הקורא את שמע ולא כיון לבו בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל לא יצא ידי חובתו. והשאר אם לא כיון לבו אפי׳ הי׳ קורא בתורה או מגיה פרשיות אלו בעונת ק״ש יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון. אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י״ג ע״א שטה ל״ט. תוס׳ ד״ה ע״ב כונה וכו׳. רצוף אהבה סי׳ ס׳. כנסת הגדולה א״ח דף צ״ח ע״א מטה משה אות צ״א כמה צריך לכוין בקריאת שמע. מצות אם צריכות. שמע ודיניו. שמע כל אדם. שמע לא בעי. שמע עיקר.

ק״ש צריך להשמיע לאזנו. ש״ע א״ח סי׳ ס״ב. ואם לא השמיע לאזנו יצא. ובלבד שיוציא בשפתיו משנה אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י׳ ע״ב. גופי הלכות דף ק״י ע״א וע״ב ודף קי״א תוס׳ ד״ה אי רבי יוסי דיעבד נמי לא. וא״ת לעולם אימא לך רבי יוסי הוא ושאני ברכת המזון דלא כתיב בי׳ שמע והאריך שם גם על ברכת המזון. צריך לכתחילה משמע. קריאת שמע על ידי הרהור. שמע ודיניו.

ק״ש של ערבית חביב לן לכתחלה דנקרייא אלא בצאת הכבכים. מיהו יחיד הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שאומרים ק״ש ותפלה ולא ניחא לי׳ לצלויי בתר הכי באנפי נפשי׳ דאמר מר אין הקב״ה מואס תפלתן של רבים אם לפני שקיעת החמה הוא לעיבד כרב האי גאון דקאמר. מוטב להתפלל עם הציבור ואל יסמוך גאולה לתפלה. ובלבד בערבית. ואח״כ יקרא ק״ש בעונתה ויברך לפני׳ ולאחרי׳. ואם לאחר שקיעת החמה הוא יסמוך גאולה לתפלה. ויתפלל עם הציבור והכי מורינן ודרשינן ועבדינן עובדא תשובת הרמ״ע סוף סי׳ ב׳. עיין ספר יד אליהו תשובה א׳. וכל דיניו ש״ע א״ח סי׳ רל״ה ובסימן רל״ו דיני ברכותיה. יום הולך אחר הלילה האריך בענין. קריאת שמע וברכותיה. קריאת שמע מאמתי. קריאת שמע פרשיותיה. תפלת ערבית וזמנה:

קריאת שמע של שחרית זמנה ודינים ש״ע א״ח סי׳ נ״ח ודקדוקיו סי׳ ס״א. וברכותיה סי׳ נ״ט וסי׳ ס׳ משיראה את חברו ברחוק ארבע אמות, ר״י על אלפסי פ״א דברכות דף ד׳ ע״א חברו הרגיל עמו קצת. ונמשך זמנה עד סוף ג׳ שעות. ומצוה מן המובחר לקרותה כוותיקין שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה. כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך גאולה לתפלה מיד בהנץ החמה ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאוד. אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל ש״ע שם סעיף א׳ וב׳. ושלטי גבורים שם אות ז׳ סמ״ג בשם רבנו חננאל ורבנו תם פליגו על זה וסבירא להו דזמן תחלת ק״ש דשחרית הוי לאחר הנץ החמה לכתחלה ובתוס׳ דיומא ומרדכי וטור סבירא להו כדברי רבינו אלפסי ור״י פ״ג דברכות דף ו׳ ע״ב. קריאת שמע מאימתי. קריאת שמע פרשיותיה. שמע.

קריאת שמע שני פעמים א׳ קודם שיעלה עמוד השחר. א׳ אחר שיעלה עמוד השחר ויוציא בהם ידי חובתו אחת של לילה וא׳ לשל יום. או א׳ קודם הנץ החמה וא׳ אחר הנץ החמה א׳ לשל לילה וא׳ לשל יום ולא יאמר השכיבנו כיון שאינו עוד זמן שכיבה וכ״ז בשעת הדחק דוקא. אלפסי ור״י פ״א דברכות דף ד׳ ע״א. ש״ע א״ח סי׳ תמ״ח.

ג׳ חלק ג׳. כל בו סי׳ י״ט. רמב״ם סי׳ ש״כ שכ״א. אגור סי׳ קי״ו. עיין בארוכה בספר מנחת כהן הבאיתי קצת דבריו בערך יום הולך אחר הלילה.

ק״ש ספק אם קרא אם לא קרא ש״ע א״ח סי׳ ס״ז חוזר וקורא ומברך לפני׳ ולאחרי׳. (ברכות כ״א וכו׳ אלעזר. הרי״ף והרמב״ם פ״ב מהל׳ ק״ש.) אבל אם יודע שקראה אלא הוא מסופק אם בירך אינו חוזר ומברך. אבל אם הרהר באמת ויציב אינו ודאי שקראה. ומותר לקרות ע״י הרהור אם הוא אנוס. וכן הדין למי שצמא למים על משתו וא״א ליטול ידיו ולברך יהרהר הברכה בלבו וישתה. אלפסי ור״י פ״ג דברכות דף י״ד ע״ב עטרת זקינים על ש״ע שם אות א׳ ספק אם קרא ק״ש חוזר וכו׳. וה״ה נמי אם ספק לו אם קרא פ׳ ציצית אף שבריא לו שקרא שתי פעמים שתי פרשיות צריך לחזור לומר פ׳ ציצית וברכת אמת ויציב. וכן הסכימו כל הפוסקים אע״ג דיש חולקין. והכי נקטינן.

ק״ש ע״י הרהור בית יעקב קל״ה. ר״י על אלפסי פ״ב דברכות דף י׳ ע״ב ד״ה גמ׳ לא יברך אדם. מי שחייב בברכה ואינו יכול לאומרה שאין ידיו נקיות או שעמד במקום שאינו נקי יש לו להרהר הברכה או התפלה שנתחייב בה ואעפ״י שאינו יוצא ידי חובה באמירה יש לו להרהר בלבו. וד׳ יראה ללבב ויתן לו שכר המחשבה. ש״ע א״ח סי׳ ס״ב סעיף ב׳ בהג״ה.

ק״ש על מטתו ודיניו ש״ע א״ח סי׳ רל״ט סעיף א׳. בליל פסח יקרא קריאת שמע על מטתו ברכת המפיל חבלי שינה וק״ש. אך שאר פסוקים להצלה מן המזיקין לא צריך. מהרי״ל דף כ״ב ע״א. ש״ע א״ח סי׳ תפ״א סעיף כ׳ בהג״ה. מג״א ס״ק ב׳. אין אוכלין ולא שותים ולא מדברים אחר ק״ש שלפני מטתו סי׳ רל״ט בהג״ה. אלפסי ור״י פ״א דברכות דף ד׳ ע״ב. אף תלמיד בעי למימר חד פסוקי דרחמי כגון בידך אפקיד רוחי. ברכות פ״ק דף ה׳ אם תלמיד חכם הוא אין צריך. אמרינן התם אעפ״י שקרא אדם ק״ש בבהכנ״ס מצוה לקרות על מטתו דכתיב אמרו בלבבכם על משכבכם. פי׳ אמרו שמע שכתוב בו על לבבך בשעת ובשכבך דהיינו על משכבכם. ואח״כ ודומו בשינה, וזה יהיה סלה כלומר תהיו זרוזים לעולם הזה ואם הוא ת״ח אין צריך דדי לו בגרסתו. (?) השוכב לישן ביום יש לומר ויהי נועם. מטה משה אות ש״ע. מטה משה אות שע״ט ביאור ברכת ק״ש שעל המטה. ש״צ ביאור פרשת שמע שעל המטה. שצ״א. באיזה אופן אומרים ויהי נועם. שצ״ב שאומרים השכיבנו. שצ״ג שאומרים ברוך ד׳ ביום. שצ״ד טעם שאומרים המלאך הגואל. שצ״ה שאומרים אם שמוע תשמע. שצ״ו טעם שאומרים ויאמר ד׳ אל השטן. שצ״ח טעם שאומרים הנה לא ינום. שצ״ט שיש לומר לישועתך בששה פנים. ת׳ טעם שאומרים מימיני מיכאל. ת״א טעם שאומרים שיר המעלות. ת״ב טעם שאומרים רגזו ואל תחטאו, ואדון עולם. ושלא לדבר אחר ק״ש.

ק״ש ערבית ושחרית אם קיימתם לבדה אין אתם נמסרין בידם כך אמר הקב״ה לישראל ומפיק לה ממשות מלחמה שהי׳ אומר שמע ישראל וגו׳ סוטה ב״ז דף פ״ב.

ק״ש פעמים אדם קורא שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שעלה עמוד השחר ויוצא בהם ידי חובתו אחת של לילה ואחת של יום. פעמים שאדם קורא ק״ש שני פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת אחר הנץ החמה ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. קריאת שמע קודם עלות השחר דוקא בדיעבד ואפי׳ אי עביד הכי במזיד יצא. ק״ש של לילה אחר עלות עמוד השחר קודם הנץ החמה דוקא בשעת הדחק ואם עשה כן במזיד או בפשיעה לא יצא. אלפסי ור״י פ״א דברכות דף ד׳ ע״א. שלטי גבורים שם אות ב׳. ואפי׳ לכתחלה יכול להמתין לקרות עד שיעלה עמוד השחר. ומ״מ אין לו לאכול ולישן עד שיקרא. ובלשון ריא״ז דלעיל דף ג׳ ע״ב

קריאת שמע כיון שהגיע זמנה מפסיקין אפי׳ ת״ח מלימודם בזמן הזה דאין תורינו אומנותינו וכן לתפלה משנה ב׳ דשבת, ר״ע ת״ט. אלפסי ור״ן פ״א דשבת דף ק׳, ודף ק״א, ש״ע א״ח סי׳ פ״ו סעיף ו׳. עיין סי׳ צ״ג ובסי׳ רל״ה סעיף ב׳ אסור לאכול סמוך לזמן ק״ש של ערבית ואם התחיל לאכול אחר שהגיע זמנה מפסיק וקורא ק״ש בלא ברכותי׳ וגומר סעודתו ואח״כ קורא אותה בברכותי׳ ומתפלל. (ב״י לדעת ר״י והרשב״א אהא דאיתא בגמרא (דף ד׳) דף צ׳ ועיין מרדכי בפ״ק דשבת והר״ן שם מהא דמפסיקין לקריאת שמע. ומהא דסוכה ל״ד. עיין הר״ן פ״א דשבת דף ק׳ ע״א. ד״ה והא דתנן.) אבל אין צריך להפסיק לתפלה הואיל והתחיל לאכול. אבל אם לא התחיל לאכול אעפ״י שנטל ידיו צריך להפסיק. הר״ן שם ואם אין שהות להתפלל מפסיק אף לתפלה. הראב״ד בהגהות פ״ג מהל׳ ברכות. גדול הקורא ק״ש בעונתה. לימוד קודם התפלה. תפלת השחר דברים. תפלת מחנה דברים.

ק״ש כל אדם קורא כדרכו משנה ג׳ דברכות כב״ה גמרא דברכות פ״ב דף י״ד. כל הקורא ק״ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר על עצמו, כך אמר עולא. ר׳ חייא בר אבא אמר כאלו הקריב עולה בלא מנחה. זבח בלא נסכים, ואמר ר׳ יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק״ש ויתפלל. אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י׳ ע״ב. גמ׳ דברכות פ״ב דף י״ד וט״ו. ש״ע סי׳ כ״ה, וכתבו תלמידי ר״י שם בשם רבו של רש״י שאם לא הי׳ טלית מזומן קודם שיתחיל ק״ש והביאו לו בעת שהוא קורא שמפסיק ומברך ומתעטף וגומר. והביא ראי׳ מתפילין. אבל רבני צרפת לא הודו לו דאין לדמות ציצית לתפילין דתפילין חובת גברא וציצית חובת מנא. עיין ש״ע א״ח סי׳ ס״ו. ארבעה דברים צוה.

ק״ש כל אדם קורא כדרכו משנה ג׳ דברכות עיין לעיל י״ב. ש״ע א״ח סי׳ ס״ג מהר״ר גא״ל ס״ק ב׳. ומפסוק ראשון ואילך יקרא דרך הלוכו שלא יהי׳ נראה שעושה כדברי בית שמאי. ב״ח. עוד כתב דדוקא מהלך על רגליו אבל בקרון או רוכב אין צריך לעמוד בפסוק ראשון.

ק״ש כל הקורא ומדקדק באותיותי׳ מצננין לו גהינם שנאמר בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמן, א״ת בפרש אלא כפרש, א״ת בצלמן אלא כצלמן. בפרש שדי. אם תפרש שדי ותקבל תיבות של מלכות שמים התורה אשר בה מלכים ימלוכו תשלג תצנן לך צלמן דהיינו גהינם. ברכות פ״ב דף ט״ו.

ק״ש למפרע הקורא אותה לא יצא משנה אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י׳ ע״א. במד״א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לחברתה אעפ״י שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה. ועיין בש״ע א״ח סי׳ ס״ד כל די־י טעות בקריאת שמע ובשלטי גבורים שם. עיין שלטי גבורים שם אות ד׳ בשם הרא״ש. קריאת שמע מאימתי. משנה א׳ ב׳ דברכות. ז׳לפסי ור״י פ״א דברכות דף ז׳ ע״א ודף ו׳ ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ נ״ח. הקוראה אחר שעה רביעית. מיימוני וסמ״ג סברי דמברך. ורב האי והרא״ש וטור סברי דלא יברך. שלטי גבורים שם דף ז׳ ע״ב. עיין חינוך בית יהודא תשובה מ׳. מטה יוסף חלק ב׳. א״ח סי׳ י״ו. בביאור מה שכתב הב״י א״ח סי׳ נ״ח דף מ״ו ע״ב ד״ה וכתבו התוס׳ דהא דנקט רשב״י לאחר שעלה ע״ה לאו דוקא מיד הוא אלא צריך להמתין לכל הפחות שעורא דמתניתין משיכיר בין תכלת לכרתי.

ק״ש מצוה לקרות פעמים בכל יום שנאמר בפ׳ ואתחנן ודברת בם בשבתך וגו׳ ואין הנשים חייבות בה. ברכות פ״א ב׳ ג׳. רמב״ם פ״א מהל׳ ק״ש, סמ״ג עשין סי׳ י״ח. סמ״ק ק״ב. א״ח סי׳ ס״א. תולדות אדם וחוה נתיב

ג׳

הקורא ק״ש מבעוד יום וחוזר לקרותה משתחשך אם צריך לחזור כל שלש פרשיות.

ק״ש הקוראה בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ור׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן כאלו הקריב תודה בלא מנחה. זבח בלא נסכים. אלפסי הל׳ תפילין דף פ״ג ע״ב. ש״ע סי׳ כ״ב. רמב״ם סוף פ״ד מהל׳ תפילין. גמרא דברכות פ״ב דף י״ד ע״ב פירש״י בעצמו לישנא מעליא נקיט.

ק״ש הקוראה לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו בפרשה ראשונה שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים מפני שנראה כקורא עראי וכתיב ודברת בם ודרשינן עשה אותם קבע. אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י״א ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ ס״ג סעיף ו׳. יומא פ״ק דף י״ט הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעותיו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב.

ק״ש הקוראה על מטתו כאלו אוחז חרב פפיות בידו אפסי ור״י פ״א דברכות דף ד׳ ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ רל״ט. ברכות פ״ק דף ה׳. דכתיב ירננו על משכבותם רוממות אל בגרונם וחרב פפיות בידם. כל הקורא ק״ש על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ורשף היינו מזיקין. דכתיב מזי רעב ולחומי רשף. ועוף היינו תורה דכתיב התעיף עיניך בו ואיננו. ר״ל המזיקין יבדלו ממך בשביל עוף דהיינו תורה. מטה משה אות ש״צ דף נ״ב ע״ב פירשו.

ק״ש וברכותי׳ בשחר ובערב אלפסי פ״א דברכות דף ז׳ ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ נ״ח נ״ט. סי׳ ס׳ ס״ו רל״ו אם ברכות מעכבין זו את זו. עיין ב״י א״ח סי׳ ב׳. ספר פרי הארץ למהר״י מזרחי. א״ח תשובה ג׳. המברך ברכת קריאת שמע ונסתפק לו אם הוא בברכה ראשונה או שני׳ חוזר לראשונה. מטה משה אות כ״א בערב שני ברכות לפני קריאת שמע ושתים אחרי׳ ובבוקר רק אחת לאחרי׳ למה והשיב ר״ת לפי שבשחר יש מצות ציצית מה שאין כן בערב. וכן הוא בהדיא במדרש תילים סי׳ ו׳.

ק״ש ודקדוקיו ודיניו ש״ע א״ח סי׳ ס״א. עיין בית יעקב ע״ה. ע״ו. צריך לדקדק לכתחלה בחסירות ויתירות כמו בקריאת ס״ת. כל שהענין משתנה בקריאתו דינו כמו קורא בתורה. מי שאינו ק״ש בטעמים ופסיק בין תיבה לתיבה וליתן ריוח בין הדביקים ודיניו אלפסי ור״י פ״ב דברכות דף י׳ ע״ב. וכן ישוב שאין להם מי שיודע לקרות בטעמים מ״מ יפסיקו בין תיבה לתיבה. בית יעקב שם. ש״ע א״ח סי׳ ע״ב. אעפ״י שמצוה לדקדק באותיותיה קרא ולא דקדק בהן יצא. ור״י שם ד״ה מתני׳ הקורא כתב שהדקדוק שהזכירו במשנה הוא שלא ירפה החזק ולא ידגיש הרפה. ויזהר בקריאת האותיות שלא תבלע אות אחת בחברתה שלא יאמר וחרף במקום וחרה אף דכתב הרמב״ם אפי׳ כשאומר אותה בלשון אחרת צריך ליזהר בכל זה. רמב״ם פ״א מהל׳ ק״ש.

ק״ש זמנה נמשך עד סוף שלש שעות שהוא רביע היום. ש״ע א״ח סי׳ נ״ח. עיין מהר״ר גא״ל אות א׳ עד כמה הוא עונת ק״ש בשעות זמניות. אלשקר בתשובה סי׳ צ״ו ושלטי גבורים על מרדכי פרק תפלת השחר דף נ״א. וב״י סי׳ תל״א הקורא אותה שלא בזמנה קוראה בלא ברכותי׳. וכתב הטור דאם יברך הוי ברכה לבטלה.

ק״ש כוותיקין אלפסי ור״י. פ״א דברכות דף ו׳ ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ נ״ח. רבינו יונה שם דף ד׳ ע״א גומרים אותה עם הנץ החמה, מטה יוסף ח״ב א״ח סי׳ י״ו. בביאור מ״ש הב״י א״ח סי׳ נ״ח דף מ״ו ע״ב ד״ה וכתבו התוס׳ דהא דנקיט הרשב״י לאחר שעלה עמוד השחר לאו דוקא מיד הוא אלא צריך להמתין שיעור דמתניתין לכל הפחות עד שיכיר בין תכלת לכרתי.

הנ״ל שם ועוד יש לי לומר שלא אמרו דברים שבכתב וכו׳ רק כשהוא דבר שיכול לומר בלבד כמו ובעשר לחדש הוא מוסף של יוה״כ אבל תיבה אחת שאין לה משמעות כלל בלבד וצריך לצרף אותה אל דבור שהוא עמו אין זה נקרא דברים וכו׳ והויא דומיא דדברים דבעל פה דודאי דברים שבעל פה אין לפרש רק דברים שהם ענין אחד וכן פירוש דברים שבכתב וכו׳ היינו כשהוא דבור שלם אבל על תיבה שאינה דבור והיא טפילה אל הכתוב רשאי לאומרם בעל פה עכ״ל. מדלגין בנביא. קריאת ספר תורה ודיניה טעם. סומא או. קריאת ספר תורה הטועה. קריאת ספר תורה וסדר.

קריאת שמע אם לבו רואה את הערוה אסור לקרות הרי״ף ור״י פ״ג דברכות י״ז ע״ב ועיין ש״ע א״ח סימן ע״ד דאפילו לבו רואה ערות חברו אסור וכן לברכות וכן לתפלה. מי שירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות קודם שתנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם היה מתירא שמא תנץ החמה קודם שיקרא יתכסה במים שהוא עומד בהם ויקרא ולא יתכסה לא במים הרעים שריחם רע ולא במי המשרה ולא במים צלולים מפני שערותו נראית בהם אבל מתכסה הוא במים עכורים שאין ריחם רע וקורא במקומו משנה הרי״ף ור״י פ״ג דברכות דף י״ו ע״א רמב״ם פ״ב מהלכות ק״ש. היתה טלית חגורה לו על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אע״פ שממתניו ולמעלה הוא ערום מותר לקרות קריאת שמע אבל לתפילה אסור עד שיכסה לבו. הרי״ף ור״י שם דף י״ח ע״ב. טליתו חגורה על מתניו. לבו רואה. שמע כנגד.

קריאת שמע בקול רם וכן נוהגים היום בהרבה מקומות ומנהג יפה הוא אלא שיש לחוש מפני עמי הארץ שירגילו עצמם לדבר בנתים ר״י פ״ב דברכות דף י״א ע״א. עיין תשובות אלשקר סי׳ י׳ שכתב בשם המפרשים ובשם רבנו האיי גאון ובשם רשב״א שראוי לאמרו כלו בלחש ונתנו בזה טעם לשבח. ש״ע א״ח סי׳ ס״א יש נוהגים לקרות שמע בקול רם (הוא מנהג ספרדים בכל אתר ואתר) ויש נוהגים לקרותו בלחש (כך נהגו האשכנזים והאיטאליאני בפיראר״א ובכל מקום) ומ״מ יאמרו פסוק ראשון בקול רם וכן נוהגים. ועיין ר״י על הרי״ף שם עמוד ב׳. הגהות מהר״ר גא״ל ס״ק ד׳.

קריאת שמע דערבית לכתחילה צריך לקרותו מיד בצאת הכוכבים וזמנה עד חצי הלילה ואם עבר ולא קרא עד שעלה עמוד השחר יצא ידי חובתו משנה הרי״ף ור״י ריש פ״א דברכות דף ג׳ ע״א. ש״ע א״ח סי׳ רל״ה סעיף ג׳. ושאלו בירושלמי למה נהגו העולם לקרות ק״ש קודם זמן זה והשיבו וכו׳ ומסיק ר״י שם שבבהכנ״ס יקרא ק״ש בברכותיה ויתפלל ולא יתכוין לצאת י״ח ק״ש באותה קריאה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ויצא ידי תורת הברכות. ואח״כ כשיהיה בביתו קודם שיאכל אחר יציאת הככבים יקרא אותה ויכוין בה לצאת ידי חובה ויקרא אותה כולה. ואם לא ירצה לקרות אלא שתי פרשיות בלבד סגי ליה בהכי. ורב עמרם כ׳ לברך עלי׳ אקב״ו לקרוא ק״ש והוא השיג עליו וכתב שיותר נכון שיאמרו ברכת אהבת עולם. ולא יסמוך אקריאת שמע שאומרים על המטה מכמה טעמים שהובאו שם.

ק״ש דרבנן סברי תלמידי ר״י פ״ב דברכות דף י״א ע״א והראשונים סברי דק״ש דאורייתא ותפלה דרבנן. ואלפסי דף י״ד ע״ב פ״ג דברכות פסק דקריאת שמע דאורייתא. ועיין רמב״ם פ״א מהל׳ ק״ש. יום הולך אחר הלילה. בשם מנחת כהן. אם זמן ק״ש של שחרית דאורייתא או דרבנן. ואם שלש פרשיות של שמע כולן מן התורה או קצתן ומבאר דין

קריאת ס"ת נהגו קדמונינו כשקראום לס"ת כשעולים על המגדל דרך פתח אחד יורדים דרך אחרת ויש יורדים דרך אחוריהם עטרת צבי סי' פ"ב סעיף א'. וכתב עוד שם פרק תמיד נשחט מקבל את המלא ומחזיר את הריקן מכאן פסק המרדכי שלא ירד הקורא עד שיעמוד שם אצל התורה הנקרא לעלות אחריו. וכתב הרמ"ע סי' פ"ג הקורא ראשון יפנה מקום לחברו בבואו לקרות ואפילו הרב לתלמיד כן הדין ע"ש שהאריך ש"ע א"ח סי' קמ"א. ובהגהות מהר"ר גאל על ש"ע א"ח סי' קל"ט העולה לקרות בתורה ילך בדרך היותר קצרה לו ממקומו וילך לו בארוכה פסקים וכתבים סי' קי"ט. ספר תורה ודיני קריאתה. קורא ומקרא. קריאת ס"ת ודיניה טעם.

קריאת ספר תורה עיין אל תעמוד. ארבע פרשיות. אשה עולה. בא לו כהן גדול לקרות. ברוך הוא. ברכת התורה. גט המביאו ממדינת הים ד"ה רדב"ז ר"ה דהבא על הגויה אין קורין אותו לס"ת. דבור אסור לדבר. האזינו. הכל עולים למנין שבעה. הפסקה בברכת התורה. הפסקה מפסיקין לכל. וזאת הברכה. זה הכלל ביום. זה הכלל כל יום. חומשין אין קורין בהן בצבור. חזק אומרים. חנוכה דין. חתן בחור. טעות בקריאת ספר תורה. יחידים אשר. כהן אחר. כהן בזמן הזה. כהן קורא. להביא ספר תורה. לוי אחד לבדו בעיר והקהל רוצים שיהיה חתן תורה. לוי אחר. לולב ודיניו. לולב ומנהג. מהר"י סג"ל. מנהג. מסיים. מעלין מקריאת התורה לתרומה דרבנן. מפטיר אם עולה למנין שבעה. מפטיר עיין. מפטיר קורא בתורה לכבוד התורה. מצות הנמכרות. מתורגמן ודיניו. נעשה נדרים. סגנות. סדר העולים. סומא או. סומא פורס על שמע. סנדק קודם למוהל מהר"י סג"ל פ"ה. ספר תורה בכפורים. ספר תורה ודיניה קריאתה. ספר תורה מוטעה. ספר תורה צריך. עבד שהשיאו רבו בת חורין. עמידה בשעת. פותח פורס על שמע. פרשיותיו לעולם ישלים. פרשת מסעי. פרשת ראש. קורא ומקרא. קטן אינו פורס. קטן עולה. קטן קורא. קללות אין מפסיקין. קריאת שמע ודקדוקיו. ראש השנה אינו. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת. ראש חדש טבת שחל להיות. ראש חדש ניסן שחל להיות בשבת. שבת עולה למנין ימי האבלות. שחרור העבד. שיור בפרשיות. שמנה פסוקים שבתורה יחיד. שמע מפסיקין. תורה נתנה על ידי סרסור. תענית צבור כהן שאינו מתענה יצא. תענית שני וחמישי שני שמתענים. תפילה כבר התפללו. תקנות מברכין עליהן.

קריאת ספר תורה על ידי סרסור עיין בענין זה ספר גן המלך והוא ספר גנת ורדים בין טי"ד לטאה"ע אות נ"א. תורה כיון. תורה נתנה.

קריאת ספר תורה על פה אסור ולכן סומא אינו קורא ומהרי"ל כתב שעכשו קורא סומא כמו שמקרין לע"ה ש"ע א"ח סי' קל"ט. באר עשק נ"ט דמבאר הקרי וכתיב ואיך הש"ץ קורא תיבה או אות על פה. משאת בנימין ס"ב סומא או ע"ה שאינו יודע לקרות מותר לעלות לס"ת ולברך. מהרר"א מזרחי ח"ב י"ג זקן שעלה לקרוא בתורה ונמצא שאינו יודע לקרות קורין אחר וע"ב במ"ע. מג"א א"ח סי' קל"ט ס"ק ד' ואעפ"י שאין קורין על פה קורין ישכבנה אע"ג דכתוב ישגלנה וכן שאר קרי כתיב לפי שכך קבלנו ש"ע ולבוש א"ח ס"ס קמ"א. לחם חמודות הלכות ס"ת סי' פ"ח בשם בעל תפארת ישראל דלא שייך לומר דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה כשחסר הס"ת אות שהיה צריך להיות מלא אבל חסרון המקלקל את הקריאה בזה יש לאסור ולא משום שהוא ס"ת פסולה אלא משום דברים שבכתב וכו' עכ"ל המצטרך. עוד כתב בשם הנ"ל

הוסיפו על השמועה לא דיינו צערנו ובאו להוסיף עלינו שביום שמחת תורה באים לכבודו של חתן תורה לבית הכנסת שלו וקורין בפסקא דולאשר אמר עד ובגאותו שחקים ויוצאים מבית הכנסת זו לשאר בתי כנסיות וחוזרין ועולין וקוראין קריאה זו עצמה ומנהג זה אין לו משענת אפילו קנה רצוץ וכן עושים בחופות חתנים ושבוע הבן שהולכים לכמה בתי כנסיות ועולים הקוראים עצמם וקורין נעם שנית ושלישית הקריאה שכבר קראוה והצבור שבבית הכנסת כבר שמעוה לקריאה זו לעצמן והיחידים הללו מלבד שכבר שמעו קריאה זו בבה״כ שהתפללו שם בראשונה כבר שנו ושלשו לקרותה ואין מן הראוי לדחות כבוד שמים באסור ברכות לבטלה בשביל להרבות כבוד הבריות ואם אפשר שכל עולה לקרות שיקרא שלשה פסוקים חדשים או לפחות שני פסוקים הנה מה טוב ומה נעים ואם אי אפשר מוטב לדחות כבוד הבריות ואין לדחות כבוד שמים וישקע מנהג חדש זה מן העולם ומצוה זו תלויה בראשי ודברי הקהל שיתחילו הם לבטל המנהג ואחריהם כל אדם ימשוך וכו׳ הצעיר אברהם הלוי ע״כ. ואע״ג דהכה על קדקדו הרב הגדול כמוהר״ר יעקב פראגי בספרו הנ״ל שאלה כ״ג נגד הרב הנזכר בארוכה וז״ל בסוף דבריו הרי למדנו שבשבתות וי״ט נתן רשות להוסיף עולין לקרות בתורה נוספין על העולין לחובת היום כרצונם ולא נתנו קצבה בדבר ואפילו יעלו אלף שפיר דמי כי קדוש היום לעסק התורה וכיון שהוא מעסק התורה משמע ודאי דכל מה שירבו להוסיף עולין א״כ רבוי עסק התורה ואפילו שיקראו כמה שקראו אחרים וטעם גדול יש בדבר והוא דקי״ל ת״ת אין לו שיעור ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחת הרי למדנו דיש מצות ת״ת בפעם אחרון כמו בפעם הראשון וכ״ש למי ששמע פרקו מחברו כשיחזור ויקרא אותו בפיו דעדיף טפי א״כ אלו הנוספים שעולים לקרות בתורה אע״פ שקורין מה שכבר קראו אחרים מ״מ הרי הם מקיימים מצות ת״ת שלימה ומשכרתם שלימה כאלו עדיין לא שמעוה ומצד הברכה שכבר יצאו אחרים י״ח היום אין בכך כלום דהכי היא התקנה שהקורא בתורה בצבור מברך על קריאתו משום כבוד הצבור או משום כבוד התורה וש״ר ומינה משמע דגם מי שעלה וקרא בתורה בבה״כ זה והלך בבה״כ אחר וקראוהו לקרות בתורה הרי זה עולה ומברך וקורא ואין שום קפידא בדבר אלא אדרבה זכור הוא לטוב דהא קריאתו השניה מצוה גמורה היא ומצוה חדשה קעביד כדאמרן בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ואם לגבי צווי אמרו כך ק״ו לגבי עסק התורה דכתיב ביה לא ימוש ספר התורה הזה מפיך שבכל פעם שחוזר ולומד יהיו כחדשים וחדשים הם ממש כדכתיב דדיה ירווך בכל עת וכו׳ עכ״ל הצעיר יעקב פראגי. כל זה מיירי במקום שנוהגין אבל במקום שאין נוהגים מי הוא ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות חידושים נגד רצון הקהל וכו׳. לוי אחד לבדו בעיר והקהל רוצים שיהיה חתן תורה. קריאת ספר תורה ביום טוב. קריאת ס״ת במקום. קריאת ס״ת בשמחה. קריאת ספר תורה וסדר. שורה עיין.

קריאת ספר תורה מעומד. הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף ש״ע ע״ב ודף שע״ג ע״א. א״ח ס״ס קמ״ו אין צריך לעמוד מעומד בשעה שקורים בתורה ויש מחמירים ועומדים וכן עשה מוהר״ם. ש״ע א״ח סי׳ קמ״א צריך לקרות מעומד ואפילו לסמוך עצמו לכותל אסור אא״כ הוא בעל בשר (ירושלמי פ״ק דברכות) וכן החתן הקורא צריך לעמוד עם הקורא (מרדכי הלכות קטנות) ועיין שלטי גבורים שם במגלה אות א׳ ולשון ריא״ז. עמידה בשעת. עשרת הדברות. קריאת ס״ת במועדות תשובה הרמ״ע צ״א שהכריע לעמוד כל זמן קריאת התורה. קריאת ס״ת ודיניה טעם. תורה נתנה על ידי סרסור תורה ניתנה באימה ואנו צריכים לנהוג בה באימה ולקרות מעומד

קריאת

רמב"ם פי"ב מה' תפילה דין ז' אין הקורא רשאי לקרות עד שיאמרו לו גדול שבצבור לקרות ואפילו חזן הכנסת אינו קורא מעצמו ואפילו ראש הכנסת עד שיאמרו לו הצבור או גדול שבהם לקרות וצריך אחר לעמוד עמו בשעת קריאה כדרך חזן העומד על הקוראין. קריאת ס"ת ודיניה. קריאת ס"ת וסדר. שליח צבור הראוי.

קריאת ספר תורה למפטיר עיין מפטיר. ספר תורה מוטעה ויתר. ובפרט פסק מתחיל מעשה שהיה.

קריאת ספר תורה מי שעלה לקרות והראה לו החזן מקום שיקרא בו ובירך ואח"כ ראה שהראה לו למעלה או למטה או בפרשה אחרת יש חלוק בדבר ועיין בספר עבור שנים דף כ"ח ע"ב שכתב דאם הראה לו למעלה או למטה באותה פרשה אין צריך לחזור ולברך אבל אם טעה החזן והראה לו בפרשה אחרת צריך לחזור ולברך ע"ש מהר"ם טראני' ח"א רכ"ד. ש"ע א"ח סימן ק"ם י"א שצריך לחזור ולברך וי"א שאינו צריך ומנהג בית הכנסת ספרדים מפיררא לחזור ולברך אם הראו קריאה בטעות ובירך עליה כאשר ראיתי כמה פעמים ובפרט אם כבר קראו הקריאה מוטעית ואח"כ חוזרים לקריאה הראויה שראוי לחזור ולברך לכולי עלמא וכן אירע בבית הכנסת הנ"ל ביום שמיני של פסח שטעו והראו וקראו פרשה אחרת במקום פרשת המוספין וחזר הקורא לברך וקראו הקריאה הראויה. ברכת התורה. טעות בקריאה.

קריאת ס"ת מנין הקרואים ודיניהם ש"ע א"ח סי' רפ"ב וכתב הרי"ף פ"ד דמגלה דף שע"א ע"ב נקוט האי כללא בידך כל דטפי מלתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא. בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף ארבעה ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביום הכפורים דענוש כרת ששה בשבת דאיסור סקילה שבעה עיין רמב"ם פי"א וי"ב מה' תפילה. זה הכלל ביום טוב שיש.

קריאת ס"ת מנין הקרואים ודיניהם ש"ע סי' רפ"ב. מנהג שטות הוא מה שנוהגים כשחל שתי פרשיות דבוקות שלא לקרות שביעי בפרשה ראשונה אלא לאותם המוספים בשבת על מנין שבעה הרביעי יקרא חצי הקרואים בפרשה אחת וחצי בפרשה האחרת ובמקום שאין מוסיפין על מנין שבעה הרביעי יקרא בשתי הפרשיות בסוף הראשונה ובתחילת פרשה אחרונה לבוש א"ח סי' הנ"ל סעיף ד'. וכתב הלבוש בסימן הרס"ט ונוהגים להרבות קרואים לס"ת ביום שמחת תורה וקורין פרשה אחת כמה פעמים שירצו וכן הרבה לפ' אחת ואין אסור ברכה לבטלה בדבר כדי לזכות כולם בקריאת התורה ביום סיומה וכנה"ג א"ח סי' רפ"ב בהגהות על הטור מנהגנו בשבת שיש בו חתן או ברית מילה שמוסיפין יותר משבעה ולפעמים החתן קורא לשני מה שכבר קרא הראשון וכן ביום שמחת תורה וכתב בעל תקון יששכר דף נ"ו דאפילו לכתחילה כשר למעבד הכי וכן הוא מנהג קק"י הספרדים בעיר פיררא. וז"ל שירי כנה"ג דף קמ"ג ע"א ומ"מ מה שנוהגין קצת שלוחי צבור דאעפ"י שיש בסדר כדי לקרות כל העולים שלשה פסוקים אינן משנין הפסקות של שבעה עולין וחוזרין וקורין פסקא אחת לכמה אנשים לא יפה הם עושין דכיון דאפשר לצאת ידי חובת כל הסברות מה להם להכנים עצמם לפי דעת המרדכי והילכך הנכון שהשליח צבור יקרא שלש פסוקים לכל עולים ואם בכל זאת לא יספיקו לעולים אז יחזרו לקרות מה שכבר קראו ועוד אני אומר שראוי לשליח צבור להזהר עצמו שלא לחזור ולקרות מה שכבר קרא אלא אחר אשר קרא לשבעה עולים לפחות עשרים ואחד פסוקים שהוא חיוב הקריאה ואח"כ אם יראה שאין הסדר מספיק לכל העולים יקרא מה שכבר קרא לאחר עכ"ל. גנת ורדים סוף שאלה כ"ב ז"ל וכן עתה בזמננו זה

הוסיפו

ואברהם זקן מתוך החומש ושיתרגמו וינגנו אותה כדרכה אך כתב שאם היה ביום שאין בו שני ס״ת והחתן היה רוצה שיוציאו לו ס״ת אחר שהוא לא היה מוחה עיי״ש. ועיין ח״ב פרח מטה אהרן סי׳ ל״ו דכתב שבמקום שנהגו שהחתן כשעולה לקרות בתורה קורא תחילה בסדר היום ואח״כ קורא בס״ת שבזרועו פ׳ ואברהם זקן ואח״כ שאר העולים קוראים בס״ת ראשון שאין לחוש לפגמו של ראשון ויכולים לעשות כן ואין למחות בידם. מהרר״א מזרחי ח״ב י״ג זקן עלה לקרות בתורה ונמצא שאינו יודע לקרות קורין אחר וע״ב במ״ב. ש״ע א״ח סי׳ קל״ו. גן נטע א״ח סי׳ רפ״ב ס״ק ש׳ כתוב באליה זוטא זה סדר הקרואים חתן ביום חתונתו או בשבת אחר החתונה ואח״כ הנער בר מצוה ואח״כ שני שושבינים ואח״כ הסנדק ואח״כ בעל היולדת ואח״כ היארצייט. הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ג ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ קל״ו אחר כהן ולוי קורים תלמידי חכמים הממונים על הצבור ואחריהם תלמידי חכמים הראוים למנותם פרנסים על הצבור ששואלים אותם דבר הלכה בכל מקום ואומר ואח״כ בני תלמידי חכמים שאבותיהם ממונים על הצבור ואח״כ ראשי כנסיות וכל העם. הרי״ף ור״ן פ״ה דגיטין דף תק״ף ע״ב. חתן בחור. כהן אחר ישראל. כהן קורא. סננות. סדר העולים. סנדק קריאת ספר תורה בשבת. קריאת ספר תורה בשני. קריאת ס״ת לא. קריאת ספר תורה מנין. קריאת ס״ת על פה. תענית שני וחמישי שני שמתענים.

קריאת ספר תורה כמה פסוקים יקרא כל אחד ואחד ש״ע א״ח סי׳ קל״ז. ביום שקורין שלשה אין קורין פחות מעשרה פסוקים וידבר עולה מן המנין (מגילה דף כ״א) ואי סליק עניינא בבציר מעשרה פסוקים כגון פרשת עמלק שאין בה אלא תשעה פסוקים שפיר דמי. תוספות והרא״ש ועיין המאור הגדול פ״ג דמגלה על הרי״ף דף שס״ח ע״א ז״ל ומתניתין בפורים ויבא עמלק גרסינן בתענית ירושלמי רב הונא אמר שלש קריות שבתורה לא יפחתו מעשרה פסוקים רבי פליפא ב״ר פרושא אמר קומי ר׳ זעירא הרי פרשת עמלק אמר ליה שניא היא שהיא סדרו של יום ומכאן תשובה לאומרים שחוזרה פסוק האחרון בצבור להשלים עשרה פסוקים ויש מקדימין וקורין מן ויאמר ה׳ אל משה עבור לפני העם והכל טעות הוא בידם. הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף ש״ע ע״ב. אין קורין עם כל אחד ואחד פחות משלשה פסוקים שנים קורין שלשה שלשה ואחד קורא ארבעה ואיזה מהם שקרא ארבעה משובח ש״ע שם ובהרי״ף ראיה דמשובח הקורא ארבעה בין אם הוא ראשון או אמצעי או אחרון. משנה הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ב ע״ב ודף שע״ג ע״א הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים כנגד תורה נביאים וכתובים. גמרא דמגלה דף כ״א ע״ב שטה כ״ה פ׳ הקורא עומד סוגית הגמרא הני עשרה כנגד מי וכו׳ הראנ״ח בדרשותיו דף א׳. עשר תקנות. קריאת ספר תורה בפורים.

קריאת ס״ת לא יקרא ראש הכנסת וחזן הכנסת עד שיאמרו לו אחרים קרא וחזן העומד לקרות אחר עומד ומחזן עליו עד שיקרא הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ג ש״א. נחלת שבעה ח״ב תשובה ל״ח הסגן שאמר לש״ץ לקרא לס״ת לראובן ועלה הש״ץ במקום ראובן ובירך אינו ראוי לעונש כלל עיי״ש ובשירי כנה״ג סי׳ קל״ה ושם יתבאר מנהג אשכנז בענין העליות לס״ת ודין קדימת העולים והיאהרצייט מי נדחה מפני מי ועיין מנחת יעקב א׳. ש״ע א״ח סי׳ קל״ט סעיף ג׳ אפילו ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו קרא ומנהג הוא שש״ץ בשרוצה מברך וקורא בלא נטילת רשות משום דהוי כאלו משעה שמינוהו לש״ץ הרשוהו על כך ובמדינות אלו אין נוהגין כן ואין החזן עולה רק כשהסגן אומר לו לעלות אבל אין קורין לו בשמו כמו שאר העולים שקוראים אותם בשמם פלוני בר פלוני.

רמב״ם

וקרא בפרשת התוכחות ובירך לאחריה ואח״כ חזר ובירך ברכה ראשונה לקרות הוא התוכחות כדי שלא יהיו ברכותיו לבטלה ויחשב כמו כהן שקורא במקום לוי שמברך שני פעמים. מנחת יעקב א׳ פרנסי העיר קודמים בקריאת ס״ת לאותם המכונים בשם חבר ואף לאותם שאביהם היה דיין מדינה. שירי כנה״ג קל״ז ס״ק ז׳ שמע מהרש״ל מוחה בסגן כהן לקרא לכהן אחר ופעם אחת ראה בפניו שהיה כהן אחר סגן וקרא לאחיו הגדול לכהן ולא מיחה ושאל את פיו וא״ל דמאחר שקרא לאחיו הגדול הכל יודעים שלכבודו הוא עושה ואין כאן בית מיחוש אבל בענין אחר לא מ״מ כתב בסי׳ רמ״א ואנו לא נהיגינן כן ואנ״י לפי דבריו אם כאן שני סגנים כמנהגנו והאחד אינו כהן אעפ״י ששניהם קורים אין כאן חשש. שירי כנה״ג קל״ה ס״ק י״א נשאל על ארבעה חתנים שחכמתם שוה אחד נשא בתולה אחד נשא אלמנה אחד נשא גרושה ואחר נשא חלוצה ויש ביניהם הקפדה בעליה לס״ת השיב כהן קודם ללוי ולוי קודם לישראל ואם כלם שוים בקדושת יחוסם דהיינו שכלם כהנים או לויים או ישראלים או אפילו שנים כהנים ושנים לויים ויש ביניהם קפידא נושא את הבתולה קודם לנושא אלמנה לפי ששמחתה וברכתה מרובה ועקר קריאה בס״ת אינו אלא לחתן שנשא את הבתולה ואחריו מי שנושא את האלמנה שיש לה יתרון שהיא ראויה לכהן הדיוט משא״כ גרושה וחלוצה ונושא חלוצה קודם לנושא גרושה כי גרושה אסורה לכהן דאורייתא וחלוצה דרבנן ועוד כי חלוצה אתיא מכח שמים שגרמו שתחלץ אבל הגרושה ודאי שעל פי מעשי ידיה אשר לא טובים נתגרשה והיא הגורמת להיות בעלת מום שיגרשנה בעלה לפיכך היא פחותה מחלוצה. וכתב עוד שם (והאריך בתשובה סי׳ שנ״א) דאיתא בשו״ת מהר״י ברונא דמי שנעשה בעל ברית הוא הקודם שר״ל סנדיקוס לבן הנולד ביום ה׳ וביום ששי נולד בן זכר לאחר מן הקהל ואירע שאינם יכולים לקרות לס״ת רק לא׳ מהם כתב שבעל ברית קודם לאבי הבן כיון דרגילים לקרותו בעל ברית לפרסם חבוב המצוה שקונים אותה בדמים ועוד כי הוא קדם בעליה מקדימת יום חמישי ליום ששי עי״ש ס״ק ט׳. עוד שירי כנה״ג קל״ה (והאריך בתשו׳ שנ״א) נשאל שהמנהג בק״ק שלום הוא שמי שיש לו איזה שמחה ויש לו ס״ת משלו מוציאין אותו וקורין בו סדר היום ואירעו בק״ק שתי שמחות ולשניהם יש להם ס״ת מי קודם והשיב דחתן קודם למדליק אבי הבן קודם לחתן בעל ברית קודם לאבי הבן שני אבות בנים או שני בעלי ברית או חתנים ת״ח בעל הוראה קודם לת״ח מפלפל ואינו בעל הוראה ת״ח קודם לכהן ע״ה כהן קודם ללוי לוי לישראל וכששניהם ת״ח שוים או כהנים וכיוצא באבות הבנים מי שנולד ראשון יזכה ראשון שכבר זכה במצוה קודם חברו וכן המנהג להיות ג״כ נימול ראשון ובחתנים או מדליקים או אפילו באבות הבנים שנולדו בשעה אחת יטילו גורל ביניהם והעולה ראשון יקרא בס״ת שלו ראשון ומי שיש לו ס״ת שקנאו הוא מממונו או שכתבו הוא קודם למי שבא לו מכח ירושה ומי שיש לו ס״ת בק״ק עצמו שהשמחה במעונו קודם למי שיש לו בקהלה אחרת וכתב על זה שהוא משפט ישר כדי דלא ליתו לאנצויי. סנדק קודם למוהל מהר״י סג״ל תשובה פ״ה. שירי כנה״ג קל״ה ס״ק ז׳ במקום שנוהגים שמי שהוא מדליק או בעל חתונה וברית קורא בתורה למי שירצה ושלח לומר שיקראו לראובן וקראו החזן ועלה שמעון במקומו כל שלא דחפו הקורא מלענות אמן ובירך הברכה בקול רם אעפ״י שלא ענה אמן אחריו איהו דאפסיד אנפשיה ואין לחייבו שום דבר ע״ש מ״ש משם רש״ל פ׳ החובל סי׳ ס׳ ובח״ב נחלת שבעה ל״ח. ובכנה״ג רפ״ב וקמ״ג בחור שנשא אלמנה הורה שלא יוציאו ס״ת אחר בשביל החתן ולהיות שהיו הנישואין בשבת של מוספין א״ל שיקח החתן הס״ת שני של חובת היום לכבוד ולתפארת ולשמחת החתן צוה שיקראו לו פרשת

ואברהם

אינו אלא ממנהגא ולפיכך אין זה נקרא משנה מטבע שטבעו חכמים. קריאת ספר תורה על פה.

קריאת ספר תורה ודיניה טעם קריאת התורה בשני וחמישי מטה משה אות רכ״ג. אות רכ״ד הנהגה בהוצאת ס״ת. רכ״ה טעם למנהג שש״ץ קורא לעולים. רכ״ו העולה לקרות באיזה צד ילך. רכ״ז איך יתנהג הקורא. רכ״ח שיש לומר ברכו בקול רם. רכ״ט שיש לחזור ולומר ברוך ה׳ המבורך. ר״ל דין ברכה שניה ושהחזן יענה אמן בקול רם. רל״א העולה לקרות פותח בדבר טוב. רל״ב כשישלים לקרות גולל ומברך ומטבע ברכה שניה. רל״ג טעם שמברכין על התורה. רל״ד אם טעה הקורא ובירך אשר נתן תחלה. רל״ה המברך בתורה נוטלה בידו. רל״ו צריך לקרות מעומד ולא לסמוך אם לא זקן ובעל בשר. רל״ז סדר הקריאה. רל״ח אם אין שם לוי כהן קורא תחתיו. רל״ט אם אין שם אותו כהן או לוי שקראו לא יקראו אחר בשמו משום פגמו של ראשון אלא אחר יעמוד מעצמו הגהה מיימונית פ״ב מה׳ תפילה. ר״מ ביאור אם אין שם כהן נתפרדה החבילה. רמ״א אם היה החזן או הסגן כהן או לוי. רמ״ב אם נכנס הכהן אחר שהתחיל הישראל לברך. רמ״ג אם קראו לכהן והוא עומד בתפילה. רמ״ד אם קוראין לכהן סומא. רמ״ה אם הכהן אבל ואין שם כהן אלא הוא. רמ״ו אם קורא הכהן מפטיר. רמ״ז אם מותר לקרות הכהן לאחר שביעי. רמ״ח שלא ירד הקורא עד יעמוד שם הנקרא. רמ״ט שאין קורא בן אחר אביו או שני אחים. ר״ן איך יתנהג הצבור בשעת קריאת התורה. רנ״א ביאור אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים. רנ״ב אם יש לעמוד בשעת קריאת התורה. רנ״ג טעם לקדיש שאחר קריאת התורה. רנ״ד ביום שיש שני ספרי תורה על איזה ראוי להקדיש. רנ״ה בענין הגבהת ס״ת. רנ״ו טעם על מה שחולקין פסוק יהללו. רנ״ז מנהג שהגולל הולך אחר ס״ת עד לפני הארון. מטה משה אות תנ״ט מה שנהגו לומר מזמור לדוד הבו לה׳ בחזרת הס״ת. קריאת ספר תורה בשני. שבת תפילת שחרית.

קריאת ס״ת ודיניה. כתב המרדכי בס״פ לולב הגזול קורא ונושא כפיו ומניחו לארץ שמעינן מהכא דהקורא בתורה אוחז בעמודי התורה בשעת ברכה וקורא מדמניחו לארץ וכ״כ ראבי״ה ז״ל מקובלני שבשעת הברכה אוחז בעמוד התורה ועוד ראיה ס״פ בני העיר תנו רבנן פותח ורואה גולל ומסדר וכו׳ ומשמע דכל אחד פותח תחלה וגולל בסוף. ובספר גן המלך והוא גנת ורדים בין טי״ד לטאה״ע אות קל״ט הוכיח דהאידנא אין צריך לאחוז בעמודים ושעתה יכול לעלות לקרות בתורה ולולבו בידו. הרי״ף ור״ן פ״ג דמגלה דף ש״ע ע״א. ש״ע א״ח סי׳ קל״ט סעיף ד׳ כל הקורים מברכין לפניה ולאחריה ופותח הספר קודם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו ואח״כ יברך ולאחר שקרא גולל ומברך ובשעה שמברך ברכה ראשונה יהפוך פניו אל הצד שלא יהיה נראה כמברך מן התורה (כל בו) ונראה לי דיהפוך פניו לצד שמאל. נהגו לכסות הכתב בסודר בין גברא לגברא (מרדכי שם) ובמדינות אלו נהגו שהיא מגוללת בין גברא לגברא וכן עקר (טור והגהות מיימוניות פ״ב מה׳ תפילה) ועיין גופי הלכות דף קי״ז ע״ב למעלת ספר תורה אמר רב מתנה הלכה פותח ורואה ומברך ולימא הלכה כרבי יהודה ומשני משום דמהפכי להו וכו׳ עיין שם על האי סוגיא ועל האי דינא. לולב ודיניו. קריאת ספר תורה כמה פסוקים.

קריאת ספר תורה וסדר הקרואים. הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ג ע״ב. תשב״ץ סימן קפ״ט אין מקום לקרוא בתורה עשיר מכובד לפני תלמיד חכם. במקום שאין קורין לעולים בס״ת בשם יכולים לעלות שני אחים בזה אחר זה וליכא למיחש לעינא בישא אמונת שמואל מ״ז. ש״ע א״ח סימן קמ״א. דבר שמואל תשו׳ ש׳ לא ירד כבודו של אחד שעלה

וקרא

קריאת ספר תורה בשני ס"ת אסור הרי"ף ור"ן פ"ד דמגלה דף שע"ג ע"א ש"ע א"ח סי' קמ"ד סעיף ד' אין קורין לאדם אחד בשני ספרי תורה משום פגמו (פירוש דנראה כפוגם ומטיל דופי בראשון) של ראשון אבל שלשה גברי בשלשה ספרים כגון ר"ח טבת שחל להיות בשבת ליכא משום פגם עיין רמב"ם פ"ג מה' עבודת יום הכפורים. מי שעלה כבר יכול לחזור ולעלות למפטיר אם קורין בספר תורה אחד אבל בשני ספרי תורה אסור כן כתב הב"ח ע"ש עולת תמיד א"ח סי' קמ"ד ס"ק ג'. הריט"ץ תשובה רצ"ג הורה להתיר לראובן שקרא בתורה בספר ראשון שלישי או רביעי וששי שיכול לעלות ולקרות בספר שני בפרשת המוספין להפטיר ואין לחוש משום פגמו של ראשון כל זמן שאחד הפסיק בין קריאה לקריאה ולדעתו קדיש אינו מפסיק ולפיכך אם עלה שביעי בספר ראשון לא יעלה למפטיר בספר שני דיש חשש לפגמו של ראשון ע"ש. אחד אינו קורא בשני ספרים. מדלגין.

קריאת ספר תורה בתענית. ש"ע א"ח סי' תקס"ו סעיף א' בתענית צבור וכו' קורין ויחל בשחרית ובמנחה בין שחל בשני ובחמישי בין שחל בשאר הימים (טור בשם רב שר שלום) ומפטירין במנחה דרשו ובשחרית אין מפטירין חוץ מבתשעה באב וקורים אפילו כשחל בערב שבת (מהרי"ל) ואם מתענים בראש חדש קורים בשחרית פרשת ראש חדש ובמנחה בשל תענית (הר"ן ספ"ק דתענית וב"י בשם רוקח). עיין משנה הרי"ף ור"ן ושלטי גבורים פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"ב דכבר נהגו שלא לקרות קללות וברכות בתענית אלא ויחל וכו'.

קריאת ספר תורה בתשעה באב. משנה הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"ב ש"ע א"ח סי' תקנ"ט סעיף ד' וקורין בתורה כי תוליד בנים ומפטירין בירמיה אסוף אסיפם ובמנחה קורין ויחל כמו בשאר תענית ומפטירין דרשו פ"ב הטור אבל רבנו האיי ואבודרהם הביאם הטור והב"י כתבו דמפטירים שובה וכ"כ שבולי הלקט סי' רס"ט וספר תניא סי' ס"א ושם כתוב דבמנחה קורין על הבימה של עץ דשאר הימים עיין הגהת מהר"ר גא"ל שם ס"ק ב'. דבר שמואל תשו' רמ"ט על מנהג לקרוא ספר תורה בתשעה באב ע"ג איש כפוף ועומד לפני הארון. מנהג וקצת דיניו.

קריאת ספר תורה וברכותיה. הרי"ף ור"ן פ"ד דמגלה דף שע"א ע"א א"ח סי' קל"ט סעיף ד' כל הקורין מברכין לפניה ולאחריה ותקנה זו תקנו רבנן משום הנכנסים שמא יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבירך ראשון ואם לא ישמע האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפניה ומשום היוצאין ולא ישמעו החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו בתורה אחריה ושאר דיני ברכות התורה שם בש"ע עיין הירושלמי שם בשלטי גבורים אות ג'. קריאת ס"ת ודיניה.

קריאת ס"ת הטועה בה ודיניה. ש"ע א"ח סי' קמ"ב. בית יעקב ע"ו מצדד להקל בקריאת ס"ת שאף שמשתנה הענין בקריאתו אין מחזירין אותו וצ"ע הא דכתב רמ"א ודוקא בשנוי הענין וכו' דלא דברי הכל היא ולדעת הנז' הניד הנח והניח הנד הענין משתנה אם קרא לאהרן הרן יצא וה"ה לשאר אותיות ועיין באר עשק נ"ט דמבאר הקרי וכתיב ואיך הש"ץ קורא אותה התיבה או האות על פה. עיין שירי כנה"ג קל"ז מעשה בש"ץ אחד שבסדר נשא לא הפסיק בסוף פרשה אלא המשיך וקרא מפרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה כדרך שעושין באחרון מימי החנוכה והיו מרננין אחריו ששנה ממטבע שטבעו חכמים ולפיכך ראוי לנזיפה והורה להם שאעפ"י שעשה מעשה בנרות עכ"ז אינו נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים כיון שאין השנוי בברכות או בקריאה שיוסיף ויגרע או שנה ממה שרז"ל קבעו ותקנו וטבעו אבל קריאת הפרשיות זו בסדר זו וזו בסדר אחרת אינו

קריאת ס״ת בשמחת התורה ודיניה ש״ע א״ח סי׳ תרס״ט סעיף א׳ מוציאין שלשה ספרים וקורין בראשון וזאת הברכה עד סוף התורה ובשני בראשית עד אשר ברא אלקים לעשות ובשלישי קורא המפטיר כמו אתמול ומפטיר ויהי אחרי מות משה (תוספות בשם י״א שרב האיי גאון תקן לומר כן ונגד התלמוד שם במגלה דף ל״א וכ״כ הטור בשם הירושלמי ושכן המנהג) ועיין הרי״ף ור״ן פ״ג דמגלה דף שס״ט ע״ב ושלטי גבורים שם אות א׳ ולשון ריא״ז. קריאת ס״ת ביום טוב. קריאת ס״ת בשבת מוציאין. קריאת ס״ת בשמיני. קריאת ספר תורה מעין.

קריאת ספר תורה בשמיני עצרת ש״ע א״ח סי׳ תרס״ח סעיף ב׳ שחרית מוציאין שלשה ספרים וקורין באחד מוזאת הברכה עד סוף התורה (הב״י לא הביא מהיכן יצא לו דין זה ולענ״ד צ״ע כסתמא דתלמוד ובבריתא במגלה דף ל״א וכתב מהרר גא״ל ס״ק ב׳ ז״ל כתב ב״י ס״ס קל״ה בשם המרדכי דבשמחת תורה יכולים לקרות כהן או לוי לחתן תורה או לחתן בראשית וכתב עוד בשם מהרי״ק דבשבת בראשית אם אין כהן חתן בראשית כופין אותו לצאת מבית הכנסת וכו׳ כתבתיו בערך חתן תורה וחתן בראשית יכול) ובשני בראשית עד אשר ברא אלקים לעשות ובשלישי ביום השמיני עצרת ומפטיר ויהי אחרי מות משה (יש להקשות על מנהג קק״י איטאליאני שמשלימים על פסוק ויהי ככלות שלמה שהוא תחילת ענין אחר וי״ל שאינו תחילת ענין אחר שהוא כמו ויכל שלמה וכן מפורש להדיא בד״ה סי׳ ז׳) ובמקום שעושים שני ימים טובים אין מוציאין ביום הראשון אלא שני ספרים (על הוצאת שני ספרים עיין קריאת ספר תורה בפסח) וקורים בראשון חמשה בפרשת ראה מכל הבכור (ויש מתחילין לעולם עשר תעשר לפי שהוא זמן אסיפה ומתנות עניים כ״כ הטור וכן ראיתי נוהגים ועיין הגהת שלטי גבורים פ״ג דמגלה דף ש״ע ע״א אות ג׳ בשם סמ״ג) ואם הוא שבת קורים שבעה ומתחילין עשר תעשר והמפטיר קורא שני ביום השמיני עצרת ומפטיר במלכים ויהי ככלות שלמה (פרש״י על שם ביום השמיני שלח את העם. קריאת ספר תורה בשבת בראשית.

קריאת ס״ת בשני וחמישי ושבת למנחה מתקנת עזרא הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ב ע״א ודיניהם ש״ע א״ח סי׳ קל״ה אין פוחתין משלשה ואין מוסיפין על שלשה אם לא שיש שם שני חתנים או שני בעלי ברית לקרות את שניהם דלהם הוי כמו יום טוב שם סעיף א׳ ואין מפטירין בנביא. גן המלך והוא בעל גנת ורדים בין טור י״ד לטאה״ע אות כ״ח כתב מהריק״ש דשני חתנים ישראלים יעלו לקרוא בתורה דלדידהו הוי מועד אבל לא שני בעלי ברית ונראה לע״ד שאם היו שם בעל ברית וחתן ידחה בעל ברית ויעלה החתן דהא חתן עדיף ואם עבר ועלה בעל ברית יעלה החתן אחריו דלדידיה הוי יומא דין מועד שעולין ארבעה ואם לא יעלה זילא ביה מלתא דלישתני ממנהגא. הרי״ף ור״ן פ״ג דמגלה דף שס״ט ע״ב ומשנה וש״ע א״ח סי׳ קל״ה שני וחמישי ושבת במנחה קורין כסדרן ואין עולה להם לחשבון. מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ובשבת הבאה ואין מפטירין בנביא ש״ע שם. משנה הרי״ף ור״ן רפ״ד דמגלה דף ש״ע ובעמוד ב׳ כתב הר״ן בשם רב האיי גאון שיש עדיין בפרס ומדי הפטרות ידועות לשבת במנחה לכל השנה כולה בר״ה והקשה ר״ת. עיין משנה ו׳ פ״ג ומשנה א׳ פ״ד דמגלה. גמרא דמגלה פרק הקורא עומד דף כ״א ע״א שטה ט״ו לשון רש״י בשני ובחמישי ובמנחה בשבת עזרא תיקן וכו׳ הר״י הלוי סימן כ״ט בתוך התשובה מטה משה אות רפ״ג. ספר תורה מוטעה ויתר. ובפרש פסק מתחיל מעשה שהיה. שבת תפלה מנחה. עשר תקנות. קריאת ספר תורה כמה פסוקים. תענית שני וחמישי שני שמתענים.

קריאת

מפטירין בשל פרשה ועיין לקמן סימן תרפ"ה. ראש חדש שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חדש ואין דוחין עניה סוערה ולא שמעו משום מחר חדש ואם ראש חדש שני ימים שבת ויום ראשון מפטירין השמים כסאי (ב"י בשם חמיו הר"ר יצחק סב"ע) ונוהגים לומר אח"כ פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר ג"כ הוא ר"ח וי"א שאין להפסיק מנביא לנביא ואין אומרים רק הפטרת ר"ח (תה"ד סי' ב' ופסקיו סי' צ"ר) וכן נוהגין אבל אם ההפטרה באותו עושין כן וכן אם היה חתונה בר"ח או בשאר שבתות שאין דוחין ההפטרה. ארבע פרשיות.

קריאת ס"ת בשבועות משנה הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ח ע"ב ודף שס"ט ע"א. ש"ע א"ח סי' תצ"ד מוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה מבחדש השלישי עד סוף הסדר ומפטיר קורא בשני וביום הבכורים ומפטיר במרכבה דיחזקאל ומסיים בפ' ותשאני רוח ביום שני קורין בפרשת כל הבכור עד סוף סדרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בחבקוק מן וה' בהיכל קדשו עד למנצח בנגינותי. קריאת ספר תורה בפסח בענין שני ספרים.

קריאת ספר תורה בשבת בחוקותי נוהגים שקורין לשלישי עד קוממיות ומתחילין אח"כ לקרות בפרשת קללות מהיכן נשתרבב להם המנהג צמח צדק נ"ו.

קריאת ס"ת בשבת ביו"ט בר"ח בחש"מ מתקנת משה הרי"ף ור"ן פ"ד דמגילה דף שע"ב ע"א. באר עשק תשובה פ"ב מקיים שאין לפקפק כל עיקר מלהוסיף טפי משבעה גברי עולין לס"ת בשבת ולכ"ע מוסיפין ועיין הלק"ט ח"ב קצ"ג. רמב"ם ריש פי"ב מה' תפילה משה רבנו תקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא תורה וכו' בסוף פ' מרובה עשר תקנות תקן עזרא וכו' מעקרא חד גברא תלתא פסוקי אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי ואתא הוא תקין תלתא גברי עשרה פסוקי וכו' ידי אליהו תקון י"א דף ג' ע"ב. לעולם ישלים. קטן עולה. קריאת ס"ת בשבת מוציאין.

קריאת ספר תורה בשבת בראשית מנהג שנהגו לקרוא אחד ראשון וקורין אותו חתן בראשית ומתנדב לבית הכנסת מעות לצורך מאור כדי להתחיל בתורה והכהנים יוצאים מבית הכנסת ופעם אחת כהן לא רצה לצאת מבית הכנסת ולמחול על כבודו וכפוהו ע"פ ערכאות והשיב מהר"י קולון שיפה עשו לכופו כדי לקיים מנהגם שורש ט'. באר עשק תשובה ט' מקיים המנהג ושחייב הכהן לקיימו. משא מלך בנעילת שערים מנהגי אסור חקירה ח' והוא מנהג איטאליאני לא מנהג ספרדים. חתן תורה וחתן. מנהג מנהגי אסור בעל ד"ה חקירה ח'.

קריאת ס"ת בשבת מוציאין ספר תורה וקורים בו שבעה ואם רצה להוסיף מוסיף והוא הדין ביום טוב מותר להוסיף על מניין הקרואים (רמב"ם פי"ב מה' תפילה ותשובת מהר"ם וב"י) וי"א דבי"ט אין להוסיף (ר"ן פרק הקורא את המגלה הוא פ"ד דף שע"א ע"א על פירוש המשנה) וכן נהגו במדינות אלו מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה (וכן הוא מנהג פירארא שאין מוסיפין ביום טוב אלא ביום שמחת התורה הספרדים והאשכנזים דוקא) ש"ע א"ח סי' רפ"ב סעיף א'. באר עשק תשובה פ"ב מקיים שאין לפקפק כל עיקר מלהוסיף טפי משבעה גברי עולין לס"ת בשבת ולכ"ע מוסיפין ועיין הלק"ט ח"ב קצ"ג. קריאת ס"ת ביום טוב. שבת תפילת שחרית. קריאת ס"ת בשבת ביו"ט בר"ח.

קריאת ספר תורה בשבת שיש שתי פרשיות דבר שמואל פ"ו. קטן עולה.

ביהושע בעת ההיא (הרא"ש וש"ע בשם רב עמרם וכתבו ואולי רבנן סבוראי הנהיגו כן והגאונים אחריהם שיוציאו שני ספרי תורה וסמכו אהא דאמרו שאמר הקב"ה לאברהם ירושלמי דמגלה דף ל"א) משנה הרי"ף ור"ן שם וש"ע סי' ת"ץ ומפטירין ביום ראשון בפסח גלגל ובשני בפסח יאשיהו וביום אחרון וידבר דוד ולמחר עוד היום בנב לעמוד שמפלתו של סנחריב בפסח היתה. שם סעיף ו' בכל יום של חה"מ ושני ימים טובים אחרונים קורים הרביעי בספר שני בקרבנות מוספין שבפנחס והקרבתם עד סוף פסקא. ועל ענין הוצאת שני ספרים עיין הגהת שלטי גבורים שם דף שס"ח ע"ב אות א' שהאריך בחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא משנה הריף ור"ן פ"ד דמגלה דף שע"א ע"א. חולו של מועד של פסח. פסח ביום שמיני.

קריאת ספר תורה בצבור רמב"ם פ' י"ב מה' תפילה וברכת כהנים.

קריאת ספר תורה בראש השנה ש"ע א"ח סימן תקפ"ד ובסימן תר"א סדר יום שני. משנה הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ח ע"ב ודף שס"ט ע"א מוציאין שני ספרים באחד קורים חמשה מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם הוא שבת קורים בו שבעה ומפטיר קורא בשני בפ' פנחס ובחדש השביעי ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו (לפי ששניהם נפקדו בראש השנה) ביום שני קורים מוהאלקים נסה את אברהם עד סוף סדרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה אמר ה' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים. קריאת ס"ת בפסח בענין שני ספרים. ראש השנה קריאת.

קריאת ספר תורה בראש חדש ודיני' ש"ע א"ח סי' תכ"ג סעיף א' מוציאין ספר תורה וקורין בו ארבעה אין פוחתין מהם ולא מוסיפון עליהם ואין מפטירין בנביא וקורא הכהן שלשה פסוקים שהם וידבר צו ואמרת ולוי חוזר וקורא ואמרת ואת הכבש אחד ועשירית האיפה וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי חדשיכם ורביעי קורא ובראשי חדשיכם עד הסוף משנה הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"ב ושע"א ע"א. עיין מטה משה אות תקפ"ח דף מ"ו דמפרש ההיא דמגלה הלכתא כר' דאמר דולג.

קריאת ספר תורה בראש חדש טבת שחל להיות בשבת יחלק הש"ץ הפרשה בין ששה וישלימנה עמהם ואח"כ אם ירצו לעלות יותר יחזרו לקרות ממה שכבר קראו והשביעי יקרא בספר ראש חדש הלקט ח"ב תשובה ר"ח ועיין בערך הבא. ראש חדש שבת. קריאת ס"ת בראש חדש שחל להיות בשבת קורין שבעה בספר אחד ומפטיר קורא בספר שני רשד"ם א"ח סי' י"ב. שירי כנסת הגדולה סי' תרפ"ד ס"ק ז' בשבת שמוציאין בו שלשה ס"ת במקום שנהגו להוסיף בקרואים יותר משבעה גם בשבת זו יכולים להוסיף יותר מששה בספר ראשון ולבסוף א' קורא בפרשת ר"ח והמפטיר קורא בתנוכה או שקלים או החדש ולא אמרו דקורין ששה כי אם לעכובא לאפוקי שלא יפחתו מששה בספר ראשון אבל אין הכי נמי שאם מנהגם הוא להוסיף יוסיפו והתכלית הוא דבסדרא דיומא יקראו ששה וכל היתר כנטול דמי וכלא חשיב חשבינן להנוספים הללו. ש"ע א"ח סי' תכ"ה הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"ב מוציאין שני ספרים וקורים בראשון שבעה בסדר היום ובשני קורא מפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד סוף הפרשה ומפטירין השמים כסאי (ואם מזכיר של ר"ח עיין לעיל סי' רפ"ד סעיף ב'. מימרא דרב הונא מגילה דף ל"א) חוץ מר"ח אלול שחל להיות בשבת שמפטירין עניה סוערה (טור ומרדכי פרק בני העיר ומנהגים) וכן נוהגין במדינות אלו אבל ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין שמעו (אבודרהם מרדכי פרק בני העיר ומנהגים) וי"א השמים כסאי וכן עיקר במקום שאין מנהג (תה"ד סי' י"ט ומנהגים מהרא"ק) ואם אירע ר"ח בארבע פרשיות מפטירין

ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ח ע"ב ודף שס"ט ע"א) ש"ע א"ח סי' תרס"ג בחש"מ מוציאין ספר תורה וקורים בו ארבעה בקרבנות החג שבפרשת פנחס וביום ראשון של חול המועד קורא כהן וביום השני ולוי וביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השלישי והרביעי קורא ספיקא דיומא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים (מהא דאתקין אמימר בנהרדעא דמדלגין דלוגי בגמרא דסוכה דף נ"ה וכמו שפירש הרי"ף והרא"ש בשם גאון) וי"א ששנים הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וביום השביעי הכהן קורא ביום החמישי לוי ביום הששי ישראל ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי ויום השביעי וכן אנו נוהגין (רש"י בשם רבותיו ומהרי"ו ומנהגים) ובארץ ישראל שאין שם ספקא דיומא אין קורין בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום השני הוא ראשון לחש"מ קורא כהן וביום השני והשלשה העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר ימים. סעיף ג' בשבת של חול המועד מוציאין שני ספרים בראשון קורא ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא קרבנות של ספיקא דיומא ומפטיר ביחזקאל והיה ביום בא גוג עיין הרי"ף ורש"י ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"א. טעות בקריאת ספר תורה. לולב ודיניו. קריאת ס"ת בחולו של מועד. קריאת ספר תורה בפסח כתבתי על ענין הוצאת שני ספרים.

קריאת ספר תורה בספר שני בימים שיש בהם שני ספרים מנהג טוב כשמוציאין ס"ת שני שיקרא תחלה אחד ויאמר קדיש ואח"כ יעלה המפטיר הלקט ח"ב תשובה קע"ב. קריאת ספר תורה בפסח על ענין שני ספרים. קריאת ס"ת ודיניה טעם.

קריאת ספר תורה בפורים ודיניה ש"ע א"ח סי' תרצ"ג סעיף ד' מוציאין ס"ת וקורין בפרשת ויבא עמלק ואעפ"י שאין בה אלא תשעה פסוקים כופלין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים (ב"י שכן נהגו) הג"ה ואין המנהג לכפול פסוק אחרון של פרשה ועיין המאור הגדול על הרי"ף פ"ג דמגלה דף שס"ח ע"א שהוכיח זה מהירושלמי. ובפיררא מנהגים חלוקים איכא בזה דבקצת בתי כנסיות כופלין אותו (זה מנהג ספרדים) ובקצתן לא משנה. הרי"ף ור"ן פ"ג דמגילה דף שס"ט ע"ב קריאת ספר תורה כמה.

קריאת ספר תורה בפסח ש"ע א"ח סימן ת"צ. סימן הפרשיות של שמונת ימי הפסח משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא וזה הסדר לא ישתנה כי אם כשחל פסח ביום ה' שביום שלישי שהוא שבת קורא ראה אתה-אומר אלי שהוא פסל וביום א' ב' ג' קורין קדש בכספא במדברא סעיף ה' וכתב פרי חדש שם טעם סדר זה דביום ראשון קורין עניינו של יום וביום שני קורין פרשה הכוללת כל המועדות וכן בשני ימים של סוכות קורין אותם וארבע פרשיות של חה"מ כולם יש בהם יציאת מצרים וקורין אותן בסדר שהן כתובות בתורה ובשביעי בשלח מעניינו של יום שנקרע בו הים בשמיני כל הבכור אחרונה שבכולם בתורה וכשחל פסח ביום חמישי משנין את מקום פרשת פסל להיות ארוכה לקרות שבעה וכתב הרי"ק שאם טעה ושינה והקדים המאוחרות בסדר ארבעה ימים שבחה"מ קורא ביום של אחריו פרשה שרילג ואעפ"י שלא קראן בסדר הכתוב בתורה יצא מידי דהוה לשמע והיה אם שמוע שנתבאר בסי' ס"ד עיין שם. עיין הרי"ף ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"א. ש"ע א"ח סי' תפ"ח סעיף ג' שחרית של פסח מוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה גברי (ואם מוסיפין ביום טוב ע"ל ריש סי' רפ"ב וערך „קריאת ספר תורה ביום טוב) בפ' בא מן משכו עד מארץ מצרים על צבאותם ומפטיר קורא בפרשת פנחס בספר שני ובחדש הראשון ומפטיר ביהושע

קריאת ס״ת במועדות משנה ד׳ ה׳ ו׳ פ״ג ומשנה א״ב פ״ד דמגילה ובשני חמישי ושבת במנחה קורין שלשה אין פותחין ואין מוסיפין שם משנה א׳ הרי״ף ור״ן שם. ומנין הקרואים בכל יום. וקריאת התורה אינה אלא בעשרה משנה ג׳ פ״ד דמגלה. ודיניה ודין המתורגמן משנה ד׳ וקריאת כה״ג ביוה״כ עיין משנה ז׳ פ״ז דסוטה במפרשים וסדר קריאת התורה בשני ובחמישי ומי קודם למי ש״ע א״ח סי׳ קל״ה. מי הם הנקראים לס״ת בשבת סי׳ קל״ו. כמה פסוקים צריך לקרוא לכל אחד ואחד סי׳ קל״ז. שלא לשייר בפרשה פחות מג׳ פסוקים סי׳ קל״ח. סדר קריאתה וברכותיה סי׳ קל״ט וסי׳ ק״מ. דיני הקורא והמקרא סי׳ קמ״א. דין הקורא וטועה ומקום שאין שם יודע לקרות בדיוק סי׳ קמ״ב. ספר תורה מוטעה ויתר דיני הספר סימן קמ״ג. שלא יפשיט הש״ץ התיבה בצבור סי׳ קמ״ח. צבור לא יצאו מבית הכנסת עד שיצניעו ס״ת סימן קמ״ט והרמ״ע בתשובה סי׳ צ״א כתב אמרו בירושלמי כל דבר שבקדושה בעי למיקם על רגלוהי וקריאת התורה אפילו לדעת הסוברים שאין צריך לעמוד הנה לדברי הכל ברכו את ה׳ המבורך הוא דבר שבקדושה ובדורות הראשונים שהיה הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחרי׳ היה די לעמוד בפתחו אבל עכשו שהעולים כלם אומרים ברכו לדברי הכל טוב ויפה לעמוד כל זמן הקריאה דלמא מתשיל ויתיב. גם בשעת ברכו ועיניך רואות היושבים בשעת קריאת התורה שאין אחד קם ולא זע בשעת ברכה. ועיין מהר״ם פרווינצאלי בתשובה במגלה פרק הקורא א״ר אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול שאפילו הקב״ה בעמידה. בנחמיה ח׳ וכפתחו עמדו כל העם. ועיין מרדכי פרק רבי אליעזר דמילה סי׳ תכ״ב דף קע״ח ע״א. זה הכלל ביום מנין הקרואים בכל יום. חוץ מפנים. כהן גדול. קריאת כהן גדול ביוה״כ. ספר תורה ודיניו. עמידה בשעת. פתיא אוכמא. קריאת ספר תורה מעומד. שבת תפילתו. תורה כיון.

קריאת ספר תורה במעמדות קורין במעשה בראשית משנה הרי״ף ור״ן פ״ג דמגלה דף שס״ט ע״ב. רמב״ם פ״ו מה לכות כלי מקדש והעובדים כו׳ פסקא ו׳ ז׳ ובמה היו קורין במעשה בראשית ביום ראשון קורין בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו בשלישי יקוו ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו בחמישי ישרצו ותוצא הארץ בששי תוצא הארץ ויכלו פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה קורא אותה אחד ושתי פרשיות שקורין שחרית הם שחוזרין וקורין אותם בתפילה השנית בספר וחוזרין וקורין אותה במנחה על פה.

קריאת ספר תורה במקום שאין שם יודע לקרות אלא אחד יברך ויקרא קצת פסוקים ומברך לאחריהם וכן יעשה כמה פעמים כמספר העולים של אותו היום ש״ע א״ח סוף סי׳ קמ״ג. הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״ג ע״א. תוספתא הביאה הרא״ש והטור והרי״ף ועיין שלטי גבורים שם אות ב׳. לוי אחד לבדו בעיר והקהל רוצים שיהיה חתן תורה.

קריאת ספר תורה במקום שאין שם רק שבעה שיכולים לברך בתורה אם משלים הפרשה עם הששה וחוזר השביעי שהוא המפטיר לקרוא מה שקרא הששי או אם יקרא השביעי דבר חדש כמו שנוהגים כשיש שבעה ומפטיר נחלת שבעת תשובה כ״ה. קריאת ספר תורה מנין.

קריאת ספר תורה בסוכות ודיניו ש״ע א״ח סימן תרנ״ט. מוציאין שני ספרים בראשון קורין שור או כשב או עז בפ׳ אמור ובשני קורא המפטיר קרבנות המוספין ובחמשה עשר לחדש השביעי ומפטיר בזכריה הנה יום בא להי. סי׳ תרס״ב ביום שני מוציאין שני ספרים וקורין בהן פרשיות שנקראו אתמול ומפטיר במלכים ויקהלו עד בהוציאי אותם מארץ מצרים (מפני שחנוכת הבית היתה באותה אסיפה ובחג הסוכות עיין משנה הרי״ף ור״ן

ה׳ אל משה ראיתי וכו׳ סתומה. ובמחלוקת נהרדעי ויאמר ראיתי סתומה ואפשר כי הספרים של מתקני המנהג היו עשויים כתקנת הרמב״ם ז״ל כרוב הספרים שלנו. אבל מ״ש שוהקרבתם הוא לסוף שני פסוקים מראש הפרשה לא ידעתי להולמו אם לא שנאמר בדוחק שבספרים שלהם לא היו שם כי אם שני פסוקים כי לא היו מפסיקין בין מצות יאכל לביום הראשון כספרים שלנו וכיוצא בזה אמרינן במערבא מפסיקין פסוק הנה אנכי בא בעב הענן לתלתא פסוקי. ופי׳ פרשה סתומה היינו שבמקום שמשלים הפרשה שלמעלה כנגדה למטה בשטה שניה מתחיל פרשה שניה והרמב״ם ז״ל לא הזכירה. ספר תורה מוטעה. שמתחילים ממקום שנמצא הטעות אפילו לא נשארו אלא שני פסוקים ומלתא כטעמא. קריאת ס״ת ודיניה טעם.

קריאת ספר תורה בבתי עינים הורה להתיר הלק״ט ח״א תשובה צ״ט.

קריאת ספר תורה בחולו של מועד של סוכות ש״ע א״ח סימן תרס״ג. עיין מהר״ם מלובלין סי׳ פ״ח מי שטעה ביום שני ולא קרא כי אם ביום שני וגלל ס״ת ובירך הקורא אחריו צריך לחזור וביום השלישי בלא ברכה לפניה ולאחריה. קורין ארבעה אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא משנה הרי״ף ור״ן פ״ד דמגילה דף שע״א ע״א. לולב ודיניו. קריאת ס״ת בסוכות.

קריאת ספר תורה בחולו של מועד של פסח. עיין קריאת ספר תורה בפסח.

קריאת ס״ת בחומש ברבים אם יש לברך עליו תחילה וסוף ואם יש בעיר ההיא בית הכנסת אחר שיש בה ס״ת כשר מהרר״א מזרחי ח״א י׳. ועיין תומת ישרים סי׳ ל״ב.

קריאת ס״ת בחנוכה ש״ע א״ח סי׳ תרפ״ד. חנוכה דין.

קריאת ס״ת ביוה״כ ש״ע א״ח סי׳ תרכ״א. משנה הרי״ף ור״ן פ״ג דמגילה דף שס״ח ע״ב ודף שס״ט ע״א מוציאין שני ספרים. (עיין מ״ש בערך קריאת ספר תורה בפסח) בראשון קורין ששה בפרשת אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה׳ ואם חל בשבת קורים שבעה ומפטיר קורא בספר שני בפנחס ובעשור לחדש ומפטיר בישעיה ואמר סולו סולו עד פי ה׳ דבר. ובסימן תרכ״ב סעיף ב׳ ומוציאין ס״ת וקורים שלשה בפרשת עריות (שאם יש עבירה בידו יפרוש הימנה לפי שעריות הם עבירות המצויות ונפשו של אדם מתאוה להם ויצרו תקפו). עד סוף הפרשה והשלישי מפטיר ביונה ומסיים מי אל כמוך ומברך לפניה ולאחריה ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת וחותם בשל שבת (טור וכ״כ הרא״ש ומרדכי והר״ן בפ״ב דשבת) והמגיה כתב ואין אומרים על התורה ועל העבודה במנחה (הגהה מיימונית סוף ה׳ יום הכפורים ומהרי״ל ומנהגים והגהות מרדכי). יום הכפורים סדר. ששה דיום הכפורים כנגד מי.

קריאת ס״ת ביום טוב יכולים כפי המנהג להוסיף על חמשה הקוראים בתורה מחמת איזו שמחה בבית הכנסת מהר״א בן חיים ח״ב ס״ת ועיין ש״ע א״ח ריש סימן רפ״ב. משנה הרי״ף ור״ן פ״ד דמגלה דף שע״א ע״א. ומנהג פיראר״א שלא להוסיף ביום טוב אלא ביום שמחת התורה בבית הכנסת הספרדים ואשכנזים. יד אליהו תשובה י׳. טעות בקריאה. לוי אחד לבדו בעיר והקהל רוצים שיהיה חתן תורה. קטן עולה. קריאת ספר תורה בשבת מוציאין. קריאת ספר תורה מנין הקרואים.

קריאת ספר תורה בכפור. עיין יום הכפורים סדר. קריאת ס״ת ביוה״כ.

במחלוקת ולא עוד אלא שראינו הגאון בעל הלבושים בא״ח סי׳ תצ״ד ז״ל ואומרים אקדמות מילין אחר פסוק ראשון וכתב עוד שם שבשני אומרים יציב פתגם אחר פסוק ראשון הרי שאשר וקיים המנהג ההוא ואין ספק שאילו מצא בו טעם לפגם לא היה כותבו להלכה וכ״ש למעשה ויצא לנו מכל זה שהמערער נגד המנהג הזה שנהגו הקדמונים ה״ה מוציא לעז על הראשונים ואחרונים גדולי וגאוני עולם כאילו נהגו או הסכימו על מנהג של שטות והו״ז דומה למ״ש רשד״ם שם בשם המרדכי דאין לציין בגט אותיות ש׳ע׳ט׳נ׳ז׳ כמו שעושים בס״ת כי אין לשנות ממנהג פן יוציאו לעז על הגטין הראשונים ועי״ז כתב הרי לך כמה ראיות שאין ראוי להרהר דבר שנהגו בו כל הגלילות ההם וכל הקהלות הנוהגות כמנהגם והסכימו ע״ז המנהג כל החכמים ראשונים ואחרונים דבודאי הבא לבטל מנהגם ה״ה מוציא לעז עליהם כאילו קטלי קני באגמא הוו או שנתכוונו להעביר על דין לנהוג מנהג נגד דין תורה ומעתה לא יהא אלא משום יקרא דשכבי חייבים אנו להחזיק באותו מנהג שנהגו והמערער מחזיק במחלוקת ומוציא לעז על גאוני עולם כאמור ואפי׳ תהיה זאת הלכה רופפת הא קי״ל כל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג ומכל זה יצא לנו טעם לשבח לאשור וקיום המנהג הזה והמערער ידו על התחתונה את כל זה ראיתי ונתון אל לבי להבין ולהורות בנדון הלז לאהבת האמת והשלום והאל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות וזה יצא מאתי פה אלכסנדריאה בסדר ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת שפל ברך ידבר נאם הצעיר יוסף בכמ״ר מיכאל ראוינה ז״ל. דבור אסור לדבר. מנהג מבטל הלכה. ספר תורה כיון שנפתח. תענית צבור כהן.

קריאת ספר תורה. אסור לשייר בפרשה פחות משלשה פסוקים ש״ע א״ח סי׳ קל״ח. נחלת שבעה ח״ב כ״ג אין חזן רשאי להפסיק ולסיים קריאת העולים בשני וחמישי בסימנים המצויינים בסדור אם לא שישגיח תחלה שהשלשה פסוקים של כל אחד לא יסיימו וישאר אחד מפני שלפעמים ששם רשום הסיום בפסוק אחד שהוא קודם או אחר פרשה פתוחה או סתומה. אם נמצא ס״ת מוטעה ומוציאין ס״ת וקורין ממקום שפסק למנהגנו אם לא נשתייר לקורא אלא שני פסוקים או אפילו אחד שאין קורין לו אלא מה שנשאר וליכא למיחש לנכנסים עיי״ש הטעם בתשובתו ד׳ ס״ק ג׳. ועיין מ״ש פרח מטה אהרן ח״א תשובה מ״ג. שירי כנה״ג קל״ח. הלק״ט ח״ב תשובה רנ״ג ותשובה ר״ט מבאר מ״ש בעל תרומת הדשן דאין חשש לשייר בפרשה של שני פסוקים וכו׳. עיין בש״ע א״ח סי׳ קל״ח בהגה״ה וכן פסק הלבוש דפרשה שאינה רק שני פסוקים מותר לשייר בתחלתה ולהפסיק בסופה. מרדכי פ׳ הקורא את המגילה סי׳ תת״ה תימה לר״י על מנהגנו שאנו קורין בתעניות ויחל והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה של מעלה והא אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים גזירה משום הנכנסים שלא יאמרו שקרא אחר לפניו והתחיל בפרשה ולא קרא רק שני פסוקים וכן המפטיר בא״י בחש״מ של פסח שמתחיל והקרבתם שהוא בסוף שני פסוקים מראש הפרשה וי״ל דשאני אלו הפרשיות שידועות הן לעולם וליכא למטעי וכן פרשת ראש חדש שהשלישי קורא וביום השבת אין לחוש שמא יאמרו שהוא לא קרא אלא שני פסוקים מוביום השבת שהרי הדבר ידוע לעולם וגם יש להם לחשוב שאם כן לא היה לו להניח כשיגיע לפרשה שהרי גם זו מעין הפרשה שהניח בה. והוא מן התוספות. ויש לתמוה על דבריהם הרבה שהרי בספרים שלנו פסוק ויחל הוא לסוף ארבעה פסוקים לפרשה של מעלה וכן פסוק והקרבתם הוא לסוף שלשה פסוקים וא״כ אין כאן קושי כלל על המנהג ואפשר שהספרים שלהם היו עשויים כפי תקנת ר״ת ז״ל שלדעתו בויאמר ה׳ אל משה ראיתי יש שם פרשה וכן נמצא בהעתק ס״ת ישן ויאמר ה׳

ועליהם נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה אבל השותקים ומקשיבים לקול הש״ץ עליהם נאמר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך עכ״ל ופעמים רבות הוכחנום על פניהם ועלה בידנו לבטל מנהגם הרע חדש או חדשים אבל מהרה הם חוזרים ללמודם ככלב שב על קיאו ועיין בזהר פ׳ פקודי הביאו מ״א א״ח סי׳ קמ״א סעיף ד׳ ואסור למקרי באוריתא בר חד בלחודוהי ושתקין ושמעין מלה מפומיה כאלו קבלין לה האי שעתא מטורא דסיני. שבות יעקב ח״ב מהדורא בתרא על חלק ראשון הביא כל הפוסקים בענין אקדמות מילין הנ״ל בדף נ״ט ע״א ד״ה גם בסימן תצ״ד בא״ח ס״ק א׳ בטורי זהב עשה סמוכות לומר אקדמות מילים אחר פסוק ראשון והוכיח דלא הוי הפסקה כיון דנעשה לכבוד התורה עיין שם ראיותיו והביא החומרות על אותם שמשנים ואין אומרים הפיוטים הנהוגים.

עפר יעקב תשובה ל״ו. מימי עולם ושנים קדמוניות נהגו כל קהלות אשכנז ופולניאה שביום א׳ של שבועות העולה ראשון בתורה אומר ברכת התורה וקורא החזן פסוק ראשון ואח״כ אומר פיוט אקדמות מילין ואח״כ קורא פסוק שני ומשם ואילך על הסדר וכן נהגו כל קהלות איטליא הנוהגים מנהג אשכנז ואין מערער ועתה בק״ק ויניציאה קם איש אחד לבטל המנהג וסדר שיאמרו הפיוט ואח״כ יברך הקורא ויקראו הפרשה וע״ז נתהוו מחלוקות רבות ומערערים על היחיד דלאו כל כמיני׳ לבטל המנהג אדרבה ראוי לקיימו כאשר עשו עדנה. תשובה משנה שלימה שנינו פ׳ מקום שנהגו ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושים וכו׳ נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת וע״ז כתב הרא״ש הובא א״ח סי׳ תס״ח ז״ל משמע בדלא אפשר בלי מחלוקת היה לו לעשות מלאכה דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה אסורא דאורייתא אלא שנהגו בו אסור להחמיר עליהם עכ״ל ומכאן למדנו כמה קשה המחלוקת שהתירו להקל בדבר שנהגו בו אסור כדי שלא לבא לידי מחלוקת ומעתה אתה דן ק״ו בנד״ד שהבא לבטל מנהג קדמונים כזה בודאי שהוא מרבה מחלוקות בישראל ואין שומעין לו ולמען יתבררו ויתלבנו הדברים צאו וראו מהריק״ו שרש ט׳ שהביא דברי הרי״ץ גיאת בשם רבנו האיי ז״ל ומה שנהגו במקומות אין משנין אעפ״י שמנהגים אחרים מתוקנים יותר מהם דהיישנן דלמא אתו לאנצויי עכ״ל וע״ז כתב הרב הרי לך דאין לשנות מנהג המקום שנהגו ע״פ אבותינו הקדמונים אע״ג דאין מתוקן כשאר מנהגים וכתב עוד שם ז״ל שאין מי בדור הזה שיוכל לשנות מנהג הנהוג ע״פ אבותינו הקדמונים דפשיטא שהיו בני תורה וקבעו מנהגם ע״פ התורה והמצות ואפילו נגד ההלכה אזלינן בתר מנהגא היכא דהמנהג הוקבע עפ״י חכמי המקום כמ״ש המרדכי פ׳ הפועלים וכו׳ ודבריו אלו פסקם להלכה רשד״ם י״ד תשובה קצ״ג וכתב שם בשם מהרי״ק ז״ל ואין לנו לשנות המנהגות שנהגו אבותינו הקדמונים חסידים ואנשי מעשה ועל כיוצא בזה אמרו הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם ועוד הביאו שם בשם מהרי״ק שאפילו מנהג שהוא כנגד התורה אין דוחין אותו כמו שעושים בכל יום שדחים כבוד הכהנים כדי לקיים מנהג שנהגו כשמתענים והכהן אינו מתענה יצא הכהן מבה״כ ועוד הביא ראיה ממ״ש מהרי״ק שרש נ״ד דכתב הרי דאפי׳ אם יבא אליהו ז״ל אין שומעין לו לבטל המנהג שנהגו העם מפורסם וכו׳ ומדבריהם נמצינו למדין שכל מנהג שנהגו הקדמונים אין לשנות אפי׳ שהמנהג נגד ההלכה. ומעתה כיון דמנהג קריאת אקדמות מילין אחר פסוק ראשון הוא מנהג קבוע בכל גלילות אשכנז והנמשכים אחריהם וכ״ע ידעי כי מימי עולם שמה היו כמה חכמים ונבונים וראשי ישיבות ועוד היום הזה שם נמצאו ושם היו כמה אשלי רברבי אשר מהם תצא תורה ודבר ה׳ וכלם קבלו עליהם את המנהג אשר מלאו לבו לערער בדבר ודאי אינו אלא מחזיק

קריאת ספר תורה אחד קורא ולא שנים הרי"ף ור"ן ושלטי גבורים פ"ד דמגילה דף ש"ע ע"ב. ש"ע א"ח סימן קמ"א סעיף ב' לא יקראו שנים אלא העולה קורא וש"ץ שותק או ש"ץ קורא והעולה לא יקרא בקול רם ומ"מ צריך הוא לקרות עם הש"ץ כדי שלא תהא ברכתו לבטלה אלא שצריך לקרות בנחת שלא ישמיע לאזניו (תוספות ספ"ק דב"ב והרא"ש) ספר תורה כיון שנפתח. קריאת ספר תורה אסור. תרי קלי לא משתמעי.

קריאת ספר תורה אין לדלג בה מענין לענין. ש"ע א"ח סימן קמ"ד. מדלגין.

קריאת ספר תורה אין לעמוד בה בדבר רע. נחלת שבעה ח"ב תשובה כ"ב עלה ששי לס"ת בפ' וישב ואחר שקרא החזן שלשה פסוקים מפרשת ויהי אחר הדברים ותשא מצא טעות שתיבת וחטאתי לאלקים היה כתוב וחטאת חסר יוד ולא רצה החזן להפסיק שם מפני שהיה כמדבר בעדו ולכן קרא עוד פסוק אחד וסיים בסוף פסוק רביעי ובירך אחריו וא"כ בספר שני חזר לאחריו אותו פסוק רביעי לבד יפה עשה. עיין ש"ע א"ח סי' קל"ת בהג"ה. וסימן תכ"ח. האזינו. אל תעמוד. קללות אין מפסיקין. קריאת ס"ת ודיניה טע"ה.

קריאת ס"ת אין קורין בפחות מעשרה גדולים בני חורין ואם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרים משנה הרי"ף ור"ן פ"ד דמגילה דף שע"ב ע"א וע"ב. ש"ע א"ח סימן קמ"ג סעיף א'.

קריאת ספר תורה אסור להפסיק בתורה ולספר אפילו בין גברא לגברא ויש מקילים לגרום ואסור לספר כשמפטיר קורא בנביא וכו' ש"ע א"ח סימן קמ"ו. נחלת שבעה מ"ח הורה היתר לחכם שעלה לקרות בתורה ואחר גמר הקריאה וברכה אחרונה התחיל לדרוש בד"ת וגודל מצות הצדקה כדי שהעולים אחריו יעשו נדבה לדל שואל ואפילו קודם ברכה אחרונה ועיין שער אפרים סי' המורה פנים של היתר להעמיד מנהג אשכנזים שאומרים אקדמות מילים ופיוטים אחר פסוק ראשון של בחדש השלישי בקריאת התורה בחג השבועות ונשאו עוד אם ספרדי או מערבי יכול לדון דיני מנהגים אלו כשיפול המחלוקת מאחר דהם אינם נוהגים לאומרם אם יקראו חשודים על הדבר דלא דנו וכו'. מגן דוד א"ח תצ"ד ס"ק א' דמקרוב הנהיגו רבנים מובהקים לשורר אקדמות מילים קודם שיתחיל הכהן ברכת התורה וגם ביציב פתגם שאומרים ביום שני אחר פסוק ראשון של הפטרה ושראוי לנהוג כן אלא שההפטרה לא חמירא כל כך כמו קריאת התורה. רדב"ז תשובה קל"ה יש להזהר ולקרות הפרשה ולשמוע בכתב ולא בע"פ עם הש"ץ אבל אין למחות ולמנוע לאחרים דיש להם על מה שיסמוכו ועיין חוות יאיר קע"ה ומ"ש בבה"ג סי' קמ"ו בהגהות על ב"י ז"ל והמנהג עכשו שבמקום שיש חכם מרביץ תורה החכם קורא בקול רם מתוך הספר והש"צ והקהל קורין אחריו בלחש ואם אין חכם בקהל הש"צ קורא בקול רם מתוך הס"ת והקהל קורין אחריו בלחש עכ"ל ובעל מטה משה סי' ר"ן דף מ"ז הביאו מגן אברהם א"ח סי' קמ"ו ס"ק ה' כתב ז"ל ובודאי נכון הוא שיקרא כל אחד מתוך החומש בלחש כי היכא שיוכל לכוין למה שקורא הש"ץ כי אי אפשר לו לכוון היטב בשתיקה במ"ש הטור א"ח סי' נ"ט בשם אביו הרא"ש בענין תפילת ערבית ושחרית ע"כ ובעל צידה לדרך מאמר א' כלל ב' פ"ו דף מ"ו כתב ומנהג כשר הוא שהקורין בבית הכנסת עם החזן לא יקראו בקול רם ע"כ אבל בין בפיורא ובין בכמה קהלות איטליא ראיתי ושמעתי שערוריה ומבוכה גדולה שהעם הקוראים בתומשים מגבירים קולם יותר מדאי כאלו חובה עליהם לקרות בקול רם ולא ידעו ולא שתו על לב מ"ש בעל צרור המור בפ' פקודי הביאו בעל מטה משה הנ"ל ז"ל אבל עם לא בינות המה לא יראו ולא יבינו וחשבו שלכך יש לכל אחד חומש לפניו כדי לקרות כדרך הקוראים ומגביהים קולם כל אחד יותר מחברו עד שיבלבל אחד את חברו

ועליהם

קרון מכר או השכיר. משנה וגמ׳ דפ׳ הספינה ח״מ ולאנ״ש סי׳ ר״כ. המוכר כלים בעגלה ועול וכיוצא איזה דבר נמכר עמם פ׳ הספינה ח״מ ולע״ש סימן ר״כ. משנה הרי״ף ונ״י פ״ה דב״ב דף קצ״ח ע״ב. צ מ ר או בקר מכר.

קרון עיין ע ג ל ה.

קרון שהגוי מנהיגו בשבת אסור לישב עליו משום שמשתמש בבהמה גם שלא יחתוך זמורה תוספות והרא״ש ריש פ׳ מי שהוציא והמגיד פרק ל׳ מה׳ שבת ומרדכי פ״ק דשבת והגהות עירובין וב״י בשם סמ״ג. ש״ע א״ח סי׳ ש״ה סעיף י״ח בהגה. וכתב מהר״י גא״ל שם ומהרי״ק שורש מ״ה נראה דמתיר בקרון כשהגוי מוליך את הבהמה בתוך התחום וב״י דחה דבריו. ועיין באדם נתיב י״ב חלק י״ח ובהגהות מרדכי פ״ק דקדושין. ב ה מ ה אין משתמשין. ר ו כ ב על הנס.

קרוע בגדים. עיין כ ה ן לא יכנס.

קרוש עיין א ו כ ל י ם ומשקים שנטמאו וקרשו. מ ש ק י ם ואוכלים שנטמאו וקרשו.

קרחא בביתיה פרדשכא ליהוי. מגלה פ״ק דף י״ב. שבת דף צ״א פרש״י פרדשכ״א סרדיוט. אפילו הגרדי רוצה להיות שר ונגיד.

קרח אינו כמים לענין הדחה ומליחה. עיין ב ש ר ששרה.

קרחא מצויינא שבת פ׳ כ״ג דף קנ״ב. ע״י סי׳ ק״ד.

קרח בשבת. עיין ר ס ו ק שלג.

קרחה על מת אסורה ודיניה ש״ע י״ד סי׳ ק״פ. הרי״ף ור״ן פ״ג דמכות דף ש׳ ע״א. משנה ה׳ פ״ג. הרי״ף ור״ן פ״ק דקדושין דף תרל״ו ע״א וע׳ רמב״ם פי״ג מה׳ עבודה זרה קרחה על מת ועל עבודה זרה שהיא בלאו אין ע ו נ ש י ן מן הדין גופי הלכות אות יו״ד. ג ז י ר ה שוה בזה יש. ל א תתגודדו.

קרח ומחלוקתו ואיך הצילה אשתו של און בן פלת את בעלה מן הפורענות סנהדרין פרק חלק דף ק״ט. א ו י להשע ואוי לשכינו.

קרח ועשרו עיין ש ל ש מאות. ש ל ש מטמוניות.

קרַח עיין ב נ י גירדני. ד ב ר הלמד מענינו. נ מ צ א קרח מכאן ומכאן.

קרח עיין ג י ה נ ם אם. ג ל ו י עריות שאלה בפסק הרב קוים. מ ש ה ותורתו.

קרחת הכרם מה היא ודיניה משנה א׳ פ״ד דכלאים ר״ע תי״ט. רמב״ם ע״ז מה׳ כלאים.

קרחת הכרם. פרק ד׳ דכלאים.

קרחת וגבחת מיטמאות בשני שבועות ושני סימנים משנה ו׳ פ״ג דנגעים ואינן מצטרפות זו עם זו ואין פושות מזו לזו ואיזהו קרחת ואיזהו גבחת משנה י׳ פ״י דנגעים. רמב״ם פי״ג מה׳ טומאת צרעת.

קרטיגיני עיין ח צ ו ר ועד קרטיגיני. צרכיו א ל י ש א ל אדם בלשון ארמי שאלה.

קרטוב עיין קורטוב.

קריאה עיין ג ט צ ר י כ י ם העדים לקרותו. הודאה בחתימת י ד ו על שטר. ל מ ד ה תורה דרך ארץ. ע ד י ם אין חותמים על השטר אא״כ קראוהו. ע ד י ם החתומים על השטר ואינם יודעים לקרות.

קריאת ר מ י רבי אבינא. ש ט ר טען עליו שהוא עם הארץ ושלא הבין.

קריאת הגבר עיין ת ר ו מ ת הדשן.

תשובות הכהן ח״ב סי׳ קפ״א. עשיר שיש לו ילד קרוב עני עליו מוטל לזונו דברי ריבות סי׳ שע״ב. כתב בעל גן המלך והוא גנת וורדים בין טור יו״ד לטור אה״ע אות ע׳. דמי שיש לו עניים קרובים שיכול לחלק הצדקה שדרכו ליתן מחצה לקרוביו ומחצה לעניי עולם וראייתו מפרק ח׳ דפאה משנה ו׳. נוטל מחצה ונותן מחצה. היה לו דבר מועט נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם.

קרוב למלכות יש ביד חחכמים להתיר לו אפי׳ איסור תורה בשביל הצלת נפשות כנראה מבעל הלבושים י״ד סי׳ קע״ח סעיף ב׳.

קרוב לנכסי יתומים אין מורידין. רמב״ם ומ״מ פ״י מהל׳ נחלות. פסקי ריקאנאטי סי׳ ת״ה. רשד״ם חלק ד׳ סי׳ תל״ב. תמ״ג. תנ״ו. לע״ש סי׳ רפ״ה. מדברי הקלעי סי׳ ע׳ נראה דאין מעמידין קרוב על מטלטליהם. רמב״ם פ״י מהל׳ נחלות. הרשב״א סי׳ אלף צ״ד. הריב״ש סי׳ ב׳. רשד״ם ח״ד סי׳ תל״ב. ותנ״ו. דברי ריבות סי׳ שמ״ח.

קרוב לנכסי קטן אין מורידין. אלפסי פ״ג דב״מ דף פ״ח ע״א. ודף פ״ז ע״ב ונ״י. גמ׳ דב״מ פ״ג דף ל״ט. ש״ע ח״מ סי׳ רפ״ה סעיף ו׳. ותנוך בן יהודא תשובה כ״ה קיים דברי ההג״ה דמורידין לנכסי קטן אפי׳ קרוב. ועדיף טפי מרחוק. רמב״ם פ״ח מהל׳ נחלות. הריב״ש סי׳ כ׳.

קרוב לנפש משיב את הנפש. ברכות פ״ו דף מ״ד.

קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד רשע. קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד. קרוב לזה ולזה זו מדת כל אדם. אלפסי פ״ה דב״מ דף כ״ט ע״ב.

קרוב נאמן להעיד בשבויה עיין.

קרובת צרת חליצתו מותרת ומילתא בטעמא. אלפסי ונ״י פ״ד דיבמות דף ת״ו. ש״ע אה״ע סי׳ קס״ב סעיף ד׳.

קרום של קנה. חמשה דברים נאמרו בו. אין שוחטין בו. אין מלין בו. אין מחתכין בו בשר. אין מחצצין בו שינים. אין מקנחין בו. והאי קרומות של קנה לאו סימינא דאגמא הוא. שהוא עשב הגדל באגמי מים וקרי ליסק״א. וכשהוא יבש חדוד וחותך ואין קסמין נבדלים הימנו דאז מותר לשחוט בו כדתניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה. וטעמא דהני חמשה דברים משום שכשדוחקין אותו קסמין ניתזין ומשרשין הימנה ואיכא סכנה במילה שלא ינקב הגיד ומשוי ליה כרות שפכה. גבי שחיטה דלמא מנקבא להו לסימנים וכן לגבי קנות דלמא מנקבא לכרכשיה. וחתוך הבשר הוא משום דשמא יכנס בה קסמין ויאכלנה ויבא לידי סכנה וכן בחציצת השינים דשמא יכנס קיסם של קרומית לתוך מעיו ויסתכן חולין פ״ק דף ט״ז.

קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום לא אמרינן אלא במקום שאמרו רז״ל טריפה מחמת נקב טורי זהב י״ד סי׳ כ״ז א׳. הרי״ף ונ״י רפ״ח דיבמות דף תכ״ט ע״א. ועיין הר״ן ריש פ׳ אלו טריפות קרום שעלה מחמת מכה בריאה או בכל איברים שנקיבתן במשהו אינו קרום וטריפה. עיין פרי חדש על י״ד סי׳ נ״ה ס״ק ל״ב דבכל הטרפות לא חיישינן מסתמא להעלאת קרום. וושט נקיבתו ראה ראיתי דכשאין רעותא לא חיישינן להעלאת קרום. מפרקת העוף. קרקבן ודין הנקב.

קרום שעל המכה טמא ומטמא דחשיב יד להכניס טומאה ולהוציא משנה ד׳ פ״ט דמקואות. עיין רמב״ם פ״ב מה׳ מקוואות פסקא י״ד דאינו חוצץ. רמב״ם פ״א מה׳ מת פסקא ד׳. כ ש ו ת ש ל ק ש ן.

קרבן פסח ששחטו קודם לקרבן תמיד כשר ובלבד שיהי׳ אחד ממרס דם הפסח עד שיזרוק דם התמיד כדי שלא יקרוש. ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר משנה ג׳ פ״ה דפסחים ר״ע תי״ט. רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח שנטמא אעפ״י שהחלב לא נטמא אינו זורק את הדם שאין הפסח בא בתחלתו אלא לאכילה אבל אם נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם משנה ה׳ פ״ז דפסחים רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח ששחטו שלא לאוכליו או שלא למנויו לערלים או לטמאים. בשבת חייב עליו חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו. למולים ולערלים. לטמאים ולטהורים פטור. שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור. שחטו ונמצא בעל מום חייב. שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם קודם שחיטה או שמתו או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות. משנה ו׳ פ״ו דפסחים. רמב״ם פ״ב מהל׳ שגגות. ועיין רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח ששחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול. לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו. למולים ולערלים לטמאים ולטהורים כשר. משנה ג׳ פ״ה דפסחים. רמב״ם פ״ב מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת. ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינם ראויים חייב חטאת. ואם ראויים הם פטור. משנה ה׳ פ״ו דפסחים. רמב״ם פ״ב מהל׳ שגגות.

קרבן ציבור אין בו עוף רמב״ם פ״ד מהל׳ שקלים.

קרבן ציבור דוחה את הטומאה משנה ד׳ פ״ז דפסחים. ר״ע טומאת מת דהוייה מחצה למחצה.

איברים של תמיד דוחין את הטומאה. רמב״ם פ״א מהל׳ תמידין דין ז׳.

קרבן שהוא בא לבטלה אין לך אלא אשם נזיר בלבד כריתות פ״ו דף כ״ז.

קרבן שהמום פוסל בו. דבר ערוה וע״ז פוסלים בו. משנה א׳ פ״ב דפרה. תי״ט. רמב״ם פ״ד מהל׳ פרה דין ז׳. וריש פ״ד מהל׳ אסורי המזבח.

קרבן תמיד וחלוקים בזמן שכהן גדול עצמו מקריב. משנה ג׳ פ״ז דתמיד משנה ג׳ פ״ב דיומא. רמב״ם פ״ה מהל׳ כלי מקדש.

קרבן תמיד מצוה להקריב שני כבשים בכל יום במקדש. שנא׳ בפ׳ פנחס שנים ליום עולה תמיד. מס׳ תמיד ויומא פ״ב. רמב״ם פ״א מהל׳ תמידין ומוספין סמ״ג עשין ק״ן.

קרבן תמיד יהי׳ כמצוה להיות כל קרבן בהמה שנא׳ בפ׳ אמור תמים יהי׳ לרצון. ספרי ופ״ח דמנחות. רמב״ם פ״א מהל׳ אסורי. מזבח. סמ״ג עשין קע״ו.

קרוב ד׳ לכל קוראיו וגו׳ עיין צרכיו אל ישאל אדם בלשון ארמי שאלה

קרוב אימתי אין לו חזקה על חבירו. הריב״ש סי׳ רנ״ב.

קרוב אין ממנין לאפוטרופוס עיין אפוטרופוס אין ממנין. קרוב ורחוק. שווין במטלטלין.

קרוב דאורייתא. ורוב דאורייתא. אלפסי ונ״י פ״ב דב״ב דף קע״א ע״ב. משנה א׳ פ״ז דשקלים ובתי״ט ד״ה קרוב. קרוב הולכים אחריו להקל. מחצה על מחצה להחמיר משנה א׳ פ״ז דשקלים. רמב״ם ספ״ג מהל׳ שקלים.

קרוב ונתרחק אפי׳ יש לו בנים הימנה הרי זה כשר להעיד. אלפסי פ״ג דסנהדרין דף רע״ו ע״ב וש״ע ח״מ סי׳ ל״ג. ולע״ש סי׳ ל״ג. אלפסי ונ״י פ״ד דב״ב דף ר״ח ע״ב.

ואכול אתה וחבירך והוא אוכל משלו והם אוכלים משלהם. וכן בני חברה שאחד מהם גרגרן רשאין להוציאו מהן ונותנין לו חלקו. רמב״ם פ״ב מהל׳ קרבן פסח. משנה ד׳ פרק ה׳ דפסחים.

קרבן פסח נשחט בשלש כתות שנא׳ ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל כת וכת. משנה ה׳ פ״ה דפסחים. רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח וכיצד נשחט. שם. ושם. קרבן פסח נתערב בזבחים כולם ירעו עד שיפול בהם מום ויביא בדמי היפה שבהם ממין זה. ובדמי היפה שבהם ממין זה. ויפסיד המותר מביתו. משנה ח׳ פ״ט דפסחים. רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח עיין אבר שיצאה מקצתו. אזהרה שמענו. אונן בערב פסח. אחד אכלו לשם. אימורים. אין נמנין על שני פסחים. אין מפטירין. אכילה אינה מעכבת. בהמה שנמצאת. בני חבורה. ברזל חם. ברכת הזבח. בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה א״ה בשבת בענין הדחת קרבי קרבן פסח. גוי דהוי סליק ואכיל פסחים. גר שנתגייר בערב.

קרבן פסח עיין שער אפרים ח׳ המבאר להכ״מ פ״ח מהל׳ קרבן פסח דין ד׳ אכל נא ומבושל כא׳ אינו לוקה וכו׳. מט״מ ראי׳ מן הגמ׳ דפסחים והוא סותר את דבריו.

קרבן פסח ראשון עיין פסח ראשון. פסח שני.

קרבן פסח שוחטין על היחיד תי״ט על משנה ט׳ פ״ט דפסחים. משנה ח׳ פ״ז דפסחים. משנה י״א פ״ט דפסחים תי״ט. רמב״ם פ״ב מהל׳ קרבן פסח דין ב׳.

קרבן שיצא חוץ לחומת ירושלים ביום ארבעה עשר שורפין מיד בארבעה עשר. משנה ט׳ פ״ז דפסחים ותי״ט. רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח מן אגף ולפנים כלפנים מן אגף ולחוץ כלחוץ. חלונות ועובי החומה כלפנים ואגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ משנה י״ב פ״ז דפסחים. ותי״ט רמב״ם פ״ט מהל׳ קרבן פסח. קרבן פסח אסור להוציא.

קרבן פסח שיצא מן הבית שנאכל שם בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה ונשרף בי״ט ט״ז. משנה ט׳ פ״ז דפסחים תי״ט. רמב״ם פ״ט מהל׳ קרבן פסח מן אגף ולפנים כלפנים מן אגף ולחוץ כלחוץ חלונות ועובי החומה כלפנים. ואגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ. משנה י״ב פ״ז דפסחים תי״ט.

קרבן פסח שנטמא בארבעה עשר ישרף מיד בארבעה עשר. נטמאו הבעלים או מתו או שמשכו ידיהם ממנו אפילו נטמאו או מתו קודם זריקת הדם מניחין אותו עד שתעובר צורתו היינו שיעשה נותר וישרוף ביום ט״ז. משנה ט׳ פ״ז דפסחים. רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח שנטמא כלו או רובו שורפין אותו לפני הבירה כדי לביישן שיזהרו שלא יבוא לידי טומאה ומעצי המערכה כדי שלא לבייש מי שאין לו עצים. משנה ח׳ פ״ג דפסחים ר״ע תי״ט. רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח. נטמא מעוטו וכן הנותר שורפין אותן בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן שם. הצוקנין (פי׳ צרי עין.) שורפין אותן לפני הבירה בשביל להינות מעצי המערכה.

קרבן פסח ששחטו לשם שלמים או קבל או הלך או זרק לשם שלמים או שחט לשם פסח וקבל לשם שלמים. או שחט לשם שלמים וקבל לשם פסח פסול משנה ב׳ פ״ה דפסחים. רמב״ם פט״ו מהל׳ פסולי המוקדשין.

קרבן פסח ששחטו קודם חצות פסול משנה ג׳ פ״ה דפסחים. רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח.

הכהנים או כלן טמאים טומאת מת אבל אם נטמא מועט הטהורים עושים את הראשון והטמאים עושים את השני. רמב״ם שם ומשנה ו׳ פ״ז דפסחים. משנה י׳ פ״ט דפסחים. פסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין מכרת. רמב״ם פ״ז מהל׳ קרבן פסח. טמאים שטומאה יוצא מגופן כגון זבין וכו׳ לא יאכלו ממנו, ואם אכלו פטורין מכרת. ועיין רמב״ם פ״ד מהל׳ קדוש החדש פסקא ו׳. איש נדחה. הואיל אמרינן. פסח הבא. קרבן פסח שנטמא.

קרבן פסח בעינן שה תמים זכר ובן שנה דכתיב בפ׳ בא שה תמים זכר בן שנה יהי׳ לכם. המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויקח בדמיו פסח ואם לא נפל בו מום עד שהקריב פסחו יביא בדמיו שלמים. הרמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח, ועיין משנה ז׳ פ״ט דפסחים דכתבה ויפלו דמיו לנדבה. ותי״ט שם.

קרבן פסח המפרישו ואח״כ מת לא יביאנו בניו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים ומיירי שלא נתמנה עמו בנו בתחלה דהו״ל קרבן פסח שמתו בעליה ואין לו מנויים. משנה ז׳ פ״ט דפסחים. תי״ט שם רמב״ם פ״ד מהל׳ קרבן פסח.

אכילת פסח. זמן אכילתו מן התורה כל הלילה אלא שחכמים עשו סייג ואמרו עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה, תי״ט משנה ט׳ פ״ט דפסחים, ועיין משנה א׳ דברכות ועיין משנה ט׳ פ״י דפסחים בתי״ט הפסח אחר חצות מטמא את הידים מפני שהוא נותר, ר״ע תי״ט. מתניתין רבי אלעזר בן עזרי׳ הוא דס״ל דמן התורה אינו נאכל אלא עד חצות כדיליף מקראי וכו׳. ומתניתין דלעיל רבי עקיבא הוא וכו׳. וטעמו דנאמר חפזון עד שעת חפזון שחפזו לצאת היינו עמוד השחר כמ״ד לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ראב״ע סבר עד שעת חפזון דמצרים בשעת מכות בכורות שעל ידיהם נחפזו למהר לשלחם מן הארץ ע״ש. ועיין פ״ק דברכות ועיין ע״ז מהרר״י הלוי ל״ה. עיין תי״ט פ״ה משנה ח׳. גזירה שוה כיצד. זה הכלל דבר שמצותו.

קרבן פסח טעון בקור ממום ארבעה ימים קודם, עיין תמיד טעון בקור.

קרבן פסח כיצד צולין אותו משנה א׳ פ״ז דפסחים. רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח לא יעשה הערל. עיין קרבן פסח אין להאכיל.

קרבן פסח לשחוט אותו בזמנו מצוה דכתיב בפ׳ בא ושחטו אותו וגו׳. גמ׳ דפסחים פ׳ תמיד נשחט. רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח סמ״ג עשין סי׳ רכ״ג.

קרבן פסח לשמו דוקא. עיין כל הזבחים. קרבן פסח ששחטו.

קרבן פסח מותר לסוך אותו במי פירות יין ושמן ודבש חוץ מן המים רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח, ר״ע משנה ג׳ פ״ז דפסחים. ר״ע משנה ב׳ פ״ב אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהם, משנה אלפסי ור״ן פ״ב דפסחים דף רל״ט ע״א.

קרבן פסח מצה ומרור מצותן משתחשך דכתיב ואכלו את הפסח בלילה הזה. ומצה ומרור איתקשו לפסח. משנה א׳ תי״ט פ״י דפסחים. ש״ע א״ח סי׳ תע״ב מג״ד ס״ק א׳.

קרבן פסח משלשלין בתור בע״ש עם חשכה. עיין בנ״י בני חבורה זריזין.

קרבן פסח נאכל בשתי חבורות הלכך הממנה עמו אחרים נחלקו בלא דעת החברה ראשים בני חברה לומר לו טול את חלקך וצא ואכול.

היתה נחפזות ללכת בבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנשואיה כדרך כל הבנות, שחט עליה אביה תאכל משל אביה מכאן ואילך תאכל משל מי רוצה והוא שתברור לה מקום שתרצה בשעת שחיטה, וכן יתום ששחטו עליו אפוטרופסים, יאכל במקום שהוא רוצה, ה״מ ביתום קטן אבל גדול אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון כדין הממנה עצמו על שני פסחים דאינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון. עבד של שני שותפים המקפידים זה על זה לא יאכל משל שניהם ואם אינם מקפידים יאכל במקום שהוא רוצה ומי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כלו בן חורין, רמב״ם שם. והראב״ד השיג עליו דחציו עבד וחציו בן חורין אוכל משל עצמו. וכן כתבו הר״ן ותי״ט משנה א׳ פ״ח דפסחים עיין כסף משנה שם.

נמנין על הפסח עד שיהיו בו כזית לכל א׳ וא׳. ונמנין עליו ומושכין את ידיהם ממנו עד ששחט. רמב״ם שם משנה פ״ח דפסחים.

קרבן פסח אסור להניחו. ממנה אדם עצמו על שני פסחים.

קרבן פסח אלו דברים שדוחים את השבת שחיטתו זריקת דמו הפשטו מיחוי קרביו והקטר חלביו. אבל צליתו והדחת קרביו אינם דוחים את השבת. הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אינם דוחים את השבת. משנה א׳ פ״ו דפסחים ובתיו״ט. רמב״ם פ״א מהל׳ קרבן פסח.

קרבן פסח אסור להאכיל לישראל מומר שנא׳ כל בן נכר לא יאכל בו בפ׳ בא, ולא לתושב ושכיר שנא׳ תושב ושכיר לא יאכל בו. יבמות פ׳ הערל. פסחים פ׳ האשה. רמב״ם פ״ט מהל׳ קרבן פסח. סמ״ג לא תעשה סי׳ שנ״ב, שנ״ג.

קרבן פסח אסור להוציא בשרו מן החבורה שנא׳ לא תוציא מן הבשר חוצה בפ׳ בא. יבמות פרק הערל. פסחים פרק האשה. רמב״ם פ״ט מהל׳ קרבן פסח סמ״ג חלק לא תעשה סי׳ שנ״ד.

קרבן פסח אסור להניחו בלא בעלים לפיכך שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קודם ששחטו אלו מושכין להן קרבן פסח אחד ואלו מושכין להם אחר. א׳ מבני חברה זו בא לו אצל חברה זו וא׳ מבני חברה זו בא לו אצל זו. וכל חברה מהם אומרת לזה האחר שבא אצלה אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמש חברות של חמשה חמשה. או עשר חברות של עשרה עשרה מושכין להן אחד מכל חברה לחברה אחרת וכך הם אומרים ואח״כ שוחטין. משנה י׳ פ״ט דפסחים. רמב״ם פ״ג מהל׳ קרבן פסח. ועיין עוד שם ובמשנה י׳. וכן שנים שנתערבו פסחיהם זה לוקח פסח א׳ מן התערובות וזה לוקח לו אחד. זה ממנה על פסחו אחד מן השוק. והאחר ממנה עמו אחד מן השוק. ואח״כ בא אחד משניהם אצל אלו ויביא א׳ מאלו אצל אחר ומתנה כל אחד עם חברו שבא אצלו מחברה שניה ואומר אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי. ואם שלך הוא ידי משוכות מפסח שלי ונמניתי על שלך ונמצא שלא הפסידו כלום.

קרבן פסח אסור לשחוט כשעדיין חמץ קיים שנאמר בפ׳ משפטים לא תשחט על חמץ דם זבחי. משנה ד׳ פ״ה דפסחים. שלא להלין אימורי פסח שיפסלו בלינה שנ׳ שם ולא ילין חלב חגי עד בקר שתיהן בפסחים פ׳ תמיד נשחט. רמב״ם פ״א. ופ״י מהל׳ קרבן פסח. וסמ״ג לא תעשה. שמ״ז שמ״ח.

קרבן פסח בא בטומאה ונאכל בטומאה משנה ב׳ פ״ז דפסחים. רמב״ם פ״ז מהל׳ קרבן פסח דוקא אם נטמא רוב הקהל או נטמא

הכהנים

קרבן עולה ויורד מצוה להביא על עבירות ידועות כל אחד כפי אשר תשיג ידו. שנאמר בפ׳ ויקרא ואם לא תגיע ידו וגו׳. וגם ואם לא תשיג ידו. וגם הוריות פרק אמרו לו. ובכריתות פ״י מהל׳ שגגות הרמב״ם סמ״ג עשין רט״ו.

קרבן עולה ויורד עיין קרבן. עיין ידיעות הטומאה. שבועות ביטוי נוהגת. אברהם אמר רבונו של עולם. איש כי יקריב. מימות העולם אוי להם. בא וראה כמה גדולים נמוכי רוח כאילו מקריבים כל הקרבנות. גדול העושה צדקה. גדולה תפלה יותר.

קרבן עיין גמרא דמגלה פ״ב דף ל״א. תענית פ״ב דף כ״ז אמר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני את כל עוונותיהם. מנחות ספ״ב דף ק״י. בא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם לא אל, ולא אלקים. אלא ה׳. שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, נאמר בשור הגם אשה ריח נחוח. ובעוף הגם אשה ריח נחוח. ובמנחה אשה ריח נחוח. לומר אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים כו׳.

קרבן פסח אוכלין בשרו בליל ט״ו בניסן שנא׳ ואכלו את הבשר וגו׳, פ׳ בא מכילתא. ופסחים. וזבחים פ״ה. רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח סמ״ג עשין סי׳ רכ״ה, ומברכין עלי׳ בא״י אמ״ה אקב״ו על אכילת הפסח, ואוכל מגופו של פסח. משנה אחרונה דפסחים. רמב״ם פ״ח מהל׳ חמץ ומצה.

קרבן פסח אחר חצות מטמא את הידים. משנה ט׳ פ״י דפסחים מפני שהוא נותר, ר״ע ותי״ט, ועיין רמב״ם סוף הלכות קרבן פסח.

קרבן פסח אין אוכלין בשרו נא ומבושל, שנאמר לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים בפ׳ בא. גמרא דפסחים פ״י רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח, סמ״ג חלק לא תעשה סי׳ ש״ן שהוא מנאם שתי מצות. גופי הלכות דף ק״ג ע״ב ביאר לשון רמב״ם פ״ח מהל׳ קרבן פסח צלאו ואח״כ בשלו. בשלו ואח״כ צלאו חייב לאו שבכללות.

קרבן פסח אין להאכיל לערל שנא׳ בפ׳ בא וכל ערל לא יאכל בו, יבמות פרק האשה, רמב״ם פ״ט מהל׳ קרבן פסח. סמ״ג סי׳ שנ״ו. ורמב״ם פ״ה מהל׳ קרבן פסח. פסקא ה׳. כשם שמילת עצמו מעכב מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים. ומילת כל עבדיו בין גדולים ובין קטנים מעכבים אותו שנאמר המול לכם כל זכר אז יקרב לעשותו וכו׳. וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו. ובפ׳ ט׳ פסקא ט׳ כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט פסח, כך מעכבתו מלאכול שנאמר ומלת אותו אז יאכל בו. מה פסח אסור לערל אף תרומה אסורה לערל גזירה שוה. ר״ע משנה ו׳ פ״ז דשבת.

קרבן פסח אין להותיר מבשרו שנא׳ בפ׳ בא ולא תותירו ממנו וגו׳. זבחים פ׳ דם חטאת. מכילתא רמב״ם פ״י מהל׳ קרבן פסח, סמ״ג חלק לא תעשה סי׳ שנ״ח אבל המותיר בטהור אינו לוקה ארבעים ואינו צריך לומר בפסח שבא בטומאה משנה י״א פ״ז דפסחים.

קרבן פסח אין שוברין עצם מהבשר, שנאמר ועצם לא תשברו בו יבמות פ׳ האשה, רמב״ם פ״י מהל׳ קרבן פסח סמ״ג סי׳ שנ״ה. ולוקין על שבירת עצם, ודוקא בפסח טהור. אבל פסח שבא בטומאה אין בו משום שבירת עצם. משנה י״א פ״ז דפסחים. הי׳ גדי קטן שעצמותיו רכין לא יאכל אותן שזה שובר עצם. ואם אכל לוקה שאחד השובר עצם קשה או רך. רמב״ם שם.

קרבן פסח אין שוחטין אותו אלא למנוייו שנא׳ תכוסו על השה מלמד שמתמנים עליו כשהוא חי. רמב״ם פ״ב מהל׳ קרבן פסח. אשה שהיא בבית בעלה ושחט עלי׳ אביה ושחט עליה בעלה. תאכל משל בעלה.

היתה

קרבן יחיד אינו משתנה לשל ציבור. משנה א׳ פ״ד דשקלים. ר״ע. אבל מכשירי קרבן כ״ע מודו שמשתנה קרבן יחיד לשל ציבור. תי״ט שם. ועיין רמב״ם פ״ד דשקלים.

קרבן יחיד וקרבן ציבור אינם זמנם בלילה. משנה ו׳ דכריתות. רמב״ם פ״ד מהל׳ מעשה הקרבנות. דבר הבא מן ההקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה.

קרבן מוסף מצוה כל היום משנה ה׳ פ״ב דמגילה. אלפסי ור״ן שם דף שס״ד ע״ב. רמב״ם פ״ד מהל׳ מעשה הקרבנות דין ו׳. פסוקי מוסף נהגו. אם טעה בקרבן היום אם חיוב להתפלל.

קרבן מוסף שבת מצות עשה שנא׳ בפ׳ פנחס וביום השבת שני כבשים וגו׳. קרבן מוסף ר״ח ג״כ שנאמר שם ובראשי חדשיכם תקריבו. קרבן מוסף בכל שבעת ימי הפסח שנאמר שם שבעת ימים תקריבו אשה לד׳. שלשתן תמיד פ״ק, ומנחות. ורמב״ם פ״ד מהל׳ תמידין ומוספין. סמ״ג עשין קצ״ה וקצ״ז וקצ״ח. קרבן מוסף חג עצרת והוא נקרא שבועות שנאמר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו׳. תמיד פ״ק ורמב״ם פ״ח מהל׳ תמידין. וסמ״ג עשין סי׳ ר״א.

קרבן מוסף ר״ה שהוא יום א׳ תשרי מצוה שנאמר ובחדש השביעי בא׳ לחדש והקרבתם עולה.

קרבן מוסף ביום כפור שהוא יום י׳ תשרי מצוה שנא׳ ובעשור לחדש וגו׳.

קרבן מוסף ביום א׳ של סוכות מצוה שנאמר שם והקרבתם עולה וגו׳.

קרבן מוסף ביום שמיני של סוכות מפני שהוא רגל בפני עצמו שנאמר שם וביום השמיני עצרת וגו׳. והקרבתם. ארבעתן תמיד פ״ק. רמב״ם פ״ט וי׳ מהל׳ תמידין ומוספין. והסמ״ג עשין ר״ג ר״ד ר״ה ר״ו.

קרבן מקבלין מפושעי ישראל כתיב אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ מן הבהמה וכו׳ ודרשינן בי׳ מן הבהמה להביא בני אדם שדומין לבהמה מכאן אמרו שמקבלין קרבן מפושעי ישראל. חולין פ״ק דף ה׳. רמב״ם פ״ג מהל׳ מעשה הקרבנות דין ד׳.

קרבן מקריבין אעפ״י שאין בית משנה כ׳ פ״ח דעדיות ר״ע תי״ט. קדושה ראשונה. רמב״ם פ״ו מהל׳ מעשה הקרבנות דין ט״ו.

קרבן עולה ויורד בטומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתים. ב׳ פ״א דשבועות. אלפסי שם דף ש״ב ע״ב. רמב״ם פ״א מהל׳ שגגות פסקא א׳. שינוי יש בטומאת מקדש וקדשיו מה שאין כן בשאר כריתות. שכל הכריתות כיון ששגג ונודע לו בסוף שחטא אעפ״י שלא היתה לו ידיעה בתחלה הרי זה חייב חטאת אבל בטומאת מקדש וקדשיו אינו מביא קרבן עולה ויורד עד שיהי׳ לו ידיעה לטומאה וידיעה לקודש או למקדש בתחלה וידיעה לטומאה וידיעה לקודש או למקדש בסוף והעלם בנתים. כיצד וכו׳. ובפסקא ט׳. טומאת מקדש וקדשיו שהי׳ לו ידיעה בתחלה ולא היה לו ידיעה בסוף שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים ויום הכפורים תולין עד שיודע ויביא קרבן עולה ויורד. רמב״ם פ״א מהל׳ שגגות.

קרבן אין על ספק.

קרבן עולה ויורד חמשה מביאין. משנה ג׳ פ״ב דכריתות. רמב״ם ריש פ״ו מהל׳ שגגות. ששה מצותן שיקריבו קרבן עולה ויורד. אלו הן: המצורע והיולדת. והנשבע שבועת העדות בין בזדון בין בשגגה. והנשבע שבועת ביטוי לשקר. והטמא שאכל את הקודש בשגגה. והטמא שנכנס לקודש בשגגה.

קרבן

מפי משה רבינו שאין בציבור אלא שתי סמיכות משנה זה פ"ט דמנחות. רמב"ם פ"ג מהל' מעשה הקרבנות פסקא ו'.

קרבנות ציבור באים מתרומה חדשה משהגיע חדש ניסן עיין חדש ניסן משהגיע כו'.

קרבנות ציבור והיחיד טעונים נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים. משנה פ"ט דמנחות. רמב"ם פ"ב מהל' מעשה הקרבנות פסקא ב'.

קרבנות ציבור והיחיד כלם באים מהארץ ומחוץ לארץ. מן החדש ומן הישן. חוץ מן העומר ושתי הלחם משנה א' פ"ב דפרה. משנה א' דמנחות. וכולם אינם באים אלא מן המובחר. רמב"ם פ"א מהל' אסורי מזבח. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים ומובחרים שנאמר תמימים יהיו לרצון. ובריש פ"ו כתב כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך הנסכים יהיו תמימים ונבחרים והמקומות המובחרים לסולת ולשמן שם באותם הפרקים.

קרבנות שאין מעכבין זה את זה. רמב"ם פ"ח מהל' תמידין ומוספין.

קרבנות שבת ור"ח. אנו קורין בבקר בתמידות שבת וראש חדש ש"ע א"ח סי' מ"ח. מטה משה אות מ"א.

קרבנות שהקרבתן ביום. רמב"ם פ"ד מהל' מעשה הקרבנות.

קרבנות שמקבלין או אין מקבלים מן הגוים. זה הכלל כל שנידר ונידב. רמב"ם פ"ג מהל' מעשה הקרבנות.

קרבנות שנשחטו קודם פתיחות דלתות פסולים. משנה ז' פ"ג דתמיד. תי"ט רמב"ם פ"ה מהל' מעשה הקרבנות.

קרבן חובה או נדבה מצוה להקריב ברגל שפגע ראשון שנאמר בפ' ראה ובאת שמה והבאת שמה ל"נ ספרי. ראש השנה פ"א. מצוה להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה שנאמר ושם תעלה עולותיך. וגם סוף זבחים ובספרי ותמורה פ' ואלו קדשים. שתיהן הל' מעשה הקרבנות פי"ז וי"ח הרמב"ם סמ"ג עשין קפ"ז קפ"ח עיין תי"ט משנה ה' פ"א דפסחים.

קרבן חובה אינו בא אלא מן החולין. משנה ח' פ"ח דשבועות. תי"ט משנה ג' פ"א דחגיגה ור"ע ותי"ט. רמב"ם פ"ז מהל' מעשר שני דין י"ז וכן אם הביא עולות וחטאות ואשמות מדמי מעשר שני יאכל כנגדן. משנה פ"א דמעשר שני. אין מביאין קיני זבים וכו' ופ"ד מהל' נזירות דין י"ג י"ד רמב"ם.

קרבן חטאת עיין בונה בשבת. דליקה שנפלה בשבת שמנה עשר פשוטים לצדקה במקום חטאת. זה הכלל כל חייבי חטאת. חורש בשבת. גבשושית הניטלה בבית חייב משום בונה. ובשדה משום חורש גומא וטמנה בבית חייב משום בונה ובשדה משום חורש. קוצר בשבת כגרוגרת ושם דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע.

קרבן טעון לינה משנה ד' פ"ב דבכורים תי"ט וכסף משנה על רמב"ם ספ"ג מהל' בכורים ד"ה ומנין.

קרבן טעון מלח שנא' בפ' ויקרא על כל קרבנך תקריב מלח. והוא מ"ע. ספרא. ומנחות פ' כל המנחות. ופרק הקומץ רבה. רמב"ם פ"ה מהל' אסורי מזבח, סמ"ג עשין קע"ט. וכן מצוה שלא להשבית מלח מעל הקרבנות דכתי' שם ולא תשבית מלח ברית אלהיך. פרק כל המנחות ופרק הקומץ. רמב"ם שם, סמ"ג ש"ך.

קרבן יביא ב"ד אם הורג שלא כהלכה שנא' בפ' ויקרא ואם כל עדת ישראל ישגו. וגם הוריות פ"ג. ובזבחים. רמב"ם פ"ד מהל' שגגות. סמ"ג עשין ר"ז והוא מצות עשה.

קרבן אין על ספק טומאת מקדש וקדשיו. משנה ד׳ פי״ב דפרה תי״ט משנה ב׳ פ״ק דכריתות עיין רמב״ם פ״א מהל׳ שגגות.

קרבן אסור להקריב קודם יום שמיני דמצוה להיות כל קרבן מיום השמיני והלאה וקודם זה נקרא מחוסר זמן שנאמר בפ׳ אמור והי׳ שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה וכו׳. חולין פרק אותו ואת בנו ותמורה פ״א זבחים פרק אחרון רמב״ם פ״ג מהל׳ איסורי מזבח סמ״ג עשין סי׳ קמ״א ספרי.

קרבן בשותפות עיין רמב״ם פי״ד מהל׳ מעשה הקרבנות פסקא ב׳ שנים מתנדבים או נודרים קרבן או עולה או שלמים אפי׳ פרידה אחת של תורים או בני יונה מביאין אותם בשותפות אבל המנחה אינה באה בשותפות. ודברים אלו דברי קבלה. ועיין פ״ט מהל׳ מעשה הקרבנות דין ט״ו.

קרבן גזול עיין חטאת גזולה.

קרבן יכול הכהן ליתן לכהן אחר להקריב. יד אליהו תשובה כ״א. מוהל הוא האב בעצמו.

קרבן וכמה דיניו היינו דמחשבה פוסלת בו ושצריך להיות מעומד הכהן המקריב וקביעות מקום שחיטתן ושלא יחוץ בינו לכלי ושיהי׳ לכהן מלבושים מיוחדים להקריב ש״ע א״ח סי׳ צ״ח סעיף ד׳.

קרבן וכינויו משנה ב׳ פ״א דנדרים ר״ע תיו״ט קונם קונח קונס רמב״ם פ״א מהל׳ נדרים ובריש הל׳ נזיר ובפ׳ מהל׳ שבועות וכל כנויי קרבן כקרבן רמב״ם פי״ד מהל׳ מעשה הקרבנות דין י״א.

קרבנות בבוקר אנו קוראים. ש״ע סי׳ א׳. פ׳ קרבנות. קרבנות שבת.

קרבנות גוים בחוץ. זבחים פי״ד דף קט״ז רמב״ם סוף פי״ט מהל׳ מעשה הקרבנות. השוחט קדשי כותים בחוץ חייב וכן המעלה אותן בחוץ. והכותים מותרים להקריב עולות לשם בכל מקום והוא שיקריבו בבמה שיבנו ואסור לסייען ולעשות שליחתן שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ ומותר להורות להם וללמדם.

קרבנות היחיד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיין בין אם הם קרבן בהמה חוץ מן הבכור והפסח שנא׳ וסמך ידו על ראש קרבנו מפי שמועה למדנו כן. רמב״ם פ״ג מהל׳ מעשה הקרבנות פסקא ו׳. עוף אינו טעון סמיכה וכן כל המעות שדינן שיפלו לתיבת של נדבה שכבר בארנו בהל׳ שקלים שכלן יבואו עולות. אין בעל אותן המעות סומך על אותה עולה ואין מביא עלי׳ נסכים אלא נסכים משל ציבור. ואם הי׳ כהן עבודה ועורה של אנשי משמר (עיין כסף משנה ומשנה ד׳ פ״ק דתמורה).

קרבנות הנפסלים במחשבת שינוי השם או מקום או זמן. רמב״ם פ״ג מהל׳ פסולי המוקדשין.

קרבנות ומעשיהם רמב״ם פ״א מהל׳ מעשה הקרבנות.

קרבנות כלם כשירים מיום שלשים והלאה חוץ מנדרים ונדבות ובכור ומעשר ופסח דכשירים מיום השמיני והלאה ואף ביום שמיני. משנה ד׳ דפרה רמב״ם פ״א מהל׳ מעשה הקרבנות דין י״ב אעפ״י שכל הקרבנות כשירים מיום השמיני והלאה אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים חוץ מן הבכור ומן הפסח שאם רצה להקריבן בשמיני לכתחלה מקריב. ותמה הכ״מ למה השמיט רבנו נדרים ונדבות אשר במשנה.

קרבנות מוספין הבאים כא׳ כגון ר״ה ושבת שהתדיר קודם. רמב״ם פ״ט מהל׳ תמידין ומוספין.

קרבנות צבור אין בהם סמיכה חוץ משתי סמיכות על שעיר המשתלח ועל פר העלם שלשה מן הסנהדרין סומכין עליו. ודבר זה הלכה

מפי

דף פ"א ע"א. בקריאת ביכורים אי מעכב. ונ"מ לגר שמביא ואינו קורא. חגיגה דף ד' ע"א בפסוק ובאת שמה והבאת שמה. מכות דף ה' ע"א אי משלשין במכות שם דף י"ח ע"ב בשטה דבכורים הנ"ל אי קריה והנחה מעכבת (שייך לכל הראוי לבילה.) סוטה דף י"ט ע"א תוס' ד"ה וכהן מניח דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב (ונ"מ לגידמת אם שותה.) שם דף כ"ז ע"א תוס' ד"ה רב אשי אמר. נגעים פ"ד משנה ט'. ב"מ תוס' ד"ה אי בעינן שנראה כמי שאכלו. (ונראה דהמדרש והגמ' מחולקים אי בעינן קרא כדכתיב.) מנחות דף י"ח ע"ב תוס' ד"ה בדף י"ח כי אין נבללין מאי הוי (ומוכח שם אי הראוי לבילה מעכבת ודוק היטיב אי בעינן טעמא דקרא.) קרבן אהרן מצורע דף קל"ה ע"א חוות יאיר ה"א קס"ז משנה ג' פ"ד דשבועות תי"ט הליכות אלי אות תרס"ז יש מחלוקות אי בעינן קרא כדכתיב או לא פרק נגמר הדין וכתבו תוס' דסוטה דף כ"ז דרב אשי סבר דלעולם בעינן קרא כדכתיב אף דליכא ייתור ובפ' נגמר הדין דשני רב אשי למר קשישא שאני התם דקרא יתירא לדבריו קאמר.

קרא למה לי כיון דאיכא הלכתא יבין שמועה כלל תרל"ב קרא קאי אהלכתא כמה פעמים. יבין שמועה כלל ש"ד קרא אצטרך לפעמים להשמיענו לשון בני אדם יבין שמועה כלל תפ"ט.

קרא לקרא מייתי ומקשה עלי'. כללי גמרא למה"י קארו דף ק"ט ע"א יבין שמועה בפרק הוציאו לו דף נ"ג מה תלמוד לומר כי בענן אראה וכו'. מלמד שנותן בה מעלה עשן. ומנין שנותן בה מעלה עשן שנאמר וכסה ענן הקטורת ופריך הגמ' קרא לקרא ומשני לי'.

קרא מפשטיה עקרינן ומוקמונין לכולהו קראי לגזירה שוה מהרריב"ל ספר א' דף ל"ג. כנסת הגדולה א"ח דף קל"ד פ"ג בכללי גזירה שוה אות ג'.

קרא עיין מקרא עיין. קרבי דגים עיין ביצי דגים.

קרבים לאו בשר ואוכליהם לאו בר אינש. והיינו בדמי בשר שאם יכול לקנות בשר ליטרא בזוז וקונה ליטרא קרבים בזוז לגבי שאר אדם לאו בר אינש הוא נדרים פ"ז דף נ"ד מעילה פ"ו דף כ.

קרב לגבי דיהנא ואידהן משנה ב' פ"ה דמדות ר"ע תוי"ט דיהנא לשון שמן ומשיחה הודשנה מחלב מתרגם אתדיהנא. וערוך בערך דהן פי' שמן וורד וזה שאמר על נהר פרת שהוא הנהר הרביעי שנזכר בפ' בראשית ומשום השיבות א"י נקרא הנהר הגדול כדכתיב עד הנהר הגדול נהר פרת וגבי האי נאמר עבד מלך כמלך שבועות פ"ז דף מ"ז ע"ש ברש"י אם נגעת במשוח שמן תהא משוח בנגיעתו.

קרבן אחד על עבירות הרבה. חמשה מביאין. משנה ג' פ"ב דכריתות רמב"ם פ"ט מהל' שגגות. קרבן אין אלא לאו. משנה א' דכריתות ר"ע ותי"ט. רמב"ם ריש פ"א מהל' שגגות.

קרבן אינו בא אלא על השוגג דמזיד לאו בר קרבן הוא. תלמידי ר"י פ"א דברכות דף ד' ע"ב ולפעמים מביא על המזיד כגון בשבועת העדות או שבועות הפקדון. הר"ן פרק שבועות הפקדון דף ש"ח ע"ב. רמב"ם פ"ז מהלכות שבועות. רמב"ם פ"א ופ"ב מהל' שגגות.

קרבן אין מביאין על כפירות שעבוד קרקע. עיין וכופר בפקדון.

קרקע אין עושין על המזבח אלא מדבר המותר לישראל משנה א' פ"ד דשקלים תי"ט ועיין משנה ו' פ"י דמנחות וריש פ"ז דחולין תי"ט עיין רמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות ופ"ב מהל' מזבח דין ו'.

קרבן

ושוב בנו בהכ״נם לעצמם ותובעים חלק מבהכ״נם הישן אין הדין עמהם לא מטעם חלוקה וכו׳.

קצת כהנים שנקרא עליהם ערעור מהר״א חיים ח״ב ע״ח.

קצת מהמפורשים כשאומרים הפוסקים אפשר דהוי שנים ואפשר דהוי אחד, הר״י הלוי סי׳ ס״ה כללים בדרכי הפוסקים לבעל כנסת הגדולה א״ח דף קס״ב ע״ב אות נ״ד.

קרא דלא מפרש לי׳ יצחק בר אבדימי וכל מתניתא דלא מפרשא לי׳ רב זעירא לא מפרשא זבחים דף מ״ד הליכות אלי אות תכ״ז.

קראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור. אבל האנוסים החוזרים לדת ישראל נראה לי שמותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים ש״ע אה״ע ס״ס ד׳ בהגה״ה ובמפורשים. עיין המבי״ט ח״א י״ט ל״ז ל״ח. רש״ך ח״ג סי׳ ט״ו האריך. ודחה ראיות המתירים כנראה מתשובות אשכנזים סי׳ ג׳ ועיין ט״יד וש״ע י״ד סי׳ קכ״ד וסי׳ קנ״ט סעיף ג׳ ורא״ם נ״ז רד״ך בית כ״ב חדר י״ב בנימין זאב שס״ח שס״ט משפטי שמואל סוף הספר תומת ישרים קס״ו. וכתב הרמ״ה בהגהתו האחרונים הכשירים כשפירשו ללכת בדרכי ישראל לפי שהם פסולי עדות והמקדש פסולי עדות אין קידושיו קידושין אלא כולם בשם פנייה הם מהרר״א מזרחי ח״א נ״ח בדין הקראים מה הם לבוא בקהל ועיין מהר״א בח״א סי׳ י״ט ל״ז ומהר״א בצלאל ס״ו. רדב״ז רי״ט. לקט הקמח אה״ע דף ב׳ ע״ב.

הקראים הסכימו מקצת הקהל בחרם שלא ללמדם דבר. אינו חל אלא על המקבלים בלבד מכמה טעמים כללם הרב בסוף התשובה. ובהנתבאר מה כח ב״ד יפה יש מחלוקות אם כח גדולי העיר וגדולי הדור שוה כאחד. ופי׳ ההוא ברייתא דרשאין בני העיר להתנות על המדות. מהר״א מזרחי ח״א נ״ז.

קראים כישראלים הם ואסור לומר להם שיעשו מלאכה ביום טוב משפטי שמואל סי׳ קל״ד. בנימין זאב סי׳ ת״ו ות״ז בשמו ובשם מהר״א ירושלמי ז״ל. וכן מתבאר מדברי בעל תומת ישרים סי׳ קס״ז. עיין ש״ע א״ח סי׳ תצ״א וכפי׳ מהר״ר גור ארי׳ לוי שם אות א׳. ובכנסת הגדולה שם בהגהת הטור אות א׳.

קראים מטמאים באהל מהרר״ם טראני חלק ב׳ סי׳ כ״ט. בית הלל י״ד סי׳ שע״ב. וכן הצדוקים הלכות קטנות של מהר״י חגאיז ח״א סי׳ קע״ז דף ס״ד. וכן המומר שם בש״ע סי׳ שע״ב וכן בן המומרת כי הרדב״ז בסי׳ י״ב ח״א כתב כי בן המומרת הוא כמוה וכן בדבר שמואל סי׳ מ״ה ובעל דרכי נועם טור אה״ע סי׳ נ״ט כנסת הגדולה י״ד סי׳ ק״ב על הגהות ב״י אות ח׳ ומהריי״א בהג״ה י״ד סי׳ קנ״ט סעיף ג׳ כתו׳ דדינו כקראי ושהבן הרי הוא כמוה ונקרא מומר ואסור להלוות לו ברבית. וכן משמע קצת מן המרדכי בפ׳ החולץ כ״כ שפתי כהן שם. מומר כישראל.

קראים עיין גוים אם מטמאים באהל.

קרא כדכתיב בעינן משנה י״ט פ״ד דנגעים תי״ט חולין דף פ״ג שם דף קי״ג. לגר וכו׳. תתננה או מכור לנכרי ופליגי אי דברים ככתבן נדרים דף ע״ג ע״א בשיטה דדריש אי מיפר. יבמות דף כ׳ ע״א תוס׳ יבא עשה. שם דף ק״ד ע״ב תוס׳ ד״ה דאמר רבי זירא כל הראוי לבילה קדושין דף כ״ה ע״א פלוגתא רבי וחכמים הרי מי שהי׳ מזה ונתזה הזאה על פי׳ רבי אומר הזה וחכמים אומרים לא הזה ובסוף העמוד שייך לכל הראוי לבילה סנהדרין דף מ״ה ע״ב בקוטע יד עדים דפטור מוכח דרוצח וגואל הדם הוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים ע״ש בתוס׳. ב״ב

דף

קפיצה עי׳ שם חיישינן לה להקל בעיגונויי דאתתא. אלפסי פ״ט דיבמות דף ת״ב ע״א.

קפיצת הארץ לשלשה, לאליעזר עבד אברהם, ליצחק אבינו, ולאבישי בן צרוי׳, סנהדרין פרק חלק דף צ״ה עי׳ סי׳ קנ״ה.

קפנדראי עיין בית הקברות או.

קפריסין מברך עליהם בורא פרי האדמה, מפני שאינן פרי, ואביונות של צלף מברך עליהם בורא פרי העץ. אלפסי ור״י פ״ו דברכות דף כ״ט ע״א. רמב״ם פ״ב מהל׳ ברכות.

קצבים השביעום החכמים שלא ישתתפו יחד יותר משנים ואח״כ התירוה לפום הממונים.

קיצור ימים ושנים של אדם מפני שלשה דברים, מי שנותנים לו ס״ת לקרות ואינו קורא בו כו׳. ברכות פרק בתרא דף נ״ה. אלפסי ור״י דף מ״ז ע״א.

קיצור ימים עיין. אוי לו לרבנות. אוי לי שמא בשבילי שסרחתי. אריכות ימים. בית הכנסת וכבודו. יראת ד׳ תוסיף ימים. לא יחריך רמיה צידו. לשכת סנהדרין. תלמיד חכם אינו רשאי לעמוד מפני רבו.

קיצור לשון עיין שלשון קצרה קיצור הפסוקים. גמרא מקצר במקום. גמרא מקצר הפסוק. גמרא מקצר לפעמים המשנה. לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה. מסכת נזיר לשון קצר קליל ומשונה.

קצח אם הוא אוכל לקבל טומאת אוכלין או לא, וכן פליגי ב״ש וב״ה אם חייב במעשרות משנה ג׳ פ״ה דעדיות. רמב״ם פ״כ מהל׳ תרומות דין ג׳. ופ״א מהל׳ טומאת אוכלין דין י״ג זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים.

קצח הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב, ומסיק דהיינו ריחו. אבל טעמא ממש אמרו עליו קצח הוא אחד מששים סמני המות. ברכות פ״ו דף מ׳. עיין בבית יהודה, עיין ר״ע ותי״ט משנה ג׳ פ״ה דעדיות.

קציצה אינה עשי׳ לא בציצית ולא בסוכה.

קציצה מידכר דכירי אינשי. אלפסי ור״ן פ״ז דשבועות דף שכ״ז ע״ב. ש״ע ח״מ סי׳ ע״ט. אלפסי פ״ט דב״מ דף ק״מ ע״א. אומן כשכיר. קיציתא. אומן מסר לאומן וגם קצץ עמו בפחותי ממה שקצצו עמו. גוי מדעתי׳ דנפשי׳. גיטי נשים ושחרורי עבדים שוים. כל העומד ליזרק. רשע נקרא המגביה ידו דנקרא חוטא ותקצוץ ידו. שכירות פועלים ודיניהם. טעות בקציצה.

קצירה בשביעית לא תהי׳ כשאר השנים אלא בשינוי. משנה ו׳ פרק ח׳ דשביעית. רמב״ם פ״ד מהל׳ שמטה ויובל פסקא א׳ ופסקא כ״ב כ״ג וכן האסיפה, וכן עשיית יין ושמן. קטן נאמן להעיד.

קצצתינין לרגלוהי דינוקא מעילה פ״ק דף ז׳ ר׳ יוחנן אמר כך על ר״ל שהשתיקו ולא ידע להשיבו.

קצרא שמי׳ וקצרא שקיל לי׳. הכובס נקרא קצרא לפי שמקצר את הבגד ליפותו ב״ק פרק בתרא דף קי״ט, וכתבו התוס׳ במס׳ תענית פ״ד דף כ״ט ע״ב כובסי בגדים נקראים קצרים ע״ש שמקצרים הבגדים ע״י רחיצת המים.

קצת יחידים עשו חברה אחת אח״כ הלכו קצת לבהכ״נס חדש ואחר כמה שנים רצו לערב מעותיהם עם של בהכ״נס הראשון הדין עמהם. מהרר״ש דף קל״ז ובתשו׳ קפ״ב ק״כ נשתתפו יחד חדשים עם ישנים בבהכ״נס

קפוח בגמרא בכל מקום לשון נצוח הוא ויש מקום שלדעת רש״י כל קפות הוא נצוח יבין שמועה כלל ת״ב. קפחינהו עיין קפחתינהו עיין.

קפוי קובע למעשר היינו שאינו יכול הבה״ב לשתות אפי׳ ערעאי מן היין אחר הקפוי עד שיעשר. והקפוי הוא הסרת החרצנים והזגים הצפוי למעלה. משנה א׳ פ״ד דמעשרות. ומשנה ז׳ פ״א. רמב״ם פ״ג מהל׳ מעשר דין י״ד.

קפולאי דהווי קפלי בארעא דר׳ נחמן נחר בהו וכו׳ שבת פכ״ג דף קנ״ב.

קפול בגדים בשבת ודיניהם ש״ע א״ח סי׳ ש״ב אלפסי ור״ן פרק ש״ו דשבת דף קמ״א ע״ב נקוט האי כללא בידך כל ארעתא כדי להתנאות בו שפיר דאמי כי הא דרב שישא ברי׳ דרב אידי מתנאה בסדינו אלפסי ור״ן פכ״א דשבת דף קס״ד ע״ב פירש״י שיהא מתוקן תמיד להעמיד קפולו לעולם להתנאות לפי שעה ועיין שלטי גבורים שם אות ג׳ מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבשם בו ביום ודוקא באדם א׳ ובחדשים שעדיין לא נתכבסו ולבנים ואין לו להחליף ואם חסר אחד מאלו התנאים אסור. ויש מי שאומר שלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין (מרדכי ועוד כתב הב״י בשם הכל בו טעם למקום שנהגו בו היתר ועיי״ש) ונראין דבריו זכתב מוהר״ר גא״ל ש״ע א״ח סי׳ ש״כ אות א׳ עיין בב״י שאסור לקפל הטליתות בשבת ובכל בו כתב שעכשיו נהגו לקפל כל הכלים ואפשר דקיפל דידן לא דמי לקיפל שלהן שהיו מניחין תחת המכבש משנה ג׳ פט״ו דשבת.

קפוץ זבין ארעא מתין נתיב אתתא יבמות פ״ו דף ס״ג אם רצית לקנות קרקע מהר מעשך שלא תוציא המעות או לא יזדמן לך קרקע לקנות ואם אתה בא לקחת אשה אל תרוץ פן תכשל באשה רעה וקנטרנית ותבדוק במעשיה תחלה.

קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמיכא, כך אמר רבא קפחינהו פי׳ קטע רגליהם שלא ידעו להשיב, והם היו רבי אבוהו ורבי חנינא בר פפא, ורב יצחק נפחא. גיטין פ״ג דף כ״ט ע״ב. (קפחתינהו כצ״ל עיין לעיל ערך קפוח והוא לפי ס״א המצויין על גליון רש״י שבת חיים).

קפחינהו לסבי דבי רב פי׳ ציערת והבעהת כל בני הישיבה באמרך דבר שאינו, ותשובתו בצדו כך אמר רבא לרב חסדא. ב״ק פ״ז דף ע״ה.

קרבן גזול עיין חטאת גזולה.

קרבנו יכול הכהן לתת לכהן אחר להקריב, יד אליהו תשו׳ כ״א קרבן וכמה דינין היינו דמחשבה פוסלת בו ושצריך להיות מעומד הכהן המקריב וקביעות מקום שחיטתן ושלא יחוץ בינו לכלי, ושיהי׳ לכהן מלבושים מיוחדים להקריב. ש״ע א״ח סי׳ צ״ח סעיף ד׳.

קפידא עיין. אב אין לו חזקה בנכסי הבן אלפסי ור״ן דין שאר קרובים שאין להם קפידה זה בזה. טבילה וחציצה כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. קפידא עיין. קדושין בלילה. קדושין ע״י שליח. קדושין על מנת.

קפילא עיין טעימת קפילא.

קפיצה עיין לא תשתו סמא.

קפיצה ע״י שם בשבת עיין. תחומין למעלה מעשרה.

לעכב דמשמע דאי ניחא לה ולאביה שרי וכ״כ בפ״ג אעפ״י שיש רשות לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ומדברי התוספות נראה דאיסורא נמי איכא וכתבו עוד וכו׳ ע״ש הרי ליכא מאן דפליג דאסור לאדם שיקדש את בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ואין האשה נקנית אלא מדעתה אלמא כשהבת נתנה כתף סוררת לאביה הוא פטור מקנס ומשבועה דכל מקום שיש אונס אין קנס ואין לך אונס גדול מזה כדדרשינן להר״ן פרק כל הגט דף תקס״ט דשלש מדות באונסין אונסא דשכיח טובא ושכיח ולא שכיח ולא שכיח כלל ובנד״ד נראה לומר דהויא אונסא דלא שכיח והאב פטור מ״מ [ועיין עוד הר״ן פרק שאחזו דף תקפ״ט ובמרדכי פ׳ הנ״ל דף תרי״ג והמגיד פ״ט מהלכות גרושין בשם הרמב״ן והרשב״א ז״ל] ואפילו נאמר דהויא שכיח ולא שכיח ואפילו שכיח טובא מכל מקום פטרינן לאב מכל כדכתב הרשב״א בתשובתו סי׳ תשע״א ז״ל: ראובן שדך את בת בתו לשמעון וחייב עצמו בקנס ובשבועה לזמן ידוע ואח״כ עמד ושדכו לאיש אחר וטוען כי בת בתו אינה רוצה בנישואי שמעון והשיב שזהו פטור מן הקנס דזה אונס גמור מקרי מיהו כשהוא ודאי כן ולא גרם האונס וכו׳ והשם יודע אם לעקל אם לעקלקלות וכו׳ וכתב בעל בית הלל אה״ע סי׳ ג׳ ז״ל ועיין באותה תשובה שכתב ואפילו תאמר שהיה יכול לפייסה במעות ליתן ואפילו התנה שאם תסרב יפייסנה כדאמרינן בגטין אם תרקבא דדינרי וכו׳ דאונסא דלא שכיח היא דכל בתולה מתרצית לכל מי דמתרצה האב או קרובים ואפילו שכיח ולא שכיח לית ליה לאתניי ויש טענת אונס עכ״ל הרשב״א וסיים הרב בית הלל הנ״ל דלגבי ממון כגון זה איכא אונס אפילו שכיח כגון עכבו נהר או חלה אפילו חלה בנו וכו׳ ע״ע ודעדיפא מינה כתבו התוספות פ״ב דסוטה הביאו התי״ט פ׳ המוציא יין ז״ל אמר ר״י אמרינן כל מלתא דשכיח ולא שכיח אזול רבנן בתר שכיח ולקולא ע״כ וכן כתב מהר״ם אלשיך תשובה ל׳ בשם הר״ן ומרא צרכינן לטעמא דאין אונס שמעינן דבדיני ממונא איכא אונס וכמו כן הביא דעת הריב״ש בשם הרמב״ן ע״ש. וכתב לחם רב סי׳ נ״ז ראובן שדך את בתו לשמעון ואח״כ נמלך וחזר בו ולבסוף נתפשרו שאם לא יתן לו את בתו לאשה שיענש מאה כסף ונשבע ראובן על כך והן כעת ראובן בא בטענה שבתו בוגרת ואינה ברשותו לקיים תנאו והיא אינה רוצה לקחתו והנה אחר שהביא דין מחלוקת קנס אם יש בו דין אסמכתא העלה כנדון זה דאפילו למ״ד דהמקנס בשידוכין דין אסמכתא יש לו ראובן זה פטור בדיני אדם על השבועה שעשה אם לא יתן את בתו וכו׳ דהרי הוא נתן והיא אינה רוצה כי אינה ברשותו והיא ברשות עצמה מאחר שבגרה ומה בידו לעשות לפיכך פטור מהקנס ומשבועה אם הוא לא יערים ויסבב ויגרום שבתו תמאן בו דא״כ ודאי יהיה נכשל בשבועה ודבר זה מסור ללב שעליו נאמר ויראת מאלהיך אני ה׳ בוחן כליות ולב ע״כ וגם הרמ״ע מפאנו תשובה פ״א כתב האב ששדך את בתו בקנס לחזור ובקנין ושוב אחר שהבת הסבירה פנים לבחור הפכה לו עורף ולא פנים ולא רצתה בו והשיב דהאב פטור מן הקנס ושאין לבית דין להשביע ולהחרים אם הוא היה גורם וכו׳ ע״ש והרב אלשיך שהבאתי לעילא חייב הקרוב בקנס יען כי קבל עליו הקנס כשטר חוב ועוד בפירוש קאמר להביאה מרוצית כנראה מהשאלה ההיא וכ״כ מהרי״ט קולון הביאו הלק״ט אה״ע דף קכ״ה ע״ג עי״ש ולא זהו זה יש בנד״ד בשאלה הכתובה לפנינו וכתב הש״ע י״ד סי׳ רכ״ח סעיף מ״ג נשבע לתת בתו לפלוני לאשה לזמן פלוני ובתוך הזמן קלקל המשודך מעשיו פטור הלה משבועתו וכו׳ ועיין באה״ע סי׳ נ׳ ובהרא״ש כלל י״ד. ובעיני הבת איכא קלקול מעשים ואין לך טענת מאים עלי יותר מזו שיכולה לתת

אמתלא

אסמכתא לכ"ע וכ"ש היכא דאיכא שבועה לקיים כל התנאים עכ"ל. מכל הני נראה דבנ"ד מוכרח האב לקיים תנאו ואם בתו מסרבת חייב בקנס לחלק שכנגדו. ואת"ל אי לא שייך דין אסמכתא בשדוכין כדכתיבנא הא קיי"ל דבר שאינו ברשותו של מקנה אינו נקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם כיצד מה שאירש מאבא וכו'. הובא בש"ע ח"מ סי' רי"א עיי"ש. ולענינינו דרך הנדונייא שנשתעבד האב לבחור הנ"ל יש עזבון שהניחה מרת שרה הנזכרה לבתו. וירושת האב לבן גזירת הכתוב הוא דכתיב ובן אין לו והעברתם את נחלתו כו' הא אם יש לו בן הוא יורשו והאב שאינו מורישו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואעפ"כ אם הבן משעבר (?) אביו כיצד מה שאירש מאבא וכו' כיון שאביו קיים הוא דבר שלא בא לעולם וג"כ גזירת חכמים היא מצוה לקיים דברי המת במילי דעלמא כ"ש במילי דשמיא ונדר גדול נדרה האשה הנזכרת לאלהי ישראל לעשות צדקה וחסד על זאת העניה שצותה סך מה לעת וזמן נישואיה שעדיין לא באו ימיה להנשא והוא דבשב"ל ואיך נאמר שצריך האב לקיים תנאו כיון שאינו ברשותו והוא הוא המקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם ואת"ל דלא ראי זה כראי זה ולא דמי משום דמה שאירש מאבא הוא בודאי דבר שלא בא לעולם דאפשר שאביו יפטור אותו מנכסיו ונמצא שמעולם אינו מקנה משום דאין הנכסים ברשותו עכשו ולא יבואו לעתיד ואפילו אם לא יפטרנו מנכסיו אפשר שאביו יבא לידי עוני עשיר ישכב ולא יאסף עיניו פקח ואיננו קודם שהוא יירשנו הכא נמי מצינן למימר הכי דאפשר שהבת תמות קודם הנישואין ונמצאו אדוניה פטורים למפרע מסך העזבון הנ"ל ואפילו אם לא תמות אפשר שיבואו ח"ו לידי עוני ולא יכלו הגם שהיו רוצים לפרוע החוב שהניח אמם וא"כ לאב איך נחייבנו לקיים תנאו יש לומר דכבר נשמרו מכל זה הקדושים אשר בארץ המה ה"ה בעלי התוספות והרא"ש שאמרו דמהני שעבודא אף לדבר שלא בא לעולם ולדבר שאינו בא ברשותו ולהכי כתבינן בכלהו שטרי דקנאי ודאקני כנראה מהרמ"ע מפאנו תשובה ק"ג ע"ש. וכן כתב ריב"ש ס"ס שמ"א ז"ל אפילו התנה דבר שלא בא לעולם בב"ד חשוב ובקנין ומעכשו ואמר בפירוש דגמר ומקני דלא כאסמכתא אינו מועיל כלום אבל אם נדר או נשבע חייב להשלים מכח שבועתו וכ"כ רשד"מ ח"מ ס"ס קע"ה ע"ש: ועוד י"ל ממה שכתב נ"י פרק איזהו נשך דף צ"ח על ההיא דמוכר פירות דקל קודם שחנטו עד שלא באו לעולם ז"ל אם בא לחקור בו קודם שבאו לעולם הויא חזרה דאפילו למ"ד אדם מקני דשב"ל בשעת המכר הני מילי שיהא המכר חל כשיבוא לעולם וכו' באורך ע"ש ובנד"ד אם הבת היתה מסכמת לדעת אביה להנשא לבחור הנזכר היו באים ימי נשואים בודאי היו פורעים אדוניה חיובם ויהא כמו המכר שחל כשיבא לעולם ועוד י"ל דאם הבת היתה מסכמת לדברי אביה כדלעיל אם לא היו רוצים אדוניה להוציא מכיסם סך העזבון הנ"ל מהטעם דאין אדם מקנה דשב"ל (דסוף סוף לא היו יכולים לסרב) היה אביה יכל לומר אני אשלם כל סך הנדוניא משלי ומכיסי: הא דמכל זה מוכח אי מטעם דלא שייך דין אסמכתא בשידוכין ואי מטעם דאדם מקנה דשב"ל שחייב האב לקיים שטרו: אבל לקושטא דמילתא אמינא דהאב פטור מקנס ומשבועה דמשנה שלימה שנינו בפ"ד דכתובות האב זכאי בבתו וכו' והתם קאי בקטנות ונערות אבל כשנבגרה אין לאביה עוד רשות בה ואין האשה מתקדשת אלא לרצונה ואפילו בקטנות ונערות איכא נדנור איסור כמ"ש ב"י אה"ע סי' נ"ו וז"ל ומה שכתב רבנו בשם הרמב"ם הוא בפרק עשירי מהלכות אישות ונראה דמשמע ליה להא דאמר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה איסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכן משמע מדתניא קטנה בין היא בין אביה יכולין

לעכב

בתרא דף י׳ ע״ד בשם בעל עשרה מאמרות סי׳ פ״א בדין שכ׳ אחד ששידך את בתו הגדולה עפ״י פיסוק ממון לנדונייא וקנס ושלחו הסבלונות והכלה הסבירה פנים לחתן ואח״כ הכלה בגדה בו והפכה לו עורף ולא פנים דפטר לאביה מקנס ופטר את הכלה משבועה שלא למדוה אבי׳ ואמה וכו׳. עיי״ש דהמתבר מודה לו. ועיין פני משה ח״א ע״ז ומשפטי שמואל ע״ה בנידן דומה לזה ופטרו לחתן משבועה וקנס מטעם דאדעתא דהכי שהחתן והכלה כבר עברו מזמן פרקתן לנשואין ועכ״ז אבי הכלה דוחה הנשואין מיום ליום שודאי לא מן השם הוא זה והחתן פטור משבועתו ומהקנס עיי״ש ועבודת הגרשוני ע״ד ובנדון דומה לזה חייב לאבי הכלה קנס חרם או שבועה עיין שם ולחם רב נ״ט.

קנס שידוכין עיי״ש.

קנס שדוכין שאלה, שרה גדלה בביתה סרח בת יעקב מארץ מרחקים ממנה מפתה תאכל מכוסה תשתה משרתת בביתה ותהי לה לבת ויהי היום חלתה את חליה אשר תמות בו ובנדבת לבה נשתעבדה לתת לה מדילה וממונה מנה הראוי׳ להתכבד במתנה גמורה מעכשיו לזמן נשואיה סך קצוב לסיוע נדונייתה למען תלך בדרך כבוד והדר תעטריה כמנהג בנות ישראל הכשרות ומתה וחיים טובים שבקי׳ לן ובניה יורשים הסכימו על עצתם שלעת וזמן סרח בת יעקב הנ״ל יפרעו את הסך מה שצותה אמם ואחר איזה שנים אבי הנערה עשה שטר שדוכין מבתו הנ״ל עם הבחור שמעון מארץ אחרת וחשב עם סיוע העזבון הנ״ל ונדר סתם סך קצוב לנדוניית בתו ובין תנאי השטר עשו קנס ביניהם מי שיחזיר בו יפרע מאה סקידי׳ מעשרה פאוויל״י לא׳ לחלק שכנגדו בתורת קנס וכשמוע הדבר אצל הנערה הנ״ל והוגד לה כי שמעון הנ״ל איש עני וקשה יום רוח אחרת היתה אתה וגם בדעת אדוני׳ נתנה כנף סוררת לאביה ואמרה אי אפשי בו. מעתה טוען הבחור שמעון שיפרע אבי הנערה הנ״ל את הקנס יען כי קבל עליו בשבועה לקיים כל התנאים ובכללם יש הקנס הנזכר. ואבי הנערה משיב דאנוס הוא שלא הי׳ סובר שבתו תהי׳ מסרבת בזה וג״כ שאדוניה לא יכחישו מעשיו וא״כ פטור הוא מקנס ומשבועה כי אדעתא דהכי לא נשתעבד ולא נדר. יורינו רבינו הדין עם מי.

תשובה כמה דיואות נשתפכו וקולמסים נשתברו. על ענין אסמכתא מהו הדבר הנקרא אסמכתא. ובמה הוא תלוי שאין אחד מחכמי דורות מסכים עם חבירו בדבר. הרשב״א ז״ל הובא בב״י ח״מ סי׳ ר״ז דף ר״ג והדבר תלוי באשלי רברבי אי שייך דין אסמכתא בשדוכין או לא. אבל לאפוקי נפשן מפלוגתא נאמר לא נפלאת הוא ממנו ולא רחוקה הדרך שדרכו והלכו בה בעלי התוספת פ׳ איזהו הנשך כי כרוזא קרי ופס ידא כתבא ב״י ח״מ סי׳ הנ״ל משמם. וז״ל לא שייך דין אסמכתא בשדוכין והקנס שעושין מפני׳ מהני אפי׳ לא קנו מיני׳ בב״ד חשוב. ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חברו וכן כתבו הגהות מיימינות פי״א מהל׳ מכירה בשם הסמ״ג. ורש״י ורבי״ה ע״כ. והרא״ש פ״ג דנדרים ובשבועות כלל ל״ד סי׳ ב׳ כתב וז״ל הקנס שעושין בשידוכין לקנוס החוזר בו. אעפ״י שגזום לא הוי אסמכתא דלית כאן מלתא יתירתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו בקנס לדמי הבושה שבייש את חבירו וכו׳ ע״כ. וכמו כן הסכים המרדכי פרק זה בורר וז״ל ואותן שידוכין רגילין לעשות בו קנין אי נמי אפי׳ בלא קנין לא חשיב אסמכתא שהחוזר בו מבייש את חבירו ומשום דמבייש גמרי למקני להדדי ע״כ. והר״ש ח״ג סי׳ ל״ב הוסיף עוד וז״ל כל היכא שנתחייב בקנין ומעכשיו ובב״ד חשוב אליבא דכ״ע לית לי׳ אסמכתא וב״ד חשוב מקרי ג״כ כל שנעשה הדבר באסיפת עם ובפרסום כמו שנוהגים לעשות בשידוכין. ולפ״ז בקנס של שדוכין לא שייך בה אסמכתא

לחם רב נ"ט. ראובן שדך את בתו עם שמעון ואח"כ נמלך וחזר בו ולבסוף נתפשרו שאם לא יתן את בתו לו לאשה שיענש מאה כסף ונשבע ראובן על כך. והן כעת ראובן בא בטענה שבתו היא בוגרת ואינו ברשותו לקיים תנאי והיא אינה רוצה לקחתו. והנה אחר שביאר דין מחלוקת קנס שידוכין אם יש בו דין אסמכתא העלה בנידון זה דאפי' למ"ד דאין בקנס השדוכין דין אסמכתא ראובן זה פטור בדיני אדם על השבועה שעשה אם לא יתן את בתו וכו' דהרי הוא נותן והיא אינה רוצה כי אינה ברשותו והיא ברשות עצמה מאחר שבגרה ומה בידו לעשות ולפיכך פטור מהקנס והשבועה אם הוא לא יערום ויסבב ויגרום שבתו תמאן בו דאם כן ודאי יהי' נכשל בשבועה ודבר זה מסור ללב שעליו נאמר ויראת מאלקיך אני ד' בוחן כליות ולב עיי"ש ופ"מ ח"א ע"ז ומשפטי שמואל ע"ה ונחלת שבעה מהדורא בתרא דף ו' ובעל עשרה מאמרות סי' פ"א ועבודת הגרשוני ע"ד ומוהרי"ט חלק א' קל"א.

מוהרי"ט ר"ן לקט הקמח אה"ע דף קכ"ו ע"ב ראובן ושמעון שהי' לכל אחד בן ובת ויאותו האנשים להתחתן ולהחליף בן בבת ובת בבן מזה לזה וכתבו השטרות בקנס ושבועה כנהוג והנה יד ד' היתה בבנו של ראובן וימת עוד קודם לכניסתו לחופה ולכן טוען ראובן לבטל שידוך בתו מעם בן שמעון יען מתחלה לא נתחתנו אלא על דעת שיהי' החיתון שלם הבן עם הבת אכן עתה שהמות הפריד תתפרד החבילה כל עיקר מבלי פרעות קנס ומכשול שבועה ושמעון טוען כי דבר זה אינו מפורש ולא רמוז בשטרי השידוך ושהוא רוצה בקיום שידוך בנו עם בתו של ראובן, החליט הדבר ותלה אותו באומדן דעתא דמוכח ואם כשעשה ראובן החיתון לתת בתו לבן שמעון לא הי' אלא כדי שיקח בנו שמת את בת שמעון אז ודאי שהדין עמו ובמיתת הבן נתבטלו השדוכין וקנס ושבועה אין כאן אכן אי ליכא אומדן דעתא דמוכח לא נתבטלו השדוכין של בתו והקנס והשבועה במקומן הם עומדים ועליו לקיים כמו"ש הרא"ש כלל ר' סי' א'.

בית הלל י"ד רכ"ח ראובן שדך את בנו לבת שמעון בקנין ושבועה וקנס כנהוג והנה אחר השדוכין המיר דתו אחיו של שמעון אבי המשודכת העלה שאין רשאי ראובן לחזור וחייב לקיים שבועתו כקנסו שהרי אין אבי המשודכת נקרא רשע בכך וכל שאינו בנו אין אומרים ארור שזה ילד כו' ואם יתן קנס בושת אם יהי' פטור מן השבועה אף שבתנאים כתוב שהקנס שכתוב שם לא יפטור מהשבועה עכ"ז ע"י קנס הבושת יפטר לקט הקמח אה"ע דף קכ"ד עמוד ד' מהררי"ט קל"א הביאו לקט הקמח אה"ע דף קכ"ה ע"ג ראובן שדך את בתו לשמעון ע"מ להכניסה לחופה בקנס בחוב גמור ושעבוד ושבועה וקנין לתת סך מאתים זהובים לכת אשר לא תקיים מה שכתוב בשטר השדוכים והנה בשטר השידוכין לא נקבע זמן לנשואין ושמעון תובע את כלתו להכנס עמה לחופה וראובן דוחה מיום ליום באומרו כי מאחר דלא הוקבע זמן לכל זמן. ועת לכל חפץ עד שתשיג ידו להכנים לה נדוניא כפי רצונו ולפעמים אומר שהבת אינה מתרצית להכנס לחופה וכיוצא מדחיות אשר את כולם נשא ברוח אלקים. והעלה דראובן מחויב להזמין את בתו לנשואין בתוך שלשים יום משתבענה הבעל לנשואין ואם לא תתרצה הבת מחויב מכח שבועתו לרצותה בכל הבא מידו באמונת שמים. ואם האמת היא שלא תתרצה אנוס הוא בשבועתו אבל חייב הוא לפרוע הר' זהובים שהעלה עליו בחוב גמור דלא כאסמכתא ומשעבר זמן שלשים יום עפ"י עדים יש רשות לשמעון לקדש אשה אחרת ומשעה שנתפרדה החבילה הר' זהובים כמלוה (ורשי) ויכול להוציאה ממנו בדינא ובדיינא בכל עת וזמן שירצה. עיי"ש ח"א ומ"ש נחלת שבעה במהדורא בתרא

והבטיח בע"ה לרפאות אותה. דנשא ונתן באלו מן הלכות דשייכי להאי דינא וזכה לאשה בטענותה ושאין יכול לגרשה כ"א ברצונה ודעתה עד שישלם לה כתובתה משלם והסכים על ידו מאריה דאתרא. עיין שם ואמונת שמואל ובבני משה סי' מ"ד.

עיין בעל גינת וורדים כלל ד' סי' י'. באשה שהפילה חמשה פעמים ונתקלקלה במקום השתן היוצא מאליו והבעל רוצה לגרשה בבלאותיה הקיימים ומסיק שחייב גם בתוספת ובפרט שהעמיד אותו התוספת כדין נדונייא עיי"ש. ובי' י"א. בדין אשה שעשתה איזה הבלים ממשקים כדי למצוא חן בעיני בעלה. וכאשר מקום הרב חשוד הוא מכשפות ומורגל לכך מימי קדם קדמתא בין העמים. והאיש נפל למשכב כשנתגלה הדבר מהמעשים אשר עשתה לבעלה תלו חליו בזה הדבר. והבעל הי' רוצה לגרשה בלא כתובה הוכיח באמת מה שהדין מחייב דאין להפסידה אך ורק הרשות ביד בית דין למנוע את הנשים ולחייבן כדי שתהיינה כאנשים ולא תהיינה חסרון דעת להאמין בשוא נתעה כי כל הדברים אלו כולן דברי שקר הן. ולכן יקנסו אותה כטוב בעיניהם ונוסרו כל הנשים.

עבודת הגרשוני ל"ד הביא לקט הקמח אה"ע דף קכ"ז ע"א חנוך בן ראובן הכהן נשתדך עם בת שמעון בקנס כנהוג. ואחר ימים בא בחור אחר לפני אחד מהבתי דינין שבעיר ובקש מאתם לקבל עדות העדים שהי' מביא איך הוא קדש את בת שמעון וכן נעשה בדרישה ותקירה ואיום וגזום וחרם ושבועה על העדים דרך כלל ופרט נתכוין עדותם איך אמת שהבחור ההוא קדש כראוי את בת שמעון. וכשמוע שמעון את הדבר הזמין בפני ב"ד אחר את הבחור ואת העדים. וכבואם העדים לפני ב"ד זה התוודו את חטאתם. היינו כל מה שהעדנו בפני ב"ד הראשון שקר הי' בשביל הנאת ממון שנתן לנו הבחור ומבקשים אנו תשובה על המעשה הרע והעדות שקר. עוד הועד בב"ד על אחד מאלו העדים שקודם עדותו הראשון אכל בשר חזיר. והוא בוכה ומבקש תשובה על זה. עוד הועד בב"ד שהבחור הי' מחזיר לשכור עדים שיעידו לו שקדש את בת שמעון ועל פי עדות אלו הב"ד הכריזו וגזרו בחרם שלא יזכר בפה עוד דבר מקדושי הבחור כי הוא שקר ועדיו עדי שקר ושלכן בת שמעון מותרת לשוק. והב"ד הראשון מחזיקין את הבתולה בחזקת מקודשת ע"פ העדות שהועד בפניהם. ועוד ב"ד אחר מחזיק בידם ומסכים שיש לחוש על מה שהעידו בראשונה אעפ"י שהי' שלא בפני בעל דין ונכתב ונחקק לפרסם הדבר עפ"י המעשים האלו. ראובן וחנוך בנו שואלים משמעון הקנס ולבטל השידוכין בטענה שעפ"י עדות הראשון הבתולה בחזקת מקודשת וצריכה גט מהבחור הראשון וכאן אי אפשר לישא שני שהוא כהן. ועוד טוען כנגד שמעון שמאחר שנעשה בורח ונשבר שחרפה לו להתחתן עמו. ושמעון אדרבה להפך אתם צריכים לתת לי הקנס כי אתם מחזיקים ידי עוברי עבירה. לחוש לעדותן שכבר נתבטל. וכן זמן שהוא נותן לחנוך מה שנדר ליתן לו בתורת נדוניא עם בתו מה לו ולצרה הזאת אם נשבר או נשבה. סוף דבר נשא ונתן בדבר הקנס כשנשאל עליו. והעלה דשמעון וראובן פטורין זה וזה מהקנס. דראובן מטענות הקים לי. כראב"ן דפסק דעדות שניגבה שלא בפני הבעל דין דנין על פיהם. ושמעון אמר ממ"נ אי קדושי בתי הווי קידושין מה בידי לעשות בתי היא שפשעה. ואם אינם קידושין מכ"ש שאני פטור. וטענות השברון תהי' מועלת לפטור את ראובן וחנוך אך לא לחייב את שמעון. מאחר שנותן כל מה שנדר לבתו וכו'. עיי"ש תשובות מוהרש"ל י"א. ריב"ל רס"ו. משאת בנימין ק"ו. מהרי"ט ח"ב אה"ע א'.

מאה זהובים וקודם הזמן אמר שלא יכניסנה לעולם אינו חייב בכך עד שיגיע הזמן המוגבל. מהרר״י טראני ח״מ ק׳. ראובן נשתדך עם בת שמעון וכו׳ ושוב נתחרט שמעון ולא רצה לחתום שטר השדוכין אמרו לו מפני מה נתחרטת אמר להם אין טעם ברצון אמר לו ומה אתה משיב על השבועה שנשבעת אמר להם אני אתן חשבוני לשמים אמר לו א״כ שהתרטה באה ממך אתה חייב לפרוע כל ההוצאות ואמר הן אפילו יחזיר ויאמר אני רוצה וכו׳. ראובן פטור. ועיין רשד״ם. אה״ע סי׳ כ״ג. ומהר״ם פאדווה ס״ו.

שבות יעקב ק״ד הביאו לקט הקמח אה״ע דף ק״ז עמוד ב׳ בדין החתן שרוצה לבטל קנס של שידוכין שמצא לכלתו ששפתה התחתון בולטת ביותר העלה דכל מה שהוא מום הפוסל בכהנים הוי וודאי מום בנשים וכיון שהחתן היה מחוץ לעיר ולא ידע נפטר מהקנס אך אם אבי הכלה טוען שידע באותו מום וסבר וקבל ונתקשר בחרם וקנס אפשר להחמיר על המשודך ולהשביע על כך עיין שם וסי׳ קז״ח. וצריך אני לעיין בהרח״ש כלל ח׳ סי׳ ד׳. ובכלל ל״ד סי׳ א׳ וכלל ע״ח והרא״ם סי׳ נ״ג והריב״ל ח״א סי׳ קכ״ה. וח״ב כ״ב וח״ג קכ״ב והרדב״ז סי׳ קכ״ד והרש״ך ח״ב מ״ה ופ״ו ובעל פני משה ח״א ה׳ וח״ב כ״ג. ופרח מטה אהרן ח״ב י״ח וחוות יאיר י״ב (בנדון שידוך דומה לזה שטוען החתן ששמע שהכלה הי׳ לה חוטם ארוך יותר מהראוי והוא כשיעור אצבע קטנה שלה.) ובעבודת הגרשוני סי׳ ל״ז בדבר בתולה יתומה שאמה ואחותה פתו לבחור אחד שיקדשנה וקדשה וב״ד חייבוהו לכונסה והוא רוצה לפוטרה בגט בעל כרחה מחמת שכבר יצא עלי׳ שם רע שיש לו ממש. העלה דאם הבית דין רואין שכן הוא וודאי דיכול לגרשה בעל כרחה אך שיהי׳ עפ״י פיום שלה עיין שם. ומהרי״ הלוי קכ״ג וחוות יאיר רי״ד ומוה״ר צבי מ״א. עוד צריך אני לעיין בפני משה סי׳ מ״ד שראיתי תשובה ארוכה בענין עקום רגליה של הכלה שהוא מחלוקת ר״י ורשב״א אי במומין שבגלוי מצי למטען בארוסה. ומתחלה תלה הדבר עם עקומת רגלי׳ גורם לה שמקושה בקרסוליה דהי׳ יכול החתן לטעון קים לי. והרי זה פטור ומותר ובכל מכל כל, אך ורק מחמת כח השבועה דקא רביץ עלי׳ מצורף לזה ונזירות ושהי׳ עדים בדבר כי הוא ידע א״כ ראוי שישא עליו את האשה ואין בו צד פטור שיפטר ממנה עיין שם. דרכי נועם הביאו לקט הקמח אה״ע קכ״ד ע״ד ראובן שדך את בנו עם בת שמעון וקבעו זמן לנישואין ובמשך הזמן ההוא לקתה הכלה בחולי פווירוואליאש ר״ל פאקען הם נאריוולי. בלשון לאטיין. וכהתה עינה דאין מקום לחייב ראובן אבי החתן בקנס שכתוב בשטר השידוכין אעפ״י שיש בו שבועה. אם נתברר ויתאמת שהחום הוא חום שאינו עובר והוא לקוי קבוע שאין לו רפואה ואין אבי הכלה יכול לומר מזלך גרם כההוא דאמרו גבי המארס אשה ונולד בה מומין נסתפחה שדהו עיין שם בי״ד ורדב״ז קכ״ח וצ״ל בהרא״ש כלל א׳ ח׳ סי׳ ד׳ וכלל לד סי׳ א׳. וכלל ע״ח ופ״י והרא״ם ח״א ל״ו מ״ג והריב״ל ח״א קכ״ה וח״ב כ״ג וח״ג קכ״ב וח״ג דף כ״ח והרש״ך ח״א מ״ה ק״ד וק״ע ח״ב סוף ל״ו ומ״ה וכ״ג מהרשד״ם אה״ע ק״ח פליטת בן יהודה ו׳. וז׳. מהר״ם מלובלין א׳. מהר״ם דבוטין ט״ו מהרי״ט ח״א ק״ג וקי״ח מוהרר״ש ל״ג מוהר״ריטץ ג׳ פני משה ח״א ה׳ ק״ד מ״ב וח״ב ס״ג וקי״ח תורת אמת נ״ד נ״ה פרח מטה אהרן ח״ב י״ב חוות יאיר ר״ב ורי״א מהרי״ הלוי קכ״ג ומהר״ר צבי מ״א. עבודת הגרשוני ל״ז שבות יעקב ק״ד וק״ז. בני יעקב סי׳ ח׳ אשה טען בעלה שהי׳ לה חולי הנופל. ורצה לגרשה בלא כתובה ואם לא ליקח אשה אחרת ע״כ. והיא טענה שמום זה הוי כמום שבגלוי. וזה שבע שנים שידע בה ומחל ומתחלה נתרצה בה. גם שהרופא מעיד שאין זה חולי הנופל אלא חולי האם שברחם

והבטיח

קנס שידוכין אין בו דין אסמכתא (ולמה) הרא״ש כלל ל״ד סי׳ ב׳ י״ד. מרדכי פרק זה בורר כל בו בדיני תשב״ץ סי׳ ל״א ח״מ סי׳ ר״ז משרים נתיב י״ז מהרר״ק שורש כ״ט. לע״ש סי׳ ר״ז ורמ״ג. רשד״ם ח״ב סי׳ כ״ג. כ״ו ע״ב. תשובות אלשיך סי׳ ל׳. תשובות הכהן ח״א סי׳ ס׳. פיסקי הריקאנאטי סי׳ של״ו. ותנ״א. לע״ש סי׳ קפ״ה תוספ׳ פ׳ איזה נשך בקנין גרידא סגי אליבא דכל הפוסקים זולת רמב״ם פי״א מהל׳ מכירה. עיין תשובות הכהן ח״א סי׳ ס׳ וקל״ה וח״ב סי׳ ס״ג ועוד כתב הר״ש הכהן בח״א סי׳ קל״ה וח״ב סי׳ ס״ג דאינו יכול לומר בזה קים לי כהרמב״ם מהררש״ך ח״ג ל״ד בדין קנס השדוכין ומי שנשבע עליו וטוען דאסמכתא הי׳. שארית יוסף ס״ח עיין קנס של שדוכין לשליש ודיני אסמכתא ובסי׳ ע״א הנ״ל בענין שטוען הבחור שהי׳ אנוס לילך למקום הכלה והיה בדבר שבועה ועיין תשובות הכהן ח״ג סי׳ ס׳ לחם רב נ״ט הביאו לקט הקמח אה״ע דף קכ״ו ע״ד. משפט צדק. א׳. ב׳. ג׳. ד׳. ה׳. ס״א. ב׳. ג׳. ד׳. בענין קנס שידוכין ודיני אסמכתא. ואם נשבע ואם התירוהו ושימוט יד על שטר השידוך אי חשיבא כשבועה ואם רשאי לישא שתי נשים. אפוטרופס קבל קנס בשבועה על שידוכי יתומה והלכה ונתקדשה לאחר. שם.

קנס שידוכין ודיניו היינו קנס הנעשה לקיים השידוכין מהרר״ם טראני ח״א מ״ב. ובדין הנ״ל קנס ושבועה ועיכוב בזמן הנשואין מהרר״ם טראני ח״ב דף י״ג קמ״ו. אם נתחייב בקנס אחר שאינו אב או אח מהנערה פטור רשד״ם ח״ב סי׳ כ״ו קלעי סי׳ נ״ט. תשובות הכהן ח״א סי׳ ס׳ נראה דחייב, המתחייב בקנס להביא פלונית מרוצית וכו׳ והיא אינה רוצה. תשובות אלשיך סי׳ ל״ו. ועיין הרמ״ע תשובות ר״א מפאנו. אב שידך את בתו בקנס לחוזר ובקנין. ושוב הבת לא רצה בבחור האב פטור מן הקנס ואין בב״ד להשביע ולהחרים אם הוא הי׳ הגורם. ודקדוקים בדבר. מהר״ם אלשיך ל״ו ראובן שידך יתומה וקרוב שלה נטל קנין על קיום התנאים ועוד עשה שטר חוב עליו זה נסחו יודעים אנחנו וכו׳. שהודה פלוני בפנינו שיתחייב פלוני חוב גמור בתורת הלואה חמשים סולטאנינים וקבל עליו פלוני שאם פלוני הנזכר יקיים את אשר קיימו בשטר שדוכין יהיו המעות הנזכרין מחולים וכו׳. ועתה הקרוב טוען שאין היתומה רוצת את המשודך בשום צד והוא אנוס אעפ״כ חייב לשלם החוב שהרי נתחייב בתחלה בלי תנאי ואח״כ עשה לו למוחלו ואין טענת אונס מהני לזכות במתנה או במחילת חוב על ידי תנאו. מהררש״ך ח״ג ג׳ ראובן שידך בתו לשמעון וקנס כמנהג גם נתחייב לפרוע הקנס אם יבוא הפרוד מצד בתו ושוב הלכה היא ונתקדשה לאחר קידושי ספק אפי׳ תתגרש ממנו יתקיים שדוכיה חייב ראובן לפרוע הקנס ואפי׳ אמר שמעון שאין רצונו באשה שהעיזה פניה לקבל קדושין מאחר ובאשה גרושה. אין הקנס מחול בכך.

שארית יוסף ה׳ השולח את בנו לבקש זיווג לבתו ולא נתן לו כח הרשאה והוא הלך ומצא ונתקשר בקנס והאב ממאן בדבר שניהם פטורים. מהררש״ך ח״א קל״ה המתחייב עצמו לפלוני בעד חבירו בקנין ושבועה בסך מה אם לא יתן לו את בתו ושוב כשלא רצו התיר את השבועה שלא מדעתו חייב לשלם וכן כתב מהרשד״ם סי׳ כ״ו בקנס שידוכין סגי בקנין גרידא ולא בעינן ב״ד חשוב לכלהו רבוותא זולתי הרמב״ם. וענין תרי קים לי דמפקינן מיד הנתבע מהרר״י טראני ח״א צ״ח שדוכין נעשו בקנס ואח״כ נודע שהמשודך כבר היתה לו אשה אחרת מקודשת, קנין בטעות הוא. והמשודכת פטורה. ועיין שם בירורים שבררו מחמת אונס ופסקו שהמשודכת תשלם את כל הקנס ולמכור הבתים שהי׳ לה וכו׳. נראה שהכל בטל. מהר״י טראני ח״מ צ״ט. שטר קישור שכתוב בו ואם יסרב הבחור ולא ירצה להכנס לחופה לזמן הנזכר. נתחייב לפרוע

ממה

מודה שנטל קנין גם שכתוב בלשון זכות ונמסר למקבל מתנה לא צריכין לעדים, עיין אלפסי ור״ן, פ״ד דקדושין דף תרנ״ב ע״א ושלטי גבורים שם אות ח׳.

קנין סודר לכתוב השטר היינו שיכתוב בלשון המועיל בגוף המתנה מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ב סי׳ י״ו.

קנין סודר מיד הקטן אינו כלום עיין, שעבוד נכסיו של קטן.

קנין סודר מיד הקטנה הוי קנין עיין. שעבוד נכסים של.

קנין סודר עשה עם שנים ונתבטל הקנין עם אחד מהם. בטל גם לשני לבוש, עיר שושן. סי׳ ס׳ ר״ג.

קנין עיין אגב אונסי׳.

קנין עיין. אוי לי אם אומר. אוירו של אדם. אומן האומר לו. אומנים שנשתתפו אם מקיימים בקנין. אונס ודיניו. פני משה תשובה נ״ד שותף נתחייב בלא קנין מחמת אונס לפרוע כל החובות ולגבות ולנכות מחשבונו כו׳.

קנין ע״י שליח. ראובן ושמעון נפל ביניהם הפרש על ענין חזקת בתים ונכנסו שני יחידים ביניהם להטיל וראובן נטל קנין לכל אשר יגזורו ושמעון לא רצה ליטול קנין בשום צד עד כי יחיד מיחידי הקהל אמר לו אם אתה שמעון תרצה אני אטול קנין בעדך ואמר לו טול אתה קנין בעדי לכל אשר יגזורו אותי היחידים ושוב טוען משטה הייתי בך אין בדבריו כלום. ואפי׳ פרע היחיד ההוא מה שחייבו לו הדיינים ולא אמר כלום לשמעון מ״מ חייב הוא לפרוע את הכל תורת אמת קכ״ג. שליח אינו צריך קנין ועדים.

קנין פירות לאו כקנין הגוף דאמי אלפסי פ״ח דב״מ דף קכ״ה ע״א. נ״י שם גמ׳ דגיטין סוף פ״ד דף מ״ח אלפסי ונ״י פ״ח דב״ב דף רכ״ה ע״ב וע״א. נ״י דף רכ״ד ע״ב. ש״ע ח״מ סי׳ רנ״ז סעיף ה׳. אלפסי ונ״י פ״ב דיבמות דף תי״ג ע״א אלפסי ור״ן בשבת דף קנ״ו ע״א. הלכה כר״ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף. תשובות הכהן ח״ב סי׳ קס״ב ח״מ ולע״ש סי׳ רי״א.

קנסינן שוגג אטו מזיד והיתר אטו איסור גיטין דף נ״ג ע״ב ב״ב דף צ״ד ע״ב. ת״ק סבר לא קנסינן היתירא אטו איסורא ור״י סבר קנסינן. עירובין דף ס״ה ע״ב. והכא דקנסו שוגג אטו מזיד. חולין דף ט״ו ע״א תוס׳ ד״ה המבשל בשבת. ר״י על אלפסי פ״י דעירובין דף רל״א ע״ב על משנה מאימתי ניתן רשות. אלפסי ונ״י פ״ה דב״מ דף קי״א ע״א. רבי מאיר סבר קנסינן היתירא אטו איסורא ורבנן סברי דלא קנסינן. בענין שטר שכתב בו רבית.

קנס לא ילפינן מיני׳ עיין. קנס מקנס.

קנס לצדקה קבלו שנים לדבר אחד ואח״כ חזרו ונתפייסו ביניהו פטורין תרומות הדשן סי׳ שי״א.

קנס מקנס לא ילפינן משנה ד׳ פ״ה דגיטין תי״ט נ״י פ״ו דב״ב דף ר״ח ע״א.

קנס עיין אופה או מבשל.

קנס קנסינן היכא דאיכא איסורא גביה כההוא דאמרינן עבד שיצא אחר רבו לסוריאה ומכרו רבו וכו׳. א״ל אביי לר׳ יוסף מאי חזית דקנסינן ללוקח ניקנסי׳ למוכר א״ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב א״ל אי לא עכברא חורא מנא לי׳. מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן. גיטין פ״ד מ״ה ערכין ל׳ קידושין פ״ב דף נ״ו. אלפסי ור״ן פ״ד דגטין דף תקע״ו ע״ב. עבדו מכר לחוצה לארץ. עכברא לאו.

קנס

(הגהות אשר״י פרק הזהב). ואין מקנין הכלי אלא מדעת בעליו ב״י בשם עיטור ורבינו ירוחם והרא״ש והר״ן ספ״ד דנדרים ונ״י פ״ק דב״מ) ולכן מי שלקח סודר חברו בלא דעתו ומקנה בו אין קנין (תשובות רשב״א ותשובות רמב״ן סי׳ ק״א) ויש אומרים אפי׳ הוי כלי שאול לו אינו קנין אא״כ השאילו כדי להקנות בו (מרדכי ס״פ הספינה) וכן נ״ל. ושאר דיני קנין שם עיין לשון ריא״ז אות א׳ על אלפסי בריש קדושין דף תר״ב ע״ב.

עיין הר״ן פ״ק דקדושין דף תרכ״ב ע״א דלקושטא דמלתא אי קונה תפיס סודרא לא מתפיס ומאי דאמר רב אשי בפ׳ השותפין מאן לימא לן דסודרא אי תפיס לו לא מתפיס בדרך דחיי׳ בלחוד אתמר. ועיין בעמוד ב׳ כמה דיני קנין חליפין אלפסי ונ״י פ״ד דב״מ דף צ״ד ע״א.

קנין סודר כל זמן שעסוקין באותו ענין חוזר ולמה ואם פורש בלא חזרה כר׳ יוסף פרק יש נוחלין. עטור הרמב״ן הרשב״א רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה ח״מ סי׳ קכ״ו וקצ״ה וב״י לע״ש סי׳ קצ״ה תשובות הרשב״א סי׳ תתקכ״ח. מישרים נתיב י׳ וח״ב נתיב ט״ו ויש חולקין, ודוקא במתנת שכיב מרע במקצת דבעי קנין ואין דבריהם מקובלין מ״מ פ״ה מהל׳ מכירה אימתי יכול לחזור בו קודם כתיבת השטר. תשובת הרשב״א סי׳ אלף ב״י מח״מ סי׳ קל״ה.

קנין סודר לא בעי עדים דלא איברי סהדי אלא לשקרי. כן מוכח ממה שהביא הרי״ף פרק חזקת הבתים קנין בפני שנים וכו׳, וכתב עליו ב״י ז״ל טעמא משום דסתם קנין לכתיבה עומד, ולפי זה נקיט בפני שנים אבל לאו למימרא דצריך שנים דודאי אפי׳ בינו לבין עצמו סגי דלא איברי סהדי אלא לשקרי. וכן כתבו הרי״ף והר״ת ז״ל בקדושין פרק האומר עכ״ל וכן כתבו התוספות בגמ׳ פרק האומר לא איברי סהדי אלא לשקרי מכאן נראה דאין צריך עדים לעשות קנין, והא דאמרינן פרק חזקת הבתים קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתוב לאו משום דלא מהני בלא שנים דודאי מהני אפי׳ בלא שנים אלא הכי קאמר קנין הרגיל בפני שנים אין צריך לומר כתובו, אבל ודאי אין צריך שנים, וכן משמע מפרק הזהב דקאמר התם היה עומד בגורן ואין בידו מעות וכו׳. ופריך עלה וניקנינהו ניהלי׳ אגב סודר ומשני דלית לי׳ סודר ואמאי לא משני דלא היו שם עדים אלא ש״מ דקנין מהני בלא עדים וכן משמע בפ״ק דסנהדרין דקאמר התם פשרה ביחיד וקיימא לן פשרה צריכה קנין עכ״ל. וכן כתב ג״כ הריטב״א בפרק הנ״ל דקנין שלא בפני עדים מהני, וכן הרמב״ם בפ״ד מהל׳ מכירה וז״ל זה הקנין אינו צריך להיות בפני עדים אלא אם היה בינו ובין חברו קנה, שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר וכו׳. וכן פסק בעל מגיד משנה בשם העיטור והרשב״א עיי״ש, וכן כתב ג״כ בעל כנסת הגדולה וכמה פוסקים אחרים אשר כולהו ס״ל דקנין לא בעי עדים, א״כ דל מהכא עדים מ״מ נשאר הקנין סודר בתקפו ומועיל כשנתהוה בינו לבין חברו, כ״ש כשנתהוה עפ״י עדים. הגם כי עד אחד פסול מחמת קורבה, והי׳ כראות מוהררי״ב הדברים הללו קיימם בסברתו הישרה.

קנין מועיל בלי עדים כל שמודים ואפי׳ עדים פסולים רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה, ולע״ש סי׳ קצ״ה פסקי ריקאנאטי סי׳ שצ״ח, ומהרי״ט שורש קי״ח סי׳ ש׳.

איזה קנין אינו צריך עדים. רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה פסקי איסרלן סי׳ פ״ט.

עדים שאינם זוכרים יום הקנין כיצד יעשו, ח״מ סי׳ מ״ג שטר בטל מפני עדיו ואין הקנין בטל אם מודים הבעלי דינים. הרא״ש כלל ס״ו, וסי׳ ח׳. קנין אין צריך עדים, ואם מוד״ה בו חייב לקיים. לע״ש סי׳ מ״ז. הריב״ש סי׳ תכ״ו מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ב סי׳ י״ו. כל שהורש

מודה

קנין סודר אם צריך מעכשיו. מהרי״ק שורש ב׳. ב״י ח״מ סי׳ קצ״ה.

תשובות הרמב״ן סי׳ כ״ה אין קנין זה מועיל אלא כשמקנה לו לאלתר ספ״ה דנדרים בעובדא דההוא גברא דהוה לי׳ ברא דקא שמוט כיפי דכותנא. עיין במקח וממכר. הריב״ש סי׳ של״ה תשו׳ הרשב״א סי׳ אלף מ״ו ח״מ לע״ש. וב״י סי׳ קצ״ה כתבי איסרלן סי׳ קע״ג. אם אמר מעכשיו קנה. ח״מ ולע״ש סי׳ קצ״ה. אולי דין זה הוא דין משוך פרה זו וכו׳. בפרק האשה שנפלו. אם קנו קודם שיתן את הדמים. רשד״ם ח״ד סי׳ ר״צ.

קנין סודר במקום שבועה. עיין שבועה על דעת חברו. פני משה ח״ב נ״ג.

קנין סודר בפירות אין קונין ומה נקרא פירות לענין זה פרק הזהב מימרא דרב פפא מידי דהוי אפירי וכו׳. רמב״ם פ״ה ופ״י מהל׳ מכירה. מג״א פ״ה ופ״א ח״מ וב״י קצ״ה ור״ג. אלפסי ונ״י פ״א דב״מ דף צ״ד ע״א.

קנין סודר הוי כמסורה בענין מכירות שטר חוב. הראב״ד ב״י ח״מ סי׳ ס״ו. עיין בתרומות שער נ״א אך לא שטר ראי׳.

קנין סודר ודיניו משנה ו׳ בקדושין וברע״ע ובתי״ט קנין סודר וחליפין רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה. עטור אות ק׳. הרא״ש כלל ס״ו. ח״מ סי׳ קצ״ה ור״ג. מישרים נתיב י׳ פסקי ריקאנאטי סי׳ י״ג. תשובות הגאונים סי׳ ק״ה. קרית ספר מהל׳ מכירה. לע״ש קצ״ה ור״ג. נקרא חליפין מפני שהוא כמחליף נכסיו בסודריו. או שלף איש נעלו של בועז ונתן לרעהו והוא הקנה לו זכותו כרב בר״פ הזהב. רמב״ם פ״ד מהל׳ מכירה. ח״מ וב״י סי׳ קצ״ה. תשובות הרמב״ן סי׳ כ״א. חוזק זה הקנין עיין בב״י מאה״ע סי׳ קי״ח. צריך לתפוס שלש אצבעותיו או פחות די כשיכול לנתק כל הכלי פ״ק דב״מ אמר רב משרשיא האי סודרא וכו׳. כיון כו׳. רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה ח״מ ולע״ש סי׳ קצ״ה. התופס הסודר מעצמו ואמר אני נוטל קנין לעשות כך לא אמר כלום. דברי ריבות סי׳ ש״ו לע״ש ב״י מח״מ סי׳ קצ״ה תשובות רמב״ן סי׳ כ״א. אם רצה המקנה פסיק לי׳ לסודר פסקי ראקאנטי סי׳ שצ״ד אם לא כתב במנא דכשר אין להוציא ממון הריב״ש סי׳ ר״ג ב״י מח״מ סי׳ קצ״ה וס״ת כתבי איסרלן סי׳ ה״י במנא להוציא פירות לאפוקי מרב ששת דכשר להוציא אסורי הנאה למקני׳ לאפוקי דלוי בכליו של מקנה בי׳ להוציא מטבע כרב פפא פרק הזהב. רמב״ם פר״ד מהל׳ מכירה. ח״מ ולע״ש סי׳ קצ״ה.

משעת הקנין נשתעבדו נכסי המשתעבד ח״מ וב״י ולע״ש סי׳ ל״ט. עיין מהר״ם גאלאנטי פ״ו שהאריך בענין קנין סודר.

מהרר״י מהר״י טראני ח״מ נ״ב המקנה נכסים בקנין סודר. דברי ריבות ש״ו האוחז מעצמו בכנף בגדו של חבירו ואומר אני נוטל קנין לעשות כך וכך לא עשה ולא כלום. ש״ע ח״מ סי׳ קצ״ה סעיף ד׳ אעפ״י שלא תפס המקנה כל הכלי אלא מקצתו ונשאר קצתו ביד הקונה קנה בו והוא שיאחז ממנו שעור כלי שהוא שעור שלש אצבעותיו (לשון הטור ס״ד וכ״כ הרמב״ם פ״ד מהל׳ מכירה דין ג׳ וכתב הרב המגיד מימרא מפורשת בפ״ק דב״מ האי סודרא וכו׳. דף ז׳ ע״א. אלפסי ונ״י פ״א דב״מ דף ס״ו ע״א אמר רב משרשיא ש״מ האי סודרא וכו׳. ואם אחז פחות משלש אצבעות צריך שיאחז בענין שיהי׳ יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו. שם ברמב״ם מימרא דרב חסדא גט כידה כו׳. ודעת המחבר כיון דבגט אזלינן בתר הבעל שהוא יכול לנתקו ה״ה גבי קנין דאזלינן בתר התופס שיכול לנתק. (הג״ה ויש אומרים דאין קנין בפחות מג׳. המגיד פ״ה דמכירה ור״ן ספ״ד דנדרים וב״י בשם עיטור וב״י פ״ק דב״מ). ואין המוכר יכול לעכב הכלי או לחתוך קצתו דסתם קנין ע״מ להחזיר הכלי הוא.

הגהות

קנין ודמים קונים אפי' במקום שכותבין שטר. מוהרח"ש בספר תורת חיים. ח"מ ח"א סי' מ"ח, מכירה על תנאי ד"ה מוהרח"ש.

קנינים ארבעה קנה הקב"ה בעולמו תורה. שמים. ארץ ישראל. ובית המקדש.

קנינים שנים בשטר אחד אימתי אמרינן דליפות כחו אתא תשובות הרמב"ן סי' ס"ז.

קנין על דבר כדרך שרגילין להשתמש בו. כבהמה במשיכה. ועיין במקומו. לע"ש סי' קצ"ז.

קנין במעכשיו. תשובות הרמב"ן סי' ב"י ח"מ סי' ר"ז. וקצה מהרי"ק שורש ד' סי' ד'. ובסתם אמרינן דהוי מעכשיו. באופן המועיל דהוי בכדי לא הוי עביד. פסקי מהרא"י סי' קע"ג. וכתב שם במי שקבל קנין לגרש את אשתו לא הוי קנין. ועיין אה"ע סי' קל"ד. כל קנין במעכשיו וקונה מיד. לע"ש סי' רנ"ח פ"ג בהקנאה מה הוא כו'. ח"מ סי' רנ"ח.

קנין סודר אם צריך מעכשיו.

קנין כספו עיין. יוכיח לא קאמר. קל וחומר שני מינים.

קנין בראוי' פי' לשון שעבוד וחיוב ששעבד א"ע להעמיד לו בית. עיין נ"י ריש פ' הבית והעליה. נ"י סוף פרק השואל.

קנין לאחר זמן עיין. משיכה לאחר זמן.

קנין לאפוטרופס ליכא. ב"י ח"מ סי' רמ"ו.

קנין למת עיין מת אם זוכה.

קנין לעבד ליכא. מקח וממכר. שער ה' אין קונין לעבד בלא רבו. משנה י"ב פ"ד דשבועות ת"ט. מה שקנה עבד קנה רבו.

קנין לקנות לחבירו איזה דבר אם יכול לחזור בו. תרומות הדשן סי' ש"ך.

קנין לשלות סחורה דרך ים לאחריות אחר אי הוי קנין דברים או לא מהר"י בן לב ח"א ל"ט.

קנין מבטל קנין. עיין דבר קנה בקנין צריך קנין אחר להתחלק ממנו.

קנין מהני לגבי בן בדבר דלא מהני לגבי אחריני. רשד"ם ח"ד סי' שמ"ב. דעתו של אדם קרובה.

קנין מחייב יורשים. רשד"ם ח"ד סי' רע"ד.

קנין מעכשיו קונה. ח"מ סי' קי"ג. וקל"א. וקצ"ז. לע"ש סי' קצ"ז.

קנין מקום עיין. מקח אינו נמכר.

קנין נטל תחלה ואח"כ נכתב שטר מהני. מוהרח"ש בספרו תורת חיים ח"ב סי' י"ו. מתנת ש"מ ודיני'.

קנין נעשה בגוף הדבר הנקנה במשיכה. ומ"ש ואעפ"י שעוסקין באותו ענין אין יכולים לחזור. ח"מ ולע"ש סי' קפ"ו תרומות שער כ"ח ר' יעקב חולק בשעוסקי' באותו ענין.

בקנינים לאחר כדי דיבור אינם יכולים לחזור. חוץ מחליפין ח"מ וב"י. ולע"ש סי' קצ"ה. אין אחר קנין.

קנין אימתי.

קנין סודר אינו מועיל בשאלה. פסקי ריקאנאטי סי' שצ"ח.

אם קונין בסודר שאול. מרדכי ס"פ הספינה. ב"י מח"מ סי' קצ"ה.

קנין סודר אם הוזכר בו קונה שמים וארץ אעפ"י שאין כח בדין לזכות בקנין ההוא מצוה לקיים. הקונה קנין כשנשבע לקיים דבר. תשובות הגאונים סי' ק"ס. בני חייא על הטור ח"מ סי' ר"ג בהגהות הטור אות ב'.

קנין

הרשד״ם ח״מ סי׳ רפ״ג. שם. אות כ״ח אפי׳ אין כתוב מעכשיו כל שכתוב בשטר ואמר לנו כתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח לכ״ע לא הוי קנין דברים וקנה. מ״צ ח״ב סי׳ י׳. לחם רב קצ״ג. מהר״ר ווייל סי׳ צ״ה. ב״ח בסי׳ רמ״ד סק״ג. שם אות כ״ט. אעפ״י שנשבע יכול לומר קים לי. דקנין אין כאן שבועה אין כאן. משפט צדק ח״א סי׳ נ״ב וח״ב סי׳ ט״ו ועיין ח״ב סי׳ ל״ו דמקנה מטבע בחליפין חייב להשלים שבועתו. אבל מהר״ם אלשקר סי׳ פ׳ כתב דחייב להשלים מכח השבועה. גם מהר״י ווייל בסי׳ קמ״ג כתב דמכח החרם והקנס שקבל בקנין סודר צריך לקיימו. וכתב הסמ״ע בסי׳ רמ״ג דנפקא מינה אם מת דאין מוציאין מיורשיו. וראיתי לו בסי׳ הנזכר דאפ״י למ״ד דקנין אתן מהני אעפ״י שקבל עליו בחרם ובקנס לא חל החרם כיון דהצדדים אין מקבלין עליהם בפירוש החרם ולא יחזרו בהם אלא קונין בקנין על שנכתב בתנאי ועיקר הקנין הוא קנין אתן. גם החרם לא חל עד שיקבלו עליהם בפירוש או שהציבור גוזרים דבר בחרם ע״כ. ויראה לי דה״ה לשבועה. אות ל׳. אפי׳ למ״ד דקנין אתן מהני אין בידינו אלא להחרים או לכופו בשוטים אבל לא לירד לנכסיו וכן אם מת קודם שנתן לא זכה המקבל. סמ״ע סי׳ רמ״ד אות ב׳. שם אות ל״ה, הנודר שלא להרבות בנדן ושלא יהי׳ לה יותר מלבן קנין דברים הוא מהרי״ל סי׳ ע״ט. שם אות ל״ו. אשה נטלה קנין לקבל גט מבעלה קנין דברים הוא הר״מ מינץ סי׳ י״ז ומר״ן ב״י סי׳ קצ״ה. מחודשים כ״ג. עיין בס׳ מ״ע סי׳ רמ״ג אות י״ב. טור סי׳ ר״ג סעיף י״ד. מוהרח״ש בספרו תורת חיים. ח״מ ח״א סי׳ צ״ח שטר שרוכין שכתב בו שקנו מיד לדור במקום פלוני הוי קנין דברים. מוהר״ח בספרו שם סי׳ ע״ט כל שהתנה שלא ידבר עם פלוני ושלא יכנס במקום פלוני אפי׳ בלא אונס אין קנין נתפס בזה גם לא חל עליו קנס. ספר נאמן שמואל סי׳ ק״י דף ק״ם ע״א עיין שם שהאריך על קנין אתן שהוא קנין דברים.

קנין דברים לאו קנין. עיין בר מצרא ודיניו ד״ה לא שמוע לי. יד בעל השטר על התחתונה. ד״ה שבות יעקב דלענין ממון אין מוציאין מיד המוחזק. מודעא וכל דיני׳ דיבור המתחיל מוהר״ח בספרו שם סי׳ ע״ט. דבר שאין בו ממש. מעביר נחלה מבניו ליתנה לאחר שאלה. קנין בדבר שאין בו ממש. קנין לשלוח סחורה דרך ים לאחריות אחר אי הוי קנין דברים. ראובן הקנה סחורה לשמעון בקנין גמור. שותפים הקרקעות והצרות. שטר חוב נקנה דוקא. שטר חליצה.

קנין דברים לאו קנין עיין. מסיח לפי תומו באשה ובקנין דרבנן.

קנין דרבנן. עיין נחיל של דבורים.

קנין האומר לחבירו משוך כלי זה לקנותו לא קנה. פסקי ריקאנאטי סי׳ תקל״ו.

קנין הגוי עיין כתבתי שם בשם נחלת יעקב. בכור בהמה. גוים יש. ישראל קנה. משיכה קונה.

קנין המקנה לבעל חוב לא הקנה. ואם אמר לחבירו קנה בבהמה זו לא קנה. רמב״ם פרק כ״ב מהלי מכירה.

קנין המקנה מטלטלים ומעות בבת אחת. ב״י מח״מ סי׳ קצ״ה.

קנין הקנאה דלאחר זמן. תשובות רמב״ן סי׳ י״א.

קנין המקנה לחבירו צריך לסיים לו החפץ. רמב״ם פ״ג מהל׳ מתנה. צריך שיהיה בעין רמב״ם פכ״ב מהל׳ מכירה.

קנין ודיניו וכמה חלוקים. מרדכי פ׳ השוכר את האומנין. מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״מ ח״א סי׳ ס״ו פרטי הקנינין איזה מהם מועיל.

וכ׳ הרב החביב בתשובה שלא אמר הרב כך אלא דוקא בנדון שלו שאין בלשון הקנין לשון גרוע אלא שחסר משם הפירוש ולכן כדי שלא נאמר דהקנה מילי דכדי סתמו כפירושו וכאילו אמר מעכשיו לשון הקנין אינו זז ממקומו אלא שצריך להוסיף עליו אבל כל שהלשון עצמו גרוע ולא חל הקנין מפני דהוי קנין דברים אין לנו לומר שכוונתו כך כדי שלא יהיה קנין דברים. שם אות י׳. המתנה שנשיו שגירש יהיו אסורות וכו׳. הרלנ״ח סי׳ ק״ז ובהרדב״ז סי׳ ה׳. שם אות י״ב. טראפירוש שנטלו קנין לבעל באטמאן אחר שלא יוכלו לעשות באטמאן בעיר ההיא הוי קנין דברים. המבי״ט ח״ג סי׳ ל״א. שם אות י״ג. אם קנו מראובן שישלח מעות למקום פלוני להלוות קנין דברים הוא מהרי״ט בשארית יהודה דף ע״ח ע״א. שם אות י״ד. ראובן ושמעון התנו ביניהם שכל מי שיקנה סחורות פלונית יחלקו ביניהם ולקחו קנין ע״ז הוי קנין דברים. מהר״ם אלשקר סי׳ פ׳. וכתב שם דאם נשבעו חייבים לקיים שבועתם אות ט״ו הנוטל קנין שלא למכור ולמשכן בית פלוני קנין דברים הוא. הר״ם מלובלין סי׳ ק״ח אות י״ו. לסתום הפתח והחלון קנין דברים הוא. הרשב״א ח״א סי׳ מ״ו אות י״ז. לכשאפתח פתח זה אתן לך מנה קנין דברים הוא. הרשב״א ס״י מ״א אות י״ח. לא מקרי קנין דברים אלא דוקא בבא להתחייב מחדש בקנין זה אבל אם כבר הוא חייב לראובן על שמעון ולוי נתחייב ליתן בעדו כל שקנו ממנו חל החיוב. מהר״ש בתשו׳ ב״י אות י״ט. אי אמרינן קנין דברים הוי קנין. ואי פליגי לדעת מה הם בדברים שיאמר עליהם קנין דברים היינו דוקא בדברים שצריכים קנין אבל בדברים שאין צריכים קנין בכל מילי אמרינן דכיון דעל דיבורם סמך לעשות מעשה חייבים לקיים התנאי הריב״ל ח״ד סי׳ י״ד דף ע״א ע״ב. שם אות כ׳. האומר קנו ממנו לראובן שאתן לשמעון לא קנה. הרשב״א ח״א סי׳ אלף קמ״ב. וכ׳ מהרר״ש סי׳ ז׳ דהג״ה שהביא הרב מהרשד״ם ח״מ סי׳ ק״ט חולק על הרשב״א. ומהר״ם די בוטון שם כתב דלא פליגי. שם אות ק״א. האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה והוא בריא לא קני דקנין דברים בעלמא הוא. מ״מ פ״ח מהל׳ זכיי׳ ד״ה אב לזה וכו׳ לדעת הרמב״ם. וכתב ונחלקו עליו דיטול לא הוי קנין דברים ויש מן הגאונים שאמרו שאפי׳ באתן לך כך וכך לא הוי קנין דברים. ועיקר. עכ״ל הרשב״א. וצ״ע דאתן לך היאך יקנה שהרי נתבאר פ״ד דהכותב בשטר אתננו לך לא קנה. כדאיתא בגטין. ואפשר לדעתם דטפי עדיף קנין משטר ע״כ. שם אות כ״ב. במתנה מועטת קנין דברים קני. וצ״ע. הר״ש בן התשב״ץ בתשובה ואפי׳ במתנה מרובה אם איש עני הוא קני ע״ש. ועיין אה״ע סי׳ נ״א. שם אות כ״ג במחלוקות הפוסקים אם לשון עתיד הוי קנין דברים במעכשיו לכ״ע קנה ולא הוי קנין דברים. משפט צדק ח״ב סי׳ ל״ו. ועיין טור ח״מ סי׳ רמ״ה. ושם בסמ״ע. וכ״כ הרב המבי״ט ח״ב סי׳ כ״ו ורי״ח. וכן מוכח מדברי הרש״ך ח״ג סי׳ פ״ד. אבל הר״א ששון בסי׳ קל״ג ולחם רב סי׳ קצ״ג ורי״ח כתבו דאפי׳ מעכשיו הוי קנין דברים. ועיין לחם רב סי׳ קמ״ז. שם אות כ״ד. דאפי׳ לדברי הרשב״א כל שנשתעבד ונתחייב וקני מידו למכור לא הוי קנין דברים. המבי״ט ח״ג סי׳ כ״ו. מהר״א ששון סי׳ קל״ג אות י״ח. וכ״כ מו״ה יהושיע עזרי׳ בתשו׳ ב״י והסכימו עמו מהרח״ש והר״א בן עיקר. אבל הרש״ך ח״א סי׳ ק״א נראה דחולק בזה. ובביאור הוכיח בח״ג סי׳ פ״ד תשובות הרשב״א שהביא ב״י סי׳ ר״ו דאפי׳ נשתעבד ונתחייב למכור וקני מידו לא מהני. ועיין מהר״ש הלוי ח״מ סי׳ ה׳. שם אות כ״ה. כל שכתוב בשטר ששעבוד הבתים שייך קנין. לחם רב סי׳ רי״ח ע״ש. עיין ספר המפה סי׳ רמ״ה סעיף ב׳ ורמ״ה וב״ח שם. בני חייא על הגהות הטור ח״מ סי׳ ר״ג אות ל״ד. שם אות כ״ו. קנין סודר הוי כמעכשיו מהרי״ק שורש כ׳ אות כ״ז. אם כתב התנאי וכתוב בו זמן הו״ל כאלו אמר מעכשיו

קנין בשטר אינו כתוב כראוי וכתוב שנעשה כתיקון חז"ל. רשד"ם ח"מ סי' תכ"ג. ועיין שם בסי' כ"ח ובבני שמואל סי' י"ג. ל"ד שם רע"א.

קנין דברים לאו קנין. אלפסי ונ"י פ"א דב"ב דף ק"ס ע"ב פ' השותפים כשקני מיכם ברוחות כו'. רמב"ם פ"ח מהל' מכירה. הרא"ש כלל ס"א סי' א' וק"ב. ח"מ סי' קנ"ז קע"ג רמ"ג וב"י סי' קצ"ה ור"י ורכ"ג. הרשב"א סי' אלף ל"ג ואלף קל"ה. מישרים נתיב ט"ו ח"ג. ב"י מאה"ע סי' נ"א. רשד"ם ח"א סי' רס"ה ותל"ט. תשובות אלשקר סי' פ' תשובת הכהן ח"א סי' ק"א. הלבוש ע"ש סי' קע"ז ור"י, איזה לשון עתיד הוי קנין דברים. לע"ש סי' ר"ג ור"ו ורמ"ה מגיד משנה פ"ח מהל' מתנה ב"י סי' קצ"ה בשם הרשב"א סי' א' ל"ג וסי' ר"ו. מ"מ סי' רמ"ה. ב"י סי' רנ"ג, קנין לתת קנין דברים. הרמ"ה. נ"י. ריש בתרא. ויש חולקים. ראה בטור ח"מ סי' קנ"ז קני להשתתף באומנות או להסתחר ולחלוק השדה שביניהם קנין דברים. רמב"ם פ"ה מהל' מכירה קני לקיים דברי אחר הוי קנין דברים. לע"ש סי' רמ"א. נדר לתת לקרובתו מתנה מרובה בעת נשואיה קני מינו בקנין שמכר לו שטר וכל שעבודו הוי קנין דברים ח"מ וב"י סי' ס"ו. לע"ש סי' ס"ו. קנין שותפים לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה אימתי הוי קנין דברים. ח"מ ולע"ש סי' רמ"ב. תשובת הרא"ש כלל כ"ו מהרר"י בן לב ח"ד דף ט"ז. קנין דברים לא הוי קנין. מהרר"ם טראני ח"ב קל"ב. הנוטל קנין לתת לאומן בגדים לצובען (לא) הוי קנין דברים ודברים שאין הקנין מועיל בהם, מי שנשתעבד בקנין שיעשו הוא ואשתו פטורין הוי קנין דברים ושניהם פטורין. רשב"א אלף ל"ג. בני חייא על הטור. מ"מ סי' ר"ג. בהגהות הטור אות ג'. או שישתתפו שניהם באומנות וכו'. הרי זה קנין דברים. הרמב"ם פ"ה מהל' מכירה. וכ' המבי"ט ח"ב קל"ב ואפי' שיקנה עצמו להליכה והשדה לחלוקו וידיעות האומנות שבגופו לשתוף לא מהני. שם אות ד'. ראובן שהקנה סחורה לשמעון בקנין להוליכה למקום פלוני ושוב אמר ראובן לשמעון תן לי סחורתי שאיני רוצה ליתנה לך שלא תמכור סחורות קודם סחורתך ואז נטל שמעון קנין לראובן למכור סחורתו קודם סחורות שלו הוי קנין דברים. המבי"ט ח"ג סי' י"ט שם אות ה'. ראובן הנותן לשמעון בית לוי וקני מיד לוי שהוא מקיים דברי ראובן קנין דברים הוא. הריב"ש סי' ר"ז שם אות ו' שיש הגאונים שאמרו דכל לשון עתיד שאעשה כך וכך או שאתן כך וכך הוי קנין דברים, ויש מי שאומר דלא הוי קנין דברים אלא באומר לחלוק כך עמך. הרשב"א סי' א' ל"ג. רבינו ירוחם בנ' ט"ו הביא דבריהם. הב"י סי' קצ"ה מחודש י"ג ומהרר"י ווייל סי' קמ"ג הסכים לדברי האומרים דהוי קנין דברים. ועיין רשד"ם ח"מ סי' רס"ה ובהמבי"ט ח"ב סי' קל"ב הרשב"א ח"ב סי' י"ח. ספר מקור ברוך סי' ס' שם אות ז'. עיין בב"י סי' קצ"ה י"ב י"ג י"ד. שם אות ח' הנוטל קנין לקיים צוואת מורישו לא הוי קנין דברים מהר"ם איסרלאס סי' כ'. עיין סמ"ע סי' י"ב אות כ' וב"ח סי' י"ב ס"ט ובסי' ט"ל גדולה תרומה דף קפ"ב. שם אות ט'. בסי' קנ"ז סעיף י"ט וכ'. כתב הטור בשם הרמ"ה בקנין לתת כך וכך או לבנות וכו' הוי קנין דברים. ואיכא דס"ל דקנין לתת לאו קנין דברים הוא דלא הוי קנין דברים אלא במי שקני מידו לחלוק ולהשתתף ולילך. וע"ש בב"י וז"ל ובספר גדולי תרומה דף שפ"ב וכ' הרב החביב תשובת ב"י דאפי' לרבוותא דקאמרו דלתת לאו קנין דברים הוא ולהרא"ש דלבנות לאו קנין דברים הוא ראובן ושמעון שהקנו לבטל שטרותיהם קנין דברים הוא דמאחר דלא קנו למחול או להקנות זכיותיהם זה לזה אלא קנו על ביטול השטר קנין דברים הוא. שם אות ז'. כתב ב"י בסי' קצ"ה מחודשים כ"ג מהר"ר ישראל קע"ג היכא דמקנא סתמא ולא פירש לאחר זמן נראה דהוי ממילא מעכשיו דמסתמא לא הקנה מילי דכדי. הכי משמע מתוספת ומאשר"י ומרדכי פ' איזה נשך.

וכ'

קנין בטעות שגיאות הדיין אם הוי טענה שיבטל הקנין. רשד"ם ח"ד סי' קי"ו.

קנין ביום הכפורים. עיין קנין בשבת.

קנין ביו"ט ש"ע א"ח סי' ת"ק האי מאן דאקני בשבת או ביו"ט מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה, עיין אלפסי ור"ן פ"ה דיום טוב דף רצ"ט ע"א ושלטי גבורים שם אות ז'. רמב"ם פ"ו מהל' מכירה.

קנין בית או סחורה במסירת המפתח ודיניו ב"י ח"מ סי' ר"מ. בנימין זאב סי' ת"ד. אם מנהג מדינה שהמקח נגמר ברושם וכיוצא קנה בו. פרק איזה נשך האי סיטומתא אפי' רושם קניא. רמב"ם פ"ז מהל' מכירה. ח"מ ולע"ש סי' ר"א.

קנין בכל עשוי מדבר חשוב אעפ"י שאין בו שוה פרוטה. פרק הזהב תנא וכו'. ח"מ סי' קצ"ה באיזה כלים קונין. פרק הזהב רמב"ם פ"ה מהל' מכירה. ח"מ ולע"ש סי' קצ"ה. פסקי ריקאנטי סי' שצ"ח. תשובות הגאונים סי' ק"ס. כל הנעשה בידי אדם בכלל נעל הוא. ב"י מח"מ סי' קצ"ה. לע"ש סי' ר"ג. אם קונין בנסכא. ב"י מח"מ סי' קצ"ה. אין קונין לא בכליו של קונה כרב ריש פרק הזהב. רמב"ם פ"ה מהל' מכירה. תשובות רמב"ן סי' ק"א. הרשב"א סי' אלף י"ט פסקי ריקאנאטי סי' שצ"ז תשובת הגאונים סי' ק"ס. דברי ריבות סי' צ"ו. ח"מ ולע"ש סי' קצ"ה, וקשה דמדברי מגיד משנה פ"ה מהל' מכירה נראה דאמר בכליו של מקנה. ואולי טעות נפל בספרים ור"ל של קונה. קנין רבנן דלקני בכליו של עדים פסקי ריקאנאטי סי' שצ"ח תשובת הגאונים סי' ק"ס. לע"ש וח"מ. סי' קצ"ה. עיין אלפסי ור"ן פ"א דקדושין דף תר"ך ריש ע"ב. הר"ן שם דף תרכ"ב ע"ב. ד"ה תן מנה לפלוני פליגו רב ולוי חליפין במה קנין דלוי אמר בכליו של מקנה וכו'. אלפסי ונ"י פ"ד דב"מ דף צ"ד ע"א וע"ב. למה כתבינן בקנין וקנינא במנא דכשר למקני בי'.

קנין בלילה כשר. כל שאינו מוקדם. רמב"ם פכ"ג. מהל' מלוה ולוה.

קנין בלילה כשר כמו ביום משאת בנימין ע"ח. רמב"ם פ"ג מהל' מלוה ולוה.

קנין בעדים בלי שטר אם גובה מנכסי' משועבדים. ב"י מח"מ סי' צ"ט.

קנין בפירות ליכא שאינן כלי. פרק הזהב. ח"מ ולע"ש סי' ר"ג. אלפסי ונ"י פ"ד דב"מ דף צ"ד ע"א.

קנין בפני שנים ואצ"ל כתובי. ודיניו אלפסי ונ"י פ"ג דב"ב דף ק"פ ע"א. אם מיחה קודם שיכתבו. תשובות הרא"ש סוף כלל נ"ט. ש"ע ח"מ סי' ל"ט.

קנין ברבית לא מהני. ב"י מח"מ סי' קצ"ה.

קנין בשבת. המקנה לחברו בשבת ויו"כ ויו"ט מועיל וכותבין לאחר שבת. הרי"ף פ"ה דביצה וגטין פרק הזורק גבי ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא וכו' והר"ן שם. רמב"ם פרק ל' מהל' מכירה. ח"מ ולע"ש סי' רל"ה ורנ"ד. מישרים נתיב ט"ו מ"ג קונין. משכיב מרע בשבת הר"ן פרק הזורק גבי האי ש"מ וכו' פרק מי שמת מימרא כר' לוי. ח"מ ולע"ש סי' רנ"ד. רמב"ם פ"ח מהל' זכיי' לע"ש וב"י מח"מ סי' קצ"ה. רמב"ם ספ"ה מהל' מכירה. אלפסי ור"ן פ"ח דגטין דף תקצ"ד ע"א. מכירה בשבת עיין. מעשר בשבת עיין. מקח וממכר הנעשה באיסור עיין. מתנה בשבת עיין. מתנת שכיב מרע בקנין.

קנין בשבת ש"ע א"ח סי' ש"מ מאן דעבר ואקני בשבת או ביו"ט מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה. אלפסי ור"ן פ"ה דיו"ט דף רצ"ט ע"א. שלטי גבורים שם אות ז'.

קנין אימתי חוזר אלפסי פ״ח דב״ב דף רי״ד ע״ב כל זמן שעוסקין באותו ענין כרבי יוסף לגבי רבה דאמר כל זמן שיושבין. וכ׳ נ״י שם כל זה בקנין סדור בעלמא שאין בדבר שום תפיסה לקונה ולמקנה אבל בקנין שטר וקנין כסף לא מצי למיהדר אלא תוך כדי דיבור. ש״ע ח״מ סי׳ קצ״ה סעיף ו׳ ז׳ ח׳. אין אחר קנין כלום.

קנין אינו חל על דבר שאין בו ממש. כגון המוכר פירות דקל וכיוצא בזה מרדכי פרק השוכר את האומנין. אין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו.

קנין פירות עיין. מנה אין כאן משכן אין כאן. קנס שדוכין שאלה. קנין אין כאן שבועה אין כאן.

קנין אין לאחריו כלום אלפסי פ״ג דסנהדרין דף רע״ג ע״ב ונ״י פ״א דב״מ דף ע״ה ע״ב. ודבר שאין בו קנין אם נשבע עליו חייב לקיים שבועתו מהרר״י בן לב ח״א דף ק״א. פועל יכול לחזור בו ד״ה שבות יעקב.

קנין אין צריך המוסר מודעה או מבטלה או מחילת חוב או ממנה שליח. רמב״ם פ״ה מהל׳ מכירה ותמצאם כל א׳ במקומו.

קנין אין צריך עדים עיין ספרי ל״א.

קנין איש ואשתו שנהגו בזמנינו קודם הנשואין דחייב אדם לראות אשתו קודם שישאנה, ועיין תועליות רלב״ג על פסוק וירא שם יהודה וכו׳. וכתב רמב״ם בריש פ׳ האיש מקדש ז״ל אבל הנכון אצלינו שיקדש אדם בעצמו משיקדש לו שלוחו לפי שמעקרינו לא ישא אדם אשה עד שיראנה לפי שאנו חוששין אולי לא תישר בעיניו ויעמוד עמה ולא יאהבנה וזה אסור לפי שנאמר ואהבת לרעך כמוך. ולפיכך הקדים בו על שלוחו. ע״כ. מכאן מנהג הקנין קודם החופה ונקרא קנין בשם שאחרי שראה אשתו סבר וקבל שהיא ישרה בעיניו וקנה אותה.

קנין אלו דברים שאין הקנין מועיל בהם מהר״ם טראני ח״ב קל״ב.

קנין אמנה בלי שטר קונין. ב״י ח״מ סי׳ פ״ו ומ״ו.

קנין באיזה מקום קונין. פ׳ הספינה ח״מ ולע״ש סי׳ קצ״ז.

קנין בהמה או בחברת בהמה ודיניו ח״מ ולע״ש סי׳ ר״י ועיין. קנה את החמור.

קנין בב״ד חשוב לבטל אסמכתא ופירושו עיין אסמכתא אם מועילה בקנין.

קנין בדבר שאין בו ממש מועיל, ח״מ ולע״ש סי׳ ר״ג. עיין הרש״ך ח״ג פ״ז שהביא שתי תשובות הרשב״א בענין קנין בדבר שאין בו ממש. עיין הר״א ששון סי׳ ק״א. בני חייא על הגהות הטור ח״מ סי׳ ר״ג אות ל״ו.

קנין בהמה ודיניו. ח״מ ולע״ש סי׳ קצ״ז משנה וגמרא פרק קמא דקדושין.

קנין בטעות לא הוי קנין. נ״י פ״ב דב״ק דף מ׳ ע״א וחוזר ש״ע ח״מ סי׳ כ״ה סעיף ה׳ גטין פ״ק י״ד. מתעסק שמעון לבר״י עפר יעקב כ״ה.

קנין בטעות סבור הייתי שאוכל לסבול ולא יכולתי ח״מ סי׳ קנ״ה.

קנין בטעות עיין הרא״ש כלל ס׳ ס״ז מישרים נתיב ט״ו מ״ג בנימין זאב סי׳ שצ״ד תורת חיים למהרח״ש ח״מ ח״א סי׳ ע׳ המתחייב בקנין שחשב שהי׳ חייב הדין הוי קנין בטעות רמב״ם פ״ו מהל׳ סנהדרין. אחים שחלקו הרי הם כלקוחות. פשרה בטעות בשם מהרר״ם טראני ח״א קכ״ת. פשרה צריכה דבתר קנין פשרה לא מצו טעין קנין בטעות עוד שם בשם מהרר״ם טראני חלק א׳ קכ״ח. קנס שדוכין ודיניו מהר״י טראני ח״מ צ״ח.

קנין

ד״ה אמנם אכתי קשה דהא בפ׳ הזהב כתב הרא״ש אהא דפריך התם ונקנינהו ניהלי׳ אגב קרקע ומשני דלית לי׳ קרקע וז״ל והאידנא נהיגת עלמא למכתב ונתתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי אע״ג דידעינן דלית לי׳ קרקע. ויש שנותנים טעם לדבר לפי שאין לך אדם שאין לו ד׳ אמות לקברו שם או בא״י וליתא להך טעמא מדמשני הכא דלית לי׳ קרקע. וכן משמע מכמה דוכתא. ונראה שפשט המנהג שלא לדקדק אם יש לו קרקע מפני שרוב המקנים מקנים לחובתם ואין בודקין אחריהם וסמכינן אהודאתם. אבל בימי חכמי הגמ׳ היו רגילים לדקדק עכ״ל. הרי שכתב להביא דאף דידעינן בוודאי שאין לו קרקע מהני ומועיל מטעם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ועיין בעל התרומות שער מ״ג סוף ח״א אבל צריך שיודה בוודאי כגון שכתב והקניתי לו ארבע אמות קרקע. ועיין סמ״ע ח״מ סי׳ קי״ג סעיף ר״ב. ותימה על כנה״ג שכ׳ בסי׳ קי״ג בהגהות הטור אות ט״ו דברי הסמ״ע וכ׳ עלי׳ דאין נראה לו כך מדברי הרא״ש ואדרבה הרא״ש מחלק חלוק הסמ״ע כו׳ והרמב״ם מפלפל ע״ז פלפול גדול והביא תשובות הרא״ש כלל ל״ו סי׳ ה׳ דנראין דבריו סותרים למ״ש בפסקיו ויישבם. והמחבר בעינין קיום דהאודאה אינה מועילה אלא משום דאמרינן כיון שהודה וודאי קושטא קאמר שיש לו קרקע וסמכינן אהודאתו אבל בידוע בבירור שאין לו קרקע לא מהני הודאתו כדמוכח מדברי הרא״ש בפסקיו פרק אעפ״י ופ׳ הזהב. וגם הרב בעל התרומות כתב כן בסוף דבריו. ומה שדקדק הפוסק הראשון מתוך דבריו שכ׳ ואפי׳ שיש עדים שמכחישן אותו וכו׳. הרי הודה שיש לו קרקע ויכול אדם לחוב על עצמו בכל ענין שירצה עכ״ל אינו דקדוק דכוונתו לומר טעמא מאי סמכינן אהודאתו אף שהעדים מכחישין אותו מפני שהוא לחובתו ויכול אדם לחוב על עצמו בכל ענין שירצה ולכן נאמן אדם על עצמו בכל מה שיאמר לחובתו ואין בודקין אחריו אם אמת דמסתמא כל מה שאדם אומר לחובתו הוא אמת אבל בידוע בבירור שהוא משקר וודאי דהודאתו אינו מועלת כלום ובפרט כשהוא חב לאחרים וכמו״ש הרשב״א הביאה מרן בב״י ח״מ סי׳ נ״ד ע״ש וכו׳. ע״ש שהאריך בפלפולו.

קנין אגב קרקע עיין. אגב עיין. אחריך לפלוני אמר נותן וכו׳ שאלה. דבר שאינו בעין אינו נקנה אגב קרקע. דבר שאינו מסויים שם תראה דנקנה באגב. דירת בית אינו נקנה באגב. הרשאה אם צריכה קנין אגב. הרשאה על מטלטלי שם תקנה להקנות באגב אא״ק אשר לו בא״י. ירושה אין אדם עוקרה ד״ה מהרש״ך ח״א תשובה קמ״ו. מטבע נקנה באגב. מטלטלי אגב. מטלטלי דניידי אם משתעבדי באגב. מלוה על פה אם נקנית. ספר תורה אינה נקנה. עבדים ושפחות אינם כקרקע.

קנין אגב קרקע עיין. עבד כנעני וקנינו בשם ח״מ סי׳ ר״ב אם נקנה באגב. שטרות משתעבדי באגב. שכיב מרע ודינו דאין שכיב מרע מקנה אגב קרקע. שטרות נקנין במסירה.

קנין אחד מבעלי דינים הקנה בקנין לעשות איזה דבר כי האנשים נכנסו ביניהם ואומרים לו שמובטחים על האחר שלא יעבור לאו כל כמינהו להתיר הקנין לאותו האיש תשובות אלשיך סי׳ ל״ד.

קנין אחר מיתה ליכא נ״י פ״ט דב״ב דף רל״א ע״ב. ש״ע ח״מ סי׳ ר״ן י״ז. דברי ריבות סי׳ ר״ס אלא א״כ אמר לקנות קנין לייפות כחו כענין מתנת שכיב מרע בקנין. זנ״כ שם.

קנין איכא דאמרי בכליו של מוכר. והלכה בכליו של קונה. אלפסי פ״ק דב״מ דף צ״ה ע״א. תשובות הרמב״ן סי׳ ק״א מי שתופס כנף מעילו של חברו ולוקח קנין אין בקנין כלום דכיון דמעצמו תפס לא הוי ככליו דמקנה או דקונה. נ״י פ״ח דב״ב דף רכ״ב ע״א.

קנים וקנקנים המשתכר בהם אינו רואה סי׳ ברכה מ״ט כיון דנפישי אפחזייהו שלטא בהו עינא אפחזייהו נפח. פסחים פרק ד׳ דף נ׳.

קנים עיין. מחיצה של קנים. רבך קטיל קני באגמא.

קנים קן קרוי שתי תורים או שני בני יונה. פרידה קרוי׳ יונה אחת או תור אחד תי״ט משנה א׳ פ״א דקנים.

קנים של לחם הפנים אין סידורם ונטילתם דוחה שבת עיין טלטול דבר אע״ג דחזי למצוה.

קנים שנים טריפה ש״ע י״ד סי׳ ל״ג ס״ה בהג״ה בשם הרא״ש כלל כ׳ סי׳ ט׳. דכל יתר כנטול דמי.

קנין אגב קרקע ודיניו רמב״ם פ״ג מהל׳ מכירה. ח״מ סי׳ קי״ג ור״ב. מישרים נתיב י׳ ח״ב. תשובות הרשב״א סי׳ תתקנ״ד לע״ש סי׳ ר״ב אם מדקדקין השיש לו קרקע. כל בו דף קמ״ג. ח״מ סי׳ קי״ג תרומות שער מ״ג. ב״י סי׳ ר״ב בשם הרשב״א. דברי ריבות סי׳ קל״ג תשובו׳ הכהן ח״ב סי׳ ט׳ פ׳ הזהב לא ידעינן דאית לי׳ קרקע לא מהני וכו׳. והרא״ש כתב דפשט המנהג שלא לדקדק אם מקנה אגב מקום בהכנ״ס. תשובות הרשב״א סי׳ תתקל״ד ותתקל״ה לע״ש סי׳ ר״ב, אפי׳ קרקע מושאל או מושכר די תשובות הרשב״א סי׳ תתקל״ד לע״ש סי׳ ר״ב, אם צריך לסיים הקרקע ח״מ סי׳ קי״ג ור״ב וכו׳. הריב״ש סי׳ ק״ה. תרומות שער מ״ג. תשובות הכהן ח״ב סי׳ ש׳, וח״א סי׳ קמ״ו, סברת הר״י בן מיג״ש, והרמב״ם בפ״ג מהל׳ זכיי׳, דצריך לסיומי ויש חולקין. המקנה קרקע ומטלטלים צבורים בה קנה קרקע קנה מטלטלים, רמב״ם פ״ג מהל׳ מכירה, קרית ספר פ״ג מהל׳ מכירה. ואם אינם צבורים בעינן אגב, רמב״ם וק״ס פ״א דמכירה, והראב״ד בעי לעולם אגב, ועיין ח״מ סי׳ קי״ג ור״ב, לע״ש סי׳ ר״ב. פ״ק דקדושין בעי אי בעינן שיהיו צבורין. אך לכ״ע בעינן שיהיו בעין. רמב״ם פרק כ״ב מהל׳ מכירה. ב״י מח״מ סי׳ ס׳. כל שאין צבורין בעינן אגב וקני. תשובות הכהן ח״א סי׳ קמ״ו לע״ש סי׳ ר״ב בעינן שיהיו ברשותו רמב״ם פרק כ״ב מהל׳ מלוה ולוה. ב״י מר״ם סי׳ ס׳ ח״מ ולע״ש סי׳ רי״א. שכיב מרע נתן קרקעותיו ואגבן נתן שאר נכסיו תשובות רשב״א סי׳ תתפ״ב ב״י ח״מ סי׳ ר״ן. מתנת בריא קני באגב תשובות הכהן ח״א סי׳ קמ״ו. הקנה שדה לאחד ומטלטלין לאחר בעיא דלא איפשטא בפ״ק דקדושין הלכך קיל״א (נ״ל דצ״ל כולע) למחזיק. רמב״ם פ״ח מהל׳ מכירה ח״מ ולע״ש סי׳ ר״ב. שדה לאפוטרופס ומטלטלין ליתומים קנו. מ״מ פ״ג מהל׳ מכירה ולע״ש סי׳ ר״ב אם בעינן דוקא לשון אגב ב״י מח״מ ולע״ש סי׳ ר״ב. מטלטלין נקנין באגב קרקע כל שהוא. פ״ק דקדושין נכסים שאין להם אחריות וכו׳. רמב״ם פ״ג מהל׳ מכירה. ח״מ ולע״ש סי׳ ר״ב וספ״ג דפאה. ר״ע אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה וכו׳ ולקנות עמה נכסים וכו׳. קניית אגב ארבע אמות קרקע שבארץ ישראל דברים קלים הם, טור ח״מ סי׳ קכ״ג. דבר שאינו בעין אם נקנה באגב, הריב״ש סי׳ שמ״ה. אין דבר שאין בו ממש נקנה באגב. תשובות אלשו״ך סי׳ פ״ז. ולא דבר שאין בעולם תשובו׳ הרשב״א סי׳ תתקל״ד. אם כתב בו קנין. ב״י מח״מ סי׳ קצ״ה. עיין הר״ן ריש פ״א דגיטין דף תקנ״ה ע״ב ד״ה כמאן כר׳ שמעון שהאריך בענין קנין אגב ארבע אמות קרקע. מהר״מ אלשיך פ״ז שלש דעות בקנין אגב ומה הם הדברים הנקנין בו. ולדעת הכל דירת בית אינה נקנית באגב. ומעשה באחד שהקנה דירת עליה דאגב ושוב השכירה לאחר ופסלו שטר המתנה ויישוב הסוגיות שנראות מתחלפות בזה. ועיין מהררמ״ט ח״א סי׳ שכ״ט. ועל כל פרטי דינים אלו עיין אלפסי ור״ן פ״ק דקדושין דף תרל״א ע״א וגמ׳ ורש״י ותוס׳ דף כ״ו ע״ב ודף ק״ז ע״א. אלפסי ונ״י פ״ב דב״ב דף ר״ד ע״א. מטה יוסף ח״מ תשובה ה׳ דף ד״ה.

לא חיישינן לקנוניא היכא דליכא רגלים לדבר רשד״ם ח״מ רכ״ח עיין משנה אלפסי וב״י פ״א דב״מ דף ס״ד ע״א וע״ב. ולפי האמת דף ע׳ ע״א וע״ב. עיין כנסת הגדולה א״ח דף קנ״ד ע״א ז״ל דיני קנוניא יחדתי להם מקום בטור חשן משפט הלכות הלואות סי׳ ס״ה דף ס״ז ע״א שטה י״ו בהגהות הטור.

קנוניא כתב בעל כנסת הגדולה ח״מ סי׳ ס״ה על הגהות הטור אות ה׳ שטה י״ו לא מפני שסוברים הנך מפורשים דחיישינן לקנוניא אפי׳ דלא איתרע אלא טעמם שגם זה נקרא ריעותא כיון שלא צוה להם אביהם ולא הודיעם מה טיבו של שטר זה כך פירש הרשד״ם ז״ל ח״מ סי׳ רכ״ח ועל פי זה פסק דהיכא דליכא רעותא לא חיישינן לקנוניא וכ״כ הרש״ך ז״ל ח״א סי׳ ק״ן ומהר״ם איסרלס ז״ל סי׳ ל״ג ועיין מהריב״ל ז״ל פי״ד סי׳ י״ז.

לקנוניא דתועלת אחרים לא חיישינן. מורי הרב ז״ל חלק אה״ע סי׳ כ״ח.

במקום דהוי׳ לו לזהר לא חיישינן לקנוניא הרב איסרלס ז״ל סי׳ ל״ג. ועיין טור בדיני קנוניא בהרדב״ז ח״ב סי׳ ק״ך ועיין עוד שם אות י״ב שטה ט׳. או שיש ללוה בני חורין וכו׳. עיין בסמ״ע וב״ח שכתב טעם למה אין אנו חוששין בזה לקנוניא. בעל חוב וסידורו בשם מהרש״ך ח״ג ח׳ קנוניא לב״ח עם אחד מהמלוים למען יתפשרו כלם. גט צריכין העדים לקרותו. חזקה אין אדם עושה קנוניא. חזקת הבתים וחצרות בשם בן לב ח״ד דף ס״ג. חזקת קרקעות בשם בן לב ח״ב ע״ד. טרפא ודיני׳ בשם מהר״ש כהן ח״א קע״א. כתובה וגוביינא ודיני׳ בשם מהר״י בן לב ח״ב ע״ה והר״ם טראני ח״ב נ״ב. מצרן טוען קנוניא.

קניבת ירק בשבת עיין שלטי גבורים פרק ט״ו דשבת אות ג׳ דף קמ״א ע״ב ז״ל רש״י ומיימין פ״ק מהל׳ שביתות כו׳. א״ח סי׳ תרי״א פירשו דקניבת ירק דאסור הוא להסיר העלים המעופשים מן הירק ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה וטעם איסורו כתבו שהוא משום שבות דוקא ופירש רש״י דהשבות הוא דקא טרח לאכול אותו הירק בשבת עצמו מיהו צריך עיון היאך מקרי שבות ולפי דעת הפוסקים הללו נמצינו למדים ראי׳ למה שנוהגין עתה ברוב הארצות לקנוב הירק בשבת עצמו לעשות טבול בחומץ הנקראת אינצאלאטע ואוכלין אותן הירקות בימות הקיץ בסעודתן בשבת דכיון דאין איסור קניבת ירק אלא משום שמכין וטרח משבת לחול הכא שמכין לשבת עצמו שרי והרמב״ן והרשב״א פירשו דקניבת ירק דאין בה אלא משום שבות היינו הדחת ירק והביאו ראי׳ לזה מן הירושלמי אבל להסיר העלים המעופשים מן הירק כתבו דהוא אסור משום בורר וא״כ לדידהו אין תקנה לקנוב הירק בשבת כי באותו תיקון מסירין הנשים כל העלין המעופשות וקורין אותו בהדיא ברירה שאומרות בוררנו הירק לטבול ואין תקנה לזה אלא כדרך שאמרו בשאר הברירות לברור ביד ואוכל מתוך הפסולות לאלתר כאשר בארנו לעיל בדין הבורר ובקושי יכול לעשות ברירה כזאת בברירות הירק כאשר כתבתי בחידושי, ומגיד משנה מתרץ שם דברי המיימון ואפי׳ לדבריו אי הפסולות שיש באותן הירקות הוא פסולות גמור או שבורר מין אוכל ממין אוכל אחר אסור משום בורר ואין אפשר להזהר מזה, והתוס׳ נראה שמסכימים לפירוש רש״י, ורבנו אלפסי לא הזכיר מזה כלל. וכתב הר״ן שדעת רבנו לאסור כל קניבה ואני נהגתי לברר הירקות שעושין ממנו הטבול שקורין אינצאלאטע מערב שבת כדי לצאת מידי ספיקא. עיין הר״ן ספט״ו דשבת דף קמ״ב ע״ב ד״ה גרסינן בגמ׳.

קניבת ירק תרומה עיין. עוקצי תאנים.

קנה של זתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת משנה אלפסי ור״ן פי״ז דשבת דף קמ״ח ע״ב רמב״ם פכ״ו מהל׳ שבת משנה ג׳ פי״ז דשבת.

קנה שקורין קגולא יש לברך בורא פרי האדמה ר״י על אלפסי פ״ו דברכות דף כ״ט ע״ב ד״ה וכתבו ש״ע א״ח סי׳ ר״ו.

קנוח בשבת ודיניו. ש״ע א״ח סי׳ ש״ב. ובחול. שם.

קנוח עיין חוות יאיר תשובה רל״ג ובסי׳ רל״ד בדברים שהם רחוקים מן השכל לקרב. עוד דברים כיוצא בהם ששאלו לו מאי האי דאמרו רז״ל לא ישב ואח״כ ימשמש. לא יקנח בחרס מפני הכשפים מה ענין זה לזה. ותכליתן של דברים שרז״ל הם ידעו מה תקנו וגלו לנו שאין בדברים אלו משום דרכי האמורי.

קנוח עיין. דבר שאינו במתכוין. ימין אין. מקנח. צריך לנקבי׳ בשבת. צרור שעלו בו עשבים. קרום של. שמאל מקנחין.

קנוי ודיניו. בני משה בליקוטים סוף ספרו דף א׳ ע״ד ז״ל על מ״ש הרמב״ם פ״ב מהל׳ סוטה ז״ל קטנה שהשיאה אביה אם זנתה ברצונה נאסרת על בעלה לפיכך מקנין לה להשקותה וכו׳. אבל קטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפי׳ הי׳ כהן לא נאסרה עליו והקשה הראב״ד וקצת גדולי׳ מהא דאמרינן בפרק ארבעה אחין דפתוי קטנה אונס הוא ותו דהא דאמרינן בירושלמי א״ר זעירא קטנה שזנתה אין לה רצון להאסר על בעלה וה״ה פ״ג מהל׳ איסורי ביאה דחק לתרץ דברי הרמב״ם ובסוף דבריו כתב דין הירושלמי וכתב עליו ומעתה צריכין אנו ראיה גמורה לדברי רבינו כו׳, ואני לא הבנתי מאי מקשה על רמב״ם דהא ההוא דארבעה אחין דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא מיירי שהיא קבלה קידושין לעצמה דסבירא לי׳ להרמב״ם דטעמא דפתוי קטנה אונס הוא היינו משום שאין לה רצון להאסר על בעלה כדאמרינן בירושלמי דלעיל אבל כשקדשה אבי׳ פעמים שהוא רוצה להאסר על בעלה כיון שאביה מוסרה בע״כ אפי׳ למנול ומוכה שחין וסמך דבריו הרב מדאמרינן בכתובות ואבע״א באשת ישראל וכגון דקבל אבי׳ קידושין דליכא אלא ספיקא חדא ספק באונס ספק ברצון דמשמע שנשאת כשהיא קטנה ואיכא ספק דלמא ברצון נבעלה דמשמע דהיכא דקדשה אבי׳ אפי׳ כשהיא קטנה איכא למימר שהיא נבעלה ברצון. דו״ק. כי לא ידעתי מי הכריחם להראב״ד ודעמיה לפרש ההוא דארבעה אחין דמיירי אפי׳ כשקדשה אבי׳ כדי להקשות על הרמב״ם.

קנוי עיין ש״ע אה״ע סי׳ קע״ח. ועיין שלטי הגבורים פ״ז דכתובות דף תק״ג ע״א שהביא תשובת הרא״ש פ״ד דסוטה משנה ד׳ ע״י כל העריות מקנין חוץ מן הקטן וממי שאין איש. עיין מהר״ם מלובלין קי״ו. מהרמיט״ץ קנ״ט מפלפל על מ״ש רמב״ם ז״ל פכ״ד מהל׳ אישות ל״ה. א״ל בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וכו׳ ואתמוה קא מתמה רבינו מוהריק״א ז״ל ע״ש ומש״ע מטה יוסף אה״ע תשובה י״ד. אין אדם מקנא. אשת איש הודית. אשת איש שיצא עלי׳ שם רע. בעל שמחל. חנה ותפלתה. מוציא אשתו משום שם רע מטה יוסף.

קנוניא אימתי חיישינן לה ואימתי לא חיישינן לה באיזה דברים. ח״מ ולע״ש סי׳ ס״ה. רמב״ם חלק ד׳ סי׳ רכ״ח. תשובות אלשיך סי׳ ר״ב לא חיישינן לקנוני׳ בחזקות. רשד״ם חלק ד׳ סי׳ רכ״ח ועיין מהר״ם איסרלאס ל״ג אי חיישינן לקנוני׳ אפי׳ במקום שיכול הרמאי לבוא לידי הפסד. מהר״ם אלשיך ס״ב. בן לב ח״ד דף ס״ג אי חיישינן לקנוניא וכמה גווני קנוניא כתבתי בערך חזקת הבתים וחצרות.

קנאת סופרים תרבה חכמה. אלפסי ונ״י פ״ב דב״ב דף קס״ט ע״ב וק״ט ע״א. מקרי דרדקי דגרים.

קנבוס ולוף מתקיימים בארץ שלשה שנים ולא מתליעים משנה ב׳ פ״ב דכלאים ר״ע. עיין ש״ע י״ד סי׳ ש״ב. סחורה אסור לעשות.

קנה את וחמור ודינו אלפסי ונ״י פ״ט דב״ב דף רכ״ט ע״א ש״ע ח״מ סי׳ ר״י. המקנה בבהמה או בחברת בהמה. ועיין רמב״ם פרק כ״ב מהלכות מכירה קנה את וחמור קנה מחצה, והאומר קנה בבהמה זו לא קנה מהרר״י הלוי סי׳ ס״ו, מהר״י טראני ח״מ נ״ב בבהמה דקדוקים, ועיין בני שמואל סי׳ ל׳ ש״ע ח״מ סי׳ ר״ט (ס״ט) סעיף ד׳ בהג״ה. מוהרח״ש בספרו תורת חיים ח״ב סי׳ י״ו. שם בסי׳ כ״א חובות ומעות ושטרות הוי כאת וחמור. עיין הר״ן פ״ב דקידושין דף תרמ״ד ע״ב ד״ה קידושין שאין מסורין לביאה. תורת חסד תשובה קכ״ד דף פ״ד ע״ד ד״ה אמנם מצד אחר ראית, הר״ן ומ״מ פ״ט בהל׳ אישות האריכו ליישב משום זה משנה ז׳ פ״ב דקידושין אפי׳ למאן דאמר דאת וחמור קנה מחצה דפלוגתא הוא בב״ב וקים לן כמ״ד קנה תיו״ט שם. מודעות צריך לבטל. מודעא וכל דיני׳ ד״ה מוהרח״ש בספרו. מעביר נחלה מבניו ליתנה לאחר שאלה. מתנת ש״מ ודיני׳ מוהרח״ש. קדושין שלא נמסרו לביאה.

קנה חלול היינו שפופרת או גובתא מותר ליתן בחבית או בברזא בשבת להוציא יין אעפ״י שלא הי׳ בו מעולם אבל ליתן עלה של הדס בנקב בחבית שהעלה עשנו כמרזב והיין זב דרך שם לא, א״ד שמא יעשה מרזב וא״ד שמא יקטים ומאי בינייהו. אלפסי ור״ן פכ״א דשבת קס״ד ע״א דשבת. עיין שלטי גבורים שם אות א׳ ואות ג׳ ש״ע א״ח סי׳ שי״ד סעיף ה׳. רמב״ם פכ״ג מהל׳ שבת. סמ״ג לאווין ס״ה כתב מהר״ר גא״ל ס״ק בספר בדק הבית כתב דמותר ליתן קנה עם ברזא בחבית אע״ג שלא הכינו מאתמול ויש מתירים אפי׳ בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטום. (הרא״ש ס״פ חבית וטור). חבית בשבת.

קנה לחבירו דבר מה וכתב השטר על שמו ואח״כ טען שהוא שלו רשד״ם ח״מ תשובה קצ״ב. שליח קנה חפץ בשביל חברו.

קנה מוציאה הקול. כליות יועצות.

קנה מקום לעשות לו קבר או חתנות או אמת המים וכיוצא רמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה משנה בהמוכר פירות. ח״מ סי׳ רי״ז ורי״ד לע״ש סי׳ רי״ד ורי״ז.

קנה עיין, גרגרת וקנה. קנים שנים. תלתא קני׳ הוו. ספר תורה ודיני כתיבתו. קרום של קנה.

קנה פגום ודינו ש״ע י״ד סי׳ כ״א.

קנה שהתקינו בעל הבית שיהי׳ פותח ונועל בו אם יש תורת כלי עליו הרי הוא ככלי שמלאכתו להיתר. רמב״ם פ״ו מהל׳ שבת. הר״ן ס״פ י״ז דשבת דף ק״ן ע״ב. ועיין שם הקורא דר׳ פדת ואסותא דהוי בו מר שמואל דהויא שדי אדשא ותורת כלי עליהם. ש״ע א״ח סי׳ ש״ג סעיף א׳ קנה שהתקינו להיות נועל בו אין צריך שיקשרנו בדלת ומכל מקום דמי לבנין יותר מפקק החלון ולא סגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול וצריך שיתקננו לכך. לרש״י היינו שיתקננו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש. שיהי׳ ראוי׳ להפך בו זיתים או לפצוע בו אגוזים ולר״ת אין צריך שיהי׳ ראוי לדבר אחר אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך ומקרי ע״י כך כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו כבסימן ש״ח עיין ש״ג שם אות א׳ בארוכה. טלטול דלת וחלון. פקק החלון.

קנה

בשבת ש״ע א״ח סי׳ ש״א סעיף כ״ד קמיעים לבהמה סי׳ ש״ה סעיף י״ז בהג״ה אלפסי פ״ו דשבת דף קכ״ו ע״א טעונים גניזה ואם מחופים עור מותר לילך בהם לבית הכסא ואם לא אסור. תפילין אעפ״י שמחופים עור אסור לילך בהם לבית הכסא מפני השי״ן שלהם. הקמיעים שיש בהם ענינים של כתבי קודש אין נכנסים בהם לבית הכסא אלא א״כ היו מחופים עור, רמב״ם פ״י מהל׳ ס״ת פסקא ה׳, אלפסי דשבת שם. ולענין תפילין עיין רמב״ם פ״ג ופ״ד מהל׳ תפלין ובש״ע א״ח סי׳ מ״ג. עיין אלפסי ור״ן פ״ו דשבת דף קמ״ג ע״א לענין דליקה. דליקה שנפלה בשבת. קמיעים דלא. איש במה יוצאין. זה הכלל כל כלי שאין. מזוזה אין כותבין. מצוה לקיים דברי המת. רבי אליעזר הקליר. תפילין המוצאים.

קמיע עיין רמב״ם פ״ה מה׳ תפילין.

קמיצה ודיני׳ רמב״ם פי״א מהל׳ פסולי המוקדשין.

קמיצה ממנה ואילך מצות כהונה משנה א׳ פ״ג דסוטה ר״ע והגשה תחלת קמיצה שם.

קמיצה מצוה כל היום משנה פ״ב דמגילה וממנה ואילך מצות כהונה. שם בתיו״ט. ועיין אלפסי ור״ן פ״ב דמגלה דף שס״ד.

קמיצה נוהגת האנשים ולא הנשים.

קם לי׳ בדרבה מיני׳ משנה ה׳ פ״י דב״ק ר״ע ומשנה ב׳ פ״ז.

קם נשקי׳ ברישא ויהיב לי׳ ברתיה הוריות פ״ב דף י״ב. הונא בר רב נחמן פשיט בעיא חדא לרב פפא ונשקיה ויהיב לי׳ ברתיה.

קמצא כצ״ל חיים. האי מאן דבעי דלסמי׳ לישלופינהו לקרנא שבת פ״ח דף ע״ז עי׳ סי׳ מ״ג.

קא משמע לן יש בו שני פירושים. גופי הלכות אות תצ״ב, סוף נדרים מהו דתימא איסורא והאי דקאמר הכי כי היכי דתהוי עלה מים גנובים ימתקו קמ״ל. והרא״ש כתב ניחא לי׳ דלימות כי היכי דתהא מצוי׳ לו בכל עת עכ״ל. בזה תיקן הקמ״ל הכי פירושו דאע״ג דאמת הוא דמים גנובים ימתקו מ״מ יש צד אחר שלא חשש לזה. אמנם התוספת פירשו דמים גנובים ימתקו כדאמרינן בסנהדרין ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה קמ״ל דנואף זה אינו יודע זה וניחא לי׳ דלימות בעל כדי שישאנה בפרהסי׳ עכ״ל וק״ק כפי זה דהתם בסנהדרין באותו שעלתה בו טינא פריך ולינסבא מינסב ומשני לא מייתבא דעתי׳ דכתיב מים גנובים ימתקו. וכיון דאמרן שהנואף אינו יודע זאת המימרא לינסבה מינסב דליתב דעתי׳ ואפשר עם מה שפירשו במימרת ניתנה טעם ביאה הוא שהיצר מסייע לעוברי עבירה וכן נראה זה מפירש״י א״כ בההוא שעלה לבו טינא כשישאנה בהיתר ניהי שהוא יטעה שכך הם מים גנובים כמו בזהיתר מיהו כיון שישאנה בהיתר לא יסייעו היצר לטעום טעם ביאה כדי דליתב דעתי׳ אלא סוף סוף יעמוד בחליו וימות.

קמשמע לן עיין. קא משמע לן.

קנאה אתה מטיל בסעודה. מגלה פ״א דף י״ב. עי׳ סי׳ י״ב. רצוף אהבה סי׳ קט״ו.

קנאה דכתיב במקרא מפרש רב נחמן בר יצחק אין קנאה אלא התראה שנאמר ויקנא ד׳ לארצו סוטה דף ג׳. הליכות אלי אות תרס״ח.

קנאה עיין. אשה אינה מקנאה. בועל ארמית. בן בין הבנים. בלחי שיש בו. כלי שרת הגונבו. כל מי שיש לו קנאה. לעולם אל ישנה. מלאכי השרת אמרו רבש״ע. מקלל בקוסם קנאין. שלשה אין מתקנאין. קנאין פוגעין בו עיין. כלי שרת הגונבו. מקלל בקוסם.

קמח חטים וקמח שעורים מברך עליהם שהכל ואחריהן בורא נפשות רבות דלא רגילי אנשי לספויי קמחא. אלפסי ור״י פ״ו דברכות דף כ״ד ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ ר״ח. ברכת שהכל. דגן האוכלו.

קמח חטים קל מחטים עיין. איפה שלש. חומר הוא מדה. סאה ששה.

קמח עיין. אומר. אם אין קמח. תרומה עולה באחד ומאה. תולעים שבמים. הרי עלי מנחת שעורים. חמץ נוקשה ברחיים.

קמח שירדה עליו גשמים ביום טוב של פסח חייב לבערו ביום טוב עצמו משום דאתחזיק אסורא וחמץ גמור הוא מדאורייתא דמאחר שלא הי׳ בכלל הביטול צריך לבערו אף ביו״ט. ב״ח תשו׳ קכ״ד. רוק מחמיץ.

קמח של פסח נפל בו חתיכת חלב קרוש. והורה דלרקדו הקמח יפה שלא ישאר בו שום חתיכת חלב וכשר. דלמאי ניחוש אי משום שישאר שום חתיכה שאינה נראית בטיל בששים. או משום שמא יתחמץ קרוש הי׳ ואינו מחמיץ ואת״ל שנפל החלב רותח צלול לתוך הקמח מאן לימא לן החלב מחמיץ מאחר שאינו תולדות מים אלא דם ודאי דאינו מחמיץ מכ״ש דדם, שירי כנה״ג סי׳ קס״ו ס״ק ז׳ והלקט ח״מ תשו׳ ר״א ורי״א.

קמח של פסח עיין. חטים וטחינתם. שקים חדשים.

קמח שנפל עליו דלף אפי׳ כל היום אינו בא לידי חימוץ והוא שיהי׳ הדלף שירד בלי הפסק ויאפנו מיד לכשיפסק ואם הוא מסופק אם הדלף שורר אסור אלפסי ור״ן פ״ב דפסחים דף רל״ח ע״א. ש״ע א״ח ס״ס תס״ו.

קמח תרומה מרקדין כדרך שמרקדין קמח דחולין מרקד לאכול ומשליך את המורסן. הרי שרצה לעשות סולת מנופה בנפיות הרבה עד שיוציא קב או קביים מן הסאה לא ישליך את השאר מפני שהוא ראוי׳ לאכילה אלא יניחו במקום מוצנע, רמב״ם פי״א מהל׳ תרומות פסקא ה׳ משנה ה׳ פי״א דתרומות פסק י״ב. סובן של חטים חדשות אסורין מפני שהוא ראוי׳ למאכל אדם ושל ישינות מותר. ועד מתי נקראו חדשות כל זמן שבני אדם רגילים לחבוט בין הגרנות. תרומה אין מאבדין.

קמטים בבתי זרוע ובבתי שוקים שעושים הנשים אסור לעשותן ביו״ט מפני תיקון מנא. ש״ע א״ח ס״ס תקי״ט אלפסי רש״י ור״ן פ״ב דיום טוב דף ר״צ ע״ב.

קמטים עיין. בית הסתרים. בית הקמטים.

קמי דשתי חמרא חמרא דפוקא גרידיא דובלא, פי׳ לפני כל אדם מביאין מה שרגיל בו. לפני שותי יין מביאין יין לפני עובדי אדמה מביאין סל ירק. דובלא מין ירק הוא. והערוך הערך דפק גרים גרויא דחילפי פי׳ גדושי דשאים. וזה המשל אמרו רב פפא על שמשון שהפלשתים היו מביאין לו נשותיהם כדי שתתעברנה ממנו דכתיב ויהי טוחן בבית האסורים ואין טחינה אלא עבירה. סוטה פ״ק דף ו׳ עי׳ סי׳ כ״ב.

קמיעים דלא אתמחי לא גברא ולא קמיעא מותר לצאת בהם בכרמלית הבחורים והבתולות בצווריהם מהר״ש לוריא מ״ז. אבל לצאת בר״ה בעינן דאיתמחי גברא או קמיעא, ודיניהם אלפסי ור״ן פ״ו דשבת דף קכ״ה ע״ב. ש״ע א״ח סי׳ ש״א ר״ן שם בשם ירושלמי. נאמן אדם לומר דקמיעא זו רפאותי שלה פעמים. קמיעים וברכות.

קמיעים המותרים לרפואה ש״ע יו״ד סי׳ קע״ט.

קמיעים וברכות אין מצילין אותם מפני הדליקה. רמב״ם פכ״ג מהל׳ שבת. ועיין ש״ע א״ח סי׳ של״ד די״א שמצילין וקמיעים שיוצאים בהם בשבת

שומר שכר. אין מביאין ראי׳ מן. אני פלוני אומר אדם אינו נאמן. בעל׳ הנאה. גט ונסח לשונו. הכל נאמנים להעיד לאשה. חרש שוטה וקטן רוב מעשיהם. לעין מקלקלתא. נשים חמש פסולות להעיד. צרכי רבים בחש״מ. קלון ותקלה אי חיישינן. קלקלה. שנאה מקלקלת.

קלקלה אין משיבין עלי׳. ע״ז פ״ק דף י׳. יומא דף ע״ז מגלה פ״ק דף ט״ו. אין משיבין. גדולה מתחילין. קלקול. שמש אסור ליתן לו.

קלקלה תולין במקולקול זה נאמר על יהונתן שהי׳ מבני בניו של משה וקראו ממשפחת יהודה וכתוב בי׳ בהדיא יהונתן בן גרשום בן מנשה נו״ן של מנשה תלוי׳ דבן משה בהדיא ומשום שעשה מעשה של מנשה בן חזקי׳ מלך יהודה שעבד ע״ז תלה הכתוב במנשה מכאן שתולין הקלקלה במקלקול ב״ב פ״ח דף ק״ח. ק״ט. עי׳ סי׳ צ׳. ר׳ יוסי בר חנינא נפקא לי׳ מהכא דכתיב גבי׳ אדוניהו וגם הוא טוב תואר ואותו ילדה אחרי אבשלום. והלא אדוניהו הי׳ בן חגית. ואבשלום בן מעכה אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום דמוריד במלכות היה תלאו הכתוב באבשלום.

קמאי דמסרי נפשייהו אקדושת השם. אנן לא מסרינן אקדושת השם. כך אמר אביי לרב פפא ששאל לו מ״ש ראשונים דמתרחיש להו ניסא והשיב כי הראשונים היו מוסרים עצמם על קדושת השם ולכך נעשו להם ניסים. ברכות פ״ג דף כ״ג, עי׳ סי׳ ס״ג.

קמא קמא בטיל היכא אמרינן משנה ח׳ פ״ה דע״ז ר״ע. תי״ט. משנה ה׳ פ״ג דאהלות ר״ע תי״ט. משנה ו׳ פ״ח דזבחים. משנה ב׳ פ״ז דמקוואות בתי״ט ד״ה פעמים מעלין ולא אמרינן קמא קמא בטיל בשאין בהיתר ששים. עיין בהר״ן פ״ה דע״ז דף שפ״ה ע״ב מע״א פלוגתא דפוסקים כו׳. כל היכא דאמרינן קמא קמא בטיל אם נפל מן האיסור לתוך ההיתר כל כך עד שנותן טעם בהיתר אי אמרינן חוזר וניעור. עיין שפתי כהן על י״ד סי׳ קל״ד ס״ק א׳. ועיין פרי חדש על י״ד סי׳ צ״ט דף צ״ב ע״א ד״ה כללא דמילתא. עיין כנסת הגדולה י״ד סי׳ צ״ט על הגהות ב״י אות נ׳. ש״ך על י״ד סי׳ צ״ט ס״ק כ״א. דשאני תרומה שצריך להרים הסאה. ועיין משנה ח׳ פ״ה דתרומות. ורמב״ם וראב״ד פ״א מהל׳ תרומות פסקא ו׳. ופרי חדש האריך מאוד שם ס״ק כ״א דף צ׳ ע״ד ד״ה אברא. תי״ט פ״ה משנה ו׳ דחולין לענין כסוי הדם כשנפל דם לתוך מים לא אמרינן קמא קמא בטיל דאין דחוי אצל מצות אלא חוזר וניעור בריש פ״ב דערלה מפרש ר״ע דמרים התרומה שנתבטלה בא׳ ומאה מפני גזל השבט. ועיין תוי״ט משנה ב׳ פ״ה דתרומות. חוזר וניעור. כוס של ברכת המזון אין להיות פגום. נילום. תערובות יין נסך. תרומה עולה.

קמה מצלת את העומר ואת הקמה משנה ח׳ פ״ו דפאה. ר״ע. משנה ב׳ פ״ה. ר״ע. רמב״ם פ״ה מהל׳ מתנות עניים.

קמי קלינהו. עיין פריצי ירושים קמי קלינהו.

קמח או פירות מתולעים להוציא מהן יין שרף עיין. אין מבטלין איסור כו׳.

קמח אין מרקדין ביו״ט בתחילה אלא ע״י שינוי. אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית מותר אף בלא שינוי. וי״א דמותר ליטול הצרור או הקיסם בידו (רשב״א) אבל יש מחמירים ואומרים. (המגיד פ״ו) דאם לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה צריך שינוי קצת כגון ע״ג שלחן. וה״ה דמותר ע״י גוים אפי׳ תחילת הרקידה. אם ישנה קצת. ב״י ש״ע א״ח סי׳ תק״ו. אלפסי ור״ן פ״א דיום טוב דף רצ״ד ע״ב. קמחא וטחינא עיין. עמא קטלא.

קמח

קללת חכם אפי׳ על תנאי היא באה פי׳ אפי׳ על תנאי ולא נתקיים. ומפיק לי׳ מעלי דנתקיימה בשמואל קללתו על תנאי שנאמר ולא הלכו בניו בדרכיו מכות פ״ב דף י״א.

כל היודע דבר זה ואינו אומרו יחנק בגרונו. כשחפר דוד המלך יסודות בית המקדש צף התהום ואמר דוד אם הוא מותר לכתוב שם על חרס ולהשליכו שם שלא יוסיפו המים לעלות. ואמר כל היודע וכו׳ ומכאן ילפינן דקללת חכם אפי׳ על תנאי היא באה, כי אחיתופל אמר שהיא מותר ואח״כ מצינו שחנק את עצמו. שם.

קללת חנ״ם עיין. קללת חכם אפי׳. קללות כלן שקלל. תהא ליטא. טבילת כלים ודיניה.

קלני מראשי קלני מזרועי. השכינה אומרת כן כשאדם מצטער סנהדרין פ״ו עי׳ סי׳ פ״ה. הר״ן פ״ו דף רפ״ד ע״א בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי א״כ המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך ק״ו על דמן של צדיקים. פי׳ קלני כמו שאדם עייף ויגע אומר ראשי וזרועי כבד עלי. והיינו קללת אלהים תלוי קל לית אני איני קל סנהדרין פ״ו דף מ״ו.

קלסוה עיין קלו״ס מצינו.

קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא שבהיכל בונים מבחוץ. ובעזרה בונים מבפנים. משנה ו׳ פ״ח דעדיות. קלעים עיין. עד שלא הוקם. עזרה במקדש כנגד.

קלף ודיניו לענין כתיבת ס״ת ש״ע י״ד סי׳ רע״א. ועיין א״ח סי׳ ל״ב ואלפסי ור״ן פ״ח דשבת דף קל״ב ע״א שמאריך. ספר תורה. קלף מעובד.

קלפים ודיניהם לענין כתיבת תפלין ש״ע א״ח סי׳ ל״ב. כתב המרדכי פרק המוציא יין כל הקלפים שלנו ודאי יש להם דין קלף ולא דין דוכסיסטוס כי אין מסירים הקליפה רק לתקנו. וחתך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר.

קלף מעובד לשם תפלין אסור לכתוב עליו דברי חול. דהזמנה כי מלתא לגוף הקדושה מלתא הוא ש״ע א״ח סי׳ מ״ב סעיף ג׳ בהג״ה. ר״ן ס״פ נגמר הדין. עיין אלפסי ור״ן ע״ת. בשבת דף קל״ב ע״א וש״ע יו״ד סי׳ רע״א. לבעל הערוך. קלף מקום שער דוכסיסטוס מקום בשר. ולהרמב״ם והרמב״ן קלף מקום בשר, דוכסיסטוס מקום שער. בגויל ודוכסיסטוס כותבים במקום שער בקלף כותבים במקום בשר ולבעל הערוך והרא״ש בהלכות קטנות בשניהם כותבין במקום חיבורן. אלה הם כללי השמוע שם בשבת. ועיין שלטי הגבורים אות ב׳ ז״ל בהלכות קטנות זכרנו המחלוקות השייכים בדוכסיסטוס וקלף ועל איזה דבר נכתבים ספרי תורה תפלין ומזוזות עיין שם בארוכה. וכאן יש תימה על הר״ן שכתב בפירוש קלף ודוכסיסטוס מיימוני מסכים לדעת הרמב״ן ז״ל והנה הרמב״ם פ״א מהלכות תפלין אומר בהיפוך.

קליפין מטמאין ומיטמאין ומצטרפות משנה ד׳ פ״ב דעוקצין בר״ע. רמב״ם פ״ה מהל׳ טומאת אוכלין.

קלפי של גורל של שעיר יום הכיפורים של עץ הי׳ ושל חול הי׳ מפני החסחין. יומא פ״ד דף ל״ט. בא לו למזרח העזרה. תורה חסה על ממונן של ישראל.

קלף מעובד ע״י גוי ונגמר לגמרי לא הותר למותחו ולהעביר סיד לשמה לכתוב עליו ספרי תורות ולקרות בו בציבור. חנוך בית יהודה תשובה ס״ט. קלף ודיניו. קלף עיין. הוצאה ושעור.

קלקולים שהתירו חכמים לשום ברה״ר אם הזיקו חייבים לשלם. עיין ניזוקין המוציאן. קלקול עיין. אהבה מקלקלת. אומן

שומר

מאסא דכתיב לעת זקנתו חלה את רגליו. ואמר רב שאחזתו פודאגרא. והיא כמחט בבשר החי. נופל בחרב מיאושיהו דכתיב וירו המורים למלך יאשיהו. וחסר לחם מיכני' דכתיב וארוחתו ארוחת תמיד סנהדרין פ"ו דף מ"ח. ת ה א לוטא. ק ל ל ו ת עיין. א י נ ג ד. א ל ו נאמרין בלשון. א ר ו ר כו'. א ר ץ וקללתה. א ש ה מתגרשת בעל כרחה בשם מהר"ם טראנ"י ח"ב קנ"ו בו"א ורא"ה בענין קללות נח"ש. כנע"ן. אש"ה ואדמ"ה (כונתו לאות ב' בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בו"ד המקניט את חברו כו'. חיים) ב"ר ש ש"ך. ב ו א וראה שלא. ב ן מברך לאביו. ב ש ע ה שנכנסו גוים להיכל. ד י י ן אסור לקלל. ד ת יהודית. ה ב ר א ה ודיניה. ה י' יתירה. ה ל ל וקריאתה. ה מ ו נ ע הלכה. ח נ ו פ ה עיין סוטה. כ ב ו ד חברו הבא לכבד. כ ל המחניף. ל י י ט עלה פלוני. ל ע ו ל ם אל תהי. מ ו ת י ב נ א. מ י ו ם שחרב בית המקדש אין יום. מ י ת ו ת בית דין. מ ע ו ת המלוה. מ ק ל ל. נ א מ נ י ם פצעי אוהב. נ פ ט ר מחבירו. נ ש י א אסור לקלל. ע נ י ו ת שלשה. ק ל ל ו ת אלהים תלוי. ק ל ל ת הדיוט. קללת חכם. ק ל ל ת חנם. ש מ נ ה עשר. ש מ ע מינה לאו אורח ארעא. ת ה א לוטא. ת כ ל ה וקללותיה תחלה שנה וברכותי'.

קללות עשר נתקללה חוה דכתיב אל האשה אמר הרבה ארבה. אלו שני טפי דמים א' דם נדה וא' דם בתולים. עצבונך זה צער גידול בנים. הרונך זה צער העיבור, בעצב תלדו בנים כמשמעו ואל אישך תשוקתך שהאשה משתוקקת לבעלה בשעה שיוצא לדרך. והוא ימשל בך מלמד שהאיש תובע בפה והאשה תובע בלב. זו מדה טובה היא בנשים כי אמרינן דארצויי מרצייא קמי' עטופה כאבל מנודה מכל אדם וחבושה בבית האסורים. במתניתא תנא מגדלן שער כלילית ויושבת ומשתנת מים כבהמה ונעשית כר לבעלה ואידך לא תני הני שלשה. דתנא במנינא חשוב דשבח הם לה. עירובין פ"ח דף ק'. יבמות פ"ו דף ס"ב.

קללות שבפ' כי תבוא למה לא נכתב בהן נחמה כמו בפ' בחקותי הרדב"ז ח"ב סי' צ"ג.

קללות שבתורת כהנים צריך לאומרם קודם עצרת כדי שתכלה שנה וקללותיה. וקללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה מהטעם ההוא. מתקנת עזרא. אלפסי ור"ן פ"ג דמגלה דף שס"ט ע"ב ודף ש"ע. והאידנא חיישינן שלא לסמוך קללות לעצרת ולראש השנה ומשוי חד סידרא ביני ביני וסימנך מנ"ה ועצו"ר קנ"ם ותקו"ע במדבר שב"ה מנין ישראל קודם עצרת. נצבים קודם תקיעות של ר"ה ש"ע א"ח סי' תכ"ח. רמב"ם פי"ג מהל' תפלה פסקא כ'. ידי אליהו תיקון י"ד דף ג' ע"ג.

קלל של חטאת והוא כלי חרס שהי' בו אפר חטאת ונגעה בו שרץ מצדו טהור שאין כלי חרס מטמא מגבו אפי' לגבי חטאת. הניח הכלי ע"ג השרץ אעפ"י שלא נטמא הכלי הרי האפר טמא. משנה ה' פ"ז דעדיות. משנה ג' פ"י דפרה. רמב"ם ריש פי"ד מהל' פרה אדומה.

קללת אלהים תלוי משל לשני אחים תאומים בעיר אחד, אחד מנוהו מלך ואחד יצא ללסטיות ציוה המלך ותלאוהו, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי, ציוה המלך והורידוהו סנהדרין פ"ו דף מ"ו. ק ל נ"י מראש"י. ת ל ו י. ק ל ל ת הדיוט עיין. ל ע ו ל ם אל תהיה.

קללת חכם אפי' בחנם היא באה אמר בר הדיא דכך גמירי. ברכות פרק בתרא דף נ"ו. עי' סי' ק"י בר הדיא סנהדרין פרק חלק דף צ'. יד אליהו תשובה כ"ח. ד ם רעך אסור לעמוד. ל ע ו ל ם א"ל יפת"ת. ת ר ו פ ה.

קללת חכם אפי' על תנאי היא באה עיין. ש י ת י ן בשעה שכרה דו"ד.

והללו מפי עצמו אלא מתחיל פסוקים לפניהם ומסיים פסוק לאחריהם אלפסי ור"ן שם דף שס"ט ע"ב וכתוב במס' סופרים פ' י"ב הלכה ה' כשם שאין מפסיקים בקללות כך אין מפסיקין בשירת הים ובעשרת הדברות. ש"ע א"ח סי' תכ"ח סעיף ו' קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהם אלא אחד קורא כלן ומתחילין בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים של אחריהם אבל קללות שבמשנה תורה יכולים להפסיק בהם ואעפ"כ נהגו שלא להפסיק בהם. וכן נהגו האשכנזים שלא לקרות אחד בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה. והספרדים והאיטלאני קורין בשם וההולך לקרות בתורה קורא התוכחות ולא החזן כשאר קריאות. רמב"ם פי"ג מהל' תפלה פסקא ז'. ועיין אלפסי ור"ן. פ"ד דמגלה דף שמ"ה ע"ב. גופי הלכות אות ל"ב אין מפסיקין בקללות מגילה דף ל"א מנה"מ א"ר חייא וכו' אלא היכי עביד הכי וכו'. תנא כשהוא מתחיל וכו' נראה דמדקאמר היכי עביד בתר דברי ריש לקיש הוא משום דהקושיא הוא לר"ל דאי משום הא אפי' יחיד הקורא האיך אומר ברכה על הפורענות ותירצו דמתחיל וכו'. והתוס' הוקשו עוד דהא אמרינן חייב לברך על הרעה כו'. לכך הביאו הא דר"י דסיכנין דאמר אני אמרתי עמו אנכי בצרה אינו דין שאני מתברך ובני מתקללין פי' שהם רבים שהפסוק מדבר על הרבים אף שכתוב עמו בלשון יחיד וציבור שאני. וכ"כ הר"ן באורך. ויש לעיין בדבריהם דמשמע דר"י דסיכנין דיהיב טעמא אינו דין שיברכוני סבר שיקרא אחד הכל. ויתחיל מדבר אחר ויסיים באחר ואז יוכל לברך תחלה וסוף וכדעת ריש לקיש. וק"ק דגרסינן בירושלמי אין מפסיקין בקללות א"ר חמא בר גמדא אל תקוץ בתוכחתו אל תעשה קוצין. א"ר לוי אינו בדין שאהא מתברך וכו'. א"ר יוסי ב"ר בון לא מטעם זה אלא מזה. שעומד לקרות בתורה צריך שיפתח בדבר טוב ויסיים בדבר טוב עכ"ל. מדקאמר לא מטעם זה משמע דמאן דתלי טעמא משום שאינו בדין אין צריך לעומד בתורה לפתוח ולסיים בדבר טוב דאי לא קשיא מאי נפקא מינה לענין דינא בין טעמי' לטעמא דר' לוי והא ליתא דר"ל סבר הכי בשמעתין בעי' עלה בגמ' אלא היכי עביד פי' דכיון שאינו בדין שיהיו בני מתקללין אפי' אותו אחר הקורא מתקלל והשני דפתח בדבר טוב וכן כתבו התוס' על ר"י דסיכנין שהוא סברת ר' יוסי בר' בון בירושלמי. וא"כ במאי קמפלגי ומאי בנייהו לעניין דינא בין ר"י דסיכנין לר' יוסי בן בון. דכיון דאף לר' לוי מוכרחין אנו לומר דאפי' אותו האחר כדי שלא יתקלל צריכים אנו לומר דסבר דפותח בדבר אחר ומסיים בדבר אחר. ודבר טוב דקאמר ר' יוסי בר' בון לאו דוקא טוב בסימן ימצא בכל פרשה לכל העולים דבר טוב ממש אלא דבר טוב דקאמר למעוטי שאינו קללה אלא דבר אחר. וא"כ במאי פליג א"ר לוי דקאמר לא מן הטעם הזה ויראה דפליגי בהא דאמר אביי דבמשנה תורה פוסק מאי טעמא משה מפי עצמו ובלשון יחיד. ובהא ניחא דר' לוי דתלי טעמא משום עמו אנכי בצרה סבר כאביי דדוקא אותם שבתורת כהנים ובלשון רבים צריך שיחיד יקראם ע"י תיקון קריאה בפסוק אחד קודם שלא יהי' פורענות דכיון דמפי הקב"ה הוא הקללה ולציבור איך אפשר שהוא הפך עמו אנכי בצרה. הנאמר אצל ציבור ואף שם אמר בלשון יחיד אבל של משנה תורה דמפי משה שפיר דמי ואתא ר' יוסי למימר לא מן הטעם הזה שאמרת בני מתקללין דבצבור שנו. אלא אפילו זה היחיד שעומד צריך פותח וחותם בדבר טוב וא"כ אפי' של משנה תורה אין מפסיקין וק"ל.

קללות וברכות עיין. אלו נאמרין בלשון.

קללות כל שקילל דוד את יואב נתקיימו בזרעו של דוד. זב מרחבעם דכתיב והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה. וכתיב גבי זב כל המרכב וגו'. מצורע מעוזי' דכתיב והצרעת זרחה במצחו. מחזיק בפלך

מאסא

הליכות עולם. יבין שמועה דף כ״ז ע״א פ״ב דגטין נפיק לי׳ ודרשה משמי׳ דרבי ולא קלסוה. משמי׳ דרבים וקלסוה. אלמא הלכתא כוותי׳. ופירש״י ולא קלסוה משום דאמר לה משמי׳ דיחידאה. דרשה זמנא אחריני משמיה דרבים כי היכי דלקבלי׳ וכיוצא בזה אמרי פרק מי שאחזו. וברכתן.

קלון ותקלה אי חיישינן להו. יומא דף ס״ו ע״א בפר ושעיר דיום כפור דנאבדו והפריש אחרים ונמצא דימותו ואין להשהותן לשנה הבאה דחיישינן לתקלה. שם דף ס״ז ע״ב אי שעיר המשתלח עצמותיו מותרים בהנאה. ברש״י ד״ה תקלה. חולין דף נ״ג ע״ב ספק דרוסה אין להשהותה דחיישינן לתקלה וכתב התוס׳ ד״ה אתי בהו דתנאי הוא שם דף קט״ו ע״א תוס׳ ד״ה לא אמרה. קידושין דף נ״ז בסופו גבי כל ציפור *טהורה המושלחת כשר משום דכי אמרה תורה שלח לית תקלה. בכורות דף נ״ג ע״א מעשר שני אינו נוהג בזמן הזה. דחיישינן לתקלה שם דף. בסופו דלמא אתי בהו לידי תקלה. פסחים דף ב׳ ע״ב בסופו שמן נמי אתי בי׳ לידי תקלה. שם דף ל״ג ע״ב א״ל אביי ומי חיישינן לתקלה. זבחים דף ב׳ ע״א בסופו. תוס׳ ד״ה אסור לשנויי מקומות. תמורה דף ק״א ע״ב תוס׳ ד״ה הא עדיפא. ע״ז דף ג׳ ע״א תוס׳ ד״ה אין מקדישין בזמן הזה. ערכין דף כ״ז ע״א תוספת ד״ה מאי אמר כריתות דף ט׳ ע״א כבר נמנה עליו ר׳ יוחנן בן זכאי בטלה מפני התקלה ע״ש. יבמות דף צ״ט ע״ב השתא בהמתן של צדיקים אין הקב״ה מביא תקלה. ב״ק דף קט״ו בסופו. שבועות דף י״א ע״א בסופו. ד״ה פר ושעיר בתוס׳. בהמתן. קלקול.

קלות עיין אוי לנו ששקל.

קלות ראש אין נוהגין בבית הכנסת ש״ע א״ח סי׳ קנ״א. בתי כנסיות.

קלות ראש אין נוהגין בבית הקברות ש״ע סי׳ שס״ח. בית הקברות לא. בתי כנסיות ובתי מדרשות. בתי כנסיות. בתי כנסיות שבבבל. קלות ראש עיין. תפלה המגביה.

קלות של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בסולם. פירוש ללקוט עליו העליונות. כתובות דף ק״א עי׳ סי׳ נ״א.

קלי בשבת עיין. גבול בשבת עיין.

קליפי אבטיח ואתרוג ומלפפן עיין עוקצי תאנים וגרוגרות.

קליפי אגוזים עיין הוצאה ושיעור.

קליפי פולין ושומשמין עיין עוקצי תאנים.

קליפי רמונים עיין הוצאה ושיעור.

קלי קלי מעט מעט כלומר בנחת הרי״ף רש״י ור״ן פכ״ג דשבת דף קמ״ט ע״ב ש״ע א״ח סי׳ רכ״ו.

קללה אסור לקלל אחד מבני ישראל הכשרים שנאמר לא תקלל חרש בפ׳ קדושים שבועות פ׳ שבועות העדות. רמב״ם פ׳ אחרון מהל׳ סנהדרין. סמ״ג לא תעשה רי״א סמ״ק קכ״א ח״מ סי׳ כ״ז שלא לקלל בר ישראל חי או מת או ייש ן או עצמו סוף פ׳ שבועות העדות משנה וגמ׳ ח״מ וב״י ולע״ש סי׳ כ״ז. רמב״ם פכ״ו מה״ל סנהדרין. דיין אסור לקלל.

קללה בכל יום איכא משחרב בהמ״ק משנה י״ב בפ׳ דסוטה מיום שחרב בית המקדש אין יום כו׳.

קללות אין מפסיקין בהם אלא אחד קורא כלן משנה פ״ג דמגלה ותוי״ט דוקא קללות של תורת כהנים אבל של משנה תורה פוסק לפי שהללו בלשון יחיד והללו בלשון רבים. הללו משה מפי הגבורה אמרן

קולא וחומרא מקשינן. קולא וחומרא דסתרי תיקו. קל וחומר שתחילתו להחמיר וסופו להקל. זבחים דף י״ב ע״ב. תוס׳ ד״ה בן עזאי כ״ע כק״ו. פסחים דף ק״ז ע״ב תניא אמר ר״י אין ביעור חמץ אלא שריפה. ובתוס׳ שם.

קליטה כמי שהונחה דמי גטין דף ז׳ ע״ב גבי עציץ נקוב המונח על גבי יתידות ברש״י ד״ה באנו למחלוקות ר׳ יהודא ורבנן. לרבנן אוירא כמאן דמנחי דמי דלר״י לא מחייב במעשר דאורייתא עד דמנחי אארעא פסחים דף פ״ה ע״ב תוס׳ ד״ה בנגררין. (ושייך המוציא בשר פסח מחברה לחברה אם אינו חייב עד שיניח או לא). שם דף צ״ז ע״א שם דף ד׳ ע״ש בכורות דף ו׳ ע״א. ב״ק דף ע׳ ע״ב תוס׳ ד״ה כמאן. זבחים דף צ״ג ע״א פלוגתא ר״ע וחכמים. (ותליא אי הזאה צריכה שיעור) בכורות דף ו׳ ע״א תוס׳ ד״ה ור״ש. מדרש בקש משה לכנוס לארץ ישראל דרך אוירא. (וניחא דאינה כמונחה דמיא).

קלוטה לאו כמי שהונחה דמי משנה ה׳ פ״ח דפרה בר״ע ותוויו״ט. קלוטה סתם עיין. סתם קליטה. קלוטה עיין. הרכבה וזמן לקיטתה. תוספת שביעית.

קלין שבדמאי משנה א׳ בדמאי.

קליעה בשבת עיין שער אסור לקלוע.

קליפה עיין. אתרוג הגזול. בשר שבתוך. חתיכה עצמה נעשית נבלה. כדי קליפה. סכין של בשר. תערובות אסור וכמה חילוקי דינים שיש. קליפה שנשברה עד היכן השבר ולא תהי׳ עוד שומר משנה ה׳ ו׳ פ״ב דעוקצין רמב״ם פ״ז מהל׳ טומאת אוכלין.

קלוס מצינו מקלסין אמורא ממרא אחת ואינו לפי שכיון להלכה אלא אדרבה נהפך שדרש דין אחד בשם יחיד וקלסוהו דשפיר עביד דאמר בשם יחיד ולא בשם רבים משום דאין הלכה כההוא מימרא. הליכות אלי אות תרע״ט. גטין דף ע״ז תניא רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום נפק ר׳ חייא דרשה משמי׳ דרבי וקלסי׳. משמי׳ דרבים קלסוהו אלמא לית הלכתא כוותי׳. ופירש״י וקלסוהו יפה אמרת דיחידאה אמרה וצ״ע רש״י דידי׳ אדידי׳ דבגטין דף כ׳ גרסינין דרש משמי׳ דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כוותי׳. ופירש״י מדטרחת כולי האי דליקלסוה ואמאי פירש מטרחת ולא פירש מן המקלסין דמדקלסוה כי דרש בשם רבים ש״מ שכן הלכה והתוס׳ הקשו על פרש״י מהסוגיא הזאת ולא הוקשו לו מדברי עצמו. ויראה דרש״י מפרש לשון קילוס כל אחד לפי עניינו התם בגטין דף ע״ז דמעיקרא קאמר וקלסוה והדר קאמר ולא קלסוה ודאי מכח דטרח רבי חייא לפרשה משמיה דרבים שמע מיני׳ דקלסוה דקאמר מעיקרא אינו כפשוטו לפי שהי׳ הדין אמת אלא אדרבה דהפך. ולכך טרח לדרוש פעם אחרת בשם רבים אולי יודו אבל הכא בגטין דף כ׳ דדריש קודם משמי׳ דרב ולא קלסוה ודאי דאין פי׳ ולא קלסוה מפני שאמר בשם יחיד דהו״ל לאומרו בשם רבים דאם כן הוא הפירוש אחר שהודו לו שהדין דין אמת אמאי טרח פעם אחרת לדורשו אלא ודאי דולא קלסוה הכא היינו שלא הודו לדבריו מפני שאמרן בשם יחיד לכך טרח לדרוש פעם אחרת משמיה דרבים שיודו. וסוף דבר דסובר רש״י דהפשט במלת קילוס הוא לקלס לאדם שכיון להלכה. ולכך בפ״ב דגטין פירש״י קילוס כפשוטו. משום דהכא קאמר ולא קלסוה קודם ולכך טרח אבל בפ׳ הנהנקין דמעיקרא קאמר קלסיה אם כן אי הוי כפשטי׳ לומר שכיון להלכה אמאי טרח למדרש פעם אחרת וכל הכרע של רש״י בשני המקומות הוא מלת דטרח הדורש פעם אחרת וסרה תלונות התוספת מעליו. כללי גמרא למהר״י קארו על

פרכת מה לשטר שכן מוציא תאמר בכסף שאינו מוציא ביאה תוכיח שאינו מוציא ומכנים. אף אני אביא כסף. וכי פרכת מה לביאה שכן מכנים ביבמה תאמר בכסף שאינו מכנים ביבמה אמרינן שטר יוכיח שאף שאינו מכנים באשה אף אני אביא כסף שאף שאינו מכנים ביבמה מכנים באשה. וכי פרכת מה לשטר שכן מוציא תאמר בכסף שאינו מוציא ביאה תוכיח. וחזר הדין וא״כ יקח ל״ל.

תו איכא למידק בסוף הסוגיא דקאמר ומנין שאף בשטר ומה כסף וכו׳ עד ת״ל ויצאה והיתה וק״ק דליעבד ק״ו מביאה ומה שאינו מוציא ומכנים כמ״ש התוס׳ ד״ה מה הוי׳ שטר שמוציא אינו דין שמכנים וכתב דפרכינן מה לביאה שקונה ביבמה תאמר בשטר שאינו קונה ביבמה כסף יוכיח שאינו קונה ביבמה וקונה באשה אף אני אביא שטר. וכי פרכת מה לכסף שכן פודין ביאה תוכיח. וכי פרכת מה לביאה שקונה ביבמה כסף יוכיח וחזר הדין וקרא למ״ל. ואין לומר דלא גמרינן מביאה דלא שייכי בה יציאה דהא בגמ׳ לקמן קאמר מה לכסף שכן פודין ביאה תוכיח אף דלא שייכי כלל.

תו קשה דישנו הק״ו מיציאה לכניסה ולימא ומה יציאה שאינה בכסף ישנה בשטר כניסה שהוא בכסף אינו דין שישנה בשטר י״ל דבכאן דנהפוך פירכת מה ליוכיח ונאמר פדיון הקדש יוכיח שישנו בכסף ואינו בשטר. גם שם בקידושין דף י׳ ד״ה ומה שמחה וכו׳ כתבו בסוף הדבור דליכא למימר יבמה תוכיח דאיכא למפרך מה ליבמה שנקנית בכסף. וקשה דבלא הכי מצי לתרוצי דהגמרא סמך דיהפוך הק״ו למקומות וליכא יוכיח ומה ביאה שאינה מאכלת בשפחה כנענית. י״ל דמצי נמי להפוך היוכיח למה. ולומר מה לביאה שמאכלת ביבמה תאמר בכסף שאינה מאכלת. העולה מזה דבמקום שאין משנים הק״ו למקומות הוא חשיב דפעמים פרכת היוכיח משנים למה או פרכת מה משנים ליוכיח או פעמים דהפרכת מה בעצמה אומרים אותה בענין אחר.

קל וחומר שני מינין עיין. דיו לכמה. הפיכת קל וחומר. פרכת מה. קולי וחומרא מקשינן. תרי קולי וחמורי דסתרי תיקו.

קל וחומר שנים סותרים זה את זה שהכלל הוא כל חד וחד תיקום אדוכתי׳ היינו אם הכתובים מפורשים. אבל כשנכתבו הכתובים סתם לא אמרינן בזה כל חד תיקום אדוכתי׳. יבין שמועה כלל ק״ו. יבין שמועה כלל קנ״ג. תרי קולי וחמורי דסתרי ואינם הכחשה גמורה אלא כי ההוא דשחיטה ועריפה שהביא הליכות עולם ואעפ״כ לא קאמר גמרא סמוך אמה מצינו אלא כל חד תיקום אדוכתי׳ והטעם משום דבמה מצינו לא ילפינן אלא בדדמי.

תרי קולי וחמורי דסתרי דאמרינן בהו כל חד תיקום בדוכתי׳ קשיא דתרי קראי למה לי בחד מעוטא סגי. והתירוץ דסמוך אמה מצינו יבין שמועה כלל פ״ט. יבין שמועה כלל צ׳ תרי קולי חמורי דסתרין דכל חד תיקום אדוכתי׳ אם שניהם שוים אבל אם קל וחומר אלים דחדא מחדא והשני חדא מתרתי עבדינן עיקר מההוא דאלים. הליכות עולם שער ד׳ ע״ב ד״ה כל היכא דאיכא קלין וחמורין. הליכות עולם שער ד׳ ע״ב ד״ה עוד נקטינן דכל חדא מחדא. מהריב״ל ס״א דף ק״א עמוד ד׳ לא אמרינן תרי קולי ותומרי דסתרי אהדדי תיקום כל חד אדוכתי׳ אלא בששניהם שוים לגמרי אבל אם אמר חדא מחדא והשני חדא מתרתי לא מהני קל וחומר דחדא מתרתי לסתור הקל וחומר דחדא מחדא. עצמות יוסף דף ס״ה ע״א כל מקום אשר ימצא כתוב בגמ׳ תרי קלי וחמורי ובעי למילף אחד מחברי׳ לא מקרי תרי קולי וחמורא דסתרי אהדדי ואצטריכו קראי בכל דבר ודבר למעט דלא נילף במה מצינו אבל מ״מ כשעושה צדדי הק״ו הני צדדי אמת לפי שעושה הק״ו עם הפסוק שמגלה בסוף ואינו מכזב.

קולא

עבירה דהא לקמן יליף בגמרא לבשר בחלב אסור בהנאה משום חומרא שנעבדה בו עבירה. וכי תימא דלכך הביאו שאר איסורין מ"מ שור הנסקל בכדי למה טרח. תו איכא למידק במ"ש והשתא לא שייך יוכיח והיניחא דמשאר איסורין שהוקשו לא שייך יוכיח כיון דהק"ו הוא לגלות דחלב יהי' בכלל נבלה הכתוב ושאר איסורים לא שייכי בנבלה אמנם ניחא שור הנסקל יוכיח דאמרינן לעיל בגמרא שהיא נבילה עצמה ושמא לכך הביאו בקושיא שור הנסקל כדי לתרץ דאף משור הנסקל שהוא נבילה ליכא יוכיח היה בהצטרף שאר איסורין דכתבי' אבל מכיון דמשאר איסורין ליכא יוכיח משום דלא הוי בכלל נבילה אף משור הנסקל שהוא בכלל נבילה ליכא יוכיח דאקשינן מעיקרא מה לשור הנסקל שנעבדה בו עבירה ודו"ק. אמנם צ"ע במ"ש עוד וז"ל והא דקאמר היא הותרה חלבה לא הותרה לאו משום דלא הוו בכלל נבילה משמע דאי לא הוי בכלל נבילה הדרא קושית שאר איסורין יוכיחו וליכא ק"ו וקשה דכפי פירושם א"כ מאי פריך בגמ' לרבי שמעון ומאי קושיא הא אמרו לעיל בריש הסוגיא כר"ש סבר אין בגידין בנותן טעם דהיינו דלא הוי בכלל נבילה ומה גם למאי דכתבו התוס' לעיל ד"ה ותי' דאפי' לחזקי' כיון דאין בגיד אכילה כי כתיב לא יאכלו גיד על כרחך הנאה היא דאסר וכ"ש לר' אבוהו. ויש ליישב ברוחק. עוד מצינו במקום אחר דגמ' אינו רוצה לעשות ק"ו של מקומות משום שנהפוך פרכת יוכיח למקומות. פ"ק דקידושין דף ד' ע"ב. ז"ל הגמ' ומה אמה העברי' שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף אשה שנקנת בביאה אינו דין שנקנית בכסף יבמה תוכיח ואיכא למידק הכי כמו שהוקשו התוספת לקמן דנעשה הק"ו מביאה לכסף ולא שייך יבמה תוכיח וי"ל משום דפרכת יבמה תוכיח נהפוך אותה ונאמר מה לביאה שכן קונה ביבמה תאמרו בכסף שאינו קונה ביבמה וכדברי התוספת שם הארכתי בספרי הליכות אלי. ונ"ל שיש שם בדברי ההליכות עולם שכ' מה לכסף שהורע כחו ביבמה וצ"ל כמו שכתבתי מה לביאה שיפה כחו ביבמה ומהר"י בן לב כתב באותו דבור שמ"ש התוספת דאיכא למיפרך יוכיח ר"ל מה לביאה שקונה ביבמה תאמר בכסף שאינו קונה ביבמה אף הוא לא תקנה באשה ואני כתבתי פי' אחר באותו דבור ולזה הדרך דמהר"י בן לב קשה דאפי' תימא תאמר בכסף שאינו קונה ביבמה הא איכא למפרך יוכיח אסוף דינא שטר יוכיח שאינו קונה ביבמה וקונה באשה אף כסף. וארחיב הביאור בזה בזה הכלל של מקומות שהוקשו התוספת שם פ"ק דקידושין ונהפוך הק"ו ונעשה המלמדים ביאה וכסף. וההליכות עולם שם תירץ וכתבתי ביבין שמועה שיש טעות סופר וצ"ל יציאה תוכית. שנהפך פרכת מה ליוכיח. וכעת בירושלים תוב"ב זכיתי ומצאתי פיתקא להרב הגדול מו"ה שאול באלאנסי סופר שמזכיר הב"י בש"ע. וז"ל ויש לדקדק שם בתוס' ד"ה מה לאמה עד וי"ל דאיכא למיפרך יבמה תוכית ומאי פירכא הא איכא למימר מה ליבמה שזקוקה ועומדת כדפסיק לקמן בגמ' ומה גם כפי מה שפירש ר"י שם ונראה לר"י דהכי פריך שכן זקוקה ועומדת לביאה כלומר שעיקר מצותה להקים שם לאחיו הלכך נקל לה להקנות בביאה יותר מכסף עכ"ל. ונ"ל מ"ש מהריב"ל דמ"ש בתוספת יבמה תוכיח רצו לומר דמפרכינן פרכת יוכיח ועבדינן מה לביאה שקונה ביבמה דזה אתי שפיר. ואין להקשות בגמ' כי קאמר יבמה תוכיח שנקנית בביאה ואינה נקנית בכסף ליפרך כדלקמן מה ליבמה שזקוקה ועומדת משום דפרכת זקוקה אינו כ"כ טובה כמו פרכת מה ליבמה שאינה נקנית בשטר דבפירכת זקוקה נדחקו התוס' הרבה.

תו איכא למידק כי יליף כסף באשה מאמה ויעשה ק"ו משטר ונימא מה שטר שאין פודין בו הקדש מכנים. כסף שפודין בו לא כ"ש. וכי

עוד שפעמים פרכינן פרכת מה אריש דינא אף בהפוך הק״ו למקומות אלא שנעשה הפירכא בענין אחר פסחים פרק כל שעה אשכחן חלב גיד מנ״ל ק״ו ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה גיד לא כל שכן וכו׳. מה לחלב שהותר מכללו אצל חיה. וקשה דנעבד ק״ו דמקומות ונימא הכי ומה כרת שנוהג בחלב אינו נוהג בגיד איסור הנאה שאינו נוהג בחלב אינו דין שאינו נוהג בגיד ואין להפוך מהפירכא ולומר חיה תוכיח דבענין מעין הק״ו וי״ל דפרכינן הכי מה לכרת לכך אינו בגיד שכן אינו בשאר איסורין תאמר באיסור הנאה אף שאין בכרת. תו איכא למידק כיון דהכי קיימינן לר׳ יוסי הגלילי דאמר לעיל חמץ מותר בהנאה אדיליף ק״ו מחלב דאיכא למיפרך ליאבעי׳ מחמץ דאף דיש בו כרת מותר בהנאה וכי תימא דאיכא למפרך שכן יש לו שעת הכושר דם יוכיח. ושמא י״ל דאיכא למפרך מה לחמץ שהוא קל שהותר מכללו באיסור לא יראה אצל אחרים, זה הייתי סבור לתרץ. א מ נ ם ראיתי בגמרא פרק העור והרוטב דף ק״ך דלא סבר הכי. ת ו איכא למידק במאי דקאמר אנן בבהמה קיימינן כפי מ״ש התוס׳ בשם הר״ר שמואל מעררין דר׳ יוסי דפריך ק״ו סבר דחלב לא הותר מכללו מקרי וגם סבר דחמץ מותר בהנאה א״כ נכתוב קרא בחלב דמותר בהנאה ולא לכתוב בחמץ ונילוף חמץ בק״ו דחלב שלא היתה לו שעת הכושר ואי פרכת שור הנסקל יוכיח דאף שהיתה לו שעת הכושר אסור בהנאה איכא למפרך מה לשור הנסקל שנעבדה בו עבירה ואי פרכת ערלה תוכיח שאף שלא נעבדה בו עבירה אסור מה לערלה שכן לא היתה לו שעת הכושר ואי פרכת בשר בחלב תוכיח מה לבשר בחלב שאף שהיתה לו שעת הכושר נעבדה בו עבירה וחזר הדין וכו׳. וצ״ע. ת ו איכא למידק לדעת רש״י דבעבוד פרכא בגוונא אחריני מה לחלב שהותר במוקדשין אצל גבוה תאמר בגיד שנוהג במוקדשין ולזה מצאתי תירץ בגמ׳ שם בהעור והרוטב דף ק״ב ע״א וז״ל נבילה נמי אשתארי במליקת העוף ומשני כהנים אמרת שאני כהנים דמשלחן גבוה וכו׳ ופירש״י שלא הותר משום הדיוט אלא משום גבוה ולהכי לא קרי הותר מכללו לגבי הדיוט כל שכן בשמעתן דחלב אינו ניתר אף לכהנים. תו איכא למידק לפי דרך רש״י לעביד ק״ו מדם אי נמי כי קאמר תאמר בגיד שלא הותר מכללו לימא דם יוכיח שלא הותר מכללו אצל חיה ואפי׳ הכי שרי בהנאה, ושמא אפשר לומר מה לדם שהותר מכללו בדם האברים שמותר. תו איכא למידק כי פריך תאמר בגיד שלא הותר מכללו וקשה דהא קיי״ל דכל כמה דלא אשכחן בהדיא דהכי הוא סתרינן הפירכא ואמרינן הוא גופה תיתי בק״ו דגיד יהי׳ מותר אצל חיה בק״ו דחלב שחמור בעלמא אצל בהמה שהוא בכרת אפי׳ הכי בחיה הותר אף באכילה כ״ש בגיד דבהמה אינו בכרת דבחיה יהא מותר ואפי׳ אמרת דיו אסוף דינא בהנאה מיהא שרי. גופי הלכות אות תפ״ו. עוד כלל אחד נלמד מהך סוגיא דשמעתין והוא כלל שכתבו התוספת פ״ק דקידושין סוגיות בן בג בג ד״ה ומהא שפחה דלפעמים לא ילפינן עיקר הדין מק״ו שאם לדין יש תשובה פירכת יוכיח או מה. אלא עיקר הילפותא הוא מקרא והק״ו לגמ׳ פירוש הפסוק דקנין כספו מיירי נמי בארוסה וכתבתי זה הכלל בהליכות אלי. ובזה יובנו דברי התוס׳ בשמעתין ד״ה ומה חלב דכוונתם דעיקר הדין לא נלמד מלחלב דאיכא פרכת יוכיח אלא הק״ו גלי לן דנימא דכי שרי נבילה בהנאה גיד הוה בכלל נבילה וזה שכתבו וליכא למפרך יוכיח פירוש משום שאינו גילוי מילתא ודבריהם עניים פה ועשירים שם. בא״ד פ״ק דקידושין ואיכא למידק במה שהזכירו התוספת שור הנסקל מה לשור הנסקל שכן נעבדה בו

עבירה

מצינו בכל דבר אלא היכא דדמי. משא״כ בק״ו דאלים א״כ איכא למימר דבכל דוכתא דמצי למעבד מה מצינו ולא עביד משום דקים לי׳ דלא דמי גופי הלכות אות תפ״ז.

ק״ו מפורש כיצד הליכות עולם שער ד׳ פ״ג.

ק״ו מצינו שאינו אמת לפי המסקנא שאומר ומה פלוני שאין. כך וכך. פרק הפועלים דף פ״ט תוספת ד״ה ומה שור וכו׳. וא״ת ואמאי לא עביד ק״ו שאינו אמת לפי המסקנא שהי׳ יכול לעשות ק״ו אמת אחר. ותירצו וי״ל דניחא לי׳ לעשות ק״ו מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד כוונתם שבחר לעשות ק״ו ואעפ״י שאינו אמת והניח ק״ו אחר אמיתי לפי שהק״ו שעושה הוא דומה בדומה אכילה מאכילה וביאר דבריהם כתבתי ביבין שמועה. גופי הלכות אות תפ״ח ואיכא למידק וכו׳ עיין שם שהאריך הפלפול כמנהגו הטוב. ואני לאהבת הקיצור השמטתיו.

ק״ו משיבין עליו אם יש להשיב. וכך המדה אם יש במלמד חומרא אחת וכו׳. הליכות עולם שער ד׳ ע״ב ד״ה משיבין על הק״ו. וד״ה ופעמים יש חומרא במלמד שאינה בלמד.

ק״ו סתום כיצד נשבע להרע ולא ימיר וכו׳. הליכות עולם שער ד׳ פ״ג.

ק״ו עושה לפעמים מדבר שאינו כן כללי גמ׳ למהרר״י קאר״ו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ל״ד. מצינו שדורש ק״ו ולאו דוקא.

ק״ו עיין. אהני גזירה שוה. או אינו אלא. אי מחודש. אין דנין אפשר. אין דנין דבר. אין לעבור. אין מזהירין. אין עונשין. אפילו מצינו. אפשר משאי אפשר. בא זה ולימד על זה. בחינה אחת. גבוה מהדיוט אין ללמוד. גזירה שוה אין אדם. גילוי מלתא אמרינן לפעמים. דבר הבא. דבר שהי׳ בכלל ויצא לידון. דורות משעה. דיו. בין שתחלתו להתמיר. הוא הנותנת. היקש כתבו התוס׳ היקש מפיק מק״ו ופעמים ק״ו מפיק מהקישא. היקש מצינו. הלכה אין למידין מק״ו. הלכות שלשת אלפים שנשתכחו בימי אבלו של משה. הפיכת קל וחומר. ודין הוא. וכי דנין קל וחומר. ומה מי שאין לו. חדא מתרתי. חומרא אם כתובה. חוץ מפנים. טעם בעיקר כתבתי שם דאין מלקין על ק״ו. יוכיח או פירכות. יכול ימכור אדם. בדבר חדש דבור המתחיל הרא״ם. כל שכן. לאו שבכללות. מדאצטרך דרך הגמרא. מה מצינו יבין שמועה. מה מצינו. מוחזקני. מופנה מצד אחד. מלקות על ההיקש או הק״ו ליכא. נגעים כגרים. סמוך אמה מצינו. עבד אתקש לאשה. עונשין מן הדין. עורכי המלחמה. פירכא לא שייכא. פירכא קרי בגמרא לפעמים לבנין הק״ו. פירכת מה לפלוני. צד חמור לדעת. קדש מחול. קולא וחומרא לחומרא. קולא וחומרא מקשינן. קולא חדא מתרתי. רודף אחר חבירו. שלשה מקומות. תנא מלתא דכתיבא בהדיא קתני.

ק״ו עיין מדרש רבה עשרה ק״ו שבתורה בפ׳ צ״ב.

קל וחומר של בריתא זו לא נצרך לפי אותה מסקנא כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם. יבין שמועה דף ק״ה ע״ב. תוס׳ פרק הכונס י״ל דפקו להו מוכי ישאל וכו׳. כדמסיק בפ׳ השואל ולאותה מסקנא לא נצרך ק״ו של בריתא זו. והא דמייתי להו התם היינו מקמי דתיקום מוכי ישאל.

קל וחומר שני מינים יש. גופי הלכות אות תפ״ה כתב הכריתות יש שני מינים ק״ו של נושאים ושל מקומות וכו׳ איכא פרכות מה אריש דינא אז נהפוך הק״ו למקומות ונמלט מפרכת מה ולפעמים אפי׳ בהפוך הק״ו למקומות לא נמלט מהפירכא אלא נהפוך פרכן מה ליוכיח. ודע שמצאתי

עוד

יוצא בראשי אברים והקישא דעברי לעברי׳ מצינן לפרושי למה אמה עברי׳ נקנה בכסף אף עברי נקנה בכסף למה נפרש ההיקש למה העברי׳ אינה יוצאה בראשי אברים אף עבד עברי לא יצא בראשי איברים לבטל הק״ו ולא נקיים ההיקש והק״ו. בשלמא היכא דהאחד סותר את האחר דרך התלמוד תמיד לבטל הקל וחומר מפני היקש או גזירה שוה אבל שאפשר לקיים שניהם מאי איכא למימר. וצ״ע. הכלל העולה מדבריו דהיכא דמצינן לקיים ההיקש והק״ו מקיימינן תרווייהו וכן האמת דאמרינן בגמ׳ אהני ק״ו ואהני ההיקשא. ומה שהניח בצ״ע מתורץ בדברי התוספת דלמיליף כסף בעברי אין צריך מהיקישא דעברי׳. וז״ל התוס׳ דף דבור מוכר עצמו וז״ל בסוף וא״ת ואמאי אצרך הקישא דעבד עברי ועברי׳ לענין כסף ניליף שכר שכיר מנמכר לנכרי. וי״ל דההיקישא דעבד עברי לעברי׳ אצטרך למימר מה עברי׳ אינה יוצאה בראשי אברים. אף עבד ומה עברי יוצא בשש ויובל אף עברי׳. ובזה ניחא דרש״י גבי ההיקש לא כתב ומה עברי׳ יוצאה בכסף דסבר שלא צרכינן היקשא להכי ולא כתב הכסף אלא ברמז לכל יציאותיו.

ק״ו וקצת דיניו משנה ה׳ פ״ב דב״ק ובר״ע ותי״ט ג״י שם דף י״ב ע״א בדיני ק״ו ודי לבא מן הדין בזה חילוקים. הרי״ף וג״י סוף פ״ב דב״ק ועיין הליכות עולם שער ר׳ ריש פ״ב ע״ב על דיני ק״ו. ועיין כללי הגמרא מהרי״ קארו בס׳ יבין שמועה דף ל״ד.

ק״ו כיצד ויאמר ד׳ אל משה ואבי׳ ירק ירק בפני׳ הלא תכלם שבעת ימים ק״ו לשכינה י״ד יום דיו לבא מן הדין להיות כנידון. תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף עיין קרבן אהרן. בחיי פ׳ בהעלותך. שני לוחות הברית תורה שבעל פה דפוס אשכנזי דף ש״ג ע״ב. מטה דן (הנקרא כוזרי שני) וויכוח שלישי ס׳ קס״ד דף פ״ז ע״ב.

ק״ו כל היכא דעבדינן תו לא מצינן למיסמך אמה מצינו מהרריב״ל ס״א דף ל״ב ע״ב.

ק״ו כשעושה ופרכינן פלוני יוכיח שאף שיש לו זאת החומרא אין לו מה שאתה רוצה ללמוד איכא למידק לכאורה יעשה מה מצינו שאינו מכח קולא וחומרא. ולא שייך יוכיח. ואין לומר דאפ״ה כיון שיש מלמד אחר בהפך מצי למיפרך מאי חזית דילפת מהאי מלמד ליליף מאחר. וזה אינו קושיא דהא תינח כשהלמד הראשון לקולא דמצית למפרך ניליף מפלוני לחומרא ותו לא מצית למימר ניליף מפלוני המלמד לקולא דבשלמא כשהמלמד הוא מכח ק״ו ומה פלוני שאין לו זאת החומרא מ״מ יש לו חומרא שאני רוצה ללמוד הלמד שיש לו אותו חומרא אינו דין שיש לו זאת החומרא שפיר קאמר פלוני יוכיח אפילו לקולא שהרי מקשה לו אתה באת מכח חומרא פלוני הרי פלוני יוכיח שהוא מגלה לנו שאין זאת החומרא גורמת הדין אבל אם היה בא בתחלה ללמוד מכח מה מצינו במלמד פלוני שיש לו זאת החומרא בלי טעם ק״ו היכי שייך לומר פלוני יוכיח שיש לו זאת הקולא ותלמוד קולא כללא הוא בכולי׳ תלמודא קולא וחומרא עבדינן לחומרא. וא״כ שם פ״ק דבעי למיליף ביאה באשה ק״ו מיבמה ופריך אמה תוכיח ומאי פרכא ליליף אשה מיבמה במה מצינו בלי ק״ו ולא היה שייך למפרך אמה תוכיח שיוצאה בכסף דאנן לאו מכח כסף קאתינן אי ילפינן מאמה הוא קולא דאינה מקודשת בביאה. הגם דאפשר לומר דהתם נמי מאי דמקודשת בכסף ולא בביאה הוא חומרא שאם קדש בביאה וקבלה קידושין של כסף מאחר תפסו אותם. ובעין זה כתבו התוספת שם במתניתין ד״ה. ב״ש אומרים בפרוטה. אמנם יש הרבה בגמ׳ שעושה ק״ו לחומרא ופריך פלוני יוכיח לקולא ומאי פירכא ליעבד מה מצינו. וליבא יוכיח. ואין לנו בזה אלא מ״ש מהר״י קארו דלא עבדינן מה

מצינו

בגדי כהונה דמלתא דאתיא וכו׳. אבל למ״ד דורות בכהן הדיוט לא אמרינן מלתא דאתיא כו׳ פסחים דף ע״ז ע״ב לר״א דם אעפ״י שאין בשר. והפסוק והבשר תאכל אצטרך ומלתא דאתיא וכו׳, ושם דף י״ח ע״ב משקים הבאים מחמת שרץ, אינם עושים כיוצא בו, ואע״ג דהוא ק״ו טרח וכתב קרא. חולין דף קי״ח ע״ב דרשינן יטמא כו׳, לרבות כו׳. ואע״ג דהוא ק״ו משום דמלתא דאתיא וכו׳. זבחים דף נ״ב ע״א תוס׳ ד״ה מי שאין. דמלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב קרא. ב״מ דף כ״ז ע״א תוס׳ ד״ה שה דאבידה קשיא דהוא מיותר מק״ו דשור מגיזות זנבו, והקשו בתוס׳ ניחא דמלתא וכו׳, שם דף צ״ד ע״ב משנה א׳, פ״י דכלים. בתי״ט בפסוק וכל כלי פתוח מרבה כלי גללים ואע״ג דהוא ק״ו מלתא דאתיא וכו׳. נדרים דף ג׳ ע״א. הר״ן ד״ה לנדור נדר. גופי הלכות אות שכ״ט מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב קרא. מצינו מחודש דאפי׳ דההוא מלתא דטרח וכתב אינו המלתא דאתיא בק״ו מהמלמד אלא טרח קרא וכתב לנו המלמד שני פעמים כדי שתאמר מכח אבל אינו ענין שדינן חד קרא אמלמד וחד הלמד פרק היו בודקין גמרא ותרתי בנסקלין למה לי לר׳ שמעון חד לאתוייא נשרפין באם אינו ענין ולרבנן לנשרפין לא בעי קרא דאתי בק״ו דנסקלין תרתי בנסקלין למה לי. ומשני לעולם דאף לרבנן חד נסקלין באם אינו ענין פרש״י נשרפין וכי תימא תיתי בק״ו לאו קושיא הוא דמלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא. זהו חדוש נפלא דכל טרח וכתב לה קרא היינו דאי לא כתב קרא ללמד בהדיא פעמים שלא היינו יכולים להביאו דמכח ק״ו אולי היינו מוצאים פירכא לכן טרח הכתוב לכתוב הלמד בפירוש וזהו חדוש דטרח לכתוב המלמד שני פעמים כדי שתאמר מכח אם אינו ענין למלמד תנהו לענין ללמד. הליכות אלי אות תקמ״ט מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב קרא אפי׳ למ״ד היכא דמפריך ק״ו לא אמרינן דיו לא אמרינן לדידי׳ מיהו מצינן למימר מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב קרא. תוס׳ דבתרא דף קי״א ע״א. כללי גמרא למהר״י קארו על הליכות עולם בספר יבין שמועה דף מ׳. אימתי אמרינן מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא. משנה ג׳ פי״ב דזבחים תיו״ט. דבר הבא מקל וחומר טרח וכו׳. ק״ו אהני.

ק״ו דורש לפעמים ואינו מדאורייי׳ אלא מדרבנן, כ״כ הרא״ם פ׳ משפטים ד״ה שארה אלו מזונות וז״ל דלראב״י מזונות דרבנן דסובר דבריתא דמכילתא דקתני לראב״י דנזונית מ״ן ק״ו הוא אינו אלא דרך אסמכתא דומיא דק״ו דמגלה. לחרות אמרו שירה. ממות לחיים לא כל שכן. ואמרו מגילה הוא דרבנן. גופי הלכות אות תצ״א.

ק״ו דורש לפעמים ואינו ק״ו גמור, יבין שמועה כלל שב״א ועיין. כלל מהרר״י קארי״ו על הליכות עולם. ספר יבין שמועה דף ל״ד.

קל וחומר דורש תנא אחד בין מק״ו ולא דנפקא לא מק״ו אלא שהקל וחומר גילה לנו לדרוש הפסוק באותו ענין יבין שמועה כלל שע״א.

ק״ו דנין להטיל על הלמד איזה חומרא שנמצאת במלמד אבל להעדיף עליו יותר מהמלמד לא ואעפ״י שהלמד חמור בערך המלמד והיינו דקאמר בכל דוכתא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. הליכות עולם שער ד׳ ע״ב ד״ה אין דנין ק״ו ושם כמה דינין דיו.

ק״ו דרבנן מדאורייתא אין דנין. משנה ז׳ פ״ח דטהרות בר״ע.

ק״ו דרשינן אע״ג דאיכא עיכובא כללי גמרא למהרר״י קארו על הליכות עולם. בס׳ יבין שמועה דף מ׳.

ק״ו והיקש פעמים אמרינן דאתי הקישא ומבטל הקל וחומר. גופי הלכות אות ת״ץ. וכתב מהר״ם פ׳ משפטים ד״ה יכול העברי יוצא בראשי אברים ז״ל בסוף דבריו וא״ת כיון דמק״ו דעבד כנעני איכא למילף שהעברי

יוצא

אות י״ג אין דנין ק״ו מהלכה כתבו בעלי הכללים הוא הדין לי״ג מדות. דע דבהיקש מצאתי מחלוקות מכות דף י״א ס״ת שתפרו בפשתן פליגי בה ר׳ יהודה ור׳ מאיר חד אמר כשר. וחד אמר פסול. מאן דאמר פסול דכתיב למען תהי׳ תורת ד׳ בפיך. ואיתקש כל התורה לתפילין מה תפילין הלכה שתופרין בגידין אף ספר תורה כן ומאן דאמר מותר כי איתקש למותר בפיך. להלכותיו לא. ואפשר לומר דאפי׳ מאן דסבר התם דאתקש אף לדבר שהוא הלכה הוא מטעם דכיון דעל כרחך אתקש א״כ מתוך הכלל דקיי״ל אין היקש למחצה דהא אתקש למותר בפיך שהוא פסוק אתקש נמי אף לדבר שהוא הלכה למשה אגב גררא. אבל כשאין ללמוד מההיקש אלא דין אחד והוא הלכה כולי עלמא מודו דאין דנין. והוא על דרך שאמרו בכמה דוכתי ע״כ הקשן הכתוב. גופי הלכות אות י״ד. אין דנין ק״ו מהלכה כבר כתבנו דה״ה לי״ג מידות. וכ״כ רש״י ז״ל. שבת דף קל״ב. וצ״ע הלכה קידושין גבי הענק דפריך נילף ריקם מעולת ראי׳ בגז״ש כתבו שם התוס׳ ז״ל דעולת ראי׳ הלכה. גופי הלכות אות ט״ז. אין דנין ק״ו מהלכה. משנה דנזיר ספ״ז ובעי בגמ׳ אבעיא להו עצם כשעורה הלכה ורביעית דם ק״ו. ולפי זה הצד נפקא מינה דאין דנין ק״ו ללמוד דין אחר ממלמד אחר שאין כתוב בו הדבר בפירוש רק בהלכה או דילמא הלמד שהוא רביעית דם חומרתו שאתה למד בו האחרת מעצם כשעורה הוא הלכה אבל עצם כשעורה שמגלה הוא קרא. וכתבו התוס׳ דכפי זה יהי׳ הפי׳ אין דנין ק״ו מהלכה מכח חומרא שיש במלמד שאותו חומר הי׳ הלכה למשה לא נעשה ק״ו ופשטו ת״ש דעצם כשעורה שהוא המלמד הוא ההלכה ואיכא לספוקי בעלמא מאי ניחא כשחומרת הלמד הלכה דאיכא למימר דאע״ג דהכא פשטו שהמלמד הלכה היינו חשוב דהכי הוה מעשה בהא והי׳ נראה לכאורה לומר מכח סברא דדוקא כשהמלמד כמו הכא אמרינן אין דנין ק״ו מהלכה אבל כשהלמד חומרתו הלכה איכא למימר דנין משום דדל מהכא שלא היה חומרא בלמד הי׳ יכול לפשוט הדין מהמלמד בבנין אב כמ״ש דבכמה דוכתי דעביד ק״ו וסמך אמה מצינו. אמנם תפשוט בעיין ממ״ש רש״י שבת דף קל״ב וז״ל אין דנין ק״ו מהלכה שלא ניתנה תורה שבעל פה לדרוש בי״ג מדות א״כ הא קמן דאף כשהלמד חומרתו הוא הלכה לא מצינו למימר דל מהכא חומרא ונילף מה מצינו דכיון שיש לו חומרא דשייך בדבר הלכה למשה אין דנין בק״ו ופעמים דיש פירכא במה מצינו ולא בק״ו. וכמה חילוקים יש בין מה מצינו לקל וחומר. ומקצתם כתבתי בספר יבין שמועה. הליכות עולם שער ד׳ פ״ב ד״ה אין דנין ק״ו מהלכה. עצמות יוסף דף קי״ד בכלל אין דנין ק״ו. ובנין אב. והלכה. יש חדוש אחד מדברי תוס׳ פ״ק דחולין ד״ה פרה שהוא כשרה בשחיטה.

ק״ו אין דנין מדבר שהוא הלכה למשה מסיני, עיין. אין הנין דברי״. יוכית מהלכה אין דנין.

קל וחומר בתר דיליף דבר בק״ו מצי למיליף למילתא אחרינא במה מצינו אע״ג דהוי ממונא מאיסורא הר״ן פ״ק דקידושין דף תרל״א ע״ב, גופי הלכות אות ע״ה.

ק״ו דבר דאתיא מק״ו טרח וכתב קרא, שבת דף קל״א ע״ב תוס׳ ד״ה או מעומד. סנהדרין דף מ׳ ע״ב לרבות מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא. בכורות דף נ״ד ע״ב תוס׳ ד״ה אמר. קידושין דף ד׳ ע״א וכו׳. סוטה דף ג׳ ע״א תוספת ד״ה לא נישנית. שם דף כ״ט ע״א לר״ע וכו׳. מלתא דאתיא בק״ו טרח וכתב קרא. והדשינן ו׳ דנטמאה לתרומה ולכהונה. שבת דף כ״ח ע״ב תוס׳ ד״ה אתיא ק״ו דתחש טמא הי׳ ואיצטרך קרא למעט עור בהמה טמאה בשרצים אע״ג דהוא ק״ו מנגעים דמלתא דאתיא כו׳. יומא דף מ״ג ע״א, אע״ג דפרה לדורות צריך כ״ג אפ״ה צריך קרא דבעינן

בגדי

קישואין ודילועין קרויים הפרי עצמו של הקישואין והדלועין, ומקשאות ומדלעות קרי כל האילנות כך פירש"י במס' פסחים דף ו' ע"ב.

קישיאין למה נקרא שמה כן מפני שקשים לכל גופו כחרבות ומסיק דברברבי קאי ע"ז פ"ק דף י"א. י"ט. ופ"ב דף ק"ט. ברכות פ"ב דף נ"ז. אבל זוטרי יפין.

קישואין עיין קשות עיין.

קלא דלא הוחזק בב"ד לאו קלא הוא. נ"י פ"ח דב"ב דף רכ"ג ע"ב.

קלא דלא פסיק היינו שעמד יום וחצי. פ"ב דיבמות כר"ע וה"מ דלא פסיק ביני ביני. שבאותו היום וחצי לא פסקו עליו מלומר בו. אבל פסקו עליו נמי ופסק מחמת יראה לית לן בה. ולא אמרן כדפסיק ביני ביני דלא מקרייא קלא דלא פסק אלא כגון דלא נבט אבל הדר נבט לית לן בה. גמ' דיבמות פ"ב דף כ"ה. מ"ק פ"ג דף י"ח. אלפסי ונ"י פ"ב דיבמות דף כ"ח ע"א. ש"ע אה"ע סי' י"א. גמרא דיבמות פרק כיצד דף ק"ה ע"א. שטה ח'. תוס' הא בקלא דלא פסיק ודברי הגמ' מהרריב"ל. ספר ב' סי' ו'. אדם אינו נחשד. ממזר ליכא. בשם משפטי שמואל ק"ט. סוטה כשם. ע"ד אחד נאמן. עדי כיעור בענין אשת איש. קול אינו. קול. קלא דלא פסיק יצא עליו שהוא חשוד. ב"י ח"מ סי' ל"ד. זונה האסורה לכהן. קול הברה דלא. עדי כיעור. עד מפי עד צריך.

קלע"א שקורין גאריפולו שהן עומדין לאכילה ונותנים בתבשיל שכר לצאת מידי ספק יברך על ריח בורא מיני בשמים. ולא על אכילתם דברי שמואל. תש"ו. שס"ה.

קלה שבקלות עשתה בנה הקטן מבנה הגדול. אשה אחת באת לפני רב חסדא לקבל דין ולשוב בתשובה ואמרה קטן שבעוונותיה הולידה בן מבנה הגדול. ע"ז פ"ק דף י"ז.

קל וחומר אדם דן מעצמו ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו. משנה ו' דנדה פ"ב. הליכות עולם שער ד' פ"ב ד"ה. גזירה שוה.

קל וחומר. אהני לענין הבלעת פירכא ולא במה מצינו דלא שייך בי' הבלעה כלל צ"ו. יבין שמועה.

קל וחומר כי איכא פירכא אריש דינא משנין הק"ו למקומות. אבל במה מצינו לא כלל צ"ז. כלל צ"ח ק"ו אהני במילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא מה שאין כן במה מצינו.

ק"ו אהני לפירכא צד חמור דלא פרכינן בקל וחומר מה שאין כן במה מצינו כלל צ"ט.

ק"ו אהני לענין דמאי דאתי בק"ו ילפינן בפירוש ולא במאי דאתי במה מצינו. יבין שמועה כלל ק'.

ק"ו אימתי מבטל היקש כללי גמרא. למהר"י קארו על הליכות עולם ביבין שמועה דף מ"ה ע"א.

ק"ו אין דנין לעקור דבר מן התורה. והדן חייב נידוי. ש"ע יו"ד סי' של"ד סעיף מ"ד. אבילות בפורים אינו.

ק"ו אין דנין מדבר שהוא הלכה למשה מסיני. משנה ד' פ"ז דנזיר, וכר"ע. סוטה דף ק"ח ע"א תוס' ד"ה אינו דין ר"ה דף ט' ע"א תוס' ד"ה ור' ישמעאל. שבת דף קל"ב ע"א רביעית דם ק"ז. ואין דנין ק"ו מהלכה. פסחים דף פ"א ע"ב רביעית דם ק"ו. ואין ק"ו מהלכה. נזיר דף נ"ז ע"א ובתוס' שם ד"ה עצם כשעורה. מהרר"א מזרחי ח"ב תשובה ד'. ב"י יו"ד סי' שע"א תשובות יד אליהו סי' מ"ט הטעם. חוות יאיר תשובה קצ"ב. גופי הלכות

והוכחתי למעלה מילי מילי קתני וראני כמו״ש והוכחתי למעלה משאר פוסקים דלא משגחינן כלל ברוב כו׳. ובאמת זו היתה כוונתי בדברים אלו. אלא שלרווחא דמילתא ולמען יתאמתו הדברים אומר דהא ראי׳ שלא יכילו דברי אלו פי׳ אחר שהרי באותו פרק באותו מקום כתבתי והא ראי׳ דבנ״ד גם הוא יודה שהרי בסי׳ ר״ד הרחיב ביאורו במחלוקתו על הטור עם חבירו בההוא דהומלתא שהבאתי לעיל ומשמע שכ׳ שהוא מסכים לזה. ע״כ. ואם איתא למה לי עוד להביא ראי׳ ע״ז ממשמעות דבריו שם בסי׳ ר״ד כי שלמדתי שם מכ״ש בשאר מינים ואם להוסיף בראיות באתי הי׳ לי לכתוב ועוד ראי׳ וכו׳. דאז הי׳ קאי אשלמעלה הימנו אלא שכ׳ שם כת״ר וז״ל ואני בעניי בבל יראה ובבל ימצא דמשמעות אשר חשבת להוציא מדבריו ע״כ. ואני בעניי אומר דיראה וימצא בגבולי ולא אעבור עליו בודאי שהרי לא מכללא אתמר אלא בפי׳ אתמר שכ׳ שם בסי׳ ר״ד ס״ק י״ד וז״ל ובזה נבאר דברי הטור במחלוקתו עם חביריו דזה פשוט אם בא לתקן דבר ונותן בו בשמים כתושים ועיקר אכילו הוא הדבש שאינו מברך כ״א על הדבש והבשמים טפלים לו. ואם עיקר האכילה הוא הבשמים כגון שיש מהם הרבה ומרקחם בדבש פשיטא שמברך כברכת הבשמים. והיינו הומלתא דבגמ׳ שזכרנו כי פליגי הטור וחביריו באם עושה אכילה מן וורדים או כיוצא מהם וכו׳ עכ״ל. הנך רואה בעיניך ומשם לא תוכל לזוז שממשמעות דבריו שם משמע שהוא דומה לזה כאשר כתבתי שהרי בתחלה הורה בפשיטות דאזלינן בתר מה שהוא עושה עיקר האכילה ואח״כ בנה יסוד הוראתו זאת על מחלוקות הטור ע״כ דבריו שהוא מכוון לסברת חביריו של הטור אשר הטור עצמו ביטל דעתו מפני דעתם. ועוד דבלא זה נמי נראה שהוא מסכים לזה. מדלא פליג אפסק מוהרי״קא שפסק שם דאזלינן בתר העשבים והוורדים. וזה כלל גדול בפוסקים דשתיקה כהודאה דמיא. ומדראה דבריו ולא פליג עלי׳ ש״מ כוותי׳ ס״ל וכמ״ש בעל כנה״ג בכללי הפוסקים אות ל״ח ואות ע׳ יוע״ש.

ומה שסיים בדבריו אלא סוף דבר הכל נשמע דעל הקוקולא״טא גם לפי דבריך מברכים עלי׳ שהכל וכו׳. כבר כתבתי דלא דרכי דרכיו ולא מחשבותי מחשבותיו. ואני לא כן אדמה ולבבי לא כן יחשוב לברך על הקוקולא״טא שהכל אלא בפה״ע כאשר יצא מחולשת וקוצר עיוני הקל ומן הטעמים שכתבתי ואין צורך לחקור ולכפול דברים כי לאו ממהדורי זיל מילי אנא. מ״מ לענין מעשה לבי נוקפי ודברי לא יהיו כ״א להלכה אבל לא למעשה כיון דבברכת שהכל יוצא בה אליבא דכ״ע. ותו לא מידי בהך שמעתתא. והנ״ל ע״כ כתבתי. ועיין בספר בני חייא להר״ח אלגזי׳ על א״ח סי׳ ר״ד בהגהות הב״י אות א׳ ז״ל לדעת הרא״ש בתשובה שהביא שם הר״ן וכו׳ א״כ כיון שהק״אווי מבשלין אותו לשתיה לאו כאוכל דמי ואפשר שע״ז סמכו העולם לברך שהכל על הקאווי וכו׳ עכ״ל דון מינה לקוקולאטא.

ואני הצעיר המחבר לא חששתי עוד להשיב אמרי אליו כיון שגם הוא למעשה מסכים לברך שהכל. כיון דמידי פלוגתא לא יצאנו. מה לי לאבד זמני על פסק הנכתב להלכה ולא למעשה.

קיק עיין. (לענ״ד צ״ל: עיין שמן קיק).

קירוד וקרצוף מה הם. אלפסי פ״ב די״ש דף ר״פ ע״ב. משנה ת׳ ר״ע ות״ט. ש״ע א״ח סי׳ תקכ״ג. סעיף ק׳ אין מגררין בהמה ביו״ט.

קירי קירי אמרה סומא. אמרו.

קיר מאי קיר. עיין מי כהחכם.

קיר נטוי. עיין עונותיו של אדם עיין.

שאנו נוהגים אפשר שאחר שראו שנתפשט המנהג זה ברוב העולם. כשנוטעים אותו אדעתא דרוב העולם נטעי להו. ומעתה מה שעלה בדעתו להשוותו למ״ש מוהרי״ק שורש מ״ג בדין הענבים שמבשלים אותם ועושים מהם הקונפ״וטו דמברכים עליו שהכל אין ספק דאין זיווגם עולה יפה כלל לפי הטעמים אשר כ׳ שם באו נדון שהרי לפי טעם הראשון שכתב שרוב העולם אוכלים יותר ברצון הענבים כברייתן חיין יותר מאותו קונפ״וטו ליתי׳ בנ״ד שודאי רוב העולם הם האוכלים הקוקולא״טא מרוסקת במים ע״י בישול כידוע.

וכן מ״ש שם דלא נטעי להו אינשי אדעתא דהא קונפ״וטו לא שייך כלל לנ״ד דהתם שאני שאין נוטעים הענבים אדעתא דלמעכם ולבשלם כלל, אבל בנ״ד דאף לפי דבריו נטעי לי׳ אדעתא דלטוחנו לעשות ממנו לחם. כבר כתבתי דאף דלא נטעו לי׳ אדעתא דלשתותו לית לן בה. ומעתה יורו נא המורים ויגידו המעיינים אם האמת אתי במה שאמרתי פעם ושתים דשפיר שייכי ושייכי לנ״ד כל הדינין והנפקותות אשר הוציא מ׳ הפוסק משי״ח מתשובות הרא״ש הפך ממה שעלה בדעתו.

ברם מ״ש בד״ה אמנם אחרי הדברים והאמת האלו כו׳. הדין עמו וכדבריו כן הוא דבה׳ המינים כל שהם באים לאכשורי אינם בטלים וכמו שמוכח מדברי הפוסקים האמנם יאמנו נא דברי כי חי האמת אשגרת לישן הוא זה וסירכיה דשאר מינים נקט ואתא.

ומה שכ׳ בד״ה ומ״ש עוד בד״ה ומה שהשיג וכו׳. ואע״ג דלפי דרכך יש לחלק בין מילתא דנטעי לי׳ אדעתא דהכי וכו׳ מ״מ כבר הראיתי לך כי הקאק״או לא נטעי לי׳ אינשי אדעתא דלשתותו כן הוא האמת דלפי דרכו ולפי דרך כל הפוסקים צריך ומוכרח הוא לחלק בכך וכיון שכן לא הוה לי׳ למינקט ואע״ג דלפי דרכך יש לחלק וכו׳. כאלו הוא דרך אשר אני לבדי דרכי בה ולא דרכי דרכיו. כיון דבחילוק זה כל הדברים עולים בקנה אחד ואין בהם נפתל ועקש. וגם אני הפעוט כבר הראיתי למעלה שאף דלא נטעי לי׳ אדעתא דלשתותו ולית לן בה ולא אכפת לן כלום דכיון דנטעי לי׳ אדעתא דלמעכו ולכתשו זה הוא העיקר והשורש.

ומ״ש עוד שם בא״ד ועוד כ׳ תה״ד גם הוא גזר אומר שאם נתמעך הפרי לגמרי שביטל חשיבתו אפס כי הוצרך לברך על הלטוויר״גא שהכל. ואדוני חכם לשפיל לסיפי׳ דדינא ויראה שכדבריו כן הוא שלא אמר דבריו אלא כמסתפק. ולא גזר אומר בהחלט גמור שהרי כתב בסוף דבריו וז״ל ואעפ״י שאין אלו החילוקים ברורים לו מ״מ לא יעשו אלא ספק בדבר וכל היכא דאיכא ספיקא בברכה ראשונה מברך שהכל עד כאן. הא קמן שלא אמר דבריו אלא מכח ספק לא מכח חילוקים ברורים. ומה שיש לתמוה בזה הוא שמעכ״ת בדבריו הראשונים הסכים לזה שכ׳ וז״ל וכן סיים בעל תה״ד הנ״ל ואע״ג שהכיר שם הוא וידע דאף החילוקים אשר חשב לחלק מסברתו ברורים אצלי מ״מ די לי והותר לעשות ספק ברכה ולברך ברכת שהכל על הלטוויר״גא הלא הפוטרת את הכל עכ״ד הרי שהודה שמה שהוצרך התה״ד לברך על הלטוויר״גא שהכל הוא מכח ספק וא״כ קשי קראי אהדדי.

ומ״ש בד״ה ועל מה שאמרת וכו׳ אין צורך להשיב אמרים אליך וכו׳. וגם אני כמוהו לא אצטרך להשיב אמרי אליו עוד בדבר הזה שהרי עם מה שדחיתי למעלה דבריו מבואר כי לא דרכי דרכיו ולא מחשבותי מחשבותיו לברך שהכל על הקוקולאטא. ודיחוי מעיקרא הוי דיחוי. והשיג על דברי וכ׳ וז״ל ומ״ש עוד וכו׳. אמר הכותב איכא למידק הכא וכו׳. אמר הכהן הדיוט אגב חורפי׳ לא דק אחרי המחילה שהרי מה שכתבתי דפשיטא ופשיטא דבנ״ד גם לסברת המג״ד מברכינן עלי׳ בפה״ע וכו׳. וכמו״ש

והוכחתי

או במשקה שיש במדינות רוסיא שקורין בארש"ט אין לברך עליהם כמו על הירקות אלא כפי ברכתו של המשקה. וכיון שיש לו עוד טעם שלו וכו'. עכ"ד הרי גילה דעתו בהדיא דעל המרק דבי' אנן קיימין אין לברך עליו כ"א שהכל. ומעתה אין ספק שמעכ"ת ברוחב שכלו יודה שלא קרה לי כדרך שקרה לההוא קסמא כיון דלא נגע ולא פגע כלל לעניינינו ולא עוד אלא שיש להביא ראיה לזכות לענין המרק דבי' איירינן וכמ"ש אלא דאכתי לא תעזוב נפשי לשאול מי הגיד לי' למר דבכבוש מעת לעת דוקא קא מיירי דאפשר שלא אמרו אלא דכבוש מכמה ימים גם לפי דרכו שהרי לעיל מזה פירש כת"ר דברי הרב"י שאמר דאפשר שאם שראו הסילקא במים בלא בישל אם נתן הסילקא טעם במים מברך על המים בפה"א דמטעם כבוש נגעו בה שהוא כמבושל ואפ"ה כתב כאן דאה"נ דאם שראו הפרי במים כמה ימים כל שעדיין לא נפק טעם הפרי במים לא מברכינן על המים רק שהכל. הא קמן לפי דרכו דאף בדברים דאמרינן בהו כבוש ה"ה כמבושל אפשר שלא יוגמר תיקונו אף בכיבוש מכמה ימים לכל כמה שלא קלטו המים טעם הפרי אין מברכין עליהן רק שהכל. וא"כ אמור מעתה דגם מה שאמרו דבכרוב ובלפת כבוש שלהם הוא כמבושל לא אמרו אלא כשנגמר תיקונן עד שראוים לאכול כאלו נתבשלו. ואה"נ שאם נכבשו כמה ימים ולא נגמר תקונן לא מברכינן עליהם כ"א שהכל וכיון שכן קושיא אין כאן תפיסה אין כאן שהרי כתבתי כמה טעמים דבזה אני מודה ומעולם לא עלתה על דעתי לחלוק בזה.

עוד כתב בד"ה ועל מה שאמרת וז"ל אמר הכותב גם בדברים אלו איכא פירכא עצומה וכו'. עד אבל כדמעיינינן שפיר בהאי עובדא נראה בבירור ששקדי הקאק"או אינם כן עכ"ד אמר הכתן הדיוט זה הוא ודאי מחלוקות במציאות שהרי באתרא הדין ובכל אתר ואתר אשר שמענו שמעם לא ראינו ולא שמענו מי שיאכל שקדי הקאק"או כאשר הם מבלי תערובות הסוקר אם לא אחד מעיר ושנים ממשפחה ואותם אנשים בטלה דעתם אצל כל אדם ומה גם שגם אותם האנשים שאוכלים אותם אינם אוכלים כ"א שנים שלשה גרגרים ולא יותר. ואם סמך עצמו אמאי דכתב אחר זה ולא עוד אלא וכו'. דאינשי המריק"א לא אוכלים אותו כאשר הוא מבלי תערובות וכו'. לא הוה לי' למינקט בהאי לישנא דמשמע דתרתי נינהי אלא שגם בדבריו אלה יש לי להשיב עליהם כמו שיבוא בסמוך בס"ד.

וכתב עוד בא"ד וז"ל. ולא עוד דלא נטעי להו אנשי המריק"א אדעתא דהכי לשתותו אלא וכו'. יען וביען יושבי מקום ההוא אינם אוכלים כ"א לחם הקאק"או וכו' עכ"ל. לא ירדתי לסוף דעתו בזה שהרי אף אם נניח כדבריו שאנשי המריק"א לא נטעי להקאק"או אדעתא דלשתות כמו שאנו נוהגים מה יושיענו זה הרי מכיון דנטעי לי' אדעתא דלעשות ממנו לחם אין לך דבר דנטעי לה אדעתא דלכתשה ולמעכה גדולה מזה וכיון דהרשות נתונה ביד כל אדם לכתשו ולמעכו ולא הפסיד משום כך ברכתו אין אנו אחראין לאנשי המריק"א לאוכלו כמו שהוא כאשר הם רגילים לאוכלו אלא איש הישר בעיניו יעשה ולדידן מיהו הסוקר והמים באים להכשירו כיון שאין אנו אוכלים אותו מבלי תערובות זה. וכן מסתברא שהרי דין מרקחת הפירות שכתבו הפוסקים דהפירות עיקר ומברכים עליו ברכת הפרי. משום דנטעי להו אדעתא דהכי מי לא עסקינן נמי בין שיאכלו אותו המרקחת חי או מבושל או מרוסק במים וכיוצא ואפ"ה לא איכפת לן דכיון דנטעי הפירות אדעתא דהכי לא שנא. הכי נמי כיון דנטעי לקאק"או אדעתא דלמעכו ולכתשו לא שנא בין אם יאכל אותו כמו שהוא או ע"י שתיה. ומה גם שהאמת אתי הוא שאף אם נאמין כי יסופר שבתחילת נטיעת אילני הקאקאוי לא היתה כוונתם לנטעם אדעתא דלשתותו נמי כמו

שאנו

בזה והוא כי מתוך דברי מעכ״ת נראה שמודה שיש יתרון לדבר הנעשה ע״י האש מדבר הנעשה ע״י כבוש שכתב וז״ל אבל אה״נ דאם שראו הפרי במים אפי׳ כמה ימים כל שעדיין לא נפיק טעם הפרי במים אין מברכין על המים רק שהכל עכ״ד הרי שהודה שאפשר שיהי׳ כבוש במים כמה ימים ולא יכנס טעם הפרי במים משא״כ במבושל שאחרי אשר יקרא בשם מבושל כבר קלטו המים טעם הפרי.

בד״ה ומ״ש עוד וז״ל וכו׳. ואדוני חכם וכו׳. וכבר כתבתי בראשונות דהב״י לשיטתי׳ אזיל שאינו מחלק בין שרי׳ לבישול ולכך נקיט בלישני׳ והרא״ש כתב שאם נכנס טעם הפרי במים דמשמע דשנים הם. אמנם מלשון הרא״ש גופי׳ בפי׳ כ״מ שנקט בזה הלשון ואפשר שאם בישל הפרי ונכנס טעם הפרי במים לא קשיא כלל ומיושב הוא לפי דרכינו. ודו״ק. ומ״ש עוד שם ויותר בפירש גילה לנו דאין חילוק ביניהם וכו׳. אין שום יתרון לדין זה מהקודם כלל. וכפירושי שם יכולנו לפרש כאן למעיין היטיב.

ובד״ה ומ״ש תו ז״ל גם הלום. וכו׳. אבל אה״נ דאם שראו הפרי במים וכו׳. אם זו היתה כוונתו בראשונות אין ספק שהעיקר חסר מן הספר שהרי לא הוה לי׳ לתלות הדבר בכבוש הרי הוא כמבושל כיון שהכל תלוי בטעם ומטעם זה אף שעיינתי פעם ושתים דברי הע״ת לא מנעתי א״ע מלהשיג על דבריו כיון דגם לדידי׳ קשיא דלא הוה לי לתלות הדבר במעת לעת ומטעם כבוש כיון דלאו בזה תליא מילתא כ״א כטעם כדלעיל.

תו פתח ואמר אמנם מה שטרחת כמה טרחות ויגעת כמה יגיעות להוכיח מדברי הפוסקים חדשים גם ישנים דלא בכל דוכתא אמרינן כבוש ה״ה כמבושל. נ״ל אשר קרך בדרך זה כאשר קרה לההוא קסמא דהוי קסים בפ״ז דגיטין אפס וכו׳. חס לי׳ לזרעי׳ דאבא להיות קוסם קסמים כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. ומה דתחתותי הייתי יודע אבל מ״מ לא מנעתי א״ע מלטרוח להוכיח משאר פוסקים דלאו בכל דוכתא אמרינן כבוש ה״ה כמבושל כאשר ראיתי דלא דמי כלל, וצריך לחלק בין כבוש לכבוש שהרי מה שטרחתי להוכיח מדברי הפוסקים דלאו בכל דוכתא אמרינן כבוש ה״ה כמבושל. לא אמרתי אלא על המים הנתנים בכבישה שלא נאמר שע״י שריית הפרי במים מעת לעת יקלטו המים טעם הפרי כמבושל ע״י האש לברך עליהם ברכת הפרי. אמנם הכבוש אשר דברו בו המג״א והמג״ד והש״ט הוא לתקון הדבר בעצמו לא לתקן אחרים כגון הכרוב והלפת אשר הם מאותם הדברים שהם טובים מבושלים יותר מחיים שכשהם חיים ברכתם שהכל ומבושלים בפה״א. בזה הוא דאמרו שככבשתם מעת לעת ותקנן את עצמן ויהיו ראוים לאכול כאלו נתבשלו. ובזה ודאי מודינא דבכבוש מעת לעת אפשר שיהיו ראוים לאכול כאלו נתבשלו ממש ומאחר שכן במקומי אני עומד ולא הדרי בי ממ״ש שאין כח בכבוש מעל״ע דוקא להוציא כל תמצית הירקות או הפרי במים כאלו נתבשל ע״י האש אמנם בכבוש מכמה ימים כבר כתבתי פעם ושתים דשנים הם ושפיר אפשר שיוציא כל תמצית הירקות או הפרי במים כאלו נתבשל ע״י האש וחלוק זה מבורר הוא לכל מעיין. ואין ספק דשלא כדין תפס עלי ושפיר אמינא כדאמר רבא על רב ששת גברא קחזינא ותיובתא לא קחזינא. האמנם לא אוכל להתאפק מלכתב מ״ש שם המג״ד אשר מיני׳ נסתייע מר באותו פרק באותו מקום על דין הלפת וז״ל הלפת וכו׳ מבואר בתחלת סי׳ זה. ומ״ש דמבושל או כבוש וכו׳ היינו אם רוצה לאכול הלפת עצמו אבל המרק שלו נתבאר בס״א ע״כ. ומ״ש שנתבאר בס״א ט״ס הוא לפ״ד וצ״ל בס״ק ה׳ דשם כתב וז״ל ולפ״ז נ״ל אם בישל ירקות בחקום

או

גם לתירוצו שתירץ וכיון שהם קשים אפשר שאין מוציאין כל תמציתן כמיא דסילקא. אחרי המחילה לא נתישב אצלי שהרי עינינו הרואות שמתמעכים השעורים בתכלית המיעוך עד שנעשים דייסי לא יוציא כל תמציתו במים ובר מן דין אין תירוצו זה סופו להתקיים. יען וביען הפך מזה מוכח בפסחים גבי האי דאין לותתים את השעורים בפסח. ופסקו הרמב"ם להלכה בפ"ה מהל' חמץ ומצה וז"ל אין בוללין את השעורים במים בפסח מפני שהם רעים ומחמיצים במהרה עכ"ל. הרי לנו בפירוש הפך מדבריו שכתב שהשעורים הם קשים.

ומ"ש עוד באותו דיבור וז"ל ואם במי השעורים שהם ע"י האש אפ"ה אמרת דאינו נכנס ממשות השעורים כ"א מעט א"כ בשכר שעורים שהוא בצונן. ע"כ צריך אתה לומר שאינו נכנס במים ממשות השעורים כלום. וזה אינו וכו'. עכ"ל. הוא ודאי ליתא דמעולם לא חשבתי ולא עלה על דעתי לומר שבשכר שעורים שהוא בצונן אינו נכנס במים ממשות השעורים כלום שהרי הרואה יראה שנזהרתי בלשוני בד"ה ומה שהניף עוד כו'. באמרי שכיון שכן אף במי שעורים שמבשלים אותם ונכנס במים ממשות השעורים יותר משכר שעורים. וכו'. דמשמע להדיא שרצוני לומר שנכנס ממשות במים. אמנם אינו נכנס כ"כ כמו במי שעורים שהוא ע"י האש. ויותר בפירוש גיליתי דעתי הקצר בדבר זה. במ"ש בדברות הראשונים בד"ה גם הלום ראיתי. וז"ל שם. ומכ"ש לענין ברכה דבעינן שתכנס טעם השלקות במים לברך עליהם בפה"א. בזה א"א אם לא שיתמחה גוף הסילקא ויתערב ממשו במים וזה לא יתכן כ"א ע"י האש או ע"י שריה מכמה ימים לא מעת לעת דוקא. ע"כ. הרי שכתבתי בפירוש דאף בצונן נכנס הממשות במים אלא דלעולם אימא לך דיש עילוי ע"י האש יותר מבצונן.

ומה שכתבתי בסוף דברי דבמי שעורים שהם ע"י האש אפ"ה אינו נכנס במים ממשות השעורים כ"א מעט מוער לא תידק מינה דבצונן לא יכנס במים שום ממשות כלל דהא ליתא. וכוונתי שם היתה. לומר דאין לדמות מי שעורים אלו לשתיתא אף שהוא רכה כיון דבשתיתה רכה אף שנותנים בה קמח מיעוט מיהא ניכר במים משא"כ במי שעורים שאין שום ממשות ניכר במים ואינו בעין כלל ולעולם שקולטים המים כח וטעם וממשות השעורים אלא כיון שעיקרו נעשה ע"ש המים. מברך עליהם שהכל וכמ"ש שם הרא"ש בהדיא וז"ל ומי השעורים אלו גריעי ממי שתיתה רכה. שבשתיתה רכה נשאר בה הקמח שמערבים בה אבל במי השעורים אין מהשעורים בתוכם כלום וכו'. יוע"ש. זו היתה כוונתי באמת במ"ש בסוף דברי למדקדק היטיב שם: ויש לי עוד סמך על מ"ש שיש יתרון למה שנעשה ע"י האש ממה שנעשה ע"י כבוש אף שהוא כמבושל שלא בא בראשונות ממ"ש הטור א"ח בסי' תנ"א בשם רבינו יוסף במרדכי פ' וכו'. וז"ל רגילים האשכנזים ליתן שכר על שעורים בחביות של חרס והתיר ר' יואל ליתן בהם יין בפסח ע"י הגעלה. והא דאמרינן כלי חרס אינו יוצא מידי דופנו לעולם היינו דוקא כשבלע ע"י האור אבל בצונן סגי להו בהגעלה לא שנא אם מזופף. או אינו מזופף עכ"ל. הא קמן שאעפ"י שאמרו כבוש ה"ה כמבושל בולע יותר ע"י האש מבצונן. ואל תתמה על הרפ"ץ דבא וארך דוגמתו שאעפ"י שאמרו ג"כ מלוח ה"ה כרותח כתב בעל המפה בי"ד סי' ת"פ בשם המרדכי והגהות ש"ד דאין מליח כרותח כ"כ להפליט מן הכלי מה שבלוע מתוכו. וכמו כן מצאתי למהרשד"ם חלק י"ד סי' מ"ו שכתב דאע"ג דאמרינן מליח ה"ה כרותח דצלי מ"מ בכף הדמיון מוכיח דלא דבר אחד הוא ואין ספק דבטורח החיפוש הייתי יכול להעתיק דברים אלו בראיות נכונות אלא שאין כאן מקומו. ודי בזה אלא דאכתי איכא למידק בזה

ללא צורך. לבד זה אברך ברוך יוצר המאורות. על אשר האיר השם את עיני בפעם הזאת לכוין אל האמת כי לא שקטתי ולא נחתי עד אשר שאלתי את פי מ׳ הפוסק מו״ר ע״ז והשיב לי שזו היתה כוונתו ולא תהא הודאת פיו יותר מק׳ עדים. וכבר כתבתי בראשונות שאף שקיצר בלשונו במקום ההוא הלא דברי תורה הם עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. וילמד כתוב מן המפורש ממ״ש שם בסמוך גבי שתיתה. וממה שכ׳ בסוף ד״ה והרמב״ם וז״ל אלא וודאי דהרא״ש והרמב״ם כולהו סברי דכל שעיקר בישולם בשביל הירקות. ירקות עיקר ומברך בפה״א כמ״ש לעיל. וזה אינו תלוי כלל בדעתו אלא בדרך רובא דאינשי. דאי רובא דאינשי עיקר בישולם הוא בשביל הירקות אע״ג שהוא מבשל בשביל מימיו מברך על מימיו בפה״א וכו׳ עכ״ל. אלא שראיתי לכת״ר שכ׳ על דברים אלו וז״ל ואני אומר דאדרבא אין אנו יכולים ללמוד מדברי מ׳ רבך אלא דלא אזלינן כלל אחר דעת המבשל אלא אחר דרך המקום עכ״ד. ואשתומם על המראה באמת איך יצא זה מתחת קולמוסו לומר שאין אנו יכולים ללמוד כן מדבריו אלו מבלי נתינת טעם לדבר. כיון שדבריו צעקו הוצה וצוחי כי כרוכיא דאין זה תלוי כלל בדעתו אלא בדרך רובא דאינשי. וכל רואיהם יכירים כי אלו הן פשטן של דברים ואינם סובלים שום פירוש אחר. והאמת אתי שכתב כן כת״ר להנצל מן הקושיא אשר הקשיתי לו בדברות הראשונים שאם הבין מתוך לשונו הא׳ דאזלינן בתר דעתו איך לא הקשה עליו קושיא עצומה לסתירת דבריו דידי׳ אדידי׳. שהרי בכאן כתב בפירוש דלא אזלינן כלל בתר דעתו.

עוד כתב בד״ה ומה שיספת וכו׳. וז״ל וגם לפי דרכך עדיין נשאר מקום לבע״ד לחלוק ולומר דע״כ על שכר שעורים מברכים עליו שהכל לפי שהוא בצונן דאינו נכנס כ״כ כח השעורים במים תאמר במי שעורים שמבשלים אותם ע״י האש ונכנס במים ממשות השעורים יותר משכר שעורים שהוא בצונן עכ״ד. אחר הספק הדיוט המעיין בדברי יראה שלפי דרכי הכל עולה כהוגן ואין בהם נפתל ועקש. שהרי כתבתי בפירוש בזה הלשון וכיון שכן אף במי שעורים שמבשלים אותם לחולה ונכנס במים ממשות השעורים יותר משכר שעורים עכ״ז אינו מעלה ולא מוריד ולא משגחינן כלל באותו הממשות כל עוד שכוונתו הוא ע״ש המים. ואחרי הדברים האלה מי הוא זה הבעל דין קשה שיתעקש לחלוק ולומר דשאני שכר שעורים שהוא בצונן ממי שעורים שהוא ע״י האור כיון שכתבתי בפירוש שאין הדבר תלוי בכך אלא בעיקר עשייתו.

עוד בקש לסתור את דברי עם מה שמצא במהרר״י מגיי״ז בה׳ קטנות שחילק בין מי שעורים למיא דכולהו שילקא באמרו שמי שעורים כאן שהם קשים אפשר שאין מוציאין כל התמצית כמיא דשילקא דמשמע שאם היו מוציאין תמציתן במים היינו מברכים עליהם בפה״א אעפ״י שעיקר בישולם הוא בשביל המים. ואני בעניי לא מצאתי מקום לקושייתו כלל שהרי מה שכתבתי שכיון שעיקר עשייתו הוא ע״ש המים לא מעלה ולא מוריד שיהי׳ במים ממשות השעורים הוא לדעת הרא״ש וכמ״ש הוא ז״ל בהדיא לחלק בזה בין מי שעורים למיא דשילקי וז״ל בכלל ד׳ סי׳ ט״ו ואעפ״י שהשעורים נעשים דייסי. ואם היה אדם רוצה לאכול מהם הוה צריך לברך במ״מ מ״מ עיקר בישולם בשביל המים ואינם נמשכים אחר השעורים כלל אעפ״י שקולטים המים טעם וכח וממשות השעורים. וכיון שכן תמהני איך לא שת לבו לראות שלא מפי עצמי אמרתי כן אלא שהדברים עתיקים מפי הרא״ש ז״ל. ולא עלי תלונותו כ״א על הרא״ש ז״ל. ותמי׳ אני ג״כ על הרב מהרר״י מגיי״ם דמי הכריחו לטרוח ולחלק בין מי שעורים למיא דשלקי כיון שהרא״ש גופי׳ כבר חולק בזה בטוב טעם ודעת כדלעיל.

גם

יכיר וידע שפלפול הקצר לא נפל למים שאין להם סוף וכדקאי קאי. ומעתה אני אומר שאם ירצה לדעת מעכ״ת הרחבה והמלאה שדברי אלו מכוונין אל האמת הנה מה טוב ומה נעים ואם לאו אין צורך עוד לחקור על הראשונות כי עם מ״ש בענין זה די והותר. ומה גם שלענין מעשה אני מודה שיש לברך עליו שהכל וכמו שכתבתי בסוף דברי ולא מפני שהדין כך. אלא לפי שהשעה צריכה לכך. כאשר אני הקטן כר״ח ס״ל דאמר בגמרא מעולם לא עברתי על דעת חברי ואף שהוא הי׳ סובר כנגדם. הי׳ עושה מעשה כדברי חבריו וכ״ש יתוש כתוש אפרוח שלא נפתחו עיניו כמוני. ובפרט שבברכת שהכל אני יוצא בה אליבא דכ״ע. ומאחר שכן תמהני מחכמתו הנפלאה כי רבה היא מה היא תלונתו זאת אשר כתב עלי אשר אמרתי שאני הצעיר נוהג לברך עליו שהכל מפני שראיתי כי מידי פלוגתא לא נפיק האי דינא. דהרי מעשים בכל יום בספרי הפוסקים שפוסקים הדין לגמרי אם לאסור ואם להיתר ובהסכמת דבריהם אומרים שדבריהם הם הלכה אבל לא למעשה ולא שיאמרו זה מפני שיש להסתפק בעיקר הדין אלא שרוצים לחוש לדעת החולקים. וכן מה שהניף עוד ידו בדבר הזה ואומר שאם אוכל להוציא הדין לאמתו אליבא דכ״ע שאקרא התורות מראש ואם לאו וכו׳. על בנין דא ודאי אמינא דמובילנא מאני׳ אבתרי׳ לבי׳ מסותא וגם אני אודנו ובתוך קהל אהללנו אם יוכל מעכ״ת להוציא איזה דין לאמיתו אליבא דכ״ע כי ידוע ומפורסם הוא לעיני מעכ״ת כי מספר יהי׳ ונער יכתבם הדינין שאין שום חולק עליהם ואין ספק שאלו אשא על שפתי את שמות הרבנים אשר אמרתי שהיו מברכין עליו בפה״א בחיי ראשי שלא הי׳ כותב עליהם מעכ״ת שדמם בראשם על אשר לא עשו כתורת משה כי בוודאי אינהו היו בקיאי בתורת משה כ״כ דאלו ח״ו תשתכח תורה מישראל הוי מהדרי לה בפלפלייהו ושמעם הלך בכל העולם מגודל בקיאתם וחריפותם ומנשרים קלו ומאריות גברו לעשות רצון אביהם שבשמים בכל מילי דחסידותא.

וקודם שאצא כצאת העבדים אבוא בתחנה לפניו. אל ידינני לכף חובה על אשר עברתי משום לא תענה על רב פעם ושתים. כי בודאי אהבת האמת הוא אלציני ודחקני לצאת חוץ למחיצתי ואף כי אמור יאמרו כל האנשים הרואים את חולשת וקוצר השגתי. הרב כמה כשר. והתלמוד כמה סרבן. כיון שכל כוונתי בעיוני הוא לשם שמים. אומר אחד המרבה ואחד הממעיט כו׳.

ועוד אני מתפלל ומפיל תחנתי לפניו אל ימנע עצמו להעיר לי אזן בשאר הלימודים מפני זה ישכמ״ה. ואחת שאלתי מאת ד׳ אותה אבקש. יחזו פניו בשוב ד׳ את שבות עמו ובא יבא ברנה אל עיר הקודש תוב״ב. אנס״ו. משארי וקרובי. מרדכי הלוי סינצין היה הוא שולח למעכ״ת רוב שלימות. מלאכי בלא״א יעקב הכהן זלה״ה ס״ט.

ביום עש״ק שבסדר אתה עתה ברוך ה׳.

בראשית הג״ש אותיותיו אותיות מחכימות ראה ראיתי דברי פי חכם חן חוקר על הראשונות לנתוש ולנתוץ. להאביד את דברי. דברי הדיוט לכן הנה עתה בא בעב השינוין ללקט ברהיטני׳ לקוטי בתר לקוטי בקיצור נמרץ להראות העמים והישרים יושבי על מדין שבמקומי אני עומד ככחי אז וככחי עתה. לצאת ולבא במלחמתה של תורה. לא כמורה הוראה לפני רבותי אלא כנושא ונותן להלכה. ואען ואומר. אורי מראש. אמרי בינת מעכ״ת לסתור את פירושי אשר פירשתי על דברי הפוסק מור ופתח באלה הדברים על מה שעלה בדעתך בראשונה לפרש את דברי מעל׳ רבך וכו׳. ובאמת דאפילו מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרש את דבריו כמו שפרשת אתה ע״כ. הנה בזה לא ארחיב הדיבור

ללא

אם סוף דבריך אמת כי לא נפיק האי דינא דברכת קוקולאטא מידי פלוגתא מה תענה ומה תאמר בכל שעתא ושעתא אנא אימא בקנישטא כמאמר רבי נחמן על רב חסדא נפל בר חברין ברברבתא ונפל גם פלפולך בבירא עמיקתא דמאן לא ידע בכל אלה דלא ננעלו שערי מחלוקות שדופות צנומות ודקות בקרובות ברחוקות בכל סוגיא דשמעתא למאן דאית לי׳ חכמתא ונבונתא למעקר טירא דאורייתא כמוך היום פלפולא חריפתא בכל דוכתא.

ברם שמענה ואתה דע לך אמרם ז״ל לפום חורפא שבשתא.

ועתה מעיד אני עלי אל ארקא ושמיא. גדול העצה ורב העליליה כי לא חשבתי ולא עלה על לבי להרחיק סברותיך בגדר הדחויה ולחסום פיך מלדבר כיד ד׳ הטובה עליך הו״ה. כי מי הוא זה ואיזו הוא אשר ימאן להתחמם ברשפי אש שלהבת יה. כלילת יופי ומשוש כל קריה?

אף הוסיף אתה שלישית ורביעית ידך ככל אות נפשך שבעך. וקרא התורות מראש ובמופלא ממני. קבל שכר ודרוש. אם תוכל להוציא הדין לאמתו אליבא דכולי עלמא את השמלה פרוש. אבל אם על כרחך חייב אתה לברך שהכל מספיקא אחי וראש, אם בעל נפש אתה פרוש והואל וברך את עמך ברכת שהכל המוציאה מכל מהומה ומבוכה דספק דרבנן להקל. בלשון חכמים ברכה. ולו יונח דאיזה מרבנן קשישי בירך ברכת בורא פרי העץ איהו אפסיד אנפשי׳ דודאי נכנס בספק ברכה לבטלה ודמי׳ ברישי׳. דלא הוי לא למעבד שלא ככתוב בספרי תורת משה. אלא כל ספק ברכות ועדי׳ מורה כמצות יוצר הרים ורוח ברא. ונהורא עמי׳ ישרא לבלתי יהא כגנבא דאפום התרתא דרחמנא קרי. ולפני אלקי השמים תפלתי זכה תהוי לשלותך ארוכה וימשיך לויתן בחכה. להושיבך תחת עורו בצל סוכה בצל החכמה וחין ערכה כנפשך שבעך וכנפש הדורש שלומך. הצעיר יצחק בכמוהר״ר שמואל לאמפרונטי זלה״ה. פירארא י״א תשרי שנת התפ״ד.

לך כי שלחך ד׳ לגבר בגוברין מהדר מן המהדרין הדר הכרמל והישרון. עוברים לפניו סתרי תורה כבני מרון האומר על לאו לאו על הן הן. החבר כמוהר״ר מלאכי נרו בכמר יעקב הכהן מוכתר בכל הכתרים וגם בכתר שם טוב העולה על גביהן. לעיר פירארא.

תובלנה בשמחות וגיל למאן דאית לי׳ יד ושם באורייתא ריש מתא וריש מתיבתא פומא דמפיק מיני׳ מרגניתא. מעלת החכם השלם ומאושר בכל הענינים הדיין המצויין הרופא המובהק כמהור״ר יצחק לאמפרונטי נ״י לעיר פירארא יע״א.

למי שתורתו אומנתו וקב ונקי משנתו. הנה לא ינום ולא יישן ותדד שינתו ללמוד וללמד חוקי האלקים ואת תורתו. בגודל פלפלו וחריפותו מתרץ כל קושיא ומבוכה אשר נמצא אתו. שלום רב יהי׳ בביתו ויתנשא מלכותו ויהי׳ צאצאי מעיו כמותו אנס״ו.

ראה ראיתי כי באגרתו החמודה תלה עצמו ובנה יסוד אמרותיו הנעימים על מה שכתוב באגרתו דלא נפיק האי דינא מידי פלוגתא וייטיב הדבר בעיניו כאלו היתה הודאה גמורה ששורת הדין נותן לברך עליו שהכל לדחוק דבריו בגדר דחוק בחלוקים רחוקים (דחוקים) והנה עתה בשמים עדי וסהדי במרומים כי בכל דברי אשר דברתי. ואשר אדבר בענין זה לא חשבתי ולא עלה על דעתי להתרחק ממנו אמתת הדבר כי לא יעשה כן במקומנו. ולא יראה ולא ימצא בגבולינו ובמנוחתינו מחנה קדושה דבר זה לא הוא ולא כיוצא בו. חלילה וחס. ולא יאה לכל אשר בשם יכונה לחשוב מחשבות כאלו ולכן הנה עתה באתי בדברי אלו להודיע לכמ״ת מה שיש לי להשיב על ההשגות אשר השיגני למשול עמים ובזה

דעל הקוקולאטא גם לפי דבריך מברכינן עלי׳ שהכל בין באכילה בין בשתיה. יען כי לא נטעי להו אנשי אמעריקע אדעתא דהכי לאוכלו או לשתותו כאשר אנחנו עושים פה היום אלא לאוכלו כמות שהוא ולעשות ממנו הלחם ותו לא מידי.

ב״ה למי שגדול בתורה ובמעשים. ומחזיק ידי רשים נחלשים. יוצא למלחמת מצוה כשריון קשקשים דורש טוב לעמו בשבתות וחדשים. ויהי ידו אמונה וכנפיו פירושים להדריך בדרך ישר לנפתלים ועקשים. ויעש להם בתים בתי הנפש והלחשים. ה״ה הרופא המובהק גדול מרבנן שמו כמוהר״ר יצחק לאמפרונטי. ישמרהו האל ויחיהו אם עוד רבות בשנים כי״ר.

שירתא ותושבחתא לגלי עמיקתא ומסתרתא על הני מילי מעליותא דשדר לן בדעתא צלותא (צלולה). על האי דינא ועל האי שמעתא. ואין ספק שיצר צעדי לספר החסדים אשר עשה עמדי כי הן הראני את גדלו ואת ידו החזקה בדת חקוקה. פעם ושתים ולא נעצר כאשר הנה גם עתה דרך קשתו כאיהד וניצב ומינו כש״ר והשביע בצחצחות נפשי ובקול מליצתו וישת לו הדרים בכתיבתו שנה ופירש כשר מכולם. להוציא לאור כל נעלם. ואשתומם על המראה איך יוכל (כבוד) אדוני זה לדבר עם אדוני זה. ובביתי אין לחם ואין שמלה כאשר יודעים כל אנשי העם מקצה. אמנם כאשר מידתי מימי חורפי גדלני כאב לשום נפשי בכפי לאהבת האמת לא זולת. לכן גם אני הבל בא לפי לא אחשוך פי לחוות דעי גם אני. באותותי אלה מלתי. מסודרים כאשר אדוני מצוה לעבדו בדבריו דברים ברום. והנה כל עליותיו בהסכמה בחכמתו הרמה שברכת שהכל לא יחסר ותומכיה מאושר. וטרח כמה טרחות לסתור בניני בנין נערים. ולחזק דעתו במסתרים. ואני בענייי על משמרתי אעמודה יען דקדקתי בדבריו על נקידה ונקידה ולא הכרחוני להשיב אחור ימיני ממה שעלה בדעתי וברעיוני כי מלבד תברא ותצר דבורא וחסורי מחסרא להשיב עליהם בארוכה ולעשות לדברי סמוכה. יען כי באגרתו החמודה הבנתי מתוך לשונו שזו הוא חפצו ורצונו אמנם במה שהזהירני מעכ״ת פלא יועץ שלענין מעשה לא אברך עליו בפה״ע. אמרתי הנני מוכן לקבל דבריו הטהורים. ואפריון נמטייה למר ותשואת חן חן על אזהרתו ועל תוכחתו ומה גם שמקדמת דנא לא הייתי מברך עליהם כ״א שהכל באמת ואמונה כן מן יציב ידע אנא שמידי פלוגתא לא נפיק האי דינא איברא שבמקומנו זה ידענו בעדות נאמנה שרבנן קשישי קדמאי נ״ע אשר הי׳ לנא למשען ולמשענה תפסו בידם למגן ולצינה לברך עליו ברכת הפרי בחכמה ובתבונה. וקצת מן הרבנים אשר המה חיים עדנה משבחים ואומרים שזה הוא דרך הישרה והנכונה. (וקודם שאפטר מלפניו.) בא עת לחננה לפני שוכן מעונה ישמרהו ויחייהו עד שיבה וזקנה ויעלה למעלה עליונה ויכתבהו ויחתמהו עם כל ב״ב לחיים טובים ביום ראש השנה. ושובע שמחות לו יהי׳ למנה בשאר המועדים הבאים לקראתינו לששון ולשמחה. כנפשו וכנפש הקטן בדעת ובינה.

פה ליוורני יום ב׳ לסדר צדיק וישר הוא. לחדש ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב שבשנת התפ״ג. ב״ה. הני מילי מהכא להתם אל בית יושר ותם. מבין דברי חכמים וחידותם ובקי בהם ובשמותם. ברוך שבחר בהם ובמשנתם. ה״ה החכם המופלא הדיין המצויין הרופא המופלג כמהור״ר יצחק לאמפרונטי נרו יאיר ויזרח כצאת השמש בגבורתו כי״ר. לעיר פירארא יע״א. מלאכי בלא״א יעקב הכהן זלה״ה ס״ט.

ב״ה למסדר רב ברכות כשמעון הפיקולי טוחן בשכל הזך חיטי שמעתתא בתוך הריפות בעלי. בור סיד שאינו מאבד טיפה כמר מדלי כל חיך הטועם מצוף מדבריו אומר לי לי, שלומיה יסגי מן ד׳ מן השמים. עד להפליא יצילהו מכל מכה וחלי. בכה אתחנן, וזה יהא חלקי מכל עמלי.

לדבוקי בעלמא אזי הם בטלים אף אם הם הרוב. אבל כל שהם באים לדבק ולהכשיר נמי התבשיל אזי אינם בטלים. וכן העידו רבני חברון יע"א ע"ש.

ועל מה שהקשית לבעל מג"ד ואמרת דלא ידעת מנין לו לאמר דה' המינים כשהם רובא אף שהם באים לדבוקי בעלמא אינם בטלים ועליהם מברכינן. אפס כי ממשמעות הגמ' בפ' כיצד מברכין שהבאתי משמע איפכא וכו'. ע"כ לשונך.

ואני אומר דממשמעות הגמ'. לא שמעינן איפכא לדברי המג"ד כאשר עלה על לבביך. והאי דקאמר כלפת דמפשי בה קימחא טפי. וכו'. פירושו לסברת המג"ד דאית בה קימחא טפי מבתבשולי בסילקא. ולעולם אימא לך דאין הקמח רוב התבשיל.

ומה שכתבת עוד בד"ה ומה שהשיג עוד מעכ"ת על מ"ש וכו'. ואמרת ואם כן לא נשאר לפני אדוני כי אם דברי רש"י. וכו'. ע"כ לשונך לא ירדתי לסוף דעתך בזה. יען וביען בעל המפה סי' כ"ב ובעל מג"א. סי' ר"ד. ס"ק. כ"ב. ובעל עולת תמיד סי' הנ"ל. ובעל שירי כנסת הגדולה סי' ר"ב אות ש' ומהרי"ק שורש מ"ג כולהו כעת שפתם ברור מללו דאם הפרי נתמעך לגמרי ואין תמונה הראשונה נכרת בו דיש לברך עליו שהכל. ואע"ג דלפי דרכך יש לחלק בין מלתא דנטעי לי' אינשי אדעתא דהכי לדבר דלא נטעי לי' אדעתא דהכי. מ"מ כבר הראיתי לך כי הקאקאום לא נטעי לי' אינשי אדעתא לשתותו. ועוד דגם בעל תרומת הדשן גם הוא גזר אומר שאם נתמעך הפרי לגמרי שבטל חשיבותו. אפס כי הוצריך לברך על הלאטוויגא שהכל.

ועל מה שאמרת בד"ה וז"ל. עוד האריך מעכ"ת להוכיח מלשונות הפוסקי' דבמעוך לגמרי עד שאין צורת הפרי ניכר וכו'. ואמת שידוע הוא שיש לחלק בין שדרכו של אותו פרי למעכו ולכתשו וכשאין דרכו בכך וכן בין פירות דנטעי להו אדעתא דהכי לפירות דלא נטעי להו להכי. וכו'. עד כאן לשונך אין צורך להשיב אמרים אליך ע"ז. אפס כי גם לפי דבריך דבר ברור וידוע דיש לברך על הקוקולאטא שהכל וכמו שכתבתי לעיל דלא נטעי הקאקאום אדעתא לשתות הקוקולאטאע.

ומה שכתבת עוד ד"ה וכתב עוד מעכ"ת וז"ל ואפי' לסברת המג"א וכו'. יודה שיש לברך שהכל וכו'. ולדידי אני הצעיר נראה דפשיטא. ופשיטא. דבנ"ד גם לסברת המגן דוד מברכינן עלי' בפה"ע ואף אם שותהו. וכו' ע"כ לשונך. אמר הכותב איכא למידק הכא דהא כבר כתבת לעיל וז"ל ומצאתי להמג"ד בסי' ר"ח ס"ק ב' שכתב דהא דבה' המינים כשבאים לדבוקי בטלים לגבי התבשיל היינו דוקא כשהם המיעוט אמנם כשהם רובא אף שהוא לדבק לא בטיל וכו'. ע"כ איך כתבת כאן דבנ"ד גם לסברת המגן דוד מברכינן עלי' בפה"ע ואף אם שותהו במים כנהוג. וכמ"ש והוכחת למעלה דלא משגחינן כלל ברוב כל שבא לדבוקי או לאכשורי ואפי' בה' המינים?

ואני בעניי בכל יראה ובכל ימצא המשמעות אשר חשבת להוציא מדבריו שיהיה הוא מסכים לזה.

ועל מה שאמרת בד"ה ומ"ש עוד מעכ"ת ז"ל וגדולה מזו מצאתי וכו'. גם בזה אין צורך להשיב אמרים אליך יען וביען גם לפי דבריך כבר הראיתי לך למעלה. דהקאקאום לא נטעי להו אנשי אדעתא דהכי לשתות אולם מה שכתבת מד"ה עוד כתב וז"ל אבל לפי דרך מעל' הפוסק יותר ויותר וכו'. עד סופו. גם בזה לא אטריח עצמי להרבות אמרתי עליהם מתרי טעמא. חדא דגם לפי מעל' רבך יש לברך על הקאווי שהכל. שני'. לו דבאמת ובתמים הני מילי תשובתם בצדם. אבל סוף דבר הכל נשמע

שלוק שהוא יותר ממבושל ויש שלוק כל דהוא ואי מיא דסילקא הוי הרבה ממבושל לא אמרי כבוש כשילוק מיהו מסתברא דכבוש הוי נמי כשלקי דהרופאים קורין לכבוש אינפוזיון ויוציא לפעמים תמצית יותר מן הבישול ע״כ. ומה שכתבת עוד מעכ״ת. וכו׳. וז״ל וגם אני הצעיר גליתי דעתי וכו׳. אמנם פליאה דעת ממני ולא לעמוד היטיב וכו׳. עיין מה שכתבתי למעלה בדיבור הראשון.

ועל מה שאמרת עוד כתב מעלכ״ת וז״ל דדוקא בשכר שעורים אם הי׳ ממשות השעורים בשכר הוי מברכינן במ״מ וכו׳. אמנם אחר קצת העיון אף גם זאת אינו ענין לנדון דידן. וזה שלא אמרו דבשאר מינין אזלינן בתר רובא אלא בששני המינים ראוים לאכילה כל אחד ואחד בפני עצמו וכו׳. ע״כ לשונך.

אמר הכותב גם בדברים האלה איכא פירכא עצומה וזה דאלו שקד״י הקאקאוס לא היו ראוים לאכילה כלל אלא הצוקרי המים ושאר התערובות כדרך שעושין הקוקולאטא אזי נוכל (לפי דרכך) לדמותם לוורדים ולומר דכיון דשקד״י הקאקאוס אינם ראוים לאכילה כלל אלא עם המים. והמים אינם באים אלא להכשיר שקד״י הקאקאוס א״כ הו״ל המים טפלים ולכן ראוי לברך על שקד״י הקאקאוס אשר במים בפה״ע ולא על המים שהכל אף שהם הרוב. כיון שאינם באים אלא להכשיר שקד״י הקאקאוס לשתיה. אבל כד מעיינין שפיר בההוא עובדא נראה בבירור דשקד״י הקאקאוס אינם כן. ולא עוד אלא דלא נטעי להו אנשי אמעריקא. (אשר שם גדלים שקדי הקאקאוס) אדעתא דהכי לשתותו ככל אשר אנחנו עושים זה היום. אלא אדרבה עיקר נטיעת הקאקאוס במקום ההוא היתה לאכלו כמות שהוא וכדי לעשות ממנו הלחם אשר הם אוכלים. יען. וביען יושבי המקום ההוא אינם אוכלים כי אם לחם הקאקאוס. כאשר סיפר לנו מסיח לפי תומו (ניקולי לומורי) אחד החכמים בספרו של הסממנים והעשבים והמתכות. (ודבריו הלא המה כתובים למעלה.) עיי״ש. ואם הם פסדים אחר ימים ושנים הביאו מהם לספרד ושם חשבו ועשו מהם הקוקולאטא. ואי איכפת לנו בזה הא למה זה הדבר דומה למה שכתב מוהרי״ק שורש מ״ג על ענין הענבים שמבשלים אותם ועושים הקונפוטי ומברכינן עליו שהכל כיון דלא נטעי לה אנשי אדעתא דהכי. א״כ הנך רואה בעיניך כי ראש דברי אמת באמרי כי כל הדיוקים והנפקותות אשר הוציא מעלי׳ רבך מתשובת הרא״ש חלפו והלכו למו כיון דלא שייכי בנידון דידן. עיין מה שכתבתי בערך פירות עשבי״ם פרחי״ם מרוקחים.

אמנם אחר הדברים והאמת האלה לא אכחד ממך כי ערבובי דברים יש כאן בדבריך. וזה כי בראשונה אמרת וז״ל אמנם אחר קצת העיון אך גם זאת אינו ענין לנידן דידן. וזה שלא אמרו דבשאר מינין אזלינן בתר הרוב אלא כששני המינים ראוים לאכילה כל אחד ואחד בפני עצמו. והא׳ אינו בא לתקן ולהכשיר המין הב׳ לאכילה. אבל כשהמין האחד אינו ראוי כלל לאכילה בלי תערובות השני דהוא בא לתקן המין הא׳ לאכילה אף שהוא הרוב. אין ספק דלא אזלינן כלל בתרי׳. ובזה אין חילוק בין ה׳ המינים לשאר המינים שאף בה׳ המינים לא אזלינן כלל אחר הרוב כל שהוא בא לדבוקי לא לאכשורי התבשיל לאכילה. וכו׳. ואחרי כן פתחת את פיך וסתרת את דבריך הראשונים באמרך ז״ל. ואע״ג דכתב הרשב״א שם. דדוקא כשהוא לדבוקי בעלמא מברכינן בפה״א אבל כשהוא לאכשורי תבשולי איהו עיקר ועליה מברכינן צדקו דבריו להי׳ המינים דוקא דבהא קיימינן וכנ״ל. ועוד דגם לקמן ד״ה וכתב עוד מעלי׳ כב״ת וז״ל ואפי׳ לסברת המג״ד. וכו׳. הפך ממה שכתבת הכא בשם הרשב״ם. ועיין בבעל עולת תמיד י״ד סי׳ קי״ב ס״ק. ז׳. ושם תראה בפירוש דה׳ מינים כל שהם באים לדבוקי

ומצאתי למהר"י (ראסהיים) בהלכות קטנות ר"ב ס"י קנ"א שנתקשה לו מ"ש הרא"ש דמים שמבשלים לחולה דמברך עליהם שהכל. ומאי שנא ממיא דכולהו שילקא. והשיב הוא ז"ל דכיון שהם קשים אפשר שאין מוציאין כל תמציתם כמיא דשילקי ע"כ.

הא קמן דאם מוציאין תמציתן במים לא הי' מברכינן עליהם שהכל. אעפ"י שעיקר בישולם הוא בשביל המים. ולא כמו שאמרת דכיון שעיקר בישולם הוא בשביל המים אעפ"י שנכנס במים ממשות השעורים. יותר משכר שעורים אינו מעלה ומוריד כיון שעיקר בישולו הוא בשביל המים. ולא עוד אלא שגם אתה בסוף הפסק כתבת וז"ל אבל לפי דרכינו הכל עולה כהוגן ור"ל שאף שע"י האש א"א שלא יכנס במים קצת ממשות השעורים. מ"מ הוא כל כך מועט דבר שאין לדמותו אפי' לשתותא רכה וכו'. עכ"ל. ואם במי השעורים שהם ע"י האש אפילו הכי אמרת דאינו נכנס ממשות השעורים כ"א מעט א"כ בשכר שעורים שהוא בצונן על כרחך צריך אתה לומר שאינו נכנס במים ממשות השעורים כלום וזה אינו.

האמת יורה דרכו כי כחו של זה ככחו של זה ורוח א' לכל. ומה שכתבת ואין הכי נמי דגם להרא"ש אין חילוק בין צונן לע"י בישול וכו'. עיין מ"ש לקמן.

ומה שכתבת עוד וזה לשונך ומה שהביא עוד ראי' כ"ת ממ"ש מוריק"א פירות ששראן או שבישלם במים וכו'. אפשר לומר דהכי קאמר פירות ששראם או אפי' בישלם שע"י הבישול נכנס טעם הפרי יותר מע"י שריי' אפי"ה מברך עלי' שהכל ע"כ לשונך ואדוני שפיל לסיפא דדינא ויראה דאיכא למשדי נרגא בהא פירושא. יען וביען סיים ואמר והרא"ש כתב דאפשר שאם נכנס טעם הפרי במים מברך בפה"א אלמא דזה כזה. ויותר בפירוש גילה לנו דאין חילוק ביניהם ממה שכ' שם בסי' א' וז"ל מי שריית צמוקים ותאנים או מי בישולם מברך עליהם שהכל ויוצא גם להרא"ש. (דעל כלם אם אמר שהכל יצא) אבל בברכה של אחריהם יש להסתפק אם מברך בורא נפשות רבות או אם מברך ברכה א' מעין שלש כהרא"ש ע"כ.

ומה שכתב תו בד"ה. ז"ל גם הלום ראיתי הך כללא דכייל מעכ"ת דכי אמרינן ששראן במים היינו מעת לעת ומטעם כבוש שהוא כמבושל וכתב עליו ולי אני הדיוט נראה שאין שייך כאן זה הכלל וכו'. דע דכי אמרתי דר"ל ששראן במים מעת לעת כמו"ש בעל ע"ת וכו'. ר"ל כל פחות צריך להשרות הפרי במים מעת לעת אבל אם שראו במים פחות מעת לעת דאז לא נפק טעם הפרי במים אין מברכים על המים רק שהכל גם להרא"ש אבל אין הכי נמי דאם שראו הפרי במים אפי' כמה ימים כל שעדיין לא נפק טעם הפרי במים אין מברכינן על המים רק שהכל. ואילו עיינת בדברי בעל עולת תמיד אשר הצגתי לפניך לא השגת על דברי כלום. אמנם מה שטרחת כמה טרחות ויגעת כמה יגיעות להוכיח מדברי הפוסקים חדשים גם ישנים דלא בכל דוכתי אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל נראה לי אשר קרך בדרך זה כאשר קרה להוא קוסמא דהוי קסים בפ' ז' דגיטין. אפס כי הי' לך די והותר לראות מה שכתב בעל מגן דוד על ש"ע א"ח סי' ר"פ ס"ק א'. כעת נראה בהדיא דלענין ברכה אמרינן כבוש ה"ה כמבושל. דכ' וז"ל. אבל ירק הנכבש לקיוה שלו הוי כמו בישול ויש לו טעם טוב כמו מבושל ורגילין הרבה לאוכלו חי. עד כאן. וכ"כ גם בעל מג"א שם ס"ק ב' וז"ל. וכרוב. אם הוא כבוש ראוי לאכלו חי ומברך בפה"א. (של"ה.) וכ"מ בגמ' דמליח דינו כמבושל לענין זה. וכו'. וכ"כ מוהריק"א שם ס"ט וז"ל הלפת כשהוא חי מברך עליו שהכל ואם הוא מבושל או כבוש ברותחין או בחרדל בפה"א ע"כ. וכתב עוד בעל הלכות קטנות תש"ו הנ"ל ז"ל ולענין אי כבוש כמבושל יש להסתפק משום דמצינו

שלוק

כל. ושמה בכל. כי כן הורינו איתן הימן וכלכל. שמעני אחי וקח אמרי אמת ממי שאמרם כי דרך בעלי ברית בני אברם ותלמידי בן עמרם. לא יעשו כן כל גאה ורם האלקים לברם. להראות שהם בהמה המה להם. וצורם מכרם ואתה שקט ושלום. מאת אב״י שלום הוא ירבה לך גם נפך ספיר ויהלום. פה פירארא יום ה׳ ששי לסדר לא יחל דברו שנת התפ״ג. חרגא דיומא דלא שמי׳ וקארו לי׳. יצחק בכמה״ר שמואל לאמפרונטי הרופא.

על מה שעלה בראשונה לפרש את דברי מע״ל רבך. בראשית מאמרו וז״ל. זה עיקר הוא הסיקא כיון שעיקר כוונתו היתה לצורך הירקות ע״כ דבריו ופירשת ואמרת דשיעור דבריו ופירושן כך הוא. דלא אזלינן כלל אחר כוונת המבשל הזה כ״א אחר דרך המקום וכו׳. לדידי חזי לי דכי מעיינן שפיר בפירושו דהאי מלתא משבתינן כולה פירכא ולא סליק כל עיקר אליבא דמע״ל רבך. ופשטן של כתובים צועקים חוצה ואומרים לכל כי לא כמו שעלה בדעתך עלה בדעתו. ובאמת אפי׳ מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרש את דבריו כמו שפירשת אתה. ועוד לפי פירושך הוי ליה לומר אעפ״י שעיקר כוונתו לא היתה לצורך הירקות כדרך שמבשלים באותו מקום מ״מ מברך על מימיהן בפה״א. (הכי הל״ל) ומה שכתבת עוד. וזה לשונך ויותר בפירוש גילה לנו כוונתו הרצויה לקמן בסוף ד״ה והרמב״ם בסוף פ״ח דברכות כתב וז״ל אלא וודאי דהרא״ש והרמב״ם כולהו ס״ל דכל שעיקר בישולם בשביל הירקות ירקות עיקר ומברך בפה״א וכו׳ ע״כ. (טעות סופר יש כאן בדבריך ואינם מכוונים לדברי רבך בפסקו). ואני אומר דאדרבה אין אנו יכולים ללמוד מדברי מע״ל רבך אלא דלא אזלינן כלל אחר דעת המבשל אלא אחר דעת המקום.

והואיל ובאו דבריו לידן נימא בהוא מילתא דלא נאמרו בדברות הראשונות כתב מע״ל רבך וז״ל. והרמב״ם בפ״ח דברכות כתב וז״ל ירקות שדרכן לשלוק. שלקן מברך על מי שלקן שלהם בפה״א. והוא ששלקן לשתות מימיהן וכו׳. ונראה דכוונת הרמב״ם הוא דכשבישל הירקות לצורך הירקות עצמן לאוכלן וכוונתו לשתות נמי המים כדרך העולם שמבשלין אותן בתבלין ואוכלין גם מן המרק. אז המים נגררים וכו׳. ולי אני עבדך נראה דגם בזה לא דק. אפס כי כוונת הרמב״ם לפי דעת בעל ע״ת על ש״ע א״ח סי׳ ר״ה ס״ק ב׳ הוא דכל ששולק הירקות לצורך הירקות אז אפי׳ שלקן לצורך המים לבד מברך על המים בפה״א. ולדעת הרמ״א בד״מ. והביאו בעל מג״ד שם ס״ק י׳ הוא אם שילקן דוקא לשתות מימיהן אז מברך על המים בפה״א ואין גם אחד מהם מי שהוצרך לבשל הירקות לצורך הירקות גם עצמם לאוכלם ושתהיה כוונתו לשתות נמי המים כמו שהוצרך מעל׳ כ׳ רבך. וזאת היתה במאמריו הראשונים בד״ה אבל על פלפולו ודיוקו כו׳. ואשרוני שכוונתי לדעת הגדול בעל מג״א ס״י ר״ה ס״ק ו׳ ולדעת הרמ״א בד״מ שהבינו דברי הרמב״ם כפשוטן וכו׳ ר״ל דגם שבעל ד״מ חולק עם בעל ע״ת אמנם גם הוא מודה דאם שילק הסילקא לצורך המים אעפ״י שלא היתה כוונתו לאכול נמי הסילקא דמברך על המים בפה״א.

ומה שאספת שנית והנפת ידך ואמרת וזה לשונך ומה שהשיג עוד עליו על מ״ש ונראה דכיון דמי סילקא הוא ע״י בישול וכו׳ ורצה להוכיח מתשובת הרא״ש דאין חילוק בין אין ע״י בישול ואמרת דלענ״ד דאין מזה הוכחה כלל. שמה שהשווה הרא״ש שכר שעורים למי שעורים היינו דוקא לענין זה שעיקר בישולם הוא בשביל המים. וכיון שכן וכו׳. ע״כ. גם לפי דרכך עדיין נשאר לבעל דין לחלוק ולומר דעל כן על שכר שעורים מברכינן עליו שהכל לפי שהוא בצונן דאינו נכנס כל כך כח השעורים במים. תאמר במי שעורים שמבשלים אותם על ידי האש ונכנס במים ממשות השעורים יותר משכר שעורים שהוא בצונן.

השעורים מתמצה לצד א׳ ואין בהם אלא קליטת טעם וכח של השעורים עם פרי בעירוב כתב דאיז מהשעורים בתוכן כלום אבל לפי דרכינו הכל עולה כהוגן שר״ל שאף ע״י האש א״א שלא יכניס במים קצת ממשות השעורים מ״מ הוא כ״כ מועט עד שאין לדמותו אפי׳ לשתות״א רכה ובמי השעורים קולטים המים כי אם קצת ממשות השעורים. והשעורים מתמצים לצד אחד ואינם מתערבים עם המים כלל.

זאת עולה מן המחבר דבקוקולאטא מברכינן עליו בפה״ע בין באכילה בין בשתיה כיון שכל גוף הפרי מעורב במים ואיכא בהוא כל ממשות הקאקוי ולא משגחינן כלל במים ובסוקר אף שהם הרוב כיון שהם באים להכשיר ולתקן הקאקוי לאכילה או לשתיה וכדכתיבנא ע״כ השיגה ידי יד כהה לדרוש ולתור בחכמה ככל אשר ציוני מורי ורבי עטרת תפארתי ואמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני כי אני יודע את מקומי השפל שגוד אחית מחיצתי ואיני ראוי להכנים לתוך דברי חברי העניים והאביונים חסרי דעת כמוני כ״ש לתוך דברי רבותי אבל מה אעשה כי מצוה עלי׳ דידי קא רמיא ודינא דמלכותא דינא ולכן באתי להשמיע במרום קדשם קולי קול עלה נדף והי׳ כאוב מארץ קולי, ולאל החונן לאדם דעת הנני מתפלל שיתן לי שכל זך וסברה ישרה להבין ולהשכיל ממוצא דבר מתוך דבר ויצילנו מכל טעות ושגיאה. בריה קלה היורדת היא למטה לארץ.

מלאכי בלא״א יעקב הכהן זלה״ה ס״ט.

קומי רוני ובואי אל בית גבר חכם בעוז ה״ה החכם המרומם הדיין המצויין הרופא המובהק המפורסם יצחק לאמפרונטי וכו׳ יזרח ויאיר כזוהר המאירים אנס״ו לעיר פירארא יע״א.

תשובה.

יודע דעת יקר רוח איש תבונה יפרח כשושנה קנקן חדש מלא יש בהגותו בתורת אל לא יישן יניק וחכים על דלתות התלמוד משכים סגן בחורים ותפארת כהנים כמהר״ר מלאכי הכהן מלאך ד׳ צבאות הוא האומר על לאו לאו על הן הן. מוכתר בכתר התורה העולה על גביהן. שלום רב אנס״ו.

ראיתי את דבריך מעשה אצבעותיך אשר שמת בהם נפשך בכפך לאשר ולקיים אמרות טהורות מאדון המרומם אריה ביער בתבונה ובמדע וכגן עדן אלקים אלו דייני ישראל שמו נודע. ואם אין דרכי לתקוע עצמי בדבר הלכה. אלא לחוות דעתי הקטן והשפל כמות שהוא ועם השואלים הסליחה ולא להוסיף שנית ידי כבעלי מסה ומריבה כי גרסה נפשי לתאבה ראיתי כל נגד עיני נפיש נהיר פסק מע״ל רבך טובא ולי הצעיר נראה דדחיק לי׳ עלמא ויהי הנקל להשיב על דבריו ועל דבריך כמשחל ביניתא מחלבא לאפרושי מאיסורא ולסעפף במערצה את פארה מצאתי בפעם הזאת לצאת ממחיצתי ופשטתי את כתנתי לעשות משמרת למשמרת למען לא תכנס ח״ו בספק ברכה לבטלה ותאחז ידך בדין דין אמת כנקודה בתוך העגולה כי ערכה את מותיב ואת מפרק לה היא איפכא והיא מהפכא לא שמעינן מיני׳ כלום אוצר בלום והברכה לבטלה הוא בלא תשא והשופט בשילום. ועתה נתונים נתונים לפניך שני דרכים דרך מעלת רבך ודרכי זה מזה מתהפכים ואתה תבחר אחד מהם ותעשה לו סמוכים ותעזוב האחד כאבן שאין לו הופכים ותתן לו מהלכים. הזהר אחי מספק ברכות אתה הוא השונה הלכות למען לא תרגיז ארץ ותרעיש ממלכות ולא יפגעו בך קשתות אל דרוכות. וכבר ידעת דברכת שהכל ידה מושלת בכל. וכי יש לה כל ולא תחסר בה

כל

ומה שכתב עוד בזה מעכ״ת וז״ל וגדולה מזו מצאתי דאינו לשכנה״ג וכו׳. אין צורך לכפול דברים ועם החילוקים שקבנו למעלה. כל הדברים עולים בקנה אחד וזה מה שתמה הרב בעל שכנה״ג על רבינו היינו דווקא בתמרים לפי שאלו וודאי לא נטעי להו אדעתא דהכי כ״א לאכלם בעינייהו ואמנם בפירות דנטעו להו אדעתא דהכי פשיטא שגם לדידי׳ מברכי׳ ברכת הפרי אף אם הוא מרוסק לגמרי עד שאין צורתו ניכר ותדע שכדברי כן הוא שהרי בתוך תמיהתו שתמה על הרב״י בהך דתמרים שמעכן ועשאן כמו עיסה נסתייע ממ״ש הב״ח שכן משמע בתשו׳ מהרי״ק שורש מ״ג ומצאנו ראינו למהרי״ק שם שלא כתב כן אלא בענבים שמבשלים אותם עד שנימוחו לגמרי ונעשים עבים וכו׳. שאלו ודאי לא נטעי להו אדעתא דהכי. וכמו״ש הוא ז״ל שם לחלק בין אלו הענבים לאגוז המטוגן בדבש. הבאתי דבריו לעיל יעו״ש.

ובזה אתי שפיר מ״ש בשכנה״ג גופי׳ בסי׳ ר״ד בהגהת הב״י וז״ל הלכך נקטינן דכל הפירות בין פירות האילן ובין פירות האדמה בין ירקות בין העשבים המרוקחים בדבש בין צורתן ניכר ובין שאין צורתן ניכר בין שטובים חיים יותר ממבושלים בין שאינן טובים מברכין על הפרי כפי מה שהוא ברכתו אם בפה״ע אם בפה״א עכ״ל. דמה שתמה על הרב״י בסי׳ ר״ב גבי תמרים הוא דלא נטעי להו אדעתא דהכי ומה שכ׳ בסי׳ ר״ד הוא בפירות דנטעי להו אדעתא דהכי והראי׳ ע״ז הוא שהרי כתבו של דין דוורדים ושאר פירות המרוקחים בדבש דנטעי להו אדעתא דהכי וכמו״ש שם הרב ב״י נמצא למדין מכל דברי הפוסקים שהבאתי דמברכינן בפה״ע על הקוקולאטא בין באכילה בין בשתי׳ כמדובר.

עוד כתב וז״ל אבל לפי דרך מע״ל הפוסק יותר ויותר יש לברך בפה״ע על הקאווי מעל הקוקולאטא ריבוי אחר ריבוי הוא זה ואינו אלא למעט. שהרי עם מ״ש למעלה מבואר שאף שיהי׳ בו תערובות ראשון ותערובות אחרון לית לן בה כיון שכל התערובות אינם באים כי אם להכשיר ולתקן עיקר הפרי דהיינו הקאקוי עד שיבוא לאותו טעם המבוקש. אבל בקאווי אף בלא שום תערובות לא מברכינן עליו בשתיתו בפה״ע דטעמא רבא איכא לחלק בינו ובין הקוקולאטא שהקאווי עיקר עשייתו הוא ע״ש המים ועוד שכיון שהמשקה נשאר צלול הרבה מברך עליו שהכל משא״כ בקוקולאטא וכמו״ש כ״ז באריכות מורי המחבר יוע״ש כי בכלל דבריו דבר.

ומה שכתב עוד בסוף דבריו וז״ל ולא תימא דבשתיות הקאווי ליכא אלא טעמו דהא גם ממשו איכא וכנ״ל אין ספק בזה ומלתא דפשיטא הוא דאף לדעת מעלת הפוסק כבודי ומרים ראשי קצת ממשות איכא במשקה הקאווי שהרי עינינו הרואות שקולטים המים צבע הקאווי וזה א״א אם לא שיתמחה קצת ממשות הפרי ומה גם שכותשין הקאווי במכתשת עד שנעשית דקה מן הדקה. ואותו עפר נותנים אותו במים ומרתיחים אותו על האש וכבר כתב בתשובתו הרמת״ה דכח האש מכנים במים ממשות הפרי והכוונה הוא שאין במים ממשות הקאווי כ״א מעט מזער ובטל הוא לגבי המים כיון שעיקר הוא ע״ש המים אלא שאני המך בערכי לא ידענא מאיזה מדבריו הוציא מעכ״ת דס״ל שבקאווי ליכא שום ממשות במים אלא טעמו עד שכ׳ ולא תימא וכו׳. שאם ממש״כ שאין מערבין בו לשתות הממשות כמו שעושים בקוקולאטא אין זה במשמע כלל שאין שום ממשות במים אלא שאין מערבין כל ממשות הקאווי כמו שעושין בקוקולאטא. ואם ממש״כ שאין עושין אותו אלא לטעמו ליכא למשמע מיני׳ מידי ג״כ שכוונתו הוא לומר שיש בו ממשות אלא שעיקר עשייתו הוא על טעמו ולא על אותו הממשות הנכנס במים ולא ידעתי למה לא הקשה מעכ״ת כמו כן ביתר שאת להרא״ש שהרי כתב בתשו׳ כלל ה׳ סי׳ ט״ו (הביאה הרב המחבר מור״י) דמי שעורים שמבשלים לחולה אין מהשעורים בתוכה כלום אלא מי בישול

השעורים

דלא נטעו להו להכי וכמו״ש הב״י בסי׳ ר״ד בההוא דהומלתא וז״ל ואעפ״י ששם (בסי׳ ס״ב) כתבתי דאגוז רך המטוגן בדבש אינו מברך עליו אלא שהכל התם טעמא אחרינא הוא דהיינו דלא נטעו להו אדעתא דהכי משא״כ בוורדים דוודאי אדעתא דהכי נטעו להו עכ״ל וכ״כ מהרי״ק בשורש מ״ג שרצה לחלק בין ענבים שמבשלים אותם עד שנימוחים לגמרי ובין אגוז המטוגן בדבש וכתב וז״ל ול״ד לאגוז המטוגן בדבש דשאני התם שהאגוז ניכר במהותו ותוארו אבל בזה שאין עליו שום תואר ענבים ראוי לברך שהכל לכ״ע כיון שאין דרך אכילתו בכך, וגם פשיטא דלא נטעו להו אינשי אדעתא דהכי ועוד שלפי הנלענ״ד לא ישתנו לעילויא אלא לגריעותא דרוב העולם אוכלים אותם ברצון הענבים כברייתן חיים מאותו קונפו״ט ע״כ. **והילוקים** אלו מוסכמים כמעט מכל הפוסקים לכן לא אאריך עוד בזה.

לבד זה אבוא להוכיח שהראיות שהביא מעכ״ת ע״ז לא מיירי כ״א בדבר דלא נטעו להו אדעתא דהכי או בדבר שאין דרכו למעבו ולכבשו ואנן במילתא דנטעי לי׳ אדעתא דהכי קיימינן והלא כה דברי הנה נסתייע מעכ״ת מדברי העולת תמיד בסי׳ ר״ב וז״ל כת״ר וכ״כ בעולת תמיד סי׳ הנ״ל על בין פירות שטובים חיים ומבושלים דמברכינן עלייהו בפ״ה וכתב עליו וז״ל ונראה דבעינן מיהא שיהא ניכר קצת דבמיעוך לגמרי שאין ניכר צורתו לגמרי מברכינן לכתחלה שהכל ע״כ. עכ״ל מעכ״ת. ואני הדיוט לא ידעתי איך כתב מעכ״ת שדברים אלו אמרן הע״ת על דין פירות שטובים חיים ומבושלים ואנוכי הרואה שם במקורם של דברים שלא אמרן אלא על דין אגוז גמור המטוגן בדבש שמברכין עליו בפה״ע וכמו שנראה שם להדיא מתוך לשונו לכל המעיין שם ודבריו אמת וצדק על דין אגוז דוקא דכיון דלא נטעי להו אדעתא דהכי הו״ל נשתנו לגריעותא ומשו״ה בעי שיהא ניכר קצת אבל בפירות דנטעי להו אדעתא דהכי כנ״ד אין ספק דאף לדידי׳ ל״ש לי׳ בין עבר צורת הפרי ולא ניכר כלל שהרי שם באותו פרק באותו מקום גבי אגוז רך וכן בסי׳ ר״ג ובכמה מקומות נראה בהדיא שדעתו לחלק בין מלתא דנטעי לי׳ אדעתא דהכי לדבר שלא נטעי לי׳ אדעתא דהכי ואף ממה שכ׳ בסי׳ ר״ד משמע שאין דעתו לחלק בין דבר שדרכו להיות מעוך וכתות לאין דרכו בכך מ״מ מוכרח לומר דס״ל לחלק בין מלתא דנטעי לי׳ לה אדעתא דהכי לדבר שלא נטעי לה אדעתא דהכי וכמו שכתבתי.

והא לנו עוד ראי׳ ברורה דס״ל האי חילוקא ממ״ש הוא עצמו בסי׳ ר״ח ס״ק ז׳ על מ״ש בעל המפה שם בסעיף ח׳ העושה תבשיל משאר קטניות ונתמעכו לגמרי או שאין טובים מבושלים כמו חיים דמברך שהכל וז״ל וכ״כ הב״י ומסיים דכאן דנתמעכו לגמרי דאין זה דרך אכילתם מברך עליהם שהכל ומשמע במיני קטניות שדרכם להתמעך לגמרי ואדרבא טובים הם דנתמעכו כגון מרכיזי״ן מברך בפה״א ובעמק ברכה כלל ג׳ פסק דמברך על מרכיז״ן שהכל ואין דבריו נראין דהא עיקר זריעת הקטניות הוא בשביל לאכלן בענין זה וע״כ יש לברך עלי׳ בפה״א עכ״ד. הרי מדבריו אלו נראה בבירור שדעתו לחלק כאשר כתבתי ונמצא דאף לפי דעת הע״ת שמיניה מסתייע מר מודה בנ״ד דמברכינן על הקוקולאטא בפה״ע אף שהוא מעוך וכתות ומסיים לגמרי כיון דאדעתא דהכי נטעו להו להקאקו״י.

וכתב עוד מעכ״ת וז״ל ואפי׳ לסברת המג״ד וכו׳ יודה שיש לברך שהכל וכו׳. ולדידי אני הצעיר נראה דפשיטא ופשיטא דבנ״ד גם לסברת המג״ד מברכינן עלי׳ בפה״ע ואף אם שותהו במים כנהוג וכמו״ש והוכחתי למעלה דלא משגחינן כלל ברוב על שהוא בא לדבוקי או לאכשורי ואפי׳ בה׳ המינים ומכ״ש בשאר מינים והא ראי׳ דבנ״ד גם הוא יודה שהרי בסי׳ ר״ד הרחיב ביאורו במחלקותו של הטור עם חביריו בההוא דהומלת״א שהבאתי לעיל ומשמע שם שהוא מסכים לזה.

ומה

ומ"ש מעכ"ת דהקוקולאטא לא דמיא לשתותא שבה גם לדידי אני הצעיר עני ואביון אחרי קומי מכרוע על ברכי לבקש המחילה מלפני מעלת מורי הרב נראה לענ"ד דלכולי האי לא דמיא דבעינן שתהי' ראוי' לאכילה לברך עלי' במ"מ.

ומה שהשיג עוד מעכ"ת על מ"ש דבקוקולאטא אין אנו צריכין לטעמים אלו כיון שכל גוף הפרי מעורב בו מההוא דטרימ"א והביא דברי הרב"י שכ' ומשמע מדברי רש"י וכו' ע"כ צריך אני להעתיק לשון הרב ב"י יען אשר מצאתי און לי בדבריו אלו ולא כ' כל הלשון שלם כאשר הוא בדברי מעכ"ת וז"ל אחר שהביא דברי רש"י ומשמע מדבריו שאם הי' מרוסק לגמרי אין מברכין עליו בפה"ע וכ"נ מדברי רבינו וכ"כ הת"ה ס"י ק"ט אבל הרמב"ם כתב תמרים שמיעכן ביד והוציא גרעינן שלהם ועשאם כמו עיסה מברך עליהם תחלה בפה"ע ולבסוף ברכה אחת מעין ג' וכתבו רבינו בסמוך וכ' דאפשר שגם ר"י מודה להרמב"ם עכ"ל. וידוע שדעת הטור לפסוק כהרמב"ם במה שהביא דעת הרמב"ם לבסוף וכמו"ש הרמב"ם בסי' קצ"ת שכל סברא שמביאין הטור והב"י באחרונה עלי' יש לסמוך ומה גם שכ' בסוף לשונו ואפשר שגם ר"י מודה להרמב"ם ובר מן דין בההוא דהומלתא שהביא הטור סי' ר"ד נראה בהדיא דס"ל שאף אם הפרי כתוש לגמרי מברכין עליו בפה"ע דבהכי הי' חולק הטור עם חביריו ואח"כ ביטל הוא דעתו מפני דעתם יוע"ש. נמצא א"כ דלדעת הרמב"ם והטור ור"י ורב"י אף שמיעכן לגמרי עד שעשאן כמו עיסה לא נשתנה ברכתו מפני זה וכן פסק בש"ע בסי' ר"ב והוסיף עוד שנית ידו הרב"י בסי' ר"ד אחר שהביא דברי ת"ה וכו' וז"ל ואין דבריו נראין בעיני שאם רש"י פירש בטרימ"א הם תמרים שכתשן קצת כבר נתבאר בסי' ר"ב דלהרמב"ם אפי' מיעכן ועשאן עיסה מברך בפה"ע ועוד שכבר כתב שמחלוקות רבינו, אינו כשהפרי ממשו קיים דבההוא לכ"ע פרי עיקר ומברך עליה אלא כשהפירות כתושים ביותר ואפ"ה סוברים חביריו שמברך על הפרי וביטל הוא דעתו מפני דעתם עכ"ל. א"כ לא נשאר לפני אדוני אלא דברי רש"י שמהם משמע דבמרוסק לגמרי לא מברך בפה"ע שהרי בעל ת"ה לא אמר דבריו אלא כמסתפק ולא גזר אומר שאם מיעך את הפירות שבטל חשיבותם ושפיר מצינן לפרושי דבריו של רש"י באופן שיסכים לדעת הרמב"ם והוא שרש"י לא בא לומר שאם מיעך הפרי לגמרי שנאבד חשיבות הפרי אלא בא לפרש ענין הטרומ"א שדרכם הי' לכתוש התמרים קצת ולעולם שאף אם רסקם לגמרי במילתייהו קיימו וכמו שפי' מורי המחבר ני' בקונטרוס אחר וכ"כ בעל גינת וורדים באורח חיים כלל א' סי' ס"ו וז"ל אבן יש לתרץ דרש"י לא פליג אהרמב"ם ז"ל וכו'. וכיון דדברי הרמב"ם ברורין דאפי' במיעכן לא אבדו חשיבתם הכי נקטינן ולא ניחוש למאי-דאפשר לומר דרש"י חולק על הרמב"ם עכ"ל וכ"כ בעל מג"ד שם בס"ק ד' יוע"ש שהכריח הדבר והוכיח והעלה פסק מוהריק"א וכ' המג"א שם שמה שחולק בעל המפה על מוהריק"א אינו כ"א בגידגניות שנתבשלו ונימוחו לגמרי אבל בתמרים שנתמעכו לגמרי לא פליג וס"ל כהרמב"ם והטור דמברך בפה"ע והא ראי' דבסי' ר"ד כתב מוהריק"א אפי' היו כתושים ביותר ולא פליג הרמ"א עליו ושכן משמע בד"מ סי' ר"ד דס"ל כרב"י וכו' יוע"ש. וכן משמע מתוך דברי בעל הלבושים שם ואף לפי דעת הסוברים דבעל המפה חולק גם אתמרים לא קושיא כלל וכמו שאכתוב לקמן בס"ד:

עוד האריך מעכ"ת להוכיח מלשונות הפוסקים דבמעוך לגמרי עד שאין צורת הפת ניכר מברכין עליו שהכל ואחרי המחילה אכתי אין כל זה ענין לנ"ד שידוע הוא שיש חילוק בין כשדרכו של אותו הפרי למעכו ולכתשו לכשאין דרכן בכך וכן בין פירות דנטעו להו אדעתא דהכי לפירות

דלא

כי כבר כתבתי דעתי לעיל ע״כ כיון שמה שכ׳ לעיל הוא הפך מזה לענ״ד כאשר כתבתי.

עוד כתב מעב״ת וז״ל דדוקא בשכר שעורים אם הי׳ ממשות השעורים בשכר הוה מברכינן במ״מ אעפ״י שמיעוט התערובות הם השעורים לפי שהם מה׳ המינים אבל בשאר מינים אינו כן וכו׳. וא״כ בקוקולאטא דרובא מיא פשיטא הוא דהולכים אחר הרוב היינו המים עכ״ד אמת ויציב הוא ואין ספק בזה דדוקא בה׳ המינים מרוב חשיבותם לא אזלינן בתר רובא משא״כ בשאר מינים. וכיון שכן בקוקולאטא נמי הי׳ נראה לכאורה לומר שמברכין עליו שהכל כיון שהרוב הם המים אמנם אחר קצת העיון אף גם זאת אינו ענין לנ״ד וזה שלא אמרו דבשאר מינים אזלינן בתר הרוב אלא כששתי המינים ראוים לאכול כל אחד בפני עצמו והא׳ אינו בא לתקן ולהכשיר המין הב׳ לאכילה אבל כשהמין הא׳ אינו ראוי כלל לאכילה בלי תערובות ה״ב והוא בא לתקן המין הא׳ לאכילה אך שהוא הרוב אין ספק דלא אזלינן כלל בתרי׳ ובזה אין חילוק בין ה׳ המינים לשאר מינים שאף בה׳ המינים לא אזלינן כלל אחר הרוב כל שהוא בא לדבוקי או לאכשורי התבשיל לאכילה וזה יצא לי מה דאמרינן בפרק כ״מ דף ט״ל אמר רב אשי כי הוינן בי׳ רב כהנא אמר לן תבשולי בסילקא דלא מפשי בה קימחא בפה״א כלפת דמפשי בה קימחא טפי במ״מ והדר אמר אידי ואידי בפה״א והאי דשדי בה קימחא טפי לדבוקי בעלמא עבידי לי׳ ע״כ. הרי לנו בפירוש כאשר אמרתי דכל שהוא לדבוקי לא מברכינן עלי׳ במ״מ אף שהוא מה׳ המינים ואין חילוק בין רב למעט ואפי׳ אם הקימחא הוא הרוב וכדמשמע מתוך דברי הגמ׳ שאמרו דמפשי בה קימחא טפי דמשמע אפי׳ עד הרוב וכ״כ הב״ח בסי׳ ר״ח דכשבא הקמח לדבוקי אף אם הוא הרוב והמיעוט משאר מינים מברכין בפה״א או בפה״א או שהכל כפי ברכתו של אותן המינין והביא ראי׳ מהך תבשולי דסילקא שהבאתי וכ״כ הבעל עולת תמיד שם בסי׳ ר״ח עיי״ש ואע״ג דכ׳ הרשב״א שם דדוקא כשהוא לדבוקי בעלמא מברכינן בפה״א אבל כשהוא לאכשורי תבשולי איהי עיקר ועליה מברכינן צדקו דבריו לה׳ המינים דוקא דכהא (דבהא) קיימינן ואפשר דטעם הוא דכיון דדברים אלו חשובים עד למאוד נחשבים עיקר לעולם אף אם באים להכשיר התבשיל כל עוד שאינם באים לדבק וכמו״ש בעל עולת תמיד שם אבל בשאר מינים אין ספק דאף לדידי׳ ל״ש בין כשבאים לאכשורי או לדבוקי וכמו״ש הרב״י בסי׳ ר״ד בההוא דוורדים המרוקחים בדבש כיון דעיקר תיקון הוורדים אינו אלא עם הדבש הו״ל דבש תפל שהרי אינו בא אלא להכשיר הוורד לאכילה ע״כ. והדבר ידוע שנותנין שתי ידות מדבש או סיקאר ו״א מוורדים ואפי״ה לא משגחינן כלל ברוב כאשר באים להכשיר הוורדים לאכילה וא״כ דון מינה ואוקי באתרין לברך בפה״ע.

הקוקולאטא שהרי כל תכלית עשייתו אינו אלא לטעום אותו טעם המבוקש והמים נותנים להכשירו לשתי׳ וא״כ שפיר שייכי הדינים והנפקותות אשר הוציא מורי הרב מתשובות הרא״ש ומצאתי להמג״ד בס״י ר״ח ס״ק ד׳ שכ׳ דהא דבה׳ המינים כשבאים לדבוקי בטלים לגבי התבשיל היינו דוקא כשהם המיעוט אמנם כשהם רובא אף שהוא לדבק לא בטיל ומברכינן עליו במ״מ. ואני בעניי לא ידעתי זה מנין לו כיון דממשמעות הגמ׳ שהבאתי לעיל משמע איפכא וכ״מ בשם הרב״ח והעולת תמיד ומ״ש דזה הוא הספק שכתבו התוס׳ והביאו שם בש״ע וטוב להחמיר ולגומעו בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא ליתא לענ״ד ואיכא למשדי נרגא בדבריו למעיין שם אלא שאין רצוני להאריך בזה והרוצה להתיישב דברי התוספת הנ״ל יעין בשו״ת גנת וורדים א״ח כלל א׳ סי׳ ק״ד.

ומ״ש

עצמו בי"ד סי' קי"ג על מ"ש הטור דלא אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל לענין בישולי גוים שכ' וז"ל כ"כ הרשב"א בת"ה והוא נלמד מדתנן שלקות של גוים אסורין ושלקות תולדות האור ע"כ. וא"כ למה ועל מה זה לא דייק כאן כמו כן מדאמרו בגמ' לשון שילוק. ואחרי נטילת רשות ממורי הרב נר"ו נלענ"ד לתרץ בעד רבינו דשאני לענין ברכה דבטעמא תלי' מילתא לברך על מימי השלקין בפה"א וכמ"ש התוס' והרא"ש והטור בסי' ר"ה הלכך כיון שקלטו המים טעם הירקות אין זה מעלה ולא מוריד אם בא להם הטעם ע"י בישול או ע"י שרי' וכגון ששרה אותן במים כ"כ זמן עד שנתמחה ממשותם וכן דייק הב"י בלישני' שכ' אם נתנו טעם במים מברך עליהם בפה"א ע"כ דנראה בהדיא שאף אם ישרה אותן במים כמה ימים אינו מברך על מימיו בפה"א כל עוד שלא קלטו המים טעם הירקות וכמ"ש למעלה. עוד הקשה מו"ר על הרב ב"י דא"כ דשרי' הוי כבישול. בשכר שעורים אמאי מברך שהכל כיון שהשעורים שרויים במים עד שיפסדו לגמרי ואם הטעם הבא ע"י שרי' הוי טעם ממש לברך מימי השלקות בפה"א ה"ה וכ"ש בשכר ולזה תירץ מעכ"ת ואמר דאין כאן קושיא כלל דלשעורי איכא עילויא אחרינא בפת וכמו"ש התוס' וכנ"ל ע"כ והנה לא נעלמו מעיני מורי הרב דשפיר חזא הך חילוקא שהרי הביאו לעיל בתחלת דבריו וגם לפנים בתוך תשובי' הרא"ש שהביא ללמד הימנה כמה חקים ומשפטים צדיקים לענינינו אלא שעכ"ז קשי' לי' בכאן שהשלקים אין להו עילוי' אחרינא בבישול דהא בירקות שדרכן להישלק עסקינן ואפ"ה כתב הרב"י שגם ע"י שריה מברך על מימיו בפה"א כיון שנכנס טעם הירקות במים א"כ גם בשכר שעורים אף דאית לי' עילויא אחרינא לא ניחוש לי' כלל ומברך עלי' בפה"א מאחר שקלטו המים טעם השעורים. וגם בזה נראה לדעתי דעת קלה לתרץ דשאני מיא דסילקא שטעם הירקות נכנס במים משא"כ בשכר שעורים ושכר תמרים שאין במים טעם השעורים והתמרים כלל אלא טעם אחר לגמרי לכן מברך עליהם שהכל.

שוב מצאתי להב"ח בסי' ר"ב שכתב כמו"ש וששתי כעל כל הון שכוונתי לדעת גדולים. והביאו המג"א שם. וכן משמע מדברי המג"ד ייע"ש.

ומה שכ' עוד מעכ"ת אבל על פלפולו ודיוקו וכו' עד ואשריני שכוונתי לדעת הגדול מג"א סי' ס"ה ס"ק ו'. ולדעת הרמ"א בכ"מ שהבינו דברי הרמב"ם כפשוטן ואין מקרא יוצא מידי פשוטו עכ"ל. וגם אני הצעיר כבר גליתי דעתי הזר בתחלת דברי בהבנת דברי הרמב"ם כפשוטן וכדברי מעכ"ת. אמנם פליאה דעת ממני ולא אוכל לה לעמוד היטיב בהבנת דברי הרמב"ם לסברת מעכ"ת כאשר נראה מתוך דבריו שרוצה לזכות שטרא לבי תרי שהרי בכאן כתב מעכ"ת שהבין דברי הרמב"ם כפשוטן והנה פשטן של דברי הרמב"ם לדעת הרמ"א בד"מ והמג"א בס' ר"ה הוא דוקא בששלקן לשתות מימיהן מברך עליהן בפה"א משום דכל חשיבות הירקות נותנו במים, משא"כ בששלקם לצורך הירקות דאז אין שום חשיבות במים ומברך עליהן שהכל. ולדעת הרא"ש לא שנא ובין כך ובין כך מברך עליהן בפה"א. ולעיל בדברות הראשונים הביא מעכ"ת דברי העולת תמיד שפירש דברי הרמב"ם שאמר והוא ששלקן לשתותן בלשון אפי' וכ' בסוף הדיבור וז"ל הא קמן דהרמב"ם והרא"ש ובעל עולת תמיד שרשתן כאחד ס"ל דמי סילקא כיון שרוב העולם מבשלים אותם לאכילה אעפ"י שאדם א' שלקן לצורך מימיו דמברך בפה"א דמשמע וכ"ש אם שלקן לצורך הירקות וזה הוא הפך מ"ש הרמ"א בד"מ והמג"א בסי' ר"ה דלדעת הרמב"ם דוקא בששלקן לשתות מימיהן מברך עליהן בפה"א לא זולת וכמוש"כ לעיל. וביותר תימא אצלי הוא איך כתב כאן מעכ"ת וז"ל אבל על פלפולו ודיוקו אשר חשב לפלפל ולדקדק על דברי הרמב"ם עד ד"ה ואחר כתבי לא אשוב אמרי לו

כי

נמי יש חילוק בין צונן לע״י בישול ויש לו כעין דמות ראי׳ לזה ממ״ש הרא״ש גופי׳ בפרק ב״מ וז״ל ואפשר שאם בישל הפרי ונכנס טעם הפרי במים מברך עליהם בפה״ע. ע״כ דמשמע ממה דנקט בלישני׳ שאם בישל הפרי וכו׳ ולא אמר ואם אפשר שנכנס טעם הפרי במים דע״י בישול נכנס טעם הפרי ממש ולא ע״י שריי׳ ע״כ בעל מגן אברהם בסי׳ ר״ב. ס״ק ק״ג. דלהרא״ש יותר יוצא ממשות הפרי ע״י בישול מאלו סחט וכתש הפרי וכן נראה מדרך המגן דוד בסי׳ ר״ד ס״ק ז׳ הביא דבריו מורי המחבר בר״י ייע״ש.

ג) ומה שהביא עוד ראי׳ כת״ר ממ״ש מוהריק״א פירות ששראן או שבישלם במים וכו׳. אפשר לומר דהכי קאמר פירות ששראן או אפי׳ בישלם שע״י הבישול נכנס טעם הפרי במים יותר מע״י שרי׳ אפילו הכי מברך עליהם שהכל אלא שאין אנו צריכין לזה יען כי בהרשב״א אשר לקחו הדברים לא הוזכר שרי׳ כלל כי אם לשון בישול ולשיטתי׳ אזיל הרב״י שאינו מחלק בין שרי׳ לבישול וכבר תמה עליו מורי המחבר לפנים בטוב טעם ודעת וכמו שיבא בסמוך בס״ד ועם מה שפרשתי למעלה כוונת דברי הרא״ש מתורצת פרכתו העצומה אשר הקשה על המג״ד ממה שהשוה מוהריק״א מי שעורים שהוא ע״י בישול עם שכר שעורים שהוא בצונן כיון שמשם לקחו המוריק״א.

ד) גם הלום ראיתי הך כללא דכייל מעכ״ת דכי אמרינן ששראן במים היינו מעת לעת ומטעם כבוש שהוא כמבושל ולי אני הדיוט נראה שאין שייך כאן זה הכלל וזה דכיון דבעינן שיכנס טעם הסלקין במים לכשיברך עלי׳ בפה״א. א״כ אין הדבר תלוי בשישהא אותן במים מעת לעת כי מה יתן לך ומה יוסיף אף אם ישרה אותם במים כמה ימים כיון שלא קלטו המים טעם הירקות וכן מוכח מדברי הרב״י שכ׳ וז״ל בין ששראן במים ולא בישלם אם נכנס טעם במים מברך עליהם בפה״א ע״כ דמשמע שאף ששראן במים והוא בכבוש מ״מ צריך שיכנס במים טעם הסלקות לברך ברכת הסלקות על המים שאל״כ מ״ש אם נתנו טעם במים הוא יתיר נפיש. ועוד דבלא זה נמי וודאי דלאו בכל דוכתא אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל שהרי מצינו לענין בישולי גוים שפסק הטור ביו״ד סי׳ קי״ג דלא אמרינן בי׳ כבוש הרי הוא כמבושל וכן לענין בשר בחלב כתב הפר״ח בי״ד סי׳ פ״ז ס״ק ב׳ דלכ״ע כבוש ומליח אינם נכללים תחת בישול ומה גם שראיתי לת״ח כלל ג׳ כתב שלא אמרינן כבוש הרי הוא כמבושל לכל דבר רק שבולע ומפליט אבל אינו מבלבל טעם החתיכה כמו ברוטב ומ״ש שכל לענין ברכה דבעינן שיכנס טעם השלקות במים לברך עליהם בפה״א דזה א״א אם לא אלא שיתמחה גוף הסילקא ויתערב ממשו במים וזה לא יתכן כ״א ע״י האש או ע״י שריי׳ מכמה ימים לא מעת לעת דוקא אלא שאין אנו צריכין לזה שהרי מיא דסילקא כסילקא אמרו בגמרא ושילוק הוא ע״י האור ובבישול יותר מדאי וכמו שהוכיח מורי המחבר שם בתשובתו הרמתה מדברי הרש״י בפרק כל הבשר ומדברי ר״ע בפ״ב בפסחים והאריך שם והנני עושה עצתי כי כרוכלא להוכית כן עוד מכמה מקומות אינן צריכין תיקון ומה גם שכבר חזקם הוא בעצמו מ״מ משיבותי׳. (מתשובותי׳) אמינא שכ״כ רש״י שם בפרק כ״ז שם ע״ב דף ט״ל ע״א ובפרק לולב הגזול דף ל״ו ע״א ובפ״ב דעוקצים ובנדרים ריש פ״ו והתוס׳ בפרק כ״ש שם ע״ב ד״ה לא שלוקין. ומצאתי להפר״ח בי״ד סי׳ פ״ז שהוצרך להביא ראי׳ לכשיכלל השילוקי בכלל בישול מפני היותו מבושל ביותר. וע״ש. באופן דמצינו למידון שאף עם מ״ש מעכ״ת אכתי הקושיא במקומה עומדת דמנ״ל להרב״י שלא לחלק בין שריי׳ לבישל כיון שבגמ׳ אמרו לשון שילוק שהוא בישול יותר מדאי ויותר נתחזקה תמי׳ הוא אצלי כאשר ראיתי להרב״י

עצמו

להוכיח הפך מדברי הרמב"ם והרא"ש והעולת תמיד ואני הפעוט לא כן עמדי הבאותי דברי מעלת הפוסק מו"ר ושיעור הדברים ופירושן לע"ד כך הוא.

א) דלא אזלינן כלל אחר דעת המבשל בזה כ"א אחר דרך המקום ושאם דרכם לשלקם לצורך הירקות אף אם אחד שלקם לצורך מימיו מברך עליהם בפה"א ואם דרכם לשלקם לצורך מימיו ואדם א' שלקם לצורך הירקות מברך על מימיו שהכל מידי דהוה אשכר שעורים שמברכי' עלי' שהכל. כיון שעיקר כוונתם היא לשתיה. ור"ל במ"ש כיון שעיקר כוונתו וכו'. דהיינו שעיקר כוונתו היתה כדרך שמבשלים באותו מקום ולמד סתום מן המפורש. שהרי בסמוך גבי שתיתא כתב בזה הלשון וכל שאין דרכו בכך אלא לרפואה אין דעתו מעלה ומוריד ע"כ הרי בפירוש כתב דלא אזלינן כלל בתר דעתו אלא אחר דרך המקום כמ"ש. ויותר בפירוש גילה לנו כוונתו הרצוייה לקמן בסוף ד"ה והרמב"ם בפ"ח דברכות שכ' וז"ל אלא ודאי דהרא"ש והרמב"ם כולהו ס"ל דכל שעיקר בישולם בשביל הירקות ירקות עיקר ומברך בפה"א כמ"ש לעיל וזה אינו תלוי כלל בדעתו אלא בדרך רובא דאינשי דאי רובא דאינשי עיקר בישולם הוא בשביל (הירקות) המים אע"ג שהוא מבשל בשביל הירקות מברך על מימיו שהנ"ב ע"כ הרי לנו דעתו הרחבה בפי' כאשר אמרנו ואין לנטות ממנו ימין ושמאל. אמנם מה דתמיה לי בזה היא שכיון שהבין מעכ"ת מדבריו הנ"ל דס"ל למורי המחבר דאזלינן אחר דעת המבשל איך לא הקשה עליו קושיא עצומה מסתירת דבריו דידיה אדידיה שהרי ממ"ש בסוף ד"ה והרמב"ם שהבאתי בסמוך נראה להדיא דס"ל דלא אזלינן בתר דרך המקום כאמור אלא שבר מן דין דברי העולת תמיד שהביא מעכ"ת בתחלה מכבוד רבנותו כי רבה הוא אינם מתיישבים על הלב שהרי במה שכ' הרמב"ם ז"ל והוא ששלקן לשתותן רצה לפרש הוא ז"ל שר"ל אפילו שולקן לשתותן. וזה ודאי דוחק גמור שהרי במ"ש הרמב"ם והוא ששלקן לשתותן נראה בהדיא שהטיל תנאי בדבריו ואמר דדוקא כששולקן לשתותם מברך עליהם בפה"א לא זולת. וכמו שהבינו דברי הרמב"ם הנ"ל בר"א. והמג"א בסי' ר"ב. והחכם השלם כמ"ו יוסף מיראנם וכו'. מקונטרוסו על ענין זה עוד כ' בעל עולת תמיד וז"ל דס"ל להרמב"ם אפי' אין מבשלים הירקות כלל לאכילה אלא רק בשביל המשקה מברך בפה"א אבל הרא"ש לא ס"ל כן. וכמו שיתבאר בסמוך וכו'. וכתב הרא"ש וכו'. עד ומשמע מדבריו בעשבים שאין מבשלים אותם לאכול אלא בשביל משקה אשר ישתה מהן מברך על המשקה שהכל עכ"ד. וכבודו במקומו מונח. ואחרי המחילה עירוב פרשיות אני רואה בכאן שהרי אף לפי דרכו שחידש מתוך דברי הרא"ש דבעשבים שאין מבשלים אותם אלא בשביל המשקה אשר ישתה מהן דמברך על המשקה שהכל היינו דוקא בעשבים שאין דרך לבשלם כלל לאכילה אמנם בירקות שדרכם לבשלם לאכילה כבר כתב הרא"ש גופי' זה בתשובה שאף אם בישלם לצורך מימיו דמברך בפה"א והיינו כסברת הרמב"ם שהרי מ"ש הרמב"ם לברך על מימיו בפה"א הוא בירקות שדרכן להשלק וכו'. אבל בירקות שאין דרך לשלקן אין ספק שלדעת הרמב"ם ג"כ מברך על מימיו שהכל וכיון שכן איך כתב אבל הרא"ש לא ס"ל כן.

ב) ומה שכתב עוד עליו על מ"ש ונראה דכיון דמי סילקא הוא ע"י בישול וכו'. ורצה להוכיח מתשובות הרא"ש דאין חילוק בין צונן לע"י בישול אין מזה הוכחה כלל שמה שהשוה הרא"ש שכר שעורים למי שעורים היינו דוקא לענין זה שעיקר בישולם הוא בשביל המים וכיון שכן אף במי שעורים שמבשלים אותם ונכנס במים ממשות השעורים יותר משכר שעורים שהוא בצונן אינו מעלה ולא מוריד כיון שעיקר בישולו הוא בשביל המים דומיא דשכר שעורים שעיקר עשייתו הוא ע"ש המים ואין הכי נמי דלהרא"ש

נמי

ולשלום. לסדר תביאמו אל ארץ כנען בשנת תגלנ"ה לפ"ג. פה ליוורני יע"א ביום הששי ט' לחדש ניסן. נאום העומד לשרת ולכהן. מלאכי בלא"א יעקב הכהן ס"ט זלה"ה.

גבר בגוברין מעיינת החכמה גדול העצה ורב העליליה שמו נודע בעיר ובקריה מי כמוהו מורה בדיני ובאיסורי ה"ה החכם השלם ר"מ ור"מ הדיין המצויין הרופא המובהק כמהור"ר יצחק לאמפרונטי ירום הודו ויתנשא מלכותו. אנס"י.

קבלתי מכתבו התמימה והחשובה חיכה ממתקים וקול"ה מחמדים המעט מחזיק את המרובה. דומות למרובות ואינם למשא ובתוכם אדוני מצוה לעבדו שאגיד לו דעתי החלושה והקלישה של ברכת הקוקולאטא ושאחזיר על מקרא מגילה עפה מעולפת ספורים שכ' מעכ"ת בענין זה ומחמת שהיתה עלי יד אדוני אין לי רשות להרהר אחריו וכמצוה ועושה הנה אנכי בא בקוצר השגתי. להשיב על כל ההשגות אשר השיג מעכ"ת על מורי המחבר כפי מה שעלה בידי יד כהה יען כי באמת כך עלה בידי מקוצר עיוני ואף כי ידעתי ערכי עלי כי מ"ך הוא ושתיקותי יפה לי מדיבורי כי מי הקשה אליו וישלם אף כי אנש רמה ובן אדם תולעת איש אשר כמוני. מ"מ תורה הוא וללמוד אני צריך וכמלאך אלקים כן אדוני המלך לשמוע הטוב והרע ואהבת האמת היא מקלקלת השורה לכנס בתחום שאינו שלי ומה גם שכולו חדא גזרה הוא מאת אדוני המלך אלופי ומיודעי כבודי ומרים ראשי וכך אמר לי שאומר לאדון שבאמת מרוב עסקיו כי רבים הם בין בכלל בין בפרט לא יכול להשתעשע בדברות קדשו ושראה מה שעלה במצוותי הרוממה והסכים על ידי לבד מאיזה דברים אשר לא הלכתי אחר עקבותיו שישיב עליהם כאשר יפנה קצת מעסקיו ויהי' לו פנאי יותר ושעכ"ז אם יכיר וידע שרצון מעכ"ת הוא לשמוע דבריו יבטל רצוני מפני מעכ"ת ויפנה מכל עסקיו ולא יתעסק כ"א בזה והנני משתחוה מרחוק אל מול יקרת הדרת זיו חכמתו כי רבה הוא ותפלה לאל אלקי הרוחות יגדיל יאדיר חדות מעוזו ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל אכי"ר. פה ליוורני בעש"ק ל"ח למב"י בשנת תגלנ"ה בנות יהודה בסדר ונתתי שלום בארץ. צעיר אנכי ונבזה. מלאכי בלא"א יעקב הכהן זלה"ה ס"ט.

טרם אחלה לדבר צריך אנכי להודיע לכל יודעי מאתמול שלשום כי לא מלבי הנני בא ליכנס לתוך דברי הגדולים המה חכמים מחוכמים גבורים אשר מעולם אנשי השם המה מלומדי מלחמה מלחמתה של תורה כי מי אני ומי ביתי להיות פגום נכנס לתוך דברי רבותי פגום יוצא חוץ ממחיצתי בזר ריק אין בו מים מי התורה אלא שמרוב ענותנותו הביאני המלך חדריו לחנכיני בדבר הלכה ה"ה מלכי צדק מלך שלם מורי ורבי עטרת תפארתי כמוהר"ר אברהם חיים רודריגס נ"י. והוא צווה לי לשנות פרק זה וכיון שהוא גופי' גזירה זאת חובתי ואעשה הואיל ונפק מפומי' פום ממלא רברבין. ואני תפילתי לך ד' שתתן עני' בפי ותגיד לי תעלומות חכמה כי אתה משיח אלמים ומפענח נעלמים.

הנה תחלת דברי פיהו חכמה השיגה ידי הנפלאה על מעלת מורי המחבר וכה אמר בלשונו של מה שדחק עצמו בראשונה וכו' עד הא קמן דהרמב"ם והרא"ש ובעל עולת תמיד שלשתם כ"א ס"ל האי סילקא כיון שרוב העולם מבשלים אותם לאכילה אעפ"י שאדם אחד שלקם לצורך מימיו דמברך בפה"א ע"כ. ואחרי בקשת המחילה שלא כדין השיג עליו דמתוך דברי מעכ"ת נראה שהבין ממ"ש מורי המחבר שיחי' וז"ל שהעיקר הוא הסילקא כיון שעיקר כוונתו היתה לצורך הירקות ע"כ דאזלינן בתר דעת המבשל שאם כוונתו בבישול זה הוא לצורך הירקות מברך על מימיו ברכת הירקות ואם כוונתו לשתות המים דוקא אז מברך שהכל ולזה טרח להוכיח

חמה מאוד כפי האפשר. חום הקוקולאטא היא גדול ועומד מאוד מחום הקאווי יען כי בהיות הקוקולאטא יותר שמינה ויותר מתדבקת מתחקת בכח גדול על המקום הנוגעין בו וניתנן בו כח אז יתר.

יש מוסיפין במשקה הקוקולאטא חלמות ביצה אחד או שנים תיכף למען יעלה הקצף יותר גדול ויזין יותר וגם בעבור זאת פעמים רבות לוקחים החלב במקום המים.

הקוקולאטא לקוחה באיזה דרך שיהי׳ הוא זן היטיב ונכון לחזק הכחות הנחלשים ולהוסיף חוזק עומדת מנגד אל רוע הליחות מחזקת אסטומכא והמוח ושאר איברים החיונים. ממתקת המים יותר חמוצים היורדים מן המוח אל החזה. מחזקת העיכול ומשפלת אידי היין. הקוקולאטא הוא שם מארץ הודו יוצא מן (קיקו. ר״ל.) תרועה. ומן אטי (ר״ל) מים. יען וביען מכינים משקה הקיקולאטא במים. והגלגל החוזר בתוכו להעלות הקצף כמעט משמיע קצף קול תרועה. שמעתי אומרים כי שם קוקולאטא אצל אנשי מוסיקי מיר״ה מרקחת (קונפיציוני בלשון איטלקי) עכ״ל.

ויהי כי שלחתי הדברים האלה הכתובים על הספר הזה אל החבר הכהן הנ״ל ללוורני. זאת היתה תשובתו אלי אחרי עבור קצת שבועיים.

מלכי צדק מלך שלם מוציא לאור תעלומות ומגלם איש יושר ונבר. לו דומיה תהלה ומאן דאלים גבר. ה״ה החכם המרומם הדיין המצויין הרופא המובהק כהר״ר יצחק לאמפרונטי נר״ו יאיר ויזרח כצאת השמש בגבורתו אנס״י.

אחרי קומי מכרוע על ברכי להתפלל אל צור שוכן מעונה. ישמרהו עד זקנה ושיבה. ויעלהו על כל מעלה רמה. דא תהי למיקם קמי׳ דמר לפה ומליץ להמליץ בעדי על אשר עברתי בבל תאחר על מה שאחרתי עד עתה מלהשיב מפני היראה. ושאל ידינני לחובה על זה. כי באמת תיכף ומיד אשר באתי לידי אגרתו החמודה תפשתי מועד תפשתי והתחלתי להשתעשע בדברות קדשו הנחמדים מזהב ומפז רב אלא ששאור שבעיסה עכב על ידי. והוא. כי יצאו אנשים נושים ותובעים ממני ב׳ ש״ת ישינים שעוברים עליהם יותר מל׳ שנים מאבא מארי זלה״ה ולאחד מהן מצאתי לו תברא. ונאלם דומיה ולא היה לו עוד פה לדבר מזה כלל. ולבי׳ הי׳ צרכתי לחקור היטיב היטיב הדק בספרי הפוסקים כפי קוצר השגתי לחבר חבר לסדר טענותי לפני מ״ט הדיינים הי׳ כי יש לי רב להפטר מהם בע״ה ואף כי עדיין לא הגענו לפרס נגמר הדין ואכתי בפיזוזתייהו קיימו. עכ״ז אמרתי לקיים דברי רז״ל שאמרו חייב אדם לראות פני רבו ברגל. והגם שאיני יכול לקיים המצוה על תלה להקריב קרבן ראי׳ הנה קרבן שלמים זה יחשב לפני מעכ״ת כקרבן אשה. כי האמת יורה דרכו שכל זה הזמן שנתעכבתי היה נראה בעיני יום לשנה יום לשנה על גודל האהבה כי גברה על אשר ראיתי רוב ענותונותו וטוב לבבו הזך בלי שמרים ואחת היא. ע״כ אמרתי שמאחר שמצאתי חן בעיניו להכירני מי יתן והי׳ לבבו זה עמי לפרש מה חובתי ואעשנה כי מהאהבה חצות לילה אקום לעבדו בלבב שלם על כל אשר יצווני. ולהעיר לו אזן בלימודים. ואיתוהו כמה רברבין הן הן יהיו עדי יחוד אהבתו אלי ומבין שורותיו יזהירו קרני תורתו התמימה משיבת נפש. מעתה אצא כצאת העבדים והנני מחוה קידה בפישוט ידים ורגלים קדם מעכ״ת ומתפלל לפני שוכן מעונה. יאריך ימיו ושנותיו בנעימים. ויגדיל כסא ממלכתו לאורך ימים ואת חג המצות הבא אלינו לשלום ישלחה האל לו ולכל בני ביתו לחיים טובים ולשלום

הוואניליא הטובה אלה התרמולים אשר נעשו ככה בדרך שקר אין להם כל טוב ולא כח וואניליא. וואניליאס הם שמות ספרדים ורוזמים נרתק קטן. אלה השמות נתנו לוואניליאס יען כי הכרנכא אשר לו יש לו צורת נרתק קטן.

ובאות C. I. I. O. זה לשונו קוקולאטום. קוקולאטי. קולאטל סוקולאטא. בלשון איטלקי קיקולאטא. הוא עיסה יבשה קשה וכבדה מאוד נעשתה כצורת לחמים קטנים מרובעים או כגלגלים עבים כצואר הזרוע או ככרות עגולות מראיהן שחור ואדמדם ריחו וטעמו אשר ינעם לחיך. ומנחם (?) זאת העיסה הוא תערובות בה. הקאקו הוא הבסוס. ואנחנו חייבים להודות אנשי אמיריקי על התחבולה הראו אותה למשיתים זמן מועט אחרי הגלות ארצם. אבל הדבר הזה נצרך מאוד מאשר הי׳. והקוקולאטא אשר נעשתה בצרפת הוא ענוגה יותר מהקוקולאטא הבאה מן הארצות ההן. לעשות הקוקולאטא צריך ליטול הקאקו היותר עב וטוב הנקרא קאראקו עב וצלין בסף על האש ערבו אותו תמיד עד כי העור או הקליפה תניח השקדים על מוקדה נקלה. צריך להסיר ולהשליך הקליפה הקלויה ואחרי כן השקדים בלי קליפה מונחים בסף צולין אותן פעם אחרת אבל באש לא קטן ולא גדול עד אשר יבשו היטיב מבחוץ מבלי השרפם כלל ואז נותנים אותם במכתש חם היטיב או מועכין אותן וטוחנין אותם כמעשה אנשי הודו בכידון ברזל על אבן חלקה וקשה מאוד אשר הוחמה וגם תחתי׳ תהי׳ אש לקיים חומה ותתמיד לכתוש או לטחון הקאקוס. עד אשר יהי׳ כעיסה ולא יותר דבר קשה ולא גבנונית ושקלו ארבעה ליטרים של עיסה הזאת ויניחוה על גבי האבן חמה ויערבו בה על כידון ברזל האמור שלשה ליטרים ציקאריע צרוף הנעשה כאבק דק ויטחנו זמן מה התערובות עד אשר הציקאריע ימס ויקשר עם הקאקוס ואחרי כן יוסיפו עפר הנעשה ומתוקן מידי קליפו וואנילי וקינמון דיאגם אחת וחצי ושמונה גאמרופאני. ושני גרעיני ארברא וגרגיר מוסקי הכל מעורב יחד במשפט צדק. יסירו העיסה מעל האבן ויוצרו לחמים או ככרות גדולות ומצוירות כרצון איש ואיש. ואחרי כן מיבשון אותן או מקשין אותם על נייר חדש ולבן. הקוקולאטא זאת נשמרת בתיבות קטנות. (בלשון איטאלקי סקאטילי.) וידעת כי עפר הסמים לא יתן בתערובות כי אם בסוף כאשר נקשרת בשלימות העיסה ואחרי התערובות לא יניחו העיסה זמן רב על האבן חמה יען כי החלקים המעופפים והרוחניים אשר בסמים הנותנים כחם וטעמם הטוב יכלו בחום הקוקולאטא ראוי לברר אותה אשר נעשתה מחדש ועם הסממנים (הסימנים) אשר נאמרו פעמים רבות תוסר מן התערובות האמברא. והמוסקי. יען כי מעלים אידים לנשים אבל נכנס בהם מעט מזער במתכונות הזאת כי אין ראוי לירא מפני מקרי׳ רעים אבל חוץ מזה הסמים נותנים בה טוב טעם. רוב ספרים המפרשים הקוקולאטא מבקשים פלפל של סודו וגיינעפרו. אבל סממנים האלו חמוצים הרבה לא טובו לחיך בני צרעת. ויאותו יותר ספרדים אשכנזים ובני אולשא. הקוקולאטא הטובה יותר אשר בצרפת מכנים אותה בפאריגייא ואין מחשבין לעת עתה אותה הבאה מספרד או מן האמיריקא. אוכלים הקוקולאטא בכוכרות ומתקנים ועורבים משקה ענוג וזן בדרך זו הבאה לפנינו תניח בכלי של הקיקולאטא שני ליטרין מי באר צלולים. הקריבהו לאש וכאשר ירתיח שים בתוכו ארבעה אינקיאין של קוקולאטא טובה, וציקארי כנגדו ארבע אונקיאין דק כעפר. כסה הכלי ויניחהו שירתיח לאט המשקה כרביעית שעה ערב בתוכו בסף בגלגל אשר תניד בתוך כלי הקוקולאטא ואחרי כן הרחק הכלי מן האש והניחהו שירתיח התערובות עוד רביעי שעה ואחרי כן הניע אותה עוד בגלגל למען יעשה ויעלה הקצף. (אסקירמא בלע״ז.) שפוך בקערות ושתה אותה

קטנים בלתי שוים כחלקי השמן והזיתים. ומניחים מעט חמוץ. בפת יושבי המדינה אשר גדל פרי זה קוראים לה קאקא אוה"ט. והספרדים בלשון לא נקי. קוראים לו קאקאי. הקאקאי אינו מארבעה מינים. הראשון והשני נקראים קאראקוי עב ודק ובאים ממדינות ניקאראגא. השלשי. והרביעי נקראים קאקאים עב ודק מן האיים יען כי גדלים באיי אמיריקא ובאיי ס'. דימוניקו. הנחשב מכל מיני הקאקאים הוא הקאראקוי העב. ראוי לבררו עד חדש ובריא כבד מראהו שחור מחוץ ובתוכו אדום מאוד טעמו טוב ויש בתוכו שמן הרבה ומלח מעופף מחזיק האסטומכא והחזה מוציא המי רגלי' ומעכב הכיחה. אומרים כי קאראקוי הוא שם הבא בלשון לא נקי מאי אשר באמוריק"י מנגב הנקראת קאראטי ובבוא קריסופורים קולומבום באי הזה שמע כי היה יחיו יושביה על הרוב יותר ממאה שנה יען כי אינם אוכלים כי אם לחם הקאקואום וכי לפעמים לעשותו ערב יותר מערבים בתוכו מעט וואניליאם וקארופאט וקנמון או סם אחר ממיני הסמים אבל בלא ציקארי וכי הספרדים טעמו ממנו ולקחו אותו להם לכל חולי בהם ונרפאו בשלמות זמן ועוד כי הביאו ממנו בספרד ושם חשבו כי טוב מאוד לערב בתוכו פלפל וסמים אחרים. התערובות הזה נקרא קוקלאטא. עליה אדבר במקומות בכתבי ענין מתכונתו מוציאם מן הקאקאום כמו מענכ"י הלאור"ו שמן עב ולבן ודומה לשומן ריחו וטעמו כקאקאום עושים ממנו רטי' ליפות העור ואם משתמר זמן הרבה בכלי נעשה קשה כחלב מחזיק הוא ומפרך ונותנים ממנו על האיסטומכא כאשר הוא חלש מאוד.

ובספר הנ"ל באות .V. a. זה לשונו וואניללי"א ואינילליאם בלשון איטלקי וואנילי. הוא אחת מן הכרנבאות (או תרמיל.) ארוך כחצי רגל. (שם מדה.) עב כאצבע של ילד עשוי חד משני קצותיו מראהו חשוך טעמו וריחו כצרי לחיך יוגעם וחמוץ מעט. ובתוכו זרעים דקים מאוד מאד שחורים ומאירים. והתרמיל הזה הוא פרי ממין (ואליבילום) וליכילום או נטע גבוה ארבעה עשר או חמשה עשר רגלים (שם מדה) קראוהו הספרדים קאמפיק. עולה מעלה מעלה זוחל ומתדבק כגפן אל האילנות אשר סביב על גם או על אורך פתומות. גזעו עגול ונקשרים בקנה הציקארו. מראהו ירוק. עליו דומה לעלי עשב פיאנטאגייני. אבל הם יותר ארוכים ויותר עבים פירותיו הם שחרחורות ותרמוליו הם ירקרקים בראשונה. ובסוף ירוקים כמראה הק"ש ומשחירים פניהם כפי קרבתם להתבשל. הנטע הזה גדל במיסוקו באמיריקו ובני הודו קוראים לו טליקסיקיל. ולתרמילו קוראים מיקאסוליל כאשר הכרנבא הזה הוא מבושל ונלקט מיבשים אותו בצל ומושחים אותו מבחוץ במעט שמן למען ירך בטלטולו בנקלה ולשמרו היטיב. ובזה מונעים ממנו הדרך להשבר לחלקים. ראוי לברור הוואניליא בכרנבאות ארוכים ועבים מאוד וכבדים מלאים בטוב טעם וריחו נודף. יש לו שמן הרבה ומלח מעופף מחזיק הלב והראש והאסטומכא מפזר הרוחות. ופותח כל סתום הוא מדקדק הדק היטיב כל ליח עב מוציא השתן ודם נידה לנשים הוא נכנס במתכונות הקיקולאטא ונותן אותה טובה אז יותר גם בטעם וגם בריח אם מניחים הוואניליא מבושלת הרבה על הנטע מבלי לקוט אותה מתבקעת ויוצא ממנה משקה צרי מעט מוער שחור וריחו נודף המתעבה ונהי' לצרי נוהגים זריזות לקבצו בכלי אדמה קטנים המניחים תחת התרמילים. אין אנחנו רואים פה מן הצרי הזה או מפני שאינו משתמר בהובאה או על כי בני העיר לוקחים אותו להם כאשר אינו יוצא ממנו עוד משקה צרי נמצאים אנשי אמונה רעה והם אחרי אשר לקטו הכנבאות ממלאים אותם קשים ושאר גופים (גופים) קטנים זרים וסותמין פיהם בדבק או תופרים אותם בחכמה. ואחרי כן מיבשים אותם ומערבים אותם עם

הוואניליא

והנה לא נעלמו מנגד עיני דברי הרב בעל מגן דוד על א״ח סי׳ ר״ב ס״ק ד׳ דפסק דהגם דהפירות שחוקים לגמרי לא הפסידו ברכתם הראשונה ותמה על דקדוק תרומת הדשן היוצא מפירש״י מ״מ עדיין מידי פלוגתא דרבוותא וספק ברכות לא יצאנו וכלל זה מסר בידן האגור בדיני ברכת הפירות דף ק״ד אות רע״ו וז״ל ואני המחבר קבלתי מרבותי שכל מקום שמחלוקות יש בברכות הלך אחר המיקל מאחר שעל הכל שאמר שהכל יצא עד כאן, ואפי׳ לסברת המגן דוד הנ״ל אין סברתו מועלת אלא לאוכל הקוקולאטא לבדה בלי תערובות מים אבל לשותה אותה במים כמנהג פשיטא ופשיטא דאפי׳ הרב בעל מגן דוד יודה דיש לברך שהכל. ולא בורא פרי העץ. מטעמא דכתיבנא לעיל בשמו על ש״ע סי׳ ר״ח ס״ק ד׳. וגדולה מזו מצאנו ראינו בשירי כנסת הגדולה על א״ח סי׳ ר״ב אות ט׳. דסבירא לי׳ דתמרים שמעכם באצבע. (ואלו ודאי לא נפסדו צורתם לגמרי) דיש לברך עליהם שהכל כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא. וכ׳ דנראה שזהו דעת בעל המפה. (בסי׳ ר״ב שציינתי לעיל.) וסיים דבריו וכ׳ בית חכ״מ שכך משמע מתשובות מהרי״ק שורש מ״ג וכך נוהגים העולם והנח להם לישראל. ע״כ.

א״כ לכל הפוסקים האוכל קיקולאטא מברך עלי׳ שהכל. וגם על הקאווי כדי שלא להכנים ראשו בספק ברכה והשוה אותה לד״ה מברך שהכל. וגם על הקאווי ודאי לפי דברי מברכינן שהכל בשתייתו אבל לפי דרך מעלת הפוסק יותר ויותר יש לברך בורא פרי העץ על הקאווי מעל הקוקולאטא. חדא דבקוקולאטא איכא תערובות ראשון בתחילת עשיית העיסה. ותערובות אחרון עם המים. ולא כן בקאווי. ועוד דבקוקולאטא נפסד צורת הפרי לגמרי היינו צורת שקדי הקאָקאָים קודם עשות העיסה ואחרי כך (חוזרת ונפסדת) עוד יותר כשהתערב העיסה עם הציקארי ולא כן בקאווי ולא תימא דבשתיית הקאווי ליכא אלא טעמו דהא גם ממשו איכא. הגם והנשאר בשולי הכלי אין בו עוד לא טעם ולא ריח קאווי אלא היא יסוד הארץ אשר בכל פרי ובכל דבר היינו כיון שכל חלקיו היינו. המים. הריח. המלח. המעופף והמלח העב והשמן אשר היו בקאווי הלכו להם אל המים ולא נשאר לפני אדוני בלתי הראש המת אשר קראוהו בעלי אקלימיא״ה קאפ״י מורש״ו. ועיין ספר לחם הפנים י״ד סי׳ ק״ד ס״ק א׳ שקיים דברי הפרי חדש דבקאווי וקוקולאטע. כי היכי דבטל הפרי לגבי המים לענין ברכת שהכל. בטל לענין בישולי גוים.

הדרינן א״כ לאחרית דבר כראשיתו דהאוכל הקאווי בלא מים מברך בורא פרי העץ. והשותהו במים לדידי שהכל מברך. ועיין הלכות קטנות ח״א תשו׳ ש׳ וז״ל הקאווי אינו נאכל כשהוא חי אלא קולין אותו והוא ראוי לאכילה וכשדוכין אותו מבשלו במים וראוי הי׳ לברך עליו בורא פרי העץ אלא דעלמא כבר נהגו לברך עליו שהכל. ע״כ.

ולמען יתלבנו הדברים על בוריין ויאמנו דברי האמת אתי אציגה נא את אשר כתב ניקול״ו לֵימֵ׳רי בספרו על הסממנים והעשבים והמתבות. נדפס בוויניציאה (.C. A) נעתק מלשון איטלקי ללשון יהודים.

קאקוס הוא קאקאי היא מין שקדים העושה עיקר הקוקולאטא ונותן לה השם. היא גדלה באמעריקא מעץ קטן הנקרא קוקאלאטי מרובה בעלים דומה לעלי המילאראנצי. אבל יותר ארוכים ויותר חדים צמחו הוא גדול מראהו ירוק בנפלו מנית קצת חוטים ארוכים כעין צמר ירקרקים אשר מהם נוצרים פירות חדים ירוקים אשר בגדלם ובהתבשלם מתנגבים כמלפפונות אשר לנו. כל פרי מחזיק עשרים או שלשים אגוזים קטנים או שקדים עבים כבטנים. נמצאים גם מהם אשר יש להם שמונים לכל א׳ מכוסה בעור דק ירוק ובהפרדו נראה עצם רך המתפרר לכמה חלקים

ו) **ועתה** אשיב על הטעמים כולם אשר חשב להוציא תשובת הרא״ש להוכיח דבקיקולאטא שנימחה במים כדרך השותים שראוי לברך בורא פרי העץ. דלדידי קים לי לברך ברכת שהכל כדרך כל הארץ ופוק חזי מאי עמא דבר דדוקא בשכר שעורים אם הי׳ ממשות השעורים בשכר הוי מברכינן בורא מיני מזונות אעפ״י שהמיעוט התערובות הם השעורים מפני שהם מחמשת המינים אבל בשאר מינים אינו כן דאפי׳ בבא ליתן טעם לא אזלינן אלא בתר רובא וכמ״ש מגן אברהם על ש״ע א״ח סי׳ ר״ד ס״ק ק״ה. גם מגן דוד שם סי׳ ר״ח ס״ק ד׳ ואם כן בקיקולאטא דרובא מיא פשיטא הוא דהולכים אחר הרוב היינו המים וכמ״ש בעל הפרי חדש על ש״ע יו״ד סי׳ קי״ב וקי״ד לברך שהכל על הקיקולאטא ולא בורא פרי העץ. ומעתה חלפו הלכו למו כל הדיוקים והנפקותות אשר הוציא מתשובות הרא״ש כיון דלא שייכי כלל בנידן דידן.

ז) **ומה** שכתב ודמיא ביתר שאת לשתיתא עבה דמברך עליו בורא מיני מזונות. גם לפי דרכו קשיא טובא דבמהריק״א סי׳ ר״ח סעיף ו׳ משמע דאינו מברך על השתיתא בורא מיני מזונות אלא א״כ הוא עבה כדי שתהי׳ ראוי׳ לאכילה וללועסה והקוקולאטא כששותים אותה אינה כן אלא לשתיה היא עומדת ואינה נשתנת בשינוים. ואע״ג דהמגן אברהם ס״ק ח׳ חשב להוציא מדיוקא דרישא ודסיפא דסעיף ו׳. של דברי הרב קארו. דאם השתיתא הוא עב אעפ״י שאינו ראוי ללועסו דמברכינן עליו בורא מיני מזונות ושכך מצא בגמרא וכן מצא בפי׳ רש״י וכי חביץ קדרה אבל מ״מ עדיין הקיקולאטא דלית דמיא כלל לחביץ קדרה. רש״י פי׳ חביץ קדרה מין מאכל קפוי כמו חלב שקבצוהו בקדרה. ולא אכנס ראשי לתרץ קושית המג״א בדיוקו מרישיה לסיפיה. יען וביען לא צריכנא להכי.

ח) **ועל** מה שכתב ועוד דכל אלו הטעמים הם לחלק וכו׳. אבל היכא דכל גוף הפרי מעורב שם אין אנו צריכים לטעמים אלו וכו׳. עד כאן דבריו אמרינן בגמ׳ והביא ב״י על טור א״ח סי׳ ר״ך אמר רב אסי תמרי של תרומה מותר לעשות בהם טרימא. (טרימה) ואסור לעשות מהן שכר תמרי ועבדינהו טרימה מברכי׳ עליו בורא פרי העץ. דבחייתיהו קיימו ופירש״י טרימא דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק עד כאן. וכתב ב״י סי׳ הנ״ל ומשמע מדברי רש״י שאם הי׳ מרוסק לגמרי דאין מברכין עליו בורא פרי העץ. וכן נראה מדברי רבינו וכך כתוב בתרומות הדשן סי׳ ק״ט עד כאן. וכן פסק בעל המפה סי׳ הנ״ל וכ״כ בעל שני לוחות הברית הביאו המג״א סי׳ ר״ד. ס״ק ק״ב. וכך כתב בעל עולת תמיד סי׳ הנ״ל על דין פירות שטובים חיים ומבושלים דמברכינן עלייהו בורא פרי העץ. וכתב עליו וז״ל ונראה דבעינן מיהא שיהא ניכר קצת דבמעוך לגמרי שאין ניכר צורתו לגמרי דמברכינן לכתחלה שהכל. עד כאן. והוסיף על בעל עולת תמיד שנית ידו בסוף סי׳ ר״ד דבור המתחיל כתב מהר״י ואמר דכל פירי שאין תמונה ראשונה ניכרת בו דיש לברך עליו לכתחלה שהכל בין דברים שדרכן להיות מעוך וכתות. ובין דבר שאין דרכו תדיר להיות מעוך ומרוסק. ואעפ״י דיש לחלק בין דברים שדרכן להיות מעוך וכתות ובין דבר שאין דרכן להיות דרכו תדיר להיות מעוך ומרוסק וכמו שחילק בעל ת״ה מ״מ למעשה אין לברך על כלם שהכל דבלאו הכי קי״ל ספר ברכות מברך שהכל ויצא. ע״כ. לשונו. וכן סיים גם בעל תה״ד הנ״ל ואע״ג שהכיר גם הוא וידע דאין החילוקים אשר חשב לחלק מסברתו ברורים אצלו מ״מ די לו והותר לעשות ספק בדבר ולברך ברכת שהכל על הלטווירגא הפוטרת את הכל. ועיין מה שכתבתי בערך פירות עשבים פרחים מרוקחים ובשם מהר״ר גא״ל על ש״ע א״ח סי׳ ר״ד סעיף י״א.

מבשלים אותם לאכילה לא נשתנין ברכת המים בשביל זה שמבשלן עתה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת ירקות עכ"ל ומשמע מדבריו העשבים שאין מבשלים אותם לאכול אלא בשביל משקה אשר ישתה מהם דמברך על המשקה שהכל. עד כאן לשון בעל עולת תמיד.

הא קמן דהרמב"ם והרא"ש ובעל עולת תמיד שלשתם כ"א ס"ל דמי סילקא כיון שרוב העולם מבשלים אותם לאכילה אעפ"י שאדם אדם (צ"ל אחד) שילקם לצורך מימיו דמברך בורא פרי האדמה.

ב) **ועל** מה שכתב וז"ל ונראה דכיון דמי סילקא הוא ע"י בישול וכו' אמנם ממה שכתב הרמב"ם בתשובה ס"ו כלל ד'. (הביא נמי הרב המחבר לענינו.) נראה בהדיא דאין חילוק בין זה לזה אלא א' רוח א' לכל. דכ' וז"ל וששאלת על מי שעורים שמבשלים לחולה וכו'. י"ל שעיקר בישול השעורים להברות החולה ולהחזיקו. ודמי לשכר שעושים משעורים שקולטין המים טעם וכח השעורים ומברכים עליו שהכל נהי' בדברו עכ"ל ואם איתא דכח האש מכניס במים ממשות ירקות יותר מבשכר שעורים שהוא בצונן שקר ענה בנו הרא"ש באמרו ודמי לשכר שעושין משעורים וכו'. דהא זה ע"י האש וזה בצונן ולא הרי זה כהרי זה אלא ודאי דאין חילוק בין זה לזה. ועל כולם מברך שהכל וכן נראה ממה שכ' מהריק"א בשלחנו הטהור א"ח סי' ר"ב וז"ל פירות ששראן או שבישלן במים אעפ"י שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים אלא שהכל ולא חילק בין שריה לבישל. וכן נראה ממ"ש הרב ב"י הנ"ל וז"ל ונראה לי דהא דמיא דסילקא כסילקא בין בבישלם במים בין ששראם במים ולא בישלם אם נתנו טעם במים. וכו'. ועיין בעל עולת תמיד שם סי' ר"ב ס"ק ט' דסבר גם הוא לחלק בין סעיף ח' לסעיף י' כחילק הרב המחבר ולא נחה שקטה דעתו. וכתב בסוף דבריו ודוחק. וצ"ע ונימוקו עמו לכתוב כן דהאם גם לסברת הרא"ש שכ' דאפשר דאם נכנס טעם הפרי במים מברך בורא פרי העץ לא אפשר לאוקמי בהכי לחלק בין שריה לבישול כאשר הוכחתי מתשו' הנ"ל ואע"ג דהרב בעל מגן דוד סע"ק ז' חילק בזה בין שרי' לבישול גם לו איכא פרכא עצומה המפרר חילוקו וזורקו לרוח ומטילו לים. יען כי בסעיף ההוא הביא הרב קארו המי שעורים שבשלם במים ובחדא מחתא מחתינהו עם שכר שעורים ואחריני' לברך שהכל.

ג) **ועל** מה שכתב אבל מה דתמי' לי' וכו'. דע דכי אמרינן ששראן במים ר"ל דשראן במים מעת לעת כמ"ש בעל עולת תמיד סי' ר"ב ס"ק ט' דאז הרי ככבוש וכבוש כמבושל. כדאמרינן בכמה דוכתא עיין יורה דעה סי' ס"ט סעיף א'.

ד) **ומה** שכתב אם כן בשכר שעורים אמאי מברך שהכל וכו' אין כאן קושיא כלל דלשערי איכא עילויא אחרינא וכמו שכתבו התוס' שעושים מהם פת. ועיין רבינו יונה פ"ו דברכות דף לא ע"א ד"ה מאי דשיכרא.

ה) **יישר** חילי' בחילוקו אשר חילק בד"ה עוד נראה. והביאו גם ר"י בדיבור הנ"ל אבל על פלפולו ודיוקו אשר חושב לפלפל ולדקדק מדברי הרמב"ם עד דיבור המתחיל אחר כתבי לא אשיב אמרי אליו כי כבר כתבתי דעתי לעיל ודברי הרב המחבר הם תשובות הרא"ש היינו תשובות ראשו מסברתו והם דינים מחודשים לא שערום הראשונים ולא ירד בני עמהם ולדידי לא שמעה לי כלומר לא סבירא לי. וגם לפי סברתו הרחבה ודעתו הרמה הי"ל להרב ב"י לכתוב וכ"כ הרא"ש אם סברתו כסברת הרמב"ם ואשרני שכוונתי לדעת הגדול בעל מגן אברהם סי' ר"ה סע"ק. ו'. ולדעת הרמ"ה שהבינו דברי הרמב"ם כפשוטן ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

ועתה

המרדכי דעיקרו לאכול קאי אקוקולאטא ג"כ על הרוב מטבלים בו פת הבאה בכיסנין. וכבר הוכחתי דאזלינן בתר רוב העולם ואפי' שותהו בלי טיבול בטלה דעתו. ועוד דכל אלו הטעמים הם לחלק בין מי סילקא למי שעורים דאין שם אלא הטעם אבל היכא דכי גוף הפרי מעורב שם אין אנו צריכים לטעמים אלו כיון דבנ"ד יש לנו טעם ועיקר ולא כהפ"ח ביו"ד סי' קי"ב וקי"ד שכתב דבקוקולאטא דמברך שהכל נהי' בדברו מההוא דבמי שעורים ומדברי התוס' דכיון דלא עיין שם לענין הברכה אלא לענין בישולי גוים לא דק. ושמעתי מפי (אפי') מגידי אמת מרבנים גדולים שהיו כאן והיו בושים לומר דבקיקולאטא ברכתו בורא פרי העץ ולא שהנ"ב ואין לי ספק בזה לכ"ע.

מעתה אלך לי לברכת הקאו"י. והפ"ח כתב במקום הנ"ל דמברך שהכל מטעם מי השעורים דכשם שהשעורים בטלים לגבי המים כן הקאוי בטל לגבי המים וכן פסק בעל עדת משה ואהרן בח"א סי' מ' והדין עמהם משום דחסר בו רוב התנאים הנ"ל. ה"א שהוא להפך מהקיקולאטה דבקוקלאטה שבזה כשרוצים לשתותו מגיסו בו בכלי מוכן לכך כדי לעשותו עב ולערבו יפה אבל בקאווי מניחים לישב שמריו ואין מערבין אותו הממשות וכמ"ש עדת משה ואהרן שכל שהוא יותר צלול יותר טוב ואין עושין אותו אלא לטעמו וא"כ בישולו אינו לצורך הקאווי, אלא לצורך המים. כמי שעורים ליקח טעמו ואפי' שיש דברים שאינו שוה למי שעורים כגון שאין בו עילויא אחרינא מ"מ כיון שהדברים שוה למי שעורים אומר שהכל נהי' בדברו ואפי' הוי ספק על הכל אם אמר שהכל יצא אבל בקיקולאטא ליכא ספיקא דאליבא דכ"ע אומר ברכת הפרי כיון דכולהו איתניהו בי' לטיבותא ומ"ש הפר"ח שבקאווי ובקיקולאטא אין מלפתים בו הפת טעמו טעם לשבח לענין בישולי גוים אבל לענין ברכה נהי שאין מלפתים בו הפת רובא דאינשי מטבלים בו הפאסט"א ריא"ל או פת כסינין כדכתיבנא.

כלל העולה דבקיקולאטא לכ"ע מברך בפה"א כפרי ובזה אין בו ספק כלל כיון שיש בו כל הטעמים שזכרו הפוסקים הלכך אין לומר עליו שהכל בכל ספיקא. אבל בקאווי שייך בו ספיקא כיון שיש בו צדדין דדמי למי שעורים וצדדין דדמי למי שלקות הלכך כדי לצאת מידי ספק אומרים ומברכין עליו שהנ"ב. וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

וזאת היתה לו תשובתי הכינה וחקרה תלמידי חביבי החבר רבי אברהם ב"ר משה הכהן ז"ל.

א) על מה שרחק עצמו בראשונה ואמר דמיא דסילקא הוא כדרך שמבשלים הסילקא עם המים לצורך הסילקא וכו' לא נהירא אפס כי איפכא מצינן בפוסקים עיין מ"ש בעל עולת תמיד על א"ח סי' ר"ה ס"ק ב' וז"ל על המים שבשלו בהם ירקות וכו'. וז"ל הרמב"ם וכו'. פי' לדבריו הא דקאמר והוא ששלקן לשתות לא בא להוציא דאם שלקן לאכול עם הירקות דאינו מברך בורא פרי האדמה דקי"ו הוא השתא אם שותן לבדן מברך כך מכ"ש דאם בצירוף המאכל שותן דמברך כמו שמברך על המאכל וכמ"ש הרא"ש בכלל ד' סי' ט"ו ומביאו ב"י דמשמע בהדיא מדבריו דיותר סברא לברך בורא פרי האדמה כשהוא בצירוף עם המאכל אלא דבא להורות לך דאפי' לא שלק כלל לשתות מימיהן אפי' הכי מברך בורא פרי האדמה דס"ד דמברך שהכל וכדעת הרא"ש שכתבתי. ומיהו לאו ממש כדעת הרא"ש דס"ל להרמב"ם אפי' אין מבשלן הירקות כלל לאכילה אלא רק בשביל המשקה דמברך בורא פרי האדמה. אבל הרא"ש לא ס"ל כן כמו שיתבאר בסמוך וכו'. וכתב הרא"ש כלל ד' סי' ט"ו דאפי' אם בישל הירקות רק בשביל מימיהן דהיינו כגון שבישל לחולה אעפ"כ מברך בורא פרי האדמה כמו על הפרי והטעם כתב שם הרא"ש משום דכיון שכל העולם

מבשלים

עבדו להו אלא לרפואה הו"ל כמו שתיתא רכה ומברכין עליהן שהכל יש לומר שעיקר בישול השעורים להברות החולה ולהחזיקו ודמי לשכר שעושין משעורים שקולטים המים טעם וכח השעורים ומברכין עליו שהכל נהי' בדברו אעפ"י שהשעורים עיקר ואישתנו לעילויא כמו שכ' בתוספתא הואיל ויש לשעורים עילויא אחרינא כפת לכן אין מברכין על השכר בורא פרי האדמה ועוד כיון שהמשקה צלול ואין השעורים ניכרין בהם עיקרו על שם המים ולא שייכי דהא דרב ושמואל כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות לפי שאין בשכר אלא טעם בעלמא מידי דהוי אשתיתא על רכה שהכל. ומי שעורים גריעי מימי שתיתא רכה שבשתיתא רכה נשאר בה הקמח שמערבין בה אבל במי השעורים אין מהשעורים בתוכם כלום אלא מי בישולי השעורים מתמצה לצד אחד ואין בהם אלא קליטין טעם וכח של השעורים ואעפ"י שהשעורים נעשים דייסא ואם אדם רוצה לאכול מהם הי' צריך לברך בורא מיני מזונות מ"מ עיקר בישולם בשביל המים ואינם נמשכים אחר השעורים ולא דמי למיא דסילקא דהנך עיקר בישולם בשביל הירקות הילכך כיון שנתנו הירקות טעם בהם הולכים אחר הטעם. ואעפ"י אם בישלו הירקות לצורך מימיהן לרפואה כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה לא נשתנין ברכת המים בשביל זה שמבשלים עתה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת הירקות עכ"ל.

מדברין שמעינן כמה טעמי. ה"א שכל שאין בו ממשות הדבר מעורב במים אינו מברך אלא שהכל. ה"ב דכשאין לו עילויא אחרינא אפי' אין בו אלא הטעם מברך ברכת הפרי ודוקא כשיש לו עילויא אחרינא הוא דבעינן ממשות הדבר. ה"ג שאפי' כשיש בו ממשות הדבר אם הוא כ"כ מיעוט שהמשקה נשאר צלול, דומיא דשתיתא רכה מברך שהכל. ה"ד דאפי' אם המשקה צלול כל שעיקר בישולו הוא בשביל הדבר המבושל מברך ברכת הפרי דבכל הנ"ל אין הולכים אחר דעת המבשל או שותה אלא אחר דעת רוב בני אדם.

הרשב"א כתב בחידושיו לחלק בין כשבישל תמרים ויצא מהם דבש שאומר שהכל ובין מיא דסילקא שמברך כסילקא וז"ל ול"ד למיא דסילקא ומיא דשתיתא דהנהו כיון דרוב אכילתם הוא ע"י שלוקא מי שליקתן כמותן הוא הא כל מידי דלית דרכי' לאשליקיה ולא למסחטיה אלא למיכלא בעיניה בהנהו לא אמרינן שיהיו מימיהן כהן עכ"ל. הרי דלדעתו אזלינן בתר דרך בישולם. ודרך אכילתם.

מעתה נבוא לנ"ד. נראה דבקוקולאטא לכ"ע ברכת הפרי מאחר שהטעמים שכתבו לברך ברכת הפרי איתנייהו בי'. הטעם הראשון שכתבו התוס' הוא דבשכר שעורים אין בו ממשות השעורים והכא בקוקולאטא יש בו כל ממשות הקוקולאטע נימוח במים ודמיא ביותר שאת לשתיתא עבה דמברך בורא מיני מזונות ואע"ג דבמי השלקות אין בו ממשות השלקות כבר כתבתי לעיל דמחמת האש נימוח ממשות השליקה וכמ"ש רב"ע ורש"י. וגם ראיתי כן בערוך ואפי' לא הוי הכי אבל מ"מ הוי כשלקות מטעם אחר משום שבישל לצורך ירקות וטעם זה איכא ג"כ בנ"ד. עוד טעם אחר דבשכר שעורים אית לי' עילויא אחרינא אבל אי לית לי' עילויא אחרינא מברך כדרך הפרי. ובנ"ד כל עילויא דידי' הוי הכי ולית לי' עילויא אחרינא בעולם.

עוד הטעם שכתב הרא"ש בשכר שהמשקה צלול ואין השעורים ניכרים בו. ובנ"ד אינו צלול ואדרבא כל השותים אותו כל עוד שהוא עבה הוא יותר טוב ואם הוא צלול אין שותים אותו. ואפי' לאותו טעם שכתבו התוס' דבשתי' אומר שהכל כבר הוכחתי לעיל דכוונתו לומר שעושים אותו לשתיה דוקא ולא לדבר המבושל בה דאל"כ הקשה לי' מימי שליקה ואף לטעם

נמי המים כדרך העולם שמבשלים אותם בתבלין ואוכלין ג״כ המרק או המים נגררים אחר הירקות ואם שתאם מברך עליהם ברכת הירקות אבל אם כוונתו לאכול הירקות ולהשליך המים כדרך העולם שמבשלים במים לבד ומשליכן המים. ואח״כ מתבלין הירקות בפני עצמן. או בשמן וחומץ ואח״כ נמלך לשתות המים אז אפי׳ נתכוון בתחילה לשתותן גרועי טובי ואינם נגררים אחר הירקות. ומברך שהכל נהי׳ בדברו. ומ״ש והוא ששלקן לשתות מימיהן ר״ל ששלקן כדרך השולקין לשתות מימיהן. וכן נראה כוונת הכ״מ שפירש דברי הרמב״ם כמ״ש והוא ששלקן לשתות מימיהן לא בא למעט אלא כשבישלן להעביר הזוהמא ופי׳ כן שלא נטעה לומר שבא למעט כשבשלן לאכלן דכ״ש הוא כמ״ש לעיל. ול״נ דלהעביר הזוהמא הוא מה שכתבתי שמבשלים במידי לבד ומשליכין המים ומתקנים אח״כ בפני עצמן והכי דייקי דברי הרמב״ם שבתחלה תלה הדבר בדעתו שכתב והוא ששלקן לשתות מימיהן ולבסוף תלה הדבר בדרך המקום שכ׳ שמימי השלקות כשלקות במקום שדרכן לשתותן. ונראה שדעתו אינו מעלה ואינו מוריד אלא דרך המקום הוא העיקר כמ״ש הטור בסי׳ ר״ה בשם התוספת גבי תומי וכרתי. דכשהם חיים בורא פרי האדמה. ואחר הבישול שהכל נהי׳ בדברו. דאישתני לגריעותא ואפי׳ אם יש מי שחפץ בהם יותר מבושלים בטלה דעתן אצל כל אדם. וכ״כ הגהות מיימוני פ״ח. והרא״ש ולעולם דכשבישל הירקות ארעתא לשתות המים לבד מברך שהכל נהי׳ בדברו דכיון שאין דרך המקום לבשלם ארעתא דהכי. מיא עיקר ובתרה אזלינן תדע שהרב ב״י אחר שהביא דברי הרמב״ם הנ״ל כתב וז״ל הרא״ש בח״ב כלל ד׳ סי׳ ש״ו דטעמא דמיא דסילקא כסילקא משום דעיקר בישולם בשביל הירקות הלכך כיון שנתנו הירקות טעם בפת הולכים אחר הטעם ואפי׳ אם בשלו הירקות לצורך מימיהם לרפואה כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה לא נשתנין ברכת המים בשביל זה שמבשלים עתה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת הירקות עכ״ל. ואם איתא דלדעת הרמב״ם תלינן בדעת המבשל וכל שבישל לצורך מימיו מברך כירקות ואם בישל לצורך ירקות מברך שהכל נהי׳ בדברו א״כ דעת הרא״ש חלוק על הרמב״ם מכל צדדיו והו״ל להרב ב״י לאומרו ולפחות הול״ל אבל הרא״ש כתב להוכיח דפליג אהרמב״ם אלא ודאי דהרא״ש והרמב״ם כולהו סברו דכל שעיקר בישולם בשביל הירקות ירקות עיקר ומברך בפה״א. כמ״ש לעיל וזה אינו תלוי כלל בדעתו אלא כדרך רובא דאינשי דאי רובא דאינשי עיקר בשולם הוא בשביל הירקות אע״ג שהוא מבשל למימיו מברך בפה״א ואם אין דרך העולם לבשלם אלא בשביל מימיו אע״ג שהוא מבשל בשביל הירקות מברך על מימיו שהכל נהי׳ בדברו. וראיתי במגן אברהם סי׳ ר״ה ס״ק ו׳ שהביא לשון הרמ״א בד״מ שכתב לשון הרמב״ם ואח״כ כתב ג״כ לשון הרא״ש וז״ל והרא״ש כלל ד׳ משמע דאין לחלק וכן משמע במרדכי עכ״ל ד״מ ואח״כ הביא המג״א לשון הרא״ש הנ״ל ולשון המרדכי וז״ל והמרדכי כתב ודוקא ירקות שמשקה היוצא ממנו עיקרו לטבל קאי מחשב מאכל כמקודם פי׳ ואעפ״י ששותיהו מברך בורא פרי האדמה וכו׳ עכ״ל מדבריו נראה שהבין הרמ״א דברי הרמב״ם כפשוטם וכהרא״ש ס״ל דאינו מחלק בין כשדרכם לשתי׳ וכשדרכם לצורך ירקות. ולא נהירא כמ״ש לעיל. ודברי המרדכי מוכיחים כמ״ש אלא שכ׳ דה״ה אם סתם השלקות דמברך עליהם כשלקות וזו היא דעת הר״י יחיאל שהביא הטור והתה סברתם וכן פסק מהריק״א.

אחר כתבי כל הנ״ל ראיתי תשובות הרא״ש הנ״ל ולפי שראיתי בה כמה טעמים דשייכי לנ״ד חשבתי להעתיקם כאן. וז״ל וששאלת על מי שעורים שמבשלים לחולים כיצד מברכים עליהם מי אמרינן כיון שהשעורים עצמם נעשים דייסא מברכין עליהם במ״מ הרי השעורים מושכין המים לברכתן כדאמרינן פ׳ כ״מ מיא דכולהו שילקא כשילקא או דילמא כיון דלא

עבדו

ממשות הירקות יותר ממימי שעורים שהוא בצונן. ואפילו יותר ממי פירות שמחמת הבישול נימוח קצת ממשות הירקות משא״כ במי פירות שאין שם ממשות גוף הפרי אלא המים. והא ראיה שבמי הסילקא יש טעם הפרי ובמי פירות אין בו טעם הפרי כמו״ש הטור בסי׳ ר״ה. דייקא נמי דקאמר תלמודא מי סילקא ששלק פירות. ושליקא היינו בישול יותר מדאי. וכן פירוש רש״י בפרק כל הבשר גבי כבד אוסרת ואינה נאסרת. וכן פירוש רבינו עובדיה בפ״ב דפסחים. וז״ל שלוקים מבושלים יותר מדאי עד שנימוחים ואע״ג דהפוסקים כתבו לשון בישול. מ״מ כיון דבעינן שיהא שם טעם הפרי ודאי שנתבשלו באופן שנימוח קצת ממשות הפרי דאם אין שם אלא תמצית מי הפרי א״א שיהא שם הטעם. דהא במי פירות אין בו טעם הפרי. וכ״כ המגן דוד סי׳ ר״ד ס״ק. ז׳. שרצה לחלק בין מי שעורים למים שבשלו בהם פירות ונכנס בהם טעם הפירות. דלהרא״ש מברך ברכת הפירות. וז״ל. ול״ד זה לפירות שבישלם במים דלעיל. דלהרא״ש מברך עליהם כמו על הפירות. כיון שנכנס הטעם בהם. דשם נכנס טעם הפירות ממש במימיהן ע״י הבישול משא״כ כאן שאין טעם השעורים עצמם בשכר וזה דומה לדבש היוצא מן התמרים דלעיל. דהיינו שלא ע״י בישול. עכ״ל. הא קמן שחילק בין כשאינו ע״י בישול לכשהוא ע״י בישול. והוא מהטעם שכתבתי. אבל לפי מה שהעלינו. דהטעם אינו נכנס במים אלא ע״י בישול א״כ במי שעורים הא כתבו התוס׳ דבשכר יש בו טעם השעורים כמ״ש לעיל. וי״ל דטעם דקאמר לא הי׳ טעם טעם גמור דייקא נמי דקאמר ואין שכר אלא טעמא בעלמא. וכן נראה כוונת המג״א דקאמר דאי בישולם נכנס טעם הפירות ממש במימיהן ע״י הבישול. משא״כ כאן שאין הטעם השעורים עצמן במימיהן. ודוק במלת ממש ועצמן דקאמר דכוונתו לומר ממשות ועצמות הפרי.

וראיתי בהרב״י סי׳ ר״ב וז״ל. ונ״ל. דהא דמיא דסילקא כסילקא בין בבישלם במים בין ששראם במים ולא בישלם אם נתנו טעם במים מברך עליהם בפה״ע ומכאן דלדעת הרא״ש מי שריית תמרים ותאנים מי בישולם מספקא לן אם יש להם דין הפרי עצמו לענין ברכה וכו׳ עכ״ל. ונראה דהא דמספקא לי׳ היא מפני שהרא״ש כתב בשארי פירות בלשון אפשר שאם בישל הפרי ונכנס טעם הפרי במים דאפשר דמברך עליהם ברכת הפרי דומיא דמי סילקא. אבל מאי דתמיה לי הוא מנ״ל דבשראם במים הוי כבישול דהא בגמ׳ לא קאמר אלא שליקא שהוא בישול. ועוד א״כ דבשכר שעורים אמאי מברך שהכל דהא השעורים מונחים במים עד שיפסדו לגמרי ואין לך שרייה גדולה מזאת. ואם טעם שרייה הוי טעם ממש. ה״ה וכ״ש בשכר וצ״ע.

עוד נראה טעם אחר לחלק דמי פירות נשתנו לגריעותא הלכך נשתנה ג״כ ברכתו לגריעותא אבל בירקות נשתנה למעליותא הלכך לא נשתנה ברכתו בשביל שנתערב ממשותו או טעמו במים כמ״ש לעיל בשם התוס׳. ואפשר שזו היא כוונתם במה שכתבו שיש לחלק ולא פירשו. והרמב״ם בפ״ח דברכות כתב וז״ל ירקות שדרכן להשלק. שלקן מברך על מי שלקן שלהם בורא פרי האדמה והוא ששלקן לשתות מימיהן שמימי השלקות כשלקות במקום שדרכן לשתותן עכ״ל. מתוך דבריו נראה היפוך ממה שכתבתי שהטעם הוא משום שהבישול הוא לצורך הירקות וגם נראה חולק על התוספת שכתבו. וכיון שהוא לשתיה אומר שהכל דמשמע מדברי הרמב״ם דדוקא כשבישלם לשתי׳ אומר ברכת השלקות אבל אם בישלם לצורך הירקות ושתה מימיו אומר שהכל. וקשה דהשתא ומה אם כשעשה המים עיקר מברך ברכת הירקות ולא משגחינן במים שהן העיקר. בשביל הירקות שהם עיקר והמים טפלה מברכינן ברכת המים. אתמהה. ונראה דכוונת הרמב״ם הוא כשבישל הירקות לצורך הירקות בעצמן לאכלן וכוונתו לשתות

נמי

פוטר דזיעה בעלמא הוא ואין שם תרומה חלה עליו ואין לך פירי הניתן למשקה אלא זתים וענבים בלבד והיינו כמר בר רב אשי עד כאן. עוד איתא התם שתיתא רב אמר. שהנ״ב. ושמואל אמר בורא מיני מזונות. אמר רב חסדא ולא פליגי הא בעבה הא ברכה. וכו׳ עד כאן. עוד איתא בפרק המוכר פירות דף צ״ו על מי שעורים מברך שהכל ע״כ מכל הני שמעתתא נוציא לאור הדין לאמתו.

וקודם כל דבר צריך עיון בסוגיות הנ״ל דלכאורה משמע דפליגי אהדדי וכולהו הלכתא נינהו וזה דכיון דקיי״ל דמי פירות זיעה בעלמא הוא ואינו חשוב מעיקר הפרי ומברך שהכל נהי׳ בדברו א״כ אמאי במיא דסילקא מברך בורא פרי האדמה כיון שאין שם אלא מעט מזעיר מאותה זיעה מעורב בו ואם על הכל אומרים שהכל על קצת ממנו מעורב במים שעיקר ברכתו שהכל לא כ״ש שיאמר שהכל. ויותר תמוה ההוא דדבש תמרים שהתורה מנה אותו בין הפירות שהם שבח א״י לעיקר הפרי ולא הזכיר תמרים ואמאי מברכינן שהכל ולומר דזיעה בעלמא הוא. ועוד דמאי שנא מיא דסילקא ממי שעורים דאומר עליו שהכל. ועוד קשה משתיתא דקמח מעורב בה שהוא ממשות הדבר וכשהוא רכה מברך עליו שהכל ובמי סילקא שאין שם אלא מעט מצער מתמצית השלקות אמאי מברך בורא פרי האדמה.

וראיתי בההיא דמי סילקא שהרגישו תוס׳ בקושיא הנ״ל. וז״ל מיא דסילקא כסילקא מברכין עליהן בורא פרי האדמה. אעפ״י שאין בה אלא מים. וטעם הירקות מברך עליהם כאשר מברך על הירקות אע״ג דאמרינן לעיל דמי פירות זיעה בעלמא הוא יש לחלק עכ״ל. ולא כתבו החילוק. ובההוא דדובשא דתמרי כתבו בדיבור המתחיל האי דובשא. וכו׳. ושכר דידן אע״ג דשמא יש בהם כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו במ״מ אלא שהכל ואפי׳ שמואל דאמר כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות הכא לא הוי בהו ממש שעורים ואין שכר אלא טעמא בעלמא עד כאן. וקשה דבמי סילקא נמי אין שם ממשות הסילקא אלא הטעם בלבד ואפשר דהתוספת סמכי אשנויי בתראי שכתבו ועוד משום שיש בו עילוייא אחרונה בפת. ועוד בשתי׳ אומר שהכל. עכ״ל. ולפי זה כיון שהירקות לית להו עילוייא אחרינא הי׳ מברך אמימיו בורא מ״מ לפי האי שינוייא כשמואל אבל לפי שינוייא בתרייתא אומר שהכל קשה דהא מי סילקא לשתי׳ עבדי לי׳ וא״כ אמאי מברכינן בורא פרי האדמה. ונראה לי לחלק. דשאני מי סילקא מכל הני דאמרן לעיל דמיא דסילקא הוא כדרך שמבשלים הסילקא עם המים לצורך הסילקא הילכך המים בטלים לגבייהו והעיקר הוא הסילקא כיון שעיקר כוונתו היתה לצורך הירקות לפיכך מברך עליהם ברכת הסילקא. אף ששותה אותם. אבל במי שעורים עושים אותה לצורך המים כדי לעשות השכר לשתיה ולא לאכול השעורים כלל וכיון שכוונתו לשתיה העיקר הם המים ולא חיישינן לטעם בעיקר כיון שכוונתו לא היתה לאכילת העיקר. ומהאי טעמא נמי במי פירות כיון שכוונתו לא הוי לאכילת הפרי אלא לשתיה ואין שם ממשות הפרי אלא זיעה בעלמא אומר שהכל נהי׳ בדברו דאינו חושש לעיקר הפרי אלא מניחו לאיבוד. ושתיתא רכה נמי כוונתו לשתיה כמו״ש התוספת שם בהדיא בד״ה והתניא וכו׳. והלכך המים הם עיקר. ואפשר דכוונת התוס׳ כשינויא בתרייתא הוי הכי. ועוד דאין דרך לעשות שתיתא רכה אלא לרפואה כדמשמע בגמרא להדיא וכל שאין דרכו בכך אלא לרפואה אין דעתו מעלה ומוריד כדלקמן. אבל קשה כיון דמי פירות לא הויא אלא זיעה בעלמא א״כ במי סילקא ליכא אלא זיעה בעלמא מהסילקא. ואפי׳ היתה כוונתו לצורך הסילקא מאי נפקא לן מינה. כיון שהוא אינו אוכל הפרי אלא הזיעה. ונראה דכיון דמי סילקא הוא ע״י בישול כח האש. מכנים במים

ממשות

קיקולאטא אסור לשתות קודם התפלה. עיין מים מותר. וקיקולאטא של גוים עיין ע״ת גוים התירו.

קיקולאטה ברכתה שאלה. ב״ה. דולה מים מתוקים מבורות עמוקים שבעתים מזוקקים שמו נודע בארץ מרחקים בהיר בשחקים עושה משפט לעשוקים ה״ה החכם הכולל והמעולה בכתם טהור לא יסולה כמהור״ר יצחק לאמפורנטי נרו יאיר כמאורי השחקים. אנפ״נ אחדש״ו. ואחרי התחנה והתפלה לאל שוכן זבולה יגדיל יאדיר שלו״ת מעכ״ת בשובע שמחות ורוב הצלחות הנה אנכי באותות שנים אלו נאמרין בקול לשון רכה ותחנונים המבקשין מאת מעכ״ת אל ישים בי עון ואשר חטא על אשר יצאתי חוץ ממחיצתי וכן לא יעשה להשמיע במרום קדשו קול. קול עלה נדף. כי האמת אתי שלא לכבודי עשיתי זאת כ״א שמרוב חשקי בתורה נכספה וגם כלתה נפשי לקנות לי רב חילו. וכי כביר מצאה ידו שיעור לי אזן בלימודים. לבן באתי לשחר פניו אל שמע אזן אשר שמעתי זה כמה שנים. מעומק עיונו ורוב בקיאתו. ואמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסיני חריפתו ופלפולו ואבוא היום אל העין לשתות מימי תורתו ונוזלים מתוך בארו באר מים חים ולשאוב מהם כטפה מן הים. וזה יצא ראשונה עסק אחר שאזן וחקר ונתן על ברכת שתיית הקיקולאטה החכם המופלא והכולל ראש המדברים בכל מקום אב״ד ור״מ כמו״ה אברהם חיים רודריגס יצ״ו. מורי ורבי אשר יצקתי מים על ידו מיום היותי על האדמה עד היום הזה. וכי הוכיח בראיות נכוחות וקולו אומר כבוד שיש לברך בורא פה״ע. בין חי בין מבושל. והנה אף כי בתר רישא גופות אזיל ומא״כ נר ישראל יצאו הדברים ולענין דינא גם אני הצעיר מודה שהדין כן ומ״מ לענין מעשה לבי מגמגם באלו הדברים שאין להם שיעור ומרה במים שיתן. כי יש אשר יהי׳ חפצו ורצונו לשתות עב ביותר ויש אשר רוצים אותו צלול כמו הקאפע לשתי׳ בעלמא ואין זה בדין שאחד המרבה ליתן בו מים רבים ואחד הממעיט כלם כאחד ברכו עליו בפה״ע ובכן אבוא אל המלך אשר לו הדת לבקש מלפניו יפתח בדורו כשמואל שערי הוראה ויורה יורה דין זה ברוחב שכלו הזך. ואחרי אלה הדברים אתחנן אל אדוני בעת הזאת אל ישיבני ריקם מלפניו ויזכנו לראות אותיותיו אותיות מחכימות כי עיני לו תלויות עד שיחננו ויוציא דין זה לאמתו והנני חותם מעין הפתיחה לשפוך שיחה לפני שוכן מעונה. לשומריהו ויחייהו עד שיבה וזקנה בבני חיי ומזונא ויהי׳ המורם ממנו כיוצא בו. אוכי״ר. פה ליוורני יע״א ביום ז״ה לחדש מרחשוון שבשנת תכו״ן את״ה ו״מלכותך לפ״ג בסדר ואת בריתי אקים את יצחק. המדבר משחי״ו אפרוח שלא נתפתחו עיניו הצעיר מלאכי בלא״א יעקב הכהן זלה״ה סנ״ו.

ב״ה תבואנה בהיכל מלך מאן. מלכי רבנן ה״ה החכם ראש המדברים בכל מקום אב״ד ור״מ. כמו״ה יצחק לאמפרונטי יצ״ו. ויאריך ימים על ממלכתו. אנסי לעיר פירארא. יע״א.

שאלה איזה ברכה לברך על שתיית הקיקולאטע. והוא מין פרי עץ הבא ממדינות הים ומערבין ולשין אותו עם הצוקראי ואין דרך העולם לאוכלו חי אלא ע״י עירוב הנ״ל ומבשלם אותם במים כמו שעושין בקאווי ושותים אותו אם מברך שהכל או בפה״ע. כיון שאין דרך אכילתו אלא ע״י בישול כנ״ל. ואם ת״ל שמברכים בפה״ע אם בקאווי נמי אמרינן הכי או לא.

תשובה איתא בפרק כיצד מברכין דף ט״ל. אמר רב פפא פשיטא לי מי׳ דסילקא כסילקא ומיא דלפתא כלפתא. ומיא דכולהו שילקי. כבולהי שילקי. עוד איתא התם רב ח״ל אמר מר בר רב אשי האי דבשא דתמרי מברכין עילוי׳ שהכל נהיה בדברו מאי טעמא דזיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתניא דבש תמרים וחומץ סתווניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושוע פוטר ע״כ ופי׳ רש״י ורבי יהושוע

פוטר

קים לי עיין. אין אדם מקדיש דבר קים לי. אלמנה אינה כיתום ואסור להלוות מעותיה ברבית. אחרון לפלוני אמר הנותן כו׳. שאלה. ארץ ישראל הכל מעלין. פני משה ח״א ק״ז ובני משה תשובה ע״ד. אשת איש הודה שזינתה עם שנים. שאלה. בן מיגא״ש ומעלתו. גט שחרור כתב. דיני קנסות אין דנין דיינים. דעות שתי המתירים מטעמים שונים. הגהות מיימונות חברו. הודאה בבית דין. הלכה כבתראי או לא. המוציא מחבירו. הקדש עניים. הראב״ד הרא״ש ומעלתו. הרא״ש וריב״א. זיז המוציאו מכותלו על אויר של חלון חבירו ובפרט בפסק החכם ד״ל וקיי״ו. בענין תרי קים לי ובענין אמירת קים לי נגד הרמב״ם וכו׳. חובו של חבירו הפורעו. חזקה. תקנת חלונות דיניה דבור המתחיל מוהרח״ש בספרו. חליצה קודמת את יבום בתשובה ראשונה ובתשובה ב׳ דלא אמרינן קים לי במילתא דאיסורא ובתשובה כ״ד. חליצה קודמת או יבום שאלה. שור ומעלתו. טעות אם מחייבים. כמה דינים קים לי. ומצוה לדיין לטעון. טענינן ליתמי ד״ה מוהרח״ש בספרו ת״ח ח״א סי׳ ל״ב. יבם זוכה. לחם רב קפ״ט. יחיד ורבים הלכה כרבים. ספר גט פשוט ד״ה ומה שעלתה. יתומים קטנים אצל בעל הבית. כלי הרועים. כתובה וגוביינא ודיניה. מקור ברוך י״ב. כתובות בנין דכרין ודינה בשם פני משה ח״ב צ״ד בשם דברי ריבות ח״י.

לא אמרינן קים לי נגד מרי׳ דאתרא, כגון במצרים נגד הרמב״ם ובקצת מדינות נגד הבית יוסף.

קיזר גדול משבור מלכא. שבועות פ״ק. דף י׳. מילתא דפשיטא היא ורב פפא משום דאקדים שבור מלכא לקיזר. מיראה שהיה תחתיו במלכותו כדאמרינן בחגיגה שיילה הי׳ מנייהו עדיף. עיין בערך ערך שלישי דחדש.

קיזר ודבריו. עם רבן גמליאל. סנהדרין ע״ה. כ״ה. ל״ט. דאיכא בארעא לא ידעת. דאיכא בשמיא ידעת. דאיכא בעומק לא ידעת דאיכא ברקיע ידעת.

עיין דאיכא.

קיזר עיין מי שעלתה. חבל עליך קיזר.

קיזר שאל לריב״ח להראות לו ארי׳ דבי׳ עילאי. חולין פ״ג דף נ״ט. ואח״כ בדף ס׳ שאל ממנו להראות לו האלקים. ואח״כ רצה לתקן סעודה לאלקים. ומה שאירע לו שם.

קיץ המזבח. שקלים פ״ד משנה ד׳. פי׳ כהמזבח בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים. פירוש רמב״ם, קיץ. שם לימות החמה בקיץ ובחורף. ופירות הקיץ ר״ל התאנים והענבים ששוטחין ומבשלין אותם ואוכלים אותם בני אדם תוספת על סעודתם ומפני זה יקראו הקרבנות הקרבים על המזבח יותר על החוב קיץ המזבח. והם כלם עולת נדבה. ועיין פי׳ על אלפסי פ״ג דברכות דף ט״ו ע״א ד״ה וז״ל. ונקרא קיץ על שם שמביאין אותו אחר התמידין ודומה למגדים שמביאין אחר האכילה. ור״ל שהיו מקריבין עולות קיץ המזבח אחר תמיד של שחר. ושאר חובת היום. אבל לאחר תמיד של בין הערבים לא היו מקריבין כ״א פסח. עיין רמב״ם פ״ד מהלכ׳ שקלים. מותר הקטורת. מותר שירי הלשכה.

קיציתא דתרעא מרכר דבר לי׳ אינשי ולא הוי עלי׳ מלתא רמיא עלי׳ דאינשי. אלפסי פ״ו דשבועות דף שכ״ג ע״ב גמ׳ דף מ״ב. ב״מ פ״ט דף קי״ט אמר קציצא ודאי מדכר וכו׳. פי׳ א׳. אחד אומר שתים קצצתי לך וא׳ אומר שלשה קצצת לי הקוצץ דעליו לפרוע זכור הוא. ש״ע ח״מ סי׳ ע״ט סעיף י״ב. ש״ע. ח״מ. סי׳ פ״ט סעיף ד׳. סמ״ע ס״ק י״ד.

קציצה׳

קיץ עיין שילהי דקייטי.

כפוסק אחד נגד רבים או לפחות כא׳ נגד שנים אף אתה אמור אשכחן כה״ג גם לענין אומדנא דיש חילוק בין אחד החולק עם שנים ובין שנים החולקים עם מאה לענין חולה ביוה״כ דתנן בפרק יוה״כ וכו׳. הכלל העולה מזה דהנה נתבאר טעם יפה למה שנהגו העולם לזכות למוחזק בטענות קים לי כשני פוסקים נגד כל חכמי ישראל ובאחד נגד שנים אין אומרים קים לי. אמנם נראה דאין כל הפוסקים שווים בענין זה אם רוב חכמי ישראל והם אבות העולם הפוסקים המפורסמים כגון הרי״ף והרמב״ם והרא״ש וזולתם מהגדולים שהם עמודי ההוראה אשר מימיהון אנו שותין בכל עת ובכל רגע מחייבים למוחזק ויש שני פוסקים קטנים בחכמה ובמנין דהם פוטרים אין הדעת סובל דיאמר המוחזק קים לי כשנים הפוסקים הקטנים נגד הפוסקים המפורסמים המובהקים והם גדולים בחכמה ובמנין דאע״ג דהם שני פוסקים חשבינן להו כמיעוטא דמיעוטא. איברא דמהרש״ח כתב בתשובה סי׳ י׳ דמתחייב בדבר שאינו קצוב דהרמב״ם ורבותיו ס״ל דפטור וכל הפוסקים חולקים עליהם דמצי המוחזק לומר קים לי כהרמב״ם ותמה עליו מהרי״י אדרב״י סי׳ ע״ג דכתב דלא מצי המוחזק לומר קים לי כהרמב״ם וחביריו כיון דכל גדולי ההוראה חולקים עליו והביא ראיה ממה שכ׳ מהרי״ק בשרשיו עיי״ש. ואני אומר דאדרבה מתחלה מוהרי״י אדרב״י רבה משורש מהרי״ק הוציאו פסקני זמנינו דדוקא היכא שכל חכמי ישראל חלוקים עליו על היחיד אין הלכה כאותו יחיד אבל היכא שיש פוסק אחר כסברת אותו היחיד אין הולכין אחר הרוב אפי׳ שיהיו השנים קטנים בחכמה בערך שאר החלוקים וכו׳. עכ״ל מהרח״ש. ואני אומר דהן אמת דהתופסים דגל הקים לי ס״ל דמצי לומר קים לי כהרמב״ם ורבותיו אעפ״י דכל הפוסקים חולקים עליהם היינו טעמא משום דהרמב״ם ורבותיו הם אבות העולם והם הפוסקים המפורסמים גדולים בחכמה אמנם זה שהפריז על המדה לומר דאפי׳ בשם פוסקים קטנים בחכמה בערך שאר פוסקים יכול המוחזק לומר קים לי הוא דבר תמוה בעיני. והלא אמרינן בעלמא אין הלכה כתלמיד במקום הרב. ותו דאפי׳ לענין רוב ומיעוט דכ״ש. ובפי׳ אמרינן אע״ג דב״ה הוי רבים משום דכי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו אבל הכא דב״ש דמחדדי טפי. כ״ש. וכ״ש היכא דרוב הפוסקים מחייבים למוחזק והם מהפוסקים המפורסמים המופלגין בחכמה והחולקים עליהם הם שני פוסקים קטנים בחכמה כערכם דאין לומר קים לי כוותייהו. וחשובי מיעוטא דמיעוטא. הכלל העולה דמ״ש דיכול המוחזק לומר קים לי כשני פוסקים אפי׳ נגד מאה פוסקים היינו דוקא בשאותם הפוסקים הם שוים בחכמה והם מהפוסקים המפורסמים אז אמרינן אין הולכין בממון אחר הרוב ובכה״ג הדעת נוטה לדין הקים לי והנכון בעיני אלקים ואדם דבכי האי גוונא ראוי לעשות פשרה כמ״ש כמה פוסקים בפלוגתא במלוה על המשכן אי הוי שומר שכר או שומר חנם דטוב לפשר. אבל אם שני הפוסקים המזכים למוחזק אינם מהפוסקים המפורסמים. והפוסקים שכנגדם הם רבים וגדולים בחכמה ובמנין דהם מהפוסקים המפורסמים חשובי אותם שני פוסקים כמיעוטא דמיעוטא. גם במ״ש דלא יוכל המוחזק לומר קים לי כפלוני יחיד נגד שנים היינו דווקא כשהם שווים אבל אם אותו פוסק היחיד הוא מאבות העולם מהפוסקים המפורסמים והפוסקים הרבים החולקים עליו הם פוסקים קטנים ואינם מהפוסקים המפורסמים אפ״ה יכול המוחזק לומר קים לי כפלוני יחיד דאע״ג דההוא היחיד חכמתו מכרעת נגד הפוסקים הקטנים בחכמה והחכמה תחי׳ את בעליה ונכון הדבר בכה״ג לעשות פשרה כנ״ל. עיין בקונטרס הכללים כלל א׳ בס׳ גט פשוט להר״ם בן חביב. ד״ה והנה לענין ממון. דמביא מנהג העולם לומר קים לי כשנים או שלשה פוסקים נגד שאר חכמי ישראל בענין ממון ודלא כרדפ״ז סי׳ ק״ו דכתב דלא אמרינן קים לי אלא במחלוקת שקול.

וב"ח סי' נ' דאין יכול הבעל לומר קים לי כהרמב"ם והראב"ד. (עיין מה שכתבתי בערך גט מי כופין. דבור המתחיל ספר גט פשוט ועיין רדב"ז סי' ק"ו דכתב דאין אומרים קים לי כהראב"ד והרשב"א נגד כל חכמי ישראל עיי"ש ובפלוגתא דמלוה על המשכן דאיכא ב"י והרא"ש וזולתם דפסקי דהוי ש"ח כתב רשד"ם בתשובה דאין אומרים קים לי כוותיהו כיון דרובא דמנכר פסקי דהוי שומר שכר וכן דעת כמה אחרונים אע"ג דבעלמא הם תופסים דגל הקים לי.) ובח"א כתב מהריב"ל בכמה תשובות אם יהיו שנים או שלשה מגדולי המורים בכף אחת וכל חכמי ישראל בכף שני' יכריעו את כלם שלא להוציא ממון מיד המוחזק וכ"כ רשד"ם ח"ד סי' ל"ט ובכמה תשובות ומי יעמוד בסוד מהריב"ל והרשד"ם וסיעתם פעם מזכים למוחזק בשני פוסקים נגד כל חכמי ישראל ופעם אומרים דאין יכול המוחזק לומר קים לי כשני פוסקים היכא דאיכא רובא דמנכר והם גדולים בחכמה ומנין. וכבר עמד בסתירת דברי מהריב"ל בכנה"ג סי' ק"ה בכללי הקים לי אות י"ג והעלה בסוגין דעלמא לומר המוחזק קים לי. כשני פוסקים הראוים לסמוך בהוראתי' אעפ"י שכל גדולי ישראל יהיו נגדם. כשהוא יחיד נגד רבים דאם אין אומרים קים לי ולענ"ד יראה בכל דוכתא דאיכא פלוגתא דרבוותא ורובא דמנכר מהמפורסמים הם מחייבים אע"ג דאיכא מיעוט פוסקים פוטרים אין נכון וברור לדון קים לי. כיון דאשכחן פלוגתא אי בכה"ג אומרים קים לי ונכון הדבר לפשר כמ"ש כמה אחרונים בדין מלוה על המשכן אי חוי שומר שכר או שומר חנם והדברים עתיקים דלא כל הפוסקים שוין ולא כל המקומות שוין. ונתן הטעם למה בשנים אומרים קים לי ובפוסק אחד אין אומרים קים לי דרבנן לא חיישי למיעוטא ור"מ חייש למיעוטא ושורש המחלוקות נתבאר בדוכתא טובא ובגמ' דיבמות ר"פ האשה בתרא דר"א ס"ל דקטן וקטנה אין מיבמין משום דחיישינן למיעוטא קטן שמא ימצא סרים וקטנה שמא תמצא איילונות ורבנן אמרי זיל בתר רובא דקטנים ורוב קטנות דרוב הקטנים לאו סריסי נינהו ורוב קטנות לאו איילונות נינהו ואע"ג דלית הלכתא כר"מ דחייש למיעוטא אלא כרבנן דאזלינן בתר רובא. ולא חיישי למיעוטא בסוף פ"ג דיבמות יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה וכ"כ הפוסקים. כמ"ש לקמן סי' קס"ג היינו לענין איסורא אזלינן בתר רובא ולא חיישינן למיעוטא אבל לענין ממונא אין הולכין בממון אחר הרוב קיי"ל כדאיתא בריש המניח את הכד ובריש הפרה ובריש המוכר פירות וטעמא משום דכיון שזה מוחזק בממון סמוך מיעוטא אחזקה ה"ל פלגא ופלגא ואפילו באיסורא היכא דאיכא חזקה סמכינן מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא כדתנן ר"פ בתרא דמס' יבמות וכו' עיין שם שהאריך והביא דברי מהריב"ל ח"א כלל גימ"ל סי' י"ז דף כ' וכו'. והאריך שם עד ומ"מ הנה נתבאר דבפלוגתא דר"מ ורבנן אע"ג דלא קיי"ל כר' מאיר דחייש למיעוטא היכא דליכא חזקה בהדי מיעוטא מ"מ היכא דאיכא חזקה בהדי מיעוטא קיי"ל דחיישינן למיעוטא וא"כ פלוגתא דרבוותא לענין ממונא אע"ג דיש רוב פוסקים מחייבים למוחזק אין הולכין בממון אחר הרוב משום דאיכא חזקה בהדי מיעוטא אמנם היכא דכל הפוסקים מחייבים למוחזק זולת פוסק אחד דמסייעו למוחזק לא מצי לומר קים לי כפלוני גאון במקום שכל חכמי ישראל חולקים עליו דהו"ל מיעוטא דמיעוטא. ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש אפי' ר"מ כמ"ש בר"פ האשה בתרא ומנא אמינא לה דב' היא מיעוט חשיב כנגד רבים אפי' הם מאה ואחד כנגד שנים חשיב מיעוטא דמיעוטא מדקאמרינן בעלמא לענין עדות אין דבריו של א' במקום שנים ואם הם שנים כנגד מאה אמרינן תרי כמאה ומאה כתרי ואם לחשך אדם לומר שאני עדות שלא אזלינן בתר רובא אבל בענין פוסקים הו"ל כסנהדרין ואזלינן בתר רוב דעות ואי טעמא דמוחזק אהני לי' למימר קים לי במיעוט פוסקים כיון דלא נחלק זה בפני זה כדאמרן לעיל א"כ ה"ה שיאמר קים לי

כפוסק

דהיינו דוקא היכא שהפוסקים כולם נושאים ונותנים בדין ומסכימים בסברא אחת ויוצא אחד מהם מכללם נגד סברתם הרי הוא בטל במיעוטא ולא מצי המוחזק לומר קים לי כיון שבטלה דעתו אצל הפוסקים אבל היכא דלא מצינו מי שמדבר בענין זה אלא שנים או שלשה פוסקים יכול לומר קים לי כפלוני גאון אפי׳ שהוא יתיר עכ״ל ואחר דברי מהריב״ל נמשכו כל האחרונים דבפוסק אחד נגד כל חכמי ישראל לא אמרינן קים לי וכשמוצאים שני פוסקים אומרים קים לי אעפ״י שכל גדולי ישראל היו נגדם זולת בפוסק אחד נגד שנים יש פוסקים דיכול לומר קים לי כשיטת הריב״ל וכן כתב מהר״א ששון סי׳ קכ״א ובס׳ לחם רב סי׳ ר״ן ומהרש״ך סוף ח״ג בתשובה שאחר המפתחות כתב דאינו יכול לומר קים לי כחד לגבי תרי וכן נראה מלחם רב סי׳ קי״א ומהר״ש הלוי ח״מ סי׳ ל״ה כתב שהוא מסופק וטוב לפשר עיי״ש. וכבר רמז דבריהם ספר כנסת הגדולה סי׳ ק״ה בכללי הקים לי ואני תמה דמנ״ל דביחיד אין אומרים קים לי ובשנים אומרים קים לי והלא אידי ואידי מיעוט הוי וכיון דאין הולכין בממון אחר הרוב מה לי אחד מה לי שנים.

ועיין רדב״ז סי׳ קי״ו. ואמרתי אלך אל מאריה דהאי דינא הוא מהרי״ק סוף קמ״ט בענין ציצית. קאפע היינו בעלת חמש ושם שני פוסקים איכא רבינו שמחה ור״א ממי״ץ דפסקי דבעלת חמש פטורה במ״ש הג״מ פ״ג דציצית והביא סברתם מרן בש״ע א״ח ר״ס א״כ הרי איכא שני פוסקים דפטרי בעלת חמש מציצית וכל חכמי ישראל פסקו דחייבת ואפי׳ בכה״ג קאמר מהרי״ק דלענין ממונא אין אומרים קים לי כסברת היחיד נגד כל חכמי ישראל. הרי דאפי׳ שנים פוסקים כגון רבינו שמחה ור״א ממי״ץ קרי להו יחיד נגד כל חכמי ישראל ולא מצי המוחזק לומר קים לי כוותייהו נגד כל חכמי ישראל. ונראה לע״ד דעת מהרי״ק דפלוגתא דרבוותא לענין ממונא דמצי המוחזק לומר קים לי היינו כגון פלוגתא רש״י ור״ת דכ׳ המרדכי בפ׳ נערה דהוי מחלוקות באבות העולם בכה״ג אין הולכין אחר רוב הפוסקים כיון דבמיעוט הפוסקים נמי יש בהם מהפוסקים המפורסמים כרש״י וזולתו אשר הוא אבי התעודה בכה״ג מצי המוחזק לומר קים לי כרש״י וסייעתו אעפ״י שרבו החולקים עליהם ומקרי ספקא דדינא אמנם במקום דרוב הפוסקים בחכמה ובמנין מחייבים ובפרט הרי״ף והתוס׳ שנהגו העולם לפסוק כהרי״ף במקום שאין התוס׳ חולקין עליו כ״ש כשהתוס׳ והרי״ף מסכימים יחד ונלוה עמם הרמב״ם וזולתו כנדון מהרי״ק בשורש קמ״ט ולא נשאר רק מעוט פוסקים דפוטרים ואינם פוסקים מפורסמים ואפי׳ יהיו שנים המזכים לא מצי המוחזק לומר קים לי כמעוט הפוסקים שאינם מפורסמים נגד כל חכמי ישראל המפורסמים בכמה ובמנין וכן נראה מדברי מהרי״ק שורש צ״ד דף ק׳ דיש לחלק בין היכא דהוי פלוגתא דרבוותא אבות העולם כרש״י ור״ת וכן היכא דהוי פלוגתא דפוסקים אחרים עיי״ש. וראיתי משפטי שמואל דתמה בסי׳ קכ״ו על מה שכ׳ מהרי״ק שורש צ״ד דלא אמרינן קים לי אלא באבות העולם לא בפוסקים אחרונים דהא מהרי״ק גופי׳ כתב בהרבה פסקים דהלכה כבתראי דידעי במילי דקמאי וכו׳ איברא דכ״כ מהרי״ק שורש פ״ד דהלכה כבתראי אף בפוסקים וכ״כ בשורש צ״ד באריכות מ״מ יראה לענ״ד דבר תמוה דהמרי״ק יסתיר את עצמו תשובה לתשובה אחרת וכ״ש דבתשובה אחר סתר את עצמו דהרי בריש סי׳ צ״ד דף צ״ז כתב דהלכה כבתראי אף בפוסקים ובזה השורש בעצמו בסי׳ צ״ד דף ק׳ כתב דאין אומרים קים לי כפוסקים אחרונים והביא ראי׳ וכו׳. והמחבר יישב דבריו כי היכי דלא תיקשי דברי מהרי״ק אהדדי כתבתי דבריו בערך לשון הנח״ה מהני עיי״ש. והוכיח מן מהר״י ב״ל. ח״ד סי׳ י״א בענין אפוררופסא שפשע דאין יכול המוחזק לומר קים לי כר״ת ורמב״ן נגד כל חכמי ישראל. גם בטוענת אין לו גבורות אנשים בח״ג סי׳ ק״ן.

וב״ח

דאתרי' דמר הרמב"ם ז"ל הוא. אבל בקושטאנטינא. שאלוניקי ושאר אתרוותא נתפשט המנהג לומר המוחזק קים לי וכ"כ הרא"ש כלל א' סי' ח' ר' דף ב'. בית ב', חדר י', בית י' חדר א' בית י"ב. חדר י"ב וכ"כ מוהרר"י הרב בתשובה חלק אה"ע סי' ב' ומשפט צדק. ח"א. סי' ע"ד וכן מתבאר מדברי רוב גדולי אחרונים. וכמעט כולם ובמו שיתבאר מתוך הדברים שאכתוב בכללים הללו בסייעתא דשמיא מוהררח"ש בספרו תורת חיים תל"ך ר"ז ח"א סי' ס"ה אין לומר קים לי אלא בדבר דאיכא תרי דמסייעי.

קים לי לא אמרינן אם התפיסה הוי ספק עיין מהרח"ש עיין מטה יוסף ח"מ תשובה ו' דף צ"ג ע"ב. נדוניא וחזרתה כשמתה דבור המתחיל מוהררח"ש ור"ה יד אליהו. ספק ספקא בפלוגתא דרבוותא ד"ה מטה יוסף ח"מ ט"ו ע"ב. ו'.

קים לי לא הוי כטענת בריא מהרי"ו בן לב ח"ב סי' ס"ז. נכסי יתומים אין בית דין נזקקין בשם רשד"ם ח"מ קצ"ב ח"א.

קים לי ודיניו עיין כנסה"ג אות י"ב.

קים לי נגד הרמב"ם במצרים או נגד הב"י בקצת מדינות קבלו שאין לומר. מטה יוסף ח"מ תשובה ה' דף נ' ע"ב. ולפעמים אמרינן עיין בלקט ח"א תשובה קע"ב.

מטה יוסף ח"מ תשובה ט' דף צ"ו ע"א זה לשונו מ"מ כיון דהרמב"ם ומרן דהם מארייהו דאתרא ס"ל דלא זכה ראובן הכי נקטינן וכמ"ש מר"ן בב"ה שבזמן הזה פשט המנהג הזה בכל גלילותינו לפסוק כהרמ"א ואין לומר קים לי דלא כוותי' וגם מהרי"ק בתשובה סי' י"ו כתב וז"ל ועוד אני אומר דע"כ לא אמר מהררי"ק דמצי למימר קים לי אלא היכי דלא קבלו עליהם לדין כפ' הפוסק או שלא נהגו לדון כאחר מן הפוסקים אבל הכא דנהגו לפסוק כדעת הרמב"ם כי אתרין. או כדעת הרא"ש כי אתרייהו לא מצי למימר קים לי. ואף כי העירותי על זה במקום אחר חזינן למרן וכן לרדב"ז שפוסקים כמה פעמים הלכה למעשה דלא כהרמב"ם ואע"ג דהוי באתרי' דמר הרמב"ם וע"כ אמרתי דדוקא בענין הנהוג שכבר נתפשט המנהג כהרמב"ם אבל בענין שאינו נהוג לא. וכן נראה מדברי הרדב"ז שכתב שם זה לשונו לא מצי למימר קים לי כפלוני שהרי כל השטרות וכל ההלואות לדעת אותו פוסק נעשו והוי כאלו קבלו עליהם וכו'. אלא ודאי כיון שנעשה השטר לדעת אותו הפוסק שנהגו לפסוק כמותו תו לא מצי איך למימר קים לי כפוסק אחר עכ"ל. ועיין שם בס' מטה יוסף שמחלק חילוקים אחרים.

קים לי עיין בס' גט פשוט להר"ם בן חביב כלל ב' על ש"ע אה"ע דף קכ"ו ע"ב אי בענין שיהי' המיעוט שני פוסקים או שלשה נגד כל חכמי ישראל. אבל פוסק אחד נגד כל חכמי ישראל לא מצי למימר קים לי או דילמא אפי' בפוסק אחד נגד כל חכמי ישראל מצי למימר המוחזק קים לי כפלוני וכן ראיתי למהרשד"ם י"ד סי' קס"ו דאם הי' מוחזק מעיקרא אפי' כסברת יחיד מומחה בר"ת לא מפקינן מיניה, הרב כנסה"ג סי' ק"ה אות י"ו. כתב דסוגיא דעלמא לא אזלא הכי עיי"ש. וראיתי מהריב"ל ח"א כלל י"ב סי' ע"ג וכלל י"ד סי' פ"ד ופ"ו דכתב דמהרי"ק כתב בתשובה דאין לומר קים לי כפלוני גאון היכא דכל חכמי ישראל חולקין עליו נראה מדבריו שאם יהי' שנים או שלשה מגדולי המורים בכף אחת וכל חכמי ישראל בכף שני' יכריעו את כולם שלא להוציא ממון מיד המוחזק עיי"ש. עוד כתב מהריב"ל ח"א כלל י"ו סי' י"ב דכתב מהרי"ק בתשובה דאין לומר קים לי היכי שכל חכמי ישראל חולקין עליו

דהיינו

להכרית ירושת היורש דהוא מדאורייתא ולהפקיע ממנו כח הקי"ל כדאמרן ואל תאמר דאין ראי' מהא דהפוסקים לא הביאו תקנת הקי"ל לזכות מקבל מתנה אלא הביאו הא דמתחייב דרך הוראה ואין הכי נמי דשניהם כאחת טובים גם דרך תנאי הקי"ל וגם דרך ההודאה דהא דרך הפוסקים להביא ראי' כבא ולומר מדלא קאמרי בגמ' האי תקנתא מכלל דלאו תקנתא הוא עיין בבעל התרומות ובש"ך ובשאר פוסקים שציינתי לעילא על הא דבעל העיטור שכ' דאפי' עביד תנאה מצי מחיל דראייתו ועוצם ציינתו הוא משום דבגמ' לא הביאו לתקנת הלוקח אלא האי דמכרכש בזוזי לגבי הלוה ולא הביאו התנאי דלא לימצי מחיל. ודו"ק.

סוף דבר האמת יורה דרכו שלא מצינו בחיזוק שטרות הבאים בספרים ובפרט בס' נחלת שבעה דלהכי שהחזיק שטר חזקה בהאי תנאי דקי"ל אלא בתנאי דהודאה ומי לא ידע בכל אלה דכיון שכל מתנתו הוא ללמד לנו לדעת כל דרכי השטרות ושעוריהן וחזוקיהן אי איתא דס"ל הך שעורא ותנאה הי' משמע לן ואפי' איתא דבשטר מתנה הנותן מחייב ומשעבד כל נכסיו על קיום והעמדת המתנה החיוב והשעבוד ההוא לא יועיל דמתנה אין כאן שעבוד אין כאן עיין ש"ע ח"מ סי' ס' סעיף י'. וכך פסק הרב ש"ך בשם הפוסקים שם ס"ק ק"א ודוק מינה לנ"ד דלא איירינן אלא בשעבוד נכסים דהא שעבוד הגוף כבר פקע לי' במיתת הנותן כי על כן בהא סליקנא דאין כח בשום אדם להפקיע כח ירושת חבירו בלא רשותו ורצונו ל"ש אב. ל"ש אח. ל"ש זר. כ"ש וק"ו בענין ירושה דחקת משפט כתיב בי'. וד' אלהי הצבאות יצילנו משגיאות. יורש אם יכול לסלק עצמו. יורש טענינן לי'. יורשים מוחזקים. מעביר נחלה מבניו ליתנה לאחר שאלה. נכסים בחזקת יורשים קיימי סמ"ק. שטר מתנת בריא לאחר מיתה.

קים לי יכול לומר המוחזק בין לענין ממון בין לענין שבועה תשובות לחם רב סי' ר"ז בשם מהר"י בן לב ח"ב סי' מ"ו מהרש"ך ח"מ קל"ה ענין תרי קים לי דמפקינן מיד הנתבע מהרר"י לוי. ע"ג. יש לומר קים לי בפני רבוואתא דפטרי משבועה ועיין. עיין אות סי' מ"ז.

קים לי יכול לומר המוחזק היכי דמסייעי לי' תרי רבוותא משה צדק סי' ש' וק"ט. מהרש"ח תשו' סי' יו"ד וכנה"ג ח"מ סי' ק"ה האריך בזה בהגהת ב"י סי' י' כמה כללים בקים לי. עיין לקט הקמח י"ח כללים מלוקטים מס' משפטי יעקב וישועת יעקב ביו"ד ובהלקט הקמח ח"ב תט"ו ק"ח מאי דאמרינן השתא קים לי כפלוני משום דליכא בדורות הללו מי שיוכל להכריע וכדכתב מהריב"ל כלל ע"ב סי' ע"ג דף צ"ד ע"ב ובהלקט ח"א תשובה קמ"ב דאין דנין בירושלם קים לי עיי"ש ואמר שם המני"ח כך מקובלני ממר זקיני ז"ל כי בכל תחום א"י אין לומר קים לי נגד הרמב"ם ומוהריק"א ועל ראשם פירש"י ז"ל אשר הם המה אשר קבל עליהם ועל זרעם אחריהם אבותינו וא"א גם בכל ערי קיסטין ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכל חד מניהו אפילו באלף לא בטיל. ולקבלת סברת הרמב"ם יש רמז בבדק הבית ע"ש ומפיו שמענו שבזמננו חזרו גאוני צפת ת"י בחברת ע"ק ת"ו וחדשו תוקף הסכמה זו דלא יאמר שום אדם קים לי נגד שום אחד מהנזכרים ע"ש דדבר סרה על הפוסקים שאינם דנין כן, מהררש"ך ח"א קל"ה בענין תרי קים לי דמפקינן מיד הנתבע.

תורת אמת מ"ב הרמב"ם הרב המגיד הרא"ש והטור אי חשיבי כתרי לענין קים לי כנה"ג בכלל הקים לי ח"מ סי' ק"ה בהגהת על ב"י אות י'.

ואני אומר שבזמן הזה פשט המנהג בכל גלילותינו לפסוק כהרמב"ם זולת בקצת מקומות שהוקשו להם דברים ולא ירדו לסוף דעתו בדק הבית אמר הכאסף במקום הרב ז"ל ובכל ארץ המערב נתפשט המנהג זה. משום

אבל אין כח בידו ובתנאיו לאבד חזקת היורש דהיא דאורייתא אע״ג דהוא תנאי של ממון. ובפי׳ כתב הרמב״ם פי״ב מה״ל אישות. ז״ל וכל תנאי שבירושה בטל ואעפ״י שהוא ממון שכ׳ בה לחקת משפט וסיים הרב המגיד לפרושי דברי רבינו ז״ל אבל מתוך שענין ירושה הוא חקת משפט א״א להפקיעו ולומר איש פלוני יירשני במקום שיש בן ע״כ אף אנא נמי אימא דיכול המוריש ליתן ממונו למי שירצה בלשון מתנה ולעשות כל יכלתו למען לא תראה ולא תמצא ירושה אבל אין כח בידו להכרית שם היורש מן הארץ בקחתו ממנו חזקתו דאתית לי׳ ממילא מדאורייתא דכל ספק תפתר לזכותו. דהוי׳ כאומר בני לא יירשני או איש פלוני יירשני במקום שיש בן דאין בדבריו כלום. וזו הוא דרך כל הפוסקים ועיין ספר נאמן שמואל תשובה ק״י בשם תמצא שטר מתנת בריא עם כמה חזוקים גדולים מאד מאד מכח הקים לי לסלק היורשים מירושתן אעפ״כ זכה את היורשים מכח קים לו ודחה באמת הבנין שבידו המקבל מתנה. וזהו לשון של חזוקי שטר של נותן דמפרש נאמן שמואל וע״כ מעתה ומעכשיו כל מי שיקום ויערער ממני ומיורש אחרי על מרת אמי ובאי כחה בעד כל אשר ישאר לי אחרי יהיו דברי הטוען והמערער ההוא בטלים ומבוטלים מעיקרן וחשובין ככלי חרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש לא שרירין ולא קיימין לא נשמעים ולא נערכין לפני שום דיין ושופט שבעולם ולא להיעשות בהם דין ומשפט לא בדיני ישראל ולא בעש״ג לא בטירקיאה ולא בפראיקה ומעתה ומעכשיו מרת פריציוסא הי״ו ובאי כחה. יזכו זכיי׳ גמורה וחזיקה חזקה אלימתא בכל אשר כו׳, וסילק הבחור כמר אליהו ידו ורשותו ויד ורשות יורשיו אחריו ממה שישאר וכו׳ סלוק גמור ושלם וקם כל אשר לו לבחו׳ כמ׳ אליהו אחרי מותו לאמו מרת פריציוסא הי״ו ולכ״ב קיום גמור והעדר״ה גמורה וחלוטה שרירה וקיימת משופה ומנוקה מכל מיני ערעורים וגמגומים שבעולם כחומר כל שטרי מתנות שרירות וקיימות הנהוגים בישראל כהוגן וכתיקון חז״ל כו׳.

והחכם עיניו בראשו לראות ולשפוט בצדק דלא מבעיא דבתנאי משופה ומנוקה מכל מיני ערעורים וגמגומים שבעולם אין בי׳ ביטול ערעור הקים לי דבכל מאתים מנה אלא אית בהו חזקה אלימתא מפורשת לזכות מקבלת מתנה וסלוק גמור מהנותן והיורשיו אחריו ומ״מ זכה שטרא ליורש כדאמרן. וכ׳ רשד״ם ח״ד ס״ו של״ט דכל דבר היוצא מכלל התמיות הדין ואין אנו עושין הענין אלא מכח דברי המצוה יש לנו לבטלו בכל האפשר אפי׳ שיהי׳ קצת רחוק מהסברא ע״כ דן מינה ואוקי באתרין בדבר הבא מכ״ש היא ואין בדיננו זה לא קרע ולא רחוק סברא אלא פלוגתא דנוחת בישראל דחוקת משפט כתיב ואין להרהר אחריה.

שנית בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ז״ל כתוב לאמר דבבריא הרוצה לחלק נכסיו לאחר מותו אינו מהני אלא דרך הוראה שמורה שחייב לכל א׳ וא׳ מהן כפי מה שירצה כמו שבפירוש נראה בס׳ נחלת שבעה סי׳ ל״ו דף ה׳ ובריא שירצה לחלק נכסיו לאחר מותו כו׳ מעשה חייא שאלה י״א הגהת רמ״א ח״מ רי״ז ב״י סי׳ ר״ן מחודשים ט״ו בשם הרשב״א ומהרי״ו שורש צ״ד ומהר״ם פאדווה סי׳ נ״ב וכל זה אם רוצה ליתן להם דבר שאינו בידו אז ואי איתא דהנותן יכול להתנות שהמקבל מתנה יזכה בטענות הקי״ל ולא היורש למה לא תפסו הפוסקים דרך קל בזה לומר שיתנה הנותן שיוכל המקבל מתנה לומר קי״ל כסברת בעל העיטור הביאו הטור סי׳ ר״ט. ורבינו נסים גאון הביאו הרב המגיד הל׳ מכירה פ׳ ק״ד ועיין דברי ריבות תשובה י״ח גם בירושלמי כתב הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו אלא ואני לא מצאו מקום מנוחה למקבל מתנה אלא בדרך הוראה כדאמרן ולא בתנאי הקי״ל כיון שאין כח באב להכרית

קים לי ודיניו **שאלה:** בשטר מתנת בריא מהיום ולאחר מיתה וכיוצא שבחזוקיו כתב ז"ל בכל לשון. מסופק ודמשמע לתרי אנפי יהי' נדון לזכות ולתועלת הרוצה בשטר זה ויוכל המקבל מתנה לומר קים כ"פ הפוסק אפי' נגד כל חכמי ישראל וכל המנהגים נסתפקנו אם יוכל עוד היורש דאורייתא לומר קי"ל כיון שהמורישו התנה שהמקבל מתנה. יוכל לומר קים לי ואם המוריש או הנותן יכול להתנות ככה להפקיע זכו יורשו או לא יורינו תורה ושכמ"ה.

תשובה גרסינן בפרק הכותב אמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל וכתב בעל העיטור ואפי' עבד תנאה דלא מצי מחול לא מהני וכתב הב"י סי' ס"ו וטעם בעל העיטור שא"א להתנות שלא יכול לעשות מה שהוא יכול לעשות ע"כ ועיין סמ"ע ס"ק נ"ז דס"ל דכיון דמחלו כבר נפטר הלוה ואינו יכול המוכר לעשות תנאי לגרע בו זכות הלוה לבטל המחילה ול"ד למי שמתנה עם הלוה שלא ישמטנו בשביעית דהתם מקבל הלוה על נפשו התנאי לבטל זכותו ע"כ וסברת בעל העיטור הנ"ל פסקוה הפוסקים ז"ל הטור ומרנא שם וכל שאר רבוותא וליכא מאן דפליג בהא כמו שהעיד לנא בעל ש"ך ס"ק ע"ח ועיין הטעם בבעל התרומות בגידולי תרומה שער נ"א ח"ו סי' ד' ולא עוד אלא שכ' מרנא בש"ע בעל חזה התנופה דאפי' אם סילק עצמו מכח ההוא לגמרי וריקן כל כחו בשטר לקונה אפי' אם מחלו מחול עוד בשם הרשב"א דאפי' כתב לו תחלה שהוא פוסל כל העדים שיעידו על המחילה מ"מ יכול למחול. וסיים ש"ך ס"ק ע"ט ופשוט הוא. מכל הני דאמרן נראה ברור דאין כח ביד מלוה לסלק זכות הלוה כיון שלא קיבל הלוה עליו אותו תנאי דלא כל כמיני' דראובן להפקיע כח שמעון הנותן לו מדינא דאין מחייבין לו לאדם שלא בפניו אף הכא בנד"ד אין כח ביד האב או האח להפקיע כח וזכות יורשיו הניתן לו מן השמים ואם הנותן התנה שיד הרוצה בקיום השטר על העליונה או שיוכל הרוצה במקומו לומר קי"ל כהני דפסקי כוותי מה לי ליורש לדידי' חיובי' תנאה דילי' לברי' לא חייבי' היורש דאורייתא הוא מוחזק והנכסים כל היכא דאיתי' ברשותי' דיורש איתי' בכל ספיקא ולמה א"כ לא יאמר היורש קי"ל כיון דהנכסים בחזקתי'. ובתום לבבי אמינא ולא מסתפינא דהדין עם היורש דלא אלים כח האב או האח הנותן לסלק זכותי' מן הקים לי ולתת אותו למקבל מתנה כיון שמן השמים נותנים לו. וראיתי עוד לומר שתי ראיות אחרות בריאים כראי מוצק חדא דפשיטא לי דכל שהנותן נתן אפי' כל נכסיו בחיים במתנת בריא בהקנאות המועילות קנה המקבל מחיים כל הנכסים ובמות המת אין כאן ירושה ולא שייך כאן הכלל דנכסים בחזקת יורשים. ובדרך זו ג"כ כל מצוה מחמת מיתה אם ציוה בכל תיקוני חז"ל מבלי פנות אל ימין או אל שמאל היא הוא כנכסים למקבל מתנה ואין ליורש ולא כלום. אבל אם הנותן מחיים או הש"מ לא שמר דרכי רז"ל בכל מכל כל באופן דאיכא פלוגתא בתוך המעשה אם נעשה כהוגן או לא ולא הלך בדרכי הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים עד כי איכא פלוגתא בין הפוסקים אי קנו מקבל מתנה או לא. וראי דמצי היורש לומר קים לי כהני דפסקי לזכותי כיון שאין הולכין בממון אחר הרוב ובהא ליכא מאן דפליג ואין חילוק בזה בין מתנת בריא למתנת ש"מ והמעיין בספרים ובכל הפוסקים יראה וימצא דין זה שוה בשוה בין בבריא בין בש"מ שנתן וכמו כן הנה יראה לי דאע"ג דנתנה התורה רשות לאב או למוריש להסיר הירושה מיורשיו בלשון מתנה אלפסי ונ"י פ"ח דבתרא ש"ע ח"מ רפ"א וילפינן מוירש אותה ההוא כפל לשון ומיותר לגמרי מ"מ כל תנאי שמתנה האדם לבטלה הנייתו של יורש או הנייתו של ירושה הרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל כי ע"כ אם האב נתן נכסיו במתנה לאחר הם נתונים נתונים בלי ספק

המשך מן סוף הספר

ספר

פחד יצחק

ערך קים — רתת.

Pahad Yitshak
v.6 Erekh Kim-Ratat
(v.5 in 2nd ½)

יוצא לאור בפעם ראשונה מתוך כ״י

הנמצא באוצר הספרים

בפאריז

על ידי חברת

Mekitse Nirdamim

מקיצי נרדמים.

Pachad Jizchak.

BERLIN 1885.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins **M'kize Nirdamim.**

(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kauffmann in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm in Wilna.

מודעה.

הספר הנחמד „פחד יצחק" אשר שמו כבר יצא לתהלה בכל אפסי ארץ, הוא אלפא ביתא רבתא מכל הש"ס ופוסקים ושו"ת ושיש בו כמה ענינים הנוגעים לפלפול להלכה למעשה ומלא כרמון חדושים נפלאים והלכות שונות עתיקין וחדתין משו"ת וכ"י רבים אשר לא יצאו עוד לאור עולם, ושכבר נדפסו הרבה חלקים ממנו ע"י החברה הנכבדה „מקיצי נרדמים" ועתה בע"ה עשיתי עליו הערות והארות, הוספות חדושים ותקונים מהלכות רבות וענינים שונים נחוצים הנוגעים להלכה ולמעשה, ובערך א ב ל בהלכות אבלות שם נמצאו כמה וכמה דינים מיוחדים ונחוצים ואמתים שיעלו להבור מיוחד על הלכות אבלות, וכן נמצאו הרבה דינים על ד' חלקי הש"ע, נקובים בשם „בית יואל" אשר „אוזן שמע ותעידני" המה גאוני הדור אשר שפתם תבענה ויהללו בשער את יקר הספר ותועלתו הרבה, אשר כעת יצאו בדפוס ווארשא לאור שני חלקים ממני מתחלת אות א' עם תולדות רבינו יצחק זצ"ל בתכלית היופי וההידור וכן כל חלק וחלק מהם' יהיו נדפסים בע"ה כסדר זה אחר זה, וכל הרוצה לאסוף את האוצר הזה לביתו יפנה אלי על האדרעססע הרשומה מטה, או אל הרב החכם דר. ברלינער (ברלין, אינוואלידענשטראססע 151) או אל האלמנה והאחים ראם (ווילנא רו"פ) במחיר 1 רו"כ או שני מארק מלבד דמי פאָרטאָ בערך 25 פפענניג אך לאלה אשר יבואו מחדש להסתפח אל החברה הנכבדה מקיצי נרדמים אעשה הרוחה כי ישיגו את שני החלקים הנ"ל בעד שני מארק והפאָרטאָ על הוצאותי גם כל הרוצה לחתום את ידו, על שאר חלקי פ"י עם ההוספות שלי יוכל לבוא עה"ח אצלי או אצל הנ"ל למען אדע ערך מספר החלקים אשר עלי להדפים, וכן ג"כ יוכלו להשיג אצלי או אצל הנ"ל את הפ"י וכל ספרי מק"נ אשר הדפיסו עד היום.

ראייגראד בירח חשון התרמ"ה.

נאום **יואל זעליג זאלקינד**
ההופ"ק.

אדרעססע שלי:

Rabbiner JOEL SALKIND

in

Rajgrod,
(Lomz. Gouv. Russ. Polen).

ג) מדרש תנחומא האמתי השלם אשר היה ספון עד כה בכתב יד, יצא עתה לאור מדפוסנו עם הערות ובאורים וציונים מהרה״ג המבקר החכם הכולל מוה״ר שלמה באבער מלבוב שליט״א, ויערכהו ע״פ תשעה כתבי יד שנמצאו בגנזי הספרים. ובראשו פתח מבוא גדול להתנחומא. כולל ספר גדול לבדו. בו יפיץ אור גדול על התנחומא בכלל ובפרט. נדפס בתכלית ההידור והיופי בשלשה חלקים 8^0; מחירו 1,50 רוב׳ ועל נייר רעגאל 2,25 רוב׳.

כל המקחים הנ״ל המה מלבד שכר הפאסט.

כל החפץ לקנות ספרים למסחר ימצא אתנו כשלש מאות מיני ספרים שנדפסו בדפוסנו וכשלש מאות מיני ספרים מדפוסים אחרים. כל אלה כוללים כל מיני ספרי־עברים למן אלפא ביתא עד ש״ס הגדול; כל ספרי תפלות ופיוטים, ספרי הלכה ואגדה, ספרי דרוש ומוסר, וספרי מליצה ודקדוק הלשון. כלם במקח השוה, ובגרעון ראבאטט נכון לשכר הסוחרים. ונשלחם בנאכנאהמען לכל מקום. באפן שיקדים הקונה לידנו כסף ערובה מעשרה עד חמשה ועשרים פ״ט — לפי מרחק המקום.

דברי המדפיסים האלמנה והאחים ראָם בווילנא.

אדרעססע שלנו:

Wittwe & Gebr. Romm, Wilna (Russland).

הש״ס — תלמוד בבלי — הנפלא.

היוצא לאור מדפוסנו לחלקים, כבר נגמרו ארבעה ועשרים חלקים ממנו, ובקרוב אי״ה יגמר כלו; אף שבנו להדפיסו מראשיתו שנית, ולחלקו ג״ב בחלקים להחתומים כבתוצאה הראשונה; והחפץ בו ישיגהו אתנו או אצל סוכנינו שבכל עיר, אם כלו יחד או לחלקיו לחדשיו.

כן האלפס הנפלא היו״ל עם הש״ס נגמר כמעט כלו, ולא חסר רק החלק האחרון שיודפס בקרוב אי״ה.

הש״ס מתחלק בששה ועשרים חלקים. והאלפס בחמשה ועשרים.

מחיר הש״ס על נייר מאשין 1,42 רוכ׳ בעד כל כרך (36,92 רוכ׳ בעד כל הש״ס); ועל נייר רעגאל 2 רוכ׳ לכרך (52 רוכ׳ לכל הש״ס); מחיר האלפס על נייר מאשין 38 קאפ׳ כל חלק (9,50 רוכ׳ כל האלפס) ועל נייר רעגאל 60 קאפ׳ לחלק (15 רוכ׳ בעד כל האלפס); כריכת הש״ס בעשרים חלקים. והאלפס בחמשה. ומחיר כריכת כל כרך בעור לנייר מאשין 1,05 רוכ׳, לרעגאל 1,25 רוכ׳. ובבד לנייר מאשין 75 קאפ׳.

הוצאות הובלת הש״ס חלין על הקונה. — להמאסף ששה חתומים על הש״ס או האלפס יֻתּן לו בשכר טרחתו ש״ס אחד או אלפס אחד חנם. —

והנה באמרנו על הש״ס כי נפלא הוא וכן על האלפס לא הפרזנו בזה על המדה. כי באמת נפלאים המה הש״ס והאלפס בהוספותיהם הרבות החדשות והמועילות. העולות קרוב לתשעים הוספות בש״ס. ויותר משלשים הוספות באלפס. ורובן מפירושי גאוני קדמאי מקורי כל הפירושים הראשונים והאחרונים. רובן לא שזפתן עין הדפוס עוד. וכן נפלאים המה בהדרת ההדפסה והאותיות היפות. ובצדק החליטו כל חכמי לב לאמר כי מיום שנתנה תורה לישראל לא יצא עוד ספר ישראל לאור בתכלית השלמות כמו הש״ס והאלפס הזה.

גם יצא לאור מדפוסנו: א) ספר עין יעקב עם כל המפרשים שבכל ספרי העין יעקב הגדולים, ועם ארבע עשרה הוספות נכבדות מאד. רובן מכ״י; נדפס בתכלית ההידור על נייר טוב ויפה, בחמשה חלקים; מחירו חמשה רוכ׳, וכל חלק לבדו רובל אחד.

ב) יורה דעה עם ל״ח פירושים. כבר נודע טיבו לכל גדולי ישראל, ויאמרו עליו כי הוא יכיל בקרבו ארון מלא ספרים נחוצים למורי הוראה בישראל. נדפס בתכלית ההידור בשלשה חלקים, מחירו (עם ספר סדרי טהרה ועקרי דינים) 8,50 רוכ׳ ובלי סד״ט ועק״ד 7 רוכ׳.

ערך קים — רתת.

בחלק האחרון מספר פחד יצחק אשר יצא על ידי חברת מקיצי נרדמים בשנת תרל״ד לא נגמר הערך עד תומו, רק מסיים באמצע הערך בתיבות „ובדרך זו ג״כ כל מצוה מחמת״ ותו לא נדפס ועתה אחרי אשר החברה הזאת הוקמה מחדש ועל ידה יבוא לגמר גם הספר פחד יצחק אמרנו כי טוב יהיה להתחיל הערך קים מראשיתו אף אם נצטרך באופן זה להדפים שנית חלק אחד ממנו.

וזאת לדעת כי הכ״י אשר ממנו נעשתה ההעתקה, הוא הכ״י בפאריז אשר ממנו נדפסו גם החלקים הקודמים והוא אינו נקי משבושים כאשר נראה מכמה טעיות אשר העמדנו בסוף הספר הזה והחלקים אות ש וגם ת נדפים אי״ה על פי הכ״י אשר כעת הוא ביד האדון **Carlo Levi** בפירענצע והוא בטובו הגדול הרשה לנו לעשות העתקה מהכ״י הזה אשר נכתב ונסדר מיד המחבר ז״ל עצמו ומפאת זה הוא יותר מוגה.

17,2,191.
DUKE UNIVERSITY LIBRARY

ספרים

היוצאים לאור בפעם ראשונה

על ידי

חברת מקיצי נרדמים

(הוקמה מחדש בשנת תרמ"ה)

תחת השגחת ראשי החברה:

אברהם ברלינער בבערלין,
דוד גינסבורג בפאריז,
יוסף דערענבורג בפאריז,
שלמה חיים האלבערשטאם בביליץ,
אברהם אליהו הרכבי בפעטערסבורג,
מרדכי יאסטראוו בפילאדעלפיא,
משה עהרענרייך ברומא,
דוד קויפמאנן בבודאפעסט,
מתתיהו שטראשון בווילנא.

שנה ראשונה תרמ"ה.

Pachad Jizchak.

BERLIN 1885.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins **M'kize Nirdamim.**
(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kauffmann in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm in Wilna.

13.23

Duke University Libraries
D04480111J